

CĂPITANUL M. D. IONESCU

Membru al Societății Geografice Române

DOBROGIA

IN

PRAGUL VEACULUI AL XX-LEA

GEOGRAFIA MATEMATICĂ, FIZICĂ, POLITICĂ, ECONOMICĂ ȘI MILITARĂ

*«Societatea noastră Geografică va avea misiunea
de a scoate Țara din regiunile necunoscutului».*

*(Discursul M. S. Regelui Carol I
pronunțat la inaugurarea S. G. R.).*

BUCUREȘTI

ATELIERELE GRAFICE I. V. SOCECŪ, STRADA BERZEI, 59

1904

Maiestății Săle Regelui

Carol I

Augustul Președinte și Protector al Societății Geografice Române

Autorul închină.

DOBROGIA

IN

PRAGUL VEACULUI AL XX-LEA

Proprietatea literară rezervată.

Reproducerea pe orî-ce cale de publicitate, fără învoirea autorului, este oprită.

Exemplarele vor fi semnate de autor.

Capitan H. D. Jolescu

PREFAȚĂ

Lucrarea, pe care o presint publicului cititor, este fructul a 13 ani de muncă, de la 1890, de când locuiesc în Dobrogia.

În acest interval de timp, însemnate îmbunătățiri s'au făcut în provincia noastră de dincoace de Dunăre; ast-fel, că o bună parte din cele coprinse în corpul scrierii mele, nu sunt numai culese din cărți, ci și multe notițe adunate de mine în cele 12 veri, cât am călătorit prin Dobrogia.

Cele ce citisem prin tratatele de geografie și dările de sémă ale călătorilor se potriveau așa de puțin cu starea Dobrogiei din anii 1891—1894, în cât, la început, am avut numai intențiunea să verific prin mine însumi, dacă toate ponósele ce se atribuiau Dobrogiei sunt, sau nu, fondate și, cu bururie am constatat de atunci chiar, că ele erau în mare parte nedrepte.

Maî târziu, prin 1897, după ce adunasem o mulțime de date asupra Județului Constanța, îmi propusesem să fac o dare de sémă, în forma unui dicționar, pe care să'l presint Societății noastre Geografice; dar pe atunci tocmai, Domnul Gr. Dănescu îmi luase înainte cu dicționarul D-sale asupra aceluiași județ.

A rămas dar să'mi completez notele asupra întregului ținut românesc de dincoace de Dunăre, ca să presint o lucrare despre Dobrogia până în anul 1900, cu care se sfârșesce veacul al XIX-lea.

* * *

În vara anului 1894, fiind însărcinat să fac o ridicare topografică a frontierei de Sud, am avut ocazia să străbat cu piciorul această frontieră și m'am încredințat de desavantagiile ce ne presintă traseul ei, prin marele intrând dintre pietrele No. 9 și 23. Tot atunci am cercetat și pozițiunile întărite din jurul Silistrei.

Apoi, recensămintele făcute tinerilor din plășile Mangalia și Silistra-Nouă, mi-au procurat ocazia să vizitez fie-care sat din Sudul Dobrogiei, de unde am cules multe și prețioase notițe asupra felului de trai al populațiunei, bogățiilor solului în cereale și vite, modului de cultura pământului; date și legende asupra localităților, bisericilor, giamiilor, etc.

Pentru prima oră am vizitat Cuzgunul și Monumentul de la Adam-Clissi.

Manevrele din 1894, 1895 și 1896, 'mă-au făcut cunoscut centrul Dobrogiei, adică o parte din plășile Constanța și Babadag, și mai ales văile râurilor Casâmcea și Slava.

Și în fine în vara anului 1898 am fost delegatul Diviziei, ca să însoțesc o comisiune de ingineri, însărcinată cu studiul traseului liniei ferate de la Constanța la Isaccea și Tulcea.

Am putut verifica, cu privilegiul acesta, teoria ce am emis mai în urmă asupra cursului unui braț al Dunării prin văile «Largă» și «Adâncă», dintre Frecăței și Monastirea Saonul.

În afară de aceste călătorii făcute cu serviciu, n'am încetat d'a vizita în fie-care an, pe speșele mele, părțile pe cari nu le cunoscem; ast-fel:

În drumul de la Constanța la Mahmudia după inundațiile din anul 1897, am vizitat cetatea vechiă de la Casapchioi (Istropolis), cetatea Eraclea, tot Bugeacul dobrogian cu mulțimea lui de ruine; apoi localitățile și cele două curioase păduri ale Deltei (Letea și Caraormanul), cum și totă valea Dunării de la Tulcea până la Cernavoda.

În vara anului următor am luat-o în sus pe râul Taița, și, sat cu sat, am cercetat această frumoasă și bogată vale. Ajuns la pîntenile Bugeacului, am vădut câmpul de luptă al Regimentelor rusești No. 69 și 70, cum și mărețul obelisc ridicat aci.

Totă culmea pădurosă a Isacei am străbătut-o în lung și în lat, luând note din bogatele sate de pe ambele ei pînșuri. Am vizitat Monastirile Cicoșul și Cîlicul.

Am cutreierat în luna Iulie 1899, valea Casâmcei și amîndouă plășile Măcin și Hârșova, abătîndu-mă pe valea Slavei până la Monastirea Upsenia și satul lipovenesc, numit Slava rusă.

Luna August și o parte din Iulie 1900 am consacrat-o unei călătorii prin plasa Medgidia și pe totă valea Carasului. Am parcurs cu piciorul distanța de la Cernavoda la Constanța, cercetînd valurile cele mari numite ale lui Traian.

Am verificat și posibilitatea teoriei ce emisem, asupra curgerii unui braț al Dunării prin valea Carasu, la, sau lângă Constanța.

Acum stau luna lui August din fie-care an, la satul Nicolîțel, de unde, în acești din urmă două ani, am urmărit cu mult interes cercetările miniere ce se fac în regiunea Ortachioinului.

În luna Iunie 1902 am vizitat insula Șerpilor și tăieturile de rectificare făcute la cele două bucle ale marelui M.

Aceste sunt în trăsuri generale lungile călătorii, pe care le-am făcut în cursul celor 13 ani, de când locuiesc în Dobrovia, afară de alte 7—8 de o mai scurtă durată și la puncte anumite.

Am cules note:

a) De la primari și notari, cari 'mă-au dat deslușiri asupra situației comunelor.

b) De la învățători și preoți; aceștia m'au pus la curent despre gradul de cultură al populației, data reînființării satelor, de unde sunt veniți locuitorii și când; care sunt datinele, portul, obiceiurile și eresurile naționalităților conlocuitoare; legendele, povestirile și cântecele rămase în gura poporului.

c) Bătrîni, și mai ales cei din vechile sate românești sau bulgărești, 'mă-au povestit suferințele și starea lor sub Turci.

Am adunat de la Români și ceva material folkloristic, pe care am de gînd a-l completa și publica în viitor — dacă împrejurările nu-mi vor sta împotriva.

Nu putem îndestul îndemna pe cercetătorii cunoscători ai limbii bulgare, de a se ocupa cu adunarea cântecelor și povestilor bulgărești, cari cuprind o mulțime de fapte istorice medievale — îmi spunea un învățător din Sariurt.

d) În fine de la agricultori, crescători de vite și pescari am putut deduce bogăția de odinioară a Dobrogiei în vite, pescărie și păduri.

Tote aceste note le-am utilizat, dar ele se pierd în corpul scrierii, întocmai cum picăturile de ploie se amestecă cu apa unui lac, pe suprafața căruia cad.

* * *

Cu adunarea isvórelor referitoare la Dobrovia am întâmpinat multe greutăți, căci toate scrierile trebuia să mi le procur din comerț, unele pe prețuri peste puterile mele de mar.

La București s'au într'un alt oraș, unde sunt biblioteci publice sau particulare, aș fi putut împrumuta sau citi acolo uvrăgile de care aveam nevoie, dar Constanța este săracă în asemenea de felul acesta și mai ales în sensul istorico-geografic.

Cine se ocupă cu adunarea scrierilor vechi, poate săi cât de mult sunt speculați de antiquari.

Astăzi mă găsesc în posesia a peste 300 volume, care mă costă 5–6.000 lei, pe câtă vreme la București aș fi fost scutit de o însemnată parte din această sumă.

Afară de 3–4 volume ce mi-au fost dăruite de autori, încolo toate scrierile coprinse în lista bibliografică sunt cumpărate de mine.

* * *

Am împărțit materia în cinci cărți:

I. Geografia matematică { Cap. I. Numirea Dobrogei.
Cap. II. Situațiunea și dimensiunile ei.

În acest al doilea capitol am insistat asupra studiului amănunțit al frontierei noastre de Sud, pentru care m'am servit de izvoare destul de ponderose, ce cu multă bună-voință mi le-a pus la dispoziție Domnul D. Sturdza.

II. Geografia fizică, coprinde două mari părți { A. Supra și sub-solul.
B. Suprafața solului.

Partea A am împărțit-o în două sub-diviziuni: a și b.

a trată despre atmosferă, și ca corolar trebuia să vorbesc ceva despre starea sanitară a provinciei noastre cis-dunărene, influențată de diferite elemente climato-meteorologice. Ambele capitole dar (I, II) sunt în strînsă legătură.

b coprinde studiul sub-solului (cap. III) și geologia aplicată (cap. IV, V și VI).

În partea B (suprafața solului) vorbesc despre hipsometrie (cap. I), orografie (cap. II), hidrografie (cap. III), delta (cap. IV) și insula șerpilar (cap. VI).

Am crezut nemerit să pun cap. V (Comisiunea Europeană Dunărenă) după descrierea Deltei; lucrările acestei importantissime Comisiuni fiind făcute în Deltă.

Pentru multe și prețioase detalii ale acestei părți, Domnul D. Sturdza a bine-voit să-mi procure izvoare.

III. Geografia politică { A. Etnografia, Administrativa, Politica.
B. Istoria, Ecclesiastica.

IV. Geografia economică { Căi de comunicație
Agricultura
Flora
Păduri
Animale
Minerale
Industria
Gospodăria rurală
Comerțul
Statistica

V. Geografia militară am împărțit-o în două capitole.

Ca concluzie am făcut o comparație între starea în care am găsit noi Dobrogia la 1878 și aceia din 1900.

La sfîrșitul lucrării, cititorul va avea un index alfabetic, care îl poate călăuzi în căutarea numelor proprii și mai ales a celor topice scrise cu litere cursive.

Am însoțit acest index de o traducere în limba română a numirilor geografice streine, ajutat fiind de Domnul Sub-Locotenent Refik-Abdul-Kadîr și de Negip Demirgian, profesor de limba turcă și imam în Babadag, cărora mă simt dator a le aduce aci mulțumirile mele, pentru munca conștiincioasă ce și-au depus.

Cu această ocazie s-au găsit, că parte din numirile geografice sunt estropiate, iar parte în așa fel denaturate, în cât nu li se mai poate înțelege semnificarea.

* * *

*Pe un canevas al meu am brodat diferite notițe, parte culese de prin cărți, parte d
nate din statistici și din gura poporului.*

*Intru cât am reușit, să fac o dare de sémă cât se póte de completă asupra Dobro
citorul va aprecia.*

Incheind, mă adresez criticei prin cuvintele poetului popular, înțeleptul Anton Pann:

*«Cela ce găsesce vină
«Și-o vrea să facă măi bine,
«Nu staū cu el în pricină
«Slobod este de la mine.»*

Constanța, 1904 Ianuarie 1.

Căpitan M. D. Jonescu
Membru al Societății Geografice Rom

BIBLIOGRAFIE

Förte puțină sunt autorii, care s'aü ocupat în special cu studiul Dobrogiei; și din aceștia numai unul, Peters, se întinde mai mult asupra studiilor pur geografice.

Ast-fel a trebuit să consult 113 autori, să citesc peste 250 volume, să culeg din tot atâtea dosare, cunoștințele necesare pentru alcătuirea unei geografii a Dobrogiei — în accepțiunea largă a cuvântului.

Dar în afară de aceste isvöre alimentate de o mulțime altele, am mai complectat lucrarea mea cu notițe culese din călătoriile ce am făcut în fie-care an — din 1890 — cu informațiuni adunate de la preoți, învățători, agricultori, economiști de vite, agenți de comerț, silvicultori, etc.

Recunosc, că am dat uvrăgiului meu o prea mare desvöltare, dar am ținut că în el sa se oglindöscă întreaga stare a Dobrogiei, de la sförșitul secolului XIX-lea.

Iacă pentru ce nu am cruțat nici un sacrificiü bănesc, nici munca, în a 'mă aduna și consulta cât se pöte mai multe scrieri, și totuși, pare-mi-se, nu sunt de ajuns :

a) Cărți

1. A. T. *Adunare în scurt de eresurile lipovenilor, de Mitropolitul Rostovului, Dimitrie. Tipărită a doua örä. București, 1859. Imprimeria Mitropolitului Nifon. O broșură.*

După cum numele sëü arată, acösta este o traducere pe scurt a scrierii Mitropolitului Dimitrie în potriua Lipovenilor.

Traducerea e îndreptată contra Scopiiilor, care începuseră a găsi adepți printre Români.

Pentru întâiași dată acöstă cärticică s'a tipărit în Monăstirea Némțului la 1837, Maiü 20 și ne interesöza obiceiurile Lipovenilor și Scopiiilor, secte care trăesc în Dobrogiă.

De aceia 'mă-a servit acöstă broșură ca complectare asupra unor eresuri lipovenesci, negăsite în alte scrieri.

2. Allard Camille Dr. *Mission médicale dans la Dobroutcha. Paris, 1864. Libr. Adrien le Clerc. Un volume.*

La începutul lui Iunie 1885, Allard a fost numit medic al misiunii franceze de poduri și șosele în regiunea dunăreană.

Cu acöstă ocazie a făcut darea de sémă asupra stării sanitare a Dobrogiei din acel an.

Dăr lucrarea de mai mare valöre este: «*La Bulgarie orientale*», în ea — după cum spune L'abbé A. Bayle, «Allard a publicat articole, cari aü făcut acöstă scriere una din cărțile cele mai curiöse, ce s'ar putea consulta de cei cari voesc a cunoșce acöstă regiune necunoscută».

În «*La Bulgarie orientale*» Allard vorbește și de Dobrogiă, și imă pare rău, că după multe cercetări, n'am putut găsi acöstă valorösa carte.

3. Alimanășteano C. *L'exploitation des mines en Roumanie. Bucarest, 1897. Un volume.*

Scurta, dar prețioasă lucrare a Directorului secțiunii Minelor din Ministerul Domeniilor, 'mă-a servit la geografia minereala a Dobrogiei.

Până la noui cercetări asupra sub-solului provinciei noastre de dincöce de Dunare¹⁾, scrierea D-lui Alimăneșteanu va rămăne singura în ceia ce privesce minereurile din Dobrogiă.

4. Amante Bruto. *Ovidiü în exil. Traducere din limba italiană de Clelia Bruzzesi. Buc. 1885. Un volum.*

Autorul vorbește despre Ovidiü, de numele căruia se légă Constanța de ađi, apoi despre părerile diferiților autori asupra ubiquității Tomis-ului.

¹⁾ Întrebuințez đicerea «dincöce de Dunare» pentru că am scris uvrăgiul meu în orașul Constanța, unde locuesc de 18 ani, din 1890.

Cu ocazia vizitării Constanței, Bruto a mers și la insula Țisă «a lui Ovidiu», pe care o descrie într'un stil elegant.

M'am servit de această mică, dar interesantă broșură, când am vorbit de Constanța și de insula Ovidiu.

5. Ami Boué. *Récueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe. Vienne, 1854. Deux volumes.*

Forțe puține note ne dă acest savant autor despre Dobrovia; nu găsim de cât un singur aliniat în vol. I, pag. 136.

L'am citat în întregime nu atât ca interesant, cât mai ales ca curiozitate asupra spuselor lui Boué despre Dobrovia.

6. Anastasiu Victor. *Contribution à l'Etude Géologique de la Dobrogea. (Terrains secondaires). Paris, 1896. Un volume.*

Cestiunea terenurilor secundare din Dobrovia am extras-o din această meritorie scriere.

Figurile care reprezintă tăieturile de teren și harta geologică a lucrării mele sunt acelea din cartea Domnului Victor Anastasiu, căruia mă simt dator a-i aduce mulțumirile mele pentru bunăvoința ce-mi a arătat dăruindu-mi prețioasa D-sale scriere.

7. André Papadopoulos Vretos. *La Bulgarie ancienne et moderne. Saint-Petersbourg. 1856. Un volume.*

În timpul șederii sale la Varna ca consul al Greciei, autorul a avut ocazie de a cunoaște bine orașele de pe țărmul vestic al Marii Negre și le descrie amănunțit.

În prima parte a scrierii ne vorbește pe scurt despre istoria Bulgarilor, de la venirea lor în Europa, până la supunerea lor de Turci.

Apoi istoria vechiului Tomis, pe care îl identifică cu Anadolchioi, un sat la 2 km. spre Nord de Constanța.

A doua parte e consacrată stării economice a Bulgariei.

În fine în a treia, se ocupă cu descrierea orașelor maritime.

Acastă importantă carte se găsește foarte rar și regret că o am — după o căutare de 5 ani — tocmai acum în urmă, așa că n'am putut profita îndestul de prima parte a ei.

Totuși am utilizat-o cu mult folos, la descrierea orașelor Constanța și Mangalia, la partea etnografică și la cea economică.

8. Andronescu Virgil. *Contribuțiuni istorice și numele de Dobrovia. Constanța, 1904. Tip. Ovidiu. Un volum*

«Numele Dobrogiei». Întrebarea a fost pusă de mine în scopul de a se face lumină asupra cestiunii.

Răspunsul 'mi l'a dat prietenul meu prin scrierea de față, în care discută cu mult discernământ și competență.

9. Antipa Gr. Dr. *Lacul Razim. Starea actuală a pescăriilor din el și mijlocele de îndreptare. București, 1894. Impr. Statului. O broșură.*

Din îndemnul Ministerului Domeniilor, Domnul Dr. Antipa, Șeful serviciului pescăriilor, în urma studiilor amănunțite asupra acestui important izvor de bogăție al țării, a făcut darea acăsta de sēma, de care m'am servit la studiul hidrografic și la partea economică, capitolul «Pescării».

Am mai utilizat pentru acăsta din urma parte și alte importante dări de sēma, ale D-lor Antipa și Scia, publicate în Buletinul Ministerului Domeniilor.

Se vor vedea citate în corpul scrierii.

10. Antonescu Remus. *Portul Constanța și podul peste Dunăre. București, 1889. Tip. Dor. P. Cucu.*

O broșură care mi-a folosit, când am vorbit despre istoricul acestor două marețe lucrări, de care depinde starea economică a Dobrogiei.

11. Avril (A d' . . .) a) *La Bulgarie chrétienne. II-ème Edition. Paris, 1898. Libr. Leroux. Un volume.*

Lucrarea se realizează pe izvóre autorizate; prima ei parte tratēză legăturile ce aveaū patriarhiile de Thesalonic, Ochrida și Tērnova cu Sf. Scaun.

De aceia în a doua parte autorul caută a demonstra, că Bulgarii sunt mai intim legați de Roma de cât de Constantinopol, sub raportul bisericeii.

Scrierea are aceleași tendinți cu cea de la No. 38.

Dobrovia, ca una ce a făcut parte din Imperiul Romāno-Bulgar în vēcul de mijloc, a trebuit să fi suferit de influența papala, de aceia 'mi-a fost de mult folos prima parte a acestei importante scrieri, la capitolul «Biserica».

b) *Négotiations relatives au traité du Berlin. Paris, 1886. Un volume.*

Nu puteam să mă întind mult asupra cestiunii tratatului din Berlin, ci am citat numai părțile privitoare la Dobrovia și Comisiunea europeană dunăreană.

12. Armand Levy. *La Roumanie et la liberté du Danube. Paris, 1883. Libr. du Luxembourg. Un volume.*

Autorul arată în acest volum drepturile noastre asupra navigațiunii pe Dunăre, și ia cestiunea de la genesa ei.

Vorbind despre Comisiunea europeană dunăreană am căutat să consult și scrierea D-lui Armand Lévy.

13. Bălcescu N. *Istoria Romānilor sub Michai Vitezul. Publ. în Revista Romānă. Anul I.*

Pentru glorioasă, dar scurta epocă a Domniei lui Michai Vitezul, scrierea de față, lucrată după izvóre demne de credință, 'mi-a fost de mare folos.

14. Bazancourt. (Baron de . . .). *L'expédition de Crimée. Paris, 1856. Edit. Amyot. Deux volumes.*

Primul volum al acestei scrieri numai, interesēză Dobrovia pentru campania din 1854.

În el se vorbește despre nenorocita expediție a diviziei franceze Espinasse și despre flagelul (holera) ce a isbit acest corp expediționar în lagărul de la Palaz.

15. **Bergier Nicolas** *Grands chemins de l'Empire Romain. Bruxelles, 1736. Deux volumes.*

Lucrare de o forță mare însemnată, dar care are puțină atingere cu subiectul meu și acolo unde am utilizat-o, se găsește citată.

16. **Bibescu Gh. (Prințul . . .)** *Istoria unei frontiere. Trad. din franc. de Al. Em. Florescu. București, 1883. Un volum.*
Coprinde două părți, una mai interesantă ca alta. Prima tratează cestiunea delimitării Dobrogiei, în urma congresului de la Berlin.

A doua vorbește despre Comisiunea Europeană Dunărenă.

Ambele părți au fost utilizate în scrierea mea, în care le am copiat, aproape.

17. **Brezoianu I.** *Vechile instituțiuni ale României. București, 1882. Un volum.*

Pentru această serioasă lucrare, autorul s'a servit de izvoare temeinice; ea mi-a fost nu de puțin folos, când am vorbit de comerțul țării noastre pe Dunăre și Marea Neagră.

18. **Brialmont, Général.** *Progrès de la défense des états. Bruxelles, 1898. Un volume avec atlas.*

Am găsit în bine cunoscutul autor militar multe și prețioase principii, pe care le am aplicat la organizarea defensivă a Dobrogiei.

19. **Broglie. (M. Albert de . . .)** *L'Eglise et l'empire romain au IV-ème siècle. Paris, 1879. Six volumes.*

Intemeierea Bisericii creștine și Istoria pe larg a Imperiului Roman din veacul al IV-lea, sunt două cestiuni tratate de autor, după izvoare de totă ponderositatea.

De aceea, nu de puțin folos mi-a fost această importantă lucrare la partea istorică a secolului al IV-lea și la întemeierea creștinismului.

20. **Cantemir Dimitrie (Prințul . . .)** a) *Istoria Imperiului Otoman. Trad. după textul german de Ios. Hodoșiș. București, 1876. Două volume.*

b) *Idem. Textul francez de Jonquièrre. Paris, 1743. Deux volumes.*

Scrierea Prințului Dimitrie Cantemir este plină cu importante notițe, din care cele corespunzătoare timpului trăit de autor sunt mai prețioase și mai fondate.

Cele anterioare timpului său, nu sunt toate exacte.

M'am servit cu mult folos de această lucrare, mai ales de părțile cunoscute de autor, iar nu compilate de dînsul.

c) *Descrierea Moldovei. Trad. după originalul latinesc de Ios. Hodoșiș. București. 1875. Un volum.*

Puțină atingere a avut cu scrierea mea acesta a doua lucrare a Prințului Cantemir. Părțile utilizate se găsesc în note.

21. **Cârnu Munteanu și Corneliu Roman.** a) *Vinurile României. București, 1900. Tip. «Eminescu». Un volum.*

Viile din Dobrogia ar putea face obiectul unei scrieri separate, fiind una din ramurile de bogăție ale provinciei.

Nemerita lucrare a acestor doi Domni cunosători, este pînă la timp — ca să nu țin prea târziu — acum, când renumitele podgorii ale Saricei sunt amenințate de filoxeră și care de sigur vor fi micșorate considerabil, de nu se vor lua măsuri de îndreptare.

Studiul de față m'a călăuzit, ca să stabilesc o comparație între starea de acum a viilor și cea dintr'un trecut nu tocmai depărtat, după datele ce mi le procură.

b) *Recherches sur les Céréales Roumains. (Blé, Maïs, Orge). Bucarest, 1900. Impr. «Eminescu». Un volume.*

Pentru partea economică, scrierea acesta mi-a servit ca compliment folositor al datelor statistice agricole culese de mine de la Prefecturile Județelor Constanța și Tulcea.

22. **Chotard Henry.** *Le périple de la Mer Noire par Arrien. Paris, 1860. Libr. Aug. Durand. Un volume.*

Importantă scriere a lui Arrian din timpul Împăratului Adrian a fost tradusă, comentată și confruntată cu părerile celor mai de seamă geografi vechi, în lucrarea de față, care mi-a servit la deslegarea multor cestiuni relative la forma Deltei Dunării și litoralului învecinat al Mării Negre, din veacul al II-lea.

23. **Christodorescu C.** *Comerțul României. Buc. 1902. O fasciculă. Utilizată la «instituțiunile de credit».*

24. **Cioran Emilia D-ra.** *Călătoriile Patriarhului Macarie de Antiochia în Țările Române. (1653—58). București, 1900. Tipog. Sococă. Un volum.*

Bogățiile Țărilor Române au atras, ca pe multe alte fețe bisericesci, și pe Patriarhul Macarie, care veni a aduna elemosină (milă) între anii 1653—1658.

Traducerea părților ce ne privesc e făcută după textul englez apărut în 1836 și începe cu calatoria de la Galați a Patriarhului, de și în trecerea sa, Macarie vizitase Constanța, pe la începutul anului 1653.

La întorcere, s'a imbarcat la Galați, de unde apoi pe Dunăre și pe brațul Chilia a eșit la Mare și s'a îndreptat către Constantinopol, în luna Octombrie 1658.

Aci se termină traducerea românească, care dacă s'ar fi întins și asupra calatorie Patriarhului de la Constanța la Galați, scrierea de față mi-ar fi fost de o mai mare valoare, căci aș fi găsit în ea note despre starea Dobrogiei din a doua jumătate a secolului XVII-lea.

Totuși pentru partea economică, această traducere mi-a adus servicii importante.

25. **Colescu L.** *Statistica animalelor domestice din România, (în anul 1900). București, 1903. Un volum.*

Este o lucrare unică în felul său în țara noastră. Tablourile diferitelor animale domestice sunt luate după scrierea D-lui Colescu și îmi pare rău că n'am avut-o mai din 'nainte pentru a trage dintr'însa toate foloșele.

De aceea se va vedea că unele date ale mele nu se potrivesc cu acele ale D-lui Colescu. În tot cazul nepotrivirile nu sunt mari.

26. Contogiorgio. *Ovidiu. Broșură tipărită în Constanța cu ocazia ridicării monumentului poetului.*

Eruditul octogenar, afară de această broșură, nu știu să mai fi lăsat în urmă-î alte scrieri, de și ar fi putut scri mult despre coloniile grecesci de pe țărmul Mării Negre, fiind fost un vechi profesor și cunosător al locurilor acestea.

27. Corréard I. *Guide maritime et stratégique dans la Mer Noire. Paris, 1854. Libr. Corréard. Un volume.*

Un studiu amănunțit al întregului litoral maritim cu considerațiuni asupra fie-cărei localități de pe coastă.

Interesază scrierea mea în ceia ce privesce starea porturilor dobrogene de acum 50 de ani.

Uvrăgiul e însoțit de un atlas cu 39 planșe, care mi-a folosit și mai mult. (A se vedea No. 1, Hărți).

28. Crăiniceanu G. Dr. *Igiena țăranului român. Lucrare premiată de Academia Română. Bucuresci, 1895. Tip. Carol Göbl. Un volum.*

Asupra importanței ce presintă această scriere, Academia Română a ținut ultimul său cuvânt.

Mi-a servit foarte mult la partea geografiei fizice. Când am vorbit despre locuința, hrana, etc., locuitorului din Dobrovia am fost călăuzit de scrierea eruditului meu prieten, căruia îi aduc mulțumirile mele.

29. Crouse Franz. *La péninsule Greco-Slave. Bruxelles, 1876. Libr. Spineux. Un volume.*

Interesanta lucrare a acestui oficer de Stat-Major, mi-a servit pentru unele detalii relative la organizarea Imperiului Otoman în ajunul ultimului război; de aceea se vede citată la partea geografiei politice (administrativă).

30. Cyrille. a) *Voyage sentimentale dans les Pays Slaves. Paris, 1876. Libr. Victor Palmé. Un volume.*

Am consultat cu folos această lucrare, când am vorbit de imigrațiunile Țătarilor și Bulgarilor de la 1860 încôce.

b) *De Paris à l'île des Serpents. Paris, 1876. Libr. E. Leroux. Un volume.*

În descrierea sa de la Galați la Sulina (cap. 4—5), autorul atinge câte-va cestiuni relative la Comisiunea Europeană Dunărenă.

Mai coprinde câte-va notițe etnografice, economice și istorice, pe care le am întrebuițat la locul lor.

31. Dănescu Grigorie. a) *Dicționarul geografic al Jud. Tulcea. Bucuresci, 1896. Un volum.*

Acastă meritorie lucrare a fost făcută după îndemnul Societății Geografice Române; autorul și-a pus toate silințele să corespundă așteptărilor Societății, și a reușit.

M'am servit de dicționar la descrierea orografică și hidrografică a Județului Tulcea, de aceea fac mențiune aci, nefiind citat în corpul scrierii mele la partea respectivă.

Dicționarul a fost controlat de mine cu harta Marelui Stat-Major scala 1/50.000, și părțile, pe care autorul le a scăpat din vedere, sunt puse în lucrarea mea.

b) *Dicționarul geografic al Jud. Constanța. Bucuresci, 1897. Un volum.*

N'am de adăugat pe lângă cele spuse mai sus, de cât că acest dicționar este mai complet ca precedentul.

Mă simt dator a aduce laudele mele autorului, pentru munca stăruitoare și minuțiozitatea ce a pus la întocmirea acestor două dicționare.

32. Daniilescu N. *Extras din schițele geografice și geologice ale Dobrogei de K. F. Peters. Publ. în Revista Științifică română. Vol. XII.*

E un resumat al scrierii geologului austriac (vezi Peters) și numai din partea geologică, pentru câte-va localități din Dobrovia

Părțile utilizate de mine sunt arătate în corpul scrierii.

33. Decharmes P. *Mythologie de la Grèce antique. Paris, 1886. Un volume.*

M'am servit de această scriere pentru timpurile preistorice, care stau în legătură cu ținutul dintre Dunăre și Marea Neagră.

34. De la Jonquière. *Histoire de l'Empire Ottoman. Paris, 1884. Un volume.*

Când am avut la îndemână marea lucrare a lui Hammer (vezi No. 50), scrierea de față nu mi-a servit de cât în a stabili sub Împărăția căruia Sultan s'a întâmplat cutare eveniment, căci prin micimea ei, această scriere a fost mai ușor de consultat.

35. Direcția Generală C. F. R. *Dare de semă statistică asupra exploatării Căilor Ferate Române, în anul 1899. Bucuresci 1900. Tip. C. Göbl. Un volum.*

Traficul de călători și mărfuri în cursul anului 1899 în stațiunile liniei ferate de pe teritoriul Dobrogei și detalii asupra serviciului maritim român, au fost singurele note ce am extras din această dare de semă.

Pentru traseul liniei Constanța-Cernavodă-Pod m'am servit de planul secțiunii Constanța a C. F. R.

36. Drăghiceanu Math. M. *Les tremblements de terre de la Roumanie. Bucarest, 1896. Un volume.*

Scrierea de față m'a ajutat la studiul cutremurilor de pământ din Dobrovia, de când se fac observațiuni regulate asupra fenomenelor seismice.

37. Drăgicescu M. Lt.-Colonel. *Dunărea de la Orșova la Mare și còstele Mării de la Varna la Odesa. Galați. Ediția I. Tipogr. Bălășescu. Un volum.*

E o prea scurtă, dar de prea mare valoare descrierea istorica a tuturor localităților de pe malul Dunării și còsta Mării

Când am vorbit de orașele țarmurene ale Dobrogiei m'am servit în multe locuri de scrierea regretatului oficer de flotilă.

În 1892 se începuse publicarea unei ediții cu mult mai dezvoltată de cât întâia.

Din nenorocire n'a apărut din această a doua, de cât o fascicolă, în care se coprinde istoricul localităților de pe țărmul Dunării, de la gura Tisei, până la Calafat inclusiv.

38. Duchesne L. (L'abbé). *Eglises séparées. Paris, 1896. Libr. Thorin. Un volume.*

Eruditul prelat arată în această scriere cauzele desbinării între Biserica apusului de cea răsăritenă și caută a demonstra întâietatea Sf. Scaun, fața de Patriarchia Constantinopolului.

Lucrarea mi-a folosit la întocmirea istoriei Bisericei de la vécul IV-lea până la schisma.

Tendința scrierii abatelui Duchesne este de a atrage pe Bulgari de partea Sf. Scaun.

39. Durdent J. R. *Beautés de l'histoire de la Turquie. Paris, 1846. Libr. Alexis Eymery. Un volume.*

O istorie abreviata a Imperiului Otoman, însă care mi-a servit pentru unele detalii, pe care nu le-am găsit în alte părți.

40. Duruy Victor. *Histoire des Romains. Paris. Libr. Hachette. 1885. Sept volumes.*

Din acesta prețioasă lucrare, m'am servit de cele patru din urma volume, care conțin multe detalii relative la cucerirea și organizarea Dobrogiei de Romani și luptele petrecute aci cu Goții și Hunii.

Planurile cetăților Troesmis și Dinogeția sunt reproduse din volumul V-lea.

41. Enăceanu Ghenadie Arch. *Creștinismul în Dacia și creștirea Românilor. Publ. în Revista «Biserica ortodoxă Română». Anul I, (1875). No. 6, 7, 8. Anul II, No. 2, 3, 6, 7, 8, 9. Anul IV, 1, 2, 3, 4, 5, 6.*

Cu date istorice precise autorul stabilește timpul creștinării Romanilor din amândouă Daciile.

Cu toate că învățatul prelat cunósce opera lui Lequien, nu insistă asupra episcopatului din Tomis, despre care vorbește numai pentru anul 553, adică despre Valentiú cel din urmă episcop de aci, după lista lui Lequien.

Dacă în 1875 s'ar fi cunoscut, că Tomis este Kustendgé al Turcilor, și ca peste trei ani va deveni orașul românesc Constanța, de sigur că autorul articolului ar fi insistat mai mult asupra listei lui Lequien și cu puterea de discernament, cu care a scris acest articol, ar fi adus mai multă lumină asupra Creștinismului la Tomis.

Lucrarea așa cum se prezintă, 'mi-a fost de mult ajutor la alcătuirea capitolului «Biserica».

42. Engelhardt Ed. *Etudes sur les embouchures du Danube, Galatz, 1862. Typogr. Frédéric Theil. Un volume.*

Scrierea primului membru francez în Comisiunea Europeană Dunărenă, de și mică, dar coprinde o mulțime de date relative la Delta, cum: topografia, formarea, populațiunea, localitățile, agricultura, pescăriile, clima și lucrările de îmbunătățire facute de Comisiune.

Încheie cu considerațiuni asupra comerțului ce se făcea pe gura Dunării, Sulina, și progresele în viitor, născute din lucrările de la această gură.

Printre alte multe isvóre ce am avut asupra Deltăi și Comisiunei Dunărene, scrierea de față e dese ori citată la capitolele respective.

43. Filip N. *Les animaux domestiques de la Roumanie. (Chevaux, boeufs, moutons et porcs). Bucarest, 1900. Typ. Sococú. Un volume.*

E singura lucrare la noi, în felul ei, tratéză despre cele patru principale specii de animale domestice.

Când am scris geografia economică, uvrăgiul D-lui Filip 'm'i-a fost de mare ajutor, căci am găsit în el nu numai cestiuni pur zootehnice, ci și prețioase date istorice, mai ales asupra provenienței cailor dobrogeni, așa de reputați odinioară.

Mă simt dator să aduc aci mulțumirile mele autorului.

44. Frantz von Hollendorff. *Les droits riverains de la Roumanie sur le Danube. Edit. française. Leipzig, 1884. Un volume.*

Scrierea a fost făcută din îndemnul Ministerului Afacerilor Streine, când s'a luat în discuție cestiunea navigației pe Dunărea de jos.

De mult folos 'm'i-a fost această lucrare, când am tratat capitolul «Comisiunea Europeană Dunărenă».

45. Gărdescu I.. Locot.-colonel. *Răsboiul Ruso-Turc din 1877-78. Trad. după textul rusc. București, 1902.*

Nică-ieri nu se găsesc mai exact și mai amănunțit tratate operațiunile corpului al XIV-lea rusesc, care a operat prin Dobrovia, ca în scrierea această.

La partea corespunzătoare timpului am utilizat-o — aproape am copiat-o. Lucrarea nu e terminată. Ultimele operațiuni ale corpului al XIV-lea sunt luate de mine după scrierea lui Tacticien. (A se vedea No. 103).

46. Gheorghiu Elena D-ra.

A ținut în anul 1891 o conferință despre istoria orașului Tomis. Mai în urmă această conferință

a fost tipărită într-o broșură. Isvorele de care s'a servit conferențiarul de și 'mi sunt cunoscute, totuși broșura nu e lipsită de interes, celui care s'ar ocupa de trecutul, până mai deună-zî așa de înegurat — al orașului Constanța.

47. Gheorghiu S. *Podul de peste Dunăre. Publ. în Buletinul Societății Politehnice din 1895.*

Autorul acestui articol este unul din inginerii noștri, care a fost însărcinat cu supravegherea lucrărilor de la podul de peste Dunăre.

D-sa a publicat această prețioasă scurtă dare de sêma asupra monumentalei lucrări arhitectonice de la Cernavoda-Fetesci.

Articolul coprinde numai în câte-va pagini tîtă lucrarea în esența ei.

Am reprodus acest articol întocmai.

Cititorul servindu-se de plan, care este o copie după cel al D-lui Gheorghiu, își p_ole da bine sêma despre întreaga lucrare, care l_egă liniile ferate din țară cu cea din Dobrogea.

48. Ghica Ion. *Dacia vechiă. Publ. în Rev. Română. Anul I.*

M'am folosit întru cât-va de acest articol în stabilirea datelor istorice al Dobrogei, de pe la începutul Dominațiunii Romane.

49. Gibbon. *Décadence de l'Empire Romain. Paris, 1858. Deux volumes.*

Multe părți din capitolul «Istoria» sunt luate după acest savant autor; de aceea se vede dese ori citat în corpul scrierii mele, mai ales pentru epoca Dominațiunii Romane în Dobrogea.

Descrierea unor lupte, îmi pare, a fi de domeniul fanteziei, mai mult de cât al realității.

50. Hammer (J. de). *Histoire de l'Empire Ottoman. Trad. de l'Allemand par J. J. Helert. Paris, 1835. Imprim. Henry Dupuy. Dix-huit volumes.*

Cea mai complectă și mai competentă istorie ce s'a scris asupra Imparației Otomane m'a ajutat mult la partea istorică a uvrăgiului meu.

Insemnătatea lucrării lui Hammer se dovedesce din faptul, că se vede citata în ori-ce scriere de valoare asupra Turciei.

Deci ori-ce comentarii sunt de prisos.

51. Hasd_ău B. P. a) *Negru-Vodă. Bucuresci, 1896. Tip. Socer_ă. Un volum (introducere la Tom. IV-lea din «Etymologicum Magnum Romaniae»).*

Eruditul nostru academician pătrunde, prin această prețioasă lucrare, cu cercetările istorice asupra începuturilor Statului Țării Românești, un secol și jumătate în n_optea vremurilor, adică de la 1380 înainte până la 1290.

De cât folos 'mi-a fost scrierea D-lui Hasd_ău, se vede din citatele de la apr_ope fie-care pagină din istoricul meu asupra Dobrogei corespun_d_ător cu timpul îmbrățișat de ea.

b) *La Valachie jusqu'à 1400. Bucarest, 1878. Un volume.*

Pentru legarea firului istoric din veacurile XIII și XIV, lucrarea de față țesută cu altele tot atît de valor_ose, 'mi-a servit de c_ălăuză indispensabilă.

c) *Istoria critică a Românilor. Bucuresci, 1873. Patru fascioare.*

Programul anunțat de bine cunoscutul nostru istoric, la tipărirea primei fascicole din începutul monumentalei D-sale opere n'a fost îndeplinit.

Totuși partea apărută aruncă lumină nouă asupra întinericului istoriei n_ostre generale și a Dobrogei în deosebi.

Nu pot preciza la ce anume părți m'am servit de lucrarea D-lui Hasd_ău, sa_ău mai bine, am întrebuintat-o pretutindeni în corpul scrierii mele, c_ăci coprinde detalii de ori-ce natură.

Am avut grija să citez părțile utilizate.

52. Hemmer (L'abbé). *Histoire de l'Eglise. Trad. de l'Allemand de M. le Dr. Funk. II-me édition. Paris, 1895. 2 vol.*

În două volume e tratată pe scurt istoria bisericei de la începutul creștinismului până în zilele n_ostre. De la schismă, uvrăgiul îmbrățișe_ză numai istoria desvoltării catolicismului.

Datele și tabela cronologică a Papilor m'au c_ălăuzit a stabili unele fapte din istoria bisericei în Dobrogea.

53. Hepites S. C. a) *Clima Brăilei. Bucuresci, 1900. Un volum.*

b) *Climatologie du littoral roumain de la Mer Noire. Bucuresci, 1899. Un volum.*

c) *Climatologia României. Bucuresci, 1900. Un volum.*

d) *Carte du régime pluviométrique. Bucuresci, 1899.*

e) *Album climatologique de Roumanie. Bucuresci, 1900.*

Bună-voința ce mi-a arătat autorul oferindu-mi aceste cinci neprețuite isv_ore asupra climatului Țării n_ostre, m_ă obligă a-i aduce mulțumirile mele, mai ales că sub raportul climatologic, afară de aceste d_ări de s_ema, alte isv_ore nu aveam.

Harta pluviometrică din lucrarea mea este reprodusă după aceea a D-lui Hepites și multe părți din capitolul «Clima» sunt luate după scrierile neobositului nostru meteorologist.

54. Herodot. *Histoires. Traduites en française par P. Giquet. Paris, 1886. Libr. Hachette. Un volume.*

Traduc_ătorul nu s'a depărtat de originalul scrierii «părintetului istoriei».

Herodot conține multe detalii asupra ținuturilor de la gurile Dunării.

De aceea l'am utilizat nu numai la partea istorică (sec. V a. Chr.), ci și la altele, la care se va vedea citat.

55. Heyd. W. *Histoire du commerce du Levant au moyen-âge. Edit. française par Furry Raynaud. Leipzig, 1885. Deux volumes.*
 Numai citind lista uvrărilor consultate de autor ne putem face idee de greutatea acestei scrieri, pe care am căutat-o cinci ani prin librării.
 De cât folos 'mă-a fost, se poate vedea din citațiunile ce fac la partea istorică și comercială din evul mediu.
56. Hogguer (Baron d'). *Reinseignements sur la Dobrodja. Bucarest, 1880.*
 Această importantă broșura conține preciose date asupra stării sanitare, economice și etnografice a Dobrogei și importanțelor sale orașe, din 'nainte și din urma războiului din 1877—78.
 Așa ca scrierea Baronului d'Hogguer 'mi-a servit pentru multe comparațiuni ce am făcut între starea de atunci și cea de acum a Dobrogei.
57. Hüffel G. *Raporté privitoare la studiul sumar al pădurilor statului. Bucuresci. 1900. Un volum.*
 Acest Domn cunosător a fost însărcinat de Ministerul Domeniilor cu studiul asupra pădurilor noastre. Între alte regiuni, D-sa a vizitat și Dobrogea ale carei păduri le-a cercetat și asupra carora 'și-a dat parerea.
 La partea privitoare pădurilor din Dobrogea m'am servit mult de scrierea D-lui Hüffel.
58. Ilarian P. A. *Tesaur de monumente istorice pentru România. Bucuresci, 1862—4. Trei volume.*
 În această importantă revistă s'au publicat scrieri sau numai bucați de scrieri din limbile: franceza, germana și latina, cu traducerea în românesco.
 Publicațiunea se referă la istoria și geografia Țării noastre.
 Multe din aceste fragmente stând în legătură cu subiectul meu, le-am citat acolo unde m'am servit de ele și se vor vedea în corpul seriei.
59. Ionescu D. M. Locotenent. *Cercetări asupra orașului Constanța. Bucuresci, 1897. Un volum.*
 Această broșura este un început al lucrării mele de acum. De și nu aveam pe atunci isvode așa de multe pentru alcatuirea ei, totuși scrierea a fost bine primită de Societatea Geografică Română, care 'mă-a făcut onorea a mă numera printre membrii săi.
 Am văzut citată, această modestă a mea încercare de D-nul Kalinderu, Membru Academiei Române, în scrierea «August și literații Români».
60. Ionescu G. I. (Gion). *Istoria Bucurescilor. Tipogr. Socecă. 1900. Un volum.*
 Din totă această valoroasă operă n'am putut să mă servesc de cât de mici bucați din capitolul «Comerțul», unde este în atingere cu aceiași parte a lucrării mele.
61. Ionescu I. *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja. Constantinople, 1854. Un volume avec une carte ethnographique.*
 În această foarte interesantă lucrare a unui agronom român se oglindesc trecutul Dobrogei de acum 50 ani; ea cuprinde importante și amănunțite date asupra stării economice, administrative și etnografice a Dobrogei.
 Pentru Români prezintă și mai mult interes, căci autorul a căutat să se ocupe mai ales de numărul și ocupațiunea conaționalilor săi, fără a neglija însă și pe celelalte populațiuni.
 Găsindu-se foarte rar am reprodus multe bucați din această scriere.
 Harta arată pentru fie-care sat în parte felul naționalităților locuitoare și 'mă-a servit la etnografie.
62. Iorga N. a) *Studii istorice asupra Chilie și Cetății-Albe. Bucuresci, 1899. Tipogr. Carol Göbl. Un volum.*
 Autorului acestei importantissime lucrări, premiata de Academia Română, nu 'i-a scăpat din vedere nici unul din izvoarele autoritare, în alcătuirea istoricului acestor două orașe «Cheile Moldovei», din care unul cade pe teritoriul Dobrogei.
 Scrierea D-lui Iorga 'mă-a servit nu numai la istoria orașului Chilia, ci și la istoria generală a Dobrogei. E citată mai pretutindeni în corpul scrierii mele.
 b) *Relațiunile comerciale ale Țărilor noastre cu Lembergul. Partea I-a. Bucuresci, 1900.*
 În formă de cronică, începând din veacul al XV-lea, această broșura 'mă-a folosit la capitolul «Comerțul» și regret că nu am avut la îndemână scrierea completă.
63. Județele Constanța și Tulcea. *Expunerea situației județului. Broșuri anuale. Pe mai mulți ani.*
 Din aceste dări de seamă anuale, acele ale județului Tulcea pe 1897, 98 și 99 sunt adevăratele oglinde ale stării județului din toate punctele de vedere.
 De aceea am o mulțime de citate din ele în corpul scrierii mele și cititorul se va convinge de însemnătatea lor.
 Tabelele statistice 'mă-au fost nu de mai puțin ajutor în comparațiunile ce am făcut asupra populației.
64. Kanitz F. *La Bulgarie danubienne et le Balcan. Paris, 1882. Un volume.*
 În urma voiajurilor făcute timp de 20 ani (1860—80), autorul face o descriere interesantă prin mulțimea detaliilor de tot felul asupra Bulgariei Cis-Balcanice.
 Lucrarea are stil atrăgător și trecerea de la partea statistică la cea istorică, etc., e făcută cu multă pricepere, fără a obosi pe cititor.
 Din nefericire, scrierea nu conține pentru Dobrogea atât de multe detalii ce întâlnim despre alte părți din Bulgaria.

Causa este, că autorul n'a vizitat, de cât Sudul provinciei noastre, și 'și-a intrerupt călătoria din cauza bôlei.

65. Kogălniceanu M. *Schiță despre Țiganii. Trad. de Ghibănescu. Iași, 1900. O broșură.*

E prea interesantă această broșură, prin conținutul ei asupra: istoriei, moravurilor și limbei Țiganilor.

'Mi-a folosit mult la partea etnografică, unde am citat-o.

66. Lapparent (A. de.). a) *Géologie. Paris, 1885. Un volume.*

b) *Leçons de Géographie physique. Paris, 1896. Un volume.*

c) *La structure et l'histoire des Balkans. Publ. dans la Revue générale des sciences. Juin, 1896. Paris.*

Câte trele aceste lucrări de erudiție ale geologului frances 'mă-au servit la istoria geologică a Dobrogiei.

67. Lavisse E. et Rambaud A. *Histoire générale. Paris. Trois volumes. (I, II, III).*

In unire cu altele, această istorie generală 'mi-a complectat datele cronologice ale faptelor petrecute de la anul 395, până la ocuparea Dobrogiei de Turci.

Am găsit multe părți care 'mă-au folosit la istoria Dobrogiei, mai ales organizarea Imperiului Roman, timpul petrecut de diferitele popore năvalitoare peste Dunare, etc.

68. Lejean G. *Ethnographie de la Turquie d'Europe. Gotha: Justus Perthes. 1864. Un volume avec une carte ethnographique.*

In prețioasă lucrare a lui Lejean avem toate națiunile conlocuite în Dobrogia, din a 6-a decenie a secolului XIX-lea, cu o schiță istorică asupra timpului stabilirii fie-caruia.

Scrierea acesta am utilizat-o cu mult profit la partea etnografică a studiului meu.

69. Lelewel I. *Géographie du moyen-âge. Bruxelles, 1857. Librairie Pilliet. Cinq volumes. Avec un atlas contenant 50 planches.*

E o lucrare de mare valoare, dar nu e în atingere cu subiectul meu, de cât la partea geografică a Dobrogiei de la 1154, descrierea lui Edrissi, pe care am utilizat-o.

70. Licherdopol I. P. *Excursiuni în Dobrogia. București, 1900. Un volum.*

E o călătorie făcută de autor în Dobrogia, cu scopul de a studia malacologia provinciei.

In a doua parte se vorbește despre clima, geologia, fauna și flora Dobrogiei.

«Flora» este extrasă din monumentală operă a D-rului Brândză: «Vegetațiunea Dobrogiei».

«Fauna» este luată după lucrarea D-rului G. V. V. Almásy, apărută în 1898.

In lipsă de lucrările originale am utilizat scrierea D-lui Licherdopol, pentru fauna și flora Dobrogiei.

71. Mallouf N. *Dictionnaire Turc-Français. Paris, 1863. Libr. Maisonneuve. Deux volumes.*

Pentru traducerea în românesce a multor numiri din Dobrogia, acest dicționar mi-a fost de folos.

72. Mărtineanu Al. *Cestiunea pescăriilor în România. București, 1900. O broșură.*

Un studiu sumar mijloacelor propuse de autor pentru îmbunătățirea pescăriilor.

Pentru Dobrogia, cestiunea a fost deja tratată cu mai multă competență de Domni Dr. Antipa și Scila (vezi No. 9 și Buletinul Ministerului Domeniilor. No. 1—2 din anul 1901).

73. Melchisedek (Episcopul Dunării de Jos). *Lipovenismul, adică schismaticii și răscolnicii și ereticii rusești. București, 1871. Tipogr. C. N. Rădulescu. Un volum.*

Acastă scriere de erudiție e mult căutată de Scopiți, pentru a o distruge, de aceea se găsește foarte rar.

In ea învățatul nostru prelat arată, de la origină, eresurile sectei Lipovenilor și a tuturor schismaticilor Bisericii rusești, obiceiurile scopiților în viața lor ca și în religieune.

E de o netăgăduită valoare această scriere, pentru oricine s'ar ocupa sa cunoască pe Lipoveni și multiplele lor secte, în cele mai minuțioase amănunte ale credinței lor religioase.

La partea etnografică lucrarea fericitului Melchisedek mi-a fost de mult folos și 'mă pare rău, că n'am dat acestui capitol o dezvoltare mai mare.

Tot în această scriere am găsit și întemeierea monastirei Cilicului.

74. Méry. *Constantinople et la Mer Noire. Paris, 1855. Ed. Belin-Leprieur et Morizot. Un volume.*

In câte-va părți mi-a servit această scriere de mare însemnătate; ea are puțină atingere cu subiectul meu.

75. Ministerul. a) *Afacerilor străine. Mișcarea porturilor de la 1879—1897. Broșuri anuale.*

Pentru mișcarea porturilor din Dobrogia, această lucrare mi-a fost de mult folos la partea comercială.

Pe 3 ani din urmă, lucrarea lipsind, n'am avut date.

Mișcarea portului Constanța am luat-o de la Căpitănie.

b) *Agriculturii, Industrii, Comerțului și Domeniilor. Buletine pe mai mulți ani.*

De și n'am avut toate aceste prețioase dări de seamă oficiale, totuși am putut să mă servesc foarte bine, când am făcut o comparație între agricultură și creșterea vitelor din trecut și de acum.

Datele asupra agriculturii pentru acești din urmă cinci ani (96—900) le-am avut de la Prefecturile Județelor Constanța și Tulcea.

Ancheta Industrială din 1901—1902. București, Tipogr. Carol Göbl. 1903.

Rezultatele acestei prețioase anchete făcută cu multă îngrijire de D-l L. Colescu, Șeful Statisticii Geerale, din acest Minister, mi-au servit la capitolul «Industrial».

Statistica Carierelor. Darea de sémă asupra carierelor din Dobrovia a fost copiată în textul meu.
Statistica Pădurilor. Este o dare de sémă asupra numirei, suprafeții și felul fie-cărui trup de pădure. Partea privitoare la Dobrovia a fost copiată întocmai în lucrarea mea.

c) *Financelor. Comerțul exterior în anul 1900.*

Am extras din această lucrare oficială importul și exportul în cei din urmă 10 ani prin punctele vamale din Dobrovia; iar pentru 1900, și felul mărfurilor importate sau exportate.

Aceste date pot servi a cunoște în viitor traficul de acum prin punctele vamale din Dobrovia.

Datele mi-au servit acum, la multe comparațiuni ce am făcut la capitolul «Comerțul», comparațiuni — ori-cât de neînsemnate par — vor căpăta cu timpul o mare însemnătate.

d) *Interne. Dare de sémă asupra Poștei și Telegrafului între anii 1888—1894.* De la 1894 încôce, o ast-fel de dare de sémă nu am găsit; nu s'a făcut; starea telegrafelor și poștelor în Dobrovia este luată de mine după această scriere oficială, care cum vedem nu merge până în 1900. Totuși, schimbări ne-făcându-se în cei șese ani (1894—1900), nu se comite nici o greșelă de se va lua starea telegrafului și poștei din 1894 drept 1900.

e) *Lucrărilor Publice. Construcția Portului Constanța.* Partea privitoare la Construcția portului ca și planul din textul meu, o datoresc D-lui Inginer Zahariade, care încă de la început a condus această importantă lucrare.

Îi aduc aci mulțumirile mele, pentru bună-voința ce mi-a arătat

Drumurile în România. București, 1900. Un volum.

E un studiu comparativ între starea drumurilor din trecut și cea de astă-zi.

Pentru detalii m'am servit de notele culese de mine de la Prefecturile celor două județe.

Comparația șoselor dobrogene cu acele din Țara am făcut-o după studiul D-lui N. Urechia.

(Publ. în Buletinul Societății Geografice Române din 1902).

76. *Missail G. Marea Negră (lac Moldovenesc). Publ. în cinci numere din «Revista literară» anul 1897. București.*

Articolul Domnului Missail mi-a procurat isvóre pentru alcătuirea părții «Comerțul pe Dunăre și Marea Negră» până la finele evului mediu.

77. *Mrazec L. et Pascu R. Note sur la structure géologique des environs du village d'Ortakiöi. Publ. în Buletinul Societății de științe fizice. Decembre 1896.*

La partea geologică am arătat și părerea acestor doi Domni competenți, asupra terenurilor din prejurul satului Ortachioi.

78. *Moltke (Maréchal de ...). a) Campagnes des Russes dans la Turquie d'Europe en 1828 et 1829. Traduit de l'Allemand par A. Demmler. Paris, 1854. Deux volumes.*

Nu puteam să nu utilizez această importantă scriere, când am vorbit despre războiul din 1828—29.

b) *Lettres sur l'Orient. Traduites par A. Marchand. Paris. Deuxième édition. Un volume.*

Scrisorile XXXII și LXVI din 1836 și 39 vorbesc despre Dobrovia și Dunăre.

Le-am utilizat pentru datele de sus.

79. *Mommsen et Marquardt. Organisation de l'Empire Romain. Paris, 1892. Trois volumes.*

Pentru starea Dobrogiei pe timpul Împărăției Romane, lucrarea celebrului archeolog și istoric mi-a fost de mare ajutor.

80. *Nacian I. I. a) La Dobroudja économique et sociale. Paris, 1886. Librairie Guillaumin. Un volume.*

Scrierea coprinde două părți: în prima, autorul face descrierea succintă a provinciei din toate punctele de vedere.

În partea II arată piedicile, care se opun la dezvoltarea economică a Dobrogiei și mijloace de întrebuițat pentru îndreptare.

Mi-a fost de mare folos lucrarea D-lui Nacian, și partea economică a uvrăgiului meu e lucrată după vederile D-sale.

b) *Dobrovia. București, 1891. O broșură.*

E o urmare a precedentei.

81. *Napoleon Ath., Locotenent. Dobrovia și Gurile Dunării. București, 1896. Tip. Socescu. Un volum cu hartă.*

E o scriere cu considerațiuni asupra importanței militare a Dobrogiei.

Uvrăgiul este dedicat D-lui Locot.-colonel Iannescu, și de sigur autorul a emis pe larg parerile eruditului său profesor și militar distins, sub auspiciile caruia, cred a fi fost lucrată această scriere.

82. *Nenițescu Dimitrie. Dunărea în dreptul internațional public. București, 1903. Un volum.*

E o scriere de totă importanță asupra cestiunii Dunării de jos «care de mai bine de 50 de ani nu a părăsit nici un moment orizontul politic».

Multe părți, dar mai ales capitolul privitor la Comisiunea Europeană Dunărenă, am utilizat-o cu folos în corpul scrierii mele.

83. *Oficieri... (mai mulți). Istoricul războiului 1877-78. București 1888-98. Două volume cu atlas.*

Am consultat această lucrare numai în ce privesc începutul operațiunilor corpului XIV rusesc din Dobrovia în 1877-78.

Pentru această parte m'am folosit mai mult de voluminoasa scriere a lui Tacticien și trad. D-lui Locot.-colonel Gardescu. (A se vedea No. 45 și 103).

84. *Officier supérieur turc. Les passages du Danube. Constantinople, 1898.*

O broșură, în care autorul studiază valoarea militară a punctelor ce au servit Rușilor de trecere peste fluviu în războiele cu Turcii, de la 1828-77.

Am utilizat partea care vorbește de trecerea Rușilor pe la Isaccea în 1828. E o reproducere după scrierea Mareșalului de Moltke (vezi No. 78^a).

85. **Odobescu A. I.** *Documente privitoare la Istoria Românilor. Urmare la colecția lui E. Hurmuzachi. Supl. I. Vol. III. București, 1887. Un volum.*

Pentru înodarea firului istoric de la începutul secolului al XIX-lea, valoroasă lucrare a lui Odobescu 'mă-a fost o netăgăduită călăuza.

Tot războiul din 1806-1812 este luat după această scriere, care se va vedea citată acolo.

86. **Ovide.** *Oeuvres complètes. Par Nisard. Paris, 1881. Un volume.*

Din traducerea operilor lui Ovidiu am utilizat mult «Tristele și Ponticele», în care am găsit multe detalii asupra Dobrogei, din timpul relegațiunii poetului la Tomis.

Părțile utilizate le-am citat la locul lor.

De biografia poetului, de la începutul volumului m'am servit—împreună cu alte scrieri—la alcătuirea notiței biografice, pe care am introdus-o în istoricul Constanței, de care se lăga numele poetului.

87. **Papadopol Alex. Calimach.** a) *Dunărea în literatură și tradițiune. București, 1896. Un volum.*

Când am vorbit despre Dunăre, 'mă-a fost de mare folos această importantă lucrare.

b) *Notiță istorică despre Bêrlad. Ed. George Catzafany. Bêrlad, 1889. Un volum.*

Mulțimea autorilor citați în această lucrare îi dă valoarea ce merita.

E în atingere cu studiul meu la partea «comerțul» și acolo se va găsi citată.

c) *Sofia Paleologu și Domnița Olena. Extras din Analele Academiei Române. Seria II-a. Tom. XVII. București, 1895. Un volum.*

Este o pagină a istoriei noastre din glorioasa Domnie a lui Ștefan-cel-Mare.

Lucrare de mare valoare și care 'mă-a servit la partea istorică și comercială a Dobrogei.

88. **Peters K. F.** *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha. Denkschriften der Math. Natur. Wissen. Cl. d. Kais. Akad. d. Wissensch. XXVII. Bd.*

Importantă lucrare a eruditului geolog austriac a servit de bază tuturor cercetărilor ulterioare asupra Dobrogei.

Scrierea cuprinde două părți; prima se ocupă cu orografia, hidrografia, etnografia, clima, fauna moluscelor și localitățile antice din Dobrogea.

A doua e consacrată studiului geologic al provinciei și se întinde către Sud numai până la linia Tuzla-Adamclissi.

M'am servit în lucrarea mea numai de prima parte; căci pentru geologie am avut la îndemână alte scrieri mai nouă, despre care am făcut mențiune în această listă.

Lucrarea lui Peters este și va rămâne de totă valoarea, căci pe lângă cercetările sale, autorul s'a mai servit și de alte 26 izvoare competente.

E citată în oricare lucrare de erudiție, de aci însemnata scrieri.

89. **Peyssonel.** *Traité sur le commerce de la Mer Noire. Paris, 1787. Libr. Cuchet. Deux volumes.*

Importantă lucrare a acestui consul pe lângă curțile Turciei și Tatariei și care a voiajât mult prin aceste părți 'mă-a servit ori și unde a fost nevoie de a cunoaște starea Dobrogei din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

90. **Popescu N. D.** *Calendarul pentru toți Românii pe anii 1894, 95, 96 și 97.*

Tratăză războiul al cincilea dintre Ruși și Turci, din 1806-12, după documente oficiale.

Lucrarea lui Odobescu (vezi No. 85) a fost utilizată de autorul acestor calendare.

91. **Popovici Evsevie.** *Istoria Bisericească. Traducere de Episcopii Athanasie și Gherasim. București, 1901. Două vol.*

A fost o idee fericită a acestor două învățați prelați, de a traduce în limba română cursul de istorie bisericească, profesat la Facultatea de Teologie din Cernăuți.

În literatura noastră teologică n'a existat o scriere mai de erudiție și mai complexă, ca cursul D-lui Profesor Popovici.

Folosele ce am tras din această valoroasă lucrare mă obligă să aduc mulțumiri atât autorului, cât și traducătorilor.

92. **Reclus E.** a) *Nouvelle géographie universelle. Paris, 1876.*

Din această colosală scriere m'am servit numai de părerea autorului relative la câmpia Ungariei și basinul inferior al Dunării (vol. I și III).

b) *La Terre Paris, 1867.*

Conține prețioase păreri asupra formării Deltei Dunării și numai de această parte m'am folosit în corpul scrierii mele.

93. **Richard (A. de).** *La Roumanie (à vol d'oiseau). Bucarest, 1895. Un volume.*

În geografia fizică citez adese-ori importanta scriere a D-lui Richard, singura, pe care din fericire am avut-o al îndemână, relativă la analiza, felul apelor minerale din Dobrogea și alte cestiuni ce se vor vedea citate în scrierea mea.

Aduc aci mulțumirile mele autorului pentru folosele ce am tras din meritoasă D-sale scriere.

94. **Rousset Camille.** *Histoire de la guerre de Crimée. Paris, 1894. Libr. Hachette. Deux volumes.*

Pentru o mai minuțioasă cercetare asupra operațiunilor corpului expediționar francez în Dobrovia, mai înainte de debarcarea trupelor în Crimeia, opera membrului Academiei Franceze, 'mă-a fost de mare ajutor pentru anul 1854.

95. **Scheletti P. C.** *Dobrogea. Tulcea, 1879. Tip. Română.*

O broșură prea interesantă pentru timpul când a fost scrisă. Coprinde un studiu amănunțit asupra orașului Tulcea, despre impositele sub Turci, administrația, școala și biserica din primul an al ocupării noastre. Fie-care parte am utilizat-o la locul ei.

96. **Séguir (Le Comte de).** *Histoire du Bas-Empire. Paris, 1858. Deux volumes.*

Acastă lucrare începe cu istoria Imperiului de Orient (anul 312) și se termină cu ocuparea Constantinopolului de Turci în 1453.

La capitolul «Istoria» din scrierea mea, m'am călăuzit pe lângă altele și de acest important uvrăgiu, aranjat pe ani și pe capitole.

Fie-care capitol îmbrățișează faptele strictamente istorice din timpul unui Împărat, fără a vorbi și despre artele, industria, comerțul, așezămintele, etc., din cele 11 secole de viață ale Împărăției Bizantine.

97. **Șerbescu C. Locotenent.** *Bulgaria și Rumelia de Est din punctul de vedere politic și militar. Bucuresci, 1901. Un volum cu atlas.*

Pentru geografia militară a Dobrogei meritoasă lucrare a Domnului Locotenent Șerbescu 'mă-a fost de mult ajutor.

98. **Soutzo Mich.** *Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Dobrodja. Publ. dans la Revue archéologique française. 1882.*

După ce eruditul nostru numismat face o introducere istorică asupra Dobrogei, studiază apoi din punctul de vedere arheologic orașele vechi: Callatis, Tomis, Istropolis, Troemsis și Adam-Clissi.

M'am servit de întregul articol al D-lui Soutzo la partea istorică și la descrierea celor cinci localități vechi.

99. **Ștefănescu Gr.** *Curs elementar de geologie. Bucuresci, 1890. Tip. Socecă. Un volum.*

La partea geologică a Dobrogei, cursul D-lui Ștefănescu 'mă-a fost de o netagăduită importanță și acesta se poate vedea din citatele părți respective.

100. **Ștefănescu Sava.** *Nouă observațiuni geologice ale Dobrogei. Publ. în Rev. sc. Rom. Vol. XII.*

Autorul a făcut cercetări geologice în partea de Sud a Dobrogei nestudiată de Peters.

Nu am uitat de a consemna în studiul meu și acest articol al D-lui Ștefănescu.

101. **Sturdza Dim.** *Suprafața și populațiunea Regatului României (extras din Bul. Soc. Geogr. Rom.) Bucuresci, 1900. Un volum.*

Planul și unele date ale D-lui Sturdza m'au calăuzit la studiul părții statistice.

102. **Suess Ed.** *La face de la terre (Das Antlitz der Erde). Edit. française par Em. de Margerie. Tom. I. Paris, 1897.*

La istoria geologică a Dobrogei valoroasă lucrare a profesorului universitar din Viena am consultat-o cu mult folos și 'mă pare rău că n'am avut vol. II, care 'mă-ar fi servit mai mult asupra acestei părți a studiului meu.

103. **Tacticien.** *La guerre d'Orient en 1876—77. Paris, 1883. Libr. Dumaine. Douze volumes.*

Din această lucrare m'am servit de partea privitoare la operațiunile corpului XIV rusesc în Dobrovia.

Am omis însă multe detalii. Asupra războiului din 1877—78 m'am servit acum în urmă de traducerea D-lui Colonel Gardescu, *Războiul Ruso-Turc* (No. 45).

104. **Theodorescu C.** *Din trecutul Dobrogei. Bucuresci, 1897. O broșură.*

Ca cunoscător al Dobrogei la începutul ocupării ei de Români, autorul atinge multe puncte interesante relative la justiția, administrația, școala și biserica sub Turci.

'Mă-a servit această broșură pentru părțile arătate.

105. **Tocilescu Gr. G. a)** *Dacia înainte de Romani. Bucuresci, 1880. Un volum.*

Lucrare de erudiție, care a adus mari servicii celor care s'au ocupat cu istoria Țărilor noastre din 'naintea dominațiunii romane.

Citată de toate scrierile noastre istorice de valoare, am căutat să mi-o procur, și în adevăr călăuzit numai de această prețioasă faclă, am putut pătrunde prin întunecimea vécurilor.

Nu aduc laude, ci mulțumiri autorului, pentru foloșele ce am tras în studiul meu din ponderoasă D-sale lucrare.

Laudele mele ar fi nesemnificative pentru o scriere premiata de Academia Română.

b) *Fouilles et recherches archéologique en Roumanie. Bucarest, 1900. Un volume.*

Bine cunoscutului nostru arheolog, ori-ce laude 'i-ași aduce vor fi slabe pe lângă greutatea scrierii de față.

Voi spune numai, că acest uvrăgiu mi-a servit la descrierea valurilor dintre Cerna-Voda și Constanța, la Cetatea și Mausoleul de la Adam-Clissi, cum și la identificarea cetăților vechi cu localitățile actuale din Dobrovia, luate după harta ce însoțește scrierea.

c) *Monumentul de la Adam-Clissi. Viena, 1895. Un volum format mare.*

Mai trebuie ore ceva de adaogat la o scriere cunoscută de întreaga lume savanta și de care se lăgă numele ilustrului nostru epigrafist?

Cred că nu.

În descrierea ce am făcut asupra monumentului am căutat să resum voluminoasa scriere a D-lui Tocilescu în câte-va notițe.

Nu știu dacă am reușit pe deplin.

d) *Revista arheologică*.

Din această prețioasă revistă am extras descrierea cetății Troesmis și Insulei Șerpilor.

Planurile sunt după cele din revistă, însă reduse.

106. Tott (Baron de . . .). *Mémoires sur les Turcs et les Tartares. Amsterdam, 1785. Trois volumes.*

Bine informatul autor al memoriilor asupra obiceiurilor Turcilor și Tătarilor, trăitor la curțile Sultanilor și Chanilor Tatăresci mi-a folosit la partea etnografică a scrierii mele.

107. Ubcini M. A. *Lettres sur la Turquie. Paris, 1851. Libr. Guillaumin. Un volume.*

M'am servit de cunoscutul autor, când am vorbit despre organizarea, justiția și comerțul Dobrogiei sub Turci.

108. Urechia V. A. *Istoria Romanilor. Bucuresci 1890—1900. Două-spre-zece volume.*

Gigantica lucrare a regretatului nostru istoric începe cu pacea de la Kuciuk-Kainargi și cele 12 volume abia îmbrățișează sfârșitul vécului al XVIII și începutul celui al XIX-lea, din pricina numărului de documente.

Pentru istoria, comerțul și Biserica Dobrogiei, aceste 12 volume mi-au fost de mare folos.

109. Vincens E. *Histoire de la république de Gênes. Paris, 1842. Trois volumes.*

Dacă s'ar cerceta documentele relative la stăpânirea și comerțul acestei republice, numai prin părțile Dobrogiei și Dunării de jos, cred, că s'ar putea scrie despre acest subiect mai multe volume.

Lucrarea de față fiind prea scurtă, abia a avut puțină atingere cu subiectul meu, totuși am consultat-o cu mult folos, pentru istoria și comerțul provinciei noastre din secolele X—XIV-lea.

110. Voisin Bey. *Notice sur les travaux d'amélioration de l'embouchure du Danube, et du bras de Soulina (1857—1891). Paris, 1893. Un volume.*

În această scriere se coprinde pe scurt toate studiile și lucrările ce s'au făcut de Comisiunea Europeană Dunărenă pe brațul și la gura Sulinei în timp de 34 ani.

Despre Comisiunea Dunărenă, devenită așii un stat la gurile fluviului nostru, am consacrat un capitol al lucrării mele și uvrăgiul D-lui Voisin Bey nu mi-a putut fi de cât folositor.

111. Xenopol A. D. a) *Istoria Romanilor. Ediția Șaraga. Iași, 1896. Două-spre-zece volume.*

Este știut de câtă greutate se bucură această valoroasă scriere, care mi-a servit în tot momentul ca o calauză indispensabilă a programului meu de lucru.

b) *Răsboiele dintre Ruși și Turci. Iași, 1880. Două volume.*

Mi-a servit pentru a lega firul istoric de la ultimul volum al lui Hammer până în zilele noastre.

Lucrarea D-lui Xenopol este plină de învățăminte, din care unele, crude adevăruri despre politica rusă față de Țara noastră.

c) *Les Roumains au moyen-âge. Paris, 1885. Un volume.*

Din această lucrare am luat numai câte-va părți, care au fost în atingere cu subiectul meu.

112. Wiszniewski (Prince Adam). *Histoire de la Banque de Saint-Georges de la République de Gênes. Paris, 1865. Un volume.*

Importantă instituție economică medievală, care a lăsat urme despre numele său în Dobrogia și la Dunărea inferioară, a fost obiectul studiilor acestui savant scriitor.

Regret, că nu am putut — când am vorbit de comerț — să mă întind prea mult asupra organizării acestei bănci.

Un studiu în adins ar găsi în această scriere un izvor bogat de cunoștințe.

Eu am făcut mențiune de ea și nu o pot îndestul recomanda cercetătorilor.

113. Zăhărescu Maria D-ra. *Legiunile XIII Gemina și V-a Macedonica. Bucuresci, 1883. Un volum.*

Partea II a scrierii se ocupă cu istoria Municipiului Troesmis (Iglița), și este partea utilizată de mine.

Lucrarea este luată după articolul D-lui Tocilescu din Revista Arheologică (vezi No. 105 d).

b) Hărți, atlase, etc.

1. Corréard I. *Atlas du guide maritime dans la Mer Noire. 39 planches.*

Pentru curbele bathymetrice și litoralul dobrogian al Marii Negre am utilizat planșele VII și VIII; iar pentru brațul Sulina planșele IX, X, XI și XII-a.

2. Lelewel I. *Atlas de géographie du moyen-âge. 50 planches.*

Am utilizat din acest atlas, pentru geografia medievală a Dobrogiei:

Portulanul chartei Catalane din 1375—1377; Harta lui André Benincasa din 1476; cum și planșa XV-a, harta întocmită după Tabula Itineraria Edrisiana din 1154.

3. Marele Stat-Major. a) *Harta Dobrogiei. Scala 1/50.000. 60 foi.*

Acastă detaliată ridicare topografică este o reducere după originalul 1/10.000 și nu se găsește în comerț. Eu o am de la regretatul Al. Odobescu. M'am servit de ea la descrierea orografică și hidrografică a Dobrogiei.

Căile de comunicație ne-mai corespunzând acum cu starea lor din 1880—82, când s'a făcut ri-

dicarea, am întrebuințat la întocmirea hărții mele, hărțile căilor de comunicație ale Județelor Tulcea și Constanța din 1900.

b) *Aceiași hartă. Scala $1/200.000$. Patru foi.* Este o reducere după original.

Am copiat după harta $1/50.000$ curbele de nivel cu equidistanța 50 metri pe harta $1/200.000$, pe care reducând-o la jumătate ($1/400.000$) am obținut harta lucrării mele.

Căile de comunicație sunt luate după hărțile județelor; iar localitățile vechi le am așezat după harta ce însoțește lucrarea D-lui Tocilescu (vezi No. 105 b).

4. **Schrader F.** *Atlas de géographie hitorique. 55 feuilles.*

M'am servit de această lucrare importantă la găsirea localităților istorice.

CARTEA I^A

GEOGRAFIA MATEMATICA

CAPITOLUL I

NUMIREA

Prima numire sub care a fost cunoscută, de geografi și istorici antichității, această peninsulă coprinsă între Dunăre și Marea Neagră, fu aceea de **Scythia minor**¹⁾ și **Scythia pontica**²⁾.

Pe timpul dominațiunii romane, după organizarea Imperiului sub Diocletian (284—305 d. Chr.), ea făcea parte din **prefectura pretoriului de orient**, **diocesis Thraciae** sub denumirea de **Scythia minor** și **Scythia pontica**³⁾, avea de capitală **Tomis**⁴⁾ și se despărțea la S. de **Moesia secunda** (inferior) printr'o linie dreaptă între **Durostorum** (Silistra) și **Dionysopolis** (Ekrene)⁵⁾.

În anul 400 d. Chr. Scythia minor era ridicată la rangul **Praeses Scythiae**⁶⁾.

Din relațiunile ce ne au fost lăsate de Împăratul *Constantin Porphyrogenetul*, trăitor pe tronul Constantinopolului, între anii 912—959, o parte a *Bulgariei* se chema neagră: *μαύρη*⁷⁾. În căutarea acestei părți *Neumann*⁸⁾ o reduce la *Μαυροβουλγαρία*, la Bulgaria strictamente istriană, adică la Dobrogea de astăzi și teritoriul mai spre apus în direcția Vidinului.

Călugărul *Nestor*, patriarchul cronicarilor Slavî, trăitor între 1056—1116 vorbind despre un act internațional dintre Ruși și Greci⁹⁾ din anul 945, confirmă că *Μαυροβουλγαρία* se întindea întru cât-va și asupra malului nordic al Dunării.

După combinația între textul lui *Porphyrogenetul* și documentul lui *Nestor*, *Domnul Hasdeu* conchide că,¹⁰⁾ *Μαυροβουλγαρία* sau **Czerno-bolgaria** coprindea în Secolul X-lea întregul litoral maritim format prin întrunirea Dobrogei cu ceva din Bugeac (partea de S. a Basarabiei).

Eacă decî un nou nume ce a purtat Dobrogea în Secolul X-lea.

În Secolul XII, geograful arab *Mohamed Edrissi*, trăitor la curtea lui *Roger*, regele Siciliei (1101—1154), în descripția sa, numesce „**Berdzan**“, tot ținutul coprins între Dunăre

¹⁾ *Strabon*. Géographie traduite du grec en français par M. M. De la Porte, Du Theil, Coray, Letronne. Tom. III, p. 65.

²⁾ *Plinius*. Histoire naturelle. Traduite par Littré. Tom. I. Lib. IV. 25.

³⁾ *Peyssonnel*. Observations historiques sur les peuples barbares qui ont habité les bords du Danube. Paris 1765. pag. 3.

⁴⁾ *Lavisse et Rambaud*. Histoire générale Tom. I, p. 43.

⁵⁾ *F. Schrader*. Atlas historique. Carte 14. *Mommsen*. Organisation de l'Empire Romain. Tom. II, p. 202

⁶⁾ Provincie în care administrația încredințată unui *Praeses*, era separată de puterea militară, peste care era un *dux* (*dux Scythici limitis*. Vopisc. Aurel XIII și *dux limitis provinciae Scythiae* in Notit. Dignit. Or. XXXVI) în *Mommsen*, op. cit. tom. II. pag. 496 și 585 nota 5,

⁷⁾ *De administrando Imperio*. Ed. Bekker. Bonnae 1840.

⁸⁾ *Die Völker des südlichen Russland*. Leipzig. 1847, pag. 106.

⁹⁾ *Chronicon Nestoris* ed. Miklosich, 28.

¹⁰⁾ *B. P. Hasdeu*. Istoria Critică a Românilor. București. 1873, pag. 56—57.

(*Danu*) și Marea Negră (*Mare Nitasch*). El îl arată ca întinzându-se de la gurile fluviului, către Sud până la *Reknova* sau *Zakatra* (pag. 382, 397).

Ioachim Lelewel ¹⁾ identifică *Reknova* analog cu *Rekran*, cu orașelul de mai târziu *Trakan*, *Tutrokan*, iar așî *Turtucaia*.

Ținutul pe care *Edrissi* ²⁾ îl numește *Berdzan* se întindea dar până la *Turtucaia*, și cu multă dreptate dacă considerăm regiunea din punctul de vedere fizic; acesta este și părerea distinsului etnograf *Kanitz* ³⁾.

Asupra numirei „Dobrovia”, care se poate împinge cel mult până în secolul XIV-lea, păreri voiajiorilor și etnografilor sunt foarte împărțite.

Jirecek ⁴⁾, care a scris după izvoare autorizate ⁵⁾ derivă numele de la *Dobrotitz*, care prin 1370 stăpânea cotele mării spre S. de gurile Dunării până la *Varna* și avea două castele întărite la *Mesembria*. Lui *Dobrotitz* succede fiul acestuia *Ivanko*, care nu domni de cât foarte puțin, de ore-ce vedem în 1387 pe *Mircea cel mare* intitulându-se: «Stăpânitor al ambelor laturi ale Dunării pretutindenî până la Marea cea mare» ⁶⁾.

În urma bătăliei de la *Cosovo* (1389), Dobrovia trecu în stăpânirea *Turcilor*.

Kanitz ⁶⁾ pe lângă izvoarele istorice, mai aduce și probe filologice: «Chiar așî, Bulgarul numește ori-ce teren sterp „*dobritcha*”; cum se găsește unul aproape de *Niș* de exemplu».

Ubicini, din contră pretinde că numirea Dobrovia înseamnă «țera bună» derivat de la slavonescul *Dobro-bun*, căci această țară — argumentează acest scriitor — este mai fertilă în raport cu părțile învecinate:

«Pentru *Ruteni*, veniți din stepe, Dobrovia era un rai; o parte din Delta aproape de *Cara-Orman*, era supra-numită *Paradisul Cazacilor*» ⁷⁾.

Larousse ⁸⁾ arată că numele acestei regiuni este cu totul nou: «Nici un eveniment important nu arată existența Dobrovia în timpul evului-mediu, se știe numai, că *Genovezii* stabiliseră aci comptoare. *Larousse* mai afirmă «că numirea de Dobrovia nu este cunoscută de cât în urma războiului *Crimeiei*» ⁹⁾.

Distinsul agronom *I. Ionescu* ¹⁰⁾, derivă numele Dobrovia din limba turcă, și însemna «țară fără păduri», pe când cea l'altă parte (cea de Sud), unde sunt păduri se numesc *Deli-Orman*, cuvânt turcesc, care înseamnă țară acoperită cu păduri mari.

¹⁾ *Joachim Lelewel*. Géographie du moyen-âge, pag. 124—127 Vol. III, IV și charta No. XI, XV din atlas.

²⁾ *Kanitz*. La Bulgarie danubienne, pag. 541.

³⁾ *Jirecek*. Gesch. der Bulgaren, pag. 12, 320.

⁴⁾ *Laon. Chalcondylas*, pag. 326 ἡ τοῦ Εὐδξείνου παραλία Δοβροτικως τοῦ Μυσοῦ χώρα.

⁵⁾ *Jirecek*, op. cit. pag. 324, 345 și urm. apud. *W. Heyd*. Histoire du commerce du Levant au Moyen-Âge, pag. 532, nota 3, Vol. I și mai cu seamă Documentele Coziei, legat. 40. Archiva statului apud. *Hasdeu*, op. cit. pag. 5, nota 21 și pag. 144, nota 482.

A se vedea și partea istorică corespunzătoare anului.

⁶⁾ *Kanitz*, op. cit., pag. 480.

⁷⁾ *Revue de Géographie*, 1879.

⁸⁾ *Grand Dictionnaire*. Le mot Dobroudja.

⁹⁾ Este falsă această părere; istoricul și Domnul Moldovei, *Dumitru Cantemir* care a scris pe la 1711, istoria sa asupra Imperiului otoman, o cunoște sub acest nume. Nota 57, pag. 236. Vol. I, ed. franc.

¹⁰⁾ *I. Ionescu*. Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja. Constantinople 1851, pag. 13.

CAPITOLUL II

I. Situațiune

Dobrogiia este aşedată între al 24°, 57', 16" ¹⁾ şi 27°, 22', 59" ²⁾ longitudine răsăritenă şi între al 43°, 45', 15" ³⁾ şi 45°, 28', 47" ⁴⁾ latitudine nordică.

2. Limite

Dobrogiia este coprinsă între două limite naturale: *Dunărea* la V. şi N., *Marea Négră* la E. şi o *limită convenţională*, la S

A. *Dunărea* ⁵⁾ desparte Dobrogiia de România de la *Punctul Terminus*, până la gura Prutului pe o lungime de 252.600m; iar de aci fluviul cu unul din braţele sale forméază frontiera despre Rusia pe o lungime de 160.000 metri.

De la gura Prutului, frontiera urmăzá cursul fluviului până la 8 km. spre V. de oraşul Tulcea, în punctul de bifurcaţie numit *Ceatal Ismail* (mila 54), apoi urmăzá *braţul Kilia* pe la marginea nordică a ostróvelor *Tatarului mic*, *Daler I*, *Daler II* şi *Tatarul mare* (*Ivanesci Tatarski*), carí rămân de partea Dobrogiei, trece prin faţa oraşului *Kilia Vechiă*, pe la marginea nordică a insulelor *Meslinul* şi *Ciornofca*, prin faţa satului *Periprava* şi în fine pe gura *Stari-Stambul*, până la Mare.

Distanţele între diferite puncte pe Dunăre sunt :

	m.
De la Punctul Terminus la gura Borciî . . .	2.200
» » Gura Borciî la Ostrov	6.000
» » Ostrov la Rasova	40.200
» » Rasova la Molul lui Theodosiû	6.600
» » Mol la Cerna-voda	7.000
» » Cerna-Voda la Hârşova	50.100
» » Hârşova la Durac (bifurcaţia Dunării) .	7.600
» » Durac la Gârlicî (Pe Dunărea vechiă) .	27.000
» » Gârlicî la Dăenî	10.200
» » Dăenî la Ostrov	10.600
» » Ostrov la Picinéga	11.500
» » Picinéga la Turcóia	16.600
» » Turcóia la Igliţa	4.000
» » Igliţa la Carcaliu.	5.700
» » Carcaliu la Macin	10.000
» » Macin la Ghecet	13.000
» » Ghecet la Casarma Infanteriei	14.800
» » Casarma Infanteriei la Galaţi	3.000
» » Galaţi la Bădălan.	2.000
» » Bădălan la Cotul Pisică	2.000
» » Pisica la Gura Prutului	2.500
	<hr/> 252.600

¹⁾ Este meridianul *Punctului Terminus* al frontierei, aşedat la 800 m. spre NE. de Silistra (Itch—Tchen-guel-Tabiassi).
A se vedea Istoria unei frontieri, pag. 263.
²⁾ *Farul din Sulina. Corréard*. Guide maritime dans la Mer Noire, pag. 63.
³⁾ *Movila Ilanlik*. Istoria unei frontieri, pag. 251.
⁴⁾ *Pichetul de la gura Prutului*. Harta marelui stat major. Scala 1/50.000 fôia E. 1.
⁵⁾ Descrierea fluviului în partea hidrografică.

Frontiera :

	m.
Transport	252.600
De la Gura Prutului la Reni ¹⁾	3.704
» » Reni la Isaccea	27.300
» » Isaccea la Ceatal Ismail	24.300
» » Ceatal la oraşul Ismail	22.000
» » Ismail la Bugeak	11.750
» » Bugeak la Gura Şondăi	5.750
» » Gura Şondăi la Kilia nouă	25.700
» » Kilia nouă la Kilia vechiă	2.000
» » Kilia vechiă la Periprava	21.250
» » Periprava la Wilcov	3.750
» » Wilcov la ramificaţie Stari Sambul	7.500
Pe canal până la Mare	5.000
	<u>412.604</u>

B. Marea Neagră ²⁾, udă cóstele Dobrogei pe o lungime de 221.160^m, de la punctul No. 31 al frontierei (Ilanlıc), până la gura Stari Sambul.

Distanţele între diferite puncte pe cóstă sunt :

	m.
De la piatra No. 31 a frontierei la Ilanlıc.	1.330
» » Ilanlıc la Mangalia	6.600
» » Mangalia la Capul Tuzla	21.000
» » Tuzla la Constanţa (cap.)	23.400
» » Constanţa la Capul Midia	22.000
» » Midia la Gura Boazulu	7.800
» » Gura Boazulu la Piritésca (limita Jud. Tulcea)	27.000
» » Gura Peritésca la Gura Portiţei	8.600
» » Gura Portiţa la farul Sf. Gheorghe	53.200
» » Farul Sf. George la Capul Sf. George	5.000
» » Capul Sf. George la Sulina	29.630 (16 mile)
» » Sulina la Capul Mosorali	12.400
Lărgimea Gurii Baba-Hasan	2.200
De la Insula Popina la Gura Stari Sambul.	1.000
	<u>221.160</u>

C. O linie convenţională desparte la S. Dobrogea de Bulgaria. Acéstă linie este trasată de *comisiunea europeană de delimitare* (art. 11), conform art. 46 § 2 al tratatului de la Berlin, linie care se sprijină la apus pe Dunăre (la 800^m spre E. de fortul Silistrei *Itch-Tchenguel-Tabiassi*), iar la răsărit pe Marea Neagră, la 1300^m spre S. de satul *Ilanlıc*.

Istoric. ³⁾ În urma ultimului război Ruso-Româno-Turc, în instrucţiunile relative la armistiţiū, instrucţiuni pe care A. S. Principele Gorgiacov le comunică la 28 Ianuarie 1878 generalului Le Flô, Ambasadorul Franţei la St. Petersburg, se prevedea că :

¹⁾ Părerea lui Paul de Aleppo, biograful patriarcului Macarie, care a călătorit în Ţările Române pe timpul lui Vasile Lupu, era că Tomarova (Timárobo), Reni ar fi vestitul oraş pe care Grecii îl numesc Er-rina (E. Cioran. Călătoriile lui Macarie, pag. 261—2).

²⁾ A se vedea descrierea Mării Negre la parte hidrografică.

³⁾ După Correspondence respecting the European Commissions appointed for the demarcation of frontiers under the treaty of Berlin. London. 1879. — Acelaş uvrăgiū din 1880 — Commission technique européenne formée en vertu d'un accord intervenu entre les puissances signataires du Traité de Berlin. 1879. Paris. — Diferite acte diplomatice emantate de la Ministerul nostru de Afaceri streine. Manuscris.

„*Principatul României se va declara independent și va primi o despăgubire teritorială*“, iar în preliminările de pace subscrise la 19/31 Ianuarie 1878 la Adrianopol, de către Server-Pașa și Namic-Pașa de o parte, Marele Duce Nicolae de alta, se stipulează:

„*Independența României va fi recunoscută și-i se va asigura o despăgubire teritorială în destulătoare*.“

Prin art. V și XIX al tratatului preliminar de la San-Ștefano,¹⁾ din 3 Martie 1878, se spuse:

„*Sublima Pörtă recunoște Independența României, care-și va susține drepturile ei la o despăgubire ce se va desbate între ambele părți*“ (Art. V).

„*Sangiacul Tulcei, adică districtele (Cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Küstendje, Medgidia, insulele Deltei și Insula Șerpilor, urmează a se da României. Rusia își rezervă dreptul a da Dobrogia României, în schimbul părții din Basarabia primită de Moldova în 1856 și limitată la Sud cu talvegul brațului Chilia și gura Stari-Stambul*“ (Art. XIX § 2).

Art. 46 § 2 al tratatului de pace de la Berlin, relativ la anexarea Dobrogiei la România, zice:

„*Traseul frontierei va fi hotărât la fața locului de Comisiunea Europeană instituită conform art. 11 din acest tratat pentru delimitarea Bulgariei*.“

Comisiunea Europeană de delimitare s'a întrunit la Constantinopol în ziua de 21 Octombrie 1878 și se compunea:

Pentru Germania: Colonelul Von Scherff, din al 29-lea Regiment de Infanterie.

Ajutor: Căpitanul Krahmer, din Statul Major.

Pentru Austro-Ungaria: Locotenent-Colonel, Baron de Ripp.

Ajutor: Contele Wurmbrand, Căpitan în Statul-Major.

Pentru Franța: Lemoyne, Șef de Escadron, din Statul-Major.

Ajutor: Nicolas, Căpitan de Geniu.

Pentru Marea-Bretanie: R. Home, Colonel de Stat-Major.

Ajutor: Ardagh, Căpitan de Stat-Major.

Pentru Italia: Orero, Locotenent-Colonel de Stat-Major.

Ajutor: Tornaghi, Căpitan de Stat-Major.

Pentru Rusia: Bogolubow, Colonel de Stat-Major.

Pentru Turcia: Tahir-Pașa, General de Brigadă. El avu și președenția.

Ajutor: Simon Efendi (Papasian), Secretar.

Șerafetin Efendi, Căpitan de Geniu (Protocol No. 1, pag. 49).

Comisiunea decide, ca prima lucrare de delimitare să fie aceia dintre Bulgaria și România; apoi admise să ia înțelegere și cu Ministerul Nostru de Afaceri Streine, în care scop dete următoarea telegramă:

«Comisiunea de delimitarea Bulgariei va fi Sâmbătă 2 Noembrie la Silistra, pentru a începe lucrările pe frontiera Bulgaro-Română. Ar fi fericită, dacă guvernul Român va bine-voi să-i trimetă câțiva oficeri, care s'o însoțiască și să execute lucrările topografice socotite trebuincioase». (pag. 51).

Ministrul Nostru, Kogălniceanu, răspunde prin telegrama de la 23 Octombrie, că pune la dispozițiunea Comisiunii pe delegații Români: Colonelii Slăniceanu, Arion și Fălcoianu și pe deputatul M. Ferechide, cari la 1 Noembrie 1878 se aflară la Silistra, unde vine și Comisiunea, la 3 ale acestor luni.

De la început chiar, delegatul Rus avu tendința, ca punctul de pe Dunăre, de unde trebuia să începă frontiera, să fie în fața satului Dichiseni (din Jud. Ialomița).

Trei fură considerațiunile, pe care își întemeia colonelul Bogolubow propunerea sa:

a) Topografice. La Dichiseni — susținea el — ar fi punctul cel mai meritor de a se

¹⁾ Acest tratat coprinde 29 articole; el poartă următoarele semnături: din partea Rusiei, Contele N. Ignatiev, Adjutant general M. S. Imperiale și Melidov, Șambelanul Curții Imperiale; pentru Turcia, Șavfet-Pașa, Ministru Afacerilor Streine și Sadullah, Ambasadorul M. S. Sultanul pe lângă Curtea Imperială Germană.

stabili podul, despre care se face mențiune în tratatul de la Berlin și care să lege teritoriul din nou anexat cu România.

b) Economice. Silistra fiind în strânse legături economice cu satele din prejur, până la 25—30 Km. depărtare, dacă s'ar da României satele Adachioi (Ostrovul), Canlia, Garlița și Almalıu, ar priva orașul de resursele sale economice; în plus că între Silistra și Ostrov sunt o mulțime de vii, cari aparțin locuitorilor din Silistra.

c) Etnografice. Între Rasova și Silistra, elementul românesc este mai compact numai până la lacul Oltina (satele Oltina, Casla, Beilicul, Mârleanu, Aliman și altele), pe când de la lacul Oltina spre Silistra, populațiunea bulgară este mai numeroasă (satele Garlița, Canlia, Galița, Lipnița și Almalıu).

Tote aceste considerațiuni ale Colonelului Bogolubow, tindeau să fixeze punctul de începere al frontierei pe țărmul drept al Dunării în vecinătatea satului Projovo (Parjovia), de unde frontiera ar fi trebuit să se îndrepte printre satele Coslugea (lăsat României) și Lipnița (dat Bulgariei).

Lemoynne răspunde, că protocolul No. 15 al Congresului din Berlin prevede, că limita spre Nord a Bulgariei să fie o linie de la Silistra la Mangalia. Deci punctul pe Dunăre trebuie ales aproape de Silistra, mai ales că aci este nemerit a se construi și un pod peste fluviu, unde în toate timpurile s'a recunoscut, că un pod nu putea fi stabilit de cât la capul insulelor dintre Călărași și Silistra.

Acastă din urmă propunere a fost admisă de toți delegații Comisiunii (afară de cel Rus).

În aceeași ședință, de la 3 Noembrie 1878, deputatul Ferechide și Colonelul Fălcoianu, au combătut părerea Colonelului Bogolubow, formulându-și, după aceea, propunerile lor într'un memoriu, care s'a citit în ședința de la 5 Noembrie. (Protocol No. 4, pag. 70—75).

Considerațiunile, pe care-și bazează delegații români alegerea punctului de pornire a frontierei la câte-va sute de metri de la împrejmuirea Silistrei, erau :

a) În dreptul acestui oraș s'a menținut în tot-d'a-una, din timpurile cele mai depărtate, comunicația între Călărași și Silistra.

b) Brațul Dunării, Borcea, care se desparte din malul stâng în fața Silistrei, între ea și satul Chiciu, stabilește și determină chiar această linie de comunicație în mod natural.

c) Podul de peste Dunăre ¹⁾, despre care vorbeste protocolul al 15-lea al congresului din Berlin, poate fi mai cu înlesnire așezat aci, de cât în punctul propus de delegatul rus, mai ales că protocolul sună curat : «în apropierea Silistrei» (Protocol No. 6, pag. 77—82).

În ședința de la 6 Noembrie 1878, comisiunea primesce o petițiune de la locuitorii din Silistra și satele vecine, care cereau să se împingă frontiera la 30—35 kil. spre răsărit de Silistra. Propunerea a fost respinsă.

Tot în această zi s'a fixat, că punctul de pornire al frontierei (punctul terminus) să fie la 800^m din jos de Silistra (Protocol No. 7, pag. 86).

¹⁾ Cestiunea podului de peste Dunăre a fost discutată în congresul de la Berlin la 8 Iulie 1878 (p. 168—171 ale congresului). Principele de Hohenlohe, reprezentantul Germaniei, observă : «*că punctul de legare despre partea Silistrei trebuie să fie un loc, unde un pod ar putea fi stabilit pe Dunăre, la E. de Silistra, și care ar lega cele 2 țărmuri române ale fluviului*».

În fine Baronul Haymerle, reprezentantul Austro-Ungariei, adaugă : «*că după avisul experților un singur punct în preajma Silistrei era priincios la construirea unui pod*». Înalta adunare se învoiesce cu aceste propuneri.

(ANEXA No. 2, pag. 123).

NOTIȚĂ

Care fixează punctul de legătură al frontierei Româno-Bulgară la Est de Silistra

Latitudine44°, 7', 20" Nord.
Longitudine27°, 17', 30" Est de la Greenwich.

Tablou de unghiurile măsurate la 6 și 7 Noembrie 1878 de D. D. Ardagh
și Chermside, oficeri ai statului-major Englez

P U N C T E L E V I Z A T E	Din stația după bastionul Itch-Tchenguel			Din punctul de plecare pe Dunăre		
	"	0	"	0	"	"
Nordul magnetic	0	0	0	0	0	0
Căminul la Vest de Calărași	35	11	"	30	29	20
Ferestra Vest a bisericei de la Calărași	37	15	"	32	63	30
Movila Nord, dincolo de insula Hopa	81	52	"	—	—	—
Casă (un post de pază) pe un deal	—	—	—	103	35	"
Partea Nord a colibeî cărămidariei	104	"	"	167	"	"
Stâlp vecin de această coliba	113	57	"	235	"	"
Prajina pavilionului Yilanli-Tabia	154	"	"	181	38	"
Movila dincolo de valea de la Sud	188	"	"	—	—	—
Moscheia cenușie	193	45	"	233	18	20
Moscheia albă	202	14	"	245	35	"
Crucea bisericei celei mari	215	27	"	267	8	"
Altă moscheia cenușie	217	23	"	—	—	—
Ferestra bisericei celei mari	229	4	"	270	40	40
Clopotnița moscheiei celei mari	230	21	"	268	21	30
Altă moscheia albă	236	3	"	—	—	—
Movile în sus de Dunare	280	15	"	—	—	—
Vîrful plantei bastionului de la Itch-Tchenguel	6	—	"	279	43	30

Observațiunî: 1. Distanța din punctul de observațiune pe bastionul Itch-Tchenguel, până la partea proeminentă a escarpei de pe acelaș bastion este de 20 metri.

2. Distanța din punctul de plecare pe Dunăre, la unghiul cel mai învecinat de coliba cărămidăriei este 50,7 metri.

3. Distanța între partea proeminentă a bastionului Itch-Tchenguel și punctul de plecare este de 800 metri.

4. Punctul de plecare era la 7 Noembrie 1878 la două metri de marginea apei și la 10 centimetri mai sus de nivelul fluviului.

5. Noua fruntarie se îndrepteză către o direcțiune Sud-Vest 220° aprópe, ca să ajungă a puntea aședată la îmbucătura văii între Medjidie-Tabiassi și Ordu-Tabiassi, ca la 1.650, metri din punctul de plecare.

6. Declinarea busolei teodolitului cu care s'a ridicat unghiurile la Silistra este de 4°,37',0.

7. Declinarea la Mangalia este aprópe de 5°,30' după harta de marină engleză.

8. Direcțiunea de mijloc a liniei trasă din punctul de plecare la Silistra până în punctul de sosire la Ilanlic, este de 112°,52',32".

Comisiunea hotărasce apoi de a se face o recunoscere pe zona de frontieră dintre Silistra și Mangalia în zilele de 7—15 Noembrie 1878.

Acastă recunoscere a fost însoțită de oficerii topografi însărcinați cu ridicarea planului frontierei. Din partea noastră a fost trimes căpitanul Culcer.

Se mai decise iarăși, ca la 26 Noembrie, comisiunea de delimitare să-și continue lucrările la Constantinopol.

În această călătorie de recunoscere s'a decis ca punctul de sprijin al frontierei pe Marea Négră să fie la o movilă situată, aprópe la 1200 metri spre Sud de móra din Ilanlic între două movile mai mici.

Tot atunci s'a fixat și punctele de pe frontieră (Protocol No. 8, pag. 87—95).

PUNTELE DE RECUNOSCERE ALE LINIEI-FRONTIERE						PUNTELE ȘI LOCALITĂȚILE APROPIATE DE LINIE			
Numărul pîchetului	Numărul Pîchetei	D E N U M I R E și I N D I C A Ț I U N E	Distanța în hectometri la punctul precedent	Unghiuri a- proxima- tive forma- te de di- recția pre- cedentă		DENUMIRE și INDICAȚIUNE	Unghiuri formate cu nordul magnetic de linia care le împreună cu punct. de recun.	OBSERVAȚIUNI și E X P L I C A Ț I U N I	
				Cu nordul magnetic	Cu noua direcție				
			Ectom.						
1	1	1 Punt hotar pe Dunăre, la E. de Silistra, la 800m de Ith-Tchenguel Tabiassi . . .				Linia frontieră străbate Deirmen-Tabiassi . .	—	—	—
2	2	2 Podul de la vărsatura talvegului, care desparte întări- rile pe care se ridica Med- gidie-Tabiassi și Ordu-Ta- biassi	17	220	—	—	—	—	—
	3	3 Câmp cultivat la confluența celor două rovine ce for- mază talvegul precedent	25	—	—	—	—	—	—
	3	4 Grupul de 8 arbori la con- fluența unei mici rovine ce se coboară de la fortificația Ordu-Tabia	20			Piatra în vârful unei movile de 1.400m . .	84		
	4	5 Arbore în capul rovinei, care se prelungește între Ordu- Tabia și Arab-Tabia d'a- lungul drumului vechiu al Silistrei la Varna și la bi- furcarea drumurilor	17	122	—	—	—	—	—
	5	6 Movilă izolată la Sud-Vest de Almaliu	15	120	178	Pod pe drumul cel mare în fundul văii Kulhora la 1.050m	175		
	6	7 Arbore la Est de ambrașa- mentul căilor Almaliu-Cara- orman și Almaliu-Esenchioi	3,75	115	175	—	—	—	—
	7	8 Movila B la Est la mōra de la Caraorman și la Nord de drumul cel mare	31	157	222	Movila dincolo de dru- mul cel mare la 1.550m Mōra de la Caraorman la 2.000m	272		
	8	9 Movila C, vecină cu drumul de la Varna la Sud de mōra de la Esechioi	40	152	175	Mica movilă spre Nord la 250m	5		
	9					Movila la S.-V. de Ese- chioi la 3.600m			
	10					Mōra de vînt de la Ese- chioi la 2.400m			
	11					Drumul cel mare de la Varna la 180m			
	12	10 Movila D cu semnul de trian- gulație la Est de Esechioi și la S. V. de Gârlița . . .	57,5	78	106	Mōra de vînt de la Ese- chioi la 4.150m	279		
	13					Hotar la jumătate drum de la Esechioi la Gâr- lița la confluența văi- lor la 3.300m	350		
	14	11 Movila E. la Vest de Cra- nova și pe drumul de la Cranova la Buiuc-Carvan	104	104	206	Mica movilă la Nord de Cranova la 1.000m Cimitirul la împreuna- rea drumurilor la 600m	737		
	15	12 Stîncă pe linia dreaptă dusă din movila E la locul cel mai central al stîncilor iso- late, situate la 6 km. la N. de Cranova în valea care se coboară la S N. de sat și aprobe de un col care se întorce spre Vest	48	48	113		348		
		13 Vârful învecinat de încruci- șarea drumurilor Cranova- Calaigi, și Velikioi-Regep- Cuiusu	36	137	280	Mōra cea mai aproape de Calaigi la 2500m .	53		
								Imediat dincolo de pun- tul de recunoșcere No. 12, linia frontieră stră- bate valea Cranovei și se 'nalță pe o colină.	

Numărul pichetului	PUNTELE DE RECUNOSCERE ALE LINIEI-FRONTIERE					PUNTELE SI LOCALITĂȚILE APROPIATE DE LINIE		
	Numărul pichetului	DENUMIRE și INDICAȚIUNE	Distanța în hectometri la punctul precedent	Unghiuri a- proxima- tive forma- te de di- recția pre- cedentă		DENUMIRE și INDICAȚIUNE	Unghiuri formate cu nordul magnetic de linia care se împreună cu punct. de recun.	OBSERVAȚIUNI și EXPLICAȚIUNI
				Cu nordul magnetic	Cu noua direcție			
16			Ectom.	»	»		»	
17								
18	14	Vârful la un kilometru și jumătate la S.-V. de Tekederesi	66	175	118			Notițele relative la puntele de recunoștere No. 14—18 sunt datorite unei cercetări foarte re- peși asupra terenului, făcută de oficerii ro- mâni
19	15	Confluența rovinei Tekederesi și al văii celei mari, trecând prin Terscondur și Kecideresi	18	112	117			
20	16	Punct al văii la două kilome- tri și jumătate aproape, la Vest de Tersconduru	40	109	117			
21	17	Punct pe drumul de la Iucar- Mahale la Tersconduru, la jumătate drum între cele două sate	30	85	156			
22								
23	18	Incrucișarea drumurilor Iu- car Mahale-Saricea și Chec- deresi-Hisarlic	52	85	180			
24								
25	19	Movila L cu un semnal de triangulație la jumătatea distanței între Enisemia și Sevendic	61	61	256			
26	20	Semnal de triangulație spre S.-V. de Sevendic	36	145	210	Móra Sevendic la 1.750m	15	
27	21	Movila M la un km. spre S.-V. de Hasanchi	48	175	169			
28								
29	22	Movila N la Est de drumul Hasanki-Armutli, la șase km. de Hasanki și la 3 km. de Armutli	48	164	184			
30								
31	23	Arbore la Sud de satul Ar- mutli	63,5	170	116	Móra Armutli la 3.100m	11	
32	24	Movila O la Vest de Docu- zac	20	106	193	Movila spre N.-V. de Docuzaci la 3.000 . . . Móra de vânt de la Do- cuzaci la 1.950m . . . Móra de vânt de la Do- cuzaci la 2.700m . . . Móra de vânt de la Hai- sarlic la 1.700m . . .	54 76 331 226	
33	25	Movila P cu semnal de trian- gulație la S.-E de Doguzaci	41	119	186			Punctul de recunoștere No. 26 este cel mai la Sud de cele 2 movile situate între Derechioi și Cifut-Cuiusu
34	26	Movila Q la S.-E. de Dere- chioi-Cifut-Cuiusu	50	126	172			
35								
36	27	Movila R. la Sud de Canli- Ciucur la Nord de Muraaci	100	117	171	Debușeul S al satului Canli-Ciucur la 3.700m Casa cea mai aproape de Muraaci la 2.900m	45 141	
37								
38								
39								
40	28	Un punct la jumătate distanța între Movila S la Est de Hu- sein - Tehekioi și movila T, (cea mai la Sud din cele două movile) la Vest de Hos- cadin	94	108	180	La 1.200m de movilele S și T	8,188	Frunteria taie drumul Husein la Tekekioi- Daulukioi, la 700m N. de cimitirul Husein- Tekekioi
41								
42	29	Movila U aproape de un sat				Movila la 2.700m . . .	49	Frunteria trece la 900m

PUNTELE DE RECUNOSCERE ALE LINIEI-FRONTIERE						PUNTELE ȘI LOCALITĂȚILE APROPIATE DE LINIE			
Numărul pîchetului	Numărul Pîchei	D E N U M I R E și I N D I C A Ț I U N E	Distanța în hectometri la punctul precedent	Unghiuri a- proxima- tive forma- te de di- recția pre- cedentă		DENUMIRE și INDICAȚIUNE	Unghiuri formate cu nordul magnetic de linia care le împreună cu punct. de recun.	OBSERVAȚIUNI și EXPLICAȚIUNI	
				Cu nordul magnetic	Cu noua direcție				
43		În ruină la Sud de satul rui- nat Almali	Ectom. 78	*	*		*	Sud de mōra S. de de la Kadikioi și stră- bate o linie telegrafică între satul ruinat și movila V.	
44	30	Movila V la Nord de Karad- jilar (cea mai la Nord din cele două movile)	47	99	184	Linia telegraf. la 800m spre Vest Mōra la Est de Carad- jilar la 2.000m Movila vecină la 230m Movila cu semnul de triangulație la Vest de Caradjilar la 2.100m Altă movilă la 3.600m	10	Frunteria la 3.100m de movila V. trece la 10m Nord de o altă movilă; la 4.600m aprōpe, ea trece la o distanța e- gală de movila cea noua.	
45	31	Movila X a 1330m de mōra Ilanlic punct hotar pe Ma- rea Négră	54	93	—		323 332	Movila X este la 180m de o altă movila mai mică situata la Sud Plagea este la 200m de movila X	

La 20 Aprilie 1879, Comisiunea se reîntruni la Constantinopol, ea era constituită astfel: Președința a fost luată de comisarul Franței, Lemoyne; comisarul Angliei a fost înlocuit prin Edward Bruce Stamley.

În această a doua sesiune, opunerii nouă se făcură din partea delegatului rus, care atrase în partea sa și pe al Austriei.

Mai înainte ca lucrările comisiunii să fie sancționate de puterile cōsemnătore, trupele române ocupară poziția de la Arab-Tabia, aceia ce era să complice cestiunea, mai ales că trupele rusești nu deșertaseră încă Bulgaria.

Prin intervenirea Rusiei se obținu ușor retragerea trupelor de pe Arab-Tabia, după câte-va zile de ocupare.

Acestea se petreceau între 20 Aprilie și 23 Septembrie 1879. La 27 Octombrie, Comisiunea se întrunesc din nou la Silistra și se compunea: pentru Germania, din Majorul Heyde din geniū; pentru Austria, Colonelul Iaeger; pentru Franța, inspectorul general de poduri, Lalanne; pentru Anglia, Căpitanul Sale și Locot. Caillard; pentru Italia, din Majorul Sonzolli; pentru Rusia, inginerul Karischeff și generalul Struwe; pentru Turcia, din generalul Yachia și Gabriel Effendi Naradounghian. Președinte fu Lalanne, iar secretar Iaeger asistat de Caillard și Naradounghian.

În ședințele ce se urmau (4 la Silistra și 3 la București), *Comisiunea admise pe delegații Români (Colonelii Fălcoianu și Arion și inginerul Olănescu), să urmeze explorațiunile pe teren, să asiste la deliberațiuni și să-și dea părerea asupra punctelor în litigiū, fără voce deliberativă.*

De la a 3-a ședință, s'a admis și comisiunea bulgară (Boris Antonovici inginer și M. Karamihailoff) să asiste la lucrări cu voce consultativă.

Mai mulți delegați, între care al Italiei, stăruiau ca mai întâi. Comisiunea să se ocupe de locul unde trebuia aședat podul și numai după resolvirea acestei cestiuni să se trecă la studiul traseului frontierei.

Acastă propunere obținu consimțământul tuturor membrilor; delegații Ruși citiră un memoriū coprinđend două propunerii asupra locului aședării podului, propunerii care au fost criticate cu energie de delegații români; aceștia propuseră și ei un proiect. Comisiunea decise să viziteze locurile celor 3 propunerii:

Comisarii Ruși propuneaū a se aședa podul la 21 sau 36 k. spre N.-E. de Silistra;

iar delegații Români găseaū ca punct mai nemerit la 800 m. spre E. de Silistra. În această cestiune delegatul Italiei facu propunerea.

Comisarul Rus cere părerea celor-l'alți membri, dacă locul podului trebuie să fie în direcția Canlia-Cioroi la 21 km. mai jos de Silistra, sau aproape de lacul Oltina (Dichiseni-Pârjovia)? (Această ultimă propunere se retrase).

Fie-care delegat trebuia să-și formuleze părerea în scris, dacă construcția podului era sau nu posibilă pe locul ales de comisarul Rus. Toți delegații respinseră această propunere; iar în ședința de la 11 Noembrie 1879 se fixează că punctul terminus să fie același ales de comisiunea anterioară.

Cu toate opunerile delegatului Rus, se închiseră ședințele comisiunii de delimitare.

2. *Traseul frontierei româno-bulgară, făcut de Comisiunea Europeană de delimitare. Descrierea topografică a acestei frontiere.* (Actul din 17 Decembrie 1878, pag. 120—122. S'a modificat în urmă art. 6 și 7, după cum se va arăta mai jos.)

În virtutea art. XLVI al tratatului încheiat la Berlin la 13 Iulie 1878, Principatul României urmând a primi teritoriul situat la Sudul Dobrogei, până la o linie având ca punct de plecare la Est de Silistra și răspundând la Marea Neagră, spre Sud de Mangalia.

Traseul noiei frontiere trebuind a se fixa la fața locului de Comisiunea Europeană întocmită conform art. 2 al dîsului tratat pentru delimitarea Bulgariei:

M. M. L. L. Împăratul Germaniei, Împăratul Austro-Ungariei, Domnul Președinte al Republicei Franceze, M. M. L. L. Regina Marei-Britanii și Irlandei, Împărăteasa Indiilor, Regele Italiei, Împăratul tuturilor Rusiilor și Sultanul Împăratul Otomanilor au numit pe Comisarii lor:

M. S. Împăratul Germaniei pe *Wilhelm-Frederic-Carol-Gustav Ion de Scherf*, Colonel Comandant din al 13-lea Regiment de Infanterie de la Rin No. 29.

M. S. Împăratul Austro-Ungariei pe *Baronul Carol-Christian-Henric de Ripp*, Colonel de Stat-Major.

D. Președinte al Republicei Franceze pe *Jules-Victor Lemoyne*, Șef de escadron de Stat-Major.

M. S. Regina Regatului Unit al Marei Britanii și Irlandei, Împărăteasa Indiilor pe *Robert-Home*, major în corpul de geniu și Colonel în armată.

M. S. Regele Italiei pe *Baltazar Alexandru Orero*, Locotenent-Colonel de Stat-Major.

M. S. Împăratul Rusiei pe *Andrei Bogolubow*, Colonel de Stat-Major, Adjutant al M. S. Împăratului.

M. S. Sultanul Împăratul Otomanilor pe *Mehemet-Tahir-Pașa*, General de Brigadă din Statul-Major.

Aceștia, după ce-și au depus actele de imputernicire, s'au constituit la Constantinopol în comisiune de delimitare a Bulgariei, la 23 Octombrie 1878.

Dișii Comisari ai celor șapte puteri semnatare tratatului de la Berlin, după ce s'au transportat la Silistra și au străbătut țera între Silistra și Mangalia, ca să studieze localitățile și să adune cunoscințele necesarii; după ce au ascultat explicările ce li s'au dat de delegații numiți pentru acest sfârșit de guvernul A. S. R. Principele României.

Declar traseul frontierei fixat după principiile și în condițiunile următoare:

Art. 1. *În conformitate cu intențiunile puterilor semnatare ale tratatului de la Berlin și spre a da Guvernului Român putința de a stabili o comunicațiune între ambele țărmuri ale Dunării pe locul recunoscut cel mai potrivit în sus și în apropiere de Silistra, punctul de plecare al noiei frontiere despre Est de Silistra, este fixat pe țărmul drept al fluviului, în fața de Diermen-Tabiasi, la 800 m. de bastionul N.-E., al orașului (Itch-Tchenguel-Tabiasi).*

Art. 2. Locul exact al acestui punct este dat într'un plan regulat pe scara $\frac{1}{5000}$ anexat la prezentul act, cu o notiță care fixează latitudinea și longitudinea sa, precum și pozițiunea sa marcată pe punctele cele mai însemnate ale orașului și pe cele din prejurul său.

Art. 3. Punctul de legătură al noiei frontiere pe Marea Neagră, la Sud de Mangalia, este însemnat prin movila cea mai mare din cele trei situate la 1300m. aproape, spre Sud de mura de la Ilanlik.

Art. 4. Latitudinea și longitudinea acestui punct au fost luate precum mai jos se arată de pe harta de marină Engleză a Mării-Negre:

Latitudine 43°, 45', 15" Nord.

Longitudine 28°, 32', 20" Est de pe meridianul Greenwich.

Art. 5. Între cele două puncte de legătură determinate în articolele precedente, traseul liniei frontierei este, în principiu, stabilit după accidente naturale ale terenului, lesne de recunoscut și abătându-se cât mai puțin de linia dreaptă, care unește cele două puncte extreme.

Art. 6. Linia de demarcare este indicată pe un plan topografic pe scala $\frac{1}{30000}$ întocmit după planurile espediate și executate la fața locului și este descrisă cu amănuntul într'un caiet, în care sunt specificate punctele ce s'au marcat și cari au fost alese pe teren. Asemenea s'a făcut și o schiță pe aceeași scală, pe care sunt indicate numai linia cu punctele sale marcate, talvegurile principale și localitățile fruntariei.

Art 7¹⁾. Linia frontieră pornind de la Dunăre (No. 1), se îndreptăză către S.-S.-V., traversează reduta *Diermen-Tabiassi*, care va trebui să fie dărîmată, lasă la V. cimitirile orașului și merge să se împreune cu puntea așezată la capul talvegului, care desparte contra-forturile, pe cari se ridic întăririle de la *Medgidie* și *Ordu-Tabiassi* (No. 2, *pichet* No. 1).

Începînd de la acest punct, ea urmează în direcțiunea S. talvegul mai sus indicat, pe valea *Iasi-Tepe-Ceair*, până la confluența unui talveg secundar (*Cali-Petri-Ceair*) însemnat printr'un loc, pe care se cultivă zarzavaturî (No. 3), se aplecă apoi spre S.-S.-V. și urmează urcându-se în sus prin fundul văiei principale Iasi-Tepe-Ceair, până la o rovină, care se coboră perpendicular de la contra-fortul Ordu-Tabiassi.

Din acest punct (No. 4, *pichetul* No. 2), fruntaria se ridică în linie dreaptă spre Est pe culmea dealului *Sîl-Olu-Sîrtî*, și se prelungește până ce ajunge la punctul talvegului, care se află între contra-forturile Ordu-Tabiassi și Arab-Tabiassi, adică pe valea *Regene-Ceair* (*Pichet* No. 3, *piatra* No. 5).

Prin modifi cațiunile propuse de cabinetul Vienei în 1880, traseul frontierei între punctele No. 1 și 5 s'a fixat ast-fel:

De la *punctul terminus* (No. 1), frontiera se îndreptăză către S.-S.-E., trecînd pe la 3000^m spre E. de *Diermen-Tabiassi* (No. 2), urcă către S.-S.-V. panta delului *Icral-Ceair-Bair*, trece printre forturile *Yelanli-Tabiassi* (ce rămân în Bulgaria) și *Arab-Tabiassi* (ce rămâne în Dobrogi a); *piatra* No. 3, este așezată la 500^m către S.-V. de *Yelanli-Tabiassi*.

De la acest punct frontiera coboră panta delului către S.-S.-V. până în valea *Rege-deressi-Ceair*; *piatra* No. 4 este așezată la 6 kil. spre S.-S.-V. de vârful înălțime i cotate 102, pe care este așezată Arab-Tabiassi.

De la *piatra* No. 4, frontiera urmează talvegul văii Rege-Deressi, mergînd paralel cu șoseua Silistra-Bazargik (care rămâne de partea Bulgariei), până la *piatra* No. 5, a cărei pozițiune era deja fixată de comisiunea de delimitare.²⁾

¹⁾ Acest articol pe lângă coprinsul Comisiunei de delimitare, mai conține și o descriere topografică amănunțită a frontierei, făcută după harta Marelui Stat-Major. Scala $\frac{1}{50000}$.

²⁾ Modificările aduse de Comisiunea de delimitare art. 6 și 7 ale actului din 17 Decembrie 1878, care fixează frontiera Româno-Bulgară:

La art. 6 (după ultimul aliniat să se adauge):

După o decisiune luată în urmă de către Puteri, modificându-se linia de demarcație de la Dunăre până la punctul de reper No. 5, Comisia a întocmit pentru această parte a frontierei un crochiu. (A se vedea crochiul No. 1).

La art. 7 (în locul aliniatelor 1, 2, 3 și 4 să se scrie):

Linia frontieră plecând de la Dunăre în punctul arătat la art. 2, se îndreptă în curbă, ușor încovoiată către Sud, până la jumătatea pantei celui de al doilea contra-fort al înălțime i de la Arab-Tabia; apoi în unghi drept coboră această pantă, taie valea, pentru a urca în linie dreaptă primul contra-fort al acestei înălțimi, lăsând Arab-Tabia de partea României.

Frontiera continuă în direcțiunea aproximativ N.-S. și merge a întâlni șoseua Cara-Orman la bifurcația drumului ce duce la satul Almalu.

De la această bifurcație pâna la punctul de reper No. 5 (indicat în caietul descriptiv și însemnat prin-

De la No. 5, frontiera ia direcțiunea S.-E., urcă culmea délului *Icral-Ceala-Bair*, până la o mare movilă izolată, *Gabrovița* (No. 6, *pichet* No. 4), aflată între drumurile care duc de la Almalîu spre S. până în șoseua mare.

De la piatra No. 6, frontiera urmăzează culmea délului *Sari-Mesea-Bair*, în direcție S.-S.-E., paralel și pe la N. șoselei mari, până la cotul nordic ce acestă șosea face la trecerea pârâului *Pampur-Ghiolghiu*.

Piatra No. 7 (*pichet* No. 5), este așezată la 9 kil. spre N.-V., de podul peste pârâu. Incepând de la No. 7, fruntaria urmăzează direcțiunea spre S.-E. între drumul ce merge de la *Caraorman* (Bulgaria) la *Esekioi* și drumul cel mare, coboră în valea pârâului *Pampur-Ghiolghiu* și urcă pantele délului *Belezlich-Sirtî* (*piatra* No. 8); de aci trece peste o vale care se coboră de la S.-V. iezerului *Gârlița* (numită *Curu-Canara*) și ajunge la o movilă (No. 9), situată la Nordul drumului, aproape de colțul cel mare al acestui drum și la S. de *Esekioi*, după ce mai întâi a suit panta délului *Hagi-Durac-Sirtî* (*pichet* No. 6), a tăiat pe la origină valea *Mahale-Orman-Ceair* și a urcat panta délului *Mahale-Orman-Bair* (care este în Bulgaria).

Între acestă movilă (No. 9) și semnul de triangulație No. 10 (*punctul* *Cuiugiuk*) pus la Est de *Esekioi*, frontiera se întorțe spre Nord pe culmea délului *Saban-Bair*, coboră valea *Saban-Ceair*, urcă délul *Pimirli-Bair* (*pichet* 7), coboră prin pădure valea *Punar-Orman-Ceair*, urcă puțin pantele nordice ale délului din Bulgaria *Tiumbet-Bair*, coboră iarăși în valea *Chilege-Ceair*, aproape pe la bifurcația acesteia cu *Punar-Orman-Ceair*, de care am vorbit, după acestă urcă panta délului bulgar, *Beî-Orman-Bair* (*Pichet* No. 8), și în punctul cel mai înalt 171^m (*Cuiugiuk*) al délului *Tanas-Sirtî*, pe unde trece drumul de la *Gârlița* se află *piatra* No. 10, la bifurcația celor două déluri *Tanas-Sirtî* la V. și *Versat-Sirtî* la E., ambele ramificațiuni nordice ale délului bulgar *Beî-Orman-Bair*.

La Nord de partea frontierei ast-fel trasă, despre partea României, se află satele *Almalîu*, *Esekioi* și *Gârlița*; la S. și despre partea Bulgariei, satele: *Barceman*, *Cara-Orman-Ciatal-Orman*, *Ienikioi*, *Alifakilar*, *Kuciuk* și *Biuiuk-Kainargi*.

Între semnul de triangulație arătat mai sus și o movilă (No. 11), situată la N.-V., de *Cranova*, direcția este cu puțină diferență de la Vest la Est; linia trece peste valea *Cavac-Culu-Ceair* (*pichet* No. 9), urcă délul *Regene-Bair*, unde taie drumul *Gârlița-Kiuciuk-Kainargi*, coboră apoi în valea *Cuiugiuc-Ceair*, urcă puțin pantele nordice ale délului din Bulgaria *Carvan-Bair* (*pichet* No. 10), pe aci trece drumul de la *Cuiugiuk* la *Kiuciuk-Kainargi*, taie valea *Demecican-Cula-Ceair*, urcă délul păduros *Cara-Burun-Bair*, pe unde merge un alt drum, care vine de la *Cuiugiuk* și trece frontiera pentru a duce la *Kiuciuk-Kainargi* și *Zarnici* (Bulgaria), coboră apoi în valea satului *Carvan-mic* și *Culac-Punar-Ceair* (*pichet* No. 11), pe unde trece drumul *Carvan-Zarnici*, apoi prin pădurea *Barbotași-Orman*, taie valea satului *Carvanul mare*, pe unde trece drumul la *Kutuclia* și în fine pe délul *Ciriagi-Iol-Bair* se află *piatra* No. 11 și *pichetul* 12. În acestă întindere fruntaria lasă la Nord, României, satele *Cuiugiuk*, *Kiuciuk* și *Biuiuk-Carvan*; la Sud, Bulgariei satul *Kutuclia*.

În punctul de recunoștere (No. 11), linia de demarcație se întorțe repede spre Nord-Nord-Est, ca să se unescă în linie dreaptă cu o stâncă răpósă situată în fața unui talveg secundar în valea *Satikioi-Ceair*, prelungită spre S. cu *Canara-Ceair*, care servă de comunicație între *Satul Cranova* și *lacul Oltina*.

De la piatra No. 11, frontiera trece prin pădurea *Saidi-Orman*, taie drumul de la *Velichioi* la *Cranova* prin valea de la Sudul satului *Velichioi*, apoi în pădurea *Cara-Ali-Corusu* se află *pichetul* No. 13; după ce ese din pădure, frontiera se îndreaptă către N.-E. la *piatra* No. 12 (*pichet* No. 14).

tr'un arbure ce se găsește la origina talvegului dintre contra-forturile Ordu și Arab-Tabia) frontiera e formată de partea răsărită a șoselei de la *Cara-Orman*, care va aparține ast-fel în total Bulgariei.

Din acest punct, frontiera se îndreaptă către E. prin linii drepte, care să unescă arborele sus arătat cu un mare tumulus A (No. 6) și de aci la un arbore vecin bifurcației drumurilor de la *Almalîu* către *Cara-Orman* și *Esekioi* (No. 7).

(După acte manuscrise, adunate de d-l D. Sturdza).

În această porțiune lasă spre partea României satul *Velichioi*.

Frontiera se îndreaptă apoi către Est-Sud-Est, taie valea *Satichioi-Ceair*, urcă delul *Siran-Culac-Bair*, pe care se află *piatra No. 13* și *pichetul No. 15*, urmează aproape aceeași direcțiune, pe delul *Cara-Peretlic-Artassi* (*pichet No. 16*) și *Aivalic-Bair*, paralel și la E. de văile din Bulgaria *Canara-Ceair* și *Sarp-Orman-Ceair*; coboară apoi în valea *Regep-Cuiusu-Ceair* (*pichet No. 17*), unde taie drumul de la *Regep-Cuiusu* la *Cranova* și *Cadichioi*; urcă ramificațiunile vestice ale delului *Uzum-Bair*, coboară în valea păduroasă de la N.-Vestul satului *Techederessi* (*pichet No. 18*) și în fine urcă la movila *Tuzla-Iuk* la *piatra No. 14*.

Frontiera lasă ast-fel la S. Bulgariei satele *Cranova* și *Cadichioi*, la Est, României, satele *Calaigi*, *Regep-Cuiusu* și *Tekederessi*.

Incepând de la vârful arătat mai sus (No. 14), linia frontieră se împreună la Est-Sud-Est prin valea *Terzhondu* cu confluența rovinei, care se scoboră de la *Techederessi* (*piatra No. 15* și *pichetul No. 19*); aci taie drumul *Techederessi-Cadichioi* și urmează talvegul rovinei până la 2½ kilometri spre V. de *Terzhondu*, pe valea acestei rovine merg drumurile de la *Techederessi* la *Hardali* și *Terzhondu*; lasă apoi valea la *piatra No. 16* (*pichet No. 20*), ca să se întindă mai spre Nord (*pichetul No. 21*) și să taie drumul de la *Terzhondu* la *Iucar-Mahale* (*Dobromir-Izir*) la jumătate distanță între aceste două sate pe valea *Caralmus-Uzun-Culac* la V. de *piatra No. 17*; urmând aceeași direcțiune estică de la *pichetul No. 22*, urcă delul *Dermen-Sirtî*, taie drumul de la *Dobromir* la *Keci-Deressi*, urcă delul *Irastî-Bair* și la încrucișarea drumurilor, care pleacă de la *Techechioi* și *Azarlic*, pentru a trece peste frontieră, se află *piatra No. 18* (*pichetul No. 23*).

La Sudul frontierei, satele *Terzhondu* și *Keci-Deressi* rămân ale Bulgariei; la Nord, satul *Dobromir* al României.

De la încrucișarea drumurilor indicate mai sus (No. 18), fruntaria îndreptându-se spre Est-Nord-Est trece în linie dreaptă între *Azarlic* și *Enişemlia*, lăsate României de o parte, și *Deli-Iusuf-Kuiusu* de altă parte și merge să se împreune cu un semnal de triangulație situat la 5 kilometri spre Nord de acest din urmă sat.

De la *piatra No. 18*, frontiera urcă delul *Azarlic*, taie drumul de la *Azarlic* la *Iucar-Mahale* în dreptul *pichetului No. 24*, coboară în valea *Enişemlia*, unde taie drumul de la *Azarlic* la *Deli-Iusuf-Kuiusu*, apoi în pădurea *Sulei-Orman*, drumul de la *Azarlic* peste frontieră și în fine la movila *Iarâm-Başa*, se află *pichetul No. 25* și *piatra No. 19*, pe aci trece și șoseua de la *Enişemlia*, pe care o taie către S.-E. în două puncte, după cum vom vedea și duce la satul bulgar *Hasancea*.

Între semnele de triangulație *No. 19* și *25*, aședate, unul între *Enişemli* și *Sevendik*, cel-lalt la S.-E. de *Docuzaci*, direcția generală este Sud-Sud-Est, aproape paralelă cu a căiei de la *Enişemli* la *Docuzaci*, pe care o lasă când la dreapta când la stânga cu ușurele întreruperi între punctele de recunoșcere intermediare; în această întindere, linia se prelungește pe un șes cu nisce slabe ondulațiuni și străbătut numai de două mănăsturi peste care trece; cea d'ântei la S. și aproape de satul în ruină *Armutli* și cea d'a doua la 2000 metri spre S. de *Docuzaci*; ea taie calea (la *piatra No. 24*, *pichetul No. 32*) de la *Medjidia* la *Hagi-Oglu-Bazargic* prin *Musabei* la 2000 metri Sud-Vest de *Docuzaci*.

La Nordul acestei părți a fruntariei și despre partea României se află satele *Sevendik*, *Schender*, *Hairanchioi* și *Docuzaci*; la S. și despre partea Bulgariei satele *Deli-Iusuf-Kuiusu*, *Hasancea* (ruinat), *Durasi*, *Ienige-Dzedid* și *Poiraschioi* (ruinat).

De la *piatra No. 19* frontiera se îndreaptă către S.-E. și până la *piatra No. 20* merge paralelă cu șoseua, care am vădut-o trecând de la *Enişemlia* în Bulgaria. În această porțiune între văile păduroase *Iarâm-Culac* și *Cogea-Ceair*, pe care le taie pe la origină se află *pichetul No. 26*.

La S. de *piatra No. 20*, șoseua taie frontiera pentru a intra în Dobrogea și duce la *Skender* și *Bairam-Dede*. Aci se bifurcă, iar drumul care trece din nou frontiera în Bulgaria pe la *pichetul No. 27* duce la *Hasancea*.

Între *pietrele No. 20* și *21* frontiera e trasată pe delul *Tiulia-Babalic*. La N. de *piatra No. 21*, frontiera taie drumul *Hairamchioi-Hasancea*. *Piatra No. 21* este aședată pe movila

Kalaigi (cotată 195) a délului *Kalaigi*. Pe aci vine din Bulgaria drumul de la Hasancea, drum care merge paralel frontierei și o taie la *piatra No. 22*; de unde frontiera urmăze direcțiunea S.-E. și la *pichetul No. 28* taie valea *Hairamchioi*, pe unde trece drumul la satul *Hairamchioi* prin pădure, urcă apoi *délul Hairamchioi* la *piatra No. 22*, *pichetul No. 29*, unde drumul ce am văzut că vine din Hasancea trece frontiera în Dobrovia pentru a duce la *Armutlia și Docuzaci*. Spre S. de *piatra No. 22*, taie valea *Armutlia* la punctul *Ață-Saddak* (*pichetul No. 30*), urcă *délul Docuzaci* (*pichetul No. 31*) și la *piatra No. 23* și schimbă brusc direcția de la S.-E. către E.-S.-E. pe la *piatra No. 24* (*pichetul No. 32*) și de aci pe la 2 kilometri spre S. de Docuzaci, taie *valea Docuzaci* și urcă *délul Morei* la *piatra No. 25* așezată pe *Movila-Mare* (cotată 200); aci se află și *pichetul No. 33*.

Plecând din semnalul de triangulație *No. 25*, linia de demarcație trece între *Derechioi* și *Haisarlic* peste o nouă crăpătură îndreptată de la Nord spre Sud și ajungând la șesul înalt ale cărei ape au făcut nise săpături însemnate la Nord către rovina și spre portul *Mangalia*, la Sud către basinul *Araci* și lacul *Kartali*, ea se prelungește din movilă în movilă, aproape în linie dreaptă și într-o direcțiune generală, de la V. spre E. până în punctul de hotar fixat pe Marea-Negră, la Sud de *Ilanlic*.

În această întindere ea lasă la Nord României, satele *Derechioi*, *Karaomer*, *Kanli-Cicur*, *Dauluchioi*, *Valali*, *Hoscadin*, *Kadichioi*, *Hagilar* și *Ilanlic*; la Sud, Bulgariei, satele: *Haisarlic*, *Cifut-Cuiusu*, *Mura-Aci*, *Husein-Cechioi* și *Karagilar*.

De la *piatra No. 25*, frontiera coboră în valea *Cerchezchioi* și urcă apoi *délul Derechioi* la *piatra No. 26* (*pichetul No. 34*), unde taie drumul *Derechioi* la *Haisarlic*; merge pe acest dél, taie drumul *Caraomer* la *Ciufut-Cuiusu* la *pichetul No. 35*, coboră în valea *Isvorului* la *pichetul No. 36*, taie drumul de la *Caraomer* și *Canliciucur* spre a duce la *Muraaci*, iar la *piatra No. 27* (*pichetul No. 37*) taie drumul de la *Valali* la *Muraaci*.

De la *piatra No. 27*, frontiera ia direcția generală de la V. la E. puțin înclinată către Sud, trece pe la *pichetul No. 38*, taie la *pichetul No. 39* drumurile cari venind de la *Dauluchioi*, *Valali* și *Hoscadin*, se întâlnesc pe frontieră, pentru a trece în Bulgaria la satul *Husein-Cechioi*.

Ajunsă la *piatra No. 28*, frontiera se îndreaptă către E., taie drumul de la *Hoscadin* la *Buiuk-Caceamac* pe la *pichetul 40*; la *pichetul 41* coboră în valea *Caceamac*, pe care se află *pichetul No. 42*, unde trece drumul care venind de la *Acbasi* duce la cătunul *Caceamac*, unde trece frontiera.

Pe délul d'asupra și Estul satului *Caceamac* se află *piatra No. 29*, frontiera urmăze apoi délul pe la *pichetul 43*, la E. de care coboră în valea *Akangi*; iar la încrucișarea drumurilor cari vin din *Hagilar*, *Caraci-Cula* și *Mangalia*, pentru a trece la satul *Akangi* se află pe o movilă de 81^m înălțime *piatra No. 30*, la E. de care și *pichetul No. 44*; frontiera continuă către Est prin valea *Ilanlic*, taie drumul *Ilanlic-Akangi*, iar la cel care pleacă din *Ilanlic* pentru a duce peste frontieră la *Durancula* în Bulgaria se află *pichetul No. 45*, la Est de care pe o movilă înaltă de 34^m, așezată la țărmul Mării, se află *piatra No. 31*.

Art. 8. Este lăsat în voia celor două state limitrofe, că dacă vor crede de cuviință, să ridice un plan regulat și trigonometric al zonei-frontiere, și să ia într-o comună înțelegere, ori-ce măsurii vor crede necesarii, ca să pună semne de hotar, conform traseului aprobat de comisiune.

Art. 9. Patru din cele cinci documente despre care se face mențiune la art. 2 și 6, adică: planul regulat și notița privitoare la punctul de legătură al frontierei la E. de *Silistra*, schița 1/50.000 și caietul descriptiv al punctelor de recunoștere pentru linia-frontieră, care sunt întocmite în șapte exemplare identice, câte unul de fie-care Putere reprezentată în comisiunea de delimitare. Ele sunt investite cu semnăturile comisarilor și anexate la prezentul act, cu care au aceeași putere și valoare.

Două copii după planul original de 1/50000 și după caietul descriptiv se vor înființa prin îngrijirea secretariatului, spre a se transmite guvernului bulgar și guvernului român, după ce vor fi aprobate de Puteri.

Art. 10. Actul de față coprinzând zece articole în șapte copii, s'a subscris de toți comisarii în virtutea puterilor cu care au fost învestiți.

El se va supune îndată la aprobarea guvernelor: Germaniei, Austro-Ungariei, Franței, Marelui-Britanii, Italiei, Rusiei și Turciei de către comisarii lor respectivi. Afară de această aprobare, prezentul act este declarat cu anexele despre care se vorbește de la art. 9, singurul document autentic, privitor la noua frontieră.

Făcut la Constantinopol, șapte-spre-zece Septembrie, una-mie-opt-sute-șapte-zeci și opt.

3. Distanțele între diferite puncte pe frontiera de Sud.

No. pichetului	N U M I R E A	Distanța	No. pietrei frontiere	Distanța	O B S E R V A Ț I U N I
		m.		m.	
1	Trecătorea Ostrov	315	1	0	Distanța 315 m. de la piatra No. 1 a frontierei.
2	Arab-Tabia	1800	2	1700	
3	Gabrovița	1290	3	2500	
4	Topcisol	1506	4	2000	
5	Móra de la Sălcii	2550	5	1700	
6	Essechioi	4700	6	1500	
7	Gârlița	3100	7	375	
8	Valea Neagră	3000	8	3100	
9	Cainargi	2750	9	4000	
10	Cuiungiuc	3800	10	5750	
11	Carvan	2750	11	10400	
12	Trecătorea Carvan	2650	12	4800	
13	Velichioi	2600	13	3600	
14	Canara	3000	14	6600	
15	Calaigi	3400	15	1800	
16	Cranova	1700	16	4000	
17	Regep Cuiusu	2400	17	3000	
18	Cadichioi	2200	18	5200	
19	Techederessi	2400	19	6100	
20	Valea Terzhondu	2400	20	3600	
21	Terzhondu	1400	21	4800	
22	Dobromir	2700	22	4800	
23	Tekekioi	4350	23	6350	
24	Azarlic	2760	24	2000	
25	Trecătorea Azarlic	2800	25	4100	
26	Sevendic	1700	26	5000	
27	Schender	3500	27	10000	
28	Hairamchioi	4600	28	9400	
29	Dimircea	3350	29	7800	
30	Armutlia	3300	30	4700	
31	Enigea	2000	31	5400	
32	Docuzaci	2730			
33	Cerkezchioi	4000			
34	Derechioi	4500			
35	Trecătorea Caraomer	3750			
36	Caraomer	3560			
37	Canli-Ciucur	4100			
38	Dauluchioi	3260			
39	Huseincekioi	2750			
40	Valali	3500			
41	Cadichioi	4075			
42	Caceamac	2300			
43	Hagilar	3550			
44	Acangi	2650			
45	Trecătorea Ilanlic	3875			
	Distanța	131371	Distanța	136075	

În urma modificărilor aduse apoi de Puterile semnatare, frontiera de S. a Dobrogei s'a scurtat cu 4704^m, ast-fel că lungimea adevărată a acestei frontiere este de 131.371 metri.

Comisiunea Europeană de delimitare terminându-și lucrările, guvernul Român ceru celui Bulgar, ca în comun acord să instituiască o comisiune, care să fixeze prin piramide

în zidărie construite în lungul frontierei, traseul ei, după actul din 17 Decembrie 1878 și modificările art. 6 și 7 ale acestui act.

Comisiunea formată din : Colonelii Fălcoianu și Barozzi, cum și inginerul Duca pentru România, Zankoff, Prințul Hilkoﬀ și Roquerbe pentru Bulgaria, a ținut 11 ședințe de la 31 Martie până la 28 Mai 1884, din care 6 la București și 5 la Silistra.

Delegații Bulgari făcând propuneri în afară de actele dresate de Comisiunea Europeană, delegații Români s'au opus. De aceea această din urmă Comisiune n'a dat nici o soluțiune afacerii.

3. Formă, dimensiuni, suprafață

Dobrogiia prezintă aspectul unei peninsule muntoase prelungită de la S. către N. și strânsă între Dunăre și Marea-Negru.

Forma sa este neregulată, însă dacă considerăm cea mai mică a sa lățime, între Boazgic (pe Dunăre) și Cara-Coium (pe Marea Neagră), care este de 44 kilometri, împărțim peninsula în două trapeze. Cel de la Nord cu vârfurile în Cara-Coium, Gura Stari-Stambul (pe M. Neagră), Azacław, Boazgic (pe Dunăre); cel de la Sud cu vârfurile: Cara-Coium, Ilanlic (pe M. Neagră), Boazgic, Silistra (pe Dunăre).

Cea mai mare lungime a Dobrogiei în direcția N.-S., în linie dreaptă ce ar fi dusă în sensul meridianului 26° între Rachel (pe Dunăre) și piatra frontieră No. 28, este de 174 kilometri.

Cea mai mare lățime Dobrogiia o are la N., între gura Stari-Stambul și Ghecet, în sensul paralelului 45°20' este de 118¹/₂ kilometri (1°40').

La S. între Silistra și capul Tuzla, lățimea Dobrogiei este de 115 kilometri (1°20').

Suprafața totală a Dobrogiei este de 15.600 k. p.¹⁾ sau 3.120.000 pogone, împărțită astfel: 7150 k. p. pentru Județul Constanța și 8450 k. p. pentru Județul Tulcea. Aceste două Județe sunt cele mai întinse din România.

Perimetrul Dobrogiei este de aproape 768 kilometri; iar dezvoltarea costelor de 221 kilometri

¹⁾ După evaluațiunea Creditului Funciar Rural suprafața Dobrogiei este:

862.600	hectare	pentru	Jud. Tulcea
691.000	»	»	» Constanța
1.553.600	Total.		

CARTEA II^A

GEOGRAFIA FISICA

A

CAPITOLUL I

METEOROLOGIA ȘI CLIMATOLOGIA

E de netăgăduit, că dacă comparăm starea temperaturii de ađi, cu datele ce ne-ađ fost lăuate de scriitorii vechi asupra acestui colșor de pământ înfipt către Nord, ca o peninsulă a marei peninsule balcanice, găsim o mare deosebire.

Chiar în mijlocul celei mai rigurose ierni, dacă ađ după nouă-spre-dece vécuri, Ovidiú ar învia din locul său de odihnă, cu greu 'și-ar putea da sēma pe ce parte de lume se află.

Aședată la marginele lumii vechi, pe țermurile celei mai furioase și mai neospitaliere Mări, locuită de popóre cari s'ađ împărtășit fórte târđiú de cultura greco-română, Dobro-gia de ađ a fost descrisă cu colorile cele mai negre.

Herodot, care a vizitat aceste părți, ne-a lăsat unele notițe asupra ținuturilor de la gurile Dunării și de pe cóstele nordice ale Pontului, este pare-mi-se primul geograf, care face mențiune de climatologia și meteorologia Dobro-giei.

«Iarna — ăice «părintele istoriei» — este la culme în timp de opt luni ale anului, iar restul de patru — care se póte numi vară — frigul este mai slab.

«Pe timpul iernii și Marea îngheață, peste bosforul Cimeric, Sciții cari trăesc pe un țerm trec cu carele pe ghiață, pentru a se lupta cu Sindii, cari locuiesc de cea-l'altă parte.

«Din cauza frigului, boii, sunt lipsiți de córne, așa că versul lui Homer din Odysea, pare adevărat:

«In Libia, mieii când se nasc ađ córne¹⁾».

Voind să arate marea cantitate de zăpadă, Herodot ne spune, «că 'i-ar fi cui-va greu de a vedea sađ înainta în lăuntrul Scythiei, din cauza fulgilor de zăpadă»²⁾

«Ploile în timpul verii sunt continue, care unite cu zăpada ce acoperă câmpiile, fac ca volumul apelor Dunării să fie acelaș³⁾, vara ca și iarna.»

O particularitate asupra tunetului, considerat ca o minune în Scythia, pe când în alte părți, de sigur e ceva obicnuit.

Tot ca minune este luat și cutremurul de pământ atât iarna cât și vara⁴⁾.

Vara furtunile sunt dese și îngrozitoare. Caii pot suferi rigorile iernii, pe câtă vreme asinii și catări mor; lucru ce nu e tot ast-fel în climatele mai dulci.

Cu puținele notițe lăuate de «părintele istoriei» ne putem face o idee despre temperatura și meteorologia ținutului ce ne interesează, în secolul al V-lea înaintea erei creștine.

¹⁾ Cant. IV. vers. 65. apud Herodot cart. IV. cap. 29.

²⁾ Cartea IV, cap. 30.

³⁾ Cartea IV, cap. 50.

⁴⁾ Cartea IV, cap. 28.

Maî demne de încredere până la un ore-care punct și maî amănunțite date, se găsesc în elegiele 3 și 10-a din cartea III a Tristelor și epistola a 8-a din cartea III a Ponticelor nefericitului poet Sulmonian, care a trăit la Tomi pe la începutul erei noastre.

Traducerea lor în versuri — fără a modifica întru nimic ideia poetului — se datoresce Domnului B. P. Hasdeu ¹⁾.

D'ar fi sa-și maî aducă aminte de Nasone
In Roma vr'o ființă, și dacă fără mine
A maî remas acolo ce-va din al meu nume,
Să scie dar că'n țara, în care-al mării luciū
In veci nu se'nălănesce cu zodia 'nstelală,
Aici îni duc eu traiul în sînul barbariei,
Cu fiarele Sarmate, cu Bessii și cu Geții,
Nedemnii a de răspunde un echo 'n versul meu !

*Cât mai adia vîntul rîcoritor al verei
Avem un zid de valuri, prin care ne scutesce
De cruda lor năvală curgînd la mijloc Istrul;
Val însă cînd sosesc posomorîta iarnă
Rînjînd grozava-î buză, și cînd începe gleba
A cărunți cu 'ncetul sub marmora de ger !*

*Și crivățul pornesce, și năua umple nordul,
Și cade, cade, cade: nici sôrele, nici plôia
N'o maî topesc acuma, căci frigul o împietresce;
Și până să dispară un strat, s'așterne altul,
Șadesea 'n aste cuiburi de ghețuri îndesate
Privesc într'o grămadă zăpezi din două erni !*

*Șatda-î de cumplită furtuna deslănțată,
In cât răpesc case, ducîndu-le departe,
Și turnuri măiestose în praf le risipesc
Și sguduît atuncia în temelie totul,
De spaimă se înfioră sîlbatecele ginți.*

*Și barbarul îmbracă nădragi și piei informe,
Cât din a lui faptură d'abia se vîd obraji,
Dar până și prin blană dă gerul în putere;
Și pulberea de ghiață pe barbă scînteiază;
Și te coprinde grôza, cînd sloiuri cristaline
Se 'nchiagă printre plete și se ciocnesc cu freamăt
L'a capului mișcare; și 'n vas înghiață vinul
De 'l scoți în bolovane păstrînd figura ôlei,
Și 'n loc a sôrbe spumă, mîncîncă bucăți de vin !*

*Să maî descriu eu ore, cum riurile tôte
In poduri le preface suflarea cruntei ierne?
Ș-atuncî din oboselă de vreî să 'fi stîmperî setea
C'un strop de apă vie, spargî întărita ghiață
Săpînd adînc o grôpă în lacul cel răscat !*

*Chiar uriașul Istru pe care îl întrece
A Nilului lărgime, acuma se sbărcește
Sub viscolii de crivăț, ș'albastrele-î talazuri
Se fac o scôrță tare, și pe furiș sub dînsa
Se scurge 'n toiul mării prin cele multe guri !*

¹⁾ Istoria Critică a Românilor, pag. 225 și urm.

*Și p'unde mai de ună-ți plutia corăbierul,
S'alunecă piciorul sălând fără sfială;
Șa calului copilă isbesce cu resunet
In lespedii făurite din colosale valuri;
Și boii fără frică p'acastă nouă punte,
Sub care stați închise prăpăstii desfundate,
A-lene trag căruța nomadului Sarmat !*

*De necredut, și totuși eu am vădut chiar marea,
Chiar marea 'ncătușată d'un bloc imens de ghiuță :
Tăcută, neclintită sub țesta-i lunecășă;
Și n'o vădusem numai, dar am umblat eu singur
Pe culmile marine călcând ca pe țărână . . .
De-aveai și tu a trece asemeni mării, Leandre,
Nu te 'nghiția 'n vâltorea-i un mai îngust abis !*

*Respins de ger, delfinul tot în deșert se 'ncercă
In aer să tresalte p'a marii suprafață;
Și vîntul de la criveli, trântindu-se cu sgomot,
Turbază fără să pătă un val din loc să miște;
Și vasele, ca 'n cercuri de marmoră coprînse
De ghița ce le 'ncege, stați țepene: vîslașul
Talazurile dure ați nu le mai despică;
Și 'n unda degerată, cu capete afară
Veți pescii ce se 'ncrustă, și uniți mai trăesc !*

*Atuncia dar când Pontul și Dunărea spumîndă
De iarnă 'mbrățișate prin piele de ghiță
P'a Istrului lăptosă și mălurată cale
Călări pe cai sălbateci vrăzmași vin încoco,
Vestind a lor sosire săgețile ce sboră,
Și rămînînd drept urmă pămîntul despuiat !*

*Țărani fug departe lăsînd câmpia pradă,
Și barbarul răpesc puțina-i avuție,
Tot ce putu să strîngă săténul prin sudore
Și carele, și turme, și sărăcia totă !
Apoi pe robi îi lîgă cu mâinile la spate . . .
Se duc, se duc sârmani, privind cu desperare
In urma lor ogore ce n'o să le mai vadă,
Și focul ce se 'nalță din șubrede colibe,
Căci barbarul aprinde, dobóră, mistuiesce
Tot ce nu pôte duce, tot ce nu vrea să ducă,
Și stoluri de victime sucumbă sub săgeata
In vîrf încărligată, al cărui fer subsese
Din erburî ucigașe un suc înveninat !*

*Aci și 'n timp de pace resboiul te 'ngrozesce;
De nu mai veți de barbari, e spaima ce 'ți-o lasă;
Și nimeni nu cutéză pe câmp să tragă brazde;
Și țelină uitată rămîne sterp pămîntul;
Nici desfătutul strugur nu crește 'n umbra viței;
Nici fierbe mustul dulce în 'naltele basinuri;*

*Un pom nu se zăresce, pe care ca 'n vechime
Să scrie un Aconțiu cuvinte de iubire.
Pustiă, tristă, golă, nici arbore nici frunză
Fugă, fugă d'acastă țară tu omule fericit !
Și totuși din întreaga nemărginită lume
Aice, ah ! aice osînda m'a trimis !*

Tot cam în acel timp, Ovidiū scria unui amic :

M'am tot gândit, amice, din dunăreana țară
Ce 'ți-ași putea eu ore la Roma să trimet ?
E căutat argintul, sau aurul mai bine,
Dar a'l primi nu-'ți place, deprins mereu a da ;
Și-apoi în aste locuri nici s'a visat comore,
Abia putând o brazdă să tragă bietul plug !

P'al tău vestmânt adesea purpura strălucesc :
Purpură strălucită ași vrea eu să-ți ofer :
Dar turmele sarmate dau lână grosolană,
Și n'ar putea s'o pingă ¹⁾ o labă de Sarmat ;
Nici fetele nu țese, ci macină la grâne,
Sau umblă după apă cu donița pe cap !

Aice blânda viță a strugurului dulce
Nu se 'mpletește verde în jurul unui ulm,
Nici arborul nu 'și plcă mlădițele 'ncărcate
De fructe pârguite sub luminosul cer :
Pelinul singur numai înform îmbracă șesul,
Și nu rodesce câmpul de cât amărăciuni !

Ovidiū în ultimii ani ai vieții sale, bolnav fiind, trimetea soției sale la Roma, următorea scrisore :

Gândește-te o clipă ! Mă 'nconjură Sarmații
Și Geții mă 'mpresoră, și 'n mijloc între dênșii
Mă sbuciumă durerea, eu cetățian al Romei,
Aci 'n acéstă țară în care ceru-i sombru
Și apele sunt grele, ba până și țărina
De ce ? nu pot pricepe, dar simț că 'mă dă fiori !

Nu-i casă mai comodă, nici hrană mai gustosă
Vr'un meșter să m'ajute cu ierburî descântate,
Sau un amic s'aducă vr'o dulce mângâiere
Și cu povești plăcute să 'mă mai scurteze timpul...
Ah, unde sunt acestea ! și numai suvenirea,
Ce-i cu atât mai vie, cu cât sunt mai departe,
Îmi spune c'altă dată pe toate le-am avut !

Și te-am avut pe tine, a tuturor regină !
Tu, care 'mă umpli pieptul, soție neuitată !
Și glasul meu te chiamă, de și te știu aiurea ;
Ș'o noapte fără tine, o zi nu pot petrece ;
Chiar în delir mi-au spus-o acei ce mă veghiază,
Cu mințile pierdute repet numele tău !

Aceia ce predominesce în toate imaginile danubiane ale lui Ovidiū, este extrema orore a frigului, despre care Herodot vorbesce abia în trecut.

Înghiață barbele, îngheață vinul, îngheață Dunărea, îngheață însuși Pontul ! strigă la tot pasul cu desperare molatecul poet născut în Sudul Italiei, și mai, mai s'ar crede că acéstă dură climă, nici nu cunoscea măcar ce i vara, dacă din fericire n'am avea semi-versul :

Dum tamen aura tepet !
(atât cât ține anotimpul zefirilor caldi).
(Lib. III, eleg. X. vers. 7).

E lucru de mirare, că frigul despre care vorbesce Ovidiū și datele cronologice posteriore, ađi nu mai există. În tot cazul cred că e o exagerare.

¹⁾ S'o vopsesca.

După datele cronologice:

La anul 400 a înghețat Marea Năgră cu totul (Arago. Oeuvres. Tom. VIII, p. 246).

La anul 462 Gojii trec Dunărea pe gheață.

La anul 558, Marea Năgră stă înghețată în curs de 20 zile, și tot atunci Bulgarii trec Dunărea pe gheață, făcând o cumplită invasiune până aproape de zidurile Constantinopolului. (Arago, p. 246 și 259).

La anii 753 și 755 Glycas și Theophanus arată M. Năgră acoperită cu gheață ¹⁾.

La anul 763 din Octombrie până în Februarie 764, o gheață de 30 coji grosime acoperă Marea Năgră, până la 100 mile depărtare, zice Cedrenus.

La 822, căruțe încărcate trec Dunărea pe gheață. (Arago, p. 246 și 260).

La 1236, fluviul îngheață până în fund (Arago, p. 247).

La 1408, același fenomen ca și la 1460 ²⁾. Iarna a durat din *Noembrie până la finele lui Ianuarie*. (Arago, p. 248 ³⁾).

La 1 Ianuarie 1594, Mihail trece Dunărea pe gheață la Hârșova; aci se încinse o luptă pe chiar gheața fluviului ⁴⁾.

La 1597 luna Februarie, Albert Kyrally, trece Dunărea pe gheață la Turtucaia ⁵⁾.

La 1595 Ianuarie, Mihail trece Dunărea pe gheață și supune Silistra ⁶⁾.

Fenomenul înghețării Dunării, așa ca să se poată trece de pe un țărm pe cel-lalt se vede și azi, dar a crede, că fluviul a înghețat până la fund, sau că Marea Năgră înghețase până la 100 mile (185 km.) și de 30 coji grosime, sau că a înghețat peste tot, este imposibil.

Prin situațiunea ei pe cîstele Pontului neospitalier, expusă vînturilor ce vin de peste Urali, din Siberia, în Dobrogea crîvîțul este mai mult simțit de cît ori unde pe valea formată de unghiul Balcano-Carpatin; ast-fel versurile lui Ovid:

«Șatata-I de cumplită furtuna deslanțată
In cît răpesc case, ducîndu-le departe,
Și turnuri maiestose în praf le risipesc».

de și cam exagerate, li se pôte da ore-care credemînt.

Natura marematică a Dobrogei, face pe ilustrul exilat să se plîngă în versurile:

«Aci 'n acastă țără, în care ceru-I sumbru
Și apele sunt grele, ba până și țărîna
De ce? nu pot pricepe, dar simț că 'mi dă fiori!»

Aceste focare de miasmă în epoca lui Ovidiu, ca și acum sunt o combinație de apă dulce cu apă sărată, de aci versul:

«Aequoreo bibitur cum sale mista palus».
Pont. III, 7 vers 74.

Să nu ne prindă dar mirarea, că Ovidiu venit din dulcea climă a Sudului Italiei, pe cîstele Pontului neospitalier, ne-a lăsat un tablou așa de înflorător despre clima Dobrogei. Departe de Roma lui iubită, Țara Geților părea molatecului poet un pămînt pustiul ⁷⁾.

¹⁾ M. P. Tchihatchef. An. de la Société météorologique de la France. Tom. IV, p. 12—37.

²⁾ Boudin. Traité de géographie médicale I. 233—36, apud Hasdeu, op. cit., pag. 228.

³⁾ În Buletinul Societății geografice (Anul III, 1882) se află un interesant studiu «*Epocile înghețului Dunării*», pag. 62—79, datorit D-lui St. C. Hepites.

⁴⁾ Baltazar Walter. Descrierea faptelor lui Mihail Vitêzul în *Tesaur de monumente antice de A. Papiu Ilarian*. Tom. I, p. 16.

⁵⁾ După același.

⁶⁾ Iacobi Augusti Thuani. Historiarum sui temporis. (Lib. CXIV, 1595), în *Ilarian*. Tom. I, p. 203.

⁷⁾ Quid melius Roma? Scythico quid litore pejus? (Pont. Lib. I. Ep. III). Ce-I mai frumos ca Roma? Ce-I mai urît ca țîrmurile Sciților?

*Bergner*¹⁾ și *Dr. Obedenaru*²⁾ găsesc, că versurile lui Ovidiu sunt exagerate și că zăpezi netopite de doi ani nu se găsesc nici în văgăunile munților³⁾).

*Ubicini*⁴⁾ afirmă, ca în țara noastră ierlene pot rivaliza cu cele de la Moscua; dar dacă termometrul scade în timpul iernii până la 28°, avem însă veri care pot rivaliza cu dulceta cliemei Sudului Franței și platoului Castiliei. Diferința de temperatură este de 64 grade.

Observațiunea ce face Allard⁵⁾, că trecerea de la căldură la frig și vice-versa, se face aproape brusc, este foarte adevărată, mai ales în Dobrogi.

«Pozițiunea geografică a Dobrogiei exercită o mare influență asupra cliemei sale. Vecinătatea Mării Negre și Dunării întreține umiditatea, care temperă căldurile verii și frigul iernii. Primăverile de și scurte, vegetația atinge foarte repede gradul său de dezvoltare. Iernile sunt târzii și durează puțin. Ploile, la sfârșitul verii dau o vegetațiune de toamnă, tot așa de abondantă ca și primăvara. Din cauza lipsei de brațe, însă fânețurile se usuc pe câmp. Aceste împrejurări speciale în care se află Dobrogi au dat o dezvoltare foarte mare agriculturii pastorale. Întreținerea animalelor în această țară este favorizată de condițiunile speciale ale climatului. Pe când peste Dunăre, ca și în restul Europei aprovizionarea de furagiū pentru iarnă e una din cele mai importante ocupațiuni ale cultivatorului, care trebuie să strângă nutreț cel puțin pentru 5 luni, aci peste Dunăre, iarna nu ține de cât 5 săptămâni, și chiar în acest timp, adese-oră se întâmplă, că vitele găsesc nutreț îndestulător.

«Aceste împrejurări, au contribuit foarte mult a aduce în toți ani în Dobrogi pe păstori străini, cari vin din Transilvania de a ierna turmele lor în Dobrogi, acesta pe timpul dominațiunii Otomane și în virtutea unor vechi tratate încheiate între Turcia și Austria.

«Suprafața Dobrogiei fiind descoperită, face climatul acestei țări secetos în interior; pe margini însă întinsele păduri răcoresc clima și o fac mai umedă.

«Pe câtă vreme în regiunea pădurosă isvorele sunt abondente, iar ținutul este la adăpostul vânturilor mari, în partea descoperită însă, isvorele fiind seci și puțurile la adâncimi mari, lipsa de apă este foarte mult simțită.

«Un bătrân tătar făcea următoarea observație climaterică foarte dreaptă: Țara nu era altă dată, cum e azi. În timpurile mai vechi se aflau sate prin locurile în cari azi ar fi imposibil să se ridice.

«Acum satele nu sunt aședate de cât prin locurile unde se află isvore; acesta a trebuit să fie în toți timpii și dacă satele au dispărut, acesta este din pricina isvorelor cari au secăt din lipsa de păduri. Distrugerea pădurilor dar a exercitat o influență foarte rea asupra climatului Dobrogiei.

«Pământul Dobrogiei lipsit de păduri fiind nisipos atrage căldura, care influențează foarte mult asupra vegetației, lucru contrariu se observă în regiunea pădurosă destul de favorabilă agriculturii.»

În trăsuri mari, ast-fel vorbesce distinsul agronom Ion Ionescu, despre climatologia și meteorologia Dobrogiei la începutul jumătății a doua a secolului trecut⁶⁾.

Pentru un vizitator venit de la Sud, pe cotele Mării Negre, Dobrogi, i se înfățișează iarna ca întinsele câmpii ale Siberiei, vara ca deșerturile Lybiei și după toate descrierile ce s'au făcut asupra acestei asuprite țări—începând cu Ovidiu și terminând cu Kanitz—, nu se vede de cât o notă caracteristică: pustietatea, cauza este că nici unul nu s'a suit către Nordul ei.

Fugi, fugi d'acastă țară tu omule ferice!

¹⁾ Rumänien, pag. 261.

²⁾ La Roumanie économique, p. 60.

³⁾ Dr. G. Crăiniceanu. Higiena țaranului român, pag. 21.

⁴⁾ La Roumanie, p. 7.

⁵⁾ Mission médicale dans la Tartarie-Dobroudja, p. 21.

⁶⁾ I. Ionesco. Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja, pag. 69.

Acest vers al poetului, curma energia exploratorului, curagiul militarului; a fost ca o sentință condamnătoare purtată de vécuri de acest petic de pământ.

În urma nenorocirii diviziei Espinasse la începutul războiului Crimeei, sentința lui Ovidiu a devenit o realitate.

Tot ce scim asupra climatului acestei provincii, este cules din scrierile diferiților călători, unele mai fantastice de cât altele. Ce temei se poate pune pe păreriile lui Ovidiu de la începutul erei noastre, comparate cu acele ale scriitorilor expedițiunii din Crimeea?

După Ovidiu, Dobrovia ar fi o țară excesiv de friguroasă; după Bazancourt, excesiv de călduroasă.

S'a schimbat ore climatul în decursul atâtor secolii? De sigur, că nici pe țărmul Mării Negre, precum nici în vre-o altă parte a globului, clima n'a încercat vre-o schimbare apreciabilă.

Dobrovia este întâia parte din Țara Românească, unde observațiunile climatologice s'au făcut cu mai multă regularitate.

În anul 1859, Comisiunea europeană dunărenă a organizat la Sulina o stațiune meteorologică, unde s'au făcut observațiuni neîntrerupte de către D-l A. Purgia, sub direcția D-lui inginer reședinte Kuhl.

Ele au fost publicate în cea mai mare parte de către Institutul meteorologic din Viena ¹⁾ până în anul 1890, iar de atunci în coce în Analele Institutului Meteorologic al României sub îngrijirea neobositului director al acestui Institut, Domnul St. C. Hepites ²⁾.

Trebuie a face mențiune și de tratatul Profesorului C. W. Wutzer, de la universitatea din Bonn ³⁾, care călătorind în Dobrovia și Delta Dunării (pag. 242—294, Cap. 7 și 8) ne-a lăsat ore-care notițe asupra climatului părților vizitate.

Cu incorporarea Dobrogiei la România și mai ales cu numirea D-lui St. Hepites în capul unei instituțiuni atât de folositoare, observațiunile meteorologice în provincia cis-dunărenă se făcură pe o scală mai întinsă; ast-fel în 1885 Iulie 1 se înființă în Constanța o stațiune de al 2-lea ordin.

Domnul Inginer A. Gafencu, pe atunci directorul liniei ferate Cernavoda-Constanța, s'a oferit a conduce observațiunile. Această stațiune funcționează și adî.

Acum avem în ființă în Dobrovia 30 stațiuni, din care numai Constanța și Sulina sunt de al II-lea ordin, iar restul sunt de al IV-lea ordin (udometrice), după cum se arată în tabloul de pe pagina următoare.

Observațiunile ce s'au făcut în interval de 13 ani la Sulina și Constanța, demonstrează că temperatura aerului în aceste două localități diferă foarte puțin atât în mersul diurn, cât și în mersul său anual.

Constanța se găsește aproape pe același paralel ca observatorul de la Mont-Ventoux (Vaucluse) și cu câte-va minute mai la S. de Barcelonnette și Bordeaux în Franța, Bologna, Genova, Ravena și Modena în Italia, ca Yalta și Sevastopol în Crimeea și Northfield în Statele unite.

Altitudinea mijlocie a Constanței e de 20 metri d'asupra nivelului mării, iar aceia a Sulinei 1^m,50

Temperatura. Trebuind să ne mulțumim numai cu observațiunile făcute în cele două stațiuni: Constanța (14 ani, de la 1885—1898) și Sulina (23 ani, de la 1876—1898), Dobrovia are o temperatură mijlocie anuală de 11° C.

Comparată cu cele-lalte țări, Dobrovia ar sta cam pe aceeași linie isotermă cu Nordul Insulei Nippon (Japonia), Coreea, Peking (China), Turchestan, Sudul Rusiei (Crimea), Centrul Europei, Paris și Nordul Franței și centrul Statelor-Unite între Washington și San-Francisco.

¹⁾ Jahrbücher der Meteorologie und Erdmagnetismus.

²⁾ Imprimutăm acest studiu parte din Analele acelui institut, parte din «Climatologia litoralului român al Mării Negre» de D-l St. C. Hepites. București 1900.

³⁾ Reise in den Orient Europa's. 2 Volume. Elberfeld, 1860.

Tablou de numele și pozițiunea stațiunilor meteorologice din Dobrogia.

Numirea stației	Județul	Long. de Greenwich	Latitud. nord.	Înălțime metri	Durata observațiilor	B a s i n u l
<i>Ostrov</i>	Constanța	27°, 23'	44°, 6'	100	1891—98	Dunărea
<i>Oltina</i>	»	27°, 41'	44°, 10'	120	—	Dunărea
<i>Parachioi</i>	»	27°, 43'	44°, 3'	110	1894—98	»
<i>Cuzgun</i>	»	27°, 48'	44°, 6'	130	1895—98	»
<i>Caraomer</i>	»	28°, 11'	43°, 50'	150	—	Marea Neagră
<i>Mangalia</i>	»	28°, 37'	43°, 37'	32	1895—98	»
<i>Gheringec</i>	»	28°, 29'	43°, 57'	70	1895—98	»
<i>Tusla</i>	»	28°, 39'	44°, 1'	44	—	»
<i>Osman-Facă</i>	»	28°, 13'	44°, 5'	100	—	»
<i>Cerna-voda</i>	»	28°, 2'	44°, 22'	24	—	Dunărea
<i>Docuzol</i>	»	28°, 2'	44°, 17'	55	—	»
<i>Constanța</i>	»	28°, 39'	44°, 11'	36	1885—98	Marea Neagră
<i>Cara-Harman</i>	»	28°, 45'	44°, 26'	20	—	»
<i>Cara-Murat</i>	»	28°, 28'	44°, 21'	120	1895—98	»
<i>Gargalic-mic</i>	»	28°, 42'	44°, 23'	20	1895—98	»
<i>Hârșova</i>	»	27°, 56'	44°, 42'	20	—	Dunărea
<i>Topolog</i>	»	28°, 33'	44°, 53'	200	—	»
<i>Medgidia</i>	»	28°, 16'	44°, 15'	50	—	»
<i>Cogilac</i>	Tulcea	28°, 35'	44°, 34'	100	1894—98	Marea Neagră
<i>Jurilofca</i>	»	28°, 53'	44°, 46'	35	—	»
<i>Babadag</i>	»	28°, 40'	44°, 53'	50	1889—98	»
<i>Atmagea</i>	»	28°, 27'	44°, 58'	350	1895—98	»
<i>Casămcea</i>	»	28°, 23'	44°, 48'	155	—	»
<i>Cerna</i>	»	28°, 18'	45°, 4'	50	—	Dunărea
<i>Sarichioi</i>	»	28°, 52'	44°, 53'	30	—	Marea Neagră
<i>Sulina</i>	»	29°, 40'	45°, 9'	2	1884—98	»
<i>Chilia</i>	»	29°, 18'	45°, 25'	5	1894—98	Dunărea
<i>Tulcea</i>	»	28°, 49'	45°, 11'	50	1884—98	»
<i>Isaccea</i>	»	28°, 29'	45°, 16'	20	1889—98	»
<i>Macin</i>	»	28°, 8'	45°, 14'	15	1895—98	»

După St. C. Hepites. Album climatologique de Roumanie. Planche 25.

Dobrogia este așezată pe linia isoteră 21°5, C. și pe isochimena 0° C.; așa dar avem aci verii tot așa de călduroase ca și cele din deșertul Gobi, din Platoul Castiliei sau din basinul Zambezului și ierni grele ca în Islanda, la Vancouver sau în Insulele Aleutice.

Primă-vara în Dobrogia este foarte scurtă și trecerea de la Iarnă la Vară se face brusc; din contra, Tómnă se prelungește dese-ori cu timp frumos până în primele zile ale lui Decembrie.

Temperatura medie a acestor două anotimpuri este de 9°5, C., pentru primăvară și de 12°5, C. pentru tómnă, la Constauța și Sulina.

Plóia. În general Dobrogia este partea cea mai puțin favorizată a României, din punctul de vedere al precipitațiunilor atmosferice, căci pe când Oltenia are în mediu 752^{mm} cantitate de apă, Muntenia 616^{mm}, iar Moldova 554^{mm}, Dobrogia n'are de cât 508^{mm} și se poate clasifica între ținuturile cele mai puțin udate, ca Rusia, platoul Castiliei și cea mai mare parte a Suedo-Norvegiei.

Natura terenului însă și gradul destul de ridicat al umezelei relative a aerului, influențează considerabil în bine asupra fertilității solului dobrogian, așa de puțin favorizat de ploii.

Repartiția ploii în Dobrogia este aproape uniformă, totuși perióda de la Mai până în Iulie inclusiv este cea mai abundentă.

Numărul zilelor de plóie variază între 57 și 76. În mediu sunt cinci zile de plóie pe lună; iar în lunile August până în Octombrie inclusiv, acest număr cobórá până la trei.

Harta No. 1 arată lămurit repartiția ploii în Dobrogia; curbele isohiete trase din sută în sută mm., disting trei mari zone hietometrice.

Vântul, starea cerului. Cu totă latitudinea relativ meridională, Dobrogia, ca și Țara noastră întregă, este expusă vântului de N.-E. cc bate din Rusia; acesta este *Crivățul* care

mătură totă valea Dunării până în unghiul Balcano-Carpatin. El este rece și sec ; bate iarna și câte odată chiar până la sfârșitul lui Martie.

Austrul vine dinspre Vest și aduce ploia ; bate mai ales primă-vara și toamna. Cel de Sud este secetos ; este vântul veri.

Se socotesc :

40⁰/₀ pentru vânturile de N. și E.

24⁰/₀ » » » S.

22⁰/₀ » » » V.

Restul sunt zile liniștite, cari sunt foarte puține (6⁰/₀).

Din observațiunile făcute la Sulina, starea Mării Negre este :

53⁰/₀ zile cu mare liniștită.

33,4⁰/₀ » » » practicabilă.

13,6⁰/₀ » » » periculoasă.

Cerul, în general se poate dice, că este senin pe litoralul Mării Negre ; și mai mult către seară de cât în timpul zilei.

Din 100 zile, se pot socoti în mediu :

40 zile senine.

30 » noroase.

30 » acoperite.

Periôda de la Iulie până la finele lui Septembrie este cea mai puțin nouroasă.

De la Mai și până la Septembrie inclusiv, nu e în mijlociū nici o zi fără soare.

Conclusiune. Pentru a ne da socotelă despre climatul unei țeri, nu e de ajuns numai pozițiunea sa astronomică pe glob ; s'a dovedit ađi că gradele de latitudine către poli sau equator nu servesc pentru a determina frigul sau căldura cutărei regiuni, așa după cum se făcea la cei vechi. Grupul insulelor Foeröer este aședat pe aceeași latitudine aproape cu orașul Iakutsk și cu toate acestea există între aceste două puncte o diferență mijlocie de 50 grade temperatură.

Vecinătatea Mării, altitudinea regiunii ce studiem, direcțiunea și intensitatea curenților de aer și a acelor marină, gradul de umezelă care depinde de cantitatea de apă ce cade sub diferite forme de precipitațiuni atmosferice, la care putem adăoga ca corolar împădurirea regiunii considerate, natura geologică a solului sunt atâția și atâția factori multipli și sub-multipli, cari intră în equația climatologică a unei regiuni.

În studiul ce cu destulă erudițiune și precizie face Domnul St. C. Hepites asupra climatului litoralului român al Mării Negre, s'a luat două puncte pe malul Mării departe unul de altul de 130 kil. și aproape extreme pe litoralul nostru dobrogian.

Cred că cu puțină diferență aceste date climatologice se pot aplica întregii noastre provincii cis-dunărene. Am ăis cu ore-care diferență, pentru că în desele călătorii ce-am făcut în curs de mai mulți ani, m'am putut încredința, că în interiorul Dobrogiei doi factori mai importanți modifică mult climatul său ; aceștia sunt : natura geologică și pădurile.

Cu totul altă climă se întâlnește în desfătătorea vale a Taiței și cu totul alta în câmpia lipsită de arbori a Caraomerului.

În jumătatea S.-Estică a Dobrogiei terenul aproape uniform, înfățișază ochiului aspectul unui deșert în timpul verei. Arborii sunt așa de rari, ca ozele unei pustii. Nicăieri nu găsim o descriere mai justă și mai aproape de realitate a acestei regiuni, ca în importantul pasagiū dintr'o scriere a Domnului Gr. G. Tocilescu ¹⁾ :

«Regiunea la Sud de valurile lui Traian, compusă din calcar jurasic cu stratură suprapuse de argilă, are un relief uniform de 500-600 picioare d'asupra nivelului Mării. Într'o perindare monotonă alternază lungi deluri onduloase cu văi ca albia scobite, în fundul cărora une-oră se află piatră.

Dacă te urci pe vârful unui asemenea del cu ușor suie, veđi cum se întinde în culori palide o câmpie lucie fără margini, în zarea căreia nu se arată nici o casă, nici un pom,

¹⁾ Monumentul de la Adam-Clissi, pag. 3-5.

nică o stâncă, ci numai mulțime de pitici movile, tainice ale trecutului, care par ca nisce mușuroie de cârțiță într-o livadă. Nicăieri ochiul nu zărește un luciul său o sclipitură de apă; nici o verdéță nu destăinuieșce șerpuitul vre-unui pârâiaș bine-făcător.

Pământul este acoperit numai de buruieni înalte și mai ales de pelin; iarbă uscată și fără nici o flóre, care se clatină sub adierea vântului departe, mult departe pe pământul cel secetos, pe când printr'ênsa mișuie un soi de lăcuste foarte mari și mulțime nenumerată de șoreci de câmp și șopârle. În contrast cu această priveliște măreță, cerul ți se pare mai albastru, cerul care la răsăritul și apusul sórelui înfățișează ochiului coloritul cel mai minunat.

Dacă te urci pe o înălțime — drumurile se află mai toate pe culmea delurilor, fiind-că văile sunt întrerupte prin bălți — te găsești așa de izolat, așa de părăsit, singurătatea așa de mult te înspăimântă, ca nicăieri în altă parte de lume. Cređi că te afli în plină pustietate, în mijlocul stepelor, și te simți ca poetul Ovidiu acum două mii de ani la marginele lumii:

Lassus in extremis jaceo populisque locisque. (Trist. lib. III. III).

Nu mai dacă te uiți cu băgare de seamă, ici și colo câte un ogor lucrat, câte o turmă ce pasce împrăsciată, cârduri de corbi care au pândit vre-o pradă; rămâi în uimire când veđi un fir de telegraf, pe stâlpul căruia stau acuiți vulturii cei pleșuvi și puternici.

Iacă ce vine din depărtare în depărtare, să turbure singurătatea acestei naturi, al căruí sóre de plumb pare că măresce monotonia măreță a pustiului. Ast-fel ni se prezintă natura astă-đi, și tot așa a trebuit să fie tot-d'auna acolo, căci marele forțe ale naturii au rămas neschimbate. Numai norul de praf al unei harabale, ce alérgă în fuga mare, te vestesce că trăiesc și prin acele locuri ómeni. Dar trebuie să mergi césuri întregi până să dai de un sat. Locuințele sunt pitulate în văi, unde apa se scóte la mare adâncime din pământ și unde ómenii pot fi la adăpostul vânturilor. Acestea suflă cu o violență puternică în tot timpul anului, și ridică pe drumurile late și croite în toate sensurile nori uriași de praf pentru chinul tuturor ființelor ce respiră. În fundul acestor văi apele de plóie neavând scursóre, forméază din când în când mlaștine pricinuitoare de friguri. Singura vegetațiune a țerei crește prielnic numai prin văi: un tufiș pitic și rar și crânguri de mărăcină din care sbórá sêlbateci șoimi și coțofene tot două câte două; ici și colo se vede câte un pom roditor sau câte un copac umbros.

Cu totul aproape de aceste locuri bine-făcătoare se grupează apoi sălașele, cari dacă număr câte-va decimii de case, apoi trec deja printre localitățile însemnate. Ómenii mai săraci trăiesc în bordeie săpate pe jumătate în pământ, având coperișul oblu tot de pământ și coșuri de nuiete împletite. Cei mai cu dare de mână au căscióra de lut cu stuh acoperite, cu intrarea spre Sud și în față pridvor de lemn simplu, fără nici o podóbă. Stoguri înalte de grâu, arii deschise, oboruri de nuiete pentru vite și nisce pătule de formă particulară pentru porumb, alcătuiesc dependințele primitive ale curților mai mari, care după modul antic, sunt împrejmuite cu val și șanț. O casă nouă de piatră cu un singur etagiú, având două săli de clasă pentru șcóla publică primară, face impresiunea unui palat al localității. Nu există biserică sau moscheie. Locurile sfinte ale satelor, unde toți se duc în pelerinaj și toți le îngrijesc ca averea cea mai prețioasă, sunt puțurile săpate la mari adâncimi cu foarte mare cheltuială.

O idee despre adâncimea lor ne-o pot da frânghiile, cu care se scóte apa și care au lungimea funiilor de ancoră; aceste frânghii se înfășórá în jurul unui vârtej de lemn cu totul primitiv și asurđitor prin scârțitul său; el e pus în mișcare prin cai sau boi. ce se 'nvârtesc în cerc jur împrejur. Alte măsuri de edilitate din partea administrației sunt necunoscute. Scheletele de animale asvârlite pretutindenă și stârvuri în putrejune desăvirșesc o impresiune, ce de sigur nu 'ți o póte face mai plăcută, călătorule, când o haită de câini ce sémână a lupi te latrá și se reped furiș asupra-ți.

De la Tristele lui Ovidiu și până astă-đi se pare, că nici o îmbunătățire n'a încercat starea acesta de lucruri, care pórtă pe densa pecetia unor nenorociri seculare. Chiar faptul cum este compusă populațiunea, amestecul acela pestrít de tot soiul de nêmurí: tătari,

turci, greci, țigani, bulgari și români ardeleni, pe care istoria Ți-a vânturat în aceste locuri ca pe un gunoiu al popórelor, ne dá o iconă a mizeriei staționare în cursul schimbător al sórtei. De când însă Dobrogiá face parte din ténérul Regat al României, care se desvoltă cu nouă forțe pe tóte terenurile activității publice, un viitor mai plin de speranțe zâmbesce și acestei provincii, unde deja în timpii din urmă s'áú adus multe îmbunătățiri; dar va fi încă nevoie de temeinice sfortări, până să se pótă desvolta într'ansa începuturi prospere de cultură».

Dacă adăogăm la fondul acestui tabloú, sórele arđător din timpul verei saú vânturile violente de iarnă, ne-am putea face o idee despre climatul regiunii de la Sudul văiei Carasului, de la Dunăre până la Marea-Négră.

Afară de o bună bucată de pe frontiera de Sud, între Hairam-Chioi și Ostrov, unde din cauza pădurilor temperatura este mai îndulcită, pretutindenî în Sudul Dobrogiei nu găsim caracterul climatologic al cóstelor Pontului.

În zona pădurosă și ploile sunt mai abundente și cantitatea de apă provenită din precipitațiunile atmosferice este mai mare; probă observațiunile udometrice de la Parakioi și Cuzgun¹⁾.

În trăsuri generale, de la Mangalia saú Constanța cu cât înaintăm către V. în interiorul Sudului Dobrogiei, cu atât simțim o creștere a temperaturii vara și o scădere în timpul iernei; litoralul mării aparține unui climat dulce și egal; iar interiorul, climatului continental riguros și variat.

Rămâne stabilit, de și faptul nu este demonstrat prin observațiuni precise, că platoul de S. al Dobrogiei, format din sfărîmături de pietre calcaróse, teren arid și fără plantații, străpuns de văi cari ca nisce făgașe enorme se deschid parte spre Dunăre, parte către Mare, țărmurite de stânci prăpăstioșe, aú înfățișarea unor vechi albi de riuri scurse cu desăvârșire; acest platoú de o constituție așa de variată, care ne reproduce pe o scală mai mică regiunea cavernósă a Carstului (Istria) și cóstelor Dalmației, are o climă excesivă vara ca și iarna, datorită constituțiunii geologice și lipsei de plantații.

Și locuințele sunt mai rari în această parte, regiunea mai sălbatică, populația mai puțin ospitalieră; fiind și mai săracă, există aci o strînsă legătură între sol și individ.

Cu totul altă climă se observă la Nordul văii Carasu; temperatura e cu atât mai diferită de aceia a cóstelor, cu cât cine-va înainteză prin mijlocul Dobrogiei Nordice, prin văile Casâmcea și Taița²⁾.

Îndulcirea căldurilor mari de vară, ca și a frigului iernei, se datoresce nu atât altitudinii regiunii, care atinge maximul saú de 456 metri în Piscul 'nalt și țuțuiat, cât naturii geologice a solului și mai ales naturii păduroșe a munților scîi.

Văi desfătătoare în care șerpuiesc riuri, deluri acoperite cu o bogată vegetațiune, munții stâncóși ale căror creste, unele ascuțite, altele în formă de mari domuri, o natură pitorescă de și sêlbatecă apropie fôrte mult Nordul Dobrogiei de natura munților noștri.

În timpul căldurilor mari din vara anului 1897, nesuferite la Constanța saú Sulina, mă aflam călătorind pe valea riului Taiței, unde o răcóre plăcută chiar la miezul zilei scădea temperatura cu 2 grade.

Din cauza pădurilor, ploile sunt mai frecvente și abundente în această parte, satele mai bogate, agricultura și creșterea vitelor mai prosperă, populația mai veselă și mai primitoare.

Nimic din tabloul înflorător ce ni'l presintă călătorii din a doua jumătate a secolului trecut, nimic din căldurile cele mari ale anului 1854, cari aú înspăimântat atât de mult pe Francezii acestei expedițiuni. Babadagul de un timp încóce a devenit o stațiune clima-

¹⁾ D-l St. C. Hepites nu admile parerea, că padurile atrag plóia. (Mijlóce de investigațiune ale meteorologiei pag. 13).

D-l Marcel Dubois preconiséză părerea contrarie (Géographie économique. Paris 1903 pag. 728).

²⁾ Într'o călătorie făcută în Decembrie 1894 de D-l A. de Richard în valea riului Slava Cerkezească la Atmagea, afirma că clima în această parte a Dobrogiei e puțin rigurosă (La Roumanie p. 408).

terică destul de populată în timpul verei și dacă mijlocele de transport cum și acele de trai ar fi mai înlesnicioase, valea Taiței și mănăstirile de la Mănăstirile Cocosul, Cilicu, apele sulfuroase de la Atmagea ar fi vizitate foarte des.

Iarna, în regiunea muntoasă a Dobrogei, este mai puțin aspră de cât în sudul ei; iar vânturile mai puțin vijelioase.

Acésta e țara de care se plânge Ovidiu în cei opt ani de exil, despre care dice: «Marea neospitalieră nu merită nici densa mai multe elogii de cât pământul; în tot-d'auna lipsită de sôre, valurile sunt ridicate neîncetat de furia vânturilor». (Pontic. Lib. I. Let. III vers. 53—54.) și unde:

«Pe lângă aspectul întunecos al acestei țări fără arbori săi verdetă, iarna succede unei alte ierni fără întrerupere. (Pont. Lib. I, Let. II vers. 26).

Acolo unde domnea întunerecul barbariei și natura părea mai sombră, clima mai excesivă, țara pustie; acum la razele civilizațiunii, natura e veselă, climatul dulce, iar pustiul de odinioară e transformat astăzi în câmpuri cultivate și locuite de un popor, care a dat dovezi de un puternic spirit de colonizare.

CAPITOLUL II.

STAREA SANITARĂ

1. Condițiuni igienice

Condițiunile de igienă ale unei țări depinde numai de gradul de civilizație a popoarelor ce o locuiesc. Dobrogia locuită sub dominația turcă de popore în mare parte nomade, altele dedate la prădăciuni, fără cea mai mică urmă de regulile igienice, era natural ca să se fi bucurat foarte multă vreme de o reputație de insalubritate de nepismuit.

În Iunie 1855, regretatul doctor Camille Allard, fu însărcinat de guvernul Francez cu o misiune medicală în Dobrogia. Este — cred — pentru prima dată, când Europa civilizată s'a gândit a da un ajutor medical acestei nenorocite provincii.

Mizeria în accepțiunea largă a cuvântului, este starea în care găsi Allard Dobrogia în urma nenorocitei expedițiuni din anul 1854 ¹⁾.

Lipsită de cel mai mic serviciu medical, această suprafață considerabilă, străbătută de un mare fluviu, care aprópe de vărsătura sa se împarte în mai multe brațe și formeză bălți, trebuia negreșit să dea nascere la numeroase cazuri de paludism. Cu toate acestea configurațiunea specială ce are Delta Dunării ²⁾, traversată de o rețea inextricabilă de canale naturale și în mare parte artificiale, cari pun în legătură cu Marea și cu Dunărea nenumăratele lacuri din Deltă, este cauza că în nici unul din lacurile după suprafața ocupată de ea, apa nu este stagnantă.

Se constată la fie-care moment al anului, după nivelul apelor Dunării, o scurgere către talvegul fluviului, sau către Mare. Majoritatea acestor lacuri și canale conțin apă de mare în cantități mai mult sau mai puțin abondente. Doctorul I. Constantinescu, care a locuit mult la vărsătura acestui mare fluviu, atribue tocmai prezenței apei de Mare, precum și circulațiunei perpetue a apei în lacurile și canalele din Delta Dunării o influență salutară asupra stării igienice a acestei regiuni ³⁾.

În urma ultimului război Româno-Ruso-Turc, Baronul d'Hogguer ne face cunoscut starea sanitară a Dobrogei în scrierea sa ⁴⁾:

¹⁾ Mission médicale dans la Dobroutcha, și Les échelles du Levant. Paris 1864.

²⁾ Asupra deltei se va vorbi pe larg într'un capitol special.

³⁾ Studiu asupra topografiei medicale a orașului Sulina. În Climatologia litoralului român al Mării Negre de D-l St. C. Hepites, pag. B. 24.

⁴⁾ Renseignements sur la Dobrodja. 1879. Bucarest.

«După părerea mai multor medici, care locuiesc aci de mai mulți ani și cărora le am pus chestiunea, rezultă că reputația de insalubră ce i s'a dat Dobrogei, e puțin cam exagerată. Este adevărat, că în câte-va districte, mai ales pe litoralul Dunării, cum de exemplu de la Isakcea până la Dăeni și de la Topal până la Silistra, frigurile domnesc aproape endemice, însă nici o dată cu caracter periculos sau tifoid.

Causele principale a acestor friguri, se găsesc în toate țărilor străbătute de un fluviu mare, care către îmbucătura sa, nu numai că se împarte în mai multe brațe, dar formează la ore care epoci ale anului, din cauza diferenței de nivel a terenului, mlaștini vaste și un număr infinit de mici lacuri, cele mai multe având comunicațiunea cu fluviul.

Dunărea pe timpul creșterilor mari revărsă imense cantități de apă peste câmpiile litoralului. Nivelul fluviului scăzând adesea cu o mare repețiciune, apele nu au timpul de a se scurge în întregime și atunci depun un număr considerabil de materii organice, care sub acțiunea căldurii și a pământului îmuiat desvoltă miasme palustre.

Trebuie a găsi în mare parte origina acestor miasme în nenumărata cantitate de gârle naturale și adese-orî artificiale, pe care pescarii le construiesc pentru a aduce apele fluviului în micile lacuri de pe litoral, în scopul de a atrage pești, care la epoca ouatului depun aci ouele. Când apele se retrag, pescarii construiesc zăgazuri, pentru a împedea peștele să se ducă în fluviu și atunci încep pescuitul.

Lacurile a căror scurgere naturală este ast-fel în parte oprită, sunt neîndoios isvorul celor mai funeste miasme palustre. Toate satele pescarilor și chiar acele din interior, ignorează cu desăvârșire primele principii de igienă.

Locuitorii se culcă de obicei, cu foarte puține excepțiuni, pe rogojină așternute pe pământ umed și format adesea numai de aluviuni; este deci inevitabil ca miasmele, care se ridică în timpul somnului lor, să nu fie cauza frigurilor care îi chinuesc.

Nutrimantul lasă de asemenea foarte mult de dorit, ca calitate. Peștele prospăt sau sărat, ceapă, cafeaua de rea calitate, ca și pâinea, formeză după anotimpuri principala alimentare a populației. Lungile posturi contribuiesc asemenea a mări această tendință.

Partea cea mai bătută de friguri este fără îndoială micul sat tătar Medgidia, a cărei populațiune a fost, acum câțiva ani (înainte de 1879) decimată de boale. Insalubritatea districtului Medgidia este, după medicii provinciei, atribuită situațiunii chiar a satelor.

Medgidia de exemplu e construită în mare parte la picioarele unei coline și pe marginile unei mlaștini pestilențioase de o foarte mare întindere. La începutul toamnei aceste mlaștini se usucă prin evaporațiunea apelor și formeză atunci o imensă câmpie de noroi negru și puturos, unde se descompun la căldura razelor soarelui o masă enormă de materii organice, mai ales pesci, brôsce, etc. și materii vegetale, și așa miasmele palustre se degajază cu repețiciune.

De adăugat, că puțurile sunt toate situate în partea cea mai josă a terenului, aproape de mlaștină. Aceste ape deja necurate prin nivelul lor inferior mlaștinilor și prin tot felul de infiltrațiuni prin pământ, sunt prin pozițiunea lor chiar, mai necurate. Aceste puțuri sunt în general săpate în centrul planurilor înclinate între locuințe și mlaștină. Resultatele sunt dar logice.

Cu ploile torențiale de toamnă, toate murdăriile orașului și care sunt de destule naturi, sunt târate la picioarele colinei, străbat parte în puțuri și restul în mlaștină.

Toate locuințele Medgidiei sunt construite cu pământ sau cu noroi, acoperite cu trestie din baltă și adese orî nivelul camerilor este inferior celui al stradei. Camerele sunt joase și fără cea mai mică ventilație.

Întreaga familie adesea, bărbat, femeie și cinci sau șase copii, trei sau patru câini, porci, găini, etc., se culcă amestecați pe pământul umed într'una sau două camere, din care se compune în cea mai mare parte locuințele din Medgidia; cea-l'altă este rezervată proviziilor, bucătăriei, etc.

Forțe adesea staulul este lipit de casă și comunică cu ea printr'o ușă deschisă. Acestea nu sunt de cât foarte rar curățite și pazele putrede, etc., măresc miasmele, care înecă gâtul voiajorului intrat în aceste bordeie, unde domnesc frigurile. Adăogați că privășile, care con-

staū din găuri în pământ înconjurate de un zid mărunț sunt foarte aproape de casă și va fi ușor de a înțelege pentru ce reputația Medgidiei și a satelor din acest district nu e de fel usurpată.

Ciața grosă a nopților e foarte periculoasă în aceste locuri.

Frigurile sunt decī prea frecvente, dar ca pretutindenī în Dobrogiā, ele nu sunt periculose.

Tratamentul empiric este fără îndoială una din cauzele mortalității în districtul Medgidia, și acestuia se atribuie în cea mai mare parte calomniā ce s'a adus Dobrogiei. O măsură din cele mai necesare și importante ar fi, de a se pune un termen exercițiului ilegal al medicinei, organizând serviciul sanitar al districtelor într'un mod sever.

Dobrogiā prezintă o suprafață considerabilă. Terenul este aproape peste tot bogat în humus (löss); însă adesea orī lipsa de umezclă pe platourile mai înalte din interior, acolo unde elementul lichid lipsește, face recoltele mai sărace.

Aceste terenuri nu servesc de cât la pășune. Va fi posibil, pōte, de a da fecunditatea acestor pământuri prin numeroase puțuri arteziene, care le-ar da elementul vital ce le lipsește.

Un lucru tot așa de necesar ar fi reîmpădurirea parțială a acestor platouri.

Ploile ar fi mai desc, și recoltele s'ar găsi adăpostite de vânturile de Nord, care le scēă adesea înaintea încolțirei.

Acēstă țară despădurită în principalele sale părți, predispune la tōte intoxicațiunile miasmatiche.

Puțurile ce se întâlnesc acum aū o adâncime de 60—70 brasses (2 metri = 1½ brase) și scōterea apei e foarte grea, mai ales cānd e vorba de adăpatul animalelor, adesea orī în câte-va puncte unde coborâșul solului favorizēză săparea puțurilor, apa este aproape la suprafață și abondentă.

Temperatura este foarte variabilă în acēstă țēră, cu tōte că ierenele nu sunt în general prea frigurose, probă numeroșele turme ale Mocanilor Transilvăneni, carī de câte-va secole coborā din munții lor și vin a ierna în imensele locuri de pășune ale Dobrogiei.

Primă-verile și tōmnele sunt foarte scurte în acēstă țāră. Se trece cu repediciune de la o temperatură prea friguroasă la căldurile veri.

Epoca frigurilor începe către finele lui Aprilie, intensitatea lor este către mijlocul lui August.

Lemnele în multe puncte sunt prea departe, și materialele necesare construcțiunii caselor, cerēnd un transport prea costisitor, materialul întrebuințat în construcții este un fel de cărămidă făcută din pământ amestecat cu bălegar, numit «kirpic», pentru că în multe locuri piatra lipsește.

Ar trebui în tot cazul a stabili satele în afară de locurile palustre. Acēstă provincie e de sigur mai bună de cât i s'a creat reputația; se pōte privi în general ca sănătōsă și dacă s'ar reîmpăduri parțial, fără îndoială că influența frigurilor ar fi considerabil micșorată.

Trebuie de notat un fapt de mare importanță, că de 30 de ani în Dobrogiā nu a fost nici o bōlă epidemică de febră tifoidă.»

Pare-se că Baronul d'Hogguer anume a luat ca model de insalubritate și de miserie orașul așa de rău situat al lui Sayd-Pașa ¹⁾.

Adevărul este, că sub dominațiunea otomană, cea mai mare parte din satele din Dobrogiā se puteau bucura de aceiași reputație sub raportul igienic.

Indată însă ce Dobrogiā a redevenit românească, serviciul medical și de igienă a fost organizat ca în patria-mumă. Fie-care centru populat posedă un spital unde toți bolnavi, fără distincțiune de naționalitate sau religiune, sunt îngrijiți în mod gratuit; medicii de plasă sunt obligați a vizita la epoce foarte apropiate, tōte aglomerațiunile rurale.

¹⁾ Veđi Medgidia.

Lucrările importante, care au fost întreprinse în scopul de a împăduri unele întinderi mari ale Dobrogiei și mai cu seamă desecarea a câtor-va mii de hectare, care vor fi redate culturai, transformă pe cli ce merge condițiunile igienice în Dobrogia. Aceste, bine înțeles, în locurile joase din Deltă și din alte mici părți.

În ceea ce privește litoralul propriu zis, condițiunile igienice nu lasă aproape nimic de dorit ¹⁾.

2. Locuințe

După datele cele mai nouă, numărul locuințelor rurale în Dobrogia este aproape 30.000, împărțite ast-fel:

J U D E Ţ E	De zid	De lemn	De nule sau pământ	Bordeie	T O T A L
Constanța	1.546	2.038	11.087	1.277	15.948
Tulcea	5 133	5	8.409	316	13.863
Total	6.679	2.043	19.496	1.593	29.811

Comparate aceste cifre cu acele din țară ar părea la prima vedere, că Dobrogia nu stă rău, însă condițiunile igienice sub care sunt construite locuințele aci sunt departe de a echivala pe cele din țara-mumă.

Mai ales casele Turcilor și Tătarilor sunt nisce adevărate cuiburi de infecție.

Un studiu amănunțit îl găsim în importanta scriere a Domnului Doctor *Crăiniceanu* ²⁾: «Satele din Dobrogia mai de curând create pot servi de model, așa de exemplu cele făcute de la 1879 încôce de Românii ardeleni. Satul românesc se cunoște de departe și se pôte deosebi de cel tătăresc, după mulțimea arborilor. Românul e deprins mai nainte d'asî construi o casă să-și îngrijescă de puț a cărci furcă adese-orî servește un arbore. Un sat românesc se mai pôte distinge de departe după mulțimea cumpenelor, pe când Tătarii se mulțumesc cu un singur puț, care deservește întregul sat, fapt reprodus aproape de toți vizitatorii Dobrogiei.

Unele sate sunt fără nici o rânduială, cu locuințe în starea cea mai primitivă, lipsite de plantații și de păduri.

În centrul Dobrogiei satele sunt la mari depărtări unele de altele; mai apropiate sunt pe lângă țermul Dunării.

Ar trebui să se interdică construcția caselor cu chirpicî, iar statul să înlesnescă locuitorilor lemne de construcțiunii din pădurile apropiate.

Emigrarea Tătarilor din plasa Mangalia a fost colosală și a rămas de la ei multă piatră ce servia la îngrădirea curților și ariilor; această piatră s'ar putea întrebuița cu folos la construcții.

Tătarul și construiesc casa șubred, locuința îi este miserabilă, mică în raport cu numărul sufletelor ce o locuiesc, ferestra e mică și nu se deschide nici o dată. Sobe se deschid afară; Musulmanii întrebuițază mangalul, isvor bogat de acid carbonic; mai întrebuițază tezie, care prin fumul ce răspândește umple locuința de infecție. Tavanul caselor tătăresci e foarte jos, paturile lipsesc sau sunt înlocuite cu rogojinî așternute pe jos, pe care se culcă amestecați cu păsările și animalele, adese-orî.

Curțile tătăresci sunt îngrădite cu piatră sau cu cărămidă nearsă (chirpicî), sunt murdare de bălegar pe care foarte arare orî are grija a'î curăți.

Românii, și mai ales Germanii, au case igienice ôre-cum; spațioase, bine aerisite, înconjurate de plantații fie chiar salcâmi, cari mai domolesc arșița sórelui.

¹⁾ St. C. *Hepites*, op. cit. pag. B. 25.
²⁾ *Higiena țeranului român*. Scriere premiată de Academia Română. București, 1895.

Camerile sunt văruite. Patul cu așternutul curat și confortabil. Alături de casă, fără a fi lipit de ea, coșarul vitelor bine întreținut și curățit. Curtea îngrădită cu nuiiele saū cu piatră. Stradele sunt largi și drepte; din cauza lipsei de lemne în unele părți, ca combustibil servește tezichiul, însă în sobe mai sistematice ca ale Tătarilor.

În județul Constanța e de notat: *Cara-Murat, Carol I, Făgărașul noū sunt sate model înființate din noū; Copadin și Agemler ca sate murdare, Cochirleni cu case lipite cu pământ și nevăruite; Ghizdăresci cu case construite de chirpici, cu plantație abondentă; Topal cu case de gard, curate; Boasgic cu case și bordeie curate; Cerna-Voda, Satul noū și Cilibikioi cu case igienice și curate.*

Apoi case bune, văruite și strade largi, drepte și curate în Cara-Murat; case bune îngrădite cu chirpici și acoperite cu trestie Caracium.

Comune cu strade curate sunt: Seimenii-miri, Biul-biul, Amzacea, Tortoman, Tașpunar, Almalîu, Bugeac, Gherengik, Hârșova, Mangalia, Musurat, Rasova, Topraisari și Tuzla.

În județul Tulcea: Cataloi, Cașla, Somova, Nicolîțel, Caranasuf, Hamangî, Babadag, Enichioi, Rachel, Luncavița, Garvan și Jijila.

Cu ocazia numărărilor călătorii ce am făcut în Dobrogiă, am locuit în casele diferitelor naționalități de aci, în bordeiele tătăresci ca și în locuințele plăcute ale Germanilor. În genere satele de pe malul Dunării, locuite exclusivemente de Români, au case igienice: *Nicolîțelul, Luncavița în special lasă călătorului cea mai frumoasă impresie. Județul Tulcea — dacă esceptăm Delta și lagunele — are locuințe mai solide, mai igienice și mai spațioase de cât Județul Constanța.*

Emigrațiunile Tătarilor cari nici acum n'au încetat, dau loc populațiunii germane, care are locuințe destul de bune sub toate raporturile, așa se prezintă aproape tot centrul Dobrogiei.

Afluența populațiunei românești a mai încetat, totuși sunt sate care se formează parte în locul vechilor sate părăsite de Tătari, parte în locuri noi. *Peștera este un sat de formațiune cu totul nouă. În mare parte Românii vin din județele Brăila și Ialomița, ei sunt numiți Cojani în opoziție cu Mocanii, vechii locuitori transilvăneni veniți din timpuri cu oile la pășunat.*

Partea de Sud a Dobrogiei are sate ale căror locuințe, dacă nu se asemănă sub raportul igienic cu Medgidia, apoi diferențiază numai sub raportul situațiunii topografice, acest oraș având nenorocirea a fi în centrul unei regiuni mlăștinoase.

3. Alimentația

Cei mai bine cari se hrănesc dintre locuitorii Dobrogiei sunt *Germanii*, în satele căroră afară de brutării, fie-care locuitor și are cuptorul său, unde și coge pâinea care este destul de albă. Uneori o amestecă cu cartofi, nici o dată însă cu mălaiu. Arareori Germanului îi lipsește carnea; iar cel de pe lângă lacuri, peștele, care de alt-fel este alimentul principal al întregii populațiuni mărginașe.

Românul, afară de pâine mai are mămăliga, aproape necunoscută populațiunii musulmane înaintea ocupației române.

Modul de hrană al *Românului și Bulgarului*, este același cu cei din România Transdunărenă; nimic de adaogat.

Rușii se hrănesc cu pâine de secară, mămăligă, și pește proaspăt sau sărat.

Tătarii se hrănesc excepțional de rău: pâine de orz, carne de oie și chiar de cai morți.

Cu privire la *apa de băut*, tot Județul Tulcea, udat de râuri mai multe, este mai favorizat. Aci apa în multe părți este bună de băut, afară de satele vecine Dunării și țărmului Mării Negre.

În Județul Constanța apa se găsește la mari adâncimi, e calcaroasă, adeseori sălcie și aceia chiar insuficientă.

Mi se spunea de un cioban, într-una din zilele călduroase ale lui Iulie 1896, că oile sale n'au trăit timp de 2 săptămâni de cât cu roua de pe câmp.

Vinul este mai abundant în județul Tulcea, de aceea este județul unde se bea mai puțin rachiu; afară de Ruși, cari au acest viciu înăscut, restul populației este puțin alcoolice.

În satul Morughiol sosind într-o dimineață, toată populația satului era la cârciumă și deja beată așa de timpuriu.

Mai că n'am văzut sat locuit de Ruși, unde să nu găsec o sumă de oameni beți. Pentru a merge cu barca de la Morughiol la gura Sf. Gheorghe în ziua de 17 Iulie 1897, a trebuit să-mi aprovizionez lopătarii cu o bună cantitate de rachiu, căci prin bani a fost imposibil a-i face să meargă!

Ciaul mai servește încă de bătură Lipovenilor. Nu mă pot opri a nu arăta plăcerea cu care am băut ciaul la un sat format din *scopiți*, între Mangalia și Ilanlîc. Aceștia nu cunosc altă bătură de cât ciaul pe care-l servesc cu o adresă caracteristică lor: Un samovar de 5—6 litri fierbe încontinuu, zahărul e ținut între dinți, iar ciaul trece prin el ca printr'un filtru.

Am admirat curățenia lor în case, serviciu și moravuri. E o populație de alt-fel și muncitoare. Nu cunosc fumatul și nici vizitatorul nu are voie a fuma în casa lor.

Musulmanii beu foarte multă cafea, de foarte proastă calitate și adeseori amară. Murdăria în preparatul cafelei e de asemenea caracteristica rasei. *Tutunul* nu le lipsește. Ei fac uz și de opium, dar nu am văzut vre-un beutor de acest narcotic¹⁾.

Tote orașele și satele de pe lângă Dunăre întrebuintează apa din ea, așa cum este plină de toate necurățiile, afară de o mică parte din locuitorii orașelor care o limpedesc cu piatră acră. În restul Județului Tulcea fântănele fiind rău construite și mai rău întreținute, iar pe lângă ghiolurile cu ape stagnante, întrebuintându-se apa din acestea, populația suferă și se stinge de paludism, de febră tifoidă și alte bôle ce-și au sorginea în apa plină de microbii acestor bôle. Va trebui să se construiască puțuri prin comune, în condițiuni bune, ca apa potabilă să fie abundantă în ele, să fie bine întreținute și sleite cât s'ar putea de des, căci numai așa populația s'ar putea îmbunătăți sănătatea. O asemenea lucrare s'a și început la Jurilofca, unde se construiesc patru fântâni sistematice. În Turcoaia și în cele-lalte comune această lucrare bine-făcătoare s'a început.

La Sulina onor. direcțiune generală a serviciului sanitar face instalațiuni pentru apă, care vor costa vre-o 600.000 lei din fondul taxei sanitare de tonaj.

Un alt rău de care suferă o mare parte din populațiune e alcoolismul.

De acest viciu sunt stăpânite mai mult populațiunile rusă și lipovenă a căror meserie principală e pescuitul, de unde se realizează câștiguri bune și ar câștiga și mai mult, dacă banii agonisiți în timp de 3—4 luni nu i-ar da cârciumarului în 3—4 zile. Acești pescari vicioși numai după ce termină banii, reîncep lucrul și apoi iar bătură, din care cauză se nasc certuri, bătăi și chiar omoruri. Ceva mai mult, alcoolismul nu e numai între bărbați, cari încep de tineri, ci și între femei. La Sarichioi, Jurilofca, Carcaliu, Slava-Rusă și Sf. Gheorghe și prin alte părți se găsește cel mai mare contingent al acestor nenorociți, cari de ar fi cu puțința n'ar mai eși nici odată din stabilimentele de băuturi. Cele-lalte naționalități creștine, de și nu sunt tocmai cumpătate în băuturi, totuși nu sunt dominate de viciul acesta și deci alcoolicii sunt mai rari.

Populația musulmană, săracă cum e, religia o mai opresce a întrebuinta alcooluri, face uz de cafea (Situația Jud. Tulcea pe 1898, pag. 38—39).

4. Serviciul sanitar²⁾

Cu toate stăruințele și cheltuelile ce se fac de guvern, să nu ne facem tocmai mari iluziuni despre starea sanitară a acestei provincii; dacă comparăm datele statistice ale

¹⁾ Se va trata mai pe larg diferitele obiceiuri la popoarele Dobrogei, în partea etnografică.

²⁾ Serviciul sanitar militar nu e cuprins în acest capitol; a se vedea capitolul Divizia activă.

celor două Județe cu cele ce se petrec în realitate, numai atunci ne putem da seama exact despre sănătatea locuitorilor.

Cred de datoria mea, care am văzut starea deplorabilă a unor comune, să nu ascund nimic; căci e mai bine a atrage atențiunea autorităților asupra răului, de cât a'l acoperi cu cuvinte pompoase și cu frase bombastice.

Dacă casurile ar fi numai unul sau două, am dice că e o excepție, dar sunt multe la număr de diferite naturi și în diferite puncte.

Mă aflam în toamna anului 1895 călătorind pe frontiera de Sud; cât de penibil am fost impresionat când în satul Cerchez-Kioi, un sat vârit într'o văgăună din care numai de aproape se putea vedea, nu unul, ci întreaga populație suferia de boale de ochi în cel mai mare grad.

Dar tusa măgărescă din satul Adam-Klisi din primăvara anului 1896, frigurile de la Calica, râia de la Regep-Cuiusu? și câte alte sate despre care am renunțat să'mi iaș note, creștând că în general medicii plășilor nici n'au vizitat vre-odată circumscripția lor sanitară.

Nu semnalez de cât cazuri vădute de mine în pripă — și decî de care te împedcî fără să vrei, câte vor fi existând încă!

Să trecem la datele statistice:

Personalul sanitar al Județului Tulcea se compune din: 1 medic primar, 3 medici de plăși și două oficianți sanitari. Măcin și Sulina au medic propriu, Babadag și Isaccea medicul spitalului și acel al plășii face serviciu în schimbul unei diurne. Mai sunt 6 agenți sanitari vaccinatori, 16 moșe (6 de oraș și 10 de comune rurale), două agenți sanitari și două sub-chirurghi intendenți la spitalele Isaccea și Măcin.

În Județul Constanța: 1 medic primar, cinci medici de plăși, trei medici de oraș, un medic de spital și anume: un medic propriu de oraș la Medgidia, un medic de oraș și spital la Hârșova, un medic propriu de oraș la Ostrov, un medic de spital la Cerna-Voda însărcinat și pentru oraș; douăspre-dece agenți sanitari vaccinatori, cinci agenți sanitari de orașe, șese moșe de circumscripții, două de orașe (Cernavoda și Hârșova), plus personalul medical al orașelor Tulcea și Constanța.

Ajutor medical gratuit s'a dat la 13.453 bolnavi (12.350 cetățeni români și 1193 streini), medicamente gratuite la 7995 bolnavi în plus la 4000 de la comune, în Județul Tulcea și la 9808 bolnavi, plus la 4377 din farmaciile comunale pentru Jud. Constanța.

a) **Bólele** cari au bătuit Dobrochia în cursul anului 1898 au fost:

1. *Paludismul* ce se datoresce număróselor bălți cât și modului de locuință. În raportul său, Prefectul Județului Tulcea dice: Marea majoritate a satelor lasă foarte mult de dorit în ceea ce privește sănătatea publică. Singure locuințele, în mod general, ar fi bine de s'ar ținea tot-d'auna curate și s'ar lăsa răul obicei de a lua pământ pentru construirea casei din bătătură, rămânând gropi, care umplute cu bălegar și apele pluviale, devin cauze de paludism; maladie ce avem în abundență mai ales pe malurile Dunării și ghiolurilor. Lipsa de aliniere și plantație a satelor, precum și lipsa de strade șoseluite, dau comunelor și cătunelor un aspect urît, deosebit că sunt și neigienice. Mocirlele din sate nu se astupă nici odată, ci stau așa până le usucă sórele sau le înghiață gerul, iar fântănele sunt în cea mai deplorabilă stare, în multe scurgându-se apele de afară și în mai toate putând cădea orî-ce, căci ghisdurile lor sunt insuficiente sau nu sunt de loc și mai toate fântănele neacoperite.

2. *Rugeola* în județul Tulcea la 32 comune cu 1886 bolnavi, din cari au murit 260. Ea a fost adusă odată cu venirea lucrătorilor grădinari din Bulgaria.

3. *Sifilisul* mai mult răspândit în orașe, iar în comunele rurale s'a semnalat în plasa Hârșova, cele mai multe casuri.

4. *Desinteria* provenită din cauza relei alimentațiuni.

5. *Bóle epidemice* au fost:

JUDEȚELE	Febră tifoidă	Tuse convulsivă	Angina difterică	Rugeolă	Variola	Scarlatină	Raie	Desinterie	DIN ACESTEA	
									Vinde- cați	Morți
Constanța	65	219	37	610	9	46	—	—	835	97
Tulcea	13	241	15	1886	—	28	498	170	1508	297
Total	78	460	52	2496	9	74	498	170	2343	394

6. *Pelagra* n'a fost de cât 8 cazuri (7 Constanța, 1 Tulcea).
7. *Lepra* a fost mai multă în județul Tulcea (24 cazuri), unde s'a luat dispoziție a se crea o colonie separată la Capul Dolojman sau în insula Popina. În județul Constanța au fost numai două cazuri (Carocoium și Geabac). Bolnavii de lepră se trimet la ospiciul de la Răchitosa.

Cu privire la starea sanitară a orașelor, regretatul Prefect al județului Tulcea, Ion Nenitescu, în situația județului dice :

«Mahmudia și Chilia Veche, orașe dunărene sunt orașe numai cu numele, iar celelalte, afară de Babadag, sunt de asemenea aședate pe malul Dunării, unde paludismul e destul de desvoltat. Dintre orașele de pe Dunăre Chilia-Veche, Isaccea și Măcin au un personal sanitar propriu, în nici unul însă și nici chiar în Tulcea nu există un serviciu pentru golirea hasnalelor, iar latrinele mai peste tot locul sunt primitive, fără a vorbi de atâtea case unde s'a cređut că acestea sunt un lux și s'au înlăturat de tot. Locuri virane sunt mai pretutindenī, din care numai în Babadag 28 neîngrădite și tôte devenite focare de infecțiune, din cauza depunerii pe ele a tuturor murdăriilor și gunóelor.

În general vorbind, la orașe nu s'a adus nici o îmbunătățire igienică, afară de Sulina, unde se face asanarea cu fondurile acordate de direcțiunea generală a serviciului sanitar, din taxele de tonaj, ce se percep de la bastimentele intrate pe gurile Dunării și unde și comuna contribuie pentru întreținerea căilor și materialului întrebuințat la lucrare, precum și pentru a se asana străđile interioare și curțile locuitorilor sêraci.

Desinfecțiunea și izolarea, atât de necesare în cazuri de bóle molipsitoare, nu se pot face în mod suficient din cauza lipsei de personal, de aparate speciale, sau mai lămurit din lipsa de bani, dar mai presus de această cauză stă réua voință a locuitorilor, chiar a celor cu avere, care țipă ca din gura șarpelui de câte ori sunt dați judecătii pentru contraveniri la legea sanitară. Ei cer să fie lăsați să móră ca animalele. Așa au făcut și în anul 1897 și chiar în Tulcea, când, după retragerea inundațiilor, li s'a impus să-și îngrijescă de propriile lor locuințe.

b) *Móșe*. După legea sanitară fie-care comună rurală trebuie să aibă o móșă retribuită cu 30—60 lei pe lună. Din cauza insuficienței mijlócelor, această salutară dispoziție nu s'a putut aplica în totul. Sunt acum : 16 móșe (6 de oraș, 10 de comune rurale) în județul Tulcea, și 8 pentru județul Constanța (2 de oraș și 6 de comune rurale). Multe din ele însă sunt practice, care în nepriceperea lor, nu odată au cauzat mórtea noilor născuți și a lehuzeleor.

În cursul anului 1898, au asistat la 1181 lehuze (455 în județul Constanța și 726 în județul Tulcea).

c) *Vaccinarea și revaccinarea*. S'a făcut pe o scară mult mai întinsă în cursul anului 1898 ; comparat cu anii trecuți, în județul Tulcea activitatea este de 5 ori mai mare.

JUDEȚE	VACCINAȚI		REVACCINAȚI	
	Cu succes	Fără succes	Cu succes	Fără succes
Constanța.	9033	470	8646	2081
Tulcea	6523	587	6693	4827
Total	15556	1057	15339	6908

Singură populațiunea lipovană și mai cu sémă cea bespopovită, de care este puțină în județul Tulcea, numai 3602 suflete, se opune cu îndărătnicie acestei operațiuni, sub pretext că religiunea nu permite.

Totuși în cursul anului 1898 s'au vaccinat mulți și dintre acești lipoveni, unii din ei însă au preferat a se expatria, de cât a se supune vaccinării, de și acest pas nu l'au făcut din proprie pornire, ci din îndemnul acelora cari voiau să le ia pământurile. Cauza adevărată a rezistenței lipovenilor față de vaccinare nu este religiunea, după cum chiar Archiereul lipovean de la Slava-Rusă a declarat-o, ci dascălii lor, cari cu orî-ce preț vor a-și menține prestigiul de apostoli și tâlcuitori ai religiunii între fanaticii și orbiții lor co-religionari.

Un cas s'a petrecut cu dascălul bespopovit din Sarichioi, în anul 1897, care a dat pe sub ascuns la vaccinare doi copii ai săi, de frica amenzi, iar pe de altă parte nu înceta să îndemne pe ceilalți lipoveni a nu se supune vaccinării.

Spre a pedepsi această duplicitate a dascălului lor, lipovenii l'au desaprobat și hui-duit de-a lungul satului ¹⁾.

În fie-care comună se află la Primărie câte un dulap prevădut cu medicamentele de prima necesitate, care trebuie a se da locuitorilor bolnavi în mod gratuit.

Modul însă cum se practică lucrul cu aceste farmacii comunale este departe de a atinge scopul pentru care sunt înființate.

De curiositate am deschis un asemenea dulap la o comună; medicamentele aședate fără nici o ordine, învechite și deci fără a mai produce efectele pentru care se dau.

Mi s'a povestit de un medic de plasă un cas întemplat în anul 1895 la comuna Agemler: un notar beat a dat unui nenorocit de turc tinctură de iod în loc de picături anticholerice; norocul a fost că i s'a turnat numai câte-va picături pe o bucată de zahăr.

Acestea sunt condițiunile igienice și starea sanitară a Dobrogiei; nu pot mai bine încheia acest capitol de cât reproducând cele ce am dîs la începutul lui: că condițiunile igienice ale unei țări depind în prima linie de starea de cultură a popoarelor ce o locuiesc.

Ca adagio: avem în Dobrogia locuri muntoase, unele aride, de câmp, de bălți, de mlaștini, iar pe de asupra o populațiune eterodoxă, eteroglotă și deci eterogenă în obiceiuri și tradițiuni, fapt ce a fost și este o piedică nu mică în mersul regulat al igieni și salubrității publice.

5. S p i t a l e.

a) **Spitalul Comunal Constanța.** Construit în anul 1893. Aședat la bariera orașului, acest spital sistem pavilionar îndeplinește toate condițiunile și corespunde pe deplin cerințelor actuale ale orașului și portului, fiind destul de spațios.

Are 50 paturi și e deservit de un medic, o mîșe și de 13 ajutóre.

Numărul bolnavilor ce se tratează în acest spital variază între 1200—1700 și costă pe comună întreținerea lui suma de 28.000 lei anual.

b) **Spitalul județian din Cerna-Vodă.** Înființat la 1 Ianuarie 1891, este întreținut de județ cu o subvenție anuală de 30.000 lei. Are 25 paturi,

Personalul spitalului se compune din: 1 medic, 1 sub-chirurg intendent, 1 preot, 4 infirmieri, 1 bucătar, o spălătoreasă, 1 rîndaș, 1 portar și 1 sacagiū.

Numărul bolnavilor căutați, de la 1 Septembrie 1896, până la 31 August 1897 a fost de 630 cu 8250 zile de cură.

Bólele predominante au fost: intoxicația palustră (28 casuri) și siphilisul (141 casuri), cea d'entăi dă un minus de 28, iar cea de a doua un plus de 78 casuri asupra anului trecut.

La consultațiuni au fost tratați 4099 bolnavi, cărora li s'a dat medicamentele trebu-

¹⁾ Situația județului Tulcea pe anul 1898, pag. 32-33.

tóre. Județul a cheltuit în anul 96/97 suma de 16.258 lei pentru întreținerea acestui spital fără plata personalului; iar de la 1 Aprilie până la 31 August 97 suma de 9537 lei.

c) **Spitalul rural Parachioi.** Înființat la 1 Octombrie 1895, este o clădire sistem pavilionar, așezat între satele Parachioi și Ghiuvegea.

Se întreține din fondul de 30.000 lei anual acordat de Stat și se administrează de județ; are 30 paturi¹⁾. Personalul spitalului se compune din: 1 medic, 1 intendent, 1 sub-chirurg, 1 preot, 1 hogo, 3 infirmieri și 5 ómení de serviciu.

S'a căutat în acest spital de la 1 Septembrie 1896 până la aceeași lună 1897 un număr de 591 bolnavi.

Bólele predominante au fost reumatismul, bólele de piele și impaludismul. La consultațiuni gratuite s'au prezentat 2305 bolnavi.

După naționalități s'au bucurat de tratamentul acestui spital: 1958 Români, 576 Bulgari, 256 Turci, 29 Tătari, 34 Armeni, 39 Greci și 5 alte națiuni.

S'a cheltuit în cursul anului 1896/97 suma de 26,146 lei, iar de la 1 Aprilie până la finele lui August 1897, suma de 8.506 lei pentru întreținere.

d) **Spitalul comunal Hârșova** funcționează de la 2 August 1898, are 15 paturi. Este instalat într-o clădire particulară destul de bună.

Personalul se compune din: 1 medic (acel al orașului), un sub-chirurg intendent și 6 ómení de serviciu.

În cursul lunii August 1898 s'au căutat în acest spital 31 bolnavi; iar la consultații gratuite s'au prezentat 218 persoane.

e) **Sanatoriul Tekir-Ghiol.** La 15 km. spre S. de Constanța se găsește lacul sărat Tekir-ghiol sau Tuzla-Ghiol, cu o suprafață de aproape 80 hectare, despărțit de Mare printr-o dună largă de 500—600 metri și de abia un metru de 'naltă; aceea ce face că dese ori valurile Mării să comunice cu lacul.

Apa sa nu e limpede, gustul din cauza enormei cantități de clorure de sodium, este foarte amară; prezența hidrogenului sulfurat se simte la o mare distanță.

După analiza D-lor chimisti Saligny, Georgescu și Popovici, apa lacului conține de 4 ori mai multă sare ca apa Mării: 55 gr. pentru 1000. Sulfatul de magnezie se găsește în proporțiuni cu mult mai mari ca în apa Mării. Ast-fel pe când, după analizele lui Pisani și alții, acest element este reprezentat în apa Mării Negre în proporțiune de 1,228, 1,470 și 1,481 grame pentru 1000 de părți apă, el se urcă la țifra de 8.150 gr. în apa lacului Tekir-ghiol. În ceia ce privesce bromura de magnezie, unul din principalele săruri constitutive din apa lacului, ea este de 22 ori mai multă ca în Marea Negră.

Pentru 1000 grame apă:

Clorure de sodiū	55.39722
» » potasa	2.00462
» » amonium	0.00366
» » magnezie	4.46890
Bromură » »	0.13574
Azotat de sodă	0.00523
Sulfat de magnezie	8.14978
» » calce	0.60013
Carbonat de magnezie	0.00287
Oxid de fier	0.02084
» de aluminium	0.00720
Anhidrită carbonică	0.28416
Hidrogen Sulfurat	urme
Substanțe organice	0.59600

¹⁾ Zece paturi s'au dat Spitalului Comunal Hârșova în 1898.

Densitatea apei la $+15^{\circ}$ C., este de 1,05525, pe când a Mării Negre este de 1.01345.

Eforia spitalelor Civile a început deja plantațiuni de stejar, nuc, salcâm și pin pe terenul (80 Hect) cumpărat pe marginea lacului.

Un sanatoriu s'a construit după toate regulile igiene; în vara anului 1899 deja a început să funcționeze; copii scrufuloși au fost tratați cu toate îngrijirile în acest institut de bine-facere.

Apa și nămolul acestui lac se poate întrebuința în contra reumatismelor articulare, Arthritelor, Scrofulei, Limfatismului, Syfilisului învechit și exemei cronice ¹⁾.

A fost vizitat în vara anului 1899 de peste 500 suferinzi.

Până acum aparatele pentru încălzit apa sunt insuficiente, iar băile rudimentare: nise cabine de scânduri, cu ușile rău închise.

Se speră a se construi local de băi tot așa de igiene ca și sanatoriul.

f) Spitalul comunal din Tulcea. La ocuparea Dobrogei de Români, spitalul comunal de aci s'a instalat în vechiul local turcesc, care avea aceeași destinație. Era o construcție veche, așa că în 1899 fiind supusă dărâmbării, spitalul s'a mutat într'un local închiriat de comună cu suma de lei 3.900 anual.

Medicul orașului face și serviciul la spital.

Alt personal este: un administrator, un sub-chirurg, doi infirmieri, o infirmieră, un bucătar, două bucătărese și un rândaș.

Comuna cheltuește anual pentru întreținerea acestui spital (afară de chirie), cifra de 22.000 lei.

În cursul anului 1900 au fost în cura acestui spital 466 bolnavi, din care: 289 bărbați și 177 femei.

Bólele predominante au fost în cursul acestui an: febra intermitentă, sifilisul, bronchita, reumatisme, blenoragie, febra tifoidă, tuberculoza și plăgi contuse.

Spitalul e înzestrat cu 30 paturi.

g) Spitalul rural din Babadag. Întreținut de județ cu subvențiunea de 30.000 lei ce dă Statul. E construcție a Statului sistem pavilionar, terminată în anul 1895 și a început a funcționa de la 17 Decembrie acelaș an. Are 30 paturi. Dificultatea ce se întâmpină aci este provenită din lipsa de apă, de ore-ce la 50^m adâncime nu s'a găsit apă.

S'a căutat în cursul anului 1898 în acest spital: 711 bolnavi (355 Români, 182 Bulgari, 59 Lipoveni, 25 Italieni, 32 Germani, 23 Ruși, 23 Turci, 6 Armeni și 6 Greci). Consultațiuni gratuite s'au dat la 1732 indivizi, ordonanțe gratuite la 99, medicamente la 908, consultații fără medicamente la 267 și în comptul bolnavilor la 367.

h) Spitalul comunal din Isaccea. Subvenționat de județ, cu 2.500 lei anual. E construit de județ, e insuficient, îi lipsesce mult din mobilier, lingerie și chiar instrumente, din care cauză nu se poate face nici o operație chirurgicală. Totuși în cursul anului 1898 a avut 431 bolnavi.

i) Spitalul comunal din Măcin. Subvenționat de județ cu 3.000 lei. Se află în aceeași condițiune ca și precedentul. Numărul bolnavilor căutați în acest spital în cursul anului 1898 a fost de 368.

j) Spitalul din Sulina se va trata în capitolul «Delta».

¹⁾ D-r. N. G. Chernbach. Lacul Tekir-ghiol sau Tuzla-ghiol și Sanatoriul maritim pentru scrofuloși de la Tekir-ghiol.

St. C. Hepites op. cit. pag. B 22—B 24.

A. de Richard. La Roumanie (à vol d'oiseaux) Bucuresci 1895 pag. 358—359.

CAPITOLUL III

G E O L O G I A

Până la *Karl F. Peters*¹⁾, nici un voiajor nu ne-a dat vre-o descriere mai amănunțită asupra constituțiunii geologice a Dobrogiei.

Afară de comunicările *Căpitanului Englez Spratt*, relative la constituțiunea geologică a cóstelor Mării Negre, cum și acele ale profesorului *Ios. Szábo* din Pesta, asupra situațiunei și împrejurimile orașului Tulcea, nimic mai interesant n'a precedat publicațiunii ilustrului geolog austriac.

Nici *Ami Boué*²⁾, nici vre-un alt geolog n'a vizitat această țară. Se scia numai c'ar fi existând nisce munți d'a lungul Dunării, începând de la Hârsova sau Măcin, că se întind pe o distanță considerabilă până la marginea Deltei și că extremitatea Estică s'ar numi Beș-Tepe (cinci deluri). *Acastă denumire generică s'a dat din eróre întregului masiv dobrogian.*

În schimb însă voiajorii cunosceaú drumul Cerna-Voda-Constanța, ca cel mai scurt între Dunăre și Marea Négră. Încă de pe la 1840 acest drum era frecventat de călători, cari mergeaú la Constantinopol venind de la Viena, orașe între care de la această dată exista un curs regulat de vapóre.

Percurgând acest drum, n'aú putut observa munții cei 'nalți și de natură atât de variată din Nordul Dobrogiei. La început cursele între Cernavoda-Constanța se făceaú cu trăsura, iar de la 1862 cu trenul.

Ast-fel privit acest platou, care din mai multe puncte de vedere, presintă caracterul stepelor nord-pontice, i s'a dat pe nedrept numirea de «*Stepele Dobrogiei*», numire ce s'a vulgarizat până într'atâta în Europa, în cât întreg teritoriul coprins între Marea Négră și Dunăre, se credea a fi de aceeași natură cu câmpiile de la Sudul Rusiei, un platou de stepe.

Înainte de 1850, valea Carasului a fost obiectul unor cercetări geologice tehnice exacte, pentru că Turcia, sub îndemnul Austriei, care da o mare importanță creiării unei comunicațiuni pe apă și a evita ast-fel Delta, s'a gândit asupra modului de-a scurta drumul la Constantinopol. Inginerul *Vinke*, oficer Prusian, trimis din partea Înaltei Porți, a publicat în 1840 rezultatele puțin satisfăcătoare ce a obținut din studiile pentru proiectul unui canal. Cât privește partea septentrională a Dobrogiei, se scia numai că un oraș — Babadagul — e ascuns în sinul unor munți, cari coborând către Sud se pierd în câmpie.

Harta întocmită în 1829 de Austriaci — asupra Turciei Europene — a fost luată după schițele și aprecierile necomplete ale unui inginer.

Pe charta generală geologică a Europei alcătuită de *Dumont*, totă regiunea muntoasă e acoperită cu o singură culóre, cea a formațiunilor cristaline, numai la *Bogas-Kioi (Cerna-Voda)* e arătată formațiunea cretacică.

Cercetările cu totul imperfecte ale voiajorului *Tchihatchef* la Măcin, ale lui *Szábo* și *Zebebor* la Tulcea și Cerna-Voda aú fost publicate de *Peters* în analele Institutului geologic Imperial, din Noembrie 1863.

În anul 1856—57 corpul inginerilor Austriaci, cu ocazia ridicărei chărții Munteniei aú stabilit pe Dunăre între Cerna-Voda și Rasova o rețea de triunghiuri până la Marea Neagră. Cu conducerea acestor lucrări a fost însărcinat *Feldmareșalul Fligely*, *Maiorul Ganahl* și șeful secțiunei *Schönhaber*.

Acastă chartă precum și aceia a Dobrogiei, executată cu această ocazie, a fost singura

¹⁾ Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha. Denkschriften der Math. Naturwissen. Cl. d. Kais. Akad. d. Wissensch., XXVII Bd.

²⁾ Récueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe. 2 Vol. Vienne 1854 și La Turquie d'Europe. Paris 1840—4 Vol.

întrebuințată de vizitatorii și învățații, cari s'au ocupat cu studiul cercetărilor de tot felul în Dobrovia.

Importante studii asupra gurilor Dunării au fost întreprinse de Comisiunea Europeană Dunărenă; despre acestea vom vorbi mai pe larg la capitolul respectiv.

De și asupra Dobrogiei există o mulțime de scrieri, în care se vorbește în general asupra Peninsulei Balcanice din care ea face parte, multe sau aproape toate sunt de natură istorică, geografică, economică sau agricolă. K. F. Peters este singurul, care vizitând Dobrovia între 1863 și 1865 a publicat în 1867 importantisima sa monografie, care a servit ca bază tuturor cercetărilor ulterioare.

Vom face o scurtă recenziune a uvrărilor apărute înaintea publicațiunii sale, se va vedea că acei din autori, cari în trecut au menționat de constituția geologică a ținutului, nici unul nu a vizitat de cât țermeii Dunării și cotele Mării, neglijând complet interiorul.

În 1837, A. Boué, a publicat o notiță geologică asupra Banatului și în particular asupra țărmurilor Dunării.¹⁾ Tot acesta în 1840 publică în patru volume scrierea sa «*La Turquie d'Europe*»,²⁾ care conține o schiță geologică destul de bună pentru acele timpuri; din nefericire însă Boué n'a vizitat Dobrovia, iar pe charta sa geologică însemnă munții de la Nordul Carasului cu colora adoptată pentru terenurile cristaline.

Într-o scriere mai nouă³⁾ numai un capitol (VIII, Vol. I, p. 136—137) prea scurt, este rezervat pentru Dobrovia. Autorul vorbește despre drumul de la Măcin sau Tulcea la Burgas, pe care-l recomandă viitorilor călători, de orice cei cari l-au parcurs n'au publicat nici o observațiune importantă.

Structura geologică și fizică a munților Beș-Tepe — așa numește grupul muntos dintre Măcin, Isaccea, Tulcea și Babadag — nu era cunoscută, ca și constituțiunea insulei Șerpilor.

«*Stepa terțiară și aluvională a Dobrogiei — adaoga autorul — reclamă observații detaliate. Se știe numai că terenul adese-oră arid, ici și colo se află destul de ridicat d'asupra nivelului Mării și se termină prin stânci argilo-nisipoase, fie către Dunăre, ca la Hârșova, fie către Marea Neagră, ca la Constanța. Apa lipsește vara în multe părți, iar populația este rară, mai ales de când Rușii au transportat pe locuitori în Delta. Se găsesc o mulțime de pășori. Drumul de la Rasova la Constanța a fost adese oră descris.*» Verneuil⁴⁾, consideră masele stâncose ale Măcinului ca terenuri de tranziție, înconjurate de depozite terțiare.

Von Vinke, care după cum am văzut, a fost însărcinat pentru studiarea unui proiect de canal prin valea Carasu, face o descriere a geografiei Dobrogiei de Sud⁵⁾, arătând între altele imposibilitatea realizării proiectului din cauza terenului calcaros. Ca adaos, face o descriere exactă a valului lui Traian și o notiță asupra monumentului de la Adam-Klissi.

Charta văii lucrată pe scala $\frac{1}{150000}$ e foarte exactă. *Îmi pare rău că n'o am, mi-ar servi pentru susținerea teoriei, că Dunărea a curs odată la Constanța.*

Mareșalul de Motke în istoria războiului dintre Ruși și Turci din 1828—29⁶⁾, face o scurtă dar exactă descriere a cursului Dunării, de la Porțile de fier până la Marea Neagră. El studiază punctele de trecere peste fluviu precum și punctele întărite: Isaccea, Macin, Hârșova și Constanța (pag. 70—78) împreună cu planurile lor.

Mai importante mi par *voiajurile sale în Orient* în urma războiului, publicate sub formă de scrisori,⁷⁾ în care ilustrul strategian nu pierde din vedere a vorbi despre constituția geologică a Dobrogiei, pe care o numește un ținut nou și interesant pentru el.

¹⁾ Note géologique sur le Banat et en particulier sur les bords du Danube. B. S. G. F., 1-ère série. Tom. VIII, p. 136.

²⁾ La Turquie d'Europe, 4 Vol. Paris 1840.

³⁾ Recueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe. Vienne 1854, 2 Vol.

⁴⁾ Remarques sur la note précédente, publicată în B. S. G. F. Seria I. Tom. VIII. p. 148.

⁵⁾ Das Karassu-Thal, cu o chartă și două planuri. Publicație în Buletinul societății geografice din Berlin. Anul 1840.

⁶⁾ Der russisch-türkische Feldzug in der europäischen Türkei 1828/9 Berlin 1845.

⁷⁾ Lettres sur l'Orient. Traduites en française par Alfred Marchand. Paris.

În Noembrie 1837 a vizitat această peninsulă dintre Dunăre și Mare, căreia îi consacră a 32-a scrisoare a sa (p. 130—137). Vorbește despre natura calcaroasă a munților Dobrogei, acoperiți până la ore-care înălțime cu aluviuni ale Dunării; despre restul țării format din teren nisipos și văros, unde nu se găsește nici cea mai mică piatră și în fine despre stâncile, cari țarmuresc văile cu atât mai pronunțate cu cât înainteză către Nord. Grupul Măcinului de formațiune alpină pe o scală mai mică, îi atrage în deosebi atențiunea.

Valul lui Traian și monumentul de la Adam-Klissi sunt pomenite în scrisoarea a 32-a a sa; vom vorbi mai pe larg la partea istorică despre aceste urme neperitoare ale gloriei trecut strămoșesc.

În anul 1850, un agronom *I. Ionescu*, a făcut din ordinul Sultanului Abdul-Medjid o excursiune în Dobrogia, pe care a studiat-o sub raportul agronomic și economic. Importanta sa scriere ¹⁾ însoțită de o hartă etnografică, conține foarte puține date geologice.

«Pe țărmul Dunării, ca și pe cōstele Mării—zice el—material pentru construcțiunea căilor există în foarte mare abundență în stâncile sistemului cambrien și silurian care compun solul Dobrogei. În interiorul țării între stâncile terenului de tranșițiune se găsesc stânci plutonice. Granitul la Cocos, micasitul și gneisul la Pazarlia, syenit la Kiorceșme și în general pretutindenți stâncile din Dobrogia au ca element chimic carbonatul de calce, care ar putea furnisa un bogat material pentru construcțiunea podurilor, cum și piatra necesară» (pag. 58).

Vorbind despre movilele din Dobrogia, autorul scrierii, le dă un caracter vulcanic: «În mai multe locuri și mai ales pe drumul de la Danachioi și Kiorceșme se găsesc o mulțime de monticuli, cari sunt formați de erupțiuni vulcanice. Din vârful acestor movile, vederea se întinde foarte departe, cea ce permitea a le întrebuința ca mijloce de observație; de aceea pe multe dintr'ensele se găsesc urme de fortificații (pag. 71—72).

A. Viquesnel, care a călătorit în Turcia Europenă în anii 1855, 1861 și 1863 a lăsat o scriere destul de importantă pentru partea vestică a Peninsulei Balcanice ²⁾. Despre Dobrogia nu pomenesce de cât în fōia a 31-a a atlasului său, fōie întocmită după recunoșcerile oficerilor francezi între Varna, Rașova și Caranasuf, cu ocazia expedițiunii nenorocite în Dobrogia la începutul războiului Crimeiei.

În scrierile cari tratēză despre războiul Crimeiei, cum aceia a *Baronului de Bazancourt* ³⁾ și a lui *Camille Rousset* ⁴⁾, puține note asupra constituțiunii geologice a Dobrogei se pot culege. La partea istorică se va vedea mai pe larg părerile autorilor mai sus citați.

Tot în această campanie, căpitanul de marină *Spratt* făcea pe Dunăre și Marea Neagră serviciul de recunoșcere. Cu această ocazie el vorbește de avantajile ce le-ar presenta sub raportul militar golful Constanța și împrejurimile ⁵⁾. Este primul care s'a ocupat de lacul cu apă dulce numit Canara, la Nord de Constanța.

Intr'o altă scriere a sa ⁶⁾ demonstrează, că stâncile cari formēză Insula Șerpilor, sunt identice cu masivul muntos Beș-Tepe.

Dar cea mai importantă a sa scriere pentru relațiunile geologice amănunțite sunt comunicările ce le-a făcut asupra litoralului vestic al Mării Negre ⁷⁾.

Profilele pe care le comunică *Spratt* și care sunt ridicate de pe cōsta Constanței (206—209), de la Tulcea (290), Beș-Tepe cu Insula Popina (291), sunt din punctul de vedere geologic de o importanță netăgăduită. Pentru prima oară s'a găsit relațiunile intime

¹⁾ Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja. Constantinople 1851.

²⁾ Voyage dans la Turquie d'Europe. Paris 1855—61. Avec atlas.

³⁾ L'expédition de Crimée. Paris 1856. 2 volume.

⁴⁾ Histoire de la guerre de Crimée. Paris 1894. 2 vol.

⁵⁾ Route between Kustendje and the Danube. London. Geograph. Society. 1856.

⁶⁾ Remarks on the Serpend Island. Geograph. Society. London 1857.

⁷⁾ On the geology of the Northeastern parts of the Dobroutscha. Vol. XIV din Journ. Geol. Soc. (pag. 203—212) și On the Freshwater deposits of Bessarabia, Moldavia, Wallachia and Bulgaria, publicat în Journ. Geol. Soc. Vol XVI, pag. 281—292.

ce există între basinul mijlociul dunăren și depresiunea aralo-caspiană din perioada miocenică.

*Taibout de Marigny*¹⁾ trată hidrografia regiunii pontice. Este important mai ales, că scrierea sa e apărută înaintea constituirei comisiunii europene de la gurile Dunărei. În atlasul ce însoțește scrierea sa, autorul ne dă pe prima pagină harta Dobrogei, pe foia 7-a Mangalia și Constanța, pe foia 8-a delta Dunării și insula Șerpilor, iar pe foile 9—12 totă delta Dunării amănunțită, cu cele trei brațe ale sale.

Tratatul său este de natură pur geografică și istorică, ocupându-se de la paginile 34—55 de geografia veche a țărilor est-pontice (Dobrogea cu Delta Dunării și Insula Șerpilor). De constituția geologică a acestei țări nu se atinge.

Mai interesante date asupra țărilor Mării, din punctul de vedere al naturii terenului ni le dă *Corréard*²⁾. Este important mai ales navigatorilor, pentru recunoșterea punctelor de pe țărm și detalii asupra fie-cărui punct cu privire la acostarea vaselor. Textul său consacră 4 foi asupra țărilor Dobrogei (pag. 58—66), iar atlasul 7 planșe (7—15). Dă o mai mare dezvoltare brațului Sulina, unde Comisiunea dunărenă își începuse lucrările sale.

Păreri de natură geologică autorul nu emite, ci numai înălțimea malurilor, natura fundului mării și adâncimea apei.

Tot aceia ce profesorul *Josef Szabó*³⁾ a scris despre împrejurimile orașului Tulcea (Tab. V) și formei malului de la Cerna-Voda, nu e necunoscut eruditului geolog austriac *Karl F. Peters*, care voiajând în Dobrogea între anii 1863—67 a scris în acest din urmă an cea mai interesantă dăruire de semă asupra terenurilor, resumat al cercetărilor și publicațiilor sale parțiale⁴⁾, după care scriere⁵⁾ s'a extras în Revista științifică o schiță de D-nul *N. R. Danielelescu* în anul 1882.

În același an și tot în aceeași revistă, D-nul Sabba Ștefănescu a publicat: Nouă observațiuni geologice asupra Dobrogei.

În timpii din urmă terenul Dobrogei a fost obiectul unor importante explorațiuni din partea D-lor Gr. Ștefănescu⁶⁾, Fr. Toula⁷⁾, Mrazec și Pascu⁸⁾ și mai ales a D-lui Victor Anastasiu, din 1896—98, când a publicat numeroase notițe asupra constituțiunii geologice a Dobrogei, asupra Triasului și cretaceului din Dobrogea; ultima D-sale scriere de o importanță netăgăduită, despre terenurile secundare din Dobrogea este însoțită de o hartă geologică, cea mai nouă asupra terenurilor noastre cis-dunărene.

Aceste sunt operele — cari împreună cu studiile D-lor Suess și De Lapparent — 'mi-au servit la alcătuirea părții geologice a acestei țări de variate peninsule.

Dacă privim o hartă geologică a Dobrogei, înfățișarea sa este foarte variată. Un fond de loess pe care stau semănate insule de terenurile cele mai diferite, începând de la formațiunile străvechi și trecând prin totă seria geologică până la actualele dune.

În nici o parte a Europei nu se găsește un teren, care pe o suprafață așa de mică să aibă o varietate mai bogată de formațiuni geologice⁹⁾.

¹⁾ Hydrographie de la Mer Noire et de la Mer d'Azow Description topographique et archéologique de leurs côtes depuis le temps anciens jusqu'à nos jours. Trieste 1856. Atlas de la Mer Noire. Odessa 1850.

²⁾ Guide Maritime et stratégique dans la Mer Noire. Paris 1854. Atlas contenant 39 planches

³⁾ Egy continentalis emelkedés és süllyedésről Európa dél kéleti részén. Publicată în limba ungara în Bulet. Acad. din Buda-Pesta. 1862.

⁴⁾ Geologie der Dobrudscha 1863; Vorläufiger Bericht über eine geologische Untersuchung der Dobrudscha 1864; Ueber die geographische Gliederung der unteren Donau. April 1865 și Reise-Briefe eines Oester. Naturforschers aus der Dobrudscha 1865.

⁵⁾ Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha.

⁶⁾ Cours de géologie. Bucuresci 1890.

⁷⁾ Eine geologische Reise in der Dobrudscha. Wien 1893.

⁸⁾ Note sur la structure géologique des environs du village d'Ortachioi. Bucuresci 1896

⁹⁾ A se vedea harta geologica din text No. 2.

A. Grupa arhaică

În timpul erei arhaice, Dobrovia, ca și întregul glob era acoperit cu apă. Către sfârșitul său, primele emersiuni din fundul oceanului, ridicară la suprafața apei șișturile cristaline, care formeză și astăzi crestele cele mai înalte și mai bizare ale munților dobrogeni.

Primele înălțimi ieșite din apă sunt cele din Nordul provinciei noastre; ele sunt grupate în mai multe insule mari și mici:

a) *Dealul Cărarilor*, care se ridică în forma unei cupole, a cărei cea mai mare înălțime este de 162^m între satele Garvan și Văcăreni, în stânga drumului de la Măcin la Luncavița. Lungimea lui este de 8 km. de la N.-V. către S.-E. În majoritate acest deal e format din gneis cenușiu cu fibrele groase, însușind o parte din proprietățile granitului; în unele locuri se continuă cu feldspat ortoclas grăunțos și plăci subțiri de feldspat clinoclas. Se mai văd urme de mică și quartz cu bobul mărunț.

b) *Muntele de la Măcin*, e format din lanțul dentelat al Pricopanului, începând de la Orlița (110^m), înconjură pe la N.-E. orașul Măcin, pe la vârful Sulukulak (364^m), apoi pe la E. de satul Greci, pe la punctul Greci (426^m), pentru a se termina în dealul Daiaman-Bair, pe la punctul numit Crucea lui Ion Agian (370^m).

Văile Jijilei, Luncaviței și Taiței îl țârmuresc pe la N. și E., iar valea Slatina și pârâul Greci pe la S. și S.-V. Forma lui este alungită, iar lungimea de 28 km. de la N.-V. către S.-E.

Are, din punctul de vedere al elementelor minerale, multă asemănare cu precedentul. Diferența este, că în cel dintâiu, granitul de formațiune mai nouă (granitul) în loc să formeze grămezi răspândite, din contra constituie o bancă formidabilă ce ocupă totă baza muntelui, ridicându-se la mai bine de jumătate din înălțimea sa. Gneisul de aci ca și cel de la Garvan, prezintă filone feldspato-silicioase bogate în pistacit și aparțin aceluiași formațiuni, ca și cele ale ramurii Carpaților de la Porțile de fier.

Din trupul principal al muntelui Măcinul se despart șișturile de diferite forme, astfel la stânga drumului de la Măcin la Jijila se află roce de gneis bogate în feldspat, mică și șișturi amfibolice. La dreapta se găsește un complex foarte variat de șișturi cristaline și anume: un gneis excelent cu fibre roșii frumoase alternând cu noduri concreționate de mică albă sau grăunțe mai mari de feldspat ortoclas roșu. Acestea formeză întâiul pisc de lângă drum; urmăză apoi șișturi micacee bogate în quartz; apoi un gneis cenușiu cu grăuntele mărunț și în fine iarăși un strat de gneis bogat în feldspat, ortoclas, mică albă și verduie, puțin pistacit și prea puține plăci de feldspat clinoclas. La partea superioară este un complex de straturi micacee și gneis cu grăuntele fin lamelar, acoperit de straturi alternative de șișt miocen deschis cu șișt amfibolic negru-verdui.

Elementul calcaros este atât de puțin reprezentat în masa muntelui Măcin, în cât dispăre în fața quartzitului de diferite nuanțe, care se pare a-l ține locul peste tot.

Partea muntelui despre Greci se compune din grani-tite asemănătoare cu cele din munții Boemie, apoi roce cu grăuntele aproape uniform de feldspat ortoclas și quartz în cantitate însemnată. Pe unele locuri se văd și urme de emfibol.

Fig. 1. — Munții de la Măcin. Partea de mijloc.

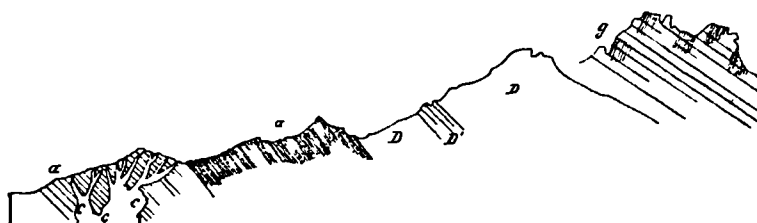

Fig. 2. — Scosătură sudică.

a. cuarțit; c. granit; g. granit (cu ardesie). D. diorit schistos. Scala 1/25000. Înălțimea — lungimea. (După K. F. Peters).

Granitul formeză pe clina de Vest a Țuțuiatului-Mare trei mase puternice, separate una de alta prin diorit și șisturi dioritice.

La pîelele muntelui, imediat d'asupra satului Greci, se află o masă grosă de granit cu grăunțele foarte fine și bogat în quartz, mică și amfibolă aparentă sub formă de puncte.

Masa principală a clinei S.-V. a Țuțuiatului-Mare e formată din roce granitose, alternând la intervale foarte mici cu șisturi de quartzit, cu filite, psamită de feldspat, granituri cu grăunțele mărunte și în formă de masive, diorite masive și șistose.

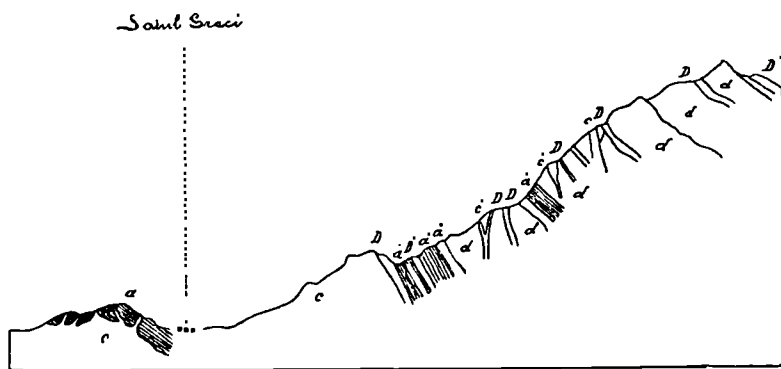

Fig. 3. — Cîsta S.-V. a muntelui Țuțuiatu-mare (vîrfurile cel mai înalt).
a. ardiesia de cuarțit; a'. filit; a'', un fel de schist de cuarț cu mică (psamită de spat); c. granit cu bobă mică; c'. Vînă de granit; D. trunchișă; D'. diorit schistos; d. pietre în felul granitului, care formează masa principală. Scala 1/25000. Lungimea înălțimea. (După K. F. Peters).

c) Muntele de la Turcîia sau Iacob-Deal (336^m) este format din roce de semigranit cu feldspat ortoclas colorat sau cenușiu, din quartz și puțin amfibol negru. În localitățile din jurul acestui deal se află atât la E. cât și la N. șisturi argilose, care pe malul de la Iglîța conțin și depozite de pietre calcarose negre sau cenușii și cu vine albe.

În drumul ce merge de la Greci la Cerna se află pe lângă calcarul cristalin și șisturi cloristice și filite sure.

La Sud de Turcîia, în drumul spre Satul-Noû, există un mic deal numit Piatra roșie (la apus de Cerna) separat, format numai din semi-granit.

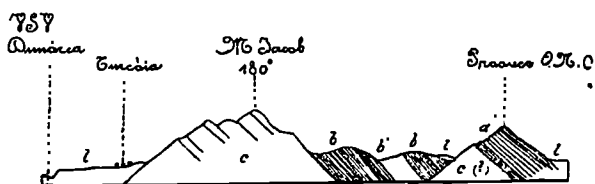

Fig. 4. — b. ardiesie, b'. pietre de var, c. jumătate granit.
a'. filit. l. löss. (După K. F. Peters).

d) Foarte analog, putem dice identic cu semi-granitul de la Muntele lui Iacob este roca ce formează muntele Sachar-Bair (muntele de aur), care începe de la punctul Atmagea (400^m) și se întinde către S.-E. pe o lungime de 9 km. până la izvorul râului Slava rusă (punctul cotat 303^m). Peters considera semigranitul întinzându-se la V. de Atmagea pe la

punctul Cârjelar (cotat 377^m) până la satul Hasanlar; s'a dovedit în urmă că această parte era formată din terenuri jurasice.

Prezența pe piscul Atmagea a câtor-va filone cam neregulat îndreptate de la N. spre S., în care se găsesc urme puțin abundente de fier oligist cu structură foișă și grăunțosă, a atras din vechime atențiunea locuitorilor. Rușii în timpul ocupațiunii Dobrogei din 1828—29 au întreprins aci cercetări, dar sondajele lor n'au dat nici un rezultat satisfăcător, iar mai târziu Turcii în 1862¹⁾ au continuat lucrările rusești, dar și aceștia n'au obținut nimic și cadiul din Măcin fu nevoit să congedieze pe lucrători.

În mijlocul pădurilor, care acoperă munții se ved și astă-zi urmele sondagiilor făcute:

Maî întâiu pe marginea șoselei, un șanț larg de 1^m.50, lung de 15^m și adânc de 5^m; el taie numai terenurile quarternare de la E. la V.

Un altul la 300^m spre E., de dimensiuni aproape egale și tăind aceleași feluri de terenuri.

Al treilea ajuns până la granit, arată prin oxidul de fier existența unei vine de acest fel de metal.

Al patrulea și al cincilea de câte 3^m lărgime, de 65 și 200^m lungime de la N. la S. se întind până la vârful Atmagea.

În fine la 100^m către S.-V. de acesta din urmă s'a spart stîncă de granit roșiat

¹⁾ A. de Richard. La Roumanie à vol d'oiseau, p. 411 și urm.

prin ajutorul dinamitei — lucrările au fost deci serioase — însă a trebuit să se renunțe la asemenea cercetări, care nu dădeau nici urmă de minerale.

Dacă coborâm de pe vârful Atmagea, 5 km. spre S., întâlnim vârful Arman-Cisme compus din quartzit și straturi de micasist, după cum e arătat în figură.

Tóte cercetările au fost făcute în scopul de a se găsi vine de fier.

Pe valea Ghiobilche dintre Atmagea și Ortachioi se întâlnește granitul tăiat ici și colo de quartz cristalin. Pe această vale există și sursa sulfurosă datorită decompozițiunii piritelor ce conține ¹⁾.

e) Valea superioară a Taiței până la muntele Cineli e compusă din formațiuni tot așa de vechi, din gneis roșiatic cu mică albă, gneis verdui, amphibolic, filite și quartzite diferite.

Granitul și granițitul taie aceste roce.

Gneisul formeză o bandă alungită de la Akpunar până aproape de Taița. Apare în malul drept al râului la Balabancea și la S. de Ortachioi.

Quartzitele și philitile însoțesc rocele precedente la Balabancea, ele formeză munții de la Gieferca-Hanciarca și Lozova-Boclogea. La E. de Ortachioi, aproape de Dautcea ele apar din nou, pentru a dispărea îndată sub gresia cretacicului.

Direcția generală a gneisului, quartzitelor și philitelor este de la N.-V. către S.-E.; această dispozițiune e caracteristică tuturor formațiunilor vechi din colțul Nord-Vestic al Dobrogei.

Granitul și granițitul se întâlnește pe versantul vestic al munților Geaferca, la Hancerca, Atmagea și Homurlar.

Culmile de la Meidanchioi sunt formate din gresie calcară.

În râpa formată de riușorul Dautcea apare calcarul oolitic acoperit de gresie calcaroasă cretacică.

Munții Balabancea-Carapcea, Carapelit și culmea Babair sunt formați din gresie și șisturi argiloase roșii amestecate cu quartzite și porfirite.

Aceste formațiuni numite gresie de Carapelit, se întind până în munții Cernei. Mica insulă Blazova din fața Igliței este formată din acest fel de roce.

Muntele Cineli sau Consul (332^m) are aspectul unui mare dom porfiric așezat pe un strat de gresie calcară și calcar triasic.

În formațiunile porfirice se găsește fier oligist, cupru și ôre-care urme argintifere și aurifere ²⁾.

f) *Muntele Nicolitelului.* De la origina văii Telița către N.-V. înconjurând mănăstirea Cocosului se află grupul muntos format din ardesii calcare sure, al Nicolitelului. Straturile de ardesie sunt străbătute pe unele locuri și de alte roce verzi și de depozite mari de diorite și semi-granit. Formațiunile se continuă în fragmente pe valea Luncaviței până la Dunăre.

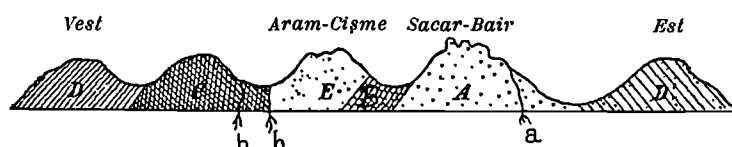

Fig. 5. — Sacar-Bair și Aram-Ceșme.

A. granit; b. vine presupuse că conțin fier; B. șisturi silurice, gresie și cuarțite; devonian cu conglomerat cuarțos; C. șisturi argiloase; D. calcar cretacic; D'. calcar de aceeași natura, alb, amestecat cu silice și cretă albă; b.b. vine de cuarț și spat calcar. (După A. Richard).

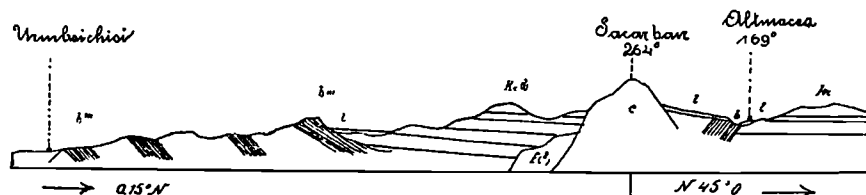

Fig. 6. — b. ardesie de argilă; b''' ardesie verde și tuf de diabas; f. porfir; Kr. cretă de margă; l. huma. (După K. F. Peters).

¹⁾ Vezi capitolul «Ape minerale».

²⁾ Mrazec și Pascu. Note sur la structure géologique des environs du village d'Ortachioi. Publicata în Bulet. Societ. de științe. Anul V, No. 2, p. 285—6.

g) *Valea superioară a râului Bleidaut*, de la Testemel până la Poturu, formată din terenuri aproape identice cu cele de la Muntele lui Iacob.

B. Era primară

Depozitele din timpul erei primare nu sunt cu certitudine stabilite în constituția solului Dobrogei, de cât în două puncte de formațiune permică.

Marea primară e posibil să fi acoperit Dobrogia — afară pe cele 7 grupuri arhaice, — și să se fi format stratele primare; însă în urmă printr'o depresiune și mai mare, straturile formate de mările următoare să se fi întins mult mai departe de cât țărmurile mării primare, pe care le-a mascat cu desăvîrșire.

a) *Sistemul permic*, compus din gresii siliciose dure, conglomerate și quartzite, se găsește în pintenile de la Tulcea numit Hora-Tepe și în Insula Șerpilor.

b) *Sistemul carbonifer*, compus din straturi de gresie silicioasă albă foarte tare, din gresii vinete calcaroase și din șisturi; el este străbătut de vine grose de quartzit alb și de mase de granit și de porfir; mai presintă numeroase vinișoare de fier oligist.

Se presupune numai, că acest sistem ar fi reprezentat în Dobrogia prin masivul Daiman-Bair, de la satul Greci până în munții care țărmuresc pe dreapta valea superioară a râului Taița. Ne-coprindeând fosile, nu i se poate determina vârsta. Peters îl consideră cu nesiguranță ca fiind de vârstă carbonică.

c) *Sistemul siluric*, formeză în Dobrogia nordică o lungă fâșie, care începând de la Picinega se îndreaptă către S.-E. pe la origina văilor Sarai și Casâmcea, pentru a se sfârși la Caranasuf și Duingi, pe țărmul lacului Tuzla.

Mai sunt și alte insule d'alungul văii Casâmcea, de o parte și alta a râului, pe țărmul lacului Tașaul, și pe côsta Mării între gura Boazului și capul Midia, cum și pe cîna sudică a masivului Alah-Bair.

Acest sistem este format dintr'o puternică succesiune de șisturi și gresii verzi, negricioase și silicioase, pline cu frumoase și mari cristale cubice de piatră și străbătute de puternice vine de quartzit alb și de mase de porfir; ele sunt cele mai vechi (din era primară) și sunt foarte dislocate, uneori aproape verticale.

Din cauza lipsei totale de fosile, este greu a le determina vârsta, totuși având oarecare analogie cu șisturile verzi silurice, se pot considera provizoriu, ca reprezentând această epocă¹⁾.

C. Terenuri secundare.

La sfîrșitul epocii primare, Dobrogia (sau cel puțin partea sa septentrională) forma un platou din sedimentele grupelor arhaice și paleozoice destul de bine așezate.

Marea triasică, depuse în partea orientală a acestui platou primele sedimente secundare ale regiunii și în particular acele de la Bașkioi și Agighiol²⁾.

După epoca triasică o mișcare de ridicare și apoi de depresiune s'a produs. În jurasicul inferior, această țară era afară din apă, de oare-ce în nici o parte a sa nu s'au putut descoperi sedimentele acestei etăți. Din contra, în Jurasicul mijlociu a avut loc o scufundare parțială a platoului dobrogian, de oare-ce sedimente Bajociane și Bathoniane se ved depuse la Enisala la Est și Cârjelarî la Vest.

În epoca Jurasicului superior s'a produs aci, ca și în totă Europa, o mare mișcare de transgresiune; sedimentele acestei epocii au rămas orizontale.

¹⁾ Gr. Ștefanescu. *Geologia*, p. 243—4.

²⁾ V. Anastasiu *Étude géologique de la Dobrogia*. pag. 127—128.

De la această dată Dobrovia n'a încercat nici o mișcare orogenică importantă; mai târziu n'a fost de cât simple oscilațiuni.

Epoca Jurasicului superior este pentru Dobrovia linia de demarcație între asemenea ce are cu Caucasul la totă seria geologică mai veche de cât această epocă, și între aceea cu peninsula Balcanică pentru stratele mai noui (cretacic, precum și totă grupa terțiară și quaternară).

Acastă importantă linie de demarcație a definit-o mai întâi Sues ¹⁾ și mai bine D-l V. Anastasiu ²⁾.

a) *Triasul* ocupă o mare întindere în partea orientală și septentrională a Dobroviiei între Dunăre, Marea Neagră la N. și E. și valea Taiței la V. și S, netrecând spre Sud de această vale; stâncile din cari se compune sunt: conglomerate, șisturi argiloase, gresie mai mult sau mai puțin silicioasă, calcar de diferite culori: gris, gris închis, roșii, roșiatice, negricioase, etc.

El a fost cunoscut în Dobrovia pentru prima oară de Spratt, la masivul Beș-Tepe și Tulcea: Mai târziu Peters confirmă spusele lui Spratt. În 1873 Mojsisovics vede același lucru, iar după D-l Gr. Ștefănescu ³⁾, Triasul ocupă totă partea răsăriteană a județului Tulcea, între orașul Tulcea, lacul Razelm, Malimudia și Dunavăț, unde formează numeroase insule, cari es d'asupra lăsolui quaternar, ce acoperă această regiune; el este de tipul alpin și se compune din gresii, conglomerate și calcare compacte roșii, vinete, negricioase și albicioase; la bază se compune din gresii tari, fine sau grosolane, divers colorate (gresie vargată), calcare compacte vinete și negricioase, unele magnesiane (Muschelkalk) și la partea superioară formând Keuperul, din calcare compacte roșii, cenușii și albicioase, foarte avute în fosile.

După acest autor rezultă, că Triasul în Dobrovia e reprezentat prin trei etaje: Gresie vargată, Muschelkalk și Keuper.

În 1896 Mojsisovics atrage din nou atențiunea asupra Triasului din Dobrovia, pe care îl consideră ca alpin, după fosilele acestei regiuni.

În fine acum de curând, Redlich face o descrițiune a triasului din Dobrovia, pe care îl dă de tipul alpin.

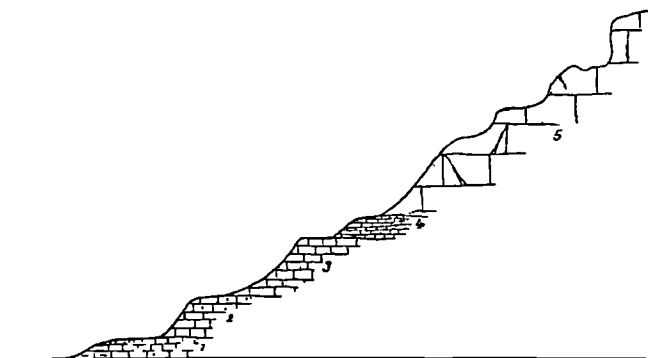

Fig. 7. — Tăietură luată la S. V. de Agighiol, la Căușul-mic.
1. Calcar brun roșiatic; 2. Calcar roș-gris; 3. Calcar gris; 4. Calcar negricios; 5. Calcar trandafiriu. (După V. Anastasiu).

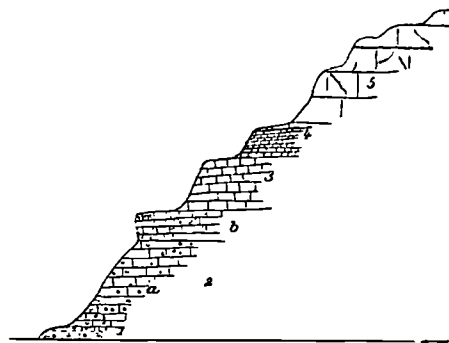

Fig. 8. — Tăietură luată la S.S. V. de Satul Agighiol, la Lutul roșu.
1. Calcar brun-roșiatic; 2. calcar roșu; 3. calcar gris; 4. calcar negru; 5. calcar trandafiriu. (După V. Anastasiu).

Localitățile în cari se găsește Triasicul din Dobrovia, sunt:

1. *Insula Popina*, așezată în partea septentrională a lacului Razelm. În mijlocul unei scârțe groase de lăss și aluviuni, apare la N. N. V. o stîncă abruptă, formată din straturile înclinate către E, compuse din conglomerate calcare. După fosilele găsite, triasul insulei se leagă de acel de la Agighiol.

¹⁾ La face de la terre, pag. 633.

²⁾ Op cit. p. 131.

³⁾ Geologia p. 155.

2. *Agighiol* și în vecinătate la *Căușu mic* și *Lutu roșu*, ale căror secțiuni arată deslușit compoziția stratelor.

3. *Başchioi* la N-V. de orașul Babadag; se văd straturi formate din calcar; la Cheltepe succesiunea este: 1) calcar dolomitic, vînat, marmorean la partea superioară, 2) Calcar brechoid de coloare vînată; 3) calcar dur, marmorean, de coloare roșiatică.

4. *Zebil*, pe țărmul N. E. al lacului Babadag se găsește o bucată de teren triasic, dar greu de explorat din cauza gróseii scorții de löss ce'l acoperă.

5. *Movila Deniz-Tepe* este încă formată de teren triasic.

6. *Belledia (Tulcea)*; la S. E. de orașul Tulcea, eșind pe bariera Mahmudia se ridică o colină înaltă de 132^m, formată din calcar roșu fôrte dur, marmorean, în straturi aprópe verticale.

Pe drumul către Agighiol, la km. 2 se găsesc șisturi calcare negre, alternând cu șisturi argilóse.

7. *Câșla*, se găsesc aci șisturi argilóse asemenea cu cele de la Tulcea.

8. *Dealul Beș-Tepe* a cărui secțiune deslusește formațiunile stratelor:

Fig. 9. — Tăietura luată în lungul Dunării, de la Tulcea (Hora-Tepe), la Dunăre.

D. Dunarea; a. aluviuni; S. șisturi vechi; i. i'. șisturi argilóse și marnóse; t. conglomerat și calcar Verrucano; 2. calcar roșu marmorean; 3'. calcar negru; 3. Șisturi cu Halobies; 4. Psamite; 5. Calcar și Psamite; 6. Calcar și gresie șistósa galbule; 7. Loess. (După V. Anastasiu).

9. *Cataloi și Frecăței*. La S. V. de orașul Tulcea și pe malul stâng al Teliței se găsesc satele Cataloi și Frecăței așezate într'un basin de löss, în mijlocul căruia se ivesce o colină compusă din straturi de calcar mai mult sau mai puțin argilóse, alternând cu plăci de calcar de coloare vînată. Stratele sunt înclinate în direcțiune N-V. la S. E.

10. *Meidanchioi*. Intre originea rîurilor Taița și Telița se găsește un strat destul de dezvoltat de gresii nisipóse, aparținînd Keuperului din grupa Triasică.

b) *Jurasicul*. Este fôrte puțin dezvoltat în Dobrogiă. Cekirgăua (la Gîzdăresci), Topal, Hârșova pe Dunăre, Cârjelari în basinul rîului Picinégă, Enişala pe țărmul lacului Razelm, capul Midia (la N. de Constanța) și regiunea coprinsă între Cokargea, Ghiolpunar, Polucci, Gârlița și Vlahchioi, sunt singurele puncte unde se găsesc depozitele acestei etăți.

Liasul (Jurasicul inferior) nu se găsește nicăieri în Dobrogiă, cu tóte că Peters considera calcarul de la Bașchioi ca aparținînd acestei epoci, ele sunt însă triasice, după cum s'a zis mai sus.

1. *Enişala* este singurul punct unde Jurasicul mijlociú s'a cunoscut cu óre-care certitudine. Pe o colină unde se află ruinele unei cetăți, s'a găsit straturi aparținînd jurasicului mijlociú. Tăietură de mai jos explică:

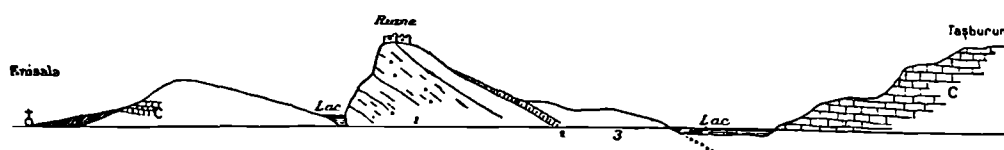

Fig. 10. — Tăietură luată la Enişala.

C. Calcar și gresie; 1. Calcar grisătre; 2. Nivelul calcarului petri; 3. Calcar trandafiriu-gălbui dur și fără fosile; 4. Loess. (După V. Anastasiu).

2. *Cârjelari*. Un al doilea punct unde se găsesc óre-care straturi atribuite jurasicului mijlociú este în apropiere (la S.) de satul Cârjelari, pe drumul de la Canat-calfa. Se vede aparînd din puternica masă de löss, un banc de calcar vînat.

Tăetura este arătată în fig. 11.

Nică-ierî alt-unde-va nu se mai găsesc în Dobrochia depozitele jurasicului mijlociu.

Jurasicul superior e mai răspândit de cât precedentul, atât pe ţermul Dunării, cât şi pe malul Mării Negre.

3. *Hârşova*. La N.-V. acestui oraş şi până în *Varoş* există o ridicătură, care înainteză în Dunăre, unde se termină prin stânci abrupte de 50^m înălţime, la pôlele căreia domnesc formaţiunile aluviale.

Straturile acestei coline coboră uşor către *Varoş*, dincolo de care, în punctul *Băroi* se ridică o stâncă în care se pôte observa straturî de marnă argilôsă vînată sau gălbue.

Tôtă stâncă este pe din afară colorată cu oxid de fier, cea-ce o face roşie. În sus pe Dunăre, la *Celea Mare* sunt nisce cariere, unde se găsesce calcar alb, alternând cu straturî argilo-calcare; ele aparţin formaţiunilor de la *Hârşova*. Mai la Sud, aprópe de *Ghisdăresc* se găsesc încă straturî de calcar, carî după caracterele petrografice nu sunt de cât calcarul de la *Băroi*.

4. *Cekirgeaua* la N.-V. de *Topal*, pe malul Dunării şi în faţa insulei *Veriga* se găsesc o stâncă care termină colina numită *Cekirgeaua*. Ea e formată din calcar destul de orizontal; diferitele straturî sunt arătate în tăetură:

5. *Topalul*. Regiunea coprinsă între *Topal* şi *Boasgic* la Sud, formeză un mic platoû întretăiat de micî vâi, pe malurile cărora ca şi pe acel al Dunării se pot vedea straturî de calcar dur, alb şi fără fosile.

Stâncile calcaroase la Sud de *Alvănesc* şi *Calachioi*, unde se găsesc numeroase cariere, după caracterele petrografice, sunt considerate ca făcînd parte din grupul *Topalului*, ele fiind de aceiaşi etate.

6. *Carabair* la Est de satul *Beibugeac*, pînă în *Dunavet* şi lacul *Razelm*, sub o pătură grósă de löss apar straturî de calcar galbui acoperite de gresie de asemenea gălbue. Aceste strate sunt atribuite de *Peters* unui jurasic mai vechiu celui de pe malul Dunării, despre care am vorbit.

7. *Medgidia*. La vestul acestui oraş se pot vedea micî coline formate din straturî de calcar alb sau galben, care după caracterele paleografice aparţin Jurasicului, iar după petrografia stratelor, Jurasicului superior.

8. *Regiunea Cokargea, Enigea, Polucci, Ghiol-Punar, Essechioi*.

Stratele jurasice ale acestei regiuni formeză un platoû stîncos, în care sunt săpate vâi şi rîpe mai mult sau mai puţin adînci. Aceste pături sunt acoperite de depozite *Sarmatiene* (miocen), sau cu desăvîrşire góle. Ele infăţişază peste tot strînse raporturi cu stratele de gresie de la *Kioseler* (cretaceu), care se interpun între ele şi *sarmaticul*, care formeză peste tot marginea superióră a vâii *Boruncea*.

Stratele juasice sunt compuse din calcar alb, dur, care formeză micî grote. În valea *Iortmak* ele formeză micî bancuri, pe când în alte localităţi (*Esechioi*, *Polucci*, etc.) constituiesc pături de mai mulţi metri înălţime, dispuse orizontal. Aceste straturî calcare sunt împărţite prin crăpăturî în numeroase fragmente cimentate cu löss, care le dă aspectul unor ziduri colosale; de aci legenda, că aceste pături sunt ziduri ale unor vechi cetăţi dispărute. După fosilele găsite la *Polucci* ele aparţin jurasicului.

9. *Taşaul*. Pe ţermul Mării Negre, la N. de oraşul *Constanţa*, între lacul *Sutghiol* la S.,

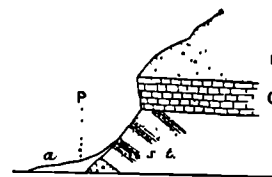

Fig. 11. — Tăietură luată pe drumul de la Cârlari la Canal-Calfa.

P. Valea Pricinaga; a, aluvioni; s, Sisturi verzi; l, tuf verde; c, Calcar gri-sătre; L, Loess. (După V. Anastasiu).

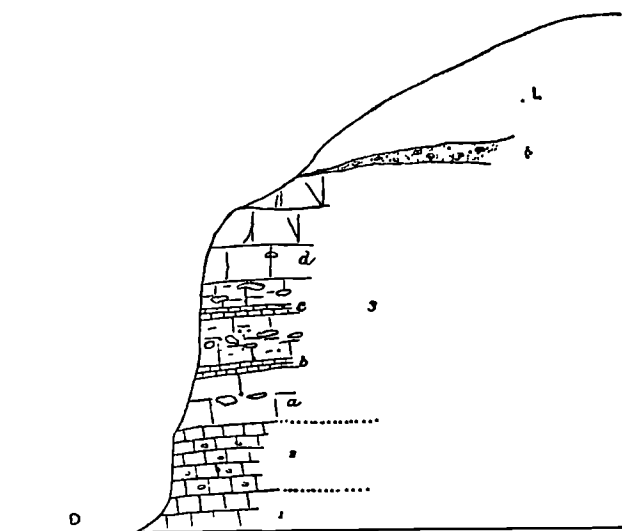

Fig. 12. — Tăietură luată pe malul Dunării, la Cekirgea. D, Dunărea; 1, calcar alb silicios; 2, Calcar galbinticos; 3, calcar argilo-marnos; 4, Pietris feruginos; L, Loess. (După V. Anastasiu).

stâncile de la Caraharman la N., dar mai ales pe țărmul lacurilor Tașaul, Tuzla și Sūtghiol se văd straturile de calcar în pături orizontale, așezate pe șisturi verzi aproape verticale (Caraharman, Midia.)

10. *Capul Midia*, unde se observă calcar gălbui, dur, asemenea celui de la Topal.

Fig. 13. — Tăietură luată în lungul Mării Negre, la capul Midia.
Sch, șisturi verzi și conglomerate; C1. Calcar gălbui dur; C2. Calcar marnos, cretos; C3. Calcar nisipos; L. Loess.
(După V. Anastasiu).

11. *Canara*. La S. de capul Midia pe țărmul lacului Sūtghiol, se pot vedea coline cu pături orizontale sau în formă de cute, diferit colorate; calcarul alb domină; se exploatează pentru construcțiunea portului Constanța.

În harta sa geologică, D-l Gr. Ștefănescu pune în apropiere de orașul Tulcea, două insule mici de jurașic. Tot după acest autor, în partea occidentală a județului Tulcea ar fi existând numeroase mici insule de calcar jurașic.

c) *Cretacicul*. Terenurile cretaceice jocă un rol considerabil în constituțiunea Dobrogei; ele ocupă cea mai mare parte a regiunii centrale și meridionale, formând aci coline ondulate pline de o vegetație bogată (cum regiunea pădușă de la Ciucurova, Slava, Babadag, etc.) aci un platou slab ondulat înzestrat, mai ales în partea sa occidentală de a lungul Dunării, de depresiuni în care s'au format numeroase lacuri; acest platou constituie regiunea agricolă a Dobrogei.

Păturile cretaceice sunt în general orizontale, dar contactul lor cu formațiunile mai vechi sunt dificile de vădit; cu toate acestea acolo unde se poate observa, stau tot-d'a-una în discordanță cu terenurile mai vechi, fie cu șisturile verzi paleozoice (ca la Alah-Bair), fie cu triasul (regiunea Babadagului), fie cu Jurașicul superior (Canara).

Sarmaticul acoperă depozitele cretaceice în partea meridională a Dobrogei. În locurile în care acesta lipsește, lăssul se superpune direct pe straturile cretaceice.

Terenul cretacic din punctul de vedere petrografic, e format din marne, gresie, nisip, conglomerate, șisturi argiloase, cretă albă și din calcare de natură foarte variabilă, când dure, compacte și silicioase, argiloase, când oolitice sau pline de Foraminifere sau Crinoide. Aceste roci formează straturi, cari se raportează unele la cretacicul inferior și altele la cretacicul superior.

Cretacicul inferior puțin dezvoltat, cuprinde stratele calcare și gresioase, care țărmuresc Dunărea între Rasova și Seimeni și cari formează stânci în general à pic; aceste stânci se întind în interiorul țării, până la o linie ce ar trece prin Mircea-Vodă, Vlachioi, Rasova.

În afară de păturile de a lungul Dunării, cretacicul inferior în Dobrogea e rar, fie din cauza înclinării, fie din cauza grosului strat de lăss, care le acoperă și le ascunde.

Cretacicul inferior (Neocomien) și Barremien) se găsește la Cernavoda, Cokirleni, Rasova pe țărmul Dunării. Mai există încă câte-va bucăți în interior mai ales în valea Cernavoda (în lungul liniei Cernavoda-Constanța); cel din urmă strat apare sub nisipul din fața gării Mircea-Vodă. Acel de la Cerna-Vodă e mai bogat în fosile și prezintă succesiunea cea mai variată și deci cea mai interesantă. În adevăr, în această localitate se pot vedea două stânci tăiate à pic; una din ele, cea de la sudul orașului suportă podul «Regele Carol I». Ambele au d'asupra apelor mijlocii ale Dunării o înălțime de 50 metri, vârful lor sunt formate din lăss mai mult de 10 metri.

Păturile cretaceice constituie un complex de sedimente argilo-calcare și marne, studiate în detaliu de K. F. Peters ¹⁾.

M. Michel ²⁾ considerase platoul Dobrogei meridionale ca format de calcar și gresie aparținând Neocomienului.

¹⁾ Op. cit. pag. 34.

²⁾ Note géologique sur la Dobrogea entre Rasova et Küstendgé. B. S. G. F., 2 série. Tom. XIII 1858 pag. 539.

D-nul Gr. Ștefănescu ¹⁾ arată prezența unor păături calcare de cretacice în județul Constanța, în care a găsit Rudisti, fără însă a indica precis localitatea.

D-nul Toulă în lucrarea sa de geologie asupra Bulgariei ²⁾ a însemnat pe charta ce o însoțește, care coprinde și partea meridională a Dobrogei, cu culórea ce indică cretacicul, o regiune vecină orașului Medgidia, iar marginea Dunării la Cernavodă o arată aparținând cretacicalui inferior ³⁾.

O tăietură în stânca de la Sud de Cernavodă, e reprezentată în fig. 14.

În stânca de la N. Cernavodei în fața abatorului, tăetura este (fig. 15):

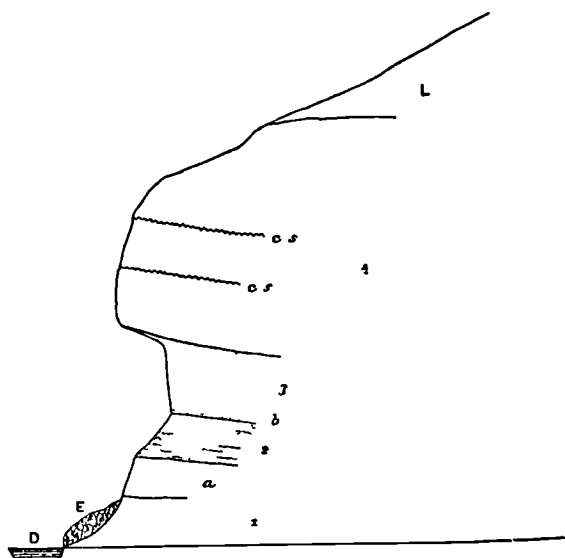

Fig. 14. — Tăietură luată în stânca pe care se reazimă capul podului «Regele Carol», la Cernavoda.

D. Dunărea; E. dărîmături; L. Loess; 1. Calcar argilo-cretos albicios; 2. Marna galbenă; 3. Calcar alb-gălbui; 4. Calcar dur; cs nisip mai mult sau mai puțin feruginos. (După V. Anastasiu).

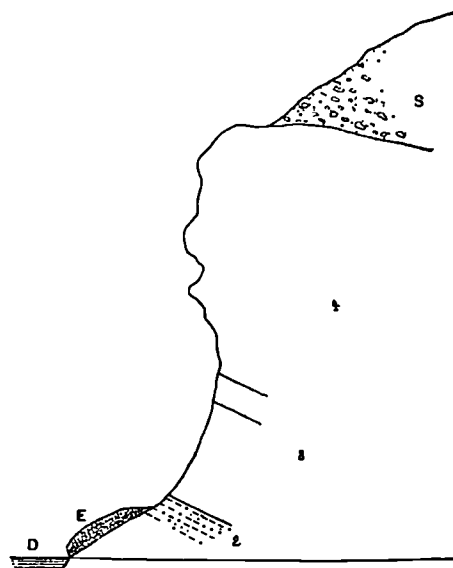

Fig. 15. — Tăietură luată în stânca nordică a Cernavodei.

D. Dunărea; E. dărîmături; S. nisip și pietriș; 2. Marne galbene; 3. calcar alb-gălbui; 4. calcar dur gălbui sau albicios. (După V. Anastasiu).

Straturî de asemenea natură există pe țărmul Dunării spre satul Rașova și la Cochirleni, unde la S.-V. acestui sat se póte vedea o stâncă formată la basă din calcar alb care suportă o succesiune de păături de argilă și marnă. Vârful acestei stânci este acoperit cu löss și calcar oolitic aparținînd sarmaticului.

Terenurî de felul celor descrise la Cerna-Voda se întîlnesc în mai multe puncte pe valea Carasu, până aprópe în fața gării Mircea-Vodă.

Tot de cretacicalui inferior aparține terenul de la Hinogu între Cerna-Voda și Cochirleni, precum și stâncile ce se ridic în fața gării Mircea-Vodă. Ele sunt din divisiunea Aptienă.

Pentru punctul Hinogu tăetura explică:

Pe valea Carasu între stațiunile Saligny și Mircea-Vodă se póte vedea pe partea dreaptă a căii ferate o succesiune de stânci mai mult sau mai puțin escarpate, formate de nisipuri fine gălbuie-verdui. De alte părți se vîd stânci (falaises) formate numai din löss și nisipuri de un aspect perfect asemenea.

Creacicalui superior ocupă o suprafață mai considerabilă din teritoriul Dobrogei; la

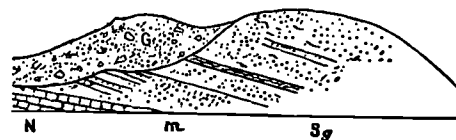

Fig. 16. — Tăietură luată în lungul Dunării, la S. de Cernavoda la Hinogu.

N. calcar galben marnos; m. marnă și argilă verduie; Sg. nisip și gresie; G. Nisip și pietriș. (După V. Anastasiu).

¹⁾ Curs de geologie, pag. 186.

²⁾ Reisen und geologische Untersuchungen in Bulgarien. Verein nat. Kenntn. XXX, p. 436.

³⁾ Toulă. Eine geologische Resie in die Dobrudscha. Vorträge des Vereins zur Verbreitung naturwissensch. Kenntn. Wien, XXXIII. 1893.

Nordul ei se întinde până în valea Taiței, iar la S. în valea Borungea până dincolo de Kiosseler.

El e format din marne în plăci, gresie, argilă, conglomerate, calcare, și cretă albă asemenea aceleia din basinul Parisului.

Babadagul este așezat într-o vale la piciorul muntelui cu acest nume, care formează o cupolă de calcar înclinat ușor în toate direcțiile. La N.-E. orașului într-o vâlcea înapoia spitalului se pot vedea pături calcare care formează muntele, acoperit de păduri.

De-a lungul văii *Slava* începând de la *Atmagia* pe la *Ciucurova*, *Caugagia* se pot vedea escarpamente sau coline formate din straturi marno-calcare, ce se întind până la *capul Iancina* și *Dolojman*, pentru a se continua în insula așezată în fața acestui din urmă cap, numită *Bisericuța*.

Caugagia. Pe partea dreaptă a văii *Slava* sunt straturi de marnă alternând cu acele marno-gresose.

Alahbair ¹⁾, un monticul la N.-E. platoului *Topal*; la pîrlele lui se află așezat satul *Băltăgesci*. Formațiunile lui sunt reprezentate în tăietura:

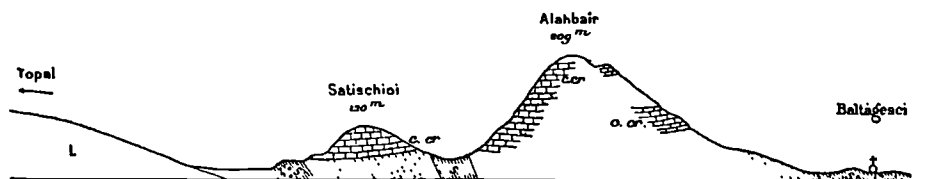

Fig. 17. — Tăietură luată la N. satului Băltăgesci.
s. șisturi verzi; c. cr. calcar albicios (gălbui). (După V. Anastasiu).

Turonien. La întretărirea drumurilor de la Mahmut Cuius la Ivrinez cu cel de la Medgidia la Ostrov, foarte aproape de *satul Peștera*, se pot vedea coline formate din straturi orizontale, în care se disting la basă conglomerat greso-calcareos. (A se vedea fig. 18).

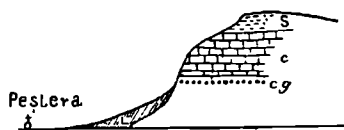

Fig. 18. — Tăietură luată pe drumul de la Medgidia la Ostrov, între satele Peștera și Amzalia.
cg. Conglomerat greso-calcareos; c. calcar; S. sarmatic; L. Loess. (După V. Anastasiu).

Straturi de asemenea natură petrografică, dar fără fosile, se pot găsi în mai multe alte localități, mai ales la V. de Medgidia, precum și la S. Dobrogei pe țărmul lacului Gârlița la N. satului cu același nume.

Senonien. Se găsește la N. orașului Constanța, pe țărmul lacului Săt-Ghiol de la satul Palaz până la Omurcia și Murfatlar, pe drumul de fier.

E format la basă de argilă galbenă fără cremene, care suportă pături de cretă albă identică cu aceia din basinul Parisului; toate stratele sunt orizontale și acoperite cu calcar sarmatic.

La Palaz se pot vedea stânci formate la basă de argilă galbenă; d'asupra, straturi de cretă albă.

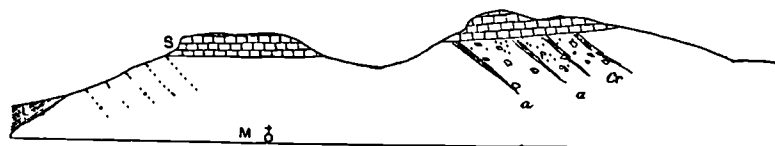

Fig. 19. — Tăietură luată în fața gării Murfatlar.
s. Sarmatic; cr. cretă albă; M. gara. (După V. Anastasiu).

La Danachioi se găsesc de asemenea straturi destul de dezvoltate de cretacic. Aci sunt și cariere pentru exploatarea gresiei cretacice; în regiunea Bekter-Kioseler se poate distinge de desuptul sarmaticului (care formează îmbrăcămintea platoului acestei regiuni,

La Murfatlar în colinele din fața gării se văd straturi destul de întinse de cretă albă foarte înclinate (V.-E.), alternând cu subțiri strate de argilă cenușie. Aceste coline sunt acoperite cu sarmatic (fig. 19).

¹⁾ Acest monticul este odată pe an locul de pelerinagiu populațiunii turcesce, care mai locuiește încă în aceste regiuni și care vine a 'și găsi un remediu divin în apele, cu îngrijire strînse, a unei fântăni așezate în marginea acestei ridicături.

care se întinde către E. pentru a se ascunde sub Löss și a nu apare de cât în apropiere de Mangalia), o succesiune de straturi orizontale formate din gresie verduie ¹⁾).

D. Grupa Terțiară

Până la sfârșitul epocii cretacice, partea de Sud a Dobrogei, de la valea Carasu, s'a aflat neconținut sub apă.

a) *Sistemul eocen.* La finele epocii eocenice eșiră de sub apă două insule: *Asarlîc* și *Carvan*, pe frontiera de sud a Dobrogei. Aceste insule sunt compuse din calcar alb gălbui (numulitic), bun pentru a fi întrebuințat la construcțiuni; are o îndoită calitate: aceia de a fi compact și de a nu fi rezistent, așa că lesne poate primi orî ce formă.

Probabil acest fel de teren se întinde mult către S. și N.; poate că el stă în legătură cu eocenul de la Varna, studiat de Spratt; iar către Nord în interiorul Dobrogei, el este acoperit cu depozite mai nouă.

Eocenul a fost observat de D-l Sabba Ștefănescu în pietrele ce formează zidul de împrejmuire al unei cismele din satul Azarlîk; mai departe a dat peste cariera de unde fuseseră ridicate acele pietre.

Valea pe care este așezat satul Azarlîk este adâncă. Calcarul numulitic formează partea cea mai inferioară a păreților, poate că chiar fundul văii să fie pe acest calcar.

b) *Sistemul Miocen.* Ocupă $\frac{1}{3}$ din suprafața Dobrogei sudice, din valea Carasu, către S.-V. până la pîrîul Almalîu. *Totă valea Boruncea până la Cavaclar și Sofular e compusă din miocen.*

La Constanța, țarmuresce tot litoralul Mării Negre până la Agigea. Promontoriul, pe care e construit orașul e de formațiune miocenică și stîncile înaintază până la mari depărtări în apă, în dreptul Hotelului Carol. Aceste stînci opun mari dificultăți navigației, vapóarele trebuind să ocolască cu îngrijire la 300—500^m cîosta.

La Mangalia, după ce înconjură lacul, se continuă de-a lungul și la mică depărtare de cîosta Mării, către Nord până la Tuzla.

Miocenul e format din calcar compact, în care se află intercalate bande fosilifere. În acest calcar se află scobită grota de unde isvorăsc apele sulfuróse din cîosta nordică a lacului Mangalia.

Mai în apropiere de oraș se află argil roșu, cu calcar și gips gălbui în cristale ²⁾).

Lipsa de terenuri terțiare în Nordul Dobrogei, rezultă din faptul că această parte eșise de sub apă la sfârșitul secundarului; decî avem în provincia noastră de dincóce de Dunăre două părți bine deosebite din punctul de vedere geologic, partea de Nord, de formațiune precaucasică, iar partea de Sud ce ține de regiunea prebalcanică ³⁾).

E. Grupa Quaternară

În epoca quaternară marile curgeri de apă au acoperit restul Dobrogei cu depozite de pietriș și nisip, compuse din fragmente de roce de diferite feluri și vîrste, rupte din munți, tîrîte, tocite și rotunjite de ape, pietre care variază în natura lor, după regiunea de unde au fost aduse.

Peste aceste pietrișuri s'a depus un fel de nămol fin (löss), mai mult sau mai puțin nisipos, rezultat al potolirei impetuosității curenților de apă.

De formațiune mai recentă, sub ochii noștri chiar, sunt aluviunile și dunele.

Aluviunile sunt pe fundul văilor rîurilor, pe țermul Dunării, în Deltă și pe litoralul Mării Negre.

¹⁾ Estras din importanta scriere a D-lui Victor Anastasiu. Contribution a l'étude Géologique de la Dobrogea. Terrains secondaires.

²⁾ Sabba Ștefănescu. Noi observațiuni geologice în Dobrogea. Rev. Științifică. Anul XII, 1882.

³⁾ Suess. La face de la Terre. Vol. I, p. 633 și E. de Marlonne. La Valachie. pag. 195-6.

Dunele se formază sub acțiunea apelor și vânturilor din nisipurile mobile, pe malul Mării între Ilanlic și Techirghiol, între Palaz și Mamaia, în nisipurile ce despart lacul Razelm de Mare și în regiunea dintre lacul Razelm, Dunavăț, brațul Sf. Gheorghe și Mare.

CAPITOLUL IV

CUTREMURELE DE PĂMÎNT

Dobrovia, ca și întreaga scôrță a globului, a fost supusă influenței mișcărilor sismice, care s'au trecut neobservate, însă al căror rezultat a fost modificarea configurației solului provinciei.

Ovidiū este cel d'întîi, care a făcut observațiuni asupra fluctuațiunilor mării și modificărilor ce neconținut se produc pe suprafața globului, și le-a descris așa de bine în «metamorfosele» sale :

Țermii mării au suferit mai ales modificări însemnate, ce se datoresc pe de o parte nisipurilor aruncate de valuri pe coste, iar pe de alta cutremurilor de pămînt.

Tchihatcheff observă, că în Crimeia lacurile sărate ce se găsesc astăzi la mări depărtări de țerm sunt nisce vechi golfuri; acelaș lucru se pôte dice despre lacurile: Mangalia, Tuzla, Sūtghiol și Razelm.

Pliniū ne povestesc, că la începutul erei creștine, orașele Heraclea și Bizone de pe costa Mării în Dobrovia, au dispărut sub apă, probabil în urma unui cutremur de pămînt, care chiar în zilele noastre scufundă în Mare litoralul Constanței, după cum s'a întîmplat în 1892 cu partea coprinsă între Biserica grăcă și Cazarma Infanteriei, porțiune scufundată cu 10 metri sub nivelul terenului alăturat.

Este foarte probabil, că brațul Dunării la Constanța prin valea Carasu și brațul al cincilea al Deltei să se fi astupat în urma unui cutremur.

Tot unui cutremur se datoresce schimbarea cursului Ialomiței de la Nord la Sud — prin valea Mostiștei — către răsărit până la Gura Ialomiței ¹⁾.

E dar de mare interes a se așeza la Constanța un *sismograf*, care să înregistreze oscilațiunile țermurilor, așa ca să se pôte constata variațiunile nivelurilor relative înainte, în timpul și după cutremure.

În timpii din urmă cutremurele de pămînt în Dobrovia au fost :

1. *Cel din Delta* de la 14 Octombrie 1892. Acest cutremur a fost violent în Delta Dunării, mai ales la Sulina, Isaccea și Tulcea. Primele sguduirii au fost de la N. la Sud.

La început s'a auzit un mare sgomot sub pămînt. Dărămarea câtor-va coșuri au fost singurele lui consecințe.

El s'a simțit destul de bine la Babadag și Constanța; în acest din urmă punct s'a scufundat 500^m de castă.

Pe valea Dunării, la Calafat, cutremurul a fost precedat de sgomot sub-pămînt și de un ciclon, care a durat 5 minute.

Epicentrul acestui cutremur a fost Lacul Sinoe.

2. *Cutremurul de la Drăgușani pe Prut* din 10 Septembrie 1893; el s'a simțit până în Delta Dunării, pe la Brăila, Isaccea și Tulcea.

3. *Cutremurul de la Galați și Buzău* din 31 August 1894, care a fost destul de violent la Babadag; el a avut două *epicentre*: unul în *lacul Razelm* și al doilea în regiunea *Buzăului* ²⁾.

4. *Cutremurul de la Constanța* din 18 Martie 1901, în două rînduri: la orele 9,10' dimineața și la 1 p. m.

¹⁾ Richard. La Roumanie à vol d'oiseaux, p. 68.

²⁾ Math. Draghiceanu. Les tremblements de terre, p. 50 și urm.

CAPITOLUL V

G R O T E

Solul Dobrogei de Sud este de natură foarte curiosă, care reproduce pe o scală mai mică regiunea cavernoasă a Istriei.

Compus dintr'un substrat calcaros d'asupra căruia e așternută o pătură relativ subțire de löss, acest platoū este tăiat de văi adânci unele prăpăstioase chiar, care par a fi albiile unor scurse riuri ce se vărsaū în Dunăre sau Mare.

În unele părți piatra apare la suprafață pe întinderi mari, fie în blocuri uriașe sau în sfărâmeturi; acesta face ca solul să fie puțin fertil în unele părți, mai ales în Plășile Hârșova și Mangalia.

Fundul văilor este umed, dovadă despre existența cursurilor de apă de odinioară; pe unele încă șerpuiesc mici isvóre care se pierd sub pământ; așa sunt o mulțime de pârâiașe isvorite prin pădurile din Sud-Vestul frontierei. În vara anului 1897 am urmărit unul din aceste mici cursuri de apă, care taie frontiera pe la Techederesi, pentru a se pierde puțin la Sud pe sub pământ și care de sigur alimentează mai departe în Bulgaria pârîul Kainardji, care și el se pierde prin văile din apropierea Bazargikului.

În Deliorman, așa senu mesce regiunea din Sud-Vestul Dobrogei, ca și în munții Carstului, terenul însușit, sugerează neconștient apele ploilor fără ca măcar vre-o picătură să rămână la suprafață, pentru a se aduna pe talvegul văilor; puțurile în această parte sunt la mari adâncimi.

Aci ca și în Carst, pădurile de altă dată au fost distruse din cauza multor pășuni.

Dar ceea ce apropie mai mult Deliormanul de configurația Istriei, este natura calcaroasă a grotelor sale, din care cunosc trei mai importante, prin natura lor curiosă și prin lungimea lor; acestea sunt: *peșterea de la satul cu acelaș nume Peșterea, la S.-V. de Medgidia, aceea de la Hârșova și cea de la Kecege.*

Vom descrie numai pe cea din urmă, fiind cea mai lungă și mai ramificată, ca un adevărat labirint sub-pământean. În fața apelor sulfuroase de la Mangalia, pe țărmul sudic al lacului se află ruinele unei localități părăsite din timpul ultimului război.

În apropiere de fostul sat Kecege și pe cîsta unei văi scurte, care coboară spre lac abia se poate observa o crăpătură îngustă a stîncii în care cu greu se poate strecura corpul omului.

În lăuntru nu se poate intra de cît cu mare greutate, pe brînci și într-o cîstă, așa că fără un bun cunoscător al locului, nimeni nu poate bănuși, că aci este gura unei grote mari, mai ales că chiar dacă un curios s'ar uita în lăuntru, ar zări la mică depărtare o stîncă calcaroasă, un fel de fund aparent al cavernei. Din această tindă a grotei trebuie să te tîrăști la dreapta pe o lungime de cinci metri; de aci în colo se deschide în întunecul din față, gura largă a grotei în care poți umbla în bună voie.

În Iulie 1891 însoțit de cinci curioși, toți armați de teama animalelor sălbatice ce bănușiam că se vor fi adăpostind în peșteră, am explorat-o în lungul galeriei celei mai principale. Fie-care aveam cîte un felinar. O busolă ne-a servit a ne da direcțiunea urmată.

Prima grijă ne-a fost, ca să fixăm la gura peșterii capătul firului Ariadnei, ca călăuză pentru întorcere, căci chiar de la gură se ramificau 3 galerii, care și ele la rîndul lor se sub-ramificau într'o mulțime altele, așa că fără acest fir conducător am fi fost expuși a rătăci ca într'un imens labirint. Firul l'am depănat pe 7853 metri lungime, fără ca să putem ajunge la fundul peșterii, în care nu am avut neplăcerea de a ne război cu fiarele sălbatice ce presupuneam la intrare, că vor fi existând aci.

Terenul în care e sepată peșterea naturală e un calcar mîle, umed din cauza filtrațiunii apelor de ploie, care produc pe tavan nenumărate stalactite; înălțimea galeriei principale, în părțile cele mai joase este de 5 metri, în multe părți însă întrece această

înălțime. Lărgimea nicăeri nu e mai mică de trei metri; la bifurcație este cu mult mai mare.

În unele părți rămâi în mijlocul întunerecului; aci te afli ca pe o piață din care se ramifică 5 sau 6 galerii mari și mici.

Direcția galeriei mari este mai întâi paralelă țărmului lacului, adică de la răsărit la apus, după un mers de 350^m cotesce spre Sud-Sud-Vest; deci trece peste frontieră.

Intr'unul din pereții galeriei sunt săpate de mână omenescă trei compartimente, nisce magazii de 5—6 metri la gură; sunt despărțite între ele prin ziduri în teren natural, grose de 3—4 metri. În ele se află depusă o însemnată cantitate de grâu, care din cauza umidității și vechimii, bóbele s'au petrificat și lipit între ele; numai când le iei în mână și le examinezi mai de aproape te convingi că este grâu petrificat de vremuri.

Aerul în peșteră este suportabil, de și miróse a mucigaiú, răcoros și umed, aceia ce face ca pereții galeriilor să fie imbibați cu apă, așa că se pot scobi fórté ușor chiar cu degetul.

Ați săpat să ved până la ce adâncime subsistă umedéla și am găsit că de la 1 metru umedéla începea a descresce. Mi-a fost témă să continui săpătura, ca să nu se prăbușescă peretele întreg.

Nici o urmă de viețuitoare n'am găsit în peșteră, după 12 ore de cercetare; numai acele magazii cu grâu petrificat probau în de ajuns că grota a servit în timpul invaziilor de ascundătóre ómenilor.

Grota nu se află la mare adâncime, de óre-ce din când în când auđiam d'asupra-ne uruitul trásurilor.

Panta este ușor înclinată de afară în lăuntru.

Apele sulfuróse de pe țărmul lacului își au sorgintea la Cumarova, de unde pe sub pământ alimentéză un mic lac (Cicur) de culóre opalină verđuie, situat la depărtare de 4 kilometri spre Nord de Mangalia; din acest lac apa a săpat un canal care înconjură pe sub pământ orașul, pentru a curge apoi în lacul Mangalia.

În resumat Dobrogiá Sudică consistă dintr'un imens platoú calcaros acoperit de un strat subțire de löss, prin care apele se infiltreză fără a putea curge; de aci lipsa de riuri în această parte, lucru ce nu se observă la Nordul provinciei nóstre, unde *formațiunile geologice* sunt mai străvechi.

CAPITOLUL VI

APE MINERALE

Dacă în România abia acum câte-va decenii s'au luat măsurí serióse pentru îmbunătățirea stațiunilor balneare, Dobrogiá a rămas sub acest raport fórté înapoiată, de și ea nu e tocmai săracă în ape minerale destul de bune.

Afară de sanatoriul de la Tekir-Ghiol — despre care s'a vorbit la capitolul «Spitale» — nici-o instalație nu s'a mai făcut.

Ar trebui, pentru apele sulfuróse, ca ele să fie captate în nisce basinuři, care să aibă cât se póte de puțin contact cu aerul, ce le micșorează proprietățile prin descompunere și evaporatiune.

A se opri transportul de nămol din lacuři, după cum s'a făcut la Techirghiol mai mulți ani.

A se construi căi de comunicație lesnicióse și instalațiuni în care publicul să găsescă cele trebuincióse de hrană și locuință, și în fine, a se face plantațiuni, care să schimbe natura monotonă a ținutului, mai ales la Techirghiol și Mangalia, carí de sigur vor deveni stațiuni balneare fórté căutate.

În Dobrogiá sunt trei feluři de ape proprii pentru băi:

1. Sulfuróse.

a) *Atmagea*. Pe drumul ce duce de la acest sat spre Ortachioi, pe valea Gebelke, țîşnesc din pôlele dealului Kîşla-Bair două isvóre sulfuróse, care se unesc în talvegul văii.

De şi debitul de apă este mic, totuşi s'ar putea capta pe fundul văii, în basinurî, care n'ar costa mult.

Aceste ape sunt aşedate în regiunea cea mai încântătoare, în munţii Nord-Vestici ai Dobrogiei acoperiţi cu păduri; fiind departe de Măcin numai la 3 ore cu trăsura pe şoseaua spre Ortachioi, s'ar face aci nu numai o staţiune balneară ci şi climaterică.

Analisa acestor ape nu li s'a făcut, fiind puţin cunoscute; temperatura este de $+12^{\circ}$ C.

b) *Mangalia*. Este oraşul, care îndeplinesce cele mai bune condiţiuni ale unei staţiuni balneare, în accepţiunea largă a cuvântului.

De jur împrejur Mangalia e înconjurată de ape; la răsărit Marea, care în acéstă parte are cea mai frumósă plaje de pe tótă cósta Dobrogiei.

Către Nord, lacul de la Cumarova în care se varsă două isvóre de apă sulfurósă; la N. V. lacul Negru sau lacul Ciukur, care alimentează pe sub pământ printr'o vână de apă sulfurósă ce înconjură oraşul pe la apus, cele 7 isvóre ce țîşnesc în malul stâncos al lacului Mangalia.

Ne vom ocupa în altă parte despre băile de mare, aci vom arăta ceva numai despre apele sulfuróse de pe ţermul lacului. Ele sunt departe la 3 km. de oraş. Temperatura variază între $+20^{\circ}$ şi $+24^{\circ}$ C. sub sol; la aer liber temperatura scade la $+17^{\circ}$ C.

Debitul de apă a 5 isvóre este de 500 litri pe minut, debit care s'ar mări, dacă s'ar face lucrări care să uncască tóte izvórele într'un singur canal.

Colórea apei este opalină, ea se pierde cu cât stă mai mult în contact cu aerul.

După analiza făcută de distinsul Dr. Bernard, aceste ape conţin:

Bicarbonat de calce şi oxid de fier	0.215
Monocarbonat de calce şi magnesie	0.106
Sulfat alcalin	0.0965
Clorure şi iodure alcaline	0.479
Materii organice	0.0835
Hidrogen sulfurat	0.0119
Total	0.9919

Comuna Mangalia a construit pe ţermul lacului o baracă cu două compartimente pentru băi reci, plus trei cabine pentru băi calde ¹⁾.

2. Băi de mare.

Despre acestea se va vorbi la partea hidrografică.

3. Băi de nămol.

a) *Lacul Techirghiol* (vedî sanatoriul).

b) *Lacul Agighiol*, adică lacul amar, e situat spre Sud-Est de Tulcea şi pe ţermul nordic al Razelmului. Forma lui este lunguiaţă cu o lungime de $3\frac{1}{2}$ km. şi lărgime medie de 800 metri. (Suprafaţa 250 Hectare).

În luna Iulie 1897 am vizitat acest lac pe ţermul căruia stă ascuns satul cu acelaş nume; vechiū sat românesc ca şi cele din prejur.

Lacul nu e vizitat de cât de Tulcenî, fiind puţin cunoscute efectele apelor sale şi mai

¹⁾ A. de Richard. La Roumanie p. 287—3 0.

ales ale nămolului. Am găsit 15 familii, care se instalaseră în sat în case neigienice; aci suferiau lipsa de alimente, ce nu se găsea prin apropiere și erau nevoite a se aproviziona din Tulcea, cu multă greutate, din cauza depărtării și a relei stări a căilor de comunicație.

Nici o analiză nu s'a făcut apelor acestui lac, ale cărui efecte sunt miraculoase. Mi s'a povestit de un suferind, că după o cură de 3 ani cu băi calde de nămol, făcute cu mare greutate, se vindecase definitiv de un reumatism vechiu.

Nu putea îndestul recomanda și iarăși nu-și putea stăpâni mâhnirea, că unor ast-fel de ape li se dă puțin interes.

Numai dacă o șosea bună ar fi de la Tulcea, lacul Agi-ghiol ar fi mai mult vizitat. Nămolul este tot așa de negru și unsuros ca și cel de la Techirghiol.

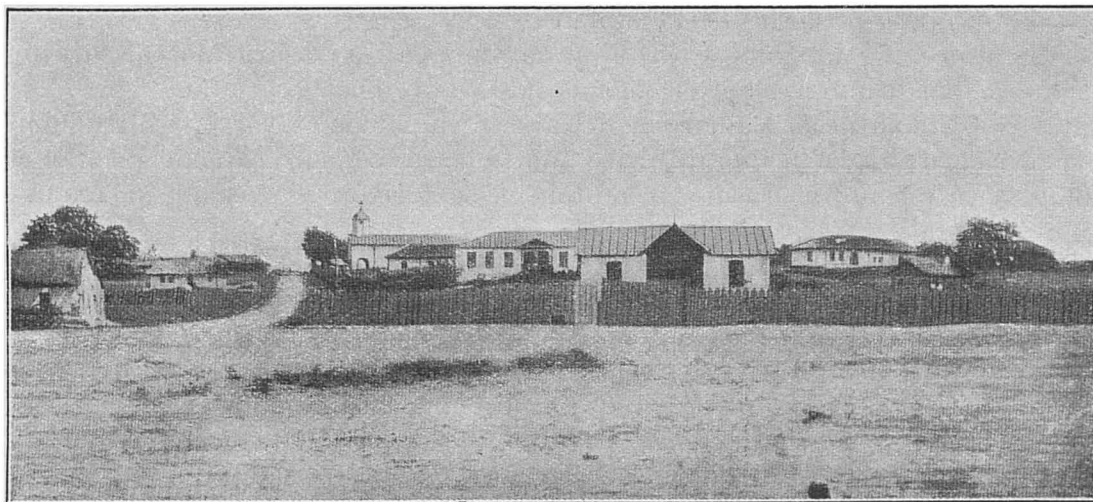

Fig. 20.1— Agighiol. (După Licherdopol).

4. Lacuri sărate.

a) *Tuzla*, adică «lacul sărat», așezat pe țărmul lacului Sinoc, în dreapta șoselei Constanța-Tulcea, în dreptul satului Cogelak.

b) *Agigea*, adică «amara» un mic lac la Sud de Constanța. Nu se cunoște nimic despre apa acestor două lacuri sărate.

B.

CAPITOLUL I

HIPSOMETRIE¹⁾

Dacă examinăm solul Dobrogei pe chartă lucrată în curbe de nivel, vedem, că, sub raportul hipsometric, ea se compune din două părți bine deosebite între ele: *partea de la Sudul și cea de la Nordul văii Carasului*.

O limbă de teren foarte îngustă (de 4 km.) și cu un relief ce nu trece de 70^m, face legătura între ambele părți. Acest istm de legătură este tăiat de la răsărit la apus de calca ferată, pentru a trece din versantul Dunărean în acel al Mării Negre.

I. *Partea Sudică* are forma unui trapez ale căruia laturi ar fi formate: cea nordică de valea Carasului; cea de Vest, de Dunăre; cea de Est, de Mare; iar cea de miază-zi de frontieră. *Acastă parte este formată de ultimele ramificațiuni nordice ale Balcanilor*, cari se sfîrșesc la Dunăre silind-o ast-fel a descrie marele cot dintre Silistra și Cernavoda.

Aceste ramificațiuni sunt despărțite între ele prin opt văi mari, cari se deschid la Dunăre ca nisce fâgașe enorme; din acestea, cinci (valea pâriului Pampur-Ghiolghiu, Gârlița, Ceair-Canara, Beilicul și Urluia) taie frontiera. Cea d'întîi între pietrele 7—8, a doua între 10—11, a treia la 12, a patra la 19, și a cincea în două puncte: la 21 și 26.

Cele-lalte trei (Diordumgi-Orman, Caramancea și Peștera) avînd direcția înclinată către S.-E., ele se înfund în platoul dintre Copadin și Endecarachioi.

Tôte aceste ramificații balcanice se termin brusc spre Dunăre, prin înălțimi de 100^m foarte apropiate de albia fluviului; către răsărit și miază-nópte însă, terenul coboră în pante foarte dulci spre Mare și valea Carasului.

În acastă a doua parte a reliefului Dobrogei Sudice, o curmătură: *Boruncea*, se prelungește către răsărit prin secundarele Buiuc-Dere și Sofular și tinde a se împreuna cu corespondenta ei, *Valea Mangaliei* din versantul Mării, dacă nu li s'ar opune la Azaplar culmea délului Eschi-Iuiuk-Bair.

În trăsătură generale, ast-fel se presintă relieful terenului din sudul Dobrogei, a cărei pantă de la S. la N. este de 7^m/_m pe metru, adică:

13^m/_m pe metru la Vest între Ostrov și frontieră.

7 » » » Centru » Dunăre (Hozun-Ada) și frontieră (piatra 19).

1 » » » Est » Murfatlar și frontieră (piatra 28).

De la Vest la Est, panta generală este de 2^m/_m pe metru.

II. *Partea de la Nordul văii Carasu*. De formă dreptunghiulară, rezemată cu două din laturi pe Dunăre (la Nord și Vest), cu cea de la Sud pe valea Carasu și cu cea de răsărit pe Marea Négră (între Constanța și Gura Buazului) și laguna Razelm, acastă regiune diferă cu totul de precedenta, prin constituțiunea mai veche a terenului, natura lui pietră, înălțimea lui, prin ramificațiile multiple de déluri, cari radiază în toate direcțiile de

¹⁾ Veți harta generala.

la un *punct de origină* numit *Piscul 'nalt și Țuțuiat*, prin natura pădurosă și pitorească a acestei regiuni și prin mulțimea apelor curgătoare ce o brăzdează și cari în partea de Sud lipsesc aproape cu desăvîrșire.

Inchipuiesc-și cine-va, că un bloc colosal de piatră a căzut din cer aproape de Măcin și că s'a sfărîmat în bucăți mărunte cari s'au năruit către răsărit și miază-zi, ar avea o idee exactă de modul cum se prezintă pe o hartă partea Nordica a Dobrogiei.¹

Hipsometricesce, această parte are înfățișarea unei peninsule isolate cu munții și delurile ei proprii, legată prin istmul de la Constanța cu partea Sudică, lipsită de păduri și de ape curgătoare.

Nodul orografic, așezat la N.-V. regiunii pe teritoriul comunei Greci, are cea mai mare înălțime de 456^m.

Din el pornesc în toate direcțiile ramificațiunile: către răsărit, *délul Teilor*, care la rându-i se bifurcă trimițînd o *ramură* între Dunăre și Telița și a doua printre Telița și Taița.

Către miază-zi ramificațiile coboră încet către Caramurat, sub-ramificându-se și ele în drumul lor: una apucă către S.-E. printre Taița și Slava până la capurile Iancina și Dolojman, o a doua între Slava și Beidaut, a treia între Beidaut și Casâmcea și în fine a patra între Casâmcea, Enisarai și Boazgic, până în valea Carasului.

Nodul orografic mai trimete către Nord o ramificație scurtă, *délul Bugeacului*, ce se termină în formă de pintene în cotul Dunării din fața Galaților.

Panta generală a terenului este:

De la N. la S. de 0^m.0037 pe metru.

» » V. către E. pentru prima ramificație, de 0^m.0058.

» » » » » » a doua » » 0^m.0075.

» » » » » » a treia » » 0^m.01.

Așa dar în trăsături generale revine a țice, că terenul coboră către Sud în pantă foarte dulce de 3^m/_m (aproape 4^m/_m) pe metru, iar către răsărit panta este repede de 12^m/_m pe metru.

CAPITOLUL II

O R O G R A F I A

Pentru studiul orografiei Dobrogiei, urmînd curbele hipsometrice, vom împărți solul ei în două:

A. Orografia părții de la Sudul văii Carasu.

I. *Délurile coprinse între frontieră și părțul Pampur-Ghiolgiu*. Din délul bulgar *Topcii-Sîrtî*, ce are o direcție paralelă cu frontiera, se desparte la capul de Est al văii Regederesi-Ceair, délul:

1. *Icral-Ceair-Bair*, care trecînd frontiera se întinde în forma unui arc de cerc cu convexitatea către N.-V. între valea pârîului Almaliu numită Beilic-Ceair.

Înălțimea acestui dél trece peste 100^m, căci are două puncte cu cota 134^m (la 1 km. spre N. de piatra No. 5) și 135^m (Punctul *Silistra*) la 2 km. spre N. de Almaliu.

Către S., valea Regederesi-Ceair, ce formează frontiera, desparte acest deal de *Sîlti-Olu-Sîrtî* (Bulgaria). El e traversat de două drumuri: unul care pleacă din Almaliu, trece pe la Amedia-Tabia și Arab-Tabia la Silistra; altul pornesc tot din Almaliu, către N. trece pe la punctul Silistra cota 135 și dă în șoseaua Ostrov-Silistra. Din el se bifurcă în dreptul comunei Almaliu a) *Délul Trâncovița*, care se termină în valea Trâncovița la Cișmeaua Ostrovenilor. Direcția acestui dél este de la V. la E. între Valea Almaliu la Sud și Trâncovița la N. Înălțimea lui este de 100^m. În vile de pe valea de la Vestul

Ostrovului, délul Icral-Ceaia-Bair se continuă paralel patului Dunării către E. sub numele de *Iapcea-Bair*, iar în dreptul Comuni Bugeac, primesce numirea de *délul Bugeacului*. Înălțimea délului Iapcea-Bair este aceeași cu a délului pe care 'l continuă numai până la drumul Almaliu-Ostrov, iar de aci începe a coborî în pantă dulce către E. până în marginea Ezerului Gârlița, unde se termină; cu toate acestea la S. de comuna urbană Ostrovul se află o ridicătură izolată ce măsoară 102^m. De aci pornesce către S. în formă de arc de cerc întors către E: b) *Délul cărămizei* cu o înălțime de 50^m mărginit de valea Bugeacului la E. și Valea Trâncoviței la V. El se termină în Ezerul Gârlița.

Drumurile cari urcă aceste déluri sunt: drumul Ostrov-Bugeac către E, șoseaua Ostrov-Cuzgun către S. și în fine drumul de la Cișmeaua Ostrovenilor la Bugeac.

Délurile Icral-Ceaia-Bair, Iapcea-Bair și Bugeacului despart apele Dunării de acele ale pâriului Almaliu (numit și valea Beilic) și ale Ezerului Gârlița, iar ramificațiile lor: délul Trâncovița desparte valea Almaliului de valea Trâncovița; délul Cărămizei desparte valea Trâncovița de valea Bugeacului. Lungimea culmei principale este de 13¹/₂ km., din care 5 km. pentru délul Icral-Ceaia-Bair, 5 km. pentru Iapcea-Bair, și 3¹/₂ pentru délul Bugeacului. Délul Trâncovița este lung de 4 km., iar al Cărămizei de aceeași lungime.

2. *Dealul Sarî-Mesea-Bair*, desparte apele pâriului Almaliu de acele ale afluentului său Pampur-Ghiolgiu. Acest dél este o ramificație N. E. a délului *Topci-Iol* din Bulgaria. Direcția acestui dél este de la S. V. către N. E., înălțimea lui maximă este de 100^m, cu toate că pe frontieră lângă piatra No. 6 se găsește o movilă izolată numită *Gabrovița*, ce are o cotă de 135^m. El coboră în pantă dulce către N. E. până în valea pâriului Pampur-Ghiolgiu. Lungimea lui, de la movila Gabrovița până la confluența Almaliului cu Pampur-Ghiolgiu, este de 6¹/₂ km. Intr'ensul intră valea Iaguda-Ceair, care 'l desparte în *Sarî-Mesea Bair de V.* 'nalt de 100^m și *Sarî-Mesea-Bair de E.* 'nalt de 50^m. El e străbătut de la N. V. către S. E. de șoseaua ce pleacă din Almaliu, trece prin valea Iaguda, peste pâriul Pampur-Ghiolgiu și dă în șoseaua Ostrov-Cuzgun în valea Curu-Canara.

II. *Délurile dintre Valea Pampur-Ghiolgiu și Valea Gârliței (Nursus-Ceair).*

Intre valea Pampur-Ghiolgiu și valea Curu-Canara se află délul alungit de la S. la N. anume:

3. *Belezliki-Sîrtî* o prelungire N. a délului din Bulgaria *Ceatal Orman*. Belezliki-Sîrtî trece frontiera la piatra N. 8, și coboră în pantă ușoară către N. până la vărsarea pâriului Almaliu în Ezerul Gârlița. Înălțimea lui la frontieră de 75^m, se micșorează cu cât se prelungește către N. Lungimea lui de la frontieră este de 4 km. Este tăiat de șoseaua județiană Ostrov-Cuzgun, de șoseaua ce vine din Almaliu, se unesce cu precedenta în valea Curu-Canara și de un drum paralel și puțin la N. de frontieră, pe care o taie la pietrele No. 7 și 9.

Intre valea Curu-Canara la V. și Șaban-Ceair, care către N. se numesce valea Esehioi, se întind ramificațiile Nordice ale délului Mahale-Orman-Bair.

4. *Délul Mahale-Orman-Bair* aparține în mare parte Bulgariei, numai pe o mică întindere atinge frontiera la piatra No. 9, unde înălțimea lui este de 166^m; e acoperit pe frontieră cu păduri.

Către N. el trimete o ramificație: a) *Șaban-Bair* cu o înălțime de peste 125^m, și ocolesce pe la S. Comuna Esehioi, pentru a se întorce către N. pe la vestul satului sub numele de *Hagi-Durac-Sîrtî*; e acoperit cu păduri, are înălțimea cea mai mare la *punctul Esehioi* de 144^m; acest dél se termină către N. în țermul Ezerului Gârlița prin *Burun-Sîrtî*, despărțind ast-fel Valea Kiuciuc-Chessen-Ceair (la V.) de Curu-Canara (la E). Acastă ultimă ramificație este acoperită numai în partea de V. cu păduri.

Din Hagi-Durac-Sîrtî se desface la N. comunei Esehioi délul: a) *Bone-Sîrtî*, ce se întinde de la S. V. către N. E. despărțind valea Kiuciuc-Chessen-Ceair (la V.) de Valea Esehioi (la E). Înălțimea maximă 125^m, coboră în pantă dulce la comuna Gârlița.

Lungimea délului Șaban-Bair cu prelungirile sale Hagi-Durac-Sîrtî și Burun-Sîrtî este de 8 km. de la frontieră, iar aceea a ramificației Bone-Sîrtî de 5 km. până la Gârlița.

Șoseaua județiană Ostrov-Cuzgun, urcă acest deal la 1 k. spre N. V. de Esehioi și

urmăză culmea pădurosă a délului Bone-Sîrtî, pe care o cobără la 500^m spre S. de Gârlița în valea Esechioî.

Pe valea Curu-Canara se desparte din șoseaua județiană un drum, care urcă délul Hagi-Durac-Sîrtî pe la punctul Esechioî și cobără în valea Kiuciuc-Chessen-Ceair, pentru a duce la Gârlița.

Pe la sudul Comunii Esechioî urmăză culmea délului Saban-bair, drumul care vine de la piatra frontieră No. 7 (la N. E.) și duce paralel frontierei la Piatra No. 9.

5. *Délul Pinirlic-Bair* prelungit către N. E. cu pădurosul dél, *Tiumbet-Bair*, desparte valea Saban-Ceair (către N. numită Valea Esechioî), de Kilege-Ceair (numită către N. Regene-Ceair).

Délul Pinirlic vine de peste frontieră pe la pichetul No. 7, unde are o înălțime de 150^m, cobără prin Tiumbet-bair până la 75^m în valea Esechioî. Lungimea de la frontieră este de 4 km., direcția de la S. V. către N. E. Pe acest dél urcă drumul de la Esechioî și cobără la frontieră în valea Punar-Orman-Ceair.

Délul Tiumbet nu atinge de cât foarte puțin frontiera, cea mai mare parte este în Bulgaria, unde desparte păduroșele văi Punar-Orman-Ceair (la V.) ce se unesc la frontieră cu Kilege-Ceair (de la E). Înălțimea maximă a acestui dél este de 150^m și e străbătut de drumul de care am vorbit mai sus, ce urcă din valea Punar-Orman-Ceair și se unesc peste frontieră aproape de satul Kogiular cu șoseaua ce vine din Silistra și se termină în acest sat.

Intre văile Kilege-Ceair, Regene-Ceair și Esechioi la V., Cavac-Culu-Ceair și Nursus-Ceair se întind prelungirile Nordice ale délului :

6. *Bei-Orman-Bair* numite a) *Tanas-Sîrtî* și b) *Versat-Sîrtî*, ambele au ca punct de bifurcație *Punctul Cuiugiuk* (cotat 171), așezat pe frontieră chiar la piatra No. 10.

Délul Bei-Orman-Bair atinge foarte puțin frontiera, el se întinde în Bulgaria; la piatra No. 10, are înălțimea arătată, prelungirile sale au o direcție de la S.-E. către N.-V. și cobără în pantă dulce, cea d'întâi în valea Esechioî, iar cea d'a doua la Gârlița, punctul de bifurcație al văilor Esechioî și Nursus-Ceair.

Lungimea de la frontieră până la Gârlița este de 5 km. Culmea délului Versat-Sîrtî este urmată de drumul ce vine de la Gârlița, trece frontiera pe la piatra No. 10 și duce pe culmea délului Bei-Orman-Bair la satul bulgăresc Kogiular.

La confluența văii Cavac-Culu-Ceair cu valea Gârlița (Nursus-Ceair), se află délul rotund :

7. *Regene-Bair*, ce are o înălțime maximă de 164 m., cobără repede în văile ce 'l înconjură. El este prelungirea N. a délului *Ceatal-Iolu-Bair*, care atinge frontiera la pichetul No. 9. Acest dél (*Ceatal-Iolu-Bair*) desparte în Bulgaria valea Cavac-Culu-Ceair (la V.) de Cuiugic-Ceair (la E.), pe care se află importantul sat Küciuk-Kainargi, unde se încheie la 1774 tractatul de pace între Rusia și Turcia (Urechî Vol. I. p. 5).

Pe culmea délului Regene-Bair și cel bulgar *Ceatal-Iolu-Bair* merge drumul de la Gârlița la Küciuk-Kainargi.

8. *Délul Carvan* nu atinge frontiera de cât foarte puțin, la pichetul No. 10, la confluența celor două văi Cuiugic-Ceair (la V.) și Demecican-Cula-Ceair. Înălțimea lui este de 125^m, la *punctul Carvan* așezat chiar pe frontieră.

Pe el urcă drumul care venind de la Cuiugiuk merge la Küciuk-Kainargi.

III. *Délurile dintre Valea Gârliței (Nursus-Ceair) și Canara-Ceair* (numită Satichioi-Ceair și Dermen-Ceair).

9. *Délul Carvan-Bair*, a cărui culme principală se întinde în Bulgaria paralel frontierei, trimite către N. două ramuri păduroșe: una mai lungă la V. printre valea Demecican-Cula-Ceair, la V. și valea satului Carvanul mic la E.; această ramură se prelungește către N.-V. sub diferite numiri, după cum vom vedea îndată; la frontieră ea se numește: a) *Iuk-Mezarli*, și are o înălțime maximă de 168^m, b) cea d'a doua ramură la E. între Culac-Punar-Ceair la V. și valea Carvanului mare este scurtă, numai 500^m trece frontiera, are 150^m înălțime și se termină la Carvanul Mare, este acoperită de pădurea *Berbotași Orman*.

Ramura Vestică numită *Iuk-Mezar'li* acoperă totă partea cuprinsă între valea Nursus-Ceair la V. și valea Cuiu-Iuk-Ulu' la E. (numită în prelungirea sa valea Carvan și valea Jailea-Ceair) prin ramificațiunile sale:

a') *Délul Cara-Burum-Bair* este prima ramificație ce nasce din Iuk-Mezar'li, se îndreaptă de la S. către N. printre văile Cuiugiuk-Ceair la V., valea Carvan la N. și Jailea-Ceair la E., printre satele Cuiugiuk (la V.) și Carvanul mic (la E.). Acest dél în partea S. este acoperit cu păduri. Lungimea lui e de 5 km., merge coborând de la cota 168 către N. până în valea Carvan la cota 50.

b') *Délul Cuiugiuk-Jolu-Bair* este ramificația N.-V. a délului Iuk-Mezar'li, el merge în lungul șoselei Ostrov-Cuzgun spre Gârlița și desparte văile Nursus și Tasli Burun la V. de valea Cuiu-Iuk-Ulu' la E., din dreptul Gârliței se prelungește d'alungul malului Estic al Ezerului, sub numele de *délul Gârlița*.

Maxima înălțime a acestui dél este în șoseua Ostrov-Cuzgun punctul numit *Cuiugiuk* cotat 130^m, către N.-V. coboră în pantă lină, așa că délul Gârlița are cotele 122, 117 și 113. La țermul lacului, panta este foarte repede, chiar abruptă, de ore-ce cotele 117 și 113 se găsesc numai la 500^m departe de lac.

Lungimea întregii ramure vestice: Iuk-Mezar'li, Cuiugiuk-Iolu-Bair și délul Gârlița este de 12 km. de la frontieră. Ea e tăiată de la V. la E. de șoseua Ostrov-Cuzgun pe la punctul Cuiugiuk; de drumul care vine din valea Tasli-Burun-Ceair la Cuiugiuk și e urmată la S. prin păduri de drumul care pornesce din Cuiugiuk pe la punctul *Iuk-Mezar'li*, taie frontiera între pichetele 10 și 11 și duce la satul bulgăresc Zarnici.

Din punctul Cuiugiuk se ramifică către N. printre valea Caraghios-Ceair (la V.) și Carvan (la E.) a') *Délul Ohuc'li* ce este lung numai de 2½ km., are înălțimea maximă de 105^m și coboră în valea Cuiu-Iuk-Ulu'.

Între valea Cuiu-Iuk-Ulu', Ezerul Gârlița la V., valea Canara-Ceair și Ezerul Oltina la E. de la frontieră și până în Dunăre își întinde ramificațiile sale marele dél Coslugea.

10. *Délul Coslugea* este ramificația N.-V. a délului *Ciriagi-Iol-Bair*, care intră în Dobrogea la piatra No. 11; între Carvan la V. și Velichioi la E.; acest dél este acoperit cu pădurile *Saidi-Orman*, *Iasi-Orman*, *Echerli-Orman* și *Chiresli-Orman*. Înălțimea délului *Ciriagi-Iol-Bair* este de 150^m, se continuă către N. sub numirea de *Sirt-Iol-Bair*, ce are maximum de înălțime la *Movila-Velichioi* 145^m, apoi prin délul *Curdeli* (înălțimea maximă 132^m pe șoseua Ostrov-Cuzgun), din dreptul satului Coslugea; către N. se numesce *Délul Coslugea* până la Pârjoia, are o înălțime maximă de 139^m la *Movila Coslugea*; de la Pârjoia délul se întinde dealungul malului Dunării cu numirea de délul *la două movile* și în fine sub numele de délul *de la Cetate*, se termină la vărsarea Ezerului Oltina. Lungimea délului ast-fel descris, de la frontieră până la Dunăre este de 30 km.; panta lui este dar de 0^m,005 pe metru, cu toate acestea la Dunăre se termină brusc. Acest dél a fost acoperit odinioară cu întinse păduri ale căror urme se mai văd și astăzi.

Ramificațiile sale sunt:

a) *Délul dincolo de Siliștea*, se ramifică din délul de la Cetate și se întinde către E. d'asupra Satului-Noă, până în țermul escarpat al Ezerului Oltina. Lungimea lui este de 3½ km., iar înălțimea de 75^m.

b) *Délul Ceatal-Orman* între Pârjoia și Satul-Noă, el formază legătura între marele dél Coslugea și continuarea sa către N.-E. numită délurile de la două movile și de la Cetate. Înălțimea délului *Ceatal-Orman* merge de la 100^m, și coboră lin către E. la Satul-Noă.

c) Din dreptul satului Canlia se ramifică către E. pe la N. satului Coslugea, délul *Uzum-Bair* ce se prelungește prin délul *Pietrei*, până în țarmul lacului Oltina. Ele despart valea Almalî-Culac la N. de valea Ghiol-Ceair la S. Lungimea acestui dél este de 5 km. și pornesce de la cota 132^m. *Délul Pietrei* de și are numai 50^m înălțime totuși malul Ezerului este escarpat.

În șoseua Ostrov-Cuzgun se află *movila Almalî-Cula* (cotată 133) a délului *Curdeli*; de la această movilă se întinde către N. printre valea Almalîkulu' la V. și Derece-Ceair la E. până la satul Coslugea.

d) *Délul cu Movila Caragia* ca punct cel mai 'nalt (149^m), cobără către N. spre Coslugea până la cota 75^m. Lângă sat se află punctul numit *Coslugea moară*, ce are o înălțime de 119^m.

Movila Velichioi aflată la S. satului Lipnița, aparține délului Sîrt-Iol-Bair, și are cota 145^m, ea domină valea Ciali-Ceair, care desparte délul Sîrt-Iol-Bair de Dermen-Sîrt.

e) De la *movila Almalâcula*, se ramifică din délul Coslugea către N.-V. délul *Canli-Dere*, ce desparte valea Cuiu-Iuk-Ulului de valea Cănlia; acest dél merge până în Dunăre, formând un bot 'nalt de 122^m între valea Licina și valea Canlia, are o lungime de 8 km., din el se ramifică către V:

a') *Délul Scorci* ce se termină la Galița și desparte valea Cuiu-Iuk-Ulului de văile Galiței și Scorci, are o lungime de 4 km. și înălțimea maximă 122^m.

b') *Délul Taplic* la N. satului Galița, are 130^m maximum de înălțime, cobără repede în țormul N.-E. al lacului Gârlița; în partea Sudică délul este păduros.

c') *Délul Draka* terminat la Dunăre, prin *délul Derwent*, ce are 125^m înălțime, se întinde printre gârla Derwent ce servește de scurgerea lacului Oltina (la V.) și valea Licina (la E.), e acoperit de câte-va fâșii de pădure.

Délul Coslugea este tăiat de șoseua Ostrov-Cuzgun, pe care se trece din valea Cuiu-Iuk-Ulului în valea Ezerului Oltina, la Lipnița.

Pe dél dă în această șosea drumurile cari vin din Galița, Canlia, Pârjoia, Satul-Noi și Coslugea de la N.; către S. délul este urmat de un drum ce merge peste frontieră (pe care o taie la 1 km. spre E. de piatra No. 11), la Cranova.

11. Trebuie menționat și délul care *de la Cranova* se îndreptă către N., trece frontiera în Dobrovia pe la pichetul No. 13 și desparte valea Ceali-Ceair, pe care se află cătunul Velichioi (la V.) de valea Satichioi-Ceair (la E.). Înălțimea maximă a acestui dél este de 166^m la E. de Velichioi și este acoperit cu pădurile *Cara-Aci-Corusu* chiar pe frontieră; în mijlocul acestei păduri se află pichetul No. 13. Imprejurul Velichioiului se află pădurea *Saia Coru-Orman*, ce se întinde până în valea *Ceali-Ceair*. Acest dél numit *Dermen-Sîrt* are o lungime de la frontieră de 3 km.

IV. *Grupul de déluri coprinsse între valea Canara Ceair la V. și valea Beilicu*, numită către S. Derinea-Ceair, Gheren-Ceair și Enişemli.

Valea Canara-Ceair, care între pietrele fronterii 18—19, intră în Bulgaria, pentru a duce la Cranova, se continuă către S. paralel cu frontiera prin valea Sarp-Orman-Ceair, care în dreptul pichetului român No. 17 se întâlnește cu valea Regep-Cuiusu-Ceair ce vine de la Sud din spre Cadichioi; la pichetul 17, valea Regep-Cuiusu-Ceair se îndoie brusc către E. spre satul Regep-Cuiusu și se continuă prin păduri până la *délul Sînt-Iol-Bair* cu numirea de *Biuiuk-Orman-Culac*, pe o lungime de la frontieră de 4 km. Pe această vale merge drumul Dobromir, Regep-Cuiusu, peste frontieră pe la pichetul 17 la Cranova. Frontiera între piatra No. 13 și satul Regep-Cuiusu este trasată pe culmea unor déluri ramificațiile estice ale marelui dél:

12. *Uzum-Bair* din Bulgaria; aceste déluri sunt:

a) *Siran-Culac-Bair*, (spre N.-V. de piatra 13).

b) *Cara-Peretlik-Artasi* și c) *Aivalik-Bair* către S.-E., despart văile Canara-Ceair și Sarp-Orman-Ceair (Bulgaria) de valea Ghiuvenli-Ceair ce merge prin Dobrovia pe la satele Ghiuvegea, Parachioi și Calaigi, până aproape de Regep-Cuiusu. Lungimea acestor 3 déluri este de 6 km., înălțimea cea mai mare o are Aivalik-Bair de la S. (175^m), și merge crescând până la 168^m către N. Délul Cara-Peretlik-Artasi (la pichetul 16) este acoperit cu *pădurea Chereslik-Orman*, ce se întinde până la Calaigi.

De la piatra No. 13 se întinde către N.-E. spre Parachioi:

d) *Délul Macmora* ('nalt de 168^m) acoperit cu petice de păduri, el se continuă către N.-V. printre valea Dermen-Ceair (la V.) și Ghiuvenli-Ceair (la E.) cu numirea de *Capuschioi-Bair* și cobără către N. în pantă dulce, până în Balta Iortmac. Pădurea *Biuiuk-Orman* îl acoperă în întregime. Lungimea acestui dél de la piatra No. 13 până la balta Iortmac este de 8 km., iar înălțimea maximă de 168^m la V. de satul Calaigi. Drumul de la Velichioi la Parachioi, urcă délul Capuschioi-Bair.

De la satul bulgar Cadichioi, așezat în unghiul eșind ce frontiera face către S. la piatra No. 14, pornesce din Bulgaria valea Techederesi, care după ce înconjură pe la S. *movila Tuzla-Iuk*, cotate 182, pe care se află piatra 14, intră către N.-E. în Dobrochia la 1½ km. către E. pe la piatra No. 15 și de aci către N. prin satul Techideresi, înconjurat pe la N.-E. de pădurea *Sarpali-Orman*. La piatra 15 converg în valea Techederesi alte 2 văi: una Ardali-Ceair, care vine de la S. din satul bulgar Ardali și cea de a doua valea Tersconduru-Ceair, este urmată de frontieră către E. până la piatra 16, iar de aci se îndoaie către S.-E. în Bulgaria către satul Terekkondu. Fie-care din aceste văi este urmată de câte un drum ce converg către Techederesi. Valea Tersconduru desparte pădurosul del bulgar *Gheci-Orman-Bair* de delul din Dobrochia *Caralmus-Orman*.

De la *movila Tuzla-Iuk* (piatra 14), se întinde către N. delul ce desparte valea satului Techederesi, de aceea a Regep-Cuiusu-lui pe o lungime de 5 km., înălțimea lui maximă este de 192^m pe frontieră între pichetul 18 și piatra 14. El e traversat de la N. la S. de drumul Regep-Cuiusu la Techederesi.

Printre valea Tersconduru-Ceair la V. și Caralmus-Uzum-Culac la E., pătrunde din Bulgaria pe la pichetul 21, ramificația Nordică a delului 13) *Gheci-Orman-Bair*, ea se numește *delul Caralmus-Orman*, a cărei înălțime maximă de 210^m se află la N. pichetului. Acest del trimete către N. două ramuri:

a) *Echerli-Orman-Bair* prelungită prin *Orta-Burun*, reprezintă ramura Estică pe care văile Iucari-Mahale-Ceair și Caralmus-Uzum-Culac o desparte de delurile *Dermen-Sirtî* și *Gheorgheni-Orman-Bair* la E., către N. această ramură se coboară lin în valea Dobromirului, care o desparte de delul *Aslama-Sirtî*.

Către V. aceiași vale desparte ramura E. de cea de V., reprezentată prin delurile *Uzum-Bair*, ce se întinde pe la N.-V. satului Techederesi, până la valea Buiuk-Orman-Culac și către N. delul *Sinir-Iol-Bair* ce se leagă pe la Sudul pădurii *Catana* cu delul *Aivalik-Bair*.

Aceste două ramificații sunt traversate de 3 drumuri ce duc din Dobromir către V. la Regep-Cuiusu și Techederesi.

Culmea principală are o înălțime de 200^m. Lungimea de la S.-E.—N.-V. a delului Caralmus-Orman este de 2½ km., cea a ramurii estice de 5 km. pe la V. satului Dobromir, iar a ramurii V. de 6 km.

Prin delul Dobromirul-din-Vale, cotate 200^m, Sinir-Iol-Bair se leagă către N. cu delul a') *Sari-Iol-Bair*, între care se întinde *pădurea Asadik-Orman*. Delul Sari-Iol-Bair are o direcție V.-E., între văile Babuci-Culac și Cuiugiuk-Culac la N., Ghiuvenli-Ceair la V., Teche-Chioi-Ceair la S. și Gheren-Ceair la E., ramificațiile sale poartă diferite numiri:

a") *Uzum-Mesea-Sirtî*, e o ramură ce delul trimete către N.-V. în lungul văii Cuiugiuk-Culac, până la Parachioi. Pădurea *Teugea-Orman* îi acoperă partea lui Sudică.

b") Ramura *Aslama-Sirtî* este culmea principală ce conține și delul Dobromirul-din-Vale cu 200^m altitudine; către E. c") *Sinir-Bair* face legătură între Sari-Iol-Bair și d") delul *Bas-Punar-Sirtî* la N.; e") *Kiuciuk-Hagi-Sirtî* la N. satului Dobromirul-din-Vale; mai către E. *Mezarlic-Bair* și în fine paralel cu valea Gheren-Ceair delul *Taili-Sirtî-Havale-Burun*, alungit de la N. la S. Lungimea întregului del Sari-Iol-Bair este de 12 km. între valea Ghiuvenli la V. și Gheren-Ceair la E. Înălțimea maximă de 200^m la *punctul Dobromirul-din-Vale*, coboară în pantă dulce până la cota 150^m în văile ce-l înconjură. Pe o parte din culmea lui merge șoseua Lipnița, Ghiuvegea, Parachioi, Techechioi, Enişemli.

Prin *Sinir-Bair* se face legătura acestui del cu b') *Başpunar-Sirtî* la punctul Calaiği cotate 196^m. Delul Başpunar-Sirtî se întinde de la V. la E., între văile Ghiuvenli (la V.) și Gheren-Ceair sau între Parachioi și Bazarghian. Lungimea lui este de 10 km., iar înălțimea maximă o are în punctul Calaiği, 196^m, coboară către E. foarte lin pe la punctul *Bazarghian* cotate 187^m, până la satul Bazarghian. Către E. e acoperit cu *pădurea Cojocarul*, la N. de care se leagă cu delul *Distrail* la punctul cotate 167.

Delul *Başpunar-Sirtî* trimete către N. între văile Cisme-Culac (satul Caranlic) și valea satului Ciucur-Chioi, a") delul *Arpalik* a cărei înălțime maximă e de 143^m, coboară către N. în valea Derinea.

Délul Distrail continuă către N. délul Başpunar-Sîrtî. Acest dél cu o înălţime maximă de 172^m trimete două ramuri către N., despărţite între ele prin valea Beilic-Ceair:

Ramura Estică poartă numirea de *b'') Ceatal-Orman*, peste care trece şoseua Ostrov-Cuzgun, de unde începe a se numi către N. *Délul Hasan-Orman*, ce are maximum de înălţime la punctul *Caranlıc* cotelat 136^m, coboră către N.-E. până la comuna Beilic în pantă foarte dulce şi desparte valea Beilic la V. numită şi Curu-Orman, de valea Derinea (la E.).

Ramura de la Vestul văii Beilicului se întinde pe la N. comuni Ghievegea între această comună şi Curu-Orman sub numele de *c'') Mezarlık-Bair*, are o înălţime de 143^m, pădurea *Muzaisi-Orman* îi acoperă partea Sudică; acest dél se întinde către N.-V. pe la *pădurea Duan-Chioi-Orman*, desparte valea bălţii Iortmac de valea Câsla-Punar şi Ghenciu, iar la movila *Iortmac* cotelată 140^m la S. satului Câsla, se întinde către N. de-alungul ţermului Estic al lacului Oltina la V. şi valea Curu-Orman la E., cu numirile de *délul deasupra Căstei* cu înălţime de 147^m la *Movila Stanciu*, apoi délul *de la Merkez* cu *Movila Epuraş* (143^m), în comuna Oltina se lăgă la *Movila Oltina* (132^m) cu *délul Ciactal*, în fine, ramura ce limitează albia Dunărei numită *délul Macuc* (înalt de 140^m) la punctul Oltina, *délul Calburgina* (cu movila *Calburgina*, 126^m), iar prin délul *Tuna-Orman* se termină între Dunăre şi lacul Mârleanul.

Lungimea ramurei Estice este de 10 km., iar a celei de V. de 24 km.

Mai face parte din grupul délurilor dintre Canara-Ceair şi Enişemli-Ceair, încă unele ramificaţiuni nordice ale délurilor bulgare, care 'şi găsesc sfârşitul în partea sudică a Dobrogei, ast-fel:

14. *Dermen Sârti* la E. văii Caralmus-Uzum-Culac la E. de piatra 17; el se termină în formă ascuţită la S. satului Dobromir din dél; are o lungime în Dobrogea numai de 2¹/₂ km. iar înălţimea de 175^m.

15. Ceva mai lung este délul *Irasli-Bair*, care către N. poartă numirea de *Techechioi-Bair* şi în fine *Sitma-Bair*; el se întinde de la S. la N., desparte valea Iucari-Mahale-Ceair (la V) a comuni Dobromir, de valea Macmedi-Culac (la E) a satului Techechioi; către N. se sfîrşesce în valea Techechioi, care 'l desparte de Mezarlık-Bair. Lungimea întregului dél de la frontieră până în valea Techechioi este de 7 km., iar înălţimea maximă de 196^m, ramura ce trimete la V., între Dobromirul din vale şi cel din dél este pădurosă şi se numesce *Gheorgheni-Orman-Bair*, ţarmuresce la E. valea Iucari-Mahale-Ceair.

16. Ca ultim dél pe frontieră în porţiunea ce ne preocupă, este cel coprins între valea Macmedi-Culac la V., Gheren-Ceair şi valea Enişemli la E, adică între Techechioi la V., Enişemli şi Azarlık la E, se numesce *Délul Azarlık*, are maximul înălţimei la *punctul Azarlık II*, 186^m, (la V. comuni cu acest nume) coboră lin către N. la confluenţa văilor Teche-Chioi-Ceair cu Gheren-Ceair la *Giumna-Cisnea*. Délul e tăiat pe la N. de şoseua Techechioi-Enişemli pe la punctul Azarlık I, cotelat 171^m. Lungimea délului Azarlık este de 5¹/₂ km.

V. Grupul de déluri coprins între valea Beilicului şi valea Urluia.

Cum această vale în partea sudică taie frontiera în 3 puncte, vom sub-divide masivul deluros în 4 secţiuni, după cum sunt şi văile între care sunt coprinse.

a) *Délurile de pe frontieră coprinse între Cerkez-Chioi la răsărit şi valea Armutlia la apus*, acest grup este format de ramificaţiile Nordice ale unui singur dél.

17. *Délul Docuzaci*, ce se întinde de la V. (Armutlia) către E. (Cerchez-Chioi) paralel cu frontiera; el este tăiat în două părţi aproape egale de la N. la S., prin valea Docuzaci. În general înălţimea acestui dél este coprinsă între 190—200^m, iar lungimea de aproape 10 km.; ramura de E. ce acest dél trimete către N., şi care desparte valea Docuzaci de văile Sarapcea, Calfa şi Cerchez-Chioi se numesce a) *Délul Morii*, coboră încet către N. spre satul Cialmargea, unde se termină prin délul *Malcoci-Mezarlık*.

Înălţimea maximă a acestui dél este de 193^m între Calfa-Chioi şi Docuzaci, pe unde trece drumul ce unesce aceste două sate. Lungimea sa de la frontieră este de 10 km.

Ramura apusană ce délul Docuzaci trimete către N., între valea Docuzaci şi Armutlia se numesce b) *délul Demircea* şi se termină către N. V. în valea Demircea la satul cu acelaş nume; înălţimea lui este coprinsă între 193—171^m.

b) *Délurile de pe frontieră între valea Armutlia și Hairam-Kioi.*

18. *Délul Hairam-chioi*, care se întinde de la N.-V—S.-E în lungul frontierei trasată chiar pe culmea acestui dél, are înălțimea maximă de 196^m la S. V. de comuna Hairam-chioi, el trimete o ramură acoperită în parte cu păduri către N. E., numită a) *Coroclık-Bair* ce se termină la E. de Hairamchioi prin înălțimi de 137^m. Lungimea délului Hairam-chioi este de 7 km., înălțimea pe frontieră rămâne aproape aceeași, numai către E. coboră ușor în valea Armutlia și Demircea.

c) *Délurile coprînse între văile Sevendicului, Skenderului, Demircea la E., Hairamchioi la S., Iarâm-Culac la N. și frontiera coprînsă între piatra 19 și valea Hairamchioi la V.*

19. Din délul *Acciaslâc*, ce merge prin Bulgaria paralel cu frontiera de la N. V-S. E., între satul Hasancea (Bulgaria) și valea Hairamchioi, se ramifică la punctul Calaigi, cotat 195^m, unde se află și piatra 21, către E. a) *délul Calaigi*, care țârmuresce la S. valea Hairamchioi până la confluența ei cu Demircea. Din acest dél se întinde către N. V. în lungul frontierei a) *délul Tiulia-Babalâc*, a cărui înălțime de 195^m la movila *Iarâm-Iuk* este egală cu cea a Calaigiului; ramificațiile acestui dél se întind către N. spre satul Sevendic *purtând numele satului* și desparte valea Cogea-Ceair de valea Sevendicului, o ramură desparte valea Iarâm-Culac de valea Cogea-Ceair.

d) *Délurile cari despart valea Beilicul de valea Urluia.*

20. *Délul Ghiol-Punar* se întinde în forma unui arc de cerc de la S. V. către N. E. între Azarlâk, Enişemli (valea Enişemli) și Nargilar (valea Urluia numită aci Ghiol-Punar). Maximum de înălțime a acestui dél este la punctul *Iarâm-Başa* 196^m, unde se află și piatra No. 19; către N. descresce, ast-fel la *punctul Căzâlmă* este 192^m (la E. de Enişemli) la *Dermen-Iuiuk* 187^m (la N. de Enişemli), iar la *Eşil-Iuiuk* (spre V. de satul Ghiolpunar) 183^m, coboră către E. între Nargilar și Ghiolpunar până la 100^m. Lungimea acestui dél este de 7 km. Pădurea *Sulei-Orman* acoperă valea ce pornesc de la piatra 19 către V., spre Azarlîk. Către S. E., acest dél trimete ramura a) *Cora-Peletli*, iar spre N. V. ramura b) *Ghiol-Ghelic-Bair* ce se întinde până la N. de satul Nastradin, despărțind valea acestui sat de valea Gheren-Ceair; ea are la punctul *Dermen-Iuiuk* înălțimea de 187^m, coboră până la cota 150^m către N. V.

Ramura principală ce délul Ghiol-Punar trimete către N. este c) délul *Mulver-Acceuci*, care pornesc de la punctul *Esil-Iuiuk* (cotat 183^m). Acest dél se întinde către N. pe la *Movila Ismail-Iuk* (cotată 184) prin pădurea *Ceatal-Orman*, pe la movila *Buiuciu* (cotată 183); de la punctul cotat 181, așezat pe șoseua Cuzgun-Medgidia délul către N. se numește *Echü-Iuiuk-Alceac*, iar la E. de satul Bak-cuiusu se continuă către N.-V. cu numirea de délul *Chior-Cuiusu*, de la Aliman se numește *délul Mârleanu* și în fine de la comuna Mârleanu, *délul Zbreia* țârmuresce albia fluviului prin două ramificațiuni *Măgura Drăgaicü* (cotată 106^m) la V. și *Movila Comora* (cotată 115^m) la E., se termină în fața ostrovului Hozun-Ada.

Pe clina apusană a acestui dél sunt așezate satele Bazarghian, Cara-amat, Cuzgun (comună Urbană), Demircea, Bak-cuiusu și Mârleanu, iar pe cea resăriteană Kerim-Cuiusu, Urluia, Polukci și Aliman.

Lungimea totală a acestei ramuri de la punctul *Esil-Iuiuk* până la Dunăre este de 25 km., din care jumătate acoperită cu pădurea *Ceatal-Orman*, ce se întinde între Cara-amat și Urluia către N. până la Bak-cuiusu și Polukci. Panta generală de la S. la N. este de 0^m,003 pe metru.

Ramurile ce acest dél trimite către V., sunt:

a') *Délul Cara-amat Bair*, desparte valea Nastradin și Gheren-Ceair la S., de valea Migeleti și Dūdütük-Cuci-ciu-alcea la N., se întinde până la satul Bazarghian în valea Derinea-Ceair. Maximum de înălțime îl are în punctul *Taşlı-Iuiuk*, 178^m (la N. Satului Nastradin).

b') *Délul Cuzgun* desparte văile Migeleti și Dūdütük-Cuci-ciu-alcea la S. de Ceair-Orman și Iort-Culac la N.; délul lasă către N. satul Cara-amat, se îndreptă spre N.-V. până la comuna urbană Cuzgun. Are maximum de înălțime 188^m între Cara-amat și Cuzgun.

c') *Délul Caraula* între Cuzgun la S. și Demircea la N., se întinde către V. în formă

de triunghiū mărginit de văile Derinea la S.-V., Beilicul la N.-V., valea Demircei la N. Are cea mai mare înălțime 173^m la *punctul Caraula* spre V. de Cuzgun și Demircea.

d') *Délul Demircea* se întinde către N.-V între Cuzgun și Bak-cuiusu, desparte valea Demircea de văile Bak-cuiusu și Mârleanu; acest dél țârmuresce la S.-E. lacul Mârleanul și mica baltă Beilicul. Înălțimea scade de la 181^m până la 126^m în apropierea lacului, către care coboră în pantă dulce.

e') *Délul Chior-cuiusu* desparte valea Bak-cuiusu de valea Orman, el se sfârșește către V. în valea Mârleanu, care îl desparte de *délul Demircei*.

Între valea satului Mârleanu și valea ce se deschide la Dunăre, Carasan, se află *Măgura Drăgaiciu* cu o înălțime de 108^m, coboră în pante repezi în toate direcțiunile afară de S.-E., unde se lăgă cu *délul Zbreia*.

Ramificațiile Estice sunt:

f') *Délul Curualceac-Bair*, care desparte valea Cuuiu-Culac de valea satelor Nargilar și Kerim-Cuiusu (în general Urluia), se întinde către N. până la satul Urluia, unde coboră în pante dulci. Înălțimea maximă este de 150^m.

g') *Délul Caraaci-Alcea* desparte valea Nastradin-Culac de Cara-Cialik-Culac, coboră lin către N.-E în valea Baldarnac-Ceair către ruinele satului Dedeali.

Din pădurea de la E. satului Bak-cuiusu, se îndreptă de la S.-V. către N.-E printre văile Polukci la E. și Tiutiuluk-Ceair la V:

h') *Délul Uzun-Culac-Bair*, care către N. se numește *délul Polukci*. Pădurea *Iasi-Orman* îl acoperă; acest dél coboră ușor către N. în balta Șarpu la S. de satul Aliman.

Ultima ramificație i') *délul Catita*, se întinde de la S.-V către N.-E. între satul Aliman la S. și valea Catita la N., coboră lin în țârmul Vestic al lacului Vederosa, iar către N.-V. *movila Comora* formază un promontoriu între Dunăre și lac.

Drumurile ce urcă aceste déluri, pentru a pune în comunicație satele din valea Beilicul cu acele din valea Urluia sunt:

Enişemli-Ghiolpunar.

Enişemli-Nargilar și Kerim-cuiusu.

Nastradin-Kerim-cuiusu.

Nastradin-Urluia.

Bazarghian-Cara-amat-Urluia.

Șoséua Cuzgun-Medgidia.

Cuzgun și Demircea la Bak-cuiusu-Polukci.

Mârleanu-Aliman și

Mârleanu-Rașova.

Din studiul hipsometric al Sudului Dobrogei am văzut, că în partea S.-E. cuprinsă între valea Urluia până la trecerea ei peste frontieră, prin secundara sa vale Cerchez-Kioi la V., Dunărea și valea Carasu la N., Marea Negră la E. și frontiera la S., diferitele ramificațiuni ale délurilor ce vin din Bulgaria, nu urmăză către N. fără întrerupere, așa cum s'a văzut în partea până acum studiată, ci sunt curmate pe la jumătatea lor de o vale foarte mare, Boruncea.

Pe de altă parte, dacă am ține sémă de linia de despărțire a apelor, am vedea că pe versantul pontic, terenul nu ne înfățișază nisce déluri continue, ci mai mult o serie de movile, unele legate aparent între ele, iar altele fără nici o legătură, cele mai multe din aceste movile sunt artificiale.

Așa este tot litoralul Mării între Constanța și Mangalia.

Pentru studiul rațional al terenului din Sud-Estul Dobrogei și ținând sémă de considerațiunile hipsometrice, l'am împărțit pentru orografie în trei:

VI. *Partea cuprinsă între frontieră și curmătura Boruncea;*

VII. *Délurile de la N. curmăturii Boruncea până la Dunăre și Carasu, și*

VIII. *Versantul Pontic de la linia despărțitoare a apelor până la țârmul Mării.*

VI. *Délurile de la Sudul văii Borungea* sunt ramificațiunile Nordice ale Balcanului; ele se continuă către N. de această vale spre Dunăre și valea Carasu.

Intre valea Demircea, Schender și Sevendic la V., valea prelungită Derechioi, Câsleș-Alibei-chioi și Afighinea, se întinde o culme de dél care începând de la frontieră:

21. *Délul Derechioi*, ce trece peste frontieră înconjurând piatra No. 26; are maximum de înălțime la punctul *Bali-Iuk* 182^m; către N. E. acest dél se continuă prin *Bair-Iuiuk*.

Aceste două déluri se prelungesc către N. V., despărțind cele două văi Demircea de Afighinea prin a) *délul Alibichioi* la E, b) *Bair Mezarlık* și c) *Mamuzlı-Bair* la V. Înălțimea lor este de 187^m la E. de satul Cerkezchioi și coboră în pantă dulce către E. și V. până la cota 150^m, în văile Calfa-Chioi și Cerkez-Chioi la V., Cășla, Alibei-Chioi și Derechioi la E. Către N, délul se numesce *Sarâ-Bair* cu o ramură vestică, d) *Mezarlık-Bair* pe lângă satul Calfa-Chioi, e) *Coru-Bair* nalt de 168^m desparte valea Sarapcea de Afighinea. *Coru-Bair* la punctul *Taşlı-Iuiuk* (cotat 178^m) se bifurcă prin valea Crâcic-Ceair; ramura Vestică, se numesce a') *délul Schender*, desparte valea Schender la V. de Crâcic-Ceair la E., el se termină în valea Borungea prin *Turla-Bair* și *Cara-Pelielic*, ce cobor până la cota 50^m cu o pantă foarte lină către N.

b') Ramura Estică se numesce *délul Bairam-dede*, desparte valea Crâcic-Ceair la V. de Afighinea la E. Maximum său de înălțime este de 180^m la *Cogea-Iuiuk*, coboră până la 176^m la *Movila Cialâ-Perde*, de unde începe a se numi *délul Cialâ-Perde* și în fine prin două déluri, unul către V. a") *Turla-Mezarlık-Bair*, cel d'al doilea către E, b") *Cisme-Bair* cu *délul Topaster*, se termină între satele Borungea și Bekter.

Lungimea întregii ramificațiuni de la frontieră până la valea Borungea este de 30 km. panta este de aproape 0^m,003 pe metru.

Drumurile cărî urc culmea acestei ramuri sunt: drumul Schender-Bairam-dede, drumurile Demircea și Cial-Margea la Bairam-dede, Cial-Margea la Cazâlmurat, Calfa-Chioi la Kazil-Murat, Mamuzli-Cavaclar, Cerkez-Chioi și Derechioi la Caraomer.

22. *Délurile Caraomer și Alibi-Chioi* continuă către N.-E. ramificațiile Balcanului. Aceste déluri trimet către N:

a) *Délul Mezarlık* ce desparte valea Afighinea la V. de Merdeven-Ceair la E. În dreptul satului Baș-Punar primesce *numele satului* și se termină la Bekter. *Délul Bașpunar* trimete către N.-E. ramura a') *Bairam-dede-Bair* între satele Terzi-Veli și Kazâl-Murat.

Délurile Caraomer și Alibichioi vin de peste frontieră. Ele au o lungime de 9 km., iar de la ruinele satului Alibichioi începe a se numi *Délul Mezarlık*; până la valea Borungea are o lungime de 17 km. și coboră în pantă foarte dulce către N. La Kazâl-Murat, converg drumurile ce urcă culmea acestei ramuri, mai însemnat este drumul Bairam-dede la Ghiuvenli. Ca înălțime maximă este *punctul Kazâl-Murat* 165^m. Acestă ramură de déluri se mai numesce și *Ghiuvenli-Bair*.

b) *Délul Merdevenli-Bair* desparte valea Merdeven-Ceair de Mangaci-Ceair. Are maximum de înălțime 141^m, între Cavalclar și Kazâl-Murat. Acest dél este ramificația Estică a celui precedent.

Délul Caraomer a căruia înălțime la frontieră este de 180^m, descreșee cu cât înainteză către N.-E., ast-fel că la N. de comuna Caraomer găsim înălțimea de 152^m la punctul *Ghiuvenli II*, iar mai către Est la *Délul Cara-Iuiuk*, 131^m, la Azaplar 120^m; panta sub care coboră este dar de 0^m,003 pe metru; lungimea lui de la frontieră (pichetul 35) până la Azaplar fiind de 20 km.

Din délul Cara-Iuiuk se întinde către N.-V. între *Mangaci-Ceair* la V. și *Buiuk-Dere* la E. c) *délul Bair-Carasuluk*, din care se ramifică, către N.-V. ramura a') *Culac-Bair* între Mangaci (la V.) și Sofular (la E.); către N.-E, ramura b') *Dichil-Tasî* între Casâkci și Enghez. Délul Carasuluk are 15 km. lungime și coboră de la S. la N. de la cota 130^m până la 100^m. Culmea acestui dél este urcată de drumul Ghiuvenli-Mustafacâ la Azaplar. Intre Azaplar și Carachioi, délul Caraomer se continuă prin d) *Arta-Burum*, care la punctul *Iasi-Iuk* are 117^m înălțime; ramificația ce acest dél trimete către N.-V. desparte valea Buiuk-Dere și Enghez de valea Kiivan-Alceak și Cealik-Cum-Ceair.

Acastă ramură se numește *a')* *délul Tatar-Bair* și *b')* *Edilchioi-Tepe* la N.; pe clina sa apusană sunt satele: Mustafacâ, Erebiiler, Enghez, Casâkci, Sofular; pe cea răsăritenă: Carachioi, Amzacea și Edilchioi. Acest dél se termină la Ciobanisa, Agemler și Osmancea la N.

Lungimea délului este de 13 km., iar înălțimea maximă de 125^m la *Ciatal-Iuk*.

c') *Délul Cogea-Sârți-Bair* represintă ultima ramificație răsăritenă a délului Arta-Burum spre E. de satul Carachioi. Înălțimea sa este de 100^m și trimet către N.-V. *a')* *délul Amzacea* ce desparte valea Kiivan-Alceac de Sânnâr-Dere și Amzacea-Dere. Pe culmea délului trece drumul Medgidie-Mangalia între Amzacea și Gheringik.

VII. *La Nordul văii Borungea*, terenul se înfățișază ca un platoū întins până în valea Carasului, tăiat de la N.-V. către S.-E. de trei văi mari: Diordumgi-Orman, Caramancea și Peștera.

Centrul acestui platoū, cu înclinare de la V. la E., este ocupat de două sate importante: Buiuk-Biulbiul și Copadin, 2 puncte de încrucișare a drumurilor care radiază de la Medgidia către Bairam-dede (S.-V.) și Mangalia (S.-E.). *Câmpiile Nalciac* și *Subma-Patlagean* dintre Copadin și Buiuk-Biulbiul represintă partea cea mai plană a acestui platoū.

Délurile care despart cele 3 văi principale care se deschid spre Dunăre sunt:

Între valea Urluia la V., Enigea (Muuruazliki) și Kioseler la Est:

23. La N. satului Borungea se întinde *délul Mezarlık-Borungea-Bair* cu o înălțime de 164^m, la movila *Borungea* își trimete ramificațiunile sale în patru direcții: *a)* Către E. *Ceșme-Bair* între Ceșme-Culac la N., valea Urluia la V. și Borungea la S., această ramură silesce valea Urluia a descrie la satul Ghiol-Punar un arc către V.; pantele sale sunt acoperite cu păduri; către S. *b)* *Havale-Canara-Bair* pe la V. de satul Borungea; el este o prelungire a ramificației sudice *Tusla-Bair*. Pantele sale răsăritene sunt acoperite cu pădurea *Borungea* ce se întinde până în sat. Către E. ramura *c)* *Muuruazliki-Bair*, continuă către E. șirul de déluri care formeză pantele apusene ale platoului de la Nalciac; către N. este ramura principală, care prin *a)* *Curu-Giugiuk-Bair* se lăgă cu *Adam-Clisetarîfi-Bair*, dél ce are 150^m înălțime, se întinde între Adam-Clise (la V.) și Enige (la E.). Aci ramura se bifurcă în ramura Estică între văile Enige-Alceac și Curu-Cula (la V.), Diordiungi-Orman și Arabagi (la E.). Acesta ramură poartă numirea de *a')* *Coru-Bair*, *Giatiri-Bair* și în fine délul *Arabagi* acoperit cu păduri și tăiat de șoseua Cuzgun-Medgidia. Înălțimea ramurei estice coboră de la 150^m la 136^m până la 100^m și se termină la satul Arabagi. *b')* Ramura Vestică pornesce din dreptul satului Adam-Clise al căruî nume poartă, trece pe la monumentul făcut cunoscut lumii ađi de eruditul nostru archeolog, D-l Gr. G. Tocilescu, aci are înălțimea de 158^m.

Ajunsă la satul Iusufunar, împrumută *numele satului*, coboră la 156^m înălțime, este traversată de șoseua Cuzgun-Medgidia; spre N. de Talașman se numește *Talașman-Bair* ce are 155^m înălțime afară de movila izolată *Talașman*, unde înălțimea se ridică la 173^m. Către N. de movila Talașman, délul desparte apele lacului Vederosa de acele ale Baciului, *délul Diuc* țarmuresce pe cel d'întiū la E., iar délul păduros *Mustana* pe cel d'al doilea la V., ele se unesc la movila *Vlahchioi* (cotată 155^m), de unde se continuă către N. prin délul *Germeli* până în lacul Vederosa. Ramura Estică e lungă de 12 km., pe când cea de Apus de 20 km. Pe culmea acestei din urmă ramuri merge drumul Vlahchioi-Talașman-Adam-Clise-Borungea, iar pe cea de E., drumul de la Arabagi la Borungea.

Délul *Muuruazliki-Bair*, continuă către E. după cum am văđut, délul Borungea pe care 'l lăgă cu:

b') *Délul Kioseler*, acest dél se întinde la N. satului cu acelaș nume, către N. și desparte valea Enigea la V. de Buiuceral-Ceair și Cinghinea-Orman-Ceair la E. Înălțimea délului la S. este de 158^m la punctul *Suat-Iuk*, de 159^m la *Movila Chernei* și de 156^m la punctul *Kioseler*, ramura *a')* *Erghinanlık* o trimete către N.-E., iar *b')* *Chior-Cu-Bair* către N.; ea se continuă pe la E. satului Enigea și se termină în valea Diordiungi-Orman, *c')* *Délul Iomer-Bei-Iuthu* continuă către E. culmea de déluri de la N. văii Borungea între Kioseler și Caugagi; din el se ramifică la S. *a')* *Kiuciuk-Cesme-Bair* către satul Kioseler, *b')* *Kezlen-Sirtî* spre Carabacâ, *c')* *Canen-Gurse* spre Caugagi.

Înălțimea délului *Iomer-Beî-Iutlu*, este de 150^m, coboră către S. până la cota 100^m, iar către E. în pantă mai dulce spre punctul *Copadin-Vest* (135^m cotat). Spre N. și paralel cu Iomer-Bei-Iutlu se întinde délul puțin pronunțat *d')* *Sarî-Iuk-Bair*, care trimete către N. ramificațiile ce despart între ele secundarele văi Diordungi-Orman, acestea sunt: între valea Cinghinea-Orman-Ceair la V. și Iasi-Ceair la E., délul *a')* *Suşustarîfî-Bair*, care în dreptul satului Cokargea se numesce *Dikilitas-Bair-Sîrtî* și în fine *Délul Diordingi-Orman*. Maximum de înălțime a acestei ramuri este de 142^m la Movila *Cokargea*; din *Suşustarîfî-Bair* se ramifică către N.-V. *a'')* *Cinghinea-Orman-Bair*, ce desparte valea Cinghinea-Orman-Ceair de Ceatîrîk-Ceair.

Între valea Iasi-Ceair (la V) și Curt-Culac (la E.) se întinde délul *e')* *Orta-Burun-Bair*, care către N. se îndoaie pentru a înconjura valea satului Cokargea, și poartă numirea de *Buiuk-Mezarlık-Bair*.

Între valea Curt-Culac și cea a satului Caceamac se întind două déluri: *f')* *Caceamac-Orman-Bair* la V. și *Iutluk-Bair* la E. Aș maximul de înălțime la movila *Cogea-Iuk* 147^m.

Spre N. de satul Caceamac, *g')* *délul Cara-dede-Bair* formeză pantele Nordice ale platoului Nalciac.

Délul Cara-dede-Bair, desparte două văi principale: Diordungi-Ceair de valea Peșterii; înălțimea lui este de 147^m maximum, iar direcția de la S.-E. către N.-V.; o ramură a acestui dél numită la movila Idrița *a')* *Merea-Bair-Cara-Iuiuk*, se întinde către N. până la satul Idris-Cuiusu.

La Movila Idrița, délul Cara-dede-Bair se bifurcă: ramura de N.-V. între văile Diordungi și Caramancea, iar cea N.-E. între Caramancea și Valea Peșterii.

b') Ramura de N.-V. se numesce *délul Caramancea*, este urcat de șoseua Cuzgun-Medgidia, unde are maximum de înălțime 148^m la *Piribei-Iuiuk*, acest dél desparte valea principală a Caramancei (la E.) de secundara acesteia Uzum-Ceair sau Kior-Curu-Ceair; înălțimea lui coboră la 133^m, 100^m până la 50^m.

c') Către N.-V., *Délul Piribei* desparte valea Diordungi-Orman de secundara sa Cesme-Culac și Calfa, acest dél se întinde de la ruinele Sapunar, unde înălțimea lui este de 148^m, până la cota 100 la confluența văilor.

h') *Délul Canlı* (151^m) continuă către N.-V. culmea délului principal, din el se ramifică spre N. *a')* *Kireslik-Bair*, între văile Kireslik-Culac și Kior-Curu-Ceair.

La N. satului Mulciova, *i')* *délul Cisme* în loc de a micșora în înălțime, din contra are la punctul *Mulciova-Iandır-Iuiuk* 164^m înălțime. Pe aci îl taie șoseua Cuzgun-Medgidia.

Délul Cesme se ramifică spre N. în délul păduros numit *a')* *Ciocan* pe la satul Arabagi și de-alungul țărmului Estic al lacului Baciū, se numesce *délul Baciului*, o ramură din *Movila Arnăutului* (cotată 137^m), țărnuiesce la V. valea Ciairu-din-mijloc până la Rasova, ea se numesce *b')* *délul Malagenilor* (133^m). Délurile Ciocan, Baciul și Malagenilor despart valea Diordungi de valea Ciocanului, care spre N. se numesce Ceairu-din-mijloc.

Ramura N.-E. a délului Cesme se numesce *c')* *délul Mamele și Jocu-Bair*, are 158^m înălțime și trimete către N. două ramuri: *a'')* *délul Grindu-Mare* între valea Ceairu-din-mijloc și valea Saianadoice; *b'')* *délul Ormanul-Lung* și *Délul-Mare* ce se întind de la movila *Săpata* (cotată 154^m) până la Dunăre la Rasova. Aceste două din urmă déluri despart valea Saianadoice (la V.) de Caramancea (la E.). *d'')* Ramura de E. între Caramancea și Peștera se numesce *délul Peștera*, este tăiat de șoseua Cuzgun-Medgidia; acest dél țărnuiesce la V. lacul Cochirleni sub numirea de *Geam-Paşa*. Délul Peștera coboră către N.-V. în pantă foarte lină până aproape de Dunăre, unde se termină printr'o serie de movile izolate una de alta.

D'asupra satului Copadin, *j')* *délul Copadin* formeză pantele meridionale ale platoului Nalciac. Délul Copadin are 134^m înălțime, el înconjură pe la E. ca un arc de cerc satul și crește în înălțime către S., unde se prelungește prin délul *Arabi-Alciala* între văile Besaul la V. și Arabi-Alciala la E. Înălțimea acestui din urmă este 137^m la punctul *Copadin*.

k') Între Copadin și Kūciuk-Biulbiul se întinde délul *Bair-Biulbiul-Kūciuk* cu înălțimea de 130^m la punctul *Kūciuk-Biulbiul*. El trimete către S. *Bair-Ciobanisa* până la satul

Ciobanisa, iar între acesta și Sofular, délul *Kedreanu*, l') către S.-V. délul *Arabi Iuk-Bair* (137^m la movila *Arabi-Iuiuk*) prelungit sub numele de *Uzun-Bair* (130^m la *Caugagi* E.) *Cara-Oba-Bair* (123^m), *Sirtî-Caia-Bair* (107^m) și *Cabula-Bair* (103^m) se termină în valea Borungea la satele *Caugagi*, *Besaul* și *Merdevenli-Punar*.

m') La N. de platoul *Nalciac*, délul *Tanai-Teiubesi* se întinde până la satul *Mamut-Cuiusu*; el desparte valea *Cesme-Culac* (la V.) de valea *Derin-Alceac* (la E.).

n') Délurile *Caradede-Bair*, *Achargea-Bair* (înălțime 155^m la *Achargea-Iuk*), *Ciacal-Bair* și *Peștera-Bair* se prelungesc de la S.-E. către N.-V. și despart văile *Peștera*, *Chioi-Deresi*, și *Derin-Alceac* (la V.) de văile *Cazalgik-Dere*, *Ciacal-Dere*, *Akargea-Dere*, *Dautlar-Büiuk-Dere* și *Dikili-Tas-Dere* (la E.) Acest dél se termină la gura *Peșteri*, la satul nou format *Peștera*.

o') Délul *Bei-Aslan-Bair* (înălțime 127^m la movila *Küciuk-Biulbiul-Nord*), desparte văile secundare *Dikili-Tasdere* (la V.) de *Bei-Aslan-Culac-Dautlar*. Délul *Bei-Aslan-Bair* se prelungesce către N.-V. sub numele de *Achargea-Bair*, despărțind văile *Ciacal-Dere*, *Achargea-Dere*, *Dautlar-Buiuk-dere* și *Bei-Aslan Culac-Dautlar* (la V.) de văile *Perdea-Dere*, *Vaivasin-dere*, *Dautlar-Dere* și *Odagi-Culac*. Acest dél se întinde până la confluența celor două văi *Ciacal-Dere* și *Perdea-Dere*.

p') Între satele *Küciuk-Biulbiul* și *Rosian*, délul *Orcen-Bair* desparte platoul *Nalciac* de *Şulma-Patlagian*.

La N.-V. de *Büiuk-Biulbiul* se întinde q') délul *Büiuk-Biulbiul-Bair*, care se lăgă către N. cu délul de la *Murfat* (înalt 129^m).

a") *Ramura Orcen-Mezarlık* prelungită către N.-V. cu *Odagi-Bair* (înalt 127^m la *Idris-Kernos*), desparte văile *Dautlar-Dere* și *Odagi-Culac* la V. de văile *Buiuk-Dere* și *Seid-Kurt-Culac* (la E.).

Din délul de la *Murfat* pornesc către N.-V. două ramuri:

b") Délul *Carachioi-Bair* (înalt de 127^m la *Ciatal-Tepe*) prelungit prin *Vaivasin-Bair*, desparte valea *Vaivasin* (la S.) de *Ikiugi-Medgidie-Dere* la N.

c") *Ramura cea mai lungă* desparte valea *Peșteri* de valea *Carasu*. Acastă ramură pornesce mai întâi către N. până la satul *Ende-Carachioi* (înălțimea de 132^m la *Endek-Tepe* și 131^m la *Cara-Tepe*), aci trimete către N.-E. délul *Caraacic-Bair* între valca *Carasu* și *Cara-Suluc-derea*, are 98^m înălțime la *Curt-Baba-Iuk*, coboră spre *Murfatlar* și *Alacap* în pantă dulce până la cota 50^m.

De la *Endecarachioi* délul se bifurcă, o ramură merge pe la N. și desparte valea *Biringi-Medgidie-Dere* (la S.) de valea *Carasu*, la N. pe pantele acestui dél numit a") *Ali-Bei-Ceair-Bair* se află așezat orașul *Medgidie*. Înălțimea délului este de 91^m la *Tabia Rusescă*, 95^m la *Tabia Turcescă*, două puncte așezate la E. și V. de oraș

Ramura de la S. văii Biringi-Medgie-Dere se numesce délul b") *Tabia Franțuzescă*, (112^m înălțime la punctul *Endec-Carachioi*) și desparte această vale de *Ikingi-Medgidie-Dere*, se prelungesce către V. prin *Congas-Bair* (116^m), *Perdea-Culac-Bair* (128^m), cu ramificația sa spre N: a") *Cara-Durac-Bair* ce țarmuresce la E. valea *Ghiaur-Amzali*, iar către S. acest dél trimete ramurile: *Perdea-Bair* între văile *Perdea-Dere* la S.-E. și *Iuuruk-Dere* la N.-V.; *Gheniz-Bair* desparte valea *Iuuruk-Dere* de *Demen-Culac*. *Amzali-Bair* (127^m la *Kosu-Iuk*), *Uduamet-Bair*, *Uzun-Amet* cu ramificația sa spre N. *Armutlu-Bair*, și în fine délul se prelungesce descrescând în înălțime (la *Movila lui Moș-Oprea* are 107^m) către N. V. între *Dunăre* și valea *Carasu*, unde se termină sub numirea de *Tetera-Bair* în ramificațiile căreia este săpată linia *Cernavoda-Pod-Saligny*. Către N. acest dél țarmuresce valea *Carasu*, unde pantele sunt escarpate și dentelate.

r') Spre N. de *Büiuk-Biulbiul* délul *Culuk-Bair* prelungit către N. prin *Küciuk-Murfat-Bair*, desparte valea *Cara-Suluc-Derea* la V. de *Serpla-Culac* și *Tatar-Orman-Dere*. Délul coboră lin în valea *Cara-Cuiusu-Dere* printre satele *Küciuk-Murfat* și *Murfatlar*.

s') Între *Büiuk-Biulbiul* și *Osman-Facă* se întinde către N. délul *Mangala-Culac-Bair*, care este tăiat de valul lui *Traian*; acest dél desparte valea *Serpla-Culac* (la V.) de *Mohametcea-Ceair-Dere* (la E.); el se termină între *Murfatlar* și *Omurcea* prin 3 mici déluri: a") *Orman-Bair*, b") *Canara-Bair* și c") *Cisme-Culac-Bair*.

t') Spre S. de Osman-Facă *délul Elibechioi-Bair* (înalt 108^m la movila *Elibechioi*) se prelungește printre satele *Elibechioi* la V. și *Enige-Mahale* la E. până la *Osmancea* sub numele de *Osmancea-Bair*. Partea apusană a *délului Elibechioi* se mai numește și *Curu-Bair*.

Délul Elibechioi desparte văile *Canara-Dere*, *Sarpci-Dere* la V. de *Pașa-Conak-Dere*, *Osman-Facă-Iol* la E.

u') *Délul Topraisari* la N. comuni cu acest nume formează linia despărțitoare a apelor basinelor Pontic, împreună cu *Meragi-Bair* *délul* de la Sudul satului *Topraisari*.

Aceste două *déluri* sunt prelungirea Estică a *délurilor Iol-Cari-Bair* dintre *Edilchioi*, *Uzumlar* și *Cerkez-Iuk-Bair* de la Est de *Edilchioi*. Înălțimea acestor *déluri* este mică, abia atinge 100^m.

Ele despart văile *Uzumlar* și *Pașa-Conak-Dere* la V. de *Amzacea-Dere* și *Sânar-Dere* la S. Direcția lor este de la S.-V. către N.-E. Sunt puțin pronunțate, mai mult o câmpie ce coboară de la V. către E. spre *Topraisari*.

VIII. *Versantul pontic* este format de ultimile ramificațiuni Estice ale *délurilor* care formează linia despărțitoare a apelor, ast-fel din *délul Caraormerului*, se lasă către E. a) *Mezarlik-Bair* a căruia înălțime maximă este de 158^m la răsăritul satului; acest *dél* trimite către S.-E. a') *Délul Murfatcea-Cairac*, între *Canli-Ciucur* și *Dauluchioi* și desparte valea *Iurtluc* de *Cara-Dere*. Înălțimea acestuia coboară până la 109^m. Cea d'a doua ramură b) *Egi-Iuiuk* desparte valea *Sirtî* de *Tirpan-Dere*, acest *dél* se termină între *Valali* și *Acargea* prin *Mesarlâc-Sirtî*, ce are 103^m înălțime și domină valea satelor.

c) Dintre satele *Kiragi* și *Azaplar* se lasă din *délul Coru-Sirtî*, către S.-E. *Cara-Iuiuk* un *dél* de 130^m înălțime la punctul *Kiragi I* și coboară între văile *Tirpan-Dere* și *Casâmcea*, până d'asupra satului *Kiragi* unde are 104^m înălțime.

d) Între *Azaplar* și *Gheringik* se lasă din *Cogea-Sârtă-Bair* *délul Kirigi-Iuk*, care prin ramura dintre valea *Casâmcea* și valea *Viilor*, coboară către S.-E. prin înălțimi de 114^m la punctul *Copucci*, 96^m la *Asan-Oba-Tepe*, până d'asupra satelor *Deleurusi-Nalbant*, *Sarighiol* și *Achasi*.

O ramură ce *Kirizi-Iuk* trimite către E. printre *Copucci* și *Gheringik*, desparte lacul *Mangalia* de *Tatlageac*. Această ramură se prelungește până la țărmul mării, formând o mulțime de movile izolate, din care unele sunt naturale iar altele clădite de mâna omului pentru a servi ca morminte sau ca puncte de supraveghere, ast-fel avem, începând de la V. spre E. *Movila Copucci* (82^m), la Estul satului, *Arpalî-Iuk* (73) și *Coim-Iuk* (64) între *Ascilar* și *Haidarchioi*, *Cumarova*, (65) la E. de *Ascilar*, *Sira-Iuk* (63) și *Badalar* (67) la N.-V. de *Mangalia*, *Kiresli-Iuk* (43) pe țărmul lacului sulfuros *Ciucur* și în fine lanțul de movile ce înconjură orașul *Mangalia* la N.-V. în formă de arc de cerc.

Între lacurile *Tatlageac* și *Tuzla* e) *délul Taușan-Bair* le desparte, iar *Dermen-Bair* se întinde între satul *Tuzla* și *Mare* în formă de arc de cerc, care înconjură pe la Sud satul *Tuzla*.

Panta terenului între lacurile *Tatlageac* și *Tuzla* este de 0^m,002 pe metru.

Vom nota de la V. la E. movilele izolate: *Gheringik* (92) la N.-V. satului, *Tasli-Iuk* (90), *Sarâ-Iukler* (74) spre N. de *Perveli*, *Cioban-Iuiuk* (66), *Tatlâgeac* (63) între *Perveli* și *Büiuk-Tatlâgeac*, *Iassi-Iuiuk* (47), *Sânâr-Tepe* (38^m), *Baldarân-Iuk* (70), *Tuzla-Tepe* (51^m); între *Tatlâgeac* și *Tuzla*, *Darâ-Iuiuk* (57) la V., *Meragi-Iuk* (28) la S. și punctul *Tuzla* (43^m) al *délului Dermen*, la E. de *Tuzla*.

În fine între valea lacului *Tuzla*, acea a satului *Mohametcea*, *Carasu*, *Constanța* și țărmul mării, terenul se lasă pe nesimțite de la S. la N. și de la V. la E.

Délurile: f) *Cara-Iuk-Tepe* (83^m), g) *Telegraf-Tepesi* (68^m) și h) *Denis-Jalasî-Bair* sunt cele mai de notat, restul terenului este acoperit din distanță în distanță cu movile izolate.

La Sudul văii deschise de lacul *Mangalia*, vale care se prelungește pe la *Caceamak* în *Bulgaria* sunt:

24. *Délul Hoscadin* (122^m) ce vine pe la piatra No. 28 și coboară către N. între satele *Valali* și *Hoscadin*, acest *dél* țărmurește la V. valea *Akargea-Hoscadin-Popucci*.

25. *Délul Sarighiol* se întinde între *Sarighiol* și *Cadichioi-Hoscadin*, are ca înălțimi

movila *Sândr-Tepe* (102^m); el se prelungește către N.-V. prin delul *Kiragi*, până la satul Kiragi, țărmurind pe la S. valea Kiragi. Înălțimea acestui del ce coboară de la S. la N. este de 106^m la S. în movila *Sândr-Tepe-Cadichioi* și de 103^m la movila *Ulala* pe drumul dintre Sarighiol și Acargea.

26. Delul *Mamuttusta* se întinde dealungul țărmului Sudic al lacului Mangalia de la valea Agilar până în Mare, el coboară de la cota 100, (movila *Hagilar-Balcik-Iuk*), către E. până la 37^m, (movila *Mamuttusta-Iuk*) aflată între un grup de movile dintre Mangalia și Ilanlık.

Frontiera prin valea Ilanlık coboară de la cota 81^m (pe movila cu piatră 30) până la cota 34^m (pe movila de pe țărmul Mării cu piatra 31 a frontierei).

În general pe distanță de 55 km. dintre frontieră și valul lui Traian (la 5 km. spre V. de Constanța), terenul coboară de la S. la N. cu o pantă foarte dulce de 0^m.002 pe metru.

În direcția V.-E., terenul între frontieră și Lacul Mangalia, coboară către Mare cu o pantă de 0^m.007 pe metru.

Între lacul Mangalia și Tatlageak terenul coboară în pantă de 0^m.005 pe metru.

Între lacul Tatlageak și Tuzla cu o pantă de 0^m.002 pe metru și în fine între Tuzla și valul Traian cu o pantă de 0^m.004 pe metru.

Cotele pe coasta Mării între frontieră și Constanța sunt :

34^m la Movila cu piatra 31 a frontierei,

32^m la ½ distanță între Ilanlık și Mangalia,

22^m la Cumarova ;

31^m în dreptul Tatlageacului;

28^m la capul Tuzla ;

43^m la Punctul *Tuzla* ;

28^m la movila *Denis-Târâfă-Tepe*;

38^m la movila *Mezarlık-Iuk*;

35^m la movila *Cuiu-Tepe* ;

41^m pe delul *Denis-Jalasi-Bair* la E. de Lazmahale ;

49^m pe movila *Sârâ-Iuk* ;

34^m la capul sudic al viilor ;

10^m la Constanța (Hotel-Carol).

} între lacul Tuzla și Agige.

B. Orografia Dobrogei de la Nordul văii Carasu.

La Nordul văii Carasu, Dobrogea se întinde în formă de peninsulă strânsă la V. și N. de Dunăre, iar la E. de Marea-Negură.

Această peninsulă se lărgesce cu cât înainteză către N. ; prin constituția ei geologică și prin direcția delurilor, ea este separată de partea de S., cu care se leagă printr'un istm al căruia relief nu trece de 70^m, cuprins între valea Constanța prelungită către V. până la 5 km. de bariera orașului și valea satului Hasancea, prelungită către E. de aceeași lungime.

Lărgimea acestui istm nu trece de 3½ km., în lungul valului de N. al lui Traian.

I. Modul orografic. Înălțimea maximă a terenului părții peninsulare dobrogene este la cota 456^m a delului stâncos și acoperit cu păduri numit *Piscul 'nalt și Țuțuiat*; de la dânsul terenul coboară în pante mai mult sau mai puțin regulate în toate direcțiunile.

Vom începe dar cu descrierea Piscului 'nalt și Țuțuiat, pe care 'l vom considera ca nodul orografic al peninsulei dobrogene.

El este cel mai mare masiv stâncos, ce se întinde între valea Jijilei la N., până la valea Crucelari spre S.

Către V. acestui masiv valea Grecilor (afluențele apei Calistreii), valea numită la Recea și valea Grecilor (afluențele Jijilei) îl desparte de un masiv tot așa de stâncos și prăpăstios, dar mai puțin înalt, numit delul *Pricopanului* prelungit către S. prin delul *Grecilor*.

Către N., Piscul 'nalt și Țuțuiat se prelungește prin *délul Pietros*, până în valea Jijilei la V., și a Luncaviței la E.

Către E. își întinde ramificația numită *délul Gogoncei*, până în pârîul Luncavița, iar *délul Teilor* desparte apele Luncaviței de acele ale râului Taița.

Către S. se prelungește prin *délul Coslug*, care la rându-i se ramifică pentru a despărți apele Calistrei de ale Taiței. Piscul înalt și Țuțuiat are o direcție de la N. V. către S. E.; lungimea lui este de 6½ km. socotită de la drumul Luncavița-Greci, până la origina văii Crucelari.

Către N. panta sa coboară cu o înclinare de 0^m.06 pe metru, către origina văii Jijila, de unde începe a se prelungi *délul Pietros*; către S. panta este pe ½ repede (0^m.03 pe metru) către *délul Coslug*; panta *délurilor Gogoncei* și *Teilor* se va vedea la descrierea acestora; către V. *délul* este stâncos și prăpăstios, spre valea Grecilor unde văile ascuțite Rahova și Ditcov abia 'și fac loc prin stânci, panta este socotită 0^m.4 pe metru. *Délul* este acoperit cu păduri de tei și stejari. Pe culmea *délului* merge drumul comunal de la Balabanca la Luncavița.

II. Culmea Măcinului. Paralel și la N. V. de Piscul 'nalt și Țuțuiat se întind:

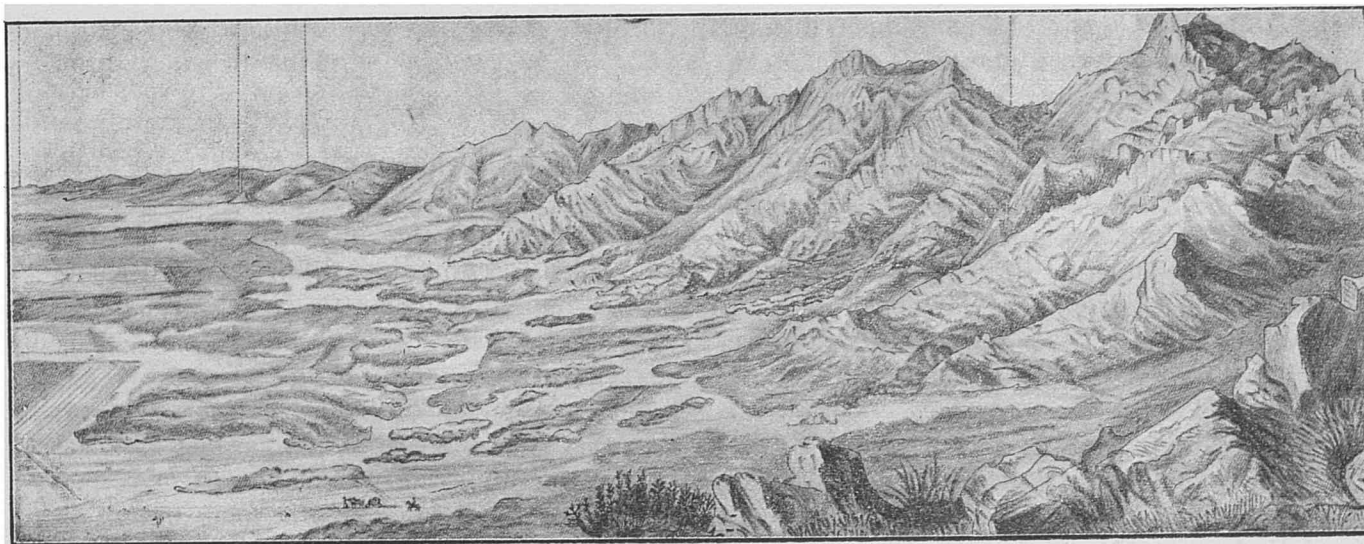

Fig. 21. — Munții Măcinului. (După K. F. Peters).

1. *Délurile Pricopanului* legate cu precedentul prin mamelonul 'nalt de 275^m, ce desparte afluențele Jijilei, numit valea Grecilor de valea la Recea. Sub numirea de *délurile Pricopanului* se înțeleg masivii stâncosi coprinsi între pârîul Jijila și valea Grecilor la N. și N. E., valea la Recea și valea satului Greci la E., apa Calistrei la S. și Dunărea la Vest.

Culmea principală poartă numirea de mai sus, are maximum de 'nălțime în vârful *Suluk* (364^m), între valea Grecilor la E. și valea Suluku la V. Direcțiunea culmei principale este de la N. V. către S. E., riguros paralelă cursului Jijilei și la E., de orașul Măcin, din care cauză se mai numește și culmea Măcinului. Lungimea ei este de 6 km. Pantele sale Vestice cad prăpăstioase în valea Măcinului, iar spre N. V. *Piscul Dascălului* se coboară către N. până în pârîul Jijila, țărmurind la V. valea Bostanelor. Către E., pantele sunt mai puțin repezi acoperite cu păduri; pe aci se unesc cu Piscul 'nalt și Țuțuiat. Culmea e tăiată de 2 drumuri, cari vin din valea Jijilei în acea a Măcinului, pe la N. și Sud de piscul Suluku. Către N. V. și S. E. se prelungește prin:

a) *Délul Cheia* către N. V. terminat la șoséua Măcin Jijila prin *délul Sărăria* (109^m); din *délul Cheia* se lasă către N. a') *Délul Stubeiului* până în Jijila, iar către S. b') *Délul Vițelarului* ce se termină în câmpia de la N. Măcinului.

2. Către V. de șoséua Măcin-Jijila, *délul Aganin* țărmaresce gârlița Coticerului. Acest dél se termină în formă de bot către V. prin Movila *Stâncosă Orliga* (110^m), ce domină

terenul mlăștinos al Dunării până la Brăila, către N., *délul Aganim*, coboră în pantă dulce pe la Movila *Lazăr Nadolenu* (45^m) și *Movila lui Moș Staicu* (30^m), țărmurind pe la V. valea Popei.

3. Către S. E. *délul Pricopanului* (Culmea Măcinului) se prelungește printre valea Grecilor la E., câmpia Slatina și Dermen-Sirtî la V., până d'asupra satului Greci prin *délul Grecilor*. Lungimea acestui dél este de 5 km., pantele sale sunt dulci către S. și E., iar în valea Slatina coboră în pantă repede. Înălțimea lui maximă este de 250^m.

4. Despărțit de *délul Grecilor* prin câmpia Slatina, *délul Carkaliu* (înalt de 90^m la *Movila Carkaliu*) este isolat în câmpie între bălțile Iglîța la S. și Carcalin la V.; pe la pôlele sale răsăritene trece șoséua județiană Măcin-Hârșova.

III. Culmea dintre Jijila și Luncavița sau culmea Bugeacului. Piscul 'nalt și Tuțuiat se prelungește către N. V. între Jijila, balta Jijila, balta Lățimeî și gârla Lățimeî la V. și între gârla Lățimeî, Gârla Mare și Ciulinețu la N. E., râul Luncavița și afluențele scă Luncăvicióra la E., prin *délurile Pietrosu* cu ramificația sa Estică *délul Oltoiu*, apoi *délul Sevatîn, Milcovului, Cărărilor, délul cu Monument* și se termină prin *culmea Bugeacu* la privalul Lățimeî, acolo unde șoséua ce vine din Azaklaú, străbătînd mlaștinele, se împreună cu înălțimile Dobrogei.

1. *Délul Pietrosu* se întinde în direcție de la S.-E., către N.-V., pe o lungime de 4 km. de la drumul Luncavița-Greci până la *Movila Kitlău* (197^m), despărțind ast-fel valca Jijilei de secundarele sale: Puțu-Popei, Stanchei și Codrului. Înălțimea lui maximă este de 300^m, către S.; coboră către N. V., spre *movila Kitlău* cu o pantă de 0^m.02 pe metru; către V., coboră repede în valea Jijilei, iar către E., trimete 2 ramificațiuni: a) *délul Oltoiu* între valea Stupinei, Luncavița și valea Ascunsă.

b) *Piscul roșu* între valea Stanchei și Codrului, pantele sale în această direcție sunt dulci și se termină la S. și N., de balta Satului prin înălțimi de 47^m și 41^m la *Movilele Mucuca și Codrului*. *Délul Pietrosu* și ramificațiile sale sunt acoperite cu păduri; pôlele cu pășuni. Pe crêsta *délului Oltoiu* trece drumul Luncavița-Greci.

2. Din piscul *Kitlăului* se întinde către N., printre valea Glodului la V. și *Nevestelniței* la E., *délul Sevatîn*, care coboră până în stufărișul gârlii Ciulinețu prin pante foarte dulci. Lungimea lui este de 5 km., iar înălțimea maximă la S. de 88^m; o ramură ce acest dél trimete către N.-E. printre valea *Nevestelniței* și Puțul Popei se termină d'asupra satului Luncavița prin *movila Mare*, 'naltă de 82^m. Ca o *movilă* izolată *délul Milanu* se întinde către N., formând un promontoriu stâncos 'nalt de 48^m în gârla Ciulinețu între Luncavița și puțul lui Moș Kiriatic.

Acest promontoriu are o mare importanță militară, dominând tot terenul din prejur până la Galați-Isaccea și peste balta Crapina și Dunăre până la Reni. S'a crezut cum că pe el ar fi existat un lagăr roman (Dinogetia?), săpăturile făcute însă pentru a scote piatră brută nu dovedesc nimic; locuitorii spun că aci ar fi existat un cardon (pichet) turcesc; urmele de zidării ce s'aú găsit pe acest dél sunt moderne.

3. *Délul Milcovului* coprins între valea lui Bran, Jijila la S., valea satului Văcăreni și Glodului la N., are o direcție S. V-N. E., o lungime de 3½ km., maximum de înălțime la *Movila Fusei* (108^m), coboră către Gârla Mare în pantă dulce până la 23^m. Pe culmea lui trece șoséua Jijila-Văcăreni. Este acoperit cu pășuni. Prin *movilele săpate* (102^m) se lęgă către N. V., cu a) *délul Cărărilor*, coprins între valea Nucilor și a satului Văcăreni la S., balta Jijilei la V. și Gârla Mare la N. E.; înălțimea lui crește de la S. (*movilele săpate* 102^m) către N. (*Délul Pietrosu*) până la 162^m la răsăritul satului Garvan, unde se termină prin pante repeđi în Gârla Mare. Natura stâncosă a acestui dél a făcut a se numi *délul Pietrosul*. Drumurile Văcăreni-Jijila și Garvan-Jijila taie *délul Cărărilor*; pe la pôlele N. E. trece șoséua Văcăreni-Garvan.

4. *Délul cu Monument* este continuarea N. V. a *délului Cărărilor*, începînd de la Garvan; acest dél se îngustéză între balta Jijilei și Gârla Lățimeî. Lungimea lui este de 5 km., iar înălțimea maximă de 87^m la V. satului Garvan; în fine ultima ramificație este *délul Bugeac* (86^m înălțime); el se întinde între Gârla Lățimeî până la punctul de debarcare al

corpului XIV rusesc în campania din 1877—78; peste privalul Lăţimei se continuă grindul Lăţimei însoţit de drumul ce duce la Azacław în faţa Galaţilor.

Délul Bugeacului are o mare importanţă militară ¹⁾).

IV. **Culmea lui Isak sau Isakcei.** Sub denumirea generală de *Culmea-Isakcei* se înţelege şirul de déluri ce se întinde de la V. către E. prin pădurea Taiţei, despărţind apele râului Luncaviţa precum şi apele basinului Nord-Dunărean ²⁾ între Luncaviţa şi Isakcea, de acele ale râului Taiţa.

Culmea principală se numeşte: *délul Teilor, Cadiului, Cicoşului, Breazu, Piatra-roşie* şi *Nicolitelu*; această culme trimete către N. şi S. mai multe ramificaţiuni, după cum vom vedea.

1. *Délul Teilor* este ramificaţia Estică a Piscului 'nalt şi Tuţuiat, el pornesc la origina văii Ditcovului până la origina văilor Luncaviţa-Mare (către N.) şi Taiţa (către S.), şi e coprins între valea Luncaviţa-Mică şi Luncaviţa-Mare la N., valea Lupului, Ţigăncei şi Taiţa la S.; forma lui este aceea a unui arc de cerc puţin încovoiat către N. şi tăiat pe la mijloc de drumul ce duce din valea Taiţei în cea a Luncaviţei, din acest drum se ramifică chiar de pe culme către S.-E. în valea Cadiului un drum care se împreună către S. cu precedentul la Monastirea Taiţa.

Lungimea délului Teilor este 7 km., direcţiunea o are de la V. la E.

Înălţimea lui maximă este la V. de 350^m, coboră până la cota 304^m către N.; pantele către N. sunt mai repeţi, despart apele celor două Luncaviţe, pe când cele spre S. sunt mai puţin înclinate şi despart între ele văile Lupului, Ţigăncei şi Taiţei; este acoperit cu pădure de tei cari i-au dat numele.

2. *Délul Cadiului.* La Estul văilor Luncaviţa-Mare şi Taiţa, délul Cadiului se întinde de la N. la S. pe o lungime de aproape 9 km., despărţind la S. valea Taiţa-mică de valea Taiţa-Mare şi valea Cadiului, iar către N. ţărnuind malul drept al pârului Luncaviţa-Mare. El se lăgă către V. cu délul Teilor, iar către E. cu délul Cicoşului. Se întinde în formă de platoa 'nalt de 250^m, cu pantele Sudice prelungite printre cele două Taiţe până d'asupra monastirei Taiţa şi între valea Cadiului şi Taiţa de E. Pe culmea acestui dél merge drumul Ţiganca-Taiţa la Rakel.

Délul Cadiului este acoperit cu *pădurea Taiţei*. Către N. două ramuri îşi lasă pantele lor până în mlaştinele dintre Luncaviţa şi Isakcea.

a) Ramura N. Vestică numită *Galmele-înşirate* desparte valea Turiacului de cea a Luncaviţei mari, îndreptându-se mai întâi de la E. către V. şi apoi către N. între valea Luncaviţei şi Turiacului, sub numirea de délul *Galma-Mare* coboră către N., prin pante puţin înclinate spre satul Luncaviţa pe la *Movila Cadiasa* (76^m) şi spre Rakel pe la *Movila lui Moş Toma* (92^m). Valea *Ceairului* desparte aceste două movile, capetele a două ramificaţiuni neegale ale délului Galma-Mare.

Délul Galmele-înşirate este format din mai multe mamelone, 'nalte de 200 metri, lănuite de la E. către V., de aci şi numele délului acoperit cu păduri ca şi délul Galma-Mare. Lungimea Galmelor-înşirate este de 4 km., ca şi a Galmei-Marî.

Între valea Turiacului şi valea Rece, Galmele-înşirate trimet o ramificaţie pe la monastirea Tikilescă. Valea Monastirei desparte această ramură a délului în două. Pantele cobor lin către N. şi sunt acoperite cu păduri ce se întind până în mlaştinele de la S. lacului Piatra-Călcăţă.

În fine o ultimă ramificaţie ce délul Galmele-înşirate trimete către E., între Dunăre şi valea Acik-dere, este délul numit b) *Muntele lui Asan*, coprins între valea Rece, mlaştinele Dunării la N. şi valea Acik-dere la S.

Direcţia principală a acestui dél este de la S. E., către N. V. Înălţimea lui maximă este în punctele *Acik-Tepe* (201^m) şi *Isakcea* (197^m). Pantele sale Estice se prelungesc încet până la 10 km. unde formeză la E. de Isakcea importanta poziţiune de la *Eschi-Cale*.

¹⁾ A se vedea campania Ruşilor în Dobrovia în 1877—78 la partea istorică şi consideraţiuni militare.

²⁾ Basinel Nord-Dunărean este coprins între Azacław şi Dunava.

Délul până aproape de Isakcea este acoperit cu păduri. Pe culmea Galmelor-înșirate și Galma-Mare merge drumul Țiganca-Taița la Rakel.

3. *Délul Cicoșului*. Din délul Cadiului coboră către E. printre valea Acik-dere și aceea a monastirei Cicoșul, *délul care împreună numele monăstirei*. El coboră în pante repezi în valea Capaclia, de unde începe a deveni o câmpie tăiată de șoseua Tulcea-Isakcea. Către S. spre monastire pantele sunt și mai repezi, și uneori chiar abrupte. Cota 284^m ce se află la 750^m spre V. de monastire, o domină cu 200^m. Văile Capaclia și Cicoșul sunt scobite în pantele răsăritene ale délului, pe culmea căruia șerpuesce drumul ce duce de la Monastire la Țiganca-Taița.

Délul Cicoșului este acoperit cu păduri, la pôlele sale se întinde o frumoasă câmpie, pe care se cultivă cu mult succes tutunul.

Către S. V. de monastire se lasă din délul Cicoșului printre valea Taița la V. și Pârlita la E. a) *délul Taița*, lung de 7 km. până d'asupra satului Țiganca-Taița. Panta sub care coboră acest dél acoperit în întregime cu păduri, este de 0^m.02 pe metru. Drumul de la Țiganca-Taița la Cicoșu merge pe culmea délului; din acest drum se bifurcă chiar pe culme un altul care duce la mōra Monastirei Cicoșul.

Délul Taița face legătură între délul Cicoșului și délul Breazu.

4. *Délul Breazu* acoperit cu păduri, se încovăie către N. printre valea Monastirei Cicoșul și aceea a Viilor Bădila, pentru a înconjura pe la origină valca Pârlita, pe care le desparte. Înălțimea lui este de 275^m; pe pantele sale răsăritene se întind viile Bădila. Peste culmea lui trece drumul de la viile Bădila la Mōra Monastirei Cicoșul.

5. *Délul Piatra Roșie* este o continuare către S. a délului Breazu. Acest dél acoperit cu păduri, desparte valea Pârlita-Mare de Pârlita-Mică. Valea viilor Bădila, (N), care corespunde văii Pârlita-Mică (S.), desparte acest dél de *Délul Țugulea* și *Nicolitelului*. Înălțimea lui este de 300^m, pantele sale sunt repezi atât către N. cât și către S. Drumul de la Viile Bădila în valea Pârlita-Mică trece pe șeua de 275^m înălțime ce desparte Piatra Roșie de délul Țugulea. Aci se încrucișază cu un alt drum ce vine din Nicolitelu pentru a da în valea Pârlita-Mare. Lângă acest răscruci de drumuri se află un castru dreptunghiular (350/200^m), căruia locuitorii îi zic Cetate. Săpături nu s'au făcut aci, pentru a se sci origina acestui castru, pus la o trecere însemnată pe déluri din valea Dunării în a Taiței. Din acest castru pornea un val numit *al lui Traian* (a nu se confunda cu valurile din valea Carasu), val care va fi descris la partea istorică. Pote castrul era sediul legiunei II Herculea.

De la șeua despre care am vorbit pornesc către E. două déluri: *Țugulea* către N. E. și *Nicolitelul* către S. E.

6. *Délul Țugulea* se întinde între valea Viilor-Bădila la V. și valea satului Nicolitelu la E.; către S. el este strâns între origina celor două văi, se lărgesce din ce în ce către N. Înălțimea lui la acest gât este de 300^m, coboră în pante repezi în câmpia Capaclia. El e acoperit cu păduri; pe la pôlele sale apusene trece drumul prin viile Bădila, iar pe cōmă trece drumul ce duce la Nicolitel.

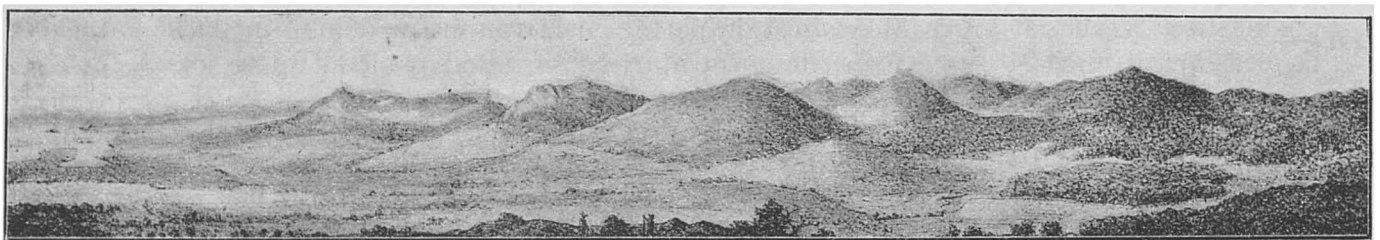

Fig. 22. — Culmea Isacel. (După K. F. Peters).

7. *Délul Nicolitelu* se întinde ca un platoă înalt de 300^m, acoperit cu păduri între valea Pârlita-Mică și valea Morilor la S., valea Nicolitelul și Cărbunari la N.; către S. V., se continuă marea ramificație ce desparte apele riurilor Taița și Telița:

a) *Délurile Pârlita* și b) *Isvorului* fac parte din această ramificație.

Către E., se continuă prin *Délul-Mare*, ramificația ce desparte apele Dunării de acele ale Teliței.

Drumul de la Nicolitel prin valea Cărbunari taie *platoul Nicolitelului* pe la S. E., pentru a duce la Geaferca rusă. Către satul Nicolitelul pantele délului cad repezi, pe când către N.-V., se lăgă cu délul Piatra-Roșie ce are aproape aceeași înălțime, către S. V. cu délul Pârlita de aceeași înălțime, iar către E., cu délul Mare iarăși de aceeași înălțime.

V. **Délul Mare.** Intre valea Cărbunari, Nicolitelului, Viile-Ócheșe și viile Sarica la N., către Sud până în valea Teliței numită aci Valea Morilor, délul Mare se întinde de la V., către E., în forma unui arc de cerc întors către N. pentru a ocoli valea Plopilor; acesta nu este de cât o ramificație răsăritenă a platoului Nicolitelu, a cărui înălțime de 300^m se menține și în délul Mare pe o mică distanță. Pe totă lungimea sa de 10 km., înălțimea délului Mare nu scade sub 250^m, de cât la cîda Estică spre răsărit de Telița înălțimea coboară până la 219^m. *Punctul Telița* așezat între viile Sarica și valea Plopilor are 290^m înălțime, domină ambele văi și șoseua Tulcea-Isakcea. Délul mare se continuă spre S. E., de satul Telița prin *délul Armut Conac*, ce coboară ușor în valea Teliței la Poșta și Frecăței până la 75^m înălțime.

Văile Lungă către S. E. și Adâncă spre N. V., țermuresc ramificațiile cari despart Telița de Dunăre. Aceste 2 văi în prelungire despărțite printr-o șea de 2 km. lungime și 100^m altitudine a servit în timpî imemorialî de albie unui braț al Dunării, ce se scurgea în lacul Babadag. Pe la pîele Nordice ale délului Mare trece șoseua Tulcea-Isakcea, iar pe valea Teliței un drum comunal de la Cataloi la Frecăței, Poșta, Cilicu, Telița peste délurile Nicolitel, Isvorului și Boclogia la Geaferca Rusă. Peste culmea délului de la S. la N. trec drumurile ce duc din valea Teliței, la Nicolitel, la Viile-Ócheșe, prin valea Plopilor, la viile Sarica (cantonul 24 al șoselei Tulcea-Isakcea), de la satul Telița la acelaș canton și în fine pe la pîele Estice, drumul de la Frecăței prin valea Lungă, valea Adâncă, la cantonul 20 al aceleiași șosele.

Délul Mare este tot acoperit cu păduri, afară de micul luminiș dinprejurul satului Telița. Délul Armut-Conac cu pășuni și arături.

VI. **Orografia peninsulei „Peuce”.** Dacă observăm curbele ipsometrice cari închid valea rîului Telița până la N.-V. N., de satul Frecăței (valea Lungă), vedem că această vale este țarmurită pe dreapta și stînga de înălțimi ce trec peste 100 și chiar 200 metri, pe când capătul văii «Lungă» o șea numai de 2 km. lungime o desparte de versantul Nord-Dunărean (Valea adâncă).

Conduc de ideia, că probabil un braț (Peuce?) a curs o dată pe aceste 2 văi (Adâncă și Lungă) în prelungire către S. E. în lacul Babadag, de acea denumesc Peuce totă partea peninsulară de ađi, de forma unei nicovale înclinate de la N. V. către S. E., coprinsă între Valea Adâncă, Lungă, cursul rîului Telița la V., lacul Babadag la S. V., lacul Razelm la S. E. Dunavățul la E., Dunărea și brațul Sf. Gheorghe la N.

În această peninsulă trebuie să distingem partea de la V. de cea de la Estul șoselei Tulcea-Babadag. În partea Vestică culmea délurilor merge riguros paralelă cu bălțile de la Parcheș, Somova și Casla, și că ramificațiile ce aceste déluri trimet către S. coboară cu încetul către valea Teliței, pe când către N. din cauza apropierii culmei principale, pantele cad mai repezi.

1. **Délul Comorî** are o direcție de la N. V-S. E., pe o lungime de 7 km. din fața Monastirei Saonul, până la origina văii Lungă, el e tăiat în două de șoseua Tulcea-Isakcea între km. 16 și 19 și țarmuresce pe la N. E. valea Adâncă. Înălțimea lui maximă este de 132^m la S. de Parkes, aci se desparte valea Ogurlui de Adâncă, ramura ce trimete către N. V. se termină prin *movila Chiriaslik* (64^m) în fața monastirii Saonul; iar către N. E., între Parkes și Somova, despărțind valea Ogurlui de valea Somovei se întinde ramificația a) numită *Stânca-Mare* (înălțime de 175^m) care coboară spre gârla Samova prin *délul Stânca-Mică* (92^m), se termină chiar pe țermul drept al gârlei.

Délurile Comorî și Stânca-Mare sunt acoperite cu păduri, iar Stânca-Mică cu pășuni.

Afară de șoseua națională mai sunt 3 drumuri care urcă delurile Stânca-Mare și Mică și leagă satele Parkes și Somova. Pe delul Comorii merge drumul de la km. 18 la Parkes.

Delurile 2. Pietrosu, 3. Cortel, 4. Coazima și 5. Castei nu sunt de cât culmea unui singur del între valea Somovei și valea la podul Bulgarului. Culmea se ține riguros paralelă cu șoseua Somova-Câșla pe o lungime de 7 km.; direcția acestei culmi de la V. la E., foarte puțin înclinată către S., înălțimea maximă a culmei este de 150^m, coboră către N., în pante repeși spre șosea; către S., mai lin în valea Teliței.

a) *Movila Săpată* este o ramificație S. a delului Pietrosul, ea are 227^m înălțime și coboră către valea Lungă în pantă dulce (182^m). Delurile a) *Cartal Tepe* (157^m), b) *Taușan-Tepe* (104^m), nu sunt de cât pantele Sudice ale culmei principale. Delul *Castei* care are 179^m înălțime, coboră către S. E. și se împreună cu delul *Taușan-Tepe*, care trimete către Tulcea o ramură ce desparte valea la podul Bulgarului de *Taușan-Iol*.

Pe delul *Taușan* ale cărui pante se lasă până d'asupra Cataloiului, urcă șoseua ce vine de la Babadag prin valea Teliței și Cardonului. La km. 7 acesta șosea urcă delul Mare și apoi coboră șerpuiind pantele acestui del către orașul Tulcea.

6. Tot între delurile de la Vestul șoselei Tulcea-Babadag trebuie citat și *Delul Tulcea*, o ramură către N.-V. a delului Mare, ramură ce se întinde în formă de promontoriu la Vestul orașului spre Dunăre în fața Cetalului. Importanța militară a acestui del ce n'are mai mult de 50^m înălțime, reiese din pozițiunea sa înaintată către N. și din mulțimea uvrage'lor de fortificație ce se găsesc pe dânsul¹⁾.

Spre E. de șoseaua Tulcea-Babadag sunt două ramificațiuni: una către E. formată din delurile: *Mare, Cairacil, Morughiol, și delul cu cetate*. Această ramură merge aproape paralel brațului Sf. Gheorghe și se termină în brațul Dunavăț; a doua către S., despărțind valea râului Telița de valea Tulcei.

7. *Delul-Mare* începe de la Sudul orașului Tulcea (la fort, cota 109^m) și se îndreaptă către Est suind treptat până la *punctul Tulcea*, unde are maximum de înălțime (204^m), apoi coboră pe la *punctul Iacob-Mogh* (148^m); de la origina văii Sarighiol se îndreaptă către S.-E., coborând cu încetul către *Movila-Cerdacului* (130^m). Lungimea lui socotită de la fortul din sudul orașului Tulcea (Bariera Babadag), până la *Movila-Cerdacului* este de 20 km. El desparte văile care pornesc către N. (Valea orașului Tulcea, Valea-Mare, Sofular și Curcusu-Mare) de cele ce se lasă către S. (Valea-Tulcei, Sarighiol-Nucarilor). Este traversat de numeroase drumuri ce unesc văile celor doi versanți.

Delul trimete către N. ramificațiile: a) *Delul Carierei* între valea orașului Tulcea și Valea-Mare, acest del se lasă către mlaștinele dintre Tulcea și Malcoci în pante dulci; către V. spre orașul Tulcea, pantele sunt mai repeși, de ore-ce înălțimea e mai mare către această parte (132^m) la E. de Bariera-Mahmudia.

b) Delul *Derven-Tepe* desparte Valea-Mare de Valea-Sofular-Curcusu-Mare, are maximum de înălțime 116^m, coboră în pantă dulce între Malcoci și Prislav.

c) Delul *Beily* desparte valea Curcusu-Mare de Valea-Turia între Pârlita și Beștepe. Înălțimea lui maximă este de 197^m, (la S. de Pârlita), coboră lin către N.-E. pe la punctele *Kiuciuk-Beily*, (114^m), până în gârla Dârnoi. Înălțimea *Cara-Suhat* (45^m), este minimum acestui del.

De la *Movila-Mogh-Iacob* se lasă în pantă dulce până d'asupra satelor Agighiol și Sarighiol, d) *delul Imalac* sau *Ceatal-Tepe*, și desparte valea Tulcea de valea Sarighiol-Nucarilor. Înălțimea lui maximă este de 133^m, coboră până la cota 6^m la V. de satul Calica.

e) De la *Movila Cerdacului* coboră către S.-E. pe la *movila Taușan-Tepe* (118^m), *delul Caliceii* în pante foarte dulci între Sarighiol și Carabil. Minimum cotei este 13^m, la E. de satul Calica.

8. *Delul Cairacil* este continuarea răsăritenă a Delului-Mare între *Movila Cerdacului*

¹⁾ A se vedea valoarea militară a delului Tulcea la geografia militară.

și *Îârtop*. Direcțiunea lui generală V.-E., lungimea de 9 km., este mai mult o serie de movile stâncose înșiruite și diminuând în înălțime de la V. la E. Înălțimea celor mai multe din ele trece de 100^m.

De la *Movila Îârtop* (88^m), se continuă lanțul de movile stâncose numite în general, 9. *délul Morughiol*. Înălțimea lor descresce de la V. la E. până la 41^m la sudul satului Morughiol.

Între Morughiol și Dunavăț, terenul se urcă până la 52^m, maximum în *punctul Dunavăț*, la N. satului; această ridicătură treptată de la V. la E. se numesce *délul cu Cetate*, după numele a 3 cetăți construite de Zaporojeni.

Către S.-V. de Dunavăț, seria de coline isolate primesce numirea de *délul Cara-Bair*, se înlanțuesc până în mlăștinele Nordice ale lacului Razelm.

Înălțimea maximă a acestor coline este de 79^m.

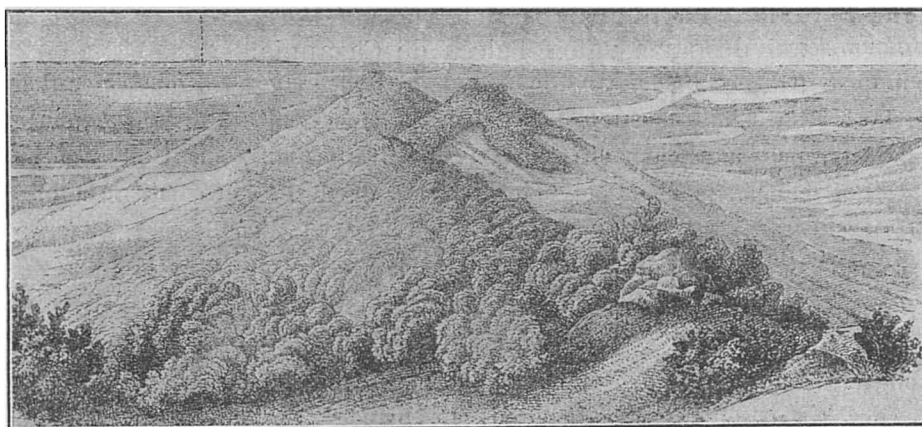

Fig. 23. — Vederea grupului Beș-Tepe. (După K. F. Peters).

10. La Nord de *délul Cairacil* se întinde un masiv isolat și stâncos între Beș-Tepe și Mahmudia, *délul Beș-Tepe*, (cinci vîrfuri). Direcțiunea lui este de la apus către răsărit pe o lungime de 4^{1/2} km. A primit această numire după cele 5 vîrfuri cari 'l domină: unul de 242^m la V., al doilea și al 3-lea de câte 225^m, al patrulea de 215 și al 5-lea de 180^m, înșirate pe culme de la V. la E. Pantele sale sunt repezi în toate direcțiunile de 0^m,1 pe metru. Forma lui este alungită. Natura terenului stîncosă. Délul e acoperit cu tufăriș.

Împrejurim le acestui dél trebuie să fi fost mult mai populate odinioară, la pôlele sale Nordice pe marginea brațului Sf. Gheorghe se găsesc și ađi urmele unei cetăți numită Bisericuța a cărei vechime trece peste dominațiunea turcască.

În apropiere, urmele unui fort de construcție pasageră, precum și o mulțime de alte uvrage mai mici legate între ele prin șanțuri. La pôlele apusene s'a găsit de curând urmele unui apeduct de olane, precum și o bucată de piatră cu inscripție romană:

(Pote ca e vechiul Salsovia ?)

Priveliscea ce se înfățișază ochiului călătorului suit pe acest dél este din cele mai frumoase.

Către răsărit se vede arta în luptă cu natura, mărețul canal al Sulinei, lăudabila operă a comisiunii Dunărene.

Ochiul alunecă pe întinsa câmpie a Deltei, acoperită cu stuf printre care șerpuesc cele 3 brațe ale Dunării ca nisce fășii argintii cari se desfac dintr'un punct, Cétal, întocmai ca dintr'o pâlnie răsturnată.

Către miază-đi la mari depărtări un alt noian de apă, lacul Razelm, iar dacă privește cine-va către apus vede natura în totă măreția ei, culmea Babadagului acoperită cu păduri bătrâne pe d'asupra căroră abia se pôte distinge gîamia orașului.

De alt-fel délul este arid, la picióarele lui în dreapta și stânga staă adăpostite satul Beș-Tepe și orașul Mahmudia.

Séra spre apusul sórelui tabloul este și mai feeric, sunt ultimile raze ale sórelui care daă farmecul acestei regiuni morocănóse și sterpe.

Ramificația de S. între valea râului Telița și valea Tulcei. De la km. 7 al șoselei Tulcea-Babadag cobóră către S.-V. din Délul-Mare între văile Cardonului și Puturosului, 11) *délul Redi* a căruí înălțime maximă e de 200^m și în pantă ușóră se înclină până d'asupra Cataloiului.

Din vârful Tulcea al Délului-Mare cobóră către S. două déluri: *Desli-Cairac*, riguros paralel văii Tulcea și *Uzum-Bair* paralel văii Teliței.

12. *Desli-Cairac* are o direcție de la N.-V.—S.-E.; înălțimea lui descresce cu cât cobóră către S. de la 200^m la 171, 167 și în fine 150^m, o ramură a acestui dél este trimisă între bifurcațiile văii Tulcea, iar culmea principală se continuă către S.-E. până d'asupra sateilor Sabangék și Sarichioi, sub numele de délul *Căușul-Mare*, *délul cu Cunună*, *délul Pietros* și în fine *délul cu Pomî* desparte valea Tulcea de Cazangia.

Acéstă culme are cea mai mare înălțime de 205^m, în délul cu Cunună la Vestul satului Agi-Ghiol. Pantele răsăritene cad repede către Agi-Ghiol, pe când cele de miază-zi se prelungesc în pantă ușóră până în câmpia Cairacului dintre Zibil și Sarichioi.

Movila-Bursucu (31^m), izolată pe țermul lacului Razelm la S. de Sarichioi este o continuare a acestui dél.

Natura acestei culmi este stâncósă la N. și acoperită cu *pădurile Sarichioi, Agi-Ghiol* și *Sabangeak* de pe Căușul-Mare și délul cu Cunună. Odinióră aceste păduri erau mari, prin tăierea lor nerațională ađi nu mai există de cât tufăriș.

13. *Délul Uzum-Bair* (218^m înălțime maximă), se prelungește către S. prin *Taușan-Tepe*, *Cazalgik-Bair*, *Ceatal-Bair*, *Orta-Bair*, *Taş-Bair*, *délul din fundul Găvanului* și *Tugarlea-Bair*, țermurind valea Teliței pe care o desparte de valea Cazangia.

Culmea e formată din mamelóne, ast-fel fie-care din denumirile de mai sus forméză câte un mamelon, carî sunt legate între ele.

Înălțimea lor descresce de la N. la S. necoborând însă sub 100^m. Pantele apusene cobor încet către valea Teliței. Tugarlea-Bair și délul din fundul Gavanului, silesc cursul Teliței la Congaz a face o încovoitură către V.

Tufărișurile Enichioi, Kongaz și Zibil acoperă Orta-Bair, așezat la origina văii Cazangia.

VII. *Délurile dintre Telița și Taița.* Între valea Pârlita la apus și Morilor (Isvorul Teliței), la răsărit se află un platoă 'nalt de 312^m, ale căruí pante se lasă către N. în valea Pârlita-Mică, către V. în valea Pârlita-Mare și Taița până d'asupra satului Geaferca-Rusă, către S.-E. în văile Holuclu, Boclogea și Stupinei. Acest platoă se numesce 1. *délul Pârlita*, este acoperit cu păduri, și póte fi considerat ca nodul orografic al ramificațiilor ce se întind către S.-E. între Taița și Telița până în furca lacurilor Toprac Kiopru și Coda-Bălți.

2. Din acest nod orografic cobóră către S. între Taița și valea Boclogea, lungul dél *Boclogea* (12 km.), începe de la origina văilor Holuclu la V. și Boclogea la E., merge îngustându-se din ce în ce către S. și desparte valea Coslugea de Boclogea. Pantele sale meridionale cobor lin în câmpia de la N. Ortachioiului, pe când către E. și V. pantele sunt fórte repeđi. Are o mulțime de vârfuri stâncóse. Înălțimea lui maximă este de 350^m, cobóră până la cota 78^m în câmpie, cu o pantă de 0,02 pe metru. El trimetre către S.-V. a) *Délul Coslugea* ('nalt de 330^m), între valea Stipanului și Taița la V. și valea Coslugea la E.; acest dél se continuă către S. sub numirea de *délul Geaferca* și în fine *délul Pietros*, până în câmpia dintre Balabancea și Islam-Geaferca.

Lungimea acestei întregi ramuri este de 7½ km., cobóră lin către S., pe când către V., în valea Taiței, pantele sunt mai repeđi. Délurile sunt acoperite cu păduri până la Islam-Geaferca. Pe o parte din culmea délului Boclogea este săpat *valul numit al lui Traian*, care începe a se cunoște numai din délul Pârlita. La 3½ km. spre S.-E. acest val cotesce în unghiú drept către N.-E. pentru a tăia valea Boclogea pe la confluența cu valea Stuparî și apoi urcă culmea Isvórelor.

3. Din délul Pârlita pornesce către S.-E printre valea Stupari și valea Meidanchioi, *délul Isvórelor*. Acest dél acoperit cu păduri de stejari are un vârf de 300^m care desparte valea Morilor de Stupari, coboră pe la *piscul Pârului* (267^m) către S. în pantă dulce, până la confluența văilor Bocloghea și Meidanchioi. Lungimea acestui dél este de 6 km.

Pe culmea lui urcă de la S.-V. la N.-E. valul lui Traian, care coboră apoi în valea Meidanchioi pentru a urca:

4. *Délul Fundul Burții*, prelungirea Estică a délului Isvórelor; el țermuresce la S. Valea Morilor până la Monastirea Cilicul Mare; către S. se întinde până în valea Cilicului. Direcția lui este de la V. la E. Înălțimea maximă o are la *copacul Selda* de 315^m, coboră în toate direcțiunile în pante dulci. Lungimea lui este de 9 km. de la origina văii Morilor, până la Monastirea Cilicul Mare. E acoperit cu păduri și e tăiat de Valul lui Traian, care coboră în valea Morilor pentru a urca culmea délului Mare și duce la Nicolțelu.

Din délul Fundul Burții se lasă către S., despărțind văile Medanchioi și Bocloghea la V. de Valea Cesmelei și pâraul Acadan la E., o culme de déluri numite: a) *Délul Bostănăriilor* (271^m) la E. de Meidanchioi, b) *délul Eni-Ormangic-Tepe* (259^m) și în fine se termină prin délul *Eschi-Balâc*, pe care valea Eschi-Balâc îl împarte de la S. la N. în 2 ramuri egale, din care cea de E. este mai înaltă (280^m).

Lungimea întregii ramuri ast-fel descrisă este de 10 km., acoperite cu păduri afară de délul Bostănăriilor. Drumurile Acadan-Meidanchioi și Trestenik-Meidanchioi îl traversează.

Pantele către V. și E. coboră repede în văile Boglocea și pâraului Acadan. Către S. délul își menține înălțimea până la 280^m și apoi coboră repede în valea Taiței între Lozova și Alibeikioi.

c) Tot din délul Fundul Burții se mai lasă către S. o ramură, *délul Acadan* ce desparte valea Cismelei de valea Chioserelic; această ramură acoperită în partea de S. cu păduri, coboră în pante repești până d'asupra satului Acadan. Lungimea ei este de 6 km., iar maximum de înălțime pe care o are la N. este de 263^m.

5. *Délul Cilicului* continuă către S.-E. ramificația între Taița și Telița.

El prezintă forma unui mamelon păduros triunghiular înalt de 342^m la S. monastirei Cilicul Mare; se întinde de la V. la E. de-alungul văii Cilicului, iar din pantele lui Sudice nasc văile Chioserelic, Culac-Carlar și Cărbunarilor. Acest dél trimete 2 ramuri: una către S. între pâraul Acadan și Valea Cărbunarilor (pâraului Telița) și alta către S.-E. între acestea din urmă și riul Telița.

a) Ramura de S. se numesce *Carcaman-Bair*, între satele Acadan și Trestenik; această culme trimete mai multe ramuri, ast-fel către S.-V. a') *Curu-Bair* (242^m) între satele Acadan și Alibeichioi, b') *Canagic-Bair* (128^m) către S.-E. de Trestenik, c') *Slamuni-Culac* (228^m), d') *Tatar-Brir* (200^m) între Alibeichioi și Bașchioi și în fine e') *Ghel-Tepe* (134^m), ultima ramificație către S.-E. între valea Ormangicula (la V.) și pâraul Telița (la E.), se lasă ușor până d'asupra satului Armutlia.

Natura terenului ce formază acest dél este stâncosă către V. între Acadan și Bașchioi; către această parte și pantele sunt mai repești. Lungimea lui totală de la origina văilor Culac-Carlar și Cărbunarilor și până la Armutlia este de 16 km.; e tăiat de numeroase drumuri ce pun în comunicație satele de pe versantul Estic (Trestenik și Nalbant), cu cele Vestice și S.-V. (Acadan, Alibeikioi, Cineli, Bașchioi și Armutlia). Este acoperit cu petice de păduri, ceea-ce probază că odinioară aceste păduri acoperiau întregul dél.

b) Ramura ce délul Cilicului trimete către S.-E. între pâraul Telița și riul Telița, coboră printre Poșta și Trestenik; *Cogea-Cara-Bair* ar reprezenta singura ramificație, ea coboră în formă ascuțită, pornind din cota 259^m a délului Cilicul, până d'asupra Trestenicului; către S.-E. nu sunt de cât pantele délului Cilicul, pe cari se află movilele *Ghel-Tepe* (106^m la S. de Poșta), *Eșil-Tepe* (169^m), *Buiuk-Cara-Tepe* (171^m) și *Kiuciuk-Cara-Tepe* (157^m), aceste pante cobor lin în valea Alceac-Culac-Punar.

6. *Délul Cataloi* formază mai mult un mamelon înalt de 116^m (*Movila lui Dobre*), care

își întinde pantele către Cataloi, coborând treptat prin *délul Ghiulele-Tepe* până la cota 20^m la E. de Hagilar.

7. *Délul Sarî-Tepe*, care țârmuresce pe la E. valea Alceak-Punar, face legătură (cu un slab relief coprins între 79^m și 54^m) între *délul Cilicului* (din movila *Coci-Tepe* 119^m) și masivul stâncos isolat:

8. *Deniz-Tepe* este un mamelon isolat în mijlocul unei câmpii a cărei cotă este coprinsă între 54 și 25 metri. E un masiv stâncos de formă ovală de la N. la S., având basa de 3 km. și înălțimea de 266^m. Pantele sale cad repede în toate direcțiunile către văile Hagilar, pârâul Telița și râul Taița, pe care le domină până la mari depărtări. Numele său însemnă movila Mării, căci în adevăr Marea s'a întins odinioară prin lacul Razelm, Babadag și uda pôlele acestei movile. S'a găsit pe vârful ei o ancoră ce nu putea fi adusă aci de cât prin navigație. Se mai pretinde a se fi găsit nu de mult și un cârlig de fier ce servia de legat corăbiile. Mi s'a povestit din bătrâni, că în adevăr pe la 1860—65 s'au făcut cercetări pe culmea acestui dél și că cârligul de care e vorba a fost scos din stânca în care era încrustat.

Pe atunci *délul* și văile înconjurătoare erau acoperite cu păduri, unde se vânau tot felul de animale sălbatice. Aceste păduri sunt azi distruse.

Pozițiunea, numirea și mai ales constituția geologică a acestui mamelon deslăgă întru cât-va punctul de întrebare, că Dunărea a curs prin valea Teliței și că apele Mării scălda pôlele lui.

VIII. *Délurile dintre Apa Calistrei și Cerna.* a) *Culmea principală* a *délurilor* dintre Calistra și Cerna este o prelungire Sud-Estică a *Piscului* înalt și țuțuiat, prelungire care poartă numirile de *délul Coșlug*, *Ștubelor*, *Negoiu* și *Almalia*. Acestă culme coprinsă între Valea Lupului la N., Valea Taiței la E. și Sarp-dere la S., trimete către Vest ramificațiunile care ocupă totă regiunea coprinsă între Calistra la N. și Cerna la S.

1. *Délul Coșlug* este prelungirea S. a *Piscului* înalt și țuțuiat. Înălțimea lui maximă este de 426^m în *vârful Greci*, coboră în pante repezi și escarpate către V. în valea Lunca Plopilor; către S. o vale strâmtă îl desparte de *délul Secaru*, prin această vale vine drumul de la Greci și se bifurcă chiar pe fundul vâlcele, un drum apucă spre V. pe panta orientală a *Piscului* înalt și țuțuiat și unul peste *délul Negoiu* în valea Țigăncei. *Délul Coșlug* este stâncos și pleșuv la creștet și pe pantele Vestice, numai către E., unde panta se prelungește lin (407^m) pentru a se uni cu *Délul Ștubelor*, este acoperită cu păduri.

2. *Délul Ștubelor* se prelungește de la V. la E. printre valea Lupului (la N.) și valea Lungă (la E.) până la confluența lor; către S. se lăgă cu *délul Negoiu*. Este acoperit cu păduri. Înălțimea maximă e de 407^m, pantele din Valea Lungă și din vâlcéua care îl desparte de Secaru, sunt repezi.

3. *Délul Negoiu* și 4. *Délul Almalia* prelungesc către Sud culmea principală, cel d'întăi se lăgă cu *délul Ștubelor*, iar cel d'al doilea cu *délul David*. Au direcție de la N. la S. pe o lungime de 6 km. și sunt acoperite cu păduri. Înălțimea maximă este în *délul Negoiu* de 403^m, coboră către S. până la cota 370^m în *délul Almalia*.

Din *délul Negoiu* se lasă către V. spre lunca Plopilor: a) *Délul Secaru* un mamelon aproape isolat, fiind jur împrejur înconjurat de văi, prin care merg drumuri închiidându-l de toate părțile. Înălțimea lui maximă este de 303^m. Pantele ce cad repede în toate părțile sunt acoperite cu păduri. Către N.-V. b) *Délul Piatra Mariei* este o stâncă izolată în valea pădurăsă numită Lunca Plopilor; el n'are mai mult de 100^m înălțime.

Din *délul Almalia* se lasă către N. între Taița și Valea Lungă, a) *délul Țigăncei* lung de 5 km. Înălțimea lui maximă este la N. de 309^m, coboră ușor către S. (307^m), până se unesc cu Almalia. Pantele sale sunt dulci mai ales către râul Taița, unde formeză frumoasă vale de la Țiganka-Taița. *Délul* este acoperit cu păduri.

b) *Ramificațiunile dintre Calistra și Cerna sau ramura Cerna*. Din *délul Almalia* coboră către Vest printre Cerna și Calistra *délul Daiaman-Bair* și *délul Megina*, care se continuă prin *Piatra Ascuțită*, *Priopcea*, *Curt-Bair* și *Para-Bair*.

1. *Délul Daiaman-Bair* are 250^m înălțime maximă, o formă încovoiată ca o potcovă,

acoperit cu păduri și coboră în pantă ușoră către S. în valea Cernei prin prelungirile sale: a) *Raman-Bair* (283^m înălțime maximă) și în fine b) *Saia-Cula* (256^m) până d'asupra satului Cerna, țermurind pe la E. Valea Megina; *Orta-Derea* este un vârf al délului Daiaman, care prin înălțimea de 177^m domină valea Cernei la origină.

Văile opuse Megina și Calistra, limitază la V. Délul Daiaman, către Vest de care se întinde: 2. *Délul Megina* cu o înălțime maximă de 300^m, jumătate e acoperit cu păduri. Coboră către N. și Sud în pantă dulce, spre Est se lăgă cu délul Daiaman, iar către Vest cu un lanț de déluri dispus de la N.-V. către S.-E. cu o direcție perpendiculară pe a celor d'întăi.

Délurile 3. *Pialra Ascuțită* (256^m), 4. *Priopcea* (402^m), 5. *Curt-Bair* (300^m) și 6. *Para-Bair* (158^m), formază acest lanț pe la marginea de V., a căroră trece șoseua Cerna-Greci, coboră în toate direcțiunile prin pante dulci. Délurile externe Piatra-Ascuțită și Para-Bair au câte un vârf ascuțit și stâncos.

Spre V. de șoseua Cerna-Greci și ca o continuare a délului Priopcea, sunt délurile: a) *Bujor*, b) *Caracicula* și c) *Piatra Roșie*, ocupă totă regiunea coprinsă între șoseua Cerna-Greci și drumul Satul Noș-Măcin. Tus-trele sunt niște mamelone stâncose de câte 150, 200 și 163^m înălțime. *Piatra Roșie* are în punctul *Cerna* 163^m, acest vârf se întinde în formă alungită către S. și se ridică până la 202^m; este sterp și pietros.

7. În fine délul stâncos și isolat numit al lui *Iacob*, așezat la S. de satul Turcóa, are cea mai mare înălțime de 336^m, o formă circulară; către Sud de-alungul gârlei Turkóa, coboră cu încetul prin: a) *Iglicióra Mare*, b) *Iglicióra Mică*, c) *Délul lui Manole*, și d) *Délul Gorgova* până în valea Ulmul.

8. Către N.-V., de cotul ce Dunărea face între Turcóa și Iglia, între acest cot și apa Calistreii, délul *Piatra-rîiosă* este isolat între apa Calistreii la N. și valea Viilor la S., are maximum de înălțime la *movila Piatra-rîiosă* de 96^m. Pe la pólele sale trec două șosele; Cerna-Greci și Satul-Noș-Măcin.

IX. *Culmea principală între Cerna și Aiormanul*. Délul Almalia se continuă către S. formând culmea principală, îngustându-se între origina văilor Cerna și Sarp-dere. Continuarea lui pórtă numirea de *délul lui David*, *délul Amzalăi*, *Carapcea*, *Ciubucluc-bair*, *Cale-bair*, *Sakar-bair* și *Taslik-bair*.

1. *Délul David* se încovioie către S., pentru a înconjura valea David, se unesce către N.-V. cu délul Almalia, iar către S.-E. cu délul Hancérca, între Taița și valea Alar-Kula. Înălțimea maximă a délului David este de 300^m, e acoperit cu păduri, pantele sale N. cad repede în văile Sarp-dere și David; către S.-E. se prelungesce prin a) *délul Hancearca* (care are 346^m înălțime maximă la *vârful Hancearca*), în pantă ușoră până la confluența văii Alar-Kula cu Taița; către E. se deschide frumoșa vale a Taiței. Délul Hancearca este și el acoperit cu păduri.

Tot din délul David coboră către S.-V. pe țermul stâng al Cernei b) *délul Sút-Bair* până la 168^m. Printre acesta și Orta-Dere curge Cerna.

Délurile 2. *Amzalăi* și *Carapcea* sunt continuarea către S. a culmei principale, până la șoseua Ortachioi-Akpunar. Lungimea cómei este de 20 km. acoperită cu păduri. Délul Amzalăi are un vârf de 330^m, iar Carapcea de 249^m (punctul *Jaila Nord*). Din délul Amzalăi coboră către S.-E. spre Balabancea a) *délul Carapcea-Balabancea* în pantă ușoră, până în valea Taiței la S. de Balabancea, unde se deschide frumoșa vale a satului.

3. *Délul Carapcea* se lasă către Akpunar, Jaila și Ortachioi; de asemenea prin pante dulci se lăgă cu délul Amzalăi; trimete o ramură către S.-V. între Jaila și Cerna numit a) *délul Cerna*, tăiat de șoseua Akpunar-Cerna, e de natură stâncosă, are un vârf de 242^m lângă șosea; coboră până în câmpia Satului-Noș prin mamelone înșirate, din care *Cale-bair* este un mamelon isolat și stâncos de 55^m înălțime lângă Satul-Noș.

4. *Délul Ciubucluc-bair* formază continuarea spre Sud a culmei principale între Jaila și Homurlar. *Movila Orta-Cairac* îl lăgă cu Délul Carapcea la N., iar *Cale-Bair* cu *Sakar-Bair*. Înălțimea lui maximă este de 305^m. În partea de S. e acoperit cu păduri.

5. *Délul Cale-bair* așezat la E. satului Homurlar, face legătura între Ciubucluc-bair

și Sakar-bair. Are 350^m înălțime la vârf, se prelungește către Vest printre pâraiele Homurlar la N. și Cârjelar la S., până la confluența acestor văi. Este acoperit cu păduri până la Homurlar. Direcția lui de la E. la V. pe o lungime de 5 km.

6. Către S.-E. *Délul Sachar-bair* se înalță până la 400^m altitudine în *punctul Atmagea*, care poate fi considerat ca nodul orografic al centrului Dobrogei de nord, de ore-ce din el pornesc mai multe culmi principale. Délul Sakar-bair are o lungime de 6 km., în direcție de la N.-V. la S.-E. și desparte văile Arman-Cesme și Sakardere de valea Atmagea, între care coboră lin până la confluența lor. Culmea este acoperită cu păduri, iar pantele Estice, către Atmagea cu pășuni.

7. *Délul Taslic-bair* ce coboră către V., din *punctul Atmagea* este continuarea culmei principale. Înălțimea lui maximă este de 377^m în vârful Hagi-Tepe, coboră până la 366^m spre S., chiar la limita județului Tulcea. Direcția lui este de la N.-V. la S.-E., pe o lungime de 5 km. și desparte valea Caprei-Cârjelari-Aiorman (versantul Vest-Dunărean) de valea Sacar-dere-Arman-Cesme (din versantul M. Negre).

Din acest dél se lasă printre valea Aiormanului și secundara sa Cârjelari a) *délul Borun-Bair*, ce se îndreaptă către V. și se termină la S. satului Hasanlar, ca un mamelon isolat acoperit cu păduri pe culme, iar pantele Sudice care coboră lin în Aiorman, sunt acoperite cu semănături și pășuni.

Din culmea principală ce am descris se desfac două ramuri: *Dijkadael-Bair* sau *culmea Picinéga* către V. și *Culmea Babadagului* către S.-E.

X. **Culmea Picinéga.** Din *Movila Orta-Cairac* (sau *Jaila Sud* 285^m) a culmei principale, despărțind valea Jailei de acea a Homurlarului și Aiormanului coboră: 1. Délul *Dijkadael-Bair*, terminat prin délul *Hasanlarului*. Direcțiunea acestei culmi este de la răsărit la apus. Înălțimea merge crescând de la *Orta-Cairac* (285^m) treptat către V., până la *punctul trigonometric cota 306* din vârful délului, iar de aci coboră treptat către Vest prin *délul Hasanlarului*, până la 204^m și se termină în câmpia de la răsărit de Satul-Noș. Délul e de natură stâncosă, către S. și N. pantele cobor lin; în întregime délul e acoperit cu semănături și pășuni. Intre Hasanlar și Homurlar o ramificație sudică a délului se numește *Kiuciuk-Kara*. Lungimea culmi este de 10 km.

XI. **Culmea Babadagului.** Din *délul Ciubucluc-bair*, care este ramificația Nordică a nodului orografic Atmagea, pornesce către S.-E. importanta culme a Babadagului.

Așa s'ar putea numi délul ce se întinde de la N.V. către S.E., între râurile Taița și Slava, lung de 56 km. până la *Capul Dolojman*.

Acest dél nu formeză o continuitate, ci mai multe grupuri de déluri strânse între diferitele văi secundare ale Taiței și Slavei, astfel începând de la N.V. între satele Atmagea (pe Slava) și Ortachioi (pe Taița) avem:

1. *Ghiobilche-Bair*, care pleacă din culmea Ciubucluc-Bair și se prelungește sub diferite numiri către E. printre văile Taița la N. și Ghiobilche, Canara-Ceair, Musafir-Culac, Bas-Kioi; numirea de Ghiobilche-Bair o poartă délul numai până la curmătura formată de pârâul Dautcea și valea Emir-Asan-Culac.

Délul în întregime e acoperit cu păduri, are un vârf *Câzlar-Bair* la S. de Ortachioi cu 177^m înălțime.

Pe culmea délului trec drumurile ce vin de la Ortachioi și Dautcea, pentru a duce la Atmagea.

2. *Délul Dautcea* este prelungirea Estică a precedentului, până în valea Baschioi, unde poartă numirea de *Câz-Bair* sau *délul Fetei*. El e acoperit cu păduri; înălțimile cele mai mari sunt în partea de S. între 220 și 285^m, coborând către N. în pante dulci spre șoseaua Baschioi-Cineli-Ortachioi.

3. Ca o piramidă izolată de restul grupului deluros se ridică pe țărmul drept al Taiței stâncosul dél *al Consuluhă*, a cărui înălțime e de 332^m. El silesce râul a descrie un mare arc de cerc către N. între Cineli și Dautcea; pe la S. trece șoseaua Baschioi-Ortachioi. De pe vârful său se pot vedea împrejurimile până la mari depărtări, Dunărea și Marea.

Între valea Atmagea, Dulgher, Arman-Cesme la S., Jidini la E., Ghiobilche, Canara-Ceair și Musafir-Culac la N. se întind către E. două deluri: *Iasi-Orman* la N., *Bak-Ciaus* la S., despărțite prin valea Bac-Ciaus.

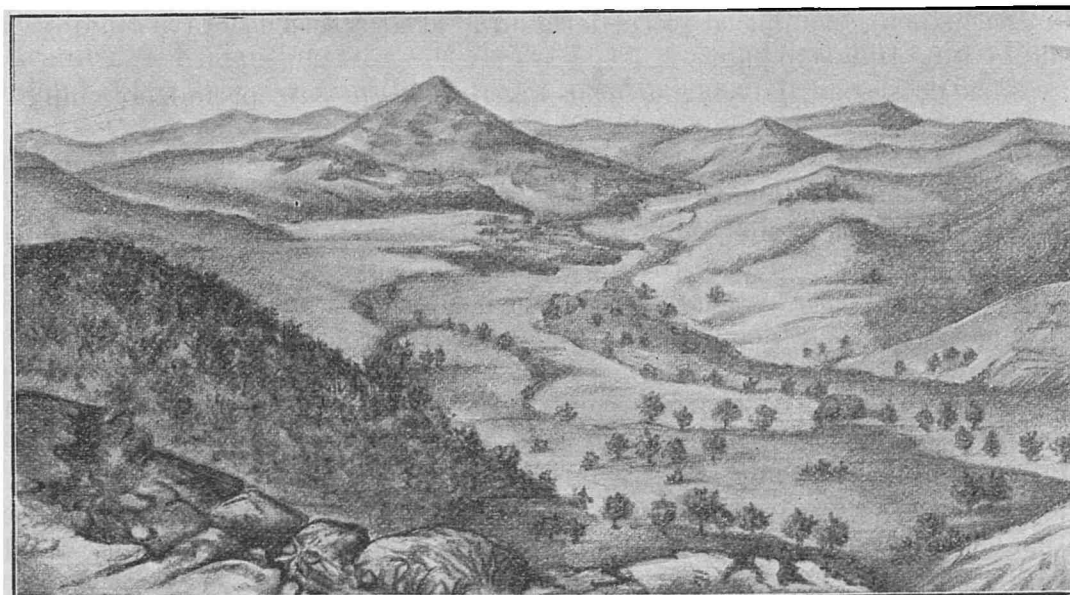

Fig. 24. — Muntele Consul. (După K. F. Peters).

4. *Iasi-Orman* este acoperit cu păduri, are 301^m înălțime; către N.V. poartă numirea de *Canara-Ceiu*, se desparte prin valea Musafir de delul Dautcea, iar către E. poartă numirea de *Eskiliorman*, coboară lin în valea Baschioi.

5. *Delul Bak-Ceaus* în parte acoperit cu păduri, are 236^m înălțime în vârful *Sivri-Tepe*, valca Jidini îl desparte de delul cu același nume.

Delurile 6. *Jidini* și 7. *Uzum-Bair*. Se numesce ast-fel grupul deluros coprins între valea Jidini la V., Slava la S., Dere-Iol-Cara și Orta-Burum la E. și râul Taița la N. Are cea mai mare înălțime d'asupra satului Ciucurova de 371^m, descresce din ce în ce către N. spre punctul trigonometric *Jidini* 342^m, de unde începe a se numi *Delul Pelitu*, coboară în valea Baschioi. Este peste tot acoperit cu păduri.

Uzum-Bair se numesce partea E. a grupului și se întinde de la S.E. din partea numită *Tazli-Bair* (258^m) către N.V., unde se termină la S. de Baschioi prin partea numită *Cuzu-mare* (189^m înălțime).

O ramură ce *Uzum-bair* trimete către N.E. spre Armutlia se numesce a) *delul Pietrosul*, iar o alta spre Camber se numesce b) *Balar-Bair*.

Peste culmea delurilor Jidini și *Uzum-Bair* trec două drumuri ce duc de la Armutlia, Camber la Slava-Cerchezescă.

8. *Delul Carada* este prelungirea lui *Uzum-Bair* și se întinde către S.E., până în șoseua Babadag. Este peste tot acoperit cu păduri, are cea mai mare înălțime la S.V. de 264^m. Ramificațiile sale poartă diferite numiri:

a) *Uzum-bair* către S.V. între Dere-Iol-Cari și Malieva-Balca, are cea mai mare înălțime de 234^m.

b) *Orman-Bair* către S., până d'asupra satului Slava-Rusescă, printre văile Lasă-Hari și Hribesio-Hari, are 250^m înălțime.

c) *Camena* este partea cea mai răsăritenă a delului Carada, se întinde la S. de șoseua Babadag-Slava-Rusescă și are 3 ramificații: a') *Sevaiova-Harâ*, b') *Pahotnikai-Harâ* și c') *Delul Camena*, care coboară până d'asupra satului Caugagi.

Către N. ramificațiile delului Carada sunt:

d) *Caragidi-Bair* prelungit către N.V. prin a') *Asmalar-Bair* și b') *Taş-Bair* între văile Orta-Burun și Sâнар-Dere, până la satul Camber, apoi e) *Jaila-Bair* între Sâнар-Dere și

Ada-Tarla-Cula, are 138^m înălțime și în fine *f) Janchi-Bair*, care coboră ușor către E., până la Babadag.

Délul *Carada-Bair* este străbătut de următoarele drumuri: Babadag-Slava-Cerchezescă pe la mijloc, Babadag-Satu-Noi pe la pôlele Nord-Estice (șosea); Babadag (Podul-Duva)-Slava-Rusescă (șosea), drumul ce pleacă de la km. 40 al șoselei la Slava-Rusă și în fine drumul de la km. 41 la Caugagi.

La răsărit de șoseua Babadag *délurile-Visterna* și *Orta-Bair* prelungesc culmea Babadagului până în lacul Razelm la *capurile Iancina și Dolojman*.

9. *Délul Visterna* este coprins între șoseua Babadag la V.; văile *Visterna* și *Ceelinchioi* la E. Culmea poartă numirea de *délul Bairak*, care trimete către N. ramificațiile: *a) Orta-Bair*, *b) Koium-Baba* și *c) Balta-Bair* până d'asupra Babadagului, între oraș și valea Nucilor, cu ramificația cea mai Nordică *d) Canara-Baba* ce se termină la Ezerul-Babadag prin înălțimea *Sultan-Tepe*, apoi între valea Nucilor și Visterna *e) Délul Stupari* prelungit cu *Culacula-Bair*, care prin délul *Molfa* și *Calabalik-Bair* coboră către N., până în țermul lacului Babadag.

Către S. *délul Bairak* coboră ușor prin pantele sale către Ezerul-Golovița spre Ciurli-de-Jos și Canli-Bugeac. *Akairac-Bair* lăgă délul Visternei de Carada, pe pantele sale suie șoseua Constanța-Babadag.

Délul Visternei este acoperit cu păduri; numai pe pôlele N. și Sudice sunt pășuni și arături, pantele sale sunt mai repezi către N., pe când către S. coboră ușor spre Ezerul-Golovița.

Pe la Apus trece șoseua Babadag, pe la mijlocul lui e traversat de drumurile ce duc de la Ceanurli-de-Jos, Canli-Bugeac și Pașa-Casla la Babadag și Visterna.

10. *Orta-Bair* este culmea délurilor ce se întind spre răsărit de Visterna. Înălțimea sa e de 216^m și se lăgă de délul Visterna prin *Samaldar-Bair*.

Orta-Bair trimete către E. ramificațiile *a) Golovar-Bair*, care prin *b) Délul-Iuk* și *c) Casavet-Bair* se prelungesc până la capul Iancina și insula Kazâl-Kum, *d) Taș-Burun* nu e de cât o prelungire către N., pe lângă țermul Razelmului, din délul Iuk.

Izolată pe țermul lacului și puțin mai la N. se ridică în formă de șea *e) délul Gras*, care domină până la mari depărtări lacul Razelm; pe el se află ruinele vechii cetăți Eraclea.

Din Orta-Bair coboră către S. între văile *Ceelinchioi* și *Mil-Vel-Alciac*, *f) délul Biu-iuk-Orman-Bair*, care prin *g) délul Ac-Topraciac* se termină d'asupra satului Pașa-Casla; iar la E. de valea Mil-Vel-Alciac, *h) délul Caramanchioi*, se prelungesc către S.-E. prin *i) délul Dolojman*, până la capul Dolojman.

Pădurile acoper culmea délului Orta-Bair, pantele sunt acoperite cu pășuni și arături.

Peste culmea délului Orta-Bair trec mai multe drumuri, ce duc de la Pașa-Casla, Jurilovca și Caramanchioi la Enisala și Visterna.

XII. **Sultan-Bair.** La origina văilor Aiormanul (către N.-V.), Eni-Sarai (S.-V.), Slava-Rusescă și Slava Cerchezescă (spre S.-E.), délul Sultan-Bair, formeză spinarea délurilor Dobrogei. Este de forma unui triunghi isoscel, a cărui basă se află chiar pe limita celor 2 județe și are 366^m înălțime. Peste culmea lui trece drumul Carjelar-Baş-Punar. E acoperit peste tot cu păduri. Se poate considera ca nodul orografic al acestei regiuni, căci din el pornesc 3 ramificații principale: *Ghiolgic-Bair* și *Ghiun-Ghiurmes-Bair* către N.-V., *Ramazan* către S.-V. și *délul Ciucurova* către S.-E.

XIII. **Délul Ghiun-Ghiurmes sau ramura dintre Aiormanul și Rosti.**

Din culmea délului Sultan-Bair pornesc către N.-V. printre râurile Aiormanul (N.) și Rosti (S.) 1. délul Ghiun-Ghiurmes, căruia Ghiolgic-Bair îi servește de legătură. *Ghiolgic-Bair*, este tot délul păduros de la capul văilor Urumbel și Topolog, până în valea Carjelar, are forma pătrată, așezat chiar la limita județelor. Înălțimea lui maximă e de 325^m, spre N.-E. de satul Urumbel. Pe culmea lui trece drumul Topolog-Carjelar cu o ramură la Urumbel.

Délul Ghiun-Ghiurmes de natură stâncosă în multe părți se prelungesc de la S.-E.

către N.-V., mai aproape de valea Aiormanului în spre care coboră, în pante repezi. Lungimea culmei este de 18 km. și se termină la drumul Ostrov-Satul-Noi. Înălțimea maximă este de 321^m la S.-V. de satul Aiormanul. *a) Canat-Calfa* nu este de cât o ramificație între văile Canat-Calfa și Carjelari. Ramurile ce delul Ghiun-Ghiurmes trimete către Sud spre pîrîul Rosti sunt de puțină importanță: *b) Eșil-Tepe*, *c) Camber-Tepesi*, *d) Baba-Bair*, între satele Urumbei și Koium-Punar, *e) Sănâr-Taș-Tepesi* d'asupra satului Coium-Punar și în fine, *f) delul Coium-Punar* coboră lin către V. până aproape de comuna Ostrov. (Movila Săpata 50^m). Peste delul Ghiun-Ghiurmes trec mai multe drumuri ce unesc valea Rosti cu Aiormanul.

2. *Movila Cazacilor* se ridică pe malul Dunării la S. de Picineaga, până la 129^m înălțime; este izolată de restul delului; drumul Ostrov-Satul-Noi desparte Movila Cazacilor de Delul Ghiun-Ghiurmes. E de natură stîncosă și de formă aproape circulară.

XIV. Delul Ramazan sau ramura dintre riurile Rosti și Eni-Sarai.

Din *Ghiolghik-Bair*, coboră către S.-V.: 1. *delul Ramazan* căruia *Kerchenes-Bair* îi servește de legătură. Acest del acoperă totă partea cuprinsă între Rosti și Eschi-Sarai.

Lungimea acestui del este de 12 km., până la *Movila Kitu* (193^m), unde se bifurcă. Între Făgărașu-Noi și Calfa, delul se mai numește și *Ceemșicu-Bair*; la *Movila lui Ahmet* (223^m), în dreptul Rahmanului se numește *Hagi-Kapar-Tepe*, iar la bifurcație *Cara-Tepe*.

Spre V. de movila Kitu, delul trimete mai multe ramificațiuni ast-fel: către N.-V., pe la *movila Căpitanului* (*Araclar* sau *Făgărașului-Noi* 188^m) și *Ghiolghic-Tepe*, *a) delul Rosti*, țârmuresce la S. valea rîului Rosti pe la *Hasnale-Tepe* (198^m), *Movila Săpata* (96^m), *Movila Popii* (68^m) până la Dunăre.

Delurile: *a')* *Moșului* între valea Moșului și a Viilor de la Pînga, *b')* *Caîrac*, numit către V. și al *Mezetului*, între valea Viilor de la Pînga și valea Topârscii, nu sunt de cât ramuri Sudice ale delului Rosti.

Între valca Topârscii și Bertesci, o ramură a delului Ramazan numită *b) delul Stanciu*, care către V. se mai numește și *delul Viilor*, coboră foarte ușor până la Dunăre, iar între valea Bertesci și Petrișului: *c) delul Nămolosci*, se prelungește până la satul Gârlici, ce ia numirea delului din apropierea sa (*Delul Gârlici*), *d) Delul Carapelit* între valea Petrișului și rîul Enisarai este ultima ramificație către S.-V. a delului Ramazan, pe lângă movila Kitu, se numește și *delul Elmelichi*. Carapelit-Bair coboră foarte ușor către S.-V. pe lângă satele Carapelit, Balgiu, Enisarai până la Eschisarai, denumit după satele pe lângă care trece, așa delul *Balgiului* la N. satului Balgiu, *Enisarai*, și puțin mai la N. *delul Cilibiului* și în fine *delul Viilor* lângă Eschisarai.

O ramură a Carapelitului, numită *a')* delul la *Tarcă* desparte valea cu Mărăcinii de valea Petrișului.

Delul Ramazan cu ramificațiile sale este străbătut în toate direcțiunile de drumuri ce pun în legătură valea Enisarai cu valea Rosti.

XV. *Delul Ciucurova sau ramura dintre cele două Slave*. Ramura ce pleacă din Sultan-Bair către S.-E. este 1. *delul Ciucurova*, care desparte văile celor două Slave ce descriu un V. Lungimea acestui del acoperit aproape peste tot cu păduri, este de 18 km., și la origina sa se numește *delul Topologul și Kirisliva*, din care se bifurcă o ramură numită *a) delul Baș-Punar*, care desparte valea Kirisliva de valea Baș-Punar.

Pantele sale sunt foarte repezi către N. și S., prelungindu-se către unirea celor două Slave în pante line prin *delul Ibrîșioru*. Înălțimea lui maximă e de 375^m la S.-V. de satul Ciucurova; la pîrîle sale sunt satele Bașpunar și Monastirea Uspenia pe Slava-Rusă, Ciucurova și Slava-Cerchezescă.

Peste culmea acestui del trec 3 drumuri, cari unesc cele două Slave, pornind toate de la satul Bașpunar.

XVI. *Delul Periclic* este continuarea spinării delurose, ce se prelungește către S.-E. din delul Sultan-Bair.

Are forma unei piramide cu patru laturi, cuprinsă între origina văii Enisarai (Topolog-derea) la V., Hagi-Omer-Derea la S., Periclic-Culac la S.-E. și valea Baș-Punar la N.-E.

Către S. *platoul Dolama* îi servește de prelungire. Lungimea lui este de 6 km., iar înălțimea maximă o are în punctul *Doeranî* sau *Er-Ghiobea-Tepe* de 392^m. Pantele sale N.-E. sunt repezi și păduroase, iar către V. a) *Caramisea-Tepe* o ramură a sa coboară ușor până la unirea văilor Topolog cu Hagi-Omer, b) *Bataclă-Başa* se numește panta Sudică, care coboară din punctul Doeranî, până d'asupra satului Hagi-Omer. Peste culmea delului Periclic trece drumul de la Hagi-Omer la Baş-Punar și acel de la Topolog, pe lângă vârful *Păpuşa* (350^m) în valea Baş-Punar.

XVII. **Platoul Dolama.** La origina văilor Hagi-Omer, Casimcea (Aaslă-Dere, Beidaut, Derasă-Cairac la satul Testemel) și Periclic-Culac, până în riul Slava-rusescă se întinde platoul Dolama, continuarea spinării orografice a Dobrogei. Platoul are 150^m lungime, iar partea cea mai înaltă are 350^m înălțime. Este acoperit cu livezi de prună; către S.-V. se prelungește printre văile râurilor Casâmcea și Eni-Saraî cu delul a) *Coru-Bair*, prin pante ușor înclinate; către S. prin b) *delul Cairac-Kairac* printre văile râurilor Casâmcea și Beidaut, către S.-E. prin Testemel-Bair, printre Beidaut și Slava.

Numai către N.-E. pantele sale cobor repede în riul Slava-rusescă, pe aci se întind și păduri ce se continuă d'alungul râului până la Caugagi. Peste el trece drumul Docranî la Testemel.

XVIII. **Ramura dintre Beidaut și Slava-Rusescă sau delul Testemel.** Din platoul Dolama se prelungește către S.-E. printre râurile Beidaut și Slava-rusă delul 1. *Ciamurli* sau *Testemel*. Lungimea sa este de 7 km., iar înălțimea maximă de 316^m în punctul *Ciamurli*. El trimite către S.-V. printre valea Cavaclac-Cairac și Eschi-Baba ramura a) *Iurtluc-Bair*, acoperită cu pășuni, are 274^m înălțime, iar între Eschi-Baba și Valea Dolojan, delul b) *Sari-Meselik*; către N. ramura c) *Sakar-Bair* (250^m) se întinde până în riul Slava-rusă, pe care îl silește a descrie cotul din dreptul satului cu acest nume.

Sakar-Bair este acoperit cu păduri, pantele sale nordice sunt repezi; din el se ramifică către S.-E. a') *Deolniuk-Bair* între valea pârâului Camena și Slava-rusă.

La punctul Ciamurli așezat la capul văii satului, delul Ciamurli se bifurcă:

O ramură e coprinsă între valea satului și pârâul Poturu la S.-V. și Slava-rusă la N.-E.; iar a doua ramură între pârâul Poturu și Beidaut.

Prima ramură se numește d) *Kiuciuc-Bair*, are 226^m înălțime, coboară lin către S.-E. prin *delurile Eniceri și Cara-Burun*, până în câmpia de la E. a satului Hamamgi. Lungimea acestei ramuri e de 5 km., pantele sale Nordice ce poartă numirea de delul *Taş-Bair, Bal-Bair și Tuslă-Bair*, coboară repede în riul Slava-rusă la satul Caugagi. Peste culmea delului Ciamurli trece drumul Testemel-Monastirea-Uspenia, iar peste secundara sa drumul de la Ciamurli-de-Sus la Camena și Caugagi.

Cea d'a doua ramură lungă de 10 km. ce se întinde între Beidaut și Poturu se numește delul e) *Dolojan și Dalăclă*, ce se prelungește prin delul *Solugean și Movila-Verde*, până la satele Poturu și Hamamgi. Pantele sale în general sunt dulci, iar înălțimea maximă este de 217^m, este acoperit cu pășuni și arături. Peste această ramură trec drumurile: Eski-Baba la Ciamurli-de-Sus, Beidaut și Poturu la Ciamurli-de-Sus. Una din pantele sale S.-V. d'asupra Beidautului se numește *delul Durale*.

XIX. **Delurile dintre Casâmcea și Beidaut sau Culmea Sarighiolului.** Sub numirea generică de delul Sarighiol se înțeleg ramificațiile, care poartă diferite numiri între văile râurilor Casâmcea și Beidaut. Ast-fel din Dolama, care se poate considera ca un nod orografic al acestei regiuni, coboară către Sud printre văile Aaslă-Dere (V.) și Durasă-Cairac (la E.) 1. *delul Cairac-Kairac* ca o fâșie îngustă la început și din ce în ce lăbindu-se către S., de unde începe a se numi *delul Caragea-Punar* și în fine *delul Sarighiol*, până la satul cu acelaș nume. Din culmea ast-fel descrisă coboară către Est și Vest ramificațiuni, care poartă numirile: a) *Delul Cisme* și b) *Caildere* printre văile Ciarânci și Caildere, până în riul Beidaut, are 286^m înălțime, de natură pietrășă, acoperite cu păduri și pășuni, domină satul Eschi-baba.

Între văile Caildere și Dulgea, ramura c) *Ghiurgeamrâc*, coboară repede până în riul Beidaut, pe care îl silește să descrie un dublu cot. Delul e acoperit în parte cu păduri.

În *punctul Sarighiol* (273^m) pornesc către S.-E., din *délul Sarighiolului* o ramură *d) Gogea-Bair*, de natură stâncosă, care coboră până la satul Beidaut în pante repezi.

În general ramurile care cobor către E., sunt repezi și stâncose, acea ce face ca valea râului Beidaut să fie strâmtă și dentelată. Din contră, ramificațiile ce se coboră către V. sunt alungite, ast-fel *e) délul Alifaci*, păduros în mare parte, *f) délul Saxancairac*, *g) Sulugea* și *h) Saxancula*, cobor până la satul Casâmcea în pante ușore. O altă ramură este *i) Iuci-Tepe-Bair*, prelungită cu *Kiuciuk-Kioi-Bair*, între văile Râmnic și Dichilitaş-Alceac, iar între acesta și valea Sulugea *j) délul Taş-Tepe* se prelungește până în dreptul Caciamacului. În totă această regiune *délurile* coboră de la înălțimea de 300 până la 150 metri. Satul Sarighiol ocupă centru, de aci radiază diferite drumuri, care îl pun în legătură cu satele aședate pe valea Casâmcea și Beidaut, drumuri care taie *délurile* în toate direcțiile. La Sudul Sarighiolului *délul* se bifurcă în *k) délul Haidân*, între pârâul Duimgi și Beidaut; și *l) délul Râmnic* între Duimgi și Casâmcea.

m) Délul Peclic e ultima ramificație S.-Estică ce *délul Sarighiol* trimete între valea Hagi-Avat-dere și pârâul Beidaut, formând ca un pintene în dreptul satului Poturu, *n) Zandan-Bair* ultima ramificație S. Vestică a *délului Sarighiol*, între Sarighiol-dere și Râmnic-dere, coboră până la satul Râmnic.

o) Délul Bair-Hagi-Avat, dintre văile Hagi-Avat-Dere și pârâul Hagi-Avat, la capul văii Inan-Dere, face legătura între *délul Sarighiolului* și *Haidân*.

Délul Haidân. Incepe de la Nordul satului Inan-Cisme și se prelungește către S.-E. în pante ușore, prin *a) délul Caranasuf*, până în marginea lacului Sinoie. Lungimea lui este de 14 km., natura în multe părți stâncosă, e acoperit cu pădure numai între satele Inan-Cisme și Sariurt. E tăiat de numeroase drumuri, dar mai importantă e șoseua Tulcea-Constanța, între Tariverde și Hamamgi. Înălțimea lui maximă este de 195^m la capul văii Inan-Dere, coboră la *punctul Casaphioi* la 152^m (în marginea șoselei), până la Caranasuf, unde *movila Caba-Iuk* are 56^m înălțime.

Pantele sale meridionale cobor către pârâul Duimgi, iar cele de Nord se prelungesc sub diferite numiri până în lacurile Smeica și Golovița. Ast-fel: *a") délul Movila-Mare* în dreptul satului Poturu, are 116^m înălțime; lungul *dél b") Maadem-Bair* între Sariurt și Hamamgi, este tăiat în lungul său de șoseua Constanța-Tulcea, care trece pe la punctul cel mai înalt, *Hamamgi* (104^m).

Către răsărit, între pârâul Sariurt și Ezerul Golovița *b') délul Cara-Burun* (înălțime maximă la *movila Dravarschi* 83^m) și *c') Acik-Suat*, țarmuresc balta Smeica, *d') Délul Cale* e o movilă izolată ce are 31^m înălțime.

Pârâul Sariurt e țarmurit la Sud de *e') délul Mormintelor* (124^m), *f') délul Caba-Iuk* și *g') délul Amze-Saisi*, pantele nordice ale *délurilor Haidân* și *Caranasuf*.

Ramura Vestică a *délului Sarighiol* se numește *Râmnic-bair*, ea începe între văile Inan-dere (la E) și Sarighiol-dere (la V.), *délul Iarâm-Iuk* îi servește de legătură (are 206^m înălțime maximă). Râmnic-Bair, coboră către S.-V., printre văile Râmnic și Cuiu-Culac; pantele sale sunt ușor înclinate în sensul direcțiunii. El e țarmurit de râul Casâmcea prin *délul Taşlă-Culac*, d'asupra satului Tocsol. O ramură ce Râmnic-Bair trimete către Inan-Cisme se numește *a') Inan-Bair*, are 184^m înălțime maximă. Culmea principală a *délului Râmnic-Bair* se continuă către S. prin *délul Caskalâk-Bair*, ce are maximum de înălțime la movila *Buiuk-Cogealak-Tepe* de 195^m. O ramură S. Vestică este *b') délul Veli-Tepe-Bair*, coboră către valea Casâmcea până la Satul Chirislik. Culmea principală desparte apele Casâmcei de Duimgi, are maximum de înălțime la *Pericli-Iol-Tepe* (la Sud de satul Cogealak) de 143 metri. Coboră în pante ușore printre Duimgi și Peletlia (pârâu) până în malul lacului Tuzla.

c') Alichulac-Bair e o ramură ce coboră spre S.-V., între văile Alichulac-Derea și Alciac-Derea, până în Casâmcea. La pôlele sale se află satul Cavargic.

O altă ramură coboră între Peletlia și satul Palazul-mic în valea râului Casâmcea la acest din urmă sat.

Ca o ultimă ramificație a acestui lung *dél* al Râmnicului este *d') délul Taşaul-Sirtî*

(106^m) și e') *Taş-Culac*, care cobără între valea Taşaul și aceia a Gargalîcului, țârmuresc lacul Gargalîk. Către nord de satul Gargalîk numai nisce movile formază relieful terenului, movile separate, cum : *Cara-Iuk*, (140^m), *movila Beilului* (136^m), *movila din Târta* (119^m), *Erim-Iuk* (94^m), *Buiuk-Iuiuk* (102^m), *Ceatal-Iuiuk*, (67^m) și *Gârgalîk-Buiuk-Iuiuk* (75^m). f') *Délul Movila Căldării* este extremitatea délului Râmnic și cobără spre Mare la *Capul Midia*.

Terenul între Casâmcea și Duingi este acoperit cu arături și brăzdat în toate sensurile de drumuri comunale, care au ca puncte de convergență satele Peletlia la Sud și Cogealac la Nord.

XX. *Délurile dintre riurile Casâmcea și Eni-Sarai sau ramura Dulgherul*. Din platoul Dolama pornesc către Sud-Vest printre riurile Casâmcea și Eni-Sarai, culmea 1. *délului Dulgherul*, căruia *Coru-Bair* îi face legătura între satele Hagi-Omer și Curudgea. Pădurea *Tauşan-Orman* acoperă o parte din acest dél în apropierea Hagi-Omerului, iar opus, pe valea Casâmcei sunt pădurile de la Alifaci și Ceauşchioi. Restul délului e acoperit cu pășuni și arături. Pantele sunt repezi către Casâmcea, line spre Eni-Sarai, către care poartă numiri diferite, așa : *délul Meşelîc-Bair* la S. de satul Doerani, între valea Hagi-Omerului și Ciuciugea-Culac, *Suluğeah-Bair* în dreptul comunei Calfa; iar către S. *Turbencea-Bair* și *Mahometcea-Bair*, țârmuresc valea Mahometcea. Înălțimea maximă a délului Coru-Bair este de 315^m, între Silistea și Ceauş-Chioi. Lungimea lui de 10 km. Intre satele Curudgea și Casâmcea, *délul Dulgherul* se strâmtăză pentru a se lărgi apoi și a acoperi totă regiunea coprinsă între Casâmcea la răsărit, Eni-Sarai la apus și valea Cartal la miază-zi, până la confluența văii Cartalul cu Casâmcea, la podul lui Gogea Amet, prin délul *Arman-Tepe*.

Înălțimea maximă a délului Dulgherul este de 252^m la *movila Turbencea*, între Curudgea și Casâmcea. Lungimea de peste 17 km. Pe culmea acestui dél se află limita celor două județe, e tăiat în toate sensurile de drumuri, care pun în comunicație satele aflate pe cele două văi, pe care le desparte. E acoperit cu pășuni și arături.

XXI. *Délurile dintre Eni-Sarai, Dunăre, Boazgik și Cartal sau ramura Înşiratele*. Intre valea Dulgherul (la V.) și Cartalul (la E.), botul délului Dulgherul se prelungește prin *délul Cartal*, a cărei înălțime nu trece peste 155 metri. El continuă osătura orografică, legând délul Dulgherul cu *délul Înşiratele*.

Acesta este un dél ce se întinde de la N.-V. către S.-E., de a lungul malului drept al pârâului Cartalul. Lungimea lui este de 14 km., iar înălțimea maximă o are la *movila Înşiratele* de 209 metri. Este numit ast-fel, pentru că pe coama lui sunt înălțuite mai multe movile, cum *Taoba-Tepe* (164^m), *Cioncal-Tepe* (171^m) și altele fără denumiri. El formază nodul orografic al regiunii ce se descrie. E acoperit cu pășuni și arături și tăiat de la E. la V. de numeroase drumuri, care unesc satele de pe valea Cartal cu cele de pe Dunăre. Toate ramificațiile acestui dél au direcțiunea de la Est către Vest, ast-fel: 1. ramura de Nord este *délul Cadi-Câsla*, ce se prelungește până la Hârşova sub diferite numiri: *délul Capugiului* între valea Dulgherul (la E.), riul Enisarai (la N.) și valea Cişmelei, are 115^m înălțime; ramura de déluri *Hazarlık* și *Eschisarai* se prelungește până la lacul Hazarlık și vărsarea riului Enisarai; ramificațiile délului *Cadi-Câsla* sunt: a) *délul Trei-Movile*, care trimete o ramură spre Hârşova, b) *délul Ciobanului* și c) *délul la Caraula*, aceste două formază pintenele ce silesc Dunărea să descrie arcul de cerc de la Hârşova. Tot din *délul Trei-Movile* se lasă o ramură către S. între valea Cechirgea și Caimacli-dere, este a') *movila Cerchirgeaua* ce are 87^m înălțime, domină Dunărea până la mari depărtări, ca și b') *délul Celea*, așezat pe malul fluviului în dreapta văii Caimacli-Dere.

O a doua ramură a délului Înşiratele este 2. *délul Erchesk*.

Sunt două mamelone cu câte 189 și 234 metri înălțime, așezate la N. și S. de satul cu acest nume, printre ele trece drumul de la Erkesek la Topal și Băltăgesci. *Délul Capugiului* (165^m), servește de legătură între Înşiratele și Erkesek.

Délul Erkesek trimete și el la rândul său trei ramuri către Dunăre: a) *délul Topalul* ce se termină la *movila Drăgaica* (102^m), între valea Tătarului și Cechirgea, b) *délul Olacului* cu maximum de înălțime la *movila Olacului* (125^m), între valea Tătarului și Stupinei și c) *délul Zăvolului* cu 126^m înălțime maximă, între valea Stupinei și valea Boazgic.

Totă regiunea acoperită de délul Inșiratelor și ramificațiile sale, e brăzdată în diferite direcțiuni de numeroase drumuri, care toate converg către comuna Șiriu, ce formează centrul regiunii. Mai însemnată este șoséua Constanța-Hârșova, care venind de la Dorobanțul, suie culmea délului Inșiratelor, pe la Erkesek și de aci peste délul Trei-Movile coboră la Hârșova.

Terenul fiind fertil, regiunea este bogată, acoperită cu semănături și fânețe.

XXII. Délul Dorobanțul. De la drumul comunal Terzichioi-Satishioi, până d'asupra Caramuratului, se întinde de la N.-V. către S.-E., pe o lungime de 25 km., paralel râului Casâmcea, délul *Bilarlar saü Dorobanțul*, a cărui înălțime maximă o are la N. pe délul *Hagi-Bairam-Tepe* de 214^m, și coboră până la 177^m, la *movila Ester-Cara-Tepe*. Pe culmea acestui dél sunt mai multe movile: *Koş-Tepe-Bair* (203^m), *Ghelingeck-Tepe* (189^m), *Bilarlar-Tepesi* (187^m). Cîma sa formează linia despărțitoare a apelor. Forma lui este alungită, lățimea maximă nu trece de 2 km.

Centrul regiunii acoperită de ramificațiile acestui dél îl ocupă satul Ghelingeck, către care converg toate drumurile.

De însemnat este șoséua Constanța-Hârșova, care vine de la Caramurat, pe la Carol I și Dorobanțul, după care urcă délul pentru a duce pe la Saragea și Topolog.

Ramificațiile acestui dél sunt numeroase, atât către V., cât și către E.

1. *Délul Man-Corman*, coboră ușor de la *movila Hagi-Bairam-Tepe* către răsărit și ocupă totă partea coprinsă între văile Terzichioi și Ceatalorman, până la confluența acesteia din urmă, cu valea râului Casâmcea.

2. *Délul Tepe*, prelungit prin *Cara-Tepe-Bair*, între valea Ceatalorman, râul Casâmcea și valea Kirișlic, formează țărnul stîncos al Casâmcei, în dreptul satului Kirișlik.

De la *movila Ghelingeck-Tepe* se lasă către S.-E., printre văile Odi-Culac, Kirișlik (la N.) și valea Esterului: 3. *Délul Ghelingeck-Bair*, care trimete o ramură: a) *Kirișlik-Bair* către N.-E., până la confluența văii Kirișlik cu râul Casâmcea, dominînd asupra satului Kirișlik, (căci are 137^m înălțime), iar o alta b) *Seremet-Bair*, până în cotul format de râul Casâmcea, în dreptul satului Seremet și confluența cu rîușorul Apa-Visterna; are 134^m înălțime, e de natură pietrîsă, de aceea și malurile Casâmcei sunt stîncose și abrupte.

De la *movila Ester-Kara-Tepe* pornesc către răsărit: 4. *délul Caramurat* între Apa-Visterna, Casâmcea și valea Palazu-Mic. Înălțimea de 145^m, pe care o atinge la *movila Beriș-Tepesi*, este maximă.

Către apus, *Bilarlar-Bair* trimete ramurile:

5. *Alah-Bair* e un mamelon stîncos isolat, așezat la confluența văilor Boazgicului cu Saragea-Dere. Înălțimea lui este de 204^m și domină tot terenul din prejur până la Dunăre. Natura curiosă a acestui mamelon a făcut să i se dea numirea de Délul lui Dumnezeu, despre care există și o legendă turcască. La pîelele sale staü ascunse satele Satishioi și Băltăgesci.

Fig. 25. — Alah-Bair. (Dupa K. F. Peters).

6. *Délul Pânar-Bair* pornesc de la *Koş-Tepe-Bair*, printre văile Boazgicului și Siliștea. Lungimea lui este de 20 km.; o ramură: a) *Saragea-Bair* (187^m), a acestuia țermuresce valea Saragea opus délului Alah-Bair. Înălțimea maximă a *délului Pânar-Bair* este de 146^m la *movila Boazgik-Tepe*; *délurile* b) la *movila Grecului* și c) *Nadacu* sunt ultimele ramificații ale lui *Pânar-Bair* între Tașpunar și Seimeni.

O altă ramură pornesce de la *movila Ghelengek-Tepe*, printre văile Siliștea și Tibrinu, este: 7. *délul Mahomet-Bair*, care se prelungește până la Dunăre sub diferite numiri. Lungimea acestei ramure este de aproape 30 km., iar înălțimea maximă de 129^m la *movila Bilarlar*. În dreptul satului Tașpunar, délul se numește *Cable-Bair* și coboră la 114^m. O ramură ce trimete printre valea Tortoman și Geabac-Ceair se numește a) *Geabac-Bair* și are 106^m înălțime la *movila Tortoman*. Către S.-V. de Tașpunar, délul se numește *Karapat-Daga* și în fine sub numirea de *délul din Izlaz* se termină la Dunăre în dreptul Seimenilor mici la 50^m înălțime.

De la *movila Mezarlik* (100^m) d'asupra satului Kior-Cesme: 8. *délul Mezarlik-Bair* coboră între văile Pomana-Ceair și Sali-Beî-Dere, până la confluența lor, la satul Tașpunar. Înălțimea lui maximă este la *movila Miulten-Tepe*, de 109 metri.

Tot din *movila Gherlinge-Tepe* a *délului Dorobanțul*, coboră către S.-V., printre văile Taslâ-Iuk-Dere și valea satului Bilarlar: 9. *délul Bilarlar*, ce domină satul cu acest nume, așezat la pôlele sale S.-Estice.

În fine o ultimă ramificație a *délului Dorobanțul*, pornesce din *movila Bilarlar-Tepesi*, este: 10. *délul Pașpala-Bair* cu înălțime maximă de 137^m. El e coprins între văile satelor Bilarlar și Derechioi. Lungimea lui este de 16 km., până d'asupra satului Tortoman.

XXIII. Délul Armut-Bair. Este o continuare a *délului Dorobanțul*, între care *Ilanlâk-Bair* le servește de legătură. *Armut-Bair* se întinde în formă de arc de cerc a căruî concavitate e ocupată de comuna Caramurat. Lungimea lui este de 17 km. și coboră de la cota 142^m, până la 103^m, în *movila Tepe-Caramurat*, cu o pantă de 0^m,002 pe metru. E tăiat de mai multe drumuri, care converg către Caramurat, centrul regiunii; mai importantă e șoseua Constanța-Hârșova, care vine de la Canara, urcă délul pentru a coborî la Caramurat. Ramificațiile sale Estice sunt două:

1. *Délul Dolufacă* între satul cu acest nume (ruinat) și Cikrâkci, și
2. *Délul Carachioi-Bair*, între Cikrâkci și Cogea-Ali, ultimele pante ale acestor două déluri țârmuresc lacul Tașaul.

Ramurile, ce trimete către Vest sunt mai importante prin lungimea lor. Între văile Tibrinul, Geabacula, Derechioi, până la satul Carol I, la N. și N.-V., și între Caramura'-Ceair, Hagi-Cabul-Ceair, Chiostel și valea Carasului, se întinde o ramură de dél, care se prelungește până la Cerna-Vodă sub diferite numiri, ast-fel:

3. *Murat-Bair* între satele Caramurat și Carol I, are 130^m înălțime maximă, 4. *Délul Derechioi* și 5. *Docuzol-Bair* între Derechioi și Docuzol. Înălțimea maximă este de 108^m la *punctul Docuzol*.

6. *Cilibichioi-Bair* și 7. *Devcea-Bair* în dreptul satelor cu acest nume, 8. *Oba-Bair* cu ramura ce trimete către satul Cilibichioi, numită a) *Ciokurak-Bair* și pe care valea Oba-Culac o desparte de: 9. *délul Bekiraga-Bair*. *Délul Oba-Bair* are înălțime maximă de 126^m la *movila Maiacli-Oba* la S. de Devcea.

10. *Délul Turcului*, 11. *délul Dermengiului* și 12. *délul Cernavoda* sunt ultimele ramificații ale acestui lung dél, de peste 37 km. de la comuna Carol I până la Cernavoda.

O altă ramură, pe care délul Armut-Bair o trimete către S.V. este 13. *délul Hagi-Cabul*, între văile Hagi-Cabul și Caratai, el se termină prin *délul Chiostel*, la răsăritul satului cu acest nume.

14. *délul Nazârcea* și 15. *délul Caratai*, între văile Caratai și Horoslar, sunt ultimele ramificații ce délul Armut-Bair trimete către Sud, până la Valul lui Traian.

XXIV. Délurile dintre Caramurat și Constanța. Terenul între aceste două puncte este puțin ondulat și semănat din distanță în distanță cu movile isolate, ast-fel:

1. *Tepe-Bair* cu *movila îmbinată* (83^m), 2. *Duran-Bair* cu *Islam-Tepe* (91^m), la Vest de Canara și Cogea-Ali, sunt de un relief puțin pronunțat față de terenul înconjurător.

Dintre satele Palazul-Mare și Anadolchioi pornesce către Apus 3. *délul Horoslariol-Bair*, între valea Hasancea și valea Horoslar. Relieful său este destul de bine simțit între aceste două văi. Maximum de înălțime îl are în *movila Tasli-Bair* de 85^m. Pantele sale se termină la satul Alacapu, sub numirea de *Gherme-Bair*.

Ciatal-Iuk (71^m), *Cunesi-Iuk* (71^m), *Talt-Iuk* (72^m), sunt movile isolate la Apus de Constanța. La bariera orașului, *Avretük-Tepe* are 57^m înălțime, domină orașul până la Mare.

Tabloù de orografia Dobrogei.

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE
A) Orografia de la Sudul văii Carasu :			
I. Délurî între Dunăre și Pântul Pampur-Ghiolgiu :			
1. Icral-Ceai-Bair, saũ Iapcea-Bair și D. Bugeacului.	{ a) Trâncovița. b) Cărmănești.		
2. Sarf-Mesea-Bair.			
II. Délurî între Pampur-Ghiolgiu și Valea Gârlița :			
3. Belezliki-Sîrt.			
4. Mahale-Orman-Bair.	{ a) Saban-Bair, saũ Hagi-Durac-Sîrt terminat prin Burun-Sîrt.	{ a') Bone-Sîrt.	
5. Piniș-Bair, prelungit prin Tiumbet - Bair.			
6. Bei-Orman-Bair.	{ a) Tanas-Sîrt. b) Versat-Sîrt.		
7. Regene-Bair.			
8. Carvan.			
III. Délurî între Văile Gârlița și Canara-Ceair :			
9. Carvan-Bair.	{ a) Iuk Mezarli. b) Délul pădurii Barbo-tași-Orman.	{ a') Cara-Burun-Bair. b') Ciugiuk-Iol-Bair saũ Délul Gârliței.	{ a*) D. Olucii.
10. Coslugea, numit la frontieră Cirigi - Iol-Bair, se continuă sub numele : Sîrt - Iol - Bair, Curdeli, Coslugea, la 2 movile și délul de la Cetate.	{ a) Délul dincolo de Sîliste. b) Délul Ceatal-Orman. c) Délul Uzum-Bair, prelungit cu délul Petrei. d) Délul cu movila Caragea. e) D. Canli-Dere.	{ a') Scort. b') Taplic. c') Draka, terminat cu D. Dervent.	
11. Dermen-Sîrt.			
V. Délurî între văile Canara și Bellicu :			
12. Uzum-Bair.	{ a) Siran-Culac-Bair. b) Cara-Peretlik - Artasi. c) Aivalik-Bair. d) Macmora, prelungit cu Capuschioi-Bair.		
13. Gheci - Orman - Bair saũ Caralmuş - Orman.	{ a) Echerli - Orman saũ Orta-Burun. b) Uzum-Bair saũ Sînir-Iol-Bair.	{ a') Sari-Iol-Bair.	{ a*) Uzum-Mesea-Sîrt. b*) Aslama-Sîrt și délul Dobromir din vale. c*) Sanâr-Bair. d*) Baș-Punar-Sîrt. e*) Chiuciuk - Hagi - Sîrt, Mezarlic - Bair, saũ Taili - Sârt - Havele - Burun.

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE
Idem.	Idem.	{ b') Baș-Punar -Sirt, con- tinuat prin Délul Dis- trail.	{ a') Arpalic. b') Ceatal - Orman, saũ Hasan-Orman. c') Mezarlic - Bair, pre- lungit cu délul de d'asupra Cășlei, dé- lul de la Merkez, Cia- cal, Macuc, Calbur- gina și Tuna-Orman.
14. Dermen-Sirt. 15. Irasli-Bairsaũ Teche- chioĩ-Bair și Sitma- Bair. 16. Azarlík.	{ a) Gheorgheni - Orman- Bair.		
V. Délurĩ între Văile Beilicu și Urluia :			
17. D. Docuzaci.	{ a) D. Morĩ și Malcoci- Mezarlic.		
18. Hairamchioĩ.	{ b) Demircea.		
19. Acciașlık.	{ a) Coroclík-B. a) Kalaigi.	a') Tiulia - Babalík, saũ Sevendicul.	
20. Ghiol-Punar.	{ a) Cara-Peletli. b) Ghiol-Ghelgik-B c) Mulver - Acceuci, saũ Echii - Iuiuk - alceac, Chior - cuiusu, Măr- leanu, Zbreia cu Măg. Drăgaiceĩ și Movila Comoriĩ.	{ a') Cara-Amat-Bair. b') Cuzgun. c') Caraula. d') Demircea. e') Chior-Cuiusu. f') Curualceac. g) Caraaci-Alcea. h') Uzum-Culac-Bair saũ D. Polucci. i') Catița.	
VI. Délurĩ la Sudul văĩ Borungea :			
21. Derechioĩ saũ Bair- Iuiuk saũ Sarĩ-Bair.	{ a) Alibichioĩ. b) Bair Mezarlic. c) Mamuzli. d) Mezarlic-Bair. e) Coru-Bair.	{ a') Skender saũ Turla- Bair și Cara-Pelie- clic. b') Bairam - Dede saũ Cială-Perde.	{ a') Tuzla-Mezarlík-B. b') Cisme-Bair, cu délul Topasler.
22. D. Caraomer, Alibi- chioĩ, Mezarlic, Ghiu- venli și Cara-Iuiuk.	{ a) Mezarlic saũ Bas-Pu- nar. b) Merdevenli-Bair. c) Carasuluk-Bair. d) Arta-Burun.	a') Bairam-Dede-Bair. { a') Culac-Bair. b') Dikil-Tasĩ. { a') Tatar-Bair. b') Edilchioi-Tepe. c') Cogea-Sirt-Bair.	a') Amzacea.
VII. Délurĩ la Nordul Văĩ Borungea :			
	{ a) Cesme-Bair. b) Havale - Canara-Bair, saũ Tuzla-Bair.		

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE
23. Mezarlık - Borungea-Bair.	c) Muuruazliki-Bair.	a) Coru - Giugiuk - B. și Adam-Clissetarifi-B.	$\left\{ \begin{array}{l} a^*) \text{ Coru-Bair sau Giatribair și D. Arabagi.} \\ b^*) \text{ Adam - Clisse - Bair, sau Iusufunar, Talașman cu D. Diuc, Mustana și Germeli.} \end{array} \right.$
		b') Kiosseler.	$\left\{ \begin{array}{l} a^*) \text{ Erghinanlık.} \\ b^*) \text{ Chior-cu-Bair.} \end{array} \right.$
		c') Iomer-Bei-Iutlu.	$\left\{ \begin{array}{l} a^*) \text{ Kiuciuk-Ceșme-Bair.} \\ b^*) \text{ Kezlen-Sîrt.} \\ c^*) \text{ Canen-gurse.} \end{array} \right.$
		d') Sarf-Iuk-Bair.	$\left\{ \begin{array}{l} a^*) \text{ Susustarifi-Bair, sau Dikilitaş-Bair-Sîrt și Diordumgi - Orman cu ramificația:} \\ a^{**}) \text{ Cinghinea-Orman-B.} \end{array} \right.$
		e') Orta-Burun-Bair, sau Buiuk-Mezarlık-B.	
		f') Caceamac-Orman-B. și Iutluk-Bair.	
		g) Cara-Dede-Bair.	$\left\{ \begin{array}{l} a^*) \text{ Merea-Bair-Cara-Iu-iuk.} \\ b^*) \text{ Caramancea.} \\ c^*) \text{ Pirihei.} \end{array} \right.$
		h') Canli.	a^*) Kireslik-Bair.
		i') Cesme.	$\left\{ \begin{array}{l} a^*) \text{ Ciocan sau Baci.} \\ b^*) \text{ Malageni.} \\ c^*) \text{ Mamele sau Jocuș.} \\ d^*) \text{ Peștera și Geam-Pașa.} \end{array} \right.$
		j') Copadin și Arabi-Alceala.	
		k') Bavi-Kiuciuk-Biulbiul terminat cu : Ciobanisa și Kedreanu.	
		l') Arabi - Iuk - Bair, sau Uzum - Bair, Cara-Oba-Bair, Sîrt-Caia-Bair și Cabula-Bair.	
		m') Tanai-Tiubessi.	
		n') Cara-dede sau Akargea, Ciacal și Peștera.	
		o') Bei - Aslan, prelungit cu Akargea.	
		p') Orcen-Bair.	$\left\{ \begin{array}{l} a^*) \text{ Orcen-Mezarlic, prelungit cu Odagi-B.} \\ b^*) \text{ Carachioi - Bair, prelungit cu Vaivasin;} \end{array} \right.$
		q') Buiuk - Biulbiul, prelungit cu D. de la Murfat.	$\left\{ \begin{array}{l} a^*) \text{ Alibei.} \\ b^*) \text{ 'T a b i a Frant. prel. cu Congas, Perdea-Culac, 'Amzali, Uduamel, Uzum - Amet și Tetera-Bair.} \end{array} \right.$
		r') Kuluk-Bair, prelungit cu Kiuciuk-Murfat-B.	
		s') Mangala - Culac-Bair.	$\left\{ \begin{array}{l} a^*) \text{ Orman-B.} \\ b^*) \text{ Canara-B.} \\ c^*) \text{ Ceșme-Culac-B.} \end{array} \right.$

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE
Idem.	Idem.	<div><div>{ t') Elibechioi - Bair, saŭ Osmancea - Bair și Curu-Bair. u') Topraisari, cu Meragi- Bair.</div><div>{ Prelungirile delurilor : Iol-Cara-Bair și Cer- kez-Iuk-Bair.</div></div>	
VIII. Délurŭ pe Versantul Pontic, la Sud de Valea Carasu :			
22. D. Caraomer.	<div><div>a) Mezarlik-Bair. b) Egi-Iuiuk, saŭ Mesar- lik-Sirt. c) Coru-Sirt, saŭ Cara- Iuiuk. d) Kirizi-Iuk. e) Taușan-Bair și Der- men-Bair. f) Cara-Iuk-Tepe. g) Telegraf-Tepessi. h) Denis-Ialasi-Bair.</div><div>a') Murfatcea-Cairac.</div></div>		
24. Hoscadin.			
25. Sarighiol, prelungit cu D. Keragi.			
26. Mamutusta.			
B) Orografia la Nordul Văii Carasu :			
I. Nodul Orografic :			
1. Piscul nalt și Țuțuiat.			
II. Culmea Măcinuluŭ :			
1. Pricopanuluŭ.	a) Cheia saŭ Sărăria.	<div><div>{ a') Stubeiuluŭ. b') Vițelaruluŭ.</div></div>	
2. Aganim.			
3. Greci.			
4. Carkaliu.			
III. Culmea Bugeaculuŭ :			
1. Pietrosu.	<div><div>{ a) Oltoiu. b) Piscu-roșu.</div><div>a) Cararilor.</div></div>		
2. Sevatîn cu Mov. Mi- lanu.			
3. Milcovuluŭ.			
4. D. cu monument.			
5. D. Bugeaculuŭ.			
IV. Culmea Isakceŭ :			
1. D. Teilor.	<div><div>{ a) Galmele înșirate și Galma-mare. b) Muntele luŭ Asan. a) Taiței.</div></div>		
2. Cadiuluŭ.			
3. Cocoșul.			
4. Brézul.			
5. Piatra roșie.			
6. Țugulea.	<div><div>{ a) Pârlita. b) Isvorul.</div></div>		
7. Nicolîțelul.			
V. Délul Mare :			
1. Délul Mare, continuat prin D. Armut-Conac.			

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE
VI. Peninsula «Peuce» :			
1. Comórei.	{ a) Stâncă Mare și mică.		
2. Pietrosul.	a) Movila Săpată.		
3. Cortel.			
4. Coazima.			
5. Cașleî.	{ a) Cartal Tepe.		
6. Tulceî.	{ b) Taușan-Tepe.		
7. D. Mare.	{ a) Carierîi.		
	{ b) Derven-Tepe.		
	{ c) Beily.		
	{ d) Imalac, saũ Ceatal-Tepe.		
	{ e) Calica.		
8. Caracil.			
9. Morughiol, cu Dêlul-cu - cetate și Cara-Bair.			
10. Beș-Tepe.			
11. Redi.			
12. Desli-Cairac, prelun-git cu Căușul-Mare, Dêlul - cu - cunună, Pietros și Dêlul-cu-pomî.			
13. Uzun-Bair, prelungit cu Tausan-Tepe, Ca-zalgic, Ceatal, Őrta, Taș-Bair, Dêlul-din-fundul-Găvanului și Tugurlea-Bair.			
VII. Dêlurile dintre Taița și Telița :			
1. Pârlita.			
2. Boclogea.	{ a) Coslugea, prelungit cu D. Geaferca și Pie-trosul.		
3. Isvórelor.			
4. Dêlul Fundul Burțiî.	{ a) Bostănarilor.		
	{ b) Eni - Őrmangic - Tepe, prelungit cu Eschi-Balác.		
	{ c) Acadan.		
5. Ciliculuî.	{ a) Carcaman-Bair.	{ a) Curu-Bair.	
6. Cataloî continuat cu Ghiulele-Tepe.	{ b) Cogea-Bair.	{ b') Canagic.	
7. Sarî-Tepe.		{ c') Slamuni-Culac.	
8. Deniz-Tepe.		{ d') Tatar-Bair.	
		{ e') Ghel-Tepe.	
VIII. Dêlurile dintre Calistra și Cerna :			
a) Culmea principală:			
1. Coslug.			
2. Slubeilor.			
3. Negoiu.	{ a) Secaru.		
	{ b) Piatra Marieî.		
4. Almalia.	a) Țiganceî.		
b) Ramura Cerna:			
1. Daiaman.	{ a) Raman-Bair.		
	{ b) Saia-Cula.		

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE
2. Megina. 3. Piatra-ascuțită. 4. Priopcea. 5. Curt-Bair 6. Para-Bair. 7. D. Iacob. 8. Piatra-rîioasă.	{ a) Bujor. b) Caracicula. c) Piatra roșie. { a) Igliciôra mare. b) Igliciôra mică. c) Dêlul Manole. d) Dêlul Gorgova.		
IX. Dêlurile dintre Cerna și Aiorman:			
1. Dêlul I avid. 2. Amzalaî. 3. Carapcea. 4. Ciubucluc-Bair. 5. Cale-Bair. 6. Sakar-Bair. 7. Tașlic-Bair.	{ a) Hancearca. b) Sût-Bair. a) Carapcea-Balabancea. a) Cerna. a) Borun-Bair.		
X. Culmea Picinêga :			
1. Dijkadael terminat cu Hasanlar.	{ a) Kiuciuk-Kara.		
XI. Culmea Babadaguluî :			
1. Gheobilche-B. 2. Dautcea saŭ Căz Bair (D. Fetîî). 3. Consululuî. 4. Iasi-Orman, numit și Canara-Ceiu saŭ Eskiliorman. 5. Bac-Ceauș. 6. Jidini saŭ Pelitu. 7. Uzun-Bair, numit și Tazî-Bair, terminat prin Cuzu-Mare.	{ a) Pietrosul. b) Balar-Bair. { a) Uzun-Bair. b) Orman-Bair. c) Camena. { a) Caragidi-Bair. e) Jaila-Bair. f) Janchi-Bair.	{ a') Sevaiova-Harî. b') Pahotnikăi-Harî. c') Camena. { a') Asmalar-Bair. b') Taș-Bair.	
8. Carada.			
9. Visterna saŭ Bairak și Acairac-Bair.	{ a) Orta-Bair. b) Koium-Baba. c) Balta-Bair. d) Canara-Baba. e) Stupari, prelungit cu Calacula B, Molfa și Calabalâk-Bair.		
10. Orta-Bair, legat prin Samaldar-Bair.	{ a) Golovar-Bair. b) Iuk-Bair. c) Casavet-Bair. d) Taș-Burun. e) Dêlul Gras. f) Buiuk-Orman. g) Ac-Topraciac. h) Caramankioî. i) Dolojman.		

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE
XIX. Déléurile dintre Casamcea și Beidaut sau Culmea Sarl-ghiol :			
1. Cairác-Kairak, numit și Caragea-Punar și D. Sarighiol.	<div><div>(a) Cesme. (b) Caildere. (c) Ghiurgeamrflk. (d) Gogea-Bair. (e) Alilacă. (f) Saxancairac. (g) Sulugean. (h) Saxancula. (i) Iuci - Tepe, prelungit cu Kiuciuk-kioi Bair. (j) Taș-Tepe. (k) Haidán. (l) Râmnic, cu Iarăm-Iuk, țarmurit de D. Tașlă-culac; continuat prin Caskalak-Bair. (m) Peklic. (n) Zandan-Bair. (o) Hagi-Avat-Bair.</div></div>	<div><div>(a') Caranasuf. (b') Cara-Burun. (c') Acik-Suat. (d') Cale. (e') Mormintelor. (f') Coba-luk. (g') Amze-Saisi. (a') Inan-Bair. (b') Veli-Tepe-Bair. (c') Alichulac-Bar. (d') Tasaul-Sırtı. (e') Taş-Culac. (f') Movila-Căldăriî.</div></div>	<div><div>{a'} Movila Mare. {b"} Maadem-Bair.</div></div>
XX. Déléurile dintre Casâmcea și Saralü :			
1. Dulgherul, cu Coru-Bair, se mai numesce: Meselic-Bair, Solugean, Turben - cea, Mahometcea și Arman-Tepe.			
XXI. Dêlul Înșiratelor cu Cartal:			
1. Cadi-Casla, prelungit prin D. Capugiul, Harsarlık și Eski-Saraî.	<div><div>(a) Trei-Movile. (b) Ciobanul. (c) Caraula.</div></div>	<div><div>{a'} Mov. Cekirgea. {b'} Dêlul Celea.</div></div>	
2. Erkesek.	<div><div>(a) Topal. (b) Olacul. (c) Zavol.</div></div>		
XXII. Dêlul Dorobanțul cu Hagi-Bairam-Tepe :			
1. Man-Corman. 2. Dêlul Tepe, îprelungit prin Cara-Tepe-Bair. 3. Ghelengek-Bair. 4. Caramurat. 5. Alah-Bair. 6. Pânar-Bair 7. Mahomet-Bair, numit: Cable-Bair, Karapat-Daga și Dêlul din Islaz. 8. Mezarlık-Bair. 9. Bilarlar. 10. Paspala-Bair.	<div><div>(a) Kirislik-Bair. (b) Seremet-Bair. (a) Saragea-Bair. (b) La Movila Grecului. (c) Nadacu. (a) Geabac-Bair.</div></div>		

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE
XXIII. Armut-Bair cu Ilanlac-Bair :			
1. Dolufacă. 2. Carachioi-Bair. 3. Murat-Bair. 4. Derechioi. 5. Docuzol. 6. Cilibichiol. 7. Devcea. 8. Oba. 9. Bekiraga. 10. Turcului. 11. Dermegiului. 12. Cerna-Voda. 13. Hagi-Cabul, terminat cu D. Chiostel. 14. Nazârcea. 15. Caratai.	a) Ciorkurak-Bair.		
XXIV. Délurile dintre Caramurat și Constanța :			
1. Tepe-Bair. 2. Duran-Bair. 3. Horoslar-Iol-Bair cu Gherme-Bair.			

CAPITOLUL III.
HYDROGRAFIA

De și înconjurată de 3 părți de apă, totuși Dobrovia nu este de o protivă udată pe totă întinderea teritoriului ei.

Către Sud, până la valea Carasului, făgașuri enorme, probabil vechi albiș ale unor cursuri de apă dispărute acum, o brăzdează în toate direcțiunile; ele se deschid fie către

Dunăre, fie către Marea-Negă, în nici unul din ele nu șierpuesce vre un rîușor; chiar și apa aci se găsește la mari adâncimi în puțuri, din cari se scote cu mare greutate prin ajutorul vârtelurilor cu manegiu.

Către Nord de valea Carasului, rîurile sunt abondente în apă, însă din cauza configurației solului a căruia spinare orografică este mai aproape de Dunăre, rîurile sunt de această parte scurte și repezi, contrariu de ceea ce se observă în basinalul Mării-Negre.

Dunărea și Marea sunt cele două bazine, cari adun apele Dobrogiei, direct sau

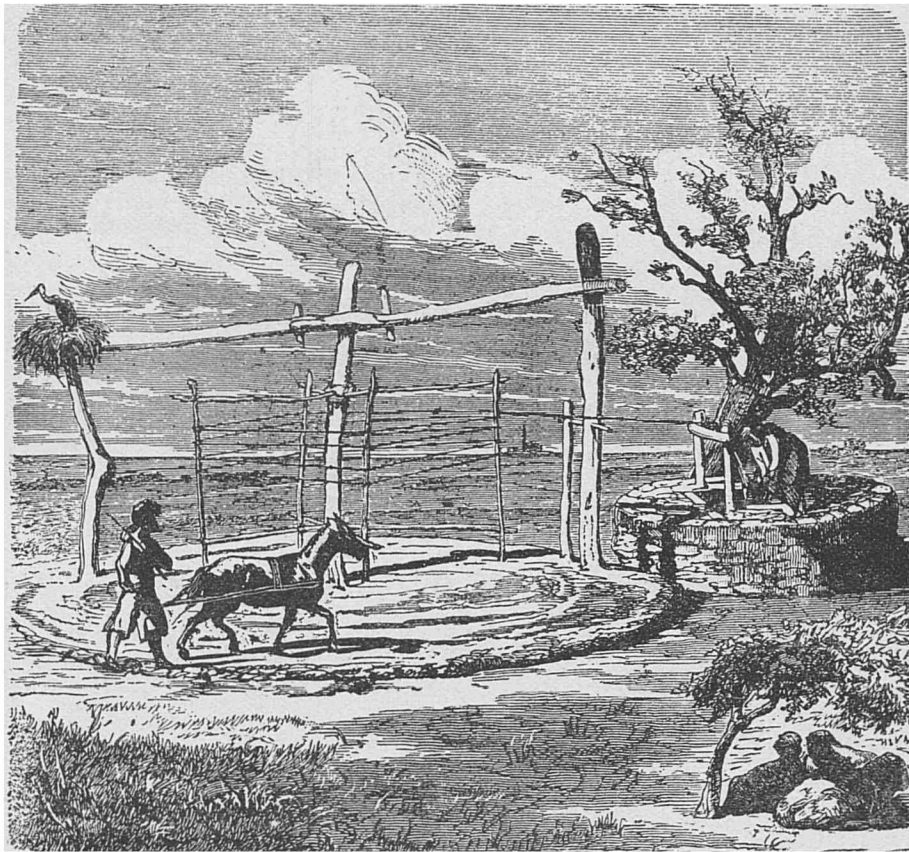

Fig. 26. — Puț cu manej. (După Kanitz).

prin intermediul lacurilor semănate la mici depărtări pe țărmurile lor.

Este dar natural a împărți Dobrovia sub raportul hidrografic în două bazine mari: *acel al Dunării și acel al Mării-Negre.*

Dunărea însă, din cauza direcțiunii frânte în unghi drept a cursului, are basinalul său împărțit în două: *Vest și Nord dunărean.* Delta va ocupa un capitol separat în studiul nostru.

Văile am creșut mai nimerit a le clasa la capitolul acesta, de oare-ce ele formează un sistem cu cursul rîurilor.

Văile ce iaș nascere pe frontiera de Sud și cari nu 'și au continuitatea pe teritoriul dobrogean, vor fi studiate separat.

Ast-fel dar am împărțit acest capitol în:

I. Basinalul Vest-dunărean	7250 kmp.	(între Punctul Terminus și Azacără.)
II. Basinalul Nord-dunărean	2340 »	(între Azacără și Dunavăț.)
III. Basinalul Mării Negre	3320 »	
IV. Delta	2690 »	
Total		15.600 kmp.

I.

Considerațiuni asupra sistemului hidrografic.¹⁾

Dunărea are un caracter curios și este un fluviu, care pune în legătură două basinuri. Chiar cursul ei inferior, socotit de la îmbucătura estică a Porților-de-Fier și care în vechime purta numele de «Ister», trece printr'un basin.

Considerat în general, conturul sudic al acestui basin pornesce din grupurile muntoase cele mai înalte, trecând peste Vitoș și pasurile de la Samakov, ca o linie complicată și foarte neregulată de separație a apelor, peste bazele cristaline ale lanțurilor est-balcanice de la Șipca (între Târnova și Kazanlik); deviază, apoi imediat de la crêsta munților, pentru a se îndrepta peste părțile deluroase ale Bulgariei nord-estice, parcurgând înălțimile de formațiune eocenică și cretacică de la nordul Șumlei și după ce înconjură depresiunea de la Bazargik, ajunge în înaltele platforme de pământ galben și pietre vărôse miocenice, din care isvorăsc pâriiașele, care se varsă în Dunăre în dreptul Rașovei, pentru a atinge în fine aproape de Constanța, Marea.

De aci cotesce iarași către N.-V., după ce atinge Alah-Bair (la S.-E. de Hârșova), trece transversal peste munții Babadagului, unde vârful granitic Sakarbair (264 stângenî d'asupra Mării) formeză punctul cel mai înalt la satul Atmagea, taie apoi — peste o șea de 145 stângenî — îngusta depresiune la Satul Akpunar, care desparte munții din care se compun complicatele mase ale Dobrogiei nordice, își continuă apoi drumul printre valea Taiței și depresiunea dunăreană la Cerna în direcția Nord-Vestică, până 1½ milă departe de S.E. Măcinului, unde cotesce brusc către S.E. și își continuă drumul paralel cu cursul principal al Deltei și cu brațul Sf. Gheorghe, trecind în această parte peste culmi de dcluri de 168—135 de stângenî, adese-orî numai peste platouri de pământ galben de 70 stângenî d'asupra nivelului Mării, până ce coboră la răsărit de lanțul munților Beș-Tepe, peste terasele argiloase și calcaroase, și în sfârșit este tăiat de brațul Dunavăț.

Partea din urmă a acestei linii, de la Măcin în jos, nu mai trebuie considerată ca delimitarea basinelor Istrului, ci ca margine abruptă a Deltei Dunării, care în înțeles mai restrâns, trebuie luată ca un membru de sine stătător al fluviului și repartizat la basinul pontic.

O urmărire a acestei considerațiuni este, că numai trebuie socotit Prutul, ca făcând parte din basinul Istrului, ci ca limită despărțitoare nord-estică a acestui basin, căci în adevăr el formeză spatele delurilor dintre Siret și Prut, care de fapt se înalță în mod simțitor d'asupra nivelului teraselor de pământ galben de pe malul stâng al Dunării, de la Brăila.

Dar din cauza nestabilității limitei sudice a bazinului, cum și a naturei curioase a limitei Nord-Estice arătată mai sus, trebuie să ne îndoim foarte mult chiar despre realitatea unui basin Istrian.

Acosta este foarte greu de justificat numai cu considerațiuni pur geografice; dar ipotezele noastre se adevăresc, dacă pe de o parte vom lua în considerație constituțiunea regiunii din punctul de vedere geologic, iar pe de alta cursul fluviului.

Sub acest raport relațiunile geologice ale Dobrogiei sunt destul de deslușite, căci ele arată, că direcțiunea maselor muntoase — din care ținutul deluros dintre Măcin și lagunele din nordul Constanței reprezintă o rămășiță — este așa de bine îndreptată de la S.E. către N.V., în cât axa cimei regiunii dintre Siret și Prut corespunde întocmai prelungirii acestora. Aceleași stânci vechi pe care le sparge fluviul între Orșova și Gura-Văii, formeză și aci pintenile pe care munții Dobrogiei îl îndreptă către Brăila și Galați și către care tind masele cristaline ale Bucovinei și Moldovei.

Afară de acestea, dacă ținem seamă, că lanțul sub-marin — pe care l'a făcut cunoscut marinarii englezi (Spratt) și care lăgă Balcanul estic de Crimeia (și că insula Fidoni=

¹⁾ După K. F. Peters. Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha, publicat în Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Wien 1867, pag. 91—104.

Șerpilor), nu e alt-ceva de cât o bucată separată din cóma délurilor din nordul Dobrogiei (Beș-Tepe), atunci vedem, că el împreună munții bulgaro-tracici (Balcanii) și cu sistemul muntos sârbo-transilvănean, formază un sistem de bază geologic și orografic, care înconjură imensul spațiu al basinului.

Și chiar dacă nu ținem sémă de cele arătate mai sus, ca nefiind destul de deslușite despre existența prezentă a regiunei, iar pe de altă parte abstracție făcând de riul Camcic, Devno și micile pâraiașe de pe coste ca ținuturi de sine stătătoare, totuși munții Dobrogiei par ca un considerabil punct însemnat în întinsa depresiune dintre capul Eminech și munții transilvăneni.

Apele periódei Driftului aű format prin depositările lor cóstele nordice și cele de Vest ale ținuturilor Pontului până la Balcani.

Marele arc de cerc pe care îl descrie fluviul între Porțile-de-Fier și Galați nu este țărmurit nici de sisteme muntoase rezistente, nici nu este un drum întâmplător, pe care Dunărea îl parcurge în această depresiune.

O depresiune în sensul propriu ăis al cuvîntului există numai pe partea stângă a fluviului, unde el împingându-se spre sud, din direcția nord-vestică pe care o avea mai înainte, descrie cu încetul un arc de cerc, lăsând în urma sa suprafețe aluviale de 6—8 mile.

În partea dreaptă este țărmurit de o terasă de humă driftică, înaltă de 100—400 picióre, care corespunde de cea-l'altă parte cu terasele și colinele Muntenii.

O depresiune bulgară nu există de cât în văile riurilor Isker, Vid, Iantra, etc., pe când în Muntenia ea se manifestă prin terasele succesive, care par a atinge nivelul maxim de 30—40 picióre d'asupra etiagiului fluviului, ele nu sunt formate din Löss, ci din aluviuni mai noi de felul Siltului din basinul Dunării de mijloc. De partea Bulgariei se observă pe alocurea rămășițe din vechile cursuri ale fluviului.

Fiind-că terasa dintre Siret și Prut, cum și marginea repede a Deltei Dunării din Basarabia este compusă tot din humă driftică (Löss), de aceea ea formază împreună cu pintenile munților Dobrogiei o ultimă strâmtóre fluvială analógă cu aceea de la Porțile-de-Fier, așa că partea din susul acestei terase se póte considera ca un basin independent. *Iacă pentru ce s'a ăis la începutul acestui capitol, că cursul inferior al fluviului formază un basin.*

Incontestabil, că partea cea mai importantă a Dunării-de-Jos este cea coprinsă între Silistra și creștetul Deltei, la importantul oraș comercial Galați.

Aci cursul fluviului este așa de adânc și malul repede al Dobrogiei relativ așa de înalt, în cât se observă sub löss nu numai lungimi mari de formațiune miocenică, ci și straturi mai vechi, care jócă rolul unui masiv fundamental față de întregul sistem deluros al Bulgariei.

Între Rasova și Hârșova apar fórt des ca nisce mase stâncóse, care daű țărmului un caracter fórt impozant.

De la Hârșova în jos, unde fluviul formând mai multe insule, se împarte în două brațe, domină iar o terasă argilósă uniformă până la satul Picinéga, unde ajunge până la o înălțime 100—150 picióre.

Aprópe de acest sat înaintéză până în brațul Dunării un masiv de piatră verde până în malul fluviului, aci brațul este împins către vest de o depresiune mlăștinósă, mâncată de o gârlă mare numită Picinéga vechie, apoi atinge iarăș malul repede îndată după ce se isprăvesc masele stâncóse la satul Turcóa; între aceste se póte observa de la mari depărtări muntele lui Iacob înalt de 170 stîjneni.

O masă stâncósă de 100—150 picióre se ridică în mijlocul unui izlaz mlăștinós, de aci încolo fluviul începe a curge regulat cu o lățime de aproximativ 100 stîjneni.

Impiedicat de aluviuni brăzdate de pâriiașe riverane mlăștinóse și de mică proeminență stâncósă de la satul Camenka, fluviul isbesce d'abia la orașul Măcin malul rezistent, care aci atinge înălțimea de 50 picióre cel mult, transformat parte prin culturi, parte prin aluviuni naturale într'o curbă ușóră.

Aceste motive fac ca uriașul curs de apă să se îndrepte către orașul român Brăila. Numai o mică gârlă șerpuesce prin apropierea muntelui, pentru a alimenta mai întâi lacul Tarban și Ploșca și tot șesul mlăștinos, care udă marginea unei a doua proeminențe muntoase mult mai puțin înaltă. Această câmpie mlăștinosă e împărțită în două printr'un depozit de nisip aluvial, înalt de 15 picioare, îndreptat către Galați.

Aci se formeză strâmtórea din dreptul Galaților, despre care am vorbit mai sus.

Brațul de est al fluviului, după ce a făcut o cotitură la Măcin, se îndreptă către Brăila pentru a se împreuna la acest oraș, zidit pe o terasă de silt de 35 picioare, cu brațul vestic.

Acest din urmă braț nu e alimentat de atâta cantitate de apă ca să pótă fi navigabil, ca cel dintâi, căruia îi dă de la satul Dăienă o însemnată ramură transversală.

El se desparte în 3—4 brațe, care coprink între ele insule acoperite cu stuf și cu salcie.

Mersul vapórelor întrebuințéază unul din aceste brațe, pentru a ajunge la importante puncte comerciale Brăila și Galați, pe drumul cel mai scurt și d'abia câte unul din călătorii din'naintea mea au avut ocaziune de a observa țermul Dobrogiei dintre Hârșova și Măcin.

Partea următoare a fluviului Dunărea, așa numită a ei «Delta», se află în interiorul unui triunghi, ale cărei catete sunt formate din maluri repeđi.

Marginea nordică e în multe părți crestată de lacuri, care taie adânc platoul argilos al Basarabiei; cea de sud e formată de un munte tivit cu terase argilóse.

Terasele Dobrogiei corespund cu platformele basarabene în unele părți, iar în altele ating înălțimi mult mai mari.

La capétul Estic, după ce la grupul de înălțimi Beș-Tepe, ajung la cel mai jos nivel cu 50 picioare d'asupra nivelului Mării, aceste terase deviază și lasă să se vadă un șir de stânci de piatră vărósă fórté jóse și bine curățite, care în unele locuri ajung la o lărgime de câte-va sute de stânceni și împrejurul lor cresce stuful de baltă, propriu depresiunilor mlăștinóse.

În extremul răsărit însă argila reapare până la o înălțime de 150—200 picioare și formeză cu baza sa de piatră vărósă, încă o scurtă proeminență îndreptată către Sud-Sud-Vest și pe care o udă Dunavétul.

Această proeminență formeză și pórtă Dunării spre Mare. Vis-à-vis de acesta se află situat pe o terasă de argilă orașul Kilia, cel din urmă punct însemnat pe Dunăre de pe țermul basarabean.

Totuși partea uscatului spre răsărit de linia Dunavet-Kilia nu e peste tot un teren de aluviune nouă, o formațiune de deltă în sensul obicínuit al cuvéntului.

Uscatul dintre satul Vâlcov și îmbucătura Stambul, aflat pe brațul Chilia, care după ce se separă în mai multe brațe, se strânge apoi într'o singură matcă, e la o înălțime de câte-va picioare d'asupra nivelului Mării.

O pădure mare de o suprafață de $\frac{5}{4}$ mile pătrate, numită Leti, căreia la N.-E. de Dunavet îi corespunde o a doua pădure puțin mai mică, numită Kara-Orman, întăresce baza depresiunii dunărene de la gurile fluviului, dacă nu pentru tot-d'auna, cel puțin atât cât timp regimul apelor din ținutul pontic nu va suferi o nouă schimbare adusă de transformăni radicale ale apelor.

În creștetul acestui triunghi ast-fel descris, al cărui unghi Vestic abia are 25 grade, este aședat orașul Galați, care deja de acum (1863) este un oraș important comercial și căreia natura i-a creiat un rol așa de însemnat, pe care, fără îndoială, îl va juca, de îndată ce comerțul nu va consta numai aprópe exclusiv din export de cereale, ci când în urma unei stări mai superióre culturale, grupul țărilor româno-bulgare va primi o mai mare desvoltare.

Imediat în jos de Galați, fluviul este coprins între două depresiuni vaste; pe cea de Nord în cea mai mare a ei parte o umple lacul Brateș, de care Prutul s'a despărțit deja în anul 1829, printr'o largă depozitare aluvială de mai bine de 400 stânceni lărgime,

pentru ca corespunzător cu legea fluvială a lui Baer să curgă brusc pe lângă terasa de löss de la Reni. Cea de Sud e formată din teren mlăștinos, care are mai multe etagi, legate prin brațe înguste cu lacul Ploșca vis-à-vis de Galați, pentru a se uni mai târziu cu fluviul.

D'abia la orașul Isaccea, care în actele conferinței din Paris figurează ca creștetul și punctul principal al Deltei Dunării, fluviul principal atinge malul său resistent, împins fiind de lacul Kagul și partea Sudică a Ialpugului și adună în această parte apele tuturor bălților de Sud.

Dar în curând apare un nou teren mlăștinos, care coprinde întinsul spațiu dintre malul stâncos de la Isaccea și complicatele proeminențe stâncose de lângă Tulcea. Un braț cam bogat în apă, numit Gârla de la Somova reprezintă, pe lângă malul repede, locul vechiului curs al fluviului.

Acum Dunărea apropiindu-se pentru a intra într'un întins semi-cerc, a cărui parte răsăritenă este ocupată de Tulcea, ea nu mai reprezintă fluviul întreg, ci numai jumătate din el.

După măsurătorile inginerilor comisiunii dunărene, brațul Tulcea nu conține mai mult ca $\frac{10}{27}$ din întreaga cantitate de apă, față de $\frac{17}{27}$, pe care o reduce brațul Chilie și care printr-o îndoită curbura isbesce malul repede de la Ismail în partea de Nord.

Causa despărțirii fluviului la Ceatalul Ismail, se datoresce rămășiței unei depozitări de argilă împreună cu o bază stâncosă analogă cu piatra de Tulcea, ce s'a format foarte de timpuriu la bifurcație; argila a fost luată de apă, iar baza muntelui stâncos a fost acoperită de vegetațiune.

La fund însă brațele care se despart în formă de furcă, păstrează neschimbat părțile fluviului.

Brațul Chilia nu datoră cantitatea cea mare de apă atât lărgimei sale, cât adâncimei uniforme din apropierea Ceatalului; din contră, fundul brațului Tulcea crescând neconținut până mai jos de oraș, acest braț primește o mai puțină cantitate de apă.

Intr-o perioadă foarte vechie, fluviul a întâmpinat un mare obstacol prin înaintarea proeminenței ce o fac masele stâncose ale pietrii de Tulcea, aceia ce a contribuit mult la micșorarea lărgimei sale¹⁾. După ce brațul Chilie curge până la $1\frac{1}{2}$ milă în jos de orașul Ismail și riguros paralel cu marginea teraselor repezi de Sud, se întorce la mănăstirea de călugări Sf. Niculae (Bugeak) sub un unghi de 75 grade către Nord, când începe a pierde regularitatea sa de mai înainte. Între Sf. Niculae și Chilia-Vechi se desparte în mai multe brațe. După ce se reunește într-o singură matcă, pentru a se despărți din nou până la Vâlcov. De la Vâlcov brațul Chilie se desparte în alte 5, care ajungând împreună cu cele 12-13 îmbucături detașate, plus vre-o câte-va mici lagune, la Mare, formează o mică deltă; adică avem în delta cea mare (antică) o deltă secundară (modernă).

Din cele cinci guri ale Chilie, Oceacovul, după părerile lui Spratt, era să fie cea mai favorabilă pentru navigațiune.

Brațul Tulcea după ce coprinde sus-numita piatră și frumoasa grupă de stânci din care își are origina, face imediat loc unei formațiuni aluviale pe malul său drept.

Un lac mai mare și alte mai mici mlăștini forțază fluviul ca să se strâmbeze și, mai înainte de a-și lua cursul normal, se ramifică într'un alt braț, căruia îi dă $\frac{1}{5}$ din întreaga lui cantitate de apă, adică $\frac{2}{27}$ din apa fluviului.

Punctul de separațiune așezat la aproape 0.8 mile germane de la Tulcea, se numește Ceatal Sf. Gheorghe, iar noul braț ramificat se numește brațul (iar nu destul de bine numit canal) Sulina.

Acest braț, a servit ca o cale provizorie pentru mersul vapoarelor în ultimele decenii, fiind mai bine cunoscută îmbucătura sa cu Marea. Acesta a hotărât comisiunea dunărenă acum 8 ani (înainte de scrierea lui Peters), ca să termine lucrările pe braț și să-l sancționeze definitiv printr'un act public.

¹⁾ Presupunerea lui Spratt, că fluviul s'ar fi vărsat odată între Isaccea și Satul Nou în Mare, nu pare a fi fondată.

Acest braț ale cărui maluri mlăștinose sunt udate în timpul apelor mari și de valurile formate de vapórele cu rótă, nu posedă pe lângă el nici o altă locuință omenescă, afară de localitatea Sulina, situată la îmbucătura brațului, exceptând construcțiile nouă ale celor 4 posturi de siguranță și un grup de bordeie mizerabile numit Gorgova, a căror existență provine din colonizarea ciobanilor transilvăneni (Mocani).

Din această cauză orientarea nu se face după localități, ci după distanțe (Tavlassi), denumiri din timpuri mai vechi. De când s'a regulat mersul vapórelor, această cale fluvială s'a împărțit prin stâlpi miliarți.

Pe o suprafață întinsă de la pădurea Leti până aproape de pădurea Caraorman, apa avea aci un joc mult mai liber de cât în oricare altă parte a deltei; oricare înaintare a terenului aluvial putea să schimbe direcția brațului; așa se explică coturile cele multe, din care cel mai mare este așa numit *M*, care în creștetul său Vestic formează un *m*.

Cu cât brațul Sulina se apropie de îmbucătură, cu atât cantitatea de apă crește de cât descresce, datorită în mare parte apei ce primește din Nord; așa mai jos de Ismail, gârla Cionga, care trebuie să fie o rămășiță a unei anastomose, altă dată mult mai puternică și a cărei direcțiune paralelă cu marginea muntoasă este o probă mai mult, că legea fluvială a lui Baer își are valoarea și în partea de jos a Dunării.

Brațul Sf. Gheorghe, contrar celorlalte două, își păstrează cursul în linie dreaptă de alungul marginii abrupte a Dobrogei, până dincolo de capătul lui Beș-Tepe, unde se află noul oraș Mahmudia, și de unde începe sus-numitul teren băltoș și stâncos.

Aci de odată formează o cotitură foarte repede și chiar întorsă înapoi, începe apoi cursul Dunavățului, după care brațul prin cotituri își continuă mersul.

Trei din aceste cotituri: cele două de la Calinova și cea de a treia mai jos de mica localitate Ivancea, ar opune mari obstacole mersului vapórelor, dacă curentul n'ar fi destul de repede.

(Asupra adâncimii Mării de-alungul cóstelor deltei, a se vedea capitolul «Marea Negră. Curbe bathymetrice»).

Brațul Sf. Gheorghe a servit ca drum al vapórelor până la începutul acestui veac.

Din cauza lipsei de măsurători, căci toate hărțile geografice sunt desemnate din ochi, creșterea deltei din timpurile istorice abia s'a putut aprecia. La Sulina adică, în centrul deltei, creșterea este remarcabilă. Vechiul far, care după hărțile rusești din 1829 era situat imediat la marginea Mării și care în 1842, fără a își schimba zidăria fundației a fost înlocuit printr-o frumoasă construcție de piatră, a fost încă din 1857 departe de Mare printr-o bancă de nisip de o lărgime mai mult de 30 stânjeni.

În cele două păduri (Leti și Caraorman) predomină stejarul. Ele se asemănă cu pădurile insulelor din șesul Dunării de mijloc și pot fi considerate ca păduri seculare.

După Taibout de Marigny, partea sudică a pădurii Leti constă din plop și tei; pare deci că în această parte pădurile au suferit o nouă formațiune.

Pădurea Caraorman e apreciată la o înălțime de 5—6 picioare de Peters, iar după Taibout de Marigny, pădurea Leti e la 10 picioare de-asupra nivelului Mării.

Fiind-că nu este câtuși de puțin probabil, ca vechile dune să fi format baza vegetațiunii acum existente, se poate considera că la fundul terenului nu e alt-ceva, de cât rămășița unui etagiu cu mult mai ridicat, pe care l'a avut fluviul altădată.

Inginerii și învățații Ruși împart întreaga deltă în trei secțiuni, și anume: Dubla insulă Leti-Ceatal dintre brațul Chilia și Sulina în susul și în josul apei Cionga, insula Sf. Gheorghe între brațul Sulina și Sf. Gheorghe și insula Dranov între acest din urmă, Dunavăț și Laguna-Razelm.

(Peters vorbește apoi de cultura în Deltă, descrisă la capitolul nostru respectiv).

Ținutul lagunelor de la Sudul deltei stă în legătură intime cu terenul dintre Sulina și Sf. Gheorghe.

Dunavățul, care ia din brațul Sf. Gheorghe $\frac{1}{10}$ din cantitatea de apă, se varsă în marele lac de apă sălcie numit Razelm, despărțit de Mare numai datorită enormei cantități de aluviuni a fluviului.

În orî-care punct ridicat din apropierea lacului te-ai așeza, fie el Kara-Bair la Dunavăț, fie pe delurile de piatră vâroasă de la Agighiol, fie pe stânca de la Enișala din răsăritul Babadagului, sau pe capul Dolojman, orî și unde ți s'ar părea că te afli la capătul munților unui sin de Mare odinioară existentă, cu toate că pe cele d'entăi două puncte te afli departe de Mare aproximativ la 3 mile.

Chiar micul lac Babadag, în care se varsă cele două principale râuri ale Dobrogiei nordice, posedă (în timpul verii) un conținut sărat, care se deosibesce cu foarte puțin de acel al Razelmului.

Pentru a da o idee asupra conținutului acestor ape, vom indica prin cifre greutatele specifice din punctele următoare:

a) Largul Mării, o milă departe de digul nord de la Sulina; adâncimea 26 picioare, fundul cu nămol gris-albăstrui, fără urme de conchilii; Marea cam liniștită, de și cu o zi mai 'nainte bătuse un vînt aspru din Sud-Vest.

b) Balta dintre digul Sudic și costă, în comunicație cu gura fluviului, și despărțită de Mare printr'o largă bandă de nisip.

c) Laguna Razelm între Insula Popina și costă, în dreptul satului Calica.

d) Lacul Babadag în apropiere de malul sudic, în mijlocul lacului.

e) Micul lac la sudul satului Karanasuf, la răsărit de Duimgi (lacul Tuzla), suferă vara mari evaporațiuni, decî înconjurat de depozite de sare.

f) Constanța, Golful de nord între stânci vâroase, după ce marea era agitată.

g) Largul Mării, la 1 milă marină spre răsărit de portul Constanța, Marea era liniștită.

Localitatea	TIMPUL OBSERVAȚIUNII	Adîncimea de la care s'a extras apa, în picioare vieneze	Temperatura apei după Celsius	Greutatea specifică dată de un aerometru	Calculul conținutului sarii în sub-diviziunile greutateilor
a	28 Mai ora 11 a. m.	2	16.5	1. 009	11.09
b	29 " " 3 p. m.	1	16	15.0015	12.03
c ¹	9 Iunie " 1 p. m.	1	22	1. 010	13.25
c ²	" " " "	9 1/2	26.5	1. 011	14.56
d	27 Iulie " 2 a. m.	1	25.5	1. 010	13.25
e	28 " " 4 p. m.	1	25	1. 019	26.00
f	3 August " 7 p. m.	1	24	1. 011	14.56
g ¹	4 " " 10 a. m.	1	27	1. 011	14.56
g ²	" " " "	8	27	1.0115	15.21
g ³	" " " "	24	27	1. 014	18.57

Totă regiunea ocupată astă-zi de laguna Razelm și lacurile care dau în el, și care poartă diferite numiri, trebuie să fi fost ocupată de un vechi golf de apă sărată, pe care l'a astupat depunerile de nămol de la gurile fluviului.

Altă dată apa sărată, care trecea peste orașul Babadag a fost respinsă și restrînsă ici și colo prin îngrămădirile enorme de pămînt.

Până către sfîrșitul vîcului al XV-lea, se pôte ca aluviunile să fi avut o regularitate mai mare, dar să fi fost mai puțin considerabile, căci pe atunci cea mai mare parte a teritoriului a fost acoperită cu păduri.

Dar cînd dominațiunea genoveză a fost înlocuită cu cea otomană, pădurile au fost distruse pînă la delurile cele mai depărtate și atunci a încetat și echilibrul ce exista între precipitățile atmosferice și rîderea pămîntului.

În urma orî-cărei ploî torențiale, o mare cantitate de humă din înaltele terase drif-tice erau tîrâte și duse de torent pînă la lagună, unde se depunea; ast-fel dar a trebuit ca apa sărată de odinioară să se retragă, și aceste ținuturi ale golfului, altă dată înflori-tore, au devenit din ce în ce un deșert salin, care acum nu servește de cît cel mult pentru crescerea cailor Bulgarilor și ca pescărit al locuitorilor din marele sate rusești Sarichioi și Jurilovca.

Asemenea se explică și faptul, cum frumoasa ruină genoveză așezată pe stîncile

yăróse de la Ienişala, şi pe care Spratt o însamnă ca un important punct geologic, este separată de mare printr'o largă bandă de teren mlăştinos; pe când această cetate maritimă, care servia pentru apărarea coloniilor comerciale, trebuia neapărat să se fi ridicat pe marginea unui golf bun pentru ancorare, cu acces liber şi destul de adânc.

Tótă îngrămădirea de nămol şi nisip, care a închis golful la gura sa, se datoresce vânturilor care bat în timp de 70 zile pe an din direcţia Mării şi care a format lunga bandă de nisip, care începe mai sus de capul Midia, pentru a se confunda vis-à-vis de capul Dolojman, cu delta Dunavěţului.

O gură mică, numită Portiţa, asigură Mării intrarea în vechiul ei golf, în care acum se varsă Dunavěţul, şi cele două pâriiase sărace de apă din lacul Babadag (numite după văile lor originare Taiţa şi Teliţa), apoi gârlele Slava şi Beidaut.

La capătul laguneî Sinoe, departe de 1½ milă geografică de capul Midia, se află satul Kara-Arman, care pe tóte hărţile geografice şi în manuale este cunoscut sub diferite numiri ca Kara-Herman, Kara-Kermane, Karairmane, etc., şi câte odată e considerat chiar ca oraş.

Se pretinde a avea o óre-care importanţă ca punct de orientare vizibil dinspre Mare şi ca punct însemnat istoric, după Taibout de Marigny.

Capul Midia este format de bănci de margă vărósă, care are superpus depozite de 4—5 stângenî de humă gălbuie driftică.

Maî jos de capul Midia, cósta se recurbează într'un mare arc şi două micî lacuri cu apă puţin sărată, din care cel mai mare este alimentat de o gârlă considerabilă, se numesce Taşaul.

Către Mare este o îngustă bandă acoperită cu dune de nisip.

Trecând de satul Karacoiu, ajungî la interesantul lac Kanara, care cu tóte că se află separat de Mare printr'o îngustă bancă de nisip, mulţumită însă abondenţiî de isvóre, care iaş nascere pe malul său repede, conţine apă dulce.

Ajunşi în sfârşit la portul Constanţa, situat pe o terasă de humă de 60 picióre înălţime d'asupra unor depozite de piatră vărósă terţiare, înaintéază în Mare mai mult de cât orî care din promontoriile muntóse, dintre Mesembria şi peninsula Crimeiei.

Indiferent, dacă Constanţa a fost în adevěr saş nu colonia milesiană Tomi, în tot casul ne aflăm aci pe unul din punctele cele mai interesante ale cultureî pontice, care devenind important prin scurtarea căii maritime dintre Dunărea de jos şi Constantinopol, a atras asupră-şî de acum 30 de anî atenţiunea atât a Austriei cât şi a Inalteî Porţi şi care în urma calamităţilor din timpul ultimului rėsboi oriental (1854), a parvenit să înfloréscă din nou în zilele nóstre.

Ca punct de imbarcare al voiajorilor din Viena spre Constantinopol, Constanţa a fost mult descrisă şi obiectul unei deosebite desvoltări de când este legat cu portul dunărean Cernavoda (Bogaskioi), printr'o cale ferată şi de când şansele nouéî posiţiunii a portului ating multe interese private.

Mica bancă de nisip de la Tuzla se compune, după cum m'aş asigurat oficerî austriaci însărcinaţi în 1856 cu măsurarea nivelului mării, din aceeaşi piatră vărósă, care înaintéază la Constanţa brusc în Mare.

Acelaş lucru se póte dice despre stâncile de la Mangalia, pe care marinariî le consideră ca resturile unui vechiú molo (Taibout de Marigny.)

II.

Dunărea.¹⁾

De atâtea orî cotit, maiestosul fluviú, Dunărea, după ce învinge stâncile uriaşe de la Porţile-de-Fier, ce ameninţau să-i curme drumul, îşi duce, obosit din această luptă înverşunată, apele liniştite către răsărit.

¹⁾ Asupra numirilor Dunării, origineî numelui şi tradiţiunilor despre Dunăre, a se vedea: *Dunărea în istorie şi tradiţiuni* de Al. Papadopol Calimach şi *Note pentru a servi la istoricul principalelor puncte pe Dunăre, de la gura Tisei până la Mare şi pe cóstele Mării de la Varna la Odesa*, de Lt. Colonel Mih. Drăghicescu.

Dar până să atingă Marea alte piedici i se opun, căci abia ajuns la Silistra, fluviul isbindu-se de terasele dobrogene îl silește a-și recurba matca spre Maiză-Noapte și pentru a evita orî-ce strădanie zădarnică, ocolesce cu grije stâncă de la Hârșova, cotesce de câte-va orî între Dăieni și Măcin, și 'și continuă drumul a lene până la Galați.

Aci pintenile Bugeagului din dreapta și terasele dintre Siret și Prut din stînga, gâtuie fluviul pentru cea din urmă oră.

Frîntă în unghiul drept, Dunărea îndrumându-se către răsărit își răsfață apele în voie, mai 'nainte de a și le împreuna cu Marea.

Așa cum curge fluviul, pentru a încinge de două părți Dobrogea, abătîndu-se din drum și încovoiindu-se la cel mai mic obstacol, are ceva din cumînțenia unui bătrîn istovit de puterî, după ce o viață întrégă a fost neconținut în lupta pentru existență.

Te mirî cum trufășele valuri, cari au spart stîncile prăpăstioase de la Pasau, Waitzen și Orșova, trec acum sfîșoase prin fața celor de la Hârșova, Movila-Cazacilor, Iacob-Dél și Bugeac.

Ca o ultimă răsburare contra uscatului par a fi mulțimea de lacuri, pe care fluviul le umple în cursul său inferior prin revărsări periodice.

Cei vechi (Lydus, scriitor grec din secolul V), numiau Danubius, partea inferioară a Dunării din jos de Mitrovița (Sirmium), în sus de care se chema Ister, așa că cu drept cuvînt Ovidiu îi dăce: *«binomis Ister»*.

«Alma parens» era înainte fluviul nostru pentru popóarele riverane, «mamă bine-făcătoare» a rămas până astă-đi pentru noi; după filologia cuvîntului, Danubius ar însemna «dădător de nori» și, prin acéstă numire, este simbolisată fertilitatea ținuturilor străbătute de fluviu, care are grija de a le uda la vreme.

Și dintre tóte neamurile de popóre, Românul singur a știut să păstreze acéstă simbolizare—ca un omagiu de recunoștință datorit fluviului ce îi udă țara—printr'o legătură de cuvinte așa de inteligent combinată, în cât să aibă aceiași semnificare, pe care o avusese fluviul în vechime; căci în adevăr vorba «Dunăre» nu e de cât o contracțiune din: duce, aduce, nori.

Orî-cât de nepărtinitori am vroi să fim cu tradițiunile ce se légă de acest măreț fluviu, totuși trebuie să recunoșcem, împreună cu scriitorii antichități, că legendele despre el se pierd în nóptea timpurilor și că despre Dunăre s'a vorbit de la începutul lumii; așa cel puțin pretind părinții bisericeî, cari identifică Dunărea cu riul ce curgea prin raiu, anume Phison.

Așa se explică pentru ce Egiptienii și Fenicienii o consideraū ca sfântă.

Credința acestora s'a transmis la locuitorii țermurilor ei; jurămîntul ce-l făceaū Daciî, Geții și Scyții pe undele Dunării, era tot așa de sacru ca și acel al Grecilor pe undele lui Styx.

Dunărea a rămas până astă-đi tot sfântă, cel puțin pentru noi, căci Românul în blestemele sale întrebuintează expresia: «bată-te Dunărea» în înțelesul de: «bată-te Dumnezeu».

Viața, sórta poporului român este legată de maiestosul fluviu, care represintă țara, bogăția și mândria noastră națională.

Dunărea a fost pentru noi trăsura de unire între pămîntul pe care îl locuim și istoria poporului român; ea a luat parte cu noi la bucuriile și durerile noastre; Românii se fălesc în baladele lor cu numirea de: «șerpî ai Dunării».

În fine antichitatea clasică elenă și romană pusese partea fluviului nostru sub scutul a doi păzitori, a două genii: unul al lui Hercules, la Cataracte (Thermae Herculanae, Mehadia) și cel d'al doilea la gurî, în insula Șerpilor prin minunatul templu al lui Achille.

După două-đeci de vécuri, în timpul gloriósei Domnii a primului Rege Român, Carol I, aceste genii de mult adormite s'au redeșteptat, dar nu sub forma lor vechiă, mistică, ci sub o formă nouă, aceia a geniiilor moderne, născute din industrie.

'Î-a fost dat M. S. Regelui Carol I să salute renașterea acestor două genii moderne reprezentate: unul prin inaugurarea lucrărilor de la «Porțile-de-Fier» și cel-l'alt prin mărețul pod de peste Dunăre, «Podul Regele Carol».

Date asupra cursului Dunării

a) *Lungimea* Dunării între Verciorova și Sulina este de 865 km.; iar de la Silistra până la Sulina sunt 377 km.

b) *Inclinarea albiei* fluviului între Severin și Sulina este de 0^m,036 pe kilometru, de ore-ce depărtarea între aceste două puncte este de 857 km., iar cota albiei la Severin este de 33^m,107.

Inclinarea albiei Dunării între Silistra și Sulina e de 0^m,0053 pe kilometru, iar între Brăila și Sulina de 0^m,0056 pe kilometru.

c) *Iuțela* măsurată pe firul apei este de 1^m,567; iuțela medie este de 1^m,3077, iuțela la fund de 1^m,0484.

d) *Volumul* apei ce debitază Dunărea la Turnu-Severin în timpul apelor mici, este de 3,388^m; la apele mari, de 10,307^{m.c.} pe secundă¹⁾.

La Ceatal debitul apelor mijlocii este de 9,180^{m.c.} pe secundă, iar în timpul apelor mari se poate urca până la 28,000^{m.c.} pe secundă.

Din acestia în mediū: ¹⁷/₂₇ merg pe brațul Kiliei (5,780^{m.c.} pe secundă), ²/₂₇ pe brațul Sulinei (800^{m.c.} pe secundă), ¹⁰/₂₇ pe brațul Sf. Gheorghe (2,600^{m.c.} pe secundă)²⁾.

Debitul apei Dunării la Ceatal e de 507,760,000^{m.c.} pe zi; din totalul de ¹⁰/₂₇ ce curge pe brațul Sf. Gheorghe, ¹/_{100-a} parte scapă pe brațul Dunavet, (1.650.000^{m.c.} pe zi)³⁾. La Brăila debitul este de 8,900^{m.c.} pe secundă.

e) *Nivelul anual și pe anotimpuri*. La Brăila unde etiagiul Dunării d'asupra nivelului Mării este de 1^m,07, nivelul mijlociū al apelor Dunării în timp de 24 ani (1875—1898) a fost de 2^m,70 d'asupra etiagiului, valorile extreme anuale ale nivelului Dunării, sunt de 3^m,75 în 1879 și 1^m,54 în 1894.

Pe anotimpuri valorile mijlocii sunt:

<i>Primă-vara</i>	3.54
<i>Vara</i>	3.22
<i>Tómna</i>	1.69
<i>Iarna</i>	2.39

Primăvara și vara nivelul este cel mai ridicat; tómna, cel mai coborit. Diferența între primăvară și tómna e de aproape 2 metri.

f) *Nivelul lunar*. Apele cresc la începutul anului treptat până în Mai, când nivelul mijlociū de 4^m,02 este cel mai ridicat; de aci apele scad până în Octombrie, când înălțimea mijlocie e cea mai coborită (1^m,49).

Cea mai înaltă mijlocie lunară a fost în Iunie 1897 de 5^m93, iar cea mai coborită în Octombrie 1898 de 0^m28.

Nivelul cel mai înalt a fost la 28 și 29 Iunie 1897, care a atins valoarea de 6^m,93 d'asupra etiagiului (1.07) s'aū 8^m d'asupra nivelului Mării. Cel mai coborit nivel a fost la 0^m,51 de desubtul etiagiului, adică 0^m,56 d'asupra nivelului Mării, la 20 Noembrie 1874. Cea mai mare oscilațiune decī în nivelul Dunării, a fost de 7^m,44.

Inundațiile în Dobrovia se produc înainte ca apele să ajungă la 5 metri d'asupra etiagiului Brăilei.

În timpul apelor mici (0,56 d'asupra nivelului Mării), panta Dunării între Brăila și Sulina e de aproape 3^m/_{1m} pe kilometru; în timpul apelor mari (8^m d'asupra nivelului Mării) panta mijlocie a Dunării între Brăila și Sulina este de 4 centimetri pe kilometru.

Pentru nivelul mijlociū, panta mijlocie este de aproape 2 centimetri pe kilometru.

g) *Înghețul și desghețul Dunării*. Din observațiile făcute în porturile Brăila și Galați în timp de 60 ani, de la 1836/37—1895/96 s'a întocmit tabloul înghețului și desghețului Dunării în acest timp:

¹⁾ St. Hepites. Clima Brăilei, pag. 52 nota 1.

²⁾ E. Reclus. Géographie, Vol. I, p. 255.

³⁾ Mittheilungen der K. K. Geograph. Gesellschaft in Wien; 1868, in *Antipa*. Lacul Razelm. pag. 10.

Iarna anului,	E P O C A		Zile de îngheț	O B S E R V A Ț I U N I
	Înghețului	Desghețului		
1836—37	7/II ¹⁾	28/II	22	
37—38	29/XII	3/III	65	
38—39	24 XII	13/III	80	
39—40	12/I	2/II	22	
40—41	17/XII	21/III	95	
41—42	25/XII	9/III	74	
42—43	—	—	—	Dunărea n'a înghețat.
43—44	12/I	27/II	47	
44—45	28/XII	23/I	27	
45—46	—	—	—	Dunărea n'a înghețat.
46—47	15/I	13/II	30	
47—48	2/I	1/III	60	
48—49	1/I	22/II	53	
49—50	5/I	4/III	59	
50—51	1/II	25/II	26	
51—52	—	—	—	} Dunărea n'a înghețat.
52—53	—	—	—	
53—54	—	—	—	
54—55	{ 29/I	15/II	18	} Dunărea a înghețat în două rînduri 27 zile.
	{ 18/II	26/II	9	
55—56	16/XII	27/I	43	
56—57	14/II	6/III	21	
57—58	5 I	15,III	70	
58—59	13/I	11/II	30	
59—60	—	—	—	Dunărea n'a înghețat.
60—61	11/I	27/II	47	
61—62	16/XII	17/III	92	
62—63	7/XII	3/II	59	
63—64	4/I	22/II	50	
64—65	{ 27/XII	31/I	36	} Dunărea a înghețat în două rînduri 58 zile.
	{ 16/II	18/III	22	
65—66	16/XII	18 I	34	
66—67	—	—	—	Dunărea n'a înghețat.
67—68	28/XII	1 III	65	
68—69	24/I	12/II	20	
69—70	5/II	1/III	25	
70—71	14/II	26 II	13	
71—72	23/XII	1/III	70	
72—73	—	—	—	Dunărea n'a înghețat.
73—74	{ 1 I	23 II	54	} Dunărea a înghețat în două rînduri 63 zile.
	{ 4/III	12/III	9	
74—75	12/I	30/III	78	
75—76	31/XII	28/II	59	
76—77	—	—	—	De la 5—7 Februarie au curs multe ghețuri; la 8 Dunărea s'a limpedit; ea n'a fost înghețată.
77—78	9 I	23/II	46	La 3 Februarie ghiața pornise, însă s'a oprit în timpul nopții.
78—79	—	—	—	La 18 Ianuarie s'au presintat cele d'întâi ghețuri cari au curs până la 1 Februarie.
79—80	19/XII	23/III	96	{ Ghețurile și înghețul Dunării au venit atât de repede în cât bastimente de Mare pornite din Brăila n'au avut timpul să ajungă la Galați, mai multe de 4 au fost prinse de înghețul Dunării pe drum, unde au stat aproape 100 zile.
				La 19 Ianuarie 1881 sloii au început a curge și a ținut ast-fel în tot cursul lunei Februarie.
80—81	—	—	—	La 12 Martie Dunărea era curățită între Brăila și Sulina și la 15 a sosit în Brăila primul bastiment de Mare.
81—82	9/II	20/II	12	{ La 27 Decembrie 1881 a început trecerea ghețurilor; la 31 a încetat navigațiunea. La 27 Ianuarie a reînceput trecerea ghețurilor și la 9 Februarie a înghețat. Ômenii treceau dincolo pe ghiață însă cu sfială. La 23 Februarie a sosit primul vapor din Viena.
82—83	24/I	12/III	47	La 16 Ianuarie au început sloiuri să curgă; ei erau deși la 18, la 24 la ora 10 dimineața ghiața s'a oprit.
83—84	{ 4 I	5/II	32	{ Sloii s'au ivit la 31 Dec. în noaptea de 3—4 Ianuarie ghiața s'a prins destul de tare. La 5 Februarie s'a rupt ghiața care a pornit; sloii au curs până la 7, iar la 8 Febr. navigația a început.

¹⁾ Frațiunile însemnă: numărătorul represintă ziua, numitorul (cifre latine), luna. Ast-fel 7/II, 7 Februarie, etc.

Iarna anului	E P O C A		Zile de îngheț	O B S E R V A Ț I U N I
	Înghețului	Desghețului		
1884—85	31/I	21 II	23	Primii sloi au început a curge la 6 Decemb. s'era și au continuat până la 12 Decemb., când s'a limpedit. La 11 Ianuarie spre s'era sloii au reînceput să curgă până la 17, când ei erau foarte deși; la 18 Dunărea era împănată cu ghețuri cari d'abia curgeau. Ghița s'a oprit până la căpitănia portului în noaptea de 20—21; la vale Dunărea era limpede. La 19 Febr. ghița s'a rupt și a curs vre-o 10 minute, după care ea s'a oprit până la 21, când s'a rupt din nou. Sloii curg până la 27, când s'a limpedit Dunărea și a început circularea vapoarelor. La 4 Martie a sosit primul vapor de la Mare.
85—86	—	—	—	Dunărea n'a înghețat. Cei d'întâi sloi curg în noaptea de 20—21 Decembrie, la 26 ei erau foarte deși, la 30 Dunărea limpedită. La 4 Ianuarie a reînceput să curgă sloii, la 12—13 ei erau foarte deși, la 18 Dunărea era împănată, dar s'a limpedit la 20 Ianuarie; La 19 Febr. a sosit primul vapor de Mare. La 24 sloii reîncep a curge până la 30, când Dunărea s'a limpedit de tot.
86—87	17/II	6/III	18	Sloii au început a curge la 16 Ianuarie și au continuat până la 31, când Dunărea s'a limpedit. La 13 Febr. sloii reîncep; ei sunt foarte deși la 15 și 16, iar în noaptea de 16—17 ghița s'a oprit. La 6 Martie ea s'a rupt și sloii curg până la 10 Martie, când a sosit primul vapor din Galați.
87—88	3/I	15/III	73	La 31 Dec. la ora 3 p. m. sloii încep a curge rari la început, deși la ora 10 s'era. La 1 Ian. Dunărea era împănată cu sloi; 10 vapoare mari și mai multe corăbii și șlepurî s'au prins de ghiță la marginea portului. La 3 Ian. ghețurile s'au oprit la 10 seara. La 17 Mart. Dunărea s'a curățit și la 22 navigația a început.
88—89	2 I	3 III	60	La 14 Dec. noaptea au început sloii cari au curs până la 21; la 31 au reînceput și la 9 Ian. la 9 ¹ / ₂ ore s'era, Dunărea a înghețat. La 15 Febr. la 5 ore p. m. ghița s'a mișcat vre-o 20 metri, de asemenea și la 28 Februarie cam vre-o 10 metri. La 1 Martie la orele 1, 3 și 5 ghița s'a mișcat, însă imediat se opri; de asemenea la 2 Martie la ora 4.40 p. m. și s'a oprit la 5.40. În fine la 3 Martie la ora 4.10 ghița s'a pornit și la 8 Martie a sosit primul vapor. Dunărea s'a limpedit de sloi la 14 Martie.
89—90	28/XII	16 III	79	Sloii au început a curge la 17 Decembrie și la 28 la ora 1.30 a. m. Dunărea a înghețat. La 4 Febr. ora 11.30 a. m. ghița s'a pornit, dar s'a oprit după 18 metri, la 15 Martie ora 11 noaptea, ghița a pornit însă s'a oprit la ora 10.3 dim. În același zi însă la prînz ghița s'a pornit definitiv și la 31 dimineața Dunărea era curățită.
90—91	29/XII	15/III	77	La 17 Dec. până a doua zi au curs sloi. La 24 ei au reînceput și la 29 ghița s'a oprit la ora 1.30 a. m. La 15 Martie la 9 ore a. m. ghița s'a pornit însă s'a oprit la ora 10.30. În același zi însă la prînz ghița s'a pornit definitiv și la 31 Martie dimineața, Dunărea era curățită.
91—92	{ 28/XII 28/I	10 I 4/II	14 { 22 8 {	În această iarnă Dunărea a înghețat în două rînduri pe o durată de 22 zile. Sloii au început mai întîi să curgă la 22 Dec. dimineața și a ținut ast-fel până la 28 când fluviul a înghețat. Ghița s'a rupt la 10 Ian. dimineața. La 20 Ian. ghița curge iarăși și la 28 la ora 7.40 Dunărea a înghețat pentru a doua oară. La 4 Febr. la orele 2.50 a. m. ghița s'a mișcat; ea n'a pornit însă decât la orele 3 p. m. La 10 Febr. 7 ore dim. Dunărea era limpedită.
92—93	31/XII	6 III	65	Sloii încep a curge la 26 Dec. și la 31 ghița se oprește. Dunărea e limpede și se poate trece cu bărcile. De la 28 Febr. până la 6 Martie ghița pornesc în mai multe rînduri, însă se oprește neconținut. La 6 Martie ora 8.30 p. m. ghița pornesc definitiv. La 7—9 Martie curg sloi și se limpedesc.
93—94	3/I	12 II	41	La 12 Febr. ora 3 p. m. ghița s'a mișcat, ea a pornit însă la 4.20 p. m., de la 13 la finele lunii curg sloi. La 1 Martie Dunărea este limpede.
94—95	—	—	—	N'a înghețat. La 5—6 Febr. s'a prins o posghiță de ghiță; la 16—17 noaptea sloii au început a curge pe Dunăre; la 17 ei erau deși.
95—96	20/I	6/III	47	Sloii au început a curge de la 2 Ian. ora 10 p. m. În noaptea de 19—20 ghița s'a oprit; Dunărea este pe alocuri liberă de ghețuri. La 1 Febr. ora 12.30 până la ora 4 p. m. fiind vînt mare s'a rupt ghița pe la mijlocul fluviului. La 14 Febr. ora 6 p. m. ghița a pornit dar s'a oprit; de asemenea și a doua zi. La 18—19 ghița s'a rupt la mijloc. Din cauza vîntului de la 24—27 Februarie s'a mai rupt din ghiță însă tot pe la mijlocul fluviului. La 6 Martie ghița a pornit definitiv. Sloii au curs până la 10 Martie, când Dunărea era limpedită de ghețuri.

h) Lăţimea Dunării în diferite puncte ¹⁾.

	m.		m.
In dreptul frontierei	1.400	La Gârlici	400
La E. de Ostrov	1.150	La Dăieni	450
In dreptul Bugeacului	600	La Movila-Popi	200
» » dealului Derwent	550	La Ostrov	200
» » Pârjoi	1.100	La Movila-Cazacilor	200
» » scurgerii lac. Oltina . . .	1.750	La Picin	200
» » delului Tuna-Orman . . .	800	La Turcoaia	150
La scurgerea lac. Mărlănu . .	750	La N. de Turcoaia (Igliţa) . .	200
In dreptul Măguri Daga . . .	500	La Măcin	150
» » morii Mamic	1.600	La Ghecet	400
» » Raşovi	600	La Gura-Siretului	800
» » Cochirlenilor	500	La Azac	1.350
» » Ostrovului Hinogu	1.500	La Galaţi (mila 92)	520
La podul peste Dunăre	750	La cotul Pisica (mila 86—87) .	500
La capătul N. al digului Cer-		La gura Prutului	650
navodă	650	La Reni (mila 80)	750
La scurgerea lac. Purcare . . .	1.350	La mila 79	400
La Seimenii mari	1.150	» » 77	1.100
La capul N. al ostr. Boasgic . .	550	» » 72	1.000
La N. de Kalachioi	400	» cota V. a ostr. Isaccea . . .	1.250
La Topal	1.000	La Isaccea	1.150
La Ghizdăresci	400	La Eschi-Cale	700
La S. de Hârşova	600	La Parkeş	600
La Hârşova	500	La Somova	600
La cota S. a ostr. Kiciu	1.750	La Cital	1.500
La Vadul oi	550	La cotul Tulci	300
La cotul Grôpa-Ciobanului . .	150	La bifurcaţia braţ. Sulina . .	1.300

i) Cursul navigabil al fluviului. Vapórele în cursele lor, trec:

Prin faţa *Silistrei* (unde se află debarcader ²⁾), ocolesc pe la Nord *ostrovul Ilopa*, trec printre el şi *ostrovul Vechi*, ţine malul drept prin faţa oraşelului *Ostrov* (unde se află debarcader), apoi pe la Sudul *ostrovului Tilchia*.

Lasă în dreapta *ostrovul Pacuiul lui Sore*, trece printre *ostróvele Veriga (drépta)* şi *Soimul (stânga)*, lasă în stânga *ostrovul Bimbaşa*, apoi în dreapta *ostróvele Pârlitul şi Strâmbul*, iar în stânga *ostróvele Ţerii*, *Puiul Strâmbul*, iar puţin mai la vale *Talerul*.

Pe lângă malul drept, lasă în stânga *ostrovul de pietriş*, ţine stânga până la *Rasova*, lăsând în dreapta *ostróvele Hozun-Ada şi Lung*, apoi prin mijloc, lasă în dreapta *ostrovul Hinogu*, trece pe la *Cernavodă* (unde se află debarcader), ţine apoi stânga lăsând în dreapta *ostróvele Troina şi Seimenii-Mici*, apoi mai la N. cele două ostróve *Boasgic* (pe dreapta), după care ţinând mijlocul apei, lasă în stânga *ostr. Balaban*, apoi mai la vale *ostr. Atârnaşi*.

Către N. vapórele ţin mijlocul până la *Hârşova* (unde se află debarcader).

De la *Hârşova* urmează cotul prin faţa *Varoşului*, lasă în stânga *ostr. Kiciu şi Gâsca-Mare*, trece prin faţa *Vadul-Oi* şi prin faţa *pădurii Ruginosa*, urmează inflexiunea cursului din dreptul *gropii Ciobanului*, apoi spre N. prin dreptul *Gârliciului, Dăenilor, Ostrovului*, ţinând malul stâng şi tot ast-fel prin dreptul *Picinegei*, ocolesc cotul de la *Insula lui Moş-*

¹⁾ În timpul apelor mijlocii.

²⁾ Între Silistra şi Călăraşi (pe Borcea), este un vapor care face curse între aceste două oraşe.

Puncte periculoase pe Dunăre sunt: Oltina, Mărlănu, Balaban (apropo de Topal) Gârla Vaporului (în jos de gura Ialomiţei) şi la Ţiglina (între Galaţi şi gura Siretului).

Dobre (care rămâne în dreapta), prin dreptul *Turcoiei, Iglizei, Carcaliului, Măcinului* (ac este debarcader), *Ghecetului, la Brăila* (se află debarcader).

Intre Brăila și Măcin este un vapor local, ce face curse între aceste două puncte.

De la Ghecet vaporul urmăzeă firul apelor, trecând pe la *Galați* (unde se află debarcader), apoi prin *cotul Pisica*.

De la Galați în jos, cursul Dunării este măsurat de *Comisiunea danubiană* în mile marine (1 milă = 1852^m). La Galați se află mila 92. Milele sunt aședate pe țărmul stâng.

Cotul Pisica se află între milele 86—87, *Gura-Prutului* între 82—83.

Vaporul trece pe la *Reni*, între milele 80—81, aci se află debarcader, lasă în dreapta *ostr. Isaccea*, trece pe la *Isaccea*, unde se află debarcader (între milele 66—67), către E. urmăzeă firul apelor până la mila 54 (*Ceatalul Ismail*).

Din acest punct vapozele intră pe *brațul Tulcei*, urmăzeă inflexiunile acestui braț, până la *bifurcația brațelor Sulina și Sf. Gheorghe* (mila 44), după ce trece pe la *orașul Tulcea* (între milele 49—50), unde se află debarcader.

Intre orașele *Tulcea și Galați*, vapoze locale fac curse și între aceste două puncte.

De la mila 44, *punct numit Agenția*, vapozele urmăzeă cursul brațului Sulina.

Intre milele 18 și 8 s'a deschis canalul care scurtăzeă trazeul cu 4 mile. Numerotația însă a rămas cea vechie până la complectele modifiări ce se vor mai aduce brațului.¹⁾

Ast-fel vaporul parcurge între punctele Agenția și gura Sulinei 40 mile.

Un vapor parcurge pe Dunăze între Silistra și Sulina distanța de 377.226^m.

j) *Pichete pe Dunăze.*

	Numirea	S I T U A Ț I U N E
1	Trenari	Pichetul situat la E. orașului Tulcea, la 1 km. Denumire după Esc. 3 Tren instalat odinioriă în apropiere.
2	Carantină . . .	Așezat la V. orașului Tulcea la 1 km. depărtare.
3	Saonul	Așezat în fața monastirii Saonul. Observă malul rus.
4	Eski-Cale	Așezat la 3.500 m. spre E. de Isaccea, Observă Satu-Nou din Rusia.
5	Isaccea	Post așezat în Casarma orașului. Observă Dunăze și țermul.
6	Lacea	Piquet așezat la V. de Isaccea între milele 68—69.
7	Piatra calcată .	Așezat în dreptul cătunului Rakel, E numit după balta cu acest nume.
8	Pisica	Așezat la 1 km. spre E. de satul Pisica, observă Reni.
9	Azacia	Așezat în satul Azacia în fața Galaților.
10	Ghecet	În fața orașului Brăila. Comunică cu Măcin prin șosea.
11	Măcin	Post la Casarma din Oraș.
12	Picineaga	Așezat la 2 km. departe de sat.
13	Vadul-Oei	Situat la trecerea cu acest nume la N. de Hârșova.
14	Hârșova	Post așezat în cazarma orașului, servește pentru debarcader.
15	Cerna-Vodă . . .	Idem.
16	Rașova	Pichet așezat în țermul Dunării, în satul Rasova.

k) *Natura malului drept al Dunării.*

În genere malul drept al fluviului domină pe cel stâng pe porțiunea coprinsă între Silistra și Gura Dunavățului, afară de pozițiunile de la Brăila, Galați și Reni, cari se bucură de o dominațiune relativă, din caura mlastinelor de pe țermul drept.

Cum delurile Dobrogei vecine Dunării, nu tôte vin a se prelungi până în patul fluviului, spre a-î înălța țermul, ci multe din ele se opresc la depărtări mai mult sau mai puțin mari, iar altele formăzeă litoralul fluviului, cred necesar pentru cadrul acestui articol a urmăzi curba ipsometrică 25^m, de vreme ce o înălțime de cel puțin 25^m metri este suficient dominantă asupra țermului stâng,

În acest studiū voiū urmăzi și maximul înălțimii delurilor vecinașe malului drept; arătând și la ce depărtare de țerm se află aceste puncte culminante.

Studiul dominării unui țerm asupra celui-l'alt capătă o importanță escepțională sub raportul militar.

¹⁾ Acum este tăiată și bucla vestică a lui M.; ast-fel că s'a scurtat și mai mult distanța pe braț.

Pentru acesta voi împărți cursul fluviului în mai multe segmente:

I. Segmentul Frontiera-Ezerul Gârlița. În acest segment cuprins între frontieră și ultimele ramificații ale délului Bugeacu (Jud. Constanța spre deosebire de cel cu același nume din Jud. Tulcea) pe o lungime de 13 km. 500 m. țărmul drept al fluviului este mărginit de délurile *Icral-Ceea-Bair* și *Iapacea-Bair* prelungit către E. prin délul *Buceagului*. Délul *Icral-Ceea-Bair* cu înălțime maximă de 135^m, la 1 km. spre S. de orașul Ostrov coboră către Dunăre cu o pantă de $\frac{1}{7}$.

Cósta este acoperită cu vii, iar valea largă în unele puncte până la 500^m.

Iapcea-Bair, are 102^m maximum la bariera de S. a Ostrovului, coboră cu o pantă către Dunăre de $\frac{1}{6}$.

Cósta la V. de Ostrov este acoperită cu vii. Valea foarte strâmtă și în unele locuri délul formeză însuși țărmul.

Délul *Bugeacului* de și cu o înălțime numai de 75^m formeză pe totă lungimea lui țărmul drept al fluviului.

Valea Ezerului Gârlița. Între délul *Bugeac* la V. și *Dervent* la E., se deschide pe o lungime de 4250^m valea formată de revărsările lacului Gârlița, (asupra văilor în detaliu se va vorbi la hidrografie).

II. Segmentul Gârlița-Oltina, cuprins între délul *Dervent* la V. și délul *de la Cetate* la E., se întinde pe o lungime de 14 km. 500^m.

Ţărmul e mărginit de la V. la E. de délul *Dervent*, înălțime 125^m (la 700^m de la țărm), délul *Canlidere* 122^m (la aceeași distanță), délul *Pârjovia* 141^m (la aceeași depărtare), délul *Movilelor* și délul *de la Cetate*, cu înălțimi de 142—100^m (la 700^m de la țărm).

Panta generală spre Dunăre în acest sector este de $\frac{1}{5}$, cóstele délurilor formeză chiar țărmul fluviului.

În acest segment se deschid din același punct două văi: *Licina* la V. și *Canlia* la E., ambele între Ezerul Gârlița și cătunul Pârjovia.

Valea Ezerului Oltina. Între délul *de la Cetate* (la V.) și délul *Macuc* (la E.), se deschide valea formată de revărsările lacului *Oltina*, pe o distanță de 4 km.

III. Segmentul Oltina-Mârleanu, lung de 6 km. 500^m, este ocupat de délurile *Macuc* la V. și *Tuna-Orman* la E.

Înălțimea celui d'antii 140^m la 450^m, iar a celui d'al doilea 117^m la 300^m de la țărm.

Panta terenului V.-E., iar către Dunăre foarte repede $\frac{1}{3}$, apele bat la pólele délurilor.

Valea lacului Mârleanu. Între délurile *Tuna-Orman* la V. și *Măgura Drăgaiceii* la E., se deschide valea lacului *Mârleanu*, largă de 2.250^m la gură.

IV. Segmentul Mârleanu-Vederoasa, lung de 6 km., este ocupat de délurile *Măgura-Drăgaiceii* la V. și *Zbreia* la E.; între ele se află *Valea Carasan*. Înălțimea primului dél e de 108^m la 1200^m, iar a celui d'al doilea 115^m la aceeași distanță; panta dar către Dunăre este de $\frac{1}{10}$, clina délurilor formând chiar malul fluviului.

Valea bălților Vederoasa și Baciü; între délurile *Zbreia* la V. și *Baciü* la E., se deschide valea acestor două bălți, largă la gură de peste 3 km.

V. Segmentul Vederoasa-Cochirleni, lung de 8 km., este ocupat de délul *Mare* între lacul *Baciü* și valea *Caramancea*, mijlocul țărmului este ocupat de *Rasova*. Înălțimea délului *Mare* este de 133^m la 1750^m; panta către Dunăre de și este de $\frac{1}{13}$, totuși țărmul este escarpat.

Între valea *Caramancea* și *Cochirleni* terenul este puțin ridicat, prezentând mai multe movile izolate. Valea Dunării e largă în această parte până la 500^m.

Valea lacului *Cochirleni* largă la gură de 750^m.

VI. Segmentul Cochirleni-Carasu, lung de 7 km. 500^m, este ocupat două déluri: *al Valului de S.* și *al celui de N.*, între care se află valea *mare*, largă la gură de 600^m. Terenul urcă de la S.V. către N.E., ajungând la cota 117^m maximă, și la 900^m departe spre țărm. Panta dar către Dunăre a terenului este de $\frac{1}{7}$.

Malul fluviului este înalt, mai ales la pod unde are cota 50^m.

Valea *Carasului* este largă la gură de 900^m și este cuprinsă între délurile *Tetera-Bair* la S. și *Cerna-Vodă* la N.

VII. Segmentul Cerna-Vodă-Boazgic, lung de 11 km., ocupat de:

a) *Délul Cerna-Vodă* cu înălțime maximă de 107^m, cade spre Dunăre cu o pantă de $\frac{1}{6}$, malul este abrupt; între el și patul fluviului abia pe timpul scăderei apelor rămâne o fâșie de 50^m teren aluvional.

b) *Valea deschisă a Seimenilor mici*, largă la gură de 2 km. 500^m și ocupată de lacurile *Purcărești* (S.) și *Domnăsca* (N.), între cari *délul In-Izlaz* se opresce la 1 km. departe de patul fluviului.

c) *Délul Panar-Bair*, coprins între văile *Silistea* la S. și *Boazgik* la N., are o înălțime medie de 92^m la 600^m din patul fluviului, panta repede de $\frac{1}{6}$, malul este abrupt și formeză chiar țermul.

d) *Valea Boazgicului*, largă la gură de 1 km. 500^m este coprinsă între *délurile Panar-Bair* la S. și *Zavol-Bair* la N.

VIII. Segmentul Boazgic-Tichilesci, lung de 19 km., este ocupat de *délurile Zavol-Bair* la S. și *Olacu* la N., despărțite prin *valea Stupinei*. Terenul merge în pantă ușor urcândă (de la cota 89 la 102), în direcția curgerii fluviului.

De și panta terenului către țarm este dulce, $\frac{1}{25}$, totuși malurile sunt abrupte și 'nalte.

Din distanță, în distanță, diferitele văi ce se deschid către Dunăre, dau acestui segment aspectul unei dantele cu 7 colțuri, formate de văile: *Zavolului*, *Canara*, *Calachioi*, (ambele aceste văi formeză către N.-E. valea Stupinei), *Olacului*, *Alvanesci* și *Tatarului*.

Înălțimea maximă a ambelor *déluri* *Zavol* și *Olacu* este de 125^m, la 6 km. departe de țerm.

Valea Tichilescilor, largă la gură de 3 km., este coprinsă între *délurile Olacu* și *Caimaclia*.

IX. Segmentul Tichilesci-Saraiu, acest segment lung de 41 km., coprinde *délurile Caimaclia* și *Cadi-Câșla*, prelungite către V. prin *délul Ciobanului*, care formeză *eșindul de la Hârșova*, silind ast-fel Dunărea a descrie acel mare cot, care începând de la *Ghisdăresci* are punctul cel mai înaintat spre V. la *Vadul-Oii* și se termină în dreptul *Eschi-Saraiului*.

Délurile nu au înălțimi mari, dar cum aceste înălțimi sunt pe lângă țermul fluviului (82^m la *délul Colcea*, 400^m de țerm, *Varoș* 84^m chiar pe țerm), fac ca malurile să fie abrupte, la Hârșova apa bate chiar în malul drept, scaldând neconținut cele două stânci jurasice, aflate la S. și N. orașului. Pretutindenă până la Hârșova avem cote mari chiar pe malul fluviului.

O singură vale se deschide spre Dunăre până la Hârșova: *Caimaclia* largă la gură de 1 km.

Hârșova și *cotul de la vadul Oii* sunt două pozițiuni tactice însemnate, de aceia în toți timpii au jucat un rol însemnat ¹⁾.

La N. de Hârșova *gârla Băroiu* și totă regiunea mlăștină dintr-un el și Dunăre, despărțeză înălțimile *délurilor* până la o distanță ce variază între 8 și 3 km.; cu toate acestea nici clinele de N. ale *délurilor Ciobanul* și *Caraula*, nu au înălțimi cari să treacă peste 50^m până la 1500^m de Băroiu, ast-fel că panta aci este de $\frac{1}{300}$.

Văile *lacului Hasarlîc* și *pârului Saraiu* se deschid spre N. pe o lărgime de 2 km. 500^m. Între ele se află *délurile Hasarlîc (la V.)* și *Eschi-Sarai (la E.)*

X. Segmentul Sarai-Picineaga. Acest segment lung de 30 km. pe coprinsul căruia sunt *délurile: Viilor, Gârliciului* despărțite prin *valea Pietrișului*, apoi *délul Viilor de la N. satului Gârlici*, despărțit de *délul Gârliciul* prin *Valea Bertești*, *délul Mezetului* (d'asupra Dăeniilor) despărțit prin *valea Viilor* de *délul Viilor*, *délul Moșului*, *délul Coium-punar* și în fine *délul Ghiun-Ghiurmez*.

În tot acest segment malul este ținut la distanță până la maximum 4 km. spre Sud și se apropie din ce în ce către N. de albia Dunării de către *gârla Băroiu* și de revărsările și mlaștinele țermului drept (cum sunt cele de la N. satului Ostrovul).

¹⁾ A se vedea crochiul No. 2, cum și geografia istorică și militară.

Numai la S. de Picineaga, ramificațiile vestice ale délului Ghiun-Ghiurmez merg până în Dunăre formând *Movila Cazacilor*, înaltă de 129^m la 1500^m de Dunăre, de aceea albia aci este foarte strâmtă (în unele locuri 200^m). Înălțimea malului drept merge crescând de la S. către N. (de la 64^m la Gârlici, la 129^m *Movila Cazacilor*).

Țermul pe totă lungimea este abrupt, dentelat și nisipos, afară de *Movila Cazacilor* care e stâncosă.

Văile care debușează spre Dunăre în acest segment sunt:

a) *Valea Viilor* (către N. numită valea Pietrișului) între *délul Viilor* la S. și *Gârlici* la N. este largă la gură până la 3 km.

b) *Valea Bertești* între *délul Gârlici* la S. și *Viilor* la N., e strâmtă.

c) *Valea Viilor* (numită la E. *Topârsci*) între *délul Viilor* la S. și *Mezetului* la N., valea strâmtă la gură până la 200^m.

d) *Valea Viilor de la Pârğa* între *délul Mezetului* la S. și *délul Moșului* la N., e strâmtă.

e) Valea scurtă numită *a Moșului*.

f) *Valea Derelei-Rosti* între *délul Rosti* la S. și *Coium-punar* la N., râpósă spre S., deschisă la N.

g) *Valea Ulmilor*, scurtă.

h) *Valea Hogii* de asemenea scurtă, în fine

i) *Valea Aiormanului*, abruptă către S. din cauza *Movilei Cazacilor*, către N. deschisă și inundabilă.

XI. **Segmentul Picineaga-Măcin** lung de 36 km. La N. de *Comuna Pirineaga* încep terenuri inundabile pe o distanță de 10 km., ast-fel că înălțimile malului drept sunt ținute până la 6 km. depărtare de matca fluviului.

La S. de *Turcoia* se află stâncosul *dél numit al lui Iacob*, țermul aci este foarte înalt, 336^m maximum, iar apele fluviului scaldă baza délului; înălțimea țermului drept se continuă către N. până la cătunul *Iglița*, unde se află cota 36^m, chiar pe țermul fluviului.

Intre *Iglița* și *Măcin* valea se lărgeste de la 4—5 km., totuși țermul drept domină.

Aci terenul este inundabil și ocupat de bălțile *Iglița* și *Carcaliu*, ce depărtază înălțimile de malul drept al fluviului.

XII. **Segmentul Măcin-Isaccea** lung de 74 km.

În acest segment fluviul descrie *arcul de cerc Măcin, Ghecet, Galați, Pisica, Reni, Isaccea*. Tot terenul de pe țermul drept este inundabil și acoperit cu bălți, ceea ce depărtază înălțimile până la maximum 10 km. (în dreptul comunei *Jijila*).

Totuși sunt două déluri care înaintază către V. și N.V. ca 2 pintenî printre inundațiuni, acești doi pintenî, foarte importanți, sunt *Punctul Orliga* cu înălțimea de 110^m, ce se apropie de *Ghecet* până la 8 km. și *délul Bugeacului* cu 61^m înălțime la extremitatea sa N.-Vestică, se prelungește către N.V. apropiindu-se de Dunăre până la 6 km.; acesta din urmă a fost utilizat de Ruși în campania din 1877¹⁾. Către E. délurile se apropie de țermul drept al fluviului, ast-fel că la *Isaccea* atinge chiar acest țerm.

Pozițiile de la Brăila, Galați și Reni fiind înălțimi chiar pe țermul stâng, pot fi utilizate cu folos pentru a se executa trecerea fluviului în aceste puncte; ele scad însă când *punctele Orliga și Bugeacul* ar fi bine fortificate.

Văile acestui segment sunt:

Valea Jijila largă la gură, se strâmtăză din ce în ce către E., corespunde la S.E. cu *Valea comunei Greci*. *Valea Luncavița* strâmtă de la gură chiar, se înfundă către S.

XIII. **Isaccea și Poziția de la Eschi-Kale²⁾**. La V. orașului *Isaccea* terenul inundabil de pe țermul drept al Dunării încetăză, pentru a da loc înălțimilor a se apropia din ce în ce de albia fluviului.

Prelungindu-se ca un promontoriu printre terenurile mlăștinóse, *Eschi-Kaleh* a fost în toate timpurile, punct de trecere însemnat și fortificat; urme de întăririi vechi se găsesc

¹⁾ A se vedea partea istorică.

²⁾ A se vedea crochiul No. 3 și la partea istorică, resboiul din 1828—:9.

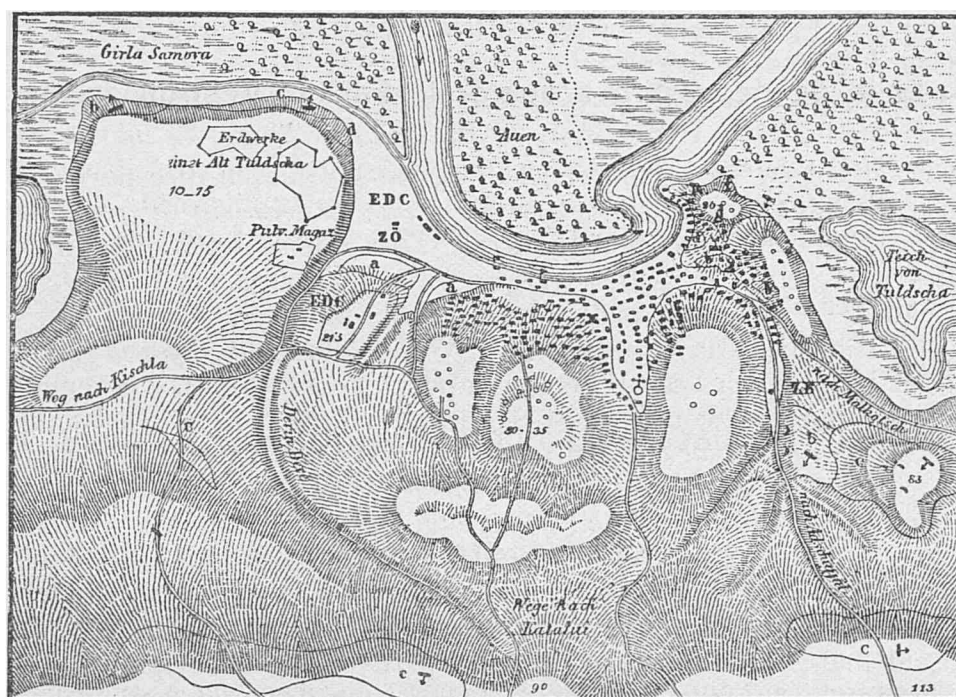
chiar azi. Numirea turcă «fortăreța-veche», îi arată destul importanța sa. Dunărea are aci 650^m lățime, iar pe țărmul stâng, pozițiunile rusești de la Teraponti și Kartal sunt departe de țărm ca la 2 km.

XIV. Segmentul Eski-Kaleh-Tulcea lung de 27,765^m. La pôlele înălțimilor de la Eschi-Kaleh începe terenul inundabil, acoperit cu bălți și gârle de pe țărmul drept al Dunării, ceea ce face ca înălțimele din acest segment să se oprească la depărtări, variind între 2½—6 km. de țărm.

Gârla Somovei curge pe sub mal.

La V. de orașul Tulcea, *délul Tulcea*¹⁾ înainteză către țărmul fluviului, apropiindu-se până la 2 km., iar în oraș înălțimile se țin foarte aproape de țărm.

SCHIȚA No. 1. TULCEA. (După K. F. Peters).

LEGENDA:

Löss.	Case.
Silt vechiu.	Fântâni.
Piatră varoasă alba și roșie.	Moscheia.
« închisă (cenușie), var și Mergelschiefer	Conacul Pașei.
« nisiposă, cuarțit și conglomerat	Biserica mare.
pământ galben.	Vice-consulatul austriac.
porfir.	Debarcaderul vapoarelor austriace.
Carriere.	Magazii.
Morii de vânt.	Blizoul Comisiunii Europene Dunărene.

Înălțimile d'asupra nivelului mării sunt calculate în stânjenii vienezi.

SCALA $\frac{1}{70.000}$

Văile acestui segment sunt:

Valea Adâncă, care debușază în dreptul *mănăstirii Saonul*;

Valea de la podul Bulgarului, la 4 km. spre V. de orașul Tulcea, și

Valea destul de largă pe care se află orașul Tulcea.

XV. Segmentul Tulcea-Dunăveț lung de 40 km., dealungul brațului Sf. Gheorghe. Înălțimile în acest segment nu ating fluviul de cât în 3 puncte: la *Prislav* pe o lungime de 1.600^m (între Tulcea-Prislav terenul inundabil ține înălțimile la 3 km. departe de țărm), la *Cara-*

¹⁾ A se vedea și geografia militară.

Suhat pe 750^m lungime, cu toate că între Prislav și Cara-Suhat înălțimile de la Pârlita se țin aproape de fluviu (800^m) și la *Mahmudia* pe 3 km. lungime.

Spre E. de *Mahmudia* terenul este iarăși inundabil și înălțimile de și mici, se țin paralel brațului până la gura Dunăvôțului, exceptând cotul inundabil al brațului Sf. Gheorghe din dreptul comunei *Morughiol*.

Ultimele ramificațiuni Estice ale *délului Dunăvôț* se opresc în gârla cu acest nume.

Văile în acest segment sunt:

Valea mare, care debușază în dreptul lacului *Malcocî*;

Valea Curcuzu-Mare între Prislav și Pârlita și *Valea* ramificată în două spre S. de la *Comuna Beș-Tepe*.

III.

Linia de despărțire a apelor în basinul Vest-dunărean.

Fac parte din acest basin toate râurile, lacurile și văile cu direcția către Dunăre, pe totă lungimea fluviului, cuprinsă între *Azacia* și punctul terminus al frontierei de Sud.

Linia, care desparte apele ce se varsă în acest basin, are o direcțiune generală de la N.-V. către S.-E., până la 5 kilometri spre V. de Constanța, iar de aci schimbă direcția de la N.-E. către S.-V., până la piatra frontieră No. 26.

Acastă linie începe de la extremitatea N.-Vestică a *délului Bugeacul* (punctul cotate 61), coboră către S.-E. pe cîma acestui dél (pe la punctul cotate 83), apoi pe culmea *délului cu Monument* (pe la punctele cotate 72 și 87), înconjură pe la S. *Valea satului Garvan*, urmează culmea *délului Pietrosul* (punctul cotate 162), continuă către S. pe cîma *délului Cărrile*, pe la N. de *Văcăreni*, pe la *movilele Săpate* (cota 102), *movila Fusei* (108), de unde înconjurând pe la Sud *valea Glodului*, ia direcția către Est până la *délul Sevatîn*, a cărei cîmă o urmează către S., trece pe la *movila Kitlău* (197), continuă către S.-E. culmea *délurilor: Pietrosul și Piscul Tuțuiat*. Aci e punctul de unde pornesc către Est linia despărțitoare a apelor din basinul Nord-Dunărean.

Din *Piscul Înalt*, după ce această linie desparte *valea Luncaviței* de aceia a *Grecilor*, continuă către S. pe la *punctul trigonometric Greci* (cotate 426), apoi se înclină puțin către E., trece prin punctul cotate 407, urmează către S.E. culmea *délurilor Ștubailor, Negoiu* (cotate 403) și *Almalia* (cotate 370).

După ce desparte *valea Cernei* de aceia a *Taiței*, linia se continuă către S.-E. pe culmea *délurilor David, Hancearca* (pe la punctul cotate 346), se îndreaptă către Vest pe culmea *délurilor Amzalăi* (pe la punctele cotate 330 și 250) și *Carapcea* (cotate 210), înconjură pe la E. *Valea Jaila*, pe care o desparte de aceia a *Taiței*, trece pe la *Orta Cairac* (cotate 285), se îndreaptă către S.E. pe culmea *Sacar-Bair*, pe la *punctul Atmagen* (cotate 399), înconjură pe la N. *valea Arman-Ceșme*, urmează culmea *délurilor Sultan-Bair*, desparte apele *Saraiului* de acele ale *Slavei*, apoi către S.E. pe culmea *délului Periclic*, pe la *punctul Doeranî (Er-Ghiobea-Tepe)*, cotate 392), pe la punctul cotate 369, desparte apoi apele *Topologului* de acele ale *Casâmcei*, trecînd pe culmea *délului Coru-Bair* (pe la punctele cotate 304, 313, 307, 287 și 227).

Se îndreaptă apoi către S. pe culmea *délului Dulgheru*, pe la *punctul Turbencea* (cota 252), urmează culmea acestui dél până la punctul cotate 206, înconjură pe la N. *valea Cartal*, se îndreaptă apoi pe la Vestul acestei văi pe *délul Cartal*, pe care îl urmează până la *délul Înșiratelor* la Estul comunei *Șiriu*, trecînd pe la punctul 209, se îndreaptă către S.E., pe la *Hagi-Bairam-Tepe* (cotate 214), apoi pe la punctele cotate 166, 163, 171, pe *délul Koș-Tepe-Bair* (cotate 203), pe *délul Bilarlar*, pe la punctul *Ghelangik-Tepe* (cotate 189), pe culmea *délului Bilarlar-Bair*, pe la punctul numit *Cara-Tepe* (cotate 177).

Culmea acestui dél o urmează pe la punctul cotate 142, apoi pe *délul Ilanlik-Bair* prin punctul cotate 125, până la *punctul Caramurat* (cotate 118^m), d'asupra satului, continuă către

S. culmea *délului Armut-Bair*, pe la punctul *Caramurat-Tepe* (cotasat 108); de aci către S.-E., pe la punctul cotat 89, pe la Nordul *Văii-Ciobanului*, se continuă către punctul *Islam-Tepe*, (cotasat 91). pe la *Duran-Tepe*, la V. de *Canara*, către S. la punctul *Palaz* sau *Ciatat-Iuk* (cotasat 71), pe la *Tazlı-Iuk* (cotasat 72) și în fine pe la cota 60 aflată de 5 km. de orașul *Constanța* la încrucișarea celor 2 *Valuri numite ale lui Traian* și aproape în punctul, unde linia ferată taie aceste valuri.

Către S. linia de despărțire a apelor este foarte puțin definită din cauza terenului aproape orizontal, totuși în trăsuri generale, această linie se îndreaptă către Vest, până la movila *Cara-Iuk* (cotasată 88), de aci către S. pe la movila *Iuci-Iuk-Berichi* (cotasată 81); după ce înconjură pe la E. valea *Mahometcea*, trece pe la *Eschi-Tepe* (cotasat 91), apoi pe la V. de *Musurat*, pe la N. de *Topra-isari*, pe *délul cu acelaș nume*, se îndreaptă către S. pe culmea *délurilor Meragi-Bair*, lasă la V. valea *Sandır-Dere*, se continuă pe culmea *délului Cogea-Sirt-Bair* (pe la punctul cotat 100), lasă către E. Valea *Alceac-dere*, trece pe la movila *Iasi-Iuk* (la S. de *Cara-Kioi*, cotat 117) din *délul Arta-Burun*, se îndreaptă printre *satele Azaplar și Mustafacâ*, până la *délul Cara-Iuk* (cotasat 130); de aci își schimbă direcția către S.-V. pe culmea *délului Coru-Sarı*, până la movila *Ghiuvenli II* (cotasată 152); după ce lasă către S.-E. valea *Daulu-chioi-culac*, urmează cîma *délului Alibi-Kioi*, până la N.-V. de *Caraomer*, lasă apoi către N. V. Valea *Alibi-Kioi*, *Dere-Kioi* și se îndreaptă pe *délul Bair-Iuiuk*, trece pe la punctul *Balı-Iuk* (cotasat 182) și urmînd cîma *délului Dere-Kioi* ese din Dobrogiă pe la *piatra frontieră No. 26*.

IV.

Cursul Dunării. Ostróve. Lacuri. Rîuri cu afluenții lor, cari curg și văile cari se deschid la Dunăre.

A. Basinul Vest-dunărean.

a) Descrierea Dunării între punctul terminus și *délul Bugeacului*.

α) Dunărea începe a uda teritoriul Dobrogiei de la Punctul Terminus, așezat la 800^m spre Est de *bastionul Itsch-Tchenguel* al orașului *Silistra* ¹⁾. Lărgimea albiei începe a se mări, căci de unde în dreptul *Silistrei* era de 850^m, la frontieră această lărgime este de 1500^m.

Lărgimea albiei crește cu cât fluviul înainteză către Est, atingînd maximum la *comuna urbană Ostrov* (3200^m), pentru a lăsa loc la 4 ostróve mari și nouă mai mici semănate între frontieră și *délul Bugeacului*, unde brațul de la Nord, *numit Ploșca* se reunește cu cursul navigabil al fluviului, reducîndu-se lărgimea la 550^m.

Între frontieră și *délul Bugeacului*, Dunărea pe un parcurs de 9½ km. are direcția de la Vest la Est.

β) *Ostróvele* în această porțiune sunt:

1. *Pastramagi* lângă și la Est de frontieră, depinde de *comuna Ostrov*. Este format din aluviuni de nisip și pietriș. Are forma lungăreță, ca o tîcă de fasole; lungimea sa este de 2 km., iar lărgimea medie de 700^m, cu o suprafață de 120 hectare.

Brațul de miază-zî, care desparte ostrovul de țîrm, are o lărgime de 200^m, adîncimea de 4^m; cel de Nord, care 'l desparte de *ostrovul Hopa* e lat de 250^m și adînc de 4^m. Ambele aceste brațe sunt navigabile. Ostrovul este acoperit cu iarבă ce servă de pășunat; nu e locuit; are numai trei colibe la marginea de Vest; cu timpul se va uni cu uscatul.

2. *Hopa*, așezat în față și la Nordul celui precedent, cu care tinde a se uni, fiind de aceeași formație ca și el. Ține de *comuna Ostrov*. Forma sa e lungăreță, terminîndu-se de o parte și de alta cu două capuri ascuțite. Lungimea lui e de 2½ km., lărgimea de

¹⁾ Poziția astronomică a acestui punct este arătată la *Geografia matematică*.

750^m, iar suprafața de 150 hect. Este acoperit cu sălcii. Brațul de la N., care îl desparte de teritoriul jud. Ialomița este navigabil având 800^m lărgime și 8—10^m adâncime. În fața sa se deschide pe țărmul stîng canalul Borcea, care curge pe teritoriul jud. Ialomița.

3. Lângă marginea Sud-Vestică a acestui ostrov se află *alte două mai mici*, ambele cu o suprafață de 20 hect.

4. *Ostrovul vechi*, așezat la Vestul ostrovului Hopa și despărțit de el printr'un braț navigabil de 150^m lărgime și 12 adâncime. Este format din depozite aluviunare, argil amestecat cu pietriș și nisip. Forma lui este lungăreț, terminându-se la Vest cu un cap alungit. Lungimea lui e de 3½ km., iar lățimea de 1500^m și are o suprafață de 720 hect., din care 60 (la V.) acoperite cu sălcii, restul cu iarbă ce servește de pășunat vitelor locuitorilor *comunii Ostrov de care ține*. Insula nu e locuită, numai două colibe de păstori sunt la marginea de nord. Brațul ce o desparte de jud. Ialomița are 300^m lărgime și 5 adâncime, acest braț se îngustă între Ostrovul vechi și

5. *Tilchia*, care aparține jud. Ialomița. Lungimea acestuia este de 10.700^m, lărgimea de 1500^m, suprafața de 1600 hect. Forma sa este alungită, terminându-se cu un cap ascuțit la Vest; formațiunea sa este ca a celor precedente. Brațul ce îl desparte de țărmul stîng este lat de 300^m și adânc de 5^m. Brațul navigabil trece pe la Sudul ostrovului Tilchia prin fața *comunelor Ostrovul și Bugeacul* este larg de 750^m și adânc de 12^m. Insula este nelocuită și acoperită cu păduri de sălcii la extremitatea Vestică și pe malul Nordic, în total pe o suprafață de 150 hect., restul e acoperit cu iarbă.

6. Lângă marginea Sud-Vestică în brațul ce o desparte de Ostrovul vechi se află o mică insulă (supr. 40 hect.), iar aproape de țărmul stîng (jud. Ialomița) *sunt alte două Ostrôve mici* (20 și 15 hect.) toate acoperite cu sălcii.

7. În scobitura Sud-Vestică a Ostrovului Vechi se află micul ostrov numit *Pacuiul mic*, ce are 750^m lungime și 250^m lățime (supr. 25 hect.); iar la Sud de acesta un altul mai mare: *Pacuiul mijlociu* de formă alungită cu 1000^m lungime și 100^m lățime (supraf. 40 hect.). Ambele sunt acoperite cu sălcii și aparțin *comunii Ostrov*. În fine *Pacuiul mare* situat în fața *comunii Ostrov*, de care depinde și de care se desparte prin brațul navigabil al fluviului, larg de 300^m și adânc de 10^m. Lungimea lui este de 1200^m, lărgimea de 80^m, suprafața de 80 hect.; forma sa este lungăreț. Tot ostrovul este acoperit cu arbori fructiferi. Cu timpul toate aceste ostrôve cu denumirea de Pacuiul se vor uni cu Ostrovul Vechi.

Mai e de notat *micul Ostrov* așezat aproape de malul drept, chiar lângă *comuna Ostrov*; e de formă alungită cu 800^m lungime și 80^m lărgime, suprafața de 30 hect., este acoperit cu livezi.

γ) Văi.

I. O singură vale se deschide spre Dunăre în totă porțiunea cuprinsă între frontieră și delul Bugeacului. Această vale este foarte importantă, pentru că mai mult de jumătate din ea formează frontiera între Dobrovia și Bulgaria.

Ea se numește *Regederesi-Ceair* și se află pe teritoriul comunei Almalu; ia naștere din bifurcația delurilor Ical-Ceia-Bair (din Dobrovia) și Topci-Iol (Bulgaria), la piatra frontieră No. 5 și la pichetul No. 3 (Gabrovia); se îndreaptă către N.-E., având direcția generală S. S.E.-N. N.V. printre delurile Ical-Ceia-Bair, pe dreapta (în Dobrovia), și Sîl-Olu-Sirt pe stînga (Bulgaria). Pe valea sa, în dreptul fortului Arab-Tabia, se formează o fân tână numită *Ibraim-Pașa-Ceșme*.

Lungimea acestei văi este de 6 km., dintre care numai 3½ servește de frontieră, adică între pietrele 4—5, căci de la piatra 4, frontiera saie către Est clina delului Ical-Ceia-Bair, pe la Estul fortului Yelanli-Tabiasi, care rămâne în Bulgaria.

La Ordu-Tabia (Bulgaria), valea începe a se lărgi și mai către Nord se întâlnește cu valea Iasi-Tepe-Ceair (Bulgaria).

Pe valea Regederesi-Ceair merge calea națională Silistra-Bazargik. Către Silistra, valea e largă și acoperită cu vii, mai către S. E. începe a se strîmta. Nu e alimentată de cît de ape de ploii.

b) Dunărea între Bugeac și délul Macuc.

a) De la délul Bugeacului, Dunărea are o direcție S.V.-N.E. pe un parcurs de 18 km. până la délul Macuc, punctul trigonometric Oltina.

β) *Ostrovele* pe această porțiune sunt:

8. *Pacuiul lui Sóre*, care ține de comuna Gârlița, cătunul Gârlița. Este format din aluviuni, acoperit cu nisip și pietriș; ostrovul este neproductiv. Forma lui este lungăreț, are 2 km. lungime, 200^m lățime și 70 hect. suprafață. Brațul navigabil al fluviului trece pe la Nordul insulei și are 200^m lărgime și 10^m adâncime.

9. *Veriga*, un mic ostrov, așezat în fața cătunului Pârjoaia de care deprinde, are 700^m lungime și 30^m lățime; suprafața de 20 hect. Ostrovul este neproductiv, fiind acoperit cu pietriș și nisip. Brațul navigabil trece pe la Nordul insulei, iar cel care îl desparte de țărm are 20^m lărgime și 3^m adâncime.

10. La N. și aproape de țărmul stîng se află *Ostrovul Șoimul*, ce ține tot de cătunul Pârjoaia, are 2½ km. lungime, 100^m lățime și 25 hectare suprafață. Este acoperit cu sălcii și richite.

Brațul de Nord îl desparte de teritoriul jud. Ialomița, are 50^m lărgime și 5^m adâncime; iar cel de la S., între el și *Veriga*, este navigabil și are 1017^m lărgime și 15^m adâncime.

11. Micul Ostrov *Calî-George*, aproape de țărmul drept și *Bim-bașa*, aproape de țărmul stîng, sunt așezate mai jos pe Dunăre, ambele țin de comuna Satu-Noă. Acesta din urmă are o suprafață de 415 hect., lungime de 2 km. și lărgime de 400^m. Brațul navigabil al fluviului trece printre ele și are 450^m lățime și 16^m adâncime. Ambele sunt acoperite cu sălcii și richită. În fața Ostrovului Bimbașa se scurge în Dunăre, pe malul stîng, un braț al Borcei.

12. *Pârlitu*, așezat aproape de țărmul dobrogian în fața Ezerului Oltina, depinde de comuna Satul-Noă. Formațiunea sa este aluviunală; în partea de E. este acoperit cu sălcii, iar la V. cu nisip și pietriș. Forma lui este eliptică, lung de 2 km., larg de 1 km., are o suprafață de 120 hect. Brațul navigabil trece pe la Nordul Ostrovului, iar cel care îl desparte de țărmul dobrogean are 60^m lărgime și 3½^m adâncime.

13. *Strîmbu*, așezat în fața canalului de scurgere al Ezerului Oltina, depinde de comuna Oltina. Suprafața sa e de 200 hect. (lung 2½ km., larg 1 km.), este acoperit cu sălcii și richită.

Brațul care îl desparte de Dobrogea are 700^m lărgime și 6^m adâncime. Cel navigabil trece pe la Nord.

γ) *Lacuri, râuri și văi.*

II. *Ezerul Gârlița*. Lac așezat pe teritoriul a 3 comune: Gârlița (pe țărmul de E.), Bugeacul (pe țărmul de N.V.) și Almaliu (pe pârîul cu acelaș nume). Forma lui este ca aceea a unui cîmpoi. Se întinde de la S.V. către N.E. pe o suprafață de 8 km. p. și are o lungime de 10 km. iar lățimea medie de 2½ km., exceptând balta formată la N.E. (20. hect. supr.).

Lacul trebuie să se fi format din revărsările fluviului, de care se desparte printr-o limbă de pământ de 300^m și înaltă de 2½^m. El comunică cu Dunărea prin gârla Dervent, de 2½ km. lungime, care îi varsă prisosul apelor în fața insulei Pacuiul-lui-Sóre și peste care trece un drum comunal ce duce la Bugeac.

Malurile lacului în partea Nord-Vestică, Sudică și Sud-Estică sunt înalte și stîncóse, din cauza naturii délurilor încunjurătoare. La N. délul Bugeacului și Cărămidei; la Vest, délul Belezlichî-Sîrti; la Sud, délurile Burun-Sîrti și Bone-Sîrti; la E. délurile Gârlița, Galița, Scorci, Taplic și Draca.

Basinul său coprinde 3.000 hectare, carea parțin comunelor Bugeac, Ostrov, Almaliu, Esehioi și Gârlița; el e coprins între délurile: Draca, Dervent, Canlidere, Curdeli, Carvan la Est; Cuiugiuk-Iolu-Bair, Tasli-Burun, Ceatal-Iol-Bair, Beî-Orman-Bair, Tiumbet-Bair și Piniirlik-Bair, la Sud; Topci-Bair, Icral-Ceaea-Bair, la Vest; Iapce-Bair și Bugeac la Nord.

Adâncimea lacului este de 6^m maximum. Fiind alimentat de Dunăre, se găsește în el tot felul de pește în abundență și de bună calitate; pescăritul face una din ocupațiile locuitorilor din Gârlița, Galița și Bugeac, cari transportă peștele la Ostrov și de aci la Călărași și în satele de pe canalul Borcei.

Pâraiele și văile ce se deschid în ezerul Gârlița, sunt:

1. *Valea Bugeacului* la Nord, plăcă din pôlele estice ale délului Cărămiței, se îndreptă către E. printre délurile Iapce-Bair și Bugeac la N., Cărămiței la V. și S. Lungimea ei este de 2¹/₂ km.; malurile jôse, iar aprôpe de gură sunt înalte și stâncóse. Nu e alimentată de cât de apele de plóie. Se află pe teritoriul comunei Bugeac și tăiată de drumul comunel Almalîu-Bugeac.

2. *Pârîul Almalîu* la Nord, el udă teritoriile comunelor Almalîu, Ostrovul și Esechioi. Isvorâsce din pôlele Estice ale délului Topci-Iolu-Sîrtî, se îndreptă mai întâi către N.E. până la Satul Almalîu, de aci către E. până la Cișmeaua Ostrovenilor, la 2 km. spre S. de urbea Ostrov, de unde se îndreptă continuu către N.E., până la vărsarea sa în partea Sud-Vestică a Ezerului Gârlița.

Curge printre délurile: Ical-Ceaea-Bair, Trâncovița, Cărămiței la Nord și Sarî-Mesea-Bair la Sud. Lungimea sa este de 12 km.; având apă în continuu; malurile sunt înalte și râpóse; valea sa se mai numesce și Beilic-Ceair.

Basinul său are o suprafață de 15 km. p., coprins între délurile: Sera-Ceaea-Bair, Iapce-Bair, Cărămiței la N., Topci-Iolu-Sîrtî la V., Belezliki-Sîrtî la S. și Ezerul Gârlița la Est. Pe valea sa merg drumurile comunale, care légă Ostrovul cu Almalîu și Esechioi.

Afluenții acestui pârîu, pe dreapta, sunt:

a) *Valea Gabrovița*, pe teritoriul comunei Almalîu, nasce din pôlele S.E. ale délului Ical-Ceaea-Bair, pe frontiera bulgară, lângă piatra No. 6, la movila Gabrovița, se îndreptă de la S.V. către N.E. și se deschide în valea pârîului Almalîu, la satul cu acelaș nume.

Este mărginită de délurile Ical-Ceaea-Bair la N.V. și Sarî-Mesea-Bair la S.

Valea este strîmtă și importantă din punctul de vedere militar, de ôre-ce este urmată de drumul comunel, care duce de la Almalîu peste frontieră, unde se unesce cu șoseaua națională Silistra-Bazargic (Bulgaria). Nu e alimentată de cât din apele de plóic; lungimea ei este de 2 km., până la comuna Almalîu.

b) *Iaguda-Ceair*, vale pe teritoriul comunei Almalîu, se desface din pôlele Estice ale délului Sarî-Mesea-Bair, se îndreptă către E. în direcție generală S.V.-N.E., printre două prelungiri ale délului, care pórta aceeași numire de Sarî-Mesea-Bair. Are lungime de 6 km., e strâmtă, debușază în valea Almalîu, ceva mai jos de Cișmeaua Ostrovenilor. N'are nici un drum prin ea, este alimentată numai din apele de plóie.

c) *Sarî-Mesea-Ceair*, vale pe teritoriul comunei Almalîu, se desface din délul cu acelaș nume și corespunde cu piatra frontieră No. 7, se îndreptă către E. în direcție generală S.V.-N.E. și după o lungime de 5 km. se deschide în valea Beilic-Ceair. Valea este jósă, nu e alimentată de cât din apa ploilor și e tăiată de drumul Almalîu-Esechioi.

d) *Pampur-Ghiolgiu-Ceair*, pârîu pe teritoriul comunei Almalîu; ia nascere din pôlele S.E. ale délului Topci-Iol-Sîrtî, în Bulgaria, sub denumirea de *Topci-Iol*; are direcție S.V.-N.E. până la frontieră, pe care o taie la egală distanță între pietrele No. 7 și 8. De la frontieră până la vărsarea în pârîul Almalîu (la 1 km. mai sus de vărsarea acestuia în lacul Gârlița), pórta numirea de *Pampur-Ghiolgiu-Ceair*. Curge printre délurile Sarî-Mesea-Bair la N. și Belezliki-Sîrtî la S. Are un curs de 11 km.; malurile sunt jôse, este tăiat de drumul comunel Almalîu-Esechioi și de altele mai micî. Are importanță militară, de ôre-ce străbate frontiera.

Pe stînga, pârîul Almalîu, primesce:

e) *Valea Trâncovița*, pe teritoriul comunei urbane Ostrov, începe din pôlele apusene ale délului Trâncovița, se îndreptă mai întâi către E. și apoi către S., cu direcția generală N.V.-S.E., merge printre délurile Trâncovița la S., Iapce-Bair la N. și délul Cărămiței la E., se deschide la Cișmeaua Ostrovenilor. Valea nu e adâncă, malurile sunt jôse, e

alimentată numai din ploî. Lungimea ei este de 4 km. și e tăiată de drumul comunal Ostrov-Almaliu și de cel județen Ostrov-Cuzgun.

3. *Valea Curu-Canara* la S.V., face hotar între comunele Almaliu și Esechioi. Se desface din pôlele S.E. ale délului Belezliki-Sîrtî (în Bulgaria), taie frontiera la S.E. de piatra No. 8, între acésta și pichetul românesc No. 6. Pe prelungirea ei, în Bulgaria, se află valea *Hamazli-Ceair*, ce se bifurcă către Est cu numirea de *Mahale-Orman-Ceair*, însoțită și de un rîușor. Câte trele aceste vâi sunt acoperite cu păduri pe frontieră.

Intrînd în Dobrovia, valea *Curu-Canara* se îndreptă către N. în direcție generală S.S.V.-N.N.E., printre délurile Belezliki-Sîrtî (la V.) și Hagi-Durac-Sîrtî (la E.); după o lungime de 3 km. de la frontieră, se deschide în Ezerul Gârlița. Malurile sunt pe alocuri pietröse și acoperite cu păduri, valea strîmtă și urmată de drumul ce se desface din șoseaua Ostrov-Cuzgun la cîda S. a lacului Gârlița și merge către S., trece frontiera pentru a se uni cu șoseaua națională Silistra-Bazargik. E e de o fôrte mare importanță militară, care reiese din drumul ce o străbate. Valea nu e alimentată de cât de apele de ploî.

4. *Kiuciuk-Kessen-Ceair* la S., pe teritoriul comuniî Esechioi. Ea se desface din pôlele N.E. ale délului Hagi-Durac-Sîrtî, de lângă punctul trigonometric Esechioi, se îndreptă către N. în direcție generală S.V.-N.E., printre délurile Burun-Sîrtî la V. și Bone-Sîrtî la E.; după o lungime de 4 km., se deschide în lacul Gârlița. Valea e strîmtă, malurile acoperite de tufiș, nu e alimentată de cât de ploî. E urmată de drumul Esechioi-Gârlița.

5. *Valea Esechioi* la S., pe teritoriul comuniî Esechioi; începe din pôlele S.E. ale délului Hagi-Durac-Sîrtî; se îndreptă mai întăi către E., printre délurile Hagi-Durac-Sîrtî, Bone-Sîrtî la V., Șaban-Bair, Tiumbet-Bair la E. La délul Tanas-Sîrtî (V.), schimbă direcția către N. pe lângă délul Versat-Sîrtî (V.) și după un mers de 11 km. se deschide în lacul Gârlița. Malurile sale sunt jöse. Pe ea merge drumul Gârlița-Esechioi. Este importantă atît din punctul de vedere al suprafeții ce ocupă cu secundarele sale (4.500 hect.), cât și prin trecerile ce deschide peste frontieră. Teritoriul care aparține acestei vâi principale este coprins între délurile: Bone-Sîrtî și Hagi-Durac-Sîrtî la V., Mahale-Orman-Bair, Șaban-Bair, la S.-V., Pinirlic-Bair la S.-E., Tiumbet-Bair, Cuiugiuc, Versat-Sîrtî, Regene-Bair, Tasli-Burun, Olucli-Cuiugiuc-Bair și délul Gârlița la E.

Văile secundare, care se deschid în acésta vale pe stînga sunt mici și fără însemnătate; cele de pe dreapta sunt:

a) *Șaban-Ceair*, pe teritoriul Comuniî Esechioi, se deschide de peste frontieră din pôlele S.-E. ale délului Mahale-Orman-Bair, trece în Dobrovia între piatra No. 9 și pichetul românesc No. 7, se îndreptă către N., în direcție generală S.V.-N.E., printre délurile Șaban-Bair (la V.) și Pinirlic-Bair (la E.); după o lungime de 4 km., se deschide în prelungirea vâii Esechioi, chiar în mijlocul satului. Valea este strîmtă și acoperită cu fânețe și păduri. Prin ea se continuă drumul, care de la Esechioi, trece peste frontieră apröpe de pichetul No. 7 și merge a se uni cu șoseaua națională Silistra-Bazargic. Are o mare importanță militară. Valea nu e alimentată de cât de apele provenite din ploî.

b) *Regene-Ceair* pe teritoriul comuniî Esechioi. Este formată din unirea a două vâi: *Punar-Orman-Ceair* (la V.) și *Kilege-Ceair* (la E.), care înconjură délul Tiumbet-Bair. Ambele aceste vâi, formate pe teritoriul bulgar, au o direcție către N., vin a se uni la frontieră între pietrele No. 9 și 10 (pichetele române No. 7 și 8), pentru a forma valea Regene-Ceair, care se îndreptă către N. în direcție generală S.V.-N.E. printre délurile Tiumbet-Bair (la V.) și Tanas-Sîrtî (la E.). După un parcurs de 6 km., se deschide în valea Esechioi la 2 km. mai jos de satul Gârlița.

Atât văile terțiare (*Punar-Orman-Ceair*, *Kilege-Ceair*), cât și cea secundară (*Regene-Ceair*) sunt strîmte. Cele două d'ântiî sunt acoperite cu păduri la frontieră, cea secundară e acoperită cu verdéță. Câte trele sunt alimentate de ploî. Prin valea *Punar-Orman-Ceair* trece drumul, care venind de la Esechioi, peste délul Pinirlic-Bair, taie valea *Punar-Orman-Ceair*, suie délul cu acelaș nume, trece peste frontieră pe délul *Tiumbet-Bair*, pentru a se uni cu șoseaua Silistra-Bazargik (Bulgaria).

c) *Tanas-Ceair*, pe teritoriul comunei Gârlița, e strânsă între delurile Versat-Sîrtî la E. și Tanas-Sîrtî la V.; nasce aproape de frontieră la piatra No. 10 în punctul Cuiugiuc; direcția sa generală este de la S.-E., către N.-V., după o lungime de 3 km., se deschide în valea Esehioi. Este alimentată din ape de ploii și n'are nici o însemnătate.

d) *Nursus-Ceair* numită și *Valea Gârlița*, pe teritoriul comunelor Carvan și Gârlița. Este formată din două văi: *Cuiugiuc-Ceair*, care începe din pôlele S.-E. ale delului Ceatal-Iolu-Bair (Bulgaria) și *Demecican-Cula-Ceair*, ce se desface din pôlele N. ale delului Carvan-Bair (Bulgaria).

Ambele aceste văi străbat frontiera între pietrele No. 9 și 10 (la pichetul No. 10, ce se află la confluența lor) și în Dobrochia formeză valea Nursus-Ceair, care îndreptându-se către V., cu direcția generală S.E.-N.V., după ce face un mare înconjur, numit *Tasli-Burun-Ceair*. Parcursul văii este de 12 km. (afară de cele două terțiare, fie-care de câte 4 km.), și se deschide aproape de satul Gârlița.

Valea e strâmtă, malurile pe lungime de 8 km. sunt acoperite cu păduri în partea superioară, în cea inferioară cu tufiș și pășuni. Delurile între care se află această vale sunt: Cuiugiuc-Iolu-Bair, Cara-Burun-Bair la E. Versat-Sîrtî, Regene-Bair, Ceatal-Iolu-Bair (la V.) și Carvan Bair la S.

În valea Nursus-Ceair se deschide pe stînga valea terțiară *Cavac-Culac-Ceair*, care se desface din pôlele Sud-Estice ale delului Bei-Orman-Bair (Bulgaria), se îndreptă către N. cu direcția generală S.V.-N.E., străbate frontiera la V. de pichetul românesc No. 9, merge printre delurile Bei-Orman-Bair și Versat-Sîrtî la V., Ceatal-Iol-Bair și Regene-Bair la E. După o lungime totală de 8 km., valea, care este parcursă de drumul ce se bifurcă din Valea Nursus-Ceair pentru a duce la Kiuciuk-Kainargi, se deschide în valea Nursus-Ceair. Are o ôre-care însemnătate militară.

Valea Gârliței e de o mare însemnătate militară, căci pe fundul ei merge drumul de la Gârlița la Kiuciuk-Kainargi, pe la pichetul No. 10, în Bulgaria. Afară de acest drum principal, la 4 km. spre S. de Gârlița se bifurcă un altul, care urcă delul Regene-Bair și trece frontiera pe la E. de pichetul No. 9; iar la împreunarea văilor Esehioi-Ceair și Nursus-Ceair se bifurcă un alt drum, care urcând delul Versat-Sîrtî, trece frontiera pe la piatra No. 10, la punctul trigonometric numit Cuiugiuc.

Satul Gârlița este punctul cel mai important al regiunii din punctul de vedere militar, căci la el se împreună 4 drumuri, cari radiază și trec frontiera.

6. *Valea Cuiu-Iuc-Ului*, la E., pe teritoriul comunelor Gârlița și Carvan, este formată din alte 4 mai mici văi:

a) *Cara-Culac*, ce se desface din pôlele Estice ale delului Carvan-Bair (Bulgaria), se îndreptă către N., cu direcția generală S.E.-N.V., intră pe teritoriul Dobrogei lângă piatra No. 11 (pichetul 12), trece prin satul Carvanul-Mare și la esire din el se unesce cu valea Culac-Punar-Ceair. Lungimea ei totală este de 7 km. și malul stîng e acoperit cu păduri. Valea e strâmtă și urmată de un drum ce duce de la Carvan la Cranova (Bulgaria).

b) *Culac-Punar-Ceair*, ce vine din pôlele N. ale delului Carvan-Bair (Bulgaria), se îndreptă către N. cu direcția generală S.V.-N.E., trece frontiera la pichetul No. 11 și mai la N. de Carvanul-Mare se împreună cu valea Cara-Culac. E de 3. km. lungime. Valea este strâmtă și acoperită cu păduri. Este urmată de drumul Carvan-Zarnici (Bulgaria).

c) *Cîrîl-Mîsîr-Ceair*, pe teritoriul cătunului Cuiugiuc (comuna Carvan), se desface din pôlele S.-V. ale delului Sîrt-Iol-Bair, nu departe de satul Carvanul-Mic, al cărui teritoriū îl desparte de cătunul Velichioi, se îndrepteză spre N., cu direcția generală S.E.-N.V., formând un arc de cerc; are o lungime de 3 km. și e parcursă de un drum ce duce de la Carvan la Lipnița.

d) *Cuiugiuc-Ceair*, o mică vale pe teritoriul comunei Carvan, (cătunul Cuiugiuc), se desface din pôlele apusane ale delului Cara-Burun-Bair, se îndreptă de la S.S.-E. către N.N.-V., trece pe lângă satul Cuiugiuc și după un parcurs de 4 km. se împreună cu cele 3 văi mai de sus, pentru a forma valea Cuiu-Iuc-Ului. Această mică vale este urmată de drumul județian Esehioi-Lipnița și de cel comunal Coslugea-Cuiugiuc-Carvan.

Tóte aceste văi se împreună mai jos în *Rudorești*, în valea numită *Jailea-Ceair*, care îndreptându-se mai întâiu către N. cu direcția generală S.E.-N.V., mai la N. se unesc cu valea Carvan, iar de la pólele délului Olucli, primesc numirea de valea Cuiu-Iuk-Uluí.

Lungimea văii este de 20 km. și se deschide în lacul Gârlița, la 2 km. spre N. de comuna cu acest nume.

Malurile sale sunt formate de délurile: Scorci, Curdeli, Sîrt-Iol-Bair, pe dreapta; Gârlița, Olucli, Cara-Burun-Bair, pe stînga. Acéstă vale cu dependentele sale, ocupă o întindere de 4.000 hectare și e coprinsă între délurile: Gârlița la S.-V., Scorci la N.-E., Curdeli și Sîrt-Iol-Bair la E., Cîriagi-Iol-Bair la S.-E., Carvan-Bair (Bulgaria) la S., Cuiugiuk-Iol-Bair și Gârlița la V.

Văile care se deschid în ea pe stînga, sunt:

e) *Caraghios-Ceair*, pe teritoriul comunei Gârlița, se desface din pólele apusane ale délului Cuiugiuk-Iol-Bair, lângă șoseaua județiană Esehioi-Lipnița, se îndreptă către N. în direcție generală S.-N., pe la pólele vestice ale délului Olucli, face hotarul între comunele Carvan și Gârlița și după un drum de 3 km. vine a deбуша în valea Cuiu-Iuk-Uluí. Malurile sale sunt jóse și acoperite cu puține păduri.

f) *Lamburlu-Culac*, vale mică pe teritoriul comunei Gârlița, se desface din pólele S.-E. ale délului Gârlița și se îndreptă de la S. către Nord., trece pe la pólele orientale ale délului Gârlița, taie drumul comunal Gârlița-Cuiugiuk și după un parcurs de 2½ km., deбуșază în valea Cuiu-Iuk-Uluí, ceva mai sus de deschiderea acesteia în lacul Gârlița. Malurile sale sunt acoperite cu tufiș, iar pe cel stîng se află și o mică pădure.

Valea Cuiu-Iuk-Uluí e tăiată de drumul județian Esehioi-Lipnița pe la mijlocul ei, iar în lung este străbătută de drumul Gârlița-Carvan, care se continuă peste frontieră, după cum s'a arătat mai sus.

7. *Valea Galiței* la E., pe teritoriul satului Galița, se desface din pólele N. ale délului Scorci, sub numele de *Valea Scorci*, merge printre délurile Scorci (la S.) și Canli-Dere (la N.), făcînd întru cât-va hotarul între satele Galița și Canlia. Lângă satul Galița, ia numire de valea Galiței și după o lungime de 7 km. se deschide în lacul Gârlița, la satul Galița. Valea e urmată de drumul Galița-Cuiugiuk.

III. **Valea Licina** se deschide la Dunăre. Este aședată pe teritoriul comunei Canlia; se desface din pólele N.-V. ale délului Canli-dere, se îndreptă către N., în direcție generală S.E.-N.V. printre délurile Draka la S.-V. și o prelungire a délului Canli-dere la N.-E. Lungimea ei este de 4 km, acoperite cu păduri și tufișuri, deбуșază la 2 km. mai jos de ostrovul Pacuiul lui Sóre. Valea este strîmtă, malurile rîpóse din pricina délurilor mărginașe; e alimentată din apa provenită din ploí. Taie drumurile comunale Bugeac-Canlia și Galița-Canlia.

IV. **Valea Canlia**, pe teritoriul satului Canlia; ia nascere din pólele N.-E. ale délului Canli-dere, sub numire de valea *Canli-dere*, se îndreptă către N., în direcție generală S.E.-N.V., merge printre délurile: Coslugea la N.-E. și Canli-Dere la S.-V.; de la satul Canlia începe a se numi valea Canlia, străbate acest sat, trece pe la pólele vestice ale délului Canlia, face un arc de cerc și după un drum de 10 km. se deschide la Dunăre, la 4 km. mai sus de cătunul Pârjoaia. Până la satul Canlia malurile sunt potrivit de înalte, iar de aci spre Dunăre ele sunt 'nalte și rîpóse, valea strîmtă din cauza apropierii délurilor Coslugea pe dreapta și Canli-dere pe stînga. Acéstă vale este alimentată numai din apele ploilor.

Pe malul sêu drept merge drumul de la Canlia la Dunăre.

În acéstă vale se deschide pe dreapta:

1. *Canlia-Vechie*, o mică vale aflată pe teritoriul comunei Canlia, nasce din pólele V. ale délului Coslugea, se îndreptă de la E. la V., face un arc de cerc, ocolind délul Canlia, trece pe la pólele mobilei Coslugea și după un drum de 2½ km., se deschide în valea Canlia. Taie drumul comunal Canlia-Pârjóia.

V. **Ghivizlicu-mare**, o mică vale pe teritoriul comunei Canlia; se desface din pólele Vestice ale délului Coslugea, se îndreptă în direcție generală de la E. la V., mergînd pe

la pôlele mobilei Pârjoaia. După un parcurs de 2 km., între ramificațiunile délului Coslugea, se deschide la Dunăre, la 2 $\frac{1}{2}$ km. mai sus de Pârjoaia. Valea este largă. Malurile aprópe de debușare sunt 'nalte și stâncóse; n'are de cât apă provenită din ploî. Pe acéstă vale merge drumul de la Bugeac și Gârlița la Pârjoaia.

VI. **Lacul Oltina.** Se întinde pe teritoriul comunelor: Oltina, de la care 'și a luat numele, aședat pe țermul sėu Estic, Satul-noű aședat pe țermul de V. și Lipnița. Este format din revărsările anterióre ale fluviului. Forma sa este lunguiață, cam umflată către E., unde și malurile sunt jóse; se termină către S. printr'un apendice mlăștinós și acoperit cu stuf, numit *balta Ciamurlia saű Iortmac*, care are 1300^m lungime și 800^m lățime, cu o suprafață de 115 hectare; produce puțin pește, ce se consumă prin comunele învecinate. Țermurile sale sunt acoperite cu păduri: Curt-Orman la V., Buiuk-Orman la S. și Dau-richioi-Orman la E.

Direcția generală a lacului este de la S.-E. către N.-V. Malurile Vestice și Nord-Vestice sunt înalte și răpóse, iar pe alocurea pietróse; cele de la N.-E. jóse și acoperite cu stuf, ce se întinde până la Dunăre; la E. și S.-E. malurile sunt puțin 'nalte, însă în unele părți (în dreptul satelor Oltina și Canlia) sunt răpóse.

Lacul comunică cu Dunărea prin două brațe: unul se deschide la N. în dreptul Ostrovului Părlit, are 200^m lungime și 1 $\frac{1}{2}$ ^m adâncime, taie drumul Pârjoaia-Mărleanu; iar al doilea mai către Est de 2200^m lungime și 0.50^m adâncime se varsă în fața Ostrovului Strâmbu, lângă punctul trigonometric Oltina al délului Macuc.

Délurile care țermuresc acest lac sunt: la V. délul de la Cetate, délul de dincolo de Siliște, délul Pietrii și Sirt-Iol-Bair; la Est, délul de d'asupra Cășlii, délul de la Merchez, délul Ciacal și Macuc.

Pe lac sunt câte-va mică insule plutitóre de stuf (coșcóve), cari 'și schimbă poziția duse de vėnturi; $\frac{3}{4}$ din malurile sale sunt acoperite cu stuf.

Dimensiunile sale sunt: de la N. la S. 5 kilometri și împreună cu prelungirea sa Iortmac, 10 kilometri; lărgimea maximă de 3 $\frac{1}{2}$ km., adâncimea între 4-8^m, fiind mai adânc spre malul Vestic, unde panta e mai repede.

Malurile sale sunt acoperite: cea de la Vest cu iarbă, cea de la N.-E. cu stuf, între lac și Dunăre; cea de E. cu fânețe, semănături și pe alocuri păduri.

Basinul acestui lac ocupă o suprafață de 700 km. p. și aparține comunelor: Satul-noű, Lipnița, Oltina, Parachioi, Ghiuvegea, Regep-Cuius, Carvan (cătunul Veli-Chioi) și Caranlık (cătunul Curu-Orman); el e coprins între: Dunăre la N., délurile Coslugea, Canli-dere, Curdeli și Sirt-Iol-Bair la V.; frontieră la S.; délurile: Macuc, Ciacal, Merkez, Cásla, Mezarlık-Bair, Ciatal-Orman, Distrail, Sınır-Bair, Orta-Burun, Ekenli-Orman-Bair la V.

Lacul produce pește în abondență și de tot felul; parte se consumă de locuitori, iar parte se exportă, producând statului un venit de 80.000 lei anual.

Căile de comunicație din basinul acestui lac, se vor descrie la văile ce se deschid în el. Aceste văi sunt:

1. *Valea Coslugea* pe teritoriul comunelor Satu-Noű și Canlia; ia nascere din délul cu acelaș nume; este formată din împreunarea a patru văi secundare:

a) *Valea lui Iroftie* la N.-V., care nasce din pôlele Estice ale délului Coslugea, se îndreptă către S.-E., pe la pôlele délului Ciatal-Orman, avėnd direcția generală de la N.-V. către S.-E.; valea are 2 $\frac{1}{2}$ km. lungime, malurile ei sunt jóse, printr'insa merge drumul comunal Pârjoaia-Coslugea.

b) *Micul Orman* vale de fórte puțină însemnătate, are direcția de la V. la Est.

c) *Tana-Saia*, vale la S.-V. pe teritoriul cătunului Coslugea; se desface din pôlele Estice ale délului Coslugea, se îndreptă către Est, cu direcția generală S.V.-N.E., și după un drum de 2 $\frac{1}{2}$ km. lungime, se unesce cu cele precedente, pentru a forma valea Coslugea; malurile sale sunt jóse și acoperite ici și colea cu pădurici; prin ea merge drumul Canlia-Satul-noű.

d) *Almalı-Culac*, vale pe teritoriul cătunului Coslugea, se desface din pôlele Estice ale délului Coslugea, se îndreptă către Est pe la pôlele délului Uzum-Bair și după un parcurs

de 4½ km., formeză valea Coslugea. Malurile sale sunt joase și acoperite cu tufiș; prin ea merge drumul Coslugea-Satu-noă.

Tóte aceste văi se împreună la 2 km. spre S.-V. de comuna Satul-Noă și sub numele de valea Coslugea se îndreptă către E., în direcția V.-E., iar după un drum de 6 km. se deschide în lacul Oltina, la 1 km. spre Sud de comuna Satul-Noă.

Malurile văii sunt joase și acoperite cu verdéă. Ea este țarmurită de délurile: Coslugea la V., Ceatal-Orman la Nord, Uzum-Bair și délul Pietrii la S. Valea nu este alimentată de cât din apele provenite din ploă. Prin ea merge drumul comunal Canlia-Satul-Noă.

2. *Valea Ghiol-Ciair* numită și *Valea Almalicului* la S.-V., pe teritoriul cătunului Coslugea; nasce din pólele Sud-Estice ale délului Coslugea, lângă movila Almal-Culac, sub numele de valea Almalicului, se îndreptă către Nord până la Coslugea, de unde ia numirea de Ghiol-Ciair, îndreptându-se către Est, în direcție S.V.-N.E., pe la pólele sudice ale délurilor Uzum-Bair și Pietrii și după 8 km. de drum se deschide în lacul Oltina.

Pe acéstă vale merge drumul Lipnița-Coslugea.

3. *Valea Derea-Ciair*, de mică importanță, ia nascere de la movila Caragia și se îndreptă către Nord; după un drum de 2 km. se deschide în lacul Oltina.

4. *Valea Ciali-Ciair*, pe teritoriul comunelor Carvan (cătunul Velichioi) și Lipnița. Nasce din împreunarea a două mici văi pe teritoriul bulgar; se îndreptă către Nord, trece frontiera la E. de piatra No. 11 pe la pichetul No. 13; după ce iese din cătunul Velichioi, se îndreptă către Est, cu direcția S.V.-N.E., merge printre délurile Sirt-Iol-Bair (la V.) și Dermen-Sirt (la Est), după un parcurs de 14 km. se deschide în balta Ciamurlia, la Est de Lipnița.

Cursul ei superior este prin pădurile: Iasi-Orman pe stânga, Carapi-Corusu și Saia-Coru-Orman pe dreapta; cel mijloci și superior prin tufișuri. Malurile sale sunt înalte și deschise.

E de o fórté mare importanță militară, de óre-ce trece frontiera, urmată de drumul ce duce de la Lipnița la Velichioi și de aci la Cranova în Bulgaria.

5. *Valea Dermen-Ciair* la Sud, pe teritoriul comunelor Lipnița, Carvan (cătunul Velichioi) și Ghiuvegea. Nasce din două văi ale délului Uzum-Bair în Bulgaria, trece frontiera sub numele de *Canara-Ciair*, pe la piatra No. 12 (pichetul No. 14), de aci ia numirea de *Satichioi-Ciair*, până în dreptul comunei Ghiuvegea, de unde începe a se numi *Dermen-Ciair*, până la deschidere în balta Iortmac, pe unde trece drumul județian Ostrov-Cuzgun. Are o lungime de 15 km.; malurile sale sunt înalte și stâncóse din cauza délurilor apropiate, printre care trece și anume: Velichioi-Bair și Dermen-Sirt la Vest, Siran-Culac-Bair și Capuskioi la E.

Pădurea Buiuk-Orman ocupă malurile sale Sudice. Acéstă vale este paralelă cu precedentă și prin ea merge drumul Lipnița-Cranova (Bulgaria), trecând frontiera pe lângă (E.) piatra No. 12. Este tăiată la Nord de frontieră de drumul Velichioi-Parachioi.

Din descrierea sa, din faptul că e paralelă cu Valea Ciali-Ciair, că paralel cu frontiera există un drum ce unesce Parachioi cu Velichioi, reiese importanța sa militară.

6. *Valea Ghiuvenli-Ciair*, pe teritoriul comunelor Regep-Cuius, Parachioi și Ghiuvegea, este formată din împreunarea a două văi secundare:

a) *Cuiugiuc-Culac* la E., pe teritoriul comunei Parachioi, se desface din pólele Vestice ale délului Aslama-Sirti, se îndreptă către Vest, cu direcția S.E.-N.V., merge printre délurile Baș-Punar pe dreapta și Uzum-Meze-Sirti pe stînga, pe lângă pădurea Cojocarui și după un drum de 4 km., se deschide în valea Ghiuvegea sau Ghiuvenli-Ciair, chiar în Parachioi. Prin ea merge drumul județian Lipnița-Ghiuvegea-Enişemlia; este tăiată de mai multe drumuri comunale între care: Parachioi-Bazarghian și Calaiği-Caranlik.

b) *Calaiği-Ciair*, vale ce se desface din pólele Nordice ale délului Aivalic-Bair, are direcția N.-V. și se unesce cu precedentă la Parachioi.

Ambele aceste văi unite iaă numirea de Ghiuvenli-Ciair, care trece prin comuna Ghiuvegea, are direcția generală N.-V., făcând mai multe cotituri și după un drum de aprópe 20 km., merge de se deschide în balta Iortmac, la șoseaua județenă Ostrov-Cuzgun.

Malurile sale sunt joase și acoperite cu fânețe; în pădurile Musaisi-Orman și Duanchioi-Orman, malurile sunt înalte și râpöse.

Este mărginită de délurile: Capuschioi-Bair, Macmora-Bair, Siran-Culac-Bair și Caraperetlic-Artasi la V.; Aivalic-Bair la S., Sînîr-Iol-Bair, Aslama-Sîrti, Sînîr-Bair, Distrail-Bair și Mezarlic-Bair la E.

Valea sa este urmată de drumul ce pleacă din șoseaua județiană Ostrov-Cuzgun, duce la Azarlîk și de aci peste frontieră în Bulgaria; de aceea această vale capătă importanță militară.

c) Dunărea între délul Macuc și Măgura Drăgaiceî.

α) De la délul Macuc (punctul trigonometric Oltina), până la Măgura Drăgaiceî (la E. de lacul Mârleanu), pe un parcurs de 7 km., Dunărea se îndreaptă către N.-E.; albia sa se strâmtéază numai în dreptul délului Tuna-Orman până la 350 metri. În sus și în josul acestui dél albia este destul de largă.

β) Ostróvele pe această porțiune sunt:

14. *Puiul Strîmbului* pendinte de comuna Oltina, are forma lunguiață cu 1200^m lungime și 100^m lățime; suprafața sa totală este de 30 hectare. Este despărțit de Ostrovul Strîmbul, prin brațul navigabil ce are 80^m lărgime și 15^m adâncime. Este neproductiv și acoperit cu sălcii și richite.

La Nord, în fața sa și despărțit printr'un braț mai puțin adânc (4–5^m) se află:

15. *Teriul-Mare* (la Vest) și *Teriul-Mic* (la Est), două ostróve împreunate printr'o limbă de pământ acoperită cu apă în timpul creșterilor; ambele depind de comuna Mârleanu. Teriul-Mare are 1100^m lungime, 300^m lărgime și 77 hect. suprafață; iar cel mic 42 hect. Sunt neproductive și acoperite cu sălcii și richite.

16. *Talerul*, un ostrov aprópe de țărmul drept, aparține comunei Beilicu; e lung de 1 km. și lat de 100^m, suprafața sa este de 10 hectare.

Brațul ce-l desparte de Dobrovia are 100^m lărgime și 4^m adâncime, iar cel navigabil trece pe la Nordul insulei, între ea și Teriul.

17. *Ostrovul de pietriș*, în fața Măguriî Drăgaica, de care e despărțit prin brațul navigabil al fluviului; are 1500^m lungime, 800^m lățime și 115 hect. suprafață. Ține de comuna Mârleanu. Este neproductiv din cauza naturii terenului acoperit cu sălcii și richite.

γ) Văi și lacuri.

O singură vale se deschide la Dunăre pe această porțiune; este valea formată de:

VII. **Lacul Mârleanu** situat pe teritoriul comunelor Mârleanu, de pe țărmul său Estic și Beilicu, așezat pe țărmul de S.-V.

Este format din revărsările anterióre ale fluviului, cu care comunică adî printr'o gârlă puțin adâncă, lungă de 1 km. și largă de 20^m, peste care trece drumul comunal Beilic-Mârleanu, pe un pod construit la cõda de Nord a lacului.

La S. de acest lac se află mica *baltă Beilicu*, cu o suprafață de 80 hect., acoperită cu stuf. Limba de pământ ce desparte lacul de baltă este jósă, mlăștinósă și când apele sunt mari, inundată.

Forma lacului Mârleanu este mai mult lunguiață. Conturul său are 8 km. Direcția sa generală de la S. la N. Lungimea de 3 km., lărgimea de 2½, suprafața totală de 360 hect. Malurile abia se cunosc din stuful înconjurător, ele fiind jóse, afară de 2 puncte la N. și S. de comuna Mârleanu, unde sunt nalte, râpöse și pietróse.

În el se termină ultimele ramificații ale délurilor Tuna-Orman și Calburgina la V., Zbreia și Catița la Est.

Basinul său ocupă o suprafață de 250 km. pătrați, pe teritoriul comunelor: Beilicul, Mârleanu, Caranlîk, Cuzgun, Cara-Amat, Dobromir, Enișemlia și Azarlîk. Este coprins între délurile: Tuna-Orman, Calburgina, Macuc, Ciacal, Merchez, Câsla, Distrail, Baș-Punar, Sînîr-Bair, Aslama-Bair, Sînîr-Iol-Bair și Uzum-Bair la Vest, frontiera bulgară la Sud,

délurile: Ghiol-Punar, Mulver-Acceuci, Ismail-Iuk, Eki-Iuiuk-Alceak, tița și Zbreia la Est.

Produce pește în abundență și pescăritul face una din principalele ocupațiuni ale locuitorilor comunelor învecinate, venitul ce produce statului este de 65 mii lei anual.

Căile de comunicație din basinul acestui lac, vor fi descinse odată cu văile:

1. *Valea Beilic* I la S.-V. și S., basinul său ocupă o suprafață de 68.000 hect., pe teritoriile comunelor: Beilic, Caranlık, Cuzgun, Dobromir, Enişemlia și Azarlík. Este cuprinsă între délurile: Hasan-Orman, Distrail, Sînîr-Bair, Sînîr-Iol-Bair și Uzum-Bair la Vest; Ghiol-Punar, Mulver-Acceuci, Eki-Iuk-Orman și Demircea la Est.

Este formată din reunirea mai multor văi secundare:

a) *Valea Demircea* pe teritoriul comunei Beilic, nasce din pôlele Estice ale délului Demircea, se îndreptă mai întâiu către Nord, până la satul Demircea, cu direcția generală S.E.-N.V. și după un drum de 7 km., se deschide în valea Beilic, aproape de balta cu acest nume. Malurile sale sunt pe alocuri nalte și pietröse; valea strâmtă și urmată de drumurile comunale Beilic-Demircea-Cuzgun și Mârleanu-Cuzgun.

b) *Valea Derinea-Ciair*, foarte lungă; poartă diferite numiri.

Acastă vale vine din Bulgaria de la satul Deli-Iusuf-Cuiusu și se numesce *valea Enişemlia*, până la comuna cu acest nume. Direcția ei este de la S.E. către N.V., trece frontiera printre pietrele No. 18—19, pe la pichetul No. 24.

Lungimea totală a văii este de 5 km., din care numai 1½ ne aparține. Este strâmtă și acoperită cu păduri. Pe ea merge drumul de la Azarlík la Deli-Iusuf-Cuiusu (în Bulgaria).

De la Enişemlia spre Nord, această vale se numesce *Gheren-Ciair*, până la satul Bazarghian și are direcția S.E.-N.V. Drumul Azarlík-Bazarghian o urmăzează. Pe această vale la N.V. de satul Teche-Chioi, o cişmea numită *Giumna-Cesme*, alimentezează un mic curs de apă, care se scurge prin păduri până la Azarlík.

De la Bazarghian în sus, valea se numesce *Derinea*. Lungimea totală a văii de la frontieră este de 48 km. Este tăiată de drumul: Beilic-Bazarghian-Azarlík-Frontieră. De aci reiese marea ei importanță militară.

În ea dau mai multe văi terțiare.

Pe drepta:

a') *Nastradin-Ciair*, vale pe teritoriul comunei Enişemlia (cătunul Nastradin); se desface pe délul Ghiol-Punar, se îndreptă către Vest, în direcție S.E.-N.V. printre délurile: Mulver-Acceuci și Cara-Amat-Bair la N., Ghiol-Ghelic-Bair și Nastradin-Bair la S., trece prin satul Nastradin și după un drum de 6 km., se deschide în valea Gheren-Ciair (Beilic), lângă cişmeaua *Tasuluc*. Prin ea merge drumul Nastradin-Bazarghian.

b') *Valea Migeleti* numită în partea inferioară *Düdütlüç-Cucu-Cinalcea*. Este pe teritoriul comunelor: Cuzgun și Enişemlia. Se desface din pôlele Vestice ale délului Ghiol-Punar, se îndreptă către Vest printre délurile: Mulver-Acceuci, Cara-Amat pe dreapta și o ramificație a Cara-Amatului pe stânga. Direcția sa generală este de la S.E. către N.V. și în dreptul satului Cara-Amat începe a se numi *valea Migeleti*. Taie drumurile: Cara-Amat-Bazarghian și Urluia-Nastradin. Valea acesta se deschide în Derinea între Cuzgun și Bazarghian. Totă este acoperită cu păduri.

c') *Valea Cuzgun*, care poartă trei numiri: *Iort-Culac*, în partea superioară, se desface din délul Buiuciu, are direcție de la Sud către N.V. și după un drum de 2½ km., făcut prin păduri, mai jos de satul Cara-Amat, pe lângă care trecând, începe a se numi *Ciair-Orman*, care se îndreptă mai întâiu către Nord, apoi către Vest cu direcție S.E.-N.V. și după 10 km. drum la comuna Cuzgun se numesce *valea Cuzgun*, iar mai la Nord se deschide în valea Derinea, în acelaş punct în care dă și valea Migeleti. Pe această vale merge drumul Cuzgun la Cara-Amat.

Pe stânga:

d') *Valea Teche-Chioi*, pe teritoriul comunelor Dobromir și Enişemlia. Ea vine din Bulgaria, trecând frontiera pe la V. de piatra No. 17, sub numirea de *Uzum-Culac*. Are

direcția către Nord până la satul Dobromir din dél, de unde începe a se numi *Iucari-Mahale-Ciair*, merge către N. printre pădurile Oltuk-Orman pe stânga, și Gheorgheni-Orman pe dreapta, până la satul Dobromir din vale, de unde începe a se numi valea Teche-Chioi. Se îndreptă apoi de la Vest către Est, trece prin satul Teche-Chioi și după un mers de 14 km., se deschide în valea Gheren-Ciair, la punctul numit *Giumifa-Ceșme*. Pe ea merge drumul Enişemlia-Teche-Chioi-Dobromir-Frontieră; prin acesta capătă o ore-care importantă militară.

e') *Babuci-Culac*, vale pe teritoriul comunelor Dobromirul din vale și Enişemlia (cătunul Bazarghian), se desface din pôlele răsăritene ale délului Sinîr-Bair, merge către E. în direcție generală S.V.-N.E. printre délurile Baș-Punar pe stânga și Kiuciuk-Hagi-Sîrti pe dreapta și după 6 km. drum, se deschide în valea Derinea la satul Bazarghian. Pe ea merge drumul Dobromir-Bazarghian.

f') *Ciucur-Chioi*, vale pe teritoriul cătunului cu acest nume, ia naștere din pôlele délului Baș-Punar-Sîrti, se îndreptă de la S. la N. prin păduri și tufșuri, printre délurile Ciucur-Chioi pe dreapta și Arpalik pe stânga, trece prin cătunul Ciucur-Chioi și după un parcurs de 5 km., se desface în valea Derinea, nu departe de orașelul Cuzgun. Prin ea merge drumul Ciucur-Chioi la Teche-Chioi.

c) *Valea Caranlik* numită și *Cisme-Culac*, pe teritoriul comuniî cu acelaș nume, se desface din pôlele Nordice ale délului Baș-Punar-Sîrti, la punctul trigonometric Calaigi, se îndreptă de la S. la N., trece prin mijlocul satului Caranlik, e țarmurită de délurile Arpalik pe dreapta și Distrail pe stînga și după un drum de 8 km., se deschide în valea Beilic. Prin ea merge drumul de la Beilic la Caranlik-Dobromir.

2. O a doua vale ce pörtă numirea de *valea Beilicul II*, este aceia ce nasce din pôlele vestice ale délului Distrail, d'asupra satului Ghiuvegea. Aceșta este deosebit de cea descrisă la No. 1. Ea se îndreptă de la S.V. către N.E., printre délurile Ciatal-Orman și Hasan-Orman pe dreapta, Mezarlik-Bair, Câșla și Merkez pe stânga. După un parcurs de 10 km., aparținînd comunelor Ghiuvegea, Caranlik și Beilic, vine a se deschide în lacul Mârleanu pe cîșta de S.V., la comuna Beilic.

Pe ea merge drumul ce plécă din Beilic, către Sud pentru a se uni cu șoseaua județiană Lipnița-Cuzgun.

Acేశtă vale primesce pe stînga:

a) *Valea Câșla-Punar*, de pe teritoriul cătunului Curu-Orman, ea se desface din pôlele N.V. ale délului Mezarlik-Bair, se îndreptă de la S.V. către N.E., trece prin cătunul Curu-Orman, taie drumul județian Ostrov-Cuzgun și după un drum de 4½ km., se deschide în valea Beilic; malurile sale sunt 'nalte și acoperite cu verdėjă; printr'însa merge drumul comunal de la Curu-Orman la Beilic.

Acేశtă vale primesce la rîndul ei, pe stînga, valea terțiară:

a') *numită a lui Ghenciu*, de pe teritoriul cătunului Câșla. Ea se desface din pôlele S.V. ale délului Câșla, se îndreptă în direcție S.V.-N.E. și după un drum de 3 km., făcut parte prin păduri, parte prin teren arabil, merge a se deschide în valea Câșla-Punar, la Nordul cătunului Curu-Orman.

3. *Mica vale Voinea-mare*, nasce din délul Cuzgun, la punctul Caraula; direcția sa este de la S.-E. către N.-V. Lungimea ei este de 2 km. și aparține comuniî Cuzgun. Confluează cu valea Beilicul în lacul Mârleanu. Valea e largă și de nicî o însemnătate.

4. *Valea Mârleanu*, pe teritoriul comunelor Mârleanu, Aliman și Beilic. Ea se desface din pôlele vestice ale délului Eki-Iuiuk-Alceac, sub numele de *Bac-cuius-culac*. Se îndreptă de la S.V. către N.E., făcînd drumul prin păduri până la cătunul Bac-cuiusu, de unde a împrumutat numele. Până aci are lungime de 3 km. Spre Nord se numesce valea Mârleanu, are direcția generală S.E. către N.V., trece pe la pôlele délului Chior-cuiusu și după un parcurs de 12 km., se deschide în Ezerul Mârleanu, la 1½ km. spre Sud de satul cu acest nume. Pe valea sa merg drumuri ce duc de la Mârleanu la Aliman, Demircea și Bac-cuiusu.

Primesce pe dreapta:

a) *Valea Orman*, pe teritoriul comunelor Aliman și Mârleanu. Se desface din pôlele N. ale délului Chior-cuiusu, se îndreptă mai întâi către N. și apoi către V., în direcție S.E.-N.V., merge printre délurile Catița (la N.) și Chior-Cuiusu (la S.). Are 4 km. lungime. Prin ea merge drumul comunal Mârleanu-Aliman.

d) Dunărea între Măgura Drăgaiceî și Rașova.

a) *Descriere*. De la Măgura Drăgaiceî, Dunărea se îndreptă către răsărit, pe o distanță de 10 kilometri, până la comuna Rașova.

β) *Ostróvele* pe această porțiune sunt :

18. *Hozun-Ada*, ce ține de comunele Aliman și Mârleanu; este mai mult prelungirea vestică a ostrovului Lung, cu care este legat printr'o limbă îngustă de pământ; forma ostrovului este lunguiață. Lungimea sa este de 3½ km., lățimea de 800 m., iar suprafața de 108 hectare. Insula este neproductivă, fiind formată din aluviuni; este acoperită cu sălcii.

Brațul navigabil al fluviului trece pe la Nordul insulei, iar *gârla Veriga* o desparte de țărmul dobrogian; această gâră are 11 km. lungime, se desface din Dunăre de lângă Măgura Drăgaiceî, se unesce cu fluviul spre Vest de Rașova. Adâncimea ei este de 2—3 metri și este nenavigabilă.

19. *Ostrovul Lung* ține de comuna Rașova, are formă lungăreță, unit cu precedentul. Lungimea lui este de 9 kilometri, lărgimea de 1½ km., suprafața de 400 hectare. Gârla Veriga îl desparte de țărmul drept. Terenul din care e format este provenit din aluviuni, e neproductiv; ostrovul e acoperit cu nisip la apus, iar la E. cu richite.

γ) *Văi și lacuri* pe această porțiune sunt :

VIII. *Valea Carasan*, pe teritoriul comunei Mârleanu, se desface din pôlele apusane ale délului Zbreia, se îndreptă de la S.E. către N.V., printre Măgura Drăgaiceî la V. și délul Zbreia la Est, după 3 km. de drum se deschide la Dunăre, în fața ostrovului Hozun-Ada. Taie drumul comunal Mârleanu-Rașova.

IX. *Bălțile unite Vederósa (la Vest) și Baci* (la Est). *Balta Vederósa*, așezată pe teritoriul comunelor Aliman și Rașova (cătunul Vlahchioi), începe de la pôlele délurilor Polukci (la V.) și Diuc (la E.), sub denumirea de *Șarpu*, ale căruî maluri înalte sunt acoperite cu tu-făriș, interiorul cu stuf, produce puțin pește.

În partea de mijloc pórta numirea de *Limpedișul*, între délurile Aliman (la V.) și Vlah-Bair (la Est); pe malul său vestic este așezată comuna Aliman, iar pe cel de Est cătunul Vlahchioi. Suprafața acestei părți, împreună cu Șarpu, este de 250 hectare, acoperită în cea mai mare parte cu stuf, produce puțin pește, care se consumă prin satele învecinate.

Partea de Nord, numai, pórta numirea de Vederósa și are o suprafață de 180 hect. Pe dînsa plutesc câte-va coșcove, care 'și schimbă dese ori pozițiunea. E țărmurită la V. de délul Catița și movila Comora.

Balta Vederósa se unesce cu balta Baci, luând amândouă forma unui U întors. Între țărmul acestor două lacuri și Dunăre se află o limbă de pământ de 300 m. lărgime, pe unde trece drumul Mârleanu-Rașova.

Balta Baci, aflătoare pe teritoriul comunei Rașova, se întinde de la móra Mamic până în dreptul ruinelor satului Ghiol-Rasca, printre délurile Germeli și Mustana la Vest, Baci la Est.

Lungimea acestei bălți este de 6 kilometri, lărgimea de ¼ km., suprafața sa de 1300 hectare, acoperită cu stuf.

Văile, cari se deschid în aceste două bălți, sunt :

În balta Vederósa, pe țărmul apusan :

1. *Valea Catița*, pe teritoriul comunei Aliman, se desface din pôlele S.V. ale délului Catița, se îndreptă de la S.V. către N.E., malurile sale sunt jóse, valea e deschisă și aco-

perită cu iarbă. Dêlurile care o țarmuresc sunt: Zbreia la N. și Catîța la Sud. Are o lungime de 4 kilometri și se termină în lacul Vederôsa. Taie drumul Mârleanu-Aliman.

2. *Tiutîluc-cîair*, vale pe teritoriul comunei Aliman, nasce din pôlele Nordice ale dêlului Eki-Iuiuk-Alceac; se îndreptă de la S. la Nord printre dêlurile Polukci, Uzum-Culac-Bair la răsărit și Chior-Cuiusu la apus. Are 5 km. lungime și se deschide în balta Șarpu, la comuna Aliman. Pe ea merge drumul comunal Aliman-Polukci.

3. Importantă vale *Urluia*, care în tot lungul ei pörtă diferite numiri. Acastă vale nasce de pe teritoriul bulgar, trece frontiera la 2 km. spre Nord de piatra No. 23, printre pichetele 30 și 31, la punctul numit Ațâ-Sadâc. Se îndreptă mai întâi de la S.V. către N.E., sub numele de valea *Armutlia*, după ruinele satului Armutlia, aședat aprôpe de frontieră. Dêlurile care o țarmuresc sunt: Docuzaci și Demircea la E., Hairamchioi la Vest. Acastă numire o păstrează pe o lungime de 7 km. de la frontieră și în drumul său formeză mai multe cotituri.

Către N. se numesce *Valea Demircea* și păstrează aceeași direcție, formând mai multe cotituri pe o lungime de 8 km., țarmurită de dêlurile: Skender la Est., Coroclîk-Bair și Calaigi la Vest, până în dreptul satului Skender, de unde începe a se numi *Valea Skenderului*. Valea păstrează aceeași direcție, mersul ei este sinuos pe o lungime de 4 km., iar dêlurile cari o țarmuresc sunt: Cara-Peliclic la E., Tiulia-Babalik la V.

Valea Skenderului către N., pörtă numirea de *valea Sevendicului*, pe o lungime de 4¹/₂ km. până în dreptul dêlului Cisme-Bair, țarmurită fiind la V. de dêlul Sevendicului și la Est de Havale-Canara-Bair.

Valea ce am descris până aci este riguros paralelă frontierei, de care se ține depărtată către apus, până la 4 km. distanță (între piatra No. 19 și valea Sevendicului). Ea este strâmtă, malurile îi sunt înalte, prăpăstioase și acoperite cu păduri dese.

Către N. de Cisme-Bair, valea începe a se numi *Ghiol-Punar* și apoi *Adam-Clissi-Cîair*, pe o lungime de 8 km. Ea merge printre dêlurile Ghiol-Punar la Vest, Mezarlic-Borungea-Bair și Adam-Clissi-Tarifă la Est.

Pe teritoriul comunei Enige, pörtă numirea de *valea Urluia*. Direcția o păstrează aceeași, merge printre cătunele Kerim-Cuiusu și Adam-Clissi. Ea se mai numesce și *Baldarâc-Cîair*, până la satul Polukci și trece prin satul Urluia.

De la Polukci spre Nord se numesce *valea Polukci-Cîair* și păstrează aceeași direcție, până la cîoda Sudică a bălții Șarpu, în care se deschide. Este țarmurită de dêlurile Polukci, Uzum-Culac-Bair pe stînga, Talașman pe dreapta. Malurile sale sunt pe alocuri înalte și pietrôse.

Lungimea totală a văii este de 45 km. Aprôpe în tot lungul ei este un drum cari lęgă satele: Aliman, Polukci, Iusufunar, Urluia, Adam-Clissi, Kerim-Cuiusu, Nargilar, Ghiol-Punar, Skender, Hairam-chioi și Demircea. Este tăiată de numeroase drumuri, care pun în legătură satele aședate la apus cu cele de la răsăritul ei.

Lungimea ei, direcția paralelă frontierei, drumul ce o urmează în tot lungul și cele transversale, sunt atâtea considerațiuni cari concură să dea acestei văi o fôrte mare importanță militară, mai ales că în ea dau numeroase văi secundare, urmate de drumuri cari traverséză frontiera.

Văile cari se deschid în ea sunt, pe dreapta:

a) *Valea Demircea*, care vine din Bulgaria cu numirea de *valea Docuzaci*, trece frontiera pe la punctul numit Movila-Mare, pichetul No. 33. Direcția ei este de la S.E. către N.V., printre ramificațiile dêlului Docuzaci. Pe acastă vale se află cătunul Docuzaci. După o lungime de la frontieră de 8 km., ea începe a se numi valea Demircea, numire pe care o păstrează până la deschiderea ei în valea principală Demircea. Merge printre dêlurile: Demircea la Sud și Bairam-dede la Nord.

Lungimea totală a acestor două văi în prelungire este de 12 km. Malurile sunt înalte, pietrôse și râpôse. Pe ele merge drumul, care desfăcându-se din valea principală, trece pe la satul Demircea, ce este aședat chiar pe vale, apoi prin Docuzaci și se unesce cu drumul paralel frontierei, de la Armutlia la Cerkez-chioi.

O vale terțiară primesce pe dreapta și care pòrtă diferite numirì:

a') *Valea Cerchez-Chioi* vine din Bulgaria, trece frontiera pe la 1¹/₂ km. către V. de piatra No. 26, lângă pichetul 34, se îndreptă de la S.E. către N.V., printre cătunele Derechioi, Cerkez-chioi și Mamuzli, de la care începe a se numi *Valea Calfa*.

Délurile care o țârmuresc până aci sunt: délul Moriî la V., Dere-chioi, Bair-Mezarlic și Mamuzli-Bair la Est.

Sub numirea de *valea Calfa*, trece prin satul Calfa-chioi, printre délurile Mezarlic-Bair la Est și Docuzaci la Vest. Direcția ei este aceeași, iar la N. de satul Calfa-chioi direcția se schimbă, după ce face un cot către Vest, merge de la E. la V. și începe a se numi *valea Șarapcea*, trecând prin satul Cial-Margea, la Vest de care se deschide în valea Demircea.

Lungimea totală a acestei văi terțiare cu întreit nume, este de 15 km. Ea este urmată de drumul care plecând din valea Demircea, légă satele Cial-Margea, Calfa-chioi, Mamuzli, Cerchez-chioi și Derechioi. Acest drum nu trece peste frontieră, cu tôte că valea este destul de largă, mai ales către Sud. Fiind alăturată cu valea principală și paralelă cu valea secundară Docuzaci, capătă o óre care importanță militară.

Ea este ultima vale care face comunicația între basinul Vest-Dunărean și frontieră.

b) *Mica vale a Skenderului*, pe care se află satul cu acelaș nume. Este scurtă (2¹/₂ km.) și de nici o importanță.

c) *Valea Borungea*, fòrte importantă prin basinul ce ocupă (48.000 hectare). Ea se întinde de la Est la Vest sub diferite numirì. Nasce din pólele S.V. ale délului Meragi-Bair sub numele de *Sândr-dere*, se îndreptă către Vest printre délurile: Meragi-Bair la N. și Amzacea-Bair la Sud, pe o lungime de 3¹/₂ km. Ea continuă apoi drumul către Vest cu numele de *valea Amzacea-dere*, printre délurile Cerkez-Iuk-Bair (la Nord.) și Tatar-Bair (la Sud).]

În dreptul acestui din urmă dél, valea își schimbă direcția de la S.E. către N.V. și sub numirea *Cialic-cum-Ciair*, trece pe la satele Edilchioi, Osmancea, Agemler și Ciobanisa, printre délurile Cerkez-Iuk-Bair, Meragi-Bair, Osmancea-Bair și Ciobanisa (la N.), Tatar-Bair și Edilchioi-Tepe la Sud.

Spre Sud-Vest de Agemler, valea începe a se numi *Sofular*, după numele satului aședat pe ea, acéstă numire o păstrează până la satul Merdevenli-Punar. Direcția sa în acéstă parte este de la N.E. către S.V., printre délurile Kedreanu, Uzum-Bair la N. și Culac-Bair la Sud.

Până aci valea destul de largă, începe a se strâmta și a'și schimba direcțiunea de la S.E. către N.V., descriind un mare cot către N.E. la satul Beșaul.

De la Merdevenli-Punar, valea trece prin satele: Beșaul și Caugagi, cu numirea de *valea Cultimes-Ciair*, printre délurile: Cabula-Bair și Sîrt-Caia-Bair la E. Cultimes-Bair la Vest.

De la Caugagi, direcțiunea acestei văi este de la Est la Vest, sub numirea de *valea Borungea*, trece prin satele: Carabacâ, Terzi-Veli, Ketic-Punar, Bekter, Kiosseler și Borungea, printre délurile: Canen-Gurse, Kezlen-Sirtî, Kiuciuk-cesme-Bair, Muuruazlîki-Bair, Havale-Canara-Bair la Nord, Bairam-dede-Bair, Baș-punar-Bair, Cisme-Bair, Topaasler, Turla-Mezarlic-Bair, Turla-Bair și Cara-Pelielic la Sud.

Confluiază cu valea Demircea, la 5 km. spre Est de satul Borungea.

Pe acéstă vale și pe terțiarcele sale sunt aședate 33 de sate: Carachioi, Amzacea, Edilchioi, Uzunlar, Enige-Mahale, Osmancea, Agemler, Ciobanisa, Elibe-chioi, Sofular, Casâkci, Kûciuk-Enghez, Buiuk-Enghez, Erebilier, Mustafacâ, Merdevenli-Punar, Cavaclar, Mangaci, Ghiuvenli, Kazâl-Murad, Beșaul, Caugagi, Carabaci, Terzi-Veli, Ketik-Punar, Bekter, Baș-Punar, Bairam-dede, Alibi-chioi, Kiosseler, Borungea, Șarapcea-Caraaci și Malcoci.

Lungimea totală a văii este de 50 km. și aparține la 4 plăși: Constanța, Mangalia, Medgidia și Silistra-Nouă.

În tótă lungimea sa este străbătută de un drum, ce pune în comunicație diferitele

sate aflate pe ea ; din acest drum se bifurcă în toate direcțiunile, drumuri comunale, simple comunicațiuni între sate.

Văile terțiare, cari se deschid în ea sunt, pe dreapta (la Nord) :

a') *Paşa-Conak-Dere*, formată din împreunarea văilor: *Osman-facă-Iol*, (la V.) și *Uzunlar-Ciair* (la E.).

a'') *Osman-facă-Iol*, vine din pôlele sudice ale délului Elibichioi-Bair, se îndreptă de la N.E. către S.V., printre délurile: *Osmancea-Bair* (la V.) și ramificațiile Elibichioiului (la E.), după un drum de 2 km. confluează în satul Enige-Mahale cu:

b'') *Valea-Uzunlar-Ciair*, ce vine din pôlele vestice ale délului Topraisari, se îndreptă de la N.E. către S.V., printre ramificațiile acestui dél la S.E. și ale délului Elibichioi la N.V. Are o lungime de 5 km.; pe ea se află satul Uzunlar, lângă și la S.E. de Enige-Mahale. Este largă, se mai numesce și *Uzunlar-dere*.

Ambele unite, continuă drumul de la N. E. către S.V., sub numirea de *Paşa-Conak-dere*, printre délurile: *Osmancea* la Vest, *Meragi-Bair* și *Iol-Carâ-Bair* la Est. După o lungime de 5 km., între satele Enige-Mahale și Edilchioi, se deschide în valea *Cialic-Cum-Ciair* (Boruncea) la Edilchioi. Pe ea merge drumul: Edilchioi-Enige, Mahale-Uzunlar la Topraisari, Osman-Facă și Bülbul.

b') *Valea Canara-dere*, numită către N. *Sarpci-dere*, nasce din pôlele S.E. ale délului Culac-Bair, la S.E. de comuna Buiuk-Bülbul din împreunarea a 4 văi quaternare:

a'') *Ebechioi-ciair* la N.V. ce vine din pôlele S.E. ale délului Kiuciuk-Bülbul-Bair, se îndreptă de la N.V. către S.E. printre ramificațiile acestui dél. Are o lungime de 3 km.

b'') *Valea-Caraulac-alcea*, se desface din pôlele sudice ale délului Mangala-Culac-Bair, se îndreptă de la N.E. către S.V. Are 2 km. lungime.

c'') *Valea-Curu-Bair-alceac*, nasce din pôlele N.E. ale délului Elibichioi-Bair, la satul Elibichioi, se îndreptă în formă de arc de cerc de la S.E. către N.V. Are 3 km. lungime. Este țarmurită de délurile: Elibichioi-Bair și Curu-Bair.

d'') *Valea Ciobanisa-dere*, nasce din pôlele S.E. ale délului Kiuciuk-Bülbul-Bair. Are direcția de la N.V. către S.E. și 2½ km. lungime.

Tote aceste văi confluează pentru a forma valea *Sarpci-dere*, care din punctul de confluență începe a se numi *Canara-Dere*; se îndreptă către S.V.; e mărginită de délurile: Bair, Ciobanisa la V. și *Osmancea-Bair* la E.

Lungimea totală a acestei văi cu îndoit nume este 11 km. și se deschide în valea Boruncea (*Cialic-cum-ciair*) în fața comunei Agemler-Ciobanisa. E urmată de drumul de la *Osmancea* la Buiuk-Bülbul.

c') *Mica vale Kiorciü* se deschide în valea Sofular (Boruncea) în fața satului Sofular. Ea nasce din pôlele S. ale délului Arabi-Iuk-Bair, merge printre délurile *Uzun-Bair* (la V.) și *Kedreanu* (la E.). Are numai 3 km. lungime și e urmată de drumul Sofular-Copadin.

d') *Valea-Colceak-Alcea*, numită către N. *Arabi-Alceala*, vine din pôlele E. ale délului Arabi-Alceala; de la punctul trigonometric Copadin (cotat 123), se îndreptă de la N.E. către S.V. printre délurile: Arabi-Alciala, Canen-Gurse la V.; Bair-Ciobanisa, Arabi-Iuk-Bair, Uzun-Bair, Caraoba și Sârti-Caia-Bair la E. Are lungime de 12 km., se deschide în valea Cultimes (Boruncea) la satul Cagagi. E tăiată de mai multe drumuri, care unesc comuna Copadin (la N.) cu diferitele sate aflate pe valea Boruncea și secundarele sale.

În această vale se deschide pe dreapta o vale quaternară:

a'') *Valea Besaul-Dere*, ce nasce din pôlele S. ale délului Copadin, la S.V. de satul Copadin, are direcția N.S. printre délurile Arabi-Alciala (la E.) și Copadin (la V.). Lungimea ei este de 4 km. și e urmată în parte de drumul Beşaul-Copadin.

e') *Mica vale Capulan-Culac* (lungă de 1 km.), se deschide în valea Boruncea în fața satului Ketic-Punar.

Pe stânga, în valea Boruncea, se deschid văile terțiare:

f') *Văile unite Kiivan-Alceac* (de la S.) și g') *Muratan* (de la E.). Prima vine din pôlele Nordice ale délului Arta-Burun, de la satul Carachioi, se îndreptă de la S. la N. pe o lungime de 4 km., până la satul Amzacea; cea de a doua vine de la E. și e despărțită

de văile Amzacea și Sănâr-dere prin délul Amzacea-Bair și ramificațiile sale. Are 3 km. lungime și unindu-se la Amzacea cu precedenta, se îndreptă către N. și după 1½ km. se deschide în valea Amzacea (Borungea). Este urmată de drumul Uzunlar-Amzacea-Carachiioi.

h') *Valea Cioroi-Ciair*, care spre S. se numesce *Cadmular-Alcea*, are direcția de la S.E. către N.V., e mărginită de délul Edilchioi-Tepe la E. Lungimea ei este de 8 km. și se deschide în fața comunei Agemler-Ciobanisa. Pe fundul acestei văi încrucișează mai multe drumuri ale satelor învecinate.

i') *Valea Buiuk-dere*, care nasce din pólele N.E. ale délului Cara-Iuiuk, începe de la satul Mustafacâ, se îndreptă de la S.E. către N.V. prin satele: Erebler, Enghez-Buiuk, Enghez-Kiuciuk și Casâkci, printre délurile: Arta-Burun la E., Bair-Karasuluk, Dikili-Tasi la V. și se deschide în valea Sofular (Borungea) la satul cu acelaș nume, după ce s'a unit aci cu:

j') *Mica vale Musur-Cuiuk*, lungă de 1 kilometru.

Lungimea văii Buiuk-dere este de 13 km.; prin ea merge drumul de la Sofular prin toate satele de pe valea Sofular și duce la Azaplar.

Primesce pe stânga:

a") *Valea-Ciair-Carasuluk*, dintre ramificațiunile délului Bair-Carasuluk. Are direcția de la S.V. către N.E. Lungimea ei este de 1½ km. și se deschide printre satele Erebler și Enghez.

Pe dreapta:

b") *Valea Kiuciuk-Enghez*, care are direcția de la N. către S. paralelă cu valea Cioroiu. Are lungime de 4 km. și se deschide la satul Kiuciuk-Enghez.

k') *Valea Mangaci-Ciair*, care către S. pórtă numirea *Ghiuvenli-Ciair*. Vine din pólele N. ale délului Coru-Sârt, se îndreptă de la S. către N.V. prin satele Ghiuvenli, Mangaci și Cavaclar și printre délurile Bair-Carasuluk și Culac-Bair la răsărit, délul de la Ghiuvenli la apus. Are 12 km. lungime și se deschide în valea Cultimes-Ciair (Borungea), la satul Merdevenli-Punar. E urmată de drumul ce lăgă între ele diferitele sate aședate pe acéstă vale, pentru a duce de la Merdevenli-Punar la Daulukioi.

Ea primesce pe stânga:

a") *Culac-Ciair*, ce are direcție de la S.V. către N.E., lungă de 3 km.

b") *Ialar-Ciair*, ce are 1 km. lungime.

Ambele confluiază la satul Cavaclar-Mangaci.

l') *Merdeven-Ciair*, care spre sud se numesce *Caula-Ciair*, vine din pólele Nordice ale délului Mezarlık-Bair, se îndreptă de la Sud cătră N., prin satul Kazıl-Murad și printre délurile Merdevenli-Punar, Cultimes-Bair la V., Kazıl-Murad-Bair și Bairam-dede-Bair la Est. Are 12 km. lungime și se deschide în valea Borungea. în fața satului Carabacâ. Este tăiată de mai multe drumuri cari radiază din Kazıl-Murad.

Primesce în stânga:

a") *Valea Chiogherciu-Punar-Ciair*, ce are direcție de la S.V. către N.E., după ce a coborît din pólele Estice ale délului Kazıl-Murad. Délurile care o țarmuresc sunt: Mezarlık-Bair la N. și Kazıl-Murad la Sud; lungimea ei este de 3½ kilometri și confluiază cu valea terțiară la comuna Kazıl-Murad.

m') *Mica vale Kazıl-Murad-Ciair*, nasce din délul Mezarlık-Bair, se îndreptă către N. prin satul Terzi-Veli și printre délurile Baș-Punar-Bair la Vest și Bairam-dede-Bair la Est. Lungimea ei este de 2½ km. Confluiază în valea secundară Borungea la cătunul Ketic-Punar.

n') *Valea Afghinea*, vine din pólele N. ale délului Bair-Iuiuk și N.V. ale délului Caraomer, direcția sa este mai întâi către N. și pórtă numirea de *valea Derechioi*, apoi *valea Alibichioi*, *Câșla*, și în fine Afghinea. Trece prin satele Alibichioi, Câșla-Alibichioi, Bairam-dede și Baș-Punar. Délurile cari o țarmuresc sunt: Cesme-Bair, Turla-Mezarlık-Bair, Cialâ-Perde, Bairam-dede, Curu-Bair, Sarı-Bair și Alibichioi la Vest, Baș-Punar-Bair, Mezarlık-Bair la Est. Se deschide în valea secundară Borungea la satul Bekter.

Lungimea ei este de 24 km., și e urmată de drumul Bekter, Baş-Punar, Bairam-dede, Alibichioi și duce la Caraomer.

o') Crâcic-Ciair, vale care nasce din délul Bairam-dede, se îndreptă de la S.E. către N.V., trece prin satele Malcoci și Șarapcea-cara-aci. Délurile care o ținmuresc sunt: Turla-Mezarlık-Bair, Cială-Perde, Bairam-dede la Est, Turla-Bair și Skender la Vest. Are lungime de 8 km., se deschide la satul Borungea. Pe ea merge drumul Borungea-Bairam-dede.

d) Mica vale Cesme-Culac, ce confluează cu valea principală la Ghiol-Punar. Este totă acoperită cu pădure și ținmuri de délurile: Cesme-Bair la S.V., Mezarlık-Borungea-Bair la N.E. Lungimea ei este de 2 km., iar direcția de la S.E. către N.V.

e) Uzum-Culac, vale pe teritoriul comunei Enigea (cătunul Urluia), se desface din pôlele S.E. ale délului Iusufunar-Bair. Direcția sa este de la N.E. către S.V.

Taie drumul Rașova-Enige. Are lungime de 4 km. și se deschide în valea principală Bâldârnac-ciair (Urluia), la S. de cătunul Urluia. Valea este foarte plăcută, fiind acoperită de verdéță smălțată cu flori.

f) Valea Iusufunar-Ciar, pe teritoriul comunei Enigea (cătunul Iusufunar), se desface din délul Iusufunar-Bair; direcția o are de la S.E. către N.V., trece prin cătunul Iusufunar. Are 3 km. lungime și se deschide în valea principală Urluia, pe la punctul de trecere al drumului județian Ostrov-Cuzgun. Este acoperită cu fânețe și câte-va păduri.

Valea principală Urluia, primesce pe stânga următoarele văi secundare:

g) Valea Hairam-chioi, ce vine de peste frontieră, pe care o taie la S. de piatra No. 21, lângă pichetul No. 28; merge printre délurile Hairam-chioi (care formează frontiera) și Coroclâk-Bair la S., Acșiaslâk (în Bulgaria) și Calaigi la N.

Este acoperită numai cu păduri. De la frontieră și până la confluența ei cu valea principală la N.E. de Hairam-chioi, nu e mai mult de 2 km. Satul Hairam-chioi este așezat la Sud de această vale. Valea e puțin accesibilă trăsurilor, de și e urmată pe fundul ei de un drum ce trece frontiera.

h) Văile unite Cogea-Ciair (la S.V.) și *i) Șarâm-Culac* (la N.-V.), nasc pe frontieră chiar, între pietrele No. 19 și 20. Intre ele se află pichetul 26, ambele converg către Est și conflând se îndreptă către N.E., pentru a se deschide în valea principală, în fața délului Cesme-Bair. Ele sunt acoperite cu păduri dese.

Două drumuri merg pe déluri urmând direcția văilor. Unul duce de la Ghiol-Punar către S.E., pe la Sevendic peste frontieră, pe la piatra No. 20, și altul tot de la Ghiol-Punar, însă spre S.V. și la 500^m către N. de piatra No. 19, se unesce cu drumul ce vine de la Enişemlia, drum care trece frontiera chiar prin vârful unghiului intrând al ei (piatra No. 19) și după ce merge 4½ km. prin Bulgaria, trece iarăși frontiera în Dobrovia la 500^m, spre Sud de piatra No. 20. Aceste sunt amănunte foarte importante din punctul de vedere militar.

j) Mica vale Cara-Peletli, lungă numai de 2 km., nasce din délul Ghiol-Punar, are direcția V.-E., și se deschide în valea principală în fața satului Ghiol-Punar.

k) Valea Nastradin-Culac, pe teritoriul comunei Cuzgun (cătunul Urluia), vine din pôlele N.V. ale délului Cara-amat-Bair, sub numele de *valea Cuiuc-Culac*, se îndreptă de la S.V. către N.E., printre délurile Curu-Alceac-Bair, (la S.) și Cara-aci-Bair (la N.). Are 10 km. lungime și se deschide în valea Urluia în dreptul satului Iusufunar. Prin ea merge drumul de la Nastradin la Iusufunar. E tăiată de două drumuri: unul de la Cara-amat la Urluia și altul de la Nastradin la Kerim-Cuiusu.

l) Valea Cara-aci-alceac, pe teritoriul comunei Cuzgun (cătunul Urluia), se desface din ramificațiile S.E. ale délului Eki-Iuiuk-Alceac. Direcția sa este de la S. la N. Are 7 km. lungime. Confluează în valea Urluia la ruinele satului Dedebali.

m) Valea Cara-Cialic-culac, pe teritoriile comunelor Cuzgun și Enige. Vine din pôlele S.E. ale délului Eki-Iuiuk-Alceac, se îndreptă de la S.V. către N.E. Lungimea ei este de 6 km. prin pozițiuni frumoase în păduri. E tăiată de drumul județian Ostrov-Cuzgun. Prin ea merge drumul comunal de la Cara-amat la Talașman.

Văile care se deschid în lacul Baci sunt două:

4. *Lunga vale Diordumgi-Orman-Ciair*, care poartă diferite numiri. Ea aparține comunei Mahmut-Cuius, Cocargea și Enigea. La origină, din pârâiele N. ale dâului Sarî-Iuk-Bair, poartă numirea de *Curt-Culac*, și aparține comunelor Mahmut-Cuiusu și Enigea; se îndreaptă către N.V. printre dâurile Orta-Burun-Bair, Buiuk-Mezarlık-Bair la V. și Caceamac-Orman-Bair la Est. După 4 km. lungime începe, de la ruinele satului Sapânar, a se numi Diordumgi-Orman-Ciair. Ea taie drumul de la Caceamac la Mahmut-Cuiusu.

Direcția generală a văii este de la S.E. către N.V. și apoi către V. printre dâurile Piribeî, Canlı, Cesme la N., Dikilitaş-Bair-Sîrti, Diordumgi-Orman-Bair, Giatrı-Bair și Arabagi-Bair la Sud. Trece prin satul Mulciova, unde taie șoseaua Cuzgun-Medgidia, iar din dreptul satului Arabagi începe a se numi *Valea Arabagi*, și se îndreaptă de la S.E. către N.V. până la lacul Baci unde se deschide.

Lungimea totală a văii este de 17 km. și e urmată de drumul de la Rașova prin Arabagi, Mulciova, Cocargea.

Văile care confluează într-însa, pe dreapta, sunt:

a) *Valea Calfa* pe teritoriul satului Mulciova, nasce din pârâiele Vestice ale dâului Canlı, se îndreaptă de la N.E. către S.V., printre dâurile Piribeî la Sud și Canlı la N. Are 2½ km. lungime. Ea se mai numește și *Cişme-Cula* în partea superioară. Lungimea totală a văii este de 5 km. Pe ea merge drumul Medgidia-Enigea.

Pe stânga:

b) *Iai-Ciair*, vale pe teritoriul comunei Cocargea; nasce din pârâiele N. ale dâului Sarî-Iuk-Bair, la N. de Ciflicul-Suşus-Ali-Bei. Direcția sa este de la S.E. către N.V., trece prin satul Cocargea. Are 4½ km. lungime. Pe ea merge drumul de la Kioseler prin Cocargea, pentru a da în șoseaua județiană Ostrov-Cuzgun.

c) *Buiuceral-Ciair*, o vale lungă, care vine din pârâiele N. ale dâului Kiuciuk-Cesme-Bair, se îndreaptă către N. printre dâurile Sarî-Iuk-Bair la Est și Chiorcu-Bair la V. În partea superioară se numește *Cinghene-Orman-Ciair* și apoi *Ceatîrik-Ciair*. Are 12 km. lungime printre dâurile: Suşustarîfi-Bair, Cinghenea-Orman-Bair, Dikilitaş-Bair-Sârtâ, Diordumgi-Bair la Est, Coru-Bair și Geatri-Bair la Vest. Se deschide în valea Diordumgi-Orman-Ciair, opus văii Cişme-Culac.

Pe această vale nu merge nici un drum, este însă tăiată de mai multe drumuri, care pun în legătură satele învecinate.

Văile terțiare care se deschid în ea pe dreapta sunt:

a') *Valea Iomer-Bei-Iutlu*, pe teritoriul satelor Kioseler și Carabacâ, se întinde de la Vîrful Copadin-Vest și se deschide în valea secundară, în fața movilei Chernei. Ea merge paralel dâului Sarî-Iuk-Bair de la N., iar la S. e țărmurită de dâul Kiuciuk-Cesme-Bair. Direcția sa este de la Est la Vest; lungimea de 6½ km. E tăiată de drumurile comunale Kioseler-Ciflicul-Alibeî și Kioseler-Copadin.

Pe stânga:

b') *Kioseler-Ciair*, care în partea superioară se numește *Muuruazliki-Alceac* până la movila Basa-Iuiuk. Merge printre dâurile Chioru-Bair la Vest, Curu-Giugiuk-Bair și Muuruazliki-Bair la Est. Ea se uneste la satul Enigea cu valea c') *Tatar-Ciair*. Ambele unite au direcția de la S. la N.

d) *Valea Enigea*, numită și *Curu-Culac*. Ia naștere din pârâiele Vestice ale dâului Adamclissitarîfi-Bair, se îndreaptă către N. printre dâurile Coru-Bair la Est și Adamclissi-Bair la Vest.

De la monumentul Adamclissi, aşezat la Vestul văii, începe a se numi Curu-Culac și se îndreaptă de la S.E. către N.V. printre dâurile: Giatrı-Bair la Est și Iusufunar-Bair la Vest. Se află în întregime pe teritoriul comunei Enigea (cătunele Mulciova și Arabagi). Lungimea ei este de 10 km. și se deschide în valea principală în fața satului Arabagi. Malurile sale sunt nalte și pe alocurea acoperite cu păduri. Pe ea merge drumul comunal Enigea-Rașova și e tăiată de calea județiană Cuzgun-Medgidia.

5. *Valea Celaclar-Ciair* pe teritoriul cătunului Talaşman, se desface din pârâiele V. ale movilei Talaşman. Direcția sa este de la S.V. către N.E., trece pe la pârâiele Sudice ale

délului Mustana. Lungimea ei este de 2 km. Confluiază la cõda Sudicã al lacului Baciũ in acelaş punct cu valea Diordumgi-Orman-Ciair.

X. *Valea Ciairul din mijloc*, care cãtre Sud põrtã numirea de *Valea Ciocanului*. Nasce din põlele N.V. ale délului Cesme; se îndrẽptã de la S.E. cãtre N.V., printre délurile Ciocanul, Malagenilor la V., Mamele şi Grindu-Mare la Est. Lungimea ei este de 12 km. şi se deschide la Dunãre în comuna Raşova. Prin ea trece drumul de la Raşova la Mulciova.

Primesce pe drẽpta:

1. *Valea Saiana-Doice*, ce are direcţia generalã de la S.E. cãtre N.V., printre délurile Ormanul lung (la Est) şi Grindul-Mare (la Vest). Forma sa este aceea a unui arc de cerc cu concavitatea cãtre apus. Lungimea ei este de 4 km. şi este acoperitã peste tot cu pãşune.

e) Dunãrea între Raşova şi Boazgic.

α) *Descriere*. De la Raşova ¹⁾, Dunãrea ia direcţia cãtre N.E. pe o lungime de 25 km. trecẽnd pe la Cochirleni, Cerna-Vodã pãnã la Boazgic.

β) *Ostrõvele* pe acẽstã porţiune sunt:

20. *Hinogu* între Cochirleni şi Cerna-Vodã, aparţine comunii Cochirleni, are formã lunguiaţã şi 70 hect. suprafaţã, acoperitã jumãtate cu pietriş şi jumãtate cu sãlcii. Este despãrţit de ţermul dobrogian printr'un braţ îngust (200^m) şi puţin adãnc (4–5^m), pe când braţul navigabil trece pe la Vestul insulei, între ea şi o alta apropiatã de ţermul stâng şi care aparţine judeţului Ialomiţa.

Când cine-va cãlãtoresce cu vaporul pe Dunãre, şi dupã ce a trecut în jos de cotul Raşovei, privirea îi este atrasã în lungul fluviului şi cãtre apus peste sãlcii de mãreţia unor gigantice construcţiuni, care semãnate în trei puncte, nu par a fi fãcute de mãnã omenescã.

Cu cât cãlãtorul se apropie, cu atãt mai mult curiositatea i se transformã în admiraţiune, şi, numai dupã ce a trecut printre colõnele de piatrã, pe capetele cãrora se sprijinã podela mãiestrit ţesutã ca pânza pãiaenului, numai atunci îşi dã sãma cât de mic este omul pe lângã fãpturile mâinilor sale.

Dacã, curios, cãlãtorul s'ar coborî pentru cât-va timp din vapor şi urcând cõsta, ar cãuta spre frontispiciul acestui templu al arhitecturii şi industriei, ar citi.

Podul Regele Carol I

Da. Este una din mulţimea operilor înţeleptei Domnii ale acestui glorios Rege.

Doi dorobanţi stau de pazã de-o parte şi de alta a podului; cui altui 'i ar fi încredinţat Regele Carol, temeinicia stãpãnirii nõstre peste Dunãre?

Maî departe, în dreptul comunii Seimenii-Marî se aflã pe Dunãre cele 3 ostrõve în prelungire:

21. *Troiana*, ce aparţine comunii Seimenii-Marî, are 120 hect. suprafaţã. Insula este nelocuitã şi acoperitã cu sãlcii. Imediat la vale şi lângã dinsa:

22. *Seimenii-Marî* cu 50 hect. suprafaţã, apoi:

23. *Ostrovul de la Vale* cu o suprafaţã de 60 hect. Ca şi cel d'întãiu, aceste douë ostrõve sunt acoperite cu sãlcii.

¹⁾ Posiţiunile astronomice:

Ale punctului terminus { 24°57',16'' long. esticã
44° 7',20'' lat. nordicã

Rasova. { 25°36' long. esticã
44°15' lat. nordicã.

Inclinarea Dunãrii pe meridian între aceste douë puncte este de 12'' latitudine pe fie-care minut de longitudine.

Brațul navigabil al fluviului trece pe la vestul insulelor; ele sunt despărțite de malul dobrogian printr'un braț îngust (100^m) și puțin adânc (3[•]—4^m).

24. *Cele două insule Boazgicul* (de la dël și de la vale), în fața comunei cu acest nume. Cel de la dël este mai mic (30 hect. suprafață), cel de la vale, mai mare (50 hect.); ambele sunt nelocuite și acoperite cu sălcii.

Acésta este partea cea mai importantă a Dunării, atât din punctul de vedere al comunicației ce se face între fluviu și Mare, cât și din punctul de vedere hidrografic, pentru că prin valea Carasu, Dobrogia se împarte în două.

7) Văile ce se deschid la Dunăre în partea cuprinsă între Rașova și Boazgic, sunt:

XI. **Valea Caramancea** pe teritoriul comunelor Enigea, Rașova și Cochirleni. Sub numele de *Calfa-Dere*, se desface din apropierea movilei Idrița, se îndreaptă către Nord, printre dëlurile Merea-Bair-Cara-Iuiuk la răsărit și Caramancea la Apus; de la drumul județian Ostrov-Medgidia, care o taie, începe a se numi *valea Caramancea*, mergând printre dëlurile Ivrinez și Geam-Pașa la Nord-Est, Caramancea și Dêlul-Mare la S.V. și după 15 km. lungime, se deschide la Dunăre puțin la Nord de Rașova.

În mare parte drumul Rașova-Ivrinez-Mulciova merge pe ea.

Văile secundare ce se deschid în ea, sunt, pe stânga:

1. *Valea Uzun-Ciair*, care rezultă din împreunarea a două văi terțiare:

a) *Valea Kior-Curu-Ciair* (la Est) pe teritoriul cătunului Mulciova, se desface din dêlul Caramancea, se îndreaptă mai întâi către Nord și apoi către Vest, merge printre dëlurile Caramancea (la Est) și Kireslic-Bair (la V.), are o lungime de 4¹/₂ km. și se împreună cu:

b) *Valea Kireslic-Culac* (la Vest), pe teritoriul aceluiași cătun, se desface din dêlul Canli, se îndreaptă către Nord; merge printre dëlurile: Cisme (la V.) și Kireslic-Bair (la E); are un parcurs de 3¹/₂ km. și unindu-se cu cea de sus, formeză valea Uzun-Ciair, care se îndreaptă către Nord, merge printre dëlurile Caramancea (la Est) și Dêlul-Mare (la Vest) și după un drum de 2 km., se deschide în valea Caramancea; pe la gura acestei văi trece drumul Ivrinez-Mulciova.

XII. **Lacul Cochirleni**, situat pe teritoriul comunei Cochirleni, așezată pe țărmul său de Nord; forma lacului este alungită, cu 4¹/₂ km. lungime și 1 km. lățime maximă în dreptul comunei. Suprafața lui este de 60 hectare. Este țărmurit de ramificațiile dêlului Uzun-Amet la Nord și Geam-Pașa la Sud; comunică la N.V. cu Dunărea printr'o gârlă de 1 km. lungime, iar către S.V. cu *Stuful Ivrinez*, care nu este de cât o prelungire a lacului. Acéastă prelungire are 2¹/₂ km. lungime pe 500^m lățime. Suprafața sa e acoperită cu stuf. La cîda acestei bălți se află cătunul Ivrinez.

Văile ce se deschid în aceste două lacuri în prelungire, se unesc toate într'o vale principală numită: 1) *Uzun-Amet*.

Aceste văi sunt:

a) *Peștera-Ciair*, care e cea mai importantă; ea nasce din pôlele nordice ale dêlului

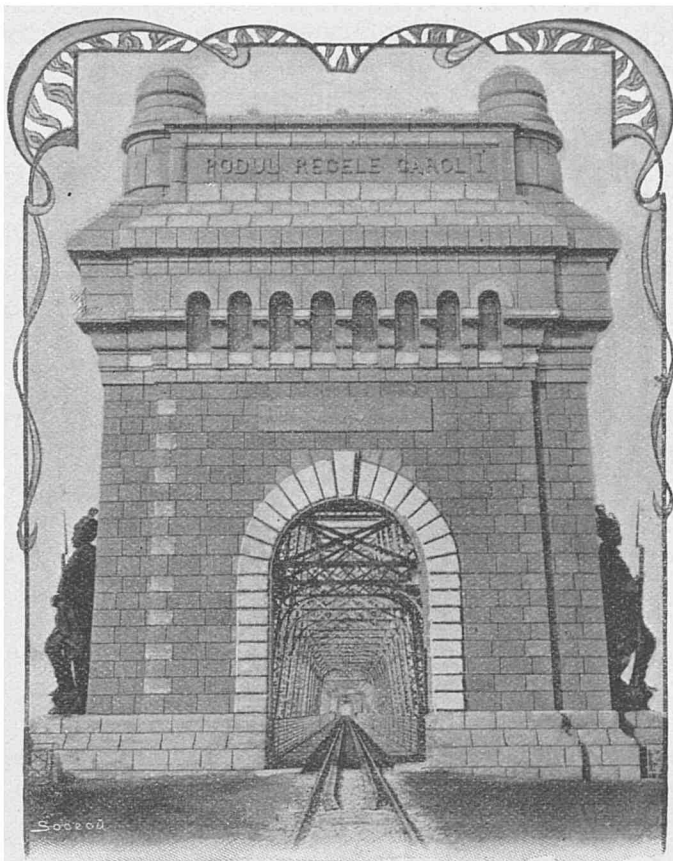

Fig. 27. — Capul podului „Regele Carol I”.

Merea-Bair-Cara-Iuiuk, sub numele de *Peștera-Dere*. Este o vale largă, pe fundul căreia se află satul Idris-Cuiusu, ea se îndreaptă mai întâi către Nord și mai sus de acest sat primesce numirea de *Peștera-Ciair*. Are o direcție de la S.E. către N.V., printre delurile Baarlîk-Bair, Peștera-Bair, Gheniz-Bair, Amzali-Bair, Uduamet-Bair și Uzun-Amet-Bair, care o țârmuresc la Nord, delul Ivrinezului o desparte la S.V. de valea Caramancea.

Fig. 28. — Dorobanțul de la Podul «Regele Carol I».

Lungimea văii este de 12 km. și mai jos de satul Ivrinez se deschide în valea Uzun-Amet, care și acesta după o lungime de 3 km. se deschide în stuful Ivrinez.

Pe aceste văi merge drumul Ivrinez-Idris-Cuiusu-Enigea, încrucișând cu calea județiană Ostrov-Medgidia, la mijlocul distanței între cele două sate Ivrinez și Idris-Cuiusu, aflătoare pe vale.

Văile cari se deschid pe drăpăta, sunt :

a) *Chioi-Deresi*, este o vale care provine din împreunarea altor două văi :

a") *Derin-Alceac* la E., se desface din pôlele S.V. ale delului Cara-Dede-Bair, se îndreaptă către Nord, țârmurită de acest del la Est și de Tanai-Tiubesi la Vest. Lungimea ei este de 6 km.

b") *Cesme-Culac* la Vest, nasce din pôlele nordice ale delului Cara-Dede-Bair; se îndreaptă către Nord prin comuna Mahmut-Cuiusu, printre delurile Tanai-Tiubesi la Est și ramificațiile vestice ale delului Cara-Dede-Bair. Lungimea ei este de 4 km. și se unesc cu

precedenta, pentru a forma valea Chioi-Deresi. Acesta se îndreaptă de la S.E. către N.V. printre delurile: Ciacal-Bair și Peștera-Bair la N.E., Baarlâk-Bair la S.-V. Sub această numire valea are o lungime de 4 km. și vine a se deschide în valea Peștera-Ciair, puțin mai la Sud de drumul județian Ostrov-Medgidia. Pe ea merge drumul Ivrinez-Mahmut-Cuiusu-Caceamak.

b) *Valea Cazalgic-Dere* prelungită către Est sub numirea de *Perdea-Dere*, *Cozulgic-Dere* și *Ikingi-Medgidie-Dere*.

Acastă vale lungă de 15 km., nasce din pôlele nordice ale delului Carachioi-Bair, sub numele de *Ikingi-Medgidie-Dere*, se îndreaptă către Vest printre delurile Carachioi-Bair, Vaivasin-Bair la Sud, delul Tabia Franțuzescă la Nord; apoi tot în direcție vestică cu numele de *Cozulgic-Dere*, se continuă printre delurile Vaivasin-Bair la Sud și Congaz la Nord. În aceeași direcție și sub numirea de *Perdea-Dere* se continuă printre delurile Perdea-Bair la Nord și Acargea-Bair la Sud și în fine sub numirea de *valea Cazalgic* se deschide în valea Peștera.

În lungul văii merge drumul ce se desface din șoseaua județiană Ostrov-Medgidia, din valea Peștera și merge la Endec-Carachioi.

Acastă vale cu 4 numiri primesce pe stînga :

a") *Valea Vaivasin-Dere*, formată din împreunarea altor două văi :

a") *Buiuk-Dere-Seid-Curt-Culac* la Est, nasce din pôlele N.V. ale delului de la Murfat, se îndreaptă de la S.E. către N.V., printre delurile Carachioi-Bair la N.E. și Odagi-Bair. Lungimea sa este de 4 km.

b") *Valea prelungită Dautlar-Dere* cu *Odagi-Culac*, care nasce din pôlele N.V. ale de-

lului Orcen-Mezarlîc, se îndreptă de la S.E. către N.V., printre délurile Odagi-Bair la Est și Acargea-Bair la Vest. Lungimea ei este de 4 km.

Ambele aceste două văi unite formază valea *Vaivasin-Dere*, care îndreptându-se de la S.E. către N.V., printre délurile Vaivasin-Bair la E., și Acargea-Bair la Vest, vine, după un drum de 4 kilometri, a se deschide în valea Cozulgic-Dere.

b") *Văile prelungite*: *Ciacal-Dere*, *Acargea-Dere*, *Dautlar-Buiuk-Dere*, sunt o singură vale, care către Sud se ramifică în:

a") *Bei-Aslan-Culac-Dautlar* la Est, nasce din pólele N.V. ale délului Orcen-Bair; se îndreptă de la S.E. către N.V., printre ramificațiile délului Bei-Aslan-Bair de o parte și de alta. Are o lungime de 6 km. și vine să conflueze cu:

b") *Dikili-Tas-Dere* ce se îndreptă de la S. către N., printre délurile Bei-Aslan-Bair la Est și Cara-Dede-Bair la Vest. Lungimea ei este de 6 km.

De la confluența acestor două văi, direcțiunea este de la S.E. către N.V., printre délurile Acargea-Bair la Est și Ciacal-Bair la Vest, sub numirea de *Dautlar-Buiuk-Dere*, apoi *Acargea-Dere* și în fine *Ciacal-Dere*, pe o lungime de 6 km. și se deschide în valea Cazalgic-Dere.

Alte văi care dau în valea Peșterii, tot pe dreapta sunt:

c') *Iuuruk-Dere*, ce nasce din délul Congaz-Bair, se îndreptă de la N.E. către S.V., printre délurile Perdea-Bair la S.E., Perdea-Culac-Bair și Ghenis-Bair la N.V.; ea se deschide după un drum de 7 km. în valea Peștera. E urmată în tot lungul ei de șoseaua Ostrov-Medgidia.

d') *Valea Demen-Culac*, nasce din pólele délului Perdea-Culac-Bair, îndreptându-se de la N.E. către S.V., merge printre délurile Amzalî-Bair la N.V. și Ghenis-Bair la S.E. Are 4½ km. lungime.

Pe stânga în valea Peștera se deschide:

e') *Iiri-Culac*, vale care ia naștere din pólele S.E. ale délului Ivrinez, la S. de movila Șarapci-Culac, se îndreptă de la S.V. către N.E. și după 3 km. drum se deschide în valea Peștera, în față cu gura văii Iuuruc-Culac. Pe o parte din ea merge șoseaua județiană Ostrov-Medgidia.

b) *Șarapci-Culac*, o mică vale ce vine din délul Ivrinez; are direcția de la S.E. către N.V. și o lungime de 2 km. Ea se deschide în valea principală Uzum-Amet, opus cătunului Ivrinez.

2. Pe țărmul de N.E. al stufului Ivrinez, se deschide mica vale *Moș Dinu*, care nasce din Movila Mare pe valul lui Traian. Are direcția de la N.E. către S.V. și lungime de 1½ km.

XIII. **Valea Mare**, pe teritoriul comunei Cochirleni; se desface de la punctul numit Movila lui Moș Oprea, se îndreptă de la răsărit către apus, merge paralel și printre cele două valuri numite ale lui Traian, pe la Nordul satului Cochirleni și pe la sudul bălții Carasu. După un mers de 4 km., se deschide la Dunăre spre Nord de Cochirleni. Ea este tăiată de două drumuri, care duc de la Cernavoda la Cochirleni și Ivrinez.

XIV. **Valea deschisă de lunga baltă Carasu**. Este cea mai importantă din totă Dobrovia, căci prin ea se face nu numai comunicația între Dunăre și Marea-Negră, dar pe aci se lăgă orientul cu occidentul Europei. Linia drumului de fier de la Cernavoda la Constanța servește tuturor călătorilor, cari plecând de la Ostanda, trec prin Constanța la Constantinopol.

Balta Carasu a servit în timpuri imemorabile de scurgere Dunării ¹⁾. În 1862, o companie engleză construind linia drumului de fier, închise gârta de scurgere a acestei bălți printr'un dig.

Astăzi balta Carasu e formată din două bălți în prelungire, gătuite aproape la Medgidia.

Dacă începem a observa această vale de la Vest către Est, am putea vedea, că ea

¹⁾ A se vedea «Considerațiunile asupra cursului inferior al Dunării și formațiunea Deltei».

se prelungește prin valea Hasancea, până la 3½ km. de basinul Mării-Negre, de care o limbă de pământ, ce nu are de cât 70^m înălțime, o desparte.

Este dar foarte posibil, ca această limbă de pământ să se fi format printr'un cutremur, despre care vorbește Pliniu și ast-fel gura Dunării să se fi închis.

De alt-fel Compania engleză, pentru motive economice a construit linia urmând riguros fundul văii, până la răsărit de Hasancea, urcând de la Omurcia pe o distanță de 7½ km., înălțime numai de 25^m, aceia ce revine la o pantă de 0^m,003 pe metru.

Incepând de la răsărit, *valea Carasu* se numește *Valea Hasancea* și se întinde printre delurile Horoslar-Bair la Nord și Hasi-Dülük la Sud.

Are direcția de la Est la Vest și țarmurită de ambele părți de valurile numite ale lui Traian, care trec, unul pe la Nord și cel-lalt pe la Sudul văii. În lungul ei merge calea ferată Cernavoda-Constanța și drumul comunal Hasancea-Constanța devenit acum șosea județiană. La satul Omurcia, după 9 km. lungime, începe a se numi *Cara-Cuiusudere*, urmând aceiași direcție până la lacul Carasu, de unde se îndreaptă de la S.E. către N.V., printre delurile Gherme-Bair, Taslă-Bair, Sancal, Caratai și Chiostel la Nord; Mangala-Culac-Bair, Culuc-Bair și Murfat la Sud.

Lungimea acestei părți a văii este de 13 km.; pe ea sunt aședate satele Omurcia, Murfatlar și Alacapu. Este urmată de valul lui Traian și de linia ferată, care merge pe fundul văii.

Drumul de la Omurcia la Murfatlar, Alacapu și Chiostel merge tot pe fundul acestei văi

În dreptul și la S.V. de cătunul Chiostel începe *balta Carasu*, gătuită printr'o limbă de pământ lungă de 1½ km. formată de ramificațiile Sudice ale delului Bekiraga-Bair, în dreptul fortăreții vechi Acsan-Demir-Tabiasi.

Balta Carasu de răsărit, care s'ar putea numi mai propriu *balta Medgidia*, de ore-ce acest oraș îi ocupă centrul, se întinde de la Est la Vest pe o lungime de 16 km. Lățimea ei variază, căci merge îngustându-se de la Vest către Est (de la 1½ km. maximum la 200^m minimum). Suprafața ocupată este aproape de 1000 hectare, acoperite cu trestie.

Țermul de Sud al acestei bălți este regulat, aproape în linie dreaptă de la răsărit către apus cu nesimțite inflexuosități; țermul de Nord însă este foarte neregulat, căci prezintă patru mari ghebosități: două în dreptul văii Docuzol și două la delul Panaghir. Orașul Medgidia aședat pe țermul sudic, se află în fața acestor patru mari gheboșituri, două la Vest și două la Estul orașului.

Delurile care mărginesc balta Medgidia sunt: Docuzol-Bair, Panaghir și Ciocurak-Bair la Nord; delul Tabia-Franțuzescă, Congaz-Bair și Perdea-Culac-Bair la Sud.

Cu ocazia marilor inundații din primă-vara anului 1897, apele crescuseră până la 50^{cm}. d'asupra liniei.

Acastă baltă face ca întreaga regiune să fie nesănătoasă, din cauza frigurilor ce o bătuesc mai în toate anotimpurile, dar mai ales toamna.

Balta Carasu de apus, ce poate fi numită și *balta Cernavoda*, se întinde de la Est către Vest, de o formă mai regulată, pe o lungime de 8½ km. cu o lățime de 800—1500^m. Ea are o suprafață de 850 hectare acoperite cu trestii.

O gârlă servia de scurgere a apelor în Dunăre; cu ocazia construirei drumului de fier în 1862, ea a fost închisă printr'un dig de 1200^m lungime și 3^m grosime la creastă. Acesta în scopul de a opri apele mari ale fluviului, ca să umple valea.

Cu ocazia inundațiilor din primă-vara anului 1897, orașul Cernavoda 'și a datorit scăparea de înec acestei lucrări artificiale de barare a apelor fluviului, lucrare care cu acest privilegiu a fost întărită prin stăruințele neobositului Șef al serviciului de geniu din Divizia activă, Căpitanul Balaban.

Astăzi acest dig este în stare să reziste unei creșteri orî cât de mare a apelor fluviului. Balta Cernavoda este mărginită la Nord de ramificațiile delului Bekiraga-Bair, iar la Sud de delurile Armut-Bair și Tetera-Bair situat între Dunăre și lac.

Linia drumului de fier urmăzește riguros țermul de Nord al lacului, iar gârla ce-i scrvesce de scurgere este tăiată în șese puncte.

Construindu-se podul de peste Dunăre, traseul acestei porțiuni a liniei s'a schimbat ¹⁾.

Lungimea totală a văii Carasu este de 53 km., socotită de la Dunăre până la origina văii Hasancea; este destul de largă variind între 5 și 2 km. Malurile sunt 'nalte și prăpăstioase, până la V. de Medgidia, de unde încep a fi ușor înclinate.

Valea formeză gâtul cel mai strâmt din totă peninsula dobrogiană, dintre Dunăre și Marea-Négră.

Văile ce se deschid în ea, pe dreapta, sunt :

1. *Horoslar-Ciair*, pe teritoriul comunei Palazu-Mare (cătunul Horoslar), se întinde printre délul Horoslar-Iol-Bair la S.E., Horoslar-Bair la N.V., Duran-Bair la N. Pe această vale se află satul Horoslar, de la care a împrumutat numele. Are direcția generală de la E. la V. și 12 km. lungime; se deschide în valea principală la Alacapu. Pe ea merge drumul Alacapu-Horoslar-Palazu-Mare.

2. *Horoslar-Alceac*, pe teritoriul comunei Omurcia (cătunul Nazarcea). Se desface din délul Cioban-Dere; se îndreptă de la N.E. către S.V. și merge paralel cu precedentă. Pe ea se află cătunul Nazarcea. Are 6½ km. lungime și se deschide la V. de Alacapu. Este urmată de drumul Alacapu-Nazarcea-Cikràcci. Ea se prelungește că N.E. prin:

Ciobanisa-Dere, care vine din pólele S.V. ale délului Tepe-Bair; se îndreptă de la N.E. către S.V. printre délurile Nazarcea la V. și Duran-Bair la E. Are 7 km. lungime, până la confluența sa cu Horoslar-Alceac.

3. *Valea Caratai-Alceac*, pe teritoriul comunelor Omurcia și Alacapu; nasce din pólele S.V. ale délului Nazarcea; are direcția de la N.E. către S.V., printre délurile Nazarcea la Vest și Caratai la Est. Lungimea ei este de 4 km. și se deschide la N.V. de Alacapu. Pe ea merge drumul Alacapu-Caratai.

4. *Valea Caratai*, pe teritoriul comunei cu acest nume. Nasce din pólele S.V. ale délului Amut-Bair. Direcția sa generală este de la N.E. către S.V. Pe ea se află așezat satul Caratai. Délurile care o țarmuresc sunt: Chiostel și Hagi-Cabul la V., Caratai și Nazarcea la Est. Pe ea merge drumul, ce se desface din valea Carasu, spre a merge la Caratai și Caramurat. Lungimea ei este de 10 km.

5. *Văile în prelungire Caramurat-Ciair, Hagi-Cabul și Chiostel*, vin din pólele Sudice ale délului Ilanlic-Bair, sub numele de *Caramurat-Ciair*, se îndreptă către S.V. prin comuna Caramurat și printre délurile Murat-Bair la Vest și Amut-Bair la Est, apoi sub denumirea de *Hagi-Cabul-Ciair* continuă în aceeași direcție, printre délurile Hagi-Cabul la Est și Derechioi la Vest; și în fine sub numirea de *valea Chiostel* se deschide în valea Carasu la cătunul Chiostel, după ce merge printre délurile Chiostel la Est și Docuzol-Bair la Vest.

Lungimea totală a acestei văi este de 17 km.; direcția ei generală de la N.E. către S.V.; pe ea se află satele Caramurat, Hagi-Cabul și Chiostel, legate printr'un drum care urmăzează valea.

6. *Docuzol-Ciair*, pe teritoriul comunei Alacapu (cătunul Docuzol); se desface din pólele Estice ale délului Derechioi, îndreptându-se de la N.E. către S.V., printre ramificațiile délului Docuzol-Bair, trece prin satul Docuzol și după un mers de 6 kil., se deschide în valea Carasu. Prin această vale curge pâriul *Docuzol*, care isvoresce de la Nordul satului cu acest nume, dintre Cășla lui Căciulă și Cășla lui Manasie-Jecu, trece prin mijlocul satului și după un curs de 3½ km. se varsă în balta Carasu. Malurile sale sunt mlăștinóse mai ales spre cursul inferior.

Acastă vale este urmată de drumul Medgidia-Docuzol-Danachioi (Carol I).

7. *Valea Cilibi-chioi*, nasce din pólele S.V. ale délului Docuzol-Bair, se îndreptă de la N.E. către S.V. sub două numiri și se unesce d'asupra satului Cilibi-chioi. E țarmurită de délurile Panaghirul la E., Devcea-Bair și Ciocurac-Bair la Vest.

Lungimea ei este de 7 km. și e urmată în partea de Sud de drumul, care plecând din valea Carasu, trece pe la Cilibi-chioi, pentru a duce la Tortoman.

¹⁾ A se vedea «Căi de comunicație».

8. *Valea Oba-Culac*, care spre Sud se mai numesce *Bechiraga-Cular*; nasce din pôlele S.V. ale délului Oba-Bair; are direcția de la N.E. către S.V., printre délurile Ciocurak-Bair la răsărit și Bechiraga-Bair la apus. Lungimea ei este de $4\frac{1}{2}$ km. Se deschide în valea Carasu, la gâtul ce desparte balta Medgidiei de aceia a Cerna-vodei, în punctul unde se află stația Mircea-Vodă a căiei ferate.

9. *Valea Cismelii*, formată din împreunarea a două văi: a) *Bekiraga-Gilcazar*, care vine din délul Bekiraga-Bair, se îndreptă către V. pe la pôlele S. ale délului Turcului; are $3\frac{1}{2}$ km. lungime, ea se unesce cu b) *Valea Turcului*, ce vine din pôlele N.V. ale délului Turcului, se îndreptă de la E. către V., printre délurile Turcul la S. și Dermengiuului la N. și are o lungime de $2\frac{1}{2}$ km.

Valea Cismelii ast-fel formată, se îndreptă de la N.E. către S.V., pe la pôlele délului Sari-burun, aședat pe partea de N. a văii; după un mers de 3 km. se deschide în valea Carasu, la 2 km. spre E. de orașul Cernavoda. Pe ea merge drumul de la Cernavoda la Devcea.

Pe stînga (de la S.), în valea Carasu se deschid:

10. *Valea Mahometcea-ceair-dere*, formată din întrunirea văilor: a) *Abdulah-derasi I* de la S.E. pe teritoriul comunelor Hasancca și Osman-facă (cătunele Mahometcea și Abdulah, de unde și numele ei). Are 6 km. lungime și b) *Valea Abdulah-derasi II* de la S.V., lungă de $4\frac{1}{2}$ km. Ambele iaă nascere din délul de d'asupra Topraisarului, converg către N. și se împreună la cătunul Mahometcea. Intre ele se află délul Cuan-Derasi-Bair, care le desparte.

Pe Valea Abdulah-derasi de V. (II), se află cătunul Abdulah; pe fundul văii merge drumul Omurcia, Mahometcea, Abdulah, Topraisari.

Valea Abdulah-derasi de E. (I), primesce pe drépta (de la E.):

a) *Valea Cuan-derasi*, ce nasce din délul de la V. de Hasi-Dülük, se îndreptă către V. printre délurile Abdulah-derasi-Bair, Cuan-derasi-bair la S. și Mahometcea la N.; are 4 km. lungime și se deschide în fața cătunului Mahometcea.

Câte trele văile unite la Mahometcea se îndreptă către N., sub numirea de Mahometcea-Ceair-dere și se deschide după un drum de 7 km. în valea Hasancea la comuna Omurcia. Pe drépta (la E.), această vale e mărginită de délul Omurcia, iar la V. de délul Mangala-Culac-Bair. Este străbătută de drumul Omurcia-Mahometcea.

c) *Valea Mangala Culac*, de puțină importanță; are 3 km. lungime, e largă.

11. *Valea Serpla-Culac*, care către S. se numesce *Tatar-Orman-Dere*, nasce din pôlele S.V. ale délului Mangala-Culac-Bair, se îndreptă mai întâi de la E. la V., apoi de la S.V. către N.E., printre délurile Mangala-Culac și Orman-Bair la E., Küciuk-Murfat-Bair la V. și se deschide după un drum de $8\frac{1}{2}$ km. în *valea Cara-cuiusu-dere* (Carasu), la comuna Murfatlar. Pe ea merge drumul de la Murfatlar la Buiuk-Bülbül.

Primesce în drépta mica vale:

a) *Mezarlic-Ceair*, lungă numai de 2 km., mărginită de délurile Canara-Bair la E. și Orman-Bair la V. Ea se deschide la satul Murfatlar, care e aședat chiar pe această vale.

12. *Valea Cara-Sufu-derea*, nasce din pôlele N. ale délului de la Murfat și se îndreptă către N.E. de la S.V., printre délurile Caraacic-Bair (la V.) și Küciuk-Murfat-Bair (la E); are 6 km. lungime și se deschide la N.V. de Murfatlar. Pe ea merge drumul de la Alacapu la Küciuk-Murfat (care e aședat pe această vale) și de aci la Küciuk-Bülbül.

13. *Valea Biringi-Medgidie-dere*, e o vale ce merge paralel între délurile Tabia-Franțuzescă la S. și Ali-Bei-Ceair-Bair la N., în direcție E. la V., pe la Sudul orașului Medgidie. Lungimea ei este de 22 km. Se deschide în valea Carasu la 5 km. spre V. de orașul Medgidia, după ce a primit pe stînga:

a) *Mica vale Iuci-Culac*, ce vine de la S.; e lungă de $1\frac{1}{2}$ km. Valea Biringi-Medgidie-Dere e tăiată de 6 drumuri, care pun în legătură Medgidia cu comunele de la S. Cel mai important este drumul județian Medgidia-Ostrov, care taie valea pe la satul numit Alibeï-Ceair, aședat pe ea.

14. *Valea Tusu-dere*, lungă de 2 km. și 15. *Cara-Durac-Culac* (lung. $2\frac{1}{4}$ km). Ambele paralele între ele, se deschid puțin mai la V. de precedentă în Valea Carasu.

16. *Valea-Ghiaur-Amzalâ*, pe teritoriul cătunului Ivrinez. Se desface din pôlele N. ale délului Perdea-Culac-Bair și se îndreptă de la S.E. către N.V. Merge printre délurile Amzalâ-Bair, Uduamet-Bair, Armut-Bair la V. și Cara-Durac-Bair la E. Are 3 km. lungime.

XV. *Valea Tibrinul*, deschisă de lacurile în prelungire: *Purcăreți*, *Ramazan* și *Tibrinu*.

a) *Lacul Purcăreți*, situat pe teritoriul comunei Seimenii (cătunul Seimenii-Mică), între délul Cernavoda la S. și cătunul Seimenii la N.; comunică cu lacul Ramazan printr'o mică gârlă, iar cu Dunărea de asemenea printr'un canal de scurgere, la cîda de S. a ostrovului Troiana, în punctul numit Kerhana. Lacul are o suprafață de 60 hectare și produce mult pește, care face un adevărat venit locuitorilor din sat.

b) *Lacul Ramazan*, situat la 1 km. către Est, are forma unei bășici de pește, suprafața lui este aproape aceeași cu cea a lacului Purcăreți. Producțiunea lui în pește este tot așa de abondantă. Délul Dermengiului îl desparte la S. de valea Turcului.

c) *Micul lac Tibrinul*, așezat la 1½ km. către E., are 15 hect. suprafață, acoperită în întregime cu stuf și trestie.

Valea Tibrinul poartă diferite numiri; ea nasce din pôlele S. ale délului Bilarlar-Bair, la E. de comuna Bilarlar (Dorobanțul), sub numele de *Valea Lungă*, se îndreptă către S. pe la comuna Carol I (Danakio'); apoi de la N.E. către S.V., sub numirea de *Valea Derechioi*, pe la cătunul Derechioi.

La comuna Tortoman se înclină mai mult către S.V. până la cătunul Devcea, de unde începe a se numi *Geabac-cular*, până la ruinele satului Geabac, iar de aci până la Dunăre se numesce valea Tibrinul.

Ea este mărginită de délurile: Bair-Paspala, Bilarlar, Tortoman, Geabac-Bair, Carapat-Daga și délul din Islaz la N., İlanlik-Bair, Murat-Bair, Derechioi, Docuzol-Bair, Cilibichioi-Bair, Devcea-Bair, Oba-Bair, Dermengi și Cernavoda la S.

Lungimea totală a acestei văi este de 35 km., este urmată de drumul ce vine de la Ester, Carol I, Tortoman, Devcea, Cernavoda.

În ea se deschid pe dreapta (de la Nord):

1. *Mica vale a Hotarului*, ce nasce spre S.V. de comuna Carol I, din délul Paspala-Bair, sub numele de *Baş-Culac*, se îndreptă de la N.E. către S.V., sub numele de *valea Tortomanului*, printre délurile Bilarlar-Bair și Tortoman la S. Se deschide la comuna Tortoman. Are 12 km. lungime și primește pe dreapta văile unite:

a) *Buiuk-dere*, care către N. de satul Bilarlar se numesce *Mangalic-dere*, vine din délul Bilarlar-Bair, trece prin satul Bilarlar. Are direcția N.E. la S.V. și o lungime de 12 km. Pe ea merge drumul de la Tortoman la Bilarlar, Pazarli.

b) Valea cu trei numiri: *Taslâ-Iuk-Dere*, *Buiuk-Bilarlar-Dere* și *Tuzla-Iuk-Dere*, dintre délurile Bilarlar (la S.E.) și Mahomed-Bair (la N.V.), are 8 km. lungime.

Ambele se unesc la comuna Tortoman.

2. *Valea Geabac-Ciair*, se deschide din pôlele S. ale délului Cabla-Bair, se îndreptă de la N.E. către S.V., printre délurile: Geabac-Bair (la E.) și Carapat-Daga (la V.). Are 4½ km. lungime și sub numele de *Geabac-culac* se deschide în valea Tibrinu, la ruinele satului Geabac.

XVI. *Valea Siliștea* deschisă de lacurile:

a) *Domnësca-Mare*, pe teritoriul cătunului Seimenii-Marî. Are aproape 80 hect. suprafață. Comunică cu Dunărea printr'un mic braț, de asemenea și cu lacul Domnësca-Mică; produce pește destul de mult și bun.

b) *Domnësca-Mică*, la E. de precedentul; are aproape 70 hectare suprafață, acoperită aproape totă cu stuf, produce puțin pește.

Valea Siliștea, ia naștere din pôlele S.V. ale délului Merzalic-Bair, spre N.E. de cătunul Kior-Cesme, sub numele de *valea Hagî-Virt-Dere*, se îndreptă de la N.E. către S.V., trece prin cătunul Kior-Cesme și în dreptul délului Miulten-Tepe, începe a se numi *valea Pomana-Ciair*, până la comuna Tașpunar, păstrând aceeași direcție; către S.V. de Tașpunar se numesce valea *Surec-Ciair*, și în fine valea Siliștea.

Lungimea ei totală este de 19½ km., délurile care o țârmuresc sunt: Cara-Tepe,

Pânar-Bair, délul la movila Grecului și Nadacu, la N.V.; Mezarlık-Bair, Miulten-Tepe, Cable-Bair, Carapat-Daga și délul În-Izlaz, la S.E. În tot lungul văii merge drumul comunal Seimenii-Tașpunar-Kior-Ceșme la Ghelengek.

Primesce în dreapta :

1. *Valea Câșlei*, ce vine din movila Boazgik-Tepe, între délurile la Movila Grecului și Pânar-Bair, se îndreptă de la N. la S. și se deschide la Tașpunar, după o lungime de 2 km., ea e urmată de drumul Tașpunar-Boazgik.

Pe stînga :

2. *Valea-Sali-Bei-Dere*, se desface din vârful délului Mezarlık-Bair, se îndreptă de la N.E. către Sud-Vest, printre délurile Mahomed-Bair și Cable-Bair la S.E., iar délul Mezarlık-Bair o desparte de valea principală. Are o lungime de 10 km. și se deschide la comuna Tașpunar; este urmată de drumul de la Tașpunar la Dorobanțul și tăiată de drumul comunal Tortoman la Kior-Ceșme.

XVII. *Valea Mare*, se desface din ramificațiile N.V. ale délului Movila Grecului, se îndreptă de la E. la V. și se deschide la Dunăre la 3½ km. spre N. de satul Seimenii-Mari. Lungimea ei este de 2½ km. și e tăiată de drumul de la Seimenii la Topal.

XVIII. *Valea Boazgicului*. Nasce din pôlele S.V. ale délurilor Inșiratele și Hagi-Bairam-Tepe, sub numele de *Satishioi-Dere*, se îndreptă de la N.E. către S.V., prin satele Satishioi Turc și Român, până la Băltăgesci, de unde începe a se numi *Boazgik-dere*.

Direcția generală a văii este de la N.E. către S.V. Lungimea de 19 km. și se deschide la Dunăre, la satul Boazgik. Este țărmurită de délurile: Inșiratele, Erkesek, Zavol-Bair la N.V., Hagi-Bairam-Tepe, Alah-Bair, Cara-Tepe, Pânar-Bair și Movila Grecului la S.E. Ea e urmată de drumul de la Boazgik-Băltăgesci-Satishioi, până la șoseaua județiană Hârșova-Constanța, care trece prin satul Satishioi.

Văile ce primesce, pe dreapta, sunt :

1. *Valea Uzunce*, care merge paralel și pe la N.E. délului Erkesek; are direcția generală de la N.V. către S.E. Lungimea ei e de 6 km. și ține de la vârful Capugi, până la satul Satishioi, unde se deschide; e tăiată de drumul de la Satishioi la Tikilesc.

Pe stînga :

2. *Valea Saragea-dere*, nasce din pôlele V. ale délului Hoș-Tepe-Bair; se îndreptă de la N.E. către S.V., pe la pôlele délului Alah-bair, care o desparte de valea Satishioi. Are 7 km. lungime și se deschide în valea principală la Băltăgesci. E urmată de drumul de la Băltăgesci la Saragea și Ceatal-Orman, după ce a tăiat șoseaua județiană Hârșova-Constanța.

Valea Boazgicului, ca și secundarele sale sunt udate de mici cursuri de apă, care întrețin umiditatea văii, făcându-o fertilă.

t) Dunărea între Boazgik și Ghizdărești.

α) *Descriere*. De la Boazgik, Dunărea, după ce face un mare arc de cerc cu convexitatea către apus, ocupat de ostróvele Alionte și Balaban, își îndreptă cursul către Nord, până la Ghizdărești. Lungimea între aceste două puncte este de 30 kilometri. Adâncimea 5—8 m. în timpul apelor mijlocii.

β) *Ostróve* :

25. *Ostrovul Balaban*, așezat în fața comunei Topalu; lungimea lui este de 5 km., iar lățimea maximă de 2 km.; suprafața 150 hectare, acoperită cu sălcii; brațul navigabil al fluviului trece pe la Estul Ostrovului.

26. *Alionte*, la V. de precedentul, e despărțit de ostrovul Balaban printr'un mic braț, ca și de țărmul județului Ialomița, de care amândouă ostróvele țin.

Suprafața lui este de 30 hect., acoperită cu sălcii.

Între aceste două ostróve mai există un altul mai mic și de puțină însemnătate.

27. *Veriga*, e un ostrov aproape de țărmul dobrogian, în fața Topalului, de care e despărțit printr'un braț lung de 5 km., pe la pôlele movilei Drăgaica și care dă în Dunăre în fața văii Cekirgea. Insula e acoperită cu sălcii.

28. *Atârnaşi*, depinde de comuna Ghizdăresci (cătunul Tikileşti), e aşezat la 6 km. la vale de ostrovul Balaban, are o suprafaţă de 130 hectare, acoperită cu sălcii.

γ) *Văi*:

XIX. **Valea Zavolului**, pe teritoriul comunei Topal (cătunul Boazgik), se deschide din pôlele N.V. ale dëlului Zavol-Bair, se îndreptă de la N.E. către S.V., merge paralel şi pe la N.V. dëlului Zavol; se deschide la Dunăre, după o lungime de 4 km., la 2½ km. spre N. de satul Boazgik. Acestă vale este tăiată la gura sa de drumul Topal-Boazgik.

XX. **Mica vale Canara**, se desface din ramificaţiile V. ale dëlului Erkesek, se îndreptă către S.V. şi se deschide la 1 km. spre N. de precedentă; are o lungime de aproape 3 km.; pe la gura sa trece drumul Boazgik-Topal.

XXI. **Valea Calakioi**, nasce din pôlele V. ale dëlului Erkesek, se îndreptă către S.V. sub numele de *valea Stupinei*; are 9 km. lungime. Ramificaţiile S.V. ale dëlului Erkesek o ţermuresc de o parte şi de alta. E tăiată la gură de drumul Boazgik-Topal şi mai la N. de drumul Băltăgesci-Tikileşti; iar o ramură ce se desface chiar din acest drum, o apucă pe fundul văii, pentru a merge la Topal. Malurile văii sunt puţin înalte şi acoperite în cea mai mare parte cu verdeaţă şi fâneţe.

XXII. **Valea Olacului**, paralelă şi la 1½ km. spre N. de precedentă. Intre gurile lor există ruinele satului Kalachioi. Ea nasce din pôlele S.E. ale dëlului Olacul, merge paralel cu acest dël, are 6 km. lungime şi e tăiată de drumurile Boazgik-Topal (la gură), Băltăgeşti-Topal şi Băltăgeşti-Tikileşti.

XXIII. **Siliştea**, este un şes întins coprins între Dunăre la V., valea Alvăneşti la N., dëlul Olacului la E. şi valea Olacului la S., aparţine comunei Topalu. Fiind acoperit cu pietriş, nu produce nimic. E tăiat de drumul de la Boazgik la Topal.

XXIV. **Valea Alvănesci**, se desface din pôlele N.E. ale dëlului Olacu şi după un drum de 5 km., cu direcţia N.E. la S.V., se deschide la Dunăre, lângă şi la S. de Topal.

E tăiată la gură de drumul Boazgik-Topal.

XXV. **Valea Tatarului**, se deschide în comuna Topal, are 5 km. lungime; direcţia N.E. la S.V.; e tăiată pe la gură de drumul Topal-Ghizdăreşti şi parcursă în tot lungul ei de drumul, care pleacă din Topal şi dă în şoseaua judeţiană Ilărşova-Constanţa, pe care o taie, mergând către N.E. la Erkesek şi Capugi.

XXVI. **Valea Cekirgea**, ia naştere din pôlele S. ale dëlului Cadi-Câşla, sub numele de valea *Muşlu-Bei*, se îndreptă de la N.E. către S.V. prin cătuncle Muslu şi Muslu-Bci, iar de la Tikileşti, încep a se numi *valea Cekirgea*. Lungimea ei este de 13½ km. şi e ţermurată de dëlurile Muslu-Bei şi Şiriu, dëlul Erkesek şi ramificaţiile dëlului Olacu la E.; ramificaţiile S. ale dëlului Cadi-Câşla şi Movila Cekirgea la V.

E tăiată la gură de drumul Topal-Ghizdăreşti şi urmată de drumul de la Tikileşti la Muslu-Bei, Muslu şi Sarai. E tăiată de mai multe drumuri, între care la S. de Muslu-Bei, trece şoseaua judeţiană Hârşova-Constanţa.

Pe această vale curge un mic pârîu, care secă în timpul căldurilor mari.

Primesce pe dreapta:

1. **Valea Dolaşma-Culac**, care nasce din vârful Trei-Movile, se îndreptă către S., mergând paralel cu Dunărea în sens invers însă, se deschide după un drum de 5 km. la cătunul Tikileşti. Movila Cekirgea se află între această vale şi Dunăre. E urmată în partea Sudică de drumul Tikileşti-Ghizdăreşti.

Pe stînga:

2. **Valea Bataclî-dere**, ce nasce la V. satului Capugi, se îndreptă de la E. la V. pe o lungime de 5 km. şi se deschide între Tikileşti şi Muslu-Bei. La gura sa se află încrucişarea mai multor drumuri, care unesc comunele învecinate.

3. **Valea Tikileşti**, ia naştere din pôlele N.V. ale dëlului Erkesek-Bair, la movila Erkesek, se îndreptă de la S.E. către N.V. şi după o lungime de 5 km., se deschide la satul Tikileşti.

4. **Piriorul Cekirgelî**, e o mică vale de 1½ km. lungime, pe care Movila Drăgaica o

desparte de Dunăre, are direcția de la S. la N. și se deschide în valca principală, aproape de gura acesteia.

g) Dunărea între Ghizdăresci și Hârșova.

α) *Descriere.* De la Ghizdăresci la Hârșova, Dunărea își continuă arcul de cerc început la Rașova, și pe o lungime de 8 km., arc direcția S.E.-N.V.

β) Singurul ostrov de însemnat pe această porțiune este:

29. *Ostrovul* lângă și la vale de comuna Ghizdăresci, arc o suprafață de 70 hectare, acoperită numai cu stufiguri de sălcii; este nelocuit. Brațul navigabil al fluviului trece pe la V. insulei, care este despărțită de țărmlul drept pe o lungime de 2 km. de o mică gârlă.

γ) *Văi:*

XXVII. *Valea Caimacli-dere*, este singură de notat. Se desface din vârful *Trei-Movile*, îndreptându-se către V., trece pe la N. satului Ghizdăresci și după un drum de 3 km. se deschide în fața ostrovului Ghizdăresci. Este tăiată la gură de drumul Ghizdăresci-Hârșova, iar pe la E. său trece drumul Hârșova-Muslu-Bci.

h) Dunărea între Hârșova și Movila-Popii.

α) *Descriere.* La Hârșova fluviul își termină arcul de cerc lung de 63 km. început la Rașova. Aceste două puncte (Rașova și Hârșova) sunt aședate aproape pe aceeași longitudine (25°36'). Latitudinea Rașovei este de 44°15', iar cea a Hârșovei de 44°41'. Arcul acesta de cerc cel descrie fluviul are convexitatea întorsă către răsărit.

De la Hârșova, Dunărea începe a descrie un al doilea arc de cerc, mai strâns și în sens invers precedentului, având deci convexitatea întorsă către apus. Lungimea cordei acestui al doilea arc între Hârșova și Pădurea-Ruginosă este de 10 km., lungimea totală de la Hârșova la comuna Gârlici este de 30 km. Iar de la Gârlici până la Movila-Popii 15 km.

Brațul Borcea, pe care l'am văclut despărțindu-se din Dunăre la Punctul Terminus al frontierei, vine a se uni cu fluviul la 4 km. mai jos de Hârșova.

β) *Ostrovele* între Hârșova și Gârlici sunt:

30. *Ostrovul Kiciu* la 1½ km. în jos de Hârșova; nu este de cât o prelungire a ostrovului Gâsca-Marc, aședat la vale de dânsul, de care se desparte prin gârla Zatonul Hasan-Bey (lungă 1½ km.), când apele sunt mari. Ostrovul aparține comunei Hârșova, are o formă trapezoidală neregulată cu 2 km. lungime, 1½ km. lățime, iar suprafața de 200 hect. neproductive, fiind acoperite cu păduri întinse de sălcii. Brațul navigabil adânc de 12^m trece printre insulă și Hârșova, iar cel care o desparte de țărmlul stâng (jud. Ialomița) de și mai lat, dar impropriu navigațiunii.

31. *Ostrovul Gâsca-Mare*, aparține județului Ialomița, este acoperit ca și precedentul de sălcii și are o suprafață de 450 hect. Brațul navigabil lasă insula la V.

32. Lângă punctul numit Conacul-lui-Manole, la deschiderea gârlii Privalul Buazului-Tair, se găsește *mica insulă Puiul-Gâscii*, are o lungime de 1 km. și lărg. 100^m, suprafața 15 hect., este neproductivă, acoperită cu pietriș și nisip; când apele scad, ea se unesce cu malul drept, fiind foarte apropiată de el.

În jos (la 2 km.) de punctul numit Cetatea saū Vadul-Oii, care e aședat în extremitatea V. a cotului ce Dunărea descrie aci, fluviul trimete către N.V. brațul *Cremenea*, iar la alții 2 km. mai jos de acest braț, se îndreptă către N. *brațul Valțuiu*. Între brațul Cremenea și cursul principal al Dunărei vechi e coprinsă o regiune mlăștinosă, acoperită de gârle și lacuri numită *Baltu*; ea cade pe teritoriul județului Ialomița.

Punctul Vadul-Oii, unde fluviul își adună apele diferitelor brațe în propia sa matcă,

capătă o mare însemnătate militară, fiind cel mai înlesnicios treceri de pe un mal pe cel-alt al fluviului¹⁾).

Maî presintă importanță și sub raportul geologic: «Dunărea la Piua-Petrii, zice D-l Gr. G. Ștefănescu,²⁾ numai de 30 ani, de la 1854—56, când s'a făcut planul topografic al țerii și până în 1886, când am studiat această regiune, a mâncat din malul stâng peste 700^m; căci la facerea hărții în 1856, Ialomița curgea paralel cu Dunărea până la gura Ialomiței, unde se vărsa, pe când astăzi ea este unită cu Dunărea, și Piua-Petrii formeză un port, unde vapoarele companiei dunărene își au stațiunea lor». La 6 km. la vale de Vadul-Oii, pe cursul principal numit *Dunărea-veche*, se află pădurca *Ruginosa* pe malul drept; are o lungime de 6 km., și o suprafață de 140 hect., acoperită cu sălcii și plopî mici, amestecați cu richită.

Iar maî la vale, tot terenul coprins în cotul de forma unei potcove, ce fluviul descrie către N., este acoperit cu pădurea de sălcii numită *Cluciu*.

Privalul Băroiu este o gârlă ce se desface din Dunăre la 1¹/₂ km. la vale de Hârșova (mahalaua Varos), curge la pôlele delului acoperit cu vii din fața punctelor Ceanac-cale și Tabia-Kiopru, se îndreptă de la S.V. către N.E., pe lângă satul Grópa-Ciobanului, până la balta numită Cioroiu și Hazarlîc, mergând paralel cu Dunărea-veche, de unde se îndreptă către N. pe lângă comunele Gârliciu și Dăeni, pentru a se uni la 5 km. spre N. de această din urmă comună cu Dunărea-veche, în fața punctului Movila-Popiî. Lungimea Băroiului este de 35 km., lărgimea medie coprinsă între 10—20^m, iar adâncimea 1—6^m.

Terenul coprins între Dunărea-veche și Băroiu în suprafață de 16300 hect., este mlăștinos, acoperit cu gârle și lacuri; când apele sunt mici comunicația pe malul drept al fluviului se pôte face pe un drum care plecând din Hârșova, duce pe la Conacu lui Manole și Cetatea-Oii, urmază țermul pe lângă pădurea *Ruginosa*, până dreptul cotului de la pădurea Cluciu.

Privalul Tair-Buaz, este o mică gârlă, ce se desface din Dunăre la Conacul lui Manole, se îndreptă către E. cu direcțiune N.V.V.-S.E.E. și după un curs de 2¹/₂ km. primesce apele *băltii Puturosa*, formată din mici lacuri lunguiețe, ce se unesc între ele pe o suprafață de 40 hect. Această baltă scade în timpul secetei.

De la balta Puturosa către E. Tair-Buaz începe a se numi *Privalul-Rotundului*, pentru că servește de scurgere lacului Rotundul.

Lungimea ambelor Privaluri este de 6¹/₄ km., apa este puțin adâncă și alimentată de peștele ce vine din Dunăre.

Lacul Rotundu alimentat de apele ce vin din Dunăre prin cele două privaluri descrise maî sus, are o suprafață de 100 hect., e înconjurat numai cu stuf, produce puțin pește al căruî venit aparține statului. Lângă și la V. de acesta se află:

Lacul Slateia ce are o suprafață de 80 hect., e înconjurat cu stuf, produce puțin pește.

Balta Grópa-Ciobanului, așezată pe țermul drept al Băroiului în fața satului Grópa-Ciobanului, are o suprafață de 150 hect. și se prelungește către N.V. prin mica *baltă Gârluța*.

Produce pește, care servește pentru consumația locală.

Lacul Belciugata, așezat la S. pădurii *Ruginosa*, are o formă curiosă ce sémănă a unui ciocan și unit prin cода sa cu o nicovală, suprafața lui este de 25 hect. și produce puțin pește.

Lacul Ciungile, cu prelungirea sa de S.E. *Cernica*, este așezat la N. de lacul Grópa-Ciobanului, are o suprafață de 100 hect. și produce pește de calitate mediocră.

Gârta Veriga unesce Dunărea-veche cu privalul Băroiului, se desface din fluviu la *ostrovul Tofanari* (supr. 10 hect.), se îndreptă către N.E. și se unesce cu Băroiu în dreptul punctului Movila-Popiî, după un curs de 6 km. între ea și Dunăre este o insulă acoperită cu sălcii.

¹⁾ A se vedea la partea istorică și geografia militară.

²⁾ Curs de geologic. București, 1890 pag. 70—71.

În lungul țermului drept al Privalului Băroiu, merge drumul Hârșova, Grópa-Ciobanului, Eschi-Saraï, Gârlicî, Dăcnî, Ostrov.

γ) *Lacurile, riurile și văile* ce se deschid în Privalul Băroiu, sunt:

XXVIII. **Lacul Hazarlık-Ghiol**, cu prelungirea sa N., *balta Cioroiu*, este alimentat printr-o gârlă de apele Privalului Băroiu, are o suprafață de 140 hect., și o adâncime de 7^m, aparține comunei Grópa-Ciobanului, produce pește bun, care se consumă în localitate. Lacul este coprins între privalul Băroiu la N., delurile: Caraula la V., Cadi-Câsla la S. și Hazarlık la E., pe la marginea de S. a lacului trece șoseaua Hârșova-Eschi-Saraï.

Văile și riurile care se deschid în acest lac sunt, la S.:

1. *Valea Bentului* formată din împreunarea văilor a) *Câsla* (la V.) și b) *Bălăceanul* (la S.)

Prima ia naștere din pótele S.V. ale delului Cadi-Câsla, se îndreptă de la E. la V. pe la satul Cadi-Câsla și după un mers de 3½ km., se unesc cu valea Bălăceanului. Ea este urmată de drumul Hârșova la Cadi-Câsla și Eni-Saraï.

Valea Bălăceanului se desface puțin mai la E. de delul Trei-Movile, se îndreptă către N. cu direcție S.E.-N.V. și după un drum de 2½ km., se unesc cu valea Câslei pentru a forma valea Bentului; pe cósia S.V. acestei văi merge șoseaua județiană Hârșova-Constanța.

Valea Bentului are o direcție de la S. la N. printre delurile Caraula la V. și Cadi-Câsla la E. și după un drum de 5 km., se deschide în cósia S. a lacului Hazarlık, ea este tăiată de drumul care merge de la Hârșova, pe la Cadi-Câsla la Casâmcea.

La S.V.:

2. *Valea Dovlecelului*, se desface din pótele E. ale delului Eschi-Saraï, se îndreptă către V. și după un drum de 2½ km., printre delurile Hazarlık și Eschi-Saraï la N.E., Cadi-Câsla la S.V., se deschide în lacul Hazarlık. Este tăiată de șoseaua județiană Hârșova-Eschi-Saraï.

La N.V.:

3. *Pârîul Eni-Saraï*, care pórta diferite numiri, împrumutate de la satele pe lângă care trece.

Isvorăște din pótele păduroase S.E. ale delului Ghiolgik-Bair, sub numele de *Topolog-Culac*, curge către S. printre delurile Ghiolgik-Bair la V. și Sultan-Bair la E., până la comuna Topolog, de unde începe a se numi *Topolog-Dere*, se îndreptă de la N.E. către S.V. până la comuna Calfa, printre delurile Kerchenes-Bair, Ceemșicu-Bair la V., Pereclis, Cara-Mișa-Tepe, Meșelik-Bair la E.

De la Calfa începe a se numi *Kior-Derea*, nume ce 'l păstrează până la satul Rahman; are o direcție de la N.E.-S.V., printre delurile Hagi-Kapar-Tepe la V., Sulugeak-Bair și Coru-Bair la E.

De la Rahman în jos începe a se numi *Pârîul-Haidar*, până la satul Carapelit.

Direcția o păstrează de la N.E. către S.V., printre delurile Elmelichi și Carapelit-Bair la V., Coru-Bair, Mahometcea-Bair și delul Dulgherul la E.; de la Carapelit, pârîul se îndreptă către V. pe la satele Balgiu și Eni-Saraï, *purtând numirile satelor pe lângă care trece*; curge printre delul Balgiului și șesul Porumbiștea la N., delul Capugiului la S.

Șesul Porumbiștea se întinde pe teritoriul comunelor Eni-Saraï și Gârlicî, fiind închis de delul Carapelit-Bair la E. Câsla-la-Târcă la N., valea cu Mărăcinî și delul Cilibiului la V., Valea Mezarlık, și delul Balgiului la S. Acest șes cu o suprafață de peste 700 hect., este cu totul arid și nu produce nimic, afară de mărăcinî care 'l acoper în întregime, alternând cu nisip și pietriș, este tăiat în cruce de drumurile Gârlicî-Carapelit și Eni-Saraï-Rahman.

De la Eni-Saraï la vale, pârîul curge printr-o vale mlăștinósă de la S.E. către N.V. și se pierde prin papură și rogoz, numai o mică gârlă servește de scurgere acestei văi mlăștinóse în cósia de N.E. a lacului Hazarlık. Peste această gârlă trece șoseaua județiană de la Hârșova la Saraï, Topolog, etc.

Lungimea pârîului Saraï ast-fel descrisă, este de 38 km. Valea ce deschide este strămtă până la satul Haidar, de unde începe a se lărgi neconținut până la Eni-Saraï, unde se transformă în mlaștină pe o lungime de 5 km.

De la Eni-Saraï, valea este urmată de drumul care venind de la Hârşova, trece prin satele Balgiu, Carapelit, Haidar, Rahman, Calfa Topolog; la N. de care se unesc prin drumuri laterale cu drumul din valea Aiormanului.

Şoseaua judeţiană Hârşova-Topolog merge mai întâi pe valea Saraï, până la satul Saraï şi apoi urcă pe culmea delurilor Carapelit şi Ramazan, pentru a duce pe la Topolog, Ciucurova, în valea Slavei.

Valea deschisă de acest pârîu capătă prin acesta o foarte mare importanţă militară.

Pârîul Saraï primesce pe stînga (de la E.):

a) *Cesme-Culac*, o mică vale ce nasce de la Păpuşa-Tepe, are o direcţie E.V. şi o lungime de 2 km., se deschide la satul Topologul-Tătar, este tăiată de mai multe drumuri, cari plecând din Topolog trec peste culmea pădurosă a delului Sultan-Bair şi dau în valea riului Slava-rusescă.

b) *Dalachessen-Başa-Culac*, nasce de la punctul Doeranî, se îndreaptă către V. şi după o lungime de 4 km., acoperită pe ţermul drept cu pădure, se deschide la Topologul-român; aproape de deschidere este tăiată de drumul de la Topolog la Doeranî.

c) *Hagi-Omer-Derea*, ia nascere din pîele S.V. ale delului Periclic în judeţul Tulcea, are o direcţie generală de la E. la V. Trece prin satul Hagi-Omer (în judeţul Tulcea, unde primeşte o mică vale de 1½ km. lungime ce vine de la S. din pădurea Tausan-Orman) şi prin Doeranî (jud. Constanţa), curge printre delurile Cara-Mesea-Tepe, Bataclăbaşa la N., Meselic-Bair la S. şi se deschide la 1½ km. spre N.E. de Calfa în Topolog-Derea.

Acastă vale, prin care curge un pârîu, deşi strîmtă, este urmată de drumul Calfa, Hagi-Omer la Baş-Punar în valea riului Slava-rusescă, unind astfel bazinul Dunării cu cel al Mării-Negre. Lungimea acestei văi este de 7 km.

d) *Mica vale Ciuciugea-Culac*, este despărţită de Hagi-Omer-Derea prin Meselik-Bair, are o direcţie S.E.-N.V. şi o lungime de 2 km., se deschide în acelaş punct cu valea Hagi-Omer-Dere.

e) *Sulugeak-Dere*, ia nascere din delul Coru-Bair la punctul Siliştea, are o direcţie generală de la E. la V., curge printre delurile Sulugeak-Bair la N. şi Coru-Bair la S., are o lungime de 7 km. şi se deschide în Kior-Derea la ruinele satului Ramazan-Kioi. Valea este tăiată de drumurile ce merg de la Calfa la Mahometcea şi Casâmcea.

f) *Copadin-Derea*, ia nascere din pîele N.V. ale delului Turbencea-Bair, se îndreaptă de la N.E. către S.V., pe la pîele delului Mahometcea-Bair, ce o desparte de pârîul Mahometcea, are o lungime de 4 km., se deschide la un km. spre S. de satul Haidar şi e urmată de drumul Haidar la Casâmcea.

g) *Pârîul-Mahometcea*, ia nascere din pîele S.E. ale delului Turbencea-Bair, curge prin satul Curudgea, de unde se îndreaptă de la E. la V., curge pe la satul Mahometcea la 1½ km. spre V. de care, se varsă pârîul Haidar; lungimea cursului este de 7 km., primeşte pe stînga la Mahometcea un mic pârîu ce vine de la S. Delurile înconjurătoare sunt: Turbencea-Bair, Mahometcea-Bair la N., Dulgheru la E. şi S.

Drumurile, cari unesc satele Mahometcea şi Curudgea cu cele înconjurătoare, nu urmază riguros această vale.

h) *Pârîul Dulgheru*, ia nascere din pîele S.V. ale delului Dulgheru, se îndreaptă către S.V. până la satul Dulgheru, avînd un curs paralel cu valea Cartalul (din bazinul Mării-Negre), de care e despărţit prin culmea delurilor Dulgheru şi Cartalul; de la satul Dulgheru, pârîul se îndreaptă de la S.E. către N.V. şi se varsă în pârîul Haidar, la 1 km. spre N. de Carapelit. Lungimea întregii văi este de 6 km., iar cea a pârîului numai de 3 km. Drumul Carapelit-Dulgheru-Casâmcea merge aproape pe această vale.

i) *Valea Cismelei*, opusă văii Muslubei, ia nascere din delul Cadi-Câsla, merge de la S.E. către N.V., printre movilele Panair la E. şi Ploştită la V. şi se deschide în mlaştinele de la Eni-Saraï la 1 km. spre V. de sat. Lungimea ei este de 2½ km., este largă şi urmată de drumurile de la Eni-Saraï la Cadi-Câsla şi Muslu. Pe la deschidere trece drumul Hârşova-Calfa-Babadag.

j) *Cular-Sanâr*, este o mică vale (lungă de aproape 2 km.), se îndreaptă de la S. la N.

printre délurile Cadi-Câsla la E. și Eschi-Saraï la V., este tăiată de șoseaua județiană Hârșova-Eni-Saraï.

Pe dreapta :

k) *Valea Mezarlâc*, vine din șesul Porumbiștea, are direcție N.S., printre délurile Balgiu la E. și Eni-Saraï la V., se deschide la 1 km. spre N.E. de Eni-Saraï. Are o lungime de 3½ km., este urmată de drumul Eni-Saraï la Făgărașul-Noû.

l) *Valea Lungă*, nasce din pôlele S. ale délului Cilibiului, se îndreptă de la N.E. către S.V., printre délurile Eni-Saraï la E. și Viilor la V. și după un mers de 2 km. se deschide în mlaștințele Saraï, în fața văii Culac-Sanâr. Pe la N. său trece drumul Eni-Saraï la Gârlicî.

XXIX. *Valea deschisă de pârlul Eschi-Saraï*, este lungă de 15 km. și poartă diferite numiri. Ea este urmată de pârlul cu acelaș nume, ce n'are de cât jumătate din lungimea văii și se varsă în privalul Băroiului la 2 km. spre V. de Eni-Saraï.

Valca ia nascere din pôlele S.V. ale délului Cara-Tepe, sub numele de *valea Nămolescî*, mai către S.V. se numesce *Valea Stânca-Secă*, apoi *Valea Petrișului* și în fine *Valea Viilor*.

Direcția generală a acestei văi este de la N.E. către S.V. printre délurile Stanciu, Nămolescî și Gârliciu la V., Cara-Tepe, La Târcă, Cilibiului, Viilor la E. și S.E.; este urmată în partea superioară de drumul Eni-Saraï la Dăenî; este tăiată la gură de drumul ce urmăzează Băroiu, apoi de diferite drumuri ce unesc Gârlicî și Dăenî (la V.) cu satele de pe valea Eschi-Saraï.

Primesce în stânga :

1. *Valea cu mărăcinî*, care începe la punctul numit Câsla lui Târcă, îndreptându-se către V., merge printre délul la Târcă (la N.), șesul Porumbiștea și délul Cilibiului (la S.) și după un drum de 3 km. se deschide în valea Petrișului, puțin la N. de Movila Cinstiului; este urmată de drumul Grópa-Ciobanului-Haidar și tăiată de drumul Gârlicî-Balgiu.

XXX. *Valea Bertescî*, plécă din partea E. a délului Stanciu, se îndreptă către V. printre délurile Viilor la N. și Gârliciu la S. și după un drum de aproape 3 km. se deschide în privalul Băroiu la 1½ km. spre N. de comuna Gârlicî. Malurile sale sunt în general jóse. Este tăiată pela gură de drumul Gârlicî-Dăenî.

XXXI. *Valea deschisă de pârlul Viilor*, este formată din împreunarea a două văi : 1. *Mezetului* la N.E. și 2. *Stâncei* la E., între care se află movila Araclar, ambele unite forméază valea numită *Topârsciu* și în fine *Valea Viilor*, se deschide în privalul Băroiului la 2 km. spre S. de comuna Dăenî.

De și valea ast-fel descrisă este destul de lungă (12 km.), pârlul n'o urmăzează de cât pe o lungime de 9 km., până la întrunirea celor 2 văi secundare de care s'a vorbit. Direcția generală a acestei văi este de la N.E. către S.V. și este coprinsă între délurile Cairac, Mezetului la N.V., Movila Căpitanului numită și Araclar la N.E., délul Stanciu o desparte de valea Nămolescî, iar délul Viilor, de valea Bertescî. Este tăiată la gură de drumul Gârlicî-Dăenî și în diferite puncte de drumurile, cari légă comuna Dăenî cu satele de pe valea Eschi-Saraï.

XXXII. *Valea viilor de la Pânga*, ia nascere din délul Cairac, se îndreptă de la E. la V. Délul Mezetului o desparte la S. de valea pârlului Viilor, iar Délul Moșului, de valea Moșului la N. Are o lungime de 4 km., urmată de un pârlu lung de 3 km. numai, și este tăiată la gură de drumul Dăenî-Ostrov.

XXXIII. *Valea Moșului*, are o lungime de 2 km., direcția E.V.; délul Moșului la S. o desparte de valea Viilor de la Pânga; iar délul Rosti, la N., de valea Rosti. Pe la gura sa trece drumul Dăenî-Ostrov.

i) Dunărea între Movila-Popii și Movila-Cazacilor

a) *Descriere*. De la Dăenî până la movila Popii, punctul unde privalul Băroiu se unesce cu fluviul, Dunărea are un curs de la S. la N. de 5 km.

De la Movila-Popii în jos, Dunărea își urmăzează cursul său către N. pe o lungime de

9½ km., până la Movila-Cazacilor, înmărmurită pe teritoriul dobrogian de o regiune mlăștină în suprafață de aproape 1000 hectare. Această regiune aparținând județelor Constanța și Tulcea (limita județelor trecând pe la 4 km. spre N. de comuna Ostrov), este acoperită cu stuf și păduri de sălcii, brăzdată de diferite gârle. Drumul Dăeni-Ostrov-Satu-Noă, urmăză valca Dunării pe sub cōstă.

γ) *Văile și pâriurile* cari se deschid pe această porțiune sunt :

XXXIV. Valea deschisă de pâriul Rosti.

Pâriul Rosti ia nascere din pōlele S.V. ale dēlului Ghiolgic-bair, lângă comuna Urumbēi, sub numele de *Valea Urumbeilar*, are o direcție N.E.-S.V., până la satul Făgărașu-Noă unde se numesce *Pinga-dere*. Aci, după ce descrie un arc de cerc către S., se îndreptă spre N.V. cu numirea *Aigâr-Ahmet-dere*, merge ast-fel până la satul Aigâr-Ahmet, de unde începe a se numi *Dereaua Rosti*, se îndreptă către V. trecând pe la S. Ciflicului Taș-burun și pe la S. ruinelor Taș-burun, pe la pōlele N. ale dēlului Rosti, și după un curs de 25 km. se varsă în mlaștina de la S. și lângă comuna Ostrov. Malurile sale sunt râpōse și fōrte înalte din cauza terenului mōle, ros neconținut de pâriū. La comuna Urumbēi curge printr'o regiune pădurosă. La deschidere se află drumul Dăeni-Ostrov, și în diferite puncte este tăiată de drumurile, cari pun în legătură satele Aigâr-Ahmet, Făgărașu-Noă și Urumbēi, cu cele așezate la N. și S. văii.

Pe la Făgărașu-Noă trece drumul, care venind la Eni-Sarai, merge la Urumbēi și de aci trecând culmea dēlului Ghiolgic-bair, se unesce în pădure cu drumul ce vine de la Topolog, pentru a duce la comuna Atmagea (județul Tulcea) pe valca rîului Slava (basinul M.-Negre). Pâriul Rosti primesce pe dreapta : 1. *Pâriul Coium-Punar*, care ia nascere din pōlele S. ale culmei Ghiun-Ghiurmes (județul Tulcea), se îndreptă către S. cu direcția generală N.E.-S.V., curge pe la pōlele dēlului Baba-bair (la V.) și Camber-Tepesi (la E.), trece pe la E. de satul Koium-Punar, intră în județul Constanța și după un curs de 5 km. se varsă la 1 km. spre E. de satul Aigâr-Ahmet. Malurile sale sunt râpōse, valea sa este urmată de drumul Aigâr-Ahmet-Coium-Punar la Aiorman ; primesce pe dreapta a) *valea Ingi-dere*, care se desface din pōlele S. ale dēlului Ghiun-Ghiurmes, se îndreptă către S. cu direcția N.S., merge pe la pōlele dēlului Baba-bair la E. și după 5 km. prin păduri, se deschide la limita județelor Constanța și Tulcea.

Pe stânga :

b) *Pâriul Cană-Mesea*, care ia nascere din pōlele S. ale dēlului Ghiun-Ghiurmes, se îndreptă către S. cu direcția N.E.-S.V., curge pe la pōlele E. ale dēlului Camber-Tepesi, și după un curs de 4 km. prin pădure și printr'o vale frumōsă, se varsă în pâriul Coium-Punar ; valea sa este urmată de drumul comunal Aigâr-Ahmet-Cârjelari (Tulcea).

XXXV. *Mica vale a Ulmilor*, are direcția E.V. și o lungime de 2 km., se deschide la 2½ km. spre N. de comuna Ostrov.

Paralel cu ea :

XXXVI. *Valea Hogii*, ia nascere în județul Tulcea, din pōlele V. ale dēlului Ghiun-Ghiurmes-Bair, sub numele de *Ghiun-Ghiurmes-dere*, se îndreptă prin păduri de la N.E.-S.V., iar de la hotarul județului Constanța începe a se numi *valea Hogii*, se lărgesce și se deschide lângă și la N. de movila Porcului.

Lungimea ei este de 7 km., este tăiată la gură de drumul Ostrov-Satu-Noă și la E. de diferite alte drumuri, cari pleacă din Picineaga și duc la Coium-Punar și Aigâr-Ahmet.

j) Dunărea între Movila-Cazacilor și Ghecet.

α). *Descriere*. De la Movila Cazacilor, Dunărea curge către N., până la *Insula lui Moș Dobre* (suprafață 58 hect.), de unde se îndreptă către E., până la pōlele dēlului Iacob și după ce face un cot către N., se îndoie în dreptul comunei Turcōia, către V. și ajunsă la Iglița, ocupată în vechime de cetatea romană Troesmis, în fața micii *insule Blasova*, se îndreptă din nou către V., până la *Ostrovul Carcaliu*, apoi către N. până la Măcin și în

fine către V. până la punctul Ghecet, unde se unesc cu *brațul Valțuiu*, ce s'a despărțit din fluviu mai jos de Hârșova și care trece prin fața Brăilei.

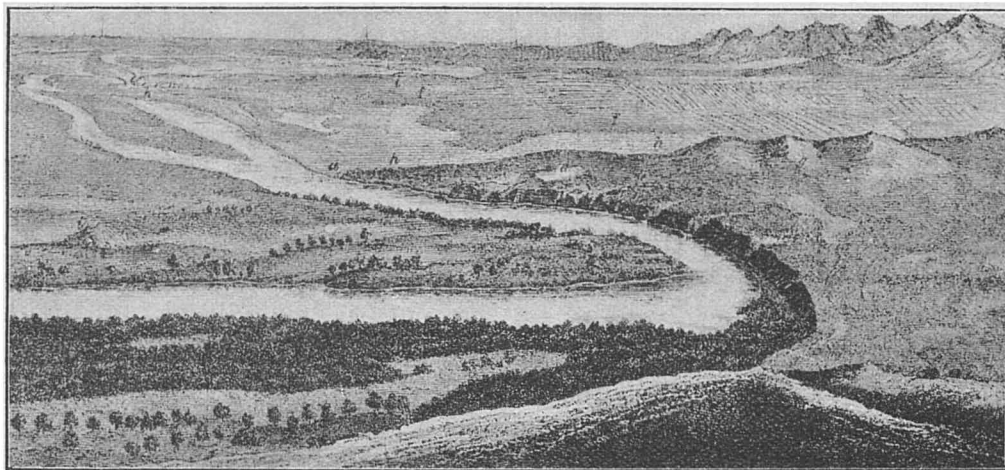

Fig. 29. — Troesmis. Vedere generală. (După K. F. Peters).

Lungimea totală a brațului numit Dunărea-veche, din punctul unde se bifurcă (pichetul Durac), până la Ghecet, este de 98 km.

Délul numit movila Cazacilor, ale cărei pôle strâng patul Dunării, desparte regiunea mlăștină de la N. de Ostrov (pe care am descris-o mai sus), de regiunea mlăștină de la N. de Picineaga.

Puțin mai sus de satul Picineaga se desparte din Dunărebrațul numit *veriga de lângă Dunăre*, care se îndreaptă către N., cu direcția generală S.V.-N.E., trece pe la V. de comuna Picineaga, se desface în două brațe, din care cel de la E. este tot-deauna sec și cară apoi se unesc aproape de vărsare, mai sus de Picineaga, după un curs de 3 km; gârla închide între brațele ei și Dunăre 2 *insule* (suprafață 200 hect.) acoperite cu păduri de sălcii.

La N. comunei Picineaga începe o regiune mlăștină, care se întinde către N. până la pôlele mobilei lui Iacob.

Are o suprafață de 1500 hect. și este acoperită cu sălcii și trestie, brăzdată de gârle și sămănată cu lacuri:

a) *Gârla-Noroișă*, se desface din Dunăre la 2 km. mai sus de *Ostrovul lui Moș Dobre*, se îndreaptă către N. cu direcția S.V.-N.E.; și după un curs de 4 $\frac{1}{2}$ km., se deschide iarăși în Dunăre la 1 km mai sus de comuna Turcoaia. El închide între el și Dunăre o *insulă de 300 hectare suprafață*, acoperită cu păduri pe jumătate exploatate

b) *Redeluia*, gârla ce se desface din *Bălanul* la 1 km. mai jos de gura acesteia, se îndreaptă către N. cu direcția S.N., după un curs de 2 $\frac{1}{2}$ km., se varsă în gârla Noroișă, închișind între ele și Dunăre o *insulă nisiposă* de 100 hect.

c) *Bălanu*, gârla, se desface din Dunăre la N. de Picineaga, ia mai întâi direcția către E. și apoi făcând un arc de cerc, merge de alimenteză, după un curs de 6 km. *Ezerul Turcoaia*. Ea comunică cu gârla Noroișă prin Redeluia și o altă scurgere se pierde în stuf, care o înconjoară de toate părțile.

Printr'insa vin din Dunăre pești în lacul Turcoaia.

d) *Lacul Turcoaia* are o suprafață de 140 hect., este înconjurat la V. cu stuf, comunică cu Dunărea prin gârla Bălanu, iar către N. se prelungește în formă de gârla, pe o lungime de 6 km. și se varsă în co'ul ce Dunărea face la N. de Turcoaia. Produce pește mult și bun, care dă un însemnat venit Statului.

e) Intre Iglia și Carcaliu se întinde *balta Iglia*, are o suprafață de 250 hect.; între lac și Dunăre sunt mlaștine. Comunică cu Dunărea prin *gârla Carcaliu*, la S. comunei cu acest nume. Balta produce mult pește, care se consumă în Măcin, Carcaliu și Turcoaia.

f) La N. se află *balta Carcaliu* cu o suprafață de 500 hect., conține 2 insule acoperite

cu stuf, comunică în partea N. cu Dunărea printr'o gârlă ce duce la Măcin. Produce mult pește, care dă un bun venit S'atului.

γ) *Rîurile cari se varsă și văile cari se deschid în brațul Dunărea-veche, între Movila Cazacilor și Măcin, sunt:*

XXXVII. **Valea Aiormanului**, ia naștere din pîelele S.V. ale dîlului Tașlic-Bair, sub numele de *Valea Caprei*, curge în mare parte prin păduri de la N.E. către S.V., are malurile înalte și rîpîse și un curs de 3 km., după care începe a se numi *Valea Cârjelari*, se îndreptă de la S.E. către N.V., pe o lungime de 7 km., începînd apoi a se numi *Valea Aiormanului* sau *Valea Picineaga*, numire rămasă de la poporul Pecenegilor, cari au stăpînit aceste locuri între anii 950—1050 d. Chr.¹⁾, se îndreptă de la S.E. către N.V., trece pe lângă satul Aiorman, pe la 2 km. spre S.V. de cîtunul Hasanlar, udă comuna Picineaga și se varsă în Dunăre, puțin mai la N. de acesta din urmă.

Valea este urmată de rîul cu acelaș nume, al cărui curs este de 25 km., este repede, aprîpe de isvorul sîu are 2½^m pe secundă, iar către satul Aiorman, cursul este mai încet (1^m pe secundă).

Valea trece prin păduri, pînă la satul Aiorman și de aci pînă la vîrsare prin cîmpie întinsă; malurile sunt rîpîse.

Basinul sîu este coprins în partea despre N. și E. de culmea dîlurilor Bujor, Priopcea, Piatra-Ascuțită, Megina, Daiaman-Bair, Almalia, David, Amzalăi, Ciubucluc-Bair, Tașlic-Bair și Topolog; la S. între dîlurile Ghiolgie-Bair, Canat-Calfa, Ghiun-Ghiurmes și Movila Cazacilor. Suprafața acestui basin este de 220 km. p. și ocupă comunele: Picineaga, Coium-Punar, Cârclari, Cerna și Satul-Noî.

Valea este tăiată la 5 km. spre E. de Picineaga, de drumul Ostrov-Satu-Noî-Măcin.

Din basinul pîrîului Picineaga se pîte face comunicația între basinul Dunării și al Mării-Negre (rîurile Taița și Slava), avînd drumuri cari plecînd de la Picineaga, Satu-Noî și Cerna, duc peste culmile dîlurilor cari formîză linia de despărțire a apelor, între aceste două bazine, la satele Hancearca, Balabancea, Orta-Chioî, Atmagea și Ciucurova. Se lîgă pe de altă parte și cu basinul Saraiului, prin drumul ce plîcă de la Topolog la Cârjelari.

Pe valea rîului Picineaga, merge drumul de la Satul-Noî la Aiorman, iar de aci unul trece către S., culmea dîlului Ghiun-Ghiurmes la Coium-Punar, altul către S.E. pe la Canat-Calfa, trece culmea aceluiaș dîl la Urumbî; altul ducînd către Est se unesce cu drumul Topolog-Atmagea, după ce a trecut culmea dîlului Tașlic-Bair; unul duce pe la comuna Cârjelari pe valea pîrîului cu acelaș nume în acelaș drum și în fine unul pe la satul Hasanlar pe valea Homurlar, pe la Homurlar, trece peste culmea dîlului Ciubucluc-Bair la Orta-Chioî.

Rîul Picineaga primesce pe stînga:

1. *Pîrîul Canat-Calfa*, care ia naștere din pîelele N. ale dîlului Ghiun-Ghiurmes, se îndreptă către N. cu direcție S.-N.V., cursul lui descrie un semi-cerc, trece prin cîtunul Canat-Calfa și după un curs de 3 km. prin pădurile dîlurilor Canat-Calfa la E. și Ghiun-Ghiurmes la V., se varsă mai la E. de satul Aiorman.

Malurile sunt înalte și rîpîse; pe valea sa merg drumurile Aiorman-Canat-Calfa și Cârjelari-Canat-Calfa, cari se prelungesc pe la Coium-Punar și Aigâr-Ahmet de o parte și Urumbî de alta.

Pe dreapta:

2. *Valea Homurlar*, însoțită de pîrîul cu acelaș nume, ce nasce din pîelele V. ale dîlului Ciubucluc-Bair, se îndreptă către V., cu direcția E.V., trece prin satele Homurlar și Hasanlar, printre dîlurile Orta-Cairac și Kiuciuc-Cara la N., Cale-Bair și Borun-Bair acoperite cu păduri la S. și după un curs de 6 km. se aruncă la 2 km. spre V. de Hasanlar. Malurile sunt înalte. Pe această vale trece drumul Hasanlar-Homurlar la Orta-Chioî. Primesce în stînga:

a) *Pîrîul Cârjelari*, care isvorăște din pîelele N.V. ale dîlului Tașlic-Bair, le udă pe

¹⁾ Xenopol. Les Roumains au moyen-âge, p. 148.

o mare întindere, se îndreptă către V. cu direcția S.E.-N.V., trece prin comuna Cârjelari pe la pôlele E. ale dëlului Borun-Bair și după un curs de 7 km. se aruncă la satul Hasanlar; malurile îi sunt înalte și râpöse; pe valea lui merge drumul Hasanlar-Cârjelari-Atmagea (pe râul Slava).

3. *Pârîul Cerna*, care isvorăște din pôlele S. ale dëlului David, dintre vîrfurile Orta-Dere și Süt-Bair, se îndreptă către S. cu direcția generală N.E.-S.V., trece prin mijlocul satelor Cerna și Satu-Noă, se îndreptă către V. și se varsă în râul Picineaga. Are un curs de 18 km. Valea sa este coprinsă între dëlurile păduröse Orta-Dere, Amzalăi și Cerna la S.E., Daiaman-Bair, Megina (ambele păduröse), Piatra-Ascuțită, Priopcea, Bujor și Dëlul-lui-Iacob, la N.V. Malurile sale de la isvor până la Satul-Noă sunt râpöse; basinul său are o întindere de 200 km. p., este coprins între dëlurile Piatra-Ascuțită, Priopcea, Caracicula, Gorgova, la V.; Megina, Almalia, Daiaman-Bair la N.; David, Amzalăi, Carapcea, la E.; Ciubucluc-Bair, Kiuciuk-Cara, Dijkadael și Hasanlar, la S. Pe valea sa merge drumul Satul-Noă, Cerna, Hancearca, în basinul râului Taița, după ce a trecut peste culmea dëlului David.

Primesce în dreapta:

a) *Pârîul din valea Megina*, ia nascere din pôlele V. ale dëlului Daiaman, curge către S., apoi către S.V. cu direcția N.E.-S.V., udă pôlele S. ale dëlului Megina și după un curs de 4 km. se varsă la satul Cerna, după ce a mers printre dëlurile Daiaman-Bair și Saia-Cula la E., Megina și Piatra-ascuțită la N., Priopcea, Curt-Bair, Para-Bair la V. Pe valea sa merge drumul Cerna-Greci.

Pe stînga:

b) *Pârîul Jaila*, isvorăște din pôlele V. ale dëlurilor Ciubucluc-Bair și Orta-Bair, se îndreptă mai întăi către N.V. și apoi către V. cu direcție E.-V., trece pe la N. satului Jaila, curge pe la pôlele N. ale dëlurilor Orta-Cairac și Hasanlar și după un curs de 12 km., se varsă la Satul-Nou. Basinul său coprinde o întindere de 2400 hect., între dëlurile Hasanlar, Dijkadael-Bair, Kiuciuc-Cara, Ortachioi la S., Carapcea și Ac-Punar la N. Malurile sunt râpöse până la confluența cu *Pârîul Domus-culac*. Pe valea lui merge drumul Satul-Nou la Jaila, unde se bifurcă, unul merge la Balabancea (spre N.E.), după ce a trecut dëlul Carapcea și altul la Ortachioi (la S.V.), după ce a trecut dëlul Ciubucluc-Bair.

Pârîul Jaila primesce în dreapta:

a') *Ac-Punar-dere*, isvorăște din pôlele V. ale dëlului Amzalăi, se îndreptă către S. cu direcția N.E.-S.V., trece prin mijlocul satului Ac-Punar și după un curs de 4 km. se varsă în fața pârîului Domus-culac. Malurile sale sunt jöse, apröpe de vărsare forméză tufăriși de sălcii.

Iar pe stînga:

b') *Domus-culac* pârîu și vale, ce vin din dëlul Dijkadael-Bair, se îndreptă către N. cu direcția S.V.-N.E., are maluri 'nalte și o lungime de 2 km., se varsă la 2 km. spre V. de com. Jaila.

XXXVIII. *Valea Ulmului*, însoțită de un pârîu, care isvorăște din dëlul Piatra-Roșie, se îndreptă către S. cu direcția N.E.-S.V., curge printre dëlurile Piatra-Roșie la E. și Gorgova la V. Taie drumul Satu-Noă-Măcin și după un curs de 3 km., se varsă în stuful ce înconjură ezerul Turcoaia, la 5 km. spre S. de Turcoaia.

XXXIX. *Pârîul din Valea Viilor*, isvorăște din pôlele V. ale dëlului Piatra-Ascuțită, se îndreptă către S. cu direcția N.E.-S.V. și după un curs de 3 km., se varsă în gârla ce servește de scurgere lacului Turcoaia; taie drumul Măcin-Cerna și pe cel de la Satul-Noă la Măcin, pe valea sa merge drumul Turcoaia-Greci.

XL. *Valea deschisă de pârîul Calistra*.

Acest pârîu ia nascere din pôlele Nordice ale dëlului Daiaman-Bair, se îndreptă mai întăi către N.V., printre dëlurile Almalia, Secaru, Coșlug și Piatra-Mariei pe dröpta (la E.), Megina, Piatra-Ascuțită și Piatra-Riösă la stînga (V.), purtând, până ese afară din pădurile cu cari sunt acoperite aceste dëluri, numele de *lunca Plopilor*, iar de aci încolo *Apa Calistrei*; ceva mai la V. de satul Greci se îndreptă spre S.V., taie drumul județian Măcin-

Cerna-Ortachioi-Babadag, pe la pôlele mobilei Piatra-Rîiósă și se varsă după un curs de 8 km. în balta Iglia. Este urmată de drumul, care plecând de la Greci către S.E., înconjură pe la S. délul Secaru și se îndreptă către N.V. înconjurând pe la E. masivul muntos Coslug, Piscul 'nalt și Țuțuiat, coboră délul Oltoî în valea Stupinei și duce la Luncavița în basinul Nord-Dunărean. Numaî pe drépta primesce văile:

1. *Crucelari*, se desface din pôlele V. ale délului Coslug, se îndreptă către S. cu direcția N.E.-S.V., merge pe la pôlele 'naltului vîrf Greci și a stâncosului dél Piatra-Mariei, taie drumul comunal Greci-Balabancea și după un drum de 4 km. se deschide lângă pădurea satului Greci. Acéstă vale este închisă către E. de masivul muntos Piscul 'nalt și Țuțuiat.

2. *Valea Dîtcov*, vine din pôlele apusane ale aceluiaș dél, se îndreptă către S. în direcție N.E.-S.V., după un drum de 3 km., se deschide mai jos de satul Greci; ca și precedenta, acéstă vale este închisă către E. De la capătul său Estic pornesce către E. linia despărțitoare a apelor celor două basinuri: Vest-Dunărean și Nord-Dunărean.

Dermut-Sîrtî, o câmpie între délurile Greci și Piatra-Rîiósă, are o întindere de 200 hect., acoperite cu finețe și sămănături, este traversată de apa Calistreî.

3. *Valea și pârlul Grecilor*, isvorăște din pôlele E. ale culmii Pricopanului, sub numele de *Recea*, nu departe și opus isvorului pârlului Grecilor, afluentul Jijilei, se îndreptă către S. în direcție N.S., curge printre délurile Greci la V., Piscul 'nalt și Țuțuiat la E., trece prin mijlocul satului Greci și după un curs de 8 km. se varsă în apa Calistreî la satul Greci.

Pe valea sa merge drumul Greci peste délul Pietrosu, coboră délul Oltoî la Luncavița către E., un altul se desparte din acesta, urmează valea Jijilei și duce la Jijila.

El primesce pe stînga: a) pârlul torențial din *valea Rahovei*, care ia nascere din pôlele S.E. ale délului Piscul 'nalt și Țuțuiat, se îndreptă către S. cu direcția N.E. la S.V., curge printre pereții 'nalți și stîncosi, taie drumul comunal Greci-Balabancea și după un curs de 3 km. se varsă mai sus de satul Greci.

Câmpia Slatina are o suprafață de 500 hect., acoperită cu verdăță și sămănături, este coprinsă între délurile Carcaliu la V. și Greci la E. Pe lângă ea (la V.) trece drumul Turcoaia-Măcin.

XLI. **Valea Valcanului**, nasce din délul Sărăria, se îndreptă către S. cu direcție N.S., pe la pôlele délurilor Cheia și Vitelaru la E., trece pe la E. de orașul Măcin, taie drumul Satu-Noi-Măcin și după un mers de 4 km. se deschide în gârla, prin care balta Carcaliu comunică cu Dunărea, la S. de orașul Măcin. Acéstă vale este urmată și de un mic pârlu.

k) Dunărea între Ghecet și Azacclău.

a) *Descriere.*

De la Ghecet, Dunărea curge către N. în direcție generală de la S.V. către N.E., pe o lungime de 15 km., până la Azacclău, sat pe țermul drept în fața orașului Galați.

Tot țermul drept între aceste două puncte este mlăștinos, acoperit cu grinduri, gârle și lacuri, cari se întind către E. până la Măcin și délul Bugeacului.

Suprafața acésta de 15.000 hect. mărginită la V. de țermul drept al Dunării, către E. se întinde până la *Gârla Coticerului*, *balta Jijila* și *gârla Lătimei*.

β) *Grindurile, gârlele și lacurile* aflate pe acéstă suprafață de formă aprópe dreptunghiulară între Măcin, Ghecet, délul Bugeacului și Azacclău sunt:

a) *Gârlița Coticerului*, ese dintr'o mică baltă (5 hect. supr.), aședată lângă și la N.V. de Măcin, se îndreptă către N.V., pe la pôlele délurilor Orliga și Aganim, are un curs de 4 km., până la *balta Ilenilor*, căreia 'i servește de scurgere; de aci se continuă către N.E., printre grindurile *Coticerului* și *Zgamira-mare*, sub numele de *Privalul Coticerului*, pentru a se vărsa în partea sudică a lacului Jijila, după 3 km. de curs.

În partea de S. gârla Coticerului limitéză la E.

b) *Grindul Somova*, ce are o suprafață de 600 hect., coprins între brațul Dunărea-

veche și balta Somova la V., are o formă triunghiulară. Pe dinsul merge șoseaua Măcin-Ghecet.

c) *Balta Somova*, așezată la V. grindului, are o suprafață de 60 hectare, produce puțin pește; se scurge în Dunărea veche prin:

d) *Privalul Somova*, care curge pe grindul Somova, după un curs de 1½ km. se unesce cu:

e) *Gârla Piatra-Fetiș*, care are o direcție de la E. la V., un curs de 5 km.; pe malul său nordic merge șoseaua Măcin-Ghecet. Ea se desface în două gârle, una către N. duce de la Dunăre în balta Jijila, și alta se unesce cu Privalul Somova, cu care se scurge în Dunăre la Măcin.

f) *Grindul Coticerului*, de formă lunguiață, este traversat în tot lungul său de gârla Coticerul, are o suprafață de 40 hectare.

g) *Grindul Zgămira-mare*, la E. de precedentul, se prelungește până în malul S. al lacului Jijila de o parte și până la comuna Jijila la E. de altă parte, este străbătut de Privalul Coticerului; suprafața sa este de 70 hectare, necultivabile.

h) *Balta Ilenilor*, în fața movilei Orliga, comunică prin gârla Coticerului cu Dunărea, și prin gârla Piatra-Fetiș cu lacul Jijila, are o suprafață de 120 hect., este înconjurată de toate părțile cu stuf; produce pește mult și bun. La V. de această baltă se află:

i) *Grindul alungit Otlogul*, străbătut de gârlița Piatra-Fetiș, are o suprafață de 20 hect. este nisipos și neproductiv. Prin gârla ce curge pe acest grind se pune în comunicație cu Dunărea la S. și lacul Jijila la N.:

k) *Balta Porcilor*, ce are o suprafață de 90 Hectare, este înconjurată cu stuf și produce pește, nu însă în destulă cantitate. Lacul e așezat spre V. de balta Somova. Grindul Otlogului și gârla Piatra-Fetiș le despart.

La V. și paralel de grindul Otlogul se află:

l) *Grindul Clecea-mare*, are o formă alungită de la N.E. către S.V., comunică la V. cu grindul Coda Spinăului, iar la N.E. cu grindurile Oiș și Pietroiului; pe la S. său trece șoseaua Măcin-Ghecet, este străbătut în lungul său de gârla care se scurge în balta Oieș, are o suprafață de 80 hect., este înconjurat de toate părțile cu stuf, este neproductiv.

m) *Grindul Oieș*, așezat la V. de precedentul, cu care comunică în partea N., are o direcție N.V.-S.E., servește de legătură între grindurile Clecea-Mare la E. și Baghieș la V.; are o suprafață neproductivă de 8 hect., este traversat în lung de gârla Oieș, care servește de scurgere bălții Oieș.

n) *Balta Oieș*, așezată la N., are o suprafață de 80 hect., este înconjurată cu stuf, produce pește puțin.

o) *Grindul Pietroiului*, se desface din grindul Baghieș, se întinde de la S.V. către N.E. și se unesce cu grindurile Oieș și Clecea-Mare, are o suprafață neproductivă de 60 hectare.

p) *Grindul Baghieș*, se desface la S. din Coda Spinăului, grind care merge la Ghecet, se întinde către N. cu direcția S.V.-N.E., are o formă lunguiață, cu o suprafață neproductivă de 80 hect., se unesce la V. cu grindul Spinăului, iar la E. cu grindurile Pietroiul și Oiș, este traversat la N. de gârla Spinăului, ce se unesce cu gârla lui Coea, pentru a face comunicație între balta Lățimeș și Dunărea.

q) *Grindul Spinăului*, la V., se desface din grindul care merge la Ghecet, sub numirea de Coda Spinăului, (care are o suprafață de 30 hectare neproductive și pe unde trece șoseaua Ghecet-Măcin), se întinde către N., are o formă lunguiață, se împreună la S. cu grindul Baghieș, are o suprafață neproductivă de 40 hectare, pe el merge drumul Azacără-Măcin. În partea lui Sudică, la 2½ km. spre E. de Ghecet se află *Câsla Spinăului*.

r) *Privalul lui Coea*, pornesc din Dunăre puțin mai jos de Ghecet, se îndreaptă către N. cu direcția S.V.-N.E., trece prin stuf pe un grind ce îl însoțește în tot cursul său și după 6 km. se unesce cu gârla Combreș, pentru a forma gârla lui Coea.

s) *Balta lui Coea*, la V. și lângă privalul cu acest nume, este izolată, înconjurată cu stuf, are o suprafață de 80 hectare, produce puțin pește.

t) *Grindul Combreș la V.*, aproape de Dunăre, se întinde paralel malului drept al flu-

viului, până la grindul Ólelor, pe o lungime de 8 km. și o lățime de 1 km., are o întindere de 600 Hectare, în parte acoperită cu *pădurea Golășeilor*, este străbătut de:

u) *Gârla Combrei*, are o lungime de 3¹/₂ km., comunică la N. cu Privalul Coea și gârla Coea, iar la S.V. cu Dunărea.

v) *Gârla lui Coea*, servește de scurgere lacurilor Lățime și Stanimir, comunică cu precedenta și are o lungime de 4 km. printre stuf.

x) *Balta Stanimir*, comunică cu gârla Coea, e înconjurată cu stuf, are 50 Hectare ca suprafață și produce puțin pește.

Spre N.V. de gârla lui Coea se află:

y) *Balta Mocanului*, care comunică spre N.E. cu balta Lățime, iar spre S.V. cu Dunărea, are 112 Hect. ca suprafață.

z) Pe țărmul drept al Dunării la 3 km. spre S. de Azacără este *Pădurea Golășeilor*, aparține Statului și are o suprafață de 200 hectare.

La N. se află:

a') *Grindul Ólelor* pe malul Dunării, are o formă lunguiață, stă în legătură la V. cu grindul Valcanului, are o suprafață de 40 hectare.

Pe la Sudul se trece:

b') *Gârla Combrei*, iar la N.

c') *Grindul Valcanului*, cu o suprafață de 110 hectare, este tăiat la N. de:

d') *Gârla lui Tânase*, lungime de 3 km. și

e') *Gârla lui Hileru*, lungime de 3 km.; ele străbat și teritoriul satului Azacără.

f') *Balta Bălăsesci* la N. de grindul Ólelor, această baltă tinde a dispărea micșorându-se pe fiecare an, acum are o suprafață de 50 hectare.

g') *Balta Plosca* așezată la Vest de grindul Ólelor; comunică cu bălțile Lățimea și Mocanul, este înconjurată cu stuf, are o suprafață de 140 hectare, produce pește mult și bun.

h') *Balta Lățimea* așezată între bălțile Jijila la E. și Plosca la N.V., are o suprafață de 70 hectare.

i') *Balta Jijila* este cea mai mare din toată această regiune mlăștinosă, ea se mai numește și *balta Garvan*, comunică cu Dunărea prin gârlele Coea și Combra, spre N. gârla Lățime înconjură delul Bugeacului pe la N., pentru a se încovoia în partea N.E. a acestuia; balta Jijila, care e mărginită la E. de delurile Bugeac și Cărărilor, are o suprafață de 1000 hectare. Produce pește bun, care se exportă și dă un însemnat venit Statului.

j') *Gârla Lățime* este cea descrisă odată cu lacul Jijila, are o lungime de 7 km. până la unirea ei cu Gârla-Mare de pe versantul N. Dunărean.

k') *Între Azacără și delul Bugeacului se întinde grindul numit al Lățime*, suprafață 200 hectare, pe care se află drumul între aceste 2 puncte, drum care a fost utilizat de Ruși în campania din 1877-78, pentru a trece pe țărmul drept al Dunării.

În noaptea de 10¹/₂ Iunie 1877, Generalul Zimmerman făcu trecerea corpului XIV rusesc în Dobrochia

La 1 km. spre S. de capul delului Bugeac, Rușii construira în urmă un monument comemorativ. Monumentul este de piatră, înălțimea de 3^m, formă piramidală cu baza pătrată. D'asupra porții o cruce de 50^{cm}. înălțime, iar pe fața de V. o mică cruce încrustată în piatră.

Pe fața de răsărit e inscripția în limba rusă; ea însemnă:

Camarașii Regimentului Riazan.

Sub-Locotenentului Vasiliu Eugeni și altor mai mici 10 grade, cei d'întâi căduți în războiul rusesc, pe acest del la 10 Iunie 1877.

Dă-mne, iartă-ne nouă sufletele noastre de păcate, pentru această cauză sfântă!

Și apoi:

À la mémoire de passage du Danube du Régiment de Riazan.

18 ^{VI}_{10/22} 77.

(Detalii la partea istorică).

Aprope de délul numit cu Monument, ramificația N.V. a délului Bugeacului, drumul descris trece peste vadul Lățimea, ce servește de scurgerea gârlei cu acest nume; în timpul creșterii apelor acest vad n'are adâncime mai mare de 0.50^{cm}.

Drumurile ce străbat această regiune mlăștinosă, sunt:

Șoseaua Măcin-Ghecet, din ea se desface la punctul Piatra-Fetiș, drumul care duce către N.V., până la S. Grindului Clecea-Mare. Aci se bifurcă: unul merge către N.E. pe la S. bălții Porcilor, taie grindul Otlogului, trece pe la N. lacului Somova, apoi pe grindurile Coticerul și Zgamira-Mare la Jijila; un alt drum se îndreptă către N.V. pe la Coda Spinăului, iar la Cășla-Spinăului, un drum ce merge la Ghecet, iar altul dirijindu-se către N. pe grindul Spinăului se unesce pe grindul Combrei cu drumul care vine de la Ghecet, urmând malul drept al Dunării, se îndreptă de aci către N. prin pădurea Golășeilor la Azaculău.

Intre Azaculău și délul Bugeacului este drumul de pe grindul Lățimeș.

γ) *Ultimele văi care se deschid către Apus în basinal Vest-Dunărean sunt două: Jijila și Valea Nucilor.*

XLII. Valea râului Jijila. Rîul Jijila ia naștere din pîelele N.V. ale délului Piscu Înalt și Țuțuiat, se îndreptă către N. cu direcția S.E.-N.V. și după un curs de 12 km. se varsă în partea răsăritenă a bălții Jijila, lângă satul Jijila; cursul său este repede aproape de isvor; el e la început prin păduri între délurile Pietrosu, Sevatin, Milcov și Délul Cărrile la N.V., Piscul Înalt și Țuțuiat la S., Pricopanul, Cheia, Sărăria, Aganim și Orliga la S. Basinal acestui rîu are o suprafață de 14 km.p. Valea ce deschide este urmată de drumul Jijila-Greci, e tăiată de șoseaua națională Măcin-Isaccea, și de drumurile comunale Jijila-Văcăreni, Jijila-Măcin și Jijila-Luncavița.

Primesce în dreapta:

1. *Valea lui Bran*, ia naștere din délul Cărrilor și anume de la Movilele Săpate, se îndreptă către S. cu direcția N.E.-S.V., trece pe la pîelele délului Cărrilor, taie șoseaua națională Măcin-Isaccea-Tulcea, intră în comuna Jijila. E coprinsă între Movila-Fusei și Délul Milcovului și are o lungime de 3 km., se sfârșește la satul Jijila în fața văii Larga. Malurile sale sunt în general joase.

Pe stînga:

2. *Valea Grecilor*, vine din pîelele de E. ale délului Pricopanul, de la piciorul vîrfului Sulucu, se îndreptă către N. cu direcția S.V.-N.E., și are un mers prin păduri de 3 km. Pe vale merge drumul Văcăreni-Carcaliu, o ramură duce la Greci.

3. *Valea Bostanelor*, ia naștere din pîelele E. ale délului Pricopanul, se îndreptă către N. cu direcția S.V.-N.E., trece prin pădurea satului Jijila, pe la pîelele délului Piscul Dascălului și are o lungime de 4 km.

4. *Valea Vașilică*, vine din pîelele N. ale délului Cheia, se îndreptă către N., cu direcția S.V.-N.E., merge pe la pîelele délului Ștubeiul, are un curs paralel cu valea următoare, și o lungime de 3 km., pe vale merge drumul Măcin-Luncavița.

5. *Valea Largă*, nasce din pîelele N. ale délului Cheia, se îndreptă către N., cu direcția S.N., merge pe la pîelele délului Sărăria, are o lungime de 2 km. Malurile sunt joase.

XLIII. Valea Nucilor însoțită de pârîu, care isvorasce din pîelele V. ale délului Cărrilor, se îndreptă către V. cu direcția E.V., curge printre vii, are o lungime de 3 km. și se varsă în balta Jijila la N. de satul Jijila, după ce mai întâi a scăldat pîciorile *ruinelor Cetățuiei Ghermea*. Pe valea deschisă de acest pârîu merge drumul Jijila-Văcăreni, și e tăiată de drumul Jijila-Azaculău.

B

BASINUL NORD-DUNĂREAN

Acest basîn cuprinde toate apele, cari curg şi văile cari se deschid în partea de N. a Dobrogei spre Dunăre, cuprinsă între Azacără şi gârla Dunavăţului. •

1. *Linia despărţitoare a apelor* ce curg în acest basîn, începe din partea N.V. a dëlului Bugeacul (punctul cotate 61^m), se scobără către S.E. pe cõma acestui dël, pe la punctul cotate 83^m, apoi pe culmea dëlului cu Monument (pe la punctele cotate 72^m şi 87^m), încon-jõră pe la S. valea satului Garvan, urmază culmea dëlului Pietrosul (punctul cotate 162^m), către S. cõma dëlului Cărărilor, pe la V. de satul Văcäreni, pe la movilele Săpate (cotate 102^m), movila Fusei (108^m), de unde înconjurând pe la S. valea Glodului, ia direcţia către E. până la dëlul Sevatîn, a cărui cõmă o urmază către S., trece pe la movila Kitlău (197^m), continuă către S.E. cõmele dëlurilor Pietrosul şi Piscul Înalt şi Tuţuiat, până în punctul unde ia nascere valea Dîtcovul (care face parte din versantul Vest-Dunărean); de aci se îndreptă către E. pe culmea dëlului Teilor, desparte valea Luncaviţei de valea Taiţei, continuă a merge către S.E. pe culmele dëlurilor Cadiului, Breazului şi Piatra-roşie prin pădurea Taiţei, apoi culmea dëlului Nicolîţelul, despărţind valea Cărbunelor (c către N.) de valea Morilor (c către S.E.).

De aci se continuă către N.E. pe culmea Dëlului-Mare, înconjură pe la N. valea Plo-pilor (c către S.), pe care o desparte de valea Viilor Sarica (c către N.), cobără către S.E. paralel între văile Morilor (la S.E.) şi Valea-Adâncă (la N.V.), înconjură pe la S. valea Adâncă care se desparte de valea Lungă, opusă ei spre versantul Mării-Negre numai printr'o culme de 1½ km. dintre aceste două văi, între care nu există de cât o şea de 100^m înălţime, pe unde se presupune a fi curs un braţ al Dunării.

După ce desparte Valea-Adâncă de Valea-Lungă, linia de despărţire face o curbă către N., se îndreptă către S.E. pe la Movila Săpată (cotate 227^m), Cartal-Tepe (157^m), dëlul Tauşan-Tepe (104^m), de unde urcă către N.E., înconjură pe la N. valea Cardonului, se în-tõrce către S.E. pe culmea dëlului Redi (cotate 200^m).

De la dëlul Redi, linia de despărţire a apelor continuă către E., pe culmea Dëlului-Mare, trece pe la punctul Tulcea (cotate 204^m), se îndreptă către S.E. pe culmea dëlurilor Imalâk (cotate 113^m) şi Ciatal-Tepe (133^m), înconjură pe la N. valea Sarighiol (ce se îndreptă către S.E.), pe care o desparte de Valea-Mare (c către N.V.), se cobără către S.E. până la Movila-Cerdacului (cotate 130^m), urmază către S.E. culmea dëlului Cairacil şi după ce înconjură pe la E. valea Lutului-alb, suie către N.V. până la dëlul Beş-Tepe (cotate 242), a cărui culme o urmază către E., până aproape de Mahmudia şi coborând către S.E., ur-moză culmea dëlului Morughiol către S.-E., şi în fine culmea Dëlului-cu-cetate până la punctul extrem estic numit Dunavăţ, cotate 52^m, pe ţermul de V. al gârlei Dunavăţului.

După cum vedem, acest basîn merge îngustându-se de la V. către E., pantele Nor-dice sunt foarte repezi, iar râurile şi văile cari se cobără către Dunăre, din ce în ce mai scurte de la V. către E.

2. Descrierea hidrografică a basînului Nord-Dunărean.

a) Dunărea între Azacără şi Isaccea.

α) *Descriere.* De la Azacără, Dunărea descrie către N. un dublu arc de cerc, care se unesc într'un cot, acel din dreptul comunei Pisica; forma fluviului între Măcin şi Isaccea este aceea a literii M deschisă.

De la Reni, fluviul se îndreptă către S.E. până la Isaccea.

Lungimea lui între Azacără şi Isaccea este de 50 km.

Între țărmul drept al fluviului la N., *Grindul-Lățimea* la V. și țărmul Dobrogei la S. se închide o regiune mlăștinosă, acoperită în revărsările mari ale fluviului, cu apă.

Acastă regiune în întindere de 23.400 hect., este brăzdată de gârle, sămănată de lacuri, grinduri și păduri.

β) *Insulele* fluviului între Azacalău și Isaccea, sunt:

a) *Ostrovul Chiciu* în fața Azacălăului, are o formă lunguiață începând aproape de Gura-Siretului, se îndreptă către N.E. până la Movila-Zătoca.

Este despărțit de țărmul drept prin *gârla Zătoca sau Chiciu* (are o lungime de 5 km.); ostrovul are o suprafață de 40 hect. și este acoperit cu tufăriș de sălcii.

b) *Ostrovul Isaccea* în fața comunei Isaccea, de care este despărțit prin *brațul Isaccea*, brațul nu este destul de adânc, ca vapoarele să poată merge prin el. Ostrovul are o întindere de 100 hect., malurile sale sunt acoperite cu sălcii, iar în interior conține iarbă pentru pășunat. Brațul navigabil al fluviului, însă trece pe la N. ostrovului.

γ) *Gârlele, grindurile și lacurile* acestei regiuni mlăștinose, cuprinsă între Azacalău și Isaccea sunt:

a) *Gârla Lățimei*, care trecând de la *vadul Lățimei* (descriș în versantul Vest-Dunărean), curge pe sub malul delului Bugacul cu o direcție de la N.V.-S.E. și după o lungime de 7 km., până la satul Garvan, se varsă în:

b) *Gârla-Mare*, care are un curs paralel și la N. de cea precedentă, taie grindul *Ciupitiei*, în dreptul *Cetățuiei Bisericiuța*, se îndreptă către S.E. pe o lungime de 7 km., până la unirea sa cu *Gârla Lățimea* și de aci către E. încă 5 km. și se unesce cu *gârla Ciulneșu*, la 1 km. spre E. de Văcăreni.

c) *Gârla Ciulneșu*, se desface din Dunăre la cotul Pisica, movila Cardonului, se îndreptă în sens general de la N.V. către S.E., pe la comuna Pisica, curge pe grindul Pisica, apoi pe la S. lacului Crapina, și se varsă în Dunăre, între milele 70—71, după un curs de 28 km.

De la unirea sa cu *Gârla-Mare*, în tot lungul cursului sunt plantate sălcii, astfel că are aspectul unei șosele. Acastă gâră adună apele lacurilor Popina și Crapina.

Începând de la Azacalău, în lungul țărmului drept al Dunării, întâlnim:

d) *Grindul Zatoa*, de alungul gârlei Zatoa în fața ostrovului Chiciu; e străbătut de drumul Azacalău-Pisica. Are o suprafață de 130 Hectare cultivate de locuitorii din Azacalău.

e) De la Movila Zatoa, către E. se întinde *Grindul Gemeni* pe care se află, urmând țărmul Dunării *Pădurea Gemeni*. Grindul are o suprafață de 240 hectare, din care 110 sunt acoperite cu pădure de sălcii, pe la sudul căreia merge drumul Azacalău-Pisica.

Acest grind se continuă către S.E., cu:

f) *Grindul Cluciului*, care are o formă lunguiață, o lungime de 4 km. și o suprafață de 20 hectare; la S. de care:

g) *Grindul Galaților*, cu o suprafață de 20 hectare.

Aceste două grinduri pun în legătură grindul Gemeni cu grindul Pisica.

h) *Balta Cluciului*, la N. de grindul cu acest nume, între el, grindul Pisica și Dunărea, cu care comunică printr-o gârliță; are o suprafață de 100 hect., produce pește, care se consumă în satul Pisica.

i) *Grindul Pisica*, după numele comunei așezat pe el, începe din cotul Dunării, este străbătut în lung de *gârla Ciulneșu*, are o suprafață cultivabilă de 410 hectare. Spre S.V. stă în legătură cu țărmul dobrogian prin:

k) *Grindul Ciupitiei*, care e traversat în lat de *Gârla-Mare* și a *Lățimei*; pe acest grind merge drumul de la Luncavița la Pisica. Are o suprafață de 30 hectare.

Spre N. de Pisica și de-alungul țărmului se întinde:

l) *Pădurea Pisica*, cu suprafață de 100 hectare acoperite cu sălcii.

m) *Grindul Gogoncei*, cu o suprafață de 400 hectare; cea mai mare parte (320 hect.) sunt acoperite cu *pădurea de la Reni*.

Spre E. de Pisica se întinde:

n) *Grindul Brăilei*, cu o lungime de 4 km. și cu 40 hect. suprafață; este traversat în tot lungul său de:

o) *Gârla Brăilei*, care îndreptându-se din Dunăre către E., adună apele lacurilor din cotul Renilor, între cari mai mare este:

p) *Balta Popinei*, care se întinde pe o suprafață de 220 hectare, conține în partea de N.V. insula *stâncosă a Popinei*, cu malurile abrupte, are o circonferință de 900m, suprafață de 20 hectare și o înălțime de 26m d'asupra nivelului apelor.

La V., între lacul Popina și grindul Pisica, se află:

q) *Mica pădure* de 60 hectare, numită *pădurea Popinei*.

Drumul ce l'am văzut, că merge de la Azacul și Luncavița la Pisica, se continuă pe grindul Gogoncei pe la S. *pădurei Reni*, pe țărmul Dunării, până la *Kerhanaua de la Lata*, locul de scurgere în fluviu al lacului Crapina.

r) *Lacul Crapina*, care după lacul Razelm, este cel mai mare lac al Dobrogei. Are o suprafață de 16 km. p., adâncimea lui medie este 25m, are forma unui triunghi cu multe intrări și ieșiri; în interiorul său sunt trei insule pietröse: *Popina mare*, *Popina mică* și *Popina Ascunsă*. Lacul este înconjurat cu stuf, se varsă în Dunăre prin două gârlițe: *Lata și Ghidriciu*; printr-o alta comunică cu gârla Ciulneț. Pe malul său sunt mai multe kerhanale. Peștele ce produce este de tot felul și de calitate bună; venitul ce provine din pescărit în sumă de 60.000 lei aparține Statului.

s) *Ghidriciu*, este gârla de scurgere a lacului Crapina, curge pe *grindul cu acest nume*, acoperit cu pădure de sălcii, lungimea gârlei este de 2 km., iar suprafața pădurii de 80 hect.

Spre E. de lacul Crapina, se întinde:

t) *Lacul Piatra Căcată*, care se scurge în Dunăre prin 3 gârle: *gârla nouă*, lung. de 2 km., se varsă în fața milei 68, *gârla Cazacului*, lung. 5 km., care dând în lacul *Japsia-Rahova*, se continuă către E. prin *gârla Hambarului*, lung. de 2½ km., se varsă în brațul Isaccea. Are o suprafață de 300 hect., este înconjurat cu stuf de toate părțile.

δ) *Văile și râurile* cari se deschid în versantul Nord-Dunărean între Azacul și Isaccea, sunt:

I. **Valea Garvan**, care ia naștere din pârâile S.E. ale delului cu Monument, se îndreaptă către N. în direcția S.-N., printre delul cu Monument la V. și delul Pietros la E., după un mers de 2 km. se deschide la satul Garvan, așezat pe această vale. În lungul ei merge drumul Garvan-Jijila.

Pe la gura sa trece șoseaua ce vine de la Măcin și duce la Isaccea.

II. **Valea Văcărenilor**, ia naștere din delul Căărăilor, între movilele Săpate la V. și movila Fusei la E., se îndreaptă către N.E. și se deschide la satul Văcăreni, după o lungime de 2 km.; este tăiată la gură de șoseaua Măcin-Isaccea.

III. **Valea Glodului**, vine din delul Sevatîn, se îndreaptă către N.E., are o lungime de 4 km. și se deschide la 1 km. spre E. de precedentă. Pe la gura sa trece șoseaua Măcin-Isaccea.

IV. **Valea Nevestelniței**, despărțită de precedentă prin delul Sevatîn, are o direcție către N. și o lungime de 3 km., este tăiată de șoseaua mare și de drumul Jijila-Luncavița, peste delul Sevatîn.

V. **Valea deschisă de pârâul Luncavița**.

Pârâul Luncavița nasce din împreunarea a două pârâișe: a) *Luncavița-Mare*, care isvorăște din delul Cadiului, opus văii Cadiului (valea Taiței), curge către N.V., printre delurile Teilor (la S.) și Galmele-Inșirate (la N.) Lungimea 5½ km.

b) *Luncavița-Mică*, isvorăște din pârâile N.V. ale delului Teilor, valea sa este opusă Văii Rahovei din basinul Apa Calistrei (Vest-dunărean), pârâul curge către N.E. printre delurile Gogoncei (la V.) și Teilor la E. Lungimea 4 km.

Ambele aceste pârâuri se unesc la *Podul lui Trandafir*, se îndreaptă către N. sub numele de *Isvorul Morilor*, trece pe lângă satul Luncavița așezat pe țărmul stâng, și prin stuf merge de se varsă în gârla Ciulneț. Cursul său și-l face jumătate prin păduri de tei; pozițiunile ce străbate sunt sălbatice dar fermecătoare. Basinul său are o suprafață de 15.000

hectare; valea ce deschide acest pâriu pune în comunicație basinul nord-dunărean cu basinul Mării-Negre, prin drumul ce pleacă de la Luncavița, pe la podul lui Trandafir și trecând delul Teilor prin păduri, coboră în valea Țigancei la satul Țiganca-Taița.

Văile ce se deschid în el sunt numai pe stânga:

1. *Valea Luncăvirioara*, care nasce din Piscul Înalt și Țuțuiat, se îndreaptă către N. în direcție S.N., printre delurile Piscu Înalt și Țuțuiat la V. și Gogoncea la E. și după un mers prin păduri de 5 km., se deschide mai sus de podul lui Trandafir. Acastă vale însoțită de pâriu primesce în stânga a) pâriul din *Valea ascunsă*, care are un curs de 3 km. Delul Oltoiu o desparte de:

2. *Valea Stupinei*, care se deschide din pôlele N.V. ale delului Oltoiu, se îndreaptă în direcție S.V.-N.E., are un drum de 4 km., se deschide împreună cu văile ce urmează, în valea ocupată de *Balta Satului*, ce are o suprafață de 20 hectare. Pe această vale merge drumul Luncavița, peste delul Oltoiu, în valea Grecilor.

3. *Valea Codrului* se deschide din pôlele E. ale delului Pietrosul, se îndreaptă către N. în direcție S.V.-N.E., și după un mers prin tufărișurile unei vechi păduri de fagi, se împreună cu precedentă. Are 4 km. lungime.

4. *Valea Stanchei* se desface din pôlele N.E. ale delului Piscu-roșu, se îndreaptă către E. în direcție S.V.-N.E., pe lângă delul Piscu-roșu și are o lungime de 2 km., se împreună cu precedentele.

5. *Valea Puțu-Popii*, care se desface din pôlele E. ale delului Sevatîn, se îndreaptă către E. în direcție S.V.-N.E., trece pe la pôlele mobilei Codrului și după 5 km. se unesc cu cele 3 văi descrise mai sus, pentru a forma o vale largă ocupată de lacul Balta Satului și Luncavița. Pe la deschiderea Văii Luncavița, trece șoseaua Măcin-Isaccea.

Între satele Luncavița și Rakel:

VI. *Valea Ceairului* se deschide din pôlele N.V. ale delului Galmele-Înșirate, se îndreaptă către N. în direcție S.V.-N.E. Delul Mobilei Cadiasa o desparte de valea Luncavița la V., iar delul Galma-Mare de valea Turiacului. Are un drum de 5 km. și se deschide în șoseaua județiană Măcin-Isaccea la kilometru 51. Valea este însoțită de un pâriu, care se termină în stuful dintre satele Luncavița și Rakel.

VII. *Valea Turiacului* între Rakel și Monastirea Tikilescă; este însoțită de un pâriu, care ia naștere din pôlele N. ale delului Galmele-Înșirate, se îndreaptă de la S. la N. pe lângă delul Galma-Mare la V. și delul Monastirei Tikilescă la E. și are un curs de 5 km. numai prin păduri. Taie șoseaua și se varsă în extremitatea V. a lacului Piatra-Călcătă. În partea superioară, valea e tăiată de drumul, care plecând de la Rakel, urcă delurile Galmele-Înșirate și Cocoșului, prin pădurea Taiței și se bifurcă, o ramură merge în valea Taiței și cea-laltă în șoseaua Isaccea-Monastirea-Cocoșului.

VIII. *Micile văi Tikilescă și Recea* sunt neînsemnate, ele se unesc la gură și se deschid puțin la E. de valea Turiacului. Valea Tikilescă este urmată de un drum care merge numai până la Monastire (lungimea de 1½ km.).

b) Dunărea între Isaccea și Ceatal.

a) *Descriere*. De la Isaccea, Dunărea își continuă cursul către E., până la Ceatal (furca) Ismail, punctul extrem apusan al Deltei; lungimea între Isaccea și Ceatal este de 22^k.250, neavând nici o insulă.

Prelungirea delurilor, de pe țărmul dobrogian până în patul fluviului, cu numele de delul Vizirului pe o lungime de 4 km., formează importanta pozițiune de la Eschi-cale, care a servit în toate timpurile de trecere pe țărmul drept.

β) Către E. de Eschi-cale se întinde până la Tulcea o regiune mlăștinosă, lată de 6½ km. și ocupă o suprafață de 12.000 hectare, sămănată cu *bălți și traversată de o gârlă*:

a) *Somova* ce vine din *lacul Parkeș*, merge către E., cu direcția generală V.E., trece pe lângă satele Parcheș și Somova și după un curs de 16 km. se varsă în Dunăre la 2 km. spre S. de Ceatal. Ea servește de scurgere bălților *Saonul și Parkeș* și altor mai mici:

b) *Balta rotundă* este situată în unghiul de la S.E. pozițiunii Eschi-cale; este departe de 1½ km. de albia fluviului, are o formă care îi justifică numirea, suprafața sa este de 107 hectare, produce pește mult și bun, care se consumă în satele învecinate.

c) *Balta Caparlia* la V., formeză un golf în uscat, ea are forma unui dreptunghi alungit, are o suprafață de 108 hectare și e înconjurată de stuf, către V. formeză o mlaștină.

d) *Balta Saonul* în fața monastirei cu acest nume, la E. de precedentele, are o suprafață de 120 hectare; peștele ce se prinde se consumă de călugări.

e) *Balta Parkeș*, situată în fața satului cu acest nume, este înconjurată cu stuf, are o suprafață de 15 hectare, peștele ce se prinde se consumă prin satele învecinate.

f) *Pădurea cu sălcii*, e așezată pe malul fluviului, are o formă alungită și o suprafață de 105 hect.

g) Văile ce se deschid spre N. între Isaccea și Tulcea, sunt:

IX. *Valea Acik-dere* însoțită de un pârîu, ce isvorăște din pôlele N. ale dëlului Cocosul, curge prin păduri către E. pe la pôlele dëlurilor Hasan și Acik-Tepe (la N.), apoi prin câmpie și după un curs de 10 km. se varsă printr'o mlaștină în partea V. a bălții Capaclia. Valea este tăiată de drumurile Isaccea-Monastirea Cocosul, Isaccea-valea Viilor-Bădila în valea Pârlita (basinul Taiței) și de șoseaua Isaccea-Tulcea între km. 31 și 32.

X. *Valea Capaclia* însoțită de un pârîu, ce e format din unirea a 2 pârîiașe ce nasc din pôlele E. ale dëlului Cocosul, se îndreptă către E. cu direcția V.E., taie șoseaua județiană Isaccea-Tulcea la km. 31 și după un curs de 4 km. se aruncă în mlaștinele Vestice ale lacului Capcalia.

În această vale se deschide:

1. *Valea Viilor-Bădila*, ce nasce din pôlele V. ale dëlului Breazu, se îndreptă către N. în direcție S.V.-N.E. pe la viile Bădila printre dëlurile Breazul, Piatra-Roșie la V., Nicolijelu, Țugulea la E. și după un drum prin păduri, vii și câmpie de 4 km., se deschide aproape de balta Capcalia.

La capătul său S., care corespunde văii Pârlita (valea Taiței), se află un castru Roman; ea este urmată în lungul ei de drumul Isaccea-Valea-Pârlită.

XI. *Valea Adâncă*, ce se deschide în mlaștinele de la E. Monastirei Saonul, se prelungește către S.E. pe o lungime de 7 km.; la capătul ei cota terenului este de 100^m, cea ce revine o pantă de 0^m,014 pe metru.

Dacă de la capătul ei S.E. continuăm drumul către Frecăței, terenul se presintă pe o lungime de 2 km. în formă de șea, între dëlurile Armut-Conac la V. și ramificațiile dëlului Comorei (la E.).

Drumul ce merge în lungul acestei șei se menține la aceeași cotă (100^m) pe o lungime de 2 km. de la capătul văii Adâncă.

Valea corespunde către S.E. văii Lunga, care pe distanță de 5 km., până la Frecăței (unde cota este 50^m), avem o pantă de 0^m,01 pe metru.

Aceste două văi (Adâncă și Lungă) una în prelungirea alteia, despărțite printr'o șea de 2 km. și la cota 100, a servit în timpuri imemorabile de pat al unui braț al Dunării și închidea pe la V. Insula Peuce. Acesta justifică zicerea lui Herodot (Cart. II, par. 33): «Istrul se aruncă în pontul Euxim la locul unde coloniile Miletului au fondat Istria (Casapkiol').»

Pe aceste 2 văi trecea drumul cel mai principal între Isaccea și Babadag în timpul dominațiunii otomane²⁾.

XII. *Valea Ogurlui*, însoțită de pârîu, care ia naștere din dëlul păduros al Comorei, se îndreptă către N. în direcție S.V.-N.E., descrie un arc de cerc cu întorsătura spre satul Parkeș, cu mai multe cotituri, curge prin păduri și după ce trece pe la V. de satul Parkeș

¹⁾ A se vedea considerațiunile asupra cursului inferior al Dunării și formarea Deltei.

²⁾ I. Ionesco. Excursion agricole dans la Dobrodja 1851.

se varsă în balta Parkeș, străbătând un stuf mocirlos; cursul său are o lungime de 3 km., malurile stâncose acoperite cu mușchiu și păduri; către N. valea este largă și străbătută de următoarele drumuri: Parkeș-Nicolițel; Parkeș-șoseaua județiană la km. 23; Parkeș—kil. 18 și Parkeș-Somova. Délul Comorei (movila Chiri-Glik) o desparte de valea Adâncă, iar délul Stânca-Mare de valea Smovei.

XIII. **Valea Cuc** însoțită de pârîu, ce isvorăște din délul Stânca-Mare, se îndreptă către E. în direcție V.E. printre délurile Stânca-Mică la N. și Pietrosul la S., trece prin satul Somova și după un drum de 4 km. dă în gârla Somova. Valea este străbătută de drumul Parkeș-Somova, precum și de șoseaua județiană Isaccea-Tulcea.

XIV. **Valea lui Moș Grigoraș**, se desface din délul Cortel, se îndreptă către E. pe la pólele délului Coazima, în direcție S.V.-N.E., merge pe la pólele délului Cășla, are o lungime de 4 km. și se deschide în gârla Smovei la V. de satul Cășla; valea e însoțită de un pârîu; taie șoseaua Isaccea-Tulcea între km. 8—9.

XV. **Valea Podul-Bulgarului** însoțită de un pârîu, care isvorăște din pólele N. ale délului Taușan-Tepe, se îndreptă către N., în direcție S.V.-N.E., trece pe la pólele délului Cășla, taie șoseaua națională Isaccea-Tulcea între km. 5—6, și după un curs de 6 km. se varsă în mlaștina formată de gârla Smovei; pe valea sa trec drumurile comunale: Cășla-Cataloi și Cășla-Frecăței.

XVI. **Valea Taușan-Iol** nasce din pólele E. ale délului Taușan-Tepe, se îndreptă către N.; taie șoseaua județiană Isaccea-Tulcea la km. 4; are o lungime de 4 km. se deschide la km. 4 al șoselei județiene.

XVII. **Valea Tulcei**, pe care este așezat orașul, este largă și coprinsă între ramificațiile N. ale délului Mare și cele V. ale délului Carierei. În această vale converg toate drumurile ce unesc orașul cu Vestul, Sudul și Estul Dobrogei.

c) Dunărea între Ceatal și Prislav.

α) De la Ceatal până la Tulcea pe o lungime de 7^{km},500, Dunărea are o direcție de la N.V.-S.E. pe brațul Tulcei.

De la Tulcea, brațul descrie un mare arc de cerc către N., iar după un curs de 11 km., în dreptul punctului numit *Agenția* (mila 44) brațul se bifurcă, în Sulina către E. și Sf. Gheorghe către S.E., acest din urmă după un curs de 4½ km. se isbesce de délul satului Prislav.

β) Între Tulcea și Prislav, există pe malul drept o regiune mlăștinosă cu o suprafață de 2000 hectare, pe care se află lacurile:

a) *Balta Zaghen* spre E. de orașul Tulcea, este înconjurată cu stuf, n'are nici o comunicație cu fluviul, are o suprafață de 125 hectare, produce puțin pesce, care se consumă în oraș.

b) *Ghiolul Malcoci* în față și la N. de comuna Malcoci, are o formă dreptunghiulară și o suprafață de 115 hectare înconjurată cu stuf, produce pește puțin.

γ) O singură vale se deschide la Dunăre pe porțiunea dintre Tulcea și Prislav:

XVIII. **Valea satului Malcoci**, este o vale largă coprinsă între délul Mare la apus și Derven-Tepe la răsărit; ea se prelungește către S. prin *valea Mare*, ce are o direcție de la S.N. pe o lungime de 7 km., pe care merge drumul de la Malcoci la Agighiol; valea Malcoci este străbătută de la V. la E. de șoseaua Tulcea-Mahmudia; iar către S. plăcă drumurile ce unesc comuna Malcoci cu Agighiol și Sarighiol.

d) Dunărea între Prislav și Cara-Suhat.

α) La Prislav délurile se opresc în țărm pe o lungime de 1½ km., după care la E. începe o regiune mlăștinosă pe o lungime de 5 km., până la délul Cara-Suhat; această regiune ocupă o suprafață de 500 hectare.

γ) Văile cari se deschid spre N. între Prislav și Cara-Suhat, sunt :

XIX. Valea Sofular ce se desface din pôlele S. ale dëlului Derven-Tepe, se îndreptă către E. în direcțiunea S.V.-N.E., are o lungime de $2\frac{1}{2}$ km. și se deschide în brațul Sf. Gheorghe între Prislav și Pârlita, este tăiată de drumul Malcoci-Pârlita; primesce în dreapta :

1. *Valea Curcusu-Mare*, care se desface din pôlele N. ale dëlului Mare, se îndreptă către N. în direcție S.V.-N.E., pe la pôlele dëlului Berli (la E.) și după un drum de peste 4 km. se deschide în valea Sofular la S.-V. de satul Pârlita; pe ea merg drumurile cari se desfac din șoseaua comunală Malcoci-Pârlita în valea Sofular și duc la Sarighiol (către S.) și Beș-Tepe (către E.).

e) Dunărea între Cara-Suhat și Mahmudia.

α) Dêlul Cara-Suhat se opresce în țêrmul brațului pe 1.200^m, la E. de care o regiune mlăștinósă se întinde către răsărit pe o distanță de 5 km., de la pôlele dëlului Beș-Tepe până la V. de Mahmudia.

β) Suprafața acestei mlaștine este de 750 hectare și este străbătută de la V. la E. de *gârla Dârnoi*, care se desface din brațul Sf. Gheorghe la 1 km. spre E. de dëlul Cara-Suhat, se îndreptă către S., apoi către E. în direcție N.V.-S.E. și se varsă tot în braț spre V. de *cetatea Bisericuța*. Are o lungime de 4 km. și închide între ea și braț *Insula Latoca*, ce are o suprafață de 250 hectare acoperită cu stuf.

γ) Pe acéstă porțiune se deschide către N. :

XX. Vălea Beș-Tepe, formată din împreunarea a 3 văi :

1. *Valea Turia* de la V., nasce din pôlele E. ale dëlului Buiuk-Beily, se îndreptă către E., trece pe la pôlele dëlului Kiuciuk-Beily și se împreună în sat cu cele două văi următoare; are o lungime de $3\frac{1}{2}$ km., pe ea merge drumul Malcoci-Beș-Tepe.

2. *Valea Kior-Culac* de la S., nasce din pôlele N. ale dëlului Cairacil, se îndreptă către N. și după o lungime de 6 km., se unesc cu precedenta și cu următórea în satul Beș-Tepe; pe ea merge drumul Beș-Tepe-Sarighiol.

3. *Valea Lutului alb* de la S.E., începe din pôlele N. ale dëlului Cairacil, se îndreptă către N., în direcție S.E.-N.V., are malurile înalte de humă amestecată cu cretă, formate de dëlul Beș-Tepe, care o domină despre E. și o lungime de $2\frac{1}{2}$ km.

Câte trele aceste văi se unesc în satul Beș-Tepe și se deschid în golful mlăștinós format de *gârla Dârnoi*.

Pôlele N. ale dëlului Beș-Tepe se opresc în țêrmul brațului pe o lungime de 5 km., în centrul căruia se află orașul Mahmudia.

f) Dunărea între Mahmudia și Dunăvêț.

α) Spre E. de Mahmudia, brațul Sf. Gheorghe, după ce descrie un mare arc de cerc către N., se îndreptă către S.E. până la vărsătura *gârlii Dunăvêț*; tot țêrmul drept al brațului este acoperit cu mlaștine, limitate către S. prin dëlurile Morughiol și Dêlul cu Cetate.

β) Lacurile acestei regiuni mlăștinóse sunt :

a) *Lacul Mahmudia* (150 hect.) acoperit cu stuf, formeză un golf în țêrm, la E. de Mahmudia.

b) *Lacul Morughiol* lângă și la E. de comuna cu acest nume, comunică cu brațul prin *gârla Priboina*, are o suprafață de 200 hect., din care jumătate este acoperită de stuf, produce pește mult și bun, care se transportă în Mahmudia.

c) *Lacurile Crugli-Mic* (40 hect.) și *Mare* (84 hect.), aședate către E. de Morughiol, produc pește în mică cantitate.

Spre N. de aceste două lacuri :

d) *Gârla Lipovenilor*, ce se desface din brațul Sf. Gheorghe, are o lungime de 3½ km. și se varsă în brațul Dunăvățul, spre N. de satul Dunăvățul de sus. Nici o vale nu se deschide către Nord, între Malimudia și Dunăvăț.

III.

Marea Neagră ¹⁾.

Din întregul circuit al Mării, numai a 21^a parte aparține Dobrogei. Mulțimea de legende, ce se lăgă de acest mic petec de coastă, sunt de natură a ne dovedi, că pe vremuri, când istoria omenirii abia 'și-aduce aminte, aci relațiunile comerciale erau — pôte — cele mai întinse din tot Pontul Euxin.

Așa: la gurile Dunării tradițiunea spune, că trăia o cerbóică cu córnele de aur, iar mai jos, pe la Constanța, Jason aduce de pe cóstele răsăritene lina de aur a berbecelui colchidean.

Închis de toate părțile, Pontul neospitalier (πόντος ἄξενος) era învăluit într'un nepătruns și îngrozitor mister; în el navigatorii se aventurau nu fără mari pericole.

Se pare, că ȋei chiar, păziau singura intrare spre Bosfor, unde aședăseră Symplegadele, cari ar fi sdrobot în miu de bucăți corăbiile ce ar fi îndrăsnit să trecă printre ele.

Era dar firesc, ca bogățiile, ce atingeau cóstele răsăritene ale Pontului, neputând pătrunde prin Bosfor, să se fi grămădit în vecinătatea gurilor Dunării, unde așteptau să fie duse mai departe către apus, până în inima Europei.

Dar întunerecul legendelor se risipesce, Symplegadele dispar, ȋei sunt mai blândi, ar la apariția primelor raze de lumină ale civilizației, Marea Negră își schimbă și ca numele în «Pontul ospitalier» (ἐυξενος); gurile Dunării sunt mai vizitate și coloniile de pe cóstele apusane ale Mării, din ce în ce mai înfloritoare.

Năvălirile barbarilor șterg orî-ce urme ale trecutului, pare-se, până și numele ce l'a purtat altă dată această Mare și a împrumutat numirea Negrilor Basarabi, stăpânitorii, celor mai importante cóste, mărginașe gurilor Dunării.

Numele familiei acestor Negri Basarabi s'a dat la începutul formării Statului românesc întregului ȋinut din stânga Dunării, numit de Turci țara Kara Iflakilor, iar Mării de către această parte: Kara-Denghiz sau Marea Negrilor, iar mai târziu Marea Negră, numire ce s'a generalizat.

O probă: Pe la 1390, Cavalerul Johann Schildberger, fiind prins de Turci, a auțit de la cî numirea de Kara-Deniz dată acestei Mări și în memoriile sale nobilul bavarez căutând a o traduce în limba sa, a numit-o Walachisches-Meer, adică «Marea Munte-nescă.»

Dominațiunea noastră la Marea Negră, de și de scurtă durată, s'a nemurit prin nu mele ce-î l'a lăsat acum șese vécuri, așa că astă-ȋi nu suntem ca străini veniți pe această bucată de coastă. *Ea a fost românescă odinioară, și românescă a rămas.*

Starea de acum a Mării Negre.

Marea Negră este aședată între 41°, 5', 30" și 46°, 38' latitudine nordică și între 25°, 8' și 39°, 26' longitudine răsăritenă, după meridianul Parisului.

¹⁾ Asupra numelui, originii numelui, tradițiunilor și cunoscințelor celor vechi privitoare la Marea Negră, a se vedea: Lt. Colonel Mih. Drăghicescu, op. cit., pag. X și urm.; Hasdeu. Istoria Critică; Arriani Periplus Ponti, trad. par H. Chotard; P. Decharme. Mythologie de la Grèce antique; Corriard. Guide de la Mer Noire, etc.

Cea mai mare a sa lărgime este de 612,681^m (331 mile; o milă este egală cu 1851^m), de la micul golf Penderaklia, până la Nipru (în sensul meridianului 29°).

Lungimea de la Golful Burgas, la Poti (în sensul paralelului 42°,30') este de 1.169.823^m (623 mile)¹⁾

Suprafața ei, după măsurătorca lui Strelbytzky, este de 423.939 km. p. ²⁾, adică este de 3,23 ori mai mare de cât suprafața României, (care este de 131.020 km. p.).

Cea mai mare adâncime o are la mijloc și este de 2.618 metri ³⁾.

Curbe bathymetrice sau isobathe. Natura fundului Mării în lungul țermului dobrogean. Țeragiul⁴⁾

PUNCTE	CURBELE BATHYMETRICE DE :									NATURA FUNDULUI
	7 ^m	8 ^m	10 ^m	12 ^m	13 ^m	15 ^m	20 ^m	30 ^m	40 ^m	
	Sunt departe de țărm de :									
	m.	m.	m.	m.	m.	m.	m.	m.	m.	
Ilanlık	—	—	1300	—	—	—	3000	3900	4700	Nisipos.
Mangalia	—	—	1300	—	—	—	3500	5200	7000	«
Tatlageak	—	—	870	—	—	—	2100	4800	7000	«
Tuzla	—	—	650	—	—	—	1700	3500	5600	Nămolos.
Agigea	—	—	1300	—	—	—	3400	6500	9500	Nisipos.
Constanța (Vil)	670	970	1400	1650	2300	2700	—	—	—	La țărm nisip, de la 2 km. nisip și namol.
« (Sala de cură)	176	205	323	617	882	1176	—	—	—	« « stâncos, în larg namol.
« (Hotel Carol)	323	382	500	676	823	1039	—	—	—	Idem.
« (Cas. Infant.)	—	1088	—	1600	1872	2000	—	—	—	Nămol.
Capul Midia	—	—	4700	—	—	—	9000	13500	18200	Nisip și conchilii, spre N. nămol și cochilii
Portița	—	—	4600	—	—	—	13500	19700	33500	Nămol și conchilii la țărm, în larg nisip și conchilii.
Sf. George	—	—	3700	—	—	—	4600	9000	12600	Idem.
Sulina	—	—	1600	—	—	—	10000	16800	41000	Nisipos și conchilii.
Baba-Hasan	—	—	3300	—	—	—	12000	35300	44000	Nămol și conchilii la țărm conchilii în larg.

La Mangalia un vapor se poate apropia până la 1 milă de țărm (1851^m), unde adâncimea apei este de 12^m, fundul nisipos. Până la 300^m (1¹/₂ encâblure) se află adâncimi de 8^m, însă pentru a înainta până la această distanță, trebuie a ocoli pe la capăt vechiul dig genovez.

Constanța e așezată pe un promontoriu, care apără rada de vânturile de la N. E.

Trebuie evitat a se apropia de coasta Nordică a acestui oraș, care e înconjurată la 1¹/₂ mile (2776^m) spre larg, de stânci. Alte grupe de stânci de și mai depărtate de țărm, însă sunt mai puțin de temut, fiind sub apă la o adâncime de 25—30 picioare (10 metri, 3 picioare = 1 metru).

Capul Constanța e de asemenea garnisit de stânci, până la aproape 300 metri (1¹/₂ encâblure) către Est și Sud de bastionul meridional. Nu departe de aceste stânci se găsesc adâncimi de 20—25 picioare (8^m).

Până la Sūtghiol, coasta este mărginită de stânci.

La Portița fundul este nămolos și cu conchili; adâncimea este de 12 metri la 2—3 mile de la țărm (5500 metri).

La gura Sf. Gheorghe, un banc de nisip se găsește la 2¹/₂ mile (4600^m). Acum acest banc s'a făcut o insulă numită *Sacalin*.

¹⁾ Corréard, op. cit., pag. 17.

²⁾ Schrader. Atlas Géographique. Pl. 34 Verso.

³⁾ A. de Richard. La Roumanie, p. 68.

⁴⁾ Corréard, op. cit., Atlas planches 7 et 8.

La 3 mile (5500^m) se găsesc adâncimi de 30 picióre (10^m) și puțin mai departe, de 30—40^m (15—20 brasses. 1 brasse = 6 picióre = 2^m) ¹⁾.

Din studiul tabloului curbelor bathymetrice se vede, că atteragiul nu este accesibil vaselor mari în nici o parte a țărmului dobrogean, de cât în portul Constanța, grație îmbunătățirilor ce se aduc pe fle-care zi ²⁾ și la Sulina în urma lucrărilor Comisiunii Dunărene ³⁾.

Curenți⁴⁾

În Marea-Négră nu există flux și reflux, de aceea toate fluviile ce se varsă într'însa formează la gurile lor delte; marea cantitate de nămol și nisip ce fluviul Dunărea târâsca la gurile sale, se depune aci și se formează în depozite aluvionale. ⁵⁾

Curentul cel mai puternic ce există în Marea-Négră ese din Marea-Azow; datorește originea sa vărsării Donului.

Eșit din strâmtórea Kertch, curentul se îndreptă către S.V., pe lângă cóstele meridionale ale Crimeiei, iar la capul Kersones se împarte în diferite direcțiuni, din care cel din spre N.V. e cel mai puternic.

După ce întâlnește curențele ce nasc din vărsările Niprului, Bugului și Nistrului, acestea îl silesc a-și schimba direcția către S., unde întâlnind formidabilul curent născut din vărsarea Dunării, cu toate formează un adevărat fluviu în Mare, care își are scurgerca către S., cu o iuțelă destul de simțită.

Partea cea mai considerabilă scapă pe Bosfor, iar prisosul își continuă drumul pe lângă cóstele Asici-Mici, Georgiei și Rusiei Meridionale, pentru a face din nou circuitul mai sus descris.

Acest curent este dese-oră modificat de influența vinturilor și de circumstanțe locale. Contra curenți există pe cóstele Rumeliei și Bulgariei.

Țapa Mării Negre. Băile de mare.

Părerea cea mai acreditată asupra naturii sărate a apei Mărilor, este rezultatul primei acțiuni a apei asupra scórței globului. ⁶⁾

Țapa Mării-Negre intră sub raportul therapeutic în categoria apelor clorate-sodice ⁷⁾, densitatea apei acestei Mări este de 1,013 ⁸⁾; greutatea specifică la 20 mile în fața Constanței este de 1.0128 (=138⁰/o) ⁹⁾.

După analizele făcute, apa Mării-Negre conține 17.666 la mic săruri:

14.019	Clorur de sodiū	
0.189	»	» potasiū
1.304	»	» magnesiū
0.005	bromure	»
1.470	sulfat	»
0.405	»	calce
0.365	Carbonat	»
0.209	»	magnesiic
17.666	¹⁰⁾	

¹⁾ *Corréard*, op. cit., pag. 58—65.

²⁾ Vezi descrierea portului Constanța

³⁾ Vezi lucrările Comisiunii Dunărene.

⁴⁾ *Corréard*, op. cit. pag. 18—19.

⁵⁾ *A. Delapparent*. Géologie p. 236.

⁶⁾ *Contejean*. Géologie p. 87.

⁷⁾ *A. de Richard*. La Roumanie pag. 135 și 360 apud Gobel.

⁸⁾ *Contejean*, op. cit. pag. 87.

⁹⁾ *Dr. Antipa*. Lacul Razelm pag. 6.

¹⁰⁾ *Richard*, op. cit. p. 134.

Este de mare interes analiza ce s'a făcut plantei marine, ce se vede crescută pe lângă țărm; ea începe a fi distinsă în luna Maiu, când presintă o colorie cărămizie-deschisă, iar ajungând la maturitate, pe la jumătatea lunii Septembrie, coloria ei este roșiatică-brună.

După culegere schimbă coloria în neagră. Se numește *cystosira barbata*, din clasa algelor.

S'a analizat această plantă și s'a găsit (cu toate mijloacele neperfecte pentru obținerea sărurilor), că conține 3 la mie iod, iar săruri 52% grame:

Sulfat de potasă
 » » magnezie
 Clorul » potase
 » » sodiu
 Clorhydrat de amoniu
 Carbonat de sodiu
 Acid fosforic
 Iodure
 Bromure

Nu s'a putut ajunge la analiza cantitativă.¹⁾

Băile de mare au fost recunoscute și vizitate încă din epoca Romanilor; între altele se știe, că legatul său guvernatorul Moesiei inferioare, Caius Prastina Messalinus, pe timpul Împăratului Antonin Pius (138—161 d. Chr.) înălță la Tomi, geniului locului (genio loci), un altar de marmoră, ca băile să-i aducă sănătate²⁾.

GENIO
 LOCI
 C. PRASTINA
 MESSALLINUS
 LEG. AUG. PR.

Băile se pot lua azi pretutindeni pe coasta Mării, unde există o plajă, cestiunea numai, ca stabilimentele balneare maritime să satisfacă condițiunilor igienice și economice.

De și instalațiuni se află în trei puncte pe coasta mării: Mangalia, Constanța și Sulina, totuși cele de la Mangalia neîndeplinind condițiunile economice, sunt foarte puțin vizitate.

Sulina fiind înconjurată de mlaștină, decă bătută de frigurile palustre, băile sale nu sunt frecventate, de cât de populațiunea locală.

Până azi, Constanța a rămas singura stațiune balneară maritimă vizitată; e în legătură directă cu toate punctele țării și băile sale de mare sunt din an în an mai mult frecventate.

Instalațiunea principală se află pe o plajă destul de întinsă la patru km. spre S.V. de orașul Constanța, iar transportul se face cu trenul, care circulă de mai multe ori pe zi, în timpul verii.

Imbarcarea se face la 4 halte în oraș (Ovidiū, Thetis, Tomis și a C. F. R.) și la două halte la băi.

Din nenorocire, nu tot ast-fel stă Constanța sub raportul igienic; după părerea celor mai competenți igienisti, ea este considerată ca focarul paludismului, din cauza miasmelor ce se degajază din mlaștinile ce o înconjură.

Francezii, în urma nenorocitei expedițiuni din 1854. au numit Constanța «un cimitir întins».

Dacă Mangalia ar fi în condițiuni economice tot ast-fel, ca și sub raportul igienic, ea ar deveni fără îndoială stațiunea balneară maritimă cea mai frecventată; în adevăr

¹⁾ M. Mihăileanu. Studiul plantelor marine din jurul Constanței.

²⁾ Gr. G. Tocilescu. Mitheilungen aus Oestereich. Wien 1886.

Mangalia are pe lângă o plajă minunată și izvoarele sulfuroase ce o înconjoară, aproape la o depărtare de 3 km.¹⁾

Dacă s'ar construi o linie ferată de la Constanța sau Medgidia, condițiunile economice ale Mangaliei s'ar îmbunătăți, iar băile sale ar căpăta importanța ce merită.

Descrierea hidrografică a basinului Mării-Negre.

Acest basin cuprinde toate lacurile și riurile care curg în Mare, precum și văile ce se deschid către E., între Ilanlık și brațul Sf. Gheorghe.

Lungimea acestui basin este de 171 km.

a) Căsta Mării între frontieră și Mamutusta.

De la piatra frontieră No. 31, căsta Mării-Negre se îndreaptă către N. până la Ilanlık; pe o lungime de 4½ kil., până în valea deschisă de lacul Mangalia, căsta este înaltă și abruptă, cu înălțime de 32^m d'asupra nivelului Mării; apoi se continuă în aceeași direcție însă este josă, în formă de plajă pe lungime de 7 km. cuprinsă între delul Mamutusta și lacul Mangalia.

Văile, cari se deschid pe această porțiune până aci descrisă, sunt:

I. **Valea Ilanlık** este largă și se deschide la satul cu acest nume; delurile care o țermuresc sunt: Darî-Iuk, Balcik-Iuk și Taşli-Iuk la V., o despart de valca Hagilar; delul Mamutusta o desparte la N. de valea lacului Mangalia.

Către S., valea se prelungește peste frontieră pe la satul bulgar Akangi, sub numele de valea *Akangi*. Lungimea ei este de 14 km. de la E. la V. și merge urcând cu o pantă de 0^m005 pe metru; ea e sămănată de mai multe movile, din care două mai importante fiind aședate pe frontieră; cea pe care se află piatra No. 30 are cota 81^m, iar cea cu piatra No. 31, chiar pe țermul Mării are cota 33^m68.

D'alungul căstei merge drumul care vine din Bulgaria, trece frontiera pe la pichetul No. 45, către N. prin Ilanlık la Mangalia.

Valea e tăiată de drumurile Ilanlık-Hagilar, Hagilar-Akangi, Caraci-Kulac la Akangi, care trece peste frontieră pe la E. de pichetul No. 44.

II. **Valea deschisă de lacul Mangalia.** *Lacul Mangalia* se întinde de la V. la E pe o lungime de 13 km., nu în linie dreaptă, ci descriind mai multe sinuosități, cari fac să crească valoarea sa militară²⁾. Odată această lac a comunicat cu Marea printr'un canal, astăzi astupat de dune nisipoase, ast-fel că între lac și Mare acum există o limbă de pământ, lată numai de 200^m, în care pescarii încă au tăiat un șanț ce servește de scurgere lacului. Pe la capătul E. al lacului trece șoseaua Mangalia-Ilanlık, peste un pod cu piciorile de piatră.

Natura țermului înconjurător al lacului este stâncosă și abruptă, formată din calcar dolomitic, interpus printre straturile de calcar-grosier ale cretacului, cari se țin foarte aproape de țerm și la o înălțime ce variază între 20 și 30^m d'asupra nivelului apei și formează ca-verne mai mult sau mai puțin lungi.

Pe țermul de N. al lacului vine să se scurgă mai multe izvoare de apă sulfurată, care înconjoară pe sub straturile de calcar, orașul Mangalia, până la 3-4 km. împrejur.³⁾

La extremitatea V. lacul se termină prin stuf. El are și două insule în dreptul rui-nelor satului Baş-Punar.

La un sondaj ce l'am făcut în vara anului 1891, am găsit adâncimea lacului, în drep-

¹⁾ A se vedea partea geologică.

²⁾ Vezi geografia militară.

³⁾ A se vedea apele sulfuroase la partea II-a a geologiei.

tul băilor, de 20^m, care se poate considera ca maximum, căci atât către V. cât și către E. această țifără se micșorează treptat.

Natura fundului lacului este pietrășă pe cea mai mare parte din lungimea lui; numai către extremități este nămolășă.

Pește produce în abundență și de tot felul, speciile mai principale sunt: somnul, crapul, țiparul, scrumbiile și calcanii, veniți din mare sau poate chiar rămași din timpuri, când canalul de scurgere era încă ne-năpădit.

Valea ce deschide acest lac este foarte lungă și sinuoasă; ea vine din Bulgaria, taie frontiera la V. de piatra 29, între pichetele 41 și 42 și sub numele de *Valea Popucci*, se îndreaptă către N. în direcție S.E.-N.V., pe o lungime de 2½ km. de la frontieră, până la cătunul Popucci, după ce a trecut pe la ruinele satului Caceamak.

De la Popucci, valea ia numirea de *Achargea-Hoscadin* și se îndreaptă de la S.E. către N.V., în formă sinuoasă, pe o lungime de 12½ km., până la satul Achargea, după ce a trecut prin satele Cadichioi și Hoscadin.

De la Achargea valea începe a se numi *Keragi* și după ce face un cot pronunțat, se dirije în unghiul drept către E., la comuna Keragi, trece pe la satele Deleurusi, Nalbant, Sarighiol, Achași, la E. de care încep mlăștinele lacului pe țărmurile căruia sunt satele Baș-Punar, la N.; Caraci-Kulak și Kerege la S.

Lungimea totală a văii împreună cu lacul este de 43 km. și este mărginită de delurile: Dari-Iuk, Kosu-Iuk, Murzak-Tepe, Sarighiol, Keragi, Mamuttusta, pe dreapta; iar pe stânga delurile: Hoscadin, Mesarlâk-Sârtâ, Egi-Iuiuk, Cara-Iuiuk, Copucci, Kirizi-Iuk și Arpali-Iuk. Valea este adâncă, strâmă și prăpăstioasă, abia atinge în unele locuri 500^m lărgime.

Pe ea merge drumul Popucci-Cadichioi-Hoscadin-Achargea și la Kiragi se unesce cu șoseaua care duce la Caraomer spre V., șoseaua urmărește valea către E. pe la Deleurusi, iar la Nalbant suie coasta pe deal pentru a merge la Mangalia. (Șoseaua e în proiecție).

Valea totuși e urmată de drumul, care se desface din șoseaua județeană la Nalbant, trece pe la Sarighiol și la Achași, se bifurcă între Hagilar, la S. și către N. în șosea.

De la Achași, valea fiind mlăștină, drumurile o părăsesc pe coasta de N. (șoseaua de care am vorbit), iar pe la S. drumul Hagilar vine la podul de la Mangalia.

În această vale dau o mulțime de drumuri ale văilor secundare, descrise mai jos:
Pe dreapta (la S.):

1. *Valea Hagilar*, nasce de la Movila Koșu-Iuk, se îndreaptă către N. în direcție S.V.-N.E. printre delurile Balcik-Iuk, Tasli-Iuk, Mamuttusta la E. și dealul Hagilar la V., trece prin satul Hagilar și după 5 km. de drum se deschide în fața cătunului Baș-Punar. În lungul văii nu merge nici un drum, dar la Hagilar converg 6 drumuri, care duc la Cadichioi (la S.V.), Achași (N.V.), Baș-Punar N., pe la coasta lacului; Podul Mangalia la E., Ilanlic la S.E. și Akangi în Bulgaria, la S.; acest din urmă trece frontiera puțin mai la V. pe piatra No. 30.

Pe stânga de la V. și N.

2. *Lunga vale, paralelă frontierei între Canli-Cicur și Valali*, ia naștere din pârâul E. ale delului ce vine din Bulgaria, la piatra No. 29, la punctul cotat 151 și sub numele de *valea Iurthuk*, se îndreaptă spre Canli-Cicur (grăpa sângeroasă), de la S.V. către N.E. și de aci către E. pe la Dauluchioi și Valali, unde se termină după o lungime de 10 km., între delurile ce vin de peste frontieră, la S. și Mezarlik-Bair, Egi-Iuiuk și Mezarlâk-Sârtâ la N. Este urmată de drumul ce vine din Bulgaria, pe la V. de piatra No. 29 și se unesce la Canli-Cicur cu drumul de la Caraomer; drumul urmărește către E. pe la Dauluchioi și Valali, până la Akargea. În această vale dau:

Pe dreapta, la S:

a) *Cara-Dere*, prelungită către S.V. cu *Murfatcea-Cairac*, se deschide după un drum de 5½ km. la Valali și e urmată de drumul Valali-Bulgaria, trecând frontiera chiar pe la piatra No. 27.

b) *Kiuciuk-Dere-Culac*, ce are o direcție S.N., pe la pârâul delului Hoscadin, așezat la

E.; are un drum de $2\frac{1}{2}$ km. și e urmată în parte de drumul Valali-frontieră, între pichetul No. 39 (la V.) și piatra 28, unde se unesce cu drumul ce vine de la Hoscadin peste délul Hoscadin la frontieră.

Pe stînga (la N.):

c) *Valea Sârtî*, prelungită către N.V. cu larga *vale Dauluchioi-Culac*, până la pôlele délului Coru-Sârtî. Are o lungime de $8\frac{1}{2}$ km. și e urmată de drumul Dauluchioi (unde se deschide) la Ghiuvenli (în basinul V. Dunărean) și Dauluchioi-Mustafacâ (în acelaș basin); este tăiată de șoseaua Mangalia-Caraomer. Ea e mărginită de délurile Mezarlık-bair și Caraomer-bair la V., Egi-Iuiuk și Mezarlık-Sârtî la E.

3. *Tirpan-Dere*, ia nascere din pôlele S.E. ale délului Cara-Iuiuk, se îndreptă către S.E. de la N.V., pe la pôlele délului Egi-Iuiuk (aședat la V.) și se deschide după un drum de 4 km. la V. de Kiragi. Este tăiată de șoseaua Mangalia-Caraomer și urmată de drumul Kiragi-Ghiuvenli, peste délul Coru-Sârtî (în basinul V. Dunărean).

4. *Valea Casâmcea*, ia nascere din pôlele S.V. ale délului Azaplar, se îndreptă către S. cu direcția S.V.-N.E., printre délurile Casâmcea la E., Cara-Iuiuk la V. și după un drum de $6\frac{1}{2}$ km., se desface la Keragi, după ce a trecut pe la ruinele satului Casâmcea, unde malurile sunt 'nalte și ripóse. Este tăiată de șosea și urmată de drumul Kiragi-Azaplar.

5) *Valea Acbași-Culac*, se desface de la Movila Asan-Oba-Tepe, îndreptându-se către S. în direcție N.S. și se deschide la satul Acbași, după un drum de $2\frac{1}{2}$ km.; este tăiată de șosea și urmată de drumul Acbași-Azaplar.

6) *Valea Viilor*, ce se continuă către N.V. sub numele de *Alceak-dere*, corespunde lungei văi Boruncea (valea secundară Kiivan-Alceak, în basinul V. Dunărean), ia nascere din pôlele V. ale délului Cogea-Sirt-Bair, se îndreptă de la N.V.-S.E., printre délurile Arta-Burun și Azaplar la V., Cogea-Sirt-Bair și Kirizi-Iuk la V. și după un drum de 13 km. în care trece pe la Copucci, se deschide la ruinele satului Baș-Punar.

Până către N.V. de Copucci valea este relativ strîmtă, iar de aci se lărgesce și se transformă în câmpie fôrte puțin undulată. Este tăiată la gură de șosea și urmată de drumul Baș-Punar-Copucci, unde converg 3 drumuri principale, unul de la Azaplar (de la N.V.), al doilea de la Carachioi (N.; versantul V. Dunărean) și al treilea de la Gheringik (la N.E.).

III. **Valea Mangalia.** Este o vale largă ce se întinde către N. orașului, până la Movila Cumarova; către V. este mărginită de délurile Koim-Iuiuk, Sira-Iuiuk și Badalar; către S. se confundă cu valea lacului Mangalia. Lungimea S.-N. este de 6 km., iar lărgimea E.-V. de 3 km., este constituită din calcar dolomitic ale Cretacicului, care ascunde bogate ape sulfuróse, ca cele din *lacul Ciukur* la $1\frac{1}{2}$ km. spre N.V. de oraș și cele de la *ezerul Mangalia*, situat pe cóssta Mării spre N. de oraș, de care e despărțit prin vii.

Aceste ape înconjură orașul de la N.E. către S.V. și merg a se vărsa la băile sulfuróse de pe țermul lacului mai sus descris¹⁾.

Pe valea Mangalia merge șoseaua Mangalia-Constanța, precum și drumurile spre Gheringik, Ascilar și Kiuciuk-Tatlageak.

b) Cóssta Mării între Mamutusta și Tuzla.

De la Ezerul Mangalia, cóssta Mării, după ce forméză un cap către E., se îndrepta de la S.V.-N.E., până la capul Tuzla; cóssta este 'naltă și escarpată pe acéstă lungime de 18 km., înălțimea variază între 22 și 40^m.

Către N. de *ezerul Mangalia*, supr. 150 hect., se află lacul acoperit cu stof numit *Cumarova*, ce ocupă o suprafață de 60 hectare.

Văile carî se deschid sunt:

IV. Valea lacului și părțului Tatlageak.

a) *Părțul Tatlageak*, ia nascere din două fântâni mari în satul Gheringik, se îndreptă

¹⁾ A se vedea detaliat acésta, în partea geologică.

către S. în direcția S.E., până la satul Ascilar, pe care udându-l se îndreaptă către N.E., până la Küciuk-Tatlâgeak, spre E. de care formează *două lăculețe* și apoi după un curs de 8 km. se varsă în :

Lacul Tatlâgeak, ce are formă alungită de la E. la V., cu scobituri mari și numeroase. Este acoperit mai mult de jumătate cu stuf și are o suprafață de 80 hectare. E despărțit de Mare printr-o limbă foarte îngustă 50^m de dune, pe care trece drumul Mangalia-Tuzla. Pe la extremitatea V. a lacului trece șoseaua Mangalia-Constanța.

Valea deschisă de pârâu și lac este foarte largă, pe ea se află satele Gheringik, Ascilar, Küciuk și Buiuk-Tatlâgeak. Se mărginesc la N. cu delurile Dermen-Bair, Taușan-Bair, Sarî-Iukler, Taslâ-Iuk, care o despart de valea lacului Tuzla, către V. delul Cogea Sîrtî-Bair o despart de valea corespunzătoare din basinul V. Dunărean, numită Borungea (valea secundară Sanâr și Muratan-Dere), către S. delurile Kirizi-Iuk, Arpali-Iuiuk, Koim-Iuk și Cumarova, o desparte de valea lacului Mangalia și valea Mangaliei, cu care se prelungește în apropierea cotei Mării pe la Cumarova. Pe valea Tatlâgeak merge drumul Tatlâgeak-Gheringik și aci se bifurcă spre N.E. la Amzacea și Carachioi, ambele duc în versantul Vest-Dunărean. Este tăiată de drumurile Copucci-Gheringik-Muratan, Mangalia-Ascilar-Tatlâgeak-Perveli-Muratan și Karlichioi.

În valea lacului Tatlâgeak se deschid două văi pe stânga (la N.):

1. *Valea Tatlâgeak*, care se deschide la Buiuk-Tatlâgeak, e urmată de șosca.

2. *Buiuk-derea*, pe la pârâul delului Baldaran-Iuk-Bair (așezat la E.), se deschide tot la Buiuk-Tatlâgeak și e urmată de drumul Buiuk-Tatlâgeak-Karli-chioi spre N.V. și Buiuk-Tatlâgeak-Tuzla spre N.E.

V. *Valea Mangea-Punar*, continuată către V. prin *Arnăut-Bostan-Derea*, este coprinsă între delul Dermen-Bair la N., care o desparte de valea lacului Tuzla; către V., se întinde până la pârâul delurilor Taușan-Bair și Baldaran-Iuk-Bair; către S. se confundă cu valea Tatlâgeak.

În această vale se află micul lac *Mangea-Punar*, aproape de țărmul Mării.

De curînd s'a format două cătune, ce poartă același nume, așezate pe drumul Mangalia-Tuzla, care taie această vale.

Capul Tuzla, este format de ramificațiile E. ale delului Dermen-Bair.

Inclinarea cotei Mării-Negre pe meridian, în lungime de 29 km., coprinsă între Piatra No. 31 și capul Tuzla, este de 5' de la N.E. către S.V. (Longitudinea capului Tuzla este de 26°20', iar accia a punctului No. 31 al frontierei, este de 26°15'). Este unul dintre cele 3 capuri ale Dobrogei, și se află pe al 26°20' longitudine orientală. De curînd s'a construit pe cap *un far*.

c) Cîsta între capurile Tuzla și Constanța.

Spre N. de capul Tuzla, cîsta Mării se îndreaptă către N., descriind o mare curbă lungă de 23^{km}. 400^m. până la Constanța; această curbă este întorsă către V.; la jumătate distanța se prelungește în Mare micul *cap Agigea*.

Între capul Tuzla și Constanța, cîsta în general este înaltă și abruptă, afară de valea deschisă de lacul Tuzla care se prelungește până la Mare, formând o plajă nisiposă.

Golful Constanța este acoperit cu nisipul adus de vînturi și curenți. Lucrările începuse de câțiva ani a se face de scop de a transforma acest golf într'un port ¹⁾.

Văile cari se deschid între Tuzla și Constanța, sunt :

VI. *Valea lacului Tuzla*. *Tuzla-Ghiol* este un lac ce se întinde în formă alungită de la S.V. către N.E., de la cătunul Ceatmalar până la Mare, de care 'l desparte o limbă de pământ lată de 200^m, formată din dune, pe care trece șoseaua Tuzla-Constanța.

Între satele Techirghiol (așezat pe cîsta N.) și Tuzla (pe cea de S.), forma lacului

¹⁾ A se vedea pe larg această cestiune, la descrierea portului Constanța.

este alungită de la N. la S. Dacă nu ținem seamă de numeroasele lui sinuosități, lacul prezintă forma unui ciocan, ce ar avea coda către S.V. Lățimea maximă de la N. la S. în dreptul satului Techirghiol, este de 4½ km., iar lungimea de 9 km. și suprafața totală de 2540 hectare.

Între țărmul S. al lacului și satul Tuzla, se află un *mir lac* de formă dreptunghiulară cu o suprafață de 60 hect., iar pe țărmul N.E. un altul și *mai mic* cu 15 hect. suprafață.

Șoseaua Tuzla-Constanța lasă acest al doilea lac către E. În coda mlăștină de S.V. a lacului se varsă *pârîul Musurat*, care ia naștere din delul de la N. Musuratului, străbate comuna cu același nume, curge către S. în direcție N.V.-S.E., formând mai multe cotituri, udă satul Urluchioi, la S. de care se varsă pe țărmul N. al lacului Tuzla. Lungimea pârîului este de 8 km.

Valea lacului Tuzla corespunde la V. cu valea Borungea, iar la N.V. cu valea Mahometcea (ambele din versantul V. Dunărean); ea este cuprinsă între delurile: la N. Mezarlâk-Iuk, Bozlutak-Iuk, care o desparte de Valea Agigea; la N.V. Telegraf-Tepesi-Bair și delul Musurat, care o despart de valea Carasu (secundara sa Mohametcea-Ceair-Dere); la V. delurile Topraisari-Bair și Meragi-Bair o despart de valea Borungea (secundarele sale: Uzunlar-Dere și Sâнар-Dere), la S. Tasli-Iuk, Sarâ-Iukler și Taușan-Bair o despart de valea Tatlâgeac, iar Dermen-Bair de valea Mangea-Punar.

Satele aflătoare pe valea acestui lac sunt: Tuzla și Ceatmalar la S., Karlichioi, Kiuciuk și Buiuk-Muratan la V., Musurat, Urluchioi, Techirghiol la N.

Valea este tăiată pe la coda V. a lacului de drumul Mangalia-Constanța și mai la V. de drumul Perveli-Muratan-Musurat, de unde trecând culmea delului, duce la Abdulah în valea Carasu.

De la Tuzla merge către V. pe țărmul sudic al lacului, drumul la Ceatmalar, Karlichioi-Muratan-Topraisari. de unde trecând delul duce în valea Borungea la Amzacea, Edichioi, Uzumlar și Inge-Mahale.

Lacul Tuzla peste curând va deveni o importantă stațiune balneară, apa sa conținând în mare cantitate cloruri, bromuri și sulfuri¹⁾.

Văile care se deschid în lacul Tuzla, sunt:

De la S.:

1. *Valea Tuzla*, cuprinsă între delurile Dermen-Bair la E., o desparte de Mare, Kiuciuk-Tuzla-Bair (la V.), o desparte de valea Kiuciuk-Tuzla-Derea.

Valea se întinde către S., prin satul Tuzla până la Movila Meragi-Iuk, pe o lungime de 3½ km.; în ea se află lacul de formă dreptunghiulară descris mai sus. În Tuzla converg drumurile care vin de la Karlichioi (la V.), Perveli (la S.V.), Buiuk-Tatlâgeac (la S.) și drumul care merge paralel țărmului Mării la Mangalia.

2. *Valea Kiuciuk-Tuzla-Derea* la V., paralelă cu precedenta, de care e despărțită prin delul Kiuciuk-Tuzla-Bair, are o lungime numai de 1½ km.

3. *Valea Ceatmalar*, corespondentă cu valea Tatlâgeac, se deschide la coda S.V. a lacului, la cătunul Ceatmalar; pe ea merge drumul Mangalia-Constanța.

De la V.:

4. *Valea Karlichioi*, prelungită către V. prin *Valea Muratan*, nasce din pârîlele S.E. ale delului Meragi-Bair, se îndreaptă de la V. la E., pe la satele Muratan și Karlichioi și pe o lungime de 5 km.; pe ea merge drumul Ceatmalar-Karlichioi-Muratan-Topraisari.

De la N.:

5. *Văile unite Kara-Iuk-Dere*, la V. și *Cuba-Dere* între comunele Topraisari și Musurat, ambele se împreună la 2½ km. spre N. de Muratan, au o direcție N.S. și o lungime de 6 km.; se deschid la satul Kiuciuk-Muratan. Pe valea Cuba-Dere merge drumul Muratan-Musurat.

6. *Valea pârîului Musurat*, urmată de drumul Urluchioi-Musurat-Abdulah.

7. *Valea deschisă Aitan-Dere*, este mai mult o prelungire Nordică a precedentei și se

¹⁾ Detaliat, a se vedea acesta în partea geologică.

confundă către N. cu platoul format de Ormancik-Bair spre culmea délului Musurat, care formeză linia despărțitoare a apelor între bazinele Vest-Dunărean și Marea-Năgră.

8. *Valea Urluchioi*, se deschide în valea pâriului Musurat la Urluchioi, după o lungime de 2 km., mărginită la E. de délul Ormancik-Bair și Movila Urluchioi. Pe ea merge drumul Urluchioi-Hasi-Dülük și e tăiată pe la gură de șoseaua Mangalia-Constanța. (În construcție).

VII. Valea largă și ramificată, pe care se află lacul Agigea.

Lacul Agigea are forma unui triunghi isoscel cu basa spre Mare, de care e despărțit printr-o limbă formată de dune, lată de 50—100m, lungimea lui este de 1½ km., iar suprafața de 75 hectare.

În această vale sunt aședate satele Agigea la S., Hasi-Dülük și Laz-Mahale la N.; este coprinsă între délurile: Mezarlâk-Iuk, Tuzla-Iuk și Telegraf-Tepesi-Bair; la S. o desparte de valea Tuzla, Pipiliga-Iuk și Iucî-Iuk-Berechi la V., o desparte de valea Carasu (secundara Mahometcea-Ceair-Dere). Către N.V. abia câte-va movile o desparte de valea Hasancea, iar către N. valea se deschide până la Constanța. Délul Denis-Ialasi-Bair dintre Agige și viile de la Constanța, cu direcție S.V., paralel țărmului Mării, abia are o înălțime de 40m.

Tôte văile secundare converg spre Agigea și sunt de puțină importanță.

1. *Cele 2 văi cari pörtă numele Iuncatan-Dere*, una are direcție către S. și e urmată de șoseaua Mangalia-Constanța; cea de a doua are direcția către V.

2. *Carsi-Dere*, pe care se află satele Hasi-Dülük și Laz-Mahale.

La Hasi-Dülük converg drumurile cari merg către: N.E. la Constanța și Anadolchioi, N. la Palaz, N.V. Hasancea, V. Mahometcea, S.V. Abdulah și Musurat, S. Urluchioi Techirghiol și în fine S.E. la Agigea.

Valea este tăiată de la S.V. către N.E. de șoseaua Mangalia-Constanța ce trece pe la Agige, unde se bifurcă spre Tuzla, trecând pe la Sanatoriū și spre Techirghiol. Lungimea văii se pôte considera de la N. la S. (între Laz-Mahale și Agigea) este de 3½ km., iar lărgimea E.V. de 6 km.

d) Căsta între Constanța și Midia.

Capul Constanța, pe care este așezat orașul cu acelaș nume, închide pe la N.E. golful Constanța¹⁾. El este al doilea cap al Dobrogei. Spre N. de orașul Constanța căsta Mării este înaltă până la 40m pe o lungime de 5 km., la punctul numit *Tăbăcăria*, la N. de care țărnel descrie un arc deschis de cerc cu concavitatea către V. până la *Capul Midia*, al 3-lea cap al Dobrogei.

Distanța măsurată pe căsta între capurile Constanța și Midia este de 22 km.

Spre N. de Tăbăcărie căsta este josă și nisiposă, o limbă îngustă variind între 200—500m formată din dune, desparte *lacul Sütghiol* de Mare, care câte odată se unesce cu lacul; pe această fășie nisiposă merge drumul Anadolchioi-Tăbăcăria-Mamaia.

Spre N. de Mamaia fășia nisiposă începe a se lăți de la 300 până la 1500m și continuă a țăruri Marea până aprăpe de capul Midia, pe ea merge drumul Mamaia-Gargalic.

Capul Midia este format de ramificațiile S. ale délului Movila Căldării.

Valea ce se deschide spre N. de Constanța este largă cu puține ondulațiuni, cari abia pot primi numirea de déluri, e sămănată cu movilele Tașli-Iuk, Cital-Iuk, délul Duran-Bair cu Movila Islam-Tepe; toate aceste movile servesc de puncte ale liniei despărțitoare a apelor celor două bazine: Vest-Dunărean și M.-Năgră.

În această vale sunt lacurile:

VIII. *Tăbăcăria*, numit ast-fel de la două fabrici de tăbăcărie așezate la E. de lac, este așezat la 3 km. spre N. de Constanța, lângă satul Anadolchioi, are o suprafață de aprăpe 100 hectare. E înconjurat de stuf și produce pesce în mică cantitate.

¹⁾ Detaliat se va vorbi despre acest cap la descrierea orașului.

El nu comunică cu Marea, de și este foarte aproape de ea, de care se desparte prin dune, pe care trece drumul Anadolkiöi-Mamaia.

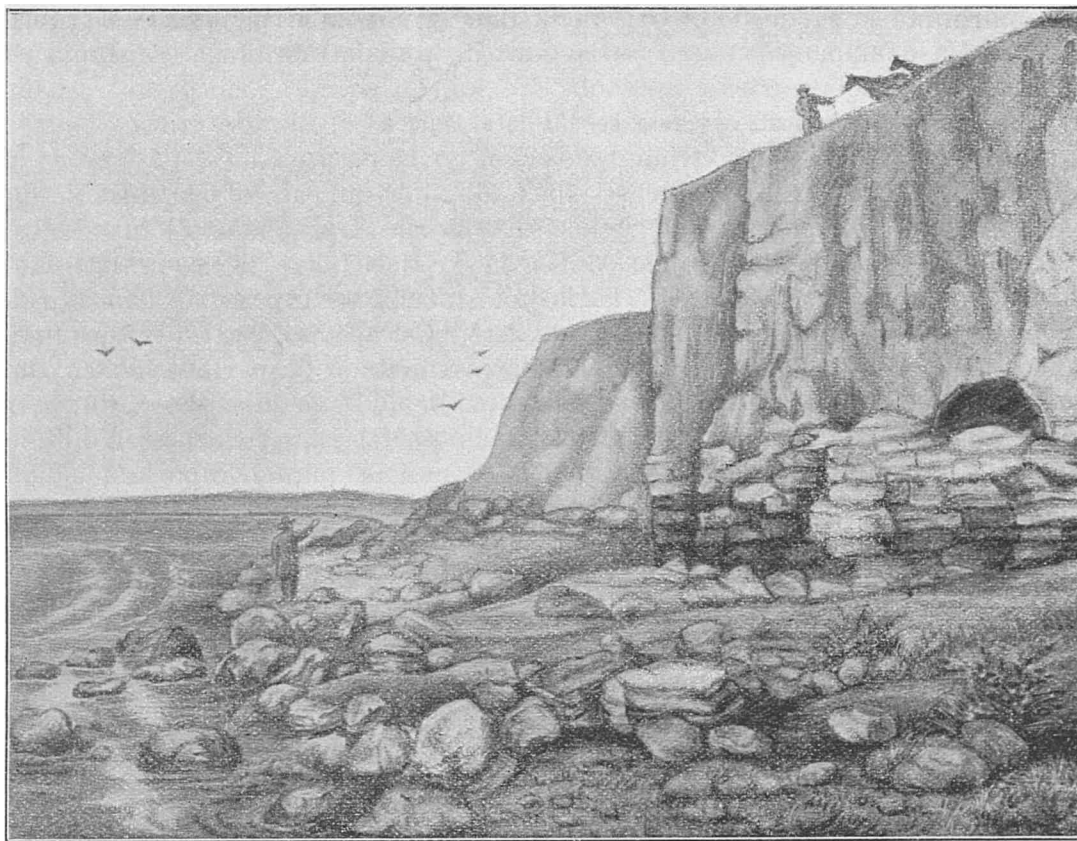

Fig. 30. — Capul Midia. (După Peters).

IX. **Lacul Süt-ghiol** (lacul de lapte), ce se întinde lărginduse de la S. la N. de-alungul cōstei Mării, de care e despărțit prin fâșia nisiposă mai sus descrisă. Lărgimea de S. a lacului este de $1\frac{1}{2}$ km. și chiar mai îngustă, iar la N. de 4 km., lungimea lui de la N. la S. este de 8 km., iar suprafața de 20 km. p., se termină către N.V. printr'un golf mlăștinos și acoperit cu trestie, care se întinde până aproape de satul Cogea-Ali. Pe țărmurile sale sunt așezate satele Palaz și Canara la V., Cogea-Ali și Mamaia la N.

La Canara (în turc. stâncă) lacul este țărmurit de terenuri calcaroase, care se exploatează pentru portul Constanța. O linie de drum de fier este construită anume în acest scop¹⁾.

Lacul produce pește în abundență și de tot felul, pe țărmul său vestic sunt și două cherhanale între Palaz și Canara. Natura țărmului Vestic este pietrōsă, spre N. și S., mlăștinosă; iar cel de E. este nisipos.

În lac, în fața satului Canara, departe de la țărm de 100^m se află mica *Insulă Ovidiū*, numire care după părerea D-lui Opreanu (fost prefect al județului Constanța), i s'ar fi fost dată de un Englez, pe când se făcea drumul de fier Cernavoda-Constanța. Se pare că chiar Mommsen atribuie unui Englez această denominațiune, care în orî și ce chip nu se pōte atribui, de cāt unor vremuri mult mai apropiate de noi.

Lacul are în multe puncte o adâncime destul de mare; marginile lui sunt lipsite de arbori, numai la un loc se observă 7 salcii. Insula e înconjurată de trestie, și acoperită cu stejari seculari, printre cari periî sălbatici, fagi și vița care dă rōde mici, împreună cu cucuta dau insulei un aspect foarte sălbatec. La mijlocul insulei o grămadă mare de

¹⁾ A se vedea partea geologică, economică și descrierea portului Constanța.

pietre transportate acolo din trecut, probabil pentru vre-o construcțiune în perimetrul insulei, care nu e mai mare de 1 km. p.

Populațiunea insulei, formată din sute de vulturî, de corbî și porumbeî sălbateci, trăsese nesupărată de pușca vînătorului, la cel mai mic sgomot se învârtesc împrejurul și pe deasupra copacilor, umplînd aerul cu glasul lor asurzitor, așa că este imposibil a sta mai multă vreme pe insulă ¹⁾.

De-a lungul cîstei V. a lacului Süt-ghiol trece șoseaua Constanța-Tulcea. Valea este străbătută de la E. la V. de drumurile cari duc de la Palaz la Hasancea și Horoslar (basinul V. Danubian), de la Canara și Cogea-Ali la Horoslar, Nazarcea și Caratai (în acelaș basin).

Ramificațiile S. ale délului Cara-kioi, desparte lacul Süt-ghiol de :

X. **Lacul Tașaul** înconjurat de délurile Tașaul la N.E., care 'l desparte de lacul Gargalik, délurile Cîkrâkcî și Carakioi-bair la S.V.

Forma sa pôte fi asemănată cu a unui triunghi isoscel cu baza (4 km.) spre S.E., despărțită de Mare printr'o fâșie de dune lată de 1 km. și cu vârful către N.V. (lungimea de 10 km.). Se termină către N.V. printr'o regiune mlăștinósă acoperită cu trestie, unde se varsă riul Casâmcea. Adîncimea sa variază între 25 și 40^m, iar suprafața de 1200 hect.

În partea Sud-Vestică, lacul conține o mică insulă stîncósă *Küriuk-Ada*.

Lacul produce în abundență tot felul de pește. Pescăritul formeză una din principalele ocupațiuni ale locuitorilor satelor așezate pe țermul său : Caracoiu, Cîkrâkcî, la V., Tașaul la N., Șahman la E.

Malurile sunt în general jîse, afară de cele de la S.V. și N.E., unde ramificațiile délurilor Carakioi-Bair și Tașaul, fac malurile 'nalte și stîncóse.

De la Canara merge spre N. drumul care lasă în dreapta Cogea-Ali, duce la Cîkrâkcî, acest drum se continuă spre N. până în șoseaua Tulcea.

Tot de la Canara merge către N.V. la Caramurat (basinul V. Dunărean), șoseaua Constanța-Hârșova. Acéstă șosea la jumătate distanță este tăiată de drumul care vine de la Alacapu-Nazârcea, paralel văii Cioban-dere (basinul V. Dunărean), duce la Cîkrâkcî.

Pe țermul V. al lacului merge drumul Mamaia-Cara-Koiu-Cîkrâkcî la Ester.

Pe țermul S. trece prin dune șoseaua Cîkrâkcî-Cara-Koiu-Gargalic, din care se desface la cîda S.E. a lacului, drumul care merge prin Șahman la Tașaul și se unesce spre N.V. cu șoseaua Constanța-Tulcea.

Pe țermul S.V. al lacului se deschid două văi :

1. *Valea Cîkrâkcî*, însoțită de un mic pâriu, care izvorăște din pîlele S.E. ale délului Carakioi-Bair, se îndreptă spre N., are un curs de 1½ km. și se varsă la 1½ spre S. de satul Cîkrâkcî.

Valea deschisă de acest pâriu se întinde către N.-V. pe la sat și are o lungime de 3½ km., o direcție N.V.-S.E., corespunde văii Caramurat. Pe ea merge șoseaua Cîkrâkcî-Caramurat.

2. *Valea Dolufacâ*, care vine din pîlele N.E. ale délului Ilanlâk-Bair, se îndreptă de la N.V.-S.E., are o lungime de 4 km. și se deschide pe țermul N.V. al lacului la satul părăsit Dolufacâ. Pe ea merge drumul Dolufacâ-Ester.

XI. **Riul Casâmcea** de și este un afluent al lacului Tașaul, dar prin lungimea cursului său (80 km.) și prin basinul ce ocupă (600 km. p.), fiind pus în al doilea rang după Taița, între riurile cari brăzdeză Dobrogi, udând teritoriile ambelor județe, basinul său pôte fi considerat separat.

Riul Casâmcea (turc. sf. Dumitru), izvorăște din două pâriișe din pîlele S.E. ale délului Periclic, ambele numite *Aaslâ-dere*, se unesc pentru a curge de la N.V. către S.E. descriind prin păduri un arc de cerc întors către E. Eșind din păduri la N.E. satului Alifakâ, începe a se numi *pâriul Sulfaru*, străbate satul Alifakâ, la S.V. de care începe a se numi *pâriul Casâmcea*, se îndreptă în direcție generală N.E.-S.V., până la comuna Ca-

¹⁾ După Amante Bruto. Ovidiu în exil. Traducere de Clelia Bruzzesi. București, 1885, p. 57—61

sâmcea, printre delurile: Alifakâ și Saxancairac la E., care 'l despart de pâriul Beidaut. Delurile Coru-Bair și Turbencea la V., 'l despart de râul Enisaraî. (basinul V. Dunărean).

De la Casâmcea, râul se îndreaptă către S. pe la satele Caceamak și Kiuciuk-Kioî, până la Móra Cocónei (confluența sa cu pâriurile Terzekioî pe dreapta și Râmnic pe stânga), curge printre delurile: Sulugeac și Kiuciuk-Kioi-Bair (acesta din urmă îl desparte de pâriul Râmnic) la E., delul Dulgherul la V. îl desparte de Enisaraî, iar delul Arman-Tepe îl desparte de pâriul afluențele său, Terzekioî.

De la Móra Cocónei, râul Casâmcea, își schimbă direcția de la N.E. către S.V., intră în județul Constanța, prin care curge o lungime de 4 km., formeză apoi limita între județele Constanța și Tulcea pe o lungime de 2 km., până la confluența sa cu pâriul Tocsoff, de unde intră în județul Tulcea prin care curge o lungime sinuoasă de 5½ km., udând satul Chirișlic, iar de la confluența sa cu pâriul Chirișlic, taie limita județelor, curge prin județul Constanța, udă satele Seremet și Palazu-mic, la 5 km. spre S.E. de care se aruncă în partea N.V. a lacului Tașaul, după ce a curs în partea inferioară printre delurile: Tașli-Culac, Veli-Tepe-Bair, Cascalâk-Bair (care 'l desparte de basinul râului Duingi), Cara-Tepe și Cara-Oba la V.; delurile Manc-Orman, delul Tepe, Cara-Tepe-Bair, Chirișlik-Bair, Seremet-Bair și Beriș-Tepesi la E.

Râul Casâmcea se mai numește *Taşaul-dere*, după numele lacului.

Cursul său este în privința lungimeii (80 km.), considerat ca cel dintâi în Dobrogiă; sub raportul debitului de apă vine după Taița.

Iuțela curentului în cursul superior este de 2^m pe secundă, în cursul inferior de 0.50.

Malurile sale, mai ales cel drept, este 'nalt și stâncos, în cursul superior al râului până la Kiuciuk-Kioî, iar în cel inferior numai la Chirișlic și Seremet.

În cursul său, râul formează mai multe iazuri: La S. de satul Casâmcea, la S. de Caciamak, iazul numit Móra lui Hagi-Mamet, la satul Kiuciuk-Kioî, la Chirișlik, Seremet și Palazu-Mic.

Basinul râului Casâmcea ocupă al doilea rang în Dobrogiă, are o suprafață de 600 km. p., și este coprins între delurile:

Cara-Kioî-Bair, Beriș-Tepesi, Bilarlar-Bair, Koș-Tepe-Bair, Hagi-Bairam-Tepe, Inșiratele, Cartal, Dulgheru, Turbencea-Bair și Taușan-Orman la V., Ali-Fakî, Saxancula, Caragea-Punar, Iarîm-Meselik, Iarîm-Iuk, Inan-Bair și Caskalâc-Bair la E.

Pe valea acestui riû merge drumul, care desfăcându-se din șoseaua Constanța-Tulcea la N.V. de podul de piatră, trece pe la Palazul mic, Seremet, Chirișlik, Kiuciuk-Kioî, Caceamac, Casâmcea, Alifakâ, urcă culmea delurilor Periclic și Dolama, coboră în valca pădurășă Periclic-Culac la Bașpunar pe valea râului Slava-Rusescă, după ce a tăiat șoseaua județenă pe la Casâmcea.

Râul curge paralel cu Eni-Saraî, cu linia despărțitoare a apelor celor două bazine și cu limita între județele Constanța și Tulcea. Afluenții și văile acestui riû sunt:

Pe dreapta, de la V.

1. *Sasli-Culac*, vale mică, are o direcție N.E.-S.V., trece prin satul Ceaș-Chioî, are o lungime de 2 km.; se deschide mai către N. de satul Alifakî. Prin ea merge drumul Ali-fakî-Ceașchioî la Bașpunar, peste culmea delului Periclic. Este opusă văii Hagi-Omer (din Versantul Vest-Dunărean).

2. *Curu-Derea*, vale mică însoțită de un pâriu, care isvorăște din pôlele S. ale delului Coru-Bair, se îndreaptă către S. în direcție N.V.-S.E., curge pe la pôlele movilei Rosculeț, așezată la V. său, după un curs prin câmpie de 3 km., se varsă în râul Sulfaru (Casâmcea), la mijlocul distanței între Alifakî la N. și Casâmcea la S. Pe valea sa merge drumul Casâmcea-Calfa în versantul Vest-Dunărean, după ce a trecut delul Coru-Bair, Valea corespunde văii Sulugeac-Dere.

3. *Valea însoțită de pâriul Caciamak*, ia naștere din pôlele S.E. ale delului Dulgherul se îndreaptă către S. în direcție N.V.-S.E., și după un curs de 2½ km. se deschide în satul Caciamak (Câșla Roșculeț).

4. *Pâriul din văile în prelungire Cartal-Terzechioi*. Valea Cartalul ia naștere din pôlele

S.V. ale dëlului Dulgherul, se îndreptă în forma unui arc de cerc întors către V., în direcție N.V.-S.E., trece pe la satul Cartal-Seleuș, iar de la Terzechioi începe a se numi *valea Terzechioi*. Pârîul nu începe de cât de la satul Cartal-Seleuș și se varsă la *Môra Cocónei*, după ce a trecut pe la *Podul lui Gogea-Amet*. Lungimea totală a văilor prelungite, este de 20 km., din care riul străbate numai 12 km.

Délurile Dulgherul și Arman-Tepe așezate la E., desparte valea de accia a riului Cașâmcea, iar délurile Cartal și Inșiratele o desparte de valea Enisarai, ele sunt așezate la V.

Valea este urmată de drumul Môra-Cocónei-Terzechioi-Cartal-Seleuș, trece peste linia despărțitoare a apelor pe dëlul Cartal și duce în basinal V. Dunărean, la satul Dulgherul.

Ea primesce mai multe văi terșiare.

Pe dreapta:

a) *Taslă-Dere*, vale mică, însoțită de un pârîiaș, arc direcție S.V.-N.E., o lungime de 2 km. și se deschide între Cartal-Seleuș și Terzechioi.

b) *Valea-cu-Pietrile (Taslă-Culac)*, vine din dëlul Inșiratele, are direcție N.E.-S.V., o lungime de 3½ km. și se deschide puțin la N. de satul Terzechioi.

Pe stânga:

c) *Valea Mandalac-Dere*, are direcție N.E.-S.V., lungime de 2 km., se deschide în fața văii Taslă-Dere.

d) *Micile văi întrunite Sasăc-Culac și e) Sasăc-Coraș*, au o direcție N.V.-S.E., se deschid în fața văii cu pietrile, după ce a lăsat către N.V. movila Memendeni-Tepe, care o desparte de precedentă.

5. *Valea Ceatal-Orman sau Pantelimon*, pleacă din pôlele S.E. ale dëlului Hagi-Bairam-Bair, se îndreptă către E. printre délurile Man-Coru, pe stânga și Tepe pe dreapta, trece prin satul Ceatal-Orman (sau Pantelimon). Are o lungime de 7 km. Se deschide la 2 km. mai la S. de Môra-Cocónei. Malurile sale sunt înalte și râpóse. Valea este urmată de un pârîu cu apă mai tot timpul anului, precum și de drumul Ceatal-Orman la Saragea, în valca Eni-Saraș.

6. *Valea Chirișlic*, ia naștere din pôlele N. ale dëlului Koș-Tepe-Bair, se îndreptă de la N.V.-S.E., printre délurile Tepe, Cara-Tepe-Bair la N.; Ghelingek-Bair și Chirișlik-Bair la S. Are o lungime de 12 km., malurile în partea inferioară sunt înalte și stâncóse, se deschide la 1 km. spre S. de satul Chirișlic și primesce pe dreapta:

a) *Valea Odi-Culac*, care nasce dintre Koș-Tepe-Bair la N. și Ghelingek-Tepe la S., se îndreptă de la S.V.-N.E., pe la satul Ghelingek și are o lungime de 4 km.

Ghelingek este un nod de drumuri, căci afară de drumul Hârșova-Constanța, converg către acest sat o mulțime de drumuri care-l lęgă către N.E. cu Chirișlic, N. cu Ceatal-Orman, S.V. cu Kior-Ceșme, S. cu Bilarlar (Dorobanțul), Danachioi (Carol I), la S.E. cu Pazarli și Esterul.

7. *Mica vale Seremet-Culac*, are o direcție S.V.-N.E., printre délurile Chirișlic-Bair, la N., care o desparte de valea Chirișlic, Seremet-Bair la S., o desparte de Visterna. Lungimea ei este de 2½ km., se deschide la 1 km. la S. de precedentă.

8. *Valea deschisă de Apa Visterna*, care isvorăște din pôlele S.E. ale dëlului Bilarlar-Bair, la satul Ester, prin care curgând se îndreptă de la S.V. către N.E. și se varsă la 2 km. spre S. de satul Seremet.

Valea deschisă de acest riș se numesce *valea Esteru*, care ia naștere din Ghelingek-Tepe, se îndreptă către E., pe la satele Pazarli și Esterul, de unde însoțesce cursul pârîului Visterna.

Délurile Ghelingek și Seremet o mărginesc la N., iar délurile Bilarlar, Caramurat și Beris-Tepesi, o mărginesc la S.

Lungimea ei este de 11 km., din care pârîul parcurge numai 5.

Pe ea merge drumul de la Dolufăki la Ester, Pazarli și Ghelingek, este tăiată de mai multe alte drumuri, mai principal este drumul Hârșova-Constanța.

9. *Valea Palazu-Mic*, ia naștere din dëlul Caramurat, se îndreptă de la V. la E. și se deschide după un drum de 5 km. la Palazul-mic.

Valea e urmată de drumul Palazu-mic-Ester.

Pe stânga de la E., riul Casâmcea primesce :

10. *Valea Sulugea*, nasce din delul păduros Caragea-Punar, sub numele de *Culakalcea*, se îndreptă de la N.E.-S.V., pe la pôlele delurilor Saxancula și Sulugea, așezate pe partea dreaptă (N.) și după un drum de 16½ km. se deschide la 2 km. spre S. de satul Casâmcea.

Este tăiată de mai multe drumuri, cari pun în legătură valea Casâmcea cu satul Sarighiol.

11. *Dere-Dikili-Taș-Alceak*, este o vale care ia naștere din pôlele V. ale delului Iucî-Tepe-Bair, se îndreptă de la N.E.-S.V., având pe stânga (la E.) delurile Iucî-Tepe-Bair și Kiuciuk-Kioî-Bair, care o despart de valea Râmnicu, iar la dreapta Taș-Tepe-Iuk o desparte de valea Sulugea.

Lungimea ei este de 16 km., se deschide la Kiuciuk-Kioî și e tăiată de mai multe drumuri, cari pun în legătură valea Casâmcea cu Râmnic.

12. *Valea deschisă de pârîul Râmnic*. *Pârîul Râmnic* ia naștere spre N. de satul Râmnicul-de-sus, curge prin acest sat și cel de jos. Are o direcție N.E.-S.V., curge prin satul Culelia, unde face un cot către V. și după un curs de 12 km., se varsă la *Móra-Cocónei*, în fața confluenței pârîului Terzechioî.

Valea acestui pârîu până la Râmnicul-de-sus, se numește *Râmnic-Dere*. Delurile Kiuciuk-Kioî-Bair și Iucî-Tepe-Bair o despart de valea Dikili-Taș-Alceac, la E. e mărginită de delurile Zandan-Bair, Râmnic-Bair și Tașlă-Culac.

La Râmnicul-de-sus converg 3 văi :

a) *Sarighiol-Vest-Dere* paralelă cu :

b) *Valea Curt-Balâc*, ambele au direcție N.S. și o lungime de 6 km. fie-care.

c) *Curu-Dere*, care ia naștere între Movila-de-Piatră (la V.) și Zandan-Bair (la E.). aceasta o desparte de valea Sarighiol-Est. Are o direcție N.S., merge pe la Cășla-lui-Ion,

Prin aceste văi, cari nu sunt de cât continuarea Nordică a văii Râmnic, merg diferite drumuri, cari unesc Râmnic cu Sarighiol (la N.E.) și Cail-Dere (sat la N.). Pe valea Râmnic merge drumul Râmnic-de-Sus-Râmnic-de-Jos-Culelia-Valea Casâmcea.

d) *Sarighiol-Est-Derea*, ia naștere dintre delurile Caragea-Punar la V. și Sarighiol la E.; la satul Sarighiol prin care trece, se îndreptă de la N.E.-S.V. Se deschide la Râmnic-de-Jos, după o lungime de 12 km., în ea curge pârîiașul cu acelaș nume, care nu e mai lung de 2½ km.

Delul Zandan o desparte de Curt-Balâc și Curt-Derea, iar despăduritele deluri Sarighiol și Iarâm-Meșelic o despart de valea Beidaut; Râmnic-Bair o limitează către E.; este tăiată de mai multe drumuri, cari unesc valea Râmnic cu valea Beidaut; satul Sarighiol este punctul de convergență.

13. *Valea pârîului Tocsoff*.

Pârîul Tocsoff isvorăște din ramificațiile delului Râmnic, valea ce străbate se numește *Cuiu-Culac*, ea are o direcție N.V.-S.E., merge pe la Cășla Zaharia Tițci și pe la satul Tocsoff, la Nord de care este însoțită de pârîu. Are o lungime de 17 km., din care pârîul parcurge numai 6 km., se deschide la 2 km. spre N. de satul Chirișlic.

Primesce în dreapta :

a) *Taslă-Culac*, are o direcție N.S., lungime 3 km., se deschide la satul Tocsoff.

Delul Taslă-Culac mărginește valea la V., iar Veli-Tepe-Bair și Buiuk-Cogelak-Tepe la E. Pe vale merge drumul Tocsoff-Inan-Ceșme.

14. *Valea Alichulac-Derea*, ia naștere din pôlele S. ale delului Cașkalac-Bair, se îndreptă de la N.E.-S.V. Delul Alichulac-Bair o desparte la E. de valea Alciak-Derea. Are o lungime de 13 km., din cari numai 2 sunt udate de un mic pârîu, numit *Apa Alichulac*. Se deschide la 1 km. spre S.E. de satul Scremet, aproape în fața confluenței apei Visterna.

Valea e urmată de drumul ce duce la Cogelac de la Seremet.

15. *Valea Alciak-Derea* paralelă și la S.E. de precedentă, are o lungime de 5½ km., o direcție N.E.-S.V., merge pe la satul Cavargic, la S. de care se deschide. E urmată de drumul Cavargic-Cogelak și tăiată de drumul Palazu-Mic-Cogelak.

În lacul Taşaul se varsă pe marginea N.-Estică :

Pârîul Taşaul, care deschide valea cu acelaş nume, lungă de 6½ km., din care riul nu parcurge de cât 3 km. Direcţia văii este de la N.E.-S.V., merge pe la satul Taşaul, care este udât şi de pârîu şi se deschide la S. satului.

E mărginită la E. de dëlul Taşaul-Sârtî, iar la V. de movilele Mokan-Iuglun-Oba şi Cara-Oba.

Pe o parte a văii merge şoseaua Constanţa-Tulcea, iar fundul e urmat de drumul Taşaul-Peletlia.

XII. **Lacul Gargalik** despărţit de lacul Taşaul prin ramificaţiile sudice ale dëlului Taşaul numite Şahman, la E. este mărginit de dëlul Movila Căldării, care îl desparte de Mare; către Sud o fâşie de dune îl desparte de Mare; pe aceste dune merge drumul de la Cara-Koium la Cara-Harman.

Suprafaţa sa este de 200 hect., adâncimea de 10^m. Forma sa sémănă cu o pară, cu códa spre N. Lacul produce peşte în abundenţă, pe malurile sale sunt mai multe kerhanale; venitul aparţine Statului.

Satul Şahman e aşezat între acest lac şi Taşaul, satul Gargalicul-Mic e aşezat pe ţermul N.E. al lacului.

În el se varsă :

1. *Pârîul Gargalic*, care deschide valea cu acelaş nume, care ia naştere împreună cu pârîul la N. de satul Gargalicul-Mare pe care 'l udă, are o direcţie de la N. la S. şi o lungime de 5 km., el se varsă în códa N. a lacului.

Valea e urmată de drumul Gargalic-Peletlia.

Pe ţermul N.V. al lacului se deschide :

2. *Valea Taşcula*, ce vine din dëlul Taşaul-Sârtî, descrie un mare arc de cerc spre S. şi are o lungime de 7 km. şi direcţia generală N.V.-S.E.

Este tăiată de drumul Taşaul-Gargalicul-Mare.

e) Cónsta între Midia şi Gura Buazului.

Între lacul Gargalic şi capul Midia se află *Colţul Bumbac* (numit şi *Pamuc*), este o veche mlaştină, care înconjură de toate părţile capul Midia. Pare a fi rămăşiţele lacului Sinoe, care probabil s'a întins până aci. Terenul ridicându-se treptat, acéstă mlaştină aprópe a dispărut şi tinde a dispărea pe fie-care an, din cauza evaporaţiunii apei.

De la capul Midia, cósta Mării are o direcţie generală de la S.V. către N.E., ea este jóasă şi acoperită cu dune. La 7 km. 800^m de capul Midia se află *gura Buazului*, cea mai de către Sud scurgere a lacului Razelm.

Gura Buazului nasce din împreunarea a două gârle de scurgere: *Balta-Mare*, care începe de la códa S. a lacului Sinoe, la 2 km. spre N.E. de satul Caraharman, udă acest sat, se îndreptă către S.V. şi are o lungime de 9 km., iar adâncimea de 2^m. şi lărgimea de 15^m, ea se unesce cu gârla *Balta de Mijloc*, cu care face către S. un unghiú fórté ascuţit, are 8 km. lungime. Amândoué se unesc la 1½ km. mai înainte de a se vărsa în Mare la gura Buazului. Regiunea ce străbat aceste două gârle este nisipósă.

f) Lagunele.

XIII. De la gura Buazului se întinde către N. regiunea cunoscută sub numele de *Laguna Razelm*, pe o lungime aprópe 90 km., până la Sf. Gheorghe.

Sub numele generic de laguna Razelm se înţelege grupul celor 4 lacuri mari, înconjurate de alte 8 mai mici cu care stău în legătură, despărţite între ele şi de Mare prin fâşii de mlaştine şi dune, regiune care ocupă totă partea N.E. a Dobrogei la S. Deltei, cu o suprafaţă de aprópe 1500 km. p.

Acéstă suprafaţă se împarte aprópe în două părţi, uscat şi mlaştini şi o parte lacuri,

ast-fel: *Lacul Razelm* 36.000 hect.; *lacul Golovița* 6.800 hect.; *lacul Zmeica* 5.600 hect.; *lacul Sinoe* 16.400 hect., iar cele mici: *lacul Tuzla* 1.400 hect.; *Ezerul Golovița* (numit și *Bugeak*) 400; *Babadag* 2000; *Agighiol* 300; *Sarinasuf* 500; *Dranova* 2.200; *Malceano* 300; *Piritéska* 500 hect. Restul 96.600 hect. mlaștine și dune.

Prin origina lor, aceste lagune represintă un foarte mare golf al Mării-Negre (póte cel mai întins), care se întindea odată până d'asupra orașului Babadag. Acest golf a fost încă din stadiile cele mai timpurii ale formațiunii deltei Dunării separat de Mare, prin dunele formate de nisipurile aduse de fluviu la gura sa și transportate în urmă de valurile Mării în direcția S.V., normală vânturilor celor puternice, cari suflă aproape 70 zile pe an în Marea-Négră.

Cóstele acestuî lac nou — de sigur destul de adânc pe atunci — erau formate de seria munților Babadag, fiind înalte și drepte.

Razelmul a servit mult timp ca unul dintre cele mai principale locuri de adăpost al corăbiilor ce veniau în Marea-Négră, și era unul dintre cele mai însemnate porturi genoveze, după cum ne arată diferite ruine aflate pe malurile sale, cum Eraclea lângă Enișala, Cetatea Bisericuța în dreptul capului Dolojman, Cetatea veche în dreptul Caranasuf etc.

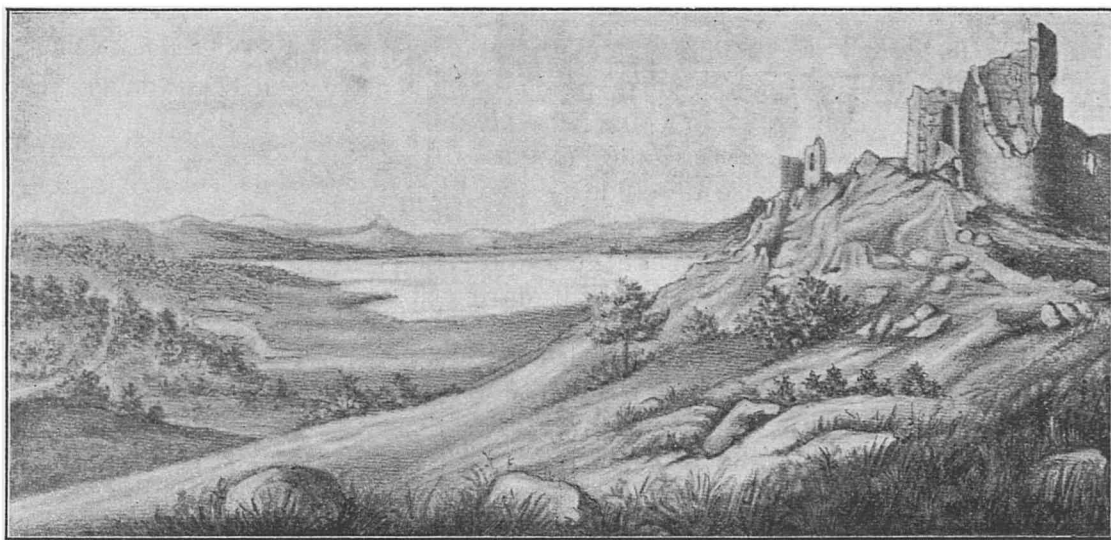

Fig. 31. — Vederea cetății Heraclea. (După K. F. Peters).

Nu știu, dacă și astă-zî în urma unor studii serioase, nu s'ar putea face Razelmul iarăși navigabil, atunci ar deveni cu siguranță cel mai mare port al Mării-Negre.

De abia în timpurile din urmă, după Peters¹⁾, prin secolul XV, când în locul dominațiunii genoveze a venit dominațiunea turcescă și s'au tăiat pădurile, care acoperiau frumóșii munți înconjurători, ne mai fiind un echilibru între precipitațiunile atmosferice și crosiunea munților din prejur, cantități mari de materii pământóse erau purtate de curențele formate din plóie într'insul, așa că încetul cu încetul mare parte din laguna sa s'a mîlit, prefăcându-se în mlaștină sau sărături nefertile.

Dar și nisipurile aduse de canalul Sf. Gheorghe, care pe atunci se vărsa în Razelm prin 3 guri corespundătoare actualelor *Dunavăț*, *Tureț* și *Cerneț* și cari formau între ele o mică deltă, ca cea a brațului Kilia, au contribuit la umplerea unei mari părți din Razelm și au separat o mare bucată din el, corespundătoare astă-zî lacului Dranov.

Astă-zî tóte aceste lagune au mai rămas numai prin 3 deschidături în legătură cu Marea: *Portița*, *Piritéska* și *Buazul*, din care prima este cea mai principală; ea are în timpuri normale, când apele cresc, o adâncime de 2½ picioare (0^m,760); prin ea se scurge

¹⁾ Karl F. Peters. «Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha».

prisosul de apă, care vine din Dunăre prin Dunavăț și din râurile ce primesc pe cîsta sa occidentală.

Cu puțin timp înainte, gura Portița era cu mult mai adîncă, așa că corăbiile de un mic tonaj puteau eși prin ea în Mare, oferind ast-fel locuitorilor din satele de pe lîngă Razelm o deschidere, prin care să se pîta pune în legătură cu comerțul mare. De vre-o cîțiva ani în urmă apele descresc neconținut și în anul 1894, Portița a fost cu totul închisă pe o distanță de 850^m.

A doua comunicație principală a Razelmului este cu Dunărea (canalul Sf. Gheorghe), prin *canalul Dunavăț*. Acest canal are o lărgime în tot lungul lui cam de vre-o 5^m, numai la gurile sale pîte să aibă 15^m. De și are o mică distanță de parcurs, totuși, din cauza mulțimeii de cotituri ce le face (47 în total), are o lungime foarte mare de aproape 45 km. Cu cîțiva ani în urmă Dunavățul avea destulă apă, așa că puteau trece prin el bărci mari, bine încărcate; pescarii, mai cu sîmă de pe Razelm, își trimeteau vînatul lor prin el la Sulina, Tulcea și Galați, așa că era de mare însemnătate pentru comerțul cu pescărie. Astăzi acest canal este în adevăr în unele locuri destul de adînc încă, în multe locuri însă este așa de mîlit, că nici măcar o lotcă pescărescă ușoară nu mai pîte trece prin el; cîrentul despre Dunăre ne mai fiind acum de cît foarte slab, alimentarea Razelmului cu apă dulce prin Dunavăț a încetat aproape cu desăvîșire, și prin acesta s'a dat cea mai mare lovitură pescăriei din Razelm; iar transportul peștelui se face acum cu căruțele pînă la Tulcea sau Brăila.

Adîncimea Razelmului este în termen mediu între 2—2½^m la mijlocul lacului; lacul Babadag e ceva mai adînc. Sondagele făcute pe liniile Jurilofca-Gura-Portiței și Sarinasuf-Gura-Dunavățului, pe un timp cînd nivelul apelor era foarte mic, așa că în timp normal trebuie să socotim încă 0.50 cm. mai mult. De alt-fel aceste adîncimi corespund cu adîncimile date în harta de navigație foarte bună și detaliată a căpitanului de flotilă engleză, Spratt¹⁾.

La Gura Dunavățului adîncimea e așa de mică, în cît cu foarte mare greutate se pîte trece din Razelm în el.

Gradul de salinitate, depinde ca în orî și ce altă lagună în genere de cantitatea de apă dulce ce intră în el, și de gradul de evaporație. În anul 1894, evaporarea fiind din cauza secetei foarte mari și cantitatea de apă dulce adusă prin Dunavăț, care e 'nămolit, fiind foarte mică, chiar aproape nulă, gradul de sărătură e foarte mare. Din nenumăratele analize făcute în vara anului 1893 în vre-o 30 puncte diferite ale M. Negre, comparate cu datele geologului rus Andrusoff și ale Chimistului Libidius, pe de altă parte, pentru Razelm cercetările făcute și comparate cu ale lui Peters ese, că în termen mediu apa lacului Razelm are o greutate specifică de 1.011, lacul Babadag numai 1.009—1.010, deci e mult mai dulce. Observațiile lui Peters cît și cele mai recente asupra determinării specifice a apei lacului Razelm, s'au făcut în timpul verei, cînd evaporația era la maximum și cantitatea de apă dulce adusă prin Dunavăț minimă; de aceea se explică această concentrare atît de mare, aproape egală cu apa Mării-Negre.

În privința *temperaturii* Razelmului nu s'a putut face nici o observație, se pîte spune numai, că în timpul ernelor frigurose pîte îngheța cu totul.

Fauna și flora corespunde naturii apei, adică o faună salmastră. Printre plante se găsește mai cu sîmă *Zosterina marina* și *Uva lactuca*, ca mai principale și abondente.

Ca animale mai caracteristice sunt foarte multe conchilii, diferite specii de cardium, dreissena, polimorpha, etc.; un mic crustaceu, edotea emarginata, pe care pescarii ruși îl numesc macrusa, și le e mare dușman, căci le mîncă instrumentele de pescuit. Se mai găsește *Palaemon squilla* (creveta) Polybius, etc. etc. Cea mai bine reprezentată este grupa peșcilor. Ei se divid în pești cari vin din mare (pentru reproducție), pești cari vin din Dunăre și pești stabili în lac.

¹⁾ Spratt. Cartea de navigație a sa pe lacul Razelm, consultată cu mult folos de K. F. Peters în scrierea sa.

Speciile mai numeroase sunt: Cambula (*Pleuronectes flossus*), Guvidiele (*Gobius niger*, *G. Bathracocephalus*), Barbuni (Mullus barbatus), Sardelele (*Engraulis encrasicolus*), Șalăul de Mare (*Lucioperca volgensis*), Șalăul de Dunăre (*Luc. Sandra*), Crapul (*Cyprinus Carpio*), Somn (*Silurus glanis*), Avat (*Aspius rapax*), Morunaș (*Aspius clupeoides*), Plătica (*Blicca ergyroleuca*), Cosac (*Abrausis balerus*), Băbușca sau Taranc (*Leuciscus rutilus*) și tot felul de pesce alb.

Din Marea-Negră intră în fie-care vară prin gura Portița pescii migratori: Chefalul (*Mugil Cephalus*), sosesc pe la finele lui Iunie și stă până la Septembrie; Scrumbiile de Dunăre (turc. Caraghioz, Clupea Pontica), Scrumbia de Mare (*Scomber*), Luferul (*Teumodon saltator*), etc.

În fine se mai prind, rar însă: morunul, nisetru, viza, păstruga. Când funcționa Dunavățul bine, în Razelm se făcea o mare pescărie cu acești pesci. Se mai găsește de curând un pesce *Anguilla vulgaris*, prăsit în Dunăre de la 1886, de către societatea Deutscher Fischerei-Verein, sub îngrijirea contelui von Behr Schmoldow.

Pescăriile lacului. Încă din vechime, unul dintre locurile unde se făceau cele mai mari pescării de pe cotele Mării-Negre, și poate chiar, fără exagerare, cele mai mari din toată Europa, este seria de lacuri și lagune a lacului Razelm. Acum 10—15 ani în urmă (prin 1880), numărul pescarilor de pe acest lac, se urca aproape la 10.000. Pe lângă satele înconjurătoare, între care sunt și frumoasele sate Jurilofca și Sarichioi, a căror locuitori se ocupau aproape exclusiv numai cu pescăria, mai veneau încă o mulțime de pescari de prin satele apropiate, de prin Dunavăț, Mahmudia, din orașul Tulcea și chiar din Galați și Brăila, cari cu toți își găseau aici o ocupațiune foarte rentabilă.

Cantități enorme de crap, șalău de Dunăre și de Mare, scrumbițe, scrumbii și chefal, ba chiar moruni și nisetri, se prindeau în el, întrecând prin productivitatea sa toate celelalte pescării de lacuri din toată Europa.

Date statistice ne lipsesc din nefericire cu totul, pentru a arăta cu cifre marea productivitate a acestor lagune, dar ca idee se poate cita mărturisirea unui bătrân pescar din Sarichioi, care spune că prin 1881, numai într-o singură zi trăgând cu năvodul a scos 34.000 ocale vechi de pesce, care în majoritatea sa era șalău de Mare.

În timpul verei în lunile Iunie, Iulie și August, cantități colosale de chefal străbăteau prin gura Portița din Mare în aceste lacuri, de unde, fiind pescuiți se exportau proșteți, sărați sau afumați până pe piețele Constantinopolului, Odesei, etc.

De atunci încôce pescăria acestor lacuri a început a scădea din ce în ce, așa că productivitatea lor a ajuns astăzi la mai puțin de o treime din cea ce era mai înainte; din nefericire, această scădere merge progresând, așa de repede, în cât suntem amenințați chiar ca în scurt timp să le avem complet depopulate. Numărul cel mare al pescarilor, cari se hrăneau din pescărie în aceste lacuri, a scăzut cu totul; iar locuitorii satelor înconjurătoare, aproape cu toții pescari, sărăcesc neconținut de mai rămânându-le altă speranță de cât că poate le va mai da Dumnezeu un an mai bun; mare parte dintr'înșii au început deja a se deda la alte ocupațiuni mai rentabile, ca agricultura, crescerea vitelor, etc.

Marea productivitate a lacului Razelm se datora mai cu seamă la două specii de pesci; cei stabili, cari se hrăneau și reproduceau în el, cei cari veniau din afară (din Dunăre și Marea-Negră) și se pescuiau aici în cantități colosale.

Despopulatiunea lacului Razelm se datorește la două feluri de cauze: modului barbar de exploatare și acțiunii agenților naturali: Dunărea, Marea și vânturile.

Statul, căruia aparțin veniturile produse de aceste lacuri, le arendează unor oameni, cari nu sunt de meserie pescari; acestora nepunându-li-se nici o restricțiune asupra modului și timpului de pescuire, întrebunțază sistemele cele mai barbare de prindere, cum rețele dese, prindând ast-fel până și cel mai mic pesce, gardurile cari închid comunicația lacurilor pe un anumit timp; prinderea în timpul reproducerii, când pescii vin a-și depune ouăle, toate aceste mijloace au secat unul din cele mai mari izvoare de bogăție ale țării.

Lacul Babadag, care primește câte-va riuri, este după cum am arătat mai dulce de

cât Razelm, peșcele atras de natura apei vine așî depune ouăle în acest lac; atunci se închide gura de comunicație și se prinde până și cel mai mic pește.

Comunicațiile ce lacul avea cu Dunărea prin Dunavăț și cu Marea prin Portița, astăzi aproape sunt închise.

Lacul Razelm, poate fi comparat în privința pescăriilor cu lagunele de la Comachio (lângă Veneția) — dar această comparație este foarte palidă.

Lagunele Comachio, din delta fluviului Padul, sunt așezate între cele două brațe ale acestui fluviu: Po di Primaro și Po di Volano, cu care se pot pune în comunicație după voință; de asemenea ele comunică și cu Marea Adriatică printr'un canal săpat anume în acest scop «canalul Palota». Pescăriile de la Comachio împreună cu cele de la Grado, de lângă Triest sunt considerate, ca cele mai mari și mai sistematice pescării din Europa, fiind nisce adevărate stabilimente naturale de piscicultură.

Razelmul prin pozițiunea sa lângă Mare și gurile Dunării și prin comunicația sa cu aceste două, nu numai că întrece cu mult lagunele de la Comachio prin calitățile superioare de pește ce se prind în el, dar chiar și prin faptul că suprafața sa este aproape de două ori mai mare ca cea a lagunelor din Comachio, care au 39,274 hectare; înainte producțiunea sa era cu mult superioară celei de la Comachio.

Canalul Dunavăț având o lățime de 5–6^m, lua o porțiune destul de considerabilă de apă din brațul Sf. Gheorghe, pe care o ducea în Razelm indulcindu-i apa.

După Muszynsky ¹⁾ trece în fie-care zi pe Dunăre, în termen mediu, la un punct înaintea Cătalului 507,760,000 m.c. de apă, din care $\frac{1}{3}$ (165,000,000) intră pe brațul Sf. Gheorghe; din acestea, Dunavățul lua cel puțin $\frac{1}{100}$ parte, adică 1,650,000 m.c., pe care îi ducea în Razelm pe fie-care zi.

Din plusul de apă adus aci, se forma prin gura Portiței un curent continuu în spre Mare, restul de apă dulce fiind întrebuințat pentru a înlocui evaporarea.

În Mare sunt anumite specii de pești, care îndată ce simțesc o apă mai dulce, pornesc în direcția de unde vine acea apă, mai cu seamă în epoca reproducțiunii, cautând loc sigur, unde să-și depună ouăle, astfel că cu toții veneau în lacul Razelm, unde erau prinși în cantități colosale.

Prin Dunavăț intră foarte mult pește din Dunăre, mai cu seamă în timpul apelor mari când peșcele caută să se retragă prin ghioluri. Astăzi atât Dunavățul, cât și Portița s'au închis cu totul nămolindu-se, și peșcii din afară nu mai pot intra înăuntru, așa că productivitatea lacului, rezultată din peșcele de Dunăre și Mare s'a micșorat. Ceva mai mult prin necomunicarea lacului cu Dunărea, apa din el evaporându-se, gradul de salinitate crește, astfel că peșcii ne mai putând suferi vor trebui să piară cu toții.

Potmolirea brațului Dunavățul se datoresce formeî sale generale, căci pe un parcurs de 45 km. are 47 cotituri; apoi nămolireî gureî sale de la Dunăre; pe timpul Turcilor exista un mic dig de lemn care împiedica această nămolire, digul s'a rupt de apă și nu s'a mai reparat; în lungul canalului există o mulțime de pribóie, care se alimentează din apa canalului; pescarii au săpat gârle care conduc din canal în bălți alăturate, absorbind astfel mica cantitate de apă dulce ce mai trecea pe Dunavăț, în fine una din cauzele principale a înămolireî Dunavățului sunt gardurile făcute de antreprenori în latul canalului pentru a opri și prinde peșcele, cum este de pildă gardul situat la 1 $\frac{1}{2}$ km. de la Gura Sulimancei; ca ultimă cauză este surparea malurilor canalului de vitele locuitorilor satului Dunavăț.

Portița, gura de scurgere a lacului în Marea Neagră, era așa de adâncă acum cât va timp, că din harta lui Spratt se vede că prin această gură corăbiî de mic tonaj puteau intra pe ea. În anii din urmă chiar, această deschidere exista încă de și foarte puțin adâncă (numai două picioare = 0,604). Pe fie-care an gura Portița s'a potmolit cu nisip, așa că acum e cu desăvârșire închisă.

Astuparea guriî Portița depinde în prima linie astupării canalului Dunavăț, căci ne-

¹⁾ Mittheilungen der K. K. Geograph. Gesellschaft in Wien, 1868.

formându-se în lac nici un curent, depozitele pământoase se aşează şi nisipurile aduse de vânturi şi curenţi formează dune; apoi Marea Neagră neavând jocuri marea, cari să transporte materiile pământoase aduse de fluviu la gura lor în interior, ele se depun la gura chiar a fluviilor.

Dunărea care aduce zilnic 90.000 m.c. aluviuni, acestea sunt luate de curenţi şi vânturi în direcţia S.V. şi ast-fel s'a transformat tot litoralul Sud-Vestic într'o fâşie de dune, care desparte basinul celor 4 lacuri, de Mare.

Pentru îndreptarea acestei stări dăunătoare de lucruri, ar trebui ca gura Dunăvului împreună cu canalul, să fie redeschise şi ast-fel formându-se un curent, ar forţa şi gura Portiţei să se redeschidă şi adâncască. Să se construiască diguri la N. guri Portiţa, ca ast-fel să se împedice formarea aluviunilor, cari astupă această gură ¹⁾.

Tóte râurile ce curg pe clina Estică a Dobrogei spre N. de Caraharman, se varsă fie direct în basinul acestor 4 lacuri, fie în cele înconjurătoare:

1. *Apa Peletlia*, ce isvorăşte la V. de satul Peletlia, are o direcţie V.E., curge pe la satul Peletlia şi pe la Podul Dracului Negru pe lângă şoseaua Gargalic-Caranasuf şi după un curs de 12 km., se varsă la cõda S. a lacului Tuzla. Valea sa e mărginită de delurile Duimgi la N. şi Movila din Târlă la S., este tăiată pe la capătul său de V. de şoseaua Constanţa-Tulcea, precum şi de numeroase drumuri mai la Est, centrul fiind Peletlia.

2. *Lacul Tuzla*, care comunică cu lacul Sinoe printr'o gură ce se deschide între ultimele ramificaţiuni V. ale delului Caranasuf la N. şi Cetatea Veche la S.; el este despărţit de lacul Sinoe, printr'o fâşie de pământ nisipos ce se întinde către S. de Cetatea-Veche, până la satul Caraharman pe o lungime de 12 km. şi o lăţime maximă de 4 km., iar suprafaţa este de 3.000 hectare.

Lacul Tuzla cu o suprafaţă de 1400 hectare, conţine apă sărată, care producea sare prin captare; până în 1887 statul avea 5 depozite de sare pe ţermul lacului.

După inundaţiile din primăvara anului 1897, am vizitat această peninsulă coprinsă între lacurile Tuzla şi Sinoe până la Cetatea-Veche; cu mari greutate şi cu ajutorul unui om bine cunoscător al locului, abia am putut pătrunde printre inundaţiile cari acoperiseră totă regiunea, unind ast-fel ambele lacuri până la Mare. Mai către N. terenul se ridică uşor, aşa că Cetatea se găseşte la o înălţime de 13^m, permite ore-cari culturi, servind şi de păşune vitelor locuitorilor din Caranasuf.

Am cercetat Cetatea, ale cărei ruine acum cu greu se mai pot distinge din nisipurile ce o înconjură, se mai pot vedea câte-va părţi de zidărie ca un brâu întărit în partea despre uscat, de ore-ce fortăreţa e aşezată la promontoriul N.E. al peninsulei, făcând faţă gurei Piritésca.

Am rămas într'o adevărată contemplaţiune şi nedumerire! Cine scie, dacă sub ruinele de astă-zî nu zace Istropolis, frumoasa colonie milesiană a secolului VII înainte de Christos. N'am nici un drept a mă pronunţa cu siguranţă; rămâne ca archeologia să zică ultimul cuvânt.

Mi-am petrecut nóptea de 14 Iulie pe Cetate în coliba unor păstorî, unde am avut a mă lupta cu o mulţime de ţânţari şi tăuni, cari 'mî aduceau aminte de fabuloasele lupte ale lui Alexandru cel Mare. Póte că şi fabula îşi are partea ei de adevăr.

În dimineaţa zilei de 15 Iulie, încărcat de amintirile trecutului glorios de altă dată al Cetăţii, 'mî am continuat drumul excursiunii mele.

La Duimgi, pe ţermul apusan a lacului Tuzla, în locul vechilor saline ale statului, Ministerul Agriculturii a avut frumoasa idee de a planta o pepinieră de salcâmî ce ocupă o suprafaţă de mai multe sute de hectare. Acum această pepinieră a devenit o pădure deasă, bine aranjată, care înveselesce totă regiunea lipsită de arbori, această Sahară cum o numiau armatele franceze din 1854.

¹⁾ Acest studiu asupra lacului Razelm îl datoresc memoriului D-lui Dr. Gr. Antipa, prezentat Ministerului Domeniilor. Ediţie oficială. Bucureşti 1894.

Păduricea țermuresce la vărsarea sa *pârîul Duimgi-derea* ¹⁾.

3. *Duimgi-Dere* isvorăște sub numele de *Inan-dere* din pôlele S. ale dëlului Hagi-Avat-Bair, se îndreptă mai întâi către S. cu direcție N.V.-S.E., trece prin satul Inan-ceșme, de unde eșind ia numirea de *Duimgi-dere*, trece prin satul Tariverde, unde taie șoseaua națională Constanța-Tulcea, de aci se îndreptă continuu către E., trece prin satul Duimgi, la E. de care se varsă în lacul Tuzla.

Cursul său este de 22 km. și are tot-deauna apă, malurile sunt joase până la Inan-ceșme, iar de aci până la vărsare, înalte râpöse și stâncöse. Basinel său ocupă o suprafață de 12.000 hectare și e coprins între dëlurile Inan-bair și Caskalic-bair la V., Haidân-bair la E. Pe valea sa merge drumul Inan-cesme-Tariverde-Duimgi.

Primesce în stânga a) *micul pârîu* ce vine din *fântâna Cainac*, puțin la N. de satul Tariverde; iar pe dreapta b) *Pârîul Cogealak*, el deschide valea cu acelaș nume, care nasce din pôlele N. ale dëlului Cașkalic-bair; se îndreptă către E., în direcție N.V.-S.E., curge pe la pôlele dëlului Cașkalic-bair așezat pe dreapta, trece prin mijlocul satului Cogealak; într'un curs de 6 km. face mai multe cotituri și se varsă la punctul de trecere al șoselei Constanța-Tulcea prin satul Tariverde; valea pârîului este la început deschisă apoi se strâmtează în cursul lui, formându-î malurile înalte și stâncöse, ea e tăiată de mai multe drumuri ce converg în Cogealak.

4. *Valea însoțită de pârîul Caranasuf*, care ia nascere din pôlele S. ale dëlului cu acelaș nume, se îndreptă de la V. la E., pe la satul Caranasuf și după un curs de 3 km., din care pârîul are numai 2 km., se varsă în lacul Tuzla, său mai bine în golful lacului Sinoe, care unesce aceste două lacuri.

5. *Lacul Sinoe* se întinde în formă alungită pe o suprafață de 16.400 hectare, între Caraharman și gura Portiței. Comunică la S. cu Marea prin *Canalul Buazului*. O fâșie de dune numită *Kituk* cu o suprafață de 81 km. p. îl desparte de Mare, între gura-Buazului și *gura Piriteaska*, ce are o lărgime de 1500^m, dar adâncimea este foarte mică (0.50 c. m.) Către N. o altă fâșie de dune alungite îl desparte de Mare, până la gura Portița. Lungimea acestor dune este de 9 km., iar în lățime nu trece peste 800^m.

Lacul, după cum am arătat, comunică spre S.V. cu lacul Tuzla, iar către N. cu Zmeica și Golovița.

De cel d'întâi se desparte prin *insula Curt-bei Vest*, numită și *a lupilor*, ce are o direcție S.V.-N.E., o lungime de 10 km., suprafața de 75 hect.; către S.V. un canal îngust o desparte de uscat (Dëlul Cale), iar la N.E. un alt canal o desparte de insula *Curt-bei Est*, ambele aceste canale purtă numirea de *gura Sinoiei*.

Insula mlăștinösă Curt-bei Est, desparte lacul Sinoe de Golovița, gura Sinoiei aflată între această din urmă insulă și Portița, face să comunice cele două lacuri Sinoe și Golovița.

În lacul Sinoe se varsă :

a) *Pârîul Casapchioi*, ce isvorăște din pôlele N.E. ale dëlului Haidân, sub numele de *pârîul Sariurt*, curge printre dëlurile Madem-Bair la N., Mormintelor, Coba-Iuk și Amze-Saisi la S.; de la isvor se îndreptă către E., trece prin satul Sariurt, apoi Casapchioi mai la E., de unde începe a se numi *Pârîul Casapchioi*. Are un curs de 12 km., malurile îi sunt înalte, râpöse și stâncöse.

Valea e tăiată de mai multe drumuri ce converg spre Sariurt și Casapchioi, e urmată de șoseaua Sariurt-Casapchioi. Șoseaua Constanța-Tulcea taie de asemenea această vale la V. de Sariurt.

6. *Balta Zmeica* se întinde în formă triunghiulară pe o suprafață de 5.600 hect. Baza triunghiului isoscel către uscat e formată de dëlurile Cara-Burun, Acik-Suat și Cale, comunică spre S., după cum am arătat, cu lacul Sinoe, iar spre N. cu Golovița prin două guri numite *Zmeica*. O fâșie de teren mlăștinös și acoperit cu stuf desparte Zmeica de Golovița.

¹⁾ Nu știu din ce cauză această frumösă plantație a fost lăsată în părăsire, așa că în vara anului 1902, nici n'am mai cunoscut locul pe unde trecusem cu 5 ani mai înainte.

7. *Lacul Golovița* se întinde în formă de arc de cerc, la Nordul lacurilor Zmeica și Sinoc, pe o suprafață de 6.800 hect., comunică după cum am arătat cu aceste două, cu Marca către E. prin *gura Portița*, iar cu lacul Razelm către N. prin *gura Bisericuța*, largă de $2\frac{1}{2}$ km., între *capul Dolojman* și *punctul numit Bisericuța*.

Țermul său N.V. este acoperit cu stuț, care 'l desparte de *Ezerul Golovița*, numit și *lacul Bugeacului*, ce ocupă o suprafață de 400 hect. Forma acestuia este în unghi drept, a cărui latură Nordică se prelungește paralel țărmului lacului Golovița, în formă de gârlă, pe la satele Canlă-Bugeac, Pașa-Câsla și Jurilovca, și se unesc la capul Dolojman cu gura Bisericuța. Intre țărmul Nordic al Ezerului și satele Ciamurli-de-Jos și Canlă-Bugeac, se întinde un câmp foarte productiv în suprafață de 300 hect., acoperit cu iarbă și pășuni. El se numește *Tatla-Suhata* adică *Pășune dulce*. În această câmpie se deschide valea *Mil-Vel-Culac*, ce coboră din delul Visterna, către S. coprinde satele Ciamurli-de-Jos și Canlă-Bugeac.

Intre lacul Golovița și țărmul Mării se află lacul *Malceano*, de formă alungită cōstei, de care e despărțit printr-o fâșie de dune.

Ezerul Golovița primește doi afluenți destul de importanți prin lungimea cursului și prin basinul lor, de aceea 'i vom considera separat de basinul celor 4 lacuri, aceste sunt râurile Beidaut și Slava.

XIV. Rîul Beidaut este important nu atât prin lungimea cursului său, care este de 20 km., cât prin basinul ce ocupă o suprafață de 35 km. p., și prin aceea că pe valea ce el deschide trec drumuri care unesc basinul Mării-Negre cu acel al Dunării.

El e format din întrunirea a 3 pârâie ce isvorăsc din culmea pădurosă a delului Sabie: *Cavaclac-Cairac* de la N.E., lung de 3 km., *Testemel* de la N. lung de $2\frac{1}{2}$ km., și *Durasă-Cairac* de la N.V.

Tōte se întrunesc la Sud de satul Testemel, de aci curg către S.E., udă Beidaut, iar mai la S. unindu-se cu pârîul *Hagi-Avat*, se numește Hagi-Avat, se îndreptă către N.E., udă Poturu, iar de la Hamamgi își schimbă direcția către S.E. și 'și varsă apele într-o mlaștină formată la $2\frac{1}{2}$ km. de țărmul lacului. Malurile sale până la Beidaut sunt râpōse și înalte, iar de aci până la vărsare curge prin câmpie. Delurile care 'l țărmuresc sunt: Iurtluk-Bair, Sarî-Meșelic, Durale, Movila Verde, Caraburun pe stînga (la N.); Ceșme, Cail-Dere, Ghiurgeomrâk, Cogea-Bair, Peclic, Movila-Mare și Maadem-Bair pe dreapta (la S.).

Basinul său este coprins între Platoul Dolama, delurile: Ceșme, Cairac-Cairac, Caragea-Punar, Sarighiol, Hagi-Avat și Maadem spre V. care 'l despart de basinul Casâmcea la N. și de acel al pârîului Duimgi la S., iar delurile Testemel, Ciamurli, Kiuciuc-Bair, Eniceri, Cara-Burun la E., îl despart de basinul rîului Slava-rusă.

Rîul conține tot-d'auna apă; pe valea sa merge drumul Hamamgi-Poturu-Beidaut-Testemel, către N., peste platoul Dolama se unesc la Baș-Punar cu drumul ce vine din valea Calfa, pe la Hagi-Omer în valea Slava la Baș-Punar.

Valea este tăiată la Hamamgi de șoseaua Constanța-Tulcea.

Rîul primește în dreapta:

1. *Valea pădurosă Ciarânci*, care are o direcție N.V.-S.E., o lungime de $4\frac{1}{2}$ km., mărginită la S. de delul Ceșme, este tăiată spre N. de drumul Alifacă-Baș-Punar, iar la deschidere de drumul Testemel-Cail-Dere.

2. *Valea Cail-Dere*, urmată de un pârîu ce merge numai până la satul Cail-Dere, are o direcție V.E., printre delurile Cairac-Cairac și Cail-Dere la N., Caragea-Punar și Giurgeomrâk la S., are o lungime de 5 km., din care numai jumătate e udată de pârîu; pe ea merge drumul Cail-Dere la Alifacă.

3. *Valea pădurosă numită Dulgea*, nasce din delul Caragea-Punar, are o direcție V.E. Delul Giurgeomrâk o desparte de valea Cail-Dere, iar Cogea-Bair de valea cu același nume la S. Lungimea ei este de 3 km. și este tăiată pe la V. de drumul Sarighiol-Baș-Punar.

4. *Valea Cogea-Ceair* însoțită de pârîul cu același nume, ia naștere din delul Sarighiol,

se îndreptă de la V. la E. pe o lungime de 4 km., și se deschide la Beidaut. Dêlurile Sarighiol și Peclic o despart la S. de văile Iurtlă și Hagi-Avat-Dere.

Valea e strâmtă și neurmătată de nici un drum; pe dêlul de la S. (Sarighiol) merge drumul Beidaut-Sarighiol.

5. *Pârîul Hagi-Avat*, ia nascere din dêlul Haidân, se îndreptă în direcție generală S.V.-N.E., udă ruinele Hagi-Avat, unde primesce în stânga a) *valea Hagi-Avat-Dere* prelungită cu *Valea Iurtlă*.

La 1½ km. spre V. de Poturu, se varsă în pârîul Beidaut, de unde chiar acesta începe a se numi *pârîul Hagi-Avat*.

Lungimea cursului este de 5 km., iar aceia a văilor în prelungire ce primesce, de 3 km., valea este largă și tăiată de mai multe drumuri, cari converg la Hagi-Avat.

6. *Valea Dêlului-Mare*, ia nascere din dêlul Movila-Mare, se îndreptă către N. și se deschide lângă și la V. de Poturu. Are o lungime de 2 km.

Pe stânga:

7. *Valea Eschi-Baba*, ia nascere din pôlele dêlului Iurtluk-Bair, se îndreptă către S., pe la satul Eschi Baba și se deschide după o lungime de 4 km.; este urmată de drumul ce merge din valea Beidaut la Eschi-Baba.

Dêlul Sântă-Meșelik (la E.) o desparte de valea:

8. *Prelungită Calai-Dolojan*, ce ia nascere din pădurea dêlului Ceamurli, sub numirea de *valea Dolojan*, se îndreptă de la N.V.-S.E., pe o lungime de 6 km. și se deschide puțin la N.V. de Beidaut. Valea e tăiată de două drumuri ce merg de la Beidaut la Eschi-Baba. Dêlurile Dolojan, Dalacî, Solugean, Durala și Movila-Verde o despart la E. de:

9. *Valea Satului* udată de *pârîul Poturu* ce isvorăște din dêlul Dolojan, se îndreptă de la N.V.-S.E., udă Ciamurli-de-sus, iar la satul Hamamgi se varsă în pârîul Beidaut, după un curs de 12 km. Valea este urmată de drumul Hamamgi-Ciamurli-de-sus, ce trece dêlul Kiuciuc-Bair și prin păduri duce la Camena.

Dêlurile Ciamurli, Kiuciuc-Bair, Eniceri și Cara-Burun, despart valea pârîului Poturu de cea a râului Slava.

XV. **Rîul Slava-Rusescă** este opus basinului a două mari rîuri de pe versantul Vest-Dunărean: Saraiu și Picineaga, cu care comunică prin numeroase drumuri din care mai important este drumul Hârșova-Babadag. Basinul acestui rîu ocupă o suprafață de 80.000 hect., din care ¾ părți acoperite cu păduri; Topolog, Bașpunar și Sultan-Bair, îl despart de valea Picineaga, Piriclic; Platoul Dolama, îl despart de Sarai; Dêlurile Ciamurli, Kiuciuc-Bair, Taș-Bair, Eniceri și Cara-Burun îl despart de basinul Beidautului; dêlurile Atmagea, Sacar-Bair, Bak-Ciaș, Uzun-Bair, Tasli-Bair, Carada-Bair și culmea Babadagului, îl despart de basinul Taiței; Acairac-Bair și Visterna îl despart de valea Ceelinchioi. Lungimea cursului său trece peste 70 km., făcut printre păduri bătrâne și poziții încântătoare. Pârîul isvorăște din pôlele Estice ale dêlului Periclic, sub numele de *Caî-Culac*, în care dau văile *Bașpunar*, ce vine de la N.E. către S.V., de la pôlele dêlului Sultan-Bair, e mărginită de dêlul Bașpunar la Nord, are o lungime de 6 km., și *valea Amutlu-Culac* de la S.V. e scurtă (numai de 2 km.), vine din dêlul Periclic, după primirea acestor văi pârîul curge de la N.V.-S.E., udă satul Baș-Punar, de unde începe a se numi *Slava-Rusescă*.

La punctul numit Teche descrie un arc de cerc cu convexitatea către N., până la mănăstirea Uspenia, de unde se îndreptă către N.E., până la Slava-Rusescă. De aci rîul se dirije către S.E., aproape în linie dreaptă, udă satul Caugagi și se varsă în ezerul Golo-vița lângă și la V. de Ceamurli-de-jos, unde formează o mlaștină.

De la origină valea formată de acest rîu este urmată de drumul Hârșova-Babadag, care de la Hagi-Omer, trecând culmea dêlului Periclic, dă în valca Slavei la Baș-Punar și o urmează până la Slava-Rusescă, iar de aci peste dêlul păduros Carada-Bair duce la Babadag.

Un alt drum de la Hagi-Omer, trece pe la sudul *Platoului Dolama*, pe la Testemel în valea Beidaut, de aci urcă spre N.E. culmea pădurosă a dêlului Ciamurli și dă în drumul precedent la mănăstirea Uspenia.

Acest drum este foarte important din punctul de vedere militar, și satul Slava-Rusescă capătă o excepțională însemnătate.

Afluenții acestui râu, sunt pe dreapta :

1. *Mica vale pădurasă Ericlic-Culac*, vine de la S.V.-N.E., din platoul Dolama. Lungimea ei nu trece de 4 km. și se deschide la Baș-Punar.

2. *Pârîul Camena*, care isvorăște din pôlele orientale ale delului Ciamurli, are o direcție N.V. puțin înclinată către S.E., trece pe la satul Camena și se varsă la 2 km. spre N. de Caugagi.

Are o lungime de 5 km., valea acestui râu este destul de largă și urmată de drumul Caugagi-Camena-Mănăstirea Uspenia.

Délurile Sacar-Bair și Deolnuk-Bair, aședate pe țărmul său stâng, despart valea Camena de valea Slavei; Kiuciuc-Bair, Eniceri și Cara-Burun o despart de valea pârîului Poturu.

Pe stânga :

3. *Valea Kirișliiva*, ce vine din ungliul format de bifurcația délurilor Bașpunar și Kirișliiva, are o direcție N.V.-S.E., o lungime de 7 km., se deschide la satul Baș-Punar; este tăiată de drumul din valea Bașpunar la Ciucurova.

4. Cel mai mare afluent al Slavei este pârîul *Slava-Cerkezescă*.

Acest pârîu ia naștere din pôlele orientale ale delului Sacar-Bair, nu departe spre V. de satul Atmagea și sub numele de *valea Atmagea*, după ce udă acest sat, se îndreaptă de la N.V.-S.E., până la piciorele păduroase ale delului Topolog, de unde începe a se numi *Aram-Dere-Cesme*, se îndreaptă ușor către S.E., udă Ciucurova, de unde începe a se numi *valea Ciucurova*, până la *Slava-Cerkezescă*, de unde începe a primi numele acestui din urmă sat, descrie un mare arc de cerc către E., se îndreaptă către S. printre délurile păduroase Ibrisoru pe dreapta și Uzun-Bair pe stânga și se varsă la Slava-Rusescă.

Cursul său este paralel celui al Slavei-Ruse, pe care délurile păduroase Kirișliiva, Ciucurova și Ibrisoru le despart.

Lungimea cursului este de 27 km., în mare parte prin păduri. Pe vale sunt două defileuri: Ciucurova și Slava-Cerkezescă. Ea e urmată de drumul Slava-Rusă-Slava-Cerkezescă-Ciucurova-Atmagea, de unde se poate merge pe drumuri la Ortachioi în valea Taiței, sau în valea Picineaga la Cârjelarî sau Jaila.

Délurile păduroase Atmagea, Bak-Ceauș, Jidini, Tașlâ-Bair și Carada-Bair, despart această vale de accia a Taiței.

La Atmagea se află un izvor de apă termală sulfurasă. ¹⁾ Această vale primește și ea la rândul ei pe dreapta :

a) *Valea Sakar-Dere*, care nasce din culmea S.V. a pădurosului dél Sacar-Bair, lângă punctul Atmagea, se îndreaptă de la N.V.-S.E., purtând aproape de deschidere numirea *Arman-Cesme*. Lungimea ei nu e mai mare de 5 km. Se infundă prin păduri.

Pe stânga :

b) *Mica vale Dulgherul* (3 km.), are o direcție N.S. și e urmată de un drum, care duce din valea Slava-Cerkezescă la Atmagea.

c) *Valea Pădurasă, numită a Călugărului*, nasce din délul Jidini, are o direcție N.V.-S.E. și o lungime de 3 km., se deschide între Ciucurova și Slava-Cerkezescă, este urmată de un drum care suind culmea délurilor, duce prin păduri în valea Taiței la Armutlia.

d) *Valea de asemenea pădurasă a Jidini*, paralelă cu precedenta, se deschide după o lungime de 5 km. la Slava-Cerkezescă. Ea e dominată la E. de vârful Jidini (341^m).

e) *Valea Dere-Iol-Carî*, tăiată de drumul Slava-Cerkezescă-Babadag; are o lungime de 4 km., este corespondentă văii Orta, care duce la Camber, în valca Taiței.

f) *Valea Matieva-Bâlca*, paralelă cu precedenta, între care se află délul păduros Uzun-Bair, se infundă în păduri, are 4 km. lungime. Peste culmea delului Carada-Bair, corespunde văii Bataclâ-Alcea, care duce la Babadag.

¹⁾ Vezi geologia. Ape minerale.

g) *Valea Lasă-Hară*, paralelă cu precedenta. Are o lungime de 4 km. și se înfundă în pădurile delului Carada-Bair, iar către S. se deschide la N. satului Slava-Rusescă.

5. *Valea Hribesio-Hară*, între delul cu același nume, la V. și Sevaiova-Hară la E., are o direcție N.E.-S.V., lungime de 4 km., se deschide la S. satului Slava-Rusă; pe drumul din valea sa se poate merge prin păduri de la Slava-Rusă în șoseaua Constanța-Tulcea la km. 40 (4 km. spre S. de Babadag).

6. *Valea Cauagagi*, are o direcție N.S., vine din pădurile delului Palotnikai-Hară și se deschide la Cauagagi, după 6 km. drum; pe ea merge drumul Cauagagi și șoseaua Constanța-Tulcea între km. 40 și 41.

7. *Valea largă numită Geatlaî-Deresi*, are o direcție N.S., de la delul Acairac-Bair, unde se nasce până la Ciamurli-de-jos. Pe ea merge șoseaua Constanța-Tulcea, care trece riul Slava, pe un pod, la km. 51.

În mlaștinele cari înconjură pe la N. lacul Golovița se deschide între satele Canlă-Bugeac și Pașa-Câșla:

XVI. *Lunga vale Ceelinchioî*, care ia naștere din delul Stupineî, se îndreaptă de la N.V.-S.E. prin păduri, de unde ese la Movila Visterna, ce o domină la V., iar în câmpie valea se lărgesce, transformându-se către S. într'un adevărat șes; delul Buiuk-Orman-Bair, o desparte de valea Mil-Vel-Alciac, iar delul Bairac de șoseaua Constanța-Tulcea, care de la km. 41 coboră în valea Babadag. Lungimea acestei văi este de 14 km., corespunde către N. la două văi: Nucilor și Visterna. Pe ea merg mai multe drumuri de la Canlă-Bugeac și Pașa-Câșla, care unindu-se, conduc la Babadag și Visterna.

XVII. *Valea Mil-Vel-Alciac*, ia naștere din Orta-Bair, are o direcție N.-V., ușor înclinată spre S.E.; delul Caramanchioî către E., își întinde pantele până în lacul Razelm. Valea e mărginită pe ambele laturi de păduri; lungimea ei este de 10 km. și se deschide la Pașa-Câșla. Este urmată de drumurile, care plecând din Pașa-Câșla și Jurilofca se întrunesc pentru a merge la Visterna, urcând culmea pădurosă a delurilor Sevri-Bair și Buiuk-Orman-Bair. La N. de *capul Dolajman*, se întinde pe o suprafață de 36.000 hect., marele lac al Razelmului, țermurit la V. de delurile Golovâr-Bair, care își prelungește către E. ramificațiunile, formând *capul Iancina*.

E înconjurat de toate părțile de mlaștină, ast-fel la V.; *mlaștinele Enişala*, se întind pe o lungime de 10 km., până în golful de scurgere al lacului Babadag, către N.V. și N. *mlaștinele Sarichioî-Sabangeak* (unde se scurge lacul Agighiol¹⁾, *Calica*, *Caraibil* și *Sarinasuf*; spre țermul de S.E. și E. dunele ce se întind de la gura Portiței pe la *Punctele Pahani-Irani*, *Farul Englez* până la *grindul Perișor*, despart lacul Razelm de Marea-Negră. *Lăcurile Piriteasca-Mică* și *Piriteasca-Mare* sunt așelate pe această fâșie nisiposă.

Spre N. de gura *Dranovului* (gârla de scurgere a lacului Dranov), lacul formeză marele *golf Iolbina*, la extremitatea de N. a căruia se scurge *gârla Deveatca*, ce se desface din Dunavet la *Kerhanaua arsă*.

Lacul Razelm conține 2 insule:

a) *Grădiștea*, o mică insulă stâncosă, are o înălțime de 19^m d'asupra nivelului apei ce o înconjură. Forma ei este lunguiață, este așelată în față și la N.E. de cetatea Eraclea aproape de golful în care se scurge *lacul Babadag*. Lungimea ei este de 1100^m, iar suprafața de 20 hect.; este neproductivă.

b) *Insula Popina*. În escursiunea ce am făcut în vara anului 1897 am vizitat această insulă.

Era o noapte frumoasă de vară, noaptea de 18 Iulie, luna ne servia de conducător, mie și unui viguros pescar cu care am plecat din Agi-Ghiol la orele 10. Într'o lotcă pescărească ne-am imbarcat la marginea lacului Agi-Ghiol și în mai puțin de 1 oră ajunserăm la insulă.

Trebuie arătat însă, că nu tot-deauna se poate străbate o distanță de 10 km. în așa scurt timp.

¹⁾ Asupra apei lacului Agi-Ghiol a se vedea partea geologică.

Insula nu e mare; o stâncă ce se ridică în mijlocul apei pe o circonferință — așa e forma insulei — de 3½ km.

Privită din depărtare ea se înfățișază ca o umbrelă colosală, are o suprafață de 140 hectare acoperite cu teren vegetal de ore-ce culturile nu lipsesc; pepeni destul de mari și gustoși cresc pe insulă.

Păzitorul grădinărilor și 2 ciobani, formați totă populația insulei; aceștia s'au simțit foarte surprinși de vizita noastră. Coliba lor era așezată pe vârful insulei, ce domină cu 49^m nivelul apei. La ora 1 ne-am întors la comuna Sarichioi, așezată pe țărmul Vestic al lacului Razelm.

XVIII. Lacul Babadag poate fi considerat ca un Golf Vestic al Razelmului, cu care comunică printr'o gârlă ce formază *Cotul Sărăturile* la vărsare, în forma a două mici golfuri prelungite către N.

Lacul are o formă lunguiață-eliptică de la N.V. spre S.E. Lungimea lui este de 11 km., iar lățimea de 3; suprafața de 2000 hectare.

Către N.V. lacul se prelungește prin două bălți:

a) *Toprac-Kiopru*, formată la vărsarea râului Taița, are o lungime de 6 km., și o lățime de 800^m, iar suprafața 540 hectare, este acoperită cu stuf.

b) *Códa Bălții* formată de pâriul Isvorul Telița, are o lungime de 5 km. și o lățime de 600^m, iar suprafața de 480 hectare.

Délurile cari își sfârșesc ramificațiile lor pe țărmii lacului sunt: Calabalic-Bair, Kiu-ciuk-Suhat, Molfa, Canara-Baba, Sultan-Tepe, Cosiu-Sol, Ghel-Tepe, Iaila-Bair și Taș-Bair către S., Denis-Tepe la N.V., Tugarlea-Bair și délul din fundul Gavanului la N.

Malurile sale de N.V. și N. sunt joase; cele de S. sunt 'nalte și râpóse; între Satul-Noú și Zibil sunt mlaștinóse.

Basinul său ocupă o suprafață de 800 km. p., pe marginea sa Vestică trece șoseaua Constanța-Babadag-Tulcea, care taie balta Toprac-Kiopru la km. 30 și de alungul țărmului de V. al códei bălții, până la km. 25.

Are între alți afluenți, pe râul Taița, cel mai mare din Dobrovia.

XIX. Sub orî-ce raport studiat acest riú presintă importanță: ca lungime a cursului este cel mai mare din totă Dobrovia; ca basin, el ocupă o suprafața de 150.000 hectare sub raportul economic, geologic și militar încă presintă interes, după cum vom vedea. Ne ocupăm acum de descrierea fizică.

Riul isvorăște din pólele păduróse ale délului Teilor, opus isvorului pâriului Lunca-vița Mare din basinul Nord-Dunărean, curge printr'o vale acoperită cu tei bătrâni în direcție de la N.V. către S.E., până la mica mănăstire Taița.

Către S. valea începe a se lărgi, riul udă satul Țiganca-Taița, la 3 km. spre S. de care o fâșie mlaștinósă de 4 km. servește de scurgere a râului, udând pe drépta satul Hancearca, iar pe stânga în fața sa Geaferca-rusă. Abia terminate mlaștinele, riul se bifurcă și închide între brațele sale o *insulă pădurósă* lungă de 2 km., brațele se reunesc la N. de Balabancea, pe care o udă riul pe la E., spre S. de acest sat riul curge iarăși prin mlaștină alungite pe țărmul său drept, pe o lungime de 5 km.

La Ortachioi, riul își schimbă direcția către E. și apoi N.E., silit de délul Consul pe care 'l înconjură pe la Nord.

Trecut de acest dél, riul după ce lasă la 1½ km. pe stânga satul Alibichioi, își îndreptă cursul de la N.V. către S.E., udă pe drépta Cineli, mai sus de care formază între brațele sale o *insulă pădurósă*.

În jos de Cineli, riul se împarte în două brațe cari urmăză valea aprópe paralel, închiidând între ele *mai multe insule alungite*, udă pe stânga Baș-Kioi, iar de la Armutlia pe care o udă pe drépta, riul formază o mlaștină, care se restrânge la Camber, pe care 'l udă pe drépta.

La Satul-Noú, riul se varsă în balta *Toprak-Chiopru* și prin ea în lacul Babadag după ce a tăiat mai întâi șoseaua Constanța-Babadag-Tulcea la km. 30.

Délurile cari țărmuresc acest riú pe drépta sunt: délul Teilor, Țigancei, Alinalia,

David, Hancearca, Carapcea, Carlar-Bair, Ghiobilche-Bair, Dautcea, Consul, Cuzu-Mare, Pietros, Uzum-Bair, Balar-Bair, Taş-Bair ; iar pe stânga : Cadiuluî, Taiţa, Pârlita, Coslugea, Geaferca, Boclogea, Eschi-Balâk, Stamuni-Culac, Tatar-Bair, Gheltepe şi Deniz-Tepe.

Linia despărţitoare a apelor basinelor Vest-Dunărean, de la capătul văii Ditcovului până în dreptul satului Atmagea, desparte basinelor acestui râu de acela al Iglitei, Cernei şi Picineaga; iar linia despărţitoare a basinelor Nord-Dunărean până la delul Mare, îl desparte de apele ce curg în acest basîn.

Către E. delurile Piscul-Pârului, Fundul-Burţii, Cilicul, Ghel-Tepe, Cataloi, Coci-Tepe, Sarâ-Tepe şi Deniz-Tepe îl despart de basînul râului Teliţa.

Pe valea acestui râu, merge şoseaua judeţiană, ce se desface din cea mare (Constanţa Tulcea) la km. 30. Trece prin Satul-Noi, Camber, Armutlia, Baş-Kioi, Cineli, înconjură pe la S. masivul Cineli, duce la Ortachioi şi de aci trecând culmea delului Carapcea, coborâ în valea Cernei la Jaila şi Acpunar, pentru a duce la Măcin.

De la Ortachioi se desface din această şosea un drum comunal, care urcă valea râului pe la Balabancea, Hancearca, Geaferca-Rusă, Ţiganca-Taiţa, iar la mănăstirea Taiţa un drum urcă valea Ţigancei, pentru a duce în valea Luncaviţei către N.V., unul urcă către Nord pe valea Taiţei şi culmele Cadiu-Galmele-înşirate şi Galma-mare, pentru a duce la Rakel, în fine un al 3-lea către N.E. peste delul Taiţa la mănăstirea Cocos.

De la mănăstirea Taiţa aceste drumuri merg prin păduri bătrâne de tei.

Afluenţii Taiţei pe dreapta de la V. şi S. sunt :

1. *Valea Ţigancei* ce nasce din delul Teilor, se îndreaptă de la N.V.-S.E. prin păduri şi se deschide la 2 km. spre N. de mănăstirea Taiţa. Lungimea ei este de 4 km. şi e urmată de un drum de la mănăstirea Taiţa peste delul Teilor, la Móra lui Trandafir în valea Luncaviţei.

Acastă vale la rândul ei primesce pe dreapta, de la V. :

a) *Valea Lupului*, lungă de 4 km. şi urmată de drumul ce duce la Greci în valea Iglitei; această vale e unită cu :

b) *Valea Lungă* de la S. la N. printre delurile Negoiu (la V.) şi Ţigancei la E., lungimea ei de 5 km. e urmată în partea inferioară de drumul, care trecând printre delurile Coslug şi Secaru, duce la Greci.

Delul Stubeilor desparte valea Lupului de valea Lungă.

2. *Mica vale Cărbunăria* are o lungime de 2 km., se deschide la 1 km. spre S. de Ţiganca-Taiţa ; pe ea merge drumul de la Ţiganca-Taiţa peste delul Almalia la Cerna în valea Cernei.

3. *Sarp-derea* este un mic pâriu (lung de 3 km.), ce isvorâsce din delul Almalia, curge către E. şi se varsă în mlaştina formată de Taiţa la 1½ km. spre N. de Hancearca. Pe valea formată de acest râu, merge drumul de la Hancearca peste delul David, se unesce cu acel al văii precedente, pentru a duce la Cerna.

În această vale se deschide de la S. scurta vale a) (1½ km. lung) *David*, înconjurată de delul cu acelaş nume.

4. *Valea Alar-Cula*, nasce din bifurcaţia delurilor Amzalăi la V. şi Hancearca la E., are o direcţie N.V.-S.E., o lungime de 5 km. prin păduri între delurile Hancearca, care o despart de Taiţa la E. şi Amzalăi şi Carapcea la V., ea se deschide la 1½ km. spre N. de Balabancea.

5. *Pârul Dautcea*, ia nascere din pârile N.V. ale delului Dautcea, se îndreaptă de la S.V. către N.E., udă satul Dautcea şi pe la V. pârile masivului Consul, se varsă la 4 km. spre E. de Ortachioi la *Móra numită Nicolaï*; pe valea sa merge drumul Dautcea-Atmagea. Lungimea cursului de 5 km., ţermuit pe dreapta de delurile Dautcea şi Consul.

6. *Valea largă a Baschioiului*. Ia nascere din delul Jidini (Punctul Jidini), se îndreaptă mai întâi prin păduri de la S.V. către N.E., apoi eşind în câmpie se îndreaptă către N.V. pe la pârile V. ale delului Cuzu-Mare şi se deschide la V. satului Başchioi. Are o lungime de 10 km. şi e urmată de drumul de la Başchioi peste delul Jidini, în valea Călugărului, la Slava-Cerkezescă.

Délurile Jidini și Pelitu o despart de valea Jidini.

Ea primesce pe stânga de la V.:

a) *Valea Musafir-Kulac*, ce ia naștere din délul Atmagea, sub numele de *valeu Ghiobilche*, e tăiată de drumurile Ortachioi-Atmagea și Dautcea-Atmagea, de unde începe a se numi *Canara-Ceair*, apoi mai către E. *Musafir-Kulac*. Valea are o direcție V.E. paralelă cu pâriul Slava-Cerkezescă la S., de care e despărțită prin délurile Atmagea, Canara-Ceair și cu riul Taița (între Ortachioi și Bașchioi), de care o despart délurile Ghiobilche-Bair și Dautcea. Lungimea ei este de 12 km., fiind în mare parte strâmtă; drumul Bașchioi-Atmagea urmărește numai porțiunea Musafir-Culac și înconjură pe la Sud Canara-Ceair.

Ea primesce pe stânga de la N. a') mica vale *Emir-Asan-Cular*, ce corespunde văii pâriului Dautcea. Are o lungime de 2 km.

b) *Valea Jidini*, paralelă délurilor Jidini și Pelitu, care o țermuresc pe la E., délul Bak-Ceauș o desparte de secundara sa Bak-Ceauș. Direcția o are S.V.-N.E., lungimea 7 km.; e urmată de drumul Bașchioi-Ciucurova (în basinul Slava-Cerkezescă). Ea primesce în stânga de la V. a') *Valea Bak-Ceauș*, pe care délurile Iasi-orman și Eschili-orman o despart la N. de valea Musafir-Kulac; direcția ei V.E. și lungimea 3½ km.

7. *Valea Armutlia*, ia naștere din clina N. a délului Tașli-Bair, se îndreptă de la S.V.-N.E. printre délurile păduroase Uzum-Bair și Pietrosu la E., Cuzu-Mare la V. Are o lungime de 4 km., se deschide la satul Armutlia; este urmată în partea inferioară de drumul Armutlia-Slava-Cerkezescă, după ce s'a unit cu drumul din valea Bașchioi.

8. *Intinsa vale a satului Camber* în care dau 3 văi: a) *Dere-Cula* de la N.-V., înconjură pe la E. délul Bilar-Bair; b) *Cara-Cealik* de la S. vine din délul Tașli-Bair și c) *Bataclă-Alcea*, care către N. se numește *Orta-burun*, nasce din délul Carada.

Cea d'întâi lungă de 5 km., e tăiată de drumul Armutlia-Slava-Cerkezescă; pe cea de a doua lungă de 3 km. merge drumul Camber-Slava-Cerkezescă; pe cea de a treia, lungă de 7 km., drumul de la Camber către S. se unesc cu drumul dintre Babadag și Slava-Cerkezescă.

În balta Toprak-Kiopru, dau văile:

9. *Sânâr-Dere* este o vale mică, ce se deschide din délul Asmalar-Bair, se îndreptă printre Taș-Bair la V. și Jaila-Bair la E.; se deschide pe țermul Sudic al bălții, în fața Satului-Noi. Lungimea ei de 3 km.

10. *Ada-Tarla-Cula* vine din délul Gol-Tepe, este foarte scurtă (1 km.)

11. *Tașlă-Cula* vine din délul Jancli-Bair, are o direcție S.V.-N.E. și se deschide în șoseaua mare, între km. 30 și 31. Lungimea ei este de 2 km.

Pe țermul de S. al lacului Babadag se deschid văile:

1. *Valea deschisă de pâriul Babadag* este foarte importantă, căci prin ea trece șoseaua Constanța-Tulcea.

Pâriul Babadag isvorăște din délurile ce înconjură pe la S. orașul, dintr'o ripă în dreptul km. 41; forma sa este aceea a unui arc de cerc întors către Vest, înconjurând délul Orta-bair, așezat la Estul șoselei, udă în lungul său orașul și merge de se varsă printre vii în lac.

Lungimea cursului său este de 9 km. Malurile sunt râpöse și acoperite de păduri în partea superioară; la Babadag valea este deschisă către N.E. spre lac.

Orașul capătă prin pozițiunea sa în lăuntrul unui defileu îngust la ambele capete, o importanță strategică de primul ordin¹⁾.

Valea pâriului merge către S. până aproape de km. 42. Ea e urmată, după cum arătat, de șoseaua Constanța-Tulcea, care urmărește riguros cursul pâriului, coborând o înălțime de 100 m. între km. 42 și 33. Acesta este partea cea mai frumoasă a întregii șosele; este dominată de o parte și de alta de déluri acoperite cu păduri. În această șosea debușază pe drôpta de la E. drumul ce vine de la Ceamurli-de-jos, între km. 41 și 42 și drumu-

¹⁾ A se vedea Istoricul orașului, considerațiunile militare și crochiul corespunzător No. 4.

rile ce vin din Canlă-Bugeac, Paşa-Lasla, Jurilovca, Caramanchioi, toate converg către Babadag şi se unesc cu şoseaua ce vine de la Enişala, în care dă şi drumul Visternei înaintea de a intra în oraş, iar de la V. drumul de la Cugagi între km. 40—41, drumul de la Slava-Rusescă la km. 40, şoseaua de la Slava-Rusescă, la podul Duva (km. 38); la km. 37, un alt drum ce vine tot de la Slava-Rusescă, dar înconjură pe la V. punctul 244 al dëlului Carada; în oraş la km. 36, drumul de la Slava-Cerkezescă şi înfine şoseaua care trece pe la capătul văilor Taslă-Cula, Ada-Tarla-Cula, taie Sânâr-Dere, şi se duce pe valea Taiţei la Orta-Kioi.

2. *Valea Nucilor* corespunde la S. văii Ceelinchioi. Dëlul Canara-baba o desparte pe la N. de oraşul Babadag; iar pe la sudul acestui dël merge drumul de la Canlă-Bugeac.

Dëlul Bata-Bair o ţarmuresce la V., Cula-Bair şi Morfa-Bair la E.

3. *Valea Ceairelor* corespunde văii Ceelinchioi către S., ea nasce din dëlul Stupariî la satul Visterna, care e aşezat pe această vale, se îndreptă de la S. către N.E., în formă de cerc, ţarmurită la V. de dëlurile Stupariî, Culacula-Bair, Morfa şi Calabalăc-Bair, iar la E. de Samaldar-Bair. Are o lungime de 7 km. şi se deschide la satul Enişala în mlaştinele lacului Babadag. Ea e urmată de drumul Visterna-Enişala.

Acastă vale, ca şi următoarea este tăiată de şoseaua ce pleacă de la Babadag la Enişala, şosea care unesc toate satele aşezate pe ţermul V. al lacului Razelm: Caramanchioi-Jurilovca-Paşă-Câsla-Canlă-Bugeac-Ciamurli-de-jos şi dă în şoseaua mare la Hamamgi.

Pe stânga, de la E., valea Taiţei primesce:

12. *Valea Taiţei de Est*, este un pârîu ce isvorăscă din clina Estică a dëlului Cadiuluî, din pădurea Taiţei, se îndreptă mai întâi de la N. către S.V. şi forţat de masivul Taiţa descrie un cot către N.V., lung de 2 km., după terminarea căruia se întorce către S.E. şi se varsă în riul Taiţa la mănăstirea Taiţa. Lungimea cursului este de 6 km. numai prin păduri. Dëlul Taiţa la E. desparte valea acestui pârîu de valea Pârlita, dëlul Cadiuluî la V. desparte valea superioară de aceea a pârîului Cadiu, iar în cea inferioară ramificaţiile dëlului Teilor o desparte de valea principală a Taiţei de V.

În partea inferioară este urmată de drumul, care pleacă de la mănăstirea Taiţa şi pe culmea dëlului Teilor se bifurcă: unul duce în drumul văii Ţigăncii, cari împreună merg la *Móra lui Trandafir* în valea Luncaviţei, iar altul pe dëlul Cocişului se bifurcă; unul duce către V. prin valea Turiaculuî la Rakel, iar altul către E. prin valea Cocişului la Isaccea.

Valea primesce pe dreapta:

a) *Pârîul Cadiuluî* ce isvorăscă din dëlul Cadiuluî, curge de la N.V.-S.E. şi după un curs de 3 km. se varsă în cotul format de precedentul.

13. *Valea Pârlita* nasce din dëlul Breazu, peste care se află valea mănăstirii Cocişul, merge în direcţie de la N.E. către S.V.; dëlul Taiţa o desparte la V. de valea Taiţei: dëlurile Breazu la N. şi Piatra-roşie la N.E. de valea măn. Cocişul şi valea viilor Badila, dëlul Nicolitel de valea Nicolitel la E., şi dëlul Pârlita de valea Holuclu la S.E.

Lungimea ei este de 10 km., în tot parcursul e udată de un pârîu, pe care se află Móra mănăstirii Cocişul. Se varsă în mlaştinele Taiţei de la N. satuluî Geaferca-rusă.

Valea este urmată de drumul Geaferca la mănăstirea Cocişul.

Primesce în stînga o vale mai mică (4 km.) numită tot *Pârlita*, dar care nasce din dëlul Nicolitel şi are o direcţie E.V., ea se deschide la 2 km. spre N. de Móra măn. Cocişul; pe ea merge un drum, care duce la viile Badila şi Nicolitel, trecând pe la un castru roman de formă pătrată. Urmele acestei lucrări de fortificaţie abia se mai cunosc în mijlocul pădurii de d'asupra Nicoliteluluî. Numai un bun cunoscător al locurilor poate conduce aci. În adevăr că se găsesc cărămizi romane şi tot felul de bucăţi de ole prin apropiere. Săpături s'au făcut de locuitori căutând comori, căci ideea că aci se găsesc ascunşi bani, este foarte răspândită în populaţia din prejur. Cred, că de s'ar face săpături s'ar da de ruinele unei cetăţi.

14. *Valea Holuclu*, ia nascere din dëlul Boclogia, la capătul V. al *valuluî* numit

Traian, se îndreptă de la N.E. către S.V. și se deschide după o lungime de 3 km. la Geaferca-rusă; pe ea merge drumul Geaferca-Nicolișel.

15. *Valea Stipanului* paralelă cu precedenta, are o lungime de 4 km., e țormurită la S.E. de dëlul Coslugea; se deschide în cõda mlaștinelor Taiței, la S. de Geaferca-rusă.

16. *Valea Coslugea* formeză cu precedenta un unghiū ascuțit, avēnd aprõpe același punct de origină; dëlurile Coslugea și Geaferca o despart de valea Stipanului și de Taița, iar Boclogea de valea Boclogea; direcția ei generală de la N.E. către S.V. Satul Islam-Geaferca este aședat aprõpe la eșirea vâii în câmpia ce se întinde pe valea Taiței, de la Balabancea până la E. de Ortachioi. Lungimea acestei vâi este de 6 km., în care nu e cõprinsă valea Ortachioi. Drumul Ortachioi-Islam-Geaferca se opresce la acest sat.

17. *Valea Boclogea*, ia nascere din clina N. a dëlului cu acest nume, pe care îl înconjură pe la N. și E. Valea e urmată de un *pârîū*, ce curge de la N.V. ușor înclinat spre S.E. Trece pe la *Trei-Morī*, *mõra lui Kiriac*, *mõra lui Ali Izet*, *mõra lui Duma George*, *mõra lui Ivanciu Nicola*, *mõra Călugărilor*, *mõra lui Tudorache*, *mõra lui Iordache*, cãtunul Lozova pe drẽpta și *morile lui Rizu* și se varsă la 2 km. spre E. de Ortachioi. Acest pârîū conține totdeauna apă, care pune în mișcare atâtea mori pe o lungime de curs de 14 km. Basinel sãu are o suprafață de 18 km. p., cõprins între dëlurile Boclogea la V., Pãrlita la N., Fundu-Burții, Eni-Ormangic-Tepe și Eschi-balăc la E. Pe valea sa merge drumul Ortachioi-Meidanchioi.

Primesce pe drẽpta:

a) *Pârîul Stupari*, ce isvorăște din põlele S. ale dëlului Pãrlita, curge de la N.V.-S.E. prin păduri și are un curs de 3 km.

Valul lui Traian, care a urmat culmea dëlului Boclogra de la N.V.-S.E., pe o lungime de 4 km. în unghiū drept, schimbă direcția către N.E., taie valca Boclogea la unirea ei cu Stupari, apoi valea rîului Meidanchioi, pe la N. dëlului Fundu-Burții și se opresce în pârîul din valea Mõrilor, opus deschiderii vâi Plopilor.

b) *Pârîul Meidanchioi*, isvorăște de la E. de Piscul Pãrului, curge de la N.E. către S.V., udă Meidanchioi, unde dëlul Bostănăriilor la E. îl desparte de valea Cișmelei; se varsă la Trei-Morī, după un curs de 8 km.; pe valea sa merge drumul la Meidanchioi și către N. la Nicolișel.

18. *Scurta vale Eschi-balăk*, ia nascere din dëlul cu același nume, care o mărginesce pe la V., despărțind-o de valea pârîului precedent; are o direcție N.V.-S.E. și se deschide la mõra lui Nicolaū, în fața confluenței pârîului Dautcea.

19. *Pârîul Acadân*, isvorăște sub numele de *Valea Cișmelei* din clina meridională a dëlului Fundu-Burții, se îndreptă direct către S.; eșind din păduri udă satul Acadân, de unde începe a lua numirea de pârîul *Acadân*, trece pe la *morile Stan Nedelcu* și *Iagi Gheorghe Dima* și se varsă puțin la S. de acesta din urmă în fața dëlului Consul. Basinel sãu are o suprafață de 5.000 hect., e cõprins între dëlurile Eschi-balăk, Eni-Ormangic-Tepe și Bostănăriile la V., Fundu-Burții la N., Cilicu și Caraman-Bair la E. Malurile sale sunt în general rãpõse. Valea deschisă de acest pârîū este urmată de drumul Cineli-Acadân la Meidanchioi. Satul Ali-bei-kioi este aședat pe valea acestui pârîū aprõpe de confluență. Lungimea cursului este de 10 km., prin păduri desfătătoare.

În valea sa se deschide pe drẽpta:

a) *Valea Buiuk-Cartalák*, o vale scurtă, care se deschide la sudul satului Acadân; are 2 km. lungime.

Pe stânga:

b) *Valea Chioserelik* paralelă vâii Cișmelei, are o lungime de 6 km. prin păduri și se deschide la satul Acadân, după ce a primit pe stânga (de la E) a') mica vale *Culac-Carlac*, lungă de 3 km.

20. *Valea Ormangicula*, ia nascere din põlele S.E. ale dëlului Carcaman-Bair, se îndreptă spre S. în direcție N.V.-S.E., printre dëlurile Tatar-Bair (la V) și Ghel-Tepe (la E); are o lungime de 4 km. și se deschide între Bașchioi (la V) și Armutlia (la E.). Pe această

vale merg drumurile Bașchioi-Nalbant, Armutlia-Nalbant, Bașchioi-Hagilar și Armutlia-Bașchioi.

Malurile sale sunt joase și acoperite cu verdică.

21. *Pârîul din valea Telița* isvorăște din delul Cilicul, se îndreaptă către S., în direcție N.V.-S.E. sub numele de *Valea Cărbunariilor*, udă satele Trestenic și Nalbant, de aci către S. începe a se numi valea *pârîului Telița*, trece pe la pîelele delurilor Canagic-Bair și Gheltepe, la V.; Cilicului, Cogea-Cara-Bair, Eșil-Tepe, delul Cataloî, Sarâ-Tepe și Deniz-Tepe îl despart de valea Teliței. Lungimea cursului este de 20 km. și este urmat de drumul de la Satul-Noû (la V. de care se varsă) la Nalbant-Trestenic și de aci peste delul Cilicului la mănăstirea Cilicul.

Primesce pe stînga:

a) *Valea Alceac-Culac-Punar* lungă de 18 km., mărginită la V. de delurile Buiuk-Cara-Tepe, Kiuciuk-Kara-Tepe, care o despart de valea pârîului Telița, Coci-Tepe și Sarâ-Tepe o desparte de valea Morilor și Hagilar; e tăiată de mai multe drumuri, cari pleacă de la Trestenic și Nalbant și duc către E. la Poșta, Cataloî și Hagilar.

XX. *Rîul Telița*, îl vom considera ca un basin separat, atât prin lungimea cursului, cât și pentru importanța ce are de a fi servit în timpî imemorialî, în partea inferioară a cursului, de scurgere unui braț al Dunării. Rîul isvorăște din delul Isvorului și sub numele de *valea Morilor*, se îndreaptă de la N.V. ușor înclinat către S.E. până la Cataloî. În această parte, cursul său este paralel cursului Dunării. De la Cataloî, rîul se îndreaptă către S. și se varsă în lacul *Códa bălții*. Lungimea lui este de 60 km. Telița, mănăstirile Cilicul, Poșta, Frecăței, Cataloî, Enichioi și Congaz, sunt sate aședate pe valea sa. În cursul său alimentează mai multe mori, cum: *Móra lui Petcu, la Frecăței, lui Nedelcu și Hagi-Velicu* între Frecăței și Cataloî. Rîul între Cilic și Cataloî se mai numesce și *Cilic-dere*, iar în jos de Cataloî *Isvorul Telița*. Delurile care îl țermuresc pe dreapta sunt: Fundu-Burții, Selda-Kopak, Cilicul, Ghel-Tepe, Cataloî, Ghiulele-Tepe și Deniz-Tepe, iar pe stînga: Delul-Mare, Armut-Conac, Cartal-Tepe, Taușan-Tepe, Redi, Uzum-bair, Cazâlgik-Bair, Ceatal-Bair, delul din fundul Găvanului și Tugarlea-Bair, care îl despart de valea Tulcei și Cazangia.

Pe valea deschisă de acest rîu merge șoseaua Constanța-Babadag-Tulcea, între km. 25 și 11, până în dreptul Cataloiului, iar de aci un drum conduce către V. pe la Frecăței, Poșta, Cilicu, Telița, la Nicolitel.

De la Coda Bălții și până la Frecăței, acest rîu a servit de scurgere unui braț al Dunării, iar de aci către N.V. prin valea Lungă peste șeaua delului înalt de 100^m, brațul fluviului cobora în valea Adâncă, pentru a duce la Saonul.

Afluenții acestui rîu, sunt pe dreapta:

1. *Pârîul din valea Cilicului*, isvorăște din delul Fundul-Burții, se îndreaptă către E., în direcție V.E., printre delurile Cilicul la S. și Selda-kopak la N. Udă mănăstirea Cilicul și se varsă după un curs de 5 km., mai la V. puțin de a II-a mănăstire Cilicul.

2. *Pârîul Isvorul* vine din ultimele ramificațiuni S. ale delului Cataloî, servind de scurgere unui mic lac, se îndreapta către S.; delul Ghiulele-Tepe (la E) îl desparte de valea Teliței; are o lungime de 11 km. și se varsă în Telița aproape de Coda Bălții. Pârîul e tăiat la km. 23 de șoseaua Constanța-Tulcea. Primesce pe dreapta a) *pârîul Hagilar*, care udă satul cu acest nume și pîelele orientale ale delului izolat Deniz-Tepe; are o lungime de 8 km. și se varsă la km. 23 al șoselei Constanța-Tulcea.

Pe stînga:

3. *Valea Plopilor*, nasce din delul viilor Sarica, se îndreaptă de la N. la S., are o lungime prin păduri de 4 km., e urmată de drumul ce se desface din valea Teliței și duce la viile Sarica.

4. *Importanta vale Lungă*, opusă văii Adâncă din basinul Nord-Dunărean, de care e despărțită printr'o șea pădurosă, lungă de 1½ km. și la cota 100^m, nasce din delul Comorei, se îndreaptă de la N.V.-S.E., pe o lungime de 12 km. Delul Armut-Conac o desparte la S.V. de valea Teliței, iar delurile Săpata și Cartal-Tepe, de basinul N. Dunărean. Se deschide

la Frecățeii și e urmată de drumul, care trece pe la Frecățeii și dă în șoseaua Tulcea-Isaccea la km. 20.

5. *Valea Cardonului*, nasce din pârcele V. ale dâului Redi, se îndreaptă de la N.E.-S.V. și se deschide la Cataloii; pe ea merge șoseaua Constanța-Tulcea de la km. 11 până la km. 8 Lungimea 3 km.

6. *Valea Puturosului*, ia naștere din pârcele E. ale dâului Redi și converge către deschiderea văii precedente; are aceeași lungime ca ea.

XXI. La E. comunei Zibil se găsește **Câmpia Cairacului**, ce ocupă o suprafață de 600 hectare din dâul Fundul-Burții până în lacul Babadag; către N. este puțin ondulată de ramificațiile dâului Marc, până la 68^m înălțime; este fertilă și acoperită cu pășuni și culturi.

XXII. La Estul său se deschide **valea Cazangia**, care nasce din dâul Orta-Bair, are o direcție de la N. la S., printre dâurile Ceatal-Bair și Taș-bair la V.; Căușul-Marc, dâul cu Cunună, Pietros și cu Pomii la E., o desparte de valea Tulcoi. Ea se deschide în câmpia Cairacului între Zibil și Sarichioi, are o lungime de 10 km.; este deschisă și foarte fertilă. E tăiată de mai multe drumuri, care unesc Satul-Noii și Zibil cu Saban-geak și Agi-ghiol; e urmată de un drum ce pornește de la Sarichioi.

XXIII. La Agi-ghiol se deschide valea cu acest nume, care ia naștere din dâul Mare, se îndreaptă de la N.V. către S.E.; dâul Ceatal-Tepe o desparte de valea Sarighiol. Are o lungime de 9 km. Este o vale foarte fertilă, acoperită cu culturi. Pe ea merge drumul Agi-Ghiol-Tulcea.

XXIV. **Valea Sarighiol**, care către S. se numește *valea Nucarilor*, este paralelă și la E. de precedentă, fertilă ca și ea, are o lungime de 9 km. și se deschide la satele Sarighiol și Calica. Pe ea merg drumuri, care duc la Mahmudia, Pârlita și Tulcea. Către E. dâul Caliceii desparte această vale de aceia a satelor Caraibil, Sarinasuf, Beibugeac până la Dunăvci. Dâurile Caracil și Morughiol despart valea acestor sate de valea Mahmudiei și Morughiolului.

La Bei-Bugeak sunt 3 lacuri numite *sărate*, care nu hrănesc pesci, din cauza naturii apelor negricioase și sărate, în care nu trăiesc decât viermișori. Nău comunicație, nici între ele, nici cu Razelm, nici cu Dunărea.

Adâncimea lor nu e mare, abia atinge 4—5^m; în timpul căldurilor mari, două din ele scăă, depunând pe fundul lor o crustă sărăă.

Tabloù de văile din Dobrogia.

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE	DE AL Vlea ORDIN
A) Basinul Vest-Dunărean:				
I. Regederosi-ceair (f.) ¹⁾ .	1. V. Bugeaculuî.	<i>dr.</i> a) Gabrovița (f.). b) Iaguda-Ceair. c) Sari-Mesea-Ceair. d) Pâr. Pampur saî V. Topci-iol (fr.). <i>st.</i> e) Trâncovița.		
	2. Pâr. Almaliu, saî Boilic-ceair (f.).			
	3. Val. Curu-Canara, saî Hamazli-ceair și Mahale-Ornian- Ceair (f.).			
	4. Kiuciuk - Kessen - Ceair (f.).			
II. Lacul Gârlița.	5. Esecchioî (f.).	<i>st.</i> câte-va micî. <i>dr.</i> a) Șaban-Ceair (f.). b) Regene-Ceair (f.). c) Tanas-Ceair. d) Nursus, Gârlița saî Taşlı - Burun (f.).	{ a') Punar-Ceair { Bulg. b') Kilege-Ceair {	
	6. Cuiu - Iuk - Ului, Jeailea saî Carvan (f.).	<i>a)</i> Cara-Culac (f.). <i>b)</i> Culac-Punar (f.). <i>c)</i> Cîrlî-Mîsi. <i>d)</i> Cuiugiuc-Ceair. <i>st.</i> <i>e)</i> Caraghios. <i>f)</i> Lamburlu.	{ a') Cuiugiuk { Bulg. b') Demecian { <i>st.</i> c') Cavac-Culac (f.).	
III. Licina.	7. Galița, Scorci.			
IV. Canlia.	<i>dr.</i> 1. Canlia-veche.			
V. Ghivizlicu-mare.	1. Coslungea.	{ a) Iroftic. b) Mic-Orman. c) Tana-Saia. d) Almali-culac.		
VI. Lacul Oltina, cu balta Ciamurli saî Iortmac (f.).	2. Ghiol - Ceair, saî Almaliculuî. 3. Derea-Ceair. 4. Ceaili-Ceair, (f.). 5. Dermen-Ceair, Ca- nara saî Sati- chioî-Ceair (f.). 6. Ghiuvenli.	{ a) Cuiugiuc-culac. b) Calaiği. a) Demircea.		
VII. I. Mârleanu, cu Balta Beilic (f.).	1. Beilicu I (f.).	{ b) Derinea, Enişemli saî Gheren-Ceair (f.).	{ <i>dr.</i> a') Nastradin. b') Migeleti saî Dû- dûtlûk. c') Cuzgun saî Iort- culac și Ceair - Orman.	

¹⁾ Litera f aşezată lângă saî sub o numire, înseamnă că valcea trece frontiera.

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE	DE AL V-lea ORDIN
VII. I. Mârleanu cu Balta Beilic (f.).	1. Beilicu I (f.).	b) Derinea, Enişemli sau Ghcren - Ccair (f.). c) Caranlık, Ccsme-culac.	<i>st.</i> d) Teche - chioi, Uzum-culac, Iucari-Mahalo (f.). e) Babuci-culac. f) Ciucur-chioi.	
	2. Beilicu II. 3. Voinea-Mure.	<i>st.</i> a) Căsla-Punar.	<i>st.</i> a') Ghenciu.	
VIII. Carasan.	4. Mârleanu, Bac - cuiusu.	<i>dr.</i> a) Orman.		
	1. Catita. 2. Tiutiuluc.	<i>dr.</i> a) Demircea sau Docuzaci (f.). b) Skender.	<i>dr.</i> a') Cerkez - chioi, Calfa, Sarapcea (f.).	
IX. Bălțile Vederösa, Baci cu Şarpu şi Limpeşu (f.).	3. Urluia, Armutlia, Demircea, Skender, Sevendic, Ghiol-Punar, Adam-Clisi, Baldarac, Polucci (f.).	c) Borungea, Sanârdere, Amzacea, Cealic - cum, Sofular, Cultimes.	<i>dr.</i> a') Paşa-Conak. b') Canara - Derc, Sarpci. c') Kiorciu. d') Colceak, Arabi. e') Capulan. <i>st.</i> f') Kiivan. g') Muratan. h') Cioroi, Cadmular.	<i>a*)</i> Osman-Facă. <i>b*)</i> Uzunlar. <i>a*)</i> Ebechioi. <i>b*)</i> Caraulac-Alcea. <i>c*)</i> Curu-B.-Alceac. <i>d*)</i> Ciobanisa <i>a*)</i> Beşaul.
			i') Buiuk-dere. j') Musur-Cuiuk. k') Mangaci, Ghiu - venli. l') Merdeven, Caula. m') Kazil-Murat. n') Afighinea, Derechioi, Alibichioi, Căsla. o') Crăcic.	<i>st.</i> <i>a*)</i> Carasuluc, <i>dr.</i> <i>b*)</i> Kiuciuc-Enghez. <i>st.</i> <i>a*)</i> Culac. <i>b*)</i> Ialar. <i>st.</i> <i>a*)</i> Chiorgherciu-Punar-Ccair.
	4. Diordumgi-Ornan sau Curt-Culac şi Arabagi.	d) Cesme-Culac. e) Uzum-Culac. f) Iusufunar. <i>st.</i> g) Hairamchioi (f.). h) Cogea (f.). i) Şarâm (f.). j) Cara-Peletli. k) Nastradin sau Cuiuk-culac. l) Cara-aci. m) Cara-Cialic.		
		<i>dr.</i> a) Calfa, Ccsme-Culac. <i>st.</i> b) Iai-Ccair.	<i>dr.</i> a') Iomer-Bci. <i>st.</i> b') Kioseler, Muuru-azliki. c') Tatar.	

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE	DE AL V-lea ORDIN
IX. Bălțile Vederósa, Baciú cu Șarpu și Limpeđișu (f.).	<div><div>4. Diordumgi-Orman saú Curt-Culac și Arabagi.</div><div>5. Celaclar-Ceiar <i>dr.</i></div></div>	<div><div><i>d</i>) Enige, Curu-culac.</div></div>		
X. Ceairul de mijloc saú V. Ciocanului.	<div><div>1. Saiana-Doice.</div></div>	<div><div><i>a</i>) Kior-Curu-Ceair.</div><div><i>b</i>) Kireslic-culac.</div></div>		
XI. Caramancca saú Calfa-dere.	<div><div>1. Uzun-Ceair.</div></div>			
			<div><div><i>dr.</i></div><div><i>a</i>') Chioi-deresi.</div></div>	<div><div><i>a</i>''') Derin-Alceac.</div><div><i>b</i>''') Ceșme-cu!ac.</div></div>
			<div><div><i>b</i>') Cazalgic, Perde, Cozulgic saú Ikingi-Medgidie.</div></div>	<div><div><i>a</i>''') Buiuc - dere-seid-curt-culac.</div><div><i>b</i>''') Dautlar cu Odagi.</div></div>
XII. Lac. Cochirleni și Stuf. Ivrinez.	<div><div>1. Uzun-Amel.</div></div>	<div><div><i>a</i>) Peștera.</div></div>	<div><div><i>c</i>') Iuuruk-dere.</div><div><i>d</i>') Demen-Culac.</div><div><i>e</i>') Iiri-Culac.</div></div>	<div><div><i>a</i>''') Bei-Aslan-Cu-lac-Dautlar.</div><div><i>b</i>''') Dikili-Taș.</div></div>
	<div><div>2. Moș Dinu.</div></div>	<div><div><i>b</i>) Sarapci.</div></div>		
XIII. Valea Mare.	<div><div><i>dr.</i></div><div>1. Horoslar-Ceair.</div><div>2. Horoslar - Alceac saú Ciobanisa.</div><div>3. Caratai-Alceac.</div><div>4. Valea Caratai.</div><div>5. Caramurat, saú Hagi-Cabul și Chio-stel.</div><div>6. Docuzol.</div><div>7. Cilibi-chioi.</div><div>8. Oba-culac saú Bekiraga.</div></div>			
	<div><div>9. Cismelei. <i>st.</i></div></div>	<div><div><i>a</i>) Bekiraga-Gilcazar.</div><div><i>b</i>) Turcului.</div></div>		
	<div><div>10. Mahometcea.</div></div>	<div><div><i>a</i>) Abdulah I.</div><div><i>b</i>) Abdulah II.</div><div><i>c</i>) Mangala. <i>dr.</i></div></div>	<div><div><i>a</i>') Cuan-deresi.</div></div>	
	<div><div>11. Serpla saú Tatar-Orman.</div><div>12. Cara-Sufu.</div><div>13. Biringi-Medgidie.</div><div>14. Tusu.</div><div>15. Cara-Durac.</div><div>16. Ghiaur-Amzali.</div></div>	<div><div><i>a</i>) Mezarlik.</div><div><i>a</i>) Iuci culac.</div></div>		
XIV. Carasu, prelungită cu Valea Hancea și Caracuiusu.	<div><div>1. V. Hotarului, Basculac și Tortoman.</div><div>2. Geabac-Ceair.</div></div>	<div><div><i>a</i>) Buiuk-dere, Mangalik.</div><div><i>b</i>) Tasli - Iuk, Buiuk-Bilarlar, Tuzla-Iuk.</div></div>		
XV. Tibrin (lac) cu Val. Lungă, Derechioi și Geabac.				
XVI. Valea Siliștea, Hagi Virt, Pomana și Surec.	<div><div><i>dr.</i></div><div>1. Valea Cășlei. <i>st.</i></div><div>2. Sali-Bei.</div></div>			
XVII. Valea Mare.				
XVIII. Boazgicului saú Satischioi.	<div><div><i>dr.</i></div><div>1. Uzunce. <i>st.</i></div><div>2. Saragea.</div></div>			
XIX. Zavolului.				
XX. Canara.				
XXI. Calachioi saú Stupinei.				
XXII. Olacului.				
XXIII. Siliștea.				

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE	DE AL Vlea ORDIN
XXIV. Alvănesci. XXV. Tătarului.				
• XXVI. Cekirgea saŭ Muslu-bei.	<div><div>dr.</div><div>1. Dolaşma.</div><div>st.</div><div>2. Bataclî.</div><div>3. Tikilescî.</div><div>4. Piciorul Cekirgelei.</div></div>			
XXVII. Caimacî.	<div><div>1. V. Bentuluî.</div><div>2. V. Dovleceluluî.</div></div>	<div><div>a) Căşla.</div><div>b) Bălăceanu.</div></div>		
XXVIII. L. Hazarlık şi Balta-Cioroiu.	<div><div>3. Păr. Eni-Saraî, Topolog-culac, Topolog-dere, Kior-dere şi Păr. Haidar.</div></div>	<div><div>st.</div><div>a) Cesme-culac.</div><div>b) Dalakesen başa.</div><div>c) Hagi-Omer.</div><div>d) Ciuciugea.</div><div>e) Solugeac.</div><div>f) Copadin.</div><div>g) Păr. Mahometcea.</div><div>h) » Dulgherul.</div><div>i) Val. Cişmelei.</div><div>j) Culac-Sanăr.</div><div>dr.</div><div>k) Mczarlık.</div><div>l) Valea Lungă.</div></div>		
XXIX. Păr. Eschi Sarai, V. Nămolesci, Stânca-Secă, Val. Petrişului şi Val. Viilor.	<div><div>st.</div><div>1. Val. cu mărăcinî.</div></div>			
XXX. Bertesci. XXXI. P. Viilor saŭ V. Topârşciî.	<div><div>1. Mezetuluî.</div><div>2. Stâncei.</div></div>			
XXXII. V. Viilor de la Pânga.				
XXXIII. V. Moşuluî.				
XXXIV. Păr. Rosti saŭ Val. Urumbei, Pânga-Dere şi Aigâr-Ahmet.	<div><div>1. Păr. Koium-Punar.</div></div>	<div><div>dr.</div><div>a) Ingi-dere.</div><div>st.</div><div>b) Păr. Cană-Mesea.</div></div>		
XXXV. V. Ulmilor.				
XXXVI. Hogi saŭ Ghiun-Ghiurmes.	<div><div>st.</div><div>1. Păr. Canat-Calla.</div><div>dr.</div><div>2. Păr. Homurlar.</div></div>	<div><div>st.</div><div>a) Păr. Cârjelari.</div><div>dr.</div><div>a) P. din V. Megina.</div></div>		
XXXVII. Aiormanul Caprei, Cârjelari şi Riul Picineaga.	<div><div>3. Păriul Cerna.</div></div>	<div><div>st.</div><div>b) Păr. Jaila.</div></div>	<div><div>dr.</div><div>a') Păr. Ac-Punar.</div><div>st.</div><div>b') Domuz-culac.</div></div>	
XXXVIII. P. Ulmului XXXIX. P. V. Viilor.	<div><div>dr.</div><div>1. Crucelari.</div><div>2. Ditcovul.</div><div>3. Păriul Greci saŭ Recea.</div></div>	<div><div>st.</div><div>a) Păr. Rahovei.</div></div>		
XL. P. Calistra saŭ Lunca Plopilor.				
XLI. V. Valcanuluî.	<div><div>dr.</div><div>1. V. Iuî Bran.</div><div>st.</div><div>2. V. Grecilor.</div><div>3. V. Bostanelor.</div><div>4. V. Vasilică.</div><div>5. V. Larga.</div></div>			
XLII. R. Jijila.				
XLIII. V. Nucilor.				

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE	DE AL Vlea ORDIN
B) Basinul Nord-Dunărean:				
XLIV. V. Garvan. XLV. V. Văcărenilor. XLVI. V. Glodului. XLVII. V. Nevesteln.	<div><i>st.</i> 1. V. Luncaviciorei. 2. V. Stupinei. 3. V. Codrului. 4. V. Slanchei. 5. V. Puțul-Popii.</div>	<div><i>st.</i> a) V. Ascunsă.</div>		
XLVIII. Păr. Lunca- vița formată din Lunc. Mareși mică.				
XLIX. V. Ceairului. L. V. Turiacului. LI. V. Tichilesci. LII. V. Recea. LIII. V. Acik-dere. LIV. V. Capaclia. LV. V. Adâncă. LVI. V. Ogurului. LVII. V. Cucilor. LVIII. Val. lui Moș Grigoraș. LIX. V. Podul Bul- garului. LX. V. Tăușan-Iol. LXI. V. Tulcei. LXII. Val. Mălcoci sau Mare.	<div>1. V. Viilor Bădila.</div>			
LXIII. V. Sofular.	<div><i>dr.</i> 1. Curcuzu-Mare.</div>			
LXIV. Beș-Tepe.	<div>{ 1. Turia. 2. Kior-culac. 3. Lutul alb.</div>			
C) Basinul Mării-Negre :				
LXV. V. Ilanlăc sau Akangi.	<div><i>dr.</i> 1. V. Hagilar.</div>	<div><i>dr.</i> a) Cara - Dere sau Murfatcea (f.). b) Kiuciuk-dere (f.). <i>st.</i> c) Sirti sau Daulu- chioi.</div>		
LXVI. Lac. Mangalia cu văile: Popucci, Acargea-Hoscadin și Keragi (f.).	<div><i>st.</i> 2. Iurluk (f.). 3. Tirpan. 4. Cașâmcea. 5. Acbasi. 6. Viilor sau Alceak- dere.</div>			
LXVII. V. Mangalia.				
LXVIII. Lac și pârul Tallăgeak.	<div><i>st.</i> 1. Tallăgeak. 2. Buiuk-dere.</div>			
LXIX. Valea Mangea- Punar sau Arnăut- Boslan-dere.				
LXX. Lacul Tuzla cu Păr. Musurat.	<div>{ 1. Tuzla. 2. Kiuciuk-Tuzla. 3. Ceatmalar. 4. Karlikioi sau Mu- ratan. 5. Cara - Iuk - dere și Cuba-dere. 6. Păr. Musu 7. Aitan-dere 8. Urluchioi. .</div>			

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE	DE AL Vlea ORDIN
LXXI. Lacul Agigea.	{ 1. Iuntacan. 2. Carsi.			
LXXII. Val. deschisă de la N. Constanței.				
LXXIII. Lac. Tașaul.	{ 1. V. și Pâr. Cikrâcci. 2. Dolinfacă.			
	{ dr. 1. Saslă-Culac. 2. Pâr. Curu-Dere. 3. Pâr. Caciamac.			
	{ 4. Pâr. Cartal-Terzechioi. 5. Ceatal-Orman sau Pantelimon.	{ dr. a) Taslă-dere. b) Taslăc-culac. st. c) Mandalac. d) Sasăc-culac. e) Sasăc-corai.		
LXXIV. R. Casâmcea format din cele două părți Aaslă-dere. Se mai numește Pâr. Sulfaru și Tașaul.	{ 6. Kirslik. 7. Seremet. 8. Visterna sau Val. Esteru. 9. Palazu-Mic. st. 10. Sulugea sau Culakalcea. 11. Dere-Dikili-Taș.	{ dr. a) Odi-culac.		
	{ 12. Pâr. Râmnic. 13. Pâr. Tocsof sau V. Cuiu-Culac. 14. V. Aliculac sau Pâr. Aliculac. 15. Alceac-dere.	{ a) Sarighiol Vest. b) Curt-Bălăc. c) Curu-dere. d) Sarighiol Est.		
LXXV. O altă vale numită Tașaul însoțită de un pârâu.				
LXXVI. L. Gargalik.	{ 1. Pâr. Gargalik. 2. Val. Tașcula.			
	{ 1. Pâr. Peletlia. 2. Duingi sau Inandere.	{ st. a) Pâr. Cainac. dr. b) Pâr. Cogelak.		
LXXVII. Laguna.	{ 4. Pâr. Caranasuf. 5. Pâr. Casapkioi sau Sariurt. 6. V. Mil-Vel-Culac. dr.			
LXXVIII. P. Beidaut format din: Cavaclac-Ceairac, Tesemel și Durasă-Cairac. El se mai numește Hagi-Avat.	{ 1. Ciarânci. 2. Cail-dere. 3. Dulgea. 4. Cogeac-ceair. 5. Pâr. Hagi-Avat. 6. Delul-Mare. st.	{ a) V. Hagi-Avat-Dere sau Iurtlă.		
	{ 7. V. Eschi-baba. 8. Calaiği-Dolojan. 9. V. Satului cu Pâr. Poturu.			
LXXIX. Riul Slavarusă sau Cai-culac format din: V. Baș-Punar și Armutlu-culac.	{ dr. 1. Ericlic-culac. 2. Pâr. Camena. st. 3. Kirişliua.			

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE	DE AL Vlea ORDIN
LXXIX. Rfui Slava-rusă sau Cai-culac format din: V. Baș-Punar și Armutlu-culac.	4. Rfui Slava-cerkezescă sau V. Alma-gea, Aram - dere-Çeșme și Ciucurova.	<div>dr.</div> <div>a) Sakar - dere sau Arman-çeșme.</div> <div>st.</div> <div>b) Dulgherul.</div> <div>c) Călugărului.</div> <div>d) Jidini.</div> <div>e) Dere-Iol-Cari.</div> <div>f) Malieva-Bălca.</div> <div>g) Lasă-Harâ.</div>		
LXXX. Ceelin-chioi	5. Hribesio-Harâ.			
LXXXI. Mil-Vel-Alceak.	6. Cangali.			
	7. Geallai-Deresi.			
	<div>dr.</div> <div>1. V. Țigancii.</div> <div>2. Cărbunăria.</div> <div>3. Sarp-dere.</div> <div>4. Alar-cula.</div> <div>5. Pâr. Dautcea.</div>	<div>dr.</div> <div>a) Lupului.</div> <div>b) Lungă.</div> <div>a) V. lui David.</div>		
	6. Baș-chioi.	<div>st.</div> <div>a) Musafir-culac sau Gheobilche și Canara-ccair.</div> <div>b) Jidini.</div>	<div>st.</div> <div>a') Emir-Asan.</div> <div>st.</div> <div>a') Bac-ceauș</div>	
	7. Armutlia.			
	8. Camber formată din:	<div>a) Dere-culac.</div> <div>b) Cara-Cealic.</div> <div>c) Balacî-Alcea sau Orta-burun.</div>		
LXXXII. Rfui Taița.	9. Sănâr-Dere.			
	10. Ada-Tarla-Cula.			
	11. Tașlă-Cula.			
	<div>st.</div> <div>12. Pâr. Taița de Est.</div>	<div>dr.</div> <div>a) Pâr. Cadiul.</div> <div>st.</div> <div>a) Pârlița.</div>		
	13. Pâr. Pârlita.			
	14. Holuclu.			
	15. Stipanului.			
	16. Coslugea.			
	17. Pâr. Boclogea.	<div>dr.</div> <div>a) Pâr. Stupari.</div> <div>b) Pâr. Meidanchioi.</div>		
	18. Eski-Balâk.			
	19. Pâr. Acadân sau Val. Cismelei.	<div>dr.</div> <div>a) Buiuk-Cartalâk.</div> <div>st.</div> <div>b) Chioserelik.</div>	<div>st.</div> <div>a') Culac-carlar.</div>	
	20. Ormangicula.			
	21. Pâr. din V. Taiței sau V. Cărbunari.	<div>st.</div> <div>a) Alceac-culac-punar.</div>		
LXXXIII. L. Babadag.	1. Pâr. Babadag.			
	2. Valea Nucilor.			
	3. Valea Ceairelor.			
	<div>dr.</div> <div>1. Pâr. Cilicul.</div>			
LXXXIV. R. Telița sau Val. Morilor, Cilic-dere și Isvorul Telița.	2. Pâr. Isvorul.	<div>dr.</div> <div>a) Pâr. Hagilar.</div>		
	<div>st.</div> <div>3. Valea Plopilor.</div>			
	4. Valea Lungă.			
	5. Valea Cardon.			
	6. Valea Puturosul.			
LXXXV. Cazangia				
LXXXVI. Agi-ghiol				
LXXXII. Sari-ghiol.				

CAPITOLUL IV

DELTA

Considerațiuni asupra cursului inferior al Dunării și formarea Deltei.

Pe vremuri, cu mult mai bătrâne existenței omului pe scorța globului, care încă nu-și luase forma definitivă, apele grămadite la spatele unghiului Balcano-Carpatin băteau cu valuri furioase în stâncile străvechi dintre Baziaș și Orșova, cătând să-și croiască un drum către răsărit.

Căci, la apus de Baziaș, peste totă *Mesopotamia croată* și *Alfövidul unguresc*, se întindeau apele unui imens lac, numit la autorii vechi *Mare album*¹⁾; iar spre răsărit de Orșova, totă câmpia româno-bulgară era acoperită de Marea *Aralo-Caspiană*, din care Marea-Năgră forma un golf apusan²⁾.

Asemănările dintre fauna rămasă în depozitele acestor două foste lacuri — între care Dunărea a servit probabil la începutul epocii quaternare ca o trăsură de unire³⁾ — au îndemnat pe cercetătorii de azi, să le coprindă într-o numire generică de *Marea sarmatică* (sub care se înțelege în geologie ultimul etagiu al epocii miocenice) despărțită în două basinuri.

Barbot de Marny cel dintâi a constatat această asemănare, care în urmă a fost întărită de cercetările geologice ale D-lor *Suess*⁴⁾, *Androusoff*⁵⁾ și *Toula*.

Păturile sarmatice încep de la Viena, acoper totă Panonia până în munții apusni ai Transilvaniei, pătrund către Sud până în golful de la Gratz, apoi pe la marginea nordică a munților Bosniei și se termină în Banat.

Intrerupte de lanțul Balcano-Carpatin reîncep în Oltenia, pentru a acoperi Muntenia Moldova, Basarabia, totă Rusia meridională și Bulgaria nordică.

În câmpia româno-bulgară ele sunt țarmurite de o parte din Carpați, iar de alta de Balcani, unde au fost studiate de *Fr. Toula*⁶⁾.

Cercetările geologice ale lui *K. F. Peters*⁷⁾ și *Hochsteter*⁸⁾ au constatat, că între *Rasova* și *Constanța* depozitele sarmatice se continuă prin valea *Carasu* până la *Mare*, pe când la nordul Dobrogei formațiuni mai vechi le țarmuesc, iar către Sud se întind până în terasele secundare, care formează platoul dintre *Rusciuc* și *Varna*.

După modul cum depozitele Mării Sarmatice sunt distribuite în basinul inferior al Dunării și pe valea *Carasu*, din constituția geologică a Nordului și Sudului Dobrogei și din depozitățile de aluviuni, care acoperă totă partea șesă a Munteniei, se deduce că:

La sfârșitul epocii miocenice, apele Mării Sarmatice retrăgându-se, spre a-și lua aproape configurația lor actuală, au lăsat loc Dunării, care după ce a pătruns prin defileul Baziaș-Orșova a curs în linie dreaptă pe la pôlele delurilor Munteniei și că un braț al său scăpa pe valea dintre Cerna-Voda și Constanța pentru a atinge aci, Marea.

Părerile și datele scriitorilor vechi sunt de acord cu cercetările geologice, ast-fel:

Tristele și *Ponticele*, scrise de Ovidiu în cei opt ani de exil la *Tomis*, ne dau multe detalii prețioase asupra regiunii ce ne interesează, detalii care confruntate între ele ne fac

¹⁾ *E. Reclus*. Nouvelle géographie universelle. Vol. III. pag. 315.

²⁾ *A. de Lapparent*. Leçons de géographie physique pag. 362.

³⁾ *A. de Lapparent*, op. cit. pag. 454—5.

⁴⁾ La face de la Terre pag. 417 și următoarele.

⁵⁾ Mém. de l'Acad. de St. Petersb. 1893.

⁶⁾ Grundlinien der Geologie des Westlichen Balkan 1881, pag. 39; *A. de Lapparent*. La structure et l'histoire de Balkans; in Revue générale des sciences. An. VII, No. 11, pag. 502—9.

⁷⁾ Grundlinien der Geographie und Geologie der Dobrudscha, 1867, pag. 51—2.

⁸⁾ Die Geologischen Verhältnisse des östlichen Theiles der europäischen Türkei, 1870.

să bănuim, că pe la începutul erii creștine, un braț al Dunării curgea încă prin valea Carasu, la, saū în apropiere de Constanța.

Maī 'nainte de-a intra în comentarii, care pot arunca o rază de lumină asupra teoriei mele, trebuie precizat locul unde a trăit și de unde 'și-a scris nefericitul poet «*Tristele* și «*Ponticele*» sale.

Este maī mult de cât pozitiv stabilit, că *Tomis al lui Ovidiū este Constanța noastră* ¹⁾.

Din tot ce Ovidiū a scris în exil se întrezăresce idea, că în tot timpul el a stat în Tomis, «*pe țermii din stânga Pontului*» și nicăieri alt-undeva. Intr'un pasagiū vorbesce despre legenda fondărei orașului ²⁾, în altă parte descrie traiul său aci ³⁾.

Așa dar Constanța de azi este locul unde 'și-a petrecut relegatele poet, ultimii opt ani ai vieții lui.

De aci el vorbesce despre *Dunărea cu multe guri* ⁴⁾, în altă parte o numesce «*Dunărea cu 7 guri*» ⁵⁾.

Apoi:

«*Sed dedimus poenas, Scythique in finibus Istrin*» ⁶⁾
 («*Dar pe țermurile Istrului Scythic îndur pedeapsa*»).

Intr'un pasagiū scris primă-văra vorbesce în acelaș timp de Mare și de Dunăre:

«*Nec mare concrescit glacie: nec, ut ante, per Istrum*
 «*Stridula Sauromates plaustra bubuleus agit*» ⁷⁾.

(*Nici marea nu maī este încatenată de ghiață, nici văcarul Sarmat nu-și maī conduce ca până acum, pe Dunăre, carele scârțâitoare*).

Tristele sunt scrise în timpul călătoriei sale (prima carte) și la începutul șederei sale în Tomis; în cele din urmă *Ponticele*, scrise chiar în Tomis, iată cum se adresează lui Brutus și lui Graecinus:

Naso, Tomitanae jam non novus incola terrae ⁸⁾
 (*Naso deja vechiū locuitor Tomitan*).

Și:

Tristis ab Euxeni, Naso salutat... ⁹⁾
 (*Naso, te salută cu înrîstare de pe țermurile Euxinului*).

Cum se împacă aceste versuri cu cele adresate lui Atticus?

Accepi colloquium gelido Nasonis ab Istro ¹⁰⁾
 (*Primesce acest bilet, pe care Nasone ți-l scrie de pe țermurile înghețate ale Istrului*).

Lui Brutus, poetul îi scrie din Tomis; lui Atticus, de pe țermurile Istrului; lui Graecinus, de pe țermurile Pontului Euxin.

Maī doveditoare sunt următoarele versuri adresate lui Rufinus ¹¹⁾:

Naso Tomitana mittiti
 (*Nasone 'ți trimete de la Tomi*).

Iar maī jos:

...qui sum submotus ad Istrum
 (*care sunt exilat pe țermurile Istrului*).

¹⁾ Domnul Muhlbarh a avut cel d'intăi onorea a stabili acest adevăr (C. I. L. 765,770).

²⁾ Trist. Lib. III. Eleg. IX.

³⁾ Trist. Lib. IV. Eleg. I și X.

⁴⁾ Trist. Lib. III. Eleg. IX.

⁵⁾ Trist. Lib. II. Vers. 189.

⁶⁾ Trist. Lib. V. Eleg. I vers. 21.

⁷⁾ Trist. Lib. III. Eleg. XII.

⁸⁾ Pont. Lib. I Scris. I.

⁹⁾ Pont. Lib. II Scris. VI.

¹⁰⁾ Pont. Lib. II Scris. IV.

¹¹⁾ Pont. Lib. V Scris. IV.

Era posibil ca în aceeași scrisoare să existe atâta nepotrivire, de cât numai admitând că Dunărea a curs printr'un braț al său unde-va, la saū lingă Constanța?¹⁾

Las altora să neteđiască cum vor crede acest argument, care vine în sprijinul teoriei mele.

Așa se explică narațiunea lui *Flavius Arrianus*, despre expedițiunea lui Alexandru cel mare contra Geșilor²⁾.

Bine informatul istoric, trăitor în secolul I după Christos, pune peste Dunăre, pe unde marele cuceritor vroia să-ı atace, un grup de munți păduroși.

Se scie, că pe tot țermul stâng, Dunărea este lipsită de munți (în partea inferiōră), afară de grupul păduros al Babadagului, ale căruı ramuri se cobōră până în valea Carasu.

*Lelewel*³⁾, compilatorul geografiilor arabi și italieni din vécul de mijloc, comentând descripția ce ne-a fost lăsată de *Edrissi*, din a doua jumătate a secolului XI d. Chr. asupra Dobrogiei (*Berdzan*), ȓice: *Cernavoda (apă nēgră) aședată în punctul, de unde Dunărea în secole depărtate scăpa un braț, care își vārsa apele sale în Pont, formând îmbucătura cea mai meri-dională a fluviului.*

Iar în atlasul scū, *Lelewel* însemnă⁴⁾ în dreptul Constanței, ȓicerea:

Os Danubiū, gura Dunării.

Când se va fi astupat gura acestui braț al Dunării, nu sciū; ceea ce se scie însă este că acum 40 ani pe canalul Carasu (care avea 20^m lărgime și 4 adânrime), vapōre micī stabi-liaū comunicația între Dunăre și Medgidia (Carasu)⁵⁾ în timpul apelor mari.

Este de regretat, că eruditul geograf al secolului nostru, *E. Reclus*, nu insistă mai mult asupra cestiunei cursului Dunării prin valea Carasu, totuși o atinge în trecăt⁶⁾

K. F. Peters, o afirmă cu totă siguranța în importantisima sa publicațiune, din analele academiei Vieneze⁷⁾; este tot ce s'a putut scie mai complect asupra geografiei și geologiei provinciei nōstre quasi-peninsulară trans-dunăreană.

Părerea autodidacticului locot.-colonel de flotilă, *Drăghicescu*, că un braț al Dunării s'ar fi despărțit de la *Vadul-Oii* (Hârșova), ar fi curs prin *lacul Saraiul*, prin *Ramundere*, iar de aci peste culmī s'ar fi unit la *Alifaci* cu pârīul *Taşaul*, ca apoi prin acesta să curgă în Mare la *capul Midia*, imī pare puțin verosimilă și nesprijinită⁸⁾.

Este, binc înțeles, că cea mai însemnată parte a fluviului îndreptându-se către N. după ce scapă din gâtul format de pintenele munților Dobrogiei și terasele dintre Siret și Prut, schimbă brusc cursul pentru cea din urmă ōră către răsărit.

Din tōte punctele de vedere, dar mai ales geologicesce vorbind, *basinul inferior al Dunării trebuie considerat numai între Porțile de Fier și Galați, dincolo de care cursul fluviului aparține basinului Pontic.*

Marele arc de cerc, pe care îl descrie Dunărea în cursul ei inferior nu este țermurit de masive muntōse rezistente, nici nu este un drum întēmplător, pe care îl parcurge fluviul în depresiunea romāno-bulgară.

El este rezultatul unei acțiuni continue a apelor, care prin crosiuni și depositări în decursul mai multor decenii de secole, a mutat neconținut albia fluviului către miază-zi.

O depresiune în înțelesul comun al cuvēntului nu există de cât pe partea stângă, unde depositări de lōss, care aū o grosime de 36^m⁹⁾, acoperă șcsul Munteniei până la mari depărlări de albia actuală a fluviului.

¹⁾ De aceeași părere este și *Papadopoulos Vretos* în «La Bulgarie» p. 188.

²⁾ *Arrianus* par *Chossard*. 1802, 3 volumes.

³⁾ *Géographie du moyen-âge*. Vol. 3—4, pag. 125 și urm.

⁴⁾ *Planche XV.*

⁵⁾ *I. Ionesco*. *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja*, 1851, pag. 38—9.

⁶⁾ *Nouvelle géographie*. Vol. I. pag. 209.

⁷⁾ *Denkschr. K. Akad. Wiss. Wien XXII, Abth. 2* 1867.

⁸⁾ *Dunărea de la Orșova la Mare*, pag. 229.

⁹⁾ *A. de Richard*. *La Roumanie à vol. d'oiseau* p. 23.

Nu mult a contribuit la acesta, legea așa de cunoscută a lui *Baër*¹⁾, care în nici o parte a Europei n'a fost mai cu prisosință demonstrată, ca la fluviul nostru.

Sub ochii noștri chiar, Dunărea surpă neconținut malul său drept, pentru ca, sub formă de aluviuni, să-l depună pe cel stâng.

Între Galați și Reni, Dunărea după ce descrie un dublu cot, lung de 22 km., în forma unui M. deschis, intră în așa numită a ei «deltă», un triunghiul vast, a cărei bază, lungă de 63 km., e sprijinită pe Mare, iar catetele aproape egale sunt formate din maluri repeși.

Cea de N., e țărnută de ultimele ramificații ale delurilor Basarabiei, în care lacurile și gârlele au săpat văi, ce ca nise făgașe uriașe pătrund în inima teraselor argiloase, care le servesc de bază.

Latura de S. este țărnută de un munte dentelat acoperit cu terase de argilă, care domină terasele basarabene.

* * *

Înainte d'a vorbi despre numărul gurilor fluviului, trebuie să înțelegem cauzele cărora se datorează formațiunea deltei.

În dinamica externă a globului este stabilită legea:

Că atunci, când jocurile mării sunt puțin considerabile și când Marea, în care se varsă un fluviu nu e brăzdată de curenți de-a lungul costelor, materiile din apă ținute în suspensiune să depună la îmbucătura fluviului și formează depozite aluvionale, în general de formă triunghiulară, cărora li s'a dat numirea de «deltă»²⁾.

Ori, se știe că *Marea-Negră e lipsită de flux și reflux; curenți, de și are unul destul de puternic* de la Nord la Sud, dar acțiunea lui este așa de depărtată de coaste, în cât n'a putut influența asupra nămolului pe care fluviul îl aducea, în decursul atâtor veacuri, la gurile sale.

Dar despre acest curenți, care a fost multă vreme o problemă nedelegată de inginerii comisiunii dunărene, vom reveni.

Trebuie dar a porni de la ideea, că la începutul formării deltei, era la gurile fluviului nostru un golf, care cu timpul s'a astupat cu nămol, printre care apa și-a săpat mai multe canale de scurgere, din care au rămas gurile de azi³⁾.

Despre existența acestui golf ne vorbește și *Herodot* în *Melpomene*⁴⁾.

Bine înțeles, că azi delta câștigă asupra Mării cu mult mai multă greutate, de cât în vechime; la începutul formării sale progresele deltei trebuie să fi fost simțite și acesta se datorează la mai multe cauze:

a) Suprafața, pe care se răspândeau depozitele aluvionare, era ceva limitat atunci — un golf — pe când azi aceste depozite se pierd în largul Mării;

b) În fundul golfului adâncimea apei fiind mică, umplerea lui era vădită; această justifică temerea lui *Polybiu*, că cu timpul Pontul Euxin va fi umplut cu nămolul fluviilor ce se varsă în el, așa după cum s'a întâmplat cu *Palus Meotide* (*Marea Azov*)⁵⁾;

c) Cu cât delta înaintează în Mare, cu atât ea atinge curenții de care am vorbit mai sus, care târâșce nămolul către Sud, nelăsându-l a se depune la gurile fluviului.

Studiile inginerilor comisiunii europene dunărene și actele conferinței din Paris, au stabilit că *Isaccea este creștetul deltei*⁶⁾; punctul de bifurcație al brațelor fluviului se știe că se află la Ceatal-Ismael, așezat la 23 kilometri mai la vale de *Isaccea*⁷⁾.

¹⁾ Rotațiunea pământului silește fluviile emisferii septentrionale a bate neconținut în malul lor drept, ori care le-ar fi direcțiunea (a se vedea aplicarea acestei legi la fluviul nostru în *K. F. Peters. Reisebriefe eines österreichischen Naturforschers aus der Dobrudscha. Revista austriacă din 1866*).

²⁾ *A de Lapparent. Géologie. Ed. 1885, pag. 229.*

³⁾ A se vedea și *E. Reclus*, op. cit., pag. 255.

⁴⁾ Cap. 99.

⁵⁾ IV. 40—41.

⁶⁾ A se vedea și părerea mea asupra celui de-al cincilea braț al Dunării.

⁷⁾ *Edl. Engelhardt. Les embouchures du Danube, pag. 24*

Înălțimea triunghiului format de deltă este azi de 74 km., iar suprafața sa de 2690 km. p. De la Ceatal, Dunărea curge cu o înălțime de 1 m. 567; debitul de apă pe secundă fiind în acest punct de 9200 m. c. în timpul creșterilor mijlocii și de 28.000 m. c. în timpul creșterilor mari ¹⁾.

Apa Dunărei conține 12400 materii în suspensie, în timpul creșterilor ordinare ²⁾.

Pe fie-care an, Dunărea aduce la gurile sale aproape 60 milioane metri cubici de aluviuni și formază ari un deposit de cel puțin 6 km. p. suprafață și de 10 m. adâncime ³⁾.

Pentru a stabili prin cifre și date certe progresele făcute de deltă, să luăm un punct de reper fix, de la care să pornim cu măsurătorea; insula Șerpilor, aflată azi la 45 km. departe de Sulina, poate servi pentru acest scop.

Strabo, bine informatul geograf trăitor la începutul secolului întâi, așează insula *Leuce* la 500 stadii (1 stadiu = 185 metri) departe de țărm, adică insula Șerpilor se afla la 92 km. în largul Mării.

Ast-fel dar, delta în decurs de 19 sute de ani a înaintat în Mare cu 47½ km.

Orî-cât de exagerate am vroi să luăm datele lui *Strabo*, totuși suntem siliți a crede, că pe timpul său delta fluviului nostru nu trecea dincolo de Kilia, Obretin, Calinova, creșterea anuală fiind de 25 metri.

E. Taibout de Marigny ⁴⁾, care s'a ocupat și a făcut studii asupra creșterii deltei, admite ca foarte probabilă părerea lui *Strabo*; ceva mai mult, dacă trebuie să admitem părerea lui *Ed. Engelhardt*, primul delegat francez al comisiunii dunărene, Marea s'a întins în vremuri nu tocmai depărtate, până la picioarele grupului Beș-Tepe ⁵⁾.

Astă-zî chiar, creșterea deltei este destul de bine simțită; la Sulina, vechiul far, care după hărțile rusești era în 1829 așezat chiar pe țărmul Mării și care în 1842, fără a i se fi schimbat zidăria fundației a fost înlocuit printr'o frumoasă construcție de piatră, departe de Mare, în 1857, de 60 metri, astă-zî se găsește la cel puțin 2 km. în interiorul uscatului ⁶⁾.

S'ar putea dovedi cu cifre, că la Vălcov și Sf. Gheorghe, creșterea deltei a fost în aceleași proporțiuni.

Nămolul pe care îl aduce Dunărea la gurile sale este în cea mai mare parte luat de curentul Mării și transportat către miază-zi.

Ies din cadrul subiectului ce-mî propun, a detalia diferitele încercări făcute de inginerii comisiunii dunărene asupra naviga-

bilității brațului Sulina ⁷⁾, dar pentru că am promis mai sus a vorbi despre dificultățile comisiunii în această privință, voi așeză în mod sumar cestiunea și numai în părțile, cari stau în legătură cu subiectul meu.

Fig. 32. — Farul din Sulina.

¹⁾ *De Lapparent*.

²⁾ *Idem*, pag. 226.

³⁾ *E. Reclus*, op. cit., pag. 225.

⁴⁾ *Hydrographie de la Mer Noire*, Trieste, 1856.

⁵⁾ *Ed. Engelhardt*, op. cit., pag. 25.

⁶⁾ *K. F. Peters*, op. cit.

⁷⁾ Aceste detalii se pot vedea în *Ed. Engelhardt*, op. cit.

În urma studiilor hidrografice făcute la gurile fluviului, s'a constatat existența curentului, pomenit deja în trei rânduri, care putea fi utilizat să ducă la mari depărtări către Sud nămolul brațului Sulina; însă cum acest curent nu trecea chiar pe lângă litoral, trebuia forțat fluviul să-și împingă nămolul până în acțiunea curentului.

În acest scop s'a construit digurile, care strîmtînd albia fluviului au forțat apa să-și transporte până la 20–30 kilometri materiile aluvionale, care aci intră în acțiunea curentului și sunt târîte către Sud.

Așa s'a rezolvat problema desnămolirei brațului Sulina, care a avut de corolar formarea insulei de la Îmbucătura Sf. Gheorghe și potmolirea gurii golfului Halmyris, devenit lacul Razelm de azi.

* * *

Asupra numărului gurilor fluviului nostru, păreri ce rezultă din datele scriitorilor vechi fiind diferite, voi căuta să citez pe fie-care și, pe cât cunoscințele îmi permit, pe toți; iar în paragraful din urmă voi arăta cu care din gurile și brațele de azi corespund numirile date de cei vechi.

În *timpurile preistorice* se credea a fi fost *două brațe* principale: unul care curgea către Apus în Adriatică, la peninsula Istria (de unde și numele ei?), iar cel de al doilea, care se despărțea în alte două secundare: *Kalon* și *Arios* , ce se vărsa în Pontul Euxin. Pe temeiul acestei credințe împrumutate și de *Aristot* , cei vechi conduceau nava *Argo* — pentru a scăpa de urmărirea lui *Aetes* — pe primul braț al fluviului.

Apollonius de la Rodos număra *trei* guri ale fluviului¹⁾. *Eratosthene* , în scoliile lui *Apollonius* , vorbește despre « *insula Peuce, în Dunăre, triunghiulară, mare cât Rodos* »²⁾.

Pomponiu de Mela (an. 43 d. Chr.) scrie, că Dunărea are mai multe guri, din care *trei* *tenues* , iar restul navigabil; orașe nu cunoște în această regiune decât « *Istropolis pe malul lângă Dunăre* ; d'între insulele din deltă vorbește numai de « *Peuce, cea mai cunoscută și mai mare* »³⁾.

Pe la 1835, guvernatorul Rusiei meridionale, *Prințul Vorontzow* , însărcinează o *comisiune specială* pentru a studia gurile Dunării.

Raportul ei constată numai *trei* brațe originale, adică legate directamente cu trunchiul fluviului, împărțindu-se apoi fie-care din ele în mai multe guri secundare, mari, medii și mici, diferind una de alta prin numiri locale; în cât peste tot s'ar putea discerne vre-o *șese-spre-zece* ⁴⁾.

Tabula Peutingeriană arată *patru* guri⁵⁾.

« *Părintele istoriei* » *Herodot* , vorbește despre *cinci* guri ale Istrului⁶⁾. Este interesant pentru cercetările noastre, un pasagiu în care zice: « *Ilister, după ce a străbătut totă Europa, se aruncă în Pontul Euxin, la locul unde coloni din Milet au fondat Istria* »⁷⁾.

Pisandru ⁸⁾ numără iarăși *cinci* , ca și *Ephoros* , după care a luat și scriitorul anonim al *descrierii pământului* , probabil *Scymnus de Chios* (sec. I d. Chr.), care mai vorbește despre: orașul Istros fondat de o colonie de milesiani pe timpul marelui invasiuni a Scythilor în Asia, *de insula Peuce, mare cam cât Rodos, între cele cinci guri ale Dunării și Mare* ⁹⁾, de Callatis, o colonie a Heracliei, care datază de pe timpul domniei lui Amyntas; Bizone, oraș distrus, a fost construit de locuitorii Mesembrianii, etc.¹⁰⁾.

¹⁾ *Hasdeu. Istoria Critică a Românilor. pag. 221.*

²⁾ IV. p. 310. *Müller* I p. 228 nota. În *Iorga. Kilia și Cetatea Albă* pag. 11 și urm.

³⁾ C II cap. 1—2—7. A se vedea mai jos părerea mea asupra celui de al cincilea braț al Dunării.

⁴⁾ *Troimitzhii. Ustia Dunaia* în *ziarul Odeskii Vestnik* , 1835 No. 81—84. *Hasdeu* op. cit.

⁵⁾ *Segmentul VII.*

⁶⁾ *Cartea IV, cap. 47.*

⁷⁾ *Cartea II cap. 33. A se vedea mai jos «Cel de al cincilea braț al Dunării».*

⁸⁾ *Fragmenta, pag. 5.*

⁹⁾ *Müller. Geogr. Graec. min. I. pag. 226. În Iorga op. cit.*

¹⁰⁾ *Chotard. Periplus Arriani, pag. 216.*

Strabo (an. 20 d. Chr.) ne spune, că *Istrul se varsă în Pontul Euxin prin cinci guri*, care formeză între ele insule, din care cea mai importantă e *Peuce*, care a dat numele său *Bas-tarnilor Peucini*, locuitorii ei.

Cea mai mare e gura Hieron (Sfânta), care se află la dreapta celui ce merge spre *Mare*, iar restul spre Nord în trecere către *Nistru*. *Cea de a cincea e departe de 300 stadii* (55¹/₂ kilometri ¹). De la *Istru* la *Istria*, *Strabo* măsoară 300 stadii.

Isvorul cel mai autorizat din câte ni s-au păstrat asupra Mării-Negre, este *Periplul lui Arrian*, un militar practic și cunoscător al locurilor, trăitor pe timpul Împăratului *Adrian*, către care este adresată această dare de seamă asupra circuitului *Pontului*.

«Nu departe — zice el — de *Odessus*, se află balta *Istrienilor* la 250 stadii, apoi vine balta (λίμνη) *Isiacienilor* la 50 stadii.

«De aci la gura *Istrului* numită *Psilon* sunt 1200 stadii (o stadiu phileteriană = 211 m.); tot acest spațiu este deșert și fără nume.

«De la *Psilon* (subțirea), până la a II sunt 60 stadii, de aci până la gura numită *Kalon* sunt 40 stadii, de la *Kalon* la *Naracón*, a IV-a gură sunt 60 stadii, de aci la a V-a sunt 120 stadii, de la a V-a până la orașul *Istria* sunt 500 stadii; de la *Istria* la *Tomi* 300; de la *Tomi* la *Callatis* alte 300. Aci e un port bun pentru nave ²).

Geograful grec *Meletic* ³), scriitoarea bizantină *Anna Comnena* ⁴), ca și istoricul și Domnul nostru, *Dumitru Cantemir* ⁵), scriu că *Dunărea are cinci guri*.

Pe la 1768, un comerciant german, *Kleeman*, scriind o notiță asupra petrecerii sale în *Kilia*, zice:

«Mai mulți geografi și chiar *Büsching* susțin, că *Dunărea* intră în *Marea-Negră* prin șapte guri; eu însumi am verificat cu stăruință acest fapt și m'am convins că nu sunt de cât cinci; căci nu pot lua în considerație brațele cele mici, care formeză insule și se unesc apoi cu brațele cele mari ⁶)».

Domnul Hasdeu, după ce discută cu multă erudiție și competență părerile tututor, nu admite a fi fost în vechime, nici mai multe, nici mai puține guri de cât cinci.

Regret, că *Domnia*-sa n'a tipărit încă *Istoria Critică a României trans-dunărene*, în care promite a arunca multă lumină asupra hidrografiei antice a *Dobrogei* ⁷).

Pliniu cel bătrân, compilator din a doua jumătate a secolului întâi, numără șase guri ale *Dunării*, care de la Nord la Sud le numea: *Spireostoma*, *Boreostoma*, *Pseudostoma*, *Calonstoma*, *Naracustoma*, cu insulele *Peuce*, *Sarmatica* și *Conopon diabasis*.

Sunt interesante pentru cercetările noastre, detaliile ce ne dă asupra brațului *Peuce*: Acest al șaselea braț formeză d'asupra orașului *Istropolis*, lacul *Halmyris* ⁸).

Enumărând orașele de pe coastă, *Pliniu* pune între *Callatis* și *Bizone*, un oraș *Heraclea*, care a fost distrus.

Ptolomeu (sec. II) împarte gurile în despărțiri, care se varsă în *Mare* prin părți și guri; despărțirea de lângă *Noviodunum* are două părți: cea de Sud, coprinzând insula *Peuce* se varsă prin gura *Peuce* sau *Sfântă*, cea de Nord formând balta *Thiagola* se varsă prin gura *Thiagola* sau *Psilon*.

A doua despărțire coprinde o parte superioară ce se varsă prin gura *Boreion* și una inferioară ce se varsă prin gura *Inarakion*; o a treia probabil, se desparte în brațele și gurile *Pseudostomon* și *Calonstomon*.

În deltă, *Ptolomeu* citează orașul *Istropolis*.

¹) Kiepert. Lehrbuch der Alten Geographie pag. 7 și Chotard, op. cit. pag. 211.

²) Chotard. Op. cit. pag. 32—35.

³) Ion Ghica. Dacia vechiă. Rev. rom. Vol. I, pag. 406.

⁴) Ed. Bonn I. pag. 337.

⁵) Descriptio Moldaviae.

⁶) Kleeman. Voyage de Vienne à Belgrade et à Kilia Nova. Neufchâtel. 1780 pag. 34 în Hasdeu op. cit.

⁷) Hasdeu. Istoria critică a Românilor, pag. 223.

⁸) C. IV, cap. XXIV.

Dupe el, gurile Dunării de la N. la S. sunt: *Psilonstoma*, *Boreinstoma*, *Pseudostoma*, *Calonstoma*, *Naracustoma* și *Hieronstoma* sau *Peuce*¹⁾.

Fără a mai cita pe *Tacit*²⁾ *Agrippa*, *Varron*, *Artemidor*, etc., voi adăuga numai, că *A. de Lapparent*³⁾ zice: *acum 1800 ani, numărul gurilor Dunării erau șese.*

*Ovidiu*⁴⁾ și *Statius*⁵⁾ vorbesc despre cele *șapte guri* ale Dunării.

Ammian Marcelin, (un oficer la pensiune, fără multă învățătură), care s'a luptat prin aceste părți, vorbește despre *șapte guri* ale Dunării pe cari le numește însă fără ordine:

Peuce, *Naracustoma*, *Calonstoma*, *Pseudostoma*, apoi două mai mici: *Boreostoma*, și *Sthe-nustoma* și în fine a șaptea foarte mare și neagră ca o baltă.

Ammian pomenesc de «*Histros, quondam potentissima civitas*».

Intre guri locuiesc *Troglodiții*, *Peucini* (*Peucii*) și alte popoare mai mici⁶⁾.

*Büsching*⁷⁾ contemporanul lui *Kleeman*, iar cu mult înaintea sa scriitorul sas *Reichers-dorf*⁸⁾, trăitor pe timpul lui Petru Rareș, dau Dunării *șapte guri*.

Să simplificăm datele.

I. Numărul gurilor fluviului a fost:

II. Numele lor:

<i>Două</i>	I ^a
In timpurile preistorice	Psilon { Arrian
La Aristot	{ Ptolomei
<i>Trei</i>	Spireostoma la Pliniu
La Apollonius de la Rodos	Fără nume { Strabo
Eratosthene	{ Marcelin
Pomponiu Mela	II ^a
Comisia lui Vorontzow	Boreostoma { Pliniu
<i>Patru</i>	{ Ptolomei
In tabula Peutingeriană	{ Marcelin
<i>Cinci</i>	Fără nume la Arrian
La Herodot	III ^a
Pisandru	Pseudostoma { Pliniu
Ephoros	{ Ptolomei
Scymnos de Chios	{ Marcelin
Meletie	Calon la Arrian
Strabo	IV ^a
Arrianus	Calonstoma { Pliniu
Anna Comnena	{ Ptolomei
Cantenir	{ Marcelin
Kleeman	Naracon la Arrian
Hasdeu	V ^a
<i>Șese</i>	Naracon { Pliniu
La Pliniu cel bătrîn	{ Ptolomei
Ptolomei	{ Marcelin
Tacit și alții	Fără nume la Arrian
A. de Lapparent	Hieron la Strabo

¹⁾ C. III, cap. X. §§ I. 8--16.

²⁾ German. I.

³⁾ Géologie, pag. 236.

⁴⁾ Trist. II. 189.

⁵⁾ Silvarum. Lib. V. Carmen 2.

⁶⁾ C. XXII. Cap. VIII §§ 41--2.

⁷⁾ Erdbeschreibung in Iorga op. cit. pag. 13 și urm.

⁸⁾ Chorographia Moldovæ in *Tesaur de monumente antice*. Vol. III.

<i>Şapte</i>	<i>VI^a</i>
La Ovidiū	{ Pliniū Ptolomeū ¹⁾ Marcelin
Statius	
Büsching	
Reichersdorf	
	<i>VII^a</i>
	Sthenosloma numai la Marcelin.

* * *

Variat'a numărul gurilor între două şi şapte?

De sigur că nu.

N'aū fost numai *două*, cum credea Aristot, nici *trei*, ca azi, dar nici *şapte*, cum spune Ovidiū.

Cei mai mulţi din autorii, care aū scris asupra gurilor fluviului sunt compilatorii predecesorilor lor; dar chiar adevăraţii cercetători variază între dênşii după felul lor de a vedea.

Mulţi aū confundat numărul gurilor Dunării cu braţele ei; de aci, cred, s'a născut încurcătura. Astă-zī chiar, Dunărea n'are de cât *trei braţe*, însă *câte guri*!

Numai braţul Kiliei are vre-o opt.

Kleeman avea foarte multă dreptate, când scria:

Büsching susţine că *Dunărea intră în Marea-Négră prin şapte guri. Eū însu-mi am verificat cu stăruinţă acest fapt şi m'am convins, că nu sunt de cât cinci.*

Că cinci aū fost braţele şi gurile principale ale Dunării, ne-o spune *Strabo*, *Herodot* şi mai ales *Arrianus*, care a vizitat şi măsurat cu de-amănuntul ţermiū Pontuluī.

Incepem cu cel mai de N. «*Psilon*» (subţire), este braţul de adī «*Kilia*», care trebuie să fi fost cu mult mai scurt pe timpul lui *Arrian*.

Că oraşul *Kilia* era la Mare chiar în secolul XII d. Chr. ne-o dovedesce următorul pasagiū din *Nicetas Choniates*²⁾, care vorbind despre intrigele curţii bizantine de pe timpul Impăratuluī *Andronic Comneanul* (1183), ne spune: «că acesta trimise pe ginerele său la «*Chele*» peste hotar. Oraşelul e lângă Mare, foarte aproape de gura Pontuluī». Aci autorul înţelege «*la gura Dunării în Pont*».

În 1185 *Andronic Comneanul* — în urma unei rescôle — vroind să fugă la *Tauroscii*, ajunge la *Χιλήν* cu trirema sa; aci ceru o altă corabie să-şi urmeze drumul către N., la *Tauroscii*, dar furtuna îl aruncă la mal³⁾.

S'ar putea aduce o dovadă mai plausibilă?

De la *Psilon* la a doua gură, autorul peripluluī măsoră 60 stadii, adică aproape 13 km., ceea-ce coincide cu un punct (Sonda?) pe braţul *Sulina*, la cotul lui *M*; căci orī unde mai spre răsărit nu corespunde această distanţă.

A doua gură se numia *Boreion* după *Ptolomeū*.

A treia gură *Kalon* (după *Arrian*), este un punct ore-care pe braţul Sf. Gheorghe. Şi dacă luăm măsurătorea lui *Arrian* (40 stadii = 8440 m.) trebuie să căutăm acest punct pe la *Calinova*, care pare a corespunde distanţei. Azi între *Sulina* şi Sf. Gheorghe sunt 30 kilometri.

Pentru căutarea celor-lalte două braţe, trebuie de reamintit, că lacul *Razelm* forma în vechime un golf, care se vede figurând şi în portulanele medievale. El se numea *Halmyris* şi primia cele din urmă braţe ale fluviuluī.

Cel de al patrulea braţ (*Naracon* la *Arrian*, *Calonstoma* la cei-lalţi scriitori), care se vărsa departe de al treilea la 60 stadii, adică aproape 13 km., trebuie căutat gura sa într'un punct ore-care pe gârta *Dunăţuluī*.

¹⁾ *Ptolomeū* o mai numesce: *Hieron* sau *Sacrum*.

²⁾ Pag. 401—2 în *Iorga* op. cit pag. 33.

³⁾ *Nir. Chon.* pag. 453—4.

Trebuc să previn, *că aceste puncte sunt numai presupuse*, căci cine poate preciza în câte feluri se va fi schimbat direcția brațelor în cursul vremei?

În tot cazul am arătat cu probe destul de ponderose, că pe timpul lui Arrian, delta nu se putea întinde dincolo de orașul Kilia.

Părerea, asupra cursului urmat de cel din urmă braț al Dunării, e cu atât mai îndrăsnită pentru mine, cu cât *nimeni înaintea mea n'a emis-o*; de aceea trebuie să o sprijin pe date plausibile și pe măsurători sigure.

Voiu stabili, ca punct de pornire, *ubiquitatea orașului Istria, Istros, Istropolis*, așa de multe ori citat de scriitorii greci și romani.

Eruditul nostru academician și bine-cunoscător al geografiei antice a Dobrogei, *Domnul Gr. G. Tocilescu*, ne asigură că colonia milesiană de odinioară se afla în apropiere de satul *Kasapkioi*¹⁾.

Așa dar: *Kasapkioi = Istropolis*.

Dar, *Istropolis nu este el orașul Istrului?*

Ce legătură putea să aibă numirea coloniei milesiane cu fluviul nostru, dacă nu era așezată *la*, sau *aprope de gura sa*?

Acastă legătură ne o dă mai întâi «părintele istoriei», când ține: «*Hister, după ce a străbătut totă Europa, se aruncă în Pont la locul, unde coloniă din Milet au fondat Istria*»²⁾.

Herodot vorbește aci de o gură a fluviului, căci tot el în altă parte³⁾ zice că *Dunărea se varsă în Pont prin cinci guri*.

Așa dar unul din brațele fluviului trebuie să fi curs în Mare nu așa departe de *Kasapkioi*,

Maî precis de cât *Herodot* vorbește *Pomponiū Mela*⁴⁾, care *pune Istropolis pe mal lângă Dunăre*, vrând se înțelegă pe malul Mării.

Pliniū ne dă și el ore-cari lămuriri în pasagiul: «*brațul Peuce formeză d'asupra orașului Istropolis, lacul Halmyris*»; că brațul Peuce nu se vărsa la *Istropolis* chiar, ci ceva mai la Nord, ne-o spune *Strabone*; el are grija a ne da și această depărtare (300 stadii = 55 kilometri) de la oraș până la gura Peuce, «care e la dreapta celui ce merge spre Mare».

Ori, la cinci-zeci și cinci kilometri spre Nord de *Kasapkioi*, măsurați pe lângă coasta *Razelmului*, este lacul *Babadagului*.

Nu mă sfiesc a spune acum, bazat pe date certe și măsurători precise; că *lurul Babadag este gura Peuce, Hieron sau Sfântă*.

De unde se bifurca brațul care se scurgea aci?

Acăsta ne-o spune *Ptolomeū*: «*Despărțirea de lângă Noviodunum (Isaccea) are două pârși: cea de sud, coprinzând insula Peuce, se varsă prin gura Peuce*»⁵⁾.

Mă resum dar:

Brațul Peuce se despărțea la Isaccea și se vărsa în lacul Babadag.

Acest braț închidea pe la Sud insula Peuce, mare cam cât Rodos.

Pe unde putea să fi curs acest al cincilea braț?

Când ne sunt date două puncte ca cunoscute, problema nu pare grea de deslegat unui observator scrupulos al formelor terenului dintre Isaccea și coasta lacului *Babadag*.

Arest braț, rare astăzi nu mai există, se poate urmări pe valea nisiposă a riulețului Teița, prin valea «lungă» pentru a se continua pe versantul de nord prin valea «adâncă», până la Mănăstirea Saonul.

¹⁾ C. I. G. No. 3048; *Mannert* I. pag. 241; *Erckert*, P. I. Vol. II, pag. 14—5; *Concorbiri literare* XV 119—20

²⁾ *Cart. II. cap. 33.*

³⁾ *Cart. IV. cap. 93.*

⁴⁾ C. II. Cap. 1, 2, 7.

⁵⁾ Că un braț al Dunării se despărțea la Isaccea, se dovedește și din *Herodot* (C. IV cap. 89, 93, 97) care narând expediția lui *Dariu* ține: «că a construit un pod acolo unde Dunărea se împarte în mai multe brațe». Ori se știe că podul lui *Dariu* a fost la Isaccea.

Pe această vale mergea până mai acum 30 de ani drumul cel mai important din Dobrogea, care unia Babadagul cu Isaccea, două puncte militare importante ¹⁾.

Insu-mi am verificat în două rînduri ipoteza mea și rezultatele obținute pe teren mă împuternicesc a afirma cu totă siguranța, că pe aci Dunărea își ducea, în vremuri nu tocmai depărtate, o parte din apele sale în Mare.

De la Mănăstirea Saonul pornesce către S.E. valea numită *adîncă*, care în tot lungul ei (7 km.) nu are o pantă mai mare de 14^{m.m.} pe metru.

Cota la capătul acestei văi este 100^{m.}, iar pe dreapta și pe stînga, o țărmuresc deluri cu înălțimi ce trec peste 150^{m.}

O șea de 2 kilometri lungime ți servește de legătură cu o altă vale de pe versantul sudic, *valea lungă*, care coboară încet la satul Frecăței, în valea Teliței.

Două văi în prelungire strânse între două deluri de piatră vîrsoasă, iacă brațul Peuce al lui Ptolomeu, braț care s'a astupat prin nu știu ce înprăjurări orogenice.

Dacă s'ar pune în concordanță datele istoricilor antichității cu cercetările geologilor moderni, de sigur că s'ar vedea cîtă dreptate a avut Ptolomeu să împartă brațele Dunării în despărțiri și guri.

Prin insula Peuce, mare cam cît Rodos după cum spune *Scymnus de Chios* – trebuie să se fi coprins tot triunghiul d'între Isaccea, Babadag și Dunavăț.

Numai așa se satisface și spusele bine informatului geograf *Strabo*, că insula Peuce era locuința *Bastarnilor Peucini*.

Putea trăi un popor în deltă, acum 19 vîcuri, cînd în 1860, *Engelhardt* abia număra două-spre-zece mii suflete?

Și care era întinderea deltei, consistența terenului și condițiunile de trai, ca să admitem că la începutul ercii creștine, s'a putut hrăni Bastarnii Peucini?

De sigur, că ei ați trăit nu prin bălțile deltei, ci în triunghiul coprins între Isaccea, Babadag și Malimudia.

Descriere topografică.

Dunărea, îngroșată de numeroase riuri ce primesc în cursul ei, ajunge în punctul Ceatal saî furca Ismail cu un debit de apă de 507.760.000 m. c. pe zi.

Aci se bifurcă în două brațe principale: cel de la Nord, *Chilia*, prin care se scurge a 17/27^a parte din volumul apelor, adică 5780^{mc.} pe secundă; după un parcurs de peste 100 km., se varsă în Mare prin 10 guri, cari începînd de la Nord spre Sud — sunt: *Belgarod*, *Ociacof*, *Racof*, *Ancodino*, *Otnoio*, *Pesceanoi*, *Noul-Stambul*, *Cubanscoie*, *Stari-Stambul* și *Baba-Hasan*.

Din acestea, numai cele două din urmă ne aparțin, frontiera trecînd pe gura Stari-Stambul, ast-fel că la Mare avem două insule: *Popina Mare* și *Mică*.

Pe drept, toate gurile acestei mici delte trebuiau să rămîna de partea Dobrogei, începînd de la Ociacov, căci pe aci trecea frontiera între Moldova și Turcia până la 1878 și decî cedîndu-se Rusiei cele 3 județe din Moldova, hotarul trebuia să fi rămas pe gura Ociacov.

De la Ceatal Ismail, brațul Chiliei se îndreaptă 24 km. către Nord și până la orașul Ismail descrie două coturi: Pătlașeanca și Ceatalchioi; apoi o apucă către S.E., unde descrie cotul dintre Bugeac și Pardina, la Nord de care, brațul Chilia se împarte în mai multe alte brațe secundare, ce nu se unesc de cît la orașul Chilia-Vechie, după 22 km. de curs și după ce au închis între ele opt insule, din cari numai patru sunt ale noastre: *Tătarul-Mic*, numit și *Cap de drac* (supr. 600 hectare), *Dalerul-Mic* și *Mare* (ambele 380 hectare suprafață) și *Tătarul-Mare saî Ivanovski-Tatarski* (suprafața 1500 hectare).

La aprîpe 5 km. spre răsărit de Chilia-Vechie, brațul se ramifică din nou, pentru

¹⁾ K. F. Peters, op. cit. Charla.

a se reuni la Periprava. Patru ostróve sunt închise între aceste brațe, din cari numai *Cernofca* sau *Meslinul* și *Babina* sau *Ciornoi* aparțin Dobrogei.

Pentru cea din urmă óră, brațul se ramifică la orașelul Vilcov în cele 10 brațe despre cari am vorbit, formându-se ast-fel o deltă mică, a Chiliei, în marca Deltă a Dunării.

Nici unul din cele 10 brațe nu era propriu navigațiunii. Rușii — cu totă opunerea Comisiunii Europene Dunărene — au adâncit gura și brațul Ociacov, ast-fel că vapórele lor au acum acces din Dunăre la Mare prin Canalul Ociacov.

Adâncimea brațului Chilia este coprinsă între 7—24 metri; iar lărgimea sa normală este de 300 metri.

Al doilea braț principal al Dunării este *acel al Tulcei*, care póte fi considerat ca o continuare către răsărit a fluviului și care conține a $10/27^a$ parte din volumul apelor.

Acest al doilea braț se recurbază către S.E., până la orașul Tulcea; aci apa dând de masele stâncóse ale *Colnicului Horiu*, ca ameliță în cursul ei vertiginos se învârtesc în loc, mai înainte de a-și continua drumul către N.E.

Din această cauză se formează în fața orașului Tulcea un anafor, care opune mari piedici navigației.

Brațul Tulcei n'are mai mult de 7 km. lungime, socotită de la Ceatal Ismail, până la bifurcația lui în alte două brațe secundare la punctul *Ceatal Sf. Gheorghe*.

Brațul Sulina se numesce cel care curge către răsărit; el conține a $2/27^a$ parte din volumul apelor sau 800^{mc} . pe secundă, are — în urma îmbunătățirilor și tăieturilor ce-i s'a făcut — o lungime numai de 63 km. și o adâncime în tot cursul lui de 7 metri. Este pus sub îngrijirea Comisiunii Europene Dunărene, care i-a dat o direcție aprópe în linie dréptă, prin tăierea număróselor coturi, transformându-l într'un canal cu taluzele căptușite. Lărgimea brațului Sulina nu e nică-ier mai mică de 100 metri.

Sf. Gheorghe este brațul, care curge către S.E. și conține a $8/27^a$ parte din volumul apelor, sau 2600^{mc} . pe secundă. Prin numărósele sale coturi, lungimea acestui braț este de 105 km., iar lărgimea lui e coprinsă între 250—400^m. Adâncimea medie 7 metri.

Gura sa este împărțită în două prin insula *Ostrovoc*: gura principală și *Olinca*, în cursul căreia sunt trei insule; pe cea mai extremă se află instalat *un far*.

În fața gurii Sf. Gheorghe și la o milă depărtare, s'a format o insulă prin depozite aluvionale și care în 1854 era sub apă, astă-zí este vizibilă și opune mari piedici navigabilității acestei guri. Insula se numesce *Sacalin*.

În fine ca o ultimă ramificație, se desface din brațul Sf. Gheorghe, *gârta Dunavățului*, care conține $1/100^a$ parte din debitul de apă al acestui braț, sau $1.650.000^{mc}$. pe di.

Dunavățul curge în *lacul Razelm*, după ce a descris o mulțime de coturi cari îi măresc lungimea.

Strânsă între două laturi de brațele Chilia și Sf. Gheorghe, Delta are aprópe forma unui triunghiú isoscel cu baza la Mare (63 km.), iar cu vârful la Ceatal-Ismail și a căruí suprafață este de 2690 km. p.; dacă socotim și *Insula Dranovului*, avem o suprafață de 3500 km. p.

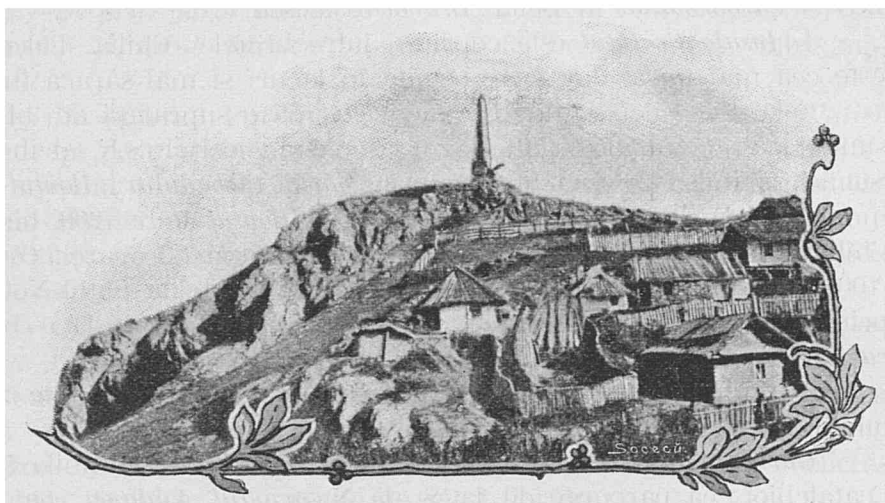

Fig. 33. — Colnicul «Hora Tepe» și Monumentul reanexării Dobrogei. (Tulcea).

Înălțimea Deltei d'asupra nivelului Mării este la Ceatal-Ismail de 6 metri, așa că terenul coboară în pantă de la Vest la Est cu 0.^m08 pe kilometru.

Acastă câmpie imensă de teren aluvional este acoperită în mare parte de mlaștini și lacuri în care crește trestia. *Pădurile Letea și Caraorman* mai întrerup monotonia regiunii, care în decursul formațiunii sale, nisipurile mișcătoare s'au imobilizat și dat naștere numeroșelor grinduri ce o brăzdecă în toate sensurile.

Totuși și acum, nisipurile purtate de vânturi violente, amenință să acopere cele două păduri din Deltă; măsurile ce s'au luat de serviciul silvic au oprit întru cât-va progresele dunelor.

Totă Delta poate fi împărțită în două mari insule: *Leti și Caraorman*.

Cea d'întâi este tăiată în două de *Gârla Șondei*, care se desface din brațul Chiliei la *cotul Aliostii*, pentru a se împreuna cu brațul Sulina la *punctul Șonda*, între milele 24—25.

De aceiași formațiune cu Delta este și insula Dranovului, pentru studiul căreia o vom incorpora la cea d'întâi; așa că în definitiv avem la gurile Dunării, patru insule: *Ceatalul, Leti și Caraormanul* în Deltă, *Dranovul* la Sud.

1. *Insula Ceatalul* este coprinsă între brațele: Chilia, Tulcea, Sulina și gârla Șondă; este cea mai mică, dar foarte bogată în lacuri și mai săracă în grinduri.

Cele două-zeci și șapte de lacuri ocupă o suprafață de 3.138 hectare; mai principale sunt nouă: *Fortuna* (809 hectare) așezat în colțul S.E. al insulei; comunică cu brațul Sulina (la mila 32) și cu Șonda prin *gârla Ciobanului*; *Honțul-Mic* (120 hectare) e în comunicație cu Șonda prin *gârla Cristicof*; *Honțul-Mare* (208 hectare), comunică cu brațul Chilia prin *gârla Aliostii* în cotul Aliostii, la apus de care: *Covaciul* (135 hectare), *Ghido* (100 hectare) și *Siminoca* (148 hectare) în cotul de la Satul-Noi. Toate comunică între ele prin gârle săpate de pescari. Lacul Covaciul comunică și cu brațul Chilia prin *gârla Covaciul*.

În fine lacurile: *Sideru* (70 hect.), *Savca* (83 hect.) și *Roșu* (254 hect.) sunt aședate de-a lungul *gârlei Vădana*, cu care comunică prin gârle.

Gârla Vădane este o comunicație a brațului Tulcea (mila 52) cu brațul Chilia la satul Ceatalchioi; ea parcurge de la S. la N. *grindul Vădane*, pe care se află drumul de la Tulcea la Ceatalchioi și Satul-Noi, din fața Ismailului.

La *podul Roșu*, dă gârla de scurgere a lacului Roșu.

Gârla Păpădia se desface din brațul Sulina la *punctul Ilganii-de-sus* (mila 41) și se scurge tot în acest braț la mila 32 (punctul numit *gârla Ciobanului*).

Afară de *grindul Vădane*, ce pornesce din fața orașului Tulcea și se continuă pe la Ceatalchioi, Satul-Noi până la cotul Aliostii și mai departe, celelalte grinduri sunt mici și de puțină însemnătate: așa avem pe brațul Chilia: *grindul Aliostii*, la cotul Aliostii; pe brațul Tulcei, *grindul Agenției*, între milele 45—48 și *grindul Ciobanului* pe brațul Sulinei la mila 34.

Singurul drum de pe această insulă este cel care pornesce din fața Tulcei, pe grindul Vădane, pe la Ceatalchioi, Satul-Noi, Aliostii și se continuă mai departe pe țărmul drept al brațului Chilia.

Insula are 4 sate: *Ceatalchioi, Pătlăgeanca* și *Satul-Noi*, aședate pe brațul Chilia și *Ilganii-de-sus*, pe brațul Sulina la mila 41.

Ea aparține plășii Tulcea, sub raportul administrativ.

2. *Insula Leti*, coprinsă între gârla Șondă și brațele Chilia și Sulina până la Mare. Este cea mai importantă prin mărimea grindurilor, cum și prin numărul localităților aflătoare pe dânsa. Cea mai mare și mai bogată în pășuni și pescării.

Pe dânsa se găsește *satul Pardina* pe brațul Chilia; *orașelul Chilia*, la capătul marelui grind al Chiliei; *cătunul* numit «*la mila 23*» pe stânga brațului Sulina, cum și câte-va locuințe din fața orașului Sulina, apoi în interior, satele de curînd înființate: *Principele Ferdinand* și *Fântâna Dulce* pe grindul Stipocului, la movila Mare și movila Răsboieni, aproape de lacurile Liteanca și Văcaru; iar pe grindul Letea, satele *Letea, Sfiștofca* și *Satul-Noi*.

Insula aparține la două plăși: Tulcea și Sulina. De cea d'întâi se țin satele: Pardina, La mila 23, Principele Ferdinand și Fântâna Dulce; restul, de Pl. Sulina.

Lacurile și gârlele iaă o însemnată parte din întinderea acestei insule: *Lacurile Costin și Bacin*, (ambele 631 hect.) se întind către răsărit de satul Pardina; primul comunică cu brațul Chilia prin gârlele: *Jossan, Retra, Comarnischi și Belibrof*, iar cel d'al doilea prin gârla *Illoboca-Suhatu* comunică spre răsărit cu *lacul Bataru* (137 hect.).

Gârla Batacu face să comunice lacul Batacu cu grupul lacurilor: *Babina, Matia, Velichi-Merhei, Jăpcile Saonul, Dovinca, Roșca și Merhei* care depind de ele, prin gârle de legătură. Grupul acestor lacuri ocupă o suprafață de 2420 hect., comunică și cu brațul Sulina între milele 23—24, prin *gârla Lopatna*.

La Sud de acest grup, în deschizătura Marelui M se află grupul lacurilor: *Carcevat, Triozorul, Cablovat și Bogdaproste*, cu suprafață totală de 809 hect.; comunică între ele prin gârle săpate de pescari, cum și cu brațul Sulinei între milele 22—23.

La primul cot al Marelui M sunt două lacuri: *Liteanca și Văcarul*, cari comunică cu brațul Sulina între milele 23—24 prin *gârla Liteanca*.

La al doilea cot al Marelui M, *lacul Răducul*, comunică cu brațul Sulina, între milele 12—13, prin *gârla Răducu*.

Gârla Pardina, pornesc din punctul Pardina către răsărit, până la *grindul Chiliei* și aci se întorce în unghiū drept pe marginea apusană a acestui grind, curgând către N. până la 1 $\frac{1}{4}$ km. în sus de orașelul Chilia-Vechie. Ea servește de scurgere grupului de lacuri Babina, Matia, Velichi-Merhei, etc.

Lacul Tatanir cu o suprafață de 665 hect, e înconjurat de micile lacuri: *Pojareț, Bisagi-mic, Bisagi-Lung și Cărpănos*, toate în suprafață de 238 hect.

Lacul Tatanir comunică cu brațul Tătarul al Chiliei prin *gârla Zabara* și cu *Japra Slavonul* prin *gârla Ismailciuc* tot cu acest braț.

Maî puțin însemnate sunt lacurile: *Fudulu, Maxinciu și Baci*, cari comunică între ele prin *gârla lui Chiriac* și cu brațul Tătarul prin *gârla Fudulu*.

Gârla Sulimanca servește de deversoriū grupului lacurilor: Babina, Matia, Velichi-Merhei, etc., în brațul Cernofca, la 3 km. în amonte de satul Periprava.

Cele trei grinduri mari ale insulei Letea reprezintă o suprafață de peste 220 km. p.

Grindul Stipoca, începe din brațul Chilia, în apropiere de Pardina și se întinde către răsărit pe mai bine de 20 km. lungime și o lățime ce variază între 1—2 km.; de o dată se lătește până la 4 km., pe o distanță de 6 km., și iarăși se îngustează lângă lacul Batacu.

Pe partea cea mai lată a acestui grind se găsesc două movile: *movila Mare și Răsboieni*. Pe cea d'întâi se află satul *Principele Ferdinand* și puțin mai la apus, lângă o fântână cu apă potabilă, satul *Fântâna Dulce*. Movila Răsboieni a fost lăsată ca adăpost vitelor, în timpul creșterii apelor.

Spre răsărit de lacul Batacu, grindul se strîmtează numai cât un drum, și luând direcția către Nord se împreună cu grindul Chilia.

În tot lungul grindului Stipoc, un drum de căruțe face legătura între satele Pardina, Principele Ferdinand, Fântâna Dulce cu orașelul Chilia.

Grindul Chilia. Nică-ieri în deltă nu e o aparițiune mai curiosă ca acest grind. Pământul lui nu este ca cel din restul Deltei: un amestec de nisip cu scoici, ci un lut consistent, ca în interiorul Dobrogiei. Între împrejurimile mlăștinose de care e înconjurat, grindul Chiliei apare ca o insulă, iar pe marginile lui sunt numai sărături, cari dacă nu sunt destul de bune pentru semănături, produc în schimb nisce pășuni excelente. Marginile alcătuite din sărături sunt ceva mai jöse; însuși grindul, nu numai că e destul de înalt, dar are pe dînsul și trei movile, cari par a fi naturale.

Pe acest grind se face o bună agricultură și în totă întinderea lui este parcelat locuitorilor orașelului Chilia.

Forma grindului este ca o pară cu vârful în jos. Pe la apus curge *gârla Pardina*. Spre Nord se sprijină pe Dunăre la orașelul Chilia-Vechie și anume, parte pe brațul Tătarul, parte pe brațul Chilia.

În lungul acestui grind se află drumul ce vine de pe grindul Stipoca și duce la Chilia.

La răsărit de el și dincolo de grupul lacurilor Matîța, Babina, etc. și gârla Sulimanca se află cel d'al treilea *grind al Letei*, care se întinde de la Periprava, de pe brațul Chilia, de-a curmezișul întregii insule, până aproape de brațul Sulina. Pe acest grind se găsesc și vestita *pădure Letea*, foarte întinsă, care odată era numai de stejari, dar care astăzi e mai mult de plop. Satele aflătoare pe acest mare grind sunt : *Periprava, Sfîștofca, Satul-Noi și Letea*.

Pe toate părțile împădurite ale acestui grind se văd nenumărate movile de nisip, dintre care unele sunt deja fixate, prin iarba ce crește pe ele ; altele sunt însă mișcătoare. De la Letea în sus spre Periprava sunt nisce întinse câmpii de sărături, ce dau o minunată pășune, de aceea crescerea vitelor pe marele grind al Letei este destul de însemnată și ar putea fi făcută în mai mari măsuri, dacă populația ar fi mai deasă ca astăzi.

În partea despre Mare a acestui grind sunt de asemenea întinse pășuni de foarte bună calitate.

Drumuri numeroase pun în legătură Periprava cu satele de pe grind, iar către Sud sunt două drumuri: unul la mila 23 și altul la Sulina.

Din el se ramifică o mulțime de alte grinduri mai mici: *grindul lui David, Caplevata, Mucinicul, Pocorâșcilor, Caluluș, Conoveica, Răducu, Jidanului* și alte multe, toate foarte rodnice în pășuni.

De-alungul cotei Mării, spre N. de Sulina se află un grind strîmt, numai cât ar merge o căruță, apoi începe a se lărgi de la *Cărciuma lui Gherasi* spre *capul Mosorali*, al patrulea cap din Dobrogiă. Aci se află iarăși un grind excelent pentru crescerea vitelor.

În lungul brațului Chilia, un grind se continuă de la cotul Aliosti pe la *Pardina, Coliba-Popii, Tatanir, Fudulu*, până la Chilia. E strîmt, numai cât merge o căruță și e străbătut de un drum. La Tatanir și Fudulu se prelungește către Sud.

Prin rectificarea brațului Sulina între milele 8—27 a rămas de partea insulei Letea două mici insule. Canalul dintre milele 8—18 a tăiat capătul nordic al *grindului Caraorman*, așa c'a rămas în dreptul milei 12 un nou grind în insula buclei a doua a Marelui M.

3. *Insula Caraormanului sau a Sf. Gheorghe*, coprinsă între brațele Sulina, Sf. Gheorghe și Mare, a fost modificată prin tăieturile aduse brațului Sulina; așa: prin tăietura dintre milele 40—41 a rămas insulei Ceatal, insula de la satul Ilgani de sus; prin tăietura făcută între milele 32—27, s'a dat aceleiași insule teritoriul numit *Monodendri* și în fine prin cele două canale în prelungire, cari au scurta cotul Marelui M, între milele 8—27 a rămas de partea insulei Letea tot terenul din cele două bucle ale lui M.

Pe această a treia insulă se află așezat orașul *Sulina* și nouă sate: *Ilgani de jos* pe brațul Sf. Gheorghe în fața satului Prislav; *Principele Carol*, pe rectificarea brațului Sulina, între milele 41—42; *Uzlina*, pe cotul descris de brațul Sf. Gheorghe în fața satului Morughiol; *Gorgova* pe brațul Sulina, drept mila 29; *Carmen Silva și Floriile*, pe rectificarea buclei a doua a Marelui M., puțin la apus de care se află *frumosul obelisc* al inaugurării tăieturii buclei a doua a lui M; *Caraorman* în pădurea cu acest nume; *Litcov* mai la Sud pe grindul Caraormanului și *Sf. Gheorghe* la gura brațului.

Este tot așa de bogată în lacuri și gârle ca precedenta; are însă mai puține și mai mici grinduri de cât ea; de aceea este și mai săracă în pășuni. În schimb însă este bogată în pescărie.

Lacul Gorgova, are o suprafață de 1200 hect.; la vestul lui sunt alte 3 mai mici ghioluri: *Paparnicul, Catinețul mare și mic*; câte trele au 170 hect. suprafață și comunică cu lacul Gorgova prin gârle săpate de pescari.

Lacul Gorgova comunică cu brațul Sulina, între milele 29—30 prin două mici gârle: *Grecef și Simion Iacob*.

Lacul Obretin în prima buclă a Marelui M.; a fost tăiat în două de canalul dintre milele 18—27, reducându-i simțitor suprafața. Partea remasă spre S. comunică cu lacul Gorgova printr-o gâră.

Pe la marginea de S. a lacului Gorgova, trece *gârta Litcov* ce ți servește de scurgere. Pare a fi o continuare a *gârlei Rusca* ce vine din brațul Sf. Gheorghe. Litcovul a fost probabil un vechi braț al Dunării; el merge către E. vre-o 12 km., apoi se întoarce în unghi drept către S., pentru ca după un curs de 18 km. să iasă în brațul Sf. Gheorghe la *punctul Pârvoloca*.

Spre apus el are comunicație și cu brațul Sulina la milele 32 și 27.

Grupul de lacuri Isacov-Uzlina are o suprafață de 1564 hect. și cuprinde lacurile: *Isărelul, Isacov, Uzlina, Uzlineț, Markel* și altele mai mici.

Ele comunică de o parte prin Litcovul cu lacul Gorgova, iar pe de alta prin *gârta lui Iosef Pavlof*, cu brațul Sf. Gheorghe.

Lacul Gorgoștelul, are 60 hect. suprafață, comunică cu Litcovul printr-o *gârlă*.

Lacul Erenciuc, cu 287 hect. suprafață; are o formă încovoiată și comunică cu brațul Sf. Gheorghe prin două *gârle*.

Lacurile cuprinse între grindul Caraorman și Mare sunt: *Puiuleț* (556 hect.) *Lumina* (259 hect.), *Puiu* (400 hect.), *Potcova* (44 hect.), *Roșu* (1291 hect.) și *Roșuleț* (230 hect.). Ele comunică cu brațul Sulina prin două *gârle*: a lui *Tudor Vătafu* (la mila 7) și *Bursuca*, continuarea *gârlei Împușită* (la mila 2).

Gârta Împușită, comunică și cu Marea prin două ramificațiuni: *gârta Birolul* este la mila 4 și alta *gârta Împușită* la mila 7.

Uscatul nu e tot așa de bine represintat.

Cel mai mare dintre grinduri este *acel al Caraormanului*, care se întinde între amândouă brațele dunărene, de la *punctul Ciamurlia* (satele Carnien Silva și Floriile), până la *Cherhanaua Ivancea* de pe brațul Sf. Gheorghe.

Pe acest foarte frumos grind se găsesc trei păduri de stejari amestecați cu plop: *Caraormanul, Erenciuc și Serecu*; acesta din urmă este ceva mai mică și mai rară.

Locuri de arătură sunt destule, dar mai ales pășuni bune și întinse, care hrănesc cu prisosință numeroasele vite de tot felul și hergheliile de cai ale locuitorilor din cele două sate: *Letea și Caraormanul*.

În tus-trele pădurile se văd sume de movile de nisip; multe din ele sunt mișcătoare și amenință a acoperi partea de S. a satului Caraorman.

Unele, și mai ales cele din pădurea Serecu, sunt deja fixate prin iarba ce a crescut pe ele.

Din grindul Caraorman se ramifică o sumă de grinduri mai mici, cu excelente pășuni; cele mai de seamă sunt: *Lumina, Mahmudul, Mocanului, Plopă, Solonțul, Puiu, Roșu, Ivancea, Erenciuc, Puiulețul, Litcovul, Roșulețul, Gorgoștelul, gura Lupului* și încă vre-o câte-va, pe care să găsesc sărături destul de întinse, întrebuințate pentru pășunarea vitelor, dar mai ales a oilor și caprelor.

Un al doilea grind însemnat, însă mai puțin întins este *grindul Sărăturile*, de-a lungul Mării, la N. de satul Sf. Gheorghe.

Grinduri ramificate din el, cum și altele vecine satului, sunt: *Purcelul, Cazacul, Nicolă, Comârzan, La plopi, Nica, Grindusele, Zaporojeni, Sterpul, Cruglic, Moș Cazacul* și altele.

Pe grindul Sărăturile sunt bogate și întinse pășuni, care hrănesc numeroase turme de oi și capre.

Nisipurile mișcătoare de la răsăritul satului Sf. Gheorghe amenință să acopere satul, vechiul cimitir este deja acoperit.

Pe grind se află și un *lac numit Sărăturile*. Vrednic de notat este faptul, că pe acest grind se găsesc câte-va fântâni cu excelentă apă de băut, de și aproape pe totă întinderea lui este numai sărătură.

Drumurile ce străbat această insulă sunt: cel de pe grindul Caraorman, pornesc de pe brațul Sulina la satul Floriile, merge către S. prin Caraorman și duce la *Cherhanaua Ivancea*, în fața căreia se oprește drumul ce vine de la Dunavăț, de-a lungul malului drept al brațului Sf. Gheorghe.

De la Cherhanaua Ivancea e un alt drum către N.E., care duce la Mare, drept la mila 8.

În fine drumul de pe cîsta Mării, de la Sf. Gheorghe la Sulina.

4. *Insula Dranovului*, cuprinsă între brațul Sf. Gheorghe, Marea, lacul Razelm și gârla Dunavățului.

Nu are nici un sat pe dînsa și aparține plășilor: Tulcea la apus, Sulina la răsărit.

Totuși insula nu este nelocuită. Are și ea grinduri nu așa de mari, ca cele precedente, însă tot atât de frumoase și productive; ast-fel, între cele mai întinse: *Crasnicola* și *Hudiul*, ceva mai mic *Belciugul*; *Cernețul-Florii*, cel mai mare din totă insula, apoi altele mai mici dar productive: *Frasinul*, *Priboina*, *Cernețul*, *Muscă*, *al lui Vasile*, *Olinca*, *Ciumacul*, *Perișorul*, *Cherhanaua-Arsă*, *al Grecului*, *Dranova*, *Clinețul*, *Gruhlia*, *Radului*, *Calinova*, *Dunavățul* și alte vre-o 10 mai mărunte.

Lacul cel mai însemnat al acestei insule este *lacul Dranova*, în comunicație cu 3 sau 4 ramificațiuni ale *gârlei Dunavățul* cu *gârla Cernețul-Florii* și avînd ca vîrsare în lacul Razelm, scurgerea ce se cheamă *gura Dranovului*,

Alte lacuri mai mici sunt: *Zetonul-Vechiu*, *Ciumacul*, *Gruhlia*, *Belciugul*, *Priboina* și alte opt sau zece, presărate paralel cu Marea pe grindurile și între grindurile enumerate mai sus.

Mai vrednic de luat aminte este faptul, că prin insula Dranov își face drum *Dunavățul* spre marele lac Razelm, pe care îl alimentează cu apă dulce din Dunăre.

Gârla acesta se desface din Brațul Sf. Gheorghe și, făcînd o mulțime de curbe de la obîrșia ei, din dreptul satului Dunavățul-de-sus, trece pe sub pîla crestei pe care se află acest sat și Dunavățul-de-jos și de aci se desparte în două: o gâră, păstrîndu-și numele de Dunavățul, plîcă la S.; iar o alta către apus pe sub *cetatea Zaporogienilor*, unde se întîlnesc cu o gâră ce vine din lacul Sarinasuf, și după ce se unesc, plîcă mai întîiu spre S. apoi se înclină către apus și se varsă în Razelm, sub numele de *gârla Clinețul*. Mai la S. de *gura Clinețului* se varsă Dunavățul, tot în Razelm și tot cam în dreptul micii *insule Popina*, ca și Clinețul.

Încă mai la S. se varsă *gârla Deveatca* (o ramificație a Dunavățului) într'un frumos golf al Razelmului, foarte stimat pe pescari și numit *golful Holbina*, iar mai la S.E. se află *gura Dranovului*. Decî prin aceste 4 guri primesc Razelmul, de partea răsăritenă, apă dulce din Dunavăț, Clineț și Cerneț prin lacul Dranova.

Dacă decî această insulă a Dranovului are atîtea pășuni, atîtea bălți și gârle cu pește și pe de-asupra, Marea, Dunărea, și Razelmul, cum de a rămas nelocuită? Cum de nu sunt căutate atîtea avuții ce trebuie să fi avînd?

Sate, pe insula Dranov, nu sunt; dar nici nelocuită nu este, căci cherhanalele pescăresci de către Marea, pe țărmurile gârlelor și lacurilor arătate sunt foarte numeroase, iar căștele pîzitorilor de vite de tot felul sunt abondent presărate pe toate grindurile ce numirăm. Comunitatea Mănăstirei Cicoșul are aci, la Perișor, sute de vaci și iepe fătătoare. Însă cine le știe cîte sunt acele cherhanale și căștele? De unde sunt veniți oamenii ce le locuiesc și unde se duc?

Nimic din toate acestea nu se știe, de și, cu durere trebuie constatat, că insula Dranovului este și nu este încă luată în stăpînire, de stăpînirea românească.

Se povestesc despre nisce pescari eremiți, locuind pe insulele plutitoare din lacuri; aceștia es la drumuri cu vînatul pescăresc la anume date, cînd nu'l vînd, ci îl schimbă pe mîncare și pe haine, temîndu-se că dacă ar avea bani ar fi asasinați de o mulțime de făcători de rele ascunși prin cetele de pescari.

Se mai povestesc despre rapturi de femei, cari ar fi forțate să trăiască cu mai mulți pescari; mai mult: se povestesc despre urî sîlbatică, despre rîsbunări înfocate și despre omoruri între pescari, ce nu au fost descoperite nici odată. Și din cînd în cînd se plimbă vorba, că între numeroasele cete de pescari ar fi ascunși și uni agenți și chiar ofițeri străini. De sigur, că vor fi exagerate aceste povestiri, totuși, toate aceste dovedesc, că insula Dranovului este necunoscută.

În anul 1897 a fost trimis în insula Dranovului sub-prefectul plășii Sulina însoțit de mai mulți jeandarmi, ca să exploreze această regiune; după cîte-va zile s'a întors cu

vestea, că a întâlnit o sumă de ómeni, ⁽¹⁾ luat-o la fugă, îndată ce au dat cu ochii de jeandarmi și că nu s'au mai întors din stuhării nici după repetate somațiuni, că alții au sărit în lacuri și s'au dus în not, iar acei prinși -- după multă trudă -- nu știau nici un cuvînt românesc, nu 'și dedeau seama pe pămîntul cărei țări se găsea și nu plătiseră nici odată nici un fel de dare, de și profitau de ani întregi fără control de toate bunurile câte le are Statul în Insula Dranovului.

Pentru încetarea acestei stări de lucruri, va trebui să se colonizeze cât se pòte de curînd insula Dranovului cu Români ¹⁾).

Pichete în Deltă.

No.	Numirea	SITUATIUNEA ȘI DETALIÎ
1	Sf. Gheorghe .	Așezat la marginea S.E. a satului Sf. Gheorghe, lângă pescării. Bine construit în 1882. Vamă.
2	Sulina.	Așezat în orașul Sulina în fața cheului. Omenii păzesc la debarcader. Identic ca cel de la Sf. Gheorghe.
3	Mosorali. . . .	Așezat la Capul Mosorali. Construit în 1890. Omenii păzesc gurile Chilieî.
4	Popina	Așezat în insula Popina din gura Chilieî. Casă de țară.
5	Periprava . . .	Așezat în satul Periprava și în fața Vilcovului. Construit în 1881.
6	Chilia-Veche. .	Așezat la marginea orașului. Construit în 1881. Punct vamal.
7	Dalerul	Așezat în insula Dalerul mare. Construit în 1881.
8	Pardina	Așezat în satul Pardina. Punct vamal.
9	Gura Aliostii. .	Așezat în cotul Aliostii, în fața Bugeacului.
10	Satul-Noû	Așezat în Satul-Noû din fața Ismailului. Punct vamal.
11	Ceatal-chioi . .	Așezat în satul Ceatal-chioi.
12	Pătlașanca . . .	Așezat în satul Pătlașanca. { construite în 1889.
13	Ceatalul	Așezat la Ceatal-Ismail la mila 54. Construit în 1886.

Companiile de flotilă de la Chilia și Sulina sunt însărcinate: cca d'întâi cu paza malului Dunării, iar cea d'a doua cu litoralul Mării.

Localități în Deltă.

În insula Ceatalul:

Pătlașanca, cătun ce aparține de comuna Satul-Noû; e așezat la 16 km. spre S.V. de acesta, pe grindul Vădaneî. Are o populație lipovenescă de 28 familii sau 137 suflete, locuind în 38 case și cari se ocupă cu pescăritul. Teritoriul cătunului ocupă o suprafață de 1800 hectare.

Ceatal-chioi, cătună pendinte de comuna Satul-Noû. E așezată pe grindul Vădaneî în cotul brațului Chilieî, la 7 km. spre sud de Satul-Noû și pe drumul ce vine din fața orașului Tulcea, trece pe la Pătlașanca și duce la Satul-Noû. Cătunul e locuit de o populație lipovenescă de 342 suflete, locuind în 85 case si ocupându-se cu pescăritul. Teritoriul cătunului ocupă o suprafață de 880 hect. Are o biserică cu hramul Sf. Nicolae, zidită în 1870 prin osârdia unei văduve Domnica Belci-Cânci.

Satul-Noû, comună rurală, fondată în urma războiului din Crimeia, de un lipovean numit Zimlenschi din Ismail; înainte se chema pe turcesce Ienichioi.

Comuna are o întindere de 1560 hect. Populația mai mult rusescă, apoi Români, Bulgari și câți-va Ovrei, se compune din 271 suflete, locuind în 63 case și ocupându-se cu pescăritul, mai puțin cu agricultura și crescerea vitelor. N'are nici școlă, nici biserică. Un drum de care vine din fața Tulcei și duce la Chilia.

Ilganiș-de-sus, cătun pendinte de Comuna Malcoci; e așezat pe brațul Sulina, la mila 41. E locuit de 87 suflete ce trăiesc în 21 case și se ocupă cu pescăritul.

Aliostii, punct pe brațul Chilieî la gura Sondei, e nelocuit.

¹⁾ Expunerea situației județului Tulcea din 1899.

Gârla Ciobanului, punct pe brațul Sulinei la mila 34; e nelocuit.

În insula Letea:

Pardina, cătun pe brațul Chilia, la capul grindului Stipoc, aparține comunei Satul-Noș, de care e departe de 17 km. către răsărit și legat prin drumul de pe malul Dunării cu Satul-Noș, iar cu cel de pe grindul Stipoc, cu satul Principele Ferdinand. Are o suprafață de 2200 hect. Populația se compune din 261 suflete, majoritate (169) Ruși, locuind în 47 case și ocupându-se cu pescăritul. Are o biserică clădită în 1860 de un anume Ștefan Belibov.

Coliba popii din Chilia, e o locuință izolată pe malul brațului Chilia, în fața Ostrovului Tătarul.

Tatanir o pescărie pe malul brațului Chilia, la gârla de scurgere a lacului Tatanir.

Principele Ferdinand și Fântâna Dulce, două cătune alăturate, înființate la 1 August 1899 pe grindul Stipoc. Sunt locuite de 60 suflete, trăind în 16 case și ocupându-se cu agricultura, creșterea vitelor și pescăritul. Locuitorii sunt Români. Cătunele depind de comuna Satul-Noș.

«*La mila 23*», e un mic cătun cu vre-o 2—3 case, în care locuiesc 12 suflete ce se ocupă cu pescăritul. Ține de Satul-Noș.

Orășelul Chilia-Vechie, care a avut un trecut foarte sbuciumat prin luptele date sub zidurile acestei cetăți, căci tăcutul oraș de acum era fortificat înainte vreme.

Numele său ne aduce aminte de eroul grecilor, Achille, al cărui cult — se zice — a fi fost foarte răspândit aci, de unde și numele *Achillea* și mai târziu *Chilia* dat acestui oraș; unii scriitori pretind a se fi numit *Lycostomo*, așa o numeau genovezii și însemna «gura lupului».

La Chilia se afla un castel, care prin secolele XII și XIII era sub stăpânirea Bizantinilor, după spusele scriitorului Nicetas Choniates și era zidit de aceștia într-o insulă — probabil prin secolul al VI-lea.

Pe timpul năvălirilor Tătarilor, istoria Chilieii tace și reapare pe la 1381 sub stăpânirea Genovezilor, care o cuceresc de la Bulgari.

De la Genovezi, Chilia a fost cucerită de Mircea după 1403; iar mai apoi înainte de moartea lui Mircea, Alexandru reușește să pună stăpânire pe ea, pe la 1412, nu se știe prin ce împrejurări. E posibil ca Mircea să fi stăpânit Lycostomul, iar Moldovenii, Chilia-Nouă.

Moldovenii au dat Chilia Ungurilor, «ca s'o apere contra Turcilor» adăogă cronica moldo-polonă; iar Ungurii, aliaților lor, Munteni.

În timpul domniei lui Vlad-Țepeș, Turcii atacară în 1462 cetatea. Chalkokondylas spune, că la acest atac au participat și Moldovenii lui Ștefan-cel-Mare. Încercările au fost infructuoase, iar Chilia a rămas tot a lui Vlad, până în timpul domniei lui Radu-cel-Frumos și într-o Sămbătă, 26 Ianuarie 1465, cetatea cădu în mâinile lui Ștefan.

Dominațiunea moldovenească nu fu însă de lungă durată, căci prin 1469 se răspândi sgomotul, că o flotă turcească se pregătește să atace Chilia.

În cursul campaniei urmată între Ștefan și Turci, în 1475, Chilia a fost ocupată de aceștia din urmă, însă reluată de Domnul Moldovei, după victoria de la Racova.

Mahomed II prepară o nouă expediție pentru cucerirea Chilieii și după căderea Caffei. la 6 Iunie 1475, totă flota turcească se îndreaptă asupra cetății moldovene, aci trebuia să se întrunească cu armata de uscat, ca să atace Chilia de două părți. Moldovenii însă dărâmară cetatea și se retraseră.

Ștefan puse să se construiască o nouă cetate pe malul stâng al brațului.

Cronica de la Bistrița zice, că construcția a durat de la 22 Iunie, până la 16 Iulie 1479, iar în 1482 arhitectul italian Ion Provana, zidi în această nouă Chilie biserica Sf. Nicolae, ce se vede și astăzi.

Dar și această cetate cade în mâinile Turcilor, Miercuri 14 Iulie 1484; aceiași sortă avu puțin mai târziu și Cetatea-Albă, cheile-Moldovei, două orașe comerciale și tari, cari

încetul cu încetul se despărțiră și economicesc de Moldova, cu care erau în strânse legături comerciale, până la 1538.

Portul înfloritor de odinioară al Chilieș nu mai servia de cât pentru mărfurile tătarilor, iar pescăriile cele mari de aci fură părăsite.

În tot restul secolului al XVI, Chilia merge spre decadență, iar în locul ei se ridică Brăila. Pescăriile începură a se mai ridica; ast-fel pe la 1599, Andrei Taranowski, trecând pe aci, însemnă în descrierea călătoriei sale «Chilia și locul din Dunăre, la trei ciasuri de oraș, unde se prind moruniș».

Fig. 34. — Vederea Chilieș (după Kleemann).

În cursul vécului al XVII, Chilia devine oraș tătaresc administrat de Turci. Archidiaconul Paul din Alep o descrie pe la 1659 ast-fel: «e o vestită cetate, cu un castel larg și măreț din vechiș, foarte puternic, cu construcțiunea cea mai solidă; bine înzestrat cu turnuri. Se zice că a fost zidită de Frâncii Genovezi, pe care Grecii i-aș chemat în ajutor, dându-le acest castel, care a rămas în mâinile lor o bucată de vreme. Aci se face cerce-tare pentru corăbiș, echipagiș și mărfuri. E hotarul Dobrogiei și gura canalului Mării-Negre».

Maș vorbesce acest scriitor și despre pescăriile cele mari de la Chilia.

O a doua și mai prețioasă descriere, este a lui Petru Stanislavov, Episcopul latin din Nicopol. El vorbesce întâiș cu amănunte bogate și aflate din propria-i experiență de Chilia zidită, cum se spune, de Genovezi.

«Cetatea are două porți de fier și două punți care se ridică, e locuită exclusiv de 1600 Turci, în 300 case, cu 4 moscheie. Suburbiile sunt foarte întinse; în ele se coprink 500 case de Tătari, sau 3000 de ómenș și 5 moscheie de lemn, 400 case de schismatici de diferite națiuni sau 1600 ómenș, două biserici și 3 case de catolici, plus 5 alte de Raguzani, de toți unii și alții, 30 suflete».

În 1770, Rușii atacară Chilia, care s'a predat la 30 August și o țin în stăpânire până la tratatul de la Kiuciuk-Kainardgi, când o înapoiară.

La 23 Octombrie 1790, Potemkin ocupă Chilia cu pie: deri însemnate. După terminarea războiului prin pacea de la Iași, la 1792, Turcii o redobândesc și au grije a o fortifica.

În războiul din 1806, Chilia se predă fără nici o rezistență din partea lui Hagi-Huscin-Aga, în mâinile generalului Zass.

Prin tratatul din 1812, Chilia-Nouă fu luată de Ruși; iar cea veche rămase a Turcilor, care stăteau încă în castelul genovez de altă-dată, devenit un amestec sărăcăcios de case de pescari. Turcii o ocupară militară.

La 2 Septembrie anul 1817, brațul Sulina devenind hotar între Ruși și Turci, Chilia-Vechi devine oraș rusesc.

Prin tratatul de la Adrianopoli din 1829, Rusia își întinse hotarele peste Delta până la Tulcea.

Stăpânirea rusescă asupra Chilie-Vechi durează până la tratatul de la Paris din 1856; de atunci dându-se Moldovei teritoriul din Sudul Basarabiei, Chilia-Nouă redevine românească, iar cea Vechi cade în stăpânirea Turcilor¹⁾.

În fine tratatul de la Berlin, din 13 Iulie 1878, redă Rusiei partea cedată Moldovei prin tratatul anterior; iar Chilia-Vechi rămâne de partea Dobrogei.

Dormie acum orașul comercial de altă dată, cetatea sub zidurile cărcia s'a vărsat atâta singe; din tot trecutul glorios, nu i-a rămas de cât amintirea.

Acum Chilia-Vechi se întinde pe o suprafață de 30.000 hectare, din care numai 150 sunt ocupate de vatra orașului.

Populația lui este de 2414 suflete, majoritatea (1289) Ruși, 250 Români și restul alte naționalități. Sunt în oraș 475 case, 8 bordeie, 6 prăvălii, 21 mori și 59 fântâni. Are o școală mixtă, înființată în 1879. Biserici sunt trei: una lipovenescă, clădită în 1865; a doua tot lipovenescă și una rusescă, cu hramul Sf. Voivodă, clădită în 1854.

Budgetul orașului se compune:

I. Budgetul ordinar:

la venituri 44.378 lei; la cheltuieli 41.482; rămâne un excedent de 2896 lei.

II. Budgetul drumurilor:

25.183 lei la venit și 24.650 lei la cheltuieli, dând un excedent de 533 lei.

Sunt în acest oraș 524 contribuabili.

Periprava, cătun așezat pe brațul Chilie, ține de comuna Sfistofca. Ocupă o suprafață de 3200 hectare, din care 80 hect. vatra satului. Are o populație lipovenescă de 344 suflete, locuind în 65 case și ocupându-se cu pescăritul. Satul e în legătură prin drumuri ordinare cu Chilia și cu satele aflătoare pe grindul Letea.

Sfistofca (lipovenesce fluerătură); e comună rurală așezată pe grindul Letea; ocupă 6.100 hect. suprafață (40 hect. vatra). Are o populație lipovenescă de 697 suflete, locuind în 121 case și ocupându-se cu pescuitul și crescerea vitelor. Sunt două școli și 2 biserici popovite în comună. Ea a fost fondată în secolul trecut de lipovenii fugiți din Vîlcov.

În timpul războiului din Crimeea, Divizia franco-sardică-turcă a suferit aci foarte mult de friguri, de unde și numirea de «cuibul frigurilor» dată acestui sat.

Budgetul comunei se compune din:

I. Budgetul ordinar: 4972 lei la venit și 4781 lei la cheltuieli.

II. Budgetul drumurilor: 250 lei la venit și tot atât la cheltuieli. Contribuabili 143.

Ahmudia e o locuință izolată pe drumul dintre Sfistofca și Periprava.

Grădina lui Omer, e o grădină cu zarzavaturi aproape de Sulimanca-Seacă.

Satul-Noș din plasa Sulina, e comună rurală. Satul dată de pe la 1860 și se zice a fi fost fondat de călugărul Sebastian și un ore-care, Pocaca.

Suprafața satului este de 400 hect. (25 hect. vatra). E locuit de 432 suflete în mare

¹⁾ Mai amanunțit se poate vedea istoricul acestui oraș în: «*Chilia și Cetatea Albă*» de Iorga. Din această valoroasă scriere am extras.

parte Români, ce se ocupă cu agricultura, crescerea vitelor și pescăria. Sunt în sat 196 case, 3 prăvălii, 6 mori și 38 fântâni. Are două școli mixte înființate în 1882 și două biserică: una cu hramul Nascerea Maicei Domnului clădită în 1864; cea de a doua în Letea, clădită în 1897.

E în comunicație prin drumurile de pe grindul Letea, cu Chilia, Periprava și Sulina. Budgetul comunei se compune:

I. Budgetul ordinar are la venituri 7776 lei, iar la cheltuieli 7538 lei.

II. Budgetul drumurilor are la venituri 400 lei, iar la cheltuieli 350.

Contribuabili sunt 188.

Letea (numită de Turci Nedilchioi, de la un Pașă, guvernatorul Deltei; de Ruși se numește Litca), e o cătună ce ține de Satul-Noi. Are 120 hect. suprafață și o populație lipovenescă de 625 suflete, ce se ocupă cu pescăritul.

In fața Sulinei sunt câte-va locuințe, ce țin de orașul Sulina.

Mosorală, o cherhana izolată, unde locuiesc câți-va lipoveni din Letea. E așezată lângă capul Mosorală.

In insula Sf. Gheorghe:

Ilganii-de-jos, cătun desvoltat din 1899, pe brațul Sf. Gheorghe în fața satului Prislav. E pendinte de comuna Malcoci. Are o populație de 79 suflete, trăind în 14 case și ocupându-se cu pescăritul.

Principele Carol, cătun pendinte de comuna Malcoci. A fost înființat la 26 Iulie 1899 pe tăietura de rectificare a brațului Sulina între milele 41—42, pe un platoș ceva mai înălțat prin pământul depus de dragă. E un sat curat românesc, locuit de 120 suflete, trăind în 29 case și ocupându-se cu agricultura, crescerea vitelor și ceva pescărit.

Uzlina, cătun pendinte de Caraorman. E așezat pe cotul ce face brațul Sf. Gheorghe în dreptul Morughiolului. Are o populație de 78 suflete, majoritate lipoveni, ce se ocupă cu pescăritul. Case sunt 14. Înaintea războiului, satul era mai bine populat, ca acum.

Gorgova, cătun pendinte de orașelul Mahmudia. E așezat pe brațul Sulina la mila 29. Are o populație de 177 suflete, majoritate Ruși și Lipoveni, cari trăiesc în 49 case și se ocupă mai mult cu pescăritul.

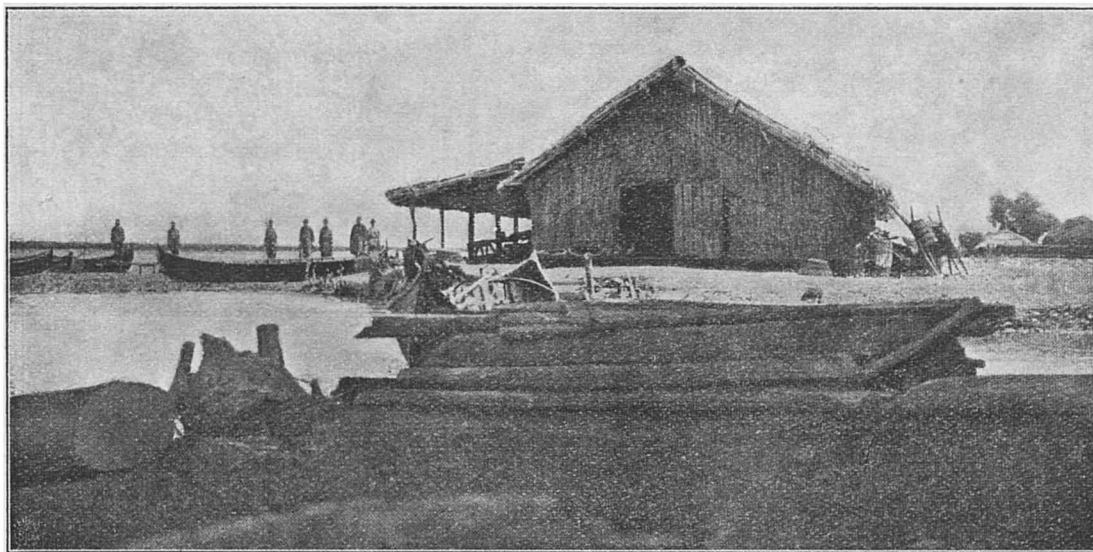

Fig. 35. — Cherhanaua Gorgova. (După Licherdopol).

Carmen Silva și *Floriile*, sunt două sate pendinte de Caraorman, înființate în Aprilie 1900, la mila 12, nu departe de obeliscul pus de Comisiunea Dunărenă în amintirea tăieturii buclei a doua a lui M. Populația acestor două sate compusă de Români și în număr de vre-o 80 suflete, trăind în 24 case, a plecat acum aproape totă.

Caraorman, comună rurală așezată pe grindul cu acest nume. Satul a fost înființat

pe la începutul acestui secol. Locuitorii de aci, Cerkezii și Turcii, peste care măi veniră și Ruși, erau înspăimântători prin pirateriile lor.

Comuna ocupă o întindere de 4000 hect., din care vatra satului are numai 100 hect. Populația de 829 suflete, este majoritate rusă, locuiesc în 127 case și se ocupă cu crescerea vitelor și pescăritul. Are o școală înființată în 1881 și o biserică zidită în 1875 cu hramul Sf. Dumitru.

Budgetul comunei se compune din:

I. Budgetul ordinar, are la venituri 4460 lei și la cheltueli 4533 lei.

II. Budgetul drumurilor are la venituri 1330 lei și la cheltueli tot atât.

Contribuabili sunt în comună 105.

Litcovul, un mic cătun situat tot pe grindul Caraorman, ține de comuna Caraorman, cu care e legat printr'un drum. Sunt în sat numai 7 case, în care locuiesc 90 suflete, din care numai copii 72. Toți locuitorii sunt Ruși, cari se ocupă cu pescăritul și crescerea vitelor.

Sf. Gheorghe (în turcesce Kadirlez). E un sat fondat în secolul al XVIII-lea de nisce pescari ruși, cari 'și au făcut și biserică. A imprumutat numele de la acel al brațului, care așa să numia din evul mediu — probabil de la Genovezi.

Satul acum e comună rurală și ocupă o suprafață de 52.000 hect., din care 72 hect. formază vatra satului.

Are o populație de 829 suflete, majoritate Ruși. Case sunt 144 și 10 prăvălii.

Școală și biserică sunt în sat. Biserica a fost reparată din temelie în 1880.

Cu câtă satisfacțiune și vădită cinste, spun locuitorii, că cel mai mare sprijin la clădirea bisericeii l'a dat M. S. Regele.

Moravurile și felul patriarchal de trai al populațiunii muncitoare a Katirlezului sunt foarte bine descrise de nuvelistul nostru Crășescu, care a trăit mai mult timp între Ruși pescari, pentru a-și cunoaște în de ajuns.

Tot satul e o pescărie al căruia stăpân este Iani Milan. Katirlezul are forma unui dreptunghi cu strade drepte, largi și plantate pe de margine cu anini. Casele sunt toate de-o potrivă de 'nalte, simple și curate; peste tot domnesce ordinea și înfrățirea.

Fig. 36. — Biserica din satul Sf. Gheorghe (Katirlez). (După Lichardopol).

De remarcă este luxul femeilor în acest sat. La marginea țării, s'ar crede că ai de aface cu sâlbateci, dar nu este așa. Prin Sulina, femeile își comandă îmbrăcămintea în străinătate.

Budgetul comunei se compune, din:

I. Budgetul ordinar, care are 8589 lei la venit și tot atât la cheltueli.

II. Budgetul drumurilor, care are 3606 lei la venit și 3000 lei la cheltueli.

Sunt în comună 125 contribuabili.

Orașul Sulina. Numele orașului, ca și existența lui nu e tocmai nouă. În secolul al X, Împăratul Constantin Porphyrogenitul în opera sa «Despre administrarea Imperiului», vorbind de cursele pe apă ale Rușilor la Constantinopol zice: «după ce ei au coborât cele, șese cataracte ale Niprului, pot trece în Delta Dunării la Selinas. Până aci ei se tem de atacurile Pecenegilor, iar de la această Selină, nu».

Avem probe despre existența acestui oraș prin secolul XV. Pentru atacul Chilieii venise știrea, că în Iulie 1469, flota turcescă se află la Saline, lângă Chilia.

Cu timpul, gura Dunării mălindu-se, orașul a început să decadă, așa că prin 1853 nu număra mai mult de 1000—1200 locuitori, în cea mai mare parte Ionieni, Greci și Maltezii. Câte-va barace de scânduri sau simple colibe de trestie, ridicate pe plaje, serviau de adăpost acestor aventurieri, a căror ocupație consista în a despoia, pe o scală mare și prin asociațiuni, pe nenorociții căpitani, obligați, din cauza obstacolelor ce întâlneau în acest loc, de a recurge la serviciile lor.

Tălăria era organizată, și, în mijlocul învălmășelii ce urma după primele ostilități pe Dunăre, ei o practicați nepedepsiți. Intrebuințarea forțată a șlepurilor înlesnea cu deosebire întreprinderile acestor pirați îndrăsneji.

Bărcile lor aveau de ordinar un fund îndoit, care absorbiau o mare parte din grănele momentan extrase din vasele de Mare și restituau excedentul, când nu puteau scăpa, cu toată supravegherea căpitanilor.

Numai ast-fel mai multe mori de vânt lucrau continuu la îmbucătură, adică pe un punct deșert al cotei la marginea unei câmpii de trestie.

În primăvara anului 1854, un bastiment de război, comandat de fiul amiralului Parker, apărui la Sulina. El vroia să debarce în fața unor vechi redute, construite către extremitatea țărmului stâng al fluviului.

Trecând, urmat de câți-va oameni înaintea acestui uvrăgiu părăsit, o lovitură de pușcă trasă de la un pas îl omori. Englezii se răzbunară de acest asasinat, bombardând satul, pe care îl prefăcură în cenușe.

Puțin în urmă, gurile Dunării fură declarate în stare de blocare și exportarea cerealelor din Principate fu întreruptă, până la începutul anului 1855.

Cu această ocazie, o Divizie de vapori engleze, care bloca intrarea Dunării, distruse câte-va uvrage ușor ridicate de armata rusă (apropie de Sulina¹⁾)

Puțin în urmă blocarea fu ridicată și comerțul Dunării luă un avânt extraordinar.

O nouă populație, compusă în mare parte din aceleași elemente ca precedentă veni a se instala la Sulina și puțin după aceea, grație lipsei oricărei autorități pe țărmul fluviului, o bandă de pirați de Mare se făcu de fapt stăpână pe intrarea Dunării. Îndrăsneala acestor bandiți nu mai avu margini. Înșelând conștiința căpitanilor, cărora ei se presentați ca piloți, nu rare ori făceau să se înămoliască în trecere, bastimentul căruia îi luase direcțiunea.

Lăsat adesea propriilor sale mijloce, pentru scăparea vasului, căpitanul se convingea în fine, că toate eforturile sale ar fi inutile și atunci își abandona nava, din care pirații își făceau îndată parte.

Acest brigandagiu ne-putând dura, comandantul trupelor austriace din Principate trimise la Sulina un detașament de 60 soldați. Această ocupație destinată înainte de toate a îngriji de interesele supușilor austriaci, fu o bine-facere pentru comerțul european. În urma măsurilor severe luate de Austria, disciplina fu restabilită.

Pentru buna administrație a intereselor comerciale pe fluviu, se institui Comisiunea Europeană Dunărenă.

Astăzi nu mai sunt obstacolele naturale, care împiedicau navigabilitatea pe fluviu; ele au dispărut cu desăvârșire. Dar dispozițiunile regulamentare, care au fost succesiv

¹⁾ Lt. Colonel Drăghicescu. Op. cit. pag. 234., după Revue maritime et coloniale p. 182 Vol. 68.

publicate de comisiunea însărcinată la gură, au făcut să domnescă în parcursul fluviului, frecventat de navigațiunea maritimă, regimul ordinei, libertatea și egalitatea, cărora congresele din Viena și Paris le pusese începuturile.

Regenerată, moralizată, în contactul unei autorități europene, ale cărei atribuțiuni erau pe atât de excepționale, pe cât starea regiunii cerea activității sale, Sulina luă dezvoltări repezi, care semănau a o prepăra a unui rol important.

Cârciumile imprăsciate, care acoperiau plaja și care serviau de vizuină celor d'întâi locuitori ai sîi, au fost înlocuite cu construcțiuni solide și regulate. Stabilimente mari se ridicară pentru serviciul administrativ. Edificii religioase represintă aci cele trei principale culte ale orientului. În timpul Turcilor era scaunul unei căimăcămii și avea o garnisonă permanentă. Agenții consulari sunt acreditați și vederea pavilionelor protectoare, asigură pe marinarii, pentru care aceste locuri erau altă dată atît de neospitaliere¹⁾.

În nenumăratele excursiuni ce am făcut în Dobrogea, am vizitat și orașul Sulina.

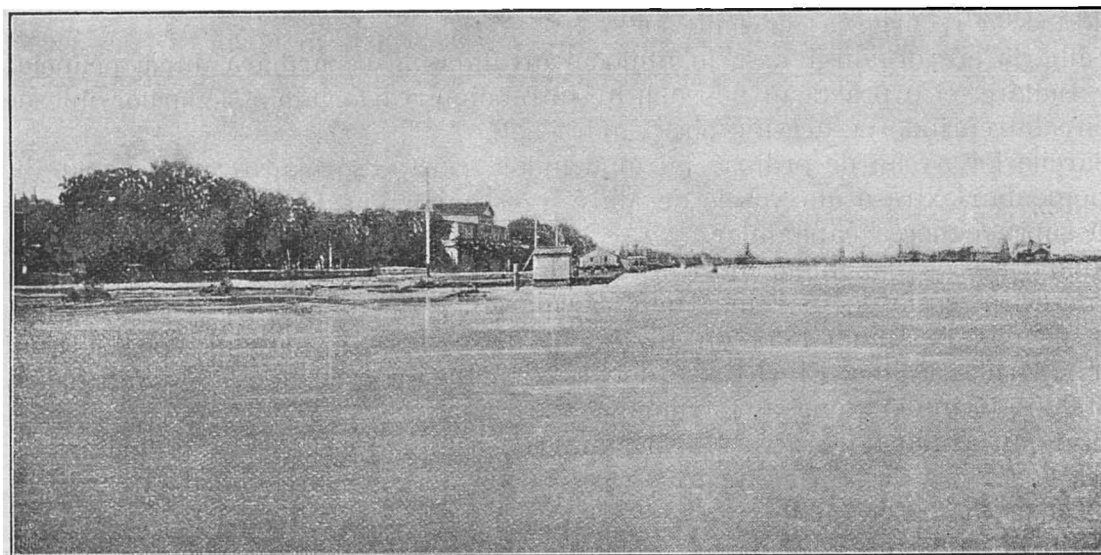

Fig. 37. — Sulina vedută de la Mare. (După Licherdopol).

El se întinde de dreapta brațului; numai atelierele Comisiunii sunt pe partea stîngă.

Aspectul ce-l prezintă călătorului, venind despre Mare, este din cele mai mărețe; palatul Comisiunii cu turnul farului vestesce, din depărtare că se apropie de un oraș mare și comercial.

Intrînd pe canal, orașul pare a fi nesfârșit, de oarece întinderea lui este numai în sensul lungimeii brațului (3 km.), lărgimea cea mai mare o are către răsărit (500^m), subțindu-se din ce în ce către Apus.

Mlaștinele de la Sud îl opresc a se întinde către această parte.

De la Palatul Comisiunii, în lungul cheiului, strada principală străbate orașul de la un cap la cel-lalt; paralel și la Sud cu ea sunt alte două străzi.

Două-spre-zece altele îl străbat în sensul lățimeii.

Orașul în partea de Vest este expus inundațiilor, terenul fiind mai jos de către această parte, pe când către Răsărit, unde terenul câștigă din Mare pe fle-care an, găsim cota de 2^m.8. Mlaștinele de la S. sunt un pericol permanent.

Periodicele revărsări ale fluviului și umflarea mlaștinelor de la Sud, dau Sulinei caracterul unui oraș ce ne amintesc nordul Olandei, unde omul se află continuu în luptă cu natura, disputînd terenul Mării și câștigîndu-l pas cu pas.

Cu toate mlaștinele, clima Sulinei este sănătoasă, grație vînturilor Mării.

Întinderea proprie a vetrei orașului este de 82 hectare.

¹⁾ Ed. Engelhardt. Études sur les embouchures du Danube, pag. 52—57.

Populația este cosmopolită și flotantă ; în timpul verii ajunge până la 7000 suflete. Populația stabilă este socotită la 4913 suflete (803 Români, 5 Găgăuți, 268 Turci, 22 Tătari, 35 Bulgari, 594 Ruși, 7 Lipoveni, 2056 Greci, 444 Armeni, 173 Evrei, 49 Germani, 45 Italieni, 117 Albanezi, 22 Muntenegreni, 24 Englezi, 11 Francezi, 17 Poloni, 6 Danezi, 4 Persani și 211 Austro-Ungari).

Clădirile sunt mari și solide : 1186 case, un hotel, 154 prăvălii și 3 mori.

La țărmul Mării sunt lazareturile Comisiunii și carantina ; mai în interior, mărețul Palat și Spitalul lângă vechiul far, ambele înconjurate de un parc, frumos plantat și foarte bine întreținut ; în lungul cheiului, Palatul Administrativ, agenții consulare (vice-consulii Italiei, Angliei, Olandei, Suedo-Norvegiei și Austro-Ungariei), apoi magazine și către mijlocul orașului se află piața.

Orașul este bine pavat, iluminat și întreținut ; e alimentat cu apă.

Serviciul municipal se exercită mai mult de locuitori, fie-care în dreptul proprietății lui.

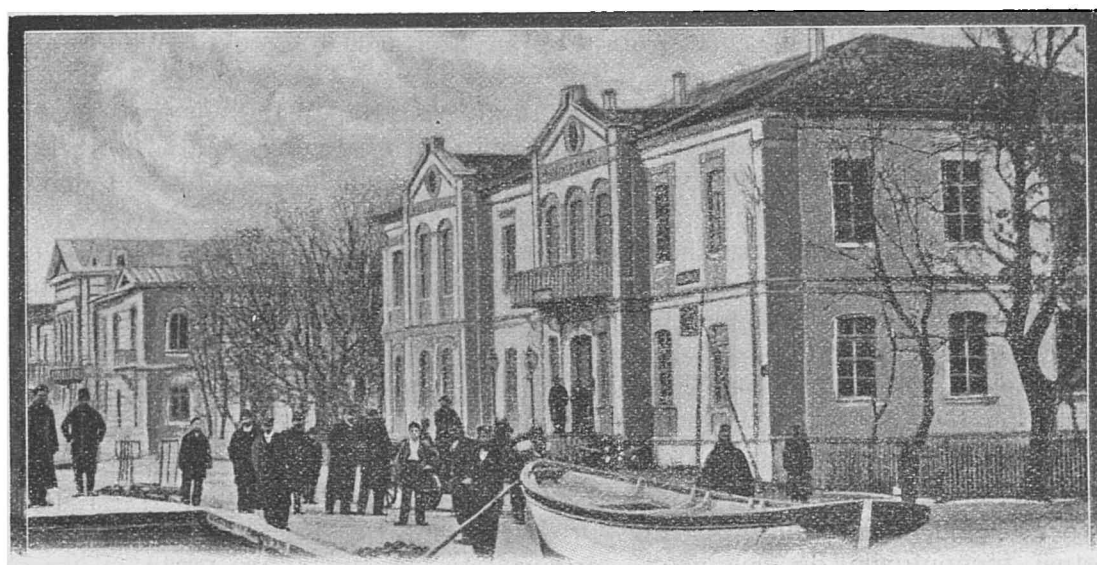

Fig. 38. — Palatul administrativ din Sulina.

Limba intereselor comerciale este greacă ; cu greu îți vine a crede că te afli într'un oraș românesc.

Instrucția se predă în două școli primare române, două elene, una germană și una ovreiască.

Biserici sunt : două biserici grecoști, una cu hramul Sf. Nicolae și alta Sf. Dumitru, sunt construite între 1860-65 ; trei biserici rusești, una ovreiască, două germane, una anglicană și două giami ; cea mai mare numită Hamidia, a fost construită în 1857.

Comerțul propriu al orașului este foarte mic în raport cu numeroasele vase ce trec pe braț. Este un oraș porto-franc. Importul se socotesce la cifra de 162.000 lei anual, iar exportul la 208.000 lei.

Budgetul orașului constă din :

I. Budgetul ordinar, are 144.000 lei la venit și 143.000 lei la cheltuieli.

II. » drumurilor » 28.000 » » » » tot atât la cheltuieli.

Sunt în oraș 1043 contribuabili.

Ideia de a se coloniza Delta. Inceputuri de colonizare.

Numai printr'un studiu amănunțit și în urma unor cercetări minuțioase, s'a dovedit că Delta și Regiunea Dranovului, nu sunt nicidecum ținuturi acoperite peste tot cu stuhării și neproductive.

Din contră pe mulțimea grindurilor destul de bogate în pășuni și pescării s'ar putea hrăni o populație cu mult mai numărăasă ca azi.

Și să nu se crădă, că tôte aceste bogății rămăncău neutilizate; din contră, ele crău exploatate de pescării ruși, carî fără nici un control beneficiau de tôte bunătățile de la gurile fluviului nostru.

Regretatul Prefect Nenișescu, cât timp a stat în capul administrației județului Tulcea a înțeles, că fraude se săvârșiau în dauna Statului nostru și avu cel d'întăi ideia fericită de a coloniza Delta și Dranovul cu populație romănescă.

Prin mórtea prematură a acestui bărbat cu vederi largi, se risipiră ca un fum în-cepăturile acestui măreț proiect, care prinsese rădăcină în scurtul timp de doi ani.

Modestele colibe de pescări: Ilgani-de-sus, Ilgani-de-jos, Uzlina, Gorgova și Ciarmurlia, Nenișescu stărui a le trans'orma în sate romănesci.

Mări, de asemenea cu locuitori aduși d'n nou, populația satelor Pătlăgeanca, Ceatalchioi și Pardina.

Înființă în Deltă sate nouă ca: Principele Ferdinand, Fântăna Dulce, Principele Carol, Carmen-Silva și Floriile, înzestrându-le cu case și cu tôte cele trebuitoare unui trai statornic.

De un singur dor era înflăcărat acest apostol al romănismului, vroia să ridice în Deltă un zid de carne vie romănescă, să pună stăpânire romănescă aci, unde elementul etnic era rusesc sau rusificat și în sfârșit să dea agriculturii rodnice a grindurilor, brațele ce-î lipsea.

Piedici de tot felul se opuneaă acestui proiect, de locuitori Ruși din Deltă, carî veldând, că li se vor lua din mână o parte din bunurile de care profitaă până acum, răspândiră printre noii coloniști temerea, că casele și gospodăriile lor vor fi înecate de revărsăturile Dunării.

Aceste sgomote răspândite în adins, pentru a speria pe Romăni noui așcălăi, mai crău susținute și de câțiva răi-voitori din Tulcea, carî calomniaă colonizarea Deltei cu Romăni.

Până la un ôre-care punct strigătele lor au avut de efect, emigrarea a parte din Romăni din satele noui înființate.

Totuși începuturile de colonizare au reușit în cea mai mare parte, și așa s'a pus pentru un moment stavilă rusificării Deltei.

Cercetându-se grindurile din Deltă și Insula Dranovului s'ar putea așcăla sate romănesci în următoarele puncte:

Pe grindul din fața Tulcei, în încovoitura ce face fluviul în dreptul orașului.

Pe grindul de la Gura Alioștii, în cotul ce face brațul Chilia aci.

Pe același grind, mai jos pe gârla Șondei, drept lacul Honțul-mic.

Pe grindul Agenția, între milele 45-46.

Locuitori satelor de aci s'ar putea ocupa puțin cu agricultura, dar mai ales cu crescerea vitelor și cu pescuitul în gârlele și numărósele lacuri ale insulei Ceatal.

De așcăat sate: pe grindul de la Nordul Sulinei, la punctul numit Cărciuma lui Gherasi, iar locuitori se pot ocupa cu pescăritul, crescerea vitelor, dar mai ales cu via.

La capul Mosorală, unde se face un întins pescuit.

În insula Popina-Mare din gura Stari-Stambul, pescăria.

Pe grindul mare al Letei până la Periprava ar fi destul loc, pentru a se așcăla un sat romănesc; apoi pe grindul străbătut de gârla Sulimanca-seacă.

La punctul numit Tatanir și puțin mai către Răsărit, la Fudulu, cum și între acest punct și Chilia-Veche, apoi între Chilia și Periprava.

Grindul cel mare al Chilieii are destule locuri de arătură și întinse pășuni, iar bălțile încunjurătoare sunt bogate în pește.

Tot cu pescăritul s'ar putea ocupa și alte 2 sate, ce ar fi bine să se așcăle în cele două bucle ale Marelui M., pe pământul înălțat de dragă, în urma săpăturii canalurilor.

Pe grindul cel mare al Caraormanului și pe prelungirile lui, încă este bine a se

așeđa câte-va sate românesce, cum : în grindul Serecu și pe grindul de la Cherhanaua Ivancea, unde locuitorii s'ar putea ocupa cu pescăritul și cu crescerea vitelor.

Grindul Sărăturilor are, cum am vădūt, întinse pășuni și nu la mari depărtări e înconjurat de lacuri, având și Marea foarte aproape. Pe acest grind e nemerit a se așeđa un sat mare românesc, cum și la mila 8 de pe țărmul Mării. Locuitorii se pot cu folos ocupa cu pescuitul și cu crescerea vitelor.

Pe grindul de la Calinova de s'ar așeđa un sat, încă locuitorii lui s'ar putea ocupa cu pescăritul în lacul Erenciuc și pe brațul Sf. Gheorghe.

Alte două sate românesce se pot înființa : unul pe ridicătura formată prin tăierea brațului Sulina, între milele 31—37 și altul pe grindul Rusca, la punctul numit *Târta lui Nenu*.

Și în fine un ultim sat în insula Sf. Gheorghe poate fi așeđat pe stânga brațului Sf. Gheorghe, pe grindul ce se formează în fața Morughiolului și se continuă până în dreptul Dunavățului-de-sus.

Insula Dranovului are, după cum am vădūt, grinduri bogate în pășuni, gârle și lacuri pline cu pește și cu toate acestea nici o locuință nu se găsește pe dânsa, nici un control nu se exercită printre fugarii și sêlbatici ruși, cari stau ascunși pe aci.

De aceea ar fi bine să se înființeze un sat pe grindul Perișorul, unul pe grindul Ciumacul și un al treilea pe grindul Olinca, iar locuitorii s'ar găsi în de-ajuns existența în crescerea vitelor și pescărit.

Apoi la Calinova, pe dreapta brațului Sf. Gheorghe, încă n'ar fi rău să se așeđe un sat, al cărui locuitori se pot ocupa cu pescăritul în lacul Belciugul.

De s'ar așeđa un altul pe grindul de la Ivancea-veche, un al doilea pe grindul Radului său Musca, locuitorii ar avea să se ocupe cu pescuitul.

Și în fine, două mari sate se pot înființa pe cele mai întinse și mai bogate în pășuni, grindul Cernetul-Florii și Crasnicola cu prelungirea lui Hudiul. Crescerea vitelor este princiósă aci și locuitorii se mai pot ocupa și cu pescăritul în lacul Dranovului.

Până acum Delta este locuită de aproximativ 13.000 suflete, deci avem astă-ză o densitate de un locuitor la 2 kilometri patrați.

Așeđându-se în Deltă și insula Dranovului colonii în punctele arătate mai sus, cel puțin un număr de 7—9.000 locuitori, cari s'ar putea hrăni în condițiuni îndestulătoare, am face din această regiune, neromânescă acum din punctul de vedere etnic, un pământ cu adevărat românesc și am opri tendințele de rusificare ale locuitorilor.

Douăzeci și mai bine de ani sunt aproape pierduți, totuși în alți 5—6 ani de acum încolo, întrebuițați într-o administrație pricepută, colonisătoare și românisătoare, s'ar putea recăștiga ceia-ce s'a pierdut, sau, mai bine zis, ceia-ce s'a întârziat ¹⁾.

¹⁾ Expunerea situației Jud. Tulcea din 1899, pag. 107—141.

CAPITOLUL V.

COMISIUNEA EUROPEANĂ DUNĂREANĂ

1. Istoric.

Ideia creării unei Comisiuni Europene la Dunărea de jos își are origina pe la începutul secolului XVIII, pentru a garanta navigațiunea pe această mare arteră de comunicație a Europei, și mai cu seamă pentru a pune stavilă pretențiunilor rusești asupra gurilor ei; comisiunea însă nu s'își avu ființa de cât în urma tratatului de la Paris din 30 Martie 1856.

Cucerirea Azowului (1696) și trecerea lui definitivă sub Ruși, în urma tratatului de la 25 Iulie 1702, făcu pe Ruși a-și îndrepta atențiunea asupra comerțului de pe Dunăre și Marea Năgră, pentru care scop își creiară o flotă de 14 corăbii mari, 9 galere și 40 brigantini¹⁾.

Prin art. XI al tratatului de la Kiuciuk-Kainardgi (21 Iulie 1774), Rușii obținură voia comerțului în toate orașele turcești de pe Dunăre.

Pe de altă parte, Austria și Republicele Italiei își aveau fie-care interesele lor comerciale angajate la gurile fluviului²⁾.

Prin tratatul de la București din 28 Mai 1812, Rusia deveni stăpână peste brațul Chilieș, iar prin cel de la Ackerman, din 6 Octombrie 1826, își împinge frontiera până la Sulina.

Pretențiunile rusești se măriră, și, cea ce înspăimânta diplomația europeană, fu art. 3 al tratatului de la Adrianopol (2 Septembrie 1829), prin care se ceda Rusiei totă Delta Dunării, până la brațul Sf. Gheorghe, cu îndatorire din partea Turciei, ca o fâșie de teren cale de 2 ore de-a lungul malului drept să nu fie locuită, și nici stabilimente de orice natură sau fortificații să nu se construiască pe dânsa, afară de carantinele puse de Rusia.

Prin reaua întreținere a brațului Sulina, singurul navigabil³⁾, și prin stabilirea acestor carantini, Rușii loviau în comerțul celor-late națiuni⁴⁾.

Culmea pretențiunilor rusești, fu tratatul încheiat la 26 Ianuarie 1833 la Unkiar-Skelessi, prin care Rusia impunea Turciei închiderea Dardanelelor, pentru toate vasele de război străine⁵⁾.

Acesta fu germenul, care făcu să izbucnescă războiul din 1855, terminat prin pacea de la Paris din 30 Martie 1856.

În ceea ce privește articolele acestui tratat, referitoare la navigațiunea pe Dunăre,

¹⁾ Xenopol. *Resbóele dintre Ruși și Turci*. Vol. I, p. 13.

²⁾ A se vedea «Comerțul la Dunărea de jos și Marea Năgră».

³⁾ Brațul Sulina se potmolise cu nisip în două locuri: la gură și mai cu seamă în interiorul Marii. A se vedea și partea istorică din anii 1836—39 și Voisin Bel, op. cit., pag. 45, nota.

⁴⁾ Corespondența ziarului Times din 2 Martie 1836.

⁵⁾ Rosen. *Geschichte der Türkei*, I, p. 187.

s'a avut ca normă articolele 108—116 ale Congresului de la Viena, din 9 Iunie 1815, relative la drepturile speciale ale navigațiunii cursurilor mari de apă, zise internaționale.

Ia acest congres, Turcia ca una ce nu făcea parte din concertul puterilor creștine europene, n'a luat parte; iar navigațiunea pe Dunărea de jos, se regula prin convențiuni speciale între State.

În resumat, iată care erau dispozițiile celor 6 articole ale congresului de la Viena privitoare la libera navigațiune a fluviilor internaționale:

I. Statele riverane unui aceluiași curs de apă să fie obligate a nu face nimic pe țărmurile lor respective, care ar vătăma navigabilitatea acestor cursuri de apă comune tuturor statelor.

II. Din contra statele riverane prin delegați să se înțeleagă asupra măsurilor și lucrărilor, care ar asigura navigabilitatea comună.

III. Navigațiunea să fie deschisă tuturor națiunilor; taxele de transit ce s'ar percepe precum și drepturile vamale să fie uniforme pentru toate națiunile.

Legislațiunea asupra cursurilor de ape internaționale, s'a aplicat și asupra Dunării (art. 15—19), în tratatul de pace de la Paris în resumatul următor:

Gurile Dunării se vor pune sub regimul special al unei autorități, care va reprezenta Înaltele Părți Contractante, autoritate însărcinată a face toate lucrările necesarii, începând de la Isaccea, spre a curăți brațele și gurile Dunării, precum și părțile de Mare apropiate de dinscile de nisipurile și alte obstacole cari le astupau.

Acastă autoritate specială, este *Comisiunea Europeană*, compusă din delegații: Austriei, Franței, Angliei, Prusiei, Rusiei, Sardiniei și Turciei ¹⁾

Comisiunea Europeană trebuia să-și termine lucrările în curs de 2 ani, după care puterea sa trecea asupra unei alte *comisiuni riverane*, (instituită conform art. 17 al tratatului de la Paris), compusă din reprezentanții statelor riverane (Württemberg, Bavaria, Austria și Turcia) și din delegații principatelor dunărene (Serbia, Muntenia și Moldova).

Acastă comisiune riverană permanentă avea însărcinarea a elabora regulamentele de poliție fluvială în acord cu convențiunea de la Viena și tratatul de la Paris, a executa și întreține lucrările necesarii asigurării navigațiunii pe Dunăre, de la Isaccea până la Mare.

Din această comisiune riverană, Rusia fu exclusă, de ôre-ce conform art. 20 și 21 al acestui tratat, partea de Sud a Basarabiei, fu retrocedată Moldovei.

Cu toate că art. 18 al tratatului de la Paris, da comisiunii europene termen de 2 ani pentru a-și termina lucrările, de fapt însă, ea se afla funcționând încă în 1865; iar comisiunea riverană nu 'și arată flința de cât prin unicul act de la Viena din 7 Noembrie 1857; de ôre-ce prin conferința internațională ținută la Paris, Mai—August 1858, s'a prelungit durata comisiunii dunărene până la sfârșitul lucrărilor ²⁾.

Puterile semnatare tratatului din 1856 în singura ședință ținută la Paris în Martie—Iunie 1866, semnară *actul public* relativ la navigațiunea gurilor Dunării, din 2 Noembrie 1865 de la Galați, compus din 112 articole cu anexe și tabele ³⁾.

¹⁾ Libertatea navigațiunii pe Dunăre era pentru toate pavilionele și pe tot parcursul fluviului. A se vedea și Notice sur les travaux d'amélioration de l'embouchure du Danube et du bras de Souline 1857—1891, par Voisin Bey, p. 9 și următoarele; iar în extenso art. 15—19 ale tratatului din 1856, pag. 145—9.

²⁾ Vezi Voisin Bey, op cit., p. 149—153.

³⁾ Anexa protocolului No. 175. Prin acest act se specifica drepturile și îndatoririle părților interesate; se determină apoi, între altele, că îmbunătățirile comisiunii să fie la brațul Sulinei, amânându-se de-o cam dată îmbunătățirea brațului Sf. Gheorghe; țărmurile Dunării de la Isaccea la Marea-Negră să fie libere de orî-ce zidiri, la Sulina țărmul stâng este rezervat pentru comisiune, plecând de la digul de N. distanță de 760 m. urcând fluviul, pe o lărgime de 150 m. de la țărm; controlul îl face Inspectorul general și Căpitanul portului Sulina; Inspectorul general este numit de Comisiune, iar Căpitanul portului Sulina de către Pôrtă, dar revocabil după cererea comisiunii. Primul tarif definitiv a fost hotărît de către comisiune la 25 Iulie 1860, apoi fu revizuit la 7 Martie 1863 și 2 Noembrie 1865.

Art. 15 al Actului Public prevedea că la fie-care interval de 5 ani se va proceda la revizuirea tarifului din 2 Noembrie 1865.

A se vedea în extenso acest act în Voisin-Bey, op. cit., p. 153—161, cum și pag. 161—169 relative la conferința din 1866.

Nici în această ședință nu se reconstituie comisiunea riverană, ci din contra, după părerea emisă de Drouyn de Lhuys, comisiunii europene i se mai prelungește puterea încă pe 5 ani, confirmând a i se întinde funcționarea până la Galați.

Din protocolul acestei ședințe se vede cât interes avea Rusia de a restrânge, dacă nu a face chiar să înceteze puterea comisiunii europene de la Dunărea de jos, și cum Austria voia să facă din această comisiune un lucru al său propriu.

Franța, Anglia și Italia aveau interese a asigura libertatea, neutralitatea și navigabilitatea Dunării.

Cu toate că Rusia perdea prin acest tractat cuceririle sale de la Dunăre și Marea Neagră; în urma nefericitului război pentru Franța, Rusia găsi momentul a face să se distrugă deciziunile luate contra ei în 1856.

Prințul Gortchakof își ridică vocea în ziua de 30 Octombrie 1870 și prin îndemnările diplomației din St. Petersburg se încheie la 13 Mai 1871 tratatul de la Londra ¹⁾, prin care:

Se pune capăt neutralității Mării Negre. Austriei i se confirmă misiunea de a executa lucrările din cursul Dunării din sus de Galați.

Puterile comisiunii europene se prelungiră încă pe 12 ani, cu începere de la 24 Aprilie 1871, până la aceeași dată 1883, termen care corespundea cu împlinirea amortisării împrumutului contractat de comisiune.

Cât despre reconstituirea comisiunii riverane, nici n'a fost vorba.

Prin acest tratat Rusia a redobândit preponderanța la gurile Dunării, iar Austria, o pozițiune care îi oferea ocaziunea de a pretinde dominațiunea asupra fluviului.

Acastă stare de lucruri dură până la tratatul de la Berlin, după războiul Ruso-Româno-Turc, când în urma desbaterilor asupra propunerilor delegatului Austro-Ungar, cestiunea Dunării se rezolvă în 6 articole, după cum urmează:

Art. 52. Spre a mări garanțiile asigurate libertății navigațiunii Dunării, recunoscută ca de interes european, înaltele Puteri contractante decid, ca toate cetățile și fortificațiile ce se găsesc în parcursul fluviului de la Porțile de Fier ²⁾ până la gurile sale, se vor rade și nu se vor mai putea ridica altele nouă. Nici un bastiment de război nu va putea pluti pe Dunăre din jos de Porțile de Fier, cu excepțiunea bastimentelor ușoare, destinate pentru poliția fluvială și pentru serviciul vărilor. Cele staționare ale Puterilor, de la gurile Dunării, vor putea cu toate acestea a se urca până la Galați.

Art. 53. Comisiunea Europeană a Dunării, în sânul căreia România va fi reprezentată, e menținută în funcțiunile sale și le va exercita de acum înainte până la Galați, cu o completă independență de autoritatea teritorială. Toate tratatele, învoirile, actele și deciziunile relative la drepturile sale, privilegii, prerogative și obligațiuni, sunt confirmate.

Art. 54. Cu un an mai înainte de expirarea termenului fixat pentru durata Comisiunii Europene, Puterile se vor înțelege asupra modifițiilor ce vor crede necesarii de a i se aduce.

Art. 55. Regulamentele de poliție fluvială, de navigațiune și supra-veghere, de la Porțile de Fier până la Galați, se vor elabora de Comisiunea Europeană, asistată de delegații statelor riverane și puse în armonie cu acelea ce sunt sau vor fi edictate pentru parcursul din jos de Galați.

Art. 56. Comisiunea Europeană a Dunării se va înțelege cu cine se cuvine pentru asigurarea întreținerii farului pe Insula Șerpilor.

Art. 57. Executarea lucrărilor destinate a face să dispară obstacolele ce Porțile de Fier și cataractele opun navigațiunii, este încredințată Austro-Ungariei. Statele riverane ale acestei părți a fluviului vor da toate înlesnirile ce li se vor putea cere în interesul lucrărilor.

Dispozițiunile art. VI al tratatului de la Londra, din 13 Martie 1871, relative la

¹⁾ Vezi Voisin Bey, pag. 169—170.

²⁾ Prin art. 52 al acestui tratat, partea Dunării din sus de Porțile de Fier este scosă de sub controlul European.

dreptul de a se percepe o taxă provizorie spre acoperirea cheltuelilor acestor lucrări, sunt menținute în favorul Austro-Ungariei.

La 12 Mai 1880, o sub-comisiune se institui la Galați, compusă din trei delegați (Italia, Germania și Austria) ai Comisiunii Dunărene, prezintă proiectul de regulament prescris de art. 55 al tratatului din Berlin, proiect confirmat în urma intervenirii Austriei prin circulara din 9 Februarie 1881.

În resumat iată cari erau deciziunile acestui proiect :

I. A se institui o comisiune mixtă, care ar avea aceleași puteri pe Dunăre, de la Galați până la Porțile de Fier, ca și Comisiunea Europeană, de la Galați la Mare.

II. Austria, de și neriverană, va face parte din această comisiune și va avea președenția ei.

III. În caz de divergență, Austria să aibă voce preponderantă.

Acest proiect dete naștere unui altuia modificat, acel al d-lui C. D. Barrère, delegatul Franței, prin care, pe lângă cei 4 delegați ai comisiunii mixte (austriac, sârb, român și bulgar) să mai ia parte câte 6 luni în această comisiune și câte un delegat din comisiunea Europeană, luat după ordinea alfabetică a Puterilor.

De alt-fel propunerea d-lui Barrère era în avantajul Austriei, căci: venind rândul delegaților din Comisiunea Europeană în cea mixtă, mai întâi al celui German (Allemand) și apoi al celui Austriac. Austria avea tot timpul, în decurs de un an, a lua măsuri, pentru a-și asigura dominațiunea asupra Dunării.

Prezintă mare interes pentru noi Români propunerea delegatului Francez și opunerea energetică a delegatului Român, colonel Pencovici, de aceea găsim nu fără folos a reproduce aci ambele propuneri cu adnotație în părțile admise la congresul de la Londra, din 10 Martie 1883:

Propunerea franceză.

Art. 97 devenit 96 în regulament.

Executarea regulamentului de față¹⁾, e pusă sub *autoritatea unei comisii zisă mixte a Dunărei*, în care Austro-Ungaria, Bulgaria, România și Serbia, vor fi reprezentate fie-care printr'un delegat.

Președenția acestei comisii va aparține delegatului Austro-Ungariei.

Un membru al Comisiunii Europene a Dunării, desemnat pentru o perioadă de șase luni, prin ordinea alfabetică a Puterilor, va lua parte la lucrările comisii *mixte* și se va bucura, în timpul acestei participări, de toate drepturile ce aparțin membrilor *permanenți*.

(Când ordinea alfabetică va indica pe *delegatul* uneia din Puterile reprezentate în cele două comisii, puterea ast-fel desemnată va fi reprezentată în comisiunea mixtă prin doi delegați, din care fie-care va dispune de un vot.

Acastă parte este scosă din regulament de la 10 Martie 1883).

Propunerea română.

Art. 97.

Executarea regulamentului de față e pusă sub *supravegherea* unei autorități fluviale zisă *comisiune de supraveghere*, în care *Comisiunea Europeană a Dunării* va fi reprezentată prin 2 delegați și statele riverane, adică Bulgaria, România și Serbia, fie-care prin câte un delegat.

Cei doi membri ai Comisiunii Europene, cari vor trebui să ia parte la lucrările Comisiunii de supraveghere, vor fi desemnați prin ordine alfabetică a Puterilor, pentru o perioadă de 6 luni, și se vor bucura de aceleași drepturi ca și cei-l'alți membri ai zisei comisii.

Când ordinea alfabetică va indica rândul *României*, se va trece la Statul care vine imediat după dânsa, pentru ca ea să nu dispue de două voturi, în sinul Comisiunii de supraveghere.

Președenția, în fie-care sesiune, va aparține unuia din delegații Comisiunii Europene, ales cu majoritate de voturi.

¹⁾ Regulamentul de navigațiune, poliție fluvială și supraveghere, aplicat părții Dunării cuprinsă între Porțile de Fier și Brăila (Anexa tratatului de la Londra, din 10 Martie 1883).

Pentru ca membrul *Comisiunii Europene*, desemnat prin ordine alfabetică, să fie în pozițiune de a lua parte la deliberrările *Comisiunii mixte*, acesta îi va comunica programa lucrărilor sale, cu o lună înainte de deschiderea fie-cărei sesiuni.

Comisiunea Europeană, când va crede folositor, va putea cere *Comisiunii mixte* prin mijlocirea delegatului său, informațiunile de care va avea trebuință în privința acelor deciziuni, ale *Comisiunii mixte*, care ar fi în legătură cu libertatea navigațiunii.

(Propunerea franceză, afară de partea din paranteză, devenită art. 96 al regulamentului).

Art. 98 (devenit 97 din regulament).

Puterile *Comisiunii mixte*, vor avea o durată egală cu ale *Comisiunei Europene a Dunării* și această *Comisiune mixtă* va fi supusă, dacă va fi trebuință, la modificările ce ar putea deveni necesarii de a se introduce pentru întocmirca și în puterile sale, sub reserva coexistenței ambelor *Comisiuni*.
(Admisă în regulament).

Art. 99 (devenit 98 în regulament).

Comisiunea mixtă, va ține în fie-care an două sesiuni ordinare, cari vor fi fixate ast-fel, în cât să se evite întrunirea simultană a *Comisiunii mixte* și a *Comisiunii Dunărene*.

Pentru ca membrii *Comisiunii Europene*, desemnați prin ordinea alfabetică, să fie în pozițiune de a lua parte la deliberrările *Comisiunii de supraveghere* și de a primi instrucțiunile necesarii ale *Comisiunii Europene*, cea d'întâi va comunica celei din urmă programa lucrărilor sale, cu o lună înainte de deschiderea fie-cărei sesiuni.

Comisiunea Europeană, când va crede folositor, va putea cere *Comisiunii de supraveghere*, prin mijlocirea delegaților săi, informațiunile de cari va avea trebuință în privința acelor deciziuni ale *Comisiunii de supraveghere*, care ar fi în legătură cu libertatea navigațiunii.

(Propunerea română neadmisă).

Art. 98.

Puterile *comisiunii de supraveghere* vor avea o durată egală cu ale *Comisiunii Europene a Dunării*.
(Neadmisă).

Art. 99.

Comisiunea de supraveghere are misiunea de a veghia la stricta observare a regulamentelor și de a propune măsurile trebuincioase pentru îmbunătățirea navigării râului și dezvoltarea navigării.

În acest scop ea numesce pe inspectorii dă instrucțiuni și primesce rapoartele sale; culege elementele de natură de a o lumina asupra modului cum sunt executate regulamentele; ea redactază dările de seamă periodice asupra mișcării și stării navigațiunii; ea dă instrucțiuni prin mijlocirea delegatului statului riveran respectiv, tuturilor agenților poliției fluviale, întru cât acțiunea lor se exercită asupra căii fluviale; în sfârșit, ea judecă în apel toate litigiile ce i se vor fi supus de partea interesată, conform regulamentului de față.

Comisiunea de supraveghere, va ține în fie-care an două sesiuni ordinare, cari vor fi fixate ast-fel, în cât să se evite întrunirea simultană a celor două *Comisiuni*.

Deciziunile se vor lua cu majoritatea voturilor¹⁾).

Ea va hotărî însăşi regulamentul interior pentru ordinea lucrărilor sale, precum şi instrucţiunile speciale către agenţii săi, în vederea aplicării regulamentului de faţă, afară de punctele asupra soluţiunii cărora prezentele regulament a statuat el însuşi.

Comisiunea va proceda la cea d'întăi sesiune la numirea agenţilor desemnaţi de art. 100 sub numirile 1, 2 şi 4.

Cu toate acestea, regulamentul interior şi instrucţiunile de un caracter general şi regulamentar, cum sunt cele despre care vorbeşte art. 9 din actul public de la 2 Noembrie 1865 relativ la navigarea gurilor Dunării, vor fi comunicate mai întâi Comisiunii Europene şi nu vor fi aplicate de cât după ce această comisiune le va fi găsit conforme cu principiile ce au servit de bază prezentului regulament.

(Admisă în regulament).

Art. 100 (99 în regulament).

Cheltuielile de administraţie vor fi în sarcina statelor reprezentate în comisiunea mixtă. Ele vor contribui în proporţia următoare :

Austro-Ungaria pentru 4 zecimî.

România pentru patru zecimî.

Serbia şi Bulgaria fie-care pentru o zecime.

La a doua întrunire ordinară a comisiunii *mixte*, se va fixa bugetul ei pentru unul viitor.

Contribuţiunile Statelor vor fi făcute înainte pentru fie-care trimestru (semestru în regulament). Amenzile percepute pentru contravenţiuni la regulamentul de faţă se vor vărsa în Casa Comisiunii *mixte*, pentru a fi afectate la trebuinţele serviciului.

(Admisă în regulament).

Deciziunile se vor lua cu majoritatea voturilor, fără totuşi, ca Comisiunea de Supraveghere să pôtă impune, prin deciziunile sale, unui Stat riveran vre o obligaţie sau sarcină nouă la care el nu va fi consimţit de mai înainte.

Ea va hotărî însăşi regulamentul interior pentru ordinea lucrărilor sale, precum şi instrucţiunile speciale către agenţii săi, *privitoare la exercitarea supravegherii*, afară de punctele asupra cărora va fi statuat însuşi regulamentul de faţă.

Comisiunea va proceda în cea d'întăi sesiune, la numirea agenţilor desemnaţi de art. 100 sub numerile 1 şi 4.

Regulamentul interior şi instrucţiunile de un caracter general şi regulamentar, cum sunt acele de care vorbeşte art. 9 din actul public de la 2 Noembrie 1865, relativ la navigaţiunea gurilor Dunării, vor fi comunicate mai întâi Comisiunii Europene şi nu vor fi aplicate de cât după ce acestea le va găsi conforme cu principiile ce au servit de bază prezentului regulament.

(Neadmisă).

Art. 100.

Cheltuielile de administrare vor fi în sarcina exclusivă a statelor riverane. Ele vor fi purtate în proporţiunea următoare

4 săptămî pentru România ;

2 » » Bulgaria ;

1 saptine » Serbia.

La a doua întrunire ordinară, Comisiunea de *supraveghere* 'şi va fixa bugetul pentru anul viitor.

Contribuţiunile Statelor *riverane* se vor face de mai înainte pentru fie-care semestru. Amenzile percepute pentru contravenţiuni la regulamentul de faţă, vor fi vărsate în casa Comisiunii de *supraveghere*, pentru a fi afectate la trebuinţele serviciului şi vor *micşora* cu atât partea contributivă a Statelor riverane în cheltuielile de administrare.

(Neadmisă).

¹⁾ Acest paragraf este în contradicţiune flagrantă cu tractatul de la Berlin. La art. 55 al acestui tractat se zice că : «Regulamentele se vor elabora de Comisiunea Europeană, pentru partea Dunării cuprinsă între Galaţi şi Porţile de Fer, *trebuie puse în armonie* cu acelea ce sunt sau cari vor fi edictate pentru Dunărea din jos de Galaţi».

Dar regulamentul interior al Comisiunii Europene cuprinde că, deciziunile trebuie luate cu *unanimitatea voturilor*, iar nici cum cu *majoritate*.

Art. 101 (100 din regulament).

Agenții aci arătați vor funcționa, fiecare în resortul ce-i va fi desemnat, sub ordinele comisiunii mixte, adică:

Un inspector.

Sub-inspectorii.

Căpitanii de port, întru cât acțiunea lor se va exercita pe calea fluvială.

Un secretar și agenți sub-alterni.

(Admisă în regulament).

Art. 102 (101 din Regulament).

Agenții desemnați în articolul precedent vor fi aleși dintre persoanele competente; ei vor fi numiți și retribuiți cum urmează:

Inspectorul, secretarul și agenții subalterni vor fi numiți și retribuiți de Comisiunea *mixtă*.

Sub-inspectorii vor fi asemenea numiți și retribuiți de comisiunea mixtă; ei vor fi aleși de dânsa din 3 candidați ce i se vor prezenta de fie care din Statele riverane, pentru secțiunile fluviale respective.

Căpitanii de port vor fi numiți și retribuiți de Statele riverane respective, cari vor comunica Comisiunii mixte numirea acestor agenți, sau înlocuirea lor.

Partea privitoare la Sub-inspectorii și Căpitanii de port, este modificată în regulament după cum urmează:

Sub-inspectorii și căpitanii de port vor fi numiți și retribuiți de statele riverane respective, despre cari vor face cunoscut Comisiunii *mixte* numirea acestor agenți sau înlocuirea lor.

Agenții mai sus numiți, afară de Sub-inspectorii și căpitanii de port, pot fi revocați de comisiunea mixtă.

Art. 103 (102 din regulament).

Inspectorul e chemat a veghea *pe cale administrativă* la stricta observare a dispozițiilor regulamentului de față și a aduce uniformitate în aplicarea lui.

În această privință el e considerat ca direct superior sub-inspectorilor și căpitanilor de port.

(Admisă).

Art. 101.

Agenții aci arătați vor funcționa, fiecare în resortul ce-i va fi desemnat, adică:

Un inspector;

Sub-inspectorii;

Căpitanii de porturi;

Un secretar și agenți sub-alterni.

(Neadmisă).

Art. 102.

Agenții desemnați la articolul precedent vor fi aleși dintre persoanele competente; ei vor fi numiți și retribuiți după cum urmează:

Inspectorele va fi numit și retribuit de Comisiunea de *supraveghere*, precum și secretarul și agenții sub-alterni și ei vor funcționa *direct sub ordinele sale*.

Sub-inspectorii și căpitanii de port vor fi numiți și retribuiți de statele riverane respective, cari vor comunica comisiunii de supraveghere numirea acestor agenți sau înlocuirea lor.

(Admisă în parte în regulament).

Art. 103.

Inspectorul este chemat a veghea la stricta observare a regulamentului de față și a aduce uniformitate în aplicarea lui.

(Acastă parte aprôpe în acord cu prima parte a propunerii franceze).

Art. 104 (103 în regulament).

Dunărea între Porțile de Fier și Galați va fi împărțită în patru secțiuni de inspecțiune:

I^a de la Porțile de Fier până la Gura-Timocului.

II^a de la Gura-Timocului la Nicopoli inclusiv.

III^a de la Nicopoli la Silistra inclusiv.

IV^a de la Silistra la Galați exclusiv.
(Neadmisă).

Secțiunile vor fi supravegiate:

Cea d'întâi de un sub-inspector numit după propunerea Serbiei, a treia de un sub-inspector numit după propunerea Bulgariei.

A doua și a patra fie-care de câte un sub-inspector numit după propunerea României.

(Neadmisă).

Reședința fie-căruia din acești agenți va fi ulterior fixată de *comisiunea mixtă*.

(Neadmisă).

Art. 105 (104 din regulament).

Statele riverane vor da comisiunii *mixte* și agenților săi concursul, de care ar putea avea trebuință, întru îndeplinirea misiunii sale.

(Admisă).

Art. 106. (105 din Regulament).

Porturile sau schelele situate pe cursul fie-cărei secțiuni fluviale și pentru care Statele riverane vor institui Căpitani de port, conform dispozițiilor regulamen-

Art. 104.

Dunărea (între Porțile de Fier și Brăila) pe țărmul stâng va fi împărțită în 4 secțiuni:

I^a de la Porțile de Fier la Bechet inclusiv.

II^a de la Bechet la Zimnicea inclusiv.

III^a de la Zimnicea la Călărași și Silistra.

IV^a Pe amândoi țărmii de la Călărași și Silistra până la Galați inclusiv (Brăila exclusiv).

Pe țărmul drept va fi împărțită în 3 secțiuni.

I^a de la Porțile de Fier până la Gura-Timocului.

II^a de la Timoc la Nicopoli inclusiv.

III^a de la Nicopoli la Silistra (inclusiv).

(Admisă în regulament cu modificările din paranteze).

Fie-care secțiune se va întinde până la talveg.

Poliția fluvială în fie-care secțiune se va face de Sub-inspectorii și de Căpitani de porturi numiți de statele respective. Pentru a patra secțiune va fi un singur sub-inspector pe amândoi țărmii, numit de România. Acești agenți vor avea a se conforma, întru îndeplinirea misiunilor, dispozițiilor din prezentul regulament și instrucțiunilor ce le va da comisiunea prin mijlocirea delegatului Statului de care depind.

(Neadmisă această parte în regulament).

Reședința fie-căruia din acești agenți va fi ulterior fixată de *Statele (riverane) respective, în înțelegere cu Comisiunea de supraveghere (mixtă)*.

(Admisă această parte cu modificările din paranteze).

Art. 105.

Statele riverane vor da comisiunii de *supraveghere* concursul de care ea va avea trebuință, întru îndeplinirea misiunii sale
(Neadmisă).

Art. 106.

Porturile sau schelele situate pe cursul fie-cărei secțiuni fluviale și pentru care Statele riverane vor institui Căpitani de port, conform cu dispozițiile regula-

lului de față, nu vor fi coprinse în resortul sub-inspectorului secțiunii.

Porturile saū schelele vor fi puse sub *supravegherea* Căpitanilor de port, carī vor depinde direct de inspector și vor fi datorī a urma instrucțiunile sale, pentru tot ce va privi acțiunea lor pe calea fluvială.

Prin numirea de port, în sensul regulamentului de față, se înțelege totă partea riului coprinsă între două linii drepte plecând perpendicular cu țărmii, de la marginele din sus și din jos ale ziselor porturi saū schele și prelungindu-se până la talveg.

Dacă țărmul opus aparține aceluiași stat, portul coprinde și partea riului situată dincolo de talveg, între cele două linii prelungite până la zisul țărm, în aceleași ape, un port saū schelă având un Căpitan de port.

Bastimentele în curs de navigare și carī trec prin apele unui port, fără a se opri, nu sunt supuse la jurisdicțiunea Căpitanilor de port; inspectorul și sub-inspectorii sunt singurī competenți de a lucra în privința acestor bastimente.

(Admisă).

Art. 107. (106 din regulament).

Atribuțiunile speciale ale poliției judecătorești fluviale, vor fi esercitate de sub-inspectorii și de căpitanii de port, fie-care în domeniul său de supraveghere,

iar apelurile vor fi duse înaintea comisiunii mixte, care va judeca în cel din urmă resort.

(Admisă).

Regulamentul mai adaogă:

Dacă, în exercițiul funcțiunii lor, sub-inspectorii ar semna contravențiuni comise în afară de resortul lor, ei vor constata aceste contravențiuni și le vor supune cunoștinței sub-inspectorului competente.

mentului de față, nu vor fi coprinse în resortul sub-inspectorului secțiunii.

Cu toate acestea Căpitanul de port cel mai apropiat, va putea înlocui, la caz de trebuință, pe sub-inspectore, dacă amândoi aparțin la aceeași secțiune fluvială.

Porturile saū schelele vor fi puse sub *jurisdicțiunea* căpitanilor de porturi, carī vor depinde direct ca și sub-inspectorii, *de statul care ți va fi numit*. Ei vor urma *cu toate acestea*, instrucțiunile inspectorului în tot ce va privi acțiunea lor pe calea fluvială.

Identică cu propunerea franceză.

Identică cu propunerea franceză.

Bastimentele în curs de navigare și carī trec prin apele unui port, *chiar* fără să se oprească în el, sunt supuse la jurisdicțiunea căpitanilor de port.

(Neadmisă).

Art. 107.

Atribuțiunile speciale ale poliției judecătorești fluviale, vor fi esercitate de sub-inspectorii și de căpitanii de porturi fie-care în domeniul resortului său.

Acești agenți vor judeca, în prima instanță, contravențiunile la regulamentul de față, și vor aplica amenziile prevădute de zisul regulament. Sentințele lor se vor da în numele suveranului țării ce ți va fi numit.

Apelurile în contra acestor sentințe vor fi duse, după înțelegerea părții interesate, fie înaintea comisiunii de supraveghere, fie înaintea curții de apel, în resortul căreia e coprinsă secțiunea al cărui sub-inspector a judecat în prima instanță. Pe țărmul stâng cea dintâi secțiune e coprinsă în jurisdicțiunea curții de la Craiova, a doua și a treia în jurisdicțiunea curții de la București și a patra în jurisdicțiunea curții de la Focșani saū a Tribunalului de la Galați.

(Neadmisă).

Art. 108 (107 din regulament).

Comisiunea *mixtă* va avea reședința la Giurgiu.

Art. 108.

Comisiunea de *supraveghere* va avea reședința la Giurgiu.

Art. 108 din regulament.

Art. 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10 ¹⁾ precum și art. 96—108 ²⁾ inclusiv din prezentul regulament nu pot fi modificate de cât în urma unei înțelegeri între puterile interesate. Celelalte articole nu pot fi modificate de Comisiunea mixtă de cât cu concursul Comisiunii Europene a Dunării.

În resumat, iată ce rezultă din cele două propuneri:

a) din propunerea franceză, Austro-Ungaria își însușește guvernământul Dunării-de-jos, exercitându-l cu asistența delegaților statelor riverane și a unui delegat al Comisiunii Europene.

b) din propunerea română, Austria, ca una ce nu este un stat riveran, este cu totul exclusă din comisiunea de supraveghere a Dunării-de-jos, rezervând dreptul de guvernământ asupra acestei părți a fluviului delegaților statelor riverane cu asistența a doi delegați ai Comisiunii Europene.

În anul 1883, expirând termenul de 12 ani prevăzut de art. 4 al tratatului din 1871, o nouă conferință se ținu la Londra, compusă din reprezentanții puterilor semnatare tratatului de la Berlin.

Cu totă insistența delegatului român, prințul Ion Ghica, România nu fu admisă de cât ca invitată.

Acastă conferință și termină lucrările la 10 Martie 1883, elaborând tratatul de la Londra în coprinderea următoare:

Jurisdicțiunea Comisiunii Europene a Dunării va fi întinsă până la Brăila (art. 1).

Puterile Comisiunii vor fi prelungite pe o perioadă de 21 ani, cu începere de la 24 Aprilie 1883, după care Comisiunea va fi reînnoită la fiecare 3 ani (art. 2).

Rusia și România pot, sub controlul Comisiunii Dunărene, a executa lucrări pentru îmbunătățirea navigațiunii brațului Kilia. Lucrările executate însă la Ciatalul Ismail, rămân în sarcina și sub controlul Comisiunii Dunărene (art. 3-6).

Acest drept acordat Rusiei, implică și pentru România facultatea de a deschide, sub aceleași condițiuni, brațul Sf. Gheorghe.

Regulamentul de navigație și poliție fluvială din 2 Iunie 1882 de la Galați (nesemnat însă de Representantul României), va fi aplicabil și pe Dunăre în tot cursul ei, coprins între Porțile de Fier și Brăila.

În fine prin art. 96 al acestui regulament (a se vedea mai sus), se menținu constituirea comisiunii mixte.

¹⁾ Titlul I din Anexele Tratatului de la Londra 10 Martie 1883, relativ la Regimul general al Navigațiunii.

²⁾ Titlul III. Executarea și supravegherea regulamentelor.

Notă. Titlul II: Poliția navigațiunii coprinde: Cap. I. Dispozițiuni generale (art. 11—18); Cap. II. Regulii pentru bastimentele cari încrucișez sau cari se întrec (art. 19—27); Cap. III. Regulii pentru drumurile la edec (art. 28—30); Cap. IV. Regulii pentru navigațiunea pe timpul nopții sau pe timp de cază (art. 31—33); Cap. V. Regulii pentru bastimentele în stație (art. 34—39); Cap. VI. Regulii pentru înămolire sau naufragiū (art. 40—45); Cap. VII. Regulii pentru aruncarea leșului (art. 46—47); Cap. VIII. Operațiuni la cabotagiū (art. 48); Cap. IX. Remorcagiū (art. 49—52); Cap. X. Poliția porturilor (art. 53—65); Cap. XI. Serviciul pilotagiului în fluviu (art. 66—71); Cap. XII. Contravențiuni (art. 72—95).

2. Personal¹⁾

În prima ședință a Comisiunii (Galați, 5 Martie 1856), delegații puterilor europene au fost :

Becke (Austria).
Engelhardt (Franța).
Stokes (Marea Britanie).
Bitter (Prusia).
Baron d'Offenberg (Rusia).
Marquis d'Aste (Sardinia).
Omer Fevzi-Pașa (Turcia).

Prin regulamentul Comisiunii votat la 29 Noembrie 1856, se conferi Turciei onoarea președenției Comisiunii, avându-se ca normă și faptul că ei îi aparțineau pe atunci guvernele Dunării.

În primii ani ai funcționării Comisiunii, dificultățile navigațiunii fiind mari și lucrările de executat multiple, delegații puterilor fură numiți dintre oameni competenți; numai când nu se trimeteau atari persoane, delegațiunea trecea agenților diplomatici și consulilor generali din Principate.

Delegatul Turciei era guvernatorul de la Tulcea. Delegații primei ședințe au funcționat până la 7 Septembrie 1860, când Marquisul d'Aste, căpitan de marină, fu înlocuit prin Cavalerul Strambio, consul al Italiei la București.

Pentru lucrările tehnice fu însărcinat inginerul englez Sir Ch. A. Hartley, care, după executarea lucrărilor mari, fu înlocuit cu titlul de inginer asistent D. Kühl, care funcționează și azi, iar Sir Ch. A. Hartley, se retrase la Londra cu titlul de inginer consultant.

Pentru serviciul administrațiunii fu însărcinat francezul Edmond Mohler, ca secretar general (mort la Galați în 1883), iar ca contabil E. Wolf (mort la 15 Aprilie 1891).

Pentru controlul navigațiunii și paza regulamentelor, Comisiunea înființă un post de inspector general de navigațiune de la Isaccea la Sulina (aci, controlul se exercita de căpitanul portului) și fu numit D. Drigalschy, care funcționează de la 9 Octombrie 1861 până în Noembrie 1878, când prin intervenirile delegatului rus, care îi imputa că în ultimul război Ruso-Turc, Comisiunea nu a avut caracterul de neutralitate, fu desărcinat din această funcțiune, dându-i-se o gratificație de 10.000 lei.

La 9 Noembrie 1863, Delegatul Turciei și Președintele Comisiunii Omer-Pașa, fu înlocuit cu Rașid-Pașa.

După unirea Italiei (1860—61), delegatul Sardiniei luă numirea de delegatul Italiei; iar la 27 Aprilie 1860, delegatul Prusiei fu numit reprezentant al Confederațiunii germane de Nord.

La 30 Aprilie 1872, delegatul Marii Britanii, Stokes, fu înlocuit cu consulul Gordon, și cu puțin înainte (12 Martie), Rusia 'și înlocuise pe Baronul d'Offenberg prin D. Zinoviev.

După proclamarea independenței României (14 Martie 1878), G. Rășcan, pe atunci prefect de Covurlui, luă parte la ședința de la 7 Noembrie 1878, ca delegat din partea țării noastre; funcționează până la 27 Iunie 1879, când fu înlocuit prin Colonelul (pe atunci, mai în urmă general și acum mort) Pencovici, căruia îi succese Grigorie I. Ghica.

În fine pentru complectarea tuturor detaliilor acestui articol, dăm tabloul următor, cuprinzând numele tuturor delegaților, de la înființarea ei și până în 1900:

¹⁾ *Voisin Bey*. Op. cit.

	PRUSIA (GERMANIA)	AUSTRO- UNGARIA	FRANȚA	MAREA BRETANIE	SARDINIA (ITALIA)	ROMÂNIA	RUSIA	TURCIA
I	Bitter 4 Noembrie 1856	Becke 4 Noembrie 1856	Engelhardt 4 Noembrie 1856	I. Stokes 4 Noembrie 1856	Marchis d'Aste 4 Noembrie 1856	G. Rășcan 7 Noembrie 1888	Baron d'Offenberg 4 Noembrie 1856	Omer Fevzi Pașa 4 Noembrie 1856
II	De Saint-Pierre 11 Noembrie 1860	Cavaler de Kremer 1 Noembrie 1862	Baron d'Avril 18 Aprilie 1867	C. G. Gordon 18 Aprilie 1872	A. de Strambio 26 August 1860	Colon. E. Pencovici 21 Iunie 1879	I. Zinoviev 1 Ianuarie 1872	Rașid Pașa 29 Iunie 1863
III	Contele Kayserling 11 Noembrie 1867	Cavaler Zulaf de Potenburg 17 Octombrie 1869	Herbette 23 Maiu 1877	H. T. Siborne 9 Aprilie 1874	Techio de Bajo 16 Decembrie 1865	Gr. I. Ghica 10 Maiu 1886	Baron Stuart 6 Noembrie 1886	Sabri Pașa 2 Iulie 1864
IV	De Radovitz 5 Ianuarie 1870	Baron de Schlechta 23 Iulie 1871	Camille Barrère 29 Aprilie 1880	Percy Sanderson 29 Aprilie 1882	Comandor Romano Sussino 14 Martie 1867	A. Teriachiu 12 Noembrie 1887	A. Romanenco 24 Octombrie 1878	Ahmed Razim Pașa 19 Octombrie 1867
V	De Pfuel 22 Decembrie 1872	Cavaler de Gröller 9 Aprilie 1874	André Lavertujon 24 Octombrie 1883		Cavaler Berio 28 Septembrie 1868	I. Bălăceanu 12 Noembrie 1889	Lodyginsky 1892	Suleyman Pașa 1867
VI	D'Alvensleben 4 Ianuarie 1876	Baron de Haan 12 Septembrie 1875	Marchis de Reverseaux 30 Octombrie 1885		Cavaler Cesar Durando 2 Iunie 1873	General Pencovici 1890		Ismail Bey 1870
VII	Dr. Arendt 27 Octombrie 1878	Cavaler de Boleslawsky 3 August 1882	Comte d'Aubigny Cogordan 1891		Marchis Seysel d'Aix de Samariva 21 Aprilie 1877			Fahri Bey 1873
VIII	Fr. d'Aichemberg 14 Maiu 1886	Carol Gsiller 22 Februarie 1890			Cavaler M. Simondetti 9 Octombrie 1878			Madjid Bey și Aali Bey 1876
IX	Baron de Wie- genheim 27 Octombrie 1889				Cavaler Nicolas Revest 24 Februarie 1881			Mehmed Said Pașa 1877
X	Raffauff 1891				I. P. de Riva 17 Aprilie 1887			C. St. Caratheodory 1878
XI					Pascal Corti 8 Iunie 1888			Artin Effendi 1886
XII					Chevalier Tesi 1890			Maxim Effendi 1887
XIII								Azarian Effendi 1890
XIV	De Lochr 1895		Sienkiewicz 1895	Lt.-col. Trotter 1895				
XV		Baron Czikaun de Wahlborn 1896	Paillard Ducléré 1896					
XVI		Contele Logothetti 1897						
XVII		De Borhek 1900			Marchizul Pappalepore 1900			

3. Situația financiară a Comisiunii. ¹⁾

Pentru primele cheltuieli, Turcia s'a angajat a împrumuta Comisiunii suma de 3.739.500 lei, afară de lemnul și materialele necesare, evaluate la 79.919 lei.

În urmă Turcia ne mai putând împrumuta Comisiunea, lucrările păreau că trebuie să înceteze în 1860; în acest an Banca Otomană din Galați mai împrumută 750.000 lei; iar în 1862, Banca Germană din Hamburg, 800.000 lei.

Aceste împrumuturi trebuiau să se amortizeze prin taxele ce se percepeau vaselor intrate și eșite, așa că în 1865 întregul împrumut era aproape rambursat.

În 1866, un nou împrumut s'a făcut în Londra la bancherii Bischoffsheim și Goldschmidt, de 3.375.000 lei cu 4% ; el trebuia rambursat în 1882.

În fine, pentru completarea acestor detalieri, dăm mai jos tabloul veniturilor și cheltuelilor Comisiunii de la 1856 până la 1900 inclusiv :

A N Î	VENITURI	CHELTUELI	A N Î	VENITURI	CHELTUELI
De la 1856 –1871	13.893.445	20.745.961	In 1886	1.703.700	1.423.148
In 1872	1.310.739	1.165.629	» 1887	2.007.904	1.602.129
» 1873	1.430.751	1.179.218	» 1888	2.174.938	1.653.879
» 1874	1.376.494	945.429	» 1889	1.462.619	1.860.711
» 1875	1.383.218	1.145.347	» 1890	2.232.357	2.250.774
» 1876	2.148.482	1.356.252	» 1891	2.231.746	2.453.407
» 1877	501.704	1.101.158	» 1892	2.185.274	1.990.245
» 1878	2.065.793	946.307	» 1893	3.275.884	2.409.933
» 1879	2.242.942	1.134.647	» 1894	2.416.700	3.875.878
» 1880	1.931.017	1.090.336	» 1895	2.285.149	1.959.569
» 1881	1.180.694	1.146.489	» 1896	2.645.008	2.202.389
» 1882	2.342.526	1.146.946	» 1897	2.006.809	2.435.027
» 1883	2.087.993	1.313.812	» 1898	2.101.768	2.359.745
» 1884	2.560.574	1.694.098	» 1899	1.433.046	1.892.566
» 1885	1.661.005	1.378.794	» 1900	1.728.845	1.531.129
Totaluri				70.009.123	70.009.123

Tote lucrările făcute de Comisiune, de la înființarea ei, până la sfârșitul anului 1900, au costat 70.009.123 lei.

Acastă sumă se împarte:

Administrația interioară, cheltueli gen., dobânzi și cheltuelile împrumuturilor	11.448.324
Serviciul tehnic de lucrări și întreținere, tăeturi și linii telegrafice . . .	39.178.700
Serviciul farurilor, pilotogiu la gură și pe fluviu, clădiri și spitale . . .	17.272.827
Fondul de rezervă și casa pensiilor	1.491.101
Sume cheltuite în compt curent și p. cump. de materiale până la 31 Dec. 1900	221.321
In casă la 31 Decembrie 1900	396.850
Totalul cheltuelilor . .	70.009.123

4. Studii și lucrări preparatorii. ²⁾

Mai înainte d'a arăta motivele ce au determinat Comisiunea Europeană a Dunării de a-și alege și a-și concentra activitatea sa asupra brațului Sulinei, să arătăm starea în care se găsea Delta Dunării la 1856.

Vom lua întocmai descrierea făcută de Locotenentul General Sir John Stokes, delegatul Angliei în Comisiune, de la 1856—1871.

¹⁾ După Voisin Bey, op. cit. și Dim. S. Nenițescu. Dunarea în dreptul internațional public, p. 240 și urm.
²⁾ D. Nenițescu. Op. cit. după Voisin Bey, op. cit.

Comisiunea Europeană, când s'a întrunit pentru întâia dată, la 1856, se găsea în acéslă situație: în ceea-ce privește mijlocele financiare necesare, pentru a'și putea îndeplini sarcina sa, ea depindea de Turcia, care se angajase a'î procura mijlocele necesare, refuzând în această privință intervenția celor-lalte Puteri.

Comisiunea nu avea alt mijloc de a învinge greutățile și primejdiile de tot felul, care stăteau în fața navigațiunii. Comerțul era împedecat de tot soiul de obstacole. Singurele vase care puteau naviga, erau numai acele de 150—300 butoie marine (un butoi = 2000 livre sau 40 picioare cubice capacitate) și chiar acestea nu puteau tot-deauna trece peste numeroasele bancuri de nisip, ce erau pe fundul fluviului, și peste banca de nisip din Mare, de la gura Sulinei, fără a fi nevoite să descarce, în parte, marfa lor, în alte vase mai mici sau în caice. Vasele mai mari, care nu pot naviga fără lest, ridicau foarte încet cursul cotit al fluviului, împinse câte odată de vânt, trase, mai adese-orî, la odec cu mare greutate, mai cu seamă când vântul le bătea din față, ceea-ce era aproape inevitabil pe un fluviu atât de cotit. Pentru a ajunge la Galați sau Brăila, spre a se încărca cu cereale, le trebuia adese-orî, săptămâni întregi. Unele vase se remorcau, de și pe atunci erau puține remorchere, și cu un preț foarte ridicat. Greutățile la vale ale vaselor încărcate erau încă și mai mari, de cât când se duceau la deal încărcate cu lest. Primăvara apele aveau o adâncime convenabilă navigațiunii, toamna însă, apele fiind în general mici, vasele se înămoaleau, de obîșnuit, în bancurile de nisip și trebuiau să stea acolo până ce veniau alte vase și le descărca în parte. Porturile Sulinei, Tulcei, Galaților și Brăilei, conțineau flote întregi de asemenea vase, stăpânite și mânuite de o populație de mateloți străini, cari nu prețuiau mai mult de cât pirații.

De îndată ce un vas se înisipa, trebuia să se recurgă la acești oameni pentru a'î ușura. Ei îl ușurau într'adevăr, furându-î o bună parte din grâul ce li se confia. Piloții erau, de obîșnuit, uniți cu ei, și le procurau venituri, făcând ca vasele, ce se încredințau conducerii lor, să se înisipească, chiar atunci când le era posibil să evite înisipirea, dacă ar fi mânuit cârma în mod conștiincios.

Cele mai multe neorîndueli și nenorociri se întâmplau la Sulina în gura fluviului și la eșire în Mare. Ajuns la Sulina, un vas trebuia mai întâiu să se ușureze, descărcând o parte din cuprinsul său în alt vas, așa fel ca să nu se adâncescă mai mult de 2^m,44 în apă; trebuia apoi să aștepte un timp frumos pentru a eși în radă împreună cu caicele, în care, în parte, se descărcase, pentru a se reîncărca. De îndată ce venia un vânt mai tare, caicele în care se făcuse descărcarea ușurătoare, nu mai puteau fi ținute în largul apei, de ore-ce nu erau, ca în port, legate de chei, ci trebuiau, pentru a nu se înneca, de a fi iute aduse în fluviu, când foarte adese-orî se înnecau cu marfă cu tot. Câte o-dată vasele din radă, care se aflau sub ancoră erau împinse de vânt către coastă.

Cea mai mică nenorocire, ce putea să se întâmple unui vas, era să nu plece din radă cu atâta grâu cu cât sosise; în afară de acestea, putea să i se întâmple orî-ce.

Brațul Sulina ales de Comisiune, era în 1859 plin de cotituri. Acest braț, după cum spune Sir Charles Hartley, are la apele mari 2/27 din volumul total al Dunării, și când fluviul are 2^m,75 d'asupra Mării la Ceatalul Sf. Gheorghe, atunci brațul Sulina are un debit de 680 m.c. pe secundă. Când apele sunt mici și nivelul este de 0^m,30 în acelaș punct, d'asupra Mării, debitul brațului se reduce la 150 m.c. pe secundă. În timpul apelor mari extra-ordinare, când panta de scurgere a brațului Sulina este de 0^m,048 pe kilometrul debitul brațului este de 2000 m.c., pe secundă. Debitul brațului Sulina variază în raportul de la 1 la 13, iar viteza curentului de la 800 m. la 7 km., 25 pe oră. Greutatea materiilor pămîntoase ținute în suspensie variază între 27 gr. minimum, la 1 kgr. 925 gr. maximum, la 1 m.c. de apă, adică în raport de 1 la 70.

Mijlocia volumului anual de nămol transportat de brațul Sulina și dus în Mare, este de 5 milioane tone anual. Când Comisiunea a ales brațul Sulinei, cursul acestui braț, în lungime de 84 km., avea o șerpuire de 11 curbe, avînd fie-care o rază de cel puțin 300 m. în afară de alte numeroase curbe de o rază mai mare. Fundul brațului avea 10 bănci de nisip, d'asupra cărora adâncimea apei varia între 2^m,50 până la 4 m. adâncime.

Lărgimea părții superioare varia de la 140 metri la 250 metri și lărgimea jumătății a doua varia de la 185 metri la 230 metri.

Primele proiecte privitoare stabilirii unei adâncimi minime de 4^m,60 pe tot brațul, au fost concepute în vederea strâmtării fluviului, la lărgimea pe care însăși natura părea să ȳ-o fi indicat ca îndestulătoare, pentru menținerea adâncimei dorite.

Causele, care au determinat pe Comisiunea Europeană Dunăreană să alégă brațul Sulina și nu brațul Chilia sau Sf. Gheorghe, sunt :

Brațul Chilia, ȳice memoriul din 1876 asupra lucrărilor de îmbunătățire executate la gurile Dunării, a fost îndepărtat, la început, ca printr'o înțelegere tacită, cu toate avantajele aparente, pe care le presenta, prin volumul apelor sale și prin înclinarea talvegului său.

Ceea-ce a pricinuit această înțelegere a fost, faptul marelor potmoliri, care se aflau în Marea-Négră, în fața celor 8 guri, prin care se varsă în Mare, brațul Chilia; și fiind-că configurația acestor opt guri este foarte mișcătoare și Comisiunea s'a temut, că pentru a creia prin lucrări artificiale, o stare permanentă de bună navigație, la oricare din gurile acestui braț, ar fi trebuit să facă cheltueli enorme. Și știm, că situația financiară a comisiunii nu era, la început, de loc regulată, mai cu sémă că Turcia se opusese la oricare punere de taxe, făgăduind că va procura mijlocele financiare, pe care mai târziu nepunându-le procura, a admis principiul taxelor pe navigație.

Brațul Chilia fiind exclus, Comisiunea trebuia să alégă între, brațul Sulina și Sf. Gheorghe. Brațul Sulina a atras atențiunea Comisiunii prin faptul, că se varsă în Mare printr'o singură gură, și că, de rău, de bine, tot-deauna s'a navigat pe acest braț, și se credea că va fi destul de a face ore-care îmbunătățiri, pentru a obține rezultate satisfăcătoare.

Brațul Sf. Gheorghe era recunoscut superior brațului Sulina. Cursul său era mai drept, mai larg și mai adânc. Osebit de acesta, de la Constantinopol până la Galați era mai scurt, pe acest braț, de cât pe cele-lalte două.

În Octombrie 1857, delegații Marei-Britanii, Austriei, Sardiniei și Turciei se pronunțară în favoarea brațului Sf. Gheorghe, iar acei ai Franței, Prusiei și Rusiei, în favoarea brațului Sulina.

Ce e drept, delegatul Rusiei de și s'a pronunțat pentru brațul Sulinei, a opinat că ar fi mai bine să se alégă brațul Chilie.

Discuțiunile continuară fără nici un rezultat până în 1858. Puterile semnatare ale tratatului din Paris, vedând aceste lungi discuții, numiră, de comun acord, o comisiune *pur tehnică*, pentru a studia cestiunea. Această comisiune s'a pronunțat în favoarea brațului Sf. Gheorghe.

Inginerul șef al comisiunii, atunci Sir Charles Hartley, făcuse deja planurile, în ipoteza alegerii brațului Sf. Gheorghe.

În acest scop el prevăduse la această gură două cheuri aproape paralele, până să ajungă la o adâncime convenabilă în apele Mării.

Comisiunea tehnică s'a pronunțat contra acestui plan și a opinat, că ar trebui să se facă un canal artificial cu ecluze. Pentru acest din urmă plan s'a pronunțat șese din guvernele interesate, din fericire însă, nu s'a putut obține unanimitatea Puterilor.

La 31 Ianuarie 1859, Sir Charles Hartley a prezentat Comisiunii planurile și devizele întocmi-te în vederea construirii unui canal cu ecluze, care ar fi costat 17¹/₂ milioane lei. Această sumă părând cam mare, iar pe de altă parte, cum tocmai atunci se pusese în circulație linia ferată Cernavoda-Constanța, Puterile hotărîră de a amâna provizoriu orice lucrări, până se va vedea ce concurență face această cale ferată brațului Sulina, la gura căruia începuse deja, din 1858, a se face ore-care lucrări, de și cu caracter provizoriu.

Încă din anul 1857, pe când Comisiunea discuta asupra căruia braț al Dunării să se concentreze, mai în special, atenția ei, se începuse a se face la gura Sulinei, nisce lucrări provizorii, mai bine zis, lucrări de încercare, pentru a face un canal navigabil în Marea-Négră, tăind banca de nisip de la gura Sulinei, provenită din depunerile apelor Dunării. Aceste lucrări fură începute la 21 Aprilie 1858 și sfîrșite la 30 Aprilie 1861.

Cheul de Nord al portului Sulina trebuia să aibă 1412 m. lungime; iar cel de Sud.

915 metri. În timpul, când *Comisiunea tehnică internațională*, de la Paris, cerceta planurile și devizele pentru gura Sf. Gheorghe, i s'a supus și planurile acestor lucrări provizorii de la gura Sulinei.

Comisiunea tehnică le-a condamnat de la început, zicând că aceste lucrări să fie imediat părăsite, căci se va cheltui fără a se obține vre-un rezultat pentru navigație.

În ast-fel de condiții s'a început lucrările de la gura Sulinei, cu caracter provizoriu, rămase mai târziu definitive, după ce s'a vădut rezultatele la care s'a ajuns. A fost însă un moment, când se credea că totul va rămâne în părăsire, fiind-că Comisiunea nu se pronunțase, pe care braț se vor face lucrările definitive, iar în potrivea lucrărilor provizorii de la gura Sulinei se urziau tot felul de intrigă. Se scria guvernului din Anglia și altor guverne, că de se va lucra după planurile Inginerului Hartley, vor lăsa a se arunca banii în apă.

Unele puteri reprezentate în Comisiune doreau a nu ajunge la nici un rezultat.

Maiorul John Stokes, pe atunci, delegatul Angliei, de la 1866—1871, în Comisiunea Dunăreană, primise chiar ordine de la guvernul său de a face să înceteze lucrările. Însă acest bărbat extra-ordinar, având încredere în sistemul lucrărilor inginerului Hartley, îl acoperi cu marea sa autoritate, continuând lucrările, chiar contra ordinului guvernului său. Grație acestei încrederi și tenacității apostolice a Maiorului John Stokes, lucrările de la gura Sulinei au înaintat așa de mult, în cât în anul 1861 adâncimea canalului din Marc, de la gura Sulinei, printre cele două cheuri, ajunsese la 17 piciore, adică 5^m,8.

Adâncimea trecătorii de la gura Sulinei a variat:

In 1862	între	5 ^m ,18	și	4 ^m ,80
» 1863	»	5 ^m ,03	»	4 ^m ,11
» 1864	»	5 ^m ,18	»	4 ^m ,42
» 1865	»	5 ^m ,64	»	5 ^m ,18
» 1866	»	5 ^m ,41	»	4 ^m ,27
» 1867	»	5 ^m ,18	»	4 ^m ,87
» 1868	»	5 ^m ,48	»	5 ^m .03
» 1869	»	5 ^m ,03	»	4 ^m ,57
» 1870	»	5 ^m ,94	»	5 ^m ,03
» 1871	»	6 ^m ,02	»	5 ^m ,94

Aceste două cheuri, de la gura Sulinei, au fost transformate din provizorii în definitive, începând de la 1866 și s'a terminat în 1871.

Transformarea cheurilor provizorii de la gura Sulinei în lucrări permanente și obținerea adâncimei de peste 6 metri în 1871, între aceste cheuri: «consecința naturală a acestor lucrări, precum și a prelungirii digului de Sud, a avut drept rezultat părăsirea proiectului de îmbunătățire a gurei Sf. Gheorghe. După atâtea eforturi și cheltueli pentru a îmbunătăți gura Sulinei, nu se mai putea relua chestia rectificării brațului Sf. Gheorghe».

Acastă strălucită reușită, a pus în evidență sistemul inginerului Hartley, care a susținut de la început, că trebuie lăsată liberă gura canalului ce se va alege, iar nu de a o închide prin ecluze. Sistemul Hartley a fost continuat și îmbunătățit de inginerul Ch. Kühl, atât la gura canalului, cât și pe fluviu.

5. Lucrările de la gura Sulina.

(Planșa No. 1).

În timpul lungilor și neterminabilelor discuții ce se urmărea pentru alegerea gurii, asupra căreia să se concentreze totă activitatea inginerilor Comisiunii, navigațiunea suferea.

Comercianții din Galați și Brăila reclamau continuu Comisiunii de a face unele îmbunătățiri brațului Sulina, singurul pe atunci navigabil; ei cereau ca cel puțin să se întrebuințeze grapa de fier, cu care Turcii obținuseră mai înainte rezultate mulțumitoare, pentru adâncirea gurei Sulinei.

Pentru a satisface această cerere și pentru a-și da socotolă de adevărata valoare a unui mijloc așa de simplu și puțin costisitor, Comisiunea în cursul anului 1857, nu numai că a plimbat vechia grapă turcescă de 50 de ori pe zi peste bară, cu ajutorul unui vapor, în timpul celor mai frumoase trei luni din an, dar a mai întrebuințat și o dragă foarte puternică pentru a mișca materiile pămîntoase și a permite ast-fel curentului care le ținea în suspensiune, să le târască până în apele cele mai adânci; dar curentul fiind foarte slab, aceste proceduri n'au produs nici un efect simțitor, ast-fel că Comisiunea a trebuit în cele din urmă să renunțe la ele.

Cât timp au durat încercările despre care am vorbit, Hartley, bănuind că Comisiunea ar fi putut să alégă definitiv brațul Sulina, a întocmit un proiect de lucrări permanente pentru îmbunătățirea gurei și brațului și în adevăr, Comisiunea, care renunțase la adâncirea acestui braț prin ajutorul grapei, în 1858 luă rezoluția de a îmbunătăți gura Sulinei, prin ajutorul digurilor construite pe urmele lucrările permanente; însă în mod temporar. Comisiunea luând această decisiune, a voit să vină în ajutorul navigației cât mai curând și cât mai ieftin, fără a aduce nici un prejudiciu asupra alegerii guri, ce s'ar fi făcut în urmă în mod definitiv.

Proiectul lui Hartley cuprindea construcțiunea a două diguri, neegale în lungime: cel de N. care să plece chiar din cîsta formată din malul stîng al fluviului și care să aibă o lungime de 1783 metri, înaintînd până la adîncimi de 5^m,50, cel de Sud va pleca dintr'un punct înaintat al malului, situat la 335 metri în larg de la basa celui de Nord și va înainta o lungime de 1314 metri, până la adîncimi de 5 m.

Acésta din urmă era trasat în forma unei curbe convexe, spre a se apropia ast-fel de cel de Nord, formînd o pîlnie până la o distanță de 183 m. egală cu lărgimea normală a brațului, iar de aci cele două diguri aveau să mîergă paralel în direcție E. $\frac{1}{4}$ și jumătate N.E. Lungimea respectivă a celor două diguri era ast-fel determinată, în cât cel de Nord să întrécă pe cel de Sud cu 183 metri, lărgimea canalului între diguri. În sfîrșit digurile trebuiau formate pe o bază de anrocamente în piatră pierdută, pe care să se așeze un zid solid, ridicat cu 1^m,80 d'asupra nivelului Mării.

Motivele acestor dispozițiuni erau următoarele:

S'a împins digul mai mult cel de nord, la adîncime de 5^m,50, pentru ca canalul ce voia să'l facă peste bară să fie adîncit, prin acțiunea concentrată a curentului dintre digurile paralele și în urmă să obțină un bun canal dincolo de diguri, fiind admis, ca atunci când apele turburi ale rîului vor fi puse în contact cu curentul țermurilor și încrucișate la capul digurilor, materiile rămase în suspensiune vor fi duse departe de intrare.

Paralelismul digurilor pe o lungime ore-care până la extremitatea canalului, distanța lor unul de altul egală cu lungimea normală a fluviului și aruncarea acestuia într'o Mare fără flux, cu numeroase materii în suspensiune, făcea ca singura soluțiune să fie: gura fluviului în formă de pîlnie, care să opréscă în părțile largi cantitatea de nămol și să lase ast-fel restul canalului liber și navigabil, putîndu-se în urmă să se prelungéscă și digurile.

Direcțiunea Estică $\frac{1}{4}$ și jumătate N.E. a părții extreme a digurilor a fost adoptată mai cu preferință de cât direcțiunea Estică, pentru a permite corăbiilor să între în canal sub tóte vînturile din larg, adăpostind canalul contra vînturilor dominante. Hartley s'a mai servit și de observațiunea asupra cursului obișnuit din canalul cel mai adînc, care traversa bara înainte de lucrări. Într'adevăr s'a constatat că canalul era tot-d'auna în direcția N.E. și că tot ast-fel se găsea și la gura Chiliei.

Pe lângă acésta direcțiunea alésă, era perpendiculară pe aceia a còstei și prin urmare cea mai bună din punctul de vedere al navigațiunei pe intrarea canalului și că era bine sub raportul adîncimei barei de a îndrepta digurile în direcțiunea vînturilor domnitoare și a curentului țermului, spre a dirije apele fluviului în larg cât mai departe posibil în aceiași direcțiune, preservînd ast-fel intrarea canalului contra tuturilor depositelor; dar la Sulina pentru a realiza acésta, trebui să se curbeze extremitatea digurilor spre S.E. și în cas de prelungire, acésta curbă trebuind dirijată spre Sud s'ar fi mărit ast-fel, într'o enormă proporție, greutățile intrărei navelor în timpul vînturilor.

În ceea ce privește alegerea punctului de plecare a digului Sud se observă, că dacă amândouă digurile ar fi pornit de la același meridian, pentru a merge paralel pe o lungime de 183 m., cheltuiala lucrărilor ar fi crescut, și că pe timpul vânturilor de E. se afla o mare agitație în port din cauza valurilor îndreptate în interiorul portului, prin fața concavă a digului de Sud, pe când prin dispozițiunea adoptată, valurile vin să se spargă pe plaja curbei interioare formate de dig. Într'adevăr, la lărgimea bruscă a secțiunii între ultimul stăvilar și partea extremă a canalului ar putea da naștere la reducere de profunzime, dar un asemenea inconvenient se reducea ușor prin prelungirea continuă și paralelă a digurilor cu lucrări ușoare și puțin costisitoare.

În fine promontoriul digului de Nord se justifica prin faptul, că dacă și digul de Sud ar fi avut aceeași lungime, partea sa extremă ar fi creat o rocă ce putea, în unele cazuri, deveni periculoasă vaselor ce intrau pe gură sub vânturi violente. Această proeminență a digului de Nord era destinată să adăpostască corabiile ce oșiau și intrau, când vântul bătea de la Nord și N.E. și îndată ce un vas parvenea ca să intre și să se acopere de digul N. și chiar când începea să simțea tăria curentului, digul îl apară de valuri și îl ferece să-și piardă calea în mijlocul periculoasei bari.

Hartley primind instrucțiunile Comisiunii de a executa la Sulina niste lucrări temporare, proiectă de a prelungi digurile la mare distanță, cu cât mai puține cheltuieli și cât mai curând, spre a obține ast-fel o adâncime de 0^m,60 asupra barei și o soliditate destul de puternică pentru a rezista fără avariî la loviturile Mărei, pentru o perioadă de 6—8 ani, timp socotit necesar pentru luarea unei deciziuni definitive.

Digurile provisorii erau constituite printr'un triplu rând de piloți legați între ei d'asupra apei cu traverse puternice și care au fost în urmă fortificați prin două rânduri de piloți de apărare. În fie-care dig rândul exterior a fost format de o linie de stâlpi împreunați, de laturile cărora s'a aruncat pietre spre a forma un masiv solid cu baza largă, ridicându-se până la nivelul apei.

Incepute în Aprilie 1858, cele 2 diguri provisorii erau terminate la finele lui Iulie 1861.

Digul Nord dus până la adâncimea de 4^m,57, avea o lungime de 1412 m. și se termina cu un cap, pe care s'a fixat un far de al 5-lea ordin cu un foc roșu.

Digul S. avea o lungime de 914 m.

Digul N. înainta ast-fel în larg cu aproape 200 m., mai mult de cât cel S.

Crescerea continuă a adâncimei de la 2^m,74 din 1859 la 3^m,96 în Aprilie 1860, se credea a se datori digului N., dar revărsările primăverilor următoare fiind așa de numeroase au îngrămădit enorme materii nisipoase la gură, scădând ast-fel și adâncimea minimă și formându-se banca sub-marină, cunoscută sub numele de *banca de Sud*; atunci s'a vădit nevoia de a se continua digul S. pe o întindere de 470 m. și strângându-se ast-fel la gura sa o enormă masă de apă a putut să se curețe canalul de aluviunile depuse și să se obțină o adâncime maximă de 4^m,27 în Februarie 1861. Vine apoi o mare revărsare în iarna anului următor, dar acum apele fiind bine orientate desființază bara, iar materiile luate se depun pe banca de S. și se obține o adâncime de 5^m,18.

Dar adâncimea repede care întrecea toate așteptările, nu putea să servescă de la început, prin faptul obstacolelor provenite din rămășițele corăbiilor ce se îneca în forțe des la intrare, și care în urma observărilor au trebuit să se extermină cu dinamită.

De la terminarea lucrărilor și până în Decembrie 1862, adâncimea se menține la 5^m,18, dar de la această dată a început să descrescă prin faptul micșorării curentului, și continuând această stare de lucruri, în tot timpul anului 1863 a ajutat la creșterea băncii de S. în larg sub adăpostul digului N., ast-fel că și adâncimea scădu la 4^m,72. În 1864, în urma unui vânt violent, apele crescuseră și spre a împiedica pe viitor lucruri de asemenea natură, s'a decis prelungirea digului S. aproape de 150^m. Motivele expuse în susținerea acestei propuneri erau următoarele:

1. Experiența a demonstrat, că între diguri, canalul se menținea la adâncimea normală de 5^m,20—5^m,50 prin acțiunea ordinară a curentului fluviului.

2. Ea a arătat deopotrivă că revărsările ordinare ale primăverii, nu produc o rodere

îndestulătoare, pentru a ridica depozitele formate în timpul apelor scădute dincolo de paralelismul digurilor.

3. Era cert, că acțiunea curenților marini în timpul furtunilor, distrug băncile recent formate sub timpuri calme, așa s'a întâmplat la 1861 cu banca care se întindea aproape cu jumătate milă în larg de diguri.

4. Crescerea băncii de S. era atunci atât de mare, în cât prelungirea digului S. cu 200 m. nu oferea așa mare avantajul navigației.

5. Banca de S. se găsea sub drumul corăbiilor ce intrau și eșau în port și se credea necesară construirea unei linii în pietre și lemne, plecând de la digul S. până la un punct situat direct la extremitatea digului N., și se spera, reducând cu 50 m. proeminența digului N., atunci materiile și băncile de curând formate găsindu-se sub acțiunea violentă a vânturilor s'ar distruge, lăsând ast-fel un canal navigabil ce se putea menține încă câțiva ani.

Așa dar prelungirea digului S. a fost decisă. Vădându-se menținerea continuă a adâncimii, care nu suferea de cât mici schimbări sub revărsări și vânturi, s'a decis transformarea lucrărilor provisorii în lucrări definitive și care s'au terminat în 1871.

În 1863, 66, 69, nefiind revărsări, imediat banca de S. a reapărut în fața gurei; adâncimea a scăzut la 4^m,57, și lărgimea la 45 m., silind Comisiunea de a prelungi cât mai curând digul S. cu 140 m.

În primăvara următoare, prin transformarea în definitive a lucrărilor de la gura fluviului și prin prelungirea recentă a digurilor, adâncimea se menține la 5^m,94 cu o lărgime de 105 m. Dar revărsarea anului 1871 mări spre E. banca de S. și făcea circulația dificilă, pentru care Hartley, spre a împrăștiă îndoiala, făcu o expunere într'un raport despre formațiunea bănci ce se întinde spre S.

Iată principalele puncte ale acestui raport :

Cu toate că îmbunătățirile obținute au întrecut orî-ce așteptare, totuși nu se putea crede a se menține aceste ameliorări și de acea trebuia mai curând sau mai târziu prelungite digurile, cu cât înaintau aluviunile.

În precedentul său raport a făcut o observație, că cauzele care produc băncile la gurile Deltei continuau să lucreze și sub acțiunea lor lentă dar sigură, să înainteze pământul mereu spre Mare; pentru distrugerea lor s'a decis prelungirea digului Sud, care sub impulsunea îngrămadită a apelor să împingă aterismentele spre larg, unde întâlnind curentul puternic al Mărei și sub vânturile violente de la nord și a *curentului litoralului să se distrugă*, conservând un canal navigabil pe timp de câțiva ani.

O ridicare de plan hidrografic, făcută în Noembrie 1871, arată dispariția completă a bănci de Sud.

În Mai 1872, adâncimea trecătoare fu de 6^m,10 și în Mai anul următor, de 6^m,25, care trebuia de aci înainte să fie adâncimea normală a gurei. Experiența arată, că prelungirea digului Sud, nu era suficientă, prin faptul că în 1872 banca de Sud debordă capul digului Sud, formând o proeminență de 60 m., pe alinierea prelungită a acestui dig; aceeași stare de lucruri în vara anului 1874; dar revărsarea din Aprilie 1875 ridică toate aterismentele precum și banca, avându-se în Iulie un canal larg și pe deplin liber, atât în interiorul digurilor, cât și afară.

Dar în ano-timpul secetei reapăru banca, și în Martie 1876, totă lărgimea canalului se găsea afectată. Era reproducerea unor fenomene observate în 1867 și 1869 înainte de prelungirea digurilor. Ca rezultat, adâncimea canalului era redusă la 5^m,94 în Martie 1876, dar din fericire forța curentului din revărsarea lui Mai ridică banca și readuce adâncimea la 6^m,25.

Pentru a evita schimbarea adâncimilor mai sus arătate, s'a prelungit digul Sud cu 62 m., până în dreptul capului digului Nord. Această lucrare a fost executată după tipul provisoriu din 1876—77. Dar mai târziu, în 1878—1886, ambele prelungiri ale digului Sud s'au transformat în lucrări definitive. Revărsările anilor 1876—1879 au mărit profilul, lăsând să aducă mari volume de apă, măbind adâncimea la 3 m., acolo unde natura fun-

dului permitea. — În Iulie 1879 adâncimea canalului atinse maximul de 9^m,75 la capul digului Sud și 8^m,40 la capul digului Nord.

Dar în același timp apăru în mijlocul digurilor și pe o întindere de 90 m. în afară, un fund strimt, care avea o adâncime de 6^m,25. Acest fund crescuse repede prin suprapunerea anormală a aluviunilor aduse de revărsare, reducând adâncimea la 5^m,87. Adâncimea cea mare ce era la capetele digurilor și în deosebi la cel Sud, făcea să se debiteze un mare volum de apă și în apropiere, lăsând linia mediană împedecată de bancă.

Pentru a regula profilul și a opri reînnoirea acestor fenomene, o basă de piatră a fost construită într-o adâncime de 7^m,60 și pe 30^m,50 lărgime între capetele digurilor gurei Sulina care a răușit de minune, menținând în toate fazele fluviului o adâncime normală de 6^m,25.

Pentru a completa descrierea generală a digurilor, trebuie să menționăm necesitatea de a prelungi digul Nord la spatele barei sale, spre a menține distrugerea lui de loviturile Mărei, precum și a întreține comunicațiunea cu uscatul; aceste prelungiri au avut loc între anii 1867—1883 și au fost de o lungime de 336 m.

Regimul normal al gurei de la terminarea definitivă a digurilor, se poate resuma astfel:

Când Dunărea se află în revărsare extraordinară, adâncimea canalului se mărește câte odată până la 7^m,60 și suprafața profilului corespunde cu 1.300 m.p.

Într'un sezon lung de secetă, adâncimea scade la 6^m,25 și profilul se micșorează la 970 m.p.

Fig. 39. — Palatul Comisunii Europene Dunărene, de la Sulina.

Canalul navigabil, în afară de diguri, depinde de direcțiunea și adâncimea bănci de Sud. Ea se formează și are o adâncime de 6^m,25. Această adâncime poate să crească până la 6^m,45 în timpul toamnei și ernoii și să descrească la 5^m,80 pe timpul revărsării, dar în acest din urmă caz adâncimea canalului e de 6^m,25, din cauză că panta sub-marină a fundului este foarte repede. Starea de acum a lucrărilor de la gură, comparată cu cea din trecut, este arătată în planșă.

6. Lucrări fluviale.

(Planșa No. 2)

Pe lângă greutatea ce avea navigația să sufere la intrarea în Dunăre, mai erau în lungul canalului sîu coturi periculoase și funduri care împedicau circulația.

De acea Comisiunea aprobînd proiectul lui Hartley, a decis a întreprinde cît mai curînd posibil îmbunătățirea a 8 funduri, tăerea a 3 curbe zise a lui M, situate la a 23^a milă de la îmbucătură; în fine deschiderea unei nouă intrări la Cîtal Sf. Gheorghe.

Utilitatea acestor lucrări era justificată de considerațiunile următoare:

1. Canalul navigabil al brațului Sulina, prin micul volum de apă ce debitază, n'are de cât dimensiuni relativ foarte reduse, lărgimea sa nu întrece de cât 183 m. și acesta e aproape pe jumătate practicabilă navigației.

Pe opt puncte se găseaū mari funduri jőse, datorite lărgimei disproporționate a fluviului, față cu volumul de apă și d'asupra cărora adâncimea în timpul apelor mici era de 3^m,67 și chiar de 2^m,44. Necesitatea de a se stabili o uniformitate de adâncime asupra acestor puncte, care să corespundă cu rezultatele obținute la intrarea gurii, se impunea, de aceea s'a decis a se crea și întreține în urmă un canal larg de la 30-120 m. cu o adâncime medie de 4^m,88, în timpurile ordinare și de 4^m,27 în timpurile de secetă.

2. Cele trei curbe ale lui M formaū coturī brusce, care constituaū un obstacol și un pericol mare navigației, împiedcând vasele de un tonagiū mare, care veniaū la Sulina, să înainteze în susul apeī. O tăetură de 500 m. era de ajuns pentru a suprima aceste curbe periculoase, prescurtând tot-deodată parcursul cu 2 km. (Tăietura micului M).

3. Direcțiunea ce lua brațul Sulina, despărțindu-se de brațul Sf. Gheorghe, forma un unghiū ascuțit, ast-fel că apele erau obligate să se întorcă înapoi, spre a pătrunde în braț; asemenea o bancă s'a format la intrare, mai aproape de malul stâng, mărind pericolul cotului, de aceea necesitatea unei deschideri la Ciatulul Sf. Gheorghe, se impunea.

Totuși în raportul inginerului Hartley, lucrările trebuiaū executate cu precauțiune și succesiv, iar nu simultaneū, de őr-ce îmbunătățirile aduse unui punct, putea să exercite asupra altor puncte o acțiune neprevădută și vătămătoare.

Nesiguranța ce a durat mult timp asupra alegerii brațului, precum și lipsa de finanțe, a făcut ca Comisiunea să urmeze sfatul inginerului și ast-fel în timpul periodei 1857—65, Comisiunea a trebuit să-și concentreze toate forțele spre a îmbunătăți cele 2 funduri rele, precum și încă două funduri din Ciatulul Sf. Gheorghe, prin ajutorul dragajelor provisorii.

Proiectul adoptat pentru îmbunătățire consta din strămtorarea lărgimei fluviului, prin ajutorul stălpilor sprijiniți pe unul din țărmuri saū pe diguri longitudinale, legate cu țărmul vecin printr'o lucrare transversală și cu învelirea țărmului opus. Lărgimea normală a profilului transversal era atunci de 137 m. dar experiența a demonstrat că trebuia redusă la 122 m. Nu se așteptaū din aceste lucrări la o acțiune puternică a curentului și de aceea s'a adăogat serviciū perpetuū de drage, care prin ajutorul strămtorării albiei, prin diguri să dea curentului o putere mai mare și să mențină ast-fel adâncimea sa.

Materialul scos în urma dragagiului trebuia depus în colțurile digurilor, unde trebuia să se astupe și să solidifice terenul. La 2 Noembrie 1865, s'a luat decisiunea de a se alege brațul Sulina și a se transforma în definitive lucrările executate până atunci în mod provisoriu. Scopul Comisiunei era să execute un sistem de lucrări fluviale, care să pună brațul Sulina într'o stare de navigabilitate identică cu cea obținută la gura sa.

Acest proiect, relativ la lucrările fluviale, cuprindea tăierea curbilor lui M, îmbunătățirea a patru funduri jőse vechi și în fine îmbunătățirea directă a Ciatulului Sf. Gheorghe.

Suprimarea curbilor lui M, menționate ca foarte folosite, se impunea, cu cât fluviul era mai frecventat de vase de un tonagiū mare.

Îmbunătățirea fundurilor jőse, era de a obține un canal navigabil de 61 m. lărgime și o adâncime minimă de 3^m,96 în timpul apelor scădute.

În sfârșit s'a renunțat la ideea creării, la Ciatulul Sf. Gheorghe a unei intrări nouă, care ar fi costat 850,000 fr. și s'a continuat la îmbunătățirea intrării naturale a fluviului.

Noi funduri apărând pe timpul execuțiunei proiectelor din 1865, a trebuit din cauza lipsei de fonduri, să se amâne lucrările privitoare la întărirea țărmurilor, care nu înfățișau acelaș caracter de urgență ca îmbunătățirea fundurilor jőse.

În resumat, la finele anului 1871, afară de tăerea micului M, care a suprimat trei coturī din cele mai rele și a redus parcursul cu 1765 m. îmbunătățirile efectuate în brațul Sulina, erau următoarele:

1. Zece funduri jőse erau îmbunătățite, oferind o adâncime medie de 4^m,57, care la

1865 nu era de cât de 3^m,81 și în 1857 de 3^m,67, de unde o creștere totală de o adâncime medie de 0^m,90.

2. Adâncimea minimă a brațului a ajuns la 3^m,96, pe când în 1857 nu era de cât 2^m,44, de unde o creștere totală de 1^m,52.

În perioada 1872—1879, singura lucrare importantă executată în fluviu, a fost îmbunătățirea Ciatalului Ismail, de la capul Deltei, adică prima bifurcație a Dunărei, între brațele Chilia și Tulcea. Prin dragage continue și prin protecțiunea dată capului Deltei, prin digul longitudinal de 427 m., prin curba concavă și paralel cu direcțiunea curentului ce intră în brațul Tulcea, s'a putut în 1876 obține la Ciatal Ismail o adâncime constantă de 6^m,10. Lucrările au avut un succes complet. Dacă lucrările executate mai înainte la Ciatal Sf. Gheorghe n'au reușit, cauza este că: brațul Sulina formeză la plecare un unghișu ascuțit cu brațul principal, pe când din Ciatal Ismail, brațul Tulcea pleacă în unghișu drept.

De alt-minterea, lucrările întreprinse în această perioadă, n'au fost de cât lucrări de întreținere pentru menținerea adâncimei minime de 3^m,96 asupra fundurilor vechi și a readuce adâncimea fundurilor noi la același rezultat.

În anul 1880, grație măririi fondului Comisiunei, s'a început asupra brațului Sulina o eră de mari lucrări, a căror scop era de a pune acest braț în tot parcursul său într-o stare continuă de navigabilitate de o potrivă cu starea sa actuală.

De data asta era un minimum de adâncime de 4^m,57 în timpul apelor scădute, realisând ast-fel o adâncime de 0.61, ce se cerea a se obține prin noi lucrări de îmbunătățire asupra fundurilor joase și prin tăerea a trei sinuosități din cele mai pronunțate ale fluviului, printre care cotul Ciatalului Sf. Gheorghe existând între M și origina brațului.

Programul acestor lucrări fu supus Comisiunei de Charles Hartley, la 17 Februarie 1880 și fură terminate în 1886:

Aceste lucrări au fost următoarele:

Până la finele anului 1871 s'au îmbunătățit 10 funduri joase și de la această epocă până la 1886, șapte noi reapărute au trebuit exterminate, continuându-se lucrări de dragage asupra celor 10 existente, ast-fel că de la origina lucrărilor și până la 1886 au fost îmbunătățite 17 funduri. Pe lângă acesta, lărgimea normală a brațului în unele puncte, făcea să se vadă reapariția noilor funduri prin maximul aluviunilor aduse de brațul Sulina și evaluate la 135.000 tone în 24 ore, cea ce impunea întreprinderea unor lucrări de îmbunătățire prin strimtorarea lărgimei sale și împedirea eroziunii malurilor, prin învelirea lor de diguri în coturi moderate, la punctele expuse mai mult loviturii curentului. Se prevedea că îmbrăcarea malurilor trebuia efectuată pe mari întinderi.

Experiența câștigată prin executarea lucrărilor de până atunci, a condus pe ingineri la concluziunile următoare:

1. Strimtorarea brațului Sulina aprópe cu 120 m. în partea sa superióră și 150 m. în josul lui M, îndestulătoare pentru a garanta o adâncime constantă de 4^m,57 în cele mai scădute ape, fără dragaje.

2. În locurile unde lărgimea brațului este mai mare de cât țifrele sus menționate, dragagele nu constituiau de cât un mijloc slab de adâncime.

3. Construcțiunea pentru îmbunătățirea trecătorilor celor rele, ale lucrărilor sub apă pe timpurile apelor mari, nu opresc reproducerea băncilor întinse în timpul revărsărilor.

4. În sfârșit ridicarea lucrărilor la nivelul rîului au produs tot-dauna bune rezultate și dacă ast-fel ridicate nu opresc a se forma ori-ce aluviune în canal, când delta este cu totul sub ape, sunt cu toate acestea agenți, care ajută la adâncimea ulterioară, când apele se retrag.

Pe timpul perioadei celor 4 ani din urmă 1887—1890, întreținerea lucrărilor a luat un avânt mai mare ca în trecut și deschiderea noilor tăeturi în vecinătatea lucrărilor a produs schimbări considerabile în direcțiunea și viteza curentului, și că rezultă de aci perturbații inevitabile în albia fluviului, fiind necesare dragage asupra punctelor importante pentru a restabili regimul și pentru a îndulci intrarea tăeturilor.

În general, trebuiau îndreptate malurile și digurile ce se acopereau de ape în timpul

revărsărilor, precum și drumul între Ciatal Sf. Gheorghe și Sulina, ce servă ca să tragă la edec corăbiile, trebuia curățit de plante și trestii și în sfârșit s'a înmulțit șamandurele pentru a servi bastimentelor de un mare tonagiū. În această perioadă a început era marilor lucrări de îmbunătățire.

Două noi tăeturi au fost executate, suprimând trei coturi și scurtând canalul cu 548 m.; în resumat, încă din anul 1880 cinci tăeturi au fost executate, suprimând 10 coturi din cele mai grele, ce au mai rămas în urma exterminării celor trei coturi ale lui M, lungimea totală a acestor cinci tăeturi este de 5.175 m., prescurtând brațul cu 3309 m. Adăogând acestor sume și 1764 m. câștigate prin tăerea micului M, se vede că rezultatul total al celor 6 tăeturi executate de la începutul lucrărilor, până la finele anului 1890 a fost de 5.073 m., adică aproape 2 mile 7, pe un parcurs de 45 mile.

Tote tăeturile sunt dragate până la adâncimea de 4^m.88 în cele mai scădute ape și deschise pe o lărgime de 91m. Minimul razei curbelor ce există în susul lui M, este de 488 m. și ast-fel de curbe nu împedea de loc navigația pe Dunăre.

Afară de lucrările mai sus menționate, s'a efectuat dragarea și suprimarea celor 17 puncte în relief, care prin configurațiunea lor neregulată abăteaū curenul, producând pagube canalului navigabil.

În sfârșit în Iunie 1890 s'a procedat la suprimarea unei tăeturi din dreptul milei 18 până la mila 8½.

Pentru îmbunătățirea acestei părți a brațului Sulina, două proiecte au fost supuse comisiunei de inginerul Hartley, care avea de scop îmbunătățirea brațului în josul tăeturei lui M, în vedere de a obține o creștere de adâncime de 0^m.61 și a permite ast-fel vaselor de cel mai mare tonagiū a urca și coborâ fluviul, fără să fie silite să descarce o parte din mărfurile lor pe alte vase mici.

Primul cuprindea execuțiunea a trei tăeturi parțiale, la mila 18, 12 și 9—8 și strimtorarea fluviului în josul lui M. Ele trebuiau săpate până la adâncimea de 5^m.48 sub zero, cu o lărgime de 122 m., lungime de 3003 m. și producând o scurtare de 1172 metri; costul acestor lucrări s'a ridicat la cifra de 2.620.389 lei.

Al doilea proiect cuprindea execuțiunea unei singure tăieturi dusă în linie dreaptă între milele 8½ și 18, strâmtarea brațului în jos și în sus de această tăietură.

Tăierea trebuia adâncită cu 5^m.48 sub zero, cu o lărgime de 107 metri numai, iar lungimea ei de 9.708 metri, scurta brațul cu 7.827 metri sau 4 mile 23; în fine cheltuiala se ridica la 3.809.647 lei.

Cu tot excedentul celui de-al doilea proiect, totuși a fost aprobat prin suprimarea celor trei curbe dificile de la milele 18, 12, 9—8 și prin marele avantaj, că în timpul desghiețului, ghețoii nu se mai opriaū ca până acum în curba de la mila 12; singurul dezavantaj era, că acest proiect nu putea fi pus în practică de cât după complecta sa terminare.

Cât despre viteza ce prescurtarea canalului putea să aibă asupra regimului fluviului, s'a calculat că această viteză nu se măresce de cât cu 5,48 la 100, și prin urmare eroziunea periculoasă a malurilor nu avea nimic a suferi, din constr. putea să aibă un efect folositor asupra brațului.

Acest al doilea proiect, fiind aprobat de Comisiune, lucrările au început în Iunie 1890 și s'au terminat la finele lui Mai 1894; iar inaugurarea noului canal s'a făcut la 2 Iunie în prezența *M. S. Regelui Carol I.* Cu această ocazie s'a ridicat și un frumos obelisc comemorativ, așezat la mila 18.

A doua tăietură a buclei apusane a Marelui M., a fost începută în Octombrie 1898. Ea are o lărgime la fund de 97^m.54 și o adâncime de 6^m.09 la zero.

Prin acesta s'a eliminat bancurile dintre milele 18 și 27, între care este făcută tăietura, iar adâncimea brațului Sulina a câștigat cu 0^m.65.

Deschiderea acestei a doua tăieturi s'a făcut la 19 Octombrie 1902, în prezența *A.A. L.L. Principele și Principesa României.*

Diferitele tăieturi făcute pe brațul Sulina, au avut de rezultat scurtarea acestui braț cu

11 mile nautice, adică peste 20 kilometri (20,9 kilometri); așa că în loc de 45 mile (83 km.) între Ciatul Sf. Gheorghe și Sulina, avem acum numai 34 mile (63 km.).

Până la definitivă complectare a lucrărilor de îndreptare a brațului Sulina, numărătorea a rămas cea veche și atunci stâlpii miliarî vor fi așezați pe noul canal. Acum s'a așezat noi stâlpi miliarî.

Iată cari sunt în resumat diferitele lucrări ce s'a executat în lungul brațului Sulina, de la înființarea Comisiunii Europene și până la sfîrșitul tăieturii buclei apusane a Marelui M. Ciatul Ismail, pl. 2. (M. 54).

Un proiect de îmbunătățire s'a executat, consistînd din întărirea malului stîng printr'un dig de 427 m. lungime, avînd o înălțime de 2^m,29 d'asupra apei și adîncimea medie de 4^m,27—5^m,49. Cheltuiala lucrărilor s'a ridicat la 368.137 lei.

Ciatul Sf. Gheorghe. (M. 45—44).

Îmbunătățirea acestui Ciatul se impunea prin exterminarea fundurilor Argagnis și Batmich-Kavak, menținerea adîncimei de la intrare la 3^m,66, în timp de secetă, prin dragage continue, consolidarea țărmurilor prin îmbrăcarea lor cu diguri, pentru a fi ferite pe viitor de eroziune, prin neutralizarea curentului și distrugerea gheții ce se freca în cursul ei de țărm. Costul lucrărilor de îmbunătățire la Ciatul Sf. Gheorghe se ridică la 285.629 lei.

Tăierea Ciatului Sf. Gheorghe (M. 45—44).

În urma propunerii din 16 Maiu 1880, s'a decis deschiderea unei tăcturi din Ciatul Sf. Gheorghe în brațul Sulina, începută la 24 Iunie 1880 și terminată la 9 Decembrie 1882.

Intrarea cea nouă este cu 914 m. în susul celei vechi. Tăetura are o lungime de 994 m., cu o lărgime de 91 m. Cubul materiilor scose se ridică la 67.330 m.c.; malul drept trebuia consolidat pe 854 m. lungime, costînd 581.777 lei întreaga tăere.

Fundul Barage (M. 43).

Acest fund scăzu la trei metri prin influența îngrămădirei vaselor rusești, care aveau de scop de a opri trecerea flotei turcești, în timpul războiului 77, lărgimea lui era redusă la 137 m. prin îmbrăcarea malului drept, în fine malul stîng fu prelungit de 350 m. în sus. Costul lucrărilor se ridică la 48.389 lei.

Tăierea fundului Argagnis superior (M. 43—42).

Lungimea tăerii avea 1140 m. cu același profil transversal ca tăetura Sf. Gheorghe, avînd lungimea de 91 m., cu adîncimea de 4^m,88, malul drept a fost protejat pe o întindere de 987 m., cheltuiala totală se ridică la 463.988 lei.

Tot aci s'a construit un dig longitudinal de 331 m. lung. și a costat 66.267 lei.

Argagnis (M. 41).

În primăvara anului 1857, adîncimea trecătoare Argagnis fu de 2^m,44, astfel că vasele încărcate nu puteau trece acest fund, de cît după ce au descărcat cea mai mare parte pe alte vase. Trebuia remediată această stare de lucruri și începură lucrările de dragage, consistînd în a îmbrăca malul stîng, pentru a-l feri de acțiunea curentului, obținînd un canal de 61 metri lărgime și 3^m,66 adîncime, aducînd canalul la aceeași adîncime cu restul brațului, constînd din 1189 m. de îmbrăcare a țărmului, dragarea a 28.697 m. c., costînd 382.898 lei.

Între cele două Argagnis (M. 41—40).

O îmbrăcare de 610 m. lungime a fost construită pe malul stîng între Argagnis și micul Argagnis sau inferior; s'a întrebuintat 3.465 m. c. de piatră și a costat 25.561 lei.

Argagnis inferior zis și micul Argagnis și tăierea lui (M. 40 și 39).

Unele dragage s'a efectuat asupra acestui fund în 1864, apoi s'a întreprins o îmbunătățire serioasă de opt întăriri asupra malului stîng și o îmbrăcare de 213 m. lungime; s'a întrebuintat pentru acesta 979 m.c. de fascine, 3.668 m.c. de piatră și 1910 m.c. de dragaj, costînd 39.100 lei; el a fost tăiat în linie dreaptă, formînd tangentă la curba lui M și în susul lui M. Costul a fost de 429.173 lei.

Masurale (M. 39—38).

Acest fund datăză din 1872, lărgimea fundului la acest punct a fost redusă la 122 m.

prin îmbrăcarea țermului pe o lungime de 515 m., adâncimea în timpul secetei era de 4^m,85; s'a întrebuințat 7.109 m.c. de piatră și 7.109 dragaj, costând 63.854 lei; prin tăerea lui s'a suprimat două coturi ascuțite, prescurtând drumul cu 367 m.

Veniko (M. 37).

Acest fund s'a format în Octombrie 1872, având o lărgime de 137 m.; prin îmbrăcarea malurilor de 427 m., obținând o adâncime de 4^m,57, execuțiunea lucrărilor a conținut 131.927 m.c. dragaj, construcțiunea a 10 puncte și protejarea țermului pe o lungime de 2.042 m.; s'a întrebuințat 4.788 m.c. fascine și 11.718 m.c. de piatră; cheltuiala totală se ridică la 168.000 lei.

Tăerea Păpădiei (M. 36).

Acastă tăcere s'a efectuat în 1883, având o lungime de 890 m., o adâncime de 4^m,88; prescurtând drumul cu 658 m., noroiul scos a fost de 622.813 m.c.; malul stâng a fost îmbrăcat pe o lungime de 731 m. și malul drept pe o lungime de 488 m. și a costat 353.322 lei.

Cioban-Gârla (M. 35).

Acest fund a apărut în 1872, având o adâncime de 3^m,81; în urma lucrărilor întreprinse a ajuns la maximul de 5^m,18, care se menține prin continue dragage, prin construirea a 15 puncte asupra cărora s'a întrebuințat 8,484 m.c. de piatră, 8454 m.c. dragage, costând 79,466 lei.

Monodendri (M. 34).

Acest fund s'a ridicat în 1867 și îmbunătățirea lui a consistat în 13,645 m.c. dragage, construirea a 8 piloți înveliți cu un dig longitudinal de 91 m. și învelirea malului prin pietre pe o lungime de 884 m., s'a întrebuințat 2,261 m.c. fascine și 11,354 m.c. de piatră, costând 120,121 lei.

Kolo-Ayros (M. 32).

Afară de cele 16,937 m.c. de dragage întrebuințate pentru menținerea adâncimei de 3^m,58, s'a executat îmbrăcarea malurilor pe o lungime de 3,639 m., s'a întrebuințat 4,344 m.c. de fascine, 13,514 m.c. piatră, costând 159,943 lei.

Gorgova (M. 31—28).

În 1862 s'a efectuat unele dragage cu scop de a menține și mări adâncimea acestui fund la 4^m,57, întinzându-se între M. 28 și M. 31, necesitând pentru acesta prelungirea digurilor cu 724 m. și îmbrăcarea lor pe o lungime de 3,475 m., 12,520 m.c. de fascine și 60,438 m.c. de piatră, evaluându-se costul acestor lucrări la 865,305 lei.

Între Gorgova și Austria. (M. 27—26).

La M. 27 construcțiunea a 11 épis și îmbrăcarea malului pe o lungime de 1737 m., întrebuințându-se 4,235 m.c. de fascine, 7836 m.c. de piatră, costând 58.117 lei. La M. 27—26 s'a executat 43.350 m.c. de dragage, îmbrăcarea țermului pe o întindere de 1,608 m. lungime, întrebuințarea a 2,622 m.c. de piatră, costând 70,084 lei.

Austria-Tavola (M. 26).

Îmbunătățirea acestui fund constă în adâncimea lui cu 5^m,18, în îmbrăcarea țermului pe o lungime de 634 m., întrebuințându-se 179 m.c. de fascine și 5,712 m.c. de piatră, costând 48,423 lei.

Austria inferioară (M. 24).

Acest fund a apărut în Iulie 1873 prin lărgimea normală ce oferea brațul în acest punct; îmbunătățirea lui constă în strâmtorarea albiei la 137 m., îmbrăcarea țermului pe o lungime de 1,381 m., s'a dragat 61,311 m.c. și s'a utilizat 12,705 m.c. de piatră, costând 124.101 lei.

Tăierea curbilor micului M. (M. 24—23).

Îmbunătățirea acestor 3 coturi a consistat prin definitiva lor suprimare, prescurtând drumul cu 1,765 m. și adâncimea obținută era suficientă pentru a permite vaselor de un tonaj mare să manevreze ușor, prin dragarea a 392,067 m.c., prin îmbrăcarea țermului pe o lungime de 1.097 m., întrebuințându-se 5,939 m.c. de piatră, costând 423.808 lei.

Batmich-Kavak superior (M. 22).

Un fund jos a apărut la M. 22 încă din 1867, pentru îmbunătățirea căruia s'a dragat

31,500 m. c. în josul tăeturei lui M., construcțiunea 9 épis, îmbrăcarea malurilor pe o lungime de 1,835 metri, la care se adaogă 2,277 m.c. de fascine, 9,577 m.c. de piatră; costul total se ridică la 113,017 lei.

Batmich-Kavak (M. 21—20).

Afară de execuțiunea a 140,016 m.c. de dragage la mila 21—20, s'a construit 8 épis și 1988 m. lungime, apoi îmbrăcarea malurilor la care s'a întrebuințat 12,621 m.c. de fascine și 15,449 m.c. de piatră, costând 163,970 lei.

Batmich Kavak. (M. 19).

Lucrările de îmbunătățire ale fundului de la mila 19 aũ consistat din execuțiunea a 46,678 m.c. de dragage și în construcțiunea a 17 épis, 2,361 m. îmbrăcarea malurilor, 4,914 m.c. de fascine, 13,719 m.c. de piatră, costând 279,871 lei.

Marea Tăetură (M. 18—8).

Aci s'aũ propus două proiecte;

No. 1. Execuțiunea a trei tăeturi	1,420,389 lei.
Strămtorarea fluviului în jos de M.	1,200,000 »
Total	2,620,389 »
No. 2. Execuțiunea tăerei	2,833,647 »
Procurarea unei dragi	450,000 »
Strămtorarea fluviului în sus și în jos de tăiere	476,000 »
Total	3,759,647 »

Cu tóte că cel d'al 2-lea proect era mai mare, totuși a fost adoptat, estrăgându-se prin ajutorul celor 2 drage, 657.892 m.c. de nămol, dintre care 379,312 m.c. cu prețul de 0,27 m.c. prima dragă, 278,580 m.c. cu prețul de 0,43 m.c. secunda dragă; în această sumă se cuprinde și transportul materiei în măune cu supape, s'a prelungit acoperirea malurilor aprópe cu 3,840 m.

Ciamurli. (M. 17, 16—12).

Lucrările executate la M. 17 asupra acestui fund sunt: 12 épis, (pinteni), 762 m. îmbrăcarea malurilor, 4389 m.c. de fascine și 7,742 m.c. piatră, costând 69,224 lei; iar la M. 16—12 s'a construit 11 puncte pentru a strămtora fluviul la 152^m, întrebuințându-se de îmbrăcat malul pe o lungime de 1688 m. s'aũ scos 14,800 m.c. de dragage, 7,168 m.c. de fascine și 12,758 m.c. de piatră, costând 131,216 lei.

Tramontana (M. 11).

Obținerea unei adâncimi de 4^m-88, s'a făcut 37.450 m.c. de dragage, 1.498 m.c. de piatră, costând 15.601 lei.

Cibucci (M. 8—7).

În 1890 pe malul stâng în josul marei tăeturi s'a construit 5 puncte, întrebuințându-se 1180 m.c. de piatră și costând 10.378 lei.

Marea tăetură M. (milele 18—27), dragată pentru a avea un profil transversal de 6.886 picióre patrate saũ 640 metri patrați. Materialele întrebuințate și costul lucrărilor nu-l cunosc. *Tăeturile făcute pe brațul Sulina* de la 1880—1900 sunt arătate în tabloul următor:

Mile	NUMELE LOCALITĂȚII unde S'A FĂCUT TĂETURA	Data înce- perii și ter- minării lu- crării	Lungimea în metri	Lărgimea fundului în metri	Adâncimea în metri	Materia scosă în metri cubi	Scurtările făcute în metri	No. coturilor suprimate
45—44	Ceatal Sf. Gheorghe	1880—1882	994	91.46	4.88	815.380	884	2
36	Păpădia	1883—1884	890	91.46	4.88	581.030	658	3
43—42	Argnagi-de-sus	1885—1886	1140	91.46	4.88	939.790	1219	3
40—39	» de-jos	1886—1887	792	91.46	4.88	650.755	181	3
38	Masurale	1888—1889	1359	91.46	4.88	950.733	238	2
18—8	Bucla II-a a marelui M.	1890—1894	9708	106.68	5.49	5.926.136	1826	3
37—31	Gorgova-Veniko	1894—1897	6646	91.46	5.49	5.246.331	2530	4
42—40½	Argagni	1897—1898	1982	91.46	5.49	1.622.454	396	1
27—18	Bucla I-a a marelui M.	1898—1902	10.427	91.46	5.49	nu cunosc	7096	3
Total		—	33.938	—	—	16.732.609	21.028	24

Adâncimile actuale ale brațului Sulina, cum și cele reduse la zero, pe diferite funduri mici, în Decembrie 1900, sunt arătate în tabloul următor :

Mile	FUNDURILE MICI	ADÂNCIMEA la 4 DECEMBRIE 1900	
		Actuale	Reduse la zero
		Metri	Metri
44	Maî jos de tăctura Ceatal	7.39	6.14
42	Argagni-de-sus	6.40	5.18
39	Masurale.	7.39	6.22
37	Veniko	6.55	5.43
27—30	Gorgova	6.40	5.51
24—26	Austria	6.55	5.86
18—23	Batmich-Kavac	6.09	5.64
8—18	Bucia II-a a marelui M.	6.47	6.09
	Mijlocii	6.65	5.76

Adâncimeu navigabilă în brațul Sulina (minimum, lunar) e arătată în tabloul următor :

I.UNILE	ANUL 1880	ANUL 1890	ANUL 1900
	metri	metri	metri
Martie	4.49	5.41	5.64
Aprilie	5.03	5.33	5.48
Maî	4.11	5.48	6.25
Iunie	4.42	5.41	6.55
Iulie	4.26	5.48	6.09
August	3.88	5.48	5.86
Septembrie	3.66	5.48	5.79
Octombrie	4.42	5.03	5.41
Noembrie	4.65	5.33	5.56
Decembrie	4.57	5.79	6.09
Media . .	4.34	5.43	5.86

7. Lucrări diverse.

Printre lucrările de al 2-lea ordin, întreprinse de comisiunc, pentru a complecta opera de îmbunătățire a brațului și gurei Sulina, sunt:

În timpul primilor ani, 1857—1865 :

1. Suprimarea saū distrugerea unui mare număr de bastimente naufragiate în fluviū, care devenea zilnic un obstacol navigației.

2. Stabilirea unui sistem complet de șamandure, pentru a arăta vaselor canalul ce vor urma între Isaccea și Mare, precum însemnarea punctelor periculoase între Isaccea și Brăila, cerute și executate de guvernul Principatelor Unite.

Aceste șamandure, care erau din lemn s'au schimbat în 1869 în altele de fier.

Notificarea cursului prin șamandure s'a complecat în urmă până la Galați.

3. Stabilirea de corpuri inerte și fixe în portul Sulina, spre a acosta vasele și face manevra maî ușoară.

4. Dregerea în tot lungul brațului Sulina a drumului de tragere la edec al vaselor și punerea a 400 șamandure și 50 semne miliare între Sulina și Tulcea.

5. Construcțiunea pe malul drept al portului o îmbrăcare de lemne de 700 m. lungime, spre a servi de cheū pentru necesitățile lucrărilor și pe malul stâng un cheū de 70 m. lungime, pentru a servi vapoarelor.

6. Construcțiunea unui far la gura Sf. Gheorghe, având mare însemnătate pentru vasele ce vin din Bosfor și cari înainte de a intra în braț, întâlneau atât banca de nisip,

care se întindea departe și nu avea de cât o adâncime de 1^m,80, precum și proeminența Măreș în direcțiunea N. $\frac{1}{4}$ N.E., care nu putea fi evitată prin mica sa înălțime ce are de mal.

De la 1868—1900:

7. Rectificarea și îmbrăcarea malurilor portului Sulina.

8. Construcțiunea la Sulina a unui local pentru instalațiunea definitivă a serviciilor administrative ale portului și biurul de perceperea taxelor.

9. Reconstruirea spitalului fondat la Sulina pentru mateloții marinei comerciale.

10. Reconstruirea în 1871 a farului de pe digul N. și schimbarea luminei sale dintr'un foc roșu de al 5-lea ordin în al 4-lea ordin.

11. Stabilirea în 1882 a unei linii telegrafice între Sulina și Tulcea. Această linie s'a executat într'un acord comun cu guvernul român, suportând chiar și a 3^a parte a cheltuielilor.

12. Reînnoirea în 1897 a unei părți a cheului și construirea în susul acestuia a unui alt cheu de 9 m. lungime, servind ca cheu de imbarcare.

13. Înlocuirea farului de pe digul de Nord, cu o lumină de al treilea ordin, vizibilă la 8 mile.

Ridicarea unui alt far pe digul de Sud cu foc scânteietor și alternând cu verde și alb, sistem Lindberg.

Un al doilea foc verde, sistem Lyth, de al șeslea ordin s'a instalat într'o căsuță pe piloți.

Și în fine, o șamandură sonoră «Courtenay» cu fluer automatic, s'a instalat la 972 metri, puțin spre sud de alinierea focurilor fixe a farurilor și acela al Sulinei, arătând vaselor, în timpul cețelor dese, apropierea țermului¹⁾.

8. Servicii Administrative diverse.

a) *Faruri*. La 1856, navigațiunea era servită de două faruri, unul la Sulina cu lumină albă, și altul în Insula Șerpilor. Ambele depindeau de administrațiunea generală a farelor otomane. De la 1879, Martie 31, ambele faruri au fost cumpărate de Comisiune. La 1859, Comisiunea a instalat la gura brațului Sf. Gheorghe, un far de prima mărime, pentru a putea fi vădut la o depărtare de 14 mile.

Apoi alte două faruri de al treilea ordin au fost instalate la Sulina, la capătul digurilor de Nord și Sud ale portului. În fine, între farul Sulina și cel de la capătul cheului de Sud, s'a așezat un al doilea foc verde fix, sistem Lyth, de al șeslea ordin, pentru a putea indica canalul între diguri.

În definitiv avem în Deltă, următoarele faruri:

¹⁾ *Delaliu*. Adâncimea pazei gurei e însemnata în picior engleze pe turnul farului din Sulina, la țermul drept, prin cifre care pot fi citite din radă. Prundul care se întinde spre Mare în direcția prelungirii digului de Sud, e însemnat printr'o buelă cu clopot.

Trecerea e pe la Nordul acestei buele.

Trecătorea dificilă a brațului Sulina e însemnată prin buele roșii și negre. Roșiile însemna ca canalul trece între dinsele și țermul drept; negrele, că trece între ele și țermul stâng. Direcția trecerii este indicată, osebit de acestea, prin semnele stabilite pe țermuri.

Stâlpi, purtători de ancore răsturnate, însemnă locurile unde este oprit a arunca ancora sau a țermui. Colónele miliare așezate pe țermul stâng arată distanța în mile marine. Adâncimea prundurilor din brațul Sulina e afișată în picior engleze la Sulina, pe un punct aparent al țermului drept și la Tulcea, pe una din magazinele Comisiunii, în susul Portului.

Pilotajul (adică conducerea vaselor de piloți comisiunii) e facultativ pentru vasele cu mai puțin de 100 tone și pentru cele cu pînă mai mult de 100 tone, care urca fluviul cu capitanul lor pe bord; pilotajul e obligator, fie sa nu capitanul pe bord, pentru ori ce vas cu pânze cu mai mult de 100 tone ce cobora fluviul. Pilotajul mai e obligator, ori-care le-ar fi tonajul, vaselor cu aburi, atât la urcarea cât și la coborârea fluviului (A se vedea «Călăuza navigatorului pe Dunărea de jos.» pag. 84—88).

1. *Farul Sf. Gheorghe* (construit de Turci în 1861), așezat pe o mică insulă, în fața vârfului meridional al insulei inferioare de la Olinka și menit a lumina vasele, ca să evite o bancă de nisip formată la gura Sf. Gheorghe; farul e la 41°, 51', 5" latitudine și 29°, 36', 52" longitudine răsăritenă, după meridianul Greenwich. Focul se întorce din minut în minut, cu lumină alternativă roșie și albă cu eclipse totale; duce lumina la 14 mile; e de al 5-lea ordin, și se poate deplasa ușor, spre a se așeza definitiv în punctul cel mai favorabil în cazul deschiderii brațului Sf. Gheorghe. Costă 50.000 lei.

2. *Farul din Insula Șerpilor*, așezat la 45°, 16', 17" latitudine și 50°, 14', 23" longitudine Greenwich, sau 45°, 15', 31" lat. și 27°, 56', 42" long. Paris (Corréard. p. 65). El este așezat pe un mic monticul ce are 129½ picioare d'asupra nivelului Mării.

3. *Farul din Sulina*, așezat pe țărmul drept al guri; latitud. 45°, 9', 57", long. 29°, 40', 37" Greenwich, sau 45°, 9', 35" latit., 27°, 22', 59" long. Paris. (Corréard. p. 63).

Foc alb fix; puterea luminei 15 mile; e de al doilea ordin.

4. *Farul din capul digului de Nord*, de la gura Sulinei; foc roșu, vizibil la 8 mile; e de al treilea ordin.

5. *Farul din capul digului de Sud*, la gura Sulinei; foc scânteietor la fie-care secundă și jumătate, alternativ verde și alb.

6. Pentru călăuzirea vaselor, mai este un al doilea foc «*Lyth*» Verde; așezat într-o construcție de lemn, pe o platformă de stâlpi la Est, pe alinierea corpurilor plute, care arată partea de Sud a canalului, între Port și Mare. Acest foc servește ca lumină de poziție, în legătură cu farul de la Sulina, pentru canal între diguri.

În rezumat, se poate zice, că astăzi Portul Sulina, sub raportul sistemului de iluminat, poate echivala cu cele mai mari porturi din Occident, puse în aceleași condițiuni.

b) *Serviciul de pilotaj*. Pentru buna conducere a vaselor care intră și ies pe gură, funcționează la Sulina un corp special de piloți brevetați, în urma unui examen. Corpul piloților este pus sub comanda unui șef-pilot și a căpitanului Portului Sulina. Numărul piloților a variat mereu.

Serviciul pilotajului de noapte a fost regulat în 1879. De la această dată s'a stabilit o comunicație directă între farul Sulina și corpul piloților. Serviciul farului celui mare indică, prin nise semnale convenționale, vasele care se apropie, pentru a intra în port. La vederea acestui semnal, un vaporas numit *pilotină*, pleacă în întâmpinarea lui, ducându-l pilotul pentru a-l conduce la intrarea în port. Până la 1885 s'a plătit taxe speciale pentru pilotaj, dar de la această dată încôce, taxele de pilotaj au fost asimilate taxelor de navigație propriu-zise și introduse în bugetul general al Comisiunii.

Tot de la anul 1885, piloții de bară sunt plătiți fix:

Capul piloților	8000 lei pe an
Sub capul piloților	6000 » » »
Pilotul	4000 » » »

De la 13 Noembrie 1887, s'a instituit fondul de retragere al piloților de bară, sau de la gura Sulinei, plătindu-se 5000 lei piloților, care au servit 20 ani, 10.000 lei, capului piloților pentru 20 de ani serviți.

Dacă însă înaintea acestui termen un pilot devine impropriu serviciului din cauză de accidente, sau bătrânețe, după 10 ani de serviciu, se dă piloților o indemnizare de 2000 lei, capului piloților de două ori atât, sub-capului piloților, odată și jumătate.

Navigațiunea ameliorându-se la gura Sulinei și începând să intre vase de un tonaj mai mare, Comisiunea a trebuit să instituie și un corp de piloți fluviali, pus sub autoritatea inspectorului general al navigației de la Dunărea de jos.

Acești piloți sunt de două clase: clasa I^a, pentru vasele cu vapor, clasa II^a, pentru vasele cu pânze. De la 1888, piloții fluviali de cl. I sunt plătiți 4000—3.500 lei anual, iar cei de clasa II^a cu 2000—2.500.

Prin regulamentul din 9 Martie acel an s'a instituit și pentru ei un fond de retragere.

c) *Serviciul de scăpare*. La 1857, s'a instituit un serviciu pentru a veni în ajutorul vaselor și oamenilor în caz de naufragiu (sauvetage), având un vaporas cu toate cele ne-

cesare. Acest serviciu a fost reorganizat la 1 Ianuarie 1884, și se compune dintr'un cap pilot, un sub-cap, din piloți de bară și din toți mateloții vaselor comisiunii. Acest serviciu funcționează sub direcția căpitanului portului Sulina. Tot în 1884, comisiunea a alcătuit regulamentul acestui serviciu, completat prin suplimentul de instrucții din 1890.

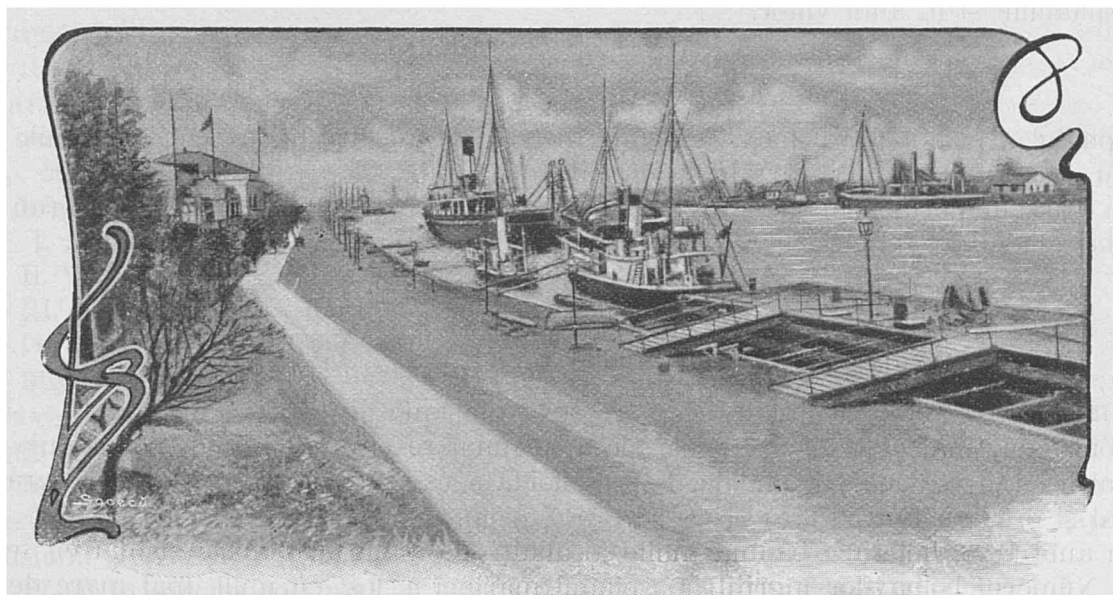

Fig. 40. — Vederea portului Sulina.

Potrivit acestui regulament piloții barei, precum și toți marinarii pilotinelor cu vapor sau imbarcațiunilor cu rame, trebuie să se imbarce imediat pe vaporul acestui serviciu și să plece în Mare pentru a da ajutor naufragaților de îndată ce primesc ordinul căpitanului de port. Pentru a se putea obișnui cu mișcările vaporului acestui serviciu, personalul trebuie să facă exerciții, cel puțin odată pe lună, în plină Mare, sub comanda capului piloților.

Vasul acestui serviciu este în orîce moment gata de plecare. Piloții, cari se disting prin expunerea persoanei lor, sunt răsplătiți de Comisiune, în raport cu curagiul și inteligența, de care au dat probe.

Cei care arată rea voință, sau nesupunere, sunt pedepsiți cu suspendarea de la 15 zile până la 2 luni, de către căpitanul portului. Acei cari vor fi suspendați de mai mult de două luni în cursul unui an, precum și acei care fără motiv bine-cuvîntat au lipsit la chemarea de a eși în Mare, fie pentru a face exerciții, fie pentru a merge în ajutor în cas de naufragiu, sunt destituiți de Comisiunea Europeană.

d) *Serviciul Sanitar.* Construcțiunea Spitalului comisiunii a fost începută în anul 1867 și terminată în anul 1869. Până în anul 1873 serviciul medical a fost îndeplinit de doi medici. Cea mai mare parte a marinarilor îngrijiți în spitalele Comisiunii sunt de cei de pe vasele cu pânze. Cei de pe vapore au mai multă îngrijire pe vas. În aceste spitale se primesc pe lângă marinari și locuitori din Sulina.

În anul 1871 au fost îngrijiți în spitalul Comisiunii 3 sulinoți. Iar de la această dată până în 1885 s'au îngrijit, anual, câte 60 locuitori din Sulina, dându-li-se câte aproape 1500 consultațiuni gratuite.

În anul 1890 s'a căutat în spitalul marinei 411 bolnavi, adică:

Marinari îngrijiți cu plată	18
» » gratuit	90
Lucrători ai Comisiunei	122
Locuitori din Sulina îngrijiți cu plată	33
» » » » gratuit	188

Numărul zilelor de îngrijire în spital a fost de 3375 în anul 1890. Dintre acești bolnavi a murit 30, din care 14 de friguri tifoide, toți făcând parte din populația săracă a orașului.

În 1891 a fost îngrijiți în spitalul marinei 546 bolnavi, din cari 18 a rămas în căutarea spitalului și în anul viitor.

Din aceștia s'aă vindecat	496
» » aă murit	23

Spitalul a primit 117 bolnavi mai mult de cât în anul trecut, iar consultațiunile gratuite aă atins numărul de 6151, dublu de cât anul trecut.

În 1892, numărul bolnavilor îngrijiți în spital a fost de 531, dintre care 27 craă încă în căutare la finele anului 1891.

Din aceștia, s'aă vindecat saă ameliorat	476
Aă murit	35
Aă rămas în căutare la finele anului	20

Numărul bolnavilor a fost în acest an ceva mai mic de cât în anul trecut.

Bólele cele mai dese aă fost acele ale aparatului respirator: Bronco-pneumonia este în capul listei, apoi vine pneumonia. Febra tifoidă a cauzat 3 morți. Consultațiile gratuite în spital și oraș aă fost 5078.

În anul 1893, holera a bătuit multe localități pe malurile Dunării și mai cu seamă Sulina. Numărul bolnavilor îngrijiți în spitalul marinei a fost cu mult mai mare de cât în alți ani. În total aă fost 641 bolnavi, dintre care 88 atinși de holeră. Din aceștia aă murit 41; de febră tifoidă 12, de tuberculoză 6, de mizerie psihologică 5, de pneumonie 4. S'aă dat în acest an, 4811 consultațiuni gratuite. Holera a apărut în Sulina la 3 August. După câte-va zile, spitalul a devenit neîndestulător. La 7 August s'aă înregistrat 27 cazuri, iar la 9 August, 39 casuri. În oraș, bóla coprinse aprópe tóte cartierele. Mai binc de 2000 ómeni aă părăsit Sulina. Vasele care încărcaă în port n'aă fost nici ele scutite. Steamerul Englez «Munificent» a avut 7 bolnavi, din care 6 aă fost îngrijiți la spital. Unul din acești bolnavi a fost isbit cu atáta violență de bólă, în cât marinarii n'aă avut vreme de a-l transporta la spital și l'aă svărlit în Mare. Numărul oficial al holericii, în tot timpul cât a durat epidemia, adică din August până în Decembrie, a fost 336.

La spitalul marinei aă fost îngrijiți 88. Dintre aceștia, 54 aă fost vindecați, ceea ce face o mortalitate de 38,64%. Cei-l'alți 248 bolnavi aă fost îngrijiți, saă la domiciliu, saă în baracele lazaretului. Dintre ei, 110 s'aă vindecat, 138 aă murit, ceea ce face o mortalitate de 55,64%.

Comparând această din urmă țifrá cu țifra mortalității din spital, se constată o diferență fórt mare. Această diferență se explică prin faptul, că instalația spitalului are un confort mult mai mare și că îngrijirea bolnavilor a putut să fie mai susținută.

In anul 1894, bolnavi în spital 485, morți 22; consultații gratuite	5102
» » 1895 » » » 429 » 35 » »	5102
» » 1896 » » » 436 » 26 » »	5376

Mateloți	134
Lucrători C. E. D. . . .	183
Sulinoți	119

In anul 1897, bolnavi în spital 424; morți 19; consultații gratuite . . . 4840.

Mateloți	91
Lucrători C. E. D. . . .	168
Sulinoți	165

In anul 1898, bolnavi în spital 454; morți 19; consultații gratuite . . .	4724
» » 1899 » » » 416 » 14 » » . . .	5223
» » 1900 » » » 422 » 19 » » . . .	4496

Dintre care: marinari de război și de comerț.. . .	127
Lucrători C. E. D..	73
Sulinoși	229 ¹⁾

e) *Poliția navigației* ²⁾. Comisiunea supraveghează executarea regulamentelor prin intermediul inspectorului navigației Dunării de jos și prin Căpitanul Portului Sulina.

Reședința inspectorului este la Tulcea, de unde nu poate lipsi fără voia Comisiunii. Autoritatea inspectorului se întinde de la Galați până la Sulina, afară de portul Sulina, care se află sub autoritatea căpitanului. Amândoi acești funcționari sunt numiți de Comisiune, fără distincțiune de naționalitate. Ea singură îi poate revoca.

Inspectorul este asistat de 4 supraveghetori pe 4 secțiuni:

- I. Secțiunea dintre Isaccea și Ciatulul Sf. Gheorghe.
- II. Secțiunea de la Ciatul, la gura Păpădiei inclusiv.
- III. Secțiunea de la gura Păpădiei la Mila 18.
- IV. Secțiunea până la limita în amonte a portului Sulina.

Supraveghetorii secțiilor II și III, trebuie să locuiască în secțiile lor. Din personalul supravegherii mai face parte serviciul de pilotaj, având un șef-pilot fluvial la Galați și un sub-șef la Sulina.

Inspectorii prin ei înșiși și ajutați de asistenții lor, trebuie să țină la curent Comisiunea de tot ceea ce privesc serviciul navigației și să raporteze în fie-care săptămână Comisiunii și șefului serviciului tehnic din Sulina starea adâncimei Canalului.

Ei au în sarcina lor, mai cu seamă, poliția fluvială.

Contravențiunile la regulamentul poliției fluviale, la poliția portului Tulcea, la serviciul de pilotaj sunt judecate de inspector și de Căpitanul portului Sulina, fie-care în serviciul lui, în prima instanță, aplicând amenzile potrivit regulamentelor în vigoare.

Ei însă nu pot judeca cesțiile civile de daune interese. Pentru acesta, în afară de pedepsele ce pot fi date de inspector și asistenții lor în numele Comisiunii, sau de Comisiune însăși, părțile care voiesc să obțină și reparații civile, trebuie potrivit art. 106 din Regulamentul din 2 Noembrie 1865, să se adreseze tribunalelor competente. Părțile judecate de inspectorul fluvial și de căpitanul portului Sulina, pot face apel înaintea Comisiunii Europene.

Conform art. 4 din regulamentul serviciului interior al Comisiunii, Delegații care sunt prezenți la Comisiune în număr de cel puțin trei, judecă ca tribunal de a doua și ultima instanță, apelurile făcute la Comisiune contra condamnățiunilor pronunțate de Inspector și Căpitanul portului Sulina în materie de poliție fluvială.

¹⁾ Serviciul de pilotaj, de scăpare și sanitar, după D. Nențescu, op. cit. p. 197—203.

²⁾ După D. Nențescu op. cit. pag. 194—196.

Comisiunea are în lungul brațului Sulina o linie telegrafică, cu oficiile ei la Sulina Gorgova, Ciatulul Sf. Gheorghe și Tulcea.

9. Materialul flotant al Comisiunii.

Categorie	NUMELE ȘI DESCRIEREA MATERIALULUI	Dimensiuni			Tonajul met.	Puterea în cal		Când și unde s'a construit	Viteza în nod.	Din ce e construit
		Lungime m.	Lărgime m.	Golul m.		Nominală	Arătată			
A	Năvi cu vapor.									
	1. Administrația.									
	Carolus Primus. Yacht cu helice	33.50	5.49	{ 2.74 1.98	—	40	200	Linz-1884	10	Fier
	2. Serviciul tehnic.									
	Ister. Remorqueur cu helice	19.96	5.26	2.62	57.52	45	200	South-Shields—1884	8 1/2	»
	Flora. Canot à vapeur ouvert	11.99	2.64	1.07	—	8	27	Sulina-1883. Fostă barcă de piloți	7 1/2	Lemn de stejar
	Angelus. » en partie ponté	15.24	2.74	—	7.80	8	50	Dertmuth—1890	9	» » teck.
	Sulina. Dragă cu vapor	35.65	7.47	2.74	—	40	100	Triest—1863	—	Lemn.
	Delta. » » »	37.78	8.53	3.05	—	40	180	Barrow—1881	—	Fier
	Sir Charles Hartley. Idem	37.78	8.53	3.05	—	50	250	» —1891	—	Oțel.
	Delphin. Canot à vapeur ouvert	9.24	2.24	1.00	—	5	11	Londra—1880	6	Lemn de teck.
	Percy Sanderson. Dragă de Mare portativă cu dublu helice	67.00	12.19	5.23	{ 1168.69 592.59	—	1250	Renfrew—1894	8	Oțel.
	3. Inspectoratul navigațiunii.									
	Duna. Vapor cu aburi	20.34	3.28	1.98	—	20	50	Dresda—1868	8 1/2	Fier
	Moustique. » » »	15.08	2.59	1.63	—	10	25	» 1866	7	»
	Concordia. Canot à vapeur ouvert	10.66	1.98	1.14	—	6	20	Neapoli—1890	7	Composit.
	Prințul Ferdinand al României. Yacht cu helice	29.86	4.90	2.95	{ 85.76 15.20	50	300	South-Shields—1897	12	Oțel.
	4. Căpitania Portului.									
	Petrel. Canot à vapeur ponté	17.37	4.01	1.98	—	15	40	Cowes—1869	8	Acajou
	Leti. » » » en partie ponté	13.71	3.05	1.37	—	10	33	» 1868	7 1/2	»
	Samovar. » » » ouvert	8.63	2.21	0.95	—	4	10	» 1868	5	»
	Mouette. » » » ponté	18.28	4.11	1.37	—	40	180	» 1886	10	Oțel.
B	Navi cu pânză. Chaland, etc.									
	Serviciul tehnic.									
	Olinka. Cutter (Côte) pentru serviciul hidrografic și al buelor (bouées).	15.24	5.18	2.74	—	—	—	Tulcea—1866	—	Lemn.
	17 Chalands deschise p. transportul pietrii, 1—55, 8—45, 7—32 și 1—30 tone	—	—	—	—	—	—	—	—	»
	Un ponton de ambarcare la Tulcea	—	—	—	—	—	—	—	—	»
	15 Ambarcări diferite p. lucrări	—	—	—	—	—	—	—	—	»
	8 Chalands à clapets de 100 tone	—	—	—	—	—	—	—	—	Fier.
	2 » » » » 40 »	—	—	—	—	—	—	—	—	Fier.
	Căpitania portului.									
	Embarcation complète de sauvetage avec chariot	8.68	1.98	—	—	—	—	Londra—1879	—	Lemn
	» » » » »	10.36	2.51	—	—	—	—	» 1883	—	»
	Ponton à bigue de 10 tonnes	—	—	—	—	—	—	—	—	»

10. Drapelul Comisiunii.

Este compus din cinci fâșii orizontale. Colorile de sus în jos sunt: roșu, alb, albastru, alb, roșu. Fâșia albastră e de două ori mai lată de cât celelalte, care sunt de o potrivă. Ea poartă inițialele: C. E. D. (Commission européenne danubienne).

11. Veniturile Comisiunii. Tarifele.

Veniturile Comisiunii provin din perceperea următoarelor taxe: după vechiul tarif, vasele mai mari de 300 tone-registru, care intrau în fluviu pentru a se încărca în vre-unul din porturile interioare, plăteau pentru o tonă de registru net Lei 3.40

în afară de acestea mai plăteau o taxă de pilotaj. » 0.45

Total . . . » 3.75

Vasele care se încarcau la Sulina, fără a naviga în susul fluviului, plăteau 2 lei 80. Vaselor cari făceau numai cursele între Constantinopol și Sulina, sau la vre-unul din porturile Dunării, li s'a făcut reduceri însemnate.

Tariful maxim actual este:

Vasele cari se încarcă în porturile Dunării plătesc împreună cu pilotajul fluvial . Lei 1.90

» » » » la Sulina » » » » » » 1.25

Vasele mai mici de 200 tone nu plătesc nimic.

Vaselor cari fac mai multe călătorii în același an, li se acordă o reducere de 15%, începând de la a doua călătorie.

Vasele postale cari fac serviciu regulat periodic de pasageri, se bucură de o reducere de 6%. Taxa de intrare a fost suprimată.¹⁾

12. Efectele lucrărilor.

Rezultă din datele de mai jos:

a) *Desvoltarea navigației.* La început vase mici de 200 tone registru nu puteau intra sau eși din portul Sulina, fără să fi fost în parte descărcate. Dorința cea mai mare a Comisiunii era atunci, de a se obține o adâncime, care să permită vaselor de 500 tone registru să potoa intra în fluviu.

Azi, când la gura Sulinei s'a obținut 24 picioare sau 7^m,31 adâncime, pot intra vase de 3519 tone registru, adică ducând o greutate de 6500 tone.

Desvoltarea navigației se vede mai lămurit în tabloul următor:

ANI	NUMERUL VASELOR	TONAGIUL NET	Cantități de cereale ce au trebuit să descarce aceste vase, pentru a putea scobori fluviul.	
			Quarters	Hectolitri
1887	1.387	860.336	537.074	1.562.885
1888	1.530	1.045.117	828.560	2.411.110
1889	1.568	1.099.098	605.700	1.762.587
1890	1.519	1.145.054	967.850	2.816.444
1891	1.416	1.128.612	579.800	1.687.218
1892	1.327	1.163.842	1.165.012	3.390.185
1893	1.577	1.578.781	1.828.667	5.321.421
1894	1.391	1.192.649	1.410.694	4.105.120
1895	1.368	1.214.658	1.378.076	4.010.201
1896	1.426	1.376.933	735.955	2.141.629
1897	1.016	962.753	477.303	1.388.952
1898	1.139	1.095.325	960.538	2.795.166
1899	834	774.542	337.609	982.442
1900	908	940.040	697.321	2.029.204
1901	1.074	1.289.675	1.079.735	3.142.029
1902	1.131	1.506.883	1.243.548	3.618.725

¹⁾ După D. Nenițescu op cit. p. 237.

b) *Exportul de cereale* de la anul 1867, până în anul 1902 inclusiv, a mers crescând în următoarele proporții:

In anul 1867 s'a exportat prin brațul Sulina	2.300.000	Quarters, saū	6.693.000	Hectolitri
» » 1876 » » » » »	5.488.664	» »	15.972.012	»
» » 1887 » » » » »	8.203.290	» »	23.871.574	»
» » 1893 » » » » »	14.392.340	» »	41.881.709	»
» » 1897 » » » » »	9.691.468	» »	28.202.172	»
» » 1898 » » » » »	10.605.003	» »	30.837.227	»
» » 1899 » » » » »	6.228.649	» »	18.111.662	»
» » 1900 » » » » »	8.022.623	» »	23.328.179	»
» » 1901 » » » » »	12.892.921	» »	37.490.028	»
» » 1902 » » » » »	17.545.070	» »	51.017.555	»

c) *Reducerea cheltuelilor de navigație*. Prețul transportului unei tone de la Galați saū Brăila, până în Anglia a scăzut, pe măsură ce starea navigației s'a îmbunătățit la gura Sulinei și pe fluviu.

De la anul 1856—1860, la tona greutate de cereale	Lei 61.25
» » » 1861—1870, » » » » »	52.50
» » » 1871—1880, » » » » »	36.95
» » » 1881—1890, » » » » »	23.32
» » » 1891—1897, » » » » »	16.29
In anul 1898 » » » » »	14.20

Iată, deci, marile rezultate obținute de Comisiunea Europeană a Dunării, prin efortul său personal, prin buna sa organizare și prin admirabilele sale lucrări.

Din ceea ce adâncimea fluviului, la gura Sulinei, era de 2^m.74, în 1858, astăzi este de 7^m.31.

Din ceea ce, în anul 1856, un vas de o capacitate de 200 tone de registru nu putea intra saū eși din Sulina, fără a'și ușura saū descărca o parte din încărcătură, în anul 1900 a putut intra un vapor de o capacitate de 3519 net tone de registru saū 6500 tone greutate.

Din ceea ce în anul 1893, aproape 336 vase nu puteau încărcă în porturile Dunării, ci se încărcău în rada Sulinei, în anul 1900, numai 7 vase s'aū aflat în această situație.

Din ceea ce în anul 1867, s'aū exportat prin brațul Sulina numai 2.300.000 quarters saū 6.693.000 hectolitri cereale, în anul 1902 s'aū exportat 17.545.071 quarters saū 51.017.555 hect. cereale.

Și la acest imens progres al adâncimei apei din fluviu și de la gura Sulina, la acest progres al tonajului vaselor și al cantităților transportate, corespunde o scădere uimitoră a prețului, saū a chiriei transportului și a taxelor, pe care vasele le plătesc pentru navigarea pe fluviu.

În adevăr transportul unei tone de cereale de la Brăila saū Galați, până în Anglia, era în anul 1856 de 65 lei aur și 25 cent., iar de la 1898, transportul unei tone pe aceeași distanță, a costat în mijlociū, 14 lei 20 cent.; taxa de navigație și pilotagiū ce percepea Comisiunea Europeană, era de 3 lei 75 în 1865, pentru o tonă de registru, astăzi s'a redus, la 1 leū 90, pentru vasele cari încărcă în porturile Dunării și numai 1,25, la tona registru, pentru acele care încărcă în portul Sulinei.

Intr'un cuvânt, de la 1867 și până astăzi, s'a dobândit, la cota apelor mijlociū, 5½ picioare adâncime, și cu fie-care picior saū 0,30^m, cu care s'a adâncit gura și brațul Sulinei, exportul cerealelor a crescut pe acest braț cu aproape 10 milioane hectolitri cereale.

Acesta este rezultatul pe care comerțul lumii întregi, dar mai cu sémă a statelor țermurene ale Dunării de mijloc și de jos, îl datoresce lucrărilor Comisiunei Europene Dunărene ¹⁾.

¹⁾ După D. Nenifescu. Op. cit., pag. 237—248

CAPITOLUL VI

INSULA ȘERPILOR ¹⁾

A E T K H

1. **Situațiune și topografie.** La o depărtare de patru ore de plutire cu vaporul din Sulina, se ridică în mijlocul valurilor furioase ale Mării, *albicioasă* insulă a Pontului negru, și ospitalieră în mijlocul celei mai *neospitaliere* Mări.

Marea-Négră este săracă în insule; câte-va pe lângă țărm, mici și neînsemnate. Între acestea, ceva mai mare și mai îndepărtată, este insula numită în antichitate Λευκή, Alba sau *Achillea*, — de unde foarte probabil numele de *Chilia* dat unui braț al Dunării, iar astăzi *Phidonissi*, *Adassi-Ilan* sau *insula Șerpilor*.

Ea este situată în fața brațului de mijloc al Dunării, la o distanță de la Sulina de 44.814 metri și așezată sub 45°15'53" latitudine nordică și 30°14'41" longitudine răsăritenă ²⁾).

Insula Șerpilor e o stâncă compusă din gresii silicioase, dure, conglomerate și cuarțite, făcând parte din sistemul *Permian*, grupa primară ³⁾, și având o suprafață de 17 hect. ⁴⁾. Circumferența insulei e de 1.973 metri ⁵⁾; neavând însă o formă regulată, învățatul arheolog H. Köhler într-o importantă lucrare ⁶⁾, dă următoarele măsurători: de la Sud la Nord lungimea luată la mijloc e de 440 m., lățimea de 414 m., diametrul cel mai lung în direcțiunea de la Sud-Vest spre Nord-Est e de 662 m.

Înălțimea țărmurilor se urcă pe alocurea până la 21 m., mai ales spre Sud și Est, și sunt în această parte a insulei prețipii și prăpăstioși. În partea Nordică și Vestică stâncile de abia se ridică peste nivelul Mării. Nicăci apa în aceste părți nu este adâncă. Pe când în celelalte părți Marea are o adâncime de 15 până la 20 și chiar 25 metri, pe aci adâncimea ei nu e mai mare de 4 m. ⁷⁾.

În apă de jur împrejurul ostrovului se văd blocuri mari de piatră, care par a fi provenite din rostogolirea de pe insulă. Pe platoul ei, pe punctul cel mai culminant, se înalță astăzi un far, înalt de 50 m. și întreținut de Comisiunea internațională de navigațiune pe Dunăre și sub paza a patru gardieni, un sergent și șese soldați. Atâtăia erau în 1891. El se află în corpul unei clădiri ce servește de adăpost îngrijitorilor săi. Cu toate că farul sfidând valurile ce nu-l pot atinge se înalță impunător, totuși nici cea mai ageră privire nu poate zări de pe înălțimea lui, țărmurile continentului. Aceștia, după cum observaseră și cei vechi, sunt prea lăsați, ca să pótă fi văzuți din această relativ nu prea lungă depărtare. Un motiv acesta mai mult, ca navigatorii în vremuri de grea cum-pănă, ne zăbind limanul de scăpare, să bine-cuvinteze pe Zeul, care le-a scos în cale spre mântuire un loc de adăpost.

De și Insula Șerpilor n'are nici un port, totuși pótă fi abordată pe trei diferite locuri. Corăbiile neputându-se apropia de țărm din cauza stâncelor sub-marine, ancorază la orecare distanță, iar abordarea se face prin ajutorul bărcilor și prin punctele A, B, C, însemnate pe charta împrumutată de la Köhler.

¹⁾ G. Popa. Revista archeologică. Vol. VII, fasc. II, anul 1894, pag. 390—416. Insula Șerpilor se numește: Phidonissi în grecesce, Ilan-Adassi în turcesce, Zmenioi Ostrov în rusece. Vezi Charta No 4.

²⁾ *Corréard*, op. cit., pag. 65, dă situația insulei: 45°15'31", long. și 27°56'42" lat.

³⁾ Gr. Ștefănescu. Curs elementar de Geologie, pag. 146.

⁴⁾ P. Oprea. Geografia Județului Tulcea, pag. 42.

⁵⁾ Punctul unde este așezat farul, are după Taitbout de Marigny, 129½ picioare (43m.) d'asupra nivelului Mării.

⁶⁾ H. Köhler. Mémoire sur les Iles et la Course consacrées à Achille dans le Pont-Euxin. în Mém. de l'Acad. de Pétersb. T. X, pag. 531, a. 1825.

⁷⁾ Marginele sale sunt stâncose și nu au de cât două puncte de debarcare, către extremitatea N.E. S'a făcut de curând în stânci o scară la S.V. Pe fața N. la 59 m. de la țărm, apa are o adâncime de 5—6 m., spre Vest 10—11 m. până la 16 m., spre Sud 13—23 m., spre E. 9—19 m. (*Corréard*).

Dintre aceste trei intrări cea mai înlesnicioasă este prin punctul C. Pe aci și vântul este mai puțin puternic și stâncile sub-marine mai rare și mai puțin periculoase. O a patra intrare, impracticabilă de alt-fel, este însemnată pe chartă cu litera D. Pe țărmul Sud-Vestic lângă punctul A se zăresc urmele unui drum.

În mijlocul platoului se mai găsesc astăzi urmele unui Templu, de o întindere neobicănită. Pe lângă acestea și afară de rămășițele a trei ziduri și două edificii, despre care se va vorbi mai jos cu amănuntul, se mai pot vedea pe insulă trei puțuri în stâncă, dintre care unul la spatele templului, cu o adâncime de 15 picioare și cu o deschidere circulară de 6 picioare.

El servia probabil ca rezervoriu pentru apă. Înaintea templului mai era pare-se, încă un puț cu aceeași destinație. Celelalte două puțuri, care s'au descoperit pe insulă au o deschidere patrată. Pe chartă sunt însemnate cu literile *d* și *c*. Apa din ele este dulce, confirmând ast-fel notița lui Ammian Marcellin, care vorbind despre Leuce, ne spune: *ibi et aquae sunt* ¹⁾.

Evident, că istoricul roman, ne vorbește aci despre apă dulce și bună de băut, iar nu de apă de Mare, căci în acest al doilea caz notița n'ar mai fi fost la locul ei. Se găsesce de asemenea și o cisternă.

Pe lângă stâncile ce împrejmuiesc insula, și cari se întind peste o mare parte a ei, se află în mijloc un platoș, a căruia suprafață e formată dintr'un strat de două picioare adâncime, de pământ negru și fertil.

În timpul din urmă s'a semănat și seacă, care rodesce.

În anul 1841, Societatea de Istorie și Antichități din Odessa hotărî să facă cercetări în Insula Șerpilor. Cu acestea fu însărcinat vestitul archeolog rus N. Murzachevici, care întovărășit și cu concursul lui A. D. Nordmann, profesor de științele naturale la liceul Richelieu, al pictorului Bassoli, al unui căpitan, etc., făcure importante descoperiri și interesante explorări. Ele fură făcute cunoscute în revista societății *Zapiski* ²⁾.

Nordmann a constatat cu această ocaziune trei-spre-zece feluri de plante anuale, pe cari însă Murzachevici uită să le consemneze în studiul său. Între acestea putem enumera *pirul* (trilicum repens), *laba găstii* (chenopodium), *răgozul* (flava carex) și *timoftica* (phleum pratense) ³⁾. Plante nărositoare și flori nu se găsesc; de asemenea nici arbori sau tufșuri, despre a căror existență ne povestesc Philostrate într'un pasagiu citat mai jos ⁴⁾.

Stăpânele ostrovului, se poate spune cu drept cuvânt, sunt pasările. Sunt numărate ca mulțime, cu toate că nu sunt de cât numai două specii. *Lari* (larus cachinans), al căror țipăt seamănă foarte mult cu râsul de copil și *cormoranii negri* (phalacrocorax), care își fac cuiburile prin crăpături de stânci. *Larii* sunt albi și frumoși, însă așa de răutăcioși, că nu lasă pe nici o altă pasăre să se odihnească pe insulă. Urmăresc chiar și pe omeni. Se nutresc cu pești. În timpul clocitului nu poți face doi pași, fără să dai peste cuiburile lor. Mulțimea lor, probabil, face ca insula să fie roditore.

În afară de pasări, insula mișună de *șerpi negri* (coluber hydrus)—de unde și numele ei de Insula Șerpilor—având capul mic, pantecele roșatic și o lungime de 4—5 picioare. Se nutresc cu pasări și se ascund în stânci. Sunt mai mult hidoși de cât reși.

În fine ultima clasă de stăpânitori ai insulei și cei mai primejdioși în acelaș timp, sunt nisce insecte numite *scolopendrae cingulatae*, care în cea mai mare parte se ascund în pământ. ⁵⁾

Nordmann a observat în apă *rari negri* de patru feluri: cancer maenas, thalitrus, eriphia spinofrons și grapsus variegatus.

2. Determinarea pozițiunii insulei. Orî cât de imaginare și închipuite, orî cât de plăz-

¹⁾ *Ammiani Marcellini*. Res gestae XXII, 8.

²⁾ *Zapiski imperatorskago odesskago obscestva istorii i drevnostici* I, pag. 594: Călătoria în insula Leuce sau Phidonissi.

³⁾ *F. Ukert*. Geographie der Griechen und Römer. III pag. 448.

⁴⁾ *Philostrati*. Heroica. pag. 244.

⁵⁾ *Murzachevici*, op. cit. pag. 550.

multe și fictive, am fi dispuși să socotim astă-zî în mintea noastră rece și pozitivistă, nenumăratele notițe ce le găsim răspândite în literatura greco-romană despre această insulă celebră, totuși urmele și resturile ce au rămas neclintite, în cursul vekerilor și în mijlocul celei mai turbate Mări, cu totă furia valurilor ce se încercă să le nimicescă, ne silesc, fără voia noastră chiar, să admitem, că tradițiunea clasică despre Leuce este, cel puțin în parte, adevărată și ne impune în acelaș timp să esaminăm, tot cu date sigure și cu monumente existente întru cât mărturiile celor vechi sunt vrednice de credință.

Nici o altă parte a țărilor locuite azi de Români n'a atras, atât de mult și așa de curând atențiunea și admirațiunea celor vechi, ca Insula Șerpilor. Situată într'o Mare de miracole, într'o Mare, care înainte de desvoltarea relațiunilor comerciale se credea cea mai întinsă—de unde numirea de Mare prin excelență, Pontus—la nordul ei nemaî existând țări,—insula Leuce a devenit și mai miraculoasă prin faptul, că a fost atribuită celui mai mare dintre viteji Grecilor, lui Achille, celebrul eroi al Iliadei lui Homer. În general cei vechi nu 'și au putut forma nici odată o idee exactă despre Marea Neagră și împrejurimile ei. Spre apus lumea se întindea până la Columnele lui Hercule, spre răsărit până la Borysthene (Dniepru) și bogatul în fasană, Phasis. Cunoștințe mai sigure dobândiră însă, numai după ce se stabiliră coloniile grece pe țărmuri Pontului, în Istrus, Olbia, Callatis, Apollonia, etc., în secolele VII și VI înainte de creștă noastră. Din aceste vremuri începând, tradițiunea despre Insula lui Achille se răspândește din ce în ce mai mult, din acele vremuri Leuce e privită ca sanctuarul lui Achille, comun tuturor Grecilor de pe țărmuri Pontului Euxin.

Cel dintăi scriitor, care înainte de Pindar ne pomenesce de Leuce, este Arctinus din Milet. Acest poet, pe la anul 777 în *Aethiopida* sa ne povesteste cum Thetis «luând de pe rug pe fiul său, Achille, îl duse în insula albă»¹⁾. Din aceste cuvinte ale lui Arctinus rezultă, că deja pe la anul 777 a. Chr. exista tradiția despre consacrarea Leucei fiului lui Peleu și al Thetidei, cu toate că o sută de ani mai târziu chiar, Ibycus din Rhegium și Simonide din Ceos și mai apoi poetul atenian Callistrat ne spune, că Achille petrece în câmpiile elisee împreună cu alți zei și semi-zei²⁾. Că Achille locuesce după mörte într'o insulă, nu este ceva nou, de ore-ce locașul de repaus al eroilor după părăsirea vieții pămăntesci, erau insulele Oceanului. Ast-fel găsim bună-oară pe Menelau locuind într'un ostrov al oceanului. Și pentru cei vechi Ἰόντος ἕξις era tot un fel de ocean, dar mai primejdios.

Dacă însă Arctinus nu ne spune unde se află acea insulă albă, Pindar într'una din ode cântă: «în Pontus, Achille are o insulă strălucitoare»³⁾.

După Arctinus și Pindar, cel mai vechi poet, care face mențiune de Leuce, este Euripide. Marele tragic pune pe Thetis să promită lui Peleu, că «va vedea pe Achille locuind în locașurile insulare, pe țărmul cel alb din mijlocul Pontului Euxin»⁴⁾, iar în alt loc pomenesce despre țara bogată în paseri, de țărmul cel alb, și frumoșă cursă a lui Achille din Pontul Euxin⁵⁾.

În acest ultim pasagiu al lui Euripide vedem pe lângă numirea insulei de *alba*, amintindu-se și Cursa sau dromul lui Achille. În adevăr eroul Grecilor era adorat de toate coloniile elene din jurul Pontului-Euxin. Și de aceea nu trebuie să ne mire împrejurarea, că în Marea Neagră găsim închinare Pelidului, și Leuce și Dromul.

Mica insulă din fața fluviului Borysthene (Dniepru) numită ἡ Βορυσθένης νῆσος, astă-zî Berezan, cu toate afirmările lui Köhler, că a fost *consacrată tot lui Achille*, după toate probabilitățile, n'are a face cu cultul acestui eroi; pe lângă acestea toți scriitorii antici, câți ne vorbesc de Leuce, nu ne pomenesc nimic despre Insula lui Achille și vice-versa, cei cari

¹⁾ Photius, cod. 239, la C. Müller, Geographi Graeci minores, I pag. 307.

²⁾ Köhler, op. cit. pag. 533

³⁾ Pindari. Nemea IV. 49.

⁴⁾ Euripidis. Andromacha V. 1240.

⁵⁾ Euripidis. Iphig. in Taur, V. 435 Cf. și Ukert loc. cit. pag. 443.

amintesc de acesta din urmă, trec cu vederea pe cea d'întâi. Marea răspândire a cultului flului Thetidei în Leuce și Drom și mai ales în Istrus și Olbia, unde după mărturia lui Dione Chrysostom, se știa Iliada lui Homer de pe rost¹⁾, s'ă datorește faptului, că Achille era eroul național al Ioniilor.

Arctin, Pindar și Euripide vorbind de insula Leuce ne spun numai, că ea se află în Marea Neagră, dar nu-î determină situația. De ore-ce însă în literatura clasică, după cum vom vedea îndată, întâlnim acest nume dat și altor localități, ni s'ă impune s'ă cercetăm, care erau păreriile celor vechi despre situațiunea insulei ce ne preocupă.

Am observat mai sus, că cei vechi n'au fost nici o dată în stare s'ă-și facă o idee clară despre Marea Neagră în general și despre situațiunea Leucei în special. Pe acesta din urmă, unii o puneau prea la Nord, în fața fluviului Borysthene, confundând-o de multe ori cu insula ce poartă același nume, alții, geografi vestiți ca Ptolomeu, o așeau prea la S., lângă țărmuriile Moesiei Inferioare.

În *Heroica* sa, vorbind Philostrate despre Achille, ne spune că locuiesc în Leuce, o insulă «pe care cei ce intră în Pont o au la stânga»²⁾.

Mai puțin precis chiar de cât Philostrate determină situațiunea insulei gramaticii Stephan din Byzantiu și Hesychiu. Cel d'întâi autor al dicționarului geografic *Ethnica*, vorbind pe la anul 610 d. Chr. de Ἀχιλλέως δρόμος, ne spune că «există și o insulă Achillea, pe care unii o numesc Leuce»; cel d'al doilea, vestit gramatic Alexandrin de prin sec. III al crei noastre, cu câte-va sute de ani prin urmare înaintea lui Stephan din Byzantiu, se exprimă aproape în aceiași termeni. La vorba Ἀχιλλεῖον Πλάκα ne spune, că ar fi identic cuvântul cu «insula lui Achille, numită Leuce»³⁾.

Istoricul roman, Ammian Marcellin greșește, când așază insula noastră în apropierea Tauridei. Căci iată ce ne spune în scrierea-i citată mai sus: «De această Tauridă (azi Crimeia) se ține și nelocuita insulă Leuce, consacrată lui Achille. Cei care din întâmplare sunt aruncați aci, după vizitarea urmelor antice, a templului și a ofrandelor, închinat aceluiași erou, plăcă seara la nave, căci se zice, că nu fără pericolul vicții înopteză cîntăci. Sunt și ape în insulă și pasări albe, asemenea halcyonilor (pasări marine)⁴⁾.

Ceva mai precis, de cât scriitorii citați a determinat pozițiunea Leucei, poetul Alexandrin Lycophron, care vorbind despre Achille ne spune că: «locuiesc de mult timp pe stîlca albă de spume de la gurile mlăștinoase ale fluviului Celtic (Istrul)⁵⁾.

Unul dintre cei mai vechi geografi, Scylace, se exprimă în Periplusul său: «Drumul în linie dreaptă de la Istru până la Criumetopon (Arietis frons, promontoriu în Chersonesul Tauric) e de trei zile și trei nopți. Dacă ia însă cine-va țărmul, drumul e dublu, căci aci este un golf, în care se află o insulă, deșartă ce e drept, numită Leuce și consacrată lui Achille»⁶⁾.

Scriitorul anonim al „*Descrierii pământului*“, probabil Scymnus de Chios, după cum de obicei se crede, determină și mai precis depărtarea insulei noastre de continent. El vorbind despre Istru, care se varsă pe cinci guri⁷⁾ în Pont, zice între altele: «Peuce se numește după marea mulțime de pinii (πεύκη), ce cresc pe ea. Drept în față-i este așezată în Mare insula lui Achille. Acesta are o mulțime de pasări domestice și oferă un sfânt

¹⁾ *Dionis Chrysostomi Oratio XXXVI*. Borysthen, pag. 78 la Köhler op. cit. pag. 632.

²⁾ *Philostrati. Heroica* pag. 244.

³⁾ *Stephanus Byzant* și *Hesychius* la vorbele respective. Imitatorul lui *Homer*, *Quintus Smyrnaeus* (la vers. III, 671–779) și *Hermias*, scoliasticul lui *Platon* (Phaedr XIX), vorbesc despre Leuce, însă numai în trecut Cf. Köhler op. cit. pag. 543.

⁴⁾ *Ammiani Marcellini*, op. cit., XXII, 8.

⁵⁾ *Lycophronis*. Cassandra, V. 186.

⁶⁾ *Scylaris Caryandensis*. Periplus, 68.

⁷⁾ În antichitate se cunoscău mai multe brațe ale Dunării, sau ale fluviului Celtic, care isvorăsc de la Rhin; *Ptolomeu* ne spune că avea ca și Nilul, șapte guri. *Herodot* între alții ne spune, că avea numai cinci. În general se numărau următoarele șase brațe, începând de la Nord: Psillum, Boreum, Pseudostomon, Callum, Naracum și Sacrum (Hieron sau Peuce).

spectacol celor care aci sosesc. De pe insulă nu se poate vedea nicăirea continentul, cu toate că acesta nu-î mai departe de cât patru sute stadii, după cum spune Demetriu» ¹⁾).

Dionisiu Periegetul în scrierea sa „*Orbis Descriptio*“, aşază insula Leuce prea spre Nord, în faţa fluviului Borysthene. Cităm pasagiul, căci el este important şi pentru alte cunoştinţe ce aflăm în el:

«În partea stângă a Pontului Euxin, se găseşte în Mare o vestită insulă în faţa lui Borysthene. Ea este închinată eroilor. Se numeşte Leuce, fiind-că animalele, care trecsc acolo, sunt albe. Se spune că prin văile deşarte ale insulei rătăcesc sufletul lui Achille şi al altor eroi, căci o astfel de recompensă s'a dat de Jupiter celor buni pentru virtutea lor; virtutea atrage după sine onoarea eternă ²⁾»).

În determinarea poziţiunii Leucei, mai mult se apropie de exactitate geograful Strabon. Împărţind întregul Pont în două jumătăţi, aşază în partea vestică ἡ λευκή νῆσος. Mai apoi ne spune: «La cinci sute de stadii departe de revărsatul fluviului (Tyras, Dniestru), se află în Mare insula Leuce, consacrată lui Achille ³⁾». Acestă cifră de 500 stadii, autorul Crestomaţiei lui Strabon, din erorile o aplică distanţei dintre Leuce şi Peuce: «că insula Leuce se află în Mare la o distanţă de cinci sute de stadii spre răsărit de la Peuce şi consacrată lui Achille» ⁴⁾).

S'a arătat mai sus, că în determinarea poziţiunilor geografice, nici o dată cei vechi n'au putut ajunge la precisiunea noastră de astăzi. Orî-cât de dezvoltat a fost în antichitate comerţul maritim, totuşi, navigaţiunea neajungând la perfecţiunea modernă, cei care călătoriau pe apă, rare ori se hazardau să plutescă pe întinsul Mării şi mai ales în *Pontul neospitalier*. Peste tot cei vechi au rămas navigatori de ţerm. Direcţiunea nordică pentru cel care pleacă din Bosforul Tracic este fluviul Borysthene. Istrul chiar, ca să se verse în Mare îşi îndreaptă mai întâiu cursul spre miază-noapte. Strabon ne spune, că el nu se varsă departe de gurile lui Tyras şi Borysthene. De aceea geograful roman Pomponiul Mela se exprimă: «Leuce, situată la revărsatul lui Borysthene, e foarte mică şi poartă numele de Achillea, fiind-că aci Achille a fost îngropat» ⁵⁾).

Trecând peste inexactitatea, că Achille ar fi fost înmormântat în Leuce, când se ştie, că cenuşa sa a fost îngropată pe ţermurii Troadei, trebuie să observăm, că aci nu este vorba de mica insulă Borysthene (Berezan), din faţa fluviului cu acelaş nume, ci de Leuce, care una singură se află în întreg Pontul Euxin.

Aceiaşi confuziune între insula Borysthene şi Leuce se pare că face şi Pliniu. Distanţele însă ce are grijă să le dea marele naturalist, îi luminează textul: «Apoi pe ţerm portul Arheilor; insula lui Achille, vestită pentru mormîntul acestui erou; la 125.000 paşi o peninsulă numită Cursa lui Achille» ⁶⁾. Şi în paragraful următor din aceeaşi carte:

«În faţa lui Borysthene, se află Achillea numită şi Leuce şi Macaron (Μακάρων, a fericirilor)». Observaţiuni din zilele noastre o aşază la 140.000 de paşi de Borysthene, la 120.000 de Tyras şi la 60.000 de Peuce. Circuitul îl are de 10.000 paşi.»

În vécul III d. Chr., C. Iuliu Solin, făcând în scrierea-i intitulată *Polyhistor*, nişte extrase după Pliniu, vorbesc şi de Leuce, fără ca să adauge însă vre-o nouă idee: «În faţa lui Borysthene se află insula lui Achille cu un templu sacru, de care templu nici o pasăre nu se apropie şi cele care din întâmplare ar fi sburat spre el, în grabă o iaă la fugă» ⁷⁾).

Aceiaşi situaţiune atribue ostrovului nostru şi poetul şi gramaticul Priscian în poema

¹⁾ *Anonymi* (vulgo *Scymni Chii*) *Orbis Descriptio*, 789—796, în *Geographi Graeci minores*. I, pag. 228. După cum se vede de aci, Scymnus citează un fragment din scrierea perdută a lui *Demetrius din Callatis*.

²⁾ *Dionysii*. *Orbis Descriptio*, 541—548. Aceiaşi erorile face *Conon* în naraţiunile sale. *Cononis*. *Narrat* XVIII, 257—258, la *Köhler*, op. cit., pag. 545.

³⁾ *Strabonis*. *Geographica*, VII, 3, cf. *Ukert*, op. cit., pag. 444.

⁴⁾ *Chrestomathiae ex Strabonis*, lib. VII, 19 în *Colecţiunea Geograph.* gr. II, pag. 568.

⁵⁾ *Pomponii Melae*. *De Situ Orbis*, II, 7.

⁶⁾ *C. Plinii Secundi*. *Naturalis Historiae*, IV, 26 şi 27.

⁷⁾ *C. Iulii Solini*. *Polyhistor* XIX, cf. şi *Köhler*, op. cit., pag. 546.

sa *Periegesis*, tradusă liber după Dionysiū, citat mai sus: «În partea stângă a Pontului-Euxin și în fața fluviului Borysthene, se află o insulă, care se numește Leuce, fiind-că hrănesc pe ea multe păsări albe ca zăpada. Se mai spune, că aci sufletele eroilor vestiți petrec în tihnă, frumoasa recompensă a virtuții ¹⁾».

Maî multe date asupra configurațiunii insulei Leuce ne dă Festu Rufu Avien în poema sa „*Descriptio orbis terrae*“, tradusă după opera lui Dionysiū: «Dacă de aci începe cine-va să taie în stânga apa de marmoră a Pontului-Euxin, pe unde fluviul Borysthene se aruncă în Mare, va zări de departe culmile Leucei. Leuce cu vîrfurile cele albe, Leuce reședința sufletelor; căci după tradiție aci petrec sufletele pacinice ale eroilor, aci unde din cauza golului cclui întins, stâncile formeză peșteri găunose, aci unde stâncile se desfac prin măcinarea pămîntului și bolta lor scobită atîrnă d'asupra. Acestea sunt darurile celor pioși, căci Jupiter i-a scos pe ei din adâncurile întuncate, căci virtutea nu cunósce pe Erce (Infernul) ²⁾».

Dacă autorii citați până aci au fixat pozițiunea insulei Leuce prea la Nord, Ptolomeu și imitatorii sîi o pun prea spre miază-zi. Marele geograf și astronom, în cartea a treia a *Geografiei* sale o admite lângă țărmul Moesiei Inferioare, împreună cu mica Insulă Borysthenis: «Lângă țărmul amintit al Moesiei Inferioare se află insula Borysthenis și Leuce a lui Achille» ³⁾.

Pe Ptolomeu îl urmează întocmai Tzetzes, poet din secolul XII: «Lângă țărmul pontic al Moesiei se află două insule; una e insula Leuce a lui Achille, cea de a doua insula Borysthene» ⁴⁾.

Jornandès în *Istoria Goșilor*, menționând și insula Leuce, ne spune numai, că se află înaintea Istrului ⁵⁾.

Intr'un important pasagiū din *Laconica*, important mai ales din cauza multelor informațiuni ce ne dă, Pausania ne spune: «La gura Istrului se află în Pontul-Euxin o insulă, cu numele Leuce; periplul ei e de două-zeci de stadii, acoperită totă de o pădure și plină de animale sălbatice și domestice, avînd un templu și o statuă. Leonim ne spune, că a văzut pe Achille, pe Ajace al lui Oileu și pe al lui Telamon, că se află împreună cu ei și Patroclu și Antiloc și că Elena trăește împreună cu Achille» ⁶⁾.

Ca și Pausania, filosoful Maxim de Tyr așeză insula Leuce la gura Istrului: «Achille locuiește în insula din dreptul Istrului, în marea Pontică, templul lui Achille și altarele lui Achille; și de bună-voie nimenea nu călătorește acolo, de cât ca să aducă jertfe; făcînd sacrificii, intră în templu» ⁷⁾.

În fine spre a termina cu expunerea cunoscînțelor celor vechi în privința determinării pozițiunii insulei Leuce, trebuie să mai amintim că generalul lui Adrian, guvernatorul Capadociei, la anul 134 d. Chr., Arrian, istoric și geograf distins, scriind după Menipp de Pergam — al cărui periplu e pierdut — zice în Periplul său: «Dacă cam din dreptul acestei guri (Pilon) se plutesc drept spre largul Mării, cu vîntul de Nord, se întîlnesc o insulă pe care unii o numesc insula lui Achille, alții Cursa lui Achille, alții în fine Leuce, din cauza culorii sale» ⁸⁾. El deci așeză insula Șerpilor înaintea guri Pilon a Dunării, în loc s'o fixeze înaintea brațului Calonestoma.

În resumat, din pasagiile de până aci, citate din autori Greci și Romani, s'a putut vedea că anticitatea greco-romană n'a avut o idee clară despre pozițiunea insulei noastre. Unii ne spun numai, că se află în Pontul Euxin, alții o pun prea la Nord, alții prea la

¹⁾ Prisciani. *Periegesis*, V. 557—561, cf. *Dionysii. Orb. Descript.* citat.

²⁾ *Rufi Festi Avieni. Descriptio Orbis terrae*, V. 720—729.

³⁾ *Ptolomaei. Geographia* III. 10, la *Köhler* op. cit. pag. 546; în charta IX a lucrării sale, Ptolomeu o pune înaintea lui Borysthene

⁴⁾ *I. Tzetzes. Chiliad. XII. Hist.* 396 v. 937—940 Cf. *Ukert* op. cit. pag. 445.

⁵⁾ *Jornandès. De Gestarum sive Gothorum origine et rebus gestis* Cap. V.

⁶⁾ *Pausaniæ. Lacon.* XIX § 11.

⁷⁾ *Maximi Tirii. Dissertatio* XV. 7.

⁸⁾ *Henry Chotard. Le périple de la Mer Noire par Arrien*, pag. 32.

Sud, alții o confundă cu mica insulă Borysthene, alții în fine o așează la gurile Dunării, fără a-i determina însă distanța. Adesea-or greșile și afirmările unuia se găsesc neîndreptate și necontrolate de altul, care 'l urmează. Circuitul insulei, după măsurătorile exacte moderne, e de 10 stadii, după Pausania de 20, după Philostrate de 30 și după Pliniu de 80.

3. **Tradițiune.** Dacă scriitorii citați în paragraful precedent ne-au lăsat fragmentare notițe despre acest curios ostrov, legenda întreagă despre Leuce o găsim în Flaviu Arrian mai sus pomenit, pe care 'l cităm în întregime :

«De la portul Isiacienilor, la gura Istrului, numită Psilon sunt 1200 stadii; totă această distanță este deșartă și fără nume.

«Dacă, cam din dreptul acestei guri se plutesce drept spre largul Mării, cu vântul de Nord, se întâlnește o insulă, pe care unii o numesc insula lui Achille, alții Cursa lui Achille, alții în fine Leuce din cauza colorii sale. Se zice, că Thetis a scos-o din Mare pentru fiul ei, și că Achille o locuiește. În adevăr, că se și găsește în ea un templu al lui Achille și o statuie de o lucrare veche. Insula este deșartă; câte-va capre numai pasc aci, și se zice că aceia cari vin aci le aduc jertfă lui Achille. Mai sunt în acest templu și multe alte daruri, fiole, inele, pietre prețioase; toate aceste lucruri au fost oferite lui Achille în semn de recunoștință; și inscripțiunile, unele în grecesce, altele în latinesce, în tot felul de metre, sunt laude lui Achille. Iar unele sunt și pentru Patroclu; pentru că aceia cari doresc a place lui Achille cinstesc și pe Patroclu împreună cu Achille. Numeroase pasări trăesc în această insulă, lăi (gavia), găinuși, lișițe (mergus) de Mare, nenumărat de multe. Aceste pasări au grijă de templul lui Achille; în fie-care zi, dimineața, sboră la Mare, apoi cu aripele înmuiate în apă, revin repede și stropesc templul; când este în de ajuns stropit, ele atunci mătură podcala cu aripele lor.

«Dacă încă ce se mai povestesc: dintre aceia cari coboră pe insulă, unii, veniți într'adins, aduc pe corăbii victime, pe care parte le jertfesc, iar parte le lasă libere pentru Achille; alții, de un număr ore-care, vin împinși de furtună; și aceștia împrumută de la însuși zeul o victimă, întrebându-l, în privința victimei, dacă nu e mai bine și mai folositor de a-i oferi pe aceia, pe care ei însiși după chibzuința lor 'și-au ales-o, pe când pășcea, și pentru care depun în acelaș timp prețul ce li se pare lor potrivit. Dacă oracolul refuză (căci se află și oracole în acest templu), ei adaogă ceva la preț; și dacă refuză încă, ei mai adaogă; când oracolul primesce, ei știu atunci că prețul e de ajuns. Iacă atunci victima stând de voia ei și nu mai fuge. Și ast-fel mulți bani sunt dăruiti croului drept preț al victimilor.

«Se mai zice, că Achille se arată în vis celor ce se coboră pe insulă, că el se arată în Mare, când cine-va se apropie de insulă și că le arată care este partea cea mai bună pentru debarcat.

«Unii mai zic, că Achille li se arată când sunt de pază, pe catart sau pe vârful antenei, tot așa ca și Dioscurii, cu deosebire numai, că Achille mai puțin de cât Dioscurii, că aceștia sunt vizibili și mântuiesc prin arătarea lor în ori-ce loc s'ar naviga, pe când Achille nu se arată de cât celor cari se apropie de insulă. Se mai zice, că și Patroclu li s'a arătat în vis. Cele ce le spunem despre insula lui Achille, le-am auzit de la ómenii cari au fost pe insulă, sau care și ei le-a auzit de la alții; și mie mi se pare că nu sunt vrednice de crezut. Căci eu sunt convins, că Achille a fost un eroi — ca nimeni altul — judecând după nobleța și frumusețea lui, după tăria-i sufletescă, după mórtea-i prea timpurie, după cum a fost cântat de Homer, și după firea amorósă și prietenósă, care l'a făcut să-și dorească mórtea, după ce-i a perdut» ¹⁾.

Dintr'acest citat al lui Arrian, confirmat și de alte mărturii aduse mai sus, se vede care era mitul despre origina Insulei Șerpilor și care era tradițiunea ce în antichitate se lega de numele acestui ostrov. Neptun, puternicul zeu al apelor, ar fi scos la rugăciunile Thetidei, din valurile spumegânde ale Mării, pentru fiul ei, insula, căreia 'i s'a dat numele de λευκή, alba ²⁾.

¹⁾ H. Chulard. op. Cit. pag. 32—34.

²⁾ În antichitate purtau acelaș nume, dat după colórea albă, mai multe alte localități, dintre care enu-

Voia anume Thetis, ca flul său scăpându-se odată de toate mizeriile lumei acesteia, să-și petreacă după moarte vecinicia în liniște și tihnă, în îndepărtatele regiuni ale Nordului. Pe lângă numele de *Leuce*, mai purta în vechime ostrovul nostru numele de: *Insula lui Achille*, *Achillea* și *Macaron* (insula fericitorilor la Pliniu, în al cărui text, probabil, era scris cu caractere grecești: Μακάρον).

Cele d'întâi trei numiri le are insula evident după stăpânul ei, Achille, care împreună cu sufletele fericitorilor eroi Patroclu, Ajace, Antiloc, etc., în loc să petreacă în câmpiile elisee, trăesc în mijlocul celei mai periculoase Mări. De unde însă numele de Λευκή, alba? Cestiunea n'a fost deslegată în antichitate și nedeslegată rămâne și în prezent. Cu toate acestea nu este fără interes să se cunoască diferitele păreri în această privință. Unii o numesc *albă* din cauza spumelor ce formază valurile isbindu-se de stâncile ei, de aceia Lycophron în pasagiul citat o numește φαληριῶσαν σπῖλον, stâncă acoperită de spume; alții din cauza colorii albe, după cum ne spune Arrian; alții din cauza țermurilor ei albe, după cum se vede în Euripide în cele două pasagi, despre care s'a vorbit mai sus, și după cum rezultă și din Avien, Leuce cana jugum; alții din cauza nenumăratelor pasări, care îi acoper țermii, după cum rezultă din pasagiul tradus din Euripide, unde marele tragic o numește πολύορνιθος; alții în fine, și acestia sunt cei moderni, din cauza construcțiilor de marmoră albă, a căror urme se văd încă și astăzi pe insulă.

Populațiunea de odinioară, a Leucei se compunea din pasări și animale; despre șerpî, cei vechi nu pomenesc nimic. Dintre cele trei feluri de pasări mai trăesc și astăzi, după mii de ani, numai larii cei albi și frumoși. Și întocmai, după cum la Hiperborei, amorosele lebede scoborându-se în stoluri din munții Riphei și sburând împrejurul templului lui Apollone, îl măturau cu aripele lor, tot ast-fel paserile Leucei, după ce își muiau penele în undele Mării, dând ocol templului îl stropiau și îl măturau. Nu îndrăneau însă să sbore pe de-a-supra sanctuarului eroului. Naturalistul Pliniu ne spune că: «În Bcoția prepeșițele nu pot să sbore peste hotarele țării și în Pont, nici o pasăre peste templul cel sacru din insula, în care este îngropat Achille¹⁾.

Pentru caprele aduse lui Achille jertfă sau dăruite și liberate, pământul Leucei putea oferi destulă pășune. Că acestea sau alt-fel de animale au trăit mai mult timp, sau chiar au fost cultivate pe insulă, rezultă din faptul, că s'au găsit urme de staulc, nise construcțiuni, despre care se va vorbi mai jos.

Nu putem sci în afară de caprele lui Arrian ce fel de animale sălbatice sau domestice vor mai fi fost pe insulă, spune Pausania²⁾. În afară de acest călător și geograf, nimenca nu ne vorbește, nici despre ulmii și plopii, așezați pe rînd în jurul templului, și despre care ne spune Philostrat: «În insulă cresc și arbori, plop și ulm, etc.³⁾ după cum se întâmplă, cari sunt împrejurul templului și cresc în șir». ⁴⁾

În insulă, Achille avea un templu. Mulți scriitori, chiar dintre cei citați până aci, ne spun că Pelidul ar fi înmormântat în Leuce – și Martianus Capella confundând Leuce cu Borysthenis, comite o îndoită erore, punând în această din urmă *mormântul* lui Achille; în realitate însă se scie, că eroul lui Homer a fost îngropat pe țermul Troadei.

Insula și viața de pe insulă o aflăm amănunțit descrisă în opera citată a lui Philo-

măram aci câte-va, după Köhler op. cit. pag. 723: O peninsula în Acarnania, numită Leucas, Leuce vis-à-vis de Cydonia din Creta; altă Leuce lângă promontoriul Itanum, tot din Creta; Albion, vechiul nume al Angliei; cinci insule lângă Lesbos, fie-care având numele de Leuce; o insulă puțin depărtată de țermul Arabiei; alta lângă țermul Lybiei și mai multe în aceeași parte; țermi de mare: Laodicea, oraș al Siriei, odinioară Λευκή ἀκτὴ; țermul de lângă Halicarnas; două localități, unul pe țermul Lybiei, altul pe al Propontidei, etc.; promontoriul Acarnaniei, Leucas; altul în Bosforul Tracic; alt promontoriu în Eubea, altul în Lybia, etc.; munții albi ai Cretei; orașul Alba Longa, Leuce, oraș în Ionia, altul în Smirna, Λευκή ἀκτὴ, oraș grecesc în Propontida Λευκή κόμη, oraș în Arabia, etc.

¹⁾ Plinii. Naturae Historiae X. 41.

²⁾ Pausaniae loc. cit. pag. 401.

³⁾ τὰ μὲν ἄλλα.

⁴⁾ Heroica. pag. 244.

strat. Vom urmări acest scriitor traducându-l, și pe alocurea resumându-l: «Cu toate că amorul își are locuința în ochi, zice Philostrate, și de aceea poezii cântă amorul, totuși Achille și Elena înaintea tuturor, nevădându-se nici-o-dată unul pe altul, unul fiind la Troia, cel-alt în Egipt, din auzite numai s'au iubit cu infocare. Fiind destinați să trăiască împreună și, în jurul Troiei, ne-existând nici o insulă potrivită, Thetis se rugă de Neptun să scoată din Mare vre-o insulă pentru fiul ei. Stăpânul Mării o ascultă și îndreptându-și privirile pe întinsul Pontului și negăsind nici o insulă a scos din valurile Mării insula Leuce, pentru Achille și Elena de locuit, pentru corăbieri însă, ca loc de retragere.

«Neptun — continuă Philostrate mai departe — creia insula Leuce din materialul adus din Scitia și depus pe fundul Mării de riurile Thermodonte, Borysthene și Istru. Aci se vădura și se îmbrățișară mai întâi Achille și Elena, aci venira la nunta lor însuși Neptun și Amphitrite, toate Nereidele, Furiile și Demonii, toți câți se afla în Pont și Macotida . . . Omenilor, care se apropie de țerm, insula li se pare sfântă, căci ea este un liman ospitalier al navelor.

«De alt-fel nimenea nu poate să-și facă aci locuință, nici Greci și nici Barbari. Iar cei cari vor fi debarcat în insulă, după sacrificiu, trebuie să plece la apusul soarelui și să nu înopteze aci, iar dacă un vânt contrariu îi opresce de a pluti pe Mare, să se repauzeze în golf pe corăbi. Seara se zice că Achille și Elena se ospătează împreună și cântă cântece unul altuia, celebrând chiar și pe Homer. Căci Achille se fălesce că muza Calliope i-a dat lui darul poeziei».

Philostrate laudând cântecele lui Achille, ne citează următoarele:

«Tu renume, care de-alungul nenumăratelor unde, locuiești țărmuri marelui Pont, lira te cântă cu mâinile mele: Cântă-mi pe divul Homer, gloria omenilor, gloria necazurilor mele, din cauza căruia n'am murit, din cauza căruia Patroclu al meu trăește, din cauza căruia iubitul meu Ajace este de-o-potrivă cu zeii, din cauza căruia cele învinse și celebrate sunt laudate, din cauza căruia n'a perit Troia» ¹⁾.

Apoi Philostrate continuă:

«Cam ast-fel erau cântecele; melodia lor însă, admirabilă și divină. Și așa de puternic străbătea peste valurile Mării, în cât călătorii în loc de admirațiune erau coprinși de un sentiment de groză. Cei cari au fost purtați spre această insulă, spun că au auzit și frământul cailor și sgomotul armelor și strigătul de război. Iar dacă o corabie, mânăta spre Leuce, căuta să ancoreze în partea de miază-noapte sau miază-zi a insulei, apare la pupă Achille, arătându-le în ce parte să cârmescă luntrea.

«Și mulți dintre cei cari s'au întors din Leuce ne spun, că îndată ce au zărit insula și îndată ce s'au abătut din nemărginita Mare, se îmbrățișază unul pe altul și de bucurie varsă lacrimi. După ce au salutat și au debarcat în insulă, se îndreptă spre templul lui Achille, ca să-i aducă rugăciuni și sacrificii, iar animalul pentru jertfă vine de bună voie și se așază înaintea altarului».

Am putut vedea din cele de până aci, că stăpânul insulei era Achille, care împreună cu soția sa, frumoasa Elena — Achille era al cincilea bărbat al acesteia — și însoțiți de eroii Patroclu, cei doi Ajax și de Antiloc, își duceau viața după moarte în liniște și fericire.

Locuitorii nu se afla în Leuce, după mărturisirea tuturor scriitorilor citați. De aci însă nu rezultă, după cum crede Köhler, că insula era deșartă de preoți, care îngrija templul, vitele de jertfă și în fine tezaurul croului.

Cu toate că nici unui muritor nu-i era permis să petrecă noaptea pe insulă, totuși, ne spune că Achille, contrar obiceiurilor altor zei, era prevenitor și ospitalier. Bună-voința și ospitalitatea lui se poate vedea din următoarele două povestiri, ce ne-au procurat Maxim din Tyr și Philostrate în operele lor citate: «Un vizitator al Leucei, obosit de drum, adormi fără voce și-l apucă noaptea pe insulă. Achille îl văzu, îl deșteptă și-l duse în palatul său,

¹⁾ Philostrati op. cit. pag. 250.

unde în prezența Thetidei și a altor zeități, îl ospătă, oferindu-i mâncări alese și, în vreme ce Patroclu îi vărsa vin, Achille însuși îi cânta cu lira» ¹⁾).

«Un neguțător, care venea des pe la Leuce, și pe care Achille îl primca tot-d'auna cu bună-voință, odată a fost însărcinat, se zice, de stăpânul insulei să-i aducă din Iliu, o tânără fată troiană, pe care ȋ-o indicase. Streinul mirându-se îl întrebă: Ce trebuință poți avea de această sclavă din Troia? Fiind-că e din familia lui Hector, răspunse Achille, și odraslă din sângele lui Dardan și Priam. Neguțătorul creștând, că Achille e împins de amor pentru tânăra fată, ȋi îndeplini cererea și se întorse după cât-va timp cu juna troiană. Eroului ȋi păru bine de acesta, ȋi mulțumi și ȋi ordonă să o țină în corabie, probabil, după cum credea neguțătorul, fiind-că era cu desăvârșire interzis oricărei femei să calce pe insulă. Săra Achille invită pe strein în incinta templului, ca să se ospăteze împreună cu el și cu Elena. Neguțătorul sosi la ora hotărâtă, mâncă, și în urmă primind o însemnată sumă de bani, Achille îl declară tot de odată și pentru tot-d'auna ôspe al scû, asigurându-l, că va face bune afaceri cu negoțul ce-l pörtă și că va avea o bună călătorie pe Mare.

«Când sosi ziua, Achille ȋi zise: Placă acum, ia-ȋi darurile și lasă-mi pe țerm feciôra troiană. Abia se depărtă de un stadiu, când neguțătorul și mateloȋi auȋiră vaetele și strigătele îngrozitoare ale nefericitei, pe care Achille o sfâșia într'o mie de bucăȋ» ²⁾).

Tot Philostrate ne-a mai păstrat încă o interesantă povestire despre insula Leuce:

«Fiicele lui Marte, răsboinicele Amazône — etimologia, Philostrate o reduce la α și $\mu\alpha\tau\acute{o}\varsigma$ = fără mamele — și-au găsit sfârșitul lor în lupta cu Achille pe insula Șerpilor». Dar să urmărim pe autorul *Heroice*:

«Niște neguțători și constructori de corăbii au fost aruncaȋ de o furtună pe țermurii ȋinutului Amazôneler, dintre Phasis și Thermodonte. Prinși de ele, fură aruncaȋ în lanțuri, pentru ca să pötă fi duși apoi și vânduȋ Sciȋilor antropofagi. Pe una dintre Amazône coprinȋnd'o mila de frumuseȋea unui tânăru prizonier, și din acesta născându-se apoi o dragoste, se rugă cu stăruință de regina, soru-sa, ca streinii să nu fie vânduȋ. Deslântuiȋ și petrecând împreună cu Amazônele, ei începură să înveȋ limba acestor femei. În povestirile lor vorbindu-le despre furtunile de pe Mare, veni odată vorba și despre bogăȋiile templului (lui Achille), de care nu erau departe în călătoria lor. Auȋind acesta, Amazônele se bucurară, că au pus mâna pe nisce ômeni carȋ sciau să plutescă și să facă și corăbii. Acești bărbaȋ construiră din pădurile ce le oferiau un bogat material, nave potrivite pentru a le transporta cu caii lor cu tot, căci Amazônele se deciseră acum să învingă pe Achille într'o luptă equestră (pe jos, Amazônele erau simple femei). După ce învăȋară, atunci mai întâiu, arta navigaȋiunii, imbarcându-se la gura Thermodontelui pe cinci-zeci de corăbii, ajunseră la Templul lui Achille, oprindu-se în Mare la o distanță de 2000 pași.

«De aci porunciră prizonierilor lor să taie arborii ce împodobiau de jur împrejur templul. Securile însă se întorceau în spre capetele și gâturile tăetorilor și în scurt timp toȋi căȋură morȋ lângă arbori. Amazônele strigând, se repeȋiră cu furie asupra templului. Achille însă, crunt și amenințător, în tocmai ca odinioară înaintea Scamandrului și a Iliului, uitându-se spre epele ce le purtau, le îngrozi mai tare de cât ca să le pötă conduce cu frinele. Scuturându-se le trântesc jos, le calcă cu copitele, ca nisce lei turbaȋ le sfâșie, le sfărâmă pepturile și le smulg braȋele, pe care le mănâncă. Sătule de carne omenescă, pline de sânge și nebune, alergău pe insulă.

«Oprindu-se pe un promontoriu, uitându-se la întinsul Mării și socotindu-l o vastă câmpie, se aruncă în Mare. Apoi navele Amazôneler isbindu-se între ele în urma unei gróznice furtuni se cufundară și se înecară una câte una. Multe din cele naufragiate fură aruncate spre templu și ômenii pe jumătate vii fiind împrăștiaȋ pe insulă, Achille făcu o

¹⁾ *Maxim din Tyr*. Diss. XV, pag. 173, la Köhler, op. cit.

²⁾ *Philostrate*, op. cit., pag. 254-257.

purificațiune atrăgând apele Pontului, care trecând peste ostrovul său, îl lăsară nepătat și purificat» ¹⁾).

Ospitalitatea lui Achille se poate vedea și din împrejurarea, că adese-orî venia în insulă omenî, cari să viziteze anticitațiile și ofrandele aduse eroului. Ammian Marcellin în pasagiul citat mai sus ne spune: «*visis antiquitatis vestigiis, temploque et donariis eidem heroi consecratis*».

Între oșpeții lui Achille se menționează eroul tesalian Protesila, care își trăia vecinicia în Chersonesul Tracic și de unde adese-orî vizita pe Achille în Leuce. Tot în această insulă Leonym, generalul Crotoniaților, vizitând într-una din zile pe Achille, întâlni și pe Elena, care îl însărcină să spuie lui Stesichor, că dacă voesce să-și redobândească vederea să compună o palinodie.

Nu arare-orî și Achille își părăsea insula, fie ca să facă exerciții în *Cursa* sa, fie ca să ia parte în războiele ce le purtau Grecii.

4. Templul lui Achille și urme de construcții găsite pe insulă. Descoperirile întâmplătoare și săpăturile intenționate, făcute în secolul trecut de către Ruși în Insula Șerpilor, au dat la lumină rezultate neașteptate și în același timp de o mare importanță. Tradițiunea antică despre insula celebră, πολώνυμος și μεγαλώνυμος νῆσος, după cum spun cei vechi, în fața mărturiilor moderne, se pare astăzi a fi fost adevărată.

În anul 1823, căpitanul Kritzky, din ordinul amiralului Grieg, comandantul suprem al flotei rusești pe Marea-Negru, cercetând cu de-amănuntul Insula Șerpilor a dat de urmele vestitului templu al lui Achille. Notițele ce și le-a cules și însemnat cu această ocaziune, precum și planul insulei l-a împărtășit Kritzky archeologului Köhler, care la rândul său le publică în Mém. de l'Acad. de Petersb. Tom. X pag. 351 anul 1825.

Templul are o întindere extra-ordinară de mare — dovadă, poate, de marea venerațiune ce o datoriau Grecii eroului lor național.

Forma lui este pătrată. Fie-care latură are o lungime nu mai mică de cât 29^m,87. Un zid de la Nord spre Sud împarte templul în două părți egale, dintre care jumătatea vestică e din nou împărțită în trei părți, iarăși între sine egale și însemnate pe hartă cu litera *g*. Corpul principal, adică jumătatea răsăriteană a templului are în partea sudică încă un despărțământ (*m*) și asemenea celorlalte trei despre vest.

Cele trei despărțăminte (*g. g. g.*) au o lungime — socotindu-se și grosimea zidurilor de 14^m,93, pe o lărgime de 11^m,93. Despărțământul *m*, are o lungime numai cu un metru mai mare, ca celelalte trei, iar lărgimea este aceeași.

Căpitanul Kritzky a văzut în unele părți urmele zidurilor înalte de 36 c. m. peste pământ, în alte locuri, de-abia săi de loc, nu se puteau distinge de suprafața terenului ²⁾). În partea răsăriteană a templului, în partea principală, se afla sanctuarul cu statuia lui Achille. Templul avea o pozițiune răsăriteană, după cum rezultă din notița lui Philostrat: «templul este îndreptat spre Maeotida³⁾» și după cum rezultă din urmele ce s-au găsit. Evident însă, că astăzi n'avem nici o siguranță în această privință și numai bănuie. Este foarte probabilă presupunerea lui Köhler, că dispozițiunea antică a templului a fost modificată în timpul atâtor mii de ani. S'ar fi putut chiar ca în antichitate, adoratorii lui Achille vedându-și templul în dărăpănare să-l fi reconstruit, adăugându-i poate elemente nouă; s'ar fi putut de asemenea, ca în cursul evului mediu, cultul eroului Grecilor, cădând în desuetudine prin introducerea creștinismului, să se fi făcut ore-care modificări nouă. Căci cine poate ști, ce fel de omenî își vor fi găsit refugiul în cursul vremilor în această insulă retrasă. În orî-ce cas nu este inadmisibilă părerea, că planul dat aci, după indicațiunile

¹⁾ Philostrati, op. cit., pag. 258-266. El ne spune tot de odată, ca acesta nenorocită expedițiune s'ar fi întâmplat la anul 168 după Christos.

²⁾ Pe hartă, liniile groase indică zidurile pe care le-a văzut Kritzky, iar cele punctate, zidurile presupuse. Cu literile *d* și *e* s'au însemnat cele două puțuri, cu *x* cisterna din incinta templului și cu *z*, stâncile ce par a fi provenit în Mare din năruirea de pe insulă.

³⁾ Philostrati op. cit. pag. 244.

lui Kritzky de la începutul véculei trecut, ar putea să nu fie întocmai planul templului eroului național al Grecilor, de pe timpul îndepărtatei cuceriri a Troiei.

Templul și construcțiunile Leucei se reduc, pe cât se pare, la arhitectura primitivă a Grecilor, la una din epocile arhitecturii numite Ciclopeene. Acesta se constată din zidurile formate din blocuri mari de piatră prea puțin cioplite și din lipsa cimentului. Petrele sunt calcare și de obicei de color albă. Peste tot, templul seamănă foarte mult în privința construcțiunii cu templele ciclopeene, ce în mare număr se găsesc în Thracia și Tesalia. Templul lui Achille impunător prin grandiositate, trebuia în același timp să fie și o operă de artă; de sigur în dosul acestui falnic monument, în opistodom, vor mai fi fost și camere rezervate pentru oracol, pentru aurul, argintul și ofrandele eroului, pentru preoții și paznicii insulei. Templul era bogat împodobit cu marmoră albă, dovadă resturile ce s'au descoperit în timpurile noastre.

În afară de urmele templului, pe care însă în anul 1841, nu le-a mai putut recunoște învățatul archeolog rus Murzachevič, trimis de Societatea de Istorie și Antichități din Odessa, ca să facă cercetări, se mai pot vedea pe insulă și urmele unor construcțiuni, cari, sub raportul materialului, nu se deosebesc întru nimic de cele ale templului. Se vede că origina lor este aceeași.

În dosul templului, în partea despre apus a insulei și de-a lungul țărmului, se poate bine distinge încă și astăzi urmele a două ziduri, puțin răsărite din pământ și notate pe hartă cu literile *a a* și *b b*. Aceste ziduri, după opiniunea lui Kritzky, ar fi fost construite pentru a împiedica năruirea de pe insulă, acesta fiind înclinată în partea apusană a sa; după părerea lui Köhler însă, pentru a preveni atacurile dușmanilor, care ar fi căutat să năvălească în ostrovul lui Achille și să garanteze în același timp cele două edificii ce serviau spre a închide vitele și spre a păstra bucatele aduse de călători lui Achille pentru jertfă, preoților și paznicilor pentru întreținere.

De părerea lui Köhler este și Murzachevič, care în anul 1841 a putut încă vedea urmele acestor ziduri. Rândul al treilea de pietre, din colțul N.-Estic al insulei și însemnat în hartă cu literele *c c*, nu se știe încă ce destinațiune avea.

Pe lângă urmele templului și ale zidărilor de mai sus, s'au mai găsit și desgropat în jurul sanctuarului, și pe ici-colea pe insulă, multe și interesante resturi antice. Dar e de regretat, că nici cel puțin solitara Leuce, din mijlocul Mării, n'a putut rămâne neatinată de mâinile distrugătoare ale ignoranților veacului trecut, cari, tot în numele științei, ridicând un far pentru orientarea vapoarelor, au prăpădit totul.

De ceia ce nu s'au atins cei vechi, din cauza venerațiunii pentru Achille, de ceia ce nu s'au atins cei din evul de mijloc și modern, din cauza temerii de șerpi, pe care îi credea veninoși, de acestea s'au atins tocmai, lucru curios, contemporanii noștri. Acei pentru care fiul Thetidei nu mai apărea sfânt și insula lui sacră, vaporul bazat pe rezultatele științei asigurându-i împotriva furiei lui Neptun; acei pentru cari șerpii cei negrii, în urma rezultatelor științei zoologice, nu mai apărea veninoși și vătămători, aceia tocmai, neținând seamă de trecutul insulei, au sfărmat și nimicuit aproape toate resturile falnicului monument. Constructorii farului din 1837, în loc să-și piardă vremea și să se obosescă cu transportarea pietrelor de la țărmul insulei, au găsit mai avantajos să desgroape temeliele vechiului templu. De acia în 1841, Murzachevič n'a mai găsit bazele templului, ci numai sfărâmaturi de piatră așcaze în stângini cubice. Acest vandalism a făcut, ca să nu mai avem astăzi, de cât numai câte-va bucăți, cari să ne grăiască de minunatul monument al Leucei.

Iată-le :

În anul 1828 s'au descoperit numeroase fragmente de marmoră și de piatră calcară, bucăți dintr-o cornice frumos și cu îngrijire lucrată. Dar deja înainte de această dată, la 1814, după cum ne spune Köhler în memoriu-ș de la 1825, căpitanul unei corăbii italiene a luat din Insula Șerpilor «les morceaux les plus considerables et un chapiteau de colonne aussi en marbre blanc».)

*) Murzachevič, în Zapiski. Vol. II pag. 414.

În anul 1839, după decisiunea guvernatorului militar din Basarabia, P. I. Teodorov, învătăatul P. V. Soloviev, corespondent al Societății de Istorie și Archeologie din Odessa, făcând cercetări în insulă, a găsit multe urme vechi, blocuri de marmoră, între care o bucată de piatră cu inscripție, câte-va bucăți de cornice, monede și alte obiecte mărunte.

Anul următor, Sideri, un comerciant din Ismail, aduse din Insula Șerpilor, câte-va table de marmoră și diferite mărunțișuri.

În anul 1841, Murzacheviți, de la care sunt împrumutate aceste date, făcând cercetări amănunțite, a aflat câte-va bucăți de marmoră, de piatră calcară albă întocmai ca și marmora, o inscripție cu câte-va litere, cari nu ne pot da nici-o frază, monede și obiecte mici.

Inscripțiunii s’au găsit trei, dintre care două se păstrează în Odessa și una în muzeul nostru din București

Pe lângă aceste trei inscripțiuni, s’au mai găsit pe insulă și se află astăzi în muzeul din Odessa următoarele resturi antice:

Un fragment dintr’un vas frumos, lucrat de Epictet, fiul lui Ikosthenos.

Alături cu acest fragment s’a mai descoperit o statuă mică de lut, reprezentând un copilăș și câteva jucării tot de lut.

Mai multe inele de fier și câte-va de bronz, dovedesc o lucrare ordinară. În inele au fost puse pietre fără preț și chiar sticle colorate, având pe ele reprezentate în relief zeități ca: Serapis, Jupiter, Diana, Pallas, Apolon, Marte, Mercur, Hygia, Victoria, etc., sau chiar animale, ca de pildă lei, iepuri, tauri, câini, paseri, etc.

S’au mai descoperit pe lângă acestea încă 6 arșice, mici statuete reprezentând omeni, un cocoș, cuie de fier și de bronz, petricele colorate pentru colier, agrafe, ace cu gămlăii, un olan semi-rotund de pe acoperișul templului, o amforă și opt vase de diferite mărimi, toate de o lucrare ordinară ¹⁾

Toate obiectele au fost aduse în insulă, probabil în timpul când templul lui Achille era în splendoré.

Cercetările până la anul 1850 au descoperit o mulțime de monede, peste 2000, dintre care vre-o 600 putând fi curățite de rugină, au fost citite ²⁾ Ele au fost publicate de N. Murzacheviți ³⁾ și sunt din:

Megara Siciliē	2	Tios	6	
Tyras	5	Adramythium	1	
Callatis	5	Lampsac	2	
Dionysopolis	3	Abydos	1	
Istros	3	Efes	1	
Markianopolis	6	Heraclea din Ionia	1	
Nicopolis	2	Insula Chios	1	
Tomis	29	Prusia	1	
Anchial	3	Cyzic	4	
Byzanțiu	5	Apollonia din Caria	1	
Adrianopolis	1	Patara	1	
Heraclea din Bithinia	3	Perga	1	
Mesembria	1	D'ale lui {	Lisimac	1
Nicea	1		Roemetalches (rege Odris)	2
Odessus	4		Inismeus (regele Callipizilor)	1
Ferae	1		Chanitus	3
Pylos	1		Ilios	1
Amastris	2		Kesmagaku	2
Nicomedia	2			

¹⁾ Murzacheviți op. cit. pag. 415.
²⁾ Cele mai vechi au fost descrise de Mionnet in *Description des médailles antiques grecques et romaines*, de Blaramberg in *Choix de médailles antiques d’Olbiopolis* și alții.
³⁾ Murzacheviți. Zapiski, vol. III. fasc. 2 an. 1853.

Pe lângă aceste monede grecești, romane și callipidice (callipizi se născură din amestecul Elenilor cu Sciții și Tracii în apropierea orașului Olbios), s'a mai găsit încă câte-va tătare, turcesci și polone.

În resumat, descoperirile, ce s'a făcut în veacul trecut în Insula Șerpilor, descoperiri în urma unor săpături în pripă și pôte nu prea sistematice, au dat la lumină un material anticaric foarte bogat. Când acest material, găsit aproape la suprafața pământului îl comparăm cu cel desvălit în alte locuri, de pildă cu cel de la Tropaeum Trajani din Dobrogea, trebuie să ne uimescă marea diferență. Două mii de monede în Insula Șerpilor și de-abia câte-va într'un oraș întreg! E foarte probabil, părerea ce o anunță Köhler, că în Insula Șerpilor n'a fost stabilimente permanente sau de o lungă durată. De alt-fel nici solul expus din toate părțile intemperiei, nu era suficient ca să producă destulă hrană pentru familii. Dacă Insula Șerpilor ar fi devenit o locuință permanentă, de sigur s'ar fi distrus cu totul urmele antice, ca d. ex: vase, statuete, etc., și de bună seamă marea cantitate de monede greco-romane, ar fi dispărut prin cultivarea pământului. Teamă de Achille odinioară, frica de șerpi mai apoi și sărăcia împreună cu nesiguranța în totdeauna, au împedecat pe oameni să se stabilească cu locuințele în solitara insulă.

În fine, înainte de a termina aceste notițe asupra insulei Șerpilor, să mai adăogăm încă câte-va cuvinte asupra istoricului ei. Cu trecerea vremii și cu introducerea creștinismului pierind tradiția despre Achille, a pierit și tradiția despre Leuce. E adevărat, că în secolul X, Anonymul Ravennat amintesc de insula lui Achille de la Dunăre; această cunoștință o are însă de la scriitorii clasici, iar nici de cum din tradițiunea timpului său. ¹⁾

În evul mediu, Insula Șerpilor poartă mai multe numiri, care de care mai arbitrare. Se spune că ea s'a numit *Selina* sau *Carearia*, probabil Chazaria, numire luată de la némul Chazarilor, cari au stăpânit-o, sau *Isola Rosia*, adică rusă, sau *Nisi* sau *Rubra* și *Rubea*.

În harta lui Fredutus de Ancona din secolul al XV-lea, insula Leuce o găsim numită *Fidonixi*, vorbă coruptă din *Phidonisi* sau *Fidonisi* din *φιδονίς* și *νῆσος*, Insula Șerpilor, sau cu numele turcesc *İlan Adası*. ²⁾

La anul 1856, Insula Șerpilor devine proprietate turcescă, iar la 12 Aprilie 1879 e ocupată de Români, fiind ministru de război, Dabija.

¹⁾ *Anonym. Raven.* VI. C. 19 in Köhler op. cit. p. 607.

²⁾ Pe la anul 1740, un oarecare Hasan, căpitanul unei corăbii otomane, fu însărcinat cu o misiune în Crimeea. La întoarcere fu aruncat de o tempestă pe țărmul insulei Șerpilor, unde corabia este sfărâmată. El împreună cu alți 24 își construiesc aci din sfărâăturile corăbiei o colibă și petrecură mai mult de un an, disputând viața cu elementele naturii și cu nisce pești mari ce le serviau de nutriment. Numărul lor se redusese la patru; ceilalți au fost mâncați de companioni lor. Ei au fost scăpați de o corabie ce trecea din întâmplare pe aproape. Aduși în Constantinopol, Hasan își arăta semnele ce le avea pe corp, dintr'o luptă — spunea el — pe care o avusese cu un requin de 900 ocale. (*Hammur. Histoire de l'Empire Ottoman. Vol. XV. p. 49-50*).

CARTEA III^A

GEOGRAFIA POLITICA

A

CAPITOLUL I

E T N O G R A F I A

— —

Cu greu s'ar putea numi poporul aborigen al Dobrogiei, care din negura vremurilor a fost drumul năvălirii popórelor barbare — zice C. Allard ¹⁾.

Din secolul al V-lea înainte de crîi nóstre — ca să nu împingem cercetările în întunericul timpurilor preistorice — de la Dariu Hystaspe, până în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, Dobrogia a fost cutreierată nu mai puțin de 10 némuri de popóre ; unele venile pe aci cu dor de cucerire, altele cu ideî de stabilire și în timpîi din urmă ca colonizatori.

Așa avem pe Geî, în mijlocul cărora, ca oazele într'un deșert, erau sămănaie colonîi de Grecî; apoi Romanîi, peste care veniră Goîi, Hunîi, Peceneghiî și mai în urmă Bulgariî.

În fine Turciî, iar acum în urmă Tătariî și Cazaciî, sunt atâtea popóre, despre care istoria ne spune, că s'au așezat mai mult saî mai puțin vremelnice pe acest petic de formă quasi-peninsulară, dintre Marea Neagră și cotul Dunării în jos de Silistra.

I. Etnografia vechiă.

1. **Geîi.** Sunt pomeniî pentru prima óră de Herodot ²⁾ și locuiaî în partea de Nord a Balcanilor (Hoemus), până către gurile Dunării. Aci îi găsesce Dariu, la anul 513 a. Chr. în expedițiunea sa contra Scythilor.

Acest popor era împărîit în mai multe triburi, care n'aveau între dênsele nici o demarcare etnică și avênd fie-care câte un șef al scî.

De a-lungul cóstelor Mării erau înșirate coloniile comerciale grecești, la Callatis (Mangalia), Tomis (Constanța) și Istropolis (Kasapkioî).

Asupra originii Geîilor se va vorbi pe larg la capitolul Istoriei; voiî spune numai că Herodot îi numesce «poporul cel mai curagios din triburile thracice» și că era gata a muri în lupte.

Caracterul rêsboinic al Geîilor se datoriea credințelor lor religioase: «că după mórte vor trăi o a doua viață mai fericită» ³⁾.

Ovidiu, care a trăit 8 ani între dînșîi, ni-î arată aspri, *neumanî, sêlbateci, mai cruți de cât ori-ce popor din lume*, mai în tot-de-una pornîi spre gâlceavă și vêrsare de sânge, făcêndu-și singuri dreptate cu cuțitul, pe care îl purtau nelipsit de la brîu.

Neconținut năvălind și jefuind orașele pontice, coloniî grecești, care de frica lor erau înconjurate cu zid și cu porțile închise.

¹⁾ La mission médicale dans la Dobroudja p. 17.

²⁾ Cartea IV. Cap. 93—96.

³⁾ Pomponiî Mela II, 2, 3 și toți scriitorîi vechî.

Mândria lor se dovedește din spusele lui Herodot, «că asvârliu mâniaș cu săgeți contra fulgerelor și trăsnetelor»; cum și din răspunsul ce-l dau lui Alexandru cel mare «că nu se tem de cât numai de cer»¹⁾).

Aveau încă obiceiul de a se tatua, de a se ucide, de a îngropa împreună cu bărbatul mort pe femeia ce-î fusese mai favorită²⁾, de a sacrifica pe unul dintre dinșii zeului Zamolxis³⁾, și alte obiceiuri feroce isvorite din credințele lor religioase.

Geții se ocupați cu agricultura și cu crescerea vitelor, dar mai ales a cailor, care erau de mare însemnătate la acest popor eminent călăreț.

Casele lor — afară de Troglodyți cari trăiau în peșteri⁴⁾ — erau făcute din gard, lipite cu pământ și acoperite cu trestie; ele erau depărtate una de alta, după întinderea terenului de cultură a fie-cărui locuitor. Construcțiile erau vremelnice.

Totuși ei aveau și orașe înconjurate cu palance de lemn. Unul din ele a fost dărîmat de Alexandru cel mare; al doilea, Hellis, al Regelui Dromichete și în fine Genucla sau Istriana, pe care unii o presupun a fi fost la orașul de mai apoi Istropolis.

Mobilierul locuințelor lor era simplu; cu toate acestea Geții cunoscău luxul, dovadă ospățul dat lui Lysimach.

Traul lor era tot ast-fel, însă mâncările alese nu le erau necunoscute; vasele lor erau făcute de pământ, cum: ole, străchini și un fel de lămpi (opaite), în care ardeau grăsimi cu filil pentru luminat; de acest fel de olărie se găsește pretutindeni în Dobrovia, ca și chiupuri de o mărime neobișnuită azi, ce serviau pentru păstratul apei.

*Ovidiu ne spune, că femeile gete în loc de a torce, se ocup cu măcinatul grîului; apa o aduc în ole purtate pe cap*⁵⁾).

Hrana Geților era miera, legumele, laptele de ole și *de iapă*, cașul, *iaurtul*, făina de grîu, mei și *ovéz*.

Carne consumă puțină și unele triburi chiar de fel; vinul îl bea amestecat cu apă, din cornuri mari de boi, pe care le trecea din mână în mână.

Costumul lor era ca al Mezilor și se compunea din: nădragi, căciulă de ole răsfrântă pe spate în forma bonetei frigiane, haină scurtă, peste care petrecea o cingătoare de piele, sarică numită zeira, de piele de ole și opinci.

Părul și barba le lăsa a crește lungi.

Hainele Geților erau murdare.

Divinitatea lor era Dyonisos Sabazius; Herodot ne spune, că Geții se credea nemuritori. Ei aveau convingerea că nu mor; ci se duc la Zamolxis, pe care unii îl ia drept Gebeleizis. Din cinci în cinci ani se trăgea la sorț, pe care dintre ei trebuie să-l sacri fice zeului.

Sacrificiul se făcea ast-fel: unii se pun la rând ținând în mână 3 sulii, iar alții apuca de mâini și de picioare jertfa, pe care o aruncă în sus, ca să cadă pe sulii și în cazul că mor, ofranda le e primită, iar de nu, o batjocoresc și se alege o alta.

Acest Zamolxis a fost sclav în Samos, rob de Pythagora. După liberare, se întorse în patria sa, unde trăi 3 ani într-o chilie sub pământ nesciut de nimeni și după ce ieși, toți Geții îl credea sfânt și asculta preceptele lui⁶⁾.

*Răsboiul și prada erau ocupațiunile de predilecție ale Geților*⁷⁾.

¹⁾ Arrian. Exped. Alex. I 4.

²⁾ Mela II, 2. 3.

³⁾ Herodot IV. 94.

⁴⁾ Hasdeu. Istoria Critică p. 243.

⁵⁾ Pontica III. 8; vers. 8—12:

Vellera dura ferunt, et Palladis uli
Arte Tomitanæ non didicere nurus
Femina prolana Cerealia munera frangit
Sub positoque gravem vertice portat aquam.

⁶⁾ Herodot IV. 94, 95, 96.

⁷⁾ Ovid. Pont. I, 5-6.

Armele lor erau: arcul, lancea, sulita, măciuca, sabia, un cuțit întors numit sica și scutul.

Nu vom vorbi mai mult asupra organizării Geților, acesta găsindu-se în tratatele de istorie; de asemenea nici de Macedonenii, care au ocupat temporal Dobrogiia și care n'au avut spiritul de colonizatori.

Până la cucerirea romană, nici un alt popor n'a avut stabilitate aci.

2. Romanii. În timpul de mărire al Imperiului erau în Dobrogiia trei legiuni, cari păziau țărmul Dunării de această parte: Legiunea XI-a Claudia la Durostorum, a V-a Macedonica la Troesmis și a II-a Herculea la Noviodunum. Legionarii în termenul de 25 ani al serviciului nu aveau voia să se căsătorească, ci trăiau în concubinagiū cu femeii numite *focaria*, cu care se căsătoreau în urmă, în virtutea unui *conubium* și obțineau o indemnizare «*honesta misio*» și pământuri, mai adese-orî prin regiunea în care serviau.

Acești legionari se grupaū împrejurul *castrorum stativorum*, formând o populație de *Cives Romani* și așa castrul devenea *cannabae*, apoi *virus* și în fine *municipium*.

Așa s'au format cele 3 orașe romane, din care Troesmis (Iglița) își datoresce flința sa numai legionarilor din a V-a Macedonică.

După stărpirea Geților, Dobrogiia a devenit provincie romană curat militară, unde pe lângă veteranii legionari se adunară o mulțime de coloniști din toate părțile Imperiului, care avea nevoie a-și întări frontiera Dunării cu elemente oțelite în războie, ostași devotați și veterani legați de pământul, pentru care serviseră de la etatea de 17, până la 42 ani.

Starea provinciei Strythia minor (Dobrogiia) sub Romani a fost înfloritoare, orașele pontice erau vizitate de o mulțime de corăbii, comerțul luase un mare avânt.

Pe uscat un drum roman, construit de legionari, unea între dâsele toate cetățile și opidele de pe țărmul drept al fluviului și orașele comerciale de pe marginea Pontului Euxin.

Mulțimea monedelor bătute de la Traian până la Constantin-cel-Mare, cum și construcțiunile, ale căror ruine acoper pretutindeni pământul Dobrogiei, sunt atâtea probe doveditoare ale trecutul ei glorios.

Cu năvălirile barbarilor, această populație romană trebuie să se fi retras și ascuns prin peșteri și văile munților Babadagului, până ce furia năvălirii a trecut, ca mai în urmă să înființeze sate ale căror numiri curat românesce datéză — cred — din 'naintea invasiunii Bulgarilor.

Un sâmbure românesc trebuie să fi existat în Dobrogiia, înaintea colonizării ei cu locuitori Români, veniți din stânga Dunării.

Geții dar, și Romanii, sunt două popore care au dăinuit mai multă vreme în Dobrogiia, două substraturi peste care apoi s'au suprapus — după curgerea puhoiului lumii barbare — cele-lalte naționalități, care forméză astă-zî populațiunea așa de mult împes-trițată a provinciei noastre trans-dunărene.

II. Etnografia actuală.

În sinul ospitalier al Dobrogiei s'au refugiat atâtea persoane nenorocite, în cât aproape totă populația acestei frumose provincii — zicea distinsul agronom I. Ionescu în 1850 — se compune acum din omeni lipsiți de patrie și de mijlocele de existență. Împinși de nevoia de a-și găsi un locaș și o bucată de pâine, două-spre-zece naționalități au găsit în această țară, nu numai cele necesare unui bun traiu, dar chiar mijlocele de a-și creia o avere însemnată.

Toți locuitorii, cari au venit în Dobrogiia n'aveau alt scop de cât câștigul; ei de bună-voie și-au părăsit patria, pentru a veni să colonizeze un teren deșert. Coloniile neputând ocupa tot terenul liber, se ved încă zilnic familii căutând a se stabili în Dobrogiia.

Nu cred a fi mare diferență între cele scrise pe la începutul jumătății a doua a secolului al XIX-lea și între cele ce se petrec astăzi.

Pământul Dobrogei este încă lipsit de brațe care să-l cultive, acum ca și atunci, o populație flotantă emigrăză și imigrăză în fie-care an. Turcii și Tătarii se duc a-și căuta o nouă patrie, un *noû «far niente»*; *Românii și Germanii vin a le lua locul.*

1. **Românii** formăză astăzi elementul cel mai numeros din Dobrogia.

În 1850, numărul lor se ridica la 3,656 familii și erau după Turci al doilea element preponderent ¹⁾.

Karl F. Peters găsește în 1865 numărul lor de 12,000 suflete, număratore luată după Viskovici, agent consular la Tulcea ²⁾.

Am vorbit mai sus, care era simbul elementului românesc în Dobrogia, încă de la dominațiunea romană.

Cu toate invasiunile popórelor barbare, coloniile romane nu pieriră cu desăvîrșire, ci ele continuă a locui provincia, după deșertarea ei de barbari.

Pe lângă acești coloniști, *imigrațiunile din stînga Dunării sunt un fenomen continuu între al VI-lea și al XIV-lea secol³⁾*, mai ales când Mircea cel Mare cuceri pentru câți-va ani Dobrogia.

Chiar după cucerirea ei de Turci, Muntenii, cărora li se acorda prin tocmeli de bună-voie, clauzele cele mai ademenitoare — ne spune D. Cantemir — erau atrași a locui Dobrogia ⁴⁾.

Pe timpul domniilor vitrege a țărilor din stînga Dunării, din secolele al XVII și XVIII-lea, mulți din locuitorii nefericitelor Principate găsiră mai bine a trece în Dobrogia, unde erau mai puțin despoiați de produsul muncii lor, de cât în patria-mamă.

Tot țărmul Dunării de pe dreapta se umplu de sate românesce, care de sigur trebuie să-și fi avut ființa cu mult mai înainte, căci era firesc lucru, ca noii veniți să se grupeze în aceleași sate cu con-naționalii lor.

Acestia erau *Cojenii* de acum, pentru părțile vecine Munteniei, Moldovenii pentru litoratul vecin Moldovei și Bugeacului.

Năvălirea Tătarilor în Bugeac, nu puțin a contribuit la transplantarea populațiunii pe dreapta Dunării, la Luncavița, Nicolit, etc.

Românii transilvăneni (*Mocanii*), sunt veniți în Dobrogia *din vécul de mijloc.*

Prima revoltă întâmplată în Transilvania la 1477, proroacă o emigrare a țăranilor peste Carpați și peste Dunăre în Dobrogia, unde găseau teren destul pentru cultură și mai ales pentru pășunatul vitelor lor, cei mai mulți dintr'ensii fiind ciobani.

Mișcările ce se urmară în 1514, 1785 și mai apoi în 1848, avură ca corolar aducerea în Dobrogia a unui însemnat număr de transilvăneni.

Ei formau adevărata bogăție a țării; ei dădea Impărăției Otomane cel mai mare venit din Dobrogia, prin comerțul ce făcea cu lână, brânza și oile.

A se ocupa cine-va de Mocani este a atinge una din cestiunile cele mai importante

¹⁾ *Ionesco. Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja*, pag. 81 dă următorul tablou:

Pașalik	Casas (District)	No. Satelor	Bărbați	Femei	Băieți	Fete	Flăcăi	Fete mari	Totalul sufetelor
Varna Silistra	Tulcea	7	1310	1349	1460	1580	421	222	6342
	Isaccea	6	360	377	556	580	139	178	2190
	Macin	9	676	667	838	1014	196	225	3616
	Hârșova	8	561	581	845	902	256	301	3506
	Babadag	16	664	694	1409	2096	364	355	5582
	Silistra	20	815	838	1368	1602	303	368	5294
	Küstendje	5	217	226	303	120	120	95	1081
Total		71	4603	4732	6779	7954	1799	1744	27611

²⁾ *K. F. Peters. Geographie und Geologie der Dobrudscha* p. 131.

³⁾ *Hașdeu. Ist. Critică* p. 325.

⁴⁾ *Idem* p. 235 apud *Knigu. Systima ili sostoianie muhammedanskiia religii*, p. 241.

ale agriculturii acestei țări — zicea I. Ionesco în 1850. Este a vorbi de veniturile cele mari, pe care le aduc statului otoman.

Industria Mocanilor este intim legată de sistemul economiei rurale a Dobrogei; această industrie dădea naștere la o mulțime de plângeri și abuzuri, pe care Turcii abia le puteau curma.

Mocanii din Săcele, Siliștea, Telecea, Galicea, Reșinaru, Poenari, Redeni și alte sate din Transilvania veniau toamna în Dobrogia, pentru iernatul turmelor; iar primă-văra plecau; unii din ei însă închiriau pământuri și pentru vară.

Din Săcele, Siliștea și Poenari sunt dintre cei cari veniau de mai multă vreme în Dobrogia; din aceștia, unii intrau aci servitori și se însurau cu fete de Români, apoi renunțau la protecția austriacă devenind rayele turcesci, fără care obligațiune, de a se fixa în Dobrogia, ei nu se puteau însura, de ore-ce nici părinții nu voiau să-și dea fetele, nici acestea nu voiau să se mărite cu tinerii, cari n'aveau stabilitate.

Odată stabilit în sat, ciobanul devenia și agricultor și plătea dările către guvernul Otoman, aceia ce provocă o mulțime de plângeri din partea Austriei.

Dările grele la care Mocanii erau supuși în Dobrogia pentru pășunatul turmelor, i-au forțat a trece de la starea nomadă la cea agricolă, stabilindu-se mai ales prin plasa Hârsova. Satul Varoș (lângă Hârsova) este o colonie curat transilvănească ca și Gârliciu și Grópa Ciobanului.

La Varoș, Mocanii aveau și un agent consular prin 1867, pe cel mai bogat dintre ei, Circa.

Colonizarea Dobrogei cu Tătari și Cerkezi, popore care trăiau aproape numai din jafuri, a contribuit și mai mult a schimba starea Mocanului, din nomad în agricultor.

În 1862, numai în județul Tulcea erau 50.000 oi; peste doi ani acest număr a fost redus la 10.000.

În timpul dominației Otomane, Românii trăiau pe tot țărmul drept al Dunării, de la Ostrov până la Tulcea; apoi în interiorul Dobrogei: la Sarinasuf (20 familii), Caraibil, Sarighiol, Agighiol, Calica, Sabangeak, Zehil, Visterna, Ienișala, Pașa-Câșla, Satul-Noi (lângă Babadag), în Babadag, Cataloi, Hasanlar, Cineli, Nalbant, Cilic, Frecăței, Telița, Nicolitel, Cocos (monăstire fondată de Mocani), Meidankioi, Trestenic, Ortachioi, Taița, Coium-Punar și Camber.

Apoi la Sud, în Mahmud-Cuiusu, Iusufunar și Adamclisi, pentru a nu enumera de cât satele, în care elementul românesc era mai mare.

Românii — zice Allard — locuiesc aproape numai pe malurile fluviului; satele lor nu se deosebesc de acele tătăresci sau bulgăresci; și unele ca și cele-lalte au același aspect mizerabil. Sunt așezate pe fundul văilor sau pe țărmul lacurilor, cât se poate de aproape de apă, așa de necesară turmelor.

Condițiunile igienice sunt din cele mai rele. Mai toate construcțiunile sunt după același sistem: niște cutii în paicete, ale căror găuri sunt astupate cu pământ amestecat cu baligă, un fel de cărămidă nearsă, numită chirpicu.

Piatra nu se întrebuințează de cât prin localitățile, unde se găsesc ruine grecesci, romane sau genoveze.

Invelișul este susținut de căpriori, cari în față se prelungesc în afară, formând o strășină lată; este prispa casei.

În dreptul ușii se află o galerie de intrare (tinda). Casele sunt acoperite cu trestie, pământ și foarte rar cu olane.

Interiorul caselor, care sunt numai cu un etaj, se compune de obicei din trei părți: tinda, vatra și camera de locuit.

În fundul tindei se găsește bucătăria sau vatra, de la care un coș conduce d'asupra învelitorii și pe unde vântul sau zăpada pot pătrunde în voie, coșul nefiind acoperit.

În partea laterală a vetrei se află gura sobei, care pătrunde în interiorul camerei; așa, când se prepară bucate pe vatră, se încălzește și locuința.

Streinul, la prima vedere ar crede că locuințele acestea sunt solide și igienice, judecând după aspectul lor exterior. Dar se înșală, când intră în lăuntru.

Sticla este aprópe necunoscută prin sate; o fóie de hârtie unsă și lipită de cercevele, este de ajuns.

Mobilierul sémănă cu cel din casele turcescǐ. Icóne rusescǐ împodobesc păreții; iar zestreá fetelor, compusă din pânzeturǐ țesute în casă, este atârnată de păreți.

Bordeiele nu lipsesc în satele românescǐ de pe malul Dunării; în ele locuitorǐ își caută un adăpost contra căldurǐi și frigului.

Un fel de vestibul înclinat servește de intrare în fundul acestor gropǐ, acoperite cu trestie, șovar sau chiar pământ.

Spre sfârșitul toamnei, satele încep să ia un aspect fórté animat: se fac pregătirile pentru iarnă, pe timpul căreia ómenii staú inchiși ca șobolanii în pământ, până primă-véra.

Vara țéranii se culcă pe bătătură, fiind goniți din casă de insecte, care nu sunt puține la număr.

Acéstă împrejurare explică ușurința, cu care bieții locuitorǐ ccedează streinului locuința lor, în care nu póte sta de cât o nópte și preferă a dormi pe afară.

Casele sunt grupate în sate, fără nici o regulă; se vede că ideia de străđi, fie ele ori cât de întortochiate, nu le-a trecut prin minte locuitorilor.

Românii nu erau tocmai bine vécłuiți de Turci; sub stăpânirea acestora. multe suferințe la care de vécuri au fost supuși, i-au făcut tembeli și fără energia caracteristică rasei.

Astfel era starea Românului din Dobrogiá, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, numai cu câțǐ-va ani înaintea ocupării provinciei de noi.

Astăzi satele și locuințele românescǐ din Dobrogiá sunt curate și igienice.

Țéranul român de aci nu mai locuiesc în bordeie ca acum 50 ani, ci în case spațiose și curate.

El nu-și construiesc casa, până mai întâiú n'are apa necesară pentru vite; vechile puțuri tătárescǐ cu burdufurǐ și manegiú sunt înlocuite cu gáleți și cumpene.

Împrejurul locuinței sale, Românul își are tótă gospodária: de o parte coșarul vitelor, de alta pátulele cu bucate și jur împrejurul casei, grădina de pomi roditori.

Acestea au schimbat aspectul trist și monoton de odinióră al Dobrogiei, într'o înfățișare veselă.

Obiceiurile Românului dobrogian nu diferă de ale aceluia din patria mamă, de aceea nu le voiú mai arăta fiindu-ne cunoscute.

Românii trăiesc astăzi pretutindenǐ pe pământul Dobrogiei, în mai mare număr însă pe malul Dunării. Expansiunea colonială se manifestă de la apus către răsăritul Dobrogiei ¹⁾.

2. **Bulgarii.** Acest popor, care împreună cu Românii din Dacia Aureliană au avut un trecut așa de glorios, până la supunerea definitivă de către Turci în 1396, au ocupat centrul Peninsulei Balcanice.

În tot unghiul Nord-Estic, format de Dobrogiá, s'a stabilit poporul dominant, ca o insulă în mijlocul unei mări de Români și Bulgari.

Căci în adevăr, Turcii locuiaú centrul provinciei, înconjurați pe tot țérmul Dunării de Români, iar la Sud de Deli-Orman și în Varna, de Bulgari.

¹⁾ Cifra populațiunii românescǐ trăitoare în Dobrogiá, în anul 1900 era :

JUDEȚUL CONSTANȚA						JUDEȚUL TULCEA					TOTAL GENERAL
Pl. Hârsova	Pl. Constanța	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total județ.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Tulcea	Pl. Sulina	Total județ.	
22.409	9.004	17.771	8.370	17.238	74.792	9.246	17.858	15.993	2.126	45.223	

Imigrarea Bulgarilor în Dobrovia veniți din Sudul Balcanilor, este cu totul nouă.

După războiul din 1829, Rusia voind să colonizeze Bugacul cu Bulgari îi atrase în Basarabia Sudică. În emigrarea lor, o parte a rămas pe țărmul lacului Razelm, unde îi găsim în 1850 grupați în câte-va sate, cum: Caramanchioi, Caugagi, Hamamgi, Ciamurli, Sariurt, Casapchioi și Gargalik ¹⁾.

Numărul lor era de 1194 familii, din care cele mai multe în Casa (districtul) Babadagului.

În 1864 erau 25.000 suflete ²⁾.

De la stabilirea lor în Europa, Bulgarii au avut ca ocupație de căpetenie agricultura și crescerea vitelor.

George Acropolita, scriitor de pe timpul lui Isacchiu Angel, ne vorbește despre oile, porcii și boii, ce se găseau în forțe mare număr la Bulgari ³⁾.

Bulgarul este de constituție robustă; în general slab, fața ovală, nasul mai mult drept de cât recurbat, ochii mici, sprâncenile bine arcuite, părul blond și molic.

Expresia feței arată pe omul cu inteligența mai mult de cât ordinară și foarte serioasă.

Physionomia lui este liniștită și dovedește mai mult blândețe de cât curaj.

Femeile au talia mijlocie; când sunt tinere au trăsuri dragălașe, frumoase chiar și forme voluptoase. Din nenorocire, ele se trec repede, din cauza muncii excesive în viața casnică.

Limba bulgară este o idiomă a limbilor slave, ea se apropie mult de cea rusă.

Îmbrăcămintea Bulgarului se compune din: ciubara (căciulă de oie), cămașă cu mâneci largi, șalvară aproape ca cei turcești; el e încins cu brâu, la care poartă totdeauna un cuțit. Iarna se îmbracă cu suman și o sarică de piele sau lână de oie, cu capișon; în picioare poartă opinci.

Totă îmbrăcămintea Bulgarului e produsul industriei casnice.

Femeile își împletesc cordonii în jurul capului, pe care îl împodobesc cu monede, cu flori și cu panglici. Numai fetele sunt cu capul gol; femeile poartă pe cap un testemel de diferite culori, după vârstă. Cămașile lor sunt largi și deschise la pept, împodobite la guler, mâneci și pe umeri cu flori, bogat lucrate de mână.

Rochia este de lână grosă, țesută cu multă maiestrie. Câte odată poartă două șorțuri: unul în față și altul la spate, peste cămașă, și atunci rochia lipsește.

La mijloc ele poartă cordon cu paftale, la mâini brățări și inele. Cerceii și salba nu lipsesc.

Jocul favorit al Bulgarului este hora, un dans molatec înainte și înapoi. Ei nu au vioace jocuri ale Românului ca: bătuta, chindia, restel și brăulețul.

Indulgenta servitudine le-a domolit caracterul războinic și neastâmpărat din veacurile VI—XIII, totuși Bulgarul este bun soldat, sobru și deprins cu greutățile marșului.

Trăitor într-o țară accidentată și fără căi de comunicație, Bulgarul mai nici o dată nu și mână boii din car, ci merge pe jos, când lângă boi, când în urma carului; se poate zice, că el face un drum îndoit, aci alergând ca să mână boii, aci rămânând în urma carului. Acesta îl face neobosit, pilos și rezistent, calități ce nu lipsesc nici țeranului nostru.

Cântecele Bulgarilor au în ele ceva oriental și lamentabil, datorit multelor suferințe îndurate sub Turci. Au mai mult cântece pastorale și eroice.

Chiar instrumentele lor musicale sunt împrumutate de la Turci.

Casele și gospodăria lor interioară diferă după regiuni; cele din Dobrovia sunt cele mai săracăcioase; câte-va scaune de lemn și paturi comune compun tot mobilierul casei Bulgarului.

În curte sunt coșarele vitelor și păturele, pe care le păzesc noaptea câinii, de care nu se poate nimeni apropia, fiind aproape sălbateci.

¹⁾ I. Ionesco. Excursion dans la Dobrodja. Carte Ethnographique și Lejean. Ethnographie de la Turquie d'Europe. Carte.

²⁾ K. F. Peters. Grundlinien zur Geologie und Geographie der Dobroudscha, pag. 154.

³⁾ Annales, Cap. XI.

Bulgarul este puțin ospitalier și ursuz; îi place însă a-și cultiva singur în grădină toate cele necesare pentru hrană în timpul iernii.

Murăturile, varza acrită și slămina nu lipsesc nici odată din casa, chiar acelui mai sărac Bulgar; malaiul, făina și brânza de asemeni.

Fig. 41. — Petrecere la Camber. (După Licherdopol).

Credințele și superstițiile religioase ale Bulgarului sunt împrumutate de la Român, cu care a conviețuit de atâta vreme; ast-fel: sorcova la anul nou; în dimineața de Bobotează, mamele își frec copiii cu zăpadă, pentru a fi sănătoși tot anul, pomana din sămbăta morților, etc.

Bulgarii postesc de 4 ori pe an, în plus Miercuria și Vinerea ale fiecărei săptămâni. Oucile la Paști nu lipsesc Bulgarului, ca și Românului. La Sf. Gheorghe, Bulgarul înjunghie un miel gras și alb, ca jertfă. La 1 Maiu femeile, cari nu fac copii se tăvălesc pe

iarba udată de rouă. În timpul secetii sunt paparudele la ci, ca și la noi. La Rusaliu femeile nu lucrează de temă duhurilor necurate. La Crăciun, colindele și toate obiceiurile, ca și la naștere, botez și nuntă, sunt împrumutate de la Români, de aceea fiindu-ne cunoscute nu voi insista asupra lor ¹⁾.

Cifra populațiunii bulgăresci, trăitoare azi în Dobrovia este de 38,839 suflete, din care: 12.665 în județul Constanța și 26.174 în jud. Tulcea:

Pl. Constanța	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Hârșova	Pl. Silistra-nouă	Total județul Constanța	Pl. Babadag	Pl. Macin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Total județul Tulcea	TOTAL DOBROGEA
3086	343	771	317	8 148	12.665	17.876	1.473	103	6.722	26.174	38.839

3. **Rușii.** După proveniența lor pot fi împărțiți în două clase: Rutenii și Moscoviții sau Lipovenii.

a) Cei d'întăiu aparțin desființatului Regat Polon. Ei au imigrat în Turcia, în anul 1709, sub conducerea Zaporojenilor, ordin militar și religios.

Aci încheiară un tratat cu Pôrta, care le asigura independența și le da terenuri, voia pescăritului pe malul drept al Dunării; în schimb ei se obliga a da un contingent în oameni și cai, la cas de război.

Cazacii Zaporojeni au păstrat organizarea militară și s-au stabilit în satele sau mai bine în lagăre întărite, numite Secz²⁾, unde era oprit femeilor de a intra; aci trăiau sub ascultarea unui Hatman al lor, ales cu consimțământul tuturor.

¹⁾ Estras dupa I. Ionesco op. cit., Lejean op. cit.; A. Boué. La Turquie d'Europe, Tom. II, pag. 63 107 și 201; Kanitz. La Bulgarie danubienne pag. 27—46; Papadopoulos Vretos La Bulgarie pag. 175—181 și din propriile-mi cercetări.

²⁾ Urmele acestor uvrăgi de fortificație, construite din pământ se mai văd încă și astăzi în unghiul cuprins între brațul Sf. Gheorghe, lacul Razelm și Dunavăț sau Bugeacul Dobrogean.

Acci carî voiaŭ să se căsătorască, trebuiaŭ să părăsască lagărul și mergcaŭ a locui în sale, însă aveaŭ obligațiunea a răspunde în caz de războiŭ.

Acastă stare de lucruri a durat până în 1828, când părăsesc Dobrogiia și două regiamente căzăcesci sub comanda Hatmanului Kladki, trădără cauza Porții și trecură în serviciul Rusiei, care le așază împreună cu populațiunea emigrată, pe țărmurile Mării de Azow, unde îi găsește campania din Crimeia.

Cazacii rămași în Dobrogiia pierdură avantajele tratatelor anterioare și devin rayale turcesci; pe lângă Cazacii rămași, veniră prin imigrațiuni parțiale mai multe familii, chiar în urma războiului din 1855.

Rutenii sunt de religie ortodoxă, fără nici o subdiviziune, după cum vom vedea pe Lipovenii.

Principalele lor stabilimente prin 1862 erau în Delta Dunării, unde au fondat mai multe pescării.

La Prislav există o colonie de Ruteni retrași din lagărele distruse de Ruși în 1828.¹⁾

Numărul lor în 1850 era de 1092 familii; de atunci încôce statisticile îi numără la un loc cu Lipovenii, de aceea nu se pôte stabili câte suflete trăiaŭ în Dobrogiia de Ruteni proprii ziși.

b) *Lipovenii sau Moscoviții* sunt ereticii religiunii creștine ortodoxe și sunt de diferite secte.

După cum Biserica apusului a avut desbinări lăuntrice, tot asemenea și Biserica răsăritului; de aceea cred, nu fără folos a trata pe scurt cestiunea schismaticilor ruscii, ei trăind în multe părți ale țerei Românești și mai ales în Dobrogiia, unde au un Arhiepiscop al lor.²⁾

Inceputul doctrinei lipoveniste s'a ivit în 1419 la Pscow (Rusia) și în două secole și jumătate se răspândi așa de mult rătăcirile în clasa poporului ignorant, că produse în Rusia sguduirii puternice în Biserică, sguduirii care s'au sfârșit printr'o schismă ce nu-și are perechie în istoria popoarelor ortodoxe și care există și astăzi.

Din cauza ignoranței clasei de jos, preoții introduseseră în cărțile bisericesci o mulțime de inovațiuni, de natură a schimba dogmele ortodoxiei; între altele erau: opinia că trebuie a se face crucea și a bine-cuvânta numai cu două degete, iar nu cu trei, că este păcat a-și rade omul barba, că trebuie a duplica cuvântul «Aleluia» (zicere ebraică, care însemnează «lăudați pe Domnul»), că adevărata cruce este aceea care are opt extremități, iar nu patru, că trebuie a se săvârși liturgia cu 7 prescuri, iar nu cu cinci, că trebuie a face procesiunile împrejurul bisericeii de la stânga spre dreapta (după sôre, zic Lipovenii), iar nu de la dreapta spre stânga, etc.

Patriarchul Nikon îndreptând cărțile bisericesci cu inovațiunile rătăcite, provocă o revoltă, care nici la mórtea acestui luminat prelat (1675), nu se putu curma.

Ereticii cereau, să se distrugă cărțile lui Nikon și să se revie la vechia credință (staraia viera). Acest vechi credincios (*Starowiertzy sau Starobratzy*) s'au împărțit în două secte: *nepopiști* (*Bezpopovșcina*), care nu admit preoția canonică, și din cele 7 mistere ale bisericeii ortodoxe au păstrat numai botezul și confesiunea, săvârșite de mirenii, bărbați sau femei. Eucharistia s'au format-o după ideea sectanților; ei nu recunosc căsătoria religioasă, ci s'au impus viața celibatară, trăind însă la un loc bărbații cu femeile; ei mai propagaŭ și impuneaŭ arderea de viu și mórtea prin fôme.

A doua sectă este aceea a *popiștilor* (*Popovșcina*), cari primiau popii chirotoniți de Biserica ruscă, pe care de și o numesc eretică, totuși pe tăcute recunosc puterea chirotoniei ei.

Desbinarea acestor două secte datéză din anul 1666.

Imigrațiunile Lipovenilor în Dobrogiia încep de pe timpul lui Petru cel Mare și s'au

¹⁾ După *Engelhardt*. *Les embouchures du Danube* pag. 15—21 și *I. Ionesco* op. cit.

²⁾ Pe larg e tratată cestiunea de eruditul Episcop, proa fericitul *Melhisdeck*, în scrierea sa «*Lipovenismul*», București 1871, după care extrag.

continuat sub Caterina II-a; aceste imigrațiuni de și erau individuale, totuși se găseau în 1783 o mulțime de Lipoveni aci, când printr'o împrejurare, o parte dintr'ênșii au fost duși în Bucovina.

În războiul dintre Austria și Turcia, un general, ruda Împăratului Iosef al II-lea, cădu prizonier în mâinile corsarilor Turci pe Marea Neagră. Nava, pe care plutia acest înalt prizonier fu zdrobită de valurile Mării și generalul a fost scăpat cu viață de nisce pescari lipoveni din Turcia.

Ca răsplată, Împăratul învoi Starovierilor a se strămuta în Bucovina, scutindu-i de recrutare, de obligațiunea de a quartirui soldații și dându-le dreptul de a avea ținutul lor.

Acești Lipoveni s'au stabilit la Fântâna-Albă, unde și-au construit o biserică. Acolo au și un Mitropolit al lor.

Pe la 1850 erau în Dobrovia 774 familii și trăiau mai mult în Camena, la Sarichioi numit de Lipoveni Seriavoco; aci erau ca la 600 case; la Slava, alte 600 și în fine la Jurilofca 500.

Ei erau de natură sălbatecă; în anii 1843—4 au ucis, cu ocazia unui complot, o mulțime de Bulgari și numai oștirea din Babadag a putut pune frâu ferocității lor.

În Dobrovia au mai venit și alte familii, emigrate pe vremuri din Rusia și s'au stabilit mai întâiu în Tracia la gura fluviului Marița.

Ei aparțineau sectei popiste și aveau superstițiuni, pe care le conservară până la fanatism și ferocitate; ast-fel sunt gata mai de graba a muri, de cât a li se tăia un fir de păr din barbă, sau de a permite să se adauge la serviciul lor divin o închinăciune mai mult sau un «aleluia», de cât cele prevădute în dogmele lor.

După războiul din Crim, acești Lipoveni au venit și s'au așezat în Tulcea, unde împreună cu un mare număr de nepoști și-au clădit aci o biserică.

După fondarea Mitropoliei din Bucovina, se înființă și o Archiepiscopie la monastirca Uspenia (Adormirea Maicii Domnului), iar la Tulcea, o episcopie; ambele depindeau de Mitropolitul de la Fântâna-Albă. Iată în ce împrejurări:

După revoluția polonă din 1830, Ciaikovschi, agentul polon din Turcia, îmbrățișând Islamismul, sub numele de Achmet-Beî și mai apoi Sadik-Pașa, căută a câștiga pe Lipovenii din Dobrovia, cărora le aducea mari servicii la Pörtă.

El legă strânsă prietenie cu Osip Semenovici Gonciarov, un lipovean din Sarichioi, om cu minte, înzestrat cu o bună memorie, îndrăzneț și întreprinzător, care se bucura de mare încredere printre Lipoveni.

Prin intermediul lui Sadyk-Pașa, el obținu înființarea la Uspenia a unei episcopii, unde a chirotonit arhieru pe Arcadiu I.

În urma mai multor certe, Gonciarov prin influența sa la Constantinopol, obținu de la guvernul turc recunoșterea lui Arcadiu de episcop al Lipovenilor din Dobrovia, împreună cu privilegiul excepțional de a nu plăti nimănuî nimic pentru episcopatul său, după cum plătia Grecii.

Tot prin influența lui Gonciarov, episcopia de aci obținu la 1851 un firman în puterea căruia se recunoștea libertatea credinței sub protecția Sultanului și că nici o altă biserică să nu aibă autoritate a se amesteca în afacerile lor bisericesti.

Acest firman a fost publicat prin toate localitățile lipovenesti din Turcia. Copii după dînsul s'au trimes a se citi prin bisericile lipovenesti ale localităților principale din România, iar de aci s'a trimes la mitropolitul lor de la Fântâna-Albă, numit Kiril, care a ridicat eparchia de la Slava la gradul de arhieriscopie și pe Arcadiu l'a numit «exarc al lipovenilor Necrasovi».

În anul 1853, Lipovenii au dat în acest război contingentul lor Turciei, iar Arcadiu a bine-cuvântat pe oșteni cu rugăciune și apă sfințită. Turcii neîncredători, de ordin înainte trecerii Rușilor în Dobrovia, ca Lipovenii să se retragă către Sud, ca să nu fie trădați ca de Cazaci în 1828.

Nu mai un mic număr dintr'ênșii s'a retras, iar cei mai mulți au rămas la locurile lor. Celor retrași, arhieriscopul a chirotonit pe un călugăr Arcadiu II, de arhieru cu

titlul de «episcop al creștinilor emigratori», pentru a se duce cu cei decise a se retrage din Dobrovia

Archiepiscopul s'a sustrat de la emigrare prin ascundere cât-va timp. În curând Rușii au trecut Dunărea și au ocupat Tulcea. După ore-care frică la început, Lipovenii s'au liniștit, nevădând nici un rău de la Ruși.

Arcadiu și un alt arhieru lipovenesc, Alimpiu, episcopul Tulcei, ședeau retrași la mănăstirea Slavasky (Uspenia), până ce li s'a spus, că unii din căpeteniile rusești ar dori să vadă serviciul arhieresc lipovenesc.

Acosta îi încurajă, și în ziua de Paști au liturgisit în Tulcea, în prezența generalului Ușacov și a o mulțime de ofițeri. După liturgie s'au dus cu pâine și sare la generalul, care nu ia primit, pretextând că e bolnav.

Acosta a neliniștit într-o cât-va pe Arcadiu, totuși s'a întors în pace la mănăstire. Dar peste câte-va zile fură surprinși aci de o companie de Cazaci, i-a luat pe amândoi și i-a dus la Isaccea, unde fură puși într-o kibică întunecată și trimiseși la Kiev, iar de acolo la Sudzal, împreună cu un popă lipovenesc, Teodor, acuzat ca falsificator de monedă rusescă.

Neașteptata întâmplare a acestor doi arhieru a înspăimântat pe Lipovenii din Dobrovia și i-a întăritat contra Rușilor, mai ales că acum pierduseră și încrederea Turcilor. Unii din ei au lăsat averile și punându-se în luntri cu familiile lor s'au lăsat în voia valurilor Mării, călătorind către confrății lor emigrați. Popii, diaconii și monachi s'au ascuns prin păduri și stufării. Frica acosta a străbătut până la Fântâna-Albă.

Arhieru exilați fură trecuți de Lipoveni în numărul răbdătorilor de chinuri, pentru credință și în onora lor compuseră un imn. În locul lor, Mitropolitul de la Fântâna-Albă a chirotonit pe Arcadiu al III-lea, cu titlul de arhieriscop Vasluisky.

Gonciarov și amicii săi de la Constantinopol intervin pe lângă Pörtă, ca la încheierea păcii să se prevadă și eliberarea celor doi prelați ai lor. Unii dintr'ei au mers prin intervenirea Turciei la Moscua și Petersburg, ca să afle de sorta exilaților, iar Gonciarov se duse la Paris, unde fu ascultat de Împăratul Napoleon al III-lea, căruia i ceru să intervină pentru liberarea arhieruilor luați. Tote încercările lor au rămas zadarnice, căci Rușii pretindeau, că aceștia fiind supuși ruși fugari, au dreptul a-i reține.

După terminarea războiului, locul lui Arcadiu cel exilat, l'a ocupat Arcadiu al II-lea episcopul emigraților, care se aciuiase la o moșie a lui Sadic-Pașa.

El capătă de la Vizirul, teskeré pentru demnitatea sa de arhieriscop.

În locul lui Alimpiu la Tulcea fu chirotonit Justin ca episcop. Dar acesta în 1866, a lăsat postul împreună cu rătăcirile lipovenismului și s'a dus la Moscua, unde în 1868 fu unit de Mitropolitul Philaret cu biserica ortodoxă, împreună cu doi monachi din mănăstirea de la Uspenia.

După această nenorocită întâmplare pentru Lipoveni, ei au venit la ideia, că Tulcea este un loc nefavorabil pentru episcopie: «pe cel d'întâi episcop, Alimpiu, l'au răpit Rușii, cel d'al doilea s'a dus de bună voie la Ruși, de aceea s'au lăsat de a mai pune episcop la Tulcea, ca să nu se mai întâmple vre un scandal, cu atât mai vârtos că în Tulcea, unde este un agent rusesc, episcopii lor sunt espui a fi ademeniți».

În toamna anului 1868 a murit și Arcadiu, iar în locul-i, Mitropolitul de la Fântâna-Albă le-a chirotonisit episcop pe un monach din mănăstirea Uspenia, anume Irinarch, om inferior într-o toate predecesorului său; pe lângă altele nu avea nici barbă, la care Lipovenii țin mult, de aceea el nu avea vre-o importanță printre ei. Irinarch este și acum Arhieriscop lipovenesc la mănăstirea Uspenia.

Numirea de Lipoveni derivă de la secta philipiștilor, cari au emigrat cei d'întâi în Prusia, Polonia și Moldova, pe la jumătatea vîecului al 18-lea; această numire s'a generalizat pentru toți rascolnicii rusești.

Sectele principale lipovenesci sunt: Popiști, Nepopiști, Scopiști și Molocani.

a) *Popiști*. Bisericele acestei secte au un tip propriu, sunt mai mult construite de lemn. Cele de zid au forma lungăreț, puțin înalte, de forma crucii, cu intrări din trei părți; la mijloc au cupolă și la capătul despre apus o clopotniță. La intrare au un ibric

cu apă de spălat. Intrarea de spre apus este rezervată femeilor, bărbații n'au voie a intra pe acolo.

Popiștilor le place ca la serviciul lor divin să asiste ortodoxi, mai ales când vizita bisericeii lor se face de autorități. În altar nu e permis a intra ortodoxii, nici preoții, ci li se deschide ușa, spre a privi de departe.

Interiorul este ca al bisericelor ortodoxe; icónele sunt de cea mai prósă pictură, numai acestea cred ei că sunt pravoslavnice. Cărțile bisericesci sunt acele din 'naintea patriarhului Nikon, fără corecturi. Muzica religioasă e un fel de psaltikie vechie.

Bărbații stau grupați deosebit de femei și copii, fie-care au grupul lor.

Copiii, cari nu stau în rânduială sunt pălmuiți și dați afară de bătrâni.

Dese-ori copiii stau pe lângă cântăreț la strană și îi țin isonul; cel care greșese e lovit de dascăl în cap cu un baston. Cel care intră în biserică e dator mai întâi să facă mătânii la icóne și apoi își ia locul.

Afară de sărbătorile ortodoxe, Lipovenii au pe ale lor proprii în memoria bărbaților, care au murit în persecuțiuni, pentru devotamentul lor la doctrinele sectei.

Copiii nu învață de cât Ceaslovul și Psaltiria; alt-fel de învățături sunt considerate de Lipoveni ca anti-christice.

Serviciul lor divin diferă de ortodoxism în trei puncte principale:

1. La săvârșirea proscomidiei, 2. la liturgia Sf. Ion Chrysostom și a Marelui Vasile, 3. la liturgia prosanțitelor.

Nu vom intra în detaliile acestea pur dogmatice, despre care se vorbesc pe larg în scrierile eruditului episcop Melhisedek, citată mai sus (pag. 218-226).

b) *Nepopisti*. Deosebirea între ei și popiștii constă în lipsa de ierarhie bisericească. Capul religios este dascălul (Nastavnic), care săvârșește după tipic toate rânduelile religioase, câte sunt permise unui laic. Dintre mistere ei au numai botezul.

Între aceste două secte este înrădăcinată o ură mare. Nepopiștii se deosibesc și prin ore-care prescripțiuni de o mai aspră înfrânare; așa: ei au asupra-le un pahar, căci cred că se spurcă, dacă ar bea apă din acelaș pahar cu o persoană de altă lege; nu mănâncă zahăr, pentru că cred, că e făcut cu sânge și cu oase de tot felul de animale.

Copiii lor nu primesc de la alții vre-un obiect de mâncare, pentru a nu se pângări.

Dacă permit unui eterodox a intra în casa lor de rugăciune, cer de a nu se închina, căci s'ar spurca rugăciunea lor. Dacă un eterodox ar săruta vre-o icónă, atunci trebuie resfințită; de aceea ei își fac rugăciunea și cultul cu ușile închise. Cultul lor constă din acele părți ale ortodoxismului, ce sunt permise oricărui creștin a le săvârși, fără preot.

Unii din ei admit nunta, alții nu; de aci împărțirea acestei secte în două sub-diviziuni: nupțială și anti-nupțială; aceștia din urmă din cauza opririi relațiilor conjugale dintre femei și bărbat, comit o mulțime de pruncucideri, de ore-ce abstenența neputând-o ține, își omor copiii, pentru a nu fi aflați și escomunicați.

c) *Molocani*. Intrând cine-va în casa unui Molocan, totul merită o atențiune deosebită. La intrare, spre dreapta, e făcută o odăiță separată, de mai multe ori cu o ferăstră; în dreptul ei, la stânga este cuhnia, după aceea vine o odaie comună, la mulți despărțită în două. Odăița cea dintâi din dreptul cuhniei, este destinată pentru bătrâni: părinți, moși sau rude. Acolo ei viețuiesc deosebiți de cei-alții, citesc rugăciuni, beau ceai și primesc pe cei-alți membrii ai familiei, pentru sfătuiri și povățuiri. Din acesta se vede deja respectul Molocanilor pentru bătrânețe.

Și la drept vorbind, bătrânii Molocanilor merită acesta, pentru exemplara lor conduită: tipul bătrânului molocan este o excepție în viața țeranului rus.

Molocanii nu beau nici un fel de băutură spirtosă; de aceea la dînșii nu vei găsi cârciume nicăieri; chiar vase de băuturi: clondire, garafe, pahare, etc., nu vei vedea în nici o casă. Beția se socote la ei ca păcat, după cuvântul scripturei și neconvenabilă pentru omul cel plăzduit după tipul și asemănarea lui Dumnezeu. De aceea ei sunt foarte bogați și harnici; mare și mic lucrăză cele șese zile ale săptămânei, iar Duminica,

de la orele 8 dimineța se adună la rugăciune, care ține până la unu după amiază. După aceea prânzesc și apoi în fie-care casă se deschide biblia și citește vre-unul din cei mai bătrâni, însă așa că toți cei din casă, mari și mici, sunt dator să asculte biblia și explicația, a învăța pe de rost regulile credinței și ale vieții.

Nelucrarea (praznicul) este ridiculizată la Molocani, care sunt deprinși de mici cu munca.

Copiii lor nu cunosc jocul, nu cântă, nu dansează; nici chiar mâncarea alunelor sau semințelor de floarea soarelui nu le este permisă, pentru a nu-și pierde timpul în zadar.

Jocul arșicelor le este de asemenea oprit, pentru ca mai în urmă să nu le vină pofta a juca pe bani.

S'ar crede, că aceste privațiuni ar face pe copii debili; din contră, copiii Molocanilor sunt grași, rumeni și plini de viață, căci ei sunt ocupați tot-d'auna cu lucrările câmpenești și casnice.

Fetele lor nu poartă podobe: cercei sau brățări. Ele nu cunosc obiceiul de a-și găuri urechile pentru cercei. Sunt foarte evlavioase, bune gospodine, femei credincioase, mame exemplare, sănătoase și bine educate.

Cartea este obligatorie la Molocani. Totă viața lor privată se bazează pe preceptele Bibliei, s. ex.: dacă bărbatul își înșală femeia sau vice-versa, sau dacă bărbatul își bate nevasta, arată greșala adunării bisericești, care decide pedeapsa.

d) Scopii și castrații. Principalul fondator al acestei secte a fost Selivanov, ce a trăit pe timpul împărătesei Ecaterina II-a (anul 1772). Cu toate silințele guvernului rus, sectarii se înmulțeau pe fie-care an, așa că astăzi există scopii, nu numai în toate gubernmintele Rusiei, dar și în România.

Ei au multe abateri de la doctrina religiei ortodoxe; între acestea mai principală este «Treimea», care la ei constă din Selivanov-Tatăl, rescumpărătorul, fiul Tatălui ceresc, fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu peste zeii, prooroc peste prooroci, împărat peste împărați: Șilov – iubitul fiu, premergătorul Domnului; Aculina Ivanovna – matusca bogorodița.

Scopii în genere sunt înfrânați în mâncare și băutură; ei întrebuintează numai ouă, lapte și pește; carne nu mănâncă nici odată, nu beau băuturi spiritose, pentru ca să nu se aprindă corpul și să nu se deștepte pasiunea.

Doctrina lui Selivanov este contra amorului corporal, căci este știut că scopirea nu extermină năzuințele naturale; sunt dovezi sigure că și scopii nu se pot în realitate fâli, că nu bat la ușa iadului și după ce au asvârlit de la sine *cheia lui* (expresiunea scopiilor, cu care ei desemnă membrii genitali).

Cu toate acestea scopii tot-d'auna se arată cu fețe postite, cu ochii apărați de a vedea multe, cu modestie în vorbire, cu o evschie fariseică, cu neîncetată rugăciune în gură. Cu un cuvânt pe din afară scopii sunt askeți și tot-d'auna monahi; ei de-apururea se duc în biserica ortodoxă, se roagă cu zel, se comunică, către cler sunt cu respect și darnici; toate acestea nu sunt de cât numai o ipocrisie, sub care se tănușește secta.

Una din regulile lor morale glăsuiesc: a nu descoperi taina nimănui și la cercetări a se scuza tot-d'auna cu nescința, iar în traiu a păzi o sântitate aspră și de-apururi a vorbi de virtuțile învățătorilor și ale proorocilor lor, înjosind pe sine-și.

Casele lor de rugăciune se fac cu mai multe intrări și ieșiri, pentru împrejurări neprevăzute. Casa scopitului se împarte în două: antreul și o odaie mare curată. În prima sunt lăviți, în a doua icoanele sfinților lor, cu următoarele desene: tot-vădătorul ochiului, cu ingeri sburând împrejurul lui și Adam și Eva aplaudând, un sicastru răstignit, a cărui gură e închisă cu lacăt, în piept are inima deschisă, iar în mână un pahar cu flăcări, închipuirea abisului și a cheii iadului (organele sexuale). Selivanov desenat în halat, ședând în jeț lângă o masă, cu o basma în mână stângă; Alexandru Ivanovici Șilov, Aculina Ivanovna, Petru III Theodorovici și alte celebrități ale eresiei scopiilor. Înaintea tuturor acestor icoane se aprind multe lumânări și se afumă cu tămâie.

În fie-care rogatoriu este o cruce cu un scopit răstignit. În fundul unui rogatoriu se

face tot-d'auna o catacombă cu o uşe secretă; acolo se aşeză un trunchiū găurit, pe care se săvârşesce operaţia scopirei. Pe de lături rogatorului se pun bănci, iar înainte o masă sau un scaun. În ast-fel de rogatoriū său «*corabie*» se săvârşesce cultul scopiţilor, numit *besedă* (vorovă) sau *radenie* sau *muncă extraordinară*.

Scopiţii fac cultul lor în fie-care săptămână, nóptea spre Duminecă şi spre sărbătorile mari, ca Crăciunul, Paştele, Sf. Treime, etc. Scopiţii cei mai de pe aproape se adună la dascălul lor şi petrec la el, une-orî câte-va zile.

Intrând în adunare, nóptea, bărbaţii se îmbrac în cămeşi largi albe şi nisce haine largi; iar femeile peste cămeşi pun pestelce şi haine; toţi iaū în mâini basmale numite «*pocrovcihi*» (acoperăminte) şi intrând în rogatoriū, bărbaţii şed la drepta, iar femeile d'a stânga şi cântă o rugăciune a lor, creşând că atunci se coboră peste ei Duhul Sfânt.

Comunicarea scopiţilor constă din gustarea unor bucăţele de pâine pătrată albă sau năgră cu închipuirea crucii pe ele.

Ei mai au şi botezul, iar cele-l'alte mistere ale Bisericei ordoxe, le lepădă.

Botezul se săvârşesce prin scopire.

Operaţiunea scopirei se face tăindu-se testiculul cu briciul, după ce mai întâi il lăcă tare cu o aţă; alţii merg mai departe: prin tăierea numai a testiculului nu nimiceşte concupiscenta trupescă, şi cei tineri nu perd facultatea împreunării, de şi acesta se produce fără ejacularea spermei, de aceia îşi taie membrul viril, «cheia abizulu», cum il numesc ei.

De aci această sectă împărţită în două.

Pe femei le scopesc la ţiţe şi la părţile genitale. Țiţele unc-orî se taie cu totul, alte orî numai sfârcurile.

La părţile genitale se taie clitorisul, labia minoră şi câte odată parte din labia majoră.

În Dobrogia, scopiţii sub administraţia turcăscă erau prigoŋiţi, după afirmările lui Nadejdin în 1846:

«Ce se atinge de Scopeţi, ei mai înainte erau mulţi în totă Turcia europenă, rămaşi acolo de când fuseseră oştile rusesci peste Dunăre în resboiul din 1828; dar fiind-că Turcii urăsc pe aceşti monştri mult mai tare de cât creştinii, şi sufer numai pe cei întrebuiŋtaţi la paza haremurilor, ei s'au retras de acolo în diferite alte locuri, în cât acum în totă latura de peste Dunăre, numai în Tulcea se află trei sau patru scopiţi».

Aceşti scopiţi neputend trăi în Tulcea, au trecut la Ismail:

Acastă sectă a venit în Dobrogia după ocuparea ei de Românî. În judeţul Tulcea se găesc 19, la Sulina. În judeţul Constanţa e un sat anume 2 Mai, între Ilanlık şi Mangalia, fondat de Mih. Cogălniceanu, numai de scopiţi din Bucuresci, Galaţi şi Iaşi¹⁾.

4. **Turcii**, popor de rasă mongolică, numiţi Otomanî şi Osmanlii, aparţin astăzi mai mult rasei caucasiane, pierdend prin încruşare, tipul primitiv.

¹⁾ Cifra populaţiunii rusesci şi lipovenesci trăitoare în Dobrogea la 1900 era:

N A Ţ I U N Î	J U D E Ţ U L C O N S T A N Ţ A						J U D E Ţ U L T U L C E A					TOTAL GENERAL
	Pl. Hârşova	Pl. Const.	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Jud. Const.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Jud. Tulcea	
Ruşî	21	93	7	98	3	222	978	1,374	3,692	7,431	13,475	14,197
Lipovenî (Popovî)	843	399	3	—	—	1,245	3,918	1,908	1,387	736	7,949	9,194
Bezpopovî	—	—	—	173	—	173	1,971	34	99	1,706	3,810	3,983

Scopiţii sunt socotiţi între bezpopovî. În plasa Măcin mai sunt 22 scopiţi.
Numărul Molocanilor nu se cunósce, căci nu s'a făcut nici o statistică asupra lor.

Origina lor trebuie căutată în secolele cele mai depărtate; poate că ei sunt poporul Targitaos a lui Herodot ¹⁾ sau Togharma ²⁾.

Numirea de Turc, este — după cum pretind ei — dată după numele primului lor șef care era fiul lui Jafet.

Pliniu și Pomponiū Mela, îi cunosc sub numirea de Turci, ca și scriitorii Bizantinii, ca și Aeneas Sylvius, devenit în urmă Papa Piu II-lea, ca și Paulo Giovio, istoricul lui Carol Quintul.

Cunoscutul autor al analelor otomane «Tagiut-tevarich», Saadi-Effendi (1193 —1293), zice despre dēnșii:

«Acest nume (Turci) se da locuitorilor din Chata sau Chaten (Kitahia sau Tataria mare), care locuiesc în șesurile Copciacului. Ei peste tot au fața albă, cu ochii și sprâncenile negre; de aci poeziile persane compară pe amoroși și pe voinici cu acești oameni, și îi numesc Turci».

Nicephor Gregoras înțelege sub numele de Turci, poporul care pe timpul său era supus lui Aladin, Sultanul Iconiei:

«Pe când Împăratul (Theodor Lascaris), la 1255 era ocupat cu aceste lucruri, i-a venit scrisoare din Niceia, în care îi spunea, că Paleologu a fugit la Turci» ³⁾.

Numirea de Otomanii au luat-o după Othman, fondatorul Imperiului Otoman, sau Oliohtman.

Osmanlii se numesc de la Osman, nepotul lui Erdogrul și succesorul lui Aladin, Sultanul Iconiei.

În Dobrovia este pentru prima dată, când Turcii pun piciorul în Europa, cu o sută de ani înaintea cuceririi Galipolului.

În anul Egreii 662 (1263), după ce Mihail Paleologul găsi refugiul la curtea Seleucizilor și după ce la întorcerea sa în Constantinopol puse de scose ochii lui Ioan Lascaris, urmașul legitim la tronul Bizanțului, o colonie de 10—12.000 Turcomani, veni sub conducerea lui Saltukdede, a se stabili pe cotele occidentale ale Mării Negre, în ținutul numit astăzi Dobrovia.

Mai târziu această colonie a fost transportată în Crimeia, de Berké-Khan, șeful Tătarilor din Kipciac ⁴⁾.

După Ewlia, istoriograful Imperiului Otoman — trăitor în secolul XVI-lea, Saltukdede era considerat ca sfânt și că după moartea sa ordonase discipolilor săi, de a-i îngropa rămășițele în 7 orașe depărtate din ținuturile necredinciosilor, cu scopul, ca urmașii săi nesciind locul unde în adevăr este îngropat, pelerini musulmani venind în fiecare din aceste locuri, ar îndemna astfel pe Turci a încorpora cu Imperiul toate provinciile, unde exista mormântul lui Saltukdede. Urmând această tradițiune, el fusese îngropat între altele și la Babadagh ⁵⁾.

Cu năvălirile ce se continuau în cursul secolelor XIV și XV, numeroase colonii otomane vin a se stabili în părțile cucerite, unde armata le sprijinea, pentru a se fusiona cu populația deja existândă.

Dobrovia a fost printre cele dintâi provincii ale desființatului Imperiu Româno-Bulgar, care a fost populată de Turci, atrași aci de mormântul lui Saltukdede, pentru care aveau multă venerație.

Apărarea frontierelor noului Imperiu Otoman în Europa, era o altă considerațiune

¹⁾ Cartea IV. cap. 5. }

²⁾ Genesa X. 3. } în Hammer, op. cit., Vol. I, p. 1.

³⁾ *Cantemir*. Istoria Imp. Otoman, Vol. I, p. 13—15.

⁴⁾ *Lufti*. Histoire des Seldjoukides, în Hammer, op. cit., Vol. I, p. 165. A se vedea și tradițiunea despre Saltuk-Dede, din Babadag, la partea istorică a uvrăgiului.

⁵⁾ Hammer, op. cit., vol. XVI, p. 247. Se știe că mormântul turcesc ce se află și astăzi în Babadag, unde se fac mai în toți anii pelerinagii, este al lui Saltukdede. Cred, ca seminarul din Babadag e înființat aci în onoarea acestui sfânt al Turcilor.

pentru care Sultanii împingeaŃ noii coliniști în valea Dunării de jos, așa că după cucerirea Dobrogiei de la Mircea, ea a devenit o provincie emnamente turcă.

În prima jumătate a secolului XIX-lea, Turcii formaŃ populația cea mai numeroasă din Dobrogia, care era etnograficesce împărțită ast-fel: Românii ocupaŃ malul Dunării, Turcii cósła Mării, iar Tătarii mijlocul; așa că la anul 1850, numărul familiilor turcesci era de 2.268 ¹⁾).

După o extimație aproximativă, în 1862, populația turcească în orașe era de 2.000 suflete, care se ocupa cu agricultura și crescerea vitelor; apoi organele politice, administrative și ale cultului, aproximativ 300 suflete, la care trebuia adăogat puterea militară, inclusiv marina și corpul Kavasilor la 4500 ómenii; cu totul 7000 numai în Tulcea, Constanța și Sulina.

Tot atâtea suflete și în Babadag.

Afară de populația turcească a orașelor sus arătate, mai trăia fórte multă la sate, cum: Grecii, Cerna, Hasanlar, Rahman, Alifacă, Băltăgesci, Terzikioi, Satiskioi, Anadolkiioi, Caracium, Iasiduluk, amestecată cu Bulgarii și Români.

Sate locuite exclusivamente numai de Turci erau Canat-Calfa și Cârjelari ²⁾).

La Sudul văii Carasului, aproape tótă populația era turcească, fórte rar amestecată cu alte naționalități.

Populația rurală se ocupa cu agricultura, care le da destule beneficii, cu crescerea vitelor, în special a cailor, de o rasă reputată în Dobrogia.

Prin orașe, Turcii se ocupaŃ și cu comerțul.

Réul cel mare al acestei populații tembele era, că multe din familii din cauza nenorocirilor, își stricaŃ casele și cădeaŃ pe spinarea locuitorilor creștini, cu de-a sila.

Populațiunea turcească, care mai anii trecuți număra 11,270 suflete, 4040 jud. Tulcea, 7230 jud. Constanța (1897), acum o cred cu totul micșorată; în acești din urmă doi ani o mulțime de familii 'și-au vândut pământurile, pentru a emigra în Asia.

Baronul de Tott ³⁾ ne-a lăsat în memoriile sale fórte interesante note despre moravurile sociale și religioase asupra Turcilor și Tătarilor, în mijlocul cărora a trăit 23 de ani, pentru a-î cunosce în de ajuns.

Limba turcilor este un amestec de arabă și persană, din care 'și-au compus cinci alfabete, în care vocalele nu sunt reprezentate de cât prin semne, ce nu intră în corpul scrierii.

Dificultățile scrierii și citirii au fost una din cauza ignoranței poporului turc.

Imprimeria a fost multă vreme oprită în Turcia; pe la începutul secolului al XIX-lea, această artă era puțin cunoscută și abia tolerată.

Artele liberale sunt oprite de Coran și declarate ca ceva nesuferit.

Coranul este cartea sfântă a Mahomedanilor; în el sunt concentrate tóte relațiunile vieții lor politice, civile și religioase, reglementate de la conștiința individului, până la cele mai mici detalii ale vieții practice ⁴⁾.

Religiunea întemeiată pe bazele Coranului s'a numit Islamismul, cuvânt care însemnă lăsarea în voia lui Dumnezeu.

¹⁾ Ionescu, op. cit., p. 81.

²⁾ Petres op. cit., p. 133.

³⁾ Baronul de Tott, militar și diplomat distins, a fost ambasador la Constantinopol de la 1757—1763, apoi consul în Crimeia la 1767. Ohemat în urmă de Sultanul Mustafa III-lea, aduse servicii reale Turciei: creia școla de artilerie și fonderia de tunuri, organiza artileria și corpul pontonierilor, apăra Dardanelele contra flotei lui Orloff și deprinse armata turcească cu tactica timpului. De la el ne-a rămas trei volume «*Mémoires sur les Turcs et les Tartares*». 1785.

⁴⁾ Lavallé. Histoire de Turquie. La anul 640, când califul Omar arse biblioteca din Alexandria, compusă din 6 700 mii volume, el punea următoarea dilemă: «sau că cele scrise în cărțile bibliotecii sunt în acord cu coranul și atunci trebuiesc arse, de óre-ce în coran sunt concentrate tóte cunoștințele; sau că nu e în acord, și în acest cas un motiv mai mult a le arde, ele fiind un pericol pentru cartea noastră sfântă». (Durdent. Beantes de l'histoire de Turquie, p. 45—55 și 406—410).

Moscheiele sunt casele lor de rugăciuni, nisce construcțiuni mai mult sau mai puțin spațioase, ornamentate înăuntru foarte simplu: patru tablouri pe care sunt scrise numele celor patru imami, discipoli ai lui Mahomed: Abu-Hanifah, Malek, Chafei și Ahmed, cum și câte-va bucăți din coran așite prin diferite părți, mai ales către tribuna, de unde se citește cartea sfântă, constitue aproape podoba interioară a unei moscheie.

La unul din colțurile clădirii sunt construite minaretele, nisce turnuri înalte, în care printr'o scară lăuntrică se urcă Muezzinul; eșirea în galeria circulară exterioară trebuie tot-deauna să fie îndreptată spre Meca.

De cinci ori pe zi Muezzinul chiamă pe credincioși la rugăciune prin strigătul:

«Dumnezeu e mare, Dumnezeu e Dumnezeu. Nu e de cât un singur Dumnezeu. Alergați la fapte bune. Alergați la rugăciune. Dumnezeu e Dumnezeu și Mahomed profetul său».

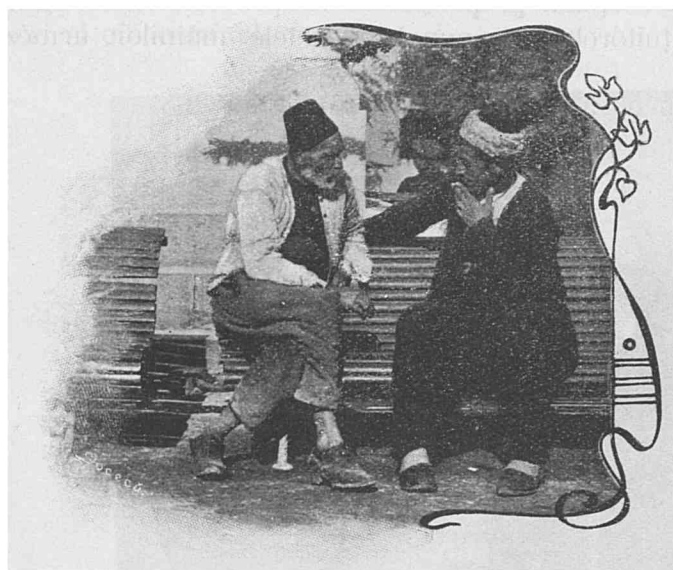

Fig. 42. — Turc. Softa.

La fic-care rugăciune Turcul, trebuie să se spele, credința lui fiind, că spălându-și corpul își curăță inima.

Imami sunt preoții, care citesc coranul, pe când poporul stând jos cu picioarele încolăcite, trebuie să păstreze cea mai mare liniște.

Femeile sunt admise în moscheie, însă într'un loc cu totul separat de bărbați.

Lunile la Turci sunt: Muharrem, Safer, Rebiul-ewel, Rebiul-achir, Jemaziul-ewel, Jemaziul-ochir, Regeb, Siaban, Remazan, Sieval, Silcade și Silhige.

Turcii au patru posturi pe an.

Ramazanul este a noua lună a anului (Maiu) turcesc; în acest post ei se abțin de la mâncare și băutură de la răsăritul până la apusul soarelui, iar când

apare luna nouă următoare, începe Bairamul, care este timpul de festivități și petreceri.

Mahomedani nu încep nici Bairamul nici Ramazanul, până când nu văd luna nouă; de aceea în tot anul se trimet din partea Sultanului persoane anume pe un munte înalt (Istrangiadaghi) din apropierea Constantinopolului, pentru a vedea aparițiunea lunii nouă și îndată ce au zărit-o, ei alergă la Istambul Effendisi sau Judele Constantinopolului și anunță.

Adeverit răsăritul lunii nouă prin trei martori, Istambul Effendesi anunță în tot orașul Ramazanul și Bairamul.

Muezzinii anunță din minarete prin strigătele lor. Dacă cerul este nouros se așteaptă două zile, iar în a treia se anunță poporului începerea postului, care durează până la aparițiunea lunii nouă în Sieval, când se adevăresce și se anunță în acelaș mod.

Mahomedani servesc Vinerea ca Sfântă, acesta fiind ziua în care Mahomed a fugit din Mecca la Medina (în noaptea de Joi spre Vineri 16 Iulie 622).

Anul 622 numit de Turci Higeret, iar de noi Egira, este începutul erii mahomedane.

Abstinența de vin este unul din preceptele sfinte ale mahomedanilor; un poet arab, zice:

«A bea vin și a vedea fața femeilor este pentru un Turc a păcătui de două ori».

După o lege «Namckrem», femeilor le este interzis a-și arăta fața, de cât bărbaților lor; ast-fel că un Turc se însoră fără a vedea figura viitoare sale soții, ci numai din spusele altor femei.

Căsătoria la Turci este numai un act civil săvârșit de Cadiu sau judecător în prezența câtor-va martori.

Un Turc p te avea în căsătorie legitimă patru femei (Nikialhus), nelegitime ori-c te p te întreține, form nd cu t tele un *harem*¹⁾.

Dota (mahr sau sodak) se inventariază într'un act (Nikiah), încheiat în fața Cadiului. Copiii, născuți legitim sau din concubinagi , au aceleași drepturi de moștenire.

O alt-fel de căsătorie la Turci mai este, c nd ambele părți contractează a trăi împreună un timp  re-care, după expirarea căruia, bărbatul își repudiază femeia.

Actul prin care se fac acest fel de căsătorii se numesce Kapin.

Femeile mahomedane cunosc o cochetărie barbară, aș :  și vopsesc unghiile, dau pe fața cu suliman, iar genele și spr ncenile cu un fel de negr l , pentru a p rca mai frumoșe. Unele din ele își desemn z  pe corp diferite figuri cu împunsături de ac, care mai înainte de a se cicatriza le fr c  cu iarbă de pușcă (latuaj).

Dansurile turcesci, în care flexiunea corpului preponder z  asupra celor-lalte figuri, sunt molatece. Castagnetele, pe care d nțuitoarele și le pun la degetele m inilor, urm z  ritmul muziceii.

Muzica orient l  este dulce și melancolică.

Fig. 43. — Turc ice.

Vi ra cu trei c rde av nd tonul dr ngului nostru, fluerul dervișului cu sunetul mai dulce ca al flautului, toba (tambura), un fel de mandolină cu gâtul lung și cu c rde de metal; daerc ua, un fel de ciur neg urit cu clopoței de jur împrejur, iată instrumentele orchestrei turcesci.

 n viața lor socială, coranul opresce pe bărbat a intra în societatea femeilor; chiar în propria sa casă  i este  nțzis a intra în harem, atunci c nd o femeie strein  e în vizită.

Poligamia exista și înainte de Mahomed, el o reglement  condamn nd pentru tot-dea-una femeia de a trăi în condițiuni de servitudine morală și intelectual .

Vinderea sclavelor este ceva legal în Turcia, și comerțul ce se făcea pe o scală destul de mare cu Georgienele și Circasienele²⁾, a adus în Turcia transformarea tipului mongol, apropiindu-l de rasa albă.

Aceste t rguri de carne omenéscă, în care Ovreii serviau adesea de mediatorii, deveniseră revoltătoare. Femeile erau furate de la părinții sau bărbații lor și chiar v ndute de cei d' nt i.

¹⁾ Harem, apartamentul ocupat de femei nu trebuie confundat cu seraiul, care  ns mn  palat. Ori-ce Turc p te avea un harem, nu însă un serai ; ambasadorii puterilor aveau un serail, nu și un harem.

Singur Sultanul are și unul și pe cel-lalt.

²⁾ Vezi Capitolul «Comerțul».

Cine din Românii generației de astăzi nu își aduce aminte de povestirile bătrânilor, despre răpirile femeilor?

O sclavă putea fi vândută de stăpânul său, ca orî-ce animal, cît timp nu devenea mamă, căci numai atunci făcea parte din familie, cu toate acestea în cestiune de drept ea nu putea servi de martoră. nici pentru, nici contra stăpânului său.

Singura protecțiune ce le acordă legea, este ca să fie tratate cu bine și în cazul când stăpânul e nemulțumit de vre-una, o poate vinde.

Care poate fi educația femeii în societatea turcă? zice Baronul de Tott. Fără vre-o ocupație de cît gelosia, ce o au unele contra altora; expuse în băi calde la toate inconvenientele unei transpirațiuni forțate și adesea-orî repetate, spre a-și păstra frăgezimea pielii și grația formelor; nepăsătoare la mândrie, ocupațiunea lor nu e de cît a găsi mijlocele de a se face mai frumoase, pentru a plăcea stăpânilor lor; abia unele din ele știu a scri și citi coranul.

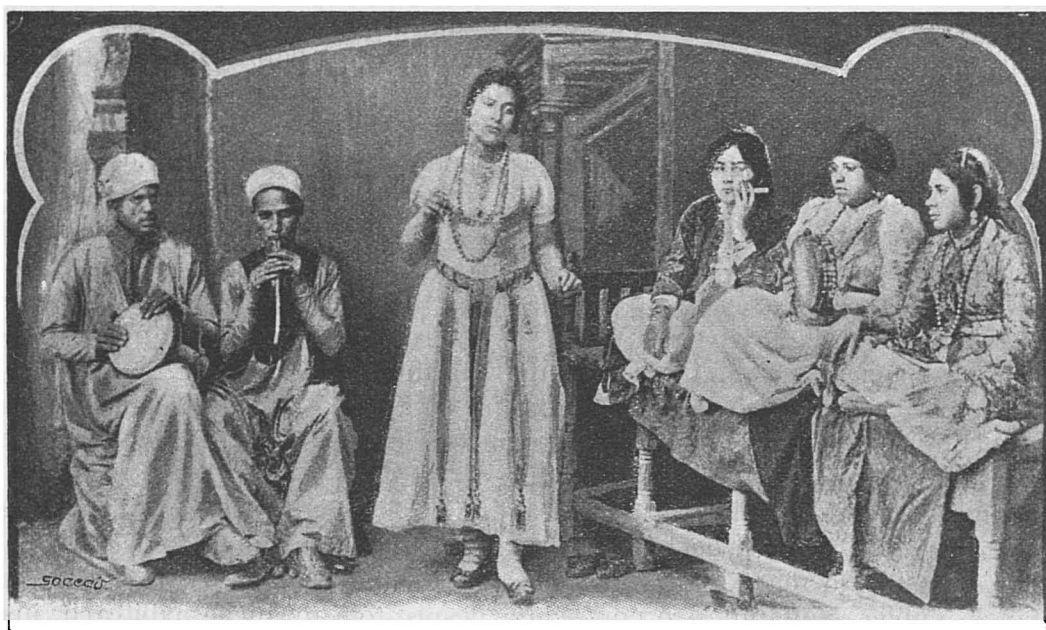

Fig. 44. — Cântărețe orientale.

Băile calde sunt foarte mult întrebuințate de femeile turce, unde staă 5—6 ore și adese-orî li se servește dejunul aci.

După ce sunt frecate de băieșițe (Tellek) pe tot corpul cu un petic de lână, își spală capul cu săpun compus din argilă fină amestecată cu foî de trandafir. Părul, ast-fel curățit și parfumat, este împletit într'o mulțime de micî code.

Aceste sunt în trăsuri generale condițiunile sub care trăesce femeia în Orient.

Lamartine ne zugrăvesce destul de bine rolul femeii la Turci, prin cuvintele:

«Femeia la Turci nu e de cît un instrument de plăcere și rolul său este redus la acel de mobilă a Haremului».

Coranul învață pe Turci a crede într'un singur Dumnezeu și în nemurirea sufletului. Trinitatea este oprită prin coran:

«Acel ce susține trinitatea blesteamă pe Dumnezeu».

«Dumnezeu nu are fiu, el nu împarte imperiul cu un alt D-zeu».

«Dumnezeu guvernează singur cerul și pământul».

Paradisul Mahomedanilor este de o concepție materialistă: «Ceî din paradis vor bea mult din cupa fericirei, culcați pe paturî de mătase; lângă ei vor fi feciore cu priviri rușinoase și cu ochi mari, negri».

Fanatismul religios și predestinațiunea sunt două credințe, care fac pe soldatul mahomedan luptătorul curagios până la temeritate; în defensivă însă se debandează înainte

de a fi bătut, în ofensivă însă el este de o îndrăsneală până la ferocitate și nimic nu i se poate opune; aceste calități — care astăzi au dispărut, au făcut, ca oștirea turcă să pătrundă în inima Europei, până sub zidurile Vienei.

În războiul din 1769, infanteria turcă înainta ca nebună sub focul artileriei rusești. Doliul, cunoscut la Tătari, nu e în uz la Turci.

Datorit superstițiunii ce au, că până la îngropăciune, sufletul suferă chinurile cele mai îngrozitoare, Turcii îngropă morții după 5—6 ore; s'a văzut adese-ori îngropându-se oameni numai leșinați.

Înmormântarea o fac câte-odată noaptea și fără nici un ceremonial.

Coboram, pe o căldură năbușitoare de la miezul unei zile a lui Iulie 1898, strada ce conduce la gară în Constanța. Trecând pe lângă o haraba, am fost lovit de un miros cadaveric și căutând să mă interesez de unde vine, mare mi-a fost mirarea, când mi s'a spus, că în acea căruță era un Turc mort, pe care căruțașul nepăsător îl conducea la locașul de veci.

Cadavrul era înfășurat într-o pânză de sac. Căruța nu era urmată de nici o persoană. Singur căruțașul — Turc și el — compunea întregul cortegi al coreligionarului său.

Turcii se îngropă goi. Mortul se învelesce numai cu o pânză nouă, care se leagă la ambele capete. Grăpa se căptușește d'asupra mortului cu scânduri, peste care se aruncă pământ. După îngropare, totă lumea se retrage, iar imamul rămâne și chiamă pe mort din gropă; credința Turcilor este, că mortul răspunde imamului, de aceea acesta pune urechia d'asupra mormântului și ascultă.

După Coran, Sultanul ¹⁾ este și succesorul Califatului și șeful guvernământului militar. Puterea sa este absolută.

Interpretarea Coranului cade în sarcina Ulemalilor. Tot Imperiul Ottoman este considerat ca moșia Sultanului, care își împarte puterea sa în guvernăminte (Pașalicuri), districte (cazas), până la cele mai mici detașări administrative.

Funcționarii ce compun această ierarhie nu sunt de cât niște arendași și sub-arendăș, cari cu toții exploatează Imperiul în chipul cel mai arbitrar, percepend îndoitul sumelor ce trebuie să încaseze.

Unul din izvoarele de bogăție, erau populațiunile Creștine și Ovreii, pe care Turcii îi asupreau numai în scopul de a-i storce de bani, cu cari se îmbogățeau funcționarii administrativi, iar prisosul — destul de mare — se vărsa în caseta Sultanului. Nimic nu se întrebuintează pentru binele public. Sultanul are cunoștință despre toate măsurile arbitrariei, însă nu ia nici o măsură de îndreptare, de orice mare parte din averile adunate curg în tesaurul său.

Baronul de Tott ne-a lăsat un tablou destul de complet — dar în același timp înflorător — asupra administrației turcești din secolul XVIII-lea.

Taxele vamale de 10%, atunci ca și acum, se percep în natură. Orî-cine poate vedea răul ce decurge din acest mod de percepere, mai ales că ea se făcea după bunul plac al administrației, astfel: din 100 ocale de pește se lua 10 în profitul statului, dar aceste 10 ocale erau luate din peștele cel mai bun, care valora îndoitul celui rămas neguțătorului.

Apoi Sultanul, în virtutea dreptului «Icelirach» avea monopolul grâului tuturor provinciilor maritime, care în fie-care an erau datore a aproviziona capitala cu o cantitate destul de considerabilă de grâu, pe care îl transportau cu propriile lor cheltuieli.

O astfel de administrație avu ca rezultat a descuraja populația rurală, care se detașa de tot felul de crime, ce se comiteau chiar ziua pe străzile Constantinopolului.

Dobrogea ²⁾ devenise înspăimântătoare prin bandele de tâlhari, care se adăposteau în pădurile ce altă-dată o acoperiau mai în întregime.

¹⁾ Sultan nu e de cât un titlu de naștere, dat Prinților Otomani născuți pe tron și celor din familia Gingiscană. În Turcia ca și în Tataria, acest cuvânt nu are însemnătatea de suveran, care la Turci se chiamă Padișah (rege mare), după cum la Tatarî se numește Khan și la Perși, Șah.

Acele emanate de la Padișah se chiamă Katti-Şerif (diplomă imperială), are puterea unei legi și trebuie executate fără replică.

²⁾ Dobrogea (așa numește Baronul de Tott, această provincie) era renumită printr-o rasă de cai mici foarte estimați la Turci, din cauză că erau buestrași. (Mémoires, vol. II, pag. 211, nota 1).

Baronul de Tott în călătoria sa prin Dobrovia, venind din Tătaria, arată că această provincie devenise un adevărat cuib de tâlhari.

Mai ales, că pe aci trecea drumul cel mare de la Bazargic-Medgidic-Babadag-Isaccea, care ducea în Moldova, Polonia, Rusia și Țările Tătărăști.

Baronul de Tott însuși a fost atacat de o bandă de tâlhari.

De alt-fel hoții, numiți haiduci, erau puși sub adăpostul legilor, întru cât nu erau prinși în flagrant delict, de ore-ce legiuitorul arab trebuia să prevadă acest lucru la o națiune ce trăiește prin jafuri.

O alt-fel de protecțiune de care se bucurau hoții, era într'un mod indirect din partea administrației; așa, dacă o crimă se comitea într'un sat, Cadiul ¹⁾ nu se preocupa de a descoperi pe făptuitor, ci locuitorii erau obligați a plăti o sumă pentru răscumpărare, așa că multe crime erau ascunse de locuitorii de țema cadiului, care era mai periculos de cât cea mai nemilosă bandă de hoți.

Criminalii chiar, pot scăpa de pedepsa legii, atunci când rudele celui mort cer grațiarea făptuitorului, afacere în care gâdele adese-oră face pe mediatorul.

Între multele cazuri citate de Baronul de Tott, voi arăta numai unul; din el reiese modul de aplicare al legilor la Turci și beneficiile, pe care le trăgeau judecătorii din asemenea cazuri.

Un turc ucisese pe tatăl său, pentru a-i mosceni o avere destul de mare; faptul era bine constatat și sentința dată. Un amic al parintucidelui intervine pe lângă judecător și acesta îi arată, că mijlocul de a scăpa pe omoritor de pedepsă, consta în a aduce martori cari să depună, că adevăratul omoritor nu este fiul, ci prietenul intervenitor, și astfel sentința se schimbă, rămânând a se condamna la moarte amicul omoritorului. Parintucidele intervine și cere grațiarea omoritorului tatălui său, și așa amândoi scăpară, iar crima rămase nepedepsită.

Principiul legislațiunii arabe este, că oricine trebuie judecat după depunerile martorilor; astfel: o persoană reclamată că datorază alteia o sumă de bani, dacă pretinsul creditor aduce martori suficienți în afacere, cel d'întâi rămâne bun dator cu suma pentru care e chemat la judecată.

Din asemenea afaceri, judecătorul câștiga 10%. Sub raportul justiției, Ovreii și Creștinii erau puși sub autoritatea șefilor lor, cari au păstrat un fel de jurisdicție eclesiaslică, fără a fi scutiți prin acesta a fi chemați înaintea tribunalelor mahometane în materie civilă.

5. Înruși cu Turcii sunt **Tătarii**, cari apar în istorie pe la jumătatea vîcului al XIII. După ce cutureiră și pustiesc câmpia Dunării de jos, ei sunt respinși în secolul următor de Domnii Țării Românești peste Nistru. O parte trece Dunărea și se stabilește în Dobrovia, sub conducerea a trei capi tătărăști: Kadlubeg, Dimitrie și Kaizibeg, pe la anul 1333, unde se amestecă cu populația românească de aci.

Greul poporului trăi în Sudul Rusiei și formă un stat, la început independent sub conducerea Khanului, apoi sub suzeranitatea Porții, până la cucerirea rusescă.

Pe la începutul secolului XVII, khanatul tătărăsc se întindea de la Dunăre până la Cuban și era împărțit în 4 horde.

În partea de jos a Basarabiei locuia horda Nogailor de Bugeak, care sub ascultarea unui mîrzak, ajunsese o putere de temut Domniilor lui Vasile Lupu și Matei-Basarab.

În timpul șederii lor în Bugeak, Tătarii au trecut în Dobrovia, iar numărul lor este destul de mare prin 1655, căci îi vedem întrebuițați de Pașa de Silistra contra Cazacilor.

Imigrări și emigrări de Tătari se continuă în tot cursul secolului XVIII, în, și din Dobrovia; astfel în 1784, când o mulțime de familii fură transportate peste Nistru, o parte trece Dunărea și se așază în Dobrovia, pentru a emigra puțin mai târziu.

În 1805, Tătarii au dispărut cu totul din Bugeak; după ocuparea Basarabiei de Ruși în 1812, o colonie de Tătari veni a se așeza în Dobrovia.

¹⁾ Cadiul era șeful tribunalului numit Mehkeme; ca semn de distincțiune purta turbanul verde

În mai multe rînduri și în interval de 44 ani în urmă ei au părăsit de 3 ori provincia. În urma războiului din 1856, un număr de 2225 familii tătăresci veniră să colonizeze Dobrogiya, căreia îi dădă numele de «țara Tătarilor»; ei ocupară districtele cele mai fertile. Numărul populațiunii tătăresci era în 1860 de 60.000 suflete, după Viskovich.

Tătarii s'au bucurat în Dobrogiya de o oarecare independență și erau sub ascultarea unui Khan al lor, care locuia la început în satul Carasu, aproape de Medgidia; distrus de Ruși în 1829, Khanul își strămută reședința la Cătal-Orman, distrus și acesta în 1877—78. Khanul recunoscea autoritatea guvernului Otoman. (*Lejean Ethnographie de la Turquie d'Europe* p. 36.). La 1850 era Amurxa-bei.

Înainte de ocuparea Dobrogiei de Români, numărul populației tătare scăzu din cauza bolilor și al răului nutrimenț.

Ei au ocupat tot bascul rîului Casâmcea, până la capul Midia; totă regiunea văii Carasului până la Cara-Harman, unde se amestecă cu Bulgarii.

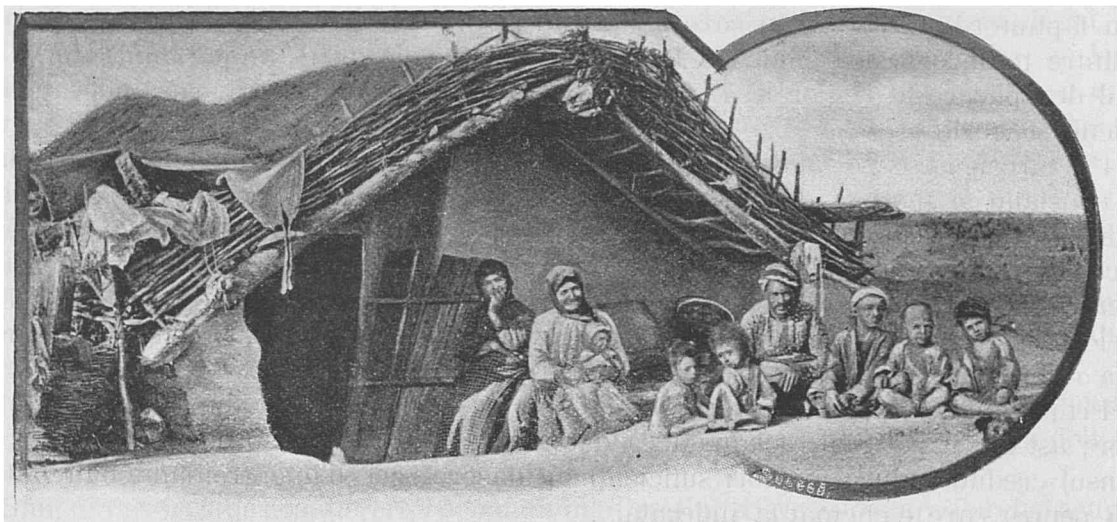

Fig. 45. — Locuința și familie de Tătari.

Către sud trăiau mai mulți la Mahmudkioi, până la Cocargea și Tatlageak. Una din ocupațiunile principale ale populațiunii tătare este pe lângă agricultura și crescerea cailor și aceia de cărăuși.

Tătarii vechi se ocupaă și cu comerțul, mai ales în Medgidia, oraș fondat de Sayd-Pașa, în urma războiului din Crimeia și în onoarea Sultanului Abdul-Medgid.

Tătarii noi veniți în urma războiului din 1856, au ocupat bordeiele de pe marginea orașului Medgidia și erau o povară pentru vechii locuitori ai Dobrogiei, pe care îi jefuiau și mai ales pe creștinii, în satele cărora se stabiliau într'adins, pentru acest fel de ocupație.

Între satele din nou înființate de Tătari în 1864 erau Dunavățul, Beibugeac, Moru-ghiol, Saraiul.

Femeile lor purtau încă la această dată inele de argint la nas. Acum Tătarii emigrează pe fie-care zi spre Constantinopol; numărul lor destul de mic, descrește din ce în ce.

Cifra populațiunii turcesci și tătăresci din Dobrogiya, la 1900 a fost :

N A Ț I U N I	J U D E Ț U L C O N S T A N Ț A						J U D E Ț U L T U L C E A					T O T A L G E N E R A L
	Pl. Hârșova	Pl. Const.	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total Județ	Pl. Bahadag	Pl. Măcin	Pl. Tulcea	Pl. Sulina	Total Județ	
Turci.	1,143	1,561	748	1,867	2,601	7,910	1,968	1,749	410	269	4,396	12,306
Tătari	1,466	7,352	6,461	8,848	1,704	25,831	962	265	1,240	22	2,489	28,320

6. **Găgăuții** sunt Greci sau Bulgari de origină, de religie creștină ortodoxă, însă vorbesc limba turcă. Sunt foarte puțin ospitalieri și peste măsură avari. Numărul lor pentru județul Constanța nu l-am putut afla, de ore-ce statisticele oficiale i-au socotit în cifra populațiunii grecesci sau bulgăresci. Pentru cătunul Ilanlık, Găgăuții au fost luați drept Români, de și nici unul din ei nu scia românește în 1890, când am stat acolo.

Pentru județul Tulcea, numărul Găgăuților este :

Plasa Babadag	1.977
« Măcin	1.517
« Sulina	5
« Tulcea	333
Total general	3.832

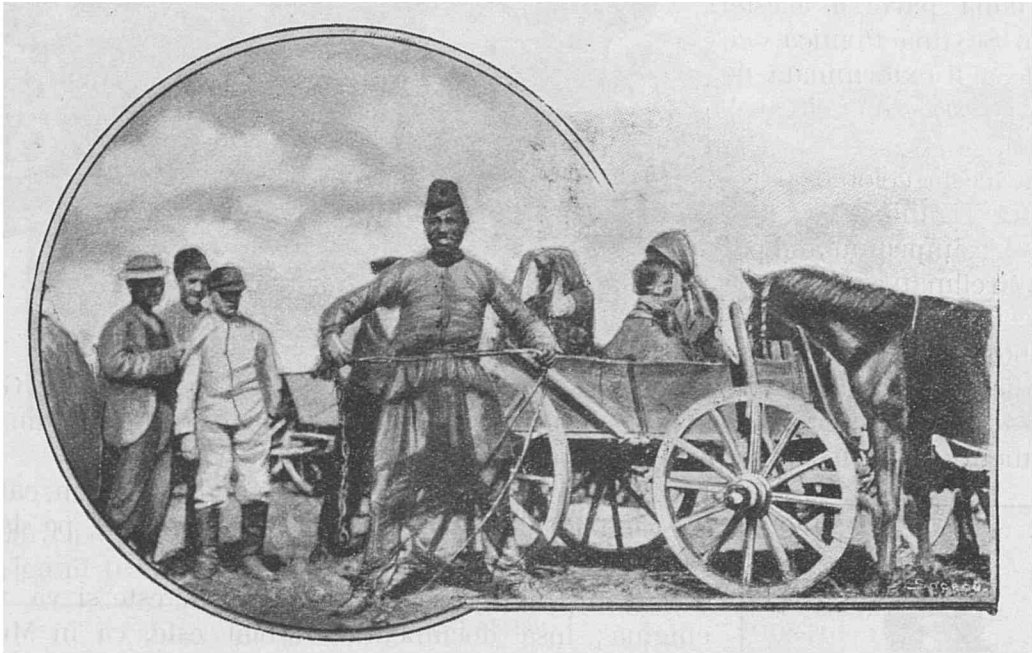

Fig. 46. — Tataři

7. **Arabii.** Douăzeci de ani înaintea războiului din Crimcia, prin 1834, un Pașă, anume Hasan, aduse în Dobrogia 145 familii de Arabi, popor ale cărui aptitudini agricole sunt recunoscute; aceste familii fură așezate la Docuz-agaci (nouă arbori, astăzi Docuzaci, probabil o greșală de numire prin elisiunea silabei «ag») și în cinci alte sate din prejur. Prin 1860, această colonie era încă în Dobrogia și prospera prin agricultură ¹⁾.

Nu știu, dacă și astăzi se mai găsesc Arabi pe la Docuzaci ²⁾.

8. **Țiganii**, numiți de Francezi Bohémiens, fiind veniți în Franța din Boemia și Cigains; de Englezi, Gypsies; de Germani, Zigeuner; de Italieni, Zingari sau Zingrui; de Spanioli, Gitanos; de Grecii moderni, Kațiveloï; de Poloni, Ziganî; de Unguri, Faraon-Nemzetség (rasa lui Faraon); de Ruși, Țiganeș; de Turci, Cinghene; de Olandezi, Heydens (păgânî); de Danezi și Olandezi, Tartares; de Mauri și Arabi, Harami (rătăcitori); iar de ei înșiși, Romnicel (fiul femeii) sau Rom (ómenî).

Acest popor fără patrie ca și Ovreii, trăitori ca și dâșii în toate țările din Europa, după cum probează fizicul, organizațiunea lor în caste și mai ales limba, o corupțiune din Sanscrită, amestecată cu cuvinte din țările pe unde locuiesc, este de origină indică.

Prima lor apariție în istorie — dacă ar trebui să-i considerăm ca urmași Syngini-

¹⁾ Lejean. Op. cit. p. 31.
²⁾ Papadopoulos. Revue de géographie. 1879.

lor datéză cu mult înaintea lui Herodot, care ne spune că a aflat pe malurile Pontului Euxin, la Dunărea-de-jos, o colonie egiptenă.

După spusele lui Herodot, unii autori cred că Aegyssus (Tulcea) ar fi o fundație țigănească.

În Argonautica (vers. 759), în Apollonius de la Rodos (IV, 320) și în Strabo găsim aceleași păreri.

Împărații Constantinopolului, Constantin V Copronymul (741-755) și Nicefor (803-811), aduse din Siria, Liraonia și Phrygia o colonie de popore, pe care o așeză pe frontiera Thraciei, iar Ion Zimices strămută o bună parte a acestei colonii în Scythia Pontică, cu scopul de a fi exterminată de barbari. (Gibbon, op. cit., vol. II, p. 564).

Din această colonie, parcesc, se trag Țigani.

I'essler, împrumutând părerea lui Grellman, zice: «După ce Tamerlan în 1399, sub pretextul abolirii idolilor, a supus noua Indie și a săvârșit acele cruzimi mari, un popor Cingani, locuind pe la Guzerat și Tatta, a fugit din India în număr de 500.000; bogații se numiau în limba din Guzerat, Rom (ómen), iar din cauza pielii lor smolite, Kola (negri)».

Fig. 47. — Familie de țigani.

Se scie, că în 1417 sub Alexandru-cel-Bun, câte-va cele aū venit în Moldova, Ungaria și Germania, pe la Marea Négră.

Totuși emigrarea lor în Europa, este și va rămâne o enigmă; însă documental stabilit este, că în Muntenia și Moldova apar pentru prima óră, venind din Mocsia.

Tot în 1417, Țigani apar în Germania, 1418 în Elveția, în 1427 în Franța, de unde aū emigrat și în Spania.

În Moldova, Alexandru-cel-Bun le-a dat voce să rălăcască. În Muntenia aū ajuns robi.

Regulamentul organic din 1835 vorbește (Cap. I, § 27, Cap. II, § 158-162; 174-179) de Țigani.

Numărul lor era de 3.851 familii în Moldova și 33.000 în Valachia, și se împărțiau:

a) *Rudari* sau *aurari*, cari aveau dreptul de a căuta aur în riuri și munți; ei plăteau Dómnai, 3-4 drame aur. Pe vremea lui Cantemir, Dómnai primea ca tribut 1.600 drame de aur sau cam 4 ocale aur curat, iar Dómnai lui Ștefan Racoviță din Muntenia a primit în 1764, cantitatea de 1.254 drame de aur curat.

b) *Ursari* jócă ursul, merg din oraș în oraș, din sat în sat cu urși, pe care i-a prins de mici și pe care i-a învățat diferite jocuri.

c) *Lingurari* fac linguri, coveți, fuse și chiar cărbuni; sunt cei mai civilizați și mulți din ei aū locuințe îmbelșugate.

d) *Lăieși*, ómenii fără meșteșug anume: sunt cei mai răi Țigani. Ei trăesc mai mult din jafuri și tâlhării, de cât din meseria lor de căldărari și fierari.

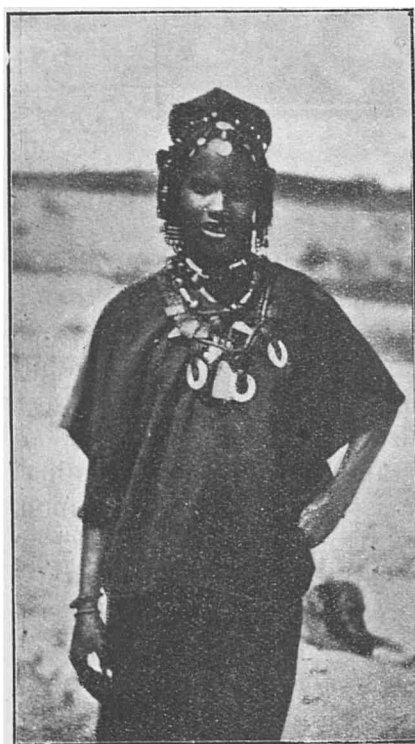

Fig. 48. — Țigancă (Clujhene).

Trăesc în corturi și umblă din loc în loc în căruțe, în care pun toată familia, destul de numerosă, iar sub căruță își lăgă porceii și câinii.

Femeile lor ghicesc cu ghiocul și tălmăcesc visele.

Trăesc în triburi de 10-15 familii (un sălaș), care stau sub ascultarea unui mai mare ales dintre dînșii.

Înfățișarea țiganilor e plină de expresiune, în figura lor se citește un spirit vioiu și întreprinzător.

Țiganii n'au nici o credință, sau mai bine sunt fetiști. În Europa au împrumutat religia țării unde s'au stabilit, cei din România sunt creștini, cei din Turcia, mahomedani.

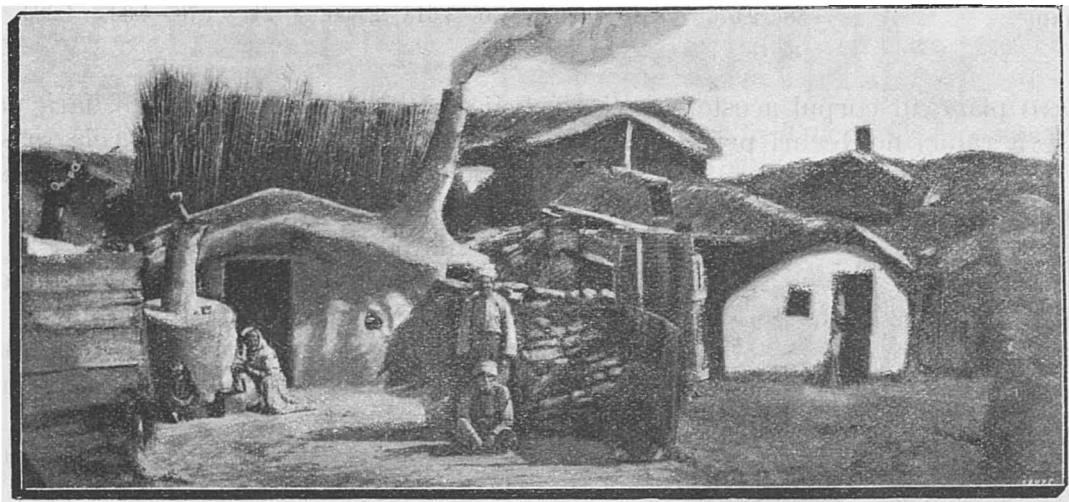

Fig. 49. — Locuințe de Țiganî.

Cifra populațiunii țigănescă era în 1850 de 212 familii.

Țiganii trăitori în Dobrogia la 1900, erau :

F E L U L	JUDEȚUL CONSTANȚA						JUDEȚUL TULCEA					Totalul General
	Piasa Hârșova	Piasa Constanța	Piasa Medgidia	Piasa Mangalia	Piasa Silistra	Totalul Județului	Piasa Babadag	Piasa Măcin	Piasa Sulina	Piasa Tulcea	Totalul Județului	
Țiganî turciți . .	—	—	—	—	—	654	32	49	—	180	261	915
» creștini . .	—	—	—	—	—	136	227	441	—	649	1.317	1.453

9. **Germanii.** Prima colonie de Germani alsacieni a venit în Dobrogia între anii 1848-50, în număr de 59 familii din Odessa și s'au stabilit în Malcoci (50 familii) și Tikilesc (9 familii). Ei se ocupa în special cu creșterea vitelor și fabricarea untului ¹⁾.

Prin 1860, cifra populației germane era de 1200 suflete ²⁾, iar în 1864 se aflau : 30 familii în Malcoci ³⁾, 20 familii în Cataloi, 30 familii în Ciukurova și 50 familii în Atinagea ; aci aveau biserică și un popă.

Ei se ocupa cu transportul, comerțul și tăierea pădurilor. Prin construcția digurilor din Sulina ei s'au îmbogățit puțin.

În timpii din urmă, imigrări continue aduc din Rusia un număr însemnat de Germani, un element colonizator, care pentru fericirea Dobrogiei, înlocuesc populațiunea din ce în ce descrescândă a Musulmanilor.

¹⁾ I. Ionesco, op. cit. p. 81.

²⁾ Lejean, op. cit. p. 12.

³⁾ Pote ca numirea acestui sat se trage de la acel al unui Comandant turc, în luptele cu Vlad-Țepeși. (Hammer).

Germanii sunt muncitori și gospodari; ei se ocupă cu agricultura, creșterea vitelor și mai ales a vacilor și cailor.

Numărul populațiunii germane trăitoare azi în Dobrogia este:

N A Ţ I U N I	J U D E Ţ U L C O N S T A N Ţ A						J U D E Ţ U L T U L C E A					TOTAL GENERAL
	Pl. Hârşova	Pl. Constanţa	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total Judeţ.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Total Judeţ.	
Germani	58	2.576	361	1.483	40	4.518	2.860	24	70	1.329	4.283	8.801

Ca o plagă în corpul acestei provincii, trăiesc trei nemişcări de popore, fără patrie, ci deprinse a răătăci de vecuri prin ţările, care le oferă cel mai bun câştig; ele se stabilesc acolo, unde sub adăpostul legilor pot să sugă de la sânul unei mame vitrege, căreia nu-i dau nimic în schimb.

Fig. 59. — Greci.

Ovreii, așa de bine cunoscuți; Grecii, cari din nenorocire sunt cei mai puțin civilizați, de cât coreligionarii lor și Armenii, pe care numai góna după câştig îi face a-și alege patria, acolo unde le convine.

Și numărul acestor parasite crește, după cum dovedesc statisticele.

10. **Grecii.** Aș trăit în totdeauna prin orașe, unde s'au ocupat cu comerțul. E de mirare, că o colonie de 29 familii venite din Basarabia, puțin înaintea războiului din Crimeea, s'au stabilit la Alibeișchioi (Tulcea), unde se ocupaș cu agricultura¹⁾.

Dar această ocupație obositoare nu le-a convenit; azi nu se mai găsesc la Alibeișchioi de cât 2 Greci care se ocupă cu comerțul.

În 1850 erau în Dobrogia 250 de familii grecesci, cele mai multe în Tulcea, 1500 suflete, apoi la Sulina 500, la Constanța 800, la Măcin și Babadag câte 50.

Astăzi toți Grecii se ocupă cu comerțul, la care au aptitudini deosebite.

În Constanța tot comerțul este în mâinile Grecilor, Armenilor și Ovreilor.

Grecul este țănoș, speculant, cămătar, înșelător chiar, fără cea mai mică dragoste către țara în care locuiesce și exclusivist.

Cifra populațiunii grecesci trăitoare azi în Dobrogia, este:

P O P O R	J U D E Ţ U L C O N S T A N Ţ A						J U D E Ţ U L T U L C E A					TOTAL GENERAL
	Pl. Hârşova	Pl. Constanţa	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total Judeţ.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Total Judeţ.	
Greci	192	3.383	339	318	125	4.357	171	350	2.214	1.513	4.248	8.605

¹⁾ Acestia erau Gagaușii, cari vorbeau grecește; de aceea au fost confundați cu Grecii, în statistici.

11. **Armenii** sunt veniți prin imigrațiuni individuale, uniți din România, cei mai mulți din Turcia și Asia-Mică. Ei se ocupă numai cu comerțul.
În 1850 erau numai 76 familii, cele mai multe în Tulcea și Babadag.
Azi sunt 2.604 suflete:

P O P O R	J U D E Ţ U L C O N S T A N Ţ A						J U D E Ţ U L T U L C E A					TOTAL GENERAL
	Pl. Hârşova	Pl. Constanța	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total Județ.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Total Județ.	
Armeni	18	1.146	96	70	114	1.444	303	105	447	305	1.160	2.604

12. **Ovreii** erau în 1850 în număr de 119 familii trăitoare în Tulcea (30 f.), Isaccea (20 f.) și Babadag (69 f.). Azi trăiesc în Dobrogia un număr de 4315 suflete:

P O P O R	J U D E Ţ U I C O N S T A N Ţ A						J U D E Ţ U L T U L C E A					TOTAL GENERAL
	Pl. Hârşova	Pl. Constanța	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total Județ.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Total Județ.	
Evrei	53	1.071	103	3	38	1.268	456	287	311	1.903	3.047	4.315

13. **Alte Naționalități.** Mai trăiesc împrăștiate ici și colo, printre populațiile deja enumerate, și următoarele neamuri:

NEAMURI	J U D E Ţ E		NEAMURI	J U D E Ţ E		NEAMURI	J U D E Ţ E	
	Constanța	Tulcea		Constanța	Tulcea		Constanța	Tulcea
Italiani . . .	540	842	Englezi . . .	41	25	Unguri . . .	406	260
Serbi	58	—	Francezi . . .	97	24	Danezi și Norv.	6	6
Albanezi . . .	12	564	Poloni	98	29	Elvețieni . . .	10	—
Muntenegreni	31	73	Belgieni . . .	—	11	Indieni și Persi	1	4

De la 1850 încôce, de când am date statistice mai mult sau mai puțin precise, numărul populațiunii Dobrogiei a fost: în 1850: ¹⁾

Districte	No. Satele	NUMELE PLAȘILOR (Cazas)	NUMĂRUL FAMILIILOR DIFERITELOR NAȚII										Suma totală a familiilor	
			Turci	Tatari	Români	Bulgari	Lipoveni	Cazaci	Greci	Tigani	Germani	Armeni		Ovre
Varna Siliștră	9	Tulcea	105	—	1.290	200	250	787	200	20	50	30	30	2.962
	11	Isaccea	183	—	363	—	—	163	29	23	—	3	20	784
	18	Măcin	501	15	591	92	93	25	20	23	1	3	—	1.364
	33	Hârșova	165	688	496	—	—	—	—	6	8	—	—	1.363
	71	Babadag	557	1 075	674	871	40	117	1	100	—	40	69	3.544
	37	Küstendje	352	442	242	26	364	—	—	—	—	—	—	1.426
	36	Mangalia	405	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—	415
215		Totaluri	2.268	2.225	3.656	1.194	747	1.092	250	172	59	76	119	11.858

¹⁾ I. Ionesco, op. cit. p. 74.

Dacă la aceste 11.858 familii am socoti câte 5 persoane de fie-care familie, avem cifra de aproape 60.000 locuitori în Dobrovia, la începutul jumătății a doua a vîcului al nou-
spre-zecelca.

În 1864, după o numărătoare a lui Viskovich, țifra aproximativă a populațiunii Do-
brogiei era socotită la 140.000 suflete, adică mai mult de cît îndoitul celei din 1850.

Ubicini, care are pretențiunea a cunoște acastă provincie, socotesce populațiunea
cî în anul 1876, la cifra de 222.562 suflete :

PLASA (CASA)	ORAȘE, SATE și CĂTUNE	MUSULMANI	NE-MUSUL- MANI	TOTAL
Tulcea.	17	2838	15426	18264
Isaccea	10	68	5298	5366
Kilia	9	31412	30022	61434
Sulina.	12	31900	602	32502
Mahmudia.	10	12248	17868	30116
Babadag.	58	24652	7344	31996
Macin	26	24044	1818	25862
Küstendge	34	2790	5196	7986
Hârșova	39	326	1700	2026
Medgidie	56	4384	2626	7010
Total	271	134662	87900	222562

La acastă cifră Ubicini adăoga 20.000 locuitori, care după el, era cifra populațiunii
de la Sud de Mangalia și de la răsărit de Silistra.

Așa dar ajungea la un total de 242.562 suflete ¹⁾.

Acastă cifră era cu mult exagerată. Dottain din contră dă pentru acelaș an cifra
de 136.632.

Mai aproape de adevăr pare cifra dată de D-l Dumitru Sturdza, pentru acelaș an, de
150.295 locuitori ²⁾.

În urma rășboiului din 1877-78, acastă cifră s'a micșorat prin emigrațiunii, așa Kolb
în uvragiul său ³⁾ evaluează pentru anul 1880, populațiunea de 123.320 suflete :

Tulcea	43.000
Babadag	41.000
Kustendge	23.320
Măcin	8.000
Medgidia și Cernavodă	8.000
Total	123.320

După Baronul d'Hogguer, care a cules datele statistice în 1880, cifra populației Do-
brogiei era :

DISTRICTE	Bulgari	Romani	Ruși	Lipoveni	Greci	Armeni	Ovrei	Reunosc bis-rica		Germani	Tătari	Tigani	Turci	Diferiți	TOTAL
								Bulgară	Gracă						
Tulcea, oraș	3256	1668	1876	1736	324	160	304	3488	3636	—	224	—	300	976	17948
Tulcea, district	1117	6539	3360	298	67	6	175	1461	9622	603	464	—	520	—	24295
Babadag	13436	2047	1012	4073	246	256	163	14274	2467	1227	516	63	1192	10	41063
Küstendge	1470	177	—	252	—	8	32	1470	177	—	4624	144	1388	—	9920
Cernavoda, Hârșova.	440	6028	16	280	136	—	—	440	6180	—	180	—	264	—	13964
Macin.	2161	7264	376	1126	56	—	75	2161	7696	—	304	126	1052	—	22397
Sulina.	36	444	896	796	608	8	32	36	1948	12	112	8	96	116	5148
Total	21916	24167	7546	8883	1437	438	781	23330	31726	1842	6424	341	4812	1102	134735

¹⁾ Nacian. Dobroudja, p. 40, apud. Revue de géographie, an. 1879.
²⁾ Nacian. Dobroudja, p. 40, apud. Revue de géographie, an. 1879.
³⁾ The condition of nation social and political.

Districtul Mangalia, cum și o parte din plasa actuală Silistra-nouă, nu intră în cifra de 134.735 suflete.

În aceste două districte numărul populației era evaluat la 15.825 suflete; așa că populația totală era în 1880 de 150.560 locuitori.

Densitatea populației în Dobrovia este de aproape 17 locuitori pe 1 km. p.

Acastă densitate împărțită pe județe, e de 16.28 pentru județul Constanța și 17.51 pentru județul Tulcea.

În raport cu celelalte județe din România, Dobrovia are o densitate foarte slabă.

Între condițiunile indispensabile dezvoltării provinciei noastre cis-dunărene, de care depinde progresul său economic și social este popularizarea ei, și, dacă considerăm raportul dintre sol și om, putem zice că grupările de populațiuni au trebuit să calce pe urmele unui izvod dat de natură, așa: țările cu ploși rari sau cu producțiuni răspândite cum de ex.: stepele, au făcut ca popoarele ce le locuiesc să fie nomade; câmpiile fertile formate din revărsările fluviilor au creat popoarele sedentare, deci agricole; iar țările litorale și insulele au favorizat comerțul.

Dobrovia reproduce pe o scală mai mică — bine înțeles — aceste trei moduri de viață a popoarelor ce au locuit-o; ast-fel dacă facem o privire înapoi asupra istoriei acestei provincii din prima jumătate a secolului al XIX-lea, am vedea, că pe când Mocani, care cutreerau Dobrovia în lung și în lat cu turmele lor pentru pășune, duceau o viață nomadă, Români, Turci, Bulgari și Tătari, locuitorii centrului Dobroviei se îndeletniceau cu agricultura, iar populațiunea țărmului Dunării și mai ales aceia a litoralului Mării Negre se ocupa cu comerțul.

Una din cauzele principale, care a împiedicat popularea Dobroviei a fost, că ea fiind așezată în calea năvălirilor tuturor popoarelor barbare, iar mai în urmă pe drumul obligat al tuturor războierilor dintre Români, Poloni și Ruși cu Turci, a suferit în numeroase rânduri devastările poporului năvălitor.

Orașele și satele erau distruse; numai cimitirele rămăneau, ca singurul indiciu al numeroasei populațiuni care altă dată locuia această provincie.

În urma războiului din 1829 nu se mai găseau de cât câte-va sate; pretutindeni nu se întâlneau de cât ruine ale unor orașe altă dată destul de înfloritoare și care în 1850 nu mai numărau de cât câte-va case.

Din această cauză, din 35 de sate ale districtului Küstendje nu se mai aflau în 1850 de cât vre-o 12 și acestea cele mai multe deduse după cimitire, care de alt-fel și astăzi nu sunt puține la număr.

Nuamă în timpul primilor 50 de ani ai veacului al XIX-lea, Dobrovia a fost de trei ori devastată și arsă. Locuitorii au părăsit-o în mai multe rânduri și acei care s'au reîntors au înființat sate nouă, după războiul din 1828.

Acastă urmare de fapte, distrugerea și reconstruirea satelor au lăsat pe suprafața provinciei un număr însemnat de cimitire, care conțin resturi de la diferitele popoare care au locuit-o și numai după numărul lor putem deduce pe acel al populațiunei odinioară existente a Dobroviei, care pe suprafața sa, jumătate din aceia a Belgiei, poate hrăni un număr de până la un milion suflete.

Reproducem după distinsul agronom I. Ionescu tabloul satelor, care în 1850 nu mai figuau pe hărțile de mai înainte¹⁾. Unele din ele sunt îngropate și astăzi sub ruinele lor și poate pentru tot-deauna.

¹⁾ I. Ionesco. Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja. p. 15,70 și urm.

N ^o	SATE DISPARUTE	N ^o	SATE DISPARUTE	N ^o	SATE DISPARUTE	N ^o	SATE DISPARUTE
1	Prislav.	18	Rosești.	35	Erkesek.	52	Alibei
2	Beș-tepe turc	19	Caladuka.	36	Ciauskioi.	53	Caradurat
3	« « român.	20	Rumbeca.	37	Cirini.	54	Nalbant.
4	Dunavăț.	21	Melodița.	38	Stâncele.	55	Ghiaur-Amsali.
5	Tort-Karaboni.	22	Gaidar.	39	Balacii.	56	Turc-Amsali.
6	Cernasuf.	23	Karakla	40	Ussubei	57	Ivrinez.
7	Caraibil.	24	Canoski.	41	Visteri.	58	Peșterea.
8	Amofalki.	25	Çekirge.	42	Hasanești.	59	Akargea.
9	Micomanti.	26	Topolog.	43	Cali-chioi.	60	Dautlar
10	Ciardac.	27	Cartal.	44	Taș-punar.	61	Caciamac-Mare.
11	Satu-nou.	28	Dulgerul.	45	Tortoman.	62	Caciamac-Mic.
12	Sgrita.	29	Caciamac.	46	Mongol.	63	Ciacal.
13	Suiakli.	30	Cadicâsla.	47	Berdari.	64	Dradaular.
14	Cerni-chioi.	31	Fental.	48	Cilibi-chioi.	65	Amet-Uzum.
15	Crucea.	32	Staja.	49	Kusteli		
16	Fântâna Nedeli.	33	Zaval	50	Caratai		
17	Mangina	34	Cheilbaseh	51	Carasu		

Pe lângă nesiguranța proprietății locuitorului dobrogian se mai adăuga nesiguranța averii și a vieții în această provincie, unde aplicarea legilor era lăsată, sub Turci, pe mâna unor funcționari veniți numai pentru a se îmbogăți.

Tâlhăriile și hoțiile erau în Dobrogia mai dese, poate, de cât în oră care altă parte a Imperiului Otoman.

Baronul de Tott, a fost atacat în timpul zilei de o bandă de tâlhari, pe când traversa munții păduroși ai Babadagului, în drumul de la Tulcea la Constanța, de și era înconjurat de o gardă ¹⁾.

Până în ultima decenie a véculei al XIX-lea, Dobrogia era reputată pentru bandele ci de tâlhari, pe care cu multă greutate a ajuns guvernul român a le stârpi.

Tâlhăriile lui Licinski, Deli-Ali, Asan-Pehlivan, pentru a nu enunța de câ' pe cele mai de sémă, băgaseră spaima în populațiune.

Popularea Dobrogiei azi, când elementul musulman emigrează, când progresul economic depinde de numărul brațelor, este o problemă pentru guvernul nostru, care o poate rezolvi în două feluri, dat fiind că popularea prin sporirea locuitorilor din naștere nu poate da un rezultat repede și mulțămitor.

Rămâne mijlocul prin colonizare, care se poate face cu Români din patria-mamă și în acest caz rezultatul obținut este negativ, pentru că popularea Dobrogiei ar fi în detrimentul României trans-dunărene; cel mai bun mijloc ar fi să a se coloniza provincia cu Români din cele-lalte părți ale Daciei, cu Români din Macedonia, să a cu elemente de ginte latină, cum bună-ură italienii, popor muncitor, industrios și care s'ar asimila mai repede cu Români.

Nu mai în cazul de neajungere s'ar putea admite popore germane, agricultori, inteligenți, muncitori, industriași și comercianți îndemânateci, care departe de a fi un pericol pentru provincie — după cum crede D-l Nacian ²⁾ — ca neavând stabilitate, din contră se vede la cei care au venit în urma războiului din 1877, că toți s'au stabilit aci.

Germanul nu are spiritul de exploatare al Bulgarului, care se îmbogățește vara în țara noastră și iarna trece frontiera, să a banii câștigați în Țara Românească îi trimete în Bulgaria, cum vedem pe fie care zi exemple.

Apoi popularea satelor de pe frontiera de Sud cu elemente neo-latine, este o chestiune la care nici o dată administrația județului Constanța nu s'a gândit. Dacă deslegarea acestei chestiuni era atât de ușoră altă-dată, acum presintă multe dificultăți, de ore ce Bulgarii locuitori satelor, cu greu ar mai putea fi transplantați în Nordul provinciei.

Avem pe frontiera de sud: Almalii, Asarlîk, Canlia, Carvan, Dobromirul din deal

¹⁾ Memoires sur les Turcs Vol. II. p. 211.

²⁾ Dobroudja p. 105—6.

și din vale, Cuiugiuc, Esechioi, Galița, Gârlița și Lipnița, sate populate numai de Bulgari. Avem în plasa Silistra-nouă numai o populație bulgărească de două ori numărul întregii populații bulgărești din celelalte 4 plăși ale județului Constanța.

Cea mai sigură garanție pentru paza frontierei de această parte a Dobrogei, ar fi popularea satelor marginase cu elementul românesc.

Să studiem — după D-l Nacian¹⁾ — mijlocele prin care s'ar putea ajunge la o bună colonizare în provincia noastră cis-dunăreană, în care puțin s'a lucrat sub acest raport în cei 25 ani de stăpânire.

Lucrările preparatorii, scrie un mare economist francez Leroy-Beaulieu²⁾, sunt trei: viabilitatea, măsurarea și delimitarea terenurilor, care, să zicem, trebuie concesionate sau vândute coloniștilor și în fine lucrările porturilor.

«Fără căi de comunicație, începuturile colonizării sunt grele și încete; cultura nu se poate întinde, din cauza lipsei mijloacelor de transport și relațiilor înlesnicioase; numai prin construirea de drumuri se poate atrage o populație numeroasă și da naștere la sate. Drumurile au o mare putere de atracție și când ele sunt numeroase și în bună stare, nasc cultura și formează orașele. O bună rețea de drumuri este deci primul interes al coloniei, condițiunea de căpetenie pentru progresul ei.»

Sub raportul căilor de comunicație, în Dobrogea s'au făcut progrese însemnate, totuși nu s'a ajuns încă la jumătatea acelor ce trebuiau făcute, mai trebuie căi ferate la Tulcea și Isaccea, la Mangalia și Ostrov; numai așa s'ar putea exploata bogățiile de tot felul ale acestei provincii, cum pescăriile lacului Razelm, vinurile de la Sarica, piatra de pe valea Casâmcei și aproape de pe tot centrul Dobrogei, grânele regiunii din Sud-Vest, etc.

Câmpia nepopulată odinioară a Bărăganului, ne oferă un bun exemplu de influența ce pot avea căile de comunicație asupra populării unei regiuni, de și Bărăganul nu are atâtea bogății și de tot felul, ca Dobrogea.

În al doilea rând vin lucrările de îmbunătățire ale porturilor, pentru care s'au făcut și se fac sacrificii, poate peste puterile țării noastre.

Avem construirea podului de peste Dunăre, care stă în legătură intimă cu aceia a portului Constanța, a cărei dezvoltare de 3.360 metri cheiuri, ar permite acostarea a 25-30 vapori pe un singur rând³⁾.

La terminarea lucrărilor, cerbica cu cornele de aur, despre care povestea poetul Pindar, că trăia la Istropolis, va renasce la Constanța.

Mai trebuie însă lucrări de îmbunătățire la portul Mangalia, care cu puține cheltuieli s'ar putea transforma într-un port, care să servească nu numai exportului cerealelor din Sud-Estul Dobrogei, dar și din Bulgaria marginase Mării Negre.

Cele două lucrări preparatorii trebuie să meargă mână în mână cu delimitarea și împărțirea pământurilor la noii coloniști, și acesta este cestiunea asupra căreia s'a pus mai puțin interes de cât celorlalte două.

S'ar putea împărți pământul Dobrogei în parcele de câte 15 hectare de fie-care locuitor⁴⁾.

Terenul parcelat se va distribui noilor coloniști prin licitație, la care să nu concure de cât popoarele de ginte latină, sau la neajungere, Germani.

În nici un caz nu se vor conceda terenuri gratuite; procedeul — după economistul francez sus citat — «n'are nici o atracție asupra coloniștilor, ci din contră se vedă acestia alergând în țările, unde terenurile se vând.»

Apoi coloniștii depinzând de ordinele administrației, concesionarul se vede impus la dări adese ori prea grele.

Colonistul e strâns în întreaga lui activitate și plătesce tot-d'auna concesiunea prin

¹⁾ La Dobroudja p. 109 și următoarele.

²⁾ De la colonisation chez les peuples modernes.

³⁾ Vezi construirea portului Constanța.

⁴⁾ A se vedea detaliat această cestiune în concluziuni.

numeroase umilirii, fie către administrațiune, fie către funcționarii administrației, care 'și iaă aiere de stăpâni, de ore ce trebuie ca concesionarul să lucreze după ordinele sale.

Intr'un cuvânt, administrațiunea lucrează, pe când concesionarul e un automat, o mașină, care trebuie să se conforme unor reguli, adese ori în opoziție cu interesele lui.

Procedeu prin licitații a dat rezultate destul de satisfăcătoare, mai ales în Statele-Unite, în coloniile engleze și Algeria.

Pentru terenurile din Dobrovia, s'ar fi putut combina aceste două proceduri, din care ar fi rezultat cumpărarea de terenuri plătibile într'un număr de rate egale anuale pe timp de două decenii.

Prin acest mijloc cred, coloniștii s'ar fi legat mai bine de pământul cumpărat, pentru care trebuia să plătească cel puțin jumătate din preț socotit din 1886. În plus statul ar fi fost în profit, de ore-ce dacă se socotea prețul unui hectar la 90 lei, ar fi încasat până în 1900 suma de cel puțin 26 milioane lei anual, ceea ce n'ar fi fost imposibil unui locuitor a plăti câte 4.50 lei de fie-care hectar anual, admitând că jumătate din populațiunea azi existentă, avea proprietate de pe timpul dominațiunii Otomane.

De la început preparată și apoi efectuată colonizarea Dobrovi, mai rămân de zis ceva în privința personalului însărcinat cu administrația provinciei.

Acești funcționari nu trebuiesc numiți la întâmplare; ci trebuie aleși printre oamenii capabili de a îndeplini diferitele însărcinări grele și delicate ale coloniei. Fii vor fi numiți pe un termen mai lung, căci numai oferindu-le o garanție de stabilitate, putem fi siguri a avea funcționari devotați și desinteresați.

Aceștia vor fi luați de preferință dintre persoanele originare ale coloniei ¹⁾

Sub acest raport, iacă părerea unui economist, Courcelle Seneuil:

«Primul personal al unei colonii trebuie compus din oameni în stare de a conduce agricultura, minele sau exploatarea pădurilor, după natura teritoriului, comercianți care să importe cu cel mai mic preț posibil mărfurile și produsele manufacturiere și care să exporte în condițiuni bune produsele coloniei.

Un mic personal al guvernului și unul mai numeros, însărcinat cu instrucția primară completează societatea nascândă» ²⁾.

Nu mai ast-fel se va putea ajunge a avea funcționari, cari să cunoască bine mecanismul administrației; din contra, înlocuindu-i continuu și fără motiv, trebuie să ne așteptăm la consecințe rele.

Sub guvernul nostru s'a pus totă sollicitudinea, pentru îndeplinirea a două din punctele programului de lucru în Dobrovia.

S'a îmbunătățit și înmulțit căile de comunicație, înlesnind în parte viabilitatea; s'a luat măsuri pentru construirea portului Constanța, de bușeu produselor noastre agricole și miniere.

În schimb, s'a cam neglijat colonizarea provinciei noastre cis-dunărene; iar în locul populațiunii emigrate (în majoritate Turci și Tataři), nu s'a căutat a se aduce elemente nouă.

Terenurile emigraților au fost cumpărate aproape pe nimic de un singur proprietar, așa că în loc să avem terenul împărțit în parcele de câte 15 hectare, acum avem moșii de sute de hectare în stăpânirea unui singur proprietar.

S'a nimicit proprietatea mică, favorabilă creșterii populației și s'a încurajat proprietatea mare, care nici ea nu poate fi prosperă, din cauza lipsei brațelor de muncă.

¹⁾ *Narion. La Dobroudja* p. 142-3

²⁾ *Traité d'économie politique. Tom. II, p. 485-6.*

CAPITOLUL II

ADMINISTRATIVĂ

I. **Administrația sub Turci.** Imperiul Otoman, din punctul de vedere administrativ, se împărția în guvernăminte, numite vilaieturi.

Vilaietul Silistrei cuprindea Bulgaria actuală cu Dobrovia și era administrat de un vali cu reședința în Rusciuk.

Vilaietul se împărția în departamente, numite sangiacuri. Dobrovia forma un sangiac și era administrat de un mutesarif, care își avea reședința în Tulcea.

Sangiacul Dobrogiei, numit după orașul de reședință, sangiacul Tulcei, era împărțit în districte administrate de mudiri. Ele se numiau cazas sau căimăcămii și erau în număr de 9, pentru provincia ce ne interesează ¹⁾).

No.	N U M I R E A (Cazas)	No. SATELOR	No. FAMILIILOR	TOTAL
1	Tulcea	9	2962	2.962
2	Isacceca	11	786	786
3	Măcin	18	1.364	1.364
4	Hârșova	33	1.404	1.404
5	Babadag	71	3.928	3.928
6	Küstendgé	37	1.068	1.068
7	Mangalia	36	415	415
8	Balcik	84	1.104	1 104
9	Bazargik	89	2.733	2.733
	Total . .	388	15.764	15.764

Fie-care comună rurală era administrată de un primar (muktar sau subașa), numit de guvern; iar în comunele, unde populația era compusă din naționalități diferite, se numiau doi sau trei muktar.

Cel din urmă slujbaş al satului era chehainua (vătășelul).

Mutesariful sangiacului era ajutat în lucrările sale de un consiliu, numit medjlisi-idarei-liva, compus din reprezentanții căimăcămiilor, de muftiul, cadiul, muhasebegiul (perceptor), takrirat-mudiri (secretar) și archivar.

Mudirul, de medjlisi-idarei-caza, consiliu compus din delegații cazalelor.

Un consiliu compus din bătrâni din sat, aleși de locuitori, ajuta pe muktar în administrația comunei.

Mutesariful era plătit anual cu 44.000 lei turcesci, plus 33.000 lei diurnă de la Comisiunea dunăreană, adică total 14.400 franci.

Un Caimacam, cu 7.200 lei salariu, plus 12.000 lei diurnă, adică 3.840 franci anual.

Muktarii se plăteau de locuitorii satului, după învoială.

Administrația orașelor mari, cum era Tulcea, se făcea de un Tabur-agasi (polițaiu), iar în orașele mici, de un Mufetiș (comisar).

La reședința fie-cărei căimăcămii se afla câte un iuz-bașe (căpitan), care dispunea de mai multe Zaptie (Jandarmi), pentru a păstra ordine în district ²⁾).

Prin hatti-humaiunul din 18 Februarie 1856, reînviat prin firmanul Imperial din 12 Decembrie 1875, toți supușii Imperiului Otoman din toate clasele, aveau dreptul a alege ei înșiși, fără intervenirea autorităților, pe membrii consiliului.

Erau alegători toți locuitori, cari aveau etatea de 20 ani și plăteau o contribuție statului, fără deosebire de naționalitate.

Persoana aleasă trebuia să îndeplinească următoarele condițiuni: a) să aibă cel puțin 25

¹⁾ Ionesco. op. cit., p. 13 și 75.

²⁾ C. Teodorescu. Din trecutul Dobrogiei, p. 8 și urm.

anî, b) să nu fi fost condamnată, c) să nu fi supărat vre-o dată populaţiunea prin con-
dita sa.

Districtele erau împărţite în colegiuri electorale. Fie-care colegiū era compus din două
sute familii (Hané) cel puţin şi avea doi delegaţi, cari reuniţi la reşedinţa judeţului (caza)
la conak, procedau la alegerea membrilor tribunalului civil şi consiliului districtului.

Numărul membrilor era îndoit de cât cei trebuincioşi şi mutesariful alegea.

Consilierii unui caza se reuniau la reşedinţa Sangiacului, spre a alege pe cei desig-
naţi consiliului provinciei.

Lista întocmită în acelaş mod, ca şi la district, se supunea părerii Valiului.

În acelaş mod se alegeau şi membrii consiliului Vilaietului, care se supunea la
sancţiunea Sultanului.

În orî-ce consiliū, numărul membrilor nemusulmanî era totdeauna egal musulma-
nilor ¹⁾.

Cu tot sistemul acesta complicat de funcţionari, cancelariile erau în cea mai mare
neregulă. Corespondenţa şi orî-ce alte acte se vîraū în saci, cari erau atârnaţi pe pereţi.
Pe aceşti saci era lipită o bandă de hîrtie, care arăta numele autorităţii, cu care se găsia
în corespondenţă.

Dacă cine-va avea nevoie de vre-un act, trebuia să restorne sacul şi să caute cine
scie cât, până să'l găsiască, dacă cumva se mai găsia actul trebuincios.

Cu toate că atribuţiunile funcţionarilor administrativi erau bine definite prin legi şi
regulamente, totuşi hoţiile şi jafurile prin sate şi oraşe, tâlhăriile şi crimele ce se comi-
teau pe drumurile mari, nu făceau să se misce funcţionarii administrativi, care chiar erau
ocrotitorii lor.

Pricina era, că tâlharii fiind dintre credincioşii profetului, în deosebi Cerkezî şi Tă-
tari, cari îşi exercitau meseria numai contra raialelor (supuşilor), administraţia nu voia
să audă. Orî-ce persoană streină religiei lui Mahomed putea fi ucisă.

Dacă faptul se petrecea contrariū, era o curată nenorocire pentru streinî, care plă-
teau adese-orî foarte scump îndrăzneala unuia din ei.

Siguranţa persónelor, mai ales streine, era dubioasă. În ajunul războiului din 1877 s'a
întîmplat, că un creştin să omóre un turc în Constanţa. Bande întregi de Turci armaţi
cutreeraū stradele vociferând : Kesselim ghiaurlarin başilari (să tăiem capetele ghiaurilor).
Populaţia creştină a scăpat prin intervenţia consulilor şi prin energicele măsuri ale cai-
macamului.

Locuitorii denunţau de multe orî abuzurile, însă erau expuşi persecuţiunilor, pierderii
averii şi chiar a vieţii.

Iată un caz petrecut în Dobrovia, pe când era mutaşerif la Tulcea Fahri-Bei, iar ca
valiū Midhat-Paşa : Acesta primind o reclamaţie semnată de creştini şi de Turci, prin care
i se aducea la cunoştinţă nise abuzuri, Midhat o trimete lui Fahri, în contra căruia
se făcuse reclamaţia. El pe dată înaintează sub escortă la Rusciuk pe toţi reclamanţii, iar
pe de alta silesce pe câţi-va locuitori din Tulcea, a semna un act de protestare, prin care
se lăuda administraţia sa. Reclamanţii ajunşi la Rusciuk, văzînd că valiul le cere să
dovedească abuzurile Mutaşerifului, au cerut să se trimetă o anchetă în localitate, care
însă li s'a refuzat. Reclamanţii, în neputinţă de a proba la Rusciuk faptele petrecute la
Tulcea, au fost condamnaţi la câte 5 ani închisore şi trimesi în diferite puncte ale im-
periului.

Cu totă buna administraţie a lui Midhat-Paşa, care se da ca amic al dreptăţii şi re-
formator al provinciei, dreptatea se împărţia pe hatîr ²⁾.

Said-Paşa, valiul provinciei Rusciukului pe la 1850, aduse în Dobrovia o mulţime de

¹⁾ F. Crousse. La péninsule greco-slave, p. 220 şi urm.

²⁾ I. Teodorescu, op. cit., p. 10 şi urm. Asupra activităţii lui Midhat-Paşa a se vedea Kanitz, op. cit.,
pag. 21, 77, 94, 121, 122, 132, 133, 141, 161, 172, 181, 205, 208, 225, 231, 270, 286, 295, 299, 316, 334, 361, 364, 383,
401, 416, 437, 448, 477, 509, 513 şi 527.

îmbunătățiri: construi drumul de la Silistra la Rașova-Mahmudchioi-Medgidia. La Mahmudchioi, unde avea moșia sa, puse a se construi, cu cheltuiala sa, fântâna satului, apoi podul de piatră de la Medgidia peste apa Carasului, înființă orașul căruia îi dăde numele Sultanului Abdul-Medgid; înființă satul Saidia; fondă școli și giiamii în lóte aceste sate, construi giiamia de la Mahmud-chioi, încurajază agricultura și în sfârșit contribui fórtc mult la desvóltarea sangiacului Tulcei, pentru care își atrase laudele agronomului I. Ionesco în scrierea sa ¹⁾.

Sub raportul juridic, după reforma lui Mahmud al II-lea, exista la Silistra un tribunal prezidat de un mola, retribuit câte 350 aspri pe lună, iar la Babadag, Hârșova, Mangalia și Isaccea, câte o judecătórie ²⁾.

Acéstă împărțire se modifică în 9 Decembrie 1875.

Prima instanță judecătórescă era la Tulcea, un tribunal (Medjilissi), presidat de un muftiú, retribuit cu 24.000 lei turcești pe an (4800 fr.).

În fie-care caza (district) era o judecătórie condusă de un cadiú, plătit cu 6200—1200 lei turcești anual, după grade.

Mola și cadiul erau însoțiți de judecătóri aleși dintre notabili musulmani și creștini, cărora nu li se prețindea cunoștința legilor.

În capitala Vilaetului, era un tribunal de apel presidat de un mola.

Maí exista un tribunal mixt de comerț, compus din 20 judecătóri (10 musulmani, 10 europeni), care rezolva procesele comerciale; apoi consiliile de poliție corecțională compuse în acelaș mod și însărcinate cu urmărirea crimelor și delictelor comise de streini în prejudiciul indigenilor sau vice-versa.

Contestațiile dintre membrii unei comunități: creștine, ovreesce, etc., erau judecate de popi sau rabini; în cas de nemulțumiri, aceștia recurgeau la autoritatea tribunalului otoman.

Coranul este baza legislațiunii turcești, deci personalul judecătóresc se alegea printre membrii clerului, din corpul ulemalelor, al cărui șef este Șeik-ul-Islam.

Judecătórul examinând afacerea puneá următorul chestionar: olur? (se face) sau olmaz? (nu se face); după ce se răspunde întrebărilor, se ia majoritatea și la urmă se încheie cu zicerea: «Dumnezeú scie care este maí bine» ³⁾.

Prin Tanzimat (noua lege) de și se prevedea, ca creștinii să pótă lua parte ca martóri în justiție, însă judecătórii Turci se conduceau după vechile obiceiuri, neprimind pe creștini ca martóri, pentru că în fanatismul lor credeau, că nu s'ar face deosebire între raia și cuceritor.

Modul cum se făcea dreptatea a rămas o maximă în limbajul Românului: «Judecată Turcească».

Ne-musulmanii nu aveau dreptul a fi militari, ci plătiaú pentru acéstă o dare numită «bedelub».

Schimbările dese în funcțiunile judecătóresce născuau bacșișurile, pe care personalul îl strângea pentru vremuri, când rămânea fără funcțiune.

Poporul era convins, că dreptatea era de partea celui care da bacșiș sau avea hatâr. Turcul maí bine calcă legea, de cât să strice hatârul.

Judecătórul turc, așezat a lene pe sofa, cu picioarele încrucișate și sorbind din cafea, împărția dreptatea aruncând-o cuí voia.

Se zice, că un cadiú avea să judece un proces civil. Unul din impricinați venind cu câte-va zile maí 'nainte de înfățișare a dat o sumă de bani, pentru ca cumpăna dreptății să se aplece de partea sa. După acéstă venind cel-lalt impricinat a prezentat și el o sumă de bani, cerënd ca dreptatea să se dea lui. Cadiul însă refuzându-i suma, i-a zis: «N'am ce-ți face, dreptatea va fi a celui-lalt, căci a venit maí 'nainte. Eú nu pot fi șarlatan să iau bani de la amândoi».

¹⁾ Op. cit., p. 99 și urm.

²⁾ *Hammer*, op. cit., vol. 17, p. 16 și urm.

³⁾ *Crousse*, op. cit., p. 245.

Câte crime și jefuirī nu se ocrotiaū, iar vinovații scāpaū nepedepsiți!

Poliția în Dobrovia era aprōpe nulă; poliția rurală și forestieră nu exista. Pentru urmărirea vinovaților, comunele erau rēspunzătoare de crimele și delictele comise în raza circumscripției lor.

În orașe și capitalele districtelor, kaimacamii aveau pentru ordinea publică, trupe de poliție numite zaptie, care în timpii din urmă mai erau însărcinați și cu strângerea impozitelor.

În aceste funcțiuni de încredere, prin firmanul din 12 Decembrie 1875, zaptielele erau recrutate în fie-care localitate, printre persoanele cinstite și de încrederea locuitorilor.

Serviciul de pază noptea în orașe era foarte ilusoriu, fie-care cetățian era obligat a umbla cu felinar; gardiștii erau armați cu nisce ciomege mari, cu fier la unul din capete.

Serviciul municipal nu exista, fie-care locuitor avea obligațiune a face curățenie din 'naintea proprietății lui și această obligațiune nu era strict păzită. Incendii erau dese și mari, sacagiī orașului făceau cu rândul de serviciu la conak; de pompieri nici vorbă nu era.

Exista în Dobrovia un fel de diligențe între Cernavoda-Constanța și Tulcea, apoi de la Silistra prin Cuzgun la Medgidia. Ele erau înființate de Valiul de la Rusciuk, Midhat-Pașa.

Rețeaua telegrafică se compunea dintr'o linie Tulcea-Constanța-Bazargik și Silistra-Medgidia la Hârșova.

Poșta aprōpe nu exista. Vapōrele de pe Dunăre ale companiei «Lloyd» făceau și serviciul postal orașelor țermurene.

Instrucția publică se resuma în cea religioasă, încredințată ulemalelor.

Limba turcescă este un amestec de persană și arabă; alfabetul arab servește de bază. Turcii întrebuițază 27 semne, pentru a exprima 33 conșune; pentru vocale n'au semne. Scrisul turcesc nu e acelaș în toate clasele sociale. Poporul de jos, comerciantul, omul învățat, legistul, întrebuițază fie-care caractere particulare.

Își pōte cine-va închipui dificultatea ce întâmpină un strein, pentru a 'nvăța limba Turcă, de aceea literatura lor e aprōpe în întregime necunoscută Europeanilor.

Turcii scriu de la dreapta spre stânga.

Prin ordonanța Imperială din August 1846, s'a pus baza învățământului în Turcia și cuprindea: instrucția primară, secundară și superioară.

Instrucția primară era gratuită și obligatorie. Legea prescria fie-cărui părinte să-și înscrie în registrele mektebiului copii de 6 ani. În fie-care sat exista pe lângă moscheie și câte o școală primară.

Mektebi (școlile) erau întreținute de stat. Instrucția superioară se da în Dobrovia numai la Seminarul din Babadag, înființat în 1837 de Mahmud II-lea. Era întreținut prin veniturile sale proprii, căci avea mai multe moșii, între care Zebil. Acest seminar subsistă și azi. Moșia Zebil a fost a lui Ali-Pașa, fondatorul giamiei; acesta se întreținea cu veniturile moșiei dăruită de Ali-Pașa, al cărui mormânt se află și azi în curte. Veniturile erau suficiente și pentru seminar mai în urmă.

Cele-lalte naționalități n'aveau școle, ci numai câte-va institute private.

Impositele la care erau supuși locuitorii Dobrogiei sub Turci, au fost: capitațiunea, ce se plătea numai de către rayale; impozitul direct și progresiv în proporție cu averea fie-cărui contribuabil și în fine dijma datorită Sultanului, care de drept este proprietarul pământului cucerit.

Capitațiunea e contribuția pe cap, ce fie-care raya era obligat să plătescă. Această contribuțiune se numea haraciū, fixat la 15 piastri minimum și 60 maximum; mijlocia era 30 piastri.

Clasificația se făcea, după averea fie-cărei raya, așa că cel mai sărac plătea 15, iar cel bogat 60 piastri pe an.

În Dobrovia 15 piastri echivala cu două zile de muncă.

Autoritățile aveau un registru, în care se înscriau născuții de partea bărbătescă; aceștia ajunși la etatea de 12-15 ani, începeau părinții a plăti haraciul, câte 15, 30 sau 60 piastri pe an, după avere.

Deci numai bărbații plăteau acest fel de dare.

Contribuțiunea directă era repartisată pe sate, după numărul căruțelor locuitorilor. Pentru fie-care căruță se plătea 500 piastri pe an, așa de exemplu: Rașova plătia ca contribuțiunii directe 4246 piastri; Chochirleni 1700; Bogazkioi (Cernavoda) 2800 piastri; adică peste tot cifra de 8746 piastri. Această cifră se repartiza pe numărul familiilor, care erau de 167, deci fie-care familie plătea pe an câte 54 piastri (un piastru = 0.20 bani).

Dijma era de două feluri: cea pe produsele agricole, care se numia *ușur* și cea pe animale numită *beylik*; această din urmă dare privia numai oile și porcii; caii și vitele cornute erau scutite de *beylik*.

Dijma se lua în natură și în proporție de 10%. Cel mai mare profit îl trăgeau Turcii de la darea pe vite, căci Dobrovia din cauza lipsei de brațe era foarte puțin căutată pentru agricultură.

Locuitorii se dedau mai mult creșterii vitelor și în special al oilor. Mocani veniau în fie-care iarnă cu oile lor în Dobrovia; de la aceștia guvernul Otoman trăgea cel mai mare venit.

II. Administrația sub Români. La începutul ocupării, Dobrovia a fost împărțită în trei districte: Küstendje, Tulcea și Silistra-Nouă.

Județul Tulcea era împărțit în patru plăși: Sulina, Măcin, Tulcea și Babadag.

Județul Constanța coprindea plășile: Constanța, Mangalia și Hârșova; iar județul Silistra-Nouă, a cărei reședință era la Rașova, coprindea două plăși: Medgidie și Silistra-Nouă. Plasa Medgidie era formată din vechiul caimacamlik de Medgidia și dintr-o parte a murdiclikului de Cernavoda. Reședința plășii era la Medgidia. Plasa Silistra-Nouă era formată dintr-o parte a vechiului sandjak Rusciuk, murdiclikul Rașovei și câte-va sate așezate între frontieră și Rașova.

Județul Silistra-Nouă a funcționat foarte puțin, căci după raportul prefectului, Generalul Tobias Gherghel, acest județ fu alipit în 1880, la Constanța, formând două plăși: Medgidia și Silistra-Nouă, împărțire pe care Dobrovia o are și acum.

Limita între cele două județe: Tulcea și Constanța, începe de la gura Piritôsca (comunicația lacului Sinoe cu Marea), se îndreaptă către S.V. până la ruinele cetății Istropolis, înconjură pe la răsărit și miază-zi lacul Tuzla, trece pe la gura rîușorului Pelellia, urcă spre N. pe țărmul apusan al lacului o lungime de 2 km.

De aci se îndreaptă către apus, pe la movila Duingi, urcă pantele delului Cascală-Bair, până la movila Pericli-ol-tepe; de aci coboră către S.V., paralel cu șoseaua Tulcea-Constanța, până în valea Alciac-dere, se îndreaptă către N.V., până în dreptul și la N. satului Seremet, unde face o întorsătură către Nord, apucă către S.V., pe la movila lui Tôder, taie riul Casâmcea la 2 km. spre N.V. de satul Seremet.

Coboră către S., până la pôlele delului Kirislic-bair, urcă și coboră delul Seremet-bair, se îndreaptă către apus, taie delul Kirislic-bair, urcă Ghelengik-bair, merge către N.V., până în vârful delului Cara-tepe-bair, de aci în linie dreaptă către N.E., până în riul Casâmcea la 1^{km}.500 de satul Kirislik, în punctul de confluență al văii Curu-culac.

De aci urcând riul Casâmcea, ajunge la confluența acestui riș cu valea Ciatal-orman, de unde se îndreaptă către Nord, face un arc de cerc pe muchia delului Taslă-culac, dă iarăși în riul Casâmcea la confluența sa cu pâriul Râmnic, în punctul numit podul lui Gogea Ahmet sau Móra Cucónei. Urcă spre N. N.V. delul Arman-Tepe, trece pe la movilele Manka-tepe-dermen și Kiuciuk-kioi; în dreptul satului Kiuciuk-kioi se îndreaptă către apus, iar de la capătul văii Mandalăc-dere o ia către N., pe la pôlele delului Dulgherul, trece pe la movila Turbencea, printre satele Casâmcea (la E.) și Curugea (la V), urcă delul Turbencea, de unde o ia apoi către răsărit, până lângă satul Ciauskioi.

Se îndreaptă apoi către N., până pe delul Mișelik-bair, de aci se îndreaptă către N.E., taie pâriul Hagi-Omer și delurile Bataclă-Bașa, Periclic, se îndreaptă către N. tăind valea Cai-culac, apoi valea Baș-punar sau Slava, merge pe muchia delului Baș-punar în direcțiune N.V., taie delul Kirisliva și se opresce în pădurosul del al Topologului.

De aci hotarul se îndreaptă către apus pe muchiile delurilor Sultan-Bair, Ghiolgik-Bair,

apoi către S.V., urcă și coboră delurile Canat-Calfa și Ghiunghiurmez, până în dreptul satului Urumbel, de unde pornesc către N.V. paralel cursului pârului Aigâr-Ahmet, trecând prin satele Coium-punar și Aigâr-Ahmet, taie delul Sănâr-taş-tepessi, merge pe la pârlele sudice ale delului Ghiunghiurmez, pe care la capătul văii Ulmilor o urcă și coboră; taie valea Hogii și în fine se îndreaptă către apus, pentru a se termina la Dunăre, la 2 km. mai jos de satul Ostrov, la pârlele sudice ale Movilei Cazacilor.

Impărțire administrativă. Dobrovia coprinde două județe: Tulcea la Nord și Constanța la Sud.

A. Județul Tulcea ocupă o suprafață de 8626 km. p., din care 6143 km. p. este teren neproductiv (203 km. p. vetrele satelor și izlaz; 1748 km. p. drumuri, ape și stânci; 1066 km. p. păduri, 3.126 stuf); iar 2843 km. p. teren productiv.

Fig. 51. — Primari dobrogeni.

Județul e coprins între 28°06' și 32°10' longitudine orientală (Ghecet, ins. Șerpilor) și între 44°30', 45°40' latitudine boreală (Kilia, Duimgi). El se împarte în patru plăși: Babadag, Măcin, Sulina și Tulcea, (Câte odată s'a împărțit în 6 plăși, care pe lângă aceste patru mai erau plășile: Isaccea la Isaccea și Istrul la Cogelac).

a) **Plasa Babadag** ocupă totă partea de Sud a jud. Tulcea.

Se mărginesce la S. cu plasa Constanța, jud. Constanța (vezi limita județelor, de la gura Piriteasca, până în vârful delului Cara-Tepe-Bair). La apus se mărginesce cu pl. Hârșova, din vârful delului Cara-Tepe-Bair, până în vârful delului Ghiolgik-Bair, (vezi limita județelor) și cu pl. Măcin (o linie aproape dreaptă, ce ar pleca către Nord, din vârful delului Ghiolgik-Bair, până în punctul Jaila Nord).

Către Nord cu pl. Măcin (hotarul între aceste plăși, este de la punctul Jaila Nord către răsărit, o linie dreaptă pe 4500^m lungime, până la Nordul satului Ortachioi).

Tot către N. și N.E. se mărginesce cu plasa Tulcea. Limita între aceste două plăși este: de la N. satului Ortachioi, hotarul pornesc în linie dreaptă către N.E. pe o lungime de 2¹/₂ km.; de aci urcă culmea delului Bocloghea, către N. până aproape de Meidanchioi, cotesce către răsărit 12 km., până la S. de satul Posta, de aci în linie dreaptă către S.E. până la movila Coci-Tepe, apoi către E., până la capătul văii Isvorului, merge către S,

pe această vale, până în dreptul m. V. Deniz-Tepe; de aci cotesce către E. în linie dreaptă, pe la N. satului Congaz, coborâ valca Cazangia, către S.; atinge către S.E. Țormu lacului Razelm, până la Mare în punctul Baliza Engleză

Suprafața plășii este de aproape 2699 km. p. (269.888 hect.); repartiția suprafeții este:

C O M U N I ')	NEPRODUCTIV HECT.			PRODUCTIV HECT.		Suprafața Hect.
	Vatră	Izlaz	Drumuri, ape, stuf și stânci	Al locuitorilor	Al Statului și păduri	
Alibeichioi	24	439	812	1796	3581	6652
Armutlia	38	191	1866	2955	851	5901
Atmagea	13	48	809	1288	6272	8430
Babadag	513	—	4756	2566	1623	9458
Başchioi	57	1735	1451	4279	909	8431
Beidaut	51	379	613	8161	5017	14221
Canli-Bugeac	44	220	6803	4771	865	12703
Caramanchioi	42	208	3635	2704	2419	9008
Caranasuf	41	443	4728	6726	837	12775
Casapchioi	59	295	5305	8767	1598	16084
Casâmcea	159	1022	812	11178	971	14112
Ciamurli-de-jos	7	34	3983	3917	618	8559
» » sus	77	611	618	4545	3083	9834
Ciucurova	31	473	971	3002	5365	9842
Cogelac	63	2206	1598	11950	4728	20545
Congaz	54	474	837	7103	6803	15271
Enişala	23	119	2419	1951	3635	8147
Jurilofca	59	296	5017	529	812	6713
Nalbant	35	462	865	3690	613	5665
Ortachioi	17	141	909	1245	1451	3763
Poturu	41	204	1623	6347	4756	12971
Sarichioi	92	240	6272	2540	809	9953
Slava-rusa	73	274	851	3141	1866	6205
Toxof	99	702	1351	15454	8973	26579
Zebil	30	152	3581	3461	812	8036
Total	1742	11368	62545	124066	70167	269888

Populația plășii Babadag este de 42970 suflete; repartiția pe comuni, este:

SATE și C O M U N E	Români	Găgăuți	Turci	Tatari	Țigani turc.	» creșt.	Bulgari	Ruși	Lipov. popov.	» bespop.	Greci	Armeni	Evrei	Germani	Italiani	Albanezi	Bârbați	Femei	Copii	Capi de fa- milie	Totalul su- fletelor
Acadân	81	—	150	54	22	9	5	3	—	—	4	1	—	—	—	—	74	72	183	70	329
Alibichioi	21	618	—	4	—	8	7	—	—	—	10	—	—	—	—	—	129	132	407	131	668
Total	102	618	150	58	22	17	12	3	—	—	14	1	—	—	—	—	203	204	590	201	997
Armutli	259	—	22	44	—	—	316	10	—	—	—	—	—	—	—	—	134	127	390	138	651
Camber	58	20	10	—	—	—	384	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	87	297	90	474
Total	317	20	32	44	—	—	700	10	—	—	—	—	—	—	—	—	222	214	687	228	1123
Atmagea	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	5	466	—	—	91	93	300	103	484
Babadag	984	91	368	18	—	28	1108	104	—	—	103	236	258	24	1	22	715	754	1888	705	3345
Başchioi	16	—	—	—	—	10	1375	—	—	—	—	—	5	—	—	—	253	222	931	284	1406
Cineli	29	—	—	—	—	—	312	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	72	198	71	341
Total	45	—	—	—	—	10	1687	—	—	—	—	—	5	—	—	—	324	294	1129	355	1747
Beidaut	13	1094	—	—	—	—	—	5	—	—	6	—	—	—	—	—	225	237	656	299	1118
Caildere	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	1	4	6
Sarighioi	35	65	—	—	—	—	587	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144	143	400	129	687
Total	54	1159	—	—	—	—	587	5	—	—	6	—	—	—	—	—	374	380	1057	362	1811
Canli-Bugeac	286	—	—	—	—	8	357	157	—	—	—	—	10	13	—	—	171	169	491	180	831
Paşa-Câsla	372	—	—	—	—	9	243	—	—	—	—	—	—	—	—	—	141	135	348	147	624
Total	658	—	—	—	—	17	600	157	—	—	—	—	10	13	—	—	312	304	839	327	1455
Transport	2169	1888	518	120	22	72	3994	279	—	—	123	241	178	503	1	22	2241	2243	6488	2281	10962

1) Până la un cadastru regulat și o verificare riguroasă a stării proprietății rurale din Dobrogia, nici autorul, nici Prefecturile și nici Administrația Domeniilor din Dobrogia, nu garantează exactitatea măsură-
torilor; în ori-ce cas aceste țifre sunt apropiate de adevăr, ele fiind date oficiale. Această nota servește pentru
tote plășile.

SATE și COMUNE	Români	Găgăuși	Turci	Tătari	Țigani turc.	» creșt.	Bulgari	Ruși	Lipov. popov.	» bespop.	Greci	Armeni	Evrei	Germani	Italiani	Albanezi	Rărbași	Femei	Copii	Capl. de fa- mille	Total su- fletelor
Transportat . .	2169	1888	518	120	22	72	3994	279	—	—	123	241	178	503	1	22	2241	2243	6488	2281	10962
Caramanchioi . .	43	—	—	—	—	9	1075	16	—	—	6	—	16	—	—	—	238	248	686	259	1172
Caranasuf . . .	9	—	—	—	—	8	882	—	—	—	—	—	5	—	—	—	189	191	524	190	904
Duimgi	33	—	—	178	—	—	540	—	—	—	—	8	—	—	—	—	151	156	452	160	759
Total	42	—	—	178	—	8	1422	—	—	—	—	8	5	—	—	—	340	374	976	350	1663
Casapchioi . . .	32	2	—	—	5	—	1228	—	—	—	2	—	—	—	—	—	268	270	731	298	1269
Sariurt	21	3	—	—	—	2	795	—	—	—	2	—	—	—	—	—	164	171	588	172	823
Total	53	5	—	—	5	2	2023	—	—	—	4	—	—	—	—	—	432	441	1219	470	2092
Alifac	17	21	78	—	—	—	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	52	140	52	241
Caciamac	371	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	81	216	84	378
Casamcea	810	15	—	—	—	11	245	—	—	—	1	5	—	1	—	—	218	227	643	232	1088
Ciauschioi . . .	—	—	6	242	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	44	51	155	51	250
Chiuciuckioi . .	512	—	—	87	—	—	4	—	—	—	—	4	—	—	—	—	131	126	350	123	607
Total	1710	36	84	329	—	11	381	—	—	—	1	11	—	1	—	—	523	537	1514	542	2564
Ciamurli-de-jos .	9	—	—	—	—	8	1047	—	—	—	—	—	—	—	—	—	214	220	630	216	1064
Caugagi	143	—	—	—	—	—	165	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	62	186	61	308
Total	152	—	—	—	—	8	1212	—	—	—	—	—	—	—	—	—	274	282	816	277	1372
Ciamurli-de-sus .	17	10	—	—	5	—	977	—	—	—	—	4	—	—	—	—	225	249	539	234	1013
Camena	10	4	—	—	—	—	503	—	—	—	3	1	—	—	—	—	110	109	302	113	521
Eski-Baba	100	—	—	—	—	—	260	—	—	—	—	6	—	—	—	—	68	76	222	71	366
Hagi-Omer	118	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	42	108	40	188
Testemel	—	—	81	—	—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	48	149	46	241
Total	315	14	81	—	5	—	1900	—	—	—	3	7	4	—	—	—	485	524	1310	504	2320
Ciucurova	41	—	16	135	2	—	5	222	—	—	1	—	13	464	—	—	176	178	545	182	899
Cogelac	143	—	—	37	—	—	—	—	—	—	—	4	25	811	—	—	177	190	653	177	1020
Tariverde	4	—	—	11	—	—	3	—	—	—	—	—	9	628	—	—	115	116	424	115	655
Inan-Cesme . . .	4	—	—	—	—	—	801	—	—	—	—	—	—	—	—	—	141	147	517	141	805
Total	151	—	—	48	—	—	804	—	—	—	4	34	1439	—	—	—	433	453	1594	433	2480
Congaz	12	—	—	—	—	34	865	—	—	—	—	—	—	—	—	—	178	181	552	177	911
Hagilar	7	—	—	—	—	6	812	—	—	—	—	—	—	—	—	—	173	172	480	167	825
Satul-Noi	407	—	—	—	—	6	2	—	—	—	—	—	11	—	—	—	94	97	235	97	426
Total	426	—	—	—	—	46	1679	—	—	—	—	—	11	—	—	—	445	450	1267	441	2162
Enişala	858	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	162	169	534	169	865
Visterna	269	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	48	178	48	269
Total	1127	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	205	217	712	217	1134
Jurilofca	61	—	5	—	—	—	17	—	1828	—	2	—	28	—	—	—	401	415	1125	421	1941
Nalbant	543	21	—	2	—	7	339	—	—	—	10	—	5	—	—	—	194	187	547	184	928
Trestenic	167	13	228	—	—	40	47	26	—	—	—	6	—	—	—	—	116	93	322	104	531
Total	710	34	228	2	—	47	386	26	—	—	10	6	5	—	—	—	310	280	862	288	1459
Dautcea	11	—	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	7	41	8	56
Ortakioi	269	—	204	—	—	—	1	8	—	—	2	4	—	142	—	—	130	135	365	130	630
Total	280	—	249	—	—	—	1	8	—	—	2	4	—	142	—	—	138	142	406	138	686
Hamamgi	30	—	—	—	—	—	604	—	—	—	7	—	—	—	—	—	109	107	425	109	641
Poturu	7	—	—	—	—	—	700	—	—	—	2	—	4	—	—	—	110	110	403	110	713
Total	37	—	—	—	—	—	1304	—	—	—	9	—	4	—	—	—	219	217	918	219	1354
Sarikioi	19	—	—	—	—	—	26	—	787	1456	7	—	16	—	—	—	515	319	1477	586	2311
Başpunar	169	—	—	—	—	—	17	399	—	—	—	4	—	—	—	—	124	113	352	119	589
Slava rusa	12	—	—	—	—	10	2	—	899	222	1	—	20	—	—	—	264	276	629	288	1166
» cercheza . . .	20	—	—	—	—	4	4	—	404	293	—	1	4	—	—	2	153	163	416	173	732
Total	201	—	—	—	—	14	23	399	1303	515	1	1	28	—	—	2	541	552	1394	518	2487
Chireslic	37	—	150	—	—	—	78	—	—	—	2	—	—	—	—	—	64	62	141	64	267
Culeli	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	305	—	—	64	61	244	60	369
Râmnic-de-jos . .	261	—	7	—	—	—	458	—	—	—	—	8	—	—	—	—	152	146	437	153	735
» » sus	186	—	144	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67	68	195	62	330
Toxof	71	—	597	—	—	—	108	—	—	—	—	13	—	—	—	—	179	178	432	172	789
Moara cocônei . .	317	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	57	205	55	317
Total	936	—	748	150	—	—	644	—	—	—	2	21	—	306	—	—	581	572	1654	566	2807
Zebil	773	—	—	—	—	8	280	28	—	—	—	—	7	—	—	—	210	224	662	233	1096
Total pe plasă .	9246	1977	1968	962	32	227	17876	978	3918	1971	171	303	456	2860	1	24	8707	8641	25622	9017	42970

Densitatea populației este de aproape 19 locuitori, pe un kilometru pătrat.

Reședința sub-prefecturii este în orașul Babadag; acesta plasă se compune dintr-o comună urbană (Babadagul) și 24 comune rurale.

1. *Comuna Alibei-Chioi* (chioi = sat, Alibei = Alibei, satul lui Ali-Beî) formată din satele *Alibei-chioi* și *Ac-cadân*. Comuna e așezată în basinul riului Taița (pe afluențele acestuia Ac-cadân), la 30 km. spre S.V. de orașul Tulcea și la 28 km. de Isaccea, în dreapta șoselei Babadag-Măcin.

Hotarul comunei începe din vârful délului Consul, se îndreptă către răsărit, coboră délul, trece prin riul Taița, nu departe de satul Alibeî-chioi, până la pólele délului Stamuniculac; de aci se îndreptă către miază-nópte, prin movila Pătrașcu, pe muchia délului Carcaman-Bair, până aproape de origina văei Carhunăria, în dreptul satului Meidanchioi, apoi se îndreptă către S.V., până în vârful délului Eni-Ormangik-Tepe, de unde apoi o cotesce către S. pe muchia délului Eschi-balâk, o ia apoi către apus până ajunge în riul Taița, urmează către S.E. cursul riului, până la confluența sa cu pâriul Dautcea. De aci urcă iar délul Consul. Lungimea perimetrului comunei este de aproape 35 kilometri, iar forma sa aceia a unui trapez neregulat.

Se mărginesce la Sud cu cătunele: Cineli (com. Bașkioi) și Dautcea (com. Ortachioi), de care se desparte prin riul Taița și délul Consul; la E. cu comuna Nalbant și cătunul ei, Trestenic, de care se desparte prin délul Carcaman-Bair; la N. cu comunele Telița și Meidanchioi, iar la V. cu comuna Balabancea, de care se desparte prin délurile Ormangik-Tepe și Eschi-Balâc. Suprafața și populația, sunt arătate la plasă.

Budgetul comunei este în mediul de: 3656 lei venituri și 3543 lei la cheltueli, dând un escedent mediu de 565 lei. Sunt în comună 203 contribuabili.

Căi de comunicație sunt: Calea vicinală Babadag-Măcin, ce trece pe la Sud; apoi drumurile comunale ce duc din Alibeî-kioi la Cineli, Balabancea, Accadân-Meidanchioi, Cocoș-Telița, Trestenic-Frecăței-Tulcea, Nalbant-Cataloi.

Comuna are o singură școală fondată în 1882 de locuitori, și costă 4.500 lei, are un învățător.

Numărul elevilor în 1894—95 a fost 58; are venit 10 hectare teren cultivabil.

Comuna are o biserică fondată în 1859 de locuitori, e deservită de doi preoți și un cântăreț; a fost reparată în 1894 și a costat 2.400 lei.

Satul a fost fondat în 1833 de locuitori: Burlacu Ștefan, Dumitru Ivanciū, Gumei Ilie, Ivanciū Dobre, Niculae Peiciu, Panait Tanase, Stoian și Vălean Ilie. Se vorbește aci mult limba greacă fiind un sat locuit de Găgăuți; Românii sunt veniți de curând. În Accadân se află o gîmie cu un imam.

Primăria este în Alibeî-chioi, de care depinde și cătunul Ac-cadân, așezat la 3 km. spre N.V. de reședința comunei. (Ac = alb, cadân = nevastă). Primăria clădită în 1894 și costă 2.400 lei. Sunt în comună 154 case, 45 bordeie, 2 cărciumi și 12 mori. Numărul fântânilor este 16.

2. *Armutli*. (Armut = pîr, satul cu pîri), comună formată din satele *Armutli* și *Camber* (probabil: Haber = știre) așezate în basinul inferior al riului Taița, la 10 km. spre N.V. de Babadag și 36 km. spre S.V. de Tulcea. Ambele sate sunt așezate pe șoseaua Babadag-Măcin.

Hotarul amănunțit al comunei începe din vârful Eșil-Tepe al délului Eșil-Tepe, se îndreptă către S.V., taie pâriul Telița la confluența sa cu valea Alceac-punar, trece pe la pólele délului Ghel-Tepe, taie valea Ormangicula, riul Taița și urcă pe vârful délului Curu-Bair, de unde se îndreptă puțin către miază-zi, până pe muchia délului Pietrosu, în urmă o ia către S.V. și ajunge în vârful délului Tașlă-Bair; de aci se îndreptă către răsărit pe muchia acestui dél, pe care îl părăsesce, luând o direcțiune către Est, taie drumul Camber-Slava și ajunge la vârful lui Caragidi-Bair, de unde o ia spre miază-nópte, pe la pólele délului Asmalar-Bair, printre délul Tașbair și Iaila-Bair, până ajunge în balta Toprac-Kiopru, pe care o ocolesce, trece prin satele Camber și Satul-Noi, taie riul Taița, urcă puțin valea pâriului Telița, pe care o părăsesce spre a merge în linie dréptă în délul Eșil-Tepe.

Forma sa este aceia a unui dreptunghi, lungimea sa este de 48 km., iar marginile sale sunt: la N. și V. comuna Baș-chioi; la S.V. cătunul Slava-cerkezescă; la N. și E. teritoriul orașului Babadag; iar la E. cătunele Satul-Noi și Hagilar (ale comunei Congaz).

Tradițiunea vorbește despre movila Kislegic, că în interiorul ei s'ar afla ruinele unei biserici creștine acoperită cu pămînt de Turci, cari au omorît pe călugărițele ce se aflau aci. La 50 metri către răsărit se află un tunel zidit în piatră și var de bună cali-

tate, ce se zice că ar corespunde tocmai la cetăţuia Eraclea de la Enişala; el s'a stricat şi s'a astupat.

Locuitorii spun, că în movilă s'ar găsi comori; alţii, că sunt îngropate arme. Despre această comună se ştie numai, că a fost fondată în secolul trecut de către Tătari, care înaintea resboiului din 1877—78 au fugit mai toţi şi au fost înlocuiţi în mare parte cu Români.

Suprafaţa şi populaţia, sunt arătate la plasă.

Bugetul comunei este: 4622 lei la venituri şi 4178 lei la cheltuieli, dând un excedent în mediu de 2219 lei.—Sunt în comună 230 contribuabili.

Case sunt 192, bordeie 15, cârciumi 3, mori 2.

Instrucţia se predă într-o şcoală clădită în 1887 de locuitori şi costă 2400 lei, cu 10 hectare teren ca venit (600 lei); are un învăţător; elevi 54.

Biserica are una cu hramul Sf. Ilie, zidită de locuitori pe timpul dominaţiunii Otomane şi reparată în 1887 costând 2400 lei; are 10 hectare de pământ dat de Stat, e deservită de un preot şi un cântăreţ. În Camber este de asemenea o biserică, deservită de un preot.

Primăria este în Armutlia; a fost construită în 1887 şi a costat 2400 lei.

La Camber în fie-care an la 20 Iulie (Sf. Ilie) este sbor, la care se adună lume din satele învecinate. La sunetul răguşit al cimpoiului, flăcăii şi fetele jocă hora monotonă. Satul este mai mult bulgăresc. Femeile pe aici au obiceiul a'şi văpsi părul cu căna, amestecată cu scumpie. Mişcărilor lor sunt stângace şi lipsite de orî ce graţie ¹⁾.

Căi de comunicaţie sunt: şoseaua vecinală Babadag-Măcin şi drumurile naturale ce duc spre Baş-chioi, Slava-cerkezescă, Hagilar, Satul-Noi şi Cataloi.

3. *Atmagea*. Comună aşezată în basinul superior al râului Slava-cerkezescă, la 30 kilometri de oraşul Babadag spre N.V. şi la 45 km. spre S.V. de oraşul Tulcea.

Posiţiunea sa este una din cele mai pitoresce şi mai sănătoase din Dobrovia, în mijlocul pădurilor, la capătul văii Slava şi la 300 m. înălţime d'asupra nivelului Mării.

Numirea satului înseamnă şoim; satul a fost fundat în 1849 de Adam Kühn. Un firman împărătesc dat sub marele vizir Raşid Mustafa, îi hărăzia dreptul pe vecie de a stabili colonii germane în acest sat şi a fi capul comunei ce va înflinţa (*Const. P. Scheletî*. *Literatorul* din 1883, No. 11 şi 12, pag. 655).

Hotarul comunei, începând din vârful delului Topologul, la limita judeţului, pornesce către N.E., coboră delul, taie valea Arman-ceşme (ape sulfurose), văile Atmagea şi Dulgherul, până la 2 km. spre Sud-Est de sat; de aci se îndreptă către răsărit, pe muchia delului Bac-ceauş, până în vârful Sivri-tepe; se ridică spre Nord, coboră în valea Bac-ceauş, urcă delul Iasi-Orman, coboră iarăşi în valea Musafir-culac şi urcă apoi în vârful delului Dautcea; de aci se îndreptă spre apus pe muchia delurilor Dautcea şi Canara-bair, coboră în valea Canara-ceair, merge în susul ei şi al văii Ghiobilche, pe la pôlele delului Ghiobilche, până în vârful Ciubucluc-Bair; coboră apoi către miază-zi pe muchiile delurilor Ciubucluc-Bair, Cale-Bair, prin vârful Hagi-Tepe, Taşlic-Bair, isvorul pârîului Ai-Orman şi apoi la pôlele delului Topolog, de unde urcă acest del, până în vârful lui. Forma satului este aceea a unui exagon neregulat, iar lungimea perimetrului de 25 kilometri.

Se mărginesce către N. cu comuna Orta-chioi şi cătunul ei Dautcea, de care se desparte prin văile Ghiobilche şi Canara-ceair şi prin delurile Canara şi Dautcea; la E. cu comuna Baş-kioi; la S. cu Ciucurova, de care se desparte prin delul Bac-ceauş şi prin valea Dulgherul; la V. cu comuna Cârjelari.

Suprafaţa şi populaţia sunt arătate la plasă:

Bugetul comunei este 2.941 lei la venituri şi 2665 lei la cheltuieli; excedentul mediu de 1.381 lei. Sunt în comună 83 contribuabili.

Case sunt 74, cârciumi 1, mori 3, fontâni 52.

Instrucţia publică se predă în două şcoli: o grădiniţă de copii (fröbeliană), în care se

¹⁾ *Licherdopol*. Excursiuni în Dobrovia p. 39 şi urm.

învață numai limba germană, cu local separat; și o școală mixtă română, în care limba germană se predă de învățătorul comunității, câte o oră pe zi; acesta din urmă e fondată de stat în 1883, și are ca venit 10 hectare teren, n'are local propriu; e frecventată de 64 copii. Școala germană fondată în 1884 e frecventată de peste 20 copii.

Biserici sunt două: una protestantă fondată în 1864 de comunitate; n'are venituri de cât 10 hectare date de stat, e deservită de un preot și un diacon; a doua este capela anabaptistă zidită în 1870, n'are nici un fel de venit; e întreținută numai de anabapțiști, are un predicator care îndeplinește această funcțiune și la celelalte capele din jud. Tulcea.

Serviciul religios se face de toți coreligionarii, cântând în cor.

Căile de comunicație, care pun în legătură comuna cu satele învecinate sunt drumurile naturale: spre Baș-kioi, spre Ortachioi, spre Dautcea, la Măcin cu o ramificație la Cârjelari, spre Topolog și cel de la Ciucurova, care este în mai bună stare. Spre Ciucurova și Cârjelari se va construi o șosea vecinală din valea Slava și Ai-orman.

4. *Comuna urbană Babadag* (baba=tată, dagh=munte). Oraș însemnat pe timpul dominațiunii Otomane și de atâtea ori citat în cursul scrierii.

Vom completa cu istoricul ce l face acestui oraș, Dumitru Cantemir:

«Toți Pașii însărcinați cu apărarea frontierei de Nord a Imperiului Otoman, vecine Poloniei, se numesc în adevăr Pașa de Silistra.

«Însă locul lor de reședință este la Babadag, oraș foarte aproape de Pontul Euxin și în dreptul Isacei, pe care cei vechi o numiau Oblucița. Zidurile acestor două cetăți arată vechinica lor și după modul de construcție seamănă mai mult a Romane decât Turcesci. De aci se poate deduce, că au fost construite de Romani, pentru a opri incursiunile barbarilor și mai ales ale Sciților. ¹⁾

«Seraschierul de Babadag avea sub comanda sa totă regiunea cuprinsă între Haemus (Balcani), Marea Negră, Dunăre și Tyras (Dnistru). Acest cuvânt de Babadag, după etimologie înseamnă muntele tată, de ore-ce în fața orașului se înalță un munte mai înalt decât cei din prejur.

«Împrejur se găsesc vulturi, de o mărime care întrece pe toate celelalte păsări; ei se numesc «Giujigien» la Turci și la Tataři. ²⁾

Babadagul a servit ca lagăr oștirilor Turcesci în mai toate războiele contra Poloniei, Moldovei și Rusiei, de aci desvoltarea sa merge foarte repede, ca și decadența. În secolul XVIII-lea era cel mai însemnat oraș la gurile Dunării și număra până la 100.000 suflete. În timpul din urmă a decăzut, așa că astăzi n'a rămas din vechia lui splendoare, decât gîmă, proba trecutului glorios de odinioară al Babadagului, care a fost odată capitala provinciei. ³⁾

În 1867 orașul avea 1000 case, din care 1/3 în ruină; populația de 5000 suflete, cei mai mulți Turci (600).

Posițiunea sa este încântătoare: înconjurat de trei părți de munți, acoperiți cu păduri, de pe care se zărește în depărtare Marea; către miez-nocă se deschide valea acoperită cu vii, ce se prelungesc până în țărmul lacului. Numai venind cineva despre Tulcea poate vedea din depărtare Babadagul, din ori și care altă direcție, fie despre Enisala, Măcin sau Constanța, orașul este ascuns vederii.

Vădută din depărtare ai crede, că te apropii de o localitate mare, cu strade largi, clădiri mărețe; numai intrând vezi cât de departe era realitatea: Strade strimte și întortochiate, pavate cu piatră de riș și nereparate de vremuri. E un chin a merge cu trăsura pe pavagiul Babadagului. Casele în mare parte ruinate, foarte puțin igienice. Abia de cât-va timp s'au construit câte-va clădiri nouă. Totuși are înfățișarea unui oraș turcesc.

¹⁾ Histoire de L'Empire Ottoman, vol. II, pag. 147.

²⁾ Idem p. 160.

³⁾ K. F. Peters, loc. cit. La Babadag, Ragusani auveau un stabiliment însemnat comercial și o parohie ai cărei preoți auveau un fel de autoritate eclesiastica asupra Isacei, Tulci și altor orașe, unde se aflau populațiuni catolice (Kantl. La Bulgarie danubienne p. 417-8)

Numai construirea unei căi ferate ar mai putea înlesni transformarea Babadagului, care sub raportul climatului nu lasă de dorit.

Dacă pornim de pe țărmul N.-V. al bălții Toprak-kiopru, de lângă Satul-Noi și ne îndreptăm către S.S.-V., urcând valea Sănâr-Dere, pe la pôlele delurilor Taş-Bair și Asmalar-Bair; urcând apoi delul Caragidi-Bair spre apus pe muchia lui, până la pôlele delului Taslâ Bair; de aci către S., tăind valea Cari-iol-dere și urcând delul Carada-Bair.

Dacă ne îndreptăm către răsărit pe muchia acestui del, apoi către S.E. tăind văile Hribesio-harâ, Sevaiova-harâ; iar de la pôlele delului Camena, dacă pornim către E. și tăiem șoseaua ce vine de la Constanța pe la km. 47, apoi valea Geatlaî-deresi, ajungem la pôlele delului Visterna. De aci către N. pe la pôlele delului Bairac-Bair, printre delurile Balta-Bair și Stuparu, ne întorcem către N.E., urcăm și coborim delul Culacula-Bair, tăiem valea Ceairelor și în curmeziș delul Calabalâk-Bair, trecem pe la pôlele mobilei Kiuciuk-Suhât și ajungem la țărmul lacului Babadag, pe care dacă 'l trecem pe malul opus la Kerhanaua satului Zebil și de aci ne îndreptăm către N.V.V., trecem înapoi lacul de a lungul, pe care îl părăsim apoi pentru a tăia șoseaua națională la km. 30 și în fine o luăm de a lungul malului sudic al Bălții Toprak-kiopru până la Satul-Noi, de unde am plecat, facem înconjurul teritoriului orașului.

Forma lui este aceea a unui trapez neregulat. Lungimea perimetrului este de 110 km.

Limitele sunt: la N. comunele Zebil și Congaz, de care se desparte prin lacul Babadag și balta Toprak-kiopru; la S. comunele Ciamurli de jos, Canli-Bugeac și Jurilofca; la E. comuna Enişala; la V. comunele Slava-rusescă și Armutlia.

Orașul aparține basinului lacului Babadag, lângă care e așezat și se află la 31 km. departe de Tulcea.

Fig. 52. — Giamia din Babadag.

Suprafața și populația, sunt arătate la plasă.

Case sunt 765, bordeie 4, hanuri 10, băcăni 21, mori 13, fântâni 201. Primăria a fost clădită în 1882 și a costat 20.000 lei. Instrucțiunea publică se dă în două școli primare: una de băieți și una de fete, fie-care cu câte 2 institutori. Școala n'are clădire proprie. Mai e și seminarul mahomedan, o școală bulgară și una armână. Seminarul s'a mutat la Medgidia.

Sunt în Babadag: 1 biserică ortodoxă în construcție și va costa 80.000 lei; o giamie și o sinagogă. Giamia, unde se afla seminarul, a fost construită de Ali-Pașa la 1622. Mormântul lui se păstrează și acum în curte.

Budgetul are în mediu: 64.690 lei la venituri și 53.796 lei la cheltueli, cu un excedent de 54.481 lei. Contribuabilii sunt 820.

Orașul este reședința sub-prefecturii, cu local propriu, are o companie teritorială din Reg. Tulcea No. 33 cu local propriu, oficiu poștal și telegrafic, farmacie, două hoteluri cu birt.

Serviciul polițienesc este aproape nul; municipal de asemenea.

Căile de comunicație sunt: Șoseaua națională Constanța-Tulcea și șoselele vicinale, care duc la Măcin, Enișala-Jurilofca și Slava-rusescă; în plus 3 drumuri naturale prin păduri, dar care sunt foarte puțin frecventate.

5. *Comuna Baș-Kioi*. Formată din două cătune: *Baș-Kioi* și *Cineli*, este așezată în basinul mijlociu al râului Taița, la 29 km. spre S.V. de orașul Tulcea și la 20 km. spre N.V. de Babadag. Numele său înseamnă satul din cap (baș=cap, kioi=sat). Ambele cătune sunt așezate pe șoseaua Babadag-Măcin; Baș-kioi pe stânga, Cineli pe dreapta Taiței.

Hotarul amănunțit al comunei este: plecând din vârful delului Consul, se îndreaptă către miază-zi, coboară delul Consul, urcă și coboară peste delul Dautcea, pentru a tăia valea Musafir-culac, trece peste muchia delului Iasi-Osman, taie valea Bac-ciauş, pentru a urca delul cu același nume și se opresce în vârful Sivri-Tepe; de aci se îndreaptă către S.E., taie valca Jidini, urcă delul cu acest nume, de unde se îndreaptă către E. oprindu-se într'un vârf al delului Tașlă-Bair.

Din acest punct se îndreaptă către N.E. pe la pôlele delurilor Tașlă-Bair și Uzum-Bair, până dă în drumul comunal Armutli-Ciucurova, pe care îl urmează puțin până la pôlele delului Pietrosu, de unde se îndreaptă către N. și dă în valea râului Taița, lângă satul Baș-kioi; de aci se îndreaptă către N. E., taie valea Ormangikulac, pe la pôlele delului Ghel-tepe, taie valea pâriului Telița, la confluența sa cu valea Alceac-punar și urcă delul Sari-Tepe, până în vârful Eșil-Tepe; de aci se îndreaptă către N. pe muchia delului Sari-Tepe, până în vârful cu același nume, de unde o ia către V., taie valca Alceac-punar, râul Taița, urcă și coboară delul Ghel-Tepe, urcă delul Stamuniculac, din vârful căruia se îndreaptă către S.V., taie râul Taița la confluența lui cu pâriul Ac-cadân și în fine urcă delul Consul.

Forma generală a conturului comunei este aceea a unui patrat, lungimea perimetrului de 47 kilometri.

Marginele comunei sunt: La N. comuna Nalbant; la N.V. comuna Alibeî-chioi; la V. cătunul Dautcea (comuna Ortachioi) și comuna Atmagea; la S. comuna Ciucurova și cătunul Slava-cerkezescă (comuna Slava-rusă); la E. comuna Armutli și cătunul Hagilar (comuna Congaz).

Suprafața și populația, sunt arătate la plasă.

Case sunt 350, bordeie 3, cărciume 3, mori 10, fântâni 17.

Instrucția se dă într'o școală la Baș-kioi, fondată în 1899 de locuitori, costă 34.237 lei, are 10 hect. pământ, 2 învățători și 90 elevi.

În Baș-chioi se află o biserică, la care servesc doi preoți și un cântăreț; biserica din Baș-kioi a fost improvizată în 1844 de locuitori, are ca venit 17 hectare teren. Acum se reconstruiesc o biserică niăreață, care va costa 27.000 lei. Primăria a fost construită în 1883 și a costat 8000 lei. La Cineli e o biserică, reparată în 1898, costă 1000 lei.

Satul Baș-kioi e din vechime bulgăresc, în Cineli trăiau în 1850 foarte mulți Români, cari acum s'au răspândit.

Din bătrîni se povestesc, că înființatorii comunei sunt veniți din Basarabia între anii 1828 - 30 și că s'au așezat printre Turcii acestui sat. Acești din urmă vedînd, că Bulgarii se înmulțesc, au plecat în alte sate locuite de coreligionarii lor. Pe valea Bac-ceauș a fost odinioară un sat turcesc înființat de o sîmă de luptători contra creștinilor, ei primiră teren gratis de la guvernul Otoman. Satul în urmă a dispărut, din cauza vre-unei emigrări, probabil.

Căile de comunicație sunt: șoseaua vicinală Babadag-Măcin, apoi drumuri naturale care duc la Alibeî-chioi, la Nalbant, la Armutli, la Ciucurova și Satul-Noi. Șoseaua este în foarte bună stare, drumurile sunt în teren natural.

Bugetul comunei are în mediu 7.075 lei la primiri și 6893 lei la cheltuieli, cu un excedent de 1,109 lei. Sunt 335 contribuabili.

6. *Comuna Beidaut* (Daut-bei) compusă din trei cătune: *Beidaut*, *Caildere* (nelocuit) și *Sarighiol*. Este așezată în basinul mijlociu al pârului Beidaut, la 25 km. de Babadag, către S.V. și la 57 km. de Tulcea. Se mărginește la N. cu comuna Ciamurli de sus, de care se desparte prin delul Solugean; la E. cu comuna Poturu; la V. cu comuna Casâmcea și la S. cu comuna Toxof și Cogelak.

În a doua jumătate a secolului XIX-lea cele două cătune: Beidaut și Sarighiol erau locuite numai de Bulgari, iar Caildere de Turci. Aceștia din urmă au emigrat de câțiva ani, așa că satul acum este nelocuit. Caildere e așezat pe valea cu același nume, la 7 km. spre N.V. de Beidaut, iar Sarighiol la 5 km. spre V., pe valea Sarighiol-dere. Suprafața și populația, sunt arătate la plasă.

Budgetul comunei este: 6415 lei la venit și 5.447 lei la cheltuieli; cu un excedent de 4.836 lei. Contribuabili sunt 287.

Case sunt 277, bordeie 10, hanuri 6, cârciumi 1, mori 26, fontâni 67.

Învățământul se predă în două școli întreținute de stat, cu doi învățători și 92 elevi. N'au local propriu. Primăria s'a clădit în 1883 și costă 10.000 lei.

Biserici sunt trei: una în Beidaut cu hramul Aducerea Moștelor Sf. Niculaie, două în Sarighiol cu hramul Sf. Haralambie; au 10 hectare teren ca venit; fie-care are câte un preot și un cântăreț.

Drumuri: Șoseaua vicinală, ce se desparte din șoseaua Tulcea-Constanța la Hamamgi, trece prin Ciamurli-de-sus, Beidaut, prin Sarighiol pentru a duce spre Casâmcea și Toxof; cum și drumurile naturale la: Hamamgi, Ciamurli de sus și de jos, la Eschi-baba, Caildere, Casâmcea, Râmnic și Inan-Cisme.

Sarighiol înseamnă lacul galben, pentru că în vecinătatea satului este un lac a cărei apă are colora galbenă, din cauza lutului ce conține.

7. *Comuna Canli-Bugeac*. Așezată pe țărmul N.-V. al lacului Golovița, la 55 km. de orașul Tulcea spre S. și la 20 km. către S.-E. de orașul Babadag, e formată din două sate: *Canli-Bugeac* (canli=sângeros, bugeac=colț) și *Pașa-câsla* (ferma Pașei). Cel dintâi sat a fost locuit numai de Tătari, care au emigrat după războiul din 1855 și au fost înlocuiți de Bulgari; satul Pașa-câsla a fost fondat pe o moșie a Pașei din Tulcea prin 1832. Era locuit de Turci și Bulgari. Turcii au emigrat în 1862.

Hotarul amănunțit al comunei: începând de la poalele movilei Visterna, se îndreaptă direct către S., taie delul Visterna, urmează valea Mil-Vel-alceac, trece printre satele Ciamurli-de-jos și Canli-Bugeac, taie câmpia Tatla-Suhata, iezerul cel mic Golovița și stuful scund înconjurător, oprindu-se la pârile nordice ale delului Cara-Burun, de aci o ia direct către răsărit prin stuful, intră în marele iezor Golovița și după 8 km. lungime se îndreaptă către N., tăind iezerul Golovița, trece printre satele Jurilofca și Pașa-câsla, de unde o ia către N.-V., taie valea Mil-Vel-Alciac, delul Buiuk-Orman-Bair, valea Ceelinchioi și de aci la movila Visterna.

Forma lui este a unui patrat neregulat; lungimea perimetrului este de 35 km.

Marginele comunei sunt: la N. cătunul Visterna (comuna Enișala); la S. ezerul Golovița; la V. comuna Ciamurli-de-jos; la E. comuna Jurilofca.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Budgetul comunei este de 6.955 lei la venit și 6.506 la cheltuieli, dând un excedent mediu de 2.242 lei. Contribuabili sunt 236.

Case sunt 262, bordeie 4, prăvălii 5, mori 11, fontâni 169.

Instrucția publică se predă în două școli mixte fondate de locuitori; cea din Canli-Bugeac în 1880, a costat 5.000 lei; cea din Pașa-câsla reparată în 1898, a costat 1.000 lei; au ca venit câte 10 hectare pământ; au doi învățători și 120 elevi.

Biserici sunt două: una în cătunul Canli-Bugeac, cu hramul Sf. Voievozi, clădită în 1882 de locuitori, a costat 30.000 lei, are ca venit 10 hectare de pământ, deservită de un preot și un cântăreț; a doua în Pașa-Câsla, cu hramul Aducerea Moștelor Sf. Nicolae, e în bună stare, fondată de locuitori în 1842; e deservită de un preot și un cântăreț.

Primăria din Canli-Bugeac reparată în 1900, a costat 2.000 lei.

8. *Comuna Caraman-kioi* este așezată pe țărmul de Vest al lacului Razelm, la 53 km. către S.-E. de orașul Tulcea și la 19 km. spre S.-E. de Babadag. Numele său înseamnă satul de la răsărit (caraman = răsărit, kioi = sat.) Probabil primii coloniști turci stabiliți aici erau răsăriteni (caramanlâi).

Satul a fost odinioară port pe țărmul Razelmului. Pe la 1850 era locuit în mare parte de Bulgari și câți-va Turci.

Hotarul amănunțit al comunei: plecând din marginea Razelmului, la 1 km. spre răsărit de Jurilofca, se îndreaptă către N.-V. pe la pôlele delului Ivan-Bair, până în vârful Jurilofca; de aci se îndreaptă puțin către N., până în dreptul satului Caraman-kioi pe culmea delului Caraman-kioi-Bair; apoi tăind culmea o ia către V., trece prin valea Mil-Vel-Alciac și urcă în delul Buiuk Orman-Bair, de unde se îndreaptă către N. pe muchia acestui del, până în vârful Sevri-Bair.

De aci se dirige către N.-E. pe culmile Orta-Bair, Pădurea mare și Golovar-Bair, oprindu-se lângă vârful Enişala, de unde se îndreaptă către E., taie valea Cesme-culac pe la pôlele vârfului Iuk al delului Taş-Burun, trece peste delul Kasavet-Bair, intră în lacul Razelm. taie balta Piritêşca și se opresce pe marginea Mării, la locul numit Farul englez; de aci ținând malul Mării o ia către S.-V. până la locul numit Pahani-Hrani, de unde se îndreaptă către N.-V., taie lacul Malceanu, intră în lacul Razelm și apoi în linie dreaptă prin el se dirige către apus până la țărm, lângă Jurilofca.

Forma sa este a unui poligon neregulat, al cărui perimetru este de 50 km.

Marginele sale sunt: la N. comuna Enişala, de care se desparte prin delurile Enişala, Golovar-Bair, Orta-Bair, Sevri-Bair; la V. cu cătunul Visterna (comuna Enişala), de care se desparte prin delul Buiuk-Orman-Bair și cu comuna Canli-Bugeac; la S. cu cătunul Paşa-câsla (comuna Canli-Bugeac) și cu comuna Jurilofca; la E. cu lacul Razelm și cu Marea.

Suprafața și populația, sunt arătate la plasă.

Afară de satul de reședință, alte cătune n'are.

Budgetul comunei are 4.319 lei la venit și 4.045 lei la cheltueli; dă un excedent mediu de 1.371 lei. Contribuabili sunt 230.

Case sunt 211, bordeie 2, prăvălii 2, mori 18, fontâni 126

Instrucțiunea se predă într-o școală mixtă fondată de locuitori în 1887, are 10 hect. pământ de cultură; e frecventată de 76 elevi, are un învățător. Școala e în aceeași clădire cu primăria și a costat 11.000 lei.

Biserica este construită în 1845, e mai mult o casă de rugăciuni. Are hramul Sf. Gheorghe; deservită de un preot cu un cântăreț. Ca venit are 10 hect. teren.

Căi de comunicație are: Șoseaua de la Babadag-Enişala-Caramanchioi-Jurilofca-Ciamurli-de-jos și diferite drumuri naturale, care o pun în legătură cu comunele: Enişala, Jurilofca și Canli-Bugeac.

9. *Comuna Caranasuf*. E așezată pe țărmul apusan al lacului Sinoe, la 47 km. de Constanța și la 36 km. de Babadag. Comuna se compune din două sate: *Caranasuf* și *Duimgi*, la 5 km. spre S.V., pe pârîul Duimgi.

Caranasuf înseamnă Nasuf cel negru; iar Duimgi, nuntași. Cel d'întâi era locuit de Bulgari în mare parte și puțini Turci; Duimgi, de Tătari, care acum au emigrat.

Comuna se mărginește la N. cu Kasap-kioi; la E. cu lacul Sinoe; la V. cu comuna Cogelak; iar la S. cu comuna Caraharman, din județul Constanța. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Budgetul comunei are: 7519 lei la venit și 6817 lei la cheltueli, dând un excedent mediu de 3.513 lei. Contribuabili sunt 239.

Case sunt 242, hanuri 3, prăvălii 3, mori 18, fontâni 162.

Instrucția publică se predă în două școli, câte una de fie-care sat; sunt înființate de locuitori; au câte un învățător și 82 elevi. Venitul a 10 hectare teren. Școala din Caranasuf clădită în 1881 a costat 3,300 lei; cea din Duimgi, în 1895, a costat 2,000 lei.

Primăria din Caranasuf construită în 1882 a costat 10,000 lei.

Biserici sunt două: una în Caranasuf, zidită în 1873 de locuitori, are hramul Sf. Metodiu și Ciril: ca venit are 10 hect. pământ; e deservită de un preot și un cântăreț. Cea din Duimgi este clădită în 1870, are acelaș venit și personal ca și cea-laltă. Hramul este Buna-Vestire. La Duimgi e și o gîmie cu un imam. Caranasuf este în legătură prin șoseaua vicinală cu Casapkioi și Peletlia; iar prin drumuri ordinare cu Caraharman, Tari-verde și Sariurt.

10. *Comuna Casapkioi*. E așezată la 6½ km. spre N. de precedentă, la 65 km. de orașul Tulcea și la 29½ de Babadag, pe cîstele apusane ale lacurilor Zmeica și Sinoe. E compusă din două sate: *Casap-kioi* (satul măcelarilor) și *Sariurt* (rîpă galbenă). Ambele sate au fost locuite de Bulgari pe la 1850.

Hotarul comunei, începînd de la gura Portița, se îndreptă către V. prin lacul Razelm, prin lacul Golovița, trece prin gura Zmeica, intră în lacul Zmeica, până la pîclele delului Cara-burun; de aci se îndreptă către S.V., taie delurile Maadem-Bair și Movila-Mare, de la pîclele căruia se îndreptă către S., taie delul Haidân și merge până în apropiere de satul Tari-verde; de aci se dirige către N.E., pe lângă drumul comunal Tari-Verde-Casapkioi, trece printre delurile Haidân și Caranasuf, de unde pe muchia celui din urmă se îndreptă spre S.E., până în vârful Coba-Iuk, de aci o ia către E., taie lacul Zmeica, până la gura Pisitêșca și apoi pe malul Mării până la Portița.

Forma sa este aceea a unui dreptunghi neregulat, lung de 55 km. Marginele sale sunt: la N. comunele Jurilofca, Canli-Bugeac și Ceamurli-de-jos; la V. comunele Potur și Beidaut; la S. comunele Cogelac și Caranasuf; la E. Marca.

Ambele sate sunt așezate pe pîrîul Sariurt.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Budgetul comunei are 16,408 lei la venituri și 13,118 lei la cheltuieli, dînd un excedent mediu de 16,450 lei. Contribuabili sunt 322.

Case sunt 295, bordeie 3, prăvălii 3, mori 39, fontăni 171.

Instrucția publică se predă în două școli, câte una de fie-care cătun, cu 20 hect. teren.

Au doi învățători și 112 elevi. Școala din Casapkioi clădită în 1899 a costat 11,737 lei; cea din Sariurt n'are local propriu. Primăria a fost clădită în 1882 și a costat 8,000 lei.

Biserici sunt două: una în Casapkioi cu hramul Sf. Voievozi, clădită în 1875 și una în Sariurt cu hramul Sf. Dumitru clădită în 1884, a costat 22,000 lei; au câte un preot și un cântăreț. Venit au câte 10 hect. teren.

Drumuri sunt: șoseaua vicinală ce vine de la Sariurt la Casapkioi, pentru a duce la Caranasuf și drumuri naturale la Hamangi, Sariurt, Tari-Verde și Caranasuf; alte două duc la țermul lacurilor Sinoe și Zmeica.

11. *Comuna Casâmcea* (Sf. Dumitru, pe turcește), e așezată în basinul superior al râului Casâmcea și e formată din cătunele *Alifaci*, *Caciamac*, *Casâmcea*, *Ceaș-kioi* și *Chiuciuk-Kioi*. Depărtarea sa de Babadag este de 36 km. Se mărginește la N. cu comuna Slava rusescă; la apus cu comunele Calfa și Dulgherul (jud. Constanța); la S. cu comuna Tocsos și la E. cu comunele Beidaut și Ciamurli-de-sus.

Ali-fac (Ali evlaviosul) e așezat la 5 km. spre N. de Casâmcea pe stînga rîului Casâmcea; Caciamac (fugar, iute la fugă) pe acelaș rîu, la 6 km. spre S. de Casâmcea, Ceaș-kioi (satul sergentului), la 1½ spre N. de Ali-faci, pe valea Sasli-cula, iar Chiuciuk-Kioi (satul mic), la 3 km. spre S. de Caciamac pe rîul Casâmcea. Așa dar cătunele sunt așezate în șir de la N. la S. pe valea superioară a Casâmcei.

Ceaș-kioi, Alifaci și Casâmcea erau locuite numai de Turci în 1850, iar Ceaș-kioi și Chiuciuk-kioi, de Tataři. Cea mai mare parte din populațiunile musulmane a emigrat. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Budgetul comunei are la venituri 11,810 lei și la cheltuieli 11,285, cu un excedent mediu de 2,627 lei. Contribuabili sunt 428.

Case sunt 439, bordeie 26, 7 cărciumi, 18 mori, 103 fontăni.

Învățămîntul se predă în 3 școli: una în Casâmcea, fondată de locuitori în 1886, la un loc cu Primăria și a costat 18,000 lei, una în Caciamac, care n'are local propriu și a

treia în Chiuciuk-kioi, fondată de locuitori în 1896, a costat 7,000 lei. Fie-care are 10 hectare teren ca venit; au câte un învățător. Totalul elevilor este de 175.

Biserici sunt două: una în Casâmcea cu hramul Sf. Dumitru, construită în 1900, costă 13,000 lei; a doua în Kiuciuk-kioi cu hramul Sf. Niculaie, construită în 1900, a costat 8,000 lei. Amândouă sunt zidite de locuitori. Au câte 10 hectare teren; sunt deservite de câte un preot și un cântăreț. În Kiuciuk-kioi este o gîmnie cu un hoga. Are 10 hectare pământ, ca venit.

Căile de comunicație, care pun în legătură comuna cu alte sate sunt: Șoseaua vicinală ce vine de la Hamamgi, Beidaut și Sarighiol, apoi drumurile naturale care duc din cătunele Casâmcei spre Baș-Punar, Testemel, Eschi-baba, Caildere, Sarighiol, Râmnicul de sus și de jos, Culelia, Ceatal-Orman, Terzichioi, Dulgherul, Curudgea și Kalfa.

De această comună aparțin și satele dispărute: *Siliștea*, *Saxancula* și *Turbencea*, așezate la 1 km. spre N. de Casâmcea. Acestea au fost distruse de incendiu, iar locuitorii s'au răspândit.

12. *Ciamurli de jos*. Comună așezată la vărsarea râului Slava, la 18 km. spre S. de Babadag, în stînga șoselei Babadag-Constanța. Se compune din două cătune: *Ciamurli* (Nămolosa) și *Caugagi* (Bătăuș), acesta din urmă așezat pe stînga râului Slava, în sus la 8 km. de Ciamurli de jos.

Satul Ciamurli a fost locuit numai de Bulgari în 1850; Caugagi s'a format în urmă, cam pe la 1858.

Comuna se mărginește la N. cu orașul Babadag, la V. cu Ciamurli de sus, la E. cu Canli-Bugeac, la S. cu lacul Golovița și cu comuna Casapchioi.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Budgetul comunei are 6,888 lei la venituri și 6.065 lei la cheltuieli, dînd un excedent mediu de 4,116 lei. Contribuabili sunt 250.

Case sunt 201, prăvălii 1, mori 18, fontăni 159.

O singură școală este în satul Ciamurli de jos, fondată în 1897 de comună, a costat 10,000 lei, are ca venit 10 hectare de pământ; are un învățător și 57 elevi. În Caugagi e o școală bulgară. Primăria a fost construită în 1882, a costat 10,000 lei.

Biserică, una în Ciamurli de jos, cu hramul Adormirea Maicii Domnului; clădită în 1866, are 10 hectare teren ca venit; e deservită de doi preoți și un cântăreț.

Căile de comunicație sunt: Șoseaua națională Babadag-Constanța; șoseaua vicinală ce vine de la Canli-Bugeac, trece prin Ciamurli de jos și duce în șoseaua mare; mai sunt 3 drumuri ordinare, care duc la Babadag și Visterna; iar de la Caugagi e un drum care vine din șoseaua mare pe valea Slavei, pentru a duce la satul Slava rusescă, alte 3 drumuri duc la Ciamurli de sus, Camena și Babadag.

13. *Comuna Ciamurli de sus*. Coprinde tot terenul între râul Slava-rusă la N.-E. și pârîul Beidaut. Cătunul de reședință (*Ciamurli de sus*) e așezat aproape de izvorul pârîului Poturu, la 19 km. către S.-V. de Babadag, în dreapta șoselei Babadag-Constanța. El se numea înainte *Ieni-kazak* (Cazaci-noi) și era locuit de cazaci zaporojeni, cari au emigrat înaintea războiului din 1855 și au fost înlocuiți de Bulgari. Afară de cătunul de reședință, comuna mai cuprinde u. mătorele 4 cătune: *Camena*, pe pârîul cu acelaș nume, afluent al râului Slava, la 6½ km. spre N. de Ciamurli de sus, era locuit de Bulgari și puțin Turci în 1850; Turcii au emigrat toți; poziția acestui sat este încântătoare, înconjurat de păduri. *Eschi-baba* (eschi = vechi, baba = tată; tată bătrîn) la 5 km. spre V. pe valea cu acelaș nume, era locuit odinioară numai de Turci, cari acum au emigrat, lăsînd loc Bulgarilor; *Hagi-Omer* la 15 km. spre N.-V. pe valea Hagi-Omer, pe drumul Babadag-Hârșova, la hotarul județului Tulcea, e înconjurat de păduri și vii, era locuit numai de Turci odată, acum au emigrat și în fine cătunul *Testemel*, la izvorul râului Beidaut, la 7 km. spre N.-V., era locuit de Tătari, acum emigrați.

Comuna se mărginește spre N. cu Slava-rusă, spre E. cu Ciamurli de jos, spre V. cu jud. Constanța (comuna Calfa), iar spre S. cu comuna Beidaut.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Budgetul comunei are 14.781 lei la venit și 13.925 lei la cheltuieli, dând un excedent de 4282 lei. Contribuabili sunt 401.

Case sunt 385, bordeie 6, prăvălii 4, mori 34, fântâni 170.

Instrucția publică se predă în cinci școli; câte una în fie-care cătun, ele sunt fondate de Stat, fie-care are venit câte 10 hectare teren.

Sunt cinci învățători și 189 elevi. Numai școla din Ciamurli-de-sus are local propriu, clădit în 1898, a costa, 21.438 lei.

Primăria a fost clădită în 1883 și a costat 10.000 lei.

Biserici sunt trei: una în Ciamurli-de-sus cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în anul 1875; una în Eschi-Baba, cu hramul Metodiș și Ciril și una în Camena cu hramul Sf. Mina. Aceste două din urmă sunt case de rugăciuni.

Fie-care are câte 10 hectare pământ, câte 1 preot și câte un cântăreț.

În Testemel se află o gîmie cu un imam.

Afară de șoseaua vicinală, care vine de la Hamangi și duce la Eschi-Baba, mai sunt și drumuri comunale ce duc la Slava, Căugagi și spre Hagî-Omer.

14. *Ciucurova*. Comună rurală așezată pe cursul superior al râului Slava-cerkezescă, la 16 km. spre N.V. de orașul Babadag. Nu are alte cătune.

A fost un sat vechi rusec; numele său înseamnă gropă și ar trebui zis: Ciucurova = Gropeni. Are poziție foarte frumoasă.

Hotarul amănunțit al comunei este: Plecând din vârful Sivri-Tepe (al dealului Bac-ceauș), se îndreaptă spre S.E. printre delurile Jidini și Pelitu, până la vârful Jidini; de aci apucă către S. pe la pîele dealului Jidini, taie valea Jidini, urmează puțin valca Călugărului, pe care o părăsește pentru a tăia râul Slava-cerkezescă, numită în această parte valea Ciucurova, printre satele Ciucurova și Slava-cerkezescă, urcă dealul Ciucurova; urmează către V. muchia acestui deal, până în dreptul satului Ciucurova; de aci o ia către S.V. pe drumul comunal Ciucurova-Topolog, taie valea Kirișliva, urcă dealul Baș-Punar și dă la hotarul județului Constanța (comuna Topolog).

O ia apoi către N.V. pe muchia dealului Baș-Punar, trece peste dealul Kirișliva și se oprește în dealul Topolog, de unde o ia către N.E. pe la pîele dealului, taie pârîul Arman-ceșme (Slava-cerkezescă), valea Atmagea, valea Dulgherul, până în dreptul satului Atmagea, de unde o ia către E. pe muchia dealului Bac-ceauș, până în vârful Sivri-Tepe.

Forma hotarului este aceea a unui trapez neregulat; lungimea perimetrului de 44 km.

Marginele comunei sunt: la N. și N.V. comuna Atmagea, de care se desparte prin dealul Bac-ceauș, valea Dulgherului și dealul Topolog; la V. comuna Topolog (jud. Constanța) despărțită prin dealul Baș-punar; la S. și E. comuna Slava-rusă, despărțită prin dealul Ciucurova și valea Călugărului; la N.E. comuna Baș-kioi despărțită prin dealul Pelitu. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Budgetul comunei are 4277 lei la venituri și 4247 lei la cheltuieli, cu un excedent de 273 lei. Contribuabili sunt 185.

Case sunt 156, bordeie 7, prăvălii 2, mori 1, fântâni n'are.

În comună se află o școală fondată în 1881 de locuitori, costă 3000 lei, are venit 10 hectare pământ. Are un învățător și 66 elevi. Primăria clădită în 1893, a costat 4.000 lei.

Biserica este de lemn, ortodoxă-rusescă, e zidită în 1820 de un ôre-care Naum. E deservită de 2 preoți și 2 cântăreți. Are 10 hectare teren.

Comuna a fost fondată în 1765 de un ôre-care Naum. La 1832 au venit aici nîsce familii turcesci, care certându-se cu Rușii deja existenți, Turcii au fost mutați în comuna Topolog din ordinul caimacamului din Babadag. În 1862 au venit Germanii, care căutară a goni pe Ruși, cearta lor s'a terminat în 1882. Germanii au aci o biserică a lor.

Tătarii au o gîmie cu un imam.

Căile de comunicație sunt în teren natural: drumul ce vine de la Topolog pentru a duce prin Baskioi la Tulcea, apoi drumul ce vine de la Urumbeș, de la Atmagea, de la Baș-punar, de la Slava-cerkezescă, de la Slava-rusescă și Camber. E în proiecție șoseaua de la Hârșova pe la Ciucurova spre Bașchioi.

15. *Comuna Cogelac* compusă din 3 cătune: *Cogelac*, *Inan-ceşme* şi *Tariverdi*. E aşedată în basinul superior al pâriului Duimgi, la 78 km. de oraşul Tulcea şi la 46 km. de Babadag. Când se simţia nevoie, judeţul Tulcea se împărţia în 6 plăşi, care pe lângă cele ştiute mai erau încă două: Isaccea şi plasa Istrul, a cărei reşedinţă era la Cogelac şi cuprindea comunele Beidaut, Caranasuf, Casapkioi, Casâmcea, Ciamurli-de-sus, Cogelac, Potur şi Toxof. Plasa Istrul s'a desfiinţat, iar reşedinţa s'a mutat la Babadag.

Satul Cogelac este aşedat pe pâriul Cogelac, afluent al lui Duimgi; numele său este tătăresc şi vine probabil de la numele propriu «Gogi», pe care îl purtau Tătarii, care au fondat satul acum 100 ani. Ei au emigrat după războiul din Crimeia şi au fost înlocuiţi cu Germani.

Inan-Cisme (Inan = credinţă; Cisme = fântână), a fost sat tătăresc întemeiat de Demir-Bey, tatăl lui Giura-Paşa, care a avut de fiu pe Ali-Beî. Acesta era unicul şi cel mai mare proprietar de moşie din jud. Tulcea în 1879. La Inan-Cisme se afla la această dată ruinele palatului lui Giura-Paşa şi mormintele membrilor familiei Tribului tătăresc Cobaili, din care se trăgea şi Ali-Bey. Mormintele lui Giura-Paşa şi Demir-Bey au fost de totă frumuseţea. Cu retragerea Turcilor şi Tătarilor în războiul din 1877--78, Bulgarii au sfărâmat piatra mormântului lui Giura-Paşa, pe care era scris epitaful acestui descendent al mârzaelor Cobaili.

Tari-verdi (Tahri = a tot puternic, verdi = a dat), aşezare tătărească tot din tribul Cobaili. Aici era în 1879 reşedinţa lui Ali-Bey şi conacul lui. Acesta a fost ultimul descendent Cobaili, strănepotul lui Giura-Paşa şi se iscălea Ali-Bey-Bini-Giura-Paşa (*Const. Scheletti*. *Literatorul*, anul 1883, No. 11 şi 12, pag. 656).

După plecarea Tătarilor, satul Inan-Cisme a fost ocupat de Bulgari, iar Tari-Verde de Germani.

Satul Tari-verdi a urmat în totul sorta Cogelacului. El e aşedat la 2 km. spre E. de Cogelac, pe şoseaua Babadag-Constanţa. De Cogelac ţine şi localitatea izolată *Cainac-Baş* (cainac = isvor, baş = cap).

Hotarul amănunţit al comunei este: Plecând de la pôlele mobilei Joc, situată pe o înălţime a delului Râmnic-Bair, se îndreaptă către S. pe muchia delului Râmnic-Bair, taie delul Iarim-Iuk, de unde o ia spre S.V., pe lângă drumul Inan-Ceşme-Toxof, până aproape de *câşla lui Ţiţei*; de aci se îndreaptă către S., trece prin vârful Buiuk-Cogelac-Tepe şi ajunge la hotarul judeţului Constanţa (Cavargik).

Urmază apoi acest hotar, taie văile Aliculac-Dere şi Alciac-Dere, de unde se ridică spre N.E., paralel cu şoseaua naţională Tulcea-Constanţa, până pe muchia delului Cascalâk-Bair, urmază această muchie spre S.E., iar de la un vârf al său, cotat 115 m., se îndreaptă către N., taie pâriul Duimgi printre satele Tari-verdi şi Duimgi, dă în şoseaua naţională Tulcea-Constanţa, de unde o ia puţin către N.V., apoi către N.E., pe lângă drumul Tari-verdi-Potur, taie delul Haidân, până în dreptul satului Sariurt, de unde o ia spre V. pe la pôlele delului Haidân şi taie valea Hagi-Avat.

Forma generală a conturului este a unui trapez lung de 50 km.

Marginele comunei sunt: la N. comunele Beidaut şi Poturu; la E. comunele Caranasuf şi Casapkioi; la V. comuna Toxof şi la S. jud. Constanţa.

Suprafaţa şi populaţia sunt arătate la plasă.

Case sunt 437, prăvălii 5, mori 10, fântâni 279.

Budgetul comunei este de 14.614 lei la venituri şi 10.855 lei la cheltueli, cu un excedent de 18.791 lei în mediu. Contribuabili sunt 881.

Instrucţia publică se predă în 3 şcoli: cea din Cogelac fondată în 1880, cea din Inan-Cisme în 1889, cea din Tari-verdi în 1892. Fie-care are 10 hectare teren ca venit, şi câte un învăţător. Şcolari sunt 148. Numai la Cogelac, şcola are clădire proprie, care s'a început a se reconstrui în 1900 şi va costa 22.000 lei. Primăria clădită în 1883 şi a costat 20.000 lei.

Biserică ortodoxă este numai la Inan-Cisme, cu hramul Înălţarea Domnului, clădită în 1892, costă 16.000 lei, are un preot şi un cântăreţ; ca venit 10 hectare teren. În Co-

gelak și Tari-verdi sunt câte o casă de rugăciuni; germanii sunt protestanți. În Cogelac e și o gîmie cu un imam.

Căile de comunicație sunt numeroase și străbat comuna în toate sensurile. Mai întâi este șoseaua națională Tulcea-Babadag-Constanța, apoi drumurile naturale ce duc la: Beidaut, Potur, Casap-kioi, Toxof, Seremet, Cavargic și Peletlia.

Mai e și șoseaua vicinală Tariverdi-Cogelac.

16. *Comuna Congaz* așezată pe riul Telița, la 12 km. spre N. de Babadag, pe șoseaua Tulcea-Babadag, în dreptul mobilei Deniz-Tepe; afară de satul de reședință mai cuprinde alte două cătune: *Hagilar* la 5 km. spre N.V. pe pârîul Hagilar, la pôlele mobilei Deniz-Tepe și *Satul-Noi* la 7 km. spre S.V., la vărsarea Taiței în balta Toprac-Kiopru.

Congaz, al cărui nume înseamnă satul găștilor, era locuit de Tătari prin 1850; ei au emigrat după războiul din Crimeia, ca și cei din Hagilar, care se zice 'și-ar trage numele de la mai mulți Turci Hagii. Dar, în limba turcă, înseamnă sat mic.

Satul-Noi a fost locuit de Români, cari și astăzi se găsesc locuind.

Numele său era Bedje, care înseamnă cort.

Comuna se mărginește la N. cu Cataloi; la E. cu Agi-ghioli și Sarikioi; la S. cu Zebil și Babadag; iar la V. cu Armutli și Nalbant.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Case sunt 365, bordeie 3, prăvălii 3, mori 16, fontăni 150.

Budgetul comunei este de 9.531 lei la venit și 9.065 lei la cheltuieli, dănd un excedent mediu de 2.330 lei. Contribuabili sunt 560.

Școli sunt trei, în fie-care sat câte una, fondate de comună, au câte 10 hect. pămînt, 3 învățători și 168 elevi. Numai în Satul-Noi școla are local propriu, clădit în 1898 și a costat 16.000 lei.

Biserici sunt 3: una în Congaz cu hramul Nașterea Maicii Domnului, a doua la Hagilar, zidită de locuitori în 1858, are hramul Adormirea, acum se reconstruiește o biserică nouă, care va costa 27.000 lei, a treia în Satul-Noi cu hramul Intrarea în Biserică, a fost clădită în 1894 și a costat 9.000 lei. Fie-care are câte 10 hectare teren. Sunt descrise de trei preoți și tot atîta cîntăreți.

Căile de comunicație sunt: Calca națională Tulcea-Babadag-Constanța.

Congaz este punctul de convergență al drumurilor comunale ce vin de la Zebil, Sarichioi, Sabangeak, Agi-ghioli, Eni-kioi, Frecăței, Nalbant, Baș-kioi și Camber.

17. *Comuna Enișala* este așezată între lacurile Babadag și Razelm, la 6 km. spre răsărit de orașul Babadag, pe șoseaua vicinală ce vine de la Babadag, pe la Enișala, Caramanchioi, Jurilofca, Pașa-Câsla, Canlă-Bugeac, Ciamurli-de-jos la Hamamgi.

Comuna cuprinde două cătune: *Enișala* (noul pămînt sfînt), care ca și *Visterna* au fost locuite de multă vreme de Români; acesta din urmă este așezat la 4 km. spre S.V. de satul de reședință, pe valea Ceairelor.

Se mărginește la N. cu Sarichioi și Zebil; la V. cu Babadag; la S. cu Caramanchioi și Jurilofca; iar la răsărit cu lacul Razelm.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Case sunt 150, bordeie 1, prăvălii 2, mori 7, fontăni 21.

Budgetul comunei este de 3.457 lei la venituri și 3.191 lei la cheltuieli, dănd un excedent mediu 1.329 lei. Contribuabili sunt 164.

Comuna are o singură școală la Enișala, clădită la 1883, a costat 4.000 lei, are un învățător și 77 elevi; posedă venitul a 10 hectare teren. Localul primăriei se construiește și va costa 3.000 lei.

Biserici sunt două: una la Enișala, începută în 1897, va costa 30.000 lei, are hramul Sf. Treime și a doua în Visterna cu hramul Sf. Ion. Fie-care are câte un preot și un cîntăreț; ca venit are 10 hectare pămînt fie-care.

Comuna este așezată pe șoseaua vicinală ce vine de la Babadag, are drumuri naturale, care pun în legătură ambele sate cu Caramanchioi, Jurilofca, Pașa-Câsla, Canlă-

Bugeac și Ceamurli-de-jos. Altele duc pe țărmul lacului Razelm la Insula Cazil-Cum și la Capul Iancina, cum și drumul ce duce la cetățuia Eraclea ¹⁾.

¹⁾ La un km. spre răsărit de satul Enișala, pe vârful unui mamelon de piatră jurasică, stau și acum în picioare ruinele unei vechi cetăți, Eraclea.

Pozițiunea sa, pe țărmul lacului Razelm, în fața guri Portița, arată ca ea a fost construită ca apărare vechiului golf Halmyris, după cum e și părerea eruditului geolog K. F. Peters (loc. cit. p. 141).

Este foarte posibil, ca cetățuia să fi fost construită pe timpul împăratului Bizantin, Heraclius (610—641 d. Chr.), de la care a moștenit numele; totuși nici un autor nu vorbește despre ea.

După caderea Imperiului, Eraclea a fost ocupată de Genovezi, care au reconstruit-o; numirea s'a păstrat, cu toate năvălirile barbare, chiar și sub Turci, care în timpul stăpânirii lor au schimbat aproape toate numirile.

În starea de astăzi, cetatea are forma unui poligon cu 7 laturi neegale. Cea mai lungă este latura de apăs, unde zidul este de tot dărâmat; lungimea acestei laturi este de 60 metri, grosimea zidului la temelie de 3 metri; a fost construită din piatră cu mortar. La jumătatea acestei laturi și în afara, se afla un turn de pază, lat de 2 metri. De această parte, atacul cetății era imposibil, de ore ce la piciorul zidului stânca e tăiată natural drept în jos, până la 70 metri adâncime.

Latura de Nord privește spre lacul Razelm, ale cărui ape bateau odinioară la piciorul stâncii, pe care e construită această latură; și pe aci deci atacul devenea imposibil, de ore ce înălțimea d'asupra nivelului apei este de 115 metri.

Două turnuri erau de această parte: unul la unghiul format de latura vestică cu cea de Nord, iar al doilea la jumătatea laturii de nord, ce era lungă de 40 metri. Forma turnurilor era patrată, de 5 pe 2¹/₂ metri de latură.

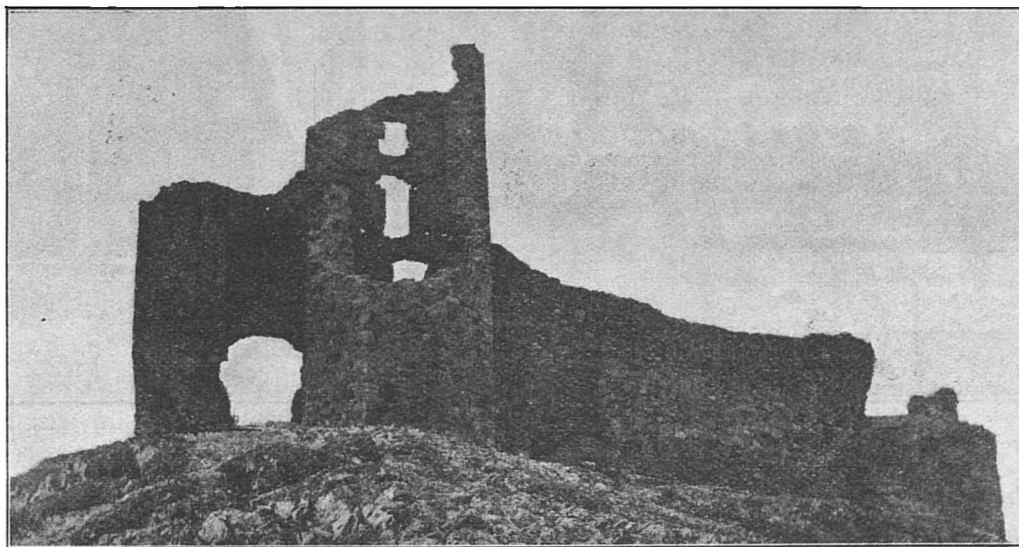

Fig. 53. — Ruinele de la Enișala. Vederea porții principale.

Intrarea în cetate se făcea pe două porți: una la Nord și alta la Sud; una în prelungirea celei-lalte și în direcție paralelă laturii de Vest la 5 metri depărtare.

Latura de Est, e compusă din trei părți, fie-care de câte 10 metri, îmbinate între ele sub unghiuri de 160°. La fie-care colț și în afară era câte un turn de pază de forma unui poligon cu 6 laturi, din care cea mai lungă (de 7 metri) făcea parte din înconjurarea cetății; cele-lalte de câte 3¹/₂ metri, frântă sub unghiuri de 150°—160°.

Zidul este ras până în temelie de partea răsăritenă. Accesul de către această parte este mai înlesnit; stânca coboară în pantă line la o șea formată de povârnișul unui al doilea mamelon (dealul gras), la 300 metri departe de cel d'întăiu.

Cea mai bine păstrată este latura de miază-noapte, unde se afla și poarta principală a cetății, lângă care e un turn de pază de forma celor mai sus descrise.

Porta are 3 m. lărgime, pe 4 m. înălțime; lângă ea se afla turnul.

Intrarea în el se face pe o poartă înaltă de 7 metri și largă de 2 m.; ea este făcută în perețele incintei, către interiorul cetății.

Înălțimea turnului este de 10 metri d'asupra zidului înconjurător, care era înalt de 5 metri. Totuși din turn lipsește de la partea superioară, așa ca nu se poate ști înălțimea lui de altă dată. Turnul are în

18. *Comuna Jurilofca*. Așezată pe țărmul N.V. al lacului Golovița, la 20 km. departe de Babadag, se compune dintr'un singur sat, *Jurilofca*, locuit din vechime de Bulgari, Tătari și câji-va Ruși. Tătarii au emigrat și au fost înlocuiți de Lipoveni. Numele său se spune, că ar veni de la acela al înființatorului, Jurilca.

Se mărginește la N. cu comunele Enișala, Caramanchioi și cu lacul Razelm; la apus cu Canlă-Bugeac; la S. cu iezorul Golovița; iar la răsărit cu Marea-Négră. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Satul este foarte regulat și are înfățișarea unui orașel curat.

Are importante cherhanale, care altă dată se alimenta cu peștele prins în Razelm și lacul Golovița, chiar și acum se mai prind Chefali și Cambule (o specie de *Pleuronectes*).

Chefali de Jurilofca se trimet și la București, sub numele de licurini de Constantinopol.

La Jurilofca este și un centru foarte însemnat de export al icrelor negre și al peștelui afumat; între altele, mai importantă este afumătoria lui Sava Zaharia¹⁾. Case sunt 416, prăvălii 4, mori 15, fontăni 17.

Budgetul comunei este de 11,936 lei venituri și 10,638 lei la cheltueli, dând un excedent în mediu de 6,490 lei. Contribuabili sunt 440.

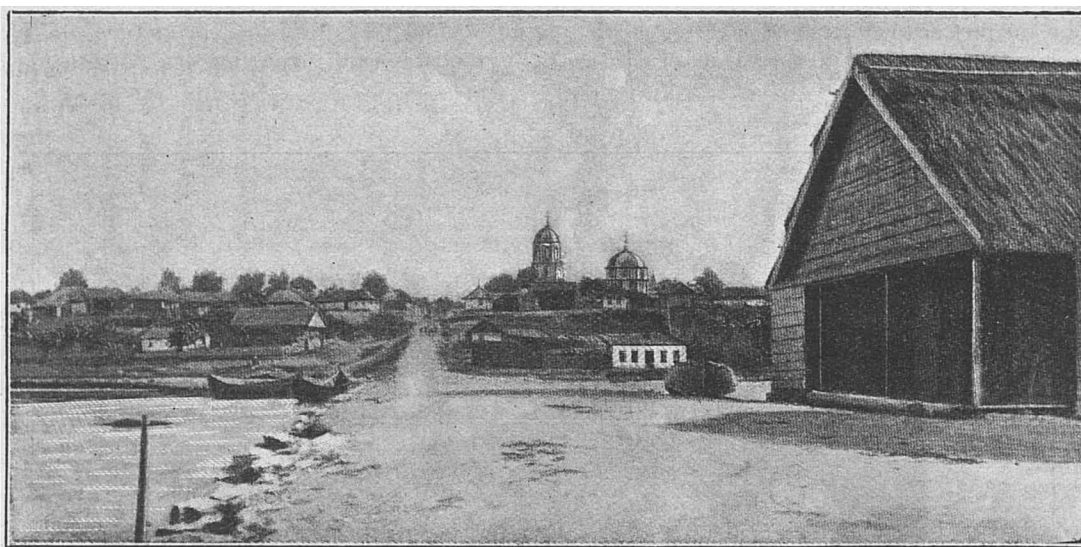

Fig. 54. — Jurilofca văzută de la Cherhanale. (După Licherdopol).

Jurilofca are o biserică lipovenescă, clădită în 1871, are venit 10 hect. teren; e deservită de 2 preoți, un diacon și un cântăreț; se oficiază rusește. Are hramul Înălțarea Sf. Cruci (Rus. Pacro).

Lipovenii au o școală a lor.

Școală românească nu există. Primăria construită în 1883, a costat 10,000.

Comuna e așezată pe șoseaua ce pleacă de la Babadag, pe la Enișala, Caramanchioi, pentru a da în șoseaua mare națională la Hamamgi. Afară de acesta, mai sunt diferite drumuri comunale, cari duc la Babadag, Visterna și Enișala.

19. *Comuna Nalbant*. Se compune din două sate: *Nalbant* și *Trestenic*. E așezată în

prelungirea ușii de intrare, două ferestre: cea inferioară, înaltă de 5 metri și lată de 2 m., cea de d'asupra ei e pătrată de 0m,50 pe latură.

Lungimea feței interioare a turnului este de 10 metri; cele din afară au câte 3 metri lungime. Grosimea zidăriei turnului este de 1m,50.

În fine pentru a termina descripția acestei bine așezate și bine fortificate cetăți, lângă turnul porții de Sud, există în interior o gropă căptușită cu piatră, care se zice că ar corespunde pe sub pământ cu o alta cetățuie ce se zice a se fi aflat pe vârful Consul de lângă satul Armutlia, aceia ce este puțin de crezul.

¹⁾ *Licherdopol*, op. cit. p. 27.

basinul râului Telița, la 20 km. spre N.V. de Babadag, iar la 3 km. în sus pe riș este Trestenicul. Nalbant, pe turcește potcovarul, e un vechi sat românesc, fondat de Mocani și Moldoveni în secolul trecut. O parte din populație a format în urma războiului din Crimeia și satul Trestenic, de ore-ce nu figurează pe harta lui I. Ionescu din 1850.

Se mărginește la N. cu comuna Telița; la S. cu comunele Armutlia și Baș-kioi; la V. cu comuna Alibeî-kioi; iar la E. cu Frecăței și Congaz. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Case sunt 225, bordeie 34, cârciumi 2, fontani 15, mori 5.

Budgetul comunei este de 4,392 lei la venit și 3,801 lei la cheltuieli, cu un excedent în mediu de 1,956 lei. Contribuabili sunt 267.

În comună e o singură școală clădită de locuitori în 1882, cu 1 învățător și 69 elevi; are ca venit 10 hect. pământ. A costat 8,000 lei. Local de primărie n'are.

Biserica este una în Nalbant, clădită în 1890 de locuitori și a costat 16,000 lei, are hramul Sf. Haralambie; e deservită de doi preoți și 2 cântăreți. Are 10 hect. pământ.

În Nalbant e și o gîmie cu un imam.

Comuna Nalbant e așezată la 6 km. spre N. de șoseaua vicinală Babadag-Bașkioi și pe șoseaua Cataloi-Ortachiui. Tot din Nalbant mai pornesc o șosea spre Basachioi și Ciucurova.

De această comună ține și locuința izolată numită *Teke-Trestenic* (Teke înseamnă mănăstirea dervișilor, o sectă religioasă de călugări otomani, care se învârtesc în loc până cad jos în spasmuri). Probabil aci a fost o asemenea mănăstire sau mai bine o casă de rugăciune. E așezată la 2½ km. spre N.V. de Trestenic.

20. *Comuna Ortakioi*. Așezată în basinul de mijloc al Taiței, în punctul unde rișul face un unghi apropiat drept de la N.S. către V.E. și pe șoseaua ce duce de la Babadag la Măcin, la 26 km. spre N.V. de Babadag; comuna se compune din două sate: *Orta-kioi* (orta = de mijloc, kioi = sat) și *Dautcea* (satul lui Daud). Amândouă aceste sate erau locuite mai mult de Turci prin 1850, în Orta-kioi erau și Români. Dautcea e așezat la 2 km. spre S.E. de Ortakioi, pe rișul Taița, la pîele muntelui Consul.

Se mărginește la N. cu comuna Balabancea; la E. cu Alibeî-kioi; la V. cu Cârjelari și la S. cu Atmagea.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Case sunt 130, bordeie 22, cârciumi 2, mori 1, fontani 37.

Budgetul comunei este de 5,066 lei la venituri și 4,750 lei la cheltuieli, dînd un excedent de 1,579 lei. Contribuabili sunt 150.

Școală are una în Ortakioi, (n'are local propriu), cu 10 hect., 1 învățător și 47 elevi. Primăria construită în 1899 a costat 9,600 lei.

Biserica, una în Ortakioi cu hramul Sf. Gheorghe, cu 10 hect., 1 preot și un cântăreț. Clădită de locuitori; e mai mult o casă de rugăciune. În fie-care sat se află câte o gîmie cu câte un imam.

Afară de șoseaua vecinală Babadag-Măcin, mai sunt drumurile comunale, care pun în legătură satele cu comunele învecinate: Balabancea, Meidanchioi, Ac-cadân, Alibeî-chioi, Atmagea și Homurlar.

21. *Comuna Potur*. Este așezată în basinul inferior al rișului Beidaut, apropiat de vărsarea lui în lacul Golovița, pe șoseaua Babadag-Constanța, la 21 km. spre Sud de Babadag. Comuna se compune din două sate: *Hamangi* (băiaș) și *Potur* (un fel de pantalon turcesc numit și în românește «poturi»). Ambele sate erau locuite pe la 1850 de Bulgari, ca și acum. Hamangi e așezat 4 km. la Nord de Potur, la încrucișarea șoselei naționale Babadag-Constanța, cu șoseaua vecinală de la Ciamurli de sus la Poturu.

Hamangi se zice a fi fost fondată de locuitorii Dumitru Exar, Cosguli și moș Stoiu Dimitrof, la pîele celor 3 movile din apropierea satului și că mai pe urmă locuitorii s'au mutat în satul părăsit numit *Juciucuzi*, căruia i-a dat numele Hamangi.

Se mărginește la N. cu Ciamurli de sus și de jos, la V. cu comuna Beidaut; la S. cu comunele Casapkioi și Cogelak; iar la E. cu lacul Golovița. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Case sunt 219, prăvălii 3, mori 17, fontăni 17.

Budgetul comunei este 7.336 lei la venituri și 6.768 lei la cheltuieli, cu un excedent de 2,840 lei. Contribuabili sunt 197.

Școli sunt două: cea din Hamamgi fondată de locuitorii în 1890, costă 4.000 lei, cu zece hectare pământ, 1 învățător și 79 elevi. Cea din Potur are 10 hectare pământ 1 învățător și 43 elevi, a fost clădită în 1880, și a costat 5.000 lei.

Primăria a fost construită în 1883 și a costat 4.000 lei.

Biserici de asemenea două: cea din Hamamgi cu hramul Adormirea Maicii Domnului, clădită în 1860 de locuitorii, are un preot și 2 cântăreți; ca venit, 10 hectare pământ; cea din Potur clădită în 1891 de locuitorii, și a costat 20.000 lei, are hramul Sf. Apostoli, are 1 preot, 1 cântăreț și 10 hectare teren.

Afară de șoselele de care am vorbit, sunt drumuri naturale care pun în legătură cele două sate cu cele învecinate adică: Sariurt, Inan-ceșne, Râmnicul de sus, Eschi-baba și Ciamurli.

De la Hamamgi mai pleacă spre V. o șosca vecinală ce duce pe la Ceamurli de sus, Beidaut, Sarighiol spre Casâmcea.

De această comună ține și ruinatul sat *Hagi-Arat*, locuit de Bulgari prin 1850; poate că purta numele de *Turchiiramilă*, probabil *Ciamurli Turcesc*.

22. *Comuna Sarichioi*. Așezată pe țărmul apusan al lacului Razelm, la 12 km. spre N.E. de Babadag și la 22 spre S.E. de Tulcea; comuna se compune numai dintr'un sat,

Fig. 55. — Școala din Sarichioi. (După Licherdopol).

foarte frumos, curat și regulat construit. Primăria și școala din Sarichioi pot rivaliza cu multe primării și școle bune din unele orașe ale României trans-danubiene.

Aci ca și la Jurilofca sunt vii vestite pentru struguriilor lor, mai ales pentru mănăcar, cu toate că și vinul lor e foarte mult apreciat.

După o legendă, o corabie care pe lângă alte mărfuri avea și viță, s'a înnisipat în apropierea Jurilofcei. Locuitorii acestui sat, toți pescari, au zărit acea corabie, al cărei echipaj vorbea o limbă necunoscută lor. Corabia stând în mare mai mult timp, Jurilofcenii duceau omenilor din echipaj d'ale mănăcării, în schimbul cărora ei le da mărfuri, între care și viță, care s'a sădit în Jurilofca, de unde s'a răspândit în satele vecine ¹⁾. Se zice, că ar fi viță de Bordeaux.

Numele Sarichioi înseamnă satul galben. Hotarul amănunțit: plecând de la pôlele mobilei Toc-simiu se îndreaptă spre S., până în valea Cazangia, o urmăzează cât-va timp, o

¹⁾ *Licherdopol*, op. cit. p. 33.

părăsesce pentru a se opri în golful lacului Razelm numit Cotu, de aci o ia direct către răsărit intrând în ezerul Razelm, până la o ore-care distanță, de aci către N.V. până dă la țerm, trece printre satele Sabangi și Sarichioi, pe la pôlele delului cu pomî, taie «dru-mul pădurii», valea Cazangia, până la movila Toc-simiu.

Forma este aceea a unui triunghiū dreptunghiū ; lungimea perimetrului este de 85 km.

Se mărginesce la N. cu cătunul Sabangi (com. Agi-ghiol); la V. cu comunele Cataloi și Congaz; la S. cu comuna Zibil și la E. cu lacul Razelm. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

E cel mai populat sat din Dobrovia.

Lipovenii au venit din Rusia, în urma persecuțiunilor religioase din secolul trecut și s'au așezat în Sarichioi, unde se ocupă cu pescuitul, foarte puțin cu agricultura și creșterea vitelor.

Cherhanaua de lângă lacul Babadag este a locuitorilor satului.

Case sunt 536, bordeie 1, cârciumi 3, mori 24, fontăni 111.

Budgetul comunei este de 15.577 lei la venituri și 14.745 lei la cheltuieli, cu un excedent în cinci ani (acest excedent este socotit pe 5 ani pentru toate comunele) de 4.157 lei. Contribuabili sunt 631.

E o școală mixtă lipovenescă clădită în 1899, a costat 22000 lei, are 10 hect. pământ, 2 învățători și 76 elevi. Primăria clădită în 1882 a costat 16.000 lei.

Biserici sunt două: una a popoveților, fondată de locuitori în 1873, are hramul Adormirea și alta a bespopoveților, clădită pe timpul dominațiunii Otomane. Fie-care are 10 hectare pământ, 1 preot și 1 cântăreț; sunt frumos zidite și bine întreținute.

Comuna este așezată pe șoseaua ce vine de la Zibil, spre a duce la Sabangeak, Agighiol, etc. Mai sunt drumuri comunale, care duc la Congaz, Enichioi și Agi-ghiol. Străzile satului sunt bine pavate, îngrijite și curate. Din Sarichioi mai pornește și șoseaua spre Enișala.

23. *Comuna Slava-rusă*. Așezată în basinul superior al râului cu acelaș nume și pe șoseaua Babadag-Slava-rusă, la 10 km. spre S.E. de Babadag; această comună se compune din trei sate: *Baş-Punar* (baş=cap, punar=puț), așezat pe râul Slava-rusă, aproape de isvorul lui, la 13 km. spre apus de satul de reședință, pe drumul Babadag-Hârșova; satul de reședință *Slava-rusă*, la confluența celor două Slave și *Slava-cerkezescă* pe râul cu acelaș nume la 6 km. spre N.V. de precedentul.

Posițiunea acestei comune așezată în niunți, este din cele mai frumoase și sănătoase; adăpostită de toate părțile de arșița soarelui și vînturile iernii, se bucură de o climă dulce și curată.

Slava-rusă se numia până acum 50 ani *Kazil-Sar* și se zice a fi fost fondată acum vre-o sută ani de o fată (Kâz) numită *Eșara*. La 1754 au venit aci lipovenii bezpopoveți, iar în 1804 cei popovi, aflători și acum în Slava-rusă.

Slava-cerkezescă a fost fondată de un ore-care *Epsih Epsihof* și a fost locuită de Cerkezi veniți prin 1863 și plecați înaintea războiului din 1877.

Baş-Punar a fost fondat de asemenea de Cerkezi în a doua jumătate a vîcului al XIX-lea, ei au fugit în 1876, și înlocuiți cu Ruși, în urma războiului din 1877. Aceștia sunt foștii locuitori ai desființatului sat *Teke*, așezat între Baș-Punar și Slava-rusă. Numele *Teke* însemnă mănăstire de derviși, o sectă religioasă mahometană, despre care am vorbit mai sus.

De comuna Slava-rusă ține și *mănăstirea Uspenia*, așezată între Teke și sat, la 3 km. spre V. de Slava-rusă.

Este cea mai frumoasă biserică din tot județul (nu numai dintre cele lipovenesc, ci și creștine sau giarni).

Este de călugări (o alta de călugărițe se află în sat).

Aci este reședința episcopului lipovenesc, al sectei popovilor.

Din istoricul acestei mănăstiri se scie, că pe la 1821 satul Slava-Rusă, care era fondat numai cu câți-va ani mai înainte — cam pe la 1802 — avea numai vre-o 20 case și 30 familii; din acest sat plecară vre-o 20 credincioși și făcură mai sus de sat o bisericuță de lemn, ce se pôte vedea și astăzi în curtea bisericeii celei mari; plăcându-le pozițiunea

locului, rămascră aci; încetul cu încetul numărul lor se ridică, așa că pe la 1843 au fost destul de numeroși, pentru a cere Sultanului de atunci, Abdul-Aziz, a li se acorda prin firman (ce se păstrează și acum printre hârtiile mănăstirei) să li se dea diferite privilegii, a fi scutiți de biruri, etc. Sultanii următori întăresc și ei aceste privilegii, lucru ce atrase și pe alți oameni a se face călugări, așa că în 1877 erau în Uspenia peste 200 călugări; azi au rămas abia 60. Guvernul român în virtutea vechilor acte a păstrat mănăstirei privilegiile obținute sub Turci. Biserica este foarte bogată și are venituri însemnate. Este construită în zid, cu 2 turle; în cel d'întâi sunt 8 clopote a căror mărime merge succesiv; ele sunt trase de jos prin resorturi. Sunt aduse acum 12 ani.

Mănăstirea s'a reparat în ultimii timp, iar bisericuța veche s'a păstrat.

Hramul ei este Adormirea Maicei-Domnului, pe lipovenesce Uspenia.

Mulțimea averilor adunate a făcut ca Mănăstirea să fie în mai multe rânduri prădată de răi-făcători. Un ultim cas s'a întâmplat la 25 Iulie 1897 noaptea, când au fost omorâți doi călugări.

Comuna se învecinesce la N. cu comunele Armutlia și Baș-kioi; la S. cu comunele Ciamurli-de-sus și Beidaut; la V. cu comuna Ciucurova; iar la E. cu orașul Babadag. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Case sunt 492, bordeie 29, hanuri 6, prăvălii 8, mori 9, fontăni 232.

Budgetul comunei este de 18.253 lei la venituri și 17.035 lei la cheltuieli, cu un excedent de 6.093 lei. Contribuabili sunt 444.

Instrucția publică se predă în următoarele școli: în Baș-Punar o școală mixtă fondată în 1893 de locuitori, are 10 hect. pământ, 1 învățător și 24 elevi; n'are local propriu. În Slava-Rusescă sunt 3 școli: una fondată de Stat în 1898, costă 31.888 lei, are 10 hect. pământ, 1 învățător și 40 elevi, și 2 lipovenesci cu câte un învățător.

Lipovenii nu își trimit copiii la școală, ci cu învățătorii lor citesc numai psaltirea și ccașlovul. În Slava-Cerkezească sunt 2 școli lipovenesci ale celor 2 secte. Una din școli construită în 1894 costă 3.000 lei. Primăria clădită în 1897, a costat 15.000 lei.

Biserici sunt: una în Baș-Punar zidită în 1886 de locuitori, n'are venituri; are preot român și cântăreț rus, e mai mult o casă de rugăciune; în Slava-Cerkezească sunt două biserici lipovenesci ale celor două secte; cea a bes-popovilor zidită în 1881 are 500 lei venit, un preot și un cântăreț; cea a popovilor zidită în 1880 are 50 lei venit, 1 preot și un cântăreț.

Mai sunt și cele două mănăstiri: una de călugări «Uspenia» și alta de călugărițe, așezată în sat, zidită în 1804.

Am arătat mai sus, că comuna este așezată pe șoseaua Babadag-Slava, șosea care începe din șoseaua națională la Sud de Babadag, în punctul numit podul Duva, trece prin pădurile delului Carada, până la satul Slava-Rusă. Pe valca Slava-Cerkezească merge un drum natural, pe la satul Slava-Cerkezească, iar de aci la Ciucurova; tot din Slava-Cerkezească un drum urcă delul Uzum-Bair prin păduri la Baș-kioi și Armutlia.

Mai sunt și alte drumuri comunale spre Testemel, Camena, Cugagi, pe valca Slava-Rusă, Babadag și Camber.

24. *Comuna Toxof* așezată în basinul de mijloc al râului Casâmcea, la 43 km. de Babadag spre S.-Vest; la 10 km. spre apus de Cogelac și la 43 km. spre N.E. de Constanța; se compune afară de satul de reședință, locuit pe la 1850 de Bulgari, și din următoarele cătune: *Chirisluk* (vărărie), numit ast-fel după o peșteră de piatră vâroasă, ce se află în apropiere și care a servit multă vreme la trebuințele locuitorilor, e așezat la 3 km. spre sud de Toxof, pe râul Casâmcea, e un sat mizerabil, locuit altă dată de Tătari (1850), cari au emigrat în masă; *Culeli* (satul cu turnuri) așezat pe stânga pâriului Râmnic-dere, la 6 km. spre N.V. de Toxof, sat de asemenea cu un aspect trist și mizerabil, era locuit în 1850 de Turci și Români; *Râmnicul de sus și de jos*, pe râul Râmnic, la N. de Culeli, la 7 și 8 km. de Toxof erau numite: unul Râmnicul tătar (cel de jos) și cel-l'alt Râmnicul Turcesc, de și în acest din urmă locuia în 1850 și Români și în fine *Móra Cocônei*, la confluența râului Râmnic cu Casâmcea, aci se mai numește și *Podul lui Hogeia-Ahmet*. Înainte

acest din urmă sat nu exista, ci s'a format în timpii din urmă sub Români și se numesce ast-fel de la o móră, posesia unei Dómnice ce avea moșie aci. Comuna ast-fel compusă din 6 cătune, din care unul de reședință, se mărginesce la N. cu comuna Beidaut; la V. cu comuna Casâmcea; la S. cu comuna Pazarli (jud. Constanța); iar la E. cu Cogelak. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Case sunt 499, bordeie 31, prăvălii 5, mori 9, fontâni 116.

Budgetul comunii este de 16.408 lei la venituri și 9.806 lei la cheltueli, dând un excedent de 19.499 lei. Contribuabili sunt 581.

Comuna are trei școli: una în Toxof, fondată de locuitori în 184, costă 3.000 lei; alta în Râmnic-de-jos, fondată de comună și a treia la Móra Cocónei; fie-care are câte un învățător și 10 hec. pământ. N'au local propriu. Mai e o școală germană în Culeli și una turcă în Toxof. Primăria clădită în 1882, costă 10.000 lei.

Biserici sunt două: una în Toxof cu hramul Sf. Paraschiva, clădită de comună în 1900, costă 12.000 lei; a doua în Râmnic-de-jos cu hramul Sf. Niculae, e casă de rugăciune; fie-care are câte un preot și un cântăreț. La Toxof și Chirișlic mai există și câte o gîmie cu câte un hogo.

Comuna e așezată pe șoseaua ce vine de la Sarighiol, prin Râmnic, Toxof, Chirișlic la Pazarli.

Drumuri naturale sunt în toate direcțiile.

25. *Comuna Zebil*. Așezată pe țărmul N. al lacului Babadag, la 28 km. spre S. de orașul Tulcea și la 6 km. spre N. de Babadag; această comună se compune dintr'un singur sat.

Din spusele bătrânilor, se zice, că satul a fost fondat de un Turc bogat, care a venit din Turcia de Asia cu mai mulți ómeni ai lui, prin secolul al XVII-lea. El a dobândit un act de stăpânire asupra satului, iar locuitorii plătiaă lui, dijmă. Fiind epitrop al gîmiei celei mari din Babadag, întrebuinta cea mai mare parte din dijmă pentru întreținerea gîmiei și de aci numele satului Zebil, care în limba arabă însemnă pomană.

Actul de stăpânire se zice, că există și azi la un urmaș al înființătorului satului și că mulți din Turcii trăitori azi zic, că au vădut acel act, ce era întărit prin semnăturile a 7 sultani.

Românii au venit în sat cam de vre-o 160 ani, din Basarabia și din Moldova; în 1850 satul era românesc. Bulgarii sunt veniți în urma războiului din Crimeia. Locuiaă și Turcii în sat; ei au emigrat înaintea războiului din 1877.

În delul gura Smeului de lângă sat, există o peșteră; locuitorii spun, că ar comunica cu Enișala și Beș-Tepe. Póte că această peșteră era una din locuințele Troglodiților, popor al Dobrogiei cu mult înaintea cuceririi romane.

Lelewell identifică Zebilul cu vechiul Salsovia.

Hotarul amănunțit al comunii este: din cósă răsăritenă a lacului Babadag, se îndreptă către N. pe lângă golful lacului Razelm numit Cotu, ajunge în valea Cazangia, pe care o urcă puțin, apoi pe movila Toc-Simuiur, de unde se îndreptă către S.V. prin movila cu Socî, pe muchia delului din Fundul Găvanului, trece pe la V. de comuna Congaz, urcă în vârful delului Tugarlea-Bair.

De aci o ia către N.V. pe lângă pârîul Telița, până la confluența lui cu valea Isvorul urméză pârîul Telița, până la vărsarea sa în partea Coda Bălții a lacului Babadag, apoi țărmul Sudic până la balta Toprac-kiopru, la km. 30 al șoselei Tulcea-Babadag. De aci peste lacul Babadag, până la punctul numit Cherhana.

Forma hotarului este a unui trapez neregulat, lungimea perimetrului lui este de 30 km.

Marginele comunii sunt: La N. comuna Congaz, de care se desparte prin movilele Toc-Simuiur, cu Socî și delurile Fundul Găvanului și Tugarlea-Bair; la S. cu Babadag și Enișala, despartită prin lacul Babadag; la E. cu comuna Sarichioi, de care se desparte prin valea Cazangia; iar la V. cu cătunul Satul-Noi al comunii Congaz, de care se desparte prin riul Telița. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Budgetul comunei este de 3.693 lei la venituri și 3.641 lei la cheltuieli, cu un excedent de 260 lei. Contribuabilii sunt 172. Case sunt 165, bordeie 2, băcăni 1, mori 19, fântâni 38.

Comuna are o școală mixtă cu un învățător și o învățătoare, e construită de locuitori în 1880 și costă 10.000 lei, frecventată în mediu de 93 elevi. Local de Primărie, n'are.

Biserica există una, cu hramul Sf. Dumitru, fondată în 1874 de locuitori; are ca venit 10 hectare pământ și o vie; are doi preoți și doi cântăreți.

E așezată pe șoseaua vicinală Congaz-Zebil-Sarichioi, etc.

Mai sunt și drumuri naturale spre Congaz, Agi-Ghiol și Sabangeak.

b) **Plasa Măcin**, ocupă tot colțul N.-Vestic al Dobrogei. Se mărginește la Sud cu plasa Hârșova, din județul Constanța, de la pôlele sudice ale movilei Cazacilor, pe limita dintre județe până în punctul cel mai 'nalt al delului Ghiolgik-Bair, cota 306; la răsărit se mărginește cu plășile Babadag și Tulcea și anume: o linie aproape dreaptă ce ar pleca spre N. din vârful delului Ghiolgik-Bair, până în punctul Jaila-Nord, iar de aci către răsărit pe o lungime de 4.500 m. până la N. satului Ortachioi formează limita între plășile Măcin și Babadag; din acest punct către N. pe delul Bocloghea, pe urma valului lui Traian; pe lângă și la răsărit de mănăstirea Cocosul, către N. până pe delul Teilor; pe valca Capaclia, către răsărit până la lacul Rotund și în fine către N. la Dunăre, la pôlele delului pe care e pozițiunea Eschi-Cale.

La V. se mărginește cu jud. Ialomița, Brăila și Covurlui, de care se desparte prin Dunăre, de la Movila Cazacilor până la gura Prutului; iar la N. cu Rusia, de care fluviul o desparte de Basarabia.

Suprafața plășii este de 1346 km. p. sau 134.669 hect., iar populația de 27.943 suflete. Repartiția pe comune și sate este:

C O M U N I	NEPRODUCTIV HECT.			PRODUCTIV HECT.		Suprafața Hect.
	Valră	Islaz	Drumuri, ape, stuf și stânci	Al locuitorilor	Al Statului și păduri	
Balabancea	54	777	711	3158	2844	7544
Carcaliu	67	335	3815	1172	1902	7291
Cârjelari	60	720	781	4179	3365	9114
Cerna	65	427	619	5127	1238	7476
Coium-punar	41	421	725	2860	8553	12603
Greci	69	346	875	2807	1750	5847
Isaccea	341	—	3080	3397	1516	8334
Jijila	42	210	1451	2080	3398	7181
Luncavița	64	658	1008	1841	16100	19671
Macin	478	—	1815	3408	2452	8243
Picineaga	41	530	902	3014	2400	6887
Pisica	8	210	4115	1070	223	5626
Satul-Noi	27	132	2681	2735	3373	8948
Turcôia	36	180	1015	1857	5175	8263
Vacăreni	72	360	2619	3352	5238	11641
Total . .	1468	5315	26212	42147	59527	134669

Populația plășii este de 27.943 suflete, repartizate pe comune astfel:

SATE și COMUNE	Români	Găgăuți	Turci	Tătari	Fig. turci	Fig. creștini	Bulgari	Ruși	Lipov. popovi	Lip. hespop.	Greci	Armeni	Evrei	Germani	Italiani	Albanezi	Munteșeni	Englezi	Francezi	Poloni	Belgieni	Scoti	Austro-Ung.	Barbați	Femei	Copii	Capl de fa- mille	Totalul su- fletelor
Balabancea . . .	230	—	113	—	—	11	—	153	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117	111	280	129	508
Gaeferca rusă . .	3	—	—	—	—	—	9	119	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	27	76	29	131
Hancearca . . .	6	—	—	—	—	—	—	338	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	60	231	63	348
Islam Gaeferca . .	330	—	—	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76	72	211	80	359
Taița	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Țiganca	66	—	—	—	—	73	—	81	—	—	1	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	22	1	57	53	143	63	253
Total	635	—	113	—	—	106	16	691	—	—	1	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	22	1	335	323	941	364	1599
Carcaliu	105	—	—	—	—	—	—	—	1905	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	440	479	1106	469	2025
Ac-Punar	395	—	13	—	—	—	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	94	267	90	452
Cârjelari	669	—	—	—	—	133	41	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	173	174	504	172	851
Hasanlar	138	—	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	51	99	49	200
Jaila	162	—	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	46	98	46	188
Omurlar	—	—	—	106	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	20	65	21	108
Total	1364	—	101	106	—	133	87	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	381	385	1033	378	1799
Piatra roșie	38	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	1	—	46	—	3	—	5	—	11	—	—	54	20	33	54	107
Cerna	239	1444	33	22	—	7	171	36	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	387	394	1188	410	1969
Total	277	1444	33	22	—	7	172	36	—	—	19	—	1	—	46	—	3	—	5	—	11	—	—	441	414	1221	464	2076
Ai-oroman	558	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	126	118	320	126	564
Canat-calfa	287	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	59	171	59	287
Coium-punar	310	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64	60	186	62	310
Total	1155	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	247	237	677	247	1161
Greci	1365	—	168	11	—	14	82	19	—	—	10	6	1	—	111	19	—	—	—	—	—	—	—	883	401	1022	433	1806
Isaccea	1399	—	675	72	44	17	229	555	—	31	129	18	104	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	854	745	1688	886	3287
Cocoș	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	—	—	—	48
Total	1447	—	675	72	44	17	229	555	—	31	129	18	104	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	902	745	1688	886	3335
Jijila	1246	—	—	—	—	17	—	—	—	—	2	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	273	278	731	284	1282
Luncavița	1404	—	—	—	—	27	73	—	—	—	21	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	362	346	859	347	1567
Tichilești	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	3
Rachel	406	—	—	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92	95	232	103	419
Total	1810	—	—	—	—	27	86	—	—	3	21	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	457	441	1091	450	1989
Ghecet	61	—	11	—	—	—	8	—	—	—	62	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	29	71	52	148
Măcin	2615	9	645	54	5	32	395	5	1	—	88	26	107	4	6	47	—	—	—	11	—	—	14	877	1037	2150	980	4064
Total	2676	9	656	54	5	32	403	5	1	—	150	32	107	4	6	47	—	—	—	11	—	—	14	925	1066	2221	1032	4212
Picineaga	1341	—	—	—	—	22	33	—	—	—	4	—	14	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	297	306	812	331	1415
Azaclau	357	—	—	—	—	—	7	48	—	—	5	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	101	100	219	107	420
Pisica	465	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	102	103	266	109	471
Total	822	—	—	—	—	5	7	48	—	—	5	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	203	203	485	216	891
Satu-Noș	365	63	—	—	—	5	350	12	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175	177	448	165	800
Turcoia	1154	—	—	—	—	13	1	—	2	—	—	5	14	6	182	—	—	—	5	—	—	—	14	370	310	716	336	1396
Iglița	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	14	16	13	29	14	58
Total	1209	—	—	—	—	13	1	—	2	—	—	5	14	6	185	—	—	—	5	—	—	—	—	386	323	745	350	1454
Garvan	680	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	143	151	389	136	683
Văcăreni	1361	1	2	—	—	41	7	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	305	328	783	316	1416
Total	2041	1	3	—	—	43	7	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	448	479	1172	452	2099
Total pe plasa . .	17858	1517	1749	265	49	441	1473	1374	1908	34	350	105	287	24	348	70	3	1	13	12	11	22	29	6293	6257	15393	6521	27943

Densitatea populației este de 20 locuitori pe un kilometru patrat.

Acastă plasă se compune din două comune urbane și 13 comune rurale.

Reședința Sub-prefecturii este în orașul Măcin.

1. *Comuna Balabancea* ocupă totă valea superioară a râului Taița, e așezată la 29 km. spre S.-E. de Măcin și la 22 km. spre S. de orașul Isaccea. Se compune din următoarele călune: *Balabancea* (corupție din Balaban-kioi = satul lui Balaban), sat locuit numai de Turci prin 1850, acum aș emigrat în mare parte, e așezat pe malul drept al Taiței, la pôlele delului Carapcea, e satul de reședință; *Giaferca rusă* (Giafer, nume propriu) pe valea Holuclu, la 6 km. spre N. de Balabancea, a fost fondată de Ruși în urma războiului din Crimeia; *Hamcearca*, fostă mănăstire rusescă așezată pe dreapta Taiței la 5 km. spre N. de Balabancea; *Islam-Giaferca* sau *Giaferca-Turcescă* pe valca Coslugea la 3 km. spre E. de Balabancea, a fost odinioară locuit de Turci, emigrați acum cu toții; *Taița* locuită multă vreme de Ruși, până la războiul din 1877, e așezată pe valea Țiganca în munți; astăzi cătunul este nelocuit și face parte din cătunul mărginaș numit *Țiganra*; este la depărtare de 9 km. spre N. de Balabancea; *Țiganca* pe râul Taița la 8 km. spre N. de Balabancea, a fost locuită de Ruși prin 1850.

Tot de această comună mai țin: *mănăstirea Taița* la 1¼ spre N. de Țiganca, în sus pe cursul Taiței, a fost mănăstire românească prin 1850, acum nu mai are călugări, ci în ea deservește preotul din Hamcearca și vin locuitorii din Țiganca. Nu se știe de cine și când s'a fondat această mănăstire; *móra mănăstirei Cocoșul*, așezată pe valea Pârlita la 2 km. spre răsărit de Țiganca peste dealuri, aparține Mănăstirei Cocoșul e la 6 km. spre S. de Mănăstire; *Crucea lui Jon Agian* o locuință izolată pe delul Daiaman-Bair. Pozițiunea comunei Balabancea este pitorească și igienică, aerul curat; munții, care o înconjură acoperiți de păduri bătrâne de tei, îi îndulcesc clima atât vara cât și iarna.

Hotarul amănunțit al comunei: plecând din vârful delului Breazu, d'asupra mănăstirei Cocoșul, se îndreaptă către N.-V., trece prin apropierea mănăstirei, pe la pôlele delului Cocoșul, pe muchia delului Cadiul, până în vârful delului Galmel — înșirate; în tot acest parcurs a străbătut de a lungul pădurea Taiței. De la Galmel — înșirate se îndreaptă către V., coboră în valea râului Luncavița, pe care o însoțesc până la confluența sa cu Luncăvicioara, la locul numit *podul lui Trandafir*; se îndreaptă puțin către S.-V. și urcă în vârful delului Gogoncei; de aci aproape în linie dreaptă se dirije spre S.-V., taie valea Luncăvicioara, trece peste delul Ferului, prin valea Lupului, pe la pôlele delului Stubeilor și urcă în delul Negoiu a cărui muchie o urmăzează până în vârful Almalia; de aci urmând aceeași direcțiune cu ore-care cotituri, pe muchile delurilor David și Amzălăi, pe la pôlele delului Carapcea ajunge în râul Taița la 2 km. mai jos de satul Balabancea. De aci urcă puțin spre N. pe lângă râul Taița, până aproape de satul Balabancea, se îndreaptă către E., până la pôlele delului Bocloghea, d'asupra comunei Orta-kioi, de unde apoi se îndreaptă către N. pe muchia delului Bocloghea, până la valul lui Traian, pe care îl urmăzează.

Urcă apoi delul Pârlita, coboră în valea Pârlita, la Móra Mănăstirei Cocoșul; de aci se îndreaptă către N.-E. urcând în susul văii Pârlita, până în delul Breazul d'asupra viilor Bădila.

Forma perimetrului comunei este aceea a unui exagon și un pentagon împreunate pe una din laturi; lungimea perimetrului este de aproape 110 km., iar suprafața de peste 75 kmp., adică 7.544 hectare.

Marginele comunei sunt: la N. Isaccea, de care se desparte prin delurile Breazu, Cadiul și pădurea Taița; comuna Luncavița, de care se desparte prin valea Luncaviței și delul Gogoncea; la S. comuna Ortachioi; la E. comunele Ali-bei-kioi, despărțită prin delul Bocloghea; Meidanchioi de care se desparte prin Valul lui Traian și cu comuna Nicolitel, de care se desparte prin valea Pârlita și delul Breazul; la V. cu comunele Greci, despărțită prin delul Negoiu; cu Cerna despărțită prin delul lui David și Amzălăi; cu cătunul Ac-punar (al comunei Carjelari), de care se desparte prin delurile Amzălăi și Carapcea. Repartiția suprafeței și populației este arătată la plasă.

Case sunt 291, bordeie 23, cârciume 5, mori 2, fontâni 39.

Budgetul comunei este de 6,278 lei la venituri și 5,497 lei la cheltuieli, cu un excedent mediu (pe cinci ani) de 3.908. Contribuabilii sunt 268.

În totă comuna sunt două școli mixte, în Balabancea și Islam-Giaferca înființate de județ în 91 și 97, n'au local propriu; au ca venit în fiecare cătun câte 10 hectare pământ; au doi învățători și 80 elevi. Primăria n'are local propriu.

Cultul religios este reprezentat prin 4 biserici creștine și o giamie. O biserică este în cătunul Balabancea instalată într-o casă cerkezescă, în urma războiului din 1877—78, are hramul Sf. Apostoli Petru și Pavel. În 1897 s'a construit biserică nouă, care a costat 12,000 lei; e deservită de un preot, care slujesc și la cătunul Islam-Giaferca și un cântăreț; ca venit are 10 hectare pământ; o a doua Biserică e în cătunul Islam-Giaferca cu hramul Acoperământul Maicii Domnului, fondată în 1859 de o rusă din satul Giaferca-rusă, are un cântăreț; are 10 hectare teren; o a treia în cătunul Hamcearca cu hramul Adormirea Maicii Domnului; la această Biserică vin și locuitorii din cătunul Giaferca-rusă, care n'are Biserică; este foarte veche, la început a fost mănăstire călugărească, fondată nu se știe de cine și când.

Cătunul Țiganca n'are biserică; locuitorii din Țiganca se duc la Mănăstirea Taija, la care servește preotul din Hanicearca. Are 14 hectare teren ca venit. Nu se știe de cine a fost fondată.

Giamia din cătunul Balabancea, fondată după ultimul război, într-o casă veche cerkezescă de către Turcii locuitori din cătun; are un hogaș și 10 hectare de pământ date de comună.

Comuna Balabancea se află la 2 km. departe de Ortachioi, pe unde trece șoseaua Babadag-Măcin.

Pe valea Taijei e o șosea vicinală, care leagă între dânsle diferite cătune ale comunei, așezate aproape toate pe vale.

Mai sunt și alte drumuri, care pun în legătură comuna Balabancea cu: Ac-Punar, Cerna, Greci, Luncavița, Isaccea, Mănăstirea Cocosul și Nicolieț. Toate drumurile duc peste deluri prin păduri încântătoare de tei.

2. *Comuna Carcaliū*, (contras din cara-cale = fortăreță neagră) e așezată pe țărmul Dunării, pe un bot de del ce înainteză către apus prin bălțile Carkaliū la N. și Iglia la S., era odinioară locuită numai de Ruși, care înaintea războiului din 1855 emigrară și veniră apoi în 1858. E departe la 8 km. spre S. de orașul Măcin.

Se zice, că această comună a fost înființată pe la începutul secolului al XIX-lea de nise pescari Ruși și că purta la început numele de *Camena*. În 1825, satul era destul de mare, Turcii i-au schimbat numele vechi, în acela pe care îl poartă astăzi.

Hotarul comunei începând de la Movila Carcaliū de pe delul cu acelaș nume, se îndreaptă către S.E., coboră delul și merge paralel cu drumul comunal Măcin-Turcokia, până la capătul răsăriten al bălții Iglia; de aci se îndreaptă către apus, urmând puțin malul bălții, o taie curmeziș și merge pe canalul ei de scurgere până la Dunăre, de unde îndreptându-se către N.V. urmând malul Dunării, cuprinzând și insula Carcaliū; la 2 km. spre N. hotarul părăsește fluviul, spre a se îndrepta către E., taie pe din două balta Carcaliū, urcă delul Carcaliū, până la movila cu acelaș nume. Forma sa este aceea a unui trapez neregulat; lungimea perimetrului de 117 km.

Limitele comunei sunt: la N. Măcin; la E. comuna Greci, de care se desparte prin delul Carcaliū; la S. cătunul Iglia al comunei Turcokia, de care se desparte prin balta Iglia; la V. cu Dunărea, care o desparte de județul Brăila.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Case sunt 397, prăvălii 6, mori 10, fântâni 5.

Budgetul comunei este de 9.340 lei la venituri și de 7.631 lei la cheltuieli, cu un excedent mediu de 8.542 lei. Contribuabilii sunt 295.

Sunt în comună trei școli: una română clădită de locuitori în 1887, costă 3500 lei, are un învățător, 25 elevi; venit are 10 hectare teren; două școli lipovenesci cu doi învățători. Primăria clădită în 1883 a costat 3000 lei. Acum se reconstruiește.

Biserică e una lipovenescă, fondată în 1874 de locuitori, are hramul St. Treime, 10 hectare teren de la Stat, un preot, un diacon și un cântăreț.

Comuna este în legătură prin drumuri naturale cu: Măcin (la acest oraș există și șosea județiană), Greci și Igliza.

3. *Comuna Cârjelari*. Așezată în basinul superior al râului Picineaga, pe afluentul lui numit Cârjelari, la 34 km. spre S.E. de Măcin; această comună se compune din următoarele sate: *Ac-Punar* (puț alb) așezat pe șoseaua Babadag-Măcin, între Ortachioi și Cerna, la 8 km. spre N. de Cârjelari, era locuit numai de Turci în 1850, acum aș emigrat mai toți și înlocuiți cu Români din Basarabia; *Cârjelari*, satul de reședință (poate că numele său vine de la Cârjali), era locuit de Turci și Români; Turcii aș emigrat toți; *Hasanlar* la 2 km. spre apus de Cârjelari, numele său însemnă satul lui Hasan, probabil fondatorul lui, în urma războiului din Crimeia; *Jaila*, sat eminamente turcesc în 1850, așezat la 6 km. spre N. de Cârjelari, aproape de șoseaua Babadag-Măcin și *Homurlar*, așezat pe pârâul cu acelaș nume, la 3½ km. spre N.V. de Cârjelari, într-o pozițiune pitorească și sănătoasă.

Comuna astfel compusă se mărginește la N. cu comuna Cerna; la V. cu Ciolum-Punar; la E. cu Atmagea și Orta-kioi; iar la S. cu comuna Urumbei, din județul Constanța.

Repartiția suprafeții și populației pe cătune este arătată la plasă.

Case sunt 287, bordeie 65, prăvălii 4, fântâni 24.

Budgetul comunii este de lei 6.605 la venituri și de 6.061 lei la cheltueli, cu un excedent de 2.722 lei în mediul. Contribuabili sunt 286.

În comună sunt 2 școli: în Ac-Punar și Cârjelari; aș 3 învățători și 115 elevi. Cea din Cârjelari clădită în 1898 costă 10.000 lei; cea din Ac-Punar în 1899 costă 4.500 lei. Primăria clădită în 1882, costă 4.600 lei.

Biserici sunt două: una în Cârjelari, cu hramul Adormirea Maicei Domnului, clădită în 1868 și alta în Ac-Punar cu hramul Întâmpinarea, clădită 1893, costă 12.000 lei. Fiecare are 10 hectare teren, câte un preot și un cântăreț. Sunt și 3 gîmii cu 3 imami în Hasanlar, Jaila și Homurlar.

Comuna e așezată cu două din satele sale (Jaila și Ac-Punar) pe șoseaua vicinală Babadag-Măcin. Mai sunt în coprinsul comunii drumuri, care pun în legătură diferitele cătune între ele, cum și cu satele învecinate, astfel spre: Cerna, Balabancea, Ortachioi, Atmagea, Ciucurova, Urumbei, Canat-Calfa, Ciolum-Punar, Aș-Orman și Satul-Noș.

4. *Comuna Cerna*. Este așezată pe râul Cerna și pe șoseaua Babadag-Măcin, la 25 km. spre S.E. de Măcin. Numele său este slav și însemnă «negru», nu știu prin ce împrejurare; era locuită în 1850 de Bulgari și Turci. Se compune din satul de reședință și un mic *cătun Piatra-roșie*, fondat în 1896 de coloniști Italieni și alte naționalități, care se ocupă cu exploatarea pietrii din delul Piatra-roșie; satul e așezat la pôlele delului Piatra-roșie, pe drumul Măcin-Hârșova.

Hotarul comunii: plecând din vârful Almalia al delului Negoiu, se îndreptă către S.E. pe muchia delurilor David și Amzalăi, până în apropiere de Balabancea; de aci o ia către S.V., trece pe la pôlele vârfului Cerna, taie valea Jaila și urcă delul Hasanlar, de unde se îndreptă către N.V., taie iarăș valea Jaila, apoi valea Cernei, trece pe la N. comunei Satul-Noș, de aci se îndreptă către N. pe lângă drumul Măcin-Hârșova, pe la pôlele delului Piatra-roșie, taie valea Ulmului, trece printre delurile Priopcea, Caracicula și Bujor, o ia spre E. pe muchile delurilor Megina și Daiaman-Bair și în fine urcă în vârful Almalia.

Forma lui este aceea a unui patruleter neregulat. Lungimea perimetrului de 32 km.

Marginele comunii sunt: la N. comuna Greci, de care se desparte prin delurile Priopcea, Megina, și Daiaman-Bair; la E. comuna Balabancea, despărțită prin delul Amzalăi; la S.E. cătunul Ac-Punar (comuna Cârjelari); la S.V. comuna Satul-Noș; la apus comuna Turkioia, de care se desparte prin drumul Măcin-Hârșova.

Repartiția suprafeții și populației pe cătune și naționalități este arătată la plasă.

Case sunt 366, bordeie 15, hanuri 3, prăvălii 6, mori 6, fântâni 11.

Budgetul comunii este de 9.519 lei la venituri și de 8.989 lei la cheltueli, daș un excedent mediu de 2.647 lei. Contribuabili sunt 294.

În comună e o singură școală, clădită de locuitori în 1880-81; costă 22.000 lei, are 10 hectare teren, 2 învățători și 176 elevi. Primăria clădită în 1886, costă 10.000 lei.

Biserica are: una, fondată de locuitori în anul 1841, are hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril. Inscripția e în limba bulgară. Are un preot și un cântăreț; ea venit are 17 hectare date cu tapiu și 10 hectare de la Stat. Biserica reconstruită în 1897, a costat 74.000 lei.

Maie e în comună și o gîmie deservită de un hogo; are 10 hectare teren.

Prin comună trece șoseaua vicinală Babadag-Măcin și drumul Măcin-Hârșova; mai sunt și drumuri comunale, care o pun în legătură cu satele învecinate: Turcîia, Greci, Țiganca, Hamcearca, Balabancea, Ac-Punar, Hasanlar, Aî-Orman și Satul-Noû.

5. *Comuna Coium-Punar*. În basinal superior al rîului Picinêga și la pôlele Sudice ale délului Ghiun-Ghiurmez, la hotarul județului Tulcea, se află comuna Coium-Punar, la 36 km. spre S.E. de Măcin. Ea se compune din 3 sate: *Coium-Punar* (fântâna oii), ca reședință, pe valea cu acelaș nume; *Canat-Calfa* la 3 km. spre E., pe valea cu acelaș nume și *Aî-Orman* (pădurea ursului), la 4 km. spre N.E. de satul Coium-Punar, pe rîul Aî-Orman sau Picinêga.

Comuna nu datêză de cât de fôrte pușin timp; tótă valea Aî-Ormanului era odiniôră acoperită cu păduri dese și locuită de Tatarî din Crimeia; n'aveau locuințe stabile, ci se ocupaû cu brigandajul.

Peste acêstă populațiune vin Româniî basarabenî și moldovenî, probabil între 1860-1877 și fondară aceste 3 sate, care nu se vêd figurând pe harta lui I. Ionescu din 1850.

În urma resboiului din 1877, Româniî se adunară în mai mare număr și ast-fel se populă valea Aî-Ormanului.

Comuna se mărginesce la N. cu Satul-Noû și Picinêga; la V. cu Ostrovul; la S. cu Urumbeî și la Est cu Cârjelari.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Case sunt 207, bordeie 19, prăvălii 4, mori 1, fontâni 11.

Budgetul comuniî este de 4.530 lei la venituri și 4.417 lei la cheltueli, cu un excedent în mediû (pe 5 ani) de 565 lei. Contribuabili sunt 232.

În comună sunt 3 școli de ambele-sexe, în fie-care cătun câte una; au venit 10 hect. teren, 3 învățători și 143 elevi. Școla din Coium-punar clădită în 1898, costă 3.600 lei; cea din Aî-Orman în 1881, costă 600 lei; cea din Canat-Cala, în 1898 și costă 3.200 lei. Primăria clădită în 1882, costă 8.000 lei. O biserică este în Coium-Punar, clădită de locuitori în 1880, costă 2.000 lei, are 10 hect. pămênt dat de Stat, e deservită de doi preoți și 2 cântăreți. Erau și douê geamiî în Coium-Punar și Canat-Calfa, dar acum sunt părăsite. La Aî-Orman și Canat-Calfa sunt douê case de rugăciuni.

Comuna n'are nici o șosea, ci numai drumuri ordinare, care pun în legătură între ele cele 3 cătune, cum și comuna cu satele înconjurătoare; ast-fel sunt drumuri: spre Picinêga, Satul-Noû, Cerna, Hasanlar, Cârjelari, Ciucurova, Urumbeî, Făgărașu-Noû, Aigâr-Ahmet și Ostrov.

6. *Comuna Greci*. Așezată la pôlele celor mai 'nalți masivi din Dobrovia, la 10 km. spre S.E. de Măcin, acêstă comună compusă dintr'un singur sat a fost locuită de Români și Turci pe la 1850.

De la împrejurarea, că locuitoriî ei se ocupaû cu grădinăritul, Turciî îi mai ziceau *Soanlâk* = cepăria. Nu se scie prin ce împrejurare pörtă numirea de azi. În unghiul munților la locul numit azi *Cuzluk*, se zice a fi fost un vechiû sat turcesc, aî căriî locuitori s'au retras la Greci. Româniî sunt veniți de vre-o douê secole în sat, unde trăiau în bună înțelegere cu Turciî, care azi au rămas prea pușini, în schimb sunt coloniști Italiani, cari se ocupă cu exploatarea pietrii din muntele Iacob și insula Blazova.

Hotarul amănunțit al comuniî: Plecând din vârful Sulucu al délului Pricopanul către răsărit, cobôră acest dél, trece pe la origina văii Grecilor, pe la Isvorul Jijilei, urcă Piscul 'nalt și Țuțuiat și după ce 'l cobôră taie valea Luncavița-mică și urcă în délul Gogoncea.

Din acest dél se îndreptă către S.E., îl coboră, taie valea Luncăvicióra, trece peste délul Teilor, taie valea Lupuluí, trece pe la pólele déluluí Stubeilor și urcă în vârful déluluí Negoiu, pe care după ce'l coboră spre vale, până în vârful Almalia, se îndreptă către V., trece peste délurile Daiaman-Bair, Megina, pe la pólele déluluí Piatra-ascuțită, până dă în drumul Măcin-IIârșova, pe care îl urmăzează spre N. pe la pólele déluluí Piatra-râiosă, până în dreptul movilei Râioșa; aci face o cotitură către V. și se îndreptă către N.V. paralel cu șoseaua, urcă délul Carcaliú în vârful Carcaliú; de aci o ia către E., până la pólele déluluí Grecilor, pe care îl urcă în direcție spre N., continuă pe muchia déluluí Pricopanuluí, până în vârful Sulucu.

Forma lui este a unui patruleter neregulat; lungimea perimetrului e de 57 km.

Marginele comunií sunt: la N.V. comuna urbană Măcin, de care se desparte prin délul Pricopanuluí; la S. comuna Luncavița; la E. comuna Balabancea, de care se desparte prin délurile Gogoncea, Teilor, Negoiu și Almalia; la S. comuna Cerna, despărțită prin drumul Măcin-Hârșova și cu comuna Carcaliú. Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Fig. 56. — Cariera «Iacob-Dél».

Case sunt 339, bordeie 3, hanuri 1, prăvălii 8, mori 3, fontâni 31.

Budgetul comunií este de 9.107 lei la venituri și 8.219 lei la cheltueli, excedentul mediu (pe 5 ani) fiind de 4.442 lei. Contribuabili sunt 330.

În comună este o școală clădită de locuitori în 1893, costă 12.500 lei, are 2 învățători și 68 elevi. Primăria clădită în 1889, costă 8.000 lei. Biserica e una cu hramul Sf. Hara-lambie, clădită de locuitori în 1883, costă 16.000 lei, are un preot și doi cântăreți. Mai e și o gîmie cu un imam.

Școla și Biserica au fie-care câte 10 hectare teren ca venit.

Pe la marginea comunií trece șoseaua Babadag-Măcin și drumul Măcin-Hârșova. Mai multe drumuri comunale pun în legătură satul Greci cu cele înconjurătoare: Carcaliu, Măcin, Luncavița, Balabancea, Cerna, Turcóa și Igliza.

7. *Comuna urbană Isaccea.* Numită în antichitate Noviodunum, mai în urmă Oblucița (veđi aceste nume la partea istorică). Isaccea este așezată pe Dunăre între milele 66—67, la 35 km. de Tulcea. Numele său a trebuit să fi fost Isak-Kioi = satul lui Isak, un pașă turcesc din secolul XVI-lea. Mormântul lui se vede și astăzi între ruinele cetății, nu de parte de casarmă, vechiul conac turcesc.

Pe lângă comuna urbană Isaccea, mai coprinde și *Mănăstirea Cocosul*.

Hotarul orașului este: plecând de pe malul drept al Dunării, din dreptul milei 71, de la gura Ciulnețului, se îndreaptă către S. prin stuț, taie lacul Piatra-călcăță, se continuă pe lângă Valea-Rece, pe la pólele déluluí Galmele-înșirate, urcă délul Cadiuluí; de aci pe muchia lui prin Pădurea-Mare, se îndreapă către E., urcă și coboră délul Breazuluí pe lângă Mănăstirea Cocos și se opresce între délurile Tugurlea și Piatra-roșie, de aci o ia către N. E. pe lângă viile Bădila, pe valea Capaclia, până dă de balta Capaclia, urmăzează puțin malul ei și apoi îl părăsesce, trecând pe lângă lacul Rotundu și se opresce la Dunăre în dreptul milei 65.

Forma conturului este accia a unui trapez neregulat, lung de 70 km.

Se mărginesce la N. cu Basarabia, de care se desparte prin Dunăre; la S. cu comuna Balabancea, despărțită prin culmea Isaccei; la V. cu comuna Luncavița; iar la E. cu Nicolitelul.

Când județul Tulcea se împărția în șese plăși, orașul Isaccea era reședința sub-prefec-turei plășii Isaccea, care coprindea comunele: Isaccea, Alibei-kioi, Balabancea, Frecățel, Luncavița, Meidanchioi, Nicolitel, Parkeș, Somova și Telița.

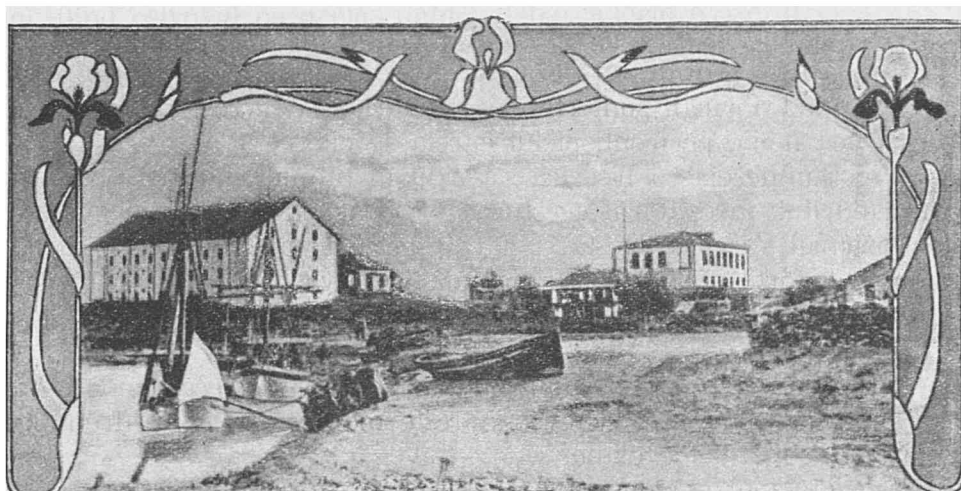

Fig. 57. — Portul Isaccea.

Prin 1850 orașul era locuit de Bulgari, Români și Turci.

În ziua de 22 Iulie 1897, am vizitat Mănăstirea Cocosul. Dacă pleacă cine-va pe jos din Nicolitel, peste del prin păduri bătrâne de tei, face fără multă oboseală și pe răsărit, chiar la miezul-zilei lui Iulie, o oră până la Cocos. Din vârful delului se zăresce mănăstirea în vale către apus, cu clopotnița ei roșie, e vârită într'un ungher al văii și încon-jurată de deluri acoperite cu păduri.

Fig. 58. — Mănăstirea «Cocosul».

Acest sfânt locaș este împrejmuit și cu clădiri, e ca o cetățuie în lăuntrul căreia se poate intra pe singura poartă din față; d'asupra acestei porți, numai sub liniștita stăpânire a Românilor, au mai îndrăsnit călugări a ridica o clopotniță înaltă de 20 metri, ce se poate vedea din depărtare. Până în 1883, mănăstirea nu se putea vedea, de cât numai după ce

cine-va străbătând pădurea ajungea la porța ei. Sciuse fondatorul ei s'o ascundă privirilor bănuitoare ale Turcilor.

La frontispiciul porții se citește următoarea inscripție: «*Sub Domnia M. S. Regelui României, Corol I, și a Soției Sale, Regina Eliabeta*, sub episcopatul Prea-Sfântului Episcop Iosif al Țării-de-jos, s'a zidit această clopotniță și paraclis, cu hramul Adormirea Maicii-Domnului, prin stăruința și cheltuiala soborului Sfintei Mănăstiri Cocos, în timpul stăreției prea cuvioșiei sale Archim. Daicul, în anul al 23-lea al stăreției sale, în anul mântuirii 1883».

De și această clopotniță a fost începută în 1864, ea nu s'a terminat de cât în 1883.

Interiorul mănăstirii este destul de spațios, are cam la 5 pogone suprafață.

Pe latura din fund a curții sunt chiliile călugărilor, ca vre-e 50 la număr, în mijloc se înalță biserica cea nouă, pe frontispiciul căreia se citește:

«Acastă Sf. și Dumnezeiască biserică s'a zidit în timpul stăreției prea cuvioșiei sale Visarion archimandritul, începătorul acestui sfânt locaș; iar cu cheltuiala Dumnisale Hagi Nicolae Ghiță Poenarul s'a zidit această sfântă Biserică în anii de la Hristos 1853». Interiorul bisericeii este foarte modest ornamentat: câte-va icône, tâmpla, sfesnicile, iconostasul și tronul episcopal, constituiesc tot mobilierul bisericeii, și acesta dăruit de persoanele pioșe.

La intrare, în curte, este mormântul fondatorului bisericeii celei nouă, Visarion.

În stânga bisericeii nouă, este cea veche; este mai mult o casă dreptunghiulară cu o cruce d'asupra și acoperită cu olane.

Interiorul este împărțit în două: la stânga sunt 4 camere mici, chiliile lui Visarion și a celor patru călugări, care au fondat această biserică în 1842, cu cheltuiala lui Ignatie Irodeanul, unul din călugări; la dreapta este biserica propriu zisă, curată, văruiată și cu câte-va icône atârinate pe pereți. Alături cu biserica este o cămăruță, în care se păstrează craniile călugărilor morți. În fața bisericeii celei nouă sunt camerele stareșului mănăstirii, ale administrației și arhondăria.

Mi s'a arătat condica mănăstirii, în care am găsit scris: «1835. Visarion archimandritul, fondatorul mănăstirii, venit din Sf. Munte (era Transilvănean din Făgăraș), împreună cu doi ucenici, Gherontie și Isaia, au cumpărat tarlaua de la o cadină; aci mai târziu (1842) au pus fundamentul bisericii vechi. Mai în urmă cu câțiva ani vine de se călugărește aci Niculae Hagi Ghiță Poenarul (din Poiana, Transilvania), care aduse cu sine 15,000 galbeni, 500 oi și 15 cai. Cu acești bani s'a construit biserica cea nouă în 1853».

Stărișul mănăstirii mai povestesc, că biserica veche, care acum nu mai există, ar fi fost fondată de câțiva din cei 70 apostoli ai lui Antipa, fugiți din Constantinopol din cauza persecuțiilor, că acea biserică avea d'asupra un cocoș, în amintirea celui ce i-a anunțat Sf. Petru lepădarea de Christos, și că de aci ar veni numele mănăstirii și a satului acum dispărut.

În spatele Mănăstirii este o cismea construită în anul 1875, de un oare-care Theodor Moruian.

Mai înainte mănăstirea avea o avere însemnată, ast-fel prin daniile călugărilor, care intrau în ea și a altor persoane evlavioșe, ea ajunsese să aibă 800 hect. păduri, 416 hect. pământ cultivabil, hergheli, turme de oi, boi, capre și porci.

Statul, i-a intentat proces și stărișul de atunci Cornilă Săbărenu, ne apărînd bine interesele mănăstirii a pierdut toate averile, lăsându-i numai 100 hectare pământ cultivabil, din care 20 hectare vii la Bădila, două mori: una în valea Lozova și alta la Părlita.

Mănăstirea e prevădută în buget cu 10.000 lei anual. Acum sunt aci 48 călugări, toți sunt Români, mai ales din Transilvania. Biserica cea nouă are hramul Sf. Treime; cea veche, Intrarea în Biserică.

Este murdară și rău întreținută, ea mai are nevoie de multe reparațiuni; trapza și bucătăria e într-o stare de murdărie de nedescris; călugărișii sunt murdari, neospitalieri și răi. Această mănăstire ar trebui pusă sub o administrație mai severă.

Drumul la mănăstire este prin păduri, prin care m'am întors; o oră m'i-a trebuit să

străbat drumul din pădure, după care am eșit în câmpia de pe valea Capaclia, acoperită cu o frumoasă cultură de lutun, apoi viile de la Bădila, care se țin lanț prin Gurgóia, până la Nicolifel, unde am ajuns la orele 7 séra, după un drum de trei ore pe jos.

În nóptea de 22 Iulie am rămas în Nicolifel, iar a doua zi am pornit spre Isaccea, unde am vizitat importanta pozițiune de la Eschi-kale.

Orașul Isaccea este vechi, rău întreținut, cu strade strimte. *E port la Dunăre* și debușul produselor regiunii, cum lemnărie, grâu și mai ales vinul din întinsele vii ale Sariceii. În fața orașului, fiind ostrovul cu acelaș nume, debarcaderul e așezat la 2 km. mai jos, în dreptul movilei Vizir-Tepe. Incingătorea fortificată se mai păstrează pe alocurea, de asemenea și mai multe magazii de pulbere subterane. Era un însemnat punct militar.

Case sunt 618, bordeie 41, hanuri 1, prăvălii 11, mori 10, fontâni 21. Repartiția suprafeții și populației sunt arătate la plasă.

Budgetul comunii este de 42.216 lei la venit și 39.062 lei la cheltueli, cu un excedent mediu de 15.772 lei. Contribuabili sunt 914.

Instrucția publică se predă în două școli: una de băeți cu 3 institutori și una de fete cu două institutore; ambele fondate în 1882, costă 18.000 lei; sunt 303 copii înscriși. Turcii au o școală alipită pe lângă gîmie. Primăria clădită în 1886, costă 13.000 lei.

Biserici sunt două vechi și în rea stare: una cu hramul Sf. Gheorghe și alta cu hramul Sfinții Voevozi; au 2 preoți și 3 cântăreți. Mai este și o gîmie foarte veche, nu se știe de cine e clădită; e deservită de un hoga.

Orașul este așezat pe șoseaua națională Tulcea-Măcin; mai sunt și șosele vicinale spre: Nicolifel, Cocos și Telița.

În timpul vécului de mijloc drumul principal militar era la Isaccea, el se despărția la Congaz, trecea pe la Nalbant, Frecăței și Telița. Era drumul tuturor invaziunilor turcesci în Moldova, Tătaria, Polonia și Rusia ¹⁾.

8. *Comuna Jijila*, coprinde tot basinalul rîului Jijila, satul este așezat la vărsarea rîului, în mlaștinele de la S. lacului Jijila, la 6 km. spre N. de Măcin, pe șoseaua națională Măcin-Jijila, care de la acest sat se continuă spre Văcăreni-Lucavița la Isaccea.

Din bătrîni se povestesc, că satul a fost fondat de Tătarii din Crimeia goniți de Ruși, acum vre-o 200 ani. Români veniți în sat sunt Basarabenii, care nu mai puteau suferi dominațiunea rusescă. Pe la 1850, satul era locuit numai de Români, cari goniseră pe Tătarii de altă dată.

Comuna n'are de-cît un singur sat, Jijila. Numirea e slavă. Hotarul amănunțit al comunii: plecând din balta Oii se îndreaptă către S., taie balta, grindul Otlogului, balta Ilenilor, până în balta Somova; de aci o ia către S.E. pe muchia delurilor Cheia și Pricopanului, prin vârful Sulucu; de aci către E. pe la origina văilor Greci și Jijila, până în delul Piscul 'nalt și Țuțuiat; se îndreaptă apoi către N. pe muchia delului Petros, până în vârful Kitlău, de unde o ia către S.V. până dă în valea Jijila, urmează cursul acestui rîu cam 2½ km. și după ce îl părăsesce, urcă către N.V. pe delul Milcovului, taie valea lui Bran, trece nu departe de satul Jijila, urmează valea Nucilor, taie lacul Jijila și ajunge în balta Oii.

Forma conturului este aceea a unui dreptunghi frânt, lung de 60 km.

Marginele comunii sunt: la N. comuna Văcăreni; la S. și S.V. orașul Măcin, de care se desparte prin delurile Cheia și Pricopanul; la S.E. comuna Greci; la E. comunele Balabanca și Luncavița, de care se desparte prin delurile: Piscul 'nalt și Țuțuiat și Pietrosu.

Case sunt 249, bordeie 3, prăvălii 1, fontâni 22. Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Budgetul comunii se compune din 4.869 lei la venit și 4.442 lei la cheltueli, dând un excedent mediu de 2.135 lei. Contribuabili sunt 223.

¹⁾ A se vedea harta ce însoțește scrierea lui I. Ionescu: «Excursion dans la plaine de la Dobrodja», *Baron de Toll*, op. cit. vol. II, p. 213 și harta lui K. F. Peters.

Instrucția publică se predă într-o școală mixtă, clădită în 1879 de locuitori, costă 10.000 lei, are un învățător și 95 elevi; ca venit, 10 hectare pământ.

Primăria clădită în 1888, costă 8.000 lei.

Biserica e una cu hramul Sf. Gheorghe și Sf. Dumitru, zidită în 1859 de maestrul Alexie cu părintele Mihaï și cu locuitorii; are un preot și un cântăreț; ca venit are 10 hectare pământ.

Afară de șoscaua de care am vorbit, mai sunt drumuri naturale către: Garvan, Văcăreni, Luncavița, Greci și Măcin.

9. *Comuna Luncavița*, cuprinde tot basinelul râului Luncavița, se compune din 2 sate (*Luncavița și Rakel*) și *Mănăstirea Tikilescă*.

Satul de reședință e așezat pe dreapta râului Luncavița, aproape de vărsarea lui în gârla Ciulnețul, e departe de Isaccea de 18 km., de Tulcea de 55 km., iar de Măcin de 17 km.

Satul a fost fondat de Români din Basarabia, nu se știe când; a fost locuit numai de Români, cari au suferit foarte mult din cauza năvălirilor tătarilor din Bugeac.

Rakel așezat la 3 km. spre răsărit de Luncavița, pe șoseaua Luncavița-Isaccea, aproape de gârla Ciulnețul, e un sat de asemenea înființat și locuit de Români basarabeni, cu mult înaintea jumătății a doua a secolului al XIX-lea.

Mănăstirea Tikilescă, așezată în fundul unei văi scurte, spre Sud de cherhanaua Melentie, la $\frac{1}{2}$ distanță între Isaccea și Rakel. E o mică bisericuță, care altă dată avea mai mulți călugări lipoveni bespopovi, azi sunt 3 călugărițe bespopove, plecate de la Cilicul, nemaî putând trăi între călugărițele rusești.

Hotarul comunei astfel compusă este: Începând de pe malul drept al Dunării, în fața milei 76, se îndreaptă către V., trece pe lângă baltă Crapina, taie în două baltă Popina și merge până lângă insula Popina-mică și dă pe grindul cel mare numit Pisica; de aci o ia către S.V. tot pe lângă baltă Crapina, taie grindul Pisica și gârla Ciulnețul, de unde apoi se dirige către S.E. pe lângă baltă, trece pe lângă insula Popina ascunsă.

De aci se îndreaptă către S., taie gârla Ciulnețul, urcă valea Nevestelnița, taie șoseaua națională Isaccea-Măcin, valea Puțul-Popi și urcă în vârful Kitlis al delului Pietrosu; de aci o ia către S.E. pe muchia delului Pietrosu, până în vârful delului Piscul 'nalt și Tuțuiat, de unde se îndreaptă spre E., taie valea Luncăvicioara, urcă și coboară delul Gogoncea și dă în valea Luncavița, la locul numit Măra lui Trandafir, de unde urmărește cursul văii Luncavița-mare, până în delul Galmele-înșirate; de aci o ia către N., trece pe lângă mănăstirea Tikilescă, taie șoseaua națională Isaccea-Măcin, taie în două baltă Piatra-călcăță și se oprește la Dunăre, la gura gârlei Ciulnețul, în dreptul milei 71.

Se mărginește la N. cu Basarabia, de care se desparte prin Dunăre; la S. cu comuna Balabancea, despărțindu-se prin valea Luncavița-mare și dealul Gogoncea și cu comuna Greci; la V. cu comuna Văcăreni; la N.V. cu comuna Pisica și la E. cu Isaccea. Forma conturului comunei este aceea a unui dreptunghi neregulat, lung de 78 k.

Repartiția suprafeței și populației este arătată la plasă.

Case sunt 376, bordeie 38, prăvălii 12, mori 15, fontani 12.

Budgetul comunei este de 10.965 lei la venituri și 7.680 lei la cheltuieli, dând un excedent mediu de 16.424 în curs de 5 ani. Contribuabilii sunt 561.

Instrucția publică se predă în două școli: una în Luncavița, clădită de locuitori în 1890, costă 5.700 lei, are 10 hectare pământ, 110 copii și un învățător; a doua în Rakel, clădită de locuitori în 1899, costă 11.582 lei, are un învățător, 34 elevi și 10 hectare teren. Primăria clădită la 1880, costă 10.000 lei.

Biserică sunt trei: una în Luncavița cu hramul Sf. Dumitru, e clădită de locuitori în 1827, are un preot, doi cântăreți și ca venit 10 hectare teren; a doua în Rakel cu hramul Sf. Nicolae, zidită în 1859 de locuitori, are un preot și un cântăreț; ca venit 10 hectare pământ; a treia tot în Luncavița fondată în 1898, costă 45.000 lei.

Afară de șoseaua ce vine de la Isaccea, comuna mai e în legătură prin drumuri ordinare cu satele învecinate: Nicolitel, Mănăstirea Cocosul, Țiganca, Taița, Greci, cu orașul Măcin, cu Jijila și Garvan.

10. Orașul Mărin de care depinde *cătunul Ghecet*, așezat în fața Brăilei, la unirea brațului Dunărea-veche cu Dunărea-nouă.

Măcinul este așezat în cotul ce Dunărea-veche face către apus; e departe de orașul Tulcea de 60 kilometri. Trecutul acestui oraș este arătat la partea istorică. În 1850 era locuit de Turci și Români, iar în Ghecet erau numai Turci. Numele acestui din urmă înseamnă trecere, propriu acestui punct.

La ocuparea Dobrogei de Români, orașul număra 400 case și o populație de 2.000 suflete.

De și așezat pe un platou 'nalt, ce domină Dunărea cu 50 metri, pozițiunea lui este frumoasă și sănătoasă, totuși orașul e murdar, rău pavat și rău întreținut, strade strâmte și întortochiate, prăvălii cu învelitori late, ce se prelungesc în stradă, în fine totul are înfățișarea unui oraș oriental. Fărte puțin a progresat de la venirea Românilor și de sigur va rămâne multă vreme în această stare. Lângă oraș sunt ruinele unei vechi cetăți, probabil *Arubium*; nu se mai cunoște de cât fundația și șanțul, are forma unui exagon stelat.

Hotarul orașului, începând de pe malul Dunării, de la locul de scurgere al lacului Mocanul, se îndreaptă către S.V. până la Ghecet, de aci către E. pe brațul Dunărea-veche pe lângă oraș, o ia către S.-S.V., oprindu-se la 4 km. mai sus de oraș, de aci taie în linie dreaptă către E. balta Carcaliu, urcă delul Carcaliu până în vârful său numit movila Carcaliu, coboară delul către N.E., taie drumul Măcin-Ostrov și se opresce la ptelele delului Grecilor; de aci ocolesce acest del, urcă muchia delului Pricopanului, din piscul Sulucu se îndreaptă către N.V. pe muchia aceluiaș del și pe aceea a delului Cheia; o ia către V., peste delul Sărăria, taie șoseaua Tulcea-Jijila, trece printre delurile Aganim și Orlica, taie gârta Colicerului, până la balta Somova, lângă grindul cu acelaș nume; de aci în linie dreaptă se dirige către N., tăind balta Ilenilor, grindul Otlogul, balta Oiș, grindul și gârta Combrei și se opresce pe țărmul sudic al lacului Lățimea, de unde se îndreaptă către S.-V.-V., pe lângă balta Mocanului, prin pădurea Golășeilor și se opresce la Dunăre, la vărsarea bălții Mocanului.

Se mărginesce la N. cu cătunul Azacără (com. Pisica) și cu com. Jijila; la S. cu com. Caracaliu; la S.E. cu com. Satul-Noș; la E. cu com. Greci; iar la V. cu Dunărea, care îl desparte de jud. Brăila.

Forma lui este aceea a două trapeze neregulate, unite între ele; lungimea perimetrului este de 80 km.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Case sunt 753, bordeie 27, hanuri 7, prăvălii 34, mori 8, fontăni 22.

Budgetul comunei este de 73.068 lei la venituri și 57.223 lei la cheltuieli, dând un excedent mijloc ũ pe cinci ani de 21.316 lei. Contribuabili sunt 788.

Fig. 59. — Giamia din Măcin.

Școli sunt două: una de băieți și una de fete, cu doi institutori și două institutoare, ambele sunt fondate în anul 1879 de locuitori. Acum se reclădesce un alt local.

Biserica ortodoxă e una, cu hramul Sf. Niculae, clădită în 1863; are un preot și un cântăreț; ca venit are 10 hect. teren de cultură.

Giamii sunt două: una este reconstruită în 1860, în locul alteia arsă în războiul din Crimeea; ea a fost construită de Berber Hagi Ahmet, la anul egirei 1177.

Pe inscripția celei de a doua se citește: «Este făcută această geamic de Mustan Aga, pentru binele obștesc și să dea Dumnezeu să mai fac și alte bunătăți. La anul egirei 1163.» Turcii au o școală de băieți și una de fete.

De la Măcin la Ghecet este o șosea națională; între Ghecet și Brăila e un vaporas ce face curse locale. Tot la Ghecet e și cablu telegrafic în Dunăre.

Măcinul e așezat pe șoseaua județiană ce merge la Isaccea.

Între Jijila și Luncavița, aceluși șosea se continuă spre Isaccea; mai sunt drumuri care pun în legătură orașul cu: punctul Orliga, Jijila, Luncavița, Greci și Carcaliu.

11. *Comuna Picineaga*. E așezată la vărsarea râului Aî-Ormanul său Picineaga, la pôlele Movilei Cazacilor; depărtarea sa de Măcin este de 26 km. spre miază-zi. Numele său amintescă poporul Pecenegilor.

Prin secolul XVIII era un sat turco-lătar, distrus în 1775.

Posiția sa era pe delul Carierelor și era port la Dunăre, până la care era un drum așternut cu piatră, numit drumul lui Justin (pôte Justinian); urmele acestui drum se văd și astăzi.

Pe la 1828, un Moș Petru Pelin, din județul Brăila, a venit și a făcut aci un bordei, apoi au mai venit din Basarabia: Moș Crăciun, Simion, Ion Tulimeu și au format satul actual, care a păstrat numirea celui vechi. Tătarii veniți din Bugiac au fondat și ei, probabil pe la 1838—40, un alt sat pe dreapta râului, așa că la 1850 exista două sate cu numele Picineaga: unul român pe stânga, care e cel de azi, și altul tătar pe dreapta râului; acesta din urmă a fost părăsit înaintea ultimului război.

Hotarul amănunțit al comunei este: plecând de la confluența gârlii Bălanu cu Dunărea, se îndreaptă către E., până la valea Ulmului; de aci o ia către S. pe vale, până la confluența ei cu Cerna, urcă spre răsărit cursul râului, îl părăsește și se îndreaptă către S., trecând prin movila Breazului, taie râul Aî-Orman, urcă și coboară delul Ghiun-Ghiurmes și ajunge în hotarul județului la pôlele delului; de aci o ia către V., taie drumul Ostrov-Satul-Nou, urmând hotarul județului, până la Dunăre, în locul unde se varsă viroga comunei Ostrov; urmează cursul Dunării în jos, până în punctul de unde am plecat.

Forma conturului este a unui dreptunghi neregulat, lung de 37 km.

Se mărginește la N. cu comuna Turcoaia; la E. cu Satul-Nou; la S. cu com. Ostrov (jud. Constanța) și la V. cu Dunărea, care o desparte de județul Brăila.

Case sunt 264, bordeie 8, prăvălii 4, mori 2, fontăni 5.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Budgetul comunei este de 6.201 lei la venituri și 5.483 lei la cheltuieli, dând un excedent mediu de 3.591 lei, în timp de cinci ani. Contribuabilii sunt 309.

Comuna are o școală, fondată în 1880 de locuitori, costă 14.000 lei, are un învățător, o învățătoare și 100 elevi; ca venit are 10 hect. teren.

Primăria fondată în 1881, costă 12.000 lei.

Biserica e una, fondată în 1900, costă 35.000 lei, cu hramul Sf. Voievozi; are un venit de 250 lei, 10 hect. de pământ; e deservită de un preot și un cântăreț.

Comuna e așezată în apropiere de drumul Măcin-Hârșova. Mai are și drumuri comunale care o pun în legătură cu satele: Turcoaia, Cerna, Ac-Punar, Jaila, Hasanlar, Aî-Orman, Coium-Punar, Aigăr-Ahmet și Ostrov.

12. *Comuna Pisica*. Comuna este așezată în mlaștinile Dunării, în cotul dintre Galați și Reni și se compune din două sate: *Pisica*, sat vechi românesc, fondat în secolul XVIII-lea de refugiați din Basarabia și Moldova, e așezat chiar pe Dunăre în Cotul M, dintre Galați și Reni, la 24 km. spre N. de Măcin și *Azaciul* în fața Galaților, pe grindul Zătoca, la

11 km. spre V. de precedentul; el se numia *Zătóca* și era locuit pe la 1850 de Români și Bulgari.

Hotarul amănunțit al comunei este: plecând de pe malul Dunării în fața Brăilei, la scurgerea bălții Mocanul, se îndreaptă către E., ocolesc balta Mocanului, până dă în balta Lățimea, de unde o ia către N. la Vadul Lățimea, apoi puțin către N.E. se întorce către S.E. prin stuf, taie grindul Pisica; de aci o ia către E., taie balta Popina și se opresce la Dunăre în fața milei 76. Urmază malul drept al fluviului în sus, până în fața Brăilei.

Forma hotarului este a unui poligon neregulat, ce seamănă cu două romburi unite pe una din laturi; lungimea perimetrului este de 112 km.

Se mărginesce la N. cu jud. Covurlui, de care se desparte prin Dunăre; la E. cu Basarabia, despărțită tot de fluviu; la S. cu comunele Văcăreni și Luncavița și la V. cu jud. Brăila.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Case sunt 176, bordeie 2, prăvălii 8, mori 2, fontăni 12.

Budgetul comunei este de 8.519 lei la venituri și 7.799 lei la cheltuieli, dând un excedent mediu de 3600 lei. Contribuabili sunt 92.

În comună sunt două școli: una în cătunul Pisica, fondată în 1888 de locuitori, costă 1500 lei, are un învățător și 40 elevi, ca venit are 10 hect. teren; o a doua în Azacalău, fondată de locuitori în 1898, costă 3500 lei, are o institutore și 20 elevi. Local de primărie, comuna n'are.

Biserici sunt două: una în cătunul Pisica, cu hramul Sf. Nicolae, fondată în 1881 de locuitori pe ruinele alteia vechi, costă 5.000 lei, are 600 lei venit și 500 lei spese, e deservită de doi preoți și doi cântăreți; o a doua biserică e în Azacalău, zidită de locuitori în 1834, are ca venit 230 lei și 10 hectare teren; e deservită de un preot și un cântăreț. Hramul bisericii este Sf. Nicolae.

Comuna este legată prin drumuri ordinare cu Cherhanaua de la Lata, de-a lungul malului Dunării, cu Azacalău și Ghecet. De la Azacalău e un drum ce vine la Garvan, de la Pisica un altul ce vine la Văcăreni. Mai are legături peste Dunăre cu barca, la Galați.

13. *Comuna Satul-Noi*. La vărsarea râului Cerna în mlaștinele de pe țărmul drept al Dunării se află așezată comuna Satul-Noi, compusă numai dintr'un singur cătun, la 24 km. spre S. de Măcin, pe drumul Măcin-Hârșova. Nu e fondată de cât în urma războiului din Crimeia, de Români, veniți din Basarabia, împreună cu Bulgari.

Se învecinește la N. cu comuna Turcoia; la E. cu Cerna; la V. cu comuna Picineaga; iar la S. cu comunele Coium-Punar și Cârjelari.

Cășla lui Teodorof, este o localitate izolată la N. de Satul-Noi; nu e locuită. Satul este abia în formație, de și datază de mai bine de 45 ani; e curat și bine întreținut.

Case sunt 136, bordeie 6, prăvălii 2, mori 4, fontăni 5. Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Budgetul comunei este de 3.806 lei la venituri și 3.563 lei la cheltuieli, dând un excedent mediu de 1.213 lei. Contribuabili sunt 165.

În comună e o singură școală, clădită de locuitori în 1882, costă 6.000 lei, are un învățător și 42 elevi, are venitul a 10 hectare pământ. Primăria construită în 1884, costă 10.000 lei.

De asemenea are o biserică cu hramul Nascerea Maicii Domnului, zidită de locuitori în 1875, are venit 10 hectare pământ; e deservită de un preot și un cântăreț.

Afară de drumul care pune satul în legătură cu Turcoia și Ostrov, mai sunt și drumuri comunale spre Cerna, Ak-Punar, Jaila, Homurlar, Hasanlar, Cârjelari, Aï-Orman și Picineaga.

14. *Comuna Turcoia*, este așezată pe Dunăre, la ptelele delului Iacob, la 18 km. spre S. de Măcin. Ea se compune din două sate: *Turcoia* și *Iglița*, la 6 km. spre N.V. de cea dintâi, pe Dunăre, lângă ruinele cetății romane Troesmis.

Turcoia e fondată pe la 1830 de Români veniți de peste Dunăre, fugind de asupririle de pe atunci. Se spune din bătrâni, că mai înainte prin aceste locuri erau păduri întinse și dese și pe la marginile lor se găseau bordeie locuite de Turci și Tătari; că satul nu era pe locul ce-l ocupă azi, ci peste brațul Dunării vechi; că pe la 1834, Rușii luând Brăila, locuitorii din acest sat, ce aparțineau domeniului Brăilei, au trecut Dunărea și s'au așezat în satul de azi, distrugând colibele Turcilor și făcându-și case chiar pe cimitirele lor. La 1850, Turcoia era locuit numai de Români.

Comuna se învecinește la N. cu Măcin; la V. cu Dunărea-veche, care o desparte de jud. Brăila; la S. cu comuna Satul-Noi; iar la E. cu comunele Cerna și Greci. În 1898 s'a înființat un nou sat numit *Iacob-Deal*, la pîclele muntelui cu acelaș nume, alcătuit din lucrătorii, ce se ocup cu exploatarea granitului.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Case sunt 276, bordeie 93, prăvălii 4, fontăni 13.

Budgetul comunei este de 13.888 lei la venituri și 10.525 lei la cheltuieli, dînd un excedent de 16.786 lei, în timp de 5 ani. Contribuabilii sunt 290.

În comună e o singură școală mixtă, fondată la 1882 de locuitori, costă 10.000 lei, are un învățător și 92 elevi; ca venit are 10 hectare teren. Primăria clădită în 1882, costă 6.000 lei.

Are o biserică cu hramul Sf. Niculae, clădită în 1862 de locuitori; are ca venit 10 hectare teren; e deservită de doi preoți și doi cântăreți.

Comuna e așezată pe drumul Măcin-Hârșova. Mai sunt și drumuri comunale ce servesc de legătură între Turcoia și Carcaliu, Greci și Cerna.

15. *Comuna Văcăreni*, e așezată pe pîntenile muntos cel mai de miază-nópte-apsan al Dobrogei, la 15 km. spre N. de Măcin și la 63 km. de Tulcea, pe șoseaua națională Isaccea-Măcin. Ea se compune din două sate: cel de reședință și *Garvan*, așezat la 1 km. spre apus de Văcăreni.

Ambele aceste sate erau locuite numai de Români și probabil 'au fost fondate tot de ei, pe la începutul veacului trecut.

Se mărginește la N. cu comuna Pisica; la S. cu comuna Jijila; la E. cu comuna Luncavița și la V. cu Măcinul și cu Pisica.

Repartiția suprafeții și populației pe sate și naționalități este arătată la plasă.

Case sunt 419, bordeie 3, prăvălii 7, mori 14, fontăni 21.

Budgetul comunei este de 9,473 lei la venituri și 8,694 lei la cheltuieli, dînd un excedent mediu de 3,894 lei în timp de 5 ani. Contribuabilii sunt 360.

Sunt în comună două școli, în fie-care cătun câte una; au trei învățători și 108 elevi; ca venit au câte 10 hect. pămînt. Sunt fondate de locuitori în 1884.

Sunt două biserici: una în Văcăreni cu hramul Sf. Niculae, zidită în 1826 de Alexandru I, Împăratul Rusiei; a doua în Garvan cu hramul Sf. Gheorghe, fondată de locuitori în 1875. Fie-care are câte un preot și un cântăreț. Ca venit au 10 hect. teren, fie-care.

Comuna fiind așezată pe șoseaua națională Isaccea-Măcin, e în legătură cu aceste două orașe, între care e așezată. Mai sunt și drumuri comunale, care duc la: Azaciu, Pisica, Luncavița, în valea Taiței, la Jijila și Măcin.

Pe drumul dintre Jijila și Garvan se află ruinele unei cetăți numită *Ghermea*, despre care nu se știe nimic.

c) **Plasa Sulina** cuprinde partea răsăriteană a Deltei și a ținutului lagunelor. Ea se desparte de plasa Tulcea printr-o linie, care plecînd de la Baliza Engleză pe Marea-Negră, se îndreaptă până la țărmul lacului Razelm, pe care îl urmărește până la gura Dranovului, apoi pe gârla Dranov și pe țărmul S.E. al lacului Dranov, până la gura Cernău.

De aci se continuă pe gârla Cernău-Florea, până la punctul trigonometric Cernău-Florea, de unde părăsind gârla se îndreaptă către brațul Sf. Gheorghe la Calinova, urmărește în sus brațul Sf. Gheorghe, până la gura gârlei Litcov, apoi pe gârle în sus până la cotul despre vest, merge în linie dreaptă pe țărmul lacului Obretin, până în brațul Sulina la mila 22, coboră pe braț până la mila 21 și de aci către N. până la gârla Lopatna, în direcția către V. pe grindul Stipoc, până la cîrda lacului Bacin, de unde se îndreaptă către N.V., până în brațul Chilia la cîrda de V. a ostrovului Tatar.

Se mărginește la N. cu Basarabia, despărțită prin brațul Chilia; la V. cu plasa Tulcea; la S. și E. cu Marea-Negră.

Suprafața acestei plăși este de 2.263 km. p. sau 226,369 hectare, iar populația de 11,161 suflete.

Repartiția suprafeții pe comune și sate este:

C O M U N I	NEPRODUCTIV HECT.			PRODUCTIV HECT.		Suprafața Hect.
	Vatra	Izlaz	Drumuri, ape, stuf și stânci	Al locuitorilor	Al Statului și păduri	
Caraorman	18	—	45000	—	5500	50514
Chilia-Vechie	81	640	27000	1704	4507	33932
Satul-Nou	41	—	23800	—	8317	32158
Sf. Gheorghe	40	—	38045	—	1625	30710
Șiștofca	33	—	35000	—	1590	36623
Sulina	57	—	22000	—	1375	33432
Total	266	640	200845	1704	22914	226369

Repartiția populației, pe comune, sate și naționalități, este :

COMUNE și SATE	Români	Găgăuți	Turci	Tătari	Bulgari	Ruși	Lipov. popovi	» bespop.	Greci	Armeni	Evrei	Germani	Italiani	Albanezi	Munte-negr.	Englezi	Poloni	Danemarci	Francezi	Indieni	Austro-Ung.	Bărbați	Femei	Copii	Cap. de fa- milie	Totalul su- fletelor
Caraorman	104	—	—	—	—	632	755	19	—	—	9	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	156	170	503	161	829
Uzlina	17	—	—	—	—	16	44	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	13	52	14	78
Total	21	—	—	—	—	648	799	20	—	—	9	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	169	183	555	175	907
Chilia-Vechia	580	—	1	—	42	1289	351	—	17	3	129	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	574	481	1359	513	2414
Letea	92	—	—	—	12	508	—	—	6	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	115	114	396	119	625
Satul-Nou	405	—	—	—	—	11	—	—	7	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83	76	273	87	432
Total	497	—	—	—	12	519	—	—	13	—	—	9	—	—	7	—	—	—	—	—	—	198	190	669	206	1057
Sf. Gheorghe	102	—	—	—	14	592	4	—	108	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	154	157	518	157	829
Periprava	11	—	—	—	—	—	333	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66	63	215	85	344
Șiștofca	12	—	—	—	—	—	685	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	133	134	430	159	697
Total	23	—	—	—	—	—	1018	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	199	197	645	244	1041
Sulina	803	5	268	22	35	594	7	—	2056	444	173	49	45	117	22	24	17	6	11	4	211	1211	986	2716	1299	4913
Total pe plasă	2126	5	269	22	103	3642	1387	99	2214	447	311	70	45	117	31	24	17	6	11	4	211	2505	2194	6462	2594	11161

Din cauza prea multor mlaștini, bălți, lacuri și gârle, densitatea populației este foarte slabă, de 4 locuitori pe 1 km. p.

Reședința plășii este în orașul Sulina. Coprinde 2 orașe și 4 comune rurale.

Tote localitățile din plasa Sulina, au fost descrise la Capitolul «Delta».

d) **Plasa Tulcea.** Ocupă partea de N. a jud. Tulcea. Se mărginește la N. cu Basarabia, de care se desparte prin Dunăre și brațul Chilia; la V. cu plasa Măcin; la S. cu plasa Babadag; iar la răsărit cu plasa Sulina.

Suprafața acestei plăși este de 2,316 km. p. sau 231,674 hectare.

Repartiția acestei suprafeți pe comune și sate, este:

C O M U N I	NEPRODUCTIV HECT.			PRODUCTIV HECT.		Suprafața Hect.
	Vatră	Izlaz	Drumuri, ape, stuf și stânci	Al locuitorilor	Al Statului și păduri	
Agighiol	65	328	10805	6112	1506	18816
Beștepe	54	270	5528	4009	2039	11900
Câșla	31	150	8047	2198	492	10918
Cătaloii	36	1412	3812	3856	1461	10577
Frecăței	30	568	2815	3233	918	7564
Mahmudia	231	—	12709	2177	157	15274
Malcoci	41	486	10030	2347	1500	14674
Meidanchioi	34	208	2775	2135	4805	9957
Morughiol	62	310	10700	2330	830	14232
Nicolifel	197	140	2815	2268	3825	9255
Parkeș	22	112	6700	1048	1519	9401
Sarighiol	64	320	15080	5378	137	20979
Sarinasuf	60	361	9300	4176	3828	17725
Satul-Nou	24	—	19238	514	256	20032
Somova	44	220	6953	2253	2812	12282
Telița	40	140	2857	2284	1815	7136
Tulcea	738	—	2239	12678	5297	20952
Total	1773	5025	132673	58996	33207	231674

Populația plășii este de 41369 suflete; densitatea locuitorilor este de 21 pe km. p.
 Repartiția populației pe naționalități, comune și sate, este:

COMUNE și SATE	Români	Gagaui	Turci	Tătari	Plig. turci	» creștini	Bulgari	Ruși	Lipov. popovi	» bespop.	Greci	Armeni	Evrei	Germani	Italiani	Albanezi	Munte-negr.	Austro-Ung.	Bărbați	Femei	Copii	Cap. de fa- milie	Totalul su- flete/or
Agighiol	1001	300	—	—	—	29	10	18	—	—	7	—	10	—	—	—	—	—	283	289	893	314	1465
Sabangia	455	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	90	86	298	95	474
Total	1546	300	—	—	—	29	10	18	—	—	7	—	29	—	—	—	—	—	373	375	1191	409	1939
Beș-Tepe	815	—	—	14	—	16	254	8	—	—	—	5	5	—	—	—	—	—	231	221	665	241	1117
Părlita	41	—	—	—	—	—	35	286	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87	76	199	90	362
Total	856	—	—	14	—	16	289	294	—	—	—	5	5	—	—	—	—	—	318	297	864	331	1479
Cataloi	356	7	2	—	—	—	213	49	—	—	—	—	9	332	431	—	—	—	294	280	825	328	1399
Enichioi	1	—	—	—	—	—	583	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	122	117	346	129	585
Total	357	7	2	—	—	—	796	50	—	—	—	—	9	332	431	—	—	—	416	317	1171	457	1984
Câșla	305	9	65	—	—	—	67	84	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	149	121	356	156	626
Frecaței	156	3	154	—	—	4	549	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187	195	549	192	931
Mahmudia	516	1	—	120	—	—	80	213	93	328	12	—	71	2	—	1	—	—	322	307	808	366	1437
Carasuhai	25	—	—	—	—	—	—	122	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	44	35	78	46	157
Gorgova	20	—	—	—	—	—	—	95	—	55	6	—	—	—	1	—	—	—	45	33	99	46	177
Total	561	1	—	120	—	—	80	430	93	393	18	—	71	2	1	1	—	—	411	375	985	458	1771
Malcoci	4	—	—	—	—	—	—	24	—	—	—	—	—	656	—	—	—	—	113	126	446	124	685
Prislava	479	—	—	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	93	104	295	99	492
Romula	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	16	48	16	79
Ilgani-de-jos	16	—	—	—	—	—	—	53	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	14	14	51	15	79
» » sus	14	—	—	—	—	—	—	73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	57	15	87
Principele Carol	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	29	63	29	120
Total	712	—	—	—	—	—	13	150	—	—	10	—	—	656	1	—	—	—	278	304	960	298	1542
Meidanchioi	717	—	3	—	—	353	109	13	—	—	1	—	8	—	—	—	—	—	261	247	696	290	1204
Morughiol	112	—	—	78	—	—	2	559	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	155	115	462	163	762
Danavăț-de-sus	56	—	—	—	—	—	—	276	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	64	196	73	332
» » jos	—	—	—	—	—	—	6	474	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	99	98	283	109	480
Total	168	—	—	78	—	—	8	1309	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	326	307	941	345	1574
Mon-Saon	1	—	—	—	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	—	—	—	32
Nicolitel	1759	3	—	—	—	143	60	3	11	2	9	11	16	3	—	—	—	—	445	412	1163	495	2020
Total	1760	3	—	—	—	143	60	34	11	2	9	11	16	3	—	—	—	—	477	412	1163	495	2052
Parkes	460	6	—	—	—	2	28	113	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	159	141	312	169	612
Sarighiol	942	—	—	—	—	—	130	65	—	—	—	—	11	2	—	—	—	—	244	251	655	269	1150
Calica	675	—	—	—	—	—	23	57	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	170	163	425	192	758
Total	1617	—	—	—	—	—	153	122	—	—	—	—	14	2	—	—	—	—	414	414	1080	461	1908
Sarinasuf	327	—	—	—	—	7	123	26	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	105	102	277	111	484
Caraibil	—	—	—	366	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	94	192	98	366
Beș-Bugeac	128	—	—	183	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74	71	166	80	311
Total	455	—	—	549	—	7	123	26	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	259	267	635	289	1161
Satul-Noi	188	—	—	—	—	—	17	50	8	—	—	—	8	—	—	—	—	—	63	57	151	65	271
Ceatalchioi	101	—	—	—	—	—	—	237	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	61	57	224	64	342
Pardina	86	—	—	—	—	—	—	169	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	49	49	163	50	261
Patlagença	—	—	—	—	—	—	—	57	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	27	85	27	137
Princ. Ferdinand	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	16	28	16	60
Total	435	—	—	—	—	—	17	513	88	—	4	—	14	—	—	—	—	—	214	206	651	222	1071
Somova	1018	4	—	—	—	19	33	102	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	252	262	663	276	1177
Telița	60	—	—	—	—	—	49	567	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	147	144	386	169	677
Poșta	145	—	—	—	—	—	2	325	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90	87	295	95	472
Mon-Cilic	13	—	—	—	—	—	—	80	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	3	91	1	—	95
Sarica	18	—	—	—	—	—	60	34	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	52	23	38	54	113
Total	236	—	—	—	—	—	111	1006	—	—	2	—	1	1	—	—	—	—	202	345	720	318	1357
Tulcea	4544	—	186	479	180	76	4276	3102	544	1311	1403	289	1826	333	15	352	39	26	4569	4270	10142	4168	18981
Total general	15993	333	410	1240	180	649	6722	7431	738	1706	1513	305	1993	1329	448	353	39	29	9355	8935	38695	9334	41369

Reședința plășii este în comuna Cataloi. Plasa coprinde două comune urbane: (Mahmudia și Tulcea) și 15 comune rurale.

1. *Comuna Agi-Ghiol* e așezată în basinul lacului Agi-Ghiol, la 15 km. spre S.E. de orașul Tulcea. Se compune din două sate: *Agi-Ghiol* (agi = amar, ghiol = lac), la capătul de Nord al lacului Agi-Ghiol, e reședința comunii și *Sabangia* (sêlbatec), așezat pe țărmul lacului Razelm, la 5 km. spre S.V. de cel d'întâi.

Ambele aceste sate au fost fondate de Turci, prin secolul al XVIII-lea, însă cu ocazia războiului din 1829, Turcii au părăsit satele și au fost înlocuiți de Români, pe care îi găsim locuindu-le la 1850.

Comuna se mărginește la N. cu orașul Tulcea; la S. cu lacul Razelm; la V. cu comunele Congaz și Cataloi; la E. cu comuna Sarighiol.

Repartiția suprafeții și populației comunei este arătată la plasă.

Case sunt 348, prăvălii 11, mori 20, fântâni 114.

Budgetul comunei se compune din 6.441 lei la venituri și 5899 lei la cheltueli, dând un excedent de 2.718 lei, în timp de cinci ani.

Sunt în comună 523 contribuabili.

Comuna are 2 școli: una mixtă în Agi-Ghiol fondată în 1892, costă 12.000 lei și una mixtă în Sabangia, fără local propriu; fie-care are câte un învățător. Totalul elevilor este 180. Venit are fie-care câte 10 hect. pământ. Primăria fondată în 1892, costă suma de lei 9.400.

Biserici sunt două: una în Agi-Ghiol cu hramul Sf. Voievozi, clădită în 1860; a doua în Sabangia cu acelaș hram. Fie-care are câte 10 hect. pământ și sunt deservite de câte un preot și un cântăreț.

La Agi-Ghiol este o șosea nu tocmai în bună stare, ce vine de la Tulcea și se continuă pe la Sabangia, Sarichioi, Zebil; mai sunt și drumuri comunale, care leagă cele două sate cu comunele învecinate: Sarighiol, Sarichioi, Zebil, Congaz și Cataloi.

2. *Comuna Beș-Tepe* așezată la pârâiele apusene ale masivului muntos cu acelaș nume, care însemnă cinci movile, căci în adevăr masivul are cinci mamelone înălțuite de la V. către E.

Comuna coprinde afară de satul de reședință, așezat la 24 km. spre E. de Tulcea și la 5 km. spre V. de Mahmudia, pe șoseaua vicinală Tulcea-Mahmudia și satul *Pârâia*, de pe brațul Sf. Gheorghe, la 5 km. spre N.V. de Beș-Tepe.

Comuna a fost fondată în secolul al XVIII-lea de Turci, ea se numea Beș-Tepe turcesc, în opoziție cu Beș-Tepe românesc, care mai în urmă s'a numit Mahmudia.

În războiul din 1828, satul a fost golit de locuitori și dărâmat de Ruși, nu s'a restaurat decât în 1856, de aceea nu'l vedem figurând la 1850.

Hotarul amănunțit al comunei este: Plecând din grindul Stipoc, se îndreaptă spre S., taie gârla Șonda, apucă puțin către V. și apoi către S., taie gârla Ciobanul, de unde se îndreaptă spre S.V., taie brațul Sulina la mila 40, trece printr'un mic lac, taie brațul Sf. Gheorghe la 2 km. mai jos de satul Prislav, ajunge în valea Sofular, pe care o urcă și după puțin drum o părăsesce, pentru a urca valea Curcusu-Mare și dă în calea vicinală Tulcea-Mahmudia.

De aci se îndreaptă către S.E., pe lângă șosea, o părăsesce, pentru a se îndrepta spre S., ocolesc ramificațiile apusane ale delului Cairacil, oprindu-se la 3 km. spre E. de satul Sarighiol, de unde se îndreaptă către E., apoi către N., taie delul Cairacil, o ia spre E., pe la pârâiele lui Nordice, se îndreaptă către N., taie șoseaua vicinală Tulcea-Mahmudia, de unde se dirige către N.E., taie delul Beș-Tepe printre al treilea și al patrulea vârf, apoi taie brațul Sf. Gheorghe, la un km. spre V. de Mahmudia, pe la pârâiele ruinelor cetății Bisericița, intră în stuf, lasă lacul Cara-Suhat la stânga, taie gârla Markel, gârla Litcov, urmăzeșcă țărâmul răsăritean al lacului Fortuna, din capul nordic al cărui se îndreaptă către N.E., taie gârla Șonda și ajunge la grindul Stipoc, în dreptul unei țârle; de aci o ia către V., pe lângă grind, până la lacul Bacin.

Lungimea acestui hotar, care are forma unui poligon neregulat, este de 85 km.

Marginele sale sunt: la N. comuna urbană Chilia-Veche, de care se desparte prin grindul Stipoc; la V. cătunul Prislav (com. Malcoci); la S.V. comuna Sarighiol, de care se desparte prin șoseaua vicinală, prin valea Curcusu-Mare și movila Cerdacului; la S. cătunul Caraibil (comuna Sarinasuf), de care se desparte prin o parte a delului Cairacil; la E. comuna urbană Mahmudia.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Case sunt 275, prăvălii 4, mori 15, fântâni 32.

Budgetul comunei este de 4.421 lei la venituri și 4121 lei la cheltueli, dând un excedent de 1.497 lei.

Sunt în comună 398 contribuabili.

Instrucțiunea publică se predă în două școli mixte, una clădită în anul 1879 de locuitorii de Beș-Tepe, a costat suma de 4.000 lei; are 20 hectare pământ, care îi aduc un venit anual de 120 lei; este în bună stare; are un învețător plătit de Stat; numărul elevilor este 84; a doua în Pârlita înființată în 1897, are un învețător și 58 elevi; n'are local propriu.

Sunt în comun două biserici ortodoxe: una în Beș-Tepe, cu hramul Sf. Dumitru, fondată de locuitori în 1860; e de lemn; are un venit anual de 450 lei și arenda a 10 hectare teren; e deservită de un preot, un paracliser și un cântăreț, acum se reconstruesce și va costa 55.000 lei. A doua în Pârlita, cu hramul Sf. Voevozi, fondată de locuitori în 1869; e în bună stare; are 520 lei anual venit, cum și arenda de la 10 hectare teren; e deservită de un preot, un cântăreț și un paracliser.

Mahomedani ai o geamie în Beștepe, deservită de un hoke; e întreținută de coreligionari și de Stat cu 60 lei anual.

Afară de șoseaua vicinală Tulcea-Mahmudia, mai sunt și drumuri ordinare, care pun în legătură comuna cu Caraibil, Sarighiol, Agi-Ghiol și cu șoseaua națională Tulcea-Babadag.

3. *Comuna Cășla* este așezată la apus de orașul Tulcea și se compune numai din satul de reședință, Cășla, care se zice că a fost întemeiat de un turc bogat Husein Efendi, ca loc de târlă de oi. Pe la 1844 vine Niculae Tololoiu, Român din Basarabia și se stabilește aici, împreună cu alții, deschide cârciumă și clădesce biserică. Pe la 1850 satul era locuit de Turci și Români.

Hotarul amănunțit al comunei este: începând de pe malul drept al Dunării, mila 55, se îndreaptă către S., taie prin stuări gârla Somova, apoi la uscat, șoseaua națională Tulcea-Isaccea, între km. 9—10, urcă și coboară delul Coazima, de la pôlele caruia o ia puțin către V., până la delul Cortel, de lângă care face un mare arc de cerc, o ia către S.E., pe la N.E. de satul Frecăței, prin delurile Cartal-Tepe, Săt-Bair și pe la pôlele apusane ale delului Taușan-Tepe, o ia către E., ocolind acest del și ajunge lângă șoseaua națională Tulcea-Babadag, în dreptul km. 7, de unde se îndreaptă către N., urmând valca Taușan-Iol, intră în stuf, taie lacul Cășla și gârla Somova și se opresce la Dunăre în punctul Ceatal-Ismail.

Forma hotarului este aceea a unui trapez neregulat, lung de 32 km. Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Marginele sunt: la N. Basarabia; la S. comuna Frecăței, de care se desparte prin delurile Cartal-Tepe și Săt-Bair; la V. comuna Somova; la E. orașul Tulcea, despărțit prin valea Taușan-Iol.

Case sunt 121, prăvălii 1, mori 8, fântâni 4.

Budgetul comunei este de 2.123 lei la venituri și 1891 lei la cheltuieli, cu un excedent de 1.162 lei.

Sunt în comună 102 contribuabili. Comuna are o școală mixtă fondată în 1883 de locuitori, costă 4.600 lei; are 10 hectare teren dat de Stat, un învețător și 42 elevi. Primăria n'are local propriu.

Pe ruinele vechii biserici din 1844, s'a reconstruit în 1880 o biserică nouă, de către locuitori, a costat 30.000 lei; e în bună stare; are 10 hectare de pământ de la Stat; e deservită de un preot, un diacon și un paracliser. Terenul îi produce 380 lei venit anual, mai are 120 lei de la primărie; cheltuieli sunt 332 lei.

Afară de șoseaua națională Tulcea-Isaccea, comuna mai e pusă în legătură prin drumuri ordinare cu satele învecinate: Cataloi, Frecăței, Poșta și Telița.

4. *Comuna Cataloi* e așezată în basinul mijlociu al râului Telița, pe șoseaua Tulcea-Babadag, la 12 km. spre S.V. de orașul Tulcea. Ea se compune din satele *Cataloi* și *Enichioi* (Satul-Noi), așezat mai la Sud de precedentul, pe aceeași șosea la 4 km. spre Sud.

Cataloi este un sat de tot nou, fondat în urma resboiului din Crimeia, de Români și Bulgari, veniți din Basarabia. Enichioi este mai vechiu și a fost înființat de Tătarii din Bugeac, ei au emigrat în mare parte, înaintea resboiului din 1877-78.

Hotarul amănunțit al comunei este: plecând de la pôlele delului Săt-Bair, se îndreaptă

către S., trece printre satele Cataloi și Frecăței, tăind râul Telița, pe la mura lui Hagi-Velicu, urcă și coboră delul Cataloi, după care se îndreaptă către S.E., până la pârâiele delului Ghiulele-Tepe, urmând puțin valea Isvorul, de unde se îndreaptă către E., taie delul Ghiulele-Tepe și râul Telița, printre satele Enichioi și Congaz, merge pe muchia delului Ceatal-Bair, oprindu-se în vârful delului Orta-Bair; de aci se îndreaptă către N., până într'un vîrf al delului Deșli-cairac, de unde o ia puțin spre V. pentru a se îndrepta iarăși spre N., printre delurile Redi și delul Mare; pornind apoi către N.V., taie valea Cardonului și șoseaua națională Tulcea-Babadag, și după câte-va cotituri ajunge la pârâiele delului Sît-Bair.

Forma sa sîmănă cu aceea a unui patruleter neregulat; lungimea perimetrului este de 54 kilometri.

Comuna se învecinește către N. cu Cîsla; la N.E. cu orașul Tulcea, de care se desparte prin delul Mare; la E. cu comuna Agighiol; la S. cu comuna Congaz, de care se desparte prin delul Ceatal-Bair; la V. cu comuna Frecăței și cătunul Hagilar (al comunei Congaz), de care se desparte prin delul Ghiulele-Tepe și valea Isvorului. Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

În comună sunt 306 case, 1 bordei, 5 prăvălii, 10 mori și 139 fântâni.

Budgetul comunei se compune din 7,267 lei la venituri și 6,475 lei la cheltuieli, dînd un excedent de 3,961 lei.

Sunt în comună 411 contribuabili.

În Cataloi este o școală mixtă cu doi învățători, e fondată în 1880, a costat 5000 lei. Numărul elevilor este 107. În Enichioi e de asemenea o școală fondată în 1900, a costat 3000 lei, are un învățător și 59 elevi. Primăria a fost clădită în 1890 și a costat 3,500 lei.

Biserici sunt două: una în Cataloi cu hramul Adormirea Maicei Domnului, fondată de locuitori în 1874, acum se reconstruiește și va costa 45,000 lei; are 10 hect. teren arabil, un preot și un cântăreț; a doua în Enichioi cu hramul Sf. Treime, e zidită de locuitori în 1869, are 10 hect. teren; are un preot și un cântăreț. Mai sunt în Cataloi 3 biserici rusești.

Afară de șoseaua națională Tulcea-Babadag, pe care sunt așezate ambele sate, comuna mai e pusă în legătură prin drumuri ordinare cu: Mălcoci, Beștepe, Mahmudia, Sarighiol, Agighiol, Sabangeak, Sarichioi, Congaz, Satul-Noi, Hagilar, Nalbant, Trestenic, Frecăței, Cîsla și Tulcea. La Cataloi se află reședința plășii Tulcea.

5. *Comuna Frecăței* e vecină despre apus a comunei precedente; e așezată pe valca râului Telița, la 14 km. spre S.V. de orașul Tulcea; se compune numai din satul Frecăței, care pe la 1850 era locuit de Turci și Români.

Se învecinește la răsărit cu comuna Cataloi; la V. cu Telița; la N. cu Cîsla; iar la S. cu Nalbant.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Case sunt 154, bordeie 20, prăvălii 2, mori 7, fântâni 17.

Budgetul comunei se compune din 3,242 lei la venituri și 2,838 lei la cheltuieli, dînd un excedent de 2,021 lei, în timp de cinci ani.

Sunt în comună 154 contribuabili.

Comuna are o școală fondată în 1898, costă 600 lei, cu 10 hect. de la Stat, un învățător și 52 elevi. Primăria clădită în 1883, costă 10,000 lei.

Biserică e una, cu hramul Aducerea moștelor Sf. Nicolae, zidită în 1879 de locuitori, cu 10 hect. de pământ date de Stat; are un preot și un cântăreț. Acum se reconstruiește o nouă biserică și va costa 35,000 lei.

Filiala acestei biserici este cea din cătunul alăturat, Poșta. Biserica s'a construit în 1900 și a costat 40,000 lei.

De la Cataloi se desface din șoseaua națională, o șosea vicinală ce trece prin Nalbant, Ortachioi, Cerna, Măcin. O altă șosea e în proiecție pe valea Teliței la Telița. S'a lucrat numai până la Cilic. Afară de acestea mai sunt și drumuri naturale spre: Poșta, Somova, Cîsla, Tulcea, Enichioi, Hagilar, Nalbant și Trestenic.

6. *Comuna urbană Mahmudia* este așezată pe brațul Sf. Gheorghe, la pârâiele răsăritene ale delului Beș-Tepe, la 29 km. spre S.E. de orașul Tulcea.

Pare-se, că orașul de azi este zidit lângă ruinele vechiului Salsovia, din care n'au mai rămas de cât temeliiile cetății. Ea avea 125 metri lungime și tot atâta lățime. Are forma unui exagon cu 6 laturi; așezată pe un platou de pe brațul Sf. Gheorghe, pe care îl domină cu 50—70 metri.

În 1872, zidurile de piatră ale cetății aveau în partea bine conservată, o înălțime de 3 metri și o lățime de 2. În afara zidurilor, de jur împrejurul cetății, se afla un șanț de pământ, ce o înconjura ca o cingătoare; acest șanț avea pe la 1872 o adâncime—nu în toate părțile păstrată—de 5—6 metri. În multe locuri șanțul astupându-se, s'a transformat în val.

E posibil, ca acest șanț să fi fost opera Genovezilor, care au stăpânit în veacul de mijloc pe aci. Cercetătorii de comori au găsit în aceste ruine nise vase de pământ colosal de mari, făcute din pământ ars și îngropate la un stat de om. Ele erau pe din lăuntru căptușite cu pânză și erau pline cu mălaiu ars, cea ce înseamnă că au fost arse, de aci se deduce, că cetatea a fost distrusă printr'un grosnic incendiu, probabil în timpul năvălirilor barbare.

În războiul din 1828—29, o luptă, ale cărei detalii sunt necunoscute, a avut loc în apropiere de Mahmudia.

Din timpuri necunoscute, orașul a fost fondat de o colonie de Români, care îi dădeau numirea de Beș-Tepe românesc, spre deosebire de cel turc.

Sultanul Mahmud II, pe la 1832, declară localitatea oraș și o numi Mahmudieh; aci fondă și o giamie, care s'a reconstruit de Abdul-Haziz. Tot cam în acest timp, o familie românească, numită Gâscă, a zidit biserica creștină. Mobilierul acestei biserici a trecut în urmă la Biserica Sf. Niculae din Tulcea, clădită în 1846 de aceeași familie.

În ajunul războiului din 1877—78, orașul a fost fortificat în partea sa apusană prin două uvrage mari semi-permanente, dar care n'au folosit la nimic.

Astăzi orașul are forma unui dreptunghi, cu baza cea mică rezemată pe brațul Sf. Gheorghe. Terenul e în pantă dulce spre braț.

Are o stradă principală prin mijloc și câte două laterale paralele, în dreapta și stânga acesteia; cele transversale sunt scurte, strâmte și neregulate.

Pe strada principală sunt așezate prăvăliile cu streșini prelungite și sprijinite pe stâlpi, au un aspect cu totul oriental.

Orașul este nepavat, murdar; iluminatul este ilusoriu, paza și serviciul municipal, de asemenea.

În administrația orașului mai sunt coprinse și cătunele *Gorgova* (descrisă la Delta) și *Cara-Suhat*, așezat pe brațul Sf. Gheorghe la 3 km. spre Vest de oraș.

Hotarul amănunțit al orașului este: plecând din grindul Stipoc, se îndreaptă către S. prin stuf, taie gârla Șonda, gârla Ciobanul și ajunge la brațul Sulina lângă mila 36, taie brațul, se îndreaptă către S.V., taie grindul și gârla Rusca, gârla Markel, trece pe lângă lacul Cara-Suhat, taie brațul Sf. Gheorghe la 1½ km. mai sus de oraș, urcă delul Beș-Tepe, printre al 4-lea și al 5-lea vârf drept spre răsărit; de la pârâiele delului se îndreaptă către S., până în vârful delului Cairacil; de aci se îndreaptă către E., urmând muchia delului, oprindu-se în delul Morughiol, d'asupra lacului Sărat, de unde o ia către N., până la brațul Sf. Gheorghe, apoi prin stuf către N.E., trece brațul la Kerhanale, taie gârlele Markel și Litcov, trece pe la răsărit de lacul Gorgova, până la lacul Obretin, urmăresce malul apusan al acestui lac către N.V., până la brațul Sulina, pe care îl trece la mila 22, urmăzează către răsărit brațul până la mila 21, îl părăsește, se îndreaptă către N. pe lângă lacul Triozor și dă în gârla Lopatna, urcă cursul acestei gârle spre apus până la grindul Stipoc.

Lungimea perimetrului este de 120 km. Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Case sunt 436, bordeie 3, prăvălii 4, mori 10, fontâni 1.

Budgetul comunei se compune din 15.520 lei la venituri și 14.731 lei la cheltuieli, dând un excedent, în timp de cinci ani de 3.944 lei.

Sunt în comună 299 contribuabili.

Instrucția publică se predă într'o școală mixtă, cu doi învățători, fondată de locuitori în 1883, costă 4.000 lei, are 10 hect. pământ ca venit, e frecventată de 142 copii.

Primăria n'are un bun local.

Biserici sunt : o biserică creștină, despre care am mai vorbit, ea a fost reedificată în 1864, s'a reconstruit în 1899 și a costat 35.000 lei; are filiale în Gorgova și Cara-Suhat ; are un preot și un cântăreț; mai e o biserică a lipovenilor bespopoviți, una a lipovenilor nămoliaci și una a lipovenilor popovi; se mai află și o gîmie despre care s'a vorbit, deservilă de 3 hogi, cum și o sinagogă cu hahamul ei.

Orașul este așezat pe șoseaua vicinală ce vine de la Tulcea și se continuă până la Dunavăț; mai sunt și alte drumuri comunale spre : Bei-bugeac, Sarinasuf, Caraibil, Sari-ghiol, Agi-ghiol și Cataloi.

7. *Comuna Malcoci*, întemeiată pe la începutul vîecului al XIX-lea, de o colonie de Germani, sub ascultarea unuia, Ignatz Hoffart, ucis de Turci în răsboiul de la 1855; crucea lui se pôte vedea și astăzi, (*Const. Schelet*. *Literatorul*, anul 1883. No. 11 și 12 pag. 655), e așezată pe brațul Sf. Gheorghe. la 7 km. spre răsărit de Tulcea. În 1850 ca și azi satul a fost locuit de Germani.

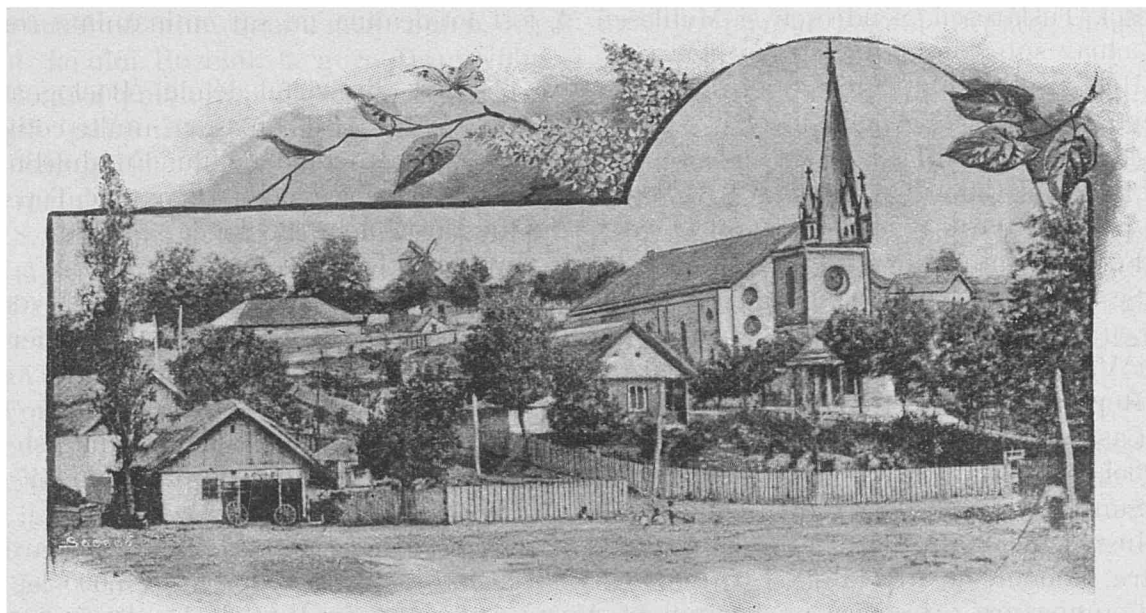

Fig. 60. — Satul Malcoci.

Pe lângă satul de reședință, comuna mai coprinde : *Prislav*, despre care se va vorbi la partea istorică ; *Ilgani-de-sus*, *Ilgani-de-jos*, *Romula* și *Principele Carol*; aceste din urmă 4 sate de curând înființate în Deltă, de prefectul județului, reposatul Nenițescu.

Hotarul amănunțit al comunei este : plecând de la pôlele nordice ale délului Imalac, se îndreptă către E., taie valea Sarighiol și după mai multe cotituri ajunge la origina văii Curcusu-Mare, de unde se îndreptă spre N., pe lângă această vale, dă în valea Sofular, pe care o urmăzează către N.E., până la brațul Sf. Gheorghe, taie brațul la 2 km. mai jos de Prislav, trece printr'un mic lac, taie brațul Sulina la mila 40, o ia puțin către N. vre-o 4 km., apoi direct către V., taie brațul Tulcea la mila 46, ocolesce lacul Malcoci, o ia spre S.V. de-a lungul Văii-Marî, până la pôlele délului Imalac.

Forma sa este aceea a unui dreptunghi neregulat, lungimea de 48 km.

Se învecinesce la N. cu cătunul Pardina (al comunei Satul-Noi); la V. cu orașul Tulcea; la S. cu comunele Agi-ghiol și Sari-ghiol; la E. cu cătunul Părlita (al comunei Beș-Tepe).

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Case sunt 273, prăvălii 3, mori 5, fontâni 52.

Budgetul comunei se compune din 4.440 lei la venituri și 4.179 lei la cheltuieli, dând un excedent mediu de 1.308 lei.

Sunt 209 contribuabili în comună.

Școli sunt două: una privată în Mălcoci, clădită de locuitori în 1891, costă suma de 1.500 lei, are 10 hect. pământ, un învățător și 60 elevi; una mixtă românească în Prislava, înființată în 1879, are 10 hect. teren, un învățător și 40 elevi. N'are local propriu. Primăria clădită în 1883, costă 10.000 lei.

Biserici sunt două: una catolică, fondată de locuitori în Mălcoci la 1880, are 10 hect. teren și un preot, una ortodoxă în Prislav, zidită de locuitori în 1859; are 10 hect. teren, e deservită de un preot și un cântăreț. Tot la Prislav mai e o biserică ortodoxă construită în 1885 de locuitori. Are Hramul Sf. Dumitru și e deservită de personalul precedentei. Cea din 1880 se reconstruiește și va costa 35.000 lei.

Afară de șoseaua vicinală, mai sunt drumurile naturale spre: Sari-ghiol, Agighiol și Cataloi.

8. *Comuna Meidanchioi* (meidan=loc viran, chioi=sat) e așezată în basinul superior al râului Taița, la 90 km. spre S.V. de orașul Tulcea și la 35 km. spre S. de Isaccea.

Nu coprinde de cât satul de reședință, înființat cam pe la anul 1823 de familiile românesce, Tuslărescii, Sendrescii și Mutilescii. A fost tot-deauna un sat eminaminte românesc, chiar sub dominațiunea Turcilor.

Hotarul amănunțit al acestei comuni este: plecând din virful delului Bocloghea, se îndreaptă către E., taie delul Isvorul și îndreptându-se către S.E., după mai multe cotituri, ajunge la Valul lui Traian, de unde se dirije către S., pe muchia delului Fundul-Burții, până în virful Cilicului; o ia către S.V., taie valea Cișmelei, urcă delul Ormangic-Tepe, de unde pornind către S., taie valea Bocloghea și în fine urcă delul Bocloghea.

Forma conturului este aceea a unui romb neregulat, lung de 38 km.

Se mărginește la N. cu comuna Nicolitel, de care se desparte prin delul Isvorul; la E. cu comuna Telița; la S. cu comuna Ali-bei-kioi și cu cătunul Islam-Geaferca; iar la V. cu comuna Balabancea, de care se desparte prin delul Bocloghea.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Case sunt 195, bordeie 34, prăvălii 2, mori 10, fântân 10. Budgetul comunei este de 6.210 lei la venituri și 6.140 la cheltuieli, dând un excedent în timp de 5 ani de 347 lei.

Sunt în comună 215 contribuabili.

Instrucția se predă într-o școală fondată în 1899 de locuitori, costă 25.910 lei; are 10 hectare pământ, un învățător și 67 elevi. Primăria construită în 1883, costă 4.000 lei.

Comuna are o biserică cu hramul Sf. Voevozi, fondată în 1844 de locuitori; are 10 hectare teren; e deservită de un preot și un cântăreț.

Comuna e legată prin șoseaua Nicolitelul și prin drumuri ordinare cu satele învecinate: Nicolitel, Telița, Cilicu, Poșta, Trestenic, Ac-cadân, Ortachioi, Balabancea, Islam-Geaferca, Geaferca-rusă, Hancearca și Țiganca.

9. *Comuna Morughiol* ocupă totă partea peninsulară, cuprinsă între brațul Sf. Gheorghe, Dunăvețul și mlaștinile lacului Razelm.

E așezată la 36 km. spre S.E. de orașul Tulcea și la 8 km. de Mahmudia.

Se compune din următoarele sate: *Morughiol* (moru=albastru, ghiol=lac), așezat aproape de brațul Sf. Gheorghe, pe coasta lacului Morughiol; *Dunăvețul-de-sus* și *Dunăvețul-de-jos*, una la N. și cea-laltă la S. pe gârla Dunăvețului, la 5 și 7 km. spre S.E. de Morughiol.

La Morughiol este așa numita *Cetățuia*, formată dintr'un zid de piatră gros de 2-3 metri și cam 180-200 în perimetru.

În corpul acestui zid, din distanță în distanță, se află urmele a 16-20 turnuri, depărtate între ele de 2-10 metri, având astăzi 1-2 metri d'asupra zidului. Zidul perimetrului e acompaniat de un șanț, care, cu toate depunerile inundațiilor, a rămas suspendat în aer, căci pământul de sub temelie a fost scos de căutătorii de comori. Zidul prezintă o legătură neregulată de pietre calcaroase, lipite cu mortar de var amestecat cu cărămidă pisată.

Cercetările făcute până acum n'au dat nici un rezultat.

În localitate poartă numirea de Geneviz-Kaleh (cetatea geneveză) și este posibil, ca ea să fi fost o cetate zidită de Genevezi, în timpul măririi lor la gurile Dunării, pe ruinele vre-unui castru, cea din urmă santinelă de pe țărmul drept, la N.E. Imperiului, la punctul de întâlnire al malului drept al văii Dunării-de-jos, cu acel al cîstelor apusene ale Mării-Negre.

La 2½ km. la E. și S.E. de cetățuic, pe malul Dunăvțului, se află în apropiere de satul Dunăvțul-de-sus, între el și Dunăvțul-de-jos, o cingătoare de pământ ridicată și de o încăpere considerabilă, înconjurată spre N.V. și Sud cu un șant de 5 m. lățime, iar spre Est, are malul Dunăvțului de 10-15 metri înalt. Nici o urmă de pământ ars sau de piatră.

Se credea, că acestea din urmă sunt construcțiuni preistorice¹⁾; ele însă sunt așa numitele lagăre ale Cazacilor zaporojeni, pe care ei le cheamă Setch și despre care s'a vorbit la etnografie.

Satul Morughiol pare a fi fost de curînd înființat de către coloniștii Tătari, veniți din Bugeac, aceștia au emigrat înaintea războiului din 1877-78 și înlocuiți de Ruși.

De comuna Morughiol mai aparține și *Cherhanalele* de pe brațul Sf. Gheorghe, de la *Caciatna* și alte două fără nume, apoi una pe țărmul lacului Dranov, două pe țărmul lacului Razelm, la gura Dranovului și gura Dunăvțului.

Hotarul amănunțit al comunei este: plecând de pe malul Sudic al lacului Obretin, se îndreaptă puțin către V., apoi către S.V., taie o mică gârliță, trece pe lângă lacul Gorgova, taie gârlele Litcov și Markel, trece brațul Sf. Gheorghe pe la Kerhanale, urmînd puțin malul drept al brațului, până la 4 km. mai jos de Mahmudia; de aci se îndreaptă către S., taie mai multe gârle, urcă și coboară delul Morughiol, trece pe la apus de lacul Sărat și se îndreaptă spre S.E., până la pîtele delului Cara-Bair, de unde o ia către S.V., intră în stufării, taie gârla Clineț, de lângă care se îndreaptă puțin spre S., până la gârla Dunăvț, urmînd această gâră, până la vărsarea sa în Razelm; apoi de la gârla Dranov urmînd limita între plășile Tulcea și Sulina, până la Obretin.

Forma conturului este aceea a unui dreptunghi neregulat, lung de 180 km.

Se mărginesc la N.V. cu Mahmudia; la E. cu Cara-Orman, de care se desparte prin gârla Litcovului; la S. cu comuna Sf. Gheorghe, de care se desparte prin gârla Cernețu; iar la V. cu cătunul Bei-Bugeac al comunei Sarinasuf.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Case sunt 327, bordei 1, prăvălii 11, mori 8, fîntîni 2.

Budgetul comunei este de 8.948 lei la venituri și 8.050 lei la cheltuieli, dînd un excedent de 4.490 lei, în timp de cinci ani.

Sunt în comună 249 contribuabili.

Instrucția publică se predă în două școli: una în Morughiol, înființată de locuitori în 1884, are 10 hec. pământ, un învățător și 58 elevi, n'are local propriu. A doua, e rusescă în Dunăvțul-de-jos, la care vin și copiii din Dunăvțul-de-sus, fiind între cătune numai 2 km. depărtare; e înființată în 1892 de locuitori, cu 10 hectare pământ, un învățător și 50 elevi; n'are local propriu.

Primăria a fost clădită în 1883, costă 10.000 lei.

Sunt în comună patru biserici: una în Morughiol, cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în 1883 de locuitori, a costat 22.000 lei, cu 10 hect. pământ, un preot și un cântăreț; a doua în Dunăvțul-de-sus, cu hramul Acoperămîntul Maicii Domnului, clădită în 1900 de locuitori, costă 28.000 lei, cu 10 hec. pământ, un preot și un cântăreț; două în Dunăvțul-de-jos, zidite în 1881 și 1895, acesta din urmă a costat 10.000 lei; au câte 10 hec. pământ, un preot și un cântăreț. Mai e și o gîmie în Morughiol, cu un imam.

Șoseaua vicinală ce vine de la Tulcea-Mahmudia, trece prin Morughiol și duce la

¹⁾ Drăghicescu, op. cit., p. 201-2. Ediția 1885.

Dunavățul-de-jos, apoi o ia către V. prin Beî-Bugeac-Sarinasuf, Calica, Sabangiak, Sarichioi, Zebil, pentru a se uni cu șoseaua națională Tulcea-Babadag la Coda Bălții.

Maî sunt și drumuri comunale spre: Mahmudia, Beș-Tepe, Beî-Bugeac, Sarighiol și Agi-Ghiol; către răsărit pornește de la Dunavățul-de-sus un drum comunal, pe țărmul drept al brațului Sf. Gheorghe, până la *Cherhanaua Ivancea*, iar de aci dacă trecem brațul, drumul se continuă până la mila 8, de pe țărmul Mării-Negre.

Alte drumuri în regiunea mlăștină a Dranovului sunt, dar ele sunt expuse la inundații.

10. *Comuna Nicolitelul*. Se crede, după întinderea valurilor ce 'l înconjură, că satul Nicolitelul e clădit pe locul vechiului Traianopolis. El era legat pe sub pământ cu Noviodunum, ce era un punct înaintat al acestuia.

Satului i se atribuia nu de mult o populațiune de 30.000 suflete. Astăzi se mai numesce *Fântâna Nedelea*, *Satul Mănăstirei saî Nicolitel*.

Între Nicolitel și Mănăstirea Cilicul se găsesc o mulțime de ziduri antice: în pădurea, maî cu sēmă, ce desparte aceste două localități se găsesc multe fântâni și apeducte romane, șase sunt de pământ ars, ca la 4 metri dimensiune, îngropate, d'asupra cărora au crescut arbori.

În pădure pe munte, la V. satului, se află ruinele unui mare lagăr roman de formă pătrată, având 150 m. de latură.

Printre lucrurile găsite aci, este de remarcat un vas desgropat de călugării mănăstirei, de sub rădăcinile unui stejar, la o adâncime de doi metri. Acest vas era acoperit cu o placă de piatră, pe care crescuse arborele; vasul se crede a fi conținut vin saî ereale.

Monede antice (române, elene și bizantine), precum și ruine de tot felul, acoper maî toată regiunea din jurul acestor mănăstiri. Asupra templului roman se va vorbi la partea istorică.

La Sudul satului se află un valum de pământ, lung de 2½—3 km.; el încinge pe o mare depărtare Nicolitelul. În el s'a găsit câte-va monede, ca de mărimea celor de 50 bani, dar maî grose și după asigurarea lui Fr. Weickum, ele aveau inscripțiune romană.

Tot aci s'a găsit și o termă romană, care exista pe la 1857; era zidită în piatră cioplită și cărămidă, sub pământ la 2½ metri.

Pietrăria a fost scosă și terenul nivelat; cu pietrele scóse se zidi biserica română din Nicolitel.

Peters (după asigurarea lui F. Weickum), crede că aci a fost sediul uneia din legiunile II-a Herculă saî I-a Jovia, ce păziau trecerea de la Noviodunum. În acest sat se făcea odată pe an târg la 2 Maiu, care atrăgea multă lume. În această zi eșia dintr'un puț apă căldăciă, căreia locuitorii îi atribuiă proprietăți terapeutice. Se numesce azi *Fântâna Smeului*.

Comuna de azi a fost din vechime locuită de Români Basarabenî, cari au și fondat-o, se crede, pe la începutul veacului XVIII; se scie pozitiv că la 1850 satul era eminemamente românesc.

Maî cuprinde sub a sa administrațiune și *Mănăstirea Saonul*, clădită în urma războiului din 1877—78 de 3 călugări ruși veniți de la mănăstirea Cilicul, ei înființară maî întâiu o mică mănăstire de lemn; maî târziu au reconstruit pe cea actuală în 1882, e locuită de 14 călugări și 6 frați. Mănăstirea se întreține de Stat cu 1.000 lei; are 84 hect., din care 16 hect. vii.

Mănăstirea e murdară în general; biserica de asemenea; călugării sunt tot așa de neospitalieri, murdari și răi, ca și cei de la Cocos.

Comuna se învecinesce la N. cu comuna urbană Isaccea și cu Dunărea; la Vest cu Balabanca; la S. cu Meidankioi și la E. cu Parkeș și Telița.

În apropiere se află renumitele vii de la Bădila, Gurgoaia, Sarica și viile Oacheșe, care dau vin în abundență și de foarte bună calitate, maî ales negru.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Case sunt 377, bordeie 19, hotel unul, prăvălii 3, mori 10, fântâni 19.

Budgetul comunii se compune din 12.387 lei la venituri și 10.977 lei la cheltueli, dând un excedent de 7.048 lei, în timp de cinci ani.

Sunt în comună 337 contribuabili.

Instrucția publică se predă într-o școală, clădită în 1881 de locuitori, a costat 10.000 lei; are 10 hectare teren, 2 învățători și 170 elevi. Primăria clădită în 1884, costă 10.000 lei.

Biserici sunt două: una foarte veche, clădită pe ruinele unui templu roman, nu se știe când, ea a fost îngropată sub o movilă; legenda spune, că s'a deschis singură în ziua de Sf. Athanasie, a doua zidită de locuitori în 1892, are hramul Sf. Paraschiva, a costat 39.000 lei; acum se restaurează, are 10 hectare teren, 2 preoți și 2 cîntăreți.

Șoseaua națională Tulcea-Isaccea trece pe la Nordul satului, care e legat cu ea printr-o șosea vicinală, la Podul Ghencii; mai sunt alte drumuri ordinare, care duc spre: Geaferca-rusă și Țiganca. Șosele vicinale o lăgă cu Cocosul, Telița, Cilic și Meidankioi.

11. *Comuna Parkeș*. Este așezată pe gârla Somova, la 16 km. spre apus de orașul Tulcea, în dreapta șoselei Tulcea-Isaccea.

Se învecinește la N. cu Dunărea, care o desparte de Basarabia; la V. cu orașul Isaccea; la S. cu Nicolitelul și Telița; iar la E. cu comuna Somova.

Comuna coprinde numai *satul Parkeș*, fondat de Românii Basarabeni, pe la începutul veacului al XIX-lea și a fost totdeauna locuit numai de Români.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Case sunt 133, bordeie 3, prăvălii 2, mori 2, fântâni 2.

Budgetul comunii se compune din 2.519 lei la venituri și 2.506 la cheltueli, dând un excedent de 64 lei.

Sunt în comună 105 contribuabili.

O singură școală e în sat, zidită de locuitori în 1899, a costat 600 lei, are 10 hectare, 1 învățător și 38 elevi.

Primăria clădită în 1897, a costat 1.000 lei.

Biserică este una, făcută de locuitori în 1898, costă 21.700 lei, are hramul Sf. Apostoli, cu un preot și un cântăreț.

Satul e în legătură printr'un drum comunal, pe marginea gârlei Somova, cu comuna Somova la E. și cu mănăstirea Saonul la Vest; de la mănăstire, drumul conduce în șoseaua județiană Tulcea-Isaccea.

Alte drumuri ordinare leagă satul Parkeș cu șoseaua mai sus arătată.

12. *Comuna Sarighiol*. Este așezată pe țărmul nordic al lacului Razelm, la 17 km. spre S.E. de orașul Tulcea. Ea se compune din două sate vechi românești: *Sarighiol* (sari = galben, ghiol = lac) și *Calica*, la 2 km. spre S. de precedentul. Hotarul amănunțit al comunii este: plecând dintr'un vârf al delului Ceatal-Tepe, din N.V. comunii, se îndreaptă către S., de-alungul acestui del, face câte-va cotituri, trece printre satele Agi-ghiol și Sari-ghiol, se oprește la V. de satul Calica; de aci o ia către V., până la lacul Agi-ghiol, pornesc către S. pe malul lacului, până la comunicația lui cu Razelm; de aci o ia spre S.E., străbătând lacul până la hotarul plășii, coprinde insula Popina, ese din lac, trece pe la apus de satul Caraibil, oprindu-se la pôlele sudice ale delului Cairacil, apoi se îndreaptă către N.V., pe la pôlele delului Calica, până la pôlele movilei Ceardacului, de unde o ia către N., până la în șoseaua vicinală Tulcea-Mahmudia, pe care o urmează, apoi o părăsește, spre a se îndrepta către S.V., taie valea Sarighiol și în fine se oprește în vârful delului Ceatal-Tepe.

Lungimea perimetrului ast-fel descris e de 35 km.

Se învecinește la N. cu comuna Malcoci și cătunul Pârlita, de care se desparte prin șoseaua vicinală; la E. cu comuna Beș-Tepe și cătunul Caraibil al comunii Sarinasuf și cu lacul Razelm; la S. cu acelaș lac, iar la apus cu comuna Agi-ghiol.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Case sunt 370, prăvălii 2, mori 2, fântâni 149.

Budgetul comunii este de 4.946 lei la venituri și 4.486 lei la cheltuieli, dând un excedent de 2.301 lei, în timp de 5 ani.

Sunt în comună 334 contribuabili.

Instrucția publică se predă în două școli, câte una în fie-care sat, fie-care cu câte un învățător; ele au fost construite de locuitori. Sunt ajutate de comună cu 30 lei și cu venitul a câte 10 hectare teren. În ambele școli sunt 125 elevi. Școala din Sarighiol, clădită în 1887, costă 8.000 lei; cea din Calica, clădită în 1880, costă 8000 lei.

Primăria clădită în 1880, costă 10.000 lei.

În comună sunt 3 biserici: două în Sarighiol, cu hramul Înălțarea Domnului și Sf. Nicolae, sunt construite de locuitori, una în 1860 și a doua în 1898, a costat 28.000 lei; sunt deservite de 2 preoți, un diacon și un cântăreț; are venit 1967 lei anual, cum și 10 hectare teren; a treia este în Calica, e construită în 1860; acum se reconstruiește și va costa 27.000 lei, are hramul «Aducerea moaștelor Sf. Nicolae», are un preot, un diacon, un cântăreț, 1571 lei venit, 408 lei cheltuieli anuale și 10 hectare pământ de cultură.

Comuna e așezată pe șoseaua vicinală ce vine de la Dunavățul-de-jos, pentru a merge în șoseaua națională Tulcea-Babadag. Mai sunt și alte drumuri comunale, care leagă cele două sate cu: Morughiol, Carabil, Agi-ghiol, Tulcea, Malcoci, Prislav, Pârlita, Beș-tepe și Mahmudia.

13. *Comuna Sarinasuf*, așezată la răsărit de precedentă, pe țărmul lacului Razelm, se compune din următoarele sate: *Sarinasuf* = Nasuf cel galben, pe șoseaua vicinală Dunavăț-Coda-Bălții, la 35 km. spre S.E. de orașul Tulcea, *Bei-Bugeac* (colțul beiului), la 3 km. spre E. de precedentul, pe șosea între Dunavăț și Sarinasuf, și al treilea *Carabil*, la N.V., departe 3½ km. de Sarinasuf.

Comuna se mărginește la N. cu Mahmudia; la V. și N.V. cu Beș-tepe; la S. cu lacul Razelm și la E. cu comuna Morughiol.

Ea a fost fondată în 1864 de locuitori Români și Bulgari din satele Visterna și Beidaut, plecați din cauza lipsei de teren cultivabil și s'au stabilit la ptele delului Cairacil; după dânsii au venit Tătarii.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Case sunt 267, bordeie 1, prăvălii 1, mori 15, fontăni 87.

Budgetul comunei este de 3.400 lei la venituri și 3.338 lei la cheltuieli, dând un excedent de lei 314. Contribuabili 305.

Sunt în comună 3 școli: una română în Sarighiol, fondată de locuitori, cu 10 hectare pământ, un învățător și 56 elevi; două școli private mahomedane, cu 2 învățători și 20 hectare teren; aceste din urmă sunt în Carabil și Bei-bugeac.

Nici-o școală n'are local propriu. Primăria construită în 1890, costă 1.000 lei.

Biserică e una ortodoxă, construită de locuitori la 1874 în Bei-bugeac, are 10 hectare teren, un preot și un cântăreț. În Sarinasuf, biserica e construită în 1892, a costat 15.000 lei; e deservită de un preot și un cântăreț; în Carabil și Bei-bugeac se află câte o gîmie cu câte un imam.

Afară de șoseaua vicinală Dunavăț-Coda-Bălții, mai sunt drumuri ordinare care pun în legătură cele 3 sate între ele, cum și cu cele învecinate: Calica, Sarighiol, Tulcea, Malcoci, Prislav, Pârlita, Beș-tepe, Mahmudia, Morughiol și cele două Dunavețe.

14. *Comuna Satul-Noi*, compusă din cătunele *Ceatal-chioi*, *Pardina*, *Pătlașgeanca* și *Satul-Noi*, fiind toate în Delta s'a descris la acel capitol. De această comună depinde și satul nou fondat, numit *Principele Ferdinand*.

15. *Comuna Somova*, compusă dintr'un singur sat, așezat pe gârla Somova, la 12 km. spre apus de Tulcea, pe șoseaua națională Tulcea-Isaccea, a fost înființat — se zice — de trei pescari Români-Basarabeni, acum vre-o 400 ani.

În 1850 satul era locuit numai de Români.

Comuna se învecinește la N. cu Dunărea, care o desparte de Basarabia; la E. cu comuna Cășla; la S. cu comuna Frecăței și la V. cu comunele Parkeș și Telița. Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Case sunt 233, bordeie 3, prăvălii 3, mori 6, fontăni 6.

Budgetul comunei este de 4.518 lei la venituri și 4.296 lei la cheltuieli, dând un excedent de 1.110 lei în cinci ani. Contribuabili sunt 282.

Școala din Somova este fondată de locuitori în 1880, a costat 10.000 lei, are 10 hectare teren, doi învățători (fiind mixtă) și 150 elevi. Biserica are una, clădită în 1880, costă 35.000 lei, cu un preot și un cântăreț. Primăria clădită în 1884, costă 20.000 lei.

Pe lângă șoseaua națională Tulcea-Isaccea, mai sunt și drumurile comunale spre : Parkes, Telița, Nicolifel, Cilicul, Poșta, Frecăței, Cataloi și șoseaua națională Tulcea-Babadag.

16. *Comuna Telița*. E așezată în basinul superior al râului Telița, la 20 km. spre S.V. de Tulcea, se compune din următoarele sate : *Telița*, înființată de Români, nu se știe când, ea era locuită de Ruși și Români pe la 1850 ; *Poșta*, numită ast-fel, pentru că aci era un punct de schimbare a căii, în timpul când drumul cel mare de la Babadag spre Isaccea mergea pe valea Teliței, satul fiind la jumătatea drumului între aceste două orașe importante altădată ; e așezat mai jos pe râul Telița, la 7 km. spre răsărit de satul Telița ; *Sarica*, de curând înființat, în mijlocul unei regiuni acoperite cu vii, întindere de 400 hectare ; produce cel mai bun vin din Dobrovia și cel mai mult. Satul e compus din mai multe chrame de păzitori ai viilor, casele sunt răspândite între Telița și Nicolifel.

Cele două mănăstiri de maici, *Cilicul*, așezate pe valea Teliței, între Telița și Poșta aparțin de Com. Telița.

Aceste mănăstiri au fost înființate de Archimandritul Oteț Atanasiu originar din Chilia-Nouă, pe la anul 1843—45. Hramul este Adormirea Maicii Domnului.

În timpul războiului din 1854 s'a retras de aci, călugărul Atanasie cu 4 monahi și 8 monahie și apoi trecând Dunărea s'au stabilit la Ismail în mahalaua Matroșca, cu scopul de-a înființa o chinovie mixtă de bărbați și femei la un loc.

Fig. 61. — Mănăstirea Cilicul.

Consistoriul român de pe atunci, nu numai că nu a permis, dar a obligat această clică de clerici, ca : să se răspândească pe la diferitele mănăstiri din țară, sau să se ducă de unde a venit. După mai multe uneltiri ale lui Oteț, ca să poată rămâne în Ismail și după o târăgănire de 10 ani, acest corupt monach trece cu ceata sa de desfrânați în Dobrovia, unde capătă învoire a se stabili din nou la locul Cilic-dere.

Aci Atanasiu a înființat o chinovie după placul său, compusă din bărbați și femei. Apoi trimise emisari în Basarabia, ca să atragă adepți.

Și în adevăr, femei fanatisate își lăsa bărbații, copilele părinților, chiar familii întregi își vindea avutul și se duceau a se stabili în raiul lui Oteț Atanasiu, depunând averile în mâna lui și supunându-se cu totul ordinelor lui.

Cu modul acesta, în decurs de câțiva ani s'a adunat la Cilic o populație de 400 indivizi, de ambele sexe și de toate vârstele.

Atanasiu își alege o suită din femeile și fetele cele mai tinere și frumoase, cărora s'a silit a le procura toate plăcerile putinciuse, în cât ele să poată crede că au găsit raiul pe pământ, împreună cu dânsul ; restul însă, bărbați și femei au fost puși la o muncă obositoare și neconținută, spre a putea procura mijloace de destulătoare fericirilor și neavând spre răsplătă, de cât o hrană și o îmbrăcăminte miserabilă.

Vestea traiului fericit al lui Atanasiu s'a răspândit în toate împrejurimile ; o mulțime de curioși creștini și Turci de prin orașele dunărene, se ducea să vadă această minune neaudeită până acum în coprinsul bisericii ortodoxe. Pașa de la Tulcea încă, o vizita adese-orî.

Între acestea, partea cea nefericită a chinoviei, mai ales femeile, au devenit gelose ; au început a iscodi și ghici secretele noului monachism și s'au desilusionat de raiul lui Oteț Atanasiu și în fine s'au revoltat : Oteț a devenit pentru ele diavolul împelițat. Părăsind mănăstirea cea necurată, ele l'au denunțat la totă lumea. Mai nenorocite au fost mamele ale căror fete căduseră în sorta fericirii, căci nu le puteau smulge de acolo. În această învălmășală, o mare parte din bărbați și femei s'au adresat cu suplice la episcopia de Ismail, rugându-se a fi primite să se întorcă în România și să li se dea voie a-și forma aci mănăstire, unde să-și petrecă viața. Neacordându-li-se de Minister această cerere, multe din ele s'au descălugărit. Câte-va au cerut concursul guvernului român de a-și putea scote fetele și banii ce au depus în mâinile lui Atanasiu, la care ocazie au arătat în consistoriul episcopiei mai multe trăsuri din viața chinovială a acestui impostor.

O femeie a arătat, că cauza pentru care a părăsit mănăstirea lui Atanasiu, este convingerea de necuviințele și scandalele ce se fac acolo de către acest om ; că el este foarte corupt moralicește ; că are relații neiertate cu unele din călugărițe ; că este de-apururea înconjurat de o suită din femeile și fetele cele mai tinere, al căror traiu este îndulcit în totă privirea, pe când cei-l'alți și cele-l'alte sunt reduși la strictul necesar și supuși la munci grele ; că chiar suplicanta, în calitate de iconomă, urmărită de brutala pasiune a acelui individ n'a avut alt chip de scăpare, de cât depărtarea de acolo.

Alta a arătat, că a dat două fete ale sale la acea mănăstire, dar convingându-se că acolo este un loc, nu de mântuire, ci de corupțiune, a voit să-și ia copilele acasă, însă nu poate, fiind-că Oteț Atanasiu, nici nu-i permite a se întâlni cu dânsule.

A treia suplicantă a arătat, că ea împreună cu bărbatul și cu 5 copii mici s'a dus să rămână pentru tot-deauna la mănăstirea lui Atanasiu, unde mai din'nainte dăduse o fiică a lor. Ei au petrecut acolo numai 4 săptămâni, dar văzând scandalele, s'au desgustat de mănăstirea aceea, și-au luat copiii și s'au reînturnat în țară. Nu pot însă scote din mâinile lui Atanasiu pe fiica lor cea mai mare, care este sub aprôpe pază a servitorilor mănăstirii. Despre conduita lui Atanasiu, ea a spus, că pentru dânsul și ale lui se pregătesc în deosebi mâncări de carne, pe când celor-l'alți cu totul le opresce acesta ; că el are în chilia sa petreceri cu călugărițele cele tinere, că vorbește cu dânsule lucruri neiertate, le îmbrățișează, șede între dânsule desbrăcat numai în cămașe, că el a sădit în ele nisce obiceiuri și superstițiuni înjositoare, s. ex. : a se socoti ca o apă sfințită, apa cu care el își spală picioarele, precum și cârpele cu care se șterge de sudore, etc.

Tote au arătat încă următoarele despre modul disciplinar și administrativ al acelei chinovii : 1. de și în acea mănăstire se ține la arătare ore-care orânduială călugărescă și bisericească, superiorul lor nu participă la acele orânduiri ; 2. spre ajutor în administrare, Atanasiu a numit egumeniță pe una din călugărițe, care e a doua persoană după dânsul în mănăstire, că primesce instrucțiuni de la dânsul, este nedeslipită de el și-i se pretinde considerațiune de mare sfințenie, ca și superiorului ; 3. că afară de acea egumeniță pe lângă superior este o suită de 50 de tinere ; 4. că pentru a popula acea mănăstire să trimet femei și un călugăr, care umblă prin satele de prin Basarabia, descriu cu culori vii sfințenia mănăstirii lui Atanasiu, îndemnând pe locuitori, că dacă nu pot a se duce cu întregile lor familii spre a se mântui acolo, să trimetă măcar pe una din fiicele lor. Cei simpli fac ceea-ce făceau creștinii primitivi : vînd tot ce au, prețul dobândit și persoanele lor proprii le depun la dispoziția lui Atanasiu, numai să le mântuiască sufletele. Alții se duc ei mai întâiu spre vizitare și încredințare ; călugărițele propagandiste înștiințază pe Atanasiu de asemenea vizite și în mănăstire se iau măsurile necesare, pentru ca vizitatorii să rămână pe deplin mulțumiți cu mănăstirea.

Suplicantele acestea încheiau, cerînd ajutor spre a-și scote fetele din legăturile corupțiunii, precum și banii ce depuseseră în mâinile corupătorului-impostor — una 200 galbeni, alta 50.

Tóte acestea s'aú adus la cunoscința guvernului român; s'a cerut, ca să se ia măsuri prin administrațiunile județelor dunărene; a nu se permite în țară bărbați și femei propagatori de monachismul lui Atanasiu și totdeodată să mijlocască la Patriarchia ecumenică, a ridica acest scandal de la cóstele României și se propusese: 1. ca pe Atanasiu să 'l trimetă la o mănăstire de la Sântul-Munte, unde după spusa lui s'ar fi călugărit; 2. femeile să se scótă din mănăstirea Cilicului și care va voi să se consacre vieții monachicesc, să se așeze într'o mănăstire deosebită, în depărtare cel puțin de 4 ore de Cilic, iar care n'ar voi a se deosebi de bărbați, să se trimetă la lume, de unde au venit; 3. atât femeilor cât și bărbaților ce ar rămâne la viața monachicesc, să li se pună superior și superiőră, nisce persoane înzestrate cu adevărată cuvioșie, care să pună pe calca cea dréptă pe acele nenorocite, jertfe ale imposturei lui Atanasiu.

Guvernul român a luat în tótă serioșitatea acéstă afacere. Pe de-o parte, a dat ordin la tóte administrațiile județelor dunărene, a nu tolera pe emisarii lui Atanasiu, să facă propagande prin comune și pe care 'i-ar prinde cu asemenea fapte, să-í predea fără întârziere înaintea justiției, ca pe nisce impostori, iar pe de alta a comunicat în copie adresa Episcopiei, Agentului țării la Constantinopol, spre a atrage seriósă luare aminte a autorităților bisericesc de acolo, asupra scandalelor arătate, contra canónelor și a bunelor moravuri și totdeodată a mijloci înapoierea ce se reclamă, cum și a averilor depuse acolo de către persoanele suplicante.

Patriarchia s'a ocupat la început serios de acéstă afacere, a chemat pe Atanasiu la Constantinopol, unde l'a reținut mai mult timp.

În fine l'a liberat cu hotărîre de a deoschi femeile de bărbați, destinîndu-le o altă locuință. Atanasiu s'a reînturnat de la Constantinople, cu drept recunoscut de proprietar al mănăstirei, după legile Imperiului turcesc, și ca inviolabil în acéstă calitate. El s'a așezat la locul său de mai 'nainte în mijlocul femeilor.

Spre a arăta, că ține cont de decisiunea Patriarchiei, de a deosebi călugărițele de călugări, a făcut pentru acești din urmă o deoschită locuință, la o mică depărtare de locuința femeilor, rămîind însă amîndouă aceste locuințe sub administrația chinovială a aceluiași superior, Atanasiu. Nemulțumirea însă continuă și între bărbați și între femei. Călugării între altele sunt nelinisțiți, că Atanasiu fiind recunoscut de proprietar al mănăstirei și avutului ei, procurat de dînșii prin bani depuși în mâinile lui și prin ostenele lor, póte să-í alunge de acolo, când va voi, saú póte a lăsa prin clironomie orî a vinde acel loc cui va voi. O parte din călugărițe 'nesuferind a mai fi conduse pe calea morală de Atanasiu, s'a dus în Rusia spre a se așeza la mănăstirile de acolo. ¹⁾ Călugării au fost strămutați mai în urmă de la Cilicul mic, la o nouă mănăstire fondată în 1882, la Saonul.

Așa s'a urmat la mănăstirea Cilicul, sub administrația lui Atanasiu, protejat de Turci.

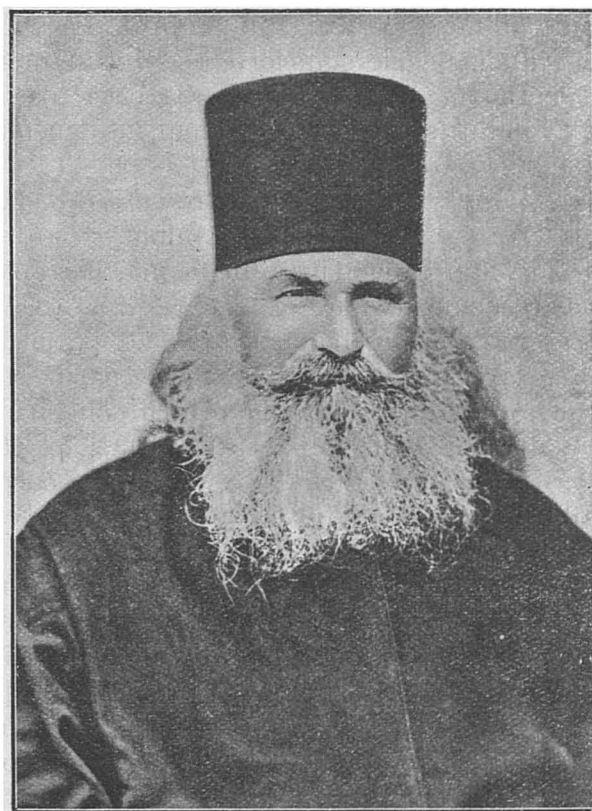

Fig. 62. — Oteț Atanasiu.
Fondatorul Mănăstirei Cilicul

¹⁾ *Melkisedek*. Lipovenismul p. 469—478.

El a murit la 1880 Noembrie 15, după cum se citește pe piatra mormântală din stânga intrării în biserică.

Astăzi mănăstirea se află într-o curte mare de 9 pogone, înconjurată cu gard de nuiele; în fața intrării este biserica de lemn, lângă care, clopotnița; în dreapta, o clădire lungă, terminată cu o mică capelă, în fund altă clădire lungă, pentru locuințele călugărițelor; la stânga în fund, grupuri de case, fie-care aparținând unei maici, care este și proprietara casei. În fața bisericii alt grup.

În biserică, în stânga este epitaful, care se zice că costă 3.000 de galbeni și că a fost dăruit de un general rus, apoi tâmpla și icônele aurite aduse din Rusia. Sunt apoi 36 strane și scaunul stariței, tot de lemn.

Intrând în tinda bisericii, avem în stânga locuința stariței mănăstirei. Pretutindenți domnesce ordinea și mai ales o curățenie, ce poate servi de exemplu mănăstirii Cocoșul.

Am intrat prin chiliile și uneia și celei-lalte mănăstiri și sunt în măsură a spune de visu și fără nici o exagerare, că amândouă pot servi de exemplu: Cocoșul pentru murdărie, Cilicul pentru curățenia sa.

Sala de mâncare de la Cilic servește de paraclis.

Biserica este învelită cu tinichea vopsită verde; cele-lalte clădiri cu tinichea neagră.

Guvernul luase inițiativa a orîndui în mănăstire o învățătoare pentru limba română, însă puține rîde a dat în timp de doi ani, cât a funcționat școla.

Călugărițele sunt foarte recalcitrante și nu voiesc a învăța limba română.

Oficiul divin și totă slujba bisericească se face în limba rusă; preotul este rus; s'a mai numit și un diacon român, însă cu mare greutate poate sta în mănăstire, care numără astăzi vre-o sută călugărițe.

Lângă biserica cea mare se află o peșteră lungă de câte-va sute de metri; această peșteră a servit pentru morminte.

Acum călugărițele nu se mai îngropă în peșteră, ci numai capetele mormintelor se păstrează într-o ladă.

Intrarea în mănăstire se face pe un pod peste apa Cilicului.

La 2 km. mai jos, pe același pârîu, se află *mănăstirea Cilicul filială*.

Acésta a fost clădită pentru călugări, care au stat în ea până în 1885, când au fost mutați la Saonul, iar aci sunt astăzi tot călugărițe.

Mănăstirea filială este un singur corp de clădire, la capătul de răsărit al căreia se află paraclisul; restul servește de locuințe călugărițelor, care mai au și deosebit trei case în curtea mănăstirei.

Și aci ca și dincolo este ordine și curățenie. Posițiunea acestei din urmă este sălbatecă, înconjurată de păduri, din care nu se vede, de cât foarte de aproape.

Prin situațiunea ei pe fundul văii Cilicul, mănăstirea, mai ales cea mare, este deseori supusă inundațiilor provenite din apele delurilor ce o înconjoară.

De aceia din fondurile, de care mănăstirea dispune, din donațiuni și din strînsură, s'a proiectat a se clădi o altă mănăstire, pe un platou situat lângă și la intrarea în mănăstirea cea mare.

După plan, construcțiunea este măreață, după fundațiuni, cari în anul acesta s'au început (1901), această nouă mănăstire e destul de spațioasă și solidă, fiind construită în piatră extrasă din nisce cariere din apropiere.

Se crede, că întréga clădire va costa, împreună cu chiliile, vre-o 200.000 lei. Biserica va fi cu două etaje, unul în jumătate sub-sol și va servi de cava al osemintelor călugărițelor și ca biserică de oficiat eara, etajul de sus va servi pentru a se oficia vara.

Înălțimea biserice d'asupra terenului va fi de 52 metri, iar adîncimea sub-solului 12 metri.

Mănăstirea are ca venit 150 hectare de pămînt, din care 15 hect. vii, în plus că are subvenție de la Stat de 5.000 lei anual.

Mai are și trei mori pe apa Cilicului.

În comuna Telița sunt 347 case, bordeie 4, prăvălii 3, mori 7, fântâni 17. Repartiția suprafeții și populației comunei, este arătată la plasă.

Budgetul are 4.850 lei la venituri și 4.641 lei la cheltuieli, dând un excedent de 1.045 lei, în cinci ani.

Sunt în comună 191 contribuabili.

În Telița e o biserică fondată în 1803 de Români; are hramul Născerea Maicei Domnului; are 10 hect. pământ, un preot și un cântăreț.

Școală există una tot în satul Telița, înființată în 1879, are 10 hect. pământ, un învățător și 23 elevi. În Poșta este de asemenea o școală, cu un învățător și 37 elevi. Nică una din școli n'au local propriu. Primăria clădită în 1884, costă 9.000 lei.

17. *Comuna urbană Tulcea.* Orașul Tulcea e construit lângă ruinele vechiului castru roman Aegysus, care se va descrie la partea istorică. Trecutul orașului, înainte și după cucerirea otomană, se confundă cu acela al întregii provincii, numită sub administrația turcească «Pașalicul de Tulcea», a cărei reședință era în orașul Tulcea.

Nu știu, de unde își trage numirea pe care o poartă astăzi. El a fost cucerit de Turci în 1418, odată cu Isaccea, de către Sultanul Mahomed I-ii.

În secolul XVIII-lea, Tulcea a jucat un rol important în războaiele dintre Ruși și Turci. În 1770, Turcii aduseră pe la Sulina mai multe vase de război, pe care apoi le puseră sub adăpostul zidurilor cetății.

Rușii, sub generalii Weissman și Mecnop, trec Dunărea, pun mâna pe orașul și garnisona Tulcei, apoi dau asalt cetății, ard vasele ce le găsesc în port, arunc tunurile cetății în Dunăre, apoi după ce fac un măcel îngrozitor, încălcați de prăzii trec Dunărea la Ismail, la 10 Decembrie.

În anul următor, la 12 Martie, generalul Weissman trece de la Ismail la Tulcea, cu 720 grenadieri și 30 artileriști, bate pe Samsongi-Aga și Arnaut-Pașa, ce apărau cetatea cu 500 ostași.

În același timp Turcii sunt bombardați și de pe apă. Weissman se întoarce biruitor la Ismail cu pradă de 29 tunuri și 51 prizonieri. Opt șlepură turcești au fost arse, iar pe alte 15, Rușii au pus pe Moldoveni și pe Greci, cari locuiau aci și le-au trecut în Ismail, la 13 Martie.

La 3 Aprilie, Weissman trece din nou Dunărea cu 1400 grenadieri, 40 artileriști, 200 muschetari și două tunuri și se îndreaptă spre Isaccea.

În luna Mai, Rușii trecând Dunărea la Tulcea, sunt bătuti de astă-dată și goniți după insula din fața orașului; de aci Rușii împiedică trecerea Turcilor din Dunăre în Marea-Negru.

Weissman trece din nou fluviul la Tulcea, bate 8000 de Turci, arde casele și vasele lor. În această luptă cad morți 1000 Turci și se fac 100 prizonieri.

Generalul rus trece din nou Dunărea, supune lagărul turcesc din fața cetății, bate totă puterea turcescă venită de la Vizirul din Isaccea.

După două zile de luptă, Weissman se întoarce la Ismail.

El mai bate, puțin mai în urmă, un alt corp, care venia de la Babadag.

La 7 Octombrie, Weissman pleacă iarăși de la Ismail și se repede asupra Tulcei. Învinge oștirea turcescă, pune mâna pe lagărul otoman, le ia tunurile, dă asalt și ia cetatea Tulcei, apoi punând mină, o saltă cu totul în aer și distruge orașul, după ce a luat de aci mai toate munițiunile, tunurile, lăzile cu băni și pulbere și după ce a umplut cu pământ toate șanțurile de prin prejur, făcute de Turci.

După aceea repedându-se spre Babadag, face minuni de bravură, bătând pe Turci în toate părțile, în urmă se întoarce la Tulcea și de acolo la Ismail, ducând cu dânsul pe toți creștinii ce fugiau de robia Turcilor.

La 24 Aprilie 1773, Potenkin trecu Dunărea la Tulcea, distruge un corp de 6000 Turci, arde podurile, vasele, munițiunile și ia mulți prizonieri.

În 1789 Tulcea fu luată cu asalt de către amiralul rus Ribas.

La 9 Iunie 1791, Rușii, sub comanda lui Repnin, bătură crunt lângă acest oraș, pe Turci.

Vechiul oraș Tulcea, cum și cetatea așa de renumită în trecut a fost distrusă cu totul de Ruși, în războiul din 1828—29. Orașul actual s'a construit la răsăritul celui vechi, în urma acestui război, pe o vale ce coboară la Dunăre prin mai multe terase în forma unui amfiteatru.

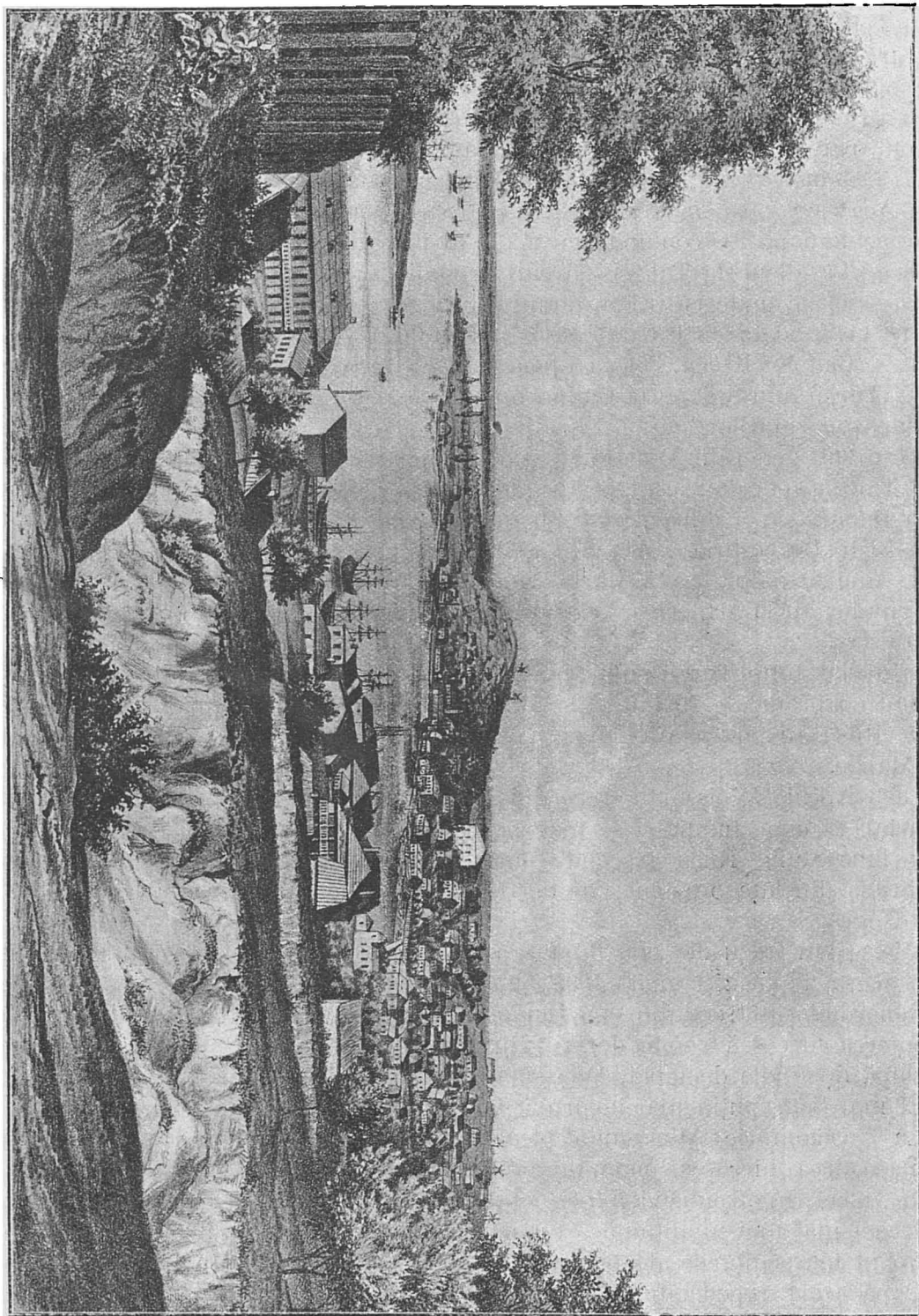

Fig. 64. — Vederea Tulcei. (După K. F. Peters).

Grație pozițiunii sale, noul oraș Tulcea se dezvoltă foarte curând. Călătorul francez C. Allard, care l'a vizitat prin 1856, iată ce zice despre Tulcea: «Este cel mai mare oraș din această regiune a Turciei; construit în amfiteatru pe versantul N. al șirului muntos Beș-Tepe, Tulcea este situată într-o pozițiune încântătoare, în fundul unui golf format de fluviu. Portul său este foarte frecventat și face un mare comerț. Populațiunea sa este una din cele mai

amestecate din orient. Turcii constituiesc colonia administrativă și militară; Bulgarii împreună cu Moscoviții și Rusniacii formează grosul populației; se întâlnesc aici și mulți Români și Moldoveni. O sută de familii germane locuiesc în împrejurimile orașului; aceștia sunt fugari din coloniile germane, pe care Rușii le-au stabilit în Sudul Basarabiei și căror guvernul le cerea impozite și soldați. Colonia comercială o formează Ovreii polonezi, Grecii și Armenii; ea e destul de însemnată în Tulcea.»

După 8 ani un alt călător, eruditul geolog K. F. Peters, în de-atâtea ori citată importantisima sa lucrare, zice despre Tulcea:

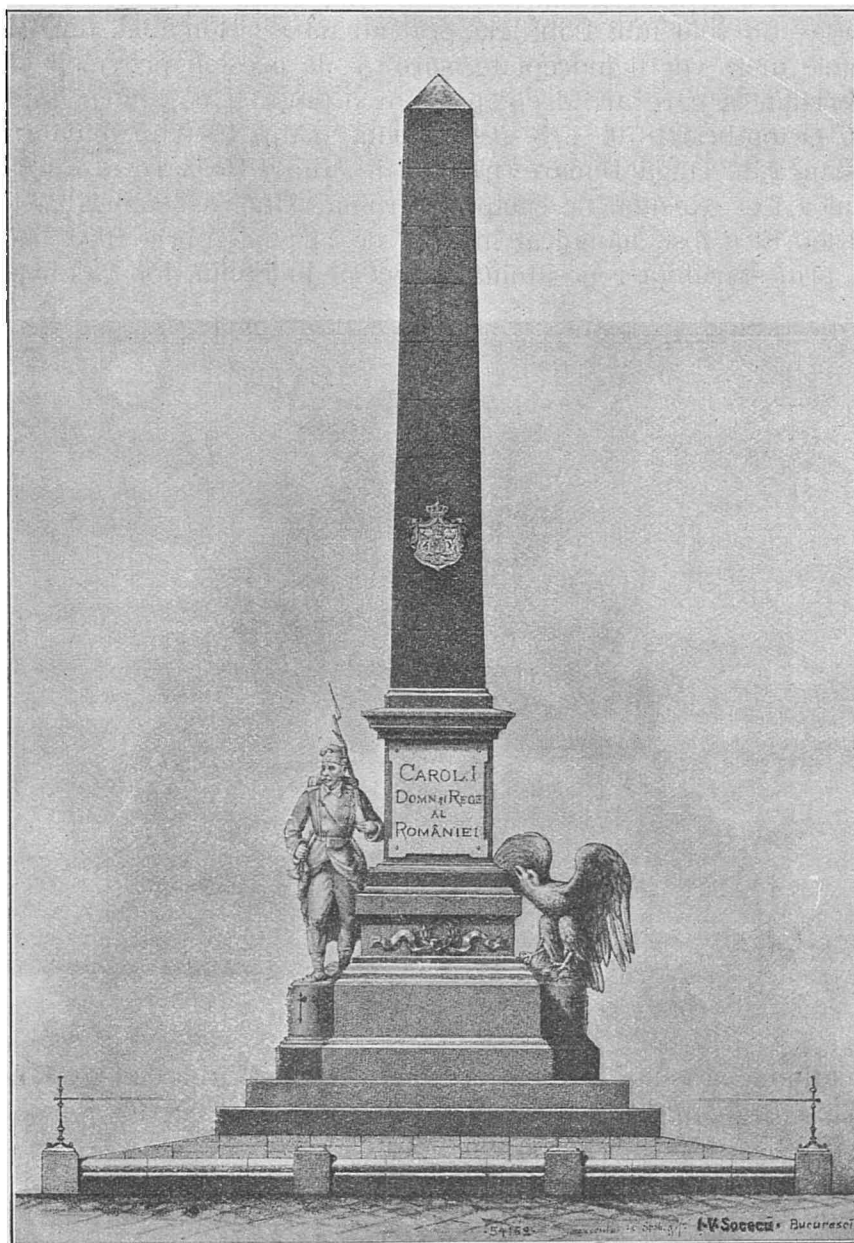

Fig. 65. — Monumentul reanexării Dobrogei.

«Orașul are 2800—3000 case, și în afară de garnisónă, funcționari, consulate și funcționarii Comisiunii Dunărene, are o populație de 30.000 locuitori, care în ordine descendentă se împarte în următoarele naționalități: Cei mai mulți și mai bogați sunt considerați Grecii, apoi Bulgarii. După ei vin Rușii (fără deosebire de confesiune), Români din Moldova, Ovreii, Armenii, Turcii și în sfârșit Tătarii.

După informațiile guvernatorului, după spusele lui Weickum, domiciliat de mai mulți ani în Tulcea, populația este cea de sus. După Viscovici cifra este de 22.000 suflete.»

În ajunul războiului ultim, Ali-Paşa, Comandantul trupelor turcesc din Dobrogea, puse a se fortifica Tulcea cu mai multe uvrăgi de pământ; unele din ele exist şi astăzi. După cum vom vedea la partea istorică, aceste fortificaţii n'au ajutat întru nimic la ocuparea oraşului de Ruşi.

După luarea în stăpânire a provinciei de către Statul Român, sosesc în Tulcea cu vaporul Arpad, în ziua de 15 Octombrie 1879, A. S. *Regală Carol I*, însoţit de regretatul M. Kogălniceanu, Ministru de Interne, de doctorul Davila, de Colonel Leca, Ministru de Război şi de P. S. Iosif, Episcopul Dunării-de-jos.

Călucând pe pământul dobrogean, A. S. *Regală*, dice: «Mulţumesc pentru frumoasa întâmpinare ce-mi faceţi; voi iubi Dobrogea, precum iubesc România, din care astăzi face parte; toate silinţele mele vor fi îndreptate, spre a da acestei provincii dezvoltarea cea mai întinsă şi fericită, la care are drept prin importanţa şi poziţiunea sa.»

Miercuri 17 Octombrie 1879, A. S. *Regală* pune piatra fundamentală a monumentului reanexării, pe stâncă de lângă Dunăre, numită de atunci Hora-Tepe, adică Colnicul horei.

Monumentul a fost executat de sculptorul român Gh. Vasilescu şi costă împreună cu instalaţia 64.000 lei. El a fost inaugurat în ziua de 14 Septembrie 1900, sub înţeleptă administraţiune şi prin stăruinţa reposatului prefect al judeţului, Ion Nenitescu.

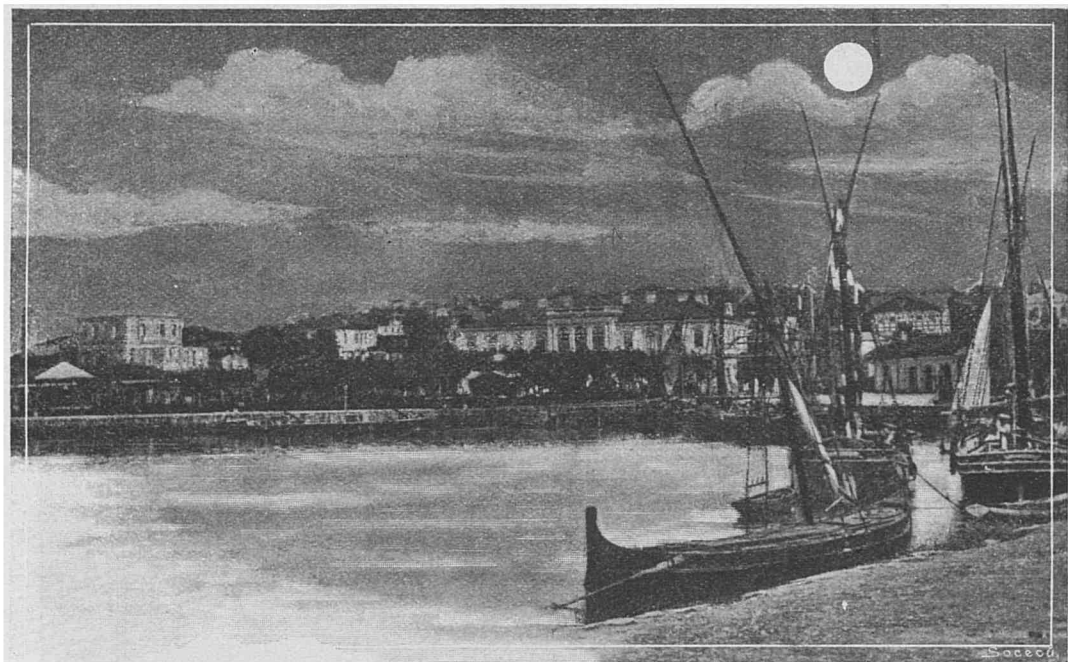

Fig. 65. — Portul Tulcea.

Cifra populaţiunii oraşului Tulcea era în 1879, de 17.948 suflete, împărţită astfel: 6.744 Bulgari, 5.304 Români, 1.876 Ruşi, 1.736 Lipoveni, 324 Greci, 160 Armeni, 304 Israeliti, 224 Tătari, 300 Turci şi 976 diferite naţionalităţi.

Hotarul amănunţit al oraşului este: Plecând de la Ceatal, se îndreaptă către S., trece pe la pôlele delului Tulcea, urcă apoi pe valea Tauşan-Iol, până la şoseaua Tulcea-Babadag; de aci pornesc către S.E., taie şoseaua, o ia pe la pôlele delului Redi, apoi către S., pe la pôlele delului Uzum-Bair, de unde se îndreaptă spre E., taie valea Tulcea, trece pe la pôlele delurilor Imalac, Ciatal-Tepe, taie valea Sarighiol, se îndreaptă către N.; trece prin movila Iacob-Mog, urmează pe Valea-Mare, taie şoseaua vicinală Tulcea-Mahmudia, trece pe lângă satul Malcoci, taie braţul Tulcea la mila 46 şi după ore-care distanţă, o ia către V., prin lacul Roşu, apoi către S.V. la braţul Tulcea, mila 56 şi apoi urmează în sus cursul braţului, până la Ceatal. Forma sa este aceea a unui dreptunghi neregulat, lung de 80 km.

Se mărgineşte la N. cu Satul-Noi, la V. cu comuna Câşla, la S. cu comunele Enichioi şi Cataloi, la E. cu Malcoci.

Orașul se împarte în două colorii: galben la apus, roșu la răsărit.

Locuitorii cunosc mai bine vechia sub-împărțire pe mahalale, ast-fel: mahalaua tătară la V.; turcă la E.; bulgărească, lipovenă, germană și ovreiască. Românii și Grecii sunt răspândiți peste tot orașul.

Administrația e în sarcina unui primar și a 9 consilierii. Orașul numără 5.500 case și 80 strade.

Intre stradele mai principale sunt: Carol I, Elisabeta, Portului, Babadag, Isaccea, Mahmudia și Ștefan cel Mare. Are trei barieră spre orașele: Isaccea, Mahmudia și Babadag.

Privit de la Dunăre, orașul are aspectul unui amfiteatru în evantaliu, ale cărui strade radiază către un punct central, portul, și tăiate transversal, dar într'un mod neregulat, de altele mici și strâmte.

De o parte și de alta a extremităților sale, semicercul se sprijină la Dunăre pe două movile de piatră: colnicul Hori la răsărit și délul Tulci, la apus.

Intinderea orașului este prea mare pentru numărul locuitorilor săi, iar casele sunt înconjurare de grădini întinse, cu pomi roditori, vie și legume.

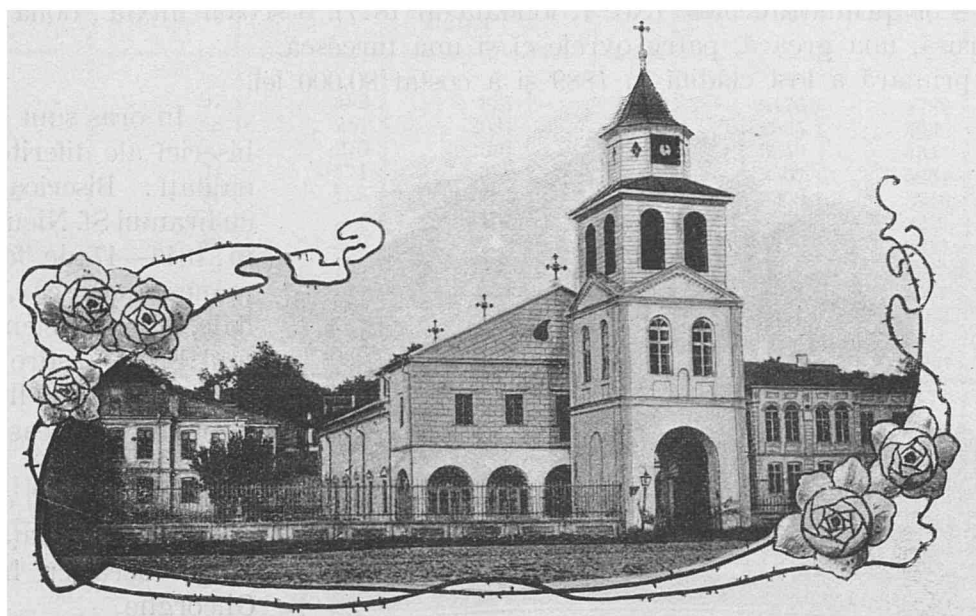

Fig. 66. — Biserica și școlele bulgare din Tulcea.

Centrul, care este partea despre port a orașului, este bine întreținut, iluminat și pavat; aci este concentrată totă activitatea și viața — sub toate raporturile — a orașului.

Din cauza prea marei întinderi, edilitatea publică și serviciul municipal este greu de îndeplinit. Multe din strade sunt nepavate și rău iluminate; noroiul și praful domnesc pretutindeni prin mahalalele mărginașe și dacă orașul n'ar fi în pantă către Dunăre, ajutând ast-fel scurgerea apelor, acestea ar deveni nisce focare de miasme, prin stagnațiunea lor.

Plantația și grădinele ajut foarte mult la salubritate și dau mahalalelor orașului un aspect pitoresc.

Partea de jos este supusă inundațiilor apelor Dunării, cari câte-o dată se revarsă până la 2 km. departe de matcă.

Totă această parte a orașului e formată din löss, care pătrunde în formă de golf pe valea stradei Babadagului, până la Biserica Sf. Niculaie, care în 1864 era la bariera de S. a orașului.

Desvoltarea sa, orașul a luat-o în timpii din urmă, căci după un plan din 1864, giamia se afla la bariera despre Mahmudia, iar către apus clădirea Comisiunii Dunărene era cu mult în afara orașului.

Sub administrațiunea noastră, Tulcea și-a schimbat aspectul oriental de altă dată, numeroase construcțiuni publice și particulare, înfrumusețază orașul. Palatul administrativ

e o clădire măreță, în fața căreia s'a ridicat statuia gloriosului stăpânitor al Dobrogei, Mircea cel bătrân, lângă parcul municipal, locul de distracție al orașenilor.

Apoi școalele de băieți și fete, spitalul comunal și militar, bisericile și construcțiunile ale particularilor, se întrec prin eleganța și curățenia lor. Orașul are acum 5.500 case, 35 bordeie, 10 hanuri, 71 prăvălii, 54 mori și 165 fântâni.

Cazărmile ocup marginile orașului, pe delurile înconjurătoare. Sunt destul de încăpătoare și igienice.

Piața satisface toate trebuințele locuitorilor, cari duc o viață ieftină, grație îmbelșugării a tot felul de alimente. E de mare necesitate a se construi o hală.

În oraș este reședința autorităților administrative și judiciare ale județului Tulcea, a Regimentului No. 33; scaunul episcopatului grecesc, sediul protoiereului județului. Primăria orașului a fost construită în 1897 și a costat 32.000 lei. Consulatele existente în Tulcea sunt: Rusesc, Grec, Austro-Ungar și Turc.

Școli sunt: un gimnasiu românesc înființat în 1889; un gimnasiu bulgăresc întreținut de comunitatea bulgară; șapte școli primare, de băieți (No. 1 a fost fondată în 1872; No. 2 în 1876), 5 școli primare de fete (No. 1, fondată în 1877), o școală mixtă; două școli bulgare, una rusă, una greacă, patru ovreiesci și una turcăscă.

Școala primară a fost clădită în 1889 și a costat 80.000 lei.

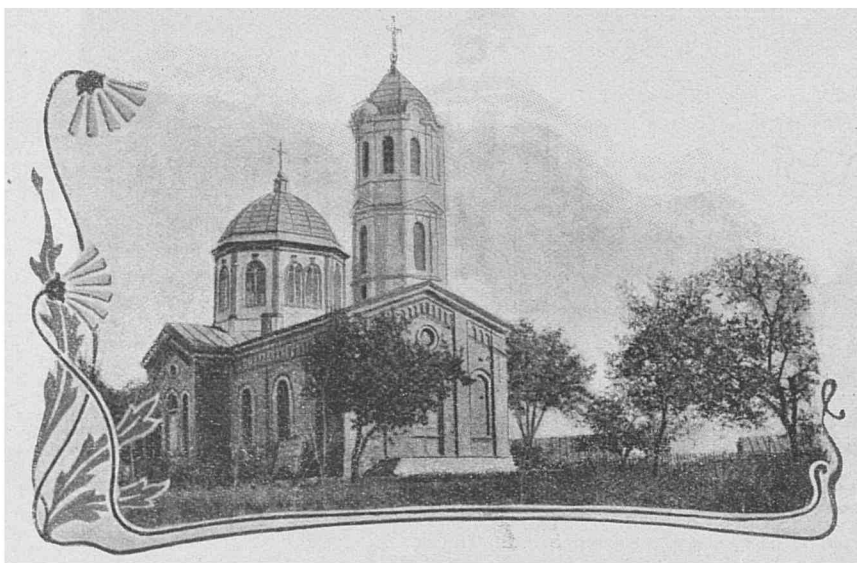

Fig. 67. — Biserica «Acoperământul Maicii Domnului» din Tulcea.

În oraș sunt mai multe biserici ale diferitelor naționalități: Biserica catedrală cu hramul Sf. Niculaie, zidită în 1846—47 de familia românescă «Gâscă», arc ca filiale, biserica elenă cu hramul Buna-Vestire și cea rusească cu acelaș hram; apoi biserica românească Acoperământul Maicii Domnului, biserica rusească cu hramul Schimbarea la față, biserica bulgărească cu hramul Sf. Gheorghe.

Maî sunt: o gîmie fondată în 1847, trei sinagoge, o biserică a lipovenilor popovi,

una a lipovenilor bespopoveți, una catolică, una luterană, o casă de rugăciune a nămoliacilor, una a anabaptiștilor, un schit lipovenesc de călugărițe și o biserică armeană.

Budgetul orașului este de 526.054 lei la venituri și 479.955 lei la cheltuieli; dând un excedent de 46.099 lei.

Marca orașului este aceeași cu a județului, doi delfini.

B. Județul Constanța ocupă o suprafață de 7150 km, pătrați.

Județul e coprins între 24°58' și 26°36' longit. orientală (după Paris) și între 43°44' și 44°58' latitudine boreală.

Se mărginesce la N. cu județul Tulcea, la V. cu județele Brăila și Ialomița, de care se desparte prin Dunăre; la Sud cu Bulgaria, de care se desparte prin frontiera convențională și la E. cu Marea Neagră, de la frontieră până la gura Piriteasca.

Marca județului este o corabie. Se împarte în cinci plăși: Constanța, Medgidia, Mangalia, Hârșova și Siliștriu-nouă.

(Câte odată s'a împărțit în 6 plăși, pe lângă cele de sus, mai era plasa Traian cu reședința la Enișemlia și coprindea o parte din comune de la plășile Mangalia și Siliștriu-nouă).

a. Plasa Hârșova ocupă totă regiunea de N.V. a județului Constanța, în basinul

rîului Saraiul, de a lungul Dunării de la Movila Cazacilor, până la satul Boazgic. Se mărginesc la N. cu plasa Măcin; la răsărit cu plasa Babadag; la miază-zi cu plășile Constanța și Medgidia; la V. cu Dunărea.

Limita despre Sud a acestei plăși este: din hotarul județului, la movila cotate 170 la V. de satul Kirișlic, o linie aproape dreaptă către apus până la delul Zavol-Bair, pe drumul de la Bălăgesci la Capugi, lângă punctul Erkesek de sud; de aci către Sud-Vest pe culmea delului Zavol-Bair, până la punctul cotate 89 de pe linia telegrafică, apoi tăind valea Boazgicului, până în delul Panar-Bair și în fine către V. pe culmea acestui del, până la Dunăre, între ostróvele de la vale și Boazgik.

Suprafața plășii este de 134786 Hect., repartizate ast-fel:

COMUNI	NEPRODUCTIV HECT.			Păduri Hect.	PRODUCTIV HECT.		Suprafață Hect.
	Vatra	Izlaz	Drumuri, ape, stuf și stânci		Al locuitorilor	Al Statului	
Calfa	97	482	827	1400	9476	1782	14004
Ciobanu	48	241	2081	439	2605	4685	10039
Dăieni	55	275	591	81	5649	4547	11198
Gârliciu	34	171	382	295	3507	5201	9040
Ghizdăresci	41	153	101	50	3300	3740	7445
Hârșova	272	—	1197	354	2056	3274	7153
Ostrov	42	209	792	160	5952	3314	10409
Saraiu	79	468	322	—	9056	1315	11240
Șiriu	149	744	654	—	21104	3057	25708
Topal	59	295	420	538	8841	1763	11916
Topolog	28	142	241	1840	3382	2247	7880
Urumbei	78	391	192	1210	3677	2486	8034
Total	982	3571	7740	6367	78665	37471	134786

Plasa Hârșova are o populație de 26748 suflete, cari repartizate pe comune și sate, sunt:

COMUNE și SATE	Români	Greci	Bulgari	Armeni	Turci	Tătari	Serbi	Italiani	Francezi	Germani	Unguri	Ruși	Lipoveni	Ovrei	Alte nații	Total su- fletelor
Calfa	478	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	478
Curudgea	579	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	579
Haidar	331	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	331
Rahman	666	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	669
Ramazanchioi	208	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	208
Mahometcea	192	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	306
Total	2454	2	—	—	—	114	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2571
Cioban	1481	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1481
Cadi-Cășla	135	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	137
Total	1616	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1618
Dăieni	1716	1	48	1	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	51	1822
Gârliciu	1313	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	1373
Ghizdăresci	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	843	—	—	865
Tichilești	376	—	1	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	383
Total	398	—	1	—	—	—	—	6	—	—	—	—	843	—	—	1248
Hârșova	1640	177	216	14	638	224	—	29	—	13	32	16	—	44	45	3088
Ostrov	1013	4	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	1026
Aigâr-Ahmet	465	—	—	—	114	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	593
Total	1478	4	3	—	115	14	—	—	—	—	—	—	—	5	—	1619
Balgju	153	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	153
Sarai	1027	—	—	—	—	74	—	—	—	15	—	—	—	—	—	1116
Carapeli	265	—	—	—	—	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	346
Dulgherul	816	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	816
Total	2261	—	—	—	—	155	—	—	—	15	—	—	—	—	—	2431
Cartal	1019	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1027
Capugi	476	—	—	—	—	144	—	—	—	—	—	—	—	—	—	620
Transport	14371	184	304	15	753	661	—	35	—	28	33	21	843	49	120	17417

COMUNE și SATE	Români	Greci	Bulgari	Armeni	Turci	Tătari	Serbi	Italiani	Francezi	Germani	Unguri	Ruși	Lipoveni	Ovrei	Alte nații	Totalul sub- iectelor
Transportat . .	14371	184	304	15	753	661	—	35	—	28	33	21	843	49	120	17417
Erkesek	315	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	319
Muslu-Beî	489	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	489
Şiriü	67	—	—	—	99	358	—	—	—	—	—	—	—	—	—	524
Muslu	4	—	—	—	106	277	—	—	—	—	—	—	—	—	—	387
Pantelimon	799	—	—	—	1	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	807
Satışkioî	702	—	—	—	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	755
Terzikioî	388	—	—	—	—	107	—	—	—	—	—	—	—	—	—	495
Total	4259	—	—	—	259	894	—	—	—	7	4	—	—	—	—	5423
Topal	1494	2	11	3	4	—	8	20	8	23	—	—	—	4	—	1577
Boazgic	844	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	846
Total	2338	2	13	3	4	—	8	20	8	23	—	—	—	4	—	2423
Topolog	1087	—	—	—	90	63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1240
Doerani	480	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	480
Total	1567	—	—	—	90	63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1720
Urumbeî	543	6	—	—	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	586
Făgăraş	826	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	826
Total	1369	6	—	—	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1412
Total pe plasă . . .	22409	192	317	18	1143	1466	8	55	8	58	37	21	843	53	120	26748

Densitatea populației este de 20 locuitori pe un kilometru patrat.

Reședința sub-prefecturii este în orașul Hârșova; această plasă se compune din o comună urbană (Hârșova) și 11 comune rurale.

1. *Comuna Calfa*. Este așezată în basinul superior al râului Saraiu, la 15 km. spre N.E. de Hârșova și la 40 km. spre N.V. de Constanța. Coprinde următoarele cătune: *Calfa*, pe râul Saraiu și în dreapta șoselei Hârșova-Ciucurova, a fost multă vreme locuit de Tătarii veniți din Bugeak; mai jos, pe cursul râului, satul *Ramazan-Chioî*, (Ramazan = post, Kioî = sat), la 3 km. spre S.V., a fost odinioară foarte populat de Tătari și distrus de năvălirile Cerchezilor, acum a început a se reînființa; apoi mai jos la 2½ km. pe cursul aceluiaș râu, satul *Rahman* (cal), de asemenea tătăresc, pe la 1850, azi are un aspect mizerabil; la 6½ km. mai jos de Calfa, este satul *Haidar* (nume propriu), înființat de Tătari, în urma războiului din Crimeia, acum este puțin populat; pe pâriul Mahometcea, afluent al Saraiului, alte două sate: *Mahometcea*, la 12 km. spre S. de Calfa, a fost un sat tătăresc în 1850 și distrus în războiul din 1855, acum a început să renască și în fine *Curudgea* la origina văii Mahometcea, pe malul stâng al pâriului, a fost înființat de Tătarii Bugecenî, în urma războiului din Crimeia, numele său înseamnă sec, adică fără apă, de la riușorul care adesea orî secă. De această comună ține și satul distrus, numit *Osen-Beî*, pe vale, la răsărit de Ramazan-Kioî, astăzi se numesce Siliștea; satul nu s'a mai reînființat de la 1855.

Comuna se învecinesce la N. cu Topolog și Urumbeî; la E. cu Casîmcea (jud. Tulcea); la S. cu comuna Saraiu și la V. cu comunele Dăieni și Gârliciu.

Pozițiunea ei este foarte plăcută, terenul fertil, satele neregulate. Sunt în comună 636 case, din care 26 bordeie. Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Budgetul comunii constă din 10.311 lei venituri și 4.877 lei cheltuieli, ceea ce dă un excedent de 5.434 lei. Sunt 479 contribuabili în comună.

Are trei școli, câte una în cătunele Calfa (local cu chirie), Curudgea, clădită în 1899 și Rahman, clădită în 1885, fie-care are 10 hectare teren, dat de stat, câte un învățător și totalul elevilor a fost 115 elevi. Localul primăriei a fost clădit în 1893.

Biserica este una în Calfa, cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», clădită în 1890, are 10 hectare teren, un preot și un cântăreț; în Mahometcea și Rahman se află și câte o gîmie, cu câte un hogo.

Comuna este așezată pe șoseaua Hârșova-Ciucurova și pe valea Saraiului. Mai sunt și alte drumuri ordinare spre: Topolog, Hagi-Omer, Cîauș-Kioî, Casâmcea, Dulgheru, Carapelit, Gârliciu, Dăeni și Făgăraș.

2. *Comuna Ciobanu* numită și *Grôpa Ciobanului*, ocupă basinul inferior al râului Saraiu, pe dreapta gârlii Băroi, între lacurile Ciobanul și Hasarlîk-Ghiol. E așezată pe șoseaua Hârșova-Ciobanul, la 8 km. spre N.E. de Hârșova și la 96 km. spre N.V. de Constanța. Se compune din două sate: *Ciobanul*, vechi sat românesc, pe țărmul de sud al lacului cu acelaș nume și *Cadi-Câșla* (Câșla Cadiului), pe ambele maluri ale văii cu acelaș nume, la răsărit de Hârșova, între șoselele Hârșova-Ciucurova și Hârșova-Constanța.

Acest din urmă sat nu s'a format, de cât sub stăpânirea românească, mai înainte nu era locuit.

Se mărginește la N. cu jud. Brăila, de care se desparte prin Dunăre; la E. cu comunele Gârliciu și Saraiu, de care se desparte prin Băroi, lacurile Cioroiu și Hazarlîk, șoselele Ostrov-Hârșova și Hârșova-Saraiu, prin drumul comunal de la Eschi-Sarai la Muslu și prin délul Cadi-Câșla; la S. cu comunele Șiriu și Ghizdăresci, de care se desparte prin délul Cadi-Câșla, délul la Trei Movere și valea Caimacli-Dere; la V. și S.V. cu Hârșova, de care se desparte prin valea Bentului, délurile Caraula și Ciobanul.

Conturul hotarului e lung de 54 kilometri. În comună sunt 371 case, din care 46 bordeie. Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Budgetul comunei este de 3.222 lei la venituri și 2.816 lei la cheltueli; excedent este de 406 lei; sunt 258 contribuabili.

Școlă este una în Ciobanul, clădită în 1881, are un învățător, 10 hectare teren și 74 elevi.

Localul Primăriei a fost construit în 1882

Biserica, una, cu hramul «Sf. Ion», zidită în 1886 și întreținută de locuitori, are 10 hect. teren, un preot și 3 ómeni de serviciu.

Comuna este așezată între două șosele județene, care o pun în legătură cu Hârșova, Saraiu și Satischioi. Mai sunt și diferite drumuri comunale, care toate dau în aceste două șosele.

3. *Comuna Dăieni*. Este așezată pe gârla Băroi, aproape de vărsarea în Dunăre, ocupă ambele văi Topârșcea și Pânga, între care e situată, la 26 km. spre N. de Hârșova și la 102 km. spre N.V. de Constanța.

Comuna nu coprinde de cât satul Dăieni, care la 1850 era populat numai de Români veniți de peste Dunăre.

Se mărginește la N. cu Ostrovul, de care se desparte prin gârla Băroi, valea Moșului și délul Cairac; la E. cu Urumbeș, de care se desparte prin valea Cairac, valea Mezetului și délul Stancheș; la S. cu Gârliciu, de care se desparte prin valea Bertesci; la V. cu Dunărea.

Lungimea perimetrului hotarului este de 40 km. Sunt în comună 459 case, din care 64 bordeie.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Budgetul comunei este de 11.911 lei la venituri și 5.306 la cheltueli; excedent este de 6.605 lei; sunt 335 contribuabili.

Comuna are o școlă mixtă, clădită în 1880; are două învățători și 97 elevi. A fost clădită de locuitori. Are 10 hect. teren de cultură. Primăria clădită în 1902.

Biserica este una, cu hramul «Sf. Paraschiva», are un preot, 2 cântăreți și 10 hect. teren. A fost construită de locuitori, în 1873.

Afară de drumul Hârșova-Măcin, mai sunt drumuri comunale spre: Aigăr-Ahmet, Făgăraș, Calfa, Ramazanchioi, Rahman, Haidar, Carapelit și Balgiu.

4. *Comuna Gârliciu* este așezată pe gârla Băroi, ocupă totă valea Pietrișului. E de parte la 21 km. spre N.E. de Hârșova și la 96 km. spre N.V. de Constanța, pe drumul Hârșova-Măcin.

Comuna se compune dintr'un singur sat, care în 1850 era românesc; ea se învecinește la N. cu Dăieni, de care se desparte prin valea Bertesci; la E. și S. cu Eni-Saraiu, despărțită prin délurile Erkesek, Cilibiului, Viilor și privalul Băroi; la V. cu comuna Ciobanul și cu Dunărea, care o desparte de jud. Brăila.

Forma hotarului este aceea a unui trapez alungit, lungimea lui este de 43 km. Satul are 341 case, din care 27 bordeie. Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Budgetul comunei este de 3.811 lei la venituri și 3.314 lei la cheltuieli, excedentul fiind de 497 lei.

Sunt 253 contribuabili.

Comuna are o școală mixtă clădită în 1880, are un învățător și 79 elevi. Primăria clădită în 1882.

Biserica are una cu hramul Sf. Niculaie, zidită și întreținută de comună, cu 10 hect. teren date de Stat, are un preot și 3 cântăreți. Biserica a fost clădită în 1865.

Pe lângă drumul mare Hârșova-Măcin, mai sunt și drumuri comunale spre: Aigăr-Ahmet, Făgărașu-Noi, Calfa, Ramazanchioi, Rahman, Haidar, Carapelit, Balgiu și Eni-Saraiu.

5. *Comuna Ghizdăresci*. Așezată pe Dunăre la 9 km. spre S.E. de Hârșova; această comună se compune din satele: *Ghizdăresci*, care pe la 1850 era locuit de Ruși și *Tikilesci*, la 6 km. spre S.E. de precedentul, pe râul cu același nume, a fost locuit de o colonie de Germani, în 1850.

Se mărginește la N. cu Hârșova, de care se desparte prin valea Caimacli-dere și cu comuna Ciobanul; la S. cu Șiriu, de care se desparte prin delurile Muslu și Erkesek; la S. cu Topalu, de care se desparte prin delul Olacu și valea Cekirgea; la V. cu Dunărea, care o desparte de jud. Ialomița.

Forma hotarului comunei este aceea a unui patruleter neregulat lung de 28 km. Ambele sate au 338 case, din care 20 bordeie. Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Budgetul comunei este de 4.423 lei la venituri, 2.381 lei la cheltuieli, excedentul fiind de 2.042 lei.

Sunt în comună 238 contribuabili. Primăria n'are local propriu.

Are două școli, una în Ghizdăresci, clădită în 1882, are un învățător și 43 elevi.

În Tikilesci, școla are local cu chirie.

Biserica este una în Tikilesci, cu hramul Sf. Gheorghe, zidită în 1895 și întreținută de locuitori, cu 10 hect. teren de la Stat, un preot și 5 omeni de serviciu.

În Ghizdăresci se află o biserică lipovenescă.

Satul Ghizdăresci este așezat pe drumul Hârșova-Cernavoda. În comună duc și drumurile vicinale de la Tikilesci și Ghizdăresci spre Cadi-Câșla, Muslu-bei, Șiriu, Capugi, Erkesek și Topalu.

Pe la nordul comunei trece șoseaua Hârșova-Constanța, cu care e în legătură printr-o șosca comunală.

6. *Comuna urbană Hârșova*. Această cetate veche, așezată în punctul unde Dunărea își unifică brațele, pentru a se ramifica din nou, ocupă o pozițiune strategică însemnată, de accia sub dominațiunea turcă a fost teatrul mai multor lupte sângeroase între Turci, Români și Ruși.

Modul ocupării ei de Turci este arătat în partea istorică. În timpul războaielor lui Mihai-Viteazul, Albert Kiraly, după ce bate pe Turci în două bătălii, pe uscat și pe Dunărea înghețată, desface un corp de soldați ce-î forma garnisóna, arde și pradă orașul, ia cu asalt cetatea, în ziua de Sf. Vasile 1594, și apoi se întorce triumfător în țară. Prădile fură așa de mari, că Românii abia putură să le ducă cu ei.

În 1595, Mihai trimete un detașament din armata sa, sub comanda Spătarului Preda-Buzescu și a Conisului Radu Calomfirescu, asupra Hârșovei.

Turcii din acest oraș, aflând despre sosirea Românilor, le eșiră în întâmpinare, dar Românii îi bat, îi trec Dunărea, făcându-le mult rău, în góna ce le dete până la Hârșova, pe care o luară și arseră.

Cu această ocazie Kiraly, pradă toate orașele turcești până la Ismail și Varna.

În 1659, Rakotzi, prințul Transilvaniei, făcând alianță, prin jurământ, cu Mihnea al III-lea în contra Turcilor, începu a preda și jefui orașele turcești după mîrginea Dunării; trecînd fluviul în Dobrogea și ajungînd la Hârșova, Rakotzi fu încolțit așa de bine de Turci, că abia scăpă din mâinele lor.

Până în 1771, istoria nu mai vorbește nimic despre Hârșova.

În acest an, colonelul rus Dumașev, pus să păziască gura râului Ialomița, se repede la Hârșova și pune mâna pe fortificațiile turcești și pe 8 tunuri; apoi atacă pe Turci la baionetă. O bombă rusescă cade în cetate peste un deposit de praf, zidurile sar în aer, împreună cu comandantul turcesc.

Rușii profitând de momentul favorabil, se reped asupra Turcilor zăpăciți, îiucid fără milă și pun mâna pe întăriri; ei găsesc în cetate 70 tunuri și 2000 prizonieri.

Opresc pe sarma lor tunurile ușoare din tabără, iar pe cele din cetate fiind prea grele, le cufund în Dunăre, apoi ard magasiile și bagajele turcești.

În 1773, Iunie 21, Romantzov trecând Dunărea, este întâmpinat de o armată de 10.000 oameni, sub comanda lui Osman-Pașa. După o luptă crâncenă, Rușii rămân biruitori, coperind Hârșova și după ce întăresc pe Potenkin aci, pun mâna pe tabăra turcescă și se fac stăpâni pe 30 de tunuri.

În 1809, Rușii pun mâna pe castelul, ce se ridică și astăzi în ruine în punctul, unde înălțimile Hârșovei întâlnesc țărmul Dunării. Fortificarea orașul, prin uvrăgii de campanie, stabilizează un cap de pod și apoi retrecură Dunărea, către sfârșitul aceluiași an.

La sfârșitul lui Mai 1810, un corp de 60.000 Ruși, sub comanda generalului Kamensky, trece Dunărea la Hârșova, servindu-se de capul de pod, deja făcut.

Această manevră deșteaptă atențiunea Turcilor, cari ridicară aci în 1822, uvrage regulate.

În 1828, generalul Madatof, cu 4 batalioane și două escadrone, fu destinat a lua Hârșova.

Orașul fu investit de Ruși, cari îl bombardară, fără mult efect, cu câte-va baterii slabe, stabilite la mare distanță de cetate.

Cu toate că uvragele sale nu fură distruse și că cetatea abunda în muniții și proviziuni, ea ceru a capitula de îndată ce auzi de predarea Brăilei. Tot așa fu și cu Tulcea și Constanța.

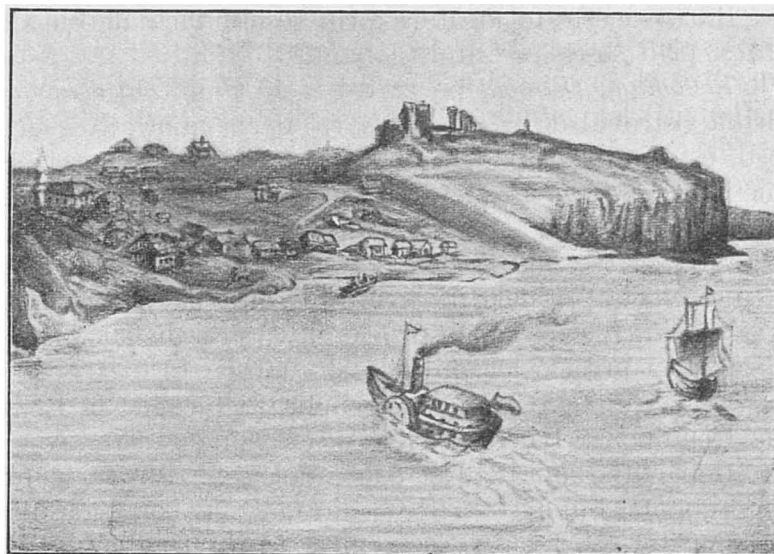

Fig. 68. — Hârșova. (După K. F. Peters).

La 5 Iulie, toate cetățile la vale de Silistra, până la valul lui Traian, erau în mâinile Rușilor.

Căderea acestei cetăți fu atribuită, oricât de tarî ar fi fost uvragele sau pozițiunile Rușilor, cauzei următoare: Porta neputând trimite multe trupe în ele, păzirea lor trebuia a fi încredințată populațiunii, care fiind slabă la număr, se emoționa ușor de scirile ce venia și perdându-și moralul se predă.

Din nenorocire, după luarea cetății de Ruși, în acest oraș izbucnesce ciuma.

Cu toate acestea, el tot servi ca punct de trecere peste Dunăre și de comunicarea armatei cu Imperiul, în care scop statul-major ordonă construcțiunea peste fluviu a unui pod, la începutul lui Mai 1829. În 1850 orașul era populat de Turci, numai mahalaua Varoș era locuită de Români Transilvăneni.

În 1854, Rușii reușesc a trece Dunărea prin acest punct.

În vara anului 1877, Hârșova, Tulcea, Isaccea, etc. sunt ocupate succesiv de Ruși, fără vre-o opunere din partea Turcilor, care se retrăgeau de bună-voie spre Sud, înapoi la Valul lui.

În jos de Hârșova este punctul numit Vadul Oii, despre care vom vorbi la partea istorică. Se numea astfel, pentru că pe aci treceau oile, care veniau pentru pășunat din Transilvania în Dobrogea.

Astăzi orașul este lipsit de întăriri, ruinele zidurilor înconjurătoare și a cetăților mărginașe se mai văd încă. Orașul a pierdut caracterul oriental și tinde din zi în zi a deveni mai românesc. Stradale sunt largi, binișor întreținute și iluminate. Pe malul Dunării există o grădină publică destul de bine aranjată.

Construcțiunile au început a se ridica din nou pe ruinele fostelor bordeie turcești. Totul reînviază în acest oraș.

Este așezat pe o înălțime ce domină Dunărea, și se află la 80 km. departe de Constanța.

Se mărginesce la N. și V. cu Dunărea; la S. cu comuna Ghizdărești, de care se desparte prin valea Caimacli-dere; iar la E. cu comuna Ciobanu, despărțită prin delurile Ciobanul, Caraula și Bentul.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Sunt în oraș 1073 case, din care 86 bordeie.

Budgetul se compune din 90.294 lei la venituri și 56.786 lei la cheltuieli, rămânând un excedent de 33.462 lei. Sunt în oraș 561 contribuabili.

Orașul are: o școală primară de băieți și alta de fete, un institutor și două institutore; sunt frecventate în mediu de 246 elevi. Mai sunt și două școli turcești.

Biserica cu hramul Sf. Niculaie, a fost clădită de locuitori în 1857, are un preot și 3 ómenii de serviciu. Mai sunt și două giami, deservite de doi hagi.

Hârșova este în legătură prin șosele vicinale cu Ciucurova, Constanța și Medgidia, cum și prin șosea cu satul Ciobanul.

7. *Comuna Ostrovul* pe care o vom numi *Ostrovul de jos*, spre deosebire de comuna urbană Ostrovul de sus, nu departe de frontieră. Această comună ocupă tot basinul râului Rosti, este așezată pe gârla Veriga, la 35 km. spre N.E. de Hârșova. Se compune din două sate: *Ostrovul* la vărsarea râului Rosti, este sat vechi românesc și *Aigâr-Ahmet* (nume propriu de persoană), odinioară tătarăsc, așezat pe râul Rosti, la 6½ km. spre E. de Ostrov.

Între ele se află ruinele satului tătarăsc de altă dată numit *Taşburun* (nas de piatră). Aici mai existat în 1850 pe teritoriul comunei Ostrov de azi, alte două sate tătarăsc: *Arak-lur* și *Şeşmiler*, care au fost cu desăvârșire distruse în războiul din 1855 și nu s'au mai ridicat, nici urmele lor nu se mai cunosc.

Se mărginesce la N. cu comuna Picineaga; la E. cu Coium-Punar; la S. cu comunele Urumbeș și Dăienii; iar la V. cu Dunărea.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Sunt în comună 386 case, din care 76 bordeie.

Bugetul este: 13.107 lei venituri, 4.101 lei cheltuieli, excedentul fiind de 9.006 lei; sunt 297 contribuabili în comună. Primăria clădită la 1880. Școli sunt două, câte una în fiecare sat, au câte un învățător și 116 elevi. Cea din Ostrov. clădită în 1884. În Aigâr-Ahmet are localul cu chirie.

Biserici sunt două: una în Ostrov cu hramul Adormirea Maicii Domnului, clădită în 1896 și alta în Aigâr-Ahmet, cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în 1887; fiecare are câte un preot și un cântăreț.

Comuna de reședință e așezată pe drumul Hârșova-Măcin, mai sunt și drumuri comunale care legă cele două sate ale comunei cu: Picineaga, Ai-Orman, Coium-Punar, Urumbeș, Făgărașul-Noi și Dăienii.

8. *Comuna Saraiu* ocupă tot basinul inferior al râului Saraiu; e așezată la 18 km. spre N.E. de orașul Hârșova și la 86 km. spre N.V. de Constanța. Se compune din următoarele sate: *Eni-Sarai*, de reședință, pe ambele maluri ale râului Saraiu și pe șoseaua Hârșova-Ciucurova, se deosebește de *Eski-Sarai* (vechiul Saraiu), sat distrus de Ruși în 1828, ruinele lui se văd pe țărmul lacului Hasarlık. Eni-Saraiu era pe la 1850 locuit de Tătari; *Balgiu*, pe malul drept al râului și la 3 km. mai sus de Eni-Sarai, sat de curând înființat, în urma războiului din 1855; apoi *Carapeli* mai în sus pe râu, la 2 km. de precedentul, a fost locuit de Tătari care l-au înființat prin 1842 și în fine *Dulgherul* pe valea cu același nume, la 3 km. spre S. de Carapeli; acest sat e fondat prin 1860 de Românii-Transilvăneni.

Comuna se învecinesce la N. cu Gârliciu și Dăienii; la E. cu Calfa; la S. cu Șiriu; iar la V. cu comuna Ciobanul.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

În câte patru satele sunt 524 case, din care 30 bordeie.

Budgetul comunei constă din 15.850 lei venituri și 5.718 lei cheltuieli, excedentul fiind de 10.132 lei; sunt 440 contribuabili. Primăria n'are local propriu.

Sunt în comună două școli: una în Saraiu, clădită în 1902, are 10 hect. pământ, cu un învățător și 95 elevi; a doua în Dulgherul, cu un învățător și 80 elevi. A fost clădită în 1887.

Biserici sunt iarăși două: una în Saraiu cu hramul Sf. Gheorghe, e zidită de locuitorii prin 1888, are doi preoți și 4 omeni de serviciu; a doua în satul Dulgherul clădită în 1869, cu hramul Sf. Împărați Constantin și Elena, deservită de un preot și doi cântăreți. În Carapelit se află o gîmie, cu un hoga.

Comuna este în legătură cu Hârșova prin șoseaua din valea Saraiu; alte drumuri comunale mai sunt spre: Gârlic, Dăienii, Făgărașul-Nou, Curudgea, Cartal-Seleşu, Muslu și Cadi-Câșla.

9. *Comuna Șiriu*. Pe o clină și pe alta a delului Înșirătelor și la 24 km. spre S.E. de Hârșova, în stînga șoselei ce duce la Constanța, se întinde în formă alungită comuna Șiriu, care cuprinde afară de satul de reședință, fondat de Mocani prin 1858 și următoarele alte opt sate de prin împrejurul acestuia și anume: la 3 km. spre S. satul *Capugi*, locuit de multă vreme de Tătari, așezat într-o pozițiune frumoasă, pe valea Capugi (numele său înscîmnă portar); *Cartal Seleşu*, pe valea pârului Cartal, afluent al Casâmcei, la 5 k. spre răsărit de Șiriu, era locuit pe la 1850 de Tătari; *Pantelimon*, sat înființat de Români pe ruinele fostului sat tătaresc *Ceatal-Orman* (furca-păduri), distrus cu desăvârșire în rebeliunea din 1855; aci era reședința Chanului Tătarilor dobrogeni, satul e la 14 km. spre S.E. de Șiriu, pe pârul Ceatal-Orman, într-o pozițiune sălbatică, care amintescă călătorului pustietatea de odinioară a Dobrogiei și pe fundul văii, la răspîntia mai multor drumuri, loc de adăpost al tâlharilor de altă-dată; *Erkesek* mai mult o grămadă de ruine printre care abia se zăresc câte-va locuințe mizerabile; satul este așezat pe delul Erkesek, la 8 km. spre S. de Șiriu; *Muslu*, sat la izvorul pârului Tikilescă sau Muslu, la 4½ km. spre N.V. de Șiriu, într-o regiune fertilă în cereale, a început să renască; are case bune și igienice; *Muslu-bei*, mai jos pe valea Tikilescă, la 4 km. spre apus de Șiriu; *Satiskioi* compus din *Satiskioi Român* și *Tătar*, ambele foarte apropiate și la sorgintea riului Boazgik, la 7 km. spre S. de Șiriu, la pîele delului Alah-Bair, așa de mult venerat de Turci și în fine, satul *Terzi-kioi* pe valea pârului Cartal, ceva mai jos de satul Cartal și la 6 km. spre S.E. pe Șiriu.

Ast-fel compusă, această comună destul de mare, se învecinesce la N. cu Sarai; la V. cu comunele Ghizdăresci și Topalu; la E. cu comuna Casâmcea; iar la S. cu comunele Tașpunar și Pazarli.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Cele nouă sate au 1196 case, din care 90 bordeie.

Budgetul comunei conține: 48.175 lei venituri și 13.735 lei cheltuieli, dînd un excedent de 34.340 lei; sunt în comună 867 contribuabili.

Primăria a fost clădită în 1879.

Există acum șase școli în satele: Capugi, clădită în 1899, Cartal, clădită în 1899, Pantelimon (cu chirie), Erkesek (cu chirie), Satiskioi clădită în 1899 și Terzikioi (cu chirie); fie-care cu câte 10 hectare pământ, cu un învățător și un total de 295 elevi. În Cartal mai e și o învățătoare.

În Muslu și Șiriu se află câte o școală turcească.

Biserici sunt: una în Cartal cu hramul Sf. Voevozi, clădită în 1890; una în Pantelimon, cu hramul Sf. Pantelimon, clădită în 1889; una în Satiskioi cu hramul Nascerea Maicei Domnului, clădită în 1880. În Erkesek și Musu-bei se află câte o casă de rugăciune; fie-care din ele are câte 10 hectare pământ de la Stat, câte un preot și 2 oameni

de serviciu ; mai sunt și 5 giami în : Capugi, Satiskioi, Şiriu, Muslu și Terzikioi, fie-care cu câte un hoga.

Comuna este așezată între cele două șosele ce pleacă de la Hârșova, una duce la Ciucurova și alta la Constanța ; mai sunt și drumuri comunale care leagă între ele satele comune, cum și comuna cu satele învecinate, ast-fel sunt drumuri spre : Cadi-Câșla, Saraiu, Dulgheru, Curudgea, Casâmcea, Caciamac, Kiuciuk-kioi, Toxof, Chireșlik, Ghelengek, Saragea, Băltăgesci, Boazgik, Calakioi, Topal, Tikilescî și Ghizdăresci.

10. *Comuna Topolog* este așezată în basinul superior al riului Eni-Sarai, în mijlocul unei regiuni deluroase acoperită cu păduri, la 44 km. spre N.E. de Hârșova și pe șoseaua Hârșova-Ciucurova.

Comuna se compune din două sate : *Topolog* (care la rându-i cuprinde *Topologul tătar* la N., a fost locuit pe la 1850 numai de Tătari, și *Topologul român* la 300 m. mai jos pe riul Topolog, a fost fondat de Români, în urma războiului din 1855 ; azi ambele formeză acelaș sat), și *Doeranî* pe pârîul Hagi-Omer și pe drumul ce vine de la Hârșova prin valea Saraiu, pentru a duce la Babadag, la 4 km. spre S.E. de Topolog. Pozițiunea acestui din urmă sat este din cele mai pitorești și mai plăcute din Dobrovia. Probabil el a fost înființat de Români prin 1860.

Comuna se învecinește la N. cu Atmagea ; la E cu Ciucurova și Slava-rusă ; la S. cu Calfa ; iar la V. cu comuna Urumbeî.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Satele au 446 case, din care 90 bordeic. Budgetul comunei constă din : 9145 lei venituri și 4128 lei cheltuieli, rămânând un excedent de 5017 lei. Sunt 288 contribuabili. Primăria clădită în 1899.

Instrucția publică se predă în două școli, câte una în fie-care sat, au 2 învățători și 71 elevi. Cea din Doeranî clădită în 1883, iar cea din Topolog în 1884.

La Topolog mai e și o școală turcescă.

Biserici sunt două : una în Doeranî, cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în 1900, și una în Topolog cu hramul Sf. Împărați Constantin și Elena, clădită în 1899, fie-care are câte un preot și 2 oameni de serviciu ; în Topolog se mai află și o giamie.

După cum am arătat, comuna se află pe șoseaua Hârșova-Ciucurova ; afară de această șosea mai sunt și drumuri comunale, care o pun în legătură cu satele : Urumbeî, Cârjelari, Atmagea, Ciucurova, Baș-Punar, Hagi-Omer, Calfa și Făgărașul-Noi.

11. *Comuna Topalu* este așezată pe Dunăre în sus de Hârșova la 22 km. și pe drumul Hârșova-Cernavoda. Ea se compune din două sate : *Topalu*, reședința comunei, este un vechi sat românesc, și *Boazgik*, sat tătaresc în 1850, mai sus pe Dunăre, la 10 km. de Topal și la vărsarea riului Boazgik ; între ele pe drum și aproape la jumătate distanța se află ruinele de la *Cala-kioi*, care după vechimea lor par a fi resturi dintr-o construcțiune romană ; săpături nu s'au făcut de cât întâmplător, s'au descoperit sarcofagi și pietre cu inscripțiuni, unele romane, altele grecești.

Probabil aci sunt ruinele vechii cetăți Capidava.

Comuna se învecinește la N. cu comuna Ghizdăresci, de care se desparte prin văile Cckirgea și Tikilescî ; la E. cu comunele Şiriu (de care se desparte prin dëlul Erkesek) și Tașpunar (despărțită prin dëlurile Zavol-Bair și Panar-Bair) ; la S. cu comuna Seimenî-mari, de care se desparte prin dëlul la Movila Grecului și prin Valea-Mare ; iar la V. cu Dunărea, care o desparte de județul Ialomița.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Sunt în ambele sate 657 case, din care 78 bordeie.

Budgetul comunei se compune din 13.218 lei venituri și 6658 lei cheltuieli, rămânând un excedent de 6560 lei. Sunt în comună 460 contribuabili. Primăria s'a clădit în 1880.

Școli sunt două, în fie-care sat câte una, ambele au fost construite în 1880 și au trei învățători și 71 elevi. La Boazgik se află și un maestru pentru lucrul manual.

Biserici sunt două : una în Boazgik, cu hramul Înălțarea Domnului, clădită în 1888, și una în Topalu, cu hramul Adormirea Maicei Domnului, clădită în 1865 ; fie-care are câte 10 hectare date de Stat ; ambele au 3 preoți și 6 oameni de serviciu.

Comuna e aşezată pe drumul Hârşova-Cernavoda, care merge d'alungul ţormului Dunării; mai sunt şi alte drumuri comunale spre: Tikilescî, Capugi, Erkesek, Satiskioi, Băltăgeşti, Chiorceşme şi Taşpunar. De la Boazgik se ramifică din drumul Hârşova-Cernavoda, un altul, care duce prin Taşpunar şi Tortoman la Medgidia.

12. *Comuna Urumbeî.* La origina riurilor Rosti şi Picincaga şi la pôlele delurilor Ghiun-Ghiurmes şi Ghiolgik-Bair se află comuna Urumbeî sau Orumbeî (Orum=nume propriu, beî=titlu de noblete la Turci).

Ea se află departe de Hârşova la 44 km. spre N.E. şi se compune din două sate: *Urumbeî*, care prin 1850 era locuit de Turci şi Români, e aşezat în mijlocul unei regiuni păduroase şi sclbatece şi satul *Făgăraşul-Noi*, la origina văii Rosti, la 3 km. spre S.V. de Urumbeî, e un sat de curând fondat de Mocani, care au case destul de bune, aşezate pe o singură uliţă. Pe teritoriul comunei şi pe valea Aigâr-Ahmet sunt ruinele vechiului sat *Şemşiler* distrus. Era tătăresc în 1850.

Comuna se învecineşte la N. cu Cârjelari; la E. cu comuna Topolog; la S. cu comuna Calfa şi la V. cu comuna Ostrovul-de-jos.

Repartiţia suprafeţii şi populaţiei este arătată la plasă.

Ambele sate au: 369 case, din care 41 bordeie.

Budgetul ei constă din: 7018 lei venituri, 2872 lei cheltuieli, rămânând un excent de 4146 lei. Sunt 271 contribuabili. Primăria clădită în 1899.

Fie-care sat are câte o şcoală cu un învăţător; totalul elevilor în mediul 110. Şcola din Urumbeî clădită în 1880, iar cea din Făgăraş în 1891.

Comuna are două biserici: una în Urumbeî, cu hramul Sf. Dumitru, clădită în 1886, deservită de un preot cu 2 cântăreţi şi a doua în Urumbeî, clădită în 1890. Are un preot şi un cântăreţ.

Pe teritoriul comunei nu trece nici o şosea, are însă drumuri comunale care o pun în legătură cu satele: Aigâr-Ahmet, Coium-Punar, Canat-Calfa, Cârjelari, Atmagca, Ciucurova, Topologul, Calfa, Rahman, totă valea Saraiului şi drumul de pe malul Dunării, de pe la Gârlici, Dăieni şi Ostrovul-de-jos.

b) **Plasa Constanţa** ocupă totă partea N.E. a judeţului Constanţa, pe litoralul Mării, între gura Priteasca şi lacul Tuzla-Ghiol, cuprinde basinal inferior al râului Casâmcea, basinal lacului Sît-Ghiol, basinal răsăritean al Carasului şi acel de N. al lacului Tuzla.

Se mărgineşte la N. cu plăşile Babadag şi Hârşova (limita între plăşile Constanţa şi Babadag este descrisă la limita între cele două judeţe, limita între plăşile Constanţa şi Hârşova este numai de 6 km., socotite spre apus de la punctul cotat 170, de la V. de satul Chirişlic); la apus se mărgineşte cu plasa Medgidia; iar la S. cu plasa Mangalia. Hotarul despre aceste două din urmă plăşi începe de la 6 km. spre V. de movila cotată 170 (despre care am vorbit), către S. pe delul Dorobanţul, pe la movila Bilarlar, pe culmea delurilor Tortoman şi Paşpala-Bair, de aci se întorce către E., trece pe la movila Derekioi, taie valea Derekioi, urcă delul Carol I şi în linie aproape dreaptă către S.E., taie delul Hagi-Cabul şi coboră în valea Ciobanului.

De aci se îndreaptă către V. până la 1 km. spre S. de satul Caratai, înconjură pe la apus satul Nazârcea, taie valea Horoslar, face un arc de cer cu convexitatea către apus, trece pe la Eski-Duran-Iol-Tabiassi, dă la linia de drum de fier, la S. de Alacapo şi după ce taie valea Carasu se îndreaptă către S. pe la răsărit de Kiuciuk-Murfat, şi în dreptul Bûlbûlului o ia către E. până la valea Omurcea, se îndreaptă către S. printre Osman-facă (la V.) şi Mahometcea (la E.).

Aprópe de satul Abdulah se îndreaptă către E. şi după mai multe inflexuosităţi, dă de lacul Tuzla, pe care îl urmează până la Mare.

Mai cuprinde afară de acesta teritoriul comunei Copadin, depărtat de plasă şi cuprins între plăşile Mangalia şi Medgidia. E o anomalie administrativă această împărţire, ca un sat din teritoriul altor plăşi, să fie dat la plasa Constanţa, de care e departe ca la 10 km.

Suprafaţa plăşii este de 133211 hect.:

COMUNII	NEPRODUCTIV HECT.			Păduri Hect.	PRODUCTIV HECT.		Suprafața Hect.
	Vatră	Izlaz	Drumuri, ape, stuf și stânci		Al locuitorilor	Al Statului	
Caraharman . .	36	179	471	—	9666	6567	16919
Carol I . . .	81	305	312	—	11379	3128	15205
Caramurat . .	40	200	253	—	7299	3413	11205
Cicrăcci . . .	125	416	2926	256	12732	2997	19452
Copadin . . .	46	232	75	—	3362	1788	5503
Constanța . .	190	—	—	—	—	2138	2328
Gargalic . . .	41	208	518	—	6031	857	7655
Hasancea . . .	153	616	295	—	6295	1517	8876
Murfatlar . . .	29	48	145	310	1837	2375	4744
Omurcea . . .	30	152	263	—	4076	2259	6780
Palaz	56	223	2368	—	9019	1344	13010
Pazarlia . . .	92	202	509	264	8449	498	10014
Techirghiol . .	54	291	627	—	10535	13	11520
Total . .	973	3072	8762	830	90680	28894	133211

Populația plășii este de 31159 suflete; repartitia pe naționalități și comune, este:

COMUNE și SATE	Români	Greci	Bulgari	Armeni	Turci	Tătari	Serbi	Italiani	Francezi	Englezi	Germani	Unguri	Ruși	Lipoveni	Muntenegr.	Ovrai	Alte nații	Totalul su- fletelor
Caraharman . .	38	7	180	12	204	76	—	—	—	—	2	—	10	—	—	—	—	529
Peletlia . . .	77	—	395	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	497
Traian . . .	160	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	165
Total . .	275	7	578	12	229	76	—	—	—	—	2	—	12	—	—	—	—	1191
Caramurat . .	803	5	—	—	—	283	—	—	—	—	769	—	—	—	—	—	—	1860
Carol I . . .	777	—	—	8	—	356	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	5	1149
Dorobanțul . .	573	—	1	—	—	159	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	733
Total . .	1350	—	1	8	—	515	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	5	1882
Caracoiu . . .	3	—	13	—	—	74	—	—	—	—	—	—	—	381	—	—	—	471
Covargic . . .	243	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	246
Cogeali . . .	31	—	7	—	—	272	—	—	—	—	350	—	12	—	—	—	—	672
Cicrăcci . . .	210	—	10	—	—	—	—	—	—	—	76	—	—	—	—	—	—	206
Mamaia . . .	18	—	—	10	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	93
Palaz-Mic . . .	91	—	55	—	—	35	—	14	—	—	3	—	—	—	—	—	—	198
Taşaul . . .	58	—	32	3	117	154	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	364
Dolufacă . . .	N	e	p	o	p	u	l	a	t	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Total . .	654	—	117	13	182	536	—	14	—	—	430	—	12	382	—	—	—	2340
Copadin . . .	32	29	—	—	12	163	—	—	—	—	368	—	—	—	—	—	2	1236
Constanța . .	3536	3068	982	1008	107	1391	26	375	71	41	553	208	51	3	28	1070	528	13046
Gargalic-Mare .	51	2	456	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	526
» Mic . . .	17	3	540	1	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	576
Şahman . . .	—	—	9	—	—	174	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	183
Total . .	68	5	1005	1	1	205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1285
Hasancea . . .	91	11	12	4	6	594	—	—	—	—	—	1	8	—	—	—	29	756
Mahomedcea . .	19	2	30	—	—	252	—	—	—	—	—	28	—	—	—	—	64	305
Total . .	110	13	42	4	6	846	—	—	—	—	—	29	8	—	—	—	93	1151
Murfatlar . . .	240	28	6	1	3	168	—	—	—	—	1	4	2	—	—	—	—	453
Nazarcea . . .	207	—	—	—	—	221	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	434
Omurcea . . .	41	—	—	—	—	455	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	496
Total . .	248	—	—	—	—	676	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	930
Anadolchioi . .	506	118	145	58	280	250	1	4	1	—	231	2	—	—	—	1	1	1598
Canara . . .	236	40	65	3	6	256	—	11	—	—	15	—	8	—	—	—	—	640
Horoslar . . .	10	—	2	—	—	37	—	—	—	—	115	—	—	—	—	—	—	164
Palaz	47	20	21	—	190	222	—	7	—	—	16	—	—	—	—	—	15	538
Total . .	799	178	233	61	476	765	1	22	1	—	377	2	8	—	—	1	16	2940
Ester	67	—	—	—	—	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136
Ghelengic . . .	251	—	—	—	—	210	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	461
Pazarli	234	—	—	10	—	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	341
Şemeret . . .	65	—	30	—	—	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175
Total . .	617	—	30	10	—	456	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1113
Agigea	9	7	14	—	—	302	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	334
Hasi-Duluc . . .	159	15	3	—	253	35	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	471
Laz-Mahale . . .	79	17	33	16	27	106	—	—	—	—	74	—	—	14	—	—	—	366
Techirghiol . .	25	11	42	—	114	362	—	—	2	—	—	5	—	—	—	—	—	561
Total . .	272	60	92	16	394	805	—	—	2	—	76	11	—	14	—	—	—	1732
Total pe plasă .	9004	3383	3086	1146	1561	7352	27	411	74	41	2576	263	93	399	28	1071	644	32159

Densitatea populației este de 23 locuitori pe un kmp.

Reședința sub-prefecturii este în comuna Caramurat.

Acastă plasă coprinde o comună urbană (Constanța) și 12 comune rurale.

1. *Comuna Caraharman*. La cînda lacului Sinoe, la gura Buazului se întinde comuna Caraharman (arie neagră), la depărtare de 42 km. spre N. de Constanța.

Ea coprinde tot basinalul rîului Peletlia și se compune din următoarele sate: *Caraharman*, ca reședință, era locuit prin 1850 de Turci, *Peletlia*, pe rîul cu acelaș nume, la 6 km. spre N.V. de Caraharman, a fost locuit de Turci și Români înainte vreme și *Traian*, înființat în 1885 de Români, la 4 km. spre S.V. de Caraharman. Se învecinesce la N. cu Caranasuf și Cogelak, de care se desparte prin delurile Cașcalik-Bair, Duimgi și lacul Tuzla; la E. cu Marea; la S. cu comuna Gargalik, de care se desparte prin delul Peletlia, iar la V. cu comuna Cicrâcci, de care se desparte prin movila Căldării, Ciacal-Bair și delul Gargalik.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Cele 3 sate au 260 case, din care 22 bordeie.

Budgetul ei se compune din: 4,427 lei venituri și 2,908 lei cheltuieli, dînd un excedent de 1.519 lei; sunt 203 contribuabili. Primăria n'are local propriu. Școli sunt două rurale mixte: una în Caraharman, clădită în 1881 și una în Peletlia; au trei învățători și 89 elevi.

Biserica este numai o casă de rugăciune în Peletlia, cu hramul Acoperămîntul Maicii Domnului, are 10 hect. teren de la Stat, un preot și un cîntăreț; în Peletlia și Caraharman se află cîte o gîmie, fie-care cu cîte un hoga.

Comuna este așezată pe șoseaua ce vine de la Cogeali și aprîpe de Peletlia trece spre N., pentru a duce la Caranasuf. Mai sunt și drumuri comunale spre: Duimgi, Tariverde, Cogelak, Seremet, Cavargik, Palaz-mic, Tașaul, Șahman și Gargalik.

2. *Comuna Caramurat*. La pîlele delului Dorobanțul și la încrucișarea mai multor drumuri importante, ce conduc de la Constanța și Medgidia la Hârșova și Babadag, la 26 km. spre N.V. de orașul Constanța, este așezată bogata comună Caramurat, compusă numai dintr'un singur sat, locuit odinioară numai de Tătari, care au emigrat în timpii din urmă și înlocuit cu o harnică colonie de Germani și Români, care a transformat cu totul starea satului, devenit azi aprîpe un orașel, bine aranjat cu case igienice și solide, strade largi, drepte și curate.

Se învecinesce la N. cu Pazarli, de care se desparte prin delurile Ilanlik-Bair și Dolufacâ-bair; la S. cu comuna Caratai, de care se desparte prin delurile Hagi-Cabul și Murat-Bair; la E. cu comuna Cicrâcci, de care se desparte prin delul Caramurat-Bair; la V. cu comuna Carol I, de care se desparte prin delul Carol I.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 439.

Budgetul comunei este de 7,428 lei venituri, 4,973 lei cheltuieli, rîmînînd un excedent de 2,455 lei; sunt în comună 445 contribuabili. Primăria clădită în 1882.

Comuna are o școlă clădită în 1895, cu patru învățători și două învățătore, e frecventată de 120 elevi în mediu; mai are și o școlă catolică.

Biserici sunt: una ortodoxă cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în 1884, are un preot și 2 cîntăreți și una catolică, cu două preoți. Mai e și o gîmie.

Comuna e așezată pe șoseaua Canara-Hârșova.

Prin drumuri comunale, Caramurat mai e în legătură cu: Carol I, Ester, Palazu-Mic, Dolufacâ, Cicrâcci, Cogeali, Hagi-Cabul și Docuzol.

3. *Comuna Carol I*. La 6½ km. spre apus de precedentă și la pîlele sudice ale delului Dorobanțul, se întinde comuna Carol I, la 34 km. spre N.V. de Constanța.

Ea se compune din două sate: *Dorobanțul*, numire dată de Români fostului sat exclusivamente tătăresc, *Bilarlar*, așezat la 4 km. spre V. de Carol I, și satul de reședință, care era de asemenea locuit numai de Tătari prin 1850 și se numia *Danakioi* (satul vișeilor).

Se mărginesce la N. cu comuna Pazarli, de care se desparte prin culmea delului Dorobanțul; la S. cu Tortoman și Caratai; la E. cu comuna Caramurat, de care se desparte

prin délul Carol I (Danakioi); iar la V. cu com. Taşpunar, de care se desparte prin délul Mahomet-Bair.

Repartiţia suprafeţii şi populaţiei este arătată la plasă. Cele două sate au 447 case.

Budgetul ei conţine, 9,016 lei la venituri, 5,218 lei la cheltuieli şi rămâne un excedent de 3,798 lei; sunt 366 contribuabili. Primăria clădită în 1882.

Fie-care sat are şcolă lui; sunt trei învăţători şi 115 elevi. Şcolă din Carol I clădită în 1899; cea din Dorobanţul, în 1886. În ambele sate se află şi câte o şcolă turcăscă.

Biserici sunt: una în Carol I, are hramul Sf. Voievozi; are 10 hect. teren dat de Stat, e deservită de un preot şi 2 cântăreţi. A fost clădită în 1888; cea din Dorobanţul are hramul Sf. Vasile, a fost clădită în 1885. Fie-care sat are şi câte o gîmie.

Prin satul Carol I trece drumul Medgidia-Carol I-Ester-Seremet-Cogelak; iar la Dorobanţul încrucişează 10 drumuri comunale; aşa dar comuna e în legătură cu: Taşpunar, Kior-ceşme, Saragea, Ghelengek, Pazarli, Ester, Caramurat, Hagi-Cabul, Kiostel, Docuzol, Medgidia şi Tortoman.

4. *Comuna Cicrâcci*. Este aşezată în basinul inferior al râului Casâmcea, la vărsarea sa în lacul Taşaul; e la 26 km. departe de Constanţa, spre N.V.

Afară de satul de reşedinţă, *Cicrâcri*, locuit numai de Tătari în 1850 şi aşezat pe ţermul apusan al lacului Taşaul, comuna mai coprinde: satul *Caracoiu* (se numia mai înainte *Memet*), e aproape de Mare pe ţermul sudic al lacului Taşaul, la 5 km. spre S.E. de Cicrâcci, a fost locuit de Turci; *Cavargic* pe stînga râului Casâmcea, la 11 km. spre N. de Cicrâcci, a fost locuit de Tătari odinioară; satul *Cogeali*, vechi sat tătăresc, se numia *Sît-ghiol* prin 1850; e aşezat la 6 km. spre S. de Cicrâcci, aproape de ţermul de Nord al lacului Sît-Ghiol, pe şoseaua Constanţa-Tulcea; puţin mai la răsărit, satul *Mamaia*, pe ţermul Mării, la capul nordic al unei limbi de nisip, care desparte lacul Sît-Ghiol de Mare; satul *Palazul-Mic*, care prin 1850 era locuit de Bulgari, e aşezat pe stînga râului Casâmcea, în stînga şoselei Constanţa-Tulcea, e un sat mizerabil, departe de 8 km. spre N. de Cicrâcci, *Taşaul*, locuit odinioară de Turci şi Bulgari, azi abia poate merita numirea de sat, fiind mai mult o grupare de bordeie, fără nici o regulă aşezate; se află pe ţermul lacului Taşaul la vărsarea râului Casâmcea şi în fine satul părăsit *Dolufacă* la 2 km. spre N. de Cicrâcci, era locuit o dată de Tătari, care se ocupau mai mult cu tălhăriile. Şi acum locuitorii vorbesc cu grădă de omorurile ce se făceau pe valea Taşaul, la satul Dolufacă.

Comuna se învecinesce la N. cu Cogelak, de care se desparte prin délul Caşcalăk-Bair; la S. cu satul Canara (com. Palazul-Mare), de care se desparte prin şoseaua Caramurat-Canara şi lacul Sît-Ghiol; la E. cu Gargalik, despărţindu-se prin lacul Taşaul, valea Taş-culac şi délul Taşaul-Sirtî, cu Marea-Négră, cu cătunul Peletlia (com. Caraharman), de care se desparte prin délul Peletlia; la V. cu Caramurat, de care se desparte prin délul Caramurat şi valea Dolufacă şi cu cătunele Ester şi Seremet (com. Pazarli), despărţindu-se prin délul Dolufacă, Beriş-Bair, apa Visterna şi valea Ali-culac-dere.

Repartiţia suprafeţii şi populaţiei este arătată la plasă. Comuna are în total 536 case, din care 14 bordeie.

Budgetul comunei are 15.547 lei la venituri şi 6.213 la cheltuieli, excedentul fiind de 9.334 lei. Contribuabili sunt în comună 458. Primăria clădită în 1881.

Şcoli sunt: una în Cavargic, clădită în 1902, are un învăţător; una în Cicrâcci, clădită în 1902, are un învăţător; în Caracoiu e o şcolă lipovenăscă; în Caracoiu şi Cogeali se află câte o şcolă turcăscă, iar în Taşaul sunt două şcoli turcesci. Numărul copiilor ce frecventează aceste şcoli, este de 212.

În Cogeali e o casă de rugăciuni protestantă; în Caracoiu, o biserică lipovenăscă. Iar în Caracoiu şi Cogeali se mai află şi câte o gîmie; în Taşaul, două gîmii.

Comuna este aşezată pe şoseaua naţională Constanţa-Tulcea, cum şi pe cea vicinală Cogeali-Sariurt. O şosea vicinală duce de la Cicrâcci la Caramurat. Drumuri naturale o pun în comunicaţie cu satele învecinate: Ester, Pazarlia, Seremet, Cogealac, Caraharman, Şahman, Iloroslar şi Caratai.

5. *Comuna urbană Constanţa*. Oraşul şi portul maritim Constanţa este aşezat pe capul

cu acelaș nume, la 44', 10', 15" latitudine nordică și 26', 21', 25" longitudine răsăritenă, după meridianul Parisului.

Holarul amănunțit al orașului, este: plecând de pe malul Mării la miază-nopte de *Tabăcăria* veche, la 5 km. spre N. de oraș, o ia mai întâiu către V., pe malul nordic al lacului Anadolchioi, apoi înconjură acest lac pe malul său apusan, pe la pôlele răsăritene ale delului Anadolchioi, pe la răsărit de satul Anadolchioi și urcă pe movila Talina-tepe; de aci o ia către S.V. pe pantele răsăritene ale delului Constanța, până la locul de întreținere al valului de zid, numit al lui Traian, cu calea ferată Constanța-Cernavoda; de aci în linie dreaptă se dirige spre S.E. către Mare, taie muchiile delurilor Laz-Mahale și al Viilor, cum și șoseaua vicinală Constanța-Mangalia și se opresce pe malul Mării la deschiderea văii Sara-iuk. Urmază apoi țărmul Mării, până la Tabăcăria veche.

Forma hotarului este aceea a unui romb neregulat; lungimea totală este de 20 km., suprafața totală a teritoriului aparținând orașului este de 1.189 hectare.

Se mărginește la N. cu cătunul Anadolchioi; la V. cu teritoriul aceluiaș cătun; iar la S. cu cătunul Laz-Mahale.

Vatra orașului se compune din două părți: cea peninsulară prelungită în Mare în direcțiunea S.-Estică, are forma unui trapez cu baza cea mică (S.) la Mare (desvoltarea cotei fiind de 700 m. de la Vamă la clădirea Institutului Geografic), iar cu baza cea mare (N.) se leagă cu partea continentală (pe o lungime de 950 m., o linie care ar pleca de la țărmul vestic, în dreptul Spitalului Militar, până la țărmul de est la 200 m. spre N. de biserica grăcă.)

Celelalte două laturi (de E. și V.) sunt scăldate de Mare (cea de E. cu o desvoltare de 1050 m., iar cea de V. cu o desvoltare de 1500 m.).

Ambele aceste din urmă laturi prezintă sinuosități mai mult sau mai puțin pronunțate. Cea de V. închide Golful și portul Constanța. Malul formează aci două terase până la Mare, aceste terase au fost tăiate în taluz de lucrările portului.

Costa de sud este apărută contra rupturilor și dărîmărilor, de un postament de piatră ce înainteză în Mare pe o distanță de 450 m. și la o adâncime sub apă din 20—25 picioare.

Costa de răsărit este mai abruptă și expusă adese ori rupturilor cauzate de bătaia valurilor. Postamentul de piatră e puțin vizibil de această parte, afară de două promontorii, la Biserica Armână și cea Elenă, în colo pretutindeni această costă se surpă neîncetat.

Partea peninsulară ast-fel încadrată, are o suprafață de 892.500 m.p.

A doua parte este cea continentală, tot de forma unui trapez, în care numai latura răsăritenă (lungă de 1.250 m.) este udată de Mare.

Acastă parte ocupă o suprafață de 1.260.000 m.p.

Suprafața totală a vetrei orașului este aproximativ de 2.152.500 m.p. sau 215 hectare 2.500 m.p., cu o desvoltare de cote de aproape 4.500 m., din care numai 500 m. scriesc de port.

Cota la colțul Bulevardului Elisabeta (spre Hotel Carol) fiind cea mai josă, de 9 metri, iar aceia din virful movilei Avretük (lângă casarma Cavaleriei) fiind de 55 m., avem, pe o lungime de 2 km. distanță, ce separă aceste două puncte, o diferență de nivel de 30—35 m. (socotit la pôlele movilei); acesta revine a zice, că terenul coboră de la N. la S. cu o pantă de 0^m,016 pe metru; în direcția E.-V., panta este abia simțită.

Constanța datorește existența sa, naturii fericite a terenului pe care este clădită și care îi servește de soclu.

Dacă observăm stratele de piatră regulat suprapuse ce o înconjură și care sunt destul de pronunțate în Mare, la Biserica Elenă, Biserica Armână, la Hotel Carol și pe totă costă sudică până la port, dacă asemenea constatăm mîncăturile și surpările ce se fac pe țărmul de E: chiar sub ochii noștri, ne vom asigura cât de mult se datorește existența Constanței, numai postamentului format în epoca terțiară din teren miocen.

De aci cred, că orașul în vremuri depărtate se întindea mult în Mare; ruine se văd și astăzi în apropierea Hotelului Carol, la câțiva metri în Mare.

Stratul acesta de lespezi supra-puse și destul de bine unite între ele, se întinde ori-

zontal pe sub oraş; sondagii făcute au dovedit că cu cât înaintăm către N., cu atât stratele de piatră sunt la mai mari adâncimi.

În partea continentală miocenul lipseşte şi e înlocuit cu quaternar-diluvic, acesta înseamnă că la sfârşitul erei terţiare, Constanţa forma o insulă în mijlocul Mării.

De numele oraşului Constanţa ¹⁾, de care se leagă acel al poetului roman Ovidiu, de istoria şi ubiquitatea acestui oraş s'au ocupat timp de mai multe secole oameni erudiţi, care n'au putut deslega problema identificării Tomis-ului cu Constanţa, de cât în a doua jumătate a secolului al nouă-spre-zecelea.

Asupra numelui, pe care l'a purtat oraşul vechi, sunt două păreri; unii numismatici îl derivă de la un erou eponim TOMOC, ce se dă ca fondatorul lui; alţii, de la verbul *τέμνω* = a îmbucătăţi, referindu-se sau la ţermul dentelat al oraşului, sau la tradiţiunea, că aci Medea a tăiat şi aruncat membrele fratelui ei, Absyrthe, după cum povestesc Ovidiu:

«Inde Tomis dictus locus hic, quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui»²⁾.

(Acest loc fu numit apoi Tomis, fiind-că aci se zice, că o soră a tăiat membrele fratelui său).

Sigur este, că Tomis a fost o colonie milesiană, fondată pe la 700 a. Chr., între Istros (la 250 stadii) şi Callatis (la 280 stadii); aşa ne spune Strabo, care arată că pe timpul său (domnia lui Tiberiu), era un oraşel ³⁾.

După cum probază monedele, Tomis era independent şi făcea parte din confederaţiunea celor cinci oraşe elene, de pe cóstele Pontului-Euxin ⁴⁾.

Tomis, ca şi cele-lalte oraşe confederate a fost supus de Romani, câţiva ani înaintea căderii republicei.

Limba vorbită de Tomitani era cea elenă, în care după spusele lui Ovidiu erau amestecate multe cuvinte Getice ⁵⁾.

Nenorocitul poet se plângea acum 19 secole despre clima şi mai ales despre lipsa apei în oraş:

«Nu pot suporta clima, nici să mă obișnuiesc cu apa de aici. Nu se găseşte în Tomis apă de băut, de cât aceea din lacuri, amestecată cu apă sărată de Mare».

Cât de mult simţită trebuie să fi fost lipsa apei în Constanţa, de la începutul erei noastre, se vede din aceea, că plângerea sa, poetul o repetă în două rânduri.

Din nefericire, nici astăzi oraşul nu stă mai bine sub raportul apei (1900).

El trebuie să fi fost întărit cu şanţuri şi porţi pe timpul lui Ovidiu, de ore-ce în două rânduri arată, că întăririle nu mai pot pune stavilă năvălirilor barbare.

Şi pentru că e vorba de poetul, care a trăit 8 ani în oraşul nostru, găsesc că nu ar fi de prisos a-i schiţa biografia.

Publius Ovidius Naso s'a născut la Sulmo (azi Sulmona), în Abruzză, la 13 ale Calendarului lui Aprilie (20 Martie) anul 711 A. U. C. (753 a. Chr.), adică 43 a. Chr., dintr-o veche familie equestră, care se bucura de o poziţie onestă.

Porecla de Naso (năsosul) o moştenise de la un strămoş al său, după cum Cicero, moştenise această poreclă de la tatăl său, care avea în vârful nasului un neg de mărimea unui năut (cicer = năut).

Ovidiu, ca şi fratele său mai mare, Luculus (mort în etate de 20 ani), şi-a făcut edu-

¹⁾ După Gr. G. Tocilescu. Monumentul de la Adam-Klissi. — A. Papadopoulos Vretos. La Bulgarie ancienne et moderne. Mich. Soutzo. Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Dobrodja. Publ. dans *Révue archéol.* Fr. 1881 p. 201—15. Nissard. Oeuvres d'Ovide. — Duruy. Histoire des Romains. — Amante Bruto. Ovidiu în exil. — Lt. M. D. Ionescu. Cercetări asupra oraşului Constanţa.

²⁾ Trist. Lib. I. Eleg. X.

³⁾ Geograph. Lib. VII., Cap. VII.

⁴⁾ *Mionnet*. Description des médailles antiques Grecques et Romaines. Tom. I, p. 361—3. *Boërk*. X Section des inscriptions de la Macédoine et de la Thrace sous le No. 2050, p. 79.

⁵⁾ Trist. Lib. V. Eleg. VII.

cația la Roma, unde, conform dorințelor tatălui său, s'a destinat advocaturii, însă vocațiunea sa era poesia, căci :

«Cuvintele — zice el — se așezaă în măsură și devenia vers orî-ce scriam.»

Tatăl său se opunea tendințelor poetului, îl pedepsia chiar ; Ovidiū cerea ertare părintelui său în versuri.

Maî toîi, cari aă scris despre biografia poetului, 'i-aă dat ca profesori pe Plotius Grippus, cel maî mare gramatic al timpului pentru elocință, pe Aurelius Fuscus pentru retorică și pe Portius Latro.

Întru târziū, Ovidiū se perfecționă în Athena, unde învôță filosofia cu poetul Maccr, ruda sa, cu care vizită apoi Grecia, Asia mică și Sicilia.

După o biografie găsilă la începutul unui manuscript din operele sale, Ovidiū pare a fi servit în armată, sub Varron în Asia, însă acéstă aserțiune nu se găsește în nici una din scrierile poetului; contrariū, în multe din poesiile sale vorbesce despre neexperiența sa în de-ale milităriei.

De și preocupațiunea poetului nu era magistratura, totuși el a ocupat funcțiuni însemnate și în această ramură, ca arbitru, judecător, triumvir, centumvir și în fine decemvir.

De și era laticlavus ¹⁾, totuși nu luă parte în Senat.

«N'ascult — zicea el — de cât vocea muzelor, care mă povățuiesc la dulce far niente, căci zilele îmi trec în lencvire, patul și lenea îmi slăbesc deja sufletul, pe când dorința de a plăcea unei frumuseți tinere pune capăt rușinosei mele nesimțiri».

Ovidiū s'a bucurat de amiciția omenilor celor maî iluștri ai timpului său, ca Virgiliū, Horatiū, Propertiu, Gallu și Tibul.

Cu acesta din urmă, Ovidiū era în fôrte strînse legături, așa că la mórtea acestuia, poetul compuse la mormântul amicului său una din cele maî frumoșe elegii.

Eșit dintr'o familie iluștră, Ovidiū se maî bucura, de amiciția și protecția Împăratului, care în ziua quinquinalelor cavalerilor romani, August îi dăruî un cal și îl numără între cavaleri, prima distincțiune publică.

Acéstă e viața lui Ovidiū, ca om public. Ca om de litere, Ovidiū a scris mult și de diferite genuri; lui i se atribuie și onórea — după unii biografi — a fi fost întemeietorul tragediei romane.

Casa sa din Capitoliū și vila dintre căile Claudiană și Flaminiană era deschisă tuturor bărbaților distinși, printre care, afară de cei maî de sus citați: Varon (cel maî savant dintre Romani), Hygin (mitograful și bibliotecarul palatului imperial), Celsius (Hippocratele latin), Carus (preceptor), M. Cotta (consul), Rufin (questor), Suillius, Sextus Pompeius, Brutus (póte fiul omorîtorului lui Cesar) și Maxima, ruda soției lui Ovidiū ²⁾.

Sunt multe și diferit comentate cauzele, care aă îndemnat pe August să trimetă în exil pe poet. Dacă trebuie să credem pe Sidonius Apollinaris, cauza a fost relațiunile amoróse dintre Ovidiū și Julia, fica lui August. Sidonius întreveđe în «Corina», cântată de Ovidiū în poema sa «Amores», pe Iulia. Epitetele, pe care Ovidiū le atribue Corinei, se potrivesc în adevăr cu caracterul desfrânatei fice a lui August.

Părerea lui Sidonius este însă puțin fondată, de óre ce exilul Iuliei precedză cu 11 ani pe acel al lui Ovidiū.

Dacă ar trebui să credem, că motivul exilului era, pentru că Ovidiū întreținea relațiuni amoróse cu Julia, fica ficeî lui August, pentru că acéstă a fost exilată la mica insulă Tremurus, în acelaș an în care Ovidiū pleca la Tomis ³⁾; însă deosebirea de etate între Ovidiū și Iulia, face să cadă și acéstă părere.

¹⁾ Trist. X. 39. Laticlavus purta la mână o bandă de purpură, ca semn că e fiū de senator (*Gr. G. Torilescu. Rev. archeologică. Anul I. Vol. I. p. 119*).

²⁾ Dintre scrierile poetului rămase până la noi, sunt : Heroidele (21 cap.), Amourile (3 cărți), Arta iubirei (3 cantece), Vindecarea amorului, Cosmeticele, Haleuticele, Metamorfozele (15 cărți), Fastele (6 cărți), Tristele (5 cărți), Ponticele (16 cărți), Consolațiune Liviei Augusta, Ibis, Nucul și Epigramele.

³⁾ Tacit. Min. IV. 71.

Maî lesne este a se crede, că conduita Iuliei, trădând moravurile sale stricate, ar fi deşteptat în August idcia greşită, aceia că ore care relaţiuni amoróse ar fi existat între ea şi Ovidiú.

Unii scriitori susţin, că amorul ruşinos al lui Ovidiú cu Livia, soţia lui August, ar fi cauza exilului, saú că Ovidiú cunosccea incestul Împăratului cu flica sa Iulia; destul numai că August luând de pretext licenţa poemului «Arsamandi»¹⁾, de şi el fusese publicat cu 10 ani înaintea exilului, fără a-i se face vre-un proces, ci numai în virtutea unui edict imperial, în anul 763 A. U. C. (10 d. Chr.), iar după alţii, 761 A. U. C., se ordonă lui Ovidiú a pleca îndată la Tomis.

Poetul avea atunci peste 50 ani²⁾.

Exilul poetului era numai o relegaţiune, de aceia el nu'si perdu speranţa reîntoarcerii prin relegaţiune nu 'şi perdea nici dreptul de «cives romanus».

La plecare, poetul îşi exprimă disperarea într'o frumoasă elegie.

Era în nóptea de 19 Noembrie³⁾ anul 763 A. U. C.⁴⁾ saú 8 d. Chr.; casa sa resuna de plânsetele amicilor rămaşi credincioşi poetului; flica sa, Perilla, se afla atunci în Africa cu soţul ei, însărcinat cu ore-care afaceri. Desperarea soţiei poetului fu la culme. Ovidiú voi să se omóre, însă amicii şi femcia îl reţinură; Celsius îl încredinţă, că nu trebuc a pierde speranţa reîntoarcerii.

În disperarea sa, poetul arse mai multe din scrierile sale, între care Metamorfoscele; din fericire însă ele erau răspândite şi în public.

Cum, iarna fiind, navigaţiunea era întreruptă, trebui dar puternica voinţă a lui August să siléscă pe Ovidiú a infrunta pericolele drumului.

El trebui să plece la Tomis în luna lui Decembrie, de aceia ne spune, că suferi foarte mult din cauza furtunelor⁵⁾.

El se imbarcă la Ancona saú Rimini⁶⁾, pentru a trece în Grecia, însă furtuna îl aruncă din nou pe cósta Italiei, de care părea că nu se putea despărţi.

Din nou traversând Marea Ionică a trecut Isthmul⁷⁾; apoi pe la Samotrake, la Tempyra, ca să traverseze în fine ţara feroşilor Bistonieni (Tracia), pe când corabia îşi urmă înainte drumul pe lângă litoral, la Tomis.

Drumul său prin Tracia nu putea să'l facă de cât numai prin frumoşa vale a Ebrului, până la Uscudama-Adrianopolis, de aci peste muntele Idrantscha (fie că era mai comod prin valea de alături a Tundjei saú mai direct prin Sadama), la ţermul Pontului şi pe urmă prin defileul litoral, peste ultima ramificaţie a Balcanului.

Acest drum era ca o córdă la arcul depărtat ce trebuia să descrie corabia sa, şi 'l făcea să evite intemperiiile călătoriei pe Mare în Pontul Euxin.

Pe timpul exilului poetului se afla prefect al Moesiei, Cecina Severus, iar ca rege al Geţilor, Cotys. (*Xenopol.* op. cit. vol. I. 101 şi Ponticele, scrisoarea IX).

Traiu lui aci este bine descris de poet în Elegiile III şi X din Tristele şi Epistola VIII, din cartea III-a a Ponticelor, traduse în românesce de D-l B. P. Hasdeu.

El ne-a lăsat un tablou viu şi încărcat de natura imaginativă a unui poet, despre clima şi populaţiunea ţerilor de la gurile Dunării şi litoralul învecinat al Mării-Negre.

¹⁾ Causa exilului a rămas după 19 vécuri o problemă pentru ómenii de litere, care s'aú ocupat cu biografia poetului, de ore-ce nici el însuşi — în speranţa zadarnică a unei iertări din partea lui August saú a succesorului acestuia — nu o arată precis.

²⁾ Trist. IV. 10 Vers. 93-4.

³⁾ Domnul Tocilescu susţine, că plecarea lui Ovidiú s'a întâmplat în Decembrie. (Monumentul de la Adam-Klissi). Comp. Tr. I. 11-2.

. gelido tremere cum mense Decembris.

Scribentem medias Adria vidit aquis:

⁴⁾ Durny. Vol. IV. p. 141 note 3.

⁵⁾ Trist. I. 11. 1-4.

⁶⁾ Iar nu la Brindisi, după cum pretind unii autori (*Tocilescu.* Adam-Klissi p. 144).

⁷⁾ Trist. I. 4,3. 19, I. 11.5.

Poetul a murit la Tomis, în primii ani ai domniei lui Tiberiu, la anul 17 d. Chr., trei ani în urma morții lui August, întâmplată la 19 August, anul 14 ¹⁾.

Eusebiu ne spune, că Geții îi făcură o înmormântare onorată, în castelul de la Tomis²⁾.

Statuia ce s'a înălțat de Români pe piața Constanței, este opera distinsului sculptor italian Ettore Ferari. Ea are înălțimea de 2.50, așezată pe un pedestal de marmoră albă. Pe fața pedestalului stău scrise patru versuri din elegia III-a a Tristelor (vers. 73-6). A fost ridicată în 1887.

Sub Caracalla, Tomis era Metropola Scythiei, Hierocles în Synocdemus și Tabula Peutingeriană, îl arată ca unul din orașele mari.

Aci a fost și scaunul unui episcopat numit al Tomisului³⁾.

Cea din urmă mențiune despre orașul nostru o face Constantin Porphyrogenetul, în «De Thematibus»⁴⁾.

Asupra distrugerii Tomisului istoria tace, este sigur însă, că el a fost dărimat de Bulgari; când și cum, nu se știe.

Celelalte detalii asupra istoriei orașului se găsesc în istoria generală a Dobrogei, a cărei sôrtă a împărtășit-o.

De și se pierduseră orîce urme despre existența orașului, totuși numele său rămăsese nepieritor, prin exilul și mórtea lui Ovidiu.

La începutul secolului XVI-lea, Caelius Calgagnini, egumen la catedrala din Ferrara, unul din ómenii erudiți ai timpului, vorbind despre Ovidiu, într'una din poemele sale asupra Sarmăției, pe care o vizitase, zice că vechiul Tomis se numia de către locuitori, Tomisvar.

Căți-va ani în urmă, un alt om de literă Italian, Hercule Ciofano de Sulmone, într'o biografie, care însoțesc metamorfozele lui Ovidiu, arată că locul morții poetului este Tomis, «numit acum Kiev» și că locuitorii numiau un lac vecin Ovidevzero, adică lacul lui Ovidiu,

De atunci și până astăzi, s'au emis nenumărate păreri asupra orașului Tomis, unele mai nefondate ca altele. Ast-fel: Sarnicki (Sarnicius) ca și Cara, pun orașul la Cetatea Albă; pe când Sultzer, la Tulcea⁵⁾

Ortelius, în lucrarea sa de geografie⁶⁾, luându-se după Gaspar Bruchius, afirmă că

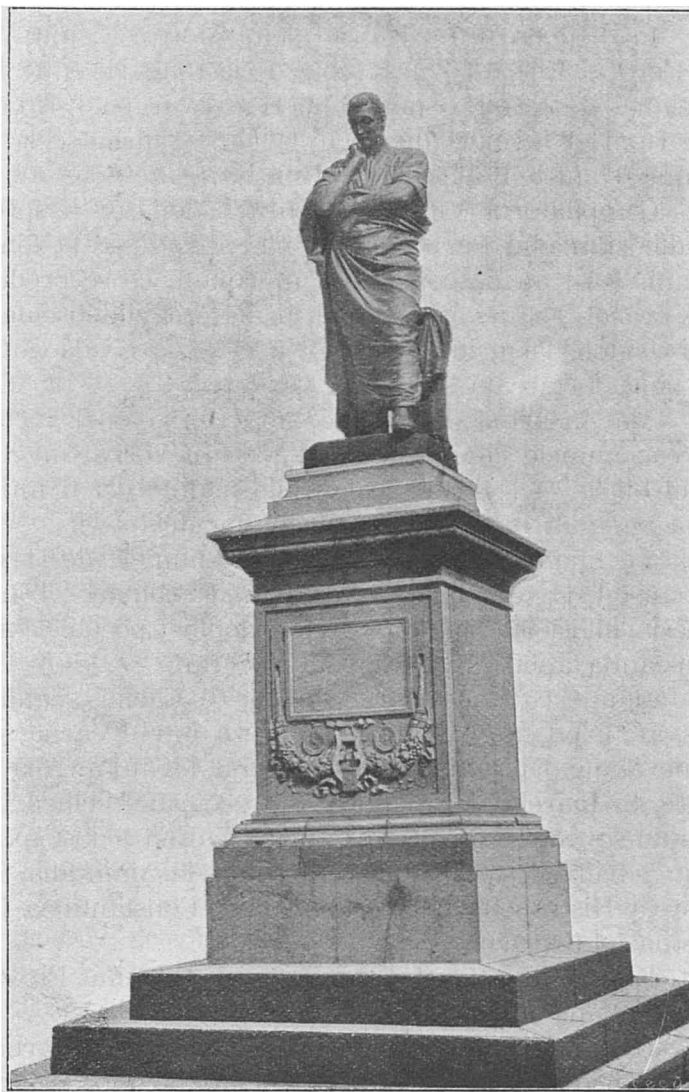

Fig. 69. — Statuia lui Ovidiu.

¹⁾ Duruy. Histoire des Romains, Vol. IV, p. 145.

²⁾ A. Bruto, op. cit., p. 22.

³⁾ Vezi «Istoria eclesiastică».

⁴⁾ Lib. II.

⁵⁾ Iurya. Chilia și Cetatea Alba, p. 12-13.

⁶⁾ Thesaurus Geographicus, 1596.

la 1508, acesta din urmă a găsit la Sabaria (azi Stein-am-Anger, Szombathely în Ungaria), în nisce săpături, mormântul lui Ovidiu și că pe piatră era scris un epitaf, ce se crede a fi fost al poetului.

Hofmann, în «Dicționarul Universal»¹⁾ adoptând părerea lui Burman, zice că vechiul Tomis, Turcii îl numesc Babba (Babadag).

«Tomos, Aelian et Strab.; Tomi. Ptole.; Tomis. Marcellino; Tomiswar, Caelio Calgagnino, Kiow, Ciofano... Nunc Babba Turcis; etiam nunc munita cum portu percapaci in Bulgaria regione. Hic lacus hodieque Ouvidoune-Jezeore.»

În dicționarul de Istorie al lui Moreri²⁾ citim: «Tomi, Tomiswar, ville de la Turquie en Europe. Elle est sur la côte de la Bulgarie entre la ville de Varna et celle de Chiustenze. Quelques géographes prennent Tomiswar pour l'ancienne Tomis, Tomi, Tomara, Tomos, que l'exil et la mort du poëte Ovide rendirent célèbre, mais les autres mettent cette ancienne Tomi à Babba, située sur la même côte, au nord de Tomiswar».

Compilerul Villeneuve, în articolul său despre Ovidiu³⁾, scrie: «În 1802, Monitorul și alte ziare din Paris anunță, că săpându-se la fundațiile unei fortărețe la gura Dunării, țărani Ruși au descoperit un mormânt, ce se crede a fi al lui Ovidiu, pentru că acolo a fost orașul Tomis, căci aceste locuri erau cunoscute de multă vreme sub numele de Laculi-Ovidoli, lacul lui Ovid. Tot aceste ziare adăogău, că s'a găsit în mormânt un bust și că noua fortăreață s'a numit Ovidopol.

Mai în urmă (21 Martie 1803), un colonel german, fost în serviciul Rusiei, desmințind știrea; numele lacului despre care era vorba, nu era dat în memoria poetului, ci se numia lacul oilor, căci aci se spălau oile înainte d'a fi imbarcate la Ackerman; această numire data cu mult înaintea săpăturilor făcute».

Vechiului Tomis s'a mai dat și numele de Tritonice și Constanția, după Ortellius: «Tomis, Τόμις, Straboni; Tomi, Τομοι, Ptolomaeo; Tomeus, Τομεύς, Stephano et Tomos, Plinio; Mocsia inferioris oppidum Ovidii nobilis poetae exilio... Tritonicem apud Pomponium, Constantia apud Mare Nigrum vocatur.»

Mannert comite aceiași eróre, ca Caelius, când zice că Tomis se numește acum Tomisvar⁴⁾, pe care Montraye îl așează între Varna și Küstendge (vechia Constantia⁵⁾), la S. de Mangalia «există un sat numit legni-Pangola sau Tomisvar», iar Bruzen la Martinière, în marele său dicționar de geografie critică⁶⁾, îl așează chiar la orașul Țimșoara, luându-se după Calgagnini, afirmă că aci a fost exilat Ovidiu.

Schaffarik în 1829, așează Tomis la Mankalia. Ami Boué zice: «lesne pôte recunósce cine-va Histropolis în Karaharman, Constantinea în Konstendsche, Calatis în Mangalia, Bizone în Kavarna, etc.»⁷⁾

Kepert în Atlasul Topografic al Pontului Euxin, planșa 17-a, așează Constantia sau Constantiana între Istropolis și Tomis:

D. Papadopoulos Vretos, consul grecesc la Varna, descoperi în 1851 la Anadolkiöi, o colonă de piatră, lungă de 3 picioare și lată de două, ce a servit ca pedestal unei statui ridicate în onórea lui Lucius Verrus. Inscriptiunea de pe colonă scrisă în grecește, zicea: «Norocului. Corporația armatorilor din Tomis, onorează pe fiul Imperatorului Marcu Aureliu, pe Verrus Cesar cu statuia sa, ridicată prin îngrijirea lui Publius Titus cel tânăr, cu propria sa cheltuială».

Ilustrul archeolog, Th. Mommsen adoptând părerea D-lui P. Vretos, admite la început, că Tomis este la Anadolkiöi⁸⁾, până când d. de Mühlbach, după două inscripțiuni descoperite și copiate de dânsul⁹⁾, identifică Tomis-ul cu Constanța de astăzi.

¹⁾ Lexicon Universale. Genevae, 1678, Vol. IV.

²⁾ Paris, 1740, Tom. VI.

³⁾ Bibliographie universelle. Tome XXXII, p. 306, Paris, 1822.

⁴⁾ Geographie der Griechen und der Römer von Mannert. Tom. 8. 1822.

⁵⁾ Voyages en Europe, Asie et Afrique. 1727. Tom. II. p. 208.

⁶⁾ Venise. 1741. Tom. 10.

⁷⁾ La Turquie d'Europe, 1843 Paris. Tom. II, p. 389.

⁸⁾ C. I. L. p. 144.

⁹⁾ C. I. L. III, 765, 770.

D-nii Ch. Robert ¹⁾, Jules Michel ²⁾, Ern. Desjardins ³⁾, G. Perot ⁴⁾ și Mich. C. Soutzo ⁵⁾ s'au pronunțat cu drept cuvânt, pentru identitatea Constanței cu Tomis.

Situația acestui oraș — zice d. Soutzo — a fost multă vreme discutată și s'a căutat foarte departe de locul adevărat. Acum totă lumea erudită e de acord a'l așeza la Constanța; căci Anadolchioi este un sat în interior, aproape de balta Sătghiol, unde se găsesc foarte puține urme (probabil pietre cu inscripțiuni aduse de vremuri din Constanța, nu însă fundațiuni de zidărie).

Din contra la Constanța, la fiecare construcție nouă se scot pietre și monede antice, care poartă adesea numele orașului ΜΙΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΜΕΩΣ.

Fondațiile monumentelor vechi sunt încă vizibile în multe puncte; astfel aproape de Mare, în tranșeia drumului de fier s'a descoperit baza unor serii de colone ale căror sfărâmături s'au găsit în apropiere.

Esclenta lucrare a sculptorilor indică un uvrăgiu din epoca Antonină, probabil un templu de ordine corintiană și de dimensiuni considerabile.

După spusele locuitorilor, s'au găsit nu departe de aci statuți și inscripțiuni, care s'au trimis în Anglia.

Resturile bizantine nu sunt mai puțin numeroase; se găsesc la fiecare pas fundațiuni de zidărie în cărămidă din această epocă și se știe, că la Tomis — Constanța de azi — perioada bizantină s'a prelungit foarte târziu.

Chiar numele de Küstendje, după cum observă Desjardins, nu este de cât o corupție turcă a cuvântului Constanța, ce orașul a purtat în secolul IV-lea.

Se poate dar considera poziția Tomisului, ca definitiv fixată la Küstendje.

În săpăturile ce s'au făcut în port, pe țărmul Mării, lângă spitalul militar, s'a dat în 1898 de ruinele unei construcțiuni imense — dacă socotim după mărimea scărilor — este probabil un templu; este curios, că colonele ce s'au găsit sunt pe jumătate cu sculpturile terminate, acesta înseamnă, că construcțiunea nu era cu desăvârșire terminată, când vre-o năvălire a barbarilor, s'au vre-un cutremur de pământ a dărâmat-o.

În fine pentru a încheia această parte asupra ubiquității orașului, nu se poate mai bine de cât citând părerea lui Desjardins, din 1867:

«Supraveghiându-se toate dărâmăturile și construcțiunile Küstendje, după câți-va ani ar putea cine-va să-și facă un muzeu și un corpus de inscripțiuni locale».

«Un mare număr de monezi s'a găsit la Tomis din epoca imperială, de la August până la Filip; pe revers sunt variate și multe din ele au conservat imaginea monumentelor orașului vechiu».

«De semnalat, un templu al lui Bachus, pe piesele din timpul lui Caracala și Geta; templul lui Jupiter, pe piesele lui Geta și Plautila».

«O monedă a lui Titus, reprezintă un alt templu».

Jupiter și Bachus par a fi fost de o venerație deosebită a orașului Tomis.

Muzeul din București posedă câte-va piese de la Tomis.

Orașul a fost de mai multe ori distrus și reedificat; istoria lui se poate urmări în istoria generală, până în secolul al X-lea, când Bulgarii l'au distrus cu desăvârșire.

Aprópe nici o mențiune despre orașul nostru nu mai găsim în urmă; Turcii ocupând Dobrovia înființază pe ruinele Constanței, nume ce purta de la Constantin-cel-Marc, portul Küstendje, care în 1787 era reședința șefului unui departament comandat de un Aga; aci se încărca grâu pentru Constantinopol; portul său era foarte nesigur ⁶⁾.

Nimic nu mai rămăsese din splendoarea Tomis-ului și Constanței, nici urmele mărcilor construcțiuni, nici numele.

¹⁾ Note sur les débris antiques recueillis en 1855 à Kustendje p. 4.

²⁾ Les travaux de défense des Roumains dans la Dobroudja (Mém. des antiq. de Fr.) XXV 219-29.

³⁾ Lettre à M. Henzen... publ. in Annali dell' istituto, 1868 p. 271.

⁴⁾ Mémoires d'archéologie, d'épigraphie et d'histoire, p. 182.

⁵⁾ Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Dobroudja. Rev. arch. fr. 1881, XLII p. 287.

⁶⁾ Peyssonel. Commerce de la Mer Noir, 1787, p. 159, vol. II.

În adevăr, că prin vécurile XII-lea și XIII-lea Genovezii făceau un întins comerț aci, însă portul genovezilor, ca și orașul, fuseseră distruse. Urmele acestui port se vedeau până mai de-unăzi, în fundul golfului Constanța.

Turcii făcuseră aci o fortăreță, care nu le servi la nimic, în războiul din 1828; în 1850 întăririle erau rase, portul era foarte puțin frecventat din cauza nesiguranței, abia 8—10 corăbii veniau pe an să încarce în Constanța grâu sau orz.

«Küstendje — zice I. Ionescu — ¹⁾ în 1850, a fost un vechi oraș comercial, fondat de Genovezi. Portul avea cheiuri construite în piatră cioplită, însă a fost așa de neglijat; în cât astăzi vasele nu se pot apropia din cauza dărâmurilor; din această cauză este nesigur.

El a trebuit să fi fost foarte înfloritor altă dată, dacă s'ar judeca după mulțimea colónelor de granit, marmoră și ornamente, care formeză grămezi de pietre în ruină.

Küstendje găsindu-se pe țărmul Mării, numai la 10 ore departe de Dunăre, este chemat a juca un mare rol în comerțul dintre Orient și Occident.

Din nenorocire el nu este la adăpost natural, și pentru acesta trebuie construit un dig de 150 metri în Mare, începând din locul unde mai există încă fondațiuni vechi. Numai cu arenda districtului, s'ar putea construi un port, care să adăpostască cel puțin 300 vase.

Acum importanța lui este așa de neînsemnată, în cât nu percepe nici un drept de vamă asupra productelor ce se încarcă aci».

În 1859, starea orașului și portului nu era mai bună.

«Constantza, numită de Turci Küstendje — zice Papadopoulos Vretos ²⁾ — este un mic oraș, cu o populațiune ce nu trece de 3000 suflete, din care 500 sunt supuși greci și se ocupă cu comerțul.

«Are un mic golf, unde vin câte-va corăbii, care încarcă grâu și lână pentru Constantinopol.

«Iarna este aproape tot-deauna furtunosă, de aceea se întâmplă aci numeroase naufragii vaselor, care ar îndrăzni să părăsescă porturile dunărene, pentru a merge la Constantinopol.

«De și era în primele zile ale lui August, când am vizitat Constanța, totuși temperatura era rece și un vânt de Nord sufla cu putere. Aianul, care ședea de mai multă vreme aci, ne asigură că iarna e foarte aspră și lungă.

«Locuitorii deci trebuie să sufere mult, micile lor case fiind foarte rău construite și încălzite cu balegă de vite. Acest mod de încălzire e de alt-fel comun în Dobrovia, din cauza lipsei de lemne și a marelui depărtări a pădurilor.

«Aerul este sănătos, însă apa nu e nici abondentă nici sănătoasă. Legumele sunt greu de găsit, grădinăriile lipsesc cu totul. Arborii fructiferi sunt de asemenea puțin numeroși și totă regiunea până la Cernavoda e-le stérpă.

«Numai către sfârșitul primăverii câmpiile devin mai vesele.

«Dintre toate edificiile publice ale vechii Constanța, n'a mai rămas astăzi de cât două mici colóne de granit verde, căzute la pământ și la ore-care depărtare una de alta, spre țărmul Mării, sub o mică movilă și foarte aproape de câte-va blocuri mari de piatră patru-unghiulare, frumoase resturi ale zidului construit de Împărații bizantini.

«În lăuntrul orașului se află de asemenea, înaintea porții unei cârciumi, o lespede de marmoră cu un baso-relief din timpul Cruciadelor, iar vis-à-vis o bucată de marmoră albă, pe care sunt scrise câte-va litere și cifre grecești, ce credem a fi făcând parte dintr-o inscripție bizantină, sub domnia Imperatorilor latini».

În anul 1850 orașul avea 80 case ³⁾.

În 1867, Constanța era cel mai neînsemnat sâc turcesc; câte-va colibe de lemn

¹⁾ Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja, p. 34—35.

²⁾ La Bulgarie ancienne et moderne, p. 186—188.

³⁾ Ionesco. Op. cit., p. 18.

formau toate edificiile sale, câte-va zeci de suflete, populațiunea sa. Nimic nu făcea a se crede, că acest sătuc ar fi putut vre-odată aspira din nou la importanța vechii colonii milesiane, pe ruinele căreia se ridicase de atâtea ori dărâmată și de atâtea ori reedificată, nici la considerațiunea comercială, de care se bucurase sub stăpânirea Genovezilor.

Cu trei ani mai înainte o companie engleză, cere de la guvernul otoman voia de a contrui o linie de drum de fier, între Cernavoda și Constanța, cu dreptul de exploatare.

Compania, sub conducerea lui Trevor Barclay, se pune pe lucru : linia se construiesc cu mari greutate prin valea Carasu și Constanța e legată cu Dunărea.

Acastă dată se poate considera ca epoca de reînviere a Constanței; în mai puțin de 10 ani un mol solid este zidit și periculoasa radă este transformată într'un port sigur, se construiesc cheiuri, în lungul cărora vasele încarc cerealele aduse cu drumul de fier dela Cernavoda.

Lipsa de apă a orașului se remedia, cum și dificultatea de a o avea de la fântâni, prin mijlocul vagoanelor speciale, care aduceau apa de la Murfatlar.

Mizerabilul sătuc se acoperă cu edificii și magazine cu multe etagii. De la aparițiunea companiei, un far construit pe țărmul Mării începe a înlesni navigațiunii atteragiul. Constanța se transforma într'un oraș, care numără mai bine de 400 clădiri solide în piatră. Fără a cuprinde populațiunea tătarăască răspândită în depărtare pe latura de N. a orașului, populațiunea sa era de 6000 suflete.

De jur împrejurul cōstei de V. se formă mahalaua separată, cu locuințele elegante ale Englezilor, autorii acestor transformațiuni.

În 1869 orașul nu se întindea mai departe de Biserica Gracă.

Războiul din 1877 nu aduse nici o stricăciune Constanței, pe care Rușii o ocupară fără luptă.

La 25 Noembrie 1878, Tomis al Romanilor, Constanța a Bizantinilor și Genovezilor, Küstendgé a Turcilor, devine oraș românesc. cu numele de Constanța.

În timp de 21 ani orașul s'a mărit și înfrumusețat cu o repeziciune demnă de totă lauda, nu atât conducătorilor săi, cât inițiativei private.

Fig. 70. — Capul Bulevardului și Farul, Constanța.

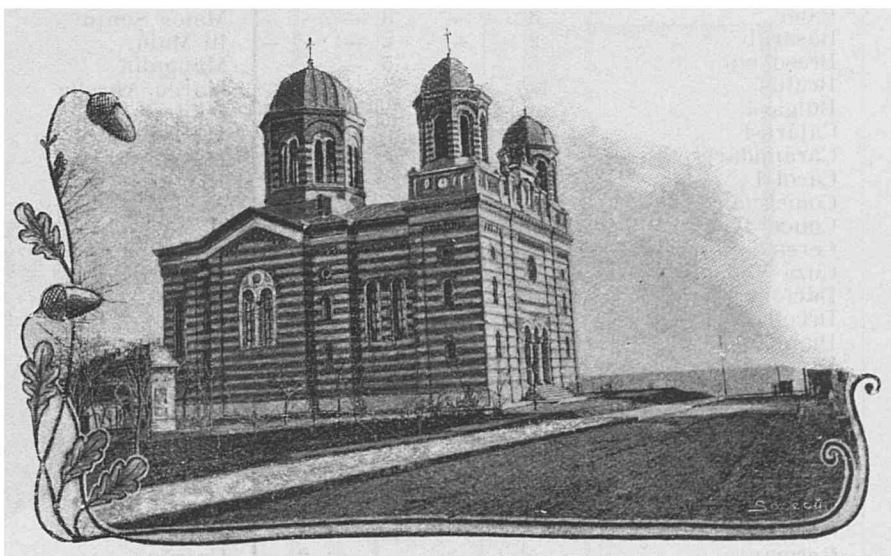

Fig. 71. — Catedrala din Constanța.

Numerósele construcțiuni¹⁾ dau Constanței înfățișarea unui oraș din occident, cu care se găsește în legătură prin drumul de fier, ce vine de la capătul apusului Europei, de la Ostenda.

De 14 ani urmăresc progresele orașului Constanța, chemat a deveni cel mai mare port pe cóstele apusane ale Mării-Negre și mi-ar fi greu să descriu dezvoltarea sa an cu an, voiú arăta părțile mai importante :

S'a construit în 1880 bulevardul, pe țărmul Mării, de a lungul cóstei de sud ; ar trebui ca cel puțin de această parte, să se consolideze țărmul printr'un dig ; s'a construit în 1892 Sala de Cură, pe bulevard, cu privire la Mare, e un local frumos și solid.

La unul din capetele bulevardului se ridică mărêța catedrală în stil frumos bizantin, înconjurată de grădină destul de spațioasă.

La cel l'alt capăt : Hotel Carol și Palatul Prințului Gr. Sturza, pe terase la malul Mării, sunt două construcțiuni vaste.

S'a ridicat pe piața Independenței, frumoasa statuie a poetului Ovidiú (din subscrieri publice) ; s'a construit un local al Primăriei, elegantă clădire dar neîncăpătoare ; s'a clădit școla «Prințul Ferdiñand», local destul de igienic, solid și spațios și în fine Spitalul Comunal, destul de suficient, pentru a satisface trebuințele orașului.

Sub raportul stradelor trebuie să deosebim două părți : orașul vechiú, cu strade strâmte, întortochiate, bine întreținute și pavate ; orașul modern, cu strade drepte, largi, plantate, însă nu toate pavate și nu tocmai bine întreținute.

Orașul este lipsit de canale pentru scurgerea apelor ; fiind în pantă, apele se scurg cu forțe mare înlesnire.

¹⁾ Tabloú de construcțiile aflate în orașul Constanța la finele anului 1895 :

S T R A D A	C A S E C U :				Magasi	Barace sau bordele	Fabrici și mori	S T R A D A	C A S E C U :				Magasi	Barace sau bordele	Fabrici și mori
	1 etaj	2 etaje	3 sau mai multe etaje	De zid sau piatră					1 etaj	2 etaje	3 sau mai multe etaje	De zid sau piatră			
Agriculturii	37	2	—	39	2	—	—	Report	499	609	3	609	40	7	3
Aleon	2	5	—	7	—	—	—	Libertații	50	12	—	62	7	—	—
Aurora	17	—	—	17	—	—	—	Luminei	7	1	—	8	2	—	—
Baiei	3	—	—	3	—	—	—	Mahometană	21	6	—	27	4	—	—
Basarab	2	—	—	2	—	—	—	Maior Șonțu	8	1	—	9	2	—	—
Brașoveni	5	—	—	5	—	—	—	10 Maiu	—	—	—	—	—	—	—
Brulus	12	—	—	12	—	—	—	Mangalia	162	8	—	170	12	3	—
Bulgară	—	—	—	—	—	2	—	Marcu Aureliu	25	5	—	30	5	—	—
Calarași	12	4	—	16	3	—	—	Militară	34	—	—	34	1	4	—
Caramidari	26	—	—	26	—	—	—	Mircea cel Mare	62	18	—	80	7	—	—
Carol I	97	40	—	137	—	—	3	Muzelor	9	—	—	9	—	—	—
Comerciala	5	1	—	6	—	—	—	Neptun	—	1	1	2	1	—	—
Concordia	46	3	—	49	11	—	—	Ovidiú	7	11	—	18	3	—	—
Ceres	4	1	—	5	—	—	—	Pescari	7	4	—	11	—	—	—
Cuza-Vodă	2	—	—	2	1	—	—	Plevnei	9	1	—	10	—	—	—
Daciei	12	—	—	12	—	—	—	Portului	—	—	—	—	—	1	—
Decebal	18	—	—	18	—	—	—	Remus Opran	12	3	2	17	—	—	—
Dianei	—	1	—	1	—	—	—	Rómană	21	8	—	29	10	—	—
Diviziei	Cazele numerotate pe strada Carol I-ii							Roșiori	—	—	—	—	—	—	—
Dorobanți	4	—	—	4	—	—	—	Sabinelor	—	—	—	—	—	—	—
Dreptății	10	3	—	13	3	—	—	Școlii	29	15	—	44	2	—	—
Elenă	4	10	—	14	7	—	—	14 Septembrie	—	—	—	—	—	—	—
Bulev. Elisabeta	5	4	—	9	—	—	—	Ștefan cel Mare	3	—	—	3	—	—	—
Stradela Engleza	2	—	—	2	—	—	—	Tatară	38	—	—	38	1	—	—
Fructelor	13	2	—	15	6	—	—	Thelis	—	1	—	1	—	—	—
Garii	14	4	—	18	—	1	—	Tomis	13	10	—	23	—	—	—
Germana	—	—	—	—	—	2	—	Traian	11	22	—	33	—	—	—
Griviții	10	2	—	12	2	1	—	Unirii	39	1	—	40	3	17	—
Piața Independența	5	19	3	27	—	2	—	Venători	7	2	—	9	2	—	—
Infanteriei	45	2	—	47	—	—	—	Venus	—	1	—	1	—	—	—
11 Iunie	75	3	—	78	2	—	—	Virgiliu	—	—	—	—	—	—	—
Justiției	12	—	—	12	3	—	—	Construcții pe strade nedenumite	55	7	—	62	28	—	4
De reportat	499	106	3	609	40	7	3	Total	1128	244	6	1378	130	32	7

Curățitul stradelor și serviciul incendiului se face de 20 pompieri și sacagii și 40 măturători. Afară de iluminatul electric — destul de ilusoriu — orașul se luminează cu 359 lămpi.

Sub raportul administrativ, orașul se împarte în două colorii: Galben și Roșu. Tóte autoritățile sunt legate prin fir telefonic.

Alimentarea orașului cu apă este ca pe timpul lui Ovidiú, cu tóte proiectele și studiile ce s'au făcut în acéstă privință, pentru care s'a cheltuit, numai în cursul unui an, suma de 81.000 lei.

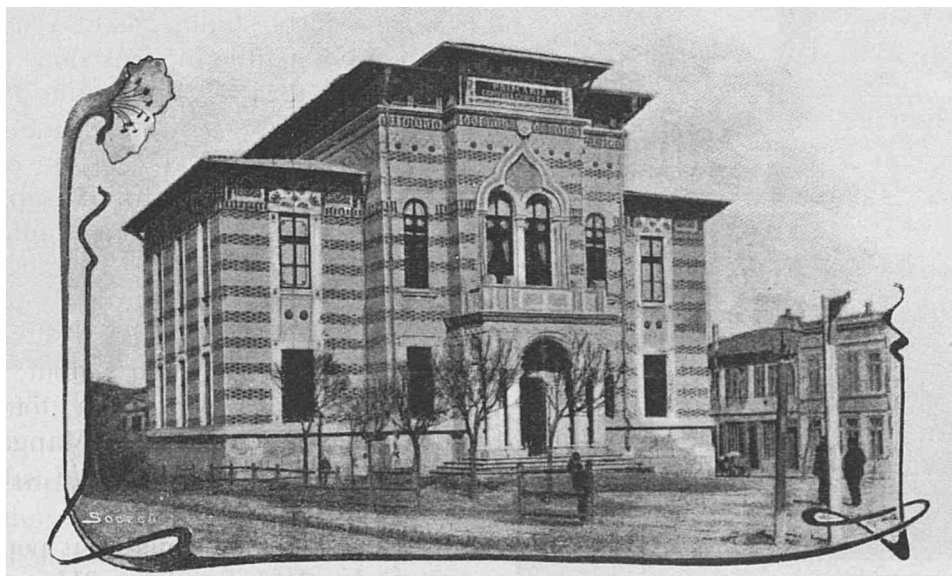

Fig. 72. — Primăria din Constanța.

În anul 1900 s'a împrejmuit terenul fostei pieți Belidie și s'a transformat într-o frumoasă grădină, numită grădina «Mircea cel Mare».

Lipsește orașului un abatoriu, o hală, un local de prefectură, unul pentru liceu. Lipsesc comunitățile, apa.

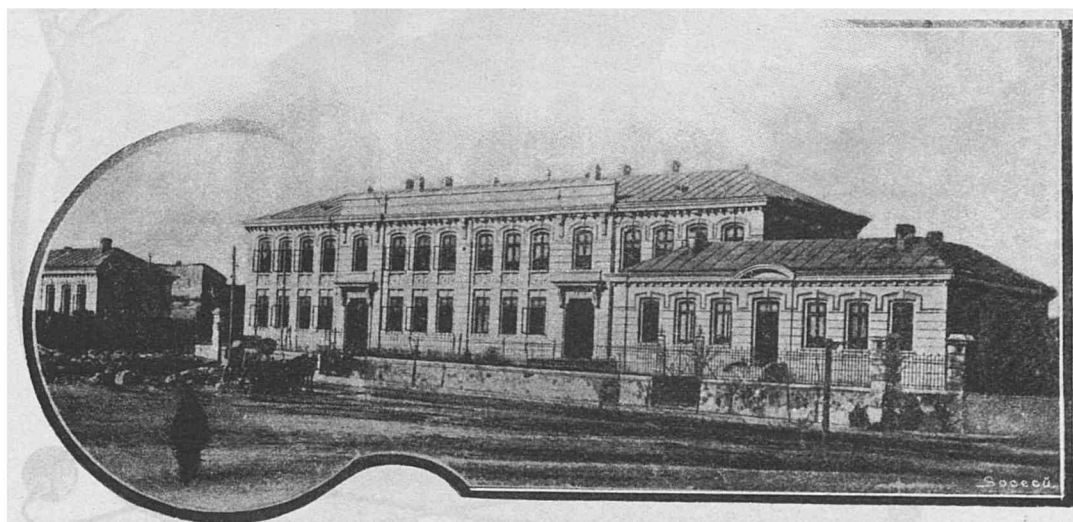

Fig. 73. — Școala primară «Principele Ferdinand și Principesa Maria», din Constanța.

Budgetul comunității este dezechilibrat cu 20.753 lei, pe anul 1900.

Marca orașului este o corabie cu pânze, lângă un far cu steg în vîrf.

Repartiția populației este arătată la plasă. Primăria a fost clădită în 1896.

Instrucția publică se predă în următoarele școli: un gimnaziu cu 4 clase, 2 școli primare de băieți și 2 de fete; o școală a comunității bulgare, una Elenă, una Armeană, una Mahomedană, și două Ovreiesci. Școala Primară «*Principele Ferdinand și Principesa Maria*» a fost clădită în 1893. Școlile: bulgară, elenă, armeană și mahomedană, au local propriu.

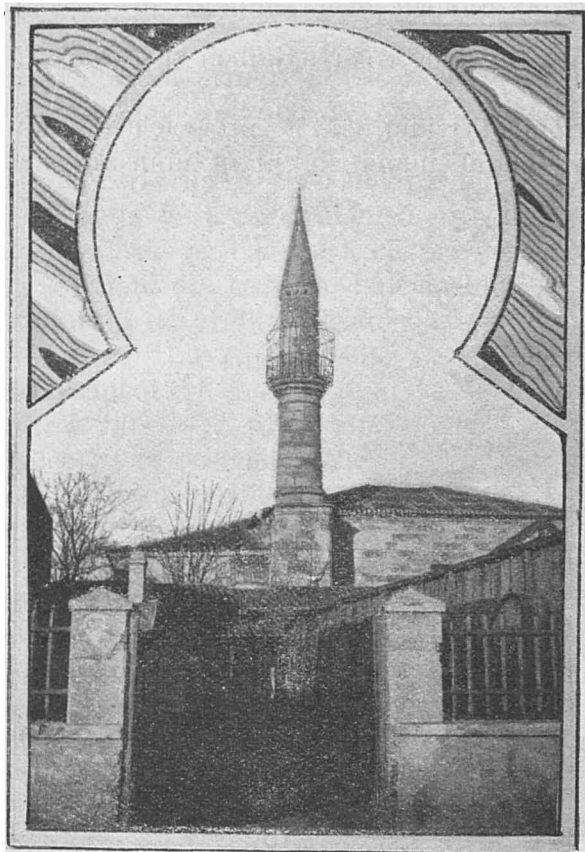

Fig. 74. — Giamia «Azizia», Constanța.

Sunt în oraș afară de Catedrală, următoarele biserici, sinagogi și giiamii: Biserica Elenă (din 1867), Biserica Bulgară, una Catholică, una protestantă, una Armeană, două sinagogi și 7 giiamii, din care două mari: Mahmudia (din 1822) și Azizia (din 1860).¹⁾

6. *Comuna Copadin.* Cu totul izolată de limitele plășii, comuna Copadin e așezată pe un platou înalt de 137 m. d'asupra nivelului Mării, la încrucișarea mai multor drumuri importante din S. Estul Dobrogei, departe de 45 k. spre S.V. de Constanța.

Se învecinește la N. și V. cu comuna Mahmut-Cuiusu; la E. cu Bîlbîl; la S. cu comunele Carabacă și Agemler, toate din plășile Medgidia (cele d'întâi 3) și Mangalia.

Comuna coprinde numai satul Copadin, locuit altă dată de Turci.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Satul are 244 case, din care 2 bordeie.

Budgetul comunei constă din 9.380 lei la venituri și 3.038 lei la cheltuieli, dând un excedent de 6.342 lei. Sunt 287 contribuabili. Primăria construită în 1882.

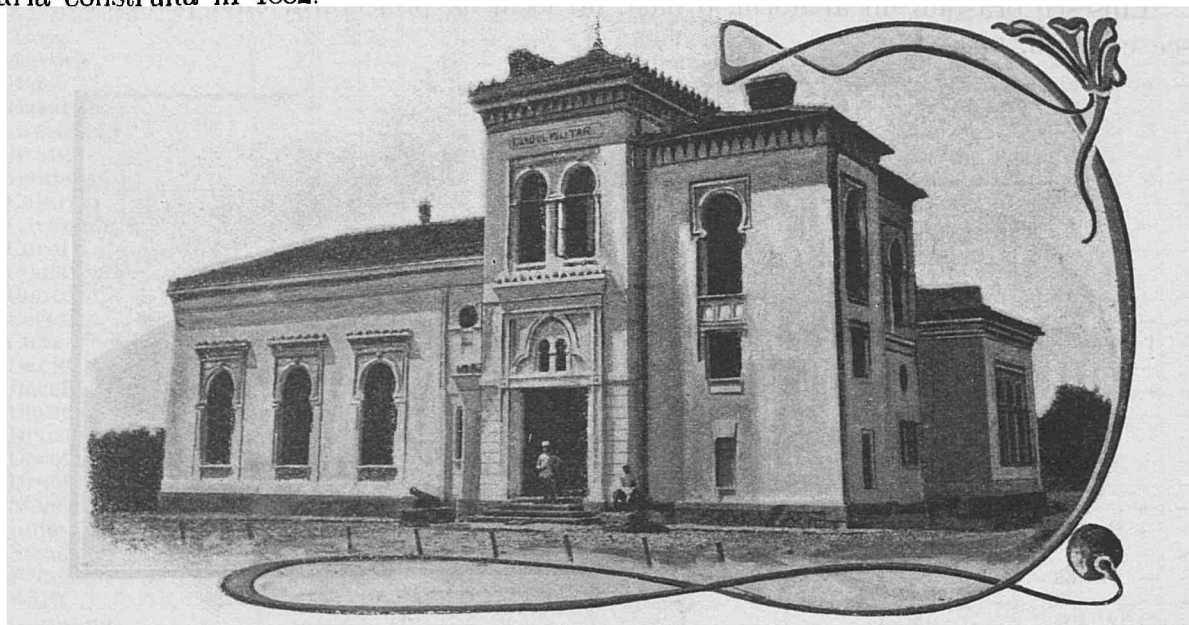

Fig. 75. — Cercul militar din Constanța

Comuna are o școală, clădită în 1899, are un învățător și 95 elevi, sunt și 4 școli turcesci. În sat e o casă de rugăciune protestantă și 6 geamii.

¹⁾ Detalii a se vedea: «Cercelari asupra Orașului Constanța», 1897.

Comuna e în legătură prin drumuri cu Cernavoda, Medgidia, Mangalia și Bairamdede, asemenea și cu: Caciamac, Mahmut-Cuiusu, Bîlbîl, Elibichioi, Enige-Mahale, Osmancea, Agemler, Sofular, Beșaul, Carabacă și totă valea Borungea.

7. *Comuna Gargalîk*. E așezată în basinul lacului cu acelaș nume și ocupă tot teritoriul, până la capul Midia.

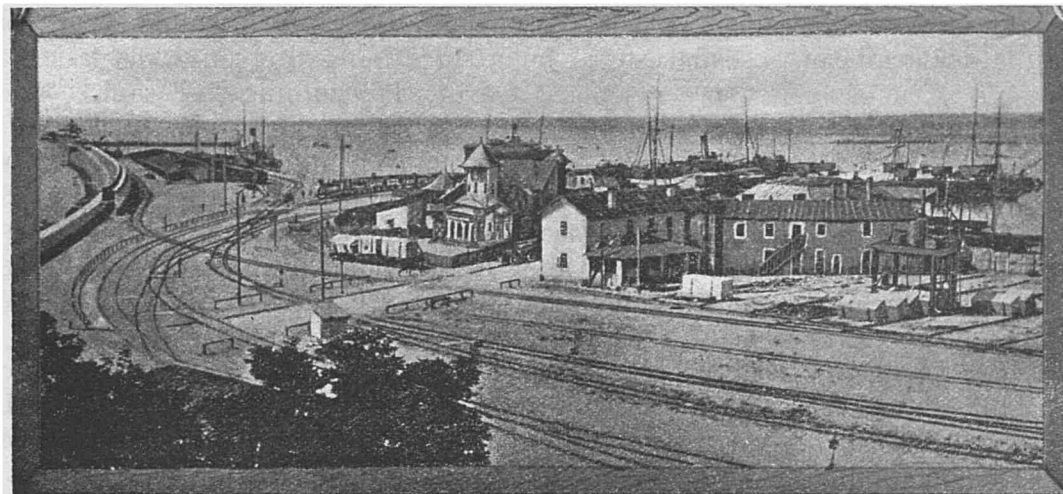

Fig. 76. — Vederea portului Constanța.

Se compune din următoarele sate: *Gargalîcul-mic*, ca reședință, e așezat pe țărmul N. al lacului cu acelaș nume, la 28 km. spre N. de Constanța, a fost locuit în 1850 de Tătari, *Gargalîcul-mare*, la 2½ km. spre N. de precedentul, pe pârîul cu acelaș nume și *Șahman*, între lacurile Tașaul și Gargalîk, la 4 km. spre S.V. de satul de reședință.

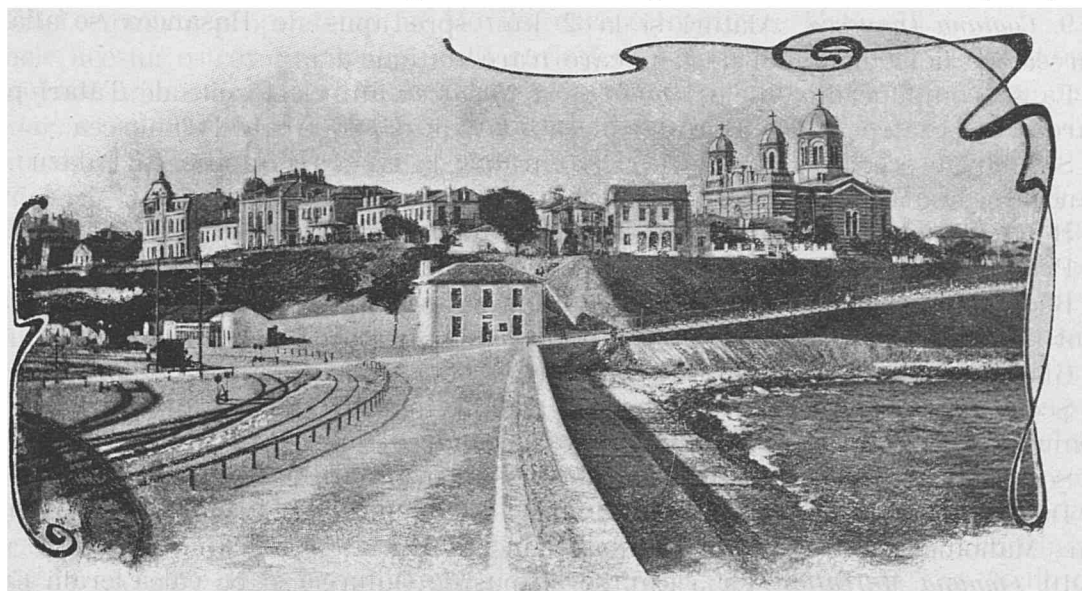

Fig. 77. — Constanța. Vedere din port.

Se mărginesce la N. și E. cu Caraharman, de care se desparte prin delurile Gargalîk, Ciatal-bair și movila Căldării; la V. și S. cu Cîrâcci, de care se desparte prin delul Tașaul-sîrti, valea Taș-Culac, delul Șahman și lacul Tașaul; la S.E. cu Marea Neagră, în care se prelungește capul Midia.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 359. Primăria e instalată în casă cu chirie.

Budgetul comunei constă din 7.316 lei la venituri și 4.417 lei la cheltuieli, rămânând un excedent de 2.899 lei. Sunt 202 contribuabili.

Școli sunt două: în Gargalicul-mare, construită în 1885, și mic, construită în 1881, cu 2 învățători, un maestru și 90 elevi. În Șahman e o școală turcească.

Biserica există în Gargalicul-mic, clădită în 1894, are hramul Înălțarea. La Șahman e o gîmie.

Șoseaua, ce vine de la Cogeați prin Caracoiu, trece prin comună, pentru a duce spre Peletlia și Caranasuf, șoseaua este în bună stare.

Mai sunt și căi ordinare spre Peletlia, Cavargic, Palazul-mic și Tașaul.

8. *Comuna Hasancea*. E așezată în extremitatea răsăritenă a văii Carasu și se întinde către S., până la valea Omurcea; se află pe linia drumului de fier de la Constanța la Cernavoda, departe de 13 km. spre apus de Constanța.

Ea se compune din două sate: *Hasancea* ca reședință, locuit pe vremuri de Tătari și *Mahometcea* la 6 km. spre S., pe valea Omurcea, la confluența sa cu valea Mahometceacair-dere, a fost locuit de asemenea de Tătari, prin 1850.

Comuna se învecinește la N. cu Palazu-Mare; la E. cu Tekirghiol; la S. cu Osman-facă și la V. cu Omurcea și Osman-facă.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 259, din care 6 bordeie.

Lângă calea ferată, ce nu are aci stațiune, e așezată frumoasa vilă a proprietarului moșiei, D-l Pariano, lângă o fântână pentru apă, sistem american. Acest Domn are și ferma din Mahometcea, unde întreține și se ocupă cu îmbunătățirea rasei cailor dobrogeni.

Primăria a fost construită în 1882. Budgetul comunei are: 13.641 lei la venituri și 1.761 lei la cheltuieli; dă deci un excedent de 11.880 lei; are comuna 190 contribuabili.

Biserica și școală nu există în comună, sunt 2 gîmii în Hasancea și una în Mahometcea.

Hasancea e eșezată pe șoseaua, care vine de la Constanța spre Murfatlar.

Afară de acesta mai sunt drumurile comunale, care duc spre: Alacap, Nazarcea, Horoslar, Palazu-Mare, Anadolchioi, Laz-Mahale, Hasi-Düluc, Abdulah, Osman-facă, Bülbul și Murfat.

9. *Comuna Omurcea*. Alături și la 2 km. spre apus de Hasancea se află comuna Omurcea, pe linia drumului de fier, care n'are stațiune aci.

Ea se compune din satele: *Omurcea* și *Nazarcea*, ambele locuite de Tătari prin 1850. Nazarcea e așezat pe valea Horoslar-alceac, la 5 km. spre N. de Omurcea.

Se mărginește la N. cu Alacapu și Caratai; la E. cu Hasancea și Palazu; la S. cu Hasancea și Osman-facă; la V. cu Murfatlar.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Sunt în comună 259 case.

Primăria a fost clădită în 1881.

Budgetul comunei are: 11.824 lei la venituri și 2.742 lei la cheltuieli, deci dă un excedent de 9.062 lei. Sunt 190 contribuabili.

Gîmii sunt 4 (2 în Omurcea, 2 în Nazarcea).

Școală este una mixtă, în Nazarcea, clădită în 1891, cu un învățător și 44 elevi. În Omurcea și Nazarcea se află și câte o școală turcească.

Șoseaua, care vine de la Hasancea trece și prin Omurcea, pentru a duce la Murfatlar.

Drumuri comunale leagă cele două sate ale comunei cu: Caratai, Cogeați, Canara, Horoslar, Mahometcea, Osman-facă, Bülbul, Kiuciuk-Murfat și Alacapu.

10. *Comuna Murfatlar*. La 5 km. spre apus de Omurcea și pe calea ferată Constanța-Cernavoda, ce are stațiune aci, se află comuna Murfatlar, compusă numai dintr'un singur sat, locuit în 1850 de Turci.

Se mărginește la N. cu Alacap; la S. cu comuna Osman-facă; la E. cu Omurcea și la V. cu comuna Bülbul.

Satul a început a se transforma în timpii din urmă, casele sunt igienice și solide, totuși așezate în mod neregulat, d'a lungul șoselei ce vine de la Constanța. La capul satului este vila proprietarului moșiei, frumos construită în stil elvețian.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt în comună 233, din care 2 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1881.

Budgetul comunei constă din 8,667 lei la venituri și 4,628 lei la cheltuieli, excedentul fiind de 4,039 lei. Contribuabilii sunt 102.

Școală are, și a fost construită în 1898, frecventată de 26 elevi, are un învățător. Biserica nu există în comună; este o gîmie cu 2 hogi.

Murfatlar este așezat pe calca ferată la 20 km. de Constanța, pe șoseaua ce vine de la Constanța spre Ostrov.

Alte drumuri sunt cele comunale spre: Alacap, Horoslar, Osman-facă, Bîlbîl, Kiuciuk-Murfat și Endec-Carachioi.

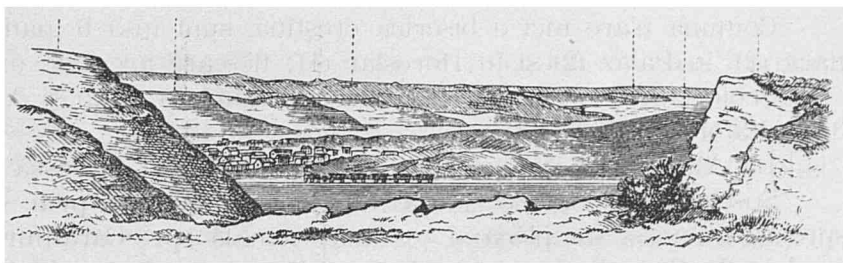

Fig. 78. — Valea Carasu, la Murfatlar. (După K. F. Peters).

11. *Comuna Palazu-Mare*. Intre valea Ciobanului, valea Horoslar și țărmul apusan al lacului Sît-Ghiol, se întinde comuna Palazu, compusă din următoarele sate: *Palazu*, pe țărmul sud-vestic al lacului, în dreapta șoselei naționale, ce vine de la Constanța, la 7 km. spre N. de acest oraș, era locuit de Turci în 1850, *Canara*, satul de reședință, e așezat în dreapta șoselei, între ea și lacul Sît-Ghiol, a fost de asemenea locuit de Turci, numele său înseamnă carieră și în adevăr aci sunt cariere de piatră, ce servesc acum pentru construirea portului Constanța, cu care este legată printr'o linie de drum-de-fier, care dă în linia principală la *Halta Medea*. Acest braț de cale ferată servește numai pentru transportul pietrii.

În fața acestui sat se află, în lacul Sît-Ghiol, *insula numită a lui Ovidiu*, ce n'are nimic aface cu poetul roman; e o insulă cu 2 hect. suprafață înconjurată cu stuf, e departe de țărmul din spre sat ca la 200 m., e plantată cu arbori seculari, ca stejari, ulmi și anini, printre care se cultivă tot felul de zarzavaturi. Coliba păzitorului grădinărilor este singura locuință a insulei. Acum e proprietatea lui Movilă, care o îngrijesce foarte rău.

Numele acestui ostrov ar atrage mulți curioși de a-l vizita, și e de regretat starea în care se găsește acum. Înainte se numea *Ibrahim-Adassi*, după numele proprietarului insulei.

Horoslar, e un alt sat ce depinde de comuna Palazu, e așezat pe valea Horoslar-ceair, a 4½ km. spre S.V. de Canara, are locuințe mici și mizerabile.

Anadolkiöi. S'a crezut multă vreme, că acest sat ar fi fost vechiul Tomis, după o inscripție găsită aci de Papadopoulos Vretos). Numele său în turcesce înseamnă satul oriental, căci a fost fondat pe la începutul vîlcului XIX-lea de Turcii veniți din Anatolia. E așezat la 2 km. spre N. de Constanța, pe șoseaua ce duce la Tulcea.

Satul a crescut considerabil în cei din urmă 10 ani (1890—1900) și tînde a se împreuna cu Constanța. S'a construit aci țergul de vite, care pînă acum nu dă nici un beneficiu, față de cheltuielile făcute de Stat.

Pînă la acest țarg e un braț de linie ferată, ce plcă din gara Constanța. Aci se fac de două ori pe an (dar mai ales toamna) alergări de cai²⁾.

La 2 km. spre N. de sat, pe șoseaua Constanța-Tulcea, este locul numit *«la Cîșmele»*; în adevăr se găsește aci o cîșmea destul de veche, care alimentează tot orașul Constanța cu apă adusă de sacagii; de aci este vorba a se aduce apă în oraș. Studii s'au făcut de 20 ani și au costat foarte mulți bani, însă lucrările de aducerea apei, nu sunt nici începute.

Gara Constanța și tot personalul C. F. R. din oraș, se alimentează cu apă adusă prin conducte de lângă lacul Anadolkiöi, în care scop are instalată o mașină cu pompă în spațiile țergului de vite. Satul Anadolkiöi are case destul de solide și igienice. În sat se mai află și o fabrică de bazalt, mai multe fabrici de cărămidă și de fabricațiunea varului, de ore-ce terenul dintre sat și lac este foarte propriu fabricațiunii cărămizii și varului.

¹⁾ La Bulgarie ancienne p. 134, 140, 141.

²⁾ Vezi «geografia economica».

Comuna ast-fel compusă se mărginesce la N. cu comunele Cicrâcci și Caramurat; la E. cu Marea-Negră și cu orașul Constanța; la S. cu comunele Tekirghiol, Hasancea și Omurcea; la V. cu comunele Caratai și Alacap. Repartiția suprafeței și populației este arătată la plasă. Case sunt 1176, din care 66 bordeie.

Budgetul comunei este de 12,019 lei la venituri și 7177 lei la cheltuieli, dând un excedent de 5,842 lei. Contribuabilii sunt 448. Primăria clădită în 1888.

Comuna n'are nici o biserică creștină, sunt însă 6 giami în satele Anadalkioi (1), Canara (2), în Palaz (2) și în Horoslar (1); fie-care are câte un hogo.

Școli sunt două, în satele Canara (clădită în 1902) și Anadalkioi (clădită în 1902), cu 3 învățători și 176 elevi.

La Anadalkioi și Canara se află câte o școală turcă; la Palazul-Mare, două.

Șoseaua națională ce pleacă din Constanța, trece prin satele Anadalkioi și Canara; spre N. de acest sat pleacă și șoseaua vicinală spre Caramurat și Hârșova. Mai e și șoseaua ce duce la Cogea și care se desface din șoseaua mare.

Alte drumuri ordinare sunt spre Caratai, Horoslar, Hasancea, spre Hasi-Duluc și Mahometcea.

12. *Comuna Pazarli* este așezată pe delul Dorobanțul și în dreapta șoselei de la Constanța la Hârșova, la 43 km. de Constanța și la 10 de Caramurat, în direcția N.V.

Se compune din următoarele sate: *Pazarli*, ca reședință, era locuit odinioară de Tătari; *Ester* la 1½ km. spre S.E. de precedentul, cu care e legat printr-o șosea vicinală; *Ghelengik*, la 4 km. spre N.V. de Pazarli, pe drumul ce duce de la Caramurat la Hârșova, pe valea Odi-Culac și *Şeremet*, pe riul Casâmcea, la 5 km. spre N.E. de Pazarli.

Tote aceste sate erau locuite pe la jumătatea secolului XIX-lea de Tătari, cari își aveau Khanul lor în apropiere, la Ceatal-Orman.

Se mărginesce la N. cu comunele Toxof și Cogelac; la E. cu comuna Caraharman; la S. cu comunele Caramurat și Carol I; iar la V. cu comunele Tașpunar și Şiriu.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Comuna are 361 case, din care 10 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1898.

Budgetul comunei se compune din 7.372 lei la venituri și 2.423 lei la cheltuieli, având un excedent de 4.949 lei. Contribuabilii sunt 309.

Biserică creștină se află în Pazarlia și a fost clădită în 1902, are hramul Sf. Niculae; sunt 4 giami în cele 4 sate, cu câte un hogo fie-care.

Instrucția publică se predă în două școli mixte: una în Ghelengik, clădită în 1898 și una în Pazarli, clădită în 1890, fie-care are câte un învățător. Totalul elevilor este 81. În Şeremet se află și o școală musulmană.

Comuna se află la încrucișarea mai multor drumuri ce duc spre Ceatal-Orman, Chirșic, Toxof, Cavargik, Palazul-Mic, Cicrâcci, Caramurat, Carol I, Dorobanțul, Chior-Ceșme, Bălăgesci, Saragea și Satischioi.

13. *Comuna Techirghiol* e așezată în basinul Mării-Negre, între Constanța și lacul Tuzlaghiol sau Techir-Ghiol, la 17 km. spre S. de Constanța, pe șoseaua ce duce la Mangalia.

Comuna se compune din următoarele sate: *Tekirghiol*, ca reședință, e așezată pe țărmul nordic al lacului cu acelaș nume și pe șoseaua Constanța-Mangalia, are un aspect foarte trist, casele semănând mai mult a niște moșoroaie de pământ; *Agigea*, la cota apusană a lacului Agigea (amara), la 1½ km. departe de țărmul Mării, lângă o movilă numită Ordu-Tabia, fost lagăr turcesc în campania din 1854; satul se compune din câte-va căsuțe mizerabile; *Hasidülük*, pe șoseaua ce duce către Osmanfacă, la 5 km. spre N.V. de Tekirghiol; aci se încrucișează mai multe drumuri comunale; *Laz-mahale*, sau mahalaua Lazilor, un popor care n'avea nici locuință, nici ocupațiuni speciale, ci se îndeletnicea la început cu tăierea lemnului din pădurile Babadagului și le vindea la Tulcea, Comisiunii Europene Dunărene; mai târziu ne mai având altă ocupație, se dădură la tâlhării. Erau spaima vecinătăților Constanței. Pare a fi fost Turci aduși din Asia-Mică, nu se scie când, de sigur prin emigrațiuni individuale. Au dispărut aproape cu totul astăzi.

Satul are un aspect mizerabil, printre bordeie se înalță casa proprietarului moșiei domnului Alexiu, care se ocupă foarte mult cu agricultura, apicultura, creșterea vitelor, grădinăritul și arboricultura. Un nou sat este acum în formație între lacul Techirghiol și Mare; el se va numi *Carmen Silva*.

Comuna se învecinește la E. cu Marea-Négră; la N. cu Constanța și cu Hasancea; la V. cu satele Mahometcea și Abdulah, ce aparțin comunelor Hasancea și Musurat; la S. cu comunele Musurat și Tuzla.

Tote satele acestei comune erau locuite de Turci pe la 1850, azi au cam dispărut prin emigrare.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 417, din care 141 bordeie.

Primăria clădită în 1880. Budgetul comunei este de 8.179 lei venituri și 1.193 lei cheltuieli, are un excedent de 6.125 lei. Sunt în comună 349 contribuabili.

În totă comuna nu e nici o biserică, sunt 5 gîmii: 3 în Techirghiol, 1 în Lazmahale și 1 în Hasi-dülük, fie-care cu câte un hogo.

Există o școală în Hasi-dülük; n'are local propriu, are un învățător și 24 elevi.

La Agigea, Hagi-dülük și Lazmahale se află câte o școală turcă, iar în Techirghiol, două,

După cum am arătat, comuna este așezată pe șoseaua vicinală Constanța-Mangalia; mai sunt și drumuri ordinare către: Constanța, Anadolchioi, Palazul-Mare, Hasancea, Omurcea, Mahometcea, Abdulah, Musurat, Urluchioi și care converg toate către un punct central, Hasi-dülük. De la Tekir-ghiol pe marginea lacului, între el și Mare este șoseaua ce vine de la hanul din dreptul satului Agigea, trece pe la *Sanatoriul Techirghiol*, pentru a duce pe la Tuzla la Mangalia.

c) **Plasa Medgidia** este așezată în basinul Dunării, între Valea Boazgicului și Vederósa ocupă basinul văilor Siliștea, lacului Purcăreți și valea ce se deschide aci, basinul apusan al văii Carasu, valea Peștera cu secundarele sale, valea Caramancea, valea Diordumgi-Orman și valea Urluia.

Se mărginește la N. cu plasa Hârșova (limita între aceste două plăși e descrisă la plasa Hârșova); la E. cu plășile Constanța (vedî limita plășii Constanța) și Mangalia (de la N.E. de Bîlbîl, limita pornesc către S.V., trece pe la punctul trigonometric Copadin, rotat 128, de pe drumul Copadin-Mangalia, înconjură pe la răsărit și miază-zi comuna Copadin, care e a plășii Constanța, se îndreaptă către S.V., aproape în linie dreaptă, până în valea Borungea la satul Beșaul, de aci se dirige către apus, până la 3 km. spre N.E. de Bairam-dede); la S. se mărginește cu plasa Silistra-nouă, de care se desparte aproape prin văile Borungea și lunga vale a Urluiei, ce se deschide în lacul Vederósa; la apus cu Dunărea, care o desparte de județul Ialomița.

Suprafața plășii este de 160.910 hect.

C O M U N Ț	NEPRODUCTIV HECT.			Păduri Hect.	PRODUCTIV HECT.		Suprafața Hect.
	Vatră	Izlaz	Drumuri, ape, stuf, stănci		Al. locuito- rilor	Al. Statului	
Alacapu	72	317	399	—	9.094	231	10.113
Bîlbîl	77	385	273	—	8.889	2.724	12.348
Carabacă	38	221	187	—	3.989	4.168	8.603
Caratai	28	137	167	—	4.944	1.065	6.341
Cernavoda	206	—	690	20	2.115	4.308	7.339
Chioseler	56	283	147	—	4.153	1.904	6.543
Cocargea	19	95	94	—	4.338	2.868	7.414
Cochirleni	47	231	819	—	4.440	1.314	6.851
Enigea	108	485	220	1.210	11.424	861	14.308
Mahmut-cuius	113	559	317	—	24.341	933	26.263
Medgidia	319	184	639	—	4.650	844	6.636
Rasova	61	308	1.777	2.190	3.680	2.301	10.317
Seimeni	39	196	584	165	3.944	2.786	7.714
Tășpunar	107	540	423	—	12.336	2.302	15.708
Torloman	90	403	401	—	10.374	3.144	14.412
Total	1.380	4.344	7.137	3.585	112.711	31.753	160.910

Populația plășii este de 26.399 suflete, care repartizate pe naționalități, comune și sate, sunt :

COMUNE ȘI SATE	Români	Greci	Bulgari	Armeni	Turci	Tatari	Serbi	Italiani	Francezi	Germani	Unguri	Ruși	Lipoveni	Munteneg.	Evrei	Alte nații	TOTAL
Alacap	80	—	7	—	—	204	—	7	—	6	—	7	—	—	—	—	151
Chiostel	325	1	—	—	—	177	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	304
Docuzol	814	1	3	2	—	85	10	—	—	—	2	—	—	—	—	—	917
Total	1219	2	10	2	—	466	10	7	—	7	2	—	—	—	—	—	1732
Bălbăl-Mare	46	—	—	3	—	331	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	380
» Mic	484	—	—	5	—	535	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1024
Endecarachioi	100	—	—	—	—	247	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	347
Turc-Murfat	34	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69
Total	664	—	—	8	—	1148	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1820
Beșaul	—	—	—	—	—	270	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	270
Carabacă	481	5	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	488
Caugagi	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
Chetic-Punar	4	—	—	—	—	219	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	223
Total	513	5	—	—	—	490	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1019
Caratai	20	—	—	—	—	549	—	—	—	12	2	—	—	—	—	—	583
Hagi-Cabul	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Total	20	—	2	—	—	549	—	—	—	12	2	—	—	—	—	—	585
Cernavoda	1334	146	110	24	455	40	—	65	1	33	20	—	3	—	26	—	2257
Chioseler	693	22	7	2	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	730
Borungea	46	31	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81
Total	739	53	10	2	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	811
Alibei-Ceair	129	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	129
Cocargea	270	—	3	—	45	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	336
Total	399	—	3	—	45	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	465
Cochirleni	770	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	770
Ivrinez	548	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	548
Total	1318	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1318
Adam-Clissi	455	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	467
Arabagi	207	—	—	—	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	267
Enigea	371	—	5	—	66	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	445
Iusufunar	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	94
Mulciova	342	—	—	9	42	224	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	617
Polucci	266	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	266
Talașman	—	—	—	—	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32
Total	1735	—	5	9	212	227	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2188
Medgidia	995	130	129	35	—	1825	6	8	13	20	12	—	—	—	77	1	3251
Amzalia	25	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
Caciamac	485	—	—	6	—	326	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	818
Idris-Cuiusu	41	—	—	—	—	271	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	312
Mircea-Vodă	138	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	141
Peștera	813	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	817
Saidia	4	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
Mahmut-Cuiusu	333	2	58	7	—	366	1	3	—	8	11	—	—	—	—	—	789
Total	1839	3	71	13	35	964	1	3	—	11	13	—	—	1	—	—	2954
Rasova	1535	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1539
Vlahchioi	439	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	439
Total	1974	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1978
Seimenii-Mari	666	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	666
» Mici	615	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	615
Total	1281	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1281
Băltăgesci	344	—	3	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	351
Ciorcișme	698	—	—	—	—	234	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	932
Saragea	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400
Taș-Punar	374	—	—	—	—	202	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	576
Total	1816	—	3	—	—	440	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2259
Azizia	214	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	214
Celibichioi	496	—	—	—	—	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	540
Defcea	9	—	—	—	—	243	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	252
Derechioi	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126
Facria	31	—	—	—	—	—	—	—	—	278	—	—	—	—	—	—	309
Geabacu	172	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	172
Satul-Noi	330	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	330
Tortoman	547	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	547
Total	1925	—	—	—	—	287	—	—	—	278	—	—	—	—	—	—	2490
Total pe plasă	17771	339	843	96	748	6461	17	83	14	361	50	7	3	1	103	2	26399

Densitatea populației acestei plăși, este de 17 locuitori pe un km. patrat.

Reședința sub-prefecturii este în orașul Medgidia. Acestă plasă coprinde 2 comune urbane (Cernavoda și Medgidia) și 13 comune rurale.

1. *Comuna Alacapu*, este așezată în basinal mijlociul al văii Carasu, la 12 km. spre răsărit de orașul Medgidia și la 24 km. de Constanța, în dreapta liniei drumului de fier Constanța-Cernavoda. Se compune din următoarele sate: *Alacapu*, de reședință, așezat în dreapta și foarte aproape de linia ferată Constanța-Cernavoda, care nu are stațiune aci; era locuit de Tătari pe la 1850, numele său înseamnă ușa lui Dumnezeu; *Chiostel*, așezat tot pe dreapta liniei ferate și la 3 km. departe de ea, între Medgidia și Alacapu, la 6½ km. de acesta din urmă către N.-V.; acest sat se numea în 1850 *Borlak* și era locuit de Tătari; al treilea sat este *Docuziol* (docuz = nouă, iol = drum), adică nouă drumuri, căci în adevăr pe valca cu același nume, pe care este așezat satul se întâlnesc mai multe drumuri, cari duc la Medgidia, e departe la 6 km. de Medgidia către N.E.; ca și precedentele, acest sat era locuit de Tătari, odinioară.

Comuna ast-fel alcătuită se învecinește la E. cu comuna Omurcia; la N. cu Caratai; la S. cu Murfatlar și la V. cu orașul Medgidia. Satul are 366 case.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Primăria a fost clădită în 1881. Budgetul comunei constă din 5.162 lei la venituri și 3.989 lei la cheltuieli, dând un excedent de 1.175 lei. Sunt 310 contribuabili.

Școli sunt: 2 la Docuziol, construite în 1892 și 1899, au 2 învățători și 133 elevi; o școală în Chiostel, clădită în 1897, are un învățător și 53 elevi.

Tot la Docuziol se află și o biserică creștină cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în anul 1890, are 10 hect. teren de la Stat, un preot și 2 cântăreți; în fie-care din cele 3 sate se află câte o gîmnie, fie-care cu câte un luge. În Alacapu este o casă de rugăciuni protestantă.

Calca ferată Constanța-Cernavoda trece pe la sudul comunei, n'are însă nici o stație pe teritoriul ei.

Comuna e legată prin drumuri cu: Panair, Tortoman, Derechioi, Hagi-Cabul, Caratai, Nazarcea, Horoslar, Murfatlar, Kiuciuk-Murfat, Endek-Carachioi și Medgidia.

2. *Comuna Bîlbîl*. Ocupă totă regiunea delului Bîlbîl, la 16 km. spre S.E. de orașul Medgidia și la 34 km. spre S.V. de Constanța, pe șoseaua de la Constanța la Ostrov. (Șoseaua e în proiecție).

Se compune din satele: *Buiuk Bîlbîl* (buiuk = mare, bîlbîl = privighetore), ca reședință, așezat chiar pe șoseaua Constanța-Ostrov, la 16 km. de cea d'întăiu; se numea pe la 1850 *Eski Bîlbîl* (eschi = vechi) și era locuit de Tătari; *Kiuciuk Bîlbîl*, la 3 km. spre S.V. de precedentul; se numea mai înainte *Eni Bîlbîl* (kiuciuk = mic, eni = nou) și era locuit de Tătari; *Endek-Cara-chioi*, numirea acestui sat se potrivește foarte bine poziției sale, căci Endek înseamnă pe turcesce șanț, satul fiind așezat lângă valul cel mic de pământ, apoi Cara-chioi înseamnă satul negru, probabil cuvîntul *cara* este o prescurtare din Carasu, așa că în definitiv avem satul negru de lângă șanț. Era odinioară locuit de Tătari; *Rosian*, o târlă la 2½ km. spre N.V. de Kiuciuk-Bîlbîl, e locuită de 25 Români-Transilvăneni; *Turc-Murfat*, la 5 km. spre N. de reședință. Ciobanii de la Rosian sunt socotiți în populația de la Buiuk-Bîlbîl, unde s'au stabilit acum.

Comuna se învecinește la N. cu Alacapu și Medgidia; la S. cu comuna Osmancea; la E. cu Murfatlar și Osmanfacă și la V. cu comunele Mahmut-Cuiusu și Copadin. Sunt în comună 451 case, din care 49 bordeie.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă.

Budgetul ei conține 6.230 lei la venituri și 3.590 lei la cheltuieli, dând un excedent de 2.640 lei. Comuna are 320 contribuabili. Primăria e instalată în casă închiriată.

Este o școală în satul Kiuciuk-Bîlbîl, cu un învățător și 44 elevi și una în Buiuk-Bîlbîl, cu un învățător și 28 elevi. N'au local propriu. La Buiuk-Bîlbîl și Endek-Carachioi se află câte o școală turcă; iar la Kiuciuk-Bîlbîl, două școli turcesci.

Biserică n'are; sunt însă 2 case de rugăciuni la Endek-Cara-chioi și Kiuciuk-Bîlbîl; gîmii sunt 6: câte două în Buiuk-Bîlbîl, Endek-Cara-chioi și Kiuciuk-Bîlbîl.

Șoseaua vicinală Constanța-Ostrov va trece prin satele Kiuciuk-Bülbül și Buiuk-Bülbül.

Drumuri ordinare pun în comunicație cele 4 sate ale comunei între ele, cum și cu satele învecinate: Cliostel, Caratai, Alacapu, Murfatlar, Omurcea, Osmanfacă, Elibichioi, Osmanca, Copadin, Caceamak, Cocargea, Mulciova, Idris și Mahmut-Cuiusu.

3. *Comuna Carabacâ*. Acastă comună ocupă valea mijlocie a Borungei, e departe de Medgidia la 30 km. Tote satele sunt înșirate pe valea Borungea și erau locuite de Turci în 1850. Aspectul acestor sate este miserabil, casele mici, bordeie, strade murdare, în fine totul e sălbatec în această regiune, pe unde tâlăriile se făceau chiar ziua.

Satele comunei începând de la răsărit sunt: *Beșaul* (cinci curți) în dreapta șoselei Constanța-Kioseler, *Caugagi* (bătăuși) la 2 km. spre apus de precedentul; *Carabacâ* (fôrte probabil carabași = berbeci) e satul de reședință, așezat la 2 km. spre V. de Caugagi și în fine *Chetik-Punar* (puțul știrb), la 3 km. spre apus de Carabacâ.

Se mărginesce la N. cu comuna Mahmut-cuiusu; la E. cu Copadin; la S. cu comunele Agemler, Cavaclar și Cazil-Murat.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 272.

Primăria a fost clădită în 1895. Budgetul comunei conține la venituri 5.813 lei, iar la cheltuieli 2.873 lei, dând un excedent de 2.940 lei. Sunt 295 contribuabili în comună.

Comuna are o biserică cu hramul Sf. Nicolae, clădită în 1898, are un preot; sunt 3 geamii: 2 în Beșaul și 1 în Ketic-Punar.

Școlă este numai în Carabacâ, clădită în 1897, are un învățător și 54 elevi.

Principală cale de comunicație este șoseaua comunală de la Constanța la Ostrov; ea va trece pe la Sud de Beșaul, de unde un drum comunal pornesce pe valea Borungea, spre a lega cele 4 sate ale comunei; mai sunt și drumuri ordinare spre: Bekter, Kioseler, Susus-Alibeî, Caceamac, Copadin, Agemler, Sofular, Merdevenli-Punar, Kazil-Murat, Bairamdede, Baș-Punar și Malcoci.

4. *Comuna Kioseler*. Se întinde în valea superioară a Borungei, până la gura ei. la apus de precedentă, departe la 34 km. spre S.V. de Medgidia.

Se compune din două sate mizerabile, înșirate pe valea Borungea: *Kioseler* (satul din colț), căci în adevăr aci valea face un cot, în care se află satul; *Borungea* corupție din Derindgô, care înseamnă adâncă, la 2½ K. spre V. de precedentul, care este și satul de reședință. Amândouă satele acestea erau locuite de Turci; în Kioseler locuiau și câți-va Bulgari, pe la 1850.

Se mărginesce la N. cu comunele Enige și Mahmut-Cuiusu; la E. cu Carabacâ; la V. cu comuna Asarlâk și la S. cu comunele Cazâl-Murat și Hairam-Kioi.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Comuna are 237 case, din care 17 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comunei constă din 3.168 lei la venituri și 2.025 lei la cheltuieli, cu un excedent de 1.143 lei; sunt 151 contribuabili în comună.

Nu există nici o biserică, nici geamie; în Kioseler este o școlă clădită în 1882, are 1 învățător și 63 elevi.

Comuna se află pe șoseaua Constanța-Ostrov; are și drumuri comunale, care o pun în legătură cu: Ghiol-Punar, Enigea, Cocargea, Susus-Alibeî, Caceamac, Copadin, cu toate satele de pe valea Borungea, cu Bekter, cu Șarapcea-Caraaci și cu Sevendic.

5. *Comuna Cocargea*. Totă regiunea coprinsă între văile Diordumgi-Orman și Cinghinea, e ocupată de comuna Cocargea, departe de Medgidia la 28 km., spre S.V. Ea se compune din trei sate: *Cocargea*, ca reședință, pe valea cu acelaș nume. a fost locuit de Turci în 1850 și *Susus-Alibeî* (su=apă, sus=fără), a fost moșia unui Ali-Beî, acum e un cătun cu câte-va case, la 5 km. spre S. E. de precedentul. La N. de Cocargea pe valea Diordumgi-Orman se află ruinele satului Turc de odinioară numit *Spapunar* (de sigur cuvântul «Spa» e greșit scris pe hartă, căci punar însemnând puț, ar fi trebuit ca ambele să aibă o oarecare semnificație; mai lesne cred a se fi numit Săhpunar = puțul din dreapta). *Alibeî-ceaîr*, un sat nou format, în dreapta șoselei Medgidia-Ghiuvegea:

Comuna se mărginește la N. și E. cu Mahmut-Cuiusu; la S. cu Kiosseler; la V. și N.V. cu Enige.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Sunt în comună 166 case, din care 50 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comunei constă din 2.405 lei la venituri și 2.228 lei la cheltuieli, cu un plus de 277 lei. Sunt 88 contribuabili în comună.

Școală este în Cocargea, clădită în 1882, are un învățător și 36 elevi; biserica are ca hram Sfânta Treime în satul Cocargea, are un preot și doi cântăreți. A fost clădită în 1856.

Nici o șosea nu trece prin comună; sunt însă drumuri ordinare, care o pun în legătură cu satele: Enige, Adam-Klissi, Iusufunar, Mulciova, (unde trece șoseaua Medgidia-Cuzgun), Mahmut-Cuiusu, Caceamac, și toate satele de pe valea Borungea și valea Sken-derului.

6. *Comuna Caratai*. Ocupă totă regiunea din stânga văii Carasu acoperită de dealul Hagi-Cabul, până în valea Ciobanului, departe către răsărit de 9 km. de orașul Medgidia; se compune din două sate: *Caratai*, de reședință, pe ambele maluri ale văii Caratai și *Hagi-Cabul*, la 5 km. spre N.V. de precedentul, este aproape nelocuit, fiind părăsit din 1877.

Ambele au înfățișarea sălbatecă, case mici și bordeie grupate împrejurul mai multor fântâni, din care odinioară se scotea apa cu burduful. Satele erau locuite de Tătari.

Se învecinește la N. cu comunele Carol I și Caramurat; iar la E. cu Cîrâcci; la S. cu cătunul Nazarcea (al comunei Omurcea) și la V. cu comunele Alacapu și Tortoman.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 152.

Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comunei constă din 4.185 lei la venituri și 1.874 cheltuieli, rămânând un excedent de 2.311 lei. Sunt în comună 89 contribuabili.

Biserică și școală nu are comuna; sunt 3 gîmii în Caratai, unde se află și o școală turcăscă. Calea ferată Constanța-Cernavoda trece pe la 4 km. spre S. de sat și n'are stație aci.

Drumuri ordinare, care pun în legătură comuna cu alte sate învecinate sunt, spre: Medgidia, Panair, Tortoman, Dorobanțul, Carol I, Caramurat, Cîrâcci, Cogeali, Canara Nazarcea, Alacapu și Endec-Carachioi.

7. *Comuna urbană Cernavoda*. Este așezată în locul, unde valea Carasu se varsă în Dunăre; e departe de Medgidia la 32 km.

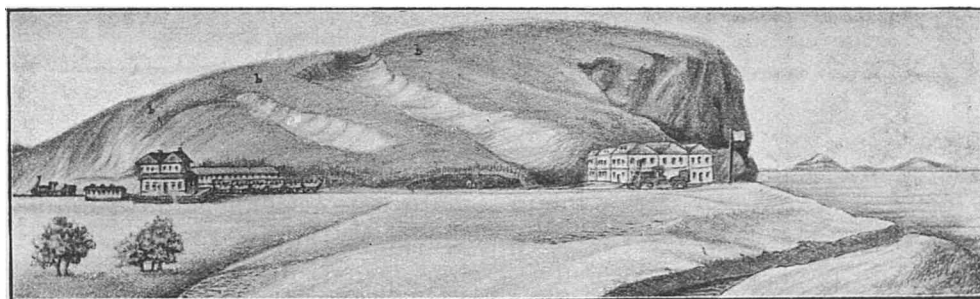

Fig. 79. — Cernavoda. După K. F. Peters).

Numele orașului prin vécul al XII parc a fi fost *Mighali Thermae* și era o cetate înconjurată cu ziduri¹⁾.

Sub dominațiunea turcăscă, orașul se numia *Bogaz-Kioi* (bogaz = gură. Kioi=sat) din cauza pozițiunii sale la gura lacului Carasu și era în vechime foarte populat, «dacă am judeca după întinderea viilor și grădinelor ce aparțin locuitorilor». ²⁾ Mai în urmă, său pôte

¹⁾ Lelewel. op. cit. Vol. III-IV, p. 124 și urm.

²⁾ Ionesco. op. cit. p. 38.

în acelaș timp s'a numit slavonește Cernavoda, adică 'apă neagră, după numirea turcă Cara-su a lacului.

«Lacul Carasu, adaogă agronomul I. Ionescu, comunică cu Dunărea printr'un canal natural de 20 metri lărgime și 4 adâncime. Acest canal șierpuesce într'o vale frumósă, formată de două lanțuri de munți paralele, care pornesc de la Dunăre și forméză valca, în fundul căreia se găsesce canalul, având o lungime de o oră de la Dunăre, până la Carasu. Când apele fluviului sunt mari, trec prin acest canal în lacul Carasu, care se umple cu apă și se întinde până la satul Bulbular (?).

«Când apele Dunării descresc, se scurg din lac în fluviu, până când li se stabilește nivelul și atunci adâncimea canalului rămâne de 4 metri, ceia ce e suficient a lăsa să trecă micī vapóre, care stabilesc comunicația între Dunăre și Carasu, al doilea centru (primul fiind Bazargik) de schimb, unde de două orī pe an se țin două din cele mai importante târguri din Dobrogea.» În 1850, Cernavoda nu număra mai mult de 40 case.¹⁾

De la construcția căii ferate Constanța-Cernavoda, de Englezī, în 1858-60, importanța orașului a început a cresce din an în an; depozite și magazii de grâne se construiesc pe malul Dunării; populațiunea Turcă din 1850 începe a se împeștrīa cu Englezī, Grecī, Armenī și Românī; orașul este vizitat de 2 orī pe săptămână de vapórele companiei Lloyd, care își stabilesc debarcader aci.

Fig. 80. — Biserica din Cernavoda.

Cea mai mare și mai repede dezvoltare a luat-o Cernavoda de la 1880 până în 1896 de óre ce pe aci făcându-se aprópe tótă legătura Dobrogiei cu țara-mamă, era punctul obligat de trecere de la Fetescī pe țermul drept al Dunării. Mai ales în timpul construirii podului de peste Dunăre, orașul a fost în apogeu măririi lui, numeroase construcțiuni publice și private îl înfrumusețéză; între acestea sunt Biserica, Șcóla, Spitalul frumos situat pe un platou ce domină orașul, apoi Cazărmile încăpătóre unui batalion, diferite fabrici, între care una de ciment, etc.

Stradele sunt regulate, bine pavate, întreținute și luminate.

Acum importanța orașului stagnează și probabil va descresce, de când cu construirea liniei de drum de fier dintre stația Saligny și podul de peste Dunăre, totuși vechiul braț de linie dintre Cernavoda și Saligny a rămas, servind numai pentru intereș aprópe local.

¹⁾ Ionescu, op. cit. p. 18.

Orașul se mărginește la N. cu Seimenii, de care se desparte prin lacurile Purcărești, Ramadan, Tibrinu, prin valea Tibrinu și prin delul Carapat-daga; la E. cu Tortoman, despărțindu-se prin valea Geabac-culac, delul Geabac-bair, delul Oba-bair și văile Obaculac și Bekiraga-culac; la S. cu Cochirleni, de care se desparte prin muciile delurilor Cara-Durac-Bair, Armut-Bair, Carasu, malul sudic al bălții Carasu și valul lui Traian; la V. cu Dunărea, care 'l desparte de jud. Ialomița.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Sunt în oraș 687 case, din care 193 bordeie.

Budgetul constă din 68.228 lei la venituri și 47.589 lei la cheltuieli, cu un excedent în plus de 20.638 lei; sunt în oraș 422 contribuabili.

Instrucția publică se predă în două școli: una de băieți și una de fete, cu un institutor și 3 institutore; e frecventată în mediu de 147 elevi. Mai este și o școală mahomedană. Localul școlei românești a fost clădit în 1882.

Biserica cu hramul Sfinții Împărați Constantin și Elena, e construită de Stat în 1894 și întreținută de comună, are 2 preoți și 3 ómeni de serviciu.

Giamie este una, cu doi hogi.

Orașul este legat prin stația Saligny cu linia Cernavoda-Pod la Constanța.

O șosea vicinală duce spre Rasova-Aliman-Cuzgun și o alta spre Seimeni. Aceste căi importante de comunicație sunt de ajuns pentru orașul și portul fluvial Cernavoda.

8. *Comuna Cochirleni*. Se întinde între lacul Cochirleni, balta Carasu, până la Dunăre; e departe de 23 km. spre S.V. de orașul Medgidia și la 6 km. spre S. de Cernavoda.

Se compune din două sate: *Cochirleni*, reședința comunei, e așezat la còda N. Vestică a bălții Cochirleni, între ea și Dunăre; e un sat emina-minte românesc, frumușel, cu case solide și igienice; *Ivrinezul mare și mic* la còda de S.E. a lacului Ivrinez, o prelungire a lacului Cochirleni, a fost distrus în 1877 și s'a reconstruit în timpii din urmă. E așezat la 6 km. spre S.E. de precedentul.

Ivrinezul-vechiu era așezat pe valea Caramancea.

Comuna se mărginește la N. cu Cernavoda; la E. cu Mahmud-Cuiusu; la S. cu comuna Enige; iar la V. cu comuna Rasova și cu Dunărea.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 314, din care 87 bordeie. Primăria clădită în 1882.

Budgetul ei constă din 9.370 lei la venituri și 7.005 lei la cheltuieli, rămânând un excedent de 2.365 lei. Sunt 210 contribuabili.

Biserica din Cochirleni a fost construită de locuitori în 1899, are hramul Sf. Dumitru și e deservită de un preot și 2 cântăreți.

Școală este una mixtă, cu un învățător și frecventată de 56 elevi. A fost clădită în 1882. La Ivrinez e o școală în local închiriat, are un învățător și 49 elevi.

Satul Cochirleni e așezat pe șoseaua județiană Cernavoda-Rasova, iar Ivrinez pe

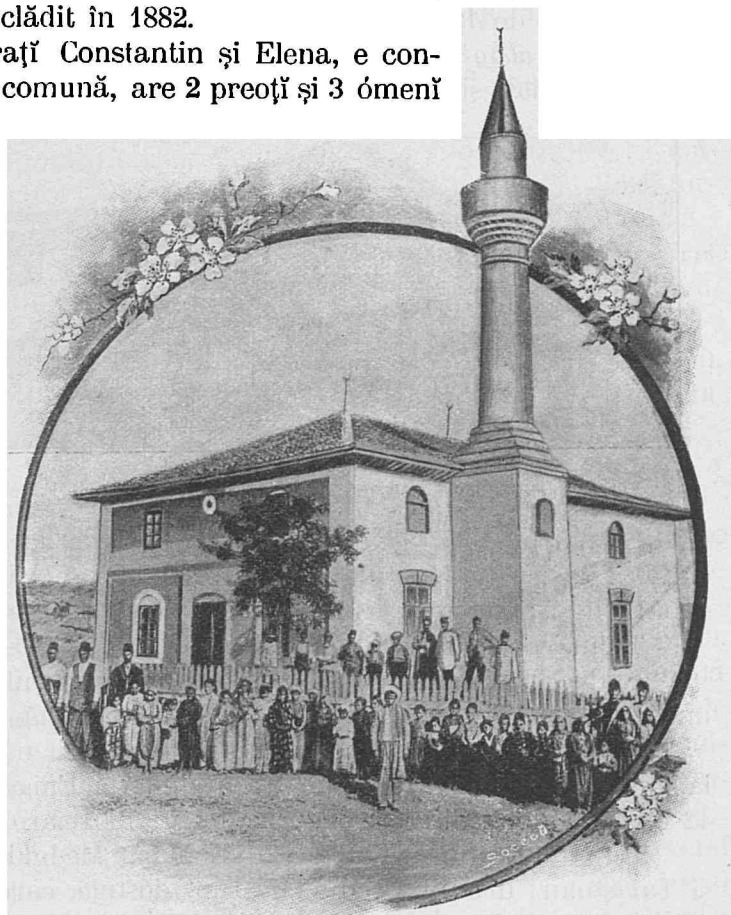

Fig. 81. — Giamia din Cernavoda.

drumul Cochirleni la Mahmut-Cuiusu. Alte drumuri, care pun în legătură această comună cu satele învecinate, sunt spre: Ivrinezul-vechiu și Rasova, la Mulciova, la Mahmut-Cuiusu și pe totă partea apusană a văii Carasu.

9. *Comuna Enige*. Totă regiunea cuprinsă între partea mijlocie a văilor Diordumgi-Orman și Urluia, e ocupată de comuna Enige, așezată la 28 km. spre S.V. de Medgidia și compusă din următoarele sate:

Enige ca reședință, pe valea Enige-dere, într-o pozițiune sălbatică dar pitorească; *Adam-Klissi* pe delul cu acelaș nume, la 3 km. spre V. de precedentul și la 2 km. spre S. de monumentul «Tropaeum-Trajani»; apoi mai la N. satul *Ius-Fanar*, *Iusuf-Fanar* sau mai bine, cred, *Iusuf-Punar* (puțul lui Iusuf), pe valea Urluia, la 8 km. de satul Enige; *Talașman* și *Mulciova*, două sate pe șoseaua Medgidia-Cuzgun, la 9 km. de Enige, spre N. și la 3 km. departe unul de altul; spre N.V. de Talașman, pe valca Urluia, satul *Polucci* la depărtare de 12 km. de Enige, iar la N. de Mulciova, pe valca Diordumgi-Orman în jos, satul *Arabagi* la 13 km. de Enige. *Dedebali* sunt ruinele unui sat părăsit, pe șosca, între Talașman și Cuzgun.

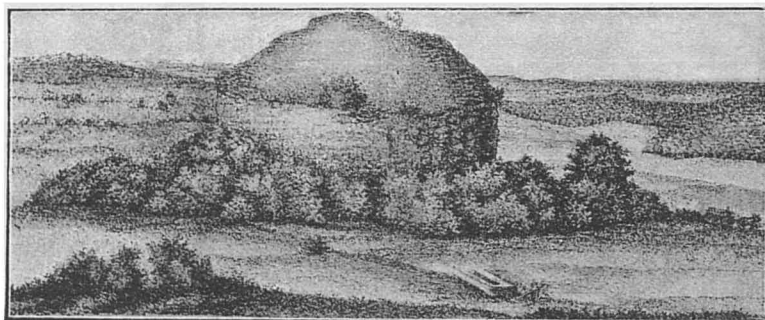

Fig. 72. — Monumentul de la Adam-Klissi, în 1867. (După K. F. Peters).

Tote satele acestei comune erau locuite de Turci prin 1850; aceștia s'au cam rărit și înlocuit cu Români.

Aspectul lor general, pe văi împădurite cu arbuști, este sălbatic dar plăcut; casele în general încăpătoare și igienice; din cauza lipsei de apă, care se găsește la mari adâncimi, aceste sate nu sunt tocmai bine populate.

Se mărginește la N. cu comuna Rașova; la E. cu Cochirleni, Mahmut-Cuiusu și Cocargea; la V. cu Asarlâk, Cocargea, Beilic și Aliman; iar la S. cu Kiosseler. Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Comuna are 533 case, din care 133 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comunei constă din 7710 lei la venituri și 3,272 lei la cheltuieli, rămânând un excedent în plus de 4440 lei. Sunt în comună 334 contribuabili.

Biserica comuna n'are; acum s'a construit o biserică la Adam-clissi; sunt 2 gîmii la Mulciova, cu câte un hoga. Școli sunt: la Enige, clădită în 1882, are un învățător și 42 elevi; a doua în Mulciova, clădită în 1901, are un învățător și 73 elevi.

După cum am arătat, calea vicinală Medgidia-Cuzgun trece pe la satele Mulciova și Talașman; drumuri comunale sunt destule, care leagă satele comunei între ele, cum și cu cele învecinate, așa avem spre: Aliman, Vlahchioi, Rașova, Ivrinez, Mahmut-Cuiusu, Cocargea, Copadin și totă valea Borungea și Urluia. De această comună depinde și satul părăsit *Ghiol-Bascu*, de la cîda S.E. a lacului Baci.

10. *Comuna Mahmut-Cuiusu*. Totă valea superioară a Peșterii cu secundarele sale este ocupată de această comună, ce se întinde până în balta Carasu. E departe la 14 km. spre S. de Medgidia și se compune din următoarele sate: *Mahmut-Cuiusu*, ca reședință, în stînga șoselei de la Medgidia la Cuzgun, în valea Ceșme-Culac; a fost proprietatea lui Sayd-Pașa, care construi aci o fântână și o gîmie. *Idris-Cuiusu* la 2½ km. spre V. de precedentul; *Cuciamac*, foarte aproape de Copadin (la 2½ km. spre V.) și la 7 km. spre S.E. de satul de reședință, pe valea Caciamac-dere; *Mircea-Vodă*, sat de curînd înființat pe valea Acargea-Dere, la 6 km. spre N. de satul de reședință; *Peștera*, pe valea cu acelaș nume și în stînga șoselei de la Medgidia la Cuzgun, e de asemenea de curînd înființat; se numește ast-fel, pentru că aci se află gura unei mari subterane naturale sau peșteră; *Saidia*, după numele unui pașă, Sayd, ce avea moșie aci, pe la anul 1857, e așezat pe valea Peștera, lângă satul Peștera, la 6 km. spre N.V. de satul de reședință; *Caradurat* este nelocuit, o târlă în

fața gării Mircea-Vodă; *Ghiaur-Amzali* pe delul Amzali, la 3 km. spre S. de Acsan-demir-Tabiasi.

Se mărginesce la N. cu Medgidia, Tortoman și Cernavoda; la E. cu comuna Bîlbîl și cu Copadin; la S. cu Carabacâ și Kioseler; iar la V. cu comunele Cocargea, Enige și Cochirleni.

Satele acestei comune erau locuite în 1850 de Turci; aspectul lor este ca al unor oaze în mijlocul unei pustii, mai ales în timpul verii; nici un arbore nu umbresce pe călător în această regiune, afară de câțiva salcâmi ai satelor. Nu se poate mai caracteristic zugrăvi această regiune, de cât cu cuvintele «o Sahară fără nisip». Abia în timpuri din urmă casele mai sîmănă a locuințe omenesci; odinioară te credeași în țara Troglodyților.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă, Comuna are 659 case, din care 73 bordeie.

Primăria a fost clădită la 1883.

Budgetul acestei comuni constă din 13,371 lei la venituri și 7,863 lei cheltuieli, dând un excedent de 5,508 lei; are 435 contribuabili.

Comuna are câte o biserică la Caciamac și Peștera, clădite în 1902; sunt și 5 gîmii: două în Mahmut-Cuiusu, două în Caciamac și una în Idris-Cuiusu.

Școli sunt două mixte: una în Mahmut-Cuiusu, clădită la 1883 și alta în Peștera, clădită la 1899; fie-care are câte un învățător; numărul elevilor este în mediu 56. Școli turcești sunt: 2 la Caciamac, 1 la Idris-Cuiusu și 1 la Mahmut-Cuiusu.

Șoseaua Medgidie-Cuzgun trece pe la apusul comunei, prin satul Peștera; iar drumul Cernavoda-Copadin trece pe la Mahmut-Cuiusu; numeroase drumuri comunale pun în legătură între dîsele satele comunei, cum și cu cele învecinate, ast-fel sunt drumuri spre: Ivrinez, Cernavoda, Cilibichioi, Medgidia, Endec-Carachioi, Kiuciuk-Murfat, Bîlbîl, Copadin, Kioseler, Carabacâ și totă valea Borungei, spre Cocargea și pe totă valea Urluia și în fine pe totă valea Dunării, între bălțile Vederósa și Cochirleni.

11. *Comuna urbană Medgidia.* Prin pozițiunea sa în centrul Dobrogei, localitatea a jucat în timp de două vîcuri un mare rol comercial.

«În interiorul Dobrogei, zice I. Ionesco¹⁾, nu sunt de cât două tîrguri, care servesc ca deuseu productelor provinciei: Bazargic și Carasu, acestuia din urmă nu i-a rămas de cât numele, căci nici o casă nu se găsește aci».

Abia fondat de Tătari, satul Carasu, a fost distrus de Ruși în războiul din 1828-29. În urma războiului din 1855, guvernatorul provinciei, Sayd-Pașa, avu ideia să strîngă la oaltă mai multe familii de Tătari refugiate din Crimeia și fondă în apropiere de ruinele vechiului sat Cara-su, un nou oraș, pe care îl numi Medgidia în onórea Sultanului Abdul-Medgid. Acest Pașa construi peste balta Carasu, podul de piatră în flintă și astăzi, numit podul lui Sayd-Pașa. Cu totă situațiunea lui nesănătósă, orașul prosperă foarte iute; câte-va luni numai de la întemeierea lui număra mai bine de o mie de case, avînd 15—20000 suflete²⁾. Între edificiiile publice era mareașă moscheie, cea mai frumoasă și mai mare din Dobrogea, cum și băile publice lucrate în interior numai în marmoră. Gîmia a rămas, iar băile s'au părăsit și ruinat cu desvîrșire.

În 1874, populația orașului era de 20-25.000 suflete, din care cei mai mulți Tătari, apoi Bulgari, Greci, Ovrei, etc.

Puținî ani în urmă, frigurile și typhusul decimară această populație și în 1876 nu mai rămăseseră de cât 7000 suflete, iar înainte războiului din 1877, prin emigrarea Tătarilor, numărul a fost redus la 3000.

Orașul datoresce existența sa drumului de fier de la Dunăre la Mare; așa după cum portul Constanța, tot așa și Medgidia, putem zice, e o creațiune a căii ferate.

Așezată la jumătatea drumului între Constanța și Cernavoda, compania drumului de fier a stabilit aci o gară, pentru a înlesni transportul cerealelor din regiunea învecinată, la Kustendge.

¹⁾ Excursion agricole p. 18.

²⁾ Gr. G. Torilescu. Monumentul de la Adam-Clissi, p. 16.

Guvernul turc construisese pe colina din fața orașului un mare număr de magazine, un fel de Bazar, ce servia de târg, care se făcea de două ori pe an, primăvara și toamna și care dura 15 zile fie-care (este Panairul de astăzi).

Aci se făceau tranzacții comerciale considerabile; neguțatorii și locuitorii din cele mai depărtate sate ale Dobrogei, veniau aci; chiar tribunalele de comerț din Constanța și Tulcea, pe timpul cât dura târgul, se stabiau aci.

Din nenorocire, tranzacțiile acestui târg nu le avem, căci toate documentele au fost luate de autoritățile turcești, la părăsirea Dobrogei¹⁾.

În 1880, orașul avea numai 1500 locuitori și aceștia în mare parte mocași, casele erau reduse la 2-300, din cauza frigurilor, locuitorii abia mai puteau sta.

Acum orașul și-a schimbat cu totul aspectul, transformându-se radical. Are clădiri destul de mari și igienice, străzi curate și pe alocurea pavate și iluminate; numai printr-o continuă îngrijire, bolile au dispărut, mortalitatea a încetat și populația crește din an în an.

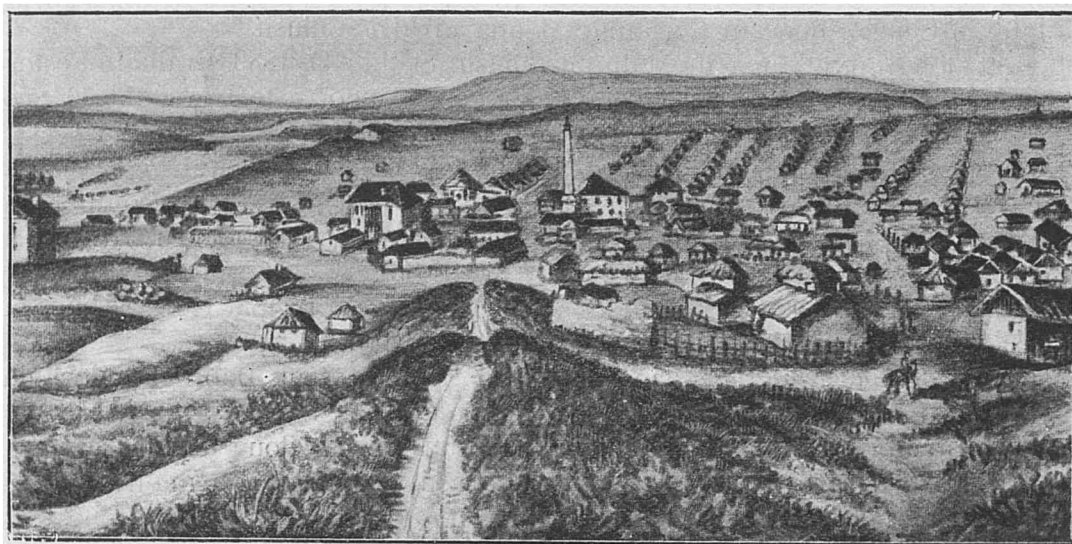

Fig. 83. Valul lui Traian la Medgidia. (După K. F. Peters).

Comuna se învecinește la N. și N.V. cu Tortoman, de care se desparte prin delurile Docuziol-bair, Panaghir și valea Celebichioi; la S. cu comunele Bîlbîl și Mahmut-Cuiusu, despărțindu-se prin delurile Vaivasin-bair și Tabia franceză, și prin delul Congaz-bair; la V. cu cătunul Alibei-Kioi al comunei Cocargea, de care se desparte prin delul Alibei-Ceair-Bair; iar la E. cu Alacapu, despărțindu-se prin delurile Docuziol-Bair și Medgidia-Bair.

Repartiția suprafeței și populației, este arătată la plasă. Case sunt în oraș 879, din care 15 bordeie.

Budgetul comunei are la venituri 71.200 lei, iar la cheltuieli 53.636 lei, rămânând un excedent în plus de 17.564 lei. Contribuabilii sunt 736.

Biserica creștină de curînd ridicată, pe ruinele unui castru roman al valului lui Traian, într-o poziție frumoasă, e deservită de un preot și 2 cântăreți. Are hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel. A fost clădită la 1890.

Gamiile sunt 6, din care aceea a Sultanului Abdul-Medgid e cea mai mare din toată Dobrogea; sunt deservite de câte un hogaș și au fie-care câte o școală mahometană.

Instrucția publică se predă în 2 școli: una de băieți și una de fete, au două institutore și 2 institutori; numărul elevilor care frecventează aceste școli este în mediu de 126. Clădirea s'a făcut în 1880. Sunt și cinci școli turcești.

¹⁾ D'Hogguer, op. cit. pag. 41-2.

Oraşul este aşezat la încrucişarea tuturor drumurilor, care vin din toate părţile Dobrogei, de aci importanţa comercială de odinioară a lui; acum a cam decăzut. Mai întâi are staţia drumului de fier, departe numai la 1 km. spre N. de oraş, dincolo de podul Sayd-Paşa, peste balta Carasu; apoi sunt şosele de la: Hârşova, Taşpunar şi Tortoman; şoseaua de la Medgidia la Ghiuvegea, prin Cuzgun.

12. *Comuna Raşova*. În punctul, unde Dunărea descrie marele său arc de cerc către N. este aşezată comuna Raşova (care în turcesce înseamnă loc, unde se îngropă vitele morţi), ea se întinde pe malul drept al Dunării, între balta Vederósa şi valea Caramancca; se compune din următoarele două sate: *Raşova*, eminamente românesc, aşezat pe dreapta Dunării în formă de amfiteatru, format de pantele delului Mare; are case frumoase, bine construite şi îngrijite; înconjurate de grădini şi vii, e departe de 28 km. de Medgidia; *Vlah-Kioi* (satul românesc) pe ţermul apusan al bălţii Vederósa, la 12 km. de precedentul, este un sat de asemenea cu înfăţişare plăcută, case bune şi curate.

Se învecineşte la N. cu Dunărea; la E. cu Cochirleni; la S. cu comuna Enige; la V. cu Aliman.

Repartiţia suprafeţii şi populaţiei, este arătată la plasă. Case sunt 521, din care 63 bordeie.

Budgetul comunei constă din 7.827 lei la venituri şi 6.080 lei la cheltuieli, excedentul fiind de 1.747 lei. Sunt 362 contribuabili.

La Vlahchioi e o casă de rugăciuni.

Şcoli sunt câte una în fie-care sat, cu 3 învăţători şi 141 elevi; sunt întreţinute şi înfiinţate de Stat. Cea din Raşova clădită în 1898; cea din Vlahchioi în 1882.

Şoseaua Cernavoda-Cuzgun trece prin Raşova; alte drumuri comunale sunt spre: Ivrinez, Mahmut-Cuiusu, Mulciova, Talaşman, Arabagi, Polucci şi Aliman.

13. *Comuna Seimeni*. La 7 km. spre N. de Cernavoda, pe malul drept al Dunării şi pe şoseaua Cernavoda-Seimeni, se află aşezată comuna Seimeni, în valea inferioară a Siliştei; se compune din satele: *Seimeni-Mari*, care şedinţă, iar mai la Sud pe Dunăre în sus, *Seimeni-Mici*, la 2 km. de precedentul. Ambele sunt sate vechi românesce, cu aspect plăcut, cu case bune şi curate.

Comuna se învecineşte la N. cu Topalu, de care se desparte prin valea Mare şi delul la Movila Grecului; la E. cu Taşpunar, despărţită prin delul Carapat-daga; la S. cu Cernavoda, de care se desparte prin delul Carapat-daga, valea Tibrinu şi lacurile Tibrinu, Ramadan şi Purcăreşti; iar la V. cu Dunărea.

Repartiţia suprafeţii şi populaţiei, este arătată la plasă. Case sunt 356, din care 67 bordeie. Primăria a fost clădită în 1881.

Budgetul comunei constă din 6.263 lei la venituri şi 4.461 lei la cheltuieli, cu un excedent de 1.802 lei; sunt 220 contribuabili.

Biserica e în Seimeni mică, clădită în 1902, cu hramul Sf. Dumitru, are un preot şi 3 romei de serviciu.

Şcoli sunt două, în fie-care sat câte una; fie-care are câte un învăţător; ambele sunt frecventate în mijlociu de 90 elevi. Ambele sunt clădite în 1880.

Şoseaua Cerna-Voda-Seimeni se termină aci; mai sunt şi drumuri comunale spre Boazgic, Taşpunar şi Tortoman.

14. *Comuna Taş-Punar*. Între valea de mijloc a râului Boazgic şi cea superioară a văii Siliştea, se întinde comuna Taş-Punar (taş = piatră, punar = puţ), locuită odinioară de populaţiune tătară, care acum a cam dispărut.

Comuna se compune din următoarele sate: *Taş-Punar*, ca reşedinţă, pe valea Siliştea, la 19 km. spre N.V. de Medgidie, pe şoseaua Medgidie-Hârşova, aşezat la confluenţa a două văi, satul are un aspect frumos, cu case bune; pe aceeaşi vale, la 5 km. spre N.E. de precedentul se află satul *Kior-Cesme* român, lângă care (500 m. departe) *Chior-Cesme-tătar*, două sate cu case mici, aşezate în mod neregulat, mai ales acele ale Tătarilor; *Băl-tăgeşti*, la confluenţa Boazgikului cu pâriul Saragea, la pârşele delului Alah-Bair, a fost locuit de Turci prin 1850, are case mici, dar bine îngrijite; în fine pe valea Saragea în

sus, satul *Saragea*, părăsit multă vreme după războiul din 1877, de câțiva ani a început a renasce; totuși are 84 case; pozițiunea lui este foarte plăcută.

Comuna se învecinește la N. cu Șiriu; la E. cu comunele Pazarli și Carol I; la S. cu Tortoman și la V. cu Seimeni și Topal.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 510, din care 27 bordeic. Primăria n'are local propriu.

Budgetul conține 10.955 lei la venituri și 5.545 lei la cheltuieli, rămânând un excedent în plus de 5.410 lei; sunt în comună 360 contribuabili.

Biserici sunt trei: una în *Saragea*, cu hramul Înălțarea Domnului, clădită în 1897; una în *Taspunar* cu hramul Sfântul Ilic, clădită în 1888; a treia în *Chior-Cesme*, cu hramul Sf. Treime, clădită în 1899, fie-care are câte un preot și 2 oameni de serviciu; în *Chior-Cesme-tătar* și în *Taş-Punar* se află câte o gîmie.

Școli sunt trei rurale mixte: în *Chior-Cesme*, română clădită în 1899, una în *Băltăgesci* și una în *Taş-Punar*, clădite în 1902, fie-care cu câte un învățător; numărul elevilor în mediul 190.

Calea vicinală *Hârșova-Medgidia* trece prin *Taş-Punar*; diferitele alte drumuri ordinare pun în legătură între ele cele 5 sate ale comunei, cum și cu satele învecinate; astfel sunt drumuri spre: *Boazgik*, *Topal*, *Erkesek*, *Satiskio*, *Ghelengic*, *Dorobanțul*, *Carol I*, *Tortoman*, *Defcea*, *Geabacu* și *Seimeni*.

15. *Comuna Tortoman*. E cuprinsă între valea *Siliștea* la N. și *Carasu* la S., în regiunea văii *Geabacu* și a secundarelor sale, la N. de *Medgidia*, de care e departe de 12 km.

Se compune din următoarele sate: *Tortoman*, ca reședință, pe valea *Tortoman* și pe șoseaua *Medgidie-Hârșova*, e un sat regulat, dar de o înfățișare tristă, fiind în centrul unei regiuni lipsită cu totul de arbori și grădini; mai la răsărit la 5 km. de reședință este satul *Derechioi* sau *Deerinchioi*, pe valea cu același nume (dere = vale, kioi = sat); apoi spre apus la 4 km. de *Tortoman* este satul *Devcea*; *Azizie*, nume împrumutat după acel al *Sultahului Abdul-Aziz*, pe timpul căruia s'a fundat; apoi *Geabacu*, mai la răsărit; *Cilibichioi* la 3 km. de stația *Mircea-Vodă* spre N.E. *Facria* la 13 km. spre S.V. de *Tortoman*, lângă stația *Saligny* și în fine *Satul-Noi* la N. de *Medgidia* în stînga șoselei ce duce la *Tortoman* și pe valea *Cilibichioi*. *Tortoman*, *Devcea*, *Derechioi*, *Geabacu* și *Cilibichioi* au fost locuite de Tătari, care au emigrat înaintea războiului din 1877. *Derechioi* și *Geabacu* erau pustii și numai de câțiva ani s'au reînființat. *Azizie* începuse ași lua ființa cu puțin înaintea războiului din 1877, iar *Facria* este fondat, ca și *Satul-Noi* în urmă pe la 1880—1884.

Comuna astfel alcătuită din 8 sate, ocupând o regiune tristă, lipsită de arbori și apă, se învecinește la N. cu comunele *Taş-Punar* și *Carol I*; la E. cu *Caratai* și *Alacapu*; la S. cu *Medgidia* și *Cochirleni*; iar la V. cu *Seimeni* și *Cernavoda*.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 497. Primăria a fost clădită în 1902.

Budgetul comunei constă din 10.041 lei la venituri și 6.252 lei la cheltuieli, rămânând un excedent de 3.789 lei; comuna are 407 contribuabili.

Biserici sunt: în satul *Tortoman*, cu hramul Sf. Paraschiva, clădită în 1893 și e deservită de un preot și un cântăreț; a doua la *Azizie*, cu hramul Sf. Ștefan, clădită la 1898; în *Devcea* se află o gîmie cu un hoga; iar în *Facria*, o casă de rugăciuni protestantă, pe lângă care funcționează o școală.

Școli rurale mixte sunt două: una în *Cilibichioi* și alta în *Tortoman*, cu 2 învățători și 90 elevi.

Prin comună trece șoseaua *Medgidie-Hârșova*, pe la *Tortoman*; mai sunt și diferite drumuri ordinare, care leagă între dîsele cele 8 sate ale comunei, cum și cu satele învecinate, ca: *Taş-Punar*, *Kior-Cesme*, *Dorobanțul*, *Carol I*, *Docuziol*, *Valea Carasului*, *Cernavoda*, *Seimeni* și *Boazgic*.

d) *Plasa Mangalia* este așezată în basinul *Mării-Negre*, de la lacul *Tuzla*, până la frontiera bulgară. E partea cea mai sălbatecă și aridă a *Dobrogei*, lipsită cu desăvârșire de arbori și ape; chiar fîntânile sunt rare și adânci.

Se mărginesce la N. cu plasa Constanța ; la apus cu plășile Medgidia și Silistra-Nouă, la Sud cu Bulgaria, de la piatra frontieră No. 23 până la Mare ; la răsărit o țermuresce Marea-Negră.

Suprafața acestei plăși este de 142.105 hectare.

C O M U N I	NEPRODUCTIV HECT.			PRODUCTIV HECT.			Suprafața Hect.
	Vatră	Izlaz	Drumuri, ape, stuf, stânci	Păduri Hect.	Al lo- cultorilor	Al Statului	
Agemler	33	165	259	—	2720	733	3910
Azaplar	70	340	118	—	7274	1348	9150
Caraomer	205	994	611	—	21832	698	24340
Cavaclar	29	145	295	—	4346	1232	6047
Cazil-Murat	63	259	250	—	4499	1033	6104
Chiragi	77	386	250	—	4048	3684	9345
Edilchioi	46	231	153	—	5934	1520	7884
Enghez	34	170	158	—	3735	649	4746
Ghelengik	64	323	838	—	11884	880	13989
Mangalia	97	—	1843	330	1792	142	4204
Musurat	41	202	216	—	6610	902	7971
Osmancea	30	199	156	—	2858	1176	4419
Osmanfacă	41	207	171	—	6550	444	7413
Sarighiol	63	329	949	—	7993	34	9368
Tallageac	32	161	246	—	6363	357	7159
Topraisari	61	304	106	—	4377	1541	6389
Tuzla	31	153	196	120	7601	1566	9667
Total	1017	4568	6815	450	111316	17939	142105

Populația plășii este de 22.064 suflete, după cum se poate vedea în tabloul de mai jos

Densitatea populației este de 16 locuitori pe un km. p.

Reședința sub-prefecturii este în orașelul Mangalia. Această plasă se compune din comuna urbană Mangalia și 16 comune rurale.

1. *Comuna Agemler.* Ascunsă în cotul unei văi stâncose, această comună e cea mai sălbatecă din Dobrogea ; departe de o cale de comunicație mai importantă, în mijlocul celei mai aride regiuni, te crezi aci izolat de restul lumii. Din oricare parte ar veni călătorul, nu poate vedea satul, de cât apropiindu-se de dânsul, până la 200 metri ; numai după morile de vânt te poți orienta, că pe aci trebuie să fie locuinți omenesci.

Cu greu îți vine a crede, că te afli în țara românească, când după o călătorie lungă și obositoare de la Mangalia, Constanța sau Medgidia, coborând într-o vale aproape prăpăstioasă, zăresci d'asupra unei case mai de seamă, tricolorul românesc ; aci este primăria, la mică depărtare de care sunt șopronele, magazinele și conacul D-lui Mandrea, proprietarul moșiei.

Singurul om cu care te poți înțelege este vechilul, căci notarul era, pe timpul când am vizitat comuna, un bețiv, care de dimineță duhnea a rachiu.

Vechilul moșiei era un austriac din Tirol ; el se ocupa foarte mult cu creșterea păsărilor, cu care făcea o bună afacere. Șunca de găscă era preparată cu deosebire și căștiga pe fie-care an, numai din acest comerț, până la 3000 lei. Dacă locuitorii acestei regiuni — 'mi-am zis — s'ar ocupa cu creșterea și comerțul păsărilor, n'ar trăi în mizeria în care 'i-am găsit.

Reședința comunii este în *Agemler*, departe de 35 km. de cele 3 orașe sus citate, lângă Agemler este satul *Ciobanisa*, nu mai puțin miserabil ca el, al treilea sat este, *Sofular*, la vrc-o 4 km. spre S.V.

Casele sunt într-o miserie de nedescris, murdăria satelor de asemenea.

Nici arbori, nici apă nu se găsesc în această parte cu adevărat sălbatecă, unde locuitorii se hrănesc cu pâine de orz.

Aci crezi, că te afli cel puțin pe la începutul vécuii al XIX-lea, sub administrația nepăsătoare a Turcilor. Bólile și mizeria trăiesc nesupărate de medici.

Tabloù arătând populația plășei Mangalia, repartizată pe sate și naționalități:

COMUNA	CATUNUL	Români	Greci	Bulgari	Armeni	Turci	Tătari	Germani	Unguri	Poloni	Ruși	Scopiți	Ovrei	Albanezi	Țigani turc.	Capî de familie		Suflete		TOTAL
																Bărbați	Femei	Bărbați	Femei	
Agemler	Agemler	2	—	2	5	—	252	—	—	—	—	—	—	—	—	52	2	127	134	261
	Ciobanișă	6	—	4	—	—	73	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	51	32	83
	Sofular	—	—	—	—	—	—	121	—	—	—	—	—	—	—	19	1	62	59	121
Azaplar	Azaplar	12	—	2	13	—	498	—	—	—	—	—	—	—	—	110	15	258	267	525
	Carachioi	20	1	—	—	122	106	10	—	—	—	—	—	—	—	51	2	130	129	259
	Erebiler	—	—	—	—	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	48	39	87
Caraomer	Mustafa-aci	170	—	11	—	86	8	—	—	—	—	—	—	—	—	64	3	136	139	275
	Alibichioi	19	—	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	17	19	36
	Calfachioi	358	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	4	188	170	358
	Canli-cicur	—	—	—	—	—	275	—	—	—	—	—	—	—	—	46	4	142	133	275
	Caraomer	489	—	—	11	—	220	—	—	—	—	—	—	—	—	156	3	305	325	720
	Cerkez-chioi	467	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	96	3	265	210	475
	Dauluchioi	414	—	—	—	146	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116	1	292	268	560
	Docuzaci	212	—	—	—	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	1	141	116	257
Cavaclar	Ghiuvenli	722	—	—	1	224	—	—	—	—	—	—	—	—	—	185	4	508	439	947
	Mamuslu	—	—	—	—	—	—	187	—	—	—	—	—	—	—	36	—	98	89	187
	Cavaclar	571	4	—	3	—	299	6	1	—	—	—	—	—	—	188	7	466	418	884
Cazil-Mur.	Mangaci	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Becler	—	—	—	—	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	5	52	42	94
	Cazil-Murad	435	—	—	8	—	195	—	—	—	—	—	—	—	—	131	13	339	299	638
Kiragi	Merdev-Punar	—	—	—	—	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	1	54	43	97
	Terzi-Veli	—	—	—	—	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	1	38	32	70
	Acargea	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	2
	Cadichioi	11	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	32	29	61
	Casimcea	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	10	5	15
	Kiragi	297	—	14	—	—	283	—	—	—	—	—	—	—	—	123	7	308	286	594
	Deli-Oruci	—	—	3	—	—	141	35	—	—	—	—	—	—	—	33	2	100	79	179
	Hoscadin	—	—	—	—	66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	30	36	66
Edilchioi	Nalbant	N	e	p	o	p	u	l	a	t	—	—	—	—	—	2	—	5	5	10
	Popucci	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Valala	414	10	1	—	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	102	2	247	222	469
	Amzacea	—	6	3	—	136	104	—	—	—	—	—	—	—	—	52	3	129	120	249
	Edilchioi	15	—	1	—	2	211	—	—	—	—	—	—	—	—	46	3	106	123	229
Enghez	Enge-Mahale	176	5	—	—	24	160	—	—	—	—	—	—	—	—	74	—	199	166	365
	Uzumlar	36	—	—	—	2	173	—	—	—	—	—	—	—	—	46	2	110	101	211
	Casici	101	—	8	—	—	113	1	7	—	—	—	—	—	—	49	1	119	111	230
Gheringec	Kiuciuk-Enghez	228	5	13	6	30	203	13	—	—	—	—	—	—	—	97	5	259	239	498
	Enghez	N	e	p	o	p	u	l	a	t	—	—	—	—	—	36	4	97	97	194
	Asclar	2	—	—	—	—	192	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mangalia C. U.	Baspunar	N	e	p	o	p	u	l	a	t	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Copucci	—	—	251	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	5	124	127	251
	Gheringek	786	—	—	—	—	470	—	—	—	—	—	—	—	—	241	20	641	615	1256
Musurat	Haidarchioi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Comarova	N	e	p	o	p	u	l	a	t	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Doua Mai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	173	—	—	—	—	74	—	93	80	173
Osmanfacă	Mangalia	301	221	124	17	342	190	141	15	7	96	—	3	2	—	336	29	811	648	1459
	Buiuk-Muratan	—	—	—	—	—	124	—	—	—	—	—	—	—	—	24	2	65	59	124
	Carlichioi	10	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	5	6	11
Osmanfacă	Kiuciuk-Murat	7	—	—	—	—	212	—	—	—	—	—	—	—	—	39	10	98	121	219
	Ciatmalar	N	e	p	o	p	u	l	a	t	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Musurat	206	—	—	—	15	461	—	—	—	—	—	—	—	—	120	14	342	340	682
Sarighiol	Urluchioi	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5	4	9
	Osmancea	197	1	7	—	—	488	100	—	—	—	—	—	—	—	143	14	409	384	793
	Abdulah	93	2	10	—	4	133	—	—	—	—	—	—	—	—	47	2	142	125	277
Tatlăgeak	Ebechioi	2	11	—	6	177	163	17	—	—	—	—	—	—	—	77	2	204	180	384
	Osmanfacă	390	—	1	—	7	294	178	10	—	—	—	—	—	—	171	3	463	417	880
	Acbasi	1	—	6	—	—	208	8	—	—	—	—	—	—	—	42	2	120	103	223
Tatlăgeak	Hagilar	2	—	—	—	32	306	—	—	—	—	—	—	—	—	71	7	193	163	356
	Caracicula	602	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	2	330	292	622
	Cecige	N	e	p	o	p	u	l	a	t	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Topraisari	Ilanlik	120	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	1	63	65	128
	Mustegep	N	e	p	o	p	u	l	a	t	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Sarighiol	32	—	5	—	—	190	306	—	—	—	—	—	—	—	91	6	267	266	533
Tuzla	Tatlăgeak-Mare	78	5	—	—	75	140	—	—	—	2	—	—	—	—	65	1	158	142	300
	» mic	3	—	—	—	29	423	—	—	—	—	—	—	—	—	95	5	238	217	455
	Mangea-Punar	10	—	—	—	—	—	128	—	—	—	—	—	—	—	23	—	85	53	138
Tuzla	Topraisari	290	—	—	—	—	575	—	—	—	—	—	—	—	—	169	6	459	406	865
	Mangea-Punar	—	—	—	—	—	—	232	—	—	—	—	—	—	—	41	1	124	108	232
	Perveli	12	7	—	—	—	547	—	—	—	—	—	—	—	—	109	5	312	254	566
	Tuzla	42	40	252	—	116	86	—	—	—	—	—	—	—	—	109	1	275	261	536
Total		8370	318	771	70	1867	8848	1483	41	7	98	173	3	2	13	4382	238	11614	10450	22064

Nimic bun nu s'a introdus în această nenorocită comună, lăsată uitării de oameni și de Dumnezeu.

Totă comuna nu numără mai mult de 80 case (sau mai bine mușuroie de cârlig). Repartiția suprafeții și populației, este arctată la plasă.

Primăria a fost clădită la 1882.

Comuna se învecinesce la N. cu Copadin și Bülbul; la S. cu comuna Enghez; la E. cu Osmancea; iar la V. cu Cazil-Murat și Carabacă.

Școală și biserică n'are; sunt 2 giami, în Ciobanisa și Agemler, au 2 hogi.

La Sofular e o casă de rugăciuni protestantă.

Budgetul abia se urcă la suma de 2761 lei la venituri, din care se cheltuiesc 1358 lei, rămânând un excedent de 1403 lei.

Sunt 137 contribuabili.

Șoseaua vicinală Constanța-Cavaclar trece pe la 5 km. spre S. de Agemler; drumuri comunale sunt mai multe, atât între satele comunii, cât și de legătură cu cele învecinate, cum: Copadin, Osmancea, Edilkioi, Amzaci, Enghez, Casacci, Merdevenli-Punar și Beșaul.

2. *Comuna Azaplar*. Pe un podiș înalt și puțin ondulat, în dreapta șoselei Caraomer-Topraisari se află așezat satul *Azaplar*, reședința comunii cu acest nume, care mai cuprinde încă și satele: *Mustafa-aci*, pe șosea, la 3 km. spre apus de precedentul, în valca cu acelaș nume; lângă el la 1½ pe aceeaș vale, *Erebiler*. Mai isolat de reședință este satul *Carachioi*, între cele două șosele ce pornesc din Mangalia și Caraomer, pentru a se întâlni la Topraisari.

Satele au fost părăsite de locuitori și ruinate în războiul ultim; abia de cât-va timp au început a renasce din vechile dărîmături, totuși nimic nu atrage în această parte, fără arbori și apă, o populație mai numerosă. Casele sunt așezate grupuri-grupuri, fără nici o rânduială; din cauza vînturilor violente și arșiței sufocante, mai toate locuințele sunt nisce bordeie, construite de pămînt și acoperite cu lipitură de balegă. Fântănele au mari adâncimi, de aceea sunt 5 în totă comuna; producția solului este nesigură, din cauza lipsei de ploii; populația se hrănește prost.

Comuna se învecinesce la N. cu Edilkioi; la E. cu Topraisari; la S. cu Sarighiol și Kiragi; iar la V. cu Caraomer și Enghez. Case sunt 333.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Primăria a fost clădită în 1880.

Școală nu există, de asemenea nici biserică. Sunt 4 giami: 2 în Azaplar și câte una în Ereбилer și Carachioi; pe lângă cea din Azaplar funcționează o școală mahomelană.

Budgetul are la venituri 4918 lei și la cheltuieli 2176 lei, rămânând un excedent de 2742 lei. În comună sunt 135 contribuabili.

Afară de șoseaua vicinală Constanța-Caraomer, care trece pe lângă Azaplar, mai sunt și drumuri ordinare spre: Ghiuvenli, Mangaci, Enghez, Amzaci, Gheringek, Copucci, Deleuruci, Keragi și Caraomer.

3. *Comuna Caraomer*. La 30 km. spre apus de Mangalia, aproape de frontieră, se găsește comuna Caraomer, a cărei dezvoltare se datorește pozițiunii sale, ca punct de pază din partea armatei, care are aci o cazarmă încăpătoare pentru două companii; aci se află și vama, avînd pe frontieră o clădire destul de mărită, se mai află și o stațiune de telegraf și poștă.

Pe lângă satul de reședință, *Caraomer*, departe de frontieră ca la 5 km., în dreptul pietrei No. 27, comuna mai cuprinde următoarele sate: *Docuzari*, pe fundul unei văi ce se deschide în Bulgaria, în dreptul pietrei 24, departe la 12 km. spre apus la Caraomer, e un sătuc mizerabil, care din cauza bandelor de hoți ce-l prădăză dese-ori, locuitorii trăiesc cu frică; apoi pe valea Cerkez-kioi, la 10 km. spre apus de Caraomer, stau înșirate micile cătune de la N. la S.: *Calfachioi*, *Mamuzli*, *Cerkez-kioi* și *Dere-kioi*. Acest din urmă este părăsit. Valea este adîncă, pietră și prăpăstioasă, călătorul chiar în mijlocul zilei trebuia se mîergă cu grijă, de teama bandelor de tîlhari, care înspăimîntaseră popu-

lațunea acestor locuri pustii și sălbatice, pe unde domnesc tăcerea, cucuvaia și vulturii peste măsură de mari, ce stau agățați în stânci. Tabloul este înfloritor acum, ce putea fi câte-va decenii în urmă?

Iată pentru ce satele acestea au progresat foarte puțin, de la stăpânirea noastră.

Mai către răsărit, ruinele unui alt sat: *Ali-bei-kioi*, care abia de câțiva ani s'a repopulat cu Români și Turci, e departe de 5 km. către N.V. de Caraomer; apoi *Ghiuvenli*, un cătun mai mare, așezat pe șoseaua vicinală de la Cavaclar la Caraomer, a început a lua un aspect mai românesc, cu case bune și încăpătoare; la răsărit de Caraomer, alte două cătune: *Canli-cicur* și *Dauluchioi*, pe o vale întortochiată, au case mici grupate împrejurul a două puțuri, ce par ca nisce obiecte sfinte în această parte, unde apa e așa de rară, de aceia locuitorii le îngrijesc ca pe nisce moște.

Afară de Caraomer și Ghiuvenli, totul e sălbătăcie și pustietate, ierburile cresc în voie nesupărate de plugul agricultorului; caii pasc în herghelii, disputând cu oile nutrețul. Săra până târziu abia au rândul să se adape la fântâni.

Comuna ast-fel alcătuită din nouă sate, se mărginește la N. cu Cavaclar și Enghez; la S. cu Bulgaria; la E. cu comunele Azaplar și Sarighiol și în fine la V. cu Bairamdede și Hairamkioi.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 1058, din care 186 bordeie.

Budgetul comunei constă din 16.115 lei la venituri și 5349 lei la cheltuieli, dând un excedent în plus de 10.706 lei. Sunt 851 de contribuabili.

Nu mai în Ghiuvenli se află o școală clădită în 1899, are un învățător și 95 elevi. În Caraomer și Canli-cicur se află câte o școală turcăscă.

În Caraomer se află o casă de rugăciune românească; iar în Mamuzli, una protestantă. Acum se construiește la Ghiuvenli o biserică frumoasă. Giamii sunt: una în Caraomer, una în Canli-cicur, una în Dauluchioi, una în Docuzaci și una în Ghiuvenli.

Comuna este străbătută de 3 șosele: cea de la Mangalia, cea de la Topraisari și cea de la Cavaclar. Drumuri naturale duc spre: Canli-cicur, Valali, Frontieră, Cerkez-kioi, Mamuzli, Calfa-chioi și Bairamdede.

Totă populația plășii Mangalia era în 1850 compusă numai de Turci, care au emigrat în urma războiului din 1877—78 și emigrează încă, lăsând loc Românilor și Germanilor, ce vin pe fie-care an a popula această regiune aridă și morocănoasă.

4. *Comuna Cavaclar*. La bifurcația mai multor văi țermurite de stânci sălbatice și prăpăstioase, pe șoseaua ce vine de la Constanța, departe de satul Ghiuvenli la 10 km., iar de Mangalia la 35 km., stă ascuns satul *Cavaclar*, lângă care *Mungaci* formează ca o mahalala; numai morile de pe deluri trădeză călătorului, că pe aci se află locuințe omenești, cum de alt-fel pretutindenți în județul Constanța, mai ales morile de vânt sunt nedeslipite de sate.

Ambele aceste două sate formează comuna Cavaclar, în care nu mai puțin ca în surorile ei, sălbătăcia și mizeria domnesc; casele sunt de acciași făptură: bordeie sau clădiri mici de pământ amestecat cu balegă, foarte întrebuințat ca material de construcție în această regiune, care nu știe ce însemnă cărămida.

Noptea într'un asemenea sat te cuprinde uritul și frica de cântecul cobitor al cucuvaiclor, care se întrec cu lătratul câinilor, tot așa de sălbatici și neprietinoși, ca și localitatea.

Comuna Cavaclar se învecinește spre N. și V. cu Cazil-Murat; la E. cu Enghez; iar la S. cu Caraomer.

Primăria clădită în 1880.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Sunt 284 case, din care 34 bordeie. Școală clădită în 1882, are 1 învățător și 69 de elevi. În ambele sate se află câte o școală turcăscă.

Biserică în comună, nu e: în fie-care sat se află câte o gîmie.

Budgetul acestei comuni coprinde 2.311 lei la venituri și 1.941 lei la cheltuieli, rămânând un excedent de 390 lei; are 120 contribuabili.

E în legătură cu Cazâl-Murat, Merdevenli-Punar, Sofular, Casâcci, Enghez, Erebilier, Ghiuvenli și Bairamdede, prin drumuri naturale, afară de șoselele: Constanța-Cavaclar și Cavaclar-Caraomer, încă neexecutate.

5. *Comuna Cazâl-Murad*. Lângă și la N.V. de Cavaclar, pe valea Borungea și pe șoseaua vecinală Constanța-Kioseler, se află reședința comunei Cazâl-Murad, departe de Mangalia la 43 km. către V. și compusă pe lângă satul *Cazâl-Murad* și din următoarele 3 cătune: *Bekter*, un cătun de 53 case, așezat la 6 km. spre N.V., pe valea Borungea la confluența sa cu Borungea; *Merdevenli-Punar* la 2 km. spre răsărit de reședință, *Terziveli*, cătun de 8 case, așezat pe valea Cazâl-Murad, la 4 km. spre NV. de reședință.

Case mici, bordeie înșirate în lungul drumului, fără alte strade, iată tot aspectul satelor ce compun comuna, ce se mărginesc la N. cu Kioseler și Carabacă; la E. cu Agemler; la S. cu Cavaclar; iar la V. cu Bairamdede și Hairamclioi. Primăria a fost construită în 1882.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Case sunt 174, din care 19 bordeie.

Biserica, comuna n'are; sunt 4 giami, în fie-care sat câte una. La Cazâl-Murad e o școală, cu local închiriat; are un învățător și 40 elevi.

Budgetul comunei constă din 4.749 lei la venituri și 2.037 lei la cheltuieli, dând un excedent de plus 2.712 lei; are 146 contribuabili.

După cum am arătat, șoseaua vicinală Constanța-Kioseler trece prin Cazâl-Murad; cele 4 sate sunt legate între ele prin drumuri ordinare, care merg și la satele învecinate, astfel spre: Kioseler, Ketic-Punar, Carabacă, Cugagi, Beșaul, Sofular, Enghez, Cavaclar, Ghiuvenli, Cialma-Arga, Bairamdede și Baș-Punar.

6. *Comuna Keragi*. Pe totă valea superioară întortochiată, prăpăstioasă și sălbatică, ce se prelungește către apus din lacul Mangalia, sunt așezate toate cătunele ce compun comuna Keragi și care sunt: *Keragi*, ca reședință, pe șoseaua Mangalia-Caraomer, la 18 km. spre V. de Mangalia, apoi către răsărit de reședință, pe șosea: *Deleuruci* la 2 km., cătun înșirat de-a lungul șoselei; *Nalbant*, lângă și la 1 km. de precedentul, a fost din 1877 părăsit, locul său se cunoște prin pietrele cimitirului turcesc; *Casâmcea*, la 3 km. spre N.E. de Keragi, a stat multă vreme părăsit, de vre-o 4 ani câte-va familii s'au stabilit aci reînființând satul în fundul unei prăpăstii, prin care nu există nici un drum; apoi pe vale la Sud de Cheragi: *Aargea* la 6 km., *Valali* la 4 km. de precedentul, *Ioscadin* la aceiași depărtare de Aargea; *Cadichioi* și *Popucci*, pe drumul ce vine de la Mangalia, pentru a trece frontiera la piatra 28.

Un necunoscător al locului, odată intrat de la Sud pe valea Popucci, cu greu ți ar fi să mai iasă pe del; în vara anului 1890 am rătăcit 4 ore cu trăsura, de la Popucci la Keragi.

Câte-va pietre de cimitir mai înscamnă locul fostului sat turcesc, Popucci, care acum 10 ani nu era locuit de cele două familii bulgărești, ca acum; era o sēră răcoroasă după ploie, în luna August

În dreapta și în stânga, stânci ascuțite își arătau din distanță în distanță colții, pe care stau în liniște o sumedenie de vulturi de o mărime neobicinuită; trec prin Cadichioi și apucând pe vale înainte, mă înfund într-o vâlcea din care cu greu am putut să mă întorc înapoi; se înoptase bine și întunerecul făcea tabloul sălbatec de o înfățișare înfloritoare: ici un colț de stâncă albă ce părea că se prăbușește, mai dincolo o mătăhală neagră: un puț părăsit. Nici o ființă omenescă, care să ne îndrepte; atât eu cât și vizitiul — un oltean puternic și curajos — am fost coprinși de fiori, mai ales că pe acele vremuri, de și nu tocmai depărtate, valea Cheragi era reputată ca adăpost al bandelor de tâlhari. Orî în-cotro-ne îndreptam, vale, stânci, prăpastie și pustie. Nici un lătrat de câine, nici o licărire de lumină nu ne da vre-un semn, că suntem pe lume.

Valea este așa de întortortochiată, în cât nu mai știu pe unde să apuc; de aceea după multă horbocăială prin întunec, am urcat pe un povârniș mai dulce în del, de unde zăresc în depărtare lumina unui foc, spre care mă îndrept.

Erau orele 12 noaptea, când am ajuns la o târlă, lângă care încă mai ardeau câte-va găteje de lemne.

Am fost întâmpinați de o haită de câini răi și sălbatici, că numai prin intervenirea câtor-va ciobani am putut să ne apropiem.

Cu ajutorul unui păstor ce ne-a servit de călăuză, abia la ora 1 noaptea am ajuns în Keragi, unde am rămas.

Nu se poate ceva mai sălbatec și înflorător, ca valea Keragi; numai a doua zi m'am continuat drumul spre Mangalia.

Comuna alcătuită din cele 9 sate, se învecinește la N. cu Azaplar; la E. cu Sarighiol; la S. cu Bulgaria; iar la V. cu Caraomer.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 355.

Casele sunt mici, foarte multe bordeie, neigienice și murdare; stradele satelor rău întreținute; populațiunea se hrănește foarte rău. Primăria s'a clădit în 1882.

Comuna n'are biserică; Turcii și Tătarii au câte o giamie în Cadichioi, Keragi, Delioruci și Valală. Giamiile de țară se compun dintr'o singură clădire adese-orî pătrată, având la unul din unghiuri un foisor de lemn și foarte rar de piatră, ce servește de minaret. Interiorul e tot ce poate fi mai simplu: într'un colț un tron în forma unei platforme, de pe care hoga face predica și rugăciunea.

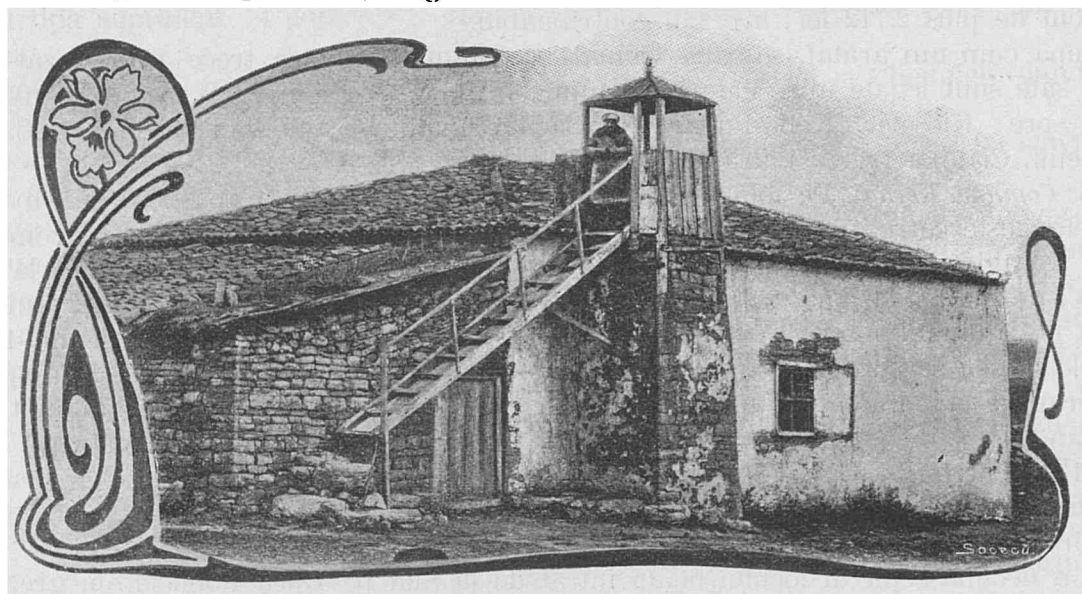

Fig. 81. — Giamie de țară.

Cine nu e obișnuit, nu cred să pótă suferi duhórea dintr'o giamie de țară pe timpul serviciului; pe un spațiu foarte restrâns se adună toți credincioșii lui Mahomed, cu picioarele încrucișate și góle; ei sunt de o murdărie, care exală un miros insuportabil. Prin părțile pe unde apa e așa de rară, numai la îmbăiat nu se gândește Turcul s'o consume.

În Chiragi e o școală clădită în 1901, are un învățător și 83 elevi. Tot aci e și o școală turcescă.

Budgetul comunii are un venit de 5.569 lei, din care cheltuesce 1.745, rămânând un excedent de 3.824 lei; sunt 257 contribuabili.

Șoseaua vicinală de la Mangalia trece pe la Nalbant, Delioruci și Keragi, pentru a duce la Caraomer.

Satele din comună sunt legate între ele prin drumuri foarte rele și impracticabile; cu cele l'alte sate, ca: Copucci, Azaplar, Erebler, Caraomer, Canlicicur și Dauluchioi, sunt legate tot prin drum de căruțe.

7. *Comuna Edilchioi*. Departe la 28 km. spre N.V. de Mangalia, pe șoseaua ce duce la Cavaclar, se află comuna Edilchioi, compusă din următoarele patru sate: *Edilchioi*, ca reședință, *Amzacea*, pe șoseaua Constanța-Caraomer, la 5 km. departe de precedentul către S.E.; *Uzumlar* și *Enge-Mahale*, la 5 km. spre N. de satul de reședință.

Aspectul acestor sate nu se deosebesce de al celor-lalte din plasă, mizeria domnesce și aci în toate casele; primăria sémănă mai mult a un grajd de cât a clădire publică, cel puțin așa am găsit-o în 1894, toamna.

Mai de sémă este casa proprietarului moșiei, D-nul Colonel Candiano.

Noróiele întrerup aprópe cu desăvîrșire comunicația; arbori nu se găsesc prin sat sau împrejurimi, până la depărtări de mile; de cât-va timp a început a se planta salcâmi, dar se pare că locuitorii nedeprinși și ignorenți, nu numai că nu 'și plantază pe lângă locuințele lor, dar și pe cei ai comunii îi rup, fără ca funcționarii să opréscă acest rču.

Pretutindenî domnesce nepăsarea și desgustul de tot ce este igienic, frumos, dar puțin costisitor, din acéstă pricină pe aci e o climă excesivă iarna ca și vara, lipsă de ploî, lipsă de apă și diferite maladii.

Comuna se învecinesce la N. cu Osmanfacă; la E. cu Topraisari; la S. cu Gheringek și Azaplar; iar la V. cu Enghez și Osmancea.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 231.

Primăria construită în 1880.

Biserică și școlă nu există în comună; sunt 6 geamii: 2 în Amzacea, 2 în Enge-Mahale și câte una în cele-lalte cătune.

Budgetul comunii are la venituri 3.215 lei și la cheltuieli 1.558, rămânând un excedent de 1.757 lei; sunt 160 contribuabili.

Afară de șoseaua Constanța-Cavaclar, mai sunt și drumuri ordinare, atât între satele comunii, cât și de legătură cu satele învecinate, cum: Flibikioi, Abdulah, Musurat, Topraisari, Muratan, Perveli, Gheringek, Carachioi, Enghez, Casacci, Sofular, Agemler, Osmancea și Copadin.

8. *Comuna Enghez.* Pe șoseaua Constanța-Cavaclar se află comuna Enghez; șoseaua nefiind executată, drumul este foarte rău și pe timp de ploie întrebuițezi 8 ciasuri din Mangalia, ca să ajungi în comună, care este așezată pe cósă nordică a văii. Nu poți defini care sunt stradele satului, de óre-ce casele sunt grupate câte 4-5 la un loc, par a fi făcute dintr'un singur corp de clădire, despărțite în atâtea compartimente, câte familii sunt; toate casele sunt aprópe la fel; primăria numai, stă izolată în mijlocul unui maidan și compusă din 2 camere și un antreu; era clădirea cea mai de sémă a satului, în Octombrie 1894, căci localul e construit din 1882.

Nóptea am fost găzduit de primar, o namilă de tătar, de vre-o 35-40 ani. Fiind cu suprefectul plășii, am fost bine tratați: la masă ni s'a adus pilaf preparat cu carne și scū de óie, un pui fript și pâine de secară, négră ca pământul; din acest ospeț n'am putut suferi nici măcar mirosul și spre îndestulare am sorbit totă nóptea cafea, pe care o făceam singur pe o vatră, în care vecinic ard tăciuni acoperiți cu cenușe, pentru a nu se stinge.

În odaia ce ni s'a dat pentru dormit, erau de jur împrejurul pereților nisce prispe de pământ, peste care erau așternute velințe; pe pereți atârinate diferite arme turcesci: pistóle, iatagane și puscă vechi.

Casa primarului era construită jumătate sub-sol; tavanul era așa de jos, în cât nu puteai sta în picioare. Nică un mobilier altul de cât prispele, care serviau și ca paturi și ca scaune. În colț era un cotlon de pământ, unde am făcut cafelele. Un singur ochi de geam dedea totă lumina camerei. De urit n'am dormit totă nóptea; diminéța am plecat buimăcit de neodihnă.

Afară de satul de reședință: *Enghez*, comuna mai coprinde alte două sate: *Kiwiuk-Enghez*, părăsit de locuitori, ruinat și *Casacci*, mai la N.V. la 2½ km.

Depărtarea acestor comune de Mangalia este la 28 km. și se mărginesce la N. cu Osmancea și Agemler; la E. cu Edilkioi; la S. cu Azaplar și Caraomer; iar la V. cu Cazâl-Murat.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 192.

Nică școlă, nică biserică nu se află prin acéstă sălbătăcime; Germanii au o casă de rugăciune, iar musulmanii 4 gii: 2 în Enghez și două în Casacci. La Casacci e o școlă turcescă, iar la Enghez, două.

Budgetul constă din 3.215 lei la venituri și 1.558 lei la cheltuieli, cu un excedent în plus de 1657 lei; sunt 166 contribuabili.

Căi importante de comunicație nu sunt; drumuri ordinare duc către: Soffular, Agemler, Osmancea, Edilchioi, Amzacea, Carachioi, Azaplar, Eribiler, Ghiuvenli, Cavaclar și Beșaul.

9. *Gheringek*. Mai îngrijită, cu case mari, igienice este comuna Gheringek, așezată numai la 14 km. spre N.V. de Mangalia, pe șoseaua ce duce la Topraisari. Pe aci și apa este mai abundentă, locurile mai puțin sălbatic, populațiunea mai ospitalieră și mai aproape de civilizație. Comuna se compune din satele: *Gheringek*, ca reședință, bine situat la izvorul râșorului Tatlageak, cu puțuri multe, apă bună, case mai omenesci, primărie și local pentru școală, mai prezentabile; *Ascilar* sat tătarec, murdar și urit, pe șosea spre Mangalia, la 3 km. spre S.E. de Gheringek; *Haidarchioi*, e un sat părăsit de mult de locuitori, nu se mai cunoște de cât cimitirul, după pietrele pe care musulmanii le pun pe mormintele morților; e așezat la 2½ km. spre S. de Ascilar, într-o vale; apoi pe șoseaua de la Mangalia la Caraomer, satul părăsit *Baspunar*, pe țărmul de N. al lacului și la 7 km. spre apus de orașul Mangalia; la Baș-Punar se bifurcă, un drum spre Azaplar; pe el se află frumosul cătun Copucci, la 12 km. spre V. de Mangalia. În mijlocul unei câmpii fără arbori și sterpe, satul acesta sâmână cu o oază; locuitorii au plantat salcâmi de jur împrejurul satului; iar în lăuntru arbori fructiferi, în mijlocul cărora casele stau adăpostite de vânturile iernii și temperate de arșița verii. Satul are o biserică, de și mică dar frumoasă și bine întreținută. Casele nu sunt mai multe de 50, dar toate de o curățenie, ce poate servi de exemplu prin prejur. Populația e bulgărească.

Comuna se învecinește la N. cu Topraisari și Tuzla; la E. cu Tatlageac și Mangalia; la S. cu Sarighiol și la V. cu Cheragi și Azaplar.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 530. Primăria clădită la 1880.

În Copucci există o biserică cu un preot și 2 ómeni de serviciu; are hramul Sf Voevozi. La Ascilar, e o gîmie.

Școală este în Gheringek clădită în 1894, cu un învățător și 87 elevi. La Ascilar și Gheringek se află câte o școală turcească.

Comuna este destul de bogată, avînd un venit de 11.230 lei, din care se cheltuiesc 8.209 lei, rămîind un excedent de 3.021 lei; sunt 331 contribuabili.

Prin comună trec două șosele, cari duc spre Topraisari și Agigea. Ambele nu sunt încă executate.

Drumuri ordinare sunt spre satele: Amzaci, Topraisari, Muratan, Perveli, Tatlageak, Comarova, pe totă valea lacului Mangalia, apoi la Casâmcea, Azaplar și Carachioi.

10 *Comuna urbană Mangalia*. Strabo ¹⁾ așază orașul Callatis (azi Mangalia) la 280 stadii de Tomis; el era o colonie a Heracleienilor. Distanța nu pare exagerată, căci astăzi între Constanța și Mangalia sunt 43 km. în linie dreaptă, pe când Strabo măsoară 51.800 metri. Numele său se găsește încă în itinerarul lui Antonin, Hieroclès și în scrierea lui Constantin Porphyrogenetul «de Thematibus».

Ammian Marcellin ²⁾ îl scria cu un singur l, pe când Ptolomeu, Procopiu, Tabula Peutingeriană și pe inscripțiuni se găsește scris KAAAATIANQN.

Scymnus de Chios pune data fondării orașului pe timpul domniei regelui Macedoniei, Amyntas, pe la anul 507 a. Chr.

Schaffarich greșese, când pune Mangalia în locul Tomisului, asemenea — zice Papadopoulos Vretos ³⁾ — greșeste și geograful grec Meletius, ca și Coray și Grosselin, când zic, că s'a mai numit Pangallia.

După o monedă rămasă de pe timpul lui Caracala, se vede că orașul a fost fortificat

¹⁾ Lib. VII. Cap. VII.

²⁾ Lib. XXVII. Cap. V.

³⁾ Op. cit. p. 189.

și cu porți, ceea ce înseamnă, că sub Romanii era destul de mare și că portul său era vizitat de o mulțime de vase.

Genovezii în secolul de mijloc, făcuseră din Mangalia un port destul de mare, dacă judecăm după lungimea cheului, ale cărui ruine se văd și astăzi și nu e de necrezut, că cifra populației să fi fost prin secolele XII și XIII de 30.000 suflete.¹⁾

Urmele întăririlor ce au înconjurat orașul se pot vedea încă și sunt destul de pronunțate, mai ales în partea de Nord, lângă cazarma infanteriei.²⁾

În 1850, orașul Mangalia era reședința districtului cu acest nume și nu număra mai mult de 80 case, locuite de 75 Turci și 5 rayale (Bulgari), în total cam vre-o mie suflete.³⁾ Această populație se ocupa mai mult cu pirateria, de cât cu comerțul grânelor.

Portul expus vânturilor de Nord, naufragiile erau dese vara, și mai cu seamă iarna, din cauza ceței și val de nenorocirii navigatori, cari cădeau în cursele Mangalienilor, renumiți prin hoțiile lor pe Mare.

Aga din Mangalia avea sub jurisdicțiunea sa mai multe sate locuite de Turci, care se ocupa cu agricultura. Caza coprindea 35 sate locuite de 393 familii Turci și 5 Bulgari, producea până la 40.000 kile grâu, din care nu se exporta anual de cât 7—8 nave.

În 1829, orașul a fost distrus; ciurma se încinsese; se crede că a fost adusă aci cu muniția luată de la omeni, care muriseră de această boală, în alte părți ale teatrului de operațiune.⁴⁾

Hagi-Mehmet-Aga, un bătrîn de 80 ani, afirma în 1850, că bunicul său a vălăturat digul, care apăra altă dată vasele din port, contra vânturilor. Acest zid avea o lățime așa de mare, că două căruțe puteau merge alături pe el.

Din bătrîni, bunicul lui Mehmet scia, că acel dig era ornat d'asupra cu statu de marmură.

Construcția digului — adaogă I. Ionescu — se urcă la o vechime înaintată, acum (1850) e la 2 picioare sub apă, și când Marea e liniștită, se zărește în câte-va părți. Incepe din partea orașului numită Kisle-Buroa (azi este biserica greacă) și merge în Mare, până la o depărtare de 80 metri, lăsând între zid și țărm un loc gol (portul).

Intrarea năvilor în port se prelungește până aproape de lacul Mangalia, care comunică cu Marea (1850).

Pe una din pietre găsite în Mare — se zice — că un armean ar fi citit o inscripție în limba armeană, cum că portul a fost construit de Armeni. Turcii însă nu cred spuselor lui.⁵⁾

În războiul din 1877, Mangalia de 3 ori devastată și arsă de bași-buzuci, a fost redusă la o grămadă de ruine, iar populația fugise în masă.

Numai după venirea Rușilor, câte-va familii încep a se reîntoarce și s'a putut evalua populația orașului la 1600 suflete aproape⁶⁾

Astăzi orașul răsare din ruine; are câte-va strade curate, case mari; vechiul conak turcesc s'a prefăcut din 1890, într-o măreță clădire încăpătoare sub-prefecturii și judecătorei; totuși orașului îi mai trebuie mult, ca să iasă din starea mizerabilă, în care a zăcut în decursul secolului al XIX-lea.

Se crede, că Mangalia va deveni un port maritim de oarecare importanță, de aceea se construise un solid pod de lemn lung de 150 metri în Mare (capătul de la țărm începe de la Primărie); dar în urmă văzându-se că nu aduce nici un folos, s'a lăsat în părăsire, iar acum nu mai există.

În timpul verii, orașul este vizitat de câte-va familii, pentru băile de Mare și cele sulfuroase. Pretutindenii în Dobrogea, Marea nu are o plajă mai întinsă și mai frumoasă ca

¹⁾ Drăghirescu, op. cit. p. 210 apud D'Hogguer, op. cit. p. 38—39.

²⁾ O descriere amănunțită e făcută de autor în «Buletinul publicațiilor militare» din 1892

³⁾ Papadopoulos, op. cit. p. 189 și Ionescu, op. cit. pag. 32.

⁴⁾ Moltke, Campagnes des Russes en 1829 Vol. II.

⁵⁾ I. Ionescu, op. cit. p. 32—33

⁶⁾ D'Hogguer, op. cit. p. 39

la Mangalia la închizătura lacului, apoi apele sulfurose ne-având instalațiuni, sunt foarte puțin căutate.

Numai făcându-se o linie ferată de la Constanța sau Medgidia, Mangalia ar putea căpăta importanța ce merită. Lacul său ar oferi un excelent adăpost marinei noastre de război și portul Mangalia cu puține cheltuieli, reparându-i-se digul genovezilor, ar putea să fie frecventat de vapore. De sorta orașului ar depinde aceea a întregii plăși Mangalia, căci comerțul fiind mai activ în port, populațiunea ar eși din starea de acum înapoiată, agricultura și crescerea vitelor ar lua un mai mare avânt.

Ca construcțiuni, orașul ar putea fi împărțit în două: partea de pe coasta Mării până la Conak, are case mai mari, spațioase și igienice, străde largi, drepte, curate și pavate; a doua este mahalaua tătarăască cu case mici, pe alocurea bordeie, străde strâmte, întortochiate și murdare.

Ruinele dau un aspect trist, care unit cu cântecul cobitor al cucuvaiei, fac călătorului impresia unui cimitir locuit.

De administrația Mangaliei depinde și cătunul *Două Mai*, la 4 km. spre S. de oraș, pe drumul ce duce la Ilanlık; e un sat compus din scopii aduși din Bucuresci, Iași și Galați și stabiliți aci de Mih. Cogălniceanu, fondatorul satului; apoi la Nord de Mangalia, câte-va colibe de grădinari compun satul *Cumarova*, la 4 km. spre N. de oraș, între șosea și Mare.

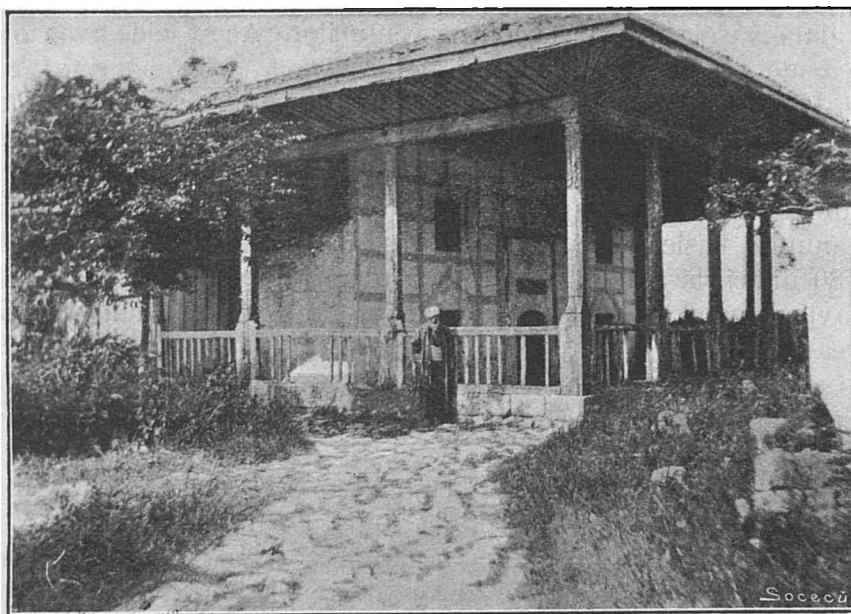

Fig 85. — Giamia din Mangalia.

Spre Cumarova sunt viile orașului, care produc struguri de proastă calitate; despre acești struguri vorbea Peyssonnel ¹⁾ în 1787; așa dar aceste vii sunt foarte vechi.

Comuna se învecinește la N. cu Tatlageac; la V. cu Gheringek; la S. cu Sarighiol și la răsărit cu Marea.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 461.

Budgetul are 31.291 lei la venituri și 26.948 lei la cheltuieli, rămânând un excedent în plus de 4.343 lei; sunt 342 contribuabili.

Orașul are două școli: una de fete și una de băieți, cu 2 învățători și 95 elevi.

Biserici sunt două: una grecească foarte veche, are hramul Sf. Niculae și una românească, cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în 1884; fie-care are preotul ei și câte 2 cântăreți. Protestanții au o casă de rugăciune. Giamii sunt două cu trei hogi; pe lângă două din ele e câte o școală.

¹⁾ Traité sur le commerce de la Mer Noire, Vol. I, p. 93.

La Mangalia converg 3 șosele: de la Constanța, Topraisari și Caraomer.

11. *Comuna Musurat*. Așezată în basinul lacului Tuzla, comuna Musurat este mai aproape de Constanța (23 km.), de cât de Mangalia (28 km.) Ea se compune din următoarele sate: *Musurat*, ca reședință, la izvorul riușorului cu acelaș nume, e mai bine îngrijit ca celelalte din plasă, grație stăruințelor proprietarului moșiei, D-lui Hagi Pandele, care posedă în sat o foarte frumoasă vilă. Ar trebui să se dea mai mare impuls populațiunii să-și planteze salcâmi și arbori fructiferi. Pe riu mai jos, satul *Urluchioi*, multă vreme părăsit, a căzut în ruină; acum e locuit de o familie; la 2 km. de el spre Sud, pe șoseaua Constanța-Mangalia, satele *Ceatmalar* și *Carli-kioi*, în dreapta și stânga șoselei. *Ceatmalar* e părăsit din vremea ultimului război și nu se mai cunoște de cât cimitirul.

Carli-kioi a început de câțiva ani a fi locuit de Români. La 2 km. spre apus de *Carli-kioi*, sunt alte două sate: *Buiuk și Kiuciuk Muratan*, formate din bordeie tătăresci, grupate unul lângă altul împrejurul a două giami.

Comuna se învecinește la N. cu *Osman-facă* și *Tekirghiol*; la E. cu *Tuzla*; la S. cu *Tatlageac*; iar la V. cu *Gheringek*.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 244. Primăria clădită la 1880.

Budgetul are 5.470 lei la venituri și 2.449 lei la cheltuieli, rămânând un excedent în plus 3.191 lei; sunt în comuna 271 contribuabili.

Are o școală în satul *Musurat*, cu un învățător și 37 elevi. Sunt 4 giami: două în *Musurat* și câte una în cele două *Muratan*. Pe lângă ele-care giamie se află câte o școală.

Prin comună trece șoseaua: *Constanța-Topraisari-Cavaclar*, apoi mai sunt drumuri ordinare spre: *Topraisari*, *Uzumular*, *Elibichioi*, *Osman-facă*, *Abdulah*, *Hasiduluc*, *Tekirghiol*, *Tuzla* și *Perveli*.

12. *Comuna Osmancea* e formată numai dintr'un singur sat, *Osmancea*, așezat în pantă pe rîsta unei văi ce se prelungește spre *Agemler*, în dreapta șoselei *Constanța-Cavaclar*; satul e departe de 33 km. către N.V. de reședința plășii.

Satul n'are nimic deosebit de celelalte, case mici, lipsă de apă și plantații, dau înfățișarea sălbatecă întregii văi, pe care se mai află *Agemler* și *Edilkioi*.

Numai primăria *Osmancei* nu seamănă cu a vecinilor sale; aci avem un local mai prezentabil, construit în piatră și învelit cu olane, pe când casele sunt învelite cu pământ sau șovar. A fost clădită în 1882.

Se învecinește la N. cu *Bülbül*; la E. cu *Edilchioi*; la S. cu *Enghez* și la V. cu *Agemler*.

Repartiția suprafeții și populației este, arătată la plasă. Case sunt 177. Sunt în sat 3 giami. Școala e clădită în 1896, are un învățător și 29 elevi. Mai sunt și două școli turcesci.

Budgetul ei constă din 1.775 lei la venituri și 939 lei la cheltuieli, rămânând un excedent de plus 835 lei; contribuabili sunt 150.

Șoseaua vicinală pune în legătură comuna cu *Musurat* și *Cavaclar*; drumuri ordinare sunt spre: *Agemler*, *Copadin*, *Bülbül*, *Uzumlar*, *Topraisari*, *Edilchioi*, *Enghez*, *Casacci* și *Sofular*.

13. *Comuna Osman-facă*. Pe platoul monoton al *Topraisarului*, pe șoseaua ce vine de la *Hasiduluc* și la 21 km. spre S.E. de *Constanța*, se află comuna *Osmanfacă*, compusă din satele: *Osman-facă*, un grup de case și bordeie dogorite de arșița soarelui și bătute de vânturile iernii, fără adăpost și fără plantații; *Ebechio* la 4 km. spre S.V. de reședință, e un sat tătăresc, miserabil, ca și *Abdulah*, așezat la 5 m. spre S.E. de *Osman-facă*.

Se învecinește la N. cu *Murfatlar* și *Omurcea*; la V. cu *Bülbül*; la S. cu *Edilchioi* și *Topraisari*; iar la E. cu *Tekirghiol*.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 312.

Budgetul comunei constă din 12105 lei la venituri și 7823 lei la cheltuieli, rămânând un excedent în plus de 4382 lei; sunt 362 contribuabili.

În satul de reședință se află o biserică cu hramul Sf. Împărați *Constantin* și *Elena*, clădită în 1890, are un preot și 2 cântăreți; mai sunt și 5 giami: trei în *Osman-facă* și

câte una în celelalte două sate ; sunt deservite de 5 hogi. În Osman-facă este și o casă de rugăciuni protestantă.

Școală românească, nu este ; în cele 3 sate se află câte o școală mahomedană, conduse de hogi.

La Osman-facă se încrucișează mai multe drumuri ordinare, ce vin de la : Bülbul, Kiuciuk-Murfat, Murfatlar, Omurcea, Hasancea, Mahometcea, Hasi-duluk, Tekirghiol, Musurat, Topraisari, Uzumlar, Edilkioi, Osmancea, Agenler și Copadin. Are și șoseaua spre Hasi-Dülük.

Pe la *Elibeichioi* sau *Ebechioi*, mai trece și drumul Mangalia-Copadin.

14. *Comuna Sarighiol*. Tot colțul S.-Estic al Dobrogei, între lacul Mangalia și porțiunea de frontieră de la Mare până la ruinele satului *Caceamac*, în dreptul pietrii No. 29, e ocupat de comuna Sarighiol, care coprinde : *Sarighiol*, satul de reședință, pe valea prelungită a lacului Mangalia, la 17 km. spre apus de oraș, e clădit pe panta văii, are case mici și bordeie din care miseria și murdăria și a făcut cuib la o laltă cu populația ; mai la răsărit, tot pe vale, un grup de câte-va bordeie, poartă numirea de satul *Arbasi* ; un alt sat la respântia drumurilor acestei regiuni este *Hagilar*, la 4 km. spre S.E. de reședință ; pe țărmul de sud al lacului, cam în fața băilor sulfuroase, se zărește satul *Caracicula*, cu case mai binișor îngrijite ; lângă el spre răsărit se află ruinele a două sate *Mustegep* și *Cerige*, locuite vara de câte-va țârle de oi ; între ele se află o peșteră foarte lungă și curiosă (vezi partea geologică) ; *Caceamac* e de asemenea un fost sat părăsit, din care n'a rămas decât cimitirul, care să-și poarte numele ; în fine la frontieră, satul *Ilanlık*, sau mai bine un grup de vre-o 38-40 case și bordeie, locuite de cea mai puțin ospitalieră populație a Dobrogei, de Găgăuți.

Am stat în acest punct al frontierei două luni, în care timp am suferit îngrozitor de lipsa de alimente, pe care trebuia să mi le procur din Mangalia ; nici lemne, nici apă nu poți găsi cu înlesnire ; populația se servește iarna cu turte de balegă și cu bălări uscate, iar vara nu i-am vădit făcând foc, ci se hrănesc cu brânză.

Un singur puț e în tot satul și apa se scote cu vârtelul de la mară adâncimi ; în timpul zilei numai câinii rămân în sat, totă populația pleacă la muncă ; terenul este pietros și abia poate să dea existența nenorocitelor suflete ale *Ilanlık*ului. E greșită statistica, ce numește Români, pe locuitorii neospitalieri ai acestui sat.

Se învecinește la N. cu Mangalia și Gheringek ; la V. cu Keragi ; la S. cu Bulgaria ; iar la răsărit cu Marea-Négră.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Case sunt 437, din care 27 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comunei consistă din 8093 lei venituri și 2603 lei cheltuieli, rămânând un excedent de 5490 lei ; sunt 316 contribuabili

Biserici ortodoxe, nu sunt. Acum s'a construit o biserică la Caracicula.

În Sarighiol e o casă de rugăciuni protestantă. Sunt și 3 giarni, în Arbasi, Hagilar și Sarighiol.

Școală este una în Caracicula (fără local propriu), cu 29 elevi și 1 învățător. La Hagilar e școală turcă.

Pe la Nordul comunei trece șoseaua Mangalia-Caraomer, din care se ramifică două drumuri comunale spre Sarighiol și Arbasi.

Diagonal de la Mangalia spre Copuci trece un drum pe la Hagilar, unde se încrucișează drumurile venind dinspre *Ilanlık*, Caracicula, Arbasi, Sarighiol, Acargea și Hoscadin. Peste frontieră este drumul Mangalia-Două Maii-Ilanlık și drumurile de la Akargea (trece pe la piatra No. 30) și Caceamac.

15. *Comuna Tatlageak*. E așezată în basinul lacului cu acest nume, călare pe șoseaua Constanța-Mangalia, la depărtare de 13 km. spre N. de cel din urmă oraș.

Comuna se compune din : *Tatlageacul-Mare* (în dreptă șoselei, venind de la Mangalia) și *Tatlageacul-Mic* (în stânga), la 3 km. departe unul de altul. Casele sunt mici

grupate împrejurul giamiilor; satele sunt mai mult tătăresci, de cât-va timp s'au stabilit câte-va familii de Români.

Se învecinesc la N. cu Tuzla și Musurat; la E. cu Marea; la S. cu Mangalia; iar la V. cu Gheringek și Tuzla.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 217, din care 38 bordeie.

Primăria a fost construită în 1881.

Budgetul comunei are 3705 lei la venituri și 1716 lei la cheltuieli, rămânând un excedent de 1989 lei; sunt în comună 206 contribuabili.

Școală și biserică, comuna n'are. Sunt 4 giami, câte 2 în fie-care sat.

În fie-care sat se află câte o școală turcăscă.

După cum am arătat, șoseaua Constanța-Mangalia trece printre cele două sate, care se mai leagă prin drumuri comunale cu satele învecinate: Ascilar, Gheringek, Perveli, Mangea-Punar și Tuzla.

16. *Comuna Topraisari*. La pôlele de miază-zi ale delului Topraisari și pe șoseaua Constanța-Amzaci, la depărtare de 23 km. spre S.V. de Constanța, dăm peste satul *Topraisari*, reședința comunei. Se cunoște din depărtare de 10 km. venind din oricare parte, după vârfurile a doi stejari seculari, singurii în totă plasa Mangalia. Prezența lor aci denotă, că pe vremuri de demult regiunea sterpă și monotona a sudului Dobrogei era acoperită de păduri întinse de stejari, pe care numai tăierea fără control a Turcilor le-a distrus cu desăvârșire.

Satul este o excepție fericită de restul plășii; are case mari, strade regulate ce cad perpendiculare pe șosea; lipsa de apă e și pe aci foarte mult simțită.

Pendinte de comună mai e și satul *Mangea Punar al Topraisarului*, înființat de curînd de o colonie germană, muncitoare și cu o viață ce poate servi de exemplu populației marginase; are case frumoase, sănătoase și curate.

Comuna se mărginește la N. cu Osman-facă; la E. cu Musurat; la S. cu Gheringek și la V. cu Edilkioi.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 219. Primăria are local închiriat.

Budgetul comunei numără la venituri 2630 lei și la cheltuieli 2513 lei, avînd un excedent de 117 lei; sunt 209 contribuabili.

Comuna are o casă de rugăciune; giami sunt trei.

Școala există în comună, clădită la 1892, e condusă de un învățător și frecventată de 35 elevi. Germanii au o școală a lor.

Șoseaua județiană trece prin Topraisari, care se leagă prin drumuri ordinare cu satele: Uzumlar, Osman-facă, Abdulah, Musurat, Urlukioi, Karli-kioi, Muratan, Amzaci și Edilkioi.

17. *Comuna Tuzla*. Tot litoralul Mării, între lacurile Tuzla și Tatlageak, e ocupat de comuna Tuzla, compusă din 3 sate: *Tuzla*, pe șoseaua vicinală de pe lângă țărmul Mării, la 22 km. de Mangalia și la 24 de Constanța, în apropiere de vechiul Stratonikia, pe ruinele căruia s'a ridicat azi frumosul far, cu lumină ce apare o secundă, după 15 secunde.

Satul se află pe șosea, e neregulat, constând din mai multe grupuri de case înșirate pe șosea și vre-o 5 strade laterale. Pe șosea se află Primăria cu local bun, lângă ea școală igienică și spațioasă; în fața lor două hanuri mari, care de când s'a construit noua șosea prin Tekirghiol și Urlukioi, au cam decăzut; *Perveli* la 10 km. spre S.V. de reședință, e un sat format dintr'un grup de case mici. Pe drumul Tuzla-Cumarova, la 6 km. spre sud de reședință, s'a înființat de vre-o 10 ani satul german *Mangea-Punar al Tuzlei*, tot așa ca al Topraisarului. Locuitorii au transformat cu totul această regiune. Comuna se mărginește la N. cu Tekirghiol; la E. cu Marea; la S. cu Tatlageac și la V. cu Musurat.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 330, din care 7 bordeie.

Budgetul comunei constă din 6,002 lei la venituri și 2,527 lei la cheltuieli, rămânând un excedent de 3,475 lei; sunt 295 contribuabili. Primăria reparată în 1900.

În Tuzla e o biserică cu hramul Sf. Ecaterina, clădită în 1887, are un preot și 2 cân-

tărești. Tot aci se mai află și două gîmii și una în Perveli. Germanii au o casă de rugăciune în Mangea-Punar.

Școala are un învățător și 36 elevi. A fost clădită în 1892. Sunt și 2 școli turcești în Tuzla și Perveli.

Șoseaua Agigea-Mangalia trece prin Perveli; iar cea vicinală trece pe la Tuzla; alte drumuri ordinare sunt spre: Gheringek, Amzaci, Muratan, Topraisari și Musurat.

e) **Plasa Silistra-Nouă.** Aceasta e regiunea de tranziție între Dobrovia și Deli-Orman. Acoperită de păduri întinse, prin care șerpuiesc mici pârâiașe cu apă cristalină, plasa Silistra Nouă diferă sub toate raporturile de plășile Medgidia și mai ales Mangalia.

Aci avem o populațiune mai bogată și mai ospitalieră; satele au înfățișarea unor locuințe omenești, cu case mari, spațioase și curate; hrana diferită de a Tătarilor; apa este mai abondentă și la mai mici adâncimi, precipitațiunile atmosferice, mai dese din cauza pădurilor.

Pe aci însă hoțiile și tâlhăriile să făceau chiar la mijlocul zilei și la adăpostul pădurilor, ce se țin lanț până dincolo de frontieră.

Desele prădăciuni ce se făceau la drumurile mari, au obligat administrațiunea în multe rânduri să înființeze la Enisemlia o sub-prefecură, numită «*Traian*», care dura până când tâlhăriile se stârpiu. Potere nenumărate au cutrecerat ani întregi pădurile Dobrovicei de sud, care ne avînd o limită naturală spre Bulgaria, bandiții treceau frontiera printre pichete, sau se adăposteau prin păduri. Acum s'a stricat cu desăvîșire cuiburile acestor tâlhari, deveniți spaima Dobrovicei, până mai acum câțiva ani.

Pârâiașele ce nasc din fîntîni, după un curs de câțiva kilometri, se pierd pe sub pămînt, ne-avînd nici o scurgere spre Dunăre.

Posițiunile sunt sălbatice dar încântătoare; văile, de și fără nici un curs de apă, totuși țărmurite pe dreapta și stînga cu tufărișuri și păduri, dau tabloului un farmec deosebit, călătorului o priveliște frumoasă, locuitorilor adăpost contra intemperiilor și întregii regiuni bogăția din Nordul provinciei.

Se învecinește la N. cu Dunărea; la E. cu plășile Medgidia și Mangalia, de care se desparte prin lacul Vederósa, valea Polucci, delurile Polucci, Uzum-culac-Bair, valea Bal-dârnac-ceair, iar la S. cu Bulgaria.

Suprafața plășii este de 119,988 hect.

COMUNI	NEPRODUCTIV HECT.			Păduri Hect.	PRODUCTIV HECT.		Suprafață Hect.
	Vatră	Izlaz	Drumuri, ape, stuf și stînci		Al locuitorilor	Al Statului	
Almaliu	87	415	61	—	2062	1399	4024
Aliman	21	105	84	—	1739	1093	3042
Asarlic	52	257	159	1440	3523	942	6373
Bugeac	21	107	1113	67	481	625	2414
Bairamdede . .	70	349	325	—	4263	1839	6846
Beilic	49	241	394	60	3995	1194	5933
Canlia	28	142	135	10	2239	1080	3634
Caranlic	37	183	364	720	2506	2182	5992
Carvan	15	75	77	840	2073	2208	5378
Cuzgun	35	178	122	2630	2531	300	5796
Dobromir . . .	56	213	181	1030	3464	414	5358
Esechioi	54	272	118	357	3505	1124	5430
Enisemlia . . .	74	367	247	1015	3574	205	5482
Gârlița	49	245	122	—	3436	1388	5240
Ghiuvegea . .	26	129	59	—	2343	1027	3584
Hairamchioi . .	101	507	195	4540	8100	423	13866
Lipnița	54	261	585	139	3777	851	5667
Mârleanu . . .	25	126	1000	—	2016	723	3890
Oltina	62	230	2404	492	2393	329	5910
Ostrov	120	—	1569	1228	1300	132	4340
Parachioi . . .	30	147	72	1680	1673	224	3826
Regep-Cuius . .	28	142	36	1180	1753	1259	4398
Satul-Nou . . .	26	127	84	243	2064	1012	3556
Total	1120	4918	9506	17671	64810	21963	119988

Populația este de 30.163 suflete, cari repartizate pe comune și naționalități, sunt:

COMUNE și SATE	Români	Greci	Bulgari	Armeni	Turci	Tătari	Sârbi	Francezi	Germani	Unguri	Ruși	Munteneg.	Evrei	Alte nații	TOTAL
Almaltu	11	—	1864	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1678
Aliman	608	7	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	635
Asarlic	31	9	424	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	468
Cherim-Cuiusu	406	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	410
Ghiol-Punar	286	—	301	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	587
Total	723	9	727	4	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1465
Bugeac	329	—	86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	415
Bairamdede	402	6	5	3	—	708	—	—	10	2	—	—	—	—	1136
Cialmargea	—	—	—	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	—	38
Total	402	6	5	3	—	746	—	—	10	2	—	—	—	—	1174
Bac-Cuiusu	N e p o p u l a t														
Beilic	1048	2	4	5	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1070
Demircea	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120
Total	1168	2	4	5	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1190
Canlia	23	—	1031	—	29	—	—	—	—	5	—	—	—	—	1088
Carvan-Mare	21	—	143	—	35	20	—	—	—	—	—	—	—	15	234
» Mic	106	—	144	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	10	285
Velichioi	270	—	—	—	139	—	—	—	—	—	—	—	—	—	409
Total	397	—	287	—	199	20	—	—	—	—	—	—	—	25	928
Caranlic	496	—	4	8	52	26	—	—	—	—	—	—	—	—	586
Curu-Orman	143	—	3	—	168	34	—	—	—	—	—	—	—	—	348
Total	639	—	7	8	220	60	—	—	—	—	—	—	—	—	934
Caraamat	336	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	336
Cuzgun	659	2	2	15	4	—	—	—	—	—	—	—	1	10	693
Urluia	323	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	323
Total	1318	2	2	15	4	—	—	—	—	—	—	—	1	10	1352
Dobromir-din-dél	117	6	230	6	96	21	—	—	—	—	—	—	—	—	476
» » vale	12	—	514	—	120	6	—	—	—	—	—	—	—	34	686
Total	129	6	744	6	216	27	—	—	—	—	—	—	—	34	1162
Cuiugiuc	4	5	573	—	182	—	—	—	—	—	—	—	—	—	764
Esechioi	13	—	576	—	177	183	—	—	—	—	—	—	—	—	940
Total	17	5	1149	—	359	183	—	—	—	—	—	—	—	—	1713
Bazarghian	274	—	9	2	88	78	—	—	—	—	—	—	—	—	451
Ciucurchioi	1	—	—	—	110	91	—	—	—	—	—	—	—	—	202
Enişemlia	66	—	90	—	90	2	—	—	—	—	—	—	—	—	248
Nastradin	187	16	68	—	48	22	3	—	—	—	—	—	—	—	344
Techchioi	286	—	2	2	118	46	—	—	—	—	—	—	—	—	454
Total	814	16	169	4	454	239	3	—	—	—	—	—	—	—	1699
Galita	2	—	421	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	423
Gârlița	24	—	1004	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1029
Total	26	—	1425	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1452
Calaigi	10	—	—	—	278	98	—	—	—	—	—	—	—	—	386
Ghiuvegea	270	—	1	—	31	17	1	—	—	—	—	—	—	27	347
Total	280	—	1	—	309	115	1	—	—	—	—	—	—	27	733
Başpunar	35	—	—	—	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	215
Caraaci	342	—	—	—	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	417
Demircea	286	—	—	—	—	67	—	—	—	—	—	—	—	—	353
Hairamchioi	514	4	3	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	551
Malcoi	N e p o p u l a t														
Sevendic	N e p o p u l a t														
Skender	—	—	—	—	37	57	—	—	—	—	—	—	—	—	94
Total	1177	4	3	—	322	124	—	—	—	—	—	—	—	—	1630
Coslugea	676	—	4	—	11	—	—	—	2	—	—	—	—	—	693
Lipnița	13	—	748	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	761
Total	689	—	752	—	11	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1454
Mârleanu	1100	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1102
Câșla	137	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	137
Oltina	1392	1	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1403
Total	1529	1	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1540
Ostrov	2805	57	69	46	27	—	—	1	24	5	3	2	37	21	3097
Parachioi	916	4	14	4	11	—	1	—	1	3	—	—	—	10	964
Regep-Cuiusu	3	—	5	—	246	154	—	—	—	—	—	—	—	—	408
Techederesi	140	—	3	—	172	36	—	—	—	—	—	—	—	—	351
Total	143	—	8	—	418	190	—	—	—	—	—	—	—	—	759
Pârjovia	200	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	202
Satul-Noi	709	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	711
Total	909	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	913
Total pe plasă	17238	125	8148	114	2601	1704	6	1	40	15	3	2	38	129	30163

Densitatea populației este de 25 locuitori pe kilometru patrat.

Reședința plășii este în orașul Ostrov.

Coprinde două comune urbane (Cuzgun și Ostrov) și 21 comune rurale.

1. *Comuna Aliman*. Pe țărmul apusan al lacului Vederósa, la 6 km. departe de Dunăre și la 46 km. spre N.E. de Ostrov, se întinde frumoasa comună *Aliman*, compusă numai dintr'un singur sat, așezat în amfiteatru pe clina delului ce coboară în lac; are case spațioase, igienice și curate, înconjurate mai toate de grădini cu arbori fructiferi și legume.

Se învecinește la N. cu Rașova, de care se desparte prin gârla Veriga; la E. tot cu această comună, despărțită prin bălțile Vederósa, Limpezișul și Șarpu și prin valea Polucci; la S. cu Belicu, de care se desparte prin delul Kiorcuiusu; la V. cu comuna Mârlénu, despărțindu-le delul Zbreia.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 167, din care 9 bordeie. Primăria a fost clădită în 1883.

Budgetul se compune din venituri de 2.077 lei și cheltuelile sunt de 1.595 lei, rămânând deci un excedent de 482 lei; sunt în comună 103 contribuabili.

Biserica are hramul Adormirea Maicei Domnului, e clădită de locuitori și întreținută de comună, are un preot și 2 cântăreți. A fost clădită în 1880.

Școala este rurală mixtă, condusă de un învățător și frecventată de 96 elevi.

Comuna se găsește la depărtare de 7 km. spre N. de șoseaua vicinală Medgidia-Cuzgun-Ostrov.

Pe malul drept al Dunării vine de la Rașova o șosea vicinală pe lângă lacul Vederósa, până la Cuzgun; în această șosea duc de la Aliman trei drumuri. Șoseaua nu e încă executată. Aliman mai e în legătură prin drumuri naturale cu Arabagi, Mulciova, Polucci, Dedebali, Bac-cuiusu, Demircea și Mârlénu.

2. *Comuna Almalîu*. Intre deluri acoperite cu vii, cari dau un vin negru foarte bun, stă ascunsă comuna *Almalîu*, compusă numai dintr'un sat, departe la 5 km. spre S.V. de Ostrov, pe rîșorul Almalîu. E locuită de Bulgari; are case frumoase înconjurate de grădini cu arbori, strade drepte și curate; aspectul satului în general e din cele mai plăcute și reproduce întru cât-va pe acel al satelor din Nordul Dobrogei.

Se învecinește la N. cu Ostrov, de care se desparte prin delurile Icral-ceaia-Bair, Trâncovița și Cărămida; la E. cu Gârlița, de care se desparte prin ezerul Gârlița; la S. cu Bulgaria, despărțită prin valea Regederesi-ceair și cu comuna Esehioi, de care se desparte prin valea Canara-Ceair.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 385.

Primăria a fost clădită în 1880.

Budgetul ei este de 6.366 lei la venituri și 3.518 lei la cheltueli, rămânând un excedent de 2.847 lei; sunt în comună 357 contribuabili.

Biserica comunei are hramul Înălțarea Domnului și e deservită de 2 preoți și 2 cântăreți. A fost clădită în anul 1828.

Școala rurală mixtă e întreținută de Stat, are un învățător și o învățătoare; frecventată de 68 elevi. Localul clădit în 1881.

De la Ostrov duce la Almalîu o șosea vicinală, nu tocmai în bună stare. Ea a fost construită sub Turci; mai sunt și drumuri ordinare spre Ostrov, Bugeac și peste frontieră.

3. *Comuna Asarlîk*. De la piatra frontieră No. 19 spre Nord, până în valea Urluia, se întinde în formă alungită comuna Asarlîk, departe la 43 km. spre S.E. de Ostrov.

Se compune din satele: *Asarlîk*, pe fundul unei văi păduroase ce vine din Bulgaria; aci se află un însemnat punct de pază cu cazarmă pentru o companie; în fața cazarmii s'a ridicat în 1881, biserica, prin stăruințele și aprobe cu cheltuiala căpitanului Lerescu. Satul are câte-va case mai mari, brutărie, mai multe cărciumi; bordeiele și căsuțele nu lipsesc, totuși înfățișarea satului este plăcută. Lângă cazarmă se află o cismea ce dă naștere unui mic curs de apă, care udând satul se duce a se pierde prin păduri.

Ceea ce face și mai plăcută poziția satului, sunt pădurile care țărmuresc valea și se întind lanț pe frontieră; văile secundare sunt așa de întortochiate, în cât adese ori te

poți rătăci prin ele. Drumurile sunt colite ca și frontiera, așa că de o dată te vezi pe teritoriul bulgar, fără să știi. Din vârful unui del pleșuv un tablou încântător se desfășoară în toate părțile. Pe aci sălbăticia este unită cu frumosul.

Asarlık este satul de reședință; la N. de el pe valea lungă a Urluiei și la 6 km. departe, se află satul *Ghiol-Punar* și lângă el la 2 $\frac{1}{2}$ km. spre N., satul *Nargilar* în cotul văii, de care trecând mai la Nord la 3 km. se află satul *Kerim-Cuiusu*. Numai valea împădurită pe cîste dă acestor cătune un aspect plăcut prin poziția lor; interiorul este miserabil, cu case mici și bordeie.

Comuna ast-fel alcătuită se învecinește la N. cu orașelul Cuzgun; la E. cu comuna Enige; la V. cu Enişemlia; iar la S. cu Bulgaria și cu comuna Hairamchioi.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Case sunt 369, din care 71 bordeie. Nargilar este părăsit.

Primăria clădită în 1893.

Budgetul comunii constă în 4332 lei la venituri și 3440 lei la cheltuieli, rămânând un excedent de 791 lei; sunt 208 contribuabili.

Biserica are hramul Adormirea Maicei Domnului și e deservită de un preot și un cântăreț.

Școala rurală mixtă a fost clădită la 1884, e condusă de un învățător și frecventată de 56 elevi.

Satul de reședință e așezat în apropiere de șoseaua Constanța-Ostrov, din care se bifurcă o șosea, de la Enişemli la Asarlık. Din Asarlık e un drum care duce spre satele celelalte ale comunii, cum și mai multe altele care duc peste frontieră și spre satele: Dobromir, Teke-kioi, Nastradin, totă valea Urluia, pe valea Borungea, la Sevendic și Hairamchioi.

4. *Comuna Bugeak*. Unghiul coprins între lacul Gârlița și Dunăre este ocupat de comuna Bugeac, compusă numai din satul *Bugeac*, așezat pe țărmul nordic al lacului, la 6 km. spre răsărit de Ostrov. Satul are aspect plăcut, cu case bine zidite, igienice și înconjurate de grădini.

Se învecinește la N. cu Dunărea; la E. și S. cu comuna Gârlița, de care se desparte prin lacul Gârlița și gârla Dervent; la V. cu Almaliu și cu orașul Ostrov, de care se desparte prin delul Cărămidei și delul Bugeacului.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 111.

Primăria clădită în 1880.

Budgetul are 2632 lei la venituri și 2593 lei la cheltuieli, rămânând un mic excedent de 39 lei; sunt 90 contribuabili.

Biserica are hramul Sf. Atanasie, a fost construită în 1862 și e întreținută de comună; are un preot și un cântăreț.

Comuna are o școală rurală mixtă, cu un învățător și 43 elevi. Clădită în 1880.

Prin Bugeac trece șoseaua Ostrov-Medgidia. Satul mai e în legătură prin drumuri naturale cu satele învecinate.

5. *Comuna Bairamdede*. La încrucișarea mai multor drumuri ce vin de la Medgidia și Mangalia, departe de 60 km. spre S.E. de Ostrov se întinde comuna Bairamdede, compusă din următoarele două sate: *Bairamdede*, trist, lipsit de arbori și apă, are case mici răspândite fără nici o regulă; *Cialma-Argea* sau *Cialmargea*, pe valea ce vine de la Calfachioi; e un grup de vre-o opt case așezate în fundul acestei văi sălbatice.

Se învecinește la N. cu satul Bekter; la V. cu comuna Hairamchioi; la S. cu comuna Caraomer și la E. cu Cazâl-Murad.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 299, din care 26 bordeie.

Primăria clădită în anul 1882.

Budgetul ei constă în 5843 lei la venituri și 3423 lei la cheltuieli, rămânând un excedent de 2420 lei; comuna are 318 contribuabili.

Școala are 46 elevi. Mai e și o școală turcăscă.

Biserică nu e; sunt cinci giami: 4 în Bairamdede și 1 în Cealmargea.

Afară de șoseaua Cazâl-Murat-Cavaclar-Constanța, mai sunt drumuri comunale spre: Cazâl-Murat, toate satele de pe valea Borungea, Baș-Punar, Skender, Hairamchioi, Demircea, Armutlia, Docuzaci, Calfachioi, Ghiuvenli și Cavaclar.

6. *Comuna Beilicul*. În dreapta șoselei Cuzgun-Ostrov, pe țărmul sudic al lacului Mârleanu și totă valea ce se deschide spre lac, este ocupată de comuna Beilic, la 38 km. spre N.-E. de Ostrov.

Ea se compune din satele: *Beilic*, așezat pe țărmul apusan al lacului Beilicul, care este o prelungire a lacului Mârleanu; satul are înfățișarea unui amfiteatru, pe clina dealului, casele sunt frumoase, mari și înconjurată de grădini; *Demircea*, la 4 km. spre N. de Cuzgun, lângă șoseaua ce pleacă de la acest orașel spre N. pe malul drept al Dunării la Rașova, e un grup de case frumoase înconjurată de vii; mai la apus de Demircea la 3 km. peste del se află satul părăsit *Bac-Cuiusu*, chiar pe șoseaua Cuzgun-Rașova-Cochirleni.

Comuna se învecinește la N. cu Dunărea; la E. cu Mârleanu, Aliman și Enige, de care se desparte prin lacul Mârleanu, delurile Kior-Cuiusu, Polucci, prin văile Uzun-Culac-Ceair și Ekii-Iuiyk-Alceac; la E. cu Cuzgun și Caranlik; la V. cu Oltina, despărțită prin delurile Oltina, Calburgina și Tuna-Orman.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Case sunt 299.

Budgetul comunei constă din 4375 lei la venituri și 3035 lei la cheltuieli, rămânând un excedent de 1340 lei; sunt 391 contribuabili.

Primăria clădită în 1882.

Comuna are două biserici: una în Beilic, cu hramul Sf. Haralambie, clădită la 1856, și a doua în Demircea clădită la 1874, cu hramul Sf. Treime.

Sunt clădite de locuitori și întreținute de comună. Au doi preoți și 3 oameni de serviciu.

Școală este una rurală mixtă, cu un învățător și o învățătoare; a fost clădită în 1880; e frecventată în mediu de 125 elevi.

Șoseaua Ostrov-Cuzgun, trece pe la Sudul Comunei. De la Cuzgun se ramifică spre N. o altă șosea vicinală, ce trece prin Bac-Cuiusu, pentru a o duce spre Rașova.

Drumuri naturale pun comuna în legătură cu satele învecinate.

7. *Comuna Canlia*. În fundul văii Canlia și pe șoseaua Ostrov-Cuzgun, între lacurile Gârlița și Oltina, la 12 km. spre E. de Ostrov, se află comuna Canlia, compusă din singurul sat, *Canlia*, destul de mare, cu case bine construite pe strade regulate.

Posiția lui este foarte frumoasă; e înconjurat de vii și fie-care casă are grădina ei cu pomi roditori și legume.

Se mărginește la N. cu Satul-Noi; la E. cu Lipnița; la S. cu Gârlița și la N.V. cu Dunărea.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă.

Case sunt 221.

Veniturile comunei sunt de 5.651 lei, iar cheltuielile de 2.281, rămânând un excedent de 3.370 lei; sunt 185 contribuabili.

Biserica are hramul Sf. Voevozi, a fost zidită de comună în 1862 și întreținută tot de ea; un preot și 2 cântăreți o deservesc.

Școală are un învățător și e frecventată în mediu de 70 elevi. Clădită în 1881.

Prin drumuri comunale, Canlia e legată cu satele: Lipnița (aci trece șoseaua Cuzgun-Ostrov), Coslugea, Satul-Noi, Pârjovia, Bugeac, Galița și Gârlița. Prin Canlia trece șoseaua Ostrov-Medgidia.

8. *Comuna Caranlik*. Pe șoseaua Cuzgun-Ostrov, la 4 km. numai de Cuzgun spre apus se deschide o vale frumoasă acoperită cu păduri, ce se țin lanț până la frontieră. Acesta este valea Beilicului.

Dacă urmărim șoseaua către S.-V. pe vale, dăm, după 2 km. de drum, de satul *Caranlik*, reședința comunei cu acest nume. De jur împrejur delurile acoperite cu păduri, dau satului un aspect pitoresc, de și interiorul nu corespunde pozițiunii, de ore-ce are case

mică, pe alocurea bordeie. Mai bine îngrijit, de și mai mic, este satul *Curu-Orman*, așezat nu departe de cîda lacului Oltina.

De la Cuzgun la Curu-Orman sunt 12 km. Acest sat a fost multă vreme spaima călătorilor, jefuiți chiar la miezul-zilei. Cîda lacului se numesce «*la Móra Pașei*»; aci s'au comis, pînă mai anii trecuți, jafuri și chiar omoruri de Țigani din Curu-Orman.

În vara anului 1895 am însoțit în călătorie pe regretatul nostru unchiș, V. A. Urechia. Am fost la Adam-Clissi și veniam spre Parakioi, unde trebuia să mînem nîpnea. Nu mare ne-a fost tîmă, cînd am traversat satul Caranlik, pentru ca apoi pe un drum prin pădure să ne îndreptăm spre Parachioi. Se inserase bine și fără nici o armă ne-am expus prin întunerecul nopții, cu tîte că ni se spusese, că cu cîte-va zile mai 'nainte se făcuse o tîlhărie la drumul mare. De la Caranlik la Parakioi sunt 3 ore de drum; n'am avut nici un pericol. La ajungere am fost întâmpinați de Sub-prefectul plășii, care nu mult s'a minunat de îndrăsnela noastră de a traversa o pădure dese-orî călcată de hoți și în timpul nopții.

Prin 1899 am mai trecut pe la Móra Pașei; era stricată și mutată spre Lipnița; mi s'a spus că prin Martie, morarul a fost prădat și omorît de hoți.

Aci, la Móra Pașei se înființază, cînd sunt călcări de bandiți, un post de soldați pentru paza drumului.

Comuna Caranlik formată ast-fel din două sate, se învecinesce la N. cu comunele Beilicu și Oltina; la E. cu orașul Cuzgun și cu Enisemlia; la S. cu Parakioi și la V. cu Ghiuvegea.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Case sunt 189, din care 41 bordeie. Primăria clădită la 1880.

Veniturile ating țifra de 3.481 lei, iar cheltuielile 2.281. Contribuabili sunt 132.

În Caranlik se află o gîmie și în Curu-Orman, alta.

Șcôla e condusă de un învățător și frecventată de 56 elevi. Clădită în 1881.

Comuna e așezată pe șoseaua Medgidia-Cuzgun-Ostrov.

Mai sunt și drumuri comunale prin pădure spre: Cicur-chioi, Bazarghian, Parakioi, Ghiuvegea și Curu-Orman.

9. *Comuna Carvan*. Tîta zona pădurîsă a frontierei între vîile Gârlița și Canara-ccair e ocupată de comuna Carvan, ce e departe de Ostrov la 25 km. către S.E., la piatra frontieră No. 10. Ea se compune din trei sate: *Carvan-Mare* și *Carvan-Mic*, amîndouă fîrte apropiate, sunt așezate pe valea cu acelaș nume, înconjurate de păduri ce se continuă pînă peste frontieră; casele nu sunt tocmai prezentabile, mici și rîu întreținute ca și stradele. Aci se află și un punct însemnat pe frontieră, în cazarmă se află o companie însărcinată cu paza graniței; la 5 km. mai spre N.E., satul *Velikioi* compus din cîte-va case, are împre urimi frumîse, casele însă sunt mizerabile.

Se învecinesce la N. cu Lipnița, de care se desparte prin delurile Scorci și Sîrt-iol-bair; la E. cu Parakioi despărțindu-se prin valea Satikioi; la S. cu Bulgaria; iar la V. cu Gârlița, despărțită prin vîile Regene-Ceair și Caraghios-culac.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 222, din care 52 bordeie.

Budgetul are la venituri 3481 lei, iar la cheltuieli 2991; contribuabili sunt 215. Comuna n'are biserică; sunt două gîmii cu 2 hogi. (Carvan-Mare și Velikioi).

Șcôla este rurală mixtă cu un învățător și 47 elevi. E la Carvan-Mic; localul e închiriat.

Numai prin drumuri ordinare cele 3 sate sunt în legătură cu: Lipnița, Parakioi, Calaiği, Regep-Cuiusu, Cuiugiuc și Gârlița. De la Carvan pînă la șoseaua Lipnița-Ostrov sunt 5—6 km.

Peste frontieră sunt drumuri la: Cranova, Kutuclu, Zarnici și Kiuciuk-Kainardgi.

10. *Comuna urbană Cuzgun*. În Călătoria sa din 1840, Ami-Boué numeră *Cuzgunul* printre cele 16 tîrguri ale Dobrogiei¹⁾, astăzi nimic n'a rămas din mîreția acestui important

¹⁾ Récueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe. Tom. I. p. 107 (Cuzgun, Rasova, Kustendgé, Man-galia, Hârșova, Măcin, Isaccea, Tulcea, Babadag și alte 7 care aparțin Bulgariei: Eski-Stambul, Koslagik Misivri, Ieni-Bazargik, Kainardji, Kavarna și Balcik).

oraș turcesc, care după tradițiunile locale era pe la începutul vîcuii trecut, pavat, iluminat și fôrte bine întreținut.

Cât de însemnat a fost acest punct de încrucișare al mai multor drumuri ce veniaă din Silistra și Bazargik, se dovedesce din resturile de fortificație ce înconjură orașul, care avea forma unui dreptunghiă cu latura cea mare de 700 și cea mică de 450 metri; la fie-care din cele patru unghiuri se afla câte un uvrăgiă de fortificație, numite cele 4 tabii.

Tôte lucrările erau făcute de pămînt și piatră grămădită fără legătură.

Parapetul a rămas astăzi încă destul de gros (10 metri) și șanțul din afară de 7 m. lărgime.

Strada principală (azi numită str. Cogălniceanu) se zice, că era un adevărat bazar de prăvălii, din care astăzi n'au mai rămas de cât patru cărciumi.

Acum orașul are 17 strade, rēu pavate și mai rēu întreținute.

Afară de orașul Cuzgun, mai aparține comunii alte două sate; *Caraamat* pe valea împădurită a Ciair-ormanului, la 4 km. spre S.E. de Cuzgun; e compus din 29 case miserbare; *Urluia*, pe valea cu acelaș nume, la 7 km. spre S.E. de Cuzgun, are 39 case, pozițiunile sunt încântătoare, văile fertile și apa abondentă.

De la Ostrov la Cuzgun sunt 38 km.

Se mărginesce la N. cu Beilicu, de care se desparte prin dēlul Cuzgun și pădurca Bac-Cuiusu; cu comuna Enige, de care se desparte prin valea Cara-aci-alcea și prin șoseaua județiană Ostrov-Medgidia; la E. cu Enige despărțită prin dēlul Baldărnac-ceair și dēlul Adam-Clissi-bair; la S. cu Asarlăk și cu Enișemlia; iar la V. cu Caranlık.

Repartiția suprafeții și populațiunei, este arătată la plasă. Case sunt 367, din care 45 bordeie.

Budgetul comunii are la venituri 19.357 lei, iar la cheltuieli 4617 lei, cu un excedent de 14.740; sunt 131 contribuabili.

Biserica are hramul Sf. Gheorghe și a fost clădită în 1881, e deservită de un preot și 2 cântăreți.

Șcôla a fost clădită în 1882, are un local încăpător și solid; e condusă de un învățător și frecventată de 127 de elevi. Cea din Urluia, clădită în 1899, are un învățător și 49 elevi.

Orașul este așezat pe șoseaua Ostrov-Megidia, aprôpe la jumătatea distanței; cele-lalte două sate (Caraamat și Urluia) sunt legate prin drumuri ordinare cu șoseaua, cu Cuzgunul și cu satele învecinate: Iusufpunar, Dedebali, Bac-Cuiusu, Demircea, Cicur-Chioi, Bazarghian, Nastradin, Kerim-Cuiusu și Ghiol-punar.

11. *Comuna Dobromir*. In stânga șoselei Azarlăk-Móra Pașei, se întinde comuna Dobromir, până la frontieră între pietrele 16 și 18. De și pozițiunea este pitorescă între două dēluri împădurite, totuși interiorul este neîngrijit. Se compune din două sate: *Dobromirul din vale*, ca reședință, e departe de Ostrov la 35 km. spre răsărit, are case bune înconjurate de grădini, stradele însă sunt murdare; *Dobromirul din dēl*, la 3 km. spre S. de precedentul, are pozițiune și mai frumoasă, dar tot murdar în interior.

Cuvântul e slavon și însemnă: dobro=bună, mir=veste.

Se învecinesce la N. cu Caranlık, de care se desparte prin dēlurile Aslama-sîrti și Sînir-Bair; la E. cu Enișemlia, despărțită prin dēlurile Bașpunar-Sîrti, Kiugiuk-Hagi-Sîrti, Mezarlık-Bair și Tekekioi-Bair, cum și cu Azarlık; la S. cu Bulgaria; iar la V. cu Regep-Cuiusu.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 329, din care 124 bordeie. Primăria clădită în 1894.

Budgetul comunii este de 6038 lei la venituri și 3187 lei la cheltuieli, dând un excedent de 2851 lei; contribuabili sunt 223.

Comuna are o casă de rugăciuni la Dobromirul din vale.

Șcôla este în Dobromirul din vale, are local bun și încăpător, clădit în 1901; e condusă de un învățător și frecventată de 158 elevi.

Afară de șoseaua județenă Azarlık-Móra Pașii, care trece prin Dobromirul din vale,

pe celelalte drumuri se poate conta foarte puțin, ele nefiind permanente ci făcute după bunul plac al locuitorilor; în vara anului 1898 am rătăcit 3 ore prin pădurea dintre Bazarghian și Tekederesi; de unde acest drum se poate face în 3 ore prin păduri și luminișuri, eu pierzându-l din cauza arăturilor, pe care locuitorii le fac nerespectând drumurile, am înnoptat prin pădure. Dificultatea era și mai mare, mai ales că venind o ploaie torențială, văile se transformă în nisce adevărate riuri, pe care cu mare greutate le poți traversa; grație numai unui bun cunoscător al locurilor, am putut ajunge la Dobromirul din vale și de acolo la Tekederesi. La întorcere 'mă-am dat seama, cât de greu se poate face comunicația prin aceste regiuni acoperite cu păduri, prin care din distanță în distanță fântâni foarte vechi și bine îngrijite dau o apă cristalină. Pe aci fântânile sunt de o îngrijire deosebită și poartă fie-care numele celui care a clădit-o, așa am întâlnit în cale: fântâna lui Veli, al lui Ahmed, Tașceșme, Berechet-su-ceșme, etc.

Posițiile sunt admirabile și pitoresce, văile răcoroase chiar la mijlocul unei zile din Iulie.

Din Dobromir duc prin păduri drumuri spre: Asarlîk, Enişemlia, Tekekioi, Bazarghian, Calaigi, Regep-cuiusu și Tekederesi, iar peste frontieră drumurile pe la pietrele No. 17 și 18, cum și pe la jumătatea distanței între aceste două.

12. *Comuna Esehioi*. La 10 km. spre răsărit de Ostrov, din valea Esehioi până în valca Gârlița se întinde frumoasa comună Esehioi (esek = măgar, kioi = sat), important punct pe frontieră, între pietrele No. 9—10; aci se află o cazarmă în care e instalată o companie, ce păzește frontiera până la piatra No. 12.

Comuna se compune din satele: *Esehioi*, frumos așezat între două deluri împădurite, are case bune și curate, cu grădini de arbori fructiferi; *Cuiugiuk*, dincolo (spre E.) de valea Gârlița, la 5 km. spre N. S. de Esehioi, satul de reședință; ambele sunt bogate și frumoase.

Comuna se învecinește cu Gârlița la N; la S. cu Bulgaria; la V. cu Almalîu și la E. cu Carvan.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 378, din care 48 bordeie. Primăria clădită în 1892.

Budgetul are la venituri 3772 lei și la cheltueli 3445. Contribuabili sunt 248.

În fie-care sat se află câte o casă de rugăciune, cu câte un preot.

Mai sunt și două giami, câte una în fie-care sat.

Fie-care cătun are școla sa, cu câte un învățător și au fost frecventate în 1898 de 137 elevi. Cea din Esehioi clădită la 1868, iar cea din Cuiugiuk la 1898. La Cuiugiuk mai e și o școală turcă.

Dacă de la cîda lacului Gârlița mergem către E.S. 3 kilometri, coborâm la *Móra de la Sălci*, unde un drum de căruță duce în comuna Esehioi.

Satul Cuiugiuk, e așezat pe drumul ce suie delul Gârlița, coborâ în valea Cuiugiuk.

Din Esehioi, un drum duce pe vale la Gârlița, iar din Cuiugiuk, la Galița.

Spre sud sunt patru drumuri prin păduri peste frontieră, în dreptul fie-căruia se află câte un pichet.

Văile sunt destul de întortochiate și acoperite cu păduri, care dau acestei regiuni un aspect pitoresc.

13. *Comuna Enişemlia*. Lângă și la N. de Azarlîk, pe șoseaua ce duce spre Ghiuvegea, se întinde către Miază-napte comuna Enişemlia, compusă din următoarele sate: *Enişemlia*, ca reședință, la 43 km. spre S.E. de Ostrov, e așezat în valea cu acelaș nume; are case nu tocmai bune, aci se află casa șefului ocolului silvic, o vilă frumoasă înconjurată de arbori. În Enişemlia a fost în câte-va rânduri reședința sub-prefecturii plășii Traian. Posițiunea este pitorească; pe șosea înainte întâlnim satul *Teke-kioi* la 4 km. spre apus de reședință, e un grup de 25 case curate cu grădinile lor; în apropiere se află *Cișmeaua lui Ibrahim*, care alimentează un mic fir de apă ce se pierde prin păduri; de la Teke-kioi, pe un drum care apucă spre Cuzgun se află satul *Bazarghian*, nu tocmai prezentabil, dar pozițiunea lui e încântătoare în apropierea pădurilor seculare, e departe de Enişemlia la 9 km. spre Nord; lângă el și la 2 km. spre N.V., satul *Ciucur-kioi*, între Caranlîk și Bazarghian, e un grup

de case așezate pe o vale împădurită și frumoasă; *Nastradin*, un alt sat în mijlocul pădurii, prin care duce drumul de legătură cu Enişemlia, care e departe la 8 km. spre S.; lângă Nastradin se află frumoasa *Cișnea Taș-Uluc*.

Comuna Enişemlia ast-fel alcătuită din 5 sate se învecinesce la N. cu Cuzgun; la E. și S. cu Azarlık; la V. cu Dobromir și Caranlık.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 436, din care 104 bordeie. Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comunei este de 9154 lei la venituri și 5746 la cheltuieli, cu un excedent de 3408 lei; sunt 234 contribuabili.

Biserica și școală nu există în Enişemlia; sunt 5 giiamii, în fie-care sat câte una.

Comuna e așezată pe șoseaua vicinală Constanța-Ostrov; mai sunt și drumuri ordinare între diferitele sate ale comunei, cum și de legătură cu cele din prejur, cum: Caranlık, Cuzgun, Caraamat, totă valea Urluia, spre Sevendic, Dobromir, Calaiği, Parachioi și Kuru-Orman.

14. *Comuna Gârlița* este așezată pe țărmul de răsărit al lacului cu acelaș nume; se compune din două sate: *Gârlița* ca reședință, în stânga șoselei Cuzgun-Ostrov, la 15 km. de Ostrov, pe țărmul lacului și la debușeul văii Gârlița; are casele mari, solide, înconjurată de grădini cu pomi și legume: *Galița* la 3½ km. mai la Nord, tot pe țărmul răsăritean al lacului Gârlița, e mai mic, dar tot așa de frumos ca precedentul.

Comuna se învecinesce la N. cu Dunărea; la E. cu Canlia, Lipnița și Carvan; la S. cu Bulgaria; la V. cu Bugeac, Almaliu și Esehioi.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 265.

Budgetul comunei este de 4335 lei la venituri și 3710 lei la cheltuieli, dând un excedent de 625 lei; sunt 420 contribuabili.

Biserica cu hramul Sf. Dumitru din Gârlița, e construită de locuitori în anul 1866 și întreținută de comună, e deservită de un preot și 2 cântăreți. În Galița e o casă de rugăciuni.

Fie-care cătun are școală lui, cu câte un învățător; numărul elevilor în mediū 130. Ambele sunt clădite în anul 1885.

Afară de șoseaua vicinală Ostrov-Cuzgun, mai sunt și drumuri comunale spre Canlia, Pârjovia, Bugeac, Almaliu și Esehioi.

15. *Comuna Ghiuvegea*. Pe șoseaua Ostrov-Cuzgun, este așezată Ghiuvegea, comună ce se prelungește către Sud, până la frontieră la piatra No. 13 și se compune din satele: *Ghiuvegea*, ca reședință, bogat, cu case mari, igienice, așezate pe o vale încântătoare țăr-murită de păduri, din Ghiuvegea se desparte către Sud pe vale un drum ordinar, care duce în satul *Calaiği*, un grup de 23 case așezate la capătul văii împădurite.

Posițiuni sălbatice, dar frumoase și bogate în tot felul de cereale, sunt în tot coprinsul comunei Ghiuvegea, ce e departe la 27 km. spre E. de Ostrov, iar Calaiği la 4 km. de reședință spre S.

Se învecinesce la N. și E. cu Caranlık; la S. cu Parachioi; iar la V. cu Lipnița și Carvan.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Case sunt 145.

Budgetul comunei are la venituri 2667 lei, iar la cheltuieli 1655; contribuabili sunt 124.

E de regretat că nu există nici școală nici biserică în această frumoasă comună; se află numai 1 giiamie cu 1 hodge, la Calaiği.

Afară de șoseaua de la Móra Pașii spre Azarlık și care trece prin Ghiuvegea, mai sunt și drumuri comunale prin păduri spre: Kuru-Orman, Caranlık, Cicur-Kioi, Regep-Cuiusu, Velichioi și Lipnița.

Intre Ghiuvegea și Parachioi se află frumosul spital «Parachioi».

16. *Comuna Hairamchioi*. Plecând din Azarlık spre Bairamdede pe un drum ce taie de două ori frontiera la pietrele No. 19 și 20, după ce trecem de piatra No. 20, dăm la 4 km. spre răsărit de o vale adâncă, prăpăstioasă, sălbatecă, cu păduri dese și foarte întortocheată.

Pe fundul acestei văi se află drumul ce duce la comuna Hairam-chioi, ce se întinde către Sud, până la cotul ce face frontiera la piatra No. 23; către N. atinge valea Borungea.

Totă această regiune, cu văile și pădurile ei, în care te pierzi ca într'un labirint, a fost multă vreme cuibul bandiților, ce înspăimântaseră până acum câți-va ani populațiunea Sudului Dobrogei.

Comuna coprinde următoarele sate: *Hairamchioi*, pe valea cu acelaș nume, în dreptul și la 2 km. spre răsărit de piatra frontieră No. 21, e numai un grup de 55 case mici, cari abia se văd printre păduri pe fundul văii, e departe la 58 km. de Ostrov și la 45 km. de Mangalia; apoi către S. drumul se continuă pe la *Demircea*, un grup de 12 case, la 2½ km. spre S.E. de reședință, pe valea cu acelaș nume, iar pe valea *Armutlia* două sate, acum părăsite, *Armutlia* și *Afâ-Sadâc*, locuite odinioară de Cerkezii sălbateci și feroci, care stăpâneau prin hoțiile lor toate satele din prejur; mi s'a povestit de localnici, că din cauza acestor bandiți, locuitorii satelor erau ziua și mai ales noaptea în gardă și vai de nenorociții ce cădeau în mâinile lor, după ce-i mutilau, tăindu-le urechile sau nasul, îi lăsați liberi pentru a duce veste în sat, că de nu va da o contribuție ce se cerea de șeful bandeii, satul trebuia să fie expus călcărilor.

Am fost față în toamna anului 1894, după ce o bandă de hoți a atacat satul Docuzaci; toți locuitorii erau adunați la cafenea: bărbații într-o cameră, iar femeile într'alta. Bandiții înconjurară casa și ridicară pe cel mai de seamă dintre locuitori, pe turcul Hagi-Talip, pe care după ce-l legară, l-au dus acasă la el; aci hoții torturază pe două femei, taie urechia lui Hagi-Talip, fură ce găsesc și iaș împreună cu ei pe victimă, lăsând răspuns rudelor, că nu o vor înapoia, de cât cu un preț de rescumpărare.

Acest procedeu era cel mai întrebuintat de bandiții Dobrogei; astăzi mulțumită armatei și administrației, toate tâlhăriile sunt cu desăvârșire stărpite.

Spre N. de reședință sunt satele: *Skender*, câte-va case înșirate pe drumul ce vine de la Bairam-dede, la 5 km. spre apus de acesta; mai la N., de la Bairam-dede un drum care duce la *Baş-Punar*, 2½ km. spre N. e un grup de case miserabile așezate într-o vale fără apă; la N. de *Skender* se află ruinele satului *Malcori*, lângă care micul cătun *Sırapcea Caraaci* și în fine mergând pe drum spre apus, dăm la 1 km. spre N. de piatra frontieră No. 20 în păduri, peste ruinele satului *Sevendic*.

Comuna acesta, așa de mare, ce se întinde de-a lungul frontierei de la piatra No. 19 la 23, se învecinește la N. cu Asarlik și Kioseler; la E. cu Bairamdede, Caraomer; iar la V. și S. cu Bulgaria.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Case sunt 422, din care 129 bordeie. Primăria clădită în 1882.

Budgetul comunei e de 5113 lei la venituri și 2742 lei la cheltuieli; contribuabili sunt 175.

Biserica comuna, n'are; sunt numai 2 case de rugăciune la *Demircea* și *Hairamchioi*; mai sunt și cinci gianii cu hogii lor.

Școlă este în *Hairamchioi*, clădită în 1882; la *Caraaci*, școla are local închiriat. Sunt 2 învățători și 75 elevi.

Rețeaua drumurilor e foarte încurcată; mai întâi e șoseaua de la Cazil-Murat la *Hairamchioi* (în proiecție), de aci se continuă în drum ordinar, către N. și S., cum și peste frontieră.

Satele comunei *Hairamchioi* sunt legate cu satele vecine prin drumuri ordinare, așa sunt drumuri spre: *Cialma-Argea*, *Bairamdede*, *Cazâl-Murat*, totă valea *Borungea* și valea *Urluia*.

17. *Comuna Lipnița*. Pe șoseaua *Ostrov-Cuzgun*, la 20 km. de *Ostrov* și la sudul lacului *Oltina*, întâlnim pe vale comuna *Lipnița*, compusă din două sate: *Lipnița*, sat mare, cu case bune, spațioase, populațiune bogată, apă în abundență și înfățișare plăcută; din șosea un drum duce către N. și la 3 km. întâlnim satul *Coslugea*, important odinioară, acum decăzut, totuși are case bune înconjurare de grădini; locuitorii bogați. Aci se afla moșia și conacul lui *Ali-pașa*, în prima jumătate a secolului XIX-lea.

Comuna se învecinesce la N. cu Satul-Noû; la E. cu Oltina, Caranlâc și Ghiuvegea; la S. cu Carvan; iar la V. cu Gârlița și Canlia.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 384, din care 32 bordeie.

Budgetul ei numără 5673 lei la venituri și 4484 la cheltuieli, dând un excedent de 1189 lei; sunt 469 contribuabili.

Fie-care sat are biserică, cea din Lipnița are hramul Sfinții Impărați, iar cea din Coslugea, Sfânta Treime; fie-care are preotul ei și câte două ômenî de serviciu. Ambele reconstruite în 1903.

Școle sunt iarăși două, fie-care cu câte 2 învățători și 2 învățătore; numărul elevilor în mediu este 100. Cea din Coslugea clădită în 1880, iar cea din Lipnița în 1882.

Șoseaua vicinală lăgă această frumoasă și bogată comună cu Ostrovul și Medgidia, cu Asarlîc și Mangalia; prin drumuri ordinare se lăgă cu: Satul-Noû, Pârjôia, Canlia, Galița, Gârlița, Cuiugiuk, Carvan, Velikioi și Calaiți.

18. *Comuna Mârleanu.* Tôtă regiunea coprinsă între lacurile Mârleanu (la V.), Vederôsa (la E.) și Dunărea, e ocupată de frumoasă și bogată comună românească *Mârleanu*, care coprinde numai satul Mârleanu, așezat pe panta delului Mârleanu și pe țermul N.E. al lacului. E departe la 37 km. spre N. E. de Ostrov. Satul are o înfățișare plăcută, cu case niari, strade curate, grădini de pomi și legume, locuitorii bogați și ospitalieri.

Se învecinesce la N. cu Dunărea; la E. cu comuna Aliman; la S. cu Beilicu și la V. cu lacul Mârleanu, care o desparte de comuna Beilicu.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 259.

Budgetul comunei are la venituri 2718 lei și la cheltuieli 2397; contribuabili sunt 237. Primăria clădită în 1880.

Biserica are hramul Sf. Dumitru, e fondată de locuitori în 1881 și întreținută de comună; e deservită de un preot și 2 cântăreți.

Școla e condusă de un învățător și frecventată în mediu de 50 copii.

Din șoseaua Rașova-Cuzgun se desparte la ruinele satului Muzait, o șosea pe malul Dunării și care duce la Mârleanu. Satul mai e în legătură prin drumuri ordinare și cu satele: Aliman, Polucci, Baccuiusu și cu atât șoseaua Cuzgun-Ostrov.

19. *Comuna Oltina.* Din șoseaua Cuzgun-Ostrov se desparte un drum de la Móra-Pășei spre N., pentru a duce în comuna Oltina, de pe țermul răsăriten al lacului cu acelaș nume, și compusă din două sate: *Oltina* la 28 km. departe de Ostrov; e sat mare, frumos, bogat, bine întreținut și cu case solide sănătose și așezate pe panta delului spre lacul Oltina; mai spre S. la 4 km. satul *Câșla* la cîda lacului, e înconjurat de vii și grădini cu arbori fructiferi, case mediocre, dar curate și bine îngrijite.

Comuna se mărginește la N. cu Dunărea; la S. cu comuna Caranlâc; la E. cu Beilicu; iar la V. cu Lipnița și Satu-Noû.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 390.

Budgetul comunei este de 3484 lei la venituri și 3187 la cheltuieli; sunt 337 contribuabili. Primăria clădită în 1882.

Biserica din Oltina are hramul Sf. Gheorghe; e clădită de locuitori în 1852 și întreținută de comună, e deservită de un preot și 2 cântăreți.

Cea din Câșla clădită în 1870, e deservită de un preot. Are hramul Sf. Nicolae.

Școla este de asemenea numai în Oltina, are un învățător și o învățătore, e frecventată în mediu de 115 copii. A fost clădită la 1880.

Șoseaua Cuzgun-Ostrov trece pe la 6 km. spre S. de reședință și la 4 km. spre S. de Câșla. Ambele sate sunt legate între ele printr'un drum comunal pe țermul lacului Oltina; tot prin asemenea căi, comuna e legată cu satele: Mârleanu, Beilicu și cu atât șoseaua Cuzgun-Ostrov. De la Oltina la malul Dunării e o șosea comunală pentru schela de aci.

20. *Comuna Urbană Ostrov*, pe care o vom numi *Ostrovul-de-sus*, spre deosebire de cel de jos, din plasa Hârșova.

Nimic n'a contribuit mai mult la înflorirea acestui orașel, ca armata. De la 1880—1891 a stat continuu aci un regiment de infanterie de linie, iar de la 1891 încóce numai câte un batalion, în cazarma numită «Traian». Aceste trupe au lăsat în Ostrov, bani, de care Ostrovenii au știut să profite. O mulțime de soldați, după terminarea armatei au rămas în Ostrov, unde s'au însurat cu fetele orașenilor, înrădăcinând ast-fel, aci peste Dunăre, sentimentul și modul de trai vesel al Românului.

Chiar înfățișarea orașelului este veselă, cu casele lui mici dar spațioase, curate, îngrijite și având fie-care grădiniță cu flori și pomi.

Văzut de la malul fluviului se presintă în forma unui amfiteatru pe costa delului; are strada principală paralelă cu fluviul, e lungă de 3 km. și tăiată perpendicular de alte 14 strade.

În interior, orașul este destul de curat, din firea sa Românul își mătură din 'naintea casei sale, până la mijlocul stradei; pe lângă grija locuitorilor, mai e și serviciul municipal, care de și mic, totuși satisface trebuințele orașului. Imprejurimile sunt și mai frumoase, pe tot drumul ce duce la Silistra sunt înălțuite vile, cari dau un vin bun și în destulă cantitate. Din Ostrov până la Silistra sunt 5 km. Un vapor local face zilnic curse între aceste două orașe și Călărași.

Comuna se învecinesce la N. cu Dunărea; la E. cu comuna Bugeac; la S. cu Almaliu și la V. cu orașul Silistra.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Case sunt 752.

Budgetul are 65.407 lei la venituri și 44931 lei la cheltueli. Contribuabili sunt 650. Biserica are hramul Sf. Niculaie și e deservită de 2 preoți și 3 cântăreți. A fost clădită la 1861.

Instrucția se predă în două școli: una de băieți și una de fete; au 3 institutori și două institutore. Numărul copiilor în mediū este de 320.

La Ostrov vine șoseaua de la Medgidia-Cuzgun și se continuă până la Silistra. Mai sunt și alte drumuri comunale ce duc la Bugeac, Almaliu și peste frontieră în Bulgaria. Ostrovul este reședința Sub-prefecturii Silistra-Nouă.

21. *Comuna Parachioi*. Pe șoseaua ce cotesce la Móra Pașii, pentru a duce la Asarlík, după ce trecem de Ghiuvegea, la 2 km. întâlnim bogatul sat *Parachioi*, în vale; are casele frumoase, solide și igienice, înconjurate cu grădini. El singur formează comuna, ce se învecinesce la N. cu Ghiuvegea; la V. cu Carvan; la S. cu frontiera și cu Regep-Cuiusu; iar la răsărit cu Caranlık.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Case sunt 198, din care 16 bordeie.

Budgetul comunii constă în 2793 lei la venituri și 2154 lei la cheltueli; sunt 175 contribuabili.

Biserica are hramul Adormirea Maicii Domnului, e deservită de un preot și 2 cântăreți. A fost clădită în 1857.

Școla e condusă de un învățător și o învățătoare, fiind mixtă; are 150 elevi. Clădită în 1881.

Afară de șoseaua despre care am vorbit, mai sunt drumuri comunale spre satele: Calaiği, Dobromir, Bazarghian, Cicur-kioi, Caranlık, Curu-orman, la Velichioi și Lipnița.

22. *Comuna Regep-cuiusu*. În regiunea pădurosă de pe frontieră, în dreptul pietrelor No. 13, 14, 15, 16 și 17, pe drumuri ce conduc prin păduri și văi, spre S. de Parachioi, se întinde comuna Regep-Cuiusu, compusă din două sate: *Regep-cuiusu*, ca reședință, la 29 km. spre S.E. de Ostrov, un grup de 106 case mici, tătăresci; pozițiunea este încântătoare pe fundul unei văi înconjurate de păduri; *Tekederesi*, fost timp de 15 ani punct însemnat militar pe frontieră; aci se află o cazarmă pentru o companie; acum e în părăsire; satul este nu departe de unghiul format de frontieră, la piatra No. 14; drumul până la sat e prin păduri, văi răpóse sélbatice, dar foarte pitoresci. În fața cazărmei se află două fontâni, care dau nascere unui mic fir de apă, care după ce alimentează móra unei grădinării, se pierde pe valea ce duce în Bulgaria. Cât timp armata sta la Tekederesi, satul începuse a se desvolta, acum e în decădere.

Comuna se învecinesce la N. cu Ghiuvegea ; la E. cu Dobromir ; la S. și V. cu frontiera. Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 142, din care 11 bordeie.

Budgetul numără la venituri 1846 lei și la cheltuieli 1406 lei. Sunt 137 contribuabili.

Comuna n'are nici școală nici biserică ; sunt 2 gîamii și 2 hogi. Sunt două școli turcesci.

Cele două sate sunt lângă frontieră și departe la 6 km. de șoseaua Asarlîk-Móra-Pașii, cu care e în legătură prin mai multe drumuri comunale, ast-fel : din Techederesi, două drumuri duc prin păduri la Dobromir și un altul la Regep-cuiusu, de aci un drum duce la Dobromir și Calaigi.

Peste frontieră sunt 3 drumuri : unul de la Regep-cuiusu și două de la Techederesi.

23. *Comuna Satu-Noș*. Tot unghiul coprins între cotul Dunării și țărmul apusan al lacului Oltina, departe la 20 km. spre N.E. de Ostrov și la 6 km. spre N. de Lipnița, se întinde comuna Satul-Noș, compusă din două sate : *Satul-Noș*, pe țărmul V. al lacului Oltina, are case mici dar curate și înconjurată de grădini, populația bogată ; *Pârjovia* spre apus, la 4 km. pe malul Dunării în fața ostrovului Șoimu. Are case săracăcioase, mici și neregulat așezate.

Se învecinesce la N. și V. cu Dunărea ; la E. cu Oltina ; la S. cu Lipnița și Canlia.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 245.

Budgetul ei constă din venituri 3545 lei și 2995 lei la cheltuieli. Sunt în comună 183 contribuabili. Primăria clădită în 1881.

Biserici sunt două : cea din Satu-Noș are hramul Înălțarea Domnului, iar cea din Pârjovia, Sfinții Apostoli ; au doi preoți și 5 ómenî de serviciu. Cea din Pârjovia e clădită în 1859 ; iar cea din Satu-Noș în 1860.

În Satul-Noș e școală clădită în 1882, are un învățător și 127 elevi.

Căi mari de comunicație nu sunt prin comună ; din Canlia și Coslugea sunt drumuri ordinare spre Satu-Noș și Pârjovia ; pe malul Dunării e un drum, care vine de la Oltina și duce la Bugeac.

Notă. 1. De ore ce la descrierea comunelor, n'am avut o dare de seamă a căilor de comunicație din Dobrogea, m'am servit de harta Statului Major din 1887, în care drumurile mari și mici sunt greșit arătate ; de aceea cititorul se va orienta pentru căile mari de comunicație de capitolul «Căi de comunicație» din uvrăgiu, cum și de hartă, care e pusă la curent. Pe cât 'mî-a fost posibil, am rectificat greșala relativă la caile de comunicație dintre comune.

2. De asemenea privitor la diferitele biserici și gîamii, se va vedea mai detaliat la capitolul «Biserica».

3. Pentru distanțele de la o comună la alta, a se vedea depărtările exacte, în tablourile de la capitolul «Căi de comunicație»

CAPITOLUL III
P O L I T I C Ț

Nu voi  intra în detaliile legii de organizare a Dobrogiei, votat  la 9 Martie 1880  i modificată la 30 Martie 1886; de asemenea nu voi  vorbi despre regularea propriet  ei imobiliare, prin legea din 3 Aprilie 1882, modificată în 1884, 1885, 1889  i 1893.

Acestea se pot citi în Monitoarele oficiale corespunzătoare datelor.

Voi  atinge numai c te-va puncte ne-arătate prin lege  i cari  m  par de un interes general, pentru cunoșcerea provinciei n stre de dinc ce de Dunăre.

a) Gradul de instruc ie.

Este arătat în tabloul de jos, întocmit după recens m ntul făcut în luna Decembrie 1899; cifrele sunt luate după Buletinul Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerciului  i Domeniilor, din anul 1900 (No. 1—2 pag. 68  i urm.).

J U D E � E	A L F A B E � I						A N A L F A B E � I					
	B�rba�i		Femei		Total		B�rba�i		Femei		Total	
	Clasificare ¹⁾	Numărul	Clasificare	Numărul	Clasificare	Numărul	Clasificare	Numărul	Clasificare	Numărul	Clasificare	Numărul
Constan�a . . .	21	17487	12	6407	16	23894	21	53535	25	57021	23	111156
Tulcea	22	17472	7	7297	15	24769	26	45653	28	52770	26	98423
Total . .	—	24959	—	13704	—	48663	—	99188	—	110391	—	209579

Reparti ia pe felul popula iei, este:

J U D E � E	O R A � E	P O P U L A � I E U R B A N �						P O P U L A � I E R U R A L �					
		A l f a b e � i			A n a l f a b e � i			A l f a b e � i			A n a l f a b e � i		
		B�rba�i	Femei	Total	B�rba�i	Femei	Total	B�rba�i	Femei	Total	B�rba�i	Femei	Total
C O N S T A N � A	Cernavoda . . .	382	152	534	866	859	1725	11016	3472	14488	44888	48443	93331
	Constan�a . . .	3735	1869	5604	3558	3563	7121						
	Cuzgun	189	63	252	516	584	1100						
	H�r�ova	625	297	922	969	1197	2166						
	Mangalia	348	140	488	463	508	971						
	Medgidia	537	186	723	1173	1355	2528						
	Ostrov	655	228	883	1102	1112	2214						
Total . .		6471	2935	9403	8647	9178	17825	11016	3472	14488	44888	48443	93331
T U L C E A	Kilia-Vechie . .	116	24	140	1226	1199	2425	9316	2670	11986	33446	38096	71542
	Isaccea	459	228	687	1309	1339	2648						
	Măcin	687	336	1023	1352	1688	3040						
	Mahmudia	196	62	258	737	839	1576						
	Babadag	757	521	1278	949	1149	2098						
	Sulina	1634	1062	2696	1267	1648	2915						
	Tulcea	4307	2394	6701	5367	6812	12179						
Total		8156	4627	12783	12207	14674	26881	9316	2670	11986	33446	38096	71542
Total general .		14627	7562	22186	20854	23852	44706	20332	6142	26474	78334	86539	164873

¹⁾ Clasificare între cele 32 județe ale țării.

b. Situația financiară a celor două județe dobrogene rezultă din tablourile ¹⁾:
I. Fondul zecimilor.

Județe	An	SITUAȚIA DUPĂ BUDGETE			SITUAȚIA DUPĂ CONTURI				SITUAȚIA		B Ă N E A S C Ă		DREPTURI IN FAVÔREA JUDEȚULUI			DREPTURI IN FAVÔREA CREDITORILOR			Observații
		Venituri	Cheltuieli	Excedent	Drepturi constatate la venituri	Drepturi constatate la cheltuieli	Rezultatul		Incasări efectuate	Plăți efectuate	Excedent	Deficit	Drepturi constatate la venituri	Incasări efectuate	Rămas a se încasa	Drepturi constatate la cheltuieli	Plăți efectuate	Remas de plata	
Constanța	1897	614382,59	586526,90	27855,69	380158,34	248412,19	131746,15	—	299170,84	232949,54	66221,30	—	380158,34	299170,84	80987,50	248412,19	232949,54	15462,65	
	1898	608025,53	590298,65	12326,88	364560,27	231996,60	132563,67	—	293095,77	231883,60	61212,17	—	364560,27	293095,77	71464,50	231996,60	231883,60	113,—	
	1899	754392,65	695020,—	59363,65	512602,48	365832,73	146859,75	—	423943,45	365799,23	58144,22	—	512692,48	423943,45	88749,03	365832,73	365799,23	33,50	
	1900	470383,52	454939,—	15444,52	496177,92	329655,49	166522,43	—	350174,31	329617,89	20556,42	—	496177,92	350174,31	146003,61	329655,49	329617,89	37,60	
	Total	2447784,29	2332793,55	114990,74	1753589,01	1175897,01	577692,—	—	1366384,37	1160250,26	206134,11	—	1753589,01	1366384,37	387204,64	1175897,01	1160250,26	15646,75	
Tulcea	1897	186098,22	179870,40	6227,82	226209,17	184309,93	41899,24	—	217115,78	184259,93	32855,85	—	226209,17	217115,78	9093,39	184309,93	184259,93	50	
	1898	177565,06	170055,06	7510,—	189784,03	172376,53	17407,50	—	187735,59	172366,53	15369,06	—	189784,03	187735,59	2048,44	172376,53	172366,53	10	
	1899	224355,85	222890,40	1465,45	227145,09	212716,10	14428,99	—	223138,75	212716,10	10422,65	—	227145,09	223138,75	4006,34	212716,10	212716,10	—	
	1900	219369,06	219369,06	—	223638,20	205583,34	18054,92	—	204385,45	205557,44	—	1171,99	223638,20	204385,45	19252,81	205583,34	205557,44	25,90	
	Total	807388,19	792184,92	15203,27	866776,55	774985,90	91790,65	—	832375,57	774900,—	58647,56	1171,99	866776,55	832375,57	34400,98	774985,90	774900,—	85,90	
Dobrogea		3255172,48	3124978,47	130194,01	2620365,56	1950882,91	669482,65	—	2198759,94	1935150,26	264781,67	1171,99	2620365,56	2198759,94	421605,62	1950882,91	1935150,26	15732,65	

II. Fondul drumurilor.

Județe	An	SITUAȚIA DUPĂ BUDGET			SITUAȚIA DUPĂ CONTURI				SITUAȚIA		B Ă N E A S C Ă		DREPTURI IN FAVÔREA JUDEȚELOR			DREPTURI IN FAVÔREA CREDITORILOR			Observații
		Venituri	Cheltuieli	Excedent	Drepturi constatate la venituri	Drepturi constatate la cheltuieli	Excedent	Deficit	Incasări efectuate	Plăți efectuate	Excedent	Deficit	Drepturi constatate la venituri	Incasări efectuate	Rămas a se încasa	Drepturi constatate la cheltuieli	Plăți efectuate	Remas a se plăti	
Constanța	1897	441902,30	301540,—	140362,30	203082,34	163618,25	39464,09	—	189357,—	163618,25	25738,75	—	203082,34	189357,—	13725,34	163618,25	163618,25	—	Intră la venituri și lei 3800 și 06 capital.
	1898	480983,06	330250,—	150733,06	551545,28	191000,23	360545,05	—	537389,10	191000,23	346388,87	—	551545,28	537389,10	14156,18	191000,23	191000,23	—	
	1899	398178,75	314640,—	83538,75	260219,81	248174,97	12044,84	—	245014,31	248174,97	—	3160,66	260219,81	245014,31	15205,50	248174,97	248174,97	—	
	1900	396845,81	347940,—	48905,81	479947,26	396697,—	83250,26	—	454998,54	396697,—	58301,54	—	479947,26	454998,54	24948,72	396697,—	396697,—	—	Intră și lei 246,500 capital.
	Total	1717909,92	1294370,—	423539,92	1494794,69	999490,45	495304,24	—	1426758,95	999490,45	430420,16	3160,66	1494794,69	1426758,95	68035,74	999490,45	999490,45	—	
Tulcea	1897	146500,—	128680,—	17820,—	172222,30	83907,55	88314,75	—	161335,89	83907,55	77428,34	—	172222,30	161335,89	10886,41	83907,55	83907,55	—	
	1898	136500,—	133140,—	3360,—	127797,24	103312,40	24484,84	—	121695,65	102872,40	18823,25	—	127797,24	121695,65	6101,59	103312,40	102872,40	440,—	
	1899	205928,34	199094,66	6833,68	207428,04	157497,45	49930,59	—	201475,26	157497,45	43977,81	—	207428,04	201475,26	5952,78	157497,45	157497,45	—	
	1900	135823,25	135823,25	—	153909,83	116998,20	36911,63	—	142028,02	116998,20	25020,82	—	153909,83	142028,02	11881,81	116998,20	116998,20	—	
	Total	624751,59	596737,91	28013,68	661357,41	461715,60	199641,81	—	626534,82	461275,60	165259,22	—	661357,41	626534,82	34822,59	461715,60	461275,60	440,—	
Dobrogea		2342661,51	1891107,91	451553,60	2156152,10	1461206,05	694946,05	—	2053293,77	1460766,05	395688,38	3160,66	2156152,10	2053293,77	102858,33	1461206,05	1460766,05	440,—	

¹⁾ Situația financiară a județelor de la 1897—1900 inclusiv, de Ministerul de interne, 1903.

III. Fondul ca seî pensiilor.

Județe	An	SITUAȚIA DUPA BUDGET			SITUAȚIA DUPĂ CONTURI				SITUAȚIA		B A N E A S C Ă		DREPTURI IN FAVÔREA JUDEȚELOR			DREPTURI IN FAVOREA CREDITORILOR			Observații
		Venituri	Cheltuieli	Excedent	Drepturi constatate la Venituri	Drepturi constatate la Cheltuieli	Resultat		Incasări	Plăți	Resultat		Drepturi constatate la Venit	Incasari	Remas a se incasa	Drepturi constatate la cheltuieli	Plăți	Remas de plată	
							Excedent	Deficit			Excedent	Deficit							
Constanța	1897	9686,—	3100,—	6586,—	13238,39	193,95	13044,44	—	13238,39	193,95	13044,44	—	13238,39	13238,39	—	193,95	193,95	—	
	1898	10500,—	3100,—	7400,—	10075,01	124,79	9950,22	—	10075,01	124,79	9950,22	—	10075,01	10075,01	—	124,79	124,79	—	
	1899	24294,44	3100,—	21194,44	25212,58	103,—	25109,58	—	25212,58	103,—	25109,58	—	25212,58	25212,58	—	103,—	103,—	—	
	1900	11850,—	3100,—	8750,—	19314,07	125,43	19188,64	—	19314,07	125,43	19188,64	—	19314,07	19314,07	—	125,43	125,43	—	
Total		56330,44	12400,—	43930,44	67840,05	547,17	67292,88	—	67840,05	547,17	67292,88	—	67840,05	67840,05	—	547,17	547,17	—	
Tulcea	1897	12668,—	9300,—	3368,—	5773,05	953,90	4819,15	—	5773,05	953,90	4819,15	—	5773,05	5773,05	—	953,90	953,90	—	
	1898	9080,—	4500,—	4580,—	5602,65	390,—	5212,65	—	5602,65	390,—	5212,65	—	5602,65	5602,65	—	390,—	390,—	—	
	1899	6674,45	3700,—	2974,45	5804,25	200,—	5604,25	—	5804,25	200,—	5604,25	—	5804,25	5804,25	—	200,—	200,—	—	
	1900	18802,16	11250,—	7552,16	18203,65	10240,50	7954,15	—	18203,65	10240,50	7954,15	—	18203,65	18203,65	—	10240,50	10240,50	—	
Total		47224,61	28750,—	18474,61	35383,00	11793,40	23590,20	—	35383,60	11793,40	23590,20	—	35383,60	35383,60	—	11793,40	11793,40	—	
Dobrogea		103555,05	41150,—	62405,05	103223,65	12340,57	90883,08	—	103223,65	12340,57	90883,08	—	103223,65	103223,65	—	12340,57	12340,57	—	

IV. Fondul Spita lelor rurale.

Județe	An	SITUAȚIA DUPA BUDGET			SITUAȚIA DUPĂ CONTURI				SITUAȚIA		B A N E A S C A		DREPTURI IN FAVÔREA JUDEȚELOR			DREPTURI IN FAVÔREA CREDITORILOR			Observații
		Venituri	Cheltuieli	Excedent	Drepturi constatate la Venituri	Drepturi constatate la Cheltuieli	Resultat		Incasări	Plăți	Resultat		Drepturi constatate la Venit	Incasări	Remas a se incasa	Drepturi constatate la cheltuieli	Plăți	Remas de plată	
							Excedent	Deficit			Excedent	Deficit							
Constanța	1897	30000,—	30000,—	—	32310,57	26146,44	6164,13	—	32310,57	26146,44	6164,13	—	32310,57	32310,57	—	26146,44	26146,44	—	
	1898	32310,57	32310,57	—	30018,—	28504,39	1423,61	—	30018,—	28504,39	1423,62	—	30018,—	30018,—	—	28504,39	28504,39	—	
	1899	31164,13	31164,13	—	31214,85	31057,37	157,48	—	31214,85	31057,37	157,48	—	31214,85	31214,85	—	31057,37	31057,37	—	
	1900	26423,61	26423,61	—	26423,61	26320,25	103,36	—	26423,61	26320,25	103,36	—	26423,61	26423,61	—	26320,25	26320,25	—	
Total		119898,31	119898,31	—	119967,03	112118,45	7848,58	—	119967,03	112118,45	7848,58	—	119967,03	119967,03	—	112118,45	112118,45	—	
Tulcea	1897	30000,—	30000,—	—	30027,82	28992,20	1035,62	—	30027,82	28992,20	1035,62	—	30027,82	30027,82	—	28992,20	28992,20	—	
	1898	33865,35	33865,35	—	33809,40	33865,35	—	55,95	33809,40	33865,35	—	55,95	33809,40	33809,40	—	33865,35	33865,35	—	
	1899	31035,62	31035,62	—	31065,62	30888,67	176,95	—	31065,62	30888,67	176,95	—	31065,62	31065,62	—	30888,67	30888,67	—	
	1900	30000,—	30000,—	—	30155,10	29089,35	1065,75	—	30155,10	29089,35	1065,75	—	30155,10	30155,10	—	29089,35	29089,35	—	
Total		124900,97	124900,97	—	125057,94	122836,57	2278,32	55,95	125057,94	122836,57	2278,32	55,95	125057,94	125057,94	—	122836,57	122836,57	—	
Dobrogea		244798,28	244798,28	—	244024,97	234955,02	10126,90	55,95	244024,97	234955,02	10126,90	55,95	244024,97	244024,97	—	234995,02	234995,02	—	

Zecimi adiționale.

JUDEȚE	A N I	B U D G E T U L Z E C I M I L O R					B U D G E T U L D R U M U R I L O R				
		No. zecimilor	Prevădute în budget	Constatate prin compt	Incasate	Rămase a se încasa	No. zecimilor	Prevădute în budget	Constatate prin compt	Incasate	Rămase a se încasa
Constanța	1897	3	140000	192061,37	185631,16	7330,21	2	65000	105666,43	101784,35	3882,08
	1898	3	140000	200084,46	193105,14	6979,32	2	65000	110684,07	106250,69	4433,38
	1899	3	175000	208300,19	199967,58	8332,61	2	65000	114370,46	110394,69	3975,77
	1900	3	190000	195860,46	177090,57	18769,89	2	70000	111267,70	102509,84	8757,86
Total		3	645000	797206,48	754793,45	41412,03	2	265000	441976,66	420939,77	21040,09
Tulcea	1897	3	150000	168547,71	168020,50	527,21	2	90000	100403,17	99953,35	440,82
	1898	3	160000	167540,93	167540,93	—	2	90000	100142,50	100142,50	—
	1899	3	165000	170122,55	170122,55	—	2	100000	100559,50	100559,50	—
	1900	3	165000	159735,78	159735,78	—	2	100000	94381,99	94381,99	—
Total		3	640000	665946,97	695419,76	527,21	2	380000	395488,66	395037,25	440,82
Dobrovia		3	1485000	1463153,45	1450213,21	527,21	2	645000	837465,32	415977,02	449,82

T A B L O U

Desvoltarea bugetului (venituri) zecimilor județiene pe anul 1901.

JUDEȚE	V E N I T U R I									PROPOȚIA VENITURI		
	O R D I N A R E			E X T R A O R D I N A R E						Zecimi adițion.		
	Zecimi adiționale	Cotisația comunelor	Totalul veniturilor ord.	Excedente bănesci	Capitaluri	Imprumuturi	Rămășiile de venituri diferite	Totalul veniturilor extraordinare	Totalul general	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.
Constanța	197601,75	38542,50	236234,25	58144,22	50173,17	200005,05	83757,89	492070,63	728304,88	27,14	1,44	28,61
Tulcea	163854,26	19456,40	183310,66	10422,65	98500,—	30000,—	10550,94	149473,59	332784,25	40,24	1,31	19,—

IN RAPORT CU TOTALUL VENITURILOR, PE CAP DE POPULAȚIE ȘI PE KILOMETRU PATRAT															
O R D I N A R E				V E N I T U R I E X T R A O R D I N A R E											
Cotis. comun.		Total		Exced. bănesc			Capitaluri			Imprumuturi			Rămășiile de dif. ven.		
La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	Total gen.
5,29	0,28	5,58	32,42	1,72	34,19	7,98	0,42	8,41	6,89	0,36	7,26	41,19	2,18	43,41	11,50
5,84	0,16	2,26	55,08	1,54	21,25	3,13	0,08	1,21	20,59	0,79	11,42	9,01	0,24	3,48	3,18

T A B L O U

Desvoltarea bugetului (cheltuieli) zecimilor județiene pe anul 1901.

JUDEȚE	C H E L T U I E L I O B L I G A T O R I I E F E C T U A T E									
	P E R S O N A L U L					M A T E R I A L				
	Administrația centrală	Serviciul sanitar	Serviciul penitenciar	Serviciul telegrafico-poștal și telefonic	TOTAL	Administrația centrală	Serviciul sanitar	Serviciul penitenciar	Serviciul telegrafico-poștal și telefonic	Instrucția publică și culte
Constanța	25170,—	81356,—	5760,—	1834,—	114120,—	21856,35	31506,66	5315,42	36061,90	2220,—
Tulcea	24465,45	55313,30	7740,—	—	87518,75	13594,55	13138,95	7541,50	24931,80	5449,10

Armata teritorială	Geandarmăria rurală	TOTAL	Alte cheltuieli generale	Anularea pentru plata datoritiilor	Creanțe re-mase de plată	Cheltuieli de percepere	Credite extraordinare	Cheltuieli facultative	Total general	Observații
7150,—	13862,86	118063,19	400370,51	33169,63	59,85	9447,32	3779,47	1480,—	680489,97	—
7357,95	4984,65	76998,50	98500,—	9120,40	—	5091,20	34699,05	3905,—	315832,90	—

T A B L O U

Desvoltarea cheltuelilor bugetului zecimilor județiene, pe anul 1901.
Proporțiuni în raport cu totalul cheltuelilor, pe cap de populație și pe km. patrat.

JUDEȚE	P E R S O N A L										M A T E									
	Admin. centrală		Servic. sanitar		Servic. penitenc.		Serv. teleg. post. telef.		TOTAL		Admin. centrală		Servic. sanitar		Servic. penitenc.		Serv. teleg. post. telef.		TOTAL	
	La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.	
	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.
Constanța	3,70	0,16	3,61	11,96	0,59	11,77	0,85	0,04	0,83	0,27	0,01	0,27	16,77	0,83	16,51	3,21	0,16	3,16	4,61	0,23
Tulcea	7,75	0,19	2,84	17,51	0,44	6,41	2,45	0,06	0,89	—	—	—	27,71	0,70	10,15	4,30	0,11	1,5	4,16	0,10

T A B L O U

Desvoltarea veniturilor bugetului drumurilor județelor pe anul 1901.

JUDEȚE	VENITURI ORDINARE			VENITURI EXTRAORDINARE			
	Zecimi adiționale	Cotisația comunelor	T O T A L	Excedente bănesci	Remășițe și diferite venituri	T O T A L	TOTAL GENERAL
Constanța . . .	113507,03	12935,20	126442,23	—	22720,91	22720,91	149163,14
Tulcea	96664,93	7800,20	104465,13	13997,81	1629,28	15627,09	120092,22

T A B L O U

Desvoltarea cheltuelilor bugetului

JUDEȚE	M A T E R I A L						P R O		
	Personal	De administ.	De întreținere, de construire șoselelor, etc.	T O T A L	Cheltuieli de percepere	Credite extra-ordin.	Diferite alte cheltuieli	TOTAL GENERAL	La % din tot. chelt.
Constanța	85,240	6300,20	7188,97	13489,17	5364,89	11250,36	3160,66	118505,08	71,93
Tulcea	75057,25	2482,65	7166,60	9649,25	3013,25	—	38,70	87758,45	85,53

T A B L O U

De situația șoselelor județiene și vici

JUDEȚE	KILOMETRI DE ȘOSELE JUDEȚENE				KILOMETRI DE ȘOSELE VICINALE			
	Șoseluite	In curs de execu-tare	Ne-șoseluite	TOTAL	Cheltuieli fă-cute cu între-ținerea șose-lelor jud.	Cât s'a chel-tuit pe 1 km.	Șoseluite	In curs de execu-tare
Constanța	—	—	—	—	—	—	294,571	77,344
Tulcea	—	—	—	—	—	—	306,711	18,690

JUDEȚE	R I A L				Alte cheltuieli gener.		Anularea pentru plata datoriei		Creanțe de plată		Cheltuieli de percep.		Credite extraord.		Credite facult.		Total general	
	Instr. publ. și culte		Armata teritor.		Geandarm. rurală		TOTAL		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.	
	La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.		La % din tot. chelt.	
	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.
Constanța	0,33	0,02	0,32	1,05	0,05	1,03	2,04	0,10	2,01	17,35	0,86	17,09	58,84	2,91	57,94	4,87	0,24	4,80
Tulcea	1,72	0,04	0,63	2,38	0,06	0,85	1,58	0,04	0,58	24,38	0,61	8,98	31,19	0,79	11,42	2,89	0,07	1,06

PROPORȚIUNI ÎN RAPORT CU TOTALUL VENITURILOR, POPULAȚIEI ȘI SUPRAFEȚII																			OBSERVAȚII
VENITURI ORDINARE									VENITURI EXTRAORDINARE									TOTAL GENERAL	
Zecimi adiționale			Cotisația comunelor			TOTAL			Excedente bănesci			Rămășițe și dif. venituri			TOTAL				
La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.		
76,10	0,82	16,43	8,67	0,09	1,87	84,77	0,92	18,30	—	—	—	15,23	0,17	3,29	15,23	0,17	3,29	1,08	21,59
80,49	0,77	11,20	6,49	0,06	0,90	86,99	0,83	12,21	11,66	0,11	1,62	1,36	0,01	0,19	13,01	0,12	1,81	0,96	12,76

PORTIUNI IN RAPORT CU TOTALUL CHELTUELILOR, POPULAȚIEI ȘI SUPRAFEȚII																		OBSERVAȚII		
M A T E R I A L									Cheltuieli de percepere			Credite extraordin.			Diferite alte cheltuieli				TOTAL GENERAL	
De administrație			De întreținere			TOTAL														
La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.			
5,32	0,05	0,91	6,07	0,05	1,04	11,38	0,10	1,95	4,53	0,04	0,78	0,49	0,08	1,63	2,67	0,02	0,47	0,86	17,15	
2,83	0,02	0,29	8,17	0,06	0,83	11,00	0,08	1,12	3,43	0,02	0,35	—	—	—	0,04	—	—	0,70	10,17	

nale întreținute de județe pe anul 1901.

Cheltuieli fă- cute cu între- ținerea șose- lelor vicinale	Cât s'a chel- tuit pentru un km.	Totalul sumelor	NUMĂRUL ZILELOR DE PRESTAȚIE DATORITE				Valoarea în bani	Observații
			Cu bra- țele	Cu 2 vite	Cu 4 vite	Cu 6 vite		
5587,88	7,88	5587,88	31425	25020	15700	11750	259,460	
7162,60	10,56	7162,60	33605	19070	2275	560	213,735	

TABLOU RE CAPITULATIV
Veniturile și cheltueile județelor pe anul 1901, în raport cu populația și suprafața.

J U D E Ţ E	Populația	Suprafața k. p.	VENITURILE INCASATE		DE JUDEȚ			
			In bloc	Pe cap	Pe k. p.	In bloc	Pe cap	Pe k. p.
Constanța	137592	6910	877468,02	6,38	126,98	798995,05	5,81	115,02
Tulcea	125221	8620	452876,47	3,40	52,50	403591,35	3,22	46,78

Tablou de situația domeniului privat al județelor la 1 Aprilie 1901.

JUDEȚE	BUNURI MOBILIARE					OBSERVAȚII
	Imobile aflate la servicii publice : Prefecturi, sub-prefecturi, tribunale, etc.		Imobile neafectate			
	Numele fie-cărui imobil	Valoarea aprox.	Numele fie-cărui bun	Valoarea aproxim.	Venit anual	
Constanța . . .	Sub-prefectura Mangalia	45000	Loc viran al fostei pre- fecturi	60000		
	« Hârșova	40000				
	« Medgidia	25000				
	Spitalul din Cernavoda	50000				
	Arestul preventiv	40000				
	18 cantone județene	58122				
	9 puțuri	18262				
Total . . .		276384		60000		
Tulcea	Palatul administrativ	223000	Loc viran în Tulcea . .	1800		
	Sub-prefectura din Babadag . . .	40000				
	Sub-pref. și oficiul poștal Tulcea .	8000				
	« Macin	40000				
	Cazarma călărașilor Tulcea . . .	110000				
	« infanterie Tulcea	110000				
	« Babadag	50000				
	Grajdul cailor călărași Macin . .	200				
	Cazarma geandarmii Babadag . .	6000				
	« Cataloi	4000				
	Serv. tehnic județean	25000				
	Arestul preventiv	160000				
	33 cantone județene	108000				
	—					
—						
—						
Total . . .		884200		1800		

Mobilier și material afectat la serv. public	BUNURI MOBILIARE				OBSERVAȚII
	Rente și capitaluri				
	Având destinație specială		Neavând destinație specială		
	Donațiuni				
	Capital	Venit	Fondul casei pensilor ju- dețene		
80000					Mobilier la toate autoritățile.
80000					
20000					
2000					
15000					
2000					
—					
2000					
2000					
			9548,90		La sub-prefectura Sulina. La compania geandarmii.
				28840,70	In numărare consemnații. « « din fodul drumurilor.
43000			9548,90	28840,70	

Datoria publică a județelor pe anul 1901.

J U D E Ţ E	Cifra împru- măturilor con- tractate		Suma realizată din împru- mături contractate repa- ritată pe fonduri				Actul prin care s'a autorizat contrac- tarea împrumutului	Data când s'a e- fectuat împru- mutul	Instituția de unde s'a contractat împrumutul	Termen. contrac- tării. Ani	O B S E R V A Ț I I
			Comptul asupra fondului zecimilor		Comptul asu- pra fondului drumurilor						
	In parte	In total	In parte	In total	In parte	In total					
Constanța .	300000	—	300000	—	—	—	Legea publicată în Mon. Ofic. No. 39 din 1892.	1893	Casa depunerii	15	185312 s'a convertit în Iunie 1902. În 234100 cu care s'a cumparat orz p. iernul. S'a rambursat 189197.
Tulcea . .	110000	—	110000	—	—	—	Înalt Decret No. 1137 din 1887 Apr. 1.	15 Noemb. 1891 Sept. 1	Idem	20	

Scopul pentru care s'a făcut îm- prumutul	Anulitatea ce se plătește		Capital amortizat până la 1 Apr. 1901		Capital rămas de amortizat până la 1 Apr. 1901		Total gen. al venit. Încasate	Cât revine pe cap	Cât la sută asu- pra veniturilor	
	In parte pentru fie-care împrum.	In total	In parte	In total	In parte	In total	In parte			
Constr. p. adm. și aiest. prev.	31609	—	114688	—	185312	—	877468	2,18	3,00	—
Constr. cazăr- m. călărașilor	8970	—	26689	—	73310	—	452876	0,80	1,98	

Tablou de numărul personalului administrației județelor, salariat din fondurile județene, pe 1901.

J U D E Ţ E	Personal după quantumul retribuției																				O B S E R V A Ț I I
	Funcționari retribuți mensural										Personal de întreținere și omeni de serviciu										
	De la 20 lei în sus	De la 150— 250 lei	Până la 150 lei	Total	Personal de întreținere	Oameni de serviciu	Total														
Constanța	1	1	7	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3
Tulcea	1	1	4	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

c) Armata. Istoricul Diviziei Active.

Divizia activă, așa s'a numit comandamentul însărcinat a ocupa milităresce Dobrovia își avu ființa în ziua de 5 August 1878, la Pitești și se compunea din :

Batalionul 4 Vânători,
Regimentul 4 Linie,
» 5 »
» 7 »
» 2 Roșiori,
» 1 Artilerie,
Compania II Geniu,
Escadronul II Tren,
O secție de infirmerie și
Ambulanța Divizionară.

Ast-fel constituită, Divizia a fost pusă sub comanda Generalului Anghelescu Gh. și, după ce ia parte în ziua de 8 Octombrie 1878, la intrarea triumfală a armatei în București, se îndrumăză către Brăila, unde ajunge la 24 Octombrie.

Aci, Divizia a fost trecută în revistă de A. S. R. *Principele Carol I*, care recomandă trupe și oficerilor răbdare, prudență și mai ales blândete, față de populațiunea dobroviană.

La 14 Noembrie, Divizia pornesce de la Brăila în 3 colone, destinate a ocupa cele 3 puncte importante ale provinciei: Babadagul, Constanța și Tulcea.

Deosebit de trupele acestor trei colone, se mai formă o a patra, pentru ocuparea frontierei de Sud a Dobroviiei.

Acastă colonă comandată de Colonelul Mărculescu, era compusă din :

Regimentul de Călărași din nou înființat,
Regimentul 2 Linie, și
Batalionul I Vânători.

Ea trebuia să treacă Dunărea, pe la Călărași la Ostrov.

Mai înainte de a descri starea miserabilă, în care găsiră Dobrovia trupele noastre de ocupare și vicisitudinile cu care au avut ele de luptat, din cauza relei stări a drumurilor, lipsei de proviziuni, locuințe și chiar apă în multe părți, să arătăm în scurt mersul fiecărei colone și modul cum acestea au ocupat punctele de destinație.

Colona I, însărcinată a ocupa Babadagul, era pusă sub comanda Colonelului Borănescu și cuprindea :

Regimentul 5 Linie,
Un escadron din Regimentul 2 Roșiori,
Două baterii din Regimentul 1 Artilerie,
O secție de ambulanță divizionară și
Trenul regimentar al trupelor.

Acastă colonă trece Dunărea pe la Ghecet și ajunge la Măcin, în seara de 14 Noembrie, unde cartiruesce, iar a doua zi, după ce lasă aci o companie, își continuă marșul pe la Ortachioi (unde lasă o companie și două plotone de roșiori, pentru urmărirea tâlharilor), pe la Bașchioi și Armutlia și ajunge la Babadag în ziua de 17 Noembrie 1878.

Populațiunea primesce armata noastră în strigăte de bucurie; autoritățile comunale întâmpină trupele la podul Toprak-Kiopru, urându-le bună venire.

Tricolorul românesc pentru prima oră fâlfăia în vestitul oraș al Babadagului, unul din stâlpii stăpânirii otomane, scaunul saraschieratului de la Dunăre, de a cărui putere s'au temut, timp de atâtea veacuri, Țarii, Regii Poloniei și Khanii Tătarilor din Crimeia.

Acolo unde oștirea românească a lui Mihaï intrase pentru pradă și vrăjmășie, acum armata A. S. R. *Principelui Carol I*, este primită cu încredere către un viitor pacinic și civilizator.

Acastă colonă detașază o companie la Sarichioi și un post la gura Portiței.

Colóna II, cu destinația pentru Constanța, era pusă sub comanda Colonelului Gorjan și cuprindea :

Regimentul 4 Linie,
Batalionul 4 Vânători,
Două Escadroné din Regimentul 2 Roșiori,
Două Baterii din Regimentul 1 Artilerie,
O secție de ambulanță divizionară și
Trenul regimentar al trupelor.

Acastă colónă se imbarcă în dimineața de 15 Noembrie, la Brăila pe 4 șlepurî și 2 remorchere și la 5 ore sêra ajunge la Hârșova, unde lasă o companie și un escadron.

Restul, se îndruméază pe jos spre Topal (16) și ajunge la Seimeni și Cernavoda în ziua de 17.

Regimentul 4 Linie opresce aci Statul său Major și 3 companii, iar un Batalion îl trimete cu trenul la Medgidia, unde o companie se detașéază spre Cocargea, pentru urmărirea hoților. Tot la Cernavoda mai rămâne și una din baterii.

Cu drumul de fier este trimis la Constanța, Batalionul 4 Vânători și o baterie, care ajung la 23 Noembrie, iar mai în urmă (1 Decembrie), vine la Constanța din Tulcea un escadron și Stat-Majorul Regimentului 2 Roșiori. Din Batalionul 4 Vânători se detașéază o companie la Mangalia.

Pretutindenî trupele noastre au fost primite cu urale de bucurie. Comandantul detașamentului arată, că la Constanța îi s'a făcut o primire entusiastă din partea locuitorilor. Orașul era împodobit cu tricolorul românesc; în port, sute de drapele ale diferitelor state flăcăiau pe catartele vapoarelor, peste 5000 persoane au luat parte la această sărbătoare¹⁾.

Colóna III, cu destinație pentru Tulcea cuprindea:

Stat-Majorul Diviziei, cu serviciile sale,
Regimentul 7 Linie,
Un escadron din Regimentul 2 Roșiori,
O baterie din Regimentul 1 Artilerie,
Escadronul II Tren,
Compania II Geniu și
Ambulanța Divizionară.

Generalul comandant însoția această colónă, pusă sub ordinele Colonelului Cantili.

Ea porni din Brăila în dimineața de 17 Noembrie, imbarcată pe 3 vapoare și 4 șlepurî și ajunse la Tulcea sêra, la orele 5.

Primirea ce s'a făcut acestei colóné a fost o adevărată sărbătoare. Sosind, Comandantul Diviziei, este întâmpinat la vapor de autoritățile provinciei, care îi uréază bună venire pe un fost pământ românesc.

Orașul era peste tot împodobit cu steaguri românesce. Generalul Anghelescu, însoțit de guvernatorul rus și de comisarii români, însărcinați a lua în primire autoritățile provinciei, au mers la Catedrala orașului, unde s'a oficiat un Te-deum, pentru buna sosire a noilor stăpânitori. Apoi în sala Palatului Administrativ, Comandantul Diviziei primesce totă notabilitatea orașului și pe fruntașii diferitelor religii, care depuseră jurământ de credință și supunere guvernului român.

Intrarea triumfală a armatei s'a făcut a doua zi la orele 11 dimineața, cu mare pompă, după un Te-deum oficiat în fața trupelor.

Capitala Sangiacului, Tulcea, devine în ziua de 18 Noembrie 1878, reședința militară a provinciei Dobrogea, până la 22 Maiu 1883, când Comandamentul Diviziei a fost mutat la Constanța, acolo unde începuse să graveze interesele economice ale Țării noastre.

Din trupele acestei a treia colóné s'a trimis: un pluton din Regimentul 7 Linie la Satul-Nou, din fața Ismailului și câte o companie la Isaccea, Sulina și Chilia.

¹⁾ Telegrama Colonelului Gorjan, No. 28/78.

Colóna IV, trece Dunărea la Ostrov, numai cu Regimentul 2 Linie și cu Batalionul I Vânători, iar Regimentul de Călărași este trimis la Cernavoda.

Regimentul de Linie ocupă punctele de pe frontiera de Sud, care nu era încă trasată, iar Batalionul de Vânători a fost imprăștiat în urmărirea bandelor de tâlhari, care băntuiau satele părții de Sud a Dobrogiei.

Comisiunea de delimitare a frontierei începându-și lucrările, Regimentul 4 Linie a fost chemat la Cuzgun cu Statul său Major, ca împreună cu Regim. 2 Linie, Batalionul I Vânători și cu Regimentul de Călărași, să-și împartă frontiera, pentru pază, în trei zone:

1-a de la Mare până la Docuzaci, a fost ocupată de Batalionul I Vânători.

2-a până la drumul de la Gârlița la Kiuciuk-Kainardgi, de Regim. 4 Linie.

3-a până la Dunăre, ocupată de Regim. 2 Linie; iar Regimentul de Călărași servia de legătură și pentru patrulare.

Pichete nu erau încă-țeri în Dobrogia și mai ales pe frontiera de Sud, care încă nu se știa pe unde are să fie trasată.

Ast-fel s'a pus temelia stăpânirii românești dincă de Dunăre, dar până să se cimenteze, a trebuit să trecă mai mulți ani de muncă și de sacrificii bănești.

Cuvintele rostite de A. S. *Regală* în ajunul trecerii trupelor în Dobrogia, forma lozincă armatei noastre de ocupare, era o profeție de privațiuni ce ea trebuia să înfrunte, de obstacolele ce avea de învins; sfaturi pentru răbdarea, cu care urma să se înarmeze și mai presus de toate, de blândețea, cu care trebuia să trateze pe noii noștri supuși.

Ocuparea Dobrogiei nu trebuia să aibă caracterul de cotropire.

Chiar de la început, trupele se isbiră de două piedici, pe care numai datorită prudenței șefilor și disciplinei au putut să le ocolească, fără conflicte serioase: era armata rusă, care puneă dificultăți autorității militare la darea în primire a cazărnilor, din care nu vroia să iasă; mai era și populațiunea bulgărească neprimitoare și în unele părți, rebelă chiar.

În două rânduri, Primul Ministru Brătianu, telegrafiază Comandantului Diviziei, că certurile se întâmplă cu oficerii Ruși, să se aplaneze în mod pacinic, pentru a nu da naștere la conflicte mai grave. ¹⁾

În Medgidia și Sulina, Ruși deveniseră agresivi, ei refușau să evacueze cazărnilor, sub cuvânt că n'au instrucții de a preda autoritățile militare, ci numai pe cele civile. ²⁾

Populațiunea bulgară din Dobrogia privia cu ochi răi stăpânirea noastră, de aceea în centrele mari bulgărești, nu numai că nu se da cartiere trupelor, dar în câte-va locuri a fost nevoie de intervenirea armatei, spre a stămpăra pe răsvrățitori contra autorităților civile. Casuri mai serioase s'au întâmplat în plășile Babadag și Silistra-Nouă ³⁾

Tâlharii cutreieră în bande Dobrogia și nu puține osteneli au pricinuit primele noastre trupe de ocupare. Am văzut cum de la început chiar, Regimentele se îmbucătăiau pentru a trimite în toate direcțiunile detașamente în urmărirea tâlharilor.

Dar prădăciunile și omorurile abia erau stărpite într-o parte, ca să se ivescă aiurea cu mai mare furie.

Siguranța publică era periclitată chiar în orașe; drumurile mari erau tot-deauna expuse călcărilor bandiților; aceștia au atacat într'un rând poșta, de aceea prin telegrama No. 20.909, Domnul C. F. Robescu, cere ca delinșentele să fie escortate de trupe călări.

Ar fi să citez 12 casuri de călcări petrecute numai în scurtul timp de o lună și jumătate, ca să arăt câtă muncă a pus armata pentru stărpirea bandelor de tâlhari. ⁴⁾

Sate întregi fuseseră distruse în rășboiul trecut. Se trimeteau escadrone în recunoscerea localităților însemnate pe hărți, dar nu se gășiau de cât ruine; așa că pe gerul

¹⁾ Telegrama dată de la București în urma rapoartelor ce se primiseră din Constanța în două rânduri. (Telegr. No. 760 și 775 din 1878).

²⁾ Telegr. No. 24 și 320 din 1878.

³⁾ Telegr. No. 132 și 617 din 1878.

⁴⁾ Telegr. No. 199, 275, 157, 76, 77, 75, 67, 44, 15, 17, 37 și nota Prefectului *Remus Opran* către *Gen. Angelescu*.

iernei, nenorociții călăreți erau nevoiți să facă marșuri lungi și obositoare, fără ca să știe de vor da peste un loc de adăpost.¹⁾

Majoritatea satelor nu coprindeau de cât câte-va bordeie miserabile, cari nu puteau găzdui trupe așa de numeroase, ca cele ce se trimeteau pentru paza frontierei de la Sud, sau pentru urmărire. Soldații, ca și oficerii, rebegiți de frig, scurși de oboselă și lihnii de fîme, dese ori erau nevoiți să se culce nemîncăți, fără căldură și erau mulțumiți, dacă găsea o colibă, unde să se pîta adăposti, pentru ca a doua zi să nu scie de vor trăi mai bine.

Numerose raporturi și telegrame glăsuiesc dureros, de suferințele îndurate de armata noastră, în primul an de ocupare al Dobrogei, din cauza lipsei de locuințe, hrană, lemne și furagiū.

Rația de hrană a unui soldat era de 75 bani pe zi, iar aceea a unui cal de 1,20, și totuși cu forțe mare greutate se puteau aproviziona alimentele,²⁾ așa că Ministerul trimetea de la București pesmeți.³⁾

Starea drumurilor era neînchipuit de rea, ne-existînd șosele, comunicația se făcea pe șcaluri, dar și aceste erau desfundate de ploī, deteriorate din războiul trecut, așa că acum transportul era cu desăvîrșire anevoios, dacă nu imposibil.⁴⁾

Și pe deasupra tuturor acestor privațiuni și greutăți, trebuie să socotim și apa, din a cărei lipsă, trupa și caii au suferit amarnic.

Cu sacrificii morale și materiale, cu dureri trupesci și sufletesci, am putut încluga începutul stăpînirii noastre dincîce de Dunăre.

Armata pîte fi mîndră azi, că numai sub ocrotirea și prin suferințele ei, provincia noastră cîștigată cu sacrificii de sînge a renăscut în acești două zeci și unul ani de stăpînire romînescă.

Lucrări de amenajamente în cursul anului 1878, nu s'au făcut. Ōmenii erau cartiruiți pe la locuitori și la neajungere de case, se sapaū bordeie.

Tôte clădirile militare foste ale guvernului otoman, erau ocupate de Ruși, așa că pentru instalare de spitale, Divizia a fost nevoită să închirieze clădiri.

Prin Inaltul Decret No. 2721 din 21 Decembrie 1878, s'a prevîzut ca Divizia activă să depindă de Divizia III.

Acastă dependență durează pînă la 22 Februarie 1879, cînd prin Inaltul Decret No. 373, Divizia activă avu un comandament separat și independent.

Iată cum erau repărțite trupele în Dobrogia la începutul anului 1879 și dislocările făcute în cursul anului:

Corpurî de Trupă	P U N C T E O C U P A T E	Data dislocării și localitatea unde s'a dîs corpul
Batal. I Vînat.	Stat Majorul și 2 Companii la Mangalia și cîte una la Cadichloi și Caraomer.	La București, 22 Februarie.
» IV »	» » 3 Comp. și un ploton la Constanța, un ploton la Medgidia.	Înlocuiesc Bat. I Vînat.
Regim. II Linie	» » 6 Comp. la Ostrov și cîte o companie la Almallu și Esekloi.	Placă la Galați, la 6 Martie.
» IV »	» » 2 » » Gallța și cîte una la Cernavoda, Asarlic, Cadichloi, C rvan și două la Cuzgun.	Înlocuiesc Regim. II Linie.
» V »	Stat Majorul 5 Comp. la Babadag și cîte una la Măcin, Jurilofca și Mahmudia.	Ocupă locul Bat. IV, care plăcă la București, la 6 Sept.
» VII »	Stat Majorul 5 » » Tulcea și cîte una la Isacrea, Chilla și Sulina.	—
» II Roșiori	» » 1 escadron la Constanța și cîte unul la Mangalia, lucrări-Mahale și Gărlita.	Placă la Bucur. la 8 Noiembrie; înlocuit cu 4 divizion (din Reg. I Roș.
» Călărași per.	Stat Majorul 2 escadrone la Tulcea și cîte unul la Constanța și Cernavoda.	—
» I Artilerie	» » 1 baterie » » » » una la Măcin, Babadag, Constanța, Cokirleni.	—
Comp. II Genlū	La Tulcea.	—
Escadr. II Tren	» Măcin.	—

¹⁾ Telegr. No. 76 și 2128 din 18, 78.

²⁾ Telegr. No. 1228/78.

³⁾ Telegr. No. 16.872/78.

⁴⁾ Telegr. No. 49, 55 și 114 78.

În cursul lunii Aprilie 1879, trupele rusesci evacuează cazarmele, care rămân la dispozițiunea armatei noastre, dar într-o stare deplorabilă. Pentru a putea fi locuite, localurile aveau nevoie de reparațiuni mari; ast-fel în Tulcea : cazarma «Marina otomană», o clădire numită «arestul femeilor», magasia de sare și școala musulmană. Acesta din urmă avea numai pereții exteriori, iar cele-lalte ruinate. S'au mai construit din nou aici o cazarmă, pentru artilerie -cu două grajduri și două remize.

La Sulina, cazarma turcăscă s'a reparat radical, fiind desvelită și ruinată ; s'a luat în primire și reparat spitalul marinei otomane, cazarma de pe stânga brațului Sulina, arestul turcesc, cum și două case ale Căpităniei Portului.

La Măcin, s'a reparat vechia cazarmă turcăscă și s'a construit un grajd de scânduri.

La Cernavoda, s'a reparat radical fosta căpitănie a portului.

La Constanța, s'a luat în primire și reparat două cazărmi turcești.

În fine s'au construit pe frontiera de Sud 28 bordeie, pentru pichetele de pază.

Localurile din punctele arătate mai sus au fost ocupate de trupe, iar în cele-lalte omenii erau cartiruiți pe la locuitorii.

Hrana, lemnele, furagiul și în unele părți, apa se procura cu mare greutate.

Paza drumurilor forma ocupația de căpetenie a armatei; bandele de tâlhari au durat până târziu încóce; cu totă stăruința armatei ele n'au putut fi stărpite.

Populația bulgară nu începuse a se convinge, că frământările ei rămân zadarnice.

Și anul 1879 se încheiă cu suferinți din partea armatei, totuși acum aveau cel puțin câte-va localuri, pe care de bine de rău le-a ocupat.

Repartiția trupelor la începutul anului 1880 și schimbările de trupe făcute în Dobrogia în cursul anului :

Corpurî de trupă	A f l a t e P u n c t e o c u p a t e	Corpurî de trupă	D i s l o c ă r î
			Data dislocării. Garnisóna unde plecă. Înlocuiri.
R. 4 Linie	Cu 3 Comp. la Ostrov și câte una la Asarlic, Cadichioi, Carvan, Ezechioi și Almalia.	Reg. 1 Linie	Inlocuesce R. 4 Linie în Aprilie, plecă la București.
» 5 »	Cu 3 Comp. la Constanța și câte una la Babadag, Mangalia, Ilanile, Caraomer și Cernavoda.	Reg. 6 Linie	Inlocuesce în Mai R. 5 Linie, care plecă la Galați.
» 7 »	Cu 4 Comp. la Tulcea și câte una la Măcin, Isaccea, Sullna, Killa.	Reg. 3 Linie	Inlocuesce în Martie Regim. 7 Linie, care plecă la Iași.
» 12 Călăr.	Cu 1 esc. la Constanța și cate unul la Ostrov și Tulcea.	—	—
Div. 1 Roșlori	Cu 1 esc. la Dunluchioi și unul la lucrări-Mahale.	Reg. 1 Roș.	Vine la 31 Mai în Dobrogia, cu Stat Major și 2 esc. la Constanța.
Bat. 3 Artil.	La Tulcea.	Bat. 2 Art.	Este trimisă la Mangalia.
Esc. II Tren	La Tulcea.	—	—

Grămădirea acesta de trupe dincóce de Dunăre, unde condițiunile de traiu erau așa de grele, iar cheltuielile foarte mari, a fost necesară pentru a scóte noua noastră stăpânire din starca de barbarie, în care o adusese împrejurările și administrațiunea turcăscă.

S'au construit în cursul anului 1880, două pavilóne pentru două companii și două escadróne, cum și un grajd în Constanța. De asemenea Cazarma «Traian» din Ostrov.

Prin cele-lalte puncte, unde nu existaú cazărmi, trupa stătea în localuri închiriate cu prețuri enorme. Pe frontiera de Sud omenii erau cartiruiți.

Starea de lucruri începuse a se mai îmbunătăți, populația devine mai ospitalieră ; însă drumurile fiind tot rele, comunicațiile se făceau cu greu. Se simția în unele părți lipsa alimentelor, cu tot prețul lor scump și a combustibilului.

Posițiunile trupelor la începutul anului 1881 și schimbările făcute în cursul anului, au fost :

A F L A T E	D I S L O C A Ţ E
R. 1 L. la Ostrov cu 3 Companii şi câte 1 la Hârsova, Cad- kioi, Carvan, Esekioi şi Almallu.	—
R. 3 L. la Tulcea cu 4 Companii şi câte 1 la Isaccea, Măcin, Sulina, Kilia.	—
» 6 L. la Constanţa 2 » » » 1 » Babadag, Cerna- voda, Ilanlic, 2 Mangalia şi 1 la Caraomer.	—
» 12 Călăraşi la Constanţa cu 1 escadron şi câte unul la Ostrov şi Tulcea.	—
» 1 Roşiori la » » 2 escadrone » » » la Carvan şi Dobromir.	—
O baterie din Reg. 2 Artilerie la Mangalia.	Regim. 5 Artilerie vine la 1 Aprilie la Tulcea
» » » » 8 » » Tulcea şi Esc. II. Tren.	—

Generalul Anghelescu, este înlocuit pe ziua de 1 Aprilie, prin Generalul Racoviţă, care stă până la 3 August 1881.

Pentru paza frontierei de Nord se construiesc, în cursul acestui an, şese pichete în punctele : Ceatalchioi, Satul-Noŭ, Pardina, Daler, Kilia-Veche şi Periprava.

Se mai fac câte-va adăogiri Cazărmilor din Tulcea şi reparaţii la Cazarma din Str. Elenă din Constanţa ; vechiul conac turcesc din Isaccea, se ocupă provizoriu de trupe.

Cu concursul administraţiei, starea trupelor din Dobrogi a s'a îmbunătăţit, totuşi hrana se procura prin mari sacrificii bănesci, mai ales că trupele erau răspândite, pentru urmărirea bandiţilor, prin localităţi lipsite de resurse şi chiar de locuinţe.

Proclamarea Regatului s'a sărbătorit în Dobrogi a cu mare entusiasm.

Posiţiunile ocupate de trupe la începutul anului 1882 şi dislocările făcute în acest an au fost :

A F L A T E	D I S L O C A R I
Regim. 1 Linie ca şi în anul trecut.	La 18 Apr. Reg. 5 Linie înlocuiesc Reg. 1, care plecă la Bucureşti.
» 3 » tot ast-fel.	La 8 Apr. Reg. 8 Linie înlocuiesc Reg. 3, care plecă la Bucureşti.
» 6 » tot ast-fel.	La 28 Apr. » 2 » » » 6, care plecă la Iaşi
Reg. de Geandarmi (fost 12 Călăraşi). La Const. cu 2 esc., 1 Tulcea, 1 Mangalia.	—
Regim. 1 Roşiori, ca în anul trecut.	Reg. 2 Roşiori înlocuiesc la 22 Apr. R. 1 R., care plecă la Bucureşti.
Regim. 5 Artilerie la Tulcea.	La 18 Mai 2 baterii sunt trimise la Slobozia, la 12 Oct. o baterie la Brăila.
Escadronul II Tren la Tulcea.	La 1 Aprilie Esc. 3 Tren (Foşani) vine la Tulcea. Al II-lea Bucureşti.

S'a construit în cursul acestui an cinci pichete în punctele : Ostrov (oraş), Ghecet Sulina, Sf. Gheorghe şi Jurilofca. La Cernavoda şi Caraomer s'a construit 2 cazărmi, fie-care încăpătoare pentru 2 companii. S'a mai clădit o infirmerie la Tulcea, cum şi câte-va dependinţe la Cazărmile din Constanţa şi Ostrov.

Starea trupelor în Dobrogi a se îmbunătăţesce treptat; cheltuielile de întreţinerea armatei se mai micşorează ; totuşi în câte-va puncte de pe frontiera de Sud, din cauza lipsei căilor de comunicaţie şi a hranei, trupele se aprovizioneau cu greu ; clădirile erau în rea stare şi combustibilul lipsea.

Aprovizionarea cu lemne se făcea în două puncte : la Mangalia şi Ostrov, de unde trebuiau transportate cu greu, pe drumuri rele şi accidentate.

Companiile detaşate pe frontieră îşi făceau singure pâinea.

Anul 1883 aduce schimbări mari armatei din Dobrogi a. Comandamentul Diviziei se mută la Constanţa ; în acest scop, Direcţia căilor ferate, cedază armatei următoarele clădiri cu terenul înconjurător :

Casa Haris No. 1, fosta locuință a Direcției Companiei Engleze de drum de fier, este destinată pentru localul Comandamentului și locuința Generalului Comandant; în aceeași curte, Casa Blundt, fosta școală a Companiei Engleze, este ocupată de Serviciul de Geniū; iar capela, de Consiliul de Răsboiū.

Casa Haris No. 2, fost Hotel al Companiei Engleze, servi pentru instalarea Spitalului Militar.

Pe ziua de 16 Martie, se numesce Comandant al Diviziei, Generalul Barozzi.

De la 3 August 1881, Divizia a fost comandată de Coloneli.

Lucrări însemnate de amenajare a cazărnilor, nu s'au făcut.

Repartiția trupelor și dislocările în cursul anului, au fost:

A F L A T E	D I S L O C Ă R Î
Regim 8 Linie, ca în anul 1882.	La 26 Aprilie Regim. 4 Linie înlocuesce R. 8 L., care plecă la București.
« 5 Linie tot ast-fel	—
« 2 « Idem	—
Regimentul de Geandarmî tot ast-fel	—
« 2 Roșiori Idem	—
Regim. 5 Artilerie cu o baterie la Tulcea	O baterie din R. 4 Art. și 1 R. 8 A. vin la 18 Malu a înlocui R. 5 A. plecat la Târgoviște.
Escadronul 3 Tren la Tulcea.	Vine la Constanța.

Prin mutarea Comandamentului la Constanța s'a lăsat paza garnizonii Tulcea, unui Regiment de infanterie, care avea aci 4 companii.

Noul local ocupat este destul de încăpător pentru serviciul armatei, Spitalul de asemenea a fost așezat în partea cea mai igienică a orașului, pe malul Mării.

De la mutarea Comandamentului aci, depindea foarte mult înflorirea Constanței, care în câțiva ani luă o dezvoltare neînchipuită.

În anul 1884 se pune în aplicare cap. VII din legea organizării Dobrogiei, relativ la armată, și prin Înaltul Decret No. 963 din 20 Martie, se înființează un batalion de dorobanți și două escadrone de călărași, recrutate din locuitori dobrogeni.

Batalionul avea reședința în Constanța, împreună cu o companie; iar celelalte trei la Cernavoda, Babadag și Tulcea; escadronele erau: unul la Constanța și al doilea la Tulcea.

Nici-o lucrare importantă nu s'a făcut cazărnilor în cursul anului acestuia.

Repartiția trupelor pe teritoriul Dobrogiei și dislocările din cursul anului, au fost:

A F L A T E	D I S L O C A R Î
Regim. 4 Linie aflat din anul trecut la Tulcea	La 3 Mai e înlocuit de Reg. 7 Linie. El plecă la București.
« 2 « aflat la Constanța	E înlocuit la 9 Mai de Reg. 6 Linie. El plecă la Craiova.
« 5 « aflat la Ostrov	E înlocuit la 12 Mai de Reg. 3 Linie. El plecă la Galați.
Regim. de Geandarmî aflat la Constanța	E înlocuit la 21 Mai de Reg. 4 Roșiori. El plecă la București.
Regim. 1 Roșiori trimete două escadrone la Tulcea, iar alte două rămân la Constanța cu Regimentul.	
Regim. 2 Roșiori din Constanța își aduce escadronul de la Tulcea, iar pe cel de la Dobromir la Mangalia.	
Bateria Regim. 8 Artilerie e trimisă la 11 Iunie de la Tulcea la Mangalia.	

Prin creierea Batalionului de Dorobanți și celor două escadrone de Călărași, se tindea la înființarea a două Regimente de infanterie și un Regiment de Cavalerie dobrogene și a se înceta prin acesta dislocările destul de costisitoare ale corpurilor de trupă din țară, pentru paza provinciei și pentru buna ordine administrativă.

Începuse a se construi căi de comunicație, așa că transporturile deveniră mai înlesnicioase, aprovizionările, hrana trupei și cailor, mai puțin costisitoare ca mai înainte.

Populațiunea era mai pătrunsă de respectul legilor; bandele de tâlhari se mai îm-

puținară. Cu un cuvânt ostenelele și privațiunile armatei dădeaă acum róde, pe care administrația sciu să le utilizeze pentru fericirea Dobrogiei.

Ridicările topografice, făcute de Institutul geografic al armatei, erau terminate. Provincia noastră de dincóce de Dunăre, nu mai era ținutul necunoscut de până acum.

Anul 1884 se încheie sub bune auspicii, marca lucrare de peste Dunăre, podul ce trebuia să unescă Dobrogia cu Țara-Mamă, se recunoscuse ca trebuitóre și linia Bucuresci-Cernavoda era în lucru.

Inceputuri realizate într'un timp uimitor de scurt aveaă să desăvârșescă opera armatei.

Repartiția și dislocările de trupe în cursul anului 1885 aă fost :

T R U P E A F L A T E				D I S L O C A R I						
Regim. 3 Linie aflat la Ostrov				E înlocuit la 17 Apr. prin Reg. 1 Linie. El pleacă la Bucuresci.						
"	6	"	"	Constanța	"	"	"	18	"	Bat. 1 Vénat. El plecă la Focșani.
"	7	"	"	Tulcea	"	"	"	22	"	Reg. 8 Linie. El plecă la Iași.
"	6	"	{	sunt trimise în Deltă, pentru stărpirea lăcustelor, de la 22 Maiu până la 1 Iulie.						
"	5	"								
Bateriile Regim. 4 și 8 Artilerie aflate la Tulcea sunt înlocuite la 3 Maiu prin 2 baterii Reg. 3 Artilerie.										
Cele 2 Baterii ale Reg. 3 Artilerie sunt trimise la Medgidia la 4 Noembrie și sunt înlocuite prin 2 Bat. ale Reg. 7 Art.										
Regimentul 1 Roșiori				{	ramân în garnisónele din anul trecut.					
"	2	"	"							

La 20 Aprilie acest an se numesce comandant al Diviziei, Generalul Dunca Iulius. Ivindu-se conflictul Bulgaro-Sêrb, Divizia este întărită cu trupe. La Panairul de la Medgidia aă fost trimise două Baterii ale Regim. 3 Artilerie, care s'aă instalat în baracele târgului, amenajându-se pentru locuința trupei și cailor. Pe vreme de iarnă, ómenii aă avut să sufere fôrte mult, din cauza frigului.

Tot în acest an se născu conflictul pe frontiera Dobrogiei de Sud. Comisiunea de delimitare terminându-și lucrările, Bulgarii aveaă veleităăi asupra fortului de pe înălțimea Arab-Tabia. Colonelul Cruțescu ocupă fortul cu un post întărit, unde așeză și un oficiu telegrafic, pentru a comunica mișcările trupelor bulgare, în cas de agresiune. Intregul Regim. 1 Linie se afla gata să respingă pe usurpatori. Conflictul s'a aplanat însă, după intervenire diplomatică.

Lucrări de amenajament căzărnilor, nu s'aă făcut, de cât mici reparațiuni.

Starea provinciei se îmbunătăția vădit și cu dênsa, bunul traă al trupelor. Bandele de tâlhară mai continuară câtă-va vreme. Se simția însă nevoie de cazărmi pe frontiera de Sud, în punctele ocupate de companii, mai ales acum când traseul frontierei era definitiv stabilit. În mai multe părți, armata ocupa localuri închiriate. Aprovizionările se făceaă cu órc-care greutate.

Anul 1886 este mai bogat în construcțiuni de tot felul, ast-fel: la Constanța se clădesce un pavilion pentru trupele de infanterie, unul pentru cavalerie, cazarma artileriei cu două grajduri și o remiză, închisórea militară și manutanța, cu localul trupei și magazia.

La Sulina s'a ridicat un pavilion pentru o companie. La Carvan, o cazarmă cu dependințele ei, pentru o companie, cum și mai multe reparațiuni, mai ales la Medgidia în baracele ocupate anul trecut de artilerie.

Comunicația Dobrogiei cu restul țerii se putea face mai înlesnicios pe linia ferată Bucuresci-Fetesci, terminată în anul acesta.

O schimbare radicală în bine se făcea pe fie-care an. Locuitorii din stânga Dunării vin să populeze satele deșerte de Tătari și Turci. Cheltuelile de întreținerea trupei se micșorară, în fine stăpânirea noastră dincóce de Dunăre, devenia mai temeinică.

Repartiția trupelor și dislocările survenite în cursul anului, aă fost :

TRUPE AFLATE	DISLOCĂRI
Regim. 8 Linie aflat la Tulcea	E înlocuit la 18 Aprilie prin Reg. 5 Linie. El pleacă la Iași
» 2 » » » Ostrov	» » » 2 Mai » » 2 » » » la Craiova
» 6 » vine în Delta pentru stărpirea lăcustelor și sta	până la 12 Iunie, de la 10 April.
Bat. 1 Vânători aflat la Constanța.	E înlocuit la 7 Mai de Reg. 4 Linie. El pleacă la Craiova.
Reg. 2 Roșiori aflat la Constanța.	E înlocuit la 30 Mai cu Reg. 3 Roșiori. El pleacă la Bucurăsii.
» 1 » » » »	Pornesce la 13 Iunie la Slobozia.
Divisionul 7 Art. de la Tulcea pleacă la Braila, iar Divizionul 3 Artilerie se duce la Tulcea de la Medgidia.	
O baterie Reg. 3 Artilerie { vin la Constanța, la 8 Octombrie.	
» » » 7 »	

În anul 1887, revoltele din Principatul Bulgariei încep să ncliniștescă frontiera noastră de Sud, de aceea se trimet trupe pentru supra-intărirea acesteia părți din graniță; ast-fel: două Companii din Regim. 4 Linie aflat la Constanța, două escadrone de Roșiori din Mangalia și Constanța, Compania de Dorobanți din Cernavoda și o secție de artilerie din Regimentul 3.

Aceste forțe au stat la Ostrov și prin punctele apropiate, de la 18—23 Februarie, când liniștea restabilindu-se, trupele s'au întors la garnisonele lor.

Trupele de pe frontiera de Sud se instaleză în noile Cazărmi, ce s'au construit în cursul acestui an, la Esekioi și Asarlik. În punctele Ostrov, Silistra și la Asarlik se construiesc două pichete în formă de blokhaus; cele 45 pichete de pe frontiera de Sud se repară, saū se ridic din nou. Ast-fel acum trupele de pază au adăposturi atât la Companie, cât și în pichete.

La Babadag se construesce de Administrație o cazarmă, pentru compania de Dorobanți de aci.

Repartiția și dislocările trupelor în cursul anului au fost:

REPARTIȚIE	DISLOCĂRI
Regim. 5 Linie de la Tulcea.	
Compania de Dorobanți din Tulcea { Trimese la lăcuste în delta. Sunt înlocuite cu câte un Bat. din Reg. 6 și 7. Au stat în	
» » » » Babadag { Delta de la 16 Aprilie până la finele lui Iulie. Fle-care trupă și-a reluat garnisóna.	
Regim. 4 Linie aflat în Constanța.	E înlocuit la 17 Mai cu Reg. 3 Linie. El pleacă la Bucuresci.
» 2 » » » Ostrov.	E înlocuit prin Bat. 11 Vânători la 19 Mai. El pleacă la Bucuresci.

În anul următor (1888), Batalionul de Dorobanți din Dobrovia este mărit și devine la 1 Aprilie, Regimentul de Dorobanți; el avea reședință în Constanța; fiind cu schimbul, trupa nu avea nevoie de localuri mari, de aceea Regimentul se instaleză în case închiriate, iar concentrările se făceau în tabără, la Anadolukioi.

Se construesce la Mangalia o cazarmă încăpătoare pentru o Companie; la Cazărmiile de Cavalerie din Constanța, grajdurile.

În vara acestui an se construesce și curioasa cupolă de pe Movila Avretük-Tepe din Constanța. Din acest punct s'au făcut în 1882, observații astronomice de Lt. Colonel Căpităneanu, pentru determinarea azimutului și longitudinei acestui punct geodezic.

Observațiunile astronomice erau necesare pentru determinarea directă, iar nu prin calcul, a situației movelei Avretük.

Pentru ca acest punct să nu se piardă, s'a construit, d'asupra pilastrului de baza observațiilor, cupola de acum, din ordinul D-lui general Barozzi. (Scrișorea D-sale din 5 Mai 1903).

Vedem, că din an în an dislocările trupelor sunt mai puține, dovadă că Dobrovia se îndrumase pe calea progresului și a civilizației, așa avem pentru anul acesta:

A F L A T E	D I S L O C Ă R I
Regim. 3 Linie la Constanța Batalion din Reg. 6 Linie la Tulcea " " " 7 " " " Batalionul 2 Vânători la Ostrov.	<div>La 16 Maiu Regim. 4 Linie înlocuiesc la Constanța Regim. 3 Linie, care plecă la București. Din Regim. 4 Linie se trimete un Batalion la Tulcea, unde se înlocuiesc Bat. 6 și 7 Linie.</div> <div>E înlocuit cu Regim. 8 Linie la 18 Mai, Batalionul plecă la București.</div>

Două evenimente, unul mai important ca altul, se întâmplă în cursul anului 1889 : Pentru prima oră se trimete din Dobrovia o companie de musulmanî, ca să ia parte la parada de la 10 Maiu, în București.

Pentru prima oră M. S. Regele vine în Constanța; pentru a doua oră Dobrovia, primesce pe iubitul ei stăpânitor.

Zilele de 15 Octombrie 1879 și 10 Septembrie 1889, vor rămâne niște amintiri scumpe dobrogenilor. Suveranul vine la început să vadă starea noii sale stăpâniri, vine peste 10 ani, să constate progresele ce s'au făcut de administrație, sub ocrotirea armatei.

Pentru această a doua oră, M. S. Regele stă până la 13 Septembrie, interesându-se în 3 zile de starea Constanței și de oportunitatea desvoltării portului, ce avea să jöce un așa de însemnat rol economic, în viitorul țării noastre.

Lucrări de amenajare pe la cazărmi s'au făcut și în anul acesta; s'au mai construit două pichete la Pătlașanca și Ceatalchioi.

Dislocări de trupe s'au făcut foarte puține: numai Regimentul 5 Linie înlocuiesc la Ostrov și pe totă frontiera de Sud, Regimentul 8 Linie, care la 16 Aprilie plecă la Focșani. Asemenea și o baterie din Regimentul 3 Artilerie, vine de la Tulcea la Constanța.

În 10 ani de stăpânire românească, Dobrovia se transformase uimitor; starea de sălbătăcie încetă, prin introducerea elementului românesc dincöce de Dunăre. Căile de comunicație se înmulțesc. Se lucra la podul de peste Dunăre cu mare stăruință. Bunul traiu al trupelor era asigurat prin aprovizionări ieftine și prin cazărmi construite în punctele cele mai importante de pază.

Anul 1890 aduce puține schimbări militare în Dobrovia. Între clădiri, menționăm ca mai importantă, baia și etuva de la Spitalul militar din Constanța.

Trupele erau repartizate și s'au dislocat în chipul următor:

TRUPE AFLATE	D I S L O C A R Î
Compania de infanterie din Sulina. " " " " Chilia. Regimentul 4 Linie de la Constanța și Tulcea. " 3 " " Ostrov. " 3 Roșiori de la Constanța și Tulcea.	<div>{ Sunt înlocuite prin două companii de flotilă.</div> <div>E înlocuit la 10 Apr. prin Reg. 4 Linie. El plecă la București. " " " 14 " " 5 " " " Galați. " " " 12 " " 1 Roș. " " " București.</div>

Anul 1891 aduce mari schimbări în armată, decî și la trupele din Dobrovia.

Regimentul de Dorobanți din Constanța se mută la Tulcea, la 1 Maiu, iar la 1 Iulie ȳ se mărește efectivul, adăogându-ȳ un batalion. Pe aceeași zi se înființază la Constanța compania 5 Subsistență.

O companie de musulmanî dobrogeni ia parte în București, la jubileul de 25 ani al Domniei M. S. Regelui Carol I.

Regimentele 1 și 3 de Linie schimbă între dănsese garnisöna.

În luna August se face fusionarea infanteriei. Cele două Regimente de Linie se duc la Severin și Tergoviște, pentru a se fusiona cu Regimentele Diviziilor I-a și III-a. Frontiera de Sud e ocupată de un Batalion din Regimentul Râmnicul-Sărat No. 9 (care ocupă Techederesi, Asarlik, Caraomer și Mangalia) și de Batalionul cu schimbul al Regim. Tulcea No. 33 (la Ostrov, Esehioi și Carvan).

Batalionul 2 Vânători înlocuește la Constanța Regimentul 3 Linie și trimete o companie la Cernavoda; mai târziu acest Batalion înlocuește la Ostrov, Carvan și Esehioi, Batalionul Regimentului Tulcea No. 33.

Cavalerie se află, afară de cele două escadrone dobrogene, și Regimentul 1 Roșiori la Constanța, cu un divizion la Tulcea.

Artilerie: 2 baterii din Regimentul 7 Artilerie la Constanța și una din Regimentul 3 Artilerie la Tulcea.

Către sfârșitul anului (la 1 Decembrie), Generalul Dunca este înlocuit prin Generalul Ipatescu.

Construcțiuni au fost în cursul acestui an de mare importanță: Manutanța și depositul de furagiū din Tulcea, depositul de furagiū din Constanța și fântâna «Grivița», la Inchisorea Militară din Constanța.

Anul ce urmă nu aduse aproape nici o schimbare de trupe, Batalionul 2 Vânători a ocupat garnisioanele Regimentului Râmnic-Sărat No. 9 și vice-versa.

Construcțiuni au fost două mai importante: Cazarma de la Techederesi și aceia a Călărașilor din Tulcea, apoi un pichet la punctul Pisica, cum și mici adăogiri pe la localurile deja existente.

Vara anului 1893 dete mult de lucru armatei. Bande de tâlhari bântuia pădurile Babadagului și Sudul Dobrogei. Renunțul bandit Licinschi speriasse Nordul, pe când Deli-Ali, Sudul provinciei noastre.

În urmărirea acestui din urmă se trimete un Batalion din Regimentul Ialomița No. 23 și un escadron din Regimentul 3 Roșiori. Până toamna, bandiții au fost prinși, cuiburile lor sparte.

Cei de la Nord au fost împrăștiați de asemenea de trupele din Tulcea, capul bandei prins.

Schimbările de trupe au fost: Un batalion din Regimentul No. 28, înlocuește pe frontiera de la Sud batalionul din Regimentul 9; iar Batalionul 3 Vânători, pe Batalionul 2 Vânători.

Regimentul 3 Roșiori înlocuește Regimentul 1 Roșiori, la Constanța.

S-au construit în acest an două pichete: la Crapina și la Mila 78, cum și mai multe adăogiri la cele două Manutanțe, depositului de furagiū din Tulcea și la cazarma Cavaleriei din Constanța.

La 21 Aprilie 1894, Generalul Ipatescu se retrage din armată și este înlocuit prin Generalul Cantili, la 5 Mai.

Se creiază în acest an un regiment de Infanterie la Constanța, recrutat din regiunea județului, rămânând județul Tulcea pentru recrutarea Regimentului Tulcea. Cele două escadrone cu schimbul sunt permanentisate.

În luna Aprilie, un Batalion din Regimentul No. 22 înlocuește pe frontiera de Sud Batalionul Regimentului No. 28; iar la 25 August, Regimentul 3 Roșiori pleacă la Tecuci.

S-au construit în acest an patru pichete: Saonul, Eschi-Calc, Lata și Piatra Călcăță; de asemenea și câte-va adăogiri la cazarma Cavaleriei din Constanța și Manutanța Tulcea.

Generalul Cantili se retrage din armată la 10 Mai 1895, și până la numirea Generalului Pilat (30 Iulie 1895), Divizia este comandată de Coloneli. Generalul Pilat comandă până la 4 Octombrie 1895, și este înlocuit prin Generalul Poenaru.

Se înființează la 1 Aprilie acest an (1895) Regimentul 9 Călărași, recrutat de pe întreg teritoriul Dobrogei și compus din 3 escadrone permanente și unul cu schimbul.

În luna Aprilie, Bateria de Artilerie din Tulcea se duce la Focșani; iar în Noembrie, o baterie din Regimentul 11 Artilerie vine la Tulcea.

Tot în Aprilie, Batalionul 3 Vânători părăsește Constanța, pentru a merge la București, iar Batalionul I înlocuește la Ostrov și pe frontiera de Sud, Batalionul Regimentului Dâmbovița No. 22.

S-au construit în acest an un pichet la Măcin și unul în fața orașului rusesc Reni. Localurile militare din Constanța au fost împrejmuite cu gard.

Dar evenimentul cel mai important din acest an, a fost vizita făcută la Constanța de Augustii Noștri Suverani, însoțiți de A.A. L.L. R.R. Principele și Principesa României.

Se terminaseră lucrările de la Cernavoda și, cu ocazia inaugurării podului de peste Dunăre, Familia Regală vine și la Constanța, unde stă în zilele de 15 și 16 Septembrie 1895.

De acum vizitele Suveranilor sunt din ce în ce mai dese la Constanța, dovadă de sollicitudinea ce purta, pentru dezvoltarea acestui deșeu economic al Țării noastre.

În toamna anului 1896 (1 Octombrie) se înființează Batalioanele 5 și 6 Vânători, recrutate din Țară. Cel dintâi se instalează în cazărțile construite în cursul anului la Cernavoda, pentru acest scop; iar cel d'al doilea în cazărțile construite la Constanța.

Se mai înființează și două companii de flotilă: una la Constanța și a doua la Isaccea.

De la 26 Mai, până la sfârșitul lui August, Batalioanele permanente ale Regimentelor Constanța și Tulcea

a fost trimise în Delta, pentru stăpânirea lacustelor.

Alte dislocări de trupe, nu s'au făcut.

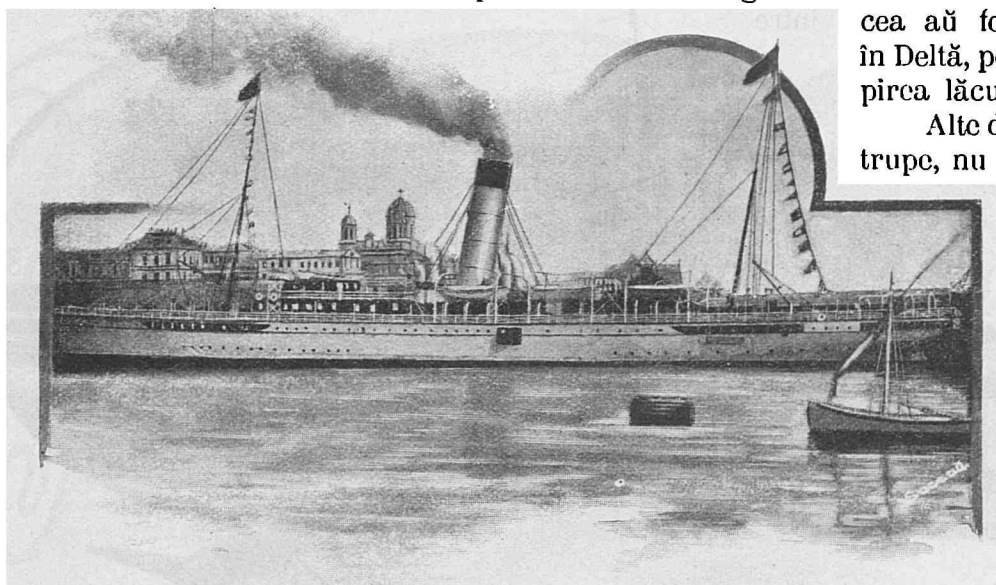

Fig. 86. — Vaporul «Regele Carol I».

Afară de cazărțile Vânătorilor de la Cernavoda și Constanța, alte construcții mari nu s'au făcut în acest an.

O nouă vizită avu fericire Constanța să primescă la 16 Octombrie din partea M.M. L.L. Regele și Regina, însoțiți de A.A. L.L. R.R. Principele și Principesa României.

Venia acum să pună piatra fundamentală la lucrările portului, începute din primăvara anului 1896.

Anul următor începe sub auspicii rele; ploile continue umflaseră apele Dunării, așa că amenințau să inundeze nu numai cazărțile de la Cernavoda, dar și întregul oraș; scăparea se datoresce armatei. Serviciul de geniu îngroșe și înalță digul de la Cernavoda, oprind cu modul acesta revărsarea apelor nemaî pomenite de mai.

Bola A. S. R. Principele Ferdinand respândise grija și tristețea în inimele tuturor Românilor.

Telegrama oficială află în toate unghiurile Țării, ținea la curent populația, despre starea sănătății Moștenitorului Tronului.

Generalul Poenaru este înlocuit în Comanda Diviziei, la 1 Aprilie, prin Generalul Popescu Mihail.

Dislocări mici de trupe s'au făcut în cursul anului 1897. Batalionul Regim. No. 23 înlocuiește pe frontiera de Sud Batalionul I Vânători, care vine la Constanța; iar Batalionul permanent al Regim. 34 pleacă la București.

Construcții au fost de mică importanță: Cazarma flotilei din Sulina, trei pichete pe frontiera de Sud, în punctele Ilanlic, Caraomer și Docuzaci.

S'au mai făcut pe ici pe colo mici reparații, adăogiri și transformări.

În anul 1898, Constanța avu onórea a primi vizita a două capete încoronate: *Suveranii Noștri, însoțiți de A.A. L.L. R.R. Principele și Principesa României, asistară la botezul vapoarelor de pasageri «Regele Carol» și «Principesa Maria» și la inaugurarea Serviciului Maritim Român, în ziua de 1 Iulie.*

A.A. L.L. Principele și Principesa Bulgariei trec pe aci, în ziua de 27 Iunie.

La 1 Mai 1898, Generalul Popescu Mihail este înlocuit în comandamentul Diviziei prin Generalul Jak Lahovari.

La 1 Iulie se creiază la Constanța Comandamentul Diviziei de Mare.

Dislocările făcute în cursul anului au fost: Batalionul I Vânători pleacă la Craiova, Batalionul VI Vânători la București; Batalionul permanent al Regim. 34 vine la Constanța, Batalionul V Vânători vine la Constanța, iar în Cernavoda e înlocuit prin Batalionul permanent al Regim. Rovine No. 26.

Aceste mutări se fac între 1 -- 15 Aprilie.

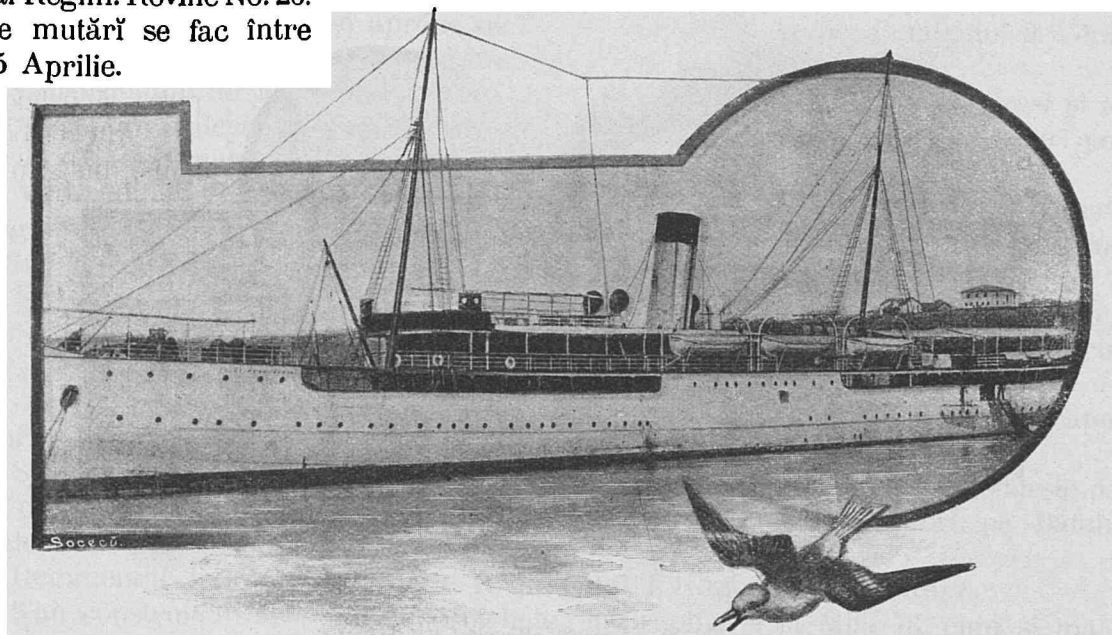

Fig. 87. — Vaporul «Principesa Maria».

La 7 Octombrie, Escadronul 3 Tren părăsesce Constanța, pentru a se duce la Focșani și în fine la 25 Octombrie, Batalionul Regim. Buzău 8, înlocuiesc pe frontiera de Sud Batalionul Regim. Ialomița No. 23.

S-au construit în acest an mărețele cazărmi ale Regimentului Constanța No. 34 și s-au făcut alte clădiri mai puțin importante, între care o baracă pentru soldații bolnavi trimiși la Techirghiol.

Anul 1899 n'are de semnalat nici o construcție, în schimb este foarte bogat în dislocări și excesiv de sărac în ploți.

Pe ziua de 1 Aprilie, vine Comandant al acestei Divizii Generalul Al. Candiano Popescu.

Tot atunci se înființează Escadronul V de Tren, la Constanța.

În luna Aprilie: Batalionul V Vânători pleacă la București, Batalionul permanent al Regim. Tulcea la Bêrlad, Batalionul permanent al Regim. Rovine No. 26 pleacă la Craiova, Batalionul II Vânători vine la Constanța, Batalionul permanent al Regim. Prahova No. 7 vine la Constanța, Batalionul permanent al Regim. Cantemir No. 12 vine la Tulcea și în fine Batal. Regim. Dolj. No. 1 vine la Cernavoda.

În Octombrie alte dislocări: Batalionul permanent al Regim. Constanța No. 34 este trimis de la Ploiești la Ostrov, Batal. Regim. Prahova este trimis la Ploiești, Batalionul Regim. Tulcea vine la Tulcea, Batal. Regim. Cantemir pleacă la Bêrlad și în fine Batalionul permanent al Regim. Buzău No. 8 se duce la Buzău.

În schimb anul următor (1900) încheie istoricul Diviziei cu foarte puține dislocări și nici o construcție de cazărmi.

Batalionul permanent din Regim. Constanța No. 34 este înlocuit pe frontiera de Sud și la Ostrov, de Batalionul permanent al Regim. Gorj No. 18, care vine de la Tîrgul-Jiū. Batalionul de Constanța vine la Regiment.

Principatul vecin devenind agresiv și temerî de atac fiind din spre Sud, se dă ordin trupelor de pe frontieră să păstreze prudența, dar în acelaș timp să fie gata a respinge orî-ce atropamente de turburători sau bande armate.

S'au mai luat serioase măsuri de paza podului «Regele Carol», în acest scop o companie din Batalionul 2 Vânători patrula ziua și mai ales nóptea pe tot parcursul dintre Cernavoda și Fetesci.

Santinele păziau în permanență capetele podului.

Dacă am sta să facem bilanțul activității armatei în Dobrogia, în acești 21 ani de la ocupare, ar trebui cu nepărtinire constata:

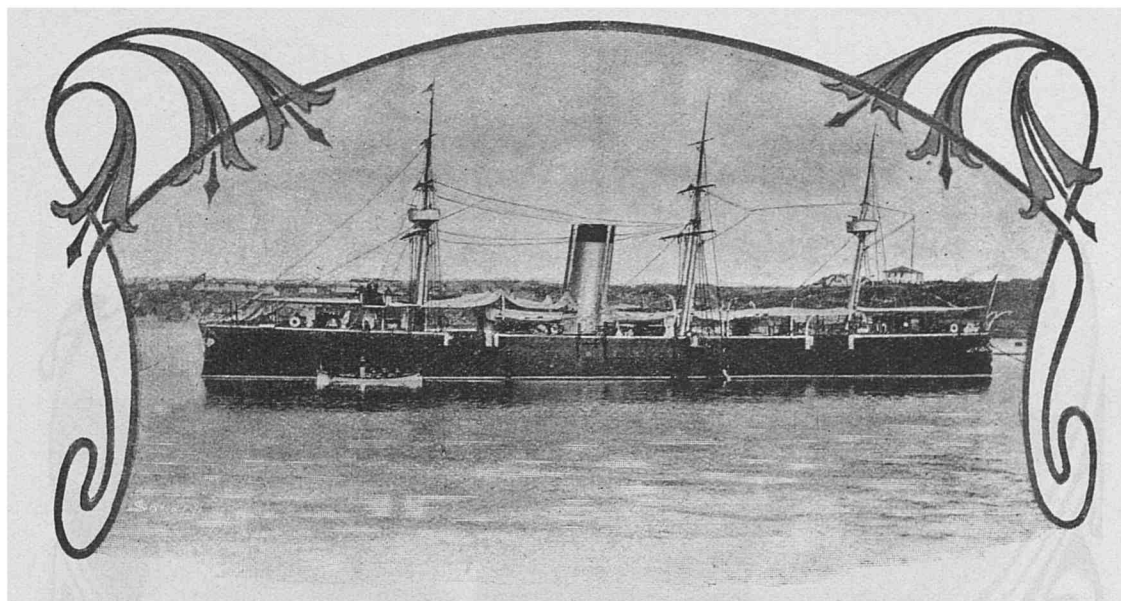

Fig. 88. — Crucişătorul «Elisabeta».

1. Că de unde în 1878, trupele ocupaū locuințe mizerabile și în multe părți au trăit prin bordeie, avēnd ca așternut câte-va brațe de paie, dacă și acestea le puteau găsi prin apropiere, astăzi fără exagerare se pōte zice, că soldatul locuesce în palate, căci cu ce se pot compara mărețele cazărmi din Dobrogia, înzestrate cu salōne spațioase, curate, igienice și bine încălzite, prevēzute cu tōte necesarele unui traiu comod și sănătos?

2. Hrana și furagiul, așa de greu de găsit într'o provincie scursă de o administrațiune vitrogă, prădată de tâlharî și pustiită de rēșboiul trecut, acum se aprovizionēză înlesnicios și cu prețuri neînsemnate, comparāndu-le cu cele de altă dată.

3. Prin creiarea Regimentelor dobrogene, s'a pus capăt dislocărilor atāt de dese și costisitoare de odinioră și de unde la început, pentru paza Dobrogiei trebuia să se recurgă la trupe aduse din Țară, acum propriile-î forțe sunt o garanție, pentru buna ordine și siguranța publică.

4. Grație armatei, liniscea și respectul legilor domnesce pretutindenî aci peste Dunăre. Bandele de tâlharî, spaima locuitorilor, au fost stārpite cu desăvîrșire. Drumurile sunt tot așa de sigure, ziua ca și nóptea.

5. Cu ajutorul armatei s'a curmat mai mulți ani flagelul ce ar fi putut aduce lăcus-tele din Deltă; ele au fost localizate și în mare parte distruse.

În rezumat, armatei se datoresce repeșile transformări aduse provinciei nōstre cis-dunărene, care a eșit în scurtă vreme din starea de barbarie, în care am găsit-o și s'a îndrumat spre civilizație.

Dobrogia se pōte cu drept cuvēnt numi astăzi: «provincia militară a Romāniei».

Actualmente Divizia activă are reședința în Constanța și coprinde următoarele ser-

vicii: Stat-Major, Intendența, Artileria, Sanitar și Geniū. Consiliul de război face parte integrantă din Comandamentul Diviziei.

Teritoriul Dobrogei este împărțit militar în cele două Regimente de Infanterie: Regimentul Constanța No. 4, compus din două batalioane permanente (ambele în Constanța) și un batalion teritorial, având cele 4 companii la Medgidia, Caraomer, Asarlık și Cogelac.

Regimentul Tulcea No. 33, constituit ca și cel de sus. Companiile sale teritoriale sunt la Mahmudia, Isaccea, Cerna și Babadag.

Osebit de aceste două Regimente de infanterie, mai sunt următoarele trupe dobrogene:

Regimentul 9 Călărași cu reședința la Constanța, are 3 escadrone aici (2 permanente și unul cu schimbul), cum și unul teritorial la Tulcea.

Compania 5 subsistență la Constanța, cu o secție la Tulcea; secția Sanitară și Esc. V Tren, la Constanța.

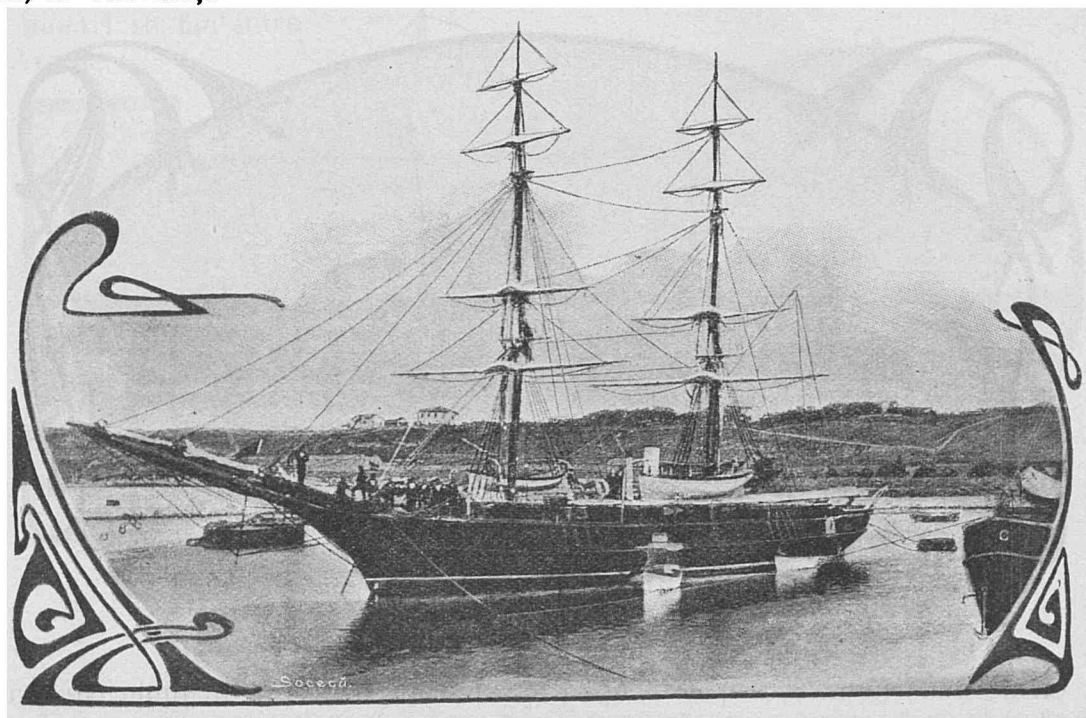

Fig. 89. — Bricul «Mircea».

Corpurile de trupă ce nu aparțin Diviziei active, ci sunt trimise din Țară:

Un batalion de Vânători la Constanța; un batalion de Vânători săi de Infanterie la Cernavoda și un batalion la Ostrov.

Apoi: Comandamentul Diviziei de Mare, cu două vapore de război: Crușetorul «Elisabeta» și bricul «Mircea». Companiile de flotilă de la Constanța, Isaccea, Chilia și Sulina.

Paza frontierei de Nord se face de Companiile flotilei din Sulina, Chilia și Isaccea; de Regimentul Tulcea, pentru garnisona Tulcea și de Compania teritorială din Isaccea.

Pe frontiera de Sud: Batalionul de la Ostrov are două companii aici și câte una în punctele Asarlık și Carvan; apoi cele două companii teritoriale de la Caraomer și Asarlık, au fiecare pentru pază o zonă de frontieră.

La Mangalia și Caraomer se mai trimit și două Companii de la Batalionul din Cernavoda (însărcinat cu paza podului). Aceste două Companii își împart între ele zona de frontieră, dintre punctele arătate.

Ca trupe complementarii, pentru paza drumurilor și buna ordine interioară, sunt cele două Companii de Geandarmii rurali.

Compania de Constanța are 9 secții, în următoarele puncte: Constanța, Hasi-duluc, Mangalia, Ostrov, Hârșova, Caramurat, Medgidia, Enișemlia și Topolog.

Compania din Tulcea are de asemenea 9 secții, în următoarele puncte : Tulcea, Cataloi, Telița, Morughiol, Babadag, Cogelac, Măcin, Sulina și Periprava.

Strânsă de toate părțile într'un cordon militar, cutreierată în toate sensurile de trupe, liniștea domnesce pretutindenă în Dobrovia, aci unde acum 25 de ani locuitorul nu era sigur de viața lui, chiar în timpul zilei și la drumul mare.

d) Colorile și mărcile județelor

Colorile Dobrogiei sunt acele ale Regatului României (art. 69).

Marca Dobrogiei, ca și aceea a județului Tulcea, este un scut, purtând doi delfini cu trupul ridicat.

Marca județului Constanța este scutul, purtând o galără romană (art. 70).

B.

CAPITOLUL I

I S T O R I A

A. Timpurile preistorice.

Legenda este începutul istoriei popórelor. Din lungul șir al legendelor grece, accia de care se légă începutul primelor colonii feniciane ¹⁾, de pe cóstele vestice ale Pontului, este «Expediția argonauților» (Παρμελουσα) prezentul amintirei tuturor» al lui Homer și Hesiod, Orfeu și alți poeți; scopul acestei expedițiuni era de a căuta și aduce în Grecia lâna de aur a berbecelui lui Phryxus.

Începutul acestei legende se pierde în nóptea timpurilor și așa cum ne-a fost păstrată de autori vechi ²⁾ în întregul ei este:

Un fiu al lui Æolos, numit Athamas, regele Mynienilor, din Orchomenos (Beoția) se căsătorise cu zeița Nepheles, cu care a avut doi copii: pe Phryxus și pe Helles.

După câțiva ani, Athamas abandonând prima sa soție se recăsătorise cu fiica lui Cadmos, anume Ino, care căuta cu orîce preț a se scăpa de copiii lui Athamas din prima căsătorie. Ocasia nu întârzie de a veni, căci o secetă ivindu-se în Orchomenos, Regele trimise o deputațiune, care să consulte oracolul delphic, asupra cauzelor ei și mijloacelor de îndreptare; la întorcere, deputațiunea, după îndemnul Inei, denaturând răspunsul oracolului, spuse Regelui că trebuie să sacrifice pe cei doi copii zeului Jupiter.

Nepheles, înțelegând intriga vitrigei mame, răpi misterios copiii, în ziua sacrificiului și îi încălecă pe berbecelul vorbitor cu lâna de aur, pe care îl avea în dar de la Mercur (Hermes). Berbecelul era fiul lui Neptun și al Theophanei.

În călătoria lor, Helles căzu în Dardanele (de atunci Hellespontus), iar Phryxus ajuns la Æa ³⁾, reședința lui Æetes ⁴⁾ (în Colchida, Mingrelia), sacrifică berbecelul lui Zeus Φόβιος (protectorul fugarilor), iar pielea o dăruie lui Æetes, care o atârna într'un copac din pădurea consacrată lui Ares, unde o păzia un balaur neadormit.

¹⁾ Că Fenicianii au fost primii coloniști pe cóstele Pontului, se dovedește din următorul pasagiū al lui Ammianus Marcellinus: «Civitas Tyros (Tyras), Colonia Phoenicum, quam praestringit fluvius Tyras» XXII, 841. Tyros este de sigur o eróre, în loc de Tyras, și nu póte fi vorba de orașul Fenician, ci de colonia de la gura fluviului cu acelaș nume.

A se vedea *Scymnus Cihus* fr. 55. *Movers*. Die Phönizier, III, pag. 308—307; *G. Eirwald*, pag. 53—93. În *Gr. G. Tocilescu*: Dacia înainte de Romani, pag. 26, nota 2. *Iorga*: Kilia, pag. 12.

²⁾ *Pind.*, Pyth. IV passim. *Apollod.* I, 9, 1, *Apollon* Rh. 120—128 II, 1144. Hyg. Fab. 3 și 188. Veđi *Decharme*: Mythologie de la Grèce antique. Paris, 1886, pag. 606.

³⁾ Pe malurile océnului, acolo unde razele sórelui stau închise într'o cameră de aur (*Mimnerme* fr. 11).

⁴⁾ Fiul lui Helios și al Perseis.

Phryxus luă în căsătorie pe Chalciope, fiica regelui ¹⁾.

Pe la anul 1351 a. Chr. (?), domnea în partea de Nord a Thesaliei, la Iolcos, un fiu al lui Chreus, numit Pelias, care usurpase tronul fratelui său, Æson.

Pelias îngrijat de fiul lui Æson, numit Iason, pe de o parte îl dădea în îngrijirea centaurului Chiron (educatorul lui Achille), iar pe de alta consultă oracolul delphic, care îi prezise, că va fi răsturnat de un om încălțat numai cu un singur pantof (τὸ μὲν μονοσάνδαλον). Profetisarea se împlini, când Iason ajunsese la vârsta de 20 ani, căci (după Apollodor ²⁾), acesta vroind să treacă râul Anauros, scăpă un pantof în apă ³⁾. Pelias amintindu-și prezicerile oracolului, puse lui Iason întrebarea: «Ce-ai face, dacă cine-va ți-ar spune, că vei muri ucis de unul dintr'ăi tăi?»

— «L'as trimite să caute lâna de aur», răspunse Iason, inspirat de zeița Hera. Convențiunea se făcu: Pelias să abdice în favoarea lui Iason, numai după ce acesta va aduce pielea berbecului lui Phryxus.

Iason în scopul călătoriei ce avea să întreprindă, chemă la sine pe toți eroii greci ai timpului ⁴⁾, cari primiră a lua parte la cucerirea «expedițiune argonautică», numită ast-fel, fie după cuvântul ἄργος (repede), fie după numele constructorului, Argos, fiul lui Phryxus.

Athena (înțelepciunea) ajută la construirea navei, punându-i o cârmă de stejar din pădurile Dodonei.

După o lungă și plină de întâmplări călătorie pe Marea Ægea, Propontide și Pontul Euxin ⁵⁾ Argonauții urcară râul Phasis și ajunseră la Æea, reședința lui Ætes.

Acesta fu foarte îngrijit de visita unor ast-fel de oșpeți necunoscuți și mai cu seamă când află, că scopul călătoriei lor era de a lua lâna de aur a berbecului nădrăvan, pentru care impuse ca condițiune lui Iason, să are câmpul lui Ares cu doi tauri cu picioarele de aramă și cu nări de foc.

Câmpul trebuia semănat cu dinții balaurului lui Cadmus.

Înamorată de Iason, Medea, fiica regelui Ætes, îl ajută a îmblânzi taurii, iar dinții semănați deteră nascere la omenii noi ⁶⁾.

Tot prin îndemnul Medeiei, Iason aruncă o piatră în mijlocul acestor giganți (inamicii săi), strămută departe de el lupta ce trebuia să aibă cu ei și o aprinde între dâșii.

Acești frați ieșiți din pământ se omorîră mutualmente între dâșii, printr-o luptă nelegiuită ⁷⁾.

¹⁾ Se găsește sub o altă formă această legendă, într-o mulțime de basme la Români, Greci, Ruși și Maghiari. (A se vedea «Tipul Phryxus». Basmele Românilor de d-l L. Șeineanu, București, 1897, pag. 740—749.

²⁾ I, 9.16 *Apollon*; Rh. I, 5—15.

³⁾ Sămăna cu «Tipul Cenușeră» L. Șeineanu, op. cit. pag. 724.

⁴⁾ Griech. Myth. § 681 dă lista completă a tuturor eroilor, cari au luat parte la această expedițiune.

⁵⁾ La ins. Lemnos, în Hellespont, la ins. Cyzicos, etc. La intrarea în Bospor, Argonauții avură a întâmpina mari greutăți, căci era de temut ciocnirea Symplegadelor, cari se isbiau în mijlocul valurilor spumegânde:

« timuit concursibus Argo
«Undarum sparsas Symplegadas elisarum»
(*Ovid. Metam. Cart. XV, vers. 336—337*).

Homer încă scrie: «Pe acolo dar nici o corabie de omenii, care ar ajunge la ele n'a scăpat până acum, căci valurile Mării și valvârtejurile focului dărmător, duc totdeauna scândurile corăbiilor și trupurile omenilor. În adevăr, singura corabie călătore pe Mare, care trecu pe lângă ele, fu aceea Argo, de care toți se interesa, când plutea la Ætes. Și pe ea potoare fi isbit-o stîncile cele mari, dar Hera o petrecu pe dinaintea lor, pentru că Iason îi era prieten (*Odys. X, 37—142*).

⁶⁾ fiunt salii nova corpora dentes (*Ovid. Met. Lib. VII, vers. 124*).

⁷⁾ Ille, gravem medios silicem jaculatus in hostes,

A se depulsum Martem convertit in ipsos.

Terrigenae pareunt per mutua vulnera fratres,

(*Ovid. Metam. Lib. VII, vers. 139—141*).

Ætes, cu toate acestea, refuzând a-i da comóra, Iason cu ajutorul Medeiei, adormi balaurul păzitor, fură lâna de aur¹⁾ și fugi însoțit de Medea și de fratele acesteia, Absyrthe.

Ætes urmărindu-i, Medea îndemnă pe Iason a tăia în bucăți pe Absyrthe și a-i înșira membrele pe țărmul Mării²⁾, și numai ast-fel, Ætes oprindu-se a aduna membrele fiului său, Argonauții putură scăpa de furia Regelui³⁾.

Justin afirmă, că Colchiilor (ar) urmărirea pe Medea fură'cei d'întâi coloniști în Scythia Pontică⁴⁾.

Corabia se adăposti în îmbucătura unui fluviu, pe care Grecii nu'l mai văzuseră până atunci. Acesta era Istru, ce se vărsa în Mare prin 5 guri⁵⁾.

Argonauții suiră cursul fluviului, pentru a se întorce în Thessalia.

Acastă ultimă parte a călătoriei Argonauților e descrisă de autori vechi în raport cu progresele cunoștințelor geografice; ast-fel Pindar⁶⁾ (an. 462 a. chr.) duce nava argonauților din Pontul Euxin în Marea Erithrea și în lacul Tritonis, în fundul Sirtelor, pe când urmașii săi, pe temeiul unei vechi credințe, împrumutată și de Aristot, că un braț al Dunării ar comunica cu Adriatica (probabil Sava; de aci numirea peninsulei Istria, de la Istru), conduc nava Argonauților pe acest braț al fluviului.

Justin afirmă, că după ce Colchiilor urcară Dunărea și Sava, purtară nava pe umeri până la Aquilea, unde fondară o colonie, Istria, și mai în urmă republica Polensis sau a exilaților, căci Pola în limba scitică înseamnă exilat⁷⁾. Scymnus de Chios împarte Dunărea în două brațe, din care unul curge în Adriatica; pe acest braț scapă Iason de urmărirea lui Ætes.

Acastă legendă conține ore-care elemente curat feniciene, înțelegându-se prin ficțiunea aparentă a lănei de aur, bogățiile țărilor aurifere din jurul Phasului, bogății despre care Grecii nu puteau avea știință de cât prin Sidonianii⁸⁾; este foarte probabil dar că primele colonii de pe țărmurile Pontului să fi fost ale Fenicianilor, popor comercial și întreprinzător, «principii Mării și ai pământului», după cum îi numesc profeții Ebrei⁹⁾.

Homer (sec. X a. Chr.) avea cunoștințe foarte mărginite asupra popoarelor, cari au locuit pe timpul său c Steele vestice ale Pontului (Ιόντος βορρηνος). El le enumeră numai, fără a indica regiunea ce au ocupat, ast-fel zice:

«Mai la Nord de Peonienii și Ciconii, două triburi Thrace venite ca ajutoare la răs-

¹⁾ Somnus in ignotos oculos advenit, et auro

Heros Æsonius potitur;

(Ovid. Met. Lib. VII, vers. 55, 56).

²⁾ Arrianus, (anul 134 d. Chr.) crede, că membrele lui Absyrthe au fost înșirate pe țărmul Estic al Pontului, aproape de vărsarea riului Apsarus (azi Adjara), că zice autorul periplului: «acest ri se numia altă data Absyrthus, după numele fratelui Medeiei, pe care l' omori aci». Arrian, Periplus. tradit par Henry Chotard. Paris 1860, pag. 19).

³⁾ «Inde Tomis dictus locus hic, quia fertur in illo.

Membra soror fratris consecuisse sui

(Ovid. Trist. Eleg. 9 vers. ultime).

Acest loc fu numit deci Tomis, pentru că aci se zice, că o soră tăie membrele fratelui său. Tomis de la cuvântul τέμνω = a îmbucătăți.

⁴⁾ Peyssonel. Observations historiques sur les peuples barbares, qui ont habités les bords de la Mer Noire, pag. 165.

⁵⁾ Pisandri fragmenta. Edit. Dübner. Paris 1840, pag. 5.

⁶⁾ Pith. IV, vers. 447—448 și 58.

⁷⁾ Spon. Lib. II dupa poetul Calimach (Peyssonel op. cit. pag. 15). Navigațiunea Argonauților pe Istru o consacră Apollonius de la Rodos în poema sa scrisă pe la 220 a. Chr. (Lib. IV, vers. 282), iar după el Valerius Flacus. A se vedea și nota 104 din Istoria Critică de D-nul Hasdeu p. 203: «antichitatea credea, că un braț al Dunării se vărsa în Marea Adriatică.» Asemenea și E. Reclus, Géographie, vol. III, pag. 253.

⁸⁾ Ukert, pag. 321. — Ch. Levesque, tom. V, pag. 4. — O. Müller, vol. I, pag. 425. Vivien de St. Martin, pag. 42 și Gr. G. Tocilescu. Dacia înainte de Romanii, pag. 27.

⁹⁾ Isaia XXIII, 8. Ezekiel XXVI, 16.

boiul Troiei¹⁾), locuiesc Hippemolgi și Abieni, iar Cimerii ocupă locuința nopții veșnice și a întunecului²⁾».

Hesiod (sec. IX a. Chr.) este primul care face mențiune de fluviul Istru³⁾; istoricul mai vorbește și despre alt riș numit Ardeskos, fără a indica țera prin care curge. Halling⁴⁾ și Schuller⁵⁾ îl identifică cu Argeșul, pe când Domnul Tocilescu⁶⁾ cu drept cuvânt e de părere, că Ardeskos al lui Hesiod nu poate fi altul de cât Ἀρτεζός al lui Herodot (astăzi Tundja), ce curgea prin țera Odryssilor, de la Sudul Dunării⁷⁾.

Între popore, Hesiod menționează de Scythii «mulgători de epe» și Ætiopii, prin cari trebuie să se înțeleagă Assyrienii, cari până în Secolul VII a. Chr. au fost puternici pe țărmurile Pontului.

Reproducând pe Homer, Strabon⁸⁾ arată, că înaintea secolului X-lea al erii noastre, tot versantul septentrional al Balcanilor, până la Dunăre (decă și Dobrovia) era ocupat de triburi tracice, care vorbeau o limbă comună⁹⁾.

După începutul secolului VII, relațiunile comerciale fiind mai întinse, decă și cunoștințele geografice, Pontul neospitalier deveni prin eufemism Euxinos¹⁰⁾.

De a lungul cōstelor Pontului și în mijlocul acestor popore barbare, divise în mai multe triburi, având fie-care câte un șef sau rege al lor și ducând o viață pastorală și războinică¹¹⁾, Milesienii, înlocuind pe Fenicianii de altă-dată, aveau nenumărate și puternice colonii: Odessos (Varna), Callatis (Mangalia), Tomis (Constanța), Istropolis (azi dispărut), Olbia, etc.¹²⁾.

Erau stațiuni comerciale fondate de Eleni, pentru a înlesni traficul cu populațiunile indigene, cărora le aducea produsele unei industrii înaintate și lua de la dēnșii în schimb materiile brute și grânele regiunii; comerțul care se asemănă aceluia, pe care marile Țări manufacturiere ale occidentului îl fac încă și astăzi în aceste porturi, în care poporele navigatoare ale evului-mediu, Genovezii și Pisani, l-au practicat un lung șir de ani¹³⁾.

Aceste colonii erau locuri întărite, pentru a putea rezista loviturilor barbarilor ce le înconjurau; ele plăteau un tribut șefilor celor mai puternice triburi, care să le apere contra celor-lalte; numai așa se explică existența lor un șir atât de lung de secole¹⁴⁾.

Aceste triburi Thracice, cari locuiau la N. Balcanilor erau mai sălbatice și mai feroce

¹⁾ Iliada II, vers. 844.

²⁾ Odyssea 11, 14.

³⁾ Theogonia, 339.

⁴⁾ Geschichte der Deutschen I. 67.

⁵⁾ Siebenbürgen von Herodot.

⁶⁾ Dacia înainte de Romani, pag. 28, nota 18.

⁷⁾ Herodot, IV, 92. Riul Artiskos, care curge δια Ὀδρυσίων, traversază țera Odryssilor. (A se vedea mai la vale expediția lui Dariu în Scythia).

⁸⁾ Lib. VII, cap. III, 2.

⁹⁾ Lib. VII, cap. III 10 și 13 în *M. Soutzo*. Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Dobroudja. *Révue archéologique française* 1881, Octob. et Novemb., p. 205—215.

¹⁰⁾ *Eratostenes*: ἑυξείνους πόντος.

¹¹⁾ Herodot. Lib. IV.

¹²⁾ *Scymnus Chius*. V. 747 și 804—807, citat de *Forbiger* pag. 41 nota 56.

Ovidiu zice :

«Hunc quoque Mileto missi venere coloni,
«Inque Getis Graias constituere domos.
«Sed vetus hic nomen, positaque antiquius urbe,
«Constat ab Absyrthi caede fuisse loco.

Tristia. Eleg. IX vers. 3—6.

(O colonie a Miletului a venit până aci și a fondat un stabiliment Grec în mijlocul Geților. Însă numele locului este foarte vechiu și anterior fondării orașului (Tomis), se urcă urmând tradițiunea autentică (?), până la mōrtea lui Absyrthe).

¹³⁾ *M. Soutzo*. loc. cit.

¹⁴⁾ Conversațiunea lui Heraclid de Maronea cu trimișii lui Parium (*Xenophon*. *Anab.* ne arată natura raporturilor coloniilor grecesci cu șefii Thraci. Asemenea a se vedea *Thucydide* Lib. II, XC VII.

de cât cele de la Sud, care împrumutaseră ceva din cultura elenă. Ceî d'întâi în lupte continue cu Scythii de pe stânga Dunării adoptaseră de la ei îmbrăcămintea, armele, modul de luptă și chiar apucăturile lor sëlbatice¹⁾.

Odryssiî era cel mai puternic trib dintre Thracii superiori, iar Tribalii și Geții, cei mai tari dintre popóarele de la gurile Dunării²⁾. Acestora le plătiră tribut coloniile pontice în schimbul protecțiunii ce le da.

Poetul Arktinos din Milet, trăitor între anii 760—708 a. Chr., cânta insula Leuce³⁾, ca fiind patria lui Achille și a cetei sale de eroi⁴⁾.

B. Inceputul timpurilor istorice.

Istoricul, care ne de știri mai precise asupra ținutului ce ne interesează, acela care ne trece de la legendă la adevăr, este fără îndoială Herodot din Halicarnas (născut între 490 sau 480, mort după anul 408 a. Chr.)

Multă vreme acest mare istoric era poreclit «părintele minciunilor», în urmă însă controlându-se datele lui cu scrupulositate, i s'a recunoscut meritele de «părintele istoric».

În descrierile ce face, Herodot deosebesce datele controlate de densus, sau țările pe care singur le-a vizitat, de acele pe care le scrie din spusele altora; și tocmai că regiunea ce se întinde spre N. de Balcani, ca o peninsulă strinsă între Dunăre și Marea-Négră, sămănată cu colonii grecesci, este una din cele vizitate de istoric, care a călătorit și mai departe spre Miază-nópte, până la Boristene (Dnipro).

Să cercetăm dar cu tot interesul cartea IV a istoriei lui Herodot, consacrată în cea mai mare parte (143 paragrafe), expediției lui Dariu contra Scythilor, și numai controlând datele geografice, vom găsi numirea regiunei și a poporului ce locuia pe la anul 513 a. Chr., Dobrogi de azi⁵⁾.

«Thracia — zice Herodot⁶⁾ — ce se ține de Pontul Euxin este înaintea Scythiei (să se țină seama, că el scria, ca fiind în Asia Mică), care nu începe de cât în punctul, unde se sfârșesc golful dependente de Thracia și că decî Istrul trece prin Scythia, pentru a merge în Mare». Prin urmare limita Scythiei spre Sud, era cam pe la munții Balcani (Golful Burgas).

Remâne până la un punct nesigur, dacă trebuia să se fi numit partea de la Sudul Dunării până la Balcani, Scythia nouă, care pe timpul lui Strabon se numia Scythia minor (pe la anul 50 d. Chr.), în opoziție cu ἀρχαία Σκυθία (Scythia vechie), cu care pare a se fi denumit țara de la Nordul acestui fluviu⁷⁾.

Poporul ce locuia această parte a Scythiei (Dobrogi) îl găsim iarăși în Herodot, la descrierea drumului urmat de Darius:

«După ce străbate Thracia, Darius ajunge la un riî ce se numesce Artiscos, el traversează țara Odryssilor». Mai departe:

«Înainte de a trece Istrul, Darius supune mai întâi pe Geți ce se cred nemuritori»⁸⁾.

¹⁾ Thucydide. Lib. II, XCVI.

²⁾ Mich. Soutzo, op. cit.

³⁾ A se vedea: Insula Șerpilor.

⁴⁾ Legenda despre acest erou se află pe larg descrisă în Decharme: Mythologie de la Grèce antique pag. 603 și urm. 597, 604, 431, 500 și 602.

⁵⁾ Histoire d'Herodote. Trad. par P. Gignet. I. 105, II. 103, IV. 5, 7, 8, 16, 27, 46, 58, 60, 67, 70, 74, 75, 81, 82, 92, 93, 94, 100, 110

⁶⁾ IV. 99 și Xenopol. Istoria Românilor. Ediția Saraga. Vol. I, p. 22.

⁷⁾ D. Tocilescu (Dacia înainte de Romani pag. 54), nu găsește denumită Dobrogi până la Strabon cu numele de Scythia nouă sau minor. D. Xenopol (op. cit. p. 22) însă este de părere, că până pe timpul Romanilor, în vechime, Dobrogi purta numele de Scythia minor.

Strabo o numesce Scythia minor (VII 5 § 5 și 12). Pliniu cel bătrân scrie pe la începutul erei creștine, că Dobrogi era ocupată de Scythii plugari (Hist. Natur. IV, 18) în Hasdeu. Istoria critică pag. 212.

⁸⁾ IV. 92, 93, 98 (Hasdeu op. cit. pag. 203 nota 102).

Geții dar era poporul, care locuia părțile de azi ale Dobrogei, până aproape probabil de Balcani, la Sudul cărora locuiau Odrysi, a căror țară (Rumelia de azi) era străbătută de riul Artiscos (Tundja) ¹⁾.

Această părere e împluternicită și de alte isvóre tot așa de vrednice de credință ²⁾: așa Thucidyde (471–400 a. Chr.), în istoria Peloponesului ne spune ³⁾:

«Sitalces plecând din țara Odryssilor ridică mai întâi pe Thraci din muntele Hemul și Rodop, peste care domnea el, până la Pontul Euxin și Hellespont, apoi pe Geți de dincolo de Hemus și alte națiuni, cari locuiau mai ales dincóce de Istru, pe lângă Pontul Euxin.

Aceștia sunt Geții și alte popóre vecine cu aceștia, care au acelaș nume și toți trag cu arcul pe cai».

Dio Cassius — de și posterior — arată de asemenea, că în vechime: «Myssi cu Geții locuiau în totă acea regiune, care se așterne între Hemus și Istru» ⁴⁾.

Poporul Geților, se învecinea la S.V. cu:

Tribalii, în partea S.Vestică pe lângă Dunăre, pe la riul Oescus (Iskerul), care se numia și Oescus al Tribalilor ⁵⁾ și Crobyzii pe la sorgintea Iantrei, în Balcanii răsăriteni.

Mai locuiau Troglodyții, popor din familia Scythică ⁶⁾ la centru Dobrogei ⁷⁾.

Peucini, popor din familia Thracică, în Delta Dunării ⁸⁾.

Geții veniră în Europa goniți de Bastarni, după malurile râului Oxus (după Haer-nius), ⁹⁾ pe la anul 1200 a. Chr. și ocupară țara unde-i găsim pe timpul lui Herodot; aci erau guvernați de regi Thraciei, căci Homer face mențiune de Teleph, care luă parte la războiul Troiei ¹⁰⁾.

Sunt două păreri în privința originii Geților: aceia a lui Plini cel bătrîn (23–81 d. Chr.), care îi numește Tyrangitae Sarmatae; și cea mai vrednică de crezut, aceia a lui Herodot, care le dă origină Thracică: «Geții sunt priviți ca cei mai onești și mai viteji dintre Thraci» ¹¹⁾.

Geții fiind de aceeași origină cu Dacii, care locuiau în Rodop, ¹²⁾ unii scriitori latini amestecă pe Geți cu Daci ¹³⁾.

Strabo însă face deosebire între aceste două popóre:

«Geții sunt aceia ce se înclină către Pont și răsărit. Dacii, acei ce vin către Germania și isvórele Istrului. Partea superioară a fluviului, care stă către isvórele lui, până

¹⁾ D. *Tocilescu* (op. cit. pag. 150) pune pe Geți ca locuind între Athrys (Osma), Oselios (?), Dunăre și Balcani.

²⁾ Cu toate că *Ephoros* (posterior cu 50 de ani lui Herodot) așeză aci tot pe Scythi (*Tor.* op. cit. pag. 54)

³⁾ Lib. IV. C. I.

⁴⁾ *Xenopol* op. cit. vol. I. pag. 45.

⁵⁾ *Ion Ghica*. Dacia vechiă. Revista Română anul 1861, pag. 386 și Rev. Tin. Rom. vol. II 1899 p. 189–90.

⁶⁾ *Pliniu cel bătrîn*, IV. 25. — *Strabo* (VII 5. § 12) așeză pe Troglodyți ca locuind pe lângă Tomis și jur împrejur, între Pont și Dunăre; ei locuiau în bordeie, după deducerea D-lui *Hasdeu* (Ist. critică p. 243), formată după două pasaje ale lui Strabo.

⁷⁾ *Gr. G. Tocilescu* op. cit. pag. 64 și charta. — *Strabo* (VII. 5. § 12) cunoște pe Troglodyți locuind în Dobrogea, pe lângă Tomis, Callatis și Istros (*Tocilescu* op. cit. pag. 281 nota 56).

⁸⁾ *Ion Ghica* op. cit. pag. 401. — *Tocilescu* op. cit. pag. 64. — *Ammian. Marc.* zice (XXII. 8): «Peuce promitet insula, quam circumlocunt Troglodytae et Peuci, minoresque aliae Gentes; et Histros quondam potentissima civitas, et Tomis, et Apollonia, et Anchialos et Odysos.»

⁹⁾ *Strabon*, *Eustathie*, *Meletie* și după dinșii *Stephan Bizantinul*, îi arată ca veniți din Margiana, și din pustiiile Bigulu mai la S. de Oxus; *Lazius*, dintre M. Caspică și Golful Persic (*I. Ghica* op. cit. p. 389).

¹⁰⁾ *Iliada*. II. V. 844.

¹¹⁾ Lib. IV. 93.

¹²⁾ *Thucydide* îi numește Dii, iar *Strabo* explicând zice: «Cred, că Dacii au fost numiți Dai, în vechime».

¹³⁾ *Dio Cassius*. — D. *Xenopol* (op. cit. vol. I. pag. 52) zice: «ast-fel că numirile de Geți și Daci sunt pentru el sinonime». Așa fiind, regi Dacilor sunt aceiași cu ai Geților (*Ovidiu*). «Cu toate ca Geții și Dacii au putut fi două triburi deosebite, ele erau atât de asemănătoare, în cât erau în de comun amestecate unul cu altul» (*Xenopol*. op. cit. vol. I. pag. 53 și 61).

la cataracte, se numesce Danubius și trece mai ales pe lângă Daci; partea inferioară până la Pont, de care sunt vecini Geții, se numesce Ister ¹⁾.

După ce am stabilit, care era poporul cel mai de seamă ce locuia Dobrovia, pe la finele secolului VI a. Chr., precum și origina lui, să reluăm firul istoric al expedițiunii lui Dariu:

După ce regi Persiei cuceriseră Assyria, Phenicia, Lydia, Egyptul și coloniile grecesci ale Ionic, încercară a supune și Europa. Dariu, în fruntea unei armate și cu o flotă puternică feniciană și greacă, năvăli în Thracia, la anul 513 a. Chr.

Tote popoarele ce întâlne în calea sa și se supuseră; Odryssii și coloniile grecesci de pe cotele Pontului avură aceeași sortă; numai Geții locuitori în Dobrovia opuseră o rezistență energetică, însă în cele din urmă fură învinși, iar dominația Persilor se întinse de-a lungul cotelor pontice, până la gurile Dunării ²⁾.

După nenorocita expedițiune contra Scythilor, de pe țărmul stâng al fluviului, Dariu fu nevoit a trece în grabă înapoi pe podul ce-l făcuse în sus de insula Peuce (zice Strabo ³⁾), acolo unde fluviul se împarte în mai multe brațe ⁴⁾.

Regele Persilor lăsă pe Megabysse cu o armată destul de puternică, pentru a supune toate popoarele de pe malul drept al Dunării.

În cuceririle lor, Persii — ca și Turcii mai târziu — se mulțumiau numai cu tributul și cu suzeranitatea ce impunea popoarelor subjugate. fără a le asimila; de aceea stăpânirea lor pe cotele Pontului și pe malul Istrului, fu de scurtă durată.

Înfrângerile suferite de Xerxe la Salamina (486 a. Chr.) și Mycale (479 a. Chr.), determină emanciparea coloniilor pontice și popoarelor balcanice de sub jugul Persilor.

Odryssii fură cei dintâi, cari aruncară jugul și sub conducerea regilor lor, Teres și Sitalces (478 — 422 a. Chr.), ajunseră a reînființa un puternic stat, care supunând pe Geți, regatul lor se întindea de la Abder (în fața ins. Tasos), până la gurile Dunării, coprinzând deci și Dobrovia de azi ⁵⁾. Coloniile pontice urmându-și politica lor de mai înainte, își aveau o independență relativă, în schimbul unui tribut pe care îl plăteau regilor Odryssii.

Acastă supremație a Odryssilor asupra popoarelor tracice nu se obținu fără o rezistență din partea acestora; ast-fel Trybalii, cari după cum am văzut, forma un puternic trib pe țărmul drept al Dunării, își păstrară multă vreme independența, iar Sytalces, cu toate forțele de 150.000 oameni, fu învins și muri într-una din bătăliile ce avu cu acest popor doritor de independență ⁶⁾.

Geții, după ce opuseră rezistență, fură bătui și supuși ⁷⁾.

Istoria regatului Odryssilor e puțin cunoscută, sau aproape de loc; se scie numai, că regatul fu îmbucătățit în mai multe rânduri și că triburile supuse se resculară desc-ori. Așa Xenophon ⁸⁾ ne arată pe Seuthès, moștenitorul marelui Sytalces, redus a face un război de partizan în chiar centrul statelor ereditare. Acesta avea în ajutor mercenari Greci și reuși a se restabili pe tron. Geții, care scăpaseră de sub dominațiunea odryssică, fură din nou supuși de el, sau de succesorii lui și rămaseră ast-fel, chiar după slăbirca puterii odryssice, sub loviturile macedonenilor și până în timpul Romanilor. Aceștia sunt Geții trăitori pe dreapta Dunării.

¹⁾ *Xenopol.* op. cit. vol. I. pag. 48. Alți autori numiau contrariu: Danubius partea inferioară, Ister pe cea superioară.

²⁾ *Herodot.* Lib. IV. V.

³⁾ Acest punct este vadul de la Oblucița, numit de Turci Isaccea (*Cantemir.* Cronic. Român. Tom I pag. 323; în *Hasdeu* Istoria Critica Tom. I. pag. 210—212).

⁴⁾ *Herodot.* Lib. IV. 89, 93, 97.

⁵⁾ *Thucydide* Lib. II. XC VII.

⁶⁾ *Thucydide* Lib. IV. C. I.

⁷⁾ Istoria nu ne-a păstrat nimic despre aceste lupte — zice *D-l Mih. Sutu* (loc. cit.), dar un monument considerabil ridicat la 20 km. de Rasova și cunoscut sub numirea de Adam-Klissi este probabil unul din martorii marilor victorii ale Odryssilor contra Geților și Trybalilor. Monumentul e descris în *Rev. arch. franc.* Novembre 1881, pag. 286—290. — Vezi Monumentul de la Adam-Klissi, mai jos.

⁸⁾ *Anabas.*

Filip II-lea, Regele Macedoniei, — (359—336 a. Chr.), având a intra în luptă cu Odrysi, caută alianța poporului Get, care pe atunci se întindea pe lângă gurile Dunării, având stăpânire și asupra coloniilor grecești Tomis și Odessos. Pentru întărirea acestei alianțe, Filip luă în căsătorie pe Medopa, fiica regelui Get, Cotelas¹⁾.

Puterea macedoniană, sub regele Filip se întinsese până la Dunăre, pe partea stângă a căreia, Geții fondaseră un stat puternic, sub regele lor Sarmis, fondatorul Sarmisagetusii²⁾.

Aci îi găsește Alexandru cel mare, în 336 a. Chr., (336—301 a. Chr.), când cu ajutorul Trybalilor pe care îi supusese, trece Dunărea pe un pod așezat pe burdufe.

Geții aveau un oraș întărit, o parasangă ($\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ mile geografice) departe de Dunăre; Macedonienii coprinzându-l îl dăruiră și se întorseră peste Dunăre³⁾.

Pe când Alexandru repurta victorii în Asia, Zopyrion, un loc-țiuitor al său, vroi să întindă marginele imperiului peste Dunăre, însă pieri cu toată armata sa sub loviturile Geților⁴⁾.

După moartea marelui cuceritor, imperiul se împărți între generali săi. Lysimach (301—281 a. Chr.), care domnea peste Thracia, până la Dunăre, spre a pedepsi și pe Geți, cari au ajutat pe Thraci într-o revoltă contra regelui, trimise cu oștire pe fiul său în contra lui Dromichete, regele Geților. Fiul lui Lysimach fu prins și nu i se dete drumul, de cât după ce Dromichete luă în căsătorie pe sora regelui Macedonian.

După câțiva ani (cam pe la 295 a. Chr.), războiul izbucni din nou. Lysimach trecu Dunărea și fu prins de Dromichete, care în loc d'a-l trata rău îl ospătează la orașul Eli (?) cu mâncările cele mai alese și în vase prețioase, pe când regele Get era servit cu mâncări ordinare în vase de lemn, dând astfel a înțelege cumnatului său, că Geții sunt un popor, care cunosc luxul, dar le place sobrietatea⁵⁾.

Coloniile pontice din Dobrogea, de și făcuseră parte din regatul Macedonian, ele, ca și sub Odrysi, își păstrară o oarecare independență, după cum o probăză monedele de aur bătute și cari purtau efigia lui Lysimach și cu inițialele TO pentru Tomis, KAA pentru Callatis, IZ pentru Istros.

Privilegiul de a bate monedă o aveau numai orașele, ce și conservaseră autonomia, fără vre-un semn de vasalitate⁶⁾.

Pe la 280 a. Chr. noi mișcări se agitară în lumca barbară; bande galice, după ce

¹⁾ *Xenopol*, op. cit. Vol. I. pag. 45.

²⁾ *Ion Ghica* op. cit. pag. 406—407. — Stabilirea Geților pe stânga fluviului, are loc în urma distrugerii statului Get al lui Alieas (*Tocilescu* op. cit. pag. 150).

³⁾ Pozițiunea acestui oraș, cum și punctul pe unde Alexandru a trecut Dunărea, nu se poate determina cu siguranță. Este probabil însă, că trecerea a avut loc cam pe la Silistra, căci punctul convine și cu prealabila înțelegere ce avusese Alexandru cu escadra byzantină, de a veni să înlesnască trecerea. Ori-ce punct mai la apus de Silistra e de respins; căci nu se poate concepe, cum această escadră era să vină până la Nicopoli și încă mai în susul Dunării, cum pretinde *Bessel*, care așază trecerea pe la Porțile de Fier (*Arn. Schaefer*).

Niebuhr, I, 376 se indoesce, chiar dacă Byzantinii, vor fi navigat pe Dunăre mai sus de Galați. În altă parte (II, 429) *Niebuhr* pune însă trecerea lui Alexandru mai departe de Silistra. Orașul Get ar urma după aceasta, să-l căutăm la o mică distanță de orașul Călarăși. *Barbier Bocage*, pune satul Cornățel, iar locul unde a nălțat Alexandru altarele, pe lângă canalul Borcea. Comp. *Van de Chys*, comentarii geographici in *Arrianum*. 1828. pag. 5.

(*Tocilescu* op. cit. pag. 56 nota 13.)

Domnul Xenopol, însă pare a pune teatrul luptelor pe la gurile Dunării, sau în apropiere: «În luna Maiu 335 (?), el plecă din Amphipolis, trece prin pasurile muntelui Haemus și ataca pe Trybali, cari fug sub regele lor Sirmus în insula Peuce, dintre gurile Dunării. Alexandru după ce ataca fara izbândă insula, cu ajutorul unor corabii ce veniau din Byzant, trece Istrul pe malul stâng, pentru a lovi pe Geți, care surprinși sunt bălului și fugariți, până la un oraș al lor de lemn, care este luat și ars de Alexandru. (Istoria Românilor. Vol. I. pag. 46). Că greul statului Get se afla la Nordul Dunării, ne-o spune și *Arrianus* (De expeditione Alexandri I. 2—4.) și *Justin* (XI. 1).

⁴⁾ *Justin* Lib. XII. II.

⁵⁾ *Strabo*. Lib. VII. cap. III. 8, 14.

⁶⁾ *Mih. Smutza*, op. cit.

devastaseră Grecia și Macedonia, ating malul Dunării. Geții și Trybaliî încercară în zadar a se apăra; striviți într-o mare bătălie ¹⁾ fură siliți a lăsa țara lor inamicului. Aceste lupte de apărare sângeroasă, precum și atacurile popórelor ilirice (Auritates) ²⁾ determinară emigrarea unui mare număr de Geți pe malul stâng al Dunării, unde se uniră cu frații lor de mai mult timp stabiliți aci.

Ast-fel strămutarea poporului Get, de pe malul drept pe cel stâng al Dunării, deveni tot mai deplină, în urma năvălirii popórelor celtice ³⁾.

Câmpiile Dunării erau prea sărace, pentru a reține multă vreme bandele jefuitoare de Galî; ei le abandonară repede și și continuară drumul devastator către orient.

Regatul Macedonian reconstituit, după plecarea Celtilor, era încă o putere destul de preponderentă, care parvenise prin politica sa a ține sub stăpânire regatul Odryssilor, devenit un stat de al II-lea ordin, iar diferitele triburi tracice a le ține desbinate.

Atât uniî, cât și alții (Odryssiî și Thraciî) serviau ca auxiliari în armata macedoniană ⁴⁾.

Daco-Geții din stânga Dunării erau încă aliații regilor macedoniani, în timpul luptelor lor cu Romanii ⁵⁾. Rholu și mai în urmă Ozol, regii Daco-Geților, ajut pe Perseu, ultimul rege macedonian (186—178), în bătălia de la Pydna, în contra lui Paul Emilian, general roman. În această luptă, Perseu este luat prizonier, pierde bătălia și regatul ⁶⁾ la anul 168 a Chr.

Puternica republică introduse aci influența sa asupra Macedoniei, devenită de la 146 a. Chr. provincie romană, căreia știură a face să și se respecte frontierele de triburile jefuitoare din peninsula balcanică (Thraci, Ilirienî, Scordisci, Odryssi), cum și de Geto-Daciî de pe stânga Dunării. La 110 Scordisci fură striviți; mai mulți generali romani: Didiu Marcu, Liviu Drusu, încercară fără succes a ține în respect pe Geți; proconsulul Macedoniei ⁷⁾, C. Scribonius Curio, în anul 75 ajunse până la Dunăre ⁸⁾; atunci fu primul contact al Romanilor cu Moesia.

C. Dominațiunea Romană.

La anul 71 a. Chr., după o luptă sângeroasă în contra Bessilor și Odryssilor, Luculus supune nu numai regiunea de la Nordul Balcanilor și regatul Odryssiac, care deveni tributar, dar chiar anexarea orașelor pontice: Callatis, Tomis și Istros, datéză de la această epocă ⁹⁾.

Aceste orașe primiră cu bucurie dominațiunea romană, protectore mai sigură de cât regii barbari și care acorda clinismului o mai mare favore. Ele se bucurară sub dominațiunea romană de cea mai largă autonomie și monedele bătute atunci nu arată nici un semn de vasalitate.

De și învinse, rășboinicele triburi thracice, încercară adese-orî a se scăpa de sub jugul roman și Mithridate parvenise a le uni cu sine, când atacă republica; sôrta lor urmă pe aceia a lui Mithridate.

¹⁾ Justin, XXV. I.

²⁾ Strabo, Lib. VII cap. V.

³⁾ Xenopol, op. cit. pag. 48 Vol. I.

⁴⁾ Titus Livius, citează rășboiul lui Filip și Perseu contra Romanilor.

⁵⁾ Titus Livius. XXXIX, 35. XL și XLI.

⁶⁾ Ion Ghica op. cit. pag. 393.

⁷⁾ Proconsuliî guvernau provinciile ce puteau fi încă teatrul luptelor; acele provincii pentru care Romanii întrebuințau forțe spre a le păstra. (Mommesen. Organisation de l'Empire Romain Vol. II. p. 534 și nota 2).

⁸⁾ Eutrop. VI. 2, Oros. V. 23. — Tit. Liv. Ep. XCII. Rufus Brev. VII. — D. Xenopol op. cit. vol. I. pag. 98 arala anul 89.

⁹⁾ Mommesen. Histoire romaine Lib. V. Cap. II.

Victoriile lui Sila, Luculus, Pompei asupra lui Mithridate asigurară definitivă dominațiune romană pe dreapta Dunării.

Thracia dunărenă și cóstele Mării-Negre, vecine gurilor fluviului, formară o provincie separată, împărțită mai târziu în două. Dobrovia făcu parte din Moesia inferioară.

Regatul Odrissilor subsistă ca stat aliat Romanilor și nu fu încorporat cu Imperiul, de cât sub Claudiu ¹⁾.

Am văzut cum, încetul cu încetul Romanii își întinseseră dominațiunea lor până la Dunăre ²⁾, pe stânga cărcia puterea Daco-Geților devenise îngrijitoare, sub Bocrebiste, pe la anul 50 a. Chr.

Iuliu Cesar proiectase a domoli furia acestor popóre rășboinice, care invadau provinciile Imperiului, mórtea însă îl răpi (44 a. Chr.), mai 'nainte d'a 'și îndeplini planurile sale de cucerire peșe Dunăre; nu mult după el muri și Bocrebiste.

Mórtea lui Bocrebiste, fu semnalul unor lupte lăuntrice, care avură de rezultat desbinarea puterii Daco-Geților, între cei trei șefi ai lor: Rholu (Oroles), Dapyx și Zirax.

Dar nici Imperiul roman nu fu mai fericit, din cauza luptelor dintre Antoniù și Octavian, în care Oroles căutând alianța lui Octavian, acesta îi trimese în ajutor pe Marcus Licinius Crassus ³⁾, cu care supune mai întâi pe Dapyx și'l închide într'o cetate, unde capitulcă, prin trădarea unui Grec; iar pe Zirax îl bate chiar în capitala tribului său, Genucla, un oraș nu departe de gurile Dunării (?), la anul 39 sau 30 a. Chr. ⁴⁾.

Definitiva supunere a Moesiei se datoresce lui Licinius Crassus, la anul 29 a. Chr. ⁵⁾; iar doi ani mai în urmă ⁶⁾, August prefăce Moesia în provincie romană.

Ovidiù, care a trăit în exil la Tomis, opt ani (9 - 17 d. Chr.) ne-a lăsat un tablou viu și încărcat cu natura imaginativă a unui poet, despre clima și populațiunile țérilor de la gurile Dunării ⁷⁾ și Marea-Négră.

Frigul extrem, care face să înghețe tóte rîurile, Dunărea, chiar Pontul Euxin; bipedele împietrite de frig; zăpezile care stau netopite câte două ierni; furtuna teribilă, care desvelesce case, turnuri; pustietatea lipsită de arbori; câmpiile sterpe acoperite numai cu pelin; bălțile și miasmele lacurilor din prejur; barbaria locuitorilor, acestea formcă obiectul continuu al plângerilor nefericitului exilat ⁸⁾.

Lui i se pare a fi la capétul lumii, în sînul munților barbari ai Scythiei și Sarmăției ⁹⁾, la țermurile Geților ¹⁰⁾ sau Sarmăției ¹¹⁾, la cele 7 guri ale Danubiului ¹²⁾, dincolo de care nu mai sunt de cât ghețuri și inamic și Mări ce îngheață de frig ¹³⁾, printre Besi și Geți ¹⁴⁾.

Numele regiunilor și națiunilor de la Marea-Négră, ce se află în Ovidiù sunt: Pontul

¹⁾ Mich. Soutzo. op. cit. A se vedea anul 46 d. Chr., supunerea Thraciei.

²⁾ Primul contact al Romanilor cu Moesia fu la anul 75 a. Chr., când Proconsulul Macedoniei, C. Scribonius Curio, pătrunse până la Dunăre (Eutr. VI 2., Oros. V. 23; Tit. Liv. Epit. XCI; Refus Brev. VII. In Mommsen. Org. de L'Empire romain Vol. II p. 534 și nota 2).

³⁾ Dio Cassius. LI. 25-27.

⁴⁾ Xenopol op. cit. pag. 98-100 vol. I. Papadopol Callimach (Dunărea în literatura, nota 3 pag. 20) zice: «Cetatea Geților, Genucla, Grecii o numiau Istria, Istropolis și Istros, după numele fluviului Istru (Erod. II 33. IV. 78. - Pliniu Lib. IV cap. 24. - Anonymi. Periplus Ponti Euxini Cap. 70 in Geographi Graeci minores Tom. I. pag. 420. - Dio Cassius Hist. Rom. Lib. LI cap. 26 Tom. VII, pag. 194. Rev. Tin. Rom. Vol. II 1899 p. 191)

⁵⁾ Tit. Liv. Epit. CXXXIV. CXXXV. Dio Cas. LI. 25-27. Florus II. 26.

⁶⁾ Dio Cas. LXXX, 7 și 12.

⁷⁾ Prefect al Moesiei se afla la Cecina Severus (Xenopol. Vol. I. pag. 101), iar rege al Geților, Cotys, (Pontic. Scris. IX.), pe timpul exilului lui Ovidiu.

⁸⁾ Trist. III. X VI. XII, 14, 16. Pont. III. 8. I. 8. IV. 10.

⁹⁾ Trist. V. 12. Vers. 10. I. 8 Vers. 40.

¹⁰⁾ Trist. I. X. Vers. 14.

¹¹⁾ Trist. IV. El. 8. Vers. 16. IV. 10. Vers. 10.

¹²⁾ Trist. II. Vers. 189.

¹³⁾ Trist. II. Vers. 195, 196 comp. Trist. III. 4 Vers 47-51.

¹⁴⁾ Trist. IV. I. 67.

Euxin; popoarele în general ale Moesiei și Thraciei: Scythii, Sarmații, Geții, Colchii (imaginativ). Meterei, Iazigi, Bastarnii, Bcsii, Coralli, Heniochii, Taurii.

Nici-o-dată însă nu găsim vre-o demarcație etnică, între aceste diferite elemente ¹⁾.

Numele scythic nu-l dă nici odată vre-unui popor, ci numai regiunii, Mării, cerului, etc., este adică geografic, iar nu ethnografic.

Prin Scythia se înțelege partea superioară de la gurile Dunării ²⁾, către răsărit și nord. Ovidiu numește într'un loc ³⁾, Dobroga «Cimmerium litus», țărm cimeric.

Numele Sarmatic îl întrebuițeză în sensul general, pentru mai multe triburi, nu însă ca nume propriu de țară ⁴⁾.

Sarmații par — după Ovidiu — a fi fost cu Geții nu numai vecini, dar și în legături strânse ⁵⁾.

Geții sunt mai ades pomeniți de el și mai tot-de-una însoțiți de un epitet, vorbind despre ei, ca de un popor în sânul căruia trăiesc ⁶⁾.

El deosebesce pe Geții cei din colonia Tomis (împrejurul orașului), amestecați cu Grecii, de Geții nomazi de pe ambele maluri ale Dunării ⁷⁾.

Ovidiu numește pe Thraci la rîpa dreptă a Dunării, numind pe Bcsii deosebit, tot aci; iar malul stîng al rîului îl atribuie mai cu seamă Sarmaților, numiți mai tot-d'auna alături cu Geții.

Numele Daci nu ne întâmpină în Ovidiu, iar Dunării îi zice Ister și Danubius, fără deosebire ⁸⁾.

Scrisorile lui «Ex Ponto» din Tomis, aruncă o rază de lumină peste întunericul istoric Dobrogeii ⁹⁾, pe la începutul erii creștine.

Într-o epistolă a sa, scrisă la Tomis și adresată lui C. Pomponius Graecinus, care fusese designat consul, după ce-l felicită pentru numirea sa la o dregătorie așa de înaltă ¹⁰⁾ și pentru fericirea, că după eșirea sa din consulat la finele lui Decembrie, va urma în locu-î fratele său Flacus, deplânge sorta tristă, care l'a osândit să trăiască sub clima Scythiei, în mijlocul barbarilor Geți, care înmăie vârful săgeților lor ușore în fiere de șarpe și jertesc pe altare victime omenesci, și-i zice să întrebe pe fratele său Flacus, despre tot ce Ovidiu îndură, despre greul traiu al zilelor sale de nenorociri, în nisce locuri, unde silnicia brutală a armelor are mai multă putere, de cât legile; căci Flacus a guvernat odată în aceste locuri și sub stăpânirea sa, malurile sălbatice ale Istrului erau liniștite. El a știut tot-deauna să țină sub ascultare și sub liniște toate nemiurile Moesiei și sabia sa făcuse pe Geți, cei prea mult încrezători în puterea armelor lor, să tremure. Prin vârtoșia sa învățată a luat înapoi Troesmis, care căzuse în mâinile inamicului și a roșit Istrul cu sângele barbarilor ¹¹⁾.

Acest eveniment s'a petrecut la anul Romei 769 (16 d. Chr.), înainte de consulatul lui C. Pomponius Graecinus ¹²⁾ și deci fratele său, Pomponius Flacus, consul ordinar în anul

¹⁾ Hasdeu. Ist. Critica pag. 352.

²⁾ Trist. I. III. Vers. 61. III. XII. 55 comp. Trist. IV. IX, 17.

³⁾ Pont. IV. 10.

⁴⁾ Trist. III. X. 5. 34. IV. I. 94.

⁵⁾ Trist. V. 7 Vers. 12—13.

⁶⁾ Trist. V. 10. Vers. 38. V. I. 46. V. III. 22. III. XIV. 42. VI. VII, 11. V. X. 38. Solus in extremos jussus abire Gelas (Aci între Geți exilat singur la extremitățile lumii. Trist. V. 12).

⁷⁾ Trist. V. 10. 11—12. V. 10. 27. II. 101. III. 14. Vers. 41—42.

⁸⁾ Trist. II. 189, 192, 203. III. X. 29. III. XII. 29. În *Tocilescu*. Dacia înainte de Romani, pag. 61—63

⁹⁾ Dobroga făcea parte din Moesia inferioară, până la Dioclețian; iar de la această dată s'a denumit oficial Scythia minor (Ammian 27. 4. 12. 13. Notitia Dignitatum partibus Orientis p. 10. 11 și 134. Rev. arch. Vol. I. an. I. p. 97).

¹⁰⁾ Pont. 4—9, 1—4.

¹¹⁾ Ex. Ponto IV. 9.75 seq.

¹²⁾ C. I. L. Vol. I pag. 475. În Fastele de la Antium, sub anul 769 e scris: C. POMPEIVS GRÆCINA care e de sigur pentru Pomponius Graecinus, așa cum figurează în Ovidiu (Pont. I. 7; II. 6; IV 9; amor II. 10. Cf. *Borghesi Oeuvres complètes* IV. 485. II. 26 nota).

următor 770 ¹⁾, era, nu guvernator al Moesiці (legatus Augusti), ci ca comandant de legiune și însărcinat cu apărarea malului drept al Dunării, reluase cetatea Troesmis din mâinile Geților.

C. Pomponius Graecinus intrase în legături amicale cu Rhescuporis, regele Thracilor, căci Thracia era în acest timp independentă, ea nu a fost supusă dominațiunii romane — după cum am arătat — de cât sub Claudiu, la anul 46 d. Chr., după mórtea regelui Rhoemtalces II, ucis de femeia sa ²⁾.

Ca să termin cu citațiile lui Ovidiu — cu dreptul însă d'a reveni mai pe larg la istoria orașului Constanța — voi adăoga numai, că poetula murit 3 ani în urma lui August, adică la anul 17 d. Chr. ³⁾.

Strabo, trăitor cam în acelaș timp cu Ovidiu (anul 20 d. Chr.), ne-a transmis prin Geografia sa, date destul de importante asupra istoriei, religiunii și culturii Geților.

Fluviul Dunărea până la cataracte, Strabon îl numesce Danubius; iar pe locuitorii, Daci; de la cataracte în jos, Istru; iar pe locuitorii, Geții ⁴⁾.

Istrul, după Strabo, se varsă în Pontul Euxin prin cinci guri, care formeză între ele insule, din care cea mai importantă este Peuce, care a dat numele său locuitorilor Deltei.

Gura Sacrum (Sfântă), cea mai considerabilă conduce la această insulă, e cea mai despre miază-zi; cea de la Nord nu e departe de cât aproape 300 stadii, adică 55.500 metri.

De la Callatis către Sud, Strabo citează Bizone, pe care un cutremur de pământ l'a distrus.

Afară de Peucină, Strabo mai pomenesce de următoarele popóre, locuind pe lângă Dunăre, până la Balcani: Tryballi, Troglodyții și Crobyzii ⁵⁾.

Naturalistul Pliniu cel bătrân (28—81 d. Chr.) e în desacord cu Strabo. El dă Dunării șese guri. Cea d'întâi, Peuce, lângă insula cu același nume. Acest braț formeză d'asupra orașului Istropolis, lacul Halmyris; cea d'a doua gură se chiamă Naracustoma; a 3-a, Calonstoma; a 4-a, Pseudostoma; Boreostoma și Spireostoma, sunt cele din urmă.

Mai complet de cât Strabo, Pliniu așeză între Callatis ⁶⁾ și Bizone un oraș, Hera-clea, care a fost distrus de asemenea prin cutremure.

Să reluăm firul istoric.

Am văzut cum puterea romană atinsese malul Dunării, pe stânga căreia trăiau Geții și Daci.

De aci, ei făceau dese incursiuni în Moesia, provincie romană ⁷⁾ — apărută de legiunile IV Scytică și V-a Macedonică ⁸⁾. Aceste incursiuni silesc pe Romani a întreprinde mai multe expedițiuni în contra Daco-geților; cea d'întâi fu sub August, când generalul Aelius Catus

¹⁾ C. I. L. I. p. 475. Fastele de la Antium sub anul 770 e scris: C. CAELIVS L. POMPONIVS FLACCVS.

²⁾ *Schrader Atlas historique. Carte 12. Duruy. Histoire des Romains Vol. IV. p. 114.*

³⁾ *Duruy. op. cit. vol. IV pag. 145.*

⁴⁾ *Strabo VII. cap. 305.*

⁵⁾ *Strabo, VII, cap. 12, 15, 17.*

⁶⁾ Numit mai înainte Acervetis (Hist. Natur. IV, 18. in *Hasdeu. Ist. Crit. p. 232*).

⁷⁾ Moesia fu guvernată la început de un legatus consularis; de la 15—44 d. Chr., Moesia împreună cu Macedonia și Achaia fură puse sub autoritatea unui legatus Augusti. Sub Domițian, Moesia conserva o administrație particulară și fu împărțită în Moesia superioară și inferioară, despărțite prin Ciabarno. De Moesia inferioară ținea și Dobrogea. Fie-care din aceste provincii primiră un legatus consularis (*Tar. Hist. II. 86*) și un procurator (*Spartian. Hadr. II, III*). Guvernatorii Moesiei inferioare au fost: anul 99, Q. Pomponius Rufus; 106, A. Caecilius Faustinus; 112, P. Calpurnius Macer; 113, Q. Roscius Pompeius Falco; după 127, L. Minicius Natalis; 134, Iulius Major; după 133, Antonius Hibernus; după 138, T. Vitrasius Pollio; între 161—172, M. Servilius Fabianus; după 195, A. Pollenius Auspex; anul 201, L. Ovinus Tertullus; sub Eliogabal (218—222) T. Fl. Novius Rufus; anul 238—240, Tullius Menophilus; după monedele de la Marcianopolis (Pravadi).

Fără indicația timpului: T. Flavius Longinus; M. Pontius Aelianus; P. Vigellius Raius Saturninus; L. Iunius Faustianus; L. Annius Ilalicus Honoratus (sub Caracalla).

Guvernatorii Moesiei inferioare erau și proteguitorii direcți ai coloniilor grecesci de pe cóstele nordice ale Pontului. (*Mommsen și Marquardt. Org. de l'Empire romain, Vol. II, p. 180—189*).

⁸⁾ *Schrader. Atlas hist. Carte 12.*

strămută vreo 50.000 Geți pe dreapta fluviului ¹⁾; a doua (dovedită printr-o inscripțiune), sub Nero, de către propretorul Moesiă, M. Plautius Silvanus Aelianus, care aduse în dreapta Dunării 100.000 Geți ²⁾. El avu grija nu numai a popula dreapta fluviului, dar a împărți pe barbari prin orașe, unde amestecați cu coloniștii romani, se obișnuiră cu artele păcii. Prosperitatea acestor regiuni—adaogă Duruy—fu într'un secol și jumătate forța Imperiului, care părea a se transporta aci ³⁾.

Sub Vespasian (69–79), Rubrius Gallus, după ce respinse pe Daco-Geți, cari făcură incursiune pe dreapta Dunării, fortifică malul fluviului ⁴⁾.

Sub Decebal ⁵⁾, puterea Daco-Geților ajunsese înspăimântătoare, mai ales că pe tronul imperial se afla Domițian.

Decebal, după ce puse capăt luptelor lăuntrice, reuni pe Daco-Geți într'un singur popor și la anul 86 trecu în Moesia. P. Oppius Sabinus, guvernatorul Moesiei ⁶⁾, fu bătut și ucis; aceiași sortă avu și prefectul pretoriului, Cornelius Fuscus ⁷⁾, care după mărturisirea lui Juvenal ⁸⁾, fu îngropat într'o pădure ⁹⁾ la anul 87 d. Chr.

Sorta armelor păru mai fericită Romanilor sub conducerea lui Calpurnius Iulianus ¹⁰⁾, în urmă însă tot Daci — printr'o stratagemă a lui Decebal — învinseseră.

Domițian punându-se în relațiuni hostile cu poporul Quazilor și Marcomanilor, fu nevoit în cele din urmă a încheia o pace rușinosă, cu condițiune ca Romanii să plătescă tribut câte două obole de fie-care Roman ¹¹⁾. Pacca ținu 12 ani, până la suirea pe tronul Imperiului, a lui Traian.

Este de mare interes, pentru regiunea ce cade în cadrul studiului nostru, expedițiunea Împăratului în al doilea război dacic ¹²⁾.

Anul 105, când frații Arvali se adunau la începutul lui Iunie: «ad vota suscripti-[enda pro it] u et reditu [imp. C]laesa[ri]s Nervae Trai[ani]» este pus ca începutul celui d'al doilea război dacic ¹³⁾.

În scopul acestei expedițiuni, Traian își imbarcă armata la Ancona, care încă din Sec. II a. Chr. servia marinei romane ca bază de operațiune ¹⁴⁾ și luând drumul către Orient, traversază istmul Corinth între Lechaion și Kenchreai (după scenele reprezentate pe baso-reliefurile 2—4 ale monumentului).

După ce străbate Archipelagul și Propontida, Traian debarcă armata la Traianopolis, de unde suind cursul Ebrului, ajunse la Adrianopolis ¹⁵⁾.

¹⁾ Strabo VII, 3, § 10.

²⁾ Orelli No. 750.

³⁾ Duruy. Op. cit. Vol. IV, pag. 492.

⁴⁾ Duruy. Op. cit. Vol. IV, pag. 641 apud. Tacit. Hist. III. 46

⁵⁾ Martial. Epist. IX, § 93. Dio Cassius L. LXVII, 6.

⁶⁾ Jornandes, de res get. C. XIII.

⁷⁾ Petrus Patricius, Frag. histor. Graec. IV, 185, fr. 14.

⁸⁾ C. III, c. 4, 12 și 13.

⁹⁾ Duruy IV, 708.

¹⁰⁾ Dio Cassius LXVII—10. «Legiunea V-a Macedonică era comandată de Calpurnius Iulianus, guvernatorul Moesiei». Din această mențiune a lui Dio Cassius, se deduce că pe timpul războiului lui Domițian cu Daci, Moesia forma o singură provincie; împărțirea ei a avut loc către finele domniei acestui împărat în Moesia superioară și inferioară, stabilindu-se ca limită râul Kibros (Zibru). Vezi M. Zaharescu: Leg. XIII gemină și V-a Maced. pag. 180.

¹¹⁾ Martial, C. V, c. 3.

¹²⁾ Se datorește această mare descoperire istorică, care dărimă toate teoriile relative de până acum, Domnului Gr. G. Tocilescu, în cercetarea cauzelor, care au dat naștere ridicării Monumentului de la Adam-Klissi, pag. 134 și urm.

¹³⁾ Guil Henzen. Acta Fratrum Arvalium p. CXLVII, 40—43; p. 117.

¹⁴⁾ Th. Mommsen. C. I. L. IX. p. 572.

¹⁵⁾ În acest al doilea război, Traian nu mai atacă pe Daci direct în țara lor — după cum făcuse în primul război — ci prin Thracia și cursul inferior al Dunării, acolo unde prezența Împăratului era necesară, pentru a stăpâni revoltele ce se iscauseră la popoarele din Peninsula Balcanică, căci în primăvara anului 105, Barbarii din Moldova, trecând fluviul nu departe de Mare, îndemnă la răscolă triburile thracice.

Aci locuiaă Odryzii, ai căror principii, încă de multă vreme staă în legătură de vasalitate cu Roma ¹⁾.

Mai înainte de a trece Balcanii, Traian își împarte armata în două: infanteria de gardă sub comanda, pôte, a lui Adrian ²⁾, străbate pasurile Balcanilor și înfrânge pe barbari în câmpiile Moesi, unde în onôrea bătăliei câștigate se fondéază în urmă orașul Nicopolis ad Istrum ³⁾, iar cea d'a doua colônă compusă din cavaleria gardei, sub comanda Împăratului, având pe Lucius Quintus Maurus ⁴⁾, după ce urmăzează calea cea mai comodă pe lângă țerm, către Marcianopolis (Ekrene), întâmpină și bate pe barbari în părțile de Sud ale Dobrogei, unde în onôrea victoriei repurtate, se ridică puțin mai în urmă (108—109), falnicul monument, cunoscut astăzi sub numirea de «Tropaeum Traiani ⁵⁾».

¹⁾ Th. Mommsen. Römische Geschichte. V. 21 seq; 192 seq, 276 seq.

²⁾ Ion Ghica. Dacia vechie. Rev. Română. Anul I, p. 397.

³⁾ Victoria repurtată de Traian contra Dacilor, despre care vorbesce Ammian (Anchialos capta et tempore eodem Nicopolis, quam indicum victoriae contra Dacos Trajanus condidit imperator. XXXI, 5, 14) își gasesce pentru prima ôră explicația aci; tot ast-fel se explica și fondarea orașului, despre care menționéază Jornandes (M. Nicopolim accedit, quae iuxta Iatrum fluvius est constituta notissima; quam devictis Sarmatis Trajanus et fabricavit et appellavit victoriae civitatem. Gelica. c. 18, p. 83, 26).

Donnul Xenopol (op. cit. vol. I, p. 131) încă vorbesce despre fondarea acestui oraș.

Ruinele orașului se gasesc azi la 25 km. spre N. de Tîrnova, pe rîșorul Rușita, afluent din stînga al Iantrei, la pôlele ultimelor ramificațiuni ale Balcanilor.

Eruditul etnograf Kanitz, în scrierea sa: «La Bulgarie danubienne» p. 153—7, face ast-fel descrierea ruinelor orașului, aflătore la satul Eski-Nikûp:

«Nici ôdată n'am întâlnit, în numărôsele calătorii ce am facut în Țerile locuite odiniôră de Romani, urmele unui așezământ așa de măreț. Pretutindenî bucăți de arhitectură, sămănale la întâmplare pe câmp, ne spun gloria trecuta. Am întrebuițat peste o ôră, ca să fac călare, circuitul liniei de circumvalație. Cel mai mare diametru al orașului a trebuit să fi fost de la E. la V. Stradele desemnă paralelograme regulate; direcția lor primitivă era în de-ajuns arătată prin hățiturile și scaieții ce le acopereă. Câte ôdată chiar înfățșarea călor-va construcțiuni mari era lesne de distins. Continuând cercetările, vêu pe marginele de N. și S. ale cingătorii, resturile a două porți, care corespund una cu alta; ele trebuiau să fi fost la capătul unei strade mari. În partea de Vest, pilastrii unei a treia porți se ridicau măreț în albastrul cerului; aci găsi zidurile micului propugnaculum, în curtea căruia trebuia să se fi deschis pôrta exterioră. Fusel condus a crede — la vederea acestui însemnat uvrăgiu — că mă aflam aci pe ruinele praetorium-ului său cetățuiei orașului.

Prin acéstă ieșire ajunsei la necropolă, dominată de un vast sarcofagiu.

Ca pretutindenî, pofa barbarilor se inverșunase asupra acestor locuri de pietate. Exemplul dat de ei a fost urmat de Bulgari și Turci, cari nu mai puțin sunt avizi de comori. Pământul era săpat prin prejur, în unele locuri chiar ridicat.

În direcția Estică, cingătoreă oferea la fie-care pas sfărîmătură nouă. Aprôpe de pôrta Vestică, ruinele unei construcțiuni importante îmi atraseră atențiunea. Avea 22 pași lungime; zidurile exterioré se ridică în unele părți la o înălțime considerabilă și tôtă lărgimea sub-teranei era străbătută de mici bolți paralele, strînte și în formă de canale. Plăcile enorme, cari formău căptușala interioră a zidului de E., aveă, la înălțimea unui om, o linie orizontală de mici găuri așezate la distanțe regulate una de alta, prin care probabil treceă altă dată țevi de metal. Aci, fără îndoială, a fost un stabiliment de băi măreț împodobit.

Aprôpe la jumătatea spațiului acoperit cu sfărîmături de colône, plăci, bucăți de friză, am descoperit, căutând inscripțiuni și cărămizi stampate, capătul unei cornișe ieșite din pământ, la care se distingeau primele litere ale unei inscripțiuni pe mai multe linii. A trebuit cu mare greutate să curăț pământul ce astupa inscripția, a o spala și a o avea întréga pe 14 rînduri. Ultimele două rînduri 'mî arătau data din anul 203 d. Chr. Numele orașului se putea citi fôrte bine, era *Nicopolis ad Istrum*, fondat de Traian, în amintirea victoriei sale contra Sarmaților.

Acest oraș nu trebuie confundat, nici cu Nicopoli, zidit de același Împărat pe Nestus (Kara-su), nici cu Nicopoli, zidit pe marginea Dunării.

Acéstă inscripție pune capăt discuțiilor asupra situațiunii orașului Nicopolis ad Istrum.

Resultă cu siguranță, că acest nume, ce se citește asemenea și pe monede, nu trebuie luat ad-litteram, el arată, cred, că orașul și-a tras supra-numele de «Ister», limita provinciei nicopolitane, a carei capitală era.

(A se vedea și Al. Papad. Callimach. Domnița Olena, pag. 12).

⁴⁾ Ion Ghica, op. cit. pag. 397.

⁵⁾ Monumentul în starea lui actuală are forma unui turn circular masiv, de piatră și ciment, cu un diametru de 27 metri și înălțime de 10.

Nu se scie prin ce împrejurări, monumentul a fost desbrăcat de acoperământul și imbracamintea lui

După distrugerea puterii Dacilor, liniștea teritoriului fu asigurată, orașele pontice luară o mare dezvoltare; Tomis mai ales se îmbogățește printr'un comerț întins, populația sa se mări și importante monumente se ridicară pe zidurile sale; orașul era fortificat

făcuta din blocuri de piatră, care parte a fost transportate de locuitorii satelor de prin prejur, iar o parte bună parte s'a năruit la pământ. Cu timpul, pământul adus de vânturi formase o movilă în jurul monumentului, iar d'asupra acesteia crescuse lufș, așa era prin 1882.

E curios, că nici unul din scriitorii vechi nu pomenesc de această măreață construcție; până pe la începutul veacului al nou-zecelea, istoria ca și călătorii tac.

Pentru prima oară, doi ofițeri prusieni, *Carol Baron de Vincke* și *Mareșalul de mai târziu Moltke*, vorbesc despre monumentul nostru. Celd'întâiu într'o publicație a sa din 1840, al doilea în a 32-a a sa scrisoare din 2 Noiembrie 1837. Amândoi dau monumentului caracterul unui mansoleu, construit în onorea vre-unui Împărat sau general.

Puțin mai târziu, *Lalanne*, în scrierea sa: «*Les travaux de défense des Romains dans la Dobroudcha*» pe lângă părerile celor de sus, mai atribuia monumentului și însemnătate militară, ca turn de observație al cetații din vale.

Profesorul Wutzer, credea că monumentul a fost ridicat de pe timpul expediției lui Darius.

Eruditul Geolog *K. F. Peters* îl numește un monument funerar.

Domnul Remus Opran, fără să fi cunoscut scrierea lui Wutzer, era de aceeași părere cu el și în fine savantul nostru numismat, *Domnul Michail Soutzo*, atribuia construcția monumentului tribului Odrissilor. Eruditul nostru arheolog, *Domnul Gr. G. Tocilescu*, printr'o muncă neobosită de cercetări continue în timp de 8-10 ani, face cunoscut lumii trecutul glorios al acestei construcțiuni mărețe, care părea acoperită pentru vecinicie de țărâna ignoranței.

Starea monumentului înaintea cercetărilor, aceia de acum și restaurarea lui, sunt arătate în figurile No. 82 No. 90 și No. 91.

Restaurat, monumentul trebuie să fie avut 34 metri diametru și 32 înălțime.

Începând de la baza spre vîrf, clădirea în întregul ei, avea:

- a) fundația în sub-sol, peste 1^m,50 grosime beton, d'asupra careia două rânduri de pietre regulate cioplite, formează postamentul;
- b) șapte scări de piatră, toate înalte de 2^m,40, serviau de urcat pe platforma;

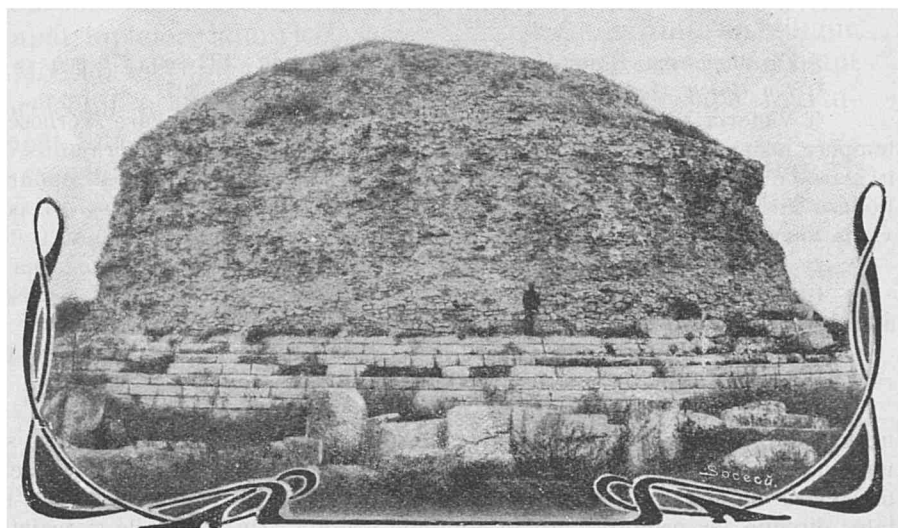

Fig. 90. — Monumentul de la Adam-Clissi, în starea actuală.

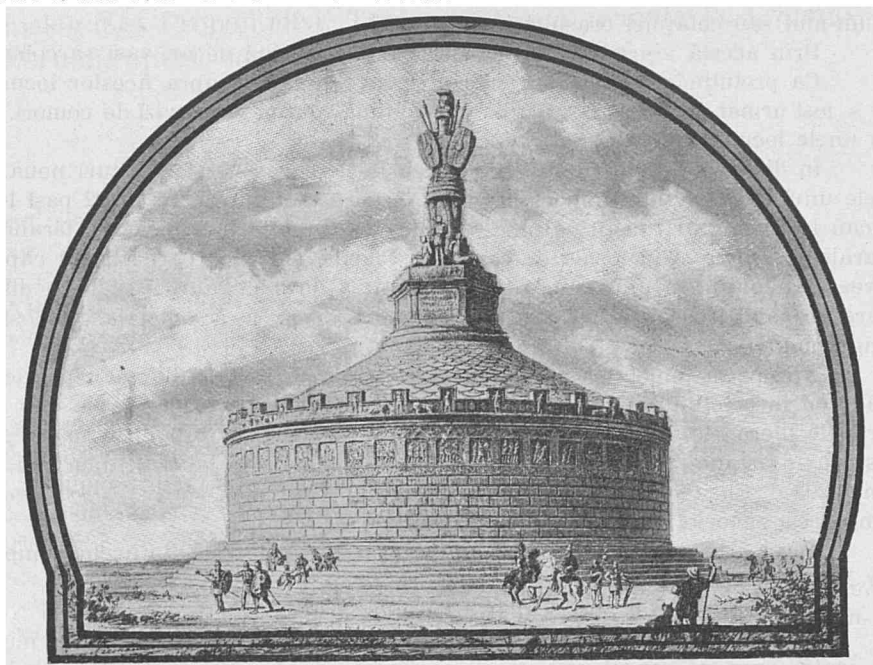

Fig. 91. — Monumentul de la Adam-Clissi restaurat.

și deveni unul din cele mai prospere de pe cóstele Mării-Negre, «Metropola Pontului», așa se întitula pe monumente și moneđi.

Fig. 92. — Moneda oraşului Tomis, cu trofeul monumentului de la Adam-Klissi. (După «Revista Archeologica».

Simbolul fecundităţii, epis, divinitate purtând cornul abundenţei, este adesea găsită pe medaliile cetăţilor pontice, și mărturisește prosperitatea lor.

Numeróse centre de populaţie se formeză în provincie:

Tomis (Constanţa), Callatis (Mangalia), Troesmis (Igliţa) vechiú oraş get, a devenit municipiú roman important, Durostorum (Silistra), Noviodunum (Isaccea, Eski-kale), Arrubium (Măcin), Cius (Iisarlík ?), Carsium (Iârşova), Sucidava (?), Capidava (Calachioi ?) Istropolis (Casapkioi) și Civitas Tropaeensium (Cetatea monumentului) ¹⁾ —

c) platforma lată de 1^m,75, puțin înclinată în afară;

d) soclul 'nalt de 0^m,56, cu profilul eșind;

e) îmbrăcămintea clădirei, formată din șese rânduri de lespezi de piatra. Înălțimea ei este de 3^m,56;

f) friza 'naltă de 0^m,60;

g) 53 pilaștri, cari despartiaú 54 metópe. Primele 27 metópe representaú întâiul răsboi dacic; a 28-a, pe Împăratul Victorios, iar restul, al doilea răsboiú. Fața monumentului (adică latura cu inscripția) fiind către nord spre cetatea din vale, șirul metópelor începea de acéstă parte, și prin orientarea lor făcea pe vizitator să ocoléscă monumentul spre dreapta. Înălțimea metópelor și pilaștrilor a fost de 1^m,49.

h) d'asupra sistemului de pilaștri și metópe, era architrava, 'naltă de 0^m,65;

i) cornicea înaltă de 0^m,67. Ea susținea:

j) parapetul crenelat. Crenelurile aveaú 1^m,48 înălțime și 0^m,85 lățime. Pe fie-care era sculptat un barbar în picioare. Parapetul între creneluri, nalt de 0^m,9, deschiderea între creneluri de 1^m,61; în dreptul fie-carei deschideri se afla câte un leú culcat cu gura deschisă, prin care o țeva, probabil de metal, servia de scurgere apelor de ploí de pe coperișul clădirei. Numarul crenelurilor pare a fi fost 39.

Odată cu îmbrăcămintea se ridica și miezul clădirei;

k) Involușul de d'asupra era făcut din lespezi de piatră dispuse în formă de solzi;

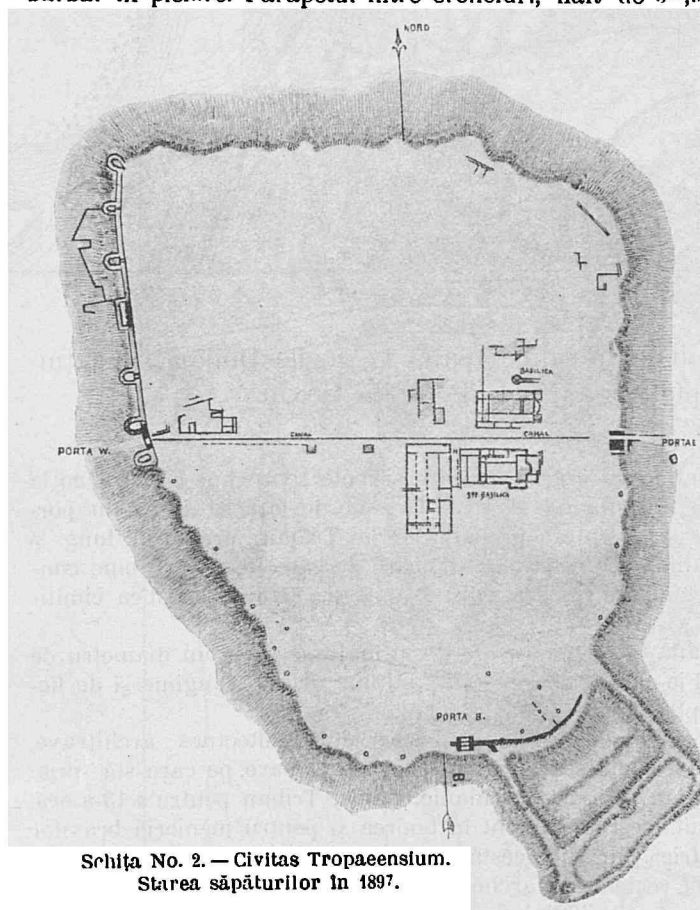
l) soclul circular;

m) construcția exagonală, înaltă de 4^m,53. Lungimea unei laturi a exagonului era de 3^m,54. Pe una din fețe era inscripția care dovedește, că monumentul a fost ridicat în onórea zeului Marte răsbumatorul, pe timpul Împăratului Traian, între anii 106—109;

n) trofeul așezat pe un postament d'asupra construcțiunii exagonale, era lucrat de o potrivă în față ca și în dos; el se compunea dintr'o lorică, o lunica, 4 perechi de scuturi și două perechi de pulpăre, fixate pe trunchiú. În fine în vârful trofeului trebuie să fi existat coiful.

(Extras după lucrarea D-lui Gr. G. Tocilescu. Monumentul de la Adam-klissi. Viena, 1895).

¹⁾ La câțiva kilometri spre S.V. de Tropaeum, pe un bot de del, se găsesc ruinele unei cetăți, zidită de Traian sub numirea de Municipium Tropaeum Traiani. Constantin-cel-Mare o rezidesce, la 316 d. Chr. și îi dă numirea de Civitas Tropaeensium După săpăturile făcute până acum, s'au descoperit 3 porți: cele de la răsărit și apus, se aflaú la capătul via principalis și

porta de miază-zi. În interior se ved resturi de zidarie bine conservate.

Pe incinta de Vest s'au păstrat fundațiile a cinci turnuri exterioare.

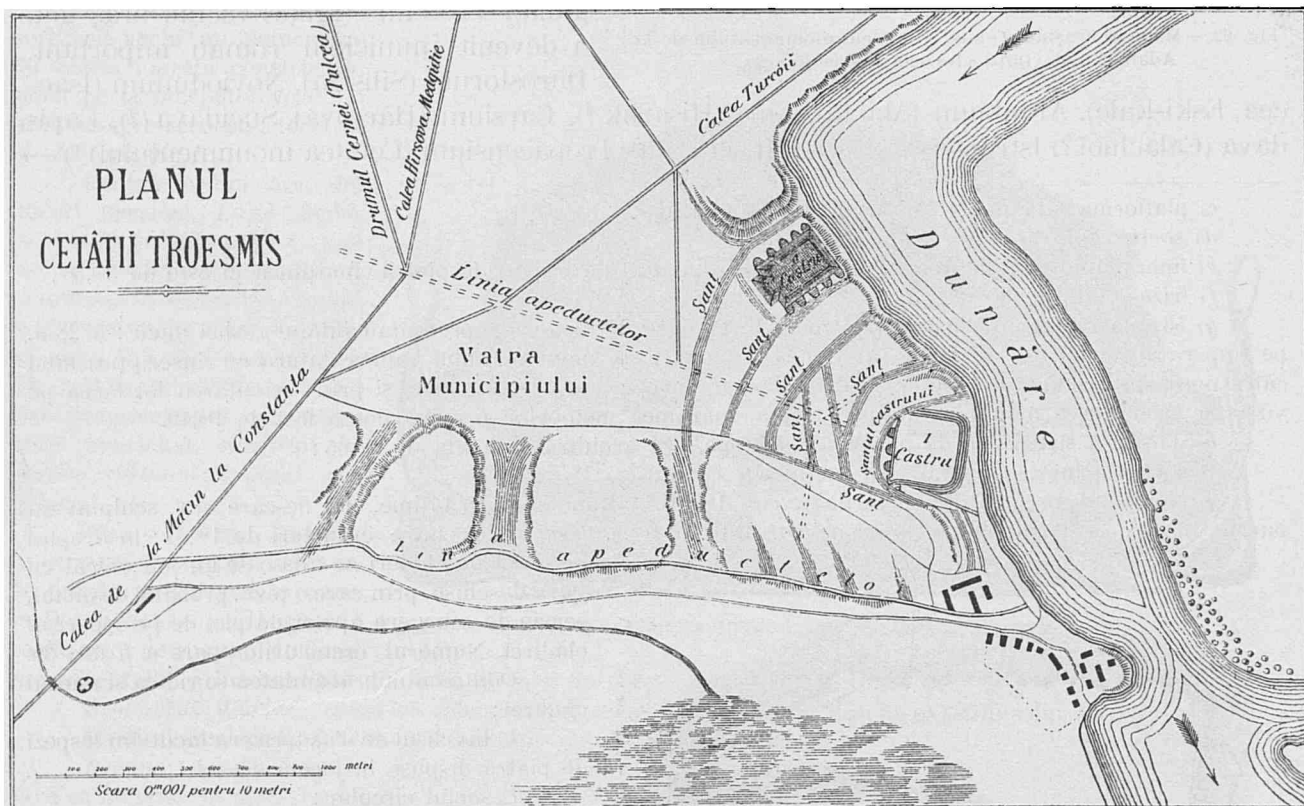
În launtru, orașul care avea 12 hectare suprafață, cuprindea număróse edificii, ale caror ruine se

pentru a nu vorbi de cât de punctele a căror pozițiune modernă s'a fixat — erau cu mult mai înfloritoare în epoca romană, de cât astăzi¹⁾.

Pentru paza frontierei formată de Dunăre erau opt legiuni, de la Vindibona până la Troesmis²⁾.

Pe Marca-Négră plutiau 40 corăbii cu 3.000 soldați, care apărau cóstele³⁾.

În decursul domniei Antoninilor, prosperitatea Dobrogei crescuse, acesta fu epoca de aur a orașelor pontice și monumentele cele mai importante construite de Romani, aparțin acestor timpuri și acelor ce urmau imediat⁴⁾.

Planşa No. 3.

Dar dominațiunea Romanilor nu se mărgini numai până la gurile Dunării, ci acțiunea lor politică se întinse și pe cóstele septentrionale ale Pontului Euxin.

găsim astăzi și între care trei biserici: una bizantină cu cryptă, în care se poate scobori pe o scară cu 12 trepte; a doua mai veche (biserica forensis), are 28 m. lungime și 9m,38 lărgime, în față se găsea un portic cu 5 scări și de fie-care parte, camere; a treia (care dată probabil de la Traian), are 50 m. lung. și 23 m. lărgime, e împărțită în trei lănci prin două alinamente formate fiecare de câte 18 socluri bine conservate. Două porți, una la E. și alta la N., cu lărgime ce variază între 2 m. 2m,22. În fine biserica cimiterialis. (A se vedea schita No. 2).

La 200 m. către răsărit de Tropaeum se află un Tumulus de 2m,50 înălțime și de un diametru de 20 m. Înăuntru s'a găsit o construcție pătrată. Fie-care zid are 6 m. înălțime, 11m,67 lungime și de fie-care parte se poate cineva sui pe o scară cu 6 trepte.

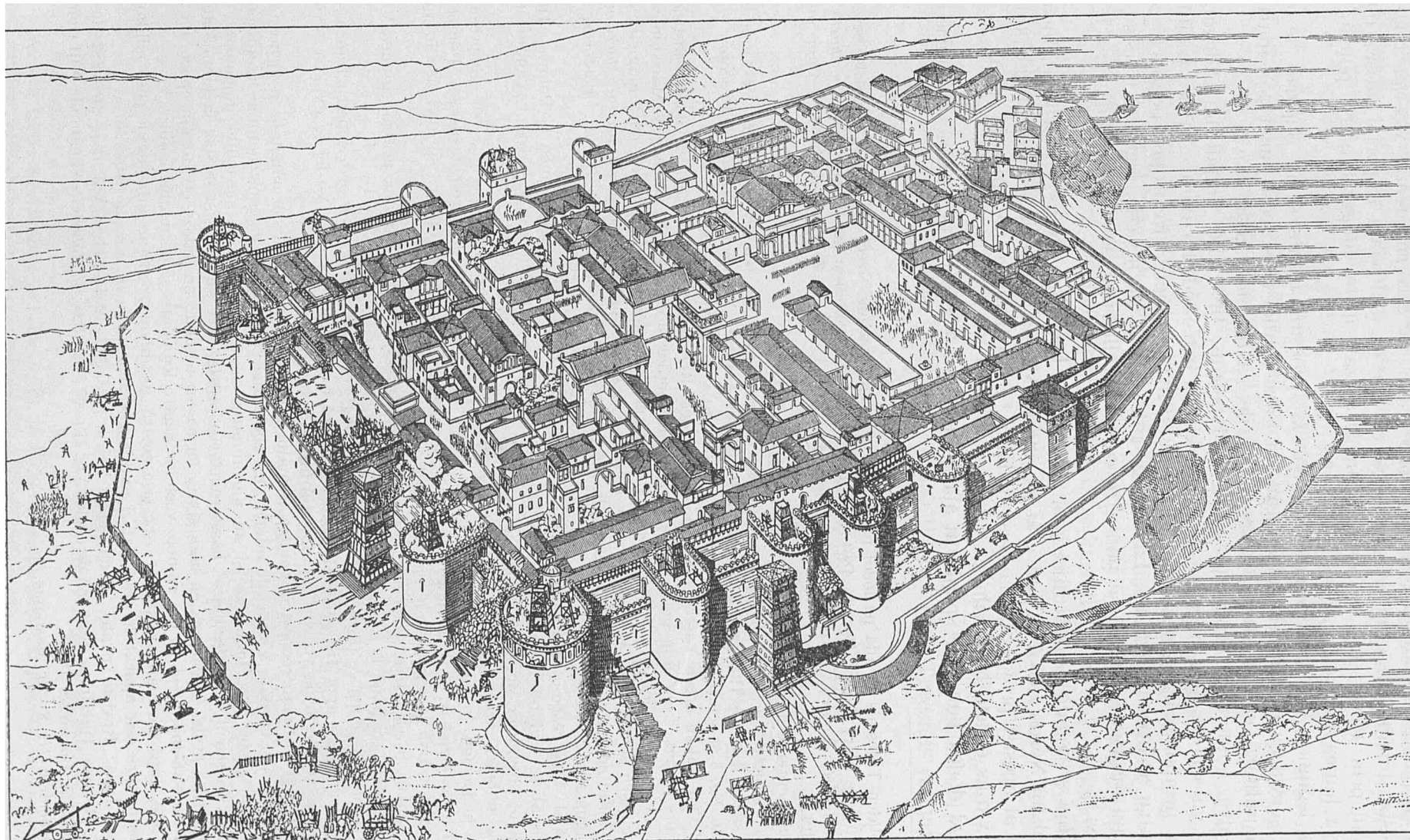
Partea de răsărit trebuia să fi fost fațada principală. Pe lângă bucăți de arhitectură: architrave, frise, socluri și pilastri sfărâmați, s'a mai găsit pe treptele scării patru plăci de calcare, pe care stă scris: «Imperatorele Cesar, fiul divului Nerva, Nerva Traian, August, Germanic, Dacic, Tribun pentru a 13-a oră, consul pentru a cincea oră, tatăl patriei, a construit acest monument în onoarea și pentru memoria bravilor soldați, care în războiul dacic au murit pentru patrie». Iar sub această inscripție erau numele ostașilor morți în această bătălie (După Gr. G. Tocilescu. Fouilles et recherches archéologiques pag. 63—78, 89—91.)

¹⁾ Mich. Soutzo. Loc. cit. din *Révue archéolog. franc.* 1881, pag. 205—215.

²⁾ Duruy. *Hist. des Romains*, vol. IV, pag. 705.

³⁾ Gibbon. *Décadence de l'Empire Romain*, vol. I, pag. 11.

⁴⁾ Mich. Soutzo, op. cit. pag. 205—15

Schița No. 3. — Fortăreața Troesmis. (Restaurație de A. Baudry).
(După V. Duruy).

La nord de gurile fluviului, între Siret și Nistru, pe unde încercară Roxolani să treacă, făcea parte, sub autoritatea unui procurator, de guvernământul Moesiei inferioare.

Acastă stăpânire le era foarte necesară, cu toate că nici odată Imperiul nu și-a hazardat coloniile prin aceste părți, de ore-ce trupele așezate în tot lungul Dunării puteau ține în respect lumea barbară.

Așa legiunea V-a macedonică, stabilită la Troesmis (Iglitza), nu departe de delta Dunării, servia ca o santinelă între Brăila și Isaccea, mai ales acest punct de o mare importanță militară, care a servit în toate timpurile, ca trecătoare peste fluviu.

Printre numeroasele inscripții găsite la Troesmis, una, din timpul lui Adrian, ne arată pe viitorul oraș în stare de formație (vicus), constând din barace. Prin pozițiunea sa pe un promontoriu, care domina Dunărea cu 100 de picioare, era propriu pentru trecerea ca și pentru apărarea țărmului. La cel mai mic sgomot de invazie, legiunea trecând dincolo fluviul înapoia Siretului, se pune în calea năvălitorilor, său îi amenința de a le tăia retragerea ¹⁾.

Vechia și bogata colonie milesiană de la gura Nistrului, Tyras (Akerman), încă de pe timpul lui Neron (56-57 d. Chr.), fu atașată la Moesia inferioară, de către înțeleptul guvernator al acestei provincii, Plautius Helianus ²⁾. Ea depinse de Imperiul până la 237, când Maximus o dete barbarilor.

Un al doilea punct de sprijin în afară, Romanii îl aveau în Chersonesul Tauric (Cri-

¹⁾ Cetatea Troesmis se află pe locul numit azi Iglitza, între satele Greci și Turcoia. Primele cercetări s'au făcut aci de către *Désiré More* în 1861; ele atrasera pe archeologi și pe turiști: *Ed. Engelhardt, Dr. Déthier, L. Renier, Baudry, Boissière, E. Desjardins* și în fine *D. Gr. G. Tocilescu*, de la care împrumutăm această notiță.

Prima mențiune despre Troesmis o găsim în Ovidiu (Pont IV. 9).

De la Ponticele lui Ovidiu și până la Ptolomeu nu mai găsim nici o mențiune despre acest municipiu, pe care în urmă îl arată Tabula Peutingeriană, Itinerarul Antonin, Notitia Dignitatum și Procopiu.

Planșa No. 3 și schița No. 3 arată în de ajuns situația și restaurația cetății.

Când s'au stabilit aceste castre, nu se poate ști exact. Renier crede, că lagarul de nord a fost ridicat de Pomponius Flaccus, după ce a luat cetatea din mâinile Geților și că a așezat aci leg. V Macedonică.

Sub Adrian și Antonin (117-161), Troesmis era canabele legiunii V Macedonice, cu 2 magistri și un edil; iar locuitorii se numiau «*Veterani et cives Romani consistentes ad Canabas legionis quintae Macedoniae*».

La sfârșitul secolului al III-lea, Troesmis devine municipium, cu senatul său, duoviri, quastores, pontifices și augustales.

Probabil, după războiul marcomanic, Marcu Aureliu mutând Leg. V. Macedonică la Polaisa (Turda) în Dacia, canabele legiunii de la Troesmis au căpătat dreptul de municipium și au devenit scaunul oficial al sacerdotului provinciei Moesia Inferioară cu excepțiunea Hexapolei.

Epoca stabilirii acestor castre statice și a prefacerilor suferite în cursul vremii, este de presupus:

a) Că la început, în timpul lui Ovidiu, exista numai lagărul apusan, pe care poate însuși L. Pomponius Flaccus, ca legat legionar, îl va fi ridicat după luarea cetății din mâinile Geților, spre a-l lăsa în mâna Odrisilor, care trăiau în legătură de clientelă cu Romanii;

b) În timpul lui Domițian se formă un al doilea castru, la sud de cel dintâiu, pentru legiunea V Macedonică, care stete aci până la războiul cu Marcomanii;

c) În secolul IV, după ce (între anii 337-340 d. Chr.) Troesmis se întărește prin construcțiunea unei lucrări de apărare, este apoi distrus de Goți, cari îl deteră foc de toate părțile. Ast-fel se explică stratele groase de cenușe și alte urme vizibile aci ale unui incendiu îngrozitor;

d) Împăratul Justinian reconstrui cetatea, reînălță cele două castre, transformându-le în fortărețe gigantice, cu turnuri și cu câte 3 șiruri de întărire, întrebuintând ca materiale de construcțiune, monumentele romane, luate în grabă după împlinire și sub amenințarea unui mare pericol: morminte, monumente honorarii, altare, fragmente arhitectonice, basso-relieful și altele, care s'au scos și se scot la lumină numai dărîmând zidurile; probă învedereată că lagărele în forma lor actuală, nu datéză de cât din epoca lui Justinian și că ele s'au înălțat pe, și din ruinele vechilor lagăre legionare și ale municipiului;

e) În fine, după dărîmarea castrului ostic și a cetății justiniane, rămâne un singur post militar la castrul apusan, care este apărat de două valuri paralele, vizibile până în ziua de astăzi.

(Extras după: Revista pentru Archeologie Vol. I, p. 97-132, 293-330, și Vol. II p. 248-282 de *Gr. G. Tocilescu*; Revista Tinerimea Română de acelaș Vol. II p. 67-82, 1899; *M. Zăhărescu*. Legiunile XIII Gemină și V. Macedonică, București 1883).

²⁾ *Ptolomaeus III*, 8-10. *Mommsen* op. cit. Vol. II, p. 187.

mea), la Panticapea (Kertch). O stațiune militară aveau la Heraclea Kersonesus (aproape de Sevastopol); iar mai către apus, Olbia (Ociacovul) la gura Borysthenelui (Nipru), orașul cel mai comercial al regiunii.

Flota Pontului Euxin lega aceste orașe cu cele din Moesia, Tomis, și Odessus (Varna).

Adrian (117—130), fost tribun legionar pe timpul lui Domițian în legiunea V Macedonică ¹⁾, înțeleg mai mult de cât predecesorii săi necesitatea fortificării acestei părți a Dunării, cea mai vulnerabilă a Imperiului. În anul 117—118, el vizită frontiera formată de cursul inferior al fluviului, și pe care o întărește, trimetând în Moesia inferioară: Leg. I Italică la Durostorum, iar mai în urmă și pe a XI-a Claudia; Leg. V Macedonică era la Troesmis și în fine la Noviodunum trimise Leg. II Herculea, sau — după alte isvoare — Leg. I Jovia.

Legionarii, cari păzeau frontiera de această parte, erau dintre cei mai bravi și mai disciplinați; în lupta dintre Licinius și Maxim (1 Maiu 313), cel d'întăiu își avea armata compusă din legionari dunăreni, cărora atacurile barbarilor le întreținea disciplina și le întărea curajul.

Pe malul drept al Dunării, de la Durostorum până la gurile ei, Romanii construiseră un drum, care la Aegyssus (Tulcea) se întâlnea cu un altul, ce venia de pe coasta Mării, de la Callatis.

Acest drum militar sămănat cu castella și oppida, se numea *limes Strythicus*.

Punctele întărite erau: Sagadava (Ostrovul ?), ²⁾ Sucidava (?), ³⁾ Axiopolis, ⁴⁾ Capidava (Calachioi ?), ⁵⁾ Carsium (Hârșova), ⁶⁾ Cius (Hizarlik ?), ⁷⁾ Beroë (?), ⁸⁾ Troesmis (Iglița), Arru-

¹⁾ *Spartian*, Hadr. 2 și *C. I. L.* Tom. III. No. 765.

²⁾ Harta peutingeriană așează acesta cetate la 12 mile (M. P = mille passus = 1481m,75) sau 17.781, metri de la Durostorum (Silistra). De și distanța e prea mare arătată; *Sagadava* cred, că poate fi indentificată cu orașul Ostrov, unde pe fie-care zi se găsesc monede romane. Pozițiunea acestei cetăți chiar, este problematică azi, nefăcându-se nici o cercetare asupra ei.

³⁾ *Sucidava* este așezată de Ptolomeu la 18 mile spre S.V. de Axiopolis, care astăzi se știe a fi în dreptul Ostrovului Hinogul. Deci Sucidava la 26,858 metri în susul Dunării, trebuie căutată unde-va între lacurile Gârlița și Oltina (poate Satul-Noi sau Pârjovia). Aci unii autori pun sediul legiunii VII și lagărul leg. V-a.

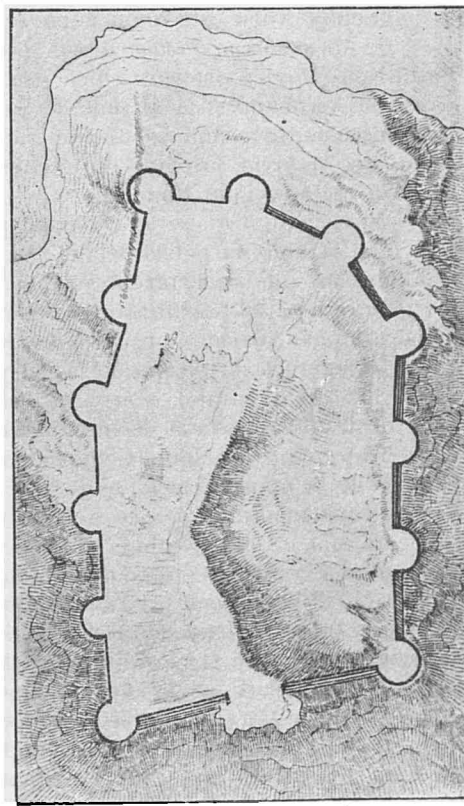
⁴⁾ *Axiopolis*. Pozițiunea acestei cetăți este definitiv stabilită azi, prin săpăturile făcute. Pe ea s'a sprijinit mai târziu capătul de la Dunăre al valului celui mare de piatră (a se vedea mai jos descrierea valului).

⁵⁾ *Capidava*, unii autori o așează greșit la Cernavoda. După măsurătorea din Tabula Peutingeriană, ea se află departe de precedentă la 18 mile (aproape 27 km.). Distanța ar corespunde cu ruinele de la Calachioi.

⁶⁾ *Carsium* departe de 25 mile (adică 37 km.). Depărtarea e cam mare de la Calachioi la Hârșova, care pozitiv era vechiul Carsium și unde au rămas până astăzi resturi de zidărie română. Cetatea a fost înconjurată de un vallum larg de 20 metri, cu escarpa și contra escarpa de zid gros de 2 m. Capelele acestui vallum se sprijineau pe Dunăre și erau apărute de două caste în această parte. Forma incintei era aceea a unui trapez cu o dezvoltare de 3 km. Castrul de la Sud e mai bine păstrat; el are forma pătrată și una din laturile este formată de țărmul stâncos și escarpat al Dunării. Zidirea are 5 m. grosime la bază.

⁷⁾ *Cius* pare a se fi găsit pe țărmul lacului Hizarlik-Ghiol, unde se găsesc ruine de construcție română. Kiepert așează Cius, la Vadul Oii. Aci — zice Teofilact — pe la 590 d. Chr., Priscu eșind din Durostorum, merse contra Slăvilor de la Ialomița, după ce trece Dunărea, armata s'a încurcat în așa fel, în cât ar fi pierit, dacă tribunul Alecsandru nu reușia s'o scotă din aceste locuri băltoase. Peste câțiva ani, trece din nou Dunărea mai la Apus de vadul Oii. De astă dată, armata nemeresce peste niște locuri fără apă, rătăcind vre-o trei zile (*Hasleu*. Istoria critică p. 269).

⁸⁾ *Beroë* e așezat pe Tabula Peutingeriană la 21 mile (31 km.) departe de precedentul. Distanța ar corespunde ruinelor aflate între Ostrov și Dăieni, mai aproape de cel d'întăiu.

Schita No. 4. — Fortăreața Dinogetia.
(După Duruy).

bium (Măcin), ¹⁾ Dinogetia (?), ²⁾ Noviodunum (Eski-Kale), ³⁾ Aegyssus (Tulcea), ⁴⁾ Salsovia (Mahmudia ?), ⁵⁾ Ad Stoma (?) ⁶⁾.

Cu apărarea cóstelor, Adrian însărcină pe omul său de încredere, generalul Flavius Arrianus din Nicomedia, care ne-a lăsat în importanta sa scriere: *Periplus Ponti Euxini*, o recunoscere asupra cóstele Mării Negre.

Arrian nu se mulțumi numai cu studiul cóstelor, ci exercită garnisónele orașelor pentru apărare, el pune să manevreze legionarii în vederea unui atac al inamicului.

Am zis mai sus, că sub domnia Antoninilor fu epoca de aur a orașelor pontice, judecând după mulțimea monedelor ce s'au bătut în acest timp; prin unele se celebrează venirea lui Adrian în Moesia la anul 117 ⁷⁾, iar pe altele este reprezentat Impăratul ținând o harangă legionarilor.

Metropola Pontului, Tomis, bătut o monedă, cea mai veche ce s'a găsit până acum

¹⁾ *Arrubium* este identificat cu cetatea de lângă Măcin, de și distanța din Tabula Peutingeriană, de la Troesmis, este cam mare (26 mile = 38.500 m.).

Acest oraș era renumit în vechime prin cultul special al lui Jupiter Arrubianus. D-l *Tocilesru* îl identifica cu orașul medieval Vecina, unde era un episcopat (Rev. Tinerimea Română Vol. II, 99 pag. 68).

D. *Iorga* nu admite această identificare, de ore-ce pe portulanele medievale, orașul Vicina este pus între Isaccea și Tulcea (Chilia și Cetatea-Albă, pag. 47 nota 5).

²⁾ *Dinogetia* nu se găsește în Tabula Peutingeriană; dar după măsurătórea dată în Itinerariul lui Antonin, această cetate se găsea la 20 mile (30 km.) în sus de Noviodunum. Distanța corespunde cu cetățuia Bisericuța, unde în 1835 Ed. Engelhardt a găsit ruinele acestei cetăți romane pe un platou isolat. Suprafața ei era de 7.800 m. p. și avea 12 turnuri depărtate între ele de 27 metri.

(Schița No. 4 este luată după *Duruy*, op. cit. Vol. V, copiat după *Engelhardt*).

³⁾ *Noviodunum*. *Ptolomeu* este primul scriitor, care ne-a păstrat numele cetății Noviodunum, adică Satul-Nou (*Hasdeu*. Istoria Critică pag. 21.) După măsurătórea lui, ea era așezată la 26 mile romane departe de Arrubium și la 41 mile de Salsovia. Itinerariul lui Antonin pune la Noviodunum sediul Legiunii II-a Herculea, în primii ani ai Imperăției lui Diocetian și Maxim; însă după *Notitia Dignitatum*, aci era sediul Leg. I Jovia, iar Leg. II Herculea se afla la Troesmis. Ori-cum, Noviodunum era un punct important de pază al Imperiului Roman.

Noviodunum nu se afla, tocmai pe pozițiunea ocupată azi de Isaccea (*Hasdeu*, op. cit. pag. 315), ci ceva mai la vale, la pótele delului Eski-Kale, unde se găsesc urme de construcțiuni vechi. Chiar numele localității înseamnă «fortăreța vechiă».

Între anii 367—9, Impăratul Valens, voind să isbescă pe Goți în propria lor țară, face un pod peste Dunăre lângă Noviodunum. *Ammian Marcelin* spune, că podul era făcut pe bărci și pe pontóne (XXVII, 5).

În legătură cu poziția de la Noviodunum era póte castrul roman așezat la *Nicolitel*, pe delul de la Sud-Vestul satului, cum și cu *Vallum*, care înconjură Nicolitelul de toate părțile. Castrul este de o mărime neobișnuită, dovadă de însemnătatea lui.

⁴⁾ *Aegyssus* corespunde, după măsurătórea din Itinerarul lui Antonin (24 mile, 35½ km.), cu pintenile stâncos de la apusul Tulcei, unde se găsesc numeroase urme de zidărie veche.

Prima mențiune despre Aegyssus o găsim în *Ovidiu* (Pont. I, 8) «Lângă țărmurile Istrului cel cu două nume se află un oraș vechi, care prin pozițiunea și zidurile sale este aproape inexpugnabil. Dacă este să credem pe locuitorii săi, fondatorul acestui oraș a fost Caspianul Aegyssus, care îi dăte numele său».

Geții îl ocupaseră prin surprindere de la Odryssi, pe care îi măcelăresc. Pare-se, că Geții orașului Aegyssus trăiau independenți și de aci își îndreptau atacurile contra Regelui Cotyso. Acesta îi înconjură cu o armată numeroasă și nu se retrase, de cât după ce se scaldă în sîngele lor.

Tot *Ovidiu* (Pont. IV, 7) ne spune despre ocuparea orașului de Vestalis, pe la începutul erei creștine. *Munnert* așază Aegyssus pe locul Tulcei. *Spruner*, după care a luat și *Peters*, îl așază la *Prislav*.

Cetatea vechiă era pe locul ocupat de Tulcea până în 1828, orașul a fost cu desăvîrșire distrus de Ruși în războiul din acest an. Pe timpul lui D. Cantemir castelul roman exista (*Hist. Imp. Otom.* Vol. I, 79).

⁵⁾ *Salsovia*. După măsurătórea lui *Ptolomeu* (41 mile romane de la Noviodunum, adică 60½ k.), am putea așeza această cetate vechiă, la pótele munților Beș-Tepe, lângă Mahmudia. Urme de zidărie se găsesc și astăzi. Săpături nu s'au făcut, dar pe fiecare zi se găsesc monede și obiecte vechi în cetatea de forma exagonală.

⁶⁾ *Ad Stoma*. Tabula Peutingeriană așază acest oraș vechi, la 9 Mile romane departe de Salsovia, adică la aproape 14 km., cam pe la Morughiolul de azi.

Pe aci *Peters*, a găsit în 1864 resturi din zidăria vechi, «care formează un patrat bine profilat, cu fețele aproximativ 60 stingeni». (*Geologie und Geogr. der Dobroudscha* p. 140).

⁷⁾ Medalie mare de bronz. Cohen No. 622 cu inscripția: ADVENTUI AUG. MOESIAE.

cu inscripție latină, purtând data 129 și «Senatus populusque Tomitanorum» ¹⁾. Pe altele din acelaș timp stă scris ΜΗΤΡΟ ΠΟΝ (του) ΤΟΜΕΩΣ (Tomi, metropola Pontului).

Septimiū Sever vizită garnisónele de la Dunăre, iar succesorul acestuia, Caracalla, — arată Herodian — după ce reorganisează armata frontierelor, făcu numeroase regulamente pentru cetăți.

Nu ne-a rămas despre viața politică, militară, socială și religioasă a acestei provincii, sub domnia Antoninilor, a Impăraților Africani și Sirieni, a celor din timpul anarhiei militare și Impăraților Ilirici, în timp de două secole (96—305), de cât foarte puține notițe răspândite prin diferiți autori ai timpului; aceștia se limitează la partea dominatōre, la Senatul roman și arare ori se întindeau asupra Italiei cel mult.

De cele petrecute în provincii, afară de evenimentele mari, ca invaziile care amenințau frontierele, autorii latini nu s'au preocupat.

Fântănele epigrafice au rămas astăzi singurele lumini ale timpului, ele ne introduc în mijlocul vieții zilnice, politice, militare, sociale și religioase ale cetățenilor și supușilor romani.

Ba ele de multe ori ne arată, că chiar sub Impărații cei mai răi, provinciile înflorau sub scutul legilor și că dacă Roma avea să sufere de tirania și ostravaganța Impăraților, provinciile erau administrate cu înțelepciune și tărie ²⁾.

Fig. 93. — Monedă de la Tomi.
Monedă de bronz. Jupiter ședând.
(Duruy, Vol. V).

D. Năvălirea barbarilor.

Goții apar pentru prima dată în istoria romană la anul 215; coboritori din peninsula scandinavă, unde 'și-au lăsat numele, la o epocă necunoscută. Ptolomeu îi citează ca locuind, pe timpul Antoninilor, țărmurile Vistulei. Aci se împart: Visigoții, după ce supuseră pe Alanii și Heruli, se așezară de-a stînga cursului inferior al Dunării, până la gurile fluviului.

Regatul Bosphoric, care până la jumătatea secolului al III-lea se bucura de protecțiunea romană, fu supus de barbari. Olbia dispăru din acest moment din istorie. Pe Marca-Negru, comerțul orașelor încetăză, și înlocuit cu pirateria.

În zadar Romanii căutară să 'și apere marginile Imperiului, barbarii trec Dunărea pe la Noviodunum, pe timpul Impăratului Maxim, la anul 238; orașul Istropolis ³⁾, unul

¹⁾ C. I. L. Tom. III No. 765.

²⁾ Gr. G. Torilescu. Revista pentru archeologie vol. I. pag. 98.

În Moesia inferioară, în special aci în Dobrogea, erau două organizațiuni separate, corespunzătoare celor două elemente etnice sau mai bine zis, celor două culturi existente: romanismul și elinismul.

Coloniile și municipiile romane își au dieta lor separată și sacerdotile imperial la Troesmis; pe când Pentapolea (Tomis, Istrus, Odessus, Mesembria și Callatis, (acesta din urmă înlocuind pe Apollonia) și mai în urmă Hexapolea (pe lângă cele 5 de mai sus intră Dionysopolis, mai probabil de cât Marcianopolis) își are dieta ei proprie și sacerdotile la Tomi. Președintele dietii și pontificele suprem al cultului imperial la Troesmis (se numesce Sacerdos provinciae), la Tomis (se numesce Pontarchis); adunarea la Troesmis se numesce Conventus; la Tomi se numia τό μαινόν της 'Εξάπολεως τοῦ εὐωνόμου Πόντου; una nu exclude pe cea l'altă, ci ambele sunt organizațiuni separate, ale uneia și același provincie romană (Torilescu. Rev. Tin. rom. vol. II. 1899. pag. 68).

³⁾ Duruy. Op. cit. vol. VI pag. 350 și 339 nota 4. Nică un oraș modern nu s'a ridicat pe locul anticiei colonii milesiane; locul pe care îl ocupa odinioară nu era încă sigur fixat.

Desjardin a crezut, că se găsește aproape de Gargalic, unde s'a observat urme de zidărie. Dar după distanța dată de Strabo, trebuie a așeza orașul Istros mai sus (de la Tomis la Istros, Strabo număra 270 stadii = peste 40 km.; pe când depărtarea Gargalicului de Constanța este de 25 kilometri.)

D. Mich. Soutzo (Révue arch. Franc. 1881 p. 302) crede, după o inscripție grecăscă, că Istros ar corespunde cu Caraharman. La Istros era un templu ridicat de oraș în onorea lui Apollon Aristagoras, fiul

din cele mai bogate din orașele pontice, a fost distrus; aceiași sortă avură și celelalte, căci Alanii pătrunseră până în valea Ebrului, unde bat la Philipopoli un corp roman ¹⁾ și prădară 4 ani.

Gordian III, bătu și goni peste Dunăre pe jefuitori în anul 241, de aceia pe mormântul acestui Împărat era săpată inscripția: «Victor Gothorum», zice Capitolin.

Sub Filip Arabul, Carpi, popor Getic, ce locuia între Prut și Dunăre, prădează Moesia. Împăratul îi respinge peste Dunăre, în două campanii (245 și 246) ²⁾.

Iornandés, în istoria Goților, povestesc că Regele Ostrogotha trecu Dunărea cu 30.000 barbari — probabil pe la Giurgiu — pentru a jefui Moesia. Alți barbari se uniră cu el, chiar legionarii romani luă parte cu bandele de jefuitori, iar populațiunea peninsulei balcanice le servea de călăuză. Marele și bogatul oraș, Marcianopolis (Pravadi) scapă de măcelul jefuitorilor, dându-le însemnate sume de bani. ³⁾

Invazia a fost așa de dezastră pentru Moesia, că seria monetară a orașelor pontice se opresce la Filip Arabul.

Sub Deci (249–51), Kniva, succesorul lui Ostrogotha făcu o invazie și mai mare; el își împarte forțele în două: una, pradă Moesia părăsită de armata romană, care se concentrase prin orașele întărite, iar o a doua parte (70.000) atacă Ad-Novas (Rusciuc), oraș important la vărsarea lui Janthrus. Respinsă de Gallus, guvernatorul Moesiei (viitorul Împărat), această parte se îndreaptă către Nicopolis ad Istrum ⁴⁾, unde armata romană se adunase sub Deci.

Nepuțin rezista forțelor romane, Kniva lasă pe Împărat la Nicopoli, iar el se îndreaptă către Balcani, ale căror trecători nefiind păzite, coborî în valea Hebrului la Philipopoli, fără a se neliniști, dacă retragerea sa va fi tăiată.

Deci îl urmărește, și la Beroë (Eschi-Zagra) crezându-se destul de departe de barbari, Kniva căzu asupra-i, făcând un mare măcel, iar Împăratul abia avu timpul a fugi peste Balcani. Barbarii apoi ocupară Philipopoli în înțelegere cu guvernatorul Macedoniei, Priscus.

Pe când Kniva se retrăgea spre Dunăre, întâlni pe drum pe Deci, care voind a se

lui Apaturius, pentru serviciile aduse acestui oraș, cu ocazia înconjurării lui de barbari. Templul de sigur aparține epocii de autonomie a orașului.

D. Gr. G. Tocilescu a crezut la început, ca Istropolis s'ar găsi la Caraharman. În urmă descoperindu-se între Caranasuf și Casapkiol ruinele orașului, ubiquitatea lui a rămas în afară de orîce îndoială (a se vedea hidrografia).

Primul scriitor, care face mențiune despre Istropolis este Herodot (II, 33). Tote păreriile autorilor vechi sunt citate la capitolul Delta. Unii cred a fi unul și același oraș cu cetatea Genucla.

Peters o așază foarte bine pe promontoriul ce înainteză în lacul Sinoe.

Colonia milesiană a fost fondată în secolul VII înainte de erea creștină,

Scylax de Caryandra scrie, că pe timpul său (510 a. Chr.), Istropolis făcea cel mai înflorit comerț din Pontul Euxin. Ca alegorie al nenumăratelor bogății adunate aci, tradițiunea spune, că în Istria trăia o cerbă cu cornele de aur, dăruia de nimfa Taigeta și pe care a cucerit-o Theseu.

Geograful Memnon, ne spune că a fost un mare război între Byzantini de o parte, Istrieni și Callatieni de alta, pentru comerțul Tomisului, peste care Callatienii voiau să facă un monopol (Al. Pop. Callinach. In Columna lui Traian. An. IV No. 2).

Era un timp, când Istropolis făcea parte din confederațiunea «Pentapolis» și mai în urmă «Exapolis».

Istoria sa, și a celorlalte orașe pontice, se lăgă de istoria generală

Orașul a fost cu mult mai bogat de cât surorile sale și a bătut monede cu mult mai vechi.

Pe recto al uneia din monede sunt două capete de bărbați așezate în sens invers; pe verso, un vultur atacând un delfin și inscripția «Istria».

Ca și Tomis și Callatis, orașul a bătut monede de aur lui Lysimach, cu efigia Regelui și cu inscripția «Is».

În timpul Romanilor, orașul a bătut monede de bronz, însă mai puține de cât Tomis și Callatis; cea ce însemnă, că prosperitatea sa scăzuse în cele din urmă.

¹⁾ Capitolin, XVI.

²⁾ Duruy. op. cit. vol. VI pag. 346

³⁾ Post longam obsidionem, accepto paemio dilatus Gota recersit. (Vezi Xenopol. Vol. I pag. 220). Marcianopolis fusese construit de Traian, în numele surorii sale și era acum capitala Moesiei secunde. (Iornandés. Cap. XVI în Gibbon op. cit. vol. I. pag. 150 nota 1).

⁴⁾ Xenopol. vol. I pag. 220. Nicopolis de pe Iantra. (D'Anville. Géographie ancienne. Tom. I pag. 307).

răsbuna, se decise a-l ataca sub zidurile unei cetăți în Moesia, anume Forum Terebronii (?). Armata Goților era așezată pe trei linii și, său din întâmplare, său dintr'o înțeleptă dispoziție, o mlaștină acoperia linia a treia. La începutul acțiunii, fiul lui Deciū, cădu străpuns de o săgėtă, iar tatăl său căuta a încuraja pe soldați. Șocul fu teribil, era lupta disperării contra durerii. Prima linie a Goților fu învinsă, a doua avu aceeași sortă, a treia însă rămânea neatinsă și dispusă a opri Romanilor trecerea prin bălți. Aceștia făcură imprudența de a forța această trecere. Norocul se schimbă; după infructuoase eforturi, armata romană fu grămădită în bălți, din care nu s'a mai putut cunoște corpul Împăratului. Această bătălie s'a întâmplat în Noembrie 251 ¹⁾. Succesul Goților se datorește trădării lui Gallus, care devenind Împărat, permise barbarilor a trece Dunărea cu prăzi și captivi și în schimbul unui tribut anual datorit de Romani.

Invadată de barbari, orașele sale distruse, Scythia minor, sub Împăratul Gallien (268), lindea a se despărți de Imperiul Roman.

În iarna anului 268, Goții se preparară pentru o mare invazie; ei construiră zece mii bărci ²⁾ și în primăvara anului următor, o hordă de 320.000 combatanți, fără femei, copii și sclavi, trecu Dunărea și înaintă până la Tomi.

Orașul însă era bine fortificat, încă de pe timpul lui Ovidiū, se puse în stare de apărare, închise porțile, iar locuitorii păziau zidurile, în care Goții nu fură în stare, cu toate atacurile pe uscat și pe apă, a face breșe.

Aceiași rezistență întâmpină și din partea orașului Marcianopolis.

După ce Goții prădaseră doi ani Peninsula Balcanică, Claudiu II, supranumit Goticul, întâmpină pe barbari în câmpiile riului Margus (Morava), pe când aceștia căutau să se retragă, și în bătălia de la Naissus (Niș), omori 50.000 din ei. Restul fură decimați de foamă și frig în strămtorile Balcanilor. Cei cari scapără au fost făcuți sclavi, său înrolați în legiunile romane, iar femeile lor luate în căsătorie de legionari ³⁾.

Această campanie care dură doi ani (269—70) asigură pentru un secol liniștea Moesiei ⁴⁾.

Fig. 95. — Monedă de la Tomi.

TOMEI TQN.

Moneda de bronz, reprezentând pe Jupiter în picioare. (Duruy, Vol. VII).

Aurelian (270—75), retrase după cum se știe, legiunile din Dacia, pe care o lăsă în prada barbarilor, iar Dunărea deveni limita Imperiului de această parte.

Goții încercară a se reșcuța, pe timpul Împăratului Probus (278), însă aceste revolte fură îndată sufocate de

Fig. 94. — Moneda de la Tomi. Bustul lui Tomus. Pe revers: TOMEI TIMO și o aquila într-o coroană de stejar. Moneda de bronz. (Duruy, Vol. VI).

legiunile din Moesia.

Sub Diocletian, Imperiul Roman se împărți în două: în Occident, Maximian; în Orient, Diocletian.

Diarchia ținu 9 ani (284—293), iar la 1 Martie 293 cei doi Cesari, Constantiū Clorul și Galerii, împărțiră cu cei doi Auguști, puterea romană și așa luă naștere Tetrarchia.

Scythia, care avea de capitală Tomi, aparținea diocesei Thraciei, una din cele cinci diocese ale Prefecturii Orientului, ce avea de capitală Nicomedia.

Provincia Scythia corespunde azi Dobrogei. Însă către Sud limita sa era o linie dreaptă ce pornia de la Durostorum la Dionysopolis (Eckrene).

Împăratul vizita foarte dese ori frontiera Dunării și, dacă am crede pe Idacius, o mulțime de turnuri întărite de pe țărmul stâng al fluviului, se datorește lui Diocletian.

Eumene în discursurile sale «pro restaurandis scholis», vorbește despre fortificarea frontierelor, între care și cea dunărenă.

¹⁾ Gibbon Vol. I, p. 152 apud Iordanès C. 18. Zosime L. I p. 22 — Zonar L. XII p. 627 și Aur. Victor.

²⁾ Zosim I. 42.

³⁾ Dexippus. (Excerpta legat. p. 12) Aurelian căsătorit pe generalul Bonosus cu Hunilla, o Gota (Gibbon Vol. I p. 178 nota 1).

⁴⁾ A. Marcellin XXXI. 5.

După Notitia se numără 103 piețe întărite sau posturi fortificate, numai în Imperiul de Orient.

Numai ast-fel a știut Diocletian a ține în respect pe barbari, cari băteau la porțile Imperiului, în care intrară după puțin timp.

De la 305—332, Constantin-cel-Mare se ocupă cu unificarea Imperiului, cu organizarea lui interioară și cu certurile religioase ¹⁾.

După cum am arătat, Imperiul era împărțit între cei patru Împărați; la 23 Octombrie 312, Constantin în bătălia decisivă de la Pons Milvius (la porțile Romei), învinge pe Maxentiu și ast-fel unifică occidentul cu centrul Imperiului.

Un an în urmă, Licinius, după ce ocupase partea lui Maximin Daia, unifică Orientul.

Timp de 10 ani, Imperiul fu guvernat de doi Augusti: Constantin-cel-Mare în Occident și cumnatul său (Constantia, sora lui Constantin, era nevasta lui Licinius) în Orient.

În bătăliile de la 3 Iulie și 10 Septembrie 323, Constantin învinge pe cumnatul său și unifică tot Imperiul Roman ²⁾.

În acelaș an, Constantin respinse pe Sarmati, care sub regele lor Rausimond trecuseră Dunărea. La atacul unei cetăți (?) Rausimond cădu prizonier ³⁾.

Creștinismul de trei secole persecutat, își găsi sub acest Împărat un demn apărător, pentru care Biserica îl numără între sfinți.

La ocuparea tronului (în Nicomedia), lupta în contra Arianismului era deja încinsă; Constantin convoca la Nicea în 325 un consiliu ecumenic, la care luă parte 318 episcopi, care fură însărcinați să statueze asupra doctrinei lui Arius și consubstanțialității Sf. Treimi.

Lupta însă nu se opri aci ⁴⁾.

După ce certele religioase se mai potoliră, Constantin, pentru motive strategice, strămută scaunul Imperial în Constantinopol ⁵⁾, la 11 Mai 330.

Goții, pe care Romanii îi credeau pentru tot-deauna supuși de Claudiu II, trăind, cea mai mare parte dintr'înșii în bande rătăcitoare, se resculară și după ce atacă pe Sarmati, înconjură la 332, Marcianopolis.

Constantin trimise pe fiul său Crispus la Dunărea de jos. Acesta îi astâmpără, fără multă greutate. După Eusebiu ⁶⁾, Constantin subjugă totă Scythia, țară imensă, împărțită în atâtea națiuni așa de diferite și cu moravuri așa de sălbatice. Marginele monarhiei romane fură duse până la marginele Septentrionului ⁷⁾.

Cu ocazia acestui război, Constantin creștină o mulțime de Goți, cu toate că în Scythia minoră, încă de câțiva ani exista un episcopat la Tomi ⁸⁾.

Cu locuitorii Chersonesului, Împăratul încheie un tratat de comerț, prin care se des-

¹⁾ Asupra certurilor religioase a se vedea la Cap. «Biserica».

²⁾ A. de Broglie. *L'église et l'Empire Romain au 4-me siècle*, vol. I, p. 326 apud *Chronique Alexandrine* ed. Migne. Tom. XCII 702; conf. *Tillemont. Histoire des Empereurs* (Constantin p. 194; *Clinton. Fasti Romani* vol. I, p. 375-6.

³⁾ *Broglie*, op. cit. vol. I, p. 318 apud *Zosime* II 21.

⁴⁾ Detaliat se va vedea această cestiune la Cap. «Biserica».

⁵⁾ Asupra datei precise a fondării Constantinopolului sunt păreri diferite: *Tillemont* (notes sur C-tin LX), *Ducange* (Constantinopolis christiana I, 2), *Socrat* și *Sosomen* pun ca dată anul 325; de aceeași părere este și *Theophan* (p. 17). Cronica pascală a Alexandriei pune anul 334; *Philostorge* (III, 9), anul 331 sau 332. *Codinus* (orig. Const.) zice asupra fondării orașului: «Anul lumii 5837, la 26 Septembrie, soarele fiind în zodia segetătorului, în primul an din a 265-a olimpiadă». Aceste indicațiuni însă ale lui Codinus nu se potrivesc: primul an din a 265-a olimpiadă corespunde cu 281 d. Chr., pe când 5837 corespunde cu 329 Segetătorul corespunde lui Noembrie, iar nu lui Septembrie. După cronologia codului Theodosian, p. 27 ajungem la data lui Codinus cea mai apropiată 328 sau 329. Acesta e data începerii transformării Bizanțiului în Constantinopol. Data terminării, după cronica Alexandrină este: primele zile ale lui Mai 330 (*Tillemont*, Tom. IV. *Ducange*, pag. 26—27. *Clinton*, vol. I, p. 384. *Vezi Broglie*, op. cit., vol. II, p. 444—5.)

⁶⁾ *Vita Constanti*. Lib. I, cap. 8.

⁷⁾ *Gibbon* op. cit., vol. I, p. 263 și nota 3.

⁸⁾ *Vezi* Cap. «Biserica».

chidea acestora trecerea Bosforului, asigurându-le o mare dezvoltare comercială ce făceau cu grâu, ulei și fier ¹⁾).

Constantin-cel-Mare se ocupă foarte mult cu organizarea acestei provincii și cu reconstruirea cetăților devastate sub predecesorii săi.

Împăratul dă o organizație separată Scythiei pontice, formând o provincie deosebită de Moesia secunda și stabili aici pe Goții rătăcitori ²⁾.

Metropola Scythiei pontice, Tomis, luă numirea de Constantiana, după numele surorii Împăratului ³⁾. Aci era și scaunul unui episcop numit al Goților.

¹⁾ Zosime, II, 31.

²⁾ Peyssonnel. Observations historiques sur les peuples barbares, qui ont habité les bords du Pont-Euxin, p. 34—5.

³⁾ *Părerea lui Chousserie asupra numelui Constanții*. Numele Küstendje, dat de către Turci și Constanța, dat de Români capitalei Dobrogei, îmi pare o eror, ce trebuie semnalată azi, când numeroase descoperiri arheologice au probat până la evidență, că acest oraș nu este altul de cât vechia metropolă a Pontului, Tomis

Denumirile cele false de mai sus, au fost datorite acestei credințe, că orașul Constantiana, fondat sau rezidit de către Constantin-cel-Mare, în onoarea surorii sale, se ridică locmai pe locul actual al Constanței.

Ast-fel italianul Mario Nijer și învățatul arhiepiscop grec Meletios, a cărui geografie a fost publicată în Veneția, în anul 1728 și retipărită în 1807, fac confuzie între Tomis și Constanța.

Hellert, în charta generală a Bulgariei și României, apărută în 1839, scrie în paranteze numele Constanța sub Kustendge.

Boué, care a vizitat cu cea mai mare băgare de seamă Țurcia Europenă, cade în aceeași eror, când zice: Ușor recunoște cine-va pe Istropolis în Cara-Harman, Constanța în Kustendge, Callatis în Mangalia.

Bouillet, în dicționarul universal de istorie și geografie, zice: Kustendge sau Constanța.

Larousse, în marele dicționar universal al secolului XIX, scrie vorbind despre Tomis: «Mai târziu, orașul ia numele de Constantia, după numele surorii lui Constantin-cel-Mare».

Kiepert încerca de a abate această credință în atlasul topografic al Pontului Euxin, ce publică în Berlin 1846; el așază Constantia între Istropolis și Tomis, dar adoptând iar opinia comună, întruni în a doua a sa ediție, aceste două orașe într'unul singur.

Și totuși Tomis și Constantia erau deosebite, după mărturisirea lui Ierocles, care scria pe la sfârșitul secolului al IV, sub domnia Împăraților Arcadiu și Onoriu, o notiță asupra provinciilor și orașelor de căpetenie ale Imperiului de Orient.

După acest scriitor, Constantia era un oraș în Scythia, provincia VI a Imperiului, a carei capitala era Tomis.

Constantin Porphyrogenetul, care domnea la Constantinopol pe la începutul secolului X, stabilește aceeași deosebire între cele două orașe ale sale, în opul său «De Thematibus».

Cele două opere sus menționate pot fi regăsite în «Imperium Orientale», publicat în 1711 la Paris, de către Anselmo Banduri, călugăr din Ragusa, devenit membru al Academiei inscripțiunilor și bibliotecar al Ducelui de Orleans.

O chartă venețiană, lucrată în secolul XIII, ce o putem vedea în palatul Dogilor, arată Tomis pe locul unde se află Constanța azi, iar orașul Constantia mai la Sud.

Formaleoni în «Istoria fiziologică și politică a comerțului, navigațiunii și coloniilor celor vechi la Marea-Negră» pare a fi moștenit de la Venețiani date certe asupra localităților din evul mediu. El face deosebirea între Tomis și Constantia și așază acest oraș în poziția, în care îl arată charta de mai sus.

Călugărul Nestor, cel mai vechi istoric rus, în lucrarea sa principală, o cronică de la 862—1106, care este izvorul cel mai bogat al Istoriei primitive a Slăvilor, nu întrunește Tomis cu Constantia, ci din contră, el citează aceste două orașe într'un mod deosebit.

Acastă cronică publicată în Petersburg în 1867, după un manuscris găsit în 1716 de Petru-cel-Mare la Königsberg, a fost tradusă la Paris de către Louis, în 1834.

Bulkov, în apărarea «cronicei lui Nestor» menține aceeași deosebire între cele două orașe.

Macariu, episcopul Veneției, în opul său intitulat «Istoria creștinilor în Rusia» publicată în 1864, scrie următoarele, vorbind de eparchia Scythiei și capitala ei: «Tomis nu trebuie a fi confundat cu Constantia, fondată de Constantin-cel-Mare, aceste două orașe au trăit până în al X-lea secol, ca orașe deosebite».

Tomis al lui Ovidiu și Constantia a lui Constantin s'au prefăcut ore într'un oraș? Când și cum? Istoria stă muta în privința acestei alipiri suspecte, din contră le arată trăind amândouă cu traiul lor propriu, până la dărîmarea lor de Bulgari.

Probabil, că Genovezii, după ce pe la sfârșitul secolului XIII, contribuiseră puternic a restabili pe Împărații Greci pe tronul Constantinopolului, stabiliră comutare pe malurile Mării-Negre, ei se așază pe locul unde se află azi Constanța, probă, portul lor situat la 300 metri spre V. de portul nou și găsind

Tóte oraşele pontice reînviară, iar cele de pe ţórmul drept al Dunării, carí ca şi mai 'nainte serviau ca puncte de reazim armatelor romane ce apărau fluviul, fură reconstruite.

Civitas Tropaeensium fu reconstruit. Intr'un cuvânt epoca de aur a provinciei, de sub Impăraţii Antonini, renăscu.

Prosperitatea provinciei nu ţinu de cât fórté puţin, căci după mórtéa lui Constantin-cel-Mare, la anul 337, puterea Goţilor devenise ameninţătoare Imperiului.

Dacă trebuie să admitem arătările istoricului got Jornandès — care câte o dată trebuie puse la bănuială — sub regele lor Hermanaric, Goţii ocupaú tótă Europa răsăriténă, între Baltica şi Dunăre. El era supranumit Alexandru Nordului.

Înflorirea statului Got sub Hermanaric se datoresce în mare parte episcopului lor, Ulfilas ¹⁾.

Cât timp trăi Hermanaric, Goţii stătură în bune relaţiuni cu Romanií şi o mulţime din cí se înrolau ca legionari ²⁾; dar după mórtéa acestuia, regatul se desbină: Ostrogoţii, cu greul statului între Prut şi Pontul Euxin, sub regele lor Fritigern, ca aliat al Romanilor şi Visigoţii sub Athanaric, vrăşmaşul acestora ³⁾.

Imperiul Roman se împărţi în 364 între Valentinian I, care guverna lumea latină saú occidentul şi fratele său Valens, peste lumea Grécă saú orientul.

La 367, Goţii invadéză Imperiul lui Valente, însă sunt respinşi. Valente după ce iernéză la Marcianopolis, trece apoi Dunărea pe un pod de vase la Noviodunum şi bate tribul Got al Getruzilor ⁴⁾.

Athanaric, într'o întrevvedere ce avu cu Impăratul pe un vas în mijlocul Dunării, ceru pacea.

La întórcere, Valente exilă pe Bretannion, episcopul din Tomis ⁵⁾.

Forţat de năvălirea Hunilor, Goţii cerură, prin episcopul lor Ulfilas, voia de a se stabili în Imperiul Roman.

În tómnă anului 376, un milion bărbaţi (fără a socoti copiii şi femeile) — din care 200.000 luptători, trec Dunărea şi se stabilesc în Scythia şi Moesia ⁶⁾ sub şefii lor Alavivus şi Fritigern.

Modul cum erau trataţi în Imperiul Roman, nu întârziă a porni pe Goţi la revoltă. Din cauza mulţimei, cele necesare traiului lipsindu-le, oficerii romani îi vindeau ca sclavi.

Lupicinius, guvernatorul Moesiei, invită pe şefii Goţilor la o superbă serbare în Marcianopolis.

O certă se ivi între barbari şi legionari, acesta fu scânteia care aprinse focul urci şi răsbunării, mult timp înăbuşit.

Ca prin miracol Fritigern scapă pe porţile cetăţii; afară în câmp, armata gotă se adunase la 9 km. departe de oraş; Lupicinius nu avu timpul a-şi aduna forţele, aşa că un singur atac puse pe gónă pe general şi legionarii săi.

Acéstă înfrângere — zice istoricul got Jornandès — e pusă ca începutul câştigării drepturilor de cetăţeni a Goţilor în Imperiul Roman. De aci încolo ei fură consideraţi, ca stăpâni absoluţi în provinciile mărginite de Dunăre.

Drept răsbunare, barbarii prădară provinciile ocupate, incendiară oraşele, masacrară populaţia şi vëndură sclave pe femei.

câteva ruine, saú mai bine negăsind nici-o urmă vechia, uitând cu totul pe Ovidiu şi readucându-şi mai bine aminte de Constantin, al cărui Imperiu îl scapaseră, ei reînviaza vechiul nume Constantia, pe care Turcii îl schimbă în Kustendgé, după cucerire, pe care Romanií l-au prefăcut iar în Constanţa, în urma anexării Dobrogei.

¹⁾ Broglie, op. cit., p. 8—9 din Vol. IV. Vezi Cap. «Biserica».

²⁾ Broglie, op. cit., Vol. V, pag. 317.

³⁾ Peyssonnel, op. cit., p. 36. Hemmer, Vol. I. p. 184. Broglie, op. cit., Vol. V, p. 319.

⁴⁾ Xenopol, Vol. II, pag. 6.

⁵⁾ A se vedea Cap. «Biserica».

⁶⁾ Eunap, Fragn. 42

Victoria Goșilor se răspândi îndată. Valens prin imprudența sa porni spre revoltă o colonie trăitoare, cu mult înaintea marelui migrașion, în Balcani și ast-fel mări numărul armatei lui Fritigern.

Acastă colonie se afla în lagăr, condusă de Suerit și Colias, sub murii Adrianopolului. Valens temându-se a nu se uni cu Fritigern, care înainta, dete ordin lui Suerid să se retragă către Sud și să treacă în Asia.

Acesta se supuse și ceru o întârziere de 2 zile, pentru a se pregăti de drum; guvernatorul Adrianopolului nu-i acordă, ci armând contra Goșilor pe cetățeni, îi forță a pleca.

Fiind maltratați de populație, iar răbdarea Goșilor trecând peste margini, ei se năpustiră asupra mulțimeii, măcelărind o mare parte.

Colias și Suerid se uniră apoi cu Fridigern, care nu întârziă a se apropia. Adrianopoli fu atacat și luat de barbari, cu care se uniră și lucrătorii minelor de aur din Thracia.

Valente ceru ajutor nepotului său Gratian, care dispunea de toate forțele din orient. Comanda armatelor imperiale fu încredințată la doi generali slabi și incapabili, Trajan și Profuturus. Intr'un consiliu de război, se decise să atace pe Goși, retrași în lagărul lor, la Ad-Salices, localitate aflată aproape de cea mai meridională gură a Dunării¹⁾.

Bivacuul lor era înconjurat cu căruțe și în această incintă, ei se bucurau în toată liniștea de fructul deprădățiunii lor. În mijlocul petrecerilor, Fridigern observa mișcările inamicului. El vedea, că numărul Romanilor se măria și că aceștia aveau de gând să-i atace trupele puse de pază. În timpul nopții, barbarii erau decise a-și ridica tabăra; la lumina torțelor trupele lor se adunară. Bătălia părea eminentă și decisă pentru a doua zi. Goșii cerură prin strigătele lor sălbătice, bătălia chiar în acea noapte, iar prin cântece celebrau succesele strămoșilor lor. Romanii le răspunseră prin strigăte militare. Fridigern ocupă o înălțime vecină. Cele două armate își arătară deopotrivă valoarea. Legiunile din Armenia cu tot eroismul lor, fură sfărimate de număr. Barbarii înfrânseră stînga Romanilor și acoperiră câmpul cu morți și răniți. Această înfrângere fu compensată cu victoria la cealaltă aripă. Lupta ținu din zorii de ziuă până seara. Intinericul făcu să înceteze masacru de o parte și de alta; ambii luptători se retraseră în lagăre, fără ca vre-unul să aibă onoarea victoriei. Perderile însă fură mai mari de partea Romanilor; dar și barbarii fură așa de intimidați, în cât nu eșiră șapte zile din lagărul lor. Se îngropară principalii ofițeri, atât pe cât mijloacele permiteau. Corpurile soldaților rămaseră întinse pe câmpul de luptă, iar osemintele lor acoperiră multă vreme câmpiile, înfățișând ochilor lui Ammian — general roman — un tablou înspăimântător, despre bătălia de la Salices²⁾.

Acăsta s'a întâmplat în toamna anului 377.

Progresele Goșilor s'au stavilit, iar armata romană imputinându-se prin pierderi, se retrase sub murii Marcianopolului, cu intențiunea d'a se reconstitui și strânge pe barbari între Dunăre și Mare, până când prin fomete le vor slei puterile și curagiul. Acest plan pus în executare de generalul Saturnin, reuși în parte, căci de peste Dunăre un nou grup de barbari, sub conducerea lui Alatheu și Saphrax, vin în ajutorul coreligionarilor lor. Mai veniră în ajutor Tafalii și Sarmații și cu toții se puseră sub comanda lui Fridigern.

Romanii încurcați cu războiul în contra Germanilor, nu putură rezista năvălitorilor, ci se retraseră sub murii Adrianopolului, sub conducerea generalului Sebastian.

Valente luă însuși comanda armatei, la 9 August 378 și după ce lasă o gardă pentru paza bagajelor, plecă pentru a întâmpina pe Goși, care tăbăriseră la 12 km. departe de cetate. Cavaleria ce se afla la dreapta era în atingere cu barbarii, pe când stînga era încă departe. Cu toată căldura, soldații grăbiră pasul, pentru a se forma în linie, însă cu mare confuzie.

Cavaleria fiind cea d'întâi gata, Fridigern alergă la o stratagemă și trimise soli de pace, cu scop de a întârzia și ține în arșița sorelui pe legionarii deja obosiți, până când

¹⁾ Itinerarul lui Antonin (p. 226, 227), însemnă această localitate aproape la 60 mile spre N. de Tomis.

²⁾ Indicant nunc usque albentes ossibus campi. (Ammian, XXXI. 7).

cavaleria lui Saphrax și Alatheu, adăpostită își termină mișcarca învăluitoare asupra stângii romane. Infanteria atacată fără veste, fu măcelărită, iar cavaleria din spate și din față lovită de barbari, abia putu rezista. Împăratul căzu rănit, iar corpul lui nu mai putu fi găsit dintre mulțimea cadavrelor. În această dezastruoasă bătălie căzură și generalii Victor, Traian și Profuturus ¹⁾.

În urma acestei victorii, Goții prădară peninsula Balcanică până în Grecia. Grațian și Theodosiu isbutesc a curăți peninsula de năvălitori, aceștia primară a rămâne definitiv stabiliți în Dobrovia, între Dunăre și valul numit azi al lui Traian, construit anume ca hotar despărțitor. Aci Goții se stabiliră și au format colonii agricole.

În anul 380, ei încercară a jefui Tomis, unde se afla ca episcop Gerontius, care când voi să gonască pe năvălitori, soldații înspăimântați refuzară a-l urma. Pentru a-i îmbărbăta, Gerontius se aruncă în mijlocul inamicilor, aproape singur și ast-fel mări curagiul armatei, care puse pe gonă pe năvălitori.

Însă în loc de a-l recompensa, Theodosiu îl condamnă la moarte, și nu putu scăpa, de cât lăsându-și totă averea în mâinile eunucilor palatului ²⁾.

Protecția de care se bucurau Goții în Imperiu, aduse repede ruina lui, căci cca mai mare parte din legionari, cari păziau frontiera Dunării erau recrutați dintre Goți.

Împărțirea Imperiului la moartea lui Theodosiu (395) nu schimbă situațiunea.

Orașele Scythiei minore îndată ce se bucurau de liniște, prosperau prin comerț care le procura averi.

Un nou popor mai barbar de cât Goții amenința Imperiul; aceștia erau Hunii, care fondaseră în stânga Dunării un puternic stat, sub conducerea lui Atila. Bogățiile de pe dreapta fluviului atraseră pofta de jaf a acestor noi barbari. La anul 447, șapte-zeci de orașe, între care și metropola pontului, Constantia, fură distruse ³⁾.

Moartea lui Atila (453) lasă ore-care repaus Imperiului de Orient; însă prin politica bizantină se încuraja stabilirea multor barbari în Moesia; ast-fel Hernak, fiul lui Atila și aliatul lui Alain Condax, obținut pentru poporul hun pământuri în Dobrovia ⁴⁾ și o parte din ei au fost întrebuințați în special cu apărarea valurilor lui Traian, devenită atunci frontiera Imperiului; ei primesc numirea de *Fosaticii* ⁵⁾.

¹⁾ Gibbon. Vol. I, p. 626-644.

²⁾ Zosim. IV, 40 în Duruy, op. cit., Vol. VII, p. 446.

³⁾ Lebeau. Histoire du Bas-Empire. XXXII, LVII. Constantia. Prosper Tiro «Septuaginta civitates depraedatione vastatae».

⁴⁾ Gibbon. Op. cit., Vol. I, p. 838. Thierry Histoire d'Atila, II, cap. I. Jornandès. Res Goth. 49 și 50.

⁵⁾ Valurile dintre Cernavoda și Constanța. Când cine-va pornesce cu trenul din Constanța, dacă prin dreptul depositului de gaz «Steaua Română», își aruncă privirea pe partea stângă a liniei, va vedea două mari tranșee aproape paralele, îndreptate către apus. Puțin mai încolo, șanțurile se desunesc: unul rămâne pe stânga și altul pe dreapta liniei. Acest din urmă se vede creștat din distanță în distanță și se poate urmări cu privirea până în dreptul Hasancei; iar cel din stânga, nu se pierde din vedere până la stația Saligny, ci se desemează pe teren ca o dungă albicioasă, din cauza sfărâmăturilor de pietre și mortar, vizibile pe tot parcursul.

Acestea sunt lucrările de fortificație, numite în limba populară «Valurile lui Traian» și care se întind între Constanța și Cernavoda, pe o lungime de 60—70 km.

Observate pe teren, se disting trei linii de întărire: un vallum mic de pământ, construit de un popor barbar; un vallum mai mare de pământ (sau mai bine un lanț de castella de pământ, legate cu șanț) și în fine un al treilea rând de castella de piatră, legat printr'un zid de asemenea de piatră. Aceste două din urmă valuri, au fost construite pe timpul Împăraților Romani, pentru apărarea frontierei Imperiului de această parte.

Aceste lucrări militare de apărare, au atras de multă vreme atențiunea călătorilor și oamenilor de știință; așa Moltke le pomenesce în trecut în scrierea sa: «Lettres sur l'Orient» la pag 135; un alt oficer prusian, Vinke, vorbește mai mult în lucrarea sa: «asupra văii Carasu»; inginerul francez, Jules Michel, doctorul C. Allard, geologul Peters, Domnul Mirh. Soutzo, și în sfârșit doctorul Schuchardt s'au ocupat de ele.

Jules Michel, participând într-o misiune franceză din 1855, care a trasat și deschis primul drum dintre Rasova și Constanța, a urmat traseul valurilor. Michel crede, ca cele 3 șanțuri formează un sistem complet și unic de apărare, ca ele au fost executate odată, pe timpul lui Justinian, sau cel mai târziu sub succesorul acestuia.

Allard atribuie construcția valurilor, generalului Traian, de pe timpul Împăratului Valens. Domnul Soutzo

La această epocă Scythia mică părea a avea mai ales pentru Imperiū, o mare importanță militară.

crede, că ele au fost construite de Impăratul Theodosiū I; în fine Doctorul Schuchard descrie mai amănunțit valurile cu aproape toate lagărele.

Domnul Gr. G. Tocilescu, ajutat de inginerul Polonir, au urmărit valurile după Harta Statului-Major român. D-sa le descrie cât se poate de detaliat.

Vallum cel mic de pământ are un parapet cu înălțime ce variază între 0,50 și 3 m.; grosimea la bază de 4—10 m. și un șanț înapoi (la Sud) adânc de 0,50m.—2,00, larg la gură de 5—6 m. și care trebuie să fi fost cu mult mai larg înainte; din dispozitivul șanțului se vede, că vallum acesta avea de scop apararea contra unui atac de la sud. Probabil el a fost construit de un popor barbar ce locuia Nordul Dobrogei, contra Romanilor. În tot lungul lui, vallum este lipsit de lagăre, castella, turnuri sau alte lucrări de fortificație. Movilele aflătoare astăzi pe el e posibil să fi fost construite ca puncte de observație înainte. Principalele tumulus sunt: Kara-Iuk-Tepe (30 m. larg și 5 m. înalt) aproape de un alt tumulus mai mic; apoi în lungul valului, către Dunăre, Endek-Tepe (nalt de 6 m.) seamănă a fi fost legat cu o serie de alte tumulus așezate mai la Nord; Kara-Tepe; două alte tumulus înalte de 2,50 în fața satului Endek-Karakioi; Karaciku sau Medgidia cu un grup de moșorâie mai mici; Tabia franțuzescă (un uvrăgiu de apărare de formă rotundă, ridicat de Francezi la 1854, pe un Tumulus înalt, de 50 m. diametru), tumulus aproape de Hosa-Iuk și Ivrinez, tumulus numit movila lui Moș Oprea, etc.

Acest vallum, care este și cel mai vechi și mai simplu, începe aproape de Constanța, se îndreaptă mai întâi către S.E. pe deluri, unde este tăiat de celelalte două valuri. Capătul său la Constanța s'a astupat de numeroase construcțiuni nouă, care i-au șters urma; astfel la Sud de oraș, este un crâmpieș de vallum de 150 m. lungime, dar el este mai nou, după cum probază săpăturile. În câmpie acest vallum se vede mai bine la bifurcația șoselor spre Mangalia cu cea spre Hasancea, el merge până în gardul depositului de gaz «Steaua Română», unde se întretaie cu calea ferată și cu cele două valuri: cel mare de pământ și cel de piatră, cari trec pe de-asupra, ceea ce probază, că ele sunt de o construcție mai nouă.

Micul vallum trece apoi prin micul sat de pe moșia generalului Doctor Georgescu. Acum cu greu se mai poate urmări din cauza tăieturii făcută pentru accesul la Port; din dreptul unui castru de piatră, vallum urcă pe del, strabate văile Omurcea și Mahometcea-Dere, urcă delul Mangala-Culac-Bair și se îndreaptă către Cara-Murfat și Endek-Karakioi. Uneori abia se cunoște din arături. La cimitirile părăsite de la Ebeça-Mezarlık și Erghiven-Mezarlık este mai pronunțat. De la Endek-Karakioi, vallum este trasat pe panta unor deluri, de pe care vederea este liberă către Sud. El e întrerupt acum de la valea Medgidie-Dere până la Tabia-Franțuzescă, de sigur fiind astupat de arături și de vremuri. De aci vallum se îndreaptă pe la Movila mare și la Movila lui Moș Oprea își schimbă direcția, coborînd în vale. La 2 km. de aci el se confundă cu vallum cel mare de pământ, care e construit d'asupra celui d'întăiu, cu care se confunda până la Dunăre, unde se termină la cetatea Pătului. Lungimea lui este de 60³/₄ km. Șanțul aproape pretutindeni cu același profil.

Vallum cel mare de pământ. Are un relief mai mare și două șanțuri: unul înainte (adânc. 3 m., larg la gură 10 m.) și unul înapoi (2 m. adânc.) parapetului (gros de 7—12 m., nalt de 4 m.). De sigur acest vallum s'a construit săpând în același timp cele 2 șanțuri, iar pământul a fost aruncat la mijloc.

El pornesc de la Dunăre (cetatea Pătului), la 1 km. spre N. de lacul Cokirteni, după 7¹/₂ km. parcurs dispăre la gura Ghermeli, la 12¹/₂ km. până la Piatra. De aci până la ptele delului Kiostel, acest vallum merge paralel celui de piatră. La Medgidia este întrerupt; apoi mai departe se încrucișează cu vallum de piatră și în linie dreaptă se sfârșesc la Constanța.

Are o lungime totală de 41 km., și dacă s'ar socoti întreruperea, 54 km. E cel mai scurt, dar cel mai bine așezat.

Din distanță în distanță, la intervale regulate aproape de 1 km., vallum are înapoi și în comunicație cu el, castella de pământ și castella manipulare de formă pătrată. Aproape de Constanța, vallum ca și castella au pierit sub construcțiunile și tăieturile făcute. În resumat sunt pe acest vallum 25 castella de pământ mari, un castellum de piatră la Dunăre și 26 castella manipulare și dacă am adăoga pe porțiunea distrusă de la Constanța, încă 5 castella mari și 5 manipulare, avem peste tot 62 castella, plus două castella mari în dreptul satului Alacap, de o parte și de alta a valului, pe cotele văii pentru apararea Constanței de un atac venind din bălțile Medgidiei. Mai este de remarcat, că pe măsură ce ne apropiem spre Constanța, lagărele devin mai numeroase; în fine vallum este mai bine conservat de cât lagărele, care tind a dispăre sub arături, din distanță în distanță acest vallum este tăiat de numeroase drumuri.

Vallum sau zidul de piatră este format dintr'un zid de pietre, cu o banchetă înainte și cu șanț înapoi.

S'a început a se construi vallum din'nainte, săpând un șanț, de apărare de 10 m. lărgime și 3 adâncime; înapoi la o distanță de 10 m. s'a săpat un alt șanț, pentru a scote pământul necesar la construcția valului; acest din urmă s'ar putea numi «șianțul pentru material».

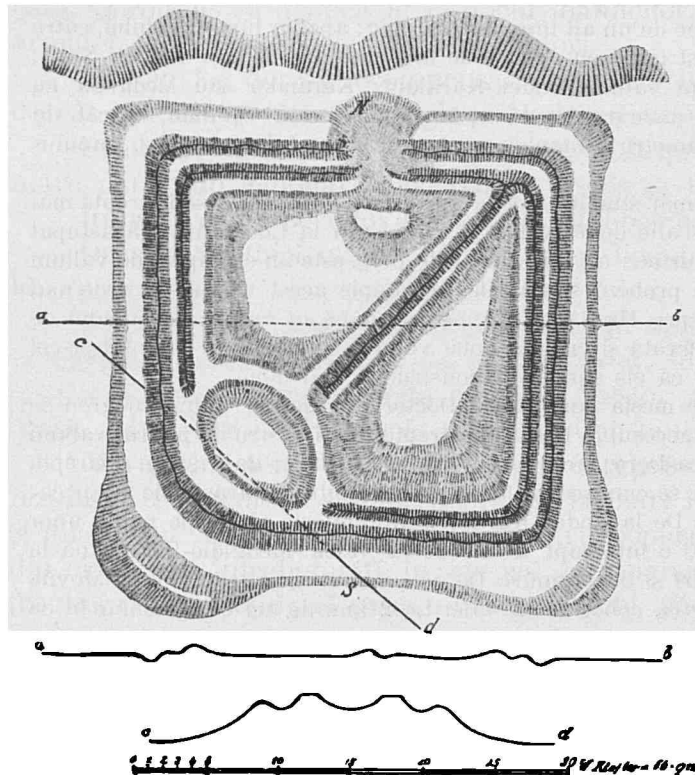
Aproape peste tot, zidul e dărîmat, în câte-va locuri n'a rămas de cât fundațiile. Pe toate lungimea valului se poate observa și acum locul fundației zidului. La Hasancea, zidul a fost relativ mai bine păstrat; fundația are aci 25 cm. înălțime și 2—2,10 m. grosime, e compusă din pietre mai mici. Zidul propriu zis are 1,70—1,80 grosime. La Medgidia grosimea lui a fost de 1,55 m.

Sub Impăratul Anastasie (491—518), discordia între călugăriii din Scythia mică și Timotheu, Patriarchul Constantinopolului, dăde naștere unei revolte religioase degenerată în luptă. Vitalien, fiul lui Aspar, se puse în fruntea unei armate de nemulțumiți, revoltați de

În general, după resturile existente, trebuie admis că zidul nu era peste tot compus din pietre tăiate regulat. Ori-ce fel de pietre au servit la construirea lui; cum d. ex.: la Constanța s'au întrebuințat sfărâmaturi provenite din darimarea monumentelor vechi scose din cladirile vechiului Tomis. Acesta înseamnă, că pe timpul construcției acestui vallum, Constanța întreaga, sau cel puțin principalele sale edificii, erau în ruina.

La Medgidia nu se mai vede de cât baza zidului, înaintea căreia se constată aci prezența unei banchete largă de 2,96 m. Lungimea acestui vallum era de 61 km. aproape. Porți pe totă lungimea valului nu s'au găsit, asemenea nici turnurile de pază dintre castella.

Acest ultim vallum începe de la Dunăre, la 3 1/2 km. spre S. de Cernavoda. Capătul de aci era sprijinit pe cetatea Axiopolis, menționată în itinerariile vechi, în Ptolomeu, Hierocles, Constantin Porphyrogenitul și alții. Vallum începea de la Sudul cetății, se urca pe dealul Cernavodei și cobora în valea Carasu. Urca apoi și iarăși cobora la gura Ghermeli, unde se întâlnește cu vallum cel mare de pământ. Vallum de zid urcă apoi dealul Cara-Durac-Bair și scoborînd lin spre vale, întâlnim în fața gării Mircea-Vodă cetatea Axandemir-Tubiassi, unde se poate distinge via principalis, căle-va strade laterale, porțile de la S. și E. cu turnurile lor.

Schita No. 5. — Un castru de pe vallum; la Medgidia.
(Dupa K. F. Peters).

În tot parcursul său, acest vallum are un număr de 26 lagăre întărite cu piatra, cele mai multe având forma patrata și construite aproape de vallum.

(Extras din Revista «Tinerimea Română». Vol. V. pag. 14—54. A se vedea și charta No. 5).

Tumuli. Mulțimea movilelor din Dobrovia atrage privirea oricărui călător. Profesorul Szabo din Pesta crede că ele sunt rezultatul deluviilor. Agronomul I. Ionescu le atribuie origină vulcanică. Baronul de Toll este mai aproape de adevăr. În Vol. II-a al Memoriilor sale, e de părere ca aceste movile au servit ca morminte generalilor antichității, sau mai bine, că ele erau jalone barbarilor în țările necunoscute lor.

Că unele din aceste movile (turcesce «Tepe») au servit de morminte, se dovedește din săpăturile făcute într'un tumulus de lângă monumentul de la Adam-Klissi. La Mangalia, săpându-se unul, s'a găsit un sarcofagiu.

Cele mai multe serviau ca jalone și ca puncte de observație. Am vădut, că pe vallum cel mic sunt o mulțime de aceste movile.

Spre nord de valluri, între Hârșova și Razelm, movilele sunt dispuse pe două rânduri; rândul al doilea în dreptul intervalelor celor din întâiul rând. O a doua linie se află puțin la Nordul văii Carasu. Această dispoziție mă face să presupun, că linia Hârșova-Casapkiu servea ca posturi înaintate de pază și observație apărării organizate înapoia valurilor din valea Carasului.

Împrejurul orașelor antice mari, cum: la Isaccea, Hârșova, Casapkiu, Constanța și Mangalia, movilele sunt dispuse în semicerc, la depărtare de 3 - 5 km. de oraș; ele serviau ca paza și ca puncte de observație, pentru apărarea punctelor tari.

Înălțimea acestor movile variază între 3—10 metri d'asupra terenului din prejur; adese ori cele mari sunt înconjurate de alte movile mai mici.

(De aceeași părere este și A. Bruto în scrierea sa «Ovidiu în Exil» pag. 43 nota 1).

Probabil aci sunt ruinele vechii cetăți Zalpedita. Vallum se continua pe la gura văilor Cara-Durac-Cula și Alibei-Ceair. La localitatea Piatra se întâlnește cu vallum cel mare de pământ, paralel cu care merge până aproape de Alacap. La Medgidia vallum este distrus; pe locul Bisericeii era un castella. În dreptul Kiozelului urcă panta dealului Kiozel și aci se încrucișează cu vallum cel mare de pământ, care trece pe la N., pentru a-și continua traseul aproape în linie dreaptă spre Constanța, pe când zidul rămâne la Sud, paralel drumului de fier.

De la drumul Alacap-Endek-Karakioi, vallum urcă dealul Tașli-Bair, apoi cobora puțin în vale, face repede un cot, ia direcția paralelă cu vallum cel mare de pământ, fără a se confunda cu el și amândouă se sfârșesc la Mare, 1 1/2 km. spre sud de Constanța.

De la drumul Alacap-Endek-Karakioi, vallum urcă dealul Tașli-Bair, apoi cobora puțin în vale, face repede un cot, ia direcția paralelă cu vallum cel mare de pământ, fără a se confunda cu el și amândouă se sfârșesc la Mare, 1 1/2 km. spre sud de Constanța.

opresiunile guvernului și coprinse la anul 510 Moesia, Thracia și ajunse până sub murii Constantinopolului, după ce învinse o armată imperială de 60.000 ómenî ¹⁾.

Succesele lui Vitalien, obligară pe Anastasie să cumpere pacea (514), promițându-i a rechema pe prelații exilați și a așeza pe scaunul patriarhal, pe Macedonius.

Numai ast-fel Vitalien depuse armele, cu toate că Împăratul nu-și îndeplini promisiunea.

Justin, succesorul lui Anastasie, chemă pe Vitalien ca consul la Constantinopol, unde îl omorî la 7 Martie 520 prin meșesugirile lui Justinian, nepotul Împăratului, pentru a se scăpa de el ca de un inamic periculos iubit de popor, către care se bucura de mare reputație și de o încredere fără margini, împărțind cu Împăratul totă autoritatea.

Domnia lui Justinian (527—565) fu însemnată printr'o reacțiune puternică a Imperiului contra barbarilor vecini; partea dreaptă a Dunării fu curățită de barbari și fluviul redeveni frontiera romană.

Stabilimente numeroase se refăcură în Dobrovia, orașele reieșiră din cenușa lor și fură înconjurate cu înalte ziduri ²⁾.

Marele Împărat încercă a înlocui slăbiciunea Romanilor, prin formidabile apărări; puternicele întăriri de la Troesmis, ale căror ruine domină încă cotul Dunării, datează din această epocă.

Procopiu ne-a păstrat în uvrăgiul său, lista construcțiilor militare ale lui Justinian, din care cele mai multe aparțin acestei provincii; de la Sava până la gurile Dunării erau 89 cetăți ³⁾. Însă aceste fortărețe nu reușiră de cât imperfect a apăra Imperiul contra invasiunilor barbare, ce se succedară fără întrerupere în timpii din urmă ⁴⁾.

Avari, popor de ginte hunică, trec Dunărea în Dobrovia, pe la 557 și voind a se stabili aci, cerură pământuri de la Justinian. Acesta neacordându-le, se întorseră către N. până pe malurile Elbei, sub conducerea lui Boian; aci intrară în alianță cu Sigebert, succesorul lui Clotar (561) ⁵⁾.

E. Stăpânirea Bulgară și Imperiul Româno-Bulgar.

Timp de un secol, Scythia pontică pare a fi trăit în liniște, până la 679, când Bulgarii ocupară Dacia și țărmii Pontului Euxin, stabilindu-se în stânga Dunării, sub regele lor Cubrat ⁶⁾; cu toate că ei apăruseră de mai înainte la Dunăre și la 559 au devastat Scythia pontică și Moesia, bat armata ce Justinian trimisese contra lor și ajunseră la zidurile Constantinopolului ⁷⁾. Belisariu îi bătă, Bulgarii pierd 40.000 ómenî și se retrag în Kersones, unde trăiesc până la 626.

Asparuch, unul din fiii lui Cubrat, ce-și avea reședința, pe la 681 aproape de gurile Dunării ⁸⁾, trece fluviul și cuceresce totă partea orientală a peninsulei balcanice.

Orașele pontice fură prădate și devastate de acești barbari pentru ultima óră; armatele lui Constantin IV-lea Pogonatul sunt învinse și Împăratul este nevoit a rescumpara pacea, plătind tribut și dând Bulgarilor pământuri în Scythia pontică și Moesia, până la Balcani.

Asparuch întemeie statul bulgar în Moesia la 689, când își mută reședința la Tarnobum (Tirnova), care deveni capitala regatului ⁹⁾.

¹⁾ *Ségur*. Histoire du Bas-Empire, Vol. I, p. 366.

²⁾ *Peyssonnel*, op. cit. p. 48.

³⁾ *Gibbon*. Vol. II, p. 50.

⁴⁾ *Mich. Soultzo*. Rev. arch. fr. 1881, Octob. et Nov. p. 205—15.

⁵⁾ *Xenopol*. Vol. I, p. 39.

⁶⁾ *Ségur*. Vol. I, p. 557.

⁷⁾ *Rambaud*. Histoire générale, Vol. I, p. 182. — *P. Vretos*. La Bulgarie, p. 15.

⁸⁾ *Ségur*. Vol. II, p. 558; detalii asupra luptei lui Constantin Pogonat, vezi *Vretos*, op. cit. p. 18—19.

⁹⁾ *Rambaud*. Vol. I, p. 720.

În scurtă vreme Bulgarii ajunseră foarte puternici, de ôre-ce vedem în 706 pe Împăratul Constantinopolului, detronatul Justin II, venind din Kazaria — și după ce înfruntă pericolul unui naufragiu la gurile Dunării — căuta azil la curtea lui Terbeliū, cu ajutorul căruia reușește a reocupa tronul Imperial ¹⁾, de la Apsimar, care domnea sub numele de Tiberiū.

Atacat pe la Sud de Sarasinī, Imperiul Bizantin cu ajutorul Bulgarilor, despresură Constantinopolul la 718. După Terbelius urmază la 749, Cormesius.

La 757, Leon IV intră în luptă cu Bulgarii, pe care-i bate; iar la 763, aceștia cerură pace la Anchialos, la 30 Iunie. Bulgarii erau sub comanda lui Teletzis, succesorul lui Cormesius ²⁾.

Sub Împărații cari urmară, luptele între Bizantini și Bulgari aū continuat; ast-fel Constantin VI Porphyrogenitul I, fu bătut de Cardam, în anul 792 la Pravadi; iar Crum, după ce învinse pe Nicefor, la anul 811, îi taie capul, din care făcu o cupă.

E de semnalat colonizarea frontierelor Thraciei, pentru pază, cu un nou nēm de popore trăitor în Siria, Lycaonia și Phrigia, adus în Europa de Împărații Constantin V Copronymul (741—755) și Nicefor (803—811).

Aceste nēmuri erau de religiune Paulienī; ei sunt strămoșii Țiganilor, cari trăiesc azi în cea mai mare parte în bande rătăcitoare prin România.

Ion Zimices strămulă mulți dintr'inșii în Scythia pontică, cu scop de a fi exterminați de barbari; aci ei obținură toleranța religiōsă ³⁾.

Crum, regele Bulgarilor, ocupă Mesembria și Andrianopolī de la Mihail Rhangabē (811—813), dar este omorît mișelesce de Leon V Armēnul (813—821) și prin acesta întărită furia Bulgarilor, cari jefuiesc Thracia. Istoricii nu sunt de acord asupra morții lui Crum.

Bulgarii se creștinază sub regele lor Bogoris, contimporan cu Împăratul Bizantin Mihail III zis și Bețivul (842—867), în anul 864 sau 865. Ei impuseră limba lor populațiunilor subjugate și le asimilară ⁴⁾.

Pe când Bulgarii pătrunseseră în inima Imperiului Bizantin, pe țărmii nordici ai Mării-Negre, Kazarii intraseră în relațiuni amicale cu Mihail II (821—829) și cu fiul său Teophil (829—842), Împărații Constantinopolului. Acesta din urmă le trimise pe Petronas, care le ajută la construirea orașului Kerson.

Relațiunile amicale se strică și la 863 Rușii cu bărci ușore ajunseră până la Constantinopol, unde aū făcut mult jaf și de unde aduseră în țara lor pe un episcop grec, primul care le introduce creștinismul ⁵⁾.

Pe timpul Împăratului Vasile Macedonicul (867—886), Bulgarii făceau parte din Imperiū; Bogoris trimise la conciliul de la Constantinopol, episcopi cari cerură ca și sub raportul bisericesc, ei să depindă de Patriarhie.

De aci se iscă numeroase certuri între Papi și Patriarhī.

Sub țarul Simeon (888—932), regatul Bulgarilor se întindea spre Nord, de la gurile Dunării, până la Varna.

Un pasagiū din opera Împăratului bizantin Constantin VII Porphyrogenetul «Despre administrarea Imperiului», ne dă importante lămuriri asupra ținuturilor de la Nordul și Sudul gurilor fluviului.

Constantin vorbește de cursle pe apă ale Rușilor la Constantinopol și descrie calea ce o urmază barbarii.

«Ei coboră Niprul, și se ciocnesc cu Pecenegii, care stăpânesc regiunea Niprului și Nistrului, și sunt urmăriți până la Sulina, în delta Dunării.

¹⁾ *Peyssommel*, p. 81. *Gibbon*, Vol. II, p. 312. *Vretos*, op. cit. p. 20.

²⁾ *Rambaud*, Vol. I, p. 629—30. — *Pap. Vretos*, p. 23.

³⁾ *Gibbon*, Vol. II, p. 564.

⁴⁾ *Rambaud*, Vol. I, p. 643 și 731.

⁵⁾ *Ségur*, Vol. II, p. 83.

«De aci ei nu se mai tem de atacurile Pecenegilor, ci coboră în liniște prin țara Bulgariei, pe la Conopa, Kostantia și riul Varna, toate aflătoare în Bulgaria și dau în sfârșit de regiunea Mesembriei» ¹⁾).

Așa dar Dobrovia de azi, până la gurile Dunării făcea parte din regatul Bulgarilor, a cărui capitală Samuel o strămută la Presba.

Acest prim stat ²⁾, cunoscut în istorie sub numirea de primul Imperiū bulgar, ținu până în 1014 în continuă lupte cu Bizantinii și cu Pecenegii. El fu distrus de Impăratul Vasile II Bulgaroctonul, care bate pe Samuel. Data căderii se socotesc în 1018, când mure Vladislav, cel de pe urmă rege Bulgar, a cărui soție se retrage la Constantinopol împreună cu copiii săi ³⁾. Vasile II întinse marginele Imperiului Bizantin până la Dunăre, strămutând o mulțime de Bulgari în Armenia și aducând aci colonii grece și armene.

Sub Bizantini sorta Dobrogiei nu fu mai fericită, de ore-ce neconținut era devastată de Pecenegi și Ruși, pe când imperiul se clătina sub loviturile Turcilor și ale Cruciaților.

Pecenegii, popor de rasă Turcă, venit pe la sfârșitul secolului IX-lea la Nordul Dunării, trec fluviul și coprind Dobrovia, unde de și nu formează o dominațiune durabilă, totuși trăiesc aci din jafuri aproape timp de două secole. Numele lor a rămas până astăzi, dat riului Picinega.

La 1036 îi vedem făcând cauză comună cu Ruși, prădând Thracia și Macedonia. Bătălii în 1048, în anii următori dădură mult de lucru Impăraților Bizantini până în 1088, când înving armata lui Alexis Comneanu la Dristra (Silistra). Ei duresc în istorie până în secolul XII-lea, când se stabilesc și contopesc cu popoarele peninsulei Balcanice ⁴⁾.

Ruși veniți de pe țărmurile Volgi, ocupară frumoasele și bogatele orașe de pe litoralul nordic al Mării-Negre: Olbia, Panticapea, Phanagoria și Tanais; prin secolul IX-lea ei erau în relațiuni cu Constantinopolul, pe care l-au atacat în 865, 907 și 941.

În 967, Nicefor Phocas în luptele sale cu Bulgarii, ceru ajutor lui Sviatoslav, care în urmă devastă Imperiul. Ion Zimices încheie cu Ruși un tratat, al cărui text ne-a fost păstrat de cronicarul Nestor.

Vladimir, fiul lui Sviatoslav, ocupă la 988 Chersonul, avant-garda civilizațiunii Bizantine pe cotele Nordice ale Pontului, și obligă pe Vasile II de a-i da pe sora sa în căsătorie; prin intermediul soției sale, Vladimir se botează și astfel se pun bazele creștinismului în Rusia.

Cruciații. Bande eteroglotte și fără nici o organizare cutreierând Europa, venind pe uscat, parte pe Mare, sub conducerea lui Raymond IV, Godefroy de Bouillon, Boémond de Tarent și Hugue, pentru a se uni la Constantinopol în anul 1096, și a merge la Ierusalim.

Impăratul Alexis Comneanu, crezu un moment ca cu ele să poată ține în respect pe Turci, însă când simți speranța ce cruciații aveau, de a înfrința un imperiū la Byzanțiu, Alexis căută a se scăpa cât mai repede de nisce astfel de oșpeți și îi trecu în Asia-Mică.

Ana Comneana, cronicara timpului, fica Impăratului, descrie cu culorile cele mai negre conduita acestor bande de jefuitori, cari se făliau că au a lupta pentru, și sub egida crucii.

A două cruciadă (1147) devastă Thracia până la Constantinopol. Impăratul Emanuil Comneanu reuși prin înșelăciune a se scăpa de dârșii.

A treia, a lui Frederic Barbarossa (1190) atacă Constantinopolul, dar obținând vase trecu în Asia-Mică.

Atacat neconținut de cruciați, Imperiul Bizantin cade la 1203; el fu organizat de cu-

¹⁾ N. Iorga, Kilia și Cetatea albă, p. 24.

²⁾ Comerțul țării era în mâinile Grecilor, cari serviau ca intermediari în orașele maritime ale Pontului, cum Mesembria și Anchialos (*Theophanes*, ed. Bonn. I, p. 775).

Intrigele acestor negustori făcu să se nască un război între regele Simeon și Impăratul Leon VI (Vezi *Heyd.*, op. cit., Vol. I, p. 81).

³⁾ Vezi *Papad. Vretos*, op. cit., p. 68, detalii asupra supunerii regatului bulgar

⁴⁾ *Rambaud*, op. cit., Vol. I, p. 645.

ceritori, cu numirea de Imperiul Latin, sub Bauduin I; iar Imperiul Grec se strămută la Nicea.

Imperiul latin dură de la 1204—1261, când Mihail Paleologu ocupă Constantinopolul, gonesce pe usurpatori și restabilește Imperiul Bizantin; de astă-dată însă numai coprindea de cât Thracia și Macedonia, căci în timpul luptelor dintre Latini și Bizantini, se întemeiază între Dunăre și Balcani, pe la începutul secolului XIII, un al doilea Imperiū Bulgaro-Român, sub familia Asanizilor.

Dobrovia, după ce scapă de ocupațiunea Pecenegilor, face parte din Imperiul nou întemeiat și a urmat soarta lui, până la cucerirea sa de către Turci.

La 1200, Imperiul Româno-Bulgar era în florie, sub glorioasă domnie a lui Ioan Asan I, care stabili capitala în Târnova.

El intră în luptă cu Impăratul Latin Bauduin, la 1205. Armata sa compusă din Bulgari, Valachi și 14.000 Cumanii (aceștia trăiau în stânga Dunării și au trecut fluviul pe la Calafat) se întâlnește cu armata Imperialilor, la Adrianopoli, unde se dă lupta în care au căzut Louis, contele de Blois, Étienne, contele de Perche, Renaud de Montmirail, Matieu de Valaincourt, Pierre, Episcopul de Bethléem și 300 cavaleri. Chiar Bauduin fu prins.

În urma acestei victorii, Ionița devastă Imperiul latin, peste care domnia acum Henric de Flandra.

Ionița a fost ucis în 1207, iar tronul usurpat de un nepot al său, Philorilas, care a fost bătut de Henric de Flandra, la Filipopoli în anul 1208.

Ion Asan II-lea, fiul lui Asan I, era mic la mărtea tatălui său, de aceea tronul fusese usurpat de vrerul său; în 1220 însă, cu ajutorul Rușilor înconjură Târnova, prinde pe Philorilas căruia îi scote ochii, și ocupă tronul ¹⁾.

El este cel mai strălucit reprezentant al dinastiei Asanizilor. Pe timpul său, Imperiul se întindea de la Dunăre până la Adriatica și dincolo de Balcani; coprindea totă Moesia, parte din Serbia cu Belgradul și Niș, Thracia cu Dimoticul și Adrianopoli, Macedonia întregă și totă țara Albanezilor, până la Durazzo ²⁾.

Se intitulează singur și primește de la vecinii săi titlul de domn al Vlaho-Bulgarilor. Domnia sa fu blândă și omenosă, în cât lăsa întipărită în memoria omenilor, pe lângă amintirea unei înalte măreții și pe aceea a unei figuri dulce și bună, care atrase binecuvântarea contemporanilor și păreri de rău ale posterității. Acropolit (1220 - 1282), ne spune despre dânsul, că «nu vărsa sânge și nu întrebuița sabia în statul său». Supușii nu-l numiau de cât mare și pios ³⁾. El construie mănăstiri și le înfrumusețează cu daruri.

Asan II se căsătorește cu Maria, flica lui Andrei II-lea, regele Ungariei. Pe flica sa, Elena o mărită după fiul lui Ion Duca Bataș, Impăratul grecesc de la Nicea, cu care apoi se lăgă a ataca Imperiul Latin, care mai ducea o existență efemeră la Constantinopol ⁴⁾.

Papa Grigorie IX escomunică pe Asan II (1236), pentru că nu introduse catolicismul în statul său; el îndemnă chiar pe Bella IV, regele Ungariei să pornescă o cruciadă contra lui Ion Asan, însă a fost împiedecat de năvălirea Tătarilor.

Alianța între Caloianes și Bataș se strică, din cauza pretențiunilor, ce fie-care din ei aveau asupra Constantinopolului.

Imperiul Româno-Bulgarilor pierdu prin mărtea lui Asan II-lea (1241), nu numai un bun organizator, dar și un apărător al frontierelor statului său, tocmai în timpul când năvălirea Tătarilor amenința marginele Imperiului.

Trebuie a intrerupe firul istoriei, pentru a vorbi despre acest nou soi de popore barbare, ce veniseră în contact pe la gurile Dunării cu Dobrovia, cu care în nenumerate rînduri a avut lupte, colonisări și relațiuni de comerț, până la desființarea statului lor de către Ruși, după cum se va vedea.

¹⁾ Rambaud, op. cit., Vol. II, p. 331—3.

²⁾ Xenopol, op. cit., Vol. III, p. 213.

³⁾ Rambaud, op. cit., Vol. II, p. 861.

⁴⁾ Xenopol, Vol. III, p. 213

Tătarii veniți din Mongolia, sunt înrudiți cu Turcii. Ei sunt aduși pe malurile Volgei de Khanul lor Gengis, la 1227. Succesorul acestuia, Batu, pustiesce Moscua și Kievul. După cronicarul Fazel-ullah-Rașid, în primăvara anului 1241, Tătarii înainteză prin valea Dunării, sub conducerea a patru șefi: Cadan, Buri, Bugek și Orda, care intrară în luptă cu Radu Negru Basarab, ce domnia în partea apusană a Munteniei¹⁾. Îi vom urmări și pe ei, în părțile care sunt în atingere cu istoria Dobrogei.

Cruciatale dădură un mare avânt comerțului în Orient; de atunci Venețianii, Pisani, Raguzanii și mai în urmă *Genovezii*, făceau un comerț întins în porturile Imperiului Bizantin. Aceștia din urmă ajutară pe Mihail VIII Paleologu a goni pe Latini din Constantinopol și a restabili aci Imperiul Bizantin. Genovezii adunară fructele acestor succese, căci înlocuiesc pe Venețiani în comerțul pe Marea-Negru, pe cóstele căreia își stabilesc comptuare comerciale. Mai întâi li se designă Galata, ca prim așezământ al coloniilor lor. Încetul cu încetul ei devin o putere în Imperiū, căci Grecii leneși și fără marină nu erau aprovizionați de cât de Genovezi. Ei singuri făceau traficul între cóstele nordice ale Mării-Negre și Capitală.

Prin alianța lor cu Paleologu prelinseră acestuia de a goni pe Venețiani, și au reușit. Ast-fel stăpîni Mării, favorizați de privilegiile ce li se acorda, Genovezii, întrebuintară cu dibăcie aceste avantagii. Chiar pe cele mai rigurose ierni, vasele lor înfruntau cu curaj pericolele, și cóstele Mării erau în orî-ce timp vizitate de Genovezi, care au intrat în legături comerciale cu toate țările mărginașe Pontului, până în Tătaria, unde au fondat Caffa, între 1256–1266, după cum ne spune Stella, istoric din secolul XIV-lea²⁾.

Despre rarele atingeri, ce ni s'au păstrat de cronicari și istorici, ale Genovezilor cu Dobrogea, trebuie să vorbi acolo, unde acestea au avut loc.

Rămâne ca la capitolul «Comerțul» să se trateze mai în extenso cestiunea.

Să înodăm firul istoric, întrerupt prin aparițiunea *Tătarilor* și legăturile de comerț ale *Genovezilor*.

Luî Ion Asan II îi succese fiul său mai mare, Căliman, care morî în 1246 și îi urmează fratele acestuia Mihail, care este omorît în 1247 de către vărul său, Căliman al II-lea. Acesta, pentru a-și legitima dreptul la tron, vroi să ia în căsătorie pe soția lui Mihail, fiica regelui Serbiei, Ștefan Uroș (mort în 1272). Uroș îl ucise, și cu dînsul se stinse familia glorioasă a Asanizilor, în 1250.

Tronul rămânînd vacant, a fost ales ca Impărat al Româno-Bulgarilor, Constantin, descendinte din familia Nemanja, întemeietorea statului sîrbesc și pentru a-și întări dreptul la coroană, se căsătorește cu o nepoată a lui Ion Asan, luînd numele de Constantin Asan.

Dobrogea continuă a face parte din Imperiul Româno-Bulgar, a cărui capitală era tot la Tîrnova.

Constantin Asan domnesce până în anul 1258 și murind îi urmează Constantin Tech, care intră în legături de prietenie cu Lascaris II, Impăratul Grecesc de la Nicea, căruia îi luă pe fiica sa în căsătorie³⁾.

Relațiunile între Impărații Bulgari și Greci se rupseră cu Mihail VIII Paleologu, care cucerind Constantinopolul de la Latini își stabilise capitala Imperiului aci.

Prin intervenirea Sultanului Alaedin din Iconium, Tătarii din Kipciak și Crimeia, sub comanda lui Berke-Khan, un urmaș al lui Gengis Khan, dau ajutor lui Constantin Tech. Favorizați de o iarnă friguroasă, Tătarii trec Dunărea pe ghiață și înainteză până sub zidurile Constantinopolului, de unde liberéză pe Azeddin, prinț Seleukid, pretendent la tronul Imperiului Bizantin. Paleologu neavînd timp a se apăra, își îngropă averea, pe care în urmă o ridică, o transportă cu flota sa, și fuge.

Azeddin, în drumul spre Crimeia aduse cu sine o colonie Turcă de 10–12 mii suflete, care sub Saltukdede se stabili pe țărmurile apusane ale Mării-Negre, în Dobrogea⁴⁾.

¹⁾ *Hasdeu*. Negru-Vodă p. 103.

²⁾ *E. Vincens*. Histoire de la république de Gènes. pag. 328 — 35.

³⁾ *Ségur*. op. cit. Vol. 2 p. 365.

⁴⁾ *Hammer*. Histoire de l'Empire Ottoman. Vol. I. pag. 46 și 164. Puțin timp în urmă, acesta colonie emigréză în Crimeia. p. 165.

Acésta, pe la anul 1270; Constantin Tech móre la anul 1277, iar soția sa Maria luă însăși frânele guvernului, după ce mai întâi omorise pe Venceslas, o rudă a bărbatului său, care domni puțină vreme.

Maria perde corónă, în urmă unei revolte, și un porcar anume Lacanas ocupă pentru puțin timp scaunul Imperiului, în anul 1278; și acesta a fost omorît de Ion Asan al III-lea, ginerile Împăratului Byzantin, Mihail Paleologu.

Cu ajutor tătăresc, Asan III ocupă tronul timporar, căci este gonit în 1278 de un órc-care George Terter. Acesta amenință pe Împăratul Byzantin, Andronic II, care ceru pace în condițiunile impuse de Bulgari, în 1282¹⁾.

Terter este isgonit în 1293 și doi pretedenți la tronul Bulgar se presintă: unul, Sfendislav, ce era ajutat de Tătarii Khanului Nogaya și de Dan Vodă, domnul Țării Muntenestii și altul, Mihail, un fiu al lui Constantin Asan²⁾, care avea de sprijin pe Byzantini.

Cu ajutorul tătăresc, Sfendislav ocupă tronul și această împrejurare favoriză stabilirea Tătarilor în Bulgaria orientală și în Dobrovia. Este pentru prima óră, când acest popor colonisază Dobrovia, la 1293³⁾.

Sfendislav era în legătură cu regele Serbiei, Stefan Milutin, care după mărturisirea lui Nicofor Gregoras, ținea în căsătorie pe o fică a Împăratului Bulgar⁴⁾. Sfendislav domnesce până în anul 1323.

Tronul rămânând vacant, îl apucă Mihail, susținut de Alexandru Vodă, Domnul Munteniei, care i-a trimes o însemnată óste de Români și de Cumanii, scrie cu această ocazie contimporanul Cantacuzen.

Nepotul și urmașul lui Mihail⁵⁾, Alexandru, primi la 1331 un puternic ajutor de la Români, în lupta lui contra Imperiului Byzantin.

Alexandru, Împăratul Bulgarilor, domni numai peste partea orientală, la Târnova, pe când la Vidin, găsim în 1356 pe Strasimir, care luase în căsătorie pe o fică a Domnului Munteniei. La Târnova, Alexandru e gonit de fiul său, Șisman, în anul 1365⁶⁾, iar el fuge în Muntenia la Vladislav, care îi dă să trăiască din venitul Muscelului.

F. Starea țărilor de la Dunărea de jos, pe timpul năvălirii Turcilor în Europa. Dobrovia sub Turci.

Popórele peninsulei Balcanice nu erau pregătite — în a doua jumătate a secolului al patru-spre-zecelea — din cauza desbinărilor lăuntrice și al luptelor dintre ele — să opună rezistență năvălirii Turcilor.

Imperiul Byzantin, din care nu mai rămăsese de cât Thracia, era sfâșiat de luptele dintre tinărul Ioan Paleologul și fostul său regent, Cantacuzen, care chiamă în ajutor pe Orkhan și ast-fel dădu ocazie Turcilor a se amesteca în afacerile Imperiului.

În anul 1356, un cutremur devastază orașele de pe cóstele Thraciei; Turcii găsesc în elementele naturii un puternic auxiliar și crezând că Dumnezeu chiar, le vine în ajutorul îndeplinirii proiectului lor⁷⁾, Suleiman, fiul lui Orkhan, ordonă lui Adjebeg și Gazi-Fezil să ocupe Galipoli, cheia Helespontului⁸⁾. Aci se ved încă și astăzi mormintele acestor doi generali Otomani, vizitate de o mulțime de pelerini musulmani, pentru respectul ce au către primii cuceritori în Europa⁹⁾.

¹⁾ *Ségur*, op. cit. Vol. II p. 381 — 2.

²⁾ *Pachymeres*.

³⁾ *Hasdău*. Negru-Vodă p. 152 — 3 și op. cit. pag. 174.

⁴⁾ *Xenopol* op. cit. Vol. III. p. 57.

⁵⁾ Mort în lupta contra lui Ștefan Dușan, regele Sârbilor, la 1330.

⁶⁾ *Hasdău*, op. cit. p. 275

⁷⁾ *Cantacuzen*. C. IV cap. 34 p. 845 Tom. III.

⁸⁾ *Sealedin* în Bratutti p. 63.

⁹⁾ *Hammer*, op. cit. p. 197. Tom. I.

Cucerirea Galipolei, deschise Turcilor porțile Imperiului Grec și a întregii Europe.

Sultanul Murad sau Amurat I, continuă opera începută de tatăl său, o nouă serie de cuceriri în Europa, începând cu valea râului Marița. Adrianopoli și Filipopoli au fost ocupate de Beglerbegul (prințul prinților) Lalașahin; în Adrianopoli, Murad puse să se construiască o giamie, care există și astăzi, sub numirea de Muradie ¹⁾. Aci se strămută capitala Sultanilor (1365).

Să lăsăm pe Turci, cu spiritul lor de cucerire, la Adrianopoli și să ne aruncăm privirea peste Dunăre, la un popor abia renăscând, Românii, apărătorii creștinătății, contra Turcilor, în interval de mai multe secole în urmă.

Muntenia. De atâtea ori citat, Domnul Hasdeu, sfărâmând tradițiunea despre descălicatul unui Radu Negru, venit din Făgăraș la Câmpu-Lung, ne demonstrează că sâmburele națiunii românesce a încolțit în partea cea mai apusă a Olteniei, în Mchedinți, și că după plecarea Cumanilor la 1239, puterea banilor de Severin cuprinsese toată Oltenia, după ce se unise între ele diferitele voievodate din dreapta Oltului.

Gonirea Tătarilor a fost treptată de la apus către răsărit, așa că în lunga domnie, de o jumătate de secol, a lui Alexandru Basarab (1310—1363), Muntenia cuprindea și partea de Sud a Moldovei, din jos de Bârlad. Ne oprim la anul 1364, cu domnia lui Vladislav-Basarab.

Moldova. Se întemeiază în 1358, de către Bogdan venit din Maramureș, el era co-borător din vechia familie a Basarabilor din Oltenia. Cu Moldova ajungem la domnia lui Petru Mușat, în anul 1380.

Tătarii goniți de Alexandru Basarab, îi găsim trăind pe la 1320 spre răsărit de Nistru; ei stăpâneau Cetatea Albă. De aci făceau dese incursiuni în Thracia și Podolia. Olgerd, Marele-Duce al Lituaniei, îi bătuse în 1333 la gura Nistrului; trei șefi numiți de Sarnicki: Kadlubeg, Dimitrie și Kaizibeg se refugiară în Dobrogea ²⁾. În dreapta Dunării:

Bulgaria. După moartea țarului Alexandru, Bulgaria merge spre decadență. El este cel din urmă, care merită să poarte numele de țar al Bulgarilor, pe care scriitorii occidentali îl numesc Imperator de Zagora ³⁾.

După moartea lui, Bulgaria se împărți în 3 principate independente unul de altul.

La Vidin domnea Strasimir, cumnatul lui Vladislav Basarab; el fu bătut de Turci și țara supusă, la 1398.

La Târnova domnea fratele vitreg al lui Strasimir, anume Șisman, a cărui sortă o vom descrie mai în urmă.

Cel care ne interesează mai mult a fost Dobrotitz, care încă de pe timpul țarului Alexandru stăpânea regiunea costelor și avea două castele întărite la Mesembria ⁴⁾. Domnia lui se întindea și prin Dobrogea, căreia îi lăsa numele său.

Persoana și istoria lui Dobrotitz sunt foarte rău cunoscute, din lipsa de izvoare; el își formă despotatul în împrejurări necunoscute.

Despre acest despot vorbesc trei izvoare: Schiltberger, care a cunoscut prin sine pe seniorul din Kalliakra (Kallacekra); Chalkokondylas, care povestind expedițiunea de la Varna, descrie itinerarul lui Vladislav peste Dunăre «în țara Împăratului», «pe la malul Mării-Negre, prin țara Bulgarului Dobrotikes, către Kalliakra și Varna» și în fine după izvoare turcesce, Leunclavius, care afirmă, că fiul lui Dobrotitz, Ivenco, Dobrițaoglu pe turcesce, domni peste «Varna și regiunea vecină, zisă Dobritze». Kalliakra medievală este și astăzi numele unui cap, la Nord de Varna.

Genovezii. Între 1373—74, Genovezii intrară în lupte cu Dobrotitz. Consulul din Caffa, Aimone de Grimaldi, trimise contra Bulgarilor o corabie sub Martin de Mare. Războiul

¹⁾ *Cantemir*. Istoria Imperiului Otoman Vol. I. p. 48.

²⁾ *Iorya*. Kilia p. 38, apud *Sarnicki*. Annales pag. 1134.

³⁾ *Heyd*. Commerce du Levant au moyen-âge Vol. I. p. 531, apud *Sanuto*. Istoria del regno di Romania.

⁴⁾ *Heyd*, op. cit. vol. I. p. 532.

dură mai mult, căci o socotélă din 1375 vorbește de corabia lui Paul de Reza, armată «ocazione guerre Dobritze». La 13 Martie 1375, o galera se armă contra lui Dobrotitz ¹⁾.

În 1383, Giovanni Muazzo, guvernator de Tenedos, se rescâlă, ajutat în taină de Veneția, care nu voia să îndeplinească pentru această insulă prescripțiunile tratatului din Turin. Silită însă fiind să ia măsuri contra lui, Muazzo capitulează și «fuge pe o corabie la Dobrotitz, Domn de Zagora», pe care îl ațîță contra Genovezilor. E prins însă în 1384 și Dobrotitz, care începuse lupta, se împacă cu Genovezii în 1385.

Murind între 1385 și 1387, Dobrotitz, îi urmărește fiul său Ivanko. El ne este cunoscut prin tratatul său cu Genovezii, din Maiu 1387.

Silvestre de Šacy ²⁾, care a publicat acest tratat, ne spune că Ivanko dorea să atragă pe Genovezi în statul său și pentru a exprima această idee, redactorul tratatului a împrumutat cuvintele profetului Ezekiel: «Dinții copiilor se strepezesc de agurida, pe care au mâncat-o părinții lor» ³⁾, căci Genovezii trăiseră în relațiuni ostile cu Dobrotitz.

O conferință se reunește la Pera, în palatul podestatelui Giovanni de Mezzano; ea se compunea din doi trimeși ai lui Ivanko, Costa și Jolpani, podestatele însuși și doi delegați ai Genuci, Gentile de Grimaldi și Giannone del Bosco; cu ajutorul unui interpret ajunseră a se înțelege asupra redacțiunii tratatului, al cărui conținut în resumat, era: cele două părți își promiteau mutual a uita trecutul. Supușii lui Ivanko vor fi tratați bine și teritoriul lui nu va fi atacat de «Corăbiile Genoveze sau trimese din Genua», ceea ce înseamnă că el păstrase litorarul Mării. Ivanko poate adăposti Genovezii fugari, dar va restitui lucrurile sau mărfurile aduse de aceștia; tot așa și pentru supușii săi retrași în teritoriul genovez, deci ei erau la hotar. Domnul bulgar promite să protejă pe Genovezi «pe uscat și pe apă». Va primi «în țara sa un consul Genovez, care să dea dreptate Genovezilor» în cauze civile, criminale și mixte, dacă pârțul e Genovez. Consulul poate decreta condițiunea de Genovez a cui-va. Ivanko va trata bine «pe oricare consul genovez ce ar fi pe teritoriul său». Se va da loc pentru loggia (deposit) și biserică. Nu va fi responsabilitate colectivă: martorii ce vor depune contra Genovezilor — «Greci, Bulgari, sau alții ori care» — vor jura întâi. În caz de război cu Genua, Ivanko nu va răpi averile supușilor ei, ci le va da corăbiilor, pentru a-și scote «lucrurile și mărfurile mărunte» într-o lună; sarea și corabiile vor fi scose în șese.

Exportul Genovezilor din țara sa va fi liber, grânele putând fi reținute numai în timp de foamete, și încă dacă nici un alt strein nu va exporta. Ivanko va libera prinșii. Se va plăti vamă 1% la intrare, și tot atât la eșire, dar vor fi scutite: aurul, argintul, mărgăritarele, giuvaerele, corăbiile și mărfurile de transit. Genovezii nu vor fi supuși la dări. Tratatul va fi confirmat într-o lună și cine îl va călca va plăti o amendă de 100.000 de perperi ⁴⁾.

Mai înainte de a vorbi despre cucerirea Dobrogei de Turci, trebuie descurcată cestiunea stăpânirii Munteniei asupra acestei provincii. Cestiunea a fost discutată de doi erudiți scriitori Români, Domniul Hasdeu și Iorga.

După D-nul Hasdeu ⁵⁾, Vladislav-Basarab în războiul ce avu cu Șisman și Turcii, înainte de 1372, a cucerit Dobrogea «mai corect zicând gurile Dunării, fără regiunea Varnei, căci și ea se numea Dobrogea».

După un crîsov din 1379 ⁶⁾, D-sa atribuie lui Radu, tatăl lui Mircea «stăpânirea pe ambele laturi ale Dunării, până la Marca-acea-Mare (Mare Maius) și stăpân al Silistrei».

Mai înainte, într-o lucrare a D-sale ⁷⁾, zice: «după crîsovul din 1379, această provincie

¹⁾ *Iorga*. Revue de l'Orient latin, IV p. 34—5 și *Heyd*. op. cit. p. 532. Tom. I, nota 2.

²⁾ *Memoires de l'Acad. des inscript. et belles-lettres*. Tom. VII p. 292 și urm.

³⁾ *E. Vincens*, op. cit. p. 378 nota 1.

⁴⁾ A se vedea și «Comerciul».

⁵⁾ *Negru-Vodă*, p. 220 și 275.

⁶⁾ *Idem* p. 261.

⁷⁾ *La Valachie jusqu'en 1400*, p. 114—5.

(Dobrochia) cuprindea Silistra și de aci totă regiunea până la Mare, adică până la capătul valului lui Traian la Kustengia, de orice nu este din nici un text, că partea despre Varna a aparținut vre-odată Românilor.»

«În jos de Kustengia începea o altă provincie, unde domnia vasalii țarului Șisman, între alții «dominus Ivanchus filius domini Dobrodize», care a încheiat în 1387 un tratat de comerț cu Genovezii».

Contra acestei teorii, Domnul N. Iorga ¹⁾ opune spusele Bavarezului Schilberger, despre existența Bulgariei maritime, care se întindea «unde Dunărea se varsă în Mare», în 1372.

Apoi în titlul, pe care îl poartă Vladislav într'un document, care menționează chiar succesul contra lui Șisman, nu se vorbește de stăpânirea până la Mare și a cetății Silistra ²⁾.

Discuțiunile între acești doi corifei ai istoriei noastre, îmi aduce aminte de un pasagiul al Domnului Hasdău :

«Eu unul, dacă aș ști că Românii sunt țigani, să știu că Ungurii au descoperit America, 'mi-ar părea rău, foarte rău, din punctul de vedere al simpatiilor și antipatiilor mele personale ; totuși nu m'aș sfii o singură clipă de a spune adevărul în fața tuturor» ³⁾.

Cu totă antipatia personală pe care un istoric ar avea-o contra Bulgarilor, documentele și isvoarele timpului ne dovedesc, că Muntenia sub Vladislav și Radu-Negru Basarab n'a stăpânit Dobrochia, ci după 1386, sub domnia lui Mircea.

Două documente din anul 1387, dau Domnului Țării Românești stăpânirea «peste ambele maluri ale Dunării, până la Marea- cea-Mare și cetății Silistra» ⁴⁾.

Trei ani mai târziu, într'un act latin, din 20 Ianuarie 1390, încheiat cu Polonia, titlul lui Mircea este «Despot al țărilor lui Dobrotitz și Domn al Silistrei», ⁵⁾ de și Ivanko trăia la această dată.

Că stăpânirea lui Mircea asupra Silistrei era efectivă, ne o dovedesc unul din documentele din 1387, care cuprindea ordiul dat căpitanilor din Durostor, să respecte dania făcută de el mănăstirei Nucetul ⁶⁾.

La 6 Iulie 1390, o confirmare a tratatului din 1387, cuprinde toate titlurile de mai sus, care nu se mai văd în documentele de la 27 Decembrie 1392 și din 1395 ; ele reapar în documentele din 1406, din 23 Noembrie 1406 și 1409.

În fine o scrisoare, din Giurgiu, fără an, din 10 August, către Regele Polonic, cuprinde o formă nouă «de stăpân al mai multor orașe turcești».

Pentru a înțelege de ce în unele documente dintre 1387 și 1418 lipsesc în titulatura Domnilor Munteniei stăpânirea asupra Dobrochiei și cetății Silistra, trebuie știut că în 1392 Mircea a fost ținut de Turci la Brusa și înlocuit în scaun prin fiul său Mihail ; iar în 1395, fiul său Vlad avu un moment ideea de a se declara domn al Munteniei.

Ast-fel dar, o parte din țărmul Bulgariei Târnovenene și o parte din moștenirea lui Dobrotitz, a trecut în stăpânirea lui Mircea, după mórtea sa și slăbirea Despotului de Kaliakra și pöte după lupta de la Plocnik, în care Turcii au fost învinși de o coalițiune balcanică ⁷⁾.

Cuceririle acestea au fost luate Munteniei de Turci în 1392, redobândite nu se pöte ști în câtă întindere și pentru câtă vreme de Mircea, după restabilirea lui. În sfârșit orașele turcești stăpânite de Mircea, în a doua perioadă a vieții sale, le ținea pöte, nu fiind-că le cucerise, ci fiind-că fuseseră date de Turci vasalului lor.

După cucerirea Adrianopolului, Papa Urban V chemă creștinătatea la o cruciadă, la care luă parte regiile Bosniei, Serbiei, Ungariei și Domnul Țării Românești, Vladislav.

¹⁾ Iorga. Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe, p. 60 și urm.

²⁾ Hurmuzaki. Documente privitoare la Istoria Românilor. I^a p. 144—5.

³⁾ Strat și substrat în Rev. nouă. Anul V (1892), p. 5.

⁴⁾ Cipariu. Archiva pentru filologie și istorie, (Blaj 1867) p. 77—8. Hasdeu. Istoria critica, p. 5.

⁵⁾ Hurmuzaki op. cit. I^a p. 322.

⁶⁾ Xenopol. op. cit. vol. 3, p. 70.

⁷⁾ Jirecek. Gesch. der Bulgaren, p. 340.

Armata fiind rău păzită, este surprinsă noaptea de un corp de akingii ai lui Hagi-Ilbeki, generalul lui Lalaşahin.

«Surprinşi ca animalele sălbatice în văgăuna lor — zice Seadeddin — alergară către Mariţa şi pieriră în valurile râului». Câmpul acestui măcel nocturn se cheamă şi astăzi Sîrf-Sindughi, adică «Înfrîngerea Sêrbilor» (1363) ¹⁾.

Până în 1371, Amurad ocupă totă valea râului Mariţa şi afluentului său Tundza, iar în acest an bate în câmpia Ciamurlu, aproape de Samakov, pe tzarul Serbiei, Lazăr, unit cu principele Şisman al Bulgariei; în 1375 îi bate din nou la Niş, unde atacul ţinu 25 de zile.

Serbia se supune la plata unui tribut de 50 ocale aur — după Nesri ²⁾, iar Şisman lasă pe fiica sa în mâinile învingătorului.

Însă în 1387, Bulgaria nevoind să dea contingentul său militar Turcilor, Amurad I trimise pe Ali-Paşa, ca să năvălească în teritoriile lui Şisman şi Ivanko. După Nesri, şeful Turcilor, ocupă Venzina ³⁾; încercă în zadar să ia Varna, care era a fiului lui Dobrotitz, şi se grăbeşte a alerga în întâmpinarea Sultanului, care, prin singura prezenţa sa, aduce închinarea lui Şisman. Acesta vine la Iamboli şi oferă lui Murad, «Silistra, cea mai însemnată dintre cetăţile şi oraşele sale şi ca mărime şi ca alte însuşiri, precum strălucirea clădirilor, mulţimea locuitorilor şi chiar întăriturile ei».

Şisman nesupunându-se, se închide în Nicopoli «cel mai tare oraş de la Dunăre»; aci fu asediat de Ali-Paşa; se predă şi plăti sultanului restul tributului, mai promise Turcilor, Silistra.

După Seadeddin şi Leunclavius, tzarul Bulgar, în loc s'o predea, începu s'o fortifice. Ali porni din nou în potrivă-î, luă fortul Drigiasa (?) şi Hârşova ⁴⁾, apoi se îndreptă către Nicopoli, pe care îl înconjoară.

Strâns de toate părţile şi văzând că orî-ce rezistenţă ar fi fără folos, Şisman se supuse împreună cu totă familia sa. Sultanul îl iertă şi îi asigură un venit potrivit rangului său, însă îi luă ţara şi dependenţele sale, la anul 1390.

Nesri dă şi lista oraşelor cucerite de Ali-Paşa, între care număra şi Silistra; apoi vorbeşte «de castelele şi cetăţile de la Dunăre, acelea pe care altă-dată le ocupase Muntenii în Bulgaria ⁵⁾».

Ast-fel s'a ocupat Dobrovia de Turcii lui Ali-Paşa în anul 1390. Silistra a mai fost vremelnică a Românilor, sub domnia lui Mircea, după cum s'a arătat mai sus.

În 1397, teritoriul tzarului de la Vidin, Strasimir, a fost ocupat de Sultanul Baiazid şi ast-fel în mai puţin de o jumătate de vec, Turcii ocupă peninsula Balcanică, până la Dunăre, afară de Constantinopol.

După cum ştim, Sultanul Amurad I mori în bătălia de la Kossovo (1389), ucis de Miloş Obilić şi îi urmează fiul său Baiazid, supranumit Ildirim, adică fulgerul. Acesta trimise un corp peste Dunăre, bate şi prinde pe Mircea în 1391 şi ţara devine tributară Turcilor din acest an ⁶⁾. Mircea este ținut la Brusa, până în anul 1392.

Repezele izbânzi ale Turcilor treziră creştinătatea. Sigismund, Regele Ungariei, trimise o misiune în apusul Europei, îndemnând-o la o nouă cruciadă. Până la venirea ajutoarelor, încheiă cu Mircea un tratat de alianţă împotriva necredincioşilor şi trece în Maiu 1395 pe la Bran, îndreptându-se d'a lungul Oltului, către gura lui.

Aci Turcii, aveau pe stînga Dunării, poziţiuni întărite cu ziduri, din care fură scoşi şi aruncaţi peste fluviu.

Însă încurcăturile din Ungaria împedecară pe Sigismund a mai continua campania,

¹⁾ Hammer, op. cit., p. 227, vol. I, şi Xenopol, op. cit., vol. III, p. 69.

²⁾ III, p. 438, din Muradjea d'Ohsson.

³⁾ Care după unii autori pare a fi Măcinul.

⁴⁾ Hammer, op. cit., p. 276, apud Bratuli, p. 138.

⁵⁾ Hammer, op. cit., şi Iorgu, op. cit., p. 64.

⁶⁾ Muradjea d'Ohsson. Tableau de l'empire ottoman, col. tom. III, p. 438 după Rauzalul-ebrar din 793 (1391).

până ce Regele nu 'și regulă afacerile din launtru statului, cu gând a o reincepe mai târziu și când îi vor sosi, ajutóre mai însemnate din apus ¹⁾.

Soli trimiși de Sigismund la curtea Regelui Franței, Carol VI, ca să cëră ajutor cavalerilor și baronilor francezi în contra Turcilor spuneau în discursul lor, că Sultanul desprețuesce cavaleria creștină. La aceste cuvinte, vitejii francezi se aprind de mânie și toți, formați la școala lui Duguesclin, iaș armele și pornesc contra păgânilor. Această armată de 1.400 cavaleri și 1.400 écuyers, plus 6000 simbriași călări și pedestri, se pun sub conducerea unui tânăr îndrăzneț de 24 ani, Ion Comite de Nevers, fiul Ducelui de Burgundia, Ion de Nevers; pentru îndrăznéla și vitejia sa în lupte, fu numit Ion-fără-fică. Intre cei-lalți șefi francezi se deosebiau, în această expedițiune: Comitele de La Marche, Henri și Philippe de Bar, rudă cu Regele Franciei; Philippe d'Artois, conetabil al Regatului, Jean de Vienne, le Sire de Coucy, Guy de la Trimouille și mareșalul de Boucicaut, un vechi luptător de la Kosova și al căru nume se aude în istoria tuturor rcsbóielor epocéi.

Aceștia își jertfiră averile, ca să facă pregătirile expediției lor și ca să uiméscă Orientul prin strălucirea lor. La pornirea acestor viteji, lumea sta în admirare: nici se credea, în Franța, că Turcii vor îndrăsni să le stea împotrivă.

Armata franceză pornită prin Aprilie de la Dijon și ajunsă la Ratisbona se întâlnește cu trupele germane, conduse de Ruprecht, palatinul Rinului și de Frederic VI, Comite de Zollern. Când ajunseră pe malurile Dunării, la Buda găsiră totă nobleța Ungariei și Boemie în picioare. Aci veniră a se uni și forțele trimise din Anglia, Italia, Boemia și Stiria; în vreme ce Franța și Veneția trimeteau vasele lor în Marea-Négră, spre a urmări, pe la gurile Dunării, sorții rășboiului. Óstea unгурéscă, tare de 70.000 luptători trecu Dunărea pe la Porțile de Fier, înconjură Vidinul și Raliova, care se predară după mai multe zile de lupte crâncene și înaintă, până la 12 Septembrie, înăuntru Bulgariei, la cetatea Nicopolea-Veche (Stari-Nikiup), lângă Balcani. Aci se împreună cu armata muntenéscă și moldovenéscă, comandată de Mircea-Voevod. Comanda supremă a armatei întregi de 130.000 de ómeni, o luă regele Sigismund, om lipsit de pricepere de a comanda o oștire așa de mare și așa de amestecată.

El înconjură cetatea Nicopole, al cărei comandant, Toghanbeg, susținu atacul 15 zile, până când veni Baiazid cu 200.000 ómeni.

Francezii mândri și încrezându-se în superioritatea lor, se deteră la beții și tot felul de petreceri cu curtisanele ce 'i însoțiau; ei desprețuiau pe Baiazid, pe care 'l credeau, că nici nu va trece Bosforul. Erau așa de rău păziți, că nu avură știre de apropierea Turcilor, de cât când aceștia se afla u la 6 mile departe. Mareșalul Boucicaut totuși nu credea, ci amenință cavaleria de pază, că 'i va tăia urechile, pentru știrile greșite ce aduce.

Când primii azabi turcesci se arătară, coalișaii alergică la arme. Comitele de Nevers ceru, ca să lase cavaleriei franceze onórea de a începe lupta.

Sigismund, care știa modul de a combate al Turcilor, observă că e mai bine să păstreze cavaleria contra ianicerilor și spaliilor Turcesci; iar lupta s'o deschidă Mircea cu oștirea lui.

Ordinea de bătaie a fost următórea: pe linia întâia cavalerii francezi și burgunzi; pe linia a doua Boemii și Bosniaci; pe a treia, Germanii, Ungurii și alii, sub comanda Palatinului Ruprecht și a Comitelui de Zollern. La aripa dréptă, Mircea cu Românii, la stânga, Ștefan Lascovici cu Croaii.

În seara de 27 Septembrie, armata lui Baiazid se afla întrunită într'o mare tabără, la 7 km. de Nicopoli. A doua zi ea era gata de luptă. Sultanul era la centru cu 20-30.000 ieniceri, adăpostiți prin palanci și 30.000 spahii; în dosul delurilor stăteau ascunși încă 25.000 călăreți, într'o pădure.

Bătălia se începe (28 Septembrie 1396), avantgarda și prima linie a infanteriei turcesci este respinsă; 10.000 Turci rămân pe câmpul de luptă. Și a doua linie era în dezordine, încă 5.000 Turci cad. Îmbărbătați de această isbândă, Francezii descalecă, după obiceiul

¹⁾ «Nicopole». Cuvântare rostită în Academia Română de M. S. Regele Carol I, la 21 Martie 1904. Pag. 7—8.

lor, înainteză pe jos, dau palancele la pământ, pun pe fugă ienicerii și călărima turcă. Coucy și Jean de Vienne consiliară pe aliați, să nu urmărescă pe Turci, care începuseră a se retrage, până ce nu se va apropia infanteria ungurească.

Francezii însă, în loc să se întorcă înapoi și să încalce, merg orbesce înainte și se depărtază în urmărire, până pe vârful unei coline și când credeau să nimicească pe dușman, de odată se văd atacați de cei 25.000 călăreți, flórea oștirei lui Baiazid, ascunși într-o pădure.

Fu atunci un adevărat măcel: Jean de Vienne, căzu în luptă; cei-lalți șefi francezi au fost luați prizonieri. Armata lui Mircea susținu retragerea, însă fu aruncată în Istru; 20.000 coalizați rămân pe câmpul luptei. În învălmășala luptei, călăreții dușmani pătrund până aproape de Sigismund, căruia îi scapă viața Comitele de Zollern, apărându-l cu trupul său. Sigismund și Friderich Comite de Zollern fug pe o corabie muntenască, sub o ploie de săgeți, pe Dunăre în jos, până la gurile ei; aci se pun sub scutul unei flote venețiane, cu care trec în Dalmația și apoi în Ungaria.

Cruzimele Turcilor, după victoria lor de la Nicopole, au fost descrise de un nobil bavarez, Iohann Schiltberger, care stete sclav 34 ani.

Dintre prizonieri, numai Comitelui de Nevers și altor 24 principalii cavaleri le dete drumul.

Schiltberger a scăpat ca prin minune; fiind prea tânăr, atrase atențiunea fiului lui Baiazid; căci era în uz la Turci de a nu omori prizonierii, care n'au vârsta de 20 de ani ¹⁾.

Ceca ce ridică iarăși situațiunea lui Mircea, îi restitui poate ceva din teritoriul de la Sudul Dunării și îi dădu, de sigur, Chilia, fu catastrofa din 1402 a lui Baiazid, înfrângerea de la Angora și prinderea lui de Tătari.

În anul următor, după bătălie chiar, la 16 Septembrie 1403, Mircea dă o diplomă «din orașul nostru Giurgiū». Se știe, că dintre fiii Sultanului prins, Soliman, ocupă întâi «Romania», adică Turcia europeană.

Prin 1409, un concurent i se ridică în persóna fratelui său, Muza.

Acesta, care se găsea la curtea emirului de Castamuni, Isfendiar, se imbarcă la Sinope pe o corabie a acestuia și e dus în «Țara Românească peste Marca-Negră, sau Pontul Euxin», la «Mircea Ilak, bărbat foarte puternic și ager». Acesta îl primesc și îi dă mijloce să treacă Dunărea, pentru a începe lupta. După o versiune mai bogată, care explică și o confuziune de formă, ce se întâmplă în cea dintâi povestire turcă, Mircea chemă însuși pe Muza, trimetând la el un sol, care îi făgăduie pe fala Domnului și jumătate din țară ca zestre.

Bătut de Soliman, în August 1410, Muza se refugiază iarăși la Mircea, de unde întreprinse o a doua expedițiune, care fu norocoasă.

Doi ani, Mircea avu în Turcia un prieten, sub care, dacă nu i s'au dat feude — orașele turcesc — el a păstrat malul Mării, pe unde venise Muza în 1409.

Un alt fapt, destul de interesant pentru istoria Dobrogei, este și cel povestit de Seadeddin, care l'a împrumutat de sigur din Idris:

«Odată cu Muza, veni la Dunărea de jos, un alt protejat al lui Mircea, fostul judecător militar (cadi-asker), Bedreddin, care «plecă noptea peste Marea-Negră în Țara Românească». și suind Dunărea până la «Silistra, se refugiază în nemărginita pădure Deli-Orman», ²⁾ ca să agite Zagora (Bulgaria).

În anul egirei 819 (Martie 1416—Ianuarie 1417), spune Leunclavius, ³⁾ Sultanul Mahomed cu ajutoare asiatice, ar fi făcut la Dunăre «Sagzim (Isaccea) și Ieni-Suben (Sale), care apoi s'a zis Sule-Nouă» (poate Sulina).

După Seadeddin ⁴⁾ «Sultanul Mahomed pune să se drégă fortărețele Isaccea și Ieni-Sale»,

¹⁾ După: Cuvîntarea M. S. Regelui Carol I., «Nicopole», pag. 8—12. - Hammer, op. cit., Vol. I, p. 329 și urm. și Al. Papadopol Callimach. Sofia Paloplogu și Domnița Olena, pag. 11-13.

²⁾ D. Iorga op. cit. p. 69 crede a fi Teleorman; după espunerea împrejurărilor, în care s'au petrecut faptele, mai lesne s'ar lua Deliorman din Dobrogea.

³⁾ Hist. col. 463—4. și Nesri 157 (Hammer op. cit. vol. II. p. 176).

⁴⁾ p. 343—5. Cred mai nimerit a se identifica Ieni-Sale cu actuala poziție Eni-Kale.

Din aceste relațiuni se vede, că în 1417 dominațiunea Munteniei asupra Dobrogiei era redusă numai la stăpânirea gurilor Dunării ¹⁾).

S'a crezut, că Ungurii stăpâneau Chilia în 1408, și că deci stăpânirea lui Mircea asupra Deltei, încetase. Un italian, Guilelm de Prata, venise la Veneția din partea lui Sigismund, care cerea între altele încheierea unei ligi în contra Turcilor și se ruga: «să-l ajute cu câteva corăbii mari, pentru a ridica și duce de la Licostom la Galipoli, trupele sale. El se rugă nu numai de Veneția, dar și de alți principii creștini, deci se adresa și lui Mircea, care era dușmanul Turcilor ²⁾).

Se mai adevărește stăpânirea munténă asupra Deltei într'o scrisoare raguzană din 1410, în care se spune că Muza bătut de Soliman, este dus de corăbii grecesci la gurile Dunării, unde Mircea îl primesce bine și îl petrece până la Golubac.

După atâtea probe documentate, Domnul N. Iorga afirmă, că pe timpul domniei lui Mircea, granița turcască se întindea până la Isaccea și că Delta, dominată de castelul din ostrovul Leti, Kilia, era în stăpânirea Muntenicilor.

După cum am văzut, Baiazid este prins în bătălia de la Angora, din 20 Iulie 1402 și móre în captivitate peste un an.

Împărăția turcască e disputată de cei patru fii: Iza, care móre peste puțin timp, Soliman ocupă posesiunile din Europa, iar Mahomed pe cele din Asia. Muza, am văzut că cere ajutorul lui Mircea contra lui Soliman, care e ucis de fratele său, în 1410 la Dugundgi ³⁾. Muza este prins și ucis de Mahomed în 1413.

Am văzut mai sus, care era stăpânirea Munteniei în Dobrogia de la 1402, până la 1413.

Am văzut de asemenea, că Mahomed I puse să se construiască în Dobrogia cetățile Isaccea și Ieni-Sale, care deveniră nisce cuiburi, de unde ar putea mai bine să prade Muntenia, aceia ce se întâmplă în 1417, când akingii aduc o mulțime de robii și roabe din Muntenia.

Mircea se obligă pentru a doua oară să plătească tribut Turcilor și să trimetă pe fiul său ca ostatic ⁴⁾.

La 1412 erau două Chilii — zice Domnul Iorga — Licostomo, era împreună cu toată Delta, a lui Mircea, care o luase de la Genovezii, nu se știe cum, și cea din stânga brațului, Chilia-nouă, care era a Moldovenilor.

Mohamed I móre în 1421 și îi urmează fiul său Amurad II; în 1424, sub domnia lui Dan II, Chilia era tot a Munteniei, după istoricul Phrantzes ⁵⁾.

Dan este atacat de Turci în 1425, ei aduceau contra lui pe Radu Prasnaglava și în 1426, Radu sprijinit de Turci rămase domn al Țării Românești, până în Aprilie 1427, când Dan e restabilit de Unguri. În acest an, Dan atacă Silistra.

În 1429 gura Chilieii era sub ascultarea Domnilor Moldovei, căci în acest an Sigismund, regele Ungurilor, puse să se construiască o palisadă «ad Danubium, ubi mare intrat», pentru ca corăbiile să nu se mai potoască pe Dunăre ⁶⁾.

Din 1427, Alexandru cel bun ocupase de la Munteni ținutul Chilieii, care fu prădat de Dan în 1429, cu scop de a-l recupera, dar nu reușește.

Așa dar din 1427, Moldovenii devin stăpâni pe gurile Dunării, la Sud de care stăpânesc Turcii, cu care vin în contact.

După mórtea lui Alexandru cel bun (1433), Ilie dă la 1 Septembrie 1435 fratelui său Ștefan «Chilia cu vama și bălțile ce se țin de dânsa» (delta) împreună cu alte moșii, pentru întreținere.

Locurile date lui Ștefan nu constituiau un Principat deosebit, căci amândoi frații

¹⁾ Iorga, op. cit. pag. 70—71.

²⁾ Iorga, op. cit., p. 71.

³⁾ Hammer, op. cit., Vol. II, p. 143 apud Ducas XIX și Kalkok. Cartea IV.

⁴⁾ Chalcon, IV, p. 58 și Lulfi, p. 40, a se vedea Hammer, op. cit., Vol. II, p. 175. Cantemir (Ist. Imp. otoman, Vol. I, p. 98, nota 9) presupune, că cetatea Ieni-Sale (căreia îi zice Cale), ar fi Tulcea.

⁵⁾ P. 118—9; în Iorga, op. cit., p. 84.

⁶⁾ Iorga, p. 86.

erau Domni ai Moldovei, până la 29 Maiu 1444, când Iliș este orbit de fratele său, care rămâne singur Domn peste totă țara Moldovei¹⁾.

La 10 Noembrie 1444, se dă la Varna o bătălie tot așa de sângeroasă între creștini și Turci, ca și cea de la Nicopoli.

Amurat II își aduse armata pe malul Mării Negre. Ajunsă la râul Kamcik, puse să se construiască 28 nave, destinate a intra în Marea-Neagră și a urca cursul Dunării. Această flotă fu arsă pe Dunăre²⁾.

Regele Ungariei Ladislav (Vladislav) III) și Ioan Corvin de Hunyade, străbătând Bulgaria ocupară Balcik, Cavarina și Constanța, însă sunt învinși; Regele rămase mort, iar armata abia putu trece în desordine Dunărea. În această memorabilă bătălie mor și Iulian Cesarini, legatul Papei Eugeniu al IV, sfătuitorul acestei cruciade nefericite.

În 1448, Petru, Domnul Moldovei, așezat în scaun de Unguri, pentru a se menține, înfrâna Chilia acestora; cronică moldo-polonă adăugă explicația, că a făcut acesta, «ca s'o apere împotriva Turcilor»³⁾.

Chilia de fapt n'a fost dată Ungurilor, ci Domnilor Munteni⁴⁾.

La 17 Octombrie 1448, Hunyade este învins din nou la Cosova, de Amurat II.

Bătălia ținu trei zile și fu un adevărat măcel.

Trei ani în urma acestei victorii, Sultanul Amurat II mori la Adrianopoli, de un atac de apoplexie (5 Februarie 1451).

Când Mahomed II ocupă tronul, nu avea de cât 21 ani.

În ziua de 29 Maiu 1453, Sultanul Mahomed II tipărea palma sa de sînge pe perețele Sfintei Sofia, și dus prin valuri de sînge, în mărețul și strălucitul palat al lui Constantin-cel-Mare, improvisa, gânditor, aceste versuri, în limba persană:

Păianjenul țese pânza în palatul Cesarilor
Buhna țipă jalnic pe turnurile de la Efrasiap⁵⁾.

Prin aceste versuri, Mahomed înțelegea palatul Romei vechi și al Romei nouă, și palatul Persan, ținta cuceririlor sale. Persii erau priviți și ei de Turci ca dușmani și erelici, mai ales că acum Șahul lor, Uzum-Hasan, era aliat și înrudit cu Împărații Constantinopolului și Trapezunței.

În mijlocul risipurilor și al măcelurilor, Mahomed cugetă să fărâme sub picioarele sale, Imperiul Bizantin, Vechea și Noua Romă, să cucerească Asia și Europa întreagă. Pentru sufletul său vitejesc, pentru mintea și vrednicia sa, pentru fanatismul și pornirea vitezei sale oștiri, totul se putea; «De orice în cer nu e de cât un Dumnezeu și de cât un Prooroc, — pe pământ să nu mai fie de cât un stăpân, Padișahul Otomanilor». Acesta era manifestul lui Mahomed II⁶⁾.

La auzirea căderii Constantinopolului — Mama lumii, Europa, încremeni.

De ar fi sărit atunci Europa creștină, de ar fi sărit într-o unire Spania, Anglia, Germania, Franța, Polonia, Ungaria, Italia, Moscova⁷⁾, Mahomed II n'ar fi hălăduit aci. Dar nici silințele papilor, nici stăruințele unora din republicele Italiei, nici acele ale lui Ștefan-cel-Mare al Moldovei și ale vitejilor Skenderbei și Uzum-Hasan, pentru a pune în mișcare, a întocmi o ligă obștească a puterilor creștine contra Turcilor și a-i goni din Constantinopole și din Europa, n'au putut isbuti.

Numai câteva cuiburi vitejesci au îndrăznit, în acele zile într-un început de haljocură

¹⁾ Iorga, op. cit., p. 100.

²⁾ Engel. Geschichte von Ungarn, III, p. 79.

³⁾ Iorga, op. cit., p. 102.

⁴⁾ Iorga, op. cit., pag. 103.

⁵⁾ Cantemir. Istoria Imp. Otoman, Vol. I, p. 141 (Efrasiap, este palatul regilor persani). Hammer, op. cit., pag. 1, Vol. III.

⁶⁾ Felix Julien. Papes et Sultans, p. 73, 94.

⁷⁾ Starea Europei în a doua jumătate a secolului XV e arată de D-nul Xenopol (Ist. Rom., Vol. IV, p. 44-8).

și de peire, să-și pue pepturile împotriva potopului turcesc: Românii din Moldova și din Muntenia, Voevodul Transilvaniei, Ioan Corvin Huniade, Român de nēm și de nascere, pe care Turcii îl numiau cu spaimă și cu înfricoșare, iar Europa cu admirare: Cavalerul cel alb al Valahiei, Vodă Huniade; Arnăuții lui Skenderbeu, poreclit de Turci, Dracul cel alb al Valahiei, Uzum Hasan, Șahul Persiei, Papa și Veneția. Dar și aceștia nu tot-deauna s'au luptat uniți în același timp. Mahomed II jură pe Alah, că va face din acești împotriviți praf și cenuse, și repezi hangerul lui spre ei. Lupta a fost crâncenă, îndelungată: Europa avu timp să se descepte. Mahomed — zice Gibbon — n'a putut trece nici Eufurul, nici Marea Adriatică, pentru că Huniade, Skenderbeu, Cavalerii de la Rodos și Șahul Persiei, Uzum-Hasan, s'au pus stavilă înaintării sale¹⁾. El uită să pomenescă lămurit în primul loc pe Românii din Moldova și din Muntenia, căci istoria noastră cu arhivele Veneției, ale Romei și ale Poloniei, erau prea necunoscute.

În acele zile, mari erau vitejii Românilor, sabia și mintea lui Ștefan-cel-Mare, și mare era numele său în lume. Moldova a fost un stăvilă puternic contra valurilor turbate ale Turcilor.

Soli Prințului Lituaniei, trimis la Moscova, la Țarul Ión al III-lea, în 1499, zicea din partea Domnului lor: «După sfatul tău, noi am încheiat tratat de iubire și de prietenie cu Ștefan, Voevodul Moldovei.

«Aflăm că Sultanul se înarmază cu toate puterile sale contra lui, ca să cucerească Moldova. Frații mei, Regii Ungariei, Boemiei, Poloniei și cu, voim s'o apărăm. Fii și tu cu noi contra obștescului făcător de rele, care acum a pus stăpânire pe mai multe țări creștine. Moldova lui Ștefan este apărare pentru noi toți; dacă Sultanul o va supune, va fi de o potrivă rău și pentru țările noastre și pentru țara ta²⁾».

Baiazid II scria în 1502, Hanului Tătarilor, îndemnându-l să năvălească cu toate urdiile sale asupra Moldovei, ca s'o supui; căci «dacă tu vei avea în mână Moldova, drumul ne va fi deschis în toate părțile lumii³⁾».

Cu greu s'a desceptat apusul... Paganel⁴⁾ scrie: «L'Occident, qui avait laissé briser le rempart de la Chrétienté, ne fut pas longtemps sans reconnaître son irréparable faute; pendant plus d'un siècle, l'Italie, la Hongrie, l'Allemagne même, frénirent à l'idée de devenir bientôt des pachaliks».

Vorbe late, banchete simbolice, deșantate, se făceau multe, dar când venia trêba la fapte, Turcii rămăneau nesupărați. Olivier de la Marche, poet și cronicar contemporan francez, ne-a lăsat tabloul acestor îngânări, descriind ca martor ocular, banchetul dat la Lille, în Flandra, de Ducele Burgundiei, Philippe le Bon, câte-va luni după căderea Constantinopolului, nobleței din statele sale, jurând acolo cu toții, după riturile cavalerismului «pe Sfânta Cruce, pe Maica Domnului, pe damele frumoase și pe fazani», «că vor porni cu toții în contra Turcilor, că nu se vor opri, până ce nu vor prinde pe Sultanul Mahomed viu sau mort, afurisindu-se că la din contra, să n'aibă parte de spada lor, să nu sedă Marșea la masă, și jurându-se că nu se vor întorce de la război, până când nu vor svârli pe Turci cu picioarele în aer».

Dar nici Ducele Burgundiei, nici Regele Franței n'au plecat la război: unire nu era, nimeni n'a plecat, nimeni nu gândise serios să plece!

Cinci stînci neurnite întîmpină Mahomed în calea pornirii sale sălbatice: Pe Ioan Vodă Huniade, Voevodul Transilvaniei; pe Moldoveni și pe Munteni; pe cavalerii din Rodos, pe Skenderbeu și pe Uzum-Hasan, Șahul Persiei, ginerile Împăratului Trapezunde, Ioan Comnen Caloianes și înrudit cu Ștefan-cel-Mare al Moldovei.

Papa, Veneția, aținea calea năvălitorului pe Mare, dar despre această parte, Mahomed se mîngăia zicând: «Alah a dăruit apele ghiaurilor, pămîntul otomanilor. Cine se

¹⁾ Gibbon, op. cit., T. II, p. 871

²⁾ Karamzin, Ist. Rusiei, Tom. VI, pag. 179.

³⁾ Hurmuzaki. Documente Tom. II, partea II, p. 492.

⁴⁾ Turcs et Chrétiens au XV siècle, p. 227.

póte împotrivi darurilor lui Alah?» și el se silea ca prin Moldova, prin Valachia, prin Transilvania și prin Ungaria, să străbată în inima Europei, să calce Germania și Italia cu Enicerii, cu Timarioții și cu Spahii săi, și să măture tot. De aceea Papii, Veneția, Ștefan-cel-Mare și Uzum-Hasan, puneau toate silințele lor pentru o ligă a marilor Puteri de uscat contra Turcilor.

Pe uscat această ligă, pe apă Puterile maritime, l'ar fi strâns pe Mahomed II ca într'un cerc de fier, l'ar fi svârlit din Constantinopol și din Europa, și l'ar fi îngrămădit în fundul Asiei, bătut și amețit. Dar această ligă mântuitoare pentru creștinătate și pentru civilizațiune, nu s'a putut întocmi nici odată, din cauza luptelor, a neunirei și a neașezării statelor creștine.

Românii (Moldovenii și Muntenii) au stat scut și apărare creștinătății din capul locului, cu țările, cu sângele lor ¹⁾.

După căderea Constantinopolului, Mahomed II în primul moment de beție se gândi la o lovitură analoagă la Nordul Mării-Negre, căci costa apusană era de mult a lor. Aci două puteri i se opuneau; Moldovenii și Genovezii, care stăpâneau, cei d'întâiu Chilia și gurile Dunării, iar cei d'al doilea, Cafa.

Turcii pentru a împiedica trecerea vaselor genoveze în Marea-Negră, așezase în Bosfor 16 bombarde, așa că de la Decembrie 1455, scrie solul milanez din Neapole, «acuma se póte privi ca pierdută totă Marca-Negră și însuși Cafa, Tana și celelalte cetăți, pentru că nici o corabie n'ar mai îndrăzni să înfrunte atâtea tunuri ²⁾».

Dar nici între Moldoveni și Genovezi nu exista unire, căci în nechibzuita Domnie a lui Petru III Aron, locuitorii din Cetatea-Albă ocupară castelul Lerici de la gura Niprului ce era stăpânit de Genovezi, și pe care îl găsim la 3 Septembrie 1455 «întărit în numele lui Petru Voevod, Domnul Moldovei și Moncastrului, care nu vrea să'l restituie».

Castelul nu putu fi luat, «ci să vă prefăceți mai bine — scria oficerilor din Cafa, guvernul genovez — și să zăboviți până vor veni timpuri mai bune și starea lor vă va îndemna, să vă gândiți la redobândirea localității Lerici ³⁾». Asemenea împrejurări bune nu veniră, căci în 1475 Cafa căzu în puterea Turcilor. Chilia și gurile Dunării avură aceiași sortă, după 9 ani, cum vom vedea.

Mahomed II infuriat de ofensele ce aduse solilor săi, Vlad Vodă Țepeș, numit de Turci, Kazıklı-Vodă, porni din Constantinopol la 26 Aprilie 1462, după ce mai întâiu prădase orașele de pe Dunăre și din Deltă, până aproape de Chilia în 1461 ⁴⁾.

Am văzut, cum Petru dase Chilia în 1448 Ungurilor, iar aceștia, Țerii Românesci. Ungurii însă aveau aci armata lor, de ore-ce în cronică putneană se vede, că la 22 Iulie 1462, Ștefan este rănit la picior de Unguri ⁵⁾.

În Maiu 1462, Vlad Țepeș știa că o flotă turcă se îndreaptă spre gurile Dunării. Prin Iunie, flota atacă Chilia pe apă; iar Ștefan-cel-Mare, aliatul lor, pe uscat. Resultatul luptelor de sub zidurile acestei cetăți a fost negativ ⁶⁾. E destul a arăta că acest atac nu izbutesce. Restul campaniei din 1462 nu ne interesează. Vlad Țepeș biruit fuge în Ungaria și e înlocuit cu Radu IV cel Frumos (1462—1471), de la care Ștefan-cel-Mare ocupă Chilia, în 1465.

Turcii au fost rugați de Radu a pregăti o expedițiune contra Moldovei, dar văclând Sultanul, că Ștefan pusese în picioare țara întrégă, renunță se vede, de ore-ce nici un isvor italian nu pomenesce acesta ⁷⁾.

Pe la 25 Martie 1475, Mahomed dă ordin Marelui Vizir de a porni din Constantinopol

¹⁾ A. Papadopol Callimach. Sofia Paleologu și Domnița Olena, pag. 1—18.

²⁾ Makushev. Monum. Slavorum meridionalium I, p. 153.

³⁾ Vigna. I, p. 490—1.

⁴⁾ După cum reiese din scrisoarea publicată de D. Bogdan, în Vlad-Țepeș, p. 71 și urm.

⁵⁾ Xenopol. Vol. IV, p. 11.

⁶⁾ Hammer op. cit. p. 88, vol. III.

⁷⁾ Numai un document ardalian pomenesce, la 28 Septembrie 1466.

cu o flotă contra Cafei, care nu se ascepta. Keduk-Ahmed-Paşa debarcă la 1 Iunie cu 40.000 oameni şi după patru zile de asediū, ia Cafa din mâinile Genovezilor. Cafesii fură transportaţi la Constantinopol, pentru a popula oraşul ¹⁾. O mie cinci sute de tineri genovezi reuşiră să scape cu un vas şi debarcară în Chilia, unde sunt primiţi cu bucurie de locuitori ²⁾).

În timpul campaniei din 1475, Chilia a fost luată de Turci, în urma victoriei lui Ştefan de la Podul-nalt sau Racova, ea a fost reluată de Moldoveni, după cum afirmă cronicarul polon Dlugosz ³⁾).

După campania din Crimeia, Mahomed supărat de ospitalitatea pe care Chilenii o dădă Genovezilor, la luarea Cafei, îşi îndreptă flota către Chilia; aci găsi oraşul ruinat, căci îl ruinaseră Moldovenii.

Vlad Ţepeş renunţase la pretenţiunile sale asupra Chilie, care rămase a lui Ştefan.

În vederea luptelor ce se urmau în anul 1476, Ştefan se adresează nu numai vecinilor săi Poloni şi Unguri, dar şi Papei Sixt IV, care dăruiesc ertarea păcatelor tuturilor acelor ce vor vizita cele două biserici catedrale din Moncastro şi vor da ajutor lui Ştefan, Voievodul Moldovei, contra Turcilor, fiind-că acesta, zice Papa, ca un adevărat luptător al credinţei creştine, este gata a se bate contra lor.

Sixt IV califică pe Ştefan al Moldovei: «dilectus filius nobilis vir, Stephanus Wayvoda Dux Moldaviae eiusque dominia, verus cristianae fidei athleta». Şi tot în acel an, Papa Sixt IV dăruiesc ertarea păcatelor lui Ştefan, Voievodul Moldovei, şi tuturor locuitorilor, cari vor vizita biserica cea mare a Moldovei şi vor depune daruri în lada bisericii; iar banii ce se vor aduna, Pontifele autoriză, ca să-î întrebuinţeze Ştefan Voievodul Moldovei, pentru războaiele sale contra Turcilor ⁴⁾).

În primă-vara anului 1476, armata otomană era în marş la Varna, pe când o flotă se îndrepta pe Marea-Negru asupra Chilie. Pretenţiunile lui Mahomed erau, ca Ştefan să plătească tributul din urmă (de la 1455); Petru Aron este primul Domn Moldovean, care plătea tribut Turcilor ⁵⁾. Să-l plătească şi de acum înainte şi să restituie prinşii şi oraşul Chilia, care se ţinea de Ţara Românească.

La refuzul lui Ştefan, oştă înaintă împreună cu flota şi podurile fură aruncate peste Dunărea de jos. Atacul Turcilor nu reuşi. 500 Ieniceri fură toţi prinşi. Ştefan aflând, că un ciambur tătăresc a trecut Prutul pe la Ştefănesci, se retrase către Suciava şi deto lupta din 26 Iulie de la Războieni, în care marele luptător al creştinătăţii este învins.

Turcii pradă ţara până în August, când vestea apropierii lui Ştefan, cu ajutor de la Poloni, îi făcu să se retragă peste Dunăre, fără a mai ataca Chilia, după cum se aştepta Ştefan, care îşi redobândi împreună cu teritoriul călcat de Turci şi cetatea, unde înecă în Dunăre 8000 de Turci «veniţi cu corăbii şi galere, pentru a dobândi o cetate ce făcea Ştefan la Dunăre» ⁶⁾).

El întăreşte cetatea, până în 1482 ⁷⁾).

Mahomed II, mori la 3 Maiu 1481, în etate de 52 ani şi îi urmează la tron fiul său, Baiazid II.

În 1484, Baiazid II trimite artileria de asediū pe Marea-Negru, la gurile Dunării, la Chilia. Oraşul este investit, căzu într-o Miercuri, la 14 Iulie ⁸⁾).

Armata trecu Dunărea la Isaccea, unde se uni cu Muntenii lui Vlad-Vodă Călugărul, la 27 Iunie 1484 ⁹⁾).

¹⁾ Hammer op. cit., vol. III, p. 195—7 şi E. Vincens, op. cit. 287—8.

²⁾ Hammer op. cit. Vol. III, pag. 202 apud Ubertus Folieta XI. p. 627—8.

³⁾ Ediţia II, vol. XIV, p. 621.

⁴⁾ Pap. Callimach op. cit., pag. 49—50 apud Hurmuzaki, Documente, vol. II², p. 237—243.

⁵⁾ Iorga, op. cit., p. 108.

⁶⁾ Col. Traian, VII, p. 380. Iorga. Acte şi fragmente II², p. 90, 98.

⁷⁾ Iorga, op. cit.

⁸⁾ Idem.

⁹⁾ Hammer, op. cit. p. 12, Vol. IV.

După luarea Ackermanului — Hammer, spune la 24 Iulie — Baiazid II revine la Chilia, pe acelaș drum pe care se dusesese, adică prin Tataria Dobrogiană. unde înainte de fondarea Imperiului Otoman, Saltukdédé stabilise o colonie de Turci seleucizi ¹⁾.

De la 14 Iulie 1484, întreaga Dobrogie, împreună cu gurile Dunării, a fost supusă Imperiului Otoman.

În iarna anului 1486, Turcii stăpânii pe Chilia, trec Dunărea în contra lui Ștefan-cel-Mare, voind să pună în scaun pe Hronet-Hruet-Hromot; dar sunt bătui la Scheia, în ziua de 6 Martie 1487. Ștefan taie capul pretendentului ²⁾.

În 1492, Ștefan-cel-Mare, care timp de un pătrar de vec, luptă singur contra Turcilor, este obligat a plăti tribut acestora.

Ungurii și Polonii se deșteptară tocmai în 1499 și încheiă un tratat cu Ștefan, ca să trecă Dunărea contra Turcilor, prin vadul de la Oblucița (Isaccea) saū aiurea. Însă în urmă se strică legăturile între ei și Domnul Moldovei.

În cursul anului 1498, Balibeg-Malcociogli, guvernatorul Silistrei, făcu două expedițiuni peste Dunăre în Moldova; una primăvara și cea de a doua toamna. În cea d'întăi trecând Dunărea cu 60000 omeni, aduse 10000 prizonieri; în cea de a doua trece Nistru în Polonia, devastă totul până la Halitz și ar fi mers și mai departe, dacă frigul nu l'împiedica. El se întorse apoi la Chilia și Ackerman.

Baiazid II abdică la 25 Aprilie 1512, în favoarea fiului său Selim I, iar el voind a se retrage la Dymotica, móre pe drum la 26 Mai.

Până să ocupe tronul tatălui său, care voia să l' dea unui alt fiu, Achmet, Selim avu să lupte mult. Teatrul acțiunii sale a fost Chilia ³⁾.

În tot timpul domniei sale, Selim a făcut cuceriri în Asia și Egipt; ast-fel că nimic nu s'a petrecut important în Dobrogia și la gurile Dunării.

El móre la 22 Septembrie 1520 și îi urmăze fiul său Soliman ⁴⁾.

În 1521—22, frica de Turci reapare în Moldova. Soliman avea óste gata la Chilia și Cetatea-Albă, pentru a ataca Moldova și a prăda marginile regatului Poloniei.

Sangiacul din Silistra, care avea paza Dunării, supărat pe Ștefănița-Vodă (1517—1527), ocupă partea de jos a Moldovei, pe care Domnul trebui s'o rescumpere, corupând pe trimisul lui Soliman ⁵⁾.

La 1523, póte ca măsură de apărare, găsim pe Carabăț, căpitan al Moldovei de jos.

În anul următor, un șef Turc «Thasule», adună trupe în Chilia și Cetatea-Albă, contra Polonilor ⁶⁾.

În 1526, pe când Turcii se pregăteau să dea Ungariei lovitura, se svonise că ei vor ataca Ardélul, prin Moldova. În Martie, se vorbea că au făcut pod la Oblucița; apoi se află, că trei poduri au fost aruncate la Nicopoli; în fine, de la însuși Domnul Munteniei, că au sfărâmat acestea și materialul l'au dus la Dunărea de jos, unde fac pod la Chilia ⁷⁾.

Vom spune numai în trecut, că Suleiman ocupă Ungaria în campania din 1526 și 1531.

În 1538, Petru Rareș, lovi Chilia și îi arse marginile ⁸⁾. Cantemir ne dă și cauzele acestui atac. Tătarii din Bugeak veniră împreună cu noi coloniști turcești, ca să taie lemne dintr'o pădure. S'a iscat certă între ei și locuitorii din Kiegeci, care au alungat pe Turci din pădure; aceștia se întorc a doua óră, iar locuitorii îi pun iarăși pe fugă și îi urmăresc până la Chilia, căreia îi dau foc.

Acesta fu pretextul invocat de Suleiman, care porni de la Constantinopol o expediție formidabilă pe Mare și pe uscat, în potrive necredinciosului Moldovean.

¹⁾ Seadeddin, III, 477. *Lufti Paslia*, pune venirea seleucizilor în Dobrogia, la 1263

²⁾ Cron. de la Bistrița, p. 58 în *Iorga*, op. cit., p. 169.

³⁾ *Hammer*, op. cit., Vol. IV, pag. 123 și preced *Iorga*, op. cit., p. 181.

⁴⁾ *Hammer*, op. cit., Vol. IV, pag. 357.

⁵⁾ *Hurmuzaki*, III^a, p. 715-6.

⁶⁾ *Idem*, II^a, p. 724.

⁷⁾ *Iorga*, op. cit., p. 183-4

⁸⁾ *Cantemir*, *Descriptio Moldaviae*, p. 42 și *Ist. Imp. Otoman*, Vol. I, p. 296, nota 87.

El traversă Dobrovia, la Babadag vizită mormântul lui Saltukdede, care de pe timpul sultanilor seleucizi, veni cu o colonie de Turci și se stabili în Dobrovia ¹⁾.

De aci puse să se construiască un pod la Oblucița, iar nu la Silistra sau Chilia, cum cred unii ²⁾. După ce gonesce pe Rareș, puse în scaun pe Ștefan Lăcustă. Soliman trecu Dunărea înapoi, spre a petrece iarna la Adrianopoli. Ștefan se obligă să plătească glăbă, pentru necredința lui Petru; apoi totă laturea de la Nordul Dunării, trecu sub stăpânirea turcescă. Maiacul, Ciubărui și Căușani devin proprietate turcescă. Pârcălăbia moldovenescă strămutată în 1484 de la Chilia la Ciubărui, se mută în 1538 la Soroca. Tot atunci se anexază și Tighina, raielei formată de Turci în acest an ³⁾. Soliman puse să se reconstruiască Chilia, distrusă de Moldoveni, și fiind că păduri nu erau în aceste părți, dăruie lemnăria podului ce se construi pe Dunăre ⁴⁾. Sangiacul fu încredințat lui Hasanbeg.

Întâlnim ca Sangiac al Chiliei în 1541, pe Malcoci-Oglu. Suburbiile orașului au fost arse de Alexandru III Cornea, Domnul Moldovei ⁵⁾.

Infrângerea lui Rareș a fost anunțată în toate provinciile Imperiului Otoman, prin trimișii lor, ce veniseră la Isaccea ⁶⁾.

În campania din Ungaria, de la 1551, Tătarii din Dobrovia, luă parte sub comanda lui Mohammedbeg, sangiacul de la Nicopoli ⁷⁾.

Pe când Soliman era ocupat cu războiul din Asia, în anul 1555, apare în Dobrovia, un pretendent la Tron, un fals Sultan, cu numele Mustafa, care adunând o bandă de vreo patru-zeci oameni depravați, începu să devasteze în modul cel mai crud, nu numai Dobrovia, ci și toate provinciile învecinate. Baiazid, un fiu al Sultanului, printr-o stratagemă, puse mâna pe Mustafa și îl trimise lui Soliman, care avea de gând să trimetă din Asia pe Mehmed-Pașa, ca să-l prindă ⁸⁾.

Soliman, supranumit Magnificul, mori la 13 Safer 1566, la atacul Sigetului. El este cel mai mare dintre Sultani; «în timpul său, Imperiul Otoman, nu numai că atinsese maximum de extensiune teritorială, dar și cea mai mare dezvoltare sub raportul artelor, legislației și literelor».

Tronul a fost ocupat de fiul său Selim II-lea, supranumit bețivul, în timpul domniei căruia, Turcii trec pe la Isaccea în contra lui Ion Vodă, Domnul Moldovei, în 1574 ⁹⁾. Selim II mori în 1575 și îi urmează fiul său, Murad III.

¹⁾ Hammer, op. cit. Tom. V. p. 290 apud Ali. Rumelia de Hagi-Kalfa, p. 27-30.

Tradițiunea spune, că locul unde fusese îngropat Saltukdede, nu se mai cunoștea și în cercetarea mormintului, Sultanul Soliman găsește un cioban bătrân, care păzia oile prin împrejurimile orașului.

Acesta întrebând, îi răspunde că nu știe unde au fost îngropate rămășițele eroului Turcilor, Saltukdede; dar a observat la oile sale un fapt curios, că există un loc lângă oraș, unde oile ajungând îl înconjură și numai după ce trec de el, ele se readună, ferindu-se astfel a trece peste acel petec de pământ.

Verificat acest fapt, de însuși Sultanul, a dedus că locul pe care oile îl înconjură, trebuie să fie loc sfânt și că acolo trebuie să fie îngropate rămășițele lui Saltukdede.

În acel loc, puse Soliman a se construi un monument funerar, în onoarea primului colonizator al Dobrogiei, din vechiul al XIII-lea, lui Saltukdede, care e și un sfânt al Turcilor. Acest mormânt se vede și astăzi lângă șosea, aproape de bariera de Sud a orașului.

Lângă mormânt, Soliman construi o gâmbie, care azi e în ruină.

Muntele din fața mormintului lui Saltukdede, îi dăde numirea de muntele Koium-Baba, adică tatăl oilor, după numele ciobanului; această numire s'a păstrat până azi.

²⁾ Theiner. Mon. Slavor. merid. I, p. 643.

³⁾ Iorga, op. cit., p. 187-8.

⁴⁾ Cantemir. Istoria Imperiului Otoman. Vol. I, p. 297. Istoricul crede că podul a fost construit la Chilia

⁵⁾ Iorga, op. cit., p. 190, apud Hurmuzaki, II¹, p. 215.

⁶⁾ Hammer, op. cit., Vol. V, p. 292.

⁷⁾ Hammer, op. cit., Vol. VI, p. 20.

⁸⁾ Cantemir. Ist. Imp. Otoman, Vol. I, p. 309-10. Cu această ocazie, istoricul face descripția Dobrogiei (nota 123), pomenesce de pădurea Deli-Orman și despre locuitorii, pe cari îi numește Citaki, de origine turcă.

⁹⁾ L. Goretti. Descriptio belli Juoniae Voivodae; anno MDLXXIV, în Tesaur de monum. antice, Vol. III, p. 236 și urm.

În 1576, Murad III încheie cu Bathóry, regele Poloniei, un tratat, prin care Turcia se obliga a da ordin begului de Silistra și Ackerman, ca să oprască pe Tătarii din Dobrovia a face incursiuni prin Moldova în Polonia ¹⁾.

Totuși prădăciunile Tătarilor nu încetară, ci s'au continuat și în anii următori.

Sfârșitul domniei lui Amurat III corespunde timpurilor de glorie ale Munteniei, sub Mihaî-Bravul.

Murat III moré în 1594 și îi succede fiul său, Mahomed III-lea.

Starea Europei în timpul lui Mihaî-Vitézul era următoarea: Succesele Turcilor puseseră pe gânduri lumea creștină. Rudolf II, Împăratul Germaniei, ieșind din toropiala, în care îl adusesse viclenile uneltiri ale Jesuiților, convoca o adunare generală la Ratisbona. Papa Clement VIII trimite nuncii la Filip II, la Moscua, la Sigismund-Bathóri, Prințul Transilvaniei și Aron, Domnul Moldovei, în contra Turcilor. Era a 40-a cruciadă a Puterilor creștine contra Semi-lunei.

La 15 Iunie 1593, Turcii suferiră o mare înfrângere la Sissek. Anul acestei înfrângerii se cheamă în istoria otomană, anul peirei; de la această dată începe decadența Imperiului.

Domnia lui Mihaî fu o lovitură nouă dată oștirilor turcesci ale lui Sinan Pașa, care câștigase mai multe victorii în Asia și Ungaria.

Mihaî, împreună cu oștirea Ardélului, comandată de Albert Király, atacă la 10 Decembrie 1594, Orașul de Floci, pe care l rase din temelie; apoi trecu Dunărea pe gheață și la 1 Ianuarie 1595 se apropia de Hârșova. Aci îi iese înainte o oște de 7000 Turci, alcătuită din garnisóna cetății și din alți Turci din Dobrovia. Pe gheața Dunării se dote o bătălie sângeroasă, pentru ambele părți, în care Turcii fură zdrobiți și împrăștiați.

Românii biruitori se suiră pe scări, săriră în cetatea Hârșova, o arseră și o prădară. Prada făcută în acest oraș fu așa de mare, în cât Românii trebuiră să trecă Dunărea, spre a-și duce în țara lor avuțiile ce împovăraseră; după ce-și mai întâri puterile slăbite de frig, Mihaî cu ostașii săi, la 6 Ianuarie, trecu iarăși Dunărea și se îndreptă spre Silistra, oraș mare și frumos, locuit de neguțători bogați, cari trăiau fără grije, bizuindu-se pe puterea cetății. După un atac gróznic, în care asediații nu luptară mai puțin vitejesc de cât asediatorii, Românii o coprinseseră și o deteră în foc și pradă. Românii găsiră atâta pradă în acest oraș, în cât își dobândiră veștminte pentru vecie, zice contemporanul scriitor, Montreux ²⁾.

Românii sunt respinși de Mustata, sangiacul Silistrei, care le causă o pierdere de 4.000 ómenî ³⁾.

Pe când Mihaî ataca pe Turci în Dobrovia de Sud, în anul 1594 și începutul lui 1595, pe la Nord un corp de Cazaci ai lui Komulovici merse spre «gurile Dunării și Nistru pentru pradă». Un om trimis prin Aprilie pentru stafete, de palatinul din Kiew, aduse vestea «că ei sunt la Marea-Négră, așteptând vre-un prilej să intre în gurile Dunării; cari nu sunt nici 2.000 de ómenî».

Prin luna Iulie veniră sub zidurile Chiliei și alți Cazaci de la Nipru. Un alt corp de 8.000 cazaci bate pe Aron Vodă, Domnul Moldovei, și îi ia tunurile, «cu care aveau a se îndrepta asupra Moncastrului, Chiliei și altor cetăți ale Sultanului».

Aron se împacă cu Cazacii, cu care în iarna anului 1595 începu o campanie de recuperare a Basarabiei Sudice, cuceresce Tighina și Moncastro și ajunge până la Dunăre.

În Martie atacă Ismailul, Andrei Barcsai, un comandant al trupelor transilvănene și la 22 îl ocupă ⁴⁾.

În acest timp Mihaî porni din nou pe Banul Mihalcea spre Silistra, pe care o arse

¹⁾ Hammer, op. cit. Vol. VII, p. 45.

²⁾ Bălcescu. Istoria lui Mihaî-Vitézul Rev. Română, anul I, p. 287 și Baltazar Valter. Descrierea faptelor lui Mihaî. În Tesaur de monumente antice, Vol. I, p. 16.

³⁾ Hammer, op. cit. Vol. VII, p. 299.

⁴⁾ Iorga, op. cit. 209—10.

și o pustii. Mihalcea apoi se întorse de asediă Brăila. Asediații găsiră mijloc de a scrie lui Muza, ciauș din Dobrovia, cerându-i ajutor. Muza strânse vre-o 4.000 de oameni și trecând Dunărea pe ghiață, isbi tabăra românească și omorându-le — după mărturia Turcilor — 10.000 de oameni, îi sili a ridica împresurarea.

Mihaï trimise pe Spătarul Preda și pe comisul Radu, asupra Hârșovii. Turcii din acest oraș, aflând de sosirea Românilor, se grăbiră a trece Dunărea și le ieșiră în întâmpinare; dar Români îi bat și îi trec Dunărea, făcându-le mai mult rău în gona ce le dăte până la Hârșova, pe care o și dădură pradă focului.

Vitézul Albert Király, cu o iuțime neauzită, cu foc și cu fier prădând și pustiind, își rotesce armele fulgerând prin totă Bulgaria și Dobrovia, unde ocupă Cernavoda, Babadagul și Oblucița. El își împinse pustiirile până la Marea Neagră, de la gurile Dunării până la Varna și înainte până aproape de Constantinopol ¹⁾.

Mihaï unindu-se cu Aron Vodă, acesta ocupă Măcinul și alte cetăți, răscolă totă Dobrovia, ai cărei locuitori urând tirania Turcilor, se ridicară cu toții și curățiră țara lor de densii; două escadrone de Moldoveni, bat în două rînduri două cete însemnate de Turci și le ia două stindarde. Apoi Moldovenii se împreună cu Dobrogenii revoltați, ia Chilia și Benderul, unde taie în bucăți pe Beul cu 600 de Turci, apoi au mers asupra Ackermanului, de unde Tiafel abia putu scăpa, lăsând în mâinile Moldovenilor mai multe trofee.

Mihaï termină campania din iarna anului 1595 din Dobrovia, înainte de a se desghieța Dunărea, pe care o trecu pe ghiață, după cum afirmă De Thou ²⁾.

Brăila este luată cu asalt, în ziua de 10 Aprilie 1595, iar Turcii abia putură scăpa cu corăbiile pe Dunăre de mânia cuceritorilor.

Marele Vizir Sinan-Pașa, însărcinatul Sultanului cu expediția în Muntenia, își aduse armata pe la Sudul Dobrogiei; se afla pe la începutul lui August 1595 în Rasgrad, venind de la Adrianopoli prin pasul Cialicavak. La 13 August 1595, într-o Miercuri, se dăde memorabila bătălie de la Călugăreni, în care Sinan abia fu scos dintr-o baltă, în care căzuse ³⁾.

Șapte galere cu munițiuni de artilerie suia Dunărea pe la gurile ei, până la Rusciuk.

Pe când la Constantinopol se discuta despre sorta Moldovei, pe care Turcii vroiau s'o împartă în două, o parte Tătarilor și alta sangiacului de Tighina.

Pe când Polonii aveau teamă pentru ocuparea Moldovei de Turci și Tătari, de ore-ce sperau s'o aibă pentru ei, Mihaï-Vitézul gonesce în 1600 pe Ieremia Movilă și intrupăză Moldova la corónă sa, după cum făcuse și cu Ardealul în același an ⁴⁾.

Mihaï este omorît mișește în anul 1601; peste doi ani moare și Mahomet III, la 22 Decembrie 1603.

Între 1603 și 1622, se succede la tronul Sultanilor: Ahmed I, Mustafa I și Osman I. În timpul acestora, necontenitele campanii tătăresci contra Cazacilor, Munteniei și Ardealului, aduseră așezarea Tătarilor în Bugeac. Încă de pe la începutul secolului XVII îi vom găsi fixați în această provincie, fixați până la un ore-care punct, până la exprimarea de plângeri mai energice din partea Polonilor, până la stăruințe mai dibace și mai bine întovărășite de daruri din partea Domnilor moldoveni, înspăimântați de o asemenea vecinătate. Primiți să se așeze la Dunărea de jos, fără o autorizare limpede, ci erau scoși solemn din noua lor țară la asemenea împrejurări. Tătarii bugecenii se înțelegeau însă în totdeauna cu cei cari primiau însărcinarea de a-i goni și știa să facă ast-fel, în cât

¹⁾ Bălcescu, loc. cit. p. 374—5, apud Campana, *Istoria*, Walter. În Tes. mon. Vol. I, p. 22.

²⁾ Tom. XII, p. 514. Între orașele cucerite de Mihaï figurează, în Dobrovia: Isaccea, Hârșova, Măcinul, Chilia, Babadagul; Babadagul este descris de Iacob August de Thou (*Tesaur de monuments antiques*, Vol. I, p. 219) ca oraș negustoresc și avut, Cernavoda; iar la Sud: Rasgradul și Dobricea. Despre aceste orașe vorbește și Vissierul Stavrinou (*Tes. de mon. ant.* Vol. I, p. 292).

³⁾ Hammer, op. cit. Vol. VII, p. 304.

⁴⁾ Iorga, op. cit. p. 212—15.

evacuarea să fie o satisfacțiune mai mult formală. De altminteralea, și cei goniți se întorceau ușor înapoi, trecând simplu Nistru din «câmpiile bialogrodene», sau rămânând la întorsul din vre-o expedițiune. Fertilitatea nouălor așezări îi atrăgea, și ea îi influențase într'atâta, în cât părăsise vechiul obicei mongolic de a trăi din produsul turmelor mâunate tot înainte pe stepă și începură a lucra minunatul pământ moldovenesc. Basarabia săvârși această minune: făcu din vecinii drumeți și din păstorii exclusivi, nisce locuitori în sate și nisce plugari.

Afară de funcționarii turci, corupți, prin bacșișuri, pentru a se face, că uită pe Tătari în teritoriul, de unde trebuiau să-i scotă, statul turcesc însuși, Imperiul Otoman, avea nevoie de Tătari în Bugeac. Apoi, oștea de pradă turcă putea spiona în fie-care clipă și respinge ori când oștea de pradă polonă. Pentru a avea hotarele pacinice și cetățile de graniță asigurate, nu folosia nici un tratat: Tătarul trebuia să se găsescă în fața Cazacului, pentru a-l opri, sau pentru a răsbuna imediat asupra patronului acestuia, năvălirea făcută.

Și nici odată Cazacii nu arătară atâta îndrăsnelă, ca pe vremea când populația tătară începu a pătrunde în pâlcuri, pâlcuri în pustiile basarabene. În 1601, ei măcelăresc pe locuitorii din Soroca; în 1602 ei pradă Constanța și cetățile basarabene; în 1603 se așteptă o năvălire a lor în Moldova, pe lângă cea din Crimeia; ei veniră într'adevăr spre Dunăre și făcură cenușe Ismail și Oblucița; în 1606, prădăciuni în Basarabia, în 1612, șosse-zeci de șeici de ale lor prădară Babadagul, arzând, de a lungul Mării, până la Varna și Mesembria; în 1614, ei jefuesc Sinope, pradă în Moldova și spre Marea-Negră, unde bat pe Turci; în 1616 ei se înfățișează iarăși la Nistru, dar sunt respinși de Moldoveni și de Tătari; în același an o flotă întregă porni contra lor sub Cigalazade; în 1617 eșiră de lângă Ociacov 80 de șeici și prădară.

Cu toate tratatele încheiate între Poloni și Turci, Cazacii nu încetară a prăda gurile Dunării și Marea-Negră; promisiunile Turcilor de a goni pe Tătari din Bugrac rămaseră cuvinte goale.

Tătarii din Bugeac sunt menționați chiar de la începutul secolului XVII; un raport venețian din Constantinopol spune, că la 15 Iulie 1601 s'a dat ordin Sangiacilor din Silistra, Ackerman și Bender și Tătarilor ce locuesc acolo, să trecă în Muntenia.

În Mai 1602, Polonii aveau pretențiuni asupra a două sau trei cetăți de la gurile Dunării: Chilia, Akermanul, Ismail și după unele versiuni, Benderul.

După un raport din Praga către Arhiducele Maximilian, Turcii erau dispuși să dea Hanului tătăresc pe totă viața, Principatele cu totă țara de la Nicopole până la Chilia, dacă acesta va supune Țara Românească.

Tătarii durară în decursul vécurilor 16, 17 și 18 în Bugeac, unde îi vedem în nenumărate rânduri.

La 1620, Tătarii din Bugeac sub Mirzea Cantemir, deveniseră o putere de temut, de care tremurau Regii Poloniei.

Cronicarul nostru, Miron Costin, ni'l arată ca un mic Suveran independent¹⁾. El e confirmat în urmă de Pórtă, ca Pașă și guvernator al cóstelor Mării-Negre, în spre gurile Dunării²⁾.

În campania din 1621 a Sultanului Osman I contra Polonilor, Tătarii lui Mirza Cantemir sunt întrebuințați ca eclerori. Turcii au parcurs Dobrovia, iar la Isaccea au trebuit să stea opt zile, pentru construirea podului pe care voiau să trecă (de la 12—20 Iulie). În acest interval de timp, Husein, beglerbegul Ociacovului, prinse 18 caice căzăcesci, care prădau cóstele, iar Kalil-Pașa luase prizonieri 200 Cazaci, care fură lăsați pradă oștirii turcesci.

Sunt prea interesante pentru istoria provinciei noastre, detaliile ce ni le-a lăsat Hammer asupra acestei campanii, pentru a fi trecute cu vederea.

Aci Sultanul trecea adese-ori Dunărea în bărci mici, pentru a inspecta țermul opus; într-o zi el trase cu arcul pe țermul stîng și în locul unde a căzut săgeata, puse să se construiască o colónă de piatră.

¹⁾ Magasinul istoric I. p. 293—5.

²⁾ *Hurmuzaki-Bogdan*, I. p. 194.

La Isaccea, Osman ordonă de a se clădi un castel nou, care — spune Hammer — există și astăzi (1837)¹⁾. Restul campaniei la care a luat parte Ștefan Tomșa, Domnul Moldovei și Radu Șerban, Domnul Munteniei, nu ne interesează.

Sultanul Murad IV se sue pe tronul Imperiului Otoman la 10 Septembrie 1623. În 1624, Șahin, Hanul Tătarilor din Crimeia, prădă țărmi Dunării, începând de la Chilia prin Ismail. Pe când se prepara să atace Babadagul, Mirza Cantemir cu 3000 Tătari din Dobrovia, fugărește pe Tătarii lui Șaliin.

Măcelul fu îngrozitor, în cât apele Dunării fură roșii de sângele lor, iar Hanul abia putu scăpa pe o barcă peste fluviu²⁾.

El apără Dobrovia de incursiunile Cazacilor din 1630, pe când Kenaan-Pașa apără cóstele Mării-Negre, dintre Varna și gurile Dunării, de devastările lor³⁾.

Acésta fu períoda cea mai glorioasă din viața puternicului Tătar: prăda când voia și undé voia. În mai multe rânduri, provinciile vecine ale Poloniei, fură devastate de el însuși, sau de fiul său, în fruntea unor oști numeroase. Față de țările vecine ale Moldovei și Munteniei, el juca un rol de protector sau stăpân de temut. El aduse cu o óste de bugecenî, firmanul de mazilirea lui Moise Movilă în întâia domnie; tot el puse în lanțuri, atunci la 1632, pe acelaș Domn, care se credea, că are să fugă.

Polonii gândiau să 'l opréscă printr'un tratat, încheiat în 1633; el prevedea că mârzacul cu ai săi «vor părăsi țara Bugacului, pentru a pune capăt năvălirilor ce făceau în Polonia. Și dacă ei n'ar vrea să plece, Turcii și Hanul să 'și unéscă puterile pentru a'i goni». Natural că în schimb, să fugăduia liniște din partea Cazacilor⁴⁾.

Ordine de plecare s'ar fi dat lui Cantemir, încă din Noembrie 1634, după ambasadorul francez la Constantinopol. În 1636, un sol polon veni la Pórtă, anume pentru a cerc pedeapsa și strămutarea de fapt al lui Cantemir.

Dar Sultanul trimise cam pe aceiași vreme o sabie și un caftan temutului Tătar «cu un firman care îl întârea în guvernul său de la gurile Dunării». Toți erau convinși că solul polon stăruise de géba, ca toți predecesorii săi în acéstă privință; pe lângă folósele celorlalte pe care le aducea, Cantemir putea servi la întâmplare contra Hanului, căruia îi era dușman vechi și neîmpăcat. Caimacanul răspunse trimisului, că lucrul nu se póte așa în grabă, dar că se gândesce fórté serios să depărteze pe mârzac «unde-va dincolo de mare» și acésta cât mai iute. Când Polonul plecă în August, îl întovărășia și un ciauș turc, care trebuia să invite pe Cantemir a nu mai prăda în Polonia.

Așa de tare era situația guvernatorului «gurilor Dunării» în 1636. Totuși căderea sa se apropia și zilele bătrînului șef Tătar erau numérate. Prădăciunile sale îi creiau dușmani pretutindenî și ei găsiră mijloc să se facă ascultați de Pórtă. Polonii, care nu îl puteau ierta nici odată, nu sciau, ce e dreptul, să vorbească cu Turcii. Sciu însă Hanul, și mai bine de cât dînsul, Domnul Moldovei, pe atunci Vasile Lupu, care insinuă la Turci, că prea multă óste se adună în Bugeac, că prea mulți supuși tătari se răpesc Impăratului și că póte aceste silințe de întărire ale lui Cantemir au scopuri dușmănesci față cu Pórtă: odată, mârzacul refuzase a se supune la un ordin de pornire în răsboi; ce ar fi acum, când se simte așa de tare și de sigur?⁵⁾. Din partea lui, Hanul expunea cauzele sale de nemulțumire, cu scopul său revoltat și lăsă afacerea la aprecierea Sultanului.

Acesta era decis să facă liniște între Tătari, suprimând și pe Cantemir și pe rivalul său, Hanul. Cel d'întâi fu chemat la Pórtă, pentru a se îndreptăți, dar el trimise numai pe fiul său, care fu ucis.

În Aprilie, după somațiunii noué, Cantemir însuși veni, ca să'si plece capul înaintea Impăratului⁶⁾. Șahin Ghirai fu adus din Rodos și afacerile mârzacului păreau că merg

¹⁾ Hammer, op. cit. Vol. VIII, p. 276—7.

²⁾ Hammer, op. cit. Vol. IX, p. 54.

³⁾ Idem op. cit. Vol. IX, p. 162—3.

⁴⁾ Bissaccioni, în Sansovino fol. 433. Vedi Iorga op. cit. p. 226.

⁵⁾ Bandini p. 203.

⁶⁾ Familia o lasă în Chilia. Hammer Vol. IX p. 300.

bine, căci se vorbea să fie trimis în Persia. Sultanul lovi cu pietre în cadavrele celor doi frați ai Hanului, uciși la vânat de un nepot al lui Cantemir, și puse să le arunce în apă. Șahin fu proclamat apoi, și vechiul Han, care veni supus la Constantinopol, fu gătit. Cantemir plecase spre guvernul său asiatic, când trimisul împărătesc îl ajunse. Adus înapoi la Constantinopol, i se tăie gâtul înaintea Sultanului, «care se găsia la o petrecere ¹⁾».

Așa răsplăta avu Cantemir, care timp de 18 ani apără Dobrovia și Gurile Dunării, în contra năvălirilor cazăcești.

Tătarii din Bugeac trebuiră să afle, cu o adâncă durere, mărtea tragică a celui, care dusesse pe copiii stepei în Canaanul Bugeacului. Ei se grămădiră împrejurul fraților lui Cantemir, anume Selman și Orak ²⁾, în număr de 6000 de familii de Nogaï, cu care ridicară stăgula revoluției.

Sultanul era însă decis să mântuie cu nesupușii de la Dunăre. Un fost Mare-Vizir, Mehmed-Pașa, căpătă porunca să vie în aceste părți, pentru a sfărâma răscola, care putea da naștere la complicațiuni periculoase. Sosit «la gurile Dunării» în Octombrie, Mehmed putu să anunțe în curînd, că șapte șefi au primit să părăsască țara, pentru a trece, ca supuși ai noului Han, în vechia patrie, Crimeia, și la Don. Trei aliați fugiră, probabil, în Polonia. Pornirea populațiunii tătare din Bugeac începu fără zăbavă.

Pe drum, o cătă se oferi Polonilor, cerându-le, cu «crucea de lemn pe piept, ca semn de închinăciune» pământuri roditoare, și ei fură așezați la Nipru. Alții își găsiră sălaș pe aceiași apă, mai în jos, și petrecură acolo iarna; dar în primă-vară, Pașii și Domniî Români fură convocați la Cetatea-Albă, pentru a-i goni. Însă, luați cu binișorul de Han, ei se îndemnară a pleca. Șefii lor de odinioară, Cantemirescii ³⁾, fuseseră uciși toți, afară de unul, și generalul polon, care asista la hotare, în fruntea unei armate, la strămutarea Tătarilor, avea dreptate să mulțumescă lui Mehmed, «pentru că a scos din cuibul lor de la graniță, pe acei care altă dată prădaseră atât de sălbatic Polonia» ⁴⁾.

Strămutarea Tătarilor din Bugeac și de la gurile Dunării s'a întâmplat în Ianuarie 1638, după nisce sciri din Ardeal ⁵⁾.

Sultanul Amurad IV mori la 9 Februarie 1640 și fu înlocuit cu fratele său, Ibraim.

În 1642, Mehmed-Pașa de la Silistra, pornesce cu armată pe uscat contra Azovului, care se afla în stăpânirea Cazacilor, pe când Piale-Pașa se îndrepta cu o flotă contra aceluiaș punct, pe care îl ocupară. Cucerirea Azovului este descrisă de călătorul muezin Ewlia ⁶⁾.

La 1644 întâlnim pe un Murad-Pașa «sangiach și paznic al malurilor Dunării». Paza lui și a succesorilor ce va fi avut pôte, era însă foarte puțin efectivă. Câți-va ani trecură abia, și Bugeacul se umplu iarăși de Tătari, atrași de dorul sămănăturilor mănose, pe care nu le mai găsiu aiurea. «După cât-va timp de pace senină» scrie Bandini, care vizită aceste părți tocmai pe atunci, «Tătarii veniră iarăși în Bugeac, Dumnezeu știe de ce, de sigur că nu pentru binele, ci pentru peirea țerilor creștine și, în întâiul rând al vecinei Moldovei» ⁷⁾.

În 1645, Regele Poloniei se plângea Porții de prădăciunile Tătarilor, pe când Cazacii făceau călcări pe teritoriul turcesc, pentru care Vasile Lupul avea ordine de la Marele Vizir să păziască frontierele ⁸⁾.

În 1648—9 «Bugecenii» pradă iarăși ca în timpurile lui Cantemir, în Polonia și Moldova, și Vasile-Vodă se rescumpără, îndatorindu-se a plăti vecinilor săi un dar anual,

¹⁾ *Iorga* op. cit. p. 226—7 și *Hammer* op. cit. Vol. IV p. 299 și urm.

²⁾ *Hammer* op. cit. Vol. IX p. 300.

³⁾ După *Naîma* p. 521 (citată de *Hammer* op. cit. Vol. IX p. 300 nota 1), familia lui Cantemir se compunea din: Selman, Orak, Welîşah, Nebîrid, Kolluşşah, Inaietşah, Alibeg, Aitimur și Kelimbeg.

⁴⁾ *Iorga* op. cit. p. 228. *Cantemir* Ist. Imp. ot. p. 539 nota 98, arată că din unul din acești Cantemiresci se trage familia istoricului și Domnului Moldovei de mai târziu.

⁵⁾ *Hurmuzaki* IV¹, p. 639 No. 566.

⁶⁾ *Hammer* op. cit. pag. 20—1 Vol. X.

⁷⁾ *Iorga* op. cit. p. 229 apud *Bandini* pag. 203.

⁸⁾ *Hammer*, op. cit. Vol. X p. 119—120.

balcibeşlicul ¹⁾). Pe acel timp, se înfăţişă într'o diclă polonă o scrisore de la un Tohaï-Beï, mîrzac, care se intitula «Principe al Tătarilor din Bugeac».

Macarie, Patriarchul de Alep, găsi tot locul între Soroca şi graniţa Bugeacului ars de năvălirile Tătarilor, de sub Vasile Lupu.

Turcii nici nu se mai gândiau să-î gonască, mai ales acum când svonurile despre intenţiunile Polonilor şi Ruşilor asupra Ackermanului, Benderului şi Ociacovului îi făceau necesari Imperiului Otoman.

Tătarii din Bugeac apărau confiniile turcesci contra năvălirilor rusesci; într'o plângere a Ruşilor, Ibrahim le trimete prin Hanul tătăresc răspuns «că de ore-ce şi ei au ocupat două fortăreţe în Anatolia, nu vor fi lăsaţi în pace, căci dacă în acest an Tătarii s'ar linişti, Ruşii ar supune Ackermanul şi totă Moldova» ²⁾).

Sultanul Ibrahim este omorât în palatul său, în ziua de 18 August 1648 şi ocupă tronul fiul său, Mahomed IV-lea.

În Mai 1649, găsim ca beglerbeg al Silistrei şi guvernator al Dobrogei pe Derviş-Paşa ³⁾, iar în 1654 pe Siavuş-Paşa ⁴⁾.

În 1655, Tătarii din Crimeia, Dobrogea şi Bugeac sunt întrebuinţaţi de Paşa din Silistra, contra Cazacilor ⁵⁾.

În 1656, fostul Marele Vizir, Melk-Ahmed-Paşa, este numit guvernator la Silistra ⁶⁾. Seraschierul de la Silistra avea obligaţiune a apăra Babadagul, unde îşi avea reşedinţa şi marginele Imperiului Otoman despre Nord ⁷⁾.

În 1657, Tătarii sprijină pe Poloni, contra Domnilor coalizaţi a celor 3 principate.

În 1658 era seraschier la Silistra, Fazli-Paşa, care primind ordin a intra în Muntenia să mazălească pe Constantin Şerban, el întârziează fiind cumpărat, ca să-î dea timp acestuia să fugă în Transilvania. Pentru acesta fu decapitat la Adrianopoli.

În acelaş an, Tătarii din Dobrogea însoţesc pe seraschierul Silistrei în campania contra lui Rakotzi, Domnul Transilvaniei, unde aşază pe Barcsay Acat ⁸⁾.

După o informaţie, ei erau în număr de 25.000 de ómenî armaţi ⁹⁾.

Apoi 50.000 Tătari din Bugeac ajută sub Calga, Hanul din Crimeia, pe Domnul Moldovei, bătrînul Gheorghe Ghica ¹⁰⁾.

În 1659 este numit Seraschier la Silistra, Mohamedbeg ¹¹⁾, iar în 1661, Mustafa ¹²⁾, care e înlocuit în acelaş an cu Suleiman-Paşa ¹³⁾.

Expediţiuni tătăresci, poruncite de Turci, se întâmpină în 1661, 1663 şi 1664 ¹⁴⁾.

În 1661, guvernator al Silistrei se găseşte Ali-Paşa ¹⁵⁾.

În 1664, într'o scrisore din 24 Decembrie, Gheorghe Ştefan revociază tratatul, pe care îl încheiasse ca Domn al Moldovei cu Marele Duce al Moscovei. Acesta se obliga a nu cere ţerîi nici un tribut şi a reuni cu dînsa, Bugeacul. «Locurile, teritoriile şi cetăţile pe care Turcul le-a desbinat de Moldova, precum sunt Cetatea Albă, Chişinau, Tighina şi provincia bugeciană, le va recupera Marele Duce cu arma şi le va înapoia Principatului Moldovei pentru tot-deauna ¹⁶⁾». Aceste promisiuni însă nu şi-au avut fiinţă.

¹⁾ Hurmuzaki, IV², p. 569, în Iorga op. cit. p. 229.

²⁾ Hammer, op. cit. Vol. X p. 161.

³⁾ Idem, p. 218.

⁴⁾ Idem, p. 337.

⁵⁾ Hurmuzaki, V² p. 19 No. 28, în Iorga op. cit. p. 229.

⁶⁾ Hammer, Vol. X p. 396.

⁷⁾ Cantemir, Ist. Imp. Otoman p. 427 nota 16 şi 444 nota 27.

⁸⁾ Hammer, op. cit. Vol. XI p. 38.

⁹⁾ Kraus, I 367, în Iorga op. cit. p. 230.

¹⁰⁾ Kraus, I 369, în Iorga.

¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ Hammer, op. cit. Vol. XI p. 79, 107, şi 108.

¹⁴⁾ Kraus, II p. 152.

¹⁵⁾ Hammer op. cit. Vol. XI. p. 119.

¹⁶⁾ Hurmuzaki. IX¹ p. 217, în Iorga op. cit. p. 230.

În 1666, Hanul Tătarilor din Crimeia, Mohamed Ghirai este destituit de Turci, pentru că supărase pe Nogai din Bugeac și înlocuit cu Aadil Ghirai.

Satele Hănesci din Bugeac, redobândite nu știu cum și când, de către Tătari, fură scose de sub administrațiunea Hanului nou și prefăcute într'un voivodat turc, arendat Nogailor ¹⁾. Aceștia, pe când stăteau rău cu «Crâmleni», se gândiseră să facă o ligă cu Cazacii, și ei împăcați acum cu Turcii, și să-i ajute a ocupa în primă-vara anului 1666 nisce cetăți turcești de la hotarele Moldovei ²⁾.

Într'un tratat cu Poloniă din 1667, Hanul ia îndatorirea de a înfrîna «pe Nogaî din Bugeac și din Cetatea Albă, turburători îndrăzneți ai păcii și ai țărilor Republicei» ³⁾.

Hammer însă arată, că în acelaș tratat prin articolul 4 se prevedea, că «Polonia nu se va mai îngriji de Tătarii Nogaî din Bugeac și Ackerman, cari erau sub ascultarea Hanului Crimeei» ⁴⁾.

În 1668, Pașa din Silistra, autoritate turcească supremă la nordul Dunării, scose cu ordin Imperial, din Moldova, o hortă de 2000 de Nogaî, care să așzase dincolo de hotarele Bugeacului ⁵⁾.

În tot decursul secolului XVII-lea, Bugeacul și gurile Dunării era o provincie lălrăscă, sub autoritatea Sultanilor (în special a Seraschierului Silistre).

În anul 1670, Tătarii ar fi fost scoși din Bugeac, de un trimes special al Sultanului, ceașul Saribec-Mohamed-Aga și că o nouă descălicătore s'ar fi făcut, numai pe la sfârșitul secolului, sub un nou Cantemir, prădalnicul Gazi-Ghirai, fratele Hanului Devlet, spune Hammer ⁶⁾, dar, adaogă D-l Iorga, nici o altă mărturisire nu întărește această afirmațiune, basată, fără îndoială, pe interpretarea vre unor confuze isvóre Otomane, dovadă este că în acelaș an Tătarii din Bugeac prădară în Polonia ⁷⁾.

La începutul anului 1672, boierii moldoveni, în cap cu Hîncu și Durac se resculară contra lui Grigore Duca. Acesta fuge la Turci, care se afla cu oștea în Dobrogi la Carasu, avînd a merge în contra Polonilor ⁸⁾.

Duca cu ajutorul lui Kalil-Pașa, seraschierul Babadagului și a lui Ialiga saș inspector al țărmurilor fluviului și cîstelor Mării-Negre din Dobrogi și Basarabia, bate pe Hîncul și se restabilește în scaunul Moldovei. El e detronat în cursul acestui an.

La începutul campaniei Turcilor contra Poloniei, Ștefan Petriceicu, Domnul Moldovei, adresa Regelui Polon, Mihail, în numele său și al vecinului său, Grigore Ghica din Muntenia, o scrisore, în care vedem apărînd iarăși dorința de a avea Bugeacul. «Dar cu ajutorul lui Dumnezeu» — scrie Domnul — ar trebui chiar acum iarna să adunați oști la Dunăre, așezîndu-le în orașul dunărean Reni și de acolo în sus de-a lungul Prutului, înconjurat tot cu orașe și sate avute, unde armata se pôte menține în totă mulțumirea, avînd pîne multă și destulă hrană pentru cai.

Pe dată s'ar putea coprinde toate orașele : Cetatea-Albă, Tighina, Ismail, și apoi desghetîndu-se Dunărea, oștea fără pericol, cu sabia în mână, ar înainta până la Constantinopol ; iar dacă Sîrbi ar afla despre trecerea Dunării și ei încă s'ar rescula contra Turcilor ⁹⁾.

Pe la începutul lui Iunie 1672, Sultanul Mahomed IV-lea se afla cu oștea la Babadag ; la Isaccea puse a se construi un pod pe bărci și trecu Dunărea contra Polonilor, iar paza podului o încredință lui Mohamed-Pașa ¹⁰⁾.

¹⁾ Hammer op. cit. vol. XI. p. 252—3 și Iorga op. cit. p. 230. *Sulbet* explică denomițațiunea cuvîntului Bugeac, care înseamnă unghiū. (Hammer loc. cit. nota 2).

²⁾ Hurmuzaki IX¹ p. 236 în Iorga p. 230.

³⁾ Zaluski, Epistolae I. p. 10. 14. în Iorga p. 231.

⁴⁾ Hammer op. cit. vol. XI. p. 257.

⁵⁾ Hurmuzaki. Fragmente III. p. 271 în Iorga p. 231.

⁶⁾ Gesch. der Krim p. 150—1, 176, în Iorga op. cit. p. 229.

⁷⁾ Zaluski I p. 243. în Iorga p. 231.

⁸⁾ Xenopol op. cit. Vol. VII. p. 228 și Hammer op. cit. vol. XI p. 367.

⁹⁾ Arch. Istorica I. p. 25—6. în Iorga op. cit. p. 231, care pune data scrisorii la 1673.

¹⁰⁾ Hammer Vol. XI. p. 381.

La Chilia, Turcii grămadiseră o flotă importantă de 29 galere ¹⁾. Aci vine și sangeacul de Kangri cu artileria ²⁾.

Turcii merg asupra Cameniței, care capitulează. Polonii cer pace.

Dar abia terminată campania din 1672 și Turcii se retrăseseră la Adrianopoli (21 Octombrie), un nou război trebuia să înceapă în anul următor contra Poloniei, care nu voia să plătească contribuțiunile de război, și în contra Rusiei. Armata se întorse la Isaccea pe la începutul lunii Octombrie 1673; aci se aduce știrca, că Azovul cucerit de Cazaci fusese luat din mâinile lor. Tot atunci Marele Vizir trimise la Poloni pe muteferica Husein cu o scrisoare din partea Sultanului, prin care îi anunța, că dacă nu vor plăti cei 120.000 ducăți, războiul va reîncepe în primăvara anului următor și că armata stă la Dunăre, gata a năvăli în Polonia.

Turcii stătură 61 zile la Isaccea, în care timp Sultanul se afla la Babadag. Petriceicu, Domnul Moldovei, se detașă de partea Poloniei și fugă la Hotin, unde se afla oștirea lui Sobieski. El e înlocuit cu Dumitrașcu Cantacuzino.

Pașă al Silistrei se afla Husein. Marele Vizir, Ahmed Koeprili, înainteză până la Hotin, dar este bătut la 11 Noiembrie 1673. Măcelul a fost îngrozitor; Koeprili abia putu scăpa cu pușini din ai săi și a trece Dunărea la Isaccea și de aci veni la Babadag, unde Mahomed IV aștepta rezultatul campaniei ³⁾.

Polonia scapă de tributul de 220,000 galbeni, pe care 'l plătea până atunci Porții.

Marele Vizir stete la Babadag, unde își pregătește armata pentru noua campanie, care trebuia să înceapă în primăvara anului 1674, aci primesce pe Siekierzinski, internunciul noului Rege Polon, Sobieski, cu scrisori de scuze din partea acestuia.

Către mijlocul lui Iunie, Sultanul pleacă din tabăra de la Hagioglu-Bazargic și vine la Babadag. ⁴⁾ Fiecare cazan (familie) a Tătarilor din Crimeia și Bugeac era obligat să dea câte două ostași (numai în Crimeia erau 70,000 cazane) ⁵⁾.

Pe când Turcii erau la Isaccea, Polonii înconjuraseră Camenița; contra lor, Turcii alergică în grabă și în câte-va zile se afla la Hotin, pe care îl ocupă. La Camenița, Sultanul lasă pe Șişman (grasul) Ibrahim-Pașa, iar el se întorce la Adrianopoli cu grosul armatei, ⁶⁾ la 18 Septembrie 1674. ⁷⁾ Șişman e ucis de Poloni, iar Șeitan-Ibrahim-Pașa încheie pace, prin tratatul de mai târziu, din 1679.

Prin articolul 17 al tratatului, se prevedea că Țătarii din Dobrovia nu vor mai prăda teritoriul polon ⁸⁾.

Războiul izbucnește din nou între Turcia și Rusia, de astă-dată în 1678. La 15 Aprilie armata Sultanului se concentrează iarăși în Dobrovia, pentru a trece Dunărea pe la Isaccea. Cuartierul lui Mahomed s'a stabilit la Silistra, unde se afla Seraschier Șeitan-Ibrahim-Pașa, căruia i se încredințează comanda.

Prima isbire fu nenorocită Turcilor, cari se retrag la Dunăre. În a doua parte a campaniei Cara-Mustafa-Pașa, Marele Vizir, avu comanda.

Obosită și lipsită de proviziuni, armata Vizirului se întorce la Adrianopol ⁹⁾.

Ast-fel se termină lunga campanie contra Polonilor și Rușilor, în care timp Dobrovia a servit de lagăr armatelor turcesc, de la 1672—1679.

În toamna anului 1683, Bugeacul era gol de Țătară, dintre care cei mai mulți sub Hanul Murad-Ghirai, însoțesc pe Turci în campania din Ungaria ¹⁰⁾.

¹⁾ Hurmuzaki. Supl. I^a p. 257, în Iorga p. 231.

²⁾ Hammer op. cit. vol. XI 382.

³⁾ Hammer op. cit. vol. XI p. 391—95.

⁴⁾ Hammer op. cit. vol. XI. p. 398.

⁵⁾ Cantemir. Ist. Imp. Otom. p. 421 nota 10.

⁶⁾ Idem p. 425.

⁷⁾ Hammer op. cit. vol. XI. p. 403.

⁸⁾ Cantemir op. cit. p. 434.

⁹⁾ Idem p. 443 și urm.

¹⁰⁾ Miron Costin p. 25, în Iorga p. 235.

O expedițiune combinată, moldovenescă și căzăcescă, fu pusă la cale de Poloni. Pribegii, cu Petricicu și boerii săi, Ilie Moțoc și Savin Smucilă, între alții, erau în număr de 10,000 de călări și 1000 pedestri. Ei se găseau, la 28 Noiembrie la Chiperești, de unde înștiințau pe Cantemir, viitorul Domn, și alți tovarăși de exil, să încalce și să vie cu al lor «să fărîmăm păgânul, să ne răscumpărăm pământul nostru, care dintr'însa ne strechinăscă păgânii» ¹⁾.

Kunicki, șeful suprem al cazacilor, veni prin Basarabia cu 6.000 de oameni, pe când un alt corp, sub polcovnicul Tirasco — 21,000 de cazaci cu 28 de tunuri — se cobora pe malul stîng al Nistrului. La Chișinău, cele două nămurii se înfrățiră; prădând, ôstea comună înaintă spre Bugeac. În grabă «comandantul Țermului», Iali-Agasi, Șeful tătar din Bugeac, strânse la 30,000 Turci și Tătari și ieși înaintea năvălitorilor, la un sat cu numele «Tilgrotin».

Creștinii învinsă: prinși de viscol, Tătarii bătuți nu putură fugi. Iali-Agasi căzu, și împreună cu el, Aza-Bei de Tighina și Aga spahiilor, apoi zece mîrzaci.

Tighina fu arsă și scăpă numai castelul, în care se refugiară 1000 de ieniceri. Cazacii și Moldovenii străbătură apoi până la marginele Bugeacului, pe care îl găsiră de o admirabilă fertilitate: «plin peste măsură de grîu, orz și mei, cu adevărat rivalul Egiptului și grînarul Constantinopolului».

Căii fură luați, robilor li se dete drumul, familiile tătăresci duse în locul lor; bătrînii și bolnavii, uciși. Ôstea creștină se presintă sub zidurile Cetății-Albe, unde se refugiaseră oamenii cu averile, și avea de gînd să atace apoi Ismailul și Chilia și să se loviască chiar cu Hanul, care alergase în pripă, dar trebuise să se oprască, obosit de drum, la Giurgiū ²⁾.

Răsbunarea Tătarilor fu grabnică, Hanul se ciocni cu Kunicki la Tobac și acesta, nemulțumit de auxiliarii săi Moldoveni, se întorse înapoi, de și Petricicu îl îndemna la o nouă expediție contra Bugeacului. 10,000 de Tătari intrară în Moldova, pe când Hanul ierna la Chilia, goniră pe Domnul pus de Poloni, până la Dorohoi și Suceava, în Aprilie 1684, și ocupară Iași. Dar, în toamnă, Regele Poloniei se decise a veni în persoană pentru a ataca Bugeacul, legătura dintre Turci și Tătari, a-l goli de Musulmani și a-l alipi la Moldova, rezervată pentru anexare la Regatul său. El veni în Septembrie la Nistru, avu câte-va lupte ușore cu Tătarii și Turcii, în tabăra cărora veni apoi și Hanul, dar fu silit să se retragă în Octombrie, din cauza ploii continue, bolilor și lipsei de proviziuni. Nicî Nistru nu fusese trecut, de și Sobieski visa să ajungă la Cetatea-Albă. A doua campanie de recuperare a Basarabiei se mîntuie mai rău de cît întâia, care fusese măcar însemnată prin victorii ³⁾.

În 1685, Soliman-Pașa era Seraschier la Babadag ⁴⁾. În acest an, de și se știa, că Regele Poloniei n'a renunțat la planurile sale asupra Bugeacului, nu înțîlnim de cît ciocniri de Turco-Tătari în Moldova, așa de prădată de aceștia, în cît, de la hotarele Pocuției până la Iași, Dupont, un om al lui Sobieski, nu găsi nici un locuitor ⁵⁾.

Seraschierul Babadagului, Suleiman Pașa, informat de apropierea Polonilor, își strînge ôstea și trece Dunărea pe la Isaccea în Moldova, contra lor. Dar vîzînd că Polonii nu vin, Suleiman după ce așează în scaunul Moldovei pe Constantin Cantemir, se retrage ⁶⁾.

¹⁾ *Tanoviceanu*. Arch. Soc. Științ. și Lit. din Iași VIII p. 715 6. În *Iorga* op. cit. p. 236.

²⁾ Arch. Istorică I. part. II p. 28. În *Iorga* p. 2 6.

³⁾ *Hurmuzaki* VIII p. 311—2, în *Iorga* p. 237.

⁴⁾ Babadagul. Reședința Pașei din Silistra, care era însărcinat cu apărarea provinciilor septentrionale ale Imperiului; sub jurisdicțiunea lui stau toate țările dintre Balcani, Dunăre, Marea Neagră și Nistru. Cuvîntul înseamnă «tatăl munților» și acesta localitate se numește așa, din cauză că în partea opusă a cetății este un munte, care este mai înalt de cît toți cei-lalți; Seraschierul de Silistra șede la Babadag, fiind mai aproape de Dunăre (numai două ore de la Isaccea). Cantemir afirmă, că după vechimea zidurilor, Babadagul, ca și Silistra, ar fi de origine romană mai mult de cît turcescă (Ist. Imp. Otom. p. 444 nota 27 și 506 nota 72).

⁵⁾ *Dupont* p. 197—8, 204; *Hurmuzaki* V¹ p. 109 și urm., în *Iorga* p. 237.

⁶⁾ *Cantemir* op. cit. p. 506—8.

În anul următor 1686, se făcură mari pregătiri. Tătarii se adunară în mare număr, din Bugeac și din alte provincii ale Hanului, sub Nureddin Sultan.

Sobieski din parte-î, manifesta intențiunea «de a năvăli asupra Tătarilor din cetatea Albă și Chilia, pentru a se stabili la Marea-Négră». Se credea, că Polonii ar putea să câștige «cel puțin» hotarul Dunării. O năvălire a Cazacilor de la Don în Crimeia era proiectată ¹⁾.

Rău aprovizionată, o oște polonă, sub conducerea personală a Regelui, porni încet prin Iulie, ridicând întăriri în calea ei. La 9 August, Sobieski era la Iași, pe care îl fortifică. În Septembrie, oștea ajungea la hotarele Bugeacului, pe care se pregătea să 'l prade. Tătarii se retrăseseră din 'naintea năvălitorilor, care se găsiră cu totul lipsiți de hrană. O secetă de 3 ani, scrie Regele lui Teleki, la 16 ale lunii, golise riurile și făcuse sterpe câmpiile. Cercetașii care înaintară până la Dunăre, găsiră un pământ gol, dogorit de sôre «prefăcut în cenuse și cărbuni». Localnicii erau morți de fôme și mâncau crud grâul, pe care li se întâmpla să 'l descopere. Polonii muriră cei mai mulți: infanteria fu pierdută totă. Prin Octombrie, Regele mântui nenorocôsa campanie, întorcându-se spre Lemberg. Vina neishândei o aruncă asupra climei și lipsei de sprijin serios și sincer din partea Domnilor din Principate ²⁾.

În 1687, Tătarii, deveniți îndrăsneți, apărură, sub Nureddin, la Nistru, pe la Camenița, și Polonii trebuiră să ia măsuri de apărare ³⁾. La o nouă tentativă în Bugeac, după ce le merse așa de rău în expedițiunile precedente, nu se mai gândea Polonii. Domnul Moldovei se adresă în zadar Regelui în 1688, oferindu-i concursul său «pentru a goni pe Tătarii din Bugeac ⁴⁾. Sobieski se convinsese, că ei nu se pot scôte de dânsul singur cu armele. Cantemir însuși făcea propunerea, fiind-că scia că nu va fi primită; în fond era convins, și o și spuse lui Șerban Cantacuzino, că nici o expedițiune până la Balcani n'ar fi în stare să scôtă pe Tătari din așezările lor dunărene ⁵⁾.

În vara anului 1689, iesuitul misionar francez, Ph. Avril, în scopul unei călătorii în China, venia de la Varșovia pe la Iași, pentru a merge la Constantinopol. În cartea a cincea a scrierii sale, iesuitul arată că sosit la Galați, găsește o barcă cu care coboră pe Dunăre, cale de 5 ore și vine la Seraschierul Soliman, care se afla în lagărul său așezat pe malul fluviului (probabil Isaccea) ⁶⁾.

Tôte intervenirile, făcute în 1689 pe lângă Leopold al Germaniei și Papă, de către Sobieski, de a se da ajutoare pentru a goni pe Tătari din Bugeac, remaseră fără nici un rezultat.

În acest an se încep negocierile de pace. Regele Poloniei cerea restituirea Cameniței și Podoliei ocupate de Turci, Moldova (sau în locul ei, Muntenia) și Bugeacul; la nevoie, consimția, ca, în ceea ce privește această provincie, Tătarii să fie numai goniți dintr'însa. Din partea sa, Împăratul cerea ca Bugeacul, evacuat de Tătari, să fie dat Moldovei, care 'și ar fi redobândit vechile hotare, dar se scia că Bugeacul ar fi cedat Polonilor, care erau considerați ca având drepturi asupra lui, numai Muntenia să rămâie Turcilor ⁷⁾.

Mahomed IV-lea este detronat în 1687 și înlocuit cu fratele său Soliman II-lea, care împărătește până în 1691, când môle, iar Ahmed II-lea fratele său îi ia locul.

Acesta môle la 6 Februarie 1695 și Mustafa II-lea, fiul lui Mahomed IV-lea ocupă tronul.

Petru cel Mare, Țarul rusesc în expedițiunea din 1696 cucerește Azovul.

Prin tratatul de la Karlovitz, din 26 Ianuarie 1699, se prevedea ca Tătarii, care în timpul resbóielor ce s'au ținut șir din 1683, cu Polonii, se așezaseră în diferite puncte din

¹⁾ *Zuluki*, I partea II p. 962, 988, în *Iorga* p. 237.

²⁾ *Coyer*. *Histoire de Jean Sobieski III*, în *Iorga* p. 238.

³⁾ *Iorga*. *Acte și fragmente I*. p. 302 nota I.

⁴⁾ *Hurmuzaki IX* ¹ p. 340 No. 482.

⁵⁾ *D. Cantemir*. *Vita Constantini Cantemirii*. p. 46, în *Iorga* p. 238.

⁶⁾ *Papiu Ilarian*. *Tesaur de monum. antice* vol. III p. 192.

⁷⁾ *Iorga* op. cit. p. 239.

Moldova, să le părăsască și să viețuască în pace, fără a mai face vre-o supărare, în locurile lor de origină ¹⁾).

Polonii credeau, că prin acest tratat Tătarii din Bugeac vor fi mutați în Crimeia, pentru acesta se plânseseră la Pörta în 1700, că Tătarii, încă n'au părăsit Bugeacul.

Bugeacul fu locuit de Tătari, aproape în tot decursul secolului XVIII. Ei nu părăsiră așezările lor, de cât atunci, când provincia nu mai fu supusă unui potentat musulman și trecu în stăpânirea Rusiei. Locuitorii statornici ai vechii Basarabii, Bugecenii, nu mai avură însă, ca în secolul XVII-lea, o existență aproape independentă, sub mârzacii, care nu dădeau socotă nimănui de faptele lor. Țara pe care o locuiau, vecinătățile acesteia, noua ocupațiune agricolă pe care o îmbrățișară sălbaticii vânători de robii îi domoliră, îi civilizară, dar le slăbiră în acciași vreme nota războinică și revoltată. Tătarii din Bugeac sunt, după începutul secolului al XVIII-lea, în directa atârnnare a Hanilor; aceștia, care intrau altă dată în provincie numai în fruntea unei oștiri de Crâmleni, căpătară atâta pulere, în cât pronunțau și îndeplineau ordine de strămutare față cu supușii lor basarabeni, fără nici un pericol. Așa, numai puțin de 800 familii fură trimise peste Nistru în 1701, în urma unei scurte revolte. Capii mișcării fură duși la Ordie. Ienicerii iernară în Bugeac. spre pedepsa Tătarilor, «rîzându-și acvea de femeile și de fetete lor». Cu acesta însă, măsura era întrecută: o nouă răscolă, condusă de fratele unui Han mazil, isbucni în 1701; «olatul» Chilieii fu prădat, Reni arși și Seraschierul din Silistra trebui să se închidă în Ismail înaintea barbarilor indignați. Apoi lucrurile se potoliră fără vre-o strașnică vărsare de sânge²⁾).

O nouă răscolă a Tătarilor din Bugeac pradă Ismailul și Chilia în 1703. O comisiune compusă din mola și muftiul din Babadag, din judecătorii orașelor Chilia, Ismail și Ackerman, se institue pentru a da înapoi proprietarilor terenurile călcate de Tătari³⁾).

Mustafa II moré, iar Ahmed III, fiul lui Mahomed IV ocupă tronul, la 22 August 1703.

În vederea războiului ce avea să urmeze între Turci și Ruși în 1711, Dumitru Cantemir, Domnul Moldovei, se dete de partea acestor din urmă, cu care încheie un tratat în anul 1710.

În articolul I se prevedea, ca să i se dea Moldovei, Bugeacul până la Dunăre, cu condițiune ca până la înființarea oștirii moldovenesci, țara să fie ocupată de muscali. O danie mai mesteșugită, nici nu se pöte.

Încă din 1709 Hatmanul Mazepa emigrăză din Rusia cu o ciată de cazaci zaporogi și vine a se stabili în Dobrovia, unde încheie cu Seraschierul Babadagului, Iusuf-Pașa, un tratat prin care îi se asigura independența și li se da pământuri și pescării. În schimb, cazacii erau obligați să dea un contingent de armată Turcilor, în cas de război⁴⁾. Ei perd privilegiul acesta în 1828, când au trădat cauza Turciei.

În campania din 1711, Țarul era sfătuit de unii să atace Ociacovul, iar de acolo să se îndrepte asupra Cetății-Albe, ori să suie Nistrul contra Tighinei. Carol XII, care ațigase expedițiunea turcescă, se retrase la Chilia, iar familiile tătăresci fugiră «tor-mai la ghioluri, după Cetatea-Albă, despre Marea-Negru»⁵⁾).

Rușii trec Prutul și sunt bătui de Vizirul Baltagi-Mohamed la Stănilesci, unde Petru cel-Mare pierduse ori-ce speranțe de scăpare.

Vizirul este corupt prin câte-va pungi de bani, pe care însuși Impărătesa Caterina le adusese în cortul său și, cu totă opunerea lui Carol XII-lea, pacea se încheie la Huși, în ziua de 21 Iulie 1711⁶⁾. Azovul rămâne al Rușilor, cari se obligară a nu se mai amesteca în trebile Cazacilor, nici Tătarilor.

¹⁾ *Hurmuzaki* V¹ p. 226, în *Iorga* op. cit. p. 242.

²⁾ *Neculce* p. 271—2; *Costin Nec.*, p. 47—8, în *Iorga* p. 243—4.

³⁾ *Hammer*, op. cit. Vol. XIII, p. 93.

⁴⁾ *Hammer*, op. cit., Vol. XIII, p. 214 și *Ed. Engelhardt*, *Les embouchures du Danube*, p. 37. Cazacii zaporogeni din Dobrovia sunt întrebuințați de Nazirul din Brăila contra lui Pasvantoglu, în anul 1801 (*Urechia*. Istor. Rom., Vol. VIII, p. 166).

⁵⁾ *Costin Nic.*, p. 98 - 9. *Neculce*, p. 305, în *Iorga*, p. 245.

⁶⁾ *Xenopol*, *Războiele între Ruși și Turci*, Vol. I, p. 38

În 1713, Tătarii din Bugeac pretextară că nu pot încăpea în hotarele vechi dintre Dunăre și «hotarul Halil-Pașa» (probabil cel fixat în 1700). Ei arătară că satele vecine ale Moldovei sunt pustii și că n'ar supăra decî pe nimeni așezîndu-se acolo. Geaun-Mârza, care locuise și el cînd-va în locurile pustiite peste hotar, iar acum beîu de Oceacov și de Tiglina, un a-tot-puternic funcționar otoman în aceste părți, le dădu sprijinul său și granița fu ast-fel călcată. Sub Mihail Racoviță, această lăfire a Bugeacului fu recunoscută în chip solemn: Tătarii căpătau, pentru cultură și pășunat, bucata «de la hotarul lui Halil-Pașa și până la Nistru», o fâșie de teritoriū moldovean, lungă de 32 ciasuri și lată de două ¹⁾; pentru a da un caracter provizoriū cesiunii, Domnul dobîndi de la încălcătorii dijma bucatelor și o dare anume pentru pășune: alămul.

Urmă apoi războiul terminat prin pacea de la Pasarovici. Prin tratatul de la 1718, Germanii căpătau voia de a naviga pe Dunăre, dar corăbiile lor trebuiau să se oprască la Vidin, Rusciuc, etc., și nu puteau trece în Marea-Negru în nici un chip. Neguțătorii creștini, puteau însă face comerț cu Crimeia, Trapezunt, Sinope și alte porturi ale acestei Mări, dar pe imbarcațiunii turcesci, care trebuiau năvalisate la Brăila, Isaccea, Chilia «și alte porturi»²⁾. Comerțul creștin pe Dunăre începu, serios, de la această dată ³⁾.

Sub Domnul Moldovei Grigorie Ghica, Tătarii Bugecenii mai câștigă o bucată din Moldova, între 1727—1729 ⁴⁾. Bocrii Moldovenii oferiau Hanului în 1730 totă țara de la Prut încolo, care va fi de aici înainte «loc tătăresc» — zice Niculcea — numai dacă Hanul ar consimți să-i sprijine, a-și alege Domn dintre dînșii. În acest an, Ahmed III abdică în favoarea nepotului său Mahmud I.

Înainte războiului ce avea să izbucnescă între Austria și Rusia, cu Turcii, un congres se ținut la Nimirov, în care se decidea: ca Tătarii să treacă sub stăpînirea rusescă, Principatele să fie neatîrnate sub protecția Rusiei însă, și libera navigație pe Dunăre și Marea-Negru.

Congresul se disolvă în Noembrie 1736, fără nici un rezultat, rămase ca arincele să hotărască.

Încă din Iulie, Marele Vizir se afla la Babadag ⁵⁾. Rușii sub ordinea Feld-Mareșalului Mînich erau din Maiu pe Nipru; ei pătrund în Crimeia, unde ocupară mai multe orașe. Un congres se adună la Soroca, pentru pace în 1737. Marele Vizir își transportă quartierul de la Babadag la Isaccea ⁶⁾. După terminarea congresului din Soroca, pe la 25 Maiu, ambasadorii puterilor maritime sunt primiți în audiență la Babadag, unde se retrăsese Marele Vizir.

Rezultatul acestei campanii a fost cucerirea Crimeii și Azovului.

Feld-Mareșalul Mînich se coboră până în Bugeac; dar nu atacă cetățile, de și se auzise că va asedia Ackermanul.

Prin tratatul de la Belgrad, din 3 Octombrie 1739, se prevedea dărîmarea Azovului, interzicerea Rusiei de a avea flotă pe Marea-Negru și Marea Azov. Rușii pot face comerț pe Marea Negru, însă numai cît pe corăbiile turcesci, etc. Privitor la Bugeac: cele «două cîșuri» rămaseră în stăpînirea Tătarilor; ușurghiile continuară să percăpă pe pămînturile cultivate, dijma și pâinea domnescă ⁷⁾.

Între 1750 și 1753, Peyssonnel este trimis ca consul al Franței în Crimeia, la Hanul Tătarilor. El face o descriere amănunțită a Dobrogeii și mai ales a Tataricii și Bugeacului. Termină scrierea sa în 1762.

¹⁾ *Amiras*, p. 138—9, în *Iorga*, p. 247.

²⁾ *Sturza*, I, p. 42, în *Iorga*, p. 247.

³⁾ *Xenopol*, Războaiele dintre Ruși și Turci, Vol. I, p. 55.

⁴⁾ *Hammer*, op. cit., Vol. XIV, p. 172.

⁵⁾ *Hammer*, op. cit., Vol. XIV, p. 358.

⁶⁾ *Idem*, p. 373.

⁷⁾ *Hammer*, op. cit., p. 467 și preced *Xenopol*, Războaiele dintre Ruși și Turci, Vol. I, p. 48—63. *Ghibănescu*, în *Arch. soc. sc. și lit.*, Iași, VIII, p. 360 și urm. *N. Iorga*, op. cit., p. 249.

Tătarii Nogaî locuia în Bugeac, coprins între Dunăre, Nistru, Marea-Négră și holarele Moldovei.

Iacă ce zice Peyssonnel în scrierea sa, despre orașele maritime ale Dobrogiei:

«Mangalia e un oraș mare, are un târg public și un mare număr de magazine de grâu; portul e destul de spațios și poate primi vase ori cât de mari, însă este nesigur în timpul iernii. Importă mai puține articole ca Varna. Exportă grâu, orz, secară, mei, brânză și struguri, cari sunt în mare abundență, însă nu sunt buni de mâncat, ci se întrebuințază la fabricarea țuice¹⁾».

«Tuzla-Burum, între Mangalia și Küstendjé; e un loc deșert, unde există o radă descoperită și nesigură».

«Küstendjé, e un oraș mare comandat de un Aga, care e însărcinat în acelaș timp cu transportarea grâului, ce se adună în mari cantități, la Constantinopol. Portul este nesigur. Importul și exportul este aproape acelaș cu al localității, de care voi vorbi mai jos (cred că Karaharman)».

«Süd-Ghiol e un loc deșert, care are o radă reă, unde vasele vin câte odată vara, iarna însă nu».

«Caraharman e un destul de mare oraș, în care se află mai multe magazine de grâu. Aci se încarcă multe cereale».

«Principalele orașe ale Dobrogiei sunt: Silistra, Babadag, Tulcea, Isaccea și Timar-Ows (?)».

Vorbind de Moldova, autorul arată că vasele care vin pe Dunăre nu iernază la Galați, ci vin la Sunié, una din gurile Dunării, pe care chărțile o numesc Sulina și unde se află un bun port²⁾.

Sultanul Mahmud I, móre la 13 Decembrie 1754 și în locul său se numi Osman III-lea, fratele acestuia, care domnesce până în 1757, când murind, este înlocuit cu Mustafa III, fiul lui Ahmed III, la 30 Octombrie 1757.

În acest an, móre Seraschierul din Bugeac, Hagi Ghirai. Succesorul său, Seadet-Ghirai se revoltă contra Turcilor, este bătut și respins la Bender, de ieniceri, și stă la Chilia ascuns, până la mazălirea tatălui său, Alâm-Ghirai. Sultan Nureddin administrea provincia până la venirea noului Han, Crim-Ghirai și el fost Seraschier al Bugeacului. Acesta pradă ținuturile vecine ale Moldovei și Munteniei.³⁾

În Octombrie 1768, Marele Vizir Hanza Pașa, declară război Rusiei și în iarna acestui an Tătarii pradă Rusia.

În Mai 1769, Ali Pașa, acum mare vizir se afla la Babadag; își strămută lagărul la Isaccea, unde întârzie 20 zile, pentru a-și completa materialul necesar de război. Turcii trec Dunărea de la Isaccea la Cartal pe la 27 Mai⁴⁾ și se îndreaptă spre Hotin; ei sunt bătuți la 17 și 18 Septembrie, astfel că numai puțin dintr'înșii putură scăpa cu viață. Armata se întorse în mare desordine la Isaccea și de aci la Babadag.

Daghistan Ali-Aga, intendentul armatei, rămăsese la Isaccea, el este atacat de Ruși.

Marele Vizir este înlocuit la 12 Decembrie 1769, cu Kalil-Pașa. Rușii ocupaseră Principatele.

Noul Vizir chemă în lagărul său de la Babadag pe dervişul Kalveti, spre a excita fanatismul soldaților, aci unde legenda pune unul din cele 6 sau 7 morminte ale lui Saltukdédé, primul seleucid venit în Europa la 1263⁵⁾.

În vara anului 1770, Rușii trecuseră Prutul la Iălciu; Romantzov atacă și gonesce un corp de Turci, care trecuse Dunărea la Cartal-Isaccea. Grosul compus de 30.000

¹⁾ *Traité sur le commerce de la Mer Noire*, Vol. I, p. 93

²⁾ *Idem*, Vol. II, p. 58, 59, 60 și 195. Asupra comerțului a se vedea capitolul respectiv.

³⁾ *Idem*, Vol. II, p. 341—374.

⁴⁾ *Hammer*. Vol. XVI, p. 219.

⁵⁾ *Idem* p. 247. Tradițiunea spune că Saltukdédé lasă, ca după moartea-i să fie îngropat în șapte din orașele cele mai departate ale necredincioșilor, așa că nesciind în care parte e îngropat, Turcii se vor sili să le ocupe pe toate, pentru a avea în Imperiul otoman osemintele stramoșului lor.

ómenî, abia atunci trecuse fluviul, pentru a primi sfărămăturile avant-gardei (la 26 Iulie 1770).

Romantzov, cu toate că avea în faţă pe Marele Vizir, iar la spate pe hanul cu 100.000 de ómenî, atacă cu 3 divizii pe Turci şi îi pune pe fugă, luându-le 140 tunuri, la Cahul.

O rezistenţă mai încercară la Cartal, însă sunt respinşi peste Dunăre (1 August).

La 6 August, Principele Repnin se îndreaptă asupra Chilieii cu 13 batalioane de infanterie, două escadrone de carabinieri, 3 regimente de huzari şi unul de Cazaci, în total 15.000 ómenî. Cetatea era apărată de beglerbegul Mustafa-Paşa cu 20.000 ómenî. La 6 Septembrie cetatea se predă şi Repnin puse mâna pe 91 tunuri, 400 de butoie cu praf de puşcă şi alte muhемaturî şi zaherele. Garnisóna fu petrecută până la Tulcea, conform capitulaţiunii şi predată muhasebegiului Anatoliei, care era însărcinat a dirige lucrările de fortificaţie, şi a se încredinţa de locuitorii oraşului, ameninţat de Ruşi¹⁾,

În urma acestor înfrângerî, Vizirul adună un consiliu de război, în care între altele se deliberă cestiunea apărării gurilor Dunării, pe care le încredinţează lui Eyub Ahmet. Acesta anunţă, că gura Sulina e înămolită şi i se dă ordin să ocupe un retransament construit aci, până la venirea trupelor lui Abdi-Paşa de la Tulcea.

Ruşii încercară a lua Ociacovul, însă sunt respinşi de Hanul Crimciei, cu un corp de armată format din rămăşişele de la Cartal.

Răniţilor din bătălia de la Cartal, care se afla în spitale la Isaccea, Marele Vizir le împărţi recompense băneşti de 10.000 piastri.

Turcii se înarmară din nou: un hatiserif imperial prescrie Rumeliei, să trîncă la Isaccea pe toţi ómenii în stare de a purta armele.

Daghistan Ali-Aga, care susţinuse lupta de la Isaccea, primi distincţiunea de Vizir al acestui oraş, cu însărcinarea de a păzi ţermul Dunării şi magazinele ce aveau instalate aci. Pe Abdi-Paşa îl însărcinează cu paza Măcinului; iar pe Abaza-Paşa, cu aceia a Hârşovci.

Sarim-Ibrahim-Paşa din Silistra murise de angină, care se manifestează şi la Bender, unde făcu ravage însemnate. Ruşii ocupară oraşul.

Ocupate Benderul şi Chilia, mai le rămăsese Brăila, care primia ajutoare de la Abdi-Paşa din Măcin; el ridicase aci două redute, pentru a bate stînga Dunării. După un atac viguros, oraşul capitulează, la 5 Noembrie 1770.

Pesta ce se încinsese la Ackerman, Bender, Chilia, Ismail şi Brăila, puse capăt primei părţi a acestei dezastróse campanii; micul număr de trupe ce mai rămăseseră la Isaccea, erau lipsite de hrană. Marele Vizir îşi retrase quartierul său la Babadag, în 22 Noembrie 1770. Ajungînd aci, avu satisfacerea, că nouă fântîni din oraş şi din împrejurimi, construite de Halil Efendi cu 30 de ani mai înainte şi care de cât-va timp secaseră, au fost aduse în stare a reda apă, pentru care se cheltuise 1.000 de piastri.

Aceste fântîni secară din nou în 1806, după cum afirmă Hammer, care a vizitat oraşul Babadag²⁾.

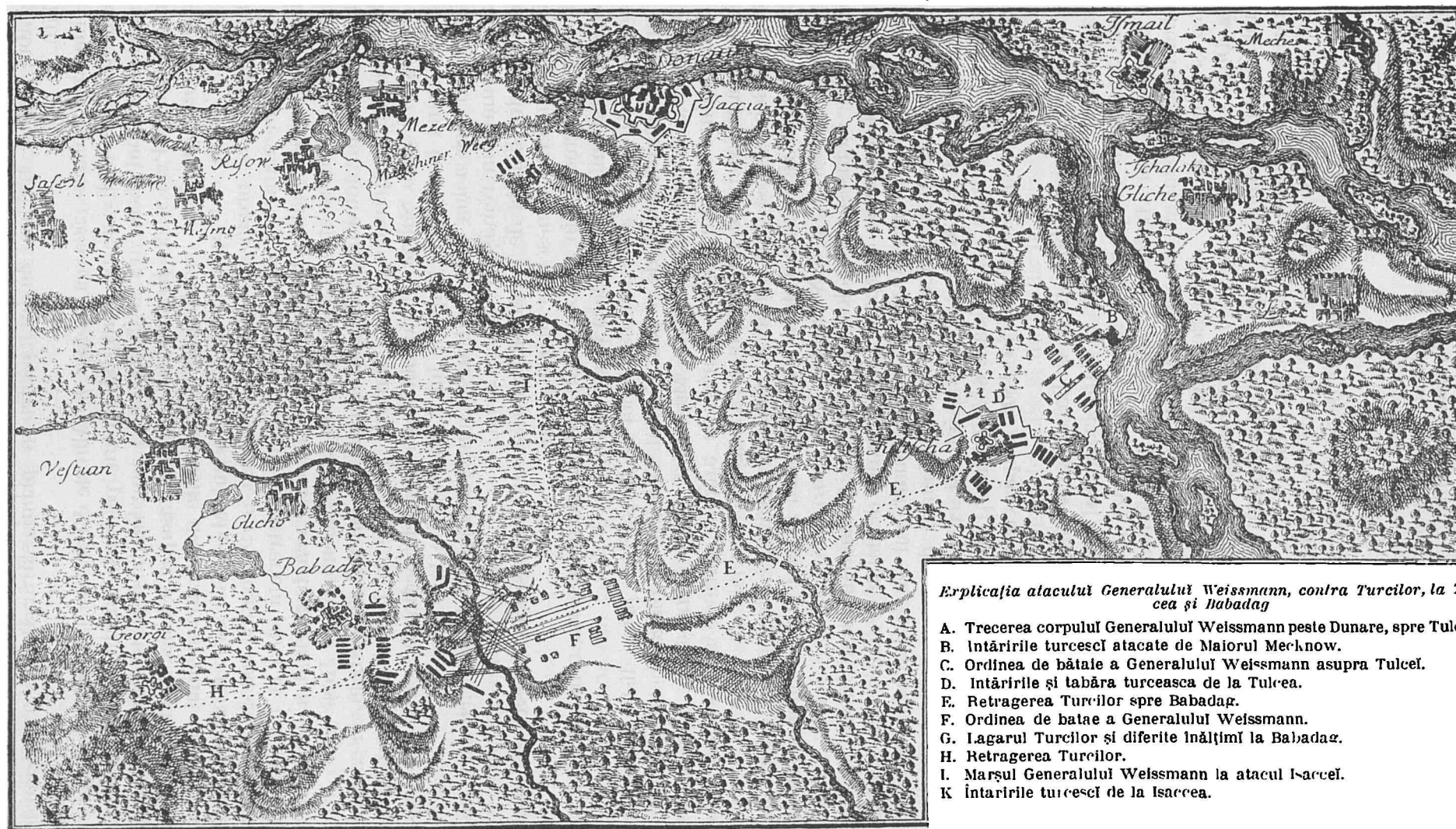
Într'un consiliu de război, ţinut la Babadag, se decise ca trupele să ierneze aci, aducînd şi pe Hanul, care luă cuartir la Camber, la 24 Decembrie 1770. Pe Mare, patru-zeci de corăbii transportă 10.000 ianiceri, destinaţi a păzi gurile Sulina şi Porţita, în a doua parte a campaniei, care trebuia să urmeze în primăvara anului următor.

Generalul Weissmann, vine la 1 Martie cu 7550 ómenî la Vadul Morilor, în apropiere de Tulcea şi care era păzit de beglerbegul Firaşelizade Mohamed-Aga şi samsungibaşa Kalilaga. După o luptă «în care 300 necredincioşi fură trimişi în infern», cetatea deschise porţile inamicului (4 Aprilie). Weissmann se îndreaptă asupra Isaccei cu 1.600 ómenî, arde magazinele şi luă cetatea, la 25 ale aceleiaşi luni.

Apoi atacă cu şapte batalioane şi 6 tunuri de calibru mare, Tulcea, apărată de 8 000 de ómenî. La Beş-Tepe o colonie de 100 de Cazaci de Don, tributară Porţii, este gonită

¹⁾ Hammer, op. cit. Vol. XVI, p. 257—262 şi Iorgu, op. cit. p. 250.

²⁾ Histoire de l'Empire Ottoman. Vol. XV, Cartea LXXIII.

Planșa No. 4. După V. A. Urechia).

de Ruși. Din trupele Marelui Vizir, aflate la Babadag, desertaseră în cea mai mare parte. În zadar fură toate măsurile luate de a le opri fuga.

În toamna anului 1771, generalul Miloradovici ocupă Măcinul, apărat de o divizie de 7.000 oameni, iar generalul Weissmann, Tulcea.

Ast-fel se termină campania de la Dunăre. Selim-Ghirai pleacă de la Babadag, pentru a se imbarca și duce la Baccescrai, vechea reședință a Hanilor.

Marele Vizir se retrase la Hagioglu-Bazargic și dă ordin lui Abdi-Pașa de la Măcin, să se retragă la Carasu și lui Daghistan-Ali-Pașa, de la Isaccea la Küstengé, la 11 Decembrie 1771.

Marele Vizir este înlocuit cu Muhsinzade, care căutând se menține disciplina trupelor, pedepși sever pe soldații care fugiseră din Babadag, iar oficerii fură decapitați. Babadagul este ocupat de Ruși la 16 Ianuarie 1772.

După congresul de pace de la Focșani, congres care nu avu nici un rezultat, ostilitățile reîncep în primăvara anului 1773. Cu toate ordinele Seraschierilor Osman-Pașa, Abdi-Pașa și beglerbegului Cerkez-Pașa, de a ține în respect pe Ruși, aceștia înaintară până la Carasu. Oștirea turcă fugă în masă spre Bazargic, la apropierea Rușilor; Bakt-Ghirai, care petrecuse iarna la Carasu se retrase la Bazargic.

Rușii pun să dărâme fortificațiile de la Caraharman și prădează totă Dobrogea. De la Isaccea până la Bazargic nu se vedeau de cât case arse și câmpii devastate.

La Carasu, generalul Weissmann respinsese pe Turci comandați de Bakt-Ghirai, Abdulali-Pașa și Cerkez-Pașa, care sunt respinși până la Bazargic, la 7 Iunie 1773.

Weissmann se îndreaptă apoi către Silistra, pentru a ajuta pe feld-mareșalul Roman-tzov, care trecuse Dunărea pe la Gurobala (32 km. de Silistra). Aripa dreaptă a Rușilor era comandată de generalul Stupischin, stânga de Potemkin, iar centrul de însuși Roman-tzov. Avant-garda lui Weissmann este atacă de Osman-Pașa, care fiind bătut se retrase la Silistra.

Acest oraș așezat pe o înălțime, era înconjurat de șanțuri adânci. În urma mai multor atacuri, Rușii sunt respinși cu pierderi de 9.000 oameni și nevoiți a se retrage, forțați de Osman-Pașa, numit cu această ocazie Gazi.

Nuuman-Pașa se îndreaptă către Kainardgi, pentru a tăia retragerea Rușilor și a-i împiedica de a trece Dunărea pe țărmul stâng. Contra lui a fost trimis generalul Weissmann. În lupta de la Kainardgi, Turcii sunt bătuți, însă această victorie costă pe Ruși o mulțime de pierderi, între care și aceia a lui Weissmann, care căzu rănit de moarte de un glonț.

În acest timp (21 Iulie 1773), Rușii sunt învinși la Rusciuc. Nuuman-Pașa se îndreaptă de la Kainardgi, către Nord spre Carasu, împreună cu 3000 voluntari ai lui Elhagi-Isperaga, cu gând de a lua Hârșova din mâinile Rușilor. Planul său însă este dejucat de generalul Suvarof.

Pentru a termina campania, Romantzov dă ordin prințului Dolgoruki să treacă Dunărea la Hârșova, iar generalului Ungern să înainteze de la Babadag, către Carasu. Ambii se întâlnesc la Caramurat, atacă pe Daghistan-Ali-Pașa care fuge la Bazargic, lăsând în mâna învingătorului lagărul de la Carasu, împreună cu munițiile și aprovizionările de aci.

Rușii urmăresc cu o divizie, ocupă Bazargicul, a cărui populație suferi un masacru îngrozitor.

Dolgoruki se îndreaptă spre Varna, iar Ungern către Șumla, unde Marele-Vizir sta nemișcat.

Într'un consiliu de război, fu însărcinat energicul Abdurizak, ca să se opună înaintării Rușilor; acesta le respinge avant-posturile la Coslige și mergând asupra Bazargicului, surprinde pe Ruși, pe când aceștia își făceau mâncarea.

De la Bazargic, Abdurizak se ia pe urma lui Ungern, care se îndrepta către Varna în ajutorul lui Dolgoruki. După mai multe atacuri, Rușii sunt respinși cu pierderi de 1.500 morți, la 24 Octombrie 1773.

Dolgoruki se retrase spre Carasu și Babadag, iar Ungern urmând coasta Mării pe la Balcic, Cavarina și Mangalia.

Sultanul Mustafa III, móre la 24 Decembrie 1773; tronul fu ocupat de fratele său Abdul-Hamid I, om fără nici o calitate.

În anul 1774, norocul favorizéază pe Ruși, care bat pe Abdurizak; apoi Suvarof unit cu Kaminski atacă lagărul turcesc de la Coslige, apărat de 25.000 ómenî, împrăștie pe Turci și pun mîna pe o mulțime de arme și munițiuni. Turcii sunt fugăriți. Ruși ajunseră în Balcani, pe cari îi trec în vara anului 1774 și pe când se îndreptau către Adrianopoli, plenipotențiarîi turcesci vin în lagărul lui Romantzov de la Kainardgi cu propuneri de pacc. În memoria morții generalului Weissmann în lupta de la Kainardgi, Romantzov înadins alege acest mic sat pentru încheierea tratatului, compus din 28 articole, din 21 Iulie 1774.

Prin articolul 3 al acestui tratat, Tătarii devin independenți; prin art. 11, Ruși obținură libera navigație pe Dunăre și Marea-Négră.

Articolul 16 sună: Împărătesa Rusiei dă înapoi Porții, Basarabia tótă, cu orașele Cetatea Albă, Chilia, Ismailul și cu târgurile și satele și tot ceea-ce coprinde această provincie, precum și cetatea Bender. De asemenea se restituie Porții și Principatele române. Vama Galaților va fi percepută de agenții Domnului, iar nu, ca până acum, și de ghiurmurgii nazîrului din Chilia și șefului turc din Isaccea ¹⁾.

Teritoriul bugecian revenia decî Porții, dar Tătarii dispăruseră, în cea mai mare parte, dintr'însul. La 6 August 1770, 26 mîrzaci, delegați de Tătarii din Bugeac, se închină, la Tighina, lui Repnin, cu condițiunea că se vor păstra națiunii vechile sale privilegii. Ei oferiau să supuie Împărătesii și pe conaționali lor din Crimeia. Pe când ei lăsaú ostaticî și trimeteau o deputațiune la Petersburg, Ruși se ocupaú de trimiterea lor peste Nistru, ceea-ce se și făcu, pentru mulți, de sigur ²⁾.

După încheierea păcii de la Cainargi, bocrii Munteniei, cereau de la Pórtă revenirea țerii la vechile sale drepturi. Ei redactară două arzurî coprinzătoare de tóte pászurile; între altele cereau ca «venirea vitelor ogeacului de bostangii spre vărateg de la Mangalia, în țară să nu mai fle» ³⁾.

Cu aceste arzurî fură însărcinați Slugerul Cocorăscu și Medelniceru Dumitrache, a le duce Marelui Vizir, Izet-Mehmed-Pașa, împuterniciți fiind de o carte de recomandățiuni a lui Romantzov.

Cererile deputațiunii muntenești se îndeplinesc; ele fură aprobate prin firman.

În 1777, Martie 21, Alexandru Ipsilante dăruiesce la două biserici creștine din Babadag și Cernavoda, câte 25 taleri pe an, din venitul vămilor ⁴⁾.

Prin intrigile urzite de agenții muscălescî ai Caterinei II, se provócă în Crimeia o revoltă, care avu de consecință anexarea acestei peninsule la Imperiul rusesc, în 1784.

Într'o întrevvedere pe care Caterina II o avu cu Ioscf II, se decise de sórta Imperiului Otoman, de a fi împărțit între Austria și Rusia, aceia ce provócă un nou rășboiú, declarat la 13 August 1787. Austria invadează Muntenia, iar Rusia luptă pe cósta de Nord a Mării-Negre și la gurile Dunării. Suvarof atacă Kilburnul, Romantzow coprinde Hotinul, iar Potenkim asediază Ociacovul.

Turcii, cari își împărțiseră forțele, trimet pe Kapudanul Hasan-Pașa de a veni în ajutorul Ociacovului. Escadra este atrasă într'o luptă la gurile Dunării, de Ruși, care o bat, distrugendu-í 15 vase și í omórá 11.000 de ómenî ⁵⁾.

Acéstă victorie a Rușilor decise de sórta Ociacovului, care este luat la 17 Decembrie 1788 ⁶⁾; 25.000 locuitori fură spânzurați.

Acéstă înfrângere causéază mórtea Sultanului Abdul Hamid, la 7 Aprilie 1789.

Rășboiul continuă sub Selim III-lea. În primă-vara anului 1790, pe când Ruși, cari

¹⁾ Iorga, op. cit. p. 251.

²⁾ Ienake Koyálniceanu, p. 265—6, în Iorga, p. 251.

³⁾ V. A. Urechia, Istoria Românilor. Vol. I, p. 17.

⁴⁾ Idem p. 61.

⁵⁾ Jonquière. Istoire de l'Empire Ottoman, p. 387.

⁶⁾ Xenopol. Rășboiele Rușilor cu Turci. Vol. I, p. 166.

după ce ocupaseră Ackermanul (în August 1789) se pregăteau să atace Chilia, flota turcască se afla la gurile Dunării, la 19 Iulie; 36 vase fură bătute de contra-amiralul rus Uschakow și nu putură scăpa în parte la Sinope, de cât fugind, favorizate de întunecul nopții. Lupta nu fu decisivă, dar forțele turcesci nu se mai încercară la luptă mult timp ¹⁾).

Potemkin ocupă Cetatea Albă, în August 1790; fu ocupată apoi Chilia, la 33 Octombrie ²⁾ de generalul Gudovici.

La 1 Noembrie, Rușii intrară în Tulcea; de și era apărată de 6.000 cavalerie turcă, 400 de muscali temerari intrară în oraș și Turcii speriați, fugiră fără de a încerca să lupte.

O parte a armatei rusești trece Dunărea și se îndreaptă către Babadag, care era ocupat de un număr însemnat de Tătari. Aceștia luară fuga către Șumla, unde Marele Vizir sta nemișcat.

La 12 Noembrie, flota rusescă străbate Dunărea până la Isaccea, pe care o ocupă fără luptă; aci Rușii aflară 48 de tunuri și multe munițiuni și proviziuni de război, ca și la Tulcea.

De la Isaccea, flotila merse de organiză asediul Ismailului, după ce susținu o harță pe Dunăre cu flota turcă, care se retrase sub bătaia focului din Ismail, ale cărui fortificații erau făcute după îndemnul Domnului Moldovei, Moruzi. Orașul este luat în noaptea de 10 spre 11 Noembrie și Rușii trecură prin fierul spadei 2.700 ostași turci ai garnisoanei.

Fratele Hanului tătăresc și doi Pași pieriră cei d'întâi ³⁾).

Cu luarea Măcinului, apărat de Seraschierul Iusuf Pașa, la 19 Iulie 1791 ⁴⁾, se puse capăt celui de al patrulea război dintre Ruși și Turci, care dură de la 1784 până la 9 Ianuarie 1792.

Rusia câștigă prin tratatul de la Iași, Crimeia, își întinde hotarele până la Nistru și dobândește cetatea Ociacovului. Austria, libertatea de navigațiune și comerț pe Dunăre și Marea-Negră și pe toate mărele, fluviile, porturile, scalele și radele turcesci ⁵⁾.

Este de semnalat înființarea flotei de comerț a Munteniei pe Dunăre, în anul 1793, Noembrie 23; de și deja sub Alexandru Ipsilante, Țara avea un galion pe Dunăre. În 1793 — zice Urechia — drapelul Țării Muntenesci flutura pe tot cursul Dunării, de la Rușava la Galați, cu destul timp înainte de organizarea Lloydului Austriac ⁶⁾.

Celor două biserici creștine, din care una la Babadag (hramul Sf. Dumitru), iar cea de a doua la Cernavoda (Boazuchioi) cu hramul Sf. Niculae, Domnul Munteniei, Alexandru Moruzi, le ridică dania la 50 taleri pe an din venitul vămilor, în anul 1793 Iunie 16 ⁷⁾.

Aceste două biserici țineau de Mitropolia din Dărstorul (Silistra).

Războiul din 1806 surprinse pe Turcia cu totul nepreparată: ienicerii se revoltaseră contra Sultanului Selim, cetățile de pe malul Dunării erau ruinate și cele mai multe din ele căzuse în mâinile unor briganzi resculați ⁸⁾.

Cetățile Hotin, Ackerman, Bender și Chilia, depun armele fără nici o împotrivire. La Ismail, unde se află banda de tâlhari a lui Pehlivan, un cap de bandiț, lucrurile nu

¹⁾ Becattini, VIII, pag. 140, în *Urechia* Istoria Românilor, Vol. III, p. 315, nota 2.

²⁾ Idem.

³⁾ *Urechia*, op. cit. Vol. III, p. 323-4.

⁴⁾ *Urechia*, op. cit. Vol. III, p. 437, zice: Principele Galițin, sub comanda lui Repnin, cu 25.000 Ruși mai bălu pe Turci, la Maiu în 17, în anul 1791. Aci Rușii luară 500 de corturi, 26 tunuri, 5 stéguri, 26 bandiere și alte trofee și numeroși prizonieri. Repnin amenință Varna.

⁵⁾ Vezi acest tratat în *Urechia*, Vol. IV, p. 429-33.

⁶⁾ V. A. *Urechia*. Vol. V, p. 96 dă Hrisovul — inedit până acum pentru corăbiile Țării ce sunt a umbla pe Dunăre. A se vedea și «Comerțul».

⁷⁾ *Urechia*. Vol. VI, p. 245.

⁸⁾ N. D. Popescu. Calendarul pentru toți Români pe anul 1893, p. 94.

se petrecură așa de ușor, căci aceștia se fortificară în cetate, unde au resistat trei ani, cauzând Rușilor mari pagube ¹⁾).

Ocuparea Principatelor de Ruși, trezi pe Turcia din toropela ei, și dăde ordin de concentrarea armatei în Quadrilater. Războiul fu declarat la 12 Decembrie 1806.

Dar nici Rusia nu trimisesse la Dunăre, de cât armata de a doua mână; căci partea aleasă era concentrată pe Vistula, pentru a face față Francezilor, cari ocupaseră Polonia, iar Napoleon își stabilise quartierul la Varșovia, de unde la 1 Ianuarie 1807 adresa Sultanului Selim, o scrisoare de felicitare, pentru că a declarat războiul Rușilor ²⁾).

În Basarabia de jos, corpul generalului Maiendorf, ajunsese în primele zile ale lui Decembrie 1806, cu avant-garda comandată de generalul Zass până la Ismail, unde am văzut că se închisese Pehlivan, aianul Silistrei, cu banda de tâlhari, toți veniți din Dobrogea, cu puțin înaintea venirii Rușilor.

Nu vom urmări desele ciocniri ale lui Pehlivan cu Rușii în Basarabia de jos, vom spune numai că Rușii, prin Martie 1807, voră să atace Ismailul pe uscat și pe apă; de aceea Maiendorf își împărți armata de uscat în trei coloane: Zass la stânga, Rotthoff la dreapta și Voinof la centru, iar pe Generalul Langeron îl trimise la Chilia, ca de acolo să vină pe braț în fața Ismailului.

Încercările acestea nu reușesc, iar Langeron se gândi a ocupa Sulina și mai ales Tulcea, pe unde Pehlivan primea ajutor în oameni și provizii din Dobrogea.

Sulina, care nu dispunea de o garnisonă numeroasă, se predă fără luptă în ziua de 28 Martie.

La Tulcea însă, lucrurile nu merseară așa de lesne, căci aci Pehlivan construisese un fort puternic, care domina Dunărea și așezase în el 3.000 oameni și în oraș alte 2.000.

Langeron nu putu lua Tulcea, ci se retrase și se întări la Sulina, de unde cere forțe îndestulătoare din Odessa, pentru a merge din nou contra Tulcei.

Generalul șef Michelson, ce se afla la București, văzând întârzierea ce se punea în luarea Ismailului, veni însuși să pună capăt operațiunilor de aci și să silască pe Pehlivan, sau să se predea, sau să treacă Dunărea.

Langeron primesce și el forțe din Odessa și înaintază spre Tulcea, unde încercă să ocupe în insula Ceatalul o pozițiune în fața orașului.

El dădu ordin flotei ce venise cu el să începă bombardarea cetății Tulcea, pe când câte-va bărci canoniere se vor încerca să treacă pe sub zidurile cetății, ocupată cu răspunsul la bombardare, să urce cursul fluviului și să debarce oștire în insula Ceatalul, în partea ei apusună, care nu era păzită de Turci.

Cetatea însă își îndreptă focurile și asupra bărcilor rusești; comandantul cetății Tulcea garnisi malul drept al fluviului cu coloane dese de pușcași, cât și Bosniac-aga, locotenentul lui Pehlivan, care era instalat în insula Ceatal și care fiind vestit de împușcăturile despre Tulcea, împănase și el stânga fluviului cu pușcași.

Apucați între două focuri, Rușii au avut pierderi simțitoare, în ziua de Duminecă 21 Aprilie 1807. Cinci sute de soldați au rămas morți, mulți se înecară, 22 salupe fură scufundate, sau luate de Turci.

Langeron în urma acestei înfrîngerii se întorce la Sulina.

Pe cellalt teatru de operațiuni, pe Vistula, Rușii sufereau înfrîngerii mari și în tratatul de pace de la Tilsit, din 27 Iunie 1807, Napoleon impunea între alte condițiuni Țarului Alexandru, și pe aceea ca Rușii să evacueze Principatele.

Sosită scirea la Ismail, la 29 Iulie, Michelson înștiințază pe Aianul Pehlivan despre acesta, însărcinează pe Langeron să încheie armistițiul provizoriu cu Turcul, chemă pe Maiendorf, ce plecase la Iași să vină ași relua comanda trupelor, iar el plecă spre București. În ziua de 10 August 1807 ³⁾). Armistițiul încheiat la 24 August 1807 pe timp de șase luni.

¹⁾ N. D. Popescu. Calendarul pentru toți Românii pe anul 1893, p. 99.

²⁾ Hurmuzaki. Supl. I. Vol. II. Scrisoarea DXV, p. 372; în N. D. Popescu. Calendar pe 1894, p. 55.

³⁾ N. D. Popescu. Calendarul pentru toți Românii pe anul 1894 pag. 63 - 7.

În revolta ienicerilor din acest an, Sultanul Selim III este omorât chiar în palatul său, pe Sultanul Mustafa îl arestează Bairactar, care proclamă padişah pe Mahmud al II-lea, la 28 Ianuarie 1808 ¹⁾.

O urmare a campaniei din 1807 a fost părăsirea Bugeacului pentru totdeauna de Tătari. Mulți din ei trecură în Dobrovia ²⁾.

Generalul comandant al armatelor rusești din Principate, Michelson, este înlocuit la 21 Octombrie 1807, prin Principele Prozorowsky, care își împarte armata în mai multe corpuri: unul la Craiova (Isaiev), al doilea la București (Miloradovici), unul la Buzeu (Platov), unul împrejurul Brătei (Kamensky), un detașament la Călărași (Zass), un detașament în Basarabia de jos, împrejurul Ismailului, sub generalul Conte de Langeron și era compus din 12 batalioane de infanterie, 12 tunuri și 3 regimente de Cazaci

Langeron avea cuartierul la Frumosa.

Un detașament la gurile Dunării sub comanda Generalului Rothoff, compus din 9 batalioane infanterie, o companie de pionieri, 5 escadron de cavalerie și un Regiment de Cazaci, cu cuartierul la Chilia ³⁾.

Aceste două din urmă detașamente ne interesează mai mult în operațiunile lor.

Pehlivan își înmulți forțele și repară întăririle Ismailului, în iarna anului 1807 și în tot cursul anului 1808.

Forțele de care dispuneau Turcii în Dobrovia erau: 8000 armată regulată, și vre-o 12.000 neregulați, mai toți foști bandiți, păziau latura Dunării de la Rahova până la Tulcea. Cetatea Brăilei dispunea pe 12.000 oameni, apărați de întăriri puternice și comandați de Nazirul Ibrahim.

Se mai găseau la Isaccea 1.500 oameni comandanți de Hassan-Ali-Pașa și în sfârșit la Ismail se afla Pehlivan cu 4000 de luptători hotărâți.

Avem dar 80.000 Ruși, contra 30.000 Turci, din care majoritatea armată neregulată compusă din foști bandiți ⁴⁾. Și de o parte ca și de alta se mări în cursul anului 1808 numărul forțelor, totuși Rușii întreceau cu mult pe adeversarii lor.

Armistițiul încheiat la Slobozia în 1807, se prelungi tacit până în anul 1809. De o parte și de alta se făceau înarmări pe teatrul operațiunilor, ceea ce făcea să se intrevadă că acest armistițiu nu va aduce pace. Și în adevăr războiul se declară din nou la 13 Martie 1809.

Pe la începutul lui Aprilie, un nou corp de armată rusesc vine în Principate, sub comanda generalului Kutuzoff. Cu aceste trupe și cu corpul deja existent al lui Kamensky, Prozorowsky se decide a asedia Brăila. În acest scop construiește un pod peste Siret la Barboși, ia dispozițiunii ca trupele din Basarabia să se apropie de Galați și să ocupe terenul smârcos dintre acest oraș, care nu era păzit de Turci, și Brăila; iar armata de investire o împărți în 3 corpuri: la stânga între Brăila și Galați așază corpul generalului Essen III, la centru corpul lui Kutuzoff, care avea ca locotenent-general pe Platov și unde se instalase și cuartierul general, iar la dreapta până la Dunăre, în apropiere de gura Ialomiței, corpul locotenentului-general Sergiu Kamensky.

Forțele rusești de împresurarea Brăilei erau: 38 batalioane, 20 escadron, 10 baterii, pionieri și cazaci, în totul aproape 34.000 oameni.

Turcii nu puteau opune de cât 15.000; însă întăririle cetății îndoia numărul și valoarea luptătorilor ⁵⁾.

Nu ne vom ocupa de atacurile neisbutite ce Rușii îndreptară contra Brăilei, care după cum știm, era comandată de Nazirul Ahmet Efendi. Acestea es din cadrul subiectului.

Prozorowsky se decide a înconjura Brăila și despre partea dreaptă a Dunării, de aceea chemă de la Galați pe Generalul Zass, cu 3 batalioane și îl însărcină să treacă fluviul

¹⁾ N. D. Popescu. Calendarul pentru toți Românii pe anul 1894 p. 108 — 111 și *Jonquiere* op. cit. pag. 406.

²⁾ *Iorga*, op. cit. pag. 254 — 5.

³⁾ N. D. Popescu. Calendarul pentru toți Românii pe anul 1895 pag. 25 — 26.

⁴⁾ Idem pag. 52 — 3.

⁵⁾ N. D. Popescu. Calendarul pentru toți Românii pe anul 1896 pag. 31.

ceva mai jos de aripa stângă a corpului lui Essen, să înainteze numai până la Măcin și să-l ocupe.

În fața Brăilei se află o mare insulă, joasă, mlăștinosă, acoperită cu trestie și brăzdată de mai multe canale, când apele sunt joase, inundată peste tot în timpul apelor mari.

Acastă câmpie, spune Langeron ¹⁾, se numea Kutzephane, este insula mlăștinosă dintre brațul Dunării, numit Dunărea veche și fluviul propriu zis. Dincăce, pe malul drept al Dunării, se află orașul Măcin așezat pe o înălțime foarte ridicată. De aci începe un lanț de munți înalți ce se întinde până la Hârșova și mai departe. Până la Măcin nu se poate duce cine-va, de cât pe canalul cel foarte strâmt, care se desparte de cursul principal al fluviului, la o mică depărtare de cetatea Brăilei, în cât trecerea prin el era pe atunci expusă nu numai focului artileriei citadelei, ci și al puscilor. Acest canal lung aproape de 10 kil. ocolesce totă partea de sud a Ghecetului.

Orașul Măcin era destul de bine fortificat, în cât nu se putea lua prin surprindere, dar Rușii nu-l credeau apărat, ci mai mult că nu e ocupat.

De această credință fu animat generalul Zass, când plecă spre Măcin să facă recunoșterea și, de-î va fi posibil, chiar să-l ocupe. Cu toată îndrăsnela sa, întreprinderea nu era posibilă numai cu o mână de oameni ce i se dase.

La 17 Aprilie, Zass trecu Dunărea sub focul citadelii Brăilei, care nu-i cauză un prea mare rău, coborî rîul pe partea dreaptă, improșcat fiind într-una de tunurile inamice, debarcă în bălțace și merse până la 2 kilometri departe de Măcin. Mersul său pe o ploie torențială și printr'un noroi adânc până la genuchii, fu cât se poate de penibil, dar mai mult nu putu să înainteze, pentru că în curînd se convinse că Măcinul era apărat, și bine apărat, prin ploia de obuze ce începu să cadă. În adevăr acest oraș întărit era apărat de un brigand, de Giuge-Aga, ginerile Nazirului Brăilei și avea sub ordinele sale 800 de oameni aleși; trei sute i-ar fi fost de ajuns.

Văzîndu-se atacat cu atîta violență și într'un loc anevoios de circulat, generalul Zass, comunică printr'un curier Principelui Prozorowsky pozițiunea în care se găsea și i ceru ordin de urmare; comandantul șef îi dădu ordin să se întorcă înapoi și să lase pentru altă dată luarea Măcinului, pe care s'o îndeplinescă cu mai multă șansă de reușită.

Zass se retrase în ziua de 21 Aprilie și trece Dunărea pe malul cî stîng, fără să aibă vre-o pierdere de cât pe Prințul Galitzin, șeful de stat-major care fu rănit.

Flotila, comandată de Iakimow, tare de 22 bastimente, era așezată aproape de Brăila, pe care o bombarda neîncetat. Se trimise cinci mici bastimente pe canalul Kutzephane și pătrunse până la Măcin ²⁾.

Asediul Brăilei costă pe Ruși 200 ofițeri și 5000 soldați; acele ale Turcilor nesemnificative.

Pehlivan din Ismail avînd nevoie de bani, pentru a-și întreține ostașii, de orece de la Constantinopol nu primea nici un ajutor, nici în oameni, nici bani, se decise în Noembrie 1808 să calce casa aianului din Babadag — așa după cum era deprins în viața sa — și a-l stôrce de bani. Aianul din Babadag, pentru a se scăpa de un mosafir așa de periculos, îi dete o însemnată sumă de bani și i mai făgădui încă pe atît peste o lună.

După trecerea termenului, Pehlivan ne-primind nici un răspuns, se duse din nou la Babadag și în ziua de 10 Ianuarie 1809, taie fără nici-o vorbă capul aianului de aci, iar orașul fu dat jafului și flacărilor de către oamenii săi, pe care îi scim că în majoritate erau foști bandiți.

În lipsa lui Pehlivan din Ismail, Celebi Mustafa îi ocupă locul și când acesta se întorse de la Babadag încărcat de proviziuni și bani, garnizóna îi închise porțile cetății. Pehlivan se întorse la Babadag, se declară de aianul acestui oraș și se decise a tăia din Dobrovia orî-ce aprovizionare a Ismailului.

Lui Mustafa însă îi veni aprovizionări pe bărci pe brațul Sf. Gheorghe. Langeron pentru a forța pe Celebi Mustafa să se predea, strînge lanțul de împresurare al orașului,

¹⁾ *Hurmuzaki*, Supl. I, Vol. III, pag. 167.

²⁾ *Idem*, pag. 168

dete ordin flotilei aflată la gura Sulinii să urce cursul brațului și să ocupe Ciatalul printr'un post tare de infanterie, artilerie și cazaci. La Cartal (în fața Isaccei), Rușii construiri o redută, pe care după ce o armară bine cu tunuri, o deteră în paza a 3 batalioane și unei sotnii de cazaci de Ural, puse sub comanda Locotenentului-Colonel Stegeman. Turcii din Ismail se mărginesc a trimite numai câte-va cete de bași-buzuci, care să neli-niștască stabilirea anteposturilor rusești.

Însă dincóce de Dunăre, Pehlivan, care se stabilise în Tulcea și prin împrejurimi trece fluviul la Cartal, dar este respins. Pehlivan își îndreaptă atunci trupele la Reni, dar și aci este respins peste Dunăre de Regimentul Colonelului Abdulin.

Aceste mișcări ale lui Pehlivan în alte direcțiuni, de cât spre Ismail aveau de scop să atragă atențiunea Rușilor aiurea, și a-î împiedica să profite de împrejurările petrecute în Ismail, unde ar fi putut pune mâna pe cetate. Orî planul lui Pehlivan era de a prinde pe Mustafa, căruia să-î dea lecția ce merita și să devină iarăși apărătorul cetății. Căci la Ismail se întâmplase o revoltă; partizanii lui Pehlivan reușiră a arunca în închisóre pe Mustafa. Revolta se curmă, Celebiștii înving pe Pehlivaniști și după 24 ore de fierbere, lucrurile se liniștesc, în favórea lui Celebi Mustafa.

Incerările Rușilor rămaseră fără succes, generalul Langeron este trimes la Fălciú ca să ia comanda corpului lui Essen I retras la pensie, iar ca comandant al trupelor de investirea Ismailului fu numit generalul Voinof. Nicî Pehlivan nu mai putu pune mâna pe vechia sa comandă.

Prozorowsky își îndreaptă atențiunea în altă parte și anume să trecă Dunărea pe la Galați-Azaciú-Văcăreni. De aceia dete ordin flotilei din Sulina să urce cursul fluviului cu cele o sută și mai bine de pontóne cc lucrase și să vină la punctul ales pentru trecere. Pontónele fură aduse într'o nópte și ascunse vederii Turcilor din Văcăreni, printre sălciile din mal.

În a doua nópte, generalul Harting, însărcinat cu construirea podului, începu să înșire pontónele, să așeze traversele și platforma și până la ziuă reuși să ajungă la cel-l'alt mal, să-î lege solid capetele cu malul și să întărească ambele intrări ale podului cu fascine și redute apărate de mai multe baterii, fără ca pe înălțimile Văcărenilor să se simtă cea mai mică mișcare. Se vede că Turcii părăsiseră de mult înălțimile, fără ca Rușii să scie acesta. Podul fu terminat în nóptea de 25 spre 26 Iulie 1809.

Primul detașament rusesc, care trece Dunărea în ziua de 27 Iulie, fu acela al generalului Zass; al doilea la 28, fu detașamentul generalului Bulatov și în fine la 29 trec și trupele generalului Platov. Câte trele detașamentele se întâlnesc la 29 Iulie pe platoul Văcărenilor, de unde se îndreptară: primul spre Ciatal Ismail, al doilea spre Tulcea și al treilea spre Babadag.

Să urmărim colóna lui Zass, care acum devenise și comandantul trupelor de investirea Ismailului de pe stânga fluviului, în locul lui Voinof retras la Tecuci, fiind bolnav. După cc Zass se asigură de impresurarea cetății despre uscat, încă de la 20 Iulie, înaintă cu detașamentul său pe drepta fluviului și la 3 August ajunse în fața Ismailului, goni bandele de tâlhari ale lui Pehlivan, care jefuiau localitățile dintre Babadag, Tulcea și Ismail și completea investirea cetății și despre partea Dunării.

Colóna lui Bulatov înainta spre Tulcea; la 2 August ajungând în dreptul Isaccei se pregăti s'o bombardeze, dar aflând de la nisce Bulgari, că Turcii au părăsit-o de câte-va zile și au fugit, uni pe uscat spre Babadag și alții pe apă spre Ismail, Bulatov intră într'ensa și o ocupă milităresce. Aci găsi 7 tunuri și o mare cantitate de munițiuni și provisiuni abandonate de Turci. Isaccea era pretutindenî înconjurată de un zid înalt, prevăzut cu șanțuri adânci și în mijloc avea un castel mare de piatră, vechiú, dar în stare bună de a susține o apărare îndelungată. Acest oraș este situat pe malul drept al Dunării într'o pozițiune încântătoare; el se ridică în amfiteatru începând de la Dunăre și era pe atunci înconjurat de pădure, de grădini și de vii. Aspectul său e plăcut la vedere; despre apă e deschis¹⁾.

¹⁾ *Hurmuzaki*, Supl. I, Vol. III, fasc. I, p. 176.

La câțiva kilometri de Isaccea se află mănăstirea Căcoșul¹⁾, Rușii o ocupară pe dată și găsiră închiși în ea de frica Turcilor peste 1.200 Bulgari, pe care Rușii i-au trimis în Basarabia.

De la Isaccea, Bulatov plecă la 3 August spre Tulcea, pe care o găsi pustie, căci garnizóna fugise la Babadag. Aci Rușii găsiră 18 tunuri și o imensă cantitate de proviziuni și munițiuni. Aflând, că mai bine de 1.500 Bulgari sunt fugăriți de hașibuzuci spre Babadag, cu vitele lor, se luă după ei și ajungându-i, în loc de a-i scăpa și urmări pe prizonitori, Rușii din contră îi consideră ca prizonieri de război și îi trîniet împreună cu turmele lor în Basarabia.

La 3 August, generalul Platov ocupă Babadagul, pe care îl părăsise de curînd Pehlivan, care se retrăsese spre Hârșova. Rușii găsesc aci 10 tunuri și puține proviziuni. Babadagul situat la 40 verste de Isaccea și la 10, de marele lac Razelm, care comunică cu Marea prin trei canale. Era un oraș destul de mare, bogat și foarte comercial. În 1791, Kutuzof ocupându-l îl dărîmă, însă Turcii l-au reconstruit; acum era din nou în ruină²⁾.

Platov ajuns la Babadag își împărți cavaleria în trei; o parte o porni spre Hârșova, o parte spre Sulina și a treia spre Constanța, ca să curețe provincia de tâlharii lui Pehlivan. Infanteria și artileria o trimise spre Ismail, ca să se unescă cu colóna lui Zass, căruia i se încredinșase comanda generală a operațiunilor din jurul Ismailului.

Voinof primesce ordin să vină cu artileria la Ismail și să înconjure orașul, cu cele 12 tunuri de asediu ce avea, despre partea stîngă a fluviului, în acelaș timp Prozorowsky dă ordin căpitanului Papadopol, șeful flotei ce staționa la Sulina, să vină la Tulcea și să blocheze Ismailul. Flota Rusă puse pe gónă câteva vase turcesci, împiedică lucrătorii unui uvragiú, ce Turcii începuseră să construiască în insula Ceatal. Astfel la 6 August, Ismailul era blocat și pe apă despre partea răsăritenă.

Flota rusă de la Galați, a lui Iachimov, primesce ordin să cobóre fluviul, după ce va descheia și încheia podul de la Azaciú și să se așeze în punctul, unde Dunărea se desparte în mai multe brațe. Lucrările s'au terminat la 8 August, după ce prinse două vase de război turcesci. Flota de la Kilia urcă fluviul până la gârla Șonda.

Pentru succesul operațiunilor, se mai trimise peste Dunăre detașamentul generalului Markoff, în ajutorul lui Zass, care fu însărcinat cu comanda superioară a blocării Ismailului, iar lui Voinof, două Regimente de Infanterie. Prozorowsky trecu însuși Dunărea la 6 August, la Văcăreni. În ziua de 7 trecu în revistă trupele lui Markoff, care mergea spre Tulcea, iar la 8 August, căzu greu bolnav la pat, din care nu se mai sculă, căci muri la 9 August, ora 5 seara, la satul Protoc (?)³⁾ probabil Jijila, nu departe de Măcin. Cadavrul a fost dus în Rusia.

Zass, stabilit în Tulcea, trecu cea mai mare parte din armată în insula Ceatalul, rase toate întăririle făcute de Turci, goni dintr'însa câteva detașamente și se apucă să întindă un pod peste Dunăre, adică peste brațul Chilia, la vre-o 6 km. mai jos de Ismail. Un alt pod fu aruncat peste brațul Sulina și fic-care cap de pod îl întări cu câte o redută, armată cu 4 tunuri. Aprópe de cetate, ca la 150 metri, Zass puse să se construiască o redută, pe care o armă în grabă; Turcii o atacară la 10 August, însă Rușii, comandați de Maiorul Vasilev, o apărară cu multă bravură.

Acéstă baterie aruncă un foc omorător în oraș, la 12 August și forță pe Celebi Mustafa, să ridice stégul alb. Cetatea capitulează, iar luptătorii desarmați, fură lăsați a se duce unde vor voi.

Actul de capitulare fu scris la 13 August, Rușii găsesc în cetate 221 tunuri, 9 corăbii, armate cu tunuri mici, 21 drapele și o mare cantitate de munițiuni. Din cetate eșiră 4500 armată regulată, 2700 locuitori armați. Nesupărată de Ruși, garnizóna trece Dunărea

¹⁾ *Langeron* n'o numește, fiind-că pe atunci nu purta o denumire, de cât în urmă prin 1843.

²⁾ *Descriția lui Langeron*, op. cit., p. 176.

³⁾ *N. D. Popescu*, Calendarul pentru toți Românii, pe anul 1896, p. 55.

în Dobrovia și se îndreaptă spre Hârșova, nevătămată. Celebi Mustafa se duse la Constantinopol, unde drept răsplată energice sale apărări, fu exilat.

În locul lui Prozorovsky este numit comandant șef Prințul Bagration.

La 11 August 1809, generalul Platov, porni din Babadag spre Hârșova, ca să taie linia de comunicație a acestui oraș cu Măcinul și trimese mai multe detașamente de antigardă, până la Valul lui Traian, astfel că peste câteva zile, Cazacii începură să furnice pretutindeni împrejur și Turcii să fugă în toate părțile.

Apoi Platov, trimese detașamente suficiente care să ocupe Cernavoda, orașul deschis și părăsit de locuitori. După aceea Cazacii încep a se răspândi în cete mari de-alungul Dunării, atât pe drumul Hârșovei și al Silistrei, cât și pe al Măcinului și începură a colinda ziua și noaptea toate drumurile, ca să oprască ori-ce ajutor ar merge spre Măcin, pe uscat sau pe apă.

În ziua de 16 August, el stabili o comunicație cu Markof, care se apropiase de Măcin și așezase baterii pe marginea Dunării, atât în sus cât și în jos de oraș și începuse a se apropia de zidurile orașului. Toate aceste mișcări le terminase la 14 August. Turcii cum îl văzură că se apropie atât de mult, dădură foc malalalelor și se retraseră în întăririle castelului.

Măcinul avea un bun castel de piatră, înconjurat cu ziduri puternice și șanțuri adânci; mai avea încă și trei șalupe canoniere, trase în brațul Dunării vechi, din naintea orașului și care nu puteau înainta mai departe, fiind apele mici, dar care puteau servi de minune drept baterii flotante, contra oricăruia atac, venit despre apă sau despre Ghecet. Unul din aceste vase fu luat de dragonii și cazacii lui Markov, care îl surprinseră într-o noapte pe când Turcii dormeau. Acest vas fu dus în triumf pe canal, la Galați și dat în primirea flotei rusești.

Generalul Harting, puse să se sape în ostrovul Ghecet șanțuri de apărare cu fascine pe marginea Dunării, paralel cu orașul și le armă cu tunuri de câmp, care băteau până la castel. Aceste baterii deschid focul în ziua de 15 August și demontară trei tunuri turcești, făcând ore-care stricăciuni unui bastion și dădură foc unei mici magasi cu pulbere. Văzând pericolul în care se găsea Măcinul, Nazirul Brăilei se încercă să trimetă pe apă ajutoarele celor înconjurați, dar o baterie așezată de-alungul Dunării, doi km. mai jos de Măcin, le împiedică de a înainta și de a trece în canal, ori de a debarca în Ghecet.

Rușii strânsesă cât se putea de mult linia de înconjurare, bombardară cetatea ziua și noaptea. Bagration conducea în persoană acest asediu.

Garniziona Măcin, constrânsă de bombe ce cădeau ca grindina asupra ei, fu silită să se predea la 18 August, după 4 zile de asediu; ea fu făcută prizonieră de război și trimisă în Basarabia. Numărul luptătorilor era: 28 ofițeri și 300 de soldați; populațiunea orașului, de și fusese armată și luase parte la apărare, nu fu făcută prizonieră, ci lăsată liberă. În cetate, Rușii găsiră 13 tunuri, 500 puscă, 600 perechi pistole, 80000 cartușe și provizii îndestulătoare.

Ginge-Aga, Aianul Măcinului și ginerile Nazirului Brăilei, nu se predă, ci fugi noaptea prin bălțile Dunării, după ce subscrise capitulațiunea, și se refugiază la Hârșova. Langeron spune, că Ginge-Aga primise în mai multe rânduri bani de la Ruși, promițându-le a ataca pe Pehlivani și a da ajutor acestora la luarea Ismailului și că nu-și îndeplinise făgăduiala ¹⁾.

Luarea Măcinului costă pe Ruși numai 20 morți și răniți. Brăila fu astfel cu desăvârșire blocată și luarea sa asigurată.

Bagration adresează apoi o proclamațiune populațiunii bulgare din Dobrovia, asigură pe locuitori să stea liniștiți pe la casele lor și le garantează, că nimic din avutul lor nu va fi alina. Vorbe și promisiuni! Numai câteva zile în urma acestei proclamațiuni, Cazacii lui Platov, se năpustiră ca niște lupi flămânzi asupra pradei lor, așa și Muscalii asupra populațiunii; devastară și pustiră întreaga Dobrovia, dădură foc la o mulțime de sate, în-

¹⁾ Hurmuzaki. Supl. I, Vol. III, fasc. I, pag. 178.

destul de bogate, care ar fi putut hrăni armata năvălitoare mai multe luni; luară peste 50000 capete de vite, pe care oficerii superiori le împărțiră între ei, ca jaf de război și le trimise în Rusia ca averea lor proprie. Aceste jafuri sunt descrise de însuși Langeron.

Platov, după ce ocupă Cernavoda, împrășcie, în juru-i în toate părțile detașamente puternice, scobori spre Hârșova, pentru a se pune în legătură cu cei care înconjurau Măcinul și ajungând, în ziua de 16 August, în dreptul acestui oraș întărit (Hârșova), a doua zi îl înconjură de toate părțile și începu să sape șanțuri. În ziua de 18 August așază mai multe baterii și începe a bombarda Hârșova; Turcii răspund foarte slab, pentru că ei își păstrau muniția, pentru casuri de asalt.

În ziua de 19, Rușii deschid o nouă baterie mai în apropiere de cetățuia asediată și somară garnisona ca să se predea. Turcii consimt, dar cu condițiune de a se retrage spre Silistra cu arme și bagaje. Platov raportează lui Bagration aceste condițiuni; el nu primesce.

Hârșova este un oraș situat pe marginea Dunării, ca la vre-o 40 km. mai sus de Măcin și cam la 45 mai jos de Silistra. Două stânci enorme domină o mică esplanadă, pe care e așezat orașul, mai la nivelul Dunării. Pe una dintr'însele se află construit un castel mare de piatră în stil gotic și pe cea-laltă, care e mai puțin înaltă, se afla pe atunci un turn de piatră. Acest turn era dominat de o înălțime vecină cu orașul, pe care Rușii se grăbiră a așeza o baterie la adăpostul resturilor de întărire, construite acolo la 1773, de către Mareșalul Romantzov și rămăseseră încă în ființă. (A se vedea crochiul pozițiunii Hârșova).

Văzându-se astfel strânși din toate părțile, Turcii ne-având în cotro, se predară ca prizonieri de război, în ziua de 22 August. Un comandant, 15 oficeri, 330 soldați și 800 locuitori armați, precum și 3 mortiere și 27 tunuri, acestea fură prada de război găsită în Hârșova. De astă-dată fură considerați ca prizonieri și locuitorii și fură trimiși în Rusia. Numai bătrînii, femeile și copiii fură lăsați în pace și îngăduiți să rămână la casele lor.

Luată Hârșova, Bagration dădu ordin Divanului Țării Românești, să construiască un al doilea pod la 6 km. mai jos de Hârșova, în dreptul gurei Ialomiței. Rușii își strămutară centrul aprovizionării lor de la Buzău la Slobozia, ca astfel să fie la egală distanță, între Brăila și Silistra, unde comanda un cap de bandiți de temut, Elik-Oglu.

Bagration, după ce lăsa la Hârșova o garnisonă îndestulătoare, cum și cea mai mare parte din echipagele sale, își împărți armata de care dispunea, în trei detașamente și porni către Constanța. Aceste trei colone au fost încredințate: prima generalului Markov. a doua generalului Sergiū Kamensky și a treia generalului Platov. Acesta din urmă compusă mai numai din Cazaci, merse mai iute ca toate și ajunse în dreptul Constanței în ziua de 30 August. Cum o zări, Comandantul garnisunei trimise parlamentari și propuse Rușilor predarea orașului cu întărire, arme și proviziuni și îi ceru în schimb numai voia de a se retrage în interiorul Bulgariei, împreună cu cei 2000 briganzi ai săi. Platov primi propunerea, cu condițiune ca aianul Constanței și cu briganzii săi să făgăduiască a nu mai lupta contra Rușilor, timp de un an. Turcii primesc și se retrag din Constanța spre Varna.

Constanța, pe atunci ocupa numai stânca care înaintază în mare și forma o peninsulă, care se ținea de uscat — ca și acum — numai printr'o limbă de pământ lată de vre-o 200 metri. (Este gâtul din piața Independența, de la Hotel Terasă, până la podul drumului de fier).

Ea avea așezată pe limba de pământ o fortăreță înconjurată de un zid tare și de un șanț larg, iar în colo nici castel, nici fort, nici un turn, nimic care s'o apere cu eficacitate despre uscat, de tunurile inamice. După ce se retraseră cei 2000 briganzi, Rușii dădură foc fortăreței și întregului oraș, dărîmară și risipiră ce mai rămăsese în viață, și după ce jefuiră pe locuitori și îi lăsară fără adăposturi, fără bucate, fără nimic, îi năpustiră în voia sorței, șiși urmară drumul, fără să lase vre-o garnisonă, ne-având trupe îndestulătoare. Când sosi colona de aprovizionare, care însoția armata, găsi Constanța pustie; iar colona lui Platov, în dimineața de 31 August părăsise orașul, pentru a se îndrepta spre Bazargic.

Bagration, care se oprise la Carasu (Medgidia) și care avea nevoie ca trupele sale să nu se risipescă pe o întindere prea mare, trimise ordin lui Platov să se îndrepte către

Silistra. Platov, care ocupase împrejurimile Bazargicului și băgase spaima în Turci, până la Varna se înapoie către Silistra și ocupă satul Kiuciuk-Kainardgi, pe drumul Silistra-Șumla și vestit prin tratatul încheiat aci, în 1774.

Markov, după luarea Măcinului, cutreieră Dobrovia în lung și lat, puse mâna fără luptă pe toate satele dintre Dunăre și Mare și ajunse până la malul Mării mai sus de Constanța, fără să întâmpine cea mai mică rezistență. El primesce ordin de la Bagration să se îndrepte către Cuzgun și Silistra. Mult regretă Markov, că nu putu să prădeze satele bogate de pescari de pe malul Mării, totuși trimise spre Galați peste 3000 Bulgari și Lipoveni, iar pe cei rămași liberi în Dobrovia îi puse pe gonă, le confiscă avutul pe sarma tesaurului Imperial și însărcină pe un grec anume Komeli, consilier de Stat și funcționar la Ministerul afacerilor străine din St. Petersburg, cu strângerea tuturor produselor de pe câmp și cu depunerea lor în magazinele Împărătesci. Komeli se instalează la Cuzgun, aduse din Țara Românească locuitori luați de belic, care îi secerară și îi treierară bucatele fără plată, iar când fu la depunerea lor în magazine, intrară în punga lui Komeli, Markov, Platov și alți generali, cari jefuiau fără muștrare de cuget aceia ce crușase bandiții lui Pehlivan și alții ca ei.

Bagration aflând de această hoție pe față voi să deschidă o anchetă, dar Bezac, care își băgase și el mâinile până în cote la acest furtișag, stăruia a face lucrurile mușama.

La 9 Septembrie, Rușii ocupă Derwentul și la 10 înaintară până la aproape 4 kilometri de Silistra.

Kamensky ocupat cu distrugerea și jefuirea orașelor, scăpate de colonele precedente, sau mai bine completase aceia ce nu putură face ele, primesce ordin a se îndrepta cât mai iute spre Constanța.

Kamensky de teamă ca cele 17 bastimente turcești aflate pe Mare să nu debarce la Constanța trupe, ceru ajutor lui Bagration, iar acesta îi răspunse că nu-i trimite ajutoare, ci să vină cu trupele de care dispunea. Ajungând la Constanța o găsi jefuită și pustie de predecesorii săi; el dete o raită pe la Mangalia, care scăpase tefără până acum și numai după ce o prefăcu în ruină, numai atunci se îndreptă către Silistra și ocupă partea de apus și miază-zi a cetății.

Cercul de învestire al Silistrei era complet în prima jumătate a lui Septembrie 1809.

Pehlivan, fostul aian al Ismailului, pierzând oricând speranță de recăpătarea comenției, se retrăsese treptat cu invazia Rușilor în cadrilaterul bulgar, unde Marele vizir îl însărcinază cu un corp de armată, să facă încercare de a pătrunde în Silistra, ca să dea ajutor garnisonii cetății.

La 20 Septembrie, după ce trecuse pe la Turtucaia nesupărat de Ruși, Pehlivan ajunse la Popina, 40 kilometri departe de Silistra și la 21 se apropie și mai mult de cetate, unde făcu o mișcare spre dreapta armatei lui Platov, printr-o recunoștere executată chiar de dânsul și de locotenentul său Mahmud Tiranul, în fruntea a vre-o 4000 călăreți. La 23, Rușii îi resping până în lagărul turcesc, așezat cam la 20 kilometri înapoi, le omorî aproape 1000 oameni, puseră mâna pe 108 prizonieri, între care și pe Mahmud și 38 ofițeri.

Turcii din Silistra nu sciau de afacerea lui Pehlivan, și pe dată ce aflară, făcură o nouă eșire, la 26 Septembrie, însă fără reușită.

La 27, Bagration se hotărî să ia dispozițiuni pentru bombardarea Silistrei; pentru acest scop trimise în insula Chiciu, din dreptul Călărașilor, care e înconjurată de apele Dunării și ale Borci, pe generalul major Prințul de Meclemburg-Strelitz, cu dragonii săi și șase tunuri. Așază în împrejurimile Călărașilor și pe marginele Borci în bateriile construite la 1807, tunuri mari de asediu și la 1 Octombrie 1809 începu a bomba Silistra.

Acest bombardament nu produse, din cauza depărtării până la cetate, nici un rău Turcilor și nu strică de cât câte-va mori din prejurul orașului.

Rușii se află puțin în fața Silistrei și mai aveau în spatele lor pe Pehlivan, de care nu puțin se temeau, de aceia Bagration dete ordin lui Zass, care sta prin Dobrovia fără nici un scop și lui Kamensky, care păzia litoralul Mării, între Constanța, Mangalia și Căvarna, să se îndrepte către Silistra.

La 3 Octombrie, Markov puse să se construiască în dreptul său o redută, care este atacată cu lăută furia de Turci și numai grație bravurii Colonelului Papadopol, Turcii sunt respinși cu pierderi de 500 morți. Rușii auvură și ei 200 morți, după mărturisirile lui Langeron ¹⁾.

În acest timp, Turcii se concentrau mereu la Popina și se înmulțiau prin ajutoare ce veneau zilnic de la Rusciuc. La 9 Octombrie, Rușii aflară că Turcii de la Popina au început să se misce spre Caracli și Tataria, pentru ca să pună între două focuri trupele lui Platov, departe numai de vre-o 8 km. și ale lui Bagration, care se aflau numai la o depărtare de 15 km. Pehlivan se apropiase la opt km. de Silistra, cu 20.000 luptători de toate armele, regulați și neregulați. El se afla la Tataria, unde se întărise.

Tataria — zice Langeron — este situat pe o câmpie, ce se întinde de-a lungul Dunării de la Silistra în sus și e situat la o depărtare de 1½ verstă de fluviu. Acesta câmpie lungă cam de 20—25 verste, nu e mai largă de cât de 1—2 verste și între Tataria și Aidemir, situat cam la 2 verste mai jos, se află câte-va bălăcuri.

Cam la 2 verste de la Dunăre, această câmpie este mărginită de munți, care domină malul și sunt cam repezi. Dăul dintre râulețul Calipetro și Tataria, și care se numește al Aidemirului (dăul pe care sunt așezate forturile Medgidie-Tabia și Kiuciuc-Mustafa-Tabia de azi, iar nu Arab-Tabia, după cum afirmă D-nul N. D. Popescu în calendarul pe 1897 pag. 22), este prea înalt și acoperit cu mărăcinii; o vale riposă mărginește dăul la stânga, paralel cu Dunărea (este valea Calipetrovo), iar dincolo de acea vale se află un dăl acoperit iarăși cu mărăcinii foarte deși și cu pădure. (Este dăul pe care s'au construit mai în urmă forturile Ordu-Tabia, Arab-Tabia și Ilan-Tabia. A se vedea crochiul frontierei noastre dintre Silistra și Almaliu). El este mai eșit afară ca cel-lalt și are înaintea sa două văi largi, din care una e continuarea celei descrise mai sus și alta se îndreptă perpendicular pe Dunăre (probabil una din văile Iasi-Tepe-Ceair sau Regederesi-Ceair. A se vedea crochiul No. 1).

Aceste văi sunt foarte adânci și se termină printr'un lac mare, ce se găsește la spatele dăului Tatariei.

Acest dăl se ridică în formă de amfiteatru; la piciorul său a construit Pehlivan într'o noapte un șanț care adăpostea și salul. El mai făcu și o redută d'asupra dăului, de care am vorbit mai sus.

Pehlivan dispunea de 17-18.000 oameni cu 18 tunuri și aștepta pe Muclar Pașa, fiul lui Ali-Pașa din Ianina, care-i aducea 4—5.000 arnăuți.

O încercare de eșire a trupelor din Silistra în legătură cu cele ale lui Pehlivan, avu loc la 9 Octombrie, dar fără nici un succes.

La 10 Octombrie, Rușii suferă o înfrângere, pe cât de rușinosă pe atât de păgubitoare, care de și trecută foarte repede în descrierea lui Langeron, reiese din alte scrieri contemporane demne de totă încrederea ²⁾.

Rușii care pierd 2000 oameni se retrag în dosul dăului de la Kalipetrovo, iar Pehlivan ocupând pozițiuni mai în apropiere de Silistra, le întări și aștepta sosirea Marelui Vizir, care îi promisese printr'un curier special, că va sosi în foarte scurt timp în fruntea a 30.000 oameni.

De și Bagration primise ordin de la St. Petersburg să-și mențină pozițiunile ocupate în Dobrovia, într'un consiliu ținut la 13 Octombrie, decise din cauza asprimei timpului și îngreunarea mijloacelor de comunicație — drumurile fiind desfundate — să treacă în Muntenia, pentru a ocupa cartiere de iarnă și să mențină paza numai a podului de la Hârșova, iar Turcilor să le cêră un armistițiu pentru timpul iernei.

Până la punerea în executare a acestui plan, Bagration mai era decis să se oprêscă înapoia valurilor lui Traian și aci să dea o bătălie decisivă Marelui Vizir, în casul când,

¹⁾ *Hurmuzaki*, Supl. I. vol. III fasc. I. pag. 210.

²⁾ *Hurmuzaki*, op. cit. Vol. I. Supl. II pag. 555 și Istoria Daciei de *Fotino*, trad. Șion Vol, II p. 264, în N. D. Popescu, Calendar pe anul 1897 pag. 22—23

acesta ar veni să-l atace. Se mai ascepta dintr'o zi într'alta, ca generalul Essen să pună mâna pe Brăila, pe care, credea Rușii, o va constrânge prin fómc.

La 14 Octombrie 1809, Rușii se pun în mișcare spre Hârșova. Turcii fac o nouă eșire în direcția Turtucaiei, unde se afla corpul lui Platov, dar sunt respinși.

Greutățile întâmpinate de Ruși în retragerea lor spre Hârșova fură mari, drumurile desfundate, localitățile părăsite.

Dacă Bagration ar fi așezat aproape de Silistra — zice Langeron — podul de la Hârșova, trupele ar fi putut trece mai repede în Muntenia, așa că la 16 Octombrie am fi putut lua cartierele de iarnă, iar trupele nu ar mai fi fost supuse la osteneli.

Dar se vede, că Langeron uitase, că o zi mai înainte, tot el aprobase părerea lui Bagration, ca să se retragă spre Hârșova, pentru ca eventual să ocupe poziție pe valul lui Traian, în cazul când ar fi atacați de Marele Vizir.

La 14 Octombrie, Bagration trimise regimentul de Slusselburg în insula Chiciu, ca să protegă retragerea tunurilor de asediū spre Călărași. La 9 ore seara, Langeron retrase toate tunurile, puse să se distrugă lucrările, să se astupe șanțurile și la 12 ore noaptea, infanteria de câmp și cavaleria pleacă spre Hârșova; iar artileria de cetate rămase până despre ziuă pe partea stângă a Dunării, pe care n'o părăsise.

După ce merse aproape vre-o 40 km. fără să se oprească, Bagration poposi trupele sale în dreptul satului Oltina, Platov bivacă la 18 km. mai la vale.

Despre ziuă artileria de cetate porni de la Călărași spre Râmnic.

Turcii, care nu sciau de retragerea Rușilor, a doua zi dimineața trimiseră câte-va iscode, ca să afle situațiunea inamicului și rămaseră foarte uimiți găsind câmpiile goale de Ruși. Abia când apucară să cerceteze ostrovul din față, dădură peste un convoi de care pline cu răniți, care nu apucase să treacă Dunărea și să grăbiră să-l atace, dar fură respinși de focul artileriei flotei, care proteja retragerea convoiului, ce pierdu numai câte-va care.

Rușii merseră spre Rașova, unde au ajuns la 18 și au rămas până la 19 Octombrie, iar la 20 se opresc la Cernavoda, în urma valurilor lui Traian, ocupă înălțimea ce domină orașul, care pe atunci era un sat miserabil, dincolo de râulețul mlăștinos Carasu, peste care Rușii au aruncat un pod de lemn.

Platov ocupă valul lui Traian și așază în diferite puncte posturi înaintate, iar Zass, care abia acum ajunsese trupele lui Bagration, ocupă poziție la Carasu (Medgidia) din centrul valului. Kamensky, cu toate că era așteptat să ia în pază podul de trecere de la Hârșova, ocupă Constanța și stete aci mai multe săptămâni.

Posițiunea ocupată de Ruși nu era rea, având valurile lui Traian în față, iar în spate baltă Carasu, ce se ținea lanț de la Cernavoda până la Murfatlar, aproape. Zass era tăbărit la o distanță cam la 20 km. de Cernavoda, pe o înălțime ce descinde în pantă dulce spre baltă Carasu (probabil Medgidia) și avea înaintea lui un pod lung și strâmt, prin care inamicul n'ar fi cutezat să se strecore. Distanța dintre Cernavoda și Constanța, lungă de vre-o 60 km., era ocupată de 23,000 oameni cu 130 tunuri.

Turcii nu făcuseră nici o urmărire, fu numai vorba a trimite pe aianul Silistrei, Elik-Oglu, care făcuse o primire rece Mareșului Vizir și lui Pehlivan, să-l trimetă cu 20,000 călăreți în urmărirea Rușilor, până la Hârșova; dar Pehlivan știind că inamicul este apărat înapoia valului lui Traian, înduplecă pe Marele Vizir a nu expune armata la oboseală zadarnică.

La 18 Octombrie, Platov puse să distrugă Cuzgunul, reședința lui Pehlivan și nu lăsă în picioare nici o casă, fără numai gîmă, ca să arate Turcilor, că și Rușii respectau templele religiunii lor, astfel că Pehlivan nu găsi când veni acolo din marea sa palat și din frumoasele lui sate, nimic alt de cât un mușor de cenușă.

Oare Pehlivan ar fi făcut mai bine, dacă ar fi intrat în Rusia? zice Langeron.

De la 20 Octombrie timpul se înăspri mai rău, frigul se făcu foarte simțitor, și cu toate că nu îngheță, pe la 1-iulie Noiembrie începu să cadă o zăpadă atât de mare, în cât drumurile deveniră cu totul nepracticabile și viața în corturi cu totul imposibilă. Pe

lângă aceste, proviziunile și nutrețul începuseră să se împuțineze și oamenii și caii începuseră să sufere în mod oribil. Din cauza zăpezii celei mari, care cădea într'una fără a îngheța, căci nu dăse gerul, și a neprecurmatelor strapațuri, drumurile care nu erau șoseuite (pe atunci nu era nici pomenelă de șosea), se desfundară și convoiurile soseau cu multă greutate. Din această cauză vitele de povară luate de belic din țările Române, cădeau pe drumuri cu totul obosite și murcau cu sutele, atât de oboselă, cât și de molima ce se încinsese în ele, din cauza cadavrelor neîngropate.

Acum se convinse Bragration de enorma greșală ce făcuse, lăsând pe Cazaci în trecerea lor spre S. să pustiască Dobrovia, căci parte din locuitorii ce scăpasera de faptul năvălirilor, emigrasera cu averi și vite în Bulgaria.

Reaua stare în care se aflau Rușii îndemnă pe Bragration să ordone deșertarea Dobrogiei și să treacă Dunărea, ceea ce se și făcu, căci la 14 Noembrie Rușii părăsesc valul lui Traian, iar la 15 se aflau la Hârșova.

În ajunul trecerii, un vânt violent rupse podul, așa că trecerea fixată pentru 14 Noembrie, devine imposibilă. Abia după două săptămâni de muncă pe vreme de iarnă, podul putu fi reparat, așa că tocmai la 21 Decembrie, Bragration putu să-și strecore armata pe țărmul stâng. Langeron, lăsat cu paza podului, nu putu pleca din Hârșova de cât la 4 Ianuarie 1810, după ce veni Kamensky din Constanța.

Norocul fu pentru Ruși capitularea Brăilei în 21 Octombrie 1809, ca să mai acopere puțin nesuccesele ce avură în acest an. Generalul Kamensky este înlocuit la apărarea podului de la Hârșova prin generalul Țițirew, fost comandant al pieții la București, Zass înlocuiește ca comandant al corpului de armată de la București, pe Miloradovici; iar în locul lui Bragration ca comandant șef fu numit la 12 Martie 1809, Contele Nicolae Mihailovici Kamensky, frate mai mic al lui Sergiū, dar mai mare în grad, căci era general de corp, pe când Sergiū, general de divizie. Platov, care era mai vechiū fu trimes la Don.

Iată care era situațiunea armatei rusești din Dobrovia la sfârșitul campaniei din 1809:

Sergiū Kamensky se afla la Hârșova și avea 15 batalioane: 6 la Hârșova, 2 la Măcin, 4 la Cernavoda și 3 la pod.

Flotila era împărțită: 26 bastimente la Sulina, 6 la Kilia (aci mai erau și 2 batalioane de rezervă), 5 la Isaccea, 5 la Ismail (cu 5 batalioane de rezervă), 12 la Măcin, 22 la Galați, 26 la Hârșova, 13 la Brăila.

Forțele rusești, cari trebuiau să opereze în Dobrovia în campania din 1810, erau: Corpul locotenantului-general Conte de Langeron la Obilești, compus din 4 regimente de infanterie, două batalioane de vânători, două de dragoni, două de Cazaci, șase batalioane de rezervă, 12 tunuri de 12, tot atâtea tunuri câmp și cinci companii de asediū; în total 18 batalioane, 10 escadrone, 2 regimente de cazaci, 46 tunuri, fără a socoti artileria de asediū. Acest corp avea însărcinarea a supraveghia și apoi a bombarda Silistra, de pe malul stâng al Dunării.

Corpul Locotenantului-general Conte Sergiū Kamensky I, la Hârșova și era compus din: 8 regimente de infanterie, trei batalioane de vânători, un regiment de Ulani, unul de Dragoni, unul de Grenadieri, 4 de Cazaci, 6 tunuri de 12 și două baterii de artilerie călărășă cu câte 12 tunuri; în total 24 batalioane, 15 escadrone, 4 regimente de Cazaci, 54 tunuri. Acest corp avea însărcinarea de-a păzi podul de peste Dunăre și de a apăra valurile lui Traian.

Aceste două corpuri serviau mai mult ca trupe de pază, marelui armate puse sub ordinele directe ale lui Niculae Kamensky, generalul șef, care de o cam dată își stabili cuartierul la Slobozia și care avea adevărata misiune a opera în Dobrovia contra armatei turcești. Marea armată se compunea dintr'o avant-gardă și 4 corpuri:

Avant-gardă sub ordinele generalului Uvarof fu compusă din: 5 escadrone de huzari, 7 regimente de Cazaci, un batalion de vânători călări și două baterii de artilerie călărășă. Mai era alipit și detașamentul generalului Kulniev, compus din: 3 regimente de Cazaci, un batalion de vânători și o baterie călărășă cu 6 tunuri. Totalul avant-gardei era: 4 batalioane, 5 escadrone, 11 regimente de Cazaci și 30 tunuri.

Corpul I, sub ordinele locotenentului-general Markov, compus din : 2 regimente de infanterie, 2 regimente de dragoni, 2 de grenadierî şi 2 baterii de artilerie călărăţă, cu 12 tunuri şi 16 de câmp; adică în total 8 batalioane, 10 escadrone şi 28 tunuri.

Corpul II-lea, sub ordinele locotenentului-general Essen III-lea se compunea din : 4 regimente de infanterie, 2 de dragoni, 2 de cazaci, două batalioane de vânători călări cu 12 tunuri şi 16 tunuri de câmp; adică în total : 8 batalioane, 10 escadrone şi 28 tunuri.

Corpul III-lea, comandat de locotenentul-general Raievsky era compus: din 4 regimente de infanterie, 2 de dragoni, 2 de cazaci, două batalioane de vânători, 2 baterii de artilerie călărăţă cu 12 tunuri, plus 12 tunuri de câmp. În total : 8 batalioane, 10 escadrone şi 24 tunuri.

Corpul IV comandat de locotenentul-general Lewis, era compus din : 4 regimente de infanterie, unul de dragoni, unul de huzari, unul de grenadierî, un batalion de vânători călări, 4 regimente de cazaci, 12 tunuri de 12, alte 12 de artilerie călărăţă şi 16 de câmp; în total : 8 batalioane, 15 escadrone şi 40 tunuri.

În fine rezerva sub ordinele locotenentului-general Olsuflew şi se compunea din : 23 batalioane de rezervă, un batalion de garnisonă, 3 regimente de Cazaci, 34 tunuri, plus flota.

Totalul marelui armate era : 36 batalioane, 50 escadrone, 11 regimente de Cazaci, 24 tunuri de 12, artileria călărăţă 66 tunuri şi 60 tunuri de câmp (150 tunuri).

Ruşii au avut în această campanie 125.000 oameni. Nică o dată — zice Langeron — n'au înarmat Ruşii atâtea forţe contra Turcilor.

Campania din 1810 începu la 15 Aprilie, printr'un serviciu divin oficiat în tabăra de la Obileşti. Aprovizionările însă mergeau greu, din cauza desfundării drumurilor şi umflării râurilor de ploie; din această cauză se amână trecerea armatei peste Dunăre în luna Mai.

Elik-Oglu din Silistra, trimise comandantului şef al armatei ruseşti la Slobozia, o scrisoare prin care îl felicită de comanda ce-î se încredinţase şi îl rugă să nu atace Silistra, căci şi Elik nu are gând a face vre-un rău Ruşilor, ci să se îndrepte contra Marelui Vizir la Şumla. Kamensky primesce deputaţiunea turcă şi răspunde printr'o scrisoare, cât se poate de echivocă asupra planurilor Ruşilor relative la Silistra. Scrisoare fu încredinţată delegaţilor turci, care sunt conduşi înapoi la Silistra, însoţiţi de căpitanul de vânători Vorontzov, care cunoscuse limba turcă. El avu ast-fel ocazia să viziteze oraşul şi să raporteze la întorcere, că nu era apărat de un număr mare de oştire.

O recunoaştere îndreptată în direcţiunea Varnei, şi condusă de generalii Voinof, Anselin şi Prinţul Dolgoruky, nu avu alt rezultat de cât, că Anselin pătrunse până la Cavarna şi făcu câţi-va prizonieri.

La 3 Mai 1810, Marea Armată de la Slobozia se puse în marş spre Hârşova şi la 5 Mai trecu fluviul peste podul construit în anul trecut, iar seara bivouacă pe platoul ce domină oraşul, unde deja de mai înainte se afla tăbăruit corpul generalului Sergiū.

Podul de peste Dunăre, care fusese stricat de furtună la începutul iernei, fusese întins din nou şi legat bine, şlep de şlep prin otgone grose de cânepă şi lanţuri de fer, ast-fel că putuse rezista tuturor furtunelor ce bătuseră în cursul iernei, cum şi gerurilor cumplite, care transformaseră apele fluviului într'un mare sloi de gheaţă, ba încă şi isbiturilor sloilor ce începură să curgă primă-vara la topitul gheţurilor. Numai când se în-primăvăară, desgheţul şi apele mari din primele zile ale primă-verii aruncaseră încetul cu încetul umpluturile de pământ ale şoselei din ambele capete ale podului, luaseră şoseaua cu totul pe distanţă de mai mulţi metri şi formară în locul ei nişte băltacuri adânci şi impracticabile. Aceste stricăciuni, de şi mari, fură iute reparate de colonelul Berlie, ajutat de maiorul de pontonier Magnenco. El puse să se arunce în băltace fascine de nule umplute cu pietre; peste fascine aruncară nulele verzi de salcie, peste nulele, bolovanii de pietre şi în fine pământ, pe care puse să-l bată bine cu maiul.

Apoi aşternu pietriş şi nisip şi ast-fel reuşi, ca în câte-va zile să formeze o şosea rezistentă, pe care trecu întreaga armată cu tunuri, convoiuri de aprovizionare şi mu-niţiuni, fără ca acca şosea să se mai strice.

La 17 Maiu, armata înainteză de la Hârşova până la valul lui Traian, unde se întâlni; iar la 19, generalul-şef dădu ordin fratelui său să plece împreună cu corpul lui şi cu al generalului Markov, în direcţiunea Bazargicului şi Varnei şi să ocupe mai întâiu satul Betirkiu (cred că Bekter), localitate ce era aşezată cam la vre-o 30 kilometri spre Sud de valul lui Traian. Satul nefind apărat de Turci, Sergiu îl ocupă la 20 Maiu, iar a doua dimineţă se îndreptă, dar încet şi cu toate măsurile de pază, spre Bazargic, unde sosese la 21 Maiu.

La 18 Maiu, comandantul-şef, după ce lasă la Hârşova şi pe valul lui Traian câte-va detaşamente, porni cu marea armată spre Silistra. El nu urmă drumul din drépta Dunării, temându-se de revărsăturile fluviului, ci se îndreptă pe drumul ce trece prin Cuzgun, spre Kainardgi şi Şumla.

Drumul acesta era foarte rău, gloduros, noroios, foarte accidentat, strîmt, în fine aproape impracticabil; cu toate acestea, armata rusă deprinsă cu oboselile mari, învinse toate dificultăţile şi la 21 Maiu se găsi la 6 kilometri mai jos de Silistra (probabil la Ostrov şi satele învecinate). La 22 Maiu vine şi comandantul-şef, care după ce-şi întâlni bine poziţiunea (probabil pe delurile de la Sud-Vestul Ostrovului), luă dispoziţiuni de a face o recunoscere spre Silistra şi plecă el însuşi către cetate, într-o trăsură trasă de doi cai precedat de o numerosă avant-gardă de cavalerie.

«Acastă recunoscere — zice Langeron ¹⁾ — nu era de fel necesară, pentru că tot ce privea asediul acestei cetăţi, era cunoscut până la cele din urmă detalii; cu toate acestea, voiu spune ceva despre ea, deşi nu merită să mă ocup de dînsa, numai pentru a zugrăvi în culori cât se poate de vii, mirarea tuturor acelor ce nu cunoscea slăbiciunea lui Kamensky.

«El plecă într-o droşcă în fruntea a două regimente de vînători călări, a o mulţime de cazaci şi a unei negure de voluntari şi de oficeri de ordonanţă. În acest scop trecu şi eu Dunărea de la Călăraşi, unde sosisem de mai multe zile, şi mă apropiaiu de cetate împreună cu generali Harting, Resvory şi Papadopulo, ca să vedem unde trebuia să ne aşezăm redutele noastre, la o depărtare de 300 stînjeni.

«Nici un turc nu ieşi din cetate şi nu găsirăm în drumul nostru pe nimeni, fără numai pe un turc bătrîn, care 'şi cultiva via (decî viile de la Ostrov erau în 1810). De odată văzurăm, că la o verstă în urma noastră era o mare mişcare în trupele şi lumea care înconjura pe Kamensky şi care nu-l părăsi. Mirat de această mişcare, de care nu puteam să-mi dau seama, căci nu-i ghiciam cauza, mă apropiaiu de conte: îl găsi palid, coprins de spaimă mare şi în acelaşi timp în prada unei furii cu anevioie de descris, care era pe atât de ridicolă, pe cât era lipsită de motiv.

«Se restea la totă lumea, certa pe toţi, maltrata pe orî-cine se apropia de dînsul, şi adresa cuvinte grosolane respectabilului general Paul Hovaitzky, pentru că cazacii săi nu înaintau prea repede. În fine, îl văzu refugiindu-se cu droşca sa într'un carcă de vînători. Îl întreba de cauza acestui sgomot şi el îmi răspunse: — Cum? nu ştii că cavaleria turcă a ieşit din cetate? Nu vrea să am o bătălie în astă dimineţă.

«Unul din voluntari, nu ştiu care, a văzut sau a crezut că vede 4 sau 5 cavaleri Turci, cari s'ar fi arătat pe o înălţime şi acest june Petersburgez a luat pe acei 4 sau 5 Turci drept o armată.

«Îl asigura pe conte, că n'a ieşit din cetate un singur om şi că chiar dacă 10.000 ar fi venit să ne atace, cu forţele de care dispunem noi, puteam să-i batem, mai ales că aveam mai mult de 50.000 apărători la 4 verste. El îmi răspunse: — Chiar așa să fie, cî nu vrea luptă azi. Renunţă a-şi termina recunoşterea şi se reînturnă în tabără, mergînd tot în mijlocul careului său, ca cum ar fi fost înconjurat de inamici.

«Acastă scenă e cu anevioe de crezut şi totuşi este adevărată; sunt martori 20 de generali, precum şi 4-5000 soldaţi. Prin nimic nu se poate descri uimirea ce ne cauză.

¹⁾ *Hurmuzaki*. Supl. I. Vol. III. Fasc. I, p. 236—237.

Fie-care se uita la vecinul său și în ochii fie-căruia se citea explicațiunea acestui fenomen. Creaturile Contelui, roșiaș.

«Acest mic episod din viața sa militară, îl desconsideră în mod absolut în ochii tuturor și ne făcu să aflăm accia ce nimeni n'ar fi putut crede».

Înainte d'a asedia Silistra, Kamensky dă ordin generalului Zass de la Copăcenii, să încerce a arunca un pod între Oltenița și Turtucaia, să treacă o divizie pe dreapta fluviului și să coopereze la asediul, tăind comunicația forțelor ce Turcii ar voi să trimetă din Rusciuc.

Luî Langeron îi ordonă să treacă grosul trupelor sale și artileria de asediul în insula din fața Călărașilor și să se instaleze în uvrage puternice, din care să bată cetatea Silistra, iar el cu o divizie să treacă cu bastimentele în dreapta fluviului și să ocupe malul în partea de răsărit a Silistrei, pe drumul Silistra-Hârșova (probabil de la Ostrov în jos); pod să nu facă în această parte, de temă a nu fi sfârșit de artileria cetății.

Langeron trecu Borcea în dreptul Ostrovului, ocupă insula cea mare din dreptul acestui orașel (probabil Ostrovul vechi sau Tilchia) și cele două ostrăve din dreptul Silistrei (Pastramagiul și Hopa), unde stabili tunurile de asediul, le întări bine cu șanțuri și lăsa aci și la Călărași o divizie sub comanda generalului Stetter, care respinse peste câte-va zile un detașament turcesc, ce voia să stabilească în dreptul Ostrovului cel mare, pe malul drept al fluviului, o redută, care ar fi făcut mult rău Rușilor.

Langeron trecu Dunărea la Ostrov, ocupă orașul și împrejurimile sale și așază printre vii în baterie cele 36 de tunuri de 12 ce avea, ca cu ele să bată forturile de la Arab-Tabia și Medgidie-Tabia. Toate aceste mișcări și întăriri, fură executate noaptea la adăpostul sălciilor, fără ca Turcii din Silistra să afle, căci putea ar fi făcut ieșiri cari ar fi întârziat lucrările. Când Kamensky sosi la Ostrov, Langeron era de trei zile instalat aci, iar comunicația cu țermul stâng se făcea pe un pod stătător peste Borcea, la Socariciu; prin baltă se construise o șosea, iar Dunărea se trecea cu bastimentele flotei.

Zass cu mare greutate, abia putu trece o divizie pe malul stâng al fluviului, mai jos de Turtucaia, dar cu șlepurile, nu pe pod, pe care nu'l putu construi din cauza bombardamentului Turcilor din Turtucaia, care căzu după cât-va timp.

Langeron, după ce primi în ajutor corpul lui Raiewsky, înconjură Silistra la 23 Maiu. Patru colone, comandate de Raiewsky, care avea sub ordinele sale pe generali Bakmentiev, Prințul Mih. Viazemsky, Papadopol și Hamper, plecară din patru puncte deosebite și se îndreptară asupra cetății, pe care o investiră complet. Trei din colone nu întâmpinară nici o rezistență; aceia a lui Viazemsky avu o mică ciocnire cu Turcii în nisec grădinării din apropierea Silistrei; Ruși pierd 50 oameni; Turcii s'au luptat molalec, căci de ar fi fost mai energici, ar fi repurtat o victorie ca aceia pe care Pehlivan o avusese în anul trecut, în același loc.

Comandantul-șef rămăsese la 6 kilom. înapoi, generalul Levis lua pozițiune pe drumul Rasgradului, Zass pe al Rusciucului și Uvarof cu Cazaci, pe al Șumlei.

Forțele rusești împrejurul Silistrei erau de 20.000 oameni; el le împărți în două corpuri și 7 detașamente, ast-fel: M. Viazemsky, la Sudul cetății despre Dunăre; spre stânga până la drumul ce mergea la Hârșova, lângă el de la drumul Hârșovei până în al Șumlei, Papadopol; Hampel cu spatele spre drumul Șumlei. Aceste colone forma un corp, sub ordinele lui Langeron, care își stabilise cuartierul la mijloc, între drumul Hârșovei și al Șumlei. Venea apoi Bekmetiev, între drumul Șumlei și al Rasgradului; contele Paul Strogonof, între drumul Rasgradului și cel al Turtucaiei și în fine Crușov pe câmpia dintre drumul Turtucaiei și malul Dunării. Aceste trei colone erau puse sub ordinele generalului Raiewsky, care își avea cuartierul la mijloc, între drumul Rasgradului și cel al Turtucaiei. Generalul Stetter forma a șaptea colonă, care ocupa insulele și malul stâng al Dunării și care lucra independent.

Luarea Silistrei iese din cadrul subiectului meu; este descrisă în memoriile lui Langeron, publicate în «Documentele lui Eudoxiu Hurmuzaki», de A. I. Odobescu, în volumul III-lea, suplimentul I, fasciula I, la p. 238—243. Cetatea s'a predat la 30 Maiu 1810, la orele 6 după amiază.

Cu puțin mai înainte, Sergiū Kamensky luase cu asalt (la 24 Maiū) Bazargicul și făcuse prizonier pe vestitul Pehlivan, speranța Turcilor din Silistra, de a'î despresura.

Operațiunile ce se continuă spre Sud de frontiera actuală a Dobrogei, nu ne privesc.

Acest război, care a durat șapte ani, se termină prin pacea de la București, din 28 Maiū 1812, în cuprinderea următoare:

Art. I stabilește, ca hotarul Moldovei despre Rusia să fie Prutul, iar nu Nistru, ca până acum.

Art. IV sună: Prin hotărârile art. I s'a așezat hotar între aceste două puteri apa Prut, de unde intră în ținutul Moldovei și până unde dă în Dunăre și de acolo malurile cele mai de sus numite gârli, până la Chilia și până unde intră în Marea-Negră și ostróvele cele mici ale Dunării, care până la începerea războiului erau nelocuite și încep dincolo de Ismail și se împreună la Chilia, aceste rămân la Rusia, căci sunt cu mai multă apropiere de marginea din stînga, dar nu se vor ocărui de nici o stăpânire, nici trebuie să se întemeieze sau cu ziduri; sau să se impresore cu nici un mijloc, ci să rămână pustii. Iar supușii acestor două puteri, au voie de a pescui și de a tăia lemne; cum și ostróvele cele prea mari, ce sunt împotriva Ismailului și Chiliei, începându-se cu depărtare de un ceas de cel mai aproape mal al Dunării, rămân și acestea pustii, pentru care mai în urmă se va hotărî și mai bine se va însemna. Iar celelalte cetăți, care și înaintea războiului erau sub stăpânirea rusescă, cum Chilia cea veche, nu se cuprind în această linie a hotarelor, iar celălalt loc al acestui cap de învoire, îl lasă Pórta sub stăpânirea prea puternicei Rusii tot, care este despre mîna stîngă a Prutului, dinpreună și cu toate cetățile, orașele și cu toate locuințele ce se vor afla pe acest loc; așijderea lasă și Prutul jumătate, care hotărăsc aceste împărțiri. Corăbiile cele negustoresce ale amîndoror puteri să luntreze și în sus și în jos pe limba Dunării, ce este către Chilia și pe totă Dunărea. Iar corăbiile rusești cele ostășesci pot să luntreze suindu-se pe Dunăre, numai până unde dă Prutul în Dunăre ¹⁾.

De și prin tratatul de la 1812, brațul Chiliei se fixază ca margine între cele două Imperii, totuși Turcii stătură în Chilia-Vechie, în castelul genovez de altă dată, devenit un amestec sărăcăcios de case de pescari, și nici o protestare nu se ivi contra prezenței lor aci, până în 1817.

O comisiune de hotare, în care Turcia era reprezentată printr'un funcționar ignorant, fu numită pentru stabilirea definitivă a hotarelor.

În 1817, ambasadorul rus din Constantinopol, Strogonov, ceru Turcilor o parte din Deltă. El se oferia să dovedească, împreună cu colonelul rus, care ridicase charta localităților de la noul hotar, că brațul Chiliei «își schimbă uneori cursul și face deci granița nesigură». Divanul refuză cu indignare această cerere nouă a unei diplomații insațiabile; totuși, ca totdeauna, Turcii cedară. Întîi se admise ideea unei conferințe, deci se recunoscu implicit utilitatea unor negocieri în această privință, declarând totuși sus și tare că o cesiune de teritoriu otoman e «cu totul imposibilă»; pentru a se îndeplini însă litera tratatului, Reis-Efendi, propune strămutarea locuitorilor din Chilia-Vechie la o distanță, de la mal, prevăzută de pace.

Dar nu trecu o lună, și la 2 Septembrie, Pórta primia ca hotar, cum voia Curtea din Petersburg, brațul Sulina ²⁾. Convențiunea de la Ackerman din 1826, întăria decisiunile conferinței din 1817 ³⁾.

Caragea-Vodă, prin hrisovul din 15 Iulie 1814, reînnoiesce dania făcută de Alexandru-Vodă-Moruzi în 1793, câte 50 taleri pe an, fie-căreia din bisericile din Cernavodă și Babadag ⁴⁾.

Rusia, sub pretextul că apară interesele Grecilor din Imperiul Otoman, declară Tur-

¹⁾ *Urechia*, Vol. IX, p. 711.

²⁾ *Iorga*, op. cit. p. 255-6.

³⁾ *Idem*.

⁴⁾ *V. A. Urechia*. Istoria Românilor. Vol. X^a. pag. 237.

ciei al șeselea război, care ca și în trecut găsește pe Turci nepreparați, acum când Sultanul Mahmud își da toate silințele să transforme armata și s'o organizeze după modelul celorlalte puteri europene.

La declararea războiului, în 28 Aprilie 1828, forțele turcesc aflate în Dobrogea și în apropiere, erau: 25,000 în cetățile întărite de pe Dunăre și în Dobrogea, iar 'napoi la Șumla alți 25,000 luptători în rezervă și 30,000 la Adrianopoli. Flota turcesc de pe Dunăre, era compusă din 32 Șalupe, la Brăila; iar cea de Mare nu avea de cât 3 bastimente și 4 fregate.

Ruși mobilizează în Basarabia trei corpuri de armată, pe care le pune sub comanda Feldmareșalului Witgenstein, având ca șef de Stat-Major pe Generalul Kisseleff.

Corpul III comandat de generalul Rudjewici se compunea din: 4 divizii de infanterie, 2 de cavalerie, plus o divizie de vânători călări și a 10-a divizie de infanterie, adică 30,000 oameni.

Corpul al IV-lea, de sub comanda generalului Roth, era compus din: 2 divizii de cavalerie, 2 de infanterie și una de dragoni, sau 20,000 luptători.

Corpul VII-lea, comandat de generalul Voinov, se compunea dintr'o divizie de cavalerie și două de infanterie, în total 15,000 oameni.

Brigadele de artilerie erau afectate pe lângă fie-care corp de armată; câte una la fie-care divizie de infanterie sau cavalerie.

În rezervă, Ruși mai aveau gata corpul II cu 32,000 oameni.

În total ei dispuneau la începutul ostilităților de 96 batalioane, 88 escadron și 31 baterii, sau un efectiv de 65,000 combatanți.

Dobrogea n'avuse încă timpul, să-și vindece rănilor suferite cu 16 ani mai înainte într'un război care dură 7 ani pe teritoriul său, așa că Moltke o găsește pustie și o descrie cu culorile cele mai negre, dar reale:

«În Dobrogea — zice Mareșalul¹⁾ — se găsesc și mai puține resurse (de cât în Muntenia). E un adevărat deșert, de care cine-va se miră căl întâlnește în mijlocul Europei. Socotind populațiunea sa din orașe, nu e mai multă ca 300 locuitori pe o milă patrată. Această stare de lucruri există mai ales, de când Tătarii din Crimeia, cari se refugiaseră altă-dată aci, au fost trimiși înapoi de Ruși, după războiul din 1828. (Descrierea e făcută în urma războiului). Prin natura sa însăși solul opune mari dificultăți marșului unei armate. Partea de Nord a Dobrogei este acoperită de munții prăpăstioși ai Măcinului, Beștepe sau cinci munți și ai Babadagului. Însă pe măsură ce înainteză către S., regiunea prezintă o câmpie undulată, acoperită de nisip fin, în care apele se filtrază și trec chiar prin pătura calcară inferioară. Ast-fel în zadar ar căuta cine-va râuri sau izvoare pe văi; în sate, care sunt foarte departe unele de altele, apa se scote cu gălețile din puțuri adânci de 80—100 picioare. Cu o asemenea lipsă de apă și cu o populație foarte împrăștiată, agricultura este prin forța lucrurilor puțin înfloritoare și nu există proviziuni de grâne nici de furage. Iarba se usucă de cu primă-vara și trebuie atunci ca turmele de oi și bivoli să fie duse la păscut în valea și pe insulele Dunării. Nică-ieri, chiar în sate nu sunt nici arbori, nici tufăriș. Ținutul așezat între valul lui Traian și Bazargic este, de se poate, încă și mai pustiu și mai sărac. O colonă inamică traversând regiunea pe drumul central, trebuie să se pregătească a lupta aci, pe o lungime de 50 mile, contra lipsei celei mai mari a mijloacelor de subsistență».

Planul de campanie al Rușilor era: Corpul VI să treacă în Principate și să se îndrepte spre Calafat, pentru a se opune trecerii Turcilor din Vidin. Operațiunile acestui corp nu ne interesează.

Corpul VII avea să treacă Prutul pe la Vadul lui Isac și să se îndrepte asupra Brăilei, unde ajunse la 19 Maiu 1828 și o înconjură. Operațiunile acestui corp ne interesează numai în partea, care e în atingere cu subiectul nostru.

¹⁾ Campagnes des Russes en 1828—29 pag. 36—37. Totă campania din 1828 este tratată după această scriere, volumul I.

Cele mai interesante pentru noi sunt operațiunile corpului III, pe care le vom urmări, atât cât scrierea Mareșalului de Moltke ni le dă.

Pe la începutul lui Iunie, acest corp era concentrat în Basarabia de jos, în așteptarea complectării lucrărilor pentru trecerea Dunării. Satul-Noș, punctul ales pentru acest scop, este așezat între două lacuri Cahul și Cartal (mai propriu Kogurlui sau Ialpug și Cartal), pe o limbă de pământ țermurită de câmpii băltoase și acoperite cu apă, care se apropie puțin de malul stâng al Dunării. Din acest punct până la țerm e o depărtare de o milă și cea din urmă jumătate de drum trece printr'o baltă acoperită cu trestie. Dincolo de fluviu, țermul este format din câmpii mai înalte, ici și colo băltoase și acoperite cu tufiș, însă în multe părți accesibile trecerii infanteriei.

Țermul drept domină cu 60—70 metri nivelul fluviului, iar în punctul de trecere înălțimile înaintază până în albie chiar; ele se termină către răsărit prin pante dulci în bălțile mănăstirei de Ruși, numită Saonul. Pantele de această parte sunt acoperite cu tufăriș.

De la mănăstirea Teraponti, clădită chiar la botul delului de pe țermul stâng¹⁾, Rușii trebuiau să construiască o șosea prin baltă, lungă de 5200 metri, până la țermul fluviului.

După cum vedem, această trecere era foarte defavorabilă Rușilor, mai ales că Turcii, cu toate sgomotele ce se răspândiră, că trecerea se va face pe la Isaccea, puseseră în stare de apărare delul de la Eski-kale și construiseră pe el o serie de uvrage de fortificație.

Uvragele construite corespundeau scopului ce s'și propuseră; ast-fel: ²⁾

a și *d* erau destinate de a bate țermul opus, *b* și *c*, de a acoperi cu focuri trecerea fluviului. Reduta *a* avea forma unui patrat cu focuri etajate; etajul inferior prevăzut cu ambrasure, era destinat artileriei, cel superior format dintr'un parapet de pământ de 8 picioare înălțime și de 6 grosime, era destinat pentru infanterie, care trăgea prin ambrasuri.

Escarpele erau drepte și căptușite cu gratii. Șanțul avea 4 metri lărgime la gură, talusele erau ținute sub înclinarea $\frac{1}{10}$, prin însăși consistența terenului argilos.

Reduta *d*, era destinată pentru tirul în barbetă. Fața anterioară avea 30 metri lungime, cele laterale câte 20 metri; grosimea parapetului era 2 metri la vîrf, șanțul avea 5 metri la gură. Ea bătea direct pozițiunea de la Teraponti.

Redutele *b* și *c*, situate pe cîsta înălțimeii, erau destinate pentru infanterie și artilerie, care bătea peste matca fluviului și pe țermul opus, în uvragiul ce Rușii voiau să construiască aci.

Pe înălțimea Vizir-Tepe, care comandă cu 71 metri albia Dunării, se afla așezat un mortier de calibru mare, iar în uvragiul *t*, două obuziere, plus 12 tunuri în celelalte patru redute.

Totă uvragele erau legate între ele prin șanțuri adăpost, în care era așezată infanteria, care putea comunica de la un uvră la altul.

Înapoia înălțimilor, două adăposturi erau ocupate de rezerva infanteriei, care comunica cu redutele prin șanțuri. În fine mai înapoi erau adăposturile pentru cai și atelage.

După cum vedem, pozițiunea Turcilor era aproape inexpugnabilă.

Totă ploia de obuze ce aruncau Turcii de pe pozițiunea de la Eski-kale, nu împiedică pe Ruși, ca să-și construiască la capătul șoselei ce făcuseră și chiar pe malul apei, o baterie, în care așezară 12 piese de 24 (de și cu multe sacrificii și oboseli), care răspunseră cu succes focurilor inamicului³⁾.

¹⁾ Această Mănăstire a fost construită de Ruși în urma războiului din 1828. Un obuz turcesc căzu în cortul Împăratului Nicolae I și în amintirea acestei împrejurări, în care viața Împăratului a fost în pericol, s'a ridicat acest sfânt locaș, care chiar pe timpul cedării Moldovei a părții de S. din Basarabia, rămase mănăstire rusă; călugării de aci depindeau de episcopul din Kerson. (*Cyrille*. De Paris à l'île des Serpents pag. 52—53).

²⁾ Descrierea e făcută după lucrarea: «Passages du Danube». Par un officier supérieur Turc, cum și după o ridicare făcută de autor. (A se vedea și crochiul No. 3, al pozițiunii de la Isaccea).

³⁾ Pe locul unde a fost construită această baterie, Rușii ridicară mai în urmă un frumos monument, în forma unei piramide, care astăzi se vede printre sălcii.

Cele două divizii de infanterie, îndreptate spre Satul-Noû, sub ordinele generalului Rudjewici, erau destinate a forța trecerea. La 7 Iunie, Împăratul se afla aci.

O parte din flota de pe Dunăre, însărcinată cu materialul podului, părăsi Ismailul, aducând în acelaș timp o brigadă de Vânători, destinată a întări corpul de atac. Acestei brigade i se alipi Cazacii Zaporojeni, emigrați în Dobrovia, din timpul certurilor religioase ce izbucniră sub domnia Împărătesei Caterina. Acești Cazaci, locuiau în Dobrovia prin prejurul gurilor Dunării; ei se ocupau cu pescăritul și dăduseră până acum Turciei mult ajutor în toate războiele contra Rușilor; hatmanul lor se bucura, sub dominațiunea otomană, de rangul de Pașă, a două triburi. Cu toate acestea ei continuau a practica religiunea ortodoxă și a vorbi limba rusă. Acum îmbrățișară cauza vechilor lor stăpâni.

Hatmanul Gladky și întregul lui trib, aduse la Ismail, la 27 Mai, declarație de supunere Rusiei, împrejurare destul de favorabilă și care se datoresce silințelor inteligente ale generalului Tutzkow, guvernatorul orașului, care a știut să câștige această populație prin relațiuni amicale.

Cooperațiunea Cazacilor Zaporojeni, la trecerea fluviului, a fost de cea mai mare importanță. La 8 Iunie dimineața, ascunși prin flotilă de vederile inamicului, transportară cu bărcile lor ușoare brigada de vânători, venită din Ismail și debarcă pe malul drept al Dunării, înapoia unui tufăriș. Turcii, care nu recunoscuseră acest mărăcinș (de lângă mănăstirea de acum Saonul), zăriră foarte târziu debarcarea Rușilor și nu opuseră nici o rezistență viguroasă, ca să împiedice formarea lor pe malul drept. De aci Rușii se îndreptară contra redutei c, pe care o luară cu pierdere de 50 oameni, din care 15-20 au fost omoriți de fugasele așezate chiar în parapet.

Acest rezultat neașteptat, aruncă în trupele Turcilor (în număr de 10—12000 oameni, cea mai mare parte cavalerie), o astfel de teroare, în cât părăsesc și celelalte redute, fără cea mai mică rezistență; o parte fugi spre Bazargic, iar restul se înclină în Isarcea.

La orele 11 dimineața, după o luptă scurtă, Rușii erau stăpâni pe întreaga pozițiune, pe care Turcii o apărară cu puțină pricepere și bravură. La 3 ore dimineața se începu construcțiunea podului peste Dunăre și la 2 ore după amiază, fu terminat. Era format din 63 bărci, largi de 12 picioare și lungi de 36, rotunjite de o parte și ascuțite de alta. S'au mai întrebuințat 12 pontone, pentru a trece de pe un țărm pe cel-lalt al fluviului, larg în acest loc de cel puțin 900 pași. Podul a fost executat de mai multe batalioane de pontonieri, sub ordinele generalului Ruppert, care imediat stabili două redute pe țărmul drept și un cap de pod, pentru apărarea acestei treceri importante.

Cetățile întărite din Dobrovia erau: *Isaccea*, așezată pe o colină, aproape de Dunăre; două văi ce nu se pot descoperi din fortăreță, o înconjură la o bătaie de pușcă; uvragele erau rău adaptate terenului. Șanțul avea o adâncime de 10 picioare, căptușit pe cele două escarpe, cu pietre de calcar, însă pe frontul de nord lipsea această căptușire. Palisadele din șanț erau prea scurte și rău așezate. Ca de ordină, asemenea și la Turci, nu existau uvrage exterioare, nici drumuri acoperite; nu era de cât o potecă îngustă înapoia glacisului, înalt de 3 picioare. Drumul de rondă, al parapetului (le chemin de rond du rempart), era așa de strîmt, că nu se putea așeza tunuri de cât în bastioane, de alt-fel destul de spațioase. Talusul interior al acestui drum era aproape perpendicular și căptușit cu fascine. Talusul interior al parapetului, era în parte prevăzut cu palisade; iar în bastioane, talusul exterior și ambrasurile, căptușite cu gabioane.

Pământul argilos și tare permitea a se săpa sub drumul de rondă, escavațiuni, care puneau la adăpost garnisoana.

Pulberea se păstra în pivnițele caselor particularilor și într'un șopron de lemn, în rele condițiuni, care servia de arsenal.

O insulă, așezată numai la 200 pași înaintea fortului, nu era ocupată și pentru a păzi fluviul, se stabilise în bastionul de nord un cavalier, care răspundea așa de puțin scopului (de a bate Dunărea pe de-asupra insulei), în cât o parte din flota rusă putuse chiar înainte de efectuarea trecerii pe la Satul-Noû, să urce Dunărea, pentru a sprijini atacul Brăilei.

Frontul de atac se află pe cele două laturi de nord ale poligonului, care pot fi am-

flăte în totă lungimea lor, de pe înălțimile de la S. cetății. Fără alte lucrări de înconjurare, era posibil a se stabili o baterie la 5—600 pași, foarte aproape de marginea fluviului. Această baterie, acoperită și apărută de un corp de trupă, lesne putea face o spărtură (brèche), în zidul înconjurător, care după cum am spus, nu are șanț de această parte. De și nu se aștepta la o rezistență viguroasă din partea Isacei, nu se presupunea însă că chiar în ziua trecerii Rușilor pe la Satul-Noș, garnisoana coprinsă de panică, să se predea.

Afară de o mare cantitate de săbii, puscă și pulbere, Rușii găsiră în Isaccea 85 tunuri, cele mai multe de calibru mare, montate cu afete și roți.

Măcinul, o altă piață întărită, avea o mare importanță, pentru că forma un cap de pod al Brăilei, cu care se ajuta mutual, mai ales când comunicația între ele se făcea pe Dunăre, cu flota.

Pe atunci Măcinul număra 1000—1500 locuitori; era așezat pe o colină înaintată în Dunăre și având o pantă foarte repede, bălțile se întindeau până la frontul de apus. Munții înalți, care se întind spre Sud-estul orașului, sunt prea departe pentru a face vre-un rău apărării. Terenul între acești munți și Măcin, se înclină în pantă dulce spre Măcin și se termină în câmpie. Fortificațiunile erau construite, în forma unui poligon cu șapte laturi foarte scurte, pe care erau șapte bastioane strâmte. Șanțul era sec, escarpa căptușită, iar contra-escarpa, numai o parte. Pe o colină înaltă, formată dintr'un bloc de granit, era citadela, ale cărei focuri comandau tot terenul înainte și insulele din Dunăre. Această citadelă nu avea șanț, însă relieful său foarte înalt, de 40-50 picioare, întrecea învingătoria orașului cu 20-25 picioare, acest fapt îi dădea o foarte mare tărie. Orașul ne-având de cât o prea mică întindere, era deci pretutindeni expus împușcăturilor de pe parapet, chiar al pusilor ordinare, astfel că atacătorul nu se putea adăposti în oraș înainte de a lua și citadela; pe de altă parte citadela nu putea fi luată, până ce atacătorul nu devenia stăpân pe învingătoria orașului. Dacă citadela era apărată cu vigore, un simplu hombardament, nu putea forța cetatea să se predea.

Hârșova, așezată în punctul cel mai favorabil de trecere a Dunării, este, pentru a zice astfel, un cap de pod stabilit de natură contra Turcilor. Orașul, care coprindea pe atunci aproape 4000 locuitori, are forma unui patruleter neregulat, închis de trei părți de înălțimi, a căror parte exterioară cade în stânci abrupte și care spre oraș se înclină în pante dulci; cea de a patra latură este închisă de Dunăre.

În punctul, unde aceste înălțimi se unesc cu fluviul, era un castel vechi întărit, pe care l-au ocupat Rușii în 1809. Ei fortificară atunci orașul prin uvrage de campanie, stabilind un cap de pod și trec Dunărea la sfârșitul acestui an. În 1810 se serviră de acelaș pod, pentru trecerea arimatei. Această manevră deșteptă atențiunea Turcilor, care ridicară în 1822 uvrage regulate. Învingătoria era formată de cinci fronturi bastionate foarte scurte, fără uvrage exterioare. Șanțul era sec, escarpa și contra-escarpa căptușite și avea o adâncime de 14 picioare; fie-care bastion era armat cu 10 piese; talusul interior prevăzut în parte cu palisade.

Însă mai multe împrejurări contribuiau pentru a slăbi această cetate, astfel cum era construită de Turci. Învingătoria nu era destul de aproape de panta care formează un glacis natural, așa că la piciorul acestei pante era un spațiu destul de mare, la adăpostul focurilor cetății.

Drumul de rondă nu era defilăat contra înălțimilor vecine, de și se căutase a se remedia acest defect, fără a reuși, prin traverse înalte de 40 picioare. Insula din fața cetății nu avea nici un uvrage. În adevăr, tunurile din castelul întărit și din bastionul apropiat de Dunăre, puteau atinge prin focul lor insula, însă brațul opus al fluviului nu era comandat și flota rusă putea sui cursul fluviului până la Silistra. Rușii stabilindu-se în insulă puteau reduce în cenuse întregul orașul, care de această parte nu era apărat, pe o lungime de 700 pași de cât printr'un parapet de pământ, prevăzut numai cu 10 tunuri și cu un șanț mic. Despre uscat, Hârșova putea opune o rezistență viguroasă.

Cetățile *Tulcea* și *Küstendgé* erau așezate pe flancul stâng al armatei de invazie. Tulcea formase altă-dată capul de pod de la Ismail. După pierderea Isacei, fortul Tulcei procura

Turcilor avantajul de a împedica pe adversari să trimetă un echipaj de pod pe brațul principal al Dunării, mai înainte ca aceștia să fi copleșiți Tulcea.

Această cetate se găsește așezată pe un platou destul de larg, care cade brusc în Dunăre, de care se desparte prin nisce bălți de aproape 400 picioare lărgime. Din partea apusună terenul se înclină în pantă dulce spre oraș. Încingătoarea formeză un exagon, care nu e peste tot regulat; n'are uvrăgi exterioare. Lungimea laturilor poligonului e de 360 pași, iar profilul se asemănă cu acel descris la celelalte cetăți. Bastionul occidental, o parte a curtinei vecine și rampartul de aci, care era închis despre partea orașului, forma un fel de citadelă.

Despre nord se putea apropia de citadelă până la 400 pași, fără a fi expus focurilor directe. Se vedea pe o colină izolată urmele unui uvrăgi detașat. Acum (în 1840), vechiul oraș este cu desăvârșire părăsit; Rușii au dărâmat uvragele și spațiul din interiorul incintei e acoperit cu dărâmături. Noul oraș Tulcea a fost construit la 4 mile în josul Dunării, într'un loc propriu a comanda navigațiunea spre Sulina, care nu e de cât la 400 pași. Întinderea actuală a Tulcii (în 1840) se opune fortificării orașului, însă sacrificând partea de miază-zi, s'ar putea transforma într'un fort, care n'ar cere de cât o mică garnisonă aceia care este la nord, între Dunăre, o mlaștină, o baltă și o colină dominantă. Totuși ar trebui pentru acesta să se stabilească un uvrăgi în partea de sud a insulei din Dunăre care, ca și totă această parte, a fost cedată Rusiei în urma tratatului de pace, după războiul din 1828—29.

Küstendge este așezat pe un promontoriu al Mării-Negre, așa că orașul e înconjurat de trei părți de Mare și de stânci abrupte de 100 picioare înălțime și nu este accesibil decât pe la Vest. Portul Küstendgei, de și puțin sigur, ca toate de pe coasta apusună a Mării-Negre, are totuși destulă importanță pentru o armată, care ar opera contra Varnei. Acest port n'are de cât 7 picioare de apă și este în întregime expus vântului de sud. N'are decât un număr de bastimente mai puțin, de cât ar putea să ancoreze în el, și vasele de război nu puteau să se apropie până la bătaia tunului, fără pericol.

Orașul, ale cărui numai 40 de case, sunt locuite astăzi (în 1840), număra în războiul din 1828 aproape 2000 suflete. Turcii îl închiseseră despre uscat pe o lungime de 500 pași cu trei bastioane, legate între ele prin mici cortine. Șanțul era căptușit cu zid¹⁾. De aci zidul din valul lui Traian atingea Marea și resturile acestui zid formeză un adăpost contra orașului, *care pentru a nu fi dominat de terenul înconjurător, ar trebui să intre în sistemul fortificațiilor sale cele 3 coline așezate la Nord*²⁾.

Se stabilise în adevăr pe una din ele un uvrăgi deschis la gât, dar care nu putea fi susținut de focurile din cetate.

Rușii trecând Dunărea pe la Satul-Noi-Eski-kale, aveau două drumuri de urmat către Bazargic: sau pe malul Dunării prin Cuzgun, căci pe aci aveau locuințe, apă și furage, însă trebuia să întâlnească cetățile Măcin și Hârșova, cum și pozițiunea de la Cernavoda, înapoi mlaștinile și bălțile Carasului, care erau lesne de apărat și pe care Rușii nu le puteau

¹⁾ Din informațiunile luate de la bătrâni, care la venirea lor în Constanța au văzut acest șanț, el începea de la Mare, cam de la Biserica grăcă și se sprijinea cu cel-alt flanc pe Mare, mai jos de gara și avea 3 bastioane: unul în dreptul străzii Mircea, unul în strada Carol, cam unde este Primăria și al treilea în strada Traian, cam unde sunt acum pompierii. Aci se aflau și stâlpii laterali a unei mari porți, probabil resturi din fortificațiunile romane. Intrarea în oraș nu se putea face, de cât în cele 3 puncte, unde se aflau bastioanele, pe nisce poduri de lemn. Șanțul avea traseul în cremaliera, era adânc de 5 m. și larg de 20 metri la gură, căptușit cu zid în escarpă și contra escarpă. Aci era limita orașului, până la venirea companiei engleze, care construesc în afara incintei clădirile pentru locuința personalului, gara, localul de acum al Diviziei și tot cartierul de lângă spitalul militar de azi.

²⁾ Din aceste 3 coline, despre care vorbește Moltke, n'a mai rămas decât movila Avretük-Tepe, de lângă Cazarma Cavaleriei; celelalte două s'au dărâmat prin întinderea ce a luat orașul; bătrânii spun, ca una era așezată pe locul unde acum se află grădina Mircea-Vodă (fosta Belidie), iar cea-altă unde-va prin cartierul nou format, spre nord de strada Mangalia, probabil cam pe la casele Capitanului Nicolescu, sau prin apropiere. După cum vedem, aceste movile eșalonate împrejurul orașului, forma nisce excelente puncte de apărare.

întorce, decât făcând un ocol de 4 mile geografice. Un alt drum ar fi fost pe lângă malul Mării, ca să fie în legătură cu flotila care să le servescă de aprovizionare, însă pentru a merge pe aci, trebuia să întâi să ocupe porturile Küstendgé, Mangalia, Kavarna și Balcik.

În ast-fel de împrejurări, era inevitabil ca Rușii să traverseze centrul Dobrogei prin valea Casâncii și Carasu ¹⁾, pentru acesta trebuia să proporționeze forța corpurilor în așa fel, ca să fie destul de slabă în cât să se pôtă cu înlesnire hrăni, însă pe de altă parte să fie destul de tare, ca să pôtă ataca o armată inamică, care ar ocupa nordul Bulgariei.

Armata rusă care a trecut Dunărea, plus prima divizie de vânători, număra 48 batalioane, 32 escadrone, 2 regimente de Cazaci și 128 tunuri de câmp, adică 30.000 oameni, din care 24.000 infanterie și 6000 cavalerie.

Din ea s'a detașat: două batalioane ca garnisóna Isacei; contra Tulcei sub generalul Ușakov, 4 batalioane și 2 escadrone; contra Măcinului, pe colonelul Bagofski cu 2 batalioane; asupra Hârșovei pe generalul Prinț Madatof, cu 4 batalioane și două escadrone; în poșta Küstendgé, pe generalul Rudiger, cu 4 batalioane, 8 escadrone și 30 tunuri; asupra Bazargicului ca avant-gardă, 4 batalioane și 7 escadrone, în total 20 batalioane, 19 escadrone și 30 tunuri, sau aproape 14.000 oameni.

Grosul armatei, cu care era și Împăratul, înainta spre Caratai; era întărit cu câte-va escadrone de lăncieri de Bug, ast-fel că nu avea mai mult de 16.000 oameni, iar micile detașamente trimise contra piețelor întărite nu se bizuiau atât de mult pe succesul întreprinderii lor, căci nu aveau de cât artilerie de câmp; singurul parc de asediu al Rușilor se afla încă angajat la Brăila, înconjurată de Corpul VII, sub ordinele generalului Voinov și sub direcția superioară a Marelui Duce Mihail.

În ceea ce privesc operațiunile din jurul Brăilei, nu vom intra în detalii descriptive, nici asupra fortificațiilor cetății, nici asupra mijloacelor de atac întrebuintate de Ruși. Vom arăta numai câte-va părți, cari stau în legătură cu operațiunile Rușilor de pe malul drept al Dunării.

Brăila era comandată de Soliman-Pașa și era înconjurată pe uscat de un cerc de investire; iar despre apă, flotila rusă, comandată de vice-amiiralul Zawadowsky, urcase cursul Dunării și atacă cu 18 șalupe, în nopți de 8—9 Iunie, flotila turcescă de 38 șalupe canoniere, care barau fluviul și brațul ce duce la Măcin. Flota turcă, după ce pierdu 13 șalupe, se retrase cu restul spre Silistra.

Puțin în urmă (probabil la 9 sau 10 Iunie) cetatea Măcinului se predă, văzând atacul viguros îndreptat asupra Brăilei și nemaî sperând nici un ajutor de aci.

La 17 Iunie, Soliman se decise a preda cetatea Rușilor, cu condițiunea de a fi lăsată garnisóna să se retragă spre Silistra cu arme și munițiuni. Această cerere le fu acordată, ba încă Turcii retrași din Brăila puteau lupta și altă dată contra Rușilor.

În cetate s'a găsit 17.000 puduri de pulbere și 300 tunuri, iar garnisóna compusă din 4 generali, 18 oficeri superiori, mai mult de 100 oficeri inferiori și 2500 soldați, fu lăsată liberă a se retrage spre Silistra.

Căderea Brăilei atrase după sine și pe a celorlalte cetăți dobrogene; Hârșova, Tulcea și Kustendgé se predară Rușilor, cari la 5 Iulie devin stăpâni pe totă partea de Nord a Dobrogei, până la Valul lui Traian.

Flotila rusă care aducea din Odessa proviziuni în 26 corabii cu pânză, ancoră în portul Küstendgé, de curînd ocupat de Ruși.

¹⁾ Asupra acestei importante văi, Moltke adaogă în nota sa (pag. 80): «S'a crezut și se crede încă, cum ca aceste lacuri sunt un vechi braț al Dunării, și pe această părere se crede a fi posibil stabilirea unui Canal, până la Küstendgé. Nivelmentul făcut de maiorul Winke, din Statul-Major Prusian în 1837, a stabilit că nivelul cel mai jos aproape de Küstendgé, asemenea și origina văii Carasu se găsesc la 104 picioare d'asupra nivelului Mării Negre. Deci, cum pe aceste înălțimi nu se găsește cel mai mic curs de apă ca să alimenteze canalul, ar trebui să se sape așa de adânc într-o stîncă calcară, pe o lungime de mai bine de 2 mile »

La 11 Iunie, tot corpul III trece Dunărea și la 25 el se afla la micul sat Carasu, înapoia valurilor lui Traian. Aci își stabilesc baza operațiunilor lor către Sud; însă cetatea Silistra nu era până acum nici investită; corpul VI nu 'și efectuase trecerea pe la Turlucaia, iar al VII încă nu părăsise Brăila, așa că corpul III nu se putea aventura către Sud, având în costă cetățile Silistra, Rusciuc și Șumla.

La 7 Iulie, Rușii încep a se mișca spre Sud, pentru acesta trimeseră înainte spre Cuzgun pe generalul Benkendorff cu 4 batalioane și câțiva lăncieri, iar Prințul Madatof porni de la Hârșova cu 4 batalioane și 2 escadrone. La Bazargic, Rușii găsesc orașul deșert de locuitori; aci se dă o bătălie în câmp.

Pe când Rudiger înainta cu 12 escadrone de husari, 200 Cazaci și 4 batalioane pe la stânga spre Küstendgé și Mangalia, avant-garda generalului Akinfief, compusă din 4 escadrone husari, 3 escadrone lăncieri, 4 batalioane și 100 Cazaci, se îndreaptă de la Carasu spre Bazargic. Seraskierul Hussein-Pașa, care detașase spre Bazargic 8000 oameni, cea mai mare parte cavalerie, sub ordinele lui Iusuf-Aga, la apropierea Rușilor se retrase din oraș. Lupta de aci nu ne interesează, Rușii sunt învinși.

Corpul VII, după ce termină cu investirea și predarea Brăilei, trece Dunărea pe la Hârșova și se îndreaptă spre Silistra la 11 Iulie, aci veni și generalul Benkendorff cu Prințul Madatof. Parcul de asediu nu sosise încă.

Operațiunile îndreptate spre Sud, către Coslugia (altă localitate de cât cea din Dobrovia) și Varna, nu ne interesează ¹⁾.

Războiul se termină prin tratatul de pace de la Adrianopoli, din 2 Septembrie 1829, care a fost o confirmare a tratatelor anterioare (de la Kuciuk-Kainardgi și București).

Între alte condițiuni impuse Turciei prin acest tratat, ea cedază Rusiei gurile Dunării, de la vărsarea Prutului până la gura Sf. George, îndatorindu-se pe lângă acesta Turciei, a lăsa nelocuită o întindere de pământ, cale de 2 ore spre Sud de brațul citat.

Corăbiile rusești, precum și acele ale tuturor națiunilor, ce sunt în pace cu Porta, vor putea face negoț în totă libertatea în Marea-Negru și vor putea trece prin Bosfor și Dardanele ²⁾.

Cu ocazia revoltei lui Mehemet-Ali, Pașa Egiptului, Rusia știe așa de bine să învârtască șurupul diplomației, în cât prin tratatul de alianță dintre ea și Turcia, din 26 Iunie 1833, de la Unkiar-Skelessi ³⁾ obligă pe Pörtă a închide Dardanelele, tuturor corăbiilor de război străine ⁴⁾.

Prin acesta, Marea-Negru devenia un lac rusesc; iar Sultanul, portarul Împărăției moscovite.

Stăpână pe Marea-Negru, Rusia căuta să izbescă în comerțul celorlalte puteri europene și pe uscat; ast-fel, ea impune taxe mărfurilor franceze importate în Principate, iar la gurile Dunării lăsase a se înămoli brațul Sulina, pentru a închide navigațiunea în folosul porturilor rusești de pe Marea-Negru ⁵⁾.

Opt ani în urma războiului, Mareșalul Moltke vizitează, în 1837, Dobrovia, pe care o găsește într-o stare deplorabilă. Războiul și frigurile, transformaseră această provincie într'un pustiu; satele nu mai erau de cât nisce grămezi de ruine. Portul Constanța nu mai avea de cât vre-o patru-zeci de locuitori. De la Silistra, Mareșalul însoțit de guvernatorul Said-Pașa, vizită la Rașova o fermă a lui Said; cu această ocazie vizitează și monumentul de la Adam-Klissi.

«Dobrovia — zice Moltke — e un ținut nou și interesant pentru mine. Sistemul oro-

¹⁾ Descrierea cetății Silistra și investirea ei de Ruși în 1828 ese din cadrul scrierii.

Cetatea cade la 21 Iulie 1828; era apărată de 22.000 oameni, sub comanda lui Achmet-Pașa și 270 tunuri.

²⁾ *Xenopol*, Războaiele Rușilor cu Turcii. Vol. II p. 36—7.

³⁾ Un mic orașel pe Bosfor (costa Asiei, în fața Terapiei).

⁴⁾ *Rosen*, Geschichte der Türkei I p. 187, în *Xenopol*, op. cit. vol. II p. 66.

⁵⁾ *Reynault*, Histoire politique et sociale p. 218, în *Xenopol*, II 94.

grafic este format din pietre calcaroase, acoperite până la ore-care înălțime de aluviunile Dunării. Prelutindenii pământul înfățișează aspectul unei mase de nisip și calcar, care formeză deja în Ungaria țărmurile fluviului și pe întinderi de câte-va leghe nu se găsesc nici cea mai mică piatră, de mărimea unei lentile, măcar; în schimb însă către Nord, la Măcin, stâncile formeză o serie de munți, de formațiune alpină, pe o scară mai mică.

«Tot ținutul, în suprafață de 200 leghe pătrate, dintre Mare și fluviul navigabil, formeză un deșert posomorît și trist, care nu cred să aibă 20.000 locuitori. Până la mari depărtări, privirea nu întâlnește nici un arbore, nici un tufiș; delurile sunt acoperite cu iarbă îngălbenită de soare, ondulând sub adierea vântului. Leghe întregi străbați în această singurătate monotonă, până să întâlnesci vre-un sat miserabil, fără arbori, nici grădini, așezat pe fundul unei văi lipsită de apă.

«Ultimul război (1829), a lăsat urme neșterse în Dobrovia; Hârșova nu cuprinde de cât 30 de case, o treime din satele care figură în hărți nu mai există. Cazacii cari locuiau altă dată ținutul, au emigrat în Rusia; nu a rămas de cât o populație amestecată de Tătari, Moldoveni, Bulgari și câțiva Turci.

«Omul gonind pe om, ținutul a rămas în stăpânirea animalelor. Nicăieri n'am văzut vulturii așa de mari și așa de puternici ca aci; ei sunt așa de îndrăzneți, în cât aproape eram să-i ating cu biciul, etc.»

Autorul scrisorilor din Orient, pomenesc și de valurile dintre Cernavoda și Constanța, care pe timpul său aveau 8—10 picioare înălțime, cum și de castrele sămănate din distanță în distanță pe ele.

«Șanțul care înconjură Constanța exista încă; resturi de colone și de pietre artistice lăuate, zac răspândite și ruinele orașului roman sunt mai mari de cât acelea ale orașului turcesc ¹⁾.

La 1 Iulie 1839, Sultanul Mahmud moré subit și îi urmează fiul său Abdul Medgid.

În 1839, Mareșalul Molke vizitează din nou Dobrovia, de astă-dată cu vaporul. Vorbește despre cele trei guri ale Dunării: Kadrileh-Bogaz, Sulina-Bogaz și Kili-Bogaz. «Brațul Sulina, singurul navigabil, e larg de 150—200 pași și formeză la gura sa un banc de nisip, acoperit abia cu 10 picioare apă. Vapóarele cari vin de pe Mare, au nevoie de cel puțin opt picioare apă, așa că mai micșorându-se încă cu două picioare apa de la gura Sulinei, ar face imposibilă intrarea vaselor și acesta ar face un mare rău comerțului».

«Mai este și un alt motiv, care impune ca un nou deșeu să fie deschis pe Marea Neagră».

«Pacea din Adrianopol dă Rușilor brațul de Nord al Dunării și brațul de Sud Turcilor, iar regiunea între cele două brațe, insulele băltoase, așezate de o parte și de alta a Sulinei, trebuia să rămână nelocuită».

«Găsim cu toate acestea, cordónele carantinei rusești până pe țărmul stâng al brațului Sf. Gheorghe și aproape de vărsarea lui chiar, pe țărmul din dreapta, un mic sat rusesc, care de sigur se va desvolta și mai repede, de ore-ce o mulțime de vase ancoră aici».

«Nu găsim nici o urmă a vre-unui far, menționat în ziarele oficiale, însă văzurăm două șalupe canoniere și câte-va piese la țărm. Comandantul rus al punctului, a încercat de mai multe ori să supună vapóarele austriace unui fel de vizită, dar acestea au refuzat. De fapt, Rușii sunt stăpâni pe gura acestei importante artere a Germaniei. Atât cât pacea va dura în Europa, navigațiunea pe Dunăre nu va fi împiedecată; însă dacă un război ar izbucni, comerțul austriac va fi complet în mâinile Rușilor, și ar fi greu de a respinge cu armele din pozițiunea lor, de ore-ce costa josă fiind, împiedică vasele de război de a se apropia pe Mare, iar accesul pe căile de uscat e închis prin bălți impracticabile».

¹⁾ Lettres sur l'Orient, p. 130—7.

«Dunărea, începând de la Silistra, formeză un vast cerc către Nord. La Cernavoda, care nu e departe de Kustendjé de cât la 7 leghe; pe Mare însă, cu vaporul, acest parcurs este de 70 leghe. La Cernavoda începe o serie de lacuri, care se întind până aproape de Kustendjé, de aci veni ideia de a o străbate printr'un canal. Din acest punct de vedere am examinat terenul; înălțimea la Kustendjé nu e considerabilă, însă nu se găsește apă care să alimenteze acest canal. Ar trebui deci de a tăia acest canal până la nivelul Dunării, aproape de Cernavoda, însă pentru a căra pământul, care e în masă așa de mare, în cât o întreprindere ar fi imposibilă. Un drum de fier chiar, ar întâlni aceleași dificultăți destul de considerabile. Dacă s'ar mulțumi cu o șosea, transportul pe uscat ar fi încă mai costisitor, de cât înconjurul pe apă; afară de acestea, s'ar pierde comunicația cu Brăila și Galați, debușeurile Moldovei și Munteniei, a căror importanță crește din zi în zi; pe lângă acestea, reîncărcările la Kustendjé ar avea mari inconveniente. Micul port strâmt și aproape în întregime umplut cu leșul aruncat aci de secole de către vasele turcesc; rada este deschisă vânturilor, orașul însuși a fost distrus din temelie de Ruși, așa că 40—50 omeni abia mai locuiesc vechile ruine romane și nouile ruine turcesc. Totul este de refăcut în acest punct. Afară de acestea, trebuie ținut în seamă, că dacă tratatele n'a putut reține pe Ruși înapoia brațului Sulina, valul lui Traian nu-i va ține de acum înainte în respect; cestiunea este strâns legată de complicațiunile orientale, care așteaptă de multă vreme soluția».

«Picdică, din contra, se opun navigațiunii pe Sulina. Lărgimea piedice din 'naintea gurii nu întrece 100—150 pași și acest braț n'are de cât pe o mică înlindere adâncimea de 10—14 picioare; într'un loc, în jos de Tulcea, se află un alt banc de nisip, unde curentul păstrează, cu toate acestea, o adâncime de 14 picioare; acest braț ar fi deci practicabil și dacă s'ar strânge la gură cu diguri, curentul ar fi de ajuns să mențină liberă intrarea».

«Repeziciunea apei fluviului e încă destul de mare, pentru ca vapoarele să nu poată parcurge mai mult de cinci mile pe oră în sus, pe când ele parcurg patru-spre-zece în josul apei. Când apele sunt mici, repeziciunea este redusă la jumătate, însă este destulă pentru a ține deschisă gura fluviului; totă cestiunea se reduce în a se sci cine se va însărcina cu întreprinderea. Guvernul turcesc nu s'a gândit asupra acestei afaceri, nici când situațiunea sa era mai bună de cât acum; Rusia ar avea mai mult interesul să închidă gura Sulinei, de cât să o deschidă; Austria, care reprezintă aci și interesele întregii Germanii, ar fi în cazul de a executa lucrările de la gurile Dunării, un teren care, cu drept vorbind, e greu de a se stabili cui aparține»¹⁾.

Așa era starea lucrurilor la îmbucătura acestei mari artere fluviale a Europei, ca și a întregii Dobroge, în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

În 1853, al șaptelea război izbucnesce între Rusia și Turcia, declarat de Turci la 4 Octombrie 1853. Anglia și Franța înțelegând, că prin politica lor, Rușii caută a deveni stăpâni pe orientul Europei, unde aceste două puteri aveau interese comerciale, se unesc cu Turcia și declară război la 27 Martie 1854. Austria, care și ea urzia planul să ocupe Principatele și a goni pe Ruși dintr'ênsele, încheie cu Pôrta la 14 Iunie același an, un tratat în condițiunile de mai sus, cu obligațiune însă a da înapoi Turciei, Principatele, după ce vor goni pe Ruși dintr'ênsele.

De la începutul ostilităților, Mușirul Omer-Pașa, (Croatul Michail Lattas, vechi cadet în regimentul austriac de Uglin), generalul-șef al forțelor turcesc, își organizează la

¹⁾ *Moltke*. Lettres sur l'Orient, p. 323—6. Rusia punând stăpânire pe gurile Dunării, se folosea de această împrejurare, pentru a îngreua tot mai tare plutirea pe acest fluviu. Ea nu îngrijise pentru curățirea brațului Sulina, înființase o carantină la gurile fluviului și supunea toate corăbiile ce treceau prin ele, la niște orînduirî foarte împovăratore, în cât comerțul cu Austria îl făcea prin artera Dunării, amenința să decadă din ce în ce mai tare. Comerțul Austriei cu Turcia în 1850 era de 70 milioane franci, și dacă Rusia amenința să desființeze Imperiul Otoman, acest comerț scadea (*Xenopol*. Războiele Rușilor cu Turcii, Vol. II, p. 208).

Adrianopoli o armată de 90—100.000 oameni, cu cari ocupă țărmul drept al Dunării la Vidin, Raliova, Nicopoli, Șistovul, Rusciuc, Turtucaia, Silistra și Rașova, cu mici detașamente în Dobrovia, la Hârșova, Măcin, Isaccea, Tulcea și Babadag, surveghind cei 70.000 Ruși ai Principelui Gorciacof, de pe stânga fluviului.

Două reserve tari se aflau înapoi la Sofia și Șumla, pentru a sprijini dreapta și stânga armatei.

La 25 Octombrie 1853, flota rusescă, compusă din două vapori și opt canoane, care urcau Dunărea de la Ismail la Galați, este atacată de bateriile turcești de la Isaccea și pierdu câți-va oameni ¹⁾.

Fără a ne ocupa de cele petrecute în alte părți ale teatrului de operațiune din Europa, vom arăta numai care era situația Rușilor și Turcilor în Dobrovia, în primăvara anului 1854.

Rușii luând ofensiva, trec Dunărea prin trei puncte: Galați, Brăila și Ismail.

La 23 Martie, ocup cetățile Măcin, Isaccea și Tulcea. Un corp de observație lăsat în nordul Dobrovicei de Omer-Pașa, sub comanda lui Mustafa-Pașa este gonit spre Babadag, de unde se retrage înapoi la valurile lui Traian, după care Rușii ocup Hârșova ²⁾. Astfel ocupă zona septentrională a acestui cadrilater neregulat, mărginit la vest și nord cu Dunărea, la est cu Marea, iar către miază-zi cu valurile zise ale lui Traian; această regiune numită Dobrovia tătarească e formată din teren aluvionar de o bogăție admirabilă, dacă ar fi lucrată în mod inteligent. Din nenorocire, din cauza relei administrații turcești, Dobrovia era în 1854 un ținut nesănătos, necultivat, aproape deșert, fără locuințe și fără drumuri. Dacă vom adăoga pe lângă această stare sărăcăcioasă și prădăciunile cazacilor muscălești, ne putem face o idee de regiunea, pe care erau destinate armatele unite franțuzești și turcești să opereze.

În luna Aprilie, Comandamentul armatei rusești a fost încredințat Prințului de Varșovia, Paskievici, care înlocuiesc pe Gorciakov.

Acesta concentrează toate trupele la nordul valurilor lui Traian, cu stânga sprijinită la Küstendğ, iar dreapta la Rașova; câți-va eclerori cazaci înainteză până la 5 leghe de Silistra ³⁾.

Rușii înaintară asupra Silistrei, la 11 Mai; aci la 16 ale acestei luni, un nou corp de armată trece Dunărea pe un pod la Călărași, așa că 45.000 oameni înconjură cetatea apărată de 18.000 de Turci.

Teatrul de operație din Peninsula Balcanică se limitase în luna Mai 1854 în cadrilaterul Rusciuc, Silistra, Șumla, Varna; Omer-Pașa își stabilise cuartierul său la Șumla.

În acest timp armata franceză și engleză, sub comanda lui Saint-Arnaud și Lord Raglan, ajunseseră la Scutari și Galipoli.

Intr'un consiliu ținut la Varna, după ce Omer-Pașa expune situația armatei sale de la Dunăre, precum și forțele rusești din prejurul Silistrei, se ia decizia ca o divizie franceză și una engleză să vină a ocupa pozițiunile la Varna și Devna (așezată la 7 ore de marș de cea dântii), de unde se vor îndrepta către Silistra și Șumla, astfel ca să forțeze pe Ruși a despresura pe cea d'întăi.

La 20 și 21 Mai, două atacuri rusești asupra Silistrei sunt respinse cu mari pierderi din partea acestora, de către Turci.

În dimineața zilei de 25 spre 26 Mai, Rușii atacară din nou uvragele exterioare de la Silistra ⁴⁾, dar sunt și de astă-dată respinși cu pierderi.

¹⁾ C. Roussel. La guerre de Crimée, Vol. I, p. 51.

²⁾ Roussel, op. cit. Vol. I, p. 81 și 85.

³⁾ Baron de Bazancourt. L'expédition de Crimée. Vol. I, p. 19—20.

⁴⁾ Descrierea Silistrei și pozițiunilor sale dinprejur. Când cine-va ajunge pe Dunăre în fața Silistrei, poate cuprinde cu vederă piața și linia imponentă a delurilor ce o domină și al căror cel din urmă contra-fort, serva de strat Silistrei, mai înainte de a merge să se piardă pe țărmul fluviului,

Silistra posedă întărirea, care ar putea cu înlesnire să fie pusă în stare bună; piatra ce forma imbră-

În noptea de 29 la orele 1½, atacară cu mase de infanterie uvragele Arab-Tabia și Gulanti-Tabia (numită de atunci Medgidia-Tabia, după numele Sultanului); sub un foc

cămintea șanțurilor s'a ridicat în urma unei ordonanțe a municipalității, dar șanțurile nu s'au astupat; și, în condițiunile în care se află, Silistra este chemată să jöce un rol important, prin pozițiunea sa emnamente strategică.

Dupa ce traversează cine-va orașul și iese dintr'ensul pe la Stambul-Capu, dacă se întörce cu fața spre sud, vede înaintea sa cinci pozițiuni, dintre care trei se vöd mai înaintate; aceste sunt pozițiunile Arab-Tabia la stnga, Ordu-Tabia la mijloc și Medjidia-Tabia la drepta.

Arab-Tabia. Este o pozițiune militară de o importanță incontestabilă, pe cât ea nu va înceta însa, de a face parte din sistemul de apărare creiat împrejurul Silistrei.

Dacă numele Arab-Tabiei sună la urechie cu öre-care sgomot, și dacă s'a format împrejurul ei o legendă, acesta este pentru că, la fie-care năpadire a Rușilor pe teritoriul turcesc, această pozițiune a fost teatrul unor lupte sngeröse și a unor crude decepțiuni pentru armatele năpăditöre. Asediul ei în 1854 a imortalizat-o.

În timpul campaniei din 1828, colonelul rus Schilders, șeful geniului armatei însărcinată cu asediul Silistrei, se așază pe pozițiunea Arab, pe care-i se pareă mai buna, spre a dirige atacurile sale în contra orașului.

Nu numai că această pozițiune era în apropiere de flotila ce se concentrase la Calarași, dar avea și avantajul de a permite trupelor rusesci să protögă cu eficacitate podul pe vase, ce se începuse în sus de Silistra. Totuși rezultatul acestei ocupațiuni fu negativ.

În 1829, Silistra fu iarăși înconjurată; se reocupă iarăși Arab-Tabia; se urmăze execuțiunea aceluiași plan din anul precedent, de acelaș colonel Schilders, și tot aceiași decepțiune ca în anul 1828. Dar o acțiune norocită făcënd să cadă Medjidia în mâna Rușilor, aceștia siliră orașul a capitula.

În 1854, generalul Schilders, acum inspector general al geniului, decide pe Prințul Paskievici să cerce luarea Arab-Tabiei, pe care Turcii o fortificaseră în urma luptelor din 1828 și 1829 și care de atunci, n'a încetat de a purta acest nume. Atacul nu isbutesc; colöna de asalt lasa un număr însemnat de morți pe teren; și prințul Orlof, e rănit la cap, în fruntea regimentului său, după o lupta plină de vitejii. Prințul patruncsc în întaririle Turcilor. De la această epoca datöza mai cu séma și renumele legendar al Arab-Tabiei.

Astăzi abia s'ar mai putea reconstitui pe teren, ast-fel precum trebuia să fi existat, profilurile lucrărilor de pământ, pe care un sistem de șanțuri le lega între dñsele și tot-de-o-dată cu orașul.

Se pöte ghici, cu töte acestea, că cea d'întăi lucrare, în forma pentagonală s'a ridicat pe partea dominantă a șesului, și că mai târziu i s'a complectat apărarea prin alte lucrări de fortificațiune pasageră.

Se mai gñsesce încă, un șanț destul de adînc, care desparte pentagonul de lucrările savîrșite în urmă. La est precum și la vest, terenul presintă avantajii pentru o buna apărare. Pe curmătura care leaga Silistra de Arab-Tabia se vöd urme de mai multe întariri.

În fine, pe șes, se zăresc spre nord și nord-est, două mici forturi a căror construcțiune se urca, dupa tota aparență, la un timp scurt înaintea rñsboiului din 1877.

Șesul Arab-Tabiei se află la 74 metri mai sus de nivelul porții numită Stambul. Partea ei cea dominantă se gñsesce la o distanță de 2200 metri de bastionul nord-est al cetății și la 2500 de pozițiunea podului preciccat (vezi istoricul podului de la Fetesci). Pozițiunea Arab-Tabiei este strabătută de drumul ce leagă Silistra cu Almafu. Ea dominöză calea ce duce de la Silistra la Caraorman, și care trece pe lângă pantele sale de vest, și o desparte de Ordu-Tabia.

Ordu-Tabia. De la Arab-Tabia la Ordu-Tabia e o distanță ca de 1150 metri. Coborîndu-se cine-va pe valca despre vest de Arab-Tabia, trecënd peste drumul cel mare al Silistrei și urcând delul spre est de pozițiunea Ordu-Tabiei, dă peste un drum adânc și strâmt, care duce la fort.

Acest fort pătrat, care trebuie să se fi clădit în acelaș timp cu fortul Medgidia-Tabia, se află într'o stare de conservațiune indetul de bună, afară de adăpostul din centrul lui și de cele patru blockhause de piatră, astăzi dărimate, și care se afla în mijlocul unui șanț larg de 7 metri.

Platformele clădite pentru tirul cu barbetă în unghiurile cadrilaterului și taluzele ce duc spre el, nu sunt stricate.

Fața despre sud e apărată printr'o lucrare de forma unui potcap.

Ordu-Tabia, zidită pe un delușor scos înainte și situat mai la o distanță egală de Arab și Medgidia-Tabia, era chemată în sistemul general de apărare, să jöce un rol important. Ea putea sa bata cu eficacitate văile despre Vest ale Arab-Tabiei și cele despre est ale Medgidiei-Tabia.

Cota Ordu-Tabiei este de 69 metri, adică mai jos cu 33 metri de cota Arab-Tabiei. Acestă pozițiune dominöză la est, drumul Silistrei spre Caraorman, la Vest, drumul ce trece chiar pe la pölele fortareții și care conduce la Pravadi, la Bazargik, la Varna. Acestă din urmă desparte Ordu de Medgidia-Tabia.

Medgidia-Tabia. La vest de Ordu-Tabia între drumurile Șumlei și Rasgradului se ridica Medgidia-Tabia un adevărat fort, despre care nu vorbesce nimeni. El dominöză peste totedélurile din prejur. Turcii au început să clădescă acest fort în 1669; ei nu-l isprăviră de cât în 1876.

Medgidia-Tabia este un exagon coprinzënd trei magazii de munițiuni, din care unul a fost distrus

viu Rușii parveniră a ocupa șanțul, un mare număr dintre ei escaladază parapetul și pătrund chiar prin ambrazuri în interiorul uvragiului. Inșă garnisóna luptă corp la corp cu alăcători, pe care îi respinse cu mari perderi.

La începutul lunii Iunie, Varna devenise lagărul armatelor aliate franceze și engleze.

La 4 Iunie, o brigadă din Divizia generalului Canrobert, debarcă aci.

Celelalte divizii erau pe drum, și la sfârșitul lui Iunie 1854, ajunseră la Varna, unde 30.000 francezi și 20.000 englezi se concentrează.

Starea sanitară a trupelor era destul de bună, la începutul lunii Iunie.

printr'un accident (după războiul din 1877, pe timpul deșertării fortăreței de către Ruși, magazinul din mijloc a sărit în aer prin exploziunea unui depozit de obuze), casemate, o cisternă și cu fața spre nord, un adăpost în forma de semi-lună. Bastioanele au plat-formă pentru tirul în barbetă.

De jur împrejurul acestor lucrări, se ridică un zid cu metereze, solid, zidit cu piatră, măsurând 8 metri de înălțime deasupra șanțului, și în grosime de un metru. Trei blockhouse formează întăriți scose afară, destinate a bate piciorul zidului pe tot lungul lui. Șanțul are o lărgime de 10 metri. Mai sunt și alte lucrări detașate care protejează fortăreța.

Ajunge cine-va la Medgidia-Tabia pe un drum în pantă repede, un fel de drum acoperit; o poartă de fier masivă îi închide intrarea.

Medgidia-Tabia nu are într'însa nici infanterie, nici artilerie; un singur bulgar se află acolo de pază, dar la piciorul acestei îngrozitoare fortărețe, Silistra sta destăpă. Trupele ei exercitate prin buni instructori Ruși, (în 1882) tunurile și munițiunile ei, iată prețiosul depou al Medgidiei-Tabia.

Medgidia-Tabia are o înălțime de 118 metri, adică o dominare de 59 metri. în raport cu Ordu-Tabia și 16 metri în raport cu Arab-Tabia.

Distanța de la Medgidia-Tabia până la Silistra este de 1150 m.

« « « « « Arab-Tabia, de 2250 m.

De la Medgidia-Tabia până la extremitatea podului proiectat (ripa dreaptă) 2680 m.

« « « « « « (ripa stângă) 3800 m.

Între Medgidia-Tabia și Arab-Tabia, precum și între Medgidia-Tabia și pod, nici un obstacol pentru tirul artileriei.

Este oare de trebuință a mai adăoga ceva la eloquenta acestor cifre? Nu sare în ochi oare, că prin predominarea și prin distanța sa, Medgidia-Tabia nimicesce pe Arab-Tabia, și că ea e stăpână de a opri construcțiunea podului său de a-l distruge, la un moment dat, dacă România s'ar supune ispitei de a-l cladi?

Iată care au fost considerațiunile militare, care opriau a se construi podul, despre care tratăză congresul de la Berlin (vezi istoricul podului de la Cernavoda).

Trebuie oare să amintim că, în campania din 1828. Rușii n'au putut să devie stăpini pe cetatea Silistrei, pentru că nu ocupaseră pozițiunea Medgidia-Tabiei, și că ei n'au luat cu asalt această piață în 1829, de cât numai după ce s'au așezat pe șesul Medgidiei-Tabia?

În 1828, colonelul rus Schilders, comandant șef al armatei însărcinată cu asediarea Silistrei, după ce s'a stabilit pe pozițiunea Arab-Tabiei, și a susținut în curs de o lună o serie de lupte inutile, se gândi a întinde linia sa de înconjurare despre partea de Vest, către Medgidia-Tabia, ca să pôtă strînge Silistra mai de aproape. Dar el lăsase să treacă momentul favorabil: timpul rău sosi și Rușii fură siliți să ridice asediul Silistrei.

În anul următor, acelaș colonel, Schilders, reocupa aceleași pozițiuni ca în anul 1828 și în van bombardă Silistra în curs de 18 zile, când colonelul Berg, respingend o ășire a Turcilor, până în pozițiunea dominantă de la Medgidia-Tabia, recunoscă profitul ce se putea trage din posesiunea acestui șes; el se întări acolo și urcă cu sine mai multe baterii. Sub îndemânatica sa direcțiune, atacul se îndreptă din acest punct și noa zile după acesta căzu în mâinele sale. În 1854, Rușii nu putură lua nici măcar Arab-Tabia. În 1878 pozițiunile Silistrei nu se putură lua cu asalt; ele nu căzura în puterea Rușilor, de cât după ce căzu și Pôrta.

Conclusiunile ce se pot trage din aceste trei campanii, este că Medgidia-Tabia, formează cheia tuturor pozițiunilor din prejurul Silistrei.

În van ni s'ar obiecta, că pozițiunea Arab-Tabiei este demnă de sacrificii, că s'ar putea cladi acolo un uvrăgiu important, că i s'ar putea adăoga întăriți puternice și a se face dintr'însa rivala Medgidiei-Tabia: un fort cu un comandament de 16 metri.

Apoi art. 52 al Tratatului din Berlin opresce a se ridica orî-ce fortificațiuni nouă, în tot parcursul fluviului, de la Pôrțile de Fier, până la gurile sale.

Cu tote ca articolele 11 și 52 coprind, că cetățile vechi se vor rade, totuși vecinii noștri n'au distrus zidurile Silistrei, nici fortul Medgidia.

Dar chiar distrugându-se acest fort, totuși pozițiunea ei militara, situațiunea ei topografică și apropierea de Silistra îi dă o putere inexpugnabilă. În mai puțin de jumătate de oră, trupele din oraș ar putea să ocupe Medgidia-Tabia și o singură noapte le-ar fi de ajuns a o pune în stare de apărare.

(După Istoria unei frontiere, de Prințul Gh. Bibescu p. 111 și urm. A se vedea și crochiul No. 1).

În noaptea de 22 spre 23 Iunie, Rușii ridicaseră asediul, dărimaseră bateriile, arseseră baracele, părăsiseră pozițiunile și trecuseră pe țărmul stîng al Dunării. Îndată fu înștiințat, Omer Pașa, însoțit de Colonelul Dien, alergă la Silistra. Prin acesta se putu dobândi în curînd amănunte asupra unui șir de evenimente care, până aci, nu se cunoscuseră de cît după sgomote și informațiuni puțin sigure.

Fortificațiunile Silistreî, fiind vechi, prețuiaă prea puțin prin ele însele; la 1829, ele nu ținură în loc pe Ruși mult timp; nu mult mai puțin însă, de cît cele de la Varna dar la 1853 se adăogase un lanț de forturi separate, din care cel mai de căpetenie ocupa pozițiunea, de unde contele Diebicî bătuse și făcuse să capituleze cetatea (fortul de la Medgidia-Tabia). Garnisóna se compunea dintr'un regiment din gardă, un regiment egiptean, din o altă infanterie, dintr'un regiment de sapieri, din 1200 de tunuri, saū în total 11-12.000 de ómenî.

Îndată ce se văzu, că această garnisónă era să fie atacată, unul dintre oficerii turci cei mai distinși, comandantul artileriei, Muza-Pașa, veni să se puie în fruntea ei. Mai întăiū blocată, pe la finele lui Aprilie, apoi impresurată în regulă, cetatea a fost bombardată prin șalupe-canoniere și baterii așezate în insule și pe țărmul stîng al Dunării. Dar ea resistând acestei somațiuni mai mult sgomotósă de cît îngrozitoare, Principele Paskievici fu silit să o atace după reguli, începînd a face întăriri înaintate. Două divizii formară corpul asedierii; prisosul celor 45.000 de ómenî adunați în acest punct, formă corpul de observațiune. Direcțiunea lucrărilor de apropiere fu dată generalului Schilders.

Lucrările începură la 29 Maiū, înaintea a două forturi: Arab-Tabia și Plane-Tabia; Rușii aveau mai mult pe cel d'întăi ca obiectiv.

Aceste întăriri de pămînt, avînd numai profiluri de fortificație pasageră, erau legate între dîsele și cu cetatea printr'un sistem de șanțuri. Bateriile Rușilor, afară de acele ce aveau pe Dunăre, erau armate cu 34 tunuri de asediū și de un mai mare număr încă de tunuri de cîmp. La focul lor răspundea cu o forțe mare activitate acela al Turcilor, sub iscusita direcțiune a lui Muza-Pașa. În toate nopțile erau isbiri la capetele săpăturilor. În sêra de 28 Maiū, la sfârșitul uneia din aceste micî lupte, Rușii voră să profite de retragerea inamicilor, ca să se arunce după dânsii în interiorul fortului Arab-Tabia și să-l ia printr'o isbire neașteptată. Două din bataliónele lor intrară în adevăr prin surprindere; respinși mai întăiū, Rușii se întórseră și mai numeroși; ținui în loc printr'o apărare crâncenă din partea Turcilor, respinși cu totul și de astă-dată și luați în gónă la rîndul lor, ei lăsară pe cîmp, în șanțuri și pe glacisuri, după cum singuri aū mărturisit, mai mult de 700 de cadavre. În noaptea de 2 spre 3 Iunie se mai făcū un nou atac important și glorios pentru asediați. A doua zi, din nenorocire, Muza-Pașa pieri lovit de o spărtură de obuz. Colonelul de geniū Mehemed-Bey îi succede în comandă despre partea apărării; o mie opt sute de ómenî de infanterie, trimesi de Omer-Pașa, isbutiră a trece prin linia de înconjurare, și intrară în cetate. Pe lângă acțiunea bateriilor lor, Rușii adăogaseră și lucrări de mine. Exploziunea furnalelor așezate de dânsii până sub parapetele Arab-Tabiciî îi dărimase pămîntul din prejur. Pe cînd se petreceau acestea, Mareșalul Paskievici, care suferia de urmările unei contusiuni, părăsi armata a cărei comandă 'i-o încredință Principelui Gorciacof. Nicî acesta nu fu mai norocit; încercările sale de atac din 13 și 19 Iunie nu isbutiră; el pregătea, după cum se zicea, altele mai seriose pentru una din nopțile viitoare, cînd primi, printr'un curier al Mareșalului, ordin de a ridica asediul și a trece în partea stîngă a Dunării.

La 23 diminēja, numai rămănea împrejurul Silistreî, drept amintiri ale acestui asediū memorabil, de cît urmele trecătoare ale lucrărilor de pămînt sfărimate și semnele neșterse ale acelor șanțuri, în care zăceau grămadă cadavrele a 2500 Ruși.

Pierderile Turcilor erau tot așa de mari, dar ei aveau cel puțin onórea și mângâierea succesului ¹⁾.

¹⁾ C. Roussel, op. cit. vol. I. p. 107—9.

Austria, care pescuia în apă turbure, sta cu armata la frontiera Transilvaniei, gata a ocupa Principatele, îndată după retragerea Rușilor, de aceea ea încheie cu Turcia tratatul de la 14 Iunie 1854.

În scopul de a ocupa Principatele, Austria avea cât se poate de mult interes de a depărta armatele aliate de granițele sale ¹⁾, de aceea prin diplomația sa strămută teatrul operațiunilor de la Dunărea de jos în Crimeia, în care scop Mareșalul Saint-Arnaud primesce la 1 Iulie înștiințarea că chiar dacă asediul Silistrei este ridicat, armatele să nu coboare Dunărea, ci să stea la Varna gata a fi imbarcată pe flotă ²⁾.

Însă către sfârșitul lunii Iunie, medicul șef al spitalului din Varna, constată primul caz de holeră, un al doilea la 3 Iulie. Îndată se primi scirea, că la Marsilia și Tulon molima era înspăimântătoare. Un batalion imbarcat pentru războiul din orient avusese 7 oameni morți, că la Pireu, Galipoli, Constantinopol și Adrianopoli, casuri din ce în ce mai multe se semnalau. Ducele d'Elchingen e atins și moare la 14 Iulie, la 17 generalul Carbuciu și în fine la 19 trei-zece de casuri bine constatate la Varna, afară de alte multe la Galipoli și Pireu.

Acésta decide pe Mareșalul Saint-Arnaud a trimite în Dobrovia corpul expediționar al Generalului Espinasse, pentru a mișca trupele din locurile infectate de holeră.

Expedițiunea mai avea și scop militar, căci în recunoșterile făcute de colonelul Desaint se constatare în Dobrovia forțe rusești; zece mii infanterie între Măcin, Tulcea și Babadag, cavaleria (2 regimente și 1000–1200 Cazaci) se găseau împrejurul Babadagului, la Constanța și lacul Sūdghiol ³⁾.

Prin aceste demonstrații făcute în Dobrovia, aliații voiau să atragă atențiunea Rușilor de acéastă parte, pentru a putea debarca cu grosul forțelor în Crimeea.

Apoi Mareșalul mai voia să încerce o nouă trupă creată de el, sub numirea de *spahii de Orient*, bași-buzuci turcești înregimentați și disciplinați, în număr de 2427 calăreți, puși sub comanda generalului Jusuf, chemat de francezii din Alger, anume pentru acest scop.

La 19 Iulie, Mareșalul încredințază generalului Jusuf scopul expedițiunii sale în Dobrovia, adică de a masca debarcarea în Crimeea a grosului trupelor.

«Înainte de a încerca acéastă mare operațiune, veți merge cu cavaleria contra Rușilor, cari se găsesc la Babadag. În acéastă mișcare veți fi urmat de 3 divizii eșalonate, iar la Küstendje veți găsi două batalioane de zuavi ai colonelului Bourbaki. Veți aranja ca la 4 August să vă întorceți la Varna, de unde vă veți imbarca în ziua de 5 pentru Crimeea».

Jusuf pleacă din Varna la 22 Iunie ⁴⁾ și trebuia să fie la Constanța la 26.

Trei divizii de infanterie trebuia să urmeze cavaleria lui Jusuf. Ele se pun în marș la 21 până la 23 Iunie.

Divizia I comandată de generalul Espinasse (acesta înlocuia pe generalul Canrobert trimis în recunoștere la Sevastopol; în locul lui Espinasse comanda brigada I-a colonelul Bourbaki), trebuia să se pună în marș la 21, însoțită de primul escadron de huzari; la Mangalia va ocupa pozițiunea, iar trei batalioane din brigada I-a vor merge eșalonate până la Constanța. Aci trebuia să se întâlnească cu primul regiment de zuavi trimiși pe mare, împreună cu totă subsistența Diviziei I-a; regimentul trebuia să susțină mișcările lui Jusuf.

Acéastă divizie se pune în marș la 21 Iunie orele 4¹/₂ dimineața.

La 22, orele 4 dimineața se pune în marș divizia II-a, comandată de generalul Bosquet. În două zile trebuia să se găsească la Bazargic, de unde cu batalioane detașate să observe drumurile de la Mangalia, Rașova și Silistra.

¹⁾ De la conduite de la Guerre d'Orient par officier général. Berlin 1855 p. 18 —I. C. Brătianu. Mémoire sur l'Empire d'Autriche dans la question d'Orient p 22 în *Xenopol* vol. II. p. 230.

²⁾ C. Roussel, op. cit. vol. I. p. 112.

³⁾ Bazancourt, op. cit. vol. I. p. 121

⁴⁾ Repezițiunea cu care trebuia să se facă acéastă mișcare, nu îngăduia a stabili depozite intermediare; de aceea până la Constanța, oamenii aveau 4 rații de pesmeți și 3 rații de orz. Aci erau trimise pe Mare subsistențele necesare socotite pentru 4000 oameni și tot atâtia cai pe timp de 12 zile, cât va ține expediția.

A treia Divizie sub comanda A. S. I. prințul Napoleon, pleacă de la Varna la 23; ea trebuia să ocupe Coslugea. (Nu e vorba de satul din Dobrovia).

Un escadron de huzari cu un convoi de harabale, trase de boi sau bivoli, urma cele trei divizii.

Divizia IV-a nu s'a pus în marș, ci rămase a-și strânge bolnavii.

Din ordinul pe care Mareșalul îl dă generalilor Espinasse și Jusuf, se vede că caracterul repede al acestor recunoșteri era de natură demonstrativă, pentru a amenința retragerea Rușilor din Principate¹⁾.

Divizia I trebuia să se îndrepteze către Constanța, a II-a de la Bazargic la Mangalia, a III-a de la Bazargic la Coslugea.

În acest timp holera făcea ravage însemnate la Constantinopol, Pireu și mai ales la Galipoli; de la 16—22 Iulie, 696 de holerici, din care 276 morți. La Varna, numai în ziua de 27, au fost 14 cazuri.

Într-o scrisoare pe care Mareșalul Saint-Arnaud o adresază la 29 Iulie ministrului de război, Vaillant, îi face cunoscut că starea sanitară a trupelor trimise în Dobrovia este bună și că se felicită de ideea ce a avut de-a trimite trupele într-o primblare militară²⁾. Lucrurile nu se petreceau astfel.

Să urmărim mișcările diviziei I-a, cea mai crud secerată.

De la Varna către nord, aproape pe 45 kil. distanță, colona traversează prin păduri. Ea avea un efectiv de 10.590 oameni. De la Balcik tabloul se schimbă îndată, terenul coborâ încet, nici un arbore, nici un riușor; cel mult din distanță în distanță, bălți sărate, puțuri părăsite, sate miserabile, nise adevărate mușuroie și acestea părăsite. Erburile uscate ajungeau până la talia soldatului, aceia ce-i împiedica marșul, acestea erau singurele vegetații ale unei câmpii fără margini, arse de soarele lunii lui Iulie. În mijlocul acestei stepe dor tumulii, sămănați la distanțe mici, mai rămăsese ca singurele semne aproape șterse a unei vieți care însuflețea odinioară aceste ținuturi, acum deșarte și tăcute.

Îndată ce trecu de Kavarna, unde divizia își stabilise cuartierul în ziua de 24, satele devenite și mai rare se compuneau din câte-va colibe de piatră, unde se adăposteau familii bulgare, care fugiră la apropierea colonei, luând cu dinsele în brațe sau în harabale, pe jumătate stricate, tot ce aveau. Familia întreagă se grupa împrejurul tatălui, care abia mai îndrăsnea să-și întorcă capul, spre a privi cu spaimă tabăra franceză.

La 25, colona ajunge la Mangalia, după ce traversase câte-va câmpii cu seceriș, apoi pustiuri acoperite cu ierburi nalte, prin care colona își lăsase urmele.

Până în această zi erau numai patru cazuri de holeră, pe care le lăsase la prina etapă. Colona găsi Mangalia pustie și ruinată. Câte-va case ce mai rămăseseră în picioare erau deșerte; populațiunea speriată, fugise.

Infanteria bivuahează la dreapta spahiilor și a regimentului de lăncieri turci. Aci Jusuf aștepta colona generalului Espinasse.

Din Mangalia pornesc în ziua de 26, la orele 4 seara, pe o căldură sufocantă.

Împrejurul orașului grămești de ruine, bucăți de colone antice, cimitire ale căror pietre albe împrăștiate ici și colea, semănau cu nise fantome ale unei vieți trecute. Vulturii se primblau în totă libertatea, sau stăteau tăcuți pe vârful a câte uneia din movilele cele mai nalte.

În ziua de 27, trupele își așază bivuacul la ptelele a două movile lângă Urlukioi, la cota lacului Tuzla pe riușorul Musurat. Drumul care duce pe lângă țărmul Mării are același aspect; ierburi dese, pietre, case formând câte odată un săracăcios cătun, ape stătătoare, hățișuri nalte. Câte-va herghelii de cai sălbateci și cârduri de găște, care se ridicau de pe lacuri cu strigăte asurzitoare, sunt singurele ființe care afirmă, că viața e posibilă și în aceste triste regiuni. Apoi ici-colea, sate distruse, arse, devastate de inamic. Locul caselor îl mai arătau grămeștile de pietre; grădinele și drumurile dispăruseră sub o

¹⁾ Bazancourt. op. cit vol. I. p. 124.

²⁾ Roussel op. cit. vol. I. p. 127—8.

vegetație sălbatică; rarele puțuri erau dărîma'e sau infectate cu cadavre de oameni aruncate, amestecate cu cele de animale, de Ruși și de bandele de Cerkezi.

Aprope de valul lui Traian, o furtună violentă se ridică îndată, cerul se întunecă, aducând în aceste pustietăți, nopți, pe care numai fulgerile o luminau; apoi acești nori grei, sinistri, se sparg îndată și o ploie torențială căzu.

În acest ținut nelocuit, în mijlocul acestui vast deșert, care nu mai avea decât aspectul ruinei și uitării, această furtună avea ceva fioros.

La 28 Iulie ora 3¹/₂, colona trece de Constanța și bivuachează la Palaz, pe țărmul lacului Sătghiol.

Constanța, ca toate orașele turcesci, nu e de cât o grămadă de ruine recente, pe care Cazacii le-au lăsat în urma lor; totul este nimic, confuz, devastat, stricat.

Aci holera se declară, 27 oameni sunt atinși. Regimentul I de zuavi, care sosise în ziua de 25 pe Mare la Constanța avu un holeric, la 26 și 27 avu 8, iar la 28 peste 50 bolnavi.

Pe când divizia bivuachează la Palaz, avant-garda generalului Jusuf se găsește în fața cavaleriei rusești; o luptă fără mare importanță avu loc, inamicul se retrage lăsând pe câmp 20 de morți. În această luptă căpitanul Preuil cu 30 bași-buzuci, e înconjurat de un escadron de lăncieri Ruși. Lăsat de restul avant-gardei sale, căpitanul șarjază și abia putu goni pe inamic; el avu calul mort, el însuși primi nouă lovituri de lance.

Acastă luptă, care se dăte la Gargalik, este prima a trupelor generalului Jusuf, la 28 Iulie 1854.

Forțele rusești erau împărțite în diferite puncte, de aceia Jusuf scrie generalului Espinasse: «avant-garda mea are înaintea sa Cazaci; trei regimente rusești sunt în împrejurini, voi merge ca să le întâlnesc cu 1200 Zuavi, patru tunuri și cavaleria și vă rog de a-mi veni în ajutor cu divizia».

Espinasse decise ca divizia să înainteze, pentru a fi mai aproape de cavaleria angajată spre a o ajuta, dacă forțe superioare s'ar găsi prin apropiere.

La 29 generalul Jusuf ajunge între Duimgi și Karanasuf, colona la Gargalik. Avant-garda dăte o luptă scurtă dar serioasă; două regimente de Bași-buzuci luptară contra Cazacilor, care nu se retraseră de cât pas cu pas.

«De astă-dată sunt mulțumit de conduita Bași-buzucilor mei; comandantul Magnan și căpitanul Sérionne, abia au putut să-î împedice a urmări pe inamic, care se retrăgea către Babadag».

Măcelul ce făcu printre Cazaci, era desgustător; a trebuit să intervină Zuavii francezi, pentru a-î pune capăt.

La orele 6 seara o ploie torențială udă până la piele trupele pline de sudoarea din timpul zilei și holera reîncepu.

«Epidemia are un caracter de nedescris — comunică Jusuf — oamenii cad ca trăsniți, mai înainte de a li se putea da cele mai mici îngrijiri».

Întorcerea fu încetă și dureroasă, harabalele ce le găsiră din întâmplare în Gargalik, nu ajungeau de a aduna victimele; era nevoie a le duce pe brațe până la ambulanță. De o dată muriră 80 oameni, pe care îi îngropară în câmp.

Pe când generalul Espinasse se pregătea, ca printr'un marș de noapte să cadă asupra grosului forțelor rusești la Babadag, 500 oameni rămaseră întinși la pământ, fără a se mai putea scula. Ca fulgerul, holera se abătu asupra colonei expediționare. La orele 8 seara erau 150 morți și 350 în agonie.

Acăsta fu fatala noapte de 30 Iulie. A doua zi, totă divizia se retrage la Constanța, lăsând lagărul de la Palaz în paza unui batalion, iar alte două pentru ambulanță.

Generalul Canrobert, sosise cu vaporul «de Cacique» și dă ordin ca întreaga divizie să fie adusă la Constanța. În acea noapte și în dimineața de 31 Iulie, 800 bolnavi sunt aduși în harabale și trăsurile de artilerie, care nu mai puteau pridi transporturile. Mulți morți fură îngropați pe câmp, însă din cauza micii adâncimi infectau aerul; acest rău mări flagelul. La 1 August, la orele 6,15' seara, tot lagărul de la Palaz este adus la Constanța, unde vaporul «Pluton» transporta bolnavii la Varna. Mulți însă rămaseră morți pe cota

Mării; osemintele lor au fost găsite în 1894, cu ocazia unor săpături făcute pe locul unde se află acum sala de cură a oraşului. Ele au fost adunate şi puse într'un cavou din cimitirul de la Constanţa, unde s'a ridicat un monument cu inscripţia :

LA FRANCE
à ses
SOLDATS MORTS
pour
LA PATRIE
1854 - 1855

La inaugurarea acestui monument (9 Mai 1894) a asistat d-nul De Coutouly, din partea Franţei.

Restul diviziei, sub comanda lui Canrobert (Espinasse era şi el atins de holeră), părăsesse Constanţa, la 1 August, după ce lăsase aci 1.130 bolnavi, peste două zile avu alţi 900. În ziua de 6, flagelul fu şi mai teribil, la Mangalia; pe când se transportau holericii pe bordul corăbiei Calypso, un uragan se ivesce de o dată; trei-zeci şi unul din aceşti nenorociţi muriră chiar pe plaje, două-zeci şi cinci erau morţi pe bord înainte de a se întinde pânzele. Până la Varna puţin din cei transportaţi pe Mare mai putură scăpa.

Divizia III-a se întorse la Varna, la 4 August, a II-a la 9, iar I-a la 18. Acesta din urmă avea 2.568 bolnavi, 1.186 muriseră. Celelalte două divizii au fost mai puţin încercate.

Din totalul trupelor trimise în această nenorocită expediţie, erau 3.400 bolnavi şi 2.475 morţi. Englezii avură numai 350 de victime. Dintre marinari pieriră 105, de pe vaporul Britannia, 143 de pe Ville-de-Paris şi 200 de pe Montebello.

Spahii lui Jusuf, din 2.500 câţi plecaseră din Varna se întorc acum 300, însă mulţi din aceştia dezertaseră. La 15 August, acest corp este desfiinţat ¹⁾.

Ast-fel se termină expediţiunea de tristă memorie a Francezilor în Dobrovia. Armatele aliate se gândesc a strămuta teatrul operaţiunilor în Crimeea. Planul acestei nouă expediţiuni fusese urzit la Paris, se zice, sub inspiraţia directă a lui Napoleon III. Planul fu foarte bine primit de Englezi, care aşteptau de la densul ruinarea flotei ruseşti în Marea-Năgră.

Fu însă cea mai mare greşală a războiului. Atacul cel mai serios al aliaţilor prin valea Dunării, pe unde puteau fi sprijiniţi de o populaţiune plină de simpatii, Români, care ar fi pus la îndemână armatei aliate, pe lângă bogăţiile firesci ale ţării lor şi un ajutor armat de cel puţin 80.000 de oameni, pe unde aliaţii apropiindu-se apoi de hotarele Poloniei, puteau să neliniştască pe Ruşi prin frica unei revoluţiuni, pe unde în sfârşit erau sprijinite armatele lor de un şir de cetăţi, cea mai puternică bază de operaţiune; acel atac este înlocuit printr'unul împotriva Crimeei, apărută prin aşezarea ei firească, precum şi printr'o cetate din cele mai tari, unde nu se putea ajunge de cât pe Mare şi unde toate ajutoarele şi îndemânările ce le înfăţişa valea Dunării, erau înlocuite cu greutate şi primejdii ²⁾.

Armatele aliate părăsesc Varna la 2, iar la 14 debarchează pe cóstele Crimeei 62.000 oameni, din care 28.000 Francezi, 26.000 Englezi şi 8.000 de Turci.

Restul campaniei nu ne interesează.

Pacea se încheie prin tratatul de la Paris, din 30 Martie 1856. Articolele ce privesc Dunărea de jos şi Marea-Năgră sunt:

Marea-Năgră este deschisă tuturor vaselor de comerţ a oricărei naţiuni; va fi închisă numai pentru toate vasele de război (art. 11). Se desfiinţează toate aşezămintele militare ruseşti şi turceşti de pe cóstele acestei Mări (art. 13). Plutirea pe Dunăre nu va fi supusă nici unei piedici sau dări, afară de cele prevăzute în tratat. Se aşează o comisiune, alcătuită din delegaţii tuturor puterilor semnatare, care va priveghia a se executa lucrările necesare pentru uşurarea plutirei pe fluviu şi o a doua comisiune a unor delegaţi ale

¹⁾ C. Roussel, op. cit., Vol. I, Cap. IV. — Bazancourt, op. cit., Vol. I, Cap. VII şi VIII.

²⁾ De la Conduite de la guerre d'Orient, p. 28. — I. C. Brătianu. Mémoires sur l'Empire d'Autriche, p. 23, în Xenopol, op. cit., Vol. II, p. 231..

puterilor mărginașe, pentru lucrarea regulamentelor de navigație și de poliție (art. 15, 16, 17¹⁾).

Prin art. 21 se alipia la Moldova tot teritoriul deslăpădit de la Rusia. Orî prin tratatul de la Adrianopol, din 1829, am văzut că se dase Rusiei și Delta Dunării, până la brațul Sfîntului Gheorghe. Urma dar ca în 1856, Delta să aparțină Moldovei, împreună cu cele trei județe (Cahul, Bolgrad și Ismail). Diplomația europeană, crezu că este mai bine, ca paza gurilor fluviului, să fie încredințată Turciei.

Ceva mai mult, în conferința explicătoare a tratatului, se hotărî a se lăsa Moldovei ca hotar, brațul Chilieî numai până la Vilcov, unde acest braț se ramifică în opt. De aci înainte, noul teritoriū moldovean se întindea numai până la gârla Gâscei sau Gheșova și avea numai proprietatea asupra apelor acestei gârle.

Acēsta însemna, că se dădeau Moldovei orașe riverane, fără apele spre care mergea comerțul acestora, orașe vestite prin pescăriile fără locurile unde se prindea peștele, punctele care dominau Dunărea de jos, fără cursul însuși al acestui riū. Pentru a vedea cāt de artificială și ridicolă era despărțirea, ajunge să spunem că pescariile din Chilia-Nouă nu puteau exercita meseria care-î făcea să trăiască, căci pescăriile orașului erau turcesci, ca și Chilia-Vechă din față și Pôrta le arendasc, după sistemul sēu din 'nainte a anului 1812, unui armean. Iar pescariile din Vâlcov nu se puteau întorce de cāt prin gârla Ociacov, turcescă și acēsta, unde îi așteptau vameșii Sultanului, de câte orî veneau cu produsul ostnului lor.

Constantin Hurmuzaki făcu raportul în acēstă cestiune la Divanul ad-hoc. El invoca pentru a cere «îndreptarea hotarelor de o comisiune europeană», drepturile pe care Principatele le au avut tot-deauna asupra malului Dunării, chiar și după capitulațiunii, faptul că Basarabia (în sensul nou al cuvîntului) «cu ținuturile Bugeacului, Ismailului, Ackermanului și Chilieî» formează «a treia parte din Moldova» și că prin urmare și Delta fluviului «a fost proprietatea necontestată a Principatului Moldovei».

Argumentele nu erau nediscutabile și cînd Cogălniceanu adăose unul nou, în ședința următoare: anume că matca Dunării — Ana-Duna — ar fi, după hatul din 1774 chiar, hotarul dintre Turcia propriu-zisă și Principatul vasal al Moldovei, el schimbă, pôte cu știință, înțelesul pasagiului invocat, căci acesta fixa granița între Muntenia și pašalâcul Silistrei. Cauza era însă o cauză dreaptă, din toate punctele de vedere. Divanul adoptă în unanimitate propunerea de a protesta solemn, pe lîngă Puteri, contra luării înapoi a unui dar, care era, cel puțin cāt privia insula Letti, o restituțiune, o satisfacțiune.

Protestul celor slabi nu fu auzit și darul din 1857 al Europei, rămase un dar necomplet, care nu era făcut mărinimos și din totă inima. Desvoltarea economică a provinciei alipite iarăși la Moldova, fu împiedicată prin restricțiunile acestea, iar deșteptarea unei conștiințe naționale, prin diversitatea, produsă în chip artificial, a naționalităților ce îi locuiau pămîntul ²⁾.

În anul 1860, pe lîngă Tătariii Nogaî, ce de vremuri se stabiliseră în Dobrogiă, Pôrta aduse o nouă colonie de 60.000 Nogaî Ruși, care compromiși în rēșboiul din Crimeă, căutară a se expatria. Ei veniră în Dobrogiă, unde guvernatorul provinciei Sayd-Pașa le dete locuri; pe mulți dintr'ēnșii îi grupă și fondă Medgidia, în onórea Sultanului Abdul Medgid.

Populațiunea bulgărească, speriată de invasiunea Tătarilor Nogaî, fugi în județele retrocedate de Rusia, Moldovei.

Tot ca și Nogaîi, veniră și Cerkezii, în anul 1865, în număr de peste 300.000, în Turcia, care îi împărți în diferite provincii; din aceștia mulți se stabiliră în Dobrogiă ³⁾, unde au locuit până la ultimul rēșboi (1877).

¹⁾ *Xenopol*. Rēșboiele dintre Ruși și Turci, Vol. II, p. 240-1.

²⁾ *Iorga*, op. cit., p. 267-8.

³⁾ *Alphonse d'Avril*. Traité de Berlin, p. 127 și *Franz Crousse*. La péninsule Gréco-Slave, p. 168. La stabilirea Cerkezilor în Dobrogiă, aceștia obligară populația țerii a le da vestimente, căruțe și vite; cinci familii dobrogiene, erau obligate a construi o casă pentru una cerkeză și a-i sămăna cîmpul.

În așa mod populația acestei nefericite provincii ajunsese robă a noilor veniți.

Ocupația lor era agricultura și creșterea mai ales a cailor, însă când ocazia li se prezenta, nu puteau fi opriți de a jefui. Vai de nenorocitul călător, care ar fi îndrăsnit să meargă singur pe văile întortochiate din sudul Dobrogei! Pe fundul acestor văi, și acum înfricoșătoare, se mai văd încă urmele satelor părăsite de Cerkezi.

În anul 1861, la 25 Iunie, morie Sultanul Abdul Medgid, iar fratele său, Abdul Aziz, ocupă tronul. El este al 32-lea Sultan.

Guvernul acestuia se remarcă prin mulțimea măcelurilor și prin grelele dări ce puse pe spinarea locuitorilor, pentru a satisface nenumăratele cheltuieli ale Curții.

În 1870, Franța zdrobită, Rusia se sprijină pe ajutorul Germaniei și cere violarea articolului privitor la neutralitatea Mării-Negre, care cu toate protestările Turciei obține, la 13 Mai 1871, stăpânirea pe această Mare.

De atunci încep uneltirile sale în Peninsula Balcanică și pe la începutul lui Iunie 1875, răscolă pe Herțegovineni, ajutați pe sub ascuns de Sârbii, Muntenegrenii și Bulgarii. Aceștia din urmă se răscolă în August același an, ceea ce provocă măcelurile de la Sulmki, Otlukioi și Strielitza. Cerkezii și Bași-buzucii servesc ca instrumente pentru stângerea revoltelor și vai de nenorocitele sate, unde interveniau aceste fiare sălbatice.

O revoltă de palat, în cap cu Marele Vizir Mehmed-Rusdi-Pașa, forță pe Abdul-Aziz în noaptea de 29—30 Mai 1876 să abdice, în favoarea lui Murad V-lea, nepotul său (fiul lui Abdul Medgid), Abdul-Azis este omorât.

Acesta nu împărătește de cât până în August același an, și tronul este cedat fratelui său, Abdul Hamid II-lea, al trei-zeci și patruilea Sultan, care domnesce și astăzi.

Rusia care urmărea planurile sale în orient, intervine în favoarea Bulgarilor și din Noembrie 1876 concentrează în Basarabia șese corpuri de armată. La 12/24 Aprilie 1877, declară războiul Turciei; România, provocată de bombardările de pe țărmul drept al Dunării, declară și ea războiul Turciei, la 14 Mai același an.

Din tot teatrul operațiilor din Europa nu ne vom ocupa de cât de partea ce ne privește.

La începutul ostilităților, Turcii dispunea în Dobrogea de 20 batalioane, 4 escadrone și 12 baterii (18.000 oameni), în punctele Hârșova, Măcin și Tulcea cu o rezervă la Babadag, sub comanda lui Ali-Pașa ¹⁾.

Flota de pe Dunăre era împărțită între 20—24 Aprilie 1877: 4 fregate cuirasate și 2 corvete la Sulina, vasul «Rethymo» cu Hobart-Pașa la Galați, un monitor la Brăila și 1 fregată cuirasată la Tulcea.

Contra acestor vase turcesc avea să se opună mica flotilă română, adăpostită pe Prut și care se compunea dintr'un monitor, 2 vapori, 2 corăbii cu pânză și un torpilor.

Rușii ne dispunând pe Dunăre de nici un vapor al lor, cerură de la Guvernul român, care le dăde 4 vase: Ștefan-cel-Mare, România, Fulgerul și Rândunica, fără echipagi. Comandantul flotilei, maiorul Murgescu, fu alăturat pe lângă comandamentul rus. Osebit de aceste 4 vase, Rușii mai închiriază și câte-va vapori de lemn particulare și aduseră cu drumul de fier mai multe șalupe și un număr însemnat de torpile.

Cu aceste ajutoare, pe la începutul lunii Mai, Rușii isbutiră a arunca torpile la Reni și Brăila și a despărți astfel flotila turcescă de Mare, de cea de Dunăre.

De altă parte, vase rusești din Odessa atacară patru monitoare turcesc, ce staționau la gurile Dunării și după ce le isgoniră, mai aduseră de la Odesa încă câte-va vapori și șalupe pentru torpile. Cu ajutorul acestora se făcură cu desăvârșire stăpânii pe Dunăre, de la Reni, până la gurile ei, împiedecând comunicația prin torpile și vase înecate.

Flotila turcescă de pe Dunăre concentrează atunci spre Brăila trei canoniere cuirasate și două monitoare din regiunea Gura-Ialomiței-Galați, precum și două canoniere de lemn

¹⁾ 6 batal., 2 esc., 2 bat. la Tulcea; 5 batal. și 1 bat. la Isaccea; 6 batal., 4 escadr. și 3 bat. la Măcin; 2 batal., 2 escadr. la Babadag; 3 batal., 2 esc. 1 bat. la Hârșova; 1 bat. și 2 escadr. la Cernavoda; și 1 bat. la Constanța.

de la Cernavoda ¹⁾ și la 20 Aprilie (2 Mai) se arătară pe brațul Dunării de la Măcin, în fața Brăilei, de unde începură a arunca obuze în oraș.

La 21 Aprilie, cele două monitoare încercând a se apropia de Brăila, fură întâmpinate de două tunuri, așezate pe înălțimea din fața Ghecetului. Canonada a durat două ore. Coșul unuia din monitoare a fost abătut, iar cel-lalt a suferit ôre-care vătămări. Ambele monitoare au fost silite să se retragă.

La 27 Aprilie, pe la orele 2¹/₂ d. a., când trenul din Galați sosia la Brăila cu Marele Duce Nicolae, un bastiment cuirasat din brațul Măcinului începu a trage asupra gării și bateriilor în construcțiune, fără a face vre-o stricăciune.

La 28, bateriile fiind terminate, la 29 traseră asupra cuirasatului Lufti-Djelil ²⁾ pe care se afla amiralul Buiuk-Pașa. La orele 2.10 d. a. un obuz rusesc căzu pe cuirasat, îl distruge și cade la fundul apei.

În urma acestei pierderi, cele-lalte bastimente turcesci se retraseră în brațul Măcinului, la o depărtare de 10 km. de bateriile rusești.

Acastă temere îndemnă pe Ruși a se lua pe urma bastimentelor turcesci; Maiorul Murgescu participă. Acastă urmărire avu de rezultat asvârlirea în aer a celui-lalt cuirasat, Havzi-Rahman, în noptea de 13 spre 14 Mai 1877, prin aruncarea sub el în timpul nopții a două torpile, duse de șalupele rusești «Țarevic», sub comanda Locotenentului de marină Dubasoff și «Xenia» sub comanda Locotenentului Chestakoff.

În urma exploziei primei torpile, Maiorul Murgescu, care se afla pe șalupa Țarevic, văzând-o în pericol, alergă în ajutorul mecanicului și ast-fel nu se întâmplă nici o nenorocire.

Acastă nouă victorie obligă flota turcască să se retragă în porturi, unde rămase în defensivă, iar Rușii putură să 'și execute trecerea Dunării.

Din Isaccea, Turcii bombardază în ziua de 4 Mai st. n. mănăstirea de la Teraponti, așa de scumpă Rușilor, de ôre-ce aci se afla cuartierul Împăratului Nicolae în războiul din 1828.

Rușii devenind stăpâni pe Dunăre, proiectară a trece corpul al XIV-lea în Dobrovia.

Acastă trecere fu numai o demonstrație, pentru trecerea principală ce avea să se execute pe la Șistov, de aceia ea se făcu cu mare sgomol.

În plus, generalul Zimmermann trebuia să sprijine stânga armatei rusești.

Pare-se, că Turcii renunțaseră la apărarea fluviului de această parte și lăsasera aci puține trupe ușoare, așa că Rușii au putut fără multă greutate și împotrivire din partea inamicului, să așeze un pod la Brăila.

În urma unei recunoșteri făcută personal de Zimmermann, comunică șefului de Stat-Major al armatei printr-o scrisoare din 6 Iunie st. v. următoarele ³⁾:

«Malurile joase după drépta Dunării, de la Galați la Bugeac și de la Brăila la Măcin, sunt inundate și acoperite cu apă pe adâncimi, care variază de la 0^m.30 la 4 m. Insuficient, în unele părți, pentru plutirea unei bărci; navigațiunea e jenată de papură. Podurile între Galați și Zatoș (mai mult de 800 m.) și între Brăila și Ghecet (aproximativ 800 m.), pot să fie construite de acuma, fără îndoială, dar mai departe e imposibil de a stabili comunicațiuni pentru trăsuri. O trecere în barcă, la Bugeac, ar fi o operațiune prea riscată, căci ar fi primită cu focuri de la distanță 1.200—1.400 m. Două sau trei sute de Turci, așezați în spatele stâncilor, în trestie sau în tranșee, pot cauza cele mai mari pierderi trupelor imbarcate, cărora le pot omori lopătarii și cârmaci. E imposibil de a trece de odată mai mult de 2.000 ômeni.

Generalul Zimmermann semnală în detalii toate dificultățile, pe cari le constatase prin recunoșterile lui personale.

¹⁾ Cuirasatele Lufti-Djelil, Havzi-Raman și Fet-iul-Islam; monitoare Zeif și Hezber, canonierele Ackia și Arkadi (Istoricul războiului din 1877—78, de mai mulți ofițeri, vol. I p. 160 și urm.).

²⁾ Luft-i-Djelil = Grație lui Dumnezeu.

³⁾ După relațiile Statului Major Rus. Vezi Războiul Ruso-Turc. Trad. de Lt. Colonel Gărdescu. Vol. II, pag. 48—58.

Față de obstacolele ce presenta trecerea împrejur de Galați și Brăila, Generalul Zimmermann propuse de a trece între Satul-Noș și Isaccea, făcând rezervele sale, că nu se făcuse nici o operație pentru o asemenea întreprindere. Ca concluzie termina:

«Primul nostru pas dincolo de Dunăre trebuie să fie însoțit de toate garanțiile de succes, un prim eșec ar putea aduce consecințe dezastrușe».

La acest raport, cuartierul general răspunse prin instrucțiunile trimise la 12 Iunie, destinate a defini rolul operațiilor corpului după Dunăre de jos:

«Alteța Sa Imperială, comandantul de căpetenie al armatei, a bine-voit a vă informa, că Corpul Dunării de jos conflat Excelenței-Văstre, e destinat a asigura comunicațiile armatei cu Imperiul. Pentru îndeplinirea acestei misiuni, Comandantul de Căpetenie dă ordinul, ca să treceți Dunărea cu Corpul D-vastră împrejur de Galați și Brăila, de a pune stăpânire pe punctele principale ale Dobrogei, în particular Tulcea și Isaccea, și de a vă întinde până la Cernavoda-Constanța. Aceste operațiuni vă vor face să atingeți ținta desemnată mai sus, mai bine de cât ori și care alta. În același timp veți atrage asupra D-vastră atențiunea adversarului, ceea ce va micșora cu atâta forțele sale contra grosului armatei. Un marș al corpului D-vastră dincolo de linia Cernavoda-Constanța, nu trebuie să fie întreprins, afară de circumstanțe cu deosebire favorabile, de cât numai după ce grosul armatei va fi obținut avantaje decisive și când o parte din aceste forțe principale vor fi putut să înainteze spre Șumla; până atunci trebuie să vă limitați la detașamente de ante-gardă, destinate a observa mișcările inamicului și a cerceta căile de comunicație între fortărețele Silistra, Varna și Șumla».

La primirea acestui ordin, corpul Dunării de jos, compus din 31^{1/2} batalioane, 37 escadrone și sotnii, 15 baterii pedestre și 4 călări, sau aproape 22.000 baionete, 4.000 săbii și 130 tunuri, ocupa partea după malul stâng al Dunării, de la Gura Ialomiței până la Marea-Negră, pe o întindere de 225 km.

Cea mai mare parte din forțe se instalează între Ialomița și Prut, sub comanda Generalului Zimmermann; celelalte fracțiuni se așezară la Brăila și la Gura Ialomiței.

Cele dintre Prut și Marea-Negră luară poziție: la Reni, Bolgrad, Satul-Noș, Cartal, Ismail, Chilia, Zebrieni, Nicolaevschi și Gătilești.

Partea Dunării destinată pentru trecere, între Galați și Brăila, avea 20 km. lungime și lărgimea sa mijlocie era de aproape 800 m. La această epocă, din cauza creșterii apelor, satele după malul drept: Zatoce (acesta era un grind pe care se aflau câte-va colibe de pescari. Nota autorului), Azacul și Ghecet erau nise adevărate insule și în spatele lor se întindea pe 10 km. un teren acoperit de apă și de trestie. În mijlocul acestei întinderi inundate se ridica înălțimea peninsulei de la Bugeac, a cărei extremitate Nord era despărțită de Zatoce și de Azacul, în față de Galați, de 4 km.

La satul Ghecet (aproape în fața Brăilei), brațul Măcinului se desparte de principalul canal al Dunării.

Drumul între Ghecet și Măcin era inundat la acea epocă, pe o întindere de 14 km. Informațiile privitoare la Turci, și comunicate de Statul Major al campaniei, generalului Zimmermann, erau următoarele:

Efectivele trupelor turcescilor regulate și neregulate, în Dobrogea, se ridicau la 10 Iunie, la 11.500 oameni, dintre care se găseau, pentru apărarea imediată a Dunării: aproape 1.500 la Măcin, 950 la Isaccea, 2.250 la Hârșova, și 750 Tulcea. Aceste informațiuni fură confirmate de către Bulgarii, ce fugiseră după malul turcesc.

Colonelul de Torcy, aprecia trupele turcescilor din Dobrogea, pe la 8 Iunie, la 8330 oameni, în cari nu intrau Cerkezii și Bașibuzucii.

În ceea ce privește în particular, sectorul opus porțiunii Galați-Brăila, numărul de Turci corespunzător se ridicase la 4.000 de oameni, pe la 15 Iunie. Cea mai mare parte ocupa Măcinul, iar o fracțiune se găsea la Bugeac.

La primirea instrucțiunilor, date de la 12 Iunie și adresate de Cuartierul general, privitoare la executarea trecerii de întreprins împrejur de Galați și Brăila, Lt.-General Zimmermann stabili planul său de operație astfel:

Înainte de toate, să arunce un pod pe brațul principal al Dunării, între Brăila și Ghecet. Apoi, cum capătul acestui pod, la Ghecet, se rezema pe o largă inundație a Dunării, era bine să facă să treacă o fracțiune de ante-gardă pe malul drept, cu câte-va bărci de transport. Pentru aceasta, înainte de trecerea podului, trupele plecate în barcă de la Galați, trebuiau să debarce la peninsula Bugeac și după ce vor goni ante-garda turcă, care ocupa acest punct, să taie comunicațiile între Măcin și Isaccea. În seara aceleiași zile, un detașament în bărci trebuia să se urce de la Brăila până la brațul Măcinului, să repare drumul inundat de la Ghecet la Măcin și după ce va stabili podul, așa ca să suporte trăsurile, să facă să treacă grosul forțelor corpului Dunării de jos pe podul de la Brăila, pe cel-l'alt mal al Dunării.

Pentru executarea acestui plan, generalul Zimmermann ordonă transportul de la Galați la Brăila a diverselor părți ale trupelor sale, eșalonându-le de la 12—17 Iunie. Ast-fel la 18 Iunie erau concentrate la Brăila 14 batalioane, 24 sotnii și 66 tunuri de munte; la Galați rămânea încă sub comanda Lt.-general Narbut, Comandantul Diviziei a 18-a de infanterie, 9 batalioane, 4 sotnii și 38 tunuri.

În ceea ce privește mijlocele de trecere și materialul podului, cea mai mare parte din preparative fuseseră terminate pe la 15 Iunie. Lucrările se efectuau sub supravegherea Lt.-Colonel de geniu Klimenko, cu batalionul al 5-lea de săpători. Afară de acesta, la Galați, erau gata 15 plute, pentru transportul artileriei.

Lopătari experimentați, aleși printre Cazaci, trebuiau să conducă luntrile încărcate de trupe: 200 vișlași la Brăila și 160 la Galați, la care venira să se adauge, la 16 Iunie, 72 vișlași voluntari, veniți de la Ismail.

Un detașament al flotei Mării-Negre, cu 3 transporturi cu aburi, 1 vapor de război (Marcel Duce Niculae) și 2 șalupe cu abur, fură însărcinate să escorteze materialul podului. Locul de aruncare al podului, lângă Brăila, fu ales în fața satului Ghecet, la 1.500 m. în sus de punctul, unde s'a efectuat trecerea trupelor rusești, în timpul războiului de la 1855—56. Aci, malul stâng al Dunării, ridicat de 1^m.50—2^m.10 d'asupra nivelului apelor, cade vertical și e despărțit de râu printr-o bandă de 200—700 m. de lărgime, bandă atunci inundată.

Punctul ales prezenta avantajele următoare:

1. În acest punct exista o rampă pentru trăsuri, cari se scobora spre fluviu.
2. Se putea profita de ramificarea drumului de fier, care se îndrepta perpendicular spre Dunăre și lărgind platforma căii, a se micșora lungimea podului.
3. Casele, pe jumătate ruinate, de la Ghecet, procura pe malul drept materialele necesare pentru repararea drumului spre Măcin. Lucrările podului fură întreprinse la 13 Iunie și trebui să se procedă, în același timp, la protecțiunea rambleului drumului de fier, ruinat de inundație pe o lungime de 200 m. Construcția pe 227 m. de lungime a unei părți a podului, pe pari și căluși, fu întreprinsă în aceeași zi pe porțiunea de rambleu inundată. În același timp vapoarele remorcau de la Galați tot materialul corespondent părții de pod, care trebuia să fie făcut pe plute. Apoi, de la 18 Iunie, începu cu ajutorul vapoarelor de remorcă lansarea plutei, așa că la 5 ore seara, la 21 Iunie, podul era gata, socotind pe lungimea sa totală 226 m. de pod de plute.

În timpul lucrului, satul Ghecet fu ocupat de o companie, întărită de două altele. În timpul nopții posturile de voluntari așezate pe plute le lega cu malul stâng.

În fine pentru a depărta, dinspre Galați și Brăila, atențiunea Turcilor, generalul Zimmermann ordonă trupelor, dispuse în fața Tulcei, Isacei și Hârșovei, de a face demonstrații la 20, 21 și 22 Iunie.

Apoi generalul Zimmermann hotărî să opereze o debarcare, de la Galați la Bugeac, în dimineața zilei de 22 Iunie și în seara aceleiași zile, o alta de la Brăila la Măcin, așa, ca aceste două forțe întrunite să potă ataca Măcinul la 23 Iunie. Aceste dispozițiuni fură comunicate Șefului de Stat Major al Armatei. De la 20 Iunie, generalul Zimmermann temându-se de o întârziere în execuțiunea podului, telegrafia generalului Nepokoicinski, că debarcarea la Bugeac se va efectua numai la 23 sau 24 Iunie și aceea de la Măcin cu o zi mai târziu.

Ca răspuns la această telegramă primi o alta de la Comandantul de Căpetenie, ast-fel: «Debarcarea și atacul de la Măcin trebuiesc efectuate cum ați spus-o erî, adică, Sâmbătă, în dimineața zilei de 23 Iunie. Am puternice motive pentru a nu schimba nimic asupra acestui punct. Împăratul, după aceste date, trebuie să plece la 22 sêra și să fie Vineri, la 3 ore dimineața la Brăila; cât pentru a întârzia trecerea, este absolut imposibil».

La primirea acestui ordin, generalul Zimmermann se grăbi să se ducă la Galați, pentru a accelera preparațiile de debarcare în peninsula Bugeac și dete ordin Locotenentului Dubasov de a opera, în noptea de 21—22 Iunie, o demonstrație navală de la Brăila, asupra Măcinului. Peninsula Bugeac pe care se proiectase să se facă debarcarea, e limitată: la V. de rîșorul Orlig și lacurile Balta Jijilei, Podu (cred că Lățimea) și Plosca. La Nord de canalul Furdogador (Gârla Lățimeii). La Est de acciași gârlă și de gârta Ciulneț. Tota peninsula e foarte accidentată ¹⁾.

În partea sa de nord se ridică la o înălțime de 104 m., muntele stîncos al Bugeacului, ale cărei pante Nordice sunt repezi și câte o dată chiar escarpate, iar pantele de S. și Est cobor în terase. La piciorul S. a muntelui Bugeac se găsește partea cea mai îngustă a peninsulei, care abia ajunge la 500 m. lărgime. De la acest punct, spre S., lărgimea se mărește, puțin câte puțin, și atinge mai mult de 2 km. lângă satul Garvan. Terenul în acest punct presintă o serie de înălțimi favorabile, pentru a primi inamicul ce ar veni de la Nord.

Comandamentul detașamentului de debarcare fu încredințat Comandantului Brigăzii I-a din Divizia 18-a Infanterie, Maiorului-General Zukoff.

Mijlocele de transport preparate pentru trupe (2 Regim. de Inf. și 4 Tunuri), fură: 15 plute pentru artilerie și 25 de pontone, conținînd fie-care 42 omeni și 80 bărci de diferite dimensiuni. În primul transport trebuia să se trecă 4 tunuri și 10 companii de infanterie, din care 7 companii de tiraliori ale Regim. Riazan și Riaze.

Se dete ordin de a lăsa mantalele și rănițele în trăsurile regimentare, de a lua 96 cartușe de om și 4 zile de hrană. Recunoscările făcute de către colonelii regimentelor, arătasera, că punctul cel mai favorabil pentru debarcare era pe malul N.-Estic al peninsulei, lângă baracele pescarilor.

Grosul trupelor fu îndreptat către acest punct (companiile Regimentului Riazan și artileria).

Pentru a împedica pe Turci de a ocupa o puternică pozițiune pe muntele Bugeac, de unde puteau opri debarcarea trupelor, companiile Regimentului Riazan trebuiau să debarce înapoia grosului, pe malul Vest al peninsulei, în partea cî cea mai îngustă. Trupele de debarcare se adunară:

Infanteria în satul Azacław și artileria în Zatoc. De aci ele trebuiau în sêra de 21 Iunie să se îndrepte spre câte-va colibe din marginea lacului Plosca, unde aveau să rămîie în trestie, până la apusul luncii. Apoi, ajutați de întunec, trebuiau să se îndrepte spre locurile de debarcare, să înainteze până la mal și în zorii să atace pe Turci.

După ce ar fi pus mîna pe Bugeac, trupele celui d'întăiu transport trebuiau să se instaleze și să aștepte ca luntrile să aducă transportul al doilea, apoi concentrându-se 20 companii, ele trebuiau să înainteze, pentru a ocupa înălțimile de la Garvan. Acestea fură dispozițiile luate înainte de trecere.

Pe la 7 ore sêra, bărcile încărcate de infanterie se depărtară de Azacław. Generalul Zukoff, după ce ordonase colonelului Sulgin din Regimentul Riazan și colonelului Selcovicoff din Regimentul Riaze, de a se îndrepta spre lacul Plosca și de a adăsta acolo sosirea lui, se duse el însuși la Zatoc, pentru a supraveghia imbarcarea artileriei pe plute. La 10 ore sêra, toate bărcile de infanterie erau adunate în trestie lângă lacul Plosca. Pe la miezul nopții luna începu să se ascundă și să se facă întuneric. Momentul de a opera se apropia și minutele erau socotite, căci la 4 ore dimineața e deja zi, în luna Iunie; generalul Zukoff nu sosise încă. Comandanții Regimentelor se întruniră în consiliu. Colonelul

¹⁾ Vezi crochiul No. 5.

Sulgin fu de părere, ca îndată după apusul lunei, să se îndrepteze spre peninsulă și să debarce la punctul indicat; colonelul Selcovnicoff hotărî să aștepte sosirea generalului Zukoff.

Pe la 2 ore, noaptea fiind foarte adâncă, oamenii Regimentului Riazan (Colonelul Sulgin) se puseră în marș, călăuzindu-se de stâlpii telegrafici, spre locul de debarcare, lângă colibele pescarilor. Bărcile erau mai întâi ascunse de trestie, dar, la debarcarea lor într'un loc descoperit fură zărite de Turci. Pe la orele 3 dimineața, liseria N. a capului Bugeac, se lumină de focul împușcăturilor îndreptate spre bărci. Devenea dar imposibil de a opera o debarcare pe neașteptate. Conturnând Bugeacul, bărcile intrară în trestiile care jenau mișcările lor. Sosirea aurorii permise, din fericire, colonelului Sulgin de a restabili puțin ordinea.

În acel moment se vedea, că trăgătorii Turci ocupă pantele muntelui și au întors cel-alt punct desemnat pentru debarcare.

Cu totă violența împușcăturilor, oamenii debarcară repede, precedați de Locotenentul Elzener, sub-locotenentul de marină Suscoff, sub-locotenentii Vasilief și Otrășkovicî, din care Vasilieff fu omorît, iar Elzener și Otrășkovicî răniți. Companiile de debarcare înaintară, încercând să depărteze pe Turci de flancul lor stîng. Turcii amenințați de Regimentul Riazan debarcat, care se apropia în acest timp, venind din spre V. peninsulei, se grăbiră să evacueze poziția și își începură retragerea în direcția Garvan. S'a văzut mai sus, că vasele încărcate de companii ale Regimentului Riazan (No. 69) rămăsesse pe loc, adăstînd pe generalul Zukoff. Văzînd pe la 3 cîsurî, că nu sosesc, colonelul Șelcovnic, hotărî să nu mai aștepte, ci să urmeze drumul ce-i fusese trasat dinnainte. Oamenii Regimentului Riazan nu făcuseră un kilometru, cînd fură ajunși de generalul Zukoff, care se rătăcise prin trestie și care nu putu să se orienteze, de cît prin focul deschis de Turci contra Regimentului Riazan (No. 70). De tîmă că acest Regiment să nu fi fost respins, Zukoff, îndată ce ajunse, dă ordin Regim. Riazan de a relua prima direcție și de a se îndrepta spre mal, pe drumul cel mai scurt. După debarcarea lor, oamenii regimentului Riazan se legară cu flancul lor stîng de flancul drept al Regimentului Riazan, apoi, înaintînd în spatele Turcilor, tot detașamentul (10 companii) merse spre Sud, în linie desfășurată.

Generalul Zukoff, conform dispozițiilor hotărîte în principiu, voia să oprască marșul, să se întărească pe muntele Bugeac și să stea aci, pînă la sosirea artileriei ce era în întăzire (4 tunuri) și a celui d'al doilea transport de debarcare (10 companii). În lipsă de călăreți, ordinul său nu putu sosi la timp. Oamenii primului transport continuară cu iuțelă marșul lor spre Sud. Flancurile lor fiind rezemate pe maluri și peninsula lărgindu-se spre Sud, lanțul primei linii de luptă deveni din ce în ce mai întins, așa că pentru a umple golurile, trebui puțin câte puțin să se trimetă fracțiunile de rezervă.

În acest timp detașamentul turc, care părăsise muntele Bugeac, întărit de trupele trimise în grabă de la Măcin, se opri pe înălțimile de la Garvan și se fortifică.

Forțele Turcilor, după generalul Zukoff, erau 3.000 infanterie și 3—400 călăreți neregulați, cu 2 tunuri. Pe la 9 ore dimineața fu deschis focul de artilerie, de pe pozițiunea turcească, după care apoi Turcii porniră înainte. Pentru a-i primi, detașamentul generalului Zukoff, se dispuse astfel: dreapta era ocupată de Regimentul Riazan (No. 70) de la lacul Jijila pînă la linia stîlpilor telegrafici, Regimentul Riazan (No. 69) la stînga, pînă în gârla Lăjimea.

Totă linia de bătaie ocupa un front de 1.500 m. Lupta începu prin atacul infanteriei turcesce, contra flancului drept; acest prim atac fu respins. Apoi Cerkezii și Bașbuzucii atacară cele două flancuri ale liniei rusesce, dar fură din nou respinși.

Profitînd de desordinea pe care aceste două atacuri respinse o adusesse la Turci, compania 3-a de tilariori, din Regim. Riazan, ocupă satul Garvan. Infanteria turcă nu întârziă însă de a se reculege și înaintă contra centrului liniei rusesce, format din 2 companii ale Regim. Riazan.

Lanțul era foarte slăbit și nu mai avea nici o rezervă, cartușele erau toate consumate. Locot.-Colonel Achinief reuși însă să adune vre-o 40 de oameni, pe care Locotenentul Jermolof îi conduse cu îndrăsnelă la un atac cu baioneta contra inamicului, care fu respins.

Acésta era starea lucrurilor, când pe la amiază, infanteria rusă fu întărită cu un tun adus de căpitanul Lipinski.

Cum s'a văzut mai sus, artileria destinată detașamentului de dabarcare, fuscse transportată la timp la Zatoc. De aci la 21 Iunie, de și cam târziu, fu adusă pe peninsula Bugeac de 9 plute, remorcate de luntre cu lopeți. Mișcarea era cam încetă, în mijlocul treștiei dese, apoi de multe ori plutele intrară în nisip. Pe la 8 ore dimineața, tunurile fură aduse până aproape de punctul de debarcare al Regimentului Riazze (No. 69), adică lângă colibe pescarilor, imposibil de a le transporta, din cauza lipsei de cai, cari erau pe plutele ce nu abordaseră încă. În fine pe la 10 ore dim. sosi o plută cu 10 cai. Un singur tun putu să fie înhamat și urcat cu multă greutate pe mal, apoi tras până la locul de luptă. Aparițiunea lui schimbă fața lucrurilor, căci la vederea lui, Turcii își începură retragerea spre Măcin.

Ast-fel se termină lupta pe poziția de la Garvan. Generalul Zukoff nu urmări pe inamic, căci pe de o parte scopul operațiunilor detașamentului său, ocuparea înălțimilor de la Garvan, era atins, și apoi, trupele sale, după o noapte fără somn și 8 ore de luptă, erau zdrobite de oboselă.

Perderile Rușilor fură de 7 ofițeri (afară de cei 3 despre care s'a vorbit mai sus, Regimentul de Riazan a mai avut scoși din serviciu pe Locotenentul Zabavjeski și pe Sub-Locotenentul Vissanov; iar Regimentul Riazze a avut morți pe Sub-Locotenentul Nicolski II și pe Locotenentul Vasiliev) și 132 oameni, din cari 68% aparțineau Regim. Riazze. După luptă, trupele lui Zukoff petrecură noaptea lângă Garvan și atunci numai le sosiră tunurile, proiectilele și cartușele. Cum s'a văzut mai sus, pentru a depărta atenția inamicului de peninsula Bugeac, Locotenentul Dubasoff primise ordin de a face o demonstrație de la Brăila spre Măcin. Pentru acésta el luă vaporul «Petru-cel-Mare» și două șalupe torpilore; ajuns spre Măcin, angajă focul artileriei cu o baterie turcăscă ce era în acest punct, apoi reveni la Brăila. Cu tot succesul debarcării din peninsula Bugeac, Lt. general Zimmermann, care urmărise mersul luptei dintr-o șalupă de lângă Zatoc, hotărî să renunțe la partea a doua a planului său, adică la debarcarea de la Măcin.

El explică motivele într-o scrisoare trimisă în aceeași zi, 22 Iunie, Șefului de Stat Major al armatei.

«E de neîndoit, că Turcii au primit întăriri la Măcin și de aceia dispozițiunile precedente, basate pe forța inamicului de la Măcin, nu-si mai au locul. O regulă nestrămutată a războiului este, după cum se știe, de a opera după circumstanțe. Apoi ocuparea Dobrogei, mai curînd sau mai târziu, nu mai are o importanță reală, căci nu se poate trece dincolo de Măcin, de cât atunci când se va stabili un drum de trăsuri între Brăila și Măcin. Nivelul apei a crescut, câte-va zile de răbdare și apele vor scădea de 50 cm. Atunci se va putea merge contra Măcinului. Până atunci voi putea îndrepta o puternică artilerie contra Măcinului, pe când acuma un atac făcut cu vapore și bărci, ar fi foarte riscat. Generalul Zukoff, pe drum de la Bugeac spre Măcin e pe punctul de a trece cresta dintre satul Jijila și Măcin, pe care Turcii l-au fortificat. Cel mai grav însă e, că nu s'a găsit până acum un punct pe lângă Măcin, pentru debarcarea infanteriei din luntrele cu lopeți.

«Locotenentul Niconof, care s'a strecurat până la malul Măcinului, a găsit un mijloc, și, acesta e, de a duce cu mâinile bărcile din apă pe mal, operațiune care necesită tăieri de arbori în apă. O asemenea operație nu poate reuși sub focul artileriei. Am aflat, că torpile au fost așezate în brațul Măcinului. Luăm măsuri pentru reaprovisionarea lui Zukoff și a face detașamentul lui independent. În acest scop, îi trimitem bărci încărcate cu oameni, cu cartușe și hrană. El va avea brigada sa, un batalion din Regimentul Moscova, și 4 tunuri de 4».

După ocuparea de Ruși a peninsulei Bugeacului, Turcii nu mai crezură posibil de a ține Măcinul și în aceeași zi, 22 Iunie, îl evacuară; la 23 Iunie fu rândul Isacei, iar la 24 acel al Hârșovei și Tulcei. Detașamentele ce ocupau aceste puncte se retraseră pe linia Cernavoda-Constanța. Noutatea evacuării Măcinului fu adusă la Brăila în seara de

22 Iunie, de către Bulgarii ce trecuseră Dunărea. În aceeași noapte, Măcinul fu ocupat de Locotenentul Nikonof cu un grup de voluntari.

Hârșova și Isaccea fură de asemenea ocupate de voluntari, cari proveniaū din posturile de observație după malul stâng al Dunării.

La 23 Iunie sosi la Galați Impăratul Alexandru, care — după o vizită a podului și bateriilor de la Brăila — se reîntorse în aceeași zi la Ploesci.

În aceeași zi, Regimentul gărzii de Borodino și o baterie fură transportate pe plute remorcate de vapore, la Măcin, unde, la 24 Iunie, sosi de la Garvan detașamentul generalului Zucoff.

În zilele de 24, 25 și 26 Iunie, Divizia I de cazaci de Don cu artileria ei trecu Dunărea.

Regimentele de cazaci trecură podul de la Brăila și urmară drumul Ghecet-Măcin. Artileria fu transportată pe plute. Drumul Ghecet-Măcin era desfundat prin inundație ceea ce provocă pierderea a 16 cai, punându-se 12 ore pentru a se parcură 14 km.

Corpul de la Dunărea de jos (XIV-lea) se compunea:

Comandant: Lt. General Zimmermann.

Șef de Stat Major: Colonel Akimof.

Comand. Artileriei: General-Major Klevetzki.

Divizia 17 Infanterie:

Comandant: General-Major Porocovnicov.

Șef de Stat Major: Colonel Dennet.

Brigada I: General Major Ufniarski.

Regimentul 65 infanterie Moscova: Colonel Primo . . . 3 Bataliōne.

» 66 » Butirsk: Colonel de Möves . . . 3 »

Brigada II: General Major Brant III.

Regimentul 67 infanterie Tarutino: Colonel Iceltz . . . 3 Bataliōne.

» 68 » Borodino: Colonel-Adjutant Maclacov 3 »

Divizia 18-a infanterie:

Comandant: Lt. General Narbut.

Șef de Stat Major: Colonel Micheiev.

Brigada I: General Major Zukov.

Regimentul 69 infanterie Riazan: Colonel Șulgin . . . 3 bataliōne.

» 70 » Riajsk: Colonel Șelkovnicov . . 3 »

Brigada II: General Major Donaurov.

Regimentul 71 infanterie Bielev: Colonel Borgström . . . 3 Bataliōne.

» 72 » Tula: Colonel Sciuca . . . 3 »

Divizia I de cazaci de Don:

Comandant: General Adjutant, Lt. General Șamșef.

Șef de Stat Major: Colonel Ivanov.

Brigada I General Major Ianof III:

Regimentul 15 de Cazaci de Don: Colonel Golubincev . . . 6 Sotniî.

» 16 » » Colonel Slugariev . . . 6 »

Brigada II General Major Adrianov:

Regimentul 17 de Cazaci de Don: Colonel Warlanov . . . 6 Sotniî.

» 18 » » Colonel Ismailov . . . 6 »

Brigada 17 de Artilerie: General Major Friede . . . 48 Piese.

» 18 » » » Bogdanov . . . 48 »

Bateria 11 de Cazaci de Don: Lt. Colonel de Cazaci Ledkov . 6 »

» 16 » » » » Rudakov 6 »

» 17 » » » » Markov . 6 »

Parcurile volante de Artilerie No. 18 și 24 . . . 2 Parcuri

» mobile » » 18 și 24 . . . 2 »

18 Secțiuni din parcul volant de cavalerie . . . 1 secție parc

Total: 24 Bataliōne, 24 sotniî, 114 tunuri, 4 parcuri și 1 secțiune de parc.

Imediat după trecerea cavaleriei, Generalul Zimmermann trimise două detașamente: cel dinlăun spre Isaccea și Tulcea, sub comanda Generalului-Major Ianov și cel-lalt spre Babadag, sub ordinele Șefului Diviziei de cazaci, Adjutant-General Șamșef. Aceste detașamente, pe lângă ocuparea punctelor indicate, avea ordinul să dezarmeze populațiunea cerkeză din regiunea părăsită de inamic, precum și de a verifica unele informațiuni confuze, comunicate Statului Major al Corpului de armată, privitor la efectivul și la direcția de retragere a inamicului.

Detașamentul lui Ivanov, tare de 8 sotnii și 4 tunuri de artilerie călăreță, după ce părăsise Măcinul, în dimineața zilei de 26 Iunie, ajunse la Isaccea la 2 ore după amiază și de aci continuă spre Tulcea, unde ajunse la 10 ore seara, primit cu bucurie, pe tot drumul său, de populațiunea creștină. Retragera precipitată a Turcilor scăpase țara de ruină. Numai satele cerkeze fură singure părăsite de locuitorii lor, cari fugiră spre Sud. La 28 Iunie, Generalul Ianov se întorse la Măcin, după ce lăsase 2 sotnii la Isaccea și Tulcea, pentru menținerea ordinei.

Detașamentul Generalului Șamșef, tare de 10 sotnii și 6 tunuri de artilerie călăreță, plecă de la Măcin în dimineața zilei de 27 Iunie; pe la mijlocul zilei de 28, ocupă Babadagul.

După informațiunile dobândite în acest oraș, toate trupele turcești se retrăseseră spre Sud. Detașamentele de cazaci trimise înainte de Generalul Șamșef nu întâlniră de cât mici grupuri de Cerkezi, ocupate cu jafuri.

Apele Dunării scăzând, la 4 Iulie, drumul de la Ghecet la Măcin era reparat. Mișcarea de trecere a trupelor fu accelerată și la 7 Iulie toate fracțiunile corpului XIV se găscau pe malul drept. Chiar înaintea trecerii, Generalul Zimmermann se preparase a înainta corpul său spre Sud. Înainte de intrare în Dobrovia, el își concentrase Divizia 18 de infanterie cu artileria ei între satele Muslu și Cadi-Câșla; iar Divizia I de cazaci de Don cu artileria sa, lângă satul Cartal.

După ce luase dispozițiuni pentru trimeterea din timp de aprovizionamente la Hârșova, unde trebuia să se construiască o magazie de intendență, Generalul Zimmermann se ocupă de a asigura comunicațiile pe Dunăre, contra oricăreia tentative a flotilei turcești. Pentru a proteja accesul dinspre Silistra, se construi la Hârșova ¹⁾ o baterie armată cu 2 tunuri de 24, aduse pe apă de la Brăila; apoi în punctul cel mai îngust după brațul Sulinei, aproape de întrunirea sa cu brațul Sf. Gheorghe, se înceară câte-va vase pline cu nisip.

La 8 Iulie, comandantul Corpului al XIV-lea, cu statul său major, sosi la Hârșova, unde, în același timp, debarcase de la Gura Ialomiței, batalionul din Regimentul de Tula cu o baterie.

Regimentul de cazaci de Don No. 40, care rămăsese la Gura Ialomiței, fu îndreptat spre Călărași, unde trebuia să închidă intervalul dintre trupele Corpului XIV-lea și detașamentul ce ocupa Oltenița.

În seara de 9 Iulie, cea mai mare parte din Corpul XIV-lea ocupa linia frântă Cadi-Câșla, Muslu, Dulgherul, Cartal, cu cavaleria înainte, pe linia Muslu-Bci, Dcerin-kioi, Chiuciuk-Kioi.

După plecarea Corpului al XIV, detașamentul Lt. General Verefkin, ocupă Ackerman.

¹⁾ Hârșova - spune Mareșalul de Moltke - este un cap de pod favorizat de natura în contra adversarilor Turciei. Orașul așezat pe un platou rectangular, se ridică în amfiteatru de forma unei semi-redute, mărginită de 3 părți de Dunăre. E înconjurată de 3 părți de o cingătoare bastionată, compusa din 5 fronturi destul de scurte fără esinduri și prezentând înădăit defect de a lăsa în unghiu mort piciorul înălțime și de a fi cu totul comandată de colinele vecine.

Incingătorea care datăză din 1823 se termină la Dunăre (în susul apei) printr'un castel vechiu ridicat, cum sunt castelele medievale, pe marginea unei stânci de 25 m. înălțime. Orașul este închis despre Dunăre printr'un epolment de pământ de aproape 500 m. lungime, precedat de un șanț puțin adânc și destinat a primi piese de artilerie.

Așa era Hârșova în 1840; așa a fost în 1877, ca și azi, numai ca parapetele sunt cu totul ruinate.

La început Turcii începuseră ore-care lucrări de fortificație, pe care le lasară neterminate; la venirea garnisonei din Măcin, batalioanele din Hârșova plecară împreună cu ea spre Sud.

El fu înlocuit cu trupe din Corpul IV, comandate de Maiorul General Alexandrof, care fu pus sub ordinele Generalului Zimmermann.

La 9 Iulie, trupele Corpului XIV erau grupate în două mase:

Grupul din dreapta: 3 Regimente din Divizia 18 Infanterie, cu 2 Baterii și cele două Regimente de Cazaci de Don No. 15 și 17, cu o baterie călărășă, sub comanda generalului Narbut, la Cadi-Câsla și Muslu.

Grupul din stânga: 3 Regimente din Divizia 17 Infanterie, cu 6 Baterii pedestre și cele trei Regimente No. 16, 18 și 29 de Cazaci de Don, cu 3 baterii călărășe, sub comanda generalului Adjutant Șamșef, la Dulgheru și Cartal.

Celelalte trupe ale Corpului erau parte înapoi, parte trimise în recunoștere spre Cadi-Câșla și Cartal; ele se întâlneau cu cele două grupuri de mai sus, când avură loc operațiunile ulterioare, din spre Sud.

După informațiunile spionilor și ale recunoșterilor anterioare, generalul Zimmermann estima efectivul trupelor turcesci, cari se retrăseseră înapoia valului lui Traian, la 20 până la 22.000 oameni și aștepta să întâlnească o rezistență serioasă pe linia Cernavoda-Constanța, cu atât mai mult, că cunoscuse lucrările de fortificație executate de Turci pe pozițiunile ce ocupau. Ultimile informațiuni primite, în momentul când se începu marșul, micșora foarte mult cifrele de mai sus și se potriveau în a spune, că Cernavoda și Constanța nu erau ocupate de cât de 1 sau 2 batalioane, iar la Medjidia era un detașament mai puternic de 7-8.000 de oameni, pe o pozițiune fortificată lângă oraș. Aceste informațiuni erau foarte apropiate de adevăr, ast-fel după cum se scie astăzi după notele colonelului Artamonof.

La Medjidia erau 6 escadrone, 4 Batalioane sau 8.800 oameni.

La Constanța « 2 « și 1 batalion sau 850 oameni.

La Cernavoda era 1 batalion sau 650 oameni

Înapoia acestor trupe, în linia II, în cadrilater, se găseau:

La Silistra: 16.800 oameni.

La Hagi-Oglu-Bazargic: 650 oameni.

La Varna: 11.200 oameni.

Turcii, foarte bine informați asupra efectivului Corpului lui Zimmermann, recunoscău, că era imposibil de a rezista serios pe linia Cernavoda-Constanța, în cazul înaintării forțelor ruscă, mult superioare; avău intențiunea să atragă Detașamentul de la Cernavoda la Medjidia, de unde trupele avău să-și continue retragerea pe drumul ce trece prin Bazargic spre Varna sau Șumla, pe când detașamentul de la Constanța ar fi fost dus la Varna, cu vapoarele.

După aceste date, generalul Zimmermann își îndreptă toate forțele spre Medjidia.

În seara de 12 Iulie ele erau concentrate în cele două puncte următoare:

1. În apropiere de Tortoman, detașamentul Lt.-general Narbut:

Divizia 18 de Infanterie (mai puțin două Batalioane din Regim. de Tula).

2 Baterii din Brigada 17 de Artilerie.

3 « « « 18 « «

Regimentul No. 17 de Cazaci de Don.

Total: 10 batalioane, 6 sotni și 39 tunuri.

2. La Bilarlar, detașamentul generalului Șamșef:

Divizia 17 de infanterie (12 batalioane).

4 Baterii din Brigada 17 de artilerie.

3 « « « 18 « «

5 Sotni din Regimentul 15 de Cazaci de Don.

4 « « « 16 « « « «

Regimentul 18 și 29 de Cazaci de Don, 10 sotni.

7 Baterii de Cazaci de Don.

În total: 12 Batalioane, 19 sotni, 56 tunuri pedestre, 22 călări.

În aceeași zi, 12 Iulie, Comandantul Corpului, cu o sotnic de Cazaci, se duse să recunoască poziția de la Medjidia. El constată, că Turcii, dispuși în 3 tabere despărțite, ocupau

o înălțime dominantă la vestul orașului. Forța lor era de 8—10 tabóre de infanterie 600 de călăreți și 8 tunuri.

Cum avea intențiunea, ca a doua zi să-și continue mișcarea și să atace pe Turci, generalul Zimmermann luă dispozițiunile următoare :

Detașamentul generalului Șamșef trebuia să părăsescă Bilarlarul, în dimineața de 13 Iulie, și să se îndrepte spre frontul inamicului, în același timp să întorcă și dreapta pozițiunii turcesci; detașamentul generalului Narbut va pleca mai târziu de la Tortoman, pentru a da timp celui d'întâiu să ajungă la aceeași înălțime cu el și va merge d'a dreptul asupra Medgidiei.

La 3 ore dimineața, în ziua de 13 Iulie, detașamentul Șamșef părăsi bivuacul și merse asupra Medgidiei în 3 colóne :

Colóna din dreapta (brigada I din divizia 17 infanterie și 3 baterii), sub comanda Maiorului-general Ufniarski, pe drum, de-a dreptul, de la Bilarlar la Medgidia.

Colóna din centru (2 brigăzi din divizia 17 infanterie și 4 baterii), sub comanda Maiorului-general Brant, pe drumul spre Docuziol.

Colóna din stânga (4 Regimente de Cazaci de Don și 4 baterii de Don), sub comanda Maiorului-general Andrianof, peste câmp, la stânga colónei din centru.

Colóna din dreapta angajată pe drumul ce-i fusese indicat, după ce înaintase 3 kilometri înainte de Bilarlar, fu forțată să apuce peste câmp, căci drumul era arat și nevizibil. Perzându-și direcțiunea, această colónă înclină prea mult la dreapta și se găsi la cóna detașamentului generalului Narbut. Celelalte două colóne (de la centru și de la stânga), după ce făcură vre-o 10¹/₂ km. se opriră la satul Docuziol, pentru ca să aștepte sosirea la înălțimea lor a colónei din dreapta; văzînd că nu mai sosesc, ele își luară formațiunea de luptă și-și continuară mișcarea. Ziua se anunța caldă și chiar arzătoare. După un marș de 5 km. în această formație de luptă, ceea ce întârzie foarte mult mișcarea, cele două colóne, pe la 10 ore dimineața, ajunseră în apropiere de Medgidia.

În acel moment, în spre Nord-Vest, apărură detașamentul generalului Narbut, care plecase din bivuac la 7 ore dimineața. Față cu sosirea celor două detașamente înaintea Medgidiei, generalul Zimmermann ordonă: Maiorului-general Zucoff, cu brigada I din Divizia 18 infanterie și două baterii, de a se îndrepta asupra satului Alibeî-Ceair, pentru a întorce flancul stîng al Turcilor, iar generalului Șamșef cu Divizia de Cazaci, de a întorce flancul drept.

Turcii, care după înălțimile ce ocupaū, vedeu foarte bine ceea-ce se petrecea și ce forțe imposante se desfășura înaintea lor, nu așteptară atacul și începură să bată în retragere spre Bazargic.

Generalul Zimmermann nu-i urmări.

După ce bivuacă trupele sale împrejurul Medgidiei, se prepară să ocupe Cernavoda și Constanța. Asupra Cernavodei îndreptă, la 14 Iulie, un detașament de 2 Bataliône de infanterie, din Regim. Moscova, Bateria I din Brigada 17 de artilerie și 3 sotnii de Cazaci din Regim. 18 de Don, sub comanda Adjutantului M. S., Colonelul Rajeovski. Acest detașament nu întâlni în drumul său, de cât grupuri mici de Cerkezî și ajunse sêra la Cernavoda, pe care o ocupă fără rezistență; trupele turcesci de aci părăsiseră orașul din ajun și se retrăseseră pe drumul ce duce la Silistra.

Pentru ocuparea Constanței, la 15 Iulie, la 6 ore dimineața, fu trimes Regimentul No. 29 de Cazaci de Don, cu bateria 4-a de Don, sub comanda Adjutantului M. S., Colonelul Conte Orlof Denisof, care fără să fi întâlnit pe inamic, ocupă în aceeași zi orașul, după ce mai întâiu distrusese telegraful spre Sulina, Varna și Constantinopol. Locuitorii orașului declarară, că detașamentul turcesc, care ocupa Constanța, fusese imbarcat pe vapóre, în nópca de 13 spre 14 Iulie și îndreptat spre Varna.

După ocuparea liniei Cernavoda-Constanța, trupele corpului de Dunăre fură dispuse, pe la 20 Iulie, în modul următor:

La Sud de Cernavoda: Divizia 17 de infanterie, cu artileria ei.

Lângă satul Burlac (azi Chiostel), Brigada I din Divizia 18 infanterie, cu 3 baterii pedestre.

În Constanța, Regimentul 29 de Cazaci de Don, cu Bateria 4 de Don. Aceste trupe erau acoperite înainte de Brigada I din Divizia de Cazaci de Don, cu două baterii călărețe, la Mulciova și Brigada 2 din aceeași Divizie, cu o baterie călăreță la Mahmut-Cuiusu.

În timpul ocupării, cavaleria dete patrule volante; aceste patrule fură trimise la 16 km. înainte, în direcția Silistrei, Bazargicului și Mangaliei. Aceste patrule nu întâlniră de cât mici grupuri de bași-buzuci.

Ocupând Dobrovia, până la linia Cernavoda-Constanța, generalul Zimmermann îndeplini misiunea ce-î încredințase Comandantul de căpetenie și hotărî să rămână în pozițiunea ce ocupa, până la sosirea de noi ordine.

Până la sfârșitul lunii August, corpul rusesc de la Dunărea de jos, rămase la valuri observând pe inamic, ce se concentrase în quadrilater și căutând ocazia de a se uni cu armata de Est, care opera în valea Lomului.

Am văzut care era rolul corpului XIV-lea, de a opera la dreapta armatei turcesci, de a ține în loc cât se poate de multe forțe ale acestora către Silistra și Varna, care puteau neliniști marșul peste Balcani a armatei rusești din centru.

În fața lui Zimmermann se aflau 25.000 Turci (10.000 la Bazargic și 15.000 la Silistra), care fiind așezați în două puncte destul de depărtate unul de altul, nu-și puteau da nici un ajutor reciproc; lesne puteau dar Rușii să se introducă între aceste două pozițiuni naturale tari.

De aceea cavaleria înaintând către Sud ocupă pozițiuni la: Ivrinez (Reg. 15-lea), Peștera (Reg. 16-lea), Bălbă (Reg. 17-lea), Mahometcea (Reg. 18-lea) și Hasi-Duluc (Reg. 7-lea Huzari și al 7-lea dragoni), cu două baterii călărețe la Bălbă.

Infanteria se afla la Cernavoda, Medgidia și Constanța.

Prima recunoștere făcută la 11 Iulie, până la Mangalia și Musaithei (peste frontiera actuală în fața satului Docuzaci), aduse scirea că inamicul n'a fost întâlnit nicăieri, dar că drumurile prezintă dificultăți, lipsa de apă și de proviziuni ar face foarte grea înaintarea unei armate în sudul Dobrogiei.

O nouă recunoștere făcută la 21 Iulie, de o jumătate sotnie de Cazaci, sub comanda Maiorului Klitka, în direcția Ilanlicului, descoperi un detașament de 30 Cerkezi, pe valea de la Keragi. Într-o mică hărțuială, Rușii luară 5 prizonieri și omorîră 7 Cerkezi.

Pe la începutul lui August se auzi, că garnisoana de la Bazargic va lua ofensiva și că trupe turcesci vin pe Mare a debarca la Constanța. Atunci Rușii fortifică orașul cu lucrări de campanie (ale căror urme s'au cunoscut până la tăierea malului pentru lucrările portului), de asemenea și Medgidia, pe coasta delului cu acest nume, în partea de miază-zi a orașului.

În același timp, trupe din Silistra, vin după pradă până la Mârleanu, Cuzgun și Rașova; contra lor e trimisă o parte a Reg. 15-lea de cazaci de Don, la 13 August, sub comanda generalului Ianow, care îndreptându-se de la Ivrinez prin Mulciova și Cuzgun, unde ajunge la 14 și află că un detașament de călăreți venise a lua din sat furagiă. Zece din ei fug, iar pe cei-lalți îi prind.

O altă recunoștere e trimisă în ziua de 14 August, sub comanda colonelului Varlanow în direcția Bazargicului. Ea se compunea din cinci sotnii ale Reg. 15, una a Reg. 16 și două baterii călărețe. Această recunoștere respinge un detașament inamic compus din 60 Arabi, 250 Cerkezi, 80 Turci și 30 Tătari la Asarlik, după ce le ia o mulțime de pradă ce făcuseră.

În diferitele recunoșteri ce făcură, Rușii găsesc pe nenorociții locuitori jefuiți și omorîți de bandele de bași-buzuci și chiar de armata regulată turcescă, pe care cavaleria rusă o urmărește până la Căvarna-Bazargic-Silistra, în tot cursul iernii anului 1877.

Comandantul Diviziei de cazaci, Generalul Schamchef fu însărcinat la 8 Septembrie a face o recunoștere ofensivă în direcția Silistrei, însă din cauza drumului rău, nu putu înainta, de cât până la Cuzgun.

Generalul Mansei cu regimentele 7 de dragoni, 7 de huzari, 18-lea de cazaci, 8 tunuri

din bateriile călărețe, 3 batalioane de infanterie și o baterie, este trimis în direcția Bazargicului, în ziua de 13 Septembrie.

El înaintă în trei colone: la Musaitbei, Cerkezkioi și Alibeikioi, unde ajunge a doua zi; infanteria și bateria montată se opresc la Ghiuvenli.

Impingând recunoșterile mai departe, își adună colona la Orman-Cuiusu și Cioban-Cuiusu (peste frontiera actuală, în fața Caraomerului), unde întâlnește forțe turcesci, pe care după o scurtă luptă, le respinge spre Sud, după ce le produce o pierdere de 50 oameni.

Mansei bivuacă trupele la Orman-Cuiusu, în noaptea de 14 Septembrie, și se pregătește pentru a doua zi a înainta asupra Bazargicului.

În adevăr la 15 Septembrie, cavaleria rusescă se apropie până la 5 km. de oraș, însă este respinsă; în retragere Rușii sunt atacați de o colună de 300 Cerkezi ce le căzu în spate, însă arier-garda îi respinge.

Colona revine la Orman-Cuiusu, iar de aci se retrage în lagărele de la Mahometcea și Hasi-Dülük, în seara de 16.

Recunoșterea contra Silistrei, fu din nou ordonată, la începutul lunii Octombrie; această recunoșcere puse mâna între Mârleanu și Beilic pe 100 care cu grâu, escortate de 150 soldați infanterie și 100 cavalerie turcască, care fu pusă pe gônă până la Gârlița, făcându-i 30 prizonieri.

La 7 Octombrie acest detașament ajuns la Lipnița, trimete recunoșteri spre Coslugca, Galița și Gârlița, având înapoi infanteria la Curuorman. Colonelul Slugarew, comandantul a patru sotnii de cazaci, înaintază până la Gârlița, unde prinde o herghelie de 300 cai.

Către Canlia și Galița, patrulele rusesci gonesc câți-va călăreți turci.

Pe când Rușii înaintau către Silistra, forțe turcesci de la Bazargic se aflau la Alibichioi; ele sunt respinse de un detașament din cavaleria generalului Mansei, sub comanda colonelului Launitz.

Asemenea recunoșteri ofensive se făcură în tot cursul iernii; ele avură de rezultat a ține pe inamic la depărtări de 70—80 km. spre Sud de linia valurilor lui Traian, a curăți tot sudul Dobrogei de bandele de jefitori și în fine a imobiliza la Silistra și Bazargic trupe, care ar fi putut să fie întrebuințate în alte părți ale teatrului de operație, unde se simția foarte multă nevoie.

Rușii aveau în Dobrogia pe la începutul lunii Decembrie 20.000 infanterie, 4.000 cavalerie și 124 tunuri.

După căderea Plevnei și înaintarea armatei rusesci de centru peste Balcani, generalul Zimmermann primi ordin a înainta către Sud și a se uni cu corpul XI, ce opera prin valea Lomului, la Slivno. Pentru acesta trebuia să ocupe Bazargicul poziție naturală, tare, ocupată de 15.000 Turci, sub comanda lui Reșid-Pașa. Un detașament trebuia trimis la drépta, pentru a observa Silistra; flancul stâng era apărat de divizia 36-a din corpul al VII-lea, care păzia gurile Dunării; la Constanța fură lăsate 2 batalioane din divizia 18-a (reg. 72) cu 8 piese și se mai trimise aci, la 7 și 9 Ianuarie 1878, regimentele No. 142 și 144, cu patru baterii din divizia 36-a.

Ast-fel apărate flancurile și spatele, corpul XIV pornesce în trei colone:

Stânga: generalul Jukov.
Divizia 17-a și 5 baterii.

Centrul: generalul Narbut.
I-a brig. din div. 18-a și 3 baterii.

Drépta: gener. Donasubow.
II-a brig. din div. 18-a și 2 baterii.

Cele trei colone plecând de la Cernavoda, Medgidia și Constanța, trebuiau să se îndrepte către Cioban-Cuiusu, Orman-Cuiusu și Karagios-Cuiusu (trei sate alăturate spre Sud de Caraomer), precedate de cazacii lui Schamchef și de dragonii lui Mansei.

De aci colonele se îndreptară asupra Bazargicului, unde ajung la 14 Ianuarie și îl atacă, ar la 15, Reșid-Pașa se retrage spre Varna, după ce lasă în mâna învingătorului un mare număr de arme, munițiuni și provizii.

După ocuparea acestui punct, Rușii trimet detașamente, care taie linia drumului de fier Rusciuc-Varna, iar generalul Ivanow ocupă micul port Balcik; aci se opresc operațiunile corpului XIV, în ajunul preliminarilor de pace de la San-Stefano.

Pe Mare flotele celor două puteri beligerante avură lupte:

La 9 Iunie vaporul rus «Constantin», însoțit de două torpilore și patru șalupe, plecă la orele 1 după amiază din Odessa și se îndreptă spre Sulina, unde se afla torpilorele Feth-i-Bulend, Makadem-i-Hair, Assar-i-Tevfik și Idialich.

Torpilorul rus No. 1, Tornycroft, comandat de Locotenentul Puskin și șalupea Cesma se îndreptă asupra lui Feth-i-Bulend, căruia îi cauză câte-va stricăciuni.

Acastă luptă navală se petrecu la 5 mile în largul Mării, la Sulina.

În ziua de 23 Iulie, o altă luptă avu loc la 35 mile departe de Constanța; bastimentul rusesc Vesta puse afară din serviciu vasul Feth-i-Bulend.

La 9 Octombrie, flota rusă se îndreptă către Sulina, unde în urma unei scurte lupte făcu să sară în aer canoniera turcă Sune.

Flota turcă se retrage în brațul Sulina unde e bombardată, ca și întregul oraș până seara.

Orașul era gol, comisiunea europeană ceșă avea sediul aci evacuase de asemenea clădirile. Garnisona era compusă din 2.500 mustafizi cu 5 baterii de companie. Turcii se bizuiau mai mult în flota lor de a apăra Sulina.

La finele lui Octombrie, flota turcă fu redusă numai la două vase, Kartal și Sunch de lemn și 4 cuirasate.

Suneh fu svârlit în aer de un baraj de torpile, așezate de Ruși în fața brațului.

Sulina nu suferi mari deteriorări în timpul acestei campanii, câte-va ziduri de case fură numai sfărâmate. La 28 Februarie 1878, Turcii evacuară orașul, care a fost ocupat de Ruși ¹⁾.

Învinsă pretutindeni, Turcia la 31 Ianuarie 1878, încheie la Adrianopoli un armistițiu, în virtutea căruia Rușii veniră pe Marea Marmara și încheiară sa mai bine, dictară Turciei prelininările tratatului de pace de la San-Stefano ²⁾, încheiat la 3 Martie, semnat de contele Ignatiev și Nelidov din partea Rusiei, Savfet-Pașa și Sadulah-Bey, din partea Turciei.

Articolele acestui tratat, pentru partea ce ne interesează, sunt:

Independența României (art. 5). Retrocedarea părții din Basarabia, dată prin tratatul din 1856, în schimbul Dobrogei de la Rasova la Constanța, care se dă României, (art. 19). Fortărețele de pe Dunăre să fie dărâmate (art. 12). Drepturile Comisiunii Dunărene să rămână intacte (art. 13). Articolul 19 prevede o despăgubire de război de 1.410.000.000 ruble, pe care Turcia din cauza încercărilor financiare neputând s'o plătească, dă Dobrogea cu Delta și Insula Șerpilor, României, precum și teritorii în Asia, Rusiei.

Acest tratat tindea la desființarea Imperiului Otoman în Europa, nelăsându-i de cât un mic teritoriu în unghiul din prejurul Constantinopolului.

În a 9-a ședință a congresului de la Berlin se discută afacerea frontierei Dobrogei ³⁾. Cu toată opoziția delegatului Rusiei, Contele Șuvalov, care uitase telegrama adresată la Poiana M. Sale; «Treci Dunărea sub orice condiții vei voi», fură primiți și trimiși români, Brătianu și Cogălniceanu, care protestară contra retrocedării Basarabiei și pe cestiuni de drept, cerură congresului ca granița de Sud a Dobrogei să fie trasată între Silistra inclusiv și Mangalia.

Propunerile asupra frontierei au fost susținute și de Waddington, Andrassy și Corti, delegații Angliei, Austriei și Italiei.

Prințul Gorgiacof se opune, spunând că o mărire de teritoriu acordată României ar fi spre paguba Bulgariei, deja considerabil redusă și că România are Delta.

Contele Șuvalov adaogă, că Rusia a făcut sacrificii dându-ne Dobrogea, care întrece cu 3.500 km. p. porțiunea de teritoriu din Basarabia, în plus ne dă 150 km. din țărmurile Dunării și un litoral important pe Marea-Negră.

¹⁾ *Tacticien. La guerre d'Orient en 1877—78*, Vol. 1—12 și *L-t Colonel Gardescu* op. cit.

²⁾ *Alphonse d'Avril. Traité de Berlin* p. 205.

³⁾ Articolul 45.

În cele din urmă consimte, ca frontiera să pornască din Rașova către Silistra, însă la Marea-Năgră să nu treacă de Mangalia.¹⁾

Articolele 52—57 vorbesc despre Comisiunea Europeană Dunăreană.

Cu ocazia discuțiilor, a fost vorba și despre punctul de construire al podului peste Dunăre.²⁾

Articolul 46 sună: insulele care formează Delta Dunării (până la talvegul brațului Kilia și gurei Stari-Stambul, din art. 45) precum și insula Șerpilor, Sangeacul Tulcei, cuprinzând districtele (cazas) Kilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Medjidia, Küstendge, vor fi date României, care va primi pe lângă acestea, teritoriul situat la Sudul Dobrogei, până la o linie care va pleca de la răsărit de Silistra și va ajunge la Sud de Mangalia, pe Marea Năgră.

Traseul frontierei se va fixa la fața locului de o comisiune europeană, instituită pentru delimitarea Bulgariei.

Tratatul de la Berlin poartă data de 13 Iulie 1878.

CAPITOLUL II

B I S E R I C A

Primele învățături ale Creștinismului prin părțile Scythiei au fost răspândite de Apostolul Andrei.

Tertulian din Cartagina (mort la a. 240 d. Chr.) în Cap. 8 al operii sale «Adversus Judaeos» scria, «că Creștinismul e răspândit nu numai în Palestina, Egipt, Libia, Africa, Siria, Asia-mică, Macedonia, Grecia și Italia, ci și în Galia, Getulia, Mauritania, Spania, Britania, Germania, **Dacia, Sarmatia, Scythia** și chiar în țări necunoscute Romanilor.»

«Getulorum varietates, et Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes termini et Galliarum diversae nationes, et Britannorum inaccessa Romanis loca, Christo vero subdita, et Sarmatorum et Dacorum et Scytharum et abditarum multarum gentium; et provinciarum et insularum multarum nobis ignotarum quae enumerare non possumus: in quibus omnibus locis Christi nomen, qui iam venit, regnat.»³⁾

Mai precis de cât Tertulian, este Origen, scrierile căruia s'au păstrat de «Părintele Istoriei Bisericesci» Eusebiu, Episcopul Cesariei din Palestina, trăitor pe timpul lui Constantin cel Mare.

Origen (începutul secolului al III), spune, că Apostolul Andrei, fratele lui Petru, a predicat în Scythia.

După sinodul apostolic (ținut între anii 50 - 52 d. Chr.), ucenicii lui Isus să răspândesc în toate părțile lumii, pentru a propaga cuvântul și învățăturile lui. Sărta căzu pe Apostolul Andrei, ca să vină prin părțile Dobrogei de azi.

În călătoria sa pe aci, pe timpul Împăratului Neron, Andrei propagă în limba grăcă, creștină foarte multă lume și numesce la Tomis un Episcop, al căru nume nu ni s'a păstrat, dar care știu atât de bine să înrădăcineze în popor doctrina lui Christos, în cât mulți înși suferiră martirul, din timpul persecuțiunilor Imperatorilor Romani.⁴⁾

Întorcându-se prin Thracia, Apostolul Andrei întemciază Biserica din Byzantiu, unde se pretinde — după o listă a Episcopilor de aci, întocmită prin secolul VI — că a lăsat pe

¹⁾ A se vedea istoricul frontierei.

²⁾ « « « podul de la Cernavoda.

³⁾ *Hammer*. Histoire de l'Eglise. Vol. I, p. 57 note 2.

⁴⁾ *Le Quien*. Oriens Christianus. Vol. I: «Atque Scythiae hujus caput et primaria civitas fuit quam Plinius, et alii Tomos vocant, quaeque prioribus Christianae legis saeculis Martyrum complurium sanguine rubuit, quorum frequens est in Martyrologiis mentio.» Vezi și Eusebiu. Cartea III, Cap. I.

discipolul său Stachys,¹⁾ după cum ne încredințează Patriarhul Constantinopolului Nicephor, care a arhipăstorit între anii 805—815 d. Chr.

După o tradiție foarte veche, Andrei a suferit la Patras mărtea pe cruce, ca și fratele său Petru la Roma, dar pe o cruce piezișe, cruce grecască în forma literii X²⁾.

Noua doctrină întemeiată de Christos era respinsă de Iudei, care așteptau în Mesia pe liberatorul lor, declarară pe Isus Christos de profet fals și învățura lui smintelă.

Păgânii nu numai c'o respinseră, dar o persecutau; pentru că Statul roman crescuse împreună cu păgânismul roman, se credea că creștinismul săpa indirect puterea romană.

Dacă în inima Imperiului persecuțiunile se opuseră la repede propagare a creștinismului în primele trei secole, la marginele Imperiului prinse rădăcinii adânci, chiar de la început; de aceea când Ermon, Patriarhul Ierusalimului trimise la Tomis predicatori la anul 139, ei găsesc aci o populațiune de multă vreme creștinată³⁾. Sfântul Eustatie Plakida legionar roman și soția sa Tatiana, au trăit în Dacia și Scythia, pe timpul lui Traian. Au primit martirul sub Adrian la 117 d. Christos.

Episcopul de la Tomis era pentru toată națiunea Scythilor și avea o foarte mare influență asupra lor⁴⁾.

El era afară de acestea independent în jurisdicțiunea Diocesei sale și se bucura de mai multe privilegii, între altele gestiunea eclesiastică asupra tuturor celor-lalte orașe ale Scythiei, al căror număr era destul de considerabil.

Ca dovadă următorul pasagiu din dreptul canonic al lui Photius⁵⁾:

« Cu toate acestea este scutit (de obligațiunile celor-laltă), Episcopul de la Tomis, oraș în Scythia, care are de asemenea gestiunea și a celor-lalte orașe».

În fine Episcopii Tomitanî, ca și cei de la Odessus (Varna) se mai bucurau de privilegiul de a putea vinde averile imobiliare ale bisericilor lor, pentru rescumpărarea prizonierilor⁶⁾.

Grație unui studiu aprofundat al isvórelor istorico-statistice și geografice relative la Biserica orientală, Le Quien, un monah dominican romano-catolic, ne-a păstrat în opera sa «Oriens Christianus» lista celor 13 Episcopi din Tomis, de la începutul secolului IV-lea până în a doua jumătate a secolului al VI-lea⁷⁾.

În Dobrovia, Creștinismul a mai fost favorizat și de împrejurări politice.

Goții mai înainte de a trece peste marginile Imperiului Roman, care scim că sub Aurelian era Dunărea, trăiseră pe țărmii nordici ai Mării-Negre, de unde făceau incursiuni în Asia-mică și se întorceau din aceste expedițiuni cu numeroși captivi.

În Asia-mică, Creștinismul era foarte răspândit, de aceea venira în țara Goților mulți creștini captivi clerici și laici, care răspândiră în populațiunea dominantă, Creștinismul, așa că la începutul secolului al IV-lea, Goții aveau episcopi⁸⁾.

Când Claudiu II-lea învinge la 269—70 și stabilește în Imperiu o colonie de Goți, un nou factor de Creștinare se introduce, pe lângă cel existent.

Cât de răspândit era Creștinismul în Dobrovia, pe la începutul secolului al IV-lea, se vede din aceea, că la Sinodul I ecumenic de la Nicea, ținut la anul 325, ia parte între alții și Theophil, Episcop al cetății Goților (Constanția)⁹⁾.

Se scie cu siguranță, că pe timpul Impăratului Diocletian (284—305) exista la Tomis

¹⁾ A se vedea și importanța scriere a lui Manuel Gédéon: Πατριάρχικοι Μόνυχες. Constantinople 1886.

²⁾ *Evsevie Popovici*. Istoria bisericească. Vol. I p. 143.

³⁾ *Dosithei*, Patriarhul Ierusalimului, în opera sa: «Istoria Patriarhilor Ierusalimului». Cart. II cap. V. § 10. Viața Sf. Eustatie Plakida la 20 Septembrie. Vezi viața Sfinților.

⁴⁾ *Bailliet*. Topographie des Scythes. p. 489.

⁵⁾ *Bibliothecae Juris Canonici veteris*. Paris 1661. Tom. II p. 1345.

⁶⁾ *Idem*.

⁷⁾ *Le Quien*. Oriens Christianus. Trei tomuri mari în folio. Paris 1740

⁸⁾ *Ev. Popovici*. Istoria bisericească. Vol. I. p. 185 și *Peyssonnel* op cit. p. 34 5.

⁹⁾ *Ev. Popovici* op. cit. p. 185 vol. I *Broglie*. l'Eglise et l'Empire romain au IV siècle, vol. II. p. 20 și *Peyssonnel* op cit. pag. 34—35.

o episcopie, unde archiepiscopul Evangelius sau Evangelico, primul Episcop al cărui nume s'a cunoscut până astăzi¹⁾.

Cu toate persecuțiunile, Creștinismul ajunsese în decurs de 3 secole așa de puternic, în cât chiar la curtea lui Dioclețian se aflau în serviciu creștini, iar în capitala acestuia, Nicomedia, o prea frumoasă biserică creștină.

Coregentul său, Galeriu, care avea o ură neîmpăcată contra Creștinilor, reuși a obține de la Dioclețian patru edicte contra tuturor acelor care nu se vor închina zeilor păgâni și, torturile cele mai neînchipuite, reîncepură.

Unul dintre martirii ultimilor ani de domnie a lui Dioclețian este și Episcopul de la Tomis, Felix sau Philus, care după ce suferi îngrozitoare torturi, fu aruncat în Mare²⁾.

În Apus persecuțiunile contra Creștinilor au încetat prin edictul din anul 311, iar în Orient s'au continuat, de și nu cu atâta furie, până la 322, când Constantin cel Mare «salvatorul Credinței Creștine» învinge pe cumnatul său Licinius și rămânând singur stăpânitor al întregii lumi romane, puse pentru tot-d'auna capăt persecuțiunilor și bazele înțemeierii oficiale ale Bisericii creștine.

Evsevie în scrierea sa «Viața lui Constantin», ne istorisește întâmplarea care a întărit pe Împărat în credința Creștină, după mărturisirile lui Constantin, asigurându-l cu jurământ, că pornind războiul contra lui Maxențiu, competitorul său la tron, în anul 312, se îngrijea foarte mult, căci adversarul era cu mult mai puternic de cât el.

Într-o zi la amiază, Constantin vede d'asupra soarelui o cruce strălucitoare cu inscripția «*τοῦτο νικᾷ*», adică «cu acesta biruiesc», iar în noaptea următoare i s'a arătat Christos în vis și l'a învățat să facă acest semn ceresc, ca semn de război.

Împăratul îndată porunci să facă un steg, pe vârful căruia fu fixată o cruce și d'asupra ei o coroană cu monograma lui Christos; iar pe coiful și scutul său și al soldaților săi a se săpa acest semn.

Ajutat de cruce, Constantin bate pe Maxentiu la Pons Milvius, în 23 Octombrie 312³⁾.

Prin edictul din Milan (313), Constantin acordă religiei Creștine deplină libertate și porunci să se restituie Creștinilor averile ce li se răpiseră mai înainte.

În timp de 10 ani, Imperiul fu guvernat de doi Augusti: Constantin în occident (Milan) și cumnatul său Licinius în Orient (Nicomedia).

Din cauza persecuțiilor creștinilor de către Licinius, ivindu-se certă între cei doi Împărați, Constantin învinge pe cumnatul său și Imperiul se unifică în 323.

Creștinismul a fost înălțat la religie domnitoare și inviolabilă în Stat; dar lasă și păgânilor libertatea cultului lor, însă prin favorul ce Împăratul acorda creștinilor, păgânismul a trebuit să decadă din ce în ce.

Abia scăpat de persecuțiuni, Creștinismul avu să sufere de desbinări lăuntrice.

Autorul primei dispute religioase a fost Arie, presbiter din Alexandria Egiptului; acesta începu a-și desvolta doctrina sa încă din anul 319 și învăța, că Fiul n'a fost din veci, ci Tatăl l'a creiat în timp și că deci este deosebit de Tatăl și subordonat lui.

Această doctrină numită mai în urmă «Arianism», a fost combătută la început, în anul 321, de Episcopul Alexandriei, Alexandru, care o declară ca erezie, iar pe Arie îl caterisi și escomunică.

Arie fugind din Egipt călători prin Asia-mică, unde răspândi erezia sa prin scrieri (cea mai principală, *Thalia*) și reușind a-și dobândi mulți adepți, ațâță o mare discordie în Biserică.

Constantin, ca protector al Creștinismului, încercă a stabili pacea, însă neputând prin interveniri, decise a convoca la Nicea în Bitinia, la anul 325, un sinod ecumenic, la care invită pe Episcopi din toată lumea, chemați a rezolva pe lângă cestiunea doctrinei lui Arie și deosebirea ce exista între Creștini pentru serbarea Paștelor, care nu era pretutindenți în aceeași zi.

¹⁾ Episcopus Scythorum Diocletiano imperatore, fuisse fertur.

²⁾ A. Bruto. Ovidiu în exil. p. 50 apud Moroni. Dictionario ecclesiastica

³⁾ Broglie op. cit. Vol. I. p. 214 apud Eusebius. Vita Const. I 27. Ev. Popovici op. cit. vol. I. p. 383.

Ast-fel în cea mai mare parte a Bisericeii, sărbătoarea era fixată în Dumineca ce urma ziua de 14 Nizan (Aprilie), Mântuitorul înviind în prima zi a săptămânii ce urma lui 14 Nizan.

În Asia, Paștele se serba cu Ovrei, la 14 Nizan, sau în a 14-a zi a lunii Aprilie, ori care ar fi fost ea ziua săptămânii¹⁾.

Au luat parte la acest Conciliu (I-iul), 320 Episcopi, printre care și Theophil «Episcopul Goșilor de la Tomis»²⁾. El este al III-lea Episcop cunoscut de la Tomis.

Despre acest Theophil citim în viața Sf. Nichita, ce se serbeză la 15 Septembrie:

«Că Sfântul Nichita a primit botezul de la Theophil, păstorul cel bun al Goșilor». «Că Nichita a povățuit cu facia buneii credințe pe poporele Goșilor» și în fine «că acesta a fost pe vremea Impărăției Marelui Constantin; el era născut și crescut în țara barbarilor celor numiți Goși, cărora scriitorilor grecești le este peste Dunăre, care țară pe acele vremuri o ocupaseră Goșii și se chema Gotia.

«Deci fiind că acest sfânt (Nichita), n'a voit a urma păgânătatea barbarilor, ci precum era de nem luminat și bogat, așa era și creștin bun, a fost prins și muncit de Atanarik, stăpânitorul Goșilor, pentru credința lui Christos, mai pe urmă prin foc s'a săvârșit»³⁾.

Se vede din acest citat, că Creștinismul pătrunsese nu numai între Goșii stabiliți în dreapta Dunării, ci și între acei rămași pe stânga fluviului.

La sinodul I Niceian se ilustră prin erudiția sa teologică, elocința și agerimea sa, Athanasie, diaconul arhiepiscopiei Alexandrine, iar dovezile lui avură un rezultat decisiv că la urmă toți, afară de 17 Episcopi, se declarară pentru întreaga definiție a lui Alexandru și a diaconului său, anume că Fiul este Dumnezeu adevărat, născut din veci din Tatăl din ființa sa și deci este de-o ființă cu Tatăl, de o putere și de o mărime.

În fine părinții se înțelesesă și hotărîră a așterne învățătura formulată ast-fel într'un simbol, care este «Crezul» de astăzi, dar numai până la cuvintele: «și într'un Duh sfânt», după care urmau anateme contra celor care învăță sau cred dinpotrivă.

Dar și partea din simbol de la: «Cred», până la: «și într'un Duhul sfânt» nu era încă stilizată la sinodul I ecumenic cu totul precis, așa cum este astăzi.

Tocmai la sinodul II ecumenic, sau mai corect în întrebuintarea ce făcu Biserica de simbol în intervalul dintre aceste două sinode, precum s'a adaus partea finală a simbolului nostru de astăzi, ce urmăzează după cuvintele «și într'un Duhul sfânt», ast-fel s'au formulat și unele locuri ale părții lui de la Nicea, ce precedă acestor cuvinte.

Arie, ca turburător al liniștei Bisericeii, a fost exilat în Ilyria.

Cu referire la discuțiunea pascală, sinodul a hotărît, ca de acum toate Bisericile să serbeze Paștele odată, și anume, să serbeze învierea în Dumineca întâia ce urmăzează după I-a lună plină a echinopțiului de primă-vară.

Tot de odată episcopul din Alexandria, unde era pe atunci sediul principal al astronomiei, primi însărcinarea de a calcula pe viitor, pentru întreaga Biserică, în ce timp cade serbarea Paștelor și a face cunoscut acesta, mai din 'nainte, tuturor Bisericilor prin intermediul scaunului din Roma, care avea primatul de onoare.

Sinodul de la Nicea căută să pună capăt disputei ariane, dar nu reuși, căci imediat izbucni cu o mai mare furie.

Arie mori la anul 338 și după un an și Constantin cel mare, al cărui urmași împart Imperiul în două: orientul arian, căci acceptase doctrina lui Arie și occidentul ortodox.

Constantie, fiul lui Constantin, dorind să întindă arianismul și în occident (căci după mórtea fratelui său, Constant (350, rămase singur Impărat) și mai ales să-l confirme printr'un sinod, pe care îl convoca la anul 359.

¹⁾ *Duchesne*. La question de la Pâque au concile de Nicée. 1880. Extraits de la Revue des questions historiques. Tom. XXVIII. p. 5 — 42,

²⁾ *Le Quien*. Oriens Christianus. In lista Episcopilor de la Tomis și *Ev. Popovici* op. cit. Vol. I. pag. 398 și 459.

³⁾ *Ierod. Ghenadie Enăceanu*. Creștinismul în Dacia. Publicat în Rev. Biserica ortodoxă română Anul I (1875) No. VII. p. 508 — 9

Insă de t  mă a aduna la un loc orientul  i occidentul, crezu mai nemerit a convoca acest sinod în două locuri  i anume: pe orientali la Seleucia din Isauria, iar pe occidentali la Ariminum (Rimini)  n Italia ¹⁾.

De partea apusană s'au adunat 600 Episcopi: «din Elada, Macedonia, Thracia  i de la Daci, în ora ul Arimin», ne spune prea fericitul Dosithe ²⁾. La acest sinod trebuie să fi luat parte  i Episcopul Tomisului, Gotthicus, al IV-lea din lista lui Le Quien.

De aci se vede, că Dobrovia făcea parte sub raportul eclesiastic din circumscrip ia apusului, adică de ortodoxi, după cum afirmă  i Sf. Sa Ierod. Ghenadie Enăceanu pentru Românii din st nga Dunării ³⁾.

Ac sta se explică  i prin faptul, că urm torul lui Gotthicus, Bretanion, interzice  mp ratului Valens, care era arian, intrarea în biserica din Tomis.

Dar greul statului Got, care se afla pe st nga Dunării, p n  pe la Palus Moeotide,  mbr i ase arianismul, pe care l'a primit de la propov duitori  veniți din Asia-mică.

Audius, laic din Mesopotamia, ar t ndu-se schismatic can nelor de la Nicea, a fost exilat de Constantin cel mare în Scythia; de aci trecu la Go i, unde converti la cre tinism  i călugări mul i dintr' n i  nfi n nd  i mănăstiri.

Secta Audienilor, care s'a stins în v cul al V-lea, se distingea de ariani prin aceea, că  i reprezenta pe Dumnezeu cu totul antropomorfic, sau ca pe  meni, compus din trup  i suflet  i serba Pa tele împreună cu Iudeii la 14 Nizan ⁴⁾.

Socrat, scriitor bisericesc din v cul al V-lea, prelinde că Go ii s'au cre tinat pe timpul lui Constantin cel mare, zic nd: «Constantin în răsboiul ce l'a avut contra Go ilor, care invada  Imperiul,  i  vinse  mping ndu-i peste Dunastru;  mp ratul sper nd în stégul crucei, care este semnul cre tin   ii, Go ii r pi i de mirare pentru  vingerea cea necrezut , au primit religiunea cre tin , cu al cărei ajutor Constantin e ise nev t mat⁵⁾.

Theodor Anagnostul (scriitor din v cul al VI-lea) spune: de aci se începe creștinarea Go ilor în mod serios⁶⁾.

Adevăratul  ntemciotor al Cre tinismului la Go i a fost Ulfila, care de  i născut între d n ii, dar era descendentul unui captiv roman crescut în Imperiu.

Ulfila studiase la Constantinopol, unde a fost hirotonit la anul 341 sau 343 de Archiepiscopul Eudoxie.

El luase parte la desbaterile conciliului de la Constantinopol,  i Eudoxie cu Acacic îl covinsese, că «diferința între arianism  i credin a de la Nicea este o dispută de  rt ».

Intorc ndu-se în patria sa, c nd Statul Got era în flóre sub Hermanaric; cu t te persecu iunile  i pericolele la care se expunea, mai cu s m  că Regele era p g n, Ulfila reu i în timp de 30 ani a converti la creștinismul arian jumătate din compatrio ii săi.

Traduse în limba gotică, Sfânta Scriptură, pentru care inventă  nsu i caracterele suncetelor ne ntroduse până atunci în limbă.

Ulfila a stat tot-deauna în rela iuni amicale cu papii Romei: Jules I (337—52), Lib re (352—66)  i Damasc I (366-84), care îl onora , ca pe un apostol al Go ilor.

Sub Hermanaric, Go ii au stat în bune rela iuni cu Romanii  i mul i dintr' n ii se  nrolar  ca legionari.

Dar după m rtcea acestuia, Regatul Got se  mp r i:  n Ostrogo i, care sub Regele Fritigern a continuat politica predecesorului său  i Visigo ii sub Athanaric, vr jma  al Romanilor.

Provocat, Valens trece Dunărea în 376 pe la Noviodunum  i bate pe Getruzi, un trib Got.

¹⁾ *Ev. Popovici*, op. cit. Vol. I. p. 463-8.

²⁾ *Istoria Patriarhilor Ierusalimului*. Cartea II. cap. X   1.

³⁾ *Istoria Biserice  *, Anul I (1875) No. VI pag. 411 nota 3.

⁴⁾ *Peyssonnet* op. cit. p. 34-5; *Hammer*, op. cit. Vol. I p. 217  i *Ev. Popovici* op. cit. Vol. I p. 482.

⁵⁾ *Hist. ecles. lib. I cap 2.*

⁶⁾ *Cart. II cap. XXI.*

Pe atunci arhipăstora la Tomis, care începuse a se numi Constantia, după numele surorii lui Constantin cel mare, un Episcop, Bretannion (Vetranion, Berthauion), al cincilea din lista lui Le Quien¹⁾; acesta era un erudit și nu împărtășia eresiele arianismului; era în corespondență amicală cu Dionisie, Episcopul Corintului la 368²⁾.

Valens, pe lângă că era protector fanatic al Arianismului, mai era înconjurat și de o mulțime de consilierii propagandiști, chiar în război.

Împăratul se încercă a converti și pe Bretannion, dar acesta nu numai că refuză, ci nu vrea să-l primească nici în Biserică, nici a comunica cu arianii lui Valens și se refugiază într-o altă biserică urmat de tot poporul.

Valens furios, îl arestează și-l trimite în exil; însă numai decât l'a rechemat, temându-se de o revoltă a Scythilor, care murmurau în contra persecuțiunii Episcopului lor³⁾.

Cât de mult stia Bretannion a înrădăcina creștinismul între ai săi, se dovedește și din aceea, că pe timpul său, Sfântul Sava fiind martirizat și corpul aruncat de Goți în Dunăre, Junius Sauranus, ce era pe atunci Guvernatorul (Dux Scythici limitis) Scythiei minore, luă corpul Sfântului și îl transportă în Capadocia, patria martirului⁴⁾.

Goții din stînga Dunării, forțați de năvălirea Hunilor, cerură din îndemnul lui Ulfilă, permisiunea de a trece fluviul, spre a se stabili în Scythia și Moesia.

Valens le acordă cererea în anul 376, cu condițiune de a se creștina.

Dar fiind maltratați în Imperiu, Goții nu întârziară de a se revolta și, sub șefii lor Frigidern și Alavivus înving în două rânduri armatele romane: la Ad Salices (377) și mai ales la Adrianopol (378) unde însuși Împăratul pieri.

În urma acestor victorii provinciile Peninsulei Balcanice auză rămasă pradă barbarilor.

«Pământul era acoperit cu cadavre și roșu de sânge» scrie Sf. Grigore de Nazianza.

«Episcopii luați captivi, preoții sugrumați și bisericile distruse» scrie puțin mai în urmă Sf. Jérôme⁵⁾.

Theodosiu reuși a curăți Peninsula Balcanică de barbari, iar cei rămași se stabilesc în Dobrogea, între Dunăre și Valul numit al lui Traian.

Goții încercară a jefui în anul 380 orașul Constantia, care fu salvat numai prin curajul ce inspiră soldaților, Episcopul de aci, Gerontius, al VI-lea din lista lui Le Quien⁶⁾.

În urmă Goții devin un popor supus, se îndeletnicesc cu agricultura și mulți dintr'înșii devin stabili. Ei auză continuat a rămâne în erezia Arianismului până la anul 400, pe timpul Sfântului Chrysostom, «care și-a îndreptat privirile sale nu numai asupra păgânilor, dar chiar și asupra ereticilor» — Goților.

Un rest de Goți a continuat a rămâne în Arianism, până în timpul lui Justinian I, când, după mărturisirea lui Procopiu, a cerut de la acesta, arhiepiscopul orthodox⁷⁾.

O nouă dispută se ivise în Biserică, anume: că Duhul Sfânt, nu numai că este mai mic de cât Tatăl și Fiul, ci este chiar o creatură a Fiului și slujitorul Tatălui și Fiului.

Acastă doctrină nouă, numită Macedonianismul sau Maratonianism, provocă cel d'al doilea sinod ecumenic, convocat în anul 381 de Împăratul Theodosie la Constantinopol și participă la el 186 Episcopi ai Orientului, între care și Ulfilă, al Goților și probabil și Gerontiu din Constantia.

Între cele 7 canoane ale acestui sinod s'a completat și simbolul de la Nicea, până la sfîrșitul său de acum, recunoscându-se întregile decisiuni sinodale și de episcopi apusului, care nu luaseră parte.

În anul 381 moră Ulfilă, Episcopul Goților; aceștia cerură un nou Episcop, după cum

¹⁾ Sub Valente Imp. Ariano cui fortiter restituit, în eclesia floruit.

²⁾ *Dosithei*, op. cit. cart. II. cap. V § 10.

³⁾ *Sozomen* (scriitor în veacul al IV-lea.) *Historia ecclesiastica*. Lib. VII cap. XXI.

⁴⁾ *Peyssonnel*, op. cit. p. 37 și *Fleury*. *Hist. eccles.* Vol. I, p. 680-81.

⁵⁾ *Duruy*, op. cit. Vol. VII, p. 437 apud St. Grégoire de Naz. *Disc. XXII*, S-t. Jérôme *Oeuvres*. Ed. Bâle 1553. Tom. I, p. 28.

⁶⁾ A se vedea partea istorică.

⁷⁾ *Dosithei*. Op. cit. Cartea III. Cap. X, § 1. A se vedea: *Bis. Ortodoxa*, An. I, No. VII, p. 509 nota 1.

resultă din a 44-a scrisoare a Sf. Ion Chrisostom, Patriarhul Constantinopolului, între anii 398 – 401 ¹⁾).

Cât timp va fi arhipăstorit Gerontius, nu scim; dar la anul 393 întâlnim ca Episcop la Constantia pe Theotimus I, al VII-lea din lista lui Le Quien ²⁾).

Moroni îl numesce Testimo I ³⁾).

Nestor, Patriarhul Constantinopolului dezvoltă o nouă erezie în Biserică, zicând: «cu totul alt-ceva este fiul lui Dumnezeu și cu totul alta este omul Christos; ei sunt uniți numai printr-o unitate morală; între cele două firii se află numai un contact intim, o legătură morală, un fel de sălășluire a lui Dumnezeu în om».

«De aceea Maria nu trebuie să se numescă născătoare de Dumnezeu, pentru că ea a născut un om, ci ἀνθρωποτόκος, iar pentru a o cinsti după vrednicie, ar trebui să se numescă mai bine χριστοτόκος».

Disputa ajunsese așa de acută, că Theodosie al II-lea, său cel tânăr, convocă la Efes, în anul 431, al III-lea sinod ecumenic, la care au luat parte peste 200 Episcopi, între care și cel de la Tomis, numit Thimotheus, al VIII-lea din lista lui Le Quien.

Sinodul dădu 8 canoane, din care mai important este al VII-lea, ce prevedea pedepsa, cea mai mare aceluia care va face și va învăța alt simbol de cât acel de la Nicea ⁴⁾).

Prin năvălirea Hunilor, Biserica din Scythia minoră avu să sufere, căci barbarii au distrus mai multe orașe, între care și Metropola Pontului, Constantia, la anul 447; ⁵⁾ însă acesta fu de scurtă durată, căci trei ani mai în urmă Atila își îndreptă privirile spre occident și muri în Panonia la anul 453.

Cei rămași în Dobrovia sub Hernakli, erau întrebuințați la apărarea Valurilor și se numiau fosaticii.

Sunt scriitori cari afirmă, că Sfântul Ion Chrisostom (344—407), a propagat creștinismul la Huni, în Scythia și în ținuturile marginase Dunării de jos ⁶⁾).

Nu scim la ce date vor fi ocupat scaunul episcopal de la Tomis, al IX-lea și al X-lea din Episcopii de aci, arătați în lista lui Le Quien, anume Ioannes și Alexander; dar de sigur în scurtul timp de 20 de ani ce desparte Sinodul al III-lea, unde am văzut că a luat parte Timotheus, de Sinodul IV-lea ținut la 451, la care participă Theotimus al II-lea, după cum vom vedea; sau mai bine până la 447, când Tomis a fost distrus de Huni.

Sinodul IV-lea convocat la Calcedon, de Împăratul Macrian, se poate considera ca începutul schisme între Biserica orientului, de Sf. Scaun.

Nu ne vom ocupa de cât de canonul al 28-lea, care interesează mai mult subiectul nostru.

Prin acest canon se confirmă Episcopului de Constantinopol, ca al reședinței a doua a Împărăției, al doilea rang între Patriarhi și jurisdicțiunea peste trei diocese, unde avea dreptul a așeza Mitropoliți, în Thracia, Asia și Pont ⁷⁾).

Diocesa Thraciei scim că era împărțită în șase provincii, între care Moesia II (partea orientală a Bulgariei de astăzi) și Scythia (Dobrovia) ⁸⁾).

În Moesia II, după un catalog întocmit de Dositheu ⁹⁾, era un exarcat cu șase episcopii, între care se găsește arhipăstorind în Scythia pe Theotim II.

Acesta este al 11-lea Episcop al Tomisului, după lista lui Le Quien.

Deci de la 451, Dobrovia începe a depinde, sub raportul eclesial de Patriarhul din Constantinopol.

¹⁾ *Ev. Popovici*, op. cit. Vol. I, p. 398, 476—9, *Peyssonnel*, op. cit. p. 42.

²⁾ *Sozomenus*, op. cit. Cartea VII, Cap. CXXVI «Theotimus Tomis et Scythiae Ecclesiam administravit, vir philosophia enutritus cujus virtutem Huni Istri accola suspicientes, Romanorum Deum illum appellabat».

³⁾ *Dictionar de Istorie eclesiastică*; vezi «Ovidiu în exil» de A. Brulo, p. 50.

⁴⁾ *Ev. Popovici*, op. cit. Vol. I, p. 492—7.

⁵⁾ *Lebeau*. Histoire du Bas-Empire XXXII, LVII.

⁶⁾ *Theodoret*. Lib. V. Cap. 31 și *Photius*, p. 1517.

⁷⁾ *Ev. Popovici*, op. cit. p. 500 Vol. I și *Hammer*, op. cit. Vol. I, p. 266—7.

⁸⁾ *Rambaud*, op. cit. Vol. I, p. 43.

⁹⁾ Op. cit. Cartea IV, cap. VII § 2 în *Bis. ortodoxa romană* anul I, fasc. VIII, p. 590.

În a doua jumătate a secolului V-lea și începutul celui al VI-lea, Scythia mică începe a se manifesta în viața religioasă. Călugări de aci deteră nascere unei revolte religioase, degenerată în luptă, sub conducerea lui Vitalien, care în fruntea unei armate de nemulțumiți din Scythia, Thracia și Misia, merse asupra Constantinopolului în două rânduri: la 513 și 518 și învinge pe Împăratul Anastasie.

Între condițiunile păcii Vitalien cerea, ca toți episcopii ortodocși exilați de Anastasie să fie rechemăți.

Vitalien convocă apoi la Eraclea, 200 episcopi, în fața cărora s'a justificat cei exilați de Anastasie; iar în locul Patriarhului din Constantinopol, Thimotei, care fusese cauza revoltei, a fost așezat Mitropolitul Tesalonicului, Macedonius.

La sinodul de la Eraclea, pare-se, a participat și Paternus, Episcopul de la Tomis, al XII-lea din lista lui Le Quien.

Vitalien este omorât la Constantinopol în anul 520, de partidul politic, numit «vênăt», condus de Justinian I.

Justinian, născut în Ochrida (Uesküb), pentru a da o mare strălucire patriei sale, ridică pe Episcopul de aci, Catellianus, la rangul de Arhiepiscop independent de orice scaun și decî de Biserică autocfală.

Papa Virgiliu consimți la acesta în 541.¹⁾

Arhiepiscopul din Ochrida, după nuvela 131-a a lui Justinian, avea jurisdicțiune eclesiastică și dreptul de a chirotoni pe Episcopi din eparhiile: Daciei ripense, Daciei Mediteranee, Tribaliei, Dardaniei, Misiei de sus și Panoniei.²⁾ Diocesa de Ochrida se numia Justiniana prima.

Patriarhul din Constantinopol avea Jurisdicțiune eclesiastică asupra Moesiei de jos (secunda), Thraciei și Rodop. În eparhia Moesiei secunda era coprinsă și Scythia minor sau Dobrogea de azi.³⁾

Găsim ca Episcop la Tomis, pentru epoca ce ne interesează (549 — 556) pe Valențiu, către care Papa Virgiliu (537 — 55) scrie o epistolă invitându-l, să condamne și el copriinderea «celor trei capitole»⁴⁾ ale Origeniștilor.

Cele 3 capitole, pentru care Justinian convocă la 553 al cincilea Sinod ecumenic de la Constantinopol, erau: 1. Scrierile lui Teodoret din Cyr, 2. Epistola lui Ibas din Edesa, ambele contra sinodului din Efes și 3. Scrierile lui Teodor de Mopsuestia.⁵⁾

Au luat parte la acest sinod 165 Episcopi, între care și Valentinianus de la Tomis, al 13-lea și cel din urmă din lista lui Le Quien.

Timp de mai bine de un véc Biserica în Dobrogea a fost liniștită, până la năvălirea Bulgarilor, sau mai nemerit până la trecerea și stabilirea lor peste Dunăre, dată care nu e precisată, ci coprinsă între 668 sau 689.

La trecerea în Moesia, Bulgarii de și distruseră și predară bisericile, iar pe proci îi uicideau, crezându-i agenți politici ai Byzantinilor, totuși nu puteau stinge cu desăvîrșire viața religioasă a țărilor cucerite, locuite în mare parte de Români.

De atâtea ori citatul Patriarh Dositheu ne păstrează un exemplu de continuarea viciei religioase în mijlocul poporului cotropitor⁶⁾:

De prin secolul al V-lea papistașii aveau deprinderea de a ajuna Sîmbăta, și în virtutea pretențiunilor de jurisdicțiune eclesiastică ce aveau asupra popoarelor din Nordul peninsulei Balcanice, propaga ajunarea Sâmbetei și aci.

Acest fapt este afirmat și de Patriarhul Photie, (trăitor pe timpul lui Crum și începutul creștinării Bulgarilor), care combătea pe Latini pentru postul Sâmbetei, propagat de mult în Bulgaria.

¹⁾ *Le Quien*. Oriens Christianus Tom. II, p. 18.

²⁾ *Dosith.* Cart. V-a cap. XIX § 1.

³⁾ A se vedea Bis. ortodoxă română, fasc. II, anul II. p. 89 și *Duchesne*. Eglises séparées pag. 229.

⁴⁾ *Dosith.* Cart. V, Cap. XV § 4.

⁵⁾ Detalii asupra acestui sinod, a se vedea *Ev. Popovici* op. cit. Vol. I. p. 512—6.

⁶⁾ Cartea VI cap. XVI § 17.

Cum acest post neprivind pe Bulgari, de ore-ce ei nu îmbrățișaseră creștinismul, se refera deci la Românii, conlocuitorii lor.

Acastă expresie «de mult în Bulgaria» a lui Photie (anul 865 plus-minus), o vedem întinsă până la anul 692; căci în adevăr la conciliul de la Trula (Constantinopol), ținut sub Împăratul Justinian II Rhinotmetos (cu nasul tăiat), se condamnă prin canonul 55-lea Biserica Romei, ca culpabilă de propagarea acestei erezii în Bulgaria, mai pozitiv la Românii de aci.

Vedem dar, că în timpul furiei năvălirii barbarilor chiar, viața politică a Românilor de și încetă, nu fu sfărîmată însă viața lor religioasă ¹⁾.

Barbarii de odinioară încep a se împărtăși de lumina civilizației Imperiului Byzantin, cu care se afla în contact; poporul cucerit începe a se grupa în comunități cu caracter religios și ast-fel după un secol, găsim participând la sinodul VII ecumenic din 787, pe Episcopul Abariților din Moesia inferioară, anume Ursu, care, după cum ne spune Le Quien, era de origină latină.

Avem dar prin părțile vecine Dobrogei de astăzi o episcopie, pe când la Thesalonic era vechea Arhiepiscopie, care și ea trimise la conciliul din 787 pe Ion al Thesalonicului — ne spune Dosithe ²⁾.

Ambii păstori bisericesci erau ai Românilor conviețuitori cu Bulgarii necreștinați, Români care începuseră a-și manifesta viața lor religioasă mai pe larg, pentru că mai în urmă să-i vedem conlucrând cu Bulgarii în fondarea unui stat puternic la Dunărea de jos.

Sub domnia lui Crum avem mai multe dovezi de existența creștinilor prin Bulgaria orientală.

Sfântul Theofan ne spune, cum căpetenia Bulgarilor, Crum, atacă Develtum ³⁾ și pe locuitorii împreună cu Episcopul i-a strămutat ⁴⁾.

Și apoi: în luna Februarie doi creștini din Bulgaria fugind, au anunțat Imperatorului, că Crum caută a năvăli în grămadă, ca să prindă pe locuitorii din Thracia ⁵⁾.

De și distrusă Biserica din Tomis, iar Episcopia desființată, poate, de ore-ce nici un scriitor sau cronicar nu ne mai pomenesce de ea, creștinii nu dispăruseră de aci, ca și din întregul regat Româno-Bulgar.

În anul 814, Crum luând Adrianopolul, strămută din Thracia până la 50.000 locuitori împreună cu Episcopul de aci, Manuel ⁶⁾, care suferă martirul împreună cu George al Develtului, Leon al Niceei din Thracia și un ore-care Petru, cum și alți 377 creștini ⁷⁾.

Sub fiul lui Crum, Mortagon, suferă martirul mai mulți creștini din Tiberiopol (Varna). Între acești martiri se află un ténăr, Cinamon din Adrianopol; acesta fiind luat captiv a exercitat atâta influență asupra unuia din fiii lui Mortagon, Eurabota, că l'a creștinat.

Atât Cinamon, cât și Eurabota au murit din mâinele lui Molomir, succesorul la tron al lui Mortagon ⁸⁾.

Asupra începutului creștinării Bulgarilor păreriile scriitorilor vechi sunt foarte împărțite, și cum acest eveniment e de o mare însemnătate, merită o mai amănunțită cercetare.

În timpul regentei împărătesei Theodora, pe la anul 845, într'un război pe care Byzantinii l'au avut cu Bulgarii, sora Regelui Boris, al cărui nume nu ni s'a păstrat, a fost făcută prizonieră și dusă la Constantinopol, unde a fost tratată cu toate onorurile ce-i se cuvenia; locuind în palatul Imperial, ea fu crescută și inițiată în învățăturile religiunii creștine, pentru care a avut o deosebită dragoste în scurtă vreme.

¹⁾ Oriens christianus Tom. I p. 1221.

²⁾ Op. cit. Cartea VII cap. I § 17.

³⁾ După unii (Geograful Meletie pag. 439 a operii sale) este Zagora; după alții (Dosithe, în Τόπος χαρας pag. 35 și P. Vretos. La Bulgarie p. 233) este orașul Burgas.

⁴⁾ Theoph. Chronographia (ed. Bon. 1839) Tom. I p. 722.

⁵⁾ Theoph. Chronographia (ed. Bon. 1839) Tom. I pag. 779.

⁶⁾ Mem. pop. II 543, 54, 561. Acest sfânt este serbat de ortodocși la 22 Ianuarie.

⁷⁾ Dosith. cart VII cap. VII § 1.

⁸⁾ Historia Martyrii XV martirum § 29 sq Patrolog. Migne T. CXXIV p 191. In Bis. ortod An. II No. VII p. 447.

Pe de altă parte trăia captiv la curtea lui Boris un călugăr grec, anume Theodosie Kuphara, om instruit și cunoscător în afacerile politice.

Prin înțelepciunea și meritele sale, Kuphara devenise ministrul Regelui și profitând de încrederea ce-î inspira, începu să insuflă Regelui și curtenilor, preceptele religiei creștine ¹⁾.

Când Boris ceru pe sora sa captivă, Byzantinii drept preț de rescumpărare cerură și ei pe Kuphara, accia ce se făcu.

Reîntorsă în patrie, Principesa crescută în dogmele religiei creștine, continuă a cultiva primele semințe ale acestei religii sădite de Kuphara în sufletul lui Boris, care totuși nu voi să renunțe la idolatria strămoșilor săi.

Dar în anul 864, întâmplându-se în Bulgaria o fîmetă îngrozitoare, Boris, care vedea mizeria ce-î amenința poporul, invocă în ajutor pe Dumnezeu creștinilor și în urma rugăciunilor, fîmetea încetă.

Acosta decide pe Boris a se creștina, cerend de la Constantinopol un Episcop ²⁾.

Un alt fapt nu mai puțin importanta contribuit — după unii istorici — la creștinarea lui Boris.

Călugării Methodiū și Cyril, întorcându-se din Moravia, trec prin Bulgaria.

Methodiū, care se pricepea în ale picturei, este invitat de Boris la noul palat, ce-și construisese la Nicopoli și-l rîgă să-î zugrăvescă într-una din camere un tablou, care să represinte cea mai înfiorătoare scenă ce-și-ar închipui.

Methodiū zugrăvesce judecata din urmă, reprezentând pe Christos înconjurat de cheruvimi, avend la dreapta pe cei drepti, iar la stînga pe păcătoși, în flacărele iadului chinuți de demoni.

Tabloul a avut atîta influență asupra lui Boris, că acesta a cerut să se boteze cu numele de Michail ³⁾.

Unii istorici zic, că Boris s'a botezat de un episcop trimis de la Constantinopol, alții, că chiar de însuși Methodiū.

Botezul s'a făcut noaptea; poporul revoltat înconjură palatul, din care Regele ieși urmat de câți-va credincioși ai săi, armat numai cu Sf. Cruce.

Curagiul lui Boris făcu pe revoltați a lua fuga, iar vre-o 40 protivnici ai fost trecuți prin sabie.

Data creștinării lui Boris nu e certă, ci e coprinsă între 860–865; ast-fel:

Autorul Byzantin Simeon Magistru pune anul creștinării lui Boris în al patrulea ai Împărăției lui Michail III, când acesta a întreprins o înarmare contra Bulgarilor, adică 860 sau cel mult 861 ⁴⁾.

Nicita Paphlagonianul în biografia Patriarhului Ignatie, vorbind despre cutremurul cel mare din Constantinopol, zice, că Boris a primit creștinismul îndată după cutremur, sau la finele anului 861, ori în 862 ⁵⁾.

Patriarhul Photie contimporan faptelor, lasă a se înțelege, că creștinismul s'a introdus în Bulgaria pe la finele anului 864, sau începutul lui 865 ⁶⁾.

Tot Photie mai afirmă, că creștinismul la Bulgari s'a ivit de odată și în mod curios.

Cronicarii germani spun, că în toamna anului 864 Boris era încă păgân ⁷⁾.

Chiar după atestările cronicarilor slavî, se vede că creștinarea lui Boris, ci nu a Bulgarilor s'a petrecut între anii 863–864.

Cu referință la locul creștinării lui Boris, autorii încă diferă: așa Leon gramaticul, prezentând creștinarea Bulgarilor ca un act necesitat din partea lui Mihail III-lea, zice:

¹⁾ Histoire de Photius XV, pag. 129; P. Vretos. La Bulgarie p. 41.

²⁾ Assemani. Kalendarie ecclesiae universae. Tom. II p. 374 in Avril. La Bulgarie cretienne p. 7

³⁾ Assemani op. cit. Tom. III p. 24 in Avril. op. cit. pag. 7 și P. Vretos op. cit. pag. 43.

⁴⁾ Theophan. Continuatus. (Ed. Bon. 1837) pag. 665.

⁵⁾ Acta Sanct. Bolland. T. X cap. IV, § 29. Kalendarie Assemani III 34.

⁶⁾ Photii Encycl. Epistol. ed. Montacut. p. 49.

⁷⁾ Patrol. Migne T. CXXV pag. 1218.

Iar Impăratul botezând pe acest boier, și fiindu-i naș 'i-a pus numele său; el a botezat și pe magistrații lui, introducându-i în oraș (Constantinopol) ¹⁾.

Deci modul cum a început Creștinismul la Bulgari, diferă după părerile autorilor. Biserica răsăritului ca și Sf. Scaun, fie-care își asumă dreptul de primii creștinători ai Bulgarilor.

Noi vom lua numai expresia unui contemporan, a Patriarhului Photie, care zice: că faptul creștinării Bulgarilor și chiar al lui Boris s'a efectuat în mod curios, adică fără predicatori speciali, veniți de la Roma sau Constantinopol ²⁾.

La patru ani după creștinarea lui Boris, adică la 869, acesta cere papei Adrian II, ca să numască Arhiepiscop, pe un diacon anume Marin, care după nume nu putea fi decât Român ³⁾.

Acum se resolvă cestiunea creștinării Bulgarilor «în mod curios», după spuselor Patriarhului Photie.

De vreme ce Boris cerea ca pe Marin să-l numască Arhiepiscop, urmărea că la 869 exista în Bulgaria preoți și chiar episcopi, cari nu puteau fi decât dintre Români creștini conviețuitori cu Bulgarii.

Deci Bulgarii s'au creștinat treptat și prin contactul lor cu Români.

După puțin timp sau chiar în anul 869, Bulgarii desgustați de latinii se puseră sub jurisdicțiunea Patriarhilor, care între anii 869—878 le trimeseră doi Arhiepiscopi: pe Iosif și pe Georgie.

Reședința Arhiepiscopatului era la Ochrida și avea sub jurisdicțiunea sa trei-zeci de Eparchii.

Dintre toate Episcopiile, ne interesează mai mult pentru istoria bisericeii din Dobrovia, aceia a Oitclor, pe care Grecii o numeau Προβύτων sau Προβύτων. Acest oraș este Pravadi de astăzi, așezat între Varna și Șumla, unde se mai ved încă ruinele unui castel vechiu ⁴⁾.

La sinodul ținut la 879 în Constantinopol, se vede că a luat parte și Episcopul Provatonului, anume Emanuel ⁵⁾.

Acastă populațiune creștină, care avea un Episcop numai la câțiva ani după convertirea Bulgarilor, de la un oraș nu departe de Constantia, nu puteau fi decât Români locuitori Dobrovia.

Succesorul lui Boris, Țarul Simeon, supune Biserica Bulgariei scaunului din Roma. Papa Formosus îi dăde corónă de Rege. Acastă supunere durează pe tot timpul domniei acestuia (893—927), iar urmașul său Petru, intrând în rudire cu curtea Byzantină alipese din nou arhiepiscopia Bulgariei de Patriarhie.

Prin supunerea primului regat Româno-Bulgar, nu se atinse nimic din autocefalia bisericeii (declarată de autocefală de la 932), însă Bulgaria de Nord trecu sub jurisdicțiunea patriarhiei de Constantinopol, de la cucerirea ei de Impăratul Ión Tzimiskes ⁶⁾.

În anul 1185, trei frați Români de nem, înființază al doilea regat Româno-Bulgar, sub conducerea lui Petru, Asan și Ioniță.

Asan scăpând țara de jugul Byzantinilor, își stabilește capitala noului Regat în Târnova, unde strămută și scaunul Arhiepiscopal.

În scrisoarea Papei Inocentiu III-lea din 1203, găsim ca Arhiepiscop al Târnovei pe Vasile, care arhipăstorea în Regat de 18 ani înainte, adică de la reînlemierca Statului Româno-Bulgar ⁷⁾.

¹⁾ Leonis Gramatici chronographia (Ed. Bon) p. 238. El e în contradicție cu Theophan (Continuat. pag. 164) și cu răspunsul Papei Nicolae, care spune ca boierii au vrut să omore pe Boris, ca să puna în locu-i un păgân.

²⁾ Revista Biserica Ortodoxa Română. Anul II, No. VII, p. 451

³⁾ Baronii. Annales an. 869 No. X. Vita Adriani (Migne T. CXXVIII pag. 1394.

⁴⁾ Kanitz. La Bulgarie pag. 415

⁵⁾ Dosith. Τόπος χάρος pag. 35.

⁶⁾ Ev. Popovici. op. cit. Vol. I. pag. 621 și 641.

⁷⁾ Patrolog. Migne Tom. CCXV pag. 288.

În luptă cu Byzantinii, era natural ca și Biserica să fie independentă de Patriarhat; de aceea Vasile se numește pe sine Arhiepiscop al Româno-Bulgarilor, tinzând, după cum vom vedea, a deveni însuși Patriarh.

De această Arhiepiscopie depindeau 12 Episcopi, între care la Preslav în 1203 găsim pe Sava ¹⁾.

Prin intervenirea Papei Inocențiu II, Biserica Româno-Bulgară trece sub jurisdicțiunea Sfântului Scaun, Arhiepiscopul Vasile primi de la Papa semnul puterii oficiului pontifical, palium (o bucată de ștofă presărată cu cruci, care se trimete de Papi, ca semn al jurisdicțiunii eclesiastice), iar Ioniță, coróna de Rege la anul 1204 Noembrie 8 ²⁾.

După trei-zeci ani de la data acestui fapt, adică la 1234 în timpul lui Ion Asan II-lea, când și pe scaunul arhiepiscopal din Târnova se afla Ióchim I, în Biserica Româno-Bulgară s'a petrecut un fapt, care transformă Primatul acestei Biserici în Patriarhie independentă, cu consimțământul celor din Antiochia, Ierusalim și Alexandria.

Proclamarea de Patriarh al lui Ióchim I s'a făcut în urma sinodului ținut la Lampsac ³⁾.

După mórtea lui Ióchim I la 1237, se urcă pe tronul Patriarhieii Vasile II, despre care se știe că a adus în Târnova mórștele Sfintei Parashive, care mai în urmă, pe timpul lui Vasile Lupu, au fost aduse la Mănăstirea Sfinții Trei Ierachi la Iași.

După Vasile II-lea urmează Patriarhul Ióchim II-lea.

Acastă independență a Bisericii din statul lui Ion Asan II, provocă pe Papa Grigorie IX în contra Bulgarilor. În special rugă pe Baldouin, noul Impărat latin din Constantinopol și pe Bela IV-lea Regele Ungariei, să meargă contra lui Ion Asan II.

Pe cel d'întâi, Ion Asan îl bate la Andrianopol și 'l omórá, iar Béla înruditându-se cu Regele Bulgarilor, refuză propunerea Papei, căruia spre a-î domoli furia 'i spune: «cred că Asan II se va reîntorce la Biserica Romei» ⁴⁾.

Papii vîzînd, că Ion Asan este neînvins în hotărîrile sale, așteptară până la mórtea acestuia la 1245, când Papa Inocențiu IV-lea trimete lui Căliman o scrisóre, prin care îl invită să consimță la unirea Bisericii Româno-Bulgare cu Sf. Scaun.

Căliman móre însă în acelaș an 1245, și încercările Papei rămân infructuoase ⁵⁾.

Despre Ióchim II-lea, Patriarhul Târnovei, istoria nu cunoște nimic, de asemenea nu se știe cine 'i a urmat, dar găsim pe o evanghelică cu data de 1273, pe unul Ignatie, ca Patriarh, căruia îi urmează Macarie.

Ióchim III-lea arhipăstorește la 1283; către acesta Papa Nicolau al IV intervine, fără folos, la unificarea Bisericilor.

El este omorît la 1294 de către Țarul Sfentislav Terter, ca bănuir că trădează Statul la Tătari.

După Ióchim III istoria ne-a mai păstrat numele a patru Patriarhi din Târnova. Dorothei, Roman, Theodosiu I și Iónichie I, fără însă să cunoștem ceva din viața lor.

Simeon, urmașul lui Iónichie încoronază la 1346 pe Regele Serbic, pe Ștefan Dușan:

Theodosiu al II-lea, pe timpul căruia, saú pôte chiar după insistența lui, s'a adunat în Târnova, cam pe la anul 1352 un Sinod contra Iudeilor și Bogomililor, care turburau creștinătatea în Regatul Româno-Bulgar.

Acest Theodosiu s'a retras la 1356, pentru a face loc lui Iónichie al II-lea și în fine ultimul Patriarh, Eftimie, cunoscut prin lucrările sale de știință.

La ocuparea Târnovei de Baiazid I în 1393, exilază după un an pe Patriarhul Eftimie, după ce ocupase tronul timp de 18 ani, adică de 1376.

Rămân în negura vremurilor episcopatele din Dobrovia pe timpul mării Regatului Româno-Bulgar, despre care vorbește Le Quien.

¹⁾ Patrolog. *Migne*. Tom. CCXV, pag. 289.

²⁾ Idem pag. 287.

³⁾ Golubinski. Privire scurta asupra istoriei bisericilor ortodoxe Bulgara, Serba și Româna (în rusește) pag. 280—81.

⁴⁾ *Reynaldus* ad annum 1238 § 7.

⁵⁾ *Regnaudt*. Annales Eccles. ad. an. 1245 No. 11.

Așa acest scriitor ne spune, că la Axiopolis exista pe la 1347 un Episcop, Cyrillus; iar la Sugdae (vechiul Sucidava), un Episcopat, unde au păstorit: Stephanus, Constantinus, Arsenius, Theodorus, Eusebius și Theophanus, până la 1484.

Acest din urmă Episcopat, pretinde Le Quien, datază de pe la 1102, pentru care dată citează un Episcop și un altul la 1158 ¹⁾).

Domnul Gr. G. Tocilescu de asemenea pretinde, că un alt Episcopat se afla la vechiul Arrubium, Vișina sașă Măcin ²⁾).

În ce timp nu știu, dar probabil tot prin veacurile X—XIII.

După exilul lui Eftimie, Patriarhia de Târnova a fost degradată în Mitropolie, unde prin intervenirea Grecilor din Byzanțiū, Baiazid I trimise în August 1394 ca Mitropolit pe Ieremia, care n'a fost primit în Moldova ³⁾).

Nu pot preciza, când și cum s'a format la Silistra o Episcopie, care după cum vom vedea, este înălțată la rangul de Mitropolie și coprindea totă Dobrogia.

La Durostum arhipăstoria, pe timpul Impăratului Dioclețian, episcopul Dasius; iar mai în urmă, un altul, Iacobus, ia parte la conciliul din Efes (431). Monophilus, este după lista lui Le Quien, al treilea episcop de la Durostorum. Cu năvălirea Bulgarilor istoria episcopatului din Silistra tace:

«După ce Bulgarii coprinseră Daciile și Moesia de jos, nu se află să mai fi fost episcopi în ele, până la creștinarea lor; și chiar de ar fi fost, nu puteau sta în legătură cu ceilalți creștini, de frica Bulgarilor; de aceea nici numele lor nu se mai pomenesce la sobóre», — zice Le Quien. Tocmai târziu în urmă găsim pe Leon, care ia parte la conciliul ținut la Constantinopol în 1147.

Apoi în 1387, un alt Episcop anume Callistus. El a luat parte în 1339 la soborul din Florența⁴⁾.

Probabil prin năvălirea și ocuparea Dobrogiei de Turci, creștinii de aci au avut să sufere. Bisericele fură distruse, iar Episcopia desființată.

Le Quien mai citează Episcopatul de la Sucidava, care durază până în 1484.

Și în fine la 1638, saș ceva mai înainte, găsim iarăși ca Episcopi la Silistra (Dărstorul) pe Parthenius (1564), Antonius (1638), Macarius (1672), Athanasius (1710), Hierotheus (1719) și Scraphimus (1720) cel din urmă din lista lui Le Quien.

Ast-fel dar, cu totă lipsa datelor positive, totuși întrezărim prin întunerecul vremurilor, că chiar în epoca de glorie a mahomedanismului, aci în Dobrogia — pământul sfânt în care erau îngropate rămășițele unui profet al Turcilor, Saltukdedé — creștinii aveau și ei un păstor al lor, la Silistra, a căruj jurisdicțiune eclesiastică se întindea asupra întregii provincii.

Acastă mitropolie era întreținută de România din stânga Dunării, ca și multe din Bisericele din eparhia sa, după cum vom dovedi cu date autentice, începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Alexandru-Vodă-Ipsilante (1774-82) face danie mitropoliei Dărstorului, 500 bolovanî de sare din ocnele Slănicului, pe fie-care an.

Documentul este prea interesant ca să nu-l cităm aproape în întregime:

«*Chrisovul Sfintei Mitropolii de la cetatea Drăstorul de peste Dunăre*».

... Socotim Domnia mea și pentru Sfânta și Dumnezeiasca Mitropolie din cetatea Dărstorului de peste Dunăre, la care se cinstesce și se prăznuesce hramul tăerii cinstului cap al Sântului slăvitului prooroc înainte mergătorului și botezătorului Ion, fiind că această Sfântă Mitropolie a fost zidită și înălțată de reposatul Ghica Grigorie Vodă cel d'ântăiū, după puțința vremilor de atunci, apoi după vremi s'a fost surpat zidirea curții de jur împrejur, cât rămăsese islaz și biserica se dărăpănă, necutezând a drege cineva și întru

¹⁾ *Le Quien*. Oriens Christ. pag. 1228 în V. Andronescu. Contr. istorice p. 114

²⁾ *Revista. Tinerimea Romană* Vol. II (1899) pag. 68.

³⁾ *Acta Patriach. Constant. Miklosich* Tom. II. pag. 233.

⁴⁾ *Le Quien*. Oriens christianus. Pag. 1228.

acastă stare a mers până într-o domnie a reposesatului Grigore Ghica Vodă al doilea, când Domnia sa, cu hărnicie, mijlocind către puternica stăpânire a scos fir-mă Impărătesc, prin care i s'a dat voie cu neoprită pozvolenie, și așa prin ajutorul Domniei-Sale și prin osârdia Mitropolitului ce a fost atunci, de iznăvă s'a zidit și s'a înălțat curtea de jur împrejur și s'a dres și biserica, și s'a făcut și case, dar cu multă cheltuială și datorie; drept aceea și Domnia mea îndemnându-mă, ca prin ore-care ajutor de milă, din venitul Domnesc a ne face noi ctitori, printr'acest cinstit hrisov al Domniei mele dăm și orânduim milă acestei Sfinte Mitropolii, să aibă a lua pe tot anul 500 bolovanî sare de la ocna Slănic, bolovanî mari aleși, care la vreme să fie volnic trimisul fără de nici o zăticnălă a o ridica, și a să o vânză, a să o ducă unde or vrea, și nici vameșii, nici cămărașii să nu-i supere de nimic, ca să fie mila această a acestei Sfinte Mitropolii de ajutor și de întărire, iar Domniei-mele și reposesatilor părinților, moșilor și strămoșilor Domniei-mele veșnică pomenire, pentru că mila această o a avut Sfânta Mitropolie și de la alți frați Domni, precum ne-am adeverit Domnia-mea, atât din chrisovele Domniei-sale fratelui Grigorie Ghica Vodă Așijderea înocim și Domnia mea mila această, precum arată mai sus; Dat în orașul București în luna Martie 21, la lét. 7285¹⁾.

Acest prețios chrisov ne dovedește, că Biserica Mitropolitană, cu hramul tăcerea capului Sf. Ion a fost zidită de Grigorie Ghica Vodă cel d'ântăi, care domnesce între anii 1660—64.

Mitropolitul de atunci, de și chrisovul nu ni-l arată, dar noi scim din alte isvóre²⁾, că pe la 1672 era Macarius, care probabil trebuesă fi fost și pe timpul lui Grigorie Ghica I-iu.

Înainte de Macarius era Mitropolit la Silistra, Antonius pe la 1638. Cu ore care probabilitate dar, reconstituim lista Mitropoliților Silistrei, cam de pe la începutul secolului al XVII-lea.

La 1710 arhipăstorea la Silistra și peste totă Dobrovia, Athanasius, căruia îi urmă pe la 1721, plus-minus, Hierotheus.

Seraphimus se interpune între Hierotheus și un alt Mitropolit, Parthenius, despre care vorbesc un document (pe care îl vom cita de îndată) din timpul lui Alexandru Ipsilante.

După ce am vădut numele Mitropoliților ce s'a urmat la Silistra în vécurile XVII și XVIII, să revenim la Biserica Mitropolitană.

Documentul ne spune, că de la Grigorie Ghica I-iul (1660—64), până la a doua domnie a lui Grigorie Ghica al II-lea (1748—52), adică aproape 100 ani, Biserica începuse a se dărăpăna, iar zidirea curții de jur împrejur, se surpase.

Grigore Ghica II-lea a zidit de iznăvă (din temelie) și a înălțat curtea, a dres biserica și a construit case, dar cu multă cheltuială și datorie, pentru care mai în urmă Ipsilante dăruia anual câte 500 bulgări mari de sare de la Slănic, danie pe care Mitropolia a avut-o și mai înainte de la predecesorii lui Ipsilante.

Dar nu numai Mitropolia primia din Muntenia asemenea daruri, ci Domniile noastre mai ajută și alte două biserici din Dobrovia, care aparțineau de eparhia Silistrei; aceste două biserici erau: cea din Babadag și cea din Cernavoda.

Iată documentul referitor:

« drept aceea dară și Domnia mea însciinându-mă pentru două sfinte biserici, ce se află în Eparhia Sfinției-sale Părintelui Mitropolitului Drăstor, chir Partenie, însă una în Babadag, la care se cinstesc și se prăznuesc hramul sfântului slăvitului marelui mucenic Dimitrie și alta în Cernavoda, la Bogaz-chioi, la care se prăznuesc hramul sfântului părintelui nostru Nicolae, arhiepiscop Mirelor de la Lichia, făcătorul de minuni, și încă socotind Domnia mea, că pe lângă alte laude și prinose ce se aduc lui Dumnezeu în sfintele biserici de pravoslavnicii creștini, este bine primit și mirézma tămâierii candlelor și a făclilor, fiind-că și acestea sunt spre lauda lui Dumnezeu și spre podoba și cinstea bisericeii, și îndemnătoare spre evlavia pravoslavnicilor creștini, bine voim Domnia

¹⁾ V. A. Urechidă, Istoria Românilor, Vol. I, p. 60—61.

²⁾ *Le Quien*. Oriens christianus

mea de miluim aceste două biserici, orînduim ca să aibă a lua în toți anii câte 50 talere pe an din vama Domnăscă, și fie pentru tămâie, unt-de-lemn, și făclii, însă Epitropul de la Biserica Sfîntului Dumitrie să iae acești taleri, 25 la ziua Sf. Dimitrie, iar cel de la biserica Sf. Nicolae să iae taleri 25 la ziua Sf. Gheorghe, ca să fie acestor Sfinte biserici de ajutor și de întărire fiind-că această milă o au fost avut și de mai 'nainte vreme, precum ne-am adevărit Domnia mea, atât din hrisóvele altor frați Domni, cât și din chrisovul Domniei sale fratelui Grigorie Ghica Voevodul, ot leat 1769

Dat în Bucuresci în luna Martie 21 leat 7285 ¹⁾).

Constantin Vodă Moruzi, prin chrisovul de la 16 Iunie 1793, dăruiesce acestei Mitropolii pe fie care an șcse-sute-cinci bolovanî mari aleși de sare din ocna Slănicului și tot în acelaș an Iunie 8, întăresce dania predecesorilor săi, ca Mitropolia să aibă voie a ține în județul Ilfov odaia cu dobitoce (cred că un suhat de vite) și a i se da din vistierie câte 10 taleri pe an.

De asemenea prin chrisovul din 16 Iunie 1793, Moruzi sporesce dania celor două biserici din Babadag și Cernavoda, de la 25 la 50 taleri de fie-care pe an ²⁾).

În fine prin chrisovul din 15 Iulie 1814, Vodă Caragea întăresce dania făcută de predecesorii săi celor două biserici (din Cernavoda și Babadag) din Dobrovia, care depindeau de mitropolia din Silistra ³⁾).

Documentele ne arată, că Românii aveau încă de prin secolul XVIII-lea cel puțin două biserici în Dobrovia, la Cernavoda și Babadag; ele erau póte singurele biserici creștine de aci, de óre ce alte populațiuni creștine nu mai conlocuiau cu Românii în vremuri așa de depărtate.

Nu știu dacă Românii mai aveau și alte biserici, cel puțin documentele nu ne arată aceasta, de și ei, pentru epoca ce ne interesează, locuiau în mare număr pe țărmul Dunării, pe valea Taiței și în unghiul format de brațul Sfîntul-Gheorghe și lacul Razelm.

Răsboiul din 1828—29 aduse o schimbare mare în sórta Bisericeii din Dobrovia, prin desființarea Mitropoliei din Silistra.

Tot acest răsboi distrușese orașul Tulcea, care mai 'nainte era pe locul unde se află astăzi carantina; el fu rezidit în apropiere de Colnicul Horei, adică pe locul actual.

Guvernul otoman ca să împiedice contactul Rușilor (care acum se întinseseră cu stăpînirea până la bratul Sf. George), cu populațiunea creștină de prin satele dintre braț și lacul Razelm, adună pe locuitorii din Beștepe și Prislav în orașul din nou înființat, Tulcea, și le destinară celor d'întăi partea de apus (mahalaua Beștepenilor de azi), iar pe cei din Prislav îi așezară către răsărit, formând mahalaua Prislăvenilor.

Acești locuitori, după îndemnul lui Nedelcu Gâscă, un Român pios, au adus icónele bisericesci române din satul Beștepe, și le-au așezat într'o bisericuță de scânduri, făcută în pripă, pe terenul unde se află astăzi Biserica catedrală Sf. Nicolae, păstrându-i-să tot patronul Sf. Nicolae, pe care îl avea și la Beștepe.

Bisericuța acesta a fost cea d'întăi din Tulcea și singura creștinăscă; ea servia nu numai Românilor ci și tuturor creștinilor din oraș.

Bulgarii în emigrarea lor spre Bugeac, după răsboiul din 1828, mulți din ei au rămas în Dobrovia nordică, deci și în Tulcea. Aci veni a se stabili Mitropolia desființată de la Silistra.

Mitropolitul ca ortodox avea jurisdicțiune eclesiastică asupra tuturor creștinilor din provincie; aceștia plăteau o dare anuală către Mitropolit, numită jitia (în sumă de 6 lei).

Mitropolitul, prin influența sa, provoca Românilor o mulțime de nemulțumiri, între altele le pretindea ca să se oficieze în Biserica lor în limba bulgară, pe care voia s'o introducă și în școli.

După trecere de cât-va timp, biserica învechindu-se, s'a hotărît a clădi o altă de zid lângă cea de scânduri.

¹⁾ V. A. Urechia, op. cit. vol. I. pag. 61—2.

²⁾ V. A. Urechia, op. cit. vol. VI pag. 243—246.

³⁾ Idem, vol. X, pag. 237.

Toți Românii, uniți la oaltă, având în frunte pe Vasile Gâscă, fiul lui Nedelcu Gâscă, Costache-Dumitriu-Boambă, Mich. Petrescu, Frații Sotirescu, Em. Popovici, Gh. Uzum-Toma-Bozuc, Gr. Burghilea, I. Lungu, Preoții Alexandru și Ion Negru și alții, au cerut autorităților turcesc să li să permită a clădi biserica cu trei turnuri, ceea ce s'a și făcut prin firman Impăresc, dându-li-se voie a o construi cu trei turnuri, favoare ce nu s'a acordat în urmă nimănui, căci Turcii țineau ca bisericile creștinesc să nu întrecă minaretele giamailor.

În scurt timp Românii au adunat 37,000 lei turcești de pe la toți creștinii, fără deosebire de naționalitate și au început clădirea, care a durat 3 ani.

Totalul cheltuelilor făcute a fost de 280,000 lei turcesc sau 56,000 franci, fără să se fi lencuit, în care stare a și fost găsită de Români la ocuparea Dobrogiei ¹⁾.

Cazarii și Lipovenii veniți în Dobrogi de pe începutul secolului XVIII-lea nu avură, până la războiul din 1828, biserică.

Prin stăruințele lui Gonciarov s'a fondat la Slava-rusă biserica de aci, care mai în urmă s'a ridicat la rangul de Episcopie prin 1830, sau mai încrôce, și în fine Arhiepiscopie la 1851.

Doi ani mai în urmă Alimpiu a fost chirotonit de Episcop al Tulcei. Acestă Episcopie dură până la 1860, căci Justin, următorul lui Alimpiu, a plecat în Rusia și s'a lepădat de rătăcirile Lipovenilor, care au renunțat pentru totdeauna a mai înființa o Episcopie la Tulcea, ci au rămas numai cu Arhiepiscopia de la Slavă, unde, după Arcadiu II-lea, urmă Irinarch, care se află și astăzi.

Lipovenii fondară după războiul din 1854—56 o nouă mănăstire de călugărițe în satul Slava-rusă, rămânând vechia mănăstire de călugări și ca scaun al Arhiepiscopatului Lipovenesc; acesta din urmă e așezată la 3 km. spre N.V. de sat, în sus pe cursul râului Slava ²⁾.

Tot după războiul din 1856 s'au construit și bisericile lipovenesc din Camena, Sarii-kioi, Carcali, cele două din Tulcea, cea rusescă și cea scapetă tot de aci, cum și cea din Isaccea.

Una dintre bisericile vechi românești ale Dobrogiei, este și cea din satul eminent românesc Nicolitel. O cred cea mai veche, de cel puțin 300 ani. Tradiția spune, că acest locaș de rugăciune, a stat multă vreme sub o movilă de pământ, făcută de creștinii pentru a le acoperi biserica, de frica Turcilor; că era ascunsă în mijlocul pădurilor, cari odinioară acoperiau tot ținutul dinprejur.

Nisce vânători — se zice — urmărind o căprioară ce se ascunsese la scorbura unui stejar, au băgat de seamă, că movila de lângă stejar suna a ceva pustiit.

Făcându-se săpături s'a dat peste bisericuța, a cărei intrare era astupată cu pământ, iar în interior toate icoanele și podobeles rămăseseră neatinse.

Căprioara pe care o urmăreau, făcând din 'năntu o luă la fugă și se ascunse în crăpătura unei stânci, la câte-va sute de metri mai departe.

Din acel loc a isvorit apă, care după credințele poporului, are darul de a tămădui bolile; această fântână azi se numește «a zmeului».

În orice cas, bisericuța din Nicolitel datază înaintea războiului din 1828, căci aci se află îngropat un general rusesc mort în acest război.

Tot din 'naintea războiului din Crimeia datază fondarea Mănăstirilor Cocosul de călugări Români și Cilicul de călugărițe rusești.

Mănăstirea românească de călugări a fost fondată la 1842 de arhimandritul Visarion, de loc din Transilvania și venit în Dobrogi la 1835; a fost refăcută în anul 1853 și în fine în 1883 reparată și i s'a adăos clopotnița ³⁾.

O chinovie care depindea de mănăstirea Cocosul, a fost și Taița, mica mănăstire de pe cursul superior al râului cu acest nume; astăzi abia mai există.

¹⁾ C. Theodorescu. Din trecutul Dobrogiei.

²⁾ Melchisedek. Lipovenismul, pag. 166—175.

³⁾ A se vede Mănăstirea «Cocosul», cum și războiul din 1806.

Apoi Tichilescă, care aprópe e lăsată în părăsire. Aceste două chinovii serviaū mai mult ca adăpost tálharilor, de cât ca locaş de rugăciune.

Mănăstirea rusescă de maică, Cilicul, a fost fondată în 1848 de arhimandritul Athanasii, ale cărui scandaluri le-am descris când am vorbit despre această mănăstire¹⁾.

Răsboiul din 1856 găseşte în oraşul Tulcea o mitropolie bulgară, o episcopie greacă (stabilită numai de câţiva ani) şi o episcopie lipoveană.

Bulgarii prin influenţa lor, îşi asum dreptul asupra bisericei din Babadag, pe care am văzut-o că de vremuri, când nici un Bulgar nu se afla prin Dobrogiă, această biserică era întreţinută de Români²⁾ — pun mâna pe administraţia ei şi impun a se oficia în limba bulgară.

Acastă stare de lucruri a durat din 1866, până la ocuparea Dobrogiei de Români, care pe baza drepturilor ab antiquo, gonesc pe usurpatori de la administraţia bisericeii, al cărei venit anual se suia la câte-va sute de galbeni.

Dar în 1866 se începu certa între Mitropolitul bulgar Grigorie şi Dionise, Episcopul grec din Tulcea, căci fie-care din ei vroia să aibă de partea sa pe Români, spre a le încasa jitia.

Acastă dare se percepea de preoţi însoţiţi de forţa armată şi vai de nenorocitul locuitor, care nu putea plăti! I se lua şi ceanonul de mămăligă.

O dată un preot încasator, neputând percepe jitia de la un locuitor, a voit să-î ia un ceanon atârnat de strâşina casei şi agăţându-se ca să-l tragă în jos, ceanonul ce era plin cu borş fierbinte, s'a răsturnat şi a opărit foarte rău cinstita faţă a Sf. Sale³⁾.

Certa între înalţii prelaţi ai Tulcei, a avut de efect împărţirea Românilor în două partide: notabilii erau de partea Mitropolitului, iar restul de partea Episcopului.

Consecinţa a fost închiderea bisericeii Sf. Niculae, după stăruinţele Mitr. Grigorie şi a unui bulgar D. Teodorof, până la venirea Ruşilor în 1877.

Românii căutară a construi o altă biserică, din colectă publică, în mahalaua Prislăvenilor şi cu multe străduinţe au reuşit numai a o ridica din roşu şi a o înveli. Biserica poartă hramul Sf. Impăraţi Constantin şi Elena.

De şi neisprăvită, preoţii oficială într'însa, până la răsboiul din 1877; în această stare am găsit-o şi noi Românii la ocuparea Dobrogiei.

¹⁾ Vezi Mănăstirea Cilicul.

²⁾ O scriere a D-lui *C. P. Schelet* (Dobrogiă p. 35) susţine că Biserica din Babadag a fost construită de Români în 1828 şi rezidită tot de ei în 1856; orî noi am văzut mai sus că această biserică era mai veche. Că a fost reconstruită în două rânduri de Români, da.

³⁾ *C. Theodorescu*, op. cit. pag. 18.

Bisericile din Județul Constanța.

Localitatea unde se află biserică	Hramul bisericeii	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICII
a) Ortodoxe.		
Adam-Clissi.	Sf. Gheorghe.	{ Satul e reînființat în 1880. Are o casă de rugăciune. Biserica a început a se construi în 1900, nu e terminată. Are un preot.
Aliman.	Adormirea.	{ Din spusele bătrînilor, satul datăză de pe la sfârșitul vécului al XVIII-lea. Biserica a fost construită în 1859 din gard; reconstruită de zid în 1880. E deservită de un preot.
Aigâr-Ahmet.	Sf. Gheorghe.	{ Are biserică construită pe la 1881; e deservită de un preot.
Așarlik.	Adormirea.	{ Numele satului însemnă «spânzurătore», căci aici, spun bătrîni, se afla o spânzurătore la cetatea de lângă sat și unde erau spânzurați tâlharii. Furcile ei le-au vécut bătrîni, sunt acum 60—70 ani. Biserica a fost construită din nou în 1881, prin osărdia Căpitanului Lerescu, din Reg. 1 Linie. Biserica e deservită de un preot.
Azizia.	Sf. Ștefan.	{ Biserica construită în 1898. E deservită de un preot.
Almafu.	Înălțarea.	{ Satul este fôrte vechiū. Biserica clădită pe la 1828, acum se reconstruesce. E deservită de doi preoți.
Bûlbûl-Kinciuk.	Sf. Niculae.	{ Satul are o casă de rugăciune, deservită de un preot.
Beilic.	Sf. Haralambie.	{ Nu se scie data fondării satului, care e fôrte vechiū. Pe țarmul stâng al Dunării sunt sate cu numirile: Beilicul, Mărléanu, Oltina, etc., și de sigur înființatorii satelor dobrogene cu acelaș nume, sunt locuitorii veniți din stînga Dunării. Pe timpul resbóielor, locuitorii dobrogeni treceau Dunărea în satele surorii. Biserica a fost construită în 1856 și e deservită acum de un preot.
Bugeac.	Sf. Atanasie.	{ Biserica construită pe la 1862. E deservită de un preot.
Boazgic.	Înălțarea.	{ Biserica construită în 1888. Are un preot.
Constanța.	Sf. Apostoli.	{ a) Catedrala, măréță construcțiune în stil bizantin, se află lângă Mare. A fost inaugurată la 1895. E deservită de patru preoți.
	Schimb. la față.	{ b) Biserica comunității elene, construită între 1863—67. E deservită de doi preoți.
	Sf. Metodi și Ciril.	{ c) Biserica comunității bulgare. E mai mult o casă de rugăciune. S'a pus fundamentul unei noi biserici. E deservită de un preot
	Adormirea.	{ d) Biserica comunității armene; a fost construită în 1880. E deservită de un preot.
Carol I. (Danachiof).	Sf. Voievozi.	{ Biserica a fost construită în 1888 și e deservită de un preot.
Caramurat.	Sf. Gheorghe.	{ Biserica clădită în 1884. E deservită de un preot.
Copucci.	Sf. Voievozi.	{ Biserica clădită în 1882. E deservită de preotul de la Ghe-lengic.
Caraomer.	—	{ Are o casă de rugăciune, în care nu se oficiază leturghie.
Cara-ci-cula.	—	{ Idem.
Cazil-Murat.	—	{ Idem.
Cășla.	Sf. Niculae.	{ Clădită în 1870, și deservită de un preot.
Cernavoda.	Sf. Împărați.	{ Din informațiunile culese de la un Român, care se află de 76 ani în Cernavoda, am aflat că biserica de care vorbesc documentele, a fost dărîmată de Turci, după resboiul din 1829. Mai exista și o biserică grecească, din jos de spitalul comunal de astăzi, dar care a fost lăsată în părăsire și ruinele fondațiunilor se mai véc încă.

Localitatea unde se află biserică	Hramul bisericeî	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICEI
Cernavoda.	Sf. Împărați.	Pe la 1848, 'mî spune bătrînul, obștia locuitorilor a clădit o biserică de gard învalită cu olane, și o mică clopotniță, dar fiind o construcțiune șubredă s'a dărâmat cu desăvârșire în 1879, iar icônele au fost duse în biserica actuală, începută în 1882 și inaugurată la 1894. E construcție solidă de piatră în stil bizantin, deservită de doi preoți.
Cochirleni.	Sf. Dumitru.	Satul se zice a fi înființat în a doua jumătate a secolului XVIII-lea. N'a avut biserică până la cea actuală, clădita în 1899, ci numai o casă de rugăciune. Are un preot.
Chior-cesme.	Sf. Treime.	Satul a fost reînființat în 1886, iar biserica construită în 1899. Are un preot.
Cocargea.	Sf. Treime.	Satul a avut biserică și pe timpul Turcilor, care au ars-o înaintea resboiului din 1877, iar icônele au fost sfărâmate în bucăți; a scapat una singură, dar și acesta sgârbiata de sabie și reprezintă pe Sf. Archangheli. Biserica a fost clădită în 1856 și acum e în bună stare. E deservită de un preot.
Caccamac.	—	Biserica este terminată, dar nesfințita.
Carabacă.	Sf. Nicolae.	Biserica a fost construită în 1898 și are un preot.
Canlia.	Sf. Voievozi.	Satul datcă de pe la începutul veacului XIX-lea și a fost înființat de Bulgari veniți din Varna. Numele sau însemnă sânge. Biserica a fost construită în 1862 și e deservita de un preot.
Coslugea.	Sf. Treime.	Satul se zice a fi fost înființat de Români, după resboiul din Crimeia. Biserica a fost clădită în 1862; fiind veche, locuitorii au început construcția alteia nouă. Are un preot.
Cuzgun.	Sf. Gheorghe.	Orășelul se zice a fi fost înființat în al 4-lea patrar din veacul XVIII-lea. Datorită pozițiunii sale la în crucișarea mai multor drumuri naturale din sudul Dobrogiei, Cuzgunul se mări foarte repede și, pe la începutul secolului trecut, el număra peste 30.000 suflete În resboiul din 1806—1812, Pehlivan retragându-se din Ismail (a se vedea la partea istorica) la Cuzgun, pe care îl întari de jur împrejur cu șanț și parapet pe delurile înconjurătoare, construind și 9 redute pentru infanterie și artilerie. Urmele acestor fortificațiuni se ved și astăzi. În săpăturile ce s'au făcut acum de curînd s'au găsit o mulțime de ghiulele. În lăuntrul cetății se închisese Pehlivan, care avea aci palatul său pe un delușor în partea de resarit a orașului, palatul înconjurat cu zid ale cărui urme se mai ved înca. Bătrînii povestesc, că la porta cetăței lui Pehlivan se înălța un turn prevăzut cu un ciasornic mare. Pe locul Primariei de astăzi se înălța o mărăță giamie (pe care Rușii n'au distrus-o în 1809). În partea de N.V. se află o clădire mare situata pe un delușor; ea servia ca punct de observație de acăstă parte. Aci se aflău magasiile cu munițiuni și provizii și cazarma bandelor lui Pehlivan. În Cuzgun erau și magaziile Imperăției Otomane, unde se aduna dija productelor regiunii. Strada cea mare, care se cheama astăzi strada Cogălniceanu era pe o parte și pe alta marginita de prăvalii, era frumos pavată, bine întreținută, iar pe de-asupra acoperită cu geamuri. Nimic n'a mai rămas din splendorea de odinioară a acestui oraș, care chiar înaintea ultimului resboi număra mai bine de 8.000 locuitori. Desele invaziuni și distrugerii au redus orașul Cuzgun într'un miserabil sat, care abia acum a început a reînvia. Prin 1850 obștia locuitorilor a clădit o biserică, care a fost distrusă de Turci înaintea resboiului. Cea actuală e construită în 1881 și e deservită de un preot.
Ciobanul.	Sf. Ion g. de aur.	Satul se zice a fi fost fondat de transilvăneni, între 1770—1780. Biserica a fost clădită în 1836 și reconstruită în 1886. Are un preot.

Localitatea unde se află biserica	Hramul bisericeii	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICII
Calfa.	Adormirea.	Satul a fost înființat de Mocani, nu se știe când. Înainte nu era aci de cât o casa de rugăciune. În 1890 s'a construit biserica, deservită de un preot.
Carlal.	Sf. Voievozi.	Satul s'a reînființat în 1883. Biserica construită în 1890. Are un preot.
Caranlic.	Sf. Dumitru.	In 1857 locuitorii au clădit o casă de rugăciune, la care servia preotul de la Cuzgun. Satul n'are acum biserică.
Cuingiuc.		O casă de rugăciune cu un preot.
Dorobanțul. (Bilarlar).	Sf. Vasile.	Satul era locuit de Tătari, cari au fugit în 1877. El se numia Bilarlar. Tocmai prin 1881 Români au reînființat satul, căruia îi dădă numirea de astăzi. Același lucru s'a întâmplat la Danaclui, astăzi numit Carol I. Biserica de la Dorobanțul a fost clădită în 1885. Are un preot.
Docuzol	Sf. Gheorghe.	Înainte răboiului din Crimeia, satul era așezat mai sus pe vale, în locul unde se află țârla lui Zărnescu. După răboiul din 1877, Tătarii fugiți s'au întors și fondat satul pe locul de acum, pe la 1885. Pe lângă ei s'au stabilit și Români, cari au fondat biserica în 1890. Are un preot.
Dobromir.	—	Are o casă de rugăciune, în care nu se oficiaza liturghie.
Demircea.	—	Casă de rugăciune deservită de un preot.
Dăienii.	Sf. Paraschiua.	Satul a fost fondat în ultimul patrar al veacului XVIII și era locuit de Români, Armeni și Turci. Aceștia din urma au plecat înainte răboiului din 1877 și au rămas numai Români, care formau și mai înainte elementul cel mai numeros. Biserica a fost clădită în 1832 și reconstruită în 1873. Și atunci, ca și acum are un preot.
Dulgherul.	Sf. Împărați Constantin și Elena.	Biserica de aci a fost clădită în 1869. Are un preot, care servește și în satul Carapeli, care ca și Dulgherul sunt vechi sate tătară. Elementul tatar a fost înlocuit cu Români.
Doerani.	Sf. Gheorghe.	Biserica construită în 1900. E deservită de un preot.
Endec-arachioi.	Sf. Haralambie.	Are numai o casa de rugăciune, deservită de un preot.
Esechioi.	Adormirea.	Are numai o casa de rugăciune, deservită de un preot.
Erkesek.	Sf. Treime.	Casă de rugăciune, deservită de un preot.
Făgăraș-nou.	Sf. Voievozi.	Satul reînființat de Transilvăneni în 1883. Biserica a fost clădită în 1890. E deservită de un preot.
Gargalic-mic.	Înălțarea	Nu mai în satul Gargalicul-mic există biserica. Acest sat a fost înființat în 1852 de două familii de Bulgari, venite din județul Tulcea cu oile. Până în 1861 nu mai erau alți locuitori. Între 1861—64 au venit mai multe familii și s'au stabilit aci. Locuitorii și-au construit o mică casa de rugăciune din scânduri și slujia preotul de la Caranasuf, iar în 1871 și-au adus un preot al satului, când au construit și o mică biserică, arsă de Turci în 1876, iar icoanele sfărmate. În 1879 locuitorii construiesc o altă biserică și în 1894 pe cea actuală, deservită de un preot. Satul Gargalicul-mare era locuit de Tătari, care emigrând înainte răboiului din 1877, satul a fost ruinat și reînființat de locuitorii din Gargalicul-mic în 1878-79. Aci n'a fost și nu e biserică.
Ghiuvenlia.	—	Biserica e în construcție. Satul însă are preot.
Gârlița.	Sf. Dumitru.	Satul era la început fondat pe cîsta delului Cîșme-Doloi și din lipsă de apă s'a reconstruit pe vale, în locul actual, după 1828, când vechiul sat a fost dărîmat. Biserica a fost construită în 1866 și e deservită de un preot.
Galița.	—	Casă de rugăciune cu un preot.
Ghiol-Punar.	—	Satul n'are biserică; are însă preot.

Localitatea unde se află biserică	Hramul bisericii	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICEI
Gârliciu.	Sf. Nicolae.	Satul a fost înființat pe la 1830 de locuitori veniți din Jud. Ialomița, de la localitatea numită «la Plopi» așezată în Balta, în fața satului de acum. În urma aui mai venit și alte familii. Biserica a fost clădită în 1865 și e deservită de un preot.
Hairamchioi.	—	Biserică nu e, satul are o casa de rugăciune cu un preot.
Hârșova.	Sf. Nicolae.	Biserica a fost clădită în 1857 și e deservită de un preot.
Lipuița.	Sf. Împărați.	Numele satului înseamnă în l. bulgară «Teisanca». Se zice a fi fost înființat (nu se știe când) de o colonie de Bulgari venită de pe țărmul Mării Adriatice. Biserica a fost veche. S'a început construirea unei alte noua. E deservită de un preot.
Mangalia.	Sf. Gheorghe.	a) Biserica română construită în 1884.
	Sf. Nicolae.	b) Biserica elenă, e foarte rău întreținută. A. fost construită în 1832. Fie-care are câte un preot.
Medgidia.	Sf. Apostoli.	Înainte războiului din 1877 se afla aci numai o casa de rugăciune cu un preot. În 1890 s'a construit biserica actuala, frumoasă și solidă. Are un preot.
Mârleanu.	Sf. Dumitru.	Satul a fost înființat pe la începutul secolului al XVIII-lea de Români veniți din stânga Dunării. Aci se afla biserica, care a fost arsă de Turci înainte războiului din 1877 și reconstruită în 1881. Înainte ca și acum satul are preot.
Muslu-bei.	Sf. Treime.	Casă de rugăciune, deservită de un preot.
Ostrov. (Oraș).	Sf. Nicolae.	Ostrovul este fondat în urma războiului din 1828, cam pe la 1830—32. De la 1878 deveni oraș. Biserica de aci a fost clădită în 1861 și e deservită de doi preoți.
Oltina.	Sf. Gheorghe.	Satul este foarte vechiu (din spusele bătrânilor, cam vre-o 400 ani). Biserica este de asemenea veche; ea a fost reconstruită în 1852 și e deservită de un preot.
Ostrov.	Adormirea.	Biserica a fost clădită pe la 1865 și reconstruită în 1896. E deservită de un preot.
Osman-facă.	Sf. Împărați.	Satul reînființat în 1886. Biserica construită în 1890. Are un preot.
Pazarlia.	Sf. Nicolae.	Biserica e construită la 1902 și are un preot.
Peletlia.	Acoperământul M. Domnului.	Aci se află o bisericuța de gard lipită cu pământ. Preot este.
Peștera.	Născerea lui Isus Christos.	Satul a fost părăsit prin 1870 și reînființat prin 1893, iar biserica construită în 1902. Are preot.
Pârjoiă.	Sf. Nicolae.	Înainte războiului din 1877 satul era locuit de Ruși, care s'au retras în jud. Tulcea. Biserica a fost clădită în 1859 și deservită de un preot.
Parachioi.	Adormirea.	Nu se știe cu precizie data înființării satului; dar, din spusele bătrânilor, locuia aci un Turc bogat, numit Para-Giclău, pe la 1809.
		Acesta plecând, a dăruit pământul unui servitor al său credincios, care făcu aci casă de locuit și prisaca cu albine. Venind și alte familii reînființează satul, caruia îi dădă numele lui Para-Giclău, Para-Kioiul, de unde Para-Kioi.
Pantelimon.	Sf. Pantelimon.	Pentru întâia dată, biserica a fost construită în 1867 de nuiete, apoi reconstruită în piatra la 1857. E deservită de un preot.
Rasova.	Sf. Nicolae.	Biserica e fondată în anul 1889. Are un preot.
Saragea.	Înălțarea.	Are biserică veche (din 1859), care se reconstruiește acum. Satul n'are preot.
		Biserica reconstruită în 1897 pe ruinele alteia vechi (1855). E deservită de un preot.

Localitatea unde se află biserica	Hramul bisericeii	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICII
Seimeni-Mici.	Sf. Dumitru.	{ Satul a fost înființat în a doua jumătate a secolului XVIII-lea de Zaporojeni veniți din Rusia. Biserica a fost clădita în 1875 și acum se reconstruesce. Are un preot.
Satul-Nou.	Înalțarea.	{ Satul e înființat prin a doua jumătate a vécului XVIII-lea de Români veniți din stânga Dunarii. Biserica e clădita din 1860 și deservită de un preot.
Saraiu.	Sf. Gheorghe.	Biserica e clădită în 1888 și are doi preoți.
Salischioi.	Nascerea Maicei Domnului.	{ Satul fiind părăsit de Tătari, veniră prin 1884 vre-o 40 familii din satul Făcăeni (jud. Ialomița) și s'au stabilit aci; în urma au mai venit Români din județele Ialomița, Brăila, R. Sărat și Transilvania. Biserica e construită în 1880 și are un preot.
Tuzla.	Sf. Ecaterina.	{ Din informațiunile ce am de la batrâni, acest sat prin 1822 era locuit de vre-o 30 familii de Gagăuți, care avéu o biserica, ale cărei ruine se mai véd încă. În 1854, ei au fugit în Basarabia și au fondat satul Tuzla. Aci au venit sa locuiască Turcii. La 1882 au început sa vina Bulgari din Plasa Babadag și în 1887 au construit biserica actuală deservita de un preot.
Tortoman.	Sf. Paraschiva.	Biserica de aci a fost clădită în 1893. Are un preot.
Țășpunar.	Sf. Ilie.	Biserica clădită la 1888. Are preot.
Topolog.	Sf. Împărați.	{ Satul era până în 1877 locuit de Tatarî și Cerkezi, care traiau fie-care separat, de unde și numirea de Topolog Tatar și Topolog Cerkez. Acum n'a mai ramas de cât câte-va familii tălăresci. Români veniți a se stabili aci în urma rășboiului din 1877, sunt din jud. Râmnic-Sarat și Braila, cum și Transilvăneni din satele Sâmbala de sus, cea de jos și Bran. Biserica e clădită în 1899 și are un preot.
Tichilescu.	Sf. Gheorghe.	Biserica e clădită în 1895 și are un preot.
Topal.	Adormirea.	Biserica clădită în 1865. Are doi preoți.
Urumbéi.	Sf. Dumitru.	Are o biserică construită în 1886 cu un preot.
Vlahchioi.	Sf. Voievozi.	{ Satul e înființat cam între 1770—1780. Satul are o casa de rugăciune, deservită de un preot.
	Anul fondării	b) Lipovene
Ghizdaresci.	1880.	Satul e de mult locuit de lipoveni, care avéu înainte o casa de rugaciuni.
Caracoiu.	1872.	Lipovenii 'și-au clădit aci o frumoșă biserică.
		c) Catolice
Constanța.	1860.	Depinde de Archiepiscopia din Bucuresci.
Caramural	1882.	» » » » »
		d) Protestante
Constanța.	1896.	Biserică.
Cogeali.	1897.	Casă de rugaciune.
Copadin.	1890.	» » »
Facrie.	1898.	» » »
Sofular.	1899.	» » »
Mamuzli.	1899.	» » »
Mangalia.	1900.	» » »
Mangea-Punar.	1893.	» » »
Osman-facă.	1895.	» » »
Sarighiol.	1897.	» » »

Localitatea unde se află sinagogă sau giamie	Anul fondării	DETALII ASUPRA SATULUI, SINAGOGEI SAU GIAMIEI
e) Sinagogi		
Constanța.	1872.	Sinagogă pentru evreii numiți «leșesci».
»	1866.	» » » » «Spaniolii».
f) Giamii		
Alacap.	1867.	Întreținută de locuitori mahomedani. Deservită de un hogaș și un hatip.
Agemler.	1862.	Întreținută de locuitori mahomedani. Are un imam și un muezin.
Azaplar.	1860, 72.	Are două giamii întreținute de locuitori mahomedani. Au trei imami, trei muezini și doi hatipi.
Amza-aci.	1860, 75.	Două giamii întreținute de locuitori mahomedani. Au doi muezini, un imam, un hatip.
Ascilar.	1872.	O giamie întreținută de locuitori mahomedani. Deservită de un hatip.
Abdulah.	1865.	O giamie » » » » Are un hatip și un muezin.
Acbasi.	1862.	O giamie întreținută de locuitori mahomedani. Are trei hogi.
Anadolchioi.	1884.	» » » » » » un »
Bülbül-mic.	1858, 1867.	Are două giamii întreținute de mahomedani. Sunt deservite de trei muezini.
Bülbül-mare.	1869, 1872.	Are două giamii » » » » »
Beșaul.	1859, 1866.	Are două giamii întreținute de mahomedani. Au trei imami, un muezin, un hatip.
Becter.	1884.	Are o giamie întreținută » Are un imam.
Bairamdede.	1850, 56, 69, 74.	» patru » » » patru hogi.
Bazarghian.	1885.	» o » » » cu un hogaș.
Başpunar.	1862.	» o » » » » » »
Constanța.	1822.	Numită «Mahmudia». E întreținută de mahomedani. Are un hogaș, doi imami.
»	1860.	Numită «Azizia» întreținută de Stat. Are trei imami, un hatip, un muezin.
»	1868.	Giamie tătarască. Întreținută de tătari. Are doi muezini, un hatip.
»	1879, 1890, 1893.	Trei giamii (case de rugăciuni). Fie-care cu câte un hogaș.
»	1882.	O giamie mică pe Str. Mangalia. Are doi muezini, un hatip.
Cernavoda.	1852.	E întreținută de Stat. Deservită de un imam, un hatip, un muezin.
Chiostel.	1865.	Întreținută de mahomedani. Are un imam, un hatip, un muezin.
Chetic-punar.	1872.	» » » » » » » »
Caratai.	1852, 60, 66.	Sunt trei giamii întreținute de mahomedani. Au doi hogi, trei muezini, doi imami, un hatip.
Caciamac.	1872, 73.	Sunt două giamii întreținute de mahomedani. Au doi hogi și un imam.
Chior-ceșme.	1866.	Are o giamie. Întreținută de mahomedani. Cu un hogaș.
Ciobanisa.	1873.	» » » » » Are un imam și un hatip.

Localitatea unde se află giamie	Anul fondării	DETALII ASUPRA GIAMIEI	
Chiragi.	1861.	Are o giamie. Intreținută de mahomedani. Cu doi hogi.	
Cadichioi.	1873.	» o » » » Cu un hatip.	
Carachioi.	1861.	Este o giamie. Intreținută de mahomedani. Are doi imami.	
Caraomer.	1871.	E o giamie. Intreținută de mahomedani. Are un hogo.	
Canli-cicur.	1861.	» » » » » » » »	
Cavaclar.	1850.	» » » » » » » »	
Cazil-Murat.	1862.	O giamie. » » Are doi imami	
Casacci.	1860, 1873.	Sunt două geami. » » Cu doi imami	
Caraliarman.	1869.	O giamie » » Cu un hogo.	
Carol I.	1865.	O giamie » » Cu doi hogi	
Caracoiu.	1868.	O giamie » » Cu un hogo	
Cogeali.	1865.	» » » » Cu doi hogi	
Copadin.	1851, 58, 61, 63, 71, 74.	Sunt șase giami. » » Cu șase hogi.	
Canara.	1865, 74.	» doue » » » Cu doi hogi.	
Carapeli.	1850.	Are o giamie. » » Cu un hogo	
Capugi.	1850.	» » » » Cu un imam.	
Caranlic.	1851.	» » » » Cu un hogo.	
Cialmargea.	1872.	» » » » Cu un hogo.	
Curu-orman.	1862.	» » » » Cu un hogo.	
Cuiugiuc.	1863.	» » » » Cu un hogo.	
Carvan-mare.	1851.	» » » » Cu un hogo.	
Cicur-chioi.	1871.	» » » » Cu un hogo.	
Calaigi.	1859.	» » » » Cu un hogo.	
Caraaci.	1863.	» » » » Cu un hogo.	
Caramurat.	1863.	» » » » Cu un hogo.	
Docuzol.	1871.	» » » » Cu un hogo.	
Defcea.	1874.	» » » » Cu doi imami și un muezin.	
Deli-uruci.	1861.	Are o giamie. » » Cu un hatip, un imam, un muezin.	
Docuzaci.	1853.	Are o giamie. » » Cu un hatip.	
Dauluchioi.	1850.	» » » » Cu un hogo.	
Dorobanțul.	1875.	» » » » Cu un hogo.	
Demircea.	1850.	» » » » Cu un hogo.	
Ende-carachioi.	1864, 73.	Are două giami. » » Cu doi muezini.	
Erebiler.	1853.	Are o » » » Cu un hatip și un muezin.	
Edilchioi.	1863.	» » » » Cu un hatip, un imam, un muezin.	
Enge-Mahale.	1851, 1864.	Doue geami. » » Au doi muezini, doi imami, un hatip	
Enghez.	1858, 1866.	Două giami. » » Au doi imami, un hatip.	
Ebechioi.	1862.	O giamie. » » Are un hatip, un muezin.	

Localitatea unde se află giamie	Anul fondării	DETALII ASUPRA GIAMIEI
Estor.	1873.	O giamie, întreținută de mahomedani Are un hoge
Esechioi.	1861.	» » » Are un hoge.
Enişemlia.	1868.	» » » Are un hoge.
Ghiuvenlia.	1863.	» » » Cu un hoge și un hatip.
Ghelengic.	1851.	» » » Cu un hoge.
Hârșova.	1832.	Giamia întreținută de Stat. Are un imam și un muezin.
»	1867.	O giamie » » mahomedani. Are un hatip.
Hagilar.	1865.	» » » » Are doi hogi și un muezin.
Hasanca.	1860, 1885.	Sunt două giamii, întreținute de mahomedani. Au cinci hogi.
Horoslar.	1873.	Are o giamie » » Are un hoge.
Hasiduluc.	1861.	» » » » » un hoge.
Hairamchioi.	1851.	» » » » » un hoge.
Idris-cuiusu.	1863.	» » » » Cu un hoge și un hatip.
Laz-mahale.	1860.	Are o giamie » » Cu un hoge.
Mulciova.	1850, 1858.	Are două giamii, întreținute de mahomedani. Au doi imami un muezin și un hatip.
Mahmut-cuius.	1850, 1866.	Are două giamii, întreținute de mahomedani. Au doi hogi și un hatip.
Medgitlia.	1865.	Giamie întreținută de Stat. Are un imam, un hatip și un muezin.
»	1867, 69, 70, 72, 72.	Cinci giamii întreținute de locuitori. Au cinci hogi și un muezin.
Manga-aci.	1866.	Are o giamie, » » Are doi imami și un hatip.
Merdevenli-punar.	1872.	Are o giamie, » » Cu un hoge.
Mangalia.	1713.	Giamie întreținută de Stat. Are un hatip, un imam și un muezin.
»	1823.	Giamie » locuitori. Are un hoge și un muezin.
Musural.	1850, 1862.	Doi giamii » » Au patru hogi.
Muralan-mic.	1867.	O giamie » » Are un hoge.
» mare.	1860.	» » » » » doi hogi.
Mahometcea.	1858.	» » » » » trei »
Murfatlar.	1841.	» » » » » doi »
Muslu.	1851.	» » » » Are un hoge.
Nazarcea.	1858, 1866.	Doi giamii, întreținute de locuitori. Au doi hogi.
Nastradin.	1874.	O giamie » » Are un hoge.
Osmancea.	1859, 64, 72.	Trei giamii » » Au un hatip, un imam, și un muezin.
Osmanfacă.	1841, 1862, 75.	Trei » » » Au doi imami și un hatip
Omurcia.	1858, 66.	Doi » » » Au patru hogi.
Perveli.	1866.	O giamie » » Are doi hogi.
Palaz.	1858, 1863.	» » » » » doi »
Pazarlia.	1869.	» » » » » un »

Localitatea unde se afla giamie	Anul fondării	DETALII ASUPRA GIAMIEILOR
Peletlia.	1873.	O giamie, întreținută de locuitori. Are un hoge.
Regep-cuius.	1842.	» » » » » » »
Sarighiol.	1859.	O giamie, întreținută de locuitori. Are un hoge și un muezin.
Șahman.	1862.	» » » » » doui hogi.
Șeremet.	1868.	» » » » » un hoge.
Șiriu.	1859.	O giamie întreținută de » Are un hoge.
Satishioi.	1862.	O giamie, întreținută de locuitori. Are un imam.
Schender.	1858.	» » » » » hoge.
Taşpunar.	1857.	O giamie, întreținută de locuitori. Are un hoge.
Terzichioi.	1873.	» » » » » » »
Terziveli.	1862.	» » » » Are un imam
Tuzla.	1851, 1868.	Doue giamii, întreținute de locuitori. Aă doui imami.
Tatlageac mic.	1864, 1872.	Doue giamii, întreținute de locuitori. Aă doi imami, doi muezini și un hatip.
» mare.	1852, 1861.	Doue giamii, întreținute de locuitori. Au doui imani.
Topraisari.	1850, 63, 72.	Trei » » » » trei hogi, doui muezini, doui hatipi și doui imami.
Taşaul.	1860, 1871.	Doue giamii, întreținute de mahomedani. Aă doui hogi.
Techirghiol.	1853, 1866, 1874.	Trei » » » » trei »
Topolog.	1842.	O giamie întreținută de mahomedani. Are un hoge.
Tchederesi.	1831.	» » » » » » »
Techechioi.	1844.	» » » » » » »
Uzumlar.	1859.	» » » » Are un hatip, un imam și un muezin.
Valală.	1862.	O giamie întreținută de » » » hatip.
Velichioi.	1860.	» » » » » » hoge.

Față de această mulțime de giamii, s'ar crede că populația mahomedană e foarte desă în Dobrogia, ceea-ce e contrariu, căci în unele sate abia aă mai rămas 4—6 familii tălăresci sau turcesci, care abia pot întreține o miserabilă giamie..

Bisericile din Județul Tulcea.

Localitatea unde se afla biserică	Hramul bisericeii	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICEI
		a) Ortodoxe.
		Mănăstiri.
Cocoșul.	Adormirea.	Sunt două biserici. A se vedea istoricul la partea administrativa. Sunt 73 calugari.
Sauna.	Sf. Treime.	O biserică. A se vedea la partea administrativă, satul Nicolitel. Are 20 călugari

Localitatea unde se află biserica	Hramul bisericeii	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICII
Cilicul.	Adormirea.	A se vedea la partea administrativă.
» filială.	»	A se vedea istoricul mănăstirei la partea administrativă.
Tichilești.	Înălțarea.	A se vedea la partea administrativă, satul Luncavița. Are trei călugărițe.
		Biserici.
Alibichioi.	Sf. Gheorghe.	Vezi numirea satului.
Armullia.	Sf. Ilie.	Vezi acest nume. Biserica fondată în 1878. Reparată în 1887.
Camber.	Născerea I. I. Chr.	» » » » » » 1874.
Babadag.	Sf. Dumitru.	Vezi mai sus, capitolul «Biserica», și orașul Babadag. Biserica e aproape în ruina.
Bășchioi.	Sf. Ion.	Vezi acest nume.
Cineli	Sf. Treime.	» » »
Beidaut.	Ad.môșt. sf. Nicul.	Vezi numele satului. Biserica fondată în 1872.
Sarighiol.	Sf. Haralambic.	» » » » » » 1863.
»	Sf. Theodor.	» » » a doua biserică fondată în 1868.
Canli-bugeac.	Sf. Voievozi.	» » » Biserica fondată în 1882.
Pașa-câsla.	Sf. Nicolae.	» » » » » » 1842.
Ciucurova.	Sf. Dumitru.	» » » » » » 1820. Rusăsca.
Caramanchioi.	Sf. George.	» » » » » » 1845.
Caranasuf.	Sf. Metodiș și Ciril.	» » » » » » 1873.
Duimgi.	Buna vestire.	» » » » » » 1870.
Casapchioi.	Sf. Voievozi.	» » » » » » 1875.
Sariurt.	Sf. Dumitru.	» » » » » » 1884.
Casâmcea.	» »	» » » » » » 1900
Cuciuc-chioi.	Sf. Niculae.	» » » » » » 1900.
Ciamurli-de-jos.	Adormirea.	» » » » » » 1866.
Ciamurli-de-sus.	Sf. Gheorghe.	» » » » » » 1875
Camena.	Sf. Mina	» » » » » » 1882. { Case de
Eschi-baba.	Sf. Metodiș și Ciril.	» » » » » » 1897. { rugăciuni.
Inan-cișme.	Înălțarea.	Vezi acest sat. Biserica a fost construită la 1848. S'a reconstruit în 1892.
Congaz.	Născ. M. Domn.	Vezi acest sat. Biserica a fost construită la 1862
Hagilar.	Adormirea.	» » » » » » » 1858. Se reconstr.
Salu-Noș.	Intrarea în Bis.	» » » » » » » 1894.
Enisala.	Sf. Treime.	» » » » » zidită în 1897.
Visterna.	Sf. Ion.	» » » » » » 1841.
Nalbant.	Sf. Haralambie.	» » » » » » 1890.
Ortachioi.	Sf. Gheorghe.	» » » » » » 1872. (Casa de rugăciuni)
Hamamgi.	Adormirea.	» » » » » » 1860.
Poturu.	Sf. Apostoli.	» » » » » » 1891.
Bășpunar.	Sf. Gheorghe.	» » » » » » 1886. » »
Râmnic-de-jos.	Sf. Niculae.	» » » » » » 1884. » »
Toxof.	Sf. Paraschiva.	» » » » » » 1900.

Localitatea unde se află biserică	Hramul bisericii	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICEI
Zebil.	Sf. Dumitru.	Vezi acest sat. Biserica zidita în 1874.
Balabancea.	Sf. Apostoli.	» » » » » » 1807.
Hamcérca.	Adormirea.	Vezi acest nume.
Islam-Giaferca.	Acoperam. M. D.	» » » 1850.
Țiganca.	Înălțarea.	Este o mică bisericuță, fosta manăstire. Vezi acest nume.
Ac-punar.	Întâmpinarea.	Vezi acest nume. A fost fondata în 1893.
Cârjelarî.	Adormirea.	» » » » » » 1868.
Cerna.	Sf. Archangheli.	» » » » » » 1841. Reconstructia în 1897.
Coium-Punar.	Sf. Paraschiva	» » » » » » 1880.
Ai-Orman.	Sf. Dumitru.	» » » » » » 1879. (Casa de rugăciuni).
Canal-Calfa.	Sf. Ion	» » » » » » 1880. » » »
Greci.	Sf. Haralambie.	» » » » » » 1883.
Isaccea.	Sf. Gheorghe.	» » » » » » 1862.
»	Sf. Voievozi.	Biserica rusescă cladita în 1874. Are 2 preoți.
Jijila.	Sf. Gh. și Sf. Dum.	Cladită în 1859.
Luncavița.	Sf. Dumitru.	» » 1827.
»	Sf. Teodor.	» » 1898.
Rakel.	Sf. Niculae.	» » 1859.
Măcin.	» »	» » 1863.
Picinéga.	Sf. Voievozi.	» » 1900.
Azaclău.	Sf. Niculae.	» » 1834.
Pisica.	» »	» » 1881. Pe locul unei alte vechi.
Satu-Nou.	Nascerea M. D.	» » 1875.
Turcôia.	Sf. Niculae.	» » 1862.
Garvan.	Sf. Gheorghe.	» » 1875.
Vacăreni.	Sf. Niculae.	» » 1826.
Cealalchioi.	» »	» » 1870. Vezi Cap. Delta.
Caraorman.	Sf. Dumitru.	» » 1875. » » »
Pardina.	Sf. Ștefan	» » 1860. » » »
Chilia Veche.	Sf. Voievozi.	» » 1854. » » »
Letea.	Sf. Niculae.	» » 1897. » » »
Satu-Noș.	Nascerea M. D.	» » 1864. » » »
Sf. Gheorghe.	Sf. Gheorghe.	» » 1880. Pe locul alteia vechi.
Gorgova.	—	Casa de rugăciuni.
Sulina.	St. Dum. și Sf. Nic.	Una clădită în 1862, e greacă; a doua Română în 1865.
Agi-ghiol.	Sf. Voievozi.	Cladită în 1860. Vezi acest nume.
Sabangia.	»	» » 1872. » »
Beș Tepe.	Sf. Dumitru.	» » 1860. » »
Pârlita.	Sf. Voievozi.	» » 1869. » »
Cataloi.	Adormirea.	» » 1874. » » (Mai sunt și trei case de rugăciuni rusesce).
Enichioi.	Sf. Treime.	» » 1869. » »

Localitatea unde se află biserică	Hramul bisericeî	DETALII ASUPRA BISERICEI
Câșla.	Sf. Ilie.	Cladita în 1882. Construită pe locul alteia din 1844.
Frecățoi.	Ad.môșt. Sf.Nicul.	» » 1879.
Mahmudia.	Sf. Niculae.	» » 1864. A se vedea descrierea orașului.
Cara-Suhat.	—	Casa de rugăciuni.
Prislav.	Sf. Dumitru.	Clădită în 1859. S'a reconstruit în 1885.
Morughiol.	Sf. Gheorghe.	» » 1883.
Meidanchioi.	Sf. Voievozi.	Clădită în 1844.
Dunăvêțul de sus.	Acop. M. Domn.	» » 1900.
» » jos.	Înălțarea.	» » 1881. Reclădită în 1895.
Nicolîțel.	Sf. Atanasie.	Fôrte veche.
»	Sf. Paraschiua.	Cladita în 1892.
Parcheș.	Sf. Apostoli.	» » 1898.
Sarighiol.	Înalțarea.	» » 1860.
»	Sf. Niculae.	» » 1898.
Calica.	Ad.most. Sf.Nicul	» » 1860.
Sarinasuț.	Sf. Treime.	» » 1892.
Beibugeac.	Sf. Ilie.	» » 1874.
Somova.	Sf. Dumitru.	» » 1880.
Telița.	Nasc. M. Domn.	» » 1803.
Posta.	Adormirea.	» » 1900.
Tulcea.	Sf. Niculae.	Catedrala, construită în 1846—47.
»	Buna-vestire.	A comunității elene ; clădită în 1852.
»	» »	Rusescă. Clădită în 1838
»	Acoperăm. M. D.	Clădită în 1882. Română.
»	Schimb. la față.	Rusescă. Clădită la 1866.
»	Sf. Gheorghe.	Bulgărescă. Clădită la 1849.
b) Lipovenesci.		
Slava Rusă.	Uspenia.	Mănăstire de călugări lipovenesci. Are 72 călugări. Vezi acest nume.
» »	»	Manăstire de călugărițe lipovenesci. Are 97 călugărițe. Vezi acest nume.
Jurilofca.	Înălțarea Sf.Crucî	Biserica popovită. Clădi ă la 1871.
Sarichioi	Sf. Maria Mare.	» » » » 1873.
»	» » Mică.	» bespopovă » » 1850.
Slava cerkez.	Sf. Treime.	» popovită » » 1880.
» »	Înălțarea.	» bespopovă » » 1881.
Carcaliu.	Sf. Treime.	Lipovenescă popovită. Clădită la 1874.
Chilia-Veche.	Sf. Gheorghe.	» » » » 1865.
» »	Adormirea.	» bespopov. » » 1889.
Periprava.	Rusaliile.	» popovită. » » 1882.
Sîstofca.	Sf. Dumitru.	» » » » 1889.
»	Sf. Treime.	» » » » 1893.

Localitatea unde se află biserică sau giamie	Hramul bisericii	DETALII ASUPRA BISERICEI SAU GIAMIEI
Mahmudia.	Sf. Gheorghe.	Lipovenescă popovită. Clădită în 1883.
»	Înălțarea.	» » » » 1884.
»	»	» nemoliacă. » » 1887.
Tulcea.	Sf. Maria Mare.	» popovită. » » 1862.
»	» » Mică.	» bespopov. » » 1879.
Sulina.	» » Mare.	» popovită. » » 1887.
»	» » Mică.	» bespopov. » » 1893.
»	Sf. Teodor.	» nemoliacă. » » 1884.
Tulcea.	Înălțarea.	» » Casă de rugăciune.
»	»	Schit lipovenesc.
		c) Catolice, protestante și anabaptiste.
Atmagea.	Anu fondării 1864.	Biserică protestantă.
»	1870.	» anabaptistă.
Ciucurova.	1874.	» catolică.
Cogelac.	{	Protestante.
Tariverde.		
Ortachiei.		
Culeli.		
Sulina.		
»	1863.	»
»	1874.	Protestantă.
»	1875.	Anglicană.
Cataloi.	1892.	Catolica.
»	1896.	Protestantă.
Malcoci.	1880.	Catolică.
Tulcea.	1882.	»
»	1897.	Luterană.
»	1898.	Anabaptistă.
		d) Armene.
Babadag.		Casă de rugăciune.
Sulina.		» » »
Tulcea.		Biserică construită în 1889.
		e) Sinagoge.
Babadag.		
Chilia.		
Sulina.		
Mahmudia.		
Tulcea.		
		f) Giamii.
Ac-cadân.	1832.	E deservită de un imam.
Babadag.	1622.	Clădita de Ali-Pașa. Are și un seminar turc.

Localitatea unde se află giamie	Anul fondării	DETALII ASUPRA GIAMIEI
Duimgiî.	1845.	Deservită de un imam.
Cuciuc-Kioî.	1839.	» » » »
Testemel.	1859.	» » » »
Ciucurova.	1838.	» » » »
Cogelac.	1849.	» » » »
Nalbant.	1819.	» » » »
Dautcea.	1837.	» » » »
Ortachioî.	1802.	Deservită de un imam.
Chireşlic.	1845.	» » » »
Toxof.	1863.	» » » »
Balabancea.	1882.	» » » »
Hasanlar.	1842.	» » » »
Jaila.	1831.	» » » »
Honiurlar.	1832.	» » » »
Cerna.	1869.	» » » »
Grecî.	1853.	» » » »
Isaccea.	—	Fôrte veche.
Măcin.	1860.	Vezi acest nume.
»	1856.	» » »
Sulina.	1857.	» » »
»	1832.	» » »
Bestepe.	1841.	» » »
Mah mudia.	1832.	» » »
Morughiol.	1849.	» » »
Caraibil.	1861.	» » »
Bei-bugeac.	1866.	» » »
Tulcea.	1847.	» » »

CARTEA IV

GEOGRAFIA ECONOMICA

CONSIDERAȚII GENERALE

Starea economică a unei țări depinde de mai mulți factori, cari se pot reduce la doi importanți: Omul și Terenul.

Relativ la om putem considera: densitatea populației și gradul ei de civilizație, caracterul național, garanția socială și siguranța individuală, etc.

În ce privește terenul, avem a ține în seamă: natura, bogățiile solului și subsolului, apoi situațiunea geografică în general, raportul între sol și starea atmosferică: climatul, cantitatea precipitațiilor atmosferice, de care depinde productivitatea în animale și vegetale, râurile care udă regiunea, etc.

Raportul între om și teren, încă ne dă o sumă de factori derivați, cum: viabilitatea regiunii considerate, deșeurile produselor solului, capitalurile, industria mai mult sau puțin înaintată, etc.

Ca teren, Dobrovia îndeplinește toate condițiunile de dezvoltare a stării sale economice și numai omul s'a opus acestei dezvoltări, după cum vom vedea.

În adevăr, ca pozițiune astronomică, Dobrovia este așezată într-o regiune temperată, priincioasă aclimatizării omului, animalelor și plantelor din climele cele mai călduroase; așa am văzut la capitolul etnografic, că odinioară o colonie de Arabi locuia sudul provinciei noastre.

Cămilele trăiesc potă tot așa de bine în Dobrovia, ca și în Nordul Africii.

Pozițiunea geografică a Dobroviei este din cele mai fericite. Așezată la gurile unui mare fluviu, care o înconjură de două părți și pe țărmul Mării, Dobrovia ar fi putut servi în totdeauna ca legătură între Apusul Europei și Extremul Orient.

Nu mai printr-o exploatare barbară a pădurilor, s'a adus sudul Dobroviei într-o stare miserabilă, din cauza lipsei de apă.

Spre Sud de râurile Boazgik și Casâmcea, nu întâlnim până la frontieră, măcar un riușor; văile destul de adânci ce se deschid către Dunăre sunt lipsite cu totul de apă, ce probabil le alimenta odinioară.

Pe platoul din sudul Dobroviei, al cărui centru e ocupat de satul Copadin, puțurile sunt la adâncimi mai mari de 25 metri, și apa se scote prin ajutorul măneciușurilor învârtite de căi.

Costul unui puț trece de 1500 lei.

Acăsta este partea cea mai puțin populată, mai secetă și cu totul lipsită de arbori.

Poți merge de la frontieră prin Copadin până la Tortoman, fără să întâlnești măcar un arbore, de și în vremuri nu tocmai depărtate păduri întinse se țineau lanț de la Dunăre până la Mare.

Lipsa pădurilor micșorează cantitatea de apă asupra regiunii, sub orice formă de precipitațiuni atmosferice.

Solul și subsolul Dobroviei oferă locuitorilor ei un nesecat izvor de bogății; din ne-norocire, cel dintâiu nu este exploatat rațional și în totă întregimea lui; subsolul, afară de câte-va cariere de var din valca Carasului și în unele părți din județul Tulcea, unde se

extrage piatră brută, nică-iri alt-unde-va terenurile așa de bogate, nu se exploatează din cauza lipsei de căi ferate și a capitalurilor însemnate de întreprinderi.

Care a fost piedica dezvoltării stării economice a Dobrogei? Omul, locuitorul acestei înănoșe țări; omul care abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea a trecut de la viața nomadă, pastorală, la cea sedentară, agricolă.

Din această cauză și densitatea populației era slabă, gradul de civilizație aproape nul.

Am arătat la partea administrativă, care era garanția socială și siguranța individului sub guvernul Otoman, sub Turci, popor de caracter războinic, cuceritor, nu însă colonizator și civilizator.

De aci decurge, că raporturile dintre teren și omul ce îl locuia erau înapoiate; de aci, în fine, starea mizerabilă în care am găsit Dobrogea acum 20 ani, lipsită de căi de comunicație, fără porturi, cu o populație semi-nomadă, cu agricultura primitivă și fără nici o idee de industrie.

S'a lucrat în Dobrogea timp de 20 ani, din 1880; s'a adus îmbunătățiri sub toate raporturile și totuși pare-se că suntem abia la începutul lucrării.

Printre mijloacele întrebuițate pentru dezvoltarea economică a unei țări, în prima linie, sunt căile de comunicație de tot felul.

CAPITOLUL I

A. CĂILE DE COMUNICAȚIE

Căile de comunicație în Dobrogea sunt de 4 feluri: Maritime, Fluviale, Căi ferate și Căi ordinare.

I. Căi maritime.

Marea-Negru udă Dobrogea în partea despre răsărit, pe o lungime de 221 Kilometri.

În totă această dezvoltare de coastă, nu avem de cât un singur port, Constanța, către care sunt îndreptate toate silințele Statului nostru.

Tot pe coasta Mării și spre Sud de Constanța se află Mangalia, înfloritorul port al Romanilor și Genovezilor, dar care acum e lăsat uitării și va trebui să treacă mult, până când să fie scos din amorțelă, în care lăngezesce din secolul al XIV-lea.

La gurile fluviului nostru avem Sulina, în stăpânirea Comisiunii Europene, despre care am vorbit la capitolul respectiv.

1. *Mangalia* ca port maritim oferă un îndoit avantaj: molul genovez, care include între el și costă un basin de aproape un kilometru pătrat.

Acest mol vizibil de la țări, când apele sunt liniștite, ar putea cu cheltuieli relativ minime să fie reparat, interiorul portului curățit, ceea ce n'ar prezenta înarî dificultăți, de orice fundul este peste tot nisipos, apoi construindu-se un dig spre sud de canalul de scurgere al lacului Mangalia și care să înainteze în Mare, în direcția molului genovez, s'ar putea amenaja o gură pentru intrarea vapoarelor.

Al doilea avantaj este, că la depărtare de un kilometru numai, spre miază-zi, lacul Mangalia poate servi ca adăpost unui mare număr de vase.

Lacul are lungime de 8 kilometri și o lărgime ce variază între 150–200 metri. Adâncimea măsurată în dreptul băilor sulfuroase trece de 20 metri, și cred că se menține până la 5 și chiar 6 km. spre apus.

Țărmurile sunt formate din stânci, în multe părți abrupte și înalte de 20–30 metri.

Forma lacului nu e o linie dreaptă, ci cu multe cotituri, așa că e ferit de un bombardament venit de la Mare.

Valurile au depus la coastă un banc de nisip, care a închis gura lacului pe un spațiu de 200 metri. Se poate ridica această potmolire, iar digul, despre care am vorbit, oprind

nisipurile a închide gura lacului, acesta ar comunica cu basinul portului Mangalia, care ar servi ca debaraseul tuturor produselor din Sudul Dobrogei și regiunea învecinată a Bulgariei Nord-Estice.

Cred, că traficul ar fi așa de mare, în cât să acopere cu prisosință micile cheltuieli ocazionale cu transformarea și îmbunătățirea portului și lacului Mangalia.

2. *Constanța*. În 1858 o companie engleză, al cărui reprezentant era Barclay, obținut de la guvernul Otoman concesiunea liniei ferate Cernavoda-Constanța și îmbunătățirea portului, construit pe ruinele vechiului port genovez.

Lucrarea a fost terminată în doi ani și în 1860 se inaugurează deschiderea portului, la care participă din partea României, Filipescu, pe atunci Ministru de externe și Scarlat Ghica.

Pe aici a venit în 1861 Alexandru Cuza în trecerea sa spre Constantinopol, pentru a-și primi investitura.

Portul avea o dezvoltare de aproape 800 metri de cheu.

În anul 1884, guvernul Român cumpără pe suma de 16 milioane, linia de drum de fier și portul Constanța.

Primul proiect de îmbunătățirea și mărirea portului Constanța a fost întocmit de Sir Ch. Hartley, cunoscutul inginer al lucrărilor de la Sulina; proiectul poartă data de 10 Noiembrie 1881.

În urmă, cu ocazia venirii în țară a Inginerului Franzius, Ministerul lucrărilor publice cerându-i avizul său asupra acestui proiect, D-sa a propus unele modificări.

Modificarea propusă de D-nu Franzius, de a se deplasa digul despre Sud, în scop de a se mări suprafața portului, nu a putut da loc la nici o obiecțiune.

Modificarea însă, în ce privește intrarea în port, fiind în contradicție cu propunerile D-lui Hartley, Ministerul ținând a avea asupra acestui punct avizul unei a treia persoane, având competența cerută în asemenea materie, a consultat încă și pe D-nu Voisin-Bey, Inspector general de poduri și șosele din Franța.

Modificările propuse de D-nu Voisin-Bey, erau următoarele:

Să se suprimă tot digul despre Sud.

Să se deplaseze digul despre larg, pentru a se mări încă suprafața adăpostită a portului.

Să se așeze lucrările (basinurile și cheurile) de-a lungul digului despre larg.

Să se completeze profilele cu blocuri de apărare artificiale.

În 1890, Ministerul a înființat direcțiunea serviciului de studii și construcțiuni, pentru portul Constanța și luă înțelegere cu D-nul Inginer A. Guérard, directorul portului Marsilia, în scop de a avea avizul său, asupra proiectelor definitive ce se vor întocmi.

Direcțiunea, luând cunoștință de lucrările anterioare și de diferitele opinii emise, și în urma studiilor, cercetărilor și constatărilor ce a avut ocaziune a face în localitate, a întocmit proiectul definitiv, care a fost pus în licitațiune în Iunie 1895, iar solemnitatea punerii primului bloc s'a făcut la 16 Octombrie 1896.

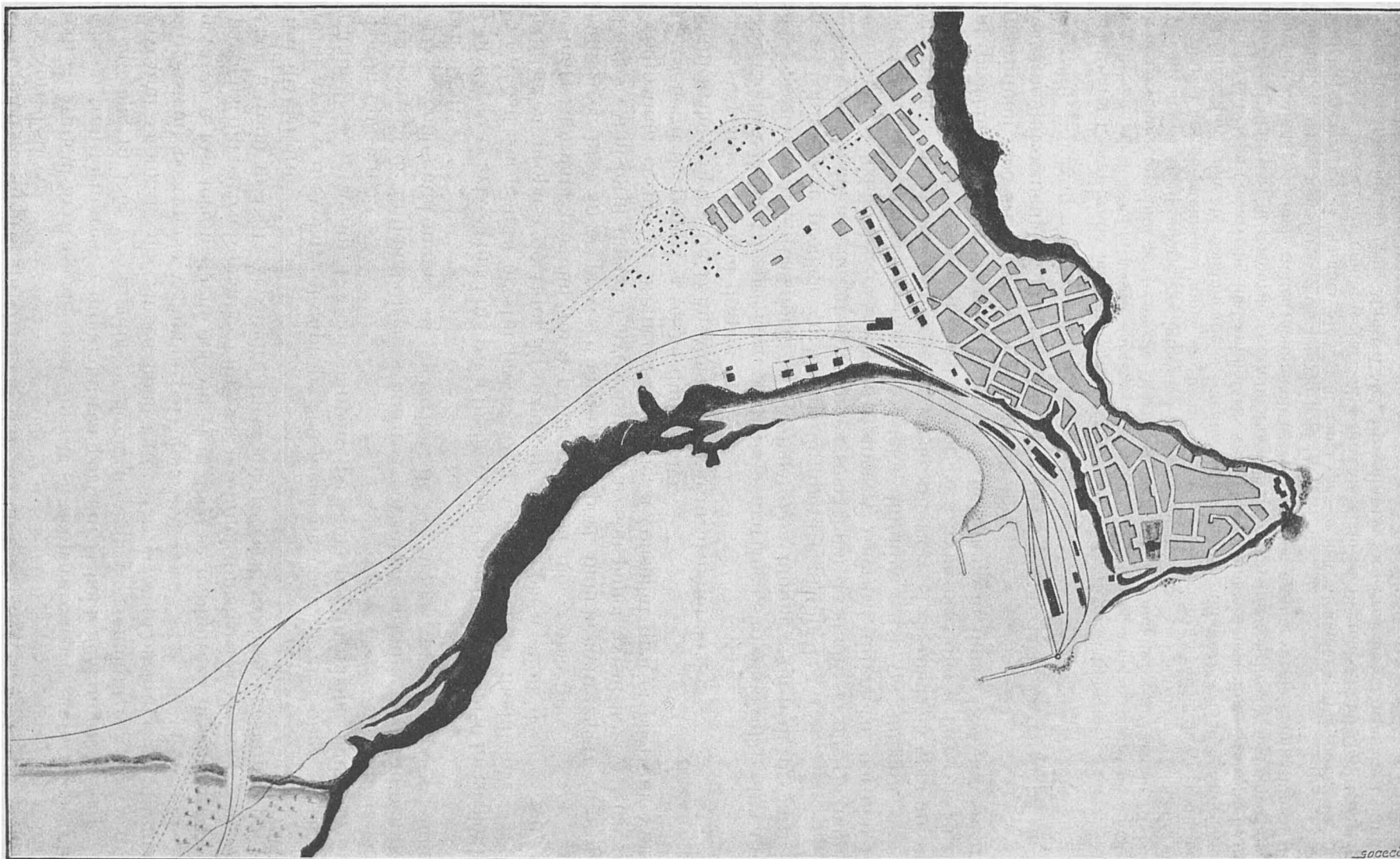
Pergamentul comemorativ¹⁾ este așezat în digul despre larg, la 60 metri de la țărm,

¹⁾ Noi Carol I, prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

În anul mântuirii 1896, în a șese-spre-zecea zi a lunii Octombrie, am pus piatra de temelie, pentru construirea portului Constanța pe țărmurile Marii-Negre. Dumnezeu dându-Ne în Domnia Noastră asupra acestei țări, nu numai ani de glorie, ca, împreună cu viteza mea oștire, să-i pot da independența și o poziție statornică, dar și ani de păcnică domnie, am lucrat cu râvnă și staruință pentru înflorirea și prosperitatea României. Înmulțind caile de comunicație și rețeaua cailor ferate, unind cele două țărmuri ale Dunării prin podul de la Fetești-Cernavoda, luat-am hotărâre ca aceste temelii și neperitabile lucrări să fie desăvârșite prin întemeierea unui port la țărmurile vechiului Pont-Euxin, unde din vécurile cele mai departate comerțul a găsit un loc de adăpost, unde atâtea monumente istorice ne aduc aminte vechia dominațiune a strămoșilor noștri Români, și unde 'și-a sfârșit zilele marele poet Ovidiu.

În al trei-zecilea an al Domniei Mele și al cinci-spre-zecilea al fondării Regatului, am pus astăzi piatra de temelie a acestei însemnate lucrări, față fiind Maestate-Sa Regina, Altețele lor Regale Principele și Principesa României, Înaltul Cler, Miniștrii Mei, Președinții și Vice-Președinții Corpurilor Legiuitoare, Înalții Demnitari ai Statului și Corpul Technic.

Nadajdum, că Dumnezeu ne va ajuta să desăvârșim în liniște și fericire lucrarea începută astăzi,

Schița No. 6. — Portul Constanța înainte de începerea lucrărilor.

într'un bloc de beton și acoperit cu o lespede de marmoră cu înscripția: 16 Octombrie 1896.

Partea adăpostită a portului este hotărâtă prin :

Digul despre larg, lung de 1378 metri.

Digul de intrare, lung de 120 metri.

Digul despre Sud, lung de 640 metri.

Intréga acéstă suprafață adăpostită, de o întindere de 78 hectare, prin construcțiunea molului vechiū și a molului nou, este împărțită în 3 bazine interioare, și anume :

1. Ante-basinul, avénd o suprafață de apă, de 38,17 hectare și cu 620 metri lungime de cheū.

2. Basinul vechiū, de o suprafață de 21,6 hectare și cu 1680 metri lungime de cheū.

3. Basinul nou, de o suprafață de 12,4 hectare și cu 1060 metri lungime de cheū.

Lungimea toțală a cheurilor de 7.000 metri ar permite să acosteze, de o dată și numai pe un singur rînd, 60 vapoare de mări dimensiuni, cum sunt acele care fac actualmente serviciul pe Marea-Négră.

O parte din cheurile basinului vechiū, pe 590 metri lungime, va fi destinată în special pentru traficul mărfurilor colete, fie de importațiune, fie de exportațiune.

Trei magazine-hangare pentru mărfuri colete, după trebuință, vor putea fi construite de-alungul cheului, care va fi înzestrat cu aparatele mecanice necesare pentru descărcarea și încărcarea mărfurilor din vagóne și din magazine în vase și vice-versa.

O altă parte din cheurile basinului vechiū, de 600 metri lungime, în lungul platformei și de 300 metri, în lungul molului nou, precum și 3 estacade, înaintănd în apă de 145 metri fie-care, vor servi exclusiv pentru exportațiunea cerealelor.

Una saū mai multe perechi de magazine-silosuri, avénd fie-care o capacitate de rot. 30.000 tone, se vor așeza în dreptul estacadelor pe platformă în locul indicat.

Prin curele, așezate în parte subterane și sub silosuri, în parte superficiale și pe estacade, se va putea face : 1. înmagazinarea cerealelor din vagóne în silosuri, 2. încărcarea cerealelor din silosuri în bastimente, și 3. descărcarea cerealelor de-adreptul din vagóne în bastimente.

Pe molul nou, se vor înființa asemenea magazine saū hangare pentru cereale, după trebuințele și sistemele de trafic, cari vor prevala în comerțul cerealelor ; se vor face aici instalațiuni care să permită descărcarea cerealelor din vagóne în vase, fie imediat, fie după o depozitare provisorie în magazine saū hangare.

Basinul nou va fi destinat în special pentru comerțul lemnului, pietrelor și a cărbunilor, pentru descărcarea acestor din urmă, se va reserva molul alipit de digul despre Sud și se va înzestra cu aparatele necesare.

Când comerțul de petrol se va desvolta ast-fel, ca să reclame instalațiuni speciale, se vor construi pe partea interioară a digului despre Sud, una saū mai multe estacade, care vor permite bastimentelor-reservoare de petrol să acosteze. Un sistem de pompe și conducte, așezate de-a lungul digului și plecând de la rezervoarele ce vor fi stabilite pe mal, într'un loc adăpostit și ferit, vor conduce și descărca petrolul la bastimentele-reservoare.

Un plan înclinat și un basin de radoub, aū locul lor desemnat la extremitatea basinului vechiū, în partea mai ferită lângă molul nou.

care va duce peste Mări numele Românilor și va înlesni în toate vremurile, transportul bogățiilor acestor țări.

Spre amintire, am subscris acest document în două exemplare, din care unul se va așeza în piatra de temelie, iar altul se va păstra în arhiva Statului.

Actul a fost semnat de: M.M. L.L. Regele și Regina, A.A. I.L. Principele Ferdinand și Principesa Maria, Marele Duce Boris Vladimirovici; D-nii Miniștri: D. Sturza, E. Stănescu, A. Stolojan, P. Poni. General C. Budișteanu, C. I. Stoicescu și de D-nii: P. S. Aurelian, C. Schina, G. Lahovari, G. Filiti, P. Țeruşianu, A. Saligny, I. B. Cantacuzino și P. S. S. Parthenie al Dunării de jos.

Cu această ocazie s'a batut și o medalie comemorativă.

Maî târziu, când necesităţile ulterioare ale traficului vor cere, se vor putea construi alte cheuri şi moluri, pe părţile interioare ale digurilor, formându-se ast-fel încă o nouă serie de bazine interioare.

În fine prelungindu-se pe de-o parte digul despre larg în linie dreaptă, cam paralel cu cîsta şi în adâncimi aprîpe uniforme de 10 metri şi pe de altă parte împlinirile platformei, se va putea, după trebuinţă, spori întinderea portului, formându-se alte nouă bazine, etc.

Accesul actual cu calea ferată în port, prin coborîre în zig-zag de pe platoul Constanţei, se va înlocui printr'o linie de acces, care prin ajutorul unui tunel de 490 m. lungime, va lega direct portul cu linia Cernavoda-Constanţa; acest tunel împreună cu tăietura care îl continuă, a costat vre-o 4.000.000 lei.

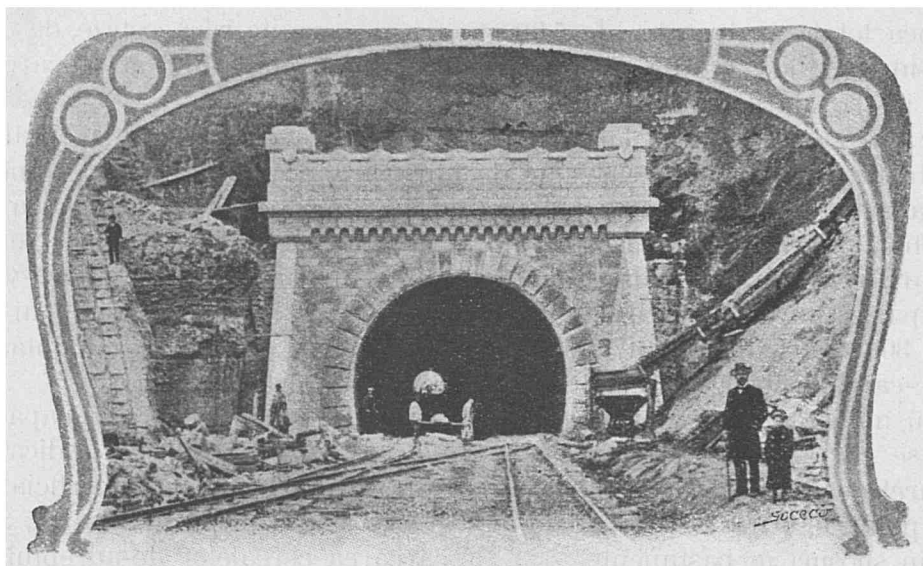

Fig. 96. — Tunelul de la Constanţa.

Proiectul definitiv de şi se deosebesce de cele anterioare, totuşi, ca principii, se apropie mai mult de acel al d-lui Hartley.

Ca şi în acel proiect s'a adăpostit şi închis portul atât despre larg, cât şi despre S.

Poziţiunile digurilor de incintă diferă puţin de acele proiectate de Sir Hartley, direcţiunile lor curbe însă, au fost înlocuite prin linii drepte, înainte de toate pentru că direcţia dreaptă dă posibilitatea de a realiza orî-ce prelungire şi mărire, cari ar deveni necesare cu timpul.

Digul despre larg constituie dar o singură linie dreaptă, deviind puţin de la direcţia N.S. Pe totă lungimea are o secţiune uniformă, variind numai înălţimea infrastructurii de anrocamente, după adâncimea fundului. Numai la extremitate i s'a dat o supra-lărgire şi supra-inălţare, pentru a forma o platformă, pe care să se pîtă instala farul şi să pîtă staţiona ómenii de serviciu, în anume casuri.

Nu s'a suprimat digul despre Sud, pentru că în condiţiunile în cari se află litoralul de la Constanţa, fără un asemenea dig, nu s'ar putea avea o linişte nici chiar relativă în port, fie din cauza agitaţiunei provenind directamente de la larg, fie din cauza agitaţiunei indirecte provenind din reflexiunea valurilor.

Vînturile de la Sud şi Sud-Est sunt cele mai frecvente, tot atât de frecvente ca şi cele de la Nord şi Nord-Est, adică 26%, după cum rezultă din observaţiunile meteorologice, şi în timpul iernei mai ales devin adesea adevărate tempeste de o violenţă extremă; şi d. Voisin-Bey a recunoscut: şi din această cauză, ca consecinţă a suprimării digului despre Sud, propusese s'uprimarea cheurilor pe totă partea Nord-Vestică a portului.

Dacă, prin urmare, motivul adăpostirii portului impune construirea digului despre

Sud, pe de o parte necesitatea de a împiedica mișcarea nisipurilor și aluviunilor în interiorul portului, impune și mai mult înființarea acestui dig.

De și mișcarea nisipului de-a lungul litoralului despre Sud nu pare a avea importanță mare, precum dovedesc sondagiile cele nouă făcute în 1890, totuși trebuie luată în seamă.

Orî digul despre Sud va opri de sigur această mișcare, nisipurile venite despre Sud ca și cele despre Nord, după ce vor fi trecut de extremitatea digului despre larg, vor avea tendința de a se depune în unghiul format de digul despre Sud cu malul natural și acolo ele nu pot fi de cât folosite, fiind-că într'un viitor mai depărtat, când va fi trebuință a se mări încă portul Constanța, platforma portului se va întinde peste acel unghi, și, prin urmare, depozitele de nisipuri vor fi contribuit naturalmente la formarea umpluturilor ulterior necesare¹⁾.

Iată cum se exprimă d. Inginer Guérard în această privință :

«La comparaison des côtes de sondages marquées sur les cartes hydrographiques établies d'après les opérations des officiers du Spitfive en 1854 et de Mr. Hartley en 1881, n'accuse dans la configuration générale du lit de la Mer en dehors du port actuel aucun changement appréciable ; les nouveaux relevés montrent, que la stabilité de la côte existe réellement. La forme du lit se trouve ainsi dans un état d'équilibre stable particulièrement rassurant pour l'avenir du port.

«Mais cet état d'équilibre répond à l'état actuel des lieux, caractérisés par le promontoire rocheux sur lequel est bâtie la ville de Constantza, et par la baie en arrière.

«Les ouvrages projetés occasionneront très probablement des modifications, dont les principales seront : un approfondissement le long et dans le prolongement de la jetée du large, un exhaussement du fond et la formation d'une plage étendue dans l'angle formé par la jetée du Sud et par le rivage au Sud.

«Tout indique que les sables qui peuvent venir du Nord, en cheminant le long du rivage, n'ont pas d'importance ; les sables et la vase que la Mer rejette dans le port actuel viennent de la côte dans la baie de Constantza et de la côte du Sud.

«Même dans les coups de vent de N.E ; les lames pivotent autour du cap de Constantza et donnent dans le fond de la baie suivant une direction qui diffère peu de celle de l'E.-S. E.

«Sans insister davantage sur cette question du mouvement des sables et vases, question, qui offre pourtant un très grand intérêt, j'estime que le port, tel qu'il paraît devoir être établi, n'a rien à redouter de l'envahissement des sables».

Digul de intrare perpendicular pe digul despre larg, în dreptul digului despre Sud, nu are alt scop de cât acel de a completa încinta portului și a forma, cu extremitatea digului despre Sud, gura de intrare a portului, care are o lărgime de 160 metri.

Prin asemenea așezare a capetelor digurilor, intrarea în port este determinată prin linia care unește extremitatea digului despre larg, cu extremitatea digului despre Sud. Precum se vede, această linie de intrare este bine acoperită în contra vânturilor de S. E. și de S. S. E. D-nul inginer Guérard spune în această privință :

«Les Mers du large, les grosses Mers, viennent suivant les directions comprises entre le N.E et le S.S.E.

«D'après les témoignages des nombreux marins et pilotes, le N. E. est de beaucoup le plus fréquent et le plus fort, et celui qui dure le plus longtemps ; c'est celui qui est le plus à craindre. L'Est est moins fréquent la côte renvoie comme disent les marins, et le vent d'Est passe au N. E.

«Le Sud-Est bat en plein la côte de Constantza, mais il est très rare (9%). Les Mers venant du Sud (17%) ne sont pas à redouter.

«Les marins pratiques de la région, capitaines de batcaux à voiles et à vapeur, pilotes grecs navigant à bord de tous les bateaux des messageries maritimes, estiment qu'il est indispensable que l'entrée du port soit couverte du côté du large jusqu'au S.E.

.....

¹⁾ Basinurile portului s'au adâncit de 8—9 metri. S'au construit și 3 faruri ce indica intrarea în port.

«Une largeur de 100 m. sera très suffisante pour la passe d'entrée, quand un mur de quai sera construit sur chacun de ses côtes.

«En laissant entre les deux musoirs des jetées, une largeur de 160 m., ce sera suffisant pour que plus tard on puisse construire les deux murs, qui formeront les bajoyers de la passe, sans être gêné par les anrochements des jetées»

Dacă, în principiu de adăpostire a portului, nu e de acord cu Sir Hartley, deosebesc în ce privește dispozițiunea generală a lucrărilor în interior, și anume:

Pe când Hartley și mai ales Voisin-Bey, propun ca cheurile și basinurile să fie așezate de-a lungul digului despre larg, și, prin urmare, trebuia a se da acestui dig dimensiuni însemnate, după proiectul definitiv s'a construit ca o simplă apărare și adăpostire și, deci, în dimensiuni mai reduse.

Scopul adăpostirii și închiderii portului este ast-fel îndeplinit, cu un minimum de cheltuială, pe când în proiectele primitive această cheltuială era cu atât mai mare, că lucrarea era prevăzută a se construi în cele mai mari adâncimi de apă.

Așa dar, basinurile și cheurile sunt așezate pe partea despre mal în întreitul scop:

1. De a se reduce cheltuielile, provenind din lărgimea cea mare ce ar fi trebuit dată digului, tocmai în părțile unde adâncimele de apă sunt mai mari.

2. De a se înlesni accesul de pe uscat a acestor basinuri și cheuri.

3. De a avea o platformă cât de întinsă la spatele lor.

În adevăr, accesul cheurilor așezate de-a lungul digului despre larg, nu se putea obține de cât printr-o linie formând un circuit lung cu curbe mici, care urma să ocolească întregul port. În asemenea condițiuni, exploatarea nu putea fi de cât anevoioasă.

Din contra, cheurile și molurile așezate pe partea despre uscat au un acces imediat și direct și se poate da orî ce dezvoltare căilor de manevre, grație platformei întinse ce se află în acea parte a portului.

Pe când Voisin-Bey propunea a se suprima cu desăvârșire cheurile și molurile de această parte a portului, Hartley tot mai prevedea lucrări și în acea parte.

Dar, din cauză că D-sa le proiectase pe o direcțiune perpendiculară pe cheul existent, ajungea curând pe locurile unde fundul stâncos este la o adâncime mai mică, ast-fel că era silit să se oprască cam la jumătatea distanței, pentru a nu se expune la cheltuieli însemnate ce ar fi necesitat depărtarea stâncei.

În proiectul definitiv, s'a deviat de la direcțiunea rectangulară și ast-fel s'a obținut un îndoit folos: depărtarea pe cât posibil de stâncă, reducând cheltuielile pentru distrugerea ei și s'a câștigat o mare suprafață de platformă, atât de folositoare, și de rentabilă într'un port de comerț.

Liniile ferate sunt dispuse ast-fel, că plecând de la linia comună la extremitatea, sudică a platformei portului, se ramifică în așa mod, că fie-care cheu să aibă linii separate și acces independent.

Căile de manevre necesare în fața silosurilor și a estacadelor, adică cele privitoare exclusiv la manipulațiunile cerealelor, formează un complex deosebit și în cele mai bune condițiuni.

S'a adoptat ca mod de construcțiune sistemul pretutindeni obicînit, de alt-fel propus și de Sir Hartley, adică un masiv compus din blocuri artificiale, așezate pe anrocamente de piatră naturală.

Pentru partea exterioră a digurilor, care este expusă la loviturile directe ale valurilor, s'a admis în principiu complotarea sau apărarea propusă și de Voisin-Bey, prin blocuri artificiale.

S'a dat preferință sistemului de a așeza aceste blocuri în asize regulate, ca oferind o mai mare rezistență și soliditate, de cât cel obicînit, mai ales în Franța, cu blocuri aruncate neregulat.

Numai la capete s'a recurs la acest sistem, neputându-se obține un «appareillage» bun al blocurilor așezate regulat, fără a întrebuința forme și blocuri speciale.

Inginerul Guérard se exprimă ast-fel în privința sistemelor de a așeza blocurile în asize regulate, sau de a le arunca neregulat:

«Les deux systèmes sont bons quand ils sont judicieusement appliqués. À Marseille, le premier système (pele-mêle) a donné d'excellents résultats; le second a bien réussi à Gênes et à Cette.

Le premier a sur le second l'avantage de mieux briser la Mer et d'être plus économique; le nombre des blocs coûte moins cher. Le second système a une stabilité, une résistance beaucoup plus grande».

Nivelul curonamentului, atât al cheurilor și platformelor, cât și al digurilor este prevăzut la cota +2^m.50.

Singur digul despre larg va primi o supra-înălțare parțială (mur d'abri).

De-ocamdată se prevede un asemenea zid ridicat până la cota +7 m. numai la începutul digului, spre a apăra platforma.

În decursul construcțiunii, constatările ce se vor face, vor arăta dacă urmăzează să se prelungiască acest zid pe totă lungimea digului și pe întreaga înălțime, sau numai pe o înălțime redusă (5 m).

Pentru a ne da oarecum seamă de importanța mișcării comerciale a viitorului port Constanța, s'a luat ca punct de plecare starea comercială de astăzi a țării, în ceea-ce privesc exportul și importul pe Mare, din porturile actuale ale țării.

După statistice comerciale oficiale, importul pe calea de apă este în cifră rotundă de 300.000 tone pe an, pentru mărfurile de orice categorie.

Din acestea, cam $\frac{1}{3}$ parte sunt mărfuri depuse în magazine și restul de 200.000 tone mărfuri depuse la aer liber. Din această din urmă, cărbunii represintă mai bine de jumătate.

Admițând, că întreaga această cantitate de 300.000 tone, să treacă toate prin singurul port Constanța și făcând abstracțiuni de cărbuni, pentru care dispunem de un cheu deosebit am avea în cifră rotundă 200.000 tone mărfuri de import de manipulat pe an.

Cheurile destinate acestui fel de trafic în basinul vechi, având o lungime de 590 metri, nu am avea de manipulat pe densul de cât 300—400 tone pe metru curent și pe an, pe când un cheu bine înzestrat cu toate aparatele necesare, poate ușor da loc la o manipulație de 600—700 tone pe metru curent și pe an; cheurile în cestiune vor fi dar suficiente pentru un trafic îndoit de acel ce se face astăzi prin Dunăre.

Mai este încă de observat că, în realitate, acest trafic nu se va face numai pe aceste cheuri a basinului vechi, ci se va repartisa în parte și pe cheurile basinului nou.

În privința importului, lucrările de mărire vor fi îndestulătoare încă pentru un viitor destul de depărtat.

Din cantitatea totală de mai sus a mărfurilor de import, cam $\frac{1}{3}$ parte, adică 100.000 tone, sunt mărfuri cari cer a fi depuse în magazine.

Pentru acest scop s'a prevăzut afară de magazinele de întrepas, trei magazine-hangare, de o capacitate totală de 6000 tone (socotindu-se numai cu un singur rând și o tonă pe metru pătrat).

Acastă capacitate ar represinta o înmagazinare sau alternanța de aproape o lună.

În ce privesc exportul României pe cale de apă, cerealele ocup locul cel dintâi, dacă nu cel unic.

În anul 1881, când Hartley a alcătuit proiectul său pentru portul Constanța, exportul total al cerealelor pe la Sulina, nu ajungea încă la cifra de un milion tone. Înainte de a se adânci canalul de la Sulina, adică înainte de 1861, exportățiunea nu întrecea 500.000 tone; în timp de 20 ani dar, exportățiunea se sporise cu 100%.

Hartley admitea că, cu toate înlesnirile de transport ce s'ar prezenta într-o altă direcțiune, adică prin construcțiunea podului peste Dunăre și a portului Constanța, totuși o proporțiune de 50% a exportățiunei totale spre Mare va urma a lua drumul Dunării, afară numai de lună de iarnă.

Cu toate acestea, pentru a ține compăt de sporirea în viitor a producțiunei agricole din

fară, credea că exportățiunea anuală de cereale prin Constanța, odată lucrările de pod și port executate, să echivaleze cu întreaga cantitate exportată atunci pe la Sulina, adică cu tot un milion tone pe an, echivalând de altminterlea și cu exportățiunea de atunci a portului Odesa.

Or, cum exportățiunea prin Odesa s'a îndoit de atunci, asemenea și pentru România totalul exportățiunei de cereale pe cale de apă s'a îndoit, ajungând la cifra de două milioane tone în anii 1888—89.

Admitând și noi, că din totalul exportățiunei pe cale de apă, vechiul drum al Dunării va urina să atragă o proporțiune de 25%, dar că în acelaș timp producțiunea și prin urmare și exportățiunea cerealelor se va spori iarăși cu 100%, am avea, pentru portul Constanța, un export de trei milioane tone pe an în cifră rotundă.

Cheurile destinate după proiectul definitiv pentru traficul cerealelor exclusiv, având o lungime de 1090 metri și cele 3 estacade presintând o lungime acostabilă de 900 m., am dispune de 2000 m. lungime; și putând compta pe o manipulațiune de 2000 tone de cereale pe metru curent și pe an, vom avea puțința de a exporta pe an până la 4 milioane tone cereale.

Instalațiunile proiectate vor putea dar satisface cu prisosință trebuințele exportățiunii de cereale a unui viitor depărtat.

Afară de cereale, ca articole de exportățiune, mai sunt lemne și petrolul, cari pot fi luate în considerație; orî, pentru aceste produse sunt cheuri și locuri anume destinate în basinul nou.

De altminterlea, orî cât ne-am sili cu instalațiunile ce proiectăm acum, să ținem seamă de scopurile ulterioare ale comerțului, tot nu putem da o soluțiune mai bună acestui problem de viitor, de cât lăsând o latitudine cât mai mare pentru mărirea și estinderea ulterioară a portului.

În această ordine de idei, s'a dispus liniile digurilor, ast-fel ca să fie cu puțință, când trebuința va fi, să se prelungească pe de o parte digul despre larg, și pe de alta cheurile și platforma despre mal, în direcțiunile arătate pe plan, și paralel cu malul, rămând tot în aceleași adâncini de apă; cu alte cuvinte, s'a lăsat posibilitatea de a se construi, pe lângă portul acum proiectat, un al doilea port sau o a doua serie de bazine, în condiții identice cu cel de acum.

Executarea proiectului, în întregul său, va necesita o durată de 7 ani de lucru.

După estimațiunile proiectului, lucrările hidraulice proprii zise, al căror început s'a sărbătorit în ziua de 16 Octombrie 1896, sunt de 25 milioane lei; iar instalațiunile și utilagiul de 12 milioane lei, la cari trebuie adăogat încă 5 mil. pentru bazine sau forme de radoub, etc.; ast-fel că costul total al portului va fi de 42 milioane, din cari s'a cheltuit 23.000.000 lei (12 milioane date antreprenorului Itallier, care a lucrat din 1895—1899, iar restul s'a cheltuit pentru lucrările în regie).

În fine ultima modificare adusă planului portului, după părerea D-lor Saligny și Zahariade este:

I. Cheul de la fundul portului (pentru materiale grele) s'a împins mai în Mare cu 50 metri, iar cheul silosurilor cu 150 metri; acesta pentru a se evita stâncile aflate pe fundul Mării în dreptul lor, ceea-ce ar fi ocazionat cheltuieli prea mari.

II. Basinul de petrol s'a scos în afara portului.

III. Cheurile de la țărm s'a dispus paralele digului dinspre larg, pentru ca într-o viitoare dezvoltare a portului să se potă prelungi aceste cheuri în linie dreaptă, ca și digul dinspre larg¹⁾.

3. *Lacul Razelm*. Ideia de a se deschide o comunicație vapoarelor prin lacul Razelm nu este nouă; prin 1850, adică înainte de a fi vorba despre creiarea unei comisii Europene

¹⁾ După P. S. Antonescu-Remus. Portul Constanța p. 5—10; Analele ministerului lucrărilor publice Vol. IV. Fasc. 3 (Ianuarie 1897) p. 128—35 și relațiile capitate de la D-nul Zahariade, inginerul șef al lucrărilor portului, a se vedea planul No 6.

la gurile Dunării, s'au făcut studii de către Compania austriacă Lloyd din Triest, în scopul de a face navigabil Dunavățul, ca apoi prin Razelm vapórele să iasă în Mare pe gura Portița.

Acastă cale ar fi scurtat drumul cu cel puțin 30 mile, comparat cu traja pe care îl fac azi vapórele pe la Sulina¹⁾.

Eu cred, că făcându-se la nordul gurii Portița un dig de maximum 10 kilometri, nu însă alit de costisitor ca cel de la Constanța, toate nisipurile și aluviunile ce vin din gurile Dunării către Sud, s'ar opri în acel dig și cu timpul s'ar ajunge ca prin depuneri succesive, să se umple spatele digului.

Ast-fel că s'ar putea, servindu-ne de aceste apărări, să săpăm imediat la sudul lor un canal cu draga, pentru intrare în lacul Golovița a căruia adâncime este suficientă, ca să potă servi vapórele de Mare. Din lacul Golovița, pe la capul Dolojman, vapórele vor intra în marele lac al Razelmului.

În loc de a se adânci și îndrepta multe cotituri ale Dunavățului, s'ar putea cu aceleași cheltuieli să se unescă între ele cele 3—4 lacuri, dintre Morughiol și Beibugeac, printr'un canal lung de 6 kilometri.

Prin acest canal nu numai că s'ar scurta simțitor drumul pe Dunavăț, dar încă s'ar evita cotul de la Uzlița al Brațului Sf. Gheorghe.

Pe drumul ce propun s'ar reduce traja vapórelor la jumătate; cunoscut este că pe la Sulina vapórele parcurg 160 km. din dreptul gurii Portița până la Ceata Sf. Gheorghe, ori prin lacul Razelm, prin canalul Beibugeac-Morughiol și prin brațul Sf. Gheorghe această distanță e de 81 km.

Apoi vapórele în drumul lor nu deserveșc până la Tulcea nici una din localitățile Dobrogei afară de Sulina, pe când pe țărmul apusan al lacului Razelm se află așezate 14—17 sate din cele mai bogate în pescării, cereale, vite și vinuri.

4. *Sulina* e port maritim la gura cu acelaș nume a Dunării.

Despre el s'a vorbit în detaliu la capitolul «Coinisiunea Europeană Dunărenă».

Constanța rămâne astăzi singurul port maritim al Dobrogei și al întregii țări.

II. Căi fluviale.

Dunărea încinge de două părți Dobrogea pe o lungime de 200 kilometri, de la punctul terminus al frontierei, până la Tulcea.

Cursul navigabil al fluviului este tot de partea Dobrogei, care are ca porturi:

1. *Ostrovul*, ce serveșce ca punct de încărcare a productelor Dobrogei din Sud-Vest; are un debarcader flotant (pontón) pentru vapórele ce fac curse pe Dunăre; în plus un vaporăș local face curse între Ostrov, Silistra și Călărași, unde se lăgă cu calea ferată ce duce la Ciulnița. În timpul înghețului comunicația e întreruptă pe apă.

2. *Cernavoda*. Însemnătatea sa ca port fluvial a descrescut de la construirea podului peste Dunăre, totuși are trei debarcadere-flotante (pontóne), pentru pasageri și cerealele ce se încarcă din regiunea învecinată. Portul e în legătură prin cale ferată cu stația Saligny (a se vedea căile ferate din Dobrogea).

3. *Iltșova* are două debarcadere flotante (pontóne) pentru pasageri și mărfuri (cereale și oi). Aci se încarcă nu numai produsele regiunii centrale ale Dobrogei, ci și ale satelor din județul Ialomița de pe malul Dunării.

4. *Măcin* are două debarcadere flotante (pontóne) și este deșeușul producțiunii din unghiul Nord-Vestic al Dobrogei.

Un vaporăș face curse locale între Brăila și Ghecet, iar de aci la Măcin.

5. *Isaccea* are un debarcader flotant (pontón) la 3 km. în josul Dunării, la Eschi-cale, din cauză că în dreptul orașului se află o insulă, iar cursul navigabil al fluviului trece pe la Nordul ei. Căile de comunicație la debarcader lipsind, foarte puțin serveșce pentru încărcarea producțiunii acestei bogate regiuni a Dobrogei.

1. *Ionesco*. Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja p. 59—62.

6. *Tulcea* are cheu de piatră solid; aci se încarcă produsele regiunii din Nordul Dobrogei. Din nenorocire navigațiunea e periculoasă; delul stâncos numit colnicul Ilorei se prelungește pe sub albia fluviului până la aproape jumătate din lărgimea lui. Stânca este destul de înaltă, așa că apa bătând în ea este silită a se învîrți în loc, formând aci un mare cerc, numit anafor, a căruî putere se exercită până aproape de port.

Trebue, ca vapórele ce circulă pe Dunăre, să aibă un bun cunoscător al locului, pentru a feri vaporul de a nu fi atras în anafor, din care cu mare greutate ese; mai adese-orî este lovit de stâncă.

Din acésă causă portul Tulcea este nesigur, iar cerealele se încarcă mai în susul apeî, unde șlepurile es din acțiunea anaforului.

Afară de debarcaderele din punctele de mai sus arătate, cerealele se mai încarcă în șlepurî acostate la Pârlóia, Dervent, Mârleanu, Rașova, Boazgik, Topal, Dăicni, Ostrovul de jos, Picineaga, Iglîța, în cotul Pisica, la Isaccea, Prislav, Mahmudia și Morughiol.

După încărcare, șlepurile sunt grupate și duse de vapóre spre Sulina.

III. Căi ferate.

Linia Cernavoda-Constanța. Pentru prima óră Sultanul Mahmud al II-lea avu idcia de a însărcina cu studiul văii Carasu, în 1837, o misiune de patru oficerî prusiani, în scopul de a deschide între Dunăre și Mare un canal navigabil.

Din acésă misiune numai căpitanul de stat major Carol Baron de Winke-Olbendorf ne-a lăsat o descriere amănunțită a acesteî văi¹⁾. El a fost de părere că nivelmentul cum și baza de piatră vărósă se opun la deschiderea unui canal între Cernavoda și Constanța.

Proiectul a fost de atunci părăsit și transportul între aceste două puncte se făcu o bună bucată de vreme cu trăsurile, însă din cauza nesiguranței drumului bântuit de hoîi, și acest mijloc a fost părăsit.

De a lungul drumului tóte satele erau părăsite, fiind prădate, așa că din 1845 acésă cale era fórte puțin frecventată. Ea pleca din Constanța, trecea prin Anadolchioi, o apuca apoi către apus pe la cimitirele satelor Caratai, Chiostel, Carasu, Cilibichioi, până la Bogazchioi sau Cernavoda²⁾.

În 1858, o companie engleză obținu de la guvernul otoman concesiunea construirii unei linii de drum de fier între Cernavoda și Constanța și o termină în 1860.

Acésa este linia actuală cumpărată de guvernul român în 1884. Traseul ei cu adăogirile ce i s'au făcut în urmă, este:

Porvind din Constanța (cota 31,52. Stația așezată în stânga), linia urcă până la km. 1 (cota 38,79) panta de + 7^m,27 și avem în acest parcurs: canton la 200 m., pasaj de nivel la 500 m., (este drumul din dreptul spitalului militar la chirstigiî) și un pod boltit de 0,80, la 800 m.

Până la km. 2 linia cobóră la cota 37,06, cu o pantă de 1^m,73 total. Intre H. 6—7 avem: un schimbător de cale la Tîrgul de vite de la Anadolchioi, un pasaj de nivel al șoselei Constanța-Mangalia, un canton și schimbătorul de cale la vii.

La km. 3 avem cota 37,80, decî o pantă generală de + 0,74. Aci se află un canton, iar la H. 7 un podeț.

La km. 3,100 este un pasaj de nivel (drum la Laz-Mahale), 250 m. mai departe, un podeț, lângă care la 100 m. un canal; aci lasă în drépta depositul de gaz «Stéua Română». Mai departe la km. 3,850 este *Halta Medeia* pe drépta; acésă haltă este construită în 1896 pentru linia ferată ce plécă de aci spre Canara, pentru transportul pietrii necesară por-

¹⁾ Das Karassu-Thal zwischen der Donau unterhalb Rassowa, und dem Schwarzen Meere bei Küstendschi, in Monatsberichte über die Verhandlungen der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin, I. Jahrgang, Berlin 1840, p. 179—86.

²⁾ I. Ionesco. op. cit. p. 36—7.

T A B L O U

De călătorii sosiți și plecați în traficul local, direct și militar, pe clase și felul trenurilor; de cătimea mărfurilor de mică uțelă la stațiunile din Dobrogia, pe anul 1899.

a) Călători.

STAȚIUNI	Felul trenurilor	Călători		NUMERUL CALĂTORILOR PLECAȚI ÎN												Total general al călătorilor	VENITURI PROVENITE DIN												Total general al veniturilor	
				Traficul local				Direct				Militar					Trafic local				Direct				Militar					
		Plecați	Sosiți	Clasa				Totalul	Clasa				Totalul	Clasa				Totalul	Clasa				Totalul	Clasa				Totalul		
				I	II	III	Totalul		I	II	III	Totalul		I	II		III		Totalul	I	II	III		Totalul	I	II	III			Totalul
Cernav.-Pod . {	Accel.	26108	24572	47	606	5619	6272	—	—	—	—	10	7	3	20	6292	452	3499	14697	18648	—	—	—	—	45	21	13	79	18727	
	Pers.			128	1543	17669	19340	—	—	—	—	16	68	392	476	19816	1924	5672	31179	38845	—	—	—	—	67	250	1305	1622	40467	
Saligny . . . {	Accel.	3616	2891	8	32	855	895	—	—	—	—	—	—	—	—	895	86	127	1457	1670	—	—	—	—	—	—	—	—	1670	
	Pers.			3	86	2630	2719	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2721	25	280	3745	4050	—	—	—	—	6	1	7	4057	
Cernavoda .	»	—	685	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Mircea-vodă .	»	2654	2816	10	45	2599	2654	—	—	—	—	—	—	—	—	2654	110	163	3721	3994	—	—	—	—	—	—	—	—	3994	
Medgidia . . {	Accel.	31839	31349	81	763	7774	8618	—	—	—	—	—	—	—	—	8618	504	3192	16906	20664	—	—	—	—	—	—	—	—	20664	
	Pers.			144	1426	21613	23183	—	—	—	—	2	11	25	38	23221	852	5297	39293	45442	—	—	—	—	15	9	81	105	45547	
Murfatlar . . {	Accel.	14744	13876	53	267	4404	4724	—	—	—	—	—	—	—	—	4724	260	1170	4922	6352	—	—	—	—	—	—	—	—	6352	
	Pers.			80	617	9288	9985	—	—	—	—	4	16	11	35	10020	579	1573	9807	11959	—	—	—	—	25	43	33	101	12060	
Constanța . . {	Accel.	93576	97553	647	2985	10986	14618	163	330	6	499	35	32	15	78	15195	12946	36461	58668	108075	2724	3989	97	6810	344	204	70	618	115503	
	Pers.			1419	25928	49065	76412	—	—	46	46	88	340	1495	1923	78381	19482	59242	124978	203702	—	—	209	299	825	2391	6433	9049	213650	
Constanța-bai	»	34458	34458	—	19175	15283	34458	—	—	—	—	—	—	—	—	34458	—	4908	3141	8049	—	—	—	—	—	—	—	—	8049	
Constan.-Port {	Accel.	2104	1554	—	—	—	—	607	681	258	1546	—	—	—	—	1546	—	—	—	—	18316	14899	3900	37115	—	—	—	—	37115	
	Pers.			—	—	—	—	103	253	202	558	—	—	—	—	558	—	—	—	—	1576	2872	1807	6255	—	—	—	—	6255	

b) Mărfuri.

STAȚIUNI	Cereale	Oleaginose	Leguminose	Machiate	Carbuni	Petroli	Lemne const.	Lemne foc	Ciment	Pietre	Remășițe	Sare	Fier vag.	Fân	Diferite	Fier rolete	Sticlă	Apă miner.	Unsoare	But. gâle	Embalaj	Vin	Spiri	Mașini agr.	Zahăr	Hârtie	Lână	Tutun	Piei	Peste sărat	Mărf. rolete	C a t i m e				Expediate în			Totalul toneilor
																																Cai	Cornute	Porci	Dif. anim.	Vagone compl.	Colete	Animale	
C.-voda port .	—	—	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	17	—	—	103	6	—	10	—	2	—	—	32	—	1	—	—	—	—	63	—	—	—	52	218	—	270	
Saligny . . .	—	—	—	—	—	—	135	—	—	19	790	—	90	—	—	21	—	—	62	—	1	2	—	—	—	—	23	—	4	2	46	—	1152	30	4350	1025	161	586	1772
C.-voda . . .	2045	—	—	205	—	30	1595	210	—	16700	—	—	35	20	—	13	6	3	3	52	131	38	16	—	—	102	—	2	23	197	7	—	50	—	20840	487	10	21337	
Mircea-voda	40	—	—	—	—	—	873	—	—	2080	—	—	810	—	—	78	—	—	23	—	—	8	—	1	—	10	—	28	—	26	—	—	—	3803	169	—	3972		
Medgidie . .	8705	10	—	20	—	20	70	20	10	9200	10	—	20	10	—	25	—	—	2	73	—	11	9	22	—	87	—	64	—	176	17	757	—	13350	18095	469	581	19143	
Murfatlar . .	3975	—	—	40	—	—	70	—	—	15805	—	—	—	70	—	45	—	—	15	—	1	2	8	22	1	—	20	—	2	1	47	5	—	—	400	19970	164	19	20153
Constanța . .	29210	358	250	125	5085	9279	710	—	—	1860	80	500	90	30	330	666	19	8	78	322	210	13	6	68	30	2	508	7	126	11	1264	8	6	—	750	47934	3248	41	51223
Const. port fr.	12	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	8	—	232	4	—	—	17	—	23	9	—	—	—	—	5	—	45	72	2074	—	—	—	264	2249	—	2513	
Const. port .	5355	—	—	110	39650	405	100	360	—	1578	—	265	1015	10	145	1933	61	92	361	6	119	27	2	111	1	13	10	526	236	123	3245	—	—	—	48985	6866	—	55851	

tului Constanța. Paralel liniei ferate vechi, plăcă tot din halta Medeia o altă linie, care vine în port.

Lângă haltă se află un canton, un pasaj de nivel (drum la Laz-Mahale), și un podeț. Ajunși la km. 4, găsim cota 50^m,20, deci o pantă generală pe km. de + 12^m,40.

La km. 4.100 e un canal, iar ajunși la km. 5 avem cea mai mare cotă din întregul traseu al acestei linii; e de 56.65. Către apus linia începe a cobori în valea Carasu.

Ast-fel dar linia urcă pe distanță de 5 km. cu o pantă +5^m,m pe metru. De la km. 5 începe să coboare, așa că avem la km. 6, o cotă de 54^m,21 după ce mai întâi am trecut la km. 5.720 peste un pasaj de nivel (este drumul la Hasi-Dülük), lângă care e un canton. Panta pe un km. este de -2^m,44.

Linia merge coborând, întâlnim la km. 6.800 un pasaj de nivel (drumul de la Hasi-Dülük la Palaz), mai departe la 120 m. un canal și la km. 7 găsim cota 51^m.95; panta este -2^m,26 pe un kilometru.

Până la km. 8 nu mai întâlnim nici o lucrare de artă; aci găsim cota 48^m.11, deci o pantă de -3^m.84.

La 8½ km. întâlnim un pasaj de nivel (al drumului Hasi-Dülük la Horoslar), lângă care un canton. Cota la km. 9 este 45^m.68; panta e deci -2^m.43.

La jumătate distanța între km. 9 și 10 găsim un canton, lângă care un pasaj de nivel (drumul de la Hasi-Dülük la Horoslar) și un canal.

Între km. 8—9 linia lasă în stânga satul de curînd format pe moșia, proprietatea D-lui General Dr. Georgescu.

La km. 10 avem cota 41^m.97 și deci o pantă de -3^m.71.

Între km. 10 și 11 se află la ½ distanță un canal. Cota la km. 11 este 39^m.83, panta deci -2^m.14.

Pornind mai departe întâlnim la 200 m. un canal, între 500—600 m. un podeț, lângă care un canal, iar la km. 12 un alt podeț și cota 36^m.87; așa dar o pantă de -2^m.96.

Lângă și la 100 m. mai spre răsărit de km. 13 întâlnim un podeț. Cota la km. 13 este 34^m.40; panta -2^m.47.

Dincolo de km. 13, la 200. m. e un pasaj de nivel (drumul Mahometcea-Horoslar), mai departe la 100 m. două podețe, apoi la alte 200 m. un canton și în fine la alte 300 m. un canal.

Cota la km. 14 este 32^m.22, panta între aceste două km. este de -2^m.18.

Spre apus continuând, dăm după 100 m. parcurs de un dublu canal, la altă sută de metri un pasaj (drumul Hasi-Dülük la Hasancea), lângă care un canton, la 200 m. mai departe un pasaj (drum de la Mahometcea la Hasancea), lângă care un podeț și în fine lângă km. 15, un alt podeț.

Între aceste două kilometre linia ferată lasă în dreapta satul Hasancea, iar în stânga vila D-lui Pariano.

La km. 15 în dreptul satului Hasancea găsim cota 28^m.83; panta este dar -3^m.41.

Între km. 15 și 16 avem o mulțime lucrări de artă, ast-fel: lângă km. 15 un podeț, la 100 m. un canal, mai departe 100 m. un pasaj (drumul de la Mahometcea la Nazarcea); apoi la 150 m. două podețe și în fine înșirate la aproape câte 100 m. patru podețe de diferite mărimi, variând între 0^m.65 și 0^m.75 deschidere.

Cota la km. 16 este 27^m.09, panta între aceste două este de -1^m.74.

Între km. 16 și 17 sunt 3 podețe: primul la H. 200, al II-lea la H. 600 și al III-lea lângă km. 17, a cărui cotă este 24^m.34, ast-fel că panta între aceste două este de -2^m.75

De la km. 17 la 18 nu întâlnim de cât pasagiul de nivel de lângă acesta din urmă (drumul de la Mahometcea la Omurcea).

În dreptul km. 18 linia lasă în dreapta satul Omurcea. Cota la km. 18 este 20^m.61; panta este -3^m.73, între aceste două puncte.

Între km. 18 și 20, linia descrie o curbă cu convexitatea către Nord.

Lucrările de artă între km. 18 și 19 sunt: la H. 200 un podeț, la H. 300 două podețe, lângă ele un canton și pasagiul de nivel (drum de la Mahometcea la Omurcea), mai de-

parte la 250 metri un alt pasagiū (drumul de la Mahometrea la Alacap), iar la depărtare de alte 200 m., două podețe distanțate între ele de 100 m., cel din urmă tot la 100 m. de parte de km. 19, a căruī cotă este de 19^{m.26}; panta este -1^{m.35}.

De la km. 19 întâlnim la 100 m. două podețe depărtate de 50 m.; de la cel din urmă și la alte 200 m., alte două podețe depărtate între ele de 50 m. și în fine aproape de km. 20 alte două podețe la aceeași distanță unul de altul ca și cele precedente; de la ultimul podeț până la km. 20 sunt 150 m. Cota km. 20 este 19^{m.18}; panta dar este de -0^{m.08}.

În dreptul km. 20 linia lasă în dreapta satul Murfatlar; gara Murfatlar e pe dreapta și la km. 20.²⁸⁰. Ea este construită în 1860 de compania engleză; clădirea e mică și abia încăpătoare personalului. Servesce pentru mărfuri și călători. Magasiī saū dependințe n'are.

În gara Murfatlar se găsește apă foarte bună de băut și gara Constanța, cum și toți funcționarii C. F. R. locuitori în oraș se alimentează cu apă de la Murfatlar, în care scop apa se aduce cu trenul în nisce vagōne-reservōre de formă cubică.

Direcțiunea generală a liniei între Constanța și Murfatlar este aproape dreaptă și de la Răsărit la Apus.

De la Murfatlar urmând riguros fundul văii Carasu, linia, după ce înconjură pe la Sud satul, se îndreaptă de la S.E. către N.V. pe o lungime de 11 km., de unde, printr'un cot descris în dreptul satului Kiostel, se îndreaptă iarăși către apus.

Din gara Murfatlar urmând traseul liniei, găsim la depărtare de 200 m. trei podețe și un pasagiū de nivel (al șoselei Constanța-Ostrov), apoi aproape de km. 21.²³⁰ un podeț. La km. 21 este cota 17^{m.08}, deci panta între aceste 2 km. este de -2^{m.10}.

De la km. 21, departe la 200 m. e un pasaj, la altă sută un al doilea pasaj, lângă care un podeț și ceva mai la N. un canton (cele două drumuri vin de la Kiuciuk-Murfat și duc la Murfatlar); la 200 m. departe de canton e un podeț și la km. 22 un alt podeț.

Cota la km. 22 este 16^{m.34}, iar panta între aceste două km. de -0^{m.74}.

Dincolo de km. 22 la 300 m., sunt două canale și alături un pasagiū de nivel (al drumului Kiuciuk-Murfat la Alacap).

Cota la km. 23 este 15^{m.16} și panta -1^{m.18}.

Între km. 23 și 24 nici o lucrare de artă. Cota km. 24 este 13^{m.84}, panta -1^{m.32}.

La 200 m. de km. 25 sunt două canale și un pasagiū (drumul Endec-Carachioī la Alacap), iar la 100 m. un canal.

Km. 25 are cota 13^{m.69}; panta -0^{m.15}. La km. 25 linia lasă la 1 km. în dreapta satul Alacap.

Dincolo de km. 25 întâlnim la 200 m. un canal, de la care la 300 m. un pasaj și un canton (drumul Medgidia-Alacap). La 300 m. departe de canton se află un altul.

Cota km. 26 este 12^{m.41}; panta -1^{m.23}.

Între km. 26 și 27 găsim la H. 300 un canton. Cota km. 27 este 11^{m.63}, panta -0^{m.78}.

Nici o lucrare de artă nu se află între km. 27 și 28. Cota acestui din urmă este 11^{m.58}, panta -0^{m.05}.

Între km. 28 și 29 de asemeni. La acesta din urmă se află un pasagiū (drumul Medgidia-Caratai), canton și un pod de 3 m. deschidere. Cota la km. 29 este 11^{m.49}, panta -0^{m.09}.

Între km. 29 și 30, nici o lucrare de artă. Cota la km. 30 este 10^{m.91} panta -0^{m.58}.

Aprópe de km. 31 întâlnim un pasagiū de nivel (drumul de la Endec-Carachioī la Kiostel).

La km. 31 cota este 10^{m.95}, panta între cele două km. este de +0^{m.04}. La acest km., linia după ce lasă în dreapta la 1 km. satul Kiostel descrie un cot și ia direcția de la răsărit către apus.

Departe de 200 m. întâlnim un pod cu două deschideri, dincolo de care la 600 m. un canton și un pasagiū de nivel (drumul de la Endec-Carachioī la Docuzol). Cota la km. 32 este 10^{m.93}, panta de -0^{m.02}. Trebuc arătat că de la km. 30 până la km. 39 totă linia e construită prin balta Carasu, de aceea este dese-orī supusă inundațiunilor și întreruperiī.

Între km. 32 și 33 nu întâlnim altă lucrare, de cât un pod cu două deschideri la 800 m. Cota la km. 33 este 10^m.93, deci linia orizontală.

La 100 m. departe de km. 33 se află un canal; iar la km. 34 un pasagiū de nivel (drumul Endec-Carachioi la Docuziol). Cota la km. 34 este 10^m.99, panta 0+^m.06.

Mai departe la câte 100 m. întâlnim două cantone, iar la km. 35 găsim cota 11^m.06, panta +0^m.07.

La 200 m. se află mai departe un canton No. 18, lângă care un pasaj de nivel (drumul de la Endec-Carachioi la Panaghir), apoi la câte 200 m. două canale. Cota la km. 36 este 10^m.80, panta —0^m.26.

Linia este orizontală între km. 36 și 37, fără nici o lucrare de artă.

De la km. 37, la depărtare de 400 m. întâlnim un canal. Cota la km. 38 este 12^m.50 (este platforma pe care se află instalată gara Medgidia), panta e +1^m.70.

Gara Medgidia e în dreapta liniei la km. 38.350, după ce mai întâi întâlnim un canton și un pasagiū de nivel al șoselei ce vine din orașul Medgidia așezat în stânga liniei.

«După configurația topografică a Dobrogei — zice I. Ionescu¹⁾ — centrele căilor de comunicațiune nu sunt datorite întâmplării. Natura și o mulțime de împrejurări independente de voința omului concură la fixa. Observându-le se vede, că toate ținuturile despre partea Balcanilor vecini Dobrogei, se concentrează către Bazargik, iar acele de la Dunăre au ca centru de comunicație Carasu».

Aceste considerațiuni au călăuzit pe Sayd-Pașa, guvernatorul Vilaietului, ca în urma războiului din Crimeia să înființeze aproape de ruinele satului tătăresc Carasu, orașul de mai târziu Medgidia.

Aci, de pe la începutul vécului al XIX-lea se făceau la localitatea Panaghir, în fie-care an două târguri (primă-vara și toamna).

«Lacul Carasu — zice iarăși cunoscutul agronom în 1850³⁾ — comunică cu Dunărea printr'un canal natural de 20 metri lărgime și de 4 metri adâncime.

«Canalul șerpuesce în frumoasa vale formată de două lanțuri paralele de munți, care pornesc de la Dunăre și țermuresc valea, în fundul căreia se află canalul, având o întindere de o oră de la Dunăre până la Carasu. Când apele Dunării sunt mari trec prin acest canal în lacul Carasu, care se umple cu apă și se întinde până la Bulbular (?).

«Când apele Dunării descresc, ele se scurg din lac în fluviū, până ce li se stabilesc nivelul și atunci adâncimea canalului rămâne 4 metri, îndeajuns pentru a lăsa să treacă mici vapore, care stabilesc o comunicație continuă între Dunăre și Carasu, al doilea centru de schimb (primul, autorul numește Bazargikul), unde se țin de două ori pe an, două din cele mai importante târguri ale Dobrogei».

Era natural ca în 1858, compania engleză să construiască la Medgidia o gară și magazinele de cereale ce se ved și astăzi.

Imi povestea un bătrân Român din Medgidia; el luase parte la construirea drumului de fier, că timp de două ani, cât a durat construcția, totă populația satelor de la Ilârșova până la Rasova a fost chemată a lucra la terasamente, cu familia, cu carul, cu animalele de muncă și cu mâinele chiar. «Nu sciam, zicea el, nici de casă, nici de câmp, ci iarna și vara neconținut am muncit la umplerea cu pământ a bălților, prin care trece acum drumul de fier».

Numai ast-fel se poate explica, cum linia s'a terminat în așa scurtă vreme, ținând socotela că jumătate din traseu s'a făcut prin baltă.

Așa scia Sayd-Pașa să administreze provincia, atât de mult lăudatul Sayd al scrierilor lui I. Ionescu.

Dincolo de gara Medgidia la 150 m. întâlnim un canal, de aci la 300 m., două podețe distanțate între ele de 100 m.; de la cel din urmă podeț până la km. 39 sunt 100 metri. Km. 39 are cota 9^m.88; panta între km. 38 și 39 este de —2^m.62.

¹⁾ Excursion dans la plaine de la Dobroïja, p. 51.

³⁾ Idem p. 38—39.

De la km. 39 spre apus întâlnim: la 150 m. un podeț, la 400 m. două podețe și la 800 m. un pasagiū de nivel (drum de la Medgidia la Panaghir). La km. 40 se află cota 9^m.97, panta este de +0^m.09. Intre km. 39—40 calea ferată e în săpătură pe la pôlele dëlulūi Panaghir-Iuk. De la km. 40 până la Dunăre linia ferată urmăză fundul vâi.

De la km. 40 întâlnim la o sută metri un podeț, la altă sută de metri un alt podeț și în fine la 300 m. al treilea podeț. Km. 41 are cota 11^m.19; panta este +1^m.32.

La mijlocul distanței între km. 41—42 întâlnim trei podețe. Km. 42 are cota 8^m.82, panta între ele este —2^m.37.

La 200 m. departe de km. 42 se află 5 podețe; departe de cel din urmă la 400 m., un canton, lângă care pasagiū de nivel (fără drum). Km. 43 are cota 8^m.64; panta este —0^m.18.

Intre km. 43—44 găsim: la 300 m. un podeț, la 400 m. un al doilea și în fine la 700 m. un al treilea. Intre aceste două kilometre linia face o curbă cu convexitatea spre Nord, forțată fiind de pantele dëlulūi de la Sud. La km. 44 se află cota 8^m.39, panta este dar —0^m.25.

De la km. 44 întâlnim la 400 m. un podeț, la alte 200 m. un al doilea și în fine la alte 300 m. un al treilea podeț. Cota km. 45 este 8^m.35; panta între ele de —0^m.04.

Intre km. 45—46 nu întâlnim de cât la 200 m. un podeț. Cota km. 46 este 8^m.17, iar panta între ele de —0^m.18.

Intre km. 46 și 47 linia e orizontală și fără nici o lucrare de artă.

De la km. 47 traseul liniei ese din baltă și până la km. 48^{1/2} (halta Mircea-Vodă) trece pe terenul ce desparte balta Carasu de V. de cea de Est.

La 100 m. de la km. 47 e un pod și la aceiași depărtare un al doilea pod.

Cota la km. 48 este 8^m.50; panta între aceste două km. este +0^m.33.

La 300 m. de km. 48 e un pasaj de nivel (drum de la Ivrinez la Cilibichioi). *Halta Mircea-Vodă* se află la km. 48^{1/2} pe drepta, ea e construită în 1886 pentru călători și mărfuri; n'are nici o dependență. De la Haltă linia e trasată pe sub malul de Nord, între el și baltă.

Dincolo de Halta Mircea-Vodă la 300 m. se află un canton, lângă care un pasagiū de nivel (fără drum). Ajunși la km. 49 avem cota 8^m.40, iar panta —0^m.10.

Intre km. 49—50 sunt următoarele două podețe: unul la 300 m. de km. 49 și al doilea la 200 m. de km. 50; aci avem cota 8^m.28; panta —0^m.12.

La 800 m. de km. 50 e un canal și pasagiū de nivel (fără drum). Cota la km. 51 este 8^m.36; panta +0^m.08.

Dincolo de km. 51 la 800 m. sunt 3 podețe; km. 52 are cota 8^m.24; panta —0^m.12.

Intre km. 52 și 53 nici o lucrare de artă nu întâlnim. Cota la acest din urmă km. este 7^m.97; panta —0^m.27.

La 450 m. de km. 53 e un canton și un pasagiū de nivel (fără drum), iar la 450 m. de aci un canal.

La km. 54 este cota 7^m.70, cea mai josă a liniei Cernavoda-Constanța.

De la km. 5 cu cota cea mai 'naltă și până la km. 54, linia cobără cu o pantă de aproape 0^m.001 pe metru.

Lângă km. 54, la 100 m. se află un canal, de aci la 250 m., un pasagiū de nivel (fără drum) și alături două canale.

La km. 54.478 linia cea veche Cernavoda-Constanța se racordază cu linia nouă, ce duce la Cernavoda-Pod.

De la racordament până în stația Saligny, aceste două linii merg alăturate, iar din stație se bifurcă; cea la Cernavoda spre drepta, iar cea la pod înainte.

Până la bifurcație sunt două măsurători: una pe drepta este kilometragiul de la Constanța, iar pe stânga kilometragiul de la București.

Vom urma traseul liniei vechi; la km. 55 avem cota 8^m.80; panta între cele două kilometre este +1^m.10.

Intre km. 55 și 56 nici o lucrare de artă; pe acest parcurs linia este orizontală.

La 600 m. dincolo de km. 56 se află în dreapta stația Saligny cu două etaje; ea a fost construită în 1896 cu ocazia deschiderii noiei linii de la «Podul Regele Carol I».

În stație se află un depou de mașini, rezervor pentru apă, o magazie și o placă învârtitoare.

La km. 57 se află un canton, alături e un pasaj de nivel.

Linia între km. 56 și 57 este orizontală.

La 100 m. de la km. 57 se află un pod de 2 m. deschidere. Până la km. 58 linia este orizontală. Lângă km. 58 la 100 m. se află un canton și la o altă sută metri, un pod.

Cota la km. 59 este 9^m.43, panta este + 0^m.63.

La 400 m. de la km. 59 se află un canton, lângă un pasagiu de nivel.

Cota la km. 60 este 9^m.19; panta între km. 59—60 este — 0^m.24.

Între km. 60 și 61 întâlnim la 400 m. un canal; cota la km. 61 este 9^m.85, panta între ele de + 0^m.66.

Între km. 61—62 nici o lucrare de artă nu există; cota la acest din urmă km. este 10^m.33; panta de + 0^m.38.

La 100 m. de la km. 62 întâlnim un canton alături de un pasaj de nivel (drumul la Cernavoda), iar la km. 62.700 în stânga, se află gara Cernavoda.

Linia se continuă până la Dunăre, la km. 63 ce are cota 11^m.71. Asl-fel dar de la km. 54, linia urcă cu o pantă de 0^m.0004 pe metru.

În gara Cernavoda se află o rețea completă de linii de garagiu, precum și mai multe magazine de cereale.

Ramificații. 1. Linia Cernavoda-Pod până la km. 174 și 800 m. Trenul care vine din București, după ce a trecut marea pod «Pod Regele Carol», se oprește la halta Cernavoda-pod, așezată pe stânga și la 50 m. depărtare.

a) *Istoric.* Cestiunea construirii podului de peste Dunăre s'a născut din art. 46 § 2 al Tratatului de la Berlin: „*Linia despărțitoare între Bulgaria și România să se facă de o comisiune europeană de delimitare, care va avea în vedere, că punctul de plecare pe Dunăre să fie ales ast-fel, ca acolo să se poată construi un pod*”.

Din motive tehnice, economice și strategice podul nu se putea construi acolo, unde era fixat prin art. 46 § 2 al Congresului de la Berlin.

În scrisoarea pe care Ministrul nostru de externe, Boerescu, o adresă la 12 Ianuarie 1880, D-lui de Hoyos, Ministrul Austriei în România, se arată inconveniente, ce ar fi prezentat construirea podului la Silistra, din cauza inundațiilor.

Celelalte condiții sunt lesne de înțeles, de aceea se propuse a se face o comunicație între un țărm și cel-lalt al Dunării în prelungirea liniei Cernavoda-Constanța, pe care s'o unescă cu cea de la Fetești-București, construită în 1886.

Guvernul prin legea din Iunie 1882 a obținut în principiu de la Corpurile Leguitoare, odată cu votarea liniei București-Fetești și construirea podului peste Dunăre.

În 1885, construirea podului peste Dunăre și reconstruirea portului Constanța, au fost declarate de utilitate publică și guvernul autorizat a face o emisiune de rentă de 35 mil.

Cu toate licitațiile ținute în 1884 și 1887, diferiți constructori, nefind în condițiunile caietului de sarcine, Ministerul prin jurnalul din 27 Septembrie 1887 a dispozat să se înființeze un serviciu special, care să se ocupe cu studiul și elaborarea proiectelor definitive.

Lucrările au început în toamna anului 1890, iar piatra fundamentală s'a pus la 9 Octombrie acest an ¹⁾.

¹⁾ Documentul pietrăi fundamentale cuprinde:

«NOI CAROL I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

Aducem la știința tuturor cele ce urmează:

Războiul purtat în anii de la 1877 până la 1878, de vitejii României pe câmpiile Bulgariei, înținse hotarele țării noastre peste țărmul drept al Dunării și facut-a Regatul României stăpân la Marea-Negru, întrupându-i Dobroga. De atunci necontenit pironită Ne-a fost gândirea la această provincie, însă marea

b) *Descrierea liniei ferate de la stațiunea Fetești, până la racordarea cu rețeaua linie Cernavoda-Constanța (stațiunea Saligny)* ¹⁾.

Linia Fetești-Cernavoda este construită pentru a lega rețeaua căilor ferate române cu Constanța și deci cu Marea-Negră. Această linie începe din stațiunea Fetești, trece peste Borcea, care este un braț al Dunării, traversează Balta, care este o insulă între Borcea și Dunăre și se racordează cu linia Cernavoda-Constanța, între stațiunile Cernavoda și Mircea-Vodă la Saligny. Lungimea acestei linii este de 27^{km}.3, iar distanța între București și Constanța va fi de 228^{km}.8.

Lucrările principale ale liniei Fetești-Cernavoda sunt:

I. O *Tranșeie* între stațiunea Fetești și malul Borcei, având o lungime de 1.028 m. și o adâncime maximă de 12 metri.

Pământul scos din tăietură s'a transportat la o distanță de 2 km., pentru a forma rambleul de racordare cu podul peste Borcea.

Acest rambleu are o lungime de 710 metri și o înălțime variind între 12 și 16 metri.

Profilul în lung al acestei tranșeii prezintă pante de 1/100, pentru a racorda calca din stațiunea Fetești cu calea pe podul Borcea, între care există o diferență de nivel de 33^m.20; aceiași pantă continuă și pe rambleu.

Platforma liniei din tranșeie are o lățime de 10 metri, în care se cuprind un șanț pavat de fie-care parte a liniei, pentru scurgerea apelor.

S'a dat rambleului o platformă de 8 metri lățime din cauza înălțimii. Cubul săpăturii a fost de 395.000 metri cubici.

Această lucrare s'a executat de întreprinderea *Rottenberg și Comp.*

II. *Podul peste Borcea* are o lungime de 420 metri împărțită în 3 deschideri egale de câte 140 metri fie-care.

Înălțimea liberă de la apele mari, până la suprastructura podului, s'a fixat la 12 m. Pilele sunt de zidărie cu mortar de ciment și s'a fundat la o adâncime de 28 metri sub etiagi (scăderea cea mai mare a apelor fluviului).

Suprastructura metalică e formată dintr'o grindă consolă, având o parte centrală de 140 metri și două console de 50 metri, precum și din două grinzi semiparabolice de 90 metri lungime fie-care.

Dimensiunile și forma suprastructurii sunt identice cu ale podului peste Dunăre.

Podul peste Borcea se racordează cu rambleul de pe malul stâng, printr'un pod de inundație de 150 metri lungime, împărțită în 3 deschideri egale, iar cu rambleul din Baltă se racordează printr'un pod de inundație de 400 metri lungime împărțită în 7 deschideri.

Debitul Borcei se poate evalua la 6000 m. c. în timpul creșterilor de ape extraordi-

Danubiu, Ne-a oprit și Ne oprește sa dam litoralului Marii-Negre și porturilor lui viața și dezvoltarea trebuincioasă pentru prosperitatea economică a țării.

Numai construcțiunea unui pod peste Dunăre înlătură aceste piedici. Corpurile Nostre legiuitoare încalzite de focul nestins al iubirei de țară, au hotărât în anul 1883, clădirea acestui pod și Noi am sancționat în acelaș an patriotica lor hotărâre. Azi inginerii români clădesc podul.

Nu vor trece de cât câți-va ani și săvârșită va fi o grandioasă lucrare, un monument care va transmite urmașilor noștri și generațiunilor viitoare, dovada de puterea de viață, patriotîsmul și hărnicia României actuale. Fie ca această mărêta lucrare să sporască prosperitatea și gloria scumpei Nostre țări, fie ca prin ea sa se strângă legăturile, care unesc Dobroga de patria-muma, fie ca porturile ei să ajungă la o splendoră vrednică de solitudinea ce le poartă țara.

Prețuind așa valoarea podului peste Dunăre la Cernavoda, hotărât-am sa se așeze în prezența Mea, a Principelui Ferdinand, Moștenitorul presumpțiv al Coronei, a Miniștrilor care se află la cârma țării, piatra fundamentală în zidăria care formeză cel d'întăiu picior pe țărmul stâng al Dunării.

Acest Document comemorativ s'a semnat de Noi în două exemplare, care s'au investit cu sigiliul statului. Un exemplar însoțit de monedele curente se va îngropa de Noi în piatra fundamentală în ziua de noua a lunii Octombrie; cel d'al doilea exemplar se va păstra în archiva statului.»

Acest act s'a iscălit de M. S. Regele, A. S. R. Principele, I. P. S. S. Mitropolitul, cei 7 Miniștri, Directorul general al C. F. R., Duca și de inginerul Saligny. (Vezi M. Of. No. 156 din 12 Oct. 1890).

¹⁾ A se vedea planșa No. 5.

nare. Lungimea de 970 metri dă podului peste Borcea și podurilor de inundație este suficientă, pentru scurgerea acestui volum de apă.

Mărimea deschiderii podului de inundație s'a fixat la 50 metri, pentru a se realiza minimum de cost pentru infrastructura podului.

Suprastructura metalică se compune din grinzi independente cu membrurile paralele, având calca la partea superioară.

Înălțimea grinzii e de 6 metri, iar ecarmentul între grinzi de 4 metri.

Podul peste Borcea a fost executat de casele *Gaertner și Creusot*.

La podul de inundație de lângă Borcea fundațiile au fost executate de D. F. K. *Ozinga*, zidăriile de D. *Gratzoski*, iar suprastructura metalică, de societatea *John Cockerill* din Belgia.

III. *Podul de inundație din Baltă*. Brațul Dunării, Borcea, ia naștere în amonte de Călărași și se unesc cu Dunărea între Hârșova și Gura-Ialomiței.

Pe această distanță între Dunăre și Borcea există o insulă numită Balta, care are o lățime de 13 kilometri între Fetesci și Cernavoda.

Malurile Dunării și ale Borcei au o înălțime de 5.50—6 metri d'asupra etiagiului.

În mijlocul Bălții, cota terenului e numai de 2 metri d'asupra etiagiului.

Apele mari de inundație ridicându-se până la cota de 7 metri peste etiagiul Dunării, ele acoperă Balta, până la o adâncime de 1—5 metri și se scurg, nu numai prin albiile Dunării și Borcei, dar și prin mijlocul Bălții, cu o iuțelă mai mică, dar pe o întindere mai mare.

Debitul apelor mari, ce curg prin Baltă, se poate ridica până la 6.000 m.c. pe secundă. Pentru a da scurgere acestui volum de apă, s'a construit în mijlocul Bălții un pod de inundație, având 34 deschideri de 42^m.80, iar în total o lungime de 1455^m.20.

O pilă costă 37.000 lei, sau 860 lei pe metru curent de pod; suprastructura costă 940 lei metru curent. În total acest pod costă 1.800 lei metru curent, calea pe pod nefiind cuprinsă în această sumă.

Înălțimea liberă de la apele mari până la suprastructură e de 2^m.80.

Suprastructura metalică e făcută din grinzi Schwedler, având lungime de 42 metri, înălțimea de 5^m.60, iar distanța între grinzi de 5 metri.

Fundațiile acestui pod au fost executate de D. F. K. *Ozinga*, zidăriile de D. inginer *Dimitrie C. Iarca*, iar suprastructura de Societatea *Cockerill*.

IV. *Podul de inundație de lângă Dunăre*. Este construit pentru a permite scurgerea apelor, ce Dunărea revărsă peste malul stâng la epoca inundațiilor.

Când apele mari ating înălțimea de 7 metri d'asupra etiagiului, debitul Dunării se poate evalua la 14.000 m.c., iar volumul apelor mari ce curg pe sub podul de inundație de lângă Dunăre se poate ridica până la 1.200 m.c.

La determinarea lungimei acestui pod de inundație, s'a ținut cont nu numai de acest deșeu, dar și de condițiunea de a nu avea o înălțime prea mare de rambleu la extremitatea podului.

Un rambleu prea înalt lângă culee, prezintă o mare nesiguranță din cauza terasamentelor, ce continuă a se produce în timp de câțiva ani chiar, după deschiderea liniei și care tind a forma la spatele culeiei un prag, pentru a cărui evitare va trebui a se completa cu balast și a se ridica continuu linia în această parte. Întreținerea unui rambleu înalt este mult mai costisitoare de cât a unui pod.

Ținând cont de aceste considerațiuni, s'a dat podului de inundație de lângă Dunăre o lungime de 912^m.75, împărțită în 15 deschideri de 60^m.85 fiecare.

La podurile de inundație dintre Dunăre și Borcea s'au admis fundațiile pe piloți, pentru motivele următoare:

Terenul Bălții format de depozitele lăsate de apele de inundații, e de o natură variabilă; în general se găsește o argilă nisiposă, ce oferă puțină rezistență, pentru a suporta mari greutăți, fără a se comprima.

Terenul rezistent, pe care s'ar fi putut funda direct, se află la o adâncime de 25 metri sub etiagiul. Spre a se funda la această adâncime, sistemul cel mai sigur și mai

practic, ar fi fost fundațiile cu aer comprimat, ca și la podul peste Dunăre. Înălțimea totală a unei pile ar fi fost de 50 metri, prin urmare dimensiunile și costul ei ar fi motivat deschideri mai mari, ceea-ce ar fi făcut să crească și valoarea supra-structurii.

Dacă ne raportăm la podul peste Dunăre al cărui cost pe metru liniar e de 12.000 lei și al Borcei care e de 10.000 lei, am fi ajuns de sigur, pentru podul de inundație de lângă Dunăre la un cost aproape de 8.000 lei pe metru curent.

La podurile de inundație din Baltă și de lângă Borcea, a căror înălțime e mult mai mică, fundațiunile pneumatice la mari adâncimi, ar fi fost și mai puțin justificate, ele ar fi ocazionat deschideri mari și un cost exagerat față cu natura și scopul lucrării.

Afară de acestea, apele mari curgând în Baltă un timp scurt și numai la epocile rare ale creșterilor mari, iar iuțela apelor fiind mică, nu poate fi nici o temere de aflui-mente, care să potă motiva o adâncime mare de fundație.

Pentru aceste considerațiuni, s'a admis pentru podurile de inundație fundațiile pe piloți.

Piloții bătuți pe totă lungimea lor de 10 și 12 m. comprimă terenul de fundație și suportă greutatea podului, interesând un strat de pământ pe o adâncime egală cu lungimea piloților.

Pentru podul de inundație de lângă Dunăre, deschiderea de 60 m. s'a găsit mai avantajoasă sub punctul de vedere al costului lucrării. O pilă costă în mediu 104.000 lei, ceea-ce dă 1.700 lei pe metru curent de pod. Supra-structura costă 1.500 lei pe metru curent; ast-fel că în total podul de inundație de lângă Dunăre costă 3.200 lei pe metru curent, în care sumă nu intră valoarea traverselor, trotuarelor și șinelor.

Supra-structura metalică se compune din grinzi independente cu membrurile paralele, având calea la partea superioară, spre-a reduce din înălțimea și lățimea pilelor.

Fundațiile podului de inundație lângă Dunăre au fost executate de întreprinderea *F. K. Ozinga*, zidăriile de întreprinderea *Rottenberg & Comp.*, iar supra-structura de societatea *I. Cockerill*.

V. Terasamentele din Baltă. Intre podurile de inundație de la Borcea și din Baltă s'a executat un rambleu de 6.082 metre lungime, iar între podul din Baltă și de lângă Dunăre rambleul executat are o lungime de 4.133 metri.

În traversarea Bălții, platforma rambleului s'a stabilit la 9 m. d'asupra etiagiului Dunării, s'au la 2 m. d'asupra celor mai mari ape de inundații; în această parte înălțimea medie a rambleului d'asupra terenului natural e de 6 metri.

Racordarea rambleului cu podurile de inundație s'a realizat prin rampe de 1/100, ast-fel că înălțimea rambleului lângă culeiele podurilor de inundație este de 11 metri la Borcea, de 8 m. la podul din Baltă și de 24 metri la podul de inundație de lângă Dunăre.

Lățimea platformei este de:

6 metri pentru	6—10	înălțime de rambleu.
7 » »	10—15	» » »
8 » »	15—24	» » »

S'a dat taluzelor o înclinare de 1—1½.

În timpul creșterilor extra-ordinare a apelor Dunării, apele de inundație având în Baltă o adâncime de 1.50—5 metri, pentru a apăra rambleul contra valurilor cauzate de apele mari, s'a executat pe ambele părți ale rambleului, un pereu de zidărie de piatră cu var hidraulic, până la înălțimea de un metru d'asupra apelor mari. Acest pereu continuă sub terenul natural pe o adâncime de 1—1.50 m. în planul taluzului rambleului.

Terasamentele și apărările între Borcea și podul din Baltă au fost executate de întreprinderea *Rottenberg și Comp.*, iar terasamentele și apărările între podul din Baltă și între podul de lângă Dunăre, au fost executate de *Societatea Română de Construcții*.

VI. Podul peste Dunăre are o lungime de 750 metri, prezentând 5 deschideri, din care una centrală de 190 metri și câte două deschideri laterale de 140 metri fie-care.

Pentru a permite trecerea liberă pe sub pod a vaselor celor mai mari, ce circulă

Fig. 97. — Podul «Regele Carol I».

pe Dunăre, s'a dat supra-structurii o înălțime liberă de 30 metri, de la nivelul apelor mari, sau 35 metri de la suprafața apelor mijlocii.

Pilele sunt de zidărie cu mortar de ciment. Fundațiile executate cu aer comprimat, s'a stabilit la o adâncime de 28^m.50 sub etiagi.

Supra-structura e formată din două grinzi console de 240 m. lungime, având o parte centrală de 140 m. și două console de 50 metri, precum și din 3 grinzi semi-parabolice de 90 metri lungime fiecare.

Înălțimea grinzilor console e de:

32 metri la montanți în dreptul pilor.

17 « « mijlocul grinzii.

9 « « extremit. consolelor.

Înălțimea grinzilor semi-parabolice e de:

13 metri la mijlocul grinzilor.

9 « « extremitățile lor.

Distanța între grinzi variază între 6.50 și 9 metri.

Calea e la partea inferioară a supra-structurii.

Supra-structura grinzilor console s'a

montat mai întâi pe un pod de serviciu la o înălțime de câțiva metri d'asupra apelor mari, apoi s'a ridicat cu prese hidraulice treptat cu înaintarea zidăriei pilelor.

Fundațiile, zidăriile și supra-structura podului peste Dunăre s'a executat de *Compania Fives-Lille*.

VII. *Terasamente*. Între podul Dunării și racordarea cu linia Cernavoda-Constanța, sunt dezvoltate pe o lungime de 7 km.

Lucrarea consistă în 5 tranșee, a căror înălțime maximă variază între 9 și 18 m.

Pământul scos din aceste tranșee s'a transportat și depus la ramblarea părților joase dintre aceste tranșee.

Două pante de 0^m.010 și 0^m.085 pe metru, permit racordarea căii de pe podul Dunării cu calea liniei Cernavoda-Constanța, între care există o diferență de nivel de 34^m.30.

Aceste terasamente sunt executate de *Societatea Veneta*.

VIII. *Stațiuni*. Linia Fetești-Cernavoda este cu o singură cale și are pe dânsa următoarele stațiuni:

a) *Halta Borcea*, situată în Baltă la 7^{km}.6 de stațiunea Fetești.

b) *Halta Dunărea*, construită tot în Baltă la o distanță de 6^{km}.6 de halta Borcea

c) *Halta Cernavoda-Pod* construită la distanță de 50 metri de capătul țermului drept al podului, e la 4.500 m. departe de Halta «Dunărea».

d) *Stațiunea Saligny* la racordarea cu linia Cernavoda-Constanța. E departe de precedentă la 6 km.

Clădirile sunt executate de *Societatea română de Construcții* ¹⁾.

¹⁾ Extragem acest articol din darea de seama a d-lui inginer S. Gheorghiu, publicat în «Buletinul societății Politehnice» anul XI, No. 1, 1895.

Lucrările acestei linii s'au terminat la 14 Septembrie 1895 ¹⁾.

De la București până la Halta Cernavoda-Pod sunt 166^{km}.200; cota la Halta este de 61^m.60. Construcția se află pe un platoș, de pe care se desfășoară privirea frumoasă panoramică a orașului Cernavoda.

Pe distanță de 1 km., linia e în săpătură și la adâncime de 12^m.15, în acest parcurs sunt trei podețe.

La km. 167, linia coboară la cota 49^m.93. Lângă, și la 120 m. de km. 167, după ce linia iese din defileu, întâlnim un pod cu pasagiū inferior de 3 m. deschidere; lângă el și la 180 m., un podeț, iar la 100 m. mai departe, un altul; de aci, la 500 m., un pasagiū cu 3 bolți de câte 4^m.50 fie-care; iar la km. 168 linia coboară la cota 36^m.32.

Continuându-și drumul, linia trece peste 5 podețe între km. 168 și 169 și coboară la cota 29^m.46.

Dincoace de km. 169 și la 200 m., se află un podeț, iar de aci, la 250 m., cantonul 91 (numărătoarea cantónelor ca și kilometragiul se socotesc din gara București); ajunsă la km. 170, linia coboară la cota 27^m.19.

Lângă, și la 100 m. de km. 170 se află un pasagiū inferior de 4^m.50 deschidere și mai departe la 400 m., un pod.

Linia merge coborând, iar la km. 171 găsim cota 21^m.73. De la km. 171 înainte, întâlnim la 700 m. un podeț, lângă el, la 100 m., un pasagiū și cantonul 92.

Kilometru 172 are cota 19^m.55. Lângă și la 200 m. de el se află stația *Saligny*. De aci încolo, linia nouă merge paralel cu cea veche și pe lângă ea încă 2.100 metri și se racordează la km. 174 al noiei linii.

Așa dar lungimea acestei ramificațiunii (de la Pod până la racordare) este de 8^{km}.300.

2. *Linia Canara*. Din Halta *Medea* se bifurcă linia către Canara; ea servește numai pentru transportul pietrii necesare portului. N'are nici un canton și foarte puține podețe. Lungimea ei este de 15 km.

3. *Linia accesului nou din Port*. Pornesc tot din Halta *Medea*, merge paralel cu linia principală pe 2 km. distanță, taie apoi șoseaua Constanța-Mangalia, la Halta *Viilor* și coboară în Port.

Este provizorie, căci terminându-se tunelul de acces, linia portului va trece prin el.

¹⁾ Inaugurarea liniei și Podului s'a făcut în ziua de 14 Septembrie 1895, în prezența M. S. Regelui și persónelor coprinse în documentul următor:

NOI CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

În anul mântuirii 1890 am pus piatra fundamentală a podului, menit să împreuneze cele două maluri ale Dunării între Fetești și Cernavoda.

După cinci ani de muncă statornică, Dumnezeu hărăzind Țării, linisce și îndestulare, astăzi în a 14-a zi a lunii Septembrie din anul mântuirii 1895 și al 30-lea al Domniei-Mele, mulțumită răvnei și măiestriei inginerilor Români, am trecut pe deasupra valurilor celor două brațe ale Dunării mărețe și am batut cel din urmă cui, cari au încheiat și sfârșit aceste falcice lucrări, față fiind M. S. Regina, Altețele Lor Regale, Principele și Principesa României, Iubilul Meu frate, Principele Leopold de Hohenzollern, nepotul Meu, A. S. Principele Ereditar de Hohenzollern, A. S. Principele Ereditar de Meiningen și A. S. Regala, Principesa Ereditară de Saxa-Meiningen, Înaltul Cler, Miniștrii Mei, Președinții și Membrii Biurourilor Corpurilor Legiuitoare, trimișii Puterilor streine acreditați pe lângă Mine, fruntașii Oștirii Mele, Înalții Demnitari ai Statului și Corpul tehnic.

De astăzi înainte nimic nu mai desparte România din stânga Dunării de Dobrogea, pe care prin victoia ostașilor Noștri din resboiul de la 1877 am împreunat-o din nou cu Patria-Mamă. Ast-fel vom putea da acestei provincii și Porturilor ei de pe țărmul Marii toată îngrijirea Noastră, spre a lor dezvoltare și propășire.

Mândri, împreună cu Țara întrégă, ca am ridicat un nou monument, care face fala Némului Românesc și care va fi pururea îndemn puternic pentru urmașii Noștri, spre a purcede tot mai departe pe calea muncii, a civilizației și a maririi, Am semnat acest document de vecinică amintire.

Am chibzuit dar, ca după sfințirea Podului, făcula de I. P. S. S. Arhiepiscopul și Mitropolitul Primat, un exemplar să fie așezat în zidăria de pe malul drept al Dunării, împreună cu copia documentului ce am pus în zidăria piciorului de pe țărmul stâng, iar cel d'al doilea să se pastreze în arhivele Statului.

Lungimea actuală a acestei ramuri este de 6 km.

4. *Linia Târgului de vite de la Anadolchioi.* De la km. 1.500 se bifurcă ramura care duce la Anadolchioi. Are numai câte-va podețe și 3—4 pasaje de nivel, din care mai important este acel al șoselei Constanța-Tulcea. Lungimea ei este de 5 km.

5. *Linia la Magazinele de Cereale.* Tot de la bifurcația precedentei pornesc la magasiile de cereale din Constanța (Obor) o ramură de linie, care se bifurcă la rându-i în mai multe alte ramificații, pentru a deservi depozitele.

Acastă linie scurtă taie, ca și cea de la Anadolchioi, șoseaua Constanța-Mangalia.

6. Paralel cu linia principală și pe distanță de 1500 m., din dreptul cantonului No. 1, merge linia *la băi* de la Cantonul No. 2 (pasagiul șoselei Constanța-Mangalia); acesta din urmă se îndreaptă la stânga și după ce taie șoseaua Constanța-Mangalia din nou, precum și linia cea nouă de acces în port, la Halta viilor, merge paralel cu șoseaua dintre vii și se opresce în dreptul parcului pentru coborît la băile de Mare.

Acastă linie lungă numai de 3 km servește în timpul verii pentru transportul pasagerilor la băile de Mare.

Pe ea sunt două debarcadere de scânduri (la berărie și la parc).

7. În sens invers cu linia băilor, este *linia veche de acces în port.*

De la cantonul No. 1 și paralel liniei principale, pornesc către port o ramificație, care după puțin părăsind linia principală, taie șoseaua Constanța-Mangalia în dreptul unui Canton, nu departe de care se află pe dreapta un debarcader de scânduri.

Linia apoi coborând intră într-o tăetură, din care după 150 m., esind, întâlnim nu mult mai departe și pe stânga Halta Thetis (pentru imbarcarea călătorilor numai pentru băi).

După acesta trece pe un pod de fier, de desubtul căruia e pasagiul la Atelierul C. I., lasă în stânga Halta Tomis și se sfârșește la Halta Ovidiu (ambele aceste halte au aceeași destinație ca și Thetis).

Un schimbător de cale la pod servește pentru a conduce la o altă linie ce coboră în port, de ore-ce diferența de nivel între stația Constanța și Port fiind de 31 metri, trenurile nu se pot coborî de cât pe o linie în zig-zag.

În Port e o rețea foarte complicată de ramificațiuni de linii, care cu refacerea noului port ele se vor schimba complectamente.

Căi ferate în proiecție. Necesitatea foarte mult simțită de a se construi o linie ferată, care să lege orașul Tulcea, încă nu e satisfăcută, cu toate rapoartele ce s'au făcut de Prefectura județului Tulcea. Acastă linie ar fi de mare importanță economică și strategică.

Studii în acest sens s'au făcut, la care am fost chemat să-mi dau avizul asupra traseului și considerațiunilor militare și am însoțit comisiunea însărcinată în 1898 cu studiile preliminare.

Calea ferată proiectată va porni din Tulcea de la bariera Babadagului; printr'un tunel va trece în valea Derindere și atinge satul Cataloi. Aci se va construi o gară de bifurcație pentru un braț de linie, care urcând valea Teliței pe la Irecăței, apoi pe valea «lungă», de unde va trece în valea «adâncă», pentru a duce la Isaccea.

Linia principală va urma către Sud valea Teliței, pe la Enichioi și Congaz, va trece pe la Coda bălții, pe țărmul sudic al lacului Babadag, prin spatele Spitalului Comunal.

De aci urcând valea Visternei, va coborî prin valea Celinchioi la Ceamurli-de-jos, continuând către sud prin Sariurt, Duimgi, Peletia, Tașaul, unde tăind valca râului Casâncea, se va îndrepta la Caramurat. Aci va fi o gară de bifurcație, de unde un braț va merge la Constanța, iar altul la Medgidia.

Mai e proiectat a se construi o linie ferată de la Constanța sau Medgidia, pe la Techirghiol-Copadin-Mangalia.

IV. Căi naturale.

Starea drumurilor din Dobrogea sub Turci, o găsim foarte bine descrisă de distinsul agronom român Ion Ionescu ¹⁾:

«Căile de comunicație acum existente în Dobrogea (1850) nu merită această numire, căci locuitorii acestei țări le-au trasat de a parcurge mai curând distanțele între diferitele localități, de cât pentru înlesnirea transportului produselor la târguri.

Nici o lucrare de acest fel n'a fost făcută până acum; de asemenea nici mijlocele de transport nu sunt în armonie cu drumurile. Căruțe (harabale) fără cea mai mică bucată de fier și, care nu costă de cât 60 – 80 piastri una, circulă pe pământul Dobrogei trasând ast-fel în parcursul lor un drum.

Starea acestor comunicațiuni atârână de la căldură, humiditate și de toți agenții atmosferici. Când pământul e îmuiat cu apă, drumul devine impracticabil și cultivatorul așteaptă timpul frumos, căldura și vântul, care usucă pământul și face calea practicabilă. Această stare de lucruri e păgubitoare intereselor economice».

Ne putem face o idee aprópe exactă, de starea drumurilor pe atunci, dacă vom socoti timpul ce se întrebuința de a parcurge distanțele de la un oraș la altul; ast-fel:

Drumul de la Carasul (Medgidia) la Babadag se făcea în 16 ore.

»	»	»	»	»	»	Constanța	»	»	8	»
»	»	»	»	»	»	Mangalia	»	»	12	»
»	»	»	»	»	»	Tulcea	»	»	22	»
»	»	»	»	»	»	Isaccea	»	»	24	»
»	»	»	»	»	»	Măcin	»	»	24	»
»	»	»	»	»	»	Hârșova	»	»	16	»
»	»	»	»	»	»	Cernavoda	»	»	4	»
»	»	»	»	»	»	Rașova	»	»	6	»
»	»	»	»	»	»	Ostrov	»	»	16	»
»	»	»	Tulcea	»	»	Babadag	»	»	6	»
»	»	»	Babadag	»	»	Isaccea	»	»	8	»
»	»	»	»	»	»	Măcin	»	»	12	»
»	»	»	»	»	»	Hârșova	»	»	22	»
»	»	»	Constanța	»	»	Măcin	»	»	30	»
»	»	»	»	»	»	Hârșova	»	»	28	»
»	»	»	»	»	»	Cernavoda	»	»	11	»
»	»	»	»	»	»	Rașova	»	»	14	»
»	»	»	»	»	»	Ostrov	»	»	22	»
»	»	»	Mangalia	»	»	Hârșova	»	»	24	»
»	»	»	»	»	»	Cernavoda	»	»	13	»
»	»	»	»	»	»	Rașova	»	»	15	»
»	»	»	»	»	»	Ostrov	»	»	24	»
»	»	»	Ostrov	»	»	Rașova	»	»	12	»
»	»	»	Rașova	»	»	Hârșova	»	»	12	»
»	»	»	Hârșova	»	»	Măcin	»	»	12	»
»	»	»	Măcin	»	»	Azacălău	»	»	6	»
»	»	»	Azacălău	»	»	Isaccea	»	»	12	»
»	»	»	Isaccea	»	»	Tulcea	»	»	6	»

De alt-fel drumurile naturale erau așa de numeroase, că eșind dintr'un oraș sau sat, stătea călătorului înainte un mănuchiș de drumuri și nu scia pe care din ele să apuce în direcția dorită; ele erau trasate după capriciul locuitorilor.

¹⁾ Excursion agricole dans la Dobrodja p. 49 62.

Și totuși natura a înzestrat acest petic de pământ cu tot materialul, de care omul are nevoie la construcțiunea drumurilor.

«În multe părți drumul este făcut de natură; nu se cer de cât lucrările necesare de nivelare al stâncilor ce au eșit la suprafața pământului.»

«Pe marginea Dunării ca și pe țărmul Mării-Negre, materialul pentru construcțiunea drumurilor e foarte abundant în stâncile sistemului siluric și cambrian, care compun natura minerală a solului. În interiorul țării, între stâncile terenului de tranziție, se găsesc roce plutonice. Granituri la Cocos, micașist și gneis la Pazarli, syenit la Chiorceșme. În general aproape peste tot stânci, care au ca elemente chimice carbonatul de calce, aparținând la toate epocile formațiunii pământului și care în toate punctele Dobrogiei se poate întrebuința la construcțiunea podurilor, atât varul cât și piatra cioplită.

«Apoi relieful terenului, direcția delurilor și văilor indică drumul ce trebuie să urmeze o cale de comunicație în Dobrogia; constructorul nu e nevoit a face săpături sau umpluturi mari».

La începutul ocupării Dobrogiei de către Români, nu exista de cât numai un început de sosele către Canara (începând din Constanța), un crâmpel de la Tariverde spre Sariurt, de la Babadag la Tulcea și în fine de la Tulcea la Isaccea. Dar acestea erau executate în mod primitiv, neîmpietruite suficient și fără nici o lucrare de artă pe ele. Singurul pod existent în totă provincia era acel de la Coda lacului Babadag, numit podul de pământ «Toprac-Chiopru», construit în 1869. Mai erau ore-care începuturi de șosele pornind din orașele mari, cum: Măcin, Hârșova, Medgidia, etc., dar numai pe câțiva kilometri lungime. La Medgidia, gara era unită cu orașul prin șoseaua ce se vede și astăzi, care trece peste podul «Said-Pașa», construit de acest guvernator peste balta Carasu.

Alte lucrări sau comunicațiuni lipseau.

Imediat după venirea Românilor s'au complectat cele două mari șosele naționale de la Constanța la Tulcea și de aci la Măcin și Ghecet.

După 1882, punându-se în aplicare legea drumurilor în Dobrogia, s'a lucrat cu stăruință șoselele în toate direcțiunile și la sfârșitul anului 1900 se găsesc: două căi naționale: Constanța-Babadag-Tulcea și Tulcea-Ghecet, un număr de 41 șosele vicinale și 9 șosele comunale.

1. Șoseaua Națională Constanța-Babadag-Tulcea.

Lungimea între Tulcea și Constanța este de 125 km. Este completă ¹⁾.

Pornind din Constanța, șoseaua este pe bariera de lângă Casarmele Cavaleriei, trece prin satul Anadolchioi (km. 119, numărătorea este de la Tulcea) și peste pasagiul de nivel al liniei ferate a tirgului de vite; lasă în dreapta lacul Süt-ghiol și satul Palaz (km. 115, la care duce o șosea comună care se bifurcă la acest kilometru) și puțin mai la Nord de pasagiul de nivel al liniei ferate (km. 112), ce duce la carierele de la Canara, ajunge la satul Canara (km. 110).

După ce străbate satul, lasă la stânga (km. 109) șoseaua vicinală Caranurată-Hârșova; în dreapta, carierele de piatră și la km. 106 satul Cogeați pe dreapta. La km. 106 vine a da pe dreapta șoseaua vicinală Cogeați-Gargalik-Caranasuf-Casapchioi-Sariurt.

De la km. 106 urcă puțin delul Caramuratului, iar la km. 99 e traversată de șoseaua vicinală Cicrăcci (sat care rămâne la dreapta) la Caramurat. După ce lasă în dreapta lacul Tașaul (km. 96), trece peste un pod de piatră riul Casâmcea (km. 93) și urcând ușor delul, lasă în stânga satele Palaz (km. 90) și Cavargic (km. 86).

Coborând delul Cogeațului, șoseaua trece pe un pod de piatră riul Duimgi (km. 76), alături de care taie șoseaua vicinală de la Duimgi la Tariverde.

În dreptul km. 75 rămâne la dreapta satul Duimgi, iar la stânga satul Tariverde.

Apoi urcă delul Haidan (km. 68) și coboară în valea riușorului Sariurt, pe care îl trece pe un pod de piatră (km. 65). Aci se unesc în dreapta cu șoseaua ce am văzut că vine de la Cogeați-Gargalik-Sariurt. Satul Sariurt rămâne puțin la dreapta.

¹⁾ Pentru caile de comunicație a se vedea Harta No. 3.

Urcând din nou delul (km. 60), șoseaua coboară (km. 56) în valea râului Poturu, pe care îl trece pe un pod de piatră, unde lasă la stânga satul Hamamgi; de aci urcând delul, coboară apoi în valea râului Slava-rusescă, pe care îl trece pe un pod de piatră (km. 51), unde se încrucișează cu șoseaua vicinală Babadag-Jurilofca-Casâmcea.

De aci începe a urca delul Babadagului, lasă în stânga satul Caugagi și apoi printr'un lung defileu cotit, ajunge pe culme (km. 40), de unde coboară printre deluri 'nalte, acoperite cu păduri și cu pozițiuni pitoresci, în orașul Babadag (km. 35), după ce la km. 38 se unesce cu șoseaua vicinală ce vine de la satul Slava-rusescă, iar la km. 37 trece peste pârîul Babadag pe un pod de piatră.

Ieșind din Babadag, șoseaua trece peste un pod de piatră riușorul Babadag la km. 34 și ajunge la Coda bălții (vărsarea Taiței în lacul Babadag), pe care o trece la km. 31. Imediat lângă podul numit Toprak-Kiopru, pornesce către stânga șoseaua din valea Taiței spre a duce la Măcin.

Șoseaua națională continuând către Nord, paralel râului Telița (pe dreapta) și movilei Deniz-Tepe, la km. 26 pornesce către dreapta șoseaua vicinală Zebil-Sarichioi-Agighiol-Tulcea și la km. 23 trece pe un pod pârîiașul ce vine de la Hagilar. De departe se poate cunoște acest punct, de ore-ce aci șoseaua e în umplutură, țermurită pe ambele laturi de o aleie de sălcii. La dreapta rămâne satul Congaz și la km. 19 trece prin satul Enichioi, iar mai departe, la km. 14, șoseaua trece pe un pod de piatră peste râul Telița și lasă în stânga satul Cataloi.

La km. 13 începe șoseaua ce duce la stânga către Cataloi, Nalbant și Alibichioi, unde se unesce cu șoseaua din valea Taiței.

De la km. 13 șoseaua începe a urca delul Taușan-Bair până la km. 8, de unde coboară prin mai multe cotituri pantele repezi ale acestui del către Tulcea, în care intră pe bariera Babadagului.

Acastă șosea lungă de 125 km. e întreținută în perfectă stare; e accesibilă în toate timpurile și are a urca numai două deluri mari: acel al Babadagului și acel al Tulcei.

În tot lungul ei sunt 10 poduri solide, având picioarele de piatră, unele cu tablierul de lemn, iar altele boltite.

2. *Șoseaua națională Tulcea-Isaccea-Mărin-Gheret.* Acastă șosea are o lungime de 89.333 m.

Pornesce din Tulcea, de la bariera numită a Isacei, taie delul Tulcei, trecând pe lângă tabăra Regimentului 33 și la km. 7 ajunge la satul Cășla, pe care îl traversează. Urcă apoi delul Somova, având în stânga munții pietroși și păduroși, iar pe dreapta Dunărea, până la satul Somova (km. 12); de aci coboară delul Comorei, până în valea Adâncă, la km. 18 în direcție către S.V.

Din valea Adâncă șoseaua se continuă pe la pôlele nordice ale delului acoperit cu vii, Sarica, și la km. 19 și 20 vin a cădea perpendicular pe ea, în stânga, două mici șosele vicinale, care o lăgă cu șoseaua Nicolitel-Telița.

În dreptul km. 24 lasă la dreapta Mănăstirea Saonul, iar la km. 26 trece pe un pod de lemn peste riușorul Nicolitel, lângă care se începe pe stânga șoseaua vicinală spre Nicolitel și Meidanchioi.

De aci începe a urca delul și coboară la km. 30 în valea Capaclia, pe care o trece peste un pod de lemn și urcând delul Acic-Tepe intră în Isaccea la km. 34.

Din Isaccea eșind prin mahalaua tătarăscă, se îndreaptă către Vest pe marginea mlaștinelor până la Rakel (km. 47), după ce a lăsat în stânga la km. 43 Mănăstirea Tikilescă.

De la Isaccea până la Rakel șoseaua urcă în pantă ușoară prin pozițiuni uimitor de frumoase; în stânga se înalță munți păduroși, iar în dreapta privirea se pierde până peste Dunăre la mari depărtări.

Între Rakel și Luncavița șoseaua coboară în valea Luncaviței (km. 50), pe care o trece pe un pod de lemn.

După ce iese din sat, tot pe lângă baltă, șoseaua se îndreaptă către N.V. până la satul Garvan (km. 61), după ce a trecut la km. 59 prin Văcăreni.

La Garvan pornesc înainte șoseaua vicinală spre Azacilău, iar șoseaua națională printr'un colț, în formă de unghi drept, schimbă brusc direcția către S., lasă în dreapta mlaștinile și balta Jijila, iar la satul Jijila (km. 65) trece riul cu acelaș nume pe un pod de lemn și urcând delul Pricopanului ajunge la Măcin (km. 70).

Din Măcin șoseaua este în umplutură pe malul drept al Dunării și în direcția E.-V. până la Ghecet (km. 89.333).

Acastă șosea nu are lucrări însemnate de artă, de cât câte-va poduri, din care mai însemnat este cel de la Luncavița.

Nu are de urcat deluri mari de cât cel de la Somova. Este întreținută în perfectă stare, de aceea este accesibilă în toate anotimpurile.

1. *Șoseaua vicinală Tulcea-Dunăveț-Agighiol.* Acastă importantă șosea lungă de 74 km. va fi destinată a lega între ele punctele: Tulcea, Malcoci, Beș-Tepe, Mahmudia, Morughiol, Dunăvețul-de-sus și de-jos, Sarinasuf, Caraebil, Sarighiol și Agighiol.

Din întregul ei nu e complet terminat, de cât 11.040 metri, de la Tulcea spre Malcoci și 4500 m. între Agighiol și Sarighiol.

Ea pornesc din Tulcea pe la Bariera Mahmudia, și la 1½ km. se desface către dreapta șoseaua vicinală ce duce direct la Agighiol. Până la satul Malcoci (km. 9), e trasată pe marginea mlaștinilor Zaghen; de aci se mai continuă încă 2 km. către Beș-tepe și rămâne a se executa în viitor.

Pe de altă parte de la Agighiol s'a făcut șoseaua până la Sarighiol.

În tot parcursul ei, această șosea are 13 poduri până acum. Lucrarea s'a început în anul 1883. Partea terminată costă 51.961 lei.

2. *Șoseaua vicinală Tulcea-Agighiol-Sarichioi-Zebil-Calea Națională km. 26.* Lungimea ei va fi de 39^{km}.280, dar nu e complet terminată, între Agighiol și Sabangia (pe distanță de 6 km.), și între Sarichioi și Zebil (4680 metri).

Se bifurcă de la km. 1½ al șoselei Tulcea-Dunăveț, apucă către S.E., urcă delul Imalac (km. 12) și coboră în vale la satul Agighiol (km. 16). De aci se îndreaptă către S. pe țărmul lacului Agighiol și la km. 18 se întrerupe pentru a începe la km. 24, după ce în partea întreruptă trece prin Sabangia (km. 22).

De la km. 24 merge prin satul Sarichioi (km. 26), de unde traseul se întrerupe iarăși către Zebil, până la km. 29^m.320.

Trece apoi prin Zebil (km. 32) și se termină în șoseaua Națională Babadag-Tulcea la km. 26, după un parcurs de km. 39.280, din care numai km. 28.600 e terminată.

De la satul Sarichioi această șosea se unesc cu cea care duce la Enișala.

Este întreținută în bună stare. Pante mari nu urcă. Are 3 cantone și 20 poduri. Lucrarea s'a început în anul 1889 și costă până acum 1.844 lei.

3. *Șoseaua vicinală Sarichioi-Enișala.* Se bifurcă din precedentă la satul Sarichioi, se îndreaptă către Sud pe lângă țărmul lacului Razelm. De la km. 3 intră în mlaștinile dintre Razelm și lacul Babadag, de aceea e în umplutură taluzată cu pietre. La km. 6 trece peste canalul de scurgere al lacului Babadag pe un pod solid de lemn și ajunge la Enișala, după un parcurs de 7.786 metri, din care aproape jumătate prin terenuri mlăștinose și supuse inundației.

Acastă cale este o lucrare de artă, care aduce multe laude serviciului tehnic al județului Tulcea. Este bine întreținută și accesibilă în toate anotimpurile. S'a început în 1897. E terminată și are 4 poduri.

La Enișala se unesc cu șoseaua Babadag-Jurilofca-Casimcea.

4. *Șoseaua vicinală care pleacă de la km. 27 al șoselei Naționale Tulcea-Isaccea și duce prin Nicolitel-Meidanchioi-Alibichioi-Babadag.*

E una din cele mai frumoase căi prin peisagele ce înfățișază ochiului mai la fie-care pas, trecând prin păduri bătrâne și sălbatece.

Lungimea acestei șosele va fi de km. 44.960, dar pe distanța Meidanchioi-Alibichioi nu e construită pe lungime de km. 7.380, așa că e redusă numai la km. 37.580.

De la km. 27 al șoselei naționale Tulcea-Isaccea, pornesc către Sud, prin bogata

vale a Nicolîţelului, şoseaua vicinală, care până la sat pe o distanţă de 3 km. străbate o câmpie mănăsă şi, aproape de sat, acoperită cu vii. La Nicolîţel se încrucişază cu şoseaua ce apucă la dreapta către Mănăstirea Cocos şi puţin mai la del, în răspântia satului, cu cea care o ia la stânga, pentru ca pe delul Sarica să ducă către Teliţa.

În Nicolîţel, după ce trece pe lângă 5 fântâni cu apă cristalină şi bogată, şoseaua urcă delul descriind un arc de cerc cu două coturi destul de pronunţate, pentru a evita pantele mari.

Dacă la cel din urmă cot, călătorul obosit, căutând către dreapta, ar vedea printre copacii bătrâni o scară ce coboră puţin la fântâna Cerbului, cu apă limpede ce şerpuesce spre vale ca un fir argintiu abia întrezărit printre muşchi.

Scara de la fântâna Cerbului e la km. 6, de unde şoseaua mai urcând cât-va delul începe a coborî în valea Morilor, după 3 km. de drum.

De aci se deschide frumoasa vale a Meidanchioiului, între două pârii ce se unesc în sat, care e aşezat la km. 15.

De la Meidanchioi către Sud şoseaua lipseşte, dar de sigur va fi trasată pe valea râşorului Ac-cadan (km. 22), prin satul cu acest nume, până în şoseaua de la Alibichioi (km. 25).

Aci se încrucişază cu şoseaua vicinală Cataloi-Cerna-Măcin.

După ce lasă satul la stânga, şoseaua apucă către S.E., pe ţermul stâng al râului Taiţa, pe care îl însoţeşte până la vărsare.

La km. 25 rămâne în dreapta frumosul del Consul de formă conică, ce se vede din depărtare; apoi puţin mai la vale (km. 27) micul sat Cineli, ce stă adăpostit la pôlele delului.

Până la Başchioi (km. 31) şoseaua urmăzeşte riguros ţermul stâng al Taiţei, iar de aci pe un pod boltit de piatră trece pe ţermul drept şi la km. 34 traversează satul Armutlia.

La km. 38, după ce lasă în dreapta satul Camber, părăseşte ţermul drept, pentru a trece pe un pod de piatră pe ţermul stâng al Taiţei la Satu-Noi (km. 41) şi în fine dă în şoseaua naţională Babadag-Tulcea la km. 30 al acesteia, după un parcurs de km. 44.960.

La Başchioi se încrucişază cu şoseaua Nalbant-Başchioi-Ciucurova.

Şoseaua este foarte bine întreţinută.

Pante mari afară de cea de la Nicolîţel nu suie. Este arare-orî expusă inundaţiunilor Taiţei, care nici nu-i cauzează mari stricăciuni, de aceea este accesibilă în tot timpul anului. Şoseaua a fost începută în 1884, are 3 cantone, 32 poduri şi 3 puţuri. Costă 36.560 lei.

5. *Şoseaua Nicolîţel-Teliţa-Cilic-Frecăţei-Cataloi* Lungimea ei va fi de km. 21.150, din care numai km. 8.439, este terminată, rămânând a se completa încă km. 12.711.

Pornesce din satul Nicolîţel direct către răsărit şi după ce trece riul Nicolîţel pe un pod boltit de piatră, urcă pe costa delului Sarica traversând o regiune bogată în vinuri. La km. 5 coboră spre stânga o şosea de legătură cu calea naţională Tulcea-Isaccea, în care dă aproape la km. 21. Lungimea acestei şosele de legătură este un kilometru.

La km. 6 duce către dreapta o mică şosea la cesmeaua Ulucelor; lungimea ei este de un kilometru.

Puţin mai departe coboră către stânga în calea naţională Tulcea-Isaccea o şosea de legătură în valea Adâncă la km. 19; lungimea ei este de un kilometru.

Încă de la km. 5 şoseaua vicinală descrie un arc de cerc cu convexitatea către Nord şi după ce urcă delul Teliţei, coboră la satul Teliţa, unde se termină. De aci va lua în lung valea Teliţei pe la Mănăstirea Cilicul, pe la Poşta, Frecăţei până la Cataloi. E bine întreţinută. Panta de la Teliţa e accesibilă.

Lucrarea începută în 1886. Pe şosea sunt 4 poduri.

6. *Şoseaua de la Nicolîţel la Mănăstirea Cocos*. Trece prin viile de la Gurgăia şi Bădila, pe la pôlele delurilor, conduce la Mănăstirea Cocos.

În tot parcursul ei de km. 16.449 trece prin poziţiuni frumoase acoperite cu vii şi prin păduri de tei. E complet terminată şi bine întreţinută. Pante însemnate n'are.

A fost începută în 1886 şi terminată în 1896. Costă 18.280 lei.

Are 2 cantone şi 17 poduri şi podeţe.

7. *Șoseaua vicinală Garvan-Azaci*. Această cale e de o mare însemnătate economică, fiind că printr'însa se stabilește comunicația județului Tulcea cu Galați, pe timpul înghețului Dunării. când vapóarele încetéză a mai circula.

Lungimea ei va fi de 14 km. din care s'a lucrat numai 6½ km. cum și un pod plutitor peste balta Lățimea și care a costat 1093 lei. Are 8 poduri.

Ea pornesce din Garvan pe délul Bugécului, până la balta Lățimea, pe care o trece pe podul plutitor în grindul Lățimea și de aci se va continua pe acest grind, până la satul Azaci în fața Galaților. E neterminată la mijloc pe 7½ km. distanță.

Taluzile de și sunt căptușite cu piatră, totuși șoseaua va fi supusă inundațiilor și stricăciunii, cea ce necesită o neconținută întreținere. S'a început în 1892 și costă până acum 5.596 lei.

8. *Șoseaua vicinală Cataloi-Nalbant-Cerna-Măcin*. Importantă prin lungimea ei (km. 65.3-9), cât și prin comunicațiunea ce stabilește între Dunăre și centrul Dobrogei Nordice, Babadag, căci de la Alibichioi putem da pe valea Taiței către S.E. pe șoseaua ce merge direct la podul Toprac-Kiopru.

Incepe din șoseaua națională Babadag-Tulcea, la km. 13 și merge la Cataloi (km. 2); aci trecând peste un pod de piatră, riul Telița, urcă délul Nalbantului, pentru a cobori apoi în valea pârului Telița la satul Nalbant (km. 13).

Aci se află un pod de piatră cu 2 deschideri, construit în 1895 și a costat 35.480 lei.

Din acest sat pornesce către sud șoseaua către Bașchioi și Ciucurova.

De la Nalbant, șoseaua spre Cerna, ia direcția vestică și după ce suie délul Alibichioi, coboră în valea Taiței la satul Alibichioi (km. 19). Puțin mai departe se încrucișază cu șoseaua ce pornesce către sud prin valea inferioară a Taiței spre Babadag.

Din Alibichioi, șoseaua merge 6 km. pe valea Taiței, trecând pe la dreapta minunatului masiv Consul și ajunge la Ortachioi (km. 25).

După ce trece Taița în sat pe un pod de piatră, calea părăsesce riul, o ia în direcție către apus și după ce la km. 31 descrie un arc de cerc, lăsând în stânga Jaila, urcă délul Ak-punar și coboră în vale la satul Ak-punar (km. 35).

De la Ak-punar urcă délul Amzalăi și apoi coboră în valea Cernei, la satul cu acest nume (km. 41). Trece riul Cerna pe un pod de piatră construit în 1893 și care a costat 21.408 lei; apoi merge pe la póele délului Priopcea, după ce lasă în stânga satele noi înființate Piatra Roșie (km. 43) și Iacob Deal (km. 47), trece la «Podul pe piatră» riușorui Greci (km. 53), având în dreapta Movila Răioasă.

De aci către N. prin câmpia Slatina și, după ce lasă în stânga movila și satul Carcaliu (km. 56), trece pe lângă balta Carcaliu (km. 56), și intră în orașul Măcin la km. 65.

Are pe dânsa 13 cantóne, 29 poduri și podețe și 8 puțuri, urcă patru pante mari; totuși fiind bine întreținută este accesibilă în tot timpul anului.

Din punctul de vedere economic stă în al doilea rând, după șoseaua națională Babadag-Tulcea. Lucrarea s'a început în anul 1885 și s'a terminat în 1898. Costă 120.846 lei.

9. *Șoseaua vicinală Nalbant-Bașchioi-Ciucurova*. Stabilește comunicațiuni transversale, între văile Teliței, Taiței și Slavei. Are lungime de 24 km., din care sunt lucrate numai 10^{km} 291, iar spre sud de satul Bașchioi rămâne a se complecta pe 13^{km} 709 până la Ciucurova.

Pornesce din satul Nalbant, unde este în legătură cu șoseaua Cataloi-Cerna, urcă délul Bașchioiului și coboră în valea Taiței la satul Bașchioi (km. 6) Aci, după ce se încrucișază cu șoseaua din valea inferioară a Taiței, se continuă către S.V., pentru a urca délul Jidini. Numai până pe cósă délului e lucrată, restul are numai terasamentele făcute, gata a se împietrui. Lucrarea începută în 1895. Pe șosea sunt 4 poduri.

De la Ciucurova, șoseaua se va continua pe valea Slavei, apoi peste culmea Ghiolgik-Bair, pentru a se uni cu șoseaua Hârșova-Topolog din Jud. Constanța (Vezi No. 26).

10. *O altă șosea importantă este aceea din valea riului Slava*, care va stabili legătura între Dunăre și km. 51 al căii naționale Babadag-Constanța. S'a început a se lucra la această șosea în 1883. Are până acum 3 poduri.

Lungimea ei va fi de 59^{km.300}. Nu s'a lucrat până acum de cât o porțiune de 7.270 metri, de la Cârjelari la satul Ai-Orman și de aci până la riul Ai-Ormanul, în punctul numit Melfa, iar restul de 52^{km.030} nu are de cât în unele puncte terasamentele făcute.

Ea va porni de la km. 51 al căii naționale Babadag-Constanța, la punctul de încrucișare al acestei căi cu șoseaua Babadag-Jurilofca-Casâmcea și la podul peste riul Slava rusescă.

Apoi urcând valea riului, va trece prin: Caugagi, Slava-rusă, Slava-cerchezescă, Ciucurova, și, peste culmea muntosă de la Atmagea, va coborî în valea Picineaga la Cârjelari, va trece prin Ai-Orman ducând la Picineaga pe malul Dunării. Va avea atingere la Slava-rusescă cu șoseaua Babadag-Slava și la Ciucurova cu șoseaua Nalbant-Ciucurova.

11. *Șoseaua vicinală Babadag-Slava-rusescă.* Eșind din Babadag, după un drum de 2 km. spre sud, întâlnim la km. 38 un pod numit «Duva», de la care începe spre dreapta și urcă pe culmea delului Carada șoseaua șerpuită, care duce la satul Slava-rusescă în valea cu acelaș nume. Lungimea ei este de 8 km. și n'are de cât o importanță locală. Lucrarea a fost începută în 1898 și terminată în 1900. Patru poduri sunt pe această cale.

Satul Slava-rusescă e locuit numai de Lipoveni; aci se află și mănăstirea de călugărițe lipovence; e spațioasă, frumoasă și bine întreținută.

Departa la 4 km. în sus pe cursul riului printre păduri se zărește mănăstirea de călugări «Uspenia», sediul Archiepiscopatului lipovenesc din Dobrovia. Archiepiscopul Irinarch de acum depinde de Mitropolitul de la I'ântâna-Albă (Bucovina). Mănăstirea are o pozițiune admirabil de frumoasă, înconjurată de păduri și de două părți de riul Slava-rusă, care trece prin fața și pe o lature a bisericei. În față sunt casele foarte curate ce servesc de locuință Archiepiscopului și călugărilor.

Biserica e bogat ornamentată și bine întreținută. La intrare se află un aparat de care sunt legate sîrmele, pentru tras clopotele, așezate în clopotniță la înălțime de 15 m, Sunt 12 clopote de diferite mărimi, ale căror sunete combinate între ele dau o armonie religioasă.

Biserica este foarte bogată și se întreține din daruri trimise de Lipoveni. nu numai din Dobrovia, dar și din Rusia.

A fost atacată de tâlhari în noaptea de 25 Iulie 1897, și cu această tristă ocazie au fost omorîți doi călugări lipoveni popoviți, iar biserica prădată.

Are peste 60 călugări lipoveni.

12. *Șoseaua vicinală Babadag-Jurilofca-Casâmcea.* Din Babadag pornesc către răsărit pe la pîele delurilor acoperite cu vii și arbori fructiferi, șoseaua, care lăsând în dreapta satul Visterna (km. 4), ajunge la km. 8 în satul Enişala, unde se împreună cu șoseaua Sariclioi-Enişala, care vine de la Nord.

De aci, pe lângă pîele delului Gras, pe care se află ruinele cetății Eraclea, se îndreaptă către S.E. spre Caramanchioi, unde ajunge la km. 20 și, înconjurând delul Caramanchioi, trece prin Jurilofca (km. 26).

Printr'un cot în unghiul drept pornesc către apus, trece prin satele Paşa-Câşla (km. 29), Canli-Bugeac (km. 34) și Ciamurli-de-jos (km. 39).

Urcând apoi pe stînga riul Slava, taie calea națională Babadag-Constanța la podul acesteia peste riul Slava (km. 51).

Din valea Slavei urcă delul și coboră în valea riului Poturu, la satul Ciamurli-de-sus (km. 50), apoi peste delul Solugean în valea riului Beidaut, în satul Beidaut (km. 56).

La Caimurli-de-sus lasă în dreapta șoseaua ce urcă valea riului Poturu, la Eschi-Baba.

Din Beidaut, urcând delul Sarighiol, descrie un cot pentru a evi'a pantele mari, trece prin satul Sarighiol (km. 64), unde lasă în stînga șoseaua ce merge la Toxof, și în fine urcând delul Luci-Tepe-Bair, coboră în valea riului Casâmcea la satul Casâmcea, după un parcurs de 74^{km.565}.

Șoseaua s'a început în 1883 și a fost complet terminată în 1898; se află în foarte bună stare și accesibilă în tot cursul anului; pante mari nu urcă; lucrări de artă sunt 11 cantone, 49 poduri și podețe și 2 puțuri. A costat 107.597 lei.

13. *Șoseaua Ceamurli-de-sus la Eschi-Baba.* Prin valea râului Poturu merge de la Ceamurli-de-sus o șosea vicinală la Eschi-Baba; lungimea ei este de 3 km. complet terminată. De la Ceamurli se va continua în jos pe valea Poturului, după ce va tăia șoseaua Jurilofca-Casâmcea, până la satul Hamangii (km. 57 al șoselei naționale Babadag-Tulcea) și apoi în sus pe valea Beidautului până la satul Poturu. Partea în proiecție e lungă de 14 km., așa că lungimea totală a acestei șosele va fi de 17 kilometri.

Până acum are un pod.

14. *Șoseaua vicinală Sarighiol-Torof-Chireșlic-Pazarlia.* Din șoseaua Jurilofca-Casâmcea, pornesc către sud din satul Sarighiol o șosea neterminată complet. Ea va trece prin Râmnic-de-sus (km. 6), prin Râmnic-de-jos (km. 9), va lăsa în dreapta satul Culeli (în dreptul km. 12).

Până la acest punct șoseaua e numai în proiecție, iar către Sud e terminată până dincolo de Toxof (pe 6^{km.}350 distanță, șosea făcută în 1899). Va trece apoi prin Chireșlic (în valea Casâmcei), de unde urcând delul se va îndrepta către Pazarlia.

Lungimea acestei șosele de la Sarighiol va fi de 18.050 m. Până acum n'are pe dînsa de cât un pod.

15. *Șoseaua vicinală Duimgi-Tariverde-Cogealac-Casâmcea.* De la km. 30 al șoselei Cogeali-Sariurt pornesc prin valea Duimgi, o șosea vicinală, care trece prin satul Duimgi (km. 3), iar la km. 6 încrucișează cu șoseaua națională Constanța-Tulcea (la km. 76 al acesteia) și la km. 6+700 intră în satul Tariverde.

Între Tariverde și Cogealac, șoseaua dintre aceste două sate continuă către apus pe cea care va duce către Casâmcea. Până la Cogealac, șoseaua este complet terminată pe 10^{km.}600 și are pe ea două poduri între Tariverde și Cogealac.

Lucrarea s'a început în 1891. Către apus de Cogealac, șoseaua e numai în stare de proiecție, va urca delul Râmnic, va încrucișa cu șoseaua Sarighiol-Toxof-Chireșlic-Pazarlia, va coborî valea Râmnic la Culelia, de unde urcând delul Iuci-Tepe-Bair, va coborî la Kiuciuk-chioi în valea Casâmcei, pe care o va urca pe la Caciamac până la satul Casâmcea, unde se va uni cu șoseaua ce duce către Sarighiol-Beidaut-Ciamurli-de-sus-Jurilofca.

Lungimea totală a acestei șosele va fi de 45 + 600, din care s'a executat numai 10^{km.}+600 și rămâne a se executa pe o distanță de 35 kilometri.

16. *Șoseaua Sariurt-Caranasuf-Traian-Cogeali.* De la km. 13 + 500 al șoselei naționale Constanța-Tulcea, pornesc către răsărit o șosea vicinală ce trece prin satele: Cogeali (km. 1), Caracium (km. 5+500), printre lacul Tașaul și Mare, lasă în dreapta la km. 11 capul Midia, iar în stînga satul Șahman, cotesce către Nord între km. 11—12; la km. 12 + 170, trece peste un pod mixt construit în 1891, continuă pe lângă țărmul răsăritean al lacului Gargalik, prin satele Gargalicul-mic (km. 15) și Gargalicul-mare (km. 18), lasă între km. 25—26 satele Traian pe dreapta și Peletlia pe stînga, trece limita județelor la km. 28 + 500, apoi pe un pod, pârîul Duimgi (km. 30), dincolo de care începe șoseaua Duimgi-Casâmcea.

Apoi mai la Nord prin satul Caranasuf (km. 36), iar la Casapchioi se frînge aproape în unghi drept (km. 43 + 500) pentru a apuca pe valea Sariurt și la satul Sariurt, dă în șoseaua națională Constanța-Tulcea, la km. 88.

Lungimea acestei șosele este de 47^{km.} + 746, din care 18^{km.} + 746 în județul Tulcea, care a terminat-o complet între 1890—98 și a costat pe județ 31.033 lei, avînd 8 poduri și un canton. Iar în județul Constanța șoseaua e terminată numai pe 6^{km.} + 200 între Caracium și lacul Gargalik. Rămîne a se executa de acest județ pe distanța de 22^{km.} + 800.

17. *Șoseaua Canara-Hârșova.* Pornesc de la km. 12 + 500 al șoselei naționale Constanța-Tulcea și kilometragiul ei se socotesce de la Constanța, așa că zero, corespunde cu 12^{km.} + 500. Chiar la bifurcație are un apeduct construit în 1897; urcând delul Caramuratului și mai înainte d'a ajunge la satul Caramurat (km. 25 + 500), unde se unesc cu șoseaua de la Cicrâcci, are pe dînsa 5 apeducte dalate, construite în 1897 pentru scurgerea apelor din ploii.

Intre Caramurat și Carol I, (km. 32 + 500) șoseaua urcă și cobără delul Carol I, pe care parcurs are 3 apeducte dalate, pentru scurgerea apelor de ploî, construite în 1897.

Spre N.V. de Carol I, șoseaua urcă delul Dorobanțul la satul Dorobanțul (km. 37 + 800), după care cobără la Saragea (km. 48 + 300), trece pe la pôlele delului Alah-Bair, și coborând în valea Satschioi, trece riul la km. 52 + 378 pe un pod boltit lung de 15 metri, construit în 1899. Aci se află și satul Satschioi.

Intre Satschioi și Erkesek (km. 59 + 200) șoseaua trece la km. 55 + 168 un afluent al văii Satschioi, peste un podeț dalat construit în 1901 și valea Erkesek (km. 55 + 500), pe un pod de 24^m.50 lungime construit în 1901. La Erkesek vine șoseaua de la Medgidia.

Dincolo de acest sat, șoseaua trece un podeț (km. 62 + 100), construit în 1901 pentru apele de ploî și coborând în valea Tichilesci, trece pe un pod cu 3 deschideri pâriul Tichilesci, podul are 24 m. lungime și a fost construit în 1897. La km. 82 + 500 se ramifică șoseaua care merge pe la Saraï-Topolog-Ciucurova.

În fine la km. 69 + 210 și 77 + 800, șoseaua are un apeduct dalat (pentru apele de ploî) și un podeț boltit, pentru un pâriu ce nasce din scurgerea apelor. Ambele au fost construite în 1897. La km. 84 intră în Hârșova.

Lungimea acestei șosele este de 71^{km}. + 915, din cari mai trebuiesc șoselui 6^{km}. + 300 (între km. 40—46 + 500).

Are pe dinsa 16 poduri și podețe, 5 cantone (km. 17 + 500, 25 + 000, 67 + 234, 77 + 800 și 81 + 000) și 4 puțuri.

Cobără și urcă 11 pante și rampe între 0.45 și 0.03 pe metru. Pe ambele laturi sunt plantați pomi, parte dintr'înșii au fost distruși.

Este o șosea de foarte mare importanță economică și strategică.

18. *Șoseaua Constanța-Ostrov*. Pornesc de la bariera Mangaliei (orașul Constanța) și traversând sudul Dobrogei de la Dunăre la Mare, devine prin acesta de o excepțională însemnătate economică. De la Constanța se dirige aproape în linie dreaptă către Hasancea (km. 13), Omurcea (km. 16) și Murfatlar (km. 19), tăiată de mai multe ori de calea ferată.

Intre km. 19 și 20, șoseaua este tăiată pentru cea din urmă oră, căci se îndreaptă spre S.V. și pe lungime de 21 kilometri are 14 apeducte dalate, ce servesc scurgerii apelor de ploî; ele au fost construite între 1896 și 1899.

Spre S. de Murfatlar, șoseaua este numai în proiecție și se va îndrepta prin Bûlbûl-mare (km. 27 + 500), Bûlbûl-mic (km. 31 + 500), Copadin (km. 38, în stânga șoselei), va strebate tot platoul Nalciac și delul puțin ridicat Omer-Beï-Bair, iar la km. 53 + 500 se va uni cu șoseaua Cavaclar-Cazîl-Murat-Kioseler.

După ce va tăia valea Borungea la confluența ei cu Urluia (km. 59—60) se va îndrepta către Enişemlia (km. 67).

Intre Enişemlia și Dobromirul-din-vale (km. 76), șoseaua e terminată și trece prin Tekechioi (km. 71 + 300), peste valea Tekechioi pe un podeț boltit de 8 m. lungime, construit în 1897.

De la Dobromirul-din-vale, șoseaua în proiecție acum, va trece prin Parachioi (km. 84), Ghiuvegea (km. 85 + 500); aci se va uni cu șoseaua Medgidia-Mulciova-Ghiuvegea.

Intre Ghiuvegea și Lipnița (km. 93 + 500) șoseaua este executată și trece la km. 86 + 800, valea Chiuciuc-Ceșme peste un pod boltit de 2 m. lung și 6 m. lat. construit în 1902, iar la Móra-Pașii peste un pod de 78, construit în 1897.

Intre Lipnița și Canlia (km. 101 + 500), șoseaua nu este executată. De la Canlia, apucă printre lacul Gârlița și Dunăre, trece gârla Dervent peste un pod de piatră, ce are 32 m. lung. și 8 m. lărgime, construit în 1900, la km. 106 + 200; iar la km. 108 + 446 se află un apeduct dalat construit în 1897 și la km. 109 + 500, un podeț boltit de 7^m.50/8^m.00, construit în 1897. Satul Bugeac se află la km. 110, iar între el și Ostrov sunt 6 apeducte dalate pentru scurgerea apelor din ploî și au fost construite în 1897.

Lungimea acestei șosele va fi de 114^{km}. + 486, din care s'a construit numai 48^{km}. + 469, rămânând a se construi 66^{km}. + 017, între km. 18 + 639 — km. 66, km. 75 + 725 — 86 + 487, km. 93 + 149 — 101 + 343.

Ea are pante și rampe între 0^m.07 — 0^m.04 pe metru. Pe alocuri, șoseaua este plantată. Pe dînsa sunt: 26 poduri și podețe, 4 cantóne, km. 3, 8, 16 și 105 și 3 puțuri.

Părțile executate sunt în bună stare de întreținere. Între km. 106 — 109, șoseaua este în umplutură (între 0.50 — 8 m. înălțime), iar taluzele căptușite cu piatră.

19. *Șoseaua Constanța-Mangalia*. De mare importanță este și șoseaua ce urmăzează aproape riguros malul Mării și lîgă Constanța cu viitorul port dobrogian, Mangalia. Acésta șosea are ca punct de bifurcație bariera Mangalia (Constanța) și după ce se desface de precedentă, trece peste linia drumului de fier, pentru a se uni cu șoseaua de la viile orașului.

După puțin, șoseaua apucă pe lîngă vii, și din dreptul tăieturii de acces în port la km. 3, se bifurcă: una către dreapta (este șoseaua Constanța-Cavaclar) și cea de la stînga pe la marginea viilor.

Acésta din urmă se continuă spre Laz-Mahale (km. 9). Pe tot parcursul de la Constanța până dincolo de Laz-Mahale se află pe șosea 5 podețe boltite, construite între 1897—1900, pentru scurgerea apelor din ploî, iar la km. 11, un podeț de lemn.

La Agigea (km. 11 + 500) se bifurcă la stînga șoseaua Agigea-Techirghiol-Gheringik.

Maî către Sud, șoseaua Mangaliei trece pe lîngă frumoasă construcție a Sanatoriului de la Techirghiol (km. 13 + 500) și se continuă pe fășia de dune ce desparte lacul de Mare (14—18), pe lîngă stabilimentul de băi «Movilă», unde se află și satul nou înființat «Carmen-Silva», până la satul Tuzla (km. 21 + 500).

În dreptul km. 27 — 28, șoseaua lasă în stînga cele două sate de curând formate, anume Mangea-Punar (ambele cu aceiași numire), iar la km. 31 + 500, trece valea Tatlageac pe un podeț boltit de 3.50 8.00 construit în 1897, și chiar aci traversază satul Buiuk-Tatlageac.

La km. 39 lasă în stînga satul Cumarova și la km. 40 + 300 se află un podeț boltit, pentru scurgerea apelor din ploî, construit în 1900.

Șoseaua intră în orașul Mangalia pe lîngă Cazarma Infanteriei, lîngă care taie șanțul ce înconjură în vechime acest oraș.

Lungimea acestei șosele complet impietruită este de 44 km. + 200. Este plantată în tot lungul ei, iar la Tuzla și Tatlageac se află câte o pepinieră.

Ca lucrări de artă are 8 podețe, 5 cantóne (km. 7 + 700, 11 + 500, 22,31 + 500 și 40 + 500) și trei puțuri. Pante mari, nu sunt. E bine întreținută și accesibilă pe orîce anotimp.

20. *Șoseaua Agigea-Techirghiol-Gheringik*. Pornesce de la km. 11 + 500 al șoselei Constanța-Mangalia și numărătórea se înceie de aci, așa că zero corespunde cu km. 11 + 500. Se îndreptă pe la satul Techirghiol (km. 15 + 500), lasă puțin la dreapta satul Urluchioi (km. 20 + 700), iar la km. 23 + 700 lasă pe stînga satul Ceatmalar, în dreptul căruia se află pe dreapta satul Carlichioi. Face apoi un cot la km. 30 și străbate Perveli la km. 31 + 500, după care se unesce la Gheringik (km. 36 + 500) cu șoseaua Mangalia-Topraisari, la km. 12 + 200 al acesteia.

Lungimea acestei șosele va fi de 12 km. + 500, din care nu s'a făcut până acum de cât 3 km. + 797 între Agigea și Techirghiol. N'are pe ea nici o lucrare de artă și nici plantații.

21. *Șoseaua Cernavoda-Rașova-Cuzgun*. Merge pe lîngă Dunăre până la punctul numit «Móra lui Mamic», iar de aci pe țórmul răsăritén al lacului Baci, până la Cuzgun.

Șoseaua pornesce din Cernavoda, trece la km. 1 + 500 pe sub linia drumului de fier iar la km. 6 înconjură virful Cernavoda, dincolo de care se află un apeduct dalat pentru scurgerea apelor din ploî, construit în 1896. La km. 7 + 135 trece pe un podeț boltit de 2.20/12.58, construit în 1896 pentru scurgerea apelor din ploî, iar la 200 m. maî departe se află încă un apeduct dalat, făcut în 1896; la alte 400 m. un alt apeduct și la km. 8 + 900 un altul; ambele sunt construite în 1896.

La km. 9 intră în satul Cochirleni, în care se află două apeducte dalate, construite în 1896; iar la km. 10 + 382 trece lacul Cochirleni peste un podeț mixt de 2.20 5.00 construit în 1896 (nu e tocmaî în stare bună).

În tot parcursul kilometrului 11, se află un pod de lemn și două apeducte, iar la km. 12+517 un alt apeduct.

La km. 19 intră în satul Rașova; iar la Móra-Mamic trece peste balta Baciș pe un pod de lemn de 7.00/3.00, construit în 1896. Numai până la Rașova șoseaua este terminată. De la km. 21 se bifurcă șoseaua ce merge la Mârleanu.

Șoseaua va trece apoi prin Vlahchioi (km. 26), unde se află un podeț mixt de 2.20/4.00, în rea stare. Mai înainte d'a ajunge la Aliman (km. 29), trece balta Limpezișul pe un podeț mixt de 4.00/4.00 construit în 1895.

De la Aliman, șoseaua se va îndrepta pe la Baccuișu (km. 34) și de aci la Cuzgun (km. 38), unde va da în șoseaua Medgidia-Mulciova-Ghiuvcega, la km. 40 al acesteia.

Lungimea șoselei va fi de 38 km.+200, din care s'a executat numai 18 km.+825, de la Cernavoda până la Rașova. Are 3 pante cuprinse între 0.05—0.07 pe metru.

În mare parte este construită în rambleu cu taluzele căptușite în dreptul lacului Cochirleni. Este plantată cu salcâmi și sălcii. Are pe densa 16 poduri și podețe, cum și un canton la km. 9, construit în 1899. Partea executată este bine întreținută.

22. *Șoseaua Cernavoda-Seimeni*, construită pe malul Dunării între aceste două puncte; pornesc din Cernavoda și la 500^m se află un podeț de lemn de 3.70/8.00; trece peste gârla lacului Purcărești la km. 3+237 pe un pod mixt de 11.00/4.20 construit în 1893 și la km. 4 intră în Seimenii mici. La km. 5 trece peste gârla de scurgere a lacului Domnăscă pe un pod de lemn de 11.00/4.50 construit în 1897, iar la km. 5+824 peste valea Bursuc pe un podeț boltit de 2.50/18.50 construit în 1896. Se termină la Seimenii-Mari.

Lungimea ei este de 6 km.+962, din care s'a executat 6 km.+079 până aproape de Seimenii-Mari. Are o pantă cuprinsă între 0.06—0.03 pe metru. E construită în rambleu și debleu, cu taluzele căptușite (la rambleu). Are pe densa 4 poduri și podețe, cum și un canton (km. 3+700) și un puț. Pe o parte și pe alta sunt plantați salcâmi.

Șoseaua este în bună stare de întreținere.

23. *Șoseaua Constanța-Cavaclar*. De la km. 3 al șoselei Constanța-Mangalia se bifurcă spre dreapta șoseaua ce va trece prin Hasi-dülük (km. 14). De aci se bifurcă la dreapta șoseaua către Osman-facă. De la Hasi-dülük, șoseaua se va îndrepta prin Musurat (km. 19+500), iar la km. 23 se va uni pe stânga cu șoseaua Topraisari-Caraomer. De la acest punct de bifurcație, șoseaua se va îndrepta către Edilkioi (km. 33) și Buiuk-Enghez (km. 40).

Între Buiuk-Enghez și Cavaclar, șoseaua este terminată. De la Cavaclar (km. 49+250) se continuă către Cazâl-Murat șoseaua ce va merge la Kioseler, pentru a se uni puțin mai la Nord cu șoseaua Constanța-Ostrov, la km. 53+500 al acesteia; tot de la Cavaclar va porni către S. șoseaua ce va duce prin Ghiuveni la Cara-omer. Pe această șosea se află la km. 10+630 un podeț boltit construit în 1888; la Musurat, două podețe mixte; la km. 47 și 49, două podețe construite între 1896—1900. La acest din urmă kilometru se află și un canton clădit în 1897 și un puț. Chilometrugiul începe din șoseaua Constanța-Mangalia; așa ca zero va corespunde cu km. 3. Lungimea ei va fi de 49 km.+250, din care s'a executat numai 13+128. E prevădută cu plantații pe partea executată. La cantonul Cavaclar se află și o pepinieră cu arbori. Este întreținută în bună stare.

24. *Șoseaua Topraisari-Caraomer*. Se desface din precedenta la km. 23 al acesteia, așa ca chilometrugiul se continuă de la No. 23 către Caraomer. La km. 24+500 va trece prin Topraisari (unde se va uni cu șoseaua Mangalia-Topraisari. Vezi No. 31), la km. 32 prin Amzacea, la km. 41 prin Mustafacă, după ce a lăsat în apropiere satul Erebiș (km. 40) pe dreapta și în fine urcând delul Caraomerului, duce la Caraomer (km. 53), unde se află și un pod de lemn clădit în 1900.

Lungimea acestei șosele va fi de 30 km.+200, din care s'a executat numai 14 km.+688, de la Caraomer către Amzacea. Lucrări de artă, n'are; plantații, de asemenea.

25. *Șoseaua Asarlık-Enişemlia*. Lăgă aceste două sate și dă în șoseaua Constanța-Ostrov la Enişemlia (km. 66). Are 1850^m lungime, complet executată, și un canton la Enişemlia. Plantații și pante, n'are. Poduri, de asemenea.

26. *Șoseaua Hârșova-Topolog-Ciucurova*. La 1 km.+500 de la Hârșova și din șoseaua ce

merge către Constanța se ramifică șoseaua ce urcă delul Cadi-Câșla și este destinată a trece prin Sarai (k. 17), va urca delurile Carapelit și Ramazan, trece pe lângă satul Topolog (k. 41+500) și peste delul Gliolgik-Bair, pentru a cobori în valea Slavoî și duce la Ciucurova.

Kilometragiul acestei șosele începe de la km. 82+500 al șoselei Hârșova-Constanța; la 1+500 spre răsărit de Hârșova.

Lungimea acestei șosele este de 48 km., din care s'a executat 23.415 (între km. 0 și km. 5+225; km. 29+810 - km. 48).

Are o singură pantă mare între km. 7 - 45 de 0,06. Între km. 44—48, șoseaua e trasată prin păduri.

Are pe dânsa două podețe de lemn în rea stare. Județul Constanța a mai executat pe această șosea o porțiune de 2^{km.}+500 în județul Tulcea, în scopul ca acesta din urmă să continue lucrarea spre Ciucurova.

27. *Șoseaua Medgidia-Erkeseșek*. Pornesc din orașul Medgidia, trece balta Medgidia peste podul Sayd-Pașa și taie linia drumului de fier lângă gara Medgidia. La km. 2 (în dreptul Panairului) se află un podeț de lemn de 1.20/17.50, construit în 1900 pentru apele din ploî. Urcă apoi delul Docuzol și coborînd în valea Derechioî (km. 9+500) trece pe un podeț mixt de 3.40/5.00 construit în 1900. La km. 10+500 trece prin satul Tortoman (unde sunt 2 apeducte), după care urcă delul Tortoman și coboră în valea Siliștea la Tașpunar (km. 18).

Urcă după acesta delul Panar-Bair și coboră în valea Boazgic, la Băltăgesci (km. 27), și în fine urcând delul Zavol-Bair se unesc la satul Erkesek cu șoseaua Constanța-Hârșova, la km. 59+200 al acesteia.

Lungimea șoselei va fi de 36^{km.}.800, din care s'a executat 15^{km.}.370 (de la km. 1—15+370, aproape de Tașpunar). Pante sunt între km. 14—15, de 0.06. Are câte-va rambleuri și debleuri. Pe ea sunt 4 podețe; nu e plantată. Porțiunea executată este foarte bine întreținută.

28. *Șoseaua Hasi-dülük-Osman-facâ*. Se bifurcă din șoseaua Constanța-Cavaclar la km. 11 al acesteia (din satul Hasi-dülük). Se îndreaptă către apus pe la Mahometcea (km. 9), lângă care trece valea Omurcea pe un pod mixt de 10.00/8.00, construit în 1899. Mai departe (km. 10+209 și 11+400) sunt două poduri, din care cel din urmă peste valea Mahometcea și are 10.00/8.00; sunt construite în 1898 și 1899. Șoseaua se oprește dincolo de Osman-facâ (km. 13) la km. 13+688.

Lungimea ei este de 13+688, din care s'a executat numai 5 km+558 (între km. 8+130—13+688), între Mahometcea și Osman-facâ. N'are pante mari și nici plantații. Șoseaua e lucrată în rambleuri și debleuri. Are pe ea 2 poduri și un podeț. Este bine întreținută.

29. *Șoseaua Anadolchioî-Constanța*. Incepe din șoseaua națională la km. 122, trece prin cătunul Anadolchioî și ajunge la noul obor de cereale din Constanța.

Servesce pentru transportul cerealelor locuitorilor, cari venind din Nordul Dobrogei, în loc de a înconjura prin Constanța se îndreaptă direct de la Anadolchioî la Obor. Lungimea ei este de 1^{km.}+920, din care s'a executat numai 0^{km.}.734, de la Constanța spre Anadolchioî. Lucrări de artă n'are.

30. *Șoseaua Medgidia-Mulciovă-Ghiuvegea*. Pornesc din orașul Medgidia către S.V., trece pe lângă cătunul Ali-bei-Ceair (km. 6), se va continua pe la Saidia (km. 12+500), Mulciovă (km. 26+500), Talașman (km. 31), Cuzgun (km. 40; aci se unesc cu șoseaua de la Cernavoda-Rașova), Caranlâk (km. 46+500), iar la Ghiuvegea se va uni cu șoseaua Constanța-Ostrov, la km. 85+500 al acesteia.

Șoseaua va lua d'a curmezișul toate văile ce se deschid la Dunăre, așa că vor trebui construite o mulțime de poduri peste aceste văi. Este chemată a deveni de o excepțională însemnătate economică și strategică.

Lungimea acestei șosele este de 53^{km.}+250, din care nu s'a executat de cât 5 km., de la Medgidia spre Sud. Are pe dânsa un pod boltit construit în 1893. Nu e plantată.

Are o pantă de 0.06 la km. 0+200. Debleurî și rumbleurî, n'are. Partea executată, este bine întreținută.

31. *Șoseaua Mangalia-Topraisari*. La bariera pe care intră în Mangalia șoseaua ce vine de la Constanța, se bifurcă spre stânga șoseaua Topraisarului. Ea va trece prin Haidarkioi (km. 6), Ascilar (km. 9+250), Gheringek (km. 12+200; aci se va uni cu șoseaua ce vine de la Agigea). De la Gheringek, șoseaua va urca délul Sârt-Bair și va duce la Topraisari (km. 25+500), unde se va uni cu șoseaua Topraisari-Caraomer (veđi No. 24).

Lungimea acestei șosele este de 25^{km.}+500, din care s'a executat 2^{km.}+110, de la Mangalia spre Haidarkioi. N'are nici lucrări de artă, nici pante, nici plantație.

32. *Șoseaua Mangalia-Caraomer* destinată a trece prin satele: Baș-Punar (km. 7), Acbași (km. 11+500), Sarighiol (km. 12+500), Deleuruși (km. 17), Kiragi (km. 20), până la Caraomer (km. 31), unde se va uni cu șoseaua Topraisari-Caraomer și Cavaclar-Caraomer.

Lungimea acestei șosele este de 31 km., din care s'a lucrat numai 600 metri de la Mangalia. Pe dânsa e un podeț boltit la km. 0+300, construit în 1896, servește la scurgerea apelor din ploi. Plantații și pante, n'are.

33. *Șoseaua Hârșova-Ciobanu*. Lăgă orașul Hârșova cu comuna Ciobanul. Este rău întreținută. Lungimea ei este de 4^{km.}+500 din care s'a executat 1^{km.}+500, de la Ciobanul către Sud. Alte lucrări pe ea, nu sunt.

34. *Șoseaua Caranurat-Cicrâcci*. Pornesce din satul Caramurat, de la km. 25+500 al șoselei Canara-Hârșova și se îndreaptă către răsărit. După ce traversează șoseaua națională Constanța-Tulcea la km. 4+750, merge la Cicrâcci.

Lungimea ei este de 7^{km.}+200, din care s'a executat 6^{km.}.440 (de la km. 0-6+440). Are pe dânsa două podețe de lemn. Pante și plantații, nu sunt.

35. *Șoseaua Ostrov-Almaliu*. Construită în anul 1888. Are pante foarte repezi (de 0.09 pe m.) Are pe dânsa un pod boltit construit pe vremea Turcilor (1870). Este în cea mai rea stare de întreținere. N'are plantații. Lungimea ei este de 5 km. împietruită.

36. *Șoseaua Cavaclar-Cazil-Murat-Kioseler*. Pornesce din satul Cavaclar, de la km. 49+250 al șoselei Constanța-Cavaclar (veđi No. 23), suie délul Ghiuvenli, duce la Cazil-Murat (km. 54). Kilometragiul se continuă din șoseaua de la No. 23). Va merge apoi prin Baș-Punar (km. 61), pe la Bekter (km. 63) și Kioseler (km. 65+500) pe valea Borungca și la N. de Kioseler se va uni cu șoseaua Constanța-Ostrov, la km. 53+500 al acesteia (veđi No. 18). De la km. 56 se bifurcă la stânga șoseaua Bairamdede-Hairamchioi (No. 39).

Lungimea acestei șosele este de 17+750, din care s'a executat numai 700 metri de la Cavaclar spre Cazil-Murat. Are pe dânsa două podețe de piatră la 0+200 și 0+500, construite în 1898, pentru scurgerea apelor de ploi. Are o pantă de 0.05 pe m. Porțiunea executată este bine întreținută și plantată cu pomi.

37. *Șoseaua Ostrov-Siliștra*. Merge printre viile ce se înlanțuesc între Ostrov și frontieră. Are lungime de 7^{km.}+604 din care s'a executat 6^{km.}.416 de la frontieră către Ostrov. Alte lucrări pe dânsa, nu sunt.

38. *Șoseaua Cavaclar-Caraomer* ce va stabili legătura între aceste două sate. Ea începe de la satul Cavaclar, din șoseaua Constanța-Cavaclar (km. 53+500, No. 23), va urca délul Ghiuvenli, pe la satul Ghiuvenli (km. 6) și va duce la Caraomer (km. 15+300), unde converg șoselele Topraisari-Caraomer (No. 24) și Mangalia-Caraomer (No. 32).

Lungimea acestei șosele va fi de 15+300, din care nu s'a executat de cât 460 m., între Cavaclar și Mangaci și pe care porțiune sunt: la km. 0, un podeț de piatră construit în 1897, pentru scurgerea apelor de ploi, la km. 0+330, un pod mixt de 2.50 8.00 peste valea Ghiuvenlia, construit în 1897. Porțiunea executată este plantată și bine întreținută.

39. *Șoseaua Bairamdede-Hairamchioi*. Din Hairamchioi va porni o șosea, care urcând délul Skender, va trece pe la Bairamdede (km. 9+500) și va da în șoseaua Cavaclar-Cazil-Murat-Kioseler la km. 56 al acesteia (No. 36). Nu s'a lucrat de cât terasamente la această șosea lungă de 9^{km.}.500. Lucrări de artă, n'are.

40. *Șoseaua Mârleanu-Rașova*. De la km. 21 al șoselei Cernavoda-Rașova-Cuzgun (No. 21) pornesce pe malul Dunării. între ea și lacul Vederósa, o șosea ce duce la Mârleanul. Din

acastă șosea nu s'a executat de cât 850 m. la punctul numit «ruinele Muzait», îndreptându-se vechiul drum ce trecea pe o vale lungă, strâmtă și impracticabilă. De aci spre «Móra Mamie» se va executa în viitor, pentru a uni această șosea cu cea de la Rașova-Cuzgun, cum și peste culmea dëlului Mârleanu, la satul Mârleanu. Porțiunea executată are o pantă de 0.04 pe metru. Lungimea totală a șoselei va fi de 11^{km}.500. Până acum, lucrări de artă, n'are.

41. *Șoseaua Constanța-Mamaia*. Este numai în stare de proiect și va fi trasată pe dunele ce despart lacul Săt-Ghiol de Mare, pentru a uni Mamaia cu Constanța. Lungimea ei va fi de 12 km.

Șosele comunale sunt : 10^{km}.520 în totă Dobrovia. Repartiția lor pe județe se pôte vedea în tabloul căilor de comunicație.

În resumat, sunt în Dobrovia 847 kilometri șosele de tot felul.

În raport cu cele-lalte județe, cele din Dobrovia stău ast-fel :

No. de ordine	JUDEȚE	Suprafața în km. p.	Lungimea șoselelor în metri	Câți m. de șosea vin la 1 km. p. suprafață	No. de ordine	JUDEȚE	Suprafața în km. p.	Lungimea șoselelor în metri	Câți m. de șosea vin la 1 km. p. suprafață
1	Dâmbovița . .	3.450	1.540.234	446	17	Teleorman . . .	4.760	895.366	188
2	Vâlcea	2.170	933.946	429	18	Râmnicu-Sarat .	3.340	598.440	179
3	Roman	1.870	673.818	360	19	Vlașca	4.440	794.406	178
4	Argeș	4.510	1.434.080	318	20	Botoșani	2.950	485.295	164
5	Mehedinți . . .	5.380	1.692.281	314	21	Suceva	3.410	498.878	146,38
6	Gorj	4.780	1.422.918	297	22	Iași	3.110	455.206	146,38
7	Muscel	2.970	870.956	293	23	Buzeu	4.900	656.024	133
8	Olt	2.870	840.565	292	24	Tulova	2.480	325.482	131
9	Prahova	4.650	1.312.501	282	25	Dorohoi	2.980	364.105	122
10	Tecuci	3.410	603.018	278	26	Fălci	2.120	217.719	102
11	Romanați . . .	3.780	1.034.059	273	27	Covurlui	2.800	272.956	97
12	Putna	3.310	881.952	269	28	Tulcea	8.450	591.680	58
13	Neamț	4.180	995.655	238	29	Constanța . . .	7.150	345.320	50
14	Dolj	6.780	1.605.905	236	30	Vaslui	4.230	168.386	39
15	Ilfov	5.200	1.217.416	234	31	Brăila	4.310	133.503	31
16	Bacau	4.020	892.034	221	32	Ialomița	7.040	126.634	17

Felul șoselelor din Dobrovia se pôte vedea în tabloul următor :

ȘOSELE ¹⁾	ÎN T R E P U N C T E L E	Șoseliuite		A se șoselui		TOTAL	
		Kilometri	Metri	Kilometri	Metri	Kilometri	Metri
Naționala	Constanța-Tulcea	125	—	—	—	125	—
	Tulcea-Măcin-Ghecet	89	333	—	—	89	333
Total		214	333	—	—	214	333
E	Tulcea-Dunăvăt-Agighiol	15	540	58	460	74	—
	Tulcea-Agighiol-Sarichioi-Zebil-Șoseaua națională	28	600	10	680	39	280
L	Sarichioi-Enișala	7	786	—	—	7	786
	Nicolitel-Meidanchioi-Alibeichioi-Babadag	37	580	7	380	44	960
A	Nicolitel-Telița-Cilic-Frecaței-Cataloi	8	439	12	711	21	150
	Nicolitel-Manăstirea Cocos	16	419	—	—	16	419
N	Garvan-Azacla	6	522	7	478	14	—
	Cataloi-Nalbant-Alibeichioi-Ortachioi-Cerna-Macin	65	379	—	—	65	379
I	Nalbant-Başchioi-Ciucurova	10	291	13	709	24	—
	Șoseaua de pe vaile Slava și Aiorman	7	270	52	030	59	300
C	Babadag-Slava rusă	8	—	—	—	8	—
	Babadag-Enișala-Jurilofca-Beidaut-Casămcea	74	565	—	—	74	565
V	Hamangi-Ciamurli de sus-Eschi-baba	3	—	14	—	17	—
	Sarighiol-Toxof-Chireșlic-Seremet	6	350	18	050	24	400
I	Sariurt-Caranasul-Traian-Cogeali	24	946	22	800	47	746
	Duimgi-Tariverde-Cogelac-Casămcea	6	700	35	—	41	700
C	Tariverde-Cogelac	3	900	—	—	3	900
	Carjelari-Acpunar	—	—	7	700	7	700
V	Telița-Meidanchioi-Lozova-Ortachioi	—	—	18	—	18	—
	Canara-Hârșova	65	615	6	300	71	915
I	Constanța-Ostrov	48	469	66	017	114	486
	Constanța-Mangalia	44	200	—	—	44	200
C	Agigea-Techirghiol-Gheringik	3	797	21	703	25	500
	Cernavoda-Rașova-Cuzgun	18	825	19	375	38	200
V	Cernavoda-Seimeni	6	079	—	883	6	962
	Constanța-Cavaclar	13	128	36	122	49	250
I	Topraisari-Caraomer	14	688	15	512	30	200
	Asarlic-Enișemlia	1	850	—	—	1	850
C	Hârșova-Ciucurova	23	415	24	585	48	—
	Medgidia-Erkesek	15	370	21	430	36	800
V	Hasidulük-Osmanfaca	5	558	8	130	13	688
	Anadolchioi-Constanța	—	734	1	186	1	920
I	Medgidia-Mulciova-Ghiuvegea	5	—	48	250	53	250
	Mangalia-Topraisari	2	110	23	390	25	500
C	Mangalia-Caraomer	—	600	30	400	31	—
	Hârșova-Ciobanu	1	500	3	—	4	500
V	Caramurat-Cicrăcci	6	440	—	760	7	200
	Ostrov-Almanlu	5	—	—	—	5	—
I	Cavaclar-Cazil-Murat-Kioseler	—	700	17	050	17	750
	Ostrov-Silistra	6	416	1	188	7	604
C	Cavaclar-Caraomer	—	460	14	840	15	300
	Bairamdede-Hairamchioi	—	—	9	500	9	500
V	Rașova-Mârleanu	—	850	10	650	11	500
	Constanța-Mamaia	—	—	12	—	12	—
Total		622	091	670	269	1292	360
Comunale	Greci	1	500	2	130	3	630
	Carcaliu	1	480	2	452	3	932
I	Turcöia	—	280	—	—	—	280
	Ghizdăresci	1	—	1	500	2	500
C	Topal	—	900	—	—	—	900
	Palaz-Șoseaua națională	1	400	—	100	1	500
V	Pazarlia-Ester	1	200	1	650	2	850
	Oltina-Schelă	1	760	1	740	3	500
I	Constanța-Viile ori șului	1	—	1	320	2	320
Total		10	520	10	892	21	412
Totalul general al șoselelor		846	944	681	161	1528	105

¹⁾ După darile de sémă ale județelor Tulcea și Constanța, făcute cu multă îngrijire de prefectii acestor două județe: Domnii Luca Ionescu și Scarlat Vărnar.

Tabloul de jos ¹⁾ arată starea drumurilor în România, pe fie-care din județe, clasificate în raport cu desimea drumurilor de la sfârșitul anului 1900 :

Clasificația	J U D E Ţ E	Căi naționale	Șosele județene	Șosele vicinale	Șosele comunale	Totalul drumurilor	Suprafața județului	Căți metri de șosele vin la 1 km. p. de suprafață
		M E T R I				Km. p.		
1	Dâmbovița	159.360	154.511	467.847	758.516	1.540.234	3.450	446
2	Vâlcea	139.477	240.408	270.220	283.841	933.946	2.170	429
3	Roman	77.800	180.470	380.504	35.044	673.818	1.870	360
4	Argeș	77.977	179.095	898.339	278.669	1.434.080	4.510	318
5	Mehedinți	87.451	114.500	648.362	841.968	1.692.281	5.380	314
6	Gorj	98.840	121.995	432.551	769.532	1.422.918	4.780	297
7	Muscel	118.549	159.611	308.075	284.721	870.956	2.970	293
8	Olt	43.130	132.530	334.660	330.245	840.565	2.870	292
9	Prahova	153.900	171.117	687.618	299.866	1.312.501	4.650	282
10	Tecuci	76.000	10.000	410.018	107.000	603.018	2.540	278
11	Romanați	147.505	34.120	548.695	303.739	1.034.059	3.780	273
12	Putna	102.000	89.077	376.410	314.465	881.952	3.310	269
13	Neamț	122.068	152.702	342.202	378.683	995.655	4.180	238
14	Dolj	77.300	411.520	913.204	203.881	1.605.905	6.780	236
15	Ilfov	137.586	166.026	790.368	123.436	1.217.416	5.200	234
16	Bacău	189.224	201.547	333.678	167.585	892.034	4.020	221
17	Teleorman	49.621	213.082	399.978	232.685	895.366	4.760	188
18	Râmnicu-Sarat	49.175	51.758	310.325	187.182	598.440	3.340	179
19	Vlașca	102.094	246.552	385.550	60.210	794.406	4.410	178
20	Botoșani	75.087	115.289	189.195	105.724	485.295	2.950	164
21	Suceava	103.169	92.298	267.878	35.533	498.878	3.410	146,38
22	Iași	130.451	101.293	158.632	64.830	455.206	3.110	146,36
23	Buzău	110.018	91.700	349.299	105.007	656.024	4.900	133
24	Tulova	56.855	122.684	80.484	65.459	325.482	2.480	131
25	Dorohoi	27.945	75.100	214.560	46.500	364.105	2.980	122
26	Fălciu	13.700	76.860	104.044	23.115	217.719	2.120	102
27	Covurlui	48.550	120.328	93.550	10.528	272.956	2.800	97
28	Tulcea	172.487	—	303.514	3.260	479.261	8.450	58
29	Constanța	85.727	—	264.969	10.210	360.906	7.150	50
30	Vaslui	63.712	47.269	42.865	14.540	168.386	4.230	39
31	Brăila	—	125.003	2.000	6.500	133.503	4.310	31
32	Ialomița	9.874	94.960	21.800	—	126.634	7.040	17
Total pe întreaga Țară . . .		2.906.632	4.093.405	11.331.394	6.452.474	24.783.905	131.020	190

¹⁾ După «Starea drumurilor în România», de Nestor Urechia. Publ. Bul. Soc. Geogr., An. 1902 p. 86—87.

B. POȘTĂ, TELEGRAFUL ȘI TELEFONUL.

Puține și necomplete date avem asupra modului de organizare al telegrafelor și poștelor în Dobrogia, sub dominațiunea otomană.

Singura linie telegrafică a guvernului turcesc era între Constanța și Tulcea, unde erau și două biurouri telegrafice,

Prin venirea Comisiunii Europene Dunărene se înfință linia de la Sulina la Tulcea, iar de aci la Galați; Comisiunea avea oficiurile: Sulina, Gorgova, Agenție (bifurcațiunea brațelor Sulina și Sf. Gheorghe) și Tulcea.

Compania engleză, care exploata linia de drum de fier, avea oficiuri în Cernavoda, Medgidia, Murfatlar și Constanța.

Aceste 3 linii telegrafice le-am găsit în Dobrogia la venirea noastră (1879).

Serviciul poștal era și mai ne-complect și aparținea poștei austriace, care prin vapórele pe Dunăre, deservia și punctele de pe țărm (debarcaderele), iar de la Cernavoda se aducea poșta cu trenul în Constanța.

Colete poștale sau gropuri, în afară de punctele de pe malul Dunării, sau la Constanța, nu se puteau trimete.

Corespondența oficială se trimetea la diferite orașe prin curieri călări, care distribuiau și scrisorile particulare, însă nu garanta nimeni dacă o scrisóre ajungea, sau nu, la destinație.

Gropuri oficiale se trimeteau cu mare pază, căci curierii erau dese ori atacați pe drum de bandiți.

Pe Mare se aducea corespondența cu vapórele Companiilor Lloyd și Messageries Maritimes (francesă). Compania Lloyd avea ca agent în Constanța pe Licen, iar cea-laltă pe Sénac.

Diligențe n'au existat nici odată; căci drumurile erau foarte puțin sigure.

Cel care călătorea cu bani asupra-și își expunea viața.

Când bandele de tâlhari erau pretutindenți și pe ori ce vreme, iar căile de comunicație lipsiau, este bine înțeles, că un serviciu de poștă în interiorul Dobrogiei, nu 'și putea avea fință.

P o ș t a

Biurourile poștale existente acum în Dobrogia sunt :

Numirea o f i c i u l u î	Felul serviciului	Numirea o f i c i u l u î	Felul serviciului	Numirea o f i c i u l u î	Felul serviciului
Babadag . . .	Mes. și p. ușoră	Mangalia . . .	Mes. și p. ușoră	Canara	Poștă ușora
Cernavoda . . .	«	Medgidia	«	Cara-omer . . .	«
Constanța . . .	«	Ostrov	«	Enişemlia . . .	«
Chilia-Veche . .	«	Sulina	«	Gorgova	«
Hârșova	«	Tulcea	«	Sf Gheorghe . .	«
Isaccea	«	Ceatal	Poșta ușoră	Murfatlar . . .	Stațiune C.F.R.
Măcin	«	Cogelac	«		

Biurourile situate pe trajaful drumului de fier (Constanța, Murfatlar, Medgidia și Cernavoda) au curse poștale de 4 ori pe zi. Cele-lalte, au după cum urmăză :

- I. Cu diligența :
 - Constanța-Mangalia de trei ori pe săptămână.
 - Constanța-Tulcea, zilnic.
 - Tulcea-Babadag, zilnic.
 - Tulcea-Mahmudia, de două ori pe săptămână.
 - Tulcea-Isaccea-Măcin, de 3 ori pe săptămână (numai iarna; vara cu vapórele dunărene).

Hârşova-Cernavoda, de două ori pe săptămână (idem)
 Malimudia-Sulina, de 3 ori pe săptămână (numai iarna).

II. Cu cariole şi trăsurî:

Tulcea-Chilia-Veche, o dată pe săptămână.

Sf. Gheorghe-Sulina (idem).

III. Cu bărci:

Ostrov-Călăraşi, de 3 ori pe săptămână vara; de 6 ori iarna.

IV. Cu vapóre:

Galaţi-Isaccea-Tulcea, de 6 ori pe săptămână cu vapórele de pe Dunăre.

Tulcea-Sulina, de 5 ori pe săptămână.

V. Curse la debarcader:

Tulcea.

Isaccea.

Ostrov.

Cernavoda.

Poşta rurală prin legea din 1892 a fost organizată ast-fel, că factorii rurali călări sau cu cariola cutreieră judeţele în toate sensurile, distribuiesc şi primesc corespondenţa de 3 ori pe săptămână în comunele rurale, iar la comunele reşedinţe de sub-prefectură, sau la cele din drumul sub-prefecturilor de 6 ori pe săptămână.

În comunele rurale notarul îndeplineşte şi funcţiunea de agent poştal şi are la dispoziţia sa toate cele trebuincioase unui birou poştal, precum: timbre, imprimate, ştampile, cumpene, cutii de scrisori, în cât ori cine poate depune în comună: fie la notar, fie factorilor rurali, în trecerea acestora, căci şi ei sunt aprovizionaţi cu timbre şi tot felul de corespondenţe de poştă usoră.

Numărul factorilor rurali şi al agenţilor poştali este:

Judeţul Constanţa: 27 factori şi 71 agenţi.

» Tulcea 27 » » 54 »

Poşta rurală costă anual:

Judeţul Constanţa 28.880 lei daţi de Judeţ şi 10.000 lei de Stat

» Tulcea 28.040 » » » » » 10.000 » » »

Biurourile telegrafo-poştale din Medgidia, Hârşova şi Sulina sunt instalate în localurile statului (foste conace), cele-lalte, în localuri închiriate.

Afară de vapórele de pe Dunăre, care fac şi serviciul de schimb al corespondenţii, mai avem între Călăraşi-Ostrov şi Măcin-Brăila vaporaşe locale, care sunt însărcinate şi cu curse poştale între aceste puncte.

După cum vedem, cu totă insuficienţa căilor mari de comunicaţie, Dobrovia este destul de bine înzestrată cu serviciu poştal, în plus între Ostrov şi Silistra suntem în comunicaţie poştală cu Bulgaria, iar prin Constanţa şi prin vapórele de pe Dunăre cu întregul Orient.

T e l e g r a f u l .

Biurourile telegrafice din Dobrovia sunt:

B I U R O U R I		B I U R O U R I		B I U R O U R I	
Constanţa	Serv. perman.	Ciamurli	Serv. limit. (pe br. Sul.)	Medgidia	Serv. limitat
Sulina	» »	Chilia-Veche	» »	Ostrov	» »
Tulcea	» »	Enişemlia	» »	Sf. Gheorghe	» »
Cernavoda	» compl.	Gorgova	» »	Cernavoda-pod e staţie	C. F. R.
Babadag	» limit.	Hârşova	» »	Saligny	» »
Canara	» »	Isaccea	» »	Mircea-Voda	» »
Caraomer	» »	Mahmudia	» »	Murfallar	» »
Ceatal	» »	Măcin	» »		
Cogelac	» »	Mangalia	» »		

T e l e f o n u l .

Fie-care din stațiunile telegrafice are și un biuroū telefonic, în plus toate comunele rurale și urbane sunt legate între ele prin telefon, așa că pentru afacerile de serviciū se pōte întrebuița în orī-ce moment telefonul.

Pentru afaceri personale se pōte corespunde prin telefon plătind taxa legiuită, de asemenea se pōte transmițe prin telefon până la cea mai apropiată stație telegrafică, depeșile, pentru orī și care depărtare.

Veniturile provenite din poșă și telegraf de la oficiile din Dobrogiā, în anul 1894, sunt:

BIUROURI	Din telegraf	Din poștă	TOTAL	BIUROURI	Din telegraf	Din poștă	TOTAL	BIUROURI	Din telegraf	Din poștă	TOTAL
	L e i				L e i				L e i		
Constanța . .	47.248	55.638	102.887	Ceatal . . .	Pentru Comis. Dunării			Isaccea . . .	2.132	2.323	4.455
Sulina . . .	64.534	23.988	88.522	Cogelac . . .	445	592	1.037	Mahmudia . .	499	531	1.030
Tulcea . . .	26.776	30.623	57.399	Ciamurli . .	Pentru Comis. Dunării			Macin . . .	3.334	5.693	9.027
Cernavoda . .	10.020	11.213	21.233	Chilia Veche .	1.112	678	1.790	Mangalia . .	2.880	3.093	5.973
Babadag . . .	2.652	4.401	7.053	Enișemia . .	729	742	1.471	Medgidia . .	3.770	5.245	9.015
Canara . . .	222	422	644	Gorgova . . .	Pentru Comis. Dunării			Ostrov . . .	5.222	6.105	11.327
Caraomer . .	334	182	516	Hârșova . . .	6.597	8.429	15.026	Sf. Gheorghe .	2.196	333	2.529

CAPITOLUL II

A. AGRICULTURĂ

I. Considerațiuni generale.

Dacă ne uităm pe o hartă geologică, vedem că $\frac{1}{3}$ din suprafața Dobrogiei e acoperită cu un strat de löss, care în multe părți e destul de adânc, și cu aluviuni.

Aceste pături de teren sunt acoperite cu un strat subțire de pământ negru, analog cu cernoziomul quaternarului rusesc; acesta dă regiunii fertilitatea sa, caracterul emina-mente agricol și propriū creșterii vitelor.

Cu totă productivitatea solului Dobrogiei, agricultura a progresat încet. Acastă ramură de bogăție a țării nu s'a dezvoltat pe atât cât trebuia aci, unde pământul produce în belșug și condițiunile climaterice favorisază orī-ce fel de cultură.

La mai multe cauze se datoresce nedesvoltarea agriculturii; raportată la întinderea terenului: lipsa de brațe, de instrumente agricole perfecționate, a capitalurilor și a unei agriculturi raționale.

Cu o populație ce abia atinge 17 locuitori pe un km. patrat, nu se pōte da agri-culturii totă desvoltarea posibilă, așa că din cauza lipsei de brațe, o mare parte din solul mănos al Dobrogiei rămâne necultivat.

Mai în toți anii, pentru satisfacerea trebuințelor agricole se recurge la armată, fără care semănăturile ar rămâne foarte târziu neculese.

Mijlocele întrebuițate în cultivarea terenului sunt insuficiente și primitive, ast-fel «că producțiunea nu este nici a jumătatea parte din cea-ce ar trebui să fie» ¹⁾.

În cele mai multe părți numai se sgărie pământul, în care se aruncă sămînță de prōstă calitate.

¹⁾ Expunerea situației jud. Tulcea pe 1899, p. 51.

Instrumentele agricole sunt aproape acele întrebuințate acum 50 ani; abia în timpii din urmă se mai vîd pe ici pe colo mașini și instrumente perfecționate.

Pentru o mai bună dare de sîmă a populațiunii agricole și instrumentelor de cultură întrebuințate în Dobrogia, dăm tabloul următor :

Județe	PLAȘI	Agricultorii	U N E L T E A G R I C O L E														C A R E Ș I T R A S U R I							Observațiuni			
			Pluguri de fier cu o brazda	Pluguri de fier cu două brazde	Pluguri de fier cu mai multe br.	Pluguri de lemn	Mașini de secer. și legat	Mașini numai de secerat	Mașini de cosit	Mașini de bălăt porumb	Venturători	Grape și borone de fier	Grape de lemn	Maș. de sămanat	Triol pentru ales grîul	Mașini p. sdrolbit coceni de por.	Rarițe	Cultivatoare (turmuci)	Mașini de tăiat palele	Care mari (car-vagon)	Care obișnuite	Trăsuri de lux	Căruțe cu osii de fier		Căruțe cu osii de lemn	Maș. de sfărîmat bolovan	Batoze
Tulcea	Babadag																								{ 4.144 care sau căruțe cu boi. 6.483 care sau căruțe cu cai.		
	Macin				N		U																				
	Sulina																										
	Tulcea																										
Total		25.486	10.972			—	1.630	—	266	420	2.439	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10		
Constanța	Constanța . . .	2.184	1.254	937	42	1	65	881	48	218	387	812	606	8	1	—	4	11	8	272	269	110	2.044	339	1	32	
	Hârsova	4.259	2.152	1.012	—	90	—	684	4	161	71	512	1.671	1	—	—	3	5	—	115	952	17	2.814	492	—	9	
	Mangalia	2.828	2.011	807	30	53	38	727	33	284	153	712	1.132	6	1	1	39	103	—	150	827	24	1.951	779	—	11	
	Medgidia	3.856	1.652	1.420	7	17	48	762	190	370	205	807	1.044	—	1	—	346	21	—	630	301	34	2.596	819	—	25	
	Silistra	4.292	2.620	63	—	—	4	68	—	82	113	194	1.532	1	—	—	34	—	—	10	948	17	2.321	834	—	10	
Total		17.419	9.719	4.239	79	161	155	3.122	275	1.115	934	3.037	5.985	16	3	1	426	140	8	1.197	3.297	202	11.726	3.263	1	87	
Total general .		42.909	25.270			155		4.752	275	1.381	1.350	5.476	5.985	19	6	1	426	140	8	1.197	3.297	202	11.726	3.263	1	97	Plus trasurile jud. Tulcea

Lipsa de capitaluri a fost foarte mult simțită, mai ales în cursul anilor 1897, 1898 și 1899, când în pr'mii doi ani am avut o recoltă mediocră, iar în cel din urmă s'a produs abia jumătate din sîmînța întrebuințată; agricultorul ajunsese în trista stare, că nu mai avea cu ce cumpăra sîmînța pentru anii viitori și dacă nu ar fi intervenit Statul, de sigur acastă stare de lucruri n'ar fi încetat așa de curînd.

Din cauza lipsei de bani, țeranul este nevoit chiar în ani buni să 'și vînză bucatele pe un preț derisoriu, lăsându-se ast-fel prada speculanților streini, comercianți de grîne.

Agricultura rațională nu e cunoscută în Dobrogia ; terenurile de cultură sunt întrebuințate fără întrerupere, fără îngrășăminte și fără vre-o variațiune, așa c'a ajuns a nu mai produce ca altă dată.

Intrîga suprafață a Dobrogiei se pôte repartiza ast-fel, pe anul 1900 :

PLAȘI și JUDEȚE	Suprafață hect.	NEPRODUCTIV HECT.					PRODUCTIV AL LOCUIITORILOR										Felul propriet.			Terenul Statului	
		Vatră	Izlaz	Drumuri, ape, stuf, stânci, etc.	Păduri	Total	Recunoscut și propriet. absol.	Vîndut la 1886—87	Vîndut la 1889—90	Vîndut la 1893—96	Total hect.	Din care :			De la 1—10 hect.	De la 10—100 hect.	De la 100 hect. în sus	Pentru școală și cult	Proprietatea Statului	Total hect.	
												Cu culturi	Cu vii și livezi	Necultivat							
Constanța . .	183211	973	3072	8762	830	13637	21487	51556	9069	8568	90680	60084	394	30202	33337	32587	24756	479	28424	28894	
Hârsova . . .	134786	982	3571	7740	6367	18660	12006	49772	7358	9529	78665	68257	479	9929	53611	18623	6431	490	36981	37471	
Mangalia . . .	142105	1017	4568	6815	450	12850	36594	14811	21083	38828	111316	7225	57	34034	29242	36272	45802	790	17149	17939	
Medgidia . .	160910	1380	4344	7137	3585	16446	13763	51663	15850	31435	112711	78101	62	34548	52476	20824	39411	620	31133	31753	
Silistra-Nouă	119988	1120	4018	9506	17671	33215	12653	28924	4105	19128	64810	45542	1365	17903	37681	21806	5323	780	21183	21963	
Jud. Const.	691000	5472	20473	39960	28903	94808	96503	196726	57465	107488	458182	329209	2357	126616	206347	130112	121223	3150	134870	138020	
Babadag . . .	269888	1742	11368	62545	56108	131763	36976	66183	10599	10308	124066	74378	1781	47908	76807	10284	36975	856	13173	14029	
Macin	134669	1463	5315	26212	30794	63789	17812	18567	—	5768	42147	34350	2050	5738	23219	1036	17812	379	28354	28733	
Sulina	226369	266	640	200845	3059	205710	4	1700	—	—	1704	4054	100	24501	1704	—	—	—	18955	18955	
Tulcea	231674	1773	5025	132673	15778	155249	16122	30053	6104	6717	58996	49543	1990	7463	35115	7757	16124	406	17023	17429	
Jud. Tulcea	862600	5249	22348	422275	106639	556511	70914	116503	16703	22793	226913	162340	5921	61109	136925	19077	70911	1641	77505	79146	
Dobroglă	1553600	10721	42821	462235	135542	651349	167417	313229	74168	130281	685095	491549	8278	187725	343272	149189	192634	4791	212375	217466	

*) In plasa Sulina, locuitorii au închiriat de la Stat 2.450 hect. pentru culturi.

Acest tablou ne va servi de bază la toate considerațiunile ce vom face asupra agri- culturii din Dobrogia. Cifrele vorbesc, și orî-ce comentarii le găsesc de prisos.

Din întreaga suprafață a Dobrogiei de 1.553.600 hect.: 491.549 hect. aũ fost ocupate cu culturî, adică 31.50%, iar 3.278 hect. cu vii și livezi de prunî.

Cele 491.549 hect. se sub-împart :

418.326	hect.,	adică	85.07%	din	totalul	culturilor	aũ	fost	sămănate	cu	cereale.
19.197	»	»	3.90%	»	»	»	»	»	»	»	plante oleaginóse.
3.867	»	»	0.78%	»	»	»	»	»	»	»	legume și tubercule.
418	»	»	0.08%	»	»	»	»	»	»	»	plante industriale.
2.740	»	»	0.55%	»	»	»	»	»	»	»	grădinării.
47.001	»	»	9.56%	»	»	»	»	»	»	»	fănețe.

Viile și livezile de prunî aũ ocupat o suprafață de 8.278 hect., repartizate ast-fel :

5.894	hect.	în	județul	Tulcea	{	vii.
2.355	»	»	»	Constanța		
27	»	»	»	Tulcea	{	livezile de pruni.
2	»	»	»	Constanța		

În tabloul de la pag. 704 se arată amănunțit numărul hectarelor ocupate de fie-care plantă, recoltele obținute în hectolitri, media producției la un hectar și proporțiile la sută ; în raport, atît cu întinderea totală a culturilor, cât și cu suprafața teritorială a Dobrogiei, pentru recolta anului 1900.

II. C e r e a l e .

Cerealele aũ ocupat în 1900 o suprafață de 418.326 hect., adică 83,68% din întinderea culturilor (împreună cu viile și livezile de prunî) și 27,45% din suprafața totală a Dobrogiei.

Cultura cerealelor, repartizată pe județe, stă ast-fel :

281.121 hect., adică 84.80% din întinderea culturilor saũ 39,31% în raport cu supra- fața, în județul Constanța, și

137,205 hect., adică 85,13% din întinderea culturilor, saũ 16,03% în raport cu supra- fața, în județul Tulcea.

În raport cu suprafața cultivată, cerealele ocupă ordinea următoare :

- Orzul întâiul rând
- Porumbul al doilea rând
- Grâul al treilea «
- Meiul al patrulea «
- Ovăzul « cincilea «
- Secara « șéselea «

Și în această ordine le vom studia pe fie-care.

1. O r z u l .

Acest fel de cereale a fost și este una din culturile cele mai de sémă din Dobrogia.

În 1900 cultura orzului a ocupat o suprafață de 143.842 hect.. adică 28,76% din întin- derca culturilor și 9,27% din suprafața Dobrogiei.

Repartizată pe județe cultura orzului se împarte :

96.111 hect., adică 28,98% din întinderea culturilor, saũ 13,44% din suprafață, în județul Constanța.

47.731 hect., adică 28,37% din întinderea culturilor, saũ 5,64% din suprafață, în ju- dețul Tulcea.

CLASIFICAȚIA ¹⁾	P L A N T E	JUDEȚUL CONSTANȚA						CLASIFICAȚIA ¹⁾	JUDEȚUL TULCEA						D O B R O G I A																
		Intinderea cultu- rilor	Producțiunea		Proporția la %		Intinderea cultu- rilor		Producțiunea		Proporția la %		Intinderea cultu- rilor	Producțiunea		Proporția la %															
			Capacitate	Greutate	In raport cu întin- derea culturilor	In raport cu supra- fața județului			Capacitate	Greutate	In raport cu întin- derea culturilor	In raport cu supra- fața județului		Capacitate	Greutate	In raport cu întin- derea culturilor	In raport cu supra- fața Dobrogeiei														
																		Totală	Media la hect.	Totală	Media la hect.	Totală	Media la hect.	Totală	Media la hect.						
																										Totală	Media la hect.	Totală	Media la hect.	Totală	Media la hect.
24	Grâu	47202	589600	12.5	—	—	14.23	6.60	23	32007	356900	11.2	—	—	19.02	3.80	79209	946500	11.9	—	—	15.84	5.07								
21	Secară	5336	58400	10.9	—	—	1.52	0.74	17	12925	172800	13.4	—	—	7.68	1.55	18261	234200	12.7	—	—	3.65	1.17								
19	Orz	96111	1095609	11.4	—	—	28.98	13.44	4	47731	686500	14.4	—	—	28.37	5.64	143842	1782100	12.4	—	—	28.76	9.27								
6	Ovez	21761	346630	15.9	—	—	6.56	3.04	11	4157	45700	11.1	—	—	2.17	0.49	25918	392350	13.5	—	—	5.20	1.66								
28	Porumb	55495	535500	9.6	—	—	16.74	7.76	32	29439	192600	6.5	—	—	17.50	3.48	84934	728100	8.5	—	—	17.01	4.44								
29	Meiu	55216	153540	2.8	—	—	16.66	7.72	32	10946	20950	1.9	—	—	6.50	1.29	66162	174490	2.6	—	—	13.23	4.31								
	Totalul cerealelor	281121	—	—	—	—	84.80	39.31	—	137205	—	—	—	—	85.13	16.03	418326	—	—	—	—	33.68	27.45								
24	Rapiță	7228	74230	10.3	—	—	2.18	1.01	32	47	60	1.3	—	—	0.02	—	7275	74290	5.8	—	—	1.45	0.46								
8	„ în semința	8412	62930	7.5	—	—	—	—	16	3445	18600	5.4	—	—	—	—	11857	81530	6.9	—	—	—	—								
32	„ în fuior	—	—	—	30	—	2.52	1.17	21	—	—	—	275	0.1	2.04	0.40	—	—	305	0.2	—	2.37	0.76								
31	Cânepa semința	65	20	0.3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	20	0.3	—	—	—	—								
	„ fuior	—	—	—	—	—	0.01	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
	Totalul plantelor oleaginose	15705	—	—	—	—	4.73	2.19	—	3492	—	—	—	—	2.07	0.41	19197	—	—	—	—	3.86	1.23								
22	Fasole sămănată în ogor	1691	8490	5.0	—	—	0.51	0.23	24	1235	6020	4.7	—	—	0.76	0.15	2976	14510	4.9	—	—	0.58	0.19								
18	„ recoltată în porumb	—	2930	—	—	—	—	—	—	—	440	—	—	—	—	—	3370	—	—	—	—	—	—								
26	Mazare, bob, linte	87	620	7.1	—	—	0.02	0.01	10	57	640	11.2	—	—	0.03	—	144	1260	8.8	—	—	0.02	—								
	Cartofi recoltați în ogor	117	—	—	2040	17.6	0.03	0.01	28	630	—	—	9110	14.5	0.37	0.07	747	—	11150	14.9	—	0.14	0.04								
	„ „ porumb	—	—	—	20	—	—	—	—	—	110	—	—	—	—	—	—	130	—	—	—	—	—								
	Totalul legumelor și tubercule	1895	—	—	—	—	0.57	0.26	—	1972	—	—	—	—	1.17	0.23	3867	—	—	—	—	0.77	0.24								
	Sfeclă	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—								
	Tutun	—	—	—	—	—	—	—	8	343	—	—	2686	7.8	—	0.04	343	—	2686	7.8	—	—	0.01								
	Alte plante industriale	10	—	—	—	—	—	—	—	64	—	—	—	—	0.03	—	74	—	—	—	—	0.01	—								
	Totalul plantelor industriale	11	—	—	—	—	—	—	—	407	—	—	—	—	0.24	0.04	418	—	—	—	—	0.08	0.01								
6	Grădinării	1128	—	—	—	—	0.34	0.15	2	1612	—	—	—	—	0.95	0.19	2740	—	—	—	—	0.55	0.17								
31	Fânțe artificiale	14551	—	—	75170	6.5	3.48	1.61	30	12383	—	—	89300	7.2	7.36	1.4	23934	—	164470	6.9	—	4.78	1.53								
1	„ naturale	17798	—	—	321040	18.0	5.07	2.48	32	5269	—	—	55730	10.5	3.13	0.06	23067	—	376770	16.3	—	4.61	1.49								
	Totalul fânțelor	29349	—	—	—	—	8.85	4.10	—	17652	—	—	—	—	10.47	2.08	47001	—	—	—	—	9.40	3.01								
20	Vii	2355	21270	9.0	—	—	0.71	0.30	2	5894	305800	51.9	—	—	3.50	0.69	8249	327070	39.6	—	—	1.65	0.52								
	Livezi de pruni	2	—	—	—	—	—	—	19	27	1200	44.4	—	—	0.01	—	29	1200	44.4	—	—	—	—								
	Totalul viilor și livezilor de pr.	2357	—	—	—	—	0.71	0.30	—	5921	—	—	—	—	3.51	0.70	8278	—	—	—	—	1.65	0.53								
	Totalul general	331566	—	—	—	—	66.34	46.35	—	168261	—	—	—	—	33.66	19.91	499827	—	—	—	—	8.55	32.04								

¹⁾ Clasificația județelor Tulcea și Constanța în raport cu cele 32 județe ale țării. Clasificația e făcută după media producției la hectar, pentru fie-care plantă.

Iată și tabloul comparativ între cultura orzului în Dobrogia și cele-lalte județe ale țării, în 1900 :

J U D E Ţ E				Intindere semănată	Producția		J U D E Ţ E				Intindere semănată	Producția		
					Totală	Medie						Totală	Medie	
Şesul Siretului şi Prutului	Dorohoi . .	15.935	257.800	16.2	C. Mold. Munteniei	Sucéva . .	6.176	81.270	13.2	Carp. Şesul Dunării	Gorj	377	3.570	9.5
	Botoşani . .	18.720	296.600	15.8		Neamţ . .	4.367	60.300	13.8		Mehedinţi . .	1.424	10.240	7.2
	Iaşi	11.203	140.340	12.5		Bacău . .	4.008	27.650	6.9		Dolj	4.256	49.380	11.6
	Roman . .	6.537	75.350	11.5		Putna . .	5.029	35.700	7.1		Romanaţi . .	2.810	48.100	17.1
	Vaslui . .	14.312	168.440	11.8		Buzău . .	13.376	86.440	6.4		Olt	2.538	19.720	7.8
	Fălciu . .	8.513	117.400	13.8		Prahova . .	1.433	13.000	9.1		Teleorman . .	1.624	20.000	12.3
	Tulova . .	14.261	177.500	12.4		Dâmboviţa .	647	6.280	9.7		Vlaşca . .	2.483	32.040	12.9
	Covurlui . .	20.278	239.650	11.6		Muscel . .	12	140	11.7		Ilfov	4.070	33.500	8.2
	Tecuci . .	12.954	103.500	8.0		Argeş . .	2.489	16.400	6.6		Ialomiţa . .	45.050	525.900	11.7
	Râmnic S. .	23.041	176.190	7.6		Vâlcea . .	480	2.720	5.7		Brăila . . .	46.570	544.000	11.7

Din datele acestui tablou se dovedeşte, că :

- a) În raport cu suprafața cultivată cu orz, județul Constanța ocupă primul rând, iar județul Tulcea al doilea ; că în Dobrogia s'a cultivat orz pe o suprafață aproape egală cu cele 10 județe din șesurile Siretului și Prutului.
 - b) În raport cu producțiunea totală, tot județele din Dobrogia sunt cele d'întâi și că în cele două județe de aci se produce mai mult orz, de cât în orî care alt grup de județe, în care e împărțită țara, din punctul de vedere agricol.
 - c) În raport cu mijlocia producției la hectar, Dobrogia stă mai bine ca orî-care altă parte a țării ; căci aci avem o medie de 12,4 hectolitri la hectar, pe când în nici un grup altul nu se găseşte această producțiune, cea mai mare fiind în grupul «șesurile Siretului și Prutului» de 12.
- Producțiunea orzului în județele dobrogene, pentru anii 1892, 1896, 1897, 1898 și 1899 este reprezentată în tabloul :

P L A Ș I	1 8 9 2			1 8 9 6			1 8 9 7			1 8 9 8			1 8 9 9		
	Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media
Constanța . .	Nu sunt date			26.391	413.424	15.70	30.199	298.911	9.93	27.005	459.363	17. —	34.926	2.062	0.06
Hârșova . .				14.921	244.905	16.41	31.225	296.518	9.50	32.455	439.116	13.53	34.774	24.190	0.69
Mangalia . .				26.455	386.434	14.65	33.937	392.769	11.58	37.849	610.126	16.12	45.229	20.864	0.46
Medgidia . .				27.977	508.433	18.16	36.294	473.052	13.06	38.942	644.490	16.55	34.692	7.034	0.20
Siliștra-Nouă .				8.216	143.719	17.49	8.173	71.931	8.88	11.973	225.810	18.86	11.286	31.206	2.76
Total Jud. Const.	84.049	1.296.479	19.4	103.960	1.696.915	16.32	139.828	1.533.181	10.10	148.224	2.377.520	16.04	160.912	85.356	0.53
Babadag . .	Nu sunt date			38.917	574.661	14.7	39.836	476.341	11.9	38.356	465.272	12.1	41.828	10.132	0.2
Măcin				9.757	166.701	16.9	10.457	214.983	20.5	11.546	116.096	10. —	12.070	2.410	0.2
Sulina				1.736	11.298	6.5	645	15.435	23.9	1.249	15.007	12. —	1.536	6.355	4.1
Tulcea				17.180	283.616	16.2	23.247	313.420	13.4	15.739	86.765	5.5	14.659	3.876	0.2
Tot. Jud. Tulcea	52.129	475.434	9.12	67.590	1.036.276	15.3	74.184	1.020.179	13.8	66.890	683.140	10. —	70.099	22.773	0.3
Total Dobrogia	136.178	1.771.913	14.26	171.550	2.733.191	15.8	214.012	2.553.560	11.85	215.114	3.060.660	13. —	230.911	108.129	0.4

Cultura orzului pe anul 1900 este arătată în tabloul următor alcătuit pe comune, plăși și județe :

C O M U N E	Cultură hect.	Producția		C O M U N E	Cultură hect.	Producția		C O M U N E	Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Medie			Totală hl.	Medie			Totală hl.	Medie
Caraharman .	1.161	17.415	15.83	Calfa	2.553	13.518	5.33	Agemler	507	3.214	6.37
Caramurat .	1.788	28.608	16.—	Ciobanu	374	480	1.33	Azaplar	2.007	33.316	10.60
Carol I	2.696	16.610	6.10	Dăeni	932	13.592	14.58	Caraomer	3.407	31.782	9.30
Cicrácci	2.232	25.940	11.63	Gârliciu	448	800	1.78	Cavaclar	687	3.401	4.95
Copadin	936	8.743	9.30	Ghizdăresci . .	1.072	2.904	2.90	Cazilmurat . . .	794	7.926	9.98
Constanța . . .	—	—	—	Hârșova	690	8.670	12.56	Chiragi	1.500	13.035	8.60
Gargalic	991	16.773	16.93	Ostrov	624	1.872	3.—	Edilchioi	1.530	13.044	8.52
Hasancea	737	11.141	15.86	Saraiu	1.564	7.817	5.—	Enghez	1.666	6.972	4.35
Murfallar	1 248	6.229	5.18	Șiriu	5.935	38.671	6.55	Gheringec	3.375	41.450	12.56
Omurcea	747	8.382	11.22	Topal	1.365	2.730	2.—	Mangalia	909	18.545	20.40
Palaz	1.597	15.499	9.70	Topolog	770	6.340	8.23	Musurat	2.150	26.590	12.—
Pazarlia	1.552	19.960	12.86	Urumbel	733	1.833	2.32	Osmancea	898	7.832	8.—
Techirghiol . .	1.743	34.860	20.—					Osmanfacă . . .	1.574	18.698	11.88
								Sarighiol	2.042	24.878	12.18
								Tatlageac	861	12.915	15.—
								Topraisari . . .	1.215	22.090	18.18
								Tuzla	1.603	9.399	8.84
Pl. Constanța .	17.428	210.160	12.07	Pl. Hârșova . .	17.060	99.227	5.83	Pl. Mangalia . .	26.185	295.097	11.30
Alacap	1.838	39.150	21.15	Almaliu	300	5.220	17.4	Alibichioi	386	1.604	4.4
Bûlbûl	1.583	23.586	15.—	Aliman	250	1.200	4.8	Armutlia	700	4.510	6.3
Carabacă	1.284	9.498	7.40	Azarlik	597	6.018	10.—	Atmagea	161	1.846	9.2
Caratal	720	6.206	8.61	Bugeac	822	1.754	2.19	Babadag	850	6.700	7.9
Cernavoda . . .	988	4.268	4.74	Bairamdede . . .	815	8.260	10.—	Başchioi	868	5.208	6.0
Chioseler	600	4.860	8.10	Beilic	380	5.952	10.56	Beidaut	1.002	7.020	7.0
Cocargea	689	11.440	16.75	Canlia	290	5.785	19.95	Canlibugeac . . .	1.750	18.810	10.7
Cochirleni . . .	825	10.540	12.77	Caranlic	472	7.186	15.70	Caramanchioi . .	550	11.250	20.4
Enige	1.221	18.136	14.85	Carvan	217	3.555	16.38	Caranasuf	803	16.906	21.0
Mahmut-cuiusu .	4.088	51.362	12.56	Cuzgun	567	12.306	21.70	Casapchioi	2.183	57.088	26.1
Medgidie	1.060	16.200	15.30	Dobromir	620	7.024	11.33	Casâmcea	2.207	31.542	14.2
Rașova	1.485	26.275	18.20	Esechioi	287	5.453	19.—	Ciamurli-d.-j. . .	868	19.010	22.0
Seimeni	9.029	10.985	11.82	Enişemlia	535	7.410	14.—	» d.-s.	778	10.512	13.5
Taşpunar	4.302	60.140	13.97	Gârlița	383	6.414	16.28	Ciucurova	188	2.292	12.2
Tortoman	3.581	55.248	15.42	Ghiuvegea	380	5.700	15.—	Cogelac	1.549	15.490	10.0
				Hairamchioi . . .	1.280	16.510	12.90	Congaz	1.489	8.265	5.5
				Lipnița	429	10.296	24.—	Enişala	408	2.547	6.2
				Mârleanu	377	2.982	7.87	Jurilofca	500	8.800	17.6
				Oltina	464	9.360	20.—	Nalbant	614	6.787	11.0
				Ostrov	71	2.130	30.—	Ortachioi	343	2.829	8.2
				Parachioi	315	5.040	16.—	Poturu	1.211	24.220	20.0
				Regep-cuiusu . .	183	4.495	24.56	Sarichioi	634	8.386	13.2
				Satul-Noû	247	3.104	12.06	Slava-rusă	395	5.635	14.2
								Toxof	2.224	21.648	9.7
								Zebil	694	7.160	10.3
Pl. Medgidia . .	25.193	347.882	13.86	Pl. Silistra . . .	10.245	143.234	14.04	Pl.*Babadag . . .	23.105	316.060	12.8
Balabancea . . .	560	6.395	11.4	Caraorman	10	48	4.8	Agighiol	2.510	55.221	22.0
Carcaliu	160	1.763	11.0	Chilia	1.162	7.959	6.9	Bestepe	930	13.110	15.1
Cârjelari	1.066	13.858	13.0	Satu-Noû	24	168	7.0	Cataloi	474	5.570	11.8
Cerna	725	8.550	11.7	Sf. Gheorghe . . .	3	45	15.—	Câsla	1.570	24.200	15.4
Coium-punar . .	855	10.040	11.7	Sfistofca	10	150	15.—	Frecăței	734	9.286	12.6
Greci	580	3.088	5.3	Sulina	—	—	—	Mahmudia	304	2.113	6.9
Isaccea	404	5.900	14.6	Pl. Sulina	1.209	8.370	6.9	Malcoci	688	16.408	23.8
Jijila	362	8.435	23.3					Meidanchioi . . .	160	1.410	8.7
Luncavița	1.000	10.800	10.8	Pl. Constanța . .	17.428	210.160	12.07	Morughiol	454	6.810	15.0
Măcin	726	11.940	16.3	» Mangalia . . .	26.185	295.097	11.30	Nicolitel	272	3.432	12.9
Picineaga	800	9.600	12.0	» Medgidia . . .	25 193	347.882	13.86	Parches	172	3.582	20.9
Pisica	—	—	—	» Hârșova	17.060	99.227	5.83	Sarighiol	1.625	29.238	18.2
Satu-Noû	580	8.700	15.0	» Silistra-N. . . .	10.245	143.234	14.04	Sarinasuf	1.079	8.469	7.8
Turcoia	605	4.675	7.7	Total	96.111	1 096 800	11.4	Satu-Noû	140	264	18.9
Văcăreni	800	9.345	11.6	» Babadag	23.105	306.060	12.8	Somova	387	15.480	40.0
				» Măcin	9.223	113.080	12.3	Telița	465	11.625	25.0
				» Sulina	1.209	8.370	6.9	Tulcea	2.230	53.040	23.5
				» Tulcea	14.194	258.990	18.3				
				Total	47.731	686.500	14.4				
Pl. Macin	9.223	113.080	12.3	Total gen.	143.842	1 782 100	12.4	Pl. Tulcea	14.194	258.990	18.3

După ce am stabilit producția orzului în șese ani, în care recolta a fost bună și foarte reă, să vedem media acestor ani în tabloul ce urmează :

P L Ă Ș I	Media culturilor în 6 ani	P R O D U C Ț I A		P L Ă Ș I	Media culturilor în 6 ani	P R O D U C Ț I A	
		Media totală	Media la hect.			Media totală	Media la hect.
Constanța	hect. 27.790	hl. 274.984	9.92	Babadag	hect. 36.408	hl. 366.493	10.00
Hârșova	26.087	320.795	8.49	Măcin	10.612	122.654	11.56
Mangalia	33.931	341.058	10.06	Sulina	1.275	11.293	8.87
Medgidia	32.619	396.176	12.15	Tulcea	17.004	189.333	11.13
Siliștra-Nouă	9.978	123.180	12.44				
Total jud. Const. ¹⁾ .	122.180	1.347.507	11.03	Total jud. Tulcea ¹⁾ .	63.104	654.050	10.4

De și orzul se cultivă în Dobrogia pe o scală foarte întinsă, în anul 1899 orzul ocupa o suprafață de 230.911 hect., (adică mai mult de jumătate din cultura orzului întregii țări), din nenorocire, calitatea orzului este mai inferioară, de cât în orî-care parte a țării.

Comunele, care au dat cel mai bun randament au fost : Somova, Telița, Casapchioi, etc., iar cel mai slab Ciobanul.

În mijlociul orzul se cultivă în Dobrogia anual 185.284 hect., cari dau peste două milioane hectolitri, adecă 11 hectolitri la un hectar.

2. Porumbul

Ocupă al doilea rând în cultura cerealelor din Dobrogia.

Suprafața ocupată cu cultura porumbului în 1900 a fost de 84.934 hectare, adecă 17.01% din întinderea culturilor, sau 5.44% din întreaga suprafață a Dobrogiei.

Pe județe cultura porumbului se împarte în :

55.495 hect., adică 16,74% din întinderea culturilor, sau 7.76% din întreaga suprafață a județului Constanța.

29.439 hect., adică 17.50% din întinderea culturilor, sau 3.48% din întreaga suprafață a județului Tulcea.

Dăm în tabloul de jos comparația între cultura porumbului în județele din țără și județele Dobrogene :

JUDEȚE	Supraf. cultiv.	Producția		JUDEȚE	Supraf. cultiv.	Producția		JUDEȚE	Supraf. cultiv.	Producția				
		Totală	Media			Totală	Media			Totală	Media			
Sesurile Prutului și Siretului	Dorohoi . .	55.653	942.300	16.9	Muntele Carp. Mold.	Suceava . .	27.669	436.200	15.8	Sesurile Dunării Carp.	Gorj . . .	56.761	509.000	9.—
	Botoșani . .	54.610	931.800	17.1		Neamț . .	35.113	604.800	17.2		Mehedinți .	92.782	1.159.400	12.5
	Iași . . .	53.854	1.025.000	19.0		Bacău . .	57.373	681.100	11.9		Dolj . . .	158.045	2.442.100	15.5
	Roman . .	36.850	607.800	16.5		Putna . .	34.808	440.200	12.6		Romanați .	91.922	1.518.100	16.5
	Vaslui . .	40.034	794.600	19.8		Buzău . .	76.766	950.400	12.5		Olt . . .	70.386	855.800	12.2
	Fălciu . .	37.440	643.200	17.2		Prahova .	68.053	1.124.100	16.5		Teleorman .	122.121	2.306.700	18.9
	Tutova . .	46.353	732.900	15.8		Dâmbovița	57.902	782.900	13.5		Vlașca . .	100.155	1.805.100	18.0
	Covurlui .	50.411	435.300	8.6		Muscel . .	17.380	188.000	10.8		. . .	106.854	1.896.800	17.8
	Tecuci . .	50.936	696.300	13.7		Argeș . .	56.717	482.600	8.5		Ialomița .	121.520	1.965.000	16.2
	R.-Sărat .	59.969	790.600	13.2		Vâlcea . .	53.561	581.300	10.9		Brăila . .	58.530	912.000	15.6

¹⁾ Totalurile nu corespund cu suma producțiunii plășilor, pentru care avem date pe 5 ani, iar pentru județe pe 6 ani.

Acastă comparație ne dovedește, că din orî-care punct de vedere luate, județele Dobrogene sunt inferioare județelor din România și acesta pentru că cultura porumbului în Dobrochia a luat o mai mare dezvoltare sub Români, căci Turcii și Tătarii se ocupau foarte puțin cu acest fel de cereale; aceștia mănâncă mai mult pâine de secară, de orz și foarte rar de grîu.

Tabloul următor pentru cultura porumbului pe anii 1892, 1896, 1897, 1898 și 1899, ne dovedește cele arătate mai sus:

P L Ă Ș I	1 8 9 2			1 8 9 6			1 8 9 7			1 8 9 8			1 8 9 9		
	Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media la hect.
Constanța . . .	Nu sunt date			5.432	19.873	3.16	3.821	66.138	17.30	5.136	37.236	7.25	3.300	1.837	0.54
Hârșova . . .				10.076	8.870	7.83	11.448	225.656	19.78	12.345	77.279	6.27	18.470	20.190	1.19
Mangalia . . .				5.490	43.569	7.94	5.048	78.247	15.50	7.265	46.786	6.44	7.462	33.374	4.47
Medgidia . . .				9.077	35.139	3.87	7.278	132.557	18.54	11.744	90.663	7.72	13.903	13.783	0.99
Silistra-Nouă . .				3.398	20.246	5.96	8.425	59.757	17.44	6.877	136.164	19.80	8.460	30.973	3.66
Jud. Const. . .	24.694	321.446	13.02	33.473	197.697	5.91	31.199	562.355	18.02	34.367	387.700	8.94	51.685	100.157	1.93
Babadag . . .	Nu sunt date			8.166	64.709	8.1	7.295	79.800	10.9	6.172	35.435	5.7	7.559	5.034	0.6
Măcin . . .				6.959	60.867	8.7	6.383	103.151	16.1	9.164	82.765	6.8	8.237	5.842	0.7
Sulina . . .				65	715	10.9	—	—	—	90	504	5.6	98	1.092	11.1
Tulcea . . .				4.290	36.809	8.5	3.399	48.149	14.1	3.221	37.871	11.7	3.432	4.630	1.3
Jud. Tulcea . .	16.486	190.152	11.53	19.480	163.100	8.4	17.077	231.100	13.5	18.647	156.575	8.4	19.326	16.598	0.9
Dobrochia . . .	41.180	511.598	12.27	52.953	360.797	7.25	48.276	793.455	15.7	62.014	544.275	8.65	71.011	116.755	1.4

Cultura porumbului în opt ani s'a întregit în Dobrochia, și această creștere este simțitoare în județul Constanța, unde în acest interval de timp trece peste îndoitul culturii.

Cea mai bună mijlocie la hectar îl dă plasa Silistra-Nouă, de 12.60 hl., cea mai mică o dă plasa Babadag, mai puțin din jumătatea plășii Silistra-Nouă, adică de 6.20

Dăm în tablourile de jos cultura porumbului în anul 1900, pe comune, plăși și județe:

C O M U N E	Cultură hect.	Producția		C O M U N E	Cultură hect.	Producția		C O M U N E	Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Medie			Totală hl.	Medie			Totală hl.	Medie
Caraharman . .	556	3.892	7.---	Calfa	2.405	10.481	4.36	Agemler . . .	114	228	2.---
Caramurat . .	1.031	8.924	8.65	Ciobanu . . .	604	906	1.50	Azaplar . . .	205	1.435	7.---
Carol I. . . .	1.260	15.120	12.---	Dăeni	1.075	8.340	7.77	Caraoier . . .	2.886	37.994	13.15
Cicrăcci . . .	953	4.982	5.02	Gârliciu . . .	600	600	1.---	Cavaclar . . .	844	5.908	7.---
Copadin . . .	401	3.004	7.49	Ghizdăresci .	360	1.820	5.---	Cazllmurat . .	751	6.022	8.---
Constanța . .	201	5.818	28.09	Hârșova . . .	341	1.705	5.---	Chiragi . . .	1.160	6.580	5.67
Gargalic . . .	291	2.910	10.---	Ostrov	1.051	2.102	2.---	Edilchioi . . .	252	2.422	9.---
Hasancea . . .	298	5.060	16.29	Saraiu	1.214	3.642	3.---	Enghez	576	4.947	8.59
Murfallar . .	188	1.556	8.04	Șiriu	3.975	8.081	2.12	Gheringec . .	911	28.241	31.---
Omurcea . . .	204	1.632	8.---	Topal	1.221	3.252	2.66	Mangalia . . .	105	1.015	9.---
Palaz	582	6.898	11.80	Topolog . . .	610	6.840	11.21	Musurat . . .	250	1.725	6.90
Pazarlia . . .	963	13.482	14.---	Urumbel . . .	1.075	1.720	1.60	Osmancea . .	326	1.238	3.80
Techirghiol .	239	1.062	5.---					Osmanfacă . .	686	2.174	3.17
								Sarighiol . . .	880	7.040	8.---
								Tatlageac . . .	298	3.874	13.---
								Topraisari . .	319	957	3.---
								Tuzla	382	2.396	6.---
Pl. Constanța .	7.167	74.370	10.48	Pl. Hârșova . .	14.351	49.489	3.44	Pl. Mangalia .	10.945	85.978	7.85

COMUNE	Cultură hect	Producția		COMUNE	Cultură hect.	Producția		COMUNE	Cultura hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Alacap . . .	937	9.862	10.50	Almaliu	497	10.811	21.07	Alibichioi . .	402	1.307	3.7
Râlbui . . .	895	5.370	6. —	Aliman	250	1.200	4.80	Armuthia . .	381	2.286	6.5
Carabacă . .	1.101	10.593	9.62	Azarlic	790	9.735	12.03	Atmagea . .	169	1.476	9.2
Caratai . . .	80	480	6. —	Bugeac	100	1.200	12. —	Babadag . .	300	1.110	3.8
Cernavoda .	160	2.840	17.75	Bairamdede . .	420	4.440	10.57	Başchioi . .	399	1.596	4.3
Chioseler . .	890	0.740	10.94	Beilic	218	4.142	19. —	Beidaut . . .	748	2.992	4.5
Cocargea . .	385	3.755	9.75	Canlia	280	6.720	24. —	Canli-bugeac	375	1.180	3.5
Cochirleni .	1.205	18.230	15.12	Caranlic	378	6.270	16.06	Caramanchioi	170	187	1.2
Knige	1.441	21.292	14.77	Carvan	185	2.775	15. —	Caranasuf . .	258	3.070	14.0
Mahmut-cuius	2.518	40.934	16.25	Cuzgun	456	8.654	19. —	Casapchioi .	357	2.481	7.2
Medgidie . .	158	1.378	11. —	Dobromir	448	6.428	14.35	Casâmcea . .	1.863	7.452	5.3
Raşova . . .	600	9.000	15. —	Esechioi	171	2.565	15. —	Ciamurli d. j.	323	2.584	8.7
Seimeni . . .	708	5.664	8. —	Enişemlia	557	11.697	21. —	» de sus . .	615	3.075	5.3
Taşpunar . .	319	18.460	13.99	Gârlița	321	4.700	15. —	Ciucurova . .	222	1.638	7.4
Tortoman . .	1.714	24.003	14. —	Ghiuvegea . . .	214	3.638	17. —	Cogelac . . .	1.112	5.560	5.3
				Hairamchioi . .	1.618	31.196	19.28	Congaz . . .	574	2.231	4.8
				Lipnița	282	9.024	12. —	Enişala . . .	170	1.300	9.5
				Mârleanu	392	3.620	9.92	Jurilofca . .	10	116	10.5
				Oltina	500	6.500	13. —	Nalbant . . .	415	4.000	9.8
				Ostrov	103	1.070	10.38	Ortachioi . .	353	1.372	3.9
				Parachioi	330	2.410	7.10	Poturu . . .	548	8.384	16.3
				Regep-cuius . .	150	1.075	7.17	Sarichioi . .	123	524	4.7
				Satu-Nou	262	4.192	15. —	Slava-rusă .	310	4.030	13.5
								Toxof	1.306	8.800	7.6
								Zebil	321	1.602	5.8
Pl. Medgidia .	14.111	181.601	12.86	Pl. Silistra N. .	8.921	144.062	16.14	Pl. Babadag .	11.818	69.873	6.0
Balabancea .	512	3.774	7.5	Caraorman . . .	16	112	9.3	Agighiol . . .	1.043	2.343	2.5
Carcaliu . . .	169	614	5.3	Chilia	33	356	10.0	Beştepe . . .	426	5.755	14.2
Cârjelari . .	1.109	5.918	4.9	Satu-Noi	—	—	—	Cataloi . . .	226	3.220	15.2
Cerna	550	1.100	2.3	Sf. Gheorghe . .	—	—	—	Câsla	860	11.220	13.2
Coium-punar .	872	2.616	3.2	Şfiştofca	—	—	—	Frecăţei . . .	267	2.135	10.5
Greci	679	1.222	1.8	Sulina	—	—	—	Mahmudia . .	186	680	4.3
Isaccea . . .	389	4.367	13.5	Pl. Sulina . . .	49	468	9.6	Malcoci . . .	364	2.184	6.5
Jijila	502	5.431	12.3	Pl. Constanța .	7.167	74.370	10.48	Meidanchioi .	500	5.050	10. —
Lunca vița . .	2.100	4.730	2.7	» Mangalia . .	10.945	85.978	7.85	Morughiol . .	301	3.913	13. —
Măcin	595	3.591	6.3	» Medgidia . .	14.111	181.601	12.86	Nicolitcl . .	324	3.524	11.3
Picineaga . .	350	1.755	5.2	» Hârşova . . .	14.351	49.489	3.44	Parches . . .	215	3.010	14.1
Pisici	—	—	—	» Silistra-N. .	8.921	144.062	16.14	Sarighiol . .	479	2.910	6.3
Satu-Noi . . .	384	1.532	4.3	Jud. Constanța	55.495	535.500	9.6	Sarinasuf . .	200	700	3.5
Turcokia . .	410	760	1.3	Pl. Măcin . . .	9.521	42.088	4.4	Satu-Noi . . .	64	—	—
Vacăreni . .	900	4.678	5.2	» Babadag . .	11.818	69.873	6.0	Somova . . .	295	3.880	16.2
				» Sulina . . .	49	468	9.6	Telița	68	204	3.2
				» Tulcea . . .	8.051	80.208	10.0	Tulcea . . .	2.500	32.200	15.5
				Jud. Tulcea . .	29.439	192.600	6.5				
Pl. Macin . .	9.521	42.088	4.4	Dobrogea . . .	84.934	728.100	8.5	Pl. Tulcea . .	8.051	80.208	10.0

Ca și pentru orz, să vedem în tabloul ce urmează media producției anuale a porumbului în timp de 6 ani, din care unii cu forțe bună recoltă, iar alții cu forțe rea :

P L A Ș I	Media cult. hect.	Producția		P L A Ș I	Media cult. hect.	Producția	
		Media totală hl.	Media hect.			Media totală hl.	Media hect.
Constanța	4.989	39.891	7.74	Babadag	8.202	50.970	6.2
Hârşova	13.338	90.297	7.70	Măcin	8.053	58.942	7.3
Mangalia	7.245	57.591	8.44	Sulina	75	695	9.3
Medgidia	11.222	90.748	8.79	Tulcea	4.479	41.533	9.2
Silistra-Nouă	6.516	78.240	12.60				
Jud. Constanța . .	39.985	350.809	9.58	Jud. Tulcea	20.073	158.354	7.8

In mediū se cultivă porumb în Dobrogia pe o întindere de 60.000 hectare, care dau 500.000 hectolitri, adică 8 hectolitri la hectar.

3. G r î u l.

Cultura grîului a ocupat în 1900 o suprafață de 79.209 hectare, ceea ce reprezintă 15.84% din totalul culturilor, sau 5,07% din întinderea provinciei.

Repartizată pe județe, această cultură se împarte:

47.202 hectare, sau 14 23% din suprafața culturilor, sau 6.60% din întinderea județului Constanța

32.007 hectare, sau 19.02% din întinderea culturilor, sau 3.80% din suprafața totală a județului Tulcea.

Din tabloul de jos reese cultura grîului în Dobrogia față de cele-lalte județe ale țării :

JUDEȚE	Sămănături hect.	Producția		JUDEȚE	Sămănături hect.	Producția		JUDEȚE	Sămănături hect.	Producția				
		Totală hl.	Medie			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			
Sesur. Siretului și Prutului	Dorohoi . .	23.516	178.900	20.4	C. Noid. Munteniei	Sucéva . .	5.115	88.600	17.3	Carp. Sesurile Dunării	Gorj	10.526	68.900	6.5
	Botoșani . .	22.712	461.900	20.3		Neamț . .	7.288	155.900	21.4		Mehedinți . .	82.256	578.100	7.0
	Iași	20.014	431.400	21.6		Bacău . . .	11.679	137.900	11.8		Dolj	169.732	1.403.800	8.2
	Roman . . .	13.213	275.000	20.8		Putna . . .	10.723	220.500	20.6		Romanați . .	114.443	976.400	8.5
	Vaslui . . .	17.894	314.300	17.6		Buzău . . .	56.772	807.700	14.2		Olt	68.476	433.300	6.3
	Fălciu . . .	14.039	293.800	20.9		Prahova . .	33.918	508.700	15.0		Teleorman . .	157.778	1.516.700	9.6
	Tutova . . .	27.143	615.150	22.7		Dâmbovița .	27.028	477.600	12.9		Vlașca . . .	125.728	1.259.000	10.0
	Covurlui . .	18.695	374.300	20.0		Muscel . . .	1.780	18.300	10.3		Ilfov	132.464	1.866.200	14.1
	Tecuci . . .	29.224	611.900	20.9		Argeș . . .	30.917	211.900	6.9		Ialomița . .	150.313	2.531.500	15.6
	R.-Sărat . .	43.814	814.900	18.6		Vâlcea . . .	10.998	62.000	5.6		Brăila . . .	62.085	1.206.800	19.4

Din datele acestui tablou se dovedesce, că pămîntul Dobrogiei dă o producție destul de bună și, că dacă grîul s'ar cultiva pe o întindere mai mare, ar fi un principal izvor de bogăție al provinciei, dat fiind că greutatea unui hectolitru de grîu este superioară greutateii orî căruia din cereale, afară de porumb și că prețul grîului întrece cu de 2 - 3 orî prețul orî căruia din cereale.

Producția grîului în Dobrogia pentru anii 1892, 1896, 1897, 1898, 1899 a fost :

PLAȘI	1 8 9 2			1 8 9 6			1 8 9 7			1 8 9 8			1 8 9 9		
	Sămân. hect.	Totală hl.	Media	Sămân. hect.	Totală hl.	Media	Sămân. hect.	Totală hl.	Media	Sămân. hect.	Totală hl.	Media	Sămân. hect.	Totală hl.	Media
Constanța . .	Nu sunt date			8.968	122.955	13.71	9.296	57.702	6.27	8.274	104.170	12.59	12.542	2.156	0.17
Hârșova . . .				6.119	66.341	10.84	8.984	72.742	8.16	7.102	67.114	9.45	11.219	1.968	0.47
Mangalia . . .				6.499	81.839	12.59	7.375	62.257	8.52	4.737	52.486	11.08	6.712	2.910	0.43
Medgidia . . .				10.687	195.576	18.30	12.279	86.739	7.10	8.193	105.361	12.86	16.448	13.369	0.81
Siliștra-Nouă .				15.320	203.177	13.26	16.770	85.350	5.11	13.954	166.471	11.93	18.187	69.824	3.84
Jud. Constanța	38.421	495.723	12.47	47.593	669.882	14.—	54.704	364.790	6.66	42.260	495.287	11.72	65.108	90.227	1.39
Babadag . . .	Nu sunt date			31.391	297.599	9.4	32.661	192.104	6.5	30.317	219.265	7.	33.936	15.048	0.4
Macin				7.730	102.042	13.2	9.967	115.449	11.2	10.512	82.153	7.3	11.132	1.539	0.1
Sulina				500	2.000	4.0	208	2.080	10.0	500	3.500	7.—	883	3.096	3.2
Tulcea				12.419	141.259	11.3	12.200	79.787	6.3	9.645	37.041	3.8	9.923	5.258	0.5
Jud. Tulcea	43.357	221.996	5.92	52.040	542.900	10.4	55.036	389.420	7.1	50.974	341.959	6.7	55.874	24.941	0.4
Dobrogia	81.778	717.719	9.28	99.633	1.212.782	12.2	99.740	754.210	7.5	93.234	837.246	7.7	120.982	115.168	0.9

În opt ani cultura grîului a rămas aproape staționară, dacă nu chiar a descrescut, după cum arată datele statistice.

Plasa în care se cultivă cel mai mult grîu este Babadag; cel mai bun randament însă, îl dă plasa Medgidia și plasa Silistra-Nouă.

Cea mai bună producție de grîu se face în comunele Somova, Telița, Tulcea, Bîlbîl și Tatlageac.

Producția grîului în anul 1900 este arătată în tabloul de jos aranjat pe comune, plăși și județe.

COMUNE	Cultură hect.	Producția		COMUNE	Cultură hect.	Producția		COMUNE	Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Caraharman . . .	1.299	16.874	12.99	Calfa	263	626	2.38	Agemler . . .	196	980	5.—
Caramurat . . .	627	8.778	14.—	Ciobanu . . .	38	111	2.33	Azaplar . . .	449	5.437	12.11
Carol I.	217	1.613	7.43	Dăieni	604	2.528	4.18	Caraomer . . .	687	4.884	7.1
Cicrăcci	1.193	12.164	9.18	Gârliciu	235	80	0.34	Cavaclar . . .	767	10.470	13.65
Copadin	279	2.790	10.—	Ghizdăresci . .	60	270	4.50	Cazilmurat . .	710	10.592	14.91
Constanța . . .	—	—	—	Hârșova	368	4.308	11.—	Chiragi	105	1.370	13.4
Gargalic	1.317	21.125	16.25	Ostrov	367	836	2.28	Edilchioi . . .	400	3.200	8.—
Hasancea	765	8.475	11.60	Saraiu	196	588	3.—	Enghez	56	176	3.—
Murfatlar	341	3.410	10.—	Șiriu	660	4.000	6.40	Gheringec . . .	677	7.308	10.79
Omurcea	174	1.920	11.34	Topal	528	528	1.—	Mangalia	486	6.576	13.53
Palaz	1.720	23.384	13.58	Topolog	460	2.580	5.60	Musurat	250	2.250	9.—
Pazarlia	520	5.360	11.30	Urumbeî	130	230	1.76	Osmancea	75	525	7.—
Techirghiol . .	580	8.640	15.—					Osmanfacă . . .	446	4.562	10.23
								Sarighiol	817	5.752	7.04
								Tatlageac	879	16.880	19.1
								Topraisari . . .	99	1.074	10.85
								Tuzla	772	9.728	12.60
Pl. Constanța	9.032	117.959	14.21	Pl. Hârșova	4.409	16.685	3.55	Pl. Mangalia	7.871	92.764	11.78
Alacap	124	1.888	15.4	Almaliu	1.185	13.364	11.98	Alibichioi . . .	360	720	2.—
Bîlbîl	1.075	19.500	18.—	Aliman	260	260	1.—	Armutlia	213	1.371	6.5
Carabaca	119	1.071	9.—	Azarlic	378	4.560	12.03	Atmagea	658	6.990	11.5
Caratai	56	370	6.66	Bugeac	218	3.161	14.—	Babadag	450	4.100	10.2
Cernavoda . . .	72	1.118	15.52	Bairamdede . .	166	1.546	9.—	Başchioi	827	5.789	7.1
Chioseler	66	528	8.—	Beilic	550	5.720	10.40	Beidaut	555	1.730	3.7
Cocargea	666	10.120	14.50	Canlia	940	10.340	11.—	Canli-bugeac . .	500	8.200	16.3
Cochirleni . . .	355	5.595	15.76	Caranlic	502	5.260	10.24	Caramanchioi .	460	4.040	10.—
Enigea	390	5.140	13.17	Carvan	442	5.704	12.90	Caranasuf . . .	1.319	21.104	12.—
Mahmut-cuius .	2.009	24.451	12.17	Cuzgun	942	15.024	15.95	Casapchioi . . .	2.003	38.011	14.—
Medgidie	66	660	10.—	Dobromir	1.380	14.255	10.33	Casămcea	657	5.835	8.3
Rașova	2.000	26.640	13.32	Esechioi	1.540	27.720	18.—	Ciamurli d. j. .	610	6.450	10.5
Seimeni	461	6.069	13.76	Enişemlia	615	6.435	11.—	» de sus	686	7.716	12.4
Taşpunar	1.304	19.886	15.25	Gârlița	1.174	17.684	15.27	Ciucurova . . .	525	5.272	10.7
Tortoman	716	11.464	16.—	Ghiuvegea . . .	890	12.540	14.09	Cogelac	1.058	5.290	5.3
				Hairamchioi . .	666	9.928	14.90	Congaz	1.069	4.905	4.7
				Lipnița	1.184	23.048	19.—	Enişala	237	1.015	4.8
				Mârleanu	486	3.390	6.87	Jurilofca	120	1.320	10.5
				Oltina	820	13.120	16.—	Nalbant	413	3.152	7.3
				Parachioi	1.050	21.850	20.51	Ortachioi	267	2.136	10.5
				Regep-Cuiusu . .	320	4.240	13.25	Poturu	1.169	10.791	10.7
				Satu-Nou	455	4.655	10.23	Sarichioi	408	3.462	8.5
				Ostrov	324	3.888	12.—	Slava-rusă . . .	707	9.548	13.5
								Toxof	168	1.008	9.5
								Zebil	937	6.668	7.3
Pl. Medgidia	9.473	134.500	14.19	Pl. Silistra N.	16.417	227.692	13.86	Pl. Babadag	15.870	166.675	10.2

COMUNE	Cultura hect.	Producția		COMUNE	Cultura hect.	Producția		COMUNE	Cultura hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Balabancea . .	726	10.897	15.3	Caraorman . . .	—	—	—	Agighiol . . .	1.245	17.430	15.9
Carcaliu . . .	27	216	10.—	Chilia	542	2.298	4.2	Bestepo	718	7.744	10.8
Cârjeari . . .	410	3.198	7.8	Satu-Noi	—	—	—	Cataloi	447	3.858	8.5
Cerna	897	4.994	5.7	Sf. Gheorghe . .	—	—	—	Câsla	1.620	19.350	16.5
Coium-Punar .	243	936	4.5	Sfistofca	—	—	—	Frecaței	390	4.590	13.7
Greci	400	84	0.20	Sulina	—	—	—	Mahmudia . . .	176	672	4.7
Isaccea	428	6.168	15.3	Pl. Sulina	542	2.298	4.2	Malcoci	495	5.930	14.3
Jijila	504	6.739	13.2	Pl. Constanța . .	9.032	117.959	14.21	Meidanchiol . .	165	1.810	15.—
Luncavița . . .	300	1.840	6.—	» Hârșova	4.409	16.685	3.55	Morughiol . . .	115	1.150	10.—
Măcin	230	1.772	7.9	» Mangalia	7.871	92.764	11.78	Nicolifel	243	4.377	16.5
Picineaga . . .	500	4.000	8.—	» Medgidia	9.473	134.500	14.10	Parches	35	775	25.—
Pisica	—	—	—	» Silistra	16.417	227.692	13.86	Sarighiol	671	6.039	9.8
Satu-Noi	243	2.430	10.—	Jud. Constanța . .	47.202	589.600	12.5	Sarinasuf	540	2.890	5.3
Turcobia	153	702	4.8	Babadag	15.870	166.675	10.2	Satu-Noi	218	246	1.3
Văcăreni	210	1.557	7.9	Măcin	4.911	45.533	9.3	Somova	305	7.375	24.—
				Sulina	542	2.298	4.2	Telița	516	9.804	19.—
				Tulcea	10.684	142.394	13.4	Tulcea	2.760	48.600	18.—
				Jud. Tulcea	32.007	356.900	11.2				
Pl. Măcin . . .	4.911	45.533	9.3	Dobrovia	79.209	946.500	11.9	Pl. Tulcea . . .	10.684	142.394	13.4

Producția medie anuală, întinderea sămănată și mijlocia la hectar, sunt arătate în tabloul de jos, întocmit pentru cei 6 ani:

P L A Ș I	Cultura hect.	Producția		P L A Ș I	Cultura hect.	Producția	
		Media totală hl.	Media la hect.			Media totală hl.	Media la hect.
Constanța	9.620	80.988	9.39	Babadag	28.835	178.138	6.1
Hârșova	7.666	44.970	6.49	Măcin	8.770	69.343	7.8
Mangalia	6.639	58.451	8.88	Sulina	527	2.595	4.9
Medgidia	11.616	107.109	10.63	Tulcea	10.974	81.148	7.3
Silistra-N.	16.129	154.503	9.60				
Jud. Constanța . . .	52.900	468.721	11.62	Jud. Tulcea	48.198	313.019	6.4

Se cultivă în Dobrovia o speță de grâu de primă-vară, cunoscut sub numele de Arnău (Triticum durum, grâu tare). Bobul este alungit și ascuțit.

E foarte căutat în comerț pentru fabricarea pastelor alimentare făinoase, care au un preț mai ridicat, de cât pastele fabricate din orî-ce alt-fel de făină.

Are inconvenientul, că fiind un grâu de primă-vară, e puțin productiv în clima noastră.

Altă speță, care se mai cultivă de câțiva ani în Dobrovia, este o varietate de grâu primăvăratice cu spicul fără țepi; e introdusă din Rusia, sub numele de Ulca.

Asemenea și o altă varietate de grâu rusesc «Sandomirca», tot primăvăratec, însă care se cultivă pe o scară mai mică ¹⁾.

Nu vom intra în detaliile analizei fizice și chimice al acestui fel de cereale; acesta ese din cadrul subiectului.

¹⁾ Munteanu și Roman. Les céréales roumaines, pag. 19.

4. Meiul.

S'a sămănat cu mei  in 1900 o întindere, de 66.162 hect., c ia ce represintă 13.23% din întinderea culturilor, sau 4.31% din suprafa a întregii Dobrogii.

Cultura meiului repartizată pe județe este :

55.216 hect., adică 7.72% din suprafa a totală, sa  16.66% din întinderea culturilor, in jude ul Constan a,  i

10.946 hect., adică 1.29% din suprafa a totală, sa  6.50% din întinderea jude ului Tulcea.

Dăm in tabloul de jos compara ia între cultura meiului in  er , fa   cu jude ele Dobrogene:

JUDEȚE		Culturi hect.		Producția		JUDEȚE		Culturi hect.		Producția		JUDEȚE		
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			
Șesul Siretului și Prut	Dorohoi . .	23	140	6.10	Carp. M. Muntei	Suceva . .	3	50	16.7	Carp. Șesul Dunării	Gorj	25	80	3.2
	Botoșani . .	30	310	10.30		Neamț . .	13	60	4.6		Mehedinți . .	41	670	16.3
	Iași	231	3.070	13.20		Bacău . .	36	190	5.2		Dolj	636	4.930	7.8
	Roman . . .	44	420	9.50		Pulna . . .	168	1.030	6.1		Romanati . .	2.572	31.100	12.1
	Vaslui . . .	197	1.780	9.00		Buzău . . .	10.675	30.420	2.9		Olt	494	5.400	10.9
	Falciu . . .	879	10.400	11.80		Prahova . .	2.075	20.700	10.0		Teleorman . .	882	12.460	14.1
	Tulova . . .	442	3.200	7.30		Dâmbovița .	194	880	4.5		Vlașca . . .	1.205	14.900	12.4
	Covurlui . .	483	3.050	2.10		Muscel . . .	24	60	2.5		Ilfov	11.234	109.300	9.8
	Tecuci . . .	373	1.350	3.60		Argeș . . .	573	4.000	7.0		Ialomița . . .	39.676	219.820	5.5
	R.-Sărat . .	5.136	20.740	4. —		Vâlcea . . .	3	12	4.0		Brăila	21.002	85.200	4.1

Din datele acestui tablou reiese, că de  i meiul se cultivă in Dobrogi a pe întinderi f rte mari (in jude ul Constan a s'a cultivat mai mult ca îndoit suprafa a pe care s'a sămănat in t te jude ele Moldovei, plus cele de munte ale Munteniei), din nenorocire produc ia este cea mai mică, abia de 2.6 hectolitri la un hectar.

Cred, c'ar fi mai nemerit ca aceste 66.162 hectare, in loc de a fi sămănate cu mei, ar produce cu mult mai mult, dec  s'ar sămăna cu gr u.

Produc ia meiului in Dobrogi a pe anii 1892, 1896, 1897 1898  i 1899, a fost :

PLA�I	1892			1896			1897			1898			1899		
	Culturi hect.	Totală hl.	Media	Culturi hect.	Totală hl.	Media	Culturi hect.	Totală hl.	Media	Culturi hect.	Totală hl.	Media	Culturi hect.	Totală hl.	Media
Constan�a . .	Nu sunt date			2.299	10.203	4.44	2.716	52.827	19.45	4.742	34.758	7.33	3.984	12.791	3.19
H�r�ova . . .				9.488	54.330	5.73	11.147	236.566	21.22	9.007	52.600	5.84	16.764	24.534	1.46
Mangalia . . .				3.099	16.740	5.40	2.778	44.082	15.86	3.440	19.814	5.76	5.572	32.949	5.91
Medgidia . . .				5.828	10.341	1.77	5.780	115.908	20.42	11.206	65.455	5.81	12.014	10.595	0.88
Silistra-N. . .				584	2.953	5.60	732	12.583	18.53	1.781	21.514	12.08	3.007	4.771	1.58
Jud. Const.	31.449	503.649	16.01	21.298	94.567	4.44	23.153	461.966	20.09	30.236	194.115	6.42	41.321	85.580	2.07
Babadag . . .	Nu sunt date			1.660	16.006	9.6	2.505	27.410	12.9	1.523	9.085	6.0	3.224	4.026	1.32
Măcin				889	4.096	4.6	717	12.695	12.0	1.395	13.703	10.0	2.905	4.489	1.2
Sulina				40	200	5.0	�	�	�	49	684	13.9	120	792	6.5
Tulcea				501	2.898	5.8	360	6.365	19.0	363	7.928	21.0	1.546	3.053	2.0
Jud. Tulcea	4.765	41.733	8.76	3.090	23.200	7.5	3.582	46.470	13.�	3.330	31.400	9.4	7.795	12.360	1.6
Dobrogi�a	36.214	545.382	12.29	24.388	117.767	5.8	26.735	508.436	12.5	33.566	225.515	7.7	49.116	97.940	1.8

Cultura meiului s'a îndoit ap rpe in cei opt ani, de la 1892 900,  i ac sta mai mult in jude ul Constan a.

In tabloul de jos se arată cultura meiului pe comune, pl  i  i jude ele dobrogene, in anul 1900:

COMUNE	Cultură hect.	Producția		COMUNE	Cultură hect.	Producția		COMUNE	Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Caraharman . . .	407	610	1.50	Calfa	2.156	—	—	Agemler . . .	172	172	1.—
Caramurat . . .	1.595	5.376	3.58	Ciobanu	1.061	106	0.10	Azaplar . . .	423	—	—
Carol I	1.210	1.210	1.—	Dăienii	1.069	—	—	Caraomer . . .	1.433	11.698	8.16
Cicrăcci	234	—	—	Gârliciu	904	—	—	Cavaclar . . .	446	223	0.50
Copadin	304	304	1.—	Ghizdăresci . .	600	606	1.—	Cazil-murat . .	520	1.664	3.20
Constanța . . .	330	—	—	Hârșova	489	—	—	Chiragi	693	3.179	4.58
Gargalic	214	—	—	Ostrov	858	262	0.30	Edilchioi . . .	463	463	1.—
Hasancea	379	—	—	Saraiu	1.661	1.661	1.—	Enghez	487	—	—
Murtfătar . . .	165	165	1.—	Șiriu	7.024	7.024	1.—	Gheringec . . .	1.718	—	—
Omurcea	382	382	1.—	Topal	2.691	12.255	4.47	Mangalia . . .	85	85	1.—
Palaz	731	4.868	6.66	Topolog	324	648	2.—	Musurat	700	—	—
Pazarlia	1.283	7.098	6.—	Urumbeii	646	—	—	Osmancea . . .	202	—	—
Techirghiol . .	565	—	—					Osmanfacă . . .	754	194	0.27
								Sarighiol . . .	335	—	—
								Tatlageac . . .	182	450	2.46
								Topraisari . . .	492	—	—
								Tuzla	308	—	—
Pl. Constanța . .	7.799	20.613	2.52	Pl. Hârșova . . .	19.483	22.554	1.16	Pl. Mangalia . .	9.413	18.413	1.90
Alacap	1.606	2.761	1.72	Almaliu	30	720	26.—	Alibichioi . . .	81	—	—
Bulbul	923	—	—	Aliman	100	200	2.—	Armutlia	189	189	1.—
Carabacă	723	3.286	4.54	Asarlic	247	4.163	16.19	Atmagea	9	—	—
Caratai	600	1.800	3.25	Bugeac	8	80	10.—	Babadag	80	345	4.2
Cernavoda . . .	168	621	3.70	Bairamdede . . .	443	1.326	2.99	Baschioi	87	—	—
Chioseler	420	3.480	8.28	Beilic	57	342	6.—	Beidaut	463	—	—
Cocargea	404	2.616	6.47	Canlia	3	48	16.—	Canli-bugeac . .	163	—	—
Cochirleni . . .	803	6.712	8.35	Caranlic	155	1.240	8.—	Caramanchioi . .	30	—	—
Enigea	618	4.590	7.42	Carvan	46	644	14.—	Caranasuf . . .	268	—	—
Mahmut-cuius . .	2.176	10.162	4.62	Cuzgun	139	1.251	9.—	Casapchioi . . .	370	2.560	6.8
Medgidie	390	1.628	4.—	Dobromir	106	1.104	10.42	Casâmcea	1.864	—	—
Rașova	100	720	7.20	Esechioi	60	900	15.—	Ciamurli-de-j . .	156	155	1.—
Seimenii	620	186	0.30	Enișemia	241	1.446	6.—	Ciamurli-de-s . .	198	—	—
Tășpunar	3.131	6.075	1.94	Gărlita	48	672	14.—	Ciucurova . . .	22	—	—
Tortoman	2.539	10.234	4.03	Ghiuvegea	53	318	6.—	Cogelac	368	—	—
				Hairamchioi . . .	466	7.466	16.—	Congaz	305	2.700	9.—
				Lipnița	28	448	16.—	Enișala	96	—	—
				Mârleanu	122	1.336	10.82	Jurilofca	15	—	—
				Oltina	64	448	7.—	Nalbant	210	—	—
				Ostrov	650	—	—	Ortachioi	121	—	—
				Parachioi	31	124	4.—	Potur	216	432	2.—
				Regep-cuiusu . .	75	1.500	20.—	Sarichioi	16	32	2.—
				Satu-Noi	126	630	5.—	Slava-rusă . . .	82	—	—
								Toxof	1.413	—	—
								Zebil	99	—	—
Pl. Medgidia . . .	15.221	54.871	3.60	Pl. Silistra . . .	3.300	26.466	8.—	Pl. Babadag . . .	6.921	4.613	0.6
Balabancea . . .	116	198	1.5	Caraorman	9	70	7.9	Agighiol	150	150	1.—
Carcaliu	34	68	2.—	Chilia	48	504	12.0	Beștepe	94	188	2.—
Cârjelari	366	366	1.—	Satu-Nou	8	56	7.0	Cataloi	42	—	—
Cerna	162	972	6.—	Sf. Gheorghe . . .	—	—	—	Câsla	160	—	—
Coim-Punar . . .	377	—	—	Șistofca	—	—	—	Frecăței	99	396	4.—
Greci	181	—	—	Sulina	—	—	—	Mahmudia	33	33	1.—
Isaccea	30	150	5.—	Pl. Sulina	65	603	9.7	Malcoci	43	172	4.—
Jijila	45	452	10.—					Meidanchioi . .	20	56	2.5
Luncavița	200	—	—	Pl. Constanța . .	7.799	20.613	2.52	Morughiol	112	672	6.5
Măcin	41	287	7.—	« Hârșova	19.483	22.554	1.16	Nicolitel	29	232	11.5
Picineaga	450	—	—	« Mangalia	9.413	18.428	1.99	Parcheș	34	136	4.—
Pisica	91	1.272	14.—	« Medgidia	15.221	54.871	3.60	Sarighiol	188	466	3.—
Satul-Nou	203	203	1.—	« Silistra N. . . .	3.300	26.466	8.—	Sarinasuf	110	720	6.—
Turcôia	109	49	0.4	Jud. Const. . . .	55.216	153.540	2.8	Satu-Noi	3	—	—
Vacăreni	75	445	7.—	Recapitulatie . .				Somova	78	1.488	19.—
				Pl. Babadag . . .	6.921	4.613	0.9	Telița	2	14	7.—
				« Măcin	2.480	4.298	1.8	Tulcea	265	4.780	19.—
				« Sulina	65	630	9.7				
				« Tulcea	1.480	11.409	6.4				
				Jud. Tulcea . . .	10.946	20.950	1.9				
Pl. Macin	2.480	4.298	1.8	Dobrovia	66.162	174.490	2.—	Pl. Tulcea	1.480	11.409	6.4

În timpul celor 6 ani, pentru care avem date, producția medie anuală, mijlocia la hectar și suprafața cultivată cu mei, pe an a fost :

P L A Ș I	Cultura hect.	Producția		P L A Ș I	Cultura hect.	Producția	
		Media totală hl.	Media la hect.			Media totală hl.	Media la hect.
Constanța	4.382	30.238	7.03	Babadag	3.167	12.228	3.8
Hârșova	13.212	78.113	7.14	Măcin	1.677	7.156	6.6
Mangalia	4.795	22.402	6.98	Sulina	70	580	8.3
Medgidia	10.051	51.434	6.59	Tulcea	850	6.330	7.4
Silistra-N.	1.754	13.657	9.52				
Jud. Constanța	33.779	248.903	7.38	Jud. Tulcea	5.585	30.000	5.3

Plășile, în care se cultivă cel mai mult mei, sunt : Hârșova și Medgidia, dar cel mai bun randament îl dă plasa Silistra-Nouă și anume comunele Reghep-Cuiusu, Asarlîk, Hai-ramchioi și Lipnița.

5. Ovêzul.

Ovêzul s'a cultivat în Dobrogia în anul 1900 pe o suprafață de 25.918 hectare, accia ce înseamnă 5.30% din întinderea culturilor, sau 1.66% din suprafața totală a provinciei.

Pe județe, cultura ovêzului se împarte în :

21.761 hectare, adică 6.56% din întinderea culturilor, sau 3.04% din suprafața județului Constanța și

4.157 hectare, adică 2.47% din întinderea culturilor, sau 0.49% din suprafața județului Tulcea.

Iată și cultura ovêzului în județele din țară :

JUDEȚE	Cultură hect.	Producția		JUDEȚE	Cultură hect.	Producția		JUDEȚE	Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Șesul Siretului și Prutului											
Botoșani	11.797	210.630	17.9	Suceva	16.488	189.700	11.5	Gorj	178	740	4.2
Dorohoi	17.924	363.000	20.3	Neamț	14.833	245.200	16.5	Mehedinți	2.934	16.570	5.7
Iasi	5.791	79.780	13.8	Bacău	9.487	76.330	8.0	Dolj	3.538	9.920	2.8
Roman	9.491	126.300	13.3	Putna	1.750	9.030	5.2	Romanați	2.626	9.700	3.7
Vaslui	5.584	58.240	10.4	Buzeu	3.102	20.240	6.5	Olt	5.984	28.500	4.8
Fălciu	2.474	39.950	16.1	Prahova	11.730	118.500	10.1	Teleorman	2.852	29.630	10.4
Tutova	4.811	63.050	13.1	Dâmbovița	12.661	75.580	6.0	Vlașca	3.220	28.890	9.0
Covurlui	7.796	65.200	8.4	Muscel	285	1.660	5.8	Ilfov	16.314	219.700	13.5
Tecuci	12.363	99.000	8.0	Argeș	12.512	47.700	3.8	Ialomița	16.072	285.100	17.7
R.-Sărat	2.023	30.500	10.1	Vâlcea	465	1.510	3.2	Braila	11.270	125.100	11.1

Din datele acestui tablou comparate cu producția ovêzului din Dobrogia reiese, că aci sêmănăturile au dat cea mai mare medie la hectar (15,1) față de toate județele din țară, unde grupurile agricole n'au dat de cât cel mult 14 hectolitri la hectar (șesul Siretului și Prutului).

Producțiunea ovêzului în Dobrogia pe ani 1892, 1896, 1897. 1898 și 1899 este arătată în tabloul următor :

P L A Ş I	1 8 9 2			1 8 9 6			1 8 9 7			1 8 9 8			1 8 9 9		
	Cultură hect.	Producţia		Cultură hect.	Producţia		Cultură hect.	Producţia		Cultură hect.	Producţia		Cultură hect.	Producţia	
		Totală hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media la hect.
Constanţa . . .	Nu sunt date			4.033	60.569	15.01	3.874	50.513	13.29	11.338	220.864	19.48	9 275	188	0.02
Hârşova . . .				9.878	173.290	17.55	15.007	147.085	9.83	11.559	148.533	12.85	20.006	5.385	0.26
Mangalia . . .				2.858	45.525	15.92	3.075	40.511	13.54	3.330	54.179	16.27	5.090	1.331	0 26
Medgidia . . .				6.017	107.398	17.84	6.907	80.668	11.03	6.102	116.984	19.17	7.058	2.315	0.32
Silistra-Noua . .				1.518	28.403	18.71	1.496	15.189	10.84	3.063	60.187	19.65	2.981	6.906	2.31
Jud. Constanţa	15 681	229.346	14.62	29.300	415.185	14.16	30.359	333.966	11.12	35.392	600.610	16.97	44 410	16.125	0.36
Babadag . . .	Nu sunt date			4.868	72.040	16 5	6.442	85.299	13.2	7.470	17.598	2.3	7.312	732	0.1
Macin . . .				1.607	28.595	17.8	1.861	41.812	22.4	2.610	34.924	13.2	2.875	205	0.1
Sulina . . .				10	50	5.0	—	—	—	25	200	8.0	—	—	—
Tulcea . . .				1.515	23.136	15.2	1.388	17.730	12.2	1.723	11.540	15.9	1.288	77	0.1
Jud. Tulcea .	5.697	59.707	10.48	8.000	123.821	15.6	9.691	144.841	14.9	11.828	154.262	13.0	11.475	1.014	0.1
Dobrovia . . .	21.378	289.053	12.55	37.300	539.006	14.5	40.050	478.807	13.4	47.220	754.872	15.0	55.885	17.139	0.25

Cultura ovăzului ajunsese a trece în 1899 peste îndoitul culturii din 1892; anul 1900 însă a redus cultura ovăzului la vechia ei întindere, de ore-ce nu s'a semănat de cât 25,918 hectare.

Dăm în tabloul de jos cultura ovăzului pe 1900, întocmită pe comune, plăşi şi judeţe:

C O M U N E	Cultură hect.	Producţia		C O M U N E	Cultură hect.	Producţia		C O M U N E	Cultură hect.	Producţia	
		Totală hl.	Media hl.			Totală hl.	Media hl.			Totală hl.	Media hl.
Caraharman .	156	2.496	16.—	Calfa	1.064	12.970	12.18	Agemler . . .	117	1.404	12.—
Caramurat . .	372	7.400	20.—	Ciobanu	306	1.696	5.66	Azaplar . . .	178	4.450	25.—
Carol I	712	5.296	7.43	Daieni	631	11.065	17.53	Caraomer . . .	233	3.288	14.10
Cicrăcci	594	8.158	13.74	Gârlici	391	1.800	4.60	Cavaclar . . .	15	300	20.—
Copadin	315	6.310	20.—	Ghizdăresci . .	300	2.400	8.—	Cazilmurat . .	32	522	16.25
Constanţa . . .	31	—	—	Hârşova	735	13.700	18.66	Chiragi	13	93	7.10
Gargalic	255	5.320	20.87	Ostrov	288	2.925	14.62	Edilchioi . . .	474	758	1.59
Hasancea	259	4.490	17.87	Saraiu	1.319	8.347	6.33	Enghez	46	576	12.—
Murfatlar . . .	154	2.310	15.—	Siriu	1.063	18.175	17.05	Gheringec . . .	177	2.942	16.62
Omurcea	143	2.860	20.—	Topal	1.035	6.218	6.—	Mangalia . . .	122	1.464	12.—
Palaz	451	5.103	11.30	Topolog	64	896	4.—	Musurat	200	2.325	11.62
Pazarlia	442	6.632	15.—	Urumbei	327	1.207	3.69	Osmancea . . .	351	3.561	11.—
Techirghiol . .	204	7.350	25.—					Osman-facă . .	328	7.780	23.72
								Sarighiol . . .	111	1.470	13.24
								Tatlageac . . .	104	2.184	20.—
								Topraisari . .	217	4.672	21.53
								Tuzla	237	1.659	7.—
Pl. Constanţa .	4.178	63.425	15.28	Pl. Hârşova . .	7.523	81.091	10.81	Pl. Mangalia . .	2.955	39.748	13.45

COMUNE	Cultură hect.	Producția		COMUNE	Cultură hect.	Producția		COMUNE	Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Alacap	64	1.872	29.4	Almaliu	30	432	14.40	Alibichioi . . .	87	174	2.0
Bulbul	232	4.712	20. —	Aliman	130	760	5.84	Armutlia	5	25	5.0
Carabacă	81	1.944	24. —	Asarlfc	73	1.168	16. —	Almagea	74	1.249	13.5
Caratai	100	1.500	15. —	Bugeac	8	128	16. —	Babadag	50	308	6.0
Cernavoda . . .	13	360	27.69	Bairamdede . .	160	4.980	31. —	Baschioi	118	826	7.5
Chioseler	66	1.320	20. —	Beilic	204	16.972	41.60	Beidaut	57	479	8.3
Cocargea	202	5.252	26. —	Canlia	—	—	—	Canli-bugeac . .	50	410	8.0
Cochirleni . . .	208	4.736	22.76	Caranlic	79	1.264	16. —	Caramanchioi . .	20	336	16.5
Enige	171	2.798	16.38	Carvan	33	792	24. —	Caranasuf	148	2.960	18.5
Mahmut-cuius . .	846	12.634	14.93	Cuzgun	75	1.725	23. —	Casapchioi . . .	270	2.590	10.3
Medgidia	305	10.370	34. —	Dobromir	185	2.527	13.66	Casamcea	134	2.278	19.2
Rașova	300	4.600	15.33	Esechioi	63	945	15. —	Ciamurli-d-jos .	28	520	19.2
Seimeni	132	2.112	16. —	Enişemlia	132	1.980	15. —	» de-sus	68	884	12.0
Taşpunar	1.024	17.235	16.83	Gârlița	150	3.600	20. —	Ciucurova	63	609	10.2
Tortoman	1.258	40.256	32. —	Ghiuvegea . . .	35	525	15. —	Cogelac	375	4.500	14.0
				Hairamchioi . .	67	1.405	20.97	Congaz	27	50	1.8
				Lipnița	87	2.175	25. —	Enişala	1	—	—
				Mârleanu	141	1.149	7.95	Jurilofca	—	—	—
				Oltina	123	3.075	25. —	Nalbant	75	910	11.2
				Ostrov	11	330	30. —	Ortachioi	10	180	18.0
				Parachioi	72	1.368	19. —	Potur	85	1.870	22.0
				Regep-cuius . .	48	1.220	25.42	Sarichioi	110	1.980	19.2
				Satu-Noi	167	2.764	16.55	Slava-rusă . . .	68	1.112	18.7
								Toxof	273	546	2.0
								Zebil	125	1.050	13.4
Pl. Medgidia . .	5.002	111.701	22.33	Pl. Silistra-N . .	2.103	50.685	24.10	Pl. Babadag . . .	2.321	26.446	11.4

COMUNE	Cultură hect.	Producția		COMUNE	Cultură hect.	Producția		COMUNE	Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Media hl.			Totală hl.	Media hl.			Totală hl.	Media hl.
Balabancea . . .	15	255	16.6	Caraorman . . .	—	—	—	Agighiol	50	1200	24.0
Carcaliu	19	228	12.5	Chilia	—	—	—	Beștepe	39	741	19.0
Cârjelari	92	881	12.0	Satu-Noi	—	—	—	Cataloi	10	102	10.0
Cerna	248	3.454	15.2	Sf. Gheorghe . .	N ' a r e			Cășla	5	48	9.2
Coium-Punar . .	19	380	20.0	Șfiștofa	—	—	—	Frecăței	4	15	3.9
Greci	22	210	9.5	Sulina	—	—	—	Mahmudia	40	68	1.5
Isaccea	28	266	9.5	Pl. Sulina	—	—	—	Malcoi	4	60	25.0
Jijila	7	155	22.1					Meidanchioi . .	10	42	4.2
Luncavița . . .	220	100	0.2					Morughiol . . .	12	120	10.0
Măcin	50	1.183	23.0	Pl. Constanța . .	4.178	63.425	15.28	Nicolitel	8	180	22.5
Picineaga	300	1.800	5.0	» Hârșova . . .	7.523	81.091	10.81	Parcheș	4	104	10.4
Pisica	—	—	—	» Mangalia . . .	2.955	39.748	13.45	Sarighiol	12	120	10.0
Satu-Noi	69	1.035	16.5	» Medgidia . . .	5.002	111.701	22.33	Sarinasuf	34	246	7.5
Turcoia	60	240	4.0	» Silistra-N . . .	2.103	50.685	24.10	Satu-Nou	—	—	—
Văcăreni	130	1.430	10.2	Jud. Constanța . .	21.761	346.650	15.9	Somova	12	540	4.7
				Pl. Babadag . . .	2.321	26.446	11.4	Yelița	13	182	15.2
				» Macin	1.279	11.610	9.1	Tulcea	300	3.875	10.8
				» Sulina	—	—	—				
				» Tulcea	557	7.644	13.7				
				Jud. Tulcea . . .	4.157	45.700	11.1				
Pl. Măcin	1279	11.610	9.1	Dobrovia	25.918	392.350	13.5	Pl. Tulcea	557	7.644	13.7

Media anuală a producției, suprafeței și mijlociei la hectar, pentru cei 6 ani este arătată în tabloul:

P L A Ș I	Media cultu- rilor hect.	Producția		P L A Ș I	Media cultu- rilor hect.	Producția	
		Media totală hl.	Media la h. a.			Media totală hl.	Media la h. a.
Constanța	6.342	79.112	14.41	Babadag	5.685	40.823	7.2
Hârșova	12.794	111.077	10.26	Măcin	2.006	23.429	11.6
Mangalia	3.461	36.259	11.89	Sulina	18	125	6.9
Medgidia	6.217	83.813	14.14	Tulcea	1.294	12.025	9.2
Silistra-Nouă.	2.232	32.274	15.12				
Jud. Constanța	29.417	323.647	11.—	Jud. Tulcea.	8.475	88.224	10.4

Plasa în care se cultivă cel mai mult ověz este Hârșova, iar cea mai bună mijlocie la hectar o dă plasa Silistra-Nouă.

Sunt comune, cari dau un excelent randament, cum Beilicul și orașul Ostrov.

În general ovêzul se cultivă în Dobrogiã anual, o suprafață de 37.892 hectare, care dau 411.871 hectolitri, aceea ce revin 10.7 hectolitri la un hectar.

6. S e c a r a

În anul 1900 s'a cultivat secara pe o suprafață de 18.261 hect., aceea ce represintă 3.65% din întinderea culturilor, sau 1.17% din suprafața Dobrogiei.

Repartisată pe județe cultura secarei se împarte:

5.336 hect., adică 1.52% din întinderea culturilor, sau 0.74% din suprafața județului Constanța și

12.925 hect., adică 7.78% din suprafața culturilor, sau 1.55% din întinderea județului Tulcea.

Iată și tabloul comparativ între cultura secarei în Dobrogiã și cele-lalte 30 județe ale țerii:

JUDEȚE	Culturi hect.	Producția		JUDEȚE	Culturi hect.	Producția		JUDEȚE	Culturi hect.	Producția				
		Totală hl.	Media la hect.			Totală hl.	Media la hect.			Totală hl.	Media la hect.			
Șesul Siretului și Prutului	Dorohoi .	2.705	37.300	13.8	Mold.	Sucéva . . .	1.187	17.370	14.6	Șesul Dunării	Gorj . . .	472	2.830	6.0
	Botoșani .	1.377	21.400	15.5		Neamț . . .	724	9.900	13.7		Mehedinți.	12.132	91.120	7.5
	Iași . . .	492	9.700	19.7		Bacău . . .	1.156	13.110	11.3		Dolj . . .	10.892	68.670	6.3
	Roman .	312	5.650	18.1		Putna . . .	1.114	17.100	15.3		Romanați.	1.962	12.600	6.4
	Vaslui .	4.388	63.120	14.4		Buzău . . .	7.993	120.800	15.1		Olt . . .	151	940	6.2
	Fălciu .	16.263	231.440	14.2		Prahova . .	2.339	21.500	11.8		Teleorman	—	—	—
	Tulova .	14.354	203.700	14.2		Dâmbovița .	268	3.050	11.4		Vlașca . .	6	60	10.0
	Covurlui .	38.644	513.600	13.3		Muscel . . .	69	600	8.7		Ilfov . . .	129	2.600	20.2
	Tecuci . .	7.905	131.800	16.7		Argeș . . .	2.785	29.900	10.7		Ialomița .	4.218	79.680	18.9
	R.-Sărat .	7.575	112.560	14.9		Vâlcea . . .	22	40	1.8		Brăila . .	4.372	51.450	11.8

Producțiunea secarei în Dobrogiã este superiôră județelor din șesul Dunării și Carpaților Munteniei, și inferiôră Moldovei.

Așa dar o producție mijlocie.

Producția secarei în Dobrogiã pe anii 1892, 96, 97, 98, 99 este arătată în tabloul :

PLAȘI	1 8 9 2			1 8 9 6			1 8 9 7			1 8 9 8			1 8 9 9		
	Culturî hect.	Producția		Culturî hect.	Producția		Culturî hect.	Producția		Culturî hect.	Producția		Culturî hect.	Producția	
		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media
Constanța . .	Nu sunt date			4.099	66.584	14.17	4.382	18.055	4.32	1.151	24.079	20.92	1.479	12	0.01
Hârșova . . .				261	3.754	14.36	234	1.260	6.30	8	88	11.—	414	nimic	—
Mangalia . .				5.432	67.819	12.48	5.930	55.042	9.43	3.175	34.332	10.81	2.967	433	0.14
Medgidia . .				3.674	61.656	16.78	4.077	28.505	7.12	1.231	16.034	13.02	1.729	386	0.22
Silistra-Nouă.				582	9.684	16.60	579	3.267	6.53	144	1.084	11.70	182	122	0.67
Jud. Const. .	10.768	161.150	13.84	14.648	209.497	14.30	15.202	107.329	7.06	5.710	76.178	13.34	6.771	953	0.44
Babadag . .	Nu sunt date			2.128	22.234	10.4	2.445	22.579	9.2	3.915	37.116	9.4	5.887	5.220	0.9
Măcin . . .				520	6.976	13.3	552	11.740	21.1	1.064	8.905	8.3	1.055	294	0.2
Sulina . . .				203	2.282	11.2	79	781	9.7	167	1.695	10.1	371	1.577	4.2
Tulcea . . .				2.699	34.908	12.9	2.957	31.806	10.8	5.248	24.060	4.5	5.217	6.447	1.2
Jud. Tulcea .	1.519	12.066	13.03	5.550	66.400	12.0	6.033	66.912	11.1	10.394	75.576	7.1	12.530	13.541	1.1
Dobrogiia . .	12.287	173.216	13.44	20.198	275.897	13.2	21.235	174.241	9.2	16.104	151.754	10.2	19.401	14.494	0.7

Cultura secareî a rămas aproape pe loc, în intervalul de timp de la 1892—1900, căci nu s'a urcat de cât cu $\frac{1}{3}$.

În județul Constanța cultura secareî s'a redus la jumătate de ceia ce era în 1892.

Din contră în județul Tulcea a crescut cu $8\frac{1}{2}$ din ceia-ce era în 1892.

Cultura secareî pe anul 1900 este arătată în tabloul de jos, întocmit pe comune, plăși și județe :

COMUNE	Culturî hect.	Producția		COMUNE	Culturî hect.	Producția		COMUNE	Culturî hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Caraharman.	80	1.200	15.—	Calfa	—	—	—	Agemler	83	415	5.—
Caramurat .	69	828	12.—	Ciobanu	—	—	—	Azaplar	93	1.488	16.—
Carol I. . . .	13	234	18.—	Dăienî	16	52	5.20	Caraomer	458	5.488	11.9
Cicrăcci . . .	312	5.696	17.8	Gârlici	6	15	2.50	Cavaclar	—	—	—
Copadin . . .	114	984	8.6	Ghizdăresci . .	—	—	—	Cazîlmurat . . .	44	350	7.95
Constanța . .	—	—	—	Hârșova	—	—	—	Chiragi	63	549	8.7
Gargalik . . .	12	150	15.—	Ostrov	—	—	—	Edilchioi	122	732	6.—
Hasancea . .	163	1.474	9.7	Saraiu	2	6	3.0	Enghez	97	608	6.—
Murfatlar . .	107	1.655	15.—	Șiriu	—	—	—	Gheringec	178	2.391	13.44
Omurcea . . .	87	1.044	12.—	Topal	1	1	1.—	Mangalia	172	1.720	10.—
Palaz	21	316	15.4	Topolog	30	200	8.66	Musurat	300	3.650	12.—
Pazarlia . . .	67	603	9.—	Urumbei	2	2	1.0	Osmancea	204	1.632	8.—
Techirghiol .	247	1.682	7.—					Osmanfacă . . .	164	1.704	10.39
								Sarighiol	124	963	7.76
								Tallageac	261	2.088	8.—
								Topraisari	205	3.258	16.30
								Tuzla	79	1.106	14.—
Pl. Constanța	1.302	15.846	12.21	Pl. Hârșova .	71	350	5.—	Pl. Mangalia . .	2.646	28.140	10.67

COMUNE	Culturi hect.	Producția		COMUNE	Culturi hect.	Producția		COMUNE	Culturi hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Alacap . . .	28	518	18.8	Almaliu . . .	—	—	—	Alibichioi . .	265	1.625	7.5
Bulbul . . .	131	2.538	19.—	Aliman . . .	—	—	—	Armutlia . . .	390	2.922	8.2
Carabacă . . .	44	396	9.—	Asarlîc . . .	1	14	14	Atmagea . . .	4	64	13.—
Caratai . . .	150	1.050	7.—	Bugeac . . .	—	—	—	Babadag . . .	120	1.040	9.5
Cernavoda . .	—	—	—	Bairamdede .	156	1560	10.—	Başchioi . . .	299	4.186	13.—
Chioseler . . .	—	—	—	Beili . . .	—	—	—	Beidaut . . .	142	1.170	9.7
Cocargea . . .	8	120	15.	Canlia . . .	—	—	—	Canli-bugeac .	130	990	6.—
Cochirleni . .	—	—	—	Caranlik . . .	—	—	—	Caramanchioi .	200	2.800	24.—
Enigea . . .	—	—	—	Carvan . . .	—	—	—	Caranasuf . . .	8	152	19.—
Mahmut C. . .	595	5.170	8.68	Cuzgun . . .	3	51	17.—	Casapchioi . .	—	—	—
Medgidia . . .	50	450	9.—	Dobromir . . .	—	—	—	Casâmcea . . .	49	588	13.—
Rașova . . .	—	—	—	Esechioi . . .	—	—	—	Ceamurli-de-j.	170	3.175	15.2
Seimeni . . .	—	—	—	Enişemlia . . .	4	56	14.—	» de-sus . . .	348	5.230	13.—
Taşpunar . . .	—	—	—	Gârlița . . .	—	—	—	Ciucurova . . .	40	460	10.4
Tortoman . . .	—	—	—	Ghiuvegea . .	—	—	—	Cogelac . . .	144	1.152	9.7
				Parachioi . . .	—	—	—	Congaz . . .	646	2.319	3.7
				Lipnița . . .	—	—	—	Enişala . . .	208	2.080	10.—
				Mârleanu . . .	—	—	—	Jurilofca . . .	30	305	10.—
				Oltina . . .	—	—	—	Nalbant . . .	150	920	6.—
				Ostrov . . .	—	—	—	Ortachioi . . .	251	2.570	10.—
				Hairamchioi .	13	423	19.15	Potur . . .	89	1.780	20.—
				Regep-cuius .	—	—	—	Sarichioi . . .	214	3.435	16.—
				Satul-Noi . . .	—	—	—	Slava-rusă . .	502	7.205	10.—
								Toxof . . .	22	132	6.—
								Zebil . . .	160	2.000	12.—
Pl. Medgidie .	1.120	12.066	10.77	Pl. Silistra-N.	197	1.948	9.88	Pl. Babadag . .	4.581	48.497	10.5
Balabancea . .	120	2.089	19.5	Caraorman . . .	32	139	4.6	Agighiol . . .	522	8.352	16.2
Carcaliu . . .	10	160	16.—	Chilia . . .	132	396	2.5	Beștepe . . .	418	6.998	17.2
Cârjelari . . .	161	1.883	10.8	Satu-Noi . . .	184	1.472	8.5	Cataloi . . .	117	1.302	11.5
Cerna . . .	97	781	8.—	Sf. Gheorghe .	—	—	—	Câșla . . .	703	9.624	13.5
Coim-punar . .	11	132	11.2	Sîstloca . . .	32	550	1.7	Frecăței . . .	177	2.188	12.3
Greci . . .	6	10	1.6	Sulina . . .	—	—	—	Mahmudia . . .	57	170	3.5
Isaccea . . .	197	4.352	22.—	Pl. Sulina . . .	380	2.557	6.1	Malcori . . .	107	1.550	11.2
Jijila . . .	6	86	12.4					Meidanchioi .	40	436	10.8
Luncași . . .	80	710	8.8	Pl. Constanța .	1.302	15.846	12.21	Morughiol . . .	305	3.355	10.9
Măcin . . .	85	913	11.—	» Hârșova . .	71	350	5.—	Nicolitel . . .	122	3.390	20.5
Picineaga . . .	—	—	—	» Mangalia . .	2.646	28.440	10.67	Parkeș . . .	31	650	21.5
Pisica . . .	—	—	—	» Medgidia . .	1.120	12.066	0.77	Sarighiol . . .	583	10.201	18.5
Satu-Noi . . .	3	30	10.—	» Silistra-N. .	197	1.948	9.88	Sarinasuf . . .	325	1.950	6.9
Turcoia . . .	2	13	6.2	Jud. Constanța	5.336	58.400	10.9	Satu-Nou . . .	85	245	2.7
Văcăreni . . .	50	400	8.—	Pl. Babadag . .	4.581	48.497	10.5	Somova . . .	109	4.360	3.5
				» Macin . . .	828	11.559	14.—	Telița . . .	65	1.300	20.—
				» Sulina . . .	380	2.557	6.1	Tulcea . . .	3.370	54.230	16.7
				» Tulcea . . .	7.136	110.187	15.5				
				Jud. Tulcea . .	12.925	172.800	13.4				
Pl. Măcin . . .	828	11.559	14.—	Dobrovia	18.261	231.200	12.7	Pl. Tulcea . . .	7.136	110.146	15.5

Pentru cei șase ani, producția medie anuală, suprafața cultivată cu secară și mijlocia la hectar, sunt reprezentate în tabloul:

PLAȘI	Media cult. hect.	Producția		PLAȘI	Media cult. hect.	Producția	
		Media totală hl.	Media la hect.			Media totală hl.	Media la hect.
Constanța	2.602	25.035	10.32	Babadag	3.791	27.128	7.1
Hârșova	197	1.090	7.33	Macin	804	7.896	9.8
Mangalia	4.030	37.333	8.70	Sulina	240	1.778	7.3
Medgidia	2.366	23.719	7.58	Tulcea	4.651	41.481	9.3
Silistra-Nouă	337	3.341	9.05				
Jud. Constanța	9.739	12.234	12.61	Jud. Tulcea	17.914	170.134	9.5

Plășile în care se cultivă mai multă secară sunt: Tulcea și Mangalia, iar cel mai bun randament îl dau plășile Constanța, Măcin, Tulcea și Silistra-Nouă.

În definitiv secara se cultivă în Dobrogia anual pe o suprafață de 27.653 hectare, care dau 182.368 hectolitri, adică 6.5 hectolitri la hectar.

Greutatea unui hectolitru de fie-care din cereale este în mijlociu :

J U D E Ţ E	Orz	Porumb	Grâu	Mei	Ovăz	Secară
	K i l o g r a m e					
Constanța	62.3	75.4	73.—	71.6	40.—	68.6
Tulcea	62.5	75.9	74.1	70.9	36.7	67.—
Dobrogia	62.4	75.6	73.5	71.2	38.3	67.8

În respectul greutateii unui hectolitru de cereale, Dobrogia stă astfel :

- 1. Orzul are greutatea superioară mediei generale (60.6)
- 2. Porumbul » inferioară » (76.2)
- 3. Grâul » » » (73.3)
- 4. Meiul » » » (71.4)
- 5. Ovăz » » » (39.6)
- 6. Secara » » » (69.3)

Calitatea cerealelor în Dobrogia este, în termeni generali, inferioară celei a cerealelor din țară. Valoarea medie a cerealelor anual, este reprezentată în tabloul :

P L A Ș I	Orz lei 6.70 hl.	Porumb lei 7.20 hl.	Grâu lei 10.61 hl.	Mei lei 7. — hl.	Ovăz lei 5.— hl.	Secară lei 7.78 hl.
Constanța	1.842.392 lei	287.215 lei	859.282 lei	211.366 lei	395.510 lei	194.772 lei
Hârșova	1.479.326 »	650.138 »	477.131 »	546.791 »	555.375 »	5.840 »
Mangalia	2.285.088 »	413.955 »	615.165 »	156.814 »	181.295 »	290.450 »
Medgidia	2.654.379 »	643.385 »	1.136.426 »	360.038 »	419.065 »	184.533 »
Silistra-Noua	825.306 »	563.328 »	1.639.296 »	95.599 »	161.370 »	25.992 »
Jud. Constanța	8.988.296 »	3.065.824 »	4.973.129 »	1.742.321 »	1.619.435 »	95.180 »
Babadag	2.455.503 »	366.984 »	1.890.044 »	84.596 »	204.115 »	211.056 »
Măcin	821.781 »	424.662 »	735.929 »	50.092 »	117.145 »	61.431 »
Sulina	75.663 »	5.004 »	27.533 »	4.060 »	725 »	13.833 »
Tulcea	1.268.531 »	289.037 »	860.980 »	44.310 »	60.125 »	322.722 »
Jud. Tulcea	4.382.135 »	1.140.149 »	3.321.132 »	240.300 »	441.120 »	1.323.642 »
Dobrogia	13.370.431 »	4.205.973 »	8.294.261 »	1.952.321 »	2.060.555 »	1.418.822 »

Un hectar cultivat cu cereale produce brut anual în mediu :

P L A Ș I	Suprafața cultivată hect.	Valoarea productelor Lei	Produce brut un hect. Lei	P L A Ș I	Suprafața cultivată hect.	Valoarea productelor Lei	Produce brut un hect. Lei
Constanța	55.734	3.790.837	68.—	Babadag	86.088	5.212.298	60.—
Hârșova	73.294	3.714.601	50.—	Macin	31.922	2.211.040	69.—
Mangalia	60.101	3.942.767	65.—	Sulina	2.205	126.818	57.—
Medgidia	74.091	5.398.826	72.—	Tulcea	39.252	2.845.705	72.—
Silistra-Nouă	36.946	3.310.891	89.—				
Jud. Constanța	288.000	20.484.185	71.—	Jud. Tulcea	163.429	10.818.178	66.—
Dobrogia	451.429	31.302.363	69.—				

Raportul culturii cerealelor cu exploatațiunea mijlocie a unui cultivator este arătată în tabloul:

P L A Ș I	Orz	Porumb	Grâu	Mei	Ovăz	Secară	TOTAL
C â t e h e c t a r e v i n d e c u l t i v a t o r							
Constanța . . .	9.	1.6	3.1	1.4	2.0	0.8	17.2
Hârșova	6.1	3.1	1.7	3.0	3.0	—	17.1
Mangalia . . .	9.	1.9	1.7	1.2	0.9	1.0	14.9
Medgidia . . .	8.8	3.0	3.1	2.7	1.6	0.6	19.3
Siliștra-Nouă .	1.8	1.2	3.0	0.3	0.4	—	6.9
Jud. Constanța .	6.0	1.8	2.6	1.6	1.4	0.4	14.4
Babadag	5.7	1.5	4.5	0.4	0.9	0.5	13.5
Măcin	2.6	2.0	2.1	0.4	0.5	2.0	7.8
Sulina	2.6	0.1	1.0	0.1	—	0.5	4.7
Tulcea	3.5	0.9	2.2	0.1	0.2	0.9	8.0
Jud. Tulcea . .	4.0	1.2	3.0	0.3	0.5	1.1	10.3
Dobrogea	5.1	1.3	2.8	2.4	1.5	1.7	12.5

Acest tablou ne dovedește, că un agricultor în Dobrogea are de cultivat un număr îndoit de hectare de cât în țară, unde mijlocia este 6.5.

De aceea agricultura aci este foarte slabă în raport cu restul țării.

Pentru ca un agricultor să cultive 12.5 hect. anual, îi trebuiesc instrumente, brațe și mai ales capital, ceea ce în Dobrogea lipsesc.

Recapitulația culturii cerealelor

Iată mijlocia culturii cerealelor în timpul celor șase ani:

P L A Ș I	Orz			Porumb			Grâu			Mei			Ovăz			Secară			Total		
	Cultură hect.	Producție		Cultură hect.	Producție		Cultură hect.	Producție		Cultură hect.	Producție		Cultură hect.	Producție		Cultură hect.	Producție		Cultură hect.	Producție	
		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media
Constanța . .	27.790	274.984	9.9	4.989	39.891	7.8	9.620	80.988	9.3	4.382	30.238	7.0	6.342	79.112	14.4	2.602	25.035	10.3	55.734	530.248	9.5
Hârșova . . .	26.086	220.795	8.5	13.338	90.297	7.8	7.666	44.970	6.5	13.212	78.113	7.1	12.794	111.077	10.2	197	1.090	7.3	73.294	547.152	7.4
Mangalia . .	33.931	341.058	10.0	7.245	57.591	8.4	6.639	58.451	8.9	4.795	22.402	7.0	3.461	36.259	11.9	4.030	37.333	8.8	50.101	553.094	9.2
Medgidia . .	32.619	396.176	12.1	11.222	90.748	8.8	11.616	107.109	10.6	10.051	51.434	6.6	6.217	83.813	14.1	2.366	23.719	7.6	74.091	753.000	10.1
Siliștra-Nouă	9.978	123.180	12.4	6.516	78.240	12.6	16.129	154.503	9.6	1.754	13.657	9.5	2.232	32.274	15.1	337	3.341	9.0	36.946	405.195	10.9
Jud. Const. .	122.180	1.347.507	11.0	39.985	350.809	9.6	52.900	468.721	11.6	33.779	248.903	7.4	29.417	323.647	11.0	9.739	12.234	12.7	288.000	2.751.821	9.5
Babadag . .	36.408	366.493	10.6	8.202	50.970	6.2	28.835	178.138	6.1	3.167	12.228	3.8	5.685	40.923	7.2	3.791	27.128	7.1	86.088	675.780	7.4
Măcin	10.612	122.654	11.6	8.053	58.942	7.3	8.770	69.343	7.8	1.677	7.156	6.6	2.006	23.429	11.6	804	7.896	9.8	31.922	289.420	9.0
Sulina	1.275	11.293	8.8	75	695	9.3	527	2.595	4.9	70	580	8.3	18	125	6.9	240	1.778	7.3	2.205	17.076	7.7
Tulcea	17.004	189.333	11.1	4.479	41.533	9.2	10.974	81.148	7.3	850	6.330	7.4	1.294	12.025	9.2	4.651	41.481	9.3	39.252	371.850	9.4
Jud. Tulcea .	63.104	654.050	10.4	20.073	158.354	7.8	48.198	313.019	6.4	5.585	30.000	5.3	8.475	88.224	10.4	17.914	170.134	9.5	163.429	1.443.781	8.8
Dobrogea . .	135.284	2.001.557	10.7	60.053	509.163	8.7	101.098	981.740	9.0	39.364	278.903	6.3	37.892	411.871	10.7	27.653	182.368	11.1	451.429	4.365.602	9.6

Iată considerațiunile ce putem face :

Cultura cerealelor este proprie în Sudul și Nordul Dobrogei, căci plășile Silistra-Nouă, Medgidia, Mangalia și Constanța dau cel mai mare randament în județul Constanța, iar în județul Tulcea, plășile Tulcea și Măcin.

Partea centrală (plășile Babadag și Hârșova) dă cel mai mic randament de cereale ; dacă excludem cu desăvârșire plasa Sulina, unde disproporția e mare între terenul de cultură și numărul populației.

Împărțită Dobrogia în doi versanți, vedem că cel mai bun versant pentru cultura cerealelor este cel Dunărean.

În raport cu numărul hectarelor ce revin unui cultivator, am vedea că plășile Silistra-Nouă, Măcin și Tulcea dau cel mai mare randament ; fac excepție plășile Medgidia și Constanța.

Fertilitatea solului mai depinde și de întinderea pădurilor, ast-fel : plasa Silistra-nouă, unde pădurile ocupă a 11% parte din suprafața totală a plășii, cultura cerealelor dă un randament foarte mare ; acelaș lucru putem zice și despre plășile Măcin și Tulcea, în care pădurile ocupă respectiv 21.99% parte și 8.09% parte din suprafețele lor.

S'ar părea că plasa Babadag, în care pădurile ocupă 24.39% parte din suprafața totală, desminte această regulă ; însă trebuie știut că în această plasă numai bălțile ocupă a 20% parte din suprafața ei, deci se reduce simțitor din întinderea ei.

Constituția solului joacă un rol important, și poate cel mai mare în productivitatea cerealelor ; așa, dacă observăm o hartă geologică, vedem că Sudul și Nordul Dobrogei este acoperit cu un strat de löss, care dă pământului fertilitatea, pe care cifrele statistice o confirmă.

Plasa Silistra-Nouă, dă un randament superior celorlalte plăși, pentru orice fel de cereale.

Plasa Sulina, cu mici excepțiuni, dă cel mai mic randament.

Orzul dă o producție foarte bună în S.V. și N.V. Dobrogei, slabă pe versantul Mării-Negre.

Porumbul se produce bine în tot Sudul și Nordul Dobrogei, slab la centru.

Grâul e mai bun în versantul dunărean și foarte slab la centru.

Meiul cel mai bun e la Sudul Dobrogei, pe ambele versante și prin excepție în plasa Tulcea.

Ovăzul dă cel mai mare randament în jumătatea sudică a Dobrogei și mai ales pe versantul dunărean, întinzându-se până în plasa Măcin.

Secara e mai bună în Sudul și Nordul provinciei și mai slabă la centru.

În definitiv centrul Dobrogei produce cea mai slabă cantitate de cereale, pe când extremitățile și mai ales Sudul, dă cel mai bun randament.

III. Plante oleoginose.

Plantele oleoginose au ocupat în 1900 o suprafață 19.197 Hectare, ceea ce reprezintă 3.86% din întinderea culturilor, sau 1.23% din întreaga suprafață a Dobrogei

Cultura plantelor oleoginose repartizată pe cele două județe, se împarte :

15.705 hect., adică 4.73% din totalul culturilor, sau 2.19% din suprafața județului Constanța.

3.492 hect., adică 2.07% din întinderea culturilor, sau 0.41% din suprafața județului Tulcea.

În raport cu suprafața cultivată, plantele oleoginose ocupă ordinea următoare :

Înălțimea rînd.

Rapița al doilea rînd.

Cânepa al treilea »

1. Inul.

S'a sămănat cu in o suprafață de 11.857 Hectare în anul 1900, adică 2.37% din întinderea culturilor, sau 0.76% din suprafața întregii Dobrogii.

Cultura inului repartizată pe județe stă ast-fel :

8.412 hect. adică 2.52% din suprafața culturilor, sau 1.17% din întinderea totală a județului Constanța, și

3.445 hect., adică 2.04% din întinderea culturilor, sau 0.40% din suprafața județului Tulcea.

Cultura inului ca plantă textilă este foarte neglijată în Dobrogiă ; nu s'a produs în anul 1900 aci, de cât 30.500 kilograme fuior, din care 3000 kilograme în județul Constanța și 27.500 kg. în județul Tulcea.

Ca sămânță, inul se cultivă în Dobrogiă mai mult ca în orî-care parte a Țării.

Tabloul următor ne arată producția inului în Țeră :

JUDEȚE	Culturi hect.	Sămânță		Fulor		JUDEȚE	Culturi hect.	Sămânță		Fulor		JUDEȚE	Cultura hect.	Sămânță		Fulor			
		Media	Producția hl.	Media	Cânt. metrice			Media	Producția hl.	Media	Cânt. metrice			Media	Producția hl.	Media	Cânt. metrice		
Șesul Siretului și Prutului	Dorohoi . .	26	8.1	210	1. —	26	Carp.	42	9.9	420	2.9	120	Șesul Dunării	Gorj. . . .	13	0.8	10	1.1	14
	Botoșani . .	3	4.3	13	2. —	6		1	3.0	3	—	—		Mehedinți . .	4	3.0	12	—	—
	Iaiși	3	4.0	12	—	—		6	6.7	40	1.1	7		Dolj	55	7.0	390	7.0	380
	Roman . . .	—	—	—	—	—		25	3.6	90	0.9	22		Romanați . .	15	5.0	75	—	—
	Vaslui . . .	34	10.3	350	0.9	30		19	3.2	60	0.5	9		Olt	3	—	—	1.0	3
	Falciu . . .	2	7.0	14	—	—		9	1.1	10	0.4	4		Teleorman . .	37	9.6	360	0.5	20
	Tulova . . .	3	6.0	18	4.7	14		31	2.7	83	0.5	17		Vlașca . . .	235	8.4	1.970	0.2	50
	Covurlui . .	50	5.4	270	—	—		16	4.4	70	0.1	2		Ilfov	189	5.5	1.030	4.2	800
	Tecuci . . .	12	2.8	34	1.7	20		36	3.8	140	0.4	16		Ialomița . .	309	8.8	2.720	2.9	880
	R.-Sarat . .	180	7.4	1.330	—	13		8	1.4	11	0.9	7		Braila . . .	30	10.3	310	—	—

Plășile Silistra-Nouă, Mangalia și Hârșova produc cel mai mult in.
Dăm mai jos cultura inului pe comune, plăși și județe, pentru anul 1900:

T A B L O U

de

Cultura inului pe comune, plăși și județe, pentru anul 1900

COMUNE	Culturi hect.	Producția		COMUNE	Culturi hect.	Producția		COMUNE	Culturi hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Caraharman	303	2.424	8.—	Calfa	—	—	—	Agemler	42	210	5.—
Caramurat	—	—	—	Ciobanu	—	—	—	Azaplar	786	6.924	8.81
Carol I	—	—	—	Daeni	—	—	—	Caraomer	—	—	—
Cicrăci	115	510	4.43	Gârliciu	4	12	3.—	Cavaclar	17	68	4.—
Copadin	27	162	6.—	Ghizdăresci	—	—	—	Cazilmurat	3	15	5.—
Constanța	—	—	—	Hârșova	—	—	—	Chiragi	217	3.003	13.8
Gargalic	644	3.326	5.17	Ostrov	—	—	—	Edilchioi	386	1.724	4.46
Hasancea	351	4.968	14.54	Saraiu	—	—	—	Enghez	94	494	5.—
Murfatlar	35	280	8.—	Siriu	476	3.808	8.—	Gheringec	1.652	10.646	6.44
Omurcea	27	324	12.—	Topal	1	n'a rodit	—	Mangalia	105	1.125	9.1
Palaz	89	875	9.72	Topolog	—	—	—	Musurat	150	1.040	6.—
Pazarli	40	200	5.—	Urumbel	—	—	—	Osmancea	185	1.366	7.—
Techirghiol	451	3.600	8.—					Osmaniacă	155	690	4.45
								Sarighiol	756	5.892	7.79
								Tatlageac	395	1.185	3.—
								Topraisari	251	1.550	6.—
								Tuzla	412	3.566	8.63
Pl. Constanța	2.082	16.677	8.01	Pl. Hârșova	481	3.820	7.99	Pl. Mangalia	5.606	39.483	7.—
Alacap	8	64	8.—	Almaliu	—	—	—	Alibichioi	—	—	—
Bulbul	140	2.410	17.—	Aliman	—	—	—	Armutlia	27	101	3.5
Carabacă	—	—	—	Asarlîc	—	—	—	Atmagea	—	—	—
Caratai	20	140	7.—	Bugeac	—	—	—	Babadag	—	—	—
Cernavodă	—	—	—	Bairamdede	40	160	4.—	Başchioi	—	—	—
Chioseler	—	—	—	Beilic	—	—	—	Beidaut	19	57	3.0
Cocargea	—	—	—	Canlia	—	—	—	Canli-bugeac	30	105	3.0
Cochirleni	—	—	—	Caranlic	—	—	—	Caramanchioi	10	—	—
Enige	—	—	—	Carvan	—	—	—	Caranasuf	968	5.952	6.0
Mahmut-Cuius	13	56	4.30	Cuzgun	—	—	—	Casapchioi	830	3.750	4.5
Medgidie	—	—	—	Dobromir	—	—	—	Casâmcea	—	—	—
Rașova	—	—	—	Esechioi	—	—	—	Ciamurli-de-jos	57	272	4.7
Seimeni	—	—	—	Enişemlia	—	—	—	« de-sus	3	9	3.0
Taşpunar	—	—	—	Gârlița	—	—	—	Ciucurova	—	—	—
Tortoman	—	—	—	Ghinuveja	—	—	—	Cogelac	—	—	—
				Hairamchioi	22	120	5.—	Congaz	11	21	2.1
				Lipnița	—	—	—	Enişala	11	33	2.1
				Marleanu	—	—	—	Jurilofca	—	—	—
				Oltina	—	—	—	Nalbant	—	—	—
				Ostrov	—	—	—	Ortachioi	—	—	—
				Parachioi	—	—	—	Poturu	92	736	7.5
				Regep-cuius	—	—	—	Sarichioi	16	129	8.7
				Satu-Noi	—	—	—	Slava-Rusă	—	—	—
								Toxof	6	6	1.0
								Zebil	13	26	2.0
Pl. Medgidia	181	2.670	14.75	Pl. Silistra N.	62	280	6.—	Pl. Babadag	2.093	11.197	5.3

COMUNE	Culturi hect.	Producția		COMUNE	Culturi hect.	Producția		COMUNE	Culturi hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Balabancea. . .	N u s ' a p u s			Caraorman . . .	1	2	2	Agighiol . . .	400	2.400	6.0
Carcaliu . . .				Chilia.	1	3	3	Bestepe. . . .	172	1.166	6.5
Cârjelari . . .				Satu-Noi. . . .	—	—	—	Cataloi	8	30	2.7
Cerna				Sf. Gheorghe . .	—	—	—	Câsla.	10	60	6.0
Coium-Punar				Șfistofca	—	—	—	Frecaței . . .	—	—	—
Grecl.				Sulina	—	—	—	Mahmudia . .	77	129	1.6
Isaccea. . . .				Pl. Sulina . . .	2	5	2.5	Malcocl. . . .	155	690	4.7
Jijila								Meidanchioi .	—	—	—
Luncavița . .				Pl. Constanța	2.082	16.677	8.01	Morughiol . .	7	21	3.0
Măcin				» Hârșova . .	481	3.820	7.99	Nicolifcl. . .	—	—	—
Picineaga . .				» Mangalia . .	5.606	39.483	7.—	Parches . . .	—	—	—
Pisica				» Medgidia . .	181	2.670	14.75	Sarighiol . .	167	835	5.4
Satu-Noi. . . .				» Silistra-N. .	62	280	6.—	Sarinasuf. . .	94	377	3.7
Turcoia. . . .				Jud. Constanța	8.412	62.930	7.3	Satu-Noi. . .	—	—	—
Văcăreni . . .								Somova	—	—	—
				Pl. Babadag . .	2.093	11.197	5.3	Telița.	—	—	—
				» Măcin. . . .	—	—	—	Tulcea	300	1.200	4.0
				» Sulina . . .	2	5	2.5				
				» Tulcea . . .	1.350	7.398	5.5				
				Jud. Tulcea. .	3.445	18.600	5.4				
Pl. Măcin . . .				Dobroglia . . .	11.857	81.530	6.9	Pl. Tulcea . .	1.350	7.398	5.5

Producția medie anuală, suprafața cultivată cu in și mijlocia la hectar, pentru cei șese ani se vcd în tabloul :

P L Ă Ș Î	Media cultu- rilor hect.	Producția		P L Ă Ș I	Media cultu- rilor hect.	Producția	
		Media totală hl.	Media la hect.			Media totală hl.	Media la hect.
Constanța	3.914	22.893	5.89	Babadag	3.363	15.478	4.6
Hârșova	251	1.673	8.36	Măcin	7	2	0.3
Mangalia	6.626	47.028	7.12	Sulina	23	75	3.0
Medgidia	619	4.527	7.54	Tulcea	1.460	6.545	3.8
Silistra-Noua	133	1.239	10.—				
Jud Constanța	11.533	91.379	7.94	Jud Tulcea	5.609	21.991	3.9

Comunele în care inul se produce cel mai mult sunt:
Bulbül, Hasancea, Chiragi, Palaz, Alacap, Caraharman, Azaplar și Tuzla.
In mediü se cultivă inul anual pe o suprafață de 17.142 hectare, care dau 113.370 hectolitri, adică un randament de 6,6 hectolitri la un hectar.

2. R a p i ț a.

Acastă plantă se cultivă pe o scală foarte restrânsă, mai ales în județul Tulcea.
In anul 1900 s'a sămănat cu rapiță 7.275 hect. în totă Dobroglia, adică 1.45% din întinderea culturilor, sau 0.46% din suprafața totală. Pe județe cultura se împarte: 7228

hect., adică 2.18% din întinderea culturilor, sau 1.01% din suprafața jud. Constanța și 47 h. a, țifără aprópe nesemnificativă, în jud. Tulcea.

Producțiunea rapiței în cele 30 județe din țară, în anul 1900 a fost :

J U D E Ţ E	Cultura hect.	Producția		J U D E Ţ E	Cultura hect.	Producția		J U D E Ţ E	Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Sesul Siretului și Prutului				Mold.				Carp.			
Dorohoi . .	2.194	14.230	6.5	Sucéva	393	4.240	10.8	Gorj	158	860	5.4
Botoșani . .	4.982	38.280	7.7	Neamț	512	8.100	15.8	Mehedinți . .	656	5.430	8.2
Iași	2.368	37.760	14.3	Bacău	587	9.380	16.0	Dolj	6.110	7.2 10	12.0
Roman . . .	1.179	18.800	15.9	Putna	474	3.060	6.5	Romanați . .	15.261	168.000	11.0
Vaslui . . .	530	8.500	16.0	Buzéu	5.669	78.330	13.8	Olt	14.912	155.760	10.4
Falciu . . .	459	8.000	17.4	Prahova . . .	4.597	59.750	13.0	Teleorman . .	43.342	478.900	11.0
Tulova . . .	1.370	26.100	19.1	Dâmbovița . .	8.469	86.170	10.2	Vlașca . . .	39.373	375.560	9.5
Covurlui . .	1.015	11.200	11.0	Muscel	152	590	3.9	Ilfov	39.155	439.400	11.2
Tecuci . . .	2.820	44.300	15.7	Argeș	6.065	61.600	10.1	Ialomița . .	26.115	278.800	10.7
R.-Sărat . .	6.076	83.000	13.7	Vâlcea	146	920	6.3	Brăila . . .	6.219	68.700	11.0

Cultura rapiței este cea mai restrânsă în județul Tulcea, din toate județele țării și mijlocia la hectar este foarte slabă.

În județul Constanța însă producția este mai bună, de aceea se cultivă pe o suprafață mai întinsă.

Și trebuie știut, că anul 1900 a fost cel mai bogat în cultura rapiței.

Iată și tabloul de producțiunea rapiței în Dobrogia pe anii 1892, 1896, 1897, 1898 și 1899 :

P L A Ș I	1 8 9 2			1 8 9 6			1 8 9 7			1 8 9 8			1 8 9 9		
	Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția		Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media
Constanța . .	Nu sunt date			911	6.036	6.63	595	380	0.76	404	3.417	8.46	337	N'a rodit	
Hârșova . . .				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mangalia . . .				788	12.941	16.01	160	2.240	14.5	94	505	5.38	484	161	0.33
Medgidia . . .				171	Degerată		7	21	3.—	5	60	12.—	25	N'a rodit	
Siliștra-Nouă .				—						14	168	12.—	14	»	»
Jud. Constanța	580	7.069	12.07	1.876	18.697	9.96	762	2.641	10.—	517	4.146	8.02	860	161	0.18
Babadag . . .	Nu sunt date														
Măcin															
Sulina															
Tulcea				10	60	6.0	7	54	7.7	7	41	7.—	3	—	—
Jud. Tulcea . .	—	—	—	10	60	6.0	7	54	7.7	7	41	7.—	3	—	—
Dobrogia . . .	580	7.069	12.07	1.886	18.757	7.5	769	2.695	8.3	524	4.187	7.5	863	161	0.1

În județul Tulcea cultura rapiței este aprópe nulă.

În județul Constanța rapița se cultivă mai mult în plasa Mangalia, unde produce și bine.

Dăm mai jos cultura rapiței în 1900 pe comune, plăși și județe:

COMUNE	Cultură hect.	Producția		COMUNE	Cultură hect.	Producția		COMUNE	Cultură hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Caraharman .	79	237	3.—	Calfa	—	—	—	Agemler	29	290	10.—
Caramurat .	197	788	4.—	Ciobanu	—	—	—	Azaplar	92	1.780	19.34
Carol I.	—	—	—	Daeni	—	—	—	Caraomer	679	6.440	9.48
Cicrăcci	236	1.797	7.61	Gârliciu	—	—	—	Cavaclar	126	1.722	13.66
Copadin	—	—	—	Ghizdăresci	—	—	—	Cazilmurat	265	3.830	14.45
Constanța	—	—	—	Hârșova	—	—	—	Chiragi	10	120	12.—
Gargalic	5	30	6.—	Ostrov	—	—	—	Edilchioi	44	405	9.20
Hasancea	403	3.669	9.10	Saraiu	—	—	—	Enghez	80	432	5.40
Murfatlar	300	2.250	7.50	Siriu	80	480	6.—	Gheringec	63	639	10.14
Omurcea	61	549	9.—	Topal	2	8	4.—	Mangalia	52	424	8.15
Palaz	768	8.442	10.99	Topolog	—	—	—	Musurat	—	—	—
Pazarli	272	degerată	—	Urumbel	—	—	—	Osmancea	40	230	5.55
Techirghiol	319	2.520	8.—					Osmanfaca	304	3.365	11.60
								Sarighiol	134	900	6.79
								Tatlageac	140	2.050	14.64
								Topraisari	151	2.114	14.—
								Tuzla	104	3.080	29.61
Pl. Constanța	2.633	20.282	7.70	Pl. Hârșova	82	488	5.95	Pl. Mangalia	2.313	27.821	12.00
Alacâp	34	191	5.61	Almalfu	—	—	—	Alibichioi	—	—	—
Bulbui	645	10.450	16.18	Aliman	—	—	—	Armutlia	—	—	—
Carabacă	117	1.170	10.—	Asarlic	—	—	—	Atmagea	—	—	—
Carafai	15	150	10.—	Bugeac	—	—	—	Babadag	—	—	—
Cernavoda	—	—	—	Bairamdede	376	4.860	12.92	Başchioi	—	—	—
Chioseler	69	530	7.68	Beilic	—	—	—	Beidaut	—	—	—
Cocargea	35	175	5.—	Canlia	—	—	—	Canli-bugeac	—	—	—
Cochirleni	—	—	—	Caranlic	1½	21	14.—	Caramanchioi	—	—	—
Enigea	12	96	8.—	Carvan	—	—	—	Caranasuf	—	—	—
Mahmut-C.	284	4.020	14.15	Cuzgun	—	—	—	Casapchioi	—	—	—
Medgidia	60	720	12.—	Dobromir	—	—	—	Casâmcea	—	—	—
Rașova	—	—	—	Esechioi	—	—	—	Ciamurli-d.-j.	—	—	—
Seimeni	—	—	—	Enişemlia	2	12	6.—	Ciamurli-d.-s.	14	—	—
Taşpunar	356	509	1.43	Gârlița	—	—	—	Ciucurova	—	—	—
Tortoman	19	285	15.—	Ghiuvegea	—	—	—	Cogelac	—	—	—
				Hairamchioi	130	2.000	15.30	Congaz	—	—	—
				Lipnița	45	450	10.—	Enişala	—	—	—
				Mârleanu	—	—	—	Jurilofca	—	—	—
				Oltina	—	—	—	Nalbant	—	—	—
				Ostrov	—	—	—	Ortachioi	—	—	—
				Parachioi	—	—	—	Poturu	—	—	—
				Regep-Cuius	—	—	—	Sarichioi	—	—	—
				Satu-Noi	—	—	—	Slava-rusă	2	—	—
								Toxof	6	60	10
								Zebil	—	—	—
Pl. Medgidia	1.646	18.296	11.12	Pl. Silistra-Nouă	554	7.343	13.25	Pl. Babadag	22	60	2.7
Balabancea	N u s ' a p u s			Caraorman	Nu s'a pus			Agighiol	—	—	—
Carcaliu				Chilia				Beștepe	—	—	—
Cârjelari				Satu-Noi				Cataloi	—	—	—
Cerna				Sf. Gheorghe				Cașla	—	—	—
Coim-Punar				Sîstolca				Frecaței	—	—	—
Greci				Sulina				Mahmudia	—	—	—
Isaccea				Pl. Sulina				Malcoți	19	—	—
Jijila								Meidanchioi	—	—	—
Luncavița								Morughiol	—	—	—
Macin				Pl. Constanța				Nicolțel	—	—	—
Picineaga				» Hârșova				Parcheș	—	—	—
Pisica				» Mangalia				Sarighiol	—	—	—
Satu-Noi				» Medgidia				Sarinasuf	6	—	—
Turcôia				» Silistra-N.				Satu-Noi	—	—	—
Văcăreni				Jud. Constanța				Somova	—	—	—
								Telița	—	—	—
				Pl. Babadag	22	60	2.7	Tulcea	—	—	—
				» Macin	—	—	—				
				» Sulina	—	—	—				
				» Tulcea	25	—	—				
				Jud. Tulcea	47	60	1.3				
Pl. Măcin				Dobrovia	7.275	74.290	10.1	Pl. Tulcea	25	—	—

Producția medie anuală, suprafața cultivată cu rapiță și mijlocia la hectar, pentru cei 6 ani se arată în tabloul:

P L A Ș I	Media Culturilor hect.	P r o d u c Ț i a		P L A Ș I	Media Culturilor hect.	P r o d u c Ț i a	
		Media totală hl.	Media la hect.			Media totală hl.	Media la hect.
Constanța	976	6.023	6.69	Babadag	22	60	2.7
Hârșova	12	89	7.42	Măcin	—	—	—
Mangalia	576	8.673	17.34	Sulina	—	—	—
Medgidia	370	3.675	12.27	Tulcea	15	37	2.5
Silistra-Nouă	116	1.502	13.—				
Jud. Constanța . .	1.887	17.824	9.9.—	Jud. Tulcea	37	97	2.5

Comunele care dau cea mai bună rapiță sunt : Azaplar, Cazil-Murat, Tatlageac și Bülbül.
În mediu anual, rapița se samănă pe o întindere de 1.924 hectare, care dau 17.921 hectolitri, adică un randament de 9.3 hectolitri la un hectar.

3. C â n e p a

Se cultivă foarte puțin în Dobrogia și numai în județul Constanța; cânepa ca plantă textilă (fuior) nu se cultivă, ci numai pentru sămânță.

În anul 1898 s'a sămănat cu cânepă două hectare, care au dat 32 hectolitri, adică 16 hl. la hectar.

S'a cultivat în satele Cicrâcci, Copadin și Palaz din plasa Constanța ; Cuzgun, Lipnița și Parachioi din plasa Silistra-Nouă.

În 1899 s'a sămănat două hectare cu cânepă în Dăienî, Siriu, Topal și Topolog și s'a produs 4 hl., sau 2 hl. la hectar.

Iată și producțiunea cânepii în anul 1900 :

Pl. HÂRȘOVA	Culturî hect.	P r o d u c Ț i a		Pl. SILISTRA-N.	Culturî hect.	P r o d u c Ț i a	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Urumbeî	5	15	3	Azarlic	7	5	0.71
				Bairamdede . . .	12	N'a rodit	
				Caranlic	10	»	
				Dobromir.	15	»	
				Gârlița	5	»	
				Hairamchioi . . .	5	»	
				Parachioi.	6	»	
Total	5	15	3	Total	60	5	0.71

Se vede dar, că cultura cânepii se reduce numai la plasa Silistra-Nouă din totă Dobrogia. Greutatea unui hectolitru din fie-care plantă oleoginosă e în mediu :

JUDEȚE	In	Rapiță	Cânepa
Constanța . .	66 kilogr.	65 kilogr.	53.5 kilogr.
Tulcea. . . .	66 »	65 »	—
Dobrogia . .	66 kilogr.	65 kilogr.	53.5 kilogr.

Greutatea unui hl. din plantele oleoginóse, în kg., este aceeași cu a județelor din țară. Decî acest fel de plante este în Dobrogiia de aceeași calitate ca și în restul țării; din nenorocire, cultura lor aci se face pe o mai mică întindere ca în județele transdunărene. Valórea medie a plantelor oleoginóse în Dobrogiia, e arătată în tabloul:

P L Ă Ș I	In lei 19.72 Hl.	Rapiță lei 15.25 hl.	Câneță lei 16 hl.
Constanța	Lei 455.439	Lei 91.850	Lei —
Hârșova	» 31.791	» 1.359	» 240
Mangalia	» 927.392	» 132.263	» —
Medgidia	» 49.272	» 56.043	» —
Siliștra-Nouă	» 24.433	» 22.905	» 80
Jud. Constanța . . .	1.799.393	271.816	320
Babadag	305.156	915	—
Măcin	39	—	—
Sulina	1.479	—	—
Tulcea	129.067	564	—
Jud. Tulcea	433.662	1.479	—
Dobrogea	2.235.656	283.295	320

Un hectar cultivat cu plante oleoginóse produce brut anual:

P L Ă Ș I	Suprafața cultivată hect.	Valórea productelor Lei	Produce brut un hect.	P L Ă Ș I	Suprafața cultivată hect.	Valórea productelor Lei	Produce brut un hect.	P L Ă Ș I	Suprafața cultivată hect.	Valórea productelor Lei	Produce brut un hect.
Constanța . .	4.890	547.289	112	Babadag . . .	3.385	306.071	90	Dobrogiia	19.131	2.506.650	136
Hârșova . . .	268	33.390	124	Macin	7	39	5				
Mangalia . .	7.202	1.059.655	147	Sulina	23	1.479	68				
Medgidia . .	989	105.315	106	Tulcea	1.475	129.631	87				
Siliștra-Noua.	309	47.418	153								
Jud. Const. .	13.485	2.071.509	153	Jud. Tulcea .	5.646	435.141	77				

Recapitułaiia culturei plantelor oleoginóse

P L Ă Ș I	Culturi hect.	In Producție			Rapiță Producție			Câneță Producție			Total Producție		
		Totală hl.	Media	Culturi hect.	Totală hl.	Media	Culturi hect.	Totală hl.	Media	Culturi hect.	Totală hl.	Media	
Constanța	3.914	22.893	5.9	976	6.023	6.7	—	—	—	4.890	28.916	6.0	
Hârșova	251	1.673	8.3	12	89	7.4	5	15	3.0	268	1.777	8.8	
Mangalia	6.626	47.028	7.1	576	8.673	17.3	—	—	—	7.202	55.701	7.8	
Medgidia	619	4.527	7.5	370	3.675	12.2	—	—	—	989	8.202	9.1	
Siliștra-Noua . .	133	1.239	10	116	1.502	13.0	60	5	0.71	309	2.746	9.1	
Jud. Constanța .	11.533	91.379	8.0	1.887	17.824	10	65	20	0.3	13.485	109.223	8.1	
Babadag	3.363	15.470	4.6	22	60	2.7	—	—	—	3.385	15.530	3.5	
Măcin	7	2	0.3	—	—	—	—	—	—	7	2	0.3	
Sulina	23	75	3.0	—	—	—	—	—	—	23	75	3.0	
Tulcea	1.460	6.545	3.8	15	37	2.5	—	—	—	1.475	6.582	3.2	
Jud. Tulcea . . .	5.609	21.991	3.9	37	97	2.5	—	—	—	5.646	22.088	3.2	
Dobrogiia	17.142	113.370	6.0	1.924	17.921	6.2	—	—	—	19.131	131.311	5.6	

Iată considerațiunile ce putem face.

Cultura plantelor oleoginose se face aproape numai în județul Constanța.

Plășile din versantul Dunărean sunt cele care dau cea mai bună cultură și în ordine de la Sud către Nord.

Apoi tot în aceeași ordine vin plășile din versantul Mării-Negre.

Acastă regulă o urmează strictamente cultura inului.

Cultura cea mai bună a rapiței se face spre Sud de valea Carasu, până la frontieră.

Cânepa abia a început a se cultiva în timpii din urmă.

IV. Leguminóse și Tubercule

Leguminósele și tuberculele au ocupat în 1900 o suprafață de 3.867 hect., ceea ce reprezintă 0.24% din suprafața Dobrogiei, sau 0.77% din întinderea totală a culturilor.

Repartizată pe județe, cultura tuberculelor și leguminóselor se împarte:

1895 hect., adică 0.57% din întinderea culturilor, sau 0.26% din suprafața județului Constanța.

1972 hect., adică 1.17% din întinderea culturilor, sau 0.23% din suprafața județului Tulcea.

În respectul întinderii culturilor aceste plante se clasifică:

Fasolea în primul rînd.

Cartofii în al doilea rînd.

Mazărea, bobul, lîntea în al treilea rînd.

1. F a s o l e a

Fasolea se cultivă sau în ogor, sau printre porumburi.

S'a sămănat în ogor 1691 hect. în județul Constanța și 1285 în județul Tulcea, adică în total 2.976 hect., ceea ce reprezintă 0.58% din întinderea culturilor, sau 0.19% din suprafața Dobrogiei.

Dăm tabloul recoltei fasolei în 1900 a județelor din țară, ca comparație :

J U D E Ţ E	Culturi hect.	Producția			J U D E Ţ E	Culturi hect.	Producția			J U D E Ţ E	Culturi hect.	Producția					
		Total hl.	Media	Recolt. în porumb. hl.			Total hl.	Media	Recolt. în porumb. hl.			Total hl.	Media	Recolt. în porumb. hl.			
Sesul Siretului și Prutului.	Dorohoi .	389	5.580	14.5	8.100	Munteniei	Suceava .	331	4.870	14.7	7.160	Sesul Dunării	Gorj .	149	740	5.0	7.280
	Botoșani .	308	3.020	9.8	9.150		Neamț .	573	4.630	8.1	25.600		Mehedinți	388	2.540	6.5	12.000
	Iași . . .	369	5.050	13.7	24.170		Bacău .	284	3.930	13.8	15.620		Dolj . . .	280	2.380	8.5	14.660
	Roman .	188	2.920	15.5	8.600		Putna . .	225	540	2.4	12.200		Romanați	32	210	6.6	9.800
	Vaslui . .	325	4.800	14.8	14.330		Buzău . .	393	1.180	3.1	11.780		Olt . . .	88	330	3.8	6.190
	Fălciu . .	224	1.070	4.8	1.480		Prahova .	207	1.780	8.6	20.370		Teleorman	177	1.180	6.6	1.280
	Tulova .	312	2.760	8.8	7.800		Dimbovița	131	750	5.7	29.940		Vlașca .	130	2.610	20.1	8.500
	Covurlui .	264	1.080	4.1	2.800		Muscel .	173	1.510	8.7	14.700		Ilfov . .	3.358	33.900	10.1	16.100
	Tecuci . .	368	1.430	3.9	13.530		Argeș . .	172	730	4.2	13.800		Ialomița .	12.465	85.140	6.8	40
	R.-Sărat .	321	2.350	7.3	8.000		Vâlcea .	213	1.290	6.0	22.070		Braila . .	384	1.130	2.9	380

Recolta fasolei în Dobrogia este mai slabă decât în orî-care altă parte a țării, ținînd sîma de întinderea cea mare a culturii aci, față de județele transdunărene.

Cred mai nemerit a se cultiva această plantă printre porumburi, căci ar da ast-fel terenul o producțiune îndoită : porumb și fasole.

Iată și tabloul producțiunii fasolei în anii 1892, 96, 97, 98 și 1899.

P L Ă Ş I	1 8 9 2			1 8 9 6			1 8 9 7			1 8 9 8			1 8 9 9		
	Culturi hect.	Producția		Culturi hect.	Producția		Culturi hect.	Producția		Culturi hect.	Producția		Culturi hect.	Producția	
		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media
Constanța . . .	Nu sunt date			448	2.215	4.9	735	8.749	11.9	223	1.378	6.1	232	178	0.76
Hârșova . . .				30	143	4.8	144	1.137	7.8	41	322	7.8	83	15	0.18
Mangalia . . .				183	1.449	7.9	244	2.250	9.2	573	4.406	7.7	611	1.039	2.68
Medgidia . . .				114	1.035	9.0	258	4.888	21.0	508	3.876	7.6	524	242	0.76
Silistra-Nouă . .				212	671	3.1	465	5.797	12.0	662	8.308	12.5	503	455	0.90
Jud. Constanța .	—	—	—	987	5.514	5.6	1.866	22.821	12.4	2.007	18.288	9.1	1.953	2.529	1.29
Babadag . . .	Nu sunt date			181	1.039	5.5	400	3.846	9.6	274	2.422	9.7	192	230	1.2
Macin . . .				127	551	4.4	167	946	5.7	501	4.788	9.0	168	24	0.1
Sulina . . .				15	50	3.3	—	—	—	15	73	4.7	23	53	2.3
Tulcea . . .				667	3.260	4.9	695	15.318	22.0	1.620	13.317	8.2	868	286	0.3
Jud. Tulcea . .	—	—	—	990	4.900	4.9	1.262	20.140	16.0	2.410	20.600	8.5	1.251	593	0.5
Dobrogea . . .	—	—	—	1.977	10.414	5.3	3.128	42.961	18.2	4.417	38.888	8.8	3.204	3.122	0.9

Fasolea se cultivă pretulindenî în Dobrogea, dar mai bine se produce în plășile Tulcea, Medgidia, Silistra-Nouă și Constanța.

Dăm mai jos cultura fasolei pe anul 1900 pe comune, plăși și județe, atât pentru cea recoltată în ogor, cât și printre porumburi :

C O M U N E	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a				C O M U N E	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a			
		Recoltată în ogor hl.	Media	Recoltată în porumb. hl.	Total			Recoltată în ogor hl.	Media	Recoltată în porumb. hl.	Total
<i>Pl. Constanța</i>						Siriu	—	—	—	60	60
Caraharman . . .	—	—	—	105	105	Topal	—	—	—	10	10
Caramurat . . .	—	—	—	14	14	Topolog	52	104	2. —	—	104
Carol I	20	20	1. —	—	20	Urmbeii	6	—	—	50	50
Cicrăcci	32	96	3. —	—	96						
Copadin	—	—	—	25	25	Total	69	142	2.05	742	884
Constanța	—	—	—	38	38						
Gargalik	—	—	—	79	79	<i>Pl. Mangalia</i>					
Hasancea	6	18	3. —	—	18	Agienler	4	8	2. —	72	80
Murfatlar	—	—	—	129	129	Azaplar	60	240	4. —	15	255
Omurcea	6	30	5. —	—	30	Caraomer	125	625	5. —	56	681
Palaz	40	480	12. —	—	480	Cavaclar	8	8	1. —	104	112
Pazarlia	24	48	2. —	—	48	Cazil Murat	25	30	1.20	15	45
Techirghiol . . .	60	300	5. —	40	340	Chiragi	9	36	4. —	78	114
						Edilchioi	17	136	8. —	45	181
Total	188	992	5.2	430	1.422	Enghez	21	63	3. —	—	63
<i>Pl. Hârșova</i>						Gheringec	6	36	6. —	51	87
Calfa	—	—	—	127	127	Mangalia	8	72	9. —	—	72
Ciobanu	—	—	—	68	68	Musurat	30	210	7. —	25	235
Dăeni	—	—	—	105	105	Osmancea	6	2	0.4	—	2
Gârliciu	—	—	—	78	78	Osmanfacă	—	—	—	60	60
Ghizdăresci . . .	1	8	8. —	115	123	Sarighiol	30	30	1. —	—	30
Hârșova	—	—	—	49	49	Tatlageac	26	104	4. —	—	104
Ostrov	—	—	—	50	50	Topraisari	—	—	—	40	40
Saraiu	10	30	3. —	30	60	Tuzla	12	36	3. —	25	61
						Total	387	1.636	4.22	586	2.222

COMUNE	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a				COMUNE	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a			
		Recoltată în ogor hl.	Media	Recoltată în porumb. hl.	Total hl.			Recoltată în ogor hl.	Media	Recoltată în porumb. hl.	Total hl.
Pl. Medgidie											
Alacap	3	33	11.—	—	33	Jurilofca	—	—	—	8	8
Bulbui	19	—	—	109	109	Nalbant	20	40	2.—	—	40
Carabacă	7	35	5.—	50	85	Ortachioi	7	14	2.—	—	14
Caratai	26	156	6.—	—	156	Potur	12	96	6.—	—	96
Cernavoda	1	4	4.—	87	91	Sarichioi	5	15	3.—	—	15
Chioseler	138	1.050	7.6	—	1.050	Slava-rusă	16	224	14.—	—	224
Cocargea	4	20	5.—	—	20	Toxof	7	37	5.2	10	47
Cochirleni	12	72	6.—	40	112	Zebil	2	10	5.—	—	10
Enigea	69	207	3.—	—	207						
Mahmut C.	138	828	6.—	—	828	Total	242	881	3.6	146	1.027
Medgidia	20	120	6.—	—	120	Pl. Mărin					
Rasova	10	50	5.—	—	50	Balabancea	20	100	5.—	—	100
Seimeni	—	—	—	115	115	Carcaliu	—	—	—	—	—
Taspuinar	—	—	—	35	35	Cârlari	8	8	1.—	—	8
Tortoman	28	228	8.—	—	228	Cerna	—	—	—	100	100
Total	475	2.803	5.9	436	3.239	Coium-Punar	—	—	—	—	—
Pl. Siliștra-Nouă						Greci	7	6	0.9	—	6
Almaliu	50	250	5.—	105	355	Isaccea	40	240	6.—	—	240
Aliman	—	—	—	—	—	Jijila	—	—	—	—	—
Asarlic	7	56	8.—	—	56	Luncavița	30	240	8.—	—	240
Bugeac	3	15	5.—	109	124	Măcin	7	12	1.7	—	12
Bairamdede	15	30	2.—	—	30	Picinăga	—	—	—	—	—
Beilicu	25	125	5.—	50	175	Pisica	—	—	—	—	—
Canlia	—	—	—	—	—	Satu-Nou	2	15	7.5	—	15
Caranlic	11	132	12.—	59	191	Turcoia	—	—	—	2	2
Carvan	17	68	4.—	—	68	Văcăreni	—	—	—	2	4
Cuzgun	9	108	12.—	40	148						
Dobromir	62	124	2.—	—	124	Total	114	626	5.4	104	730
Esochioi	19	152	8.—	87	239	Pl. Sulina					
Enișemlia	—	—	—	—	—	Caraorman	13	39	2.3	—	39
Gârlița	60	480	8.—	50	530	Chilia	4	60	15.—	—	60
Ghiuvegea	—	—	—	36	36	Satu-Nou	—	—	—	—	—
Hairamchioi	50	175	3.5	—	175	Sf. Gheorghe	—	—	—	—	—
Lipnița	14	168	12.—	—	168	Sîstofca	—	—	—	—	—
Mărléanu	17	102	6.—	98	200	Sulina	—	—	—	—	—
Oltina	36	540	15.—	—	540						
Ostrov	—	—	—	—	—	Total	17	99	5.8	—	99
Parachioi	15	90	6.—	42	132	Pl. Tulcea					
Regepcuius	20	200	10.—	—	200	Agighiol	211	422	2.—	—	422
Satu-Nou	142	102	0.71	60	162	Beș-tepe	248	991	3.—	—	991
Total	572	2.917	5.8	736	3.653	Cataloi	34	600	17.—	—	600
Pl. Babadag						Casla	18	54	3.—	—	54
Alibichioi	23	23	1.—	—	23	Frecăței	5	5	1.—	—	5
Armutlia	10	30	3.—	—	30	Mahmudia	66	86	1.3	—	86
Atmagea	—	—	—	—	—	Malcoți	72	432	6.—	—	432
Babadag	70	52	0.7	—	52	Meidanchioi	7	42	6.—	8	50
Başchioi	—	—	—	—	—	Morughiol	74	444	6.—	—	444
Beidaut	4	8	2.—	—	8	Nicolitel	10	80	8.—	40	120
Canli-bugeac	—	—	—	80	80	Parches	6	6	1.—	—	6
Caramanchiol	—	—	—	30	30	Sarighiol	49	392	8.—	—	392
Caranasuf	17	102	6.—	18	120	Sarinasuf	54	324	6.—	—	324
Casapchioi	20	120	6.—	—	120	Satu-Nou	—	—	—	—	—
Casâmcea	5	10	2.—	—	10	Samova	15	—	—	—	—
Ciamurli-de-jos	6	30	5.—	—	30	Telița	3	15	5.—	2	17
» de-sus	5	15	3.—	—	15	Tulcea	40	520	13.—	140	660
Ciucurova	6	28	6.6	—	28						
Cogelac	—	—	—	—	—	Total	912	4.414	4.8	190	4.604
Congaz	4	24	6.—	—	24						
Enișala	3	3	1.—	—	3						

RECAPITULAȚIE

COMUNE	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a				COMUNE	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a			
		Recoltată în ogor hl.	Media	Recoltată în porumb. hl.	Total hl.			Recoltată în ogor hl.	Media	Recoltată în porumb. hl.	Total hl.
Jud. Constanța						Jud. Tulcea					
Pl. Constanța . .	188	992	5.2	430	1.422	Pl. Babadag . .	242	881	3.6	146	1.027
» Hârșova . . .	69	142	2.05	742	884	» Macin	114	626	5.4	104	730
» Mangalia . . .	387	1.636	4.2	586	2.222	» Sulina	17	99	5.8	—	99
» Medgidia . . .	475	2.803	5.9	436	3.239	» Tulcea	912	4.414	4.8	190	4.604
» Silistra-Nouă.	572	2.917	5.8	736	3.653	Total . .	1.285	6.020	4.7	440	6.460
Total . .	1.691	8.490	5.—	2.930	11.420	Dobrogiă . .	2.976	14.510	4.9	3.370	17.880

Producția medie anuală, suprafața cultivată, fasolea recoltată în porumburi și mijlocia la hectar pentru cinci ani 1896—1900, se arată în tabloul:

PLĂȘI	Culturî hect.	P r o d u c Ț i a				PLĂȘI	Culturî hect.	P r o d u c Ț i a			
		Recoltată în ogor hl.	Media	Recolt. în porumburi hl.	Total hl.			Recoltată în ogor hl.	Media	Recolt. în porumburi hl.	Total hl.
Constanța . .	365	2.702	9.0	430	3.132	Babadag . .	258	1.684	6.5	146	1.830
Hârșova . .	73	352	4.8	742	1.094	Măcin . . .	215	1.387	6.4	104	1.491
Mangalia . .	399	2.276	7.5	586	2.862	Sulina . . .	18	70	3.8	—	70
Medgidia . .	376	2.579	8.5	436	3.015	Tulcea . . .	952	15.325	17.0	190	15.715
Silistra-Nouă	487	3.629	9.0	736	4.365						
Jud. Const. .	1.700	11.538	6.7	2.930	14.468	Jud. Tulcea	1.443	18.466	7.2	440	18.916

Plășile care dau cea mai multă fasole am văzut că sunt: Tulcea, Silistra-Nouă, Constanța și Medgidia, iar comunele sunt: Cataloi, Tulcea, Oltina, Caranlic, Lipnița, Alacap, Tortoman și Palaz.

În mediū fasolea se cultivă anual în ogor pe o suprafață de 3.139 hect., care produc 21.988 hectolitri, ceea ce dă 7 hectolitri la un hectar.

Pentru 1900 s'a ținut socotelă și de fasolea recoltată în porumburi și a fost în Dobrogiă 3.370 hectolitri.

2. C a r t o f î

Cartofii de și se cultivă pe o scală destul de mare, producția este foarte rea, abia atinge 15 cântare metrice (un cântar metric=100 kil.) la hectar, pe când în țără producția se urcă la 42, 60, 87 și 89 cântare metrice la un hectar.

Cultura cartofilor printre porumburi e foarte puțin întrebuințată în Dobrogiă, unde a dat în anul 1900 cantitatea de 130 cântare metrice, pe câtă vreme în țară s'a produs între 7.000 și 39.640 cântare metrice de cartofi recoltați printre porumburi.

S'a cultivat cartofi în anul 1900 pe o suprafață de 747 hectare, ceea ce reprezintă 0.14% din întinderea culturilor, sau 0,04% din suprafața Dobrogei.

Repartisată pe județe cultura cartofilor se împarte în:

117 hectare, adică 0,03% din întinderea culturilor, sau 0,01% din suprafața județului Constanța și

630 hectare, adică 0,37% din întinderea culturilor, sau 0,07% din suprafața județului Tulcea.

Cultura cartofilor în anii 1896, 1897, 1898, 1899 e arătată în tabloul:

P L Ă Ș I	1 8 9 6			1 8 9 7			1 8 9 8			1 8 9 9		
	Culturi hect.	Producția		Culturi hect.	Producția		Culturi hect.	Producția		Culturi hect.	Producția	
		Totală C.M.	Media		Totală C.M.	Media		Totală C.M.	Media		Totală C.M.	Media
Constanța	Nu sunt date			87	1.303	14.9	65	2.413	36.8	65	152	2.3
Hârșova				12	161	13.4	65	751	11.4	93	281	3.0
Mangalia				13	118	9.0	70	359	5.1	6	18	3.0
Medgidia				14	250	17.9	36	301	8.4	14	400	2.8
Silistra-Noua . . .				12	54	4.5	20	588	29.4	7	103	13.0
Jud. Constanța . .	—	—	—	138	1.886	13.7	256	4.412	17.1	185	954	5.1
Babadag	Nu sunt date			425	4.889	11.5	492	4.536	9.2	471	3.141	6.6
Macin				482	23.814	49.6	578	53.040	93.0	146	2.974	20.3
Sulina				—	—	—	34	692	20.3	41	735	18.0
Tulcea				197	5.050	25.6	635	11.513	18.1	288	2.795	9.3
Jud. Tulcea	—	—	—	1.104	33.750	30.6	1.739	69.800	36.3	916	9.645	10.5
Dobrogia	—	—	—	1.242	35.636	28.7	1.995	74.412	36.3	1.101	10.599	9.5

Cultura cartofilor în 1900 pe comune și pe plăși e arătată în tabloul:

COMUNE	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a				COMUNE	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a			
		Recolt. în ogor C.M.	Media	Recolt. în po-rumb. C.M.	Total C.M.			Recolt. în ogor C.M.	Media	Recolt. în po-rumb. C.M.	Total C.M.
Pl. Constanța						Siriu	—	—	—	—	—
Caraharman . . .	1	8	8.0	—	8	Topal	—	—	—	—	—
Caramurat	—	—	—	—	—	Topolog	5	20	4	—	20
Carol I.	—	—	—	—	—	Urumbel	4	—	—	—	—
Cicrăcci	6	240	40	—	240	Total	18	543	30	—	543
Copadin	8	150	20	—	150	Pl. Mangalia					
Constanța	—	—	—	—	—	Agemler	—	—	—	—	—
Gargalic	—	—	—	—	—	Azaplar	—	—	—	—	—
Hasancea	—	—	—	—	—	Carăomer	—	—	—	—	—
Murfatlar	—	—	—	—	—	Cavaclar	3	30	10	—	—
Omurcea	—	—	—	10	10	Cazil Murat	—	—	—	—	—
Palaz	—	—	—	—	—	Chiragi	—	—	—	—	—
Pazarli	—	—	—	—	—	Edilchioi	—	—	—	—	—
Techirghiol	—	—	—	10	10	Enghez	—	—	—	—	—
Total	15	398	28	20	418	Gheringec	1	6	6	—	—
Pl. Hârșova						Mangalia	5	75	15	—	—
Calfa	—	—	—	—	—	Musurat	10	50	5	—	—
Ciobanu	—	—	—	—	—	Osmancea	—	—	—	—	—
Dăeni	—	—	—	—	—	Osmanfacă	—	—	—	—	—
Gârliciu	—	—	—	—	—	Sarighiol	—	—	—	—	—
Ghizdăresci	2	33	16	—	33	Tatlageac	—	—	—	—	—
Hârșova	—	—	—	—	—	Topraisari	—	—	—	—	—
Ostrov	—	—	—	—	—	Tuzla	5	30	6	—	—
Saraiu	7	490	70	—	490	Total	24	191	8	—	—

COMUNE	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a				COMUNE	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a			
		Recolt. în ogor C.M.	Media	Recolt. în po- rumb. C.M.	Total C.M.			Recolt. în ogor C.M.	Media	Recolt. în po- rumb. C.M.	Total C.M.
<i>Pl. Medgidia</i>											
Alacap	1	4	4.0	—	—	Enișala	—	—	—	—	—
Bulbui	—	—	—	—	—	Jurilofca	—	—	—	—	—
Carabacă	—	—	—	—	—	Nalbant	10	200	20.0	—	200
Caratai	—	—	—	—	—	Ortachioi	11	264	24.0	—	264
Cernavoda	1	120	120	—	—	Poturu	3	30	10.0	—	30
Chioseler	—	—	—	—	—	Sarichioi	3	30	10.0	—	30
Cocargea	—	—	—	—	—	Slava-rusă	42	42	1.0	—	42
Cochirleni	—	—	—	—	—	Toxof	—	—	—	—	—
Enigea	—	—	—	—	—	Zebil	1	100	10.0	—	100
Mahmut-cuiusu	15	75	5.0	—	—						
Medgidia	—	—	—	—	—	Total	258	2.427	9.4	—	2 427
Rașova	2	200	100	—	—	<i>Pl. Măcin</i>					
Seimeni	—	—	—	—	—	Balabancea	40	2.000	50.0	—	2.000
Taspunar	3	54	18.0	—	—	Carcaliu	—	—	—	—	—
Tortoman	2	80	40.0	—	—	Cârjelari	2	6	3.0	—	6
Total	24	533	22.2	—	—	Cerna	12	24	2.0	—	24
<i>Pl. Silistra-Nouă</i>						Coiu-m-punar	—	—	—	—	—
Almaliu	20	100	5.0	—	—	Greci	6	90	15.0	—	90
Aliman	—	—	—	—	—	Isaccea	9	450	50.0	—	450
Asarlic	1	16	16.0	—	—	Jijila	5	26	5.1	—	26
Bugeac	—	—	—	—	—	Luncavița	10	100	10.0	—	100
Bairamdede	—	—	—	—	—	Măcin	7	300	47.0	—	300
Beilic	—	—	—	—	—	Picinega	—	—	—	—	—
Canlia	—	—	—	—	—	Pisica	—	—	—	—	—
Caranlic	—	—	—	—	—	Satu-Noi	3	40	13.0	—	40
Carvan	—	—	—	—	—	Turcoia	—	—	—	—	—
Cuzgun	—	—	—	—	—	Văcăreni	—	—	—	5	5
Dobromir	3	75	25.0	—	—						
Ese hioi	8	40	5.0	—	—	Total	94	3.632	32.3	5	3.037
Enișemlia	1	6.4	64	—	—	<i>Pl. Sulina</i>					
Gârlița	—	—	—	—	—	Caraorman	19	171	9.0	—	171
Ghiuvegea	—	—	—	—	—	Chilia	—	—	—	—	—
Hairamchioi	—	—	—	—	—	Satu-Noi	10	50	4.0	—	40
Lipnița	—	—	—	—	—	Sf. Gheorghe	—	—	—	—	—
Mârleanu	—	—	—	—	—	Sîstofca	—	—	—	—	—
Oltina	1	10	10	—	—	Sulina	—	—	—	—	—
Ostrov	—	—	—	—	—						
Parachioi	—	—	—	—	—	Total	29	221	7.3	—	211
Regep-cuiusu	2	70	35	—	—	<i>Pl. Tulcea</i>					
Satu-Noi	—	—	—	—	—	Agighiol	108	54	0.5	5	59
Total	35	375	10.7	—	—	Beștepe	10	100	10.0	—	100
<i>Pl. Babadag</i>						Cataloi	4	10	2.5	—	10
Alibichioi	6	12	2.0	—	12	Câșla	7	490	7.0	—	490
Armutlia	3	13	4.2	—	13	Frecățel	2	5	2.5	—	5
Atmagea	10	90	9.0	—	90	Mahmudia	5	75	25.0	—	75
Babadag	20	600	30.0	—	600	Malcoți	39	390	10.0	—	390
Bașchioi	47	180	4.5	—	180	Meidanchioi	12	324	27.0	—	324
Beidaut	2	30	3.0	—	30	Morunghiol	2	100	50.0	—	100
Canli-bugeac	—	—	—	—	—	Nicolitel	15	600	30.0	100	700
Caramanchioi	—	—	—	—	—	Parcheș	19	190	10.0	—	190
Caranasuf	5	50	10.0	—	50	Sarighiol	—	—	—	—	—
Casapchioi	10	200	20.0	—	200	Sarinasuf	—	—	—	—	—
Casămcea	4	100	25.0	—	100	Satu-Noi	—	—	—	—	—
Ciamurli-de-jos	5	39	8.0	—	39	Somova	3	—	—	—	—
» -de-sus	1	5	5.0	—	5	Telița	8	46	6.0	—	46
Ciucurova	28	58	2.0	—	58	Tulcea	15	1.050	7.0	—	1.050
Cogelac	—	—	—	—	—	Total	249	3.430	13.8	105	3.535
Congaz	48	384	9.0	—	384						

RECAPITULAȚIE

COMUNE	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a				COMUNE	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a			
		Recolt. în ogor C.M.	Media	Recolt. în porumb C.M.	Total C.M.			Recolt. în ogor C.M.	Media	Recolt. în porumb C.M.	Total C.M.
Jud. Constanța						Jud. Tulcea					
Pl. Constanța . .	15	398	28.0	20	418	Pl. Babadag . .	258	2 427	9 4	—	2 427
» Hârșova . . .	18	543	30.0	—	543	» Măcin	94	3.032	32 3	5	3 037
» Mangalia . . .	24	191	8.0	—	191	» Sulina	29	221	7 3	—	221
» Medgidia . . .	24	533	22.0	—	533	» Tulcea	249	3 430	13 8	105	3.535
» Silistra-Nouă .	30	375	10.7	—	375	Total	630	9 110	14 5	110	9 220
Total	117	2.040	17 6	20	2 060	Dobrogia . . .	747	11 150	14.9	130	11.280

Producția medie în cei 4 ani (97—900), cultura și mijloria la hectar a cartofilor în Dobrogia, se văd în tabloul ce urmează:

P L Ă Ș I	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a				P L Ă Ș I	Culturi hect.	P r o d u c Ț i a			
		Recolt. în ogor	Media	In porumb	TOTAL			Recolt. în ogor	Media	In porumb	TOTAL
		C. M.		C. M.	C. M.			C. M.		C. M.	C. M.
Constanța	77	1066	13.8	20	1086	Babadag	461	3.748	8.1	—	3.748
Hârșova	47	387	8.2	—	387	Măcin	325	20.715	63.7	5	20.720
Mangalia	28	171	6.1	—	171	Sulina	28	549	19.5	—	549
Medgidia	22	371	16.7	—	371	Tulcea	342	5.697	16.6	105	5.802
Silistra-Nouă . .	18	280	15.5	—	280						
Jud. Constanța . .	192	2.275	11.7	20	2.295	Jud. Tulcea . . .	1.097	30.576	27.1	110	30.686

Cea mai bună cultură de cartofi se face în plasa Măcin, care dă 63 cântare metrice la hectar; apoi plășile: Sulina, Tulcea, Medgidia și Silistra-Nouă.
In resumat cartofii se cultivă anual în Dobrogia pe o suprafață de 1.289 hectare care dau 32.851 cântare metrice, adică 171 cântare metrice la un hectar.

3. Mazăre, bob, linte

Asupra acestui fel de leguminóse nu s'aú ținut date statistice în trecut, iar pentru 1900, găsesc în «Buletinul Ministerului agriculturii» numai aceste date :

Județul Constanța			Județul Tulcea		
Intinderea cul- tivată, hect.	Producțiune		Intinderea cul- tivată, hect.	Producțiune	
	Totală hl.	Media		Totală hl.	Media
87	620	7.1	57	640	11.2
144	1260	8.8	Pentru Dobrogia		

Valórea mijlocie a plantelor leguminóse și tubercule în Dobrogia, este :

PLĂȘI	Fasole lei 11.54 hl.	Cartofi 5 lei suta de kgr.	Mazăre, bob, linte lei 11.54 hl.
Constanța	36.148 lei	5.430 lei	7.154
Hârșova	12.624 »	1.935 »	
Mangalia	33.027 »	855 »	
Medgidia	34.797 »	1.855 »	
Siliștra-Nouă . . .	50.372 »	1.400 »	
Jud. Constanța . .	166.968 »	11.475 »	7.154
Babadag	21.118 »	18.740 »	7.325
Macin	17.206 »	103.600 »	
Sulina	808 »	2.745 »	
Tulcea	179.043 »	29.010 »	
Jud. Tulcea . . .	125.670 »	153.340 »	7.325
Dobrogiă	292.361 »	164.905 »	14.479

Recapitulația culturii leguminoselor și tuberculelor

P L Ă Ș I	Fasole. Producția					Cartofi. Producția					Mazăre, bob, linte Producția			Producția totală					
	Culturi hect.	Recoltată în ogor	Media	Recolta în porumb.	Totală	Culturi hect.	Recoltată în ogor	Media	Recolta în porumb.	Totală	Culturi hect.	Totală Hl.	Media	Culturi hect.	Media productivă		Media la hect		
															Hectolitri	Cânt. metri		Hl.	CM.
Constanța . .	356	2.702	9.0	430	3.132	77	1.066	13.8	20	1.066	19	124	—	461	3.256	1.086	12.0		
Hârșova. . .	73	352	4.8	742	1.091	47	387	8.2	—	387	17	124	—	137	1.218	387	6.5		
Mangalia . .	399	2.276	7.5	586	2.862	28	171	6.1	—	171	17	124	—	444	2.986	171	7.0		
Medgidia . .	376	2.579	8.5	436	3.015	22	371	16.7	—	371	17	124	—	415	3.139	371	12.5		
Siliștra-Noua	487	3.629	9.0	736	4.365	18	280	15.5	—	280	17	124	—	522	4.489	280	12.3		
Jud. Constanța	1.700	11.538	6.7	2.930	14.468	192	2.275	11.7	20	2.295	87	620	7.1	1.979	15.088	2.295	9.5		
Babadag. . .	258	1.684	6.5	146	1.830	461	3.748	8.1	—	3.748	15	160	—	734	1.990	3.748	7.8		
Macin	215	1.387	6.4	104	1.491	325	20.715	63.7	5	20.720	14	160	—	554	1.651	20.720	40.4		
Sulina. . . .	18	70	3.8	—	70	28	549	19.5	—	549	14	160	—	60	230	549	14.0		
Tulcea. . . .	952	15.325	17.0	190	15.515	342	5.697	16.6	105	5.802	14	160	—	1.308	15.675	5.802	16.4		
Jud. Tulcea .	1.439	10.450	7.2	440	10.890	1.097	30.576	27.1	110	30.686	57	640	11.2	2.647	11.530	30.686	15.9		
Dobrogiă . .	3.139	21.988	6.8	3.370	25.058	1.289	32.851	19.4	130	32.981	144	1.260	8.8	4.572	26.318	32.981	12.9		

Iată considerațiunile ce se pot face :
Un hectar cultivat cu leguminoase și tubercule produce anual brut :

PLĂȘI	Suprafața cultivată	Valoarea produc- telor	Produce brut un hect.	PLĂȘI	Suprafața cultivată	Valoarea produc- telor	Produce brut un hect.	Suprafața cultivată	Valoarea produc- telor	Produce brut un hect.
Hect.	Hect.	Lei	Hect.	Hect.	Lei	Hect.	Hect.	Lei	Lei	Hect.
Constanța . .	461	43.012	93	Babadag. .	734	41.525	57	Dobrogiă	4.572	471.745
Hârșova. . .	137	15.989	116	Macin . . .	554	122.473	221			
Mangalia . .	444	35.312	80	Sulina. . .	60	5.220	87			
Medgidia . .	415	38.082	91	Tulcea. . .	1.308	209.720	160			
Siliștra-Nouă	522	53.202	102							
Jud. Constanța	1.979	188.597	96	Jud. Tulcea	2.647	286.335	108	—	—	—

Cea mai bună cultură a leguminoselor și tuberculelor se face în plășile Măcin, Tulcea, Sulina, Hârșova, Medgidia și Silistra-Nouă, adică în basinul dunărean.

V. Plante industriale

Plantele industriale s’au cultivat în 1900 pe o suprafață de 418 hectare, ceea-ce reprezintă 0.08% din întinderea culturilor, sau 0.01% din suprafața Dobrogiei.

Repartizată pe județe cultura plantelor industriale se împarte :

11 hectare, cifră nesemnificativă, în județul Constanța ;

407 hectare, adică 0.24% din întinderea culturilor, sau 0.04% din suprafața județului Tulcea.

În ordinea suprafeței cultivate :

Tutunul ocupă primul rînd.

Alte plante industriale (hamei, anison, mac, cicore și bumbac) al doilea rînd.

Sfoclele al treilea.

1. T u t u n u l

Numai în județul Tulcea se cultivă această plantă.

Sub Turci cultura tutunului era cu mult mai întinsă. Mai în fiecare sat din plasa Măcin, până la Isaccea se găseau câte-va hectare sămănite cu tutun¹⁾.

În anul 1897, într’o călătorie ce am făcut la Isaccea, am văzut totă valea Capaclia până aproape de Mănăstirea Cocosul, acoperită cu o frumoasă recoltă de tutun.

În orașul Isaccea există magasiile regiei și ateliere pentru conservatul și împachetatul tutunului.

În 1892 cultura tutunului în județul Tulcea acoperia o suprafață de 620 hectare și s’a produs 5.273 cantare metrice, ceea-ce da 8.51 cantare metrice la hectar.

În 1900 cultura tutunului nu se întindea de cât pe 343 hectare, care au dat 2.686 cantare metrice, adică 7.8 cantare m. la hectar.

În 1901 frumoasa vale Capaclia am văzut-o acoperită cu porumb, afară de foarte mici parcele, în care tutunul a eșit slab.

De sigur că cultura tutunului în Dobrogia va fi părăsită cu totul.

Satele, care s’au ocupat cu cultura tutunului în 1900, sunt :

C O M U N E	Culturi Ht.	Producția	
		Totală Cant. m.	Media
Greși	49	223	4.5
Isaccea	112	1007	9.0
Luncavița.	170	1260	7.4
Măcin.	12	196	16.0
Jud. Tulcea	343	2686	7.8

2. Alte plante industriale

Nu sunt date complete asupra culturii celor-l-alte plante industriale, cum : anison, hamei, mac și cicore. Bumbac s’a cultivat două hectare în plasa Tulcea și n’a rodit.

¹⁾ Baron d’Hogguer, op. cit., pag. 27.

Se scie, că în anul 1900 s'au cultivat :

10 hectare în județul Constanța și

64 » » » Tulcea, cu plante industriale.

Producțiunea nu s'a putut sci, de ôre-ce aceste plante servesc mai mult la trebuințele locale.

3. Sfecle

S'a cultivat în 1900 numai un hectar în județul Constanța.

Valôrea plantelor industriale nu se pôte stabili, de cât pentru tutun, a cărui producțiune se cunósce ; ea este de 139,403 lei, socotit a 51.90 lei cântarul metric.

Recapitulația culturei plantelor industriale

Fiind dată cultura, producția și mijlocia plantelor industriale în tabloul :

P L Ă Ș I	T u t u n			Alte plante industr.	S f e c l e
	Culturi hect.	Producția			
		Totală cânt. m.	Media		
				Culturi hect.	Culturi hect.
Constanța	Nu se cultivă			Nu sunt date	
Hârșova					
Mangalia					
Medgidia					
Silistra-Nouă					
Jud. Constanța . . .				10	1
Babadag	—	—	—	Nu sunt date	Nu se cultivă
Măcin	343	2.686	7.8		
Sulina	—	—	—		
Tulcea	—	—	—		
Jud. Tulcea	343	2.686	7.8	64	1
Dobrogiia	343	2.686	7.8	74	1

Iată considerațiunile ce putem face :

Tutunul se cultivă numai în plasa Măcin ; pentru anul 1900 s'a cultivat 343 hectare, care au dat 2686 cântare. Prețul unui cântar metric fiind 52 lei, valôrca este 149.672 lei, ceea ce revine, că un hectar cultivat cu tutun a produs brut 436 lei.

Cele-l-alte plante industriale s'au produs fôrte puțin, așa că cantitatea lor nu se cunósce.

VI. Grădinării

Grădinăriile au ocupat în 1900 o întindere de 2.740 hectare, ceea ce represintă 0.55 % din suprafața culturilor, sau 0.17 % din întinderea întregii Dobrogi.

Intinderea grădinăriilor repartizată pe județe stă ast-fel :

1128 hectare, adică 0.34% din întinderea culturilor, sau 0.15% din suprafața județului Constanța și

1612 hectare, adică 0.95% din întinderea culturilor, sau 0.19% din suprafața județului Tulcea.

Datele asupra producţiunii grădinăriilor fiind neexacte, după cum observă Ministerul Agriculturii în Buletinul din Iunie şi Iulie 1901, pag. 144, ne vom mulţumi numai cu întinderile grădinăriilor pe plăşi:

P L Ă Ş I	Intindere hect.	P L Ă Ş I	Intindere hect.
Constanţa	190	Babadag	671
Hârşova	267	Măcin	384
Mangalia	110	Sulina	76
Medgidia	130	Tulcea	481
Silistra-Nouă	431	—	—
Jud. Constanţa	1.128	Jud. Tulcea	1.612

VII. Fineţe

În 1900 fineţele au ocupat o întindere de 29.349 hectare, ceea ce reprezintă 8.85% din întinderea culturilor, sau 4.10% din suprafaţa Dobrogiei.

Repartizate pe judeţe, fineţele au ocupat:

17.625 hectare, adică 10.47% din întinderea sămănăturilor, 2.08% din suprafaţa judeţului Constanţa şi

47.001 hectare, adică 9.40% din întinderea sămănăturilor, sau 3.91% din suprafaţa judeţului Tulcea.

Fineţele sunt de două feluri:

a) Naturale

Acstea în 1900 au ocupat o întindere de 23.067 hectare, adică 4.61% din întinderea culturilor, sau 1.49% din suprafaţa Dobrogiei.

Repartizate pe judeţe, fineţele naturale au ocupat:

17.798 hectare, adică 5.07% din întinderea culturilor, sau 2.48% din suprafaţa judeţului Constanţa şi:

5.269 hectare, adică 3.13% din suprafaţa culturilor, sau 0.06% din întinderea judeţului Tulcea.

b) Artificiale

Fineţele artificiale s'au cultivat pe o întindere de 23.934 hectare, adică 4.78% din întinderea culturilor, sau 1.53% din suprafaţa Dobrogiei.

Repartizate pe judeţe, fineţele artificiale se împart:

11.551 hectare, adică 3.48% din întinderea culturilor, sau 1.61% din suprafaţa judeţului Constanţa şi

12.383 hectare, adică 7.36% din întinderea culturilor, sau 1.48% din suprafaţa judeţului Tulcea.

Iată şi cultura fineţelor pe judeţe, plăşi şi comune, în 1900:

C O M U N E	Artificiale			Naturale			Totalul fînetelor			C O M U N E	Artificiale			Naturale			Total fînețe		
	Culturi hect.	Producție		Culturi hect.	Producție		Culturi hect.	Producție			Culturi hect.	Producție		Culturi hect.	Producție		Culturi hect.	Producție	
		Totală C.M.	Medie		Totală C.M.	Medie		Totală C.M.	Medie			Totală C.M.	Medie		Totală C.M.	Medie		Totală C.M.	Medie
Caraharman . . .	241	265	1.0	20	16	0.8	261	281	1.0	Calfa	183	116	0.8	697	1.179	2.0	880	1.295	1.2
Caramurat . . .	280	307	1.0	479	7 512	16.0	759	7.819	10.3	Ciobanu	180	113	0.8	163	407	2.0	343	520	1.7
Carol I	202	222	1.0	450	5 400	12.0	652	5.622	9.4	Dăeni	392	113	0.5	16	1.175	0.7	408	1.288	3.0
Cicrăcci	455	—	—	704	10.980	16.0	1.159	10.980	10.0	Garliciu	159	113	0.8	16	1.175	0.7	175	1.288	7.3
Copadin	146	1.650	11.0	124	3.720	30.0	270	5.370	19.8	Ghizdăresci	210	42	0.2	16	1.175	0.7	226	1.217	5.5
Constanța	—	—	—	114	9.408	8.0	114	9.408	8.2	Hârșova	177	3.540	3.0	16	1.175	0.7	193	4.715	2.4
Gargalik	185	370	2.0	198	1.980	10.0	383	2 350	7.8	Ostrov	180	113	0.8	31	140	1.0	211	253	1.0
Hasancea	167	4.522	27.0	1.235	62.070	50.0	1 402	66.592	47.6	Saraiu	180	113	0.8	16	1.175	0.7	196	1.288	6.6
Murfallar	100	500	5.0	—	—	—	100	500	5.0	Șiriu	438	876	2.0	100	300	3.0	538	1.176	2.5
Omurcea	115	1.400	12.0	350	6.300	18.0	463	7.700	19.2	Topal	379	4.314	14	16	1.175	0.7	395	5.489	1.6
Palaz	389	5.523	14.0	106	2.590	24.0	495	8.113	20.3	Topolog	38	152	5.0	200	1.600	8.0	238	1.752	7.5
Pazarlia	154	924	6.0	165	825	5.0	319	1.749	6.0	Urumbel	352	113	0.3	266	1.175	5.8	618	1.288	2.0
Techirghiol . . .	185	755	5.0	1.476	12.332	8.0	1.661	13.087	8.2										
Pl. Constanța . .	2.619	16.438	6.3	5.421	123.133	22.8	8.040	139.571	17.3	Pl. Hârșova . . .	2.868	9.718	3.4	1.553	11.851	8.0	4.421	21.569	4.9
Agemler	123	116	0.9	—	—	—	112	116	0.9	Alacap	121	2.212	18.0	475	950	2.0	596	3.162	6.3
Azaplar	120	—	—	850	7.650	9.0	970	7.650	8.5	Bîlbîl	138	1.380	10.0	224	360	1.5	362	1.740	1.6
Caraomer	428	10.919	27.0	1.060	49.800	30.0	2.088	60.719	30.3	Carabacă	149	1.261	8.0	200	600	1.8	349	1.861	1.6
Cavaclar	58	174	3.6	400	8.000	20.0	458	8.174	20.4	Caratai	50	500	10.0	38	2.136	5.7	88	2.636	3.4
Cazilmurat	51	920	18	388	3.880	10.0	439	4.800	12.0	Cernavoda	33	660	20.0	45	900	20.0	78	1.560	2.0
Chiragi	120	113	0.9	8	62	7.7	128	175	1.2	Chioseler	90	2.300	25.0	154	3.080	20.0	244	5.380	22.0
Edilchioi	102	816	8.0	141	2.820	20.0	243	3.636	18.1	Cocargea	183	200	1.0	850	3.700	4.5	1.033	3.900	3.9
Enghez	216	1.296	6.0	111	1.110	10.0	327	2.406	8.0	Cochirleni	180	198	1.0	405	2.310	5.7	585	2.508	5.0
Gheringec	67	130	1.9	700	10.500	15.9	767	10.630	15.1	Enigea	180	198	1.0	37	3.134	10.0	217	3.332	16.0
Mangalia	120	113	0.9	300	4.840	16.0	420	4.953	12.3	Mahmut C.	442	1.457	32.0	543	2.358	4.7	985	3.815	4.2
Musurat	30	900	3.0	300	6.100	20.0	330	7.000	23.3	Medgidia	93	510	5.6	38	760	20.0	131	1.270	9.0
Osmancea	120	113	0.9	5	150	3.0	125	263	2.1	Rașova	10	100	10.0	80	640	8.0	90	740	0.8
Osmanfacă	253	705	2.8	112	4.319	38.0	365	5.024	17.0	Seimeni	98	5	0.05	37	134	10.0	135	139	1.0
Sarighiol	84	113	1.3	500	5.085	10.0	584	5.198	10.4	Tășpunar	180	198	1.0	120	960	8.0	300	1.158	3.8
Tatlageac	89	1.335	15.0	417	8.340	20.0	506	9.675	19.3	Tortoman	221	3 094	14.0	94	846	9.0	315	3.940	13.0
Topraisari	80	113	1.3	339	5.085	15.0	419	532	1.2										
Tuzla	160	113	0.8	291	905	3.0	451	564	1.2										
Pl. Mangalia . . .	2.221	17.989	8.1	6.532	118.646	18.1	8.753	136.635	15.7	Pl. Medgidia . . .	2.168	14.274	6.7	3.340	22.868	6.7	5.508	37.142	6.7

COMUNE	Artificiale			Naturale			Total finețe			COMUNE	Artificiale			Naturale			Total finețe		
	Culturi hect.	Producția		Culturi hect.	Producția		Culturi hect.	Producția			Culturi hect.	Producția		Culturi hect.	Producția		Culturi hect.	Producția	
		Totală C.M	Media		Totală C.M	Media		Totală C.M	Media			Totală C.M	Media		Totală C.M	Media		Totală C.M	Media
Almaliu	97	90	1.0	6	556	9.2	103	646	6.0	Alibichioi	114	—	—	—	—	—	114	—	—
Aliman	50	50	1.0	6	553	9.2	56	603	1.2	Armutlia	103	3.090	3.5	134	1.236	9.5	237	4.326	6.5
Asarlak	61	976	16.0	6	553	9.2	67	1.529	25	Atmagea	141	704	4.3	—	—	—	141	704	4.3
Bugeac	80	88	1.0	6	553	9.2	86	541	6.5	Babadag	200	640	3.3	25	450	1.9	225	1.090	2.5
Bairamdede	79	1.283	16.0	156	2.042	13.0	235	3.325	11.0	Hașchioi	329	1.316	4.5	91	455	5.0	784	1.771	5.0
Beilicu	80	88	1.0	124	496	4.0	204	584	2.5	Feidaut	293	—	—	—	—	—	293	—	—
Canlia	70	530	7.6	6	553	9.2	76	1.083	15.0	Canli-bugeac	275	—	—	—	—	—	275	—	—
Caranlik	59	2.360	40.0	6	553	9.2	65	2.913	4.5	Caramanchioi	100	—	—	20	—	—	120	—	—
Carvan	7	84	12.0	6	553	9.2	13	637	5.9	Caranasuf	243	—	—	—	—	—	243	—	—
Cuzgun	66	3.300	50.0	6	553	9.2	72	3.853	54	Casapchioi	349	7.970	15.0	—	—	—	349	7.970	15.0
Dobromir	85	1.220	14.0	6	553	9.2	91	1.773	22	Casamcea	648	—	—	—	—	—	648	—	—
Esechioi	188	1.128	6	160	800	5.1	348	1.928	6	Ciamurli d. j.	112	169	1.7	10	120	12.0	122	289	6.5
Enişemlia	80	88	1	340	30.600	98.0	420	30.688	77	« de sus	168	—	—	—	—	—	168	—	—
Gârlița	25	125	5	6	553	9.2	31	678	33	Ciucurova	117	37	0.2	—	—	—	117	37	0.2
Ghiuvegea	80	88	1	6	553	9.2	86	641	8	Cogelac	—	—	—	80	2.000	25.0	80	2.000	25.0
Hairamchioi	30	670	22	50	900	12.0	80	1.570	16	Congaz	334	1.944	6.5	50	366	7.5	384	2.310	7.0
Lipnița	75	1.950	27	6	553	9.2	81	2.503	31	Enisala	68	—	—	—	—	—	68	—	—
Mârleanu	80	88	1	6	553	9.2	86	641	8	Jurilofca	60	300	5.0	—	—	—	60	300	5.0
Oltina	104	1.560	15	6	553	9.2	110	2.113	20	Nalbant	209	1.300	6.0	—	—	—	209	1.300	6.0
Ostrov	39	720	18	6	553	9.2	45	1.273	3.0	Ortachioi	159	1.268	9.8	—	—	—	159	1.268	9.8
Parachioi	80	88	1	6	553	9.2	86	641	8	Poturu	228	454	2.0	116	774	6.0	344	1.228	4.0
Regep-cuius	80	88	1	20	300	15.0	100	388	3.0	Sarichioi	108	864	8.2	—	—	—	108	864	8.2
Satu-Noi	80	89	1	6	553	9.2	86	642	8.0	Slava-rusă	320	160	0.5	—	—	—	320	160	0.5
										Toxof	980	—	—	50	350	7.0	1.030	350	7.0
										Zebil	207	621	3.0	—	—	—	207	621	3.0
Pl. Silistra	1.675	16.751	10.4	952	44.542	46.8	2.627	61.293	23.5	Pl. Babadag	5.865	20.834	3.6	576	5.750	9.9	6.441	26.584	4.1
Balabancea	344	240	0.8	50	510	10.0	394	750	5.4	Agighiol	215	430	2.0	—	—	—	215	430	2.0
Carcaliu	95	95	1.0	343	1.372	4.0	438	1.467	2.5	Bestepe	162	810	5.0	—	—	—	162	810	5.0
Cârljari	371	556	1.9	250	125	0.5	621	681	1.2	Cataloi	200	450	2.5	47	141	3.0	247	591	2.5
Cerna	405	810	2.0	—	—	—	405	810	2.0	Câșla	290	1.930	6.0	—	—	—	290	1.930	6.0
Coium-punar	177	1.062	9.5	220	1.319	6.0	397	2.381	7.5	Frecăței	159	418	2.5	72	169	2.0	231	587	2.2
Greci	148	292	2.0	45	705	14.0	193	997	8.0	Mahmudia	89	420	4.0	—	—	—	89	420	4.0
Isacceia	187	6.860	31.5	32	255	8.0	219	7.115	20.0	Malcoți	191	775	4.0	—	—	—	191	775	4.0
Jijila	91	—	—	—	—	—	91	—	—	Meidanchioi	300	534	1.7	—	—	—	300	534	1.7
Luncavița	420	—	—	—	—	—	420	—	—	Morughiol	168	3.360	20.0	293	5.860	23.0	461	9.220	21.5
Măcin	140	1.656	12.0	350	1.740	5.0	490	3.396	8.5	Nicolitel	200	4.500	20.0	—	—	—	200	4.500	20.0
Picinéga	50	—	—	400	800	2.0	450	800	2.0	Parcheș	22	120	5.0	—	—	—	22	120	5.0
Pisica	—	—	—	489	2.822	6.0	489	2.822	6.0	Sarighiol	170	2.050	12.0	—	—	—	170	2.050	12.0
Satu-Noi	169	422	2.5	30	150	3.0	199	572	2.7	Sarinasuf	60	45	0.7	—	—	—	60	45	0.7
Turcoia	144	450	3.5	60	210	4.0	204	690	3.7	Satu-Nou	—	—	—	300	—	—	300	—	—
Văcăreni	150	1.880	12.0	—	—	—	150	1.880	12.0	Somova	110	—	—	—	—	—	110	—	—
										Telița	46	690	21.0	10	—	—	56	600	21.0
										Tulcea	1.500	37.500	20.0	42	462	10.0	1.542	37.962	15.0
Pl. Măcin	2.891	14.326	5.0	2.269	32.998	4.4	5.160	47.324	5.0	Pl. Tulcea	3.612	54.030	15.0	754	6.632	7.9	4.366	60.662	13.0

COMUNE	Fin. artif.			Fin. natur.			Tot. finețe			RECAPITULAȚIA pe PLĂȘI	Fin. artific.			Fin. natur.			Tot. finețe		
	Cultur ¹ hect.	Prod.		Cultur ¹ hect.	Product.		Cultur ¹ hect.	Product.			Cultur ¹ hect.	Product.		Cultur ¹ hect.	Product.		Cultur ¹ hect.	Product.	
		Total C. M.	Media		Total C. M.	Media		Total C. M.	Media			Total C. M.	Media		Total C. M.	Media		Total C. M.	Media
Caraorman . . .	7	112	16.0	500	6 500	13.0	507	6.612	15.0	Constanța . . .	2.619	16.438	6.3	5.421	128.133	22.8	8.040	139.571	17.3
Chilia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Hârșova	2.368	9.718	3.4	1.553	11.851	8.0	4.421	21.569	4.9
Satul-Nou . . .	8	—	—	1.000	1.200	0.12	1008	1.200	0.12	Mangalia	2.221	17.989	8.1	6.532	118.646	18.1	8.753	136.635	15.7
Sf. Gheorghe . .	—	—	—	170	2.650	15.6	170	2.650	15.6	Medgidia	2.168	14.274	6.7	3.340	22.868	6.7	5.508	37.142	6.7
Sîstofca	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Siliștra-Noua . .	1.675	16.751	10.4	952	44.542	49.5	2.627	61.293	23.5
Sulina	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Jud. Constanța .	11.551	75.170	6.5	17.798	321.040	18.0	29.349	396.210	14.7
										Babadag	5.865	20.834	3.6	576	5.750	9.9	6.441	26.584	4.1
										Macin	2.891	14.326	5.0	2.269	32.998	4.4	5.160	47.324	9.1
										Sulina	15	110	7.5	1.670	10.350	6.2	1.685	10.460	6.2
										Tulcea	8.612	54.030	15.0	754	6.632	7.9	4.366	60.662	13.9
										Jud. Tulcea . .	12.383	89.300	7.2	5.269	55.730	10.6	17.65	145.030	8.2
Pl. Sulina . . .	15	110	7.5	1.670	10.350	6.2	1.685	10.462	7.0	Dobrogia . . .	23.934	164.170	6.9	23.067	376.770	16.3	47.001	541.240	11.5

Un hectar de grădinării și cultivat cu finețe produce anual brut :

P L Ă Ș I	GRĂDINĂRII			A M B E L E F Î N E Ţ E				Grăd. și Fin.
	Suprafața cultivată hect.	Valoare 600 lei un hect.	Produce brut un hect.	Suprafața cultivată hect.	Producție C. Metr.	Valoare 4 lei un C. M.	Produce brut un hect.	
Constanța	190	114.000	600	8.040	139.571	558.284	62	81
Hârșova	267	160.200	600	4.421	21.569	86.270	14	53
Mangalia	110	66.000	600	8.753	136.635	546.540	63	70
Medgidia	130	78.000	600	5.508	37.142	148.508	27	41
Siliștra	431	258.600	600	2.627	61.293	245.172	13	165
Jud. Constanța	1.128	676.800	600	29.349	396.210	1.584.840	54	87
Babadag	671	402.600	600	6.441	26.584	106.336	17	70
Macin	384	230.400	600	5.160	47.324	189.296	37	75
Sulina	76	45.600	600	1.685	10.460	41.840	25	50
Tulcea	481	288.600	600	4.366	60.662	242.648	56	110
Jud. Tulcea	1.612	967.200	600	17.652	145.030	580.120	33	80
Dobrogia	2.740	1.644.000	600	47.001	541.240	2.164.960	46	76

Recapitulația culturilor

P L A Ș I	CEREALE			OLEOGINOASE			LEG. ȘI TUB.			INDUSTRIALE			GRĂD. ȘI FÎN.			T O T A L		
	Supr. hect.	Valoare Lei	Un hect.	Supr. hect.	Valoare Lei	Un hect.	Supr. hect.	Valoare Lei	Un hect.	Supr. hect.	Valoare Lei	Un hect.	Supr. hect.	Valoare Lei	Un hect.	Supr. hect.	Valoare Lei	Un hect.
Constanța	55.734	3.790.837	68	4.890	547.239	112	461	43.012	93	—	—	—	8.230	672.284	81	69.315	5.053.422	73
Hârșova	73.294	3.714.601	50	268	33.390	124	137	15.989	116	—	—	—	4.688	246.476	53	78.387	4.010.456	51
Mangalia	60.101	3.942.767	65	7.202	1.059.655	147	444	35.312	80	—	—	—	8.863	612.540	70	76.610	5.060.274	74
Medgidia	74.091	5.398.826	72	989	105.315	100	415	38.082	91	—	—	—	5.638	226.568	41	81.133	5.768.791	71
Siliștra-Noua . . .	36.946	3.310.891	89	309	47.418	153	522	53.202	102	—	—	—	8.058	503.772	165	40.835	3.915.683	95
Jud. Constanța . .	283.000	20.484.185	71	13.485	2.071.509	153	1.979	188.597	96	11	—	—	30.477	2.261.640	87	333.952	25.005.931	72
Babadag	86.088	5.212.298	60	3.385	306.071	90	734	41.525	57	—	—	—	7.312	508.936	70	97.519	6.068.030	63
Macin	31.922	2.211.040	69	7	39	5	554	122.473	221	343	2686	436	5.544	419.646	75	38.370	2.755.884	72
Sulina	2.205	120.818	57	23	1.479	68	60	5.220	87	—	—	—	1.761	87.440	50	4.049	220.757	54
Tulcea	39.252	2.345.705	72	1.475	129.631	87	1.308	209.720	160	—	—	—	4.847	531.248	110	46.882	3.716.304	80
Jud. Tulcea . . .	163.429	10.818.178	66	5.646	435.141	77	2.647	286.335	108	407	2686	436	19 264	1.547.320	80	191.393	13.089.660	68
Dobrogia	451.429	31.302.363	69	19.131	2.506.650	136	4.572	471.745	104	418	2686	436	49.741	3.808.960	76	525.291	38.092.404	72

Pentru o mai apropiată de adevăr statistică, am întocmit tabloul de sus a producțiunii agricole pe șese ani, pentru județe și Dobrogia, iar pentru plăși pe cinci ani. In acest interval am avut în Dobrogia ani destul de buni și foarte răi.

Din acest tablou reese, că un hectar aci, produce în mediū 72 lei anual, adică 72 lei în Județul Constanța și 68 lei în Județul Tulcea.

Dăm în tabloul de jos suprafața cultivată, valoarea produselor și produsul brut al unui hect. pe 1900 în fie-care din județele țerii, pentru a se putea face comparația între ele :

Grupe	J U D E Ţ E	Suprafața culti- vată hect.	Valoarea produc- telor lei	Val. brută a unui hect.	Clasificația
Şesul Siret. și Prut.	Dorohoi	144.160	20.460.570	142	3
	Botoșani	140.589	19.444.949	138	4
	Iași	131.481	18.075.226	137	5
	Roman	84.301	12.909.450	153	1
	Vaslui	100.155	13.576.789	135	7
	Fălciu	94.616	12.297.204	130	8
	Tutova	125.984	17.104.560	136	6
	Covurlui	151.397	14.222.468	95	24
Carp. Mold.	Tecuci	127.483	16.025.179	126	11
	Râmnic-Sărat . . .	166.548	20.443.755	123	13
	Suceava	94.004	11.943.143	127	10
	Neamtu	97.434	9.657.039	99	22
	Bacău	116.907	11.275.587	97	23
	Putna	81.077	9.146.452	112	16
	Buzet	200.430	20.597.270	103	20
	Prahova	160.537	18.764.002	111	17
Carp. Monteniei	Dâmbovița	135.286	14.578.478	107	19
	Muscel	48.311	4.042.805	84	26
	Argeș	135.208	8.957.660	66	31
	Vâlcea	91.558	7.169.386	78	29
	Gorj	99.776	6.890.607	65	32
	Mehedinți	211.837	17.010.530	80	28
	Dolj	375.562	37.480.302	100	21
	Romanați	240.106	26.058.928	110	18
Şesul Dunării	Olt	168.605	14.072.701	83	27
	Teleorman	338.069	42.029.013	124	12
	Vlaşca	284.669	34.516.200	122	14
	Ilfov	341.578	48.587.100	143	2
	Ialomița	432.222	53.641.401	128	9
	Braila	221.485	26.933.153	121	15
Dobrogiă	Tulcea	162.340	13.687.471	85	25
	Constanța	329.200	25.486.342	77	30
România . . .		5.632.924	627.086.700	111.33	—

Vedem dar, că județele din Dobrogiă sunt dintre cele din urmă ale Țerii Românești, în privința culturilor.

Acum dăm și tabloul tuturor culturilor din Dobrogiă pe anul 1900 pe plăși :

Județe	Culturi	Constanța hect.	Hârșova hect.	Mangalia hect.	Medgidia hect.	Silistra Noua hect.	Total hect.
C O N S T A N T A	Orz	17.428	17.060	26.185	25.193	10.245	96.111
	Porumb	7.167	14.351	10.945	14.111	8.921	55.495
	Grâu	9.032	4.409	7.871	9.473	16.417	47.202
	Meiù	7.799	19.483	9.413	15.221	3.300	55.216
	Ovăz	4.178	7.523	2.955	5.002	2.103	21.761
	Secară	1.302	71	2.646	1.120	197	5.336
	In	2.082	481	5.606	181	62	8.412
	Rapița	2.633	82	2.313	1.646	554	7.228
	Cânepa	—	5	—	—	60	65
	Fasole	188	69	387	475	572	1.691
	Cartofi	15	18	24	24	36	117
	Mazăre	19	17	17	17	17	87
	Plante industriale	—	—	—	—	—	10
	Sfeci	—	—	—	—	—	1
	Grădinări	190	267	110	130	431	1.128
	Fîn artificial	2.619	2.868	2.221	2.168	1.675	11.551
	» natural	5.421	1.553	6.532	3.340	952	17.798
Total		60.073	68.257	77.225	78.101	45.542	329.209
Cât vine de agricultor		19	16	22	21	9	16
T U L C E A	Culturi	Babadag	Măcin	Sulina	Tulcea		Total
	Grâu	15.870	4.911	542	10.684	—	32.007
	Secara	4.581	828	380	7.186	—	12.925
	Orz	23.105	9.223	1.209	14.194	—	47.731
	Ovăz	2.321	1.279	—	557	—	4.157
	Porumb	11.818	9.521	49	8.051	—	29.439
	Meiu	6.921	2.480	65	1.480	—	10.946
	Rapița	22	—	—	25	—	47
	In	2.093	—	2	1.350	—	3.445
	Fasole	242	114	17	912	—	1.285
	Mazăre	11	8	—	38	—	57
	Cartofi	258	94	20	249	—	630
	Tutun	—	327	—	16	—	343
	Plante industriale	—	—	—	—	—	64
	Grădinări	671	384	76	481	—	1.612
	Fîn artificial	5.865	2.891	15	3.612	—	12.383
	» natural	576	2.269	1.670	754	—	5.269
Total		74.354	34.329	4.054	49.539	—	162.340
Cât vine de agricultor		12	8	9	12	—	10
Total general		—	—	—	—	—	491.549
Câte hectare vin de cultivator							14

Fiindu-ne cunoscut numărul vitelor de muncă (caî, epe, boî și bivoli) putem întocmi pe plăși numărul de hectare, ce are de făcut o vită de plug într'un an, cel puțin pentru anul 1900 :

Detalii	Plasa Constanța	Plasa Hârșova	Plasa Mangalia	Plasa Medgidia	Plasa Silistra- Nouă	Total Județul Constanța	Plasa Babadag	Plasa Măcin	Plasa Sulina	Plasa Tulcea	Total Jud. Tulcea	Total Dobrogea
Hect. cultivate . . .	60.073	68.257	77.225	78.101	45.542	329.209	74.354	34.329	4.054	49.539	162.340	491.549
No. vitelor agr. . . .	12.354	16.261	18.351	17.554	15.850	80.370	21.755	12.427	3.890	10.268	48.340	128.710
Câte hect. vin de vita	4.8	4.2	4.3	4.4	2.8	4.—	3.4	2.7	1.—	4.8	3.3	3.8

În termen mediu dar în Dobrovia, un cultivator are 14 hectare de lucrat.

Se știe că un plug cu 4 boi poate face o muncă agricolă în bune condițiuni, arând zilnic 35 arii ¹⁾.

La noi în genere se lucrează 80 zile pe an.

Așa dar un plug poate ara până la 28—30 hectare anual, aceea ce pentru o singură vită revin câte 7 hectare pe an.

În Dobrovia însă, din cauza relei întrețineri a vitelor, abia se poate ajunge la 3.80²⁾ hectare de vită, adică pentru un plug cu 4 boi vin 15 hectare.

Deci există o proporție generală între numărul vitelor de muncă și întinderea culturilor în Dobrovia, unde fie-care cultivator are de lucrat câte 14 hectare pe an.

Acesta fiind un factor care influențează asupra agriculturii în Dobrovia, să-l raportăm la plăși; ast-fel găsim:

In plasa	Constanța	un plug ară	19.20	hectare,	un cultivator posedă	19	hectare.
»	Hârșova	» » »	16.80	» » »	» » »	16	»
»	Mangalia	» » »	17.20	» » »	» » »	22	»
»	Medgidia	» » »	17.60	» » »	» » »	21	»
»	Silistra-Nouă	» » »	11.20	» » »	» » »	9	»
In jud.	Constanța	un » »	16.00	» » »	» » »	16	»
In plasa	Babadag	» » »	13.60	» » »	» » »	12	»
»	Măcin	» » »	10.80	» » »	» » »	8	»
»	Sulina	» » »	4.00	» » »	» » »	9	»
»	Tulcea	» » »	19.20	» » »	» » »	12	»
In jud.	Tulcea	» » »	10.20	» » »	» » »	10	»

Dacă voim să tragem concluziuni generale din toate cifrele stabilite și împărțind Dobrovia în sensul paralelor avem:

Partea de Sud, cu plășile Silistra-Nouă, Mangalia și Constanța, terenul produce bine.

Cu cât înaintăm spre Nord de valea Carasu, terenul produce din ce în ce mai slab (plășile Medgidia, Babadag și Hârșova).

Coborând pantele nordice ale culmei Babadagului, pământul reîncepe a produce iarăși bine.

Așa dar, avem un centru foarte rău (basinurile riurilor Saraiu, Casâmcea superioară și cele două Slave).

Cu cât ne depărtăm către Nord și Sud de acest centru, cu atât avem un pământ mai rodnic, care atinge maximum la cele două extremități (plășile Silistra-Nouă și Tulcea).

Împărțind Dobrovia în versanți (afară de plășile Hârșova și Babadag, cari am arătat că sunt foarte rele) avem:

Versantul Dunărean e cel mai productiv (plășile Silistra și Tulcea cele mai bune, plășile Medgidia și Măcin mai puțin).

Versantul Mării-Negre (plășile Mangalia și Constanța) tot așa de productive ca plășile Medgidia și Măcin.

În trăsuri generale:

Centrul slab (plășile Hârșova și Babadag), două extremități foarte productive, însă mai bună partea de sud (pl. Silistra) ca cea de Nord (pl. Tulcea); între centru și extremități, două zone de o potrivă de productive.

Din aceste considerațiuni am exclus plasa Sulina, care sub toate raporturile dă o producție foarte rea.

¹⁾ Barral et Sagnier. «Dictionnaire d'Agriculture», Tom. II, pag. 202

²⁾ D-l Colescu dă media 4.13 hect. la o vită de plug în Dobrovia, iar pentru țera întreaga 2.95.

B. VIILE ȘI LIVEȚILE DE PRUNI

1. Viile.

Dobrogiia a fost mai renumită odinioară în producțiunea vinului, de cât acum. Nu vom merge cu cercetările până la «Tristele» lui Ovidiu, care ne spune :

« și 'n vas înghiață vinul »
« De 'l scoți în bolovane păstrând figura olei ».
« Și 'n loc a sorbe spumă, mănâncă bucăți de vin »).

Vom cita numai la întâmplare cele ce ne spune Peyssonel, în vol. al II-lea al cărții sale, fiind date mai precise și mai apropiate de noi, scrierea fiind tipărită în 1787.

Peyssonel vorbind despre mărfurile ce se exportaū din Mangalia, menționează și «despre strugurii ce se produceau aci în destul de mare abundență».

În altă parte vorbește despre vinurile din Dobrogiia, «unde se producea o destul de mare cantitate de vin roșu, însă de calitate mediocră, la Isaccea, Tulcea și Măcin. În fie-care an veneau din Rusia și din Polonia 5—6000 căruțe pentru a încărca vinuri, cari costaū pe loc 50 de parale quintalul, socotind prețul unul peste altul »).

Dacă am voi acum să știm ce cantitate de vin se exporta din viile Dobrogiei, trebuie să cunoșcem, că un quintal era egal cu 225 ocale turcesci, sau 268 kilograme.

Deci, dacă socotim, că o căruță putea încărca până la 5 quintale, ceea ce nu era mult, ca o căruță venită din Rusia să încarce 1340 kilograme, ajungem la colosala cifră de 8.040.000 kil. vin, pentru cele 6000 căruțe încărcate cu vin ce se exporta în Rusia și Polonia.

Este bine înțeles, că valoarea a 50 parale nu era ca acum 25 bani.

Cea mai mare cantitate de vin exportată de țera noastră întregă, a fost în 1888, de 9 milioane kilograme ; deci, ne putem face o idee de productivitatea în vinuri a Dobrogiei în veacul XVIII.

Cifrele confirmă zicătorea rămasă până astăzi în gura locuitorilor din Nicolițel, că «podgoriile Sariceii erau pivnițele Împărătesei Caterina II-a a Rusiei».

* * *

La ocuparea Dobrogiei, baronul d'Hogguer ne-a lăsat o notiță foarte sumară despre vinurile de aci, când zice: «via se cultivă în mici cantități, mai ales în împrejurimile Isaceii și Măcinului. Vinul ce se produce e de calitate de tot inferioară și se consumă în țară, afară de o mică cantitate, care de la Măcin se exportă în lungul Dunării»).

Să controlăm spusele lui d'Hoggueur prin date statistice exacte, și pentru o bună comparație dăm mai jos tabloul culturii viței și producțiunii vinului din anii 1892 și 1900:

An	C O N S T A N Ț A					T U L C E A					D O B R O G I A				
	V I Î					V I Î					V I Î				
	Supraf. hect.	Product. hl.	Media la hect.	Valore Lei	Prețul unui hl.	Supraf. hect.	Product. hl.	Media la hect.	Valore Lei	Prețul unui hl.	Supraf. hect.	Product. hl.	Media la hect.	Valore Lei	Prețul unui hl.
1892	1.010	20.091	19.89	367.063	18.27	4.570	107.939	23.62	1.548.777	14.35	5.580	128.030	21.75	1.915.840	16.30
1900	2.355	21.270	9.—	334.900	15.75	5.894	305.800	51.90	3.843.900	12.57	8.249	327.070	39.60	4.178.800	12.78
Plus	1.345	1.179	—	—	—	1.324	197.861	28.28	2.295.123	—	2.669	199.040	17.85	2.262.960	—
Minus	—	—	10.89	32.163	7.48	—	—	—	—	1.78	—	—	—	—	3.52

1) Trist., Lib. III, Eleg. X, vers. 20-22.
2) «Traité sur le Commerce de la Mer-Noire». Vol. II, pag. 158-159 și 172.
3) «Renseignements sur la Dobrodja», pag. 18.

Din acest tablou reiese că :

- a) Suprafața terenului cultivat cu vie a crescut în 8 ani cu 2.669 hect.
- b) Producția vinului a crescut în opt ani cu 199.040 hectolitri.
- c) Media la hectar în acești opt ani a crescut cu 17.85 hl. la hectar.
- d) Valoarea vinului în total a dat un plus de 2.262.960 lei, în acești opt ani.
- e) Prețul unui hectolitru a scăzut cu 3 lei 52 bani.

Scăzând cheltuelile culturii unui hectar de vie, care pentru județul Constanța sunt 86 lei, iar pentru jud. Tulcea 94 lei, putem întocmi tabloul de cât produce net un hectar, sau toate viile din Dobrovia pentru anul 1900 :

C O N S T A N Ț A				T U L C E A				D O B R O G I A			
Supraf. hect.	Valóre Lei	Produce net		Supraf. hect.	Valóre Lei	Produce net		Supraf. hect.	Valóre Lei	Produce net	
		Tôte viile Lei	Un hect.			Tôte viile Lei	Un hect.			Tôte viile Lei	Un hect.
2.355	334.900	132.370	56.60	5.894	3.843.900	3.289.864	558	8.249	4.178.800	3.436.390	416.50

Raportul în care stau județele dobrogene, din punctul de vedere al viilor, față cu cele din țară este arătat în tabloul :

JUDEȚE	Suprafața hect.	Producțiune					JUDEȚE	Suprafața hect.	Producțiune						
		Totală hl.	Media la hect.	Prețul la un hl.	Valoarea	Cultura unui hect. costă			Produce net un hect.	Totală hl.	Media la hect.	Prețul la un hl.	Valoarea	Cultura unui hect. costă	Produce net un hect.
hl.	L e i					hl.	L e i								
Dorohoi . .	525	3.250	6.2	13.51	44.000	95	16.90	Dâmbovița .	246	2.200	8.9	24.68	54.300	185	35.70
Botoșani . .	891	9.400	10.5	18.53	174.100	102	93.30	Muscel . .	162	2.800	17.3	36.38	73.900	—	456.10
Iași	4.478	138.000	30.8	10.47	1.445.000	82	240.90	Argeș . . .	1.026	10.950	10.7	16.51	180.800	159	10.90
Roman . . .	740	17.400	23.5	9.68	168.500	60	167.70	Valcea . . .	8.115	52.840	6.5	23.26	1.228.800	110	48.80
Vaslui . . .	3.718	114.100	32.5	6.38	728.400	55	140.90	Gorj	7.190	39.900	5.4	23.18	901.600	75	50.40
Fălciu . . .	6.773	243.150	35.9	5.85	1.422.900	134	76.00	Mehedinți .	3.750	15.200	4.1	12.14	196.700	80	27.50
Tulova . . .	6.328	267.300	42.2	4.85	1.395.800	81	139.50	Dolj	11.346	56.530	5.0	13.92	787.800	91	21.50
Covurlui . .	6.561	163.800	25.0	5.11	837.300	136	8.30	Romanați .	8.354	32.500	3.9	13.81	448.700	118	€ 4.20
Tecuci . . .	7.722	369.500	47.9	7.46	2.758.200	106	251.10	Olt	3.633	26.700	7.3	16.50	440.500	133	11.70
R.-Săraț . .	9.573	240.040	25.1	9.95	2.387.400	220	29.30	Teleorman .	10.284	91.100	8.9	17.79	1.620.700	148	9.60
Suceva . . .	382	1.400	3.7	13.57	19.000	83	33.20	Vlașca . . .	6.491	85.800	13.2	14.58	1.250.800	130	62.70
Neamțu . . .	89	200	2.2	8.—	1.000	58	40.00	Ilfov	4.305	91.000	21.1	19.60	1.783.900	141	273.30
Bacău . . .	5.300	220.020	41.5	5.77	1.270.400	74	165.70	Ialomița . .	898	7.660	8.5	18.05	138.300	140	14.00
Putna . . .	14.936	792.200	53.0	7.30	5.786.900	134	253.40	Brăila . . .	619	20.100	32.5	11.04	221.900	266	92.40
Buzău . . .	1.960	33.020	16.8	18.45	609.200	96	214.80	Tulcea . . .	5. 94	305.800	51.9	12.57	3.843.900	94	558 00
Prahova . .	968	23.520	24.3	21.01	494.100	137	373.50	Constanța .	2.355	21.270	9.0	15.75	334.900	86	56.60

Acest tablou ne dovedesce, că județul Tulcea vine în al doilea rând, după jud. Putna în privința mediei producției la hect., de asemenea și sub raportul valorii vinului produs.

Un hect. de vie din județul Tulcea produce mai mult de cât ori-care județ.

Dăm tabloul culturii viței și producțiunii vinului pe comune, plăși și județe pentru anul 1900 :

a) Județul Constanța

COMUNE	Suprafața hect.	Producția				COMUNE	Suprafața hect.	Producția			
		Totală hl.	Media la hect.	Valoarea Lei	Prețul unui h. l.			Totală hl.	Media la hect.	Valoarea Lei	Prețul unui h. l.
Caraharman	12	24	2.—	192	8.—	Calfa	12	—	—	—	—
Caramural	10	500	50.—	2.250	4.50	Ciobanu	3	20	6.66	300	15.—
Cicrăcci	16	452	28.04	9.040	20.—	Dăeni	16	255	16.01	3.825	15.—
Constanța	325	1300	4.—	10.400	8.—	Gârliciu	95	95	1.—	1.425	15.—
Gargalic	29	248	8.55	3.968	16.—	Ghizdaresci	53	1.560	29.04	12.480	8.—
Omurcea	2	—	—	—	—	Hârșova	125	1.570	12.70	23.550	15.—
Pl. Constanța	394	2.524	6.30	25.850	10.25	Ostrov	36	842	23.39	10.104	12.—
Agemler	3	15	5.—	150	10.—	Saraiu	30	300	10.—	4.500	15.—
Cavaclar	2	20	10.—	500	25.—	Siriu	40	1.500	37.—	22.500	15.—
Gheringec	9	245	5.—	720	16.—	Topal	45	350	7.77	5.250	15.—
Mangalia	28	48	8.85	6.200	15.—	Topolog	16	364	22.07	7.280	20.—
Musurat	10	53	5.30	848	16.—	Urmbeș	6	42	7.—	294	7.—
Osmanfacă	5	5	1.—	55	11.—						
Pl. Mangalia	57	386	6.70	8.473	21.95	Pl. Hârșova	477	6.898	14.40	91.508	13.25
Alacap	7	98	14.—	1.568	16.—	Almanlıu	164	1.032	6.20	18.576	18.—
Cernavoda	12	180	15.—	2.700	15.—	Asarlık	15	38	2.25	760	20.—
Chioseler	4	—	—	—	—	Bugeac	35	70	2.—	1.470	21.—
Cochirleni	7	40	7.—	686	14.—	Belic	65	500	7.65	11.500	23.—
Rașova	5	50	10.—	1.000	20.—	Canlia	58	23	0.35	345	15.—
Seimeni	22	264	12.—	3.960	15.—	Caranlic	2	24	12.—	480	20.—
Tășpunar	5	35	7.—	560	16.—	Carvan	12	48	4.—	1.440	30.—
						Cuzgun	13	156	12.—	3.120	20.—
						Dobromir	27	216	8.—	2.593	12.—
						Gârlița	127	635	5.—	12.700	20.—
						Lipnița	117	280	2.40	4.480	16.—
						Mărlénu	47	187	3.97	3.366	18.—
						Oltina	63	378	6.—	3.780	16.—
						Ostrov	555	7.000	12.65	129.525	18.50
						Parachioi	24	96	4.—	2.400	25.—
						Satu-Noi	41	103	2.50	2.060	20.—
Pl. Medgidia	62	676	14.37	10.474	15.45	Pl. Silistra-N.	1365	10.786	7.80	198.595	18.35

b) Județul Tulcea

Alibichioi	—	—	—	—	—	Balabanca	35	450	12.80	6.750	15.—
Armulița	2	16	8.—	256	16.—	Cărcaliu	136	2.420	17.80	24.200	10.—
Atmagea	52	728	14.—	11.220	15.40	Cărlari	27	100	3.50	1.400	14.—
Babadag	23	1.058	46.—	15.870	14.50	Cerna	12	12.380	102.—	193.200	15.60
Bășchioi	26	5.476	210.90	82.140	15.50	Coim-punar	3	—	—	—	—
Beidaut	75	8.560	114.—	119.680	13.90	Greci	182	1.654	9.—	14.886	9.—
Canli-bugeac	55	5.062	92.—	74.968	14.80	Isaccea	477	28.040	58.50	448.640	16.—
Caramanchioi	78	400	5.10	4.000	10.—	Jijila	169	3.860	22.90	30.880	8.—
Caranasuf	40	3.372	86.30	43.840	13.—	Luncavița	342	19.390	56.70	193.900	10.—
Casapchioi	48	1.160	24.20	17.400	10.40	Măcin	156	11.160	71.50	89.280	8.—
Casâmcea	20	335	16.75	5.025	15.—	Picinéga	32	640	20.—	7.680	11.80
Ciamurli-de-jos	1	25	25.—	250	10.—	Pisica	17	1.500	9.80	13.470	9.—
» -de-sus	58	3.480	60.—	41.760	12.—	Satu-Noi	98	1.063	10.90	10.304	9.—
Ciucurova	131	4.000	30.50	72.000	18.—	Turcôia	359	37.878	105.—	296.060	8.—
Cogelac	24	1.820	75.70	10.920	6.—	Văcăreni	—	—	—	—	—
Congaz	95	1.190	12.50	28.870	24.20	Pl. Măcin	2.045	120.535	57.20	1.330.650	11.5
Enișala	100	2.710	27.10	37.660	13.90	Caraorman	1	5	5.—	50	10.—
Jurilofca	200	12.200	61.—	137.000	30.—	Chilia-Veche	89	2.025	22.80	20.390	10.—
Nalbant	112	4.775	42.60	27.000	5.25	Satu-Noi	10	150	10.—	3.000	20.—
Ortachioi	59	3.910	66.25	32.100	8.20	Sf. Gheorghe	—	—	—	—	—
Poturu	72	1.612	22.30	19.344	12.—	Sîstofca	—	—	—	—	—
Sarichioi	150	5.400	36.—	97.200	18.—	Sulina	—	—	—	—	—
Slava-rusă	26	50	2.—	500	10.—						
Toxof	5	50	10.—	500	10.—						
Zebil	317	6.563	20.60	77.407	11.80						
Pl. Babadag	1.769	74.952	45.60	956.910	12.75	Pl. Sulina	100	2.180	10.70	23.440	15.50

COMUNE	Suprafață hect.	P r o d u c Ț i a				PLĂȘI	Suprafață hect.	P r o d u c Ț i a			
		Totală hl.	Media la hect.	Valoarea	Prețul unui hl.			Totală hl.	Media la hect.	Valoarea	Prețul unui hl.
				Lei						Lei	
Agighiol . . .	94	10.810	115.—	108.100	10.—	Constanța . .	394	2.524	6.30	25.850	10.25
Beș-tepe . . .	160	5.200	32.5	52.010	10.—	Hârșova . . .	477	6.898	14.40	91.508	13.25
Câsla . . .	27	2.700	100.—	18.900	8.—	Mangalia . .	57	386	6.70	8.473	21.95
Frecățel . . .	16	134	9.—	161	1.50	Medgidia . .	62	676	14.37	10.474	15.45
Mahmudia . .	60	1.550	25.8	18.600	12.—	Silistra-Nouă	1.365	10.786	7.80	198.595	18.35
Malcoci . . .	45	2.550	56.6	39.250	12.—	Jud Constanța	2.355	21.270	15.75	334.900	15.65
Meidanchioi .	37	963	26.—	10.785	12.—						
Morughiol . .	1	28	28.—	420	18.—						
Nicolitел . .	627	44.580	70.1	731.112	16.50	Babadag . . .	1.769	74.952	45.6	956.910	12.75
Parches . . .	69	430	6.3	5.160	12.—	Măcin	2.045	120.535	57.2	1.330.650	11.50
Sarighiol . .	47	3.400	72.3	34.000	10.—	Sulina	100	2.180	10.7	23.440	15.50
Somova . . .	135	8.910	66.—	17.820	19.—	Tulcea	1.980	108.133	64.5	1.532.900	13.10
Telița	374	16.180	45.—	318.880	16.—	Jud. Tulcea . .	5.894	305.800	52.57	3.843.900	12.50
Tulcea	288	10.498	36.5	177.802	16.50						
Pl. Tulcea . .	1980	108.133	64.5	1.532.900	13.10	Dobrogiа . . .	8.249	327.070	39.6	4.178.800	12.30

Județul Tulcea produce dar foarte mult și foarte bun vin. Renumitele podgorii : Bădila, Gurgăia, viile ôcheșe și Sarica se țin lanț și acoper totă clima nordică a culmei Isaccea, de la Mănăstirea Cocoșul până la satul Telița, centrul fiind Nicolitелul.

Numai din cauza lipsei mijloacelor de transport, prețurile sunt așa de mici, căci după analiza făcută de doi cunoscători, D-nii Cârnu-Munteanu și Corneliu Roman ¹⁾, rezultă că cantitatea medie de alcool ce conțin vinurile Tulcei este 10.39⁰/₀, vinurile albe (decî în al patrulea rând din județele țerii, după Râmnicul-Vâlcea, Dolj și Dorohoi) și 9.75⁰/₀ pentru vinurile roșii (adică al 13 rând).

Județul Constanța are vinuri, dar nu tot așa de bune. Cele mai în-emnate podgorii sunt acele dinprejurul orașului Ostrov.

Cantitatea de alcool ce conține vinul acestui județ este : 8.27⁰/₀ pentru vinurile albe (în al 22 rând) și 9.47⁰/₀ pentru vinurile roșii (în al 17 rând).

Dăm, tot după acești doi D-ni cunoscători, tabloû de compoziția medie a vinurilor din Dobrogiа :

JUDEȚE	V i n	DENSITATE			ALCOOL			EXTRACTUL			CENUȘA			ACIDITATEA			Vin anal.	
		Min.	Med.	Max.	Min.	Med.	Max.	Min.	Med.	Max.	Min.	Med.	Max.	Min.	Med.	Max.	Alb	Roșu
Constanța .	alb	0.9961	0.9961	0.9961	8.27	8.27	8.27	17.70	17.70	17.70	1.14	1.14	1.14	8.58	8.58	8.58	1	10
	roșu	0.9910	0.9948	0.9960	7.32	9.47	11.61	12.01	16.29	20.28	1.28	1.71	2.03	5.30	6.73	7.95		
Tulcea . . .	alb	0.9910	0.9930	0.9940	8.10	10.39	11.61	13.80	15.19	16.08	1.10	1.39	1.74	5.39	5.89	6.52	9	6
	roșu	0.9930	0.9942	0.9952	8.36	9.75	11.44	14.98	18.52	24.82	1.30	1.77	2.64	6.18	7.04	7.75		

Iată și analiza făcută la câte-va vinuri din Dobrogiа²⁾ :

¹⁾ «Vinurile României», pag. 245.
²⁾ «Vinurile României», pag. 200—1 și 232—33.

a) Jud. Constanța

COMUNA	Podgoria	Plasa	Poziția viei	Numele proprietarului	Anul	Prețul	Culoarea	Gustul	Aroma	Calitatea	Densitatea la 15° C.	Alcool		Un litru de vin conține grame			Quo- cientul		Vinul este
						Lei						în % volum	în % gravim	Extracti	Cenuse	Aciditate	Extractului	Acidității	
Almaliu . . .	Gabrovița	Siliștră - Nouă	pe deal	G. Zlati	—	3.50	roșie închisă	—	—	—	0.9934	7.32	5.87	14.74	1.56	7.74	3.9	7.5	greu
» . . .	»		»	Ilie Stoian	—	3.50	roșie	potr.	potr.	bună	0.9950	8.27	6.64	17.58	1.58	5.81	3.7	11.4	»
» . . .	Sără-Meșe		»	—	—	4.50	profir	f. bun	desvolt.	f. bună	0.9958	9.56	7.67	19.54	1.54	5.77	3.9	13.2	»
Beilicu . . .	Satu-Noi		délul Morilor	Ion Sivriu	1888	1.60	galb.	acriș.	p. desv.	mijl.	0.9961	8.27	6.64	17.70	1.14	8.58	3.7	7.7	»
Constanța . .	—		pe malul Mării, șes	N. Ganciu	»	4.00	profir	»	»	»	0.9960	7.32	5.87	14.14	1.88	6.84	4.1	8.5	ușor
Ostrov . . .	—		pe deal	D. Triandafil	—	3.20	roșie	—	—	—	0.9949	10.03	8.07	12.01	2.03	7.07	6.7	11.4	»
» . . .	—		»	F. Florescu	—	3.60	»	—	—	—	0.9960	10.73	8.64	14.17	1.88	7.95	6.0	10.8	»
» . . .	—		»	N. Boboc.	—	3.50	»	—	—	—	0.9948	10.21	8.21	18.35	1.81	7.88	4.4	10.4	»
» . . .	—		»	I. Călinescu	—	3.70	»	—	—	—	0.9960	9.78	7.87	19.56	2.00	6.36	4.0	12.3	»
» . . .	—		»	Dimcea	1888	3.00	»	—	—	—	0.9951	9.95	8.00	20.28	1.61	5.30	3.9	15.0	greu
Satu-Noi . .	Satu-Noi		»	M. Lăzăr.	»	3.50	roș des.	f. bun	frumôsă	bună	0.9915	11.61	9.36	12.56	1.28	6.61	7.4	14.1	ușor

b) Jud. Tulcea

Enișala . . .	—	Babad.	pe deal	P. N. Avram	1888	2.00	galben	bun	potr.	bună	0.9940	9.45	7.60	14.78	1.38	5.92	5.1	12.8	ușor
Greci . . .	Morus	Măcin	pe vale	Gr. Ghia- cenco	»	1.50	roș înch.	—	»	mijl.	0.9941	10.30	8.29	17.35	2.05	6.18	4.7	13.4	»
Isaccea . .	Bădila	Tulcea	pe deal	Iuliu Cristu	»	2.00	«	bun	»	f. bună	0.9946	9.78	7.87	19.82	1.30	6.99	3.9	11.2	greu
» . . .	»		»	St. Teodorof	»	2.00	«	plăcut	»	»	0.9952	11.44	9.21	24.82	1.72	7.75	3.7	11.8	»
Jijila . . .	Vatra-Satu- lui	Măcin	pe vale	Marin Petcu	»	0.80	gălbue	plăcut	plăc.	mijl.	0.9937	8.10	6.50	—	1.22	6.51	—	9.9	—
Luncavița . .	—	»	pe deal	En. Stroia	»	2.50	roș înch.	—	—	—	0.9941	9.45	7.60	16.12	1.41	7.36	4.7	10.3	ușor
Măcin . . .	Valea-Nuci- lor	»	pe șes	Țone Nicul.	»	2-3.00	roș	potr.	potr.	—	0.9946	9.21	7.40	14.98	2.64	7.14	4.1	10.3	»
Nicolitșel . .	Sarica	Tulcea	pe cöstă	I. N. Zafir	1886	4.00	gălbue	bun	bun	bună	0.9930	10.35	8.33	13.80	1.40	6.52	6.0	12.8	»
» . . .	»	»	»	»	»	»	«	acriș.	plăc.	super.	0.9925	11.10	8.94	15.50	1.10	6.36	5.7	14.0	»
» . . .	»	»	pe deal	»	1887	»	»	plăcut	frum.	»	0.9931	10.70	8.61	15.76	1.58	5.46	5.4	15.8	»
» . . .	»	»	»	»	»	»	»	bun	plăcut	»	0.9927	11.15	8.98	15.78	1.74	5.39	5.7	16.6	»
» . . .	»	»	pe cöstă	»	1885	5.00	»	f. bun	»	»	0.9938	10.25	8.24	15.68	1.58	5.39	5.7	16.8	»
» . . .	»	»	»	»	1888	2.00	»	plăcut	»	bună	0.9933	10.80	8.70	16.08	1.22	5.92	5.4	14.7	»
Telița . . .	»	»	pe deal	St. Rastarof	»	3.00	roș	—	—	—	0.9930	8.36	6.71	18.08	1.52	6.83	3.7	9.82	greu
» . . .	»	»	»	M. Midan- schi	1887	4.00	gălbue	bun	frum.	bună	0.9910	11.61	9.36	14.18	1.30	5.61	6.6	16.6	ușor

Viile în Dobrogia formeză dar unul din principalele isvóre de bogăție ale provinciei, tot atât de important ca agricultura, crescerea vitelor, pescăria și carierele.

Insă din cauza lipsei căilor de comunicație, vinul aci este puțin cunoscut, rău apreciat.

Dacă se va deschide o cale ferată de la Constanța la Tulcea cu ramificații spre Jurilofca, Isaccea și Măcin, de sigur multe din numeroasele bogății în vinuri, cariere și pescării ar dobândi însemnătatea ce merită.

Atunci plășile Babadag și Ilârșova, cele mai sărace acum, însă proprii culturii viței, ar îndemna pe locuitori a se ocupa mai serios de viticultură.

II. Livezile de pruni.

Cultura prunilor este foarte neglijată mai ales în județul Constanța, și ca dovadă este, că în 1892 erau în acest județ 6 hectare cu livezi de pruni, în Plășile Hârșova și Silistra-Nouă, iar în 1900 n'au rămas de cât 2 hectare în plasa Ilârșova și unde producția a fost nulă.

În județul Tulcea, această cultură a luat o mică dezvoltare, de ôre-ce în 1892 erau numai șese hectare cu pruni și acum avem 27 hectare.

Am văzut în 1900 frumoasele livezi de pruni ale mănăstirilor Cicoșul și Cilicul și am admirat productivitatea lor. În schimb am vizitat aceste monastiri și în 1931. N'am văzut măcar o singură prună în livadă.

Cum vedem productivitatea livezilor cu pruni este extrem de capricioasă, și acesta e una din cauzele principale pentru care locuitorii nu se prea ocupă cu cultura prunilor, mai cu sémă în județul Tulcea, care în totă partea lui Nordică până la culmea Babadagului sémână cu o frumoasă grădină.

Să dăm și tabloul de cultura prunilor și productivitatea lor, pe 1900 ; cunoscând că din tot jud. Constanța, numai plasa Hârșova a avut 2 hectare cu livezi de pruni, care n'au produs nimic :

COMUNE	Intindere hect.	No. pomilor	Producția				COMUNE	Intindere hect.	No. pomilor	Producția				COMUNE	Intindere hect.	No. pomilor	Producția			
			Totală hl.	Media la hect.	Valórea Lei	Prețul unu hl.				Totală hl.	Media la hect.	Valórea Lei	Prețul unu hl.				Totală hl.	Media la hect.	Valórea Lei	Prețul unu hl.
Armutlia . .	1.00	600	N'a produs				Greci . . .	2.1	1.160	12	6.0	48	4.0	Cásla . . .	0.35	120	—	—	—	—
Casapchioi . .	7.50	5.020					Isaccea . .	2.9	1.500	273	94.0	13.50	5.0	Nicolitei . .	4.80	2.000	150	3.1	900	6.00
Clamurli-de-j.	1.50	1.050												Sarighiol . .	0.40	215	15	3.7	102	6.8
» de-sus . .	0.75	480												Telița . . .	4.15	2.540	750	168	4.590	6.0
Poturu . . .	1.25	850																		
Pl. Babadag	12	8.000					Pl. Măcin .	5.0	2.660	285	57.0	1.308	4.25	Pl. Tulcea .	10.0	5.475	915	91.5	5.502	6.0

C. APICULTURA ȘI SERICULTURA

Aceste două ramuri de bogăție națională degeneréză pe fie-care an.

Mai ales în Dobrogia descrescerea e simțitoare și redusă la mai puțin de cât a 10-a parte, după cum vom vedea.

I. Crescerea albinelor.

Crescerea albinelor este redusă în timp de 8 ani (de la 1892—900) la 1, și dacă am avea date statistice mai vechi, am vedea descrescerea enormă a acestei producțiuni, care nu cere nici cheltuială, nici îngrijire multă.

În 1892 numai județele Ilfov și Suceava întreceau județul Tulcea, în privința producției mierei și cerei; iar acum întreaga Dobrogie produce abia pe jumătate din cât producea numai județul Tulcea acum opt ani.

Ca probă vom da tabloul apiculturii din 1892 al întregii țări:

JUDEȚE	No. Stupilor	M I E R E		C I A R A		Valoarea Totală Lei
		Cantitate kgr.	Valoare Lei	Cantitate kgr.	Valoare Lei	
Argeș	6.478	3.751	4.317	1.425	6.170	81.487
Bacău	10.350	9.462	8.989	2.293	8.851	17.040
Botoșani	10.758	9.460	8.230	2.698	8.795	17.026
Braila	1.882	2.930	2.637	294	1.349	3.686
Buzău	4.750	2.710	2.710	1.154	5.505	8.215
Constanța	4.334	7.801	6.553	536	2.246	8.799
Covurlui	3.661	2.221	2.265	511	1.952	4.217
Dâmbovița	10.220	4.673	6.028	1.253	6.177	12.205
Dolj	5.564	4.180	3.386	646	3.340	6.726
Dorohoi	7.949	6.367	6.240	1.417	5.583	11.823
Fălciu	5.974	3.119	2.869	796	3.415	6.284
Gorj	8.200	3.591	5.279	1.964	8.229	13.508
Ialomița	8.127	10.128	10.128	1.229	5.653	15.781
Iași	11.667	10.439	9.395	2.701	9.859	19.254
Ilfov	14.499	25.416	20.841	3.037	13.636	31.477
Mehedinți	9.927	13.929	12.954	1.973	8.642	21.596
Muscel	8.550	6.202	6.822	1.900	8.550	15.372
Neamțu	9.918	11.070	10.738	2.166	8.686	19.424
Oltul	2.890	2.261	2.555	729	3.718	6.273
Prahova	7.180	4.493	4.987	1.361	5.771	10.758
Putna	5.552	5.725	5.095	1.369	5.736	10.831
R.-Sărat	3.180	2.989	2.899	613	2.605	5.505
Romao	9.913	10.247	8.198	2.489	9.408	17.606
Romanați	2.885	2.041	2.449	852	4.286	6.735
Suceava	12.116	21.936	21.936	3.048	11.918	33.854
Tecuci	7.434	4.546	4.410	1.533	6.163	10.572
Teleorman	5.100	6.644	5.249	634	3.943	9.192
Tulcea	9.453	14.682	13.361	2.187	9.273	22.634
Tulova	8.238	4.124	3.712	1.075	3.806	7.517
Vaslui	11.372	6.811	5.994	1.969	8.230	14.224
Vâlcea	5.475	3.031	4.971	1.538	6.567	11.538
Vlașca	7.263	8.918	8.383	1.186	6.072	14.455

Descrescerea culturii albinelor se datorează mai multor cauze: a) întinderii terenurilor de cultură și deci împuținării florilor, b) apoi taxelor exorbitant de mari ce s'au pretins crescătorilor de albine, c) agenților domeniailor care au alungat stupăriile din luminșurile pădurilor.

Prin mijlocele propuse de mine la capitolul «gospodăria rurală», cred, că se va îndrepta mult starea de lucruri în traiul țeranului dobrogian.

Cultura albinelor în anul 1900 se poate vedea în tabloul alăturat (pag. 755).

Județele Tulcea și Constanța sunt clasificate cele din urmă din Țără (Constanța al 30-lea, Tulcea al 31-lea) în privința produselor apiculturii.

În Dobrogia, stupuri sistematice nu sunt de cât la Țiganca-Taiței și Nicolitel.

II. Sericultura.

În Dobrogia, țranca se ocupă foarte puțin cu crescerea gândacilor de mătase, de și Statul își dă toate silințele pentru încurajarea și dezvoltarea acestei ramuri de industrie, trimțând gratuit sămînță de gândaci, celor care ar dori să se ocupe cu sericultura.

De alt-fel nici statistice regulate nu se fac în fie-care an.

Pl. Hârşova				Pl. Constanţa				Pl. Medgidia				Pl. Mangalia				Pl. Silistra-Nouă			
COMUNE	Stupî	Kg.		COMUNE	Stupî	Kg.		COMUNE	Stupî	Kg.		COMUNE	Stupî	Kg.		COMUNE	Stupî	Kg.	
		Miere	Ceară			Miere	Ceară			Miere	Ceară			Miere	Ceară			Miere	Ceară
Ciobanu .	46	32	15	Pazarli .	1	8	2	Alacap .	3	29	14	Azaplar .	67	114	21	Almalîu .	2	4	1
Dăieni .	186	191	42					Enigea .	16	51	18	Caraomer .	127	250	33	Asarlic .	65	297	25
Gârliciu .	20	9	2					Mahmut C.	26	68	19	Chiragi .	31	42	12	Bugeac .	55	237	37
Ghizdărescu	64	53	11					Seimeni .	21	67	27	Edilchioi .	30	64	19	Beilic .	62	223	18
Ostrov .	88	82	14									Osman-facă	2	5	2	Canlia .	2	17	1
Topal .	75	66	15									Mangalia .	88	106	21	Caranlic .	27	79	12
Topolog .	26	15	3													Carvan .	9	12	3
Urumbei .	162	298	57													Dobromir .	94	311	40
																Esechioi .	14	38	5
																Enişemlia .	107	281	55
																Ghiuvegea .	9	38	3
																Hairamch .	200	617	38
																Lipniţa .	8	19	2
																Olîna .	35	72	21
																Parachioi .	11	21	4
																Regep-Cuius	33	45	19
																Cuzgun .	10	21	3
																Ostrov .	259	672	43
Pl. Babad .	667	730	159	Total . . .	1	8	2	Total . . .	66	215	78	Total . . .	345	581	108	Total . . .	1.002	3.004	330
Armutli .	5	2	2	Balabancea	965	211	24	Meidanch .	46	21	9	Total pentru Dobrovia							
Atmagea .	6	2	2	Carcaliu .	685	113	29	Nicolitel .	648	287	41								
Başchioi .	86	25	5	Cârjelari .	17	—	—	Morughiol .	5	—	—	Jud. Const.	2.081	4.538	677				
Ciamur. d. s.	75	22	8	Cerna .	81	—	—	Somova .	30	5	2	« Tulcea	5.983	1.386	291				
Nalbant .	40	15	3	Coium-pun.	20	—	—	Teliţa .	65	15	7	Total . . .	8.064	5.924	968				
Slava-Rusă	153	109	11	Greci . . .	26	—	—												
				Isaccea .	413	308	42												
				Jijila . . .	202	75	12												
				Luncaviţa .	107	39	5												
				Picinéga .	576	121	33												
				Turcôia .	417	102	29												
				Văcăreni .	1.315	314	27												
Pl. Babad .	365	175	31	Pl. Macin .	4.824	1.283	201	Pl. Tulcea .	794	328	59								

Valórea mierii şi cerei este:

J U D E Ţ E	No. stupilor	M i e r e			C e a r a			Valórea totală
		Kilograme	Preţul unui kg.	Total	Kilograme	Preţul unui kg.	Total	
Constanţa	2.081	4.538	0.90	4.084,20	677	4.40	2.978,80	7.063,00
Tulcea	5.983	1.386	1.00	1.386,00	291	4.80	1.416,80	2.802,80
Total	8.064	5.924	0.95	5.470.20	968	4.60	4.395.60	9.865.80

După cele mai recente dări de sémă, iacă tabloul comunelor care cultivă gândaci de mătase:

Jud. Constanța						Jud. Tulcea						D o b r o g i a					
COMUNE	No. crescăt.	No. dușilor	Kg. gogoși	Kg. borangic ¹⁾	Valoarea. Lei	COMUNE	No. crescăt.	No. dușilor	Kg. gogoși	Kg. borangic	Valoarea. Lei	PLĂȘI	No. crescăt.	No. dușilor	Kg. gogoși	Kg. borangic	Valoarea. Lei
Ciobanu .	60	150	60	6	60.—	Alibichioi	5	85	6	0 500	5.—	Hârșova .	66	310	116	15	150.—
Dăieni .	3	50	16	3	30.—	Babadag .	12	141	54	4.500	85.—	Silistra-N.	354	1.926	1.048	139	1.390.—
Ostrov .	2	50	30	3	30.—	Pl. Babad.	17	226	60	5.—	90.—	Jud. Const.	420	2.236	1.164	154	1.540.—
Șirin .	1	60	10	3	30.—	Isaccea .	5	115	5	0.500	5.—	Babadag .	17	226	60	5	50.—
Pl. Hârșova	66	310	116	15	150	Măcin .	40	220	424	34.500	345.—	Măcin .	45	335	429	35	350.—
Almaliu .	100	800	500	40	400.—	Pl. Măcin	45	335	429	35.—	350.—	Sulina .	4	115	13	1.250	12.50
Cuzgun .	20	86	60	16	160.—	Chilia-V. .	4	115	13	1.250	12.50	Tulcea .	5	41	25	2.100	21.—
Dobromir	22	28	64	18	180.—	Pl. Sulina	4	115	13	1.250	12.50	Jud. Tulcea	71	717	527	3.390	433.50
Gârlița .	12	450	24	4	40.—	Nicolitel .	5	41	25	2.100	21.—						
Oltina .	140	300	200	20	200.—	Pl. Tulcea	5	41	25	2.100	21.—						
Ostrov .	30	112	70	21	210.—												
Parachioi	20	90	60	16	160.—												
Reg.-Cuius	10	60	50	4	40.—												
Pl. Silistra	354	1.926	1.048	139	1.390.							Dobrogi a .	491	2.953	1.691	157.390	1.973.50

Mijlôcele întrebuințate pentru extragerea borangicului sunt rudimentare, de aceea gogoșile nu dau tot ce ar putea da.

CAPITOLUL III

FLORĂ DOBROGIEI²⁾

Grație pozițiunii sale geografice, vecinătății Mării, constituțiunii geologice variate și accidentelor topografice ce presintă solul ei, Dobrogi a are o floră variată și bogată.

Doctorul Brândza numără 1186 specii de plante, afară de varietăți, repartizate ast-fel:

Dicotiledone: 77 familii cu 386 genuri, coprinzând 969 specii.

Monocotiledone 16 » » 87 » » 201 »

Cript. vascul 3 » » 9 » » 16 »

Total 96 » » 482 » » 1186 »

Acastă floră se presintă cu caractere curioase și excepționale și face din Dobrogi a unul din cele mai interesante teritorii botanice de transițiune.

Flora Dobrogiei este analógă cu a Ungariei, a Banatului și a Transilvaniei; se deosebesc însă de acestea prin numeroasele amestecături ce presintă pe de o parte cu unele specii curat mediteraneene, iar pe de alta cu alte specii proprii, aprópe cu totul, Crimeiei și Rusiei meridionale.

Printre speciile mediteraneene, cresc în Dobrogi a:

Medicago marina L; *Coronilla scorpioides* K., *Trifolium purpureum* Lois, *Trigonella monspeliaca* L., *Periploca graeca* L.

¹⁾ Intr'un kg. intra 3—400 gogoși; 5-6 kg. dau $\frac{1}{2}$ kg. mătase bună și rămășiți cari se pot întrebuința. (I. Ghica și D. A. Sturdza. «Ajutorul comerciantului și industriașului», p. 199).

²⁾ După «Excursiuni în Dobrogi a» de I. Licherdopol, p. 87—100.

Iar printre speciile mai mult numeroase, dintre care unele cresc și în regiunea mediteraneană a Europei, dar care sunt comune Dobrogiei, Crimeiei și Rusiei meridionale:

Zygophyllum Fabago L., *Alyssum obtusifolium* Stev., *Leontice altaica* Pall. varian. *odessana* Stev., *Silene supina* M. Bieb., *Gypsophila glomerata* Pall., *Gypsophila trichomata* Wender; *Dianthus leptopetalus* W., *Dianthus pseudarmeria* M. Bieb., *Genista albida* W., *Astragalus ponticus* Pall., *Astragalus hamosus* L., *Pirus elaeagnifolius* Pall., *Potentilla bifurca* L., *Paronychia cephalotes* Stev., *Achillea compacta* W., *Jurinea stoechadifolia* D. C., *Jurinea arachnoidea* Bge; *Centaurea Bessieriana* D. C., *Mulgedium tataricum* D.C., *Fraxinus oxyphylla* M. Bieb; *Jasminum fructicans* L., *Apocynum venetum* L., *Convolvulus lincaus* L., *Tournefortia sibirica* L., *Symphytum tauricum* W., *Scutellaria orientalis* L., *Statice tatarica* L., *Statice latifolia* Sm., *Ficus carica* L., *Celtis australis* L., *Ephedra vulagris* Rich., *Heliotropium suaveolens* M. Bieb., *Paliurus aculeatus* Lam., *Frankenia hispida* D. C., *Frankenia pulverulenta* L., *Momordica Elaterium* L., *Polypogon monspeliensis* Desf., *Scolymus hispanicus* L., *Medicago orbicularis* All.

Pe de altă parte, există o legătură foarte strânsă între flora Dobrogiei și a României transdunărene, legătură care se face de către vegetațiunea danubiană a României. Ceva mai mult, dintre speciile care sunt oarecum caracteristice Dobrogiei, sunt unele cum: *Ficus carica* L., *Celtis australis* L., *Paronychia cephalotes* Stev. și *Achillea compacta* W., care cresc și în partea despre Banat a Munteniei, iar *Astragalus ponticus* Pall., în Moldova către Galați. Nucul (*Juglans regia* L.) și Liliacul (*Syringa vulgaris* L.), care cresc spontan prin pădurile munților stâncoși dintre Vârciorova și Bahna, precum și *Dianthus giganteus* d'Urv. care, afară de Dobrogea, Bulgaria, partea României despre Vârciorova și Banat, nu se mai găsește nicăieri, sunt plante care stabilesc și mai intim legătura între flora Dobrogiei și a României transdunărene.

Doctorul Brândza a mai descoperit și alte plante necunoscute până la dânsul exploratorilor anteriori ai Dobrogiei: *Zygophyllum Fabago* L.; *Genista albida* W., *Ficus carica* L., *Celtis australis* L., *Achillea leptophylla* M. Bieb., *Artemisia salsoloides* W., *Jurinea stoechadifolia* D. C., *Centaurea napulifera* Roch., *Centaurea Bessieriana* D. C., *Inula glabra* Bess., *Galatella cana* Bess., *Senecio umbrosus* W. Kit., *Fraxinus oxyphylla* M. Bieb., *Polypogon monspeliensis* Desf., *Medicago marina* L., *Trifolium purpureum* Lois, *Potentilla cinerea* Chx., *Peucedanum longifolium* W. Kit., *Seseli varium* Trev; *Bupleurum apiculatum* Friv.; *Levisticum officinale* K., *Delphinium fissum* W., *Alyssum obtusifolium* Stev., *Anchusa Barrelieri* D. C.

Regiuni Botanice.

Doctorul Brândza împarte Dobrogea în șase regiuni botanice:

1. *Regiunea septentrională*. Înălțimile care compun această regiune, sunt puțin dezvoltate, căci cele mai multe din ele nu ating nici 500 metri înălțime d'asupra nivelului Mării-Negre.

Aceste înălțimi sunt coprinse între Tulcea, Isaccea, Măcin, Cerna și Babadag și cuprind cele mai frumoase păduri ale Dobrogiei.

În ele întâlnim afară de Fag (*Fagus sylvatica* L.), care nu se găsește de cât pe piscurile cele mai înalte de la Babadag, de Scorușul de munte (*Scorbus Anruparia* L.) ce nu se află de cât în pădurea de la Nicolitel; de Nuc (*Juglans regia* L.) și de Tavalga (*Spiraea crenata* L.), care cresc în colinele de pe lângă Greci și în fine afară de Liliac (*Syringa vulgaris* L.), care crește mai pretutindeni în regiunea silvatică, următorii arbori și arbuști:

Quercus pedunculata Ehrh. (Gorun, Șlădun), *Quercus pubescens* Wild. (Tufă, T. rîioasă T. albă, Tufan), *Quercus sessiliflora* Sm (Stejar), *Quercus Cerris* L. (Cer), *Corylus Avellana* L. (Alun), *Carpinus Betulus* L. (Carpen), *Ulmus campestris* L. (Ulm), *Ulmus suberosa* Ehrh. (Ulm rîios), *Acer Campestre* L. (Jugastru), *Acer tataricum* L. (Gladiș, Verigar), *Acer*

platanoides L. (Arțar), Fraxinus ornus L. (Mojdrean. Urm), Viburnum Lantana L. (Dîrmoz, Dîrmoc), Cornus Mas. L. (Corn), Cornus sanguinea L. (Singer), Crataegus oxyacantha L. (Păducel), Crataegus monogyna Jacq. (Păducel, Mărăcine), Crataegus monogyna var. laciniata Stev., Staphylea pinnata L. (Clocotiș), Evonymus vulgaris Scop. (Salbă-môle, Vonicer), Evonymus verrucosus Jacq. (Lemn rîios), Rhus Cotinus L. (Scumpie), Tilia alba W. Kit. (Teiș), Tilia parvifolia (Teiș), Pirus malus L. (Măr), Pirus communis L. (Păr sêlbatec), Sorbus torminalis Crantz (Sorb), Prunus Mahaleb L. (Mălin), Prunus avium L. (Cireș de pădure), Cytisus hirsutus L. (Drob de munte), Vitis vinifera L. var. sylvestris (Gm.) (Viță sêlbatecă, Aguridar, Leuruscă), Pirus elaeagnifolius Pall., care e speța lemnosă cea mai interesantă din punctul de vedere al geografiei botanice, pentru că, originar din Asia-Mică, nu se mai găsește în alte părți ale Europei, de cât în Crimeia.

2. *Regiunea meridională.* Mai toate pădurile din această regiune sunt distruse și înlocuite cu tufărișuri în compozițiunea cărora intră, exceptând l'agus Sylvatica L. și Pirus elaeagnifolius Pall., mai tot aceleași specii lemnose ca în pădurile din regiunea precedentă.

Tufărișurile sunt formate din: Paliurus aculeatus Lam., Rhamnus Cathartica L. (Verigar, Părul-Ciutei), Jasminum fruticans L. (Iasomie), Rhus Cotinus L. (Scumpie), Periploca graeca L., Prunus spinosa L. (Porumbar), Prunus Mahaleb L. (Mălin), Prunus pumila Borkh., Berberis vulgaris L. (Drăcilă, Măcriș-de-rîuri), Asparagus verticillatus; iar în stâncile calcarose de pe lângă Mangalia, cresc tufărișuri în compoziția cărora intră: Ficus carica L. (Smochin), Jasminum fruticans L. (Iasomie), Paliurus aculeatus Lam., Evonymus vulgaris Scop. (Salbă môle),

Mai toate satele din aceste stepe sunt înconjurate de adevărate păduri de:

Onopordon tauricum W. și de Onop. Acanthium L., iar pe marginea drumurilor se ved:

Glaucum phoeniceum Cr., Tribulus terrestris L., Diplotaxis muralis D. C., Ajuga Dhamaedris Schb. var., Grandiflora Vis.

3. *Regiunea centrală.* Această regiune, afară de partea despre malul Dunării, este constituită din stepe întinse, sterile și aride și cu o vegetațiune puțin interesantă. Dintre plantele erbacee ale acestei regiuni, cea mai importantă din punctul de vedere botanico-geografic este: Achillea leptophylla M. Bieb., care e o specie rară din Rusia meridională. Alte plante interesante mai sunt: Ficus carica L. (Smochin) și Celtis australis L., arbuști din Europa meridională.

S'a crezut, că în Insula supranumită a lui Ovidiș, cresc plante streine restului Dobrogei; din contră se găsesc în această insulă: Quercus pedunculata Ehrh. (Gorun), Carpinus Betulus L. (Carpen.), Sambucus nigra L. (Soc.), Prunus spinosa L. (Porumbar), Cerasus acida Fl. Wett. (Vișin), Vitis vinifera L. (Aguridar), la umbra cărora se adăpostesc: Conium maculatum L. (Cucută-mare), Urtica dioica L. (Urzică mare), Humulus Lupulus L. (Hameiș), Bryonia alba L. (Mutătoare, Cucurbețea), Convolvulus sepium L. (Cupa vacii), Chelidonium majus L. (Rostopască), Alliaria officinalis Andr. (Usturdie, Aișor), Lappa major Gaertn. (Lipan, Brustur), Cannabis sativa L. (Câneșă), Leonurus Cardiaca L. (Talpa găștiș, Iarbă flocoșă), Galium Aparine L. (Turișă, Scaiș mărunt), Helianthus tuberosus L. (Nap., Nap turcesc, porcesc), Sonchus palustris L. (Susaiș de mlaștine), Epilobium hirsutum L. (Pufuleșe, Sburătoare).

4. *Regiunea maritimă.* Banda foarte îngustă ce se întinde de-alungul Mării-Negre, de la Mangalia până la gurile Dunării, e formată, afară de țărmul stâncos și abrupt de la Constanța, de către nisipurile dunelor, care ofer vegetațiunea cea mai caracteristică și cea mai avută.

Florula Constanței, de și săracă, cuprinde unele plante dintre cele mai rare și mai importante din punctul de vedere al geografiei botanice, ast-fel sunt:

Zygophyllum fabago L., specie din Asia-Mică, ce aiurea nu se întâlnește în Europa de cât numai în Spania, Sardinia și Rusia meridională, precum și Tournefortia Argutia. R. S., specie din Rusia orientală și meridională, care se mai găsește la Sulina și Mangalia.

Iata unele din speciile acestei regiuni:

Elymus sabulosus P. B., *Panicum unilaceum* L., *Scirpus maritimus* L., *Plantago arenaria* W. Kit., *Medicago marina* L., *Plantago maritima* Scop., *Centaurea arenaria* M. Bieb., *Artemisia salsoloides* W., *Eryngium maritimum* L., *Mulgedium tataricum* D. C., *Crambe maritima* Scop., *Salicornia herbacea* L., *Euphorbia Gerardina* L., *Euphorbia Peplis* L., *Silene pontica* Brandza, *Cynanchum acutum* L., *Scirpus Holoschoenus* L., *Gypsophyla tricotoma* Wender, *Atriplex niteus* Rebert., *Asperula humifusa* M. Bieb.

5. *Regiunea aquatică*. În numeroasele gârle, lacuri, bălți și mlaștine ce se întind d'a-lungul brațelor Dunării, baza vegetațiunii e formată din stufării, compuse mai ales din trestie (*Phragmites communis* Trin.). Cea mai interesantă plantă, ce merită o mențiune specială, este Leușténul (*Levisticum officinale* K.), ce pare că crește spontan în mare abundență pe la Medgidia, în asociațiune cu:

Dipsacus laciniatus L., *Rumex conglomeratus* Murr., *Galega officinalis* L., *Valeriana officinalis* L., *Eupatorium cannabinum* L., *Sium latifolium* L.,

Alte plante din regiunea aquatică sunt, prin fânețe, locuri nisipoase și umede:

Chenopodium Botrys L., *Potentilla Ansrina* L., *Potentilla supina* L., *Tamarix gallica* L., *Triticum repens* L., *Erythraea pulchella* Fr., *Spergularia Salina* Presl., *Glycyrrhiza echinata* L., *Carex muricata* L., *Altea officinalis* L., *Trifolium fragiferum* L., *Ranunculus Philonotis* Ehrh.

Prin locurile mlăștinose și pe malurile apelor:

Ranunculus repens L., *Ranunculus Lingula* L., *Ranunculus Flammula* L., *Ranunculus sceleratus* L., *Nasturtium officinale* R. Br., *Nasturtium austriacum* Cr., *Nasturtium amphibium* R. Br., *Nasturtium sylvestre* R. Br., *Scirpus palustris* L., *Scirpus maritimus* L., *Scirpus lacustris* L., *Lythrum Salicaria* L., *Lythrum virgatum* L., *Lythrum Hyssopifolia* L., *Polygonum Persicaria* L., *Polygonum Hydropiper* L., *Butomus umbellatus* L., *Typha augustifolia* L., *Sparganium ramosum* Huds., *Iris pseudoacorus* L., *Glyceria spectabilis*, iar plutitoare pe apele stagnante sau lin curgătoare:

Nymphaea alba L., *Nuphar luteum* Sm., *Myriophyllum spicatum* L., *Myriophyllum verticillatum* L., *Lymnanthemum nymphoides* Link., *Hidrocharis Morsus ranae* L., *Ceratophyllum demersum* L., *Ruppia rostellata* Kock., *Potamogeton lucens* L., *Potamogeton perfoliatus* L., *Potamogeton pectinatus* L., *Trapa natans* L., *Lemna gibba*, *Lemna minor* L., *Lemna trisulea* L., *Lemna polyrrhiza* L.,

Trapa natans numită în termeni vulgari castana sau nuca de baltă sau ciulină, poate servi populațiunii mărginașe bălților din Delta Dunării, căci după analiza institutului chimic, fructul acesta copt sau fiert oferă un nutriment superior porumbului și în stare făinosă nu e supus alterațiunei, ca mălaiul de porumb.

În seceta din anul 1899 o mare parte a populațiunii din Tulcea s'a hrănit, în lipsă de alt aliment, cu nuca de baltă ¹⁾.

6. *Regiunea Deltei Dunării*. Plantele, care par a fi mai proprii Deltei Dunării, sunt:

Nymphaea Candida Presl., *Aldrovanda vesiculosa* L., *Utricularia vulgaris* L., *Typha stenophylla* F. M., *Salvinia natans* Hoffm.

Dar ceea ce face ca flora Deltei Dunării să prezinte un mare interes, este vegetațiunea ei arborescentă. Pădurea Leti e o luncă întinsă, dar o luncă în condițiuni excepționale, căci alături cu Plop albi și negri (*Populus alba* L., *Populus nigra* L.) cu Anini (*Alnus glutinosa* Gaertn.) și cu diverse specii de Salcie (*Salix triandra* L., *Salix cinerea* L., *Salix rosmarinifolia* L., var. *argentea* Sm.), cresc Stejar seculari (*Quercus pedunculata* Ehrh.), acoperiți de *Loranthus europaeus* L., și amestecați cu o specie de Frasin din Rusia meridională (*Fraxinus oxyphylla* M. Bieb.), ce pare a înlocui Frasinul comun (*Fraxinus excelsior* L.) din România trans-dunărenă.

Arbustii din această regiune sunt: *Berberis vulgaris* L., *Periploca greaca* L., *Tamarix gallica* L., (Cătină-roșie), *Prunus pinosa* L., *Hippophaë rhamoides* L., (Cătină-albă).

Alte plante erbacee mai interesante, sunt:

¹⁾ «Expunerea situației Jud. Tulcea din 1899», pag. 19—20.

Cucubalus bacciferus L., Nepeta Cataria L., Teucrium scordium L., Veronica longifolia L., Galium rubioides L., Erigeron acre L., Scabiosa ucranica L., Salsola Kali L., Tribulus terrestris L., Sium latifolium L., Melampyrum arvense L., Lathyrus platyphyllos Retz., Thalictrum flavum L., Vincetoxicum officinale Mch., Asparagus polyphyllus Stev., Allium guttatum Stev., Allium longispathium Red., Plantago maritima. L.

Lipsa coniferelor din Flora Dobrogei se explică prin altitudinea de mică importanță a delurilor ei.

Acastă altitudine, care d'abia formeză baza regiunii fagului din România transdunărenă, permite crescerea fagului, rar într'adevăr, dar nu cu totul absent, după cum pretind unii botaniști:

«În Dobrogia fagul lipsește cu totul, căci în această provincie cei mai înalți munți, nisce creste granitice, n'ajung chiar altitudinea de 450 metri»¹⁾.

Doctorul Brândza citează fagi la Babadag; apoi mai sunt fagi bătrâni în pădurile dintre Cilic și Meidanchioi și tineri la S. de Luncavița, unde formeză o pădure în valea Țiganca-Taila, spune fostul prefect Ion Nenițescu.

Se mai găsește în Dobrogia pe la Bașchioi, ephedra vulgaris Rich, din familia Gnetacee, speță aproape coniferă, o plantă din regiunile calde extra-tropicale.

Acăsta se explică prin vecinătatea mării, prin mica altitudine și prin latitudinea destul de meridională a localității în care se găsește.

CAPITOLUL IV

PĂDURI²⁾

Pe timpul administrației guvernului Otoman, pădurile din Dobrogia, ca și din întregul Imperiū, erau proprietatea Statului, care înainte vreme posedă pădurile cele mai frumoase și mai renumite și care ocupa tot teritoriul ei până la malurile Dunării și bălților (probă actualele petece de tufărișuri izolate).

Însă abundența pădurilor ce Imperiul Otoman posedă în diverse regiuni ale teritoriului său, contribuiau la lipsa de scrupul în exploatarea lor, cu toate că legea otomană (art. 28 din codul proprietății fonciare, din anul 1858) opresce tăierea esențelor prețioase precum: stejarul, nucul, carpinul și altele, totuși era imposibil agenților administrativi, de a pune frâu manoperilor întrebuintate de locuitori, pentru a distruge arborii din picioare.

Administrația forestieră propriu zisă, lipsea cu desăvârșire, și ast-fel era imposibil de a face să se micșoreze într-un câțiva efectele dezastruoase ale dreptului acordat locuitorilor, care de alt-fel erau în mare parte așezați în mijlocul pădurilor (legea otomană art. 5 și 130 din cod permitea concedări de pământuri mai întinse numai în acele localități nelocuite, unde se constata imposibilitatea de a se înființa comune), unde au căutat să defrișeze așa numitele meșelicuri (cuvânt turc: mēšē=cer, stejar; meșelic, loc acoperit cu acest fel de arbori) care, după spiritul general al legislațiunii otomane și conform cu art. 19 din cod, ar urma să fie nisce tufărișuri compuse numai din esențe, care nu pot ajunge la o mare dezvoltare, precum ar fi pernalikul (Quercus illex), menționat de art. 19 și numai aceste tufărișuri puteau face obiectul de concesiuni individuale, pentru transformare în locuri de arătură, în realitate însă, multe din aceste meșelicuri (tufărișuri) erau

¹⁾ «Conspectul Florei României» de Dr. D. Grecescu, pag. 732.

²⁾ Estras din studiul D-lui Silvicultor Grigorescu Petre «Pădurile Dobrogei» publicat în ziarul «Constanța» No. 131 și următorii; după G. Hüffert, «Studiul sumar al Pădurilor Statului» și «Studiu asupra Pădurilor Statului». Ediția Ministerului.

constituile din esențe prețioase, care prin recepare, puteau deveni masive importante și de viitor.

Toleranțele admise de art. 19, 5 și 130 din Codul Legișlațiunii Otomane, au contribuit ast-fel a schimba în scurt timp fisionomia Dobrogiei, care din țără pastorală a turmelor ce se coborau din Carpați, se transformă în țără agricolă.

Materialul lemnos exploatat din aceste păduri se întrebuința de locuitori, fie pentru trebuințele lor casnice, fie pentru comerț, exportându-l în localitățile vecine (Basarabia) Brăila, Galați, etc.) și la Constantinopol, în schimbul unei taxe ce se plătea la bariera orașului și care s'a fixat mai târziu prin primul regulament al pădurilor din 1 Ianuarie 1870.

Ast-fel, populațiunile rurale rău administrate de o parte, pășunatul abusiv, apoi desele răsbóie Ruso-Turce de alta, precum și devastările aduse de echipele bastimentelor maritime și fluviale, care pe fie-care an extrăgeau cantități mari de lemne de cherestea pentru reparațiunea bastimentelor și material propriu, utilizabil la șantierele de construire a bastimentelor de la Constantinopol ¹⁾ și Syra, la arsenalele Marinei și Artileriei Imperiale, la șantierele construcțiunilor publice, etc., toate acestea au contribuit la ruina completă și devastarea acelor frumoase păduri de altă dată; ast-fel că la anul 1878 aceste păduri nu se prezentau de cât sub forma unor buchete, mai concentrate în județul Tulcea și anume pe masivul muntos, care se întinde între Isaccea și Babadag pe o lungime de 40 km. și pe o lărgime de 30 km. la Nord către satele Greci și Frecăței, până în valea Babadagului, mergând îngustându-se spre Sud. Spre Vest și Nord acest grup are ca limite șirul de înălțimi, care merge paralel cu cursul Dunării până la Beștepe. Fața acestor înălțimi despre Dunăre este lipsită de păduri. Acest masiv este tăiat de două văi principale, în care curg de la N.V. către S.E. micile râuri Taița și Slava; prin văi însă sunt așezate mai multe sate și aproape toate pădurile sunt defrișate. Păduri au rămas pe vîrfurile munților și pe câte-va platouri din care cel mai însemnat între satul Meidanchioi și Mănăstirea Cocos și Cilic. Alte grupe de păduri, dar cu mult mai puțin importante, se întind între satele Malcoci și Beștepe.

La Sud, pădurile înconjură orașul Babadag și se întind încă câțiva kilometri spre Sud, Sud-Vest; aci începe regiunea lipsită de arbori până la Sudul Mangaliei și de la Dunăre până la Mare (afară de porțiunea coprinsă în unghiul format către Dunăre și Bulgaria, unde sunt câte-va grupe de tufărișuri), unde ochiul trecătorului nu întâlnește nici un arbore, privind la un câmp întins, ondulat prin văi numeroase și prin deluri în mare parte puțin productive.

Guvernul nostru ocupând Dobrogia aplică sistemul zis de Cantonament, pentru a scăpa restul pădurilor, fără însă a întrerupe exploatarea, căci în acest cas ar fi lipsit o provincie întreagă de lemnele necesare; și de ore-ce locuitori aveau drepturi ab antiquo a lua lemne pentru trebuințele lor, din toate pădurile, pe de o parte li s'a dat câte o porțiune de pădure, acolo unde exista păduri, care să devie proprietatea comunală, iar acolo unde nu erau păduri, li s'a destinat câte un hectar de teren despădurit de fie-care cap de familie, care cu timpul să se transforme în pădure prin îngrijirea guvernului. (Așa este și spiritul art. 23 din legea proprietății imobiliare din 1882). În baza acestui articol, în mai mulți ani consecutivi s'a făcut încercări de împădurire pe o scală destul de întinsă prin semănătură directă în bande, cu sămînță de salcâm și ghindă, care ar fi dat rezultate sigure, dacă acest sistem de împădurire n'ar fi necesitat în timpul primăverii lucrări multiple de cultură și întreținere, care coincideau cu muncile agricole, de la care nu s'au putut distrage locuitorii, fie că nu cunoscău avantajii împăduririi, fie că administrația puțin pătrunsă de importanța acestor lucrări, n'a căutat să inspire locuitorilor, că prin legea improprietății chiar, erau obligați la aceste sarcini și prin urmare să-i execute la lucru, întocmai după indicațiunile silvicultorului.

¹⁾ I. Ionesco. «Excursion dans la Dobroudja», pag. 48.

Resultatul a fost nul, de și s'ar fi adus mari servicii Dobrogiei și în special județului Constanța, lipsit mai în întregime de păduri.

În primăvara anului 1887 s'a părăsit sistema împăduririlor directe și s'a hotărât înființare de pepiniere, în scop de a procura arbuști pentru a se împăduri prin transplantări, terenurile comunale, potrivit art. 23 din lege. S'a înființat o pepinieră la Murfatlar și una la Cumarova, fie-care de câte 5 hectare. Ele au dat rezultate bune, așa că pe lângă ele s'au înființat școli provizorii în suprafețe tot de câte 5 hectare, în care s'a transplantat arbuști din pepinieră (repicați) în scop de a-i rări și a le desvolta înrădăcinarea, așa că ambele pepiniere posedau un număr de peste 3 milioane puieți în stare de transplantare.

Lucrările de întreținere ale pepinierii din Camarova fiind părăsite, cea mai mare parte din răsad s'a pierdut, fiind copleșit de plante sălbatice; așa era starea ei în 1889.

Cea din Murfatlar mai bine întreținută, a putut produce la început aproape 2 milioane puieți, care în primăvara anului 1888 s'au eliberat gratuit autorităților comunale, pentru împădurirea anuală a câte 5 hectare din terenul de plantație a fie-cărei comuni.

În unele localități plantarea s'a făcut în bune condițiuni și ar fi dat rezultate satisfăcătoare, dacă ar fi fost un serviciu bine aranjat de pază, fără de care bivoliți țiganilor și cămilele tătarilor, au păscut în libertate terenurile sămănate cu salcâmi în anii 1887 și 1888. Și vitele preferau aceste locuri, pentru că pământul fiind scormonit de curând producea mai multă iarbă, și mai ales după ridicarea recoltelor, părțile împădurite rămânând în câmp deschis, erau libere pășunatului vitelor; astfel că în al doilea an nu se mai putea distinge împădurirea.

În alte localități, administrația a executat pe locuitori, cum în comunele: Cicrâcci, Gargalik, Cara-Harman, etc., aducându-i cu călărași pe terenul destinat împăduririi, dar în asemenea condițiuni plantarea făcându-se de formă, cea mai mare parte din locuitori, căutând să-și răsbune, mai ales Bulgarii și Tătarii, plantați arbuști cu vârfurile în pământ.

În curs de 8 ani nu s'a putut împăduri terenurile comunale.

În 1890 s'a făcut la Cumarova și Murfatlar plantații pe câte 112 și 50 hectare, cu salcâmi.

S'a mai întreprins a se face plantații pe proprietățile comunelor: Caranasuf, Tuzla, Caracoiu și Caraomer.

Astăzi avem în Dobrovia următoarele pepiniere:

a) *Pepiniera Casâmcea* înființată în 1886, în suprafață de 36.810 m. p. și costă 11.048 lei. Esențele aflate sunt: 176.500 salcâmi, 13.450 stejari, 83.000 frasin, 95.300 ulmi, 400 pini și 3.700 nuci, adică în total 372.350 arbori.

b) *Pepiniera volantă Valea-Țiganului*, pe teritoriul comunei Enișala. E înființată în 1895, în suprafață de 5286 m. p., costă 3330 lei. Conține 20.000 salcâmi, 10.000 ulmi, 6.000 frasin, 800 stejari și 200 nuci, adică în total 37.000 arbori.

c) *Pepiniera Murfatlar*, înființată în anul 1887, are întindere de 48.200 m. p. Înființarea ei a costat 5.897 lei și s'a plantat 1.300.000 arbuști. Astăzi e neglijată și o bună parte din arbori s'a uscat.

d) *Pepiniera Caracoiu sau Cicrâcci*, înființată în anul 1894; ocupă o suprafață de 79.365 m. p. și costă 8.749 lei. Conține 40.000 arbuști: salcâmi, ulmi, stejari, duzi, etc. Ar trebui mai bine îngrijită.

e) *Pepiniera Cumarova*, înființată în 1884 pe 19.862 m. p., iar în urmă s'au mai plantat 5.637.703 m. p. Nu se știe cât costă; e aproape abandonată. Speciile sunt: nuci, pini, duzi și salcâmi.

f) *Pepiniera Ciucurova*, înființată în 1895; ocupă 2.002 m. p. suprafață și costă 3.575 lei. S'a plantat: 630 frasin, 203 fagi, 558 ulmi și 250 stejari; toți s'au uscat. Acum sunt: 516 molizi, 490 stejari, 30 ulmi și 10 thuia orientalis. Azi e neglijată și va fi desființată, terenul fiind rău ales.

g) *Pepiniera Telia*, înființată în 1886, are 2 hectare suprafață și costă 7.406 lei. S'a plantat salcâmul. Azi este lăsată în părăsire.

h) *Pepiniera Hagilar*, înființată în 1898, ocupă 5 hect. suprafață, costă 3.139 lei. Conține: 500.000 puieți salcâmi. E în foarte bună stare.

Plantațiile comunale sunt:

a) *Plantația Caraomer*, înființată în 1898, are 710 hect. și costă 42.458 lei. Esențele sunt: salcâm și stejar.

b) *Plantația Ericlia*, din pădurea *Testemel*, înființată în 1899, ocupă 500 hect. suprafață, din care s'a plantat cu pin numai 4 hect. și costă 244 lei.

c) *Plantația Sarighiol*, din satul Sarighiol, pl. Babadag, înființată în anul 1899, are o suprafață de 3 hect., plantația este salcâm și aylantus. Costă 6 lei.

d) *Plantația Caranasuf*, înființată în 1893, ocupă 350 hect. suprafață; plantația este: salcâm, aylant, ulm, pin, dud, plop, salcie și frasin. Costă 15.328 lei.

e) *Plantația Cumarova*, înființată în 1886, ocupă o suprafață de 587 hect. și costă 64.060 lei. Are numai salcâm.

f) *Plantația Tuzla*, înființată în 1895, are 130 hect. suprafață, costă 8921 lei. Salcâmul este principala specie, între care s'a intercalat 500 nucii.

g) *Plantația Caracoiu*, înființată în 1894, ocupă 540 hect. suprafață și costă 14.770 lei. Are numai salcâm.

h) *Plantația Murfatlar*, înființată în 1886, are 200 hect. suprafață și costă 69.607 lei. Specii sunt: salcâmul, nucul și aylantus glandulosa.

Trebue să vorbim ceva și despre două păduri, cari prin situațiunea lor și felul esențelor ce le compun, sunt de un caracter foarte curios:

Pădurea Letea este celebră în Dobrovia și are o legendă: Se pretinde a fi fost plantată în mod artificial, de un pașă turc din Tulcea, al cărui nume s'a uitat. Din cercetarea amănunțită a pădurii, nimic nu face să se confirme această tradițiune, dar nici să se contrazică în totul. S'a adus în sprijinul artificialității acestei păduri faptul, că arborii sunt aliniați de la N. la S. Acesta nu provine din intervenția omului, ci cauza este vântul.

Esențele cari populază pădurea sunt: plopul cenușiu (*populus canescens*), stejarul pedunculat, frasinul (*Fraxinus excelsior* și *F. oxyphylla*), aninul negru (*lipicios*), diverse sălcii (*Salix hypnophylla*, *S. triandra*, *S. cinerea*). Se mai observă pe marginea estică a pădurii *Tamarix gallica*, iar în interior câți-va arbuști sau arbori, ca drăcila (*Berberis vulgaris*) și porumbarii (*Prunus spinosa*). Vița sălbatică de asemenea este comună și atinge câte o dată ast-fel de dimensiuni, în cât rupe sub greutatea sa stejarii, pe care ea se agață ca o ederă.

Întinderea actuală a pădurii poate fi evaluată la 2.800 hect., dar această suprafață este departe de a fi întrégă împădurită. Nu se găsesc adevărate masive, de cât în partea estică a pădurii, pe o zonă de 80 m. lățime și cam de 15 km. lungime, în restul pădurii nu se vîd de cât grupe de arbori, care formeză parcele de mică întindere, sau arbori izolați. Se poate evalua 2.800 hect. suprafața pe care o atribuim pădurii, că jumătate cel puțin este neîmpădurită.

Masivul părții de Est, care are o întindere cam de 120—150 hect., este singura parte a pădurii, care poate fi acum supusă unei exploatare regulate. Ea se prezintă sub aspectul unui masiv complet, format din plop cenușiu $\frac{6}{10}$, stejar $\frac{3}{10}$ și frasin.

Arborii au înălțimi cari ajung până la 28 m.; plopii au până la 1^m.50 în circumferință, stejarii până la 2 m. Aceștia din urmă, cel puțin cei mai groși, sunt mai toți cio-părțiți și fără mare valoare comercială. Li se tăiau crăcile grose, pentru a se fasona piese strâmbe, care se vindeau foarte scump constructorilor de vase la Sulina și Tulcea.

Populamentul în totul, adică cel mai mare număr de trunchiuri, prezintă o vîrstă, care se poate pune între 60 și 80 ani, dar se găsesc și mulți stejari care trec peste vîrsta de un secol și jumătate.

Solul este acoperit cu ierburi, lemne uscate căzute și puieți, în special puieți de frasin; vlăstarele din rădăcinele de plop sunt foarte abundente.

Peste tot, în celelalte părți, pădurea nu mai prezintă masive întinse.

În partea de S.E. se găsesc plop izolați, odinioară emondați, de 1^m.50 circumferință

și de 10 m. înălțime, mare parte în rea stare și căzând mereu. În partea vestică nu se găsesc de cât stejari împrăștiați, formând ici și colea câte-va buchete de arbori de un masiv rar.

Golurile, adică locurile unde arborii lipsesc cu totul, sunt foarte întinse și pot fi estimate la mai mult de 500 hect. Aceste terenuri acoperite, câte o dată, de o vegetațiune rară de carice (*Carex*), cânepă sălbatecă, câte-va graminee și salcie cu foie de *Hippophaë* (cătina), de ordină nu au nimic pe ele și sunt mobile sub acțiunea vântului.

Întinderea nisipurilor mișcătoare merge crescând pe fie-care an, datorind acesta pășunării oilor și a altor animale.

Pădurea Letea este înconjurată de 4 cătune: Periprava, Sfistofca Satu-Noă și Letea. Cele d'întăi două sunt populate cu locuitori de rasă slavă, iar în cele-lalte sunt Români. Periprava este un sat de Lipoveni, fondat pe la 1878 de pescari veniți din Basarabia. Sfistofca este de asemenea un sat de pescari. Aceste două localități posed puține vite; la numărătoreă făcută în 1889 s'a găsit că există 900 cai săi boi și vaci, și 120 oi săi porci. Satele române din contră, sunt cu totul agricole; aci se găsesc 2050 cai și boi și 2600 vite mici, mai cu sēmă oi, care trebuie să-și găsescă pe fie-care an nutriment în insula Letea, care are o suprafață de 21.500 hect.

Scăzând suprafața pădurii, a satelor, a culturilor, a heleștaelor și a bălților, a nisipurilor mișcătoare, rămân aproape 12.000 hect. de teren, din care unele sunt livezi pentru fân, populate mai cu sēmă de graminee; altele formează pășuni foarte slabe, unde se ved predominând, după localități, ciuperaceele și trestiile săi plante, ca cânepa sălbatecă, inul, euforbiacee (laptele cucului), etc. Cea mai mare parte din aceste 12.000 hect. sunt inutilizabile, când apele sunt mari.

Resultă de aci, că totalul pășunărilor din insulă este îndestulător în timpul ordină pentru nutrireă vitelor care se găsesc acolo; cu tôte acestea, admiterea animalelor în pădure devine o necesitate în stare actuală a lucrurilor pe timpul creșterii apelor Dunării, care se întâmplă primă-vară. Acestă necesitate devine încă mult mai imperioasă când, cum s'a întâmplat în primă-vară anului 1888, vitele comunii vecine Chilia, au fost nevoite să caute asil la Letea. Trebuie dar a considera aci pășunarea în pădure ca un rău necesar, pe cât timp locuitorii vor practica creșterea în mod extensiv prin metoda izlăzurilor, adică lăsând să pască liber animalele pe întinderi considerabile, în loc de a le nutri în grajd cu furage cultivate, care permit de a crește același număr de vite pe întinderi de 3—4 ori mai mici.

Pădurea Letea nu are de cât cam 150 hect. spre marginea sa orientală, care pôte fi acum susceptibilă de o exploatare regulată.

Regimul de adoptat va fi acela al crângului compus. Se vor diviza aceste 150 hect. în 20 părți egale, prin linii orientate Est-Vest și se vor exploata treptat, începând de la Sud câte o parte pe fie-care an. Exploatările se vor face à blanc étoc, oprindu-se cu tôte acestea, toți stejarii, frasinii, ulmii, plopii mai mici de 1 dm. în circumferință la înălțimea omului, plus 50—60 arbori la hectă, aleși dintre aceia cari vor părea a fi cei mai buni, fie pentru a dobândi dimensiunile care le vor da valoare în tăierile viitoare, fie de a contribui prin sēmânța lor să asigure regenerarea.

După această primă revoluțiune de 20 ani, se va împărți definitiv masivul în 30 părți săi parchete anuale, care se vor exploata regulat în crâng compus, urmând regulilor care se găsesc în tôte tratatele de silvicultură.

În restul pădurii ne vom mulțumi de o cam dată cu extragerea arborilor uscați și a celor căzuți, cum s'a făcut până acum.

Punerea în valoare a pădurii presintă un ore-care interes din cauza vecinătății orașului Sulina, port la Mare, la care se ajunge destul de lesnicios de la Letea, urmând corodul de nisipuri litorale. Din ziua când pădurea Letea va furnisa regulat lemne de foc și din plop și stejar, lemne pentru mica construcție și pentru fierestruit, se va asigura ușor acestor produse un deuseu avantajos. Casa Goetz et C-nie, care construesce în acest moment mari usine de fierestraie la Sulina, va contribui a înlesni vânzarea lem-

nelor de lucru și mai cu sémă a celor de plop, care vor da scândurile subțiri (voliges), foarte căutate în toate târgurile și care au devenit rare în occidentul Europei.

Pentru a deosebi partea de pădure ce trebuie să fie exploatată regulat, pentru a delimita definitiv și în mod aparent pe teren porțiunea insulei destinată a fi rezervată culturii forestiere, va trebui să se trimită agenți silvici cu această însărcinare specială. Acești agenți se vor ocupa în acelaș timp cu studiarea în mod serios a chestiunii pășunatului. Ei vor stabili în această privință, cari sunt adevăratele trebuințe ale populațiunii, și, cu aceste date dobândite, vor căuta partea de pădure, care pôte să fie cu mai puțin inconvenient abandonată pășunatului. Această parte de pădure va fi delimitată pe teren într'un mod cu totul absolut și învederat, iar vitele cornute vor putea fi admise numai în cazul de absolută necesitate. Această parte va putea ast-fel, încetul cu încetul, să se restaureze; iar golurile se vor închide fie cu timpul, fie în mod spontan, fie cu ajutorul plantațiilor ce se vor face.

Nisipurile mișcătoare de la Letea acoper 300—400 hect., cari se găsesc mai cu sémă la N. de Satul-Noú, unde forméză o bandă lungă de mai mulți kilometri. Impădurirea lor va fi utilă, mai cu sémă din punctul de vedere al punerii în valóre. Prima condițiune pentru a ajunge la acest rezultat este de a suprima pășunatul, care se practică încă. Această făcută, se va procede la împădurire, începând de la Nord și înaintând progresiv spre Sud. Esențele de întrebuințat sunt: Salcâmul (*Robinia pseudo-acacia*) și Salcia (*Salix hippophaëfolia*).

Această din urmă esență nu are nici o valóre, dar cresce spontan cu mare vigóre în terenul de care ne ocupăm, ceea-ce ajunge pentru a o recomanda.

Salcâmul are mult mai mare valóre, dar nu credem solul pădurii destul de bogat pentru a-l produce în mod continuú; nu va fi de cât o esență transitorie, destinată a face loc mai târziu stejarului, plopului, frasinului, cari sunt esențele spontanee ale localității.

Pădurea Cara-Osman. Intinderea actuală a pădurii pôte fi evaluată la aproape 1500 hect., din cari cel puțin $\frac{2}{3}$ sunt în stare de goluri. E populată de $\frac{8}{10}$ stejar pedunculat; restul e format din plop cenușiu, frasin, ulm de câmp. Se mai găsesc puține sălcii, viță sâlbatecă și ederă.

Pădurea nu coprinde în nici un punct adevărate masive. În partea de N. nu se ved de cât stejari izolați, ciopârțiți, adesea depărtați unul de altul la 20—30 metri. Partea de S. este ceva mai bună; aci se găsesc chiar masive rare, sub cari cresc erburii.

În goluri nu se vede ca vegetație de cât caricea, oboraginee cu tigelul și foile aspre și pârôse, cari par că nu plac animalelor, o euforbă cu suc veninos, și salcia cu foi de hippophaë.

Mai adesea nisipul este gol de tot și mișcător; aci dunele sunt mai întinse și mai periculoase ca la Letea. Se află în pădure cel puțin 500 hect. de aceste nisipuri, pôte și mai mult în afară de perimetrul său.

Satul Cara-Orman, singurul în insulă, a fost fondat acum 90 ani de către o colonie de Ruși, parte pescari, parte cultivatori. Astăzi se numără ca la 90 familii, având 1200 boi și cai, iar oi și porci 2200. Aceste cifre sunt prea mari față cu întinderea restrînsă a pământului de care se dispune.

De mult încă pășunatul în părțile insulei, periodic inundate, devenind insuficient de a nutri această mare turmă pe cele 3000 hect. de pășunat prost, s'a admis pășunatul în pădure ca o necesitate. Acesta explică starea degradată și de plâns a acestui masiv; altă-dată prosper, dacă luăm în sémă tradițiunea, ceea ce se confirmă și prin numele dat pădurii de către primele colonii.

Trei din patru părți ale pădurii pot fi considerate ca distruse, și în curând, adică înainte de a trece jumătate secol, dacă nu se va pune energie, nu va rămâne de cât aducerea aminte de ea și câți-va stejari risipiți ici și colo.

Ar fi de regretat ca administrația noastră să lase să dispară această pădure care există de secole, una din curiozitățile naturale ale țării și care interesează din toate punctele de vedere.

Actualmente, pădurea nu poate fi supusă unei exploatare regulate; trebuie să ne mulțumim cu extragerea arborilor uscați și cu ridicarea celor desrădăcinați de vânturi.

S-au făcut acum câțiva ani încercări de a se scote din ruină ceea ce a mai rămas din Cara-Orman, interzicându-se pășunatul în partea de Sud, pe o suprafață de aproape 320 hect., dar fără nici o reușită.

Tocmai în această parte a pădurii locuitorii din Cara-Orman au construit, acum vre-o 40 ani, pe timpul războaielor turco-ruse, adăposturi sau târle de iarnă pentru vitele lor.

Cum climatul este destul de dulce, aceste animale rătăcesc totă iarna prin pădure și cauzează stricăciuni din ce în ce mai serioase.

Se propune ca târlele existente, în număr de șapte, să fie distruse. Locuitorii din Cara-Orman își nutresc vitele pentru a face comerț, nu pentru trebuința lor personală; ei au făcut din pășunatul în pădurea Statului o industrie foarte câștigătoare, care îmbogățind pe mulți dintrînșii, în schimb au ruinat pădurea. Un asemenea fapt nu trebuie respectat. Nu trebuie a priva o populațiune agricolă de pășunile necesare vitelor ce o nutresc, dar în acest caz suntem nu în fața cultivatorilor ci a cirezarilor, cari caută a se îmbogăți prin speculațiuni comerciale, cari aduc ruina unor proprietăți ce nu le aparțin, pădurii Statului, a cărei conservare este de un interes public.

Aci ca și la Letea, nu trebuie să se permită pășunatul de cât într-o anumită parte. Într-o treime sau o pătrime a pădurii, cu rizicul de a suferi oarecari pierderi, chiar speculațiunea pentru creșterea vitelor. În orice caz, trebuie a se veghea cu îngrijire asupra părților masivului bătrân, care mai există la Sud de sat; trebuiesc distruse târlele și vitele să fie isgonite, căci de nu se va urma ast-fel și s'ar lăsa lucrurile în voia întâmplării, de sigur se va ajunge la disparițiunea completă a Pădurii-Negre de la gurile Dunării.

Nisipurile mișcătoare trebuiesc împădurite ca la Letea. S'a înființat la Cara-Orman o pepinieră de salcâmi; s'a ales rău locul, pentru că este expus inundării și în timpul primăverii apele stagnează mai multe săptămâni. De aceea nu trebuie să pară curios, că plantele nu sunt de nici o întrebuințare. Salcâmului nu-i priesce terenurile expuse a fi acoperite cu apă.

Paza pădurii Cara-Orman este dificilă. Șeful de ocol, care locuiește în Sulina, n'o poate vizita de cât foarte rar, drumul fiind greu și adesea chiar periculos. Locuitorii satului, de rasă străină, sunt foarte ostili dominațiunii române, care le-a fost impusă prin tratatul de la Berlin, ceea ce face că sarcina pădurarului este periculoasă și de multe ori se vede nevoit a se abține de a interveni la împedicarea delictului.

Pădurile ocup astăzi în Dobrovia o suprafață de 135.452 hectare și sunt împărțite în 14 ocóle silvice, cari aparțin Regiunii III Silvică; ocóurile sunt:

I Constanța, cu reședința în Constanța	}	Jud. Constanța
II Mangalia » » » Mangalia		
III Enisemlia » » » Enisemlia		
IV Ostrov » » » Ostrov		
V Cernavoda » » » Cernavoda		
VI Hârșova » » » Hârșova		
VII Casâmcea » » » Casâmcea	}	Jud. Tulcea
VIII Babadag » » » Babadag		
IX Ciucurova » » » Ciucurova		
X Cerna » » » Cerna		
XI Greci » » » Greci		
XII Nicolitel » » » Nicolitel		
XIII Tulcea » » » Tulcea		
XIV Satu-Noă » » » Satu-Noă		

T A B L O U

DE

NUMIREA ȘI INTINDEREA PADURILOR DIN DOBROGIA

a) Județul Constanța

768

PLASA	NUMIREA PĂDURII	COMUNA	Goluri		Neexploa- tate		Exploatate sau în curs de exploatare		Total general		NUMIREA TRUPURILOR DE PĂDURE	Suprafața fie-cărui trup		Specii amestecate, (laș, stejar carpin)		Stejar pur sau predomin.		Specii albe, (plop, salcie)		Salcâm
			hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.		hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.	hect.
Constanța	Seremet	Pazarlia . . .	144	—	120	—	—	—	264	—	Seremet	264	—	—	—	120	—	—	—	—
	Sirt-orman . . .	Cicrăcci . . .	—	—	58	50	—	—	58	50	Sirt-Orman . . .	56	50	—	—	56	50	—	—	—
	Plantația Murfat	Murfatlar . . .	—	—	310	—	—	—	310	—	Plant. Murfatlar	310	—	—	—	—	—	—	—	310
	Pl. Cara-Coium .	Cara-Coium . .	—	—	200	—	—	—	200	—	Plant. C.-Coium.	200	—	—	—	—	—	—	—	200
	Total pe plasă . . .		144	—	686	50	—	—	830	50		830	50	—	—	176	50	—	—	510
HĂRȘOVA	Ciobanu	Ciobanu . . .	83	—	—	—	356	—	439	—	Prundu-Morii . .	41	—	—	—	—	—	356	—	—
											Catargea	380	—	—	—	—	—	—	—	—
											Sultanul	18	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ostr. Pastrama .	30	—	—	—	—	—	74	—	—
											» Tifanari . . .	6	—	—	—	—	—	—	—	—
	Dăieni	Dăieni	7	—	—	—	74	—	81	—	Zatonul	15	—	—	—	—	—	—	—	—
	Doeranî	Topolog . . .	60	—	740	—	—	—	800	—	Prund. Daeni . .	30	—	—	—	—	—	—	—	—
			50	—	—	—	245	—	295	—	Doeranî	800	740	—	—	—	—	—	—	—
	Gârliciu	Gârliciu . . .									Zăvoiul	45	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ghizdăresci . . .	Ghizdăresci .	48	—	—	—	2	—	50	—	Cluciul	250	—	—	—	—	—	245	—	—
											Ghizdăresci . . .	50	—	—	—	—	—	2	—	—
											Baba-Lecu	30	—	—	—	—	—	274	—	—
	Hârșova	Hârșova . . .	80	—	—	—	274	—	354	—	Hața cu p. găști	60	—	—	—	—	—	—	—	—
	Osimbei	Calfa	150	—	1250	—	—	—	1400	—	Ostr. Asanbei . .	260	—	—	—	—	—	—	—	—
											Baba și Celea . .	4	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ostrov	Ostrov	6	50	—	—	153	50	160	—	Osimbei	1400	—	—	1250	—	—	153	50	—
DIA	Topolog	Topolog . . .	30	—	—	—	1010	—	1040	—	Prund. Ostrov . .	110	—	—	—	—	—	—	—	—
											Chiciu	50	—	—	—	—	—	—	—	—
	Topalu Boazgic .	Topalu	131	—	—	—	407	—	538	—	Topolog	1040	—	1010	—	—	—	—	—	—
											Ostr. Balaban . .	500	—	—	—	—	—	407	—	—
	Urumbei	Urumbei . . .	150	—	1060	—	—	—	1210	—	» Zavalu	2	—	—	—	—	—	—	—	—
											Buazgic Mare . .	16	—	—	—	—	—	—	—	—
											» Mic	20	—	—	—	—	—	—	—	—
											Urumbei	1210	—	1060	—	—	—	—	—	—
	Total pe plasă . . .		795	50	3050	—	2521	50	6367	—		6367	—	2810	—	1250	—	1511	50	—
	Meșelicu	Rasova	600	—	—	—	900	—	1500	—	Meșelicu	1500	—	—	—	900	—	—	—	—
	Mulciova	Enigea	180	—	—	—	220	—	400	—	Mulciova	120	—	220	—	—	—	—	—	—
	Ostr. Hinogu . . .	Cernavoda . .	—	—	—	—	20	—	20	—	Balaban Ceair . .	280	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ostr. Hinogu . . .	20	—	—	—	—	—	20	—	—
MEDI	Ostr. Seimeni . .	Seimeni	—	—	—	—	165	—	165	—	Troina	100	—	—	—	—	—	165	—	—
	Polucci	Enige	150	—	—	—	200	—	350	—	Chiciu	25	—	—	—	—	—	—	—	—
	Talașman	»	170	—	—	—	290	—	460	—	Ostr. de la vale .	40	—	—	—	—	—	—	—	—
											Dede-Bali	250	—	—	—	200	—	—	—	—
											Uzum Culac Bair	100	—	—	—	—	—	—	—	—
											Baslamușu	100	—	—	—	290	—	—	—	—
											Ciraclar	180	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cara-Ornan	180	—	—	—	—	—	—	—	—
	Uzun Ada	Rasova	170	—	—	—	250	—	420	—	Ostr. Lung	250	—	—	—	—	—	250	—	—
											Uzun Ada	170	—	—	—	—	—	—	—	—
											Corfia	50	—	170	—	—	—	—	—	—
	Vlah-Kioi	»	100	—	—	—	170	—	270	—	Piatra lunga . .	45	—	—	—	—	—	—	—	—
											Calea Săpata . .	80	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cremenea	95	—	—	—	—	—	—	—	—
	Total pe plasă . . .		1370	—	—	—	2215	—	3585	—		3585	—	390	—	1390	—	435	—	—
Mangalia	Plant. Cumarova	Mangalia . . .	—	—	330	—	—	—	330	—	Pl. Cumarova . .	330	—	—	—	—	—	—	—	330
	» Tuzla	Tuzla	—	—	120	—	—	—	120	—	Plantația Tuzla .	120	—	—	—	—	—	—	—	120
	Total pe plasă . . .		—	—	450	—	—	—	450	—		450	—	—	—	—	—	—	—	450
SILISTRANA	Atmagea-Cula . .	Carvan	—	—	—	—	68	85	68	85	Atmagea-Cula . .	68	85	68	85	—	—	—	—	—
	Canaraua Fetii .	Lipnița	—	—	138	75	—	—	138	75	Canaraua Fetii .	138	75	138	75	—	—	—	—	—
	Cara-Cealic . . .	Carvan	18	1	81	26	—	—	99	47	Cara-Cealic . . .	99	47	81	26	—	—	—	—	—
	Cara-Ali-Corusu .	»	—	—	40	—	—	—	40	—	Cara-Ali-Corusu .	40	—	40	—	—	—	—	—	—
	Ciufutu	Oltina	30	—	104	24	—	—	134	24	Ciufutu	134	24	104	24	—	—	—	—	—
	Echin-Orman . .	Carvan	52	—	90	—	—	—	142	—	Echin-Orman . .	142	—	90	—	—	—	—	—	—
	Ghiurghenlic-C. .	»	—	—	21	—	—	—	21	—	Ghiurghenlic-C. .	21	—	21	—	—	—	—	—	—
	Iasi-Orman . . .	»	—	—	33	48	—	—	33	48	Iasi-Orman . . .	33	48	33	48	—	—	—	—	—
	Iortmacu	Oltina	—	—	132	30	—	—	132	30	Iortmacu	132	30	132	30	—	—	—	—	—
	Meșelic	Carvan	25	—	68	—	—	—	93	—	Meșelic	93	—	—	—	68	—	—	—	—
	Meșelic-Cula . .	Esekioi	15	—	—	—	236	—	251	—	Meșelic-Cula . .	251	—	—	—	236	—	—	—	—
	Nursuzu	»	—	—	106	27	—	—	106	27	Nursuzu	106	27	—	—	106	27	—	—	—
	Ostr. Beilic . . .	Beilic	—	—	60	—	—	—	60	—	Ostr. de pietriș .	30	—	—	—	—	—	60	—	—
											Hozun-Ada	30	—	—	—	—	—	—	—	—
	» Opa	Ostrov	60	—	—	—	106	—	166	—	Ostr. Opa	166	—	—	—	—	—	106	—	—
	» Vechi	»	410	—	—	—	65	—	475	—	Păcuil. l. mără .	12	—	—	—	—	—	65	—	—
											Renia Păcuilul .	38	—	—	—	—	—	—	—	—
											Păcu Mare	50	—	—	—	—	—	—	—	—
											Păcu Tilchia . .	13	—	—	—	—	—	172	—	—
											Rupt. cōda . . .	81	—	—	—	—	—	—	—	—
											Păcuil lui Sore .	67	—	—	—	—	—	66	—	—
											Ost. Gogōna . . .	10	—	—	—	—	—	10	—	—
											» Veriga	10	—	—	—	—	—	8	—	—
											» Bimbașa . . .	122	—	—	—	—	—	120	—	—
											» Pirlitu	110	—	—	—	—	—	110	—	—
											» Strimbu	226	—	—	—	—	—	183	—	—

769

PLASA	NUMIREA PADUREI	COMUNA	Goluri		Neexplo- tate		Exploatate sau in curs de exploatare		Total general		NUMIREA TRUPURILOR DE PADURE	Suprafata fie-carui trup		Specii amestecate (lag, stejar carpin)		Stejar pur sau predomin.		Specii albe (plop, salcie)		Salcm
			hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.		hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.	
Babadag	Slava-Rusa Trestenic-Nalb.	Slava-Rusă Nalbant	—	—	—	—	9.641 1.085	—	9.641 1.085	—	Slava-Rusa Trestenic-Nalb.	9.641 1.085	—	—	—	9.641 1.085	—	—	—	—
Total pe plasă . . .			—	—	—	—	56.108	—	56.108	—		56.108	—	350	—	56.768	—	—	—	—
N I C A M	Balabancea . . .	Balabancea . .	—	—	—	—	11.168	—	11.168	—	Balabancea . . .	1.355	—	11.168	—	—	—	—	—	—
											Hancerca . . .	1.052	—	—	—	—	—	—	—	—
											Tiganca . . .	7.148	—	—	—	—	—	—	—	—
											Geferca-rusa . .	1.114	—	—	—	—	—	—	—	—
											Islam-Geferca . .	499	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cârlari . . .	1.394	—	—	—	—	—	4.365	—	—
											Omurlar . . .	747	—	—	—	—	—	—	—	—
											Jaila . . .	830	—	—	—	—	—	—	—	—
											Carapelit . . .	710	—	—	—	—	—	—	—	—
											Asanlar . . .	684	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cerna . . .	2.530	—	2.530	—	—	—	—	—	—
											Chiciu-Carcaliu . .	9	—	—	—	—	—	9	—	—
											Aiorman . . .	633	—	—	—	2.243	—	—	—	—
											Canat-Calfa . . .	520	—	—	—	—	—	—	—	—
											Coium-Punar . . .	1.090	—	—	—	—	—	—	—	—
											Golăseii . . .	184	—	—	—	—	—	184	—	—
										Jijila-Vacărenii . .	750	—	750	—	—	—	—	—	—	
										Luncavița . . .	2.785	—	2.785	—	—	—	—	—	—	
										Luncav.-Rakel . . .	2.68	—	—	—	—	—	—	—	—	
										Zăv. Ghidrici . . .	100	—	—	—	—	—	—	—	—	
										Măcin-Grecii . . .	5.222	—	5.222	—	—	—	—	—	—	
										Picinéga . . .	161	—	—	—	—	—	161	—	—	
										Piatra-Fetii . . .	45	—	—	—	—	—	45	—	—	
										Renii . . .	696	50	—	—	—	696	50	—	—	
										Pisica . . .	140	—	—	—	—	—	—	—	—	
										Popina . . .	13	—	—	—	—	—	—	—	—	
										Genina . . .	96	—	—	—	—	—	—	—	—	
										Harmanul . . .	170	50	—	—	—	—	635	50	—	
										Bedeloiu . . .	380	—	—	—	—	—	—	—	—	
										Chiciu-Dobre . . .	85	—	—	—	—	—	—	—	—	
Total pe plasă . . .			—	—	—	—	30.794	—	30.794	—		30.794	—	22.455	—	2.243	—	6.096	—	—
SULINA	Cara-Orman . . .	Cara-Orman . .	—	—	—	—	1.500	—	1.500	—	Cara-Orman . . .	1.500	—	—	—	1.500	—	—	—	—
	Calinova Sf. Gh.	Sf. Gheorghe . .	—	—	—	—	95	—	95	—	Cal. Sf. George . .	30	—	—	—	—	—	95	—	—
SULINA	Letea	Sfiștofca	—	—	—	—	2.000	—	2.000	—	Erenciuc	45	—	—	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Ivancea	20	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ostr. Tătaru . . .	Kilia-Veche . . .	—	—	—	—	164	—	164	—	Letea	2.000	—	—	—	2.000	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Os. Tăt. și Tataroii	120	—	—	—	—	—	164	—	—
			—	—	—	—		—		—	» Meslin, Saloni.	30	—	—	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	» Daler	14	—	—	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Periprava, Cerna	44	—	—	—	—	200	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Ost. Popina	156	—	—	—	—	—	—	—	—
Total pe plasă . . .			—	—	—	—	3.959	—	3.959	—		3.959	—	—	—	3.500	—	459	—	—
A E C L U T	Cécătina	Morughiol	—	—	—	—	50	—	50	—	Cécătina	35	—	—	—	—	—	50	—	—
	Isaccea		—	—	—	—	3.137	—	3.137	—	Faltanu-Dudaui . .	15	—	—	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Isaccea	2.950	—	3.137	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Ostr. Isaccea . . .	112	—	—	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	» Alunga	75	—	—	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Col. Beș-Tepe . . .	117	—	—	—	117	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Creușa	84	—	—	—	—	84	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Cursus	256	—	—	—	256	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Dunavet	30	—	—	—	—	30	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Enichioi	520	—	—	—	520	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Telița	2.649	—	2.649	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Frecăței	175	—	—	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Agighiol	450	—	450	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Ivancea-Mică . . .	85	—	—	—	—	85	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Ostr. Ivancea . . .	255	—	—	—	—	255	—	—	—
			—	—	—	—		—		—	Calinova	75	—	—	—	130	—	—	—	—
		—	—	—	—		—		—	Creușa	15	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Ende	40	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Mahmudia	10	—	—	—	—	—	58	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Ostr. Carasuhai . .	13	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Cioban-Gârle . . .	30	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Zăv. Prislava . . .	5	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Val. Bocloghea . .	975	—	1.520	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	La trei mori . . .	220	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Hârtopeu roșu . .	325	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Nicolișel	4.673	—	4.673	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Stânca mare . . .	300	—	397	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Valea adâncă . . .	97	—	—	—	—	—	546	50	—	
		—	—	—	—		—		—	Ciatalchioi	220	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Satu-Nou	196	50	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Șoantea	45	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Podcoș, Patlag . .	85	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Somova	245	—	245	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Tătaru-Pardina . .	53	—	—	—	—	—	53	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Gura g. Somova . .	100	—	—	—	—	—	348	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Ostr. Mila	28	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—		—		—	Zăv. Tulcea	220	—	—	—	—	—	—	—	—	
Total pe plasă . . .			—	—	—	—	15.778	50	15.778	50		15.778	50	13.071	—	1198	—	1.509	50	—
Total pe județ . . .			—	—	—	—	106.639	50	106.639	50		106.639	50	35.876	—	82.699	—	8.064	50	—
Total pe Dobrogia . .			5 126	71	18.078	22	112.337	85	136.642	78		112.337	85	50.239	30	88.306	77	10.911	—	906

CAPITOLUL. V.

A N I M A L E

A. Fauna.

Din punctul de vedere al cercetării animalelor sălbatice, Dobrovia este foarte săracă. Nică o lucrare științifică, sistematică și pe regiuni zoologice, așa cum avem pentru floră, monumentală operă a Doctorului Brândza, nu s'a făcut până astăzi.

Ne vom mulțumi numai cu lista publicată a D-lui Licherdopol ¹⁾, întocmită în parte după cercetările D-sale, în parte după scrierea Doctorului G. V. v. Almásy ²⁾.

a) *Mamifere*. *Felis catus* (Pisică sălbatecă); *Lutra vulgaris* (Vidră), *Putorius lutreola* (franțuz. *Vison d'Europe*), *Putorius putorius* (Dihor), *Mustela foinea*, *Mustela martes* (Jder), *Meles taxus* (Viezure), *Canis vulpes* (Vulpe), *Canis lupus* (Lup), *Talpa europaea* (Sobol), *Spalax typhlus*, *Spermophilus citillus*, *Arvicola amphibius* (Șorece de apă), *Mus decumanus* (Șobolan), *Lepus timidus* (Iepure), *Cervus elaphus* (Cerb), *Cervus capreolus* (Căpriora), *Sus europaeus* (Porc mistreț), *Delphinus delpis* (Delfin).

b) *Păsări*. *Trypanocorax frugilegus*, *Corvus corax* (Corb), *Colaeus monedula* (Ciocă, stâncuță), *Corone corone cornix* (Cióră), *Pica pica* (Coțofană), *Garrulus glaudarius* (Gaiță), *Sturnus vulgaris intermedius* (Graure), *Oriolus oriolus* (Grângure), *Chloris chloris*, *Coccothraustes coccothraustes* (Bot-gros), *Fringilla coelebs* (Ciuteză), *Carduelis carduelis* (Sticlete), *Cannabina cannabina*, *Passer domesticus* (Vrabie de casă), *Passer montanus*, *Passer hispaniolensis* (Vrabie de munte), *Pyrrhula europaea*, *Emberiza schoeniclus*, *E. citrinella*, *E. cia*, *E. hortulana*, *Miliaria calandra*, *Alanda arvenis*, *A. nigra*, *A. yeltoniensis* (Ciocârlie), *Melancorypha sibirica*, *Calandrella brachydactyla typica*, *Galerita cristata* (Ciocârlan), *Lullula arborea*, *Motacilla alba* (Codobatură), *M. melanope*, *M. flava typica*, *Anthus trivialis*, *A. pratensis*, *A. cervinus*, *A. campestris*, *Certhia familiaris brachydactyla*, *Sitta europaea caesia*, *Parus maior* (Pițigoș), *P. coerulaeus*, *P. lugubris*, *P. communis*, *P. communis stagnatilis*, *Aegithalus candatus typicus*, *Panurus biarmicus*, *Remiza pendulina*, *Regulus regulus*, *R. ignicapillus*, *Lanius minor*, *L. collurio*, *Ampelis garrulus*, *Sylvia nisoria*, *S. sylvia*, *S. curruca*, *S. atricapilla*, *S. simplex*, *Phylloscopus trochilus*, *Ph. rufus*, *Hypolais philomela*, *Acrocephalus schoenobaenus*, *A. arundinaceus*, *A. streperus*, *A. palustris*, *Luscinia melanopogon*, *Locustella luscinioides*, *Merula merula* (Mierlă), *Turdus musicus*, *T. viscivorus* (Sturz, Cocosar), *Daulias luscinia*, *Erithacus rubecula*, *Ruticilla phoenicurus*, *Saxicola oenanthe*, *S. leucomela*, *Pratincola rubetra*, *P. rubicola*, *Tarrhalens modularis*, *Muscicapa grisola*, *Ficedula atricapilla*, *Chelidonaria urbica* (Lăstun de casă), *Clivicola riparia* (Lăstun de apă), *Hirundo rustica* (Rândunică), *Gecinurus viridis* (Vardare), *G. viridicanus*, *Deudrocopus minor*, *D. medius*, *D. maior* (Ciocănitore), *D. leuconotus*, *Picus martius* (Ghiocă), *Jynx torquilla*, *Cuculus canorus* (Cuc), *Micropus apus*, *Caprimulgus europaeus* (lipitoare), *Merops apiaster* (Prigore), *Upupa epops* (Pupază), *Alcedo ispida*, *Coracias garrula* (Cióră puturoasă), *Bubo bubo* (Bufniță), *Carine noctua*, *Asio accipitrinus*, *Syrnium aluco*, *Pseudion haliaetus*, *Gyps fulvus* (Vultur pleșuv), *Vultur monachus* (Vultur), *Neophron percnopterus*, *Circus cyaneus*, *C. macrurus*, *C. pygargus*, *C. albuginosus*, *Astur palumbarius* (Șoim de munte), *Accipiter nisus* (Herete), *Astur brevipes*, *Buteo buteo typicus*, *Buteo buteo desertorum*, *Aquila penata*, *A. maculata promarina*, *A. m. tipica*, *A. m. orientalis*, *A. rapax*, *A. melanoctes*, *Haliaetus albicilla*, *Circus gallicus*, *Milvus milvus* (Gaie), *M. migrans*, *Perisoreus inornatus*, *Falco peregrinus*, *F. subbuteo*, *Hierofalco lanarius*, *Cerchneis vespertinus*, *Pelecanus onocrotalus* (Babiță), *Cerchneis tinnunculus* (Uleu), *Pelecanus crispus* (Babiță),

¹⁾ «Excursiuni în Dobrovia», pag. 101—126.

²⁾ «Ornithologische recognoscierung der rumänischen Dobrudscha». Budapest. 1898.

Phalacrocorax carbo, *Ph. pygmaeus* (Baclău mare), *Anser anser* (Gâscă), *Cygnus olor* (Lebădă), *Tadorna tadorna* (Călifar alb), *Casarca casarca* (Călifar roșu), *Spatula clypeata*, *Anas boschas* (Rață), *Chaulelasmus streperus*, *Querquedula querquedula*, *Nyroca ferina*, *N. nyroca*, *Fuligula fuligula*, *F. marila*, *Claugula claugula*, *Oedemia nigra*, *O. fusca*, *Mergus merganser*, *M. serrator*, *Phox phox purpurea* (Cépură), *Ardea cinerea* (Cocostîrc), *Herodias alba* (Cépură albă), *Garzetta garzetta* (Cépură albă mică), *Nycticorax nycticorax*, *Ardeola ralloides*, *Ardetta minuta*, *Botaurus stellaris*, *Ciconia ciconia* (Barză), *C. nigra* (Barză albă), *Plegadis falcinellus*, *Platalea leucorodia* (Cosar), *Grus grus* (Cocor), *Anthropoides virgo* (Cocor mic), *Otis tarda* (Dropie), *Oedinemus oedinemus*, *Aegialitis hiaticola*, *A. dubia*, *A. alexandrina*, *Vanellus vanellus* (Ciovlică), *Arenaria interpres*, *Haematopus ostralegus*, *Recurvirostra avocetta* (Culic), *Himantopus himantopus*, *Scolopax rusticula* (Sitar), *Gallinago gallinago* (Becațină), *Pelidua alpina*, *Ancylochylus subarcuatus*, *Limonites minuta*, *Calidris arenaria*, *Pavoncella pugnax*, *Rhyacophyllus glareola*, *Glottis littoreus*, *Tringoides hypoleucus*, *Heldromas ochropus*, *Totanus fuscus*, *T. totanus*, *Numenius arcuatus*, *N. tennirostris*, *Hydrochelidon nigra* (Martin negru), *H. hybrida*, *Gelochelidon anglica* (Martin clherhan), *Hydroprogne caspia* (Martin cerkez), *Sterna fluviatilis* (Pescăruș), *S. cantiaca*, *S. minuta* (Martin mic), *Gelastes gelastes* (Martin roșu), *Larus minutus*, *L. melanocephalus*, *L. ridibundus* (Martin mare), *L. argentatus typicus*, *L. a. michahellessi*, *Colymbus*, *Lophathya griseigena*, *Proctopus nigricollis*, *Podiceps fluviatilis*, *Crex crex*, *Gallinula chloropus*, *Fulica atra* (Ișița), *Columba palumbus* (Porumbel), *C. oenas*, *C. livia typica*, *C. l. unicolor*, *Turtur turtur* (Turturică), *Perdix perdix* (Potârniche), *Coturnix coturnix* (Prepeliță).

c) d) *Reptile și Amfibii*. Despre aceste două feluri de animale nu s'a publicat nimic până acum asupra Dobrogiei; voi însera numai după D-l Licherdopol: *Testudo graeca* (Broasca țestoasă) și *Tropidonotus natrix* (Șiarpele comun).

e) *Pești*. Fauna ichtiologică a Dobrogiei este cu mult mai bogată de cât speciile de mai jos, compilate după D-nii Antipa¹⁾ și Almásy:

Mugil capito și *Mugil cephalus* (Chefal; afumat: Licurin), *Atherina hepsetus* (Tiulcă), *Gobius bathracocephalus* și *G. niger* (Guviță), *Scomber scombrus* (Scumbrie, când e marinat, Țir, când e uscat), *Thynnus vulgaris* (Lacherdă, când e marinat, Ton, când e fiert și conservat), *Mullus barbatus* (Barbun), *Lucioperca marina*, *L. volgensis*, *L. Sandra* (Șaleu de mare sau de Dunăre), *Perca fluviatilis* (Biban), *Solea vulgaris* (Limbă), *Pleuronectes flesus* și *P. platessa* (Cambulă), *Rhombus maximus* (Calcan), *Silurus glanis* (Somn), *Chondrostoma nasus* (Scobar), *Abramis brama* și *A. ballerus* (Cosac), *Aspius rapax* (Avat), *A. clupeoides* (Morunaș), *Blicca argyrolena* și *B. Bjoerkna* (Plătică), *Scardinius erythrophthalmus* (Babușcă), *Leuciscus rutilus* (Taranc), *L. virgo* (Văduviță), *Tinca vulgaris* (Lin), *Cyprinus carpio* (Crap, Ciortan), *Carassius vulgaris* (Caracudă), *Esox lucius* (Știucă), *Clupea pontica* și *C. cultriventris* (Scrumbii de Dunăre), *Engraulis encrasicolus* (Sardea), *Alausa vulgaris* (Sardea), *Anguilla anguilla*, *Acipenser Huso* (Morun), *A. Güldenstädtii* (Nisetru), *A. stellatus* (Pastrugă), *A. ruthenus* (Cegă), *A. Grübeni* (Bogsar), *A. glaber* (Viză).

f) *Insecte*. Afară de naturalistul francez, A. Montandon²⁾, nimeni altul nu s'a ocupat cu entomologia Dobrogiei. Lista D-lui Montandon nu e completă.

În lipsă de altă lucrare vom reproduce pe acesta, și nu după original, ci după scrierea D-lui Licherdopol³⁾:

Cicindela hybrida, *C. littoralis*, *C. germanica*, *Omophron limbatus*, *Notiophilus aquaticus*, *Proustes spretus*, *P. graecus*, *Carabus cavernicola*, *C. cancellatus*, *Leistus rufomarginatus*, *Panagaesus crux major*, *Lichinus agricola*, *Badister bipustulatus*, *Brachinus immaculicornis*, *B. crepitans*, *B. Explodens*, *B. strepitans nitidulus*, *Polistichus vittatus*, *Cymindis lineata*, *Demetrias unipunctatus*, *Dromius linearis*, *Dromius Sp.?* *Metabletus*

¹⁾ D-l Licherdopol spune, ca D-l Antipa lucră de mai mulți ani la fauna ichtiologică a României și o va publica în trei mari volume.

²⁾ «Excursion en Dobroudja» (Extrait du Bull. de la Soc. d'Etudes sc. d'Angers, 1887).

³⁾ «Excursiuni în Dobrogi», pag. 113–121.

pallipes, *Blechnus plagiatus*, *B. maurus*, *Lebia humeralis*, *L. turcica* V. 4 *maculata*, *Scarites laevigatus*, *S. l. v. tauricus*, *Dyschirius macroderus*, *Harpalus dardus*, *Ophonus cribricollis*, *O. rufilabris*. *Acupalpus conspectus*, *A. dorsalis derelictus*, *Pelor blaptoides*, *Steropus caspius*, *Stenolophus vespertinus*, *S. discophorus*, *Zabrus tagetanus*, *Z. gibbosus*, *Amara trivialis*, *Oodes helopioides*, *Chlaenius spoliatus* Rossi, *Pogonus littoralis*, *P. gracilis*, *Calathus fuscus*, *Agonum lugubre*, *Trechus minutus*, *Bembidium quinque maculatum*, *B. Sturmii*, *B. obliquum*, *B. Velox*, *B. aspericollis*, *B. pusillum*, *B. articulatum*, *B. tessellum*, *B. assimile*, *B. varium*, *B. lampros*, *B. quadrimaculatum*, *Tachypus flavipes*, *T. bistratus*, *T. scutellaris*, *Cybister Roesseli* Curtis, *Dysticus dimidiatus*, *Ilybius obscurus*, *Hydroporus confluens*, *Gyrinus marinus*, *Hydrophilus piceus*, *Helochares lividus*, *Cyclonotum orbiculare*, *Silpha polita*, *S. obscura*, *Falagria nigra*, *F. sulcata*, *Phloeopora major*, *Homalota sordida*, *Aleochara tennicornis*, *A. nitida*, *Phytosus spinifer* Curtis, *Gyrophana dentilis*, *G. bihamata*, *Tachyporus hypnorum*, *T. nitidulus*, *Hypocyrtus laevinsculus*, *Boletobius lunulatus*, *B. speciosus*, *Cafius xantholoma*, *C. sericeus*, *Emus maxillosus*, *Staphilinus niteus*, *S. ophthalmicus*, *S. picipennis*, *Philonthus ebeninus*, *Ph. aterrimus*, *Ph. salinus*, *Quedius molochinus*, *Cryptobium fracticorne*, *Lathrobium fulvipenne*, *L. quadratum*, *Lithocharis fuscula*, *L. melanocephala*, *Sunius bimaculatus*, *S. graecilis*, *S. filiformis*, *Stilicus orbiculatus*, *Bledius Graellsii*, *B. dissimilis*, *Oxytelus nitidulus*, *Olibrus corticalis*, *O. millefolii*, *O. bicolor*, *Nitidula canaria*, *Meligethes lugubris*, *M. maurus*, *M. picipennis*, *M. coracinus*, *M. spinipes*, *M. subrugosus*, *Cerylon histeroides*, *C. augustatum*, *Laemophloeus corticinus*, *Brotes platanus*, *Sylvanus sexdentatus*, *Cryptophagus saginatus*, *Mycetophagus fulvicolis*, *Dermestes undulatus*, *D. tessellatus*, *Attagenus pellio*, *Limnicus versicolor*, *Platysoma depressum*, *Hister quadrimaculatus*, *Saprinus rufifrons*, *Pentodon punctatus*, *Trichius fasciatus*, *Cetonia vidua*, *C. aurata*, *C. hungarica*, *C. floridula*, *Oxythyrea sticta*, *O. squalida*, *Anomala solida*, *Anisoplia austriaca*, *Aphodius inquinatus*, *Psammodytes basalis*, *Dorcus paralepipedus*, *Anthaxia nitida*, *Coraebus rubi*, *C. oeratus*, *Thrachys minuta*, *T. pumila*, *Throscus obtusus*, *Th. Duvali*, *Ctenonychus filiformis*, *Melanotus fuscipes*, *M. aemulus*, *M. crassicollis*, *Athous* Sp?, *Cryptohypnus quadripustulatus*, *Drasterius bimaculatus*, *Agriotes Gurgistanus*, *Adrastus nanus*, *Cyphon variabilis*, *C. padi*, *C. coarctatus*, *C. fuscicornis*, *Malachius geniculatus*, *M. falcifer*, *M. genic*, *V. ambiguus*, *M. spinosus*, *M. aeneus*, *Troglops diminutus*, *Anthocomus sanguinolentus*, *Ebacus appendiculatus*, *E. rufipes*, *Calotes flavocinctus*, *Tillus rufofasciatus*, *Corynetes violaceus*, *Oligomerus brunneus*, *Xyletinus laticollis*, *Bruchus eryngii*, *B. picipes*, *Apion confluens*, *A. semisulcum*, *A. humile*, *A. radiolus*, *A. pubescens*, *A. cyaneum*, *A. viciae*, *A. apricans*, *A. flavipes*, *A. meliloti*, *A. minimum*, *A. atterimum*, *A. frumentarium*, *A. atomarium*, *Rhynchites auratus*, *R. Bacchus*, *Spermophagus cardui*, *Urodon suturalis*, *Tropideres bilineatus*, *Thylacites pilosus*, *Platytarsus setiger*, *Sciaphilus* nov. sp., *Eusomus ovulus*, *Tanymecus palliatus*, *Sitones lineatus*, *S. discoideus*, *S. saleifrons*, *S. flavescens*, *S. humeralis*, *Polydrusus picus*, *P. sericeus*, *Cleonus halophilus*, *Cleonutigrinus*, *Cl. affinis*, *Alophus triguttatus*, *Tanysphyrus lemnae*, *Hypera punctata*, *Phytosomus variabilis*, *Rhytirrhinus*?, *Phyllobius sinuatus*, *Limobius dissimilis*, *Othiorhynchus hispidus*, *O. multipunctatus*, *O. velutinus*, *Lixus Ascanii*, *L. elegantulus*, *Larinus latus*, *L. serratulae*, *Eirrhinus scirpi*, *Dorytomus Silbermanni*, *D. variegatus*, *D. flavipes*, *Elleschus infirmus*, *Balanus nucum*, *Tychius junceus*, *T. Grenieri*, *T. aureolus*, *T. meliloti*, *T. tomentosus*, *T. flavicollis*, *Smicronyx cicus* Schüppel, *Sibynes phaleratus*, *Trachodes hispidus*, *Baridius artemisiae*, *Bagous binodulus*, *B. subcarinatus*, *B. fritt*, *B. lutosus*, *B. collignensis*, *B. argillaceus*, *Ceuthorynchus assimilis*, *C. Sulcicollis*, *C. tetrum*, *Rhinoncus inconspicuous*, *Ciomis Similis*, *Gymnetron teter*, *G. Pascuorum*, *G. simum*, *Mecinus pyraister*, *Nanophyes chevrieri*, *Sphenophorus piceus*, *Mesites cunipes*, *Hylotrupes bajulus*, *Clytus ornatus*, *C. verbasci*, *C. plebejus*, *C. massiliensis*, *C. speciosus*, *Stenopterus rufus*, *Exocentrus adpersus*, *E. punctipennis*, *E. lusitanicus*, *Morimus funerarius*, *Dorcadion bilineatum*, *Agapanthia lineatocollis*, *Strangalia melanura*, *S. bifasciata*, *S. attenuata*, *Crioceris duodecim punctata*, *C. quatuordecim punctata*, *Lema melanopa*, *Hispa atra*, *Cassida atrata*, *C. equestris*, *C. nobilis*, *C. subreticulata*, *C. Subferruginea*, *C. affinis*, *C. ferruginea*, *Galle-*

ruca lineola, G. xanthomelaena, Pectroscelis major, P. chlorophana, P. tibialis, P. aridula, Phyllotreta diademata, Ph. ochripes, Ph. varipennis, Thyamis pellucidus, Chrysomela limbata, Ch. polita, Ch. violacea, Entomoscelis Adonidis, Pachnopus arenarius, P. aspericollis, Clythra atrapaxides, Alexia pilifera, Dapsa trimaculata, Harmonia impustulata, Micraspis duodecimpunctata, Chilocorus bipustulatus, Anisosticta novemdecim punctata, Bullaea novemdecim notata, Adonia mutabilis, Calvia decemguttata, Propylea quatordecim punctata v. glomerata, Scymnus scutellaris, S. capitatus, S. ater, S. discoideus, S. Apetzi, Alphitophagus quatrípustulatus, Opatrum Sabulosus, Crypticus quisquilius, Trachyscelis aphodioides, Phaleria cadaverina, Ph. cad. v. bimaculata, Ph. dorsigera, Gnaptor spinimanus, Blaps parvicollis, Pedinus helopioides, P. subdepressus, Pimelia Mongenetii, Asida sericea, Helops quisquilius, Ctenopus Sp? Scaptia minuta, Mycterus tibialis, Lagria hirta, Notoxus monoceros, N. cornutus, Anthicus antherinus, A. gracilis, A. hispidus, A. sabulosus v. inaequalis, A. floralis, A. minus, A. ustulatus, A. tristis, A. genei, A. Morawtzi, A. proximus, A. 4-maculatus, Xylophilus pruinosis, Anaspis flava, Cerocoma Mühlfeldii, Mylabris variabilis, M. flexuosa, Oenas Crassicornis, Epicauta dubia, E. verticalis, Zonites praeusta, Oedemera podagrariae.

g) *Molusce*. Dăm aci și lista ultimei clase de animale dobrogene, după studiile făcute de d. Licherdopol ¹⁾

Hyalina Malinowski Zelebor, Trigonostoma corcyreusis, Fruticicola strigella, F. fruticum, F. fr. var. rufula, F. carthusiana, Campylaea trizona, Tachea austriaca, T. aus. var. pallesceus, Xerophila instabilis, X. dejecta, X. derbentina, Helicogena pomatia, H. lutescens, Zebrina detrita, Z. det. var. radiata, Chondrula microtragus, Ch. pentodontus (cu var. eximia, albolimbatus, trideus, tumida, obesa, galiciensis), Zua lubrica, Torquilla frumentum, Orcula doliolum, Clausiliastra laminata, Alinda plicata cu var. implicata, Strigillaria cana, Amphibina hungarica, Limnus stagnalis, L. palustris cu var. corvus, turricula, Gularia auri, cularia cu var. lagotis, G. ovata, Physa fontinalis, Coretus corneus cu var. elophila, ammonoceras, similis, Linné, Tropodiscus marginatus, Gyrorbis vortex, Planorbis? Cyclostomus elegans, Cyclostomus costulatum, Valvata piscinalis, Vivipara vera, V. fasciata, Bythinia tentaculata cu var. producta, Lithoglyphus naticoides, Neritina transversalis, N. fluviatilis, Forma celleusis, F. piscinalis din clasa Pelecypode, fam. Unionidae, genul Anodonta, Unio pictorum, U. batavus și Dreissena polymorpha.

B. Animalele domestice.

Întinsele câmpii ale Dobrogei au fost, din vremurile cele mai depărtate, priincioase creșterii vitelor și istoria ne probază, că toate popoarele care au trăit pe acest mănșos petic de pământ, s'au ocupat nu atât cu agricultura, cât mai mult cu viticultura.

Ast-fel Geții, reputați ca foarte buni călăreți (ἵπποτοῖς) nu puteau să nu fie și buni crescători de cai.

Regele Filip al Macedoniei luă numai de la gurile Dunării 20.000 iepe alese, pe care le trimise în Macedonia pentru prăsilă ²⁾.

Boii erau întrebuințați pentru munca câmpului și pentru jug, iar vacile erau ținute pentru laptele lor, cel mai de seamă aliment al acestor barbari. Se știe că unii din Scythii, Hipemolgi, se hrăneau și cu lapte de iapă.

Oile erau de sigur nu puține la număr și produsul lor, lâna era destul de căutată când bumbacul nu era cunoscut pe aici, iar inul și cânepa, nu puteau fi destul apara pe om contra frigului.

Caprele erau poate mai numeroase ca azi, căci pe lângă hrana ce procura locuitorilor,

¹⁾ «Excursiuni în Dobrogea», pag. 122-6.

²⁾ Gr. G. Tocilescu. Dacia înainte de Romani, pag. 759.

pielea lor servia la fântâni pentru scóterea apei; puțuri de acestea se mai vėd încă și astăzi în Dobrogiia de Sud, unde apa se găsește la mari adâncimi.

Porcul încă nu era necunoscut Geților.

Femeile se mai ocupați pe lângă industria casnică, cu crescerea păsărilor domestice și cu cultura albinelor, póte mai mult în vechime de cât astăzi, când țeranul are la îndemână produsul industriei: zahărul.

Mierea — ne spune Herodot ¹⁾ — servia nu numai pentru economia casnică, ci era și un articol de sémă al comerțului.

Numai nestătornicirea vremurilor s'a împotrivit ca această, de Dumnezeu bine-cuvântată țară, să dea ceea ce ar fi putut să producă pământul său rodnic și îmbelșugat.

Numai socotind câte năvăliri au călcat Dobrogiia, la câte războaie a servit ca teatrul luptelor între stăpânitor și năvălitori și atunci ne putem da séma cum de a mai rămas până la noi o parte din bogățiile de odinioară.

Cât de nesecat isvor de productivitate a fost Dobrogiia, rezultă din faptul, că ori-care călător, care a vizitat-o în trecut chiar, nu a uitat de a nu însemna în scrierile lor, bogăția în vite de tot felul ce se hrăneau pe pământul ei.

Numirile satelor, încă sunt o dovadă vie de hergheliile, cirezile și turmele de vite, care păsciau în mare număr de la Dunăre până la Mare; căci mă întreb de unde numirile Văcăreni, Cășla, Coium-punar (fântâna oilor), Coium-Baba (tatăl oilor), Telița (Bulg. juncana), Esehioi (satul măgarilor), dacă nu sunt împrumutate de la animalele de acest fel? Și câte alte numiri turcesci semnificative nu vor fi existând! Dar «vadul oilor» de lângă Hârșova; nu era ore pe aci trecătórea turmelor Mocanilor, care veniau cu oile lor peste Dunăre la iernatec?

Condițiunile climaterice ca și vegetațiunea solului au fost proprii creșterii vitelor, numai vremurile vitrege și pozițiunea geografică a Dobrogiei, calea obligată a năvălirilor și războielor, numai ele s'au opus la dezvoltarea economică a provinciei noastre cis-dunărene. Și astăzi, cu totă vitrega aducătură a împrejurărilor, județele din Dobrogiia stau, dacă nu în fruntea tuturor, dar a celei mai mari părți din județele noastre, în ceea ce privește creșterea vitelor, după cum vom arăta:

1. Specia Cavalină.

Să deschidem la întâmplare câte-va din notele călătorilor prin Dobrogiia și vom vedea, că nici unul nu vorbește de provincia noastră de acum, fără să uite de a nu menționa de rasa cailor.

Și pentru a nu merge prea departe cu cercetările, vom începe cu secolul XVIII-lea.

Istoricul și Domnul Moldovei, Dumitru Cantemir, care a călătorit dese-ori prin Dobrogiia, în drumul de la Constantinopol spre Moldova, în scrierea sa «Istoria Imperiului Otoman, vorbind despre Dobrogiia, zice:

«Țera acesta produce și cai foarte iuți la fugă, pe care Turcii îi consideră de cei mai buni, după caii moldovenesci»²⁾).

Peyssonel, consul francez în Crimeia, în cartea sa despre comerțul Mării-Negre, scrisă în 1762, găsim la pagina 170 a volumului II-lea:

«Caii bulgăresci, mai ales acei din Dobrogiia sunt foarte căutați; ei sunt mici și forți ca cei Tălăresci, însă mai bine făcuți și mai gingași»

Ce fel de cai erau în Dobrogiia ne o spune Tott:

«Acastă provincie e renumită printr-o rasă de cai mici buestrași, foarte estimată la Turci»³⁾).

¹⁾ Cart. V, cap. 10, în *Tocilescu*, op. cit. p. 760.

²⁾ «Istoria imperiului Otoman». Ed. română. Vol. I. pag. 309 nota 123. — Caii moldovenesci erau cei mai estimați la Turci, care aveau proverbul: «Un ținar persan și un cal moldovenesc sunt mai lăudați de cât toți cei-alți. (*Cantemir*. «Descrierea Moldovei», pag. 32).

³⁾ *Memoires du Baron de Tott*. Vol. II. pag. 211 note 1.

Prin 1850 numai Români din Dobrovia avea 10.075 cai și anume:

660 în districtul Tulcea	1836 »	»	Babadag
340 »	»	Isarcea	3395 »
1390 »	»	Măcin	750 »
1684 »	»	Hârșova	Kustendgé.

Valoarea unui cal era 6 galbeni¹⁾. Astăzi se găsesc în Dobrovia patru tipuri de cai:

a) *Adevăratul cal dobrovian* nu este de cât calul turcesc, având aceleași caractere. E de talie mică (1.30—1.35), capul ca al calului arab, gâtul scurt și gros, pieptul, crupa, etc. în forțe bune condițiuni. Acest fel de cai nu există de cât în comunele locuite de Turci, cum în plasa Mangalia, unde de sigur au păstrat vechile lor caractere.

Este mai ales bun pentru șea, neobosit, cal de cursă tot așa de bun ca și calul arab.

Acest soi de cai are toate colorile, dar cea mai predominantă este gris. Este în obiceiul Turcilor și Tătarilor ca la sărbători mari, la nuntă sau botez a face curse de 30—40 kilometri, fără să se oprască cu caii lor, și acela care a ajuns întâi primesce un bacșiș.

De aci se vede modul de antrenare al calului la aceste două popoare, care au un adevărat cult pentru caii lor.

Ministerul agriculturii, pentru a putea constata fondul calului dobrovian, a instituit de două ori pe an curse la Anadolchioi, lângă Constanța; unde la o cursă de 6000 m., în anul 1897, un cal dobrovian a parcurs această distanță în 8 minute, 11³/₄ secunde, ceea ce dă 12 metri pe secundă, iuțelă vertiginosă, pentru un cal de 1.30—1.35 talie.

La Iași, trei cai de Dobrovia au concurat cu 3 pur sânge englez, pentru distanța de 8000 metri. Calul dobrovian ieșit cel dintâi a parcurs această distanță în 10 minute, ceea ce dă 13 metri pe secundă, fără a fi relativ obosit. Singurul defect al calului Dobrovia este talia sa prea mică; alt-fel nu ar fi aproape nici o deosebire între el și calul arab.

Cei mai buni cai de acest tip se găsesc în jud. Constanța și în special în comuna Cara-Omer, satul Dauluchioi. Din nenorocire numărul lor începe a scădea din ce în ce, de ore-ce Turcii nu se mai ocupă de creșterea lor cu atâta interes.

Statul a început a se interesa și încuraja cultura calului Dobrovia, atât prin înființarea unei expozițiuni anuale, cât și prin creiarea unui deposit de armăsari la târgul de vite de la Anadolchioi, pentru a putea procura comunelor celor mai importante, din punctul de vedere calvin, cai reproducători, și prin acesta să pôtă ridica talia calului de Dobrovia conservându-i pe cât e posibil calitățile excelente.

b) *Calul originar din Rusia (Basarabia)*. Acest tip se găsește în comunele locuite de Germani emigrați din Basarabia și Ruși, cum: Caramurat, Copadin, 2 Mai, Osman-facă din jud. Constanța, Cogelac, Tariverde, Atınagea din jud. Tulcea.

Acesta nu e calul autohton, ci introdus de Germani sau Ruși. E o mare deosebire între acesta și precedentul.

Talia lui mijlocie este de 1^m 55—1^m 60; capul mai cărnos, ochii mici, urechile lungi și mai puțin mobile, profilul aproape drept, pieptul nu așa de dezvoltat, greabanul ieșit, anselat, coda lungă, piciorele mai puțin solide ca ale calului Dobrovia; sunt limfatici și mai puțin vioi.

Țăranul german din Dobrovia aduce armăsari din Basarabia, pentru bătaia iepelor; aceștia sunt cumpărați de comună sau mai bine dicând aparține colectivității, căci fiecare german plătește pentru cumpărătul armăsarului o sumă proporțională cu iepetele ce are.

Ast-fel ei au propriii lor armăsari și nu au nevoie de intervenția Statului.

Nu se scie, dacă un cal născut în Dobrovia, de și de proveniență basarabeană, își păstrează talia. Țăranii spun, că un cal de acest fel este mai mic de cât cei aduși din Basarabia. Calul proveniență basarabeană este bun pentru înhamat.

c) *Calul originar din Transilvania*. Este introdus în Dobrovia de Mocani și se găsește prin comunele locuite de ei. E de talie înaltă, are capul cam încovoiat și e puțin armonios în formele corpului. Totuși este destul de rezistent.

¹⁾ Ionesco. Op. cit., pag. 87—8.

d) *Calul provenit din încrucișarea acestor trei tipuri*, e calul ordinar, care nu merită nici o atențiune de a fi descris ¹⁾.

Iată care era în 1890 numărul cailor în comunele rurale a celor două județe din Dobrovia ²⁾:

Clasificația în raport cu celelalte județe	J U D E Ţ E L E	Mânji	Armăsari	C a i	I e p e	TOTAL
6	Constanța	3467	1449	13843	12937	31696
9	Tulcea	3270	2819	9593	9058	24740
	Total	6737	4268	23436	21995	56436

După Domnul N. Filip, populațiunea cavalină în 1897 era ³⁾:

Clasificația în raport cu celelalte județe	JUDEŢELE	Rasă. Indigenă	Rasă Arabă	Rasă Engleză	Rasă Austro-Ungară	Rasă Rusescă	Rase nedeterminate	TOTAL
4	Constanța . .	41468	—	—	—	—	—	41468
7	Tulcea . . .	32503	4	—	—	214	—	32721
	Total . . .	73971	4	—	—	214	—	74189

În județul Constanța sunt următoarele herghelii:

1. Herghelia lui *Stoian Avram* (Bulgar din comuna Tekirghiol), are 40 iepe de prăsilă de talie mică (1.30—1.35), tip de Dobrovia. Doi armăsari din aceeași rasă servesc pentru bătaia iepelor. Herghelia e întreținută în foarte rea stare.

2. Herghelia lui *Neicu Stoian* (Bulgar din aceeași comună), are 22 iepe din acelaș tip, ca cele de sus.

4. Herghelia lui *Curtagi* (Tătar din Agigea) cu 30 iepe tătăresci și un armăsar.

Iepele sunt ținute într-o stare miserabilă și întrebuințate la treierat. Nu pot servi pentru prăsilă.

4. Herghelia lui *Hagi Abdur Aman* (Turc din Hasiduluc) are 25 iepe de Dobrovia, mici de statură și un armăsar de acelaș tip.

5. Herghelia D-lui *Pariano* (Hasancea). Domnul Pariano este un crescător inteligent, a căutat de câțiva ani, ca să desvolte statura iepelor de Dobrovia, prin încrucișarea celor mai bune, cu armăsar anglo-arab și pare-se a reușit.

D-sa a avut în cursele de la Constanța cai din herghelie și a luat premiul I. Poședă cai de șea și de înhamat.

Ministerul de Răsboi cumpără de aci cai pentru cavalerie; în București D-nul Pariano vinde cu 5—600 lei un cal.

6. Herghelia lui *Penciu Athanasoff* (Bulgar din Mahometcea), cu 40 iepe fătătoare din adevărata rasă de Dobrovia. Talia 1.40—1.45. Au caracterele rasei arabe. Acum câțiva ani avea și un armăsar arab.

Astăzi acest proprietar preferă armăsarul rusesc și voesce a face încrucișarea acestor două tipuri, de Dobrovia cu cel rusesc.

7. Herghelia *Ivan Pencioff* (Bulgar din aceeași comună). Iepele sunt din acelaș tip și au aceeași conformațiune ca ale lui Athanasoff.

8. Herghelia fraților *Moțoi* (Mocani din Tașpunar), are 100 de iepe din Basarabia.

Iacă în mod sumar istoricul acestei herghelii: Frații Moțoi, originari din Transilvania, au locuit mai întâiu în Basarabia, de unde au trecut, în urma războiului 1877—78, în Dobrovia cu vitele ce aveau.

¹⁾ N. Filip. «Les animaux domestiques», pag. 48—53.

²⁾ Ministerul Agriculturii. «Buletin Statistic general», pag. 96—7.

³⁾ N. Filip. Op. cit., pag. 3—4.

Iepele sunt proveniență din tipul transilvănean cu cel basarabean.

Calul acestei herghelii are talia 1.55, însă formele nu sunt destul de armonioase; totuși caii sunt destul de rezistenți. Proprietarii întrebuințază pentru bătaia iepelor armăsarul unguresc; acum au cerut Statului armăsarul anglo-arab Fantome d'Orient.

Armata cumpără anual 30—40 cai din această herghelie, pe preț de 400 franci unul.

9. Herghelia *Dumitru Văleanu* (comuna Enigea, satul Arabagi), are 30—35 iepe, încrucișare din calul dobrogian cu cel unguresc. Sunt lipsiți de conformațiune. Unii au profilul capului drept, alții încovoiați. Sunt de statură înaltă și se poate alege dintre ei câți-va buni. Herghelia datează din 1882 și întrebuințază armăsarul unguresc.

10. Herghelia *Vasilache Constantin* (din Enigea), are 40 iepe fătătore și un armăsar. Sunt de aceeași conformațiune ca cele din herghelia lui Dumitru Văleanu.

11. Herghelia *Enache Andrei* (Cocargea) cu 30—40 iepe fătătore tip de Dobrovia, destul de bine ca conformație; nu le lipsesce decât un armăsar anglo-arab, pentru a se obține rezultate satisfăcătoare.

12. Herghelia *Hagi-Suna-Seid-Mehemet* (Chetic-Punar), compusă din 40 iepe fătătore, tip de Dobrovia, talie mică, conformație rea. E înființată din 1888.

13. Herghelia *Sasu* (Caugagi, jud. Constanța), cu un efectiv de 30 iepe fătătore, din același tip ca ale lui Moțoi. Proprietarul spune, că iepele le-a adus din județul Ialomița și că provin din încrucișarea rasei ruscă (Basarabia) cu ungurească. Iepele au talia 1.55—1.60, de bună conformație, mai bune chiar decât ale lui Moțoi. Vara stau la aer liber, iar iarna în nise șoprone foarte primitive.

14. Herghelia *Murtaza-Beitula* (Bilbül), cu 35 iepe fătătore, tip de Dobrovia; deși mici la statură sunt de bună conformație. Nu s'a introdus în această herghelie rasă streină. Are 3 armăsari, din care unul cu adevărat frumos.

15. Herghelia *Sorescu-Martin* (Bilbül), cu 30 iepe fătătore, tip de Basarabia, talia de 1.50—1.55, de bună conformație. Are și 2 armăsari de același tip.

16. Herghelia *Manolescu* (comuna Bilbül, satul Turc-Murfat), cu 27 iepe fătătore, tip de Dobrovia, talie mică, conformație bună și un armăsar de aceeași rasă.

17. Herghelia lui *Ion și Nicolae Giurgea* (Demircea), are 50 iepe fătătore, tip de Dobrovia, încrucișate cu armăsar unguresc, talia 1.35—1.45; conformație bună. Un armăsar de același tip servește pentru bătaie.

18. Herghelia *George Stancioff* (Gheringec), cu 30 iepe fătătore, tip dobrogian, talie mică, conformație rea. Nu se face aici nici o selecțiune.

19. Herghelia *Ahmet Hagi Alil* (Erebiler), cu 22 iepe fătătore, tip de Dobrovia încrucișate cu rasă ungurească. Au talia de 1.45—1.50 și conformație bună.

20. Herghelia *Ismail Suleiman* (Erebiler), cu 22 iepe fătătore, de aceeași origină și conformație ca ale lui Ahmet.

21. Herghelia *Petru Ivanciu Hagi Stoian* (Casâmcea, jud. Constanța), cu 40 iepe fătătore, tip de Dobrovia, talia mică și conformația puțin defectuoasă.

22. Herghelia *Mehemet Mustafa* (Hagilar, jud. Constanța), 23 iepe fătătore, tip de Dobrovia, talie 1.30—1.35, conformație bună.

23. Herghelia *Cadir Ali Asan* (Topraisari), cu 25 iepe fătătore, de același tip și aceeași conformație ca ale lui Mehemet Mustafa.

24. Herghelia *Suditu* (Caradurat), cu un efectiv de 47 iepe fătătore, provenite din renumita herghelie din județul Ialomița a lui *N. Hagi Moscu*. Sunt încrucișare cu armăsar unguresc; talia 1.55—1.60; conformația bună.

25. Herghelia *Opran* (Amzalia), cu 30 iepe fătătore; încrucișarea tipului dobrogian cu unguresc; talia 1.50—1.55; conformație bună.

26. Herghelia *Hagi Suna Seit Mehemet* (comuna Carabacâ, satul Ketic-Punar); un armăsar și 45 iepe fătătore, tip de Dobrovia. Talia mică (1.30—1.35), conformația rea.

Are însă câte-va cu forme frumoase.

27. Herghelia *Arghiropol* (Mangalia), cu 30 iepe fătătore, tip de Dobrovia, talie mică; posedă câte-va destul de frumoase ca forme și proporțiuni.

28. Herghelia *Hagi-Devlet-Azap* (Osmancea), cu 35—40 iepe fătătore de acelaş tip şi aceeaşi conformaţie ca ale lui Arghiropol.

În judeţul Tulcea nu există nici o herghelie, totuşi se găseşte calul dobrogian prin satele Văcăreni, Ciamurli-de-sus, Poturu, Beidaut, Nalbant şi Congaz ¹⁾. La Duingi este un prea frumos armăsar arab.

Tabloul populaţiunii cavaline în 1900

Intocmit pe judeţe, plăşi şi comune

a) Judeţul Constanţa ^{a)}

PLASA	C O M U N E	No. propriet. de animale (incl. stupi)	C				Total	Asini	Catari
			Armăsari	Cal	Iepe	Mânzi			
C O N S T A N Ţ A	Caraharman	163	72	204	232	41	549	17	—
	Caramurat	264	52	208	467	103	830	5	—
	Carol I	287	32	498	322	78	930	13	—
	Cicrăcci	357	104	370	530	172	1.176	18	—
	Copadin	171	51	153	250	46	500	3	—
	Constanţa	384	26	608	103	10	747	10	—
	Gargalik	168	74	244	230	61	609	21	—
	Hasancea	121	14	234	282	96	626	10	—
	Murfatlar	50	11	95	83	26	245	5	—
	Omurcea	121	41	136	106	28	311	7	—
	Palaz	339	67	519	290	67	943	15	1
	Pazarlia	205	40	219	259	86	604	9	—
	Techirghiol	210	40	344	338	146	868	17	—
Total		2.840	624	3.832	3.492	960	8.908	150	1
H Â R Ş O V A	Calfa	494	77	523	511	178	1.289	15	—
	Ciobanu	245	37	220	260	63	580	—	—
	Dăieni	347	149	338	432	116	1.035	26	—
	Gârliciu	213	48	225	247	88	608	—	—
	Ghizdareşti	224	71	174	197	32	474	—	—
	Hârşova	271	39	271	151	40	501	7	—
	Ostrov	294	78	256	328	141	803	10	—
	Saraitu	393	92	596	575	215	1.478	1	—
	Siriu	887	151	1.200	1.079	337	2.767	10	—
	Topal	397	8	634	310	30	982	1	—
	Topolog	310	40	185	268	101	594	5	—
	Urumbel	244	76	237	277	108	698	—	—
Total		4.319	866	4.859	4.635	1.449	11.809	75	—
M A N G A L I A	Agemler	76	22	43	105	30	200	8	—
	Azaplar	167	77	318	350	110	855	8	1
	Caraomer	683	190	596	995	342	2.123	38	—
	Cavaclar	166	19	131	161	53	364	5	—
	Cazil-Murat	160	58	113	186	41	398	3	—
	Chiragi	254	77	241	315	91	724	24	—
	Edilchioi	151	29	232	198	69	528	8	—
	Enghez	135	50	125	144	53	372	4	—
	Gheringek	288	65	435	412	209	1.121	13	—
	Mangalia	153	44	198	177	76	495	11	1
	Musural	128	30	206	146	55	437	11	—
	Osmancea	99	26	112	149	34	321	2	—
	Osman-facă	245	70	267	328	108	773	5	—
	Sarighiol	279	97	351	429	142	1.019	8	3
	Tallageac	133	37	161	166	44	408	6	—
	Topraisar	128	16	185	215	60	476	4	—
	Tuzla	182	56	230	324	56	666	3	—
Total		3.427	963	3.944	4.800	1.573	11.280	161	5

¹⁾ N. Filip. Op. cit., pag. 29—40.

²⁾ T te datele statistice asupra animalelor domestice d n 1900 sunt luate după lucrarea d-lui L. Collescu. «Statistica animalelor domestice din Romania». Bucuresti, 1903.

PLASA	C O M U N E	No. propriet. de animale (incl. stupi)	C A I					Asini	Catari
			Armăsari	Cal	Iepe	Mânzi	Total		
M E D G I D I A	Alacap	286	58	273	396	104	831	1	—
	Bulbui	247	29	287	363	102	781	19	—
	Carabacă	162	50	193	271	73	587	7	—
	Caratai	75	14	118	130	34	296	7	—
	Cernavoda	204	7	139	40	15	201	6	1
	Chioseler	162	45	127	185	71	428	6	—
	Cocargea	71	13	115	145	39	312	9	—
	Cochirleni	237	33	226	196	35	490	6	—
	Enigea	401	45	281	403	121	850	18	—
	Mamut-cuius	490	91	539	598	158	1.386	45	—
	Medgidia	237	3	330	56	13	402	5	—
	Rasova	310	26	286	143	38	493	17	—
	Seimeni	227	34	251	154	26	465	6	—
	Taspinar	372	59	583	500	135	1.286	40	—
	Tortoman	402	72	416	577	192	1.257	24	—
Total		3.883	579	4.164	4.166	1.156	10.065	216	1
S I L I S T R A - N O U E	Almălu	265	31	317	123	49	520	4	—
	Aliman	128	22	104	27	4	157	4	—
	Asarlîk	259	40	172	184	56	452	13	—
	Bugeac	75	22	48	50	21	141	—	—
	Bairamdede	169	58	176	156	51	441	2	—
	Beilic	247	53	191	155	32	431	9	—
	Canlia	175	39	147	85	25	296	5	—
	Caranlik	144	23	88	115	47	273	3	—
	Carvan	157	39	80	87	34	240	2	—
	Cuzgun	272	76	136	186	47	445	6	—
	Dobromir	188	76	113	153	38	380	4	—
	Esechioi	269	68	219	166	90	543	16	2
	Enişemlia	289	59	140	194	53	446	3	—
	Gârlița	245	61	283	220	81	645	2	—
	Ghiuvegea	104	29	53	47	24	153	4	—
	Hairamchioi	314	61	201	260	107	629	16	—
	Lipnița	245	10	323	124	51	508	1	1
	Marleanu	188	13	148	106	19	286	3	—
	Oltina	273	33	247	102	41	423	1	—
	Ostrov	333	34	200	145	63	442	12	2
	Parachioi	155	43	149	30	7	229	4	—
	Regep-cuiusu	104	21	78	89	33	221	1	—
	Satul-Nou	167	29	129	96	36	290	1	—
Total		4.765	940	3.742	2.900	1.009	8.591	116	5
J U D . C O N S T A N Ţ A	Plasa Constanța	2.840	624	3.832	3.492	960	8.908	150	1
	» Hârșova	4.319	866	4.859	4.635	1.440	11.809	75	—
	» Mangalia	3.427	963	3.944	4.800	1.573	11.280	161	5
	» Medgidia	3.883	579	4.164	4.166	1.156	10.065	216	1
	» Silistra-Nouă	4.765	940	3.742	2.900	1.009	8.591	116	5
Total general . .		19.234	3.972	20.541	19.993	6.147	50.653	718	12
b) Județul Tulcea									
S U L I N A	Caraorman	161	28	46	257	87	418	5	—
	Chilia-Veche	351	31	294	300	47	672	7	—
	Satul-Nou	193	10	52	93	39	194	11	—
	Sf. Gheorghe	97	13	60	230	78	381	7	—
	Sfiștofca	196	4	29	5	1	39	—	—
	Sulina	82	2	108	13	—	123	3	—
Total		1.080	88	589	898	252	1.827	33	—

PLASA	C O M U N E	No. propriet. de animale (incl. stupi)	Armasari	C	A			Asini	Catari
					Iepe	Manzi	Total		
M A C I N	Balabancea	308	68	275	309	92	744	4	—
	Carcaliu	234	4	121	57	18	200	9	—
	Cârjelari	318	72	250	279	78	679	6	—
	Cerna	311	87	375	215	52	729	12	—
	Coium-punar	213	—	240	206	41	487	8	—
	Greci	290	42	161	145	26	374	4	—
	Isaccea	408	44	354	100	50	548	15	4
	Jijila	221	70	203	105	25	403	7	—
	Luncavița	330	91	92	198	75	456	8	—
	Măcin	408	24	330	285	95	734	17	—
	Picinéga	230	14	283	203	81	581	4	—
	Pisica	212	27	13	151	55	240	5	—
	Satul-Noi	132	79	116	182	55	432	9	—
	Turcoia	239	74	96	128	24	322	3	—
	Văcăreni	345	152	173	247	57	629	6	4
Total		4.199	848	3.082	2.810	824	7.564	117	8
T U L C E A	Agighiol	274	87	347	381	62	877	6	—
	Beștepe	270	47	267	266	58	638	5	—
	Cataloi	314	156	286	502	174	1.118	10	—
	Câșla	85	53	86	108	30	277	2	—
	Frecaței	122	33	196	132	37	398	5	—
	Mahmudia	184	1	158	114	42	315	3	1
	Malcoci	224	72	128	269	76	545	4	—
	Meidanchioi	190	53	105	106	32	296	2	—
	Morughiol	306	46	240	317	74	677	18	—
	Nicolitșel	317	33	334	94	23	484	12	2
	Parcheș	109	17	74	51	23	165	2	—
	Sarighiol	284	113	328	296	71	808	5	—
	Sarinasuf	153	45	232	187	37	501	9	—
	Satul-Noi	132	47	80	226	144	497	2	—
	Somova	189	44	193	96	22	355	2	—
	Telița	199	27	172	145	47	391	5	—
	Tulcea	903	79	1.168	201	79	1.527	15	4
Total		4.255	953	4.394	3.491	1.031	9.869	107	7
B A B A D A G	Alibeichioi	153	67	124	191	62	444	1	—
	Armutlia	172	52	159	282	84	577	8	1
	Atmagea	91	33	31	165	67	296	1	—
	Babadag	268	15	311	40	7	373	5	—
	Bașchioi	279	175	286	409	149	1.019	9	—
	Beidaut	278	83	320	268	92	763	6	—
	Canla-bugeac	241	91	234	349	52	726	6	—
	Caramanchioi	188	93	173	253	76	595	3	—
	Caranasuf	211	55	357	314	69	795	20	—
	Casapchioi	271	114	473	440	83	1.110	26	—
	Casamcea	405	93	511	532	152	1.288	27	—
	Ciamurli-de-jos	216	91	275	245	45	656	15	—
	» de-sus	374	189	296	411	99	995	1	—
	Ciucurova	102	43	92	180	71	386	—	—
	Cogelac	372	118	276	652	165	1.211	6	—
	Congaz	301	37	488	451	101	1.077	6	—
	Enisala	117	18	160	83	20	281	—	—
	Jurilofca	164	4	165	47	—	216	—	—
	Nalbant	235	55	243	223	81	602	1	1
	Ortachioi	142	27	112	103	25	267	—	—
	Poturu	216	80	268	321	85	754	6	—
	Sarichioi	261	64	216	235	81	596	—	—
	Slava-Rusă	379	70	311	372	112	865	—	—
	Toxof	349	106	325	490	144	1.065	18	—
	Zebil	174	120	199	267	43	629	2	—
Total		5.959	1.893	6.405	7.323	1.965	17.586	167	2

Județe	C O M U N E	No. propriet. de animale (incl. stupi).	C A I					Asini	Catari
			Armăsari	Cal	Iepe	Mânzi	Total		
Jud. Tul.	Plasa Babadag	5 959	1.893	6.405	7.323	1.965	17.586	167	2
	» Măcin	4.199	848	3.082	2.810	824	7.564	117	8
	» Sulina	1.080	88	589	898	252	1.827	33	—
	» Tulcea	4.255	953	4.394	3.491	1 031	9.869	107	7
Total		15.493	3 782	14.470	14.522	4.072	36.846	424	17
Dobr.	Județul Constanța	19.234	3.972	20.541	19.993	6 147	50 653	718	12
	» Tulcea	15.493	3.782	14.470	14.522	4 072	36 846	424	17
Total		34.727	7.754	35 011	34.515	10.219	87.499	1.142	29

2. Specia Bovină.

Cu datele statistice ce avem, trebuie cu mâhnire constatat, că acest fel de animale scade în mod vădit în Dobrogia și mai ales în jud. Tulcea.
În 1850 numai Românii din Dobrogia aveau 35.815 boi și 722 bivoli:

	boi	bivoli
Tulcea	2888	—
Isaccea	3240	—
Măcin	4990	—
Hârșova	4680	170
Babadag	6842	—
Silistra	10260	360
Kustendje	2915	192

Prețul unui boi sau bivoli era de 5 galbeni ¹⁾.
Un-spre-dece ani după ocuparea Dobrogiei, adică în 1890, vitele cornute erau aproape 1/4 din totalitatea boilor și bivoliilor din întreaga Moldova, și nu erau județe în România propriu zisă, care să înțrecă, sub raportul speței bovine, județul Constanța, iar pe Tulcea nu-l întrecea din Moldova de cât județul Bacău.
Dar statistica este mai eloquentă de cât orî-ce comentarii.
Erau în Dobrogia în 1890 :

138.254 boi și bivoli în județul Constanța
77.872 » » » » Tulcea
216.126 în întreaga Dobrogie.

Iacă și care era populația bovină în 1897, adică numai după 7 ani:

83.949 în jud. Constanța
51.958 » » Tulcea.
135.907 în întreaga Dobrogie, adică o scădere de 80.219 capete.

În Dobrogia este tipul Ialomițean; cele mai bune specii de boi sunt la: Sandu Popa, R. Ionescu, S. Moldoveanu, E. Popa, Pariano.

¹⁾ I. Ionesco, op. cit., pag. 78--8.

Până în 1900, jud. Tulcea retrogradază (53.240), iar Constanța începe a-și ridica numărul vitelor cornute (98.020).

Causele micșorării numărului vitelor cornute și al tuturor animalelor domestice (mai ales al oilor, după cum vom vedea) nu le voi spune eu. Să cităm o dare de seamă oficială a regretatului Prefect de Tulcea, acolo unde diminuarea a fost mai simțită :

Și voi cita textul, ca să nu mi se atribuie vre-o învinuire.

«Nu este depărtat timpul când abundența vitelor în Dobrogia și în special a județului Tulcea, era ceva proverbial. De aci se alimenta cu vite și mai cu seamă cu oi piața Constantinopolului și a altor orașe din Turcia, pentru că abondentele și întinsele pășuni de aci produceau vite bune și cu carne mai gustoasă ca în alte localități.

«Astăzi însă, condițiunile de cultură a vitelor s'au schimbat mult. Pe de o parte strimtorarea locurilor de pășune prin parcelarea terenurilor, pe de altă parte oprirea pășunatului prin păduri, și diferitele dispozițiuni ale Ministerului Domeniilor, cam vexatorii și asupritore pentru pășunatul pe terenurile aparținând Statului, a făcut ca numărul vitelor să diminueze într'un mod simțitor ; ajungând pe alocurea ca locuitorii să nu mai țină din vite, de cât numărul de capete de cară au nevoie, pentru lucrările agricole și pentru transporturi» ¹⁾.

Dăm aci tabloul vitelor cornute înarî din 1900, pe județe, plăși și comune :

a) Județul Constanța

Plasa	COMUNE	Tauri	Boi și Jun- cani	Vaci cu lapte	Vaci sterpe	Mânzați și mânzate	Vițel și vițele	Bivolii	Bivolite	Malaci și Malace	Total
C O N S T A N Ţ A	Caraharman	15	545	147	302	169	68	1	9	5	1.261
	Caramurat	—	251	350	214	184	228	—	—	—	1.227
	Carol I	10	1.099	704	165	345	529	—	—	—	2.852
	Cicrăcci	13	551	397	328	267	274	—	—	—	1.830
	Copadin	5	126	260	82	105	144	—	—	—	722
	Constanța	3	11	69	20	17	33	1	41	14	209
	Gargallik	6	688	93	188	105	77	—	—	—	1.157
	Hasancea	9	380	174	99	92	109	—	2	—	865
	Murfatlar	5	254	37	89	58	37	—	7	3	490
	Omurcea	4	195	81	78	53	85	—	—	—	496
	Palaz	14	518	372	60	80	208	1	3	1	1.257
	Pazarlia	26	551	293	145	226	127	3	1	1	1.373
	Techirghiol	14	576	309	193	160	224	26	11	12	1.525
Total		124	5.745	3.286	1.963	1.861	2.143	32	74	36	15.264
H Â R Ş O V A	Calfa	6	792	318	243	173	241	—	—	—	1.773
	Ciobanu	22	450	263	204	157	178	—	—	—	1.274
	Daieni	8	304	111	60	47	110	—	—	—	640
	Gârliciu	5	299	93	131	88	69	—	—	—	685
	Ghizdăresci	8	234	97	129	59	115	5	18	1	666
	Hârşova	9	209	160	137	122	150	—	28	12	827
	Ostrov	4	253	144	82	72	144	1	7	8	715
	Sarai	5	694	308	220	232	161	1	—	—	1.621
	Şiriu	24	2.276	899	627	502	590	—	—	2	4.920
	Topal	—	670	168	332	221	149	14	119	34	1.707
	Topolog	17	407	169	160	113	86	2	—	—	954
	Urumbel	6	273	163	67	90	92	—	2	—	693
Total		114	6.861	2.893	2.392	1.876	2.085	23	174	57	16.475

¹⁾ «Expunerea situaţiunii jud. Tulcea din 1898», p. 55.

Plasa	COMUNE	Tauri	Boi si Jun- cani	Vaci cu lapte	Vaci sterpe	Manzați si manzate	Vițel si vițele	Bivolii	Bivolite	Malaci si Malace	Total
MANGALIA	Agemler	4	98	114	31	33	93	—	—	—	373
	Azaplar	19	613	328	125	186	307	11	25	12	1.626
	Caraomer	69	1.574	997	172	369	748	26	53	34	4.042
	Cavaclar	5	359	157	117	132	154	13	15	9	961
	Cazilmurat	3	205	54	185	118	141	—	—	—	706
	Chiragi	35	729	366	199	179	356	9	12	12	1.897
	Edilchioi	14	459	95	204	166	97	20	35	18	1.108
	Enghez	12	292	146	105	92	143	6	5	5	806
	Gheringec	39	1.024	613	116	354	377	4	9	1	2.537
	Mangalia	7	99	228	9	85	88	—	10	6	532
	Musurat	11	443	267	69	98	169	—	—	—	1.057
	Osmancea	8	325	44	170	121	88	2	1	1	760
	Osmanfaca	24	594	208	226	148	153	7	8	5	1.373
	Sarighiol	11	752	486	146	178	349	8	13	19	1.962
	Tatlageac	9	346	272	62	132	148	9	5	7	990
	Topraisari	11	415	229	83	126	61	—	—	—	925
	Tuzla	5	474	241	151	62	213	14	92	2	1.254
Total		286	8.801	4.845	2.170	2.579	3.685	129	283	131	22.909
MEDGIDIA	Alacap	28	931	498	187	188	248	—	—	1	2.081
	Bulbul	5	725	341	220	169	325	1	2	3	1.791
	Carabaca	20	481	264	232	200	235	2	2	1	1.437
	Caratai	3	162	155	20	125	49	—	—	—	514
	Cernavoda	5	99	80	91	61	54	10	18	16	434
	Chioseler	9	279	82	138	110	80	1	7	6	718
	Cocargea	13	236	269	13	41	46	4	4	3	629
	Cochirleni	2	463	151	141	119	53	1	4	2	936
	Enigea	8	778	266	466	455	276	22	32	14	2.317
	Mahmutcuius	37	1.284	567	533	428	450	7	9	4	3.319
	Medgidia	8	166	144	155	87	161	—	3	—	724
	Rasova	—	573	139	115	87	83	5	13	5	1.020
	Selimeni	3	387	184	49	78	93	10	46	31	881
	Taspunar	30	1.317	406	461	291	203	—	—	—	2.708
	Tortoman	36	1.330	855	597	518	384	6	—	—	3.726
Total		207	9.211	4.401	3.418	2.963	2.740	69	140	86	23.235
SILISTRA-NOUA	Almaliu	—	390	40	37	32	36	5	38	25	603
	Aliman	2	254	53	74	99	48	4	7	—	541
	Asarlac	11	495	283	29	162	103	5	11	13	1.112
	Bugeac	7	128	25	29	18	33	2	16	8	266
	Bairamdede	12	298	165	95	115	148	—	—	—	833
	Beilic	7	527	113	162	138	109	4	17	14	1.091
	Canlia	3	429	131	38	69	68	19	18	10	785
	Caranlac	3	242	90	45	123	56	16	17	10	602
	Carvan	10	251	130	42	111	93	34	9	8	688
	Cuzgun	7	613	167	189	184	160	5	14	9	1.348
	Dobromir	4	418	99	115	95	101	27	44	18	921
	Esechioi	7	546	139	150	193	178	39	63	60	1.375
	Enisemlia	8	549	212	291	315	218	46	17	17	1.673
	Garlița	2	483	77	84	81	86	20	26	28	887
	Ghinvegea	8	212	95	39	61	64	29	11	7	526
	Hairamchioi	9	634	236	295	217	235	13	15	6	1.660
	Lipnița	3	538	98	132	141	84	11	35	22	1.064
	Marlenu	3	319	78	96	67	27	37	35	20	682
	Oltina	2	498	155	73	114	66	2	8	—	918
	Ostrov	3	302	84	64	74	83	20	73	47	750
	Parachioi	3	378	51	71	73	38	6	3	—	623
	Regepcuiusu	1	198	82	26	40	41	20	22	19	449
	Satul-Noi	2	295	110	102	87	83	10	28	23	740
Total		117	8.997	2.713	2.278	2.609	2.158	374	527	364	20.137
J. CONST.	Pl. Constanta	124	5.745	3.286	1.963	1.861	2.143	32	74	36	15.204
	» Hârșova	114	6.861	2.893	2.392	1.876	2.085	23	174	57	16.475
	» Mangalia	286	8.801	4.845	2.170	2.579	3.685	129	283	131	22.909
	» Medgidia	207	9.211	4.401	3.418	2.963	2.740	69	140	86	23.235
	» Silistra-Nouă	117	8.997	2.713	2.278	2.609	2.158	374	527	364	20.137
Total		848	39.615	18.138	12.221	11.888	12.811	627	1.198	674	98.02

b) Județul Tulcea

Plasa	COMUNE	Tauri	Boi și Jun- cani	Vaci cu lapte	Vaci sterpe	Mânzați și Mânzate	Viței și vițele	Bivolii	Bivolite	Malaci și Malace	Total
B A B A D A G	Alibichioi	—	151	75	39	25	52	2	10	6	360
	Armutlia	3	162	55	54	44	54	6	46	18	442
	Atmagea	2	48	70	54	50	45	—	—	—	269
	Babadag	2	54	93	35	21	50	13	49	19	336
	Başchioi	8	108	81	56	22	68	5	48	24	420
	Beidaut	2	351	140	91	47	98	—	—	—	729
	Canli-Bugéc	—	213	101	75	30	53	5	11	3	491
	Caramanchioi	—	245	57	114	59	64	1	3	2	545
	Caranasuf	—	631	48	90	21	38	—	—	—	828
	Casapchioi	3	869	247	330	21	209	3	5	—	1.687
	Casamcea	9	642	299	315	235	171	—	—	—	1.671
	Ciamurli-de-jos	3	274	22	50	25	23	6	76	30	509
	Ciamurli-de-sus	2	443	113	169	134	115	1	8	1	986
	Ciucurova	4	21	60	67	30	61	—	—	—	243
	Cogelac	7	220	436	134	205	211	—	—	—	1.213
	Congaz	2	218	101	79	32	57	2	23	20	534
	Enişala	2	190	52	5	44	7	—	—	—	300
	Jurilofca	2	35	109	39	42	—	—	—	—	227
	Nalbant	4	163	116	80	65	96	2	2	3	531
	Ortachioi	1	82	58	61	33	39	34	78	—	386
	Poturu	7	372	43	115	41	36	3	27	10	654
	Sarichioi	2	22	119	76	54	87	2	—	—	362
	Slava-rusă	2	88	102	117	46	93	—	—	—	448
	Toxof	10	441	351	112	219	206	—	7	1	1.347
	Zebil	4	106	71	39	49	40	4	24	16	353
Total		81	6.149	3.019	2.396	1.594	1.973	89	417	153	15.871
M Â C I N	Balabancea	6	309	243	63	80	146	5	9	7	868
	Carcaliu	—	84	83	113	85	100	—	—	—	465
	Carjelari	14	408	163	248	169	143	7	5	5	1.162
	Cerna	3	395	133	91	63	84	5	5	4	783
	Coium-punar	5	252	80	175	101	64	—	—	—	677
	Greci	3	370	124	91	103	89	2	11	6	799
	Isaccea	3	269	188	65	102	172	—	—	—	799
	Jijila	4	283	108	85	106	95	—	—	—	681
	Luncavița	—	478	155	76	159	166	3	6	5	1.048
	Măcin	4	519	161	269	207	170	2	8	7	1.347
	Picinéga	—	225	141	44	35	107	—	—	—	552
	Pisica	6	486	515	137	506	500	—	—	—	2.150
	Satul-Noi	3	179	117	10	46	59	2	17	10	443
	Turcôia	9	414	123	87	92	70	—	—	—	795
	Văcăreni	1	508	263	44	160	214	—	2	2	1.200
Total		61	5.179	2.603	1.598	2.014	2.179	26	63	46	13.769
SULINA	Caraorman	10	272	484	292	351	458	3	—	—	1.870
	Chilia-Veche	29	474	642	520	517	668	—	—	—	2.850
	Satul-Noi	36	576	502	638	477	593	—	—	—	2.822
	Sf. Gheorghe	45	253	816	167	377	313	—	—	—	1.971
	Sfiștofca	2	251	97	199	159	173	—	—	—	881
	Sulina	2	54	70	1	29	23	—	—	—	179
Total		124	1.880	2.611	1.817	1.910	2.228	3	—	—	10.573
T U L C E A	Agighiol	2	210	125	100	55	83	3	9	—	587
	Beștepe	8	258	287	178	137	253	10	7	7	1.145
	Cataloi	3	227	192	172	59	173	—	1	1	828
	Casla	8	44	33	24	23	33	3	8	5	181
	Frecăței	1	72	83	24	39	44	3	1	—	267
	Mahmudia	1	103	236	58	51	171	—	—	—	620
	Malcoci	32	141	247	365	282	227	—	—	—	1.294
	Meidanchioi	1	183	71	24	24	59	—	—	—	362
	Morughiol	43	275	681	255	219	439	—	—	—	1.912
	Nicolitel	1	212	115	69	73	78	9	1	—	558
	Parches	3	74	68	13	31	57	—	—	—	246
	Sarighiol	2	194	204	70	28	172	—	3	—	673
	Sarinasuf	9	174	120	290	107	119	—	—	—	819
	Satul-Noi	12	217	487	94	359	481	1	6	3	1.660
	Somova	2	97	139	39	46	115	1	2	—	441
	Telița	2	162	89	25	16	63	—	—	—	357
	Tulcea	8	176	321	169	115	200	16	51	21	1.077
Total		138	2.819	3.498	1.969	1.664	2.767	46	89	37	13.027

Plasa	COMUNE	Tauri	Boi și Jun- cani	Vaci cu lapte	Vaci sterpe	Mânzați și Mânzate	Viței și vițele	Bivolii	Bivolițe	Malaci și Malace	Total
J. TULC.	Pl. Babadag	81	6.149	3.019	2.396	1.594	1.973	89	417	153	15.871
	» Măcin	61	5.179	2.603	1.598	2.014	2.179	26	63	46	13.769
	» Sulina	124	1.880	2.611	1.817	1.910	2.228	3	—	—	10.573
	» Tulcea	138	2.819	3.498	1.960	1.664	2.767	46	89	37	13.027
	Total . . .	404	16.027	11.731	7.780	7.182	9.147	164	569	236	53.240
DOB.	Jud. Constanța	848	39.615	18.138	12.228	11.888	12.811	627	1.198	674	98.020
	» Tulcea	404	16.027	11.731	7.780	7.182	9.147	164	569	236	53.240
	Total . . .	1.252	55.642	29.869	20.001	19.070	21.958	791	1.767	910	151.260

3. Specia Ovină.

A opta parte din numărul total al oilor întregii țreii se află în Dobrogiia și sub acest raport județul Constanța are un număr aproape egal cu jumătatea oilor din Moldova, iar Județul Tulcea este al 8-lea în țără.

Și totuși în trecut cifra oilor în Dobrogiia era cu mult mai mare.
Viscovich, consul austriac la Tulcea, estimează în 1863 numărul oilor la un milion ¹⁾; trebuie știut că sub Turci, dările pe oi (beilicul) fiind mari (25 piastri de fle-care oie), ciobanii nici-odată nu arătau numărul exact al oilor ce au, ci tot-dea-una mai mic, așa că cifra dată de Viscovich trebuie mărită la peste un milion.

În 1850 numai Românii aveau 66.050 oi:

Tulcea	4.200
Isaccea	2.800
Măcin	4.600
Hârșova	6.500
Babadag	14.250
Silistra	30.700
Kustengé	3.000

Prețul unei oi era atunci de 1/2 galben.
Înainte ultimului război statisticile oficiale numărau în Dobrogiia 645.400 oi; dar după cum arăta mai sus ciobanii ascundeau numărul adevărat, funcționarii fiseului mai micșorau și ei din numărul declarat de ciobani, pentru că diferența din taxele percepute să rămână în profitul lor, așa că ne putem face o idee cât de puțină basă putem pune pe statisticile oficiale din acele vremuri.

«Neguțătorii în măsură a'mi da bune informații — zice Baronul d'Hogguer ²⁾ — socoteau în 1876 cel puțin 750.000 de oi».

Și mai adaogă autorul prețioasei informațiuni: «Numărul oilor s'a mărit în ultimii ani, care au precedat războiul în mod considerabil». Și că țărani se îndeletniciau cu creșterea oilor, cu atâta râvnă că sperau a face mari progrese. «Prețul unei oi în 1876 era 12.55 fr. ³⁾».

Deci nu e de mirare, că odinioară Dobrogiia hrănea peste un milion de oi, mai ales că agricultura nu luase proporțiunile de azi.

Desvoltarea agriculturii a adus micșorarea numărului animalelor ovine, după cum constată și D-l N. Filip, autoritate în ramura zootehnică ⁴⁾.

¹⁾ Zur Statistik dDobrutscha, 1863.
²⁾ «Renseignements sur la Dobrodja», pag. 18—19 (Anul 1879).
³⁾ Baron d'Hogguer op. cit. tabelul de la fine.
⁴⁾ «Les animaux domestiques», p. 153.

Numărul vitelor cornute mici în 1890 era:

	Oi	Capre
Jud. Constanța	423.629	7.697
» Tulcea . .	188.000	18.973
Total	611.629	26,670 ¹⁾

Pentru anul 1892, găsim date și mai interesante, adică: numărul proprietarilor de oi și amănunte asupra lânței.

Despre lână vom vorbi mai jos.

	Proprietari	Oi
Jud. Constanța	1948	373.419, cifră mai mare de cât oile întregii
» Tulcea .	2448	188.356 Belgii (365.400).
Total	561.775 ²⁾	

Cinci ani mai târziu, adică în 1897, numărul oilor în Dobrovia crește:

Jud. Constanța . . .	609.746
» Tulcea . . .	256.773
Total	866.519 ³⁾

Și în fine în anul 1900, cifra vitelor mici cornute e arătată în tabloul:

Jud. Constanța, oi	522.947	capre	8.038
» Tulcea	213.990		12.349
Total	736.934		20.387

Cei trei ani nenorociți: 1897 de inundații, 1898 producție slabă și 1899 de secetă și producție aproape nulă, au redus numărul oilor cu 129.582 capete.

Oile din Dobrovia sunt de mai multe tipuri:

a) *Tipul Spanca* sau Pol-Spanca, adică jumătate merinos sau corcitură de merinos (de la Slavon. pol = $\frac{1}{2}$ și Spanca = de Spania, oie de Spania, merinos).

Se găsește mai ales în jud. Constanța și e originar din Basarabia, de unde a venit cu Români emigrați după războiul din 1877.

Se știe, că încrucișarea între oia merinos cu țigaia s'a făcut în Basarabia, pe la începutul secolului trecut.

Acest tip are următoarele caractere: talia mai mult mică (0.50 - 0.60), formele corporale nu sunt complet ameliorate. La gât pielea e puțin cutată și formează o mică cravată, aceea ce probează că merinosul întrebuințat a forma acest tip era «Rambouillet». E o supoziție ce se deduce din forma cravatei.

Lâna este desă în şuvițe perpendiculare și acoperă tot corpul. La frunte are forma unui breton. Picioarele până d'asupra unghiilor sunt acoperite cu lână.

Lâna, care este principalul produs al acestui tip, are o lungime mijlocie de 5—6 c.m.; diametrul unui fir e în mediu 0^{mm},025, apropiindu-se de merinos. E dulce la pipăit și uleios. Rezistența firului la dinamometru, pentru o lungime de 3¹/₂ cm., e în mediu 10 gr. 50 c. gr.

Coloarea lânței este albă, însă sunt și oi spanca al căror corp nu e tot alb. Lâna albă fiind mai valoroasă, se caută a se obține această culoare.

O oie de acest tip poate da anual până la 3—3¹/₂ kg. lână și dacă ar fi mai bine hrănită, și mai mult.

Oia n'are corne în general, sau când are, sunt mici. Berbecii au cornele întorse, ceea ce îi apropie de țigaie.

Tipul spanca e foarte delicat și cere multă îngrijire, însă dă lână cea mai fină, albă și căutată. Prețul lânței variază între 1.30—1.40 nespălată.

Oia spanca e puțină la număr (50.000 în totă țera); în Dobrovia, cred, se găsește rar.

b) *Tipul Țigaia* e de două feluri: alb și negru. Țigaia albă numită și oia mocă-

¹⁾ Ministerul agriculturii. «Buletin statistic general (p. animale pe anul 1890)», p. 97.

²⁾ Idem, p. 103 și 107.

³⁾ N. Filip, op. cit., pag. 153—4.

nescă, trebuie să fie adusă în Dobrogiia de mai multe secole, odată cu venirea aci a Românilor Transilvăneni.

Aprópe tóte oile din Dobrogiia sunt de tipul țigaia, căci iată ce găsim în scrierea Baronului d'Hogguer ¹⁾:

«Cea mai mare parte de lână, 90%, aparține varietății Țigaia și numai 10% unei varietăți de rasă inferioară, care tinde din zi în zi a dispăre».

«În districtul Tulcea aprópe 70% lână este albă și restul (20%) neagră sau gris. Din contra spre miază-zi proporția este inversă».

Prețul lânei albe era în 1879 de lei 2.33 ocaua și de 2.11, lâna neagră ²⁾.

Mai sunt condus a crede, că cea mai mare parte din oile Dobrogiei aparțin tipului țigaia, de tabloul oficial pe anul 1892, din Buletinul Ministerului Agriculturii :

Clasificatia în raport cu celelalte județe	JUDEȚE	No. proprietarilor de oi	Numărul oilor	FELUL ȘI CALITATEA LÂNEI						Media lânei de o oie în kg.	Prețul à 1 kilogr.			Valoarea lânei produsă	
				Țigale	Țurcană	Amestecat	Mîla	Stogosa	Total		Țigale	Alte feluri	La un loc		
K i l o g r a m e										L.	B.	L.	B.	L.	B.
1	Constanța . .	1.948	373.419	483.768	25.195	149 231	12.195	—	670.389	1.795	1 17	1 10	1 13	757.540	
6	Tulcea	2.448	188.356	220.738	25.046	81.601	4.312	200	331.897	1.762	1 09	1 03	1 06	351.811	

Cantitatea de 704.506 kgr. lână țigaie represintă de 2 1/2 aprópe numărul de kgr. a celor-l'alte feluri adunate la un loc, este o probă mai mult, că în Dobrogiia óia țigaie este cea mai numerosă, față de cele-l'alte tipuri.

Caracterele oiei țigaie sunt:

Talie mijlocie (0.60—0.65), corp bine format, membrele solide, puțin mai lungi în raport cu dezvoltarea corpului; óia n'are córne, iar berbecule, din contră, are nisce córne puternice, lungi în mediú aprópe de 0.60—0.70 și întórse.

Oile acestui tip sunt fórte îndrăznețe și chiar curagióse. Țigaia dă lână bună de calitate și în cantitate anuală de 2—2 1/2 kgr. Prețul unui kgr. de lână nespălată e de 1 fr.—1.20. Resistența firului de 4 1/2 c.m. lungime, e de 11 gr. 77.

Din pielea oiei țigaie se fac căciuli. Laptele ce dă, este bun și în mare cantitate.

Țigaia neagră dă până la 2 kgr. lână anual; prețul unui kgr. este 0.90—1 leú. În Dobrogiia, unde se găsește în mare parte această speță, grație pasiunelor sárate, climatului maritim, carnea oilor este cea mai bună, și restaurantele din Bucuresci se aprovizionează cu carne de óie din Dobrogiia, care e căutată și pe piețele Constantinopolului. Turcii au un fel de cult pentru pilaful lor preparat cu carne de óie din Dobrogiia.

c) *Tipul Țurcana*, numită și bârsană, nume împrumutat de la țara «Bârsa» din Transilvania. Talia lor variază între 0.60—0.70, formele corpului disproporționate. Berbecii au córne în spirală. Țurcana este fórte resistentă la frig; iarna chiar poate trăi sub cerul liber.

Lâna ce produce e de calitate inferioară, și în cantitate de 2 1/2—3 1/2 kgr. anual; prețul unui kgr. este 0.60—0.70 nespălată. Colórea lânei este variabilă: albă, gris, roșie, neagră, etc.

Óia Țurcană n'are nici carne bună, în schimb însă lapte are abundant și gras.

Acastă speță e puțin răspândită în Dobrogiia.

d) *Tipul Stogoci* este și mai rar și provine din încrucișarea țigaiei cu țurcana, deci ține mijlocia între aceste două tipuri. Colórea lânei este de ordinar albă, câte odată gris și fórte rar neagră.

¹⁾ «Renseignements sur la Dobrodja», p. 19 (1879).

²⁾ Idem, tabloul de la fine.

O ôie dă anual 2—3 kgr. lână; prețul unui kgr. este cel mult un leu. Dă însă lapte bun și în mare cantitate.

După datele statistice de sus, cred că tipul stogoci se găsește mai numai în județul Tulcea.

Cantitatea de lână ce dă o ôie din țera noastră este în mediu 1 k. 683 ¹⁾.

C a p r e l e.

Cele mai multe din acest fel de animale trăesc în județul Tulcea, mai propriu culturii caprelor, cărora le place a trăi prin păduri și locuri muntoase. Din nenorocire, numărul lor a scăzut în curs de 10 ani (de la 1890—1900) cu 6.500 capete.

Acastă scădere se datoresce numai celor 3 ani nenorociți, deși între cauze puteni pune și pe aceea, că pășunatul caprelor prin păduri este oprit, știut fiind câte stricăciuni fac arborilor.

Tabloul oilor și caprelor din Dobrogia în anul 1900

Pe Județe, Plăși și Comune

a) Județul Constanța.

COMUNE	O I			CAPRE			COMUNE	O I			CAPRE		
	Berbeci	Oi și nôtini	Total	Țapi	Capre	Total		Berbeci	Oi și nôtini	Total	Țapi	Capre	Total
<i>Pl. Constanța</i>							<i>Pl. Hârșova</i>						
Caraharman . . .	982	10.480	11.462	1	17	18	Calfa . . .	1.287	11.207	12.494	31	343	374
Caramurat . . .	396	5.478	5.874	1	15	16	Ciobanu . . .	465	3.887	4.352	3	7	10
Carol I . . .	638	6.524	7.162	2	1	3	Dăieni . . .	1.068	11.226	12.294	71	307	378
Cicrăcci . . .	1.556	12.709	14.265	—	1	1	Gârliciu . . .	368	3.233	3.601	—	—	—
Copadin . . .	109	2.100	2.209	—	3	3	Ghizdăresci . .	208	2.899	3.107	—	—	—
Constanța . . .	217	369	586	1	1	2	Hârșova . . .	346	3.331	3.677	3	8	11
Gargalic . . .	878	8.191	9.069	—	2	2	Ostrov . . .	624	5.357	5.981	1	10	11
Hasancea . . .	644	5.698	6.342	5	92	97	Saraiu . . .	591	5.439	6.030	4	12	16
Murfatlar . . .	90	1.584	1.674	—	—	—	Siriu . . .	1.481	13.040	14.521	5	51	56
Omurcea . . .	288	2.988	3.276	—	—	—	Topal . . .	309	4.931	5.240	—	—	—
Palaz . . .	1.132	8.982	10.114	3	32	35	Topolog . . .	549	3.916	4.465	59	1.007	1.066
Pazarlia . . .	1.052	11.020	12.072	6	33	39	Urumbel . . .	378	3.620	3.998	36	527	563
Techirghiol . .	565	7.613	8.178	3	11	14							
Total . . .	8.547	83.736	92.283	22	208	230	Total . . .	7.674	72.086	79.760	213	2.272	2.485
<i>Pl. Mangalia</i>							<i>Pl. Medgidia</i>						
Agemler . . .	499	4.085	4.584	—	—	—	Alacap . . .	402	7.039	7.441	7	33	40
Azaplar . . .	916	7.980	8.896	6	21	27	Bulbul . . .	721	11.601	12.322	1	5	6
Caraomer . . .	1.963	30.604	32.567	22	180	202	Carabacă . . .	242	3.995	4.237	2	3	5
Cavaclar . . .	179	3.043	3.222	—	2	2	Caratai . . .	312	2.567	2.879	—	—	—
Cazilmurat . . .	238	2.747	2.985	2	5	7	Cernavoda . . .	554	4.167	4.721	10	73	83
Chiragi . . .	1.268	16.501	17.769	12	50	62	Chioseler . . .	329	4.999	5.328	11	61	72
Edilchioi . . .	685	5.675	6.360	5	46	51	Cocargea . . .	274	6.206	6.480	—	—	—
Enghez . . .	214	3.030	3.244	1	12	13	Cochirleni . . .	209	3.448	3.657	—	2	2
Gheringec . . .	1.354	13.399	14.753	16	30	46	Enigea . . .	562	6.540	7.102	34	829	863
Mangalia . . .	473	5.899	6.372	17	102	119	Malmut cuius . .	1.253	19.648	20.901	3	27	30
Musurat . . .	367	4.668	5.035	3	4	7	Medgidie . . .	432	3.267	3.699	1	1	2
Osmanfacă . . .	213	2.788	3.001	2	—	2	Rașova . . .	604	6.055	6.659	62	328	390
Osmancea . . .	416	5.737	6.153	—	—	—	Seimeni . . .	310	3.872	4.182	2	14	16
Sarighiol . . .	629	11.805	12.434	6	29	35	Taşpunar . . .	1.684	16.381	18.065	2	14	16
Tatlageac . . .	499	4.632	5.131	—	—	—	Tortoman . . .	849	11.974	12.823	4	7	11
Topraisari . . .	308	5.300	5.608	1	5	6							
Tuzla . . .	328	4.870	5.198	—	8	8							
Total . . .	10.549	132.763	143.312	93	494	587	Total . . .	8.737	111.759	120.496	139	1.397	1.536

¹⁾ Ministerul Agriculturii. «Buletin statistic general» pe 1892, pag. 104.

COMUNE	O I			CAPRE			COMUNE	O I			CAPRE		
	Berbeci	Oi și năimi	Total	Țapi	Capre	Total		Berbeci	Oi și năimi	Total	Țapi	Capre	Total
<i>Pl. Siliștra-N.</i>							<i>Jud. Constanța</i>						
Almaliu . . .	168	2.549	2.717	—	18	18							
Aliman . . .	166	2.188	2.354	18	174	192							
Asarlfc . . .	277	5.124	5.401	15	233	248							
Bugeac . . .	65	1.363	1.428	—	—	—							
Bairamdede . .	249	3.162	3.411	2	14	16	Pl. Constanța	8.547	83.736	92.283	22	208	230
Beilic . . .	484	3.796	4.280	6	24	30							
Canlia . . .	256	3.539	3.795	4	94	98							
Caranlfc . . .	276	2.644	2.920	21	243	264	» Hârșova .	7.674	72.086	79.760	213	2.272	2.485
Carvan . . .	155	2.605	2.760	11	70	81							
Cuzgun . . .	369	5.045	5.414	35	379	414							
Dobromir . . .	322	4.133	4.455	32	349	381	» Mangalia	10.549	132.763	143.312	93	494	587
Esechioi . . .	268	4.071	4.339	10	105	115							
Enișemlia . . .	424	5.780	6.204	45	130	175	» Medgidia	8.737	111.759	120.496	139	1.397	1.536
Gârlița . . .	255	3.784	4.039	2	29	31							
Ghiuvegea . .	122	1.414	1.536	6	137	143	» Siliștra-N.	5.732	81.364	87.096	358	2.842	3.200
Hairamchioi . .	619	9.509	10.128	129	391	520							
Lipnița . . .	258	4.056	4.314	4	46	50							
Mărlenu . . .	111	2.149	2.260	—	2	2							
Oltina . . .	319	3.808	4.127	1	10	11							
Ostrov . . .	227	3.969	4.196	1	1	2							
Parachioi . . .	111	2.418	2.529	16	269	285							
Regepcuiusu . .	87	1.992	2.079	—	124	124							
Satul-Noū . . .	144	2.266	2.410	—	—	—							
Total . . .	5.732	81.364	87.096	358	2.842	3.200	Total . . .	41.239	481.708	522.947	825	7.213	8.038

b) Județul Tulcea.

COMUNE	O I			CAPRE			COMUNE	O I			CAPRE		
	Berbeci	Oi	Total	Țapi	Capre	Total		Berbeci	Oi	Total	Țapi	Capre	Total
<i>Pl. Babadag</i>							<i>Pl. Tulcea</i>						
Alibichioi . . .	97	2.210	2.307	11	425	436	Agighiol . . .	329	3.746	4.075	7	186	193
Armutlia . . .	136	3.215	3.351	20	474	494	Beștepe . . .	133	2.059	2.192	1	42	43
Atmagea . . .	20	197	217	—	—	—	Cataloi . . .	198	3.560	3.758	5	43	48
Babadag . . .	68	1.582	1.650	1	295	296	Casla . . .	71	1.462	1.533	9	52	61
Bașchioi . . .	426	5.502	5.928	37	616	653	Frecăței . . .	97	1.613	1.710	5	84	89
Beidaut . . .	446	5.880	6.326	4	52	56	Mahmudia . .	103	1.612	1.715	1	23	24
Canli-Bugéc . .	189	3.345	3.534	—	—	—	Malcoci . . .	81	1.243	1.324	9	137	146
Caramanchioi .	143	2.352	2.495	—	—	—	Meidanchioi .	70	1.858	1.928	12	563	575
Caranasuf . . .	451	6.616	7.067	—	2	2	Morughiol . .	334	5.589	5.923	4	21	25
Casapchioi . .	1.042	10.534	11.576	—	—	—	Nicolitel . . .	104	1.848	1.952	44	1.044	1.088
Casámcea . . .	1.603	16.381	17.984	2	22	24	Parches . . .	26	545	571	14	379	393
Ciamurli-d.-j. .	326	5.420	5.746	—	1	1	Sarighiol . . .	164	2.454	2.618	4	23	27
» d.-s. . .	318	6.408	6.726	8	49	57	Sarinasuf . . .	139	2.504	2.643	—	2	2
Ciucurova . . .	87	743	830	3	53	56	Satul-Noū . .	54	453	507	14	122	136
Cogelac . . .	320	4.935	5.255	7	46	53	Somova . . .	105	1.741	1.846	7	341	348
Congaz . . .	289	4.604	4.893	2	54	56	Telița . . .	52	1.250	1.302	16	733	749
Enișala . . .	31	1.192	1.223	2	—	2	Tulcea . . .	118	1.891	2.009	27	551	578
Jurilofca . . .	17	309	326	2	4	6							
Nalbant . . .	87	1.637	1.724	11	310	321							
Ortachioi . . .	101	1.258	1.359	4	49	53							
Poturu . . .	285	3.972	4.257	6	42	48							
Sarichioi . . .	55	547	602	—	—	—							
Slava-rusă . . .	44	1.109	1.153	3	193	196							
Toxof . . .	1.297	13.191	14.488	11	14	25							
Zebil . . .	106	1.449	1.555	—	—	—							
Total . . .	7,984	104.588	112.572	134	2.641	2.775	Total . . .	2.178	35.428	37.606	179	4.346	4.525

COMUNE	O I			CAPRE			COMUNE	O I			CAPRE		
	Berbeci	Oi	Total	Țapi	Capre	Total		Berbeci	Oi	Total	Țapi	Capre	Total
<i>Pl. Sulina</i>							<i>Pl. Măcin</i>						
Caraorman .	166	2.418	2.584	—	—	—	Balabancea .	181	2.580	2.761	29	628	657
Chilia-Vechie	111	2.013	2.124	—	1	1	Cărcaliu . .	195	2.042	2.237	—	27	27
Satul-Noû . .	198	2.963	3.161	6	101	107	Cârjelarî . .	385	3.994	4.379	36	489	525
Sf. Gheorghe	352	4.701	5.053	9	53	62	Cerna	397	3.995	4.392	20	475	495
Sfîstofca . . .	—	3	3	—	—	—	Coium-punar	516	5.046	5.562	49	509	558
Sulina	180	67	247	6	16	22	Grecl	285	2.702	2.987	25	691	716
							Isaccea	202	1.798	2.000	39	526	565
							Jijila	173	2.196	2.369	8	62	70
							Luncavița . .	198	2.150	2.348	24	546	570
							Măcin	475	5.672	6.147	13	323	336
							Picinéga . . .	220	2.263	2.483	—	—	—
							Pisica	497	4.452	4.949	10	70	80
							Satul-Noû . .	192	2.271	2.463	—	1	1
							Turcôia	155	1.711	1.866	13	150	163
							Văcăreni . . .	254	3.443	3.697	13	81	94
Total . . .	1.007	12.165	13.172	21	171	192	Total . . .	4.325	46.315	50.640	279	4.578	4.857
<i>Jud. Tulcea</i>							<i>Dobrogi</i>						
Pl. Măcin . .	4.325	46.315	50.640	279	4.578	4.857	Jud. Constanța	41.239	481.708	522.947	825	7.213	8.038
» Babadag .	7.984	104.588	112.572	134	2.641	2.775	» Tulcea .	15.494	198.496	213.990	613	11.736	12.349
» Sulina . .	1.007	12.165	13.172	21	171	192							
» Tulcea . .	2.178	35.428	37.606	179	4.346	4.525							
Total . . .	15.494	198.496	213.990	613	11.736	12.349	Total . . .	56.733	680.204	736.937	1.438	18.949	20.387

4. Specia Porcină.

Pe timpul Turcilor crescerea porcului era oprită, dacă nu legalminte, dar în mod tacit. Trebuia ca Românii și Bulgarii să-și țină animalul închis, căci orî pe unde Musulmanii întâlneau un porc îl omorau și păgubașul nu avea nici un drept la despăgubire. Acestea mi le-a spus un Român trăitor în Nicolifel, încă de când Dobrogi aparținea Turcilor. Totuși într'o statistică din 1850 găsim la Românii de aci 7400 porci '):

Tulcea	550
Isaccea	500
Măcin	3200
Hârșova	2400
Babadag	100
Silistra	700
Total	7400

Și dacă vom socoti încă 4600 țifra porcilor hrăniți de Bulgari, putem zice, că la data de sus, numărul acestor animale era de 12.000.

In anul 1890 aveam la populația rurală 24.635 porci:

8679 capete în jud. Tulcea
15956 » » » Constanța ^{*)} .

Peste 7 ani, iată care era cifra generală a porcilor din Dobrogi:

21.376 în jud. Constanța
32.916 » » Tulcea ^{*)}
54.292 Total

¹⁾ I. Ionesco, op. cit., pag. 87.
²⁾ Ministerul agriculturii. «Buletin statistic general», pag. 97.
³⁾ N. Filip, op. cit., pag. 222.

În Dobrovia porcul nu se întrebuițează, de cât pentru consumația locală, de aceea crescerea lui nu se face de cât în vederea trebuințelor casnice.

Nu știu de vor fi existând diferite specii de porci, dar voiș spune numai, că porcul de baltă, din cauza nutrimentului, are carnea și grăsimea nesănătoșe, căci mirôșe a pește.

Cu tôte acestea populația Deltei se hrănește cu acest fel de carne, cu care e deprinsă.

În vara anului 1897, într'o excursiune ce am făcut la Chilia, mi s'a servit carne de porc friptă, însă era imposibil a o mânca din cauza mirosului; cu această ocașie mi s'a spus, că pe aci locuitorii se hrănesc chiar în Iulie cu carne de porc.

Mănăstirea Cocoșul are la punctul Caciatna pe brașul Sf. Gheorghe turmă de porci de baltă, pe care îi vinde cu preț bun locuitorilor Ruși din Deltă și Lagunele Razelm.

Tabloă de porcii din Dobrovia, pe anul 1900.

a) Jud. Constanța.

PLASA CONSTANȚA	Porci	PLASA HÂRȘOVA	Porci	PLASA MANGALIA	Porci
Caraharman	148	Calfa	543	Agemler	98
Caramurat	240	Ciobanu	324	Azaplar	57
Carol I	287	Dăeni	383	Carăomer	1.458
Cicrăcci	292	Găliciu	79	Cavaclar	302
Copadin	118	Ghizdăresci	217	Cazilmurat	174
Constanța	469	Hârșova	476	Chiragi	292
Gargalik	160	Ostrov	307	Edilchioi	69
Hasancea	68	Saraiu	333	Enghez	151
Murfatlar	82	Șiriu	1009	Gheringec	823
Omurcea	40	Topal	372	Mangalia	53
Palaz	238	Topolog	219	Musurat	66
Pazarlia	265	Urumbei	203	Osmancea	109
Techirghiol	106			Osmanfacă	356
				Sarighiol	325
				Tatlageac	144
				Topraisari	90
				Tuzla	98
Total	2.513	Total	4.465	Total	4.665
<i>Plasa Medgidia</i>		<i>Plasa Silistra-Nouă</i>		<i>Jud. Constanța</i>	
Alacapo	529	Alimaliu	213	Pl. Constanța	2.513
Bulbul	196	Aliman	152	» Hârșova	4.465
Carabacă	238	Asarlik	422	» Mangalia	4.665
Caratai	4	Bugeac	111	» Medgidia	5.089
Cernavoda	210	Bairamdede	92	» Silistra-Noua	5.942
Chioseler	349	Beilic	316		
Cocargea	97	Canlia	300		
Cochirleni	171	Caranlic	163		
Enigea	499	Carvan	219		
Malimut-cuiusu	617	Cuzgun	385		
Medgidia	120	Dobromir	230		
Rașova	554	Esechioi	202		
Seimeni	266	Enişemlia	373		
Tășpunar	619	Gărlita	366		
Tortoman	620	Ghiuvegea	89		
		Hairamchioi	487		
		Lipnița	286		
		Mărlenu	177		
		Oltina	353		
		Ostrov	401		
		Parachioi	242		
		Regep-cuiusu	35		
		Salu-Noi	328		
Total	5.089	Total	5.942	Total	22.674

b) Județul Tulcea.

PLASA MĂCIN	Porci	PLASA SULINA	Porci	PLASA TULCEA	Porci
Balabancea	343	Caraorman	162	Agi-ghiol	195
Cărcaliu	175	Chilia-Veche	490	Beș-tepe	193
Cârjelari	275	Șatu-Noi	215	Cataloi	286
Cerna	141	Sf. Gheorghe	8	Cășla	206
Colum-punar	107	Șiștofca	173	Frecățel	17
Grecl	122	Sulina	47	Mahmudia	352
Isaccea	214			Malcoci	423
Jijila	179			Meidanchioi	189
Luncavița	289			Morughiol	371
Măcin	370			Nicolitel	235
Picinoga	465			Parcheș	55
Pisica	626			Sarighiol	205
Satu-Noi	246			Sarinasuf	95
Turcoaia	433			Satu-Nou	171
Văcăroni	238			Somova	139
				Telița	144
				Tulcea	662
Total	4.283	Total	1.095	Total	3.938

P L A S A B A B A D A G				JUDEȚUL TULCEA	
COMUNE	Porci	COMUNE	Porci		Porci
Alibeichioi	36	Ciucurova	240	Pl. Babadag	5.208
Armutli	23	Cogelac	608	» Măcin	4.283
Atmagea	202	Congaz	257	» Sulina	1.095
Babadag	42	Enișala	165	» Tulcea	3.938
Bășchioi	277	Jurilofca	111	Total	14.524
Beidaut	162	Nalbant	159		
Canlă-bugeac	155	Ortachioi	58		
Caramanchioi	116	Poturu	190		
Caranasuf	245	Sarichioi	232		
Casapchioi	211	Slava-rusă	353		
Casâmcea	405	Toxof	369		
Ciamurli-de-jos	187	Zebil	157		
» » sus	248				
		Total	5.208		
				Total	37.198

R a p o r t u r i .

Intre cifra populației și numărul animalelor domestice se poate stabili proporția la câți locuitori în Dobrovia corespunde un cal, un boi sau un porc, precum și la câte oi corespunde un locuitor ; această comparație este arătată în tabloul întocmit pentru anul 1900 :

J U D E Ț E	Cifra populației	La câți locuitori corespunde un cal	La câți locuitori corespunde o cornută mare	Câte cornute mici corespund unui locuitor	La câți locuitori corespunde un porc
Tulcea	125.221	3,0	2,44	1,2	5,8
Constanța	137.592	2,7	1,38	3,7	6,0
Total	262.813	2,8	1,70	2,6	5,9

O comparație destul de interesantă se poate face între numărul animalelor de muncă (cai, iepe și boi) și întinderea terenurilor de cultură în Dobrovia, pentru anul 1900.

Avem în anul acesta următoarele vite de muncă :

J U D E Ţ E	Caî	Iepe	Boi	Total
Constanța	20.538	19.995	40.373	80.906
Tulcea	11.060	14.842	19.133	50.335
Total	36.598	34.837	59.806	131 241

Ar trebui, pentru a ne apropia de adevăr, ca din totalul de sus să scădem numărul vitelor de muncă din comunele urbane, adică :

JUDEȚUL CONSTANȚA					JUDEȚUL TULCEA				
COMUNE urbane	Caî	Iepe	Boi	Total	COMUNE urbane	Caî	Iepe	Boi	Total
Constanța . . .	608	103	11	722	Babadag	342	87	93	522
Cernavoda . . .	139	40	99	278	Chilia-Veche . .	239	316	648	1203
Cuzgun	136	186	613	935	Isaccea	372	146	367	885
Hârșova	271	151	209	631	Măcin	300	233	730	1268
Mangalia	198	177	99	474	Mahmudia	157	181	129	467
Medgidia	330	56	166	552	Sulina	107	12	20	139
Ostrov	200	145	302	647	Tulcea	1371	210	158	1739
Total	1882	858	1499	4239	Total	2888	1190	2145	6223

Însă știut este, că comunele urbane din Dobrovia (afară de Constanța, Tulcea, Sulina și întru cât-va Cernavoda) abia merită acest nume, căci populațiunea din ele se ocupă în mare parte cu munca câmpului; putem, fără a comite o greșală mare, ca din numărul vitelor de muncă al acestor quasi-orășe să scădem numai $\frac{1}{3}$, ca întrebuințate la trăsuri, iar restul să le socotim pentru munca agricolă, ajungem la cifra de 6974, care adăogată la 131.241 ne dă 138.215 vite de muncă.

Acum putem întocmi tabloul comparativ între numărul vitelor de muncă și întinderea culturilor din anul 1900 :

JUDEȚELE	Intinderea arăturilor hect.	Numărul vitelor de muncă	Câtă arătură vine de fie-care cap de vită hect.
Constanța . . .	328.188 ¹⁾	83.732	3,91
Tulcea	160.752	54.483	2,95
Total	488.940	138.215	3,53

Iată care era acest raport în 1892 ²⁾ :

JUDEȚE	Intinderea arăturilor hect.	Numărul vitelor de muncă	Câtă arătură vine de fie-care cap de vită hect.
Constanța . . .	245.932	74.000	3,32
Tulcea	145.599	49.129	2,96
Total	391.531	123.129	3,14

¹⁾ Vezi Tabloul terenurilor cultivate.
²⁾ Ministerul Agriculturii, «Buletin statistic general», pag. 98.

Ași vorbi și despre paserile domestice : găini, găște, rațe și curcani, dar din nenorocire nici o numărătoare nu s'a făcut până acum, de și nu ar trebui neglijată această parte de bogăție a unei provincii eminamente agricolă, cum e Dobrovia.

Aci crescerea paserilor domestice costă pe țeran aproape nimic și nu e nevoie de cât de puțină bună-voință din partea sa, ca să tragă din acest izvor de productivitate mai mare folos de cât acum.

Și voi ilustra spusesele mele cu un exemplu, care ar putea fi practicat de mulți.

Cu ocazia unei excursiuni făcute în toamna anului 1894, ajung la o comună, Agemler, unde avea pe atunci moșia D-l Mandrea. Vechilul moșiei, un german, se ocupa cu creșterea paserilor de curte.

Mi-a arătat podul casei plin cu șuncă de gâscă și curcan, iar în casă două lăzi mari pline cu ouă bine așezate în plévă, gata a fi transportate la Constanța și de aci la București.

În nici o parte a Dobrogiei n'am mâncat mai bună șuncă de gâscă, ca la germanul din Agemler.

Pe fie-care lună transporta la București, șuncă, ouă și paseri vii cu care făcea un bun comerț.

— Și cât te costă întreținerea paserilor, l'am întrebat eu ?

— Cât să mă coste ? dar câmpul și aria nu sunt pline de grăunțe ?

— Dar cât câștigă cu această afacere ?

— În lunile de toamnă până la 4—500 lei lunar. Paserile sunt dificile, numai până le cresc de nu mai au nevoie de cloșcă ; până atunci trebuiesc îngrijite, căci de aci încolo se îngrijesc singure.

Măsurile luate de Stat pentru îmbunătățirea rasei animalelor domestice.

În Dobrovia mai mult de cât în oricare parte a țării noastre, inițiativa privată este aproape nulă.

Pentru a da un îndemn proprietarilor și crescătorilor de vite, Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, institui la Anadalchioi (lângă Constanța) o expoziție anuală, între 5—8 Septembrie.

Prima expoziție s'a deschis în 1897 la Tîrgul de vite de la Anadalchioi, construcțiune destul de încăpătoare.

Pentru o mai bună organizație, D-l Aurelian, cunoscutul nostru economist, Ministrul Agriculturii, întocmi un regulament al expozițiunii, publicat în «Monitorul oficial» din 7 Martie 1897 :

Art. 1. În scopul de a se stimula producțiunea și încurajea îmbunătățirea cailor, boilor și oilor din Dobrovia, Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor institue anual, și de o cam dată în orașul Constanța, în localul târgului de vite, o expoziție de animale din speciile mai sus citate.

Art. 2. Această expozițiune se va ține de la 5—7 inclusiv.

Art. 3. Expozițiunea va cuprinde 3 secțiuni principale : *a)* Secțiunea speciei calului armăsari, cai, iepe și mânzi, *b)* Secțiunea speciei bouului (tauri, vaci, boi, juncani, junci și viței), *c)* Secțiunea speciei oei (berbeci și berbeci bătuți).

Art. 4. Pentru fie-care secțiune, Ministerul va da un număr determinat de premii.

Art. 5. Premiile ce se vor da pentru armăsari și cai vor fi în număr de 30, împărțite :

1 premiu	I-iu	...	150 lei	{ Premiul I și II se vor da armăsarilor ce nu vor fi mai mici de 4 ani și mai mari de 10 ani. În categoria premiilor III și IV pot intra și armă- sari de 2—4 ani, de 10—15 ani, precum și cai și mânzii.
3 premii	II-lea	...	100 »	
6 »	III-lea	...	50 »	
20 »	IV-lea	...	20 »	

Art. 6. Numărul premiilor, ce se va da iepelor destinate la reproducțiune, va fi de 30.

1 premiu I-iu . . . 100 lei

3 premii II-lea . . . 80 »

6 » III-lea . . . 50 »

20 » IV-lea . . . 20 »

Nu vor concura pentru premiul I și II, de cât ie-

pele, cari vor avea cel puțin 4 ani și cel mult 12.

Se va da preferință iepelor însoțite de mânzi. Pre-

miile din a III-a și IV-a categorie pot fi date și iepe-

lor de 2—4 ani, precum și a celor mai mari de 12

ani, asemenea și mânzilor.

Art. 7. Pentru tauri și boi se vor da 18 premii:

1 premiu I-iu . . . 100 lei

3 premii II-lea . . . 75 »

4 » III-lea . . . 40 »

10 » IV-lea . . . 20 »

Premiul I și II se vor da taurilor de 2—7 ani. In

categoria premiilor III și IV pot intra și boii și

tineretul.

Art. 8. Pentru vaci vor fi 18 premii.

1 premiu I-iu . . . 60 lei

1 » II-lea . . . 50 »

6 premii III-lea . . . 30 »

10 » IV-lea . . . 20 »

Nu se vor premia de cât vacile care au o etate

coprinsă între 3—9 ani. La distribuirea premiilor se

va avea în vedere și produsul vacii sau aptitudinea

sa laptoasă.

Art. 9. Premiile ce se vor da speciei oiei sunt: a) Premii pentru tipul Pol-Spanka, b) Pentru tipul Tigaiia, c) Pentru tipul Turcana, d) Pentru berbeci-bătuți:

PREMIU	POL-SPANKA		TIGAIIA		TURCANA		Berbeci bătuți și îngrășați
	Berbeci	Oi	Berbeci	Oi	Berbeci	Oi	
I	40	30	30	20	20	20	20
II	30	20	20	15	15	15	15
III	15	10	15	10	10	10	10

Art. 10. Nu se vor premia de cât berbecii de 1—5 ani. Nu se vor premia de cât oile care au vârstă de 1—6 ani.

Art. 11. Tote animalele premiate la o expozitie pot fi premiate din nou la altele din anii urmatori, dacă se vor gasi ca merita.

Art. 12. Tote premiile acordate de juriu animalelor din cele 3 sectiuni se vor da la inchiderea expozitiunii.

Art. 13. In cas cand printre animalele celor 3 sectiuni nu se vor gasi subiecte care merita premiul I, atunci juriul va putea intrebuinta suma alocata acestor premii la fondul destinat premiilor III și IV, impartind mai multe.

Art. 14. Animalele ce au luat premiul I vor fi insemnate cu o marca speciala, cu consimtamantul proprietarilor, spre a se putea distinge de cele-lalte. Juriul va decide daca trebuie marcate si animalele cu premiul II.

Art. 15. Tote animalele din cele 3 sectiuni premiate cu premiul I sau II, vor fi trecute intr'un registru anume, in care se va arata pentru fie-care animal: semnalmentele, locul de unde provin si numele posesorului.

Registrul acesta, va fi inaintat de juriu, Ministerului.

Art. 16. Juriul se va compune conform art. 3 din legea din 4 Iulie 1881, impartindu-se pentru cele 3 sectiuni.

Art. 17. Juriul nu va premia nici un armasar sau iapa cu anomalii sau boale hereditare.

Art. 18. Pentru clasarea animalelor din specia boului, juriul se va conduce dupa metoda punctelor.

Art. 19. Clasarea animalelor din specia oiei se va face dupa metoda punctelor, juriul va incuraja mai mult oile cu lana alba.

Art. 20. Odata clasificarea animalelor din cele 3 sectiuni terminata, juriul va face cunoscut expozantilor recompensa data.

Art. 21. De se va găsi cu cale, unul din membrii juriului și din fie-care secție, după terminarea clasării animalelor, va ține o conferință practică și cât se poate de populară, arătând modul cum ar trebui selecționate animalele și cum ar trebui crescute spre a putea obține de la ele mai multe beneficii.

Art. 22. Decisiunile juriului luate cu majoritate de voturi sunt definitive.

Art. 23. Juriul fie-cărei secții, după terminarea expoziției, va înainta Ministerului, un raport în care va indica toate observațiile sale asupra animalelor din secțiunea pentru care a fost destinat.

Art. 24. Inscrierea animalelor se va face la primărie, sub-prefectură sau prefectura județului.

Toate înscrierile însă trebuie înaintate veterinarului director al târgului de vite de la Constanța, spre a le avea în vedere la examinarea animalelor.

Art. 25. În ziua de 4 și cel mai târziu 5 Septembrie dimineața, toate animalele se vor afla la localul destinat expoziției.

Art. 26. Furagiul necesar consumației animalelor din expoziție va fi procurat de Minister prin direcția târgului.

Art. 27. Medicul veterinar director al târgului de vite va examina animalele aduse la expoziție, refuzând pe cele bănuite și pe cele bolnave.

Art. 28. Autoritățile administrative, cu cel puțin patru zile înainte de deschiderea expoziției și până în ziua închiderii sale, vor ține în curent pe veterinarul director al târgului de vite, de orî și ce constatări de bôle molipsitoare ivite printre animalele din Dobrovia.

Art. 29. Nimeni nu are voie a scôte din expoziție animalele înainte de definitiva ei închidere.

Art. 30. Orî și ce transacțiune comercială, ca vîndări, cumpărări, etc., se pot face în expoziție, însă animalele vîndute nu se vor putea scôte din expoziție, de cât după închiderea ei.

La expoziția de la Anadachioi sunt primite și animalele din jud. Ialomița.

Progresele ce s'au realizat au fost considerabile, căci în al doilea an a fost adus un număr îndoit de animale.

Exposanții vedînd că membrii juriului caută a încuraja caii tipului dobrovian, au adus un număr mai mare de cai, mărindu-se ast-fel gustul crescătorilor a se ocupa în mod serios de îmbunătățirea rasei cailor. Tot aci s'a organizat și un deposit de armăsari.

Cursele ce se făceau de multă vreme în Dobrovia, acum s'au organizat și reglementat, pentru încurajarea proprietarilor de cai.

Iacă regulamentul acestor curse:

Art. 1. Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor a hotărît să încurajeze cursele de primăvară și toamnă din Constanța.

Art. 2. Cursele de primăvară și toamnă vor avea loc pe un teren designat de Minister și în special făcut pentru acest scop. Cursele de primăvară vor avea loc în ziua de Sf. Gheorghe (23 Aprilie); cele de toamnă la Sf. Maria (7 Septembrie). Aceste din urmă vor coincide cu expoziția de animale de la Constanța.

Art. 3. Vor fi cinci curse, adică:

a) Cursa de fond (pentru iepe și armăsari de 5—8 ani, distanță 6.000 metri).

b) Cursa de viteză (armăsari și iepe de 5—8 ani, distanță 1.500 metri).

c) Cursa cu obstacole (armăsari, cai și iepe, distanță 2.000 metri).

d) Cursa la trap (armăsari, iepe, cai înhămați, etate 6—10 ani, distanță 10.000 metri).

e) Curse comune (armăsari, iepe, cai de orî-ce etate, distanță 2.000 metri).

Art. 4. Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, acordă pentru aceste 5 curse, 18 premii, după cum urmează:

a) Pentru cursele de fond sunt 5 premii:

I-iul	120 lei
II-lea.	80 »
III-lea	60 »
IV-lea	50 »
V-lea	40 »

b) Pentru cursele de viteză sunt 3 premii:

I-iul	100 lei
II-lea	70 »
III-lea	40 »

c) Pentru cursele cu obstacol (Soldați cu cai dobrogeni) sunt 3 premii:

I-iul	100 lei
II-lea.	70 »
III-lea	40 »

d) Pentru cursele la trap sunt 4 premii:

I-iul	100 lei
II-lea.	70 »
III-lea	50 »
IV-lea	30 »

e) Pentru cursele comune sunt 3 premii:

I-iul	70 lei
II-lea.	40 »
III-lea	30 »

Acestea sunt curse cu țărani pe cai dobrogeni.

Art. 5. Un juriu numit de Minister va da premiile.

Art. 6. Inscrierea animalelor se va putea face la Primăria comunei, la Sub-Prefectură sau la Prefectura județului. În tot cazul tabloul cailor înscrisi la curse va fi trimis Prefecturii Constanța cel puțin cu 5 zile înainte de data fixată. În ajunul curselor toți caii înscrisi vor fi aduși la târgul de vite din Constanța, pentru a putea fi examinați de juriu și de veterinarul târgului, din punctul de vedere sanitar.

Art. 7. Armăsarii, ipele și caii cu cel mai mic defect ereditar sau cu maladii contagioase nu sunt admiși la curse.

Art. 8. Nu va fi nici o taxă de înscriere și participare a cailor la curse.

Art. 9. La celelalte curse se vor observa aceleași dispozițiuni, ca la acele din Constanța.

Art. 10. După ce fie-care cursă va fi terminată, juriul pentru a judeca fondul cailor cari au alergat, trebuie să examineze la fie-care cal care a câștigat, gradul de oboselă, numărul respirațiilor pe minut, rezistența membrilor, abundența sudorii, vioiciunea animalului, etc. Tote aceste observațiuni vor fi specificate într'un proces-verbal, care va fi înaintat Ministerului și va servi la organizarea curselor viitoare.

Art. 11. Armăsarii câștigători ai premiilor I și II vor fi autorizați ca reproducători, de vor poseda celelalte calități.

Art. 12. Cursele terminate, juriul trimite Ministerului un raport detaliat, în care se va arăta modul procedării la curse, numărul animalelor înscrise, numărul și localitatea acelor care au fost premiate și toate observațiile relative.

Art. 13. Armăsarii și ipele câștigătoare, care ar avea calități de buni reproducători vor fi însemnați, dacă proprietarul consimte, în partea stângă a gâtului, cu inițialele B.R. (bun reproducător).

Art. 14. Animalele premiate, localitatea de unde provin, cum și numele proprietarului, vor fi trecute într'un registru păstrat la Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor.

Pentru îmbunătățirea rasei oilor s'a înflințat la Constanța în 1897 o oierie. D-l Locusteanu, directorul școlei veterinare din București, a cumpărat de la D-l Parent, unul din cei mai mari crescători din Franța, berbeci și oi merinos, pentru a le încrucișa cu oile spanca dobrogene, cu țigaia albă.

Efectivul acestei oierii a fost la început de 300 oi de Dobrovia: 100 spanca, 100 țigaia albă și 100 țigaia neagră, acesta din urmă pentru încrucișare cu rasa Southdown.

Resultatele obținute au fost excelente și acesta a fost un îndemn nu numai pentru proprietarii de oi din Dobrovia, dar și din restul țării, de a proceda la încrucișarea tipului merinos cu spanca și țigaia albă.

D-l Pariano, vechi elev al școlei de agricultură din Gembloux (Belgia), a introdus a moșia sa de la Hasancea, berbeci tipul Charmois, excelent sub raportul carnei, și l'a încrucișat cu țigaia neagră.

La oieria din Constanța s'a mai încrucișat țigaia neagră cu Southdown.

Dar afară de încrucișare se poate obține o rasă mai bună de oi, sub raportul carnei, prin selecțiune, așa după cum a procedat un crescător de oi din Dobrovia, D-l Niciof¹⁾.

În județul Tulcea, unde animalele domestice sunt mai degenerate și mai împuținate de cât în județul Constanța, s'au luat măsuri de îndreptare în anul 1899, de către regretatul Prefect, Ion Nenițescu.

S'au cumpărat: doi armăsari din rasa transilvănenă nobilă și s'a dat unul la Satul-Noi (plasa Tulcea), și unul la Enișala.

Zece tauri «Pintzgau» de la ferma Statului «Laza» și s'a dat câte unul la comunele: Morughiol, Agighiol, Beștepe, Meidanchioi, Armutlia, Casâmcea, Coium-punar, Văcăreni, Cănlî-bugeac și Turcôia.

Și în fine 40 berbeci din rasa «Frise», procurați tot de la ferma «Laza», distribuindu-se astfel: 4 la Armutlia, 5 la Agighiol, 2 la Beștepe, 2 la Morughiol, 5 la Nicolif, 3 la Cerna, 4 la Cârjelari, 4 la Picinêga, 4 la Luncavița, 3 la Coium-punar și 4 la Pisica²⁾.

Bogăția în animale domestice a Dobrogiei.

Ministerul Domeniilor a întocmit tabloul de jos despre valoarea medie, mare și mică a fle-căruia din animalele domestice, cum și cantitatea de lapte, lână și brânză ce dă o oie:

P L A Ș I	Prețul unui cal				Prețul unui bou				Prețul unei vaci cu lapte	Prețul unei oi	Berbec	Capră	Cât lapte dă o oie	Câtă lână	Câtă brânză	Observații
	Mare	Mediu	Mic	Media generală	Mare	Mediu	Mic	Media generală								
Constanța	281	154	78	154	142	99	73	99	73	9	12	10	5	2	4	
Hârșova	196	140	83	140	138	98	68	98	80	8	10	9	3	2	4	
Mangalia	260	157	75	157	138	95	65	95	76	9	12	11	4	2	5	
Medgidia	306	176	84	176	159	106	68	106	82	9	12	10	4	3	5	
Siliștra-Nouă	206	142	86	142	125	89	61	89	66	8	10	10	3	2	4	
Jud. Constanța	246	153	82	153	138	96	66	96	74	8	10	10	3	2	4	
Babadag	236	145	73	145	131	92	61	92	79	8	10	9	3	2	5	
Macin	172	113	70	113	124	93	67	93	76	9	11	8	3	2	5	
Sulina	291	173	95	173	144	105	80	105	79	10	11	9	3	2	4	
Tulcea	210	132	67	132	129	89	59	89	78	9	11	8	3	2	4	
Jud. Tulcea	219	137	73	137	130	93	64	93	78	8	11	8	3	2	4	
Dobrogea	233	145	78	145	134	95	65	95	76	8	11	9	3	2	4	

¹⁾ În cea mai mare parte acest capitol este luat după valoroasa scriere a D-lui *N. Filip*. «Les animaux domestiques». București, 1900.

²⁾ «Expunerea situației județului Tulcea pe anul 1899», pag. 16—17.

Tabloul valorilor în bani a vitelor din Dobrogia.

P L Ă Ş I	C a î		Asini		B o î		Bivolî		V a c î		O î		Berbeci		Capre		Valoarea totală
	Numărul	Valoarea	Numărul	Valoarea à 30 lei	Numărul	Valoarea	Numărul	Valoarea à 150 lei	Numărul	Valoarea	Numărul	Valoarea	Numărul	Valoarea	Numărul	Valoarea	
Constanța	7.948	1.223.992	146	4.380	5.869	581.031	140	21.000	5.250	383.250	81.947	737.523	8.223	98.696	229	2.290	3.052.162
Hârșova	10.360	1.450.400	75	2.250	6.975	683.550	254	38.100	5.285	422.800	72.026	576.208	7.654	76.540	2.485	22.365	3.272.213
Mangalia	9.706	1.523.842	163	4.890	9.842	934.990	473	70.950	7.082	538.232	132.851	1.195.659	10.549	126.588	587	6.487	4.429.638
Medgidia	8.909	1.567.984	214	6.420	9.420	1.000.920	293	43.950	7.820	641.240	111.540	1.003.860	9.011	108.132	1.536	15.360	4.387.866
Silistra-Nouă . . .	7.582	1.076.644	121	3.630	9.114	811.146	1.265	189.750	4.991	329.406	81.362	650.896	5.732	57.320	3.200	32.000	3.150.792
Jud. Constanța . .	44.505	6.809.265	719	21.570	41.220	3.957.120	2.425	363.750	30.428	2.251.672	479.726	3.837.808	41.169	411.690	8.037	80.370	17.733.245
Babadag	16.428	2.382.060	168	5.040	7.721	710.332	542	81.300	6.867	682.493	83.291	666.328	10.653	106.530	2.227	20.043	4.654.126
Măcin	6.723	759.699	125	3.750	6.376	592.968	168	25.200	4.609	350.284	37.149	334.341	3.011	33.121	5.167	41.536	2.140.899
Sulina	1.665	288.045	34	1.020	2.510	263.550	—	—	4.363	344.767	8.724	87.240	573	6.303	163	1.467	992.392
Tulcea	9.569	1.263.108	114	3.420	3.283	292.187	117	17.550	5.110	398.580	36.099	324.891	2.107	23.177	4.940	39.520	2.362.433
Jud. Tulcea	34.385	4.710.745	441	13.230	19.890	1.849.770	827	124.050	20.949	1.634.022	136.263	1.090.104	16.344	179.784	12.497	99.976	9.701.681
Dobrogia	78.890	11.439.050	1.160	34.800	61.110	5.805.450	3.252	487.800	51.377	3.904.652	615.989	4.927.912	57.513	632.443	20.534	184.806	27.416.913

Plășile cele mai bogate în vite sunt: Babadag, Mangalia și Medgidia.

În al doilea rând vin plășile: Hârșova, Silistra-Nouă și Constanța și în fine în al treilea, plășile Tulcea și Măcin.

Bogăția în cereale, vii și animale a Dobrogiei.

În tabloul de jos dăm bogăția Dobrogiei în cereale, vii și animale domestice, cum și repartitia acestei bogății pe cap de locuitor :

P L Ă Ș I	Culturi	Vii	Anim. dom.	Valoarea totală	Numărul locuitorilor	Cât vine de
	Valoarea	Valoarea	Valoarea			un locuitor
	Lei	Lei	Lei			Lei
Constanța	5.053.422	25.850	3.052.162	8.131.434	30.261	268
Hârșova	4.010.456	91.508	3.272.213	7.374.177	27.508	270
Mangalia	5 650 274	8.473	4.429.638	10.088.385	22.824	442
Medgidia	5.768.791	10.474	4.387.866	10.167.131	27.159	374
Silistra-Noua . .	3.915.683	198.595	3.150.792	7.255.070	29.840	243
Jud. Constanța .	24.398.626	334.900	17.733.245	42.466.771	137.592	308
Babadag	6.668.830	956.910	4.654.126	11.679.866	43.719	267
Macin	2.755.884	1.330.650	2.140.899	6 227.433	27.790	224
Sulina	220.957	23.440	992.332	1.236.789	12.365	100
Tulcea	3.716.304	1.532.900	2.362.433	7.611.637	41.347	184
Jud. Tulcea . . .	12.761.975	3.843.900	9.701.681	26.307.556	125.221	210
Dobrogia	37.160.601	4.178.800	27.416.913	68.756.314	262.813	261

C) PESCĂRII

I. Istoric și organizare.

După creșterea vitelor, pescăriile erau al doilea izvor de bogăție al Dobrogiei. Numeroasele lacuri, privaluri, ghioluri și gârle de-alungul țărmului drept al Dunării și cîstelor Mării, dădeau Turcilor un însemnat venit, și, cu totă lipsa documentelor, în-drăsnesc a spune, că pescăriile din Delta Dunării și laguna Razelm erau cele mai mari din Europa.

Documentele lipsesc, dar avem scrieri demne de totă încrederea, care ne împuternicesc a crede cele de sus zise :

În anul 1569, Andrei Taranowski în descrierea sa de călătorie vorbește despre Chilia și de locul din Dunăre, unde se prind moruni, la trei césuri de oraș ¹⁾.

Mai multe amănunte găsim mai târziu în călătorul francez, François de Pavie, Baron de Fourquevaux, care a vîzut în 1585 pescăriile cele mari de la gurile Dunării și ne spune, că «morunul se vindea cu doi solizi, monedă franceză, și produsul pescuitului, extrem de îmbelșugat, servia mai ales la scôterea icrelor și la facerea de pește sărat» ²⁾.

Archidiaconul Paul din Alép în notele culese din călătoria Patriarchului Macarie de Antiochia (1653 - 1658), pomenesce «despre marile pescării de lângă orașul Chilia, de cele 14 îngrădituri cu pari, în care se prindea morunul, care era ucis apoi cu pari».

«Pescăriile erau arendate, dar Sultanul avea în oraș un vameș, care lua vama peștelui sărat și icrelor».

«Se prindeau atât de mulți moruni, în cât acest funcționar îi dădea gratuit corăbiilor care treceau».

¹⁾ Hurmuzaki, II¹, pag. 595, No. 576; XI, p. 79-80, No. 123, în Iorga, Chilia, p. 199.
²⁾ Hurmuzaki, III¹, pag. 39, în Iorga, op. cit., p. 205.

«În comerț un pește de 80 oca se vindea obicinuît cu un galben venețian, iar icrele se desfăceaû pe un preț scăzut, de vameș, la Galați» ¹⁾.

Jean Baptiste Tavernier (1663—1703) ne spune :

«La Chilia se face în fie-care an cel mai mare pescuit de morun» ²⁾.

Spusele lui Tavernier întăresc afirmațiunile noastre.

De atâtea ori citatul consul Peyssonel, un bun cunoscător al ținutului de la gurile Dunării, iată ce ne spune vorbind despre Chilia :

«Bogăția principală ți-o formeză pescuitul morunilor, luat de cele mai multe ori în arendă de vameș, care primesce cu plăcere, în loc de bani, mărfuri. Se prind pe an atâția moruni, în cât peștele sărat produce 100.000 piaștri venit (fie-care pește trăgînd obicinuît 60—70 ocale și se vinde cu 3½—4 piaștri); icre, se vînd 10.000 cîntare anual (ocaua costă 8 · 12 parale). Peștele sărat se exportă în Turcia, în bolobóce de 18—20 cîntare; icrele, găsesc debit mai mult în Moldova și în orașele dunărene. Sunt de calitate mai inferioară de cât cele din Crimeia și Circasia» ³⁾.

Turcii dedeaû cea mai mare importanță pescuitului de la gurile Dunării și mai cu sémă din bălțile dobrogene.

Aveaû o anume dregătorie, în cap cu un agă și mai mulți bulibași însărcinați cu supravegherea perceperii arendilor și vămii. Mai aveaû încă îndatorirea de a ține în bună stare lagunele dobrogene, a feri și preîntâmpina potmolirea saû secarea lor, a ține în stare de scurgere permanentă gurile de revărsare din Dunăre în bălți, a îngriji ca orificiile cu Marea să fie deschise și plutirea să se țină în bună stare, atît din Mare în bălți cât și din acestea în Dunăre.

Tóte acestea numai în scopul de a garanta o stare normală a revărsăturilor dunărene și lagunelor dobrogene, spre a se preîntâmpina pe de o parte potmolirea și mlăști-narea bălților, iar pe de alta a garanta plutirea în spre lagune și în afară atît a pescarilor, cât mai cu sémă a transportului peștelui viû, fie în scopul de a se desface într'un centru mai mare de comerț și de consumație, fie de a fi transportat la locul de conservare și fabricație ⁴⁾.

Bălțile din Dobrogiia eraû arendate de Turci cu 29.000 lire de aur pe an, adică 667.000 lei, de un singur antreprenor ⁵⁾.

Acesta avea dreptul de a percepe 15% din peștele prins de orî-ce alt pescar.

El avea dreptul de sub-arendare a o parte din bălți; avea însă și pescăriile lui proprii.

În scurtul timp al administrației rusești (1877—78), bălțile de aci aû dat un frumos venit tesaurului rusec.

Peștele sărat se vindea în lăzi de 1300—1400 bucăți și cu prețul de 30 lei lada.

Icrele, en gros, se vindea ocua cu 4,50—6,50, iar en detail cu 5,35—8,85 lei ocua.

Astăzi tóte pescăriile din Dobrogiia se exploatează și administrează de Stat, conform unui regulament ⁶⁾.

La Ministerul Domeniilor se află un anume serviciû, încredințat unui inspector general, însărcinat cu administrarea pescăriilor din întréga țară.

Tóte bălțile din Dobrogiia sunt împărțite în 6 secțiuni :

Secțiunea I îmbrățișază șanalele și bălțile de pe partea dréptă a Dunării, de la orașul Ostrov până la Boazgic ⁷⁾.

¹⁾ *Iorga*, op. cit., pag. 233.

²⁾ «Les six voyages». Ed. din 1712. I, p. 415, în *Iorga*, op. cit., pag. 233.

³⁾ «Commerce de la Mer Noire», vol. I, p. 320—1 și *Iorga*, op. cit. p. 257.

⁴⁾ *Al. Martineanu*. «Cestiunea pescariilor», pag. 6.

⁵⁾ *C. P. Scheletti*. Dobrogiia, p. 30. *Baronul d'Hogguer* (op. cit. p. 15), arala numai 7000 lire, aceea ce cred a fi o greșală.

⁶⁾ Publicat în «Monitorul Oficial», No. 113 din 19 August 1900.

⁷⁾ A se vedea la partea hidrografică descrierea tuturor bălților.

Secțiunea II-a coprinde șanalele și bălțile de pe partea dreaptă a Dunării, de la Boazgic până la satul Ostrov.

Secțiunea III-a coprinde bălțile de pe coasta Mării, cum și pescuitul în Mare, de la Ilanlik până la Caraharman.

Secțiunea IV-a (Galați) coprinde din Dobrovia toate bălțile din fața Galaților, pe dreapta Dunării.

Secțiunea V-a coprinde șanalele și bălțile de pe lângă Dunăre, de la satul Ostrov până la Tulcea.

Secțiunea VI-a, cea mai importantă, coprinde toate bălțile de pe litoralul Mării, între Caraharman și brațul Chilia.

Acastă secțiune cu lagunele Razelm și Delta Dunării, forma în timpul dominațiunii otomane cele mai mari pescării, care din nenorocire și din cauza unei exploatare neraționale astăzi au scăzut din valoarea lor.

Pentru îndreptarea acestei stări a lucrurilor, Ministerul Domeniilor, prin energicul Inspector al pescăriilor, D-l Dr. Gr. Antipa, a luat toate măsurile și face toate lucrările de îmbunătățire a pescuitului.

Am văzut la partea hidrografică, când am vorbit în mod sumar despre lagunele Razelm, și mijlocele întrebuintate pentru îndreptarea pescuitului.

Ne rămâne a vorbi despre Delta, din acelaș punct de vedere, și pentru acesta vom împrumuta tot ideile unui om competente.

II. Îmbunătățiri.

DELTA DUNĂREI DIN PUNCTUL DE VEDERE AL ÎNLESNIRII PESCUITULUI¹⁾

1. Câte-va cuvinte asupra hidrografiei deltei.

Cele trei brațe principale ale Dunărei: Chilia, Sulina și Sf. Gheorghe, coprim între ele două mari regiuni: insula Letea la Nord coprinsă între brațul Sulina și Chilia și insula Sf. Gheorghe la Sud, coprinsă între brațul Sulina și Sf. Gheorghe.

Aceste două regiuni la un loc au o suprafață totală de aproape 250.000 Ha. cu o suprafață de apă liberă de stuf de peste 16.000 Ha.

Aluviunile aduse din timpuri de brațele Dunărei au avut de efect înălțarea malurilor lor. Ast-fel, înălțimea acestor maluri variază de la 2 m. 50 (de-asupra nivelului mării) spre Ceatalul Tulcei, la 1 m., în vecinătatea mării; pe când fundul depresiunii dintre brațe variază între 1 m. 50—2 m. sub nivelul mării.

Intinderea pe care se constată această înălțare, care descresce pe măsură ce ne îndepărtăm de brațul respectiv spre interiorul insulelor, este de aproape 1 km. pentru brațul Sf. Gheorghe și Sulina, și de aproape 1½—2 km. pentru brațul Chilia. Această deosebire provine din cauza proporțiunii debitelor și deci al aluviunilor transportate de fie-care braț, proporție care în raport cu Dunărea întrégă este:

Brațul Sulina.	7 ‰
» Sf. Gheorghe	253 ‰
» Chilia	671 ‰

Dacă apa de mare nu intră în interiorul Deltei, în depresiunile coprinse între brațe, depresiuni al căror fund se găsește sub nivelul mării, cauza este că dunele formate de nisipuri pe malul mării o opresc într-o vreme. În timpul furtunilor mari însă, acest obstacol

¹⁾ Raportul D-lui Inginer Scia. Publ. în «Buletinul Minist. Domeniilor» No. 3—4 din 1901, p. 167—189.

nu mai este suficient; de fapt apa mării atunci este aruncată peste dune, dar acțiunea ei este limitată pentru insula Letea de către grindul Letei, cu ramificațiile lui spre brațul Sulina, iar pentru insula Sf. Gheorghe de către marele grind Caraorman și de grindurile mai mici: Luminei, grindul Roșu și grindul Ivancea.

În afară de grindurile aluvionare formate de-alungul brațelor, mai avem alte transversale, care împart cele două mari insule în mai multe regiuni. Ast-fel, în insula Letea sunt: grindul mic al Șondei, grindul Stipocului, care se continuă prin grindul Chiliei; grindul pădurei Letea. Iar pentru insula Sf. Gheorghe avem marele grind al Caraormanului cu grindurile mai mici: grindul Lumina, grindul Roșu și grindul Ivancea; grindul Săraturile foarte întins, format pe malul stâng al brațului Sf. Gheorghe, la confluența acestuia cu marea.

Unele din aceste grinduri, cum de ex. grindul Șondei, grindul Stipocului, sunt tot de origine aluvionară; ele s'au format în vremuri prin depuneri de-alungul malurilor a vechi brațe ale Dunărei, cari cu timpul s'au transformat în simple gârle, cum sunt gârla Șondei și gârla Iacoba-Suhatu; iar altele, cum sunt: grindul Caraorman, grindul Letea, sunt formate din dune mari în timpurile îndepărtate, când litoralul mării era prin vecinătatea lor. Această origine se constată din resturile de corăbii de mare și din scoici găsite în aceste grinduri.

Din examinarea curbelor grafice de variația nivelului apelor Dunărei la Tulcea și la gura brațului Sulina, dresate de către Comisiunea Europeană a Dunărei pentru periodul de 29 de ani, de la 1872—1900, se vede că în tot acest interval de timp numai în anii 1885, 1887, 1890, 1894 și 1899 apele nu au ajuns cota 2 m. 50, adică numai în acești 5 ani, din 29, ele nu s'au revărsat peste maluri; chiar în acei 5 ani însă, apele s'au apropiat foarte mult de această cotă, așa că în lacurile din interior tot a pătruns apă proaspătă prin numeroasele gârle, cari hrădesc malurile celor 3 brațe principale, punând în comunicație lacurile cu brațele Dunărei.

Ancheta făcută printre pescarii bătrâni, a întărit părerea, că în afară de regiunea cuprinsă între grindul Caraorman, brațul Sulina, Marea Neagră și brațul Sf. Gheorghe, regiune ale cărei condiții speciale, se vor descri la locul cuvenit, în nici unul din celelalte lacuri ale Deltei apa n'a riscat vre-odată să se impută și să devie ast-fel improprie pisciculturii.

Vedem așa dar, că importanța acelor gârle din punctul de vedere al alimentării anuale a lacurilor este foarte mică (17%). Rolul lor se mărginește la a servi, după scăderea apelor, la drenajul Deltei; și, în orî-ce timp, orî-ce epocă, ca căi de comunicație pentru diferitele bărci ale pescarilor. Acest din urmă punct mai ales are o importanță capitală din punctul de vedere al rentabilității exploatărei.

Aceste gârle astăzi sunt foarte numeroase, de aceea în general sunt foarte rău întreținute. În vecinătatea fie-cărui ghiol mare sunt o serie de gârle, două până la trei pentru unele ghioluri, mai multe, până la zece pentru altele; ele se despart la mică distanță unele de altele din brațul respectiv al Dunărei, ca să ajungă în ghiol. Această stare de lucruri a fost creată de impozitul nelegal, pe care-l percepeau ca drept de trecere (până la 3 lei pe an și pe barcă) proprietarii sau pretenșii proprietari ai gârlelor; ceea ce făcea ca pescarii să se adune în tovărășii și să-și sape câte o gârlă, pe care puneau stăpânire și înființau pentru acea gârlă, așa disă a lor, impozitul ce ei însuși plăteau înainte, trecând pe gârlele altora. Acum însă, în urma intervențiunii energice a Serviciului Pescăriilor, această stare de lucruri s'a suprimat (gârlele însă au rămas): nici un proprietar sau pretenș proprietar de gârlă nu mai are dreptul de a percepe vre-o taxă de trecere; singurul drept ce le-a rămas este exclusivitatea pescuitului în gârlele lor prin garduri, cotețe, etc.

Pe de altă parte, importanța acestui pescuit în gârle, față de pescuitul în ghioluri, este foarte mică. Se dovedește acesta printr'un exemplu: din statistica punctului Pardina se vede că în gârlele depinzând de acest punct, gârla Cherim No. 1, Cherim No. 2, Josan, Retca, Comarnitschi, Andron Belibrov, Mitrofan Belibrov s'a pescuit de la 1 Aprilie 1900 până la 25 Octombrie 1900, aproximativ 18.000 kgr. de pește.

Pe când în intervalul de timp în toate apele (ghiol, gârle, Dunăre) depinzând de același punct, s'au pescuit în total 135.000 kgr. pește, adică, la punctul Pardina, pescuitul în gârle reprezintă aproape 15 % din pescuitul total. Ceea ce se întâmplă la punctul Pardina, se petrece probabil și în celelalte puncte ale Deltei, de unde nu s'a putut aduna date statistice.

Avantajele existenței unui așa mare număr de gârle se vede așa dar că sunt foarte reduse; inconvenientele din contra sunt foarte numeroase. Se vor cita în trecut:

1. Intreținerea defectuoasă a gârlelor, așa că ele nu mai corespund scopului lor principal, care este stabilirea comunicațiunii lesnicioase a diferitelor bărci ale pescarilor. Acest neajuns se resimte tocmai în ultimele luni ale anului, când începe adevărata epocă de pescuit, atunci apele fiind foarte aproape de etiagiū este absolut necesar ca gârlele să aibă o adâncime suficientă sub acest nivel, pentru a putea servi de căi de comunicațiune, condițiune care astăzi nu este îndeplinită de cât de un foarte mic număr de gârle.

2. O supraveghere bună devine foarte grea, dacă nu imposibilă, căci numărul agenților și supraveghetorilor exploatarei nu se poate mări dincolo de o limită determinată, fără a împovăra din cale afară cheltuelile de exploatare. Ca consecință imediată avem înmulțirea contrabandelor, cari azi, pentru brațul Chilia mai ales, au o importanță considerabilă.

S'a spus mai sus că starea în care se află azi aceste gârle este foarte rea. Intr'adevăr, cca mai mare parte din ele, afară de câte-va care se vor cita mai la vale, sunt nise șanțuri, cari au la nivelul apei (socotind apele la etiagiū) 1^m—1^m 50 lărgime. Origina lor spre brațul Dunărei, din care se alimentează, este în general potmolită ca și gura lor spre ghiolul pe care-l alimentează, așa în cât când apele Dunărei sunt în vecinătatea etiagiului, cum au fost în luna Octombrie 1900, când s'au făcut aceste cercetări la fața locului, barca relativ mică cu care s'a trecut pe acele gârle și care abea avea 30 c.m. tirant de apă, abea putea fi târâtă, căci pe 1—1 ½ km. de la brațul Dunărei spre interior atingea fundul gârlelor. Iși poate cine-va lesne închipui ce muncă trebuie să depună bieții pescari ca să-și aducă în ghioluri bărcile grele (încărcate cu năvode) și să-și scotă bărcile încărcate cu pește; și ce influență dăunătoare are această stare de lucruri asupra mersului exploatarei.

Pentru ghiolurile mai depărtate de brațele Dunărei, după ce gârla a străbătut pe acea distanță de 1—1 ½ km., malul aluvionat al brațului, ajunge la depresiunea generală internă, regiune aproape în totdeauna acoperită cu apă (fac excepție numai grindurile, de care s'a vorbit mai sus). În acest din urmă parcurs tăierea periodică a stufului și a plantelor aquatice pe o lărgime potrivită este suficientă pentru stabilirea comunicațiunii.

În sfârșit, la versarea gârlelor în ghioluri, pe distanțe variind între 100 și 200 metri se constată din nou o potinolare, produsă la viituri de micșorarea vitezei curentului gârlelor la întâlnirea cu apele stătătoare ale ghiolurilor.

Din descrierea stărei actuale a gârlelor se vede, că dacă alimentarea ghiolurilor cu apă prosperă nu lasă astăzi de dorit, după cum s'a arătat mai sus, este nu din cauza gârlelor, ci din cauza revărsăturilor anuale ale apelor Dunărei peste malurile celor trei brațe ale sale.

Ca concluziune imediată se vede ce mari avantaje s'ar creia pe de o parte, supravegherei exploatarei, pe de alta pescarilor, dacă s'ar astupa cu totul cea mai mare parte din aceste gârle, lăsând în vecinătatea fie-căruī ghiol important sau grup de ghioluri, câte una sau cel mult două gârle. Acestea ar trebui însă atunci adâncite, lărgite și întreținute anual.

Menținându-se nivelul fundului la cel puțin 50 cm. sub etiagiū, lărgimea la fund la 1^m 50, taluzele la 45°, s'ar avea gârle care ar corespunde în totul scopului propus (comunicație lesnicioasă).

Profilul longitudinal va avea fundul orizontal, căci în aceste gârle curentul apelor este alternativ: de la braț spre lac la viituri, de la lac spre braț, când scad apele.

Astuparea celorlalte gârle se poate face foarte ușor prin mici baraje constituite din câți-va pari de 8—10 cm. diametru, de 3 metri înălțime, care ar fi înfiți de 50 cm. în fundul gârlei. O împletitură sumară cu nule și stuf și aruncarea a câtor-va metri cubi

de pământ înaintea și înapoia acestui gard, pământ luat din malurile gârlei, ar completa baragiul. Evident, că aceste baraje trebuie construite la apele mici, toamna, așa ca viiturile de primăvară, debordând peste ele să le completeze, potmolind gârla mai departe. Se va exercita cât-va timp o supraveghere mai activă, căci pescarii vor căuta să le distrugă; de aceea s'ar putea face două până la trei asemenea baraje la ore-care distanță unul de altul, 20 - 30 m.

Să examinăm acum cără din gârlele actuale ar trebui păstrate și amenajate în chipul descris mai sus. Pentru acesta vom examina pe rând cele două mari insule ale Deltei și în ele lacurile sau grupurile de lacuri importante, singurile de cără ne vom ocupa de o cam dată.

2. Insula Sf. Gheorghe.

Lacul Gorgova. — Are o suprafață de 1200 hect., la care se adaugă 170 hect. pentru câte-va ghioluri mici, cum sunt Păpărnicu, Catinețu mare și mic, situate la Vestul lui și cu care comunică prin scurte drumuri deschise în stufăriș.

Acest lac, în care se face o pescărie foarte bună, comunică actualmente cu brațul Sulina între milele 29 și 30 prin două gârle mici: gârla lui Greceff și gârla lui Simion Iacob. Aceea care se pretinde mai bine spre a fi adâncită și lărgită este:

Gârla lui Greceff. — Are o lungime totală 1400 m. Malurile au la originea gârlei în brațul Sulina aproape 2^m,50 de-asupra etiagiului, cu o lărgime sus de 3^m,50, iar la fund de aproape 0^m,50 cu adâncime de apă de aproape 0^m,50 la etiagi; înălțimea lor se micșorează neconținut, așa că la 1 km. de brațul Sulina gârla intră în zona mocirlă. De și de aci înainte adâncimea apei și lărgimea ar fi suficientă, având însă în vedere plantele aquatice, cără cresc pe fund și de care ar trebui să curățăm gârla, cum și potmolirea acestora la vătarea ei în lacul Gorgova, vom avea de executat în total, pentru a aduce această gârla în stare bună aproape 6.200 m. c. săpătură.

Chiar la limita de Sud a lacului Gorgova urece:

Litcovul. — A fost probabil în vremuri un braț al Dunărei, ca mai toate din gârlele importante, care brăsdăză astă-ză delta. Spre Vest de lacul Gorgova, Litcovul merge până la gârla Rușca; spre Est parcurge mai întâi vre-o 12 km., apoi se îndreptăză spre Sud, pentru ca după alți 18 km. să iasă în brațul Sf. Gheorghe la punctul Pârvoloca.

Nu mai are azi importanța pe care o avea în vremuri, ca cale de comunicație pentru că aproape pe tot parcursul celor dintâi 12 km. de la ătirea din lacul Gorgova spre Est, este acoperit cu stuf. Câtă vreme nu era acoperit cu stuf, forma o excelentă cale de comunicație; azi însă, n'ar mai fi de nici un interes să o restabilim, ci ar fi mult mai bine a se lărgi drumul prin stufăriș, creiat de pescari, și care duce de la lacul Gorgova la grupul de lacuri situat între Litcov și punctul Uzlina, grup format de lacurile: Isăcelul Isacov, Uzlina, Uzlineț și alte ghioluri și jepci mai puțin importante. Acest drum are o lungime de aproape 4 km.; astă-ză însă este foarte cotit și pe parcursul între diferitele jepci n'are de cât cel mult o lărgime de 2 metri, lărgime cu totul nesuficientă pentru circularea lesnică a bărcilor. Cum adâncimea de apă este suficientă, dacă s'ar tăia stuful pe lărgime de la 8 până la 10 metri, cu cheltuială relativ mică s'ar avea o bună cale de comunicație, pe care pescarii din acel grup de lacuri și-ar putea transporta uneltele și produsele pescuitului în brațul Sulina trecând prin lacul Gorgova.

Grupul de lacuri Isacov-Uzlina. — Suprafața totală liberă de stuf este de aproape 1564 hect. Pescarii cără pescuiesc în aceste lacuri pot comunica:

1. Spre Gorgova, după cum s'a arătat mai sus;

2. Pe Litcov în jos, printr'un drum de aproape 500 m. lungime, care unesce Litcovul cu Isacovul la Sud-Estul acestuia, acolo unde Isacovul se apropie mai mult de Litcov, drum care astă-ză este acoperit cu stuf și care s'ar putea curăți;

3. Spre brațul Sf. Gheorghe la punctul Uzlina, unde sunt instalate cherhanale ca și la

punctul Gorgova. Acastă comunicație se face pe gârla lui Iancu (azi a lui Iosef Pavloff), care unesce brațul Sf. Gheorghe cu una din jepcele vecine cu lacul Uzlina. Acastă gâră întreținută de proprietarul ei, nu sécă nici-odată, are însă o lărgime cu totul nesuficientă; pentru a o aduce în stare mai bună ar trebui, ca și pentru gârla lui Grecef de la Gorgova, să executăm vre-o 600 de metri cubi de săpătură.

Litcovul ajunge în brațul Sf. Gheorghe la punctul Pârvoloca. De la acastă gură a sa, spre Nord, pe o lungime de vre-o 3 km., are aprópe 2 metri lărgime între maluri, cu adâncimi de apă la etiagiū care variază de la 30 la 40 cm. aprópe de Pârvoloca pe aprópe 1 km. lungime, și apoi sporesce treptat până la 1^m,50 adâncime, pe care o atinge la extremitatea celor d'întâi 3 km. De aci înainte lărgimea sa sporesce treptat, ca să se mențină la aprópe 20 metri pe un parcurs de aprópe 15 km.; iar adâncimea variază pe acest parcurs de la 2^m,50 la 3 metri. Este necesar a se adânci acastă gură a Litcovului, fiind-că pe aci trec pescarii, ca să pescuiască cu năvódele, fie în partea largă a Litcovului fie în:

Lacul Gorgoștel. — Acesta comunică cu Litcovul printr'un drum fórté scurt prin tufăriș la o distanță de aprópe 8 km. de punctul Pârvoloca. Are o suprafață de 60 hect., cu o lungime de aprópe 2½ km. și o lărgime medie de 300 m. În el se face o pescărie fórté bună, din cauză că forma sa lunguiață se pretéză fórté bine la pescuitul cu năvóde.

Pentru adâncirea și lărgimea gurei Pârvoloca a Litcovului vom avea de executat aprópe 600 metri cubi de săpătură.

Mergând de la Pârvoloca în aval pe br. Sf. Gheorghe cu vre-o 3 km. înainte de a ajunge la Ivancea-Nouă se află:

Lacul Erinriuc. — Are o suprafață de 287 hect., cu o lungime de aprópe 5 km. și o lărgime medie de aprópe 500 metri. Forma sa lunguiață este avantagióasă pescuitului cu năvóde. Acest lac comunică cu brațul Sf. Gheorghe prin două gârle, dintre care numai una, lungă de aprópe 500 m., funcționează la apele mici.

Acastă gâră, proprietatea fraților Consulenci din Caraorman, este fórté bine întreținută, de aceea și dá proprietarilor ei rezultate fórté bune atât ca comunicație cât și ca pescărie.

Acest exemplu al unei gârle deja existente și care dá rezultate așa de satisfăcătóre, arată în destul ce avantaje s'ar putea avea, căutând să se stabilească și pentru cele-l'alte lacuri sau grupuri de lacuri câte o asemenea gâră.

De partea dréptă a brațului Sf. Gheorghe, în dreptul lacului Erinciuc, se găsește:

Lacul Belciuc. — Are o suprafață de 78 hect. Prin marea sa adâncime, 10 până la 15 m. la etiagiū, arată că a fost un vechiū braț al Dunărei. Comunică cu brațul Sf. Gheorghe printr'o gâră de 500 metri lungime. Acastă gâră nu numai că nu a fost întreținută de către proprietarul său, Ghermalai Nichitof din Ivancea, care este unul din cei mai mari, dar și ursuși negustori de pește din deltă, dar ceva mai mult, acesta a și astupat-o la gura din spre Sf. Gheorghe, făcând ast-fel ca în anul 1900 să nu se pescuiască de loc pe lacul Belciuc; și acesta fiind-că i se părea lui, că dijma ce i se cerea de către administrația pescăriilor, era prea mare.

Acest fapt reprezintă o stare de lucruri fórté dăunătóre pescuitului; el stabilește un fel de monopol în folosul câtor-va mari negustori de pește, proprietari de cherhanale și proprietari de gârle. De și în urma dispozițiunilor serviciului pescăriilor, proprietarii de gârle numai au dreptul de a împedica pe vre-un pescar să trecă prin gârlele lor, de fapt însă, în mod indirect neîntreținând gârlele conform învoelilor cu administrația, fac pescuitul imposibil. De aceea ar fi nemerit ca cel puțin în punctele, unde sunt asemenea ómenī îndărătnici, întreținerea gârlelor să o facă serviciul pescăriilor cu cheltuiala sa, sporind dijma, în consecință.

În aceiași ordine de idei observăm că, din pricină că pescarul umil n'are el însuși mijlóce de a-și transporta peștele pe piețele de desfacere, el este la dispoziția acelor cherhanalagii și mari negustori de pește, cari sunt mai toți niște mari cămătari, cărora e silit să le vîndă peștele pe nimic, și care îl mai exploatează în chip neomenos și prin alte mijlóce cum sunt: avansuri de alimente, îmbrăcăminte, unelte de pescuit etc., a căror valóre, pescarul o plătesce înzecit în natură prin munca și prin peștele ce prinde.

Se vede deci marele interes pe care 'l are Statul, ca proprietar al pescăriilor, să înființeze și să exploateze în regie câte-va cherhanale în puncte apropiate, precum și să își creeze mijloce de transport mai rezezi și mai sistematice, prin remorchere și șlepurî, amenajate pentru transportul peștelui.

Ca să revenim la lacul Belciuc, constatăm că pescuitul în acest lac are o importanță foarte mare, mai ales pescuitul cegei, din pricina adâncimeî mari a lacului. Este așa dar necesar să adâncim și să lărgim gârla Belciuc, ceea ce represintă aproape 3000 metri cubi de săpătură.

Regiunea lacurilor coprinse între grindul Caraorman și Marea-Négră. — Coprinde lacurile: Puiuleț (556 hect.), Lumina (259 hect.), Puiu (400 hect.), Potcova (44 hect.), Roșu (1291 hect.), Roșuleț (230 hect.), adică la un loc au o suprafață liberă de stuf, 2780 de hect.

În această regiune condițiunile hydrografice sunt cu totul diferite de cât în restul Deltei. Într'adevăr, pe de o parte grindul Caraorman împiedică ca apele deja revărsate în insula Sf. Gheorghe să își urmeze direcția lor naturală spre mare, iar pe de alta malul drept al brațului Sulina între Mila 12 (nouă) și Mare este indigat și pereat la o înălțime, pe care apele nu o întrec, de cât la viituri absolut excepționale și neprevăzute, cum a fost aceea din 1897; așa că alimentarea acestor lacuri se face exclusiv la viituri prin revărsarea brațului Sf. Gheorghe pe porțiunea coprinsă între lacurile Erinciuc și grindul Sărăturile, chiar și această revărsare este întârziată mult, dacă nu împiedică de către grindul Caraorman și grindurile mai mici: Lumina, Roșu, Ivancea, și prin cele două gârle cari plécă din brațul Sulina, una la Mila 7 (gârla lui Tudor Vătafu) și alta la Mila 2 (gârla Bursuca, continuarea gârlei Impuțita).

Afară de acesta, gârla Impuțită comunică cu marea prin cele două ramificațiuni ale sale, una (gârla Bivol) care ese pe malul mării la Mila 4 spre S. de Sulina, și alta (prelungirea gârlei Impuțita) care ese la Mila 7. În timpul furtunilor mari, produse de vânturi cari bat de la larg spre țerm, nivelul mării se umflă în vecinătatea malului (variațiunile nivelului Mării-Negre în timp de furtuni ating plus sau minus 90 c. in.) și valurile bagă o cantitate enormă de apă sărată pe aceste gârle. Influența apei de mare se simte până aproape de grindul Caraorman, adică pe o distanță de aproape 20 km. de la Mare și se constată prin gustul apei și prin depozitele cari se găsesc peste tot pe grinduri, așa că în anii secetoși încercările pescarilor, stabiliți pe acolo, de a sămăna câte-ceva, nu reușesc de loc. În anul 1900 s'a constatat de către pescari, înaintea inundațiunilor din primăvară, că crapei erau ca amețiți prin bălți și, dacă inundațiunea ar fi întârziată sau ar fi fost mai mică de cât a fost, pescăria în aceste lacuri ar fi fost complet compromisă, cel puțin până la o nouă viitură mare. Ca o probă de degenerarea peștilor sunt numeroși pești monștri, cari se găsesc în apele acestei regiuni.

Se vede dar, că în această regiune, pe lângă chestiunea comunicațiunei, chestiunea alimentării are importanță foarte mare.

Pentru a asigura alimentarea cu apă prospătă în această regiune, va trebui, în afară de lărgirea și adâncirea gârlor lui Tudor Vătafu și a Bursucei, să mai deschidem cel puțin alte două gârle din brațul Sulina, una în dreptul Milei 12 și alta între Mila 9 și Mila 10. Atât pentru cele d'întăiu două gârle, cât și pentru cele din urmă, să se sape un șianț cu lărgimea la fund de 4 metri și cu adâncimea sub etiagiū de un metru, pentru a spori în consecință volumul apei intrate. După cum s'a arătat la stabilirea gârlor de comunicațiune în partea de V. a insulei Sf. Gheorghe, va fi și aci de ajuns să săpăm cu draga pe distanță de aproape 1 km. la brațul Sulina, iar de aci încolo să tăiem stuful pe lărgime de 8 până la 10 metri și să curățim fundul de plante aquatice. Malurile gârlor se vor fixa mai târziu în chip economic prin piloți subțiri și stuf aruncat îndărătul lor.

Direcția generală a gârlei de la Mila 12 va fi spre ghiolul Puiuleț; aceia a gârlei dintre Mila 9 și 10 spre ghiolul Puiu. Vom lărgi drumurile de comunicație prin stufăriș între Puiu și Puiuleț, între Puiu și Lumina, între Puiu și Roșu prin Potcova. Apoi, după ce vom fi lărgit în acelaș chip gârla Bursuca, până la ghiolul Porcului, vom prelungi-o de aci înainte până la ghiolul Roșu.

În sfârșit, vom astupa complet, la o înălțime egală cu înălțimea generală a dunelor de pe malul mării, cele două ramificații ale gârlei Impușita, care es direct în mare, făcând astfel, la scăderea apelor brațului Sulina, apele intrate în această regiune a Deltei să se scurgă înapoi tot pe aceste patru gârle. Cu chipul acesta, pe de o parte alimentarea cu apă dulce a acelor ghioluri va fi îmbunătățită, iar pe de alta apa de mare nu va mai intra în cantitate așa de enormă, ca acuma pe timpul furtunilor mari.

Dacă s'a eliminat cu totul, cel puțin de-o-cam-dată, soluțiunea de a deschide gârle din brațul Sf. Gheorghe (care având debit mult mai mare și maluri mai joase de cât brațul Sulina, ar fi fost mai indicat ca izvor de alimentare) cauza este motivul de economie care s'a avut în vedere. Într'adevăr, asemenea gârle ar fi trebuit să străbată diverse grinduri și grindulețe de care s'a vorbit mai sus, deci am fi avut un cub de săpătură însemnat și ca urmare, cheltuială mare. Dacă săparea nouilor gârle, propuse mai sus, ne va dovedi că alimentarea regiunii mai lasă încă de dorit, am putea să o completăm după aceea, deschizând gârle noi și din brațul Sf. Gheorghe.

Astăzi, la apele mici, peștele se transportă cu carele pe grinduri, parte la Ivancea-Nouă (la cherhanaua lui Ghermalaș Nichitof), parte la Ciamurlia. Prin creierea nouilor gârle pescarilor, le va fi mai la îndemână să-și transporte peștele spre brațul Sulina, mai indicat ca cale de transport spre piețele de desfacere Galați și Brăila, din cauza mării navigațiunii, care se face pe el.

Să vedem acum ce cub total de săpătură ar reprezenta lucrările propuse :

1. Deschiderea a două gârle noi pe 1.000 metri lungime à 10.000 m. c. 22.000 m. c.
2. Lărgirea a două gârle existente pe 1.000 metri lungime à 7.500 m. c. 15.000 m. c.
3. Curățirea gârlelor :

De la Mila 12 la ghiolul Puiuleșului	9,0 Km.
» » » 9-10 » Puiu	10,5 »
Gârla lui T. Vătafu până la gârla Lumineș	9,0 »
» Mila 2 (Bursuca) la gârla Porcului	7,5 »
» dintre gârla Porcului și gârla Roșu	3,5 »
» » » Roșu și gârla Puiu, prin Potcova	2,0 »
» » » Puiul și gârla Puiuleș	2,5 »
» » » Puiul și gârla Lumineș	1,5 »
Total	45,5 Km.

Socotind numai câte 2 m. c. pentru metru liniar, în loc de 4, și acesta fiind-că ne aflăm deja în depresiunea dintre brațe, adică acolo unde dragajul va fi mai mult o curățire a rădăcinilor de trestie, avem 45,5 Km. à 2 m. c. . 91.000 m.c.

Totalul pentru toate gârlele. 128.000 m.c.

În afară de lacurile, ale căror condițiuni s'a studiat până acum, mai avem în insula Sf. Gheorghe lacul Obretin : de acesta ne vom ocupa mai departe.

3. Insula Letea.

Coprinde mai multe regiuni distincte :

Regiunea lacurilor dintre Ismail și Tulcea. — În această regiune se află 24 ghioluri importante cu o suprafață totală, liberă de stuf, de 2.329 hectare.

Alimentarea lacurilor din această regiune se face anual în condițiuni foarte bune prin revărsările peste maluri, atât ale brațului Chilia, cât și ale brațului Sf. Gheorghe. De aceea vom studia această regiune numai din punctul de vedere al înlesnirii comunicației : vom păstra dintre numeroasele gârle care există astăzi numai pe acelea care se potrivesc mai bine scopului, le vom lărgi și adânci și vom astupa pe toate cele-lalte. Acestă astupare a

gârlelor inutile se impune mai ales pentru brațul de frontieră Chilia, unde contrabandele numeroase aduc astăzi mari neajunsuri și pagube Statului nostru.

Pentru a asigura comunicațiunea acestei regiuni cu Tulcea, care este o piață de desfacere și de transit pentru produsele pescăriei, vom adânci și lărgi una din cele trei gârle care plăcă din brațul Sf. Gheorghe între Mila 51 și Mila 52 (gârlă al cărui nume nu s'a putut stabili prin cercetările locale). Acastă gârlă are între brațul Sf. Gheorghe și ghiolul cel mai vecin aproape 3 km. Pentru a o adânci și lărgi avem nevoie să facem un cub de săpătură de 7.750 m. c.

Comunicațiunea cu brațul Chilia o vom asigura prin următoarele gârle :

Gârla Vădanei. Străbate, în vecinătatea satului Pălăgencia, malul aluvionat al brațului Chilia pe o lungime de aproape 1.500 de metri (s'a văzut mai sus că, din cauza debitului său mare, brațul Chilia s'a înălțat malul drept pe o distanță medie de 1¹/₂ km. de la albă); apoi după ce a parcurs pe o mică distanță regiunea internă, josă, întâlnește grindul, pe care este stabilit drumul de căruțe care duce de la Tulcea la Satul-Noș, trece pe sub așa numitul Pod Roșu al acestui drum și ajunge la ghiolul Roșu. Acastă gârlă ar trebui adâncită numai de vre-o 100 de metri de la brațul Chilia, și în vecinătatea Podului Roșu, ale cărui palee prea apropiate, oprind crăcile și buruienile aduse de ape la viitură, au înlesnit potmolirea în acel loc. Acest pod ar trebui reconstruit (construcție cât se poate de economică) cu o palce centrală de cel puțin 5 metri, pe sub care să treacă gârla. Vom admite ca cub total de săpătură aproximativ pentru această gârlă 1.000 de m. c.

Gârla Aleoști. Face să comunice brațul Chilia cu lacul Honțu și apoi de aci se trece în celelalte lacuri prin drumuri în stufăriș. Are o lungime de aproape 1.800 de metri, cu o înălțime de maluri care descresce de la 2^m50 de-asupra etiagiului (în vecinătatea brațului Chilia) spre ghiol. Lărgimea gârlei variază între 2^m și 4^m; iar adâncimea între 0^m50 până la 1 metru sub etiagiul. Ca să aducem această gârlă la adâncimea dorită, vom avea de făcut o săpătură totală de aproape 5.000 m. c.

La 2 km. în aval de gârla Aleoști se găsește grindul Șondei format prin depozitele gârlei cu același nume, al cărei curs era pe aci. Astăzi însă această extremitate a gârlei Șonda este complet astupată pe o depărtare de mai bine de 3 km., până în dreptul gârlei Christicoff, prin care comunică cu lacul Honțisor. N'ar fi avantajos să desfudăm gârla Șonda în spre brațul Chilia, mai întâi fiind-că acesta ar cere prea mare cheltuială; și apoi fiind-că s'ar da drumul pescarilor de la Mila 23 spre brațul Chilia, favorizând astfel contrabandele. Se poate însă prea bine ca interesele de ordine administrativă, relative la exportul de pește în Rusia prin punctul Ismail, să aibă o importanță, care să întrécă inconvenientele de care vorbim; și atunci de va fi necesar, se va desfunda.

Odată stabilit accesul din Dunăre în această regiune a lacurilor coprinse între Ismail și Tulcea, pentru a asigura o bună exploatare a regiunii, trebuie să înlesnim și comunicația între cele 14 diferite lacuri importante. Acesta se va face deschizând drumuri în stufăriș pe o lărgime de la 8 până la 10 metri. Lungimea totală a acestor drumuri atinge 15 km., dintre acestea însă am putea începe prin a face pe cele mai indispensabile și a căror lungime totală atinge 9 km.

Lacurile Costin și Bacim. — Au împreună o suprafață de aproape 631 hectare. Lacul Costin (și prin el lacul Bacim) comunică actualmente cu brațul Chilia prin 4 gârle : Jossan, Retca, Comarnischi și Andrei Belibroff, numite astfel după numele proprietarilor săi mai bine zis al preinșilor lor proprietari. Dintre acestea însă mai bine întreținute sunt gârlele Retca și Comarnischi: și acestea însă lasă foarte mult de dorit, în privința lărgimei și în a adâncimei apei. Trebuie să se astupe toate gârlele afară de a lui Comarnischi, care lărgită, este suficientă pentru a asigura comunicațiunea cu lacurile. S'a ales această gârlă, din cauza cherhanalei aceluiaș proprietar, care se află la confluența ei cu brațul Chilia.

Cu orî-ce preț va trebui redus numărul gârlelor la strictul necesar, cel puțin pentru brațul Chilia. Intr'adevăr contrabandele, tocmai pe acest braț se fac în mai mare număr; pescarii, mai toți ruși, după ce pescuesc în apele și bălțile noastre, se strecoră ne observați noaptea prin numeroasele gârle care brăzdază brațul și trec în apele rusești; iar când sunt

prinsă, se dă loc la contestații interminabile de multe ori fără rezultat. Pichetele noastre militare sunt destul de depărtate; de asemenea și agențiile administrației pescăriilor: acestea din urmă nu se pot înmulți fără o prea mare îngreunare a cheltuelilor de exploatare. Astupându-se cea mai mare parte din gârle, supravegherea exploatarei de către agenții pescăriilor postați la gura gârlelor ce se va păstra, devine mai eficace și Statul nu poate de câtsă câștiga. Pe de altă parte, lărgind aceste din urmă gârle și adâncindu-le, comunicația devine mai lesnicioasă și pescăria va deveni mai înfloritoare.

Lărgimea gârlei, Comarnischi, pe lungimea sa de aproape $1\frac{1}{2}$ km., necesită o săpătură de aproape 5.000 m.c.

Lacul Bacim, prin gârla Hliboca-Suhatu, comunică cu ghiolul Batacu, care e așezat lângă grindul Chilia la S.-V. de acesta. Gârla este o foarte bună cale de comunicație, lipsită de stuf, cu adâncime suficientă (2 până la 3 metri).

Gârla Batacu. — Traversază de la V. la E. grindulețul servind de legătură între grindul Stipocului și grindul Chiliei și pune în comunicație ghiolul Batacu cu lacurile din grupul Babinei și Matitei.

Plecând de la același principiu, de a nu lăsa comunicația spre brațul Chilia, de cât acelor lacuri sau grupuri de lacuri, cari nu ar putea avea comunicație lesnicioasă prin altă parte cu unul din celelalte două brațe în întregime ale noastre, trebuie închisă complet gârla Batacu. Cu chipul acesta pescarii din grupul Matitei ar putea să comunice numai prin gârla Lopatna cu brațul Sulina și prin gârla Sulimanca cu brațul Cernofca spre Periprava. Afară numai dacă motive de ordine administrativă, nu vor atârna mai greu în balanță.

Gârla Pardina. — (Extremitatea de la punctul Pardina). — Brăsdéză de-alungul său micul grind cu același nume, lung de 5 km.; este potmolită pe aproape $2\frac{1}{2}$ km. de la brațul Chilia. Nu este de nici un interes a o despotmoli, căci nu servă nici ca cale de comunicație nici ca canal de alimentare. Intre gârla Pardina și gârla lui Ivan Zabara, sunt vre-o 5 gârle, care poartă numele pretenșilor lor proprietari: Anton Belibrov, Mitrofan Belibrov, Mitrofan Andrief, Sergie Ivanof, două gârle ale popei din Chilia. Tote aceste gârle, după ce străbat malul aluvionat al brațului Chilia, după mai multe cotituri prin stufăriș, ajung la lacul Tatanir.

Producțiunea proprie a acestor gârle fiind neînsemnată, față de inconvenientele enorme pe cari le prezintă prin înlesnirea contrabandelor, ele trebuie astupate.

Lacul Tatanir. — Are o suprafață de 665 hectare. Iar lacurile mai mici cari comunică cu el, cum sunt: Pojareț, Bisagi mic și Bisagi lung, Cărpănos, au o suprafață de 238 hectare, așa că grupul întreg are o suprafață totală de aproape 903 hectare. Comunicația lacurilor din acest grup între ele se face prin scurte drumuri în stufăriș, lacurile fiind vecine unele de altele.

Comunicația directă a lacului Tatanir cu brațul Tătaru (ramificație pe teritoriul nostru a brațului Chilia) se face prin gârla lui Ivan Zabara, de o lungime totală de la brațul Tătaru până la lac aproape $2\frac{1}{2}$ km. și care astăzi se află în aceleași condițiuni rele, ca celelalte gârle descrise mai sus. Această gâră trebuie adâncită și lărgită pe aproape $1\frac{1}{2}$ km., ceea ce reprezintă un cub de săpătură aproape de 5.000 m.c.; pe restul lungimeii ar trebui curățită de buruieni și pe alocurea de stuf. Puțin în amonte de gârla lui Ivan Zabara se află gârla lui Ismailciuc, care dă în japca Slavonul, iar acesta comunică cu lacul Tatanir. Pentru motivele în de ajuns arătate până aci, și această gâră va trebui astupată.

În aval de gârla lui Ivan Zabara, vecine cu brațul Tătaru, se află nisce ghioluri puțin întinse, cum sunt: ghiolul Fudulul, comunicând cu brațul prin gârla cu același nume și ghiolurile Maxinciu și Baci, comunicând prin gârla lui Chiriac.

Să se astupe complet aceste gârle de comunicație. Într'adevăr, pe de o parte producțiunea proprie a acestor lacuri este neînsemnată față de lacul Tatanir; iar pe de alta prin aceste gârle se fac dese contrabande cu pește vînat în Tatanir și strecurat apoi pe brațul dintre ostróvele Daller și Tătaru, în brațul Chilia, în apele rusesă. Agentul

administrației pescăriilor de la punctul Tatanir nu poate supraveghia gârle așa de depărtate de punctul sâu. Astupându-se aceste gârle, pescarii, cari ar voi să pescuiască în acele lacuri, ar putea să intre în ele din lacul Tatanir prin drumuri deschise anume în stufăriș.

Gârla Pardina. — (Extremitatea de la punctul Chilia-Veche). — Ajunge în brațul Tătaru la aproape 1½ km. în amonte de orașelul Chilia-Veche. Pozițiunea sa se păstrează foarte bine pentru a stabili comunicațiunea între piețele de desfacere Chilia-Nouă și Chilia-Veche cu regiunea lacurilor: Babina, Matița și Velichi-Merhei, prin gârla Batacu.

După cum s'a arătat mai sus, la gârla Batacu, dacă administrația pescăriilor va găsi necesar să stabilească această comunicațiune, va trebui să regulăm mai întâiu gârla Batacul va trebui apoi să adâncim și să lărgim și această extremitate a gârlei Pardina pe aproape 1 km. de la confluența sa cu brațul Tătaru; acesta represintă un cub de săpătură de aproape 4.000 m. c.

Gârla Sulimanca. — Se varsă în brațul Cernofca (altă ramificație pe teritoriul nostru a brațului Chilia) la aproape 3 km. în amonte de punctul Periprava. Ea stabilește comunicația între brațul Chilia și regiunea Babinei.

Acastă gârlă se deosibesce de cele-lalte gârle ale Deltei: într'adevăr, chiar în timpul când cresc apele, ca și în timpul când scad, ea are un curent constant spre brațul Cernofca. Acest fapt se datorază pozițiunei sale și aceleia a grindurilor, care limitază regiunea în care se găsește: gârla Sulimanca servă la orî-ce epocă de canal de drenaj al apelor acelei regiuni a Deltei. Grație acestui curent constant gârla își păstrează o adâncime suficientă de 2 metri sub etiajiul la gură. Lărgimea sa variază în vecinătatea brațului Cernofca între 4 și 5 metri și sporesce treptat spre Sud până la 15—20 de metri.

Acastă gârlă nu are nevoie de a fi săpată, cel mult dacă ar trebui curățită de plante aquatice la 4—5 ani.

4. Regiunea centrală a Deltei.

S'a omis intenționat până acum a se vorbi de această regiune și acesta din cauza condițiunilor hidrografice, cari se vor schimba în parte prin tăetura buclei superioare a marelui M, pe care Comisiunea Europeană a Dunărei o execută actualmente între milele 18—27 pe brațul Sulina, tăietură care a fost deschisă navigației. În această regiune se găsesc, la Nord de brațul Sulina:

1. Lacul Fortuna (suprafața 809 Hectare) comunicând azi cu brațul Sulina prin gârla Sonei, care se varsă între Milele 24 și 25;

2. Lacul Liteanca sau Lighianca (cu o suprafață de 267 Hectare, pentru cele 2 ghio-luri cu acelaș nume) comunicând cu brațul Sulina prin gârla Enei;

3. Grupul lacurilor: Babina, Matița, Velichi-Merhei și Jăpcile, depinzând de ele (cu o suprafață totală de 2420 hectare), grup care comunică cu brațul Sulina între Milele 23 și 24 prin gârla Lopatna;

4. Grupul lacurilor: Carcevat, Triozoru, Cablovat, Bodaproste (cu o suprafață totală de 809 hectare) comunicând cu brațul Sulina între Milele 22 și 23 prin gârla Carcevat.

La Sud de brațul Sulina se află lacul Obretin (cu o suprafață de 941 hectare), comunicând în dreptul Milei 22 cu brațul Sulina prin gârla Periteșca.

Noua rectificare a brațului Sulina, care a împărțit lacul Obretin în două părți egale și a ajuns la Mila 27 a construit aci un dig care deviază apele brațului Sulina pe noua tăietură. Cursul vechiu între Milele 18 și 27, a rămas ca braț mort, comunicând cu brațul Sulina numai prin aval, pe la Mila 18.

În anul 1894, pentru a deschide navigațiunei tăietura buclei inferioare a Marelui M, care se terminase atunci între Milele 8 și 18, serviciul tehnic al Comisiunei Europene construisse între Milele 17 și 18 un dig transversal pe vechiul curs, spre a devia apele în tăietura executată. Cum însă câji-va pescari greci, care-și aveau locuința la Mila 23 și se

duceau să pescuiască pe vechiul braț și prin ghiolurile vecine (cum e ghiolul Răducului) găsim că era prea mare înconjurul pe care-l făceau, ca să intre în vechiul braț prin extremitatea aval (Mila 8) au găsit cu cale să degradeze acel dig, ca să poată trece pe acolo, chiar când apele au scăzut. Breșa pe care o făceau sistematic a fost de câte-va ori reparată de Comisiunea Europeană. Acesta din urmă însă, neavând de alt-fel nici un interes să se mai ocupe de vechiul braț, atât cât navigațiunea nu era periclitată pe canalul nou, s'a desinteresat complet. Și pe atunci, serviciul pescăriilor nefiind organizat așa cum este astăzi, pescarii au făcut tot ce au voit.

Ca rezultat al acestei stări de lucruri se constată în 1901, numai după 7 ani de zile, că aproape două treimi din vechiul braț dintre Milele 8 și 18 este potmolit și că condițiunile extrem de favorabile, în care această fâșie de apă și de aproape 270 hectare, cu adâncimi variind între 6 și 20 metri, s'ar fi aflat din punctul de vedere al pescuitului, sunt complet anihilate. Acum este prea târziu pentru a repara răul.

Acesta însă ne va sluji de învățământ în viitor: *nu trebuie sub nici un motiv să se permită deteriorarea noului dig, care va fi construit în dreptul Milei 27, acum când tăetura buclei superioare a fost și ea terminată. Cu chipul acesta serviciul pescăriilor își va crea un venit însemnat din fâșia de apă liniștită a vechiului curs, lungă de aproape 16 km. și largă de aproape 150 de metri în mediu (cu o suprafață de 255 hectare) și cu adâncimi variind de la 6 la 20 de metri, adică în condițiuni excelente pentru pescuit.*

În ceea ce privește comunicația lacului Obretin cu noul canal, care-l împarte în două, ea se va face menajându-se, după o prealabilă înțelegere cu serviciul tehnic al Comisiunii Europene, două locuri de trecere în digurile limitând canalul: unul la Nord și altul la Sud, ambele având aceleași dimensiuni ca gârlele pe care le propunem să le creem în celelalte părți ale Deltei. D-l Charles Kühl, inginerul rezident al Comisiunii Europene, s'a obligat că, de i se va face cerere, ne va stabili asemenea comunicațiuni.

La Mila 23, în vecinătatea căreia actualmente se concentrează gârlele de comunicațiune cu toate lacurile situate în această regiune centrală la Nord de brațul Sulina, sunt instalate cherhanale dintre care cea mai importantă (nu atât ca instalație cât prin afacerile ce face) este aceea a D-lui Armarachi, mare negustor de pește din Tulcea. Acum, după executarea nouci tăieturi, *aceste cherhanale vor trebui mutate într'un alt punct, aproape de noul canal*, din motive de transport lesnicios și repede la piețele de desfacere, prin remorchere. Punctul cel mai indicat pentru stabilirea de noi cherhanale ar fi la întâlnirea digului malului stâng al noului canal cu malul Vest al lacului Obretin. Atunci comunicația cu grupul Babinei, cu grupul Triozorului și cu lacurile Lighianca se va face prin gârlele respective până la vechiul curs al brațului, și de aci prin gârla Peritésca de la Mila 22, se va intra în partea de Nord a lacului Obretin și de aci se va comunica cu noul canal, printr'o gârlă deschisă în digul stâng.

În ce privește lacul Fortuna, gârla Șondei care astăzi servă să stabilească comunicația între acest lac și brațul Sulina, nu va mai servi ca atare, căci se va face prea mare înconjur pe acest drum. De aceea, drept cale de comunicație mai potrivită, se va redeschide gârla Cruglic, astăzi potmolită, și de aci trecând prin lacul Cruglic, se va ajunge la lacul Fortuna, concentrându-se ast-fel exploatarea peștelui din acest lac în apropiere de punctul Gorgova, unde sunt deja instalate cherhanale.

S'a arătat mai sus, că comunicația cu vechiul curs (dintre Milele 18 și 24) a lacului Lighianca și a grupurilor Babinei și Triozorului se va face tot prin gârlele actuale. Acestea însă lasă foarte mult de dorit. Pentru a le transforma în bune gârle de comunicațiune, vom avea de executat următoarele cuburi de săpătură:

Pentru regularea gârlei Cruglic	apropie 4.000 m. c.
»	»	» Lighianca (grupul Eni) » 4.000 » »
»	»	» Lopatna » 5.000 » »
»	»	» Carcevat. » 5.000 » »

Gârla Peritêsca, care va face să comunice grupul Babineî și a Triozorului cu lacul Obretin, precum și cele două gârle ce se vor deschide în digurile noului canal, pentru a stabili comunicațiunea între acesta și cele două jumătăți ale lacului Obretin, se vor executa de către Comisiunea Europeană a Dunărei, care este foarte dispusă să ne facă toate înlesnirile, având în vedere îngreunarea condițiunilor de exploatare a pescăriilor în această regiune, pe care ne-o cauzează în mod indirect prin deschiderea noului canal.

Celelalte gârle care se găsesc în această regiune precum : gârla Șondei, a cărei importanță scade de fapt prin noua stare de lucruri creiată ; gârla lui Eracli, care dă în Lopatna și plcă ceva mai în aval de acesta din urmă ; a doua gârlă Carcevat, precum și cele două gârle de la Milele 15 și 16 ; pe toate acestea le vom lăsa în starea de astăzi, neavând nici un interes a le îmbunătăți. Nu avem de asemenea nici un motiv de a le astupa, fiind-că pe brațul Sulina nu avem să ne temem de contrabande.

5. Întreținerea lucrărilor.

Pe măsură ce se vor fi executat *aceste lucrări, ele vor trebui întreținute în fie-care an. Nefăcând arêsta, în foarte scurt timp se vor prezenta din nou inconvenientele pe care le constatăm astăzi.*

De aceea se vor forma echipe de lucrători, cari după viituri, adică în general între lunile August și Octombrie, când apele sunt în vecinătatea etiagiului, vor curăți fundul și malurile de plante aquatice precum și depunerile ce vor fi avut loc în diferitele puncte ale gârlelor și mai ales la gurile lor spre braț și spre lac. Acesta se va face cu mari lopeți îndoite, prevăzute cu mâner lung ; cu godeuri de dragă putând fi târate de nisce rôte cu bandajul lat pe fundul gârlei ; și cu alte unelte apropiate și cu cari serviciul pescăriilor ar face bine să se înzestreze în acest scop.

În aceiași ordine de idei, *se va interzice cu stricteță lăsarea în albiile gârlelor, când apele încep a crește, a piloților cari au servit la construcțiunea gardurilor de închidere a pestelui în bălți și gârle.* Într'adevăr, asemenea obstacole opuse curentului apelor, care intră din brațe în gârle, oprind huruenile și crăcile transportate de apă, provoc potmoliri însemnate în vecinătatea gardurilor și înlesnesc, prin micșorarea curentului, crescerea plantelor aquatice.

S'a constatat că, la sfârșitul lunei Octombrie 1900, în gârla Șonda, aproape de brațul Sulina, vre-o 50 de piloți de aproape 20 c.m. diametru, erau rămași din gardul de închidere al pestelui. Acești piloți foarte apropiați unul de altul, pe de o parte împiedecău comunicația, bărcile pescarilor riscând să se spargă de vre-o 2, 3 piloți ruși sub apă ; iar pe de alta, la viitura anului 1901, au concentrat în acel punct materiile transportate de curent, care alt-fel s'ar fi depus mai mult sau mai puțin uniform pe parcursul gârlei.

Trebuie insistat asupra acestui principiu : că este o economie rău înțelêsă a nu înlătura cu totul orî-ce obstacol din calea apelor, când acestea sunt în viitură, adică tocmai când sunt mai încărcate cu materii în suspensiune. Grație în mare parte a neobservării acestui principiu, mai toate gârlele importante, între care și Dunăvțul, au ajuns în starea deplorabilă în care sunt astăzi (de la înființarea serviciului pescăriilor datéză primele cercetări în această direcțiune).

Vedem așa dar, că va trebui să dăm o deosebită atențiune întreținerii anuale a gârlelor.

6. Cherhanale.

Starea cherhanalelor în totă Delta Dunărei este primitivă : cu podela în multe locuri inundabilă, fără ghețării în mare parte, de o construcțiune mai mult de cât sumară. S'a constatat cu atât mai mare mâhnire acesta, cu cât vecinii noștri, Ruși, cari au suprafețe de pescuit cu mult mai puțin importante de cât avem noi, posedă în orașul Vâlcov (care

are aproape 20.000 locuitori, în mare parte pescari) cherhanale, ghețării și afumătorii sistematice; cheiuri de debarcare, insubmersibile, etc. Tote aceste lucrări sunt cu totul apropiate scopului lor, de și sunt făcute în chip cât se poate de economic, așa ca să nu reprezinte o prea mare cheltuială de primă instalație.

Statul nostru, deși proprietar al pescăriilor din întreaga Deltă, care se urcă numai pentru suprafețele lacurilor libere de stuf, fără să mai ținem socotélă de cursul brațelor, al gârlelor și al jecilor, la peste 16.000 de hectare, nu posedă nici o singură cherhana. Este în interesul nu numai în al sporirei veniturilor, dar și în acel al clasei sărace a pescarilor, exploatăți în mod neomenos de către actualii proprietari ai cherhanalelor, ca Statul să înființeze cu a sa cheltuială, cherhanale în diferite puncte ale Deltei anume alese. Ast-fel ar fi foarte bine a se construi cherhanale:

1. Una la punctul Sf. Gheorghe, pentru pescuitul de morun;
2. Una la Mila 2 a brațului Sulina, pentru regiunea lacurilor coprinse între grindul Caraorman și Mare;
3. Alta pe malul Vest al lacului Obretin și pe malul stâng al noului canal dintre Mila 18 și 27, pentru pescăriile din regiunea centrală a Deltei;
4. La punctul Aleoști, pentru regiunea de Vest a Deltei, cherhana care va servi și la prepararea peștelui de export prin punctul Ismail.

După acesta treptat ar fi bine să se construiască cherhanale de către Stat și la punctul Periprava, Chilia-Veche, Tatanir, Pardina, Gârla Vădanî, Gorgova, Uzlina, pentru a scăpa pe bieții pescari de exigențele neomenose, pe care le au în general mai toți proprietarii de cherhanale din Deltă.

Ar fi util să se redacteze din timp un proiect tip de cherhana, cu toate instalațiunile dependente, precum: ghețării, afumătorii, cheiuri de debarcare cu decauville pentru transportul lesnicios al coșurilor de pește, etc.

7. Rezumatul lucrărilor de executat în delta Dunărei pentru înlesnirea exploatărei pescăriilor

Suprafața Deltei Dunărei 220.000 hectare
Suprafața lacurilor importante, libere de stuf, 16.000 hectare

A. Antemăsurarea lucrărilor

I. Adânciri și lărgiri de gârle:

1. —	Gârla lui Greceff (Lacul Gorgova)	6250 m. c.
2. —	» » Iancu (Pl. Iuslina)	6000 »
3. —	» Belciuc (Lacul Belciuc)	3000 »
4. —	» între Mila 51 și 52 a brațul Sf. Gheorghe	7750 »
5. —	» Vădenei (Pl. Pătlăgianca)	10000 »
6. —	» Alioști (Pl. Alioști)	5000 »
7. —	» Comarnischi (Pl. Pardina)	5000 »
8. —	» Ivan Zabara (Lacul Tatanir)	5000 »
9. —	» Pardina (Pl. Chilia-Veche)	4000 »
10. —	» Cruglic (Lacul Cruglic)	4000 »
11. —	» Lighianca (Lacul Lighianca)	4000 »
12. —	» Lopatna (Grupul Babinei)	2000 »
13. —	» Carcevat (Grupul Triozorului)	5000 »
14. —	» Litcovul (La punctul Pârvoloca)	6000 »

76.000 m. c.

II. Lucrări de făcut treptat în regiunea lacurilor dintre grindul Caraorman și Marea Neagră pentru îmbunătățirea alimentațiunei cu apă dulce:

1. — Deschiderea a două gârle noi pe 1000 m. à 11000 mc. 22.000 mc.
 2. — Lărgirea a 2 gârle existente pe 1000 m. à 7.500 mc. 15.000 »
 3. — Curățirea și deschiderea din nou în interiorul regiunii, a 45,5 km. lungime de gârle, a 2 m. lin . . . 91.000 »
-
- 128.000 mc.

III. Deschiderea de drumuri prin stufăriș spre a stabili comunicațiunea între lacuri, în interiorul Deltei, aproape 30 km.

IV. Astuparea a 20 gârle pe brațul Chilia, pentru o mai bună supraveghere a pescuitului din punctul de vedere al contrabandelor.

1. Lucrările de adâncire și lărgire a gârlelor se vor executa cu drage de mână. Dacă serviciul pescăriilor ar comanda 2 asemenea drage, à 6000 lei draga, adusă la punctul lucrării, total 12.000 lei, s'ar putea executa lucrările de la punctul A § I în 2 ani de zile. De și poate s'ar interpreta legea drumurilor așa în cât să ne putem folosi de zile de prestație, pentru stabilirea acestor drumuri de comunicațiune, singurile din Delta Dunărei, totuși, pentru o mai bună executare a lucrărilor ar fi bine să avem aceleași echipe de lucrători, cari să lucreze în mod continuu.

La o dragă ca acosta, putând draga până la 100 m.c. pe zi, avem nevoj de :

6 lucrători à 2 lei	12 lei
1 conductor à 3 lei	3 »
1 mecanic à 5 lei	5 »
	<hr/>
	20 lei

Reparațiuni și material 25% 5 »

Total 25 lei pentru 100 mc.,

adică 0 lei 25 bani pe mc.

Ținând seamă de perderile de timp pentru transportul dragei și accidente, se poate admite 0 lei 40 bani pe m. c., adică pentru lucrările de care e vorba :

76.000 m. c., lei 0,40 30.400 lei
repartizați pentru doi ani.

După executarea lucrărilor, aceste drage vor mai servi la întreținerea lor și la lucrările de care s'ar simți nevoj ulterior.

2. Lucrările din acea regiune a deltei sunt foarte importante din cauză că în lacurile din această regiune lipsa de alimentare cu apă proaspătă se simte foarte mult, așa că producțiunea peștelui pentru o suprafață de apă liberă de stuf de 2800 hect. este azi foarte neînsemnată.

Aceste lucrări al căror total destul de însemnat atinge cifra :

128.000 m. c., à lei 0,40 51.200 lei

se vor putea face treptat, folosindu-ne de cele două drage de mai sus; după ce vom fi adus la bun sfârșit lucrările de la § I. Am putea ca să le terminăm în 6 ani, adică aproape 8.500 lei pe an.

3. Deschiderea de drumuri prin stufăriș, fiind o lucrare de și necesară, dar foarte simplă, se va face de pescari, prin zilele de prestație.

4. Astuparea a 20 din gârlele aflate azi pe brațul Chilia prin garduri împletite între piloți subțiri și pământ aruncat în dosul lor, reprezintă o cheltuială aproximativă de :

20 à 200 lei 4000 lei

5. În afară de aceste lucrări de îmbunătățire, am mai avea construcțiunea de cherhanale ale statului, în diferite puncte importante, cherhanale având dispozițiuni apropiate, ghețării, cheiuri de debarcare; toate lucrări care cu o mică cheltuială să corespundă scopului. — Pentru evaluarea acestor din urmă lucrări, este mai întâi necesar a se întocmi proiectele respective.

III. V e n i t u r i .

Exploatarea pescăriilor se face : prin arendare, în regie sau prin vânzarea cărților de pescuit; acest din urmă sistem constă în cărți (autorizare) de a pescui în anume porțiuni de ape, anume specii de pești și cu anume instrumente. Cărțile sunt valabile pe un an, începând de la 1 Aprilie.

Veniturile produse de bălțile din Dobrovia, au fost ¹⁾:

SECȚIUNI	Înainte de 1895 (lei)	1895		1896		1897		1898		1899		1900
		Brut (cu cheltuieli)	Net (scădând cheltuielile)	Brut	Net	Brut	Net	Brut	Net	Brut	Net	
Secția I	60.880	60.880	60.880	60.880	60 880	60.880	60 880	101.217	70.609	74 521	40 632	80.000
« II	9.550	15 530	15 530	15.530	15 530	15 530	15 530	15.530	15 530	15.530	15 530	22 000
« III	19.480	22 980	22 980	16 689	14 302	18 571	12 145	21 206	13.684	30 350	24 342	25.000
« IV (Dobr.)	10.680	16 480	16 480	16 480	16 480	16 480	16 480	16.480	16.480	16 480	16.480	20 470
« V	101.500	126 480	126 480	126.480	126 480	126 480	126 480	126 480	126.480	132 756	132 756	225 000
« VI	408.000	484 064	373 550	617 849	520 251	535 851	439 360	666 542	588 993	804 590	703 724	900 000
Media totală .	101 682	121 069	102 650	142 318	125.654	128 965	111 812	157 909	137 462	179.038	155 577	211 578
Total general	610 091	726.414	615.900	853.908	753.923	773.790	670 875	947 455	831 77	1.074 227	933 464	1.269 470

Am ajuns dar după 22 ani de stăpânire a Dobrogiei, din cauza exploatarei neraționale a bălților de aci, a nu avea un venit mai mare de cât aproximativ 450.000, ca acel pe care îl aveau Turcii în 1876.

Aceea ce ne dovedește, că din 1878 până în 1894, cât nu s'a ținut date statistice rigurose, s'a pescuit din lacurile din Dobrovia până și peștii cei mai mici, care serviau pentru perpetuarea rasei.

Să sperăm, că cu măsurile actuale vom spori acest isvor de bogăție al provinciei noastre cis-dunărene și vom aduce pescăriile din Dobrovia la renumele lor de odinioară.

¹⁾ După «Buletinul Ministerului Domeniilor» No. 1—2 din 1901, pag. 66—67.

CAPITOLUL VI

GEOGRAFIA MINERALĂ

1. *Istoric.* Inzestrată de natură cu un sub-sol pe atât de variat, pe cât de bogat, Dobrovia a procurat din timpuri foarte depărtate, popórelor cari au locuit-o, materiale îndestulătóre, nu numai la construcția locuințelor lor, cât mai cu sémă la întărirea cetăților de atâtea ori dărimate și reconstruite.

La Monumentul de la Adam-Clissi, nu departe de el, s'au dat peste urmele carierii din care s'a extras materialul necesar pentru construcția Tropaeului, probabil și a Mausoleului și Cetății din apropiere.

De sigur că și cetățile ce se țin lanț pe malul Dunării și cósta Mării, cum și lungul val de piatră dintre Cernavoda și Constanța au fost construite cu piatră din Dobrovia, atât de abondentă în orice parte a ei.

Peste tot locul și aproape la fie-care pas călătorul va vedea nu numai casele, dar și împrejuririle curților făcute din piatră, în unele părți lipite cu bălegar, iar în altele fără nici o legătură.

Satele părăsite (care nu sunt puține la număr) se cunosc numai după grămețile de piatră.

În timpurile mai recente, Dobrovia, favorizată de înlesnirea transportului pe apă, a avut cariere exploatare în mod constant din timpul dominațiunei Otomane. Astăzi avem în Dobrovia cariere a căror organizare și conducere e pe acelaș picior de egalitate cu cele din Occident, cariere cari ar putea lua și vor lua o dezvoltare cu mult mai mare datorită până astăzi nu numai superiorității materialului lor, dar și vecinătății Dunării și Mării ¹⁾.

În interior, Dobrovia ascunde în sub-solul său imense bogății, cari nu așteptă de cât creiere de căi nouă de comunicație și capitaluri, pentru a fi exploatare.

Pare-se, că prin 1863 s'a început o exploatare regulată a pietrii de Dobrovia, de către Comisiunea Europeană Dunărenă.

Încă din 1860, în vederea unei exploatări, James Ferry își construesce în apropiere de Picinéma, o casă și obținu de la guvernul otoman concesiunea unei porțiuni de teren, din care să estragă piatra necesară Comisiunii Europene. Sub Turci exploatarea pietrii nu era supusă nici unei legislațiuni. Orice cine putea să exploateze piatră fără altă condițiune, de cât de a plăti 10 lei turcesci de stângen cubic în folosul comuni, plus taxele de export în folosul guvernului. Se mai impunea exploatatorilor obligațiunea ca să exploateze ogiaclul deschis, căci părăsit în timp de 3 ani putea să fie dat de guvern unei alte persoane ²⁾.

¹⁾ Ministerul Domenilor. «Statistica carierelor», pag. 21—22

²⁾ Raportul inspectorului domenal din 29 Martie 1879. Veđi «Statistica carierelor», pag. 26—27.

Deci facultatea acordată unei persoane de a exploata cariere de piatră nu constituie un titlu de proprietate și nici de chiriaș al carierelor sau ogiacurilor exploatare.

Tot din acest timp mai exploatau cariera de la Picinêga și în aceleași condițiuni ca James Ferry și alte 4 persoane: G. Caramlău, H. Eftimiu, G. Nicola și V. Ion.

În 1874, Th. Trancu, antreprenor de pavagii în Galați, începu exploatarea carierelor din delurile Picinêga și Ortman.

Prin trecerea Dobrogei sub administrațiunea românească, Administrația Domeniilor a întocmit un regulament, care prin art. II se prevedea, că toți acei cari exploatau, în momentul promulgării, ogiacurile deschise, vor putea continua și pe viitor exploatarea lor, după ce vor face mai întâi declarațiune la primăria comunei, unde se află cariera, că voesc a continua cu exploatațiunea ei și că se vor conforma întocmai dispozițiunilor regulamentului; în cas contrariu, ogiacurile se vor da la alți exploatare.

În urma acestui regulament, James Ferry, care încetase de mult cu exploatarea carierei, este înlocuit cu Th. Trancu, iar casa ce 'și construisese fără acte de proprietate trece în stăpânirea Comunei Picinêga ¹⁾.

Comisiunea Europeană încă din 1873 obținuse de la guvernul Otoman terenul necesar unei cariere la Isaccea. După estragerea pietrii necesare, Comisiunea a încetat exploatarea aci, rezervându-și drepturile în vederea unei reexploatare. Drepturile acestea au fost recunoscute de Guvernul Român asupra carierelor de la Miry și Baterii ²⁾. Comisiunea mai ceru recunoscerea acestor drepturi și asupra carierei de la Isaccea, guvernul îi încuviință reînceperea exploatareii carierei de aci, să-i spună cantitatea de piatră de care are nevoie și numele antreprenorului însărcinat cu furnitura acestei cantități ³⁾.

Direcțiunea C. F. R., în fața condițiunilor particulare ce i se prezintă în Dobrovia, încheie un contract pentru exploatarea carierelor de la Omurcea, pe o întindere de 3 hect. 2800 m. p., de când linia Cernavoda-Constanța a intrat în posesiunea C. F. R. până la 1 Ianuarie 1886 și cu arenda anuală de 300 lei, plus taxele ⁴⁾.

Aceiași direcțiune oferă 400 lei pentru cariera de la km. 20 și 53 al liniei Cernavoda-Constanța pentru un an, până la 31 Decembrie 1885 ⁵⁾.

Încheie un contract de arendare pentru cariera de la Murfatlar, numită Canara-Bair.

Tot direcțiunea C. F. R., conform înțelegerii verbale, rîgă să fie pusă în posesiunea carierei de la Hârșova (Varoș) și Topal (Valea Alvănescilor) ⁶⁾.

Prima cerere de granit în Dobrovia o face Primăria Capitalei ⁷⁾, cerînd a i se permite să scîtă un număr ore-care de pavele de pe proprietatea Statului de la Turcîia. La 20 Noembrie 1885 se încheie un contract între Ministerul Domeniilor și Primăria Capitalei, deschizîndu-se ast-fel prima carieră de granit la Iacob-Deal. Această carieră, exploatată la început în Regie de Primărie, în urmă prin D-l Rigali și actualmente prin Guyon și Lucas, a fost sîmburele desvîltării exploatareii granitului în Dobrovia.

În acelaș an, Emil Flamm din Galați, vechi exploatare de cariere, aduce la cunoștință Ministerului ⁸⁾, că a descoperit în Județul Tulcea, plasa Măcin, un granit foarte bun și cere să i se permită a-l exploata pe timp de 5-10 ani, fără a fi scos la licitație, de ore-ce e dreptul lui ca descoperitor.

Astăzi avem în Dobrovia cinci cariere de granit de prima importanță: Morsu sau Tugulea, Cara-Balu, Piatra-Roșie, Iacob-Deal și Greci, cariere înzestrate cu decauvilluri,

¹⁾ Procesul verbal No. 1366 din 26 Iulie 1888 al Primăriei Comunei Picinêga. A se vedea «Statistica carierilor», pag. 27.

²⁾ Anul 1879 August 18, No. 26951.

³⁾ Anul 1880 Ianuarie 18, No. 2541.

⁴⁾ Anul 1884 Septembrie 7, No. 53464.

⁵⁾ Anul 1884 Decembrie 10, No. 70404.

⁶⁾ Anul 1886 Martie 31, No. 19038.

⁷⁾ Anul 1883 Iulie 22, No. 23332.

⁸⁾ Anul 1885 August 5, No. 45743.

planuri înclinate și cu căi ferate înguste, pe mai mulți kilometri, până la Dunăre și care sunt exploatate și conduse cu toate prevederile tehnice ¹⁾.

Asupra pietrei de la Iacob-Deal, Piatra Roșie și Greci, iată cum se exprimă Domnul Alimănișteanu ²⁾: «Piatra de la aceste cariere suportă ca rezistență, la o presiune, unei încărcături de 2.500 kg. pe c. m. patrat și pierde la usură 7 grame în mediul pentru o mie de tururi cu mașina «Dorry» sub o încărcătură de 250 km. pe c.m. patrat. Granițele și porphyrele, din care unele es la suprafață în Dobrogea pe malul drept al Dunării, pot foarte bine concura cu străinătatea, atât ca calitate cât și ca condițiuni de exploatare. Ele bat pe piața noastră pavagele Quenast (Belgia) și St. Raphaël (Franța)».

«Peste curând sperăm a elimina prin mai bun preț, piatra de Pyrgos (Bulgaria), care e foarte întrebuințată la construcțiile din București. Va trebui să formăm lucrători de aici noștri, care sunt mai ieftini ca cei italieni».

¹⁾ După «Statistica carierelor», pag. 26—28.

²⁾ «L'exploitation des Mines en Roumanie», pag. 23.

2. Piatră, pietriș, nisip și var. Cariere.

a) Județul Constanța¹⁾.
Plasa Constanța.

824

NUMELE CARIEREI	Situațiunea carierei, Comuna și locul sau pozițiunea ce ocupă cariera	Importanța carierei, su- prafața ei, ză- cământul, ro- lul economic al carierei, etc.	PROPRIETARUL CARIEREI	EXPLOATA- TORUL CARIEREI	Exploatarea carierei, numărul lucrătorilor și al gurilor de exploa- tare, data deschi- derii carierei, metoda de ex- ploatare, etc.	NATURA materialului	Intrebuințarea materialului și canti- tățile extrase	PREȚUL materialului	OBSERVAȚIUNI
1. a)	Comuna Carol I.		D-nu Ștefan Albu.		Din 1895.	Piatră.	In și afară din com- ună la clădiri și la facere de var 4.500 m ³ Idem 1.500 m ³	2,50	
b)	Idem.		D-nu Tudorancea Drugău.		Din 1896.	Idem.		2,50	
2. a) Cogeaală.	Comuna Cicraci.		Statul.		Din 1896.	Piatră.	Afară din com. la clădiri 180 m ³ Idem 20 m ³	1,00	
b) Săt-Orman.	Idem.		Idem.		Din 1897.	Idem.	Pe șoseua națio- nala ca pietriș.	1,50	
c) Cicraci.	Idem.		Idem.			Idem.	In comună la clă- diri 200 m ³	4,00	
d) Tașaul.	Idem.		Idem.			Idem.	Afară din com. la clădiri 300 m ³ și la construcții de poduri.	5,00	
3. a) Cogălniceni.	Com. Hasanrea.		D-nu C. D. Pa- riano.		Din 1895.	Idem.	La Const. pentru clădiri 400 m ³ și în județ la șosele 254 m ³	Piatra 1,00; Pietrișul 0,50	Piatra s'a vin- dut la Con- stanța cu 9 lei m ³ și pie- trișul cu 3 lei.
b) Tetre-Cula.	Idem.		Statul.		Din 1897.	Idem.	La Const. pen- tru facere de var 746 m ³ și în jud. la șosele 100 m ³	Piatra 1,00; Pietrișul 0,50	Prețurile la Const. sunt 8 lei m ³ de pia- tră și 3 lei m ³ pietrișul.
4. a) Hagitilea.	Com. Murfatlar.		Idem.	D-nii Digr. Emirzian și Lazăr Lei- bovici.	Din 1896.	Piatră și pie- triș.			
b) Bița.	Idem.		D-nu Răileanu	Idem	Din 1896.	Pietriș și piatră de var.			
5. a) Agigea.	Com Techirghiol.		Statul.		Din 1896.	Piatră.	Afară din com. la clădiri 850 m ³ Idem 950 m ³	4,00	
b) Idem.	Idem.		D-nu Curtagi Ali.		Din 1893.	Idem.	Idem 800 m ³	4,00	
c) Idem.	Idem.		D-nu Zeadin Arif.		Din 1895.	Idem.	Idem 3.000 m ³	3,00	
d) Idem.	Idem.		D-nu Mehmet Ahmet.		Din 1892.	Idem.		3,50	
e) Idem.	Idem.		D-nu Velicu Stoian.		Din 1897.	Idem.	Idem 400 m ³	3,50	
f) Lacul Techir- ghiol.	Idem.		Statul.		Din 1896.	Pietriș.	In și afară din comună la împie- truire de șosele 1.000 m ³	Gratuit.	
6. a) Canara-Târla.	Comuna Palaz.		Idem.		Din 1892.	Piatră brut.	La portul Con- stanța 44.508 m ³ Idem 5.762 m ³	0,60	
b) Canara-Ceair.	Idem.		Idem.		Din 1896.	Idem.	La Const. pentru facere de var și clădiri 1.037 m ³	0,60	
c) Canara-Aurel.	Idem.		Idem.		Din 1897.	Idem.	Idem 347 m ³	1,00	
d) Sud Ghiol.	Idem.		Idem.		Din 1896.	Idem.	Idem 512 m ³	1,00	
e) Sud Rainiof.	Idem.		Idem.		Din 1893.	Idem.	Idem 994 m ³	1,00	
f) Anadalchioi.	Idem.		Statul.		Din 1896.	Nisip.		0,50	

Plasa Hârșova.

1. a) Atârnațil.	Com. Ghisdăresci.		Statul.		Din 1895.	Piatră.	Afară din com. la clădiri și pen- tru facere de var 1.700 m ³	5,00	
b) Muntele Pleș.	Idem.		Comuna.		Din 1891.	Idem.	Afară din com. la clădiri 1.500 m ³ Idem 800 m ³	4,50	Din 1893 este închisă.
c) Piatra-Inaltă.	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	La împietruirea șoselei Hârșova- Const. 1.200 m ³	4,50	Idem.
d) Ostrovul.	Idem.		Statul.		Din 1896.	Nisip.			
e) Tichilești.	Idem.		Idem.		Din 1894.	Piatră.	Afară din com. la clădiri 1.500 m ³ In și afară din co- mună la clădiri 1.486 m ³	5,00	Din 1890 nu se mai extrage.
2. a) Raza orașului.	Comuna Hârșova.		Comuna.		Din 1888.	Nisip.			
b) Dișmahale.	Idem.		Idem.		Idem.	Piatră.	In comună la fa- cere de var 8 m ³	2,50	Idem.
c) Varoșul.	Idem.		Idem.		Din 1890.	Idem.	In și afară din co- mună la facere de var și la clă- diri 880 m ³	2,50	Din 1890 Apri- lie, până la 1896, Aprilie, s'a extras 5.300 m ³
3. a) Calachioiu.	Comuna Topalu.		Statul.		Din 1884.	Piatră brut.	Afară din com. 7209 m ³ Idem 7.209 m ³	4,50	
b) Otmet (Vêrful Alvanesci).	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 7.209 m ³	4,50	
c) Val. Alvănesci.	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 7.209 m ³	4,50	
d) Arsănesci.	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 7.209 m ³	4,50	
e) Valea Canara (Zaval).	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 7.209 m ³	4,50	
f) Val. Tătarului.	Idem chiar in va- tra satului.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 7.209 m ³	4,50	

¹⁾ După «Statistica carierelor», pag. 49—55.

NUMELE CARIEREI	Situațiunea carierei, Comuna și locul sau pozițiunea ce ocupă cariera	Importanța carierei, su- prafața ei, ză- cământul, ro- lul economic al carierei, etc.	PROPRIETARUL CARIEREI	EXPLOATA- TORUL CARIEREI	Exploatarea carierei, numărul lucrătorilor și al gurilor de exploa- tare, data deschi- derii carierei, metoda de ex- ploatare, etc.	NATURA materialului	Intrebuințarea materialului și can- tățile extrase	PREȚUL materialului	OBSERVAȚIUNI
Plasa Mangalia									
1.	Comuna Agemler, In vatra satului.				Din 1896.	Nisip.	In și afară din co- mună la clădiri 140 m ³	1,00	
2. Cavaclar.	Comuna Cavaclar, In vatra satului				Din 1895.	Idem.	In comună la im- pietruire de șo- sele 300 m ³	Fără plată.	
2. a) Muratan-Mare. b) Muratan-Mic. c) Carlichioi.	Comuna Musurat. Idem. Idem.					Piatră. Idem. Piatră de var.			
d) Urluchioi. e) Cialmalar. 4. Ghiolul Tuzla.	Idem. Idem. Comuna Tuzla.				Din 1887.	Piatră. Idem. Pietriș.	In și afară din com. la impietruire de șosele 400 m ³	Fără plată.	
Plasa Medgidia									
1. a) Alacapă. b) Idem. c) Chiostel.	Comuna Alacapă. Idem. Idem.		D-nu G. Picior.		Din 1894. Din 1896. Din 1893.	Piatră. Idem. Idem.	In comună la clă- diri 65 m ³ Afară din com. la facere de var 115 m ³ In și afară din co- mună la clădiri și la căile ferate 1.600 m ³	0,50 0,25	
d) Docuzolu.	Idem.				Din 1890.	Piatră și pie- triș.	In comună la clă- diri 400 m ³		
2. a) Bogdaproste.	Com. Cerna-Vodă.		Statul.		Din 1888.	Piatră	In și afară din co- mună la impie- truire de șosele și la clădiri.	1,00	
b) Saligny. c)	Idem. Idem.		Idem. D-nu Constantin Ibiș.		Din 1890. Din 1893	Nisip. Piatră.	In și afara din co- mună la clădiri. In și afară din co- mună la impie- truire de șosele și la clădiri.	0,50	
d)	Idem.		D-nu Memet Efendi.		Din 1893.	Piatră.	Idem.	0,50	
e)	Idem.		D-nu Ene Ne- delcu		Din 1896.	Idem.	Idem.	0,50	
f) Malul Dunărei g)	Idem. Idem.		D-nu Nic. Sasu. Statul.		Idem.	Pietriș. Nisip și pia- tră brută.	Idem.	0,20	Mai multe guri de ex- ploatare, cu o extragere ne- regulată.
3. Cocargea.	Comuna Cocargea.					Piatră.	In comună la clă- diri și facere de var 40 m ³ Afară din com.		
4. Dălboc (Cup- tore).	Com. Cochirleni.		Idem.			Nisip.			Din 1891 nu se mai extrage.
5. Alvantu la Ca- radurat.	Comuna Mahmut- Cuius.				Din 1893.	Piatră.	La calea ferată 20.000 m ³	0,40	
6. a) Maria	Com. Medgidie.		Idem.		Din 1890.	Idem.	In și afară din co- mună la impie- truire de șosele și clădiri.		
b) Medgidie.	Com. Medgidie.		Comuna.		Din 1891.	Idem.	In și afară din co- mună la impie- truire de șosele și clădiri 2.092 m ³ piatră spartă, 2.246 m ³ piatră brută.	1,25 piatra spar- tă și 1.50 pia- tra brută.	
c)	Idem.		D-nu Lazar Mun- teanu.		Din 1890.	Idem.	Afară din com.	0,35	
d)	Idem.		Preotul Ștefan Niculae.		Idem.	Idem.	Idem.	0,35	
e)	Idem.		D-nu Chemal Agi Ahmet.		Din 1897.	Idem.	Idem.	0,35	
7 a) Mal Suvat. b) Val. Bisericei. c) Piatra Lungă. d) Caram. Ceair.	Comuna Rașora. Idem. Idem. Idem.					Idem. Idem. Idem. Pietriș.	In comună la im- pietruire de șo- sele.		
8. Mimțu Sara- gia.	Com. Tașpunar.				Din 1895.	Piatră.	In com. la clădiri și afară 200 m ³	1,50	S'a făcut bi- serica comu- nei cu această piatra și cu prețul ei.
9. a) Celebichioi.	Com. Tortoman.				Idem.	Idem.	In și afară din co- mună la impie- truire de șosele și la clădiri 200— 250 m ³	0,60 Cioplită 2,00	
b) Defcea.	Idem.		Statul.	Societatea de basalt.	Din timpul Turciei.	Humă.	Afara din com.	Tona 20,00	

NUMELE CARIEREI	Situațiunea carierii, Comuna și locul sau pozițiunea ce ocupă cariera	Importanța carierii, su- prafața ei, ză- cământul, ro- lul economic al carierii, etc.	PROPRIETARUL CARIEREI	EXPLOATA- TORUL CARIEREI	Exploatarea carierii, numărul lucrătorilor și al gurilor de exploa- tare, data deschi- derii carierii, metoda de ex- ploatare, etc.	NATURA materialului	Intrebuințarea materialului și canti- tățile extrase	PREȚUL materialului	OBSERVAȚIUNI
Plasa Silistra-Nouă									
1. a) Coda Ghiolului.	Comuna Aliman.					Piatră.			Nu s'a ex- ploatat.
b) Sârbu.	Idem.					Idem.			Idem.
2. Canara.	Comuna Almalău.					Idem.			Idem.
3. Direcli-Cara.	Comuna Bugeac.				Din 1890.	Piatră de construcție și de var.	In comună la clă- diri și facere de var.	1,00	Idem.
4. a) Ac-Buba.	Comuna Carvan, în cătunul Veli- chioi la Canara.					Idem.			
b) Ac-Ceșme.	Com. Caramlăc.					Piatră.			Idem.
5. Armeanca.	Idem.		Statul.		Din timpul Turciei.	Idem.	In și afară din comună la po- duri.	1,50	Idem.
6. a) Derin-Canara.	Com. Enișenlia.					Idem.			Din 1889 nu s'a mai ex- ploatat.
b) Taș-Burun.	Idem.					Idem.			
c) Bag-Canara.	Idem.					Idem.			
d) Cerchinez-Dol- lan.	Idem.					Idem.			
e) Taș-Burun.	Idem.				Din 1893.	Idem.	In comună la îm- pietruire de șo- sele 400 m³		
f) Calenderu.	Idem.					Idem.			
g) Chiuciuk-Hagi.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 300 m³		
h) Gherdine-Ciș- me.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 350 m³		
i) Taș-Uluc.	Idem.					Idem.			
j) Canara.	Idem.					Idem.			
k) Ceșme-Bair.	Idem.					Idem.			
l) Ceatal-Derede.	Idem.					Nisip.			
m) Havele-Burun.	Idem.				Din 1897.	Pietriș.	In comună pen- tru poduri 33 m³	1,50	
n) Gurma-Cișme.	Idem.					Piatră.			
o) Ana-Baș.	Idem.					Piatră și pietriș.			
p) Te-Ke.	Idem.				Din 1893.	Idem.	In comună la șo- sele.		
q) Samni-Dolai.	Idem.				Idem.	Piatră și nisip.	Idem.		
r) Bozaurt Culac.	Idem.				Idem.	Idem.			
s) Goellenoz.	Idem.				Din 1895.	Piatră.	Idem.		
t) Bair.	Idem.					Idem.			
u) Chel-Tepe.	Idem.								
8. a) Curuc-Canara.	Comuna Ezechioi.				Din 1896.	Piatră.	In și afară din co- mună la clădiri 140 m³	3,00	
b) Mursus-Ca- nara.	Idem în cătunul Cuiungiuc.				Idem.	Idem.	Idem 140 m³	3,00	
9. Margin-Ghiol- ului.	Comuna Gârlița.		Comuna.		Din 1897.	Idem.	Afară din comună la clădiri.	0,50	
10. Tașla-Burun.	Com. Ghiurvegea.				Din 1894.	Idem.	In comună la clă- diri 35 m³ și la facere de var 55 m³		
11. a) Mărchița.	Comuna Oltina.		Idem.			Nisip.			Din 1896 nu s'a mai extras nimic din am- bele cariere.
b) Cesmeaua.	Idem.		Idem.			Idem.			
12. a) Opa.	Comuna Ostrov.			D. Ștefan Ghenciu.	Din 1886.	Pietriș și nisip.	Afară din com. la împietruire de șosele 2.000 m³	0,50	Arendată cu 0,25 b. pe m³ de material extras.
b)	dem.		Frații Cuțaru.		Idem.	Nisip.	In comună la clă- diri 50 m³	0,50	
c) Cainargeanu.	Idem.				Din 1897.	Idem.	Afară din com. la clădiri 120 m³	0,50	
13. Teche-Deresi.	Com. Regep - Cu- ius, în vatra sa- tului					Piatră.	In comună la fa- cerea casarmei.	Gratuit.	Alt-fel nu se exploatează.
b) Județul Tulcea¹⁾									
Plasa Babadag									
1. a) Saia-Cula.	Com. Armultia.				Din 1883.	Piatra.	In comună la clă- diri.		
b) Balar-Cula.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem la îm- pietruire de } 56 șosele. } m³		
c) Chereci-Baur.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem.		
d) Clisi-Gie.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem.		
2. a) Ac-Cairac.	Com. Babadag.					Pietriș.	Afară din comună la împietruire de șosele 1.500 m³		
b) Arab-Tabia.	Idem.					Idem.	Idem 1.600 m³		
c) Canara-Baba.	Idem.					Idem.	Idem 1.930 m³		
d) Baș-Cisme.	Idem.					Piatră.	Idem la clădiri 34 m³	1,00	
e) Sărapcea.	Idem.					Idem.	In comună la clă- diri 123 m³	1,00	

¹⁾ După «Statistica Carierelor», pag. 139—143.

NUMELE CARIEREI	Situațiunea carierei, Comuna și locul sau pozițiunea ce ocupa cariera	Importanța carierei, su- prafața ei, za- cământul, ro- lul economic al carierei, etc.	PROPRIETARUL CARIEREI	EXPLOATA- TORUL CARIEREI	Exploatarea carierei, numărul lucrătorilor și al- gurilor de exploa- tare, data deschi- derii carierei, metoda de ex- ploatare, etc.	NATURA materialului	Intrebuințarea materialului și cant- itățile extrase	PREȚUL materialului	OBSERVAȚIUNI
3. a) Domus-Ciuc.	Com. Bașchioi.				Din 1890.	Pietriș.	Idem la împie- truire de șosele 300 m ³		
b) Saia-Cula.	Idem.				Din 1897.	Piatra.	Idem la clădiri 800 m ³		
4. Ișil-Tepe-Bair.	Com. Bei-Daud.				Idem.	Piatra venata.	Idem la împie- truire de șosele 2.099 m ³		
5. a) Drăgaica.	Comuna Caraman-Chioi.		Statul.		Din 1882.	Pietriș.	In comună la îm- pietruire de șosele 1.000 m ³		
b) Tausan-Bair.	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 1.000 m ³		
6. a) Gealtai.	Comuna Cea- murti-de-sus.				Din 1878.	Piatra.	In comună la îm- pietruire de șosele și la clădiri 100 m ³	3,00	
b) Altân-Tepe.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 20 m ³	3,00	
c) Camena.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 50 m ³	3,00	
d) Percem-Bair.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 150 m ³	3,00	
7. Piatra-Albă.	Comuna Cea- murti-de-jos.		D-na Colin Ghincu-Irina.		Din 1890.	Idem.	In comună la clă- diri 200 m ³		
8. Tari-Verde.	Comuna Cogea- lac.		Statul.		Din 1878.	Idem.	Idem la împie- truire de șosele 600 m ³	10,00	
9. a) Peștera.	Comuna Enisala.		Idem.		Din 1882.	Idem.	Idem la împie- truire de șosele 250 m ³	1,00	
b)	Idem.		D-nu Grișa Iva- nof.		Din 1889.	Idem.	Idem la var 1.000 m ³	1,50	
c) Visterna.	Idem.		Statul.		Din 1882.	Idem.	Afară din comună la clădiri 400 m ³	1,00	
10. Chel-Tepe.	Comuna Nalbant.		Idem.		Din 1888.	Idem.	In comună la îm- pietruire de șosele.		
11. Tursun.	Comuna Potur.		Locuitorii.		Din 1889.	Idem.	Idem la clădiri 200 m ³	1,60	
12. a) Monastirea- Uspenia.	Comuna Slava-Rusă.		Statul.				Idem.		
b) Slava-Cer- cheză.	Idem.		Idem.		Din 1895.	Idem.	Idem 500 m ³		
c) Bujor.	Idem.		Idem.		Din 1886.	Idem.	Idem 500 m ³		
13. a) Găvana-mare.	Comuna Zebil		Idem.		Din 1865.	Idem.	Idem 152 m ³	1,00	
b) Găvana-mică.	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 50 m ³	1,00	
c) La Lutarie.	Idem.		Idem.		Din 1887.	Pietriș.	Idem la împie- truire de șosele 150 m ³	1,50	
d) Dealul-Roșu.	Comuna Zebil.		Statul		Din 1886.	Pietriș.	In comună la îm- pietruire de șo- sele.	1,50	
e) Tatar-Mezaru.	Idem.		Idem.		Din 1890.	Idem.	Idem 214 m ³	1,50	
14. Vatra comunei.	Comuna Jurilofra.				Din 1882.	Piatra.	Idem la clădiri 200 m ³	0,50	

Plasa Măcin

1. Carcaliu.	Comuna Carcaliu.					Idem.	In comună la cla- diri 2—400 m ³		
2. Cârjelari.	Com. Cârjelari.				Din 1856.	Piatra de var.	Idem 300 m ³	2,00	
3. Piatra-Roșie.	Comuna Cerna.		Idem.	D-nu Daniel.	Din 1896.	Pavele (granit).	Export 5.000 m ³	80,00	
4. Ai-Orman.	Comuna Coium- Punar.		Idem.		Din 1880.	Piatra de var.	Export 230 m ³	1—	
5. a) Morsu.	Greci.		Idem.	D-nu I. Or- ghidan.	Din 1894.	Piatra (granit).	Idem pavagiū, clădiri 1.100 m ³	10,50	
b) Carabal.	Idem.		Idem.	D-nu C. Or- ghidan.	Din 1896.	Idem.	Idem 761 m ³	10,50	
6. a) Mahalaua Cer- cheză.	Comuna Isarcra.					Idem.			Nu s'a mai ex- ploatat de pe timpul Tur- cilor.
b) Idem.	Idem.		D-nu P. Mene- novici.		Din 1875.	Piatra.	Export în Rusia 220 m ³	4,50	
c) Idem.	Idem.		Idem.		Idem.	Pietriș.	Idem 200 m ³	4,00	
d) Idem.	Idem.		Idem.		Idem.	Piatra de var.	Idem 200.000 kg.	45 mia	
e) Eschi-Cale.	Idem.		Statul.		Din 1890.	Nisip	In comună la îm- pietruire de șo- sele 30 m ³	0,50	
f) Piatra-calcată.	Idem.		Idem.		Idem.	Pietriș.	In comună la îm- pietruire de șo- sele.	0,50	Ne exploată- tă de la 1896.
g) Urlof.	Idem.		Idem.		Din 1896.	Pietriș (sa- vura).	Idem 500 m ³	0,50	
h) Dealul-Bădila.	Idem.		Idem.		Din 1893.	Idem.	Idem 1.500 m ³	0,50	
i) Monastirea Cocoș.	Idem.		Idem.		Din 1890.	Idem.	Idem 1.000 m ³	0,50	
7. a) Niona.	Com. Luncașița.		Idem.		Din 1885.	Idem.	Afară din com. la împietruire de șo- sele.		
b) Rachel.	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem.		
c) Movila-mare.	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem.		
8. a) Cetatea.	Comuna Mărin.		Idem.	D-nu Gh. Callu.	Idem. Din 1879—1885, apoi din 1897.	Piatra și pie- triș.	Exporta la împie- truire de șosele și clădiri 168 m ³	7,50	

NUMELE CARIEREI	Situațiunea carierei, Comuna și locul sau pozițiunea ce ocupa cariera	Importanța carierei, su- prafața ei, ză- cământul, ro- lul economic al carierei, etc.	PROPRIETARUL CARIEREI	EXPLOATA- TORUL CARIEREI	Exploatarea carierei, numărul lucrătorilor și al gurilor de exploa- tare, data deschi- derii carierei, metoda de ex- ploatare, etc.	NATURA materialului	Intrebuințarea materialului și canti- tățile extrase	PREȚUL materialului	OBSERVAȚIUNI
b) Orliga.	Comuna Măcin.				Din 1893.	Pietriș.	In comună la îm- pietruire de șo- sele 800 m³	7,00	
9. Iacob-Deal.	Comuna Turcôia.		Statul.	D-nu Rigali.	Din 1880.	Piatră și pie- triș.	Exportă la îm- pietruire de șo- sele și clădiri 20.000 m³	pietriș 0,50; piatră brută 3,50; piatră cioplită 70,00	
Plasa Tulcea									
1. a) Uzum-Bair.	Comuna Cataloi.				Din 1890.	Piatră.	In comună la cla- diri 496 m³	1,00	
b) Vatra comunei.	Idem.				Din 1879.	Idem.	Idem 248 m³		
2. Dendil-Tepe.	Comuna Frecățel.				Din 1894.	Idem.	Idem 76 m³	1,00	
3. Cara-Itair.	Comuna Moru- Ghiol.				Din 1893 neregulat.	Piatra și nisip.	In comuna la clădiri.	1,00	
4. Malciu.	Comuna Meidan- Chioi.		Idem.		Din 1894.	Piatră.	Idem 50 m³		
5. a) Fântâna Smeului.	Comuna Nicolifel.					Piatră și savura.	Idem la împie- truire de șosele și clădiri 447 m³	8,00	
b) Cărmăzău.	Idem.					Idem.	Idem.		
6. Drăgaica.	Comuna Telița.				Din 1897.	Piatra.	Idem 4 m³	2,00	
						Piatra.	Idem la împie- truire de șosele;	4,75	
7. a)	Comuna Tulcea.		Primăria.		Din 1890.		pavagiu și con- strucție 1.800 m³		
						Pietriș.	Idem 500 m³	4,85	
						Piatra.	In comuna la îm- pietruire de șo- sele, pavagiu și construcție	4,75	
b) Beledia.	Idem.		Statul.		Din 1867.		2.000 m³		
						Pietriș.	Idem 750 m³	4,85	
c)	Idem.		Comisiunea euro- peană.		Din 1862.	Piatră brut.			
						Piatră.	In comună și a- fară la clădiri și împietruire de șosele 5—700 m³	6,50	
d) Sepele și Mu- ria.	Idem.		D-nu I. Barșach.		Din 1893.	Nisip.	Idem 3—4000 m³	7,00	

T A B L O U

DE

Cantitatea și valoarea materialului extras prin permisuri din Carierile Statului

a) J u d e ț u l C o n s t a n ț a

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

[illegible]**b) Județul Tulcea**[illegible]

106

No. curent	NUMIREA CARIEREI	COMUNA	FELUL MATERIALULUI și PREȚUL PE M³	AN I												I N C A R I S A Ū F Ă C U T E X T R A G E R I L E																							
				1890—1891						1891—1892						1892—1893			1893—1894			1894—1895			1895—1896			1896—1897			1897—1898								
				Canti- tatea estrasă		Valoarea				Canti- tatea estrasă		Valoarea				Canti- tatea estrasă		Valoarea				Canti- tatea estrasă		Valoarea				Canti- tatea estrasă		Valoarea				Canti- tatea estrasă		Valoarea			
				M³	Lei	B.	M³	Lei	B.	M³	Lei	B.	M³	Lei	B.	M³	Lei	B.	M³	Lei	B.	M³	Lei	B.	M³	Lei	B.	M³	Lei	B.	M³	Lei	B.	M³	Lei	B.			
60	Gurgan.	Măcin.	Piatră brută a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
61	Hagi-Ghiol.	Hagi-ghiol.	Nisip a 50 bani m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
62	Haidău.	Casap-chiol.	Piatră brută a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
63	Hora-Tepe.	—	» » » 3 » m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			» » » 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			Pietriș a 50 bani m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
64	Isaccea.	Isaccea.	Nisip a 50 bani	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			Piatră brută a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
65	Kirecilic.	Toxof.	Nisip a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
66	Lipra (Mare și Mică).	Tulcea.	Piatră brută a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			» » » 1 » m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			» » » 3 lei m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			Pietriș a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
67	Mărin	—	Piatră brută a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
68	Marus.	—	» » » 3 lei m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			Pietriș a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
69	Mimea.	Luncavița.	Piatră brută a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			» » » 3 lei m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			Pietriș a 50 bani m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
70	Morsu.	—	Piatră brută a 4 lei m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			» cioplită a 6 lei m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
71	Malul Dunării.	Tulcea.	Piatră brută a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			Argilă a 70 bani m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			Nisip și pietriș a 50 bani m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			Nisip a 50 bani m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
72	Moru-ghiol.	Moru-ghiol.	Piatră brută a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
73	Muntele Valea-Reve.	Tulcea.	» » » 3 lei m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
74	Nalbant.	—	» » » 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
75	Ortiga.	Jijila.	» » » 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			Nisip a 50 bani m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			» » 50 bani m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			» » 50 bani m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
76	Ostrovul Măla 53.	—	Piatră brută a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
77	Ostrovul Grădinariei.	—	» » » 3 lei m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
78	Oprea.	—	» » » 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
79	Piatra.	Cășla.	» » » 3 lei m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			Savură a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
80	Picinăga.	Grecii.	Piatră brută a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			» » » 1 « 50 bani m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			» » » 3 lei m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
			Savură	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
81	Popina.	Luncavița.	Piatră brută a 3 lei m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
82	Ripa.	Cerna.	» » » 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
83	Săcăr.	—	» » » 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
84	Saia-Culac.	Baş-chioi.	» » » 3 lei m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
85	Sari-ghiol.	Sari-ghiol.	Nisip a 50 bani m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
86	Saraprea.	—	Piatră brută a 1 leu m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
87	Slava-Cerchezescă.	Slava-Rusescă.	» » » 1 leu m																																				

4. Cantitatea materialului extras și venitul carierelor arendate și condate.

a) Județul Constanța.

Pe anii	NUMELE CARIERII	Term. arend.	Suprafata	CANTITATEA MATERIALULUI ESTRAS								VENITUL CARIERII							
				Minimum obligator				Extras in plus				Arenda anuala		Minimum obligatoriu		Extras in plus		Suma totala	
				Piatra brută	Piatra cioplită	Pietriș	Nisip	Piatra brută	Piatra cioplită	Pietriș	Nisip								
				Ani	hect.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.
1890-91 1892-1893 1894-1895 1896-1897 1898-1899	Bogdaproste	3	5	1.000	-	-	-	-	-	-	-	300	-	2.000	-	-	-	2.300	-
	Defcea	3	10	-	-	-	61	-	-	-	-	616	23	42	57	-	-	658	80
	Bogdaproste	3	5	-	1.000	-	-	-	-	-	-	300	-	2.000	-	-	-	2.300	-
	Alvănesci	4	10	6.000	-	-	-	-	-	-	-	1.400	-	3.000	-	-	-	4.400	-
	Arvănesci	5	5	-	1.000	-	-	-	-	1.000	-	450	-	2.000	-	2.000	-	4.450	-
	Atârnați	5	5	-	-	-	700	-	-	-	-	200	-	490	-	2.041	20	2.731	20
	Calachioi	5	4	-	3.400	-	-	-	-	180	-	3.700	-	6.800	-	360	-	10.860	-
	Canara-Ceair	5	9	-	700	-	-	-	-	-	-	750	-	1.400	-	-	-	2.150	-
	Cechirgea	4	4	6.000	-	-	-	-	-	-	-	1.080	-	3.000	-	-	-	4.080	-
	Ceala-mică No. 1	5	5	-	1.000	-	-	-	-	50	-	500	-	3.000	-	150	-	3.650	-
	Cochirleni	5	5	-	-	-	300	-	-	-	-	200	-	210	-	350	-	760	-
	Defcea No. 1	5	10	-	-	-	100	-	-	-	-	1.000	-	70	-	-	-	1.070	-
	" " 2	3	5	-	-	-	250	-	-	-	-	200	-	175	-	-	-	375	-
	Lagea	5	1	-	-	-	1.000	-	-	-	-	510	-	700	-	1.400	-	2.610	-
	Ostrovul-Opa	5	5	-	-	-	882,19	-	-	-	-	441	10	617	55	-	-	1.058	65
	Valea-Alvănesci	5	13	-	1.000	-	-	-	-	3.304,80	-	900	-	2.000	-	6.169	-	9.069	-
	Veriga	5	2	-	-	-	500	-	-	-	-	250	-	350	-	910	-	1.510	-
	Veriga-Topal	5	3	-	-	-	1.000	-	-	-	-	310	-	700	-	1.000	-	2.010	-
	Bogdaproste	3	5	-	1.000	-	-	-	-	-	-	300	-	2.000	-	-	-	2.300	-
	Alvanesci	4	10	6.000	-	-	-	-	-	13.453,80	-	1.400	-	3.000	-	7.967	23	12.367	23
Arvănesci	5	5	-	1.000	-	-	-	-	1.961	-	450	-	2.000	-	4.846	-	7.296	-	
Atârnați	5	5	-	-	-	700	-	-	-	-	200	-	490	-	6.643	70	7.333	70	
Calachioi	5	4	-	3.400	-	-	-	-	8.906,08	-	3.700	-	6.800	-	17.813	32	28.313	32	
Canara-Ceair	5	9	-	700	-	-	-	-	-	-	750	-	1.400	-	-	-	2.150	-	
Cechirgea	4	4	6.000	-	-	-	-	-	-	-	1.080	-	3.000	-	-	-	4.080	-	
Ceala-mică No. 1	5	5	-	1.000	-	-	-	-	405	-	500	-	3.000	-	1.215	-	4.715	-	
Cochirleni	5	5	-	-	-	300	-	-	-	-	200	-	210	-	-	-	410	-	
Defcea No. 1	5	10	-	-	-	100	-	-	-	-	1.000	-	70	-	-	-	1.070	-	
" " 2	3	5	-	-	-	114,50	-	-	-	-	189	04	80	-	-	-	269	04	
Lagea	5	1	-	-	-	1.000	-	-	-	-	45	-	700	-	31	50	1.241	50	
Ostrovul-Opa	5	5	-	-	-	2.000	-	-	-	-	162,66	-	1.400	-	1.135	16	3.535	16	
Valea-Alvănesci	5	13	-	1.000	-	-	-	-	1.544	-	900	-	2.000	-	3.880	40	6.780	40	
Veriga	5	2	-	-	-	500	-	-	-	-	250	-	350	-	175	-	775	-	
Veriga-Topal	5	3	-	-	-	1.000	-	-	-	-	780	-	700	-	546	-	1.556	-	
Alvanesci	4	10	6.000	-	-	-	-	-	-	-	1.400	-	3.000	-	565	18	4.965	18	
Arvănesci	5	5	-	1.000	-	-	-	-	974	525	450	-	2.000	-	2.315	50	4.765	50	
Atârnați	5	5	-	-	-	700	-	-	-	-	200	-	490	-	984	08	1.674	08	
Calachioi	5	4	-	3.400	-	-	-	-	2.223,89	-	3.700	-	6.800	-	4.447	19	14.947	19	
Canara-Ceair	5	9	-	700	-	-	-	-	-	-	750	-	1.400	-	-	-	2.150	-	
1894-1895 1896-1897 1898-1899 1900-1901	Cechirgea	4	4	6.000	-	-	-	-	-	-	-	1.080	-	3.000	-	-	-	4.080	-
	Ceala-mică No. 1	5	5	-	1.000	-	-	-	510	70	-	500	-	3.000	-	1.579	-	5.079	-
	Cochirleni	5	5	-	-	-	300	-	-	-	-	200	-	210	-	-	-	410	-
	Defcea No. 1	5	10	-	-	-	100	-	-	-	-	1.000	-	70	-	18	20	1.088	20
	Lagea	5	1	-	-	-	1.000	-	-	-	-	510	-	700	-	-	-	1.210	-
	Valea-Alvănesci	5	13	-	1.000	-	-	-	827	-	-	900	-	2.000	-	1.654	-	4.554	-
	Veriga	5	2	-	-	-	500	-	-	-	-	250	-	350	-	2.784	60	3.384	60
	Veriga-Topal	5	3	-	-	-	1.000	-	-	-	-	310	-	700	-	2.778	30	3.788	30
	Vârful-Alvănesci	5	2	-	58,90	-	-	-	1.635	-	-	75	40	117	80	3.270	19	3.463	39
	Alvanesci	4	10	6.000	-	-	-	300	-	310	-	1.400	-	3.000	-	501	-	4.901	-
	Arvănesci	5	5	-	1.090	-	-	-	1.687,31	133,83	-	450	-	2.000	-	3.467	95	5.917	95
	Atârnați	5	5	-	-	-	700	-	-	-	2.046,68	200	-	490	-	1.432	65	2.122	65
	Calachioi	5	4	-	3.400	-	-	-	1.458,50	925,50	-	3.700	-	6.800	-	2.877	95	13.377	95
	Canara-Ceair	5	9	-	700	-	-	-	35	-	-	750	-	1.400	-	70	-	2.220	-
	Cechirgea	4	4	6.000	-	-	-	-	-	-	-	1.080	-	3.000	-	-	-	4.080	-
	Ceala-mică No. 1	5	5	-	1.000	-	-	-	839,65	-	-	500	-	3.000	-	3.726	85	7.226	85
	Cochirleni	5	5	-	-	-	300	-	-	-	-	200	-	210	-	-	-	410	-
	Ceala-mică No. 2	5	4	-	251	-	-	-	-	-	-	174	-	753	-	-	-	927	-
	Defcea No. 1	5	10	-	-	-	100	-	-	-	-	1.000	-	70	-	40	70	1.119	70
	Lagea	5	1	-	-	-	1.000	-	-	-	-	510	-	700	-	-	-	1.210	-
Valea-Alvănesci	5	13	-	1.000	-	-	-	-	1.034,22	955,20	900	-	2.000	-	2.737	25	5.637	25	
Veriga	5	2	-	-	-	500	-	-	-	-	250	-	350	-	1.018	05	1.618	05	
Veriga-Topal	5	3	-	-	-	1.000	-	-	-	-	310	-	700	-	12.150	24	13.160	24	
Vârful-Alvănesci	5	2	-	250	-	-	-	904,80	1.149	-	320	-	500	-	2.613	72	3.433	72	
Arvănesci	5	5	-	1.000	-	-	-	83,20	544,66	-	450	-	2.000	-	544	92	2.994	92	
Atârnați	5	5	-	-	-	700	-	-	-	3.006	200	-	490	-	751	50	1.441	50	
Canara-Ceair	5	9	-	700	-	-	24	-	-	-	750	-	1.400	-	24	-	2.174	-	
Canara de la târlă	10	20	8.000	-	-	-	-	-	1.000	-	100	-	4.000	-	2.000	-	6.100	-	
Cochirleni	5	5	-	-	-	300	-	-	-	-	200	-	210	-	-	-	410	-	
Ceala-mică No. 1	5	5	-	1.000	-	-	-	-	-	-	500	-	3.000	-	83	-	3.583	-	
" " 2	5	4	-	300	-	-	294	-	-	-	275	-	900	-	176	40	1.351	40	
Defcea No. 1	5	10	-	-	-	-	-	-	-	-	411	10	-	-	-	-	411	10	
"																			

Pe anii	NUMIREA CARIERII	Term. arend. Anii	Suprafața H.a.	CANTITATEA MATERIALULUI ESTRAS								VENITUL CARIERII							
				Minimum obligatoriu				Estras în plus				Arenda anuală		Minimum obligator		Estras în plus		Suma totală	
				Piatră brută	Piatră cioplită	Pietriș	Nisip	Piatră brută	Piatră cioplită	Pietriș	Nisip	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.
				M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.								
1897-1898	Murfatlar No. 1	20	9	2.000	—	—	—	—	—	—	42	180	—	1.200	—	10	50	1.390	50
	" " 2	20	23	8.000	—	—	—	—	—	—	—	460	—	4.800	—	12	—	5.272	—
	Ostrovul Opa	10	5	—	—	—	350	—	10	—	—	260	—	87	50	1.523	50	1.871	—
	Anadalchioi	5	5	—	—	—	350	—	—	—	—	1.509	—	87	50	—	—	1.596	50
	La catunul Anadalchioi	20	2	—	—	—	2.000	—	—	—	—	40	—	500	—	—	—	540	—
	Canara Aurel	5	5	208	—	—	—	559	—	—	—	667	20	124	80	335	40	1.127	40
	" Ceair.	6	10	20.000	1.000	—	—	—	—	80	—	200	—	12.000	—	20	—	12.220	—
	Rasova.	2	1	800	—	—	—	1.400	—	—	—	20	—	480	—	840	—	1.340	—
	Arvănesci	3	5	2.000	—	1.000	—	—	—	—	—	500	—	1.650	—	—	—	2.150	—
	Valea Alvănesci	3	13	1.000	—	—	375	—	—	—	—	250	—	793	75	—	—	1.043	75
	Vârful Alvănesci	5	2	250	—	—	—	—	—	—	—	320	—	150	—	—	—	470	—
	Defcea No. 1	20	10	—	—	—	500	—	—	—	—	1.100	—	250	—	—	—	1.350	—
	" " 2	5	5	—	—	—	1.000	—	—	—	—	200	—	500	—	—	—	700	—
	Bogdaproste	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	85	—	—	—	—	75	85
b) Județul Tulcea.																			
1896-97 1896-98 1894-95 1893-04 1892-93 1891-92 1890-91	Eschi-Cale	3	5	—	200	—	—	—	—	—	—	300	—	400	—	—	—	700	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	4.285,88	3.450	—	—	1.000	—	—	—	5.592	94	6.592	94
	Capotesci	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187	—	—	—	—	—	187	—
	Beledia	5	1/2	—	1.000	—	—	—	—	—	—	1.165	—	2.000	—	—	—	3.165	—
	Eschi-Cale	3	5	—	200	—	—	—	100	—	—	300	—	400	—	200	—	900	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	2.575	1.341	—	—	1.000	—	—	—	2.628	50	3.628	50
	Trei Fântâni	5	1	—	300	—	—	—	—	—	—	302	—	600	—	—	—	902	—
	Beledia	5	1/2	—	1.000	—	—	—	186,50	—	—	1.165	—	2.000	—	371	—	3.536	—
	Eschi-Cale	3	5	—	200	—	—	—	256	—	—	300	—	400	—	512	—	1.212	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	8.649	1.758	—	—	1.000	—	—	—	6.082	50	7.082	50
	Trei Fântâni	5	1	—	220	—	—	—	75,30	—	—	254	41	440	—	151	—	845	41
	Beledia	5	1/2	—	1.000	—	—	—	—	—	—	1.165	—	2.000	—	—	—	3.165	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	—	4.119,90	—	—	1.000	—	—	—	4.119	90	5.119	90
	Dealul Țugulea	10	10	—	500	—	—	—	—	—	—	1.000	—	1.500	—	—	—	2.500	—
	Valea Carabaltu	10	10	—	1.000	—	—	95	—	—	—	—	—	3.000	—	95	—	3.095	—
	Beledia	5	1/2	—	1.000	—	—	—	—	—	—	1.165	—	2.000	—	—	—	3.165	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	—	8.595	—	—	1.000	—	8.595	—	—	—	9.595	—
	Délul Țugulea	10	10	—	500	—	—	—	699	80	—	1.000	—	1.500	—	2.153	—	4.653	—
	Beledia	5	1/2	—	1.000	—	—	—	—	—	—	1.165	—	2.000	—	—	—	3.165	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	—	8.252	—	—	1.000	—	—	—	8.252	—	9.252	—
	Délul Țugulea	10	10	—	1.000	—	—	1.122,37	125	42	—	1.000	—	2.100	—	878	86	3.978	86
	Carabalu	20	10	1.000	—	—	—	347	295,31	—	—	6.500	—	600	—	1.438	10	8.538	10
	Délul Țugulea	10	10	—	1.000	—	—	127	—	—	—	200	—	1.200	—	76	20	1.476	20
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	10.929	—	—	—	1.000	—	—	—	10.929	—	11.929	—
	Piatra-Roșie	20	29	1.000	—	—	—	—	—	—	—	580	—	1.800	—	—	—	2.380	—
	Valea Carabaltu	20	10	1.500	—	—	—	—	1.195	50	—	6.500	—	900	—	1.477	40	8.877	40
	Greci	2	5	500	100	—	—	—	—	—	—	100	—	600	—	—	—	700	—
	Țugulea	10	—	—	1.000	—	—	118	2.076	110	—	200	—	1.200	—	1.890	40	3.290	40
	Délul Cetății	5	9	300	—	—	—	2.219	—	842	—	1.350	—	75	—	1.541	90	2.966	90
	Piatra Roșie	20	19	1.000	1.000	—	—	2.362	378	250	—	598	75	1.800	—	1.932	70	4.331	45
	Iacob-Deal	15	101	—	—	—	—	15.366	3.992	—	—	1.190	—	—	—	15.515	—	16.705	—

S'a estras dar în timp de 8 ani (de la 1890—98), din carierile Dobrogiei următórea cantitate de material prin permisuri și prin arendări:

J U D E Ţ E	Prin permisuri			Prin arendări			T o t a l		
	Cantitate		Valóre	Cantitate		Valóre	Cantitate		Valóre
	M. C.	L e ĩ	B.	M. C.	L e ĩ	B.	M. C.	L e ĩ	B.
Constanța . . .	165.041,37	153.777	20	304.184	397.881	45	559.225,37	551.658	65
Tulcea	23.145,94	33.367	20	99.004	137.564	56	122.149,94	170.931	76
Dobrogiã . . .	188.187	187.144	40	493.188	535.446	—	681.375	722.590	40

5. *Prețul mediũ al pietriũ, pietrișului și nisipului din Dobrogiã.* Prețul pietriũ la cariera Iacob-Deal (Turcõia) este, predatã pe vapor la Măcin:

- a) Piatra cioplitã în pavele mari de 0.10×0.15×0.20 . . . 12 lei m. c.
- b) » » » plãci de 0.05 grosime pentru trotuare . . . 16 lei m. c.

Prețul mediũ al pietriũ, pietrișului și nisipului, este:

JUDEȚE	Bolovan	Piatră brută			Piatră cioplită			Piatră de talie		Pietriș sau piatră spartă	Nisip									
		Pentru anro- camente 1 m.c.=1.800 kg.		Propriu zisă	Cate- goria I	Cate- goria II	Cate- goria III	Propriu zisă	Pentru cusineți											
		M. C.	Tona									M e t r u l c u b								
		Lei B.	Lei B.	Lei B.	Lei B.	Lei B.	Lei B.	Lei B.	Lei B.	Lei B.	Lei B.	Lei B.	Lei B.							
Constanța . .	—	—	9	—	—	11	—	—	70	—	55	—	—	—	—	9	75	5	50	
Tulcea	—	—	10	—	—	12	—	120	—	—	50	—	190	—	—	—	8	40	7	35

6. *Analisa pietriũ cãtor-va cariere.* Ca sã dãm o idee mai precisã de calitatea fõrte bunã a pietriũ din Dobrogiã, dãm dupã statistica carierelor (pag. 207—9) rezultatele analiselor fãcute în laboratorul de chimie al Șcõlei de Poduri și Sosele din București:

a) *Cariera de pe valea Carabalu (comuna Greci).* Granit.

- 1. Densitatea. Densitatea probei este de 2.762.
- 2. Facultatea de absorbtione pentru apã. O sutã pãrți din acest granit absorb pãnã la saturație 0,09 pãrți apã.
- 3. Resistența la usurã s'a determinat cu mașina «Dorry», la 4 cuburi de 5 c.m laturã.

Suprafața de frecare (25 c/m p.) s'a încãrcat cu 290 grame pe c'm p. în care greutate se aflã coprinsã și greutatea proprie a cubului. Din cãte opt experiențe (de cãtre 1.000 de rotațiuni), la care aũ fost supuse fie-care din cele 4 cuburi, rezultã cã un cub pierde în mediũ 10 gr. 98, ceea ce revine, ținând sãma de densitate, 2.762 la un volum de 3 cm. c., 98.

4. Resistența la compresiune, reiese din urmãtorul tabloũ, care coprinde rezultatele obținute în parte pentru fie-care cub de 5 c/m lature, supus la sfãrãmare cu mașina «Werder».

Numãrul total al cuburilor sfãrãmate este de 20, din care jumãtate s'a sfãrãmat în stare saturatã de apã, iar jumãtatea cea-l'altã s'a sfãrãmat în stare uscatã.

Cuburi de 5 c/m pe lature sfãrãmate în stare:

No. corent	U S C A T A		No. corent	S A T U R A T E C U A P A	
	Greutatea cuburilor uscate	Greutatea sub influența căreia se produce sfă- râmarea pe c/m. p.		Greutatea cuburilor saturate cu apă	Greutatea sub influența căreia se produce sfă- râmarea pe c/m. p. supr.
	Grame	Kilograme		Grame	Kilograme
1	328,5	1.820	1	343,5	1.440
2	343,7	1.460	2	333,7	1.360
3	938,2	1.480	3	334,1	1.560
4	340,0	1.560	4	343,0	1.520
5	333,0	1.440	5	337,5	1.760
6	336,0	1.600	6	331,5	1.420
7	344,2	1.660	7	327,2	1.380
8	331,5	1.420	8	329,0	1.600
9	339,5	1.540	9	330,7	1.460
10	329,0	1.560	10	343,0	1.600
Total . . 3.363,6		15.540	Total . . 3.353,2		15.100
Media . . 336,36		1.554,00	Media . . 335,32		1.510,0

b) *Cariera Iacob-Deal (Turcôia). Granit.*

1. Densitatea este 2.676.

2. Facultatea de absorbțiune pentru apă. O sută părți piatră absorbă până la saturațiune 0,1 părți apă.

3. Rezistența la usură s'a determinat cu mașina «Dorry» la două cuburi de 5 c/m latură. Suprafața de frecare (25 c m p.) s'a încărcat cu câte 250 grame pe c/m p., în care greutate se cuprinde și acea proprie a cubului. Din câte 8 experiențe făcute asupra fie-cărui cub (în total 16) rezultă, că un cub pierde din masa sa la 1.000 de rotațiuni ale mașinei în mediu 6,45 grame.

4. Rezistența la sfărâmare. Următorul tabloă cuprinde rezultatele obținute pentru fie-care cub în parte sfărâmat cu mașina «Werder». Numărul total al cuburilor sfărâmate a fost de 20, din care 10, înainte de sfărâmare, au fost saturate cu apă și apoi supuse la îngheț și degheț în 25 rânduri, iar restul de 10 s'a sfărâmat în stare naturală.

No. corent	Cuburi uscate	No. corent	Cuburi ude supuse înghețului și degheț.
	Rezistența pe c/m. p.		Rezistența pe c/m. p.
	Kilograme		Kilograme
1	2.800	1	3.000
2	2.820	2	2.880
3	2.940	3	2.900
4	3.200	4	2.800
5	3.000	5	2.820
6	2.800	6	2.860
7	2.880	7	3.100
8	2.820	8	2.900
9	2.920	9	2.940
10	2.860	10	2.780
Total . . 29.040		Total . . 28.980	
Media . . 2.904,0		Media . . 2.898,0	

5. Gelivitatea. Cuburile supuse înghețului în 25 de rânduri nu au suferit nici o alterație exterioară vizibilă. Piatra nu este gelivă.

c) *Cariera Piatra-Roșie (Cerna). Granit.*

1. Densitatea este 2.67.

2. Facultatea de absorbțiune pentru apă. Una sută părți piatră absorbă până la saturațiune 0,1 părți apă.

3. Rezistența la usură s'a determinat cu mașina «Dorry», la două cuburi de 5 c/m latură. Suprafața de frecare (25 c m p.) s'a încărcat în câte 250 grame pe c/m p., în care

greutate se coprinde și greutatea proprie a cubului. Din câte opt experiențe făcute asupra fie-cărui cub (în total 16) rezultă, că un cub pierde din masa sa la 1.000 rotațiuni ale mașinei 8,7 grame.

4. *Resistența la sfărâmare.* Următorul tabloă cuprinde rezultatele obținute pentru fie-care cub în parte sfărâmate cu mașina «Werder». Numărul totat al cuburilor sfărâmate a fost de 20, din care 10, înainte de sfărâmare, a fost saturate cu apă și apoi supuse înghețului și desghețului în 25 rânduri, iar restul de 10 s'a sfărâmat în stare naturală (uscat).

5. *Gelivitatea.* Cuburile supuse înghețului și desghețului în 25 rânduri nu au suferit nici o alterațiune exterioră vizibilă.

Piatra nu este gelivă.

No. corent	Cuburi uscate	No. corent	Cuburi supuse înghețului
	Resistența pe c/m. p.		Resistența pe c/m. p.
	Kilograme		Kilograme
1	2.560	1	2.880
2	2.840	2	2.600
3	2.860	3	2.800
4	2.820	4	2.900
5	2.800	5	2.860
6	2.760	6	2.680
7	2.980	7	2.820
8	2.860	8	2.760
9	2.780	9	2.800
10	2.640	10	2.740
Total . . 27.940		Total . . 27.840	
Media . . 2.794,0		Media . . 2.784,0	

6. *Minereuri.* Formațiunile forte vechi din Nordul Dobrogiei au atras de curând atențiunea omienilor noștri de sciință, cari au făcut sondagii și cercetări în valea superioară a rîului Taița și regiunea învecinată.

Dăm loc spuselor unui cunoscător, D-lui Alimănișteanu, Șeful serviciului minelor și carierelor din Ministerul Domeniilor ¹⁾).

«În Dobrogia se află regiunea Lozova, cu Islam-Giaferca, Balabancea, Carapcea, regiunea Carapelitului, care s'ar putea, din punctul de vedere al apropierii, să fie legată cu Lozova, de care însă trebuie s'o despărțim din punctul de vedere al diferenței formațiunilor.

«La Lozova, într'o fâșie de 0.10—0.60 cm. lărgime, 15 m. lungime și 12 m. adâncime, între phyllite și quarțite archaice și pe versantul sudic al Boclogei s'au găsit calcopyrite, malachite și alte minereuri de crupu.

«În straturile de quartz, phyllite și quarțite, ca și printre vinele de porphyry s'a găsit fier oligist.

«La Islam-Giaferca, în aceleași formațiuni tăiate de pegmatite, diabase și porphire, s'a găsit fierul oligist singur sau însoțit de calcopyrite și malachite; amestecul înfățișează o zonă de mai bine de 20 m. lărgime.

«Pe colina Carapcea, în formațiuni paleozoice, reprezentate prin schisturi argilose (grauwakes), tofurile (tufts) porphyrice, s'a găsit vârite bucăți de malachite și calcopyrite pe 1—2 m. lărgime.

«Pe delul Amzalâ în formațiuni paleozoice s'a găsit oligist în quartz și malachite intercalate în schisturi, pe o lărgime de 0.50—1 m. și o lungime ce s'a putut urmări la suprafață pe mai mult de 150 m.

«La Carapelit, în formațiuni paleozoice și în vine porphyrice s'a constatat trei zone de impregnațiune (un corp străbătând printre moleculele altuia):

¹⁾ «L'exploitation des Mines en Roumanie», pag. 25—27 și următoarele.

«Întâia în valea Cornului, conține malachite pe 1.20—2.50 m. lărgime și mai mult de 100 m. lungime.

«A doua pe versantul nordic al dëlului, e formată de hematite roșii, care are 1.50 m. adâncime și 1 m. lărgime, se continuă pe 90 m. lungime. Paralel cu ea mai sunt încă două, reprezentate prin hemalită și malachită.

«A treia se află pe versantul Sud-Estic, și conține malachită și chalcophyrită, pe o lungime de 0.50—1 m. și o lungime la suprafață de mai bine de 170 m.

«La Altân-Tepe, între philite și schisturi amphibolice, sunt impregnațiuni de fier manganез și aramă, care se întind pe mai bine de 30 m. lărgime și o lungime ce trece de 100 metri.

«Minereurile de la Lozova au dat până la 10% Cu (cupru) și o analiză făcută la Geologische Reichsanstadt din Viena, a găsit urme de aur, conține fier până la 20% și urme de manganез.

«Cele de la Amzalâ au dat 39% Fe, 0.70% Cu și urme de Mn.

«Hemalitele din Carapelit au dat până la 50% Fe și urme de Mn.

«Probele de la Altân-Tepe au dat 60% Fe, 11% Mn. și 4% Cu».

* * *

Cum vedem principala bogăție a sub-solului Dobrogei constă în o piatră de calitate foarte bună și care se extrage în cantități destul de însemnate.

Extragerea mineralelor este încă la începutul ei și ne va trebui mult până să ajungem a avea o industrie metalurgică, de și cercetările făcute arată, că avem în nordul Dobrogei destul fier și aramă și chiar aur.

CAPITOLUL VII
INDUSTRIA

Ce avem azi ca industrie în Dobrogia, nu se pot satisface nici trebuințele locale. Se p^ote dar zice, că sub acest raport provincia noastră de dincóce de Dunăre n'a început încă să pășiască pe această cale și ȳ va trebui mult timp și mari sfortări, până ce materiile prime — din care unele sunt în abondență — să fie transformate prin fabricațiune.

În sânul său, pământul Dobrogiei ascunde bogății nenumărate, cari ar putea fi utilizate pentru întemeierea și desvoltarea multor industrii: extractivă, olăria și cărămidăria de tot felul, vărăria, cimentul, ocrurile, etc.

Agricultura cu produsele sale p^ote întreține: morăria, brutăria și fabricarea pastelor făinoase; apoi berăria, conservele alimentare, etc

Podgoriile bogate în vinuri pot nasce și desvolta: fabricarea alcoolurilor, oțetăriile, cogniacurile și liquerurile, vinurile spumóse, etc.

Pescăriile ar avea de alimentat cherhanalele și diferite fabricate de pește.

Animalele domestice și mai ales oile, aú ca compliment industrial fabricarea postavurilor, preșuri, articole din p^{er} și córne, tăbăcăriile, etc.

Până și prin mlaștine s'ar putea introduce: fabricarea coșurilor, rogojinilor, ostrelor, cum și fabrici de hârtie ordinară.

Până acum nu avem aprópe nimic fabricat din tot acest pământ rodnic, ci materiile brute se trimet în streinătate. Ancheta ¹⁾ industrială clasifică industria în mare, mijlocie și mică; iar rezultatele obținute pentru Dobrogia sunt:

A. Industria mare (Fabrici) ²⁾.

Județe	COMUNA	Anul înființării	FIRMA AȘEZĂMÎNTULUI și NUMELE PROPRIETARULUI sau al EXPLOATATORULUI	FELUL FABRICAȚIUNEI	Numărul		OBSERVAȚII
					Calor va- pori	Persoanelor întrebuințate	
TULCEA — CONSTANȚA	Constanța	1884	Fabrica Iulius Gruber	Bere	1 1/2	16	
	Palaz . . .	1898	» Carol Schmidt	»	—	—	
	Constanța	1897	» Steaua Română	Bidóne și lázi p. petrol.	16	129	
	»	1897	Atelier mecanic G. I. Rignall .	Mașini agricole	4	18	
	»	1880	Fabrica V. P. Murelli	Făină și mălaiu	40	11	
	»	1860	Atelierul C. F. R.	Reparaț. mater. rulant	22	84	
	»	1900	Trituratorul Fratelli Bach; re- pres. A. Cosma	Curățitor de orz . . .	25	4	
	Cernavoda	1900	«Société anonyme des ciments Portland de l'Europe orientale»	Ciment, var hidraulic .	300	156	
	»	1900	Rafinerie și destilerie de pe- trol «Helios»	Petrol, benz., uleiuri etc.	—	—	Inchisă.
	»	1901	Societ. de petrol «Cernavoda»	Petrol, etc.	—	3	Nu funcționeza.
TULCEA — CONSTANȚA	Tortoman	1900	Fabrica T. Manicalide	Tibișir pulv., ocruri, etc.	24	37	
	Cicrăcci . .	1897	Móra fraților Sarchis și Agop- cian	Făină, mălaiu	20	12	
	Tulcea . .	1896	Fabrica Al. Avramide și N. Sotiriu	Cherestea	24	26	
	»	1895	Móra G. Nedelcu	Făină	120	6	
	»	1885	Tăbăcaria Prodanof	Tăbăcărie	12	41	Reînoltă și mărită în 1902.
	Sulina . .	1899	Atelierul Giovani Carnana . .	Turnătorie și repar. na- vale	8	5	Funcționează între- rupt.
	»	1901	Uzina de apă a Serv. sanitar	Apă potabilă	18	5	
	»	1866	Atelierele Comisiunii Europ. Dunărene	Reparații de vapóre .	—	—	Lucrăză numai p. Comisiune.

¹⁾ Se datoresce această minuțioasă lucrare sirguinței D-lui L. Colescu, Șeful biuroului statisticeî generale din Ministerul Agriculturêi, Industriei, Comerțului și Domeniilor.

Ancheta s'a făcut în anul 1901 și s'a imprimat în 1903. (Ediție oficială. Două volume).

²⁾ «Ancheta industrială». Vol. I, pag. 32, 33 și 51.

B. Industria mijlocie.

Intre industriile mijlocii s'ar putea număra morile mici, puiele și povernele :

a) Morile mici din Dobrogia ¹⁾.

JUDEȚE	No. morilor	Capitalul ce repre- sintă	Felul moto- rului			Forța în cai (pentru morie de aburi)	No. perechilor de pietre	Felul combu- stibil.			Cantitatea măcinată anual (în sute de kilogr.)				Lucrători speciali				Lucrători nespeciali	Durata lucru- lui		Anexe la mără				
			De vânt	De apă	De aburi			Paie	Lemne	Cărbuni	Porumb	Grâu	Alte cereale	Total	Morari	Mecanici	Fochiști	Mori conduse de exploatat.		Tot anul	Parte din an	Darac p. lână	Pluă p. postav	Presă de ulei	Fierestreale	
Constanța . .	279	1.191.267	216	24	39	—	543	347	31	3	5	162.373	108.530	21.466	292.369	72	29	35	163	89	237	42	2	2	1	
Tulcea . . .	637	1.006.570	526	88	22	1	390	820	15	5	2	125.390	220.227	78.250	423.867	63	16	13	574	32	566	71	1	6	—	2
Total . . .	916	2.197.837	742	112	61	1	923	1167	46	8	7	287.763	328.757	99.716	716.236	135	45	48	737	121	803	113	3	8	1	2

Sunt în Dobrogia 916 mori, cele mai multe sunt de vânt (742). Tote macină anual 71.623 tone făină.

b) Puiele din Dobrogia ²⁾

JUDEȚUL	No. puielelor	Capitalul ce reprezintă puia	No. perechelor de ciocane	No. puilor	Durata lucrului		O b s e r v a Ț i i
					Tot anul	Parte din an	
Constanța . .	1	400	4	1	—	1	În jud. Tulcea, nu sunt.

c) Povernele

Sunt în număr de 143; cele mai multe în județul Tulcea (104).

Modul cum industria mijlocie este răspândită prin comună, se arată în tablourile lit. d și e :

d) Industrii în comunele urbane ³⁾

Județul	ORAȘELE	Fabrici	M o r i			Poverne	Ateliere alipite la institut, publice	Numărul me-seriașilor patroni	O b s e r v a Ț i i
			Cu vânt	Cu apă	Cu aburi				
Constanța	Cernavoda	2	—	—	1	—	1	38	2 fabrici închise.
	Constanța	5	4	—	2	2	8	273	
	Cuzgun	—	4	—	1	—	—	4	
	Hârșova	—	—	—	2	2	—	81	
	Mangalia	—	5	—	—	—	—	29	
	Medgidia	—	—	—	2	2	—	62	
	Ostrov	—	1	5	1	6	—	73	
Total jud. Constanța . .		7	14	5	9	12	9	540	
Tulcea	Babadag	—	10	2	1	3	—	77	
	Chilia-veche	—	22	—	—	—	—	13	
	Isaccea	—	9	—	1	—	—	37	
	Mahmudia	—	6	4	—	2	—	11	
	Macin	—	5	—	1	5	—	105	
	Sulina	3	1	—	2	—	—	69	
	Tulcea	2	36	—	3	2	1	317	
Total jud. Tulcea . . .		5	89	6	8	12	1	629	
Total Dobrogia . . .		12	103	11	17	24	10	1169	

¹⁾ «Ancheta industrială», Vol. II, pag. 144-145.

²⁾ Idem., pag. 148.

³⁾ Idem. Vol. II, pag. 375-376.

e) Industriile din comunele rurale¹⁾

JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	Fabrici	Morii				JUDEȚE, PLAȘI și COMUNE	
-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	---------	-------	--	--	--	-------------------------------	--

¹⁾ «Ancheta industrială», Vol. II, pag. 158-160 (pentru jud. Constanța); pag. 189-190 (pentru jud. Tulcea).

(*) O mără de al doilea rang. (**) O fabrică de bere. (***) O fabrică de produse chimice.

C. Industria mică.

a) Meseriași din Dobrogea ¹⁾.

854

GRUPAREA MESERIILOR	JUDEȚUL CONSTANȚA										OBSERVAȚII	JUDEȚUL TULCEA										OBSERVAȚII		
	Meser. (stăpân)	Cafe	Ucenici	Durata lucrului		Mașini la lucru No. meseriașilor					Total general, al meser. calif. uc.		Meser. (stăpân)	Cafe	Ucenici	Durata lucrului		Mașini la lucru No. meseriașilor					Total general, al meser. calif. uc.	
				Tot anul	Parte din an	Nu întreb.	Intrebunț.	Maș. de mână sau picior	Maș. cu cal	» cu motor						Tot anul	Parte din an	Nu întreb.	Intrebunț.	Maș. de mână sau picior	Maș. cu cal	» cu motor		
<i>Industria ceramică.</i>																								
Olăria	17	5	8	4	13	17	—	—	—	—	30		10	10	—	8	2	10	—	—	—	—	20	2 sunt și tinichigii
Căramidăria	20	126	25	—	20	12	8	—	8	—	171	1 fabrică și țigle	12	32	2	—	12	12	—	—	—	—	46	
<i>Industria materialelor minerale.</i>																								
Vărașiile	6	8	—	2	4	6	—	—	—	—	14		6	15	—	5	1	6	—	—	—	—	21	
Sculptori și cioplitori în piatră și marmoră	4	—	32	4	—	4	—	—	—	—	33		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
<i>Industria metalelor.</i>																								
Giuvaergii și argintari	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	3 și cărușăși, 2 și rotari și șilemnari	5	12	6	4	1	4	1	1	—	—	23	
Fierăria : ferari ord., potcovari, căruțari	234	66	56	198	33	821	52	52	—	—	356		206	49	54	171	35	168	38	38	—	—	309	1 e și rotar, 6 și lem. 1 și cojocar
Tapiterii și vopsitori de trăsuri	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Lăcătușeria	2	4	4	2	—	2	2	2	—	—	10		3	—	2	3	—	3	3	—	—	—	5	
Mecanici și reparații de mașini	3	15	2	2	1	1	2	—	—	2	20		3	—	—	3	—	1	2	2	—	—	3	
Cuțităria și tocilaria	3	—	—	2	1	3	—	—	—	—	3		1	—	—	1	—	1	1	—	—	—	1	
Turnătorile de tuci și altele	2	3	2	2	—	1	1	—	—	1	7		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Tinichigieria	23	14	7	21	2	20	3	3	—	—	44		24	2	3	24	—	24	—	—	—	—	29	
Armuraria	1	—	—	1	—	1	1	—	—	—	1		4	—	—	4	—	3	1	1	—	—	4	
Construcț. și repar. de vase plutitoare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		1	3	6	1	—	1	—	—	—	1	10	
Prelucrarea altor metale (Căld. de aramă)	4	5	2	4	—	4	—	—	—	—	11		3	2	2	3	—	3	—	—	—	—	7	
Ornamente și alte lucrări de zinc	1	1	1	1	—	1	1	—	—	—	3		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Instrumente și aparate : Ceasornicăria	9	2	—	8	1	7	2	2	—	—	11		9	—	1	9	—	7	2	2	—	—	10	
<i>Industria lemnului și a mobilierului</i>																								
Lemnari și dulgheri	39	14	2	26	13	35	4	4	—	—	55	1 și timplar, 1 și zidar	13	2	—	6	7	13	—	—	—	—	15	1 e ambulant
Lingurari, fluierari, mărgelari etc.	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Dogăria	11	—	1	6	5	11	—	—	—	—	12		33	5	7	22	11	33	—	—	—	—	45	1 timplar
Rotăria și construcția căruțelor de lemn	25	10	4	22	3	16	9	9	—	—	39	1 și lemnar, 1 și ferar	55	19	24	34	21	38	17	17	—	—	98	2 sunt și ferari, 1 și ferar fabr de căruțe
Tâmplăria	48	24	19	43	5	45	3	3	—	—	91	1 și strungar 1 și dulgher	52	9	11	47	5	38	14	14	—	—	72	1 și rotar 3 și sculpt. în lemn, 1 și zidar
Sculptura	1	1	—	1	—	1	1	—	—	—	2		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Constructorii de bărci	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		17	7	3	14	3	15	2	2	—	—	27	
Cufere (Fabr. de . . .)	1	1	—	1	—	1	—	—	—	—	2		2	2	2	2	—	1	1	1	—	—	6	
<i>Industria tăbăcăriilor și a pielăriei</i>																								
Tăbăcăria	4	12	—	3	1	3	1	1	—	—	16		5	11	6	5	—	5	—	—	—	—	22	
Curelăria și șelăria	18	11	7	15	3	14	4	4	—	—	36		24	23	11	24	—	16	8	8	—	—	58	2 sunt și opincari
<i>Industria alimentației</i>																								
Apele gaze și minerale	13	18	2	5	8	1	12	9	4	—	33		9	8	4	5	4	1	8	5	2 (*)	1	12	(*) cu petrol
<i>Industria textilă</i>																								
Bragăria și alvițaria	14	23	3	13	1	14	—	—	—	—	40	1 e și dărcit. de lână	22	9	2	16	6	22	—	—	—	—	33	
Brulăria : Brutari și franzelari	81	129	23	81	—	81	—	—	—	—	233		66	67	6	65	1	66	—	—	—	—	139	5 sunt și covrigari
Covrigari și plăcintari	9	12	2	9	—	9	—	—	—	—	23		7	8	5	7	—	7	—	—	—	—	20	
Cofetăria	6	7	1	5	1	6	—	—	—	—	14		5	5	1	5	—	5	—	—	—	—	11	
Conserve alimentare, cherhanale, muștar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		56	200	29	13	43	56	—	—	—	—	285	
Paste făinoase	1	9	—	1	—	1	—	—	—	1	10		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Alcol și derivate (cognac, liqueurs etc.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		1	3	—	1	—	1	—	—	—	—	4	
Mezeluri și mățari	4	9	1	3	1	4	—	—	—	—	14		1	1	—	1	—	1	—	—	—	—	2	
<i>Industria textile</i>																								
Dărcitul și pieptănatul lânii	17	—	—	2	15	3	14	12	2	—	17	1 e și brutar	32	2	—	21	11	1	31	26	5	—	34	
Fabricarea postavului (aba, dimie)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		5	9	3	5	—	2	3	3	—	—	17	
Țesătoriile de pânză	1	3	—	1	—	1	1	—	—	—	4		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ceaprazeria și pasmanteria	1	1	3	1	—	1	1	—	—	—	5		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Frânhieria și împletitul plășilor, mrejelor	2	2	2	1	1	1	1	—	—	—	6		26	4	2	2	24	24	2	2	—	—	32	
<i>Industria împletiturilor.</i>																								
Împletituri de răchită	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		9	18	—	6	3	9	—	—	—	—	27	
» » păr (trăistari)	2	6	—	—	2	—	2	—	—	—	8		5	9	—	5	—	2	3	3	—	—	14	
Măturari	4	—	—	—	4	4	—	—	—	—	4		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Rogojinari	23	—	—	—	23	23	—	—	—	—	23		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
<i>Industria îmbrăcăm. și anexe.</i>																								
Rufăria	3	—	—	3	—	3	3	—	—	—	3		2	—	—	2	—	2	2	—	—	—	2	
Croitoria de tot felul	107	63	63	79	28	10	97	97	—	—	233	1 e și fabr. de țigle	109	24	35	98	11	25	84	84	—	—	168	5 sunt și lingeți
Boiangăria	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	
Blănăria, cojocăria, căciulăria	69	19	12	31	38	66	3	3	—	—	100		37	24	12	20	17	36	1	1	—	—	73	
Pălării de bărb. și dame, flori artificiale	3	—	—	3	—	2	1	1	—	—	3		6	3	2	5	1	2	4	4	—	—	11	
Încălțăminte	131	117	96	113	18	40	91	91	—	—	344		128	141	123	118	10	31	97	97	—	—	392	1 e și trăistar
<i>Industria chimice</i>																								
Fabricarea săpunului	2	2	—	1	1	1	1	—	—	—	4		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
» luminărilor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		3	7	3	2	1	3	—	—	—	—	13	
» uleiurilor vegetale	5	—	—	—	5	4	1	1	—	—	5		4	—	—	1	3	—	4	2	2	—	4	
<i>Industria hârtiei</i>																								
Legătoria de cărți	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		2	—	—	2	—	1	1	1	—	—	2	
<i>Industria artelor grafice</i>																								
Tipografi	3	18	2	3	—	3	3	—	—	—	23		4	5	3	4	—	—	4	4	—	—	12	1 soc. pe acțiuni
Fotografi	2	4	1	2	—	2	2	—	—	—	7		7	—	—	7	—	7	7	—	—	—	7	
Zugravi de firme	3	—	2	3																				

b) Meseriaşii din comunele Urbane ¹⁾.

Peul meseriei

Min.Cer.

Industria metalelor

I. lemn. și m.

I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl. I. text. Ind. alimentatiei

I. Impl

¹⁾ «Ancheta industrială» vol. II, pag. 398—399 (pentru Babadag); pag. 458—459 (pentru Cernavoda); pag. 468—469 (pentru Chilia-Veche); pag. 470—475 (pentru Constanța); pag. 488—489 (pentru Cuzgun); pag. 536—539 (pentru Hârșova); pag. 556—557 (pentru Isaceea); pag. 558—559 (pentru Mahmudia); pag. 560—561 (pentru Mangalia); pag. 562—565 (pentru Măcin); pag. 566—569 (pentru Medgedia); pag. 590—591 (pentru Ostrov); pag. 646—647 (pentru Sulina); pag. 670—675 (pentru Tulcea).

c) Meseriaşii din comunele rurale ¹⁾.

858

GRUPAREA MESERIILOR	JUDEȚUL CONSTANȚA										OBSERVAȚII	JUDEȚUL TULCEA										OBSERVAȚII			
	Meser. (stăpâni)	Cale	Ucenici	Durata lucrului		Mașini la lucru		No. meser.		Meser. (stăpâni)		Cale	Ucenici	Durata lucrului		Mașini la lucru		No. meser.							
				Tot anul	Parte din an	Ne întreb.	Întrebuințate	Maș. de mână sau picior	Cu patentă					Fără »	Tot anul	Parte din an	Ne întreb.	Întrebuințate	Maș. de mână sau picior	Cu patentă	Fără »				
Industria ceramică.																									
Olăria	13	—	8	2	11	13	—	—	13	—															
Caramidăria	6	18	11	—	6	6	—	—	6	—															
Industria mater. minerale.																									
Văărăile	4	4	—	1	3	4	—	—	4	—															
Sculptori de piatră și marmoră	3	—	31	3	—	3	—	—	3	—															
Industria metalelor																									
Fierări ord., potcov., constr. de căruțe	169	25	18	140	29	143	26	26	124	45	{ 3 și caret, 21 și rotari 18 și lemn., 6 și potcovari.	149	39	21	116	33	115	34	34	107	42	{ 1 și rotar, 6 și lemnar, 1 și cojoacă, 1 și potcovar			
Mecanici și reparatori de mașini	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		1	—	—	—	—	—	1	1	1	—		—		
Industria lemnului și mobilierului.																									
Lemnari și dulgheri	34	14	2	25	9	30	4	4	16	18	{ 1 și timp., 1 și zidar	6	2	—	—	6	6	—	—	—	6	{ 2 și ferari 1 și rotar			
Lingurari etc.	1	—	—	1	—	1	—	—	—	1		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—		
Dogari	4	—	—	2	2	4	—	—	3	1		10	—	—	4	6	10	—	—	5	5				
Rotăria și constr. căruțelor de lemn	12	3	1	10	2	10	2	2	8	4	{ 1 și lemn., 1 și ferar 1 și strun. 1 și dulgher	33	—	—	13	20	29	4	4	27	6				
Tâmplăria	16	—	—	15	1	15	1	1	9	7			17	1	2	14	3	11	6	6	10	7			
Constructorii de bărci	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		8	2	—	6	2	8	—	—	4	4				
Industria tăbăcăriei și pielăriei.																									
Curelăria și șelăria	5	—	—	2	3	5	—	—	3	2		5	—	1	5	—	5	—	—	2	3				
Industria alimentației.																									
Apele minerale și gaze	4	2	1	1	3	1	3	3	4	—		2	1	2	—	2	1	1	1	2	—				
Bragăria și alviziăria	3	2	—	3	—	3	—	—	3	—		13	5	—	8	5	13	—	—	10	3				
Brutăria	34	25	7	34	—	34	—	—	29	5		7	3	—	7	—	7	—	—	6	1				
Cherhanale	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		48	180	29	6	42	48	—	—	25	23				
Industria textile.																									
Dărăciul și pieptănatul lănei	10	—	—	—	10	3	7	7	9	1		23	—	—	12	11	1	22	22	13	10				
Frângerăria și împletitul plășilor	1	—	—	—	1	1	—	—	—	1		24	—	—	—	24	—	—	—	—	24				
Industria împletiturilor.																									
Împletituri de richiță	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		7	18	—	6	1	7	—	—	1	6				
» » pâr (trăistari)	2	6	—	—	2	—	2	2	2	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Măturari	3	—	—	—	3	3	—	—	—	3		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Rogojinari	3	—	—	—	3	3	—	—	—	3		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Industria îmbrăcăm. și anexe.																									
Croitoria națională de bărbați și femei	30	—	—	13	17	9	21	21	15	15	31 croit. de dame	28	2	4	19	9	14	44	14	6	22				
Cojocăria, caciulăria	49	4	7	17	32	46	3	3	25	24			22	3	4	8	14	21	1	1	8	14			
Încălțăminte: Cismăria grosă	37	5	9	20	17	24	13	13	20	17			24	7	8	18	6	9	15	15	13	11			
Industria chimice.																									
Fabricația uleiurilor vegetale	5	—	—	—	5	4	1	1	5	—		2	—	—	—	2	—	2	2	2	—				
Industria construcțiilor.																									
Zidari	4	—	—	3	1	4	—	—	2	2		2	—	—	2	—	2	—	—	—	2				
Zugrăvi și văpsitori de case	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		1	—	—	1	—	1	—	—	1	—				
Industria diverse.																									
Plăpămari, mindirigii	2	—	—	—	2	2	—	—	2	—		1	—	—	1	—	1	—	—	—	1				
Cărbunari (Mangalieri)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		21	—	—	21	—	21	—	—	—	21				
Total pe județe	454	108	92	292	162	371	83	83	305	149		464	287	73	273	191	364	100	100	250	214				

BUCUREȘTI

E și lemnar .

E și lemnar

¹⁾ «Ancheta industrială», vol. II, pag. 224—227 (pentru jud. Constanța); pag. 200—201 (pentru jud. Tulcea).

859

Cei 4406 meseriași exercită 63 feluri de meserii, care după numărul persoanelor ce întrebuințază la lucru se pot clasifica : meseriași de încălțăminte (736 lucrători), fierari de tot felul (665), croitori de tot felul (401), brătari (372), cherhanagii (285), cărămidari (217), blănari de tot felul (173), tâmplari (163), rotari (137), curelari (94), tinichigii (73), bragagii (73), dulgheri (70), fabricanți de ape gaze (64), zidari (58), dogari (57), dărăcitori de lână (51), olari (50), covrigari (43), tăbăcari (38), frânghieri și împletitori de plăși (38), sculptori în piatră (36), tipografi (35), vărari (35), împletitori de răchită (27), constructori de bărci (27), cofetari (25), argintari (24), rogojinari (23), reparatori de mașini (23), trăistari (22), cărbunari (21), ciasornicari (21), plăpămari (20), căldărari (18), abagii (17), mezelicii (16), zugravii de case și biserici (16), lăcătuși (15), pălărieri de dame și confecțiuni de flori (14), fotografi (14), lumânărari (13), constructori și reparatori de vase plutitoare (10), fabricanți de paste (10), fabricanți de uleiuri vegetale (9), cufărari (8), turnători de tuci (7), zugravii de firme (6), ceprăzari (5), armurierii (5), lingerie (5), tocilari (4), rachieri (4), țesători de pânză (4), măturari (4), săpunari (4), lucrători de zinc (3), legători de cărți (2), sculptori în lemn (2), boiangii, fabricanți de peri, lingurari și vâpsitori de trăsuri (câte unul).

Stabilimente industriale¹⁾

afectate la instituțiunile publice

Școli	Regimente	ORAȘUL	GRUPA INDUSTRIEI	Conducătorul Stabilimentului	Cale	Ucenici	M a ș i n i			O b s e r v a ț i i
							Nu între- buințază	întrebuin- țază	De mână sau picior	
1	—	Babadag.	Rotărie și tâmplărie	1	5	23	—	1	5	Școala de meserii.
—	1	Cernavoda	Armurierii	1	—	—	—	1	1	La batalionul de vânători.
—	1	Constanța	Ferari	1	5	—	1	—	—	La spitalul militar.
—	3	»	Armurierii	3	5	—	2	1	1	La reg. 34, reg. 9 căl., bat. 2 vên.
—	2	»	Tâmplari	2	4	—	2	—	—	La reg. 34, reg. 9 călărași.
1	—	»	Rufăria	1	—	26	—	1	1	La școala profesională.
1	—	»	Croitoria de dame	1	—	37	—	1	1	Idem
—	1	Tulcea.	Armurierii	1	—	—	1	—	—	La regimentul 33.

Industria casnică : țesătoriile de pânză și borangic, confecționarea scórțelor și chili-
murilor n'a făcut obiectul anchetei oficiale.

Acastă ramură a industriei este destul de dezvoltată în unele părți din Dobrogia,
mai ales printre locuitorii Români și Bulgari.

Fabricarea brânzeturilor și cașcavalurilor este încă o ramură însemnată de indu-
strie dobrogiană.

Și totuși ea era mai înfloritoare altă-dată ca acum.

Numai pe la Constanța s'a exportat în 1879, la Constantinopol, 250.000 ocale brânză
cu 60 bani până la un leu ocaua pe loc.

La Tulcea prețul era și mai ridicat (0.92—1.33 ocaua)²⁾.

Din cauza împutinării vitelor cornute mici, fabricarea brânzeturilor a descrescut
simțitor.

Prin satele locuite de Germani se practică pe o scală destul de mare fabricarea
untului, din care o însemnată parte se exportă în streinătate.

¹⁾ «Ancheta industrială», vol. II, pag. 988, 992 și 994.

²⁾ Baron d'Hougger, op. cit., pag. 37.

CAPITOLUL VIII

GOSPODĂRIA RURALĂ

În Dobrogia, unde populația este așa de rară, mănósele și întinsele câmpii, câte isvóre de bogății nu oferă locuitorilor ei, numai dacă aceștia ar sci să-și întrebuințeze munca lor rațională și cu folos.

Dar starea actuală de lucruri nu se póte îndrepta, cât timp nu ne vom gândi la o bună gospodărie a țăranului, la îndrumarea lui spre o aplicare a muncii, din care să tragă cele mai mari beneficii, sau cel puțin proporțional cu munca ce desvoltă.

Nu am pretențiunea de economist consumat, dar din spusele altora, cât și din cele vădute de mine vreme de 13 ani de când cutreier Dobrogia în lung și în lat, mă încerc a da câte-va directive, cari de vor fi aplicate, cred, că se va îmbunătăți cu mult sórta săténului, de care depinde aceea a provinciei nóstre.

Avem la sate șanțuri înconjurátóre, la reparatul cărora lucréză țăranul în toți anii.

Nu ar fi mai bine ca pe marginea exterióră a acestor șanțuri să se planteze o perdea de salcâmi, care tunși și întreținuíți 10–15 ani, ar forma ca un zid de gard viu împrejurul satului?

Să se lase, bine înțeles, numai porțile căilor de comunicație și să se închidă nóptea prin bariere de felul celor de la drumul de fier (cumpene).

S'ar schimba cu desăvârșire aspectul morocănos și trist de astăzi a celor mai multe din satele dobrogene.

S'ar atrage plóia, a căreii lipsă e așa de mult simțită la aprópe $\frac{2}{3}$ din suprafața solului.

Dar câte alte folóse nu s'ar mai putea trage din aceste plantații, dacă s'ar face asemenea perdele de salcâmi și pe marginea izlazurilor!

Săténul n'ar mai fi nevoit să plătéască glóbă pentru vitele, cari sáring șanțul intră în sămănături.

Crengile rezultate din tunderea salcâmlor ar putea înlocui ca combustibil tezichiul de astăzi, atât de nesănátos și impropriu la prepararea alimentelor.

Apoi cât adăpost bine-făcétor nu ar găsi călătorul pe timpul căldurilor din Iulie dacă pe marginea șoselelor s'ar face plantații de salcâmi!

În sate, înapoia perdelelor de gard viu, fie-care locuitor să-și îngrădescă terenul ce 'i aparține — după cum vom vedea — și să-și planteze o grădină de arbori fructiferi, cari nu cer nici o cheltuială, ci numai multă bună-voință și mai ales stáruință fără preget. De câte orí țăranul venind la oraș nu cumpără felurite fructe.

Nu ar fi bine, ca simburii în loc să-și arunce, să-și ducă acasă, să-și îngrópe în grădină, să-și ude la vreme, să îngrijescă arbuștii și așa pe nesimțite ar avea după 10–15 ani, cel puțin 10–15 arbori fructiferi, atât de folositorí vara și chiar iarna, dacă fructele le-ar conserva și le-ar întrebuința ca aliment, cum sunt prunele, gutuiile, nucile, etc.

Tot satul transformat ast-fel într'o grădină, pentru ce nu și-ar cumpăra țăranul nostru câți-va stupi? Căci sciut este cu câtă repeziciune se înmulțesc albinele și cât de mari folóse aduc prin produsul lor.

Dar cultura duzilor așa de desvoltată înainte în Dobrogia și așa de decázută azi!

Dacă fie-care locuitor ar planta în curtea sa cel puțin doi duzi mari, frunza lor ar putea hráni atâtia gândaci de mătase — 'mí spunea cine-va — câți sunt de ajuns unei familii, ca din produsul lor, să aibă de lucru o iarnă întrégă femeia țăranului nostru; căci gândacii de mătase se înmulțesc tot așa de repede, se cresc tot așa de ușor, și produc tot așa de mult, ca și albinele.

Și cât de frumos îmbracă pe țărancă cămașa de borangic țesută cu multă măiestrie și în fel de fel de culori!

Cu o vedită mulțumire 'mí-a arătat un gospodar Român din satul Nicolițel, mahra-

mele, șervetele și țesăturile de borangic lucrate numai de mâna femeii sale. Nu m'am putut sătura privind finețea lucrului și gustul cu care erau aranjate pe pereții odăii mosaicilor — după cum o numia gazda.

Mă credeam în mijlocul unei expozițiuni de lucru manual.

Cultura legumelor e lăsată în Dobrovia, ca și în restul țării, pe mâinile streinilor, fără să ne gândim cât de mari beneficii trag ei din această meserie.

Și nu vorbesc aci de cultura fasolei, linteii, bobului său a dovlecilor, de care se îngrijesc fie-care țeran, cel puțin pentru casă.

Dar nu s'ar putea scăpa de tributul pe care 'l plătesc grădinarului Bulgar, pe ardei, cėpă, pătlăgele, cartofi, etc., dacă fie-care locuitor ar cultiva în grădina casei acest fel de zarzavaturi?

Cu mâhnire am constatat pretutindeni, cu ocazia călătoriilor, că țeranca nu pune în fiertură zarzavat, în ziua în care n'a trecut prin sat grădinarul cu căruța.

Ne speculează Bulgarii și Sėrbi grădinari, cari vėnd zarzavatul cu gramul și cu firul.

De ce bună-ora tőmna să fie nevoit țeranul să cumpere cėpa, cartofi, usturoiul, etc. de la grădinari, când pe un preț minimal și cu o îngrijire nu tocmai mare ar putea să-și cultive în grădină tot ce-i trebuie pentru iarnă?

Apoi o grădină bine ținută cu pomi și zarzavaturi este priincioasă albinelor, cunoscut fiind, că ele nu stau de cât printre plante, în locuri vesele, la flori.

Florile de grădină încă însemnă o bună gospodărie.

Ce aspect mai frumos, de cât o casă de țară cu grădiniță în față! Și câtă influență nu au florile asupra sufletului!

Închipuiesc-și cine-va, un sat fără pomi, cu casele în mijlocul unor curți sterpe și înconjurate cu zid de bălegar, așa cum se găsesc multe în Dobrovia sudică și va vedea câtă deosebire, ce monotonie, ce tristeță!

Bălegarul, un mijloc de îngrășămintă în alte părți, aici întrebuințat în alte scopuri, numai ca îngrășămintă, nu.

În loc ca țeranul să-și înconjore curtea cu zid de bălegar, care în nici un caz nu pőte fi sănătos, ar putea cu puțină cheltuială, dar mai multă muncă, să-și împrejmuiască curtea cu piatră, care se găsește în abundență aproape pretutindeni.

Am vėzut asemenea împrejmuiri la Germani și mai ales în Cogelac și Tariverde, unde locuitorul își are închisă tőtă gospodăria ca într-o cetate de piatră.

Câtă regularitate, ce ordine și chibzuință în acțiunile lor! Sunt în adevăr de invidiat, dar și de imitat.

Zidul înconjurător al curții e construit din lespezi de piatră regulat așezate, avėnd ca legătură argil amestecat cu plėvă, iar pereții lipiți cu același amestec.

Detriturile vitelor ar putea fi întrebuințate ca îngrășămintă în grădină, după ce mai întâi vor fi putrificate în gropi săpate anume pentru acest scop.

În Dobrovia sudică, din cauza lipsei de combustibil, balega se întrebuințază la încălzit, după ce vara a fost uscată la sőre în galete mari.

* * *

În strănsă legătură cu dezvoltarea stărei economice a țeranului stă Școla și Biserica.

Învățământul nostru rural ar trebui ast-fel predat, ca studiul să mėrgă mână în mână cu practica asupra arboriculturei, grădinăriei, agriculturii, apiculturii, etc., și atâtea ramuri de activitate, de care are nevoie țeranul în viața de tőte zilele.

Învățatorii ca și preoții trebuie să alesi nu numai dintre absolvenții școlelor normale sau seminarelor, ci să fie obligați să frecventeze cel puțin doi ani o școlă de agricultură (preoții și învățatorii) sau de meserii (numai învățatorii).

Cele zece hectare, ce fie-care Biserică rurală are, să nu se mai arendeze, ca până acum locuitorilor, ci să fie sub îngrijirea preotului satului, obligându-l să înființeze pe acest teren grădină de arbori fructiferi, de zarzavaturi, etc., și preotul să se ocupe cu arboricultura — în special cu altoirea pomilor, — cu apicultura, cu cultura viței, care mai

'nainte era un apanagiū al preoŃimeī, cu cultura Ńuzilor, care favorizează crescerea gāndacilor de mātase.

Preotul, cel d'īntāiū sā dea exemplu de o bunā gospodārie; de la grādina Bisericeī sā se īmprumute tot satul cu pueŃi de arbori fructiferi, cu viŃā, cu seminŃe de zarzavaturī, de flori, de gāndaci de mātase, Ńi acestea pe preŃ efin, ca sā le pōtā plāti orī-ce locuitor, fie el cāt de sāracc, Ńi nu odatā, ci treptat.

Se scie cātā influenŃā pōte avea preotul asupra locuitorilor satului Ńi ce exemple bune pot lua aceŃtia de la dēnsul. Am vēzut la multe sate aci īn DobroŃia pe locuitori aducēnd de a lor bunā voe parochului Bisericeī, fie-care dupā puterea sa, cantitatea de cereale necesarā īntreŃinerīi Bisericeī; Ńi acēsta este o obligaŃie benevolā, cum nu va da locuitorul suma ce datoreŃce pentru arbuŃi saū sāmānŃa īmprumutată din averea Bisericeī?

Ţcōla are Ńi ea cedate zece hectare de teren, pe care acum īnvēŃătorii īl arendēză locuitorilor; lor le este ruŃine de a'l cultiva. Ţi tot aŃa se pōte īntrebuīnŃa terenul Ţcōlei ca Ńi acela al Bisericeī; ceva mai mult, īnvēŃătorul are la īndemānā pe copiii din Ţcōlā, cu care este obligat sā facā practicā.

AceŃti doi factori aū menirea la sate sā inspire Ţēranului dragostea de muncā cu chibzuīnŃā, profitabilā; cāci numai prin carte īl īmpingem cāt-re funcŃionarism.

PuneŃi la un loc sutele de miī de braŃe ale micilor funcŃionari, īntrebuīnŃaŃi-le īn munca cāmpului Ńi veŃi vedea ce mare deosebire; de sigur nu vom mai striga ca acum, cā ne lipsesc braŃe pentru agriculturā.

īmī pare rēū, cā nu am o statisticā a funcŃionarilor din DobroŃia, dar aŃi putea sā zic, cā grupānd la un loc pe toŃi micii sluŃbaŃi, aŃi putea sā numēr pānā la jumētare, dacā nu Ńi mai mult din populaŃia agricolā a provinciei.

PriviŃi pe fie-care zi cum furnicā pe stradele oraŃelor mari Ńi mici o mulŃme de postulanŃi, de la gardistul de stradā Ńi pānā la odāiaŃul autoritāŃilor, Ńi mē īntreb dacā acest furnicar n'ar putea aduce mai multe folōse agriculturēi, de cāt slujbelor pe cari le īndeplinesc.

īn loc ca gardistul sā tremure tōtā nōpŃea pe stradā, pentru un salariū de 50 lei pe lunā, nu ar fi fost mai bine ca fārā acest exces de obosēlā Ńi neodihnā sā cāŃtige prin agriculturā mai mult Ńi cu mai puŃinā muncā?

Ţi ce este tot acest moŃoroīū de furnici, de cāt foŃti Ţērani, cari īnvāŃānd patru clase primare, dupā ce aū fācut armata, s'aū crezut īn drept ca sā alerge la funcŃionarism, de cāt sā se īntōrcā acasā Ńi sā apuce plugul de cōrne. De ce? Pentru cā direcŃia datā īn Ţcōlā a fost greŃitā. L'a īnvāŃat numai carte, nu ī-a desvoltat gustul de muncā Ńi nu ī-a arātat, cā un plugar chibzuit e mai fericit de cāt cel care, pentru 50 de lei pe lunā, pāzesce tōtā nōpŃea lebedele de pe lacul CiŃmegiului.

Nu zicem prin acēsta sā se oprēscā īn loc copilul Ţēranului Ńi sā fie dedat numai agriculturēi. Nu. Sā se dea drumul inteligenŃilor, la studii mai īnalte, din care Statul Ńi persōna ar putea trage folos.

Dar este bine, ca īn decursul celor cinci saū Ţēse ani de Ţcōlā primarā, sā īnvāŃām pe copil, mai ales al Ţēranului, o meserie.

Astāzi nu avem īn Ţarā de cāt aprōpe numai fābri-ci de funcŃionari, cāci ce sunt mulŃimea liceelor, gimnaziilor, etc., pe lāngā cāte-va Ţcoli de meserie, agriculturā Ńi comerŃ?

Ţi iatā cum cred cā s'ar putea īndruma sāteanul cāt-re o gospodārie raŃionalā Ńi profitabilā:

īn locul liceelor la oraŃele capitale de judeŃ, sā se īnfiinŃeze Ţcoli de agriculturā, de meserii saū de comerŃ, dupā situaŃia economicā a localitāŃii.

Aci sā fie adevērata pepinierā a judeŃului, īn sensul cel mai larg al cuvēntului.

Tinerii sā īnveŃe nu numai munca intelectualā, ci Ńi pe cea manualā, asemenea Ńi fetele menite sā devie īnvēŃātōre.

Localul Ţcōlei sā fie la marginea oraŃului, sā aibā teren īndestulātōr pentru aplicaŃii la ale agriculturēi, creŃcerii vitelor, fabricārii brānzeturilor, apiculturei, grādināriei, arboriculturei, etc.

La școlile profesionale de fete să se predea, pe lângă carte, sericultura, țesătoria, lucrul manual, croitoria, cusătoria, bucătăria, etc.

Să se înființeze resboie sistematice de țesut pânza. Totă armata are nevoie de pânză în cantitate destul de mare pentru lenjerie, de ce să nu se furnizeze de către școlile noastre profesionale?

Dar țesutul cergilor, velințelor, chiar al rogojinilor, împletitul coșurilor și alte împletituri de papură, richită, etc.

Pentru ce să cumpărăm de la străini ciorăpăria, mănuseria de lână, nu numai a soldaților, ci și chiar cele mai fine împletituri de lână, să se lucreze la școlile noastre profesionale.

S'ar putea înființa ateliere pentru fabricarea dimiei, abalelor și chiar a postavurilor mai fine, iar funcționarii cari, după cum am arătat, nu sunt puțin la număr, să fie obligați a purta haine de postav fabricat și confecționat în țară.

Și ce durabil este așa numitul postav călugăresc!

Tot pe la orașe să se înființeze școli de meserii pentru obiecte de prima necesitate agriculturii, ca: pluguri, grape, rarițe și chiar batoze.

Dar mai ales să se învețe rotăria, căruțaria și potcovăria, trei meserii atât de necesare țăranului nostru.

Ast-fel preparat învățătorul, preotul său învățătoarea la școla din capitala județului, vor fi trimiși la comune, unde să răspândescă adevărata lumină săténului, care sunt siguri că cu mult mai drag își va da copilul la școlă, unde nu învață numai, că în bătălia de la Călugăreni 'l-a sărit lui Sinan-Pașa singurul dinte ce 'l mai avea în gură, ci și cunoștințe folositoare în viața de toate zilele.

Școlile rurale să fie organizate după modelul celor spuse pentru cele de la orașe, bine înțeles pe o scală mai mică, și atunci vom avea în fie-care comună o mică fermă, grădinarie, un mic atelier de țesătorie, de tors, o căruțarie, rotărie, etc.

Dăm aci numai în trăsuri generale cum ar trebui reorganizat învățământul nostru primar rural, ca să fie în legătură cu agricultura și industria casnică.

Nu avem pretenția de a fi îmbrățișat totă chestiunea în amănuntele ei, acesta ar trece, poate, peste puterile mele și peste cadrul acestui articol.

Cestiunea reorganizării învățământului primar rural ar putea fi tratată în volume întregi, și nu acesta ne este intențiunea noastră.

* * *

Să vorbim ceva și despre instrumentele agricole, cu cari se face o speculă neînchipuit de mare în paguba țăranului nostru, care cumpără acest fel de instrumente vechi și reparate, cari nu costă de cât 60—70, maximum 100 lei, pe preț de 650 lei, pentru a nu se servi cu ele de cât cel mult un an.

Modul cum se face treieratul în Dobrogea este cu totul rudimentar. Treieratul cu ca face să se piardă timp, dar mai ales o mare cantitate de cereale, pe câtă vreme cu mașina se câștigă și unul și cea-l'altă; în plus din mașină ies cereale mai curate, decî cu preț mai bun.

Pentru instrumentele agricole, școlile de meserii ce am propus a se înființa în capitalele de județe, cred, că ar satisface populația rurală, ar avea țăranul nostru instrumente mai bune, mai ieftine, plătibile în rate și am avea și marele avantaj, acela ca banii să rămână în țară.

Micile ateliere mecanice, ce propunem a se înființa pe la sate, vor servi la reparatul instrumentelor agricole.

Pentru instrumentele mari, ca: batoze, mașini cu aburi, etc., cari cer capitaluri mari și cari pot satisface trebuințele unei comune întregi, să se înzestreze fie-care comună cu câte o mașină de treierat, plătabilă colectiv și în rate anuale.

Locuitorii să fie obligați toamna să-și aducă bucatele pe rând la treierat.

Cât timp s'ar scuti prin acest procedeu ! timp pe care țeranul l'ar putea întrebuința la facerea ogórelor de tómna.

Am auzit, că paicle de treierat cu caii sunt mai proprii hranei vitelor, de cât cele de mașină.

Să-și reserve dar fie-care țeran o cantitate de bucate, pe cari să le treiere cu caii, pentru a avea și paie pentru hrană.

Se înțelege, că înzestrarea fie-cărui țeran și fie-cărei comune cu instrumente agricole perfecționate, ar întâmpina dificultăți la început, dar după 10—15 ani am avea aceste fabricațiuni în țară, iar celor aduse din străinătate să le aplice taxe așa de mari, în cât orî-ce concurență să fie imposibilă.

* * *

Dar după un an de muncă, de bine de rău, țeranul își aduce la tîrg produsul muncii lui: cerealele.

Aci este lăsat în prada speculanților.

Pe piețele mari de cereale, concurența devine imposibilă, căci comercianții de cereale forméză între ei syndicate și când țeranul vine la tîrg nu găsesce aci de cât un singur comerciant, căci după învoială, cei-l'alți nu se arată pe piață.

Póte țeranul să se întórcă cu bucatele înapoi, chiar de nu 'i-a eșit prețul la care se aștepta ? Nu. Este nevoit să le vîndă pe prețul ce voiesce cumpărătorul să-î dea, saú mai bine să-î 'l impună.

Și dacă în aceeași zi se presintă pe piață un număr óre-care de căruțe cu cereale, ele sunt cumpărate de un singur neguțător, care însă are grijă a le distribui pentru descărcare și la magasiile celor-l'alți tovarăși ai săi.

Credeți că sistema de spoliare se mărginesce aci ? Nu.

După ce nenorocitul de țeran așteptă jumătate ziua pe lângă magasie, tocmai după ce a fost plictisit și enervat în de ajuns, tocmai după amia-zî se începe descărcatul.

Acum alte manopere în măsuratul bucatelor, manopere care nu încap în mintea unui om și în cadrul acestui subiect, tóte pentru a-î se fura cel puțin 10—15% din cantitate.

Intre altele: măsuri cu dublu fund, saú false, răzătorî recurbate cu concavitătea în jos, trântirea măsurii de loitra carului, pentru ca cerealele să se îndese și chiar numč-rătóre falsă.

Nu știm ce mijlóce să propunem, pentru ca țeranul nostru să nu mai fie înșelat în așa fel.

* * *

La noi țeranul lucréză, póte mai mult ca orî unde, însă cât timp nu se vor îmbunătăți mijlócele, munca lui nu va fi spornică.

CAPITOLUL IX

C O M E R C I Ū

1. Comerțul pe Dunăre și Marea-Négră

(Dobrogea și ținuturile române)

Cu tot ponosul de *mare neospitalieră*, pe care antichitatea îl dedese Mării noastre Negre, totuși, din timpurile cele mai străvechi, ea nu a încetat de a servi ca una din marile căi de comunicație, între bogățiile Orientului și civilizația Occidentului.

Pentru acesta, nu puțin a fost favorisată de împrejurarea, că primesce cea mai importantă arteră fluvială, Dunărea, «regele fluviilor din Europa, drumul civilizației și al industriei».

Marea-Négră a fost a noastră, pentru că negreța ei se datorește Negrilor noștri Basarabi, care i-au ilustrat în timpurile medievale țermurile ¹⁾.

A fost a noastră, pentru că în secolul XIV-lea cavalerul Iohann Schiltberger o numește «Marea-Muntenescă» ²⁾, iar mai în urmă Colson, în secolul XVII-lea: «*Pont Eurin de la Moldavie*» ³⁾. Este a noastră astăzi, pentru că vapóarele noastre duc și vor duce peste mări și ținuturi fala nemului românesc, ocârmuit de o familie tot așa de veche și de viteză, familia Hohenzollernilor, ca și familia Basarabilor medievale.

Dunărea își are obârșia într-o Négră-Pădure, légănul familiei noastre domnitore, vine a se sfârși într-o Négră-Mare, odinioară stăpânirea familiei Basarabilor, servește dar ca trăsură de unire între aceste două ilustre familii.

Pentru a caracteriza număratele bogății, ce se adună în vremuri depărtate pe cós-tele apusane ale Pontului și la gurile fluviului nostru, anticitatea grécă légă de aceste ținuturi tradițiunea, că prin secolul XIV-lea înaintea erei creștine, Jason furând pe Medea de pe ținutul râului Phasis și lâna de aur a berbecelui nădrăvan al lui Phryxus, aduce la Constanța un îndoit izvor de frumusețe și bogăție.

Urmând o altă tradițiune, în orașul Istria exista o cerbóică cu córne de aur, alegorie despre întinsul comerțiului, ce se făcea la gurile Dunării.

Dacă trecem de la legendă la date istorice, găsim că din secolul VI a. Chr. Herodot ne spune despre întinsul comerț, pe care coloniile milesiane din Pont și Dunăre, îl făcea din timpuri imemorabile cu regiunile învecinate ⁴⁾.

Comercianți din toate ținuturile peninsulei balcanice vizitau la gurile Dunării Istria, în legături comerciale cu o altă colonie, Olbia, de pe ținutul nordic al Pontului ⁵⁾.

Polybiu trăitor în secolul II-lea a. Chr., ne relevă un schimb bogat și vioiu de mărfuri pe Marea-Négră ⁶⁾.

Pliniu cel bătrân, naturalist din primul secol al erei creștine, scrie că mărfurile, ce veneau din Orient, după ce coborau Phasis, traversau Pontul — probabil pe lângă ținutul meridional ⁷⁾; mai exista și un alt drum pe lângă cós-ța nordică, pe la Bosphorus (Kertch) și Cherson ⁸⁾ în țara Kazarilor.

¹⁾ Hasdeu. Istoria critică, p. 164.

²⁾ Schiltberger's. Reise ed. Pelzel, München 1814, p. 83 în Hasdeu, op. cit., p. 164.

³⁾ Sturdza VI, p. 216.

⁴⁾ Tocilescu. Dacia înainte de Romani, p. 51—2.

⁵⁾ Hasdeu. Istoria critică, p. 204.

⁶⁾ C. IV. Cap. 38 în Iorga. Kilias, p. 21.

⁷⁾ Hist. Natur. VI. 17.

⁸⁾ Jornandes. Get. 5.

În veacul de mijloc, Evreul Chazdai ¹⁾ și călătorul Ibn-Haukal ²⁾ arată, că între Chazari și Bizantini exista în secolul al X-lea întinse legături de comerț, că cei d'întâiu dădeau în schimbul stofelor, mătăsărilor, pietrelor prețioase, pieile, blănurile și grânele lor.

Acest schimb între Cherson și Constantinopol se făcea pe două căi: pe uscat și pe apă.

Pe uscat exista drumul așa de cunoscut pe la Isaccea, Babadag, Constanța, apoi peste munții Idrancia pe la Uscudama (Adrianopol).

Pe aci a venit Dariu, Ovidiu, Traian; pe aci a fost drumul invaziei popoarelor barbare, care atrase de bogățiile Imperiului de răsărit, îi sguduiră în nenumărate rânduri temelile.

Pe aci în fine era drumul gospodarilor Moldovei și ambasadurilor la curțile Poloniei, Rusiei și Chanului tătăresc.

Pe mare, oricât de dezvoltat ar fi fost comerțul la cei vechi, totuși navigațiunea ne-ajungând la perfecțiunea modernă, cei care călătoriau pe apă, arare-orî se hazardau să plutescă pe întinsul mării și mai ales în Pontul neospitalier. Peste tot ei au rămas navigatori de țerm.

Aședate între două căi, gurile Dunării adunau de la Ruși și Bizantini «tote bunătățile pământului» — dice Marele Duce al Kievului, Sveatoslav, pe la 971: «de la Greci mătăsuri, aur, vin, stoffe și fructe de tot felul, de la Cehi și Unguri argint și cai, de la Ruși piei, ciară, miere și sclavi ³⁾».

De la gurile fluviului mărfurile urcau cursul lui, răspândindu-le apoi pe ambele țermuri.

În pinacoteca de la Munch se păstrează și până astăzi un tablou reprezentând descărcarea mărfurilor orientale pe țărmul Dunării ⁴⁾.

Dar despre relațiunile comerciale ale Munteniei și Moldovei vom vorbi mai jos.

Căror popore aparțineau ținuturile de la Nord și Sud de gurile Dunării în secolul X-lea, ne spun două izvoare contemporane:

Constantin Porphyrogenitul, Împăratul Constantinopolului, vorbind despre cursele Rușilor către miază-zi, istorisește, că aceștia sunt urmăriți de la Nistru până la Sulina de luntrile Pecenegilor, iar de la Sulina nu se mai tem de atacuri, ci merg în liniște prin țara Bulgarilor. Patriarhul cronicarilor ruși, călugărul Nestor, arată cum Sveatoslav, întorcându-se din Bulgaria la Kiev, Pecenegii îi tăiară calea la Nistru ⁵⁾.

Comerțul Rușilor ese din cadrul subiectului nostru; despre acel al Pecenegilor vom vorbi în a doua parte. Ne vom ocupa de-oamdată de regiunea de la Sudul guri Sulina, care după cum am vădit, era sub stăpânirea Bulgarilor, sau mai bine a Imperiului Romano-Bulgar.

Tot comerțul orașelor maritime îl învârtea Grecii-Bizantini, care, prin intrigile lor, făcuseră să se nască războiul dintre Simion și Leon VI ⁶⁾. Ei probabil sunt cei d'întâi cari au fondat Chilia-Veche. Prin secolul XII, când geographul Edrissi face descrierea sa, Dobrovia era înfloritoare sub raportul comercial ⁷⁾.

Contemporan lui Edrissi este evreul Benjamin de Tudela, care a vizitat Constantinopolul pe timpul Împăratului Emanuel Comnenul, descrie cu colorii vii traficul ce se făcea pe această piață. «Numai Bagdadul — dice el — se poate compara sub raportul comercial cu Constantinopolul; aci se întâlnesc neguțători din Babilonia și din Mesopotamia, din Media și din Persia, din Egipt și Palestina, din Rusia și din Ungaria, țările Pecenegilor și din Bulgaria» ⁸⁾.

Mai înainte de a păși mai departe, să mă explic ce înțelegea Benjamin de Tudela, între 1143–1180 prin țările Pecenegilor, acesta fiind o cestiune de o mare importanță pentru istoria comercială a țărilor române în secolul al XII-lea.

¹⁾ *Carmoly*. Itinéraires de la terre-sainte. Brux. 1874, p. 74.

²⁾ *Frachu*. Veleres memorie Chasarorum in Mém. de l'Acad. de St. Peters. VIII, p. 605.

³⁾ *Chronica Nestoris*, p. 30, Edit. Miklosich. Viena, 1860. In *Pap. Culimach*. Bèrladul, pag. 106.

⁴⁾ *Hasdeu*. Op. cit., p. 104–6.

⁵⁾ *Iorga*. Op. cit., p. 28.

⁶⁾ *Theophanes*. Ed. Bonn, p. 775, in *Heyd*. op. cit., p. 81, Vol. I.

⁷⁾ *Lelevel*. Géographie du moyen-âge, Vol. III–IV, p. 127.

⁸⁾ *Heyd*. Op. cit., Vol. I, p. 221.

Țările Pecenegilor coprindeauă Moldova de jos până la Siret, în secolul X-lea, pe timpul Împăratului Constantin Porphyrogenitul ¹⁾, însă pentru epoca, ce ne interesează, ei dispăruseră de mult din istorie.

Scriitoarea Anna Comneana raportează, că Alexe Comneanul îi zdrobise la 1091 (în bătălia de la Lebune).

«O ginte nu de 10.000 ómenî, ci întrecând orî-ce număr, a fost stârpită până la nimicire, cu femeî și copii» ²⁾.

«În secolul al XII-lea nici n'a mai fost vorba de acest popor», ȕice istoricul Rambaud ³⁾.

Lelewel, comentând descrierea lui Edrissi (contemporan lui Emanuil Comneanul) cu drept cuvânt ȕice, vorbind de Moldova de jos:

«După distrugerea Pecenegilor se deschise câmp liber stabilirii populaȕiunilor Valachice» ⁴⁾. O probă și mai ponderósă de existenȕa Românilor în regiunea Dunărei-de-jos, pe timpul Împăratului Emanuil Comneanul, ne-o dă Cinnamus, care istorisind atacul îndreptat de Bizantinî contra Ungurilor în 1161, zice:

«Pe Alexios îl trimese prin locurile, pe unde de obicei îi ataca (pe la apus), iar pe Leon Vatatzes îl trimese a-î ataca pe la Marea-Négră. El avea o armată tot așa de puternică și număra, mai ales mulȕi Valachî, ce se ȕic a fi o colonie italiană» ⁵⁾.

Am luat unul din cele două exemple destul de ponderóse, citate de d. Xenopol, despre popularea câmpiilor Dunărei de jos cu element românesc.

Așa dar, neguȕătorîi pomenîi de Benjamin de Tudèle, ca venîi din ȕările Pecenegilor, erau Români. Vom reveni asupra acestui punct.

Prin căderea imperiului Bizantin, la începutul secolului XIII-lea, Veneȕianîi înlocuiesc pe Grecî în comerȕul Mării-Negre.

În imperiul româno-bulgar, care sub dinastia Aseniȕilor atinsese cel mai 'nalt grad de dezvoltare, Rugusaniî obȕinuseră permisiunea de a străbate cu mărfurile lor peninsula Balcanică de la o mare la alta.

Rēmân, până la un óre-care punct în întunericul vremurilor, privilegiile pe care Ioniȕă (1197—1207) le acordase Ragusanilor; se scie pozitiv că Ion Asan (1218—1241) îi numea «*óspeȕî sēi iubiȕî și credincioȕî*» ⁶⁾.

Mai mult de cât Veneȕianîi și Ragusanîi, Genovezii cu începere de la stabilirea celui de al doilea imperiũ grecesc, sub Mihail Paleologu, deveniră stăpâni pe comerȕul Mării-Negre. Prin tratatul de la Nympheum din 13 Martie 1261, Paleologu garanta Genovezilor așezarea coloniilor lor în Imperiũ, pentru ajutorul dat la restabilirea grecilor în Bizanȕ.

Genovezii înlocuiesc pe Veneȕianî, care un timp își rezervară comerȕul Archipelagului, Siriei și Egiptului ⁷⁾; cât privesc de Bizantinî, marina lor ajunsese în așa stare de decadenȕă în cât, orî-ce concurenȕă Genovezilor deveni imposibilă ⁸⁾, iar căpitanîi acestora aveaũ atâta experienȕă, în cât îndrăsneaũ să se aventureze în Pontul neospitalier, chiar în mijlocul iernî — zice Pachymeres ⁹⁾.

Genovezii stabiliȕi în Pera la 1204, încheiară îndată legături comerciale cu statele levantine, între altele cu Tătariî la 1261; aci fondéază Caffa, care mai în urmă deveni cea mai comerciantă colonie și capitala unui mare stat mercantil, numit Officium Gazarię,

¹⁾ Hasdeũ. Op. cit., p. 158.

²⁾ Xenopol. Istoria Românilor. Vol. II, p. 157 și Secur, op. cit., Vol. II, p. 207.

³⁾ Histoire générale, Vol. I, p. 645.

⁴⁾ Geogr. du Moyen-âge, Vol. III—IV, p. 173.

⁵⁾ Cinnamus. Epitome. Bonn, p. 260 în Xenopol. Les Roumains au moyen-âge, p. 88—9.

⁶⁾ Miklosich. Monum. Serb., p. 2 și urm. La Babadag era principalul stabiliment comercial al Ragusanilor. Kanitz. La Bulgarie, p. 417—18.

⁷⁾ Iorga. Op. cit., p. 44.

⁸⁾ Pachymeres. I, p. 419 și Niceph. Gregor. I, 175, 209.

⁹⁾ În 1300, Gavino Tataro, reprezentantul republicei de Genua în Romania și Pont, dete ordonanȕă ca o galeră să plece din Pera pe Marea-Négra, unde stete de la începutul lui Decembrie până la jumătatea lui Martie. (Vincens. Vol. I, p. 333).

care avea sub a sa ascultare toate coloniile din Marca-Négră ¹⁾. Aci găsim consul în 1289 pe Paulin Dorie ²⁾.

Prin colonia lor Caffa, Genovezii sfărîmară însemnătatea Tanei Venețiane.

Din Marea-Négră Genovezii luaū materii prime și produse: pește, piei lucrate, sclavi ³⁾, carne sărată și grâu. Acest din urmă aliment era foarte necesar Italiei.

După ce Venețianii se împăcară cu Genovezii, obținură și ei dreptul de a exporta grâul de pe cîstele apusene ale mării, prin Mesembria, Anchial și Varna; mai ales în acest din urmă oraș erau Venețieni în mare număr, între care se citează Orsato di Boninsegna, care a fost jefuit de Bulgari.

Aceea ce favoriză și mai mult comerțul Venețianilor, a fost ruperea relațiilor între Genovezi și Bulgari în 1314, cu ocazia jefuirii unor negustori ai republicei, care dăde ordin supușilor săi, ca în termen de 40 zile nici un genovez să nu se mai găsească în orașele lui Svetislav, care ocupase de la Bizantinii Sozopolis, un port însemnat genovez ⁴⁾.

Prin tratatul încheiat în 1352, Țarul Alexandru acordă Venețianilor privilegii comerciale, cum: vamă redusă de trei la sută, responsabilitatea personală a negustorilor, conservarea corăbiilor înecate, scutirea de drept de transit, sequestrarea numai după judecată, succesiunea regulată a negustorilor morți, dreptul de a face biserică și loggie unde voesc.

Nu se știe până la ce punct relațiile comerciale între Venețiani și Bulgari, se dezvoltară. Singurul act ce ne-a rămas, este cel din 1352 ⁵⁾.

Relațiile înăsprite durară și pe timpul Țarului Dobrotici, care avu neîncetate războaie cu Genovezii ⁶⁾, aceștia probabil au cucerit Chilia în 1381 și așezară într-însa colonii comerciale ⁷⁾.

Cu mîrtea lui Dobrotici, Genovezii recăștigară iarăși preponderența comerțului în Marea-Négră; ei încheiară cu Ivanco tratatul din 1387.

Privitor la stabilirea Genovezilor în Chilia și comerțul făcut de dînșii în acest oraș, până la căderea lui sub Turci, se poate vedea la partea istorică ⁸⁾.

Genovezii împănaseră Levantul și mările cu activitatea lor comercială, prin vestita lor Banca di San-Giorgio. Din nenorocire puține date avem adunate până astăzi, despre activitatea și relațiile comerciale ale Genovezilor și Venețianilor cu țările noastre.

Un studiu înadins al cronicarilor vechi italieni ar revărsa lumină nouă asupra istoriei noastre comerciale ⁹⁾. Trebuie o muncă fără preget de ani întregi, pentru a citi și alege mulțimea de acte și condice străvechi scrise pe pergament, legate cu scôrțe de lemn, îmbrăcate cu piele și prinse cu table și cu ținte de alamă.

Aceea ce a făcut Sylvestre de Sacy și Prințul Wisniewski ar trebui să fie continuat și refăcut de cercetătorii noștri specialiști; de sigur că s'ar găsi multe detalii asupra istoriei noastre prea încurcate dintre secolele X—XIV, asupra vieții noastre politice, activității și relațiilor noastre comerciale din acele timpuri.

¹⁾ Wisniewski. La Banque de S. Georges, p. 79.

²⁾ Vincens. Op. cit., Vol. I, p. 372.

³⁾ Destinați Egiptului (mameluci). Principalele piețe de sclavi erau Adrianopoli și Galipoli. Mih. Paleologu da voie numai unei corăbii pe an să fie încărcată cu sclavi, dese-ori se strecurau pe Bosfor câte două sau trei (*Pachym.* I, 174—9. *Nic. Gregor.* I, 101). Ei erau proveniți parte din prădăciuni, parte erau vînduți de miserie și mai ales fetele, chiar de parinții lor (*Chahabeddin*, p. 269, 270, 285; *Schiltberger*, 107. *Greg. Nic.* I, 102; *Laon. Chalc.* p. 135 și urm). Ovreii mai ales se ocupaū cu acest fel de comerț. Papa Martin V. decretă ca comercianții de sclavi ovrei să poarte nisce semne distinctive pe îmbrăcăminte, iar creștinii vor fi escomunicați (*Bullarium Rom.* Ed. Taurin, IV, 718). De alt-fel erau și sclavi din Orient vînduți în Europa. Mahomed II interzise vînderea sclavilor mahomedani și permițînd numai a celor creștini, care serviau armatei și haremului.

⁴⁾ *Jirecek.* Gesch der Bulgaren, p. 286.

⁵⁾ *Heyd.* Op. cit. Vol. I, p. 531.

⁶⁾ *Idem*, p. 532.

⁷⁾ *Iorga.* Op. cit. p. 53.

⁸⁾ Mai în extenso în: Kilia și Cetatea Albă de *Iorga*.

⁹⁾ *Pap. Calimach.* Domnița Olena, p. 118.

Cercetările de felul celei asupra Chiliei și Cetăței Albe, atrage multe laude d-lui Iorga și ar trebui imitat de ómenii noștri de sciință.

Numele acestor «marchands» și «guerriers» se mai pomenesce și astăzi, ca o tradițiune a popórelor printre cari au trăit, în ruinele construcțiunilor lor; ast-fel la Mangalia (Pangallia în portulanele medievale) și acum cu totă furia valurilor furioase ale celei mai furioase mări, cheul Genovezilor stă aprópe neclintit; el se îndreptă în mare, de la Biserica Elenă în direcția Sud-Estică pe 500 m. lungime cu o grosime de 5 m. Póte fi văzut de la țerm ca o fășie roșiatică în albastru-verzuiu al apei, care nu-l întrece de cât cel mult cu o palmă.

La Constanța, cheul Genovezilor a fost înlocuit de Englezii în 1862 prin construcțiunii noi, totuși ruinele magaziiilor lor și porțiunea digului din fundul golfului erau în ființă, până la acoperirea lor de nouile construcțiuni románesci, începute în anul 1897.

Apoi cósta de la Nordul Constanței, Palaz, este o numire genoveză ¹⁾, gura Sf. Gheorghe amintesce, saú numele Băncii San Giorgio, saú Sfântul Gheorghe, patronul republikei, care figura pe drapelele ei.

Coloniile genoveze din Marea-Négră au fost un isvor bogat și abondent pentru puterea și comerțul maritim al Genuiei, care urmă chiar de la începutul fondărei lor o politică comercială, lăsându-le autonomia propriului lor guvernământ, primind de la patria mamă numai sprijin în galere și arme pentru apărare, în schimbul unui tribut ce se percepea pentru republică. Ast-fel coloniile genoveze numiau ele singure pe proprii lor guvernatori, pe căpitan saú pe castelanii (massari saú provisorii), care țineaú socotéla orașului și giraú afacerile coloniei; maestrali, cari stabileau prețul mărfurilor; fie-care colonie se bucura de privilegiul libertăței comerțului, avea concesiunea unui cartier pentru locuit și pentru stabilirea magaziiilor, privilegiul jurisdicțiunii proprii consulatelor în materie civilă, comercială și corecțională, singurul «jus gladii» era rezervat populațiunii dominante, aveaú facultatea reducerii greutăților și măsurilor după tariful național ²⁾.

Până la ce grad de desvoltare ajunseseră coloniile genoveze din Marea-Négră se dovedesce din aceea, că pe timpul răboaelor civile din lăuntrul statului, mulți locuitori veniră să locuiască prin țerile cele mai depărtate ³⁾.

Cu totul alt-fel procedau Venețianii cu politica lor în colonii, cărora le trimiteau ca guvernatori nisce satrapii, care prin conduita lor slăbi simpatia coloniștilor pentru republică; acesta pentru a se menține, recurse la puterea armată, întreținând cu cheltueli considerabile regimentele de Dalmați.

Comerțul Venețianilor și Genovezilor pe Marea-Négră dură în pace până în a doua jumătate a secolului XIV-lea, când Turcii punend piciorul în Europa, la 1356, ocupară, după puțină vreme, totă peninsula Balcanilor.

Totuși, Genovezii, prin tratatul încheiat în 1387 cu Sultanul Amurat I, obținură libertatea comerțului pe cóstele apusene și de miază-nópte ale Mării.

Mahomed II, înainte de a cuceri Constantinopolul, puse a se construi în vara anului 1452 fortăreța Rumili Hissari pe cósta Europenă la esirea din Bosfor; acesta, împreună cu cea construită de Baiazid pe cósta Asiei, interzicea oricărui vase de a intra și eși din Marea Négră fără voia Turcilor.

Prin acesta lovia în comerțul națiunilor, după cum anunța plin de temere consiliului de la Genua, Gabriel Doria, în ședința de la 13 Martie, 1452.

În 1453, Pera căzu în mâinile Turcilor; Republica, ocupată în alte afaceri, nu putu s'o apere; apoi vëndend că autoritatea sa nu se mai putea întinde până în Marea-Négră, vëndu Băncii Sf. George, la 15 Noembrie 1453, dreptul comerțului și autoritatea sa asupra acestor colonii, al căror guvernământ civil, politic, economic și militar trecu asupra Băncii ⁴⁾.

Tóte cheltuelile și forțările Băncii de a menține coloniile pe Marea-Négră, rămaseră infructuoase; Cafa căzu în 1475 în puterea Turcilor.

¹⁾ *Pap. Calimach*. Domnița Olena, p. 118.

²⁾ *Wisniewski*. Op. cit., p. 76 și urm.

³⁾ *Vincens*. Op. cit., vol. I. p. 443.

⁴⁾ Vezi în extenso acest act în *Vincens*, vol. II, p. 254—6.

Pierderea Cafei, care în 1454 se vede că era încă vizitată de comercianți munteni ¹⁾, atrase după dânsa căderea în mâinile Turcilor și a celor-lalte colonii genoveze de pe Marea-Négră ²⁾.

Raguzanii, cari prin caravanele lor ajunseseră până la Chilia și Cetatea Albă, avură aceiași sortă, căci magaziile lor fură jefuite de Turci la ocuparea orașelor ³⁾.

De asemenea și Venețianii.

Inercări de recuperare s'au făcut după mórtea lui Mohamed II, din îndemnul lui Andreolo da Guasco, însă ele au rămas numai în proiect.

* * *

Am arătat mai sus cum neguțătorii români în secolul XII-lea ajunseseră până la Constantinopol; că erau în bune relațiuni cu Emanuil Comnénul, ne-o spune Nicetas Coniates ⁴⁾.

Și în adevăr, este dovedit documental, că în partea de jos a Moldovei, peste județele Covurlui, Tecuci și Tutova cel puțin, se întindea pe la începutul secolului XII-lea înfloritoare republică a Bêrladului, faimósă prin pirateria de uscat și de mare și că stăpânirea ei coprindea și gura Nistrului ⁵⁾.

Mai înainte de a cita cronicile slavonesci și scriitorii contemporani, cari vorbesc despre existența acestui mic stat, iată coprinsul unui document de cea mai mare pondere, găsit de tatăl eruditului nostru istoric, d-l B. P. Hasdeu, printre hârțile Domnului Moldovei, Dumitru Cantemir:

«În numele Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, eu Ivancu Rotislavovici, de prin scaunul de Galiția, principe al Bêrladului, mărturisesc neguțătorilor din Mesembria ca să nu plătescă vamă la descărcarea în Bârlad, în Tecuci și în cele-lalte orașe ale noastre, iar la exportarea diferitelor mărfuri locale, ungare, rusești și boeme să plătescă numai la Hali-ciul mic și nu aiurea, iar plata o va spune voevodul și întru această promisiune de la nascerea lui Hristos una mie, una sută, trei-zeci și patru, luna Maiu în 20 zile».

Acest document publicat sub numele de «Diploma Bêrlădenă», a cărei autenticitate a fost contestată, este apărută prin actul din 1435, unde se găsește întreaga topografie a diplomei din 1134 ⁶⁾.

Existența acestui principat este confirmată de geograful arab Edrissi, care a scris pe la 1129 ⁷⁾, deci cu 5 ani înaintea diplomei, cum și de cronicile slavonesci; ast-fel Novgorodskaja vorbesc sub anul 1136 despre Ivancu, Principe de Bêrlad.

Cronica de Kiew iarăși pomenesc în mod destul de lămurit despre aflarea orașelor din diploma bêrlădenă, când spune, că în anul 1158, Iaroslav, Ducele Galiției, căutând să dobândescă de la Muscali estrădarea Principelui Ivancu, pretendent la tronul Galiției, căută prin fugă un adăpost la orașele dunărene ⁸⁾.

Din redacțiunea diplomei bêrlădene putem deduce:

a) Că principatul Bêrladului nu era cu totul sub autoritatea ducilor din Galiția, ci se bucura de ore-care independență, de ore-ce acorda privilegiu comerciale Mesembrianilor;

b) Că acest principat trebuia să-și fi avut ființa cel puțin din secolul al XI-lea, pentru ca la data diplomei să ajungă la așa grad de dezvoltare, ca să întrețină relațiuni comerciale tocmai prin Boemia și Mesembria.

Orașul și portul Mesembria era încă din secolul al X-lea unica stațiune comercială între gurile Dunărei și Constantinopol, în cât toate vasele erau silite a se opri aci ⁹⁾ și că

¹⁾ Heyd., vol. II, p. 393.

²⁾ A se vedea istoricul Chilie de Iorga.

³⁾ Heyd., vol. II, p. 347.

⁴⁾ Ed. Bonn, p. 177, în Xenopol. Ist. Rom., vol. II, p. 189.

⁵⁾ Bălcescu, Mag. Ist. pentru Dacia, tom. II, p. 43.

⁶⁾ Hasdeu, Negru Vodă, p. XCVI.

⁷⁾ Lelewel, Geogr. du moyen-âge, vol. III—IV, p. 175.

⁸⁾ Karamsin, «Istoria Rusiei», tom. II, p. 103, 119, 122 și Xenopol. «Ist. Rom.», vol. II, p. 177.

⁹⁾ Cons. Porphyrog. «De admin. Imp.», tom. III, p. 74 și 99.

dese lupte se încingeau între neguțătorii Ruși și Daci, atunci când luntrele rusesă cercau să se coboare pe Marea Năgră, ca să facă negoț cu acest târg important ¹⁾.

c) Că mărfurile ce se importa în principatul Bêrladului, aveau scutire de vamă: «*să nu plătescă vamă la descărcare*» — zice diploma.

d) Pentru export trebuia să plătescă vamă la Haliciul mic (Galați, probabil o colonie a orașului Halitz din Galiția) ²⁾ și nicăieri aiurea. Deci Galații erau punct obligat de trecere a mărfurilor unguresă, boeme, rusesă și locale.

Pe unde se putea face acest transport de cât pe Dunăre «calca cea mai scurtă pe care mergeau mărfurile către Ungaria» ³⁾, «țara cea mai apropiată de obiectele de lux și de comerțul bizantin, avea ca mijloc de transport Dunărea, gurile căreia erau foarte animate» ⁴⁾.

Un alt oraș pontic, cu care am avut dese relațiuni comerciale este Varna: «l'entrepôt du riche commerce de la Valachie» ⁵⁾.

Lângă Galați vasele de comerț aveau un adăpost și loc sigur, lacul Brateș, care până în secolul nostru își avea apele sale unite cu ale Prutului ⁶⁾.

Așa dar, în secolul al XII-lea Grecii Bizantine mai întâiu, apoi Venețianii și Genovezii aduceau, fie pe la gurile Dunării sau pe uscat, în Moldova-de-jos, mălășuri, perle, pietre prețioase, blănuri, piei, fructe și în fine «tote bunătățile pământului», după cum spune călugărul Nestor ⁷⁾.

Alte documente despre comerțul Moldovei cu țările vecine, din vremuri așa de depărtate, nu mai cunosc.

* * *

Tocmai peste un veac de la data diplomei bêrlădene găsim pe Venețianii în sus pe cursul Dunării, peste Olt, după ce Cumanii trecuseră Dunărea pe la Vidin în 1239 ca, sub craiul lor Ioan, să se unească cu armatele cruciate ce mergeau în ajutorul lui Baldovin de Courtenay, noul împărat latin de la Constantinopol.

După ce Cumanii deșertaseră țera, knêzul Mihail din Dolj este ales Voievod al ținuturilor de peste Olt.

Reședința acestui Mihail Vodă Liteanul (1245—1278) era — după cum arată Domnul Hasdeu — la Dunăre în orașul pe atunci Ledian, adică în Nedeia de astăzi, până unde pluteau corăbiile venite din Marea-Năgră și unde se propaga catolicismul; pentru că Mihail îmbrățișase această religie ⁸⁾.

De la Mihail Liteanul a rămas în legendele slavone cuvântul «letin» în înțeles de papistaș, cuvânt care mai apoi a trecut, sub aceeași formă și cu același înțeles, la Români.

Orașul Ledian al lui Mihail Liteanul se găsește sub forma de astăzi «Nedeia», în basmele noastre; ast-fel în basmul «Fiul vânătorului», cules de repausatul Petre Ispirescu, se vorbește «despre meșterii de la Nedeia-cetate, de o sută corăbii încărcate cu sare, cu care fiul vânătorului pleacă pe Mare și după o călătorie lungă ajunge la Nedeia-cetate, vestită pentru meșterii ei, și că voind să intre în lăuntru a fost oprit de ostași».

Așa dar Nedeia din basmul românesc este același oraș cu Ledian din baladele slavilor de peste Dunăre.

«Acastă cetate ale cărei porți sunt închise și până unde călătoresc corăbiile de pe Mare, fiind un oraș industrial vestit pentru meșterii săi, era Nedeia, ai cărei stăpâni căuta pretutindenți sare adusă din țări depărtate, dând în schimb meșterii lor».

¹⁾ Karamsin. Op. cit., tom. I, p. 147 și Letop Mold., tom. I, p. 287.

²⁾ «Arch. Ist. a Rom.», tom. I, p. 16.

³⁾ Hasdeu. «Ist. Crit.», p. 104.

⁴⁾ Lelewel. Op. cit., vol. III—IV, p. 216.

⁵⁾ «Etude sur le commerce au moyen-âge par De la Primaudaie». Paris, 1848, p. 213.

⁶⁾ Pap. Kalimach, «Istoria Bêrladului», p. 17.

⁷⁾ «Chron. Nestoris.», Ed. Miklosich, p. 15.

⁸⁾ Negru-Voda, pag. CXXXIII.

În vîcîl de mijloc sarea se estrăgea nu atît din saline, cît din apa sărată a mării ce se capta în nisce basinuri țarmurene; în timpul căldurilor mari apa evaporându-se rămânea, la fundul acestor basinuri-lacuri, o crustă de sare.

Până mai deună-zî exista la Duimgi în Dobrogea deposite de sare extrasă prin acest procedeu, din apa sărată a lacului Tuzla.

În special Venețianii se ocupaî în vîcîl de mijloc cu transportul sării, care era principalul articol al comerțului lor¹⁾.

În secolele XII și XIII, înainte d'a cunósce pe Genovezii, Românii cunoscuseră pe Venețianii mai întăi (de unde și cuvîntul Venetic=strein); vasele lor patronate de Imperiul Bizantin cutreiera Marea-Négră, și nu se putea ca de acolo să nu viziteze din cînd în cînd Dunărea, până la Vidin și Calafat cel puîn.

Însuși numele de Calafat este un termen italian care însemnéză, că corăbiile se opriaî aci și se reparaî pentru întórcere: italianesce calafată, calafare²⁾.

Calafatul ne explică Corabia, prin care trebuiaî mai întăi să trecă corăbiile Venețiene; iar la mijloc între Corabia și Calafat, este Nedeia.

Se pare că Venețienii, cu mult înaintea lui Litean-Vodă de la Nedeia, aî cutreierat țările de la Dunărea-de-jos; ast-fel Samuel Klein, istoric transilvănean din secolul trecut, pomenesce că în satul Vineția-de-jos, în țara Făgărașului, a găsit zidită în peretele casei protopopului Ionaș Mone o piatră, inscripția căreia dovedesce, că în capul genealogiei unei familii de acolo era un venețian, în anul 1185.

«Vixit Gregorius primus Venetus Anno Domini 1185³⁾».

Pentru a termina cu Venețianii voiî adăoga, că o colonie de a lor se găsesce astăzi în Aurarii de la Novaci, după Domnul Hasdeu.

Lacul Nedeia era unit odată cu Dunărea și avea orașul Nedeia pe țîrmul lui: deci era un port fluvial frecventat mult de corăbiile neguțătorilor italieni în secolul XIII-lea.

După ce Genovezii înlocuiesc în comerțul pe Marea-Négră și Dunăre pe Venețianii — și există dovadă că Genovezii în 1370 locuiaî în Vidin, cucerit de Vladislav-Vodă — Nedeia nu-și mai putu menține fosta-î strălucire.

În secolul XIV-lea cronicile rusesce o cunósce sub numirea slavonă de Nedingrad sau Medin.

Importanța Nedeii scade din ce în ce, așa că la 1530 Vlad-Vodă o dăruiesce mănăstirei Sadova⁴⁾.

De pe timpul comerțului Genovezilor, din secolele XII-lea și XIII-lea, datéză fîră îndoială fondarea și numirea orașului Giurgiu (San-Giorgio⁵⁾).

Muntenia întinzîndu-se mereu către răsărit, prin deșertarea ei de Tătari, Alexandru Basarab (1310—1360) întemeiază cam pe la 1315 orașul de Floci, un însemnat punct strategic și militar.

În cronică lui Lucari, acest oraș figuréză sub numirea de «Floc», cu însemnare de orașul Valachilor.

Dacă coborîm cursul fluviului, găsim Brăila, pe care Laonic-Chalcocondylas o numesce în secolul XV-lea, «cea mai bună piéță de comerț din tóte ale țării Dacilor»⁶⁾.

După gonirea Genovezilor din porturile nóstre și mai ales după căderea Chilicii, Brăila

¹⁾ Vezi Mutinelli citat în *Hasdeu*. Op. cit., p. CXLVI, reproduș după *Marin* și *Heyd*, op. cit., vol. II, p. 10.

²⁾ *Hasdeu*. Op. cit., p. CLVII; de părere contrară *Iorga*, «Chilia», p. 43.

³⁾ *Hasdeu*. Op. cit., p. XII și CXL.

⁴⁾ *Idem*, p. CXXXVII.

⁵⁾ *Xenopol*, «Ist. Rom.», vol. II, p. 193.

Jean de Wawrin, Seigneur de Forestel a vîzut cu ochii sîi fortareța de la Giurgiu în 1445, armată cu bombarde, un turn rotund, mare și 'nalt, înconjurat cu ziduri de bolovanî; îsunt pe alocurea și turnuri patrâte. Acest turn cronicarul belgian ne spune că era zidit de Mircea-cel-batrîn. (*Gion*. «Ist. Buc.», p. 551).

⁶⁾ Lib. IX, cap. 502.

și Galații se ridicară, și comerțul era atât de întins, în cât Brăila era vizitată până și de vasele spaniole «venite din depărtatele țărmuri ale Barcelonii» ¹⁾).

În secolul XVII-lea, Patriarchul Macarie de Alep găsi la Galați corăbii din Trapezunt și Sinope venite pentru grâu ²⁾).

Dar relațiunile de comerț ale țărilor noastre cu Venețianii și Genovezii nu se mărgineau numai la Dunăre, unde, după cum spun legendele sârbesci și basmele Românilor erau 77 cetăți mari și bogate de la Mare până la Calafat, ci ei trebuie să fi cutreierat totă Moldova și Țara Muntenescă în lung și în lat.

Oltenia, prin pasurile Lainici și Turnu-roșu. Muntenia, prin al Prahovei și Buzăului, erau în legătură cu importante piețe comerciale Sibiul și Brașovul.

În lungul Moldovei, pe la vechia capitală Suceava exista un drum, care punea în legătură la început Cetatea Albă și Chilia, două porturi însemnate Genoveze, cu Lembergul, cea mai mare piață comercială a Poloniei ³⁾).

După ridicarea Brăilei și Galaților, probabil acest drum s'a schimbat pe valea Siretului.

Frequentarea Sucevei de Genovezi este afirmată în secolul XV-lea prin ruinele castelului lor de aci, a multor biserici catolice și prin mulțimea de inscripțiuni genoveze, despre care starostele din Cernăuți, Millo, dădea lămuriri învățatului Jesuit Ioseph Boscowich și ambadorului Angliei, Jaques Porter, în 1762 ⁴⁾).

Prin poziția lor fericită geografică, țările române așezate la gurile unui mare fluviu, au fost totdeauna un izvor de bogăție al streinilor; mai întâi Venețianii și Genovezii, mai apoi Grecii, Armenii și acum Ovreii au tot supt și sug încă de la sînul acestor țări.

Armenii păstrară până în secolul XVIII-lea sarcina de mijlocitorii comerțului în Principate, cu Polonia, Rusia și Imperiul Otoman.

Bogățiile lor ni le povestesc Paul din Alep în 1653; când Cazacii prădară Moldova, erau în Suceava o mulțime de neguțători Armeni «peste măsură de auți în aur, perle și pietre prețioase de o valoare imensă. Numai cu aurul se puteau umple două buții» ⁵⁾).

Pe Ovrei, Cazacii îi băga în turnuri, unde îi torturau nopți întregi «pentru ca să-i facă să spună averile lor», zice acelaș călător ⁶⁾), care despre Greci arată «că toți negustorii din țările române sunt Greci ⁷⁾).

* * *

Ca fluturii atrași de lumina lămpii, ast-fel și eu atras de dorința d'a istorisi avântul comercial de odinioară, cred c'am înaintat prea repede și am trecut cu buretele uitării peste două din figurile cele mai mărețe ale nemului românesc din veacurile XIV și XV.

Mircea-cel-bătrân și Ștefan-cel-Mare au fost, nu numai pentru noi Români, dar și pentru apusul Europei, ca două stânci în care valurile mării Osmanlıilor bătură timp de două veacuri. Le-au copleșit cu mulțimea, dar nu le-au putut urni din loc.

Când în 1396 «totă flăoarea cea vestită a întregului Apus» veni să se măsoare în câmpiile Bulgariei cu «întreg Aliotmanul», Frederick de Hohenzollern își găsi scăparea, după desastrul de la Nicopole, pe un vas al lui Mircea și coborând în josul Dunării, găsi la gurile ei flota venețiană, cu care trecu Bosforul și se întorse prin Dalmația în Ungaria ⁸⁾).

¹⁾ Hasdeu. «Ion Vodă-cel-cumplit». Galații și Brăila prin comerțul lor îngrijiau pe Rusia, de aceea pentru a da portului Odessa o activitate și avantagiile cele mai remarcabile. Rusia trebui să facă totul, ca să dobândescă țara Moldovei, căci numai nimicind comerțul Galaților și Brăilei, portul Odesei poate ajunge la prosperitate, zice un act din 29 Iulie 1803. (*Urechia*, op. cit., Vol. IX, pag. 587).

²⁾ E. Cioran. «Călătoriile Patriarchului Macarie», p. 261.

³⁾ Heyd. Op. cit., vol. II, p. 731 și Iorga. Op. cit., p. 192.

⁴⁾ «Journal d'un voyage de Constantinople en Pologne» par J. Boscowich, MDCCLXII, p. 254 și 308. Lausanne, 1772.

⁵⁾ E. Cioran. Op. cit., p. 70.

⁶⁾ Idem, p. 50.

⁷⁾ Idem, p. 112.

⁸⁾ *Urechia*. «Ist. Rom.», Vol. VI, p. 314; *Pap. Calim.* «Domnița Olena», p. 11—12 și *Hammer*, op. cit., vol. I, p. 327—334. A se vedea și partea istorică, pag. 551—552.

Cine ar fi putut prezice, acum cinci sute de ani, că modestul vas al lui Mircea din 1396, salvatorul zilelor lui Friderich de Hohenzollern, va deveni în 1896 mărețul vapor inaugurat de Carol I de Hohenzollern?

Marea-Négră sau cel puțin costa vecină gurilor Dunării era numită «Valachiches Meer» la scriitorul contemporan Johann Schiltberger.

Și în adevăr, Mircea devenise stăpânitorul gurilor fluviului, după înfrângerea lui Baiazid de la Angora din 1402; această stăpânire a durat până la 1412, când trece asupra Moldovei¹⁾.

În ce împrejurări grele pentru Europa chiar, ocupase Ștefan-cel-Mare scaunul Moldovei!

Cu trei ani mai înainte Mahomed II-lea tipărise cu palma sa de sânge pe perețele Sfintei Sofii stăpânirea asupra imperiului fondat de Constantin în orientul Europei, pe când apusul era sfâșiat de războaiele lăuntrice: «Soldații care pieriră în luptele din sinul creștinătății — zice istoricul Michaud²⁾ — ar fi fost de ajuns ca să împrăstie pe Turci și să-i respingă până în fundul Asiei».

Cât timp ocupă tronul pontifical Papa Piu II, vestitul Aeneas Sylvius Piccolomini, nu încetă de a trezi apusul din lăncezirea lui; din nenorocire expedițiunea cruciată proiectată și realizată de Piu, nu se făcu:

«La mort du Pape et les discordes des Italiens firent évanouir cette expédition en fumée» conchide Cantù.

Și de ar fi fost numai neunirea apusului, tot era bine!

Ștefan, după ce se săturase de vorbele late ale Occidentului, sciuse a-și găsi aliați în Răsărit, pe Uzum-Hasan, Șahul Persiei și pe Împărații Trapezuntei, cu care intrase în legături de rudenie.

Dar mai erau ochii răi și pizmătăreți ai vecinilor noștri Poloni și Unguri, mai erau vai! o parte din Români chiar, cari într'un ceas rău, într'o zi de rătăcire, au ținut cu Turcii.

Desbinările Apusului, într'un timp când puterea Turcilor devenise înspăimântătoare, vecinii noștri îngâmfați și lacomi, ura între țările surori de la Dunărea de jos, iată ce au făcut pe «Verus Christianae fidei athleta» (adevăratul luptător al credinței creștine) — după cum așa de pompos numesce pe Ștefan, Papa Sixt IV — să piardă stăpânirea sa la Marea-Négră, despicată în lung și în lat de vase moldovenesci, Marea-Négră, «Pont Euxin de la Moldavie», «Lacul Moldovenesc» pe țărmul căruia Ștefan avea două porturi înfloritoare: Chilia și Cetatea-Albă, grânarele Venețianilor și Genovezilor.

În istoria Chilie sunt multe pagini pătate de sângele fraților Munteni și Moldoveni, cari s-au războit pentru stăpânirea ei în cursul domniilor lui Vlad Țepeș și Ștefan-cel-Mare.

Prin căsătoria sa cu Maria de Mangup, Ștefan avea drepturi de stăpânire asupra Crimeiei de Sud, unde de multă vreme neguțători români erau stabiliți în Cafa și Mangupia.

La mórtea socrului lui Ștefan, Mangupia rămăsese a se împărți între cei doi moștenitori: Alexandru și sora acestuia, Maria, soția lui Ștefan, după cum dovedesce un document din 7 Decembrie 1474:

«Ștefan Voevodul Moldovei dobândise Mangupul, după mórtea socrului său și trimise pe cumnatul său, Alexandru, să-l ia în stăpânire».

De aceea când Turcii atacară la 1475 Cafa, puneau în pericol stăpânirea moldovenescă în Crimeea:

«Mahomed II-lea atacând Cafa, lovia Moldova în inima sa» — zice cronicarul.

Așa se explică pentru ce Ștefan-cel-Mare trimisese o armată în ajutorul Căfii, contra Turcilor, cari o înconjuraseră, comandați de Achmed-Pașa³⁾; tot ast-fel se explică pentru ce, pe când vasele turcesci se întorceau în 1475, după căderea Căfii, încărcate de bogății și sclavi, sunt atacate în cale de vase moldovenesci din Chilia și Acherman, cari pun mâna pe avuții, iar tinerii și fetele au fost duse în Sucéva și alte orașe din Moldova⁴⁾.

Cu mórtea lui Ștefan-cel-Mare, pășim peste pragul timpurilor moderne.

¹⁾ Iorga. «Chilia», p. 66—77, cu toate că d. Hasdeu pune data stăpânirii lui Mircea la Marea-Négra în 1387.

²⁾ «Histoire des Croisades», tom. III, p. 399.

³⁾ Pap. Calim., «Domnița Olena», p. 114.

⁴⁾ Urechii. Op. cit., vol. VI, p. 314.

* * *

Prin căderea sub Turci a celor două însemnate porturi moldovene, Chilia și Cetatea Albă, Marea-Năgră deveni o Mare turcăscă, mult timp o Mare închisă, după aceea o Mare periculoasă, nesigură ¹⁾.

Cele două drumuri mari: unul spre Tătaria și cel d'al doilea prin Valachia (Moldova) sunt părăsite²⁾, comerțul își croise alt drum prin Moldova către două orașe, Brăila și Galați, care până la a doua jumătate a secolului XVI-lea, erau de mai puțină însemnătate.

Pe Mare relațiunile comerciale nesigure, din cauza pirateriei organizate în regulă și mai ales la gurile Dunării, rămăsese singur numai comerțul pe fluviu cu trei porturi mari, către care conduceau importante drumuri din Polonia și Ardeal. Din Brăila, Galați (pentru Polonia) și Silistra (pentru țara Ardélului), neguțătorii Armeni, Ovrei, Greci și Ragusanii, își îndreptau mărfurile lor pe uscat către Adrianopol și Sofia.

Se întrevede de ce mare însemnătate se bucurau pentru comerț porturile fluviale: Galați, Brăila, Silistra și mai în sus Ruscucul și Vidinul, și cât de mult scăzuseră înfloritoare porturi maritime de odinioară.

Dar relațiunile comerciale ale Țărilor Române nu se mărginea numai cu vecinii noștri, de ôre-ce vedem pe Petru-Vodă Șchiopul încheind în 1588, prin intermediul lui Thomas Hareborne, ministrul reginei Elisabeta, la Constantinopol, cu Anglia — pare-se cel d'întăiu tratat de comerț, prin care se dă liberă voie neguțătorilor englezi de a face afaceri în Moldova, cu îndatorire de a plăti 3% vamă la domnie ³⁾.

Vom vedea mai în urmă, cum scia Anglia să-și apere interesele sale comerciale în Țăările noastre.

Tot acest Domn, luă în privința comerțului o măsură foarte înțeleptă, de a alunga din Țară pe Ovrei, fiind pernicioși negoțului național ⁴⁾.

Dobrovia și partea de Sud a Moldovei cu Bugécul, au fost în decursul vécurilor al XVI-lea și XVII-lea, teatrul multelor răsbóie, pe care Turcii le avură cu Moldovenii, Polonii, Rușii și cu Țăările Khănesci, și, cu toate nenorocirile vremilor și nesiguranța navigațiunii, tot se mai vedeau prin Brăila, Galați, Ismail și Chilia, corăbii venite din Trapezunta, Sinope și Scalele Levantului.

Ast-fel Patriarchul Macarie al Antiochiei, care a călătorit prin Rusia și Țăările Române între anii 1653—9 ne-a lăsat prin scrierea însoțitorului său, Archidiaconul Paul din Alep, importante date despre bogățiile acestor Țări.

În Galați pe vremile acelea, veniau corăbii din Sinope și Trapezunta ⁵⁾.

Bandini vorbind despre Brăila în secolul XVII-lea, zice: «Acest oraș este portul tuturor mărfurilor, unde vin corăbii din Marea-Năgră»⁶⁾.

Flota mercantilă și cea de război de pe Marea-Năgră și Dunăre aparținea Turcilor și, până către sfârșitul veacului al XVII-lea, ei erau aproape singurii stăpânitori ai comerțului pe apă.

Din timpul acestei nenorocite stăpâniri, importante porturi maritime Constanța și Mangalia, au fost lăsate părăsirei și din mărețele lucrări ale Genovezilor, nu mai rămăseră de cât ruinele, pe care Turcii cu un fel de respect le numiau «Geniviz-Kalma», adică resturi Genoveze și orî-cărei lucrări mărețe, ca întăriri, ei le ziceau «Giniviz-Khale», pentru că Turcul era în credință, că numai Genovezii au fost în stare să facă asemenea construcțiuni.

* * *

¹⁾ «Relațiunile comerciale ale țărilor noastre cu Lembergul». N. Iorga. Partea I-a, pag. 5.

²⁾ Iorga. Chilia, p. 192.

³⁾ Gion. «Istoria Bucureștilor», pag. 446; apud. Hurmuzaki, doc. III, pag. 103.

⁴⁾ I. Brezoianu. «Vechile instituțiuni ale României», pag. 76; apud. Hasdeu, «Arch. Ist. a Rom.», vol. I, partea I, p. 174.

⁵⁾ Em. Cioran. «Călătoriile Patriarchului Macarie», p. 248 și 250.

⁶⁾ Hurmuzaki, IV², pag. 569, No. 666, în Iorga, op. cit., pag. 194.

Cu începutul secolului XVIII-lea, două puteri încep a isbi interesele Porții la Dunăre și Marea-Negră, Austria pe la Apus și Rusia pe la Răsărit.

Cea d'întâi, prin art. 2 al tratatului de pace de la Carlovitz din 1699, cerea ca: «l'usage de ce fleuve (Danube) sera commun aux sujets des deux empires»¹⁾.

Pe când Austria începuse să-și vâre cînda în cestiunea navigabilității pe Dunăre, lovitura dată de Rusia a fost și mai mare.

Petru-cel-Mare reușește în 1696 să cuceriască Azovul, și, în timp de șase ani, prin măsurile cele mai energice, înființează pe Marea-Negră o flotă de 14 corăbii mari, 9 galere și 40 brigantine; iar la 25 Iulie 1702, Rusia obține între altele, dreptul ca corăbiile ei de negoț să treacă prin Dardanele și cele de război să poată naviga pe Marea-Negră.

Unul din visurile cele mari ale acestui monarch, acela de a deveni stăpân pe Marea-Negră prin marina sa, se realizează²⁾.

A fost destul ariciului să fie primit de șobolan în casă, căci Austria, nouă-spre-zece ani mai în urmă și șase zile după tratatul din 21 Iulie 1718, de la Pasarovici, dobândește de la Pîrtă un al doilea tratat relativ la comerț și prin art. 2—5 se stipula, ca: «les marchands imperiaux pourront conduire leurs marchandises sur le Danube à Vidin et Roustchouck pour de là les faire voiturer par terre dans toutes les parties de l'Empire Ottoman, où ils le jugeront à propos».

Intrarea vaselor austriace în Marea-Negră, nu numai că era oprită, dar chiar coborîrea lor mai jos de Rusciuc nu le era permisă: «ne pouvoir point entrer avec des bâtiments de commerce dans le Pont-Euxin».

Austria se mulțumia cu stipulațiunea, ca din jos de Vidin și Rusciuc, mărfurile ei, să fie transportate pe uscat, sau să se poată folosi mai departe de navigațiunea pe Dunăre însă încărcându-se numai pe vase turcesci, muntene sau moldovenesci: «Il leur sera permis aux marchands impériaux de louer des vaisseaux turcs, valaques et moldaves à Braïla, Galatz, Isakcea, Kilia, etc., à l'effet de transporter leurs marchandises».

Va să zică, pe la 1718 există o flotilă comercială turco-română de-alungul Dunării³⁾.

Vine războiul terminat prin pacea de la Belgrad din 1739.

Austria conlucra cu Rusia contra Turciei. Între alte scopuri noi am văzut ce planuri urmăreau aliații, dar mai lămurit pentru Rusia se ved din propunerile ei la congresul ținut în 1736 la Nimirov, înaintea începerii războiului.

Rusia cerea nici mai mult nici mai puțin de cât: «libera navigațiune pe Marea Negră, Bosfor, Helespont și Mediterana»⁴⁾.

Dar planurile aliaților nu reușesc; Austria este învinsă, și această înfrângere atrage și pe Rusia — care de și victorioasă, dar temându-se de complicațiuni — încheie tratatul din 18 Septembrie 1739, prin care se puse pentru cât-va timp stavilă intențiunilor rusești și austriace, în afacerea comerțului pe Marea-Negră și Dunăre.

Căci privitor la Austria, iată cum sună art. 7 al tratatului: «dans les endroits où les rives du Danube... sont d'un côté à l'Empereur et de l'autre à la Porte, les cours des eaux sera commun aux deux États, jusqu'à la moitié du fleuve».

Drepturile de navigațiune pe Dunăre ale Austriei se restrâng acum numai până la Orșova.

Însă prin art. 12 se stipulează, că va fi permis supușilor austriaci: «d'aller par le Danube, en payant les droits qui ont été payés» și servindu-se de vase streine drapelului său.

Deci exista o flotilă comercială pe Dunăre și după pacea de la Belgrad⁵⁾.

¹⁾ *Urechidă*. «Istoria Românilor», vol. VI, pag. 315.

²⁾ Vezi scrisoarea lui Leibnitz către Thomas Burnet în Zinkeisen. Vol. V, p. 358, reprod. în *Xenopol*, «Războaiele dintre Ruși și Turci», vol. I, pag. 14—15.

³⁾ *Urechidă*. Op. cit., vol. VI, pag. 315.

⁴⁾ *Hammer*. «Histoire de l'Empire Ottoman dans la collection d'Histoire complètes de tous les états européens», III, p. 468 în *Xenopol*, op. cit., vol. I, p. 56.

⁵⁾ *Urechidă*. Op. cit., vol. VI, p. 315—6.

Rusia pierde și ea din drepturile anterioare, căci prin acest tratat îi este oprit a construi corăbii pe Marea de Azov și Marea-Négră, precum și de a întreține o flotă acolo. Rușii pot face comerț în Marea-Négră, însă numai pe corăbii turcesci ¹⁾.

Înainte ca Rușii să dea lovitura comerțului turcesc de pe Marea-Négră în războiul terminat prin pacea de la Küciuk-Kainargi, ei au preparat-o din vreme.

Ne aducem aminte că, încă de pe vremea lui Petru-Vodă Șchiopul, Anglia intrase în relațiuni comerciale cu Țările de la Dunărea-de-jos.

Sub ocrotirea Porții, Englezii au făcut bune afaceri de comerț, nu numai la noi, ci și în toate țările, care depindeau de Imperiul Otoman; pe la începutul secolului al XVIII-lea însă, comerțul Angliei în Orient începe să decadă cu o vedită repeziciune, așa că până la jumătatea acestui secol dispăruse cu desăvârșire.

Englezii își deschid o nouă cale comerțului lor, căutând a se apropia de Rusia, unde își înființează comptoare și case mari de comerț la St. Petersburg, Riga, Rewel, Narva, Moscua, Kasan și Astrakan, și — pentru vremile de acum — obținură de la Caterina II-a un ucaz, care le permitea comerțul către Persia ²⁾.

De aceea în războiul de acum, Rusia este ajutată de Anglia, căci flota rusescă din Baltica, sub comanda amiralului englez Elphinstone, ocolind Europa pe la apus și miază-zi amenință a intra prin Dardanele contra Constantinopolului.

Prin activitatea, silințele și politica lui Colbert, prin calitatea și ieftinătatea mărfurilor lor, Francezii nu întârziară a ocupa locul Englezilor în comerțul Imperiului Otoman, obținând în 1740 un tratat comercial, prin care piețele Orientului sunt deschise mărfurilor franceze.

«Consulii francezi din Turcia și Tătaria se interesa foarte de aproape de bogățiile țărilor de pe lângă Marea-Négră și de avantajile pe care Franța le-ar putea trage dintr'un comerț prin aceste locuri».

Așa se exprimă Peyssonel în prefața lucrării sale ³⁾.

Să ne întindem mai mult în acest capitol asupra importantei scrieri a lui Peyssonel, în partea care privesc comerțul Dobrogei și al Țărilor Române, din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Am văzut care era starea porturilor maritime din Dobrogea, la partea istorică; să ne ocupăm aci de comerț.

Exportul consta din:

Ciară galbenă în cantități mari, de calitate foarte bună și se vindea cu 38—42 parale ocaua.

Mătasea destul de multă, se găsea aproape numai mătase albă și se vindea cu 10 piastri (2 lei și 20 bani) ocaua (1 kgr. și 28).

Lâna nespălată se exporta în cantități imense; era de două calități: creță, cea mai fină și mai prețuită se vindea cu 8—10 parale ocaua; lâna linsă, cu preț de 5—6 parale ocaua. Aproape $\frac{1}{4}$ din total era lâna neagră, restul albă.

Lâna din părțile de Nord ale Bulgariei se exporta în Germania și în Austria, pe Dunăre. Dacă s'ar căuta — zice Peyssonel — cu de-a-mănuntul s'ar găsi lâna de calitate superioară celei din Spania.

Cu mult înainte, adăogă el, se ocupa cu acest fel de comerț, Ragusanii, care au deschis ochii Grecilor și Turcilor, și acum aceștia le-au luat comerțul din mână.

Piele de boi și bivoli; cele de bivoli se vând cu 2—13 piastri, cele de boi cu $1\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$. Sunt de diferite calități.

Mierea era un articol însemnat al comerțului acestor ținuturi. Cea mai bună era din Muntenia și Moldova. Prețul era de 7—8 piastri ocaua și se exporta mai ales la Constantinopol.

¹⁾ *Xenopol*. Op. cit., vol. I, pag. 62.

²⁾ *Xenopol*. «Războaiele dintre Ruși și Turci», vol. I, p. 92—5.

³⁾ «Traité sur le commerce de la Mer Noire». Paris, 1787, 2 volumes.

Untul era destul de mult în Bulgaria, dar nu așa ca în Moldova și Muntenia. Din ținuturile de pe lângă Dunăre se aduna în mari cantități și se vindea cu 13—14 parale ocaua. Tot untul era destinat numai pentru Constantinopol și nu se putea exporta alt-undeva, de cât prin contrabandă.

Seul se exporta în cantități mari la Constantinopol, Adrianopol și Rodosto, pe preț de 8—9 parale ocaua. Numai prin contrabandă se putea trimite și alt-unde-va.

Tutunul care era de diferite calități.

Marochinurile care se fabricau în multe părți ale Bulgariei, dar mai ales la Rusciuc.

Cu pastrama se făcea un întins comerț și principalele debușuri erau porturile maritime.

Caii și mai ales cei de Dobrovia, erau foarte apreciați ¹⁾.

Grânele. Partea de nord a Bulgariei și Țările Române erau un isvor nesecat, grâнарul Turciei, iar Dunărea se numea pe acele vremuri «părintele» care hrănesce Constantinopolul.

Exportul grâului era supus unui control riguros, pentru a nu fi dus de cât în Capitala Imperiului Otoman, unde se vindea cu o măsură, quilotul, (120 ocale) și costa 60 parale.

Orzul cu 50 parale quilotul, ca și meiul; sezamul cu 65—70 parale quilotul.

Vinul roșu se exporta în destul de mare cantitate din Bulgaria și Dobrovia. Pe fiecare an veniau din Polonia și Rusia neguțători pentru vinuri și se trimiteau în aceste țări 5—6000 căruțe cu butoie de vin, care costa pe loc 50 parale quintalul (225 ocale ²⁾).

Monedele care circula în Turcia erau: sequinii venețian, olandez și turcesc; talerii nemțesci și ragusani; patini de Spania, și în general oricare monedă, care avea valoare la Constantinopol.

În toate orașele de pe malul Dunării erau corăbii anume construite pentru navigația și comerțul fluvial, ele aveau 150—4000 quintale capacitate și se închiriau, sau cu totul, sau numai plătind chirie pentru mărfurile încărcate.

Vasele mai mici, dice autorul, convin mai bine ca cele mari, sunt mai ușoare, merg noaptea și ziua și pe orice fel de timp, pot acosta pretutindeni. Cele mari nu merg de cât ziua, sunt foarte de temut din cauza furtunilor, nu pot acosta ori și unde și nu se întrebuintează decât pentru transportul grânelor.

Chiria este mai scumpă în susul decât în josul apei, de orice când vântul este contrariu vasul este luat la remorcă.

De la Rusciuc la Vidin cu vasele de 250 quintale capacitate costă transportul 14—15 piastri, iar înapoi numai 6—7 piastri.

De la Vidin la Galați se închiriază de ordinar cu 28—30 piastri și de la Rusciuc la Galați cu 15—20; de la Vidin la Sunie (Sulina), care este una din gurile Dunării, se plătesc 50—55 piastri.

Mărfurile din Bulgaria dunărenă sau de mijloc sunt duse de ordinar la Varna pe uscat, și de aci sunt transportate pe Mare la Constantinopol, sau pentru diferite alte puncte de destinație.

Transportul pe uscat se face în care cu boi sau cu cai.

Carele cu boi sau bivoli duc 5—600 ocale; cele cu cai 600—1500 ocale, după numărul cailor ce se înhamă. De la Rusciuc la Varna căruțele cu cai se plătesc 34—35 parale pentru suta de ocale; iarna până la un piastru. Acele cu boi sau bivoli sunt mai ieftine, fiindcă merg mai încet.

Ragusani au fost multă vreme aproape singurii comercianți în Bulgaria și au fondat stabilimente considerabile la Rusciuc, Sofia și în diferite alte părți, dar aceste stabilimente au decăzut.

¹⁾ Vezi cap. «Animalele domestice».

²⁾ Vezi capitolul «Viile».

La Sofia n'a mai rămas nici unul și când am trecut pe la Rusciuc în Februarie 1759, nu mai erau de cât două sau trei case ragusane, care nu păreau a mânu mari afaceri.

Francesii dădură o mare extensiune comerțului în Bulgaria și mai ales la Andrianopol, unde aveau 4—5 case mari de comerț, primeau mărfuri de import direct din Marsilia și exportul îl făceau prin Rodosto și Enos.

Pe Dunăre, Muntenia avea două puncte vamale: Giurgiu, întrepositul tuturor mărfurilor ce veneau din Germania pe Dunăre, din Constantinopol, Andrianopol și Uzuniova, sau care se exporta către Varna și pe la gurile fluviului.

Al doilea punct Peyssonel îl numește Laun, un oraș mic, așezat la răsărit de cel precedent vis-à-vis de Silistra. Nu știu care putea fi acest oraș.

În fie-care punct erau din partea Munteniei și Turciei câte un vameș, acesta din urmă atârna de cel de la Rusciuc.

În Moldova, Peyssonel menționează numai orașul Galați, unde veneau cea mai mare parte din mărfurile destinate pentru import și export.

Vasele, adăogă autorul, nu iernază de ordină la Galați, ci se duc la Sunie, una din gurile Dunărei pe care cărțile o numesc impropriu Solina; aci este un port bun. Și la Galați erau două vameși: unul turc și altul moldovean ¹⁾.

Mărfurile venite din Germania pe Dunăre erau așa dar descărcate în orașele țermurene, de unde se trimiteau în Muntenia, Moldova sau Bulgaria. Corăbiile de comerț erau turcesci, muntene sau moldovenesci.

Tocmai pe la 1786, se vede a fi venit pe Dunăre la Chilia prima corabie germană ²⁾. De și mai înainte însă, neguțătorii germani veneau cu mărfurile lor pe Dunăre, așa avem în 1768 pe Kleemann, care ne-a lăsat notițe importante asupra Kiliei.

După ce am văzut starca comerțului în Țările de la Dunărea-de-jos, să urmărim consecințele războiului din 1768—1774.

Prin art. 11 al tratatului încheiat la Kuciuk-Kainargi, în 21 Iulie 1774, se stipulează: «il y aura une navigation libre et illimitée pour les vaisseaux marchands, dans toutes les mers qui baignent les terres des Etats contractants... Les sujets des deux empires jouiront réciproquement d'une entière liberté de commerce par terre et par mer, ainsi que sur le Danube».

Isbitura dată de Ruși deșteptă pe Români și pe Turci și două ani după tratatul de la Kainargi, atât Alexandru Ipsilante cât și Grigorie Ghica, înzestră Muntenia și Moldova, după o dispozițiune a Porții, cu câte un galion de 41 ¹/₂ coți lungime, înarmat cu tunuri ³⁾.

Cum că această încercare de reorganizare a flotei românești pentru paza Dunărei are urmare după aceea, se vede și din faptul că la 1786, în alaiul de intrare în București a lui Nicolae Mavrogheni ia parte obligatorie și un număr însemnat de galeongii pe lângă bresla spătariei, adică pe lângă armată, atârând de Spătar.

Dar aceste începuturi de reorganizare stăteau ca un ghimpe în gâtul Austriei, de aceea prima grijă a Prințului de Saxa-Coburg, când intră în București, cu ocazia războiului terminat prin pacea din 1792, fu de a desființa cu grabă flota.

În condica de la Archiva Statului cu No. 18, se află un act prin care, după ordinele Prințului de Saxa-Coburg, se publică licitațiune pentru vânzarea ultimului vas românesc, pe care Austriicii îl considerau de captură de la Turci.

Prin pacea de la Șistov din 1791, Austria dobândește dreptul de navigabilitate pe Dunăre.

Războiul totuși continuă până la tratatul de pace de la Iași din 1792, când ambele Principate încep să mai răsuflă de ocupațiunile rusești și austriace. Un an mai în urmă, Marele Spătar al Munteniei, Enache Văcărescu, printr-o abilitate diplomatică și justifi-

¹⁾ *Peyssonel*. Op. cit., vol. II, pag. 161—211.

²⁾ *Hurmuzaki*. Supl. I^a, pag. 19 No. 32 în *Iorga*, Kilia, pag. 252.

³⁾ *Urechia*. «Istoria Românilor». vol. I, pag. 139 și vol. VI, pag. 316.

când organizarea flotei pe necesitatea de a servi Porței zaharele, cerealele, etc. transportându-le pe apă ¹⁾, cere Domnului Munteniei, Alexandru Moruzi, reînființarea flotei române pe Dunăre.

Acastă nouă organizare a vaselor de comerț pe Dunăre, nu putea fi bine privită de Austria și mai cu seamă de Rusia, de aceea, când acesta din urmă ocupă Principatele între 1806—1812, avu grija de a desființa flota românească pe Dunăre.

Maî avea și un alt interes Rușii de a lovi în comerțul turcesc și românesc pe Dunăre și Marea-Negră.

Ei căutară prin toate mijlocele a face să înceteze importanța Galaților și Brăilei, pentru a putea câștiga noul lor port maritim Odesa, care pe la sfârșitul vechiului XVIII-lea era un mic orașel numit Khodja-Bey și nu număra de cât vre-o 30 case. Odesa ajunge în prima jumătate a secolului XIX-lea cel mai important port de pe Marea-Negră ²⁾.

După războiul terminat prin tratatul de pace din 2 Septembrie 1829, Rusia devine stăpână pe navigația Dunării de jos:

«De la vărsarea Prutului în Dunăre până la Gura Sf. Gheorghe, Dunărea va aparține Rusiei».

«Corăbiile rusești și acele ale tuturor națiunilor ce sunt în pace cu Porța, vor putea face negoț în totă libertatea și vor putea trece prin Bosfor și Dardanele» ³⁾.

Acum găsește Rusia ocazie a se răzbuna contra Franței, impunând mărfurilor franceze importate în Principate o mulțime de taxe.

Și tot în scopul de a favoriza comerțul în porturile rusești de pe coasta Mării-Negre, Rușii întrebunțază toate manoperile de a pune dificultăți navigației pe Dunăre, între altele căutaă a măli gura Sulinei, pentru a închide navigația fluvială cu Marea, stabilesc carantine etc. ⁴⁾.

Prin aceste măsuri Rusia pune piedici mari comerțului Austriei, care trăgea mari folose din navigația pe Dunăre și Marea Neagră, unde din 1835 compania Lloyd își avea vapore:

a) De la Constantinopol la Galați prin porturile: Anchial, Burgas, Varna, Kustendge Sulina, Tulcea.

b) De la Galați la Viena, deservia toate porturile fluviale românești și bulgărești ⁵⁾.

În urma dificultăților pe care Rusia le pune navigației de la gura fluviului, Austria care câștiga din comerțul său cu Turcia anual 70 milioane lei, își croește un alt drum pentru pasageri și bagaje prin valea Carasului până la Constanța, unde se imbarcă din nou pentru Constantinopol. Trajeul între Cernavoda și Constanța se făcea în trăsură, însă cu mari greutate din cauza nesiguranței drumului ⁶⁾.

Totuși vaporele mai coborău pe brațul Sulina, ale cărui ape scădeau din an în an acesta era starea navigației pe brațul Sulina în 1850. La această dată patru vapori austrieci făceau serviciul pe Dunăre de la Viena la Galați și două rusești de la Galați la Odesa.

Din transportul pe Dunăre compania Lloyd câștiga anual 5.000.000 piastri.

Principalele mărfuri de export erau: lâna, seul, piele de capră, untul, brânza, cerealele și lemnăria, iar ca import: lănuiri, bumbacuri, mătăsuri, postavuri, fierul lucrat, oțelul și mobilele.

Se mai făcea un comerț întins cu lipitorile.

Lâna, pieile, seul și lipitorile se exportaă în Germania, și principalele porturi, unde se încărcău aceste mărfuri erau Silistra și Rusciucul.

¹⁾ *Urechia*. Vol. V, pag. 97. A se vedea acest act la locul citat.

²⁾ *Ubicini*. «Lettres sur la Turquie», première partie, pag. 275.

³⁾ *Xenopol*. Op. cit., vol. II., p. 36-37.

⁴⁾ *Regnault*. «Histoire politique et sociale des Principautés», pag. 218. Vezi și Capitolul «Comisiunea Europeană Dunăreană».

⁵⁾ *Ubicini*. Op. cit., p. 286.

⁶⁾ *I. Ionescu*. Op. cit., p. 36.

Untul și brânza se încărcău la Galați cu destinație pentru Constantinopole.

Principala schelă pentru încărcatul cerealelor din Dobrovia era Măcinul și mai jos Ghecetul.

Lemnăria se încărca la Măcin, Isaccea și Tulcea cu destinația pentru Constantinopol ¹⁾.

Plutirea pe Marea-Negru este deschisă tuturor corăbiilor de comerț prin art. 11 al tratatului de pace de la Paris din 30 Martie 1856; iar prin art. 15, 16, 17 navigațiunea pe Dunăre este pusă sub controlul unei Comisiuni ²⁾.

Iată care erau principalele piețe comerciale ale Dobrogei în anul 1876:

a) Tulcea.

Exportul sub Turci era foarte greu streinilor. Lâna, cerealele, pieile și brânzeturile erau în mâna negustorilor locali, cari tratau direct cu țeranii. Din timp ei angajau cerealele de pe câmp înaintea seceratului, sau lâna înainte de a fi tunsă de pe oi și plăteau arvună țăranilor și aceștia se îndatora a-și vinde marfa la timp negustorului cu care s'au învoit.

În așa mod cumpărăturile se făceau cu un preț foarte mic în paguba țăranului.

Comerțul Tulcei era în 1876 de 5,787,718 lei la export și 3,920,494 lei import, adică un total de 9,708,272.

Țările unde s'au făcut exportul în 1876 erau:

Turcia (cereale și brânzeturi)	lei 2.185.266
Anglia (idem)	» 1.340.979
Rusia (lânuri, pește, icre)	» 714.192
Franța (grâu, lâna)	» 512.913
România (pește etc.)	» 276.600
Austria (lână, secară)	» 199.119
Holanda (cereale)	» 193.117
Grecia (grâu)	» 195.979
Italia (cereale)	» 169.553
Total	» 5.787.718

Producțiunea cerealelor în anul 1876 se poate evalua la 20 milioane lei.

Lână s'a exportat în cursul acestui an 1.344.000—1.456.000 kil. în valoare de 1.854,472—2.609.250 lei; numai prin punctul Tulcea s'a exportat în acest an cantitatea de 607.776 kil. în valoare de 991.276 lei.

Brânzeturi se exporta destul de multe din Dobrovia.

Peștele sărat s'a exportat în cursul anului 1876, cantitatea de 560.000 kil., în valori de 294.000 lei.

La Tulcea se făcea un întins comerț cu icre. Morunul se pescuia în Deltă în mare cantități.

Cele-lalte articole de export erau: pieile de vulpi și de lup și se vindeau cu preț de 6.65—13.50 una; apoi pieile de capră în Franța și Austria.

Importul consta din: orez, cafea, unt-de-lemn, zahar, spirt, săpun, țesături de bumbac, petrol, sticlărie, haîne și fer.

Cifra importului în anul 1876 era de 3.920.494 lei numai în Tulcea.

Cafeaua se importa de 139.968 lei; alcoolul provenia din Rusia, ferul din Anglia, unt-

¹⁾ I. Ionesco. «Excursion dans la Dobroudja en 1850», p. 47-48.

²⁾ Vezi «Comisiunea Europeană Dunăreană».

de-lemnul din Grecia, Asia-mică, Siria și Insulele Archipelagului; zaharul din Franța, Olanda și Austria.

În cursul acestui an s'a importat 172.800 kg. zahar în valoare de 193.500 lei.

Tutunul se aducea din Constantinopol și din alte părți ale Imperiului Otoman valoare de 468.000 lei.

Scândurările venia din Moldova și Bucovina.

T A B L O U

De prețurile curente mijlocii a principalelor articole de comerț în Tulcea pe anii 1876-77.

M Ă R F U R I	M Ă S U R I	Valoarea în 1876	Valoarea în 1877
		L e I	L e I
Unt din țără	Ocaua	2.44—5.33	2.60—4.00
» » »	»	2.66—4.00	3.20—4.00
Bere de Galați	Butoiul de 4 vedre	20.00	20.00
» » Tulcea	» » » »	15.55	16.00— 18.00
Lemne de construcții	Plule de 22	141.33—235.55	300.00—360.00
» » » din Austria	» » 32	106.00—177.77	240.00—300.00
» » » » Moldova	» » 22	82.44—106.00	168.00—240.00
» » » » »	» » 32	58.88— 82.44	—
Scânduri	100 de bucăți	154.44—212.00	—
Luminări en gros	» » kilogr.	190.00	28.50 (în lăzi)
» en detail	Pachet de 3 lumânări	0.55	0.70—1.90
» » »	» » 4-5 »	1.50	1.25
Cafea	Ocaua	2.77—3.44	3.00—4.40
Icre en gros	»	4.44—6.66	4.80—9.60
» en detail	»	5.35—8.88	—
Cleiu de pește	»	20.00	14.77—22.80
Grâu	Chila de Tulcea (1 H. 24)	17.33	16.47—19.00
Ovăz	» » »	8.44	—
Porumb	» » »	9.33	7.30—8.44
Mei	» » »	6.22	5.28—6.33
Orz	» » »	6.66	6.33—7.18
Secară	» » »	9.44	9.50—9.92
Fasole	Suta de ocale	23.33	16.00—22.00
Cuie	»	0.72	0.70—1.00
Piele	Ocaua	4.00	4.00—5.00
Spirt de vin	Vadra (10 ocale)	12.22	12.00—28.00
Făină	Sacul de o sută ocale	28.88	0.60—0.70(ocaua)
Fier în bare	Ocaua	0.36	0.50—1.10
» alb	în lăzi	33.33—35.55	45.00—60.00
Brânză din țară en gros	Ocaua	0.92	0.25
» » » en detail	»	1.33	—
Ghiată	»	0.03	—
Gudron de România	»	0.33	6.00—7.00(vadra)
» (păcură) de Rusia	»	0.77	—
Unt-de-lemn	»	1.66	1.40
Lână	»	2.11	1.80
»	»	2.33	—
Berbeci pe picioare	pe cap	12.55	22.00—26.00
Ouă	zece	0.44	0.25—0.70
Măslina	Ocaua	0.72	0.45—1.00
Petroleu	Lada de 25 ocale	17.77—31.11	20.00—32.00
Piper	Ocaua	2.44	1.40
Pește sărat	Cutia de 1.300 ocale	20.00—30.00	24.00—36.00
Piei de boi	Perechia	50.00	38.00—40.00
» » berbeci	»	3.00	4.80—5.60

b) Măcin.

În acest port s'a încărcat în anul 1876 cantitatea de 4000 kile grâu și 2.000 kile de orz.

c) Sulina.

A căru mișcare comercială este arătată la capitolul respectiv.

d) Kustendgé.

Importul acestui punct e greu de stabilit, de óre-ce tóte actele relative au fost luate de autoritățile turcesci.

Articolele de import se mărgineau aprópe numai la consumația locală și erau: bum-băcăria ordinară din Anglia; încălțăminte din Austria; îmbrăcăminte din Viena; fierăria din Austria și Anglia; marchidănia din Germania și Anglia; colonialele din Constantinopol; orezul, vinurile fine, liquerurile și spirtósele din Franța; lumânările din Triest, Franța și Odesa; făina din Brăila și Odesa; petroleul din America.

Din aceste articole o parte se distribuia la Medgidia, Mangalia și Cernavoda.

M Ă R F U R I	M Ă S U R I	Valórea în 1876	Valórea în 1877
		L e î	L e î
Pieî de cal	Perechia	8.88—12.22	14.00—20.00
» » cuprá	»	6.66	4.80—5.60
» » berbeci	»	5.55	4.00—5.20
Vulpi	»	6.66—8.88	4.44—5.20
Lupi	»	6.66—13.33	6.00—8.00
Cartofi	Suta de ocale	18.33	10.00
Orez de Italia	Ocaua	0.66	9.20
» » India	»	0.55	8.40
Săpun	»	0.83—1.83	0.85—1.00
Sare ordinară	Suta de ocale	5.83—17.77	7.48—25.50
Zahăr	Ocaua	1.44—2.22	1.40—2.20
Pahare de sticlă	Lada	20.00—25.00	20.00—36.00
Vin alb	Vadra	3.77	3.60—6.00
» roșu	»	3.55	3.80—6.20

Exportul se făcea în două feluri: de transit și al produselor locale.

Afară de exportul cerealelor arătat în tabloul de jos, se mai trimțtea prin portul Constanța lână brută, piei și vite pe picióre.

S'a exportat în 1876 aprópe 18.000 mieî pentru Constantinopol, cu preț de 5 lei bucata; 30.000 berbeci cu 12—14 lei.

Lână (zigaie) 300.000 ocale, cu preț pe loc 1½—2 lei ocaua.

Piei de miel și berbeci 7.000 la Viena pe Dunăre, cu prețul de 3 lei perechia.

Brânza se exporta fórté multă la Constantinopol: calitatea I-a (0.80—1 leu) cantitatea de 200.000 ocale; calitatea II-a (0.60—0.70) până la 50.000 ocale.

Companiile Messageries Maritimes Françaises, Lloyd austriac, Florio, afară de alte vapóre transportă cerealele și cele-lalte articole la Constantinopol și pe Dunăre.

e) Medgidia.

Pentru comerțul interior acest oraș avea un târg de două ori pe an, primă-vara și tóamna; aci se făceau afaceri considerabile.

f) Cernavoda.

Era intrepositul cerealelor cari se aduceau pe Dunăre cu destinație pentru Constanța¹⁾.

¹⁾ *Baron d'Hogguer*. «Renseignements sur la Dobrodja».

Exportul Constanței în anul 1876.

PAVILIONUL	TONAJUL		CEREALE TRANSIT											CEREALE DIN ȚERĂ										TOTAL	TOTAL GENERAL
	Cu pânze	Vapøre	Cu pânze	Vapøre	Grâu	Orz	Porumb	Meiü	Ovăz	Secară	Fasole	In	TOTAL	Grâu	Orz	Meiü	Ovăz	Secară	Fasole	In	Diferite				
Anglia . . .	10	74	4.000	50.011	qrs ¹ 74.985	qrs 53.804	qrs 197.852	qrs 3.929	qrs —	qrs 6.443	qrs —	qrs —	qrs 337.013	qrs 629	qrs 153.965	qrs 5.332	qrs 2.235	qrs —	qrs 1.330	qrs 9.406	qrs 2.829	qrs 175.726	qrs 512.739		
Austria . . .	6	—	2.229	—	—	1.126	7.507	—	—	—	—	—	8.633	—	2.874	—	—	—	—	3.000	—	5.874	14.507		
Italia . . .	22	—	9.564	—	12.798	9.618	37.723	—	—	—	—	—	60.139	—	12.403	—	—	—	—	—	—	12.403	72.542		
Grecia . . .	84	11	16.864	6.020	71.529	3.757	22.757	2.196	2.225	—	250	105	102.819	4.379	41.356	—	5.332	—	414	1.475	—	52.956	155.775		
Turcia . . .	180	—	15.370	—	62.427	1.917	546	28	—	—	635	—	65.553	15.476	16.048	—	92	—	4.615	220	—	36.451	102.004		
Rusia . . .	8	—	1.050	—	7.816	—	—	—	—	—	534	—	8.350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8.350		
România . .	4	—	410	—	3.894	—	—	—	—	—	—	—	3.894	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.894		
Samos . . .	3	—	457	—	3.069	—	—	—	—	—	—	—	3.069	278	—	—	—	—	—	—	—	278	3.347		
Danemarca .	—	2	—	1.964	—	—	8.254	—	—	—	—	—	8.254	—	7.375	—	—	—	—	—	—	7.375	15.629		
Germania . .	—	1	—	78	—	7.260	—	—	—	—	—	—	7.260	—	1.748	—	—	—	—	—	—	1.748	9.008		
Belgia . . .	—	2	—	84	—	—	7.562	—	—	—	—	—	7.562	557	2.585	60	—	—	—	7.399	1.030	11.622	19.181		
C-nia Lloyd .	317	90	49.944	757	—	—	—	—	—	—	—	—	872	2.639	92	—	—	—	538	—	575	3.844	4.716		
» Messenger.	—	47	—	700	872	—	—	—	—	—	—	—	298	—	336	—	302	—	3.183	176	47	4.044	4.342		
» Florio . .	—	22	—	6.800	38.608	—	757	—	329	—	7.521	—	1.745	48.960	9.000	7.728	882	2.500	—	5.250	669	7.851	33.880		
	317	237	49.944	—	275.998	74.482	283.007	6.153	2.803	6.443	8.940	105	1.745	662.676	32.958	246.510	6.274	10.461	—	15.330	22.336	12.332	346.201	1.008.877	

¹⁾ Pentru greutate :

Quarter, un quarter = 290 litri.

1 quarter = 217 k. 500 pentru grâu, meiü, fasole, porumb.

1 » = 208 » 430 » secară, in.

1 » = 181 » 2⁵⁰ » orz.

1 » = 154 » 60 » ovăz.

Cereale transit qrs 662.676

» din țără » 1.008.877

Total general 1.671.553

Exportul Constanței de la 1 Ianuarie până la 31 Maiü 1877.

PAVILIONUL	TONAJUL				CEREALE TRANSIT								TOTAL	CEREALE DIN ȚERA								TOTAL	TOTAL GENERAL
	Cu pânze	Vapóre	Cu pânze	Vapóre	Grâu	Orz	Porumb	Secară	Fasole	Meiù	Ovăz	Grâu		Orz	Porumb	Ovăz	Fasole	Meiù	In	Diferite			
					qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs
Anglia	15	29	5.023	34.468	7.520	51.140	43.687	9.740	1.895	2.830	—	116.812	—	49.510	1.881	—	7.501	—	—	—	58.842	175.654	
Turcia	82	—	8.068	—	43.902	3.712	6.741	21	22	—	1.752	56.150	12.901	7.491	280	231	6.237	—	—	—	20.903	77.053	
Austria	8	1	3.304	1.115	—	9.212	19.302	—	168	—	—	28.682	—	1.857	—	—	—	—	—	—	1.857	30.539	
Grecia	22	4	2.826	1.628	14.071	293	6.238	—	—	216	—	20.818	5.501	4.052	196	—	—	—	—	—	15.536	6.354	
Italia	13	—	5.145	—	—	3.808	4.955	—	—	215	—	8.978	4.707	14.829	3.418	—	9.823	—	—	—	32.777	41.755	
Francia	—	1	—	604	2.756	—	466	—	—	—	—	3.222	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.222	
Rusia	2	—	301	—	953	1.030	—	—	—	99	—	2.082	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.082	
Samos	1	—	204	—	970	—	—	—	—	—	—	979	—	—	—	—	—	—	—	—	—	979	
Norvegia	—	1	—	1.600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11.807	—	—	—	—	—	—	11.807	11.807	
C-nia Lloyd	143	36	24.871	39.415	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
» Messageries	—	36	—	43.200	1.809	—	13.029	—	—	—	—	14.838	—	4.895	—	299	2.158	—	—	—	7.352	22.190	
» Florio	—	12	—	9.600	—	—	2.050	—	—	—	—	2.050	—	—	125	470	99	—	—	—	694	2.744	
	—	8	—	7.483	2.433	—	7.674	—	945	256	282	11.812	1.461	704	32	4.136	486	743	529	50	8.141	19.953	
	143	92	24.871	99.698	74.423	69.195	104.142	9.761	3.030	3.616	2.034	266.423	24.120	95.145	5.882	4.837	884	26.462	529	50	157.909	424.332	

Cereale transit qrs 266.423

» din țără » 424.332

Total general 690.755

II. V ă m î

In Dobrogiia sunt următoarele puncte vamale: Caraomer, Cernavoda, Constanța, Ostrov, Sulina și Tulcea.

Mișcarea vamală a acestor puncte este arătată în tablourile întocmite pe timp de 10 ani, din 1891—1900 :

a) Import

Clasificarea din 41 vami din țera	V ă m î	VAL ŌREA IN LEI A M ă R F U R I L O R I N :										Media la %
		1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	
8	Constanța	5.499.995	4.915.272	6.001.218	7.635.597	5.570.393	19.336.901	19.824.746	20.440.095	18.248.179	14.087.206	3.408
18	Tulcea	3.010.776	2.117.350	2.640.332	2.415.262	1.712.893	2.258.343	2.667.429	3.028.679	1.524.294	1.573.531	0.638
18	Cernavoda	990.679	707.583	2.653.497	4.011.972	2.491.354	553.341	508.322	532.938	169.656	1.251.662	0.387
35	Sulina	76.092	65.333	160.920	173.568	57.912	97.840	79.710	92.449	165.082	119.883	0.030
36	Ostrov	118.939	108.008	165.914	140.267	59.603	107.386	89.065	93.492	58.123	21.636	0.025
39	Caraomer	—	—	30.662	106.816	43.466	32.826	78.261	73.449	76.876	48.487	0.014

b) Export

Clasificarea din 39 vami din țera	V ă m î	VAL ŌREA IN LEI A M ă R F U R I L O R I N :										Media la %
		1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	
7	Constanța	9.386.047	10.833.643	14.409.834	11.905.752	11.615.218	24.328.988	18.045.129	17.168.005	10.600.529	16.892.900	5.430
16	Tulcea	5.615.210	1.689.823	4.992.726	2.831.090	5.167.905	5.568.219	5.035.047	4.459.532	1.715.655	3.381.174	1.480
19	Cernavoda	1.530.398	1.619.240	6.404.266	2.611.040	2.485.124	3.135.246	3.581.709	4.537.717	1.206.417	2.818.567	1.067
23	Ostrov	826.617	1.375.278	3.472.474	2.059.499	1.917.316	3.433.394	1.149.917	1.068.887	355.678	2.122.715	0.667
30	Sulina	510.773	738.684	202.822	275.012	371.126	305.730	368.350	732.030	769.471	457.202	0.192
36	Caraomer	—	—	246.394	342.830	168.564	224.319	277.142	78.903	183.181	193.800	0.085

In tabloul următor se pōte vedea felul mărfurilor importate și exportate în anul 1900, întocmite pe punctele vamale din Dobrogiia, clasificate după importanța lor în raport cu cele 41 sau 39 puncte vamale de import și export din înțrēga țēră :

1. Constanța.

I M P O R T			E X P O R T				
NUMIREA MĂRFURILOR	Unități	Cantități	Valoarea în lei	NUMIREA MĂRFURILOR	Unități	Cantități	Valoarea în lei
Tutun.	Kg.	462.217	2.311.085	Petroleu brut și rafinat . . .	Kg.	42.905.288	6.031.929
Cărbuni de pământ și coks .	»	42.212.026	1.105.301	Orz și malț	»	35.544.433	2.843.555
Lămâi, portocale, chitre, etc.	»	1.797.554	1.078.532	Grâu	»	13.976.600	1.956.724
Mașini de tot felul.	»	580.973	871.460	Semințe oleioase	»	6.720.006	1.680.001
Fierărie și tinichia de tot felul	»	2.479.581	1.239.791	Piei crude	»	401.103	601.655
Fire de bumbac nevăpsite .	»	344.360	688.720	Făină de grâu	»	1.786.215	535.864
Vehicule pe șine	»	275.598	551.196	Porumb	»	4.224.918	337.993
Țesături de bumbac	»	57.314	401.198	Brânzeturi și cașcaval . . .	»	481.193	336.835
Mașini	»	188.451	376.902	Rămășițe de la fabr. uleiilor	»	3.440.427	344.043
Cafea	»	151.488	302.976	Meiuri	»	3.289.310	328.931
Obiecte de tablă de fier, etc.	»	216.047	259.256	Mașini cu aburi	»	192.108	288.162
Unt-de-lemn	»	271.957	242.348	Spirtoase destilate	»	911.917	273.575
Masline	»	451.851	225.925	Legume făinoase	»	1.034.148	206.830
Fusuri, roți de trăsuri, etc.	»	298.247	178.948	Ovăz	»	2.393.884	191.511
Țiri și haringi	»	171.509	171.509	Pește proaspăt sau sărat . .	»	110.230	110.230
Stofe de bumbac, etc.	»	42.118	168.472	Vite mici	Cap.	9.481	94.810
Roșcove, smochine, stafide .	»	383.065	153.226	Fontă și fier brut	Kg.	921.261	91.226
Fructe și dulceturi	»	59.270	148.190	Lemne de construcții	»	1.138.984	91.119
Semințe de tot felul	»	94.437	141.656	Unt și unsori comestibile . .	»	19.115	47.788
Orz și malț	»	1.410.193	112.815	Mobile	»	13.575	40.725
Pirone și cuie	»	22.454	111.227	Uleiuri și unsori minerale . .	»	51.848	36.294
Halva și turtă-dulce	»	70.880	106.320	Sticlărie	»	36.171	36.171
Instrumente de oțel	»	34.051	99.153	Tartru și benzină	»	17.687	28.299
Țesături de lână	»	3.730	93.250	Cauciuc neconfectionat . . .	»	7.410	28.158
Lacherdă	»	45.588	91.176	Vinuri	»	40.695	24.417
Orez	»	250.744	90.268	Vite cornute mari	Cap.	107	21.400
Uleiuri vegetale	»	98.766	88.889	Zahăr	Kg.	41.021	20.510
Raliuri de fier	»	543.486	86.958	Bere	»	23.712	18.970
Legume și fructe conservate .	»	277.475	166.213	Sare	»	500.200	18.507
Mașini și accesorii de tuciū .	»	39.969	79.938	Cartofi	»	217.670	17.414
Marmoră	»	387.868	77.573	Pânză de jută	»	13.775	16.530
Aparate pentru usine, etc. . .	»	18.816	75.264	Parafină	»	7.994	15.988
Draghe	tone	400	72.000	Mașini de oțel	»	6.359	12.718
Legume înin. uscate, fisticuri .	Kg.	193.905	129.554	Aramă, alamă, bronz	»	8.417	12.626
Produse chimice	»	39.095	58.642	Ca	Cap.	40	12.000
Fructe proaspete	»	109.468	54.734	Cărți și charte	Kg.	2.184	19.538
Confecții de stofe de lână . . .	»	1.061	53.050	Lănuri	»	5.095	9.171
Caracaliță, stridii, etc.	»	17.582	52.746	Fructe diferite	»	10.352	5.176
Șurupuri și piulițe	»	101.354	50.677	Bitum	»	45.592	4.559
Sardele în butoie	»	47.127	47.127	Tărițe	»	17.414	4.113
Acid boric, citratdecalce, etc.	»	15.419	46.257	Cărți de citit în limbi streine	»	531	3.717
Mașini și aparate diverse . . .	»	8.689	43.445	Fulgi	»	360	3.600
Stofe de lână	»	3.121	37.452	Piei cu blana	»	295	3.540
Sodă și compuse	»	44.374	35.499	Sosuri de masă	»	1.070	3.210
Stofe de bumbac	»	14.765	35.436	Coji întrebuințate în medicina	»	399	3.192
Cositor brut	»	20.992	33.587	Țesături și stofe de lână . . .	»	629	6.073
Foi, flori, fructe, etc.	»	55.251	33.151	Obiecte de papură	»	1.488	2.976
Bumbacel	»	8.085	32.340	Fierărie groasă	»	5.751	2.876
Legume uscate și ceaiu	»	60.710	58.878	Cărnuri afumate	»	926	2.778
Pânză catranite	»	9.001	27.003	Córne de animale	»	5.528	2.764
Taninuri, etc. pentru argăsit .	»	33.303	26.642	Pietre de măcinat	Per.	4	2.400
Oxid de zinc și cerusa	»	8.819	26.457	Trăsuri de lux	Buc.	3	2.400
Pânză și saci de jută	»	21.100	25.320	Litografii	Kg.	168	2.184
Bumbac brut	»	22.871	25.158	Instrumente de chirurgie . . .	»	72	2.160
Bureți	»	1.251	25.020	Pește afumat	»	2.127	2.127
Confecții, stofe de bumbac . . .	»	1.248	24.960	Păruri	»	1.338	2.007
Sfără de tot felul	»	12.098	24.196	Alte articole	»	—	48.831
Giamuri	»	75.046	24.014				
Tablă de fier	»	78.583	23.575				
Mobile, etc.	»	7.826	23.478				
Piei și încălțăminte	»	15.523	43.890				
Semințe oleioase, piper, etc. . .	»	73.757	41.847				
Țesături și stofe de mătase . .	»	186	18.600				
Reșina, catran, etc.	»	18.133	18.133				
Alte articole	»	—	918.693				
Total	—	—	14.087.206	Total	—	—	16.892.900

2. Tulcea.

I M P O R T			E X P O R T				
FELUL MĂRFURILOR	Unități	Cantități	Valoarea în lei	FELUL MĂRFURILOR	Unități	Cantități	Valoarea în lei
Orz și malț	kg.	2.110.000	168.800	Orz și malț	kg.	14.908.193	1 192.655
Porumb	»	1.552.771	142.222	Grâu	»	4.376.980	612.777
Țesături și stofe de bumbac	»	15.090	109.830	Pește diferit	»	804.072	583.166
Ulei de măsline	»	81.985	98.382	Secară	»	3.306.407	330.641
Foi, flori, fructe	»	12.440	75.864	Lânuri	»	100.481	180.878
Stofe de lână	»	2.886	72.150	Pietre de construcții	»	2.093.400	83.736
Cafea și ceai	»	38.620	114.244	Legume făinoase	»	346.270	69.254
Zahar	»	109.872	54.936	Brânzeturi	»	82.262	57.583
Orez	»	146.980	52.913	Semințe oleioase	»	215.796	53.949
Lamăi, chitre, etc	»	65.697	39.418	Cretă, var, etc.	»	493.500	39.480
Roșcove, smochine, etc	»	88.208	35.283	Fontă și fier	»	375.879	37.588
Confecțiuni din stofe de lână	»	672	33.600	Piei	»	12.906	19.359
Frânghii	»	18.596	27.894	Unt și alte grăsimi	»	5.404	13.510
Mășline	»	51.001	25.500	Porumb	»	127.920	10.234
Grâu	»	163.215	22.850	Icre negre	»	1.125	9.000
Bumbăcel	»	5.635	22.540	Ovăz	»	103.500	8.280
Stofe de lână fine	»	1.646	19.752	Mașini cu aburi	»	5.418	8.127
Pluta	»	24.508	19.606	Păruri	»	4.847	7.270
Semințe uleiöse	»	48.313	19.325	Papură, etc.	»	245.000	7.000
Ceprăzarie de lână	»	555	16.650	Legume verzi	»	34.245	6.849
Fructe conservate, etc.	»	6.432	16.080	Clei de pește	»	167	5.010
Semințe diferite	»	10.247	15.371	Animale cornute mari	cap.	25	5.000
Mașini de aburi	»	10.156	15.234	Alte articole	—	—	39.828
Pirone și cuie	»	29.743	14.875				
Foi de aur	»	4	14.000				
Țesături de lână	»	2.294	13.764				
Halva și turtă dulce	»	8.130	12.195				
Smolă, catran, etc.	»	10.744	10.744				
Sfără de cânepă	»	5.105	10.210				
Alte articole	—	—	297.299				
Total	—	—	1.573.531	Total	—	—	3.381.174

3. Cernavoda.

Mașini și părți de mașini	kg.	465.440	725.315	Orz și malț	kg.	11.074.195	885.936
Ferărie grosă	»	462.530	231.265	Ovăz	»	5.800.755	468.860
Fusuri și osii	»	127.785	76.671	Grâu	»	2 440.590	341.683
Mașini și părți de tuciu	»	11.225	47.424	Mei	»	2.954.928	295.493
Orz și malț	»	212.038	16.963	Petroleu	»	1.407.793	281.558
Ferărie laminată	»	84.609	16.922	Secară	»	2.286.000	228.600
Pirone și cuie	»	25.338	12.669	Lânuri	»	118.403	213.125
Reșină, catran, etc.	»	11.894	11.894	Mașini diferite	»	20.124	30.542
Aparate pentru uzină	»	2.511	10.044	Semințe uleiöse	»	114.304	28.576
Tablă de fier	»	24.290	7.287	Piei brute	»	11.583	17.375
Lignit, turbă	»	360.500	7.210	Porumb	»	113.850	9.108
Oxid de zinc	»	2.265	6.795	Ouă de păsări	»	5.114	5.114
Unelte de fier	»	1.793	5.379	Unelte de fier	»	1 215	3.645
Carbuni de pământ	»	198.850	4.971	Scule de menaj	»	820	2.460
Articole de moda	»	49	4.900	Fierărie grosă	»	3.262	1.631
Ceprăzarie	»	130	3.900	Obiecte de tablă de fier	»	273	633
Plăci de tuciu	»	13.093	3.142	Idem	»	510	612
Pentru construcții	»	2.826	2.826	Pânză de iută	»	482	578
Stofe de lână	»	301	5.081	Acid boric, oxalic, etc.	»	165	495
Sobe și cazane de tuciu	»	9.195	2.759	Curele de piele	»	62	372
Stofe de mătase	»	27	2.700	Tinichea	»	565	282
Ciocolata	»	734	2.202	Pături de fier	»	247	247
Stofe de bumbac	»	100	2.000	Pânză de cânepă, in	»	70	245
Table și tuburi de plumb	»	3.958	1.979	Caldarărie	»	75	225
Obiecte de aramă	»	346	1.903	Oțet	»	550	220
Fructe proaspete	»	3 198	1.599	Alte articole	—	—	946
Animale vii	cap.	35	1.400				
Ape minerale	kg.	2.754	1.377				
Alte articole	—	—	33.085				
Total	—	—	1.251.662	Total	—	—	2.818.561

4. O s t r o v .

I M P O R T			Valoarea în lei	E X P O R T			Valoarea în lei
FELUL MARFURILOR	Unități	Cantități		FELUL MARFURILOR	Unități	Cantități	
Ceprăzărie de lână	kg.	143	4.290	Grâu	kg.	8.886.863	1.244.161
Stofe de bumbac	»	353	4.236	Orz și malț	»	4.637.530	371.002
Cai	cap.	9	2.700	Ovăz	»	2.727.900	218.232
Uleiuri și unsoari minerale	kg.	2.225	1.558	Porumb	»	1.496.675	119.734
Cărbuni de pamânt, coks	»	43.350	1.084	Mei	»	975.044	97.504
Fân, paie, etc.	»	551	826	Legume făinoase uscate	»	110.058	22.011
Pianine și orgi	buc.	1	700	Poște	»	11.895	11.895
Instrumente de oțel	kg.	197	591	Fructe proaspete	»	31.500	9.450
Stofe fine de bumbac	»	76	532	Lucruri comune de lemn	»	10.020	6.012
Foi, fructe și lichieri	»	818	491	Icre negre	»	713	5.704
Fisticuri	»	112	386	Semințe de tot felul	»	3.100	4.650
Iepe	cap.	1	300	Ouă de păsări	»	2.250	2.250
Alte articole	—	—	4.992	Caldărărie	»	604	1.812
Total	—	—	21.636	Cai și epe	cap.	7	2.100
				Legume verzi	kg.	5.050	1.010
				Sticlărie	»	800	800
				Mașini și părți	»	750	1.250
				Cornute mari	cap.	3	600
				Oșii de mașini	kg.	850	510
				Alte articole	—	—	2.028
				Total	—	—	2.122.715

5. S u l i n a .

I M P O R T			Valoarea în lei	E X P O R T			Valoarea în lei
FELUL MARFURILOR	Unități	Cantități		FELUL MARFURILOR	Unități	Cantități	
Fierărie și pirone	kg.	116.388	58.494	Pește uscat și proaspăt	kg.	381.197	332.220
Confecțiuni de stofe și lână	»	122	6.100	Icre negre	»	4.872	38.976
Caltran	»	99.974	5.998	Fontă și fier brut	»	33.342	33.134
Plută	»	6.132	4.906	Aramă și bronz	»	16.397	24.596
Cărți de citit streine	»	424	3.392	Clei de pește	»	239	8.970
Semințe oleioase	»	6.015	2.406	Țiri și haringi	»	5.144	5.144
Bumbacel	»	576	2.304	Cauciuc și gutapercă	»	453	4.530
Stofa de lână	»	86	2.150	Buți și butoe	»	6.320	2.528
Mobile	»	716	2.148	Stofa de lână	»	70	1.750
Petroleu	»	10.199	2.040	Corne de animale	»	2.400	1.200
Spirtoase	»	1.443	2.020	Lănuri	»	626	1.127
Fringhii și sfără	»	1.691	2.722	Lemne de construcții	»	10.000	800
Mașini de tot felul	»	1.251	1.876	Mobile	»	200	600
Stofe și confecții de bumbac	»	299	2.899	Icre diferite	»	628	502
Extrakte tinctoriale	»	1.075	1.182	Țiple, bășici, mațe	»	412	412
Fructe și lămâi	»	3.288	1.745	Alte articole	—	—	713
Ape minerale	»	2.002	1.001				
Spirtoase	»	295	885				
Ulei de măsline	»	622	746				
Pianine	buc.	1	700				
Foi de lemn p. placagi	kg.	335	670				
Orez	»	1.823	657				
Alte articole	—	—	2.872				
Total	—	—	119.883	Total	—	—	457.202

6. C a r a o m e r .

I M P O R T			E X P O R T				
FELUL MĂRFURILOR	Unități	Cantități	Valoarea în lei	FELUL MĂRFURILOR	Unități	Cantități	Valoarea în lei
Orz și malt	kg.	173.790	13.903	Mașini și accesorii	kg.	103.535	155.502
Ceprăzărie	»	349	10.470	Cai	cap.	28	8.400
Grâu	»	22.990	3.218	Lănuri	kg.	3.278	5.900
Stupi cu albine	buc.	271	2.710	Lucrări comune de lemn	»	8.870	5.322
Cal	cap.	9	2.700	Trăsuri fără arcuri	buc.	17	2.550
Miere	kg.	1.313	1.576	Cornute mari	cap.	7	1.400
Stofe și țesături de lână	»	345	2.297	Epe	»	8	2.400
Lucrări fine de mobilă	»	145	1.160	Cărbuni de pământ	kg.	53.050	1.326
Obiecte de arama	»	83	996	Curele de piele, etc.	»	238	1.678
Confecțiuni de lână	»	18	900	Pește proaspăt	»	2.400	1.200
Mei	»	8.800	880	Hamuri și șole	»	80	960
Șofran și vanilie	»	6	600	Unt	»	357	892
Pește proaspăt și sărat	»	467	467	Trăsuri ușoare cu arcuri	buc.	1	800
Mașini de tot felul	»	300	450	Brânzeturi	kg.	938	657
Unelte de fier	»	131	393	Pietre de măr	per.	1	600
Magiunuri	»	625	375	Porumb	kg.	5.290	423
Legume uscate	»	742	371	Piatră comună	»	80	400
Cuțitărie	»	74	296	Mobile	»	114	342
Căldărărie	»	97	291	Alte articole	—	—	3.408
Alte articole	—	—	3.434				
Total	—	—	48.487	Total	—	—	193.800

III. Mișcarea Porturilor.

1. Portul Ostrov.

Anul	I N T R A T E							E Ș I T E						
	Incărcate				Deșerte			Incărcate				Deșerte		
	Pânze	Vapori	Tone	Tone	Pânze	Vapori	Pasageri	Pânze	Vapori	Tone	Tone	Pânze	Vapori	Pasageri
			Cereale	alte mărf.						Cereale	alte mărf.			
1879	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1880	59	—	—	1.655	77	—	—	34	—	1.434	420	92	—	—
1881	14	—	—	343	33	—	—	25	—	28	182	22	—	—
1882	36	—	—	2.063	231	2	13	68	—	3.062	627	201	1	12
1883	7	3	—	927	175	91	22	34	3	1.321	880	148	91	—
1884	4	—	—	271	4	2	4	29	—	1.141	51	17	2	—
1885	31	129	—	3.363	137	266	3.215	132	51	7.189	798	32	344	3.659
1886	22	105	—	4.177	118	260	2.878	74	52	6.400	1.964	36	333	2.385
1887	14	62	—	612	179	228	1.334	89	25	227	2.301	46	266	1.389
1888	18	73	—	1.271	133	209	2.099	126	26	1.720	4.167	8	256	1.990
1889	10	63	—	895	160	241	2.389	88	10	2.347	2.654	27	293	1.827
1890	25	76	—	501	210	241	2.464	170	14	5.284	8.533	57	302	2.512
1891	23	91	—	1.783	191	271	3.554	150	22	7.277	3.925	66	338	3.184
1892	15	92	—	1.713	240	216	2.578	168	19	7.221	9.315	67	294	2.367
1893	45	121	—	2.943	142	164	2.787	124	32	14.963	612	81	251	2.775
1894	30	196	—	2.560	97	147	3.661	85	74	6.876	1.256	64	270	3.288
1895	37	178	—	2.116	201	146	3.453	185	83	10.312	3.966	47	243	3.876
1896	22	180	—	3.585	157	257	3.236	132	74	16.087	8.115	37	354	3.283
1897	17	124	—	2.587	131	239	2.536	117	51	10.710	10.477	111	586	5.049
1898	N U S U N T D A T E													
1899														
1900														

2. Cernavoda.

Anii	I N T R A T E							Total	E Ș I T E							Total
	Incărcate				Deșerte				Incărcate				Deșerte			
	Pânze	Vapori	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vapori	Pasageri		Pânze	Vapori	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vapori	Pasageri	
1879	418	128	—	7.417	10	1	655	557	40	53	80	131	379	73	132	545
1880	463	276	—	43.323	55	113	12.444	907	67	157	6	1.761	440	239	7.975	903
1881	515	237	—	31.794	51	92	11.717	895	142	117	—	2.404	422	212	9.561	893
1882	630	269	—	31.650	56	103	12.001	1.058	142	140	1.543	1.251	544	232	9.757	1.058
1883	455	310	—	6.962	113	95	12.949	973	130	191	1.292	1.467	437	215	8.543	973
1884	275	319	—	7.032	84	114	9.384	792	144	205	2.782	2.971	214	229	7.325	792
1885	339	358	—	8.442	105	54	10.394	856	144	275	98.207	3.452	275	137	9.217	831
1886	406	364	—	10.682	80	85	10.294	935	135	267	2.540	2.756	365	182	8.439	949
1887	446	331	—	9.391	84	82	9.855	943	159	275	4.471	3.171	354	136	8.111	924
1888	412	306	—	8.301	26	53	8.370	797	71	224	769	1.666	376	136	8.008	807
1889	255	362	—	36.342	25	72	11.012	714	31	281	5.114	1.278	227	153	10.260	692
1890	266	412	—	43.400	61	136	15.178	875	71	272	938	4.434	263	275	12.305	881
1891	209	449	—	38.587	50	87	17.808	795	21	276	335	2.697	168	242	13.599	907
1892	409	478	—	57.586	55	74	13.857	1.016	36	371	1.072	4.257	380	177	10.137	964
1893	391	535	—	82.297	54	44	13.594	1.024	69	340	9.981	6.794	383	245	12.868	1.037
1894	337	535	—	61.559	81	50	15.755	1.003	77	382	6.250	5.859	351	195	13.522	1.005
1895	145	507	—	33.014	54	39	15.491	745	43	409	5.030	6.177	146	138	12.293	736
1898	92	473	—	27.585	50	35	8.558	650	46	348	4.413	1.055	94	99	6.938	587
1897	117	352	—	10.295	65	316	10.670	850	49	215	12.321	2.483	118	452	8.039	834
1898	N U S U N T D A T E															
1899																
1900																

3. Hârșova.

Anii	I N T R A T E							Total	E Ș I T E							Total
	Incărcate				Deșerte		Pasageri		Incărcate				Deșerte		Pasageri	
	Pânze	Vapori	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vapori			Pânze	Vapori	Tone Cereale	Tone alte mărf.				
1879	—	—	—	—	—	—	—	114	14	—	408	28	100	—	—	114
1880	114	—	—	1.214	—	—	—	138	12	—	1.075	349	102	24	—	138
1881	20	13	—	1.550	94	11	—	194	68	16	3.425	2.729	30	80	—	194
1882	8	25	—	1.093	104	57	—	235	105	24	4.598	5.940	7	95	—	231
1883	15	38	—	1.323	101	81	—	449	112	262	1.585	4.229	18	53	—	445
1884	33	338	—	2.117	68	10	—	591	177	48	4.246	5.831	87	244	2.985	556
1885	63	188	—	3.933	192	148	2.782	486	222	52	9.654	14.903	67	133	657	474
1886	102	157	—	5.178	199	28	1.131	649	179	86	16.539	8.244	70	275	5.490	610
1887	80	203	—	4.246	207	159	5.472	681	265	98	9.501	13.530	76	245	5.032	684
1888	49	169	—	2.741	287	176	5.256	895	394	92	26.814	20.689	21	363	5.598	870
1889	21	233	—	2.639	419	222	6.264	921	359	142	9.633	40.667	21	356	5.716	878
1890	37	287	—	4.264	393	204	6.837	1.096	619	123	6.652	35.317	34	352	1.477	1.128
1891	23	273	—	3.784	626	175	6.806	1.426	859	108	14.790	80.252	35	405	6.007	1.407
1892	22	320	19	4.316	894	190	6.684	1.235	638	153	30.615	43.531	31	343	6.188	1.165
1893	35	348	74	20.151	636	142	6.738	1.174	594	137	21.081	67.064	44	398	7.320	1.173
1894	32	296	220	3.789	622	224	7.807	939	368	166	13.391	35.290	44	348	5.503	926
1895	25	312	229	3.155	392	203	8.010	972	436	87	21.290	51.480	23	413	5.881	956
1896	18	249	—	4.603	458	247	6.431	615	59	47.235	62.572	29	602	8.930	1.305	
1897	26	218	—	5.779	639	444	8.238	1.327	615	59	47.235	62.572	29	602	8.930	1.305
1898	N U S U N T D A T E															
1899																
1900																

4. Măcin.

Anii	I N T R A T E							E Ș I T E							Total	
	Incărcate				Deșerte			Incărcate				Deșerte				
	Pânze	Vapori	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapori	Pasageri	Pânze	Vapori	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapori	Pasageri		
1880	82	—	—	—	169	1	—	252	146	—	—	—	29	1	—	176
1881	43	—	—	431	877	—	—	920	823	—	4.301	41.054	49	—	—	872
1882	47	—	—	1.036	510	1	—	538	463	—	3.076	17.767	30	—	—	493
1883	91	—	—	1.648	514	—	—	605	527	—	821	16.419	100	—	—	627
1884	7	—	—	239	542	10	—	559	399	—	1.269	26.768	16	4	—	419
1885	19	—	—	317	400	14	—	433	327	—	431	19.553	125	12	—	464
1886	92	—	—	1.013	317	9	—	418	228	1	2.232	9.282	136	10	—	375
1887	11	—	—	5.125	432	18	—	461	362	—	60.893	40.140	31	14	31	407
1888	58	1	—	18.559	561	19	—	639	481	1	15.937	24.115	43	8	—	533
1889	20	—	—	2.547	399	76	—	405	315	—	9.977	14.961	124	79	1.651	518
1890	23	2	—	239	319	11	159	355	223	2	6.023	18.828	66	11	152	302
1891	19	—	—	2.325	294	2	—	315	226	—	9.310	13.009	107	8	—	341
1892	11	—	—	498	429	9	—	440	270	—	6.778	19.756	26	2	—	298
1893	18	—	—	858	425	10	—	453	283	—	11.647	20.432	151	46	—	480
1894	11	—	—	703	488	9	—	508	346	—	4.017	33.208	152	11	—	509
1895	14	—	—	1.843	498	25	—	537	246	—	4.086	24.311	209	21	—	476
1896	10	—	—	649	422	7	—	439	354	—	8.472	39.522	217	14	—	585
1897	22	1	—	1.726	613	16	—	652	461	—	11.432	88.569	128	16	—	605
1898	N U S U N T D A T E															
1899																
1900																
1900																

5. Isaccea.

1880	124	—	—	1.739	102	—	20	226	110	—	—	1.524	121	1	33	232
1881	129	—	—	1.587	104	—	24	233	103	—	—	328	85	—	20	188
1882	127	—	—	1.561	112	—	37	339	113	—	—	1.403	100	—	41	213
1883	137	—	—	1.520	132	—	42	269	145	—	—	1.307	135	—	44	280
1884	113	—	—	1.510	64	—	131	177	107	—	—	1.475	64	—	13	151
1885	113	—	—	1.221	199	—	435	312	242	—	—	2.669	72	—	296	314
1886	93	2	—	1.193	209	—	41	302	242	2	—	2.926	57	—	51	301
1887	63	—	—	691	39	—	30	102	95	—	—	1.188	7	—	30	102
1888	102	—	—	210	102	—	27	274	108	—	—	389	97	—	30	195
1889	46	—	—	—	89	—	21	135	104	—	—	—	34	—	9	138
1890	32	—	—	531	95	—	3	127	101	—	15	4.229	21	—	9	122
1891	27	—	—	398	143	—	—	170	142	—	34	3.027	17	1	—	160
1892	49	1	—	598	57	—	13	107	74	1	—	1.965	28	5	12	108
1893	66	—	—	2.034	74	1	—	141	92	—	20	2.983	43	1	36	136
1894	37	64	—	965	74	166	3	341	83	9	—	2.013	52	223	749	367
1895	33	81	—	743	93	296	1.285	503	86	20	47	2.724	32	357	1.190	495
1896	36	117	—	953	82	307	1.707	542	103	51	69	3.255	17	373	1.117	544
1897	28	123	—	760	86	273	1.861	510	87	55	44	2.214	24	342	1.640	508
1898	N U S U N T D A T E															
1899																
1900																
1900																

6. Chilia-Veche.

1889	16	—	—	100	20	7	2	43	26	1	411	85	6	6	1	39
1890	10	4	—	114	23	14	83	51	21	—	637	41	12	18	65	51
1891	21	—	—	190	16	—	9	37	16	—	803	45	20	—	3	36
1892	13	—	—	179	7	2	—	22	8	—	—	19	12	2	1	22
1893	18	—	—	159	9	6	3	33	12	—	1,939	34	15	6	—	33
1894	12	—	—	176	8	—	—	20	5	—	—	20	15	—	—	20
1895	10	4	—	163	10	5	15	29	12	5	532	26	8	7	14	32
1896	6	—	—	89	28	2	5	36	21	—	605	46	13	2	6	36
1897	13	—	—	338	18	5	12	36	14	—	650	16	16	5	9	35
1898	N U S U N T D A T E															
1899																
1900																
1900																

7. Tulcea.

Anii	I N T R A T E							E Ș I T E							Total	
	Incărcate				Deșerte			Incărcate				Deșerte				
	Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapóre	Pasageri	Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapóre	Pasageri		
1879	578	219	—	9.314	2.466	56	11.521	3.319	2.444	192	4.877	11.023	423	80	10.619	3.139
1880	547	284	—	14.956	2.661	110	11.836	3.402	2.572	226	32.464	11.158	619	168	12.419	3.585
1881	615	330	—	11.664	2.494	116	10.692	3.555	2.871	262	4.920	11.019	493	184	16.004	3.810
1882	704	364	—	12.816	2.220	323	14.218	3.611	2.519	287	10.784	14.057	415	460	14.013	3.681
1883	488	442	—	8.006	1.727	312	11.471	2.979	1.873	362	5.226	7.586	301	408	10.226	2.944
1884	530	399	—	10.334	1.645	208	9.720	2.782	1.815	333	1.669	8.783	372	276	8.251	2.796
1885	815	306	—	14.140	2.018	208	11.972	3.347	1.659	259	6.257	8.570	390	163	7.678	2.499
1886	481	380	—	10.255	1.325	147	7.930	2.333	1.479	361	10.402	7.270	356	166	7.430	2.362
1887	427	413	—	18.585	483	112	7.451	1.435	719	397	27.539	40.729	234	115	7.433	1.465
1888	260	488	—	75.494	293	150	6.941	1.191	393	500	40.706	45.064	157	141	6.769	1.191
1889	211	355	—	56.011	266	149	8.099	981	384	373	41.993	40.912	115	130	7.919	1.002
1890	187	408	—	46.310	304	119	8.876	1.018	381	374	47.306	29.607	106	140	9.418	1.001
1891	151	352	—	31.400	272	163	9.326	938	302	320	33.515	16.371	126	169	8.953	917
1892	123	281	—	11.377	306	395	9.614	1.105	225	274	7.930	3.549	171	404	8.794	1.074
1893	130	253	—	13.257	532	292	10.044	1.207	228	257	30.401	4.735	332	284	9.286	1.161
1894	80	383	—	18.358	327	416	11.973	1.206	260	395	36.561	3.523	135	425	11.218	1.215
1895	77	346	—	11.605	495	228	9.840	1.106	287	311	14.698	6.351	169	263	9.354	1.030
1896	101	452	—	20.281	278	176	11.748	1.007	250	439	43.986	6.038	120	314	7.485	1.123
1897	76	387	—	15.217	269	451	10.842	1.213	210	422	41.815	12.414	118	411	7.285	1.161
1898	N U S U N T D A T E															
1899																
1900																

8. Sulina.

1891	1.839	513	641.554	459.828	1.074	1.022	7.657	4.448	1.271	1.224	1.904.440	278.375	1.727	283	6.005	4.505
1892	1.416	479	434.526	473.606	984	1.209	8.336	4.088	973	1.091	1.825.698	174.782	1.454	583	5.575	4.101
1893	1.665	472	—	1.239.185	1.324	1.464	10.070	4.928	973	1.371	2.759.650	180.678	1.994	531	5.940	4.869
1894	1.941	528	—	1.318.482	1.105	1.412	11.921	4.985	986	1.206	2.065.122	231.050	2.180	770	8.645	5.142
1895	1.706	538	—	1.128.451	1.441	1.359	9.676	5.046	1.237	1.125	1.925.437	265.314	1.992	804	7.201	5.158
1896	1.970	662	—	1.262.361	1.336	1.528	11.156	5.494	1.351	1.305	2.427.000	231.802	1.688	658	6.210	5.002
1897	2.078	612	—	1.372.302	1.075	1.221	9.324	4.986	1.130	1.060	1.845.504	195.216	2.152	681	7.180	5.023
1898	}	N U S U N T D A T E														
1899																
1900																

9. Constanța.

1879	123	127	—	5.627	349	122	5.480	721	302	132	54.441	7.481	166	125	13.474	716
1880	205	220	—	2.553	203	54	7.962	682	214	168	158	2.864	189	107	11.637	678
1881	207	207	—	2.364	100	50	9.379	564	117	194	9.178	3.574	187	66	7.057	564
1882	188	177	—	14.299	139	67	4.620	571	142	185	92.209	1.994	185	58	10.138	570
1883	148	156	—	12.750	71	47	4.279	422	98	156	56.687	1.463	122	47	13.607	423
1884	89	158	—	11.811	34	36	3.120	317	21	141	28.286	1.397	100	53	5.702	315
1885	70	143	—	57.350	61	66	2.563	340	53	155	59.392	22.425	72	51	5.968	331
1886	86	139	—	11.360	87	72	2.843	384	78	151	70.255	2.030	102	60	3.184	301
1887	21	443	—	6.971	197	225	3.358	886	184	621	103.827	3.743	21	59	4.220	885
1888	72	158	—	14.105	71	107	3.235	408	74	197	128.934	1.371	67	66	3.010	404
1889	94	119	—	17.973	46	101	3.230	360	71	172	113.357	1.833	65	47	4.402	355
1890	73	125	—	9.077	36	64	4.060	298	49	152	82.757	1.862	63	40	8.454	304
1891	106	116	—	20.471	27	43	3.890	292	27	123	52.686	1.239	100	37	8.397	287
1892	82	93	—	18.533	43	55	3.664	273	59	115	75.112	10.260	67	28	3.367	269
1893	91	81	—	15.667	23	94	3.394	289	37	152	13.538	4.581	78	25	3.996	292
1894	78	208	—	23.751	53	76	3.492	415	75	208	90.085	3.351	57	74	9.036	414
1895	58	213	—	30.751	29	88	4.845	388	32	209	69.096	3.098	51	92	6.363	384
1896	136	401	—	64.320	16	207	12.232	760	32	327	168.820	6.694	116	275	12.315	753
1897	103	371	—	87.496	32	198	9.860	704	35	314	135.196	4.639	99	253	8.846	701
1898	81	359	—	126.315	36	178	14.748	659	45	309	127.877	10.448	70	232	13.955	656
1899	71	333	—	136.498	52	140	10.752	596	48	264	54.763	21.092	27	210	15.943	594
1900	46	287	—	57.467	87	138	8.372	558	80	279	70.483	54.136	53	143	12.993	560

1) Până în 1890 a se vedea la capitolul «Delta».

10. Mangalia.

Anii	I N T R A T E								E Ș I T E							
	Incărcate				Deșerte		Pasageri	Total	Incărcate				Deșerte		Pasageri	Total
	Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vapóre			Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vapóre		
1879	17	—	—	28	39	—	34	56	12	—	555	—	44	—	3	56
1880	55	2	—	149	75	3	7	135	27	4	1.723	52	100	1	9	135
1881	58	—	—	504	41	—	68	99	19	—	1.378	101	74	—	66	93
1882	64	—	—	366	21	1	13	86	42	1	1.232	251	43	—	1	86
1883	18	—	—	127.423	32	—	8	50	18	—	—	113.155	32	—	—	50
1884	31	1	—	311	11	—	39	43	15	1	96	211	25	—	39	41
1885	17	—	—	395	16	—	17	33	23	—	297	40	10	—	15	33
1886	20	—	—	381	11	—	15	31	26	—	246	—	5	—	19	31
1887	16	—	—	457	17	—	—	33	27	—	124	62	6	—	—	33
1888	13	1	—	386	29	12	—	55	17	—	182	1.119	27	11	—	55
1889	20	—	—	455	20	2	55	42	22	—	641	23	19	1	56	42
1890	28	—	—	522	26	9	58	63	24	8	2.364	17	29	1	43	62
1891	25	—	—	952	19	18	174	62	8	15	1.770	—	31	3	185	57
1892	18	—	—	959	9	2	11	29	12	—	2.498	—	15	2	—	29
1893	17	—	—	1.077	21	4	104	42	20	2	4.021	1	13	2	82	37
1894	21	—	—	1.045	24	9	9	54	27	7	4.275	683	16	2	8	52
1895	18	—	—	704	26	—	1	44	28	—	3.113	—	16	—	1	44
1896	33	—	—	886	63	1	4	97	73	1	5.135	32	23	—	4	97
1897	26	—	—	791	45	3	3	74	53	2	3.715	37	17	—	10	74
1898	N U S U N T D A T E															
1899																
1900																

* * *

Pentru considerațiunile ce voim să tragem din cifrele statisticilor oficiale asupra comerțului exterior, este nevoie de întocmirea următoarelor tablouri:

1. Tabloù de import și export în timp de 10 ani, prin punctele vamale din Dobrogiã :

TRAFICUL	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900
Import. . .	9.096.481	7.911.546	11.652.543	14.483.482	9.935.541	22.386.137	23.247.525	24.261.086	20.242.210	17.102.405
Export . .	17.869.045	16.256.668	29.728.516	20.025.193	21.725.253	36.995.896	28.457.294	28.145.074	24.830.931	25.866.358
Diferința .	8.172.564	8.345.122	18.075.973	5.541.711	11.769.712	14.609.759	5.209.769	3.883.998	4.598.721	8.763.953

În general cifra exportului întrece importul cu : 3.883.998—18.075.973 lei ; anii cei mai buni de export au fost :

anii buni	I.	1893	în care diferența a fost .	18.075.973 lei
	II.	1896	» » » »	14.609.759 »
	III.	1895	» » » »	11.769.712 »
anii mijlocii	IV.	1900	» » » »	8.763.953 »
	V.	1892	» » » »	8.345.122 »
	VI.	1891	» » » »	8.172.564 »
anii răi	VII.	1894	» » » »	5.541.711 »
	VIII.	1897	» » » »	5.209.769 »
	IX.	1899	» » » »	4.593.721 »
	X.	1898	» » » »	3.883.998 »

2. Tablu de pducțiunea agricolă a țării în timp de 10 ani ¹⁾:

ANII	Grâu	Secară	Orz	Ovăz	Porumb	Mei	Rapiță	Total	Clasare
	M e d i a l a h e c t a r								
1891 . . .	11.09	11.22	14.85	14.70	12.48	7.92	6.56	11.26	VII
1892 . . .	15.06	12.27	14.19	14.19	17.85	14.25	4.08	13.22	IV
1893 . . .	16.43	18.98	21.21	21.63	13.23	9.55	11.71	16.10	I
1894 . . .	11.03	12.70	10.65	13.44	5.96	0.64	9.53	9.30	IX
1895 . . .	16.80	15.—	14.3	13.5	13.6	4.4	12.6	13.—	V
1896 . . .	16.70	17.7	18.4	18.4	11.9	6.8	12.1	15.3	II
1897 . . .	8.10	10.6	11.—	12.—	15.2	16.3	8.2	11.6	VI
1898 . . .	14.20	13.9	16.—	20.—	16.9	10.6	9.—	14.3	III
1899 . . .	5.50	3.7	2.5	7.1	4.8	3.9	4.2	4.5	X
1900 . . .	12.60	12.9	11.7	12.—	14.7	4.6	8.9	11.—	VIII

3. Tabloă de cerealele eșite prin porturile Dobrogei:

C a n t i t ă ți	VII	VI	I	III	IV	II	V	I	III	II
	1 8 9 1	1 8 9 2	1 8 9 3	1 8 9 4	1 8 9 5	1 8 9 6	1 8 9 7	1898	1899	1900
								Muma în portul Constanța		
Tone . . .	1.375.278	1.506.873	2.876.775	2.234.567	2.045.742	2.695.877	1.808.622	127.877	54.763	70.483

4. Tabloă de principalele articole exportate în anul 1900 prin punctele vamale din Dobrogia:

M Ă R F U R I	Valoarea	M Ă R F U R I	Valoarea
Animale cornute mari	28.400	Legume făinoase și verzi	305.554
» » mici	94.810	Lemne de construcții	91.919
Aramă, alamă, bronz	39.259	Lână	410.201
Acid boric, oxalic, etc.	495	Litografii	2.184
Brânzeturi diferite	395.075	Lucruri comune de lemn	11.334
Bere	18.970	Mei	721.928
Bitum	4.559	Mașini cu aburi și de oțel	496.301
Buți și butoie goale	2.528	Mobile	41.667
Cauciuc neconfectionat	32.688	Orz	5.293.148
Cartofi	17.414	Ovăz	886.883
Caș	24.900	Obiecte de papură	2.976
Cărți și charte	23.255	Ouă	7.364
Coji medicinale	3.192	Obiecte de tablă	1.245
Cărnuri conservate sau afumate	2.778	Oțel	220
Côrne de animale	3.964	Oșii de oțel	510
Cretă, var, etc.	39.480	Petrol	6.313.487
Clei de pește	13.980	Piei crude și cu blană	1.225.095
Curele	2.050	Porumb	809.712
Cărbuni de pământ	1.326	Pește	130.596
Diferite articole	95.806	Pânză de iută, in, cânepă, etc.	17.353
Făinuri	535.864	Parafină	15.988
Fontă	161.948	Paturi de fier	247
Fructe	15.626	Pietre de măcinat	3.000
Fulgi	3.600	» » construcție	44.136
Fierărie grosă	4.507	Păruri	9.277
Grâu	4.155.345	Papură	7.000
Hamuri și sei	960	Rămășițe de la fabricarea uleiurilor	344.043
Instrumente de chirurgie	2.160	Secară	559.241
Icre negre	53.680	Spirtoase	273.575
» diferite	502	Semințe oleioase	1.767.176
Tinichea	282	Sare	18.507
Sosuri	3.210	Sticlărie	800
Unt și untură	62.190	Scule	2.460
Uleiuri minerale	36.171	Tărite	4.113
Unelte de fier	3.645	Tartru și benzină	28.299
Vin	24.417	Țesături și stofe de lână	7.823
Zahar	20.510	Trăsuri	5.750

¹⁾ După «Buletinele Ministerului Agriculturii» din anul 1895, pag. 80—99; idem din anul 1901 No. 3—4, pag. 160—161.

Din totalul exportului prin vămile Dobrogei în 1900, adică din 25,866,358 lei, se poate vedea în ce constă bogățiile acestei provincii, cu toate că s'ar putea zice, că nu toate mărfurile exportate prin cele șase puncte vamale din Dobrogia sunt produsele ei, totuși se poate stabili, că din țifra totală a exportului:

I

14,081,604 lei provin din cereale și derivatele lor, adică mai mult de jumătate; din aceștia:

¹/₅ ocupă orzul (5,293,148);

¹/₆ ocupă grâul cu derivatele lui (4¹/₂ milioane).

II

2,264,154 lei provin din creșterea vitelor și derivatele ei, adică ¹/₁₂ din exportul total; din aceștia numai pieile ocup jumătate, adică 1,225,095 lei; lânăria numai 410,201 lei.

III

Pescăria și derivatele ei produce un export de aproape 200,000 lei, adică ¹/₁₃₀ din cifra totală a exportului prin Dobrogia.

Petroleul a produs un export de 6,313,348 lei; avem așa dar un export de 22,958,003 lei.

Putem compara cifra exportului produselor acestor trei izvoare de bogăție ale Dobrogei, cu exportul ce se făcea sub dominațiunea otomană, atât pe cât datele statistice de pe acele vremuri ne vor permite.

a) Producțiunea agricolă a Dobrogei în 1900 este evaluată la 32,058,584 lei, pe când în 1876 era aproximativ de 20 milioane.

Grâu	646.500	hectolitri à	10.64 =	6.878.760 ¹⁾
Secară . . .	231.200	» »	7.78 =	1.798.936
Orz	1782.100	» »	6.70 =	11.940.070
Ovăz	392.350	» »	5.00 =	1.961.750
Porumb . .	768.100	» »	7.20 =	5.242.320
Mei	174.490	» »	7.— =	1.221.430
Rapiță . . .	74.290	» »	15.25 =	1.130.922
In	81.530	» »	19.72 =	1.607.771
Fasole . . .	17.880	» »	11.54 =	206.335
Mazăre . . .	1.260	» »	11.54 =	14.540
Cartofi . . .	11.150	» »	5.00 =	55.750
Total .				32.058.584

Principalele piețe de export ale Dobrogei erau Tulcea și Constanța.

Neavând date asupra Tulcei de cât cifra exportului în general de 5.787.718 lei, să luăm jumătate din această sumă numai pentru cereale:

Prin Tulcea s'a exportat cereale în 1876 de 2.893.859.

În portul Constanța s'a încărcat din Dobrogia 100 milioane chilogramme cereale, care socotite à 0.07 bani chilogramul aproximativ, ne dă cifra de 7 milioane lei.

Ast-fel dar putem zice, că exportul cerealelor în 1876 a fost de aproape 10 milioane lei, adică jumătate din recolta anului.

b) Exportul vitelor și produselor lor era mai mare ca acum:

Numai miei și berbeci s'au trimis la Constantinopol în 1876 de 510.000 lei, pe când în 1890, cifra exportului de oi și boi abia este de 123.210 lei.

¹⁾ După «Buletinul Ministerului Agriculturii», No. 3—4 din 1901, pag. 148—166.

S'a exportat lână în 1876 de 2.609.250 lei; în 1900 numai de 110.201 lei, și numai prin Constanța s'a trimis în 1876 cantitatea de 300.000 ocale, adică în valoare de 600.000 lei.

Asupra exportului brânzei nu avem date precise, dar numai prin Constanța se trimitea de 235.000 lei brânză, pe când în 1900 prin toate punctele vamale din Dobrovia se exportă de 395.000 lei.

Putem deduce că acum exportul vitelor și produselor lor s'a redus considerabil.

c) Pescăriile erau foarte rău speculate de Turci, căci toate bălțile din Dobrovia erau arendate cu 667.000 lei anual și numai pește sărat se exporta de aci de aproape 300.000 lei.

Dacă mai socotim icrele și peștele prospăt, am ajunge aproximativ la cifra arendei anuale, export de pește în 1876.

În 1900 s'a exportat pescărie abia pe jumătate din ceea ce se exporta acum 24 ani.

* * *

În perioada de 10 ani, de la 1891—900, am luat pe cel din urmă an, și acesta pentru că e mai bogat în date statistice ce posed asupra comerțului și agriculturii.

Dar trebuie știut, că anul 1900 ocupă al optulea rând în gradația din tabela No. 2 a producției agricole, cu un coeficient de 11 hectolitri la hectar.

Care trebuie să fi fost exportul produselor noastre agricole în anii în care coeficientul era de 16.10 (1893), 15.3 (1896) și aproape totă seria de la 1891—96!

Mișcarea porturilor din tabela 3 ne arată că în acești ani am exportat cereale de la aproape 3 milioane până la 1½ milioane tone anual.

Aceste cifre ne dovedesc, că comerțul nostru exterior stă în strinse legături cu principală avuție a țării, agricultura.

IV. Consulate ¹⁾.

În 1900

Anglia: Vice-consulat la Constanța și Sulina.

Austro-Ungaria: Consulat la Constanța și Sulina; agenție consulară la Tulcea.

Belgia: Consulat la Constanța; agenție consulară la Sulina.

Bulgaria n'are consulate.

Danemarca: Vice-consulat la Sulina.

Franța: Vice-consulat la Constanța.

Germania: Vice-consulat la Constanța.

Grecia: Consulat la Constanța; vice-consulat la Sulina.

Italia: Agenție consulară la Constanța.

Munte-Negru n'are consulate.

Olanda: Vice-consulat la Constanța și Sulina.

Portugalia n'are consulate.

Rusia: Vice-consulat la Constanța și Sulina; consulat la Tulcea.

Serbia n'are consulate.

Spania: Vice-consulat la Constanța.

Suedo-Norvegia: Vice-consulat la Constanța.

Turcia: Consulat general la Constanța; vice-consulate la Sulina și Tulcea.

¹⁾ D'après la liste de membres du Corps consulaire en Roumanie.

V.

COMPANII DE VAPÓRE

A) Pe Mare.

a) Serviciul maritim român (S. M. R.).

Este creiat în 1895 și dispune de următoarele vase :

2 vapóre postale : Regele Carol I și Principesa Maria.

1 vapor mixt : Medea.

5 vapóre de mărfuri : Dobrovia, București, Iași, Turnu-Severin și Constanța.

1 remorcher cu rôte, ca vas de salvare : Sulina.

2 șalupe ca bastiment de servitudine : Evelin și Viitorul.

3 mahóne : Tuzla, Midia și Singhiol.

Cu aceste vapóre se deservesc următoarele linii : I. Constanța-Constantinopol (linia orientală) direct, fără opriri în alte porturi ; II. Constanța-Pireu și Constanța-Salonic (linia Archipelagului) cu opriri la Constantinopol și facultativ la Dardanele și Dedeagaci ; III. Linia occidentală de la Brăila, Galați, Sulina și Constanța la portul olandez Rotterdam, cu cele 5 vapóre de marfă.

Venitul tuturor acestor linii de la 1896—1899 a fost :

L I N I A	1 8 9 6	1 8 9 7	1 8 9 8	1 8 9 9
Orientului	437.002	520.046	805.222	681.605
Occidentului	—	533.684	2.021.962	2.225.539
Total . . .	437.002	1.053.730	2.827.184	2.907.144

b) Deutsche Levante-Linie (D. L. L.).

Are sediul la Hamburg și dispune de următoarele vase :

3 vapóre rapide : Pera, Stambul și Therapia.

24 chargo-boats : Millos, Skyros, Pylos, Paros, Imbros, Lipsos, Delos, Leros, Patmos, Tinos, Pyrgos, Lesbos, Rhodos, Samos, Andros, Chios, Argos, Athos, Naxos, Seriphos, Thasos, Volos, Enos, Kythnos, cu care vizitează porturile noastre, ast-fel :

Brăila, de două ori pe lună, de la începutul lui Februarie, până la sfârșitul lui Octombrie (în Noembrie, Decembrie și Ianuarie navigațiunea este întreruptă).

De la Hamburg via Anvers, către 5 și 20 ale fie-cărei luni, durata voiajului fiind aproape de 34 zile.

De la Anvers direct, către 13 și 28 ale fie-cărei luni, durata voiajului fiind aproape 26 zile.

Galați, de două ori pe lună, de la începutul lui Februarie până la sfârșitul lui Octombrie.

De la Hamburg via Anvers, către 5 și 20 ale fie-cărei luni, durata voiajului fiind aproape de 32 zile.

De la Anvers direct, către 13 și 28 ale fie-cărei luni, durata voiajului fiind de 24 zile.

Sulina, de două ori pe lună, de la începutul lui Februarie până la sfârșitul lui Octombrie.

De la Hamburg via Anvers, către 5 și 20 ale fie-cărei luni, durata voiajului fiind de aproape 31 zile.

Direct de la Anvers, către 13 și 28 ale fie-cărei luni, durata voiajului fiind aproape 23 zile.

Constanța odată pe lună.

De la Hamburg via Anvers, către 20 ale fie-cărei luni, durata voiajului fiind aproape 30 zile.

Direct de la Anvers, către 28 ale fie-cărei luni, durata voiajului fiind aproape de 22 zile.

Traficul făcut în porturile române în timp de 10 ani (1890—1900) este arătat în tablou :

T R A F I C U L	1890	1895	1896	1897	1898	1899	1900
Export (în mił de mărci)	10.626	11.955	20.745	11.240	8.368	4.414	9.259
Import (» » » »)	1.050	1.410	1.710	2.482	3.355	2.424	1.409

c) Societatea «Lloyd Austriac».

Fondată la 1836. Are sediul la Triest și dispune de următoarele 66 vase :

Imperatrix, Imperator, Cleopatra, Semiramis, Habsburg, Boemia, Poseidon, Amphitrite, Elektra, Maria Teresa, Orion, Styria-Lloyd, Carinthia, Carniolia, Urano, Vorwärts, Thalia, Euterpe, Hungaria, Achille, Helios, Ettore, Daphne, Castore, Aurora, Ceres, Medea, Espero, Saturno, Venus, Vesta, Tebe, Memfi, Minerva, Apollo, Jupiter, Calipso, Juno, Flora, Selene, Galatea, Leda, Thetis, Graf Wurmbrand, Metcovich, Almissa, Ferd. Massim., Arc-Carlotta, Danubio, Sultan, Psyche, Bosnia, Erz. Franz Ferd., China, Silesia, Trieste, Marchis Bacquehem, Vindibona, Gisela, Maria Valerio, Moravia, Melpomene, India, Istria, Polluce și Aglaja.

Vapóarele acestei societăți vizitează porturile noastre ast-fel :

În fie-care Mercuri, la orele 8 dimineața, pleacă din Galați un vapor cu destinație spre Sulina, Constanța-Constantinopol.

În fie-care Joi, la orele 2 după amiază, pornește din Constantinopol un vapor cu destinație spre Constanța, Sulina-Galați.

Aci e în legătură cu vapóarele de navigațiune pe Dunăre ale companiei «I. S. R. pr.».

d) Societatea «Florio & Rubatino».

Are direcțiunea generală la Roma și dispune de 97 vase, din care numai cinci au destinațiune pentru porturile române, adică: Bosnia, Bulgaria, Muntenegru, România și Serbia.

Vizitează porturile noastre ast-fel :

Plecure din Constantinopol duminica, ajunge luni la Constanța.

» » Constanța luna și ajunge la Sulina marțea.

» » Sulina marțea și ajunge în aceeași zi la Galați.

» » Galați mercuria și ajunge în aceeași zi la Brăila.

» » Brăila sâmbăta și în aceeași zi ajunge la Galați.

» » Galați sâmbăta și ajunge duminica la Sulina.

» Sulina duminica și ajunge la Constanța luna și în fine pleacă din Constanța luna, iar marțea ajunge la Constantinopol.

Opririle în Tulcea sunt facultative.

Aceste patru companii au vapóare numite de poștă și pasageri.

Cele următoare sunt pentru mărfuri.

e) Linia «Johston» (W. J & Co.).

Are sediul la Londra. N'are itinerariu regulat pentru porturile noastre. Totuși vizitează de două ori pe lună Sulina, Galați și Brăila și eventual Constanța.

f) Linia «Westcott» (W. & L).

Are sediul la Anvers și dispune de 16 vase, care vizitează neregulat și de mai multe ori pe an porturile Constanța, Sulina, Galați și Brăila.

g) Compania «Messageries Maritimes».

Administrațiunea Centrală a companiei se află la Paris, iar Direcția de exploatare la Marsilia. Compania dispune de o flotă de 69 vase, din care numai 16 sunt destinate pentru serviciul Mării Mediterane și Mării Negre, adică: Portugal, Melburn, Sagalien, Equator, Orenoc, Congo, Oxus, Niger, Senegal, Peiho, Ortegai, Tigru, Cambodge, Memphis, Sidon și Bagdad.

Până în 1892 această companie vizita regulat cele două porturi: Sulina și Constanța. De atunci vapóarele ei nu vin de cât eventual și foarte rar, totuși compania are doi agenți corespondenți la Constanța și Sulina.

h) Compania «Egee» (P. M. Curtgi & C-nie).

Sediul acestei companii este la Mitilene și dispune de 12 vapóre, care fac curse regulate de la Canea la Brăila, cu opriri facultative la Constanța, Tulcea și Galați; obligatorii la Sulina și Brăila.

B) Pe Dunăre.

a) Navigațiunea Fluvială Română (N. F. R.)

Dispune de următoarele vase: 13 Paquebots: Principele Carol (construit la Severin în 1895), Orientul (fost al Companiei Austriace de navigațiune pe Dunăre și construit în 1870), Domnul Tudor și Vasile Lupu (construite în 1900 la Severin), Giurgiu și Călărași (construite în 1901 la Severin), Cernavoda și Măgurele (construite în 1899 la Budapesta), Independența (1894), Dorobanțul (1877), Vulturul (aceste trei foste proprietatea Petcusi & C-nie), Calafat (construit la Severin în 1898), Călugăreni (construit în 1880 la Kornenburg).

11 Remorchere: Basarab (1893), Petru Rareș (1891), Severin (1891), Despina Dómnă (1869, fost propr. Danubius), Stefan-cel-mare și Mihaï-Viteazul (ambele construite la Severin în 1900), Radu-Negru (1899), Brâncoveanu (1891), Dragoș (1892), Miron Costin 1883; (tóte aceste 4, foste proprietatea Societății Porților-de-Fer), Gherdap (1893).

53 Schlepuri: No. 171 (1899 Severin), No. 172 (1899 la Severin), No. 304 (1853 la Alkofen), No. 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412 (tóte construite în 1891 la Linz, Allgemeine Ost. Baugesellschaft), No. 613, 614, 615, 616 (tóte construite în 1892 la Budapesta, Schoen-Hartmann) No. 617, 618, 619, 620 (tóte construite în 1892 la Lintz, Allgemeine Ost. Bau-ges), No. 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628 (tóte construite în 1892 la Budapesta «Danubius»), No. 629, 630, 631, 632 (tóte construite în 1892 la Linz Allgemeine Oster. Bau-ges), No. 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640 (tóte construite în 1892–93 la Budapesta, Schoenichen-Hartman), No. 641, 642, 643, 644, 645, 646 (tóte construite în 1893 la Budapesta, «Danubius»), No. 647, 648, 649, 650, 658, 659, 661, 1360 (tóte construite 1897–1900 la Severin).

7 Tranks: No. 352 (1897), 353 (1897), 356 (1899), 357 (1899), 651 (1897), 654 (1899), și 655 (1899), tóte costruite la Budapesta «Danubius».

b) Societatea Rusă «Gagarin».

Acastă societate are sediul în Odessa și o agenție pentru navigațiunea pe Dunăre la Galați. Ea dispune de următoarele vase: 4 Vapóre cu helice: Kujaz Gagarin, Russ, Bulgaria (aceste 3 fac curse între Odesa-Corabia), Ismail (Odesa-Galați-Ismail-Vilkov). 8 cu pânze: Svjalij-Sergij, Korolj Alex. I (aceste două fac remorcaj între Reni-Belgrad), Bes-saraber, Graf Ignatiev (fac remorcaj între Reni-Vâlcov-Odesa prin canalul Ociacov), Ruminia, Serbia, Cernogoria și Patriot (fac curse și remorcaj între Reni și Cladova). 15

Barges de fer: Ialta, Voronez, Kiev, Harkov, Cernigov, Sevastopol, Pollava, Kursk, Moskova Kilia, Reni, Vilkov, Olga, Ypered și Uspjech.

12 Tranks de fier: Baku, Batun. Poti, Tiflis, Derbent, Leukoran, Erivan, Kutais, Surahani, Balahanî, Kars și Erzerum. In plus, Compania mai are: un vapor «Calaraș», 4 pontone de fier: Kerciû, No. 1, 2, 3; șese pontone de lemn: No. 3, 5, 1, 6. 12 și 26 și opt platforme de lemn: No. 4, 13, 14, 15, 21, 22, 23, 24.

c) *Societatea austriacă de navigațiune pe Dunăre (D. D. S. G.)*

Are sediul în Viena și un inspectorat la Galați. Dispune de 810 schleps.

d) *Societatea anonimă ungară (M. F. T. R.)*

Are sediul la Budapesta și agenția generală la Galați.

Dispune de următoarele vase:

14 Paquebots de fier (de la No. 1—14).

28 Remorquere: Oranka, Baross, Böös, Fáttra, Fertö, Garam, Gr. Szapány Gyula, Gyöz, Hernád, Ilékes, Ipolysag, Kinizsy, Latorcza, Lukács, Béla, Máttra, Medve, Norma, Pontius, Rábeza, Salvator, Táttra, Tisza, Kálmán, Torontál, Trinitas, Vértes, VI, Wekerle Sándor, Zagyva. Din acestea, 17 sunt cu pânze, restul cu elice. Mai are și 249 chalands de fier.

c) *Compania «I. & R. pr.» de navigație pe Dunăre*

Are sediul în Viena, e înființată la 1829 și dispune de 52 vapore de pasageri și 867 de mărfuri.

De trei ori pe săptămână vapoarele acestei companii fac curse între Budapesta și Galați, oprindu-se între alte porturi dunărene la Cernavoda, Brăila și Galați.

De la Galați la Tulcea sunt vapore care fac curse locale.

La Galați e în legătură cu vapoarele «Lloyd austriac» pentru mare.

VI.

INSTITUȚIUNI DE CREDIT ¹⁾

1. Bănci.

a) *Banca Națională a României*. In fruntea instituțiilor noastre de credit, care în timpii din urmă au luat un avânt îmbucurător, stă această bancă fondată în 1880 ca bancă de scont și circulațiune, investită pentru emisiunea biletelor de bancă cu un privilegiu exclusiv, care a fost prelungit până în 1930. Are în fie-care din orașele Constanța și Tulcea câte o agenție.

Principalele sale operațiuni consistă în scontul și încasarea efectelor de comerț, în avansuri pe titluri garantate de Stat, în păstrarea depositelor de valori mobiliare ce i se încredințează, în virimente și în depozite în compt curent; în curând Banca va face și serviciul de casierie pe sêma Statului.

Miscarea medie a scontului comercial în anii 1899—1900 a fost: 3,3 milioane lei pentru Constanța și 9 milioane lei pentru Tulcea.

Stocul ei oscilează între 50 și 80 milioane, iar circulația biletelor între 100 și 160 milioane lei.

b) *Banca Generală a României*. (Capital 10 milioane lei), fondată în scopul de a face

¹⁾ Dupa «Comerțul României» de G. Christodorescu, Buc. 1902, pag. 30—36.

orî-ce operațiune financiară și de bancă, inclusiv operațiunile de deposit și de report, precum și cele de comision și de avansuri pe mărfuri. Reședința ei este la București și are sucursală la Constanța.

c) *Banca Agricolă*. (Capital 12 milioane, din care 9 milioane vîrsate). Societate anonimă înființată în scop de a veni în ajutorul marilor proprietari agricoli și arendașilor prin împrumuturi pe termene scurte, acordate fără său cu gagiu în produse, vite sau unelte agricole. Sediul societății este la București și are sucursale la Constanța și Tulcea.

d) *Creditul Agricol*. Instituțiune de mare importanță pentru România și care lipsesc din multe țări. Casele de credit agricol au fost înființate la noi în țară pentru prima oară, printr'o lege din 1882 și după ce au primit ore-care modificări, au fost reorganizate în 1892. Sediul Creditului agricol e la București și are sucursale la Constanța și Tulcea. Ea se compune din două secțiuni: cea dintâi cu un capital de 20 milioane de lei, vîrsat întreg de Stat, împrumută agricultorilor și industriașilor agricoli, sumele necesare agriculturii și industriilor derivate dintr'însa; a doua secțiune, al cărui capital nu e precizat, face avansuri sătenilor pentru a subveni la primele cheltueli de instalațiune pe moșiile vîndute lor de către guvern în urma legii din 1889, pentru înstreinarea bunurilor Statului și răscumpărarea embaticurilor.

e) *Creditul funciar rural*. Asociațiune mutuală. Are sediul la București. Împrumută pe ipotecă de moșii. Până în 1897, Creditul a efectuat împrumuturi de 306 milioane, iar moșiile ipotocate aveau până la această dată o întindere de aproape 2 milioane hectare. Este primul institut economic, instalat, organizat și condus de Români. Sunt și în Dobrovia moșii ipotocate la Creditul funciar rural. Numărul și întinderea lor n'o cunosc.

f) *Creditul funciar urban din București*. Face împrumuturi pe clădiri urbane. Are în circulațiune scrisuri în valoare nominală de 179 milioane lei. Acestui credit sunt ipotocate multe imobile din Constanța.

g) *Creditul funciar urban din Iași*. Face aceleași operațiuni, ca și cel din București și are în Constanța mai multe imobile.

h) *Casa de depuneri, consemnațiuni și economie*. Are sediul la București și la fie-care Administrațiune financiară din capitalele de județe are câte o sucursală a casei de economie.

i) *Banca de scont din Constanța*. E o societate anonimă înființată la 1 Iulie 1899 și are capital de 400.000 lei împărțit în 4000 acțiuni. Operațiunile ei sunt: cumpără și vinde efecte publice din țară, face împrumuturi pe efecte publice, ia parte la tot felul de titluri, face schimb de monedă, scontază polițe, face împrumuturi cu gagii, face avansuri în compt curent pe depozite de titluri sau efecte comerciale, împrumută pe mărfuri, cumpără imobile, primesce cu procente bani, se împrumută pe efecte, poate emite obligațiuni cu termen lungi, etc.

Bilanțul ei la sfârșitul lui 1900 era de 627.449 lei.

2. Societăți de asigurare.

Sunt de două feluri: unele cu prime fixe, cum *Dacia-România*, *Naționala*, *Generală* și *Patria*, altele mutuale: *Universala* și *Unirea*. Tote au afaceri în Dobrovia, nu cunosc în ce limite.

VII.

S O C I E T Ă Ţ I

A) Jud. Constanţa.

a) *Societatea Meseriaşilor*. Are sediul în oraşul Constanţa şi e înfiinţată în anul 1893. Are un capital de 12.000 lei, cu care se împrumută societarii şi se dă ajutor în cas de boală membrilor săraci.

b) *Societatea «Tomis»*. Are sediul în oraşul Constanţa şi dispune de un capital de 6.000 lei, cu care se împrumută membrii. A fost înfiinţată în 1895.

c) *Societatea «Macedo-Română»*, fondată în anul 1897 şi are sediul în oraşul Constanţa. Dispune de un capital de 5.000 lei, care se întrebuinţează pentru ajutor Macedonenilor şi Albanezilor fără mijloce, cum şi pentru împrumuturi între societarii.

d) *Societatea «Mihai-Bravul»* din oraşul Medgidia. A fost înfiinţată în anul 1896 şi dispune de un fond de 64.000 lei, cu care se împrumută numai societarii.

e) *Societatea «Aurora»* din oraşul Hârşova, a fost fondată la anul 1893 şi are un capital de 45.000 lei, cu care se împrumută numai membrii.

B) Jud Tulcea.

În acest judeţ, după cum îmi face cunoscut Prefectura cu adresa No. 3515 din 7 Mai 1902, nu există asemenea societăţi.

VIII.

T Î R G U R I Ş I B Â L C I U R I

A) Jud. Constanţa.

1. Bâlciumul cel mai vechiu şi cel mai mare din întreaga Dobrogea este fără îndoială cel de la *Medgidie*.

Acest oraş aşezat la încrucişarea mai multor drumuri naturale ale provinciei, a atras acum 150 ani atenţiunea Sultanului Mahmud I, care l'a înfiinţat pentru prima oară în 1752 — se zice. El puse să se construiască, pe delul Panaghirului în apropiere de fostul sat tătărăsc Carasu, mai multe barace, unde o dată pe an veniau neguţătorii din Turcia şi chiar din Provinciile Dunărene, cu marfă. Bâlciumul se făcea primă-vara.

Comunicaţiunile mai erau înlesnite şi prin navigabilitatea braţului Carasu, care de la Cernavoda, pe atunci Bogaz-Kioi, permitea vaselor să intre până la locul bâlciumului, mai ales într'un ano-timp, când apele erau mari.

Mai în urmă, pe la începutul veacului XIX-lea, bâlciumul se ţinea de două ori pe an, primăvara şi toamna ¹⁾, şi ţinea 15 zile fie-care. Din lipsă de documente nu se poate sci transacţiunile ce se făceau la acest bâlcium pe timpul Turcilor, dar de sigur ele trebuie să fi fost destul de mari, mai ales după ce Sultanul Abdul Medgid fondă oraşul Medgidia, tocmai în vederea importanţei târgului.

Pe timpul cât dura bâlciumul, tribunalele de comerţ din Tulcea şi Constanţa se mutau la Medgidia, de aci se deduc transacţiunile colosale ce se făcea aci ²⁾.

¹⁾ I. Ionesco. «Excursion dans la Dobrodja», pag. 18 şi 39.

²⁾ D'Hogguer. «Renseignements sur la Dobrodja», pag. 41-42.

Astăzi bâlciul se ține tot de două ori pe an: 15—30 Iunie și 15—30 Octombrie.

Principalele mărfuri ce se vînd sunt: vite în primul rînd, apoi căruțarie, instrumente agricole, curelărie, brașovenie și manufacturi.

Transacțiunile variază între 1.200.000 și 800.000 lei la fie-care bâlci.

2. Bâlciul de la *Hârșova*. A fost înființat în 1886 și a durat până în 1893.

Acum s'a reînființat. Acest tîrg durează 15 zile (1—14 Septembrie) pe fie-care an. Transacțiunile de aci sunt foarte nesemnificative.

3. În tot cursul anului se ține la *Oltina* un tîrg de vite, la date fixe, adică la: 22 și 23 Aprilie, 21 Mai, 29 Iunie, 15 August, 1 Octombrie și 9 Decembrie.

4. Tîrguri de cereale se țin toamna în toate zilele la: Constanța, Murfatlar, Medgidia, Cernavoda, Hârșova, Boazgic, Rasova, Oltina, Dervent și orașul Ostrov.

5. Tîrguri săptămânale sunt: La Medgidia în fie-care Vineri, la Cuzgun și Mangalia în fie-care Duminică.

B) Jud. Tulcea.

1. În orașul Babadag se fac tîrguri săptămânale (Duminică), pentru cereale, vite și alimente.

2. În Chilia-Veche, în fie-care Lună este un tîrg de vite.

3. În Tulcea:

În fie care zi tîrguri de cereale.

De două ori pe săptămână (Marți și Sâmbăta) se face tîrg de vite în piața Sf. Gheorghe.

În fie-care Marți se face un tîrg de alimente în piața Carol I și Sâmbăta în piața Sf. Gheorghe.

Alte tîrguri nu sunt.

(Adresa Prefecturii No. 3515 din 7 Maiu 1902).

CAPITOLUL X.

S T A T I S T I C A

În Dobrogia, care pe o suprafață de 15,600 km. p. hrănesce zec de nămurî de populațiunî principale și un îndoit număr de popóre diferite, venite ca să-și găsească aci o nouă patrie, cum : Sêrbî, Muntenegrenî, Albanezî, Italienî, Englezî, Francezî, Polonî, Belgienî, până și din extremul orient, ca Persanî, Curzî, Indienî ; într'o țeră cu un amestec așa de variat de popóre, fie-care cu obiceiurile sale, o statistică rigurosă, dacă n'ar fi imposibilă, dar mai greă de realizat, mai ales la începutul ocupării Dobrogiei de către Românî.

Ast-fel Găgăușii sunt numărați une-orî între Românî, alte orî cu Bulgariî, de aceea numărul lor este nesigur.

Țiganiî, cari sunt de două feluri : turciî și creștinî, s'au numărat cu Românî și cu Turciî, până mai anii trecuți.

Scopițiî, nici astăzi nu se cunósce exact numărul lor, de și sunt o sectă cu totul diferită de Lipovenî, cu care îi confundă statisticele.

Lipoveniî chiar sunt de mai multe secte, fără a fi împărțiți la numărători.

La început, greutățile erau mari, mulți din locuitoriî Dobrogiei se sustrăgeau unui control riguros al autorităților, din cauza temerii ce aveau de a face armata ; registrele stării civile nu se puteau ține cu exactitudine.

«Ceî morți — zice Domnul D. Sturdza ¹⁾ — se înscriu la sunetul clopotului înmormântării, iar strigătul celor ce se nasc nu iese din casa părintescă, ca să'l audă cei cari țin registrele».

Mi-ar fi fost greă, dacă nu imposibil de a duce la un bun sfârșit acest capitol, din cauza lipsei de isvóre, dacă n'aș fi obținut nisce date destul de prețioase, pe cât de exacte, pentru ambele județe de la neobosițiî Prefecți, Domniî Luca Ionescu și Scarlat C. Vârnab ²⁾.

Cu ajutorul acestor două prețioase isvóre, am putut întocmi tabloul de populațiunea Dobrogiei pe timp de 20 ani, din 5 în 5, pe județe și naționalități principale :

NAȚIONALITĂȚI	1 8 8 0		1 8 8 5		1 8 9 0		1 8 9 5		1 9 0 0	
	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea
Românî	15.251	25.248	29.100	29.886	39.829	32.593	57.971	38.555	74.792	50.243
Bulgariî	8.038	21.402	7.971	21.851	9.076	24.671	11.671	24.668	12.665	26.617
Turciî	11.126	5.322	9.394	4.624	8.014	5.014	7.870	8.308	7.920	3.588
Tatariî	23.498	4.408	28.989	5.336	25.682	3.828	22.068	—	26.531	1.944
Țiganiî	—	706	—	840	—	823	—	—	790	1.493
Ruși	35	8.313	47	17 812	92	21.022	226	22.331	221	13.431
Lipovenî	513	9.170	844	—	932	—	1.204	—	1.245	12.055
Greci	2.121	4.360	2.573	4.694	2.201	5.292	3.586	6.697	4.357	4.748
Armeni	215	756	596	889	533	694	898	753	1.445	902
Ovrei	285	2.862	620	3.206	653	3.253	1.063	3.291	1.268	2.147
Germani	75	2.955	1.108	3.129	1.310	2 683	4.195	3.936	4.518	4.233
Diferite națiuni	404	183	54	476	576	1.188	897	1.363	1.309	2.327
Total pe județe	61.561	85.685	81.206	92.246	88.898	101.061	114.649	109.902	137.061	124.429
Total general	147.246		173.452		189.959		224.551		261.490	

¹⁾ «Suprafața și populația Regatului României», p. 13.

²⁾ A se vedea «Darea de sémă a Județului Tulcea pe anul 1903 și a Jud. Constanța pe anul 1902».

Din datele acestui tablou ¹⁾ putem deduce :

a) Densitatea.

Densitatea locuitorilor pe km. patrat este arătată în tabloul :

DENSITATEA PENTRU:	1880	1885	1890	1895	1900
Județul Constanța	8.75	11.34	12.43	16.03	19.17
» Tulcea	10.14	10.91	11.96	13.00	14.71
Întreaga Dobrogie	9.43	11.11	12.18	14.38	16.76

Așa dar am primit Dobrogia cu o populație de 147.246 suflete, ceea ce reprezintă în 1880 o densitate de 9.43 locuitori pe un km. \square și după 20 ani, această populație aproape s'a îndoit.

Dacă comparăm între densesle cele două județe vedem:

Că în 1880 Județul Tulcea întrece pe Constanța cu 24.124 suflete; iar din ce în ce scade; ast-fel:

În 1885 Județul Tulcea întrece pe Constanța numai cu 11.040.

În 1890 întrecerea este de 12.163, pentru că

În 1895 întrecerea să treacă de partea Județului Constanța, cu cifra de 4.747 suflete, iar în 1900, cu 12.632 suflete.

Acosta se datoresce în mare parte construirii podului de la Cernavoda.

Se datoresce această creștere și excedentului născuților asupra morților?

Statistica tace. Totuși este de bănuir, că mai sunt și imigrațiunile care au sporit numărul populațiunii și cred că mai mult acestui din urmă factor se atribue o creștere așa de mare a populației Dobrogiei în general și a Județului Constanța în special.

b) Crescerea la ‰.

Crescerea la sută în timp de 20 ani, din 5 în 5 ani e reprezentată prin tabloul:

CRESCEREA LA ‰	1880—85	1885—90	1890—95	1895—900
Pentru Județul Constanța . .	31.94	9.47	29.00	19.55
» » Tulcea	7.66	9.55	8.75	13.22
» Întreaga Dobrogie . .	17.80	9.52	18.21	16.45

În termen general, Județul Constanța a crescut în timp de 20 ani cu 122.76‰, pe când Județul Tulcea cu 45.26‰ numai, iar întreaga Dobrogie cu 77.61‰.

Crescerea anuală este reprezentată în tabloul:

CRESCEREA ANUALA LA ‰	1880 85	1885—90	1890—95	1895 - 900	Med. Gener.
Pentru Județul Constanța . .	6.38	1.89	5.80	3.91	4.49
» » Tulcea	1.53	1.91	1.75	2.64	1.95
» Întreaga Dobrogie . .	3.56	1.90	3.64	3.29	3.09

¹⁾ Nepotrivirea între cifrele din tablou și cele-l'alte numărători, provine din ușurința cu care se faceau darile de sēmă ale celor două județe dobrogene.

Primele statistici și darile de sēmă rigurose și exacte sunt făcute pentru Jud. Tulcea de regretatul Ion Nenișescu, dar mai ales de D-l Luca Ionescu, iar pentru Jud. Constanța de D-l Vărnăv.

Se pot dar lua datele acestui ultim tablou ca definitive și mai exacte.

c) Naționalități.

Am primit Dobrogia cu o populație românească de 40.499 suflete și după 20 ani de stăpânire, cifra s'a urcat la 125.035 adică de peste 3 ori mai mare. Crescerea e arătată în tabloul:

LA % PENTRU	1880—85		1885—90		1890—95		1895 - 900		1880—1900
	General	Anual	General	Anual	General	Anual	General	Anual	Anual
Județul Constanța	91.11	18.22	36.87	7 37	45.60	9.12	29.05	5.81	10.13
» Tulcea	18.40	3.68	9 09	1.82	18.03	3.60	32.43	6.48	3.89
Intrêga Dobrogie	54.75	10.85	22.98	4 59	31.81	6.36	30.74	6.14	7.00

Bulgari erau în 1880 un număr de 29.440 suflete, care după 20 ani au atins cifra de 39.282, creșterea anuală la % fiind de:

2.89 pentru județul Constanța
1.22 » » Tulcea
1.67 » Dobrogia

Am găsit în Dobrogia la ocuparea ei 16.448 Turci, cari anual au emigrat, așa că numărul lor a scăzut după 20 ani la 11.508 suflete.

Tătari erau 27.906 suflete în 1880, iar în 1900 sunt 28.475, deci numărul lor s'a mărit cu 569 suflete, acum emigrează pe fie-care an.

Asupra Țiganilor nu se poate face raportul creșterii, datele statistice lipsind.

În 1880 erau 8.348 Ruși, care după 20 ani au sporit la cifra de 13.652 suflete, creșterea la % anuală fiind de:

0.28 pentru județul Constanța
3.13 » » Tulcea
3.18 » Dobrogia

Lipoveni erau 9.683 în 1880, iar după 20 ani numărul lor a crescut la 13.300, creșterea la % anuală fiind de:

7.00 pentru județul Constanța
1.58 » » Tulcea
1.88 » Dobrogia

Am avut în Dobrogia la ocuparea ei, 6.481 Greci, iar acum avem 9.105, creșterea anuală este de:

5.30 pentru județul Constanța
0.48 » » Tulcea
2.50 » Dobrogia

Armeni erau 971, iar acum sunt 2.347 suflete; creșterea la % anuală este de:

30.75 pentru județul Constanța
1.40 » » Tulcea
7.65 » Dobrogia

Ovrei am avut la ocuparea Dobrogiei 3.147, iar acum sunt 3.415, creșterea la % anuală e așa dar de:

26.30 pentru județul Constanța
în descreștere » » Tulcea
0.43 » Dobrogia

Germani am găsit în 1880, un număr de 3.030 suflete și acum avem 8.751; creșterea deci anuală la % a fost:

286 pentru județul Constanța
2.20 » » Tulcea
9.53 » Dobrogia

Recapitulând sporul diferitelor naționalități, cum și creșterea anuală la %, în timp de 20 ani, de la ocuparea Dobrogiei, avem tabloul:

N A Ţ I U N I	Judeţul Constanţa		Judeţul Tulcea		Dobrovia	
	Sporul în 20 ani	Crescerea anuala la ‰	Sporul în 20 ani	Crescerea anuala la ‰	Sporul în 20 ani	Crescerea anuala la ‰
Români	59.541	10.13	24 995	3.89	84.536	7.00
Bulgari	4.627	2.89	5.215	1.22	9.842	1.67
Ruşi	186	0.28	5.118	3.13	5.304	3.18
Lipoveni	732	7.00	2 885	1 58	3.617	1.88
Greci	2.236	5.30	388	0.48	2.624	2.50
Armeni	1 230	30.75	146	1.40	1.376	7.65
Ovrei	983	26.30	în descrescere		268	0.43
Germani	4.443	286	1.278	2.20	5.721	9.53
Tătari	3.033	0.65	în scădere		569	0.10
Turci	I	N S	C A D		E R E	

T A B L O U

Arătând mişcarea populaţiei Dobrogiei în cursul anului 1900.

JUDEȚE	Populația la începutul anului 1900	Căsătorii	Divorțuri	N A S C U Ţ I V I I									M O R Ţ I						E X C E D E N T															
				Sex		Stare civilă		Religiune					Total	Sex		Religiune				Născuți morți	Născuți	M o r Ț i	Masc.		Fem.		Ortod.	Catol.	Ovrei	Alte				
																							Născuți	Morți	Născuți	Morți								
				Totalul	Băieți	Fete	Legitimi	Nelegit.	Ortodoxi	Catolici	Ovrei	Alte	Total	Bărbați	Femei	Ortodoxi	Catolici	Ovrei	Alte	Născuți	Morți	Născuți	Morți	Născuți	Morți	Născuți	Morți	Născuți	Morți	Născuți	Morți			
Constanța .	135.050	630	10	5.671	2.975	2.696	5.461	210	4.107	259	48	1.257	3.129	1.718	1.411	2.027	108	29	985	69	2.542	—	1.527	—	1.285	—	2.080	—	151	—	19	—	292	—
Tulcea . . .	123.192	731	5	5.059	2.623	2.436	4.831	228	3.957	267	86	749	3.030	1.595	1.435	2.399	93	46	492	72	2.029	—	1.028	—	1.001	—	1.558	—	174	—	40	—	257	—
Total	258.242	1.361	15	10.730	5.598	5.132	10.292	438	8.064	526	134	2.006	6.159	3.313	2.846	4.426	201	75	1.457	141	4.571	—	2.555	—	2.286	—	3.638	—	325	—	59	—	549	—

Populaţia Dobrogiei a crescut deci, în mod natural (fără imigrări) cu 4.571 suflete, adică 2.542 în judeţul Constanţa şi 2.029 în judeţul Tulcea. Acest spor adăugat la cifra populaţiei de la începutul anului 1900, găsim la finele acestui an:

137.592 pentru judeţul Constanţa

125.221 » » Tulcea

262.813 » întreaga Dobrovia.

Cifra exactă a populaţiei provinciei la sfârşitul anului 1900.

Acastă populație repartizată pe comunele urbane și rurale stă ast-fel :

a) Populația urbană pe județe :

COMUNELE URBANE pe JUDEȚE	Populația la înce- putul anului 1900	Căsătorii	Divorțuri	Totalul	N A S C U T I V I I								M O R T I								E X C E D E N T															
					Sex		Stare civilă		Religie				Sex		Religie				Născuți morți	Născuți	Morți	Masc.		Fem.		Ortod.	Cat.	Ovrei		Alte						
					Băieți	Fete	Legitimi	Nelegitimi	Ortodoxi	Catolici	Ovrei	Alte	Totalul	Bărbați	Femei	Ortodoxi	Catolici	Ovrei				Alte	Născuți	Morți	Născuți			Morți	Născuți	Morți	Născuți	Morți	Născuți	Morți		
Constanța	Cernavoda. . .	2.259	8	—	107	57	50	94	13	76	10	1	20	75	49	26	58	3	1	13	5	32	—	8	—	24	—	18	—	7	—	—	—	7	—	
	Constanța . . .	12.725	56	3	400	221	179	368	32	221	43	43	93	316	203	113	171	27	27	91	9	84	—	18	—	66	—	50	—	16	—	16	—	2	—	
	Cuzgun . . .	1.352	8	—	62	35	27	58	4	62	—	—	—	29	16	13	29	—	—	—	1	33	—	19	—	14	—	33	—	—	—	—	—	—	—	
	Hârșova . . .	3.088	9	1	136	70	57	127	9	95	—	1	40	59	35	24	34	—	1	24	3	77	—	44	—	33	—	61	—	—	—	—	—	16	—	
	Mangalia . . .	1.459	4	—	52	28	24	49	3	22	13	—	17	48	30	18	25	3	—	20	1	4	—	2	—	6	—	—	3	10	—	—	—	3	—	
	Medgidia . . .	3.251	20	—	132	75	57	128	4	88	2	1	91	100	52	48	27	—	—	73	5	32	—	23	—	9	—	11	—	2	—	1	—	18	—	
	Ostrov. . . .	3.097	18	1	113	66	47	105	8	111	—	1	1	74	52	22	73	—	—	1	1	39	—	14	—	25	—	38	—	—	—	1	—	—	—	
Total . .		27.231	123	5	1.002	561	441	929	73	625	68	47	262	701	437	264	417	33	29	222	25	301	—	124	2	177	—	208	3	35	—	18	—	40	3	
Tulcea	Babadag . . .	3.376	16	1	126	66	60	120	6	94	—	10	22	103	56	47	74	1	4	24	2	23	—	10	—	13	—	20	—	—	1	6	—	—	2	—
	Chilia-Veche. . .	2.565	16	—	112	60	52	103	9	88	—	3	21	58	30	28	53	—	2	3	—	54	—	30	—	24	—	35	—	—	—	1	—	18	—	
	Isaccea . . .	3.335	17	—	117	61	56	109	8	101	—	2	14	97	56	41	70	3	3	21	6	20	—	5	—	15	—	31	—	—	3	1	—	7	—	
	Mahmudia. . .	1.834	2	—	63	30	33	61	2	38	1	5	19	31	15	16	16	—	4	11	1	32	—	15	—	17	—	22	—	1	—	1	—	8	—	
	Măcin	4.063	25	1	126	63	63	116	10	98	2	1	25	100	57	43	72	4	2	22	2	26	—	6	—	20	—	26	—	—	2	—	1	—	3	—
	Sulina	5.611	22	—	236	135	101	205	31	197	21	10	8	132	80	52	105	10	2	15	8	104	—	55	—	49	—	92	—	11	—	8	—	—	7	—
	Tulcea	18.880	71	2	570	288	282	523	47	452	12	45	61	464	257	207	351	8	26	79	15	106	—	31	—	75	—	101	—	4	—	19	—	—	18	—
Total . .		39.664	169	4	1.350	703	647	1.237	113	1.068	36	76	170	985	551	434	741	26	43	175	34	365	—	152	—	213	—	327	—	10	6	33	2	29	35	
Total general		66.895	292	9	2.352	1.264	1.091	2.166	186	1.693	104	113	432	1.686	988	698	1.158	59	72	397	59	666	—	276	2	390	—	535	3	45	6	51	2	69	38	

b) Populația rurală pe județe :

Constanța . . .	107.819	507	5	4.669	2.414	2.255	4.532	137	3.482	191	1	995	2.428	1.281	1.147	1.610	75	—	743	44	2.241	—	1.133	—	1.108	—	1.872	—	116	—	1	—	252	—
Tulcea	83.528	562	1	3.709	1.920	1.789	3.594	115	2.889	231	10	5.9	2.045	1.044	1.001	1.658	67	3	317	38	1.664	—	876	—	788	—	1.231	—	164	—	7	—	262	—
Total . .	191.347	1.069	6	8.378	4.334	4.044	7.926	252	6.371	422	11	1.574	4.473	2.325	2.148	2.268	142	3	1.060	82	3.905	—	2.009	—	1.896	—	3.103	—	280	—	8	—	514	—

Densitatea populației pe un kil. patrat la finele anului 1900 este :

19.24 pentru județul Constanța

14.81 » » Tulcea

16.84 » întreaga Dobrogie

CARTEA V^{-A}

GEOGRAFIA MILITARA

CAPITOLUL I

PAZA FRONTIERII DE SUD A DOBROGIEI

Înainte de a intra în considerațiuni asupra sistemului de apărare al provinciei noastre, să tratăm cestiunea privitoare la modul de pază al frontierei de Sud, care în felul cum este organizat astăzi, îmi pare defectuos.

Propunem un alt sistem, care bazat pe principii militare, cu puțin mai multe trupe, însă cu oboseli mai mici și economii mai mari, să se poată păzi frontiera mai bine.

Este vorba de un sistem de pază, care să radieze din două puncte centrale.

Acum paza frontierei de Sud a Dobrogiei e încredințată următoarelor trupe:

Un batalion permanent este așezat la Ostrov și are trei companii în Ostrov, iar una la Asarlîk, adică la aproape 69 km., de vom lua traseul frontierei.

Tot în Asarlîk mai este și o companie teritorială din Regim. Constanța No. 34.

Între Ostrov și Asarlîk, paza se face: cele 3 companii din Ostrov ocup pichetele 1—14 inclusiv (pichetul No. 14 este așezat la piatra frontieră No. 14).

De la pichetul 15 până la 22 inclusiv (în dreptul pietrii frontieră No. 18), regiunea de frontieră e ocupată de compania teritorială din Regim. Constanța No. 34, la stânga, căreia pichetele sunt ocupate până la No. 28 inclusiv (aproape de piatra frontieră No. 22), de compania permanentă din Asarlîk și care aparține de batalionul de la Ostrov.

Ast-fel dar frontiera pe o lungime de 68.440 m. este păzită de cinci companii.

De semnalat este intercalarea unei companii din Regim. 34, între cele patru ale batalionului din Ostrov.

Avem ast-fel o fracționare de la dreapta către stânga; o porțiune de frontieră păzită de oameni din trupa cu schimbul, locuitori vecini, deci în legătură cu populațiunea din Bulgaria, fie de interese și chiar de rudenie.

Orî-cine își poate închipui câte dificultăți întâmpină o companie din Ostrov ca să aprovizioneze, să schimbe oamenii și mai ales să-î supravegheze pe cei din pichetul No. 14, așezat pe frontieră la mai bine de 48 km.

Aceleași dificultăți întâmpină compania teritorială din Asarlîk, care trebuie să trimetă, până dincolo de 20 km. spre Apus de reședință, aprovizionări și oameni de schimb, pe care trebuie să-î supravegheze.

Spre Răsărit de Asarlîk, paza frontierei e făcută de două companii, cari stau în Caraomer și de una la Mangalia.

În Caraomer se află o companie teritorială din Regim. Constanța No. 34, care ocupă pichetele: 29, 30, 31, 33, 37, 38, 39 și 40.

Compania permanentă din Caraomer se află întretesută în compania teritorială, căci ocupă pichetele: 32, 34, 35, 36.

Așa dar între pietrele de frontieră No. 22—28 (pichetele 29—40 inclusiv) se află două companii, cari păzesc împreună o zonă de aproape 37 km.

Și aci avem a semnala, pentru compania teritorială aceleași dificultăți, ca și pentru cea din Asarlîk și aceleași inconveniente.

Forțele aci sunt distribuite de la stânga spre dreapta.

Compania permanentă din Mangalia păzesc frontiera de la piatra No. 28—31, având a ocupa 5 pichete (41—45). Supraveghează dar o zonă de peste 27 km. și are forțele distribuite de la stânga spre dreapta.

În definitiv, frontiera de Sud a Dobrogiei, lungă de 131 km. se păzesc de 8 companii adică două batalioane, distribuite ne-egal, în care forțele se împart când de la dreapta la stânga (cum este cazul celor trei companii din Ostrov). când de la stânga spre dreapta (cum este cazul celor două companii teritoriale din Asarlîk și Caraomer și al celei permanente din Mangalia), când în fine și la dreapta și la stânga (cum este cazul celor două companii permanente din Asarlîk și Caraomer).

Astfel, cum se păzesc acum frontiera prezintă următoarele desavantajii: a) că aprovizionarea este foarte dificilă, mai ales că toate văile taie frontiera și decî a merge de la un pichet la altul cu trăsura trebuie un înconjur; b) pentru aceleași motive controlul și schimbarea ómenilor este dificilă; c) că o dată trecut frontiera, un contrabandist, un dezertor sau chiar un tâlhar, nu are a mai întîlni înapoia frontierei, nici patrulă, nici măcar un agent al armatei de care s'ar putea teme, căci geandarmeria e așa de puțină și de răspîndită, că nu poate patrula pe totă zona din 'napoia frontierei.

* * *

Sistemul de pază ce propunem, se bazează pe principiul radierii de la două centruri, așezate în interior, către frontieră. Aceste două centruri ar fi Cuzgun și Enghez, așezate aproximativ la egală distanță de frontieră.

Mai întîi propunem ca cele două companii teritoriale ale Regim. Constanța No. 34, care acum se găsesc la Asarlík și Caraomer, să fie strămutate la Cuzgun și Enghez, așezate la centrul teritoriului acestor două companii, ast-fel că ómenilor din trupa cu schimbul, le-ar fi mai ușor de a veni în fie-care Duminecă la companie, pentru instrucție, de cît acum când reședințele sunt așezate la marginea teritoriului companiilor.

Vom avea așa dar două centre mari: Cuzgunul și Enghezul, ocupate fie-care de câte un batalion permanent, avînd a păzi:

Cel din Cuzgun, o zonă de 67 km., de la punctul terminus până la piatra No. 20.

Cel din Enghez, o zonă de 64 km., restul frontierei până la Mare.

Batalionul din Cuzgun, își va împărți cele patru companii ast-fel:

O companie la Ostrov, care va păzi frontiera de la punctul terminus până la piatra No. 9, adică pe o lungime de 14 km.

A doua companie așezată la Cuiugiuk, va păzi frontiera pe o lungime de aprópe 20 km., de la piatra No. 9 până la No. 12.

A treia companie așezată în Parachioi și care va păzi frontiera între pietrele No. 12 și 17, adică o zonă de aprópe 19 km.

În fine a patra companie așezată la Asarlík, va păzi frontiera pe o lungime de 15 km. de la piatra No. 17 până la No. 20.

Batalionul permanent din Enghez să-și împartă companiile ast-fel:

O companie la Bairam-dede, pentru paza aprópe a 16 km. frontieră, între pietrele No. 20—23.

O companie la Caraomer, care ar avea de păzit frontiera pe distanță de 21 km., între pietrele No. 23—27.

O companie la Sarighiol, va avea să păziască frontiera pe distanță de peste 17 km. între pietrele No. 27—29.

În fine o companie în Mangalia va avea de păzit o zonă de peste 10 km. de la piatra No. 29 până la Mare.

Cele 8 compănii sunt aședate, după acéstă normă, cam la centrul zonei de frontieră, ce are de păzit fie-care, căci de la fie-care reședință până la punctele extreme ce are de supraveghiat, nu ar avea de străbătut comandantii companiilor pentru inspecții, de cît cel mult 18 km., cea mai lungă distanță.

Pentru a concretiza mai bine cestiunea, dăm mai jos tabloul distanțelor de la reședință până la punctele extreme de pe frontieră:

I-a	e departe de punctele extreme de	7	și	10	km.
II-a	»	»	»	»	» 10 » 9 »
III-a	»	»	»	»	» 5 » 13 »
IV-a	»	»	»	»	» 9 » 6 »
V-a	»	»	»	»	» 11 » 14 »
VI-a	»	»	»	»	» 18 » 7 »
VII-a	»	»	»	»	» 16 » 8 »
VIII-a	»	»	»	»	» 14 » 8 »

Pe câtă vreme acum, de la reședințele unora din companii până la punctele extreme sunt 36 km.

Numai examinând traseul frontierei ne putem da seama de avantajile ce procură sistemul de pază ce propunem și care se pot rezuma :

I. Că se bazează pe principiul avant-posturilor: cele două reședințe ale Batalionelor și în același timp și al companiilor teritoriale ar juca rolul unor rezerve de avant-posturi ; cele 8 companii, de garde mari, împărțite în posturi mici (pichetele).

II. Că distanțele ce sunt de străbătut de la centrele companiilor până la pichete sunt mici și în lungul văilor, care știut este că taie frontiera, deci dificultățile de a le străbate sunt mici; de aci aprovizionarea, schimbarea și inspecțiunile sunt mai înlesnicioase.

III. Că înapoia frontierei am avea o altă perdea de pază formată din cele 8 companii permanente, iar omenii cu schimbul din cele două companii teritoriale să fie întrebuințați a patrula de la o companie la alta, supraveghiați de gradații trupelor permanente.

IV. Diferitele cazuri întâmplare pe frontieră pot fi rezolvite de comandanții de companii aflați în apropiere ; iar în cas de agresiune din partea unor bande de tâlhari, pichetele pot fi întărite în grabă.

În fine mai propunem ca centrele și sub-centrele de pază (Batalioanele și Companiile) să fie legate între ele și cu pichetele prin șosele și telefon.

Lucrările de șosele să fie executate cu soldați din trupa cu schimbul și de omenii permanenți, așa că în 10 – 15 ani, am avea o rețea completă de căi de comunicație pe frontiera de Sud a Dobrogei, rețea care ar fi și în interesul economic, în această parte a provinciei, unde căile de comunicație lipsesc.

CAPITOLUL II

IMPORTANȚA MILITARĂ A DOBROGIEI

Considerațiuni generale

Dobroga, prin situațiunea sa dincolo de frontierele naturale ale României, ni se înfățișează ca un trunchi de care se sprijină corpul întregii noastre Țări.

În adevăr, de vom compara Muntenia și Moldova cu corpul unui om (România) stând jos, și având picioarele întinse în susul Dunării, iar bustul încovoiat spre miază-noapte, ar avea mijlocul, reprezentat prin curbătura ce descrie Dunărea între Ostrov și Azacilău, reze-mat înapoi pe un trunchi format de stâncile străvechi ale Dobrogei.

În această ordine de idei, dacă am considera regiunea Focșani-Nămoloasa-Galați ca o cingătoare de oțel cu care Maiorescu Schumann a înzestrat Țara noastră, această cingătoare nu ne va servi la nimic, cât timp nu vom căuta să păstrăm neatins trunchiul de reazim, Dobroga, acest dar prețios născut din sacrificii de sânge ale armatei noastre, condusă de vitezul și înțeleptul ei căpitan, *Regele Carol I.*

Studiul celor patru războaie ale vechiului al XIX-lea dintre Ruși și Turci ne dovedește, că pentru îndeplinirea testamentului lui Petru-cel-Mare, Rușii nu uita să cuprindă în planul combinațiilor lor strategice, pe lângă Țările Române și Dobroga.

Și poate că cea din urmă era mai în drumul atingerii mai repede a punctului de miră al armatelor moscovite, Constantinopolul.

Lunga campanie din 1806–12 este o dovadă vie a intențiilor rusești.

Rușii de și ocup milităresc ambele Principate, însă totă atențiunea lor se îndreaptă către Dobroga.

Au în costă lor, pe teatrul de operație de la Smolensk întreaga Europă condusă de puternicul Napoleon, și totuși Rușii trimet la Dunărea-de-jos 80.000 oameni.

Resultatul scim, că a fost luarea Basarabiei în 1812, de și au suferit mari pierderi în Polonia.

Care au fost trecătorile Rușilor în Dobrovia ?

Importanta pozițiune de la Bugeac, care le-a servit mai apoi și în 1877, cum și trecerea de la Isaccea la Tulcea, ajutați fiind și de flota stabilită la Sulina.

În timpul duratei acestei campanii, ei au avut un pod solid așezat la Hârșova, peste Dunăre la Gura Ialomiței.

În războiul următor, trupe însemnate moscovite, în cap cu Împăratul forțază trecerea de la Isaccea, de și Principatele erau ocupate cu alte două corpuri de armată.

Numai observațiunile trase din aceste două campanii ne îndreptățesc să ne punem întrebarea : De ce n'au operat Rușii cu masa forțelor prin Muntenia ? De ce n'au trecut Rușii Dunărea între Olt și Călărași, iar prin Dobrovia să fi trimis numai un corp de armată, așa după cum au făcut în 1877 ?

Nu lungimea liniilor lor de operație au călăuzit pe Ruși să graviteze către gurile Dunării, nici temerea ce putea să le inspire quadrilaterul bulgar.

Se știe că amândouă aceste cauze n'au împiedicat pe Ruși să-și ducă grosul forțelor lor pe la Șistov, în 1877.

Răspunsul acestei întrebări ni-l va da însăși urmările acestor două războaie : este tendința ce au avut în tot-deauna Rușii de a face din Marea-Negru un lac rusesc și a pune stăpânire pe gurile Dunării și pe regiunea învecinată¹⁾.

Războiul din 1854-55 era proiectat a se desfășura prin Dobrovia, pe care Rușii o ocupaseră și campania s'ar fi continuat pe aci, dacă nenorocitul flagel, holera, n'ar fi forțat pe Francezi să-și schimbe linia lor de operație, transportând armatele în Crimeea.

Resultatul acestei campanii a fost depărtarea Rușilor de planul lor, sau mai bine o stavilă vremelnică a proiectului lor de cucerire.

De și prin constituirea unei Comisiuni Europene s'a pus întru cât-va frâu aspirațiilor moscovite la gurile Dunării, totuși vedem ca consecință a războiului din 1877, că Rușii se apropie de malul fluviului și că acum în urmă au canalizat brațul Ociacov, al doilea din delta Chilie.

Și să nu se credă, că aspirațiunile rusesce se opresc aci; ei vor avea în tot-deauna ochii ațintiți peste Dunăre, de care așa de ușor și repede s'au apropiat.

Orî-carî ar fi complicațiunile de pe teatrul de război din Polonia, unde se crede că vor fi viitoarele ciocniri rusesce cu apusul Europei, Rusia nu va neglija de a trimite forțe îndestulătoare la Dunăre, pe care de vor reuși să o trecă pe la Isaccea sau pe alt-unde-va, ei se vor întorce apoi pe la Hârșova, regiunea noastră întărită Focșani-Nămoloș-Galați.

Iacă pentru ce spuneam la începutul acestui capitol, că trebuie cu orî-ce preț să ne apărăm acest trunchi de reazim al Țării noastre.

O dată stăpân Rusul pe Dobrovia, cu greu ne-am putea închipui, c'ar părăsi ușor acest punct câștigat din testamentul lui Petru-cel-Mare, afară numai dacă am admite, că sorții de isbândă ar fi nenorocoși vecinilor noștri de la răsărit pe cel-l'alt teatru de operațiune, și chiar în cazul acesta cestiunea e o problemă ca cea din 1812.

În caz de reușită, Rușii ocupând Dobrovia, ce va deveni Comisiunea Europeană, de cât o insulă cosmopolită în mijlocul unei mări rusesce ?

Care ar fi autoritatea acestei Comisiuni ? De sigur, nulă, dacă nu chiar isgonită de la gurile Dunării, devenit atunci un fluviu rusesc.

Așa dar apărarea Dobrogei nu e numai o cestiune pur românească, ci e de interes general european.

Cred, că ese în de ajuns din aceste considerațiuni, necesitatea de a studia apărarea frontierei formată de Dunăre, punctele favorabile de trecere Rușilor în Muntenia, în cazul că ei ar reuși să ocupe Dobrovia, cum și apărarea litoralului maritim, plămânul economic al Țării noastre.

¹⁾ A se vedea firul acestei cestiuni la partea istorică, relativă la pacea din 1812 și 1829.

Fig. 98. — Vederea generală a dealului Bugearul. (A se vedea pag. 615—616).

Maî avem către Sud o linie de frontieră deschisă. Apărarea ei se bazază numai pe formele terenului, neavând de această parte nici un element geografic de rezistență.

Pretențiunile, pe care neîncetat le au Bulgarii asupra Dobrogei, ne obligă să studiem cu totă atențiunea mijlocele de apărarea frontierei sudice a provinciei noastre cis-dunărene, acest măr al discordiei aruncat din Berlin pe țermurile Mării-Negre, de puterile semnatoare tratatului din 13 Iulie.

Deci apărarea Dobrogei se bazază pe studiul valorii militare a celor patru laturi ce o conturnează :

- I. Dunărea ca frontieră ;
- II. Dunărea cuprinsă între Ostrov și cotul Pisica ;
- III. Litoralul maritim ;
- IV. Frontiera de Sud.

1. Apărarea frontierei formată de Dunăre.

Dunărea formează frontiera Dobrogei despre Rusia pe o lungime de 54.634 metri (29½ mile marine, de la 54—82 ½ ; o milă = 1852^m.) de la Gura Prutului până la Ceatal-Ismail.

De aci frontiera urmează brațul Chilia și gura Stari-Stambul până la Mare, o lungime de 104.700 metri.

Dunărea de la Gura Prutului până la Ceatal formează un obstacol serios trecerii trupelor rusești în Dobrogia. Lățimea albiei fluviului, de această parte în timpul apelor mijlocii, este cuprinsă între 400 și 1500 metri ¹⁾.

Natura malului drept (dobrogian) este stâncosă ; de partea Basarabiei argilösă. De partea Dobrogei, peste tot, țermul drept domină pe cel stâng.

De o parte ca și de cea-laltă, fluviul traversează o regiune mlăștinösă și acoperită cu lacuri, nelăsând terenul ferm a se apropia de albia fluviului, de cât numai în câte-va puncte, care pot fi favorabile unei treceri.

De partea Dobrogei avem trei pintenî muntoși : Bugeacul, Eski-Kale și Tulcea ²⁾.

În Basarabia, ultimele ramificații de deluri sunt tăiate de la S. la N. de lacurile Cahul și Ialpug-Cogurлуй. Avem așa dar de această parte : a) Delul de la Reni, care coböră în pantă ușöră între Prut și lacul Cahul până la Dunăre, formând chiar malul fluviului, b) Delul dintre lacurile Cahul și Ialpug-Cogurлуй, care la rândul său se împarte în două, spart de lacul Cartal așezat între aceste două, în fața orașelului Isaccea.

Ramura din spre apus este delul Cartalului, care se termină la satul rusec Cartal, departe de țermul fluviului ca la 1,700 metri.

Ramura de la răsărit, subțindu-se din ce în ce de la Satul noă (rusec) către S. vine a se termina în formă de pinten la Monastirea Teraponti, două kilometre departe de țermul fluviului.

Contra trecerii pe care Rușii ar încerca-o pe la Reni s'ar opune regiunea mlăștinösă din cotul de la Pisica, sămănată cu o mulțime de lacuri mari. Dacă această trecere s'a efectuat de corpul al XIV-lea rusec în 1877, ea a avut loc în punctul Galați situat pe teritoriul Țării noastre.

Depărtarea de aci până la pintenile Bugeacului era numai de la 7—8 kilometri prin mlăștină, pe când din orî-care punct al țermului rusec, de la Reni până la înălțimile de la Bugeac, depărtarea este îndoită, în plus că trupele, cari ar încerca o trecere pe aci, ar avea la jumătate distanța, de trecut peste lacurile Crapina, Popina și altele mai mici ce se țin lanț până la Gura Prutului.

Idea unei încercări de treceri din partea Rușilor la delul Bugécului nu trebuie cu toate acestea exclusă și prin poziția sa naturală tare și dominantă, înălțimea este favora-

¹⁾ Vezi mai sus «Lățimea Dunării în diferite puncte».

²⁾ Vezi mai sus «Natura malului Dunării».

hilă unei energice apărări. Numai câte-va baterii ar interzice cu desăvârșire o încercare de trecere a fluviului în această parte.

În fața celei mai probabile treceri de la Cartal și Teraponti se află importanta pozițiune de la Isaccea.

Încerca-vor Rușii să trecă Dunărea pe la Cartal? Putea-vor ei să construiască un drum prin mlaștinile ce despart țărmul fluviului de înălțimile satului? Și chiar de vor reuși a face acest drum, ei vor avea în față, fluviul, a cărei lățime este cuprinsă între 1000 și 1250 m., dincă de care vor avea de străbătut o regiune mlaștină și lacul Piatra Călcă pe o distanță de 3000 metri până la țărmul nostru, unde pot fi întâmpinați de o ploie de glonțe și obuze trimise de pe înălțimile dintre Isaccea și Rachel.

Deci totă atențiunea noastră trebuie îndreptată asupra pozițiunii de la Eski-Kale, pe care fortificându-o, vom putea rezista cu succes, oricare ar fi sacrificiile ce am face, neșăpând din vedere, bine înțeles, de a opune unei tentative de trecere la Cartal o parte din forțele noastre, lucru ce nu este imposibil din cauza apropierii acestor două pozițiuni.

Și pentru a fi mai prevăzător, campania din 1828 servindu-ne de exemplu, vom supraveghia de aproape totă populația rusă din Dobrogea, și cred mai nimerit a depărta de la începutul ostilităților această populație de frontieră amenințată.

O simplă inspecțiune a crochiului¹⁾ ne dă măsura aprecierii valorii militare a acestei importante pozițiuni, care din timpurile lui Darius, la anul 513 a Chr. și până la războiul din 1828 a servit ca trecere de pe țărmul drept pe cel stâng al Dunării. Vadul de la Oblucița sau vadul lui Isac, de atâtea ori citat la partea istorică, arată însemnătatea pozițiunii și cât de mult preț puneau Turcii în apărarea lui.

Prin legătura ce se va face orașului cu o cale ferată²⁾ apărarea pozițiunii va deveni și ea înlesnicioasă.

În jos de Isaccea ambele țărmuri nu sunt favorabile unei treceri.

Promontoriul pe care era clădită vechea cetate Tulcea, distrusă în 1828, va servi de minune la instalarea unor baterii puternice, care să oprască flota rusă ce ar voi să urce cursul fluviului.

Posițiunea dominantă de la Tulcea nu poate fi bătută cu focuri de pe malul opus, căci mlaștinile și revărsăturile lacului Cogurului se întind până la mare depărtări de la țărm.

La Ceatal va trebui așezat un baraj de torpile.

O trecere în Delta ar putea fi cu anevoie de admis, greutatea ce ar avea de învins Rușii în această parte ar fi mare.

Intrarea unei flote pe brațul Sulina s'ar lovi de pozițiunea întărită de la Tulcea. Pentru siguranță va trebui iarăși a păzi brațul Sf. Gheorghe, cu toate puținele temeri ce am avea, că pe aci ar îndrăzni flota rusă să pătrundă și să debarce trupe pe țărmul Dobrogean.

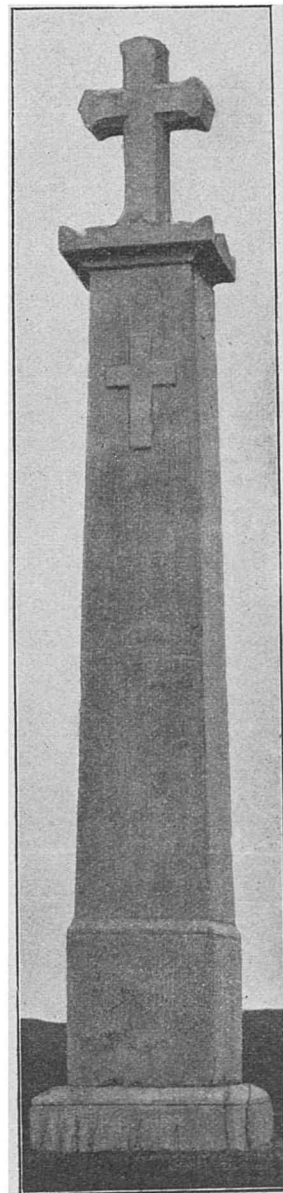

Fig. 99. — Monumentul de la Bugeac.
(A se vedea pag. 193).

¹⁾ A se vedea crochiul No. 3.

²⁾ A se vedea capitolul «Căile de comunicație».

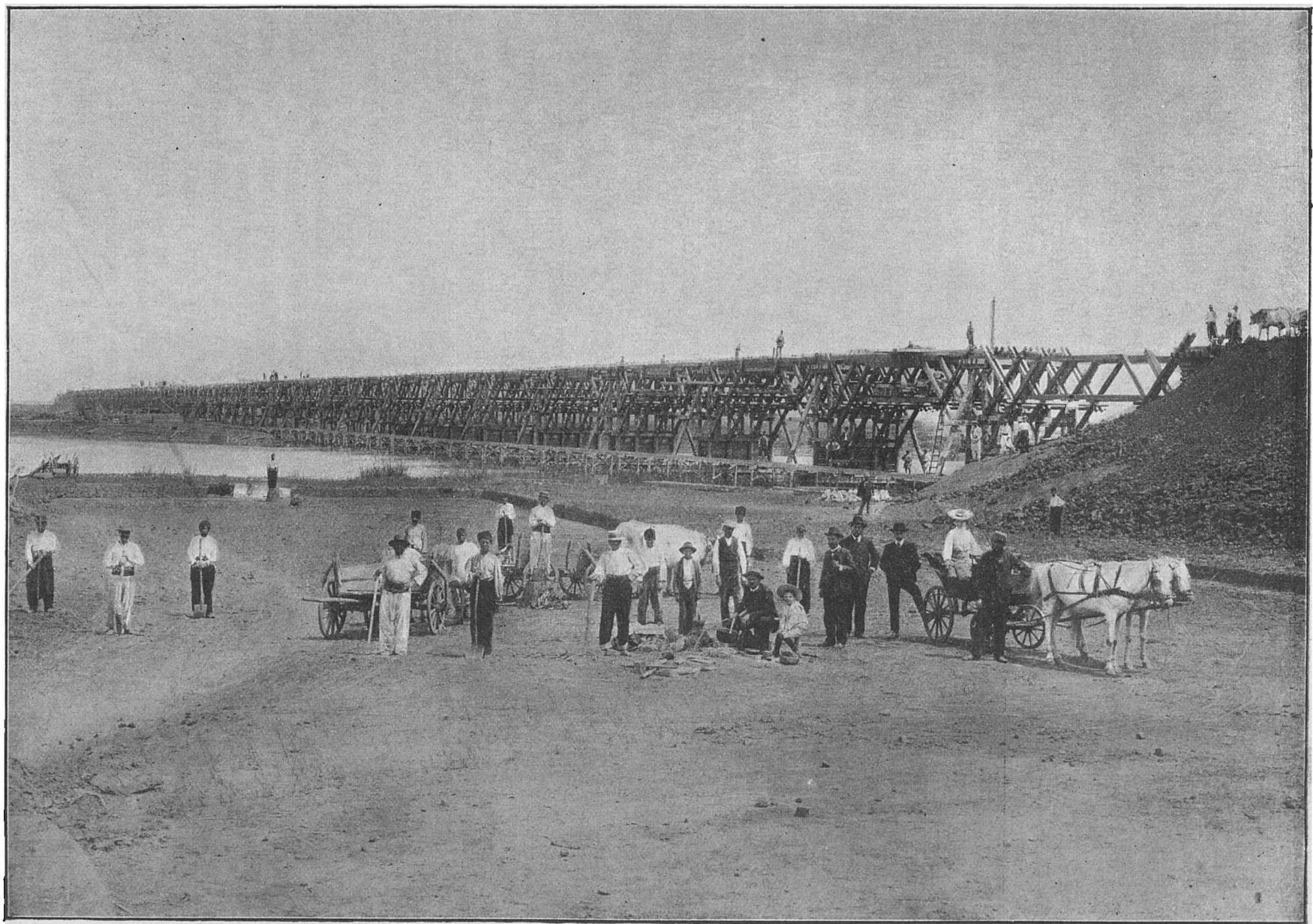

Fig. 100. — Podul de la Lațimea. (A se vedea pag. 688, No. 7).

În fine pentru complectarea sistemului de apărare, avem în lungul Dunării șoseaua de la Mahmudia la Azacław, care este o foarte bună linie de rocadă.

Centrul apărării se va afla la jumătatea distanței și în apropierea punctului celui mai amenințat. Bogatul sat Nicolitel îmi pare c'ar corespunde scopului.

Perdută linia Dunării, configurația terenului și traseul soselelor din Nordul Dobrogei ne arată, că Rușii își vor duce grosul forțelor lor către Babadag.

Aci se poate iarăși opune o rezistență prin bateriile A, B, C și D, care vor bate în tot lungul ei șoseaua și podul de la Toprac-Kiopru¹⁾.

Rezistența de la Babadag nu poate fi însă de lungă durată, Rușii având de obiectiv cele două puncte de trecere peste Dunăre: Hârșova și Cernavoda.

2. Apărarea Dunării între Ostrov și Azacław.

Două sunt punctele către care este probabilitatea, că vor converge forțele rusești, după ce ar reuși să treacă Dunărea-frontieră. Aceste puncte sunt: Hârșova și Cernavoda.

Între Brăila și Galați malul stâng al fluviului domină pe cel drept, de orice-cot cotul dintre Măcin și Azacław este acoperit cu mlaștină, peste care Rușii nu vor încerca să treacă, pentru a veni la malul fluviului dominat de pe țărmul stâng.

Tentativele făcute în campaniile din 1806—12 și 1877—78 ne dovedesc, că o trecere pe aci a fost imposibilă de pe malul stâng pe cel drept; cu atât mai mult nu vor putea să treacă din Dobrogea în Muntenia.

Rămâne dar de studiat valoarea defensivă a Hârșovei și Cernavodei.

Pentru a opri flota rusă devenită stăpână pe Dunăre până la Galați, va trebui să așezăm pe înălțimile de la Brăila nise baterii puternice să ia în costă vasele rusești, cari ar urca cursul fluviului. Tot-de-odată în dreptul Azacławului se va așeza un baragiū de torpile.

Dacă și această rezistență ar fi învinsă, nu ne rămâne de cât în acțiunea câmpului întărit de la Hârșova, în cotul de la Grăpa Ciobanului, să se așeze un nou baragiū de torpile, care să împiedice flota rusescă de a cădea în spatele pozițiunii întărite de la Hârșova și astfel să taie trupele apărării așezate pe malul drept, de linia lor de retragere către Gura Ialomiței.

«Hârșova, zice Mareșalul de Moltke²⁾, situată în punctul cel mai favorabil de trecerea Dunării, este un cap de pod stabilit, pentru a zice astfel, de natură, contra Turcilor».

În campania din 1806—12, Rușii au stabilit la Hârșova (sau mai bine zis la Vadul Oii) un pod, la capătul căruia ei construiau nise retransamente tari pentru apărare.

Acest fapt deșteaptă atențiunea Turcilor, care întăresc pozițiunea de la Hârșova prin uvrage regulate în afară de înălțimile de zid a orașului.

Asupra tăriei pozițiunii de la Hârșova, tot Mareșalul Moltke crede, «că contra unui atac venit din Dobrogea s'ar putea opune o rezistență viguroasă».

Ultimele ramificațiuni ale delului Ciobanul, ce par a coborî, cu cât înaintează către apus, din contră de la Cădi-Câsla urcă în formă de glacis și se termină la gârla Băroiu până la cota 84 metri, dominând tot terenul până la 8—10 kilometri spre răsărit³⁾.

Pe punctele dominante ale acestor contra forturi se mai văd încă și astăzi urmele lucrărilor de fortificație A, B, C și D, înconjurate de alte mai mici împreună cu care fac întregul sistem al unui câmp retransat, după tipul propus de generalul Brialmont în lucrarea sa «Defense des états»⁴⁾.

În punctele de minune alese în trecut s'ar putea reconstrui uvrăgi fortificate, cari

¹⁾ Vezi crochiul pozițiunii de la Babadag.

²⁾ «Campagnes des Russes dans la Turquie d'Europe en 1828 et 1829», vol. I, p. 76.—7.

³⁾ Vezi crochiul pozițiunii de la Hârșova.

⁴⁾ Pag. 159—172.

să interdică cu desăvârșire trecerea Rușilor pe țărmul stâng, de unde ar putea întorce linia fortificată Focșani-Nămoloș-Galați.

Înapoia câmpului retransat de la Hârșova să se construiască la Vadul Oiș, sau prin mijlocul ostrovului Gâsca mare, un pod peste Dunăre, care să ne servescă a reîmprospata forțele și a face din Hârșova o pozițiune inexpugnabilă.

Cred, că apărarea Cernavodei este din sistemul defensiv al punctelor de pe Dunăre contra unui atac venit dinspre Nord, din Rusia.

Odată pierdute cele două puncte de trecere, Isaccea și Hârșova, apărarea Cernavodei o găsesc de prisos, Rușii putând trece Dunărea pe la Hârșova în Muntenia, va cădea pe linia de retragere a trupelor din Cernavoda și vor întorce regiunea întărită Focșani-Nămoloș-Galați, îndreptându-și forțele către București.

Cernavoda face sistem mai mult cu o apărare contra unei invazii venind de la Sud, de aceea ne rezervăm descrierea pentru această parte.

3. Apărarea litoralului maritim

Am văzut, când am vorbit despre curbele bathymetrice, că în tot lungul cotei Dobrogei despre Marea-Negră, atteragiul vaselor mari (cum sunt cele de război), nu este posibil, de cât la Constanța și Sulina.

Mangalia capătă și ea o importanță militară, putând adăposti în lacul de la sudul orașului, flota noastră.

Lacul Mangalia prin forma sa întortochiată feresce flota de un bombardament de pe Mare din partea Rușilor, contra cărora vasele noastre de război nu ne-ar servi.

Bulgarii au o flotă puțin de temut și în acest caz vasele noastre vor sta în portul Constanța.

Un atac de pe Mare al Rușilor nu va fi nici-odată îndreptat asupra Mangaliei așezată. excentric față de obiectivul lor, Cernavoda, deci fortificarea acestui port o găsesc de prisos.

Portul Sulina a cărei neutralitate e garantată în vederea Comisiunii Dunărene, poate lăsa liberă trecerea vaselor rusești în Dunăre, unde se vor isbi de fortificațiile Tulcei.

Constanța, cel mai mare port al României, va fi în viitor primul obiectiv al unui atac îndreptat din spre Mare, de aceea apărarea lui se impune mai ales cu dezvoltarea ce vor lua în curând lucrările de îmbunătățire ale portului.

Orașul este așezat pe un promontoriu escarpat, iar portul în fundul golfului Constanța, care din cauza umplerii cu nisipul adus de valuri era inaccesibil vaselor de tonaj mic chiar.

Aslăzi lucrările de îmbunătățirea portului sunt prelungite în mare până la aproape 1400 metri în afara promontoriului celui mai înaintat al orașului, așa că putem zice că golful Constanței este o lucrare omenescă.

Așa dar, un atac venit de pe Mare va găsi portul Constanța pe 2/3 părți descoperit și un bombardament din orice direcțiune de pe Mare, 'l-ar putea distruge numai în câte-va ore.

Necesită deci, orice-ar fi sacrificiile ce am face, să ținem pe inamic la o distanță așa de mare, în cât loviturile trimise de pe vasele de război, să nu poată ajunge până în port.

Danezii în fortificarea capitalei lor au călcat peste orice sacrificii bănesci și astăzi Copenhaga e înzestrată pe uscat și pe apă de o învingătoare întărită, care o pune la adăpostul oricărui atac.

Și-mi pare, că Danemarca nu e țară mai mare sau mai bogată, ca a noastră.

Afară de numeroase uvragii de uscat și de Mare, Danezii au construit în fața orașului la 4½ km. în largul Mării, unde adâncimea apei era 20 m. o insulă artificială fortificată, Middelgrund, armată cu 5 tunuri de calibru mare, 12 mijlocii și 13 tunuri cu tragere repede.

Inceputul fortificărei se datorește inițiativei oficerilor și inițiativei private¹⁾.

În Franția numai digul din fața portului Cherbourg a costat 69 milioane lei²⁾.

Pentru apărarea orașului și portului Constanța, unul mai expus ca cel-l'alt, propunem :

A se construi la biserica Arménă, la hotel Carol și pe micul promontoriu de la Vii, câte o baterie de costă, armate cu tunuri de calibru mare și cu tunuri cu tragere repede.

În largul Mării și la 2¹/₂ km. înaintea digului din spre larg (a cărui lungime va fi de 1377 metri) și unde adâncimea apei nu poate fi mai mare ca 20 metri, să se construiască un dig de apărare, care să facă sistem cu cele două baterii de costă de la hotel Carol și Vii.

Acest dig format dintr-o linie frântă sub un unghi de 140°, având laturile neegale, să fie prevăzut la mijloc cu un fort central, iar la ambele extremități cu două forturi laterale, va putea ține în respect la mari depărtări o flotă inamică, fie ea orî-cât de puternică.

În fine, pentru apărarea interioară a portului să se construiască pe înălțimile de la Spitalul Militar un fort, tipul celui propus de generalul Brialmont și care s'ar cam asemana cu Spithead din întăririle de la Porthsmut, sau Cronstadt în fața Petersburgului³⁾.

Fortificarea Constanței din spre uscat o cred de prisos; inamicul stăpân pe Dobrogea. În zadar am căuta să apărăm orașul de această parte.

4. Apărarea contra unui atac venind de la Sud.

În nici unul din tratatele noastre de geografie militară nu se găsește care ar fi cea mai bună linie de apărare contra unui atac venind din spre Bulgaria.

Cea mai complexă scriere asupra Dobrogei, din punct de vedere militar, este aceea a Locotenentului Ath. Napoleon⁴⁾. Autorul găsește trei linii de apărare, care însă sunt departe de a se adapta formelor terenului.

În adevăr: Putea-va îndeplini condițiunile unei bune apărări o linie ce s'ar sprijini pe traseul actual al frontierei și pe punctele: Arab-Tabia, Tabacului (localitate ce nu există), Asarlîc, Calfachioi și Mangalia? Când între aceste puncte sunt distanțate de mai multe zecimi de kilometri și între ele văi prăpăstioase și neaccesibile.

A doua linie după autorul mai sus citat ar fi Rasova, Cocargea, Copadin, Musurat. Am avea dar și în acest al doilea cas o lungime de apărare de peste 100 km., iar linia trasată de D-sa ar traversa în diagonal o vale foarte importantă: Diordumgi-Orman, ceea-ce mi se pare o greșelă strategică.

După modul defectuos cum este trasată frontiera de Sud a Dobrogei, după direcția văilor cari o traversează și vin a se deschide la Dunăre și după situația obiectivului unei armate năvălitoare către Nord, putem face următoarele considerațiuni:

Că unghiul intrând al frontierei în punctul Asarlîc ne este defavorabil nouă, deci de la început trebuie să renunțăm nu numai la apărarea frontierei actuale, dar chiar la totă regiunea cuprinsă în triunghiul dintre Asarlîc, Cuzgun, Ostrov.

Că direcția forțelor bulgăresci nu va fi în lungul șoselei Ostrov-Cuzgun, de ore-ce în această parte va avea de traversat o regiune accidentată de deluri și văi, ceea-ce le ar întârzia și periclita marșul. A merge cu grosul forțelor direct către obiectiv, înseamnă a apuca taurul de corn, și la acesta nu se vor expune vecinii noștri de la miază-zi. Apoi marșul contra Cernavodei ar expune dreapta armatei bulgare.

De aceea, cred, că în direcția Ostrov-Cuzgun vor opera numai câte-va detașamente, iar masa forțelor venind de la Hagi-Oglu-Bazargic, va străbate frontiera în partea

¹⁾ Brialmont. «Défense des états», pag. 239—301.

²⁾ E. Réclus. «Géographie», vol. II, pag. 660.

³⁾ Brialmont. Op. cit., p. 189—190.

⁴⁾ «Dobrogea și gurile Dunărei», București, 1896, pag. 69—70.

eî cea mai puțin accidentată, adică în direcțiunea Bairamdede-Copadin-Medgidia, spre a face o conversiune cu aripa dreaptă înainte.

Obiectivul armatei bulgare va fi podul de la Cernavoda, pentru a forța trupele apărării să părăsască Dobrogea; căci trebuie știut, că acțiunea întreprinsă pe acest teatru secundar de operațiune nu va avea alt scop de cât ocuparea provinciei noastre, dacă nu în întregul ei, cel puțin numai până la valea Carasu.

Din aceste considerațiuni reiese, că apărarea noastră trebuie să se bizue pe formele terenului, pe care trebuie să le alegem cu mult înaintea văii Carasu, iar centrul apărării în așa fel așezat, în cât să putem face față direcțiunilor urmate de amândouă forțele bulgare.

De la Aliman pornesc către Sud importanta vale Urluia, în care dă mai la Sud de satul Ghiol-Punar o altă vale tot așa de importantă din punctul de vedere al apărării, este valea Borungea, perpendiculară pe cea d'întăiu.

Văile Urluia și Borungea pot să ne servescă de prima linie de apărare, iar centrul acestei apărări va fi la Enigea pe valea căreia ne putem mișca spre Sud către Chioseler, pentru a face față grosului forțelor bulgare ce s'ar îndrepta în direcțiunea Bairamdede-Copadin.

La Cuzgun, pozițiune fortificată de natură, după cum o probază războaiele trecute, putem așeza un detașament care să oprească înaintarea Bulgarilor pe șoseua Ostrov-Cuzgun.

Apărarea Cuzgunului se găsește în condițiuni tactice avantajoase prin delurile ce înconjoară orașelul, înapoia căruia linia de retragere coboară panta la Iusufunar în valea Urluia și în legătură cu trupele din Enigea.

Pierdută această primă linie de apărare, avem o a doua formată de valea Pesterea și secundara ei Ikingi-Dere, cu centrul apărării în Medgidia.

Urmele valului celui mic de pământ «Traian» prelungește această linie de apărare pe la Endec-Carachioi și Küciuk-Murfat, până la Murfatlar.

Tabia franțuzescă este un punct judicios ales la centrul acestei a doua linie de apărare.

Aceste ar fi cele două linii de apărare contra unui atac ce ar veni de la Sudul Dobrogei.

Flota noastră de Dunăre ne poate sprijini dreapta apărare.

Acestea sunt considerațiunile ce se pot face asupra frontierelor provinciei noastre și litoralului ei maritim.

În aceste considerațiuni nu au intrat ca factori de cât în mod isolat cele două state limitrofe ale Dobrogei; căci în cazul unei acțiuni comune din partea amândorora, am fi copleșiți și de forțe și de împrejurări.

Dar în acest caz problema se complică; având de partea noastră armate aliate, cine poate prezice în care parte se pot desfășura marile acțiuni.

CONCLUSIUNI

*Sire,
Alteță Regală,
Doamnelor și Domnilor.*

*Introducere*¹⁾. Sunt 28 de ani, de când *Majestatea Voastră* a profetisat la întemeierea acestei *Societăți*, că va avea menirea «*de a scote Țera noastră din regiunile necunoscutului*».

Aceste cuvinte pline de adevăr și înțelepciune întrupază chintesența scopului *Societății noastre Geografice*, ai cărei membri, adunați din toate ramurile activității omenești, au lucrat fără preget acest pătrar de veac, sub îndemnul cuvintelor *Majestății Voastre*.

Nu știu întru cât, prin modestele mele cunoștințe, voi putea atinge scopul *Societății*, acela d'a arunca măcar o slabă rază de lumină asupra stării economice a provinciei noastre trans-dunărene, pe care o cunosc de 12 ani, și pe care am cutreierat-o în lung și în lat.

Considerațiuni generale. Dobrovia, cu o suprafață de 15,600 k. p., ne înfățișează caracteristica unui ținut, din care geologul, meteorologul, medicul, etnograful, archeologul, istoricul, economistul, ca și militarul, poate trage atâtea exemple, câte sunt și punctele de privire de a' l studia.

În adevăr, în nici o parte a Europei nu găsim, pe o suprafață așa de restrînsă, o varietate așa de mare de terenuri, un climat așa de curios și de schimbător, de aci condițiuni așa de felurite de traiu — căci într'un fel trăiesc locuitorul din desfătătoarea vale a Taiței, alt-fel Lipoveanul din Lagune și cu totul alt-fel plugarul din câmpiile arse de sora ale Caraomerului — un mozaic mai împetrit de popore, fie-care cu datinele, erezurile și deprinderile lui, un mai bogat material archeologic, un teren mai cutreierat de invazii și mai călcat de războaie și în fine un câmp mai deschis exploatării solului și sub-solului, ca în Dobrovia.

Dar nota cea mai caracteristică acestui petic de pământ, așezat la vărsarea unei mari artere fluviale și pe coasta unei Mări, cea mai furiasă și odinioară cea mai neospitalieră, este, că natura a înzestrat Dobrovia cu un sol și un sub-sol foarte bogat, că pozițiunea ei geografică este din cele mai fericite, dar că numai vitrega aducătură a împrejurărilor și omul s'au opus dezvoltării sale economice.

Și poate, că tocmai situațiunea ei fericită geografică a făcut, ca în toate timpurile ochii cotropitorilor nesățioși să fie ațintiți asupra ei.

De la primele năvăliri ale barbarilor, din a doua jumătate a vîcului al III-lea și până în ultimul pătrar al vîcului trecut, Dobrovia a fost neconținut frământată de războaie și invazii, iar când acestea încetau, veniau boalele, fometea, tâlharii și pe de-asupra o administrație fără dor de inimă încheia seria nenorocirilor.

Tuturor li da din belșug acest rodnic petic de pământ, care nu primia în schimb nici o îmbunătățire.

¹⁾ Acastă parte a făcut obiectul unei conferințe ținută la Societatea Geografică Română, în sora de 23 Februarie 1903, în prezența M. S. Regelui și A. S. R. Principelui.

Și numai când ne gândim la câte năvăliri a fost expusă, de câte ori mănósele ei câmpii au fost călcate în piclórele cailor, în câte rânduri orașele și satele sale au fost distruse și reîntemeiate, iar locuitorii uciși sau luați rob, să nu ne mire de ce, în nesiguranța zilei de mâine, Dobrovia a rămas o păragină, așa cum am găsit-o noi, să nu ne uimiască de ce pe întinsele și rodnicele sale câmpii cresceau bălăriile nesupărate de plugul agricultorului, de la o primăvară până la alta.

Dacă ne aruncăm privirea în apusul Europei, am vedea că progresele economice sunt din ce în ce mai slabe, cu cât înaintăm către răsăritul Continentului nostru, și dacă pentru deslegarea acestei probleme am cerceta istoria diferitelor State, așa după cum sunt ele astăzi alcătuite, am putea stabili, că dezvoltarea economică generală stă în raport invers cu furia năvălirii popórelor și cu timpul cât acestea au locuit o regiune óre-care.

Să luăm d. ex. Belgia: — comparația între ea și provincia noastră ar părea îndrăsnită și totuși în câte-va părți nu e așa — acest mic Stat, în care progresele economice au ajuns la o dezvoltare uimitóre, vedem că pe o suprafață aproape îndoită de cât a Dobrogiei, să hrănesce o populație de 23 de ori mai numărósă și așa de densă, că se póte zice, că locuitorii se lovesc cu cotul.

Dar Belgia n'are nici 6% teren neproductiv, pe când în Dobrovia găsim 17% teren productiv, dar necultivat.

Așa este. Comparația între starea economică a Dobrogiei și aceea a Belgiei pare la prima vedere disproporționată, însă nu trebuie uitat un adevăr istoric, care vine în sprijinul teoriei mele.

Pe câtă vreme cea d'a doua s'a bucurat de o pace îndelungată și la adăpostul timpurilor fericite, a trăit nesupărată și în linisce, întrebuințându-și tótă energia numai în direcția dezvoltării stării sale economice, Dobrovia a fost — ca și Țera noastră întrégă, — scut și apărare pentru apusul Europei.

În Occident, natura însăși a războiului a fost mai dulce, popórele mai civilizate și deci relele ce lăsa în urmă mai lesne de îndreptat, de cât aci în răsărit.

Nu mai în decursul celor trei d'întii sferturi ale vécului ce trecu, Dobrovia a servit în patru rânduri ca bază de operație armatelor rusesci sau turcesci, în patru rânduri a fost pustiită și tot de atâtea ori a renăscut.

Dar nu numai situațiunea geografică și împrejurările s'au opus la dezvoltarea economică a Dobrogiei, ci omul însuși, locuitor sau vecin, a ținut în loc, prin starea lui înapoiată, progresele ce ar fi putut face această de Dumnezeu bine-cuvântată provincie.

Dobrovia a fost locuită până mai acum 25 ani, de tot ce Rusia și Imperiul Otoman a avut mai sălbatec, mai rebel și mai fioros.

Majoritatea Turcilor, Tătarii, Cerchezii, Lazii, Curzii și Lipovenii, nu se îndeletniciau de cât cu prădăciunile, care se practica pe o scară destul de întinsă și chiar ziua; nu zic la drumul mare, căci drumuri de asemenea natură abia se pomeniau.

Singurele némuri muncitóre erau Români, Bulgarii și Germanii, în sarcina cărora trăiau cele-lalte.

Dar relele lăsate de războie tot ar fi putut fi îndreptate, dacă bandele de Cerchezi, Curzi și Tătari nu complectau în scurtul timp de pace opera de distrugere, de jaf și nenorociri, rămasă cum-va nedesăvârșită de războie.

Ce dor de muncă putea să mai aibă populațiunea pacinică, când tómnă se aștepta la pradățiunile bandiților?

Iar ce bruma mai scăpa de furia jefuitorilor, cădea în mâinile fiscului, prisosul în punga neguțătorilor vicleni și răpitori, nerămânând nenorocitului sătean, de cât abia cu ce să-și póta duce zilele dintr'un an într'altul.

Din această lipsă a mijlócelor de trai se încingeau bólele, care domnia în pace aci, unde ajutorul medical nu exista.

Toți scriitorii, cari vorbesc de Dobrovia până pe la a 6-a decenie a vécului al 19-lea, o numesc «stepa dobroviană», teren arid, lipsit de ape, fără drumuri; un ținut locuit de neamuri semi-sălbate.

Așa era și așa am găsit noi Dobrovia la reîntruparea ei cu Patria-Mamă.

Însă «Quantum mutatus ab illo!».

Nimic nu ne pôte zugrăvi mai bine icôna progreselor făcute în Dobrovia, ca o comparație între starea în care am găsit-o și aceea din pragul vécului al XX-lea.

Datele statistice fiind mai elocvente de cât vorbele, să controlăm dările de sémă oficiale ale celor două județe dobrogene, din cei 20 de ani de stăpânire românescă.

Să cântărim, după aceea datele statistice ale provinciei noastre de peste Dunăre, cu părți din țera noastră sau ale celor-lalte țeri din Europa și vom vedea, că de multe ori balanța înclină de partea Dobrogei.

Orașele și satele. La începutul ocupărei noastre, Dobrovia era o grămadă de ruine. Puținele sate ce am găsit, abia puteau merita acest nume. Numai câte-va colibe sărăcăcioase adăposteau 10—15 familii miserabile, cari formau populația satului. Restul, dărâ-mături, peste care glasul cobitor al cucuvaiei vestea călătorului, că pe aci miseria a domnit de vremuri îndepărtate.

Așa erau satele în Dobrovia la 1880. Figurau în adevăr pe hărți un număr de 296, însă foarte multe neputând suporta cheltuelile celei mai modeste administrațiuni, erau notari cari funcționa la câte 2, 3 și chiar 4 comune, atunci când depărtarea de la una la alta le permitea.

Cu toate stăruințele puse, totuși au mai rămas înmormântate—pôte pentru vecie—115 localități, despre a căror existență nu ne mai vorbesc de cât scrierile din trecut, pentru cele foarte vechi; ruinele, urmele cimitirelor și spusele bătrânilor, pentru cele, despre cari scriitorii nu fac nici o mențiune.

Patru-spre-zece orașe am primit noi de la Turci. Singurul Tulcea, capitala Sangiacului, era la drept vorbind, un oraș. Toate cele-lalte, un amestec de bordeie și căsuțe răspândite fără nici o ordine, și 2 sau 3 case mai de sémă; una din ele servia de reședință Caimacanului sau Mudirului; acesta era Conacul.

Astăzi avem în Dobrovia 14 orașe și 360 sate, formând 129 comune rurale.

Pe fle-care an se întemeiază sate noi românesce, cu case solide și igienice; iar aspectul celor vechi s'a schimbat cu desăvârșire.

S'au construit aproape pretutinden localuri pentru primării și școli. Biserici mărețe s'au ridicat și se ridică încă; multe din ele ar putea face fală Capitalei Regatului, căci Românul așa de sobru pentru existența lui chiar, este mână spartă, când e vorba să dea pentru sfântul locaș al lui Dumnezeu.

Dintre orașe, numai cele rămase în afară unei mișcări comerciale însemnate, au progresat foarte încet. Babadagul, Mahmudia, Chilia și Cuzgunul, orașe cari pe la începutul secolului al XIX-lea numărau între 30—40.000 locuitori, acum abia au 2—6.000 suflete.

Populație. Când am luat în stăpânire Dobrovia, am avut o populație de 147.000 suflete, adică 9 locuitori pe 1 k. p.

La sfârșitul anului 1900, cifra populației a fost de 263.000, ceea-ce reprezintă o densitate de 17 locuitori pe 1 km. p., densitate aproape egală cu a Rusiei și îndoit superioară Suedo-Norvegiei.

Pe suprafața Dobrogei se pot hrăni în condițiuni bune peste 900.000 suflete, căci pământul ei este rodnic și virgin.

Și aci este, cred, locul de a vorbi despre colonizarea Dobrogei, care în modul cum s'a făcut până azi a dat rezultate negative, căci noi coloniști au trecut din Patria-Mamă, unde au rămas locuri goale și au venit în Dobrovia, care trebuia colonizată cu Români de peste Prut și Carpați, din Macedonia și Albania și chiar cu Italieni și Germani, la cas de neajungere.

Dacă din întreaga suprafață a provinciei noastre scădem pe cea ocupată de vetrele satelor, bălți, drumuri, cariere și păduri, ne rămân 1.092.000 hectare teren propriu pentru cultură.

Populațiunea agricolă este acum prea rară față chiar cu suprafața cultivată. În

Dobrogiia, un plugar lucr  z   în medi   22 hectare, pe c  nd în Franția un agricultor cultivă 5 hectare ; în Italia, Belgia   i Germania, 1 hectar, iar în Anglia, numai 8.900 m. p.

  n raport cu   ntre  ga suprafa    proprie cultivei, densitatea popula  iei agricole este   i mai slabă: 1 plugar la 52 hectare.

Este dovedit din experien   , că pentru ca p  m  ntul să dea în mod aproape constant cea mai bună producțiune, trebuie ca agricultura să fie făcută în mod ra  ional.

Or  , nu putem ajunge la acest sf  r  sit, de c  t d  nd unui sătean at  t teren, c  t să-l p  t   munci cu cei doi boi de care dispune.

C  nd voi   vorbi despre animale, voi   arăta c  te hectare ar   o vită de plug în Dobrogiia,   i c  te în cele-lalte    ri din Occident.

Aci voi   spune numai, că cel mai bun sistem agricol de adoptat în Dobrogiia, ar fi de a se încuraja proprietatea mică, ca cea mai bună pentru dezvoltarea ei economică   i a se da unui locuitor cel mult 15 hectare teren de cultură.

Acum plugarul de peste Dunăre are 25 hectare proprietate absolută   i mai   nchiria   încă pe at  ta de la Stat sau mo  ier.

De aceea rezultatele muncii agricole sunt a  a de slabe, mai ales în pl   ile Mangalia, Medgidia, Constan  a   i Babadag, unde, din cauza slabei densit   i, un agricultor cultivă în medi   între 30—32 hectare, a  a că   i media produc  iunii la hectar abia atinge, în aceste pl   i, cifra de 9 hectolitri în anii buni.

   n cele mai multe p  r  i — zicea un fost prefect bine-cunoscător în ale gospodăriei rurale — numai se sg  rie p  m  ntul, care nu produce nici jumătate din ceea ce ar trebui să dea  .

Plugul, a  a de primitiv la mul  i din locuitorii noștri trans-dunăreni, ar   30 hectare pe an, pe c  nd în Franța — de unde am date statistice amănunțite — un plug ar   8 hectare.

Nu mai vorbesc despre cele-lalte mașini agricole, cari abia de c  t-va timp s'au introdus în Dobrogiia, pe c  nd Franța posedă una, la 35 hectare.

Băncile populare, care acum sunt la începutul organizării lor, vor trebui, cred, să ia dezvoltarea asociațiunilor sindicale   i cooperative din Franța.

Din fericire avem în Dobrogiia c  te-va exemple de mici asociațiuni agricole.

Sunt sate, în care locuitorii au cumpărat în comun mașina de treerat   i locomobila, necesare trebuin  elor ob  stiei, care plătesce în rate, propor  ional cu averea fie-cărui sătean.

  ncuraj  ndu-se dar proprietatea mică   i dându-se unui agricultor 15 hectare teren de cultură, Dobrogiia ar putea hr  ni o populație rurală de 3   2 or   mai mare ca cea actuală, sau 717.500 suflete, în loc de 205.000.

Mai trebuie de adăogat popula  ia ora  elor.

Cu dezvoltarea pe care au luat-o unele ora  e din Dobrogiia, dezvoltare   i mai mare într'un viitor f  rte apropiat, nu exagerez, de voi   socoti   ifra popula  iei celor 14 ora  e la 204.500 suflete, adică aproape întreitul celei actuale.

Am ajunge dar la o populație de 922.000 locuitori, trăind din bel  ug   i exploat  nd cu pricepere o suprafa    de 15.600 km. p.; deci am avea o densitate de aproape 60 locuitori pe km. p., adică 3   2 or   mai mare de c  t cea actuală.

Multă vreme a subsistat ideia, că Dobrogiia este un focar de b  le. Ac  st   credin    p  te să fi fost adevărată în trecut. Însă astăzi datele statistice ne dovedesc, că în nici o parte a Europei creșterea popula  iei nu este mai mare ca în   er   la noi   i în special în Dobrogiia.

  n cursul anului 1900, popula  ia provinciei n  stre trans-dunărene a crescut în mod natural (fără imigrări) cu aproape 4.600 suflete, ceea-ce dă un coeficient anual de 17 la mie, coeficient pe care nu-l întâlnim nicăieri în Europa.

Coeficientii creșterii anuale la mie a popula  iei din statele Europei sunt :

România	18,7.
Dobrogiia	17,0.
Rusia	15,6.

Bulgaria, Olanda și Germania între 14 și 15.	
Grecia	12,0.
Portugalia	11,5.
Turcia . . . ,	10,5.
Belgia, Austro-Ungaria, Danemarca și Peninsula Scandinavică .	
Serbia, Elveția și Insulele Britanice între 9 și 10.	
Spania	4,7.
Italia	2,4.
Franța	1,7.

Așa dar condițiunile climaterice și igienice sunt prielnice creșterii populațiunii dobrogene.

Colonizarea Deltei și insulei Dranovului, două regiuni cu terenuri întinse de cultură, pășuni și bogate în pescărie, va trebui să atragă în deosebi luarea aminte din partea administrației județului Tulcea.

Un început îmbucurător se făcuse în acest sens de regretatul Prefect Nenițescu; îmi pare că nu se mai continuă cu aceeași perseverență, ci din contră; în toamna anului trecut am văzut părăsite câte-va din satele înființate de curând în lungul tăieturii buclilor marelui M.

Dranovul, până în 1900 nu se scia încă de ce fel de nămură de oameni este locuit; raportul prefecturii de Tulcea din 1899 vorbește despre acest ținut ca despre o lume din povești.

Căile de comunicație. Am moștenit de la Turci 100 km. șosele; în 1900, Dobrovia avea 840 km., ceea-ce reprezintă 54 metri pentru un km. p.

Fără de județele Țării noastre, cele dobrogene stau numai înaintea Vasluiului, Brăilei și Ialomiței.

Dobrovia este aproape egală cu Bulgaria și Spania, întrece Portugalia, Peninsula Scandinavică și Grecia și este îndoit superioară Rusiei în privința șoselelor.

Este însă mult săracă în căi ferate.

Podul «Regele Carol». Vorbind despre căile de comunicație, nu trebuie trecute cu vederea două lucrări de o foarte mare importanță pentru Dobrovia.

Mărețul pod de peste Dunăre «Podul Regele Carol» unesce nu numai Dobrovia cu Țara-Mamă, ci Orientul cu apusul Europei.

Asupra colonizării Dobrogiei, Podul «Regele Carol» a avut o influență considerabilă. Datele statistice ne dovedesc, că de la stabilirea acestei comunicații înlesnicioase, populația a crescut prin imigrări cu 70.000 suflete, în mare parte Români veniți din stânga Dunării, pentru a înființa sate noi.

Podul «Regele Carol» nu e numai o lucrare măreță, e un monument neperitor, în care arhitectura și industria secolului al XIX-lea își au expuse rezultatele progreselor lor; căci în adevăr, podul nostru de peste Dunăre poate fi citat în capul operilor de artă.

Dacă Elveția și Italia se fălesc cu lungile lor tuneluri; Rusia, cu podul de la Syzram lung de 1.500 metri și care a costat 20 milioane lei, iar Olanda cu podul dintre Breda și Dordrecht, lung de 2½ km., din care 1½ km. numai podul propriu zis, apoi Dobrovia se poate mândri cu măreța lucrare de la Dunărea-de-jos.

Cele trei poduri dintre Fetesci și Cernavoda au o lungime totală de 4.088 metri și costă numai ele singure 24.240.000 lei. 1663 metri este numai lungimea Podului «Regele Carol», cu podul de inundație.

Portul Constanța. O a doua lucrare tot așa de măreță este portul Constanța, care a început să dea de pe acum un mare avânt comerțului țării noastre în general și al Dobrogiei în special.

Se zice, că o țară respiră prin porturile ei de mare; acest adevăr este învederat prin portul Constanța, plămânul Țării noastre. Dovadă:

În 1880, mișcarea acestui port a fost de 6.500 tone; peste 20 ani, această mișcare s'a mărit de 50 ori aproape, urcându-se la 312.500 tone.

Numai cereale s'a exportat într'un an 163.000 tone, cifră îmbucurătoare pentru o țară agricolă, cum este a noastră.

O a doua dovadă este valoarea mărfurilor trecute prin vama Constanța în ultima perioadă decenală

De la 14¹/₂ milioane, valoarea s'a urcat la 43¹/₂ milioane, adică de peste trei ori mai mult.

Se înțelege, că și podul a contribuit mult asupra mișcării comerciale a portului.

Am cumpărat în 1884, de la Compania Englesă de exploatare, portul Constanța, care avea atunci 800 m. dezvoltare de cheu, dar numai pe 300 m. puteau acostă vasele.

La terminarea lucrărilor vom avea 3360 m. lungime de cheiuri, cari vor adăposti trei bazine cu o suprafață de 78 hectare.

Trei-zeci de vapori mari vor putea să acosteze în portul nostru dobrogian.

Marina noastră de comerț numără 8 vapori, cari plutesc până în Mările din apusul Europei, ducând în țările cele mai civilizate numele nemului românesc.

Lucrările Comisiunii europene dunărene. Ca lucrări de o foarte mare importanță, mai ales pentru dezvoltarea economică a Dobrogiei, sunt și cele executate la una din gurile fluviului nostru, de către Comisiunea europeană dunăreană.

Aci, ca și în Olanda, omul a avut să lupte contra naturii, căreia i-a pus stavilă și a modulat-o după trebuințele lui.

Brațul și gura Sulina aveau la începerea lucrărilor o adâncime de 2.50 m.; plutirea era nesigură și chiar periculoasă.

Astăzi avem pretutindeni 7.30 m. adâncime, care permite vaselor de cel mai mare tonaj de a intra și încărca în porturile noastre fluviale.

Prin îndreptarea cotelor și tăierea marelui M s'a scurtat distanța pe braț cu 11 Mile.

Tonajul mediu anual s'a urcat de la 146, cât era în 1861, până la 1051.

Patru-zeci și două milioane hectolitri cereale au eșit prin portul Sulina într'un an, acum în urmă, pe când în 1867 nu s'a exportat de cât 7 milioane.

Taxa de transport pentru cereale a scăzut de la 61 lei, cât era în 1860, la 14 lei de tonă, de la Brăila sau Galați, în ori-care din porturile Angliei.

Și toate lucrările făcute pentru îmbunătățirea și îndreptarea brațului și gurei Sulina au costat 42 milioane lei, cheltuieli acoperite, plus 2 milioane fondul de rezervă al Comisiunii.

Considerațiuni economice. Dacă ne uităm pe o hartă geologică a Dobrogiei, vedem că ²/₃ din suprafața ei este acoperită cu löss, peste care este așternut un strat de pământ negricios asemenea «Cernoziomului» rusesc, adânc de 0.50—1.00 m.

Acest pământ vegetal dă provinciei noastre de peste Dunăre — ca și Țării noastre întregi — o mare putere de fertilitate.

Din întreaga suprafață a Dobrogiei, 30% ocup vetrele satelor, lacurile, mlaștinele, drumurile și carierele, 17% este teren necultivat, 21% ocupă izlazurile și pădurile, și numai 32% sunt întrebuințate pentru culturi și vii.

Așa era în 1900.

Cu totă insuficiența datelor statistice, progresele ce a făcut Dobrogia sub raportul agricol, în cei 20 ani ai stăpânirii noastre, sunt destul de repezi.

În 1880, culturile ocupau 123.000 hectare culturi, cari dau un randament de 7 hectolitri.

Acum avem în mediu 500.000 hect. culturi, cari dau un randament de 10 hectolitri.

Cerealele. Într-o perioadă cincinală, cerealele au ocupat o întindere în mediu de 408.000 hect. și au produs 4.890.000 hl., adică un randament de 12.

Dobrogia este superioară ca productivitate la hectar, tuturor țărilor din Sudul Europei (afară de Grecia), Elveției, Suedo-Norvegiei și Rusiei.

Principala producțiune este orzul, și sub acest raport județul Tulcea este al 4-lea clasificat între județele Țării, după Romanați, Botoșani și Dorohoi.

Ceva mai slab este județul Constanța (afară de plasa Silistra-Nouă). Cultura e prea întinsă și populația agricolă prea rară.

Totuși Dobrochia dă 13,60 randament și dintre țările agricole e întrecută numai de Anglia, Austro-Ungaria, Germania, România și Franța.

Rusia, reputată între cele d'întâi țări agricole, nu dă de cât 11.7 hl. randament.

Plășile cari dau cel mai mult orz sunt: Tulcea și Silistra-Nouă; iar între comune: Somova (40), Ostrov (30), Telița și Tulcea (25), Malcoci (23) și Regep-Cuiusu (18).

Un bun randament dă și *ovăzul* (14.2 hl. la hect.) și se cultivă cu succes în Sudul Dobrogiei, unde se produc 23 hl. la hectar.

În al doilea rând stă cultura *grâului* și a *secarei*, care dau 10.60 randament.

În Nordul și Sudul Dobrogiei, producțiunea este cea mai bună.

Porumbul și *meiul* ocupă cel din urmă rând între culturile cerealelor din Dobrochia.

Turcii și Tătarii nu se ocupă cu cultura acestor două feluri de cereale, ci numai Românii și Bulgarii; de aceea avem și acum plășile, cari din vechime au fost locuite de aceștia din urmă, dând cel mai bun randament: Tulcea și Silistra-Nouă.

Plantele oleoginose. Plantele oleoginose abia de câțiva ani au început a se cultiva; totuși datele statistice pun județele Dobrogiei la mijlocul județelor Țării.

Tutunul. Dintre plantele industriale mă opresc puțin asupra culturii tutunului.

Tutunul și via erau sub Turci ocupațiunile de căpetenie a locuitorilor din Nordul Dobrogiei.

Baronul d'Hogguer spunea în 1879, că toate satele d'a-lungul Dunării, de la Parkeș până la Greci, cultivau pe o scară foarte întinsă și cu mult succes tutunul.

De aceea și Regia noastră a construit în Isaccea ateliere și magazine, pentru conservarea și împachetarea tutunului.

Astăzi aceste construcțiuni abia își mai au întrebuințare, căci locuitorii nu se mai ocupă cu acest fel de cultură. Dovadă, că în 1892, tutunul ocupa o întindere de 620 hect., iar peste 8 ani a fost redusă la jumătate.

Cunosc în Isaccea locuitori, cari au pierdut capitaluri însemnate și au rămas săraci numai din cauza culturii tutunului.

Frumoasa vale a Capaciei, odinioară renumită prin producțiunea tutunului de calitate superioară, acum este acoperită cu cereale și vii.

Locuitorii din Parkeș, Somova, Nicolitel, Rakel, Văcăreni și Garvan s'au lăsat cu desăvârșire de a mai cultiva spre paguba lor această plantă.

Viile. Între principalele isvóre de bogăție și pote cel mai de sémă, sunt viile.

Din renumitele podgorii ale Saricei se exporta anual, sunt acum 150 ani, atâta vin, cât astăzi abia ne vine să credem datelor, pe care ni le-a lăsat un bun cunoscător al Dobrogiei de pe acele vremuri.

Peyssonel, care a trăit 12 ani ca consul francez la curțile Sultanilor și Khanilor Tătărăscii din Crimeea, în tratatul său asupra comerțului de pe Marea-Negră, scris în 1762, zice:

«La Isaccea, Tulcea și Măcin, vin în fie-care an din Rusia și Polonia, 5–6000 căruțe, pentru a încărca vinuri din Dobrochia, unde se produce în destul de mare cantitate».

Tot el arăta, că o căruță putea încărca până la 5 quintale, care după măsurătorile de azi cântăresce 1340 kilograme.

Așa dar, anual se exporta 8 milioane kilograme vinuri, în Rusia și Polonia.

Pentru a ne face o idee de marea productivitate de vinuri a Dobrogiei din a doua jumătate a vécului al XVIII-lea, vom spune, că Țera noastră a exportat în cel mai bun an, în 1888, o cantitate de 9½ milioane kilograme vin.

Cifrele întăresc zicătoarea rămasă până acum în gura locuitorilor din Nicolitel: «că podgoriile Saricei erau beciurile împărătesei Caterina II-a».

Datele statistice actuale ne îndreptățesc să credem, că spusele lui Peyssonel nu sunt de loc exagerate.

În 1900, producțiunea vinului în Dobrochia a fost evaluată la 4.178.800 lei, adică atât cât n'a produs totă regiunea Carpatină a Munteniei, de la Buzău până la Severin.

Nu mai județul Tulcea a produs vin de 3.843.900 și, afară de județul Putna, nici un alt județ nu l'a întrecut, nici ca producțiune totală, nici ca randament.

Și trebuie știut, că, din cauza greutateașilor de transport, vinurile Tulcei s'au vândut cu lei 1.25 decalitrul, mai puțin de cât în oricare altă parte a Țării.

Județul Tulcea a dat 52 hectolitri la hectar.

Sub raportul randamentului, Dobrovia cu aproape 40 hectolitri, cât a produs în 1900, este superioară tuturor Țărilor din Europa.

Clasificația țărilor vinicole ar fi:

Dobrovia	dă 40	hectolitri la hectar
Elveția	» 33	» » »
Franța	» 28,68	» » »
România	» 26	» » »
Grecia	» 22	» » »
Portugalia	» 20	» » »
Austro-Ungaria	» 14,30	» » »
Spania și Turcia	» 14	» » »
Serbia	» 12,50	» » »
Bulgaria	» 12	» » »
Italia și Germania	» 8,20—10	» » »

Plășile care produc cel mai mult vin sunt:

Tulcea	» 64,5	» » »
Măcin	» 57	» » »
Babadag	» 45	» » »

Avem în Dobrovia comune, ca: Agi-Ghiol, Baș-Chioi, Beidaut, Cășla, Cerna și Turcoaia, care au dat în 1900 între 100 și 200 hectolitri la hectar.

Alte 16 comune au dat între 50 și 100 hectolitri.

Păduri. Pădurile ocup $\frac{1}{8}$ -a parte din suprafața Dobroviiei și, s'ar fi putut număra între bogățiile provinciei noastre, dacă exploatarea vitregă a guvernului Otoman n'ar fi distrus întinsele și bătrânele păduri, care acoperiau totă partea de la Nordul văii Casâmcea până în Dunăre.

Baronul de Tott, călătorind prin Dobrovia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, ne lasă să întrevădem în volumul al II-lea al memoriilor sale, că pădurile se întindeau până la Tulcea.

În primele trei sferturi ale vechiului al XIX-lea, Dobrovia a furnizat lemnăria necesară șantierelor pentru construcțiunea bastimentelor din Constantinopol și Syra, arsenalelor marinei și artileriei imperiale, iar mai apoi Comisiunii Europene Dunărene; așa că esențele prețioase au fost distruse, și nu ne-a mai rămas ca moștenire de cât teiul, ceva carpen și foarte rar stejar.

Azi, pădurile sunt grupate pe văile superioare ale râurilor Taița, Telița, Slava și Casâmcea, acoperind câte o pătrime din plășile Măcin și Babadag.

Pădurile din Deltă, Letea și Caraormanul, au fost la îndemâna Comisiunii Europene.

Deliormanul dobrovian are câte-va păduri tinere, care nu pot fi încă exploatate.

Lipsa pădurilor a făcut ca centrul Dobroviiei și mai ales litoralul maritim să fie puțin favorizat de ploii, de aceea s'au luat măsuri a se planta în aceste regiuni salcâmul și rezultatele sunt mulțumitoare.

Avem astăzi în diferite părți din Dobrovia peste 3.000 hectare plantații, care costă în mijlociu câte 90 lei hectarul.

Animale domestice. Nu unul, ci aproape toți călătorii care au vizitat numai în trecut Dobrovia, nu au uitat să însemne în scrierile lor bogăția în vite de tot felul, ce se hrăneau pe acest petic de pământ, prelungit ca o peninsulă între Dunăre și Mare.

Numirile geografice, ca: Văcăreni, Cășla, Coium-Punar, Cara-Coium, Coium-Baba, Telița, Eșe-Chioi, Checige, Checi-Deresi, etc., sunt încă o dovadă, că pe aci a fost pe vremuri

un ținut propriu creșterii animalelor domestice. Vadul-Oii, de lângă Hârsova, era locul de trecere peste Dunăre a turmelor Mocanilor, veniți cu oile la iernatic în Dobrogia.

Și datele statistice întăresc spusele călătorilor. «*Caii* — scrie Domnul și istoricul Moldovei, Dumitru Cantemir — sunt foarte iuți la fugă».

«Mici și puternici, ca cei tătăresci, însă mai bine făcuți și mai gingași» — adăogă Peyssonel.

«Dobroga — zice Baronul de Tott — e renumită printr'o rasă de cai mici buestrași, foarte estimați de Turci».

La cursele ce s'au făcut mai acum câți-va ani la Constanța și Iași, calul dobrogian n'a dat de minciună laudele ce i se aduceau acum două sute de ani.

Dobrogia a intrat în veacul al XX-lea cu o populație cavalină de 91.000 capete.

Se socotesc 6 cai la 100 hectare și, din acest punct de privire, Dobrogia e superioară Moldovei, tuturor peninsulelor din Sudul Europei, Elveției, Peninsulei Scandinavice și Rusiei.

Cu toate relele războiului trecut, am avut în Dobrogia, în primii ani ai ocupațiunii noastre, un număr de 300.000 capete de *cornute mari*.

Prin întinderea terenurilor de cultură s'a tot micșorat locurile de pășune și cu ele numărul vitelor de plug, din a căror lipsă agricultura suferă.

Am zis mai sus, că pentru ca pământul să fie cultivat rațional, ar trebui încurajată proprietatea mică, nedând unui agricultor mai mult de 15 hectare, atât cât poate să lucreze cu cele două vite de plug de care dispune.

Aceiași țifără găsim, dacă ne raportăm la timpul de muncă. Este știut, că un plug cu 4 boi, pentru a face o muncă agricolă în condițiuni bune, poate ara zilnic 35 arii.

La noi se ară în mediu 80 zile pe an, adică un agricultor poate lucra cu 4 boi 28 hectarii, sau 7 hectarii revin pentru fie-care vită de plug. Cifra este cam exagerată pentru Dobrogia, de ore-ce — după datele statistice — o vită poate ara până la 4 hectare pe an, din cauza relei întrețineri.

Luând însă maximum de 7 hectare, revine că pentru un plug cu 2 boi nu putem da agricultorului dobrogian mai mult ca 14—15 hectare.

În raport cu întreaga suprafață proprie a fi cultivată, Dobrogia stă ast-fel: la 100 hectare corespund 24 vite de plug, pe când Moldova și Muntenia au 36, de aceea cerealele dau un randament mai slab dincolo, de cât dincóce de Dunăre.

Comarate cu cele-lalte Țări, este natural ca Dobrogia să fie superioară acelor care dau relativ mai puține cereale de cât ea la hectar. Așa bună oră:

Portugalia	are 10 vite la 100 hectare
Rusia	» 9 » » »
Peninsula Balcanică și Spania	» 7 » » »
Peninsula Scandinavică	» 5 » » »

Face excepție Elveția, țără eminentemente muntósă și cu pășuni întinse. Aci majoritatea vitelor o forméză vacile, al căror produs a dat naștere industriei destul de bine cunoscută a brânzeturilor.

Provincia noastră este egală cu Italia și inferioară:

Franței	care are 30 vite la 100 hectare
Austro-Ungariei	» » 31 » » »
Germaniei	» » 38 » » »
Angliei	» » 40 » » »
Olandei	» » 53 » » »
Danemarcei	» » 56 » » »
Belgiei	» » 57 » » »

Am avut în Dobrogia la începutul veacului al XX-lea un număr de 151.000 vite *cornute mari*.

Vitele *cornute mici* erau cu mult mai numeroase altădată ca acum; o notiță a D-lui Viscovici, consul austriac la Tulcea, dădea pentru anul 1863 peste un milion de oi, ce se hrăneau numai în Nordul Dobrogiei.

Aceiași cifră o găsește în 1876 Baronul d'Hogguer.

Dobrochia hrănea în 1900 peste a 8-a parte a oilor și caprelor din întreaga Țară.

În raport cu suprafața sa, Dobrochia vine în al treilea rând după Insulele Britanice și Grecia.

Proporția este :

Insulele Britanice	hrănesc 100 oi pe 100 hectare
Grecia	» 92 » » »
Dobrochia	» 47 » » »
România	» 43 » » »
Portugalia	» 42 » » »
Franța	» 41 » » »
Spania	» 35 » » »
Danemarca	» 33 » » »
Germania și Austro-Ungaria	» 32 » » »

Raportată la cifra populației, Dobrochia este superioară oricărei țări din Europa: Proporția este de 3 oi pentru un locuitor în Dobrochia, pe câtă vreme Grecia are numai 2¹/₂, Bulgaria 2, Serbia 1¹/₂, România 1, Spania, Portugalia și Anglia mai puțin de o vită cornută mică pentru un locuitor.

Plășile cele mai bogate în animale domestice sunt: Babadagul (cu vite în valoare de 4.700.000 lei), Mangalia (4¹/₂ milioane), Medgidia (4.400.000), Hârșova (3.300.000) și Constanța (3.100.000), adică acolo unde agricultura este mai slabă și locurile de pășunat mai întinse. Această bogăție o formează mai mult oile și caii de herghelii.

După datele statistice am putea împărți azi Dobrochia în două regiuni:

I. Regiunea agricolă, vinicolă și forestieră sașă dunăreană ;

II. Regiunea pastorală sașă maritimă.

Pescăriile. Pescăriile de la gurile Dunării și lagunele Razelm au fost înainte vreme, pôte, cele mai mari din Europa.

În lipsă de date certe și statistice oficiale, avem scrieri demne de totă încrederea, care întăresc afirmațiile noastre.

În 1569, Andrei Taranovsky vorbește în scrierea sa: «despre locul din Dunăre aproape de Chilia, unde se prind moruni».

Mai târziu călătorul francez, François de Pavie ne spune: «c'a văzut pescăriile cele mari de la gurile Dunării».

Archidiaconul Paul de Alep, în notele culese din călătoria Patriarhului Macarie de Antiochia, între 1653—59, pomenește de pescăriile cele mari de lângă Chilia: «Se prindea atâta morun, că vameșul îl dădea gratuit corăbiilor ce treceau pe acolo».

«La Chilia se face în fie-care an cel mai mare pescuit de moruni», adaogă Jean Baptiste Tavernier.

În trei rânduri, citatul Consul Peyssonnel, vorbind despre Chilia, ne spune:

«Bogăția-î principală o formează pescuitul morunilor».

De la o margine până la cea-laltă a Europei se dusesse vestea despre pescăriile din Dobrochia.

Cu puțin înainte stăpânirii noastre, bălțile de la gurile Dunării erau arendate de Turci cu 29.000 lire anual și bătrânii spun, că antreprenorul scotea până la 35.000 lire, adică 805.000 lei pe an.

În 1895, bălțile din Dobrochia nu mai produceau de cât 610.000 lei venit anual și grație măsurilor de îmbunătățire luate de neobositul Șef al pescăriilor, D-l Dr. Antipa, venitul s'a urcat în 1900 la cifra de 1.300.000 lei anual, adică aproape cât jumătate din acel similar al Belgiei.

Cariere și minereuri. Stâncile străvechi din cotul N.V. al Dobrogiei ascund în sânul lor un nesecat izvor de bogăție, care așteaptă nu atât capitaluri mari de exploatare, cât căi înlesnicioase pentru transport.

Un început îmbucurător s'a făcut de Capitala Regatului cu exploatarea granitului pentru pavele de la Iacob-Deal (azi Carol I).

Și azi avem în Dobrovia cinci cariere de granit, care, după afirmațiile D-lui Alimănișianu, pot concura cu străinătatea și bat pe piața noastră pavelele de Quenast și Saint Raphaël.

Sute de lucrători sunt întrebuințați la carierele: Carol I, Piatra Roșie, Țugulea, Cara-Bali și Greci.

Dacă pentru exploatarea granitului natura a favorizat Dobrovia, să aibă în apropiere Dunărea, ca mijloc de transport, nu tot ast-fel stă cu cele-lalte bogății ale sub-solului ei.

Vrea să vorbesc de ferul, cuprul și chiar aurul, ce se găsește în basinul superior al Taiței, unde căile mari de comunicație lipsesc.

Minereurile scose până acum au dat între 20—70% fer, 10% cupru, iar în unele părți urme de aur și de mangan.

Incheiere. Datele statistice neîndoelnice și descoperirile științifice dovedesc, că pământul Dobrogiei este rodnic și îmbelșugat în toate: țelina de odinioară a fost spartă de plugul agricultorului și dă cereale din destul; pășunile hrănesc mulțime de animale domestice; podgoriile produc o cantitate uimitoare de vin; bălțile sunt pline cu pește, iar sub scorța sa, pământul a ascuns barbarilor și ignoranților bogății, nu necunoscute, dar neînchipuite până mai acum câți-va ani.

Dar aceste avuții ale solului și sub-solului Dobrogiei suferă de un mare neajuns economic.

Dacă o cale ferată ar uni Constanța cu Tulcea, ar fi de mare folos pentru pescăriile Razelmului; iar o ramificație prin valea Teliței, pe la podgoriile Sariceii, până în regiunea minieră a Lozovei și Carapelitului, ar da vinurilor valoarea ce merită, avânt exploatarei ferului, cuprului și cine știe dacă nu și aurului, într'un viitor foarte apropiat de noi.

Acastă provincie reîntrupată cu Țera noastră, în scurtul timp de 25 ani a dat dovezi că sub raportul economic merge cu pași gigantiști pe calea progresului, sub blânda și înțeleptă *Domnie a Majestății Sale Regelui Carol I.*

INDEX ALFABETIC

Mă simt dator să fac cunoscut cititorilor munca stăruitoare și fără preget depusă de nevasta mea, JOSEPHINA M. D. JONESCU, la întocmirea Indexului alfabetic și la facerea corecturilor, pentru care îi aduc mulțumirile mele.

AUTORUL.

INDICE

Numirile topice dobrogene sunt tipărite cu caractere cursive. Prefața, bibliografia și notele din josul paginilor, nu intră în index

A

- Aadil-Ghirai (Khan), 506.
Aali-Bei (delegat C. E. D.), 281.
Aasli-dere (vale), 120, 213, 240.
Abariți (Episcopul-), 633.
Abaza-Pașa, 573.
Abder (num. geog.), 516.
Abdi-Pașa, 573, 575.
Abdul-Aziz (Sultan), 378, 400, 456, 611.
Abdul-Hamid I-iü (Sultan), 576.
Abdul-Hamid II-lea (Sultan) 511.
Abdul-Medjid (Sultan), 71, 342, 355, 453, 454, 600, 603, 610, 611, 903.
Abdulah (sat), 178, 210, 425, 442, 445, 458, 463, 467, 469, 647.
Abdulah-derasi No. 1, (vale), 178, 237.
Abdulah-derasi No. 2, (vale), 178, 237.
Abdulah-derasi-bair (deal), 178.
Abdulah-Pașa, 575.
Abdulin (colonel), 581.
Abdurizac (general), 575, 576.
Abieni (popor), 513.
Abruzzi (provincie), 430.
Absyrthe (n. mil.), 430, 512.
Abu-Hanifah (n. pr.), 337.
Abydos (oraș), 317.
Acacie (n. pr.), 629.
Acadân (deal), 113, 129.
Acadân (pârâu și vale), 113, 232, 241, 360, 365, 687.
Acadân (sat), 113, 232, 359, 360, 361, 375, 402, 654, 687.
Academia din Viena, 244.
Acairac-bair (deal), 118, 130, 225, 227.
Achargea (sat), 103, 104, 207, 350, 458, 461, 468.
Achargea-bair (deal), 102, 127, 174, 175.
Achargea-dere (vale), 102, 103, 175, 452.
Achargea-Hoșradin (vale), 207, 239.
Achargea-Iur (movilă), 102.
Arbași (sat), 41, 103, 207, 208, 458, 468, 647, 695.
Arbași-Cular (vale), 208, 239.
Ac-Buba (Cariera), 828.
Ac-Cairac (Cariera), 829.
Acciaștic (deal), 97, 126, 170.
Accișme (Cariera), 828.
Acheilor (Portul), 309.
Achilea (Chilia), 260.
Achille (n. mit.), 260, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 511, 514.
Achille (templul lui-), 306, 307, 308, 309, 310, 311, 314, 315, 316.
Achille (vapor), 899.
Achillea (Ins. Șerpilor), 307, 308, 309, 312.
Achmed (fiul lui Baiazid), 558.
Achmed-Be (vezi și Ciaicovski), 330.
Achmed-Pașa (de la Caffa), 875.
Acik-dere (vale), 107, 108, 199, 239.
Acik-suhai (deal), 121, 132, 223.
Acik-tepe (vîrf), 107, 199, 685.
Acontiu (n. pr.), 49.
Acropolita George (scriitor), 327, 544.
Acsan-Demir-Tabiassi (fort. vechie), 176, 453.
Ac-Topraclik (deal), 118, 130.
Aculina Ivanovna (n. pr.), 333.
Ad-Novas (loc. v.), 532.
Ad-Salices (loc. ?), 537, 630.
Ad-Stomu (loc. ?), 530.
Adachioi (orașul Ostrov), 32.
Ada-Tarla-Cular (vale), 118, 230, 231, 241.
Adam-Clissi (monumentul de la-), 70, 71, 100, 171, 475, 522, 524, 525, 599, 821.
Adam-Clissi (sat), 64, 100, 166, 325, 446, 449, 452, 642.
Adam-Clissi-Bair (deal), 100, 127, 171, 476.
Adam-Clissi-Ceair (vale), 166, 236.
Adam-Clissi-Tarifl-Bair (deal), 100, 127, 166, 171.
Abjebeg (General), 546.
Adramythium (loc. v.), 317.
Adrian (Impër.), 248, 310, 523, 528, 529, 530, 626.
Adrian II (Papă), 635.
Adrianof (general), 618, 621.
Adrianopol (oraș), 317, 432, 522, 537, 542, 544, 547, 549, 554, 559, 561, 565, 567, 576, 593, 600, 602, 606, 624, 630, 633, 636, 867, 876, 879, 880.
Adrianopol (Tratatul de la-), 31, 262, 270, 599, 610.
Adriatica (Mare), 221, 247, 512, 544, 555, 645.
Æa (loc. v.), 510, 511.
Ægea (Mare), 511.
Ægyssus (Tulcea), 344, 411, 529, 530.
Ælianus (n. pr.), 434.
Ælius Catus (n. pr.) 521.

- Æneas Silvius Piccolomini (n. pr.), 335, 875.
 Æolos (n. mit.), 510.
 Æson (n. mit.), 511.
 Ætes (n. mit.), 247, 510, 511, 512.
 Ætiopida (scriere), 307.
 Ætiopii (popor), 513.
 Afighinea (vale), 99, 169, 170, 236.
 Africa (contin.), 432, 625, 659.
 Africani (fam. Impër.), 531.
 Aganim (deal), 105, 106, 128, 191, 194, 391.
 Agemler (carieră), 826.
 Agemler (comună), 62, 66, 100, 167, 168, 169, 440, 441, 448, 457, 458, 459, 461, 463, 464, 467, 468, 647, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 782, 787, 792, 795, 798, 826, 853.
 Agenfia (grind), 254, 268.
 Agenfia (punct), 147, 200, 690.
 Agigea (cap.), 203, 209.
 Agigea (carieră), 824, 836.
 Agigea (lac), 88, 104, 211, 240, 244.
 Agigea (sat), 83, 211, 426, 444, 445, 464, 470, 692, 695, 697, 780.
 Agigea (vale), 210, 211, 240.
 Agighiol (carieră), 842.
 Agighiol (comună), 76, 77, 78, 87, 88, 110, 112, 140, 200, 227, 234, 325, 372, 377, 380, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 404, 405, 406, 652, 685, 686, 697, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 751, 773, 784, 788, 793, 796, 802, 840, 842, 853, 934.
 Agighiol (lac), 87, 88, 218, 227, 396, 405, 686.
 Agighiol (pădure), 112, 773.
 Agighiol (vale), 234, 241.
 Aglaja (vapor), 899.
 Agrippa (n. pr.), 249.
 Ahmed (discip. lui Mahomed), 337.
 Ahmed (fântâna lui-), 477.
 Ahmed I (sultan), 561.
 Ahmed II (sultan), 569.
 Ahmed III (sultan), 570, 571, 572.
 Ahmed-Hagi-Alil (herghelia lui-), 781.
 Ahmed-Koeprülü (mare vizir), 507.
 Ahmed-Razim-Paşa, 218.
 Ahmudia (loc isol.), 262.
 Ai-Orman (carieră), 831, 838.
 Ai-Orman (padure), 772.
 Ai-Orman (pârâu), 78, 115, 116, 118, 119, 130, 131, 136, 149, 189, 190, 225, 226, 229, 238, 302, 384, 385, 392, 425, 543, 689.
 Ai-Orman (sat), 119, 187, 189, 381, 384, 385, 392, 393, 422, 652, 689.
 Ai-Orman (vale), 115, 116, 118, 119, 130, 131, 150, 185, 189, 238, 303, 697.
 Aichemberg Fr. d'- (n. pr.), 281.
 Aidemir (deal), 586.
 Aidemir (sat), 586.
 Aigâr-Ahmet (sat), 187, 189, 358, 385, 392, 417, 419, 420, 422, 642.
 Aigâr-Ahmet-Dere (vale), 187, 238, 358, 425.
 Aimone de Grimaldi (n. pr.), 547.
 Aitan-Dere (vale), 210, 239.
 Aivalic-Bair (deal), 40, 94, 95, 125, 161, 162.
 Ajace (n. mit.), 310, 312, 313.
 Ak-Punar (carieră), 838.
 Ak-Punar (deal), 190, 688.
 Ak-Punar (sat), 75, 115, 135, 190, 229, 381, 382, 383, 384, 385, 392, 393, 659, 688, 697.
 Ak-Punar-Dere (vale), 190, 238.
 Akangi (sat), 41, 206, 207.
 Akangi (vale), 41, 206, 239.
 Akerman (oraş), 260, 270, 433, 434, 528, 547, 556, 558, 560, 561, 562, 564, 565, 566, 568, 569, 570, 571, 573, 576, 577, 592, 610, 619, 870, 871, 874, 875, 876.
 Akimof (colonel), 618.
 Akinfief (general), 599.
 Akinfief (l-t colonel), 616.
 Alacap (carieră), 826.
 Alacap (comună), 102, 124, 176, 177, 178, 213, 425, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 454, 456, 647, 673, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 726, 728, 733, 734, 736, 742, 750, 755, 783, 787, 792, 795, 826, 853.
 Aladin sau Alaedin (sult.), 335, 545.
 Alah-Bair (deal), 76, 80, 82, 123, 132, 135, 180, 423, 455, 691.
 Alain Condax (şef hun.), 538.
 Alâm-Ghiraî, 572.
 Alani (popor), 531, 532.
 Alar-Cula (vale), 115, 229, 241.
 Alatheu (şef got), 537, 538.
 Alavivus (şef got), 536, 630.
 Albanezi (popor), 267, 347, 359, 381, 395, 399, 458, 544, 903, 905.
 Albania (prov.), 929.
 Albert Kiraly, 51, 420, 560, 561.
 Alceac-Dere (vale la Azaplar), 153, 208, 239.
 Alceac-Dere (vale sec. a Casâm-cei), 121, 216, 240, 357, 371.
 Alceac-Punar-Cular (vale), 113, 114, 233, 241, 361, 365.
 Aleuticele (insule), 54.
 Alexander (episcop), 631.
 Alexandria (din Egipt) 308, 627, 628, 636.
 Alexandrof (general), 620.
 Alexandru (de Mangup), 875.
 Alexandru (episcop. Alexandriei), 627.
 Alexandru (czar. Tèrnovei), 546, 547, 869.
 Alexandru I (Impër. Rus.), 394, 578.
 Alexandru II (Imp. Rus.) 618.
 Alexandru cel bun (Domn), 260, 344, 553.
 Alexandru cel mare (Reg. Mac.), 222, 244, 322, 517.
 Alexandru Cornea (Domn), 559.
 Alexandru Cuza (Domn), 661.
 Alexandru Ipsilante (Domn), 576, 577, 637, 638, 880.
 Alexandru Moruzi (Domn), 577, 592, 881.
 Alexandru Negru (preot), 640.
 Alexandru Vodă Basarab (Domn), 546, 547, 873.
 Alexie (maestrul), 390.
 Alexios (general), 868.
 Aloxu (n. pr.) 445.
 Alföld, 242.
 Algeria, 352, 606.
 Ali-Beî (ciflic), V. Susus-Ali-Beî.
 Ali-Beî (sat părăsit), 350.
 Ali-Beî (de la Inan-Cisme), 371.
 Ali-Beî (altul), 448.
 Ali-Beî-Ceair (sat), 178, 446, 448, 454, 621, 694.
 Ali-Beî-Ceair-Bair (deal), 102, 127, 178, 454.
 Alibichiot (carieră), 838.
 Alibichioi (comună), 113, 228, 232, 346, 359, 360, 361, 365, 375, 382, 387, 402, 651, 685, 686, 687, 688, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 756, 771, 784, 788, 793, 796, 853.
 Alibichioi (deal), 99, 126, 153, 169, 688.
 Alibichioi (sat), 99, 167, 169, 170, 458, 460, 622, 625.
 Alibichioi (vale), 113, 153, 169, 236.
 Alibichioi-Acaldn (pădure), 771.
 Aliculac (pârâu), 216, 240.
 Aliculac-Bair (deal), 121, 132, 216.
 Aliculac-Dere (vale), 121, 216, 240, 371, 428.
 Ali-facâ (deal) 121, 132, 214.
 Ali-facâ (sat), 122, 213, 214, 224, 244, 336, 360, 368.
 Ali-fakilar (sat), 39.
 Aliman (comună), 32, 97, 98, 164, 165, 166, 451, 452, 455, 470, 471, 472, 474, 480, 642, 693, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 783, 787, 793, 795, 828, 853, 924.
 Aliman (deal), 165.
 Alimănişteanu (inginer), 823, 849, 937.
 Alimpiu (archiereu), 331, 640.
 Alionte (ostrov), 180.
 Aliosti (cotul-), 254, 256, 259, 268, 818.
 Aliosti (gârla) 254, 813, 818.

- Aliosti* (grind), 254.
Aliosti (pichet), 259.
Aliosti (punct), 259.
Ali-Paşa (de la Babadag), 356, 364.
Ali-Paşa (din 1877), 611.
Ali-Paşa (de la Coslugea), 479.
Ali-Paşa (cucer. Dobr.), 550.
Ali-Paşa (de la Ianina), 586.
Ali-Paşa (Mare Vizir), 572.
Ali-Paşa (de la Silistra), 565.
Ali-Paşa (de la Tulcea), 414.
Allard (Dr.), 52, 58, 321, 325, 412.
Almall (sat părăsit), 36.
Almalî-culac (movilă), 93, 94, 161.
Almalî-culac (vale) 93, 160, 235.
Almalia (deal), 114, 115, 129, 152, 189, 190, 228, 229, 382, 384, 386.
Almalicului (vale), 93, 161, 235.
Almalîu (comuna), 32, 34, 39, 62, 90, 91, 154, 155, 156, 157, 350, 470, 471, 472, 473, 477, 478, 481, 497, 498, 499, 586, 642, 695, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 752, 755, 756, 783, 787, 793, 795, 828, 853.
Almalîu (părău) 83, 89, 90, 91, 155, 156, 235, 472.
Almalîu (vale), 90, 156.
Almasy (Dr.) 773, 775.
Almisa (vapor), 899.
Alte naţionalităţi 67, 417, 418, 426, 446, 471, 905, 907.
Allin-Tepe (carieră) 830, 850.
Allin-Tepe (deal), V. Ciamurli.
Alunga (ostr. cu pădure), 773.
Alvănesci (carieră), 79, 825, 834, 844, 845, 846.
Alvănesci (vale) 149, 181, 238, 822, 825.
Alvantu la Caradurat (carieră), 827.
Alvensleben (deal C. E. D.), 281.
Amastris, 317.
Amazonele, 314.
Amedia-Tabia (fort). 90.
America, 549, 884.
Amet-Uzum (sat părăsit), 350.
Amî-Boué, 69, 70, 434, 475.
Ammian-Marcelin. V. Marcelin.
Amofalki (sat părăsit), 350.
Amores, 431.
Amphithrite (vapor), 899.
Amphithrite (Zeită), 313.
Amurat I (Sultan), 547, 550, 870.
Amurat II (Sultan) 553, 554.
Amurxa-Beî, 342.
Amultu-Cular (vale), 225, 240, 241.
Amyntas, 247, 464.
Amza (pădure), 773.
Amzacea (sat), 62, 100, 167, 168, 169, 209, 210, 458, 459, 462, 464, 469, 470, 647, 693.
Amzacea-Bair (deal), 100, 126, 167, 169.
Amzacea-Borungea, 169, 236.
Amzacea-Dere (vale), 100, 103, 167, 169, 236.
Amzalar (nu Amzalăi, deal), 115, 130, 152, 189, 190, 229, 382, 384, 688, 849, 850.
Amzali-Bair (deal), 102, 127, 174, 175, 179, 453.
Amzalia (sat), 82, 446, 781.
Amze-Saisi (deal), 121, 132, 223.
Ana-Baş (carieră), 828.
Anadolchiot (carieră), 825, 834, 846.
Anadolchiot (lac). V. Tăbăcaria.
Anadolchiot (sat), 124, 211, 212, 336, 426, 429, 434, 435, 442, 443, 444, 445, 502, 647, 670, 684, 694, 697, 779, 798.
Anadolchiot (târgul de vite de la-), 443, 670, 682, 684, 798, 800, 801, 802.
Anastasia (Impărat), 540, 541, 632.
Anastasiu Victor, 72, 77, 78, 79, 80, 81, 82.
Anatolia, 443, 565, 573.
Anauros (rîu), 511.
Anchialos (oraş), 317, 542, 809, 881.
Ancona (oraş), 432, 522.
Andrassy (n. pr.), 624.
André Lavertujon, 281.
Andreî (apostolul), 625, 626.
Andreî II (Regele Ungariei), 544.
Andreî Barcsai (n. pr.), 560.
Andreî Taranowsky (n. pr.), 261, 804, 936.
Andreolo da Guasco (n. pr.), 871.
Andronic II (Impărat), 546.
Andronic Comnénul, 250.
Andros (vapor), 898.
Andrusof (geolog), 219, 242.
Angelus (vas), 302.
Anghelescu G. (gen.), 494, 495, 499.
Anglia (ţară), 36, 267, 271, 272, 282, 285, 304, 435, 551, 554, 601, 624, 874, 876, 878, 882, 884, 885, 897, 930, 932, 933, 935, 936.
Agora (oraş), 552, 553, 875.
Ankodinow (gură), 252.
Anselm (gen. rus.), 589.
Antiloc (n. pr.), 310, 312, 313.
Antiochia (Patriarhie), 636.
Antipa (călugăr), 388.
Antipa (Doctorul), 775, 806, 936.
Antonin Pius (Impărat), 205.
Antoninii (fam. Impărat), 435, 526, 530, 531, 536.
Antoniū (Imp.), 519.
Antonius (Episc.), 637, 638.
Anvers (port), 898, 899, 900.
Apa Calistrei (v. Calistra).
Apa Visterna (v. Visterna. Ca-sămcea).
Apollo (vapor), 899.
Apollodor (scriitor), 511.
Apolon (zeu), 312, 317.
Apollonia (oraş), 307.
Apollonia din Caria (oraş), 317.
Apolloniu de la Rodos (n. pr.), 247, 249, 344.
Apsimar (Impărat), 542.
Aquilea (oraş în Italia), 512.
Arabagi (sat), 100, 101, 171, 446, 452, 455, 472, 781.
Arabagi (vale), 100, 171, 236, 237.
Arabagi-Bair (deal), 100, 127, 171.
Arabî (popor), 343, 622, 659.
Arabi-Alciala (deal), 101, 127, 168.
Arabi-Alciala (vale), 101, 168, 236.
Arabi-Iuk (movilă), 102.
Arabi-Iuk-Bair (deal), 102, 127, 168.
Arab-Tabia (carieră), 829, 838.
Arab-Tabia (fort.), 34, 36, 38, 90, 154, 501, 586, 591, 603, 605, 923.
Araci (?) 41.
Araklar (movilă), 119, 186.
Araklar (sat părăsit), 422.
Aralo-Caspiana (depresiune), 72.
Aram-Dere-Ceşme (vale), 226, 241.
Arc-Carlota (vapor), 899.
Arcadiu I (Episcop), 330, 331.
Arcadiu II (Episcop), 330, 331, 640.
Arcadiu III (Episcop), 331.
Archipelagul (mare), 522, 868, 883, 898.
Arctinus din Milet (n. pr.), 307, 308, 514.
Ardagh (căpitan), 31, 33.
Ardali (sat bulg.), 95.
Ardali-Ceuir (vale), 95.
Ardeal (v. Transilvania).
Ardeleni (v. Transilvăneni).
Ardeskos (rîu), 513.
Arendt (n. pr.), 281.
Ares (zeu), 510, 511.
Argagnis-mare sau super., 293, 295, 296.
Argagnis-mic sau infer., 293, 295.
Argeş (judet), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
Argeş (rîu), 513.
Arghiropol (herghelia lui), 781, 782.
Argonautilor (expediţia), 247, 510, 511, 512.
Argos (n. pr.), 511.
Argos (vapor), 898.
Ariadnei (firul), 85.
Arianism (doctrină), 534, 627, 630.
Arie (n. pr.), 534, 627, 628.
Arietis frons (promont.), 308.
Ariminium (oraş), 629.
Arion (colonel), 31, 36.
Arios (gură), 247.
Aristot (n. pr.), 247, 249, 250, 512.
Armancaia (carieră), 834.
Arman-ceşme (vale), 116, 117, 152, 226, 240, 362, 370.
Arman-ceşme (vîrf), 75.
Arman-Tepe (deal), 122, 132, 214, 215, 357.

- Armarachi* (cherhana), 816.
Armeanca (carieră), 828.
Armenî (popor), 67, 68, 267, 346, 347, 348, 359, 381, 395, 396, 413, 414, 416, 417, 418, 426, 440, 446, 450, 458, 465, 471, 610, 644, 874, 876, 905, 908.
Armenia (țară), 537, 543.
Armut-Bair (deal), 124, 133, 152, 176, 177, 179, 451.
Armut-Conac (deal), 109, 128, 199, 233.
Armullia (comună), 113, 117, 226, 228, 229, 230, 232, 233, 359, 361, 362, 364, 365, 372, 375, 378, 494, 651, 687, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 753, 755, 771, 784, 788, 793, 796, 802, 829, 853.
Armullia (sat părăsit), 35, 40, 41, 96, 166, 474, 479.
Armullia (vale pe frontiera), 41, 96, 97, 166, 236, 479.
Armullia (vale pl. Babadag), 230, 241.
Armullia-Camber (pădure), 771.
Armullu-Bair (deal), 102.
Arnăut-Bostan-Dere (vale), 209, 239.
Arnaut-Paşa (n. pr.), 411.
Arnăuții, 555, 586.
Aron (Domn), 560, 561.
Arpad (vapor), 414.
Arpați-Iuk (movilă), 103, 207.
Arpați-Iuiu (deal), 209.
Arpalik (deal), 95, 126, 164.
Arrian Flaviu (n. pr.), 244, 249, 250, 251, 310, 311, 312, 530.
Arrubium (Măcin), 391, 525, 529, 530, 637.
Ars amandi (scriere), 432.
Arsănesci (carieră), 825.
Arsenius (Arch. de Sugdae), 637.
Arta-Burun (deal), 99, 100, 126, 153, 168, 169, 208.
Artamonof (Colonel), 620.
Artemidor (n. pr.), 249.
Artin Effendi (n. pr.), 281.
Artiscos (rîu), 514, 515.
Arvali (n. pr.), 522.
Arvanesci (carieră), 844, 845, 846.
Asadîc-orman (pădure), 95, 770.
Asan (muntele lui), 107, 128.
Asan-Beî (pădure), 768.
Asan Ion I (Impër.), 544, 635.
Asan Ion II (Impër.), 544, 545, 636.
Asan Ion III (Impër.), 546.
Asan Pehlivan (tîlhar), 350.
Asan-Oba-Teppe (movilă și deal), 103, 208.
Asarlık (comuna), 35, 40, 96, 97, 162, 163, 350, 448, 452, 470, 471, 472, 473, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 497, 498, 502, 503, 508, 622, 642, 693, 697, 706, 709, 711, 714, 715, 717, 720, 725, 728, 729, 733, 736, 743, 750, 755, 770, 783, 787, 793, 795, 853, 913, 914, 923.
Asarlic (deal), 40, 83, 96, 126.
Asarlic No. I (p. trigon.), 96.
Asarlic No. II (p. trigon.), 96.
Asarlic-Vale (pădure), 770.
Ascilar (sat), 103, 208, 209, 458, 464, 469, 647, 695.
Asanizii (familie), 544, 545, 868.
Asia, 247, 517, 537, 553, 554, 556, 558, 559, 560, 624, 628, 870, 875.
Asia-mică, 204, 336, 347, 379, 431, 444, 514, 543, 625, 626, 627, 629, 631, 758, 883.
Aslama-Sirtî (deal), 95, 125, 161, 162, 476.
Asmala-Bair (deal), 117, 130, 162, 230, 361, 364.
As-mandra (carieră), 838.
Aspar (n. pr.), 540.
Asparuch (Rege), 541.
Assar-i-Tevfik (vapor), 624.
Aste (Marquis d'-), 280, 281.
Astrakan (oraș), 878.
Asyria (țară), 516.
Asyrieni (popor), 513.
Atcurusu (pădure), 770.
Athamas (n. mit.), 510.
Athanasie (Rege), 536, 628, 629.
Athanasie din Alex. (n. pr.), 628.
Athanasie Oteț (Archim.), 407, 408, 409, 410, 641.
Athanasius (Episc.), 637, 638.
Athens (oraș), 431.
Athens (zeiță), 511.
Athos (vapor), 898.
Atila (Rege), 538, 631.
Atirnași (car. Ghizdăr.), 825, 834.
Atirnași (car. Ostrov), 146, 181.
Atirnași (car. Topal), 834, 844, 845.
Ajd-Sadîr (sat părăsit), 41, 166, 479.
Atmagea (comună), 54, 58, 74, 75, 82, 87, 116, 135, 187, 189, 190, 226, 229, 230, 345, 359, 362, 365, 370, 375, 384, 424, 425, 654, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 771, 779, 784, 788, 793, 796, 853.
Atmagea (deal), 225, 226, 230, 689.
Atmagea (pădure), 771.
Atmagea (părău), 116, 117, 226, 241.
Atmagea (vale), 116, 117, 226, 241, 362, 370.
Atmagea (vîrf), 74, 75, 116, 152, 226.
Atmagea-cula (pădure), 769.
Atticus (n. pr.), 243.
Aubigny Cogordan (Conte d'-), 281.
Audienii (secta), 629.
Audius (n. pr.), 629.
August (Impărat. Octavian), 431, 432, 433, 435, 521.
Aurarii (sat), 873.
Aurelian (Impăr.), 533, 626.
Aurelian P. S. (Economist), 789.
Aurelius Fuscus (n. pr.), 431.
Aurates (popor), 518.
Aurora (vapor), 899.
Austria (p. pe br. Sulina), 294, 296.
Austria-inferiōră (idem.), 294.
Austria-tavola (idem.), 294.
Austro-Ungaria (țară), 31, 36, 37, 42, 52, 69, 141, 265, 267, 270, 271, 272, 273, 275, 279, 280, 281, 284, 325, 330, 381, 395, 396, 416, 571, 576, 577, 601, 606, 624, 877, 878, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 897, 931, 933, 934, 935, 936.
Austriaci (popor), 267, 877, 880.
Autorul anonim, 308.
Avien, 312.
Avarii (popor), 541.
Avram N. (preot), 752.
Avramide & Soliriu (fabr.), 851.
Avretic-Tepe (movilă), 124, 429, 502.
Avril (Baron d'-), 281.
Avril Ph. (misionar), 569.
Axiopolis (cetate veche), 529, 637.
Aza-Beî (din Tighina), 568.
Azarlău (pichet), 147.
Azarlău (sat), 43, 106, 107, 134, 146, 147, 152, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 381, 391, 392, 394, 581, 582, 613, 615, 652, 683, 686, 688, 697, 915, 921.
Azaplar (comună), 89, 99, 103, 153, 169, 208, 457, 458, 459, 460, 462, 463, 464, 647, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 726, 728, 729, 732, 735, 742, 755, 782, 787, 792, 795, 853.
Azaplar (deal), 208.
Azarian Effendi (n. pr.), 281.
Azeddin (Printz Seleucid), 545.
Azizia (sat), 446, 456, 642.
Azow (Mare), 204, 245, 329, 571, 878.
Azow (oraș), 270, 564, 567, 569, 570, 571, 877.

Traducerea numirilor streine.

- Aaslă* (trebuie zis *Agaslă*) = gură.
Abdulah = n. pr.
Ac = alb.
Acargea = curgător.
Aci = lemn.
Acic = deschis.
Acsan-Demir = (trebuie zis *Acsac-Demir*). Așa numiaŭ Turcii pe *Erdogru*.
Ada = insulă
Adam = om.
Adassi = vezî *Ada*.
Adil = n. pr.
Adin = închinător.
Aga = *Aga*, în ſeles de ſef. De la vechiul turcesc *Aka*.
Aganim = genitivul lui *Aga*.

Agemler = Al Agemilor. Agemiî
erau un trib Turc.

Aghaci = arbori.

Agi = amar.

Agige = amara.

Ahmet = n. pr.

Ahmut = n. pr.

Aİ = urs.

Aidanlık = luminos. (De unde con-
rupt Aitan).

Aigâr = armăsar.

Aitemir = n. pr.

Aiva = gutui. (De unde Aiva-
lic).

Akıngi = curgător.

Ala = vârgat.

Alah = Dumnezeu.

Alar (mai corect Aglar) = plân-
gere.

Alcea, alcia, alceac sau algea =
jos (prin extens vale).

Ali = n. pr.

Almalı = (trebuie zis Elmalı) vezi
acest nume.

Altın = aur.

Amet (iar nu Amal) = n. pr.

Amuzacı = (trebuie zis Hamzacı),
V. acest nume.

Amzalâi = (trebuie zis Amzalar),
genetivul de la Hamza. V. acest
nume.

Ana = mamă.

Arabagi = căruțaș.

Aralıclar = trecătoare. (Conrupt s'a
zis Araclar).

Aram = spurcat.

Ardalı = cu rapiță.

Arman = arie de treierat (se mai
zice și Harman).

Armut = păr (pom).

Armutlı = cu perii.

Arnâut = Albanez.

Arpalı = orz.

Arta = (trebuie zis Orta). V. acest
nume.

Artassı = (trebuie zis Ortassı). V.
acest nume.

Asadlı = n. pr.

Asan = n. pr.

Asarlık = loc de spânzurătoare. (De
la Asmak = a spânzura).

Ascilar = bucătar.

Aslama = (trebuie zis Asmalar) =
spânzurătoare.

Asma = cumpănă de puț.

At = cal.

Ağâ Sadic = a lui Sadic.

Atmagea = șoim.

Avretük (de la Avrel) = femeie.

Aul = (trebuie zis Oul). V. acest
nume.

Azaplar = liberat.

B

Baarlic-Bair (deal), 174.

Baba-Bair (deal), 119, 131, 187.

Baba și Celeu (pădure), 768.

Buba Hasan (gură), 30, 203, 252.

Babadag (barieră), 110, 415, 682, 685.

Babadag (carieră la Tulcea), 838.

Babadag (carieră în malul lacului),
838, 840.

Babadag (caza), 31, 327, 347, 348,
353, 625, 779, 785, 789, 794.

Babadag (culme), 111, 116, 118, 130,
225, 685, 747, 753.

Babadag (lac), 78, 109, 114, 118, 140,
141, 218, 219, 227, 228, 230, 231,
241, 251, 363, 364, 372, 377, 379,
682, 684, 685, 686.

Babadag (munți), 82, 135, 218, 244,
323, 350, 593, 757.

Babadag (oraș), 54, 57, 62, 64, 65,
68, 69, 70, 78, 80, 82, 84, 109, 110,
111, 112, 117, 118, 140, 185, 191,
199, 218, 220, 225, 226, 227, 228,
230, 231, 233, 234, 252, 325, 330,
335, 336, 341, 346, 347, 355, 356,
359, 360, 361, 362, 363, 364, 365,
366, 367, 368, 369, 370, 371, 372,
374, 375, 376, 377, 378, 379, 383,
384, 385, 386, 398, 399, 404, 406,
407, 411, 414, 417, 424, 427, 434,
483, 494, 496, 497, 498, 499, 500,
502, 508, 509, 559, 561, 562, 563,
565, 566, 567, 568, 570, 571, 572,
573, 574, 575, 576, 577, 580, 581,
582, 583, 592, 602, 606, 608, 611,
619, 638, 639, 641, 646, 651, 654,
683, 684, 685, 686, 687, 688, 689,
690, 697, 699, 700, 701, 706, 709,
711, 714, 717, 720, 725, 728, 733,
736, 743, 750, 756, 757, 760, 761,
766, 771, 784, 788, 793, 796, 797,
829, 838, 840, 852, 857, 860, 867,
904, 909, 921, 929.

Babadag (pădure), 244, 444, 504, 771.

Babadag (piriș), 230, 241, 685.

Babadag (plasă), 328, 342, 343, 345,
346, 347, 348, 357, 358, 360, 365,
380, 395, 425, 492, 702, 705, 706,
707, 708, 709, 710, 711, 712, 713,
714, 715, 716, 717, 718, 719, 720,
721, 722, 723, 724, 725, 726, 727,
728, 729, 730, 732, 733, 734, 735,
736, 737, 738, 740, 741, 743, 744,
746, 747, 750, 751, 752, 753, 755,
756, 763, 771, 772, 784, 785, 788,
789, 793, 794, 796, 802, 803, 804,
829, 853, 930, 934, 936.

Babadag (vale), 227.

Babair (culme), 75.

Babba (Babadag), 434.

Babalecu (pădure), 768.

Babilonia (țără), 867.

Babina (insulă), 253.

Babina (lac), 255, 256, 814, 815, 816,
817, 818.

Babucci-Culac (vale), 95, 164, 236.

Bacău (Jud.), 696, 698, 705, 707,
710, 713, 715, 718, 724, 727, 731,
745, 749, 754, 785.

Baccesarai (capitala Hanilor), 575.

Baccuiusu (pădure), 476.

Baccuiusu (sat părăsit), 97, 98, 164,
471, 472, 474, 476, 480, 693.

Baccuiusu-Culac (vale), 98, 164, 236.

Bach (frații), 851.

Bachus (zeu), 435.

Barim (lac), 255, 813, 814.

Baciu (deal), 101, 127, 148, 165.

Baciu (lac), 100, 101, 148, 165, 170,
171, 172, 236, 237, 452, 692, 693.

Bacın (lac în Deltă), 255, 394, 397,
814.

Bădălan (sat), 29.

Badalar (movilă), 103, 208.

Bădila (valea viilor de la-), 108,
199, 231, 239.

Bădila (vii), 108, 199, 231, 382, 386,
388, 389, 404, 687, 751, 752.

Baer (legea lui), 138, 139, 245.

Bagdad (oraș), 867.

Bagdad (vapor), 900.

Bayelâ Canara (carieră), 828.

Baghieî (grind), 192.

Bagofsky (colonel), 598.

Bagration (Print), 583, 584, 585,
586, 587, 588.

Bahna (munții), 757.

Baiazid (fiul lui Soliman), 559.

Baiazid I (Sultan), 550, 551, 552,
553, 636, 637, 870, 875.

Baiazid II (Sultan), 555, 557, 558.

Băi (linie), 682.

Bair (carieră), 828.

Bair-Iuiuk (deal), 99, 126, 153, 169.

Bair-Mezarlık (dél), 99, 126, 167.

Bairac (deal), 118, 130, 227, 364.

Bairactar (Mare Vizir), 579.

Bairam (sărbătoare), 337.

Bairamdede (comună), 40, 99, 100,
167, 169, 170, 441, 445, 448, 460,
461, 470, 471, 473, 474, 478, 479,
647, 695, 697, 706, 709, 711, 714,
717, 720, 725, 728, 729, 733, 736,
743, 783, 787, 793, 795, 853, 914,
924.

Bairamdede-Bair (deal, ramif. lui
Derechioî), 99, 126, 166, 169.

Bairamdede-Bair (ram. lui Baș-
Punar), 99, 126, 167, 170.

Bak-Ceauș (deal), 117, 130, 225, 226,
230, 362, 365, 370.

Bak-Ceauș (vale), 117, 230, 241, 365.

Bakmentiew (general), 591.

Bakt Ghiraî (general), 575.

Baku (vapor), 901.

Balaban (căpitan), 176.

Balaban (ostrov), 146, 180, 181.

- Balaban* (pădure), 768.
Balaban-ceair (pădure), 768.
Balabancea (comună), 75, 105, 112, 115, 189, 190, 191, 228, 229, 232, 361, 375, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 389, 390, 402, 404, 652, 655, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 772, 784, 788, 794, 796, 849, 853.
Balabancea (pădure) 772.
Balabancea (munți), 75.
Bălăceanu (n. pr.) 281.
Bălăceanu (vale), 184, 238
Balahani (vapor), 901.
Bălanul (gărlă), 188, 392.
Balar-Bair (deal), 117, 130, 229, 230.
Balar-Cula (carieră), 829
Bălășești (balta), 193.
Bal-Bair (dél), 120, 131.
Balcani (munți), 89, 136, 242, 327, 363, 432, 513, 514, 515, 518, 521, 523, 532, 533, 537, 541, 544, 551, 569, 576, 622, 623, 674.
Balcani-Orientali, 99, 135, 515.
Balcano-Carpatin (unghiul), 51, 55, 242.
Balcic (caza), 353.
Balcic (port), 554, 575, 598, 607, 623.
Balcic-Iuk (deal), 206, 207.
Baldarık-Ceair (vale), 98, 166, 170, 236, 470, 476.
Baldaran-Iuk (movilă), 103, 209.
Baldouin (Impărat), 636, 872.
Balghiu (carieră), 834.
Balgiu (deal), 119, 131, 184, 186.
Balgiu (sat), 119, 184, 185, 186, 417, 419, 420, 422.
Balibeg Malgociogli (general), 558.
Bali-Iuk (movilă) 99, 153.
Balla (între Borcea și Dunăre), 677, 678, 679, 680.
Balta (podul din), 678, 679.
Baltă (insulă între Dunăre și Cre-menea). 182, 645.
Balta-Bair (deal), 118, 130, 231, 364.
Balta de mijloc (la gura Buaz.), 217.
Balta mare (la gura Buaz.), 217.
Balta satului (vale și lac), 106, 198.
Băltăgești (sat), 82, 122, 123, 180, 181, 336, 417, 424, 444, 446, 455, 456, 694
Baltagi Mohamet (Vizir), 570.
Baltica (Mare), 536, 878.
Banatul (provincie), 70, 242, 756, 757.
Banca Agricolă, 902.
Banca Națională, 901.
Banca Generală, 901.
Banca Germana, 282.
Banca Otomană, 282.
Banca de Scont, 902.
Bandini (n. pr.), 564, 876.
Bărăganul (regiune), 351.
Barage (p. pe br. Sulina), 293.
Barboși (podul de la-), 579.
Barbot de Marny (n. pr.), 242.
Barbotași Orman (pădure), 39, 125.
Barcelona (oraș), 874.
Barcelonette (oraș), 53.
Barceman (sat bulg.), 39.
Barcley Trewor (n. pr.), 437, 661.
Barcsay Acat (Domn), 565.
Barrère (n. pr.), 273, 281.
Băroi (carieră), 79, 834.
Băroi (gărlă), 149, 183, 184, 186, 419, 921.
Baross (vapor), 901.
Barrow (oraș), 302.
Bârsa (ținut), 791.
Barsach (n. pr.) 832.
Barotzi (colonel și general), 43, 500, 502.
Basa-Iuk (movilă), 171.
Basarab (vapor) 900.
Basarabia (provincie), 27, 31, 136, 137, 242, 245, 262, 271, 317, 327, 341, 346, 365, 379, 380, 384, 387, 389, 390, 392, 393, 394, 395, 398, 404, 405, 406, 407, 408, 413, 560, 562, 566, 568, 570, 576, 578, 579, 582, 583, 593, 594, 610, 611, 624, 646, 761, 764, 779, 780, 781, 790, 916, 918.
Basarabi-Negri, 202, 547, 866.
Baş-buzucî (trupe), 581, 582, 606, 608, 611, 613, 616, 622.
Baş-ceşme (carieră), 829, 838.
Baş-chioi (carieră), 838.
Baş-chioi (comuna), 76, 78, 113, 116, 117, 228, 229, 230, 232, 233, 359, 361, 362, 363, 365, 370, 372, 375, 378, 494, 651, 687, 688, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 760, 771, 784, 788, 793, 796, 830, 842, 853, 934.
Baş-chioi (vale), 116, 117, 229, 230, 241.
Baş-chioi-Cineli (pădure), 771.
Başculac (vale), 179, 237.
Basla-musu (pădure), 769.
Baş-punar (deal ramif. Ciucurovei), 119, 131, 225, 226, 357.
Baş-Punar (sat pl. Bab.), 118, 119, 120, 185, 214, 224, 225, 226, 360, 369, 377, 378, 424, 651.
Baş-Punar (vale pl. Bab.), 119, 120, 225, 240, 241, 357, 370.
Baş-Punar (sat părăsit pl. Mang.), 206, 207, 208, 458, 464, 695.
Baş-Punar (sat pl. Silistra-Nouă), 99, 167, 169, 170, 448, 461, 471, 474, 479, 647, 695.
Baş-Punar-Bair (deal ram. Carao-mer), 99, 126, 169.
Baş-Punar-Sirtî (deal ram. Sarî-Iol-B.), 95, 125, 161, 167.
Baş-Punar-Sirtî (deal ram. Sînr-Iol-B.), 95, 96, 126, 162, 164, 476.
Bassoli (n. pr.), 306.
Bastarni (popor), 515, 520.
Bastarni-Peucini (v. Peuci).
Batacli (sat părăsit), 350.
Batacli-Alcear (vale), 226, 230, 241,
Batacli-Başa (deal), 120, 131, 185, 357.
Batacli-Dere (vale), 181, 238.
Batacu (gărlă), 255, 814, 815.
Batacu (lac), 255, 814.
Batalionul Dorobanți Dobrogea, 500, 502.
Batalionul I Vânători, 494, 496, 497, 501, 502, 504, 505, 506.
Batalionul II Vânători, 502, 503, 504, 506, 507, 860.
Batalionul III Vânători, 504.
 » IV » 494, 495, 497.
Batalionul V » 505, 506.
 » VI » 505, 506.
 » VII » 860.
Batatze Ion Duca (Impăr.), 544.
Baterii (cariere), 822.
Bathori (Rege), 560.
Bathori (Print), 560.
Batmich Cavar (p. pe br. Sulina), 293, 295, 296.
Batmich-Cavac super. (p. pe br. Sulină), 294.
Batu (Kan), 545.
Batum (vapor), 901.
Baudry (n. pr.), 527.
Bauduin I (Impăr.), 544.
Bavaria (țără), 271.
Bavi-Bülbül-Kiuciuk (deal), 101, 127, 168.
Bazancourt (n. pr.), 53, 71.
Bazarghian (sat), 95, 97, 98, 161, 163, 164, 471, 475, 476, 477, 481, 647.
Bazarghian (vîrf), 95.
Bazargic (caza), 353.
Bazargic (oraș bulg.), 38, 40, 85, 135, 154, 156, 157, 341, 356, 450, 453, 476, 567, 575, 584, 585, 590, 592, 593, 595, 597, 598, 599, 606, 607, 620, 621, 622, 623, 674, 923.
Baziași (oraș), 242.
Bechet (Dolj), 277.
Becke (n. pr.), 280, 281.
Bedeloi (pădure), 772.
Bedje (Satul-Noi, pl. Babad.), 372.
Bedreddin (n. pr.), 552.
Bei-Aslan-Bair (deal), 102, 127, 175.
Bei-Aslan-Culac-Dautlar (vale), 102, 175, 237.
Bei-bugeac (sat), 79, 234, 342, 396, 401, 403, 404, 406, 653, 655, 669.
Beidaut (carieră), 838.
Beidaut (comună), 120, 121, 224, 225, 359, 366, 368, 369, 371, 372,

- 375, 376, 378, 379, 406, 651, 689, 690, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 771, 782, 784, 788, 793, 796, 830, 838, 853, 934.
- Beidaut* (padure), 771.
- Beidaut* (râu), 76, 90, 120, 121, 131, 132, 141, 214, 216, 224, 225, 240, 366, 369, 375, 689, 690.
- Beilic* (balta), 98, 162, 163, 235, 236, 474.
- Beilic No. 1* (vale), 94, 96, 125, 126, 163, 164, 235, 236, 474.
- Beilic No. 2* (vale), 164, 236.
- Beilic* (comuna), 32, 96, 162, 163, 164, 452, 470, 471, 472, 474, 475, 476, 480, 623, 642, 706, 709, 711, 714, 717, 718, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 752, 755, 769, 783, 787, 793, 795, 853.
- Beilic* (pădure), 769.
- Beilic* (sat, jud. Ialomița), 642.
- Beilic-Ceair* (vezî Almalîu).
- Beilic-Ceair* (altă vale), 96, 97, 98.
- Beily* (deal), 110, 129, 201.
- Beî-Orman-Bair* (deal), 39, 92, 125, 155, 158.
- Bekiraga-Bair* (deal), 124, 133, 176, 178.
- Bekiraga-Cular* (vale), 178, 237, 451.
- Bekiraga-Gîlcazar* (vale), 178, 237.
- Bekter* (sat), 82, 99, 167, 169, 170, 448, 458, 461, 473, 590, 647, 695.
- Bela IV* (Rege), 544, 636.
- Bela* (vapor), 901.
- Belciugata* (lac), 183.
- Belciugul* (gârlă), 811, 818.
- Belciugul* (lac), 258, 269, 810, 811, 818.
- Belriugului* (grindul-), 258.
- Beledia* (carieră), 832, 838, 846.
- Beledia* (Constanța), 439.
- Beledia* (Tulcea), 78.
- Belezliki-Sirtî* (deal), 39, 91, 125, 155, 156, 157.
- Belgarod* (gură), 252.
- Belgia* (țera), 349, 678, 790, 802, 823, 885, 897, 928, 930, 931, 935, 936.
- Belgieni*, 347, 381, 905.
- Belgrad* (cap. Serbiei), 544 900.
- Belgrad* (tratatul de la-), 571, 877.
- Belibrov* (gârla lui-), 255, 807, 813, 814.
- Belizariu* (gen.), 541.
- Bender* (Tighina), 561, 562, 565, 572, 573, 576, 577.
- Benkendorf* (general), 599.
- Benjamin de Tudêle* (n. pr.), 867, 868.
- Bentului* (vale), 184, 238, 419, 422.
- Beoția* (provincie), 312, 510.
- Berber Hagi Ahmet* (n. pr.), 392.
- Berbolasi Orman* (padure), 92.
- Berdari* (sat părăsit), 350.
- Bedzan* (Dobrovia), 27, 28, 244.
- Berechet-su-cesme* (fântâna), 477.
- Berezan* (insulă), 307, 309.
- Bergner* (n. pr.), 52.
- Berio* (cavaler), 281.
- Berke* (Kan), 335, 545.
- Bêrlad* (oraș), 506, 547, 871.
- Bêrlad* (republica), 871, 872.
- Berlie* (colonel), 589.
- Berlin* (tratatul de la-), 30, 31, 32, 37, 262, 272, 273, 279, 624, 625, 676, 766, 918.
- Beris-Tepessi* (movilă), 123, 214, 215, 428.
- Bernard* (doctor), 87.
- Beroë* (în Dobrovia), 529.
- Beroë* (Eski-zagra), 532.
- Bertesci* (vale), 119, 149, 150, 186, 238, 419.
- Beșaul* (sat), 102, 167, 168, 441, 445, 446, 448, 459, 461, 464, 647.
- Beșaul-dere* (vale), 101, 168, 236.
- Bespopovi* (sotcă), 66, 329, 331, 332, 359, 377, 378, 381, 390, 395, 396, 401, 416, 653, 654.
- Bessarabec* (vapor), 900.
- Bessi* (popor), 48, 518, 519, 520.
- Beștepe* (carieră), 838.
- Beștepe* (munți), 69, 70, 71, 77, 78, 111, 112, 129, 135, 136, 137, 139, 195, 201, 246, 397, 399, 400, 412, 593, 761.
- Beștepe* (pădure), 773.
- Beștepe* (vale), 201, 239.
- Beștepe-român* (sat părăsit), 350, 397, 400.
- Beștepe-turc* (comună), 110, 111, 112, 152, 201, 350, 379, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 404, 405, 406, 573, 639, 652, 655, 686, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 751, 761, 784, 788, 793, 796, 802, 838, 853.
- Bestepenilor* (mahala), 640.
- Betirchiu* (sat), 590.
- Bezac* (n. pr.), 585.
- Bielev* (regim. de-), 618.
- Bilarlar* (deal, ramif. Dorobanțul), 124, 132, 179.
- Bilarlar* (sat, vezî Dorobanțul).
- Bilarlar-Bair* (deal, vezî Dorobanțul).
- Bilarlar-Tepessi* (movilă), 123, 124, 425.
- Bimbașa* (ostrov), 146, 155.
- Bimbașa* (pădure), 769.
- Bi-orman* (pădure), 770.
- Biringi-Medgidie-Dere* (vale), 102, 178, 237.
- Bisagi lung* (lac), 255, 814.
- Bisagi mic* (lac), 255, 814.
- Bischoffscheim* (bancă), 282.
- Biserița* (carieră), 840.
- Biserița* (cetate la Garvan), 196.
- Biserița* (cet. la Dolojman), 82, 218.
- Biserița* (cetate la Mahmudia), 111, 201, 397.
- Biserița* (gură), 224.
- Biserița* (p. trig. la Doloj), 224.
- Biserica armână* (Constanța), 429, 437, 642, 923.
- Biserica grăcă* (Const.), 84, 429, 642.
- Biserica grăcă* (Mangalia), 465, 645, 870.
- Bistonienii* (popor), 432.
- Bița* (cariera), 824.
- Bitinia* (provincie), 627.
- Bitter* (n. pr.), 280, 281.
- Bivolul* (gârlă), 257, 811.
- Bizantin* (Imperiul), 538, 542, 543, 633, (vezî și Imperiul Bizantin).
- Bizantini*, 260, 261, 335, 404, 436, 437, 546, 632, 633, 634, 635, 636, 867, 868, 869, 872.
- Bizantiu* (oraș), 317, 335, 625, 637, 868.
- Bizone* (oraș), 84, 247, 248, 434, 521.
- Blasova* (ins.), 75 187, 385.
- Boazgic* (râu), 90, 122, 123, 149, 172, 180, 423, 424, 455, 659.
- Boazgic* (sat), 43, 62, 79, 172, 173, 180, 181, 417, 418, 424, 425, 455, 456, 642, 670, 805, 806, 904.
- Boazgic* (vale), 122, 123, 149, 180, 237, 417, 445, 694.
- Boazgic-mare* (ostrov), 146, 173, 417.
- Boazgic-mare* (pădure), 768.
- Boazgic-mic* (ostrov), 146, 173.
- Boazgic-mic* (pădure), 768.
- Boazgic-Tepe* (movilă), 123, 180.
- Boazului* (gură), 30, 76, 89, 217, 218, 223, 427.
- Boboc N.* (n. pr.), 752.
- Boclogea* (deal), 75, 109, 112, 129, 229, 231, 232, 358, 380, 382, 402, 849.
- Boclogea* (pădure), 773.
- Boclogea* (vale și pârâu), 112, 113, 232, 241, 402.
- Boemia* (țară), 343, 551, 555, 871.
- Boemia* (vapor), 899.
- Boemie* (munții), 73.
- Boémond de Tarent* (șef cruciat), 543.
- Boerebiste* (Rege), 519.
- Boerescu* (ministru), 676.
- Bogaz-chiot* (Cernavoda), 69, 141, 357, 449, 577, 638, 670, 903.
- Bogdaproste* (carieră) 826, 834, 844, 846.
- Bogdaproste* (lac), 255, 815.
- Bogdan* (Domn), 547.
- Bogdanof* (general), 618.
- Bogomili* (sectă), 636.
- Bogoris sau Boris* (Rege), 542, 633, 634, 635.

- Bogulubow (n. pr.), 31, 32, 37.
 Bohemiens (țigani), 343.
 Boian (șef avar), 541.
 Boleslawski (cavaler de-), 281.
 Bulgaria (vapor), 900.
 Bolgrad (județ), 610.
 Bolgrad (oraș), 613.
 Bolonia (oraș), 53.
Bone-Slrlți (deal), 91, 92, 125, 155, 157.
 Bonn (oraș), 53.
 Bööös (vapor), 901.
 Borănescu (colonel), 494.
 Borcea (canal), 29, 32, 154, 155, 156, 182, 585, 591, 677, 678, 679.
 Borcea (haltă), 680.
 Borcea (pod peste-), 677, 678, 679.
 Bordeaux (oraș), 53, 376.
Boreostoma (gură), 248, 249, 521.
 Borgström (colonel), 618.
 Borhek (De-), 281.
 Boris Antonovič (inginer), 36.
Borlak (Chiostel), 447, 621.
 Borodino (regim. de-), 618.
Borreion (gură), 248, 250, (v. și Boreostoma),
Borun-Bair (deal), 116, 130, 189, 190.
Borungea (deal), (v. Mezarlik-Borungea-Bair).
Borungea (movila), 100.
Borungea (pădure), 100.
Borungea (sal), 99, 100, 167, 170, 446, 448.
Borungea (vale), 79, 81, 83, 89, 98, 99, 100, 102, 126, 167, 168, 169, 170, 208, 209, 210, 236, 441, 445, 448, 449, 452, 453, 461, 473, 474, 479, 691, 695, 924.
 Borysthene (Dnipro), 307, 308, 309, 310, 313, 514, 529.
 Borysthenis (insulă), 309, 310, 311, 312.
 Boscovitch Iosef (n. pr.), 874.
 Bosforul Cimeric (strîmtore), 47.
 Bosforul Thracic (sau Bosfor), 202, 204, 296, 309, 535, 551, 556, 599, 870, 874, 877, 881.
 Bosnia (provincie), 242, 549, 551.
 Bosnia (vapor Florio), 899.
 Bosnia (vapor Lloyd), 899.
 Bosniac-Aga (n. pr.), 578.
 Bosquet (general), 606.
 Bosphorus (Kertsch), 866.
Bostăndriilor (deal), 113, 129, 232.
Bostanelor (vale), 105, 194, 238.
 Botoșani (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754, 932.
 Boucicaud (mareșal), 551.
Bozaurt-Culac (carieră), 828.
Bozlutak-Iuk (deal), 210.
 Brăila (gărlă), 197.
 Brăila (grind), 197.
 Braila (județ), 62, 380, 383, 391, 392, 393, 394, 416, 419, 640, 696, 698, 705, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754, 932.
 Bran (pas și sat), 550, 646.
Bran (valea lui-), 106, 194, 238, 389.
 Brăncoveanu (vapor), 900.
 Brândză (doctor), 756, 757, 760, 774.
 Brant III (general), 618, 621.
 Brașov (oraș), 874.
 Brateș (lac), 137, 872.
 Brătianu I. C. (om de stat), 496, 624.
Brézulut (deal), 107, 108, 128, 195, 199, 231, 382, 386, 392.
 Breda, 931.
 Bretannion (Episcop), 536, 629, 630.
 Brialmont (general), 921, 923.
 Britania (țără), 625.
 Britania (vapor), 609.
 Brutus (n. pr.), 243, 431.
 Brusa (oraș), 549, 550.
 Bruzen la Martinière (n. pr.), 434.
 Büching (n. pr.), 248, 249, 250.
 Bucovina (provincie), 135, 330, 689, 883.
 București (oraș), 36, 43, 278, 280, 334, 374, 466, 494, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 578, 579, 588, 638, 639, 646, 675, 676, 677, 681, 780, 791, 798, 802, 822, 823, 880, 902, 922.
 București (tratatul de la ...), 270, 592, 599.
 București (vapor), 898.
 București-Cernavoda (linie), 501.
 București-Fetești, 501.
 Buda-Pesta (oraș), 900, 901.
 Bugeacul Basarabiei, 27, 324, 327, 341, 403, 561, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 579, 610, 639, 876.
 Bugeacul (sat în Basarabia), 30, 138, 252, 259.
Bugeac (baltă V. Golovița Ezer).
Bugeac (comună), 62, 91, 146, 154, 155, 156, 159, 160, 470, 471, 472, 473, 474, 478, 481, 482, 642, 691, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 769, 783, 787, 793, 795, 828, 836, 853.
Bugeac (culme), 90, 106, 107, 128, 142, 150, 152, 191, 193, 194, 195, 196, 473, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 688, 916, 917, 918, 919.
Bugeac (deal, pl. Silistra), 91, 125, 148, 153, 154, 155, 156.
Bugeac (vale), 91, 156, 235.
 Bugek (șef tătar), 545.
 Bug (rîu), 204, 598.
Buiuk-Beily (deal), 201.
Buiuk-Bilarlar-dere (vale), 179, 237.
Buiuk-Bülbül (comună), 62, 100, 102, 168, 178, 425, 440, 441, 442, 443, 445, 446, 447, 448, 453, 454, 459, 467, 468, 622, 647, 691, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 726, 728, 729, 733, 736, 742, 781, 783, 787, 792, 795, 853.
Buiuk-Bülbül-Bair (deal), 102, 127, 447.
Buiuk-Caceamac (veți Caceamac).
 Buiuk Cainardgi (sat bulg.), 39.
Buiuk-Cara-Tepc (movilă), 113, 233.
Buiuk-Cartalîk (vale), 232, 241.
Buiuk-Carvan (v. Carvan mare).
Buiuk-Ceral-Ccrair (vale), 100, 171, 236.
Buiuk-Cogelac-Tepc (mov.) 121, 216, 371.
Buiuk-Dere (vale sec. a Borungei), 89, 99, 169, 236.
Buiuk-Dere (vale la Tatlageac), 209, 239.
Buiuk-Dere (vale sec. a Tibrinului), 179, 237.
Buiuk-Dere-Seid-Curt-Cular (vale), 102, 174, 237.
Buiuk-Enghez (v. Enghez mare).
Buiuk-Iuiuk (movilă), 122.
Buiuk-Mezarlik-Bair (deal), 101, 127, 171.
Buiuk-Muratan (șat), 458, 467, 649.
Buiuk-Orman (cariera), 838.
Buiuk-Orman (pădure Parachioi), 94, 160, 161, 770.
Buiuk-Orman (pădure Regep-Cuiusu), 771.
Buiuk-Orman-Bair (deal), 118, 130, 227, 366, 367.
Buiuk-Orman-Culac (vale), 94, 95.
 Buiuk-Pașa (amiral), 612.
Buiuk-Tatlageac (v. Tat. mare).
Buiuciu (deal), 97, 163.
 Bujor (carieră), 830, 840.
 Bujor (deal), 115, 130, 189, 190, 384.
 Bulatow (general), 581, 582.
Bulbuler (pote Bülbül), 450, 674.
 Bulgaria (țără), 27, 30, 31, 32, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 64, 81, 85, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 103, 135, 136, 137, 154, 156, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 166, 167, 170, 204, 206, 207, 235, 242, 273, 275, 277, 350, 351, 353, 416, 434, 457, 459, 461, 462, 468, 470, 472, 473, 475, 476, 477, 478, 479, 481, 502, 507, 541, 546, 547, 549, 550, 551, 552, 554, 561, 584, 588, 598, 624, 625, 631, 632, 633, 634, 635, 661, 676.

700, 757, 761, 823, 867, 874, 878,
879, 880, 897, 913, 923, 931, 934,
936.
Bulgaria (vapor), 899.
Bulgarii (popor), 28, 51, 57, 62,
67, 68, 140, 259, 260, 267, 321,
323, 325, 326, 327, 328, 330, 336,
342, 343, 347, 348, 349, 350, 351,
359, 365, 366, 367, 368, 369, 371,
374, 375, 376, 378, 379, 381, 384,
387, 393, 395, 396, 398, 406, 413,
414, 415, 417, 418, 426, 428, 433,
434, 435, 440, 446, 448, 453, 458,
461, 464, 465, 471, 472, 496, 498,
501, 541, 542, 543, 544, 547, 548,
549, 581, 582, 583, 585, 600, 607,
610, 611, 613, 618, 632, 633, 634,
635, 636, 637, 639, 641, 642, 643,
644, 645, 646, 653, 702, 780, 794,
860, 862, 867, 869, 905, 907, 908,
918, 922, 923, 924, 928, 933.
Bulgaro - Română (frontieră, v.
frontiera de Sud).
Bumbac (colțul, mlaștină) 217.
Burbaki (colonel), 606.
Burgas (golf), 203, 514.
Burgas (oraș), 70, 881.
Burghelea Gr. (n. pr.), 640.
Burgundia (provincie), 551, 555.
Buri (șef Tătar), 545.
Burun-Sirt (deal), 91, 125, 155, 157.
Burlacu Stefan (n. pr.), 361.
Burman (scriitor), 434.
Bursuc (vale), 693.
Bursuca (gârla), 257, 811, 812.
Bursucu (movila), 112.
Butirsk, 618.
Buzău (județ), 696, 698, 705, 707,
710, 713, 715, 718, 724, 727, 731,
745, 749, 754, 933.
Buzău (oraș), 84, 506, 579, 584.
Buzău (pas), 874.

Traducerea numirilor străine.

Baarlîc = primă-vara.
Baba = tală.
Babucci = papugi, care face pa-
puți.
Bac = vie (loc unde se plantază
viță).
Badalar = (trebuie zis Bagelar) =
coș de fum. Genitiv.
Bagelă = coș de fum.
Bair = deal.
Bairac = steag.
Bairam = sărbătoare la Turci.
Bal = miere.
Balaban = (în tătăresce) mare
(grand).
Baldaran = (trebuie zis Baldărgan)
cu cuculă.
Baldarîc = (trebuie zis Baldărgan)
cucută.

Balic = pește.
Baș = cap, șef, început, întâiul.
Bași-buzuci = fără căpătăi.
Bași-ceauș = Sergeant-Major.
Batac = mlaștină.
Bataclî = mlaștinșos.
Batar = care se scufundă.
Batmîs = supus înecului, înecat.
Bavi = (trebuie zis Mavî). V. acest
nume.
Bazarghian = negustor.
Bazargic = târgușor.
Beghir = cal.
Beî = titlu de nobleță.
Beilic = corvadă.
Beledie = primărie.
Belezlichî = belciug.
Bender = n. pr.
Bendge = n. pr.
Berdari = (slavon) spată de țesut
pânză.
Berechet = abondent.
Beriki = de dincóce.
Berîș = (trebuie zis Barîs) = cărtiță.
Beș = cincî.
Betirchiû = (trebuie zis Beder-chi-
oî). Beder = rău.
Bilal = n. pr.
Bilalar = în loc de Bilarlar) = a
lui Bilal.
Bimbașa = Maior.
Biringi = întâiul.
Boaz sau Bogaz = canal, gătlej.
Boazgic = diminutivul lui Boaz.
Boclogea = murdărie.
Borlac, burlac = neînsurat.
Borun, burun = nas, promontoriu.
Borungea = în forma de nas.
Bostan = dovleac.
Bozaurt = cenuși.
Bozlutac = (de la Bozli) = cu
ghiață.
Buba = tată.
Bugeac = colț.
Buiuc = mare.
Buiucce = mărișor.
Bûlbûl = privighetore.
Bûlbûler = pluralul lui Bûlbûl.
Burun = vezî borun.

C

C. F. R. (atelier), 851.
C. F. R. (haltă), 205.
Căble-Bair (deal), 124, 132, 179, 180.
Cablovat (lac), 255, 815.
Cabula-Bair (deal), 102, 127, 167.
Caciamac (carieră), 840.
Caciamac (sat, pl. Babadag), 121,
214, 350, 360, 368, 424, 690.
Caciamac (sat, pl. Medgidia), 101,
171, 174, 441, 446, 448, 449, 452,
453, 643, 647.

Caciamac (vale pe frontieră), 41.
Caciamac (vale sec. a Casîmcei),
214, 240.
Caciamac-Dere (vale) 452.
Caciamac-mare (sat părăsit), 41,
103, 207, 350, 468.
Caciamac-mic (sat părăsit), 350.
Caciamac-Orman-Bair (deal), 101,
127, 171.
Caciatna (loc. izolată) 403, 795.
Cacique (vapor), 608.
Cadán (șef tătar), 545.
Cadâr-Ali-Asan (herghelia lui...) 781.
Cadi-Câșla (deal), 122, 132, 149, 181,
184, 185, 186, 419, 694.
Cadi-Câșla (sat), 184, 185, 350, 417,
419, 420, 423, 424, 619, 620, 921.
Cadichioi (sat bulg.), 36, 40, 94, 95.
Cadichioi (sat, pl. Mangalia), 41,
103, 207, 458, 461, 462, 497, 498,
499, 648.
Cadiu (judecător), 337, 338, 341, 355.
Cadiulu (deal), 107, 108, 128, 195,
197, 229, 231, 382, 386.
Cadiulu (piriu), 107, 197, 231, 241.
Cadiulu (vale), 107, 197, 231, 241.
Cadmos (n. pr.), 510, 511.
Cadmular Alea (vale), 169, 236.
Caelino Calgagnini (n. pr.), 433,
434.
Caffa (oraș), 260, 545, 546, 556, 557,
868, 869, 870, 871, 875.
Cahul (județ), 610.
Cahul (lac), 138, 594, 918.
Cahul (oraș), 573.
Cai-cular (vale), 225, 240, 241, 357.
Caidere (deal), 120, 132, 224.
Caidere (sat), 216, 224, 359, 366.
Caidere (vale), 120, 224, 240, 366.
Caillard (locotenent), 36.
Caimacli-dere (vale), 122, 182, 238,
419, 420, 422.
Caimaclia (deal), 149.
Caimaclia (vale), 149.
Cainac (fântână), 223, 240.
Cainac (piriu), 223, 240.
Cainac-baş (loc. izolată), 371.
Cainardgi (vezî Kainardji).
Cainargeanu (carieră), 829.
Cairac (deal), 119, 131, 186, 419.
Cairic-Cairac (culine principală.
Sarighiol), 120, 132.
Cairic-Cairac (ram. din Dolama),
120, 131, 224.
Cairacil (deal), 110, 111, 129, 195,
201, 234, 397, 400, 405, 406.
Ckiracului (câmpia), 112, 234.
Calabalik-bair (deal), 118, 130, 228,
231, 364.
Calachioi (carieră), 825, 834, 844,
845.
Calacho (ruine), 79, 146, 181, 424,
525, 529.

- Calachioi* (vale), 149, 181, 237.
Calacula-bair (deal). Vezi *Culacula*.
Caladuca (sat părăsit), 350.
Calafat (oraș), 84, 544, 593, 873, 874.
Calafat (vapor), 900.
Calaicea (carieră), 834.
Calaigi (deal), 97, 123, 166, 170.
Calaigi (p. trigon), 41, 95, 97, 164.
Calaigi (sat), 34, 40, 94, 161, 471, 475, 477, 478, 480, 481, 482, 648.
Calaigi-ceair (vale), 161, 162, 235.
Calaigi-dolojan (vale), 225, 240.
Călărași (oraș), 32, 33, 156, 277, 481, 494, 579, 585, 587, 590, 591, 602, 619, 669, 678, 700, 916.
Calarăși (vapor), 900.
Călărași (» rus), 901.
Calburgina (deal), 96, 126, 162, 474.
Calburgina (vtrf), 96.
Cale (deal, ram. lui Haidân), 121, 132, 223.
Calea săpată (pădure), 769.
Cale-bair (deal, ram. lui Ciubuc), 115, 130, 189, 362.
Calenderu (carieră), 828.
Calfa (vale sec. a Urluici), 96, 99, 167, 236.
Calfa sau *Cesme-Cultuc* (vale sec. a Diordungii), 101, 171, 236.
Calfa (comună), 119, 122, 184, 185, 214, 368, 369, 417, 418, 419, 420, 422, 424, 425, 644, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 768, 782, 786, 792, 795, 853.
Calfa (vale), 224.
Calfachioi (sat), 96, 99, 167, 458, 459, 460, 4 3, 474, 923.
Calfadere sau *Caramcea* (vale), 173, 237.
Calga (Kan), 565.
Calica (deal), 110, 129, 234.
Calica (mlăștine), 227.
Calica (sat), 64, 110, 140, 234, 325, 396, 404, 405, 406, 653.
Calichioi (sat părăsit), 350.
Caligeorge (ostrov), 155.
Caliman I (Imperator), 545, 636.
Caliman II (»), 545.
Călinescu (n. pr.) 752.
Calinova (grind), 258, 269.
Calinova (padure), 773.
Calinova (pescărie), 139, 246, 250, 269, 394.
Calinova-Sf. Gheorghe (padure), 772.
Cali-Petri-Ceair (vale în Bulg.), 38.
Cali-Petru (râușor în Bulg.), 586.
Cali-Petrovo (deal), 586.
Cali-Petrovo (vale), 586.
Calipso (vapor), 899.
Calistra (pârâu), 104, 105, 114, 115, 129, 190, 191, 238.
Calistra (vale), 115, 129, 190, 238.
Callatis (Mangalia), 247, 248, 307, 317, 321, 430, 434, 464, 513, 517, 518, 521, 525, 529.
Calliope (muza), 313.
Callipizii (popor), 317.
Callistrat (n. pr.) 307.
Callistus (episcop), 637.
Calon sau *Calonsloma* (gură), 247, 248, 249, 250, 310, 521.
Caloianes (v. Asan Ion II).
Calpurnius Iulianus (general), 522.
Calu (n. pr.), 831.
Călugăreni (bătălia de la-) 561, 864.
Călugăreni (vapor), 900.
Călugărului (vale), 226, 229, 241, 370.
Calului (grind), 256.
Calypso (corabie), 609.
Camber (cariera), 840.
Camber (sat), 117, 226, 228, 229, 230, 325, 328, 359, 361, 362, 370, 372, 378, 573, 651, 687.
Camber (vale), 230, 241.
Camber-Trpessi (deal), 119, 131, 187.
Cambodge (vapor), 900.
Camcik (râu), 136, 554.
Camena (carieră), 830.
Camena (deal), 117, 130, 364.
Camena (ram. celui de sus), 117, 130.
Camena (pârâu), 120, 226, 240, 369.
Camena (sat), 120, 225, 226, 330, 360, 369, 378, 640, 651.
Camenka (Cărcaliu), 136, 383.
Camenica (oraș), 567, 569.
Câmpul-Lung (oraș), 547.
Câmpul Merelei Agighiol (car.), 840.
Cand-Mesea (pârâu), 187, 238.
Canagic-Bair (deal), 113, 129, 233.
Canara (carieră), 80, 684, 834.
Canara (carieră com. Bugeac), 828.
Canara (» » Enișemlia), 828.
Canara (lac V. Sîltghiol).
Canara (sat), 124, 153, 212, 213, 426, 427, 428, 442, 443, 444, 449, 648, 670, 681, 684, 690, 695, 697, 699, 700, 701, 834, 836.
Canara (vale la Boazgic), 149, 181, 237.
Canara-Aurel (cariera), 825, 834, 846.
Canara-Baba (carieră), 829, 840.
Canara-Baba (deal), 118, 130, 228, 231.
Canar-Bair (carieră), 822.
Canara-Bair (dél), 102, 127, 178, 362.
Canara-Ceair (carieră), 825, 834, 844, 845, 846.
Canara-Ceair (deal), 117, 130, 230.
Canara-Ceair (vale), 39, 40, 89, 92, 93, 94, 96, 125, 161, 235, 472, 475.
Canara-Ceair (vale sec. a Taiței), 116, 117, 230, 241.
Canara-Dere (vale), 103, 168, 236.
Canara-ghiol (carieră), 834.
Canara-Orman (pădure), 771.
Canara-Tarla (cariera), 825, 845.
Canaraua (pădure), 770.
Canaraua din drumul Tulcișii, 834.
Canaraua fetii (carieră), 834.
Canaraua fetii (pădure), 769.
Canat-Calfa (deal), 119, 131, 189, 358.
Canat-Calfa (pădure), 772.
Canat-Calfa (râu), 119, 189, 238, 385.
Canat-Calfa (sat), 78, 79, 189, 336, 381, 384, 385, 425, 652.
Canat-Calfa (vale), 119, 189, 238.
Candiano (colonel), 463.
Candiano P. (general), 506.
Canea (oraș), 900.
Canen-Gurse (deal), 100, 127, 167, 168.
Canli (dél), 101, 127, 171, 173.
Canli-Bugéc (comună), 118, 224, 227, 231, 359, 364, 366, 367, 368, 369, 372, 374, 651, 689, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 784, 788, 793, 796, 802, 853.
Canli-Cicur (sat), 35, 41, 103, 207, 458, 460, 462, 648.
Canli-Dere (deal), 94, 125, 148, 155, 159, 160.
Canli-Dere (vale), 94, 148, 159.
Canlia (comuna), 32, 37, 93, 94, 159, 160, 161, 350, 470, 471, 474, 478, 480, 482, 623, 643, 691, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 769, 783, 787, 793, 795, 828, 853.
Caulia (vale), 159, 235, 474.
Canlia-veche (vale), 159, 235.
Canoski (sat părăsit), 350.
Canrobert (general), 604, 606, 608, 609.
Cantacuzen (regent), 546.
Cantacuzen (scriitor), 546.
Cantemir D. (istoric și Domn), 248, 249, 324, 344, 363, 558, 568, 570, 778, 871, 935.
Canfemiresci (fam. tărășă), 546, 566.
Cantili (colonel și general), 495, 504.
Cantu (istoric), 875.
Capaclia (baltă), 199, 386.
Capaclia (vale), 108, 119, 239, 380, 386, 389, 685, 739, 933.
Capadocia (provincie), 310, 630.
Cap-de-drac (ostrov), 252.
Capalan-culac (vale), 168, 236.
Capidava (oraș vechiu), 424, 525, 529.
Căpităneanu (Lt.-Colonel), 502.
Capitolin (scriitor), 532.
Capitolii (la Roma), 431.

- Caplevata* (grind), 256.
Capotesci (carieră), 846.
Caprei (valea), 116, 189, 238.
Capugi (deal), 122, 132, 184.
Capugi (sat), 181, 417, 420, 423, 424, 425, 648.
Capugi (virf), 180.
Capul Hinogului (carieră), 834.
Capuschiot-bair (deal), 94, 125, 161, 162.
Cara (scriitor), 433.
Cara-aci (vezi Sarapcea Cara-aci).
Cara-aci-alcea (deal), 78, 126, 476.
Cara-aci-alcea (vale), 170, 236.
Cara-acic-Bair (deal), 102, 127, 178.
Cara-aci-curusu (pădure), 94.
Cara-ali-curusu (padure), 39, 769.
Cara-amat (sat), 97, 98, 162, 163, 170, 471, 476, 478.
Cara-amat-bair (deal), 97, 126, 163, 170.
Cara-bacđ (comună), 100, 167, 169, 171, 440, 441, 445, 446, 448, 453, 459, 461, 643, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 742, 781, 783, 787, 792, 795, 853.
Cara-bair (carieră), 832, 840.
Cara-bair (deal), 78, 79, 111, 129, 140, 170, 403.
Cara-balu (carieră), 822, 831, 840, 846, 847, 937.
Carabêț (n. pr.), 558.
Cara-burun (cariera), 840.
Cara-burun (deal, ram. lui Haidân), 121, 132, 223, 224, 225, 366, 368.
Cara-burun (deal, ram. Testemel), 120, 131, 224, 225, 226.
Cara-burun-Bair (deal, ramif. lui Carvan), 39, 93, 125, 158, 159.
Caracala (Impărat), 433, 435, 464, 531.
Cara-ceallic (pădure), 769.
Cara-ceallic (vale), 230, 241.
Cara-ceallic-culac (vale), 98, 170, 236.
Cara-chioi (sat), 100, 153, 167, 168, 169, 208, 409, 458, 459, 463, 464, 648.
Carachioi-bair (deal ramificația lui Armut-Bair), 124, 133, 213, 214.
Carachioi-bair (deal ramificația lui Buiuk-Bulbul), 102, 127, 174.
Caracicula (deal ramif. lui Priopcea), 115, 130, 190, 384.
Caracicula (sat), 41, 206, 207, 458, 468, 642.
Caracli (sat bulg.), 586.
Cara-coium (pepinieră), 762.
Cara-coium (plantație), 763, 768.
Caracoium (sat), 43, 62, 65, 141, 213, 217, 336, 426, 428, 442, 646, 648, 690, 768, 934.
Cara-coru (padure), 770. -
Cara cuiusu-dere (vale), 102, 176, 178, 237.
Cura-culac (vale), 158, 235.
Carada-bair (deal), 117, 118, 130, 225, 226, 227, 230, 231, 364, 378, 689.
Caradede-bair (deal ramificația lui Muuruazliki; [g']; 74, 175.
Caradede-bair (altă ramif. tot a lui Muuruazliki [n'], 102, 127.
Caradere (vale) 103, 207, 239.
Caradgilar (sat bulg.), 36, 41.
Caradurac-bair (deal), 102, 127, 179, 451.
Caradurac-culac (vale), 178, 237.
Caradurat (sat părăsil), 350, 452, 781.
Caragea (Domn), 502, 639.
Caragea (movila), 94, 125.
Caraghios-ceair (vale), 93, 159, 235, 475.
Caraghios-cuiusu (sat bulg.), 623.
Caragia-punar (deal), 120, 132, 214, 216, 224.
Caragidi-bair (deal), 117, 130, 361, 364.
Caraharman (comună), 54, 80, 141, 217, 222, 223, 342, 367, 368, 426, 427, 428, 434, 441, 444, 572, 575, 648, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 726, 728, 732, 735, 742, 750, 762, 782, 786, 792, 795, 806, 853.
Caraibil (mlaștina), 227.
Caraibil (sat), 110, 234, 325, 350, 396, 397, 398, 401, 405, 406, 655, 686.
Cara-iuk (deal), 153.
Cara-iuk (movila), 122.
Cara-iuuk, (ramif. din dealul Caraomer, basinul Dunarean, deal), 99, 126, 169.
Cara-iuiuk, (ramif. din dealul Caraomer, basinul Pontic, deal), 103, 128, 207, 208.
Cara-iuk-dere (vale), 210, 239.
Cara-iuk-tepe (deal), 103, 128.
Cara-iuk-tepe (mov. pe vallum), 153.
Caralmus-Orman (deal), 95, 125, 126.
Caralmus-uzum-culac (vale), 40, 95, 96.
Caraman-ceair (carieră), 827, 838.
Caramancea (deal), 101, 127, 173.
Caramancea (vale), 89, 100, 101, 148, 173, 174, 237, 445, 451, 455.
Caramanchioi (carieră), 840.
Caramanchioi (comună), 118, 231, 327, 359, 360, 367, 372, 374, 651, 689, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 771, 784, 788, 793, 796, 830, 840, 853.
Caramanchioi (deal), 118, 130, 227, 367, 689.
Caramanchioi (pădure), 771.
Caramantia (padure), 770.
Caramidei (deal), 91, 125, 155, 156, 472, 473.
Caramișea-Tepe (deal), 120, 131, 184, 185.
Caramlău (n. pr.), 822.
Caramurat (comună), 54, 62, 90, 123, 124, 133, 152, 177, 213, 426, 427, 428, 444, 449, 508, 575, 642, 646, 648, 682, 684, 691, 695, 697, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 779, 782, 786, 792, 795, 853.
Caramurat (deal), 123, 132, 215, 427, 428, 684, 690.
Caramurat (movilă), 152.
Caramurat-Ceair, (vale), 124, 177, 213, 237.
Caramurat-Tepe, (movilă), 124, 153.
Cara Mustafa-Pașa (Mare Vizir), 567.
Caranasuf (comună), 62, 71, 76, 121, 140, 218, 222, 223, 359, 360, 367, 368, 371, 427, 442, 698, 644, 651, 684, 690, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 771, 784, 788, 793, 796, 853.
Caranasuf (deal) 121, 132, 222, 223, 368.
Caranasuf (padure) 771.
Caranasuf (pepinieră), 762.
Caranasuf (pârâu), 223, 240.
Caranasuf (plantație), 763.
Caranlic (comună), 95, 160, 161, 162, 163, 164, 470, 471, 474, 475, 476, 477, 478, 480, 481, 644, 648, 694, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 729, 733, 736, 739, 743, 750, 755, 770, 783, 787, 793, 795, 828, 853.
Caranlic (pădure), 770.
Caranlic (p. trig.), 96.
Caranlic (vale), 164, 236.
Caranlic-vale (pădure), 770.
Carantina (pichet), 147.
Cara-Oba-Bair (deal), 102, 127, 168, 214, 217.
Caraomer (comună), 41, 54, 55, 99, 103, 153, 170, 207, 208, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 467, 468, 473, 479, 497, 498, 499, 503, 508, 623, 642, 648, 693, 695, 697, 699, 700, 701, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 755, 779, 782, 787, 792, 795, 853, 886, 890, 913, 914, 927.
Caraomer (pepiniera), 762.
Caraomer (plantație), 763.
Caraomer-Bair (deal) 99, 103, 126, 128, 169, 208, 693.
Caraorman (carieră), 840.
Caraorman (comună), 28, 256, 257, 263, 264, 395, 403, 652, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 744, 750, 765, 766, 772, 783, 788, 794, 796, 810, 840, 853.

- Caraorman* (grind), 256, 257, 263, 264, 268, 807, 811, 818.
Caraorman (insula), 254, 256.
Caraorman (pădure) 137, 139, 254, 254, 257, 765, 766, 772, 934.
Caraorman (pădure pl. Medgidie), 769.
Caraorman, (sat bulgăr.), 34, 39.
Carapat-daga (deal), 124, 132, 179, 180, 451, 455.
Carapcea (deal), 115, 130, 152, 190, 229, 382, 849.
Carapcea-Balabancea (deal, ram. lui Amzalar), 75, 115, 130.
Carapeletli (deal), 97, 126.
Carapeletli (vale), 170, 236.
Carapeliclic (deal) 99, 126, 166, 167.
Carapelit (munți), 75, 119, 131, 849, 850, 937.
Carapelit (pădure), 772.
Carapelit (sat), 119, 184, 185, 417, 418, 419, 420, 422, 423, 644, 648.
Carapelit-bair (deal), 119, 131, 184, 185, 694.
Caraperellic-artassi (deal) 40, 94, 125, 162.
Carapi-corusu (pădure), 161.
Cărdărilor (deal) 73, 106, 128, 152, 193, 194, 195, 197.
Carasan (vale), 98, 148, 165, 236.
Carasu (baltă), 175, 176, 237, 355, 437, 447, 449, 450, 451, 452, 453, 455, 587, 597, 673, 674, 675, 684, 903.
Carasu, (sat parăsit) 244, 342, 350, 450, 453, 566, 575, 584, 587, 599, 670, 674, 683, 903.
Carasu (vale), 57, 69, 70, 81, 83, 84, 89, 90, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 108, 124, 125, 128, 134, 148, 173, 175, 176, 177, 178, 210, 211, 237, 242, 243, 244, 336, 342, 425, 442, 443, 445, 447, 449, 452, 456, 598, 659, 670, 672, 673, 731, 747, 881, 924.
Carasu-fu-dere (vale), 178, 237.
Cara-suhat (carieră), 840.
Cara-suhat (lac), 397, 400.
Cara-suhat, (pădure), 773.
Cara-suhat, (sat), 151, 152, 200, 201, 396, 400, 401, 653, 840.
Cara-suhat (vîrf), 110, 201.
Carasuluc-bair (deal), 99, 126, 169.
Carasuluc-ceair (vale), 169, 236.
Carasuluc-dere (vale), 102.
Caratai, (comună), 177, 213, 350, 423, 427, 428, 442, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 456, 598, 647, 670, 673, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 742, 783, 787, 792, 795, 853.
Caratai (deal), 124, 133, 176, 117.
Caratai (vale), 124, 177, 237, 449.
Caratai-Alceac (vale), 177, 237.
Cara-Tepe (deal în dealul Ramazan) 119, 131, 186, 214.
Cara-Tepe (movilă), 102, 152, 214.
Cara-Tepe-Bair (deal în dealul Do-robanțului), 123, 132, 179, 180, 214, 215, 357, 368.
Caratheodory (n. pr.), 281.
Caraula (deal, ramif. din Cadi-Casla), 122, 132, 140, 184, 419, 422.
Caraula (alt deal, ramif. din Ghiol-Punar), 97, 126.
Caraula (p. trig.), 98, 164.
Caraulac-Alcea (vale), 168, 236.
Carbuccia (general), 606.
Cărbunaria (vale), 229, 241, 361.
Cărbunariilor (vale), 108, 109, 113, 233, 241.
Cărbunelor (vale), 195.
Carcaliu (baltă), 06, 150, 188, 191, 383, 391.
Carcaliu (carieră), 831.
Carcaliu (comună), 29, 63, 147, 188, 194, 380, 381, 383, 384, 386, 391, 392, 394, 640, 653, 688, 697, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 772, 784, 788, 794, 796, 831, 853.
Caccaliu (deal), 106, 128, 191, 383, 386, 391.
Carcaliu (gărlă), 188, 191.
Carcaliu (insulă), 187, 383.
Carcaliu (movilă), 106, 383, 386, 391, 688.
Carcaman-Bair (deal), 118, 129, 232, 361.
Carcevat (gărlă), 815, 816, 817, 818.
Carcevat (lac), 255, 815.—
Cardam (Rege), 542.
Cardonului (movilă), 196.
Cardonului (vale), 110, 112, 195, 234, 241, 399.
Cariera de lângă Macus, 840.
Carierelor (deal), 392.
Carierii (deal), 110, 129, 200.
Cari-Iol-dere (vale), 364.
Carinthia (vapor), 899.
Cârjelari (carieră), 831, 840.
Cârjelari (comună) 76, 78, 79, 118, 187, 189, 190, 226, 336, 362, 363, 375, 380, 381, 382, 384, 385, 393, 424, 425, 652, 689, 697, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 772, 784, 788, 794, 796, 802, 831, 838, 840, 853.
Cârjelari (pădure), 772.
Cârjelari (pîrîu), 116, 118, 119, 139, 238, 384.
Cârjelari (vale), 116, 118, 119, 189, 238.
Cârjelari (vîrf), 74.
Carlar-Bair (deal), 228.
Carlichioi (carieră), 826.
Carlichioi (sat), 209, 210, 458, 467, 692.
Cartichioi (vale), 210, 239.
Carlovitz (tratatul de la -) 569, 877.
Carmazău (carieră), 832.
Carmen-Silva (sat în Delta), 256, 257, 263, 268.
Carmen-Silva (sat la Techirghiol), 445, 692.
Carnolia (vapor), 899.
Cărnă Munteanu (n. pr.), 751.
Carol I (cariere), 937.
Carol I (comună), 62, 71, 82, 123, 124, 177, 179, 215, 426, 427, 428, 444, 449, 456, 642, 644, 648, 691, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 782, 786, 792, 795, 824, 853.
Carol I (deal), 425, 427, 428, 691.
Carol I (hotel), 83, 104, 203, 429, 438, 923.
Carol I (piață), 904.
Carol I (Regele României), 142, 172, 264, 292, 388, 414, 494, 496, 503, 505, 506, 624, 875, 915, 937.
Carol Quintul, 335.
Carol VI, 551.
Carol XII, 570.
Carol Schmidt (n. pr.), 851.
Carol Winke Olbendorf, 670.
Carolus Primus (vapor), 302.
Cărpănos (lac), 255, 814.
Carpații Munteniei (județele din-), 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 754, 933.
Carpați (munții-), 73, 242, 324, 761, 929.
Carpații Moldovei (județele din —), 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 754.
Carpii (popor), 532.
Carsi-dere (vale), 211, 240.
Carsi-orman (pădure), 771.
Carsium (Hârșova), 525, 529.
Carst (șinul), 57, 85.
Cartal (deal), 122, 132, 152, 214, 215.
Cartal (deal în Basarabia), 918.
Cartal (lac în Basarabia), 594, 918.
Cartal (sat în Basarabia), 151, 350, 417, 572, 573, 581, 613, 918, 919.
Cartal (pîrîu), 122, 152, 185, 423.
Cartal (vale), 122, 152, 185.
Cartal Seleuș (sat), 215, 423, 619, 620, 644.
Cartal-Tepe (deal, ramif. dealului Căsla. Tulcea), 110, 129, 195, 233, 398.
Cartal-Terzichioi (vale, vezii Terzichioi).
Carus (scriitor), 431.
Carvan (p. trig.), 92.
Carvan-Bair (deal), 39, 83, 92, 125, 155, 158, 159.
Carvan-Mare (comună), 34, 39, 92, 93, 158, 159, 160, 161, 350, 470, 471, 475, 477, 478, 480, 481, 497,

- 498, 499, 501, 503, 504, 508, 684
706, 709, 711, 714, 717, 720, 725,
728, 733, 736, 743, 750, 755, 769,
770, 783, 787, 793, 795, 828, 838,
853.
Carvan-Mare (v.), 39, 92, 93, 159, 235.
Carvan-Mic, (sat) 39, 93, 158, 471,
475.
Carran-Mic (vale), 92, 93, 475,
Casa de depuneri, consemn. și
economie, 902
Casaraia (carieră), 834.
Casârcei (sat), 99, 100, 167, 169, 458,
459, 461, 463, 467, 648
Casâmcea (carieră), 840.
Casâmcea (com. Tulcea), 54, 121,
122, 184, 185, 214, 216, 357, 359,
360, 366, 368, 369, 371, 376, 379,
418, 423, 424, 651, 685, 686, 689,
690, 697, 706, 709, 711, 714, 717,
720, 725, 728, 733, 736, 743, 750,
766, 771, 784, 788, 793, 796, 802,
840, 853.
Casâmcea (deal), 208
Casâmcea (pădure) 771.
Casâmcea (pepiniera), 762.
Casâmcea (riu) 76, 90, 120, 122, 123,
132, 152, 213, 214, 215, 216, 224,
240, 342, 351, 357, 368, 378, 423,
425, 428, 444, 659, 682, 684, 689,
690, 747, 934.
Casâmcea (sat, pl. Mang.), 208, 458,
461, 464, 781.
Casâmcea (vale, pl. Mang.) 103,
132, 208, 239, 598.
Casâmcea (vale, pl. Tulcea) 57, 76,
121, 122, 123.
Casapchio (carieră), 840
Casapchio (comună), 199, 223, 251,
321, 327, 359, 360, 367, 368, 369,
371, 372, 375, 525, 651, 684, 690,
706, 707, 709, 711, 714, 717, 720,
725, 728, 733, 736, 743, 750, 753,
784, 788, 793, 796, 840, 842, 853.
Casapchio (pîrîu), 223, 240.
Casapchio (vale), 223, 240.
Casapchio (vîrf), 121.
Casavet-Bair (deal), 118, 130, 367.
Cascaldk-Bair (deal), 121, 132, 214,
216, 223, 357, 371, 427, 428.
Câșla (carieră la Esecchio), 834.
Câșla (comună, pl. Tulcea), 62, 110,
200, 395, 396, 398, 399, 406, 414,
653, 685, 706, 709, 712, 714, 717,
720, 726, 728, 733, 736, 743, 750,
753, 778, 784, 788, 793, 796, 842,
853, 934.
Câșla (deal, v. dealul de d'asupra
Câșlei).
Câșla (deal, pl. Tulcea), 78, 110,
129, 200.
Câșla (lac), 109, 398.
Câșla (sat la Oltina), 32, 96, 164,
471, 480, 642.
Câșla (valea Afghinea), 169, 236.
Câșla (valea sec. a Siliștei), 180, 237.
Câșla (valea sec. a Enisara), 184,
238.
Câșla-Alibichio (sat), 169.
Câșla-Alibichio (vale), 99.
Câșla-Bair (deal), 87.
Câșla-lui-Căciulă (loc. izolată), 177.
Câșla-lui-Ion (loc. izolată), 216.
Câșla-lui-Manasie-Jecu (loc. isol.),
177.
Câșla-Punar (vale) 96, 164, 236.
Câșla-Spinăului (loc. isol.), 192, 194.
Câșla-Târcă (punct), 184, 186.
Câșla-Teodorof (loc. isol.) 393.
Câșla-Zaharia-Țitei (loc. isol.) 216,
371
Castamuni (oraș), 552.
Castilia (provincie), 52, 54.
Castore (vapor), 899.
Castrul-de-la-Nicolifel, 108, 231, 404.
Cataloi (carieră), 832.
Cataloi (comună), 62, 78, 109, 110,
114, 200, 233, 234, 325, 345, 361,
362, 372, 375, 377, 395, 396, 397,
398, 399, 401, 402, 406, 414, 492,
509, 652, 654, 682, 685, 687, 688,
697, 706, 709, 712, 714, 717, 720,
726, 728, 733, 734, 736, 743, 751,
773, 784, 788, 793, 796, 832, 838,
842, 853.
Cataloi (deal), 113, 129, 229, 233, 399.
Catana (pădure), 95, 770.
Cataractele Dunării (v. Porțile-de-
fier).
Catargia (pădure), 768.
Catedrala (Constanța), 642.
Catedrala (Tulcea), 639.
Catellianus (Episcop), 632.
Caterina II (Împărăteasă), 330, 333,
570, 576, 595, 748, 878, 933.
Cățineșul-mare (lac), 256, 809.
Cățineșul-mir (lac), 256, 809.
Căția (deal), 98, 126, 162, 163, 165,
166.
Căția (vale), 98, 165, 166, 236
Caucas (M-ți), 77.
Cauculac (pădure) 771.
Caugagi (pădure), 771.
Caugagi (sat pl. Babadag), 82, 117,
118, 120, 225, 226, 227, 231, 327,
360, 369, 370, 378, 685, 689.
Caugagi (vale pl. Babadag), 227,
241.
Caugagi (sat pl. Medgidia), 100,
102, 167, 168, 446, 448, 461, 781.
Caugagi (p. trig.), 102.
Caula-Ceair (vale), 169, 236.
Căușani (localit.), 559.
Căușu (carieră), 840.
Căușul-mare (carieră), 840.
Căușul-mare (deal), 112, 129, 234.
Căușul-mic (deal), 77, 78.
Căușul-mic (carieră), 840.
Cavac-Culac-Ceair (vale), 158, 253.
Cavac-Culu-Ceair (vale) 39, 92.
Cavaclac-Cairac (pîrîu), 120, 224,
240.
Cavarlar (carieră), 826, 834.
Cavarlar (com.), 83, 99, 167, 169,
448, 457, 458, 459, 460, 461, 462,
463, 464, 467, 474, 648, 691, 692,
693, 694, 695, 697, 706, 708, 711,
714, 116, 719, 725, 728, 732, 735,
742, 750, 782, 787, 792, 795, 826,
834, 853.
Cavalerii de Rodos, 555.
Cavargic (sat), 121, 216, 371, 372,
426, 427, 428, 442, 444, 684.
Cavarna (oraș), 434, 554, 575, 585,
589, 598, 607, 622.
Căz-bair (deal), 116, 130.
Cazaci (popor), 28, 321, 328, 329,
330, 331, 341, 347, 369, 560, 561,
562, 563, 564, 565, 566, 567, 568,
569, 570, 573, 579, 581, 583, 584,
588, 591, 598, 599, 600, 602, 606,
608, 614, 618, 619, 620, 621, 622,
640, 874.
Cazaciuli (carieră), 834.
Cazacul (grind), 257.
Cazacului (gârle-), 197.
Cazdlgic-Bair (deal) 112, 129, 233.
Cazdlgic-Dere (vale), 102, 174, 175,
237.
Cazdlmă (vîrf), 97.
Cazangia (vale), 112, 233, 234, 241,
359, 376, 379.
Cazaria și Cazarii, 542, 866.
Cazarma Infanteriei (Constanța),
84, 203.
Cazarma Infant. (Mangalia), 692.
Cazarma Infant. (Galați), 29.
Cazarma Caval. (Const.), 429, 684.
Cazil-Murat (comuna), 99, 167, 169,
448, 457, 458, 459, 460, 461, 463,
473, 474, 479, 642, 648, 691, 693,
695, 697, 706, 708, 711, 714, 716,
719, 725, 728, 729, 732, 735, 742,
782, 787, 792, 795, 853.
Cazil-Murat (vîrf), 99.
Cazil-Murat-Bair (deal), 169.
Cazil-Murat-Ceair (vale), 169, 236.
Căzlar-Bair (vîrf), 116.
Ceacaria (Ins. Șerp.), 318
Cearatina (pădure), 773.
Ceairelor (vale), 231, 241, 364, 372.
Ceair-Orman (pădure), 770.
Ceair-Orman (alt trup de pădure),
770.
Ceair-Orman (vale), 97, 163, 235,
476.
Ceairul de mijloc (vale), 101, 172,
237.
Ceairului (valea-), 107, 198, 239.
Ceald-Perde (deal), 99, 126, 169, 170.
Ceald-Perde (movilă), 99.
Ceanac-Cale (fort), 183.

- Ceatal* (pichet), 259.
Ceatal saù Satul nou (insula), 254, 256, 259, 268, 578, 581, 582.
Ceatal-Bair (deal), 112, 129, 233, 234, 399, 441.
Ceatal-derede (carieră), 828.
Ceatal-Iol-Bair (deal), 92, 155, 158.
Ceatal-Ismail, 29, 30, 110, 111, 138, 143, 146, 147, 198, 200, 221, 245, 246, 252, 253, 254, 259, 279, 291, 293, 296, 398, 414, 699, 700, 701, 806, 918, 919.
Ceatal-Iuiuk (movilă), 122.
Ceatal-Iuk (movila lângă Const.), 124, 153, 211.
Ceatal-Iuk (movilă în Edilchioi-Tepe), 100.
Ceatal-chioi (cot), 252.
Ceatal-chioi (pădure), 773.
Ceatal-chioi (pichet), 259, 499, 503.
Ceatal-chioi (sat), 254, 259, 268, 396, 406, 652.
Ceatal-orman (deal Bulgaria), 91.
Ceatal-orman (ramificația dealului Coslugea), 93, 125, 160, 161.
Ceatal-orman (deal, ramif. lui Distrail), 96, 126, 164.
Ceatal-orman (pădure Cuzgun), 770.
Ceatal-orman (» pl. Sil. Nouă), 97.
Ceatal-orman (sat bulg.), 39.
Ceatal-orman (sat, Pantelimon), 123, 180, 215, 342, 369, 423, 444.
Ceatal-orman (vale), 123, 215, 240, 357, 423.
Ceatal Sf. Gheorghe, 138, 146, 147, 253, 283, 289, 290, 291, 292, 293, 295, 301, 669.
Ceatal-Tepe (deal), 110, 129, 195, 405, 414.
Ceatal-Tepe (movilă), 102.
Ceatmalar (carieră), 826.
Ceatmalar (sat părăsit), 209, 210, 458, 467, 692.
Ceatmalar (vale), 210, 239.
Ceatov-Orman (pădure), 770.
Ceaus-chioi (sat), 122, 214, 350, 357, 360, 368, 418.
Ceci-culac (pădure), 771.
Cerige (v. Kilege).
Cecina Severus (n. pr.), 432.
Cedrenus (n. pr.), 51.
Ceelin-chioi (vale), 118, 225, 227, 231, 241, 366, 682.
Ceemsicu-Bair (deal), 119, 131, 184.
Cehi (popor), 867.
Celactar-Ceair (vale), 171, 172, 237, 582, 583.
Celea (deal), 122, 132.
Celea mare, 79.
Celea mică No. 1 (car.), 834, 844, 845.
Celea mijlocie (»), 834.
Celea de sus (»), 834.
Celebi Mustafa (n. pr.), 580, 581.
Celsius (scriitor), 431, 432.
Cechirgea (cariera), 834, 844, 845.
Cechirgea (movilă), 122, 132, 181.
Cechirgea (sat părăsit), 350.
Cechirgea (vale), 122, 180, 181, 238, 420, 424.
Cechirgea (vîrf), 78, 79.
Cechirgeleț (piciorul-), 181, 238.
Cerbului (cariera-) 840.
Ceres (vapor) 899.
Cerkez (pădure), 771.
Cerkezi (popor), 264, 325, 354, 377, 418, 479, 608, 610, 611, 613, 616, 619, 621, 622, 623, 646, 928.
Cerkez-Iuk-Bair (deal), 103, 128, 167.
Cerkez-Pașa (beglerbeg), 575.
Cerkez-Kioi (sat), 64, 96, 99, 166, 167, 458, 459, 460, 623.
Cerkez-Kioi (vale), 41, 96, 98, 99, 167, 236, 459.
Cerkinez-Dolan (carieră), 828.
Cerna (carieră), 840.
Cerna (comună), 54, 74, 115, 180, 190, 191, 229, 336, 380, 381, 382, 384, 385, 386, 392, 393, 394, 399, 508, 652, 655, 687, 688, 697, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 757, 766, 772, 784, 788, 794, 796, 804, 831, 840, 842, 848, 853, 934.
Cerna (deal), 115, 129, 130, 190.
Cerna (Munți), 75, 114, 115.
Cerna (padure), 772.
Cerna » în Deltă), 773.
Cerna (ramificație), 129.
Cerna (rîu), 114, 115, 130, 152, 190, 229, 238, 384, 392, 393, 688.
Cerna (vale), 114, 115, 130, 135, 152, 190, 229, 238, 688.
Cerna (vîrf), 115, 384.
Cernagoria (vapor), 900.
Cernasuf (sat părăsit), 350.
Cernauți (oraș), 874.
Cernavoda (halta), 176, 178.
Cernavoda (deal), 124, 133, 148, 149, 179.
Cernavoda (district), 348.
Cernavoda (murdiclik), 357.
Cernavoda (oraș), 29, 54, 62, 64, 66, 69, 72, 80, 81, 89, 124, 141, 146, 147, 149, 172, 175, 176, 178, 179, 242, 244, 357, 420, 424, 425, 436, 441, 445, 446, 447, 449, 450, 451, 453, 455, 456, 483, 492, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 502, 504, 505, 506, 507, 508, 561, 576, 577, 583, 584, 587, 588, 592, 597, 600, 601, 612, 613, 620, 621, 622, 623, 638, 639, 642, 643, 647, 661, 664, 669, 670, 676, 678, 681, 683, 692, 693, 694, 695, 697, 699, 700, 701, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 742, 750, 766, 768, 783, 787, 792, 795, 797, 826, 834, 836, 851, 852, 856, 860, 884, 886, 888, 891, 901, 903, 904, 909, 921, 922, 923, 924.
Cernavoda (pichet), 147.
Cernavoda (punct trigon), 692.
Cernavoda (stație), 450, 671, 676, 677.
Cernavoda (vapor), 900.
Cernavoda-Constanța (cale ferată), 53, 69, 80, 89, 153, 175, 176, 177, 178, 212, 284, 356, 425, 429, 435, 437, 442, 443, 447, 449, 450, 453, 601, 613, 617, 620, 621, 622, 661, 669, 670, 675, 676, 677, 680, 690, 822.
Cernavoda-Constanța (drumul-), 69, 601, 670, 821, 881.
Cernavoda-Pod (stație), 102, 451, 671, 675, 676, 680, 681, 700.
Cerneț (gârle), 218, 258, 394, 403.
Cerneț (grind), 258.
Cerneț Florii (gârle), 258, 394.
Cerneț Florii (grind), 258, 269.
Cerneț Florii (punct trigon), 394.
Cernira (lac), 183.
Cernichioi (sat părăsit), 350.
Cernigow (vapor), 901.
Cernofca (braț), 255, 814, 815.
Cernofca (ins.), 29, 253.
Cesar Durando (cavaler), 281.
Cesarea din Palestina, 625.
Cesma (vapor), 624.
Cette (oraș), 667.
Cetatea (carieră), 831.
Cetatea-Albă (v. Akierman).
Cetatea de la Nicolifel, 108, 199.
Cetatea Oii (v. Vadul Oii).
Cetatea veche de la Caranasuf, 218, 222 (v și Istropolis).
Cetatea Zaporojenilor, 258.
Cetățuia (de la Morugiol), 402.
Chafei (disc. lui Mahomed), 337.
Chalciope (n. pr.), 511.
Chalcocondylas (scriitor), 260, 547, 873.
Chanitus (n. pr.), 317.
Charmois (tip de oaie), 802.
Chata (țară), 335.
Chaten (țară), 335.
Chazaria (ins. Serp.), 318.
Chazarii (popor), 318, 867.
Chazda (n. pr.), 867.
Ceci-deressi (v. Keci-deressi).
Chedi-culac (pădure), 771.
Cheia (deal), 105, 128, 191, 194, 389, 391.
Cheibasek (sat părăsit), 350.
Chele (oraș), 250.
Cheltepe (cariera Enişemlia), 828.
Cheltepe (cariera Nalbant), 830.
Cheltepe (vîrf), 78.
Chemal-Agi-Amet (n. pr.) 827.
Cherbourg (port), 923.

Chereci-Baur (carieră), 820.
Chereslic-Orman (pădure), 94.
Chermside (inginer), 33.
Cherim No. 1 (gârla), 807.
Cherim No. 2 (gârla), 807.
Chernei (movilă), 100, 171.
Chersonesul Tauric (Taurida) 308, 528, 534.
Chersonesul Thracic, 315.
Chestakof (locotenent), 612.
Chetic-Punar. (V. Ketic-Punar).
Chiaşna (pădure), 770.
Chiciu (carieră), 834.
Chiciu (gârlă), 196.
Chiciu (ostr. pl. Hârşova), 146, 182.
Chiciu (ostr. pl. Măcin), 196.
Chiciu (ostr. în faţa Calăraşilor), 585, 587.
Chiciu (sat), 32.
Chiciu (pădure), 768.
Ciciu (altă pădure), 769.
Chiciu Carcaliu (altă pădure) 772.
Chiciu Dobre (pădure), 772.
Chilia (braţ), 29, 31, 137, 138, 139, 143, 250, 252, 253, 254, 255, 256, 259, 260, 262, 268, 270, 279, 284, 286, 291, 305, 394, 395, 553, 582, 592, 600, 610, 625, 806, 808, 812, 813, 814, 815, 819, 918.
Chilia (caza), 31, 348, 610, 625.
Chilia (grind), 254, 255, 268, 807, 814.
Chilia noua (oraş), 30, 137, 248, 260, 262, 407, 553, 557, 558, 560, 563, 565, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 576, 577, 578, 579, 582, 588, 592, 610, 613, 815.
Chilia veche (oraş), 29, 30, 54, 65, 138, 246, 250, 251, 252, 255, 256, 259, 260, 261, 262, 263, 265, 268, 358, 395, 397, 483, 495, 497, 498, 499, 503, 508, 552, 553, 554, 556, 559, 561, 562, 592, 610, 652, 653, 654, 699, 700, 701, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 744, 750, 756, 764, 773, 783, 788, 794, 795, 796, 797, 804, 805, 814, 815, 818, 852, 857, 867, 869, 870, 871, 873, 874, 875, 876, 877, 880, 892, 904, 909, 929, 936.
Chilia veche (pichet), 259, 499.
China (Țara), 53, 569,
China (vapor), 899.
Chiogherciu-Punar-Ceair (vale), 169, 236.
Chioi-deressi (vale), 102, 174, 237.
Chior-cuiusu (culme principală, Ghiol-Punar), 97, 126, 166.
Chior-cuiusu (alt deal, ram. celui d'întâi), 98, 126, 164, 165, 472, 474.
Chiorciu (vale), vezî Kiorciu.
Chiorcu-Bair (deal), 100, 127, 171.
Chios (ins.), 317.
Chios (vapor), 898.

Chioşc-rulac (carieră), 840.
Chiosşler (com. V. Kiosseler).
Chiosşrelie (vale), 113, 232, 241.
Chiosşel (carieră), 826.
Chioştel (deal), 124, 133, 176, 177.
Chioştel (vale), 124, 177, 237.
Chipstel (sat), 124, 176, 177, 428, 446, 447, 448, 647, 670, 673.
Chiperesci (loc), 568.
Chircisaias (pădure), 771.
Chiresli-Orman (pădure), 93.
Chiriaştic (movilă), 109.
Chiri-glik (»), 200.
Chiriac (gârla lui-), 255, 814.
Chirişlik (carieră), 842.
Chirişlik (vale), 123, 215, 240.
Chirişlik (pădure) 771.
Chirişlic (sat), 121, 123, 214, 215, 216, 360, 378, 379, 417, 424, 425, 444, 655, 690, 697.
Chireşlic-Bair (deal, ram. lui Muuruazliki-Bair), 101, 127, 173.
Chireşlic-Bair (deal, ram. lui Ghe-lingec), 123, 132, 214, 215, 357.
Chireşlic-Culac (vale), 101, 173, 237.
Chiron (centaur), 511.
Chişinău (oraş), 568.
Chiustenze (Constanţa), 434
Chreteus (n. pr.), 511.
Ciacal (sat părăsit), 350.
Ciacal-Bair (deal, ram. din dealul Distrail), 96, 126, 160, 162.
Ciacal-Bair (deal, ram. lui Muuruazliki), 102, 127, 174, 175.
Ciacal-dere (vale), 102, 175, 237.
Ciaikovsky (n. pr.), 330.
Ciali-Ceair (vale), 94, 161, 235.
Cialicavac (pas), 561.
Cialic-cum-ceair (vale), 99, 167, 168, 236.
Cialmargea (sat), 96, 99, 167, 461, 471, 473, 474, 479, 648.
Cialmari (pădure), 770.
Ciamurli (deal), 120, 131, 224, 225, 226.
Ciamurli (p. pe br. Sulina), 257, 268, 295, 700, 701, 812
Ciamurli (vîrf), 120.
Ciamurliia (baltă), 160, 161, 235.
Ciamurli de jos (comuna), 118, 224, 225, 227, 230, 231, 327, 359, 360, 364, 366, 367, 368, 369, 372, 373, 375, 376, 651, 682, 689, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 753, 771, 784, 788, 793, 796, 830, 853.
Ciamurli de sus (comuna), 120, 225, 359, 360, 366, 368, 369, 370, 371, 372, 375, 376, 378, 651, 689, 690, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 753, 755, 771, 782, 784, 788, 793, 796, 830, 853.
Ciamurli de sus (pădure), 771.

Ciamurli Turcesc (saŭ Hagi Avat), 376.
Ciamurlu (câmpie la Samakov), 550.
Cianga-iara (carieră), 840.
Ciardak (sat părăsit), 350.
Ciarânci (vale), 120, 224, 240.
Ciataculac (pădure), 771.
Ciatîrik-ceair (vale), 101, 171, 236.
Cibucci (p. pe br. Sulina), 295.
Cicero (n. pr.), 430.
Ciconi (popor), 512.
Cicrâcci (carieră), 824.
Cicrâcci (comuna), 124, 177, 213, 426, 427, 428, 441, 444, 449, 684, 690, 695, 697, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 729, 732, 735, 742, 750, 762, 768, 782, 786, 792, 795, 824, 836, 838, 851, 853.
Cicrâcci (deal), 213.
Cicrâcci (vale), 213, 240.
Cicur (lac), 86, 87, 103, 208,
Cifut-Cuiusu (sat bulg.), 35, 41.
Cigains (Țiganî), 343
Cigala-Zade (amiral), 562.
Cilibichioi (carieră), 827.
Cilibichioi (sat), 62, 124, 177, 350, 446, 453, 456, 670, 675.
Cilibichioi (vale), 177, 237, 454, 456.
Cilibichioi-Bair (deal), 124, 133, 179.
Cilibiului (deal), 119, 131, 184, 186, 419.
Cilicul (deal), 113, 114, 129, 229, 232, 233, 402.
Cilicul (monăstire), 58, 109, 113, 233, 325, 390, 396, 399, 402, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 640, 641, 651, 687, 697, 753, 760, 761.
Cilic-dere (carieră), 840.
Cilic-dere (pîrîu), 113, 233, 241, 410.
Cilic-dere (vale), 113, 233, 241, 410,
Cimerii (popor), 513.
Cimitirul-Otoman (car), 836.
Cimericum litus (țară), 520.
Cinamon din Adrianopoli (n. pr.), 633.
Cinganii (popor), 344.
Cinghene (Țiganii), 343, 344.
Cinghene-Orman-Bair (deal), 101, 127, 171.
Cinghene-Orman-Ceair (vale), 100, 101, 171, 236, 448.
Cinginea-Orman (pădure), 771.
Cineli (deal), 113, 229.
Cineli (munte), 75
Cineli (sat), 116, 228, 229, 232, 325, 359, 361, 365, 651, 687.
Cinnamus (istoric), 868.
Ciobanul (deal), 122, 132, 149, 419, 422, 921.
Ciobanul (gârlă), 397, 400.
Ciobanul (lac și sat). Vezî Grópa Ciobanului.
Ciobanul (pădure), 768.

Ciobanul (vale), 153, 443, 449.
Ciobanului (grindul-), 254.
Cioban-dere (deal), 177, 213, 425.
Cioban-Cuiusu (sat bulg.), 623.
Cioban-Gârlă (pădure), 773.
Cioban-iuiuk (movilă), 103.
Cioban-Gârlă (p pe br. Sulina), 294.
Ciobanisa (sat), 100, 102, 167, 168, 169, 457, 458, 459, 647.
Ciobanisa-Bair (deal), 101, 127, 167, 168.
Ciobanisa-Dere (vale sec a Borungei), 168, 236.
Ciobanisa-Dere (vale prel. a Horoslar), 177, 237.
Ciocanului (dealul-), 101, 127, 172.
Ciocanului (valea-), 101, 172, 237.
Ciocurak-Bair (deal), 124, 133, 176, 177, 178.
Cionga (gârlă), 139, 254, 268, 397, 400, 582, 807, 815, 816, 817.
Ciornofca (ins. v. Cernofca).
Ciornoiu (insulă), 253.
Cioroiu (baltă), 183, 184, 238, 419.
Cioroiu (sat), 37.
Cioroiu-Ceair (vale), 169, 236.
Ciraclar (pădure), 769.
Circa (n. pr.), 325.
Circasia (provincie), 338, 805.
Ciriagi-Iol-Bair (deal), 39, 93, 125, 159.
Ciril-Misir-Ceair (deal), 158, 235.
Cirini (sat părăsit), 350.
Cisme (deal, ramif. lui Muuruazliki-Bair), 101, 127, 172, 173.
Çișmeaua (carieră), 829, 836.
Çișmeaua de la K. 120 (car.), 836.
Cismegiu (lac), 863.
Çișme-bair (ram. lui Ciali-Perde), 99, 126, 169, 170.
Çișme-bair (ram. lui Mezarlık-Borungea-Bair), 100, 126, 166, 167, 170, 171.
Çișme-bair (carieră), 828.
Çișme-bair (ram. culmei Sarighiol), 120, 132, 224.
Çișme-Culac (pădure), 770.
Çișme-Culac (vale la Ciucurchioi), 95, 164, 236.
Çișme-Culac (vale sec. a Borungei), 100, 101, 102, 170, 236.
Çișme-Culac, sau *Calfa* (vale a Diordumgi), 171, 236, 452.
Çișme-Culac (vale a lac. Cochirleni), 174, 237.
Çișme-Culac (valea Enisarai), 185, 238.
Çișme-Culac-Bair (deaI ramif. lui Mangala-Culac-Bair), 102, 127.
Çișme-Doloi (deal), 644.
Çișmeli (vale sec. a Carasu), 178, 237.
Çișmeli (vale sec. a Enisarai), 122, 185, 238.

Çișmeliu sau Aradân (vale sec. a Taiței), 113, 232, 241, 402.
Çișmeaua Ostrovenilor (fânt.), 90, 91, 156.
Çișmeaua Ulucdor (fânt.), 687.
Ciubărciu (loc.), 559.
Ciuburluk-Bair (deal), 115, 116, 130, 189, 190, 862.
Ciuciugea-Culac (vale), 122, 185, 238.
Ciucuc-Algea (pădure), 770.
Ciukur-Kioi (deal), 164.
Ciukur-Kioi (sat), 164, 471, 475, 476, 477, 478, 481, 648.
Ciurkur-Kioi (vale), 95, 164, 236.
Ciucurova (comună), 80, 82, 117, 119, 185, 189, 226, 230, 345, 359, 360, 362, 363, 365, 370, 375, 378, 384, 418, 419, 422, 424, 425, 651, 654, 655, 687, 688, 689, 691, 693, 694, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 762, 766, 771, 784, 788, 793, 796, 853.
Ciucurova (deal), 118, 119, 131, 226, 370.
Ciucurova (vale), 226, 241, 370.
Ciucurova (pădure), 771.
Ciucurova (pepinieră), 762.
Ciufutu (pădure), 769.
Ciulneful (gârlă), 106, 196, 197, 386, 390, 615.
Ciulnița (gara), 669.
Ciumacul (grind), 258, 269.
Ciumacul (lac), 258.
Ciungile (lac), 183.
Ciupitiei (grindul-), 196.
Cius (cetate veche), 525, 529.
Civitas Tropænsium (cel. veche), 525, 536.
Cladova (oraș), 900.
Claudiană (cale), 431.
Claudiu (Imper), 519, 521.
Claudiu II (Imper.), 533, 534, 626.
Clecea mare (grind), 192, 194.
Clement VIII (Papă), 560.
Cleopatra (vapor), 899.
Clineful (gârlă), 258, 403.
Clineful (grind), 258.
Clineful (gura-), 258.
Clisi-gie (carieră), 829.
Clotar (Rege), 541.
Cluriu (baltă), 196.
Cluciu (grind), 196.
Cluciu (pădure), 183, 768.
Coazima (deal), 110, 129, 200, 398.
Coba-Iuk (deal), 121, 132.
Coba-Iuk (movilă), 121, 223, 368.
Cobailii (trib), 371.
Cocarcea (carieră), 827.
Cocargea (com.), 78, 79, 101, 171, 342, 415, 446, 448, 449, 452, 453, 454, 495, 643, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 742, 781, 783, 787, 792, 795, 827, 853, 392.

Corargea (movilă), 101.
Cochirleni (carieră), 836, 844, 845.
Cochirleni (comună), 62, 80, 81, 146, 172, 173, 175, 357, 445, 446, 451, 452, 453, 455, 456, 474, 497, 643, 692, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 742, 750, 783, 787, 792, 795, 827, 836, 853.
Cochirleni (lac), 101, 148, 173, 451, 453, 692, 693.
Cochirleni (vale), 148, 237.
Coci-Tepe (movilă), 114, 229, 233, 358.
Cocoșul (deal), 71, 107, 108, 128, 198, 199, 231, 382.
Cocoșul (monastire), 58, 75, 108, 198, 199, 229, 231, 258, 325, 361, 380, 381, 382, 383, 386, 387, 388, 389, 390, 404, 405, 410, 582, 640, 650, 684, 687, 697, 739, 751, 753, 761, 795.
Cocoșul (vale), 108, 231.
Cocorăscu (sluger), 576.
Coda-bălfi (baltă), 112, 228, 233, 379, 404, 406, 682, 685.
Coda Ghiolului (car. Aliman), 828.
Coda Ghiolului (car. Ezechioi), 836.
Coda Spinuului (grind), 192, 194.
Codrului (movila-), 106, 198.
Codrului (valea-), 106, 198, 239.
Coea (gârlă sau privalul lui-), 192, 193.
Coea (baltă lui-), 192.
Cogălniceanu, 334, 466, 610, 624.
Cogălniceanu (cârieră), 824.
Cogea (sat), 124, 212, 213, 426, 427, 428, 442, 444, 449, 646, 648, 684, 690, 697.
Cogea (carieră), 824.
Cogelac (comună), 54, 88, 121, 122, 216, 223, 358, 359, 360, 366, 367, 368, 371, 372, 375, 378, 379, 427, 428, 444, 508, 509, 654, 655, 690, 697, 699, 700, 701, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 779, 784, 788, 793, 796, 830, 842, 853, 862.
Cogelac (deal), 684.
Cogelac (piri), 223, 240, 371.
Cogelac (vale), 223, 240.
Cogea-Bair (deal. V. Gogea-Bair).
Cogea-Ceair (vale sec. a Beidant), 224, 240.
Cogea-Ceair (vale sec. a Borungei), 40, 97, 170, 236.
Cogea-Cara-Bair (ramif. deal. Ciliul), 113, 129, 233.
Cogea-Coru (pădure), 770.
Cogea-Iuk (movilă), 101.
Cogea-Iuiuk (movilă), 99.
Cogea-Sirti-Bair (deal, ramif. din Caraomer), 100, 103, 126, 153, 208, 209.
Cogurului (lac), 594, 918, 919.

- Cojani, 62. 324.
Cojocaru (pădure), 95. 161.
Coim-Iuk (movilă), 103. 208, 209.
Coium-Baba (deal), 118. 130, 778, 934.
Coium-Punar (carieră), 840.
Coium-Punor (comună), 119, 187, 189, 325, 358, 380, 381, 384, 385, 892, 393, 422, 425, 652, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 772, 778, 784, 788, 794, 796, 802, 831, 838, 840, 853, 934.
Coium-Punar (deal), 119, 131, 149, 150.
Coium-Punar (pădure), 772.
Coium-Punar (alt trup de pădure), 772.
Coium-Punar (piriū), 187, 238.
Coium-Punar (vale), 187, 238, 335.
Colbert (ministru), 878.
Colcea (deal), 149.
Colceac-Alcea (vale), 168, 236.
Colchida (țară), 202, 510.
Colchi (popor), 512, 520.
Colias (șef gol), 537.
Coliba popii (loc. izolată), 256, 260.
Coliū Ghincu Irina (n. pr.) 830.
Colnicul Horei (movilă), 414, 415, veđi și Hora-Tepe.
Colona I, 494.
Colona II, 495.
Colona III, 495.
Colona IV, 496.
Colson Felix (n. pr.), 866.
Columnele lui Hercule, 307.
Comachio (în Italia), 221.
Comarnitschy (gârle-), 255, 807, 813, 814, 818.
Comârzan (grind), 257.
Combrei (gârle), 192, 193, 391.
Combrei (grind), 192, 194, 391.
Comisiunea Europeană Dunareană, 53, 70, 72, 111, 138, 147, 151, 204, 245, 246, 253, 263, 265, 266, 267, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 279, 280, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 353, 413, 415, 444, 609, 610, 624, 625, 660, 668, 669, 699, 701, 807, 815, 816, 817, 821, 822, 832, 851, 882, 916, 922, 932, 934.
Comisiunea Europeană de delimitare, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 496, 501, 625, 676.
Comisiunea mixtă, 273, 274, 275, 276, 277, 279.
Comisiunea riverană, 271, 272.
Comisiunea de supraveghere, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279.
Comisinnua tehnică internațională, 285.
Comneana Ana (scriitoare), 248, 249, 543, 868.
Comneanul Alexie, (Impărat.), 543, 868.
Comneanul Emanuil (Impărat.), 543, 867, 868, 871.
Comnen Ion Caloianes, (Impărat.), 555.
Comorii (deal), 109, 110, 129, 199, 200, 233, 685.
Compania I. & R. (pr. nav. pe Dunăre), 900, 901.
Compania II Geniū, 494, 495, 497.
Compania V subsist., 503, 508.
Compania apărării port. Const., 505, 508.
Compania flot. Chilia, 259, 503, 508.
Compania flot. Isaccea, 505, 508.
Compania flot. Sulina, 259, 503, 508.
Comp. geandarmii rurali (Const.), 508.
Compania geandarmii rurali (Tulcea), 509.
Conarul lui Manole (loc. izol.), 182, 183.
Concordia (vas), 302.
Congaz (comună), 112, 233, 359, 360, 361, 364, 365, 372, 375, 377, 379, 380, 389, 397, 399, 651, 682, 685, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 782, 784, 788, 793, 796, 853.
Congaz-Bair (deal, pl. Medgidia), 102, 127, 174, 175, 176, 454.
Congo (vapor), 900.
Conopa (?), 543.
Conopon diabasis (?), 248.
Conoveica (grind), 256.
Constant (Impărat), 628.
Constanța (cap.), 30, 203, 211, 429, 665.
Constanța (capul de la vii), 104, 203, 205, 211, 429, 697, 923.
Constanța (gara-), 443, 670, 671, 673, 675, 682.
Constanța (golf), 71, 140, 209, 211, 429, 665, 922.
Constanța (judet), 43, 54, 61, 62, 64, 65, 67, 81, 118, 122, 148, 185, 187, 212, 213, 214, 328, 334, 336, 342, 343, 345, 346, 347, 349, 350, 351, 357, 358, 367, 368, 369, 370, 371, 380, 384, 385, 392, 416, 417, 425, 460, 483, 484, 486, 488, 490, 492, 509, 642, 688, 690, 694, 696, 698, 700, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 734, 735, 737, 738, 739, 740, 741, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 761, 766, 768, 779, 780, 781, 782, 783, 785, 786, 787, 789, 790, 791, 792, 794, 795, 796, 797, 801, 802, 803, 804, 824, 834, 835, 836, 837, 838, 844, 847, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 858, 859, 901, 903, 906, 907, 908, 909, 932.
Constanța (oraș), 53, 54, 57, 64, 66, 67, 70, 71, 72, 78, 79, 82, 83, 84, 88, 89, 90, 98, 103, 104, 118, 121, 123, 124, 133, 135, 140, 141, 152, 153, 175, 176, 180, 181, 184, 202, 204, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 217, 222, 223, 224, 227, 228, 229, 230, 233, 234, 242, 243, 244, 321, 336, 340, 345, 346, 347, 350, 354, 356, 357, 363, 364, 365, 366, 367, 369, 371, 372, 375, 378, 379, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 426, 427, 428, 429, 430, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 447, 448, 451, 454, 457, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 466, 467, 468, 469, 473, 474, 478, 483, 494, 495, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 513, 521, 525, 554, 562, 582, 584, 585, 587, 588, 600, 606, 607, 608, 609, 613, 620, 621, 622, 623, 624, 642, 646, 647, 664, 665, 669, 670, 673, 677, 681, 682, 683, 684, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 699, 700, 701, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 752, 753, 758, 766, 779, 780, 782, 786, 792, 795, 797, 798, 824, 825, 834, 836, 851, 852, 856, 860, 866, 867, 870, 881, 884, 885, 886, 887, 896, 897, 898, 899, 900, 902, 903, 904, 909, 922, 923, 932, 935, 937.
Constanța (plasă), 167, 328, 342, 345, 346, 357, 358, 416, 417, 425, 426, 427, 445, 457, 702, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 732, 734, 735, 737, 738, 740, 741, 742, 744, 746, 747, 750, 755, 768, 782, 783, 786, 787, 792, 793, 795, 802, 803, 804, 824, 853, 930, 936.
Constanța (port), 80, 140, 141, 204, 209, 212, 351, 352, 429, 443, 453, 495, 505, 597, 599, 660, 661, 662, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 671, 672, 676, 677, 681, 682, 825, 870, 876, 893, 895, 922, 923, 931, 932.
Constanța (sala de cură), 203, 609.
Constanța (vapor), 898.
Constunța (valea de la Nordul-), 104, 211, 240.
Constantia sau *Constantiana* (Constanța), 434, 435, 437, 535, 538, 626, 630, 631, 635.

- Constantia (sora lui Constantin-cel-Mare) 534, 535.
Constantinea (Constanța), 434.
 Constantie (Impër.), 628.
 Constantin (vapor), 624.
 Constantin Asan (Impër.), 545, 546.
 Constantin-cel-Mare (Impër.), 323, 435, 534, 535, 536, 554, 625, 627, 628, 629, 630, 875.
 Constantin Moruzi (Domn), 539.
 Constantin IV Pogonatul (Impër.), 541.
 Constantin V Copronymul (Imp.), 344, 542.
 Constantin Porphyrogenitul (Imp.), 27, 265, 433, 464, 542, 867, 868.
 Constantin Cantemir (Domn), 568, 569.
 Constantin Ibiș (n. pr.), 826.
 Constantin Șerban (Domn), 565.
 Constantin Tech (Impër.), 545, 546.
 Constantinus (Arch. de Sugdae), 637.
 Constantinescu (Doctor), 58.
 Constantiū Cloru (Impër.), 533.
 Constantinopol (oraș), 27, 31, 33, 36, 37, 42, 51, 69, 141, 175, 220, 265, 284, 303, 330, 331, 335, 337, 340, 342, 344, 379, 388, 409, 435, 436, 534, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 550, 554, 555, 556, 557, 558, 561, 562, 563, 564, 566, 568, 569, 572, 580, 583, 592, 606, 607, 621, 624, 626, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 661, 761, 778, 786, 791, 860, 867, 870, 871, 872, 876, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 896, 898, 899, 915, 934.
Consul (deal), 116, 117, 130, 228, 229, 232, 361, 365, 687, 688.
Consul (munie), 75, 117, 130, 375.
Consulenci (gârla fraților-), 810.
 Copăcenii (sat), 591.
Copadin (comună), 62, 89, 100, 101, 168, 171, 425, 426, 440, 445, 447, 448, 452, 453, 459, 463, 467, 468, 646, 648, 659, 682, 691, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 729, 732, 735, 742, 779, 782, 786, 792, 795, 853, 923, 924.
Copadin (deal), 101, 127, 168.
Copadin (p. trig.), 101, 168, 445.
Copadin-Dere, (vale), 185, 238.
Copadin-Vest (p. trig.), 101, 171.
 Copceak (regiune), 335.
 Copenhaga (oraș), 922.
Copucci (movilă și deal), 103, 207.
Copurci (sat), 103, 208, 209, 458, 459, 462, 464, 468, 642.
 Corabia (oraș), 873, 900.
 Coralli (popor), 520.
 Coran (cartea sfântă Mahom.), 336, 339, 340, 355.
 Coray (n. pr.), 464.
 Corea (pădure), 770.
 Corea (țără), 53.
Coriia (pădure), 769.
Coriia-Mare (pădure), 770.
 Corina (n. pr.), 431.
 Corint (istm), 432, 522.
 Corint (oraș), 630.
Corneliu (carieră), 836.
 Cormesius (Rege), 542.
 Cornelius Fuscus (gen.), 522.
 Corneliu Roman (n. pr.) 751.
 Cornilă Săbăreanu (stariț), 388.
Cornuluț (valea-), 850.
Coroclik-Bair (deal), 97, 126, 166, 170.
 Corréard (n. pr.), 72, 298.
Cortel (deal), 110, 129, 200, 398.
 Corti (n. pr.), 624.
Coru-Bair (ram. din Adam-Clisi-Tarâff), 100, 127, 171.
Coru-Bair (ram. din Dolama), 120, 122, 131, 152, 184, 185, 214.
Coru-Bair (ram. din Sarf-B.), 99, 126.
Coru-Sari (deal), 153.
Coru-Sirli (ram. din Caraomer), 103, 128, 169, 208.
 Cosgulin (n. pr.), 375.
Cosiu-Iuc (movilă), 102.
Cosiu-Sol (deal), 228.
 Coslige (sat bulg. v. Coslugea),
Coslug (deal), 105, 114, 129, 190, 191, 229.
Coslugea (deal pl. Babad.), 112, 129, 229, 232.
Coslugea (deal pl. Silistra), 93, 94, 125, 159, 160, 161.
Coslugea (movilă), 93, 159.
Coslugea (sat), 32, 93, 94, 158, 160, 161, 471, 474, 479, 480, 482, 623, 643.
 Coslugea (sat bulg.), 575, 576, 599, 607.
Coslugea (vale pl. Silistra), 160, 161, 235.
Coslugea (vale sec. a Taiței), 112, 232, 241, 382.
Coslugea mără (movilă), 94.
 Cosma (n. pr.), 851.
 Cosowo (câmpie), 28, 550, 554.
 Costa (trimesul lui Ivanco), 548.
Costin (lac), 255, 813.
 Costache D. Bómbă (n. pr.), 640.
 Cotelas (n. pr.), 517.
Coticeruluț (gârla sau privalul-), 105, 191, 192, 391.
Coticeruluț (grindul-), 191, 192, 194.
 Cotta (consul), 431.
Cotu (în lacul Razelm), 377, 379.
 Cotyso (Rege), 432.
 Courcelle Seneuil (n. pr.), 352.
 Coucy (Le Sire de-), 551, 552.
 Coutouly (n. pr.), 609.
 Cowes (oraș), 302.
Covaciul (gârlă), 254.
Covaciul (lac), 254.
 Covurlui (județ), 280, 380, 393, 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754, 871.
Cozulgik-dere (vale), 174, 175, 237.
Crăcir-ceair (vale), 99, 170, 236.
 Crăciun Moș (n. pr.), 392.
 Crăiniceanu (Doctor), 61.
 Craiova (oraș), 278, 500, 502, 506, 579.
 Cranova (sat bulg.), 34, 39, 40, 94, 158, 161, 4. 5.
Cranova sau Dermen-Sirt (deal), vezi Dermen-Sirt.
Crapina (lac), 106, 196, 197, 390, 918.
Crapina (pichet), 504.
 Crasescu V. (n. pr.), 264.
Crasnicola (grind), 258, 269.
 Creditul agricol, 902.
 Creditul funciar rural, 902.
 Creditul funciar Urban, 902.
Cremenea (braț), 182.
Cremenea (pădure), 769.
Creușă (păd. Mahmudia), 773.
Creușă (păd. Morughiol), 773.
 Creuzot (casă), 678.
 Crim (Crimea), 330.
 Crimea (peninsulă), 28, 53, 84, 135, 141, 205, 308, 335, 385, 389, 453, 528, 529, 545, 557, 562, 563, 564, 566, 567, 569, 570, 571, 573, 576, 577, 593, 606, 609, 756, 757, 758, 778, 805, 875, 916, 933.
 Crimea (resboiul-), 53, 71, 262, 329, 330, 342, 343, 346, 369, 371, 372, 375, 379, 382, 383, 384, 392, 393, 398, 401, 407, 418, 422, 423, 424, 453, 610, 640, 643, 644, 674.
 Crim-Ghirai (Kan), 572.
 Crispus (fiul lui C-lin cel mare), 534.
Cristicof (gârlă), 254, 813.
 Criu Metopon (cap.), 308.
 Croații (pop), 551.
 Crobyzii (popor), 515, 521.
 Cronica moldo-polonă, 554.
 Cronstadt (fort la Petersb.), 923.
 Crotonații (popor), 315.
Crucea (sat părăsit), 350.
Crucea lui Agian (loc isol.), 73, 382.
Crucelari (vale), 104, 105, 191, 238.
 Cruciadele (expediții), 436, 543, 545, 550, 554, 560, 872, 875.
Crugli-Mare (lac), 201, 816, 818.
Crugli-Mic (lac), 201.
Cruglic (grind), 257.
Cruglic (gârlă), 816, 818.
 Crum (Rege), 542, 632, 633.
 Crușow (general), 591.
 Cruțescu (colonel), 501.
Cuan-Derasi (vale), 178, 237.
Cuan-Derassi-Bair (deal), 178.
Cuba-Dere (vale), 210, 239.

Cuban (rîu), 341.
Cubascioie (gură), 252.
 Cubrat (Rege), 541.
Cucelia (carieră), 836.
Curi (vale) 200, 239.
Cuiu-culac sau *Toxof* (vale), 121, 216, 240.
Cuiu-Tepe (movilă), 104.
Cuiuc-culac (vale), 170, 236.
Cuiu-Iuk-ului (vale), 93, 94, 158, 159, 235.
Cuiugiuk (pădure), 771.
Cuiugiuk (p. trig.), 93.
Cuiugiuk (mov. pe front.), 39, 92, 158.
Cuiugiuk (sat), 39, 92, 93, 158, 159, 351, 471, 475, 477, 480, 644, 648, 829, 914.
Cuiugiuk-Ceair (vale), 39, 92, 93, 158, 235, 477.
Cuiugiuk-culac (vale), 95, 161, 235.
Cuiugiuk-Iol-Bair (deal), 93, 152, 155, 157, 158, 159.
Cula (carieră), 840.
Culac-Alcea (vale), 216, 240.
Culac-Bair (deal), 99, 126, 167, 168, 169, 231.
Culacul-Bair (deal), 118, 130, 231, 364.
Culac-Carlur (vale), 113, 232, 241.
Culac-Ceair (vale), 169, 236.
Culac-Punar-Ceair (vale), 39, 92, 158, 235.
Culac-Sinir (vale), 185, 186, 238.
Culcer (căpitan), 33.
Culelia (sat), 216, 360, 369, 378, 379, 654, 690.
Cultimes-Bair (deal), 169, 109.
Cultimes-Ceair (vale), 167, 168, 169, 236.
Culuc-Bair (deal), 102, 127, 176.
Cumanii (popor), 544, 546, 547, 872.
Cumarova (lac), 86, 87, 208.
Cumarova (movilă), 103, 104, 208, 209.
Cumarova (pepinieră), 762.
Cumarova (plantație), 763, 769.
Cumarova (sat), 104, 209, 458, 464, 466, 469, 692.
Cunesi-iuk (movilă), 124.
Curcusu-Mare (vale), 110, 152, 201, 239, 397, 401.
Curdeli (deal), 93, 125, 155, 159, 160.
Curđil (popor), 905, 928.
 Cario Scribonius (n. pr.), 518.
 Cursa lui Achille, 307, 308, 309, 310, 311, 315.
Cursus (pădure), 773.
 Curtagi (herghelia lui —) 780.
 Curtagi Ali (n. pr.), 824.
Curt-Baba-iuk (mov.) 102.
Curt-Bair (deal), 114, 115, 130, 190.
Curt-Baldr (vale), 216, 240.
Curt-Bel-Est (insulă), 223.

Curt-Bel-Vest (insulă), 223.
Curt-Culac (vale), 101, 171, 236, 237.
Curt-Orman (pădure), 160.
 Curdgi (comp. de vapore), 900.
Curu-Alceac-Bair (deal), 98, 126, 170.
Curu-Bair (deal, ram. Cilic), 113, 129, 361.
Curu-Giugiuk-Bair (deal, ramific. lui Muuruazliki-Bair), 100, 103, 127, 168, 169, 171.
Curu-Alceac (vale), 168, 236.
Curu-Canara (vale), 39, 91, 92, 157, 235.
Curu-Culac (vale), 100, 171, 237, 357.
Curu-dere (vale sec. a Casâmcei), 214, 240.
Curu-dere (vale sec. Râmnic), 216, 240.
Curu-Orman (sat), 96, 160, 164, 471, 475, 478, 481, 623, 648.
Curu-Orman (vale), 96.
Curuc-Canara (car. Enişemlia), 829.
Curuc-Canara (car. Cernavoda), 836.
Curugea (sat), 122, 185, 357, 369, 417, 418, 423, 424.
Curu-Saia (pădure), 770.
 Cuțaru frații (n. pr.), 829.
 Cutuculia (sat bulg.), 39, 475.
Cuuui-Culac (vale), 98.
Cuzgun (deal), 97, 126, 164, 476.
Cuzgun (oraș), 54, 57, 91, 93, 94, 96, 97, 98, 100, 101, 151, 161, 162, 163, 164, 170, 171, 356, 449, 451, 452, 453, 455, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 483, 496, 497, 585, 587, 590, 597, 599, 622, 643, 644, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 729, 733, 736, 743, 750, 755, 756, 770, 783, 787, 793, 795, 797, 852, 856, 904, 909, 914, 923, 924, 929.
Cuzgun (vale), 163, 235.
Cuzgun-Barcuiusu (pădure), 770.
Cuzluc (loc.), 385.
Cuzu-Mare (deal), 117, 130, 229, 230.
 Cyrill (călugăr), 634.
 Cyrrillus (Arch. de Axiopolis), 637.
 Cyzic (oraș), 317.
 Czerno-Bolgaria (țară), 27.
 Czikaun (baron de Wahlborn), 281.

Traducerea numirilor străine.

Cable = de la miază-zi.
 Cabula = primitor.
 Caciamac = fugări, ca iuț la fugă.
 Cadân = nevastă.
 Cadi = judecător.
 Cadmular = (trebue zis Cadânlar) = al femeilor.
 Cai = potrivit.
 Cai = (trebue zis Caia).

Caia = stîncă.
 Cail = (trebue zis Caialî).
 Caialî = stîncos.
 Caimac = smântână.
 Caimaclî = smântănos.
 Cainac = isvor.
 Cainargi = fierbător.
 Cairac = gresie.
 Cairac = pir (iarbă).
 Cairacil = de gresie.
 Cala = (trebue zis Caleh) v. acest . nume.
 Calabalac = mulțime.
 Calaiği = spoitor.
 Calburgina = ciur.
 Caleh = fortăreața.
 Calfa = calfă.
 Calica = săraca.
 Camber = n. pr.
 Camcic = biciu.
 Camena (rusesc) = piatră.
 Cană = sfînge.
 Canagic = sócră.
 Canara = carieră.
 Canat = aripă.
 Cangali = certat.
 Canli = sângeros.
 Capaclî = acoperit.
 Capalan = fnchis.
 Capû = pîrtă.
 Capugi = portar.
 Capulan = tigrul.
 Capus = fnchisore.
 Car = zăpadă.
 Câr = câmp.
 Cara = negru.
 Cara-amat = (Trebue zis Cara-Amet) v. aceste nume.
 Carabacă = lot-de-una negru.
 Caraci = ulm.
 Caraclî = (tătăresce) hoț.
 Carada = (Trebue zis Cara-Dagh) v. aceste nume).
 Caradurat = (Trebue zis Cara-du-rac) v. aceste nume.
 Caraecil = (trebue zis Cara-cil) v. aceste nume.
 Caragea = négricios, sau căprioră sîlbatică. Mai bine acesta din urmă.
 Caragilar = care fnegresce; sau Cara-Hagilar (v. aceste nume),
 Carâlmîș = spart.
 Caraman = blând.
 Caramancea = a blîndilor.
 Caranasuf = (De la Cara-Nasuf) v. aceste nume.
 Caranlîc = întunecos.
 Carapcea = arțar.
 Carasan = (Trebue zis Corasan) v. acest nume.
 Carasuluc = umed.
 Caratai = mînz.
 Caraula = streajă.

Cardon = (rusesce) pichet.
 Cârjelari = de la Cârjeali (un trib).
 Carlar = câmpenesce.
 Carlf = cu zăpadă.
 Carsf = de vis-à-vis
 Cartal = vultur.
 Cartalic = cu vulturi.
 Carvan = olă.
 Casacci = lingurar.
 Casavet = necaz.
 Casâmcea = Sf. Dumitru. Măsură de timp.
 Casap = măcelar.
 Casla = fermă, turmă.
 Catirlez = Sf. Gheorghe. Masură de timp.
 Caugagi = bătauş, arţăgos
 Căvârgic = oî cu coîi late.
 Căz = fată.
 Căzil = roşu.
 Căzilgic = corne (pomo).
 Cazilma = (Trebuie zis Cazil-Alma) v. aceste nume.
 Căzlar = al fetelor.
 Caza = Plasă.
 Cea = La sfârşitul cuvintelor are înţelesul rom. de: escu sau eanu.
 Ceair = vale.
 Ceanac = strachină.
 Ceatal = furcă.
 Ceauş = sergent.
 Cechirgea = lăcustă.
 Cecî = (Maî propriu Checî) — capră.
 Cecige = capriţă.
 Ceelin = vesel.
 Ceemşicu = (Trebuie zis cemşic) = fulger.
 Celaclar = argaţi.
 Celea = (trebuie zis Cilea) = cuptor.
 Celebi = fiu de hoge.
 Cenghel = cârlig.
 Cerdac = foişor.
 Cerna = (slavon) = negru.
 Checî = capră.
 Checige = căpriţă.
 Chedi = pisica.
 Cheilbasec = humă.
 Chel = pleşuv.
 Chenge = lână.
 Cherecî = var.
 Chessen = care taie.
 Chetic = ştirb.
 Chezlen = (Trebuie zis Ghezilen).
 Chilege = care măsoară cu chila
 Chioî = sat.
 Chior = orb.
 Chiorcu = (Trebuie zis Corcu) = frică.
 Chiorgherciu = (Trebuie zis Chior-Chircî) v. aceste nume.
 Chiosc = umbrar.
 Chioseler = al spânilor.
 Chioserelic = (Trebuie zis Chioserelic) = gresie.

Chiostel = pripon.
 Chiragi = Chirigiū, care transportă cu chirie.
 Chircî = n. pr.
 Chirişlic = vărărie.
 Chisle = (Trebuie zis Chilise, clise), Biserică.
 Chiuciuc = mic.
 Chiumbet = cocôşe.
 Clissi = biserică.
 Clissi-gie = a bisericeî.
 Ciacal = bréz.
 Cialmargea = (De la Cialmac) a fura.
 Cialmalî = hoţ.
 Ciaillc = cosit.
 Cialî = mărăcine
 Ciamur = noroi.
 Ciamurli = cu noroi.
 Ciaşilk = piaţă.
 Ciatli = otgon.
 Ciatiric = răspântie.
 Ciatmalar = încrucişat.
 Cibuc = lulea.
 Cibucci = ca luleaua.
 Cicrăcci = cel care face rodane.
 Cicur = grăpă.
 Cicurova = gropeni.
 Ciflic = moşie.
 Cifut = jidan.
 Cil = potîrniche.
 Cilic = oţel.
 Cinghene = ţigan.
 Ciocurac = (Tătăresce) isvor.
 Ciraclar = vezi Celaclar.
 Cirlî = scorboros.
 Cisme = fântână.
 Ciubucuc = nuiele.
 Ciuciugeac = (Trebuie zis Giugiugeac) v. acest nume.
 Coba = (Trebuie zis Caba) afănat.
 Cocargea = puturosă.
 Cociū = Locul unde se strîng călăreţii pentru a alerga. La nunţile turcesci.
 Cogea = (Trebuie zis Gogea) v. acest nume.
 Cogelac = bărbătesc.
 Cogiular = (Trebuie zis Hogialar) v. acest nume.
 Coium = oie.
 Colceac = (Trebuie zis Alceac) v. acest nume.
 Conac = casă de pază.
 Congaz = (De la gaz) găscă.
 Cop = mulţi.
 Copadin = (De la cop-adin) v. aceste nume.
 Copucci = rupt.
 Corasan = asfalt.
 Coru = păzit.
 Coruclic = de păzit.
 Corusu = locul unde se ţine o herghelie.

Coslugea = păreche.
 Cuan = stup.
 Cuiu = fântână.
 Cuiugiuc = fântanică.
 Cuiusu = fântână,
 Culac = ureche. Prin extens. vale.
 Culeli = turn.
 Cum = nisip.
 Cumarova = şes întins.
 Cumessi = (iar nu cunesi) = nisipos.
 Curcusu = fricos.
 Curdeli = al Curzilor. (Un trib).
 Curt = lup.
 Curu = uscat.
 Curudgea = puţin uscat.
 Cutuclic = buturugă.
 Cuzu = miel.

D

Dabija (n. pr.), 318.
 Daci (popor). 142, 515, 516, 518, 519, 520, 521, 522, 524, 620, 872, 873.
 Dacia Aureliană (prov.), 326, 637,
 Dacia Mediteraneană (prov.), 632.
 Dacia Ripensis (prov.), 632.
 Dacia Traiană (prov.), 350, 533, 541, 625, 626, 637.
 Dacia-Romania (soc. de asigur.), 902.
 Dăeni (comună), 29, 59, 137, 142, 146, 149, 183, 184, 186, 187, 417, 418, 419, 422, 423, 425, 644, 670, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 729, 732, 735, 742, 750, 755, 756, 768, 782, 786, 792, 795, 836, 853.
 Dăeni (pădure), 768.
 Daghistan Ali-Paşa (general), 572, 573, 575.
 Daiaman-Bair (deal), 73, 76, 114, 129, 189, 190, 382, 384, 386.
 Daicul (Achim.), 388.
 Dalacî (deal), 120, 131, 225.
 Dalboc (carieră), 827.
 Dalckessen-başa-culac (vale), 185, 238.
 Daler I sau mic (ostrov), 29, 252, 814.
 Daler II sau mare (ostrov), 29, 252, 259, 814.
 Daler (pichet), 259, 499.
 Daler (pădure), 773.
 Dalmaţi (Regim. de-), 870.
 Dalmaţia (prov.), 57, 552, 874.
 Damasc I (papă), 629.
 Damechiot (pădure), 770.
 Danachiot (sat, v. Carol I).
 Danemarca (ţară), 885, 897, 922, 931, 935, 936.
 Danezi (popor), 267, 343, 347, 395, 922.

- Danu (Dunărea), 28.
 Daniel (n. p.), 831.
 Danieleșcu N. R. (n. pr.), 72.
 Dan Vodă I (Domn), 546.
 Dan Vodă II (Domn), 553.
 Danubio (vapor), 899.
 Danubius (Dunărea), 142, 516, 519, 520, 521, 553.
 Danubius (comp. vap.), 900.
 Dardan (n. pr.), 314.
 Dardania (prov.), 632.
 Dardanele (strimlôre), 270, 510, 599, 877, 878, 881, 898.
 Dari-Iuiuk (movilă și deal), 103, 206, 207.
 Dariu Hystaspes (Impër.), 321, 514, 516, 867, 919.
 Dârnoiu (gărlă), 110, 201.
 Darstorul (Siliștra), 637.
 Daphné (vapor), 899.
 Dapyx (n. pr.), 519.
 Dasius (Episc. Siliștrei), 637.
 Dauluchioi (sat), 35, 41, 103, 169, 207, 208, 458, 460, 462, 498, 648, 779.
 Dauluchioi-cula (vale), 153, 208, 239.
 Daurinchioi (pădure), 160.
 Dautrea (deal), 116, 117, 130, 229, 230, 362, 365.
 Dautrea (părău), 75, 116, 229, 230, 232, 241, 361.
 Dautcea (sat), 75, 116, 229, 230, 360, 361, 362, 365, 375, 655.
 Daular (sat părăsit), 350.
 Daular-buiuk-dere (vale), 102, 175, 237.
 Daular-dere (vale), 102, 174, 175, 237.
 David (deal), 114, 115, 152, 189, 190, 229, 382, 384.
 David (grind), 256.
 David (vale), 115, 130, 229, 241.
 Davila (Doctor), 414.
 Decebal (Rege), 522.
 Deciū (Impër.), 532, 533.
 Dede-agaci (port), 898.
 Dede-bali (pădure), 769.
 Dede-bali (sat părăsit), 98, 170, 452, 472, 476.
 De la Parent (n. pr.), 72, 249.
 Deleurusi (sat), 103, 207, 458, 459, 461, 462, 648, 695.
 Deli-Ali (tâlhar), 350, 504.
 Deli Ali-Bair (pădure), 770.
 Deli-Iusuf-Cuiusu (sat bulg.), 40, 163.
 Deli-Orman (regiune), 28, 85, 326, 470, 552, 934.
 Delta (vas), 302.
 Delta Chiliet, 138, 218, 253, 259, 284, 916.
 Delta Dunării, 29, 31, 53, 58, 61, 62, 68, 69, 70, 72, 83, 84, 111, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 198, 217, 218, 242, 245, 246, 248, 251, 252, 253, 254, 255, 259, 262, 263, 265, 267, 268, 269, 270, 282, 288, 291, 297, 329, 394, 395, 400, 401, 406, 501, 502, 505, 507, 515, 521, 528, 542, 553, 556, 592, 610, 624, 625, 652, 759, 795, 804, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 815, 816, 817, 818, 819, 881, 919, 931, 934.
 Delos (vapor), 898.
 Delphi (oracolul de la-), 510, 511.
 Delphin (vas), 302.
 Dealul Bădila (carieră), 831.
 Dealul Cetății (carieră Măcin), 840, 846.
 Dealul cu Cetate (de la Morughiol), 110, 111, 129, 195, 201.
 Dealul Cireșul (carieră) 840.
 Dealul cu Cunună, 112, 129, 234.
 Dealul cu Movila Caragia, 94, 125, 161.
 Dealul cu Monument, 106, 128, 152, 194, 195, 197.
 Dealul cu Pietri (carieră), 840.
 Dealul cu Pomii, 112, 129, 234.
 Dealul de la Cetate, 93, 125, 148, 160.
 Dealul de dincolo de Siliște, 93, 125, 160.
 Dealul de d'asupra Cășlei, 96, 126, 160, 162, 164.
 Dealul de la Movila Grecului, 123, 132, 180, 424, 455.
 Dealul din fundul Găvanului, 112, 129, 228, 233, 379.
 Dealul Fetii, 116, 130.
 Dealul la două Mobile, 93, 125, 148, 419.
 Dealul la trei Mobile, 122, 123, 132, 181, 182, 184.
 Dealul lui Manole, 115, 130.
 Dealul din Izlaz, 124, 132, 149, 179, 180.
 Dealul Mare (carieră), 840.
 Dealul Mare (deal între lacul Baci și valea Caramancea), 148, 173, 455.
 Dealul Mare (culme principală), 109, 128, 195, 200.
 Dealul Mare (la răsărit de Tulcea), 110, 112, 113, 129, 195, 200, 201, 233, 234, 399.
 Dealul Mare (ram. lui Ceșme), 101, 127.
 Dealul Morii (pe frontieră), 41, 69, 126, 167.
 Dealul Morilor (podgorie), 752.
 Dealul Ortachioi (carieră), 840.
 Dealul Roșu (carieră), 831.
 Dealul Simian (carieră), 836.
 Dealul Valului de Nord, 148.
 Dealul Valului de Sud, 148.
 Dâmbovița (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
 Demecican (pădure), 769.
 Demecican-Cula-Ceair (vale), 39, 92, 158, 235.
 Demen-Culac (vale), 102, 175, 237.
 Demetriu (istoric), 309.
 Demir-Beî (n. pr.), 371.
 Demircea (deal, ramif. dealului Docuzaci), 96, 126, 166.
 Demircea (alt deal, ram. din Mârleanu) 98, 126, 163.
 Demircea (sat al Beilicului), 97, 98, 99, 163, 164, 166, 471, 472, 474, 476, 644, 648, 781.
 Demircea (sat al Hairamchioi), 96, 471, 474, 479.
 Demircea (vale a Beilici), 163, 235, 236.
 Demircea (vale a Urluiei), 96, 99, 166, 167, 236.
 Demircea (vale sec. a Urluiei), 97, 98, 99, 166, 167, 236, 479.
 Demonii (pers. mitol.), 313.
 Dendil-Tepe (carieră), 832, 840.
 Deniz-Ialassi-Bair (deal), 103, 104, 128, 211.
 Deniz-Tarâfă-Tepe (mov.), 104.
 Deniz-Tepe (munte), 78, 114, 129, 228, 229, 233, 359, 372, 685.
 Dennet (Colonel), 618.
 Deolnuk-Bair (deal), 120, 131, 226.
 Derasi-Cairac (vale), 120.
 Derbent (vapor), 901.
 Derechioi (ramif. lui Armut-B.), 41, 124, 133, 177.
 Derechioi (sat la Caraomer), 35, 41, 99, 167, 459.
 Derechioi sau Deerinchioi (sat la Tortoman), 124, 179, 446, 447, 456, 619, 694.
 Derechioi (vale a Tibrinului), 124, 179, 237, 425.
 Derechioi (vale Afghinea), 99, 153, 169, 236.
 Derechioi-Bair (culme principală pe frontieră), 99, 126, 153, 167.
 Dereca-Ceair (vale), 93, 161, 235.
 Dere-Cula (vale), 230, 241.
 Dere Iol-Cari (vale), 117, 226, 241.
 Derinea-Ceair (vale), 94, 95, 96, 97, 98, 163, 164, 235, 236.
 Derin-Alceac (vale), 102, 174, 237.
 Derindere (vale), 682.
 Deriner Canara (carieră), 828.
 Deris (pădure), 770.
 Dermen-Bair (deal), 103, 128, 209, 210.
 Dermen-Ceair (vale), 92, 94, 161, 235.
 Dermenγιului (deal), 124, 133, 178, 179.
 Dermen-Iuiuk (movilă), 97.
 Dermen-Sirtii (câmpie), 106, 191.
 Dermen-Sirtii (deal la Cranova), 94, 125, 161.

- Derment-Sîrtî* (deal la Dobromir), 40, 95, 96, 126.
Nertmuth (oraş), 302.
Derven Tepe (deal), 110, 129, 200, 201.
Dervent (deal), 94, 125, 146, 148, 155.
Dervent (gârlă), 94, 155, 473, 585, 670, 691, 904.
Derviş-Pasa (begl. Sil.), 565.
Desaint (colonel), 606.
Descriptio orbis terrae, 310.
Desti-Cairac (deal), 112, 129, 399.
Desjardins (n. pr.), 435.
Despina Dómna (vapor), 900.
De Thou (Cronicar), 561.
Deutsche Levante Linie (comp. de vapóre), 898.
Deutcher Fischerei Verein, 220.
Deveatca (gârlă), 227, 258.
Devcea (carieră), 827, 836, 844, 845, 846.
Devcea (sat), 124, 178, 179, 446, 456, 648.
Devcea-Bair (deal), 124, 133, 177, 179.
Develtum (oraş), 633.
Devlet (Kan), 566.
Devno (oraş), 602.
Devno (rfü), 136.
Diana (zeiţă), 317.
Dichiseni (sat), 31, 37.
Didiü Marcu (n. pr.), 518.
Diebicî (Contele), 605.
Diermen Tabiassi (fort), 34, 37, 38.
Dieu (colonel), 605.
Dimcea (n. pr.), 752.
Dimitrio (şef de trib. tătar), 341, 547.
Dimoticum (oraş), 544, 558.
Dinogetia (cetate) 106, 530.
Dijkadnel-Bair (deal), 116, 130, 190.
Dijon (oraş), 551.
Dikili-Taş (deal), 99, 126, 169.
Dikili-Tas-Alceac (vale), 121, 216, 237.
Dikili-Taş-Bair-Sîrtî (deal), 101, 127, 171.
Dikili-Taş-Dere (vale), 102, 175, 240.
Dio Cassius (n. pr.), 515.
Diocletian (Imperat.), 27, 533, 534, 626, 627, 637.
Dione Chrysostom (n. pr.), 308.
Dionisie (Episc. la Tulcea), 641.
Dionisie (Episc. Corint.), 630.
Dionisie Periegetul (n. pr.), 309, 310.
Diordumgi-Orman-Ceair (vale), 89, 100, 101, 171, 172, 238, 237, 445, 448, 452, 923.
Diordumgi-Orman-Bair (deal), 101, 127, 171.
Dionysopolis (oraş), 27, 317, 533.
Directi Cara (carieră), 828.
Discia (pădure), 770.
Dismahale (carieră), 825.
Distrail-Bair (deal), 95, 96, 126, 160, 162, 163, 164.
Dilcov (vale), 105, 107, 191, 195, 229, 238.
Diuc (deal), 100, 127, 165.
Divizia activă, 176, 494, 495, 496, 497, 499, 500, 501, 505, 506, 507, 508.
Divizia de mare 506, 508.
Divizia I, 503.
Divizia III, 497, 503.
Dlugosz (cronicar), 557.
Dnipru (v. Nipru).
Dobroga (vapor), 898.
Dobromir din deal (sat), 40, 95, 96, 164, 350 471, 476.
Dobromir din vale (comună), 94, 95, 96, 162, 163, 164, 351, 470, 471, 473, 476, 477, 478, 481, 482, 499, 500, 644, 691, 706, 707, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 729, 733, 736, 743, 750, 755, 756, 770, 783, 787, 793, 795, 853.
Dobromir din vale (deal), 95, 125.
Dobromir din vale (p. trig.), 95.
Dobromir-Izir (v. Iukari Mahale).
Dobromir-Techechioi-Vale (pădure), 770.
Dobrotitz (Domn) 28, 547, 548, 549, 550, 869.
Docuzaci sau *Dokuz-agaci* (sat), 35, 40, 41, 96, 166, 343, 458, 459, 460, 474, 479, 496, 622, 648.
Docuzaci (deal), 41, 96, 126, 166, 167.
Docuzaci (vale), 41, 96, 166, 167, 236.
Docuzol (carieră), 826.
Docuzol (pârău), 177.
Docuzol (p. trig.), 124.
Docuzol (sat), 54, 124, 177, 427, 428, 446, 447, 456, 621, 644, 648, 673, 674.
Doruzol-Bair (deal), 124, 133, 176, 177, 179, 454, 694.
Docuzol-Ceair (vale), 176, 177, 237.
Dodona (oraş), 511.
Doerani (pădure), 768.
Dorranî (sat), 120, 122, 185, 418, 424, 644.
Doerani (vîrf) 120, 152, 185.
Dolama (platoü), 120, 122, 131, 214, 224, 225, 226.
Dolaşma-Culac (vale), 181, 238.
Dolgoruky (Print), 575, 589.
Dolj (judeţ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 751, 754.
Dolojan (deal), 120, 131, 225.
Dolojan (vale), 120, 225.
Dolojman (cap), 65, 82, 90, 116, 118, 140, 141, 218, 224, 227, 669.
Dolojman (deal), 118, 130.
Dolufacâ (deal), 124, 133, 427, 428.
Dolufacâ (sat părăsit), 213, 215, 426, 427, 428.
Dolufacâ (vale), 213, 240, 428.
Domitian (Imperat.), 522, 529.
Domneasca-mare (lac), 149, 179.
Domneasca-mică (lac), 179, 693.
Domnica Belci-Cânci (n. pr.), 259.
Domnul Tudor (vapor), 900.
Domuz-Ciuc (carieră), 830.
Domuz-Culac (pârău), 190, 238.
Domuz-Orman (pădure), 771.
Don (fluviul), 204, 564, 569, 573, 588.
Donasoubow (general), 623.
Donaurov (general), 618.
Dordrecht 931.
Dorgut (pădure), 770.
Doriner (pădure), 770.
Dorobanţul (deal), 123, 124, 132, 152, 179, 214, 215, 425, 427, 444, 691.
Dorobanţul (sat), 123, 179, 180, 426, 427, 428, 444, 456, 620, 621, 644, 648, 691.
Dorobanţul (vapor), 900.
Dorohoî (judeţ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 751, 754, 932.
Dorohoî (oraş), 568.
Dorothei (Patr. Têrnova), 636.
Dosithei (scriitor), 629, 631, 632, 633.
Dottain (n. pr.), 348.
Două Mai (carieră), 836.
Două Mai (sat), 334, 458, 466, 468, 779.
Dovinca (lac), 255.
Dovlecelului (vale), 184, 238.
Draca (deal), 94, 125, 155, 159.
Dradaular (sat părăsit), 350.
Drăgaica (cariera Caramanchioi), 830.
Drăgaica (cariera Teliţa), 832, 840.
Dragoş (vapor), 900.
Drăghicescu (n. pr.), 244.
Drăguşani (sat pe Prut), 84.
Dranov (gârlă), 394, 403.
Dranov (gură), 227, 258, 394.
Dranov (grind), 258.
Dranov (insulă), 139, 253, 254, 258, 259, 267, 268, 269, 931.
Dranov (lac), 218, 227, 258, 269, 394, 403.
Drăstiorul (Silistra), 577, 637, 638.
Dravarschi (movilă), 121.
Dresda (oraş) 302.
Drigalschy (n. pr.), 280.
Drigiasa (?), 550.
Dristra (Silistra), 543.
Dromichete (Rege), 322, 517.
Dromul lui Achille (vezi Cursa-).
Drouyn de Lhuys (n. pr.), 272.
Drumul lui Justin, 392.
Drumul-Pădurei (la Sarichioi), 377.
Duanchioi-Orman (pădure), 96, 162

Dubasow (Locotenent), 612, 615, 617.
 Duca (inginer), 43.
 Dudungi (loc), 553.
 Dūdūllūk-Cucu-Cinalcea (vale), 97, 163, 235.
 Duguesclin (n. pr.), 551.
 Duimgi (carieră), 840.
 Duimgi (deal), 222, 427.
 Duimgi (movilă), 357.
 Duimgi (pârău), 121, 122, 214, 223, 224, 240, 367, 371, 684, 690.
 Duimgi (sat), 76, 121, 122, 140, 222, 223, 358, 360, 367, 368, 371, 427, 608, 651, 655, 682, 684, 690, 697, 782, 873.
 Duimgi-dere (vale), 223, 240, 690.
 Dulgea (vale), 120, 224, 240.
 Dulgherul (deal), 122, 132, 152, 184, 185, 214, 215, 357.
 Dulgherul (pârău), 122, 185, 238, 422.
 Dulgherul (sat), 185, 215, 350, 368, 369, 417, 418, 422, 424, 619, 620, 644.
 Dulgherul (vale a Slavei), 117, 226, 241, 362, 370.
 Dumaşew (Colonel), 421.
 Dumitraşcu Cantacuzino (Domn), 567.
 Dumitrache Medelniceru (n. pr.), 576.
 Dumitru Exar (n. pr.), 375.
 Dumitru Ivanciu (n. pr.), 361.
 Dumitru Văleanu (herghelia lui-), 781.
 Dumont (geolog), 69.
 Duna (vapor), 302.
 Dunărea (basinul dunărean), 54, 72, 89, 134, 135, 189.
 Dunărea (basinul Nord-dunărean), 107, 109, 110, 134, 152, 191, 193, 195, 197, 198, 228, 229, 233, 239.
 Dunărea (basinul Vest-dunărean), 110, 134, 152, 153, 167, 191, 194, 195, 196, 197, 208, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 224, 225, 229, 235.
 Dunărea (braţele), 72, 111, 242, 250, 251, 252, 271, 759, 806, 807, 808, 809, 810.
 Dunărea (braţul al V), 84, 109, 195, 199, 233.
 Dunărea (braţul la Constanţa), 84, 243, 244.
 Dunărea (fluviul), 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 43, 49, 50, 51, 52, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 85, 89, 90, 91, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 114, 115, 116, 119, 122, 123, 124, 125, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152,

153, 154, 155, 156, 159, 160, 162, 165, 172, 173, 175, 176, 177, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 204, 218, 219, 220, 221, 222, 224, 233, 234, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 258, 259, 260, 261, 265, 266, 268, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 277, 279, 280, 282, 283, 284, 285, 286, 289, 290, 291, 292, 295, 298, 300, 301, 302, 304, 305, 318, 321, 323, 324, 325, 326, 328, 331, 334, 336, 341, 344, 349, 351, 356, 358, 363, 380, 383, 386, 387, 389, 390, 391, 392, 393, 395, 398, 403, 404, 405, 406, 407, 411, 412, 414, 415, 416, 417, 419, 420, 421, 422, 424, 425, 436, 437, 445, 449, 450, 451, 453, 455, 470, 472, 473, 474, 478, 480, 481, 482, 483, 494, 496, 497, 498, 501, 503, 505, 507, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 526, 528, 529, 531, 532, 533, 534, 536, 537, 538, 541, 543, 544, 545, 546, 547, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 605, 606, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 618, 619, 621, 622, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 637, 639, 642, 645, 646, 659, 667, 668, 669, 670, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 684, 685, 686, 688, 689, 691, 692, 693, 694, 695, 699, 700, 748, 758, 760, 761, 764, 778, 804, 805, 806, 807, 808, 813, 821, 823, 851, 866, 867, 868, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 884, 899, 900, 915, 916, 918, 919, 921, 922, 923, 924, 927, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937.
 Dunărea (gurile), 28, 47, 48, 65, 70, 71, 137, 140, 202, 219, 221, 245, 246, 247, 249, 250, 252, 254, 265, 266, 267, 270, 271, 272, 275, 280, 282, 284, 311, 321, 363, 403, 432, 434, 514, 516, 517, 519, 520, 521, 526, 528, 529, 531, 537, 541, 542, 543, 544, 548, 551, 552, 553, 556, 557, 558, 560, 561, 562, 563, 564, 566, 572, 573, 576, 577, 579, 595, 599, 600, 601, 610, 611, 623, 660, 669, 758, 766, 777, 804, 805, 866, 867, 871, 872, 874, 875, 876, 879, 880, 916, 936.
 Dunărea (haltă), 680.

Dunărea (Judeţele din şesul-) 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 754.
 Dunărea (valea-), 84, 545, 609, 723, 731, 739, 747.
 Dunărea-d.-j. (Episcopie), 388, 414.
 Dunărea-veche, 29, 182, 183, 188, 189, 191, 192, 391, 393, 394, 580, 583.
 Dunastru (veză Nistru).
 Dunaveţ (gârlă), 77, 79, 84, 109, 110, 134, 135, 137, 139, 140, 141, 143, 147, 151, 152, 195, 201, 202, 218, 219, 220, 221, 222, 227, 250, 252, 253, 258, 401, 402, 403, 404, 669, 817.
 Dunavet (grind), 258.
 Dunavet (gură), 152, 219, 222, 258.
 Dunavet (pădure), 773.
 Dunavet-de-jos (sat), 111, 220, 221, 234, 257, 258, 342, 350, 396, 402, 403, 404, 406, 653, 686, 697.
 Dunavet-de-sus (carieră), 840.
 Dunavet-de-sus (deal), 152.
 Dunavet-de-sus (p. trigon.), 111, 195.
 Dunavet-de-sus (sat), 111, 202, 220, 221, 258, 269, 342, 350, 396, 402, 403, 404, 406, 653, 686.
 Dunca (general), 501, 504.
 Durac (n. pr.), 566.
 Durac (pichet), 29, 188.
 Durale (deal), 120, 131, 224, 225.
 Duran-Bair (deal), 124, 133, 177, 211.
 Duran-Cula (sat bulg.), 41.
 Duran-Tepe (movilă), 153.
 Durasă-Cairac (pârău), 120, 224, 240.
 Durasi (sat bulgăresc), 40.
 Durazzo (oraş), 544.
 Durostorum (Siliistra), 27, 323, 525, 529, 533, 549, 637.
 Duruy (istoric), 522, 527, 531, 533.
 Dupont (n. pr.), 568.
 Duva (podul-), 118, 231, 378, 689.
 Dyonisos Sabazius (div.), 322.

Traducerea numirilor străine.

Dagh = munte.
 Dalac = splină.
 Dalacîă = cu splină.
 Dana = viţel.
 Darî = miei.
 Daut = n. pr.
 Dautlar = al lui Daut.
 Daulu = Tobă.
 Dede = călugăr.
 Deli = nebun.
 Delic = găurit.
 Demür = de fier (conrupt se zice «demir».)
 Deniz sa ū Denghiz = mare (mer

Deolnuc = (trebuie zis delic), v. acest nume.
 Derassl = în formă de vale (mai bine zis deressl).
 Dere = vale, pârâu.
 Derin = adânc.
 Deriner = plural de la «Derin».
 Dermen = mără.
 Dervent = drum în săpătură, tre-cătore.
 Dij = din afară.
 Dijcadael = din afara cetății.
 Dikili = fundament, temelie.
 Diordumgi = al patrulea.
 Disli = cu dinți.
 Diuc = (trebuie zis Dikî), pră-pășios.
 Doice = (trebuie zis deiuce), zmeu (dragon).
 Dokuz = nouă.
 Dolama = împrejmuit.
 Dolasma = înconjurător.
 Dolojan = (trebuie zis Dolacian), care se învârtesc.
 Dolojman = (trebuie zis Delaşman), ca nebun.
 Dolu = plin.
 Domuz = purcel.
 Duan = care nasce.
 Duimgi = (trebuie zis Dughingî), nuntași.
 Düluc = (vezi Dolu).
 Durac = stație, loc unde stați că-ruțele pentru a poposi.
 Duran și Durasi = care stă.

E

Ebechioî (sat, v. *Elibechioî*).
Ebechioî-ceair (vale), 168, 236.
Ebreî (v. *Ovreî*).
Ebrul (fluviu), 432, 522, 532.
Echenli-Orman-Bair (deal), 160.
Echerli-Orman (pădure), 93.
Echin-Orman (pădure), 769.
Edilchioî (comună), 100, 103, 167, 168, 210, 457, 458, 459, 462, 463, 464, 467, 468, 469, 648, 693, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 755, 782, 787, 792, 795, 853.
Edilchioî-Tepe (deal), 100, 126, 167, 169.
 Edmond Mohler (n. pr.), 280.
 Edrissi (n. pr.), 27, 28, 244, 867, 868, 871.
 Edward Bruce Stamley (n. pr.), 36.
 Efes (oraș), 317, 631.
 Eforia spitalelor civile, 68.
 Efrasiip palatul Persilor, 554.
 Eftimie (Patriarch Târnova), 636, 637.
 Eftimiu H. (n. pr.), 822.

Egee (comp. de vapore), 900.
Egi-luiuk (deal), 103, 128, 207, 208.
Egipt (țără), 313, 516, 558, 568, 625, 627, 867, 868.
Egipteni (popor), 142.
Egira (eră la Turci), 337, 552.
Ekerli-Orman-Bair (deal), 95, 125, 126.
Eki-Iuk-Orman (deal), 163.
Eki-luiuk-Alceak (deal), 97, 126, 163, 164, 166, 170, 474.
Ekrene (oraș), 27, 523, 533.
Elada (ținut), 629.
Elba (fluviu), 541.
Elchingen (Ducele d'-), 606.
Elektra (vapor), 899.
Elena (fika lui Asan II), 544.
Elena (n. mitol.), 310, 313, 314, 315.
Eleni (popor), 142, 307, 313, 315, 316, 318, 321, 404, 512, 513, 516, 519, 520.
Elhagi Ispesaga (general), 575.
Eli (oraș), 517.
Elibechioî (movilă), 103.
Elibechioî (sat), 103, 167, 168, 441, 448, 458, 463, 467, 468, 648.
Elibichioî-Bair (deal), 103, 128, 168.
Elik-Oglu (comand. Silistrei), 584, 587, 589.
Elisaveta (Reg. României), 388, 505, 506.
Elisaveta (Reg. Angliei), 876.
Elisaveta (Bulevardul), 429.
Elisaveta (Crucișător), 507, 508.
Elmeliki-Bair (deal), 119, 131, 184.
Elphinstone (amiral), 878.
Elzener (Sub-Lt.), 616.
Elveția (țără), 344, 931, 932, 934, 935.
Elvețieni, 347.
Emanuel (Episc. Provatonului), 635.
Emil Flamm (n. pr.), 822.
Eminek (cap.), 136.
Emirzian Degr. (n. pr.), 824.
Emir Asan Culac (vale), 116, 230, 241.
Enache Andrei (herghelia lui-), 781.
Enache Văcărescu (Spătar), 880.
Ende (Pădure), 773.
Endec-Carachioî (mov.), 102.
Endec-Carachioî (sat), 89, 102, 174, 443, 446, 447, 449, 453, 644, 648, 673, 674, 924.
Endec-Tepe (movilă), 102.
Enel (gârlă), 815, 816.
Ene Nedelcu (n. pr.), 827.
Engelhardt (n. pr.), 246, 252, 280, 281.
Enghez Mare (sat părăsit), 167, 169, 458, 463, 693.
Enghez mic (comună) 99, 100, 167, 169, 457, 458, 459, 460, 461, 467, 648, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 782, 787, 792, 795, 853, 914.

Enghez (vale), 99.
Englezi (popor), 135, 212, 219, 265, 267, 343, 347, 381, 395, 426, 437, 450, 602, 604, 609, 661, 870, 876, 878, 905.
Englitera (v. Anglia).
Eni Bûlbûl (v. Kiuciuk Bûlbûl sat), 447.
Eniceri (deal) 120, 131, 224, 225, 226.
Enichioî (pădure) 112, 773.
Enichioî (sat), 62, 233, 372, 377, 396, 398, 399, 414, 652, 682, 685.
Enichioî (sat bulgar) 39.
Enichioî (v. satul nou pl. Tulcea).
Enigea (comună), 79, 100, 166, 170, 171, 173, 174, 445, 446, 448, 449, 451, 452, 453, 455, 463, 473, 474, 476, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 742, 755, 768, 769, 781, 783, 787, 792, 795, 853, 924.
Enigea (vale), 109, 171, 237, 452.
Enige saü Inge Mahale (sat) 103, 167, 168, 210, 441, 458, 462, 463, 648.
Eni-Ormangir-Tepe (deal), 113, 129, 232, 361.
Enişala (carieră), 840.
Enişala (comună), 76, 78, 118, 140, 141, 218, 231, 325, 359, 360, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 372, 374, 377, 379, 651, 686, 689, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 752, 762, 771, 784, 788, 793, 796, 802, 830, 842, 853.
Enişala (deal), 367.
Enişala (mlaștine), 227.
Enişala (vârș), 367.
Enişala-Visterna (pădure) 771.
Eni-Saraî (deal), 119, 131, 186.
Eni-Saraî (rîu), 90, 118, 119, 120, 122, 131, 184, 189, 214, 215, 238.
Eni-Saraî (sat v. Saraî).
Eni-Saraî (vale), 118, 119, 120, 131, 215, 238.
Enisemlia (comună), 35, 40, 95, 96, 97, 98, 161, 162, 163, 164, 170, 416, 470, 471, 473, 475, 476, 477, 478, 508, 649, 691, 693, 697, 699, 700, 701, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 755, 766, 783, 787, 793, 795, 828, 836, 853.
Enisemlia (vale), 40, 94, 96, 97, 163, 235, 236, 477.
Enisemlia-Nastradin Vale (pădure), 770.
Enos (oraș), 880.
Enos (vapor), 898.
Epictet (n. pr.), 317.
Ephoros (n. pr.), 247, 249.
Epsibof (n. pr.), 377.
Equator (vapor) 900.
Eraclea (v. Heraclea).

Erarlı (gârla lui), 817.
Eratosthene (n. pr.), 247, 249.
Ercule (zeu), 142.
Erdogrul (n. pr.), 335.
Ereb (Infernul), 310.
Erebiler (sat), 100, 167, 169, 458, 459, 461, 462, 464, 648, 693, 781.
Erenciuc (lac), 257, 269, 810, 811.
Erenciuc (pădure), 257, 772.
Eremia Popa (n. pr.), 785.
Erghinank (deal), 100, 127.
Er-Ghiobea-Tepe (p. trig.), 120, 152.
Ericlia (plantație), 763.
Ericlic-Culac (vale), 226, 240.
Erin-iuk (movilă), 122.
Erithrea (mare), 512.
Erivan (vapor), 901.
Erkesek (movilă), 181, 417.
Erkesek (sat), 122, 123, 181, 350, 418, 420, 423, 425, 456, 644, 691, 694, 697.
Erkesek Bair (deal), 122, 132, 180, 181, 410, 420, 423, 424.
Ermon (Patr. Erusalim), 626.
Erzerum (vapor), 901.
Erzh. Frantz. Ferd. (vapor), 899.
Eşara (n. pr.), 377.
Esc. II Tren 494, 495, 497, 498, 499.
Esc. III Tren, 147, 499, 500, 506.
Esc. V Tren 506, 508.
Esc. de Calarași de Dobrovia, 500, 504.
Eschi-Baba (sat), 120, 225, 360, 366, 369, 370, 376, 651, 689, 690, 697.
Eschi-Baba (vale), 120, 225, 240.
Eschi-Bald (deal), 113, 129, 229, 232, 361.
Eschi-Bald (vale), 113, 232, 241.
Eschi-Bülbül (v. și Buiuk Bülbül), 447.
Eschi-Cale (cariera), 831, 840, 846.
Eschi-Cale (loc.), 107, 146, 150, 151, 198, 199, 380, 389, 525, 530, 594, 597, 669, 918, 919.
Eschi-Cale (pichet), 147, 504.
Eschi-Duran-Iol-Tabiassi (fort), 425.
Eschi-Iuiuk-Bair (deal), 89.
Eschi-Kili (v. Chilia Veche).
Eschi-Saraï (deal), 122, 132, 149, 184, 186.
Eschi-Saraï (pârâu), 119, 186, 238.
Eschi-Saraï (sat părăsit), 119, 149, 184, 419, 422.
Eschi-Saraï (vale), 119, 186, 238.
Eschi-Tepe (movilă), 153.
Eschi-Zagra (oraș), 532.
Eschili-Orman (deal), 117, 130, 230.
Esechio (comuna), 34, 39, 79, 91, 92, 155, 156, 157, 158, 159, 351, 470, 471, 472, 477, 478, 497, 499, 502, 503, 504, 644, 649, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 755, 769, 778, 783, 787, 793, 795, 829, 834, 836, 853, 934.

Esechio (p. trig.), 91, 92, 157.
Esechio-Ceair (vale), 91, 92, 157, 158, 235, 477.
Eşil-Iuiuk (movilă), 97.
Eşil-Tepe (deal), 119, 131, 233, 361, 365.
Eşil-Tepe (movilă), 113.
Espero (vapor), 899.
Espinasse (general), 53, 606, 607, 608, 609.
Essen I (general), 581.
Essen III (general), 579, 580, 587, 589.
Ester (sat), 179, 213, 215, 216, 426, 427, 428, 444, 649.
Ester (vale), 123, 215, 240.
Ester-Cara-Tepe (mov.), 123.
Ethnica (scriere), 308.
Etiénne (Contele de Perche), 544.
Ettore (vapor), 899.
Ettore-Ferari (sculptor), 433.
Eudoxi (Archiepiscop), 620.
Eufrate (fluviu), 555.
Eugeniu IV (papă), 554.
Eumene (autor), 533.
Eurabota (n. pr.), 633.
Euripide (n. pr.), 307, 308, 312.
Europa (contin.), 52, 53, 58, 69, 76, 175, 202, 220, 221, 245, 247, 251, 270, 327, 335, 340, 343, 344, 345, 356, 438, 515, 516, 536, 542, 543, 546, 547, 550, 553, 554, 555, 556, 560, 572, 593, 600, 601, 602, 610, 611, 624, 659, 757, 758, 765, 804, 866, 870, 874, 875, 878, 915, 916, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 934, 935, 936.
Eusebiu (scriitor), 433, 534, 625, 627.
Eusebius (Arch. de Sugda), 637.
Eustatie Plachida (sfânt), 626.
Euterpe (vapor), 899.
Evangelius sau Evangelico (Episcop), 627.
Evelin (vapor), 898.
Ewlia (scriitor), 335, 564.
Eyub Ahmed (general), 573.
Ezekiel (profet), 548.

Traducerea numirilor străine.

Ebe = mose.
Echerli = (trebuie zis Egherli), cu sea.
Echim = cultivat.
Edi = șapte.
Edil-Chioi = (trebuie zis Adil-Chioi), v. aceste nume.
Ekenli = cu cultură.
Eki = dos.
Elangic = al miresei.
Elibichioi = (trebuie zis Ali-bei-Chioi), v. aceste nume.
Elmali = cu merc (iar nu Almali).

Elmeliki = (trebuie zis Ilmekli) cu nod.
Endec = șianț.
Eni = nou.
Enige = aproape nou.
Enisala = (trebuie zis Eni-Hisar), v. aceste nume.
Erghiven = (trebuie zis Erghivan, liliac (plantă)).
Erghivenlic = trebuie zis Erghivanlic, cu liliac.
Ericli = Primărie.
Erkesek = (trebuie zis Ierkesik) = abrupt.
Eski = vechi.
Eskili = cu vechituri.
Eşek = măgar.
Eşil = verde.

F

Făcăieni (sat), 646.
Facria (sat) 446, 456, 646.
Făgăraș (în Trans.), 388, 547, 873
Făgăraș nou (sat), 62, 119, 186, 187, 385, 418, 419, 420, 422, 423, 424, 425, 644.
Fahri-Bey (n. pr.), 281, 354.
Fălcii (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754
Falcu (oraș), 572, 581.
Fălcoianu (colonel), 31, 32, 36, 43,
Faltanu-Dudău (pădure) 773.
Fântâna Albă (în Bucovina), 330, 331, 689.
Fântâna lui Bujor (carieră), 840.
Fântâna Cerebului, 687.
Fântâna Dulce (sat) 254, 255, 260, 268.
Fântâna Maicilor (carieră), 840.
Fântâna Nedeli (Nicolitel), 350, 404.
Fântâna Smeului (în Nicolitel), 404, 640.
Fântâna Smeului (carieră), 832, 840.
Fantôme d'Orient (armasar), 781.
Farul dela Puzla 469.
Farul dela Constanța 437.
Farul din Ins. Șerpilor 273, 297, 298, 305.
Farurile din Delta 139, 246, 267, 287, 297, 298, 600.
Farul sau baliza engleză 227, 350, 367, 394.
Farul dela Sf. Gheorghe 253, 296, 297, 298.
Farao Nemzelzeg (Tigan), 343.
Fatra (vapor), 901.
Fazel-Ullah-Rasid (crouicar), 545.
Fazli-Paşa (Serasch. Silistrei), 565.
Felix (Episcop), 627.
Fenicien (popor), 142, 510, 512, 513, 516.
Fental (sat părăsit), 350.

Ferae (oraș), 317.
 Ferara (oraș), 433.
 Ferd Maxim. (vapor), 899
 Ferichide Mih (deputat), 31, 32.
 Fertő (vapor), 901.
 Fessler (n. pr.), 344.
 Feslu Rufu Avien (n. pr.), 310.
 Fetesci (sat), 507, 678.
 Fetesci (stație), 450, 677, 680.
 Fetesci-Bucuresci (linie ferată) 676.
 Fetesci-Cernavoda (» »), 677, 680, 931.
 Feth-i-Bulend (vapor), 624.
 Fidonissi (Ins. Șerpilor), 135, 318.
 Fierului (deal), 382
 Filip II (Reg. Macedoniei) 517, 777.
 Filip II (« Franței), 560.
 Filip Arabul (Impër), 435, 532.
 Filip N. (n. pr.), 780, 789.
 Filipescu (n. pr.), 661
 Filipopoli (oraș), 532, 544, 547.
 Firașelizade-Mahomet-Aga (gen.), 573.
 Fives-Lille (Comp.), 680.
 Flacus Pomponius (n. pr.), 520.
 Flaminiană (cale), 431.
 Flandra (prov.), 555.
 Flavius Arrianus (vezi Arrian Flaviu).
 Fligely (Feldmareșalul-), 69.
 Floci (orașul de-), 560, 873.
 Flora (vapor), 302.
 Flora (vapor Lloyd), 899.
 Florența (oraș), 637.
 Florescu (n. pr.), 752.
 Florile (sat), 256, 257, 263, 268.
 Florio & Rubattino (comp. de va-poare), 884, 885, 899.
 Focșani (oraș), 278, 499, 501, 503, 504, 506, 575.
 Föëroer (insule), 55.
 Formosus (papă), 635.
 Fortuna (lac), 254, 397, 815, 816.
 Forum Terebtonii (?), 533.
 Franța (țară), 30, 31, 36, 37, 42, 52, 53, 58, 271, 272, 273, 280, 281, 284, 344, 551, 554, 555, 571, 601, 609, 611, 661, 666, 802, 823, 878, 881, 882, 883, 884, 885, 897, 923, 930, 931, 933, 934, 935, 936.
 Francezi (popor), 57, 71, 205, 222, 267, 343, 347, 381, 395, 417, 418, 426, 446, 471, 551, 552, 555, 563, 577, 602, 604, 606, 607, 608, 778, 878, 880, 905, 916, 933, 936.
 François de Pavie (Baron de Four-quevaux), 708, 936.
 Frasinul (grind), 258.
 Frantzius (inginer), 661.
 Frecăței (comună), 78, 109, 199, 200, 233, 234, 252, 325, 361, 372, 375, 387, 389, 395, 396, 398, 399, 406, 407, 653, 682, 687, 697, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733,

736, 743, 751, 761, 773, 784, 788, 793, 796, 832, 840, 853.
 Frecăței (pădure), 773.
 Frederic Barberose (șef cruciat), 543
 Frederic VI (Comite de Zollern), 551, 552, 874, 875.
 Fredutius de Ancona (n. pr.), 318.
 Fridigern (șef ostrogot) 536, 537, 629, 630.
 Friede (general), 618.
 Frise (rasă de berbec), 802.
 Frontiera de Sud, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 57, 64, 83, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 104, 134, 146, 148, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 170, 182, 206, 207, 208, 235, 236, 237, 239, 350, 351, 416, 422, 456, 459, 460, 461, 468, 470, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 481, 482, 494, 496, 497, 498, 499, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 586, 592, 622, 623, 624, 625, 659, 669, 695, 913, 914, 915, 918, 923
 Frumosa (sat în Basar. de jos), 579,
 Fudulul (gârlă), 255.
 Fudulul (lac), 255, 814
 Fudulul (loc izol.), 256, 268.
 Fulgerul (vas), 611.
 Fundul Burții (deal), 113, 129, 229, 232, 233, 234, 402.
 Furiile (n. mit.), 313.
 Furdogador (gârlă), 615.

Traducerea numirilor străine

Facă = evlavios.
 Fachilar = evlavioși.
 Ferit = n. pr.

G

Gabriel Doria (n. pr.), 870.
 Gabriel Effendi Naradoungham (n. pr.), 36.
 Gabrovița (mov.), 39, 91, 156.
 Gabrovița (pichet), 154.
 Gabrovița (podgorie), 752.
 Gabrovița (vale), 156, 235.
 Gaërtner (casă), 678.
 Gafencu (n. pr.), 53.
 Gagarin (soc. de navigație), 900.
 Găgăuți (popor), 267, 343, 359, 361, 381, 395, 396, 468, 646, 905.
 Galata (în C-pol), 545.
 Galați (grind), 196.
 Galați (oraș), 29, 84, 90, 106, 107, 135, 136, 137, 138, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 150, 191, 219, 220, 244, 245, 271, 272, 273, 277, 278,

279, 280, 282, 283, 284, 285, 296, 301, 304, 334, 392, 393, 466, 497, 498, 500, 503, 569, 572, 576, 577, 579, 581, 582, 583, 585, 588, 601, 602, 611, 612, 613, 614, 615, 618, 688, 699, 700, 757, 761, 805, 806, 812, 822, 872, 874, 876, 877, 879, 880, 881, 882, 883, 898, 899, 900, 901, 918, 921, 932.
 Galatea (vapor), 839.
 Gaidar (sat părăsit), 350.
 Galî (popor), 518.
 Galia (țară), 625.
 Galeriū (Imper.), 533, 62.
 Galita (deal), 155.
 Galita (sat), 32, 94, 156, 159, 351, 471, 474, 477, 478, 480, 497, 623, 644.
 Galita (vale), 94, 159, 235.
 Galicea (sat în Transilv.), 325.
 Galiția (prov.), 871, 872.
 Galipoli (oraș), 335, 546, 547, 553, 602, 606, 607.
 Galitzin (Prințul), 580.
 Gallien (Impër.), 533.
 Gallus (guv. Moesiei și Imperat.), 532, 533.
 Gallus (scriitor), 431.
 Galma-mare (deal), 107, 108, 128, 198, 229.
 Galmeele înșirate (deal), 107, 108, 128, 197, 198, 229, 382, 386, 390.
 Ganahl (Maior), 69.
 Ganciu N. (n. pr.), 752.
 Garam (vapor), 901.
 Gargalik (lac), 122, 213, 217, 240, 441, 690.
 Gargalik (părău), 122, 217, 240, 441.
 Gargalik (vale), 122, 217, 240.
 Gargalik-mare (sat), 122, 217, 222, 327, 426, 441, 442, 608, 644, 690.
 Gargalic-mic (com.), 54, 122, 211, 213, 217, 327, 426, 427, 428, 441, 442, 644, 684, 690, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 762, 782, 786, 792, 795, 836, 853.
 Gargalic-Buiuk-Iuiuk (mov.) 122, 441.
 Gârlu Ciobanului (pescărie), 254, 260.
 Gârla-Ciobanului (gârlă), 254.
 Gârla-mare (gârlă), 106, 193, 196.
 Gârla-noroiușă (gârlă), 188.
 Gârla-nouă (gârlă), 197.
 Gârla gâscii (gârlă), 610.
 Gârlăciu (comună), 29, 119, 146, 149, 182, 183, 184, 186, 325, 417, 418, 419, 420, 422, 425, 645, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 755, 768, 782, 786, 792, 795, 853.
 Gârlăciu (deal), 119, 131, 149, 150, 186.

Gârliciu (pădure), 768.
Gârlița (carieră), 836.
Gârlița (comună), 32, 34, 39, 78, 82, 91, 92, 93, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 351, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 477, 478, 480, 496, 497, 623, 644, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 729, 733, 736, 743, 750, 756, 783, 787, 793, 795, 820, 853.
Gârlița (deal), 93, 125, 155, 157, 159, 477.
Gârlița (vale), 89, 91, 92, 125, 158, 235, 475, 477, 478.
Gârlița (lac), 39, 82, 91, 93, 94, 148, 155, 156, 157, 159, 235, 472, 473, 474, 477, 478, 691.
Gârlița (balta), 183.
Garvan (carieră), 840.
Garvan (baltă), 193.
Garvan (sat), 62, 73, 106, 152, 195, 196, 197, 381, 390, 393, 394, 615, 616, 617, 618, 652, 685, 686, 688, 697, 840, 933.
Garvan (vale), 152, 195, 197, 239.
Gâsca-mare (ostrov), 146, 182, 922.
Gâscă (fam.), 400, 416.
Gaspar Bruchius (scriitor), 433.
Gătilesci (sat), 613.
Găvana-mare (carieră), 830, 840.
Găvana-mică (carieră), 830, 840.
Gazi-Fezil (general), 546.
Gazi-Ghirai (general), 566.
Geabacu (sat), 65, 179, 446, 456.
Geabac-Bair (deal), 124, 132, 179, 451.
Geabac-Ceair (vale), 124, 179, 237, 456.
Geabac-Culac (vale), 124, 179, 237, 451.
Geam-Pașa (deal), 101, 127, 173.
Geanina (pădure), 772.
Geatlaș (cariera), 830.
Geatlaș-deressi (vale), 227, 241, 364.
Geaun-Mârza (șef Tătar), 571.
Gebeleizis (zeu), 322.
Gembloux (oraș), 802.
Gemeniș (grind), 196.
Gemeniș (pădure), 196.
Generală (soc. de asigur.), 902.
Gengis-Kan, 545.
Genovezii, 28, 140, 218, 260, 261, 262, 264, 400, 403, 436, 437, 465, 466, 513, 545, 547, 548, 549, 553, 556, 557, 592, 660, 661, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876.
Gentile de Grimaldi (n. pr.) 548.
Genua (oraș), 53, 548, 667, 870.
Genucla (?), 322, 519.
George (Arch. Bulg.) 635.
George (Episc. Develtului), 633.
Georgia (țară), 204, 338.
Georgescu (chimist) 67.
Georgescu (doctor), 672.

Germania (țară), 31, 36, 37, 42, 273, 280, 281, 314, 515, 554, 555, 556, 560, 569, 600, 601, 611, 625, 878, 880, 881, 884, 885, 897, 930, 931, 933, 934, 935, 936.
Germanii (popor), 61, 62, 68, 267, 324, 343, 345, 346, 347, 348, 350, 351, 359, 370, 371, 381, 395, 396, 401, 413, 415, 417, 418, 420, 426, 427, 446, 458, 460, 463, 470, 471, 537, 551, 571, 779, 798, 860, 862, 880, 905, 907, 908, 928, 929.
Gerontius (episcop), 538, 630, 631.
Germeli (deal), 100, 127, 165.
Geta (Impărat), 435.
Geții (popor) 43, 50, 51, 142, 244, 321, 322, 323, 430, 432, 433, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 525, 532, 777, 778.
Getruzi (popor), 536, 629.
Getulia (țară), 625.
Ghebelea (carieră), 840.
Ghebelche (v. Ghiobilche).
Ghecet (pichet), 147, 499.
Ghecet (sat), 29, 43, 146, 147, 150, 187, 188, 191, 192, 194, 358, 381, 391, 392, 393, 494, 580, 583, 612, 613, 614, 618, 619, 669, 684, 685, 686, 697, 882.
Gheci-Orman-Bair (deal), 95, 125, 126.
Ghel-Tepe (deal), 113, 129, 228, 229, 232, 233, 361, 365.
Ghel-Tepe (movilă), 113.
Ghelangic-Tepe (vîrf), 152.
Ghelîngek (sat, pl Constanța), 123, 180, 215, 424, 426, 428, 444, 456, 648.
Ghelîngek-Bair (deal), 123, 132, 215, 357.
Ghelîngek-Tepe (movilă), 123, 124, 215.
Ghenadie Enaceanu (scriitor), 629.
Ghenciu (valea lui-), 96, 164, 236.
Ghenciu (podul lui-), 405.
Gheniz-Bair (deal), 102, 127, 174, 175.
Gheorghe Ștefan (Domn), 565.
Gheorghe Ghica (Domn), 565.
Gheorgheni-Orman (pădure), 164.
Gheorgheni-Orman-Bair (deal), 95, 96, 126.
Gherase (cârciuma lui-), 256, 268.
Gherdap (vapor) 900.
Gherdine-Cesme (carieră), 828.
Gheren-Ceair (vale), 94, 95, 96, 97, 163, 164, 235, 236.
Gheringik (comună), 54, 62, 100, 103, 208, 209, 457, 458, 459, 463, 464, 466, 467, 468, 469, 470, 642, 692, 695, 697, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 781, 782, 787, 792, 795, 853.
Gheringik (movilă), 103.

Ghermalai Nichitof (gârla lui-), 810, 812.
Ghermea (cetățuie), 194, 394.
Gherme-Bair (deal), 124, 133, 176.
Gherontie (n. pr.), 388.
Gheșova (gârlă), 610.
Gheviz-Orman (pădure), 771.
Ghica Ion (Prințul-), 279.
Ghica Ion Grigorie (del C. E. D.), 280, 281.
Ghidrici (pădure), 772.
Ghidrici (gârlă), 197.
Ghidrici (grind), 197.
Ghido (lac), 254.
Ghiacenco Gr. (n. pr.), 752.
Ghiaur Amzali (sat părăsit), 350, 453.
Ghiaur Amzali (vale), 102, 179, 237.
Ghide-Punar (deal), 163.
Ghiobilche (vale), 75, 87, 116, 117, 230, 241, 362.
Ghiobilche-Bair (deal), 116, 130, 229, 230, 362.
Ghiocomez (pădure), 770.
Ghiol-Bascu (sat părăsit), 452.
Ghiol-Ciair (vale), 93, 161, 235.
Ghiol-Ghelic-Bair (deal), 97, 126, 163.
Ghiol-Rasca (sat părăsit), 165.
Ghiol-Punar (deal), 97, 126, 163, 166, 170.
Ghiol-Punar (sat), 78, 79, 97, 98, 100, 166, 170, 448, 471, 473, 476, 644, 924.
Ghiol-Punar (vale), 97, 166, 236.
Ghiol-Punar-vale (pădure), 770.
Ghiolgik-Bair (deal), 118, 119, 131, 184, 187, 189, 357, 358, 380, 425, 688, 694.
Ghiolgik-Tepe (movilă), 119.
Ghiulele-Tepe (deal), 114, 129, 233, 399.
Ghiun-Ghiurmes (deal), 118, 119, 131, 149, 150, 187, 189, 358, 385, 392, 425.
Ghiun-Ghiurmes-Derc (vale), 187, 238.
Ghiurgeamric (deal), 120, 132, 224.
Ghiurghelic-Cula (pădure), 769.
Ghiuvegea (cariera), 836.
Ghiuvegea (comună), 67, 94, 95, 96, 160, 161, 164, 448, 455, 470, 471, 475, 477, 478, 480, 481, 482, 691, 693, 694, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 783, 787, 793, 795, 829, 834, 836, 838, 853.
Ghiuvelemez (carieră), 836.
Ghiuvenli (sat), 99, 167, 169, 208, 458, 459, 460, 461, 464, 474, 623, 644, 649, 693, 695.
Ghiuvenli II (mov.), 99, 153.
Ghiuvenli-Bair (deal), 99, 126, 169, 695.

Ghiuvenli-Ceair saŭ *Ghiuvegea* (v. în lac. Oltina), 94, 95, 161, 235.
Ghiuvenli-Ceair (vale a Borungei), 169, 236, 695.
Ghivizlicu-mare (vale), 159, 235.
Ghizdăresci (comună), 62, 78, 79, 146, 149, 180, 181, 182, 417, 419, 420, 422, 423, 424, 646, 697, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 755, 768, 782, 786, 792, 795, 825, 834, 853.
Ghizdăresci (ostrov), 182.
Ghizdăresci (pădure), 768.
Giaferca (deal), 75, 112, 129, 229, 232.
Giaferca-rusă (pădure), 772.
Giaferca-rusă (sat), 109, 112, 228, 229, 231, 232, 381, 382, 383, 402, 405.
Giannone del Bosco (n. pr.), 548.
Giatrî-Bair (deal), 100, 127, 171.
Gibbon (istoric), 555.
Giovanni Carnana (atelier), 851.
Giovanni Muazzo (n. pr.), 548.
Giovanni de Mezzano (n. pr.), 548.
Gisela (vapor), 899.
Gitanos (Țigani), 343.
Giumifa-Ceșme (fontână), 164.
Giumna-Cesme (»), 96, 163.
Giuge-Aga (n. pr.), 580, 583.
Giura-Pașa (n. pr.), 371.
Giurcea Ion și Niculae (hergheli), 781.
Giurgiu (oraș), 279, 532, 552, 568, 873, 880.
Giurgiu (vapor), 900.
Gladki (hatman), 329, 595.
Glodului (vale), 106, 152, 195, 197, 239.
Glycas (n. pr.), 51.
Gobi (deșert), 54.
Godefroy de Bouillon (șef cruc.), 543.
Goellenoz (carieră), 828.
Goetz (casa), 764.
Gogea-Ahmed (podul lui-), 122, 215, 357.
Gogea Bair (deal, ramif. lui Cairik-Cairac), 121, 132, 224.
Gogi (numele Țătarilor), 371.
Gogona (pădure), 769.
Gogoncea (grind), 196, 197.
Gogoncea (deal), 105, 197, 198, 382, 385, 386, 390.
Goldschmidt (banca), 282.
Goldșei (pădure), 391, 771.
Goldșeilor (pădure), 193, 194.
Gol-Tepe (deal), 230.
Golovâr-Bair (deal), 118, 130, 227, 367.
Golovița (ezerul), 118, 121, 218, 224, 225, 366, 374.
Golovița (lac), 121, 218, 222, 223, 224, 227, 366, 368, 369, 374, 375, 669.
Golubaci (loc), 553,

Golubincev (colonel), 618.
Gonciarof Osip Semenovici (n. pr.), 330, 331, 640.
Gorciacof (Print), 30, 272, 602, 605, 624.
Gordian III (Imper), 532.
Gordon (n. pr.), 280, 281.
Gorgoștel (lac), 257, 810.
Gorgova (deal), 115, 130, 190.
Gorgova (sat), 139, 256, 263, 268, 396, 400, 401, 652, 810, 816, 818.
Gorgova (lac), 256, 257, 400, 403, 809, 810.
Gorgova (p. pe br. Sulinei), 294, 295, 296, 699, 700, 701.
Gorj (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
Gojan (colonel), 495.
Goția (țără), 628.
Goții (popor), 51, 321, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 527, 538, 626, 628, 629, 630.
Gotlicus (Episcop), 629.
Grădina lui Omer (loc isol.), 262.
Grădiștea (ins.), 227.
Grado (loc. în Italia), 221.
Graecinus C. Pomponius (n. pr.), 243, 520, 521.
Graf Ignatiew (vapor), 900.
Graf Wurmbrandt (vapor), 899.
Gras (dealul), 118, 130, 689.
Gratian (Imper), 537, 538.
Gratz (oraș), 242.
Gratzovsky (n. pr.), 678.
Greacă (limbă), 267.
Grecef (gărlă), 256, 809, 810, 818.
Greci (comună), 73, 74, 76, 90, 105, 106, 114, 115, 190, 191, 194, 229, 336, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 389, 390, 391, 392, 394, 652, 655, 697, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 739, 743, 750, 752, 753, 755, 767, 761, 766, 772, 784, 788, 794, 796, 831, 840, 842, 847, 853, 933.
Greci (părău), 73, 150, 152, 385, 389, 688.
Greci (popor), 27, 57, 67, 68, 265, 267, 330, 343, 346, 347, 348, 359, 381, 395, 396, 411, 411', 414, 415, 417, 418, 426, 436, 440, 446, 450, 453, 458, 471, 545, 548, 592, 635, 637, 867, 868, 874, 876, 878, 905, 907, 908.
Greci (vârf), 73, 114, 152, 191.
Grecia (țără), 416, 431, 432, 510, 518, 538, 625, 882, 883, 885, 897, 931, 932, 934, 936.
Grecii (carieră), 822, 823, 846, 937.
Grecilor (deal), 104, 106, 128, 191, 386, 391.
Grecilor (părău, afl. al Calistrei), 104, 191, 238.

Grecilor (părău, afl. al Jijilei), 104, 105, 191, 238.
Grecilor (vale), 105, 106, 194, 198.
Grecii Byzantini (vezi Bizantini).
Grecii vechi (vezi Elenii).
Grecului (grind), 258.
Greenwich (meridianul din-), 33, 38, 54, 298.
Grellmann (n. pr.), 344.
Grieg (amiral), 315.
Grigorie (Mitr. bulg. la Tulcea), 641.
Grigorie IX (Papă), 544, 636.
Grigorie Duca (Domn), 566.
Grigorie Ghica (I Domn), 566, 571, 637, 638, 639, 880.
Grigorie Ghica (II Domn), 638.
Grindul-mare (deal), 101, 127, 172.
Grindușele (grind), 257.
Grișa Ivanow (n. pr.), 830.
Gröller (Cavaler de-), 281.
Grôpa Ciobanului (com.), 146, 183, 184, 186, 325, 417, 419, 420, 422, 423, 643, 695, 697, 706, 707, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 755, 756, 768, 782, 786, 792, 795, 853, 921.
Grôpa Ciobanului (ballă), 183, 419.
Grosselin (n. pr.), 464.
Gruhlia (grind), 258.
Gruhlia (lac), 258.
Gsiller Carol, 281.
Gyöz (vapor), 901.
Gyula (»), 901.
Gypsies (Țigani), 343.
Gudovici (general), 577.
Guérard (Ing.), 661, 665, 667.
Gulanti Tabia (fort), 603.
Guilelm de Prata (n. pr.), 553.
Gumei Ilie (n. pr.), 361.
Gura gărlii Somova (pădure), 773.
Gura Ialomitei (sat), 84, 183, 579, 584, 611, 613, 619, 678, 916, 921.
Gura văii (sat), 135.
Gura Smeului (deal), 379.
Gurgan (carieră), 842.
Gurgăia (ville de la-), 389, 404, 687, 751.
Gurma Ceșme (carieră), 828.
Gurobala (?), 575.
Guy de la Tremouille (n. pr.), 551.
Guyon (n. pr.), 822.
Guzerat (pen.), 344.

Traducerea numirilor străine

Geabac = alipit.
 Ghelancic = (trebue Țis Elangic)
 v. acest nume.
 Ghelingic = nevestică.
 Gheren = aprôpe.
 Gheringic = v. Ghelingic.
 Ghezilen = loc de plimbare.
 Ghiaur = fără religie

Ghide = (trebue ȕis Edi) v. acest nume.
 Ghiobilche = Fluture.
 Ghiol = lac.
 Ghiolgiu = lăcuşor.
 Ghiun-Ghiurmes = nu vede ziua.
 Ghiurghelic = carpiniş.
 Ghiurgheni = carpen.
 Ghiuvegea = (trebue ȕis Ghiuveige) ginere.
 Ghiuvelemez = (trebue ȕis Ghiuvenilmez) nesigur.
 Giugiugeac = copilaş.
 Giumna = (trebue ȕis Giumma) Vineri.
 Gogea = mare (grand).
 Gol = (trebue ȕis Ghiul) tran-dafir.
 Gurma = (trebue ȕis Curma) ţevă.

H

Haan (Baron de-), 281.
 Habsburg (vapor), 899.
 Haernius (n. pr.), 515.
 Hafa cu puiul gâscii (pădure), 768.
 Hagi-Abdur-Aman (herghelia lui-) 780.
 Hagi-Avat (deal), 121, 132, 223, 224.
 Hagi-Avat (sat părăsit), 121, 225, 376.
 Hagi-Avat sau Beidaut (râu), 121, 224, 225, 240, 371.
 Hagi-Avat (părău, afl. al Beidautului), 121, 225, 240.
 Hagi-Avat-Dere (vale, afl. al Hagi-Avat), 121, 225, 240.
 Hagi-Bairam-Tepe sau Bair (deal), 123, 132, 152, 180, 214, 215.
 Hagi-Bairam-Tepe (movilă), 123.
 Hagi-Cabul (deal), 124, 133, 177, 425, 427, 449.
 Hagi-Cabul (sat părăsit), 124, 177, 427, 428, 446, 447, 449.
 Hagi-Cabul (vale), 124, 177, 237.
 Hagi-Devlet-Azap (herghelia lui-), 782.
 Hagi-Durac-Sirti (deal), 39, 91, 92, 125, 157.
 Hagi-Ghirai (Serasch. de Bugeac), 572.
 Hagi-Husein-Aga (general), 262.
 Hagi-Ilbeki (general), 550.
 Hagi-Kapar-Tepe (deal), 119, 131, 184.
 Hagi-Mehmet-Aga (n. pr.), 465.
 Hagi-Niculăe Ghiţă Poenaru (n. pr.), 388.
 Hagi-Oglu-Bazargic (v. Bazargic).
 Hagi-Omer (sat), 120, 122, 185, 224, 225, 360, 369, 370, 418, 424.
 Hagi-Omer-Dere (vale), 119, 120, 122, 185, 214, 238, 357, 369, 424.

Hagi-Pandele (n. pr.), 467.
 Hagi-Suma Seit-Mehemel(herghelia lui-), 781.
 Hagi-Talip (n. pr.), 479.
 Hagi-Tepe (vârf), 116, 362.
 Hagi-Virt-Dere (vale), 179, 237.
 Hagilar (deal), 207.
 Hagilar (plantaţie), 763.
 Hagilar (sat, pl. Babadag), 114, 233, 360, 361, 362, 365, 372, 399, 651.
 Hagilar (sat, pl. Mangalia), 41, 104, 206, 207, 458, 468, 649, 781.
 Hagilar (vale şi părău), 114, 233, 241, 372, 685.
 Hagilar (vale), 206, 207, 239.
 Hagilar-Balcik-Iuk (movilă), 104.
 Hagitilea (carieră), 824, 836.
 Haidân (carieră), 842.
 Haidân-Bair (deal), 121, 132, 223, 225, 368, 371, 684.
 Haidar (pâriu), 184, 185, 238.
 Haidar (sat), 184, 185, 186, 417, 418, 419, 420.
 Haidarchioi (sat părăsit), 103, 458, 464, 695.
 Hairamchioi (comună), 40, 41, 57, 97, 166, 170, 448, 460, 461, 470, 471, 473, 474, 478, 479, 645, 649, 695, 697, 706, 709, 711, 714, 715, 717, 720, 725, 728, 729, 733, 736, 743, 755, 771, 783, 787, 793, 795, 853.
 Hairamchioi (deal), 41, 97, 126, 166, 170.
 Hiramchioi (vale), 41, 97, 170, 236, 479.
 Haisarlâk (sat bulgăresc), 41.
 Halicarnas (oraş), 514.
 Halil Effendi (din Babadag), 573.
 Halil Paşa (general), 570.
 Haliciul mic (oraş), 871, 872.
 Haliz (oraş în Galiţia), 558, 872.
 Hallier (antreprenorul port. Constanţa), 668.
 Halling (n. pr.), 513.
 Halmyris (gol), 247, 248, 250, 251, 521.
 Hamamgi (sat), 62, 120, 121, 224, 225, 231, 327, 360, 366, 368, 369, 370, 372, 374, 375, 376, 651, 685, 690, 697.
 Hamamgi (vârf), 121.
 Hamazli-Ceair (vale), 157, 235.
 Hambarului (gârlă), 197.
 Hamburg (oraş), 282.
 Hamburg (port), 898, 899.
 Hammer (scriitor), 558, 562, 563, 566, 573.
 Hamper (general), 591.
 Hamza-Paşa (Mare Vizir), 572.
 Hancearca (deal), 75, 115, 130, 152, 229.
 Hancearca (pădure), 772.

Hancearca (sat), 75, 189, 190, 228, 229, 381, 382, 383, 385, 402, 652.
 Hancearca (vârf), 115.
 Harami (Țigan), 343.
 Hardali (sat bulg.), 40.
 Harem (la Turci), 338, 339.
 Harmanul (pădure), 772.
 Hârşova (carieră), 822, 825.
 Hârşova (caza), 31, 347, 348, 353, 625, 779, 785, 789, 794.
 Hârşova (pădure), 768.
 Hârşova (pichet), 147.
 Hârşova (plasă), 64, 85, 328, 342, 345, 346, 347, 357, 358, 380, 416, 418, 445, 492, 702, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 732, 734, 735, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 744, 745, 746, 747, 750, 751, 753, 755, 756, 768, 782, 783, 785, 786, 787, 789, 792, 793, 794, 795, 802, 803, 804, 825, 853.
 Hârşova (oraş), 29, 51, 54, 62, 64, 67, 69, 70, 78, 79, 85, 106, 122, 123, 124, 135, 136, 137, 142, 146, 147, 149, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 213, 215, 225, 244, 325, 355, 356, 369, 370, 377, 384, 385, 386, 392, 393, 394, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 427, 444, 455, 456, 483, 495, 499, 508, 525, 529, 550, 560, 561, 573, 575, 580, 582, 583, 584, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 596, 597, 598, 599, 600, 602, 611, 613, 614, 617, 618, 619, 645, 649, 669, 674, 678, 683, 684, 688, 690, 691, 693, 694, 695, 697, 699, 700, 701, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 766, 768, 778, 782, 786, 792, 795, 797, 825, 834, 836, 838, 842, 852, 856, 891, 904, 909, 916, 921, 922, 935, 936.
 Hârşova veche (car. Murfatlar), 836.
 Harting (general), 581, 583, 590.
 Harkow (vapor), 901.
 Hartley Sir Charles (Inginer C. E. D.), 280, 283, 284, 285, 286, 288, 289, 290, 291, 292, 661, 664, 665, 666, 667.
 Hartley Sir Charles (vapor), 302.
 Hârtop (movilă), 111.
 Hârtopul roşu (pădure), 773.
 Hasamceasaş Hasanchi (sat bulg.), 35.
 Hasan (deal), 199.
 Hasan (Paşa), 343.
 Hasan-Ali-Paşa (general), 579.
 Hasan-Beg (Paşa la Chilia), 559.
 Hasan-Orman (deal), 96, 126, 163, 164.
 Hasan Paşa Capudan (gen.), 576.

Hasancea (car.), 836.
Hasancca (comună), 176, 178, 211, 213, 426, 442, 444, 445, 649, 672, 691, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 726, 728, 732, 735, 742, 780, 782, 786, 792, 795, 802, 824, 836, 853.
Hasancea (vale), 104, 124, 176, 177, 178, 211, 237.
Hasanesci (sat parăsit), 350.
Hasanlar (carieră), 838.
Hasanlar (deal), 116, 130, 190, 384.
Hasanlar (pădure), 772.
Hasanlar (sat), 74, 116, 188, 190, 325, 336, 381, 384, 385, 392, 393, 655.
Hasanki (sat bulg.), 40, 41, 97.
Hasdeu (scriitor), 27, 48, 248, 249, 432, 547, 548, 871, 872, 873.
Hasnale Tepe (movila), 119.
Hasi-Dülük (deal), 176, 178.
Hasi-Dülük (sat), 211, 336, 426, 442, 444, 445, 467, 468, 508, 622, 623, 649, 672, 693, 694, 697, 780.
Havale Burun (carieră), 828.
Havale Canara Bâir (deal), 100, 126, 166, 167.
Havzi Rahman (vas), 612.
Hazaplar (v. Azaplar),
Hazarlık (v. Asarlık).
Hazarlık (deal), 122, 132, 149, 184,
Hazarlık (vale), 149.
Hazarlık-Ghiol (lac), 122, 149, 183, 184, 238, 419, 422, 525, 529.
Hector (n. pr.), 314.
Helespontul (strîmtóre), 510, 515, 546, 877.
Helios (fabrică), 851.
Helios (vapor), 899.
Helles (n. mil.), 510.
Hellis (?), 322.
Hemus sau *Haemus* (v. Balcani), 515.
Heniochi (popor), 520.
Henri de Bar (n. pr.), 551.
Henri de Flandra (Impër. Latin), 544.
Hepites (scriitor), 53, 54, 55.
Hera (zeiță), 511.
Heraclea (oraș disparut), 84, 248, 521.
Heraclea (oraș), 632.
Heraclea din Bithinia, 317.
Heraclea din Ionia, 317.
Heracleienii (coloniști), 247, 464.
Heraclea Kersonesus (oraș), 529.
Heraclea de la Enişala, 118, 140, 141, 218, 227, 362, 373, 689.
Herbette (n. pr.), 281.
Hercule (vezî Hercule).
Hercule Ciofano de Sulmona (n. pr.), 433, 434.
Hermanarich (Rege got), 536, 629.
Hermes (Mercur), 510.

Hernad (vapor), 501.
Hernak (fiul lui Atila), 538, 631.
Herodian (scriitor), 531.
Herodot (scriitor), 47, 50, 199, 215, 247, 249, 250, 251, 321, 322, 335, 344, 513, 514, 515, 778, 866.
Heroica (scriere), 308, 314.
Hertzegovinenii (popor), 611.
Hesiod (n. pr.), 510, 513.
Heruli (popor), 531.
Hesychiü (n. pr.), 308.
Heyde (maior), 36.
Heydens (Țigani) 343.
Hierocles (n. pr.), 433, 464.
Hieron (gură), 248, 249, 251.
Hierotheus (Episc. Sil.), 637, 638.
Higeret (Egira), 337.
Hileru (gârla lui-), 193.
Hilkoff (Print), 43.
Hincu (boer), 566.
Hinog (insulă), 81, 146, 172.
Hinog (pădure), 768.
Hiperboreii (popor), 312.
Hippemolgi (popor), 513, 777.
Hisarlık sau *Hazarlık* (v. Asarlık).
Hister (Dunărea), 247.
Hliboca-Suhat (gârlă), 255, 814.
Hobart Pasa (amiral), 611.
Hochsteter (n. pr.), 242.
Hofmann (n. pr.), 434.
Hogea Ahmet (podul lui-), 378.
Hogii (valea-), 150, 187, 238, 358.
Hogguer (n. pr.), 58, 60, 348, 748, 789, 791, 933, 936.
Hohenzolern (fam.), 866.
Holbina (golf), 227, 258.
Holuclu (vale), 112, 231, 241, 382.
Home Robert (n. pr.), 31, 37.
Homer (poet), 47, 307, 308, 311, 312, 313, 510, 512, 513, 515.
Homurlar (pădure), 772.
Homurlar (pârâu), 115, 116, 189, 238.
Homurlar (sat), 75, 115, 116, 189, 375, 381, 384, 393, 655.
Homurlar (vale), 115, 116, 189, 238.
Honful-mare (lac), 254, 813.
Honful-mic (lac), 254, 268, 813.
Hopa (carieră), 829, 836, 844, 845, 846.
Hopa (insulă), 33, 146, 153, 154, 591.
Hopa (pădure), 769.
Horațiu (n. pr.), 431.
Hora-Tepe (carieră), 842.
Hora-Tepe (movilă), 76, 78, 253, 414, 639, 670.
Horoslar (sat), 177, 213, 426, 428, 442, 443, 444, 447, 649, 672.
Horoslar-Alceac (vale), 124, 177, 237, 442, 443.
Horoslar-Bair (deal), 177.
Horoslar-Ceair (deal), 124, 177, 237, 425, 443.
Horoslar-Iol-Bair (deal), 124, 133, 176, 177.

Hosa-Iuk (movilă), 207.
Hoscadin (deal), 103, 128, 207, 208.
Hoscadin (sat), 35, 41, 103, 207, 208, 458, 461, 468.
Hoscadin (vale), 103.
Hotarului (vale), 179, 237.
Hotin (oraș), 567, 572, 576, 577.
Hovaitzki (general), 590.
Hoyos (n. pr.), 676.
Hozun Ada (insulă), 89, 97, 146, 165.
Hribesio-Hard (deal), 227.
Hribesio-Hard (vale), 117, 227, 241, 364.
Hronet Hruet Hromot (n. pr.), 558.
Hygea (zeiță), 317.
Hygin (scriitor), 431.
Hudiul (grind), 258, 269.
Hugues (șef cruciat), 543.
Hungaria (vapor), 899.
Hunii (popor), 321, 536, 538, 630, 631.
Hurmuzachi Constantin (n. pr.), 610.
Hurmuzachi Eudoxiü (n. pr.), 591.
Husein (beglerb. Oceacovului), 562.
Husein (Muteferica), 567.
Husein (Pașa Silistrei), 567.
Husein-Cechioi (sat bulg.), 35, 41.
Husein-Pașa (seraschier), 599.
Husein-Efendi (n. pr.), 398.
Huși (oraș), 570.

Traducerea numirilor străine

Hagi = Hagiü.
Hagilar = al hagiilor.
Hagitilea = (trebuie zis Hagitölö), = n. pr.
Haidân = luminos.
Haidar = n. pr.
Hairam = lapte bălut, sau surprindere.
Haisarlık = v. Asarlık.
Hamangi = al băiașului.
Hamzaci = al lui Amza.
Hardali = v. Ardali.
Hasancea = a lui Hasan.
Hasanlar = frații Hasan.
Hasnale = cu comoară.
Havale = cu aer curat.
Hisar = fortăreață.
Horos = cocoș.
Hos = plăcut.
Hoscadin = (trebuie zis Hos-cadin), v. acest nume.
Hogilar = al hogilor.
Huseince = al lui Husein.

I

Jacob-Deal (cariera), 386, 822, 823, 832, 846, 847, 848.
Jacob-Deal (deal), 74, 76, 115, 130, 136, 142, 150, 187, 188, 190, 385, 393, 394, 937.

- Iacob-Deal* (sat), 688.
Iacob Mogh (vârș), 110, 414.
Iacoba Suhat (gârlă), 807.
Iaeger (colonel), 36.
Iaguda-Ceair (vale), 91, 156, 235.
Iakimov (n. pr.), 580, 582.
Iakutzk (oraș), 55.
Iai-Ceair (vale), 171, 236.
Ialar-Ceair (vale), 169, 236.
Iali Agassi (șef tătar), 568.
Ialomîța (județ), 31, 62, 154, 155, 172, 180, 182, 380, 416, 420, 424, 445, 451, 645, 646, 669, 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754, 781, 785, 800, 931.
Ialomîța (râu), 84, 183, 421, 613.
Ialpug (lac), 138, 594, 918.
Ialta (vapor), 901.
Iamboli (oraș), 550.
Iancina (cap), 82, 90, 118, 227, 373.
Iani Milan (n. pr.), 264.
Iantra (râu), 136, 515.
Ianthrus (râu), 532.
Iancu (gârlă), 810, 818.
Ianow (general), 618, 619, 622, 623.
Iapcea-Bair (deal), 91, 125, 148, 155, 156.
Iarâm-Bașa (movilă), 40, 97.
Iaram-Culac (vale), 40, 97.
Iarâm-Iuk (movilă), 97.
Iarâm-Iuk (deal), 121, 132, 214, 371.
Iarâm-Meselic (deal), 214, 216.
Iarca Dimitrie (inginer), 678.
Iaroslav (Ducele Galiției), 871.
Iași (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
Iași (oraș), 334, 466, 498, 499, 501, 502, 568, 569, 578, 636, 779, 902, 935.
Iași (tratatul de la-), 262, 577, 880.
Iași (vapor), 898.
Iași-Tepe-Ceair (vale), 38, 101, 154, 586.
Iași-Iuk (movilă), 99, 153.
Iași-Orman (pădure), 93, 161, 769.
Iași-Orman (pădure în delul Polucci), 98.
Iași-Orman (deal), 117, 130, 230, 362, 365.
Iași-Iuiuk (movilă), 103.
Iasigii (popor), 520.
Iason (n. pr.), 202, 511, 512, 866.
Ibas de Edesa (scriitor), 632.
Ibn Haucal (geograf), 867.
Ibraim (Sultan), 564, 565.
Ibraim-Pașa-Cesme (cișmeaua lui-), 154, 477.
Ibraim (Nazirul Brăilei), 579.
Ibraim-Adassi (Ins. Ovidiu), 443.
Ibrîșoru (deal), 119, 131, 226.
Ibycus de Rhegium (n. pr.), 307.
Icetirah (la Turci), 340.
Iconia (oraș), 335, 545.
Icral-Ceia-Bair (deal), 38, 39, 90, 91, 125, 148, 154, 155, 156, 472.
Idacius (autor), 533.
Idialih (vapor), 624.
Idrancia (munți), 432, 867.
Idris (cronicar), 552.
Idris-cuiusu (sat), 101, 174, 446, 448, 452, 453, 649.
Idris-Kernos (p. trig.), 102.
Idrița (dealul de la movila. Vezi și Merea-Bair-Cara-Iuiuk, 103, 173.
Iegni-Pangola (oraș), 434.
Ieletz (colonel), 618.
Ienichioi (Satul nou, pl. Tulcea), 259.
Ienige-Dzedid (sat bulg.), 40.
Ieni Kazak (Ciamurli de sus), 369.
Ieni-Sale, 552, 553.
Ieni-Suben (Sale), 552.
Ieremia (Mitrop. Târnovei), 637.
Ieremia Movilă (Domn), 561.
Ierusalim (oraș), 543, 626, 636.
Iesi-culac (pădure), 771.
Iezuiții (ordin religios), 560.
Igliciôra-mare (deal), 115, 130.
Igliciôra-mică (deal), 115, 130.
Iglița (balta), 106, 150, 188, 191, 229, 383.
Iglița (sat), 29, 75, 115, 146, 147, 150, 187, 188, 323, 381, 383, 384, 386, 393, 525, 528, 529, 670.
Ignatie (Patriarch C-pol), 634.
Ignatie (» Târnovei), 636.
Ignatie Irodeanu (n. pr.), 388.
Ignatief (contele), 624.
Ignatz Hoffart (n. pr.), 401.
Ihekès (vapor), 901.
Iiri-culac (vale), 175, 273.
Ikingi-Medjidie-Dere (vale), 102, 174, 237, 924.
Ikosthenos (n. pr.), 317.
Ilan Adassi (Ins. Șerpilor), 305, 318.
Ilan Tabia (fort), 586.
Ilanlâc (sat), 30, 33, 36, 37, 41, 43, 63, 84, 104, 203, 206, 207, 334, 343, 458, 466, 468, 498, 499, 622, 806.
Ilanlâc (vale), 41, 104, 206, 239.
Ilanlic-Bair (deal), 177.
Ilanlic-Bair (deal, între dealul Dorobanțul și dealul Armut-Bair), 124, 133, 154, 179, 213, 427.
Ilenilor (baltă), 191, 192, 389, 391.
Ilfov (județ), 639, 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
Ilganî de jos (sat), 256, 263, 268, 396, 401.
Ilganî de sus (sat), 254, 256, 259, 268, 396, 401.
Iliada (scriere), 307, 308.
Ilie (Domn), 553, 554.
Ilie Moțoc (boer), 568.
Ilie Stoian (n. pr.), 752.
Ilios (n. pr.), 317.
Iliria (prov.), 628.
Ilirienii (popor), 518.
Ilirici (famil. imper.), 531.
Ilium (Troia), 314.
Imaldc (deal), 110, 129, 195, 401, 414, 686.
Imamî (preoți turci), 337.
Imbros (vapor), 898.
Imperator (vapor), 899.
Imperatrix (vapor), 899.
Imperiul de Orient sau *Byzantin*, (vezi și *Bizantiî*), 544, 545, 546, 547, 554, 627, 868, 873, 875.
Imperiul grec de la *Nicea*, 544, 545.
Imperiul Latin din *C-pol*, 544, 636, 872.
Imperiul Roman, 27, 626.
Imperiul I Româno-Bulgar, 541, 542, 543, 633, 635, 636, 867, 868.
Imperiul II Româno-Bulgar, 544, 545, 546.
Impușita (gârlă), 257, 811, 812.
Inalta Poarta (v. *Turcia*).
Inan-Bair (deal), 121, 132, 214, 223.
Inau-cesme (sat), 121, 216, 223, 360, 366, 371, 376, 651.
Inan-dere (vale), 121, 223.
Inarakion (gura), 248.
Independența (vapor) 900.
India (țară), 344.
India (vapor), 899.
Indieni (popor), 347, 395, 905.
Inge sau *Enige Mahale* (sat) v. *Enige Mahale*.
Inge-Burun (cap.).
Inge-Dere (vale), 187, 238.
Inismeus (Rege), 317.
Ino (n. mit.), 510.
Inocentiu III (papă), 635, 636.
Inocentiu IV (papa), 636.
Insirătelor (deal), 122, 123, 132, 152, 180, 214, 215, 423.
Însirătelor (movilă), 122.
Institutul geologic din *Viena*, 69.
Institutul meteorol. din *Bucur.*, 53.
Institutul meteorol. din *Viena*, 53.
Institutul geografic Buc., 429, 501.
Insulele Britanice, 931, 936.
Ioanes (Episcop), 631.
Ioakim I (Arch. la *Târnova*), 636.
Ioakim II (Patr. la *Târnova*), 636.
Iookim III (Patr. la *Târnova*), 636.
Ioanichie I (Patr. la *Târnova*), 636.
Ioanichie II (Patr. la *Târnova*), 636.
Iolcos (oraș), 511.
Iol-Cari-Bair (deal), 103, 128, 168.
Iolganî (v. *Ilganî*).
Iomer-Beî-Iullu (deal), 100, 101, 127, 691.
Iomer-Beî-Iullu (vale), 171, 236.
Ion (Arch. la *Thesalonic*), 633.

- Ion (Regele Cumanilor), 872.
 Ion V. (n. pr.), 822.
 Ion III (Izar), 555.
 Ion Corvin de Hunyade (Rege), 554, 555.
 Ion Lascares (Impër.), 335.
 Ion Cesarini, 554.
 Ion Negru (preot), 640.
 Ion de Nevers (Ion fără frică), 551, 552.
 Ion Paleologu (Impër.), 540.
 Ion Provana (Architect), 260.
 Ion Tulimeu (n. pr.), 392.
 Ion Vodă cel cumplit (Domn), 559.
 Ion Zimices (Imper.), 344, 542, 543, 635.
 Ionaș Mone (preot), 873.
 Ionescu I. (scriitor), 28, 52, 71, 323, 325, 340, 355, 375, 385, 436, 450, 453, 465, 674, 683.
 Ionieni (coloniști), 265, 308, 516.
 Ioniță (fratele lui Asan), 635, 636, 868.
 Iortmac (baltă), 94, 96, 160, 161.
 Iortmar (pădure), 769.
 Iortnac (p. trig.), 96.
 Iortnac (vale), 79, 96, 235.
 Iort-Culac (vale), 97, 163, 235.
 Iorga (scriitor), 548, 549, 553, 566, 870.
 Iossef (Archiep. bulg.), 635.
 Iosef (Episcop), 388, 414.
 Iosef II (Imperat), 330, 576.
 Iosef Pavlow (gărla lui-), 257, 810.
 Ipatescu (general), 504.
 Ipolysag (vapor), 901.
 Irasli-Bair (deal), 40, 96, 126.
 Iriclia (pădur.), 771.
 Irinarch (Episcop), 331, 640, 689.
 Iroftie (valea lui-), 160, 235.
 Isaccea (barieră), 415, 685.
 Isaccea (braț), 196, 197.
 Isaccea (carieră), 822, 842.
 Isarcea (casa), 31, 347, 348, 353, 625, 779, 785, 789, 794.
 Isaccea (culme), 107, 108, 128, 387, 751.
 Isaccea (oraș), 30, 54, 59, 64, 65, 68, 70, 84, 106, 107, 108, 109, 138, 146, 147, 150, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 231, 234, 245, 251, 252, 271, 280, 296, 301, 331, 341, 347, 351, 355, 358, 360, 363, 380, 381, 382, 383, 386, 387, 389, 390, 392, 494, 398, 402, 404, 405, 406, 407, 411, 421, 483, 495, 497, 498, 499, 508, 523, 528, 552, 553, 557, 558, 559, 562, 563, 566, 567, 568, 569, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 579, 581, 572, 588, 594, 595, 596, 598, 602, 612, 613, 614, 617, 618, 619, 640, 652, 655, 669, 670, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 699, 700, 701, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 739, 743, 748, 750, 752, 753, 755, 756, 757, 761, 773, 784, 788, 794, 796, 797, 831, 840, 842, 852, 857, 867, 877, 882, 892, 900, 916, 918, 919, 922, 933.
 Isaccea (ostrov), 146, 147, 196, 389, 669.
 Isaccea (pădure), 773.
 Isaccea (pădure din ostrovul-), 773.
 Isaccea (pichet), 147.
 Isaccea (plasă), 358, 371, 387.
 Isaccea (p. tigrion), 107.
 Isacelul (lac), 257, 809.
 Isacciu Anghel (Impër.), 327.
 Isacov (lac), 257, 809.
 Isaia (călugăr), 388.
 Isaiew (general), 579.
 Isauria (prov.), 629.
 Isfendiar (Emirul de Castamuni), 552.
 Isiacienilor (baltă), 248.
 Isacienilor (portul), 311.
 Ișil-Tepe-Bair (carieră), 830.
 Iskerul (râu), 136, 515.
 Islam-Giaferca (pădure), 772.
 Islam-Giaferca (sat), 112, 232, 381, 382, 383, 402, 652, 849.
 Islam-Tepe (movilă), 124, 153, 211.
 Islamismul (religie), 330, 336.
 Islanda (insulă), 54.
 Ismail (județ), 610.
 Ismail (orș), 30, 138, 139, 252, 254, 259, 317, 334, 407, 411, 420, 495, 560, 562, 563, 566, 568, 570, 573, 576, 577, 578, 579, 581, 582, 583, 585, 588, 592, 595, 596, 602, 614, 643, 812, 813, 818, 876, 900, 916.
 Ismail (Epitropia din-), 408.
 Ismail (vapor), 900.
 Ismail-bey (delegat C. E. D.), 281.
 Ismail-iuk (movilă), 97, 163.
 Ismail Suleiman (herghelia lui-), 781.
 Ismailciuc (gărlă), 255, 814.
 Ismailov (colonel), 618.
 Ister (Dunărea), 135, 142, 199, 251, 520.
 Ister (vas), 302.
 Istrangiadaghi (M^{le}), 337.
 Istria (colonie în Italia), 512.
 Istria (provincie), 57, 85, 247, 512.
 Istria (vapor), 899.
 Istria (v. Istropolis).
 Istriana (oraș), 322.
 Istrienilor (baltă), 248.
 Istropolis (oraș), 199, 218, 222, 247, 248, 249, 251, 307, 308, 317, 321, 322, 351, 357, 430, 434, 513, 517, 518, 521, 525, 531, 866.
 Istru (Dunărea), 48, 49, 243, 247, 248, 251, 308, 309, 310, 311, 313, 512, 513, 514, 515, 516, 521, 551.
 Istru (plasă), 358, 371.
 Isvorelor (deal), 112, 113, 129.
 Isvoruluș (deal), 109, 128, 233, 399, 402.
 Isvoruluș (pârâu), 233, 241, 358.
 Isvoruluș (vale), 41.
 Isvorul morilor (vale), 197.
 Isvorul Teița (râu), 112, 228, 233, 241, 379.
 Isus Christos sau Christos, 625, 626, 627, 634.
 Italia (țară), 31, 36, 37, 42, 50, 51, 53, 267, 270, 271, 272, 273, 280, 281, 284, 432, 531, 551, 554, 555, 556, 624, 625, 629, 869, 882, 885, 897, 930, 931, 934, 935.
 Italieni (pop.), 68, 267, 343, 347, 350, 359, 361, 384, 395, 396, 417, 418, 426, 446, 823, 873, 875, 905, 929.
 Ith-Tchenguel-Tabiassi (fort.), 30, 33, 34, 37, 153.
 Itinerarul lui Antonin, 464.
 Iucari-Mahale sau Dobromir Izir (sat bulgăr.), 35, 40, 497, 498.
 Iucari-Mahale-Ceair (vale), 95, 96, 164, 236.
 Iuci-Culac (vale), 178, 237.
 Iuci-Iuk-beriki (deal), 211.
 Iuci-Iuk-beriki (movila), 153.
 Iuci-Tepe-Bair (deal), 121, 132, 216, 689, 690.
 Iuk (deal), 118, 130.
 Iuk-Mezarli (deal), 92, 93, 125.
 Iuk-Mezarli (vârș), 93.
 Iuliu Cesar (Imper.), 431, 519.
 Iuliu Christu (n. pr.), 752.
 Iuliu C. Solin (scriitor), 309.
 Iulius Gruber (n. pr.), 851.
 Iunkatan-dere (văi), 211, 240.
 Iurtlă (vale), 225, 240.
 Iurtluk-bair (ramif. lui Testemel), 120, 131, 224, 225.
 Iurtluk (vale), 103, 207, 239.
 Iusuf (general în 1854), 606, 607, 608, 609.
 Iusuf-Aga (general), 599.
 Iusuf-Pașa (Serasch. Babad.), 570, 577.
 Iusufunar (sat), 100, 166, 170, 325, 446, 449, 452, 476, 924.
 Iusufunar-Bair (deal), 100, 127, 170, 171.
 Iusufunar-Ceair (vale), 170, 236.
 Iutluk-bair (deal, ramificația lui Muuruzazliki-Bair), 101, 127.
 Iuuruk-dere (vale), 102, 175, 237.
 Ican-Bair (deal), 367.
 Ivan-Penciof (herghelie), 780.
 Ivan-Zabara (gărlă), 814, 818.
 Ivancea (grind), 269, 807, 811.
 Ivancea (pădure), 772.
 Ivancea (ostr. cu pădure), 773.
 Ivancea-mică (pădure), 773.
 Ivancea-nouă (pescarie), 139, 257, 269, 404, 810, 812.

Ivancea-veche (pescărie), 269.
Ivanciu Dobre (n. pr.), 361.
Ivanco (fiul lui Dobrotitz), 28, 547, 548, 549, 550, 869.
Ivanco Rotislavovici (n. pr.), 871.
Ivaneschi Tătar (ostrov), 29, 252.
Ivanof (colonel), 618.
Ivrinez (deal), 173, 174, 175.
Ivrinez (sat părăsit), 82, 173, 174, 175, 350, 451, 452.
Ivrinez (sluf), 173, 174, 175, 237, 451.
Ivrinez-mare (sat), 179, 446, 451, 452, 453, 455, 622, 675.
Ivrinez-mic (sat), 451.
Iza (fiul lui Baiazid), 553.
Izel-Mehmed-Paşa (Mare Vizir), 576.

Traducerea numirilor străine.

Iai = înlins.
 Iaguda = dud.
 Ialasi = margine.
 Iapcea = potrivit de 'nalt.
 Iarim = jumătate.
 Iasi = strîmb.
 Iaslic = umed.
 Ibil = de mijloc.
 Ieral = Rege.
 Idris = n. pr.
 Ieni = v. Eni.
 Ieşil = v. Eşil.
 Iglun = (trebue zis Iuklu), în-carcat.
 Iiri = din lături.
 Ikindgi = a doua.
 Ilan = şerpe.
 Ilanlık = cu şerpi.
 Ilmalic = de la valc.
 Inan = credinţă.
 Indgo = subţire.
 Iol = drum.
 Iocarî = de sus.
 Iort = (trebue zis Iurt) = silişte.
 Iortomac = buestraş.
 Iuci = trei.
 Iurtluc = (trebue zis Iurtuc), părăsit.
 Iusuf = n. pr.
 Iusufunar = (trebue zis Iusuf-punar), v. aceste nume.
 Iuuruc = alergător.
 Itch = din 'năuntru.
 Iuk = movilă.
 Iuiuk = moviliţă.

J

Jacobus (Episcop), 637.
Jafet, 335.
Jaila (pădure), 772.
Jaila (râu), 115, 116, 190, 238, 384.
Jaila (sal), 115, 190, 226, 229, 381, 384, 392, 393, 655, 688.

Jaila (vale), 116, 152.
Jaila-Bair (deal), 117, 130, 228, 230, 361.
Jaila-Nord (vârf), 115, 358, 380.
Jaila-Sud (vârf), 116.
Jailea-Ceair (vale), 93, 159, 235.
James-Ferry (n. pr.), 821, 822.
Janchi-Bair (deal), 118, 130, 230.
Japonia (ţeră), 53.
Japsia Rahova (baltă), 197.
Jaques Porter (n. pr.), 874.
Jean de Vienne (n. pr.), 551, 552.
Jemaziul-Ewel (lună), 337.
Jemaziul-Ochir (lună), 337.
Jermolof (L.), 616.
Jidanului (grind.), 256.
Jidini (deal), 117, 130, 226, 229, 230, 370, 688.
Jidini (vale a Slavei), 117, 226, 241, 370.
Jidini (vale a Taiţei), 230, 241, 365.
Jidini (vârf), 117, 226, 229, 370.
Jijila (baltă), 106, 191, 192, 193, 194, 389, 615, 616, 686.
Jijila (comună), 62, 73, 105, 106, 150, 191, 192, 194, 197, 380, 381, 389, 390, 391, 392, 394, 582, 617, 652, 680, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 750, 752, 755, 772, 784, 788, 794, 796, 842, 853.
Jijila (râu), 104, 105, 106, 150, 194, 238, 385, 389, 686.
Jijila (vale), 73, 104, 105, 106, 150, 191, 194, 389.
Jijila-Văcăreni (pădu e), 772.
Jirecek (n. pr.), 28.
Joc (movilă), 371.
Jocu-Bair (deal), 101, 127.
Johann Schildberger, (v. Schildberger).
John Cockerill (n. pr.), 678, 679.
Johston (com. de vapore), 899.
Jolpani (trimesul lui Ivanco), 548.
Jornandès (n. pr.), 310, 532, 536.
Josan (gărlă), 255, 807, 813.
Juciuucuzi (sat părăsit), 375.
Jules I (Papă), 629.
Jules Michel (inginer), 435.
Julia (fica lui August), 431, 432.
Julia (nepoata lui August), 431, 432.
Junius Sauranus (guvern.), 630.
Juno (vapor), 899.
Jupiter (vapor), 899.
Jupiter (zeu), 309, 310, 317, 435, 510, 531, 533.
Jurilca (n. pr.), 374.
Jurilofca (carieră), 831.
Jurilofca (comună), 54, 63, 118, 140, 219, 220, 224, 227, 231, 330, 359, 360, 364, 365, 366, 367, 368, 372, 374, 376, 497, 653, 685, 686,

689, 690, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 753, 784, 788, 793, 796, 831, 840, 853.

Jurilofca (pichet), 499.
Justin (Episcop), 331, 640.
Justin (scriitor), 512.
Justin (Imper.), 541.
Justin II (Imper), 542.
Justinian (Imper), 392, 541, 630, 632.
Justinian II Rhinotmetos (Imp.), 633.
Justinianea prima (Diocesa), 632.
Juvenal (n. pr.), 522.

Traducerea numirilor străine.

Jaila = (trebue zis *Iaila*) = loc înalt (plato).
Janchi = din lături.
Jocu = (trebue zis *Jocuş*) = urcând).
Juciuucuzi = (trebue zis *Chiucincuzu*) v. aceste nume.

K

Kadirlez (Sf. Gheorghe), 264, 600.
Kadlubeg (şef de trib), 341, 547.
Kagul (lac în Basar.), v. Cahul.
Kainardgi (părău), 85.
Kainardgi (tratatul de la-), 202, 270, 576, 585, 599, 878, 880.
Kainardgi (sat), v. Kiuciuk-Kainardgi.
Kaitzibeg (şef de trib), 341, 547.
Kalil-aga (samsungibaşa), 573.
Kalil-Paşa (general), 562.
Kalil Paşa (ser. Bahadag), 566.
Kalil-Paşa (Mare Vizir), 572.
Kalliacra sau *Kallacecra* (oraş), 547, 549.
Kalman (vapor), 901.
Kalon (braţ), 247, 248 (vezi şi *Calon*).
Kalos Ayros (p. pe br. Sulina), 294.
Kalveti (derviş), 572.
Kamcik (v. Camcik).
Kaminski (general), 576.
Kamensky N. Mihailovici (conte), 588, 589, 590, 591.
Kamensky Sergiū (general), 421, 579, 584, 585, 587, 538, 589, 590, 592.
Kangri (Sangiacul de-), 567.
Kanitz (scriitor), 28, 52, 134.
Kapin (act de căsătorie), 338.
Kara-Deniz sau *Kara-Denghiz* (M. Negră), 202.
Kara-arman (v. Caraharman).
Kara-Iffak (Munteni), 202.
Karacra (sat părăsit), 350.
Kara Mihailof (inginer), 36.

- Karischef (inginer), 36.
 Karl Peters (geolog), 69, 70, 72, 73
 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 105, 108,
 111, 117, 123, 135, 138, 139, 151,
 188, 212, 218, 219, 242, 244, 324,
 404, 412, 413, 421, 443, 449, 452,
 454.
 Kars (vapor), 901.
 Kartal (vas), 624.
 Kartali (lac în Bulgaria ?), 41.
 Kayserling (contele-), 281.
 Kazan (oraş rus.), 878.
 Kazanlik (oraş bulg.), 135.
 Kazarîi sau Kozariî (v. Cazariî).
 Kazâklü-Vodă (Domn), 556.
 Kazîl-cum (ins.), 118, 373.
 Kazîlsar (satul Slava-rusă), 377.
 Kecege (sat părăsit), 85, 207, 934.
 Keri-deressi (vale), 35, 40, 934.
 Kedreanu (deal), 102, 127, 167, 168.
 Kedrilles (v. Kadârlez).
 Keduk Ahmed Paşa (general), 557.
 Kenaan-Paşa (general), 503.
 Kenchreai (oraş), 522.
 Kerhanaua (loc. isol. la Seimenî),
 179.
 Kerhanaua arşă (grind), 258.
 Kerhanaua arşă (loc. isol.), 227.
 Kerhanaua de la braţul Sf. Gheorghe,
 400, 403.
 Kerhanaua de pe ţermul Razelm,
 403.
 Kerhanaua de la gura Dranovului,
 403.
 Kerhanaua de la gura Dunavêfului,
 403.
 Kerhanaua de la Lata, 197, 393.
 Kerhanaua pe ţermul lac. Babadag,
 364, 377, 379.
 Kerhanale de la Gargalic, 217.
 Kerhanale de la Dranov, 403.
 Kerhanale de la Palaz, 212.
 Kerkenes-Bair (deal), 119, 131, 184.
 Kerim-Cuiusu (sat), 97, 98, 166,
 170, 471, 473, 476.
 Kerson (regiune), 541, 866, 867.
 Kerson (oraş), 542, 543.
 Kersones (cap.), 204.
 Kertch (oraş), 529, 866.
 Kertch (vapor), 901.
 Kertch (strîmtóre), 204.
 Kesmagaku (n. pr.), 317.
 Ketic-punar (sat), 167, 168, 169,
 446, 448, 461, 647, 781.
 Kezlen-Sirtî (deal), 100, 127, 167.
 Kiegeci (localitate), 558.
 Kiepert (n. pr.), 434.
 Kiew (oraş), 331, 433, 434, 545,
 560, 867, 871.
 Kiew (vapor), 901.
 Kiivan-Alceac (vale), 99, 100, 168,
 208, 236.
 Kilburn (oraş), 576.
 Kilege (sat päsît), 458, 468.
 Kilege-Ceair (vale), 39, 92, 157, 235.
 Kilî (Chilia), 600.
 Kilîa (v. Chilia).
 Kilîa (vapor), 901.
 Kiniszi (vapor), 901.
 Kiorciü (vale), 168, 236.
 Kior-Cesme-Roman (sat), 71, 124,
 179, 180, 215, 425, 428, 444, 446,
 455, 456, 643, 647, 684.
 Kior-cesme-Tatar (sat), 455.
 Kior-Culac (vale), 201, 239.
 Kior-Curu-Ceair (vale), 101, 173,
 237.
 Kior-Dere (vale), 184, 185, 238.
 Kiosseler (comună), 79, 82, 100,
 167, 171, 445, 446, 448, 449, 452,
 453, 461, 479, 691, 693, 695, 697,
 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725,
 728, 733, 736, 742, 750, 783, 787,
 792, 795, 853, 924.
 Kiosseler (deal), 100, 127.
 Kiosseler (p. trig), 100.
 Kiosseler-Ceair (vale), 100, 171, 236.
 Kipciak (Tătarîi din-), 335, 545.
 Kiragi (comună), 103, 104, 207,
 208, 457, 458, 459, 461, 462, 464,
 468, 648, 695, 706, 708, 711, 714,
 716, 719, 725, 726, 728, 732, 735,
 742, 755, 782, 787, 792, 795, 853.
 Kiragi (deal), 104, 128, 207.
 Kiragi I (p. trig), 103.
 Kiragi (vale), 104, 207, 239, 461,
 462, 622.
 Kirişlik (v. Chirislic).
 Kireşli-iuk (movilă), 103.
 Kirigi-luk (deal), 103, 128, 207, 208,
 209.
 Kirisliua (deal), 119, 131, 226, 357,
 370.
 Kirişliua (vale), 119, 226, 240, 370.
 Kiril (Mitrop. de la Fântâna Albă),
 330.
 Kisle-Buroa (în Mangalia), 465.
 Kislegik (movilă), 361.
 Kiseleff (general), 593.
 Kitachia (ţară), 335.
 Killäü (mov.), 106, 152, 195, 389.
 Killis (vârf), 390.
 Kitu (movilă), 119.
 Kituk (dune), 223.
 Kiuciuk-Ada (insulă), 213.
 Kiuciuk-Bair (deal), 120, 131, 224,
 225, 226.
 Kiuciuk-Beily (vârf), 110, 201.
 Kiuciuk-Bülbül (sat), 101, 102, 178,
 446, 447, 448, 642, 647, 691.
 Kiuciuk-Bülbül (p. trig), 101.
 Kiuciuk-Bülbül-Nord (p. trig), 102.
 Kiuciuk-Bülbül-Bair sau Bair-Kiuciu-
 kiuk-Bülbül (a se vedea Bavi-
 Kiuciuk-Bulbul).
 Kiuciuk-Cara (deal), 116, 130, 189,
 190.
 Kiuciuk-Cara-Tepe (mov.), 113, 233.
 Kiuciuk-Cesme-Bair (deal), 100,
 127, 167, 171.
 Kiuciuk-Cesme (vale), 691.
 Kiuciuk-Chioî (sat), 214, 216, 357,
 360, 368, 369, 424, 619, 651, 655,
 690.
 Kiuciuk-Chioî-Bair (deal), 121, 132,
 214, 216, 357.
 Kiuciuk-Dere-Culac (vale), 207, 239.
 Kiuciuk-Enghez (vale), 169, 236.
 Kiuciuk-Enghez (v. Enghez mic).
 Kiuciuk-Hagi (carieră), 828.
 Kiuciuk-Hagi-Sirtî (deal), 95, 125,
 164, 476.
 Kiuciuk-Kainardgi (sat bulg.), 39,
 92, 158, 270, 475, 496, 575, 585,
 590.
 Kiuciuk-Kessen-Ceair (vale), 91, 92,
 157, 235.
 Kiuciuk-Muratan (sat), 458, 467, 649.
 Kiuciuk-Murfat (sat) vezî Turc-
 Murfat.
 Kiuciuk-Murfat-Bair (deal), 102,
 127, 178.
 Kiuciuk-Mustafa-Tabia (fort), 586.
 Kiuciuk-Suhat (deal), 228, 364.
 Kiuciuk-Tallageac (v. Tallageac-
 mic).
 Kiuciuk-Tuzla-Bair (deal), 210.
 Kiuciuk-Tuzla-Dere (vale), 210, 239.
 Khogea-Beî (Odesa), 881.
 Klandki (v. Gladki).
 Kleemann (n. pr.), 248, 249, 250,
 261, 880.
 Klevetzky (general), 618.
 Klimenco (Lt.-col.), 614.
 Klitca (maior), 622.
 Kniva (Rege Ostrogot), 532.
 Kogălniceanu (om de stat), 31, 414,
 (v. şi Cogălniceanu).
 Kogiular (sat bulg.), 92.
 Koium-Punar (v. Coium-Punar).
 Köhler (n. pr.), 305, 307, 313, 315,
 316, 318.
 Kolb (n. pr.), 348.
 Komely (n. pr.), 585.
 Komulovič (corpul de cazaci ai
 lui-), 560.
 Konstendsche (Constanţa), 434.
 Koroly Alex. I (vapor), 900.
 Kos-Tepe-Bair (movilă), 123, 152,
 180, 214, 215.
 Kossova (batălia de la-), 551.
 Kostantia (Constanţa), 543.
 Kozariî (vezî Cazariî).
 Krahmer (căpitan), 31.
 Kremer (cavaler), 281.
 Kritzky (capitan), 315, 316.
 Kythnos (vapor), 898.
 Kûhl (Inginer), 53, 280, 285, 816.
 Kûhn Adam (n. pr.), 362.
 Kulhora (vale), 34.
 Kulniew (general), 588.
 Kujaz Gagarin (vapor), 900.

Kunicki (șef cazac), 568.
 Kurse (vapor), 901.
Kusteli (sat părăsit), 350.
Küstendgé (caza), 31, 347, 348, 349, 353, 779, 785, 789.
Küstendge (district), 357, 625.
Küstendgé (oraș), 434, 435, 436, 437, 453, 548, 572, 575, 596, 597, 598, 599, 601, 602, 606, 881, 884.
 Kutais (vapor), 901.
Kutuclia (vezî Cutuclia).
 Kutusof (general), 579, 582.
Kutzeplane (insulă), 580.

Traducerea numirilor străine.

A se vedea Ch.

L

Lacanas (împăr.), 546.
Lacea (pichet), 147.
La cișmele (loc. izolată), 443.
Laconica (scriere), 310.
Lagea (carieră), 836, 844, 845.
Lagunele (regiune), 139, 140, 217, 240, 394.
 Lahovari (general), 506.
 Lainici (pas), 874.
 Lalanne (inginer), 36.
 Lalasachin (beglerberg), 547, 550.
La lutărie (carieră), 830.
 Lamartine (scriitor), 339.
Lambrugea (pădure), 770.
 Lamarche (conte), 551.
Lamburlu-Culac (vale), 159, 235.
La mila 77, 146.
La mila 72, 146.
La mila 23 (sat), 254, 255, 256, 260.
La mila 79 (punct), 146.
La mila 78 (pichet), 504.
 Lampsac (sinodul de la-), 636.
 Lampsac (oraș), 317.
 Langeron (general), 578, 579, 580, 581, 583, 584, 586, 587, 588, 589, 590, 591.
La plopi (grind.), 257.
 La plopi (loc. în baltă), 645.
Larga (vale la Jijila), 194, 238.
 Larousse (n. pr.), 28.
Lasă-hară (vale), 117, 227, 241.
 Lascaris II (împăr.), 545.
Lata (gârlă), 197.
Lata (pichet), 504.
La târca (deal), 119, 131, 186.
Lățimea (baltă), 106, 192, 193, 391, 393, 615, 688, 920.
Lățimea (gârlă), 106, 107, 191, 193, 194, 196, 615, 616.
Lățimea (grind), 107, 193, 194, 196, 688.
Lățimea (vad), 194, 196, 393.

Latinii (v. Romani).
Latoca (ins.), 201.
 Latorcza (vapor), 901.
La trei mori (pădure), 773.
 Laun (oraș), 880.
 Launitz (colonel), 623.
Laz-Mahale (sat), 104, 211, 426, 429, 442, 444, 445, 649, 670, 672, 692.
 Lazii (popor), 444, 928.
 Laza (îermă), 802.
 Lazăr (Țarul Serbiei), 550.
 Lazăr Munteanu (n. pr.), 752, 827.
 Lebune (bătălia de la-), 868.
 Leda (vapor), 899.
 Ledian (oraș), 872.
 Leandru (n. pr.), 49.
 Leca (colonel), 414.
 Le Flô (general), 30.
 Lechaion (oraș), 522.
 Ledcov (Lt.-col.), 618.
 Leg. I Jovia, 404, 529.
 Leg. I Italica, 529.
 Leg. II Herculea, 108, 323, 404, 529.
 Leg. IV. Scitică, 521.
 Leg. V. Macedonică, 323, 521, 528, 529.
 Legiunea XI Claudia, 323, 529.
 Leibovici (n. pr.), 824.
 Lelewel (scriitor), 28, 244, 379, 868.
 Lemberg (oraș), 569, 874.
 Lemoyne (n. pr.), 31, 32, 36, 37.
 Leo (Episc. Silistra), 637.
 Leon (Episc. Nicea Thraciei), 633.
 Leon IV (Imper.), 542.
 Leon V Armeanul (Imper.), 542.
 Leon VI (Imper.), 867.
 Leon Vatatzes (general), 868.
 Leon Gramaticul (scriitor), 634.
 Leonim (n. pr.), 310, 315.
 Leopold (Imper.), 569.
 Lerescu (căpitan), 472, 642.
 Lerici (castel), 556.
 Leros (vapor), 898.
 Leroy-Beaulieu (economist), 351.
 Lesbos (vapor), 898.
Lesnicu (pădure), 770.
Letea (grind), 254, 256, 262, 263, 268, 807.
Letea (insulă), 254, 255, 256, 260, 553, 610, 806, 807, 812.
Letea (sat), 254, 256, 257, 263, 395, 652, 764.
Leti (pădure), 137, 139, 254, 256, 759, 763, 764, 765, 766, 772, 807, 934.
 Leti (vas), 302.
Leti-ceatal (dublă ins.), 139.
Leuce (v. și Ins. Șerpilor), 246, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 318, 514.
 Levant, 868, 869, 876.
 Leukoran (vapor), 901.
 Leunclavius (scriitor), 547, 550, 552.

Lewis (general), 589, 591.
 Libère (papă), 629.
 Libia (țără), 625.
 Libidius (chimist), 219.
 Licaonia (prov.), 344, 542.
 Licen (n. pr.), 699.
 Licherdopol (scriitor), 88, 263, 264, 266, 328, 374, 376, 771, 775, 777.
 Licinius (împăr.), 529, 534, 627.
 Licinsky (bandit), 350, 504.
Lirina (vale), 94, 148, 159, 253.
Licostom (oraș), 553.
 Lille (oraș), 555.
 Limes Scythicus, 529.
Limpezișul (baltă), 165, 236, 237, 427, 693.
Linia convențională (v. frontiera de Sud).
 Linz (oraș), 302, 900.
Lipca-mare (carieră), 842.
Lipra mică (»), 842.
 Lipinski (căpitan), 617.
 Lipsos (vapor), 898.
Lipnița (comună), 32, 94, 95, 158, 159, 160, 161, 164, 351, 470, 471, 474, 475, 478, 479, 480, 481, 482, 623, 645, 691, 706, 709, 711, 714, 715, 717, 720, 725, 728, 729, 733, 734, 736, 743, 750, 755, 769, 783, 787, 793, 795, 853.
 Lipoveni (popor), 63, 66, 68, 259, 262, 263, 267, 328, 329, 330, 331, 332, 347, 348, 859, 374, 377, 378, 381, 383, 384, 414, 415, 416, 417, 418, 420, 426, 446, 585, 640, 646, 653, 654, 689, 764, 905, 907, 908, 927, 928.
Lipovenilor (gârlă), 202.
 Litean-Vodă (v. Mihail, Liteanul).
Liteanca (gârlă), 255, 816, 818.
Liteanca (lac), 254, 255, 815, 816, 818.
Litca (Letea), 263.
Litcov (gârlă), 257, 394, 397, 400, 403, 809, 810, 818.
Litcov (sat), 256, 264.
 Lituania (provincie) 547, 555.
 Livia (soția lui August), 432.
 Liviū Drusu (n. pr.), 518.
 Lodyginsky (Del. C. E. D.), 281.
 Lochr (De-), 281.
 Locusteanu (n. pr.), 802.
 Logothetti (Contele-), 281.
 Lom (râu), 622, 623.
 Londra (oraș), 272, 273, 279, 280, 282, 302, 899.
Lopatna (gârlă), 255, 394, 400, 814, 815, 816, 817, 818.
 Lord Raglan (general), 602.
 Louis (Contele de-), 544.
 Lloyd (comp. de vapori), 356, 450, 577, 669, 699, 881, 884, 885, 899, 901.
Lozova (sat), 113, 232, 697.

Lozova (munții), 75.
Lozova (pârâu și vale), 113, 388, 849, 850, 937.
Lybia (țera), 47, 52.
Lycophron (n. pr.), 308, 312.
Lydia (țera), 516.
Lydus (n. pr.), 142.
Lysimach (Rege), 317, 322, 517.
Lytrostomon (Kilia), 260.
Luca Ionescu (Prefect), 905
Lucari (cronica lui), 873.
Lucas (n. pr.), 822.
Lucacs (vapor), 901.
Lucius Quintus Maurus, 523
Lucius Verrus (n. pr.), 434.
Luculus (fratele lui Ovidiu), 430.
Luculus (n. pr.), 518, 519.
Lufti-Djelil (vapor), 612.
Lumina (grind), 257, 807, 811.
Lumina (gârlă), 812.
Lumina (lac), 257, 811.
Lunca plopilor (vale), 114, 190, 238,
Luncăviciu (vale), 106, 198, 239, 382, 386, 390.
Luncavița (comună), 62, 73, 105, 106, 107, 191, 194, 196, 197, 198, 324, 380, 381, 382, 383, 386, 387, 389, 390, 392, 393, 394, 651, 652, 685, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 739, 743, 750, 752, 755, 760, 772, 784, 788, 794, 796, 802, 831, 842, 853.
Luncavița (râu), 105, 106, 107, 150, 152, 197, 198, 229, 231, 239, 382, 390, 686.
Luncavița (vale), 73, 75, 105, 106, 107, 150, 152, 195, 197, 231, 239, 390, 685.
Luncavița-mare (pârâu), 105, 107, 197, 228, 239, 390.
Luncavița-mică (pârâu), 105, 107, 197, 239, 385.
Luncavița-Rakel (pădure), 772.
Lung (ostrov), 146, 165.
Lungă (padurea din ostrovul), 709.
Lungu Ion (n. pr.), 640.
Lupicinius (general), 536.
Lupilor (insulă), 223.
Lupului (vale), 107, 114, 229, 241, 382, 386.
Lutul-alb (vale), 195, 201, 239.
Lutul-roșu (deal), 77, 78.

Traducerea numirilor străine

Lamburlu = cu tei.
 Laz = al Lazilor (un trib).
 Lar = sal.

M

M. (cotul de la Reni), 195, 245, 392.
M. (cotul de pe br. Sulina), 139,

255, 256, 263, 268, 289, 290, 291, 292, 293, 295, 296, 815, 931.
M. (cotul de pe br. Sulina), 139, 250, 289, 290, 292, 294.
Maadem-Bair (deal), 121, 132, 223, 224, 368.
Macarie (Patr. Têrnovei), 636.
Macarie de Antiochia (Patriarch.), 565, 804, 874, 876, 933.
Macarius (Episcop. Silistra), 637, 638.
Macaron (ins. Șerpilor), 309, 312.
Macedonia (țără), 350, 464, 518, 532, 543, 544, 625, 629, 777, 929.
Macedonianismul sau *Maratonianismul* (doctrină), 630.
Macedonienii (popor), 323, 516, 517, 903.
Macedonius (Patriarch), 541, 632.
Macer (poet), 431.
Măuin (carieră), 842.
Măcin (caza), 31, 347, 348, 353, 625, 779, 785, 789, 794.
Măcin (culme), 105, 106, 128.
Măcin (munți), 71, 73, 105, 593, 596.
Măcin (oraș), 29, 54, 64, 65, 68, 69, 70, 73, 74, 87, 90, 105, 106, 135, 136, 137, 142, 146, 147, 150, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 195, 197, 198, 229, 346, 360, 361, 362, 363, 365, 375, 390, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 399, 419, 420, 422, 483, 494, 497, 498, 499, 509, 525, 530, 561, 573, 575, 577, 580, 582, 583, 584, 585, 588, 596, 597, 598, 600, 602, 606, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 637, 652, 655, 669, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 697, 699, 700, 701, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 739, 743, 748, 750, 752, 753, 756, 772, 784, 788, 794, 796, 797, 831, 832, 840, 842, 847, 852, 857, 882, 883, 892, 909, 921.
Măcin (pichel), 147, 504.
Măcin (plasă), 328, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 357, 358, 380, 381, 382, 395, 417, 492, 702, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 743, 744, 746, 747, 750, 751, 752, 753, 755, 756, 772, 784, 785, 788, 789, 794, 796, 802, 803, 804, 822, 831, 853, 933, 934.
Măcin-Greț (pădure), 772.
Maclacov (colonel), 618.
Macmedi-Culac (vale), 96.
Macmora (deal), 94, 125, 162.
Macrian (Impăr.), 631.

Macuc (deal), 96, 126, 148, 155, 160, 162.
Macus (carieră), 842.
Madatoff (Print), 421, 598, 599.
Madgid Bey (del. C. E. D.), 281.
Maghiari (v. Unguri).
Magnan (Comandant), 608.
Magnenco (Maior), 589.
Măgurele (vapor), 900.
Mahalaua Cerchezescă (car.), 831.
Mahale-Orman-Bair (deal), 39, 91, 125, 157.
Mahale-Orman-Ceair (vale), 39, 157, 235.
Mahomed (profet), 337, 338, 354, 462.
Mahomed I (Sultan), 552, 553.
Mahomed II (Sultan), 260, 554, 555, 556, 557, 870, 871, 875.
Mahomed III (Sultan), 560, 561.
Mahomed IV (Sultan), 565, 566, 567, 569, 570.
Mahomed-Bair (deal), 124, 132, 179, 180, 428.
Mahomedani (v. Turci).
Mahomedanism (religie), 336.
Mahometcea (pârâu), 185, 238, 418.
Mahometcea (sat, pl. Constanța), 103, 178, 425, 426, 442, 444, 445, 622, 623, 649, 672, 673, 694, 780.
Mahometcea (sat, pl. Hârșova), 185, 417, 418.
Mahometcea-Bair (deal), 122, 132, 178, 184, 185.
Mahometcea-Ceair-Derc (vale), 102, 103, 153, 178, 210, 211, 237, 442, 694.
Mahmud I (Sultan), 411, 571, 572, 903.
Mahmud II (Sultan), 355, 356, 400, 579, 593, 600, 670.
Mahmud-Cuiusu sau *Mahmudchioi* (comună), 82, 102, 171, 174, 325, 342, 355, 440, 441, 445, 446, 447, 448, 449, 451, 452, 453, 454, 455, 508, 622, 649, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 726, 733, 736, 742, 755, 783, 787, 792, 795, 827, 853.
Mahmud Tiranul (n. pr.), 585.
Mahmudia (barieră), 78, 110, 415, 686.
Mahmudia (caza), 31, 348, 625.
Mahmudia (lac), 201.
Mahmudia (oraș), 65, 77, 111, 112, 139, 152, 195, 200, 201, 202, 220, 234, 252, 263, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 403, 404, 405, 406, 414, 483, 497, 530, 653, 654, 655, 670, 686, 699, 700, 701, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 751, 773, 784, 788, 793, 796, 797, 852, 857, 909, 921, 920.
Mahmudia (pădure), 773.
Mahmudia (vale), 234.

- Mahmudul* (grind), 257.
Mahr (doliță), 338.
Maiacul-Oba (movilă), 124.
Maiacul (loc.), 559.
Maiendorf (general), 578.
Makadem-i-lhair (vapor), 624.
Mal-Suvat (carieră), 827.
Malagenilor (deal), 101, 127, 172.
Malceno (lac), 218, 224, 367.
Malciū (carieră), 832.
Malcoci (ballă), 110, 152, 200, 401.
Malcoci (comună), 110, 200, 201, 259, 263, 345, 355, 396, 397, 399, 401, 402, 405, 406, 414, 654, 686, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 751, 761, 773, 784, 788, 793, 796, 853, 933.
Malcoci (sat părăsit), 167, 170, 448, 471, 479.
Malcoci (vale, pl. Tulcea), 200, 230.
Malcoci-Mezarlik (deal), 97, 126.
Malcoci-Oglu (Pașe de Kilia), 559.
Malek (profet), 337.
Malieva-Balca (vale), 117, 226, 241.
Maltezi (locuitorii din Malta), 265.
Malul Dunării (carieră), 827, 836, 842.
Malul Mării (carieră), 836.
Malul Roșu (car. Bugeac), 836.
Malul Roșu (» Ostrov), 833.
Mamaia (carieră), 836.
Mamaia (sat), 84, 211, 212, 213, 426, 428, 696, 697.
Mamele (deal), 101, 127, 172.
Mamutusta (deal), 104, 128, 206, 207, 208.
Mamutusta-Iuk (movilă), 104.
Mamuzli (sat), 99, 167, 458, 459, 460, 646.
Mamuzli-Bair (deal), 99, 126, 167.
Man-Corman (deal), 123, 132, 214, 215.
Mandalăc-dere (vale), 215, 240, 357.
Mandrea (n. pr.), 457, 798.
Mangari (sat), 99, 167, 169, 458, 459, 460, 649, 695.
Mangaci-Ceair (vale), 99, 169, 236.
Mangala-Culac (»), 178, 237.
Mangala-Culac-Bair (deal), 102, 127, 168, 176, 178.
Mangalia (apele sulfurose), 83, 85, 86, 87, 206, 208, 466, 468.
Mangalia (apele sulfurose de la Ezer), 208.
Mangalia (barieră), 691, 692.
Mangalia (caza), 347, 349, 353, 465.
Mangalia Ezer (v. Ciukur, lac).
Mangalia (lac), 83, 84, 85, 86, 87, 103, 104, 206, 208, 209, 239, 461, 464, 465, 466, 468, 660, 661.
Mangalia (oraș), 30, 32, 33, 37, 41, 54, 57, 62, 63, 72, 83, 86, 87, 98, 100, 103, 104, 141, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 321, 334, 348, 351, 355, 429, 434, 441, 444, 445, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 473, 479, 480, 483, 495, 497, 498, 499, 500, 502, 503, 508, 513, 525, 572, 575, 576, 585, 598, 599, 606, 607, 609, 622, 624, 625, 645, 646, 649, 670, 681, 682, 683, 692, 693, 695, 697, 699, 700, 701, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 733, 742, 748, 750, 755, 758, 761, 766, 769, 782, 787, 792, 795, 797, 836, 852, 856, 870, 884, 894, 904, 909, 913, 914, 922, 923.
Mangalia (plasă), 61, 85, 167, 328, 342, 345, 346, 347, 357, 416, 425, 440, 445, 456, 457, 458, 466, 469, 470, 492, 702, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 732, 734, 735, 737, 738, 740, 741, 742, 744, 745, 746, 747, 750, 751, 755, 756, 769, 779, 782, 783, 787, 792, 793, 795, 802, 803, 804, 826, 853, 930, 936.
Mangalia (pod), 207.
Mangalia (port), 41, 203, 351, 465, 466, 660, 661, 876.
Mangalia (vale), 89, 208, 209, 239.
Mangalia (valea lacului), 103, 206, 208, 209, 239, 464.
Mangalic-dere (vale), 179, 237.
Mangea-Punar (lac), 209.
Mangea-Punar (sat al Topraisari), 209, 458, 469, 692.
Mangea-Punar (sat al Tuzlei), 209, 458, 469, 470, 646, 692.
Mangea-Punar (vale), 209, 210, 239.
Mangina (sat părăsit), 350.
Mangupia (oraș), 875.
Manca-Tepe-Dermen (mov.), 357.
Mankalia (Mangalia), 434.
Manicalide (fabrică), 851.
Mannert (geograf), 434.
Manolescu (herghelia lui-), 781.
Mansei (general), 622, 623.
Manuel (Patriarch), 633.
Maramureș (prov.), 547.
Marchița (carieră), 829.
Marcelin Ammian (n. pr.), 249, 250, 306, 308, 315, 434, 464, 537.
Marcianopolis (oraș), 317, 523, 532, 533, 534, 536, 537.
Marcomanii (popor), 522.
Marcu Aureliu (Împărat), 434.
Mărculescu (colonel), 494.
Marcus Licinius Crassus (n. pr.), 519.
Markoff (n. pr.), 582, 583, 584, 585, 586, 589, 590.
Marcot (colonel, 1877), 618.
Mare-Album (M.-Négră), 242.
Mare-Nilash (M.-Négră), 28.
Marea-Aralo-Caspiană (Maregeologica), 242.
Marea-Bretanie (Regat), 31, 37, 42, 280, 281, 284.
Murea-cca-Mure (M.-Négră), 28, 548, 549.
Marea-Ionică, 432.
Marea Mediterană, 877, 900.
Marea Muntencască (M.-Négră), 202, 866.
Marea-Négră, 27, 28, 29, 30, 33, 36, 37, 38, 41, 43, 48, 49, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 62, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 76, 77, 79, 80, 83, 84, 85, 87, 89, 98, 103, 104, 114, 116, 122, 124, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 173, 175, 177, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 227, 229, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 250, 251, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 259, 261, 265, 266, 267, 269, 270, 271, 272, 273, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 296, 297, 298, 299, 300, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 321, 330, 331, 335, 336, 344, 349, 351, 357, 359, 362, 363, 367, 368, 374, 394, 403, 404, 411, 416, 425, 427, 428, 429, 430, 432, 434, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 444, 445, 453, 457, 465, 466, 468, 469, 496, 500, 514, 519, 520, 525, 526, 529, 530, 531, 537, 542, 543, 545, 547, 548, 549, 551, 552, 553, 554, 556, 557, 558, 560, 561, 562, 563, 566, 569, 570, 571, 572, 573, 575, 576, 577, 582, 585, 592, 593, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 606, 607, 608, 609, 611, 613, 614, 622, 624, 625, 626, 627, 659, 660, 662, 665, 667, 668, 669, 670, 677, 682, 684, 690, 691, 692, 696, 699, 752, 756, 757, 758, 761, 764, 778, 804, 805, 806, 807, 811, 812, 818, 821, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 881, 882, 898, 900, 901, 914, 916, 918, 922, 923, 927, 933, 934.
Marea-Négră (basin), 54, 89, 134, 176, 185, 187, 189, 198, 206, 211, 239, 456.
Marea-Négră (versant), 89, 110, 116, 195, 723, 731, 747.
Marca neospitalieră (M.-Négra), 47, 58, 866.
Margareta (carieră), 836.
Marginea Ghiolului (car. Canara), 836.
Marginea Ghiolului (car. Palaz), 837.
Marginea Ghiolului (car. Teclir-ghiol), 836.

Marginea Ghiolului (gârlița), 829.
Margus (rîu), 533.
Maria (carieră), 827, 836.
Maria (Maica Domnului), 631.
Maria (soția lui Asan II), 544.
Maria (soția lui C. Tetch.), 546.
Maria de Mangup (n. pr.), 875.
Maria-Teresa (vapor), 899.
Maria Valerio (vapor), 899.
Marin (Archiepiscop), 635.
Marin Petcu (n. pr.), 752.
Marița (fluviu), 330, 547, 550.
Markel (gârle), 397, 400, 403.
Markel (lac), 257.
Mârleanu (comună), 32, 97, 98, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 470, 471, 472, 474, 480, 622, 623, 645, 670, 693, 695, 696, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 783, 787, 793, 795, 853.
Mârleanu (deal), 97, 126, 480, 696.
Mârleanu (lac), 96, 98, 140, 148, 162, 164, 235, 236, 474, 480.
Mârleanu (sat, jud. Ialomița), 642.
Mârleanu (vale), 98, 104, 236.
Marmara (mare), 624.
Marquis Bacquehem (vapor), 899.
Marsilia (oraș), 606, 880.
Marsilia (port), 661, 667, 900.
Marte (zeu), 314, 317.
Martianus Capella (n. pr.), 312.
Martin de mare (căpitan), 547.
Masurale (p. pe br. Sulina), 293, 295, 296.
Malei Basarab (Domn), 341.
Mathieu de Valaincourt (n. pr.), 544.
Matifa (lac), 255, 256, 814, 815.
Matra (vapor), 901.
Matrosca (mahala), 407.
Mauretania (provincie), 625.
Maurii (popor), 343.
Mavro-Bulgaria (ținut), 27.
Maxențiu (Impër.), 534, 627.
Maxim (Impër.), 528, 529, 531.
Maxim Daia (Impër.), 534.
Maxim din Tyr (n. pr.), 310, 313.
Maxim Effendi (del. C. E. D.), 281.
Maxima (n. pr.), 431.
Maximian (Imperator), 533.
Maximilian (Archiduc.), 562.
Maxinciu (lac), 255, 814.
Mazepa (halman), 570.
Meca (oraș), 337.
Mecnop (general), 411.
Mecknow (maior), 574.
Medea (halta), 443, 670, 672, 681.
Medea (n. mitol.), 430, 511, 512, 866.
Medea (vapor Lloyd), 899.
Medea (vapor Român), 898.
Medgidia (baltă), 176, 178, 694.
Medgidia (carieră), 827, 836.
Medgidia (caza), 31, 60, 348, 625.
Medgidia (caimacamlac), 357.

Medgidia (gară), 453, 455, 671, 674, 684, 694, 699.
Medgidia (oraș), 40, 54, 59, 60, 62, 64, 79, 81, 82, 85, 97, 98, 100, 101, 102, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 206, 214, 341, 342, 355, 356, 357, 364, 422, 425, 427, 428, 441, 445, 446, 447, 448, 449, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 460, 472, 473, 474, 475, 476, 480, 481, 483, 495, 496, 497, 501, 502, 508, 512, 584, 587, 610, 620, 621, 622, 623, 645, 649, 673, 674, 675, 682, 683, 684, 691, 693, 694, 697, 700, 701, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 742, 759, 783, 787, 792, 795, 797, 827, 836, 845, 852, 856, 884, 903, 904, 909, 924.
Medgidia (plasa), 167, 328, 342, 345, 346, 347, 348, 357, 416, 417, 425, 440, 445, 446, 447, 457, 470, 492, 702, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 740, 741, 742, 744, 746, 747, 750, 751, 755, 756, 768, 769, 783, 787, 792, 793, 795, 802, 803, 804, 826, 853, 930, 936.
Medgidia-Tabia (fort), 33, 34, 38, 583, 591, 603, 605.
Medgidie-Bair (deal), 454.
Media (țără), 867.
Meșii (popor), 322.
Medin (Nedea), 873.
Medina (oraș), 337.
Medve (vapor), 901.
Medopa (n. pr.), 517.
Megabyse (n. pr.), 516.
Megara (oraș în Sicilia), 317.
Megina (deal), 114, 115, 131, 189, 190, 384, 386.
Megina (părău), 115, 190, 238.
Mehadia (oraș), 142.
Mehedinți (județ), 547, 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
Mehemed Ali-Pașa (din Egipt), 599.
Mehemed-Bey (colonel), 605.
Mehemed-Mustafa (herghelia lui-), 781.
Mehemed-Pașa (generalul lui Soliman), 559.
Mehemed-Pașa (general), 564.
Mehemed-Pașa (de la Silistra), 564.
Mehemed-Ruzdi-Pașa (Mare Vizir), 611.
Mehmed-Said-Pașa (del. C. E. D.), 281.
Mehmet-Amet (n. pr.), 824.
Mehmet-Effendi (n. pr.), 827.
Meidanchioi (comuna), 78, 113, 232, 235, 358, 361, 375, 382, 387, 395,

396, 402, 404, 405, 653, 685, 686, 687, 697, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 751, 755, 760, 761, 784, 788, 793, 796, 802, 832, 853.
Meidanchioi (deal), 75.
Meidanchioi (pădure), 773.
Meidanchioi (părău), 232, 241.
Meidanchioi (vale), 113, 232, 241, 768.
Meklemburg-Strelitz (Print), 585.
Melburn (vapor), 900.
Melek-Ahmed-Pașa (guv. Sil.), 565.
Melelie (geograf), 248, 249, 464.
Meletie (Kerhanaua-), 390.
Melfa (sat părăsă), 659.
Melkisedek (Episcop), 332.
Melodita (sat părăsă), 350.
Melpomene (din Herodot), 245.
Melpomene (vapor), 899.
Memendeni-Tepe (movilă), 215.
Memet (Cara-coium), 428.
Memphis (vapor Lloyd), 899.
Memphis (vapor Mes. Mar.), 900.
Menelau (n. pr.), 307.
Menenovic (n. pr.), 831.
Menipp de Pergam (n. pr.), 310.
Meragi-Bair (deal), 103, 128, 153, 167, 168, 210.
Meragi-Iuk (movilă), 103, 210.
Mercur (zeu), 317, 510.
Merdeven-ceair (vale), 99, 169, 236.
Merdeventi-Bair (deal), 99, 126, 169.
Merdeventi-Punar (sat), 102, 167, 169, 443, 458, 459, 461, 649.
Merea-Bair-Kara-Iuiuk (deal), 101, 127, 173, 174.
Merhei (lac), 255.
Merkez (dealul de la-), 96, 126, 160, 162, 164.
Mesa-Orman (pădure), 771.
Meșelic (pădure la Carvan), 769.
Meșelic (» » Rasova), 768.
Meșelic-Bair (deal), 122, 132, 184, 185, 357.
Meșelic-Cula (pădure), 769.
Mesembria (oraș), 28, 141, 247, 317, 542, 543, 547, 562, 86, 871.
Meslinul (ins.), 29, 253.
Meslinul (pădure), 773.
Mesopotamia (țără), 629, 867.
Mesopotamia Croată (regiune), 242.
Messengeries Maritimes (Comp. de vapoare), 699, 884, 885, 900.
Messalinus C. Prastina (n. pr.), 205.
Metamorfozele (lui Ovid), 84, 432.
Metcovic (vapor), 899.
Meterei (popor), 520.
Metodi (creștin-bulgar), 634.
Mezarlic (movilă), 124.
Mezarlik (vale la Enisarai), 184, 186, 238.
Mezarlik-Bair (deal, ramif. a lui Caraomer în basinal Pontic), 103, 128, 207, 208.

- Mezarlic-Bair* (deal, ramificația lui Derechioî), 99, 126, 167.
Mezarlic-Bair (altă ramif. a dealului Derechioî), 99, 126, 179.
Mezarlic-Bair (deal, la Dobromir, ram. lui Uzum-Bair) 95, 125, 476
Mezarlic-Bair (altă ramif. a lui Uzum-Bair, Distrail), 96, 126, 160, 162, 164.
Mezarlic-Bair (Dorobanțul, deal), 124, 132, 180.
Mezarlic-Bair (contin. lui Caraomer), 99, 126, 169.
Mezarlic-Bair (ramificație din cel de sus, continuarea Caraomerului), 99, 126, 169.
Mezarlic-Borungea-Bair (deal), 100, 126, 127, 128, 166, 170.
Mezarlic-Ceair (vale), 178, 237.
Mezarlic-Iuk (mov. pe malul Mării), 104, 210, 211.
Mezarlic-Sirti (deal), 103, 128, 207, 208..
Mezetul (deal), 119, 131, 149, 150, 186.
Mezetul (vale), 186, 238, 419.
 Michaud (istoric), 875.
Micomanti (sat părăsit), 350.
 Michel M. (geolog), 80.
 Michai (preot), 390.
 Michail Bogoris (v. și Bogoris), 634.
 Michail (fiul lui Ion Asan II), 545.
 Michail (fiul lui Constantin Asan), 546.
 Michail (fiul lui Mircea), 549.
 Michail Liteanul (cneaz), 872, 873.
 Michail (mare Duce), 598.
 Michail (Regele Poloniei), 563.
 Michail Latas (croat), 601.
 Michail Răcoviță (Domn), 571.
 Michail Rhangabé (Impărat), 542.
 Michai Viteazul (Domn), 51, 420, 494, 560, 561.
 Michai Vileazul (vapor), 900.
 Michail II (Impărat), 542.
 Michail III (»), 542, 634.
 Michail Paleologu, 335, 544, 545, 546, 868.
 Micheiev (colonel), 618.
 Midansky (n. pr.), 752.
 Middelgrund (insulă), 922.
 Midhat-Pașa (n. pr.), 354, 355.
Midia (cap.), 30, 76, 78, 80, 122, 141, 203, 211, 212, 217, 214, 342, 441, 690.
Midia (vapor), 898.
Migeleti (vale), 97, 163, 235.
Mighali-Thermae (Cernavoda), 449.
 Mihalcea (banul), 560, 561.
 Mihelson (general), 578, 579.
 Mihnea III (Domn), 420.
 Miron Costin (cronicar), 562, .
 Miron Costin (vapor), 900.
 Mirzea Cantemir (șef tătar), 562, 563, 564.
 Mircea cel mare (Domn), 28, 260, 324, 336, 416, 548, 540, 550, 551, 552, 553, 874, 875.
 Mircea (brikul), 508.
Mircea-Vodă (grădină Constanța), 439.
Mircea-Vodă (sat), 446, 452.
Mircea-Vodă (stație), 80, 81, 178, 453, 456, 671, 675, 677, 700.
Mila (pădure), 773.
Milan (deal), 106, 128.
 Milan (edictul din-), 627.
Milcov (deal), 106, 128, 194, 389.
 Milet (oraș), 199, 247, 251, 430, 437.
 Milesianî (coloniști), 513, 528, 866.
 Miloș Obilici (n. pr.), 550.
 Miloradovici (general), 575, 579, 588.
 Millo (staroste), 874.
 Millos (vapor), 898.
Mil-Vel-Alceac (vale), 118, 227, 241, 366, 367.
Mil-Vel-Culac (vale), 224, 240.
Mimea (carieră), 842.
 Minerva (vapor), 899.
 Mingrelia (provincie), 510.
Mințu Saragea (carieră), 827.
Miry (carieră), 822.
 Mithridate (Rege), 518, 519.
 Mitilene (oraș), 900.
Mitrofan Andriev (gârla lui-), 814.
 Mitrovița (oraș), 142.
Miulten Tepe (movilă și deal), 124, 179, 180.
 Mocani (Transilvăneni), 57, 60, 61, 62, 139, 324, 325, 349, 357, 375, 388, 421, 422, 423, 425, 447, 643, 644, 778, 779, 780, 791, 935.
Mocanuluț (baltă), 193, 391, 393.
Mocanuluț (grind), 257.
 Modena (oraș), 53.
 Moeotis Palus (M. Azow), 245, 313, 315, 629.
 Moesia Prima (prov.), 541, 632.
 Moesia Secunda sau Inferior (prov.), 27, 205, 308, 310, 344, 432, 434, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 528, 529, 530, 532, 533, 535, 536, 538, 541, 544, 630, 631, 632, 633, 637.
 Mohamed-beg (Sangiac de Nicopol), 559.
 Mohamed-Beg (Serasch. Silistrei), 565.
 Mohamed-Ghirai (Kan), 566.
 Mohamed-Pașa (general), 566.
 Moise Movilă (Domn), 563.
 Mojsisovics (n. pr.), 77.
Mokan-Iuglum-Uba (movilă), 217.
 Moldova (țară), 31, 54, 135, 242, 252, 261, 262, 271, 324, 331, 341, 344, 363, 379, 389, 392, 547, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 577, 578, 579, 588, 592, 593, 599, 601, 606, 607, 610, 637, 713, 757, 778, 785, 789, 805, 867, 868, 871, 872, 874, 875, 876, 878, 879, 880, 881, 883, 915, 935, Moldoveni (popor), 260, 324, 375, 411, 413, 551, 553, 555, 556, 557, 559, 561, 568, 600, 875, 876.
 Moldoveanu S. (n. pr.), 785.
Molfa (deal), 118, 130, 228, 231.
 Moltke (Mareșal), 70, 593, 594, 599, 600, 921.
 Molocani (sectă), 331, 332, 333.
 Molomir (Impărat), 633.
 Mommsen (istoric), 212, 434.
Monastirea Cocosu (carieră), 831.
Monastirea Uspenia (carieră), 830.
 Moncastro (Akerman), 556, 557, 560.
Monyol (sat părăsit), 350.
 Mongolia (țară), 545.
Monodendri (punct pe br. Sulina), 256, 294.
 Monophilus (Episc. Silistra), 637.
 Montandon (naturalist), 775.
 Montebello (vapor), 609.
 Montraye (n. pr.), 434.
 Montreux (scriitor), 560.
 Mont Ventoux (Franța), 53.
Mora Ali Iuzet (loc. izolată), 232.
Mora Calugeriilor (loc. izolată), 232.
Mora Coconei (loc.), 214, 215, 216, 357, 360, 378, 379.
Mora Chiriac (loc. izol.), 232.
Mora Duma Gheorghe (loc. izol.), 232.
Mora Frecăței (loc. izol.), 233.
Mora Hagi-Dima Gh. (loc. izol.), 232.
Mora Hagi-Mamet (iaz), 214.
Mora Hagi-Velicu (loc. izol.), 233, 399.
Mora Iordache (loc. izol.), 232.
Mora Ivanciu Nic. (loc. izol.), 232.
Mora Mamici (loc. izol.), 146, 165, 692, 693, 696.
Mora Mon. Cocosul (loc. izol.), 108, 231, 382.
Mora Nedelcu (loc. izol.), 233.
Mora Nicolaș (loc. izol.), 229, 232.
Mora Pasei (carieră), 836.
Mora Pasiu (loc. izol.), 475, 476, 478, 480, 481, 482, 691.
Mora Petcu (loc. izol.), 233.
Mora Salci (loc. izol.), 477.
Mora Stan Nedelcu (loc. izol.), 232.
Mora Trandafir (loc. izol.), 229, 231, 390.
Mora Tudorache (loc. izol.), 232.
 Morava (râu Serbia), 533.
 Moravia (Țară), 634.
 Moravia (vapor), 899.
Morile lui Rizu (loc. izol.), 232.
Morilor (vale), 108, 109, 112, 113, 195, 232, 233, 241, 687.

- Mormintelor* (dealul), 121, 132, 223.
Moreri (scriitor), 434.
Moroni (scriitor), 631.
Morsu (cariera), 822, 831, 842.
Mortagon (Impër.), 633.
Morughiol (car.), 842.
Morughiol (comună), 63, 111, 152, 201, 256, 263, 269, 342, 395, 396, 402, 403, 406, 509, 653, 655, 669, 670, 686, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 751, 755, 773, 784, 788, 793, 796, 802, 832, 840, 842, 853.
Morughiol (deal), 78, 110, 111, 129, 195, 201, 234, 400, 403.
Morughiol (lac), 201, 402.
Morughiol (vale), 234.
Morus (podgorie), 752.
Moruzi (Domn), vezî Alexandru Moruzî.
Moscoviții (pupul), 328, 329, 413.
Moscova (vapor), 901.
Moscua (Regim. de-), 617, 618, 621.
Moscua (oraș), 52, 331, 545, 554, 555, 560, 565, 878.
Moscu Hagî N. (herghelia lui-), 781.
Moș Cazacu (grind), 257.
Moș Dinu (insulă), 175, 237.
Moș Dobre (insulă), 146, 147, 187, 188.
Mosorali (cap), 30, 256, 259, 263, 268.
Mosorali (pichet), 259.
Mosorali (pescarie), 263.
Mostistea (vale), 84.
Moșului (dealul-), 119, 131, 149, 150, 186.
Moșului (valea-), 119, 150, 186, 238, 419.
Moșoi frați (herghelia), 780, 781.
Möves (colonel de-), 618.
Movila (n. pr.), 443, 692.
Movilu Ahmet, 119.
Movilu Arnăutului, 101.
Movilu Beilului, 122.
Movilu Caliasu, 107, 198.
Movilu Căldărui (deal), 122, 132, 211, 217, 427, 441.
Movila Cînstîlului, 186.
Movila Căpitănelului (Araclar), 119, 186.
Movilu Cearducului, 110, 195, 397, 405.
Movila Cazavilor (deal), 119, 131, 142, 146, 150, 186, 187, 188, 189, 358, 330, 392, 417.
Movila Comorui, 97, 98, 126, 165.
Movila Drăgaica (la Topal), 122, 180.
Movila Drăgaicîi (magura), 97, 98, 126, 148, 162, 165.
Movilele din Dobrogea (v. Tumuli),
Movila Dayăi (măgura), 146.
Movila Epuraș, 96.
Movilu Fusei, 106, 152, 194, 195, 197, 381, 395, 396, 426, 446, 471, 611, 905.
Movila Imbinată, 124.
Movila Lazăr Nadoleanu, 106.
Movila mare (în dealul Sevalin), 106.
Movila mare (în deltă), 254, 255.
Movila mare (pe frontieră), 41, 166.
Movila mare (deal, ramif. Carana-suf), 121, 132, 224, 225, 368.
Movila mare (carieră), 831.
Movila mare (pe Vallum), 175.
Movila moș Oprea, 102, 175.
Movila moș Stăicu, 106.
Movila moș Toma, 107.
Movila Dobre, 113.
Movila Popii, 119, 146, 182, 183, 186.
Movila de Piatră, 216.
Movila Săpată (la Făgăraș), 119.
Movila Săpată (la Rasova), 101.
Movila Săpată (la Urumbel), 119.
Movila Săpată (ramif. deal. Pictros), 110, 129, 195, 233.
Movila cu Soci, 379.
Movila Stanciu, 96.
Movila din Tarla, 122, 222.
Movila Tôder, 357.
Movila Verde (deal), 120, 131, 224, 225.
Movilele Săpate, (movile), 106, 152, 194, 195, 197.
Mouette (vas), 302.
Moustique (vapor), 302.
Mrazec (n. pr.), 72.
Mucinicul (grind), 256.
Muctar-Pașa (general), 586.
Mucuca (movilă), 106.
Muezzin (la Turci), 337.
Muharrem (lună), 337.
Mühlbach (n. pr.), 434.
Muhsinzade (Mare Vizir), 575.
Mulriova (pădure), 768.
Mulriova (sat), 101, 171, 172, 173, 446, 448, 449, 452, 455, 472, 622, 649, 691, 693, 694, 697.
Mulciora Ianîr-Iuik (p. Trig.), 101.
Mulver Accruci (deal), 97, 126, 163.
Münich (Feldmareșal), 571.
Munich (oraș), 867.
Muntele Pleș (carieră), 825.
Muntele Valea reie (carieră), 842.
Muntenia (țără), 54, 69, 136, 242, 244, 271, 324, 344, 545, 546, 547, 548, 549, 553, 555, 556, 558, 560, 561, 562, 563, 565, 566, 569, 572, 576, 577, 578, 579, 584, 585, 586, 587, 588, 593, 599, 601, 606, 607, 610, 638, 713, 757, 867, 872, 873, 874, 878, 879, 880, 881, 915, 916, 921, 922, 935.
Munteni (popor), 260, 324, 550, 551, 552, 554, 555, 556, 557, 871, 873, 875.
Muntenegru (țără), 897.
Muntenegru (vapor), 899.
Muntenegreni (popor), 267, 347, 381, 395, 396, 426, 446, 471, 611, 905.
Muraaci (sat bulg.), 35, 41.
Mural-Bair (deal), 124, 133, 177, 179, 427.
Muralan (vale), 168, 209, 210, 236, 239.
Muralan (sat), 209, 210, 463, 464, 470. (Vezî și Buiuk și Kiuciuk-Muralan).
Muralan mare (carieră), 826.
Muralan mic (»), 826.
Murad III (Sultan), 559, 560.
Murad IV (»), 564.
Murad V (»), 611.
Murad Ghiraî (Kan), 567.
Murad Pașa (general), 564.
Mureli (fabrică), 851.
Murfat (délul de la-), 102, 127, 174, 176, 178.
Murfalcea-Cairac (deal), 103, 128.
Murfalcea-Ceair (vale), 207, 239.
Murfallar (cariera), 822, 840.
Murfallar (comună), 82, 89, 102, 176, 178, 426, 442, 443, 447, 448, 467, 468, 587, 649, 673, 691, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 768, 782, 786, 792, 795, 824, 836, 853, 904, 924.
Murfallar (pepinieră), 702.
Murfallar (plantație), 763, 768.
Murfallar (stație), 82, 437, 671, 673, 699, 700.
Murgescu (maior), 611, 612.
Mursus-Canara (carieră), 829.
Murtaza-Beitula (herghelia lui-), 781.
Murzak-Tepe (movilă și deal), 207.
Murzakevici (n. pr.), 306, 316, 317.
Musafir-Culac (vale), 116, 117, 230, 241, 362, 365.
Musaisi-Ormuu (pădure), 162.
Musait-Beî (sat bulg.), 40, 622, 623.
Musca (grind), 258, 269.
Muscelul (venitul-), 546.
Muscel (județ), 696, 698, 705, 707, 711, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
Muslu (sat), 181, 185, 418, 419, 423, 424, 619, 620, 649.
Muslu-Beî (deal), 181, 420.
Muslu-Beî (sat), 181, 182, 418, 420, 423, 619, 645.
Muslu-Beî (vale), 181, 185, 238, 423.
Muslafa I (Sultan), 561.
Muslafa II (Sultan), 569, 570.
Mustafa III (Sultan), 572, 576, 579.
Mustafa (Sang. Silistrei), 560.
Mustafa (Serasch. Silistrei), 565.
Mussafa (pretendent, la tron), 559.
Mustafa-Pașa (beglerbeg), 573.
Mustafa-Pașa (general), 602.
Mustafarî (sat), 99, 100, 153, 167, 169, 208, 458, 459, 693.

Mustana (deal), 100, 127, 165, 172.
Mustan-Aga (n. pr.), 392.
Mustegep (sat părăsit), 458, 468.
Musulmanî (v. Turci).
Musur-Cuiu (vale), 169, 236.
Musurat (comună), 62, 153, 210, 445, 457, 458, 463, 467, 468, 469, 470, 649, 693, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 782, 787, 792, 795, 826, 853, 923.
Musurat (deal), 210, 211.
Musurat (părău), 210, 211, 239, 467, 607.
Musurat (vale), 210, 239.
Muszynsky (n. pr.), 221.
Mutiles (n. pr.), 402.
Muuruazlichî-Alceuc (vale), 100, 171, 236.
Muuruazlichî-Bair (deal), 100, 127, 128, 167, 171.
Muza (Ceaș din Dobrovia), 561.
Muza (fratele lui Soliman), 552, 553.
Muza-Pașa (general), 605.
Muzaisi-Orman (pădure), 96.
Muzail (sat părăsit), 480, 696.
Muzeul de Antiq. din București, 317, 435.
Muzeul din Odesa, 317.
Mycale (oraș), 516.
Mynienii (pop.), 510.
Mysii (pop.), 515.

Traducerea numirilor străine.

Maadem = (corect *maaden*) metalic.
Macmedi = n. pr.
Mahale = suburbie.
Maiacii = (de la Maia) șef de trib. tatar.
Mamutusta = Maestrul Mamut.
Mamuzli = cu pintenc.
Mand lic = al bivoliilor.
Mangalic = de cărbune.
Mangea = n. pr.
Mavi = albastru.
Meidan = loc viran.
Meragi = păzitor de câmp.
Merdeven = treaptă.
Merdevenii = cu trepte.
Morca = coprins.
Mesea = stejar.
Meșelic = cu stejar.
Mezarlic = cimitir.
Mil-Vel = (trebue zis *Mülver*) soc.
Moru = cenușiu.
Mulver-Acceuci = (trebue zis *Mülver-Agaci*). V. aceste nume.
Murad = n. pr., înseamnă voitor.
Muratan = al lui Murat.
Murfat, *Murfallar* sau *Murfatcea* = n. pr.

Musafir = ôspe.
Musaissi = n. pr.
Muslu = n. pr.
Mustafaci = n. pr.
Mustana = n. pr.
Musurat = (de la Misir), porumb.

N

Nacian (scriitor), 350, 351.
Nulucu (deal), 123, 132, 180.
Nadejdin (n. pr.), 334.
Naissus (oraș), 533.
Nalbant (carieră), 842.
Nalbant (comună), 113, 233, 325, 359, 360, 361, 365, 372, 374, 375, 389, 399, 651, 655, 685, 687, 688, 689, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 772, 782, 784, 788, 793, 796, 830, 853.
Nalbant (sat părăsit), 103, 207, 350, 458, 461, 462.
Nalciar (câmpie), 100, 101, 102, 691.
Namic-Pașa (n. pr.), 31.
Nămolesci (deal), 119, 131, 186.
Nămolesci (vale), 186, 238.
Namekrem (lege la Turci), 337.
Naracon sau *Naracustoma* (gură), 248, 249, 250, 521.
Napoleon I (Impăr.), 578, 915.
Napoleon III (Impăr.), 331, 609.
Napoleon (Print), 607.
Napoleon Ath. (locotenent), 923.
Narbut (general), 614, 618, 620, 621, 623.
Nargilar (sat), 97, 98, 166, 473.
Narva (oraș), 878.
Nasone (v. Ovidiu).
Nastradin (sat), 97, 98, 163, 170, 471, 473, 476, 478, 649.
Nastradin-Bair (deal), 163.
Nastradin-Ceair (vale), 97, 163, 235.
Nastradin-Culac (vale), 98, 170, 236.
Naționala (soc. de asigurare), 902.
Naum (n. pr.), 370.
Navigația fluvială română, 900.
Naxos (vapor), 898.
Nazârcea (deal), 124, 133, 177.
Nazârcea (sat), 177, 213, 425, 426, 442, 447, 449, 649, 672.
Neamțu (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
Neapole (oraș), 302, 556.
Necrasovi (sectă), 330.
Nedea (lac), 873.
Nedeia (sat), 872, 873.
Nedelcu (mora lui-), 851.
Nedelcu Găscă (n. pr.), 639, 649.
Nedilchioi (Letea), 263.
Nedegrad (Nedea), 873.

Negoiu (deal), 114, 129, 152, 229, 382, 384, 386.
Negri-Basarabi (v. Basarabi).
Negru (lac, v. Cicur).
Neicu-Stoian (herghelia lui-), 780.
Nelidow (n. pr.), 624.
Nemți (v. Germani).
Nenițescu (prefect), 65, 268, 401, 414, 760, 802, 931.
Nenu (Târla lui-), 269.
Nepheles (n. mitic), 510.
Nepokoicinski (general), 614.
Neptun (zeu), 311, 313, 316, 510.
Nerone (Impăr.), 522, 528, 625.
Nereiadele (n. mit.), 313.
Neșri (scriitor), 550.
Nestor (călugăr slav), 27, 543, 867, 872.
Nestor (Patr. C-polului), 631.
Neumann (n. pr.), 27.
Nevestelniței (vale), 106, 197, 239, 390.
Nira (grind.), 257.
Nicea (oraș), 317, 335, 534, 544.
Nicephor Gregoras (scriitor), 335, 546.
Nicephor (Impăr.), 344.
Nicephor Phocas (Impăr.), 542, 543.
Nicephor (Patriarch), 626.
Nicetas Choniates (scriitor), 250, 260, 871.
Nichita (Sfântul), 628.
Niciof (n. pr.), 802.
Nicita Paphlagonianul (scriitor), 634.
Nicola G. (n. pr.), 822.
Nicolae Mavrogheni (Domn), 880.
Nicolae IV (Papa), 636.
Nicolae (Marele Duce), 31, 612, 614.
Nicopoli (pe Dunare), 261, 277, 317, 550, 554, 558, 559, 562, 602, 634.
Nicopolis ad Istrum (Stari Nikup), 523, 532, 551, 552, 874.
Nicon (Patriarch), 329, 332.
Nicomedia (oraș), 317, 533, 534, 627.
Nicoli (grind.), 257.
Nicolifet (comună), 62, 108, 109, 113, 200, 231, 232, 233, 324, 325, 382, 383, 387, 389, 390, 395, 396, 402, 404, 405, 407, 640, 650, 653, 685, 686, 687, 697, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 748, 750, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 766, 773, 784, 788, 793, 794, 796, 802, 832, 840, 853, 861, 921, 933.
Nicolifet (deal), 107, 108, 109, 128, 195, 199, 231.
Nicolifet (munți), 75.
Nicolifet (râu), 109, 685, 687.
Nicolifet (vale), 108, 109, 231, 687.
Nicolifet (padure), 773.
Nicolae Peiciu (n. pr.), 361.
Nicolae Tololoi (n. pr.), 398.

Nicolas (capitan), 31.
 Niculcea (cronicar), 571.
 Niconof (Lt.), 617, 618.
 Nicolae I (Czar), 612.
 Niger (vapor), 900.
 Nikolsky II (sub-locotenent), 617.
 Nikialhus (căsătorie), 333.
 Nilul (fluviu), 48.
 Nimirow (congresul de la-), 571, 877.
 Niona (carieră), 831.
 Nippon (insulă), 53.
 Niprul (fluviu), 203, 204, 205, 307, 529, 542, 556, 560, 564, 571.
 Niș (oraș), 28, 533, 544, 550.
 Nistrul (fluviu), 204, 248, 309, 341, 363, 528, 542, 547, 558, 560, 562, 568, 569, 570, 571, 575, 577, 592, 629, 867, 871.
 Nogaî Rușî (pop.), 610.
 Nogaî Tătari (pop.), 564, 610.
 Nogaî din Bugeak (pop.), 341, 566, 572.
 Nogaya (Kan), 546.
 Norma (vapor), 901.
 Nordmann (n. pr.), 306.
 Northfield (n. pr.), 53.
 Norvegia, 885.
 Novaci (în Gorj), 873.
 Notitia dignitatum, 534.
 Noul Stambul (gură), 252.
 Noviodunum (Isaccea), 248, 251, 323, 386, 404, 525, 529, 530, 531, 536, 629.
 Nowgorodskaia (cronică), 871.
 Nucarilor (vale), 110, 234.
 Nucetul (monastire), 549.
 Nucilor (vale, pl. Bab), 118, 227, 231, 241.
 Nucilor (vale, pl. Măcin), 106, 194, 238, 389.
 Nucilor-Vale (podgorie), 752.
 Nureddin Sultan (Kan), 569, 572.
 Nursus (pădure), 769.
 Nursus-Ceair (vale), 91, 92, 93, 158, 235.
 Nuuman-Pașa (general), 575.
 Nymphaeum (tratatul de la-), 868.

Traducerea numirilor străine.

Nalbant = potcovar.
 Nalcia = potcova.
 Nargilar = fochist.
 Nasuf = n. pr.
 Nazlrcea = supraveghetor.
 Nur = lumina.

O

Oba-Bair (deal), 124, 133, 178, 179, 451.
 Oba-Culac (vale), 124, 178, 237, 451.
 Obcedenaru (n. pr.), 52.

Obeliscul din Delta, 256, 263, 292, 588, 589.
 Obilescî (sat), 589.
 Oblucița (vadul), 363, 386, 558, 559, 561, 562, 919.
 Oborul din Constanța, 682, 694.
 Obretin, (lac), 246, 256, 394, 400, 403, 812, 815, 816, 817, 818.
 Ochrida (oraș), 632, 635.
 Ociacof (gură), 138, 252, 253, 610, 900, 916.
 Ociacow (oraș), 529, 562, 565, 570, 571, 573, 576, 577.
 Octavian (Împăr.), 519.
 Odagi-Bair (deal), 102, 127, 174, 175.
 Odagi-Culac (vale), 102, 174, 175, 237.
 Odesa (oraș), 220, 306, 317, 345, 578, 598, 611, 624, 668, 881, 884, 900.
 Odessos (Varna), 317, 513, 517, 529, 626.
 Odessos sau Odessus (alt oraș), 248.
 Odi-Culac (vale), 123, 215, 240, 444.
 Odobescu A. I. (scriitor), 591.
 Odyssii (popor), 317, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 523.
 Odysea (scriere), 47.
 Oescus (râu), 515.
 Offenberg (Baron d'...), 280, 281.
 Officium Gazariae, 868.
 Ogurlui (vale), 109, 199, 239.
 Oiî (baltă), 192, 389, 391.
 Oiî (gârlă), 192.
 Oiî (grind), 192.
 Oiî (vadul). V. Vadul Oiî.
 Oileu (n. pr.), 310.
 Oișelor (Episcopat), 635.
 Olacu (deal), 122, 132, 149, 181, 420.
 Olacu (movilă), 122.
 Olacu (vale), 149, 181, 237.
 Olanda (țără), 266, 267, 882, 883, 897, 931, 932, 935.
 Olandezî (popor), 343.
 Olănescu (inginer), 36.
 Olbia (oraș), 307, 308, 318, 513, 529, 531, 543, 866.
 Olga (vapor), 901.
 Olgerd (Ducele Lithuaniei), 547.
 Olor (grind), 193.
 Olinca (grind), 258, 269.
 Olinca (gură), 253.
 Olinca (insulă), 298.
 Olinca (vas), 302.
 Oliotman, 335.
 Olivier de la Marche (poet), 555.
 Olt (judet), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
 Olt (râu), 547, 550, 872, 916.
 Oltenia, 54, 242, 547, 874.
 Oltenița (oraș), 591, 619.
 Oltina (carieră), 836.

Oltina (comună), 32, 54, 96, 155, 160, 162, 470, 471, 474, 475, 480, 482, 587, 645, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 734, 736, 743, 750, 755, 756, 769, 783, 787, 793, 795, 829, 836, 853, 904.
 Oltina (sat în jud. Ialomița), 642.
 Oltina (lac), 32, 37, 39, 93, 94, 96, 146, 148, 155, 160, 161, 235, 474, 475, 479, 480, 482.
 Oltina (movilă), 96.
 Oltina (pe trig. al Deal Macuc), 96, 155, 160, 162.
 Oltina (vale), 474.
 Oltoi (deal), 106, 128, 191, 198.
 Olsuflew (general), 589.
 Oltuc-Orman (pădure), 164, 770.
 Oluchi (deal), 93, 125, 157, 159.
 Omer-Bei-Bair (vezî Iomer Bei-iutlu).
 Omer-Pașa (Mușir), 601, 602, 605.
 Omer-Fevzi-Pașa (n. pr.), 280, 281.
 Omurcia (carieră), 822, 836.
 Omurcia (comună), 82, 102, 176, 177, 178, 425, 426, 442, 444, 445, 447, 448, 449, 467, 468, 649, 672, 691, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 782, 786, 792, 795, 845, 853.
 Omurcia (deal), 178.
 Omurcia (vale), 442, 694.
 Oppius Sabinus (n. pr.), 522.
 Opran (herghelia lui-), 781.
 Oprea (carieră), 842.
 Opreanu Remus (n. pr.), 212.
 Oranka (vapor), 901.
 Orak (șef tătar), 564.
 Orbis descriptio, 309.
 Orcen-Bair (deal), 102, 127, 175.
 Orcen-Mezartik (deal), 102, 127, 175.
 Orchomenos (oraș), 510.
 Orda (șef tătar), 545.
 Ordu-Tabia (fort), 33, 34, 38, 154, 586.
 Ordu-Tabia (movilă), 444.
 Orenoc (vapor), 900.
 Orero pal. Alex. (n. pr.), 31, 37.
 Orghidan (n. pr.), 831.
 Orient (Imperiul de- V. Bizantin).
 Orient (vapor), 900.
 Orion (vapor), 899.
 Origen (scriitor), 625.
 Orlița (carieră), 832, 842.
 Orlița (gârlă), 615.
 Orlița (movilă), 73, 105, 150, 191, 192, 194, 391, 392.
 Orlof Denisof (colonel), 621.
 Orlu-Orman (pădure), 770.
 Orkan (Sultan), 546.
 Orman (vale), 98, 165, 236.
 Orman-Bair (deal, ramif. lui Mu-
 uruazliki-Bair), 102, 127.
 Orman-Bair (deal, ramif. dëlului
 Carada), 117, 130,

Orman-Cuiusu (sat bulg.), 623.
Ormun-Bair (deal la Bülbul), 178, 211.
Ormanġi-Cula (vale), 113, 232, 241, 361, 335.
Ormanġic-Tepe (deal), 402.
Ormanul lung (deal), 101, 127, 172.
Ormanul mic (vale), 160, 235.
 Oroles (Rege), 519.
 Orpheu (n. pr.), 510.
 Orsato di Boninsegna (n. pr.), 869.
 Orșova (oraș), 135, 142, 242, 877.
Orta-Bair (culmea princ. de la Estul Babadagului), 118, 130, 230, 367.
Orta-Bair (deal, prelung. lui Uzum-Bair, Tulcea), 112, 129, 234, 399.
Orta-Bair (ramif. din Visterna), 118, 130, 227.
Orta-Burun (deal), 95, 125, 160.
Orta-Burum (vale), 117, 230, 241.
Orta-Burun-Bair (deal), 101, 127, 171.
Orta-Cairac (deal), 189, 190.
Orta-Cairac (p. trig.), 115, 116, 152.
Ortachioi (comună), 75, 87, 112, 115, 116, 189, 190, 191, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 365, 375, 380, 382, 383, 384, 390, 402, 494, 651, 654, 655, 688, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 771, 784, 788, 793, 796, 840, 853.
Ortachioi (deal), 190.
Ortachioi (vale), 232.
Ortachioi-Dautcea (pădure), 771.
Orta-Dere (vale), 226.
Orta-Dere (vârf), 115, 190.
Orthman (carieră), 822.
 Ortegal (vapor), 900.
 Ortelius (n. pr.), 433, 434.
 Osip Semenovič Gonciarov (v. Gonciarov).
Osimbei (pădure), 768.
Osenbei (sat părăsit), 418.
 Osman I (Sultan), 335.
 Osman II (»), 561, 562, 663.
 Osman III (»), 572.
Osmanfacă (comuna), 54, 102, 103, 168, 178, 425, 442, 443, 444, 447, 448, 457, 458, 463, 467, 468, 469, 645, 646, 649, 693, 694, 697, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 755, 779, 782, 787, 792, 795, 853.
Osman-Iol (vale), 103, 168, 236.
Osmancea (comună), 100, 103, 167, 168, 441, 447, 448, 457, 458, 459, 463, 464, 467, 468, 649, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 782, 787, 792, 795, 853.
Osmancea-Bair (deal), 103, 128, 167, 168.

Osman-Pașa (Serasch.), 575.
 Osman-Pașa (de la Hârșova), 421.
 Osmanlii (v. Turci).
 Ostanda (oraș), 175, 438.
Ostrovul (carieră), 825.
Ostrovul (comună), 29, 119, 146, 149, 184, 186, 187, 188, 189, 358, 385, 391, 392, 393, 417, 419, 422, 425, 480, 645, 670, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 755, 756, 768, 782, 786, 792, 795, 806, 853.
Ostrovul (oraș), 29, 32, 54, 57, 64, 82, 89, 90, 91, 93, 94, 96, 146, 148, 153, 154, 155, 156, 157, 161, 162, 164, 170, 171, 173, 174, 175, 178, 325, 351, 422, 443, 447, 448, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 494, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 506, 507, 508, 529, 590, 591, 645, 669, 673, 683, 691, 693, 694, 695, 697, 699, 700, 701, 706, 709, 711, 714, 717, 718, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 751, 752, 755, 756, 766, 769, 783, 787, 793, 795, 797, 805, 829, 836, 852, 856, 886, 889, 890, 904, 909, 913, 914, 915, 918, 921, 923, 924, 933.
Ostrovul (pichet), 499.
Ostrovul (pădure), 769.
Ostrovul de la Vale (insula), 172, 417.
Ostrovul de la Vale (pădure), 769.
Ostrovul Grădinariei (carieră), 842.
Ostrovul de la Mla 53 (carieră), 842.
Ostrovul de Pietriș (insulă), 146, 162.
Ostrovul de Pietriș (pădure), 769.
Ostrovul Vechiū (ins.), 146, 154, 591.
Ostrovul Vechiū (pădure), 769.
Ostrovoc (insulă), 253.
 Ostrogotha (Rege), 532.
 Ostregoții (popor), 536, 629.
 Othman (fond. Imp. Otom.), 335.
Ollogul (grind), 192, 194, 389, 391.
 Ollukioi (oraș), 611.
Olmet (virful Alvanesci, carieră), 825.
Olnoino (gură), 252.
 Olrascovici (sub-locot.), 616.
 Otomanii (v. Turci).
 Ouvidonne-Jezeore, 434.
 Ovidiū (poet), 47, 48, 50, 51, 52, 53, 56, 58, 84, 142, 242, 243, 249, 250, 321, 322, 430, 431, 432, 433, 434, 438, 439, 443, 519, 520, 521, 533, 748, 867.
Ovidiū (insula), 212, 213, 443, 758.
Ovidiū (haltă), 205, 682.
 Ovideizero (lac), 433.
 Ovidoli (lac), 434.

Ovidopol (fort), 434.
 Ovrei (popor), 259, 267, 338, 340, 341, 343, 346, 347, 348, 359, 381, 395, 396, 413, 414, 415, 417, 418, 426, 440, 446, 453, 458, 471, 512, 628, 647, 874, 876, 905, 907, 908, 909.
 Oxus (fluviū), 515.
 Oxus (vapor), 900.
 Ozinga F. K. (n. pr.), 678, 679.
 Ozol (n. pr.), 518.

Traducerea numirilor străine

Oba = movilă (tătăresce).
 Odagi = odăiaș.
 Olu = (trebuie Țis Oul) v. acest nume.
 Oluc = (trebuie Țis Uluc) v. acest nume.
 Olucf = (trebuie Țis Ulucf) v. acest nume.
 Omurcea = a lui Omur.
 Ordu = trupă ; corespunde cu un corp de armată.
 Orman = pădure.
 Ormangic = pădurice.
 Ormangi = pădurar.
 Orta = din mijloc.
 Ortassf = mijlociū.
 Orūlū = des (rēū se Țice Orlu).
 Osmancea = a lui Osman.
 Otlū = cu foc.
 Oul = curte.

P

Pachymeres (istoric), 868.
Pacuiul (carieră), 836.
Pacuiul-mare (ostrov), 154.
Pacuiul-mare (pădure), 769.
Pacuiul-mijlociū (ostrov), 154.
Pacuiul-mic (ostrov), 154.
Pacuiul de la mōrā (pădure), 769.
Pacuiul lui Sōre (insulă), 146, 155, 159.
Pacuiul lui Sōre (pădure), 769.
Pacuiul-Tūchia (»), 769.
 Padul (fl.), 221.
 Pădurea Nēgrā, 866.
 Pădurea Nēgrā, 766.
 Pădurea Mare, 367, 386.
 Pădurea cu Salciū 199.
 Paganel (scriitor), 555.
Pahani-Hrani (p. trigon.), 227, 367.
Pahotnicat-Harā (deal), 117, 130, 227.
 Paillard Ducléré, 281.
 Palaz (p. trig.), 153.
Palaz Mare (comuna), 82, 84, 124, 177, 211, 212, 213, 426, 428, 442, 443, 444, 445, 608, 649, 672, 684, 697, 706, 708, 711, 714, 716, 719,

- 725, 726, 728, 729, 732, 734, 735, 742, 782, 786, 792, 795, 825, 834, 836, 851, 853, 870.
- Palaz Mic* (sat), 121, 214, 215, 216, 426, 427, 428, 442, 444, 684.
- Palaz Mic* (vale), 121, 123, 215, 240.
- Paleologu (v. Michail Paleologu).
- Palestina (țără), 625, 867.
- Pallas (zeitate), 317.
- Palota (canal pe Pô), 221.
- Palus Moeotide (v. Moeotide).
- Pampur-Ghiolgiu-Ceair* (pârâu), 39, 90, 91, 125.
- Pampur-Ghiolgiu-Ceair* (vale), 89, 91, 156, 235.
- Pamuc* (mlastină), 217.
- Panaghir* (deal), 176, 177, 454, 675, 903.
- Panaghir* (loc.), 674, 675.
- Panair* (movilă), 185.
- Panair* (lâng), 447, 449, 454, 501, 694.
- Pândr-Bair* (deal), 123, 132, 140, 180, 417, 424, 696.
- Panargic* (pădure), 770.
- Panail Tănase (n. pr.), 361.
- Pandacluc* (pădure), 771.
- Panga* (vale). Vezi Valea viilor de la Panga.
- Pantagallia* (Mangalia), 464, 870.
- Panonia (prov.), 242, 631, 632.
- Panticapea (oraș), 529, 543.
- Pantilimon* (sat, v. și Ceatalor-man), 215, 418, 423, 645.
- Papadia* (p. pe br. Sulina), 294, 295.
- Papadia* (gârlă), 254, 301.
- Papadopol (căpitan), 582.
- Papadopol (colonel), 586.
- Papadopol (general), 590, 591.
- Pappalepore (Marquis), 281.
- Paparnicul* (lac), 256, 809.
- Păpușă-Tepe* (mov.), 120, 185.
- Para-Bair* (deal), 114, 115, 130, 190.
- Parachioi-vale* (pădure), 770.
- Parachioi* (comună), 54, 57, 67, 94, 95, 160, 161, 470, 471, 475, 478, 481, 645, 691, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 729, 733, 736, 743, 750, 755, 756, 770, 783, 787, 793, 795, 853, 914.
- Para-giclău (n. pr.), 645.
- Pardina* (gârlă), 255, 814, 815, 818.
- Pardina* (pichel), 255, 259, 499.
- Pardina* (sat), 252, 254, 255, 256, 259, 260, 268, 396, 401, 406, 652, 807, 808, 814, 818.
- Parent (n. pr.), 802.
- Pariano (n. pr.), 442, 672, 780, 785, 802, 824.
- Paris (oraș), 53, 82, 138, 202, 245, 285, 298, 331, 416, 429, 434, 609, 900.
- Paris (tratatul de la-), 262, 266, 270, 271, 284, 609, 882.
- Pârjovia* (deal), 148.
- Pârjovia* (movilă), 160.
- Pârjovia* (sat), 32, 37, 93, 94, 146, 148, 155, 159, 160, 471, 474, 478, 480, 482, 645, 670.
- Parker (amiral), 265.
- Parkeș* (baltă), 109, 198, 199, 200.
- Parkeș* (comună), 109, 110, 146, 198, 199, 200, 387, 395, 396, 404, 405, 406, 407, 653, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 751, 773, 784, 788, 793, 796, 842, 853, 933.
- Parkeș* (pădure), 773.
- Pârlita* (deal, culme principală), 112, 113, 129.
- Pârlita* (deal, ramif. a Nicolitel), 109, 128, 229, 231, 232, 382.
- Pârlita* (sat), 110, 152, 201, 234, 396, 397, 398, 401, 405, 406, 652.
- Pârlita* (vale sec. a Taițel), 108, 112, 199, 231, 241, 382, 388.
- Pârlita* (vale secund. a precedentelor), 231, 241.
- Pârlita-mare* (vale), 108, 112.
- Pârlita-mică* (vale), 108, 112.
- Pârlișica* (vale), 241.
- Pârlitu* (ostrov), 146, 155, 160.
- Pârlitu* (pădure), 769.
- Paros (vapor), 898.
- Parthenius (Episc. Silistreii), 637, 638.
- Pârvoloca* (p. pe br. Sf. George), 257, 809, 810, 818.
- Pașă-Câșla* (sat), 118, 224, 227, 231, 325, 359, 366, 367, 372, 651, 689.
- Pașă Conac-dere* (vale), 103, 168, 236.
- Pasarovitz (pacea de la-), 571, 877.
- Pasaui (oraș), 142.
- Pascal Corti (n. pr.), 281.
- Pascu (n. pr.), 72.
- Paskievici (general), 602, 605.
- Paspala-Bair* (deal), 124, 132, 179, 425.
- Pastele, 627, 628, 629.
- Pastramagi* (carieră), 836.
- Pastramagi* (ostrov), 153, 591.
- Pastramagi* (pădure), 768.
- Patara (oraș), 317.
- Paternus (Episcop), 632.
- Pătlăgeunca* (col), 252.
- Pătlăgeanca* (pădure), 773.
- Pătlăgeanca* (pichel), 259, 503.
- Pătlăgeanca* (sat), 254, 259, 268, 396, 406, 813, 818.
- Patmos (vapor), 898.
- Patras (oraș), 626.
- Pătrașcu* (movilă), 361.
- Patria (soc. de asigurare), 902.
- Patriarhia Constantinopolului, 631, 635, 636.
- Patriot (vapor), 900.
- Patroclu (n. pr.), 310, 311, 312, 313, 314.
- Patronas (n. pr.), 542.
- Paul de Alep (archidiacon), 261, 804, 874, 876, 936.
- Paul Emilian (n. pr.), 518.
- Paul de Reza (căpitan), 548.
- Paulienii (schismatici), 542.
- Paulin Dorie (consul), 869.
- Paulo Giovio (n. pr.), 335.
- Pausania (istor.), 310, 311, 312.
- Pazarlia* (comună), 71, 179, 215, 379, 423, 426, 427, 428, 444, 456, 645, 649, 684, 690, 697, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 755, 768, 782, 786, 792, 795, 853.
- Pecenegii (popor), 189, 265, 321, 392, 542, 543, 544, 867, 868.
- Peching (oraș), 53.
- Peclic* (deal), 121, 132, 224, 225.
- Pehlivan (din Izmail), 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 585, 586, 587, 591, 592, 643.
- Peiho (vapor), 900.
- Peletlia* (râu), 121, 222, 240, 357, 427.
- Peletlia* (sat), 121, 122, 217, 222, 368, 372, 426, 427, 428, 442, 645, 650, 682, 690.
- Peletlia* (vale), 121, 222, 240, 427.
- Peletiu (n. mit., 307, 312.
- Pelias (n. pr.), 511.
- Pelitu* (deal), 117, 130, 230, 370.
- Pelopones (prov.), 515.
- Penciu Atanasof (herghelia lui-), 780.
- Pencovicii (general), 273, 280, 281.
- Penderaklia (golf), 203.
- Peninsula Balcanică, 47, 70, 71, 77, 326, 518, 532, 533, 538, 541, 543, 546, 550, 602, 611, 630, 632, 866, 868, 870, 935.
- Peninsula Scandinavică, 531, 931, 935.
- Peonienii (popor), 512.
- Pera (suburbie în C-pol.), 548, 868, 870.
- Pera (vapor), 898.
- Percem-Bair* (cariera), 830.
- Percy Sanderson (n. pr.), 281.
- Percy Sanderson (vas), 392.
- Perdea-Bair* (deal), 102, 127, 174, 175.
- Perdea-Culac-Bair* (deal), 102, 127, 175, 176, 179.
- Perdea-Dere* (vale), 102, 174, 237.
- Perga (oraș), 317.
- Pericli-Iol-Tepe* (vârș), 121, 357.
- Periclic* (deal), 119, 120, 131, 152, 184, 185, 213, 214, 225, 357.
- Pericli-Culac* (vale), 119, 120, 214.
- Periegesis (scriere), 310.

Perila (n. pr.), 432.
Periprava (padure), 773.
Periprava (pichet), 259, 499.
Periprava (sal), 29, 30, 253, 255, 256, 259, 262, 263, 268, 395, 509, 653, 764, 814, 815, 818.
Periplus Arriani, 248, 310, 530.
Perişor (grind), 227, 258, 269.
 Perrot G. (n. pr.), 435.
 Persia (țără), 516, 554, 555, 564, 867, 878.
 Persii (popor), 237, 347, 516, 554, 905.
 Perseu (Rege Maced.), 518.
Perveli (sal), 103, 209, 210, 458, 463, 464, 467, 469, 470, 649, 692.
Pesceanol (gură), 252.
 Pesta (oraș), 69.
Peștera (carieră), 830.
Peștera (sal), 62, 82, 85, 102, 350, 446, 452, 453, 622, 645.
Peștera-Bair (deal), 101, 102, 127, 174.
Peștera-Ceair său Dere (vale), 89, 100, 101, 102, 173, 174, 175, 237, 445, 452, 924.
 Petcuș (comp. de vapore), 900.
 Peters Karl (v. K. Peters).
 Petrel (vas), 302.
 Petrescu Mich. (n. pr.), 640.
 Petru (apostol), 625, 626.
 Petru (Domn), 554.
 Petru (martir), 633.
 Petru (fratele lui Asan), 635.
 Petru succesorul lui Simeon, 635.
 Petru III Aron (Domn), 556, 557.
 Petru-cel-Mare (Czar), 329, 569, 570, 687, 915, 917.
 Petru-cel-Mare (vapor), 617.
 Petru Ispirescu (n. pr.), 872.
 Petru Ivanciu Hagi Stoian (herghelia lui-), 781.
 Petru-Mușat (Domn), 547.
 Petru Pelin (n. pr.), 392.
 Petru Rareș (Domn), 249, 558, 559.
 Petru Rareș (vapor), 900.
 Petru Stanislavov (Episcop), 261.
 Petru III Theodorovič (scopit), 333.
 Petru Voda Schiopul (Domn), 876, 878.
Peuce (gură), 248, 249, 250, 251, 521.
Peuce (braț), 109, 248, 251, 252, 521.
Peuce (insula), 199, 247, 248, 251, 252, 309, 516, 521.
Peuce (peninsula), 109, 129.
 Peucii (popor), 248, 249, 252, 515, 521.
Peurki (v. *Peuce*).
 Peyssonnel (n. pr.), 466, 571, 572, 748, 778, 805, 878, 880, 933, 935, 936.
 Pfuel de- (n. pr.), 281.
 Phanagoria (oraș), 543.
 Phasis (râu), 307, 314, 511, 512, 866.

Phenicia (țără), 516.
Phidonisi (Ins. Șerpilor), 305, 318.
 Philaret (Mitr. Moscua), 331.
 Philipopolî (v. Filipopolî).
 Philippe d'Artois (n. pr.), 551.
 Philippe de Bar (n. pr.), 551.
 Philippe le Bon (n. pr.), 555.
 Philostrate (scriitor), 306, 308, 311, 312, 313, 314, 315.
 Philus (Episcop), 627.
 Phison (fl.), 142.
 Phlorilas (Impër.), 544.
 Phrantzes (istoric), 553.
 Photie (Patriarch), 632, 633, 634, 635.
 Photius (scriitor), 626.
 Phrigia (prov.), 344, 542.
 Phrixus (n. pr.), 510, 511, 866.
 Piale-Pașa (gener.), 564.
Piatra frontieră No. 1, 38, 42.
Idem No. 2, 34, 38, 42.
Idem No. 3, 38, 42.
Idem No. 4, 34, 38, 42, 154.
Idem No. 5, 38, 39, 42, 90, 154.
Idem No. 6, 39, 42, 91, 156.
Idem No. 7, 39, 42, 89, 91, 92, 156.
Idem No. 8, 39, 42, 89, 91, 156, 157.
Idem No. 9, 39, 42, 91, 92, 157, 158, 477, 914.
Idem No. 10, 39, 42, 89, 92, 157, 158, 475, 477, 914.
Idem No. 11, 39, 42, 89, 93, 94, 158, 161, 914.
Idem No. 12, 34, 39, 42, 89, 161, 477, 914.
Idem No. 13, 49, 42, 94, 478, 481, 914.
Idem No. 14, 35, 40, 42, 95, 481, 913, 914.
Idem No. 15, 40, 42, 95, 481, 914.
Idem No. 16, 40, 42, 95, 476, 481, 914.
Idem No. 17, 49, 42, 96, 163, 477, 481, 914.
Idem No. 18, 35, 40, 42, 94, 163, 476, 477, 913, 914.
Idem No. 19, 40, 42, 89, 94, 97, 163, 170, 472, 478, 479, 914.
Idem No. 20, 40, 42, 170, 457, 478, 479, 914.
Idem No. 21, 40, 42, 89, 97, 170, 479, 914.
Idem No. 22, 41, 42, 913, 914.
Idem No. 23, 41, 42, 166, 479, 913, 914.
Idem No. 24, 40, 41, 42, 459, 913, 914.
Idem No. 25, 40, 41, 42, 913, 914.
Idem No. 26, 35, 41, 42, 89, 99, 152, 153, 167, 913, 914.
Idem No. 27, 40, 41, 42, 207, 459, 913, 914.
Idem No. 28, 41, 42, 43, 89, 103, 208, 461, 913, 914.

Idem No. 29, 41, 42, 207, 468, 913, 914.
Idem No. 30, 41, 42, 104, 206, 207, 468, 913, 914.
Idem No. 31, 30, 41, 42, 104, 206, 209, 913, 914.
Piatra (carieră), 836.
Piatra (cariera Cășla), 842.
Piatra-albă (carieră), 830.
Piatra ascuțită (deal), 114, 115, 130, 189, 190, 383.
Piatra-călcătă (baltă), 107, 147, 197, 198, 386, 390, 919.
Piatra călcătă (carieră), 831.
Piatra călcătă (pichet), 147, 504.
Piatra fetiț (gărlă), 192, 194.
Piatra fetiț (pădure), 772.
Piatra-lungă (carieră), 827.
Piatra-lungă (pădure), 769.
Piatra-Mariei (deal), 114, 129, 190, 191.
piatra 'naltă (carieră), 825.
Piatra riioasă (deal), 115, 130, 190, 191, 386.
Piatra riioasă (movilă), 115, 191, 386.
Piatra roșie (carieră), 822, 823, 831, 846, 848, 937.
Piatra roșie (deal), 74, 107, 108, 109, 128, 190, 195, 199, 231, 384.
Piatra roșie (ram. deal Priopcca), 115, 137.
Piatra roșie (sal), 381, 384, 688.
Pichetul No. 1 (trecătoarea Ostrov), 38, 42, 913.
Idem No. 2 (Arab-Tabia), 38, 42, 913.
Idem No. 3 (Gabrovița), 38, 42, 154, 913.
Idem No. 4 (Topcisol), 39, 42, 913.
Idem No. 5 (Moara de la sălcii), 39, 42, 913.
Idem No. 6 (Essechiof), 39, 42, 157, 913.
Idem No. 7 (Gărlita), 39, 42, 157, 913.
Idem No. 8 (Valea Neagră), 39, 42, 157, 913.
Idem No. 9 (Cainargi), 39, 42, 92, 158, 913.
Idem No. 10 (Cuiugiuk), 39, 42, 92, 93, 158, 913.
Idem No. 11 (Carvan), 39, 42, 93, 158, 913.
Idem No. 12 (trecătoarea Carvan), 39, 42, 158, 913.
Idem No. 13 (Velichiof), 39, 42, 94, 161, 913.
Idem No. 14 (Canara), 39, 42, 161, 913.
Idem No. 15 (Calaigi), 40, 42, 913.
Idem No. 16 (Cranova), 40, 42, 94, 913.
Idem No. 17 (Regep-Cuiusu), 40, 42, 94, 913.

- Idem* No. 18 (Cadichioi), 40, 42, 95, 913.
Idem No. 19 (Techederessi) 40, 42, 166, 913.
Idem No. 20 (Valea Terzconduru), 40, 42, 913.
Idem No. 21 (Terzconduru), 40, 42, 95, 913.
Idem No. 22 (Dobromir), 40, 42, 913.
Idem No. 23 (Techechioi) 40, 42, 913.
Idem No. 24 (Azarlík), 40, 42, 163, 913.
Idem No. 25 (Trecătoarea Azarlík), 40, 42, 913.
Idem No. 26 (Sevendic), 40, 42, 170, 913.
Idem No. 27 (Skender), 40, 42, 913.
Idem No. 28 (Hairamchioi), 41, 42, 170, 913.
Idem No. 29 (Demircea), 41, 42, 913.
Idem No. 30 (Armutlia), 41, 42, 166, 913.
Idem No. 31 (Enigea), 41, 42, 166, 913.
Idem No. 32 (Docuzacî), 40, 41, 42, 505, 913.
Idem No. 33 (Cerketkioi), 41, 42, 166, 913.
Idem No. 34 (Derekioi), 41, 42, 167, 913.
Idem No. 35 (Trecătoarea Caraomer), 41, 42, 99, 505, 913.
Idem No. 36 (Caraomer), 41, 42, 913.
Idem No. 37 (Canli-Cîcur) 41, 42, 913.
Idem No. 38 (Dauluchioi), 41, 42, 913.
Idem No. 39 (Huseincekiş), 41, 42, 208, 913.
Idem No. 40 (Valali), 41, 42, 913.
Idem No. 41 Cadichioi), 41, 42, 207, 913.
Idem No. 42 (Caceamac), 41, 42, 207, 913.
Idem No. 43 (Hagilar) 41, 42, 913.
Idem No. 44 (Akangi), 41, 42, 206, 913.
Idem No. 45 (Trecătoarea Ilanlık), 41, 42, 206, 505, 913.
Picineaga (comună), 29, 76, 119, 136, 146, 147, 150, 187, 188, 189, 380, 381, 385, 392, 393, 422, 652, 670, 689, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 772, 784, 788, 794, 796, 802, 821, 822, 853.
Picineaga (cariera), 822, 842.
Picineaga (culme), 116, 130, 822.
Picineaga (pădure), 772.
Picineaga (pichet), 147.
Picineaga (râu, v. Aiorman).
Picineaga (vale), 79, 149, 189, 226.
Picior G. (n. pr.), 826.
Piciorul Cekirgelei (v. Cekirgea).
Pietrii (délul, ramif. din délul Coslugea, pl. Silistra), 93, 125, 160, 161.
Pietriş (carieră), 836.
Pietrişului (vale), 119, 149, 150, 186, 238, 419.
Pietros (ram. lui Boclogea), 112, 129.
Pietros (» » Desli Cairac), 112, 129.
Pietrosul (deal, pl. Tulcea), culme princ., 110, 129, 200, 234, 361.
Pietrosul (deal, pl. Măcin) culmea Bugeacului, 105, 106, 128, 152, 191, 194, 195, 197, 198, 389, 390.
Pietrosul (ramif. lui Uzum-Bair, culmea Babadagului, 117, 137, 229, 230, 365.
Pietroului (grind), 192.
Pilat (general), 504.
Pindar (n. pr.), 307, 308, 351, 512.
Pinga-Dere (vale), 187, 238.
Pinirlic-Bair (deal), 39, 92, 125, 155, 157.
Pinzgau (rasă de tauri), 802.
Pipiliga-Iuk (movilă), 211.
Piritésca (gărlă în Deltă), 816, 817.
Piritésca (gură), 30, 218, 222, 223, 357, 358, 368, 416, 425.
Piritésca-mare (lac), 218, 227, 367.
Piritésca-mică (lac), 227.
Pirihei (deal), 101, 127, 171.
Piribet-Iuik (mov.), 101.
Pireu (oraş), 606, 607, 898.
Pisani (chimist), 67.
Pisani (colonişti), 513, 545.
Pisandru (n. pr.), 247, 249.
Piscul Daşcălului (vîrf), 105, 194.
Piscul 'nalt şi şuuiat (vîrf), 57, 90, 104, 105, 106, 107, 114, 128, 152, 191, 194, 195, 198, 385, 389, 390.
Piscul părului (vîrf), 113, 229, 232.
Piscul roşu (deal), 106, 128, 198.
Pisica (comună), 150, 195, 196, 197, 380, 381, 390, 391, 392, 393, 394, 652, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 750, 772, 784, 788, 794, 796, 802, 853.
Pisica (cot), 29, 146, 147, 150, 195, 196, 670, 918.
Pisică (grind), 196, 197, 390, 393.
Pisica (pădure), 196, 772.
Pisica (pichet), 147, 504.
Pitesci (oraş), 494.
Piu II (Papă), 335, 875.
Piua Petrii (sat), 183.
Plane Tabia (fort), 605.
Platow (general), 579, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588.
Plautila (n. pr.), 435.
Plautius M. Silvanus Aelianus (n. pr.), 522, 528.
Plevna (oraş), 623.
Pliniu cel bătrân (n. pr.), 84, 176, 248, 249, 250, 251, 309, 311, 312, 335, 433, 515, 521, 866.
Ploiesci (oraş), 506, 618.
Plopi (grind), 257.
Plopilor (vale), 109, 195, 232, 233, 241.
Plosca (lac), 137, 138, 193, 615.
Plosca (braţ), 153.
Ploştită (movilă), 185.
Plotius Grippus (n. pr.), 431.
Plocniş (lupta de la-), 549.
Pluton (vapor), 608.
Pô di primaro (braţ), 221.
Pô di volano (braţ), 221.
Pocaca (n. pr.), 262.
Pocorascilor (grind), 256.
Pocuția (prov.), 568.
Pod (Balta lătimea), 615.
Podolia (prov.), 547, 569.
Podul dracului negru (loc. izolată), 222.
Podul Nalt (Racova), 557.
Podul Peiu (pădure), 760.
Podul Regale Carol 32, 36, 37, 80, 81, 142, 146, 148, 172, 173, 174, 177, 351, 450, 501, 503, 505, 507, 508, 625, 667, 669, 676, 677, 679, 680, 906, 924, 931.
Podul Roşu (pădure), 773.
Podul Roşu (punct în Deltă), 254, 813.
Poenari (sat Trans.), 325.
Poenaru (general), 504, 505.
Poiana (sat, Dolj), 624.
Poiana (sat, Trans.), 388.
Poiraschioi (sat bulg.), 40.
Pojareţ (lac), 255, 814.
Pola, 512.
Polensis (rep.), 512.
Polonezi (popor), 267, 347, 349, 381, 395, 458, 557, 558, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 875, 876, 905.
Polonia (ţară), 328, 331, 341, 363, 389, 494, 549, 554, 555, 558, 560, 562, 563, 564, 566, 567, 568, 578, 609, 748, 867, 874, 876, 879, 916, 933.
Poltava (vapor), 901.
Polybiu (n. pr.), 245, 866.
Polyhistor (scriere), 309.
Poluce (vapor), 899.
Polucci (sat), 78, 79, 97, 98, 166, 446, 452, 455, 472, 480.
Polucci (deal), 98, 126, 165, 166, 470, 474.
Polucci (pădure), 769.
Polucci-Ceair (vale), 98, 166, 236, 470, 472.
Pomana-Ceair (vale), 124, 179, 237.
Pompei (n. pr.), 519.
Pomponiu de Mela (n. pr.), 247, 249, 251, 309, 335, 434.
Pons Milvius (băt. de la-), 534, 627.

Pont (prov.), 631.
 Pontic (versant), 98, 103, 128, 135, 136, 137, 244.
 Ponticele (scriere), 48, 242, 243, 432, 520.
 Pontius (vapor), 901.
 Pont Euxin de la Moldavie, 8^a6, 875.
 Pontus Axenos, 202.
 Pontus Euxinus, 47, 49, 50, 51, 57, 199, 202, 243, 244, 245, 247, 248, 250, 251, 305, 307, 308, 309, 310, 312, 313, 315, 323, 344, 363, 430, 432, 434, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 519, 520, 521, 526, 529, 536, 541, 543, 545, 552, 866, 867, 868, 877.
 Popei (vale), 106.
 Popescu Mich. (general), 505, 506.
 Popescu N. D. (scriitor), 586.
 Popina (ostrov cu pădure), 773.
 Popina (pădure), 197, 772.
 Popina (carieră), 842.
 Popina mare (ins. la gura Kiliei), 30, 252, 259, 268.
 Popinu mică (ins. la gura Kiliei), 252.
 Popina (ins. în lac. Razelm), 65, 71, 77, 140, 227, 228, 258, 405.
 Popina (ins. în lac. Popina), 197.
 Popina (lac), 196, 197, 390, 393, 918.
 Popina (pichet), 259.
 Popina (sat bulg.), 585, 586.
 Popina ascunsă (ins.), 197, 390.
 Popina mare (ins.), 197.
 Popina mică (»), 197, 390.
 Popoveți (sectă), 262, 329, 331, 332, 359, 377, 378, 381, 395, 396, 401, 416, 653, 654.
 Popovici (chimist), 67.
 Popovici Em. (n. pr.), 640.
 Popucci (sat), 207, 458, 61.
 Popucci (vale), 103, 207, 239, 461.
 Porcilor (baltă), 192, 194.
 Porcului (gărlă), 812.
 Porcului (lac), 811.
 Porcului (movila), 187.
 Porokownikow (general), 618.
 Portița (gură), 30, 141, 203, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 227, 368, 404, 573, 669.
 Porțile de fier, 70, 73, 135, 136, 141, 142, 244, 272, 273, 277, 279, 551.
 Porțile de fier (societ. nav.), 900.
 Portius Latro (n. pr.), 431.
 Portsmouth (oraș), 923.
 Portugal (vapor), 900.
 Portugalia (țară), 897, 931, 934, 935, 936.
 Porumbiștea (șes), 184, 186.
 Poseidon (vapor), 899.
 Posta (sat), 109, 113, 233, 358, 396, 398, 399, 402, 406, 407, 411, 653.

Potcova (lac), 257, 811, 812.
 Potenkin (general), 262, 411, 421, 575, 576, 577.
 Poti (oraș), 203.
 Poti (vapor), 901.
 Poturu (comună), 76, 120, 121, 224, 225, 359, 360, 366, 368, 371, 372, 375, 376, 651, 690, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 753, 782, 784, 788, 793, 796, 830, 853.
 Poturu (râu), 120, 225, 226, 240, 369, 685, 689, 690.
 Poturu (vale), 120, 226, 240.
 Praeses Scythiae, 27.
 Praga (oraș), 562.
 Prahova (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 745, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
 Prahova (pas), 874.
 Pravadi (oraș), 532, 542, 635.
 Preda Buzescu (Spătarul), 420, 561.
 Prefectura Pretoriului de Orient, 27, 533.
 Presba (oraș), 543.
 Preslav (oraș), 636.
 Preuil (căpitan), 608.
 Priam (n. pr.), 314.
 Priboina (gărlă), 201.
 Priboina (grind), 258.
 Priboina (lac), 258.
 Pricopanului (deal), 73, 104, 105, 106, 128, 191, 194, 385, 386, 389, 391, 686.
 Primo (colonel), 618.
 Principatele unite, 265, 271, 280, 296, 401.
 Principele Bulgariei, 506.
 Principesa » 506.
 Principele Carol (sat), 256, 263, 268, 396, 324.
 Principele Carol (vapor), 990.
 Principele Ferdinand (sat), 254, 255, 260, 268, 396, 406.
 Principele Ferdinand (vas), 802.
 Principele României, 292, 505, 506.
 Principesa României, 292, 505, 506.
 Principesa Maria (vapor), 506, 898.
 Priopcea (deal), 114, 115, 130, 189, 190, 384, 688.
 Priscian (n. pr.), 309.
 Priscus (guvern. Maced.), 532.
 Prislav (sat), 78, 110, 151, 152, 200, 201, 256, 263, 320, 350, 396, 397, 401, 402, 406, 639, 653, 670.
 Prislava (pădure), 773.
 Prislăvenilor, (mahala), 640, 641.
 Probus (Imper.), 533.
 Procopiu (scriitor), 464, 541, 630.
 Prodanof (tăbăcărie), 851.
 Profuturus (general), 537, 538.
 Projovo (satul Parjovia), 32.
 Propertiu (scriitor), 431.

Propontidea (M. Marmara), 511, 522.
 Prosorowsky (Print), 579, 580, 581, 582, 583.
 Protesilaă (n. pr.), 315.
 Protoc (?), 582.
 Provaton (Pravadi), 635.
 Prundul (carieră), 838.
 Prundul-Dăeni (pădure), 768.
 Prundul morii (»), 768.
 Prundul ostrov (»), 768.
 Prusia (oraș în Asia), 317.
 Prusia (țară), 69, 280, 281, 284, 331.
 Prutul (râu), 84, 135, 136, 137, 142, 146, 147, 244, 532, 536, 557, 566, 570, 571, 572, 592, 593, 599, 611, 613, 872, 881, 918, 929.
 Prutului (gura-), 29, 30, 380, 918.
 Prutului (județele din șesul-), 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 754.
 Pseudostoma (gură), 248, 249, 521.
 Psilon (gură), 248, 249, 250, 310, 311.
 Pskow (guvernământ), 329.
 Psyche (vapor), 899.
 Ptolomeu (geograf), 248, 249, 250, 251, 252, 308, 310, 434, 464, 531.
 Publius Titus (n. pr.), 434.
 Puilul găscii (ins.), 182.
 Puilul-strâmbului (ins.), 146, 162.
 Puilul (grind), 257.
 Puilul (gărlă), 812.
 Puilul (lac), 257, 811, 812.
 Puiluleț (gărlă), 812.
 Puiluleț (lac), 257, 811, 812.
 Punar-Culac (păd. Hairamchioi), 771.
 Punar-Culac (păd. Regepciuiușu), 771.
 Punar-Orman-Bair (deal), 157.
 Punar-Orman-Ceair (vale), 39, 92, 157, 235.
 Punctul terminus, 29, 32, 33, 37, 38, 134, 152, 153, 182, 669, 914.
 Purcărești (lac), 146, 149, 179, 445, 451, 455, 693.
 Purcelul (grind), 257.
 Purgia A. (n. pr.), 53.
 Puschin (locotenent), 624.
 Putna (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754, 933.
 Puțul popii (vale), 106, 198, 239, 390.
 Puțul lui Moș Chiriac (loc. isol.), 106.
 Puturosa (baltă), 183.
 Puturosului (vale), 112, 234, 241.
 Pydna (oraș), 518.
 Pylos (oraș), 317.
 Pylos (vapor), 898.
 Pyrgos (cariera), 823.

Pyrgos (vapor), 808.
Pythiagora (n. pr.), 322.

Traducerea numirilor străine.

Pamuc = bumbac (trebuie zis Pam-buc).
Pampur = papură.
Panair = lângă, bălciu.
Pănar = (trebuie zis punar), v. acest nume.
Pânargic = (trebuie zis punargic), v. acest nume.
Pandaclic = alunış.
Pătlagan = detunătură.
Para = ban.
Pazarlia = cu lângă.
Peclic = țelină, loc ncarat.
Pehlivan = atlet.
Pelit = stejar.
Peletlia = (trebuie zis Pelitli) = cu stejar.
Per = bătrân.
Perde = perdea.
Perveli = (Din Per-Veli). V. aceste nume.
Pindiric = cu pantă dulce.
Piribeî = (Din Ferit-Bel), v. aceste nume.
Plane = neted (trebuie zis Planli).
Pojar = foc.
Poiras = de miază-noapte.
Polucci = plugar.
Punar = puț.
Punargic = puț mic.

Q

Quaziî (popor), 522.
Quadrilaterul bulgar, 585, 602, 620, 916.
Quenast (carieră), 823, 937.
Quien Le (scriitor), 626, 629, 630, 631, 632, 633, 636, 637.

R

Rabeza (vapor), 901.
Racoți (Print), 420, 565.
Racova sau Podul 'nalt (bătălia de la), 280, 557.
Rachitoasa (asil), 65.
Racoviță (general), 490.
Racoviță Ștefan (Domn), 344.
Radovitz (de... n. pr.), 281.
Răducu (grind), 256.
Răducu (lac), 255, 816.
Răducu (gărlă), 255.
Radului (grind), 258, 269.
Radu Negru Basarab (Domn), 545, 547, 549.
Radu Basarab (Domn, tatăl lui Mircea), 548.

Radu Prasnaglava (n. pr.), 553.
Radu cel frumos (Domn), 260, 556.
Radu Comisul Calonfirescu (n. pr.), 420, 561.
Radu Șerban (Domn), 563.
Radu Ionescu (n. pr.), 785.
Radu Negru (vapor), 900.
Raffauff (n. pr.), 281.
Ragusani (colonis.), 261, 545, 553, 868, 871, 876, 878, 879, 880.
Rahman (sat), 119, 184, 185, 336, 417, 418, 419, 420, 425.
Rahovei (pârâu și vale), 105, 191, 197, 238.
Rahova (oraș), 551, 579, 602.
Răioasă (movilă), 688.
Raiewsky (general), 589, 591.
Raileanu (n. pr.), 824.
Rajevski (colonel), 621.
Rakel (carieră), 831.
Rakel (sat), 43, 62, 107, 108, 147, 198, 229, 231, 381, 390, 652, 685, 919, 933.
Rakof (gură), 252.
Ramazan (lac), 179, 451, 455.
Ramazan (deal), 118, 119, 131, 185, 604.
Raman-Bair (deal), 115, 129.
Rambouillet (tip de oaie), 790.
Ramband (istoric), 868.
Ramazanchioi (sat), 185, 417, 418, 419, 420.
Râmnic-Bair (deal), 121, 122, 132, 216, 371, 690.
Râmnic-dere (pârâu), 121, 214, 216, 357, 378, 690.
Râmnic-de-jos sau Român (sat), 121, 216, 360, 366, 369, 378, 379, 651, 690.
Râmnic-de-sus sau Turc (sat), 216, 360, 366, 369, 376, 378, 690.
Râmnic-Sărat (judet), 646, 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
Râmnic-Sărat (oraș), 587.
Ramundere (pârâu), 244.
Rândunica (vas), 611.
Rășcan, 280, 281.
Rașgrad (oraș), 561, 591.
Rașid-Mustafa, (mare vizir), 362.
Rasid-Pașa (del. C. E. D.), 280, 281.
Rastarof Ștefan (n. pr.), 752.
Rasova (carieră), 838, 846.
Rasova (comună), 20, 32, 62, 69, 70, 80, 81, 93, 101, 135, 136, 146, 147, 148, 165, 170, 171, 172, 173, 182, 242, 355, 357, 445, 446, 451, 452, 455, 472, 474, 480, 587, 599, 602, 606, 622, 624, 625, 645, 670, 674, 683, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 742, 750, 768, 769, 783, 787, 792, 795, 827, 838, 853, 904, 923.

Rasova (murdiclic), 357.
Rasova (pichel), 147.
Ratisbona (oraș), 551, 560.
Rausimond (Rege), 534.
Ravena (oraș), 53.
Ravennat (anonimul), 318.
Raymond IV (șef cruciad), 543.
Razelm (lac), 77, 79, 84, 87, 89, 109, 111, 112, 114, 118, 139, 140, 197, 217, 218, 219, 220, 221, 224, 227, 228, 231, 234, 247, 250, 251, 253, 258, 327, 351, 359, 367, 368, 372, 373, 374, 376, 377, 379, 394, 396, 397, 402, 403, 405, 406, 582, 639, 668, 669, 686, 795, 804, 806, 927, 936, 937.
Robiul-Achir (lună), 337.
Robiul-Ewel (»), 337.
Recea (vale la Mon. Tichilești), 107, 198, 239, 386.
Recea (numită la Recea, vale), 104, 105, 191, 238.
Reclus Elisée (geograf), 244.
Redelua (gărlă), 188.
Redeni (sat Trans.), 325.
Redi (deal), 112, 129, 195, 233, 234, 399, 414.
Redlich (n. pr.), 77.
Rogeb (lună), 337.
Regederessi-Ceair (vale), 38, 90, 154, 235, 472, 586.
Regene-Bair (deal), 39, 92, 125, 157, 158.
Regene-Ceair (vale), 38, 92, 157, 235, 475.
Regep-Cuiusu (comună), 34, 40, 64, 94, 95, 160, 161, 470, 471, 475, 476, 477, 478, 481, 482, 650, 706, 709, 711, 714, 715, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 755, 756, 771, 783, 787, 793, 795, 829, 853, 933.
Regep-Cuiusu-Ceair (v.), 40, 94, 95.
Regele Carol (vapor), 505, 506, 898.
Regimentul I Linie, 498, 499, 501, 503, 642.
Idem II Linie, 494, 496, 497, 499, 500, 502.
Idem III Linie, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504.
Idem IV Linie, 494, 495, 496, 497, 498, 500, 502, 503.
Idem V Linie, 494, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503.
Idem VI Linie, 498, 499, 500, 501, 502, 503.
Idem VII Linie, 494, 495, 497, 498, 500, 501, 502, 503.
Idem VIII Linie, 499, 500, 501, 502, 503.
Regimentul I Artilerie, 494, 495, 497.
Idem II Artilerie, 498, 499.
Idem III » 498, 501, 502, 503, 504.

- Idem IV Artilerie, 500, 501.
 Idem V » 499, 500.
 Idem VII » 501, 502, 504.
 Idem VIII » 499, 500, 501, 503.
 Idem XI » 504.
 Regimentul I Roșiori, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504.
 Idem II Roșiori, 494, 495, 497, 499, 500, 501, 502.
 Idem III Roșiori, 502, 503, 504.
 Regimentul IX Călărași, 504, 508, 800.
 Idem XII Călărași sau Reg. de Geandarmi, 498, 499, 500.
 Idem de Căl. perm., 494, 496, 497.
 Regimentul Buzău No. 8, 506.
 Idem Cantemir No. 12, 506.
 Idem Constanța No. 34, 504, 505, 506, 507, 508, 860, 913, 914.
 Idem Dâmbovița No. 22, 504.
 Idem Dolj No. 1, 506.
 Idem Dorobanți Dobrogea, 502, 503.
 Idem Gorj No. 18, 507.
 Idem Ialomița No. 23, 504, 505, 506.
 Idem Prahova No. 7, 506.
 Idem Radu-Negru No. 28, 504.
 Idem Râmnic, No. 9, 503, 504.
 Idem Rovine No. 26, 506.
 Idem Tulcea No. 33, 365, 416, 503, 504, 505, 506, 508, 685, 860.
 Regiunea Focșani-Nămoloasa-Galați, 915, 916, 922.
 Reichersdorf (n. pr.), 249, 250.
 Reis-Efendi (n. pr.), 592.
 Reknova (?), 28.
 Rekran (?), 28.
 Remazan sau Ramazan (lună), 337.
 Renfrew (oraș), 302.
 Reni (col), 150, 195, 197, 392.
 Reni (oraș), 30, 106, 138, 146, 147, 150, 195, 245, 392, 566, 570, 581, 611, 613, 900, 918.
 Reni (pădure), 196, 197.
 Reni (pichet), 504.
 Reni (vapor), 901.
 Reni-Gârcan (pădure), 772.
 Renia Pacuiului (pădure), 769.
 Renaud de Montmirail, 544.
 Repnin (Print), 411, 573, 576.
 Rîsboieni (mov. în Deltă), 254, 255.
 Rîsboieni (lupta de la-), 557.
 Reșid-Pașa (general), 623.
 Rîșinaru (sat în Trans.), 325.
 Resvory (general), 590.
 Retra (gărlă), 255, 807, 813.
 Relymo (vas), 611.
 Revést Nicolas (cavalier), 281.
 Reverseaux (marquis de-), 281.
 Revista Științifică, 72.
 Rewel (oraș), 878.
 Rhescuporis (rege), 521.
 Rhodos (vapor), 898.
 Rholu (rege), 518, 519, (veză și Oroles).
 Riazam (Regim. de-), 193, 615, 616, 617, 618.
 Riaze (Regim.), 615, 616, 617, 618.
 Ribas (general), 411.
 Richard (n. pr.), 75.
 Richelieu (liceu), 306.
 Riga (oraș), 878.
 Rigali (antreprenor), 822, 832.
 Rignal (atelier), 851.
 Rimini (oraș), 432, 629.
 Ripa (carieră), 842.
 Ripp (n. pr.), 31, 37.
 Riplei (m-ți), 312.
 Riva I. P. de (n. pr.), 281.
 Robert Charles (n. pr.), 435.
 Robescu C. F. (n. pr.), 496.
 Rodop (m-ți), 515.
 Rodop (provincie), 632.
 Rodos (insulă), 247, 251, 252, 563.
 Rodosto (port), 879, 880.
 Roemtalkes (Rege), 317, 521.
 Roger (Rege), 27.
 România (Principat) 31, 32, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 137, 330, 408, 409, 552, 611, 624, 625, 637, 661, 676, 883, 885, 916.
 România (Regal), 53, 54, 57, 62, 86, 203, 272, 273, 275, 277, 279, 281, 297, 329, 333, 345, 347, 349, 350, 376, 378, 379, 414, 419, 457, 496, 499, 507, 509, 661, 667, 668, 676, 698, 708, 757, 759, 760, 785, 822, 915, 922, 927, 930, 931, 933, 934, 936, 937.
 Romania (vapor), 611.
 România (vapor Florio), 899.
 Roma (oraș), 48, 50, 51, 431, 520, 523, 531, 554, 555, 626, 628, 629, 635, 899.
 Roma nouă (v. Constantinopol).
 Roman (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
 Roman (Patriarchul Tîrnovei), 636.
 Romani (popor), 205, 321, 323, 363, 404, 430, 431, 437, 465, 516, 518, 519, 521, 522, 526, 528, 529, 531, 533, 534, 536, 537, 541, 545, 625, 626, 629, 632, 660.
 Românii (popor), 61, 62, 67, 68, 142, 259, 260, 262, 263, 267, 268, 307, 318, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 334, 336, 339, 342, 343, 347, 348, 349, 350, 355, 357, 359, 361, 365, 372, 375, 378, 379, 381, 382, 383, 384, 385, 387, 389, 390, 391, 393, 394, 395, 396, 398, 399, 400, 402, 404, 405, 406, 407, 410, 413, 414, 415, 417, 418, 419, 420, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 433, 437, 440, 450, 452, 455, 458, 460, 467, 468, 469, 471, 481, 495, 503, 505, 542, 546, 547, 549, 550, 560, 561, 609, 629, 632, 633, 635, 639, 640, 641, 643, 644, 645, 646, 674, 684, 764, 779, 785, 789, 790, 794, 800, 801, 866, 868, 872, 873, 874, 875, 880, 882, 905, 907, 908, 928, 929, 933.
 România (din Turcia Europeană), F52
 Români Ardeleni (v. Mocani).
 Romanați (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754, 932.
 Romanenco A. (del. C. E. D.), 281.
 Romano-Bulgar (Imperiul), 335.
 Romano-Susino (Comandor), 281.
 Romantzow (general), 421, 572, 573, 575, 576, 584.
 Romula (sat în Deltă), 396.
 Romnicel (Țiganii), 343.
 Roquerbe (n. pr.), 43.
 Rosca (lac), 255.
 Rosculeț (câșla), 214.
 Rosculeț (movilă), 214.
 Rosesci (sat părăsit), 350.
 Rosian (sat), 102, 447.
 Rosia Isola (Ins. Șerpilor), 318.
 Rosti (deal), 119, 131, 150, 186, 187.
 Rosti (pârâu), 118, 119, 131, 186, 187, 238, 422, 425.
 Rosti dere (vale), 119, 131, 150, 186, 187, 238.
 Roșu (grind), 807, 811.
 Roșu (gărlă), 812.
 Roșu (lac în ins. Ceatal), 254, 414, 813.
 Roșu (lac în ins. Caraorman), 257, 811.
 Roșuleț (lac), 257, 811.
 Roth (general), 593.
 Rottemberg (C-nie), 677, 679.
 Rotterdam (port), 898.
 Rotthoff (general), 578, 579.
 Rotunda (baltă), 183, 199, 380, 386.
 Rotundului (privalul-), 183.
 Roussel Camille (n. pr.), 71.
 Roxolani (popor), 528.
 Rubrius Gallus (n. pr.), 522.
 Rudacov (Lt.-colonel), 618.
 Rudolf II (Imp.), 560.
 Rudgevici (general), 593, 595.
 Rudiger (general), 598, 599.
 Rufin (questor), 431.
 Rufinus (amicul lui Ovid.), 243.
 Ruginosa (pădure), 146, 182, 183.
 Rumbeca (sat părăsit), 350.
 Rumelia (prov.), 204, 515, 573.
 Rumili-Hissari (fort), 870.
 Ruminia (vapor), 900.
 Ruprecht (Palatinul Rinului), 551.
 Ruppert (general), 595.
 Ruptura Cădei Pacuiului (pădure), 769.
 Rușava (oraș), 577.
 Rușca (grind), 269, 400.
 Rușca (gărlă), 400, 809.

Rusca (gărlă în ins. Sf. Gheorghe), 257.
Rusciuc (oraș), 242, 353, 354, 356, 532, 561, 571, 575, 586, 591, 599, 602, 623, 876, 877, 879, 880, 881.
Rusciuc (sangeac), 357.
Rușii (popor), 27, 62, 63, 68, 70, 74, 107, 139, 150, 193, 253, 259, 260, 262, 263, 264, 265, 268, 269, 270, 315, 326, 328, 329, 330, 331, 334, 341, 342, 343, 348, 349, 359, 370, 377, 381, 382, 383, 389, 393, 395, 396, 397, 403, 404, 407, 411, 412, 413, 414, 417, 418, 420, 421, 422, 426, 434, 437, 446, 453, 458, 465, 471, 496, 497, 498, 542, 543, 544, 565, 570, 571, 573, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 591, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 611, 612, 614, 617, 622, 623, 624, 639, 641, 643, 645, 653, 779, 795, 817, 867, 871, 872, 876, 878, 881, 905, 907, 908, 915, 916, 918, 919, 921, 922.
Rusia (împériu), 29, 31, 36, 37, 42, 53, 54, 69, 92, 204, 242, 247, 252, 262, 270, 271, 272, 279, 280, 281, 284, 327, 329, 330, 331, 333, 341, 345, 363, 377, 380, 389, 409, 410, 416, 421, 434, 494, 495, 543, 567, 570, 571, 572, 576, 577, 584, 592, 597, 599, 600, 601, 610, 611, 624, 640, 646, 712, 748, 756, 757, 758, 759, 779, 813, 831, 867, 874, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 885, 897, 916, 918, 922, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 935.
Russ (vapor), 900.
Rutenii (popor), 28, 328, 329.

Traducerea numirilor străine.

Rahman = Dumnezeu.
Ramazan = post.
Ramundere = (trebue zis *Rahman-dere*). V. aceste nume.
Rasova = cimitir de vite.
Razim = n. pr.
Regederessi = (trebue zis *Regep-deressi*). V. aceste nume.
Regene-Bair = (trebue zis *Regep-bair*). V. aceste nume.
Regep = n. pr.
Rusciuc = fus de tors.

S

Saadi-Effendi (n. pr.), 335.
Saban-Bair (deal), 39, 91, 92, 125, 157.
Saban-Ceair (vale), 39, 91, 92, 157, 235.

Sabangia (pădure), 112.
Sabangia (sat), 112, 234, 325, 372, 377, 380, 396, 397, 399, 404, 652, 686.
Sabangeak (mlăștine), 227.
Sabaria (oraș), 434.
Sabie (deal), 224.
Sabri-Pașa (del. C. E. D.), 231.
Sacâr (carieră), 842.
Sacrum (gură), 521 (vezi și sfântă).
Sadama (?), 432.
Sadik-Pașa (v. și Ceaicowsky), 330, 331.
Sadova (monastire), 873.
Sadulah-Beî (general), 624.
Safarik (v. Schafarik).
Safer (lună), 337.
Sagadava (?), 529.
Sagalien (vapor), 900.
Sagzim (Isaccea), 552.
Sahara (țără), 222, 453.
Şahin Ghirai (Kan), 563, 564.
Sahman (deal), 217, 441.
Sahman (sat), 213, 217, 426, 427, 428, 441, 442, 650, 690.
Saia Coru Orman (pădure), 94, 161, 770.
Saia-Cula (car. Başchioî), 830, 842.
Saia-Cula (deal), 115, 129, 190.
Saia-Cula (car. Armutlia), 829.
Saia-Culac (pădure), 770.
Saia-Orman (pădure), 770.
Suiana Doice (vale), 101, 172, 237.
Said-Pașa (n. pr.), 60, 342, 354.
Saidi-Orman (pădure), 39, 93.
Saidia (sat), 355, 446, 452, 694.
Saint Arnaud (general), 602, 606, 607.
Saint-Pierre de- (n. pr.), 281.
Sakalin (insulă), 203, 247, 253.
Sakar-Bair (deal), 74, 75, 115, 116, 130, 135, 152, 226.
Sakar-Bair (ram. lui Testemel), 120, 131, 225.
Sakar-Dere (vale), 116, 226, 240.
Salamina (insulă), 516.
Sale (Sulina ?), 552.
Sale (căpitan), 36.
Sali-beî-dere (vale), 124, 180, 237.
Saligny (carieră), 826.
Saligny (chimist), 67.
Saligny (inginer), 668.
Saligny (stație), 81, 102, 450, 451, 456, 669, 671, 675, 676, 677, 680, 681, 700.
Saline (Sulina), 265.
Saloneț (ostr. cu pădure), 773.
Salonic (port), 898.
Salsovia (?), 111, 379, 400, 530.
Şaltuk-dede (profet), 335, 545, 558, 559, 572, 637.
Salvator (vapor), 901.
Samakov (oraș), 135, 550.
Samaldar-Bair (deal), 118, 130, 231,

Sâmbăta de sus (sat), 646.
Sâmbăta de jos (sat), 322, 646.
Samos (insulă), 885.
Samos (vapor), 898.
Samoil (Rege), 543.
Samotrake (?), 432.
Samovar (vas), 302.
Samni Dolai (carieră), 828.
Samsongi Aga (n. pr.), 411.
Samuil Klein (cronicar), 873.
Sândr-Bair (deal), 95, 125, 160, 162, 163, 164, 476.
Sândr-Dere (vale sec. a Borungei), 100, 103, 153, 167, 169, 209, 210, 236.
Sândr-Dere (vale în balta Toprac-Kiopru), 117, 230, 231, 241, 364.
Sândr-Iol-Bair (deal), 94, 95, 162, 163.
Sândr-Tepe (movilă între Tatlageac și Tuzla), 103.
Sândr-Tepe (movilă în dealul Sari-ghiol, la Nordul lacului Mangalia), 104.
Sândr-Tepe-Cadichioi (movilă), 104.
Sândr-Taş-Tepessi (deal), 119, 131, 358.
Sancal (deal), 176.
Sandu Popa (n. pr.), 785.
San-Francisco (oraș), 53.
Sanscrita (limbă), 343.
San Stefano (tratatul de la-), 31, 623, 624.
Saphrax (șef got), 537, 538.
Saonul (baltă), 198, 199.
Saonul (baltă în Deltă), 255.
Saonul (monastire), 109, 147, 151, 199, 233, 251, 252, 396, 404, 405, 409, 410, 594, 595, 650, 685.
Saonul (pichet), 147, 504.
Sapunar (v. Spapunar).
Saraî (comună), 119, 122, 181, 184, 185, 186, 187, 342, 417, 418, 419, 420, 422, 423, 424, 646, 691, 694, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 750, 782, 786, 792, 795, 834, 853.
Saraî (mlăștine), 185, 186, 244.
Saraii (râu), 132, 149, 152, 184, 185, 225, 417, 419, 422, 423, 424, 747.
Saraii (vale), 76, 132, 149, 152, 184, 185, 424, 425.
Saragea (sat), 123, 180, 215, 424, 428, 444, 446, 456, 645.
Saragea-Bair (deal), 123, 132.
Saragea-Dere (vale), 123, 180, 237, 455.
Sârâm-Culac (vale), 170, 236.
Sarapcea (carieră), 829, 842.
Sarapcea (vale), 96, 99, 167, 236.
Sarapcea-Cara-Aci (sat), 167, 170, 448, 471, 479, 648.
Sarapci-Culac (movilă), 175.
Sarapci-Culac (vale), 175, 237.

Sărăria (deal), 105, 128, 191, 194, 391.
Sarasinî (pop.), 542.
Sărate (trei lacuri la Beî-bugeac), 234, 400, 403.
Sărăturile (gârlă), 228.
Sărăturile (grind), 257, 269, 807, 811.
Sărăturile (lac), 257.
Sarchis și Agopcian (mora), 851.
Sardinia (Regat). V. Italia.
Sardinia (insulă), 758.
Saricea (sat bulg.), 35.
Sari-Bair (deal), 99, 126.
Sari-Burum (deal), 178.
Sarichioi (comună), 54, 63, 66, 112, 140, 220, 228, 234, 330, 359, 360, 372, 376, 377, 379, 380, 397, 399, 404, 494, 640, 653, 685, 686, 689, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 784, 788, 793, 796, 853.
Sarichioi (mlăștine), 227.
Sarichioi (pădure), 112.
Sarica (deal), 233, 685, 687.
Sarica (Valea viilor de la-), 195.
Sarica (vii), 109, 233, 351, 389, 404, 407, 748, 752, 933, 937.
Sarica (sat), 396, 407.
Sarighiol (carieră), 842.
Sarighiol (com., pl. Tulcea), 110, 200, 201, 234, 325, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 405, 406, 653, 686, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 751, 753, 784, 788, 793, 796, 842, 853.
Sarighiol (com., pl. Mang.), 103, 104, 207, 457, 458, 459, 460, 462, 464, 466, 468, 646, 650, 695, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735, 742, 782, 787, 792, 795, 853, 914.
Sarighiol (culme), 120.
Sarighiol (deal, pl. Babadag), 120, 121, 132, 216, 224, 225, 689.
Sarighiol (deal, pl. Mang.), 103, 104, 128, 207.
Sarighiol (plant., pl. Babadag), 763.
Sarighiol (sat, pl. Babadag), 120, 121, 216, 224, 225, 359, 366, 369, 376, 379, 651, 689, 690, 697, 763.
Sarighiol (vale, pl. Bab.), 121, 366.
Sarighiol (vale, pl. Tulcea), 110, 195, 234, 241, 401, 405, 414.
Sarighiol (vîrf), 121.
Sarighiol Est dere (vale), 216, 240.
Sarighiol Vest » (»), 216, 240.
Sari-beg-Mahomed-Aga (ceauș), 566.
Sari-Iol-Bair (deal), 95, 125, 126.
Sari-Iuk (mov. pe malul Mării), 104, 429.
Sari-Iuk-Bair (deal), 101, 127, 169, 171.
Sari-Iukler (movilă și deal), 103, 209, 210.

Sari-Mese (podgorie), 752.
Sari-Meselic (deal), 120, 131, 224.
Sari-Mesea-Bair de Est (deal), 39, 91, 125, 156.
Sari-Mesea-Bair de Vest (deal), 91, 125, 156.
Sari-Mesea-Ceair (vale), 156, 235.
Sari-Tepe (lângă Deniz Tepe), 114, 129, 229, 233, 365.
Sarinasuf (comună), 219, 234, 325, 395, 396, 397, 401, 403, 404, 405, 406, 653, 686, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 751, 784, 788, 793, 796, 853.
Sarinasuf (lac), 218, 258.
Sarinasuf (mlăștine), 227.
Sarim Ibrahim Pașa (general), 573.
Sariurt (pîrfu), 121, 223, 240, 368, 684, 690.
Sariurt (sat), 121, 223, 327, 360, 368, 371, 376, 428, 651, 682, 684, 690, 697.
Sariurt (vale), 121, 240.
Sarmația (țeră), 433, 519, 625.
Sarmații (popor), 48, 49, 50, 243, 520, 534, 537.
Sarmalica (insulă), 248.
Sarmatica (mare geolog), 242.
Sarmis (Rege), 517.
Sarmisegeluză (?), 517.
Sarnicius sau Sarniki (scriitor), 433, 547.
Sarp-dere (vale), 114, 115, 229, 241.
Sarp-Orman (pădure), 771.
Sarp-Orman-Ceair (vale), 40, 94.
Sarpali-Orman (pădure), 95, 771.
Sarpci dere (vale), 103, 168, 236.
Sarpen (pădure), 770.
Sarpu (baltă), 98, 165, 166, 236, 237, 472.
Sărt-Bair (deal), 695.
Sărti (vale), 103, 208, 239.
Sărti-Meselic (deal), 225.
Sasik-Corai (vale), 215, 240.
Sasik-Culac (vale), 215, 240.
Saslă-Culac (vale), 214, 240, 368.
Sasu (herghelia lui-), 781.
Sasu Nicolae (n. pr.), 827.
Satichioi-Ceair (vale), 39, 40, 92, 94, 161, 235, 475.
Satichioi-dere (vale), 82, 180, 237, 691.
Satichioi-Roman (sat), 123, 180, 418, 419, 423, 424, 425, 444, 456, 646, 650, 691.
Satichioi Turc (sat), 123, 180, 336, 418, 419, 423, 424, 425, 444, 456.
Satul Monastirei (Nicolitșel), 404.
Satul nou (com., pl. Silistra), 93, 94, 155, 160, 161, 470, 471, 474, 480, 482, 646, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 743, 750, 752, 769, 783, 787, 793, 795, 853.

Satul nou (podgorie, Silistra), 752.
Satul nou (com., pl. Sulina), 254, 256, 262, 395, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 744, 750, 764, 765, 766, 783, 788, 794, 796, 853.
Satul nou (com., pl. Măcin), 74, 116, 119, 187, 189, 190, 191, 380, 381, 384, 385, 391, 392, 393, 394, 652, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 750, 784, 788, 794, 796, 853.
Satul nou (com., pl. Tulcea), 254, 259, 260, 395, 396, 401, 406, 414, 495, 652, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 750, 773, 784, 788, 793, 796, 802, 813, 853.
Satul nou (sat, pl. Babad.), 118, 228, 229, 230, 233, 234, 325, 360, 361, 362, 364, 365, 371, 379, 398, 399, 651, 687.
Satul nou (sat, pl. Medg.), 62, 446, 456.
Satul nou (în Basarabia), 147, 594, 595, 596, 597, 613, 918.
Satul nou (pădure), 773.
Satul nou (pichet), 259, 499.
Satul nou (sat părăsit?), 350.
Satului (vale), 225, 240.
Saturnin (general), 537.
Saturno (vapor), 899.
Sava (Episcop. Preslav.), 636.
Sava (rîu), 512, 541.
Sava (sfîntul), 630.
Sava Zaharia (n. pr.), 374.
Savca (lac), 254.
Savfet-Pașa (n. pr.), 624.
Savin Smucilă (boer), 568.
Saxa-Coburg (Print), 880.
Saxancairac (deal), 121, 132, 214.
Saxancula (deal), 121, 132, 214, 216.
Sayd Pașa (n. pr.), 452, 453, 455, 599, 610, 674.
Sayd Pașa (podul lui-), 684, 694.
Scamandru (n. mitol.), 314.
Scarlat Ghica (n. pr.), 661.
Schaffarik (n. pr.), 434, 464.
Schamtcheff (general), 618, 619, 620, 621, 622, 623.
Scherff (colonel), 31, 37.
Scheia (loc.), 558.
Scheletî Const. (n. pr.), 362, 371.
Schildtberger (n. pr.), 202, 547, 549, 552, 866, 875.
Schilders (general), 605.
Schmoldow Behr (conte), 220.
Schumann (maior), 915.
Schönhaber (inginer), 69.
Schuller (n. pr.), 513.
Schlehta (baron de-), 281.
Schwedler (n. pr.), 678.
Sciuca (colonel), 618.

Scopiții (sectă), 63, 331, 333, 334, 381, 458, 406, 905.
S-orci (deal), 94, 125, 155, 159, 475.
Scorci (vale), 94, 159, 235.
 Scordisci (popor), 518.
 Sculari (oraș), 602.
 Scylace (n. pr.), 308.
 Scythii (popor), 47, 142, 243, 247, 314, 318, 321, 363, 513, 514, 515, 519, 520, 630, 777.
 Scythia (țară), 313, 514, 516, 520, 534.
Scythia-minor (Dobrovia), 27, 323, 433, 514, 533, 534, 536, 538, 539, 540, 625, 626, 629, 630, 631, 632, 632.
Scythia-pontică (Dobrovia), 27, 344, 512, 533, 535, 541, 542.
 Scythia-nouă (țară), 514.
 Scymnus de Chios (n. pr.), 247, 249, 252, 308, 404, 512.
 Seadeddin (scriitor), 550, 552.
 Seadet-Ghira (Serasch de Bugéc), 572.
 Sebastian (general roman), 537.
 Sebastian Monachul (n. pr.), 262.
Secaru (deal), 114, 129, 190, 191, 229.
 Scele (sat în Trans.), 325.
 Secția V sanitară, 508.
Seid-Curt-Culac (v. Buiuk-dere-Seid-Curt-Culac).
 Seimeni (carieră), 836.
 Seimeni (pădure), 769.
Seimenii-mari (comună), 146, 172, 179, 180, 424, 445, 446, 451, 455, 456, 495, 693, 697, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 742, 750, 755, 769, 783, 787, 792, 795, 833, 853.
Seimenii-mici (ostrov), 146.
Seimenii-mici (sat), 62, 80, 123, 124, 179, 446, 455, 646, 693.
Seimenii-mici (vale), 140.
 Seik-ul-Islam (la Turci), 355.
 Seilan-Ibrahim-Pașa (gen.), 567.
 Selcovicov (colonel), 615, 616, 618.
Selda Kopac (p. trig.), 113, 233.
 Selenç (vapor), 899.
 Seleucia (oraș), 629.
 Seleucizi (familie), 335, 545, 572.
Selina (Ins. Șerpilor), 318.
 Selim I (Sultan), 558.
 Selim II (Sultan), 559.
 Selim III (»), 576, 577, 578, 579.
 Selim Ghira (șef tătar), 575.
Selinas (Sulina), 245.
 Selivanof (n. pr.), 333.
 Selman (șef tătar), 504.
 Semiramis (vapor), 899.
Semșiler (sat părăsit), 422, 425.
 Sénac (n. pr.), 699.
 Senegal (vapor), 900.
 Sendresci (n. pr.), 402.
Șepele și Muria (carieră), 832.

Septimiu Sever (Impër.), 531.
Sera-Ceala-Bair, 156.
 Serafeti-Efendi (n. pr.), 31.
Seraschierul Babadag, 494.
 Serapis (zeitate), 317.
 Seraphimus (Episc. Silistra), 637, 638.
 Serbia (țară), 271, 273, 275, 277, 544, 545, 546, 549, 636, 897, 931, 934, 936.
 Sèrbii (popor), 317, 417, 418, 426, 446, 471, 550, 566, 611, 802, 905.
 Șerban Cantacuzino (Domn), 569.
 Serbia (vapor. Florio), 899.
 Serbia (vapor, Gagarin), 900.
 Serbu (carieră), 828.
 Seremet (pădure), 768.
Seremet (sat), 123, 214, 215, 216, 357, 372, 426, 427, 428, 444, 650, 697.
Seremet-Bair (deal), 123, 132, 214, 215, 357.
Seremet-Culac (vale), 215, 240.
 Serecu (pădure), 257.
 Serecu (grind), 269.
Sergie Ivanof (gărla lui-), 814.
Seriavoco (Sarichioi), 330.
 Serionne (căpitan), 608.
 Seriphos (vapor), 898.
Șerpilor (insula), 31, 70, 71, 72, 76, 136, 142, 246, 272, 298, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 314, 315, 316, 317, 318, 358, 624, 625.
Serpla-Culac (vale), 102, 178, 237.
 Server-Pașa (n. pr.), 31.
 Serviciul Maritim Român, 506, 898.
 Serviciul de geniu al Div. Active, 176, 500, 505.
Semșiler (v. Semșiler).
 Seuthes (n. pr.), 516.
 Seyssel d'Aix de Samariva (marquis), 281.
Sevaiova-Harâ (deal), 117, 130, 227, 364.
 Sevastopol (oraș), 53, 606.
 Sevastopol (vapor, Gagarin), 901.
 Sevastopol (vapor), 529.
Sevatin (deal), 106, 128, 152, 194, 195, 197, 198.
 Severin (oraș), 143, 503, 900, 933.
 Severin (vapor), 898.
 Soverin (vapor, soc. nav. Rom.), 900.
 Severin (banatul), 547.
Sevendic (sat părăsit), 35, 40, 97, 170, 448, 471, 473, 478, 479.
Sevendic (deal), 97, 126, 166.
Sevendic (vale), 97, 99, 166, 236.
Sevendic-vale (pădure), 771.
Sevri-Bair (deal), 227, 362, 365, 367, 370.
 Sextus Pompejus (n. pr.), 431.
 Sf. Chrysostom, 630, 631.
 Sf. Gheorghe (bancă), 869, 870.

Sf. Gheorghe (braț), 84, 109, 110, 111, 135, 139, 143, 147, 151, 152, 200, 201, 202, 206, 217, 218, 219, 221, 246, 250, 253, 256, 257, 263, 264, 269, 270, 279, 284, 285, 290, 298, 394, 397, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 580, 599, 600, 610, 619, 639, 669, 699, 795, 806, 807, 809, 810, 811, 812, 813, 818, 919.
Sf. Gheorghe (capul), 30, 203.
Sf. Gheorghe (comună), 63, 250, 256, 257, 258, 259, 264, 395, 403, 652, 699, 700, 701, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 744, 750, 772, 783, 788, 794, 796, 818, 853.
Sf. Gheorghe (farul), 30, 297, 298.
Sf. Gheorghe (gural), 63, 247, 253, 256, 285, 297, 298, 599, 870, 881.
Sf. Gheorghe (insulă între brațe), 139, 256, 263, 269, 806, 807, 809, 811, 812.
Sf. Gheorghe (insulă sau Sakalin), 203. Vezi și Sakalin.
Sf. Gheorghe (piață), 904.
Sf. Gheorghe (pichet), 259, 499.
 Sf. Grigorie Nazianzinul 630.
 Sf. Jérôme, 630.
 Sf. Munle, 388, 408.
 Sf. Nicolae (Monast. în Basarabia), 138.
 Sf. Nicolae (din Chilia), 260.
 Sf. Paraschiva, 636.
 Sf. Sofia, 554, 875.
 Sf. Theophan, 633.
 Sf. Trei-Ierarhi, 636.
Sfantă (gură), 248, 251.
 Sfendislav (pretendent la tron. Bulg.), 546.
Sfistofca (sat), 254, 256, 262, 395, 653, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 744, 750, 764, 772, 773, 783, 788, 794, 796, 853.
Sgrîța (sat părăsit), 350.
 Siaban (lună), 337.
 Siavus Pașa (beglerb. Silistrei), 565.
 Siberia (țară), 51, 52.
 Sibi (oraș), 874.
 Siborne (n. pr.), 281.
 Sîcilia (Regat), 27.
 Sicilia (ins.), 317, 431.
 Sideri (n. pr.), 317.
Sideri (lac), 254.
Sidi-Orman (pădure), 770.
 Sidon (vapor), 900.
 Sidonius-Apollinaris (n. pr.), 431.
 Sidonian (coloniștii), 512.
 Sieval (lună), 337.
 Sierkierzinsky (boer polon), 567.
 Sienkiewicz (n. pr.), 281.
 Siget (oraș), 550.
 Sigebert (n. pr.), 541.
 Sigismund (Rege), 550, 551, 552, 553.

- Sigismund Batori (Print, v. Batori).
Sil-Olu-Sirti (deal), 38, 90, 154.
 Sila (n. pr.), 519.
 Silcade (lună), 337.
 Silesia (vapor), 899.
 Sillhige (lună), 337.
Siliștea (vale), 123, 124, 149, 179, 237, 445, 455, 456, 457.
Siliștea (sat în Transilvania), 325.
Siliștea (șes), 181, 237.
Siliștea (vîrf), 185.
Siliștea Saxancula (sat părăsit), 369.
Siliștea (sat părăsit), 122, 369, 418.
Silistra (oraș), 27, 33, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 41, 43, 51, 59, 89, 90, 92, 136, 142, 143, 146, 147, 153, 154, 156, 157, 277, 321, 341, 348, 355, 356, 363, 421, 476, 481, 502, 525, 548, 549, 550, 552, 553, 558, 559, 560, 562, 565, 566, 567, 570, 572, 573, 575, 578, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 596, 598, 599, 601, 602, 605, 606, 613, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 637, 638, 639, 669, 676, 695, 697, 760, 876, 880, 881.
Silistra (punct trigon.), 90.
Silistra (vilaietul), 353, 779.
Silistra nouă (plasă), 167, 328, 342, 345, 346, 347, 349, 351, 357, 416, 445, 457, 470, 471, 472, 481, 496, 702, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 743, 744, 746, 747, 750, 751, 752, 753, 755, 756, 769, 770, 771, 783, 785, 787, 789, 793, 794, 795, 802, 803, 804, 828, 853, 932, 933.
Silistra nouă (județ), 357.
Silistra (district turcesc), 347, 610, 785, 789, 794.
 Silov (Alexandru Ivanovici), 333.
 Silvestre de Sacy (scriitor), 548, 869.
 Simeon (Rege), 542, 635, 867.
 Simeon (Patriarch. Têrnovei), 636.
 Simeon Magistru (scriitor), 634.
 Simeon (n. pr.), 392.
Simeon Iacob (gârla lui-), 256, 809.
Siminoca (lac), 254.
 Simonide de Ceos (n. pr.), 307.
 Simon Efendi-Papazian (n. pr.), 31.
 Simondetti M. (cavaler), 281.
 Sinan-Pașa (de la Călugăreni), 560, 561, 864.
 Sindii (popor), 47.
 Singhiol (vapor), 898.
 Sinodul I de la Nicca, 626, 627, 628, 629, 630, 631.
 Idem II de la Constantinopol, 628, 629, 630.
- Idem III de la Efes, 631, 632, 637.
 Idem IV » » Calcedon, 631.
 Idem V » » C-antinopol, 632.
 Idem VI » » Trula, 633.
 Idem (de la Constantin. 1147), 637.
Sinor (lac), 84, 88, 121, 141, 217, 218, 222, 223, 224, 357, 367, 368, 427.
Sinoiei (gura), 223.
 Sinope (oraș), 552, 562, 571, 577, 874, 876.
 Siria (prov.), 344, 542, 625, 868.
 Șipca (pas), 135.
Siran-Culac-Bair (deal), 40, 94, 125, 161, 162.
Sira-Iuk (movilă), 103, 208.
 Siret (rîu), 135, 136, 142, 146, 196, 244, 528, 579, 868, 874.
 Siret șesul (județele din șesul), 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 754.
 Sîrf Sindughi (câmpia), 550.
 Siria (țără), 883.
Șiriu (comună), 123, 152, 417, 418, 419, 420, 422, 423, 424, 444, 456, 650, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 729, 732, 735, 742, 750, 756, 782, 786, 792, 795, 853.
Șiriu (deal), 181.
 Sirieni (fam. imperială), 531.
 Sirmium (oraș), 142.
 Sirle (golf), 512.
Sirtî-Caia-Bair (deal), 102, 127, 167, 168.
Sirt-Iol-Bair (deal), 93, 94, 125, 158, 159, 160, 161, 475.
Sirt-Orman (carieră), 838.
Sirt-Orman (pădure), 768.
 Sisman Ibrahim Pașa (general), 567.
 Șisman (Print), 546, 547, 548, 549, 550.
 Sissek (oraș), 560.
 Siștov (oraș), 602, 612, 916.
 Sistov (pacea de la-), 880.
 Sitalkes (n. pr.), 515, 516.
Sitma-Bair (deal), 96, 126.
Sivri-Tepe (vîrf), 117.
 Sivriu Ion (n. pr.), 752.
 Sixt IV (Papă), 557, 875.
Slamuni-Culac (deal), 113, 129, 229, 361, 365.
 Slănic (Ocnele de la-), 637, 638, 639.
 Slăniceanu (colonel), 31.
Slatcia (lac), 183.
Slatina (vale și câmpie), 73, 106, 191, 688.
Slava rusă (carieră), 842.
Slava rusă (comună), 63, 66, 80, 117, 118, 119, 120, 225, 226, 227, 330, 359, 360, 361, 364, 365, 368, 369, 370, 377, 378, 424, 640, 653, 685, 689, 697, 703, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 228, 733, 736, 743, 750, 755, 772, 784, 788, 793, 796, 830, 840, 842, 853.
- Slava rusă* (pădure), 772.
Slava rusă (rîu), 74, 82, 90, 116, 117, 118, 119, 120, 131, 141, 152, 187, 189, 190, 214, 224, 225, 226, 227, 231, 240, 241, 357, 369, 378, 640, 685, 688, 689, 747, 761.
Slava rusă (vale), 116, 117, 118, 119, 120, 131, 185, 187, 214, 226, 240, 241, 363, 369, 377, 694, 697, 934.
Slava Cerkezescă (sat), 117, 118, 119, 226, 229, 230, 231, 360, 361, 362, 365, 370, 377, 378, 653, 689, 840.
Slava Cerkezescă (carieră), 830, 842.
Slava Cerkezescă (rîu), 118, 119, 131, 226, 230, 241, 362, 370, 377, 747.
Slavaschy (v. și Uspenia), 331.
 Slavî (popor), 27, 872.
Slavonul (lac), 255, 814.
 Slivno (oraș), 623.
 Slobozia (oraș), 499, 502, 579, 584, 588, 589.
 Slugariew (colonel), 618, 623.
 Slusselburg (Regim. de-), 587.
Skender (deal), 99, 126, 166, 170, 695.
Skender (sat), 40, 99, 166, 167, 471, 474, 479, 650.
Skender sau *Urtuia* (vale), 99, 166, 236.
Skender (vale sec. a Urluiei), 97, 99, 167, 236, 449.
 Skender-bei (n. pr.), 554, 555.
Skender-vale (pădure), 771.
Skender-Orman (pădure), 771.
 Skyros (vapor), 898.
 Smolensk (în Rusia), 915.
Soanlik (comuna Greci), 385.
Soantea (pădure), 773.
 Sobiesky (Rege), 567, 568, 569.
 Socariciu (sat), 591.
 Societatea Română de Construcții, 679, 680.
 Societatea de istorie și anticult. din Odesa, 306, 316, 317.
 Societatea austriacă de naviga-țiune pe Dunare, 901.
 Societatea anonimă Ungară, 901.
 Societatea *Aurora* (Hârșova), 903.
 Societatea geografică română, 927.
 Societatea *Michai-Bravul* (Medgidia), 903.
 Societatea *Macedo-Română* (Constanța), 903.
 Societatea *Meseriașilor* (Constanța), 903.
 Société de pétrole (Cernavoda), 851.
 Société anonyme des ciments, 851.
 Socrat (scriitor), 629.
 Sodak (dotă), 338.
 Sofia (oraș), 602, 876, 879, 880.
Sofular (sat), 83, 99, 100, 102, 167, 168, 169, 441, 448, 457, 458, 459, 461, 463, 464, 467, 646.
Sofular (vale sec. a Borungei), 89, 167, 168, 236.

- Sofular* (vale, pl. Tulcea), 110, 201, 239, 397, 401.
- Sofular* (Borungea), 169, 236.
- Șoimul* (ostrov), 146, 155, 482.
- Soliman* (Sultan), 552, 553.
- Soliman Magnificul* (Sultan), 558, 559.
- Soliman II* (Sultan), 569.
- Soliman Pașa* (apăr. Brăilei), 598.
- Soliman Pașa* (serasch. de Baba-dag), 568, 569.
- Solina* (Sulina), 880.
- Solonful* (grind), 257.
- Soloviev* (n. pr.), 317.
- Solugean* (deal), 120, 131, 225, 366, 689.
- Somova* (baltă), 109, 192, 194, 389, 391.
- Somova* (carieră), 842.
- Somova* (comuna), 62, 109, 110, 146, 198, 200, 387, 395, 396, 398, 399, 405, 406, 407, 653, 685, 706, 707, 709, 711, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 751, 755, 773, 784, 788, 793, 796, 842, 853, 933.
- Somova* (deal), 685, 686.
- Somova* (gârlă), 109, 138, 151, 198, 200, 398, 405, 406.
- Somova* (grind), 191, 192, 391.
- Somova* (pădure), 773.
- Somova* (prival), 109, 192.
- Somova* (vale), 109, 110, 200.
- Sonda* (grind), 268, 807, 813.
- Sonda* (pescărie), 250, 254.
- Sondei* (gura-), 30, 259.
- Sonda* sau *Songa* (v. Cionga).
- Sonzilli* (maior), 36.
- Sorescu Martin* (herg. lui-), 781.
- Soroca* (oraș), 559, 562, 565, 571.
- Sotirescu* (n. pr.), 640.
- South-down* (tip de ôie), 802.
- South-Shields* (oraș), 302.
- Sozopolis* (oraș), 809.
- Spania* (țără), 344, 554, 625, 758, 790, 878, 879, 897, 931, 931, 935, 936.
- Spanioli* (popor), 343.
- Spahii* de orient (trupe), 606.
- Spanka* (tip de ôie), 790, 799, 802.
- Spapunar* (sat părăsit), 101, 171, 448.
- Spinăulul* (gârlă), 192.
- Spinăulul* (grind), 192, 194.
- Spireostoma* (gură), 248, 249, 521.
- Spitalul Militar Constanța* 429, 435, 500, 503, 670, 800, 923.
- Spithead* (fort), 925.
- Spratt* (n. pr.), 69, 71, 77, 135, 138, 141, 219, 221.
- Stachis* (Episcop), 626.
- Staja* (sat părăsit), 350.
- Stânca* (vale), 186, 238.
- Stânca-mare* (deal), 109, 110, 129, 200.
- Stânca-mare* (pădure), 773.
- Stânca-mică* (deal), 109, 110, 129.
- Stânca secă* (vale), 186, 238.
- Stanchei* (vale), 106, 198, 239.
- Stanciof Gh.* (herghelia lui-), 781.
- Stanciu* (deal), 119, 131, 186.
- Stâncele* (sat părăsit), 350.
- Stănilesci* (sat), 570.
- Stambul* (vapor), 898.
- Stanimir* (baltă), 193.
- Stari-Stambul* (gură), 29, 30, 31, 43, 137, 252, 268, 625, 918.
- Starobratzy* (sectă), 329.
- Starowiertzy* (sectă), 329, 330.
- Statele Unite* (țără), 53, 352.
- Statius* (n. pr.), 249, 250.
- Steaua României* (deposit de gaz), 851.
- Ștefan Albu* (n. pr.), 824.
- Ștefan Belibow* (n. pr.), 260.
- Ștefan-cel-Mare* (Domn), 260, 554, 555, 556, 557, 558, 874, 875.
- Ștefan-cel-Mare* (vas), 611, 900.
- Ștefan Dușan* (Rege), 636.
- Ștefan din Bizanțliu* (n. pr.), 308.
- Ștefan Ghenciu* (n. pr.), 829.
- Ștefan* (fiul lui Alex. cel Bun), 553.
- Ștefan Milutin* (Rege), 546.
- Ștefan Lascovici*, 551.
- Ștefan Lăcustă* (Domn), 559.
- Ștefan Niculae* (preot), 827.
- Ștefan Petriceicu* (Domn), 566, 567, 568.
- Ștefan Tomșa* (Domn), 563.
- Ștefan Uroș* (Rege), 545.
- Ștefănesci* (sat pe Prut), 557.
- Ștefănescu Grigorie* (geolog), 72, 77, 80, 81, 182.
- Ștefănescu Saba* (profesor), 72, 83.
- Ștefăniță Vodă* (Domn), 558.
- Stegemann* (general), 581.
- Stein-am-anger* (oraș), 434.
- Stella* (istoric), 545.
- Sthenostoma* (gură), 249, 250.
- Stepa Dobrogei*, 69.
- Stephan* (Archiep. de Sugdae), 637.
- Sterpul* (grind), 257.
- Stesihor* (n. pr.), 315.
- Stetter* (general), 591.
- Stipanului* (vale), 112, 232, 241.
- Stipoc* (grind), 254, 255, 256, 260, 394, 397, 400, 807, 814.
- Styria* (Lloyd, vapor), 899.
- Stiria* (țără), 551.
- Stogoci* (tip de ôie), 791, 792.
- Stoian Avram* (herghelia lui-), 780.
- Stoian Dimitrof* (n. pr.), 375.
- Stoian Ilie* (n. pr.), 361.
- Stokes John Sir* (L-t. general), 280, 281, 282, 285.
- S-t. Petersburg* (oraș), 30, 272, 331, 576, 585, 586, 592, 878, 923.
- S-t. Raphael* (carieră), 823, 937.
- Strabo* (n. pr.), 246, 248, 249, 250, 251, 252, 309, 344, 430, 434, 464, 513, 514, 515, 516, 521.
- Strambio* (Cavalerul-), 280, 281.
- Strasimir* (Impărat), 546, 547, 550.
- Stratonikia* (oraș vechi), 469.
- Strelhytzky* (n. pr.), 203.
- Strielița* (sat), 611.
- Strâmbul* (ostrov), 146, 155, 160, 162.
- Strâmbul* (pădure), 769.
- Strîmtoarea Bosforului* (v. Bosforul Thracic).
- Strogonoff* (ambasador), 592.
- Strogonof Paul* (conte), 591.
- Stroia N.* (n. pr.), 752.
- Struwe* (general), 36.
- Stuart* (baron), 281.
- Stubeiului* (deal, ramif. delului Chei), 105, 128, 194.
- Stubeilor* (deal, culmea principală a Cernei), 114, 129, 152, 229, 382, 386.
- Stupari* (deal), 118, 130, 231.
- Stupari* (părău), 232, 241.
- Stupari* (vale), 112, 113.
- Stupina* (vale la Calachioi), 122, 149, 237.
- Stupina* (vale la Greci), 106, 112, 191, 198, 239.
- Stupina* (deal), 227.
- Stupiskin* (general), 575.
- Sturdza Dim.* (om de stat și de litere), 348, 905.
- Styx* (rîu în infern), 142.
- Suat-Iuk* (mov.), 100.
- Süt-Bair* (deal), 398, 399.
- Sublima Poartă*, 31.
- Sucéva* (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
- Sucéva* (oraș), 557, 568, 874, 875.
- Sucidava* (ruine), 525, 529, 637.
- Suditu* (herghelia lui-), 781.
- Süd Rainof* (carieră), 825.
- Sudzal* (oraș), 331.
- Suedo-Norvegia* (țără), 54, 267, 897, 929, 932.
- Suerid* (șef got), 537.
- Suess* (geolog), 72, 77, 242.
- Sugdae* (Sucidava), 637.
- Suiacii* (sat părăsit), 350.
- Suillius* (n. pr.), 431.
- Sule-nouă* (Sulina), 552.
- Sulei-Orman* (pădure), 40, 97.
- Suleiman* (Sultan), 546.
- Suleiman-Pașa* (deleg. C. E. D.), 281.
- Suleiman-Pașa* (Serasch. Silistrei), 565.
- Sulgin* (colonel), 615, 616, 618.
- Sulfaru* (rîul Casamcea), 213, 214, 240.
- Sulina* (braț), 72, 111, 138, 139, 143, 146, 147, 200, 246, 247, 250

253, 254, 255, 256, 257, 258, 259,
260, 262, 263, 266, 269, 270, 282,
283, 284, 285, 286, 287, 288, 289,
290, 291, 292, 293, 294, 296, 301,
304, 305, 394, 397, 400, 401, 411,
498, 581, 582, 592, 599, 600, 601,
619, 624, 667, 699, 700, 806, 807,
809, 811, 814, 815, 816, 817, 818,
881, 919, 932.
Sulina (caza), 31, 348, 625.
Sulina (canal). Vezi braț.
Sulina (gură), 138, 139, 147, 204,
265, 283, 284, 285, 286, 287, 288,
289, 290, 292, 293, 296, 297, 298,
303, 304, 573, 581, 600, 601, 669,
807, 867, 881, 932.
Sulina (oraș), 30, 53, 54, 55, 57,
63, 64, 65, 68, 84, 139, 140, 143,
144, 205, 219, 246, 250, 254, 256,
258, 259, 263, 264, 265, 266, 267,
268, 270, 280, 283, 284, 288, 289,
290, 292, 293, 296, 297, 298, 299,
300, 301, 302, 303, 304, 305, 334,
336, 345, 346, 395, 483, 495, 496,
497, 498, 499, 501, 503, 505, 508,
509, 542, 552, 572, 578, 581, 582,
588, 597, 611, 621, 624, 652, 654,
655, 660, 661, 667, 668, 669, 670,
699, 700, 701, 706, 709, 712, 714,
717, 720, 726, 728, 733, 736, 744,
750, 758, 764, 766, 783, 788, 794,
796, 797, 811, 812, 851, 852, 857,
867, 879, 881, 883, 886, 889, 893,
897, 898, 899, 900, 909, 916, 922,
932.
Sulina (pichet), 259, 499.
Sulina (plasă), 255, 258, 262, 328,
342, 343, 345, 346, 347, 357, 358,
394, 395, 403, 493, 702, 705, 706,
707, 708, 709, 710, 711, 712, 713,
714, 715, 716, 717, 718, 719, 720,
721, 722, 723, 724, 726, 727, 728,
729, 730, 732, 733, 734, 735, 736,
737, 738, 739, 740, 741, 743, 744,
746, 747, 750, 751, 756, 772, 773,
783, 785, 788, 789, 794, 796, 802,
803, 804, 853.
Sulina (vas), 302.
Sulina (vapor), 898.
Sulina (în fața sat.), 263.
Sulimanca (gârlă), 255, 256, 814,
815.
Sulimanca secă (gârlă), 262, 268.
Sulimancet (gura), 221.
Sulma Pallagean (câmpie), 100, 102.
Sulmo sau *Sulmona* (în Italia),
48, 430.
Sulmki (?), 611.
Sultan-Bair (deal), 118, 119, 131,
152, 184, 185, 225, 357.
Sultan-Tepe (mov.), 118, 228.
Sultan (vapor), 899.
Sultan (pădure), 768.
Sulugea (deal), 121, 132, 216.

Sulugea (vale), 121, 216, 240.
Sulugeak-Bair (deal), 122, 132, 184,
185, 214.
Sulugeak-Dere (vale), 185, 214, 238,
Suluk (carieră), 842.
Suluk (vale), 105.
Suluk sau *Sulukulak* (vtrf), 73, 105,
194, 385, 389, 391.
Sultzer (scriitor), 433.
Sumla (oraș), 135, 575, 577, 585,
589, 590, 591, 593, 599, 602, 613,
620, 635.
Sunie (Sulina), 572, 879, 880.
Süne (vas), 624.
Surahan (vapor), 901.
Surec-Ceair (vale), 179, 237.
Suscof (sub-locot.), 616.
Susus Alibei (ciflic și sat), 171, 488.
Susus-Tarifi-Bair (deal), 101, 127,
171.
Süt-Bair (deal), 115, 130, 190.
Süt-Ghiol (carieră), 825, 838.
Süt-Ghiol (satul Cogeali), 428, 572.
Süt-Ghiol (lac), 71, 79, 80, 82, 84,
141, 203, 211, 212, 213, 425, 428,
435, 443, 606, 608, 684, 696.
Süt-Orman (carieră), 824.
Sutzu-Michail (numismat), 435.
Suvaloff (contele), 624.
Suvaroff (general), 575, 576.
Svetislav (Printz bulg.), 869.
Sviatoslav (șef rus), 543, 837.
Svlatij-Sergij (vapor), 900.
Symplegadele (n. mitol.), 202.
Syzram (pod), 931.
Synginii (popor), 343.
Synodemus, 433.
Syra (oraș), 761, 934.
Szabo (n. pr.), 69, 72.
Szapany (vapor), 901.
Szombately (oraș), 434.

Traducerea numirilor străine.

Saban = n. pr.
Sacar = bréz.
Sadfc = capabil.
Sagâr = surd.
Sahman = (trebuie zis *Saban*). V.
acest nume.
Sah = drépta.
Saia = tîrlă.
Saiana = tîrlă mică.
Saiassf = tîrla lui-
Samaldar = paie.
Sânăr = holar.
Sangiac = ținut.
Saragea = scrofușor.
Sarai = palat.
Sarâm = subțire.
Sarapcea = (trebuie zis *sarafcea*)
al zarafului.
Sarf = galben.

Sarp = periculos.
Sârt = din dos.
Sasác = împușit.
Saslf = stuf.
Satis = călător.
Saxan = coțofană.
Sebil = drum drept.
Șeitan = drac.
Selda = (trebuie zis *Solda*) la stînga.
Șemșiler = n. pr.
Sêra = rînd.
Seremet = (trebuie zis *Selamet*)
sănătos.
Serplă = mărăcină.
Sevatin = (trebuie zis *Suatin*), ge-
netivul de la *Suat*.
Sevendic = (trebuie zis *Sevindic*)
vesel,
Sevri = ascuțit.
Sfiștofca = (rusesce) fluierătură.
Sidi-orman = (trebuie zis *Saidi-*
orman), a lui *Said*.
Stil = (trebuie zis *Sîglf*) vacă.
Siliște = sat părăsit.
Siran = (trebuie zis *Sigran*) urzică.
Șişman = gros.
Sitma = friguri.
Skender = Alexandria.
Soanlfc = loc unde se cultivă
ceapa.
Sofu = evlavios.
Sofular = al evlavioșilor.
Sol = stînga.
Spa = (trebuie zis *Asma*). V. acest
nume.
Stari = (rusesce) vechiū.
Su = apă.
Suhat = loc de pășunat vitele.
Suiacfl = apătos.
Sulei = (trebuie zis *Sulf*), cu apă.
Sulman = (iar nu *sulma*) încet.
Suluc = lipitoare.
Sulugeac = apos.
Sus = fără.
Süt = lapte.

T

Tăbăcăria (lac), 211, 429, 443.
Tăbăcăria (loc. isol.), 211, 429.
Tabacul (?), 923.
Tabia franțuzească (deal), 102, 127,
174, 176, 178, 454, 924.
Tabia-Kiopru (fort), 183.
Tabia rusească (movilă), 102.
Tabia turcească (mov.), 102.
Tabula Peutingeriană 247, 249, 433,
464.
Tacit (scriitor), 249.
Tafalii (popor), 537.
Tahir-Pașa (general), 31, 37.
Taibout de Marigny (scriitor), 72,
139, 141, 246.

Tailia (pădure), 770.
Taili-Sirtî-Havale-Burun (deal), 95, 125.
Tair-Buaz (gărlă), 182, 183.
Taița (affluent al râului Taița), 107.
Taița (deal), 108, 128, 229, 231.
Taița (monastire), 75, 107, 228, 229, 231, 382, 383, 390, 640.
Taița (pădure), 107, 195, 198, 231, 382.
Taița (râu), 75, 76, 78, 90, 105, 107, 108, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 129, 141, 152, 189, 190, 197, 198, 199, 213, 214, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 241, 360, 361, 365, 372, 375, 382, 383, 394, 402, 685, 687, 688, 701, 849, 934, 937.
Taița (sat părăsit), 325, 381, 382.
Taița (vale), 55, 57, 58, 73, 75, 77, 82, 107, 108, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 129, 135, 152, 195, 197, 198, 199, 226, 229, 231, 241, 365, 639, 685, 688, 927.
Taița de Est (vale), 231, 241.
Talașman (movilă), 100, 171.
Tulașman (pădure), 769.
Talașman (sat), 100, 170, 171, 446, 452, 455, 694.
Tulașman-Bair (deal), 100, 127, 166.
Talerul (ostrov), 146, 102.
Talina-Tepe (movilă) 429.
Tamerlan, 344.
Tana (oraș), 556, 869.
Tana-Saia (vale), 160, 235.
Tanai-Tiubesi (deal), 102, 127, 174.
Tanaïs (oraș), 543.
Tanas-Ceair (vale), 158 235.
Tanas-Sirtî (deal), 39, 92, 125 157, 158.
Tănase (gărla lui-), 193.
Taoba-Tepe (movilă), 122.
Taplic (deal), 94, 125, 155.
Țara (ostrov), 146.
Tarban (lac), 137.
Țarevicî (vas), 612.
Targitaos (popor), 335.
Țarigrad, v. Constantinopol.
Tari-verde (carieră), 830, 842.
Tari-verde (sat), 121, 223, 360, 368, 371, 372, 427, 654, 684, 690, 697, 779, 862.
Tarpcea (carieră), 842.
Tartares (țigani), 343.
Tarutino (regimentul de-), 618.
Taşaul (carieră), 79, 824.
Taşaul (deal), 213.
Taşaul (lac), 76, 80, 124, 141, 213, 214, 217, 240, 428, 441, 684, 690.
Taşaul (sat), 213, 217, 426, 427, 428, 442, 650, 682.
Taşaul (pârîu și vale), 122, 217, 240, 428.
Taşaul-dere sau *Casâmcea* (vale), 214, 240, 244.

Taşaul-sirtî (deal), 121, 132, 213, 217, 428, 441.
Taş-Bair (deal, ramificația lui Caradgilar), 117, 130.
Taş-Bair (deal, ramificația lui Testemel), 120, 131, 225.
Taş-Bair (deal, ramific. lui Uzum-Bair-Peuce), 112, 129, 228, 229, 230, 234, 361, 364.
Tuş-Burun (carieră), 828.
Taş-Burun (ciflic), 187.
Taş-Burun (deal), 78, 118, 130, 367.
Taş-Burun (sat părăsit), 187, 422.
Taş-Ceșme (fântână), 477.
Taş-Cula (vale), 217, 240, 428.
Taş-Culac (deal, ramif. lui Râmnic-Bair), 122, 132.
Taşli-Bair (deal, culmea Babadag), 117, 130, 225, 230, 362, 364, 365.
Taşli-Bair (deal, ramificația lui Testemel), 120, 131, 226, 361.
Taşli-Bair (movilă), 124, 176.
Taşli-Burun (carieră), 828.
Taşli-Burun (carieră Ghiuvegea), 829, 838.
Taşli-Burun (deal), 155, 157.
Taşli-Burun-Ceair (vale), 93, 158, 235.
Taşli-Culac (deal, ramificația lui Râmnic-Bair), 121, 132, 214, 216, 357.
Taşli-Culac (vale, secund. a Casâmcei), 215, 240.
Taşli-Culac (vale, secund. a Taiței), 230, 231, 241.
Taşli-Culac (vale, secund. la Toxof), 216, 240.
Taşli-Dere (vale), 215, 240.
Taşli-Iuk (deal și movilă), 103, 206, 207, 209, 210.
Taşli-Iuk (movilă lângă Constanța), 124, 153, 211.
Taşli-Iuk-Dere (vale), 124, 179, 237.
Taşli-Iuiuk (movilă), 97.
Taşli-Iuiuk (movilă pe delul Coru-Bair), 99.
Taşli-Uluc (carieră), 828.
Taşlic-Bair (deal), 115, 116, 130, 189.
Taşlișea (pădure), 770.
Tasos (insulă), 516.
Taşpunar (comună), 62, 123, 124, 179, 180, 350, 423, 424, 425, 428, 444, 445, 446, 455, 456, 646, 650, 694, 706, 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728, 733, 736, 742, 750, 780, 783, 787, 792, 795, 827, 853.
Taş-Tepe (deal), 121, 132.
Taş-Tepessi-Iuk (deal), 216.
Taşuluc (cismea), 478.
Taşuluc-ceșme (fântână), 163.
Tatanir (lac), 255, 260, 814, 815, 818.
Tatanir (pescărie), 256, 260, 268, 815, 818.

Tatar-Bair (deal, ramif. lui Artă-Burun), 100, 126, 167.
Tatar-Bair (deal, ramif. lui Cilic), 113, 129, 229, 232.
Tatur-Ceair (vale), 122, 171, 236.
Tatar-Ieni (v. lacul Tatanir).
Tatarlık (carieră), 842.
Tatar-Mezarlık (carieră), 831.
Tatar-Orman-Dere (vale), 102, 178, 237.
Tatar-Pardina (pădure), 773.
Tataria (țără), 333, 341, 389, 545, 571, 876, 878.
Tataria dobrogiană, 558, 602.
Tatarii (popor), 52, 56, 61, 62, 67, 260, 261, 267, 321, 324, 325, 335, 340, 341, 385, 389, 494, 544, 545, 546, 547, 552, 555, 561, 563, 565, 566, 567, 570, 571, 576, 593, 636, 867, 868, 873.
Tătarii din Bugeac, 390, 392, 398, 403, 418, 558, 561, 562, 563, 564, 565, 567, 568, 569, 570, 571, 576, 579, 933.
Tătarii din Dobrovia, 336, 341, 342, 343, 347, 348, 349, 352, 354, 359, 362, 363, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 374, 378, 381, 393, 395, 396, 398, 406, 413, 414, 415, 417, 418, 422, 423, 424, 426, 427, 428, 437, 441, 442, 444, 446, 447, 449, 453, 455, 456, 458, 462, 464, 467, 469, 470, 471, 481, 501, 559, 560, 563, 577, 579, 600, 622, 644, 646, 650, 708, 762, 779, 780, 905, 907, 908, 928, 933.
Tătarul (braț), 255, 814, 815.
Tătarul (pădure), 773.
Tătarul (vale), 149, 181, 238.
Tătarul-mare (insulă), 29, 252, 260, 394, 814.
Tătarul-mic (insulă), 29, 252, 814.
Tatarîța (deal), 586.
Tatarîța (sat), 586.
Tataroi (pădure), 773.
Tatiana, 626.
Tallageac (carieră), 838.
Tallageac (lac), 103, 104, 208, 209, 210, 239, 468, 469.
Tatageac (movilă), 103.
Tallageac (pârîu), 208, 209, 210, 239, 464, 692.
Tallageac (vale secund. a pârîului), 209, 210.
Tallageac-mare (comună), 103, 104, 203, 209, 210, 342, 457, 458, 464, 466, 467, 468, 469, 650, 692, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 729, 732, 735, 742, 782, 787, 792, 795, 838, 853.
Tallageac-mic (sat), 208, 209, 210, 458, 468, 650.
Tallă-Sûhat (câmpie), 224, 336.
Tatra (vapor), 901.

- Tatta (regiune), 344.
 Taușan-Bair (carieră), 830.
 Taușan-Bair (deal), 103, 128, 200, 210.
 Taușan-Iol (vale), 110, 200, 230, 308, 414.
 Taușan-Orman (deal), 214.
 Taușan-Orman (pădure), 122, 185.
 Taușan-Tepe (deal, culme principală «Peuce»), 110, 120, 195, 200, 233, 398, 685.
 Taușan-Tepe (deal, prelungirea lui Uzum-Bair), 112, 120.
 Taușan-Tepe (movilă), 110.
 Taurida (Crimea), 30.
 Tauriș (popor), 520.
 Tauro-Scythii (popor), 250.
 Tavornier-Jean-Baptiste (n. pr.), 804, 933.
 Tchichatcheff (n. pr.), 69, 84.
 Tebe (vapor), 899.
 Techechioi (sat), 35, 40, 95, 96, 163, 164, 471, 473, 477, 650, 691.
 Techechioi (vale), 96, 163, 164, 691.
 Techechioi-Bair (deal), 96, 126, 474.
 Techechioi-Ceair (vale), 95, 96, 236.
 Techederessi (carieră), 829.
 Techederessi (sat), 35, 40, 85, 95, 471, 477, 481, 482, 503, 504, 650.
 Techederessi (vale), 35, 95.
 Techederessi-vale (pădure), 771.
 Techio de Bajo (n. pr.), 281.
 Tecuci (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754, 871.
 Tecuci (oraș), 871.
 Teilor (deal), 90, 105, 107, 128, 195, 197, 198, 228, 229, 231, 380, 386.
 Telamon (n. pr.), 310.
 Telchiorman (pădure), 771.
 Telchiorman (alt trup de pădure), 771.
 Telechiorman (pădure), 770.
 Telecea (sat Trans.), 325.
 Telegraf Tepessi (deal), 103, 128, 210, 211.
 Tellek (băieșițe), 330.
 Teleki (n. pr.), 560.
 Teleorman (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 721, 727, 731, 745, 749, 754.
 Teleph (n. pr.), 515.
 Teletzis (Rege), 542.
 Telița (comună), 109, 233, 325, 361, 375, 387, 389, 395, 396, 398, 399, 402, 404, 405, 406, 407, 411, 509, 653, 685, 687, 697, 706, 707, 709, 711, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 751, 752, 753, 755, 773, 778, 784, 788, 793, 796, 832, 840, 853, 933, 934.
 Telița (deal), 687.
 Telița (pădure), 773.
 Telița (alt trup de pădure), 773.
 Telița (pepinieră), 762.
 Telița (pârâu), 113, 114, 233, 241.
 Telița (râu), 78, 90, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 129, 141, 220, 233, 241, 251, 361, 365, 372, 375, 379, 398, 399, 407, 685, 688, 934.
 Telița (vale), 75, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 129, 233, 241, 252, 407, 682, 687, 688, 937.
 Telița (vârf), 109.
 Teke (carieră), 828.
 Teke (sat părăsit), 225, 377.
 Teke-Trestenic (loc. isol.), 375.
 Tekirghiol (carieră), 824, 826, 838.
 Tekirghiol (comună), 84, 209, 210, 211, 426, 442, 444, 445, 467, 468, 469, 682, 692, 697, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 732, 733, 742, 780, 782, 786, 792, 795, 824, 836, 838, 853.
 Tikirghiol (lac), 67, 68, 84, 87, 88, 103, 104, 209, 210, 239, 425, 444, 445, 456, 467, 469, 506, 607, 650, 692.
 Tikirghiol (sanatoriu), 67, 68, 86, 211, 445, 692.
 Temișoara (oraș), 434.
 Tempyra (?), 432.
 Tenedos (ins.), 548.
 Teodor (preot), 331.
 Teodor de Mossuestia (scriitor), 632.
 Teodorit de Cyr (scriitor), 632.
 Teodorof (n. pr.), 317.
 Teodorof (bulgar în Tulcea), 641.
 Teodorof Ștefan (n. pr.), 752.
 Teraponți (monastire), 151, 504, 612, 918, 919.
 Terbeliș (rege), 542.
 Teres (n. pr.), 516.
 Târgu-Jiu, 507.
 Târgoviște (oraș), 500, 503.
 Teriul mare (ins.), 162.
 Teriul mic (»), 162.
 Teriachiu A. (n. pr.), 281.
 Ternobium (Ternova), 541.
 Ternova, 135, 541, 544, 545, 546, 547, 635, 636, 637.
 Tersconduru sau Terslondu (sat bulg.), 35, 40, 95.
 Tersconduru Ceair (vale), 40, 95.
 Terter Sfentislav, 636.
 Tertulian de Cartagina (scriitor), 625.
 Terzichioi (sat), 123, 215, 336, 360, 418, 423, 424, 650.
 Terzichioi (pârâu și vale), 123, 214, 215, 216, 240.
 Terzi-Veli (sat), 99, 167, 169, 458, 461, 650.
 Tepe-Bair (deal la Kirișlik), 123, 132, 214, 215.
 Tepe-Bair (deal la Caramurat), 124, 133, 177.
 Tessalonice (Mitropolia din-), 632.
 Tessi Chevalier, 281.
 Testemel (deal), 120, 131, 224.
 Testemel (pădure), 763.
 Testemel (pârâu), 224, 240.
 Testemel (sat), 76, 120, 224, 225, 360, 369, 370, 378, 655.
 Testimo (Episcop), 631.
 Tetra-Bair (deal), 102, 127, 148, 176.
 Tetre-Cula (carieră), 824.
 Teugea-Orman (pădure), 95.
 Thalia (scriere), 627.
 Thalia (vapor), 899.
 Thasule (șef turc), 558.
 Thasos (vapor), 898.
 Theodor Anagnostul (scriitor), 620.
 Theodora (Impărătesă), 633.
 Theodor Lascaris (Impăr.), 335.
 Theodor Moruianu (n. pr.), 388.
 Theodorus (Arch. de Sugdae), 637.
 Theodosie Kuphara (călugăr), 634.
 Theodosiu (molul lui-), 29.
 Theodosiu I (Patr. Têrnovei), 633.
 Theodosiu II (Patr. Têrnovei), 636.
 Theodosiu-cel-bătrân (Impăr.), 538, 630.
 Theodosiu cel Tânăr (Impăr.), 631.
 Theophana (n. mit.), 510.
 Theophanus (Arch. de Sugdae), 637.
 Theophanus (n. pr.), 51.
 Theophil (Impăr.), 542.
 Theophil (Episcop), 626, 628.
 Theotim I (Episcop), 631.
 Theotim II (Episcop), 631.
 Therapia (vapor), 898.
 Thermae Herculanae (băi), 142.
 Thermodonte (râu), 313, 314.
 Thessalia (prov.), 316, 511, 512.
 Thesalonice (oraș), 633.
 Thetis (n. mit.), 307, 308, 311, 312, 313, 314, 316.
 Thetis (haltă), 205, 682.
 Thetis (vapor), 899.
 Thiagola (baltă), 248.
 Thiagola (gură), 248.
 Thiafel (comand. Acherm.), 561.
 Thogarma (Turcii), 335.
 Thomas Hareborne (n. pr.), 876.
 Thimotheus (Episcop), 631.
 Thracia (țară), 316, 330, 344, 432, 512, 514, 516, 517, 519, 520, 521, 537, 541, 542, 543, 544, 546, 547, 625, 629, 631, 632, 633.
 Thracii (popor), 318, 513, 514, 515, 517, 518, 521.
 Thracia diocesis, 27, 533.
 Thucidide (scriitor), 515.
 Tiberiopol (Varna), 633.
 Tiberiș (Rege), 542.
 Tiberiș (Impăr.), 430, 433.
 Tibrinul (lac), 179, 237, 451, 455.
 Tibrinul (vale), 124, 179, 237, 451, 455.

Tibul (scriitor), 431.
Tifanari (pădure), 768.
 Tiflis (vapor), 901.
 Tigaie (lip de ôie), 790, 791, 790, 802,
 Tiganî (popor), 57, 343, 344, 345,
 347, 348, 359, 381, 396, 458, 542,
 549, 905, 907.
Tiganca (pădure), 772.
Tiganca (pârîu), 107, 114, 220, 231,
 382.
Tiganca (vale), 107, 114, 229, 231.
Tiganca Taiței (deal), 114, 129, 228,
 229.
Tiganca Taiței (sat), 107, 108, 114,
 198, 228, 229, 381, 382, 383, 385,
 390, 402, 405, 652, 754, 760.
 Tiganes (Tiganî), 343.
Tigăncet (vale), 198, 241.
 Tighina (oraș), 559, 560, 561, 565,
 566, 568, 570, 571, 576.
 Tigru (vapor), 900.
Tikilescî (cariera), 825.
Tikilescî (sat), 149, 180, 181, 345,
 417, 420, 424, 425, 646.
Tikilescî (vale), 149, 181, 238, 420,
 423, 424, 691.
Tikilescî (monastire), 107, 198, 381,
 390, 641, 651, 685.
Tikilescî (valea mon.-), 198, 239.
Tikilescî (dealul monastirei-), 198.
Tîlchia (insulă), 140, 154, 591.
 Tilgrotin (sat), 568.
 Tilsit (tratatul de la-), 578.
 Timar-ows (?), 572.
 Timok (rîu), 277.
 Timotei (Patriarch), 540, 632.
 Tinos (vapor), 898.
 Tîos (oraș), 317.
 Tirasco (șef cazac), 568.
 Tirol (prov.), 457.
Tîrpan-dere (vale), 103, 208, 239.
 Tisza (vapor) 901.
 Țițerev (general), 588.
 Titus (Impăr.), 435.
Tiulia Babalik (deal), 40, 97, 126,
 166.
Tiumbet-Bair (deal), 39, 92, 125, 155,
 157.
Tiuntiuuluc (pădure), 770.
Tiutiuluc-Ceair (vale), 98, 166, 236,
 Tobak (sat), 568.
 Tobias Gherghel (n. pr.), 357.
 Tocilescu (Archeol.), 55, 100, 251,
 513, 637.
Toximi (movilă), 376, 377.
Toximiur (movilă), 379.
Tocsof (comună), 121, 216, 359, 360,
 366, 368, 371, 372, 378, 379, 424,
 444, 651, 655, 689, 690, 697, 706,
 709, 711, 714, 717, 720, 725, 728,
 733, 736, 743, 750, 771, 784, 788,
 793, 796, 842, 853.
Tocsof (pârîu), 214, 216, 240.
Tofanari (ins.), 183.

Toghanbeg (gener.), 551.
 Tohan-bei (șef lătar), 565.
Tomis (haltă), 205, 682.
Tomis (societate), 903.
Tomis (oraș), 27, 48, 141, 205, 242,
 243, 248, 317, 321, 430, 431, 432,
 433, 434, 435, 437, 443, 464, 513,
 517, 518, 519, 520, 524, 525, 529,
 530, 531, 533, 534, 535, 536, 538,
 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631,
 632, 633.
Tomiswar (oraș), 433, 434.
 Tone Niculae (n. pr.), 752.
Tongea (pădure), 770.
Topaazler (deal), 99, 126, 167.
Topal (car.), 822, 838.
Topal (com.), 59, 62, 78, 79, 80, 122,
 146, 180, 181, 417, 418, 420, 423,
 424, 455, 456, 495, 646, 670, 697,
 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725,
 728, 729, 732, 735, 742, 750, 755,
 768, 782, 786, 792, 795, 825, 834,
 838, 853.
Topal (deal), 82, 122, 132.
Topal-Boazgic (pădure), 768.
Topârsciu (vale), 119, 150, 186, 233,
 419.
Topci-Bair (deal), 155.
Topci-Iol (vale), 156, 235.
Topci-Iol (deal), 91, 154, 156.
Topci-Sîrlî (deal), 90.
Topolog (comună), 54, 118, 120, 123,
 184, 185, 187, 189, 362, 363, 370,
 417, 418, 424, 425, 508, 646, 650,
 688, 691, 693, 694, 725, 728, 729,
 732, 735, 742, 750, 755, 768, 782,
 786, 792, 795, 853.
Topolog (deal), 119, 131, 189, 225,
 226, 357, 370.
Topolog (rîu), 118, 152, 424.
Topolog (vale), 118, 120.
Topolog (pădure), 768.
Topolog-Culac (vale), 184, 238.
Topolog-dere (vale), 119, 120, 184,
 185, 238.
Topolog-Român (sat), 185, 350, 424.
Topolog-Tătar (sat), 185, 424, 646.
Topraisari (comună), 62, 103, 153,
 168, 178, 210, 457, 458, 459, 460,
 463, 464, 467, 468, 469, 470, 650,
 692, 693, 695, 697, 706, 708, 711,
 714, 716, 719, 725, 728, 732, 735,
 742, 781, 782, 787, 792, 795, 853,
Topraisari-Bair (deal), 103, 128,
 153, 168, 178, 210, 469.
Toprac-Kiopr (pod), 684, 685, 688,
 921.
Toprac-Kiopr (balta), 112, 228, 230,
 361, 364, 372, 379, 494.
 Torcy (colonel), 613.
 Torontal (vapor), 901.
 Tornaghi (căpitan), 31.
 Tornycroft (vapor), 624.
Toit-Karaboni (sat părăsit), 350.

Tortoman (com.), 62, 124, 177, 179,
 180, 350, 427, 428, 445, 446, 447,
 449, 451, 453, 454, 455, 456, 620,
 621, 646, 659, 694, 706, 709, 711,
 714, 717, 720, 725, 728, 733, 734,
 736, 742, 783, 787, 792, 795, 827,
 836, 851, 853.
Tortoman (deal), 179, 425, 694.
Tortoman (movila), 124.
Tortoman (vale), 124, 179, 237, 456.
 Toll (baronul de-), 336, 339, 340,
 341, 350, 778.
 Toulă, 934, 935.
 Toxof, vezi Tocsof (n. pr.), 72, 81,
 242.
 Traian (general), 537, 538.
 Traian (Impăr), 323, 522, 523,
 626, 867.
Traian (plasă), 416, 470, 477.
Traian (sat), 426, 427, 690, 697.
Traianopolis (Nicolitel ?), 404, 522.
 Trakan (oraș), 28.
Tramontana (p. pe brațul Sulina),
 295.
Trancovița (deal), 90, 91, 125, 156,
 472.
Trancovița (vale), 90, 91, 156, 157,
 235.
 Trancu Th. (n. pr.), 822.
Trandafir (podul lui-), 197, 198, 382.
 Transilvania 52, 242, 324, 325, 388,
 420, 421, 555, 556, 558, 560, 561,
 564, 565, 606, 640, 646, 756, 779,
 780, 791, 876.
 Transilvăneni. Vezi Mocani.
 Trapezundei (Imperiul), 554, 555,
 875.
 Trapezus (oraș), 571, 874, 876.
Trei fântâni (carieră), 846.
Trei mori (loc. isol.), 232.
 Tremurus (insulă), 431.
Trenari (pichet), 147.
Trestenic (sat), 113, 233, 325, 360,
 361, 374, 375, 399, 402.
Trestenic-Nalbaut (pădure), 772.
 Triandafil (n. pr.), 752.
 Tribalia (prov.), 632.
 Tribalii (popor), 513, 515, 516, 517,
 518, 521.
 Triest (oraș), 221, 302, 669, 884, 899.
 Triest (vapor), 899.
 Trinitas (vapor), 901.
 Tristele (scriere), 48, 56, 242, 243,
 432, 433, 748.
Tritonice (Tomis), 434.
 Tritonis (lac), 512.
Triozorul (lac), 255, 400, 815, 816,
 817, 818.
Troesmis (Iglița), 187, 188, 323, 393,
 520, 521, 525, 526, 527, 528, 529,
 541.
Troiana (ins.), 146, 172, 179.
 Troia (oraș), 309, 312, 313, 314,
 316, 513, 515.

- Troglodyții (popor), 249, 322, 379, 453, 515, 521.
 Troina (pădure), 769.
Tropaeum Trajani, 318, 452, 523, 821.
Tropaesium Civitas (v. Civitas Tr).
 Trotter (lt.-colonel), 281.
 Tudorancea Drugean (n. pr.), 824.
Tudor Vătafu (gărla lui-), 257, 811, 812.
Tugarlea-Bair (deal), 112, 129, 228, 233, 379.
Tugulea (carieră), 822, 846, 937.
Tugulea (deal), 108, 128, 199.
 Tula (Regim. de), 618, 619, 620.
Tulcea (braț), 138, 147, 200, 253, 254, 291, 401, 414.
Tulcea (carieră), 842.
Tulcea (caza), 31, 347, 348, 353, 625, 779, 785, 789, 794.
Tulcea (deal), 110, 129, 151, 414, 415, 685.
Tulcea (județ), 30, 43, 54, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 77, 116, 118, 122, 148, 185, 187, 213, 214, 217, 268, 325, 328, 334, 336, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 349, 357, 358, 362, 369, 371, 377, 380, 385, 392, 395, 416, 418, 425, 483, 484, 486, 488, 490, 492, 509, 644, 645, 650, 659, 682, 686, 688, 690, 694, 696, 698, 700, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 734, 735, 737, 738, 739, 740, 741, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 759, 761, 766, 771, 779, 780, 782, 783, 785, 786, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 802, 803, 804, 822, 829, 833, 833, 840, 841, 842, 843, 846, 847, 851, 852, 853, 854, 855, 857, 858, 859, 901, 903, 904, 906, 907, 908, 909, 931, 932, 933, 934.
Tulcea (munți), 77.
Tulcea (oraș), 29, 54, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 76, 77, 78, 80, 84, 87, 88, 108, 109, 110, 112, 121, 138, 146, 147, 151, 194, 198, 199, 200, 213, 214, 219, 220, 222, 223, 224, 227, 228, 229, 230, 233, 234, 253, 254, 259, 262, 268, 280, 283, 296, 297, 301, 302, 324, 325, 330, 331, 334, 333, 344, 346, 347, 348, 350, 351, 353, 354, 355, 356, 357, 359, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 370, 371, 372, 376, 379, 386, 387, 389, 390, 391, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 421, 428, 433, 443, 444, 454, 483, 494, 495, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 506, 508, 509, 529, 530, 572, 573, 574, 575, 577, 578, 579, 581, 582, 596, 597, 598, 601, 602, 606, 611, 613, 614, 617, 619, 639, 640, 641, 653, 654, 655, 669, 670, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 690, 695, 697, 699, 700, 701, 706, 709, 711, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 734, 736, 743, 748, 751, 753, 757, 763, 766, 773, 784, 788, 789, 793, 796, 797, 806, 807, 812, 813, 816, 832, 838, 840, 842, 851, 852, 857, 860, 882, 883, 886, 888, 893, 896, 897, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 909, 916, 918, 919, 922, 929, 933, 934, 936, 937.
Tulcea (pădure), 773.
Tulcea (plasă), 254, 255, 258, 328, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 357, 358, 380, 394, 395, 396, 399, 403, 492, 702, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 726, 727, 728, 729, 730, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 743, 744, 746, 747, 751, 752, 753, 755, 756, 773, 784, 785, 788, 789, 793, 794, 796, 802, 803, 804, 832, 853, 933, 934.
Tulcea (p. trigon.), 110, 112.
Tulcea (sangeac), 31, 353, 355, 411, 495, 625, 929.
Tulcea (vale), 110, 112, 151, 200, 233, 234, 239, 414.
 Tulon (oraș), 606.
 Tumuli (mobile), 71.
Tuna-Orman (deal), 96, 126, 146, 148, 162, 474.
 Tundgea (rîu), 432, 513, 514, 550.
Turbencea (movilă), 122, 152, 357.
Turbencea (sat părăsit), 369.
Turbencea-Bair (deal), 122, 132, 185, 214, 357.
Turc Amzali (sat părăsit), 350.
Turc-Murfat (sat), 102, 178, 425, 442, 443, 446, 447, 453, 468, 673, 781, 924.
 Țurcana (tip de oie), 791, 799.
 Turcia (țără), 31, 36, 37, 42, 52, 69, 71, 92, 141, 252, 270, 271, 280, 281, 282, 283, 284, 328, 329, 330, 331, 334, 338, 341, 345, 347, 352, 356, 409, 412, 416, 420, 421, 434, 437, 454, 558, 560, 563, 565, 567, 570, 576, 577, 578, 592, 593, 595, 599, 601, 606, 610, 611, 624, 640, 643, 786, 805, 874, 877, 878, 879, 880, 881, 883, 885, 897, 903, 928, 931, 934.
 Turcii (popor), 28, 57, 60, 61, 62, 63, 66, 67, 68, 70, 74, 111, 140, 202, 218, 221, 260, 261, 262, 263, 264, 266, 267, 285, 298, 321, 324, 325, 326, 327, 330, 331, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 345, 347, 348, 349, 350, 352, 353, 354, 355, 356, 359, 361, 363, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 374, 375, 377, 378, 379, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 391, 392, 393, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 408, 409, 411, 413, 414, 415, 417, 418, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 434, 435, 437, 440, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 452, 453, 455, 457, 458, 460, 462, 463, 465, 467, 469, 471, 472, 494, 497, 498, 501, 503, 516, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 589, 590, 591, 592, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 605, 609, 610, 611, 612, 614, 615, 616, 617, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 637, 640, 642, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 660, 661, 682, 683, 695, 699, 708, 739, 760, 761, 778, 779, 780, 783, 791, 794, 804, 805, 806, 820, 821, 822, 827, 828, 831, 869, 870, 871, 874, 875, 876, 878, 880, 881, 882, 897, 903, 905, 907, 908, 915, 919, 921, 928, 929, 931, 933, 935, 936.
Turcôia (pădure), 772.
Turcôia (baltă), 188, 190.
 Turcomanî (v. Turci).
Turcôia (comună), 29, 63, 74, 115, 136, 116, 147, 150, 187, 188, 190, 191, 380, 381, 383, 384, 385, 386, 392, 393, 394, 652, 697, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 732, 736, 743, 750, 755, 772, 784, 788, 794, 796, 802, 822, 832, 847, 848, 853, 934.
Turcôia (gărlă), 115, 190.
Turcului (deal), 124, 133, 178.
Turcului (vale), 178, 179, 237.
Turchi ceamila (s. Hagi Avat), 376.
Tureș (gărlă), 218.
Turia (vale), 110, 201, 239.
Turiacului (vale), 107, 198, 231, 239.
 Turin (tratatul de la-), 548.
 Turkestan (țără), 53.
Turlac-Bair (deal), 99, 126, 169, 170.
Turla Mezarlik-Bair (deal), 99, 126, 169, 170.
 Turnu Roșu (pas), 874.
 Turnu Severin (v. Severin).
Tursun (carieră), 830.
 Turtucaia (oraș), 28, 51, 585, 587, 591, 599, 602.

Tuslaresci (n. pr.), 402.
Tusu-dere (vale) 178, 237.
 Tutova (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754, 871.
 Tutrokan (oraș), 28.
Tuțuiatul mare (vârf), 74.
 Tutzkow (general), 595.
Tuzla (cap), 30, 43, 83, 104, 141, 203, 208, 209.
Tuzla (com.), 54, 62, 103, 209, 210, 211, 445, 457, 458, 464, 467, 469, 470, 646, 650, 692, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 726, 728, 732, 735, 742, 760, 782, 787, 792, 795, 826, 853.
Tuzla (far), 209.
Tuzla (valo), 210, 211, 230.
Tuzla (mov. pe delul Dermen), 103, 104.
Tuzla (lac), 76, 79, 84, 88, 121, 140, 218, 222, 223, 357, 427, 873.
Tuzla (planșă), 222, 223, 763, 760.
Tuzla (pepinieră), 762.
Tuzla (vapor), 898.
Tuzla-Bair (deal), 100, 126.
Tuzla-Burum (satul Tuzla), 572
Tuzla-Ghiol (v. Tekirghiol).
Tuzla-Iuk (deal), 211.
Tuzla-Iuk (movilă), 40, 95.
Tuzla-Iuk-Dere (vale), 179, 237.
Tuzla-Tepe (movilă), 103.
 Tyras (Nistru), 309, 363.
 Tyras (oraș), 317, 528.
 Tyrangilae Sarmatae (popor), 515.
 Tzelzes (n. pr.), 310.

Traducerea numirilor străine.

Tabia = fortăreță.
 Tabias = forlăreța lui.
 Tai = mână.
 Taili = mânăzat.
 Taili-Havale-Sirti-Burun = (trebue zis = Taili-Ţuli-Sirt-Burun). V. a. n.
 Tana-Saja = (trebue zis Dana-Sajasi). V. aceste nume.
 Tanai-Tiubessi = (trebue zis Dana-Tepessi). V. aceste nume.
 Tanas-Ceair = (trebue zis Dana-Ceair). V. aceste nume.
 Tahri-verdi = Dumnezeu a dat (în loc de Tari-verde).
 Taoba-Tepe = (trebue zis Teiube-Tepessi). V. aceste nume.
 Tarifi = în spre.
 Tarla = loc arabil.
 Târla = stână.
 Taş = piatră.
 Tasaul = curte cu zid de piatră.
 Taslă = cu piatră.
 Taslic = pietros.

Tatarlic = mahalaua Tatarilor.
 Tatla = dulce.
 Tallăgeac = dulceag.
 Tauşan = epure.
 Tazli = chel.
 Teche = ȧap.
 Techir = n. pr.
 Teiube = pocăit.
 Tepe = movilă.
 Tepessi = movila lui.
 Terscondu = pe dos.
 Terzi = croitor.
 Testemel = şervet.
 Telchi = vulpe.
 Teliţa = (slav.) juncana.
 Tetera = (treb. zis Teterescumpie.
 Teugea = (trebue zis Chenge). V. acest nume.
 Tirpan = cōsă.
 Tiumbet = (trebue zis Chimbet). V. a. nume.
 Topal = schiop.
 Topalar = pluralul de la topal.
 Topaazler = (trebue zis Topalar).
 Toşci = artilerie.
 Topraisari = (de la Toprac-Sari). V. a. nume.
 Toprac = pământ.
 Topraclic = cu pământ.
 Tortoman = puternic.
 Toxof = (corupt din Docuz-Sofu). V. aceste nume.
 Tugurlea = (trebue zis Tögörek) rotund.
 Tulū = colilie.
 Turbencea = ca tulpanul.
 Tursun = voinic.
 Tusu = (trebue zis Su-sus). V. aceste nume.
 Tütülük = cu tutun.
 Tuzla = (de la Tuz) = sare.

U

Ubicini (n. pr.), 28, 52, 348.
Uluomet-Bair (deal), 102, 127, 174, 179.
 Ulniarschi (general), 618, 621.
 Ulala (movila), 104.
 Ulemale (la Turci), 340.
 Ulila (n. pr.), 536, 629, 631.
 Ulmilor (v.), 150, 187, 238, 358, 384.
Ulmului (părie), 115, 190, 238, 392.
Ulmului (vale), 115, 190, 238.
 Ungaria (ţară), 344, 434, 544, 540, 550, 551, 552, 554, 555, 556, 558, 559, 560, 567, 600, 636, 756, 872, 874.
 Ungern (general) 575.
 Ungurii (popor), 260, 343, 347, 417, 418, 426, 446, 458, 471, 540, 551, 552, 553, 554, 556, 557, 558, 867, 878, 875.

Unkiar-Skelessi (tratatul de la-), 270, 599.
 Unirea (soc. de asig.), 902.
 Universală (soc. de asig.), 902.
 Urali (M-ţi), 51, 581.
 Urano (vapor), 899.
 Urban V (Papa), 549.
 Urechia V. A. (scriitor), 92, 475, 574, 577.
Urloi (carieră), 831.
Urluchioi (carieră), 826.
Urluchioi (movilă), 211.
Urluchioi (sat), 210, 211, 445, 458, 467, 469, 607, 692.
Urluchioi (vale), 211, 239.
Urluia (sat), 97, 98, 163, 166, 170, 471, 476.
Urluia (vale), 89, 96, 97, 98, 100, 126, 163, 236, 445, 452, 453, 472, 473, 476, 478, 479, 601, 624.
Urumbei (comuna), 75, 118, 119, 187, 189, 358, 370, 384, 385, 417, 418, 419, 422, 424, 425, 643, 706, 708, 711, 714, 716, 719, 725, 728, 729, 732, 735, 742, 750, 755, 768, 782, 786, 792, 795, 853.
Urumbei (pădure), 768.
Urumbei (vale), 118, 187, 238.
 Ursul (Episc. Abarilor), 633.
 Uşakow (general), 331, 577, 598.
 Uscudama (Adrianopoli), 432, 867.
Uspenia (mănăstire), 119, 120, 225, 226, 331, 377, 378, 689.
 Uspjeh (vapor), 901.
Ussubet (sat păraşit), 350.
 Uwarow (general) 588, 591.
Uzlina (lac), 257, 809, 810.
Uzlina (sat), 256, 263, 268, 395, 669, 809, 818.
Uzli neş (lac), 257, 809.
Uzum-bair (carieră), 832, 842.
Uzum-bair (deal în Bulg.), 40, 94, 125, 161.
Uzum-bair (deal pl. Babad.), 117, 130.
Uzum-bair (deal pl. Silistra ramif. dealului Coslugea), 93, 125, 160, 161, 162.
Uzum-bair (deal pl. Silistra. ramif. delului Gheci-Orman-Bair), 95, 125.
Uzum-bair (ram. lui Carada), 117, 130, 225, 226, 230, 365, 378.
Uzum-Cular sau *Teche-chioi* (vale), 163, 233.
Uzum-Culac (vale sec. a Borungei), 170, 236, 474.
Uzum-Cular-Bair (deal, ramif. din Ghiol Punar), 98, 126, 163, 166, 470.
Uzum-Culac-Bair (padure), 769.
 Uzum-Hasan (şahul), 554, 555, 556, 875.
Uzum-Mesea-Sirti (deal ramif. din delul Dobromir), 95, 125, 161.

Uzumlar (sat), 103, 167, 168, 169, 210, 458, 462, 467, 468, 469, 650.
Uzumlar Ceair saū *dere* (vale), 103, 168, 210, 236.
Uzum-Ada (padure), 769.
Uzum-Amet (vale), 173, 174, 175, 237.
Uzum-Amet-Bair (deal ramif. lui Caraacic, pe la Tabia Frant), 102, 127, 173, 174.
Uzum-Bair (ramif. dealului mare, orografia «Peuce»), 112, 129, 229, 233, 414.
Uzum-Bair (ramif. lui Muuruazliki-Bair), 102, 127, 167, 168.
Uzum-Ceair (vale), 101, 173, 237.
Uzumcea (vale), 180, 237.
Uzungea (pădure), 771.
Uzungiova (?), 880.
Uzum-Toma-Bozuc (n. pr.), 640.
Uzungeva (padure), 770.

Traducerea numirilor străine.

Uba = (trebue zis oba), movilă.
 Uluc = sghiab.
 Ulucli = cu sghiab.
 Urlu = (trebue zis urulu), v. a. nume.
 Urt = proprietate.
 Urulu = grăpă pentru cereale.
 Urum = Grec.
 Usta = maistru.
 Uzunlar = satul lungilor.
 Uzun = lung.

V

Văcăreni (carieră), 106, 842.
Văcăreni (comună), 73, 152, 104, 195, 196, 197, 380, 381, 389, 390, 393, 394, 581, 582, 652, 685, 706, 709, 712, 714, 717, 720, 726, 728, 733, 736, 743, 750, 755, 778, 782, 784, 788, 794, 796, 802, 840, 842, 853, 933, 934.
Văcăreni (vale), 106, 197, 239.
Văcaru (lac), 254, 255.
Vădanii (gărlă), 254, 813, 818.
Vădanii (grind), 254, 259.
Vadul Oii, 146, 147, 149, 182, 183, 244, 421, 778, 921, 922, 935.
Vadul Oii (pichel), 147.
Vadul lui Isac (Isaccea), 919.
Vaillant (n. pr.), 607.
Vadul lui Isac (pe Prut), 893.
Valachi, 544, 868.
Valachisches Meer (M. - Négra), 875.
Vadul Morilor (?), 573.

Vaivasin-Bair (deal), 102, 127, 174, 175, 454.
Vaivasin-dere (v.), 102, 174, 175, 237.
Valali (sat), 41, 103, 207, 208, 458, 460, 461, 462, 650.
Valachia (vezi Muntenia).
Valcanului (grind), 193.
Valcanului (vale), 191, 238.
Vâlcea (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 751, 754.
Valea Adâncă (carieră), 842.
Valea Adâncă 109, 151, 195, 199, 200, 233, 239, 251, 252, 682, 685, 687.
Valea Adâncă (pădure), 773.
Valea cu pietrele (v. Taslik-culac, vale secundară a Casâmcei).
Valea Ascunsă (vale), 106, 198, 239.
Valea Bisericeș (carieră), 827.
Valea Dealului Mare, 225, 240.
Valea Lungă (la Enisaraș), 186, 238.
Valea Lungă (Taița), 114, 229, 241.
Valea Lungă (Telița), 109, 110, 195, 199, 233, 241, 251, 252, 682.
Valea Lungă (Tibrinu), 179, 237.
Valea cu Măracini 119, 184, 186, 238.
Valea Mare (la Cokirleni), 148, 175, 237.
Valea Mare (la Seimeni), 180, 237, 424, 455.
Valea Mare (Malcoți, jud. Tulcea), 110, 152, 195, 200, 239, 401.
Valea lui Moș Grigoraș, 200, 239.
Valea la Podul Bulgarului, 110, 451, 200, 239.
Valea Satului (podgorie), 752.
Valea Tălarului (carieră), 825, 838.
Valea Țiganului (pepinieră), 762.
Valea Viilor (pârâu, pl. Măcin), 115, 190.
Valea Viilor (pârâu Eschisaraș), 186, 238.
Valea Viilor (pl. Mangalia), 103, 208, 239.
Valea Viilor de la Pânga 119, 150, 186, 238, 419.
Valeanu Ilie (n. pr.), 361.
Valens (Impărat), 536, 537, 629, 630.
Valentiu (Episcop), 632.
Valentinian (Episcop), 632.
Valentinian I (Impărat), 536.
Valul de la Nicolifeș, 108, 113, 231, 232, 380, 382, 402.
Valul cel mic de pământ, 55, 70, 71, 102, 104, 108, 153, 175, 176, 421, 447, 924.
Valul cel mare de pământ, 124, 153, 175, 176.
Valul de piatră, 124, 153, 429, 451, 454, 538, 548, 583, 586, 587, 588, 590, 593, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 608, 620, 623, 630, 631, 821,

Valuiul (braț), 182, 188.
Vancouver (oraș), 54.
Vărăria Tulcea-Veche (cariera) 842.
Varlanov (colonel), 622.
Varna (oraș), 28, 34, 71, 83, 242, 326, 420, 434, 513, 529, 542, 543, 547, 548, 549, 550, 554, 557, 561, 562, 563, 572, 575, 584, 585, 589, 590, 597, 599, 602, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 613, 620, 621, 622, 623, 626, 633, 635, 643, 869, 872, 879, 880, 881.
Varna (district-turcesc), 347.
Varoș (carieră), 822, 825, 838, 342.
Varoș (mahala), 79, 146, 183, 325, 421.
Varoș (p. trigon.), 149.
Varron (n. pr.), 249, 431.
Varșovia (oraș), 569, 578.
Vasile (grindul lui-), 258.
Vasile (Arch. Târnovei), 635, 636.
Vasile II (Arch. Târnovei), 636.
Vasile II Bulgaroctonul (Impăr.), 543.
Vasils Gâscă (n. pr.), 640.
Vasile Lupu (Domn), 341, 563, 564, 565, 636.
Vasile Lupu (vapor), 900.
Vasile Macedonicul (Impăr.), 542.
Vasilache Constantin (herghelia lui-), 781.
Vasilică (Valea lui-), 194, 238.
Vasiliu Eugeniū (Sub-Lt.), 193, 616, 617.
Vasilescu Gh. (sculptor), 414.
Vasilew (Maior), 582.
Vaslui (județ), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754, 931.
Vasluisky (Archiep.), 331.
Vauchuse (depart.), 53.
Vederôsa (lac), 98, 100, 148, 165, 166, 236, 237, 445, 453, 455, 470, 472, 480, 695.
Veli (fontăna lui-), 477.
Veli-Tepe-Bair (deal), 121, 132, 214, 216.
Velichioi (carieră), 838.
Velichioi (movilă), 93, 94.
Velichioi (sat), 34, 39, 40, 93, 94, 158, 160, 161, 471, 475, 478, 480, 481, 650, 828.
Velichioi-Bair (deal), 161.
Velicu Stoian (n. pr.), 824.
Veliki Merhei (lac), 255, 815.
Venceslas (Impăr.), 546.
Veneția (oraș), 211, 548, 551, 553, 555, 556.
Venețiani (comerc.), 545, 552, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875.
Veneta (societate), 680.
Veniko (p. pe br. Sulina), 294, 295, 296.
Venus (vapor), 899.

Venzina (Măcin), 550.
Verciorova (stație), 143, 757.
Verefkin (general), 619.
Vêrful Verigei (car.), 838, 844, 845.
Veriga Topal (car.), 838, 844, 845.
Veriga (pădure la Canlia), 769.
Veriga de lângă Dunăre (gârlă), 188.
Veriga (gârlă), 165, 183, 422, 472.
Veriga (insulă), 79, 146, 155, 180.
Vernav Scarlat (Prefect), 905.
Verneuil (n. pr.), 70.
Versat-Sirtii (deal), 39, 92, 125, 157, 158.
Versătura (carieră), 838.
Vertes (vapor), 901.
Vespasian (Impër.), 522.
Vesta (vapor), 624.
Vesta (vapor Lloyd), 899.
Viazensky (Print), 591.
Victor (general), 538.
Victoria (zeiță), 317.
Vicina (Măcin), 637.
Vid (riü), 136.
Vidin (oraș), 27, 546, 547, 550, 551, 571, 593, 602, 872, 873, 876, 877, 879.
Viena (oraș), 69, 141, 144, 242, 266, 271, 340, 881, 884, 901.
Viile Ōcheșe, 109, 404, 751.
Viilor (délul, ramif. lui Ramazan), 119, 131, 149, 150, 186, 419.
Viilor (prelungirea Carapelitului), 119, 131, 149, 186.
Viilor (pârlü, pl. Hârșova), 186, 238.
Viilor (vale), 149, 150, 186, 238.
Viilor (haltă), 681, 682.
Viitorul (vapor), 898.
Vilcov (v. Wilkow).
Vilcov (vapor), 901.
Ville de Paris (vapor), 609.
Villeneuve (n. pr.), 434.
Vindibona (Vienu), 526.
Vindibona (vapor), 899.
Vinke Carl (Baron de-), 69, 70.
Vinelia de jos (sat în Trans.), 873.
Viquesnel (n. pr.), 71.
Virgiliu (poet), 431.
Virgiliü, (Papă) 632.
Visanov (Locot.), 617.
Visarion (archim.), 388, 640.
Viscovič (n. pr.), 324, 342, 348, 413, 789, 936.
Visigoții (popor), 531, 536, 629.
Visterna (carieră), 830, 842.
Visterna (deal la Visterna), 118, 130, 224, 225, 364, 366.
Visterna (movilă), 227, 366.
Visterna (sat), 118, 227, 231, 325, 360, 366, 367, 369, 372, 374, 406, 651, 689.
Visterna (vale pl. Babadag), 118, 227, 682.

Visterna (vale sec. a Casâmcei), 123, 215, 216, 240, 428.
Visteri (sat părăsit), 350.
Vistula (fluviü), 531, 577.
Vitalien (șef got), 540, 541, 631.
Vitelaru (deal), 105, 128, 191.
Vitoș (M-le), 135.
Vizir-Tepe (mov.), 198, 389, 594.
Vlad (fiul lui Mircea), 549.
Vlad Călugărul (Domn), 557, 873.
Vlad Țepeș (Domn), 260, 556, 557, 875.
Vladislav (Rege Bulg.), 543.
Vladislav III (Rege Ung.), 554.
Vladislav (Domn), 546, 547, 548, 549, 873.
Vladimir (Țar), 543.
Vlah-bair (deal), 165.
Vlahchioi (movilă), 100.
Vlahchioi (pădure), 769.
Vlahchioi (sat), 78, 80, 100, 165, 446, 452, 455, 646, 693.
Vlașca (judet), 696, 698, 705, 707, 710, 713, 715, 718, 724, 727, 731, 745, 749, 754.
Voinea Mare (vale), 164, 236.
Voinof (general), 578, 581, 582, 589, 593, 598.
Voisin-Bey (inginer), 661, 664, 666.
Volga (carieră), 838.
Volga (fluviü), 543, 545.
Volos (vapor), 898.
Voronez (vapor), 901.
Vorontzow (căpitan), 589.
Vorontzow (Print), 247, 249, 602.
Vorwärts (vapor), 899.
Vretos Papadopoulos (n. pr.), 434, 436, 443, 464.
Vulturul (vapor), 900.
Vürttemberg (Stat), 271.

Traducerea numirilor străine.

Veli = n. pr.
 Vlah = Român.
 Virt = n. pr.

W

Waitzen, 142.
Waddington (n. pr.), 624.
Walachisches Meer (M.-Negră), 202.
Washington (oraș), 53.
Weickum (n. pr.), 404, 413.
Warlanow (colonel), 618.
Weissmann (general), 411, 573, 574, 575, 576.
Wekerle Sándor (vapor), 901.
Westcott (comp. de vapor), 900.
Wilkow (oraș), 30, 137, 138, 246, 253, 259, 262, 610, 817, 900.

Wiszniewsky (Print), 869.
Wittgenstein (general), 593.
Wolf E. (n. pr.), 280.
Wurmbrandt (căpitan), 31.
Wutzer (n. pr.), 53.
Wiegenheim (Baron de-), 281.

X

Xenia (vapor), 612.
Xenophon (n. pr.), 516.
Xenopol (istoric), 868.
Xerxe (Impër.), 516.

Y

Yachia (general), 36.
Yalta (oraș), 53.
Yelanli-Tabiassi (fort), 33, 38, 154.
Ypered (vapor), 901.

Z

Zabavjeski (Lt.), 617.
Zabara (gârlă), 255.
Zafir I. N. (n. pr.), 752.
Zagyva (vapor), 901.
Zaghen (lac), 200, 686.
Zagora (Impăratul de-său numai-), 547, 548, 552.
Zahariade (inginer), 668.
Zakatra (?), 28.
Zambezul (fluviü), 54.
Zamolxix (divinitate), 322.
Zankoff, 43.
Zandan-Bair (deal), 121, 132, 216.
Zapischy (societate), 306.
Zaporojeni (grind), 257.
Zaporojeni, 111, 328, 369, 403, 570, 595, 646.
Zarnescu (tarla lui-), 644.
Zarnicî (sat bulgăresc), 39, 93, 158, 475.
Zass (general), 262, 578, 579, 580, 581, 582, 585, 587, 588, 591.
Zatôca (gârlă), 196.
Zatôca (grind), 196, 392, 612, 613, 615, 617.
Zatoca (movilă), 196.
Zatoca (la salul Azacără), 393.
Zatonul (pădure), 768.
Zatonul Hasan-Beî (gârlă), 182.
Zaval (carieră), 825, 838.
Zaval (sat părăsit), 350.
Zaval-mare (ostrov cu pădure), 768.
Zavoiul gârlüi Somovn, 773.
Zavoiul (pădure), 768.
Zavol-Bair (deal), 122, 132, 149, 180, 181, 417, 424, 694.

<i>Zavol</i> (vale), 149, 181, 237.	<i>Zevs</i> (zeŭ), 510.	<i>Zmeica</i> (gură), 223, 368.
<i>Zawadowsky</i> (amiral), 598.	<i>Zgamira-mare</i> (grind), 191, 192, 194,	<i>Zmeica</i> (lac), 121, 218, 223, 224, 368,
<i>Zbreia</i> (deal), 97, 98, 126, 148, 162,	<i>Zigani</i> (Țigani), 343.	<i>Zopyrion</i> (n. pr.), 517.
163, 165, 166, 472.	<i>Zigeuner</i> (Țigani), 343	<i>Zukof</i> (general), 615, 616, 617, 618,
<i>Zeadin Arif</i> (a. pr.), 824.	<i>Zimmermann</i> (general), 193, 612,	621, 623.
<i>Zebil</i> (comună), 78, 112, 228, 234,	613, 614, 615, 617, 618, 619, 620,	<i>Zulaf de Potemburg</i> (cavaler), 281.
325, 356, 359, 360, 364, 372, 377,	621, 622, 623.	
379, 380, 397, 404, 652, 685, 686,	<i>Zimnicea</i> (oraș), 277.	
697, 706, 709, 711, 714, 717, 720,	<i>Zimlensky</i> (n. pr.), 259.	
725, 728, 733, 736, 743, 750, 784,	<i>Zingari</i> (Țigani), 343.	
788, 793, 796, 830, 831, 840, 853,	<i>Zingriŭ</i> (Țigani), 343.	
<i>Zebrienî</i> (sat), 613.	<i>Zinoview</i> (n. pr.), 280, 281.	
<i>Zelevator</i> (n. pr.), 69.	<i>Zirax</i> (n. pr.), 519.	
<i>Zetonul vechiŭ</i> (lac), 258	<i>Zlati G.</i> (n. pr.), 752.	

Traducerea numirilor străine.

Zindan = închisore.
Zavol = plângere.
Zebil = (trebuie zis *Sebil*), v. acest
nume.

ERRATA¹⁾

Pag.	11	rândul 24	in loc de	1885	să se citească	1855
»	97	» 26	» » »	Cora-Peletli	» » »	Cara-Peletli
»	99	» 15	» » »	Cara-Pelielic	» » »	Cara-Peleclic
»	101	» 2 (de jos)	» » »	Bair-Bülbül-Kiuciuk	» » »	Bavi-Bülbül-Kiuciuk
»	106	» 5	» » »	Dermen-Sirtli	» » »	Dermen-Sirt
»	»	» 9	» » »	Carcalin	» » »	Carcaliu
»	»	» 10	» » »	Soseaua județeană	» » »	drumul
»	»	» 25	» » »	termin	» » »	termină
»	111	» 19	» » »	împrejurimile	» » »	împrejurimile
»	113	» 38	» » »	Talar-Brir	» » »	Talar-Bair
»	115	» 10	» » »	Pialta ascuțită	» » »	Piatra ascuțită
»	117	» 14	» » »	Uzum-Bair	» » »	Uzum-Bair
»	»	» 17	» » »	» »	» » »	» »
»	»	» 19	» » »	» »	» » »	» »
»	118	» 23	» » »	Cianurli de jos	» » »	Ciamurli de jos
»	»	» 48	» » »	Ghiolghik-Bair	» » »	Ghiolghik-Bair
»	123	» 29	» » »	Estez	» » »	Ester
»	»	» 34	» » »	Saracea	» » »	Saragea
»	124	» 11	» » »	Gherlingek	» » »	Ghelingek
»	124	» 52	» » »	Talı	» » »	Taslı
»	125 (coloana terțiare)	» » »	» » »	a) Scorci	» » »	Scorci
»	129 (» principale)	» » »	» » »	Caracil	» » »	Cairacil
»	132 (» terțiare)	» » »	» » »	b) Alichulac-Bar	» » »	Alichulac-Bair
»	132 (» primare)	» » »	» » »	Sulugean	» » »	Sulugeak
»	134 rândul 1	» » »	» » »	protiva	» » »	potrivă
»	148	» 5	» » »	Japacea	» » »	Japcea
»	163	» 1	» » »	țița	» » »	Calița
»	163	» 5	» » »	desciuse	» » »	descrise
»	177	» 25 și 31	» » »	Armut-Bair	» » »	Armut-Bair
»	201	» 7	» » »	Berli	» » »	Beily
»	207	» 33	» » »	Kosu Iuk	» » »	Hosa-Iuk
»	226	» 3 (de jos)	» » »	Malieva	» » »	Malieva
»	229	» 3	» » »	Slamuni	» » »	Slamuni
»	230	» 22	» » »	Bilar-Bair	» » »	Balar-Bair
»	231	» 11	» » »	Bala-Bair	» » »	Balta-Bair
»	231	» 11	» » »	Cula-Bair	» » »	Culac-Bair
»	231	» 11	» » »	Morfa-Bair	» » »	Molfa-Bair
»	231	» 14	» » »	» »	» » »	» »
»	232	» 14 de jos	» » »	Caraman-Bair	» » »	Carcaman-Bair
»	234	» 6 » »	» » »	Caracil	» » »	Cairacil
»	240 (coloana I, j s)	» » »	» » »	Armullu	» » »	Amutlu
»	241 (» II, rândul 6)	» » »	» » »	Caugali	» » »	Caugagi
»	241 (col. II, rând. 11 de jos)	» » »	» » »	Pâr. din V, Taiței	» » »	Par. din V. Teliței
»	250 rândul de jos	» » »	» » »	Dunatului	» » »	Dunavățului
»	287	» 31	» » »	200	» » »	500
»	353	» 21 (de jos)	» » »	Chehainana	» » »	Chehaiua
»	361	» 2 și 3	» » »	Slamuni	» » »	Slamuni
»	361	» 9 (de jos)	» » »	prin satele	» » »	printre satele
»	372	» 13	» » »	Dar	» » »	Lar
»	375	» 17	» » »	Basachioi	» » »	Baschioi
»	406	» 31	» » »	Sarighiol	» » »	Sarinasul
»	412 figura	» » »	» » »	Fig. 64	» » »	Fig. 63
»	413	» » »	» » »	» 65	» » »	» 64
»	452	» » »	» » »	» 72	» » »	» 82
»	463 rândul 8 și 9	» » »	» » »	Kiuciuk-Enghez	» » »	Buiuk-Enghez
»	561	» 9 (de jos)	» » »	Osman I	» » »	Osman II
»	562	» 10 (de jos)	» » »	» »	» » »	» »
»	579	» 9	» » »	Brăteî	» » »	Brailei
»	751	» 7 (dupatabl.)	» » »	Râmnicul-Vâlclii	» » »	Vâlcea
»	762	» 10	» » »	Camarova	» » »	Cumarova
»	765	» 26	» » »	Cara-Osman	» » »	Cara-Orman
»	773 (col. II, rândul 14)	» » »	» » »	Tulcea	» » »	Morughiol
»	874 rândul 3	» » »	» » »	Macarie de Alep	» » »	Macarie de Antiochia

¹⁾ Cu toată încordarea atențiunii și silințele ce 'mă-am pus la facerea corecturilor, totuși s'au strecurat greșeli; îndreptând pe cele mai mari, rog pentru cele-lalte pe bine-voitorul cititor să le îndrepte singur.

TABELA ILUSTRĂȚIUNILOR

HĂRȚI		Pag.
No. 1. Harta pluviometrică	folio	13. Capul Midia (lăetura) 80
No. 2. » geologică	»	14. Stânca podului «Regele Carol» 81
No. 3. » fizică, politică și a căilor de co- municație	»	15. Stânca de la Nordul Cernavodei 81
No. 4. » insulei Șerpilor	»	16. Hinogu 81
No. 5. » valurilor lui Traian	»	17. Baltăgești 82
PLANȘE		Pag.
No. 1. Gura Sulinei	folio	18. Pestera Amzali 82
No. 2. Brațul Sulinei	»	19. Murfallar 82
No. 3. Cetatea Troesmis	526	20. Agighiol 88
No. 4. Trecerea Rușilor în 1770	574	21. Munții Măcinului (vedere) 105
No. 5. Linia Fetești-Cernavoda	folio	22. Culmea Isacei 108
No. 6. Portul Constanța înainte începerii lu- crărilor	662	23. Beș-Tepe 111
CROCHIURI		Pag.
No. 1. Delimitarea frontierei româno-bulgară	folio	24. Muntele Consul 117
No. 2. Pozițiunea de la Hârșova	»	25. Alah-Bair 123
No. 3. Pozițiunea de la Isaccea	»	26. Puț cu manej 134
No. 4. Pozițiunea de la Babadag	»	27. Capul podului «Regele Carol» 173
No. 5. Trecerea Rușilor în 1877	»	28. Dorobanțul de la podul «Regele Carol» . . 174
SCHIȚE		Pag.
No. 1. Tulcea	151	29. Troesmis. (Vedere generală) 188
No. 2. Civitas tropaeensium	525	30. Capul Midia. (Vedere) 212
No. 3. Restaurația fortăreței Troesmis	527	31. Cetatea Heraclea 218
No. 4. Fortăreța Dinogetia	529	32. Farul din Sulina 246
No. 5. Castru pe vallum	540	33. Hora-Tepe. (Vedere generală) 253
No. 6. Portul Constanța după terminarea lu- crărilor	folio	34. Chilia-Nouă 261
FIGURI		Pag.
1. Munții Măcinului (Partea de mijloc)	73	35. Gorgova 263
2. Munții Măcinului (Scosătura sudică)	73	36. Biserica din Catirlez 264
3. Țuțuiatul-mare	74	37. Sulina. (Vedere) 266
4. Iacob-Deal (Carol I)	74	38. Sulina—Palatul administrativ 267
5. Sakar-Bair	75	39. Sulina—Palatul Comisiunii Europene Du- nărene 289
6. Atmagea	75	40. Sulina—Vederea Portului 299
7. Agi-ghiul (Căușul-mic)	77	41. Petrecere la Camber 328
8. Agi-ghiul (Lutul roșu)	77	42. Turc-Softa 337
9. Tulcea (Hora-Tepe)	78	43. Turcoice 338
10. Enișala	78	44. Cântărețe orientale 339
11. Cârjelari-Canal-Calfa	79	45. Locuință și familie de Tătari 342
12. Cekirgea	79	46. Tătari 343
		47. Familie de Țigani 344
		48. Țigancă 344
		49. Locuințe de Țigani 345
		50. Greci 346
		51. Primari dobrogeni 358
		52. Giamia din Babadag 364
		53. Heraclea — Poarta principală 373
		54. Jurilofca 374
		55. Școla din Sarichioi 376
		56. Cariera Iacob-Deal (Carol I) 386
		57. Isaccea-Portul 387

	Pag.		Pag.
58. Mănăstirea Cocoşul	387	80. Cernavoda-Biserica	450
59. Giamia din Măcin	391	81. Cernavoda-Giamia	451
60. Satul Malcof	401	82. Monumentul de la Adam-Klisi	452
61. Mănăstirea Cilicul	407	83. Medgidia-Valul lui Traian	454
62. Oteţ Atanasiu	409	84. Giamie din ţară	463
63. Vederea Tulcei	412	85. Mangalia-Giamia	466
64. Monumentul reanexării Dobrogei	413	86. Vaporul «Regele Carol»	506
65. Tulcea-Portul	414	87. Vaporul «Principesa Maria»	506
66. Tulcea-Biserica şi şcoalele bulgare	415	88. Crucişătorul «Elisabeta»	507
67. Tulcea - Biserica «Acoperământul Maicei Domnului»	416	89. Bricul «Mircea»	508
68. Hârşova	421	90. Monumentul de la Adam-Klissi (în starea actuală	524
69. Constanţa-Statuia lui Ovidiu	433	91. Monumentul de la Adam-Klissi (restauraţie)	524
70. Constanţa-Capul Bulevardului şi Farul	437	92. Monedele oraşului Tomis	525
71. Constanţa-Catedrala	437	93. Monedă de la Tomis	531
72. Constanţa-Primăria	439	94. Monedă de la Tomis	533
73. Constanţa-Şcoala primară	439	95. Monedă de la Tomis	533
74. Constanţa-Giamia «Azizia»	440	96. Tunelul de la Constanţa	664
75. Constanţa-Cercul Militar	440	97. Podul «Regele Carol»	680
76. Constanţa-Vederea portului	441	98. Vederea generală a delului Bugeacul	917
77. Constanţa-Vedere din port	441	99. Monumentul de la Bugeac	919
78. Murfallar-Vedere generală	443	100. Podul de la «Lăţimea»	920
79. Cernavoda	449		

TABLA DE MATERIE

	Pag.		Pag.
Prefața	7	Cap. IV. Cutremure de pământ	84
Bibliografia	11	» V. Grote	85
Cartea I. Geografia matematică	25	» VI. Ape minerale	86
Cap. I. Numire	27	Art. 1. Sulfurose	87
» II. Situație și dimensiuni	29	» 2. Băi de mare	87
Art. 1. Situație	29	» 3. » » nămol	87
» 2. Limite	29	» 4. Lacuri sărate	88
A. Dunărea	29		
B. Marea Neagră	30	B	
C. Linia convențională	30	Cap. I. Hipsometrie	89
1. Istoric	30	» II. Orografie	90
2. Traseu și descriere	37	A. Orografia de la Sudul văii Carasu	90
3. Distanțele între diferitele puncte pe frontiera de Sud	42	Art. 1. Délurile dintre frontieră și părțul Pampur-Ghiolgiu	90
Art. 3. Formă, dimensiuni, suprafață	43	Art. 2. Délurile dintre părțul Pampur-Ghiolgiu și valea Gârlița	91
Cartea II. Geografia fizică	45	Art. 3. Délurile dintre văile Gârlița și Canara-Ceair	92
A		Art. 4. Délurile dintre văile Canara-Ceair și Beilic	94
Cap. I. Meteorologia și climatologia	47	Art. 5. Délurile dintre văile Beilic și Urluia	96
Art. 1. Istoric	47	Art. 6. » de la Sudul văii Borungea	99
» 2. Temperatura	53	Art. 7. » » Nordul » »	100
» 3. Plăia	54	Art. 8. » din versantul Pontic	103
» 4. Vântul, starea cerului	54	B. Orografia de la Nordul văii Carasu	104
» 5. Concluziune	55	Art. 1. Nodul orografic	104
Cap. II. Starea sanitară	58	» 2. Culmea Măcinului	105
Art. 1. Condițiuni igienice	58	» 3. » Bugécului	106
» 2. Locuințe	61	» 4. » Isacei	107
» 3. Alimentația	62	» 5. Dealul Mare	109
» 4. Serviciul sanitar	63	» 6. Quasi-peninsula «Peuce»	109
a) Bole	64	» 7. Délurile dintre Taița și Telița	112
b) Măse	65	» 8. Culmea Cerna { a) culmea princip.	114
c) Vaccinarea și revaccinarea	65	{ b) ramura Cerna	114
Art. 5. Spitale	66	» 9. » principală dintre Cerna și Ai-Orman	115
Cap. III. Geologia	69	» 10. » Picinaga	116
A. Grupa Arhaică	73	» 11. » Babadag	116
B. Era Primară	76	» 12. Sultan-Bair	118
a) Sistemul Permian	76	» 13. Culmea Ghiun-Ghiurmez	118
b) » Carbonic	76	» 14. » Ramazan	119
c) » Siluric	76	» 15. » Ciucurova	119
C. Terenuri Secundare	76	» 16. Dealul Periclic	119
a) Triasic	77	» 17. Platoul Dolama	120
b) Juristic	78	» 18. Culmea Testemel	120
c) Cretacic	80	» 19. » Sarighiol	120
D. Grupa Terțiară	83	» 20. » Dulgherul	122
a) Eocen	83		
b) Miocen	83		
E. Epoca Cuaternară	83		

	Pag.		Pag.
Art. 21. » Inșirătelor	122	Cap. IV. Delta	242
» 22. » Dorobanțul	123	Art. 1. Considerațiuni asupra cursului infe-	
» 23. » Armut-Bair	124	rior al Dunării și formării Deltei . . .	242
» 24. » Delurile dintre Caramural		Art. 2. Descrierea topografică	252
și Constanța	124	» 3. Pichete	259
C) <i>Tablou general orografic</i>	125	» 4. Localități	259
Cap. III. Hidrografie	134	» 5. Ideea d'a se coloniza Delta	267
Art. 1. Considerațiuni asupra sistemului hi-		Cap. V. Comisiunea europeană dunărenă . . .	270
drografic	135	Art. 1. Istoric	270
Art. 2. Dunărea	141	» 2. Personal	280
Date asupra cursului Dunării	143	» 3. Situația financiară a Comisiunei . .	282
a) Lungime	143	» 4. Studii și lucrări preparatorii . . .	282
b) Inclinarea albiei	143	» 5. Lucrările de la gura Sulina	285
c) Iușeala curentului	143	» 6. Lucrări fluviale	289
d) Volumul apei	143	» 7. » diverse	296
e) Nivelul anual și pe ano-timpuri	143	» 8. Servicii administrative	297
f) Nivelul lunar	143	a) Faruri	297
g) Ingheturile și desghețurile Dunării . .	143	b) Serviciul pilotajului	298
h) Lățimea albiei	146	c) » de scăpare	298
i) Cursul navigabil al Dunării	146	d) » sanitar	299
j) Pichete pe malul drept	147	e) Poliția navigațiunei	301
k) Natura malului drept	147	Art. 9. Materialul flotant al Comisiunei . .	302
Linia despărțitoare a apelor	152	» 10. Drapelul Comisiunei	303
Descrierea cursului Dunării	153	» 11. Veniturile Comisiunei. Tarife . . .	303
A) <i>Basinul dintre Ostrov și Azacldu</i>	153	» 12. Efectele lu- { Desvrollarea navigației	303
a) Cursul dintre «punctul terminus» și delul		crărilor { Exportul de cereale .	304
Bugeac	153	{ Reducerea cheltelilor	
b) Cursul dintre delurile Bugeac și Macuc		navigației	304
c) » » » Macuc și Măgura		Cap. VI. Insula Șerpilor	305
Drăgaiceî	162	Art. 1. Situație și topografie	305
d) Cursul dintre delul Măgura Drăgaiceî		» 2. Determinarea pozițiunei insulei . .	306
și Rasova	165	» 3. Tradițiuni	311
e) Cursul dintre Rasova și Boazgic	172	» 4. Templul lui Achille. Urme de con-	
f) » » Boazgic și Ghizdăresci	180	strucțiuni găsite în insulă	315
g) » » Ghizdăresci și Hârșova	182	Cartea III. Geografia politică	319
h) » » Hârșova și Movila Popei	182		
i) » » Movila Popei și Movila Ca-			
zacilor	186		
j) Cursul dintre Movila Cazacilor și Ghecet			
k) » » Ghecet și Azacldu	191		
B) <i>Basinul dintre Azacldu și Dunavuf</i> . . .	195		
Linia despărțitoare a apelor	195		
Descrierea hidrografică a acestui basin . .	195		
a) Dunărea între Azacldu și Isaccea . . .	195		
b) » » Isaccea și Ceatal	198		
c) Dunărea între Ceatal și Prislav	200		
d) » » Prislav și Cara-Suhat	200		
e) » » Cara-Suhat și Mahmudia	201		
f) » » Mahmudia și Dunavuf	201		
Art. 3. Marea Neagră	202		
Starea de acum a Mării Negre	202		
Curbe bathymetrice. Natura fundului. At-			
teragiul	203		
Curenți	204		
Apa Mării Negre	204		
Descrierea hidrografică a basinului . . .	206		
a) Între frontieră și delul Mamutusta . .	206		
b) » delul Mamutusta și Tuzla	208		
c) » Tuzla și Constanța	209		
d) » Constanța și capul Midia	211		
e) » capul Midia și gura Buazului . . .	217		
f) Lagunele	217		
Art. 4. Tablou general hidrografic	235		

A	
Cap. I. Etnografia	321
Art. 1. Etnografia veche	321
§ Geții	321
§ Romani	323
Art. 2. Etnografia actuală	323
§ 1. Români	324
§ 2. Bulgari	326
§ 3. Ruși	328
a) Cazaci	328
b) Lipoveni	329
a') Popiști	331
b') Nepopiști	332
c) Molocani	332
d) Scopiți	333
§ 4. Turci	334
§ 5. Tătari	341
§ 6. Găgăuți	343
§ 7. Arabi	343
§ 8. Țigani	343
§ 9. Germani	345
§ 10. Greci	346
§ 11. Armeni	347
§ 12. Ovrei	347
§ 13. Alte naționalități	347
Cap. II. Administrativă	353
Art. 1. Administrația sub Turci	353

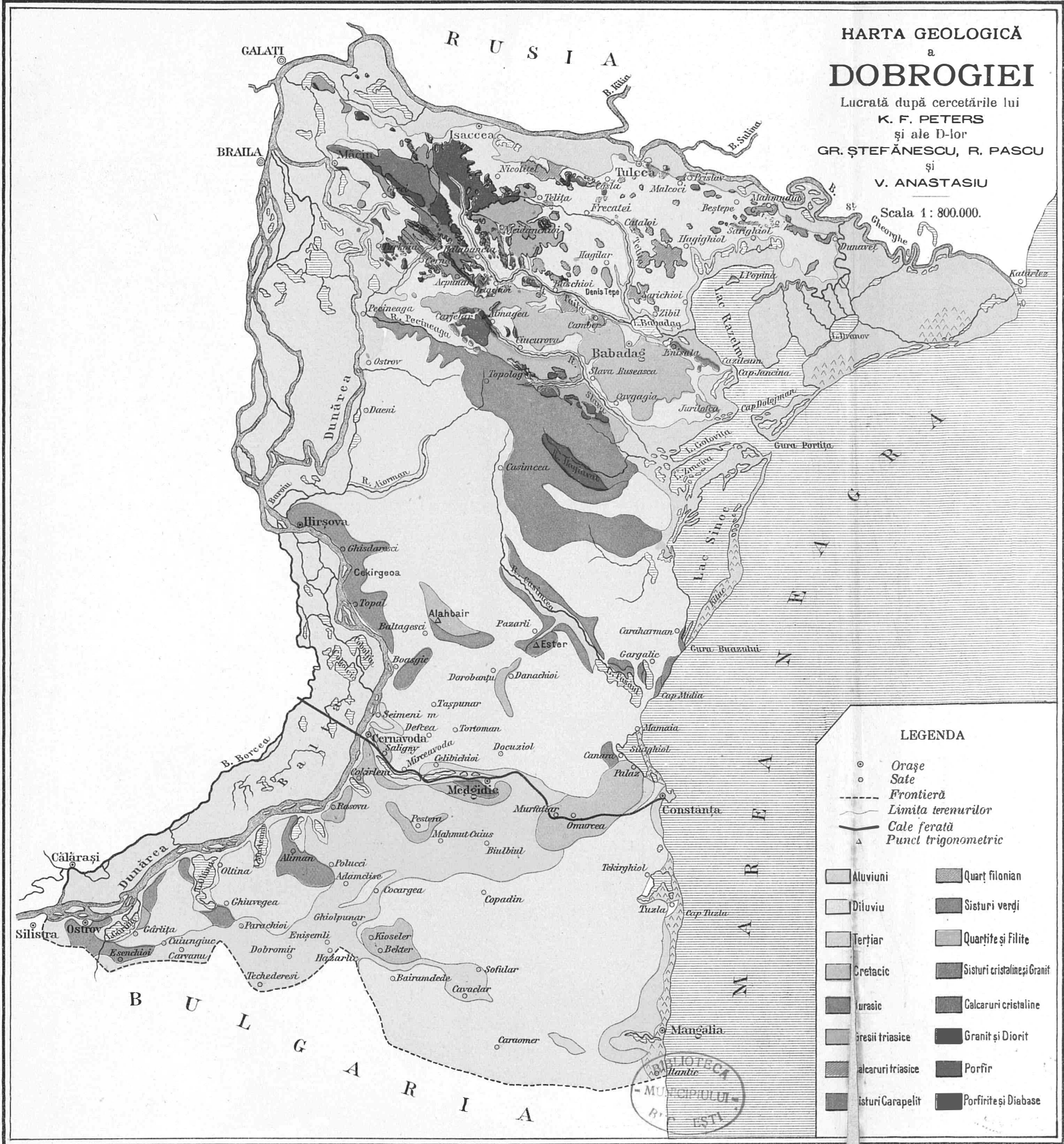
	Pag.
Art. 2. Administrația sub Români	357
A. Județul Tulcea	358
a) Plasa Babadag (25 comune)	358
b) » Măcin (15 comune)	380
c) » Sulina (6 comune)	394
d) » Tulcea (17 comune)	395
B. Județul Constanța	416
a) Plasa Hârșova (12 comune)	416
b) » Constanța (13 comune)	425
c) » Medgidia (15 comune)	445
d) » Mangalia (17 comune)	456
e) » Silistra-Nouă (23 comune)	470
Cap. III. Politică	483
Art. 1. Gradul de instrucție	483
» 2. Situația financiară	485
» 3. Armata. Istoricul și organizarea Diviziei active	494
» 4. Culorile și marca	509
B	
Cap. I. Istoria	510
Art. 1. Timpurile preistorice	510
» 2. Inceputul timpurilor istorice	514
» 3. Dominațiunea romană	518
» 4. Năvălirile barbarilor	531
» 5. Stăpânirea Bulgară. Imperiul Romano-Bulgar	541
» Venirea Turcilor. Dobrogea sub Turci	546
Cap. II. Biserica	625
Cartea IV. Geografia Economică	657
Considerațiuni generale	659
Cap. I. A) Căi de comunicațiune	660
Art. 1. Maritime	660
» 2. Fluviale	669
» 3. Ferate	670
» 4. Căi naturale, Șosele	683
B) Poștă, Telegraf, Telefon	699
Cap. II. A) Agricultură	701
Art. 1. Considerațiuni generale	701
Art. 2. Cereale	703
§ 1. Orzul	703
§ 2. Porumbul	707
§ 3. Grâul	710
§ 4. Meiul	713
§ 5. Ovêzul	715
§ 6. Secara	718
Art. 3. Plante oleoginoase	723
§ 1. Inul	724
§ 2. Rapița	726
§ 3. Cânepa	729
Art. 4. Leguminoase și Tubercule	731
§ 1. Fasolea	731
§ 2. Cartofii	734
§ 3. Mazărea, Bobul, Lintea	737
Art. 5. Plante industriale	739
§ 1. Tutunul	739
§ 2. Alte plante industriale	739
§ 3. Sfeclele pentru zahăr	740
Art. 6. Grădinării	740
» 7. Fânețe artificiale și naturale	741
B) Viți și Livezi de pruni	748
Art. 1. Viile	748
» 2. Livezile de pruni	753

	Pag.
C) Apicultură și Sericultură	753
Art. 1. Albinele	753
» 2. Gândacii de mătase	754
Cap. III. Flora. Regiuni botanice	756
Art. 1. Regiunea Septentrională	757
» 2. » Meridională	758
» 3. » Centrală	758
» 4. » Maritimă	758
» 5. » Aquatică	759
» 6. » Deltei	759
Cap. IV. Păduri	760
Art. 1. Istoric	760
» 2. Ocoluri silvice	766
§ 1. Județul Constanța	768
§ 2. » Tulcea	771
Cap. V. Animale	774
A) Fauna	774
§ a) Mamifere	774
§ b) Păsări	774
§ c) d) Reptile și Amfibii	775
§ e) Pești	775
§ f) Insecte	775
§ g) Molusce	777
B) Creșterea vitelor	777
§ 1. Specia cavalină	778
§ 2. » bovină	785
§ 3. » ovină	789
§ 4. » porcină	795
Raporturi	796
Măsurî luate pentru îmbunătățirea animalelor domestice	798
Bogăția Dobrogei în animale domestice	802
» » » culturî, vii și animale	804
C) Pescării	804
Art. 1. Istoric și organizare	804
» 2. Îmbunătățiri	806
§ 1. Hidrografia Deltei din punctul de vedere al pescăriilor	806
§ 2. Insula Sf. Gheorghe	809
§ 3. » Letea	812
§ 4. Regiunea centrală a Deltei	815
§ 5. Întreținerea lucrărilor	817
§ 6. Cherhanale	817
§ 7. Lucrări de executat în Deltă	818
Art. 3. Venituri	820
Cap. VI. Geografia minerală	821
Art. 1. Istoric	821
» 2. Piatră, pietriș, nisip și var. Cariere	824
» 3. Cantitatea și valoarea materialului extras prin permisuri	834
» 4. Cantitatea materialului și venitul carierelor arendate și concesionate	844
» 5. Prețul mediu al pietrii, pietrișului și nisipului în Dobrogea	847
» 6. Analiza pietrii câtor-va cariere din Dobrogea	847
» 7. Minereuri	849
Cap. VII. Industria	851
A) Industria mare	851
B) Industria mijlocie	852
C) Industria mică	854
Stabilimente industriale	860
Cap. VIII. Gospodăria rurală	861

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
Cap. IX. Comerț	806	Cartea V. Geografia militară	911
Art. 1. Comerțul pe Dunăre și Marea Neagră. (Istoric).	806	Cap. I. Paza frontierii de Sud a Dobrogei . . .	913
» 2. Vămii.	886	Cap. II. Importanța militară a Dobrogei. . . .	915
§ 1. Import	886	Art. 1. Apărarea frontier. formată de Dunăre	918
§ 2. Export	886	» 2. » Dunării între Ostrov și Azacilău	921
Art. 3. Mișcarea porturilor.	890	» 3. Apărarea litoralului maritim . . .	922
» 4. Consulate	897	» 4. » contra unui atac venit de la Sud.	923
» 5. Companii de vapoare	898	Concluziuni	925
» 6. Instituțiuni de credit	901	Index alfabetic	941
» 7. Societăți	903	Tabela gravurilor.	1005
» 8. Târguri și bălciuri	903	Tabela materiilor.	1007
Cap. X. Statistica	905		

HARTA GEOLOGICĂ
a
DOBROGIEI

Lucrată după cercetările lui
K. F. PETERS
și ale D-lor
GR. ȘTEFĂNESCU, R. PASCU
și
V. ANASTASIU

Scala 1 : 800.000.

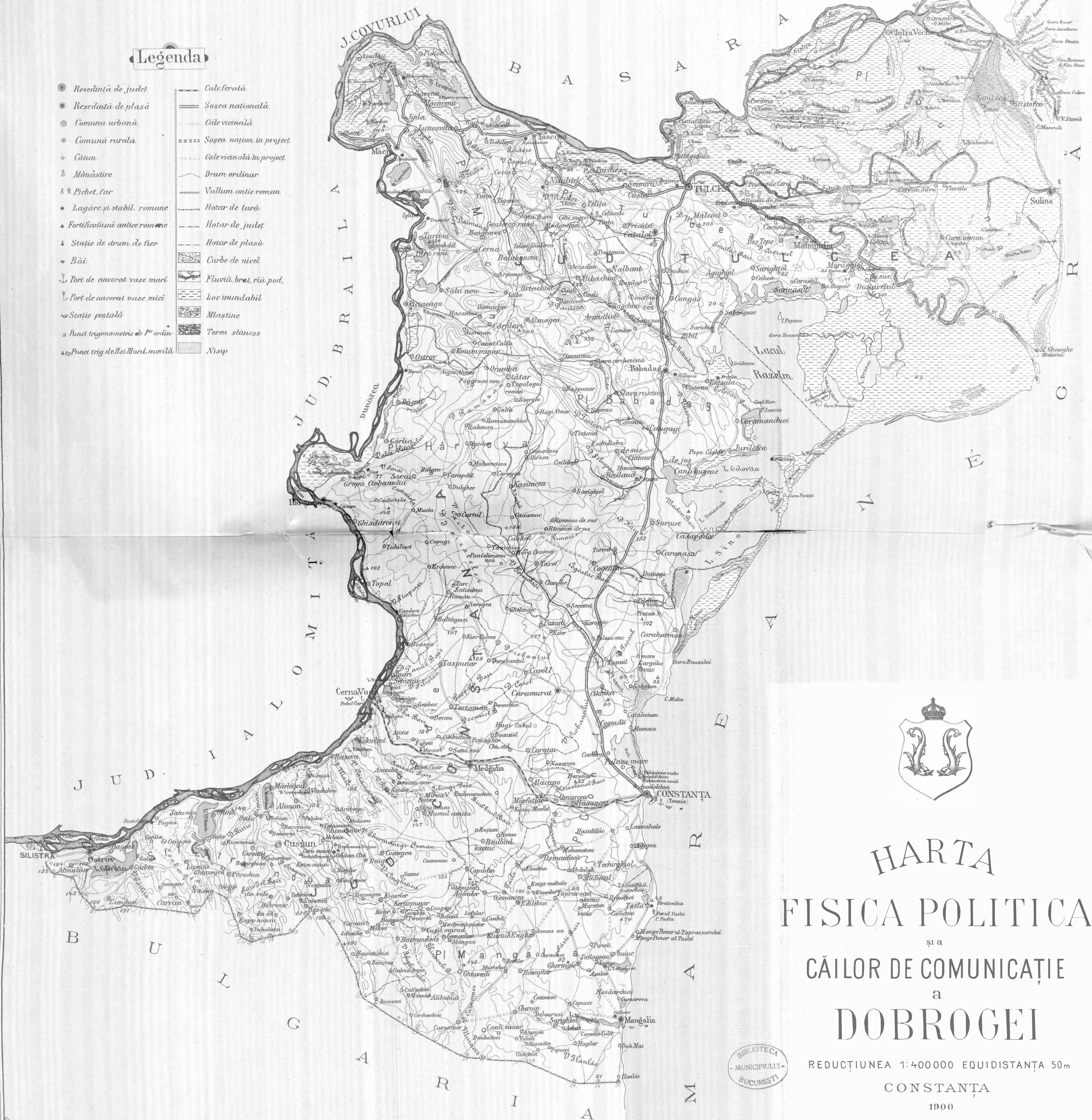
LEGENDA

- ⊙ Orașe
- Sate
- Frontieră
- Limita terenurilor
- Cale ferată
- Δ Punct trigonometric

Aluviuni	Quart filonian
Diluviu	Sisturi verzi
Terțiar	Quartite și Filite
Cretacic	Sisturi cristaline și Granit
Jurasic	Calcaruri cristaline
Presii triasice	Granit și Diorit
Calcaruri triasice	Porfir
Sisturi Carapelit	Porfirite și Diabase

Legenda

- Resedință de județ
- Resedință de plasă
- Comuna urbană
- Comună rurală
- Cămin
- ⊕ Mănăstire
- ⊕ Pictet, far
- Lagăre și stabil. romane
- ▲ Fortificații antice romane
- ⊕ Stație de drum de fier
- Băi
- ⊕ Port de ancorat vase mari
- ⊕ Port de ancorat vase mici
- ⊕ Stație postală
- ⊕ Punct trigonometric de 1° ordin
- ⊕ Punct trig. de 2° și 3° ordin
- Căle ferată
- Șosea națională
- Căle vicinale
- ==== Șosea naț. în proiect
- ==== Căle vicinale în proiect
- Drum ordinar
- Vallum antic roman
- Hotar de țară
- Hotar de județ
- Hotar de plasă
- Curbe de nivel
- Fluviu, braț, riș, pod
- Loc inundabil
- Mlaștină
- Teren stâncos
- Nisip

HARTA FISICA POLITICA CĂILOR DE COMUNICATIE a DOBROGEI

REDUCȚIUNEA 1:400000 EQUIDISTANȚA 50m

CONSTANȚA

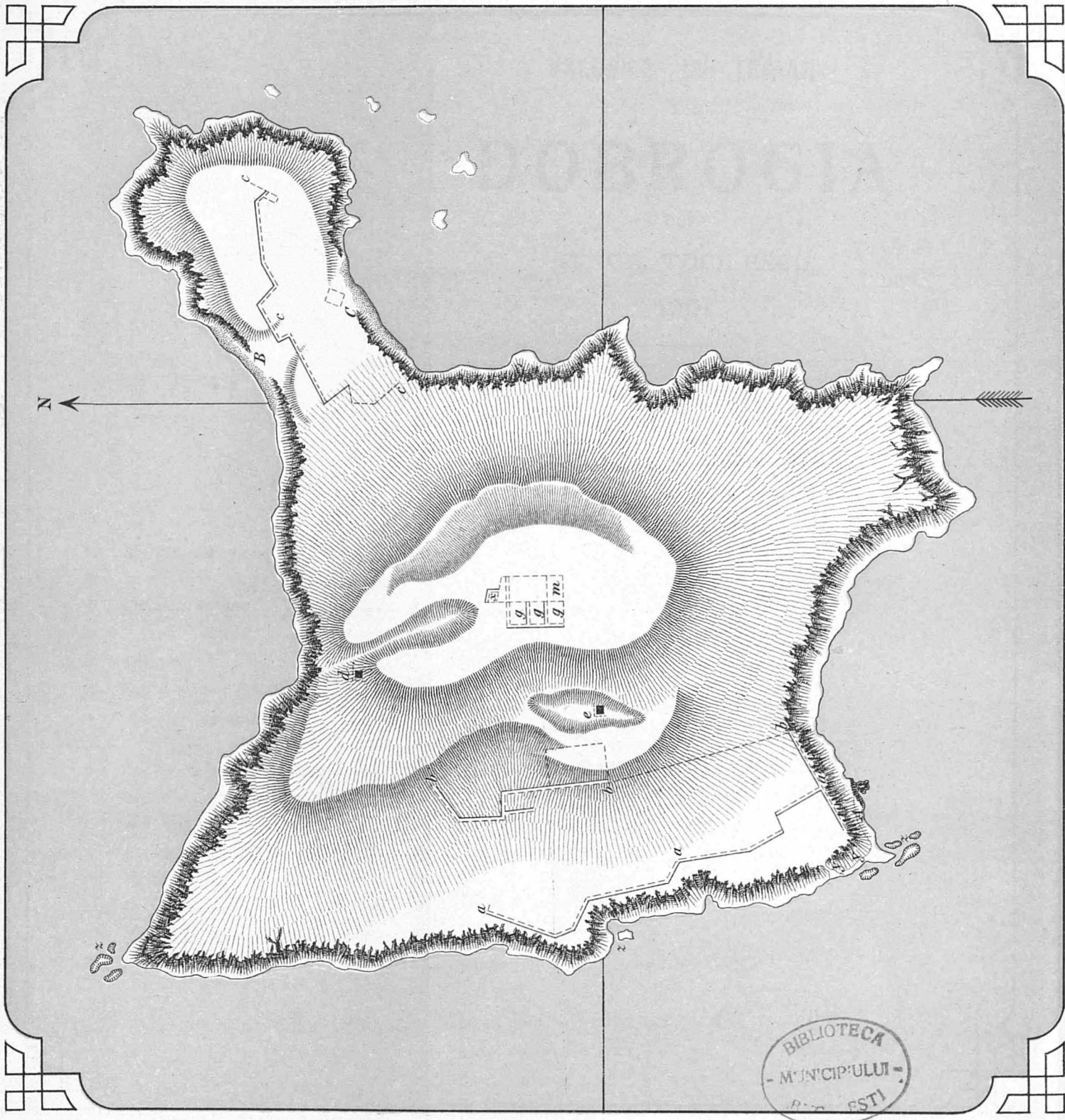
1900

DOBROGIA

Harta No.4

CAPITANUL M.D.JONESCU

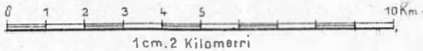

Scala : 1:4000

ATELIERELE J.V.SOCOCU, BUCURESTI.

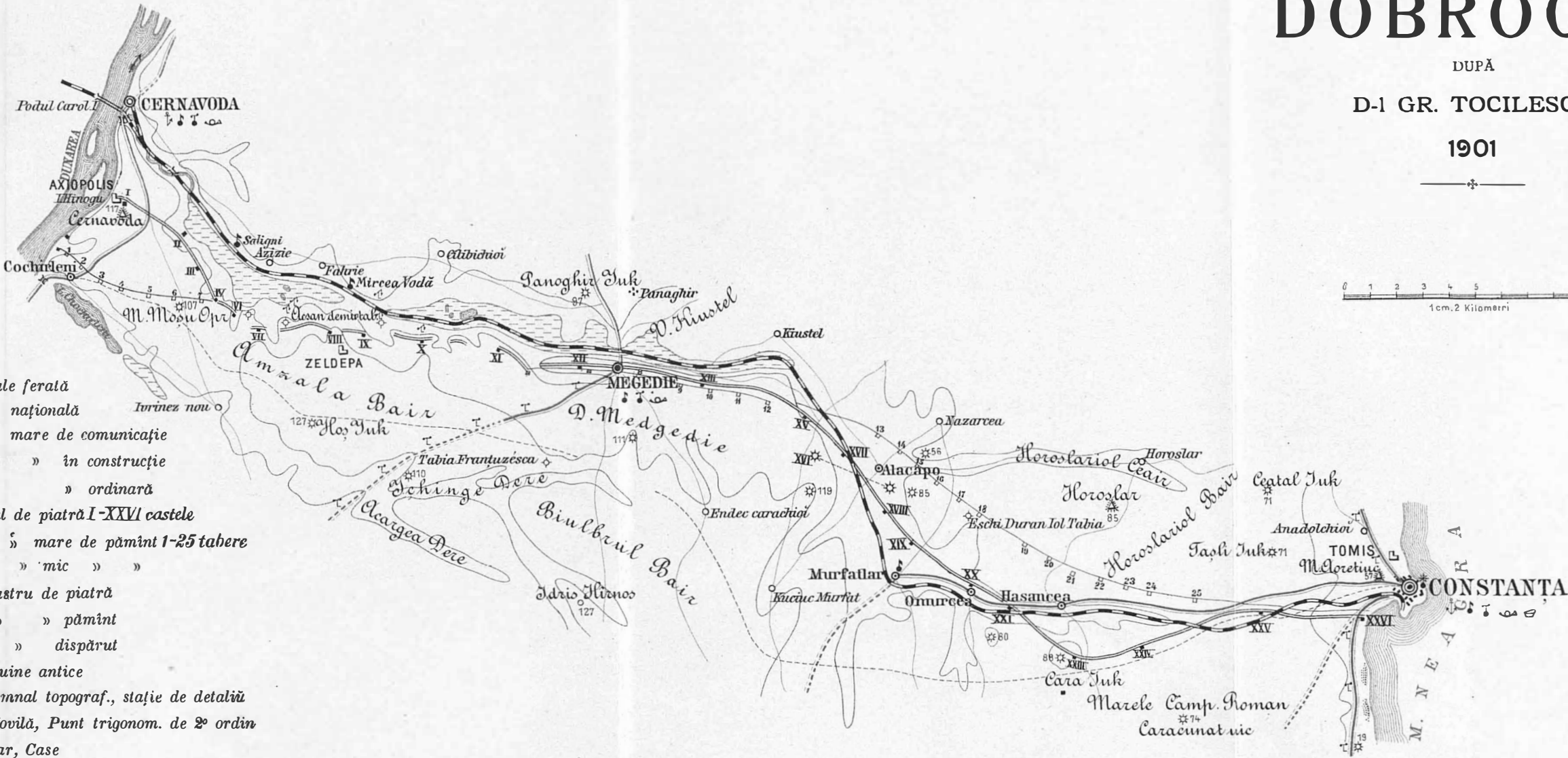
VALURILE „LUI TRAIAN“
DIN
DOBROGIA
DUPĂ
D-1 GR. TOCILESCU
1901

LEGENDA

⊙ Reședința de județ	— Cale ferată
⊙ » » plasă	— » națională
⊙ Comuna urbană	— » mare de comunicație
⊙ » rurală	— » » în construcție
○ Cămin	— » ordinară
⊙ Stație de cale ferată	— Val de piatră I-XXVI castele
⊙ » » » » » telegrafică	— » mare de pământ 1-25 tahere
⊙ » » » » » poștală	— » mic » »
⊙ Loc de ancorat vase mari	■ Castru de piatră
⊙ » » » » » mici	□ » » pământ
⊙ Băi, puț	□ » » dispărut
⊙ Loc supus inundării, stuf	□ Ruine antice
⊙ Nisip	◇ Sennal topograf., stație de detaliu
⊙ Lac și Baltă	✱ Movilă, Punt trigonom. de 2 ^o ordin
⊙ Fluviu și râu	✱ Far, Case
⊙ Pod	— Linie telegrafică

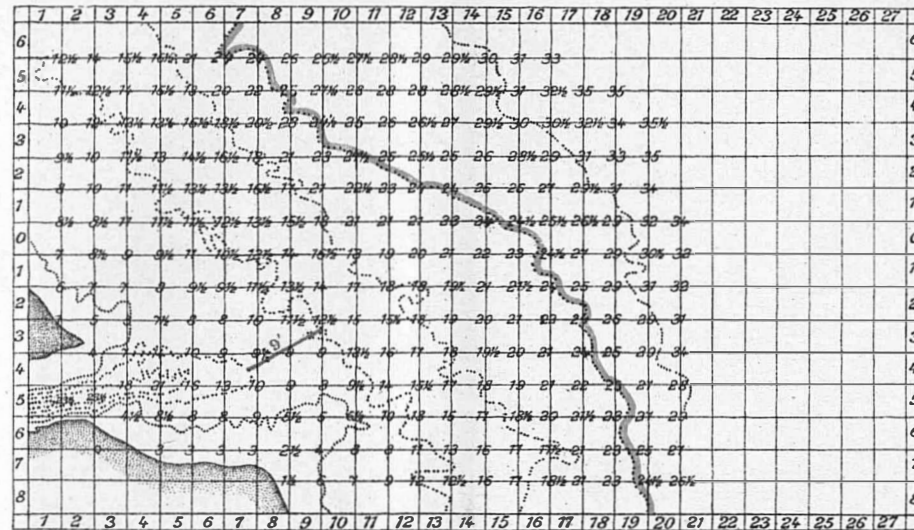
Curbe de nivel

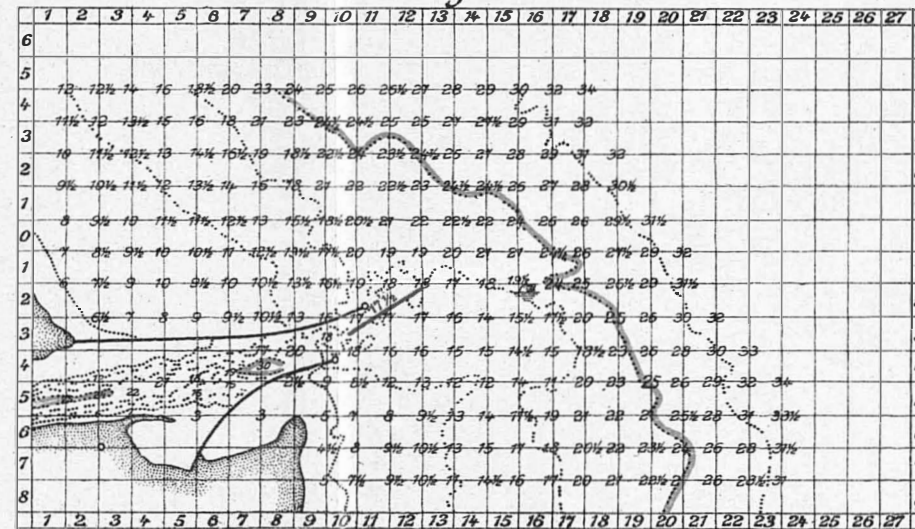
Equidistanța 50^m

PLANȘA Ia GURA DUNĂREI LA SULINA

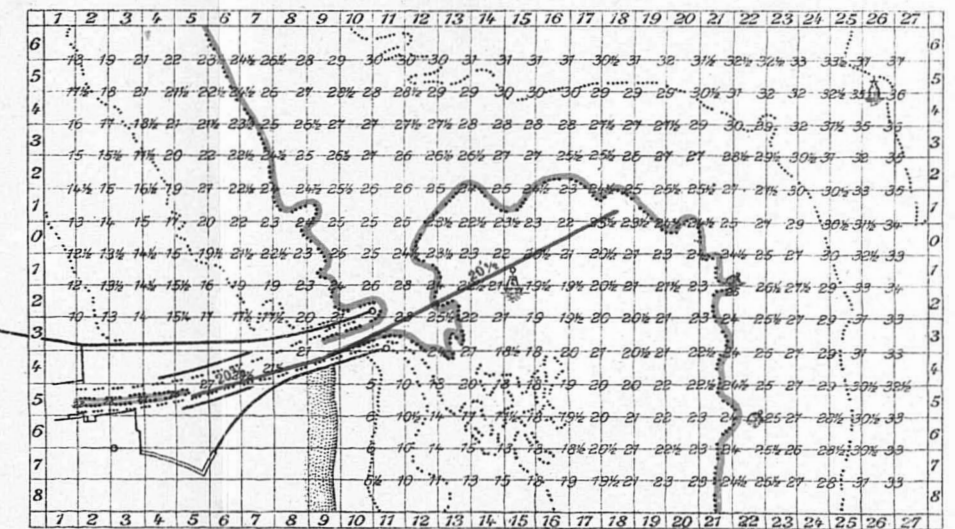
Julie 1857

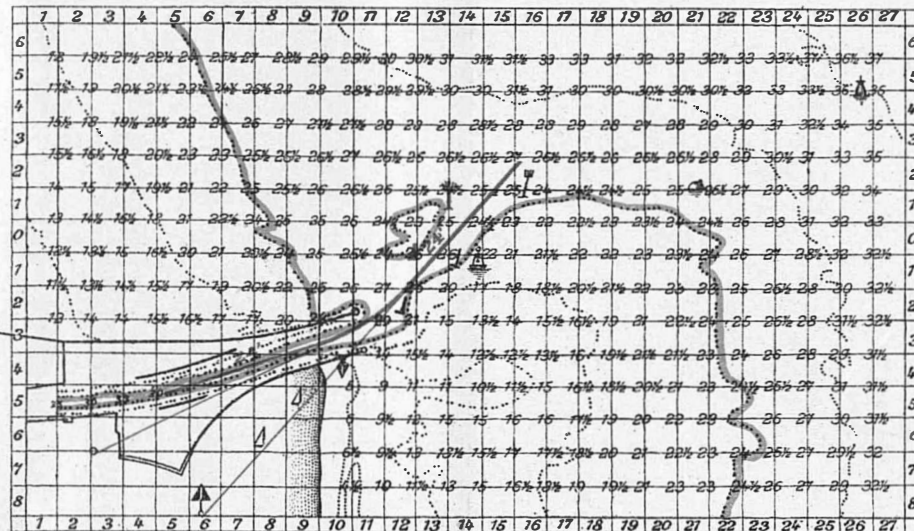
21 August 1861

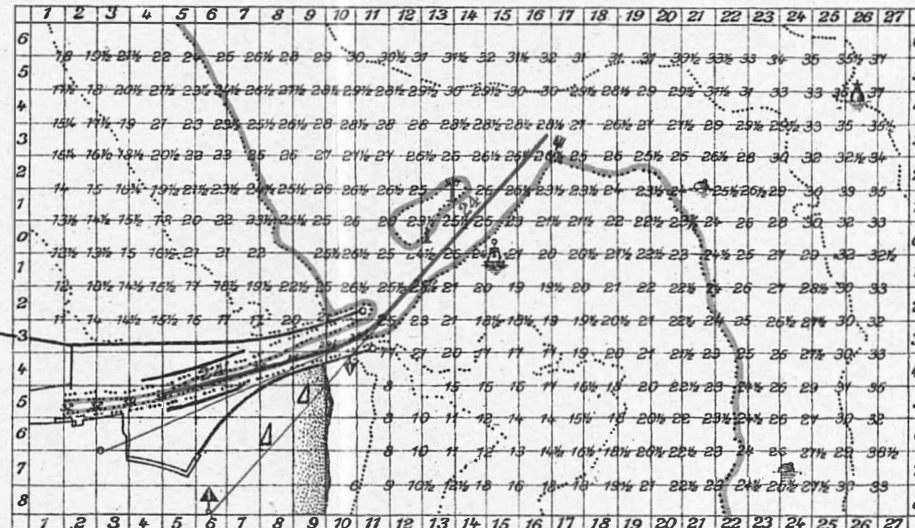
7-15 Noembrie 1894

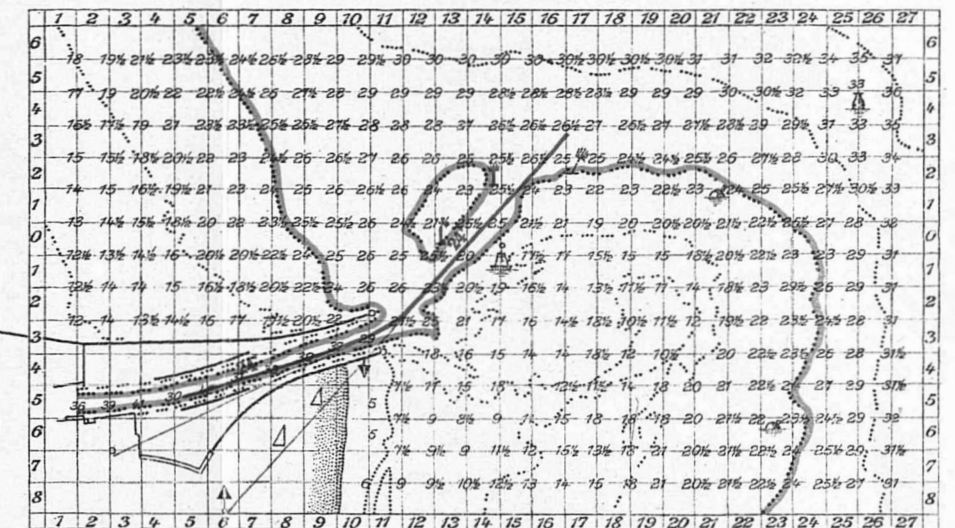
25 Noembrie - 3 Decembrie 1895

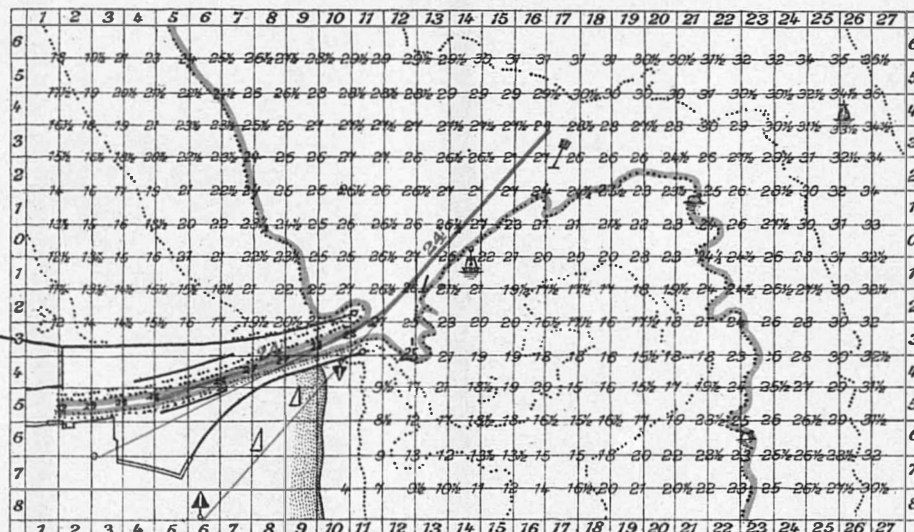
2-6 Noembrie 1896

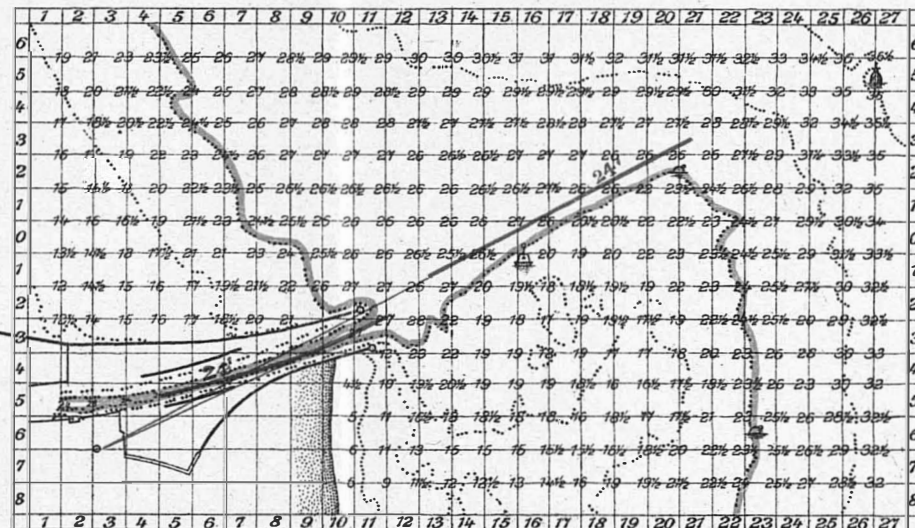
14-15 Noembrie 1897

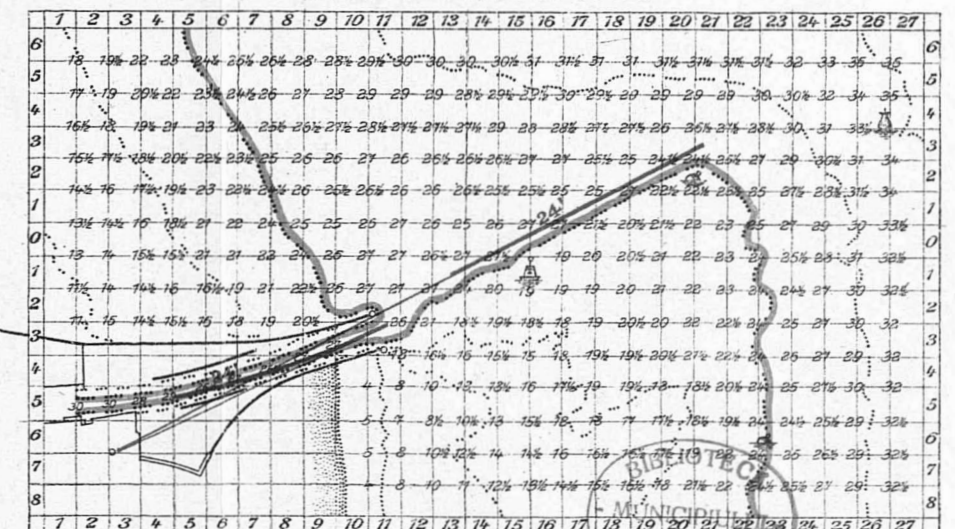
2-30 Noembrie 1898

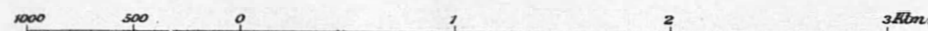
1-4 Noembrie 1899

20-25 Noembrie 1900

Scara 1:36.000

CHARLES KÜHL
Inginerul Șef al Comisiei Europene
cu reședința în Sulina.

Sondajele sunt în picioare engleze reduse la x/20

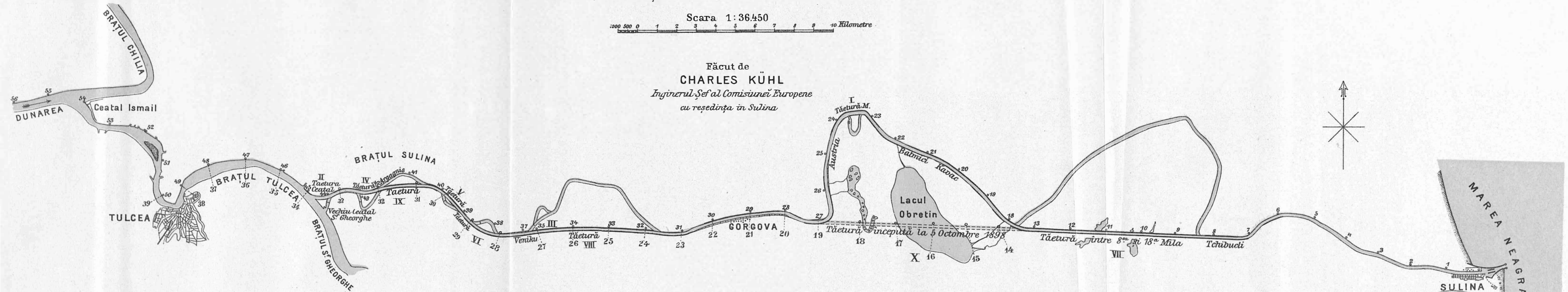
ATELIERUL GRAFIC I.V. SOCECŪ. BUCUREȘCI.

PLANȘA II a

PLANUL BRĂȚULUI SULINEI CU TĂETURILE

Scara 1:36.450
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Kilometre

Făcut de
CHARLES KÜHL
*Inginerul Șef al Comisiunii Europene
cu reședința în Sulina*

LEGENDA

Cifrele 14—39 din dreapta canalului arată noua măsurătoare, în urma tuturor tăieturilor.			
No. I. Micul M	1868—1869	No. VI. Masurale	1888—1889
No. II. Ceatal Sf. Gheorghe	1880—1882	No. VII. Bucla inferioară a marelui M	1890—1893
No. III. Papadia	1883—1884	No. VIII. Gorgova-Venico	1894—1897
No. IV. Argagnis superior	1885—1886	No. IX. Argagnis	1897—1898
No. V	inferior 1886—1887	No. X. Bucla superioară a marelui M	1898—1902

Aceste tăieturi au scurtat brațul cu 11 mile marine+5.125 piciore engleze, sau 21,9 km.; s'au suprimat 29 coturi.

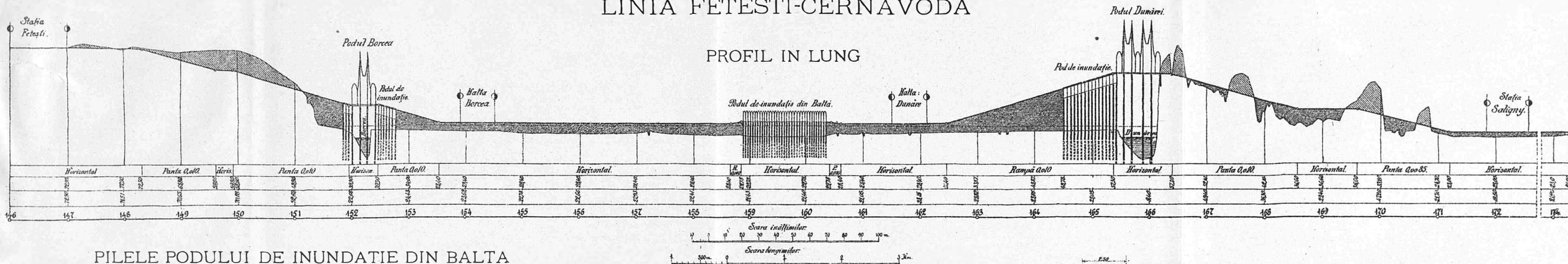
S'au săpat și dragat pentru aceste tăieturi 25 milioane metri cubi.

Adâncimea în 1880 era de 12 piciore engleze sau 3,66 m. minimum.

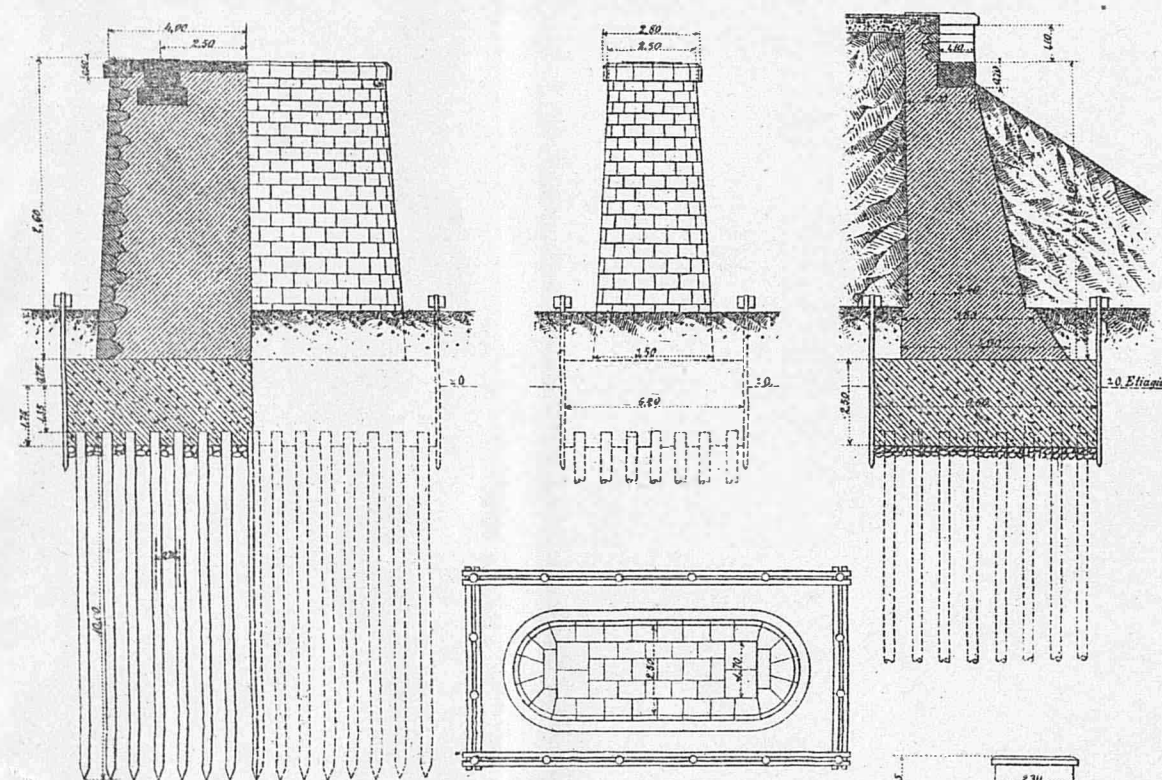
» » 1901 » » 18 » » » 5,48 » »

ATELIERUL GRAFIC I.V. SOCECŪ, BUCUREȘCI.

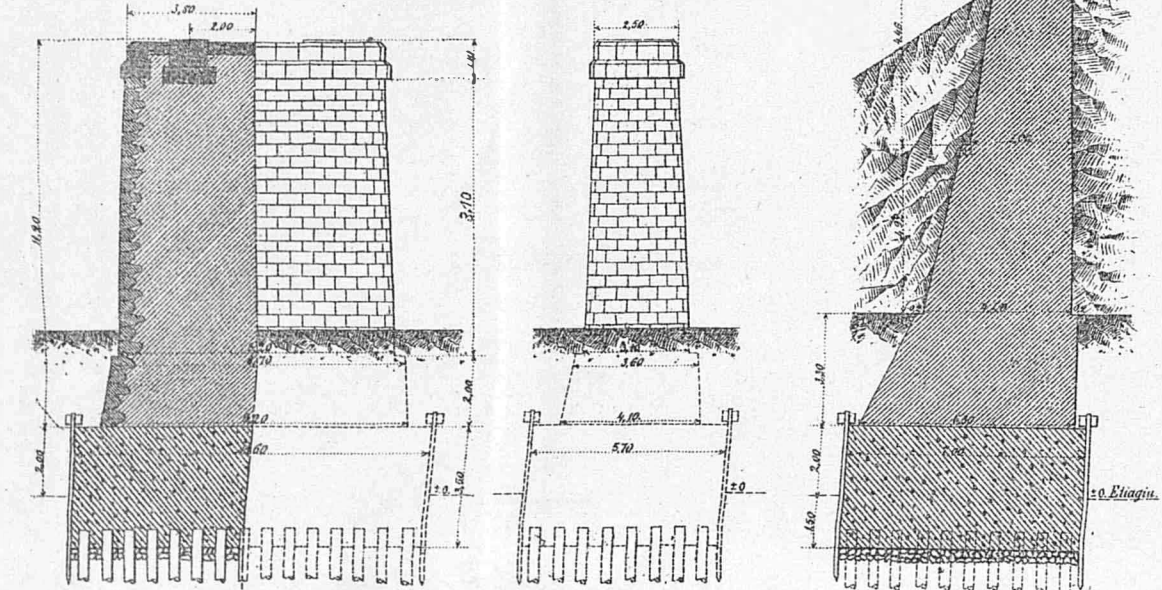
LINIA FETESTI-CERNAVODA

PILELE PODULUI DE INUNDATIE DIN BALTA

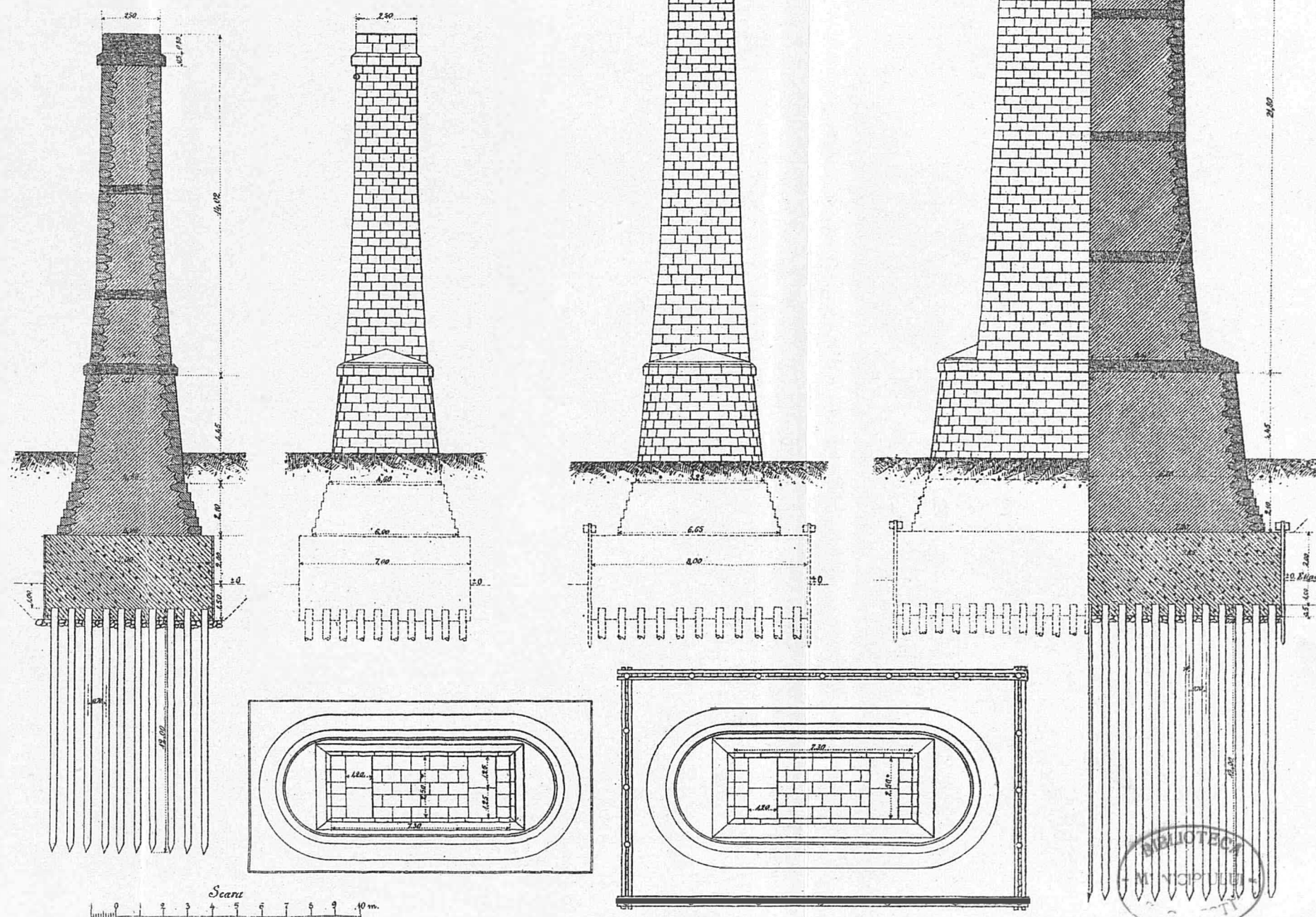
PILELE PODULUI DE INUNDATIE DE LANGA BORCEA

ATELIERUL GRAFIC I.V. SOCECŪ. BUCUREȘCI.

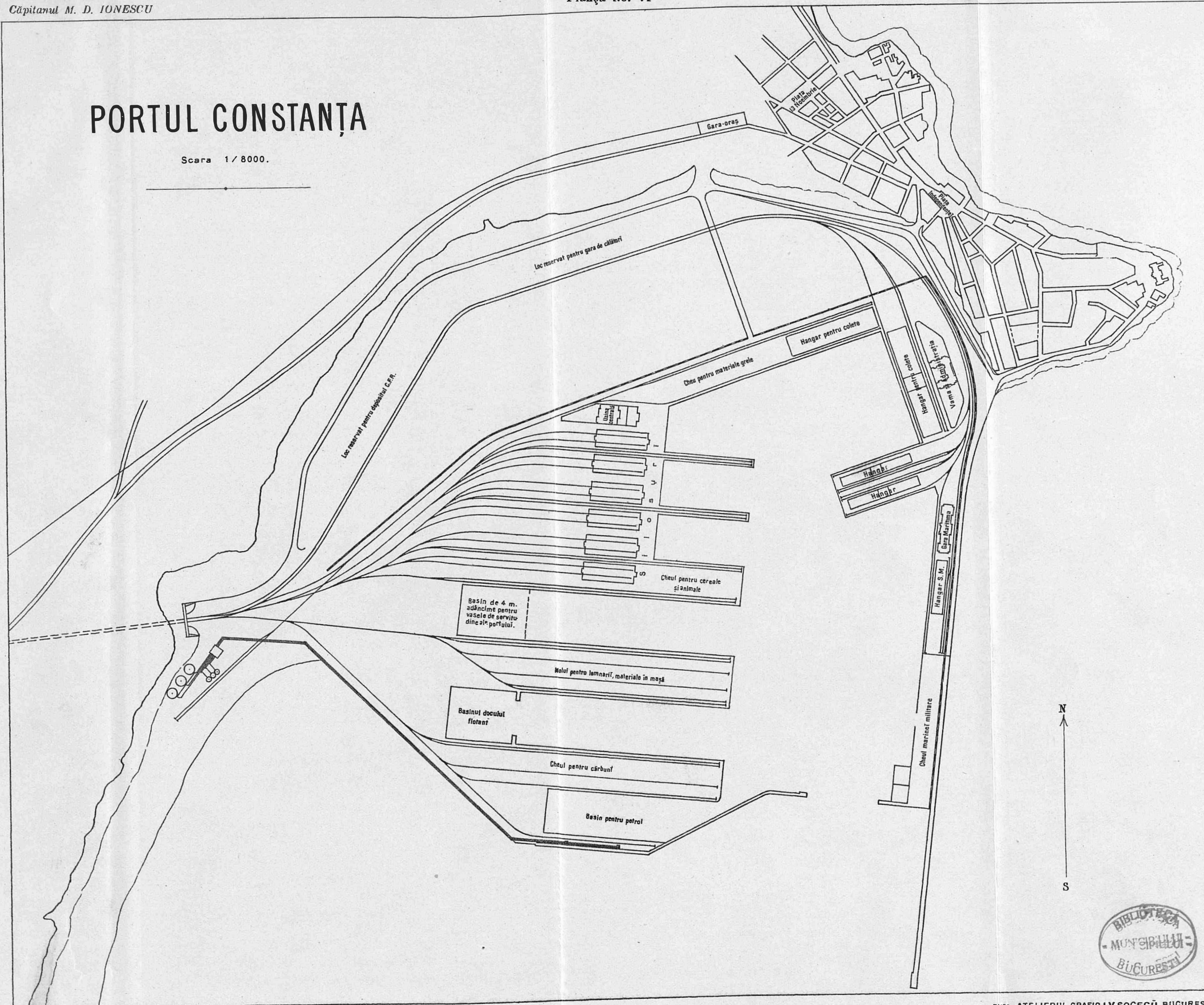
PILELE PODULUI DE INUNDATIE DE

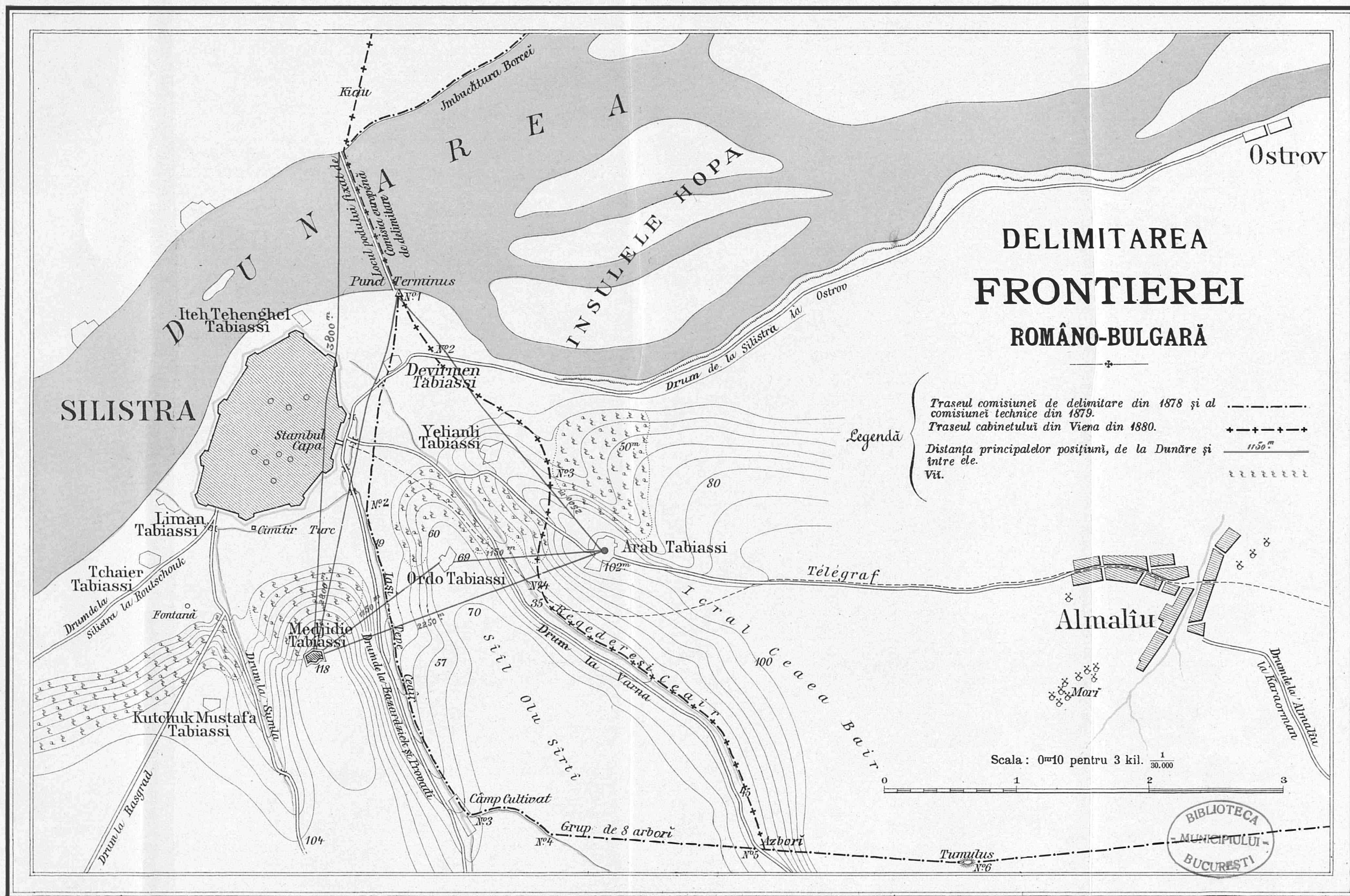
LANGA DUNARE

PORTUL CONSTANȚA

Scara 1 / 8000.

ATELIERELE J.V. SOCEGU, BUCUREȘTI.

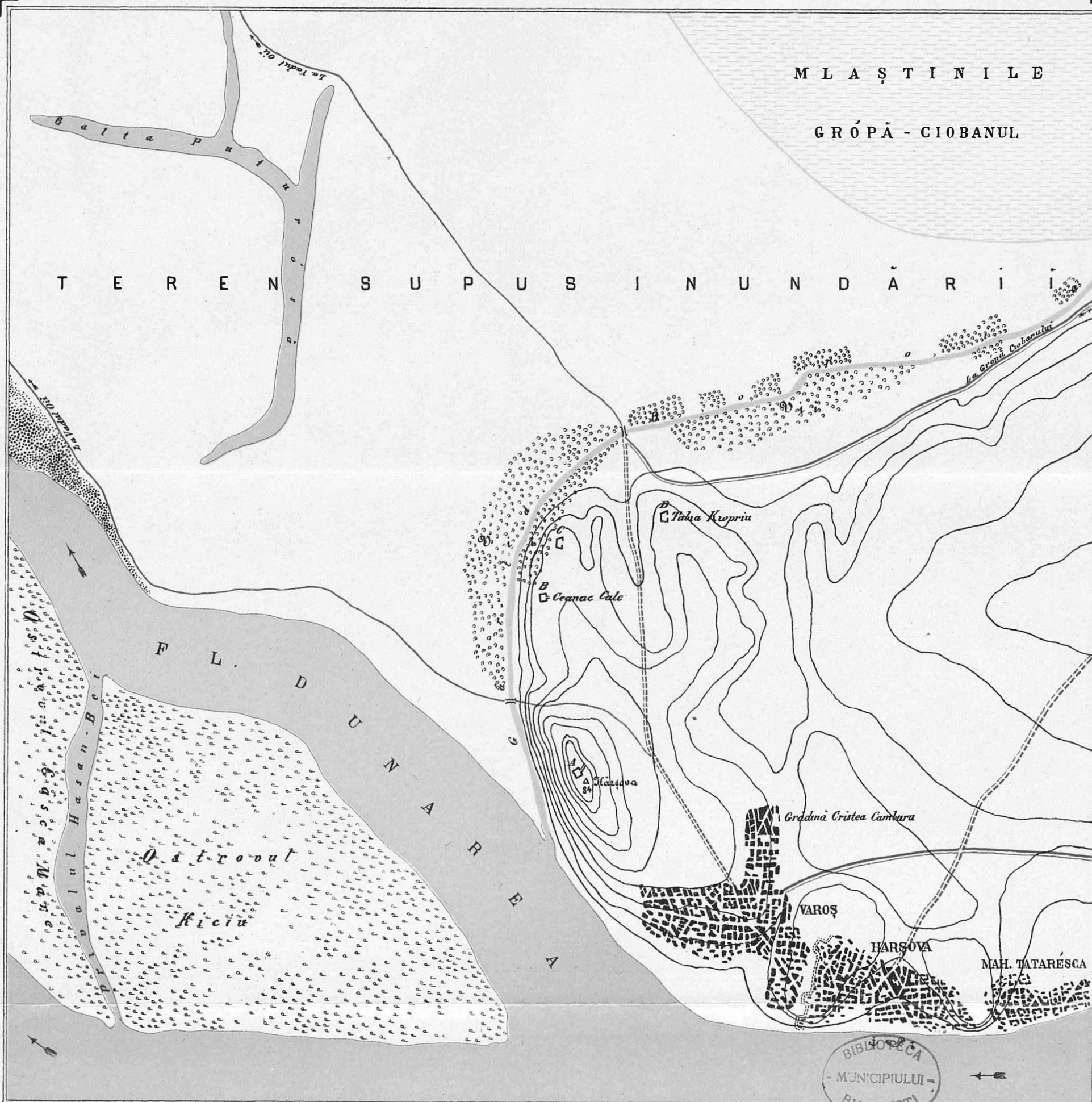
G.Bibesco. L'histoire d'une frontière.

POZIȚIUNEA DE LA HARSOVA

CAP. M. D. IONESCU

CROCHIU N°2.

DOBROGEA

SCARA 1/20,000

0 1/2 Km.

EQUIDISTANȚĂ 10 m.

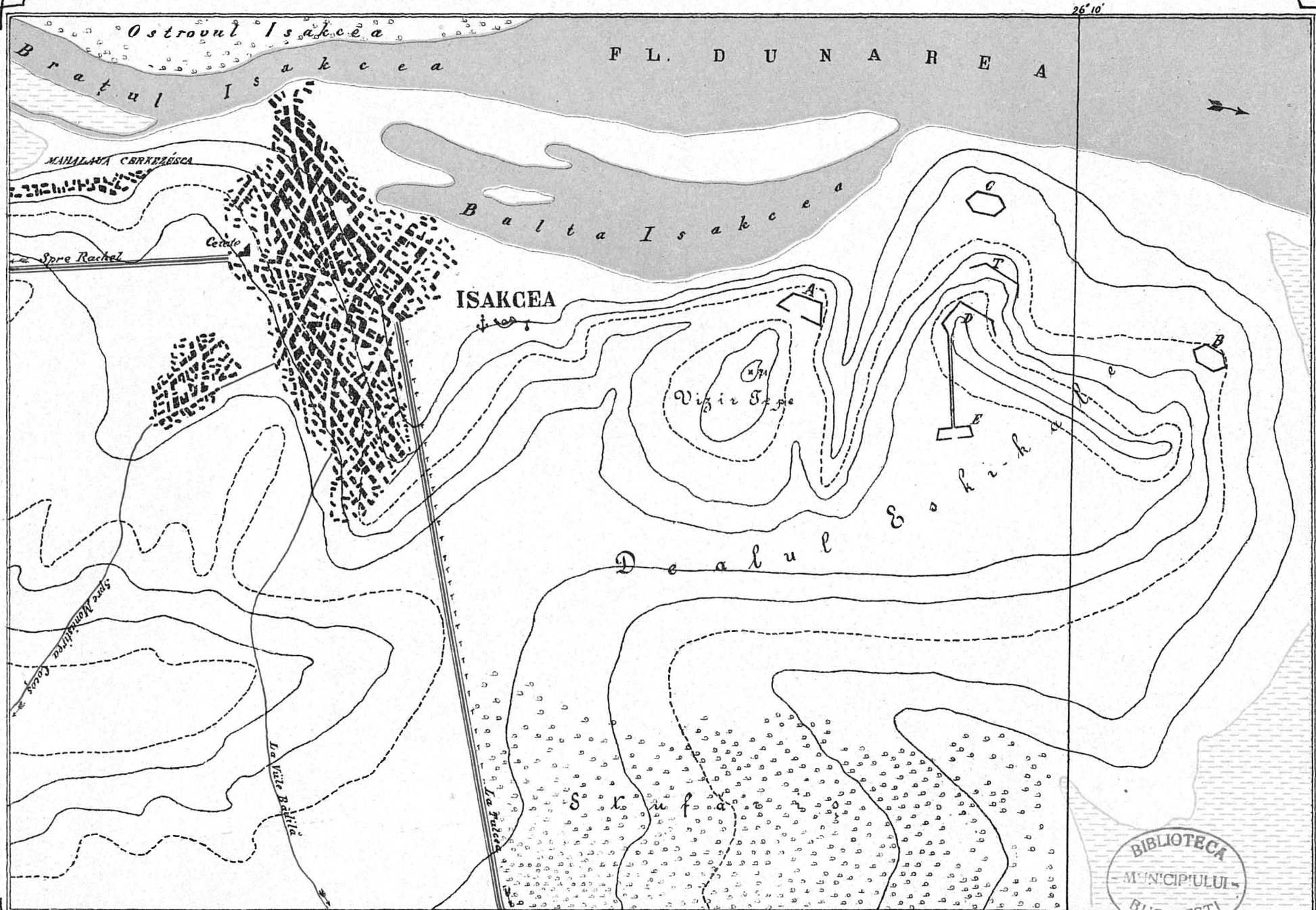
ATELIERELE J.V. SOCEGU, BUCUREȘTI.

POZIȚIUNEA DE LA ISAKCEA

CAP. M. D. IONESCU

CROCHIUL N° 3.

DOBROGEA

SCARA 1/20,000

www.dacoromanica.ro
ATELIERELE J.V. SOCEGU, BUCUREȘTI.

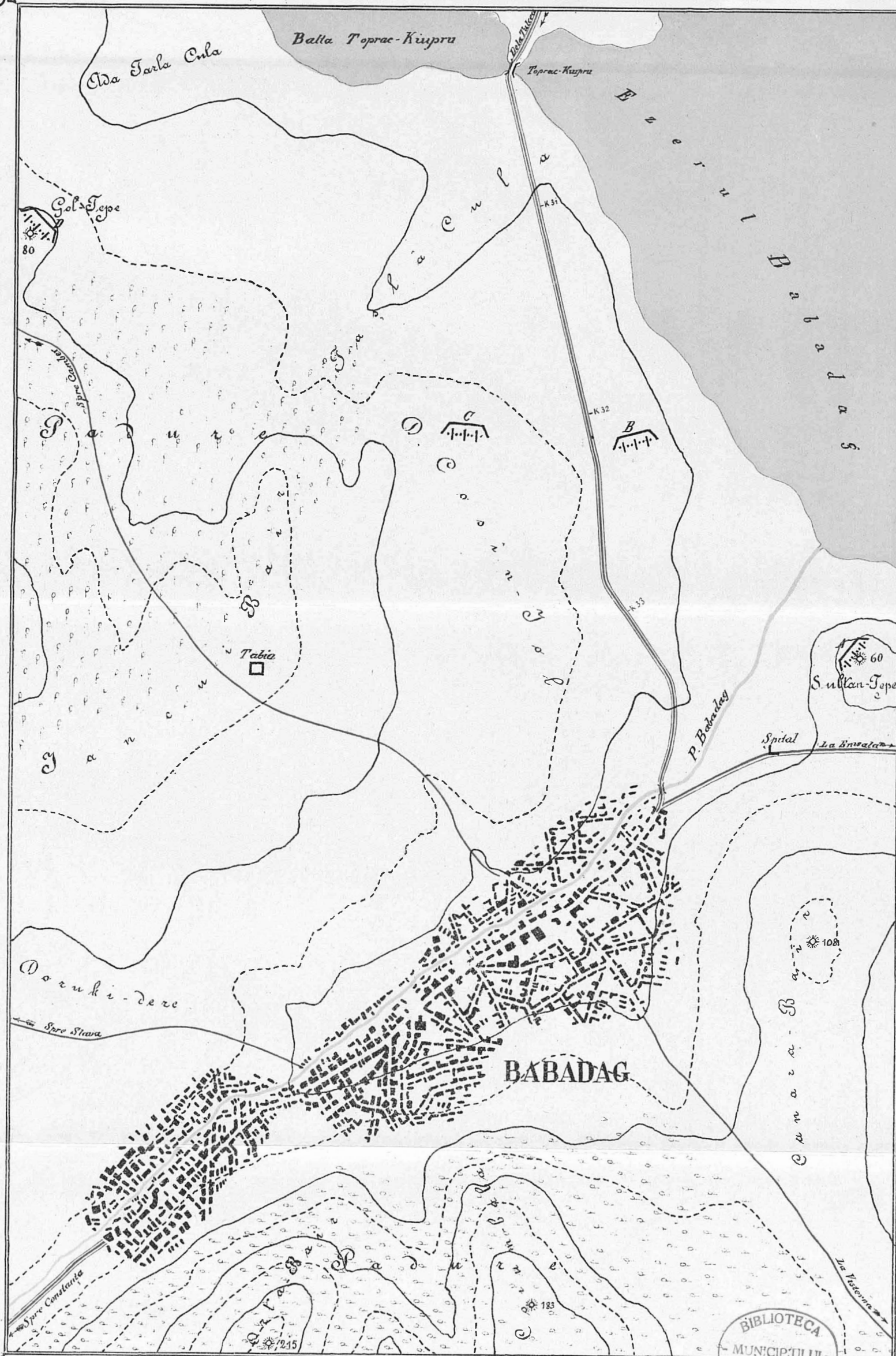
EQUIDISTANȚA 10 m.

POZIȚIUNEA DE LA BABADAG

CAP. M. D. IONESCU

CROCHIU Nr. 4.

DOBROGEA

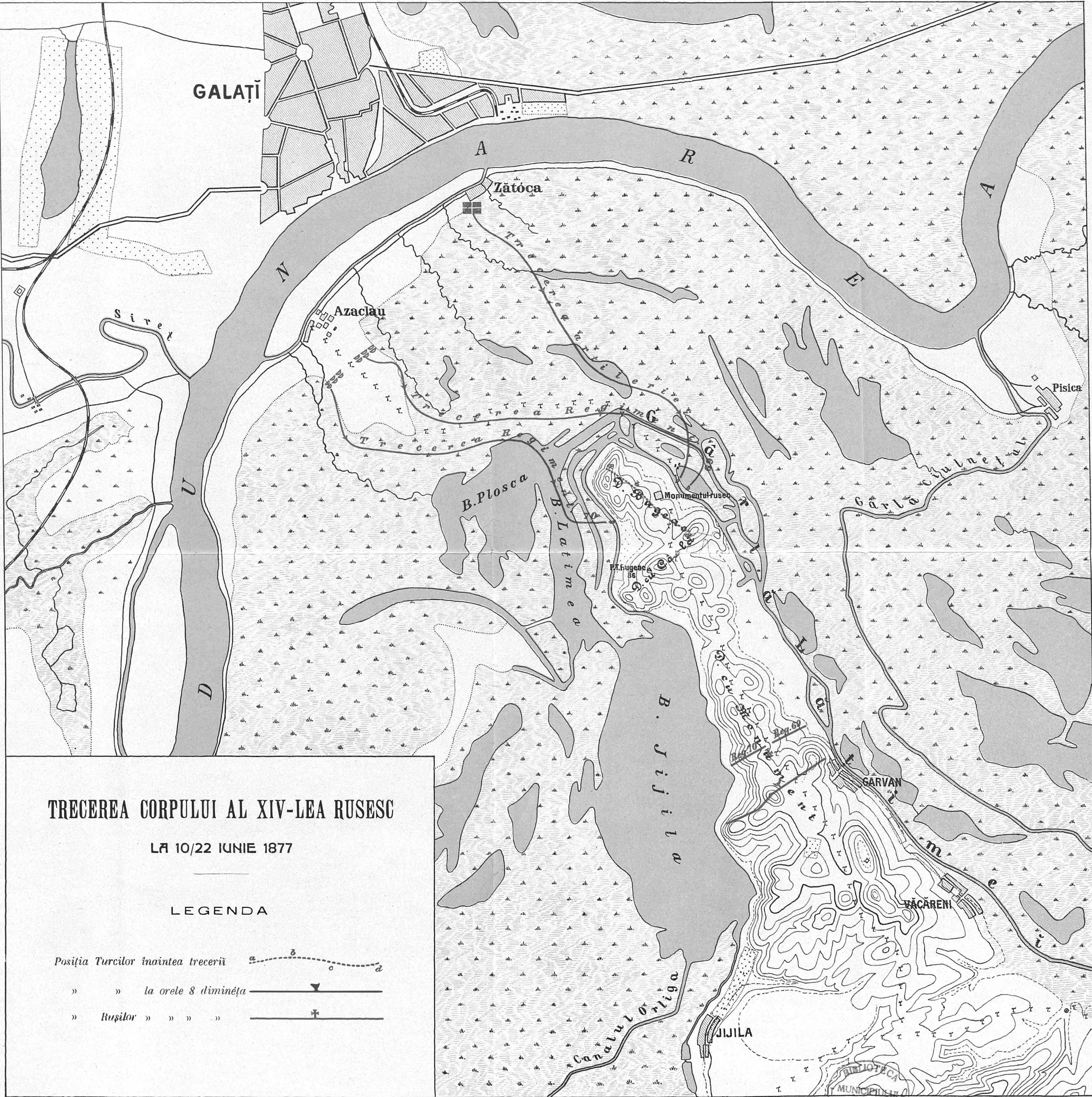

SCARA 1/20,000

0 500 1000

Scara 1 kilometru
ATELIERELE J.V. SOCECĂ, BUCUREȘTI.

EQUIDISTANȚA 25 m.

(După Lt.-Colonel I. Gărdescu).